
3 1761 08116937 7

LUMÍR.

Časopis zábavný a poučný.

Redaktoři a vydavatelé:

Svatopluk Čech a dr. Servác B. Heller.

Ročník IV

1 8 7 6.

V PRAZE.

Tiskem dra. Edvarda Grégra.

OBSAH.

Na stránce

Básně.

a) Původní.

Budeme šťastni! Báseň od J. Noska-Zádvorského . . 618
Don Juan. Od J. H. 179
Doně Inez. Od J. V. Sládka 497
Dumka. Od Boh. Čermáka 72
Dvé slzy. Od Jar. Vrchlického 613
Ejhle člověk! Od Aloise Jiráska 28
Eloa. Fragment pekelné komedie. Mysterium Jaroslava Vrchlického . . . . 1, 21 a 41
Emilii. Od Adolfa Heyduka 134
Episoda. Od Jar. Vrchlického 274
Fata. Ukázka delší epické básně „Trenčín" od. J. Holečka 102
Gonelli Giovanni. Od Karla Kučery 65
Gruzinka. Od Jaroslava Hradeckého 352
Hakon. Od Jaroslava Vrchlického 557
Handžár. Od Svatopluka Čecha 413
Idyla ze hřbitova. Od Jar. Vrchlického 194
Ildigo. Od Karla Kučery 97
Israfel. Od Jaroslava Vrchlického . . . . . 476 a 494
Kdys v lidstva svatých závětech jsem čet … Od A. Heyduka 50
Kleopatra. Od Karla Lenského 208
Klidně spi! Od Jos. V. Sládka 281
Krajina. Od Jaroslava Vrchlického 453
Legenda pouště. Od Jar. Vrchlického 84
List. Od Adolfa Heyduka 9
Má památka. Od Adolfa Heyduka 239
Memento mori! Od L. Horského 191
Miramare. Od Otakara Mokrého 511
Mohamed. Od Karla Kučery 391
Na Ryzemberce. Od Aloise Jiráska 581
Návrat. Od Adolfa Heyduka 107
Nero. Od K. Lenského 59
Nevěřím. Od Jos. V. Sládka 564
Nuž s bohem buď! Od Jos. V. Sládka 169
Pohádka. Od Otakara Mokrého 53
Pohádka o Merlínu. Od Jaroslava Vrchlického . . . 405
Přání. Od Adolfa Heyduka 214
Praxiteles a Phryna. Od Karla Kučery 154
Prázdno. Od Jos V. Sládka 439
Přeletující ptáče. Od B. Čermáka 241
Propercia de Rossi. (Idylla.) Od Karla Kučery . . . 577
Rabbi Esra. Od Karla Kučery 292
Ritornelly. Od Oskara Milkoviče 224
Romance. Od Jos. V. Sládka 224
Rosamunda. Od Karla Kučery 622
Sen nad Dunajem. Od Irmy Geisslovy 468
S Pánem Bohem! Od Adolfa Heyduka 605
Ten obraz tvůj. Od Jos. V. Sládka 533
Vítězství Volhy. Od B. Čermáka 160
V listopadu. Od Karla Kučery 249
V noci. Od Alb. Dv. Mráčkovy 189
Vzpomínka. Od A. Řepické 189
Vzpomínka. Od Otakara Mokrého 230
Zachráněn! Od Adolfa Heyduka 310
Z Apenin. Od Jaroslava Vrchlického 242
Zasvěcení ku zpěvu. Scénická báseň A. V. Šmilovského 321

Na stránce

Z básní Jaroslava Vrchlického. Smutné moře. Bouře . 357
Z básní J. V. Sládka. Zima. Jen záblesk jediný! Nesmrtelnost 12
Z básní Otakara Mokrého.
Na poušti. Smutno v duši 124
Ukolébavka. O staré fontáně 382
Na moři. Při obraze dívčím na hřbitově Mte Miniato 546
Zpěvačce, která zpívala píseň neapolských plavců. Od Jar. Vrchlického 118
Žití horoskop. Od Otakara Mokrého 283

b) Přeložené.

Carçamon. Od Henry A. Beersa. Ukázka z nejnovější americké lyriky 285
Georges Sand. Od Al. Meissnera. Přeložil Jar. Vrchlický 302
Král duchů. Z Goethe-ho přeložil Ladislav Quis . . . 581
Lady Clara Vere de Vere. Od Alfreda Tennysona . . 211
Lístek. Dle francouzského motivu Jan Nečas 499
Onamo, onamo. Od Nikoly I., knížete Černé Hory. Přeložil Josef Holeček 298
Písně Hercegovců. Přeložil Jos. Holeček. Vychloubavá. Trebiňská Mára. Uvadlá růže. Holubičky. Nekřtěňátko a rajský vrátný. (Legenda.) 91
Ranní. Přeložil Jar. Vrchlický 403
Rybák. Z Goethe-ho přeložil Ladislav Quis 603
Ukázky poesie francouzské. Přeložil Jar. Vrchlický.
Mme. L. Ackermann: Dva verše z Alkaia. Jiné srdce 147
Victor de Laprade: Skřivan. Na jaře 182
Theophil Gautier: Oblak. Niobe. Kos 234
Mme. L. Ackermann: Lampa Hery 261
Charles Baudelaire: Don Juan v pekle. Hymna kráse 317
V. de Laprade: Vzdáleným 337
Copée François: Na čtyři ruce 367
A. de Lamartine: Okno domu otcovského . . . . . —
Theophil Gautier: Útěk 430
Lemonye André: Před nocí. Staré sny 447
V. Hugo: Píseň mořských dobrodruhů 600
V údolí Cantevetzském. Od Alfreda Tennysona . . . 483
Z básní Alexeje Kolcova. Přeložil Jos. Holeček. Oráčova píseň. Píseň 19
Z Bodenstedtových písní Mirzy Šafy-ho. Přeložil J. J. Stankovský 75
Z básní Freiligrathových. Přeložil Fr. Prokeš. Jezdec . 247
Zpomínka na Coimbru. Kanzona Camoensova. Přel. Král 530

Romány, novelly, povídky, humoresky, arabesky, pohádky a báchorky.

a) Původní.

Bezový květ. Arabeska od Fr. Heritesa 256
Elegie o černých očích. Bluetta od J. Arbesa . 440 a 453
Elvíra. Z důvěrných dopisů přítelových. Vyzrazuje Jos. Holeček 31
Hrabě Xaver. Novela od Julia Zeyera . . . 473, dok. 605
Malvína. Sepsal Fr. Nečásek . . . . . . 225, dok. 376
Mistr Šochýtek. Maloměstský obrázek od B. Čermáka 461 a 478
Model. Z denníku mého přítele. Od Tavoletta 69

Na stránce

Na pomezí cizích světů. Fantastická novela od Julia Zeyera . . . . 165, dok. 341
Noc před odjezdem. Zběžná kresba od Fr. Heritesa . . 406
O jedenácti fiakrech. Od —vl— 549
Opium. Fantastická povídka od Fr. Heritesa 509
Povídky z registratury. Od Václava Maliny . 437, dok. 618
Pod mými okny. Upomínka na Dubrovník. Od J. Holečka 84
Protějšek. Adagio od F. H. 424
Radav. Moderní obrázek z jižních Uher J. J. Toužímského 442
Román malé Idunky. Od Tavoletta 16
Sedlák Krákora. Napsal Vácslav Beneš-Třebízský . . 448
Silhouetta z klášterního života. Napsal Ignát Hermann . 413
Střevíčky. Dalmátská povídka od Jos. Holečka . . . 171
Svatováclavská mše. Povídka malostranská Jana Nerudy 421
Švec Matouš. Obrázek z krkonošské vesnice od Antala Staška . . . . 104, dok. 135
Ukřižovaná. Romanetto od J. Arbesa . . . . 5, dok. 149
Z upomínek na starou Prahu. Vypravuje V. Ž. Donovský. „Zplašená vojna“ roku 1812 121

b) Přeložené.

Bengalis. Povídka indická 386
Blíženci z hotelu Corneille. Od Edm. Abouta 511, dok. 566
Dobrodružství na maškarním plesu. Z pamětí velké opery od Charles de Boigne. Přeložil J. J. B.—V. . . . 208
Dva herci pro jednu úlohu. Povídka z Th. Gautiera přel. -ý 458
Episoda Fiddletownská. Od Bret Hartea . . 245, dok. 352
Flanderský pes. Povídka od Ouidy . . . . 36, dok. 100
Hodný manžel. Z maďaršt. od Maur. Jókaie přel. P—ský 430
Hrdinové. Historický obrázek od Maurice Jókaie. Z maďarštiny přeložil Fr. P. 86
Hrozný osud pana Higginbothama. Povídka od Nathaniela Hawthornea . . . . 485 a 495
Jak starý Plunkett odešel domů. Monte Flatská pastorála od Bret Hartea . . . . 176 a 195
Kávová konvička. Povídka fantastická. Z Theofila Gautiera přel. Jak. Vteřina 368
Konec světáka. Od Carle des Periéres. Přel. J. J. B.-V. 285
Která z obou? Zmatená historie. Z Theofila Gautiera přel. —ý. 415
Lokis. Z posledních novel Prospera Merimée. Přel. Jak. Vteřina . . . . 380, dok. 426
Manžel pod zvonem. Čínská povídka. Dle francouzského překladu Leona de Rosny 108
Milenci rusálky (Blatného jezera). Novelka Morice Jókaie. Přeložil V. M. O. 383
Neviditelné oko, aneb hostinec u tří oběšených. Povídka od Erckmanna Chatriana . . . . 124 a 140
Pod smyčcem Pavlovských houslí. Obrázek z Petrohradského života. Napsal Vl. Michněvič. Z ruštiny přeložil Fr. Mach 347
Pokus Dra. Heideggera. Povídka od Nath. Hawthornea . 524
Poslední prosinec. Od Alfr. Bourgearta. Přel. J. J. B.-V. 299
Pouhá náhoda. Obrázek z Petrohradského života. Napsal Vl. Michněvič. Z ruštiny přeložil Fr. Mach 230
Přísný soudce. Napsal M. Jókai. Z maďarsk. přel. Fr. P. 157
Rahel. Od Ady Christenovy 581
Romeo a Julie. Z Murgerových „Bohémů“ př. J. J. B.-V. 444
Tolar Karla Velkého. Z Murgerových „Bohémů“ přeložil J. J. B.—V. 334
Zelená obluda. Z Gérarda de Nerval: „La Bohême galante“. Přeložil Jak. Vteřina 247
Zasvěcení krbu. Z Murgerových „Bohémů“ př. J. J. B.-B. 399
Žena, jež chce umříti. Parisiana Alphonse Karra př. -vl- 587

Na stránce

Články vědecké, životopisné a kritické, obrazy z přírody, úvahy, pozorování atd.

Aforismy z moudrosti indické. Podává Václav Petrů. 18, 59, 370, 501
Aforismy z novějších spisovatelů francouzských 90, 126, 182
Alexander Fredro. Od J. J. T. 354
Čínské črty. I. Smrt císaře 145. II. Postavení ženy 162. III. Etiketta 198. IV. Lékařství 266
Diadem Paříže. Stínová kresba. Podává Boh. Havlasa . 316
Dr. Fr. Palacký, slavný dějepisec národa českého . . . 253
Filosofie žízně. Od R. E. Jamota 615
František Kolár. Od Gustava Eima 553
Georges Sandová 318
Insertní léky. Podává R. E. Jamot 12
Jan Neruda a jeho feuilletony. Literární skizza dra. S. Hellera . . . . 214, 232 a 249
„Kocour“ Škora. Upomínka na Hálka od G. Dörfla . . 542
Mé zahradní známosti. Přírodopisný obrázek z okolí Bostonu od J. R. Lowella . . . . 540 a 561
Náčrtky ze života Thorwaldsenova. Dle Wilckense podal B. Čermák 179
Nádherné slavnosti a bohaté hody. Dějepisný kaleidoskop. Sestavil Karel Hof . . . . 401, 417, 434 a 465
Nesmrtelní pijáci. Povahopisné črty od J. Arbesa.
I. Adrian Brouwer . . . . 212 a 227
II. Edmund Kean . . . . 362, 373 a 396
O rozvoji organismů zem obývajících. Píše Ant. Stecker. 160, 169, 189, 206, 239, 272, 331 a 359
O různých ozdobách hlavy. Příspěvek k dějinám kulturním 110
Poroba lidu v národních písních. Od Ferd. Schulze . . 66
Seweryn Goszczyński. Studie literární Otakara Mokrého 143
Slovo o krásovědě. Podává dr. Otakar Hostinský 28 a 50
Umění na lidském těle. Od R. E. Jamota 307
Z osmnáctého století. Příspěvek ke kulturním dějinám Čech. Podává Ant. Rezek . . . . 378, 394 a 408
Ze života ve velké nemocnici. Od R. E. Jamota 70, dok. 192

Obrázky cestopisné, místopisy a dopisy z ciziny.

Bosporus. Líčí Josef Wünsch. 327
Čenstochóva. Napsal Josef Wünsch 614
Dvacet hodin v temnostech podzemních. Nehoda při návštěvě moravských jeskyní. Zažil Kliment Čermák . 53
Hrobky králů polských. Napsal Jos. Wünsch 281
Jezero gmundenské. Náčrtek D. Mniščeckého 455
Kodaň. Napsal Josef Wünsch 349
Malmö a Lund. Obrázek ze Švédska. Napsal Jos. Wünsch. 154
Mehadie. Napsal Josef Wünsch 116
Na Brocken. Napsal Josef Wünsch 365
Pouť na trůnném náměstí. List z Paříže. Od B. Havlasy 216
Projížďka gruzínským krajem. Úryvek cestopisný od Svatopluka Čecha . . . . . 432, 469, 481, 497, 517 a 531
Salon 1876. List z Paříže od Boh. Havlasy . . 261 a 277
Štít Slavkovský. Napsal Josef Wünsch 389
Uphlis-ciche, město ve skále. Obrázek z Kavkazu od Svatopluka Čecha 10
V Archipelagu. Z cest Josefa Wünsche 596
Vojtek a jeho šivl. Fotografie z Tater. Podává Jos. Wünsch 292

Zprávy divadelní, literární, umělecké, úmrtní vědecké a drobnosti v jednotlivých číslech.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště.
na čtvrt léta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce a administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až 2½ archu. Vychází vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. 10. ledna 1876. Číslo 1.

E L O A.

Fragment pekelné komedie.

Mysterium *Jar. Vrchlického.*

Propasti pekla. Těžka mlha leží nad černými útesy skal. Z hlubin vystupují kotouče bílé páry. V dálce obrysy hor. Chvílemi přecházejí stíny zatracených a mizí mezi skalami. Časem zaznívá temné hučení, podobné bouři vzdáleného vodopádu. V to mísí se vzdechy a nářky odsouzených, chechot démonů a třesení země.

Hlas s hora.

Tisíc let stojím na vysoké skále a čekám na hodinu vykoupení. A vidím jen, jak mraky jdou, zápasí s mlhami, jak chvílemi jimi mihne se měsíc s tváří zsinalou Kaina bratrovraha — ale čekám darmo. Skály pekla jsou upevněny v základech svých a myslím, že ani vůle toho, jehož bohem nazývají, nepohne jimi.

Hlas z dola.

Když jsem bloudil po zemi odsouzen k životu, jejž jsem nezavinil, slýchal jsem mnoho o slitování a soucitu. Tisíc let ležím v propasti, skal balvany tíží hruď mou, pot s krví teče po mé skráni a lepí zplesnivělý vlas můj, ale báj milosrdenství jako u lidí zůstala i u démonů bájí. Snad věčná ironie nazvala pohrávání dravce s obětí soucitem.

Hlas s pravice.

A pravdu měla slova písma hovořící o červu, jenž neustává a o plameni, který nezhasíná, ale lhala řkouce: Byť hříchy vaše nad šarlat byly, nad sníh zběleny budou!

Hlas s levice.

Propasti, propasti! — Zda vznáší se i nad těmito duch hospodinův? Praví se, že jest všudypřítomným, nuž je také zde, vidí muky mé a pozoruje mlčení mé, které jest vzdorem mým. Jak může odpočívati člověk Lazar v klínu Abrahamově, když ví, že člověk boháč nemá krůpěje, aby uhasil žízeň svou? Či svatí hospodina učí se od pána svého milosrdenství?

Sbor různých hlasů.

Dešť sirný padá na těla naše a co chladivého ucítíme na údech svých, to zmije jest, jež hlodá boky naše.

Jiné hlasy.

Běda! Běda!

Hlas s hora.

Tisíc let sedím na vysoké skále a čekám na hodinu vykoupení. Časem zdá se mi, jak by mračnem mihla se bílá křídla andělův, ale přihlednuv blíže vidím, že jsou to páry vystupující v kotoučích z hlubin a svářící se s mraky a chmurami nebes. Již nechci volati, jazyk zdřevěněl v ústech mých, již nechci dívati se vzhůru, mlha potáhla jako bělmo oči mé bděním umdlené; již tichý jsem jako kaluže vod, jež lijákem vznikly a v nichž smutný měsíc zhlíží pokojně svou tvář.

Hlas z dola.

Já padám neustále. Každou chvíli myslím, že rozbíjím údy své o příkré tesy balvanů, ale tyto mizí přede mnou anebo vypínají přátelsky lokty své a ustýlají mi lože v mechu klínu svého. Tak padám jako zralé jablko v klín dívky usnulé pod jabloní. Teď snad dopadnu — však letím dále . . . . .

Hlas s pravice.

Žíznim, žíznim! Jazyk můj lže skály, které pod ním žhnou, jakby pralo do nich slunce červencové. A když něco vlažného ucítím, je to vlastní krev moje; chutná hořkou sladkostí a obrací se ihned v popel v ústech mých.

Hlas s levice.

Kdo mluvil o vykoupení? Jako sen édenský padla ta slova v duši mou; já slyšel hlasy harf a tóny žalmů, já cítil vůni kadidla a myrhy. Leč vzbuzen cítím náhle, jak šíří se lebka má, děsně prázdná, že by se do ní vešel svět a ještě jednou celé peklo s veškerou mukou, v které se ona potácí. Kdybych mohl, zbláznil bych se. Ale bůh, jehož nazývají láskou, vylámal zuby hadu zoufalství, jenž chce stiskati mou hruď a požírati mozek můj. Učiněn jsem jako slepýš v ruce kejklířově a darmo volám k bohu, který mne neslyší.

Sbor hlasů.

Zas dopadají biče démonů na bedra naše jako krupobití. Zase tma padá na oči naše a žhavé rozpuštěné olovo teče v uši naše. Kde jest anděl, jenž by počítal

vzdechy a kletby valící se z úst našich jako síra na střechy Sodomy? Umdlel snad hroznou prací svou, usnul, a pán neví o bolestech našich.

Jiné hlasy.

Běda! Běda!

Dav stínů objeví se na kraji propasti. V popředí vystoupí Nero a Tegellin. Kain usadí se na obromný balvan stranou, na kyj svůj opře hlavu a zadívá se do země. Cham nakloní se nad skálu a volá temným hlasem do propasti. Jiné stíny rozptýlí se kolem, přecházejí, vystupují a mizí.

Kain.

Stále ho vidím. — Oko ztrhané, krev po trávě... Ten kyj, kterým snešena na zem smrt, nechce vypadnouti z ruky mé. Hodil jsem jej do nejtmavších roklí pekla, ale za chvíli našel jsem jej, upadl přes něj a zvednuv cítil jsem, jak srostl s pravicí mojí. Jsem stár jako svět, a stále ho vidím.

Různé hlasy.

Jsme zatraceni bez pomoci. Kýs blázen chtěl upevniti tyč na skále, by stín její, syn pekelných pecí, ukazoval hodiny. Ale démon s chechtem uchopil ho v půli těla, napíchl na žerď a zarazil do skály rozdělav pod ním oheň. Živé hodiny pekla.

Jiné hlasy.

Stín věčnosti lehá na skráň naši, léta padají zvolna jako veliké krůpěje deště před letní bouří. Hyneme, ale bez zahynutí.

Cham.

Jednoho lituju. Já mohl uspořiti vám všem všecky muky. Jak málo lidí bylo na světě, když zhřešil jsem na otci svém?! Měl jsem jíti cestou Kaina a pobíti všecky živoucí a mohlo býti méně slz a utrpení. Snad by byl starý bůh poznal, že nechceme žíti a spokojil by se s mukou, že musí žíti sám.

Kain.

Stále ho vidím ....

Různé hlasy.

Muky naše jsou nesčetné jako hvězdy v dráze mléčné a veliké jako skály Atlasu. Běda! běda!

Nero.

Já se nudím.

(Odhodí lyru a strhá růže s hlavy.)

Tegelline, co dělá Heliogabal?

Tegellin.

Chlapec Heliogabal dělá totéž, co dělal v životě, jen že trochu jinak. Vidí před zrakem svým řady nejkrásnějších dívek a žen; ale když chce trhati šaty s těla jejich, vidí před sebou hnusné harpye a šklebné fantómy. Vidí nad hlavou svojí dešť fialek a růží, jimiž druhdy dusil hosty své, ale než dopadnou, mění se v lijavec jedovatých pavouků, komárů a jepic, jež píchají do krve údy jeho.

Nero.

Šťastný hoch ten Heliogabal. V žití vyprázdnil pohár rozkoše a v pekle se aspoň nenudí. Baví se a to je při všem hlavní věc. Umíral jsem rád, mysle, že dle učení filosofů bude konec mé obrovské nudy, ale ropucha ta příliš pevně usedla pod lebku mou, nudím se i v pekle. Kdyby mne trápila nějaká muka sebe větší, nějaká myšlenka sebe hroznější — ale v hlavě mé nic, v srdci mém nic, kolem nic, nahoře nic a v propastech nic. Zprvu mne trochu bavilo utrpení zatracenců. Teď je mi vše lhostejno. Nuda titana usedla mi v týl. Prometheus byl pán na své skále, bavil se s krkavcem, jenž mu hlodal játra, s okeanidkami, jež ho těšily, s Olympem, jemuž vzdoroval — ale já .... O hrozná, strašná, zívající prázdnoto nudy! — Co dělá Kain?

Kain.

Stále ho vidím. Zvedá zkalené oko k nebi. Můj kyj jest stále těžší v pravici mé. Váží tolik, jakoby viny celého světa lpěly na jeho zkrváceném konci.

Nero.

Alespoň zábava. Můžeš tak dobře hádati, kdy uzraje celý svět k zatracení. Až nepozvedneš více kyje, pak Evoe! svět bude peklem — jenže já se budu nuditi dále!

Zemětřesení. V pozadí žene se divá honba Nimrodova. Smečka démonů, chrtů a potvor. Ryk, zvuky trub a práskání bičů.

Cham (v myšlenkách).

A byl lovcem velikým před pánem ....

Nero.

I ten se baví. Jen já, jen já, jen já se nudím. I ta má nuda se mi už hnusí a nikde pomoci a nikde vykoupení!

Tegellin.

A stín tvé nudy padá na mne, který jsem byl stínem tvým v životě.

Nero.

Co blábolíš? Jak jsi zevšedněl, ztupěl, zhloupěl v pekle! Styď se, Tegelline! Když jsi byl prefektem římským, věděl's dobře, kde jaké poupě, jež rozdechnouti v růži byl hoden jediný Nero-Apollo; když byl jsi prefektem římským, věděl's dobře, kde jaká pokoutní krčma, kde v směsi národů, jimž vládl Řím, pán národů, bych se pobavil tancujícími kejklíři od Indu, filosofujícími kejklíři od břehů nilských, huhňavými židy, nevěstkami, které bavila má dlouhá chvíle, a šašky, které bavilo mé zlato; když jsi byl prefektem římským, věděl's dobře, kde jaká polozasypaná díra, kde blázniví křesťané jedli dříve svého boha, nežli lvi mého cirku jedli jejich těla, ale teď jsi zhloupěl, nevíš rady a žehráš na mou nudu. Na mé zlato v životě jsi nikdy nežehral! O kdybych žil! — Leč co platno — druhdy jsem zapálil Řím, proč raději nemohu teď zapáliti peklo! O nudo! nudo!

Přejdou — stíny mizí, pouze Kain sedí na balvanu dívaje se k zemi.

Kain.

Stále ho vidím ....

Jiná část pekla. Kamenité údolí, s obou stran kolmé srázné stěny skal. V pozadí vlny Kokytu. Časem objeví se obrovský stín Charona, převážející stíny odsouzených, jichž valné davy bloudí po obou březích. Nebe jest bez mraků a mlhy, ale černé, neprůhledné. Hluboké ticho. Někteří odsouzení sedí na roztroušených kamenech, pokrytých šedozelenou plísní; jiní chodí sem tam v davech a různých skupinách. V popředí lze rozeznati tlupu zrádců, mezi nimi Jidáš, Ganelon, Efialtes. Dále v pozadí davy králů a císařů. Tiberius, Nebukadnezar, Saul, Julian Apostata a jiní. Mezi nimi míhají se odsouzenci všech věků a národů. Mummius sedí na trosce antické sochy, za ním stojí Geiserich. Od břehu řeky přichází sofista a filosof řecký v živém hovoru. U cesty sedí indický paria s nehybností pagódy. Několik pohanských, germanských a keltických kněží ztrácí se v pozadí.

Jidáš.

Učinil jsem, zdá se mi, přece dobře, že zradil jsem mistra svého.

Ganelon.

Hlupáku! dost smutné, že to poznáváš teprve nyní. Já zradil jen proto Rolanda, že jsem věděl napřed, že udělám dobrý skutek.

Jidáš.

Pomohl jsem lidstvu k vykoupení. Jinak to státi se nemohlo, řekli to již proroci a on sám to věděl, když máčel jsem s ním chléb do misy. Mám vlastně zásluhu. Byl jsem nástrojem v ruce hospodinově.

Ganelon.

Dobře tak, a hospodin odhodil nástroj, když vykonal jím úmysl svůj a nestaral se o to, kam padne, třeba v muky pekla. Je to zvyk velkých pánů. Ale dobře tak všem, kdož se stydí za to, čím jsou. Jsou mi protivní lidé, již jsouce černými, staví se bílými a farizejsky bijíce se v prsa, dí: Jsem nástrojem v ruce hospodinově! Nesmysl! jsi nástroj vůle své; jsem-li černý, honosím se tím, jako bílý svou bělostí. Jsem zrádce, ale neříkám, že jsem nástrojem v ruce hospodinově.

Jidáš.

Není o mne, ale o potomstvo — soud dějin. — Nyní blábolí každý, že Jidáš šel a osidlem se oběsil.

Ganelon (s ironií).

A že vykydla střeva jeho. — Známe to. Leč ctižádost v pekle — jak směšným jsi, brachu!

Jidáš.

Směšným i trpce bolestným jest osud můj. O mých snahách, o mé ctižádosti, o mých reformatorských myšlenkách, o mé nezměrné lásce neví nikdo. Bez viny stal jsem se symbolem dvojího zločinu: zrady a lakoty.

Ganelon.

Ty's miloval?

Jidáš.

Ano. Marii Magdalenu. Já viděl, jak ona vylila nádobu masti drahé na hlavu prorokovu a žárlil jsem na lásku její. Nejapný některý apoštol myslil, že závidím mizerný peníz, zač byla mast; i nepochopil, že zhrzená láska kladla mi v ústa slova o prodání masti a rozdání chudým. Teď to opakuje celý svět.

Ganelon (se sarkasmem).

Tys miloval Magdalenu — ovšem, ale před pokáním?

Jidáš.

Rci, co ty jsi miloval na světě? Netvore! zrado!

Ganelon (se smíchem).

Nu nechme toho, nemáme si v poslední záležitosti nic co vyčítat. Leč pověz mi, ty nástroji v ruce hospodinově, ký blázen to stále běhá úzkou cestou do skal? Baví mne nesmírně ten jeho spěch; nový Sisyfus, jen že břímě jeho bude asi vina jeho. Je také zrádce?

Jidáš.

Ano, bratr náš. Je to Efialtes, který zradil svou vlasť a své hrdinné bratry. Nyní stále myslí si, že skála ta jest úžinou Thermopyl a že vodí nesmrtelný pluk Xerxův, by vpadl do zad Hellenům. Hle! jak se ohlíží, jakby postupoval za ním voj. Běhá tak přes tisíc let.

Ganelon.

Dobré chutnání! Ten chlap byl asi také nástrojem, ale v ruce Xerxově. O ti Řekové! kam nestačili sami, střelili fatum — a šlo to. Leč dosti toho; je nás tu stejně smýšlejících hezká kupa; zrada, jak vidět, jest něčím obyčejným a všedním tam v slzavém údolí. Kdo jste přátelé, ať se přece poznáme!

První stín.

Jsem pouze zrádce z řemesla. Špehoval jsem Diokletianovi katakomby. Stal jsem se nepřímo souvinným smrtí asi 3000 křesťanů, jež zašité v pytli kázal císař hoditi do cirku hladovým lvům, kteří netkli se jich. Na to hozeni jsou do moře a já slyšel jsem, jak i tu zpívali pod vodou žalmy hospodinu.

Ganelon.

Pse! a málem bys byl litoval skutku svého a stal se křesťanem?

Stín.

Kdyby mne nebylo pálilo zlato odměny, za které koupil jsem si tři noci divoké rozkoše. Byl jsem malým Diokletianem. Stojí to dojista za muky pekelné.

Ganelon (k druhému stínu).

A ty? Byl jsi šlechetnějším?

Druhý stín.

Jsem rodem Řek. Sloužil jsem Isaku Angelovi; na jeho nepřímé přání vedl jsem křižáky pouští k Jerusalemu, zavedl jsem je daleko a křesťan otrávil jsem křesťanům všecky studnice a cisterny. Pán můj se mi ale zle odměnil a bůh můj ještě hůře.

Ganelon.

Dobře tak. Zrada jest hydra, která sama sebe tráví. I řeknou velcí světa: „Jak nepohodlný jest mi ten člověk!“ a dvořané jdou a zabijí ho; králové umyjí si ruce. A David řekne: „Jak krásná jest žena Uriášova!“ a dvořan donese jeho list a pošle ho v bitvu, z které se nevrátí, co zatím král na ňadrech ženy jeho zapomněl svých žalmů. A Jesabel řekne: „Jak líbí se mi vinice souseda mého!“ a druhý den zabit jest soused a královna těší se z vinice a neví, že snad na témž místě psi budou lízati její krev . . .

Jidáš (v snění).

A on byl tak dobrý, tak spravedlivý . . . . .

Ganelon.

A umřel na kříži. Stará to pohádka. Vypravuješ ji, milý brachu, tisíc let. Nu, vykoupil vás!

Na útesu skal objeví se Dante s Virgilem. Jdou zvolna horem a přejdou. Do popředí vystoupí sofista a řecký filosof. Ganelon přidruží se k nim.

Filosof.

Kdo mluvil o vykoupení? Slyšel jsem též o tom, ale neviděl jsem stopy toho v lidstvu, odkud právě přicházím.

Jidáš.

Já také ne. Sedím schválně zde na zápraží pekla a pozoruju davy — leč stále rostou víc a více jako písek pod dechem samumu. Hle ovoce křesťanství! Peklo se plní.

Filosof.

Ano, podivné to náboženství. Buď mlsný jako opice, vzteklý jak hyena, vilný jako faun, zabij otce svého a umoř k smrti matku svou, strhej všecky svazky, jež položila ti příroda a společnost, hýřej v statku cizím jako slon v sadech rýžových — když stářím mdlý a slabý jsi páchati nepravost, když zhnust se tobě hřích a napadne

ti z dlouhé chvíle ctnostným býti: slza lítosti a jsi milým pánu. Mně milejší jest život plu trpké resignace, jaký vedl Mark Aurel a plný velkých myšlenek, v jichž světle kráčel Plato. Nauce o lítosti nerozumím.

Ganelon

Ty se zoveš filosofem?

Filosof.

Ano, s hrdostí to vyznávám.

Ganelon.

A k jakému stádu se řadíš?

Filosof.

Jsem eklektik. Vyšel jsem vlastně ze školy Novoplatoniků, ale opustil jsem brzy temné stezky jich bájné mystiky. Zavání příliš křesťanstvím. I vrátil jsem se ku starým a poslední kámen filosofie, kde jsem ustál, a jediný pro mne platný jest Heraklit Efezský.

Ganelon.

Temný — inu světla též mnoho nebude pod lebkou tvojí.

Filosof.

Nech mne, nezasvěcenče! Musím domysliti záhadu o elementární nehybnosti atomův. Jak lze tuto větu srovnati s výrokem, že vše jest v proudení?

Ganelon

Velmi snadno, milý příteli! Tvá hloupost a domýslivost jest v stálém proudení, ale tvůj mozek, jejž žerou motolice, jest takový nehybný atom, že ani stíny pekla nezachvějí jím, by vytrhly jej z děsných jeho mátoh. Lituju tě velice. Leč kdo přišel s tebou? Tvůj kolega?

Filosof.

Můj sok, můj úhlavní nepřítel, stín mých hříchů. Hle, filosof sofista! Jak jím pohrdám! Však nech mne, prosím, domysliti mou záhadu.

(Usedne stranou.)

Ganelon (k sofistovi.)

Příteli, pověz mi, co je to zrada?

Sofista.

Zrada? Inu, zrada není nic zlého. Řeknu-li bílé, musím říci i černé. Jest proto černé zlem, že není bílým? Řeknu-li věrnost, vyslovil jsem sám sebou její protivu — zradu. Či může býti jedna bez druhé? Kdo by věděl o slunci, kdyby nebylo tmy?

Ganelon.

Výborně, chlapíku! Zdali pak's rovněž tak udatně šermoval jazykem před soudnou stolicí hospodinovou? Eh, sklopils hlavu svou jako beran, vedený na jatky, viď? Ty bys jistě z Messaliny udělal nejméně Madonnu a dokázal bys, že vlastně Jidáš a nikoliv Ježíš jest vykupitelem lidstva. Jaké štěstí pro nás, že tě máme! Ty nám dokážeš, že vlastně ani to zde není peklo, nýbrž ráj! Věru, zlaté časy nám kynou tvým příchodem!

Jidáš (v snění).

A ukřižovali ho a o šat jeho metali los, jak psáno jest . . . . . . Kdo viděl, kdo slyšel?

Jeden stín.

Já viděl smrt spravedlivého a slyšel slova jeho na kříži a v chvíli poslední rouhal jsem se jemu. Já visel s ním. Jistě on byl svatý.

Druhý stín.

A já dal návrh, aby losem prodána byla nešitá suknė jeho.

Třetí stín.

A já jsem přiložil houbu se žlučí a octem ke rtům jeho.

Jidáš.

A já prchal jako štvaný a vzav peníze, hodil kněžím a vyznal vinu svou. Zde vizte! Leč pán neviděl zoufání mé a třicet stříbrných vrylo se v mozek můj a pálí tam bílými plameny. A vytrhnut jsem z počtu živoucích a vpočtěn mezi zatracence.

Různé hlasy.

Běda! běda!

Ganelon (k pariovi, sedícímu u cesty).

Hej, z cesty příteli!

Paria.

Komu z cesty? Jdi stranou! Já nevšímám si tebe a pohrdám v své chudobě bohem a slávou jeho. Mně musí jíti jeho svět z cesty, nebo není ničím jiným, leč rozlitým tělem jeho, jež ve mně přišlo k vědomí. Sním sen chaosu.

Ganelon.

Hrdost žebroty! Jak protivný je ten chlap! Hmyz leze hadry těla jeho a hnis kyše v ranách jeho. Job na svém hnojišti byl Sardanapalem proti němu.

Paria.

Jasno nebes vniká v oči mé, zřím slávu jednoho rozlitou vesmírem, kámen plesá a lotos střásá zlatý pel svůj v rány moje, jež voní mošusem. Nekonečnost prostoru roste v ňádrech mých a myšlenky mé, orli Himalaje, zvolily trnovou korunu ukřižovaného za hnízdo své. Svatá země! Cítím tluk srdce tvého, plesám v tobě, matko!

Ganelon.

Pro takové chlapy jest peklo malým trestem. — Však co nového, jaký to ruch u lodi Charona? Hle, nový dav odsouzenců!

Od břehu žene se nový zástup zatracených. Mlčky rozptýlí se mezi ostatní. V popředí vystoupí mnich asketa a básník.

Ganelon.

Hle! z deště pod okap! Jednoho Joba odbudu z cesty a druhý mi jde do cesty! Eh, znám ty plešaté pány! Jiný druh pariů! Co jich žilo u dvora Karla! Samá lysina a samý břich! Leč tento jest strašně vyhublý, jistě dělal v politice. Hej, brachu, kam?

Mnich.

Kam poručil pán, který utvrdil brány pekelné. Hřích prostřen jest nad hlavou mou a číš hněvu hospodinova vylita jest na mne. Vina má větší Sodomy.

Ganelon (stranou).

Věřím rád — Jak obyčejně mluví biblicky — (k mnichu) Kolikrát denně jsi se bičoval? Nosils pás železný kolem těla? Spals na kopřivách či na trní? Ty mne zajímáš, chlapíku! Jak hodně jsi se opíjel po takovém bičování? Měli jste jistě dobrý klášterní sklep!

Mnich.

Kam zanesu hanbu svou? Kde největší propasť, bych padl na dno její? I před Satanem zardím se z viny své!

(Rychle odkvapí.)

Ganelon (k básníkovi).

Kdo ty jsi?

Básník.

Zbytečnost! Odsouzenec jako ty; v životě říkali mi básník, cítím ale, že jsem nejbídnější tvor pod sluncem.

Ganelon.

Snad máš pravdu. Leč co jest nového na světě? Mluv! Přítel Jidáš rmoutí se nad špatnými úspěchy křesťanství.

Básník.

Divných, ba divných věcí dožil jsem se, opouštěje svět. Cos tálne duší lidí, jako když vzpomeneme si na zapomenutou melodii. Lidstvo se vzbouzí a neví, co jest, co chce, kam jde. Cos jako záblesk světla míhá se tmou klášterů a žalářů. Duch starých se vrací. Pero, které ještě včera opisovalo apokalypsu Jana z Patmu, opisuje dnes v zimničném spěchu apokalypsu o Prometheovi na Kavkazu; ruka, jež tesala včera trnovou korunu na hlavě boha vykupitele, hladí a chválí vlnité tvary soch Antinoa; koleno, jež ohýbalo se včera před Madonnou, kleká dnes před Venuší. Starý svět rázem se oživuje. Jaro dýše ze zpěvů Homérových. Lidstvo dívá se trním utrpení svého v čisté modro oblohy a růže rostoucí na hrobech zapomíná pro révu bachantek. Mladost vrací se v žíly jeho. Stará váza etrurská dražší jest mu, než miska, v kterou zachytili andělové krev spasitelovu. A co divnější: i kláštery nesou na bedrách svých ruch tento! S kazatelen jejich mluví Cicero místo Basila. Virgil vytisknul Augustina. Nerozumím světu, ale myslím, že pohanství se vrací.

Hlasy.

Slyšte! Slyšte!

(Jednotlivé stíny zvedají se s kamenů a vystupují do popředí.)

(Pokračování.)

Ukřižovaná.

Romanetto od *J. Arbesa.*

Příběh, kterýmž zahajuju své vypravování, udál se bez mála před dvaceti lety. V tu dobu a sice v prvních dnech měsíce října roku 1856 stal jsem se žákem vyšší realné školy německé v Praze a o přijímací zkoušce seznámil jsem se náhodou se sličným, modrookým a suchounkým studentíčkem, jenž vystudovav v Klatovech nižší gymnasium přibyl teprv před krátkým časem do Prahy, aby se zde věnoval studiu věd realních. Jak u mladíků vůbec bývá, seznámili jsme se rychle a v několika dnech stali jsme se již přátely takměř nerozlučnými.

V stručnosti sdělili jsme si vzájemně nehrubě zajímavý průběh dosavadních svých osudů, a žijíce více nadějím a budoucnosti, než zpomínkám a minulosti, nestarali jsme se valně o podrobnosti. Dozvěděl jsem se o novém příteli svém, že je sirotek a otec jeho že býval důstojníkem u dělostřelectva; dále že mohl sice vstoupit na některé učiliště vojenské, ale že nemaje nikdy příchylnosti k stavu vojenskému raději trpěl nouzi, jen aby se mohl věnovati studiu, k němuž měl náklonnost.

Jako obyčejně na počátku školního roku, měli jsme oba neobyčejnou chuť do studií, a zahájení přednášek nemohli jsme se téměř ani dočkati. Ale s největší dychtivostí očekávali jsme první přednášku o náboženství. Dychtivost naše byla úplně oprávněna; neboť muže, jenž nám měl předmět ten vykládati, předcházela pověst zvláštní, skoro romantická.

Za svého mládí býval pasákem. Z pasáka stal se později přispěním několika dobrodinců jedním z nejpilnějších, nejsvědomitějších žáků na hlavní škole a na gymnasiu jindřichohradeckém, pak rovněž tak pilným a svědomitým posluchačem filosofie na pražské universitě a ještě později tichým, rozkošem světa úplně odcizeným a studiu filosofie a přírodovědy s neobyčejnou horlivostí oddaným alumnem semináře litoměřického. Byv vysvěcen na kněze stal se ceremonářem litoměřického biskupa Hurdálka, později exhortistou na pražské polytechnice, roku 1834 učitelem náboženství a zároveň provisorním ředitelem na německé realní škole v Mikulandské ulici a roku 1856, když jsem co nastávající žák jeho poprvé zaslechl jméno jeho a dozvěděl se aspoň něco o jeho povaze a minulosti, byl již muž asi šedesátiletý a asi rok definitivním ředitelem toho ústavu.

Co bývalý žák nejpopularnějšího kněze a profesora na universitě pražské v první polovici tohoto století, Bernarda Bolzana, pokládán ředitel páter Schneider u starších Pražanů za nadaného a věrného stoupence nauky Bolzanovy. Bolzano co člověk a učitel, jeho osudy, zvláště pak pronásledování, jakéhož zakoušel pro své svobodomyslné zásady a v přední řadě jeho nauka, že možno filosofii usmířiti s vírou, nezůstaly časem svým bez rozhodného vlivu na značnou část obyvatelstva pražského, hlavně na mládež akademickou. Ještě v době pozdější, když už Prahu a studující mládež její zaměstnávaly zcela jiné myšlenky, když už dávno nabyto přesvědčení, že šlechetná snaha Bolzanova mohla nalézti půdy jen v době přechodní, zpomínáno muže toho po zásluze i v širších kruzích se zvláštní úctou.

Jako Bolzano odchyloval se i páter Schneider často ve svých přednáškách od předmětu a vysvětloval záhadné nebo nepochopitelné případy způsobem přirozeným. Proto bývaly nejen přednášky jeho, nýbrž i veřejné exhorty v chrámě salvatorském, ačkoli v těchto posledních nikdy nešel tak daleko jako ve škole, velmi zajímavy a exhorty také od obecenstva četně navštěvovány. Morálka, kterou hlásával, nebyla sice v ohledu filosofickém nikdy výstřední, ale přes všechen svůj nádech náboženský v podstatě přece svobodomyslná.

U studujících páter Schneider příliš chvalné povesti nepožíval. Pokládánť za pedanta a bezpříkladně přísného examitora, jenž o zkouškách žádal doslovné odříkávání svých čtěných přednášek. Avšak všestranná učenost jeho nebrána nikým v pochybnost. Kolovalať o něm pověst, že kdysi co exhortista na polytechnice vyzval své posluchače, aby každý z nich napsal na lístek nějakou, byť sebe záhadnější otázku a on pak že bez přípravy otázky ty jednu po druhé zodpoví. Posluchači vyzvání tomu vyhověli a stručné, důmyslné, překvapující odpovědi Schneidrovy vzbudily pravý úžas.

Konečně jsem muže toho spatřil. Za krásného říjnového odpůldne přišel k první přednášce. Když se dvéře otevřely, spatřil jsem malého, poněkud zavalitého

a ramenatého mužíka v černém kněžském rouchu. S hlavou k prsoum nachýlenou ubíral se rychlým krokem ode dveří prostorem mezi oběma odděleními škamen ku kathedře a vystoupiv na podium obrátil k posluchačům svou tvář. Byla to tvář přísných, drsných tahů a skoro ohyzdná. Velký nos, malá sivá očka a nevysoké čelo dodávaly úplně bezvousé, zarudlé tváři té, v níž se značila mračná přísnost zeloty, ráz nevlídný, ba odporný. Tmavý kaštanový vlas byl na skráních sčísnut ku předu. Kolem úzkých, pouvadlých rtů pohrávalo časem cosi jako trpká beznadějnost. Drsné tahy chladné, odpuzující tváře byly tím sice poněkud oživeny, ale zároveň bylo v nich lze čísti, že muž ten přese všechno vědění své v životě snad nikdy nebyl šťastným.

Počal přednášeti bez úvodu. Hlas jeho byl drsný, nesympatický. Časem se zdálo, jakoby mluvícímu některý orgán vypovídal na několik okamžiků službu, neboť občas náhle se rozkřikl a hned zas mluvil skoro šeptmo. Dlouho nemohl jsem podivnému hlasu tomu uvyknout, a teprv, když jsem nabyl přesvědčení, že je přednášející přihluchlý, budil dutý a hned zas pronikavý hlas jeho v mé duši soucit.

Páter Schneider přednášel v naší třídě dle vlastní své učební knihy o životě Ježíšově. První přednáška jeho však nebyla ani zajímavá, aniž něčím vynikla nad tuctové výkony toho druhu. Toliko k závěrku pronesl nevlídný páter rychle po sobě několik vět, které logikou a hloubkou svou překvapily. Možná, že posluchače své dříve studoval, nežli se odvážil vybočiti z předepsané dráhy, neboť ani nejblíže příští tři nebo čtyři přednášky nelišily se ničím od první, a již již se mi zdálo, že pověsti o muži tom kolující jsou úplně bez podstaty.

První přednášky věnovány byly stručnému vylíčení dějin, poměrů země- a národopisných, společenského a státního zřízení Palestiny za dob Kristových. V čtvrté nebo v páté přednášce započal líčiti mravy, zvyky a soukromý život současníků Kristových. Připomenutí, že současníci Kristovi nosili turbany na způsob nynějších Turků, že střihali si vlasy krátce, že o hostinách nezasedali za stoly, jakých my používáme, nýbrž že na zemi polo ležíce a o levou ruku se opírajíce všechna krmě pojídali holou rukou. a konečně konkluse, že Ježíš Kristus nečinil ve všem tom žádnou výminku, — vše to z úst duchovního bylo tak cizí a vzácné, že jsem na dojem, jejž na mne učinily prosté. ale závažné tyto poznámky, nikdy nezapomněl. Obraz Kristův, jenž se byl až dosud před duševním mým zrakem vznášel jaksi idealně, nabyl náhle tvářnosti realistické. Kristus bez dlouhého, hebkého, kadeřavého vlasu, Kristus v turbanu a s vlasem krátce přistřiženým. Kristus nesedící za stolem, jak je vypodobněn na nesčíslných obrazích, představujících známou „Večeři páně.“ Kristus žijící po způsobu svých současníků přestal pro mne býti náhle Kristem, jak jej líčí legenda, bytostí nadlidskou, bohem. Mladistvá obrazotvornost doplnila si z několika črt bez ohledu na staré tradice obraz nový. Před duševním zrakem mým stál Ježíš Kristus co kostnatý muž vysoké postavy. Velká, poněkud šišatá hlava s přizrzlým, krátce přistřiženým vlasem, nevysoké čelo, velký zahnutý nos, jemná, pihovitá pleť a k tomu hluboko zapadlé bledě modré oči — toť obraz, jenž mi na mysli tanul a z paměti mé nikdy již se nevytratil . . .

V tutéž dobu, co stala se tato změna v mé duši, musila se díti neméně podstatná změna v duši přítele mého, jenž seděl podle mne. Byl to mladík asi osmnáctiletý, temperamentu neobyčejně živého. Leč o přednáškách Schneidrových sedával nepohnutě jako socha. Zrak jeho upřen byl neodvratně na přednášejícího, a v tváři nikdy ani sval se nepohnul. Tak naslouchal i tentokráte téměř po celou hodinu.

Mezi tím, co přednáška trvala, snesla se nad Prahou pozdní podzimní bouřka. Obloha zatáhla se mraky a v sále rozhostilo se poznenáhla šero a jakési dusno. Z dáli bylo slyšeti občas z hluboka rachot hromu, ale blýskání bylo ještě slabé.

Pater Schneider, jak se samo sebou rozumí, nedbal blížící se bouřky, nýbrž přednášel s nezměněným klidem dále. Avšak až dosud nejpozornější jeho posluchač, podle mne sedící přítel, počal býti poprvé nepozorným, jevě neobyčejný jakýs nepokoj. Zrak jeho těkal plaše s místa na místo. Brzo utkvěl na přednášejícím, brzo v některém koutě sálu, brzo zabloudil k oknu nebo se smekl přímo před přítele na škamnu a hned zas utkvěl na několik okamžiků bezmyšlenkovitě v neurčitém prázdnu. Časem spozoroval jsem, jakoby se byl přítel zachvěl. Čelo, ba skoro celá tvář jeho byla potem navlhlá a skoro příšerně bledá . . . .

Čím více se bouře blížila, tím větší nepokoj pozoroval jsem na příteli. Ruce jeho zatínaly se občas v pěstě, ale hned na to pohrávaly prsty po škamně, jako by zkoušely klávesy klavíru. Někdy pohledl kosmo také na mne, avšak v pohledu jeho zračilo se divoké zděšení.

Zmocnila se mě úzkost. Tušil jsem, že děje se v duši přítelově cosi neobyčejného. Nápadné symptomy duševní choroby množily se tak rychle, že nemohl jsem se ubránit myšlence, že stihlo přítele neštěstí nejstrašnější, že snad — šílí . . . . Již již chtěl jsem vystoupiti ze škamny a upozorniti na to ředitele, zcela klidně přednášejícího; leč zvláštní, neobyčejný případ provedení úmyslu mého zamezil.

Přednášející byl totiž v okamžiku tom odložil učební knihu a sejmuv brejle chtěl patrně pronésti několik slov k posluchačům ex abrupto co výklad. Jsa před tím zaujat nápadným chováním se přítele nedbal jsem přednášky a nevím také, o čem jednala. Toliko na následující výklad katechetův pamatuji se skoro do slova. Pravilť takto: „Hrob je věcí záhadnou; hrob pohlcuje a ničí vše, co v něm bylo uloženo. Proto jest pošetilým jednáním, když oblékáme mrtvoly svých drahých v skvostná, nádherná roucha a v drahocenných rakvích ukládáme je do hrobu. Prodlením let zničí přírodní síly vše, i mrtvolu, i věci, jež jsme byli s mrtvolou uložili v hrob a kteréž, mimo hrob jinak použity, mohly žijícím mnohou službu prokázati. Kdybych cítil, že blíží se poslední okamžiky mého života, vložil bych do své závěti snažnou prosbu, abych byl pohřben způsobem co možná nejjednodušším v rakvi prostičké a laciné a v šatu nejnutnějším, ale zároveň aby za peníze, jež mohly býti určeny na pohřeb nádherný, zakoupeny byly věci potřebné a užitečné, zejmena rozličné nástroje dřevěné a rozdány mezi poctivé, pracovité chudé dělníky. Tím způsobem nepřišli by o výdělek ani řemeslníci, kteří se živí shotovováním rakví a lidem nuzým a potřebným byl by tím prokázán skutek milosrdný . . . .“

Možná, že by byl přednášející ve výkladu pokračoval, ale nenadálé intensivní a několik okamžiků trvající zablesknutí a hned na to následující zahřmění přerušilo

jeho přednášku. Současně vztýčil se přítel můj v škamně a divoký, zoufalý výkřik vydral se mu z prsou. V síni, v níž bylo až dosud panovalo ticho skoro hrobové, nastal neobyčejný šum a ruch. Žáci vstávali a udiveně dívali se na mého přítele, jenž opíraje se oběma rukama o zadní škamnu stál chvíli nepohnutě s děsně vypoulenýma očima. V zsinalé tváři jeho bylo pozorovati křečovité škubání svalů. Náhle zase usedl, ale hned zas vyskočil a vztáhnuv obě ruce své směrem řediteli, k přednášce ustavšímu, zaúpěl rozechvěným hlasem: „Bože, bože — zase ten přízrak! . . .“ Na to sklesnuv, jakoby vysílen, nazpět do škamny, zamhouřil oči a třásl se na celém těle.

Vše to stalo se v několika okamžicích. Ředitel pospíšil k naší škamně.

„Odstrčte škamny od sebe!“ velel a když tak někteří spolužáci učinili, přistoupil k mému příteli. Chvíli díval se mu zkoumavě ve tvář, pak položil jednu ruku na jeho čelo a druhou zkoumal tepnu pravé ruky jeho. Přítel měl oči zamhouřeny.

„Rychle vodu!“ zvolal ředitel. A mezi tím, co někteří žáci vyběhli ze sálu pro vodu, otevřel přítel oči a rozhledl se udiveně kolem sebe, jakoby byl náhle probuzen z trapného snu. Zrakům jeho objevil se obraz neobyčejný. Velká část posluchačů stála na škamnách, jiní v davu obklopovali místo, kde seděl a před ním na jednom koleně kleče dlel škaredý páter dívaje se mu upřeně do tváře. Přítel vzkřikl poznovu, ale výkřik jeho byl dutý, jakoby vycházel z prsou nejprudčí křečí sevřených. Teprv v několika okamžicích zpamatoval se přítel tak dalece, že pochopil, co se kolem něho dělo. Vztáhnul však obě ruce odmítavě proti řediteli a snaže se vstáti zaúpěl bolestně, ale téměř nesrozumitelně: „Nech mne, nech! — Odstup ode mne — děsná příšero!“

Nevím, kdo z obklopujících jej spolužáků slova ta zaslechl, ale ředitel, jenž byl příteli nejblíže, musil je zaslechnouti, ačkoli, jak se zdálo, smysl jejich nepochopoval. V tváři jeho aspoň ani sval se nepohnul. Vztýčil se zcela klidně a rozhlednuv se tázavě kolem optal se:

„Kdo z vás ví, kde bydlí, aby jej domů odvedl?“

„Já vím, bydlímť nedaleko,“ ozval jsem se.

„Dobře!“ vece ředitel. „Bude-li možno, odveďte jej domů pěšky nebo, bude-li třeba, zaopatřte povoz. Prozatím ho nechte chvíli odpočinout.“

Po těchto slovech však přítel povstal sám a vrávoraje chtěl vystoupit ze škamny. Vzav jej pod pažím vyvedl jsem jej. Hlava jeho byla k prsoum nakloněna, prsa prudce se dmula a nohy se mu chvěly; ale přece kráčel dosti jistě, tak že jsem jej bez velkého namáhání mohl vyvésti na chodbu.

Poněkud čerstvější vzduch na chodbě osvěžil přítele tak dalece, že mohl dále jíti bez mé podpory. Sotva jsme došli na konec dlouhé chodby, zaslechl jsem za sebou rychlé kroky a obrátiv se, spatřil jsem za námi pospíchajícího ředitele. Zůstal jsem tedy stát, kdežto přítel volným krokem ubíral se po schodech dolů.

„Neopomeňte mi přinésti zprávu o stavu nemocného buď ještě dnes nebo aspoň zítra,“ pravil ke mně kvapně, ale skoro šeptmo ředitel, když byl dospěl až ku schodům. A se zvláštním, neobyčejným účastenstvím díval se za sestupujícím přítelem.

„Teď však pospěšte za ním, aby nepřišel k úrazu,“ dodal po malé chvíli, načež se obrátil, aby se vrátil nazpět do posluchárny.

Několika skoky seběhl jsem se schodou a vzav přítele pod pažím, vedl jsem ho k domovu.

Přítel cestou ani na jedinou moji otázku neodpověděl. Zpočátku tázal jsem se na věci nejrozmanitější, zdali cítí nějakou bolest, zdali ho snad hlava pobolívá a podobně, ale přítel vždy jen záporně hlavou zavrtěl. Teprv když jsme přibyli k jeho bytu, pravil sám, aniž bych se ho byl znovu tázal: „Nechoďme, prosím tě, ještě na horu! Jsem dosud ještě rozčilen a nerad bych někoho polekal. Myslím, že rozčílení mé přejde; není to poprvé...“

„Že to není poprvé?“ opáčil jsem zvědavě.

„A bojím se, že také ne naposled; ale nemluvme o tom víc, aspoň dnes už ne, prosím tě snažně,“ odvětil přítel.

Vyhověl jsem přítelovu přání.

Asi dvě hodiny procházeli jsme se ještě po Praze, rozmlouvajíce o věcech, jež by snad nebyly pranikoho jiného zajímaly kromě nás dvou. Za nedlouho se mi zdálo, že duševní stav přítelův je opět normalní; odpovědi i otázky přítelovy aspoň byly logicky tak přesny, že neměl jsem příčiny o tom pochybovat. Doprovodiv jej posléze domů, pospíšil jsem k řediteli Schneiderovi, abych mu podal uspokojující zprávu; ale nezastihl jsem ho v bytu.

Druhého dne z rána zastavil jsem se před přednáškou u přítele; ale přítel ležel — v deliriu . . . . . Byl rozpálen, mluvil často a mnoho, ale nesouvisle a jak se zdálo, mučily duši jeho neustále děsivé jakési přízraky. Lékař, jenž byl k němu právě povolán, vyslovil se, že stav přítelův je sice povážlivý, nicméně že jest naděje v brzké a úplné pozdravení.

Bez odkladu pospíšil jsem se zprávou tou k řediteli. Zastal jsem jej v předsíni jeho bytu. Vyslechl mne mlčky, zdánlivě lhostejně, ale z četných otázek, jež mi pak kladl, nabyl jsem přesvědčení, že jej osud přítelův zajímá jako osud člověka buď neobyčejně známého a milého nebo neznámého sice, ale něčím zvláštním vynikajícího.

Uvedl mne do své pracovny a přes hodinu trvalo pro mne nehrubě příjemné examinování. Musil jsem v stručnosti vypravovati vše, co jsem věděl o přítelově minulosti, o jeho povaze, zvycích a náklonnostech. Téměř každá důležitější moje odpověď zavdala podnět k celé řadě dalších podrobnějších otázek, které měly vesměs jen jediný účel: vysvětliti anebo aspoň přijíti na stopu záhadné chorobě přítelově.

Vypověděl jsem sice o příteli dosti zajímavého; ale ředitel, jak se zdálo, nebyl tím uspokojen. Později, když jsme takovýmto způsobem přikročili k rozboru psychologickému, často se zamyslil, nežli mi položil další otázku.

„Je přítel váš nábožný nebo snad bigotní?“ otázal se mimo jiné.

Přímá odpověď na tuto otázku ředitele a zároveň katechety byla pro žáka dosti choulostiva, ale přece jsem odpověděl pravdivě, že je přítel spíše opak toho.

„Či byl snad dříve někdy nábožným?“ tázal se ředitel dále. „Nebo byl snad někdo z jeho příbuzenstva nebo z osob, jež mu byly z mládí na blízku, zbožným? Čítal snad někdy se zvláštní zálibou legendy svatých a světic, knihy o zázracích nebo biblí?“

Pokud jsem přítele znal, musil jsem na vše odpověděť záporně.

„Miluje snad čtení románů nebo knih dobrodružných,

fantastických?" pokračoval examinator dále. „Či snad má zálibu v čtení filosofickém?"

„Nemiluje ani románů, ani knih filosofických," odvětil jsem; „ale mohla-li míti na něho nějaká kniha vliv, mohou to býti spisy Oerstedovy, hlavně téhož spis „Duch přírody", jejž od několika roků se zvláštní zálibou studoval."

Ředitel na chvíli se zamyslil; pak zavrtěv hlavou, odbočil ve svém vyptávání se na pole jiné.

„Netrpěl přítel váš nikdy nějakou chorobou mozku, nervů nebo zraku?"

Odpověděl jsem opět záporně, poněvadž mi o tom všem nebylo nic známo. —

Tak a podobně vyptával se ředitel dále, až posléze vida, že není možno tímto způsobem dojíti k cíli, propustil mě s žádostí, abych mu přinášel každodenně zprávy o průběhu přítelovy choroby.

Učinil jsem tak se vší svědomitostí; ale jen jednou, když jsem totiž referoval o přízracích, jež přítele v deliriu pronásledují, spozoroval jsem v tváři ředitelově jakés uspokojení. Pokud z nesouvislých řečí nemocného bylo lze souditi, zdálo se mu, že nalézá se v jakés pošmurné budově, buď v nějakém klášteře nebo chrámě. Mluviltě o křížových chodbách, o krucifixech a obrazích svatých — pak zas náhle o jakés příšerné obludě, měnící každým okamžikem svou tvář. Jindy počal se modliti, ale nikdy se nedomodlil, nýbrž vždy ustal asi v polovici a snaže se pak vztýčiti se, šermoval prudce rukama ve vzduchu, jakoby někoho odháněl. Toť vše, co bylo možno z nesouvislých, trhaných řečí jeho vyrozuměti.

Asi ve čtrnácti dnech přítel tak dalece se pozdravil, že mohl opět vycházet a za několik dní také přednášky zas navštěvovat. Přišel, jakoby se nebylo pranic přihodilo a nejevil nižádného překvapení nebo pohnutí, když setkal se zas v nejbližší přednášce o náboženství s ředitelem. Po přednášce jej ředitel zavolal k sobě a optal se jej, jak se mu vede. Mezi tím díval se mu upřeně do očí. Přítel odpověděl, ale hned na to podotknul rychle ředitel:

„Dovolte, abych se vám podíval do očí u okna, na světle."

Přítel beze slova poodstoupil k oknu, a ředitel delší chvíli zkoumavě díval se mu do očí.

„Vyť máte oko velmi zajímavé," pravil posléze, „pupila je velká a neobyčejně vypouklá — jste krátkozraký?"

Přítel přisvědčil.

„Navštivte mne po příští přednášce na večer v mém bytě," vece zas ředitel, „rád bych s vámi o něčem pohovořil."

Přítel slíbil a vzdálil se. Na cestě k domovu připomenul ke mně, že se ostýchá jíti k řediteli, ba že se ho skoro bojí.

„Snad se nebojíš jeho ohyzdnosti?" rozesmál jsem se.

„Nikoliv; ale muž ten činí na mne dojem takměř příšerný. Zdá se mi, že jsme se byli už jednou v životě setkali. Jeho účastenství se mnou a mojí chorobou zdá se nasvědčovati tomu, že se nemýlím."

„Myslím, že se přece mýlíš," odvětil jsem a na doklad tvrzení svého uvedl jsem několikero vyjádření ředitelových, z kterýchž bylo lze souditi, že ředitel přítele mého neznal a nezná, ze o minulosti jeho pranic nevěděl a že teprv záhadným případem o přednášce byl na něho upozornen.

„Prozatím nemohu odpírat, poněvadž nemohu podat důkazův," pravil přítel. „Ale nechť již je tomu jakkoli, tolik je jisto, že škaredá tvář, drsný hlas a vůbec veškeré chování podivného muže toho budí v mé duši zpomínky, související úzce s mojí chorobou."

„Tedy skutečně myslíš, že's churav?" ptám se soucitně.

„Byl jsem churav," dí přítel, „byl jsem a možná, že dřív nebo později ochuravím poznovu, ale choroba má byla a bude jen následkem, nikoli příčinou toho, co se se mnou dálo o známé ti přednášce, když se náhle tak intensivně zablesklo."

„Nechápu, co tím myslíš," dím suše a poněkud bezmyšlenkovitě, neboť slova přítelova byla tak jasná, že nepřipouštěla než jediného výkladu.

„Pochopíš, až ti někdy v souvislosti budu vypravovat jen jediný výjev z mladistvých dob," pravil přítel; „ale přislib mi, že večer po nejblíže příští přednášce o náboženství doprovodíš mě k bytu ředitelovu a že na mne počkáš, až se vrátím."

Přislíbil jsem, že s ochotou tak učiním, a od té doby jsme o záležitosti té již nemluvili.

Několik hodin po nejblíže příští odpolední přednášce o náboženství doprovodil jsem přítele po jeho přání až k bytu ředitelovu a přislíbil jsem, že počkám, až se vrátí. Páter Schneider bydlil v prvním patře přední části školní budovy v ulici Mikulandské. Několik oken bytu šlo na ulici, několik do dvora. K bytu přicházelo se po několika nehrubě pohodlných dřevěných schodech z průjezdu.

Na cestě k řediteli přítel téměř ani nepromluvil. V průjezdě se zastavil a vytáhnuv z kapsy několik oblázků pravil: „Zůstaň na ulici. Kdyby se mi mělo stát něco lidského t. j. kdybych měl potřebí tvé pomoci, mrštím jedním nebo několika z těchto kamenů do okna."

„Budiž bez starosti," dím na to, „vždyť snad se nejedná . . . ."

Nedomluvil jsem. Přítel rychlým krokem pospíšil po schodech. Slyšel jsem ještě trhnutí zvonce, pak vrznutí dveří a několik nesrozumitelných slov, načež dvéře zavrzly poznovu.

Vyšed z průjezdu na ulici přecházel jsem volným krokem po protějším chodníku. Byl pozdní, nepříjemný, skoro bouřlivý večer listopadový. Ulicí prošel jen zřídka kdy někdo a každý chvátal. Válť ulicí mrazivý vítr severovýchodní. Obloha byla temná a vzduchem poletovaly drobné chomáčky sněhu. Někdy vítr úpěnlivě zaskučel, jindy zas zalehl vší silou do oken, že po několik sekund řinčela jako by řetězy chřestil. Přese všechnu nepohodu čekal jsem trpělivě skoro hodinu. Ve dvou oknech ředitelova bytu bylo světlo; ale to bylo vše, co jsem pozoroval. Světlo se nikterak neměnilo; soudil jsem tudíž, že přítel zcela klidně a tiše s ředitelem rozmlouvá, jako jsem to činíval já, když jsem o příteli nosil řediteli raporty. Avšak právě tato jednotvárnost nemálo přispívala k tomu, že jsem se posléze stal poněkud netrpělivým. Mrazilo mne. Počal jsem přecházeti rychleji, abych se zahřál, ale nic naplat. Mrazivý vítr vehnal mne do průjezdu. Počal jsem přecházeti v průjezdě, ale minula opět skoro hodina a přítel se nevracel. Netrpělivost má rostla. I vyšel jsem poznovu na ulici a přešel několikráte po

protějším chodníku dívaje se do osvětlených oken ředitelova bytu. Tentokráte jsem pozoroval, že mihají se tam dva stíny, ba zaslechl jsem i hlas ředitelův. Mluvil cosi živě, ba vášnivě. Napjal jsem sluch, zdali by bylo možno něco vyrozuměti, ale v tomže okamžiku zaslechl jsem divoký výkřik a hned na to řinknulo sklo — přítel byl kamenem mrštil do okna ..... Střelhbitě obrátil jsem se a pospíšil do průjezdu, abych vyběhl nahoru; ale již mezi vraty slyšel jsem v prvním patře bouchnutí dveřmi, pak pádné skoky přes schody a nežli jsem k těmto doběhl, pádil již přítel podle mne jako postřelená laň. Vyběhl jsem za ním na ulici, volal jsem za ním; ale nic naplat; přítel utíkal. Pospíšil jsem za ním, ale i to bylo úplně marné; nedohonil jsem ho. Pospíšil jsem tedy do jeho bytu, ale ani tam jsem ho nezastal ....

Vrátil jsem se domů s pocitem nevýslovně trapné nejistoty. Tušil jsem, že přihodilo se příteli něco neobyčejného, co musí míti nutně takové též a snad i nebezpečné následky. Téměř po celou noc nemohl jsem usnouti a marně jsem se namáhal, bych záhadné případy ty aspoň poněkud vysvětlil. Časně z rána pak jsem pospíšil do bytu přítelova. Zastal jsem jej na loži rozpáleného a opět v deliriu, ale prudším než před třemi týdny. Bylo mi sděleno, že přiběhl domů teprv po půl noci celý skřehlý a promrzlý, že blábolil nesrozumitelné reči a vůbec že si počínal jako šílený. Tvář jeho byla potřísněna — krví, ale poranění neshledáno u něho žádné . . . Ještě v noci přivolaný lékař se vyslovil, že jest nebezpečí tentokráte daleko větší, než minule, a pochyboval o uzdravení.

Několik dní vznášel se přítel mezi životem a smrtí. Zmatené řeči, jež v deliriu vedl, byly v podstatě podobné oněm, jež blábolil poprvé; ale tentokráte bylo také často slyšeti slova: Kristus a krev — rodička boží s mužskou tváří — strašná muka a andělská bytost“ .... V jaké souvislosti však slova ta byla s životem nemocného, nemohly mi udati ani osoby, které lůžko jeho takměř ani neopustily.

Posléze však přece zvítězila bujná ještě životní síla. Přítel vyvázl z nebezpečí; ale pozdravoval se velmi pomalu. Lékař radil hlavně klid a vystříhal před jakýmkoli rozčilením. Proto dopraven přítel na venek k vzdáleným svým příbuzným na Šumavu a k radě lékarově vzdal se prozatím na rok dalších studií. Od té doby jsem přítele nespatřil . . .

Zvláštní náhodou také páter Schneider počal churavěti. Do nejblíže příští přednášky přišel s obvázanou rukou. Za nedlouho nedostavil se do přednášky; později musil se dát častěji zastupovat a po několika mesících pomýšleno již na povolání substituta. Následujícího roku školního Schneider již nepřednášel a dne 17. března 1858 krátce před půlnocí po dlouhé, trapné chorobě zemřel.

Viděl jsem mrtvolu jeho vystavenou v smutečně zastřeném saloně bytu zesnulého. Ležela v černém rouchu kněžském v skvostné rakvi na pěkně upraveném katafalku. Kolem hořelo množství voskových svící.

Dlouho díval jsem se na mrtvolu. Škaredá, apathická, druhdy vždy temně zarudlá tvář Schneiderova byla méně odporná a bledá jak kararský mramor. Nevysoké čelo, jevící mrazivou resignaci smrti, bylo hladké a klidné. Tajemná životní síla, kteráž je byla druhdy tak často při řešení velkých záhad světa mračně svraštila, více nepůsobila; nezbyl tudíž než mrazivý klid, provázející počátek a průběh konečného rozkladu .... Mrtvola měla ruce položeny křížem na prsou a v rukou malý černý krucifix. Na pravé ruce a sice mezi palcem a ukazovákem spozoroval jsem hlubokou, ovšem již zacelenou jizvu, táhnoucí se hlouběji do dlaně.

Katafalk s rakví byl umístěn uprostřed salonu. Mrtvola ležela čelem proti stěně, na níž visela velká podoba Kristova na ebenovém kříži. Byla to výtečná práce řezbářská z lipového dřeva. Tvář Kristova byla poněkud zasmušilá a tělo mělo z dáli barvu mrtvoly. Když jsem je pozoroval z blízka, shledal jsem, že je levý bok buď nožem nebo jiným ostrým nástrojem vyrýpnut a pod tím spatřil jsem na těle několik tmavých skvrn, jaké zůstavuje na dřevě uschlá krev . . .

Pohřeb Schneidrův nebyl prostý a jednoduchý, jak si byl zemřelý vždy přával, nýbrž skvělý, ba skoro velkolepý. Zdá se, že muž ten, jenž se byl v životě přiznával k zásadám tak rozumným, v posledním trapném a bolestném zápasu se smrtí na zásady své úplně byl zapomněl.

* * *

(Pokračování.)

L I S T.

Chtěl jsem ti psát, že v jaru tvého oka
mé srdce vypučelo v růží skvost,
že v nitru jeho z citů přehluboka
svou toužně pěje slavík milostnost,
že na sta bájí šveholí v té skrýši,
že na sta poupat v zpěv ten krásu dýší,
že nitro mé se proměnilo v sad —
leč píšu jen, že nad vše mám tě rád.

A chtěl jsem psát, že srdce mé se chvěje
jak pod nožkami vil se chvěje luh,
když jižní vánek v kadeře jim věje
a kvítí budí v něhyplný ruch,
že srdce mého utajená síla
vše písněmi by ráda vyzradila
jak vesnu vůní prozrazuje sad —
leč píšu jen, že nad vše mám tě rád.

A chtěl jsem psát, že mysl moje hoří
jak v křišťálové číši zlatá šeř,
jak jitřenka, než ranní zmirá zoři,
tak jako Mojžíšův kdys hořel keř;
a chtěl jsem psát, že celé moje žití
jak diamant se ve sta světel nítí,
v nějž slunce duše tvé zří odevšad —
leč píšu jen, že nad vše mám tě rád.

A chtěl jsem psát, že víc tě nezabudu,
jak snící javor teplé jaro hor,
že vyhledat tě musím v duši trudu,
jak Saul kdys harfy ladný rozhovor;
že byla jsi mou nejkrásnější básní,
že čela tvého záře hrob mi zjasní,
byť anděl temnosti naň peruť klad —
leč píšu jen, že nad vše mám tě rád.

18 4/1 76.

Adolf Heyduk.

Uphlis-ciche, město ve skále.

Obrázek z Kavkazu od *Svatopluka Čecha.*

Nezáviděl jsem Diomedovi nikdy příjmí „krotitele ořův“. Přes nebezpečí, že klesnu hluboko ve vážnosti čtenářstva, přiznávám se upřímně, že jest mi desetkrát milejší cestování v nejbídnější kalmycké káře, než vysoko na hřbetě koňském, na němž jsem si vysloužil jaktěživ málo cti a slávy. Mohl bych čtenáře na své útraty pobaviti několika situacemi, v jaké jsem byl uveden svéhlavými hřebci a vrtkavými sedly na svých nucených projížďkách koňmo po Kavkaze, — mohl bych, pravím, ale nechci z mnohých důvodů.

Po tomto zahanbujícím vyznání nemusím ani zvláště vytknouti, jak snadnou volbu jsem měl mezi oběma dopravnými prostředky, které mi úslužný Armén v staroslavném gruzínském městě Gori pro výlet do Uphlis-ciche*) nabídl: totiž mezi osedlaným koněm, „dobrým jako ovce“, — jak Armén v právě arménské schytralosti podotkl — a krásným, pohodlným „faetonem“.

Na druhý den zažil jsem dvojí trpké sklamání: předně nelišil se vychválený „faeton“, který se z rána u vrat mého hostince zastavil, ničím od našich židovských pryček a za druhé vykonal jsem cestu do Uphlis-ciche vlastně pěšky.

Taťo cesta vede totiž po holém, spáleném břehu řeky Kury, kterýž jest v pravém slova smyslu rozsekán množstvím hlubokých a srázných úžlabin. Každou chvíli otvírala se před námi taková rozsedlina, na jejíž obrubě jsem po příkladu kočího Gruzína s velikou ochotou „faeton“ opouštěl. Kočí vedl opatrně koně po jedné stráni dolů, po druhé nahoru a já jsem následoval pěšky za nimi. Nahoře jsem usedl do povozu a sotva jsem roztřesené sedadlo poněkud urovnal, stáli jsme před novou prohlubní.

Takovýmto způsobem dostali jsme se konečně k holé kostrbaté skále, kterou jsme byli po celou tuto — sit venia verbo — jízdu zdánlivě na dohození kamenem před očima měli. Již z daleka poznává cestovatel, že není tato skála jen obyčejnou skalou. Jest na povrchu jaksi podivně ohryzána a rozhlodána, sotva asi — vtírá se ti hned na mysl — jen zubem vše sžírajícího času.

Já jsem pohlížel na tu podivnou skálu ovšem již zrakem zasvěcence. Věděl jsem, že skrývá v ňádrech svých pověstné město Troglodytů, tajemnou památku pradávných, nezbádaných věků. Již při své jízdě po železnici z Gori do Tiflisu byl jsem spatřil v kouzelné hře barvitých září, čarovném tom půvabu kavkazských večerů, na straně této skály, obrácené ku břehu Kury, přečetné tmavé otvory — okna a dvéře opuštěného skalního města.

Vjeli jsme do gruzínské vesnice, ležící pod skalou. Podobá se spíše skupině velikých krtčích hromádek. Vhodná to věru příprava k návstěvě u Troglodytů! Jsou-li obyvatelé této vesnice potomky jejich, povznesli během tisíciletí příbytky své jen o málo nad zemi, v níž si vyhloubávali praotcové jejich svá obydlí. Většina těchto bídných gruzínských „saklí“ vyhrabána jest na polo ve svahu země, z níž vyhlédají pouze přední a části po stranních stěn z hrubého kamene, bez omítky, se skulinami na místě oken. Plochou střechu, pokrytou zemí, nerozeznáš z dálky od okolní půdy; v předu spočívá vyčnívající kus té střechy na dvou neb více neotesaných, neobarvených kmenech, zastupujících místo sloupů. Tak vypadá většina těchto obydlí; některé vybraly se sice úplně ze země, okazují poctivé čtyry stěny a mají též onačejší vzezření, ale všem psána jest bída na čele. Kolem nich leží v nepořádku rozličné primitivní dřevěné náčiní a mezi tím stojí obrovské hliněné nádoby. Hle! tam zadělána jest jedna z nich na polo do střechy a kouř, vycházející z uraženého hrdla, svědčí, že proměněna byla tímto způsobem po vyražení dna v originelní komín.

Plamenný žár jižního slunce leží na celém tom prostranství a jen místy stele po něm osamělý strom meruňkový chudičký stín. Teprve doleji u řeky skupeny jsou hustěji rozličné ovocné stromy, tvořící svěží zelenou oasu uprostřed zprahlého okolí.

Příjezd náš zbudil ve vsi nemalý poplach. Psi vyběhli nám se zběsilým štěkotem vstříc; na plochých střechách zdvihly se opálené děti, některé v rajském oděvu, a vyvalily na nás udiveně veliké černé oči; mezi saklemi mihlo se několik pestře oděných ženštin, z nichž si některé spěšně zastřely obličej dlouhou bílou plachetkou; muži v huňatých špičatých čepicích, ve spodkách a přepásaných dlouhých kabátech různých barev, zastavovali se kolem cesty.

Když jsme zastavili, shromáždila se kolem nás tlupa vesničanů. Prohlášení mé, že mi dostačí jediný průvodce, bylo hlasem volajícího v poušti: nikdo z přítomných neuměl rusky. Musil jsem tedy celé uspořádání výletu přenechati taktu kočího a poněvadž nebyl tento ozdoben stejnou skromností jako já, stoupal jsem na skálu v průvodu co do četnosti věru knížecím.

Než vás uvedu do města jeskyní, musím předeslati několik slov na vysvětlenou. Na mnohých místech Kavkazu viděl jsem v kolmých stěnách skalních podlouhlé, čtyrhranné otvory; z počátku měl jsem je za díla pouhé přírody nebo blouznivých asketů, ale když se objevovaly na všech stranách, když jsem je spatřil skupené v několika dlouhých pravidelných řadách nad sebou jak otvory holubníků, nabyl jsem přesvědčení, že jsou to řádná obydlí, vesnice a města nějakého národa, bydlivšího ve skalách. Ale jak se jmenoval tento národ? Kdy žil? Proč zalézal do těchto skalních doupat? Bylo mu vydlabání jeskyně pohodlnější, než sestrojení chatrče? Přiměla ho k tomu způsobu života vrozená náklonnost, nebo strach před dravou zvěří, sveřepým nepřítelem a jiným nebepečím?

Zdá se věru, že poslední. Jeskyně tyto nalézají se většinou vysoko v kolmých stěnách skalních, v místech nepřístupných, k nimž se nyní cestovatel toliko s hora pomocí provazu spustiti může, a vypadají jako poslední zoufalé útulky lidí, kteří jen takto věčnému pronásledování uniknouti mohli. Však tu naskytá se nová otázka: Povstaly tyto skalní osady v pradávné, předhistorické době, kdy si člověk jen tímto způsobem bezpečný útulek před člověkem a dravcem upraviti mohl, či za dob pozdějších, co občasná útočiště za vpádu nepřátelských plemen a krvavých vnitřních rozbrojů?

Všechny tyto otázky křižovaly se hlavami mnohých učenců, ale odpovědi k nim nedopátral se žádný. Jako

*) Čti, jak napsáno.

prázdné důlky umrlčí lebky, podivně a tajemně, shlížejí k nim ty černé otvory, roztroušené huste po skaláeh Kavkazu, Krymu, Persie a Malé Asie. F. Remy ve svém německém díle o Krymu troufá si ovšem prohoditi, že „jen germanské pěstě a germanská vytrvalost tak obdivuhodná díla vykonati mohly", ale chlubivé toto tvrzení je přece jen trochu germansky smělé. Většina spisovatelů má za to, že byly skalní ty vesnice vyhloubány v dobách předalekých, dějepisu nedohledných od neznámého nějakého národa. Neznajíce věci, pomáhají si alespoň jménem. Vypůjčily si je od Strabona, který vypravuje, že na severním sklonu Kavkazu žije národ Troglodytů, bydlící v jeskyních a mající hojnost ovoce a obilí. Odtud jméno Troglodytů vůbec pro dávné, neznámé ony obyvatele jeskyní.

Uphlis-ciche však zaujímá mezi těmi osadami Troglodytů zcela zvláštní místo. Především není vytesáno řadami jeskyň do kolmé skalní stěny, nýbrž skupeno jest jaksi terasovitě, ale v nepořádku po hořejším šikmém svahu skály. Není do této jen vtesáno, nýbrž částečně z ní též vytesáno: jednotlivé jeho příbytky, utvořené obyčejně skupením několika souvislých jeskyní, jsou i vně zpracovány, okazujíce ploskou střechu, průčelní neb i postranní stěny a mezi nimi táhnou se uličky, chodby, schodiště.

Druhá zvláštnost Uphlis-ciche spočívá ve vnitřní úpravě jeho komnatek. Ostatní osady Troglodytů, o nichž jsem shora promluvil, skládají se z pouhých krychlovitých jeskyní, s holými stěnami beze všech ozdob, svědčíce o surovosti obyvatelů. V Uphlis-ciche naproti tomu spatřuješ rozmanitá klenutí, sloupy, oblouky, vkusné ozdoby na stropě a stěnách a vůbec mnoho věcí, jež hlásají vyšší stupeň vzdělanosti a vybroušenější krasochuť jeho původců. Překvapují tě v něm stopy starořecké, římské, arabské a gótické architektury.

Než pohleďme již do něho. Zahnuvše po úzké stezce, podobající se spíše hlubokému kamennému žlábku, na stranu skály k řece obrácenou, spatřili jsme nad sebou v rozervaném svahu zvětralé skály množství černých otvorů, vyhlížejících podivně, tajemně z nepravidelné směsi různotvárných, z části lidskou rukou zpracovaných skalisek. Uprostřed těchto skalních doupat stojí volně gruzínský kostelík, ale napolo sbořený, věkem celý šedivělý — však jest zajisté mladíčkem nezkušeným mezi těmito byty dávného plemene, do jejichž kruhu byl vlepen nábožností novějších pokolení!

Nejprvé prošli jsme těsnou uličkou, již nazývají průvodčí „bazárem". Okazují ti po obou stranách krámy a „duchany" (krčmy), — otevřené brlohy se stopami laviček v předu, podobající se tvarem svým jakž takž nynějším saklím gruzínským.

Když jsme z uličky této vyšli, přibyla k průvodu mému posila v osobě štíhlého, mladého kněze gruzínského v dlouhém černém taláru, s kulatým černým kloboukem na hlavě. Černý jeho vous a havraní, kučeravý vlas, na znaku v ozdobný cop spletený; dávaly podlouhlému jeho obličeji s velikýma, tmavýma očima ráz velice důstojný. Uměl trochu rusky. Na další cestě zvětšovala se stále má suita novými přírůstky a na konec, myslím, že bylo vůkol mne shromážděno všechno mužské obyvatelstvo vesnice.

Vstoupiv s knězem do nejbližší jeskyně, byl jsem nemálo překvapen. Nalézal jsem se v prostranné, čtyrhranné síni, již oddělovaly po obou stranách pěkné sloupy od dvou pobočních komnat. Především vzbudil strop toho sálu můj obdiv: napodoboval totiž v překrásné práci strop trámový. Uprostřed vytesáno bylo mohutné břevno, k němuž s obou stran přiléhaly ozdobné řady příčních trámců. Na břevnu viděti stopy okrouhlých sloupů, jež druhdy strop podpíraly a jejichž krásné podstavce se dosud na podlaze zachovaly. Do pobočních komnat vedou schůdky; ve stěnách spatřují se různé výklenky a ve stropě okrouhlý pravidelný otvor tvořící nepochybně komín. V zadní stěně sálu otvírá se ještě jedna malá tmavá komnatka, k níž se vystupuje po dvou schůdcích — snad povýšená ložnice bohatého Troglodyta, který před tisíciletími obýval tento skalní appartement.

Ještě mocnější dojem učinila na mne následující jeskyně. Strop její skládá se ze čtyř krásných, křižujících se klenutí, jež rozděleny jsou pěkně vyřezanými pruty, sbíhajícími se uprostřed na hlavici sloupu s něžnými ozdůbkami. Mezi četnými výklenky ve stěnách poutá k sobě pozornost jeden dlouhý, prostranný, jenž sloužil bezpochyby za postel nebo lehátko. V jedné stěně této jeskyně prolomen jest otvor v hlubší, prostrannější komnatu.

Po příkrých schůdkách sestoupili jsme na to v jeskyňku, za níž vytesána jest malá klenutá síň se sloupy v rozích a se zbytky znamenitých okras na stropě: spatřuješ kolo s hvězdou, jejíž paprsky spojují sklenuté konce rohových oněch sloupů. V levo otvírá se postranný výklenek s vyvýšeninou na způsob oltáře. V postranních stěnách toho výklenku spatřují se naproti sobě dírky se zbytky uhnilého dřeva. Průvodčí nazývají tuto jeskyni „kostelem". Jak slulo neznámé to božství, před nímž shýbalo se koleno lidské na kamenný stupeň toho oltáře?!

Však nebudu vás prováděti všemi kobami skalního města. Dle uvedeného můžete si již představiti ráz jejich. Rozměry jich jsou většinou skrovné, ale za to překvapuje navštěvovatele ozdobná práce na stěnách a stropech: jsou tu stropy klenuté, na způsob břevnoví vytesané, čtverci, růžičkami a hvězdami ozdobené — zkrátka viděti tu pravé květy umění kamenického. Všude nalézají se stupně, sedátka, výklenky, sloužívší buď za lože nebo za špižírny. Některé z jeskyní těchto jsou celé učazené, jiné pískem a hnojem do pola zanešené. Ba, valná jich část stala se již dávno nepřístupnou noze lidské a jen černé otvory, vyhlížející stranou k vesnici ze srázné skály, svědčí o jsoucnosti jejich. Znamenitejších jeskyní přístupno jest asi dvacet.

Usednuv konečně na stupeň jedné z nich, zabral jsem se do myšlenek. Kdo mi poví historii divného tohoto města?

Dle gruzínských létopisů založil je Uphlis, v šestém nebo sedmém koleni potomek Jafeta, syna Noahova. Uphlis-ciche znamená hrad Uphlisův. Obydleno bylo prý až do vpádu strašného Čingis-chana. Dle vzoru Uphlis-ciche vytesala prý si krásná Thamara koncem 12. století po Kr. svou Vardzin (zámek růží) o 365 komnatách do kolmé skály u Achalciku, kde posud turista spatřiti může v sejn klenuté chrámové jeskyně na stěně v životní velikosti podobiznu slavné cařice gruzínské.

Zprávě létopisů gruzínských lze ovšem jen potud uvěřiti, pokud kladou první začátky města Uphlisova v dobu pradávnou, předhistorickou. Zdá se však, že skalní to hnízdo i národům pozdějším se zalíbilo tou

měrou, že v práci Troglodytů pokračovali a jeskyně jejich sobě k bydlení po vkusu svém upravovali: tomu nasvědčují vnitřní okrasy, stopy různých slohů stavebních i starý gruzínský kostel uprostřed města. Toť vše, co z podání a domyslu říci lze o tajemné jeho minulosti.

Za to nalézá v něm obraznost široké pole. Odhrnuje vám šerou záclonu věků a okazuje vám neznámé ty lidi, kteří trávili život svůj v těchto jeskyních, kteří tu družně pracovali, hodovali, nepřátelům se bránili, vzývali bohy neznámé. — Kde jsou? Zmizeli navždy, vymazáni jsou z paměti lidské; zůstaly tu jen prázdné, šeré dutiny, rozžhavená sluncem skála, po níž se míhají střelhbitě šedivé ještěrky a v jejíchž dutých ňadrech hledává za bouře útulek pastýř v huňaté burce, k němuž nedolétá ani tichá zvěsť minulosti.

Zeptal jsem se gruzínského kněze, kdy bylo asi dle náhledu jeho skalní město vytesáno. „O, dávno, velmi dávno," odpověděl, „dříve ještě, než Rusové Gruzii opanovali." Před sedmdesáti lety začíná tedy pro nejučenější hlavu vesnice šerá dávnověkost! —

Hmátl jsem bezděky na pecku nějaké rudy, vyčnívající z pískovcové stěny jedné jeskyně. Kněz popotáhl mne stranou a pravil mžouraje chytrácky černýma očima: „Oh, zdejší lidé jsou hloupí, velice hloupí! Slyšel jsem, že chtějí Angličané z kamene těchto jeskyní dělati železo; náš lid nechal by je do soudného dne ležeti ladem. Inu, je posud hloupý, velmi hloupý!"

Zpáteční cestu z Uphlis-ciche vykonali jsme za všeobecné veselosti. K vesnici vede totiž shora skalou šikmý, okrouhlý tunel; druhdy býval opatřen stupni, ale po těch nezbyly než slabé stopy a navštěvovatel musí se spustiti tunelem sedě, jako po ruské sklouzačce.

Když jsem si byl ještě prohledl malou, učazenou jeskyni, v úpatí skály patrně mnohem později vytesanou, s gruzínskými nápisy a miniaturním oltářikem, na němž se dosud v jistých dnech sloužívá mše, rozloučil jsem se s gruzínskou družinou. Ale několikrát ještě ohledl jsem se z „faetonu" nazad k podivné skále, která tam nad řekou vážně a tajemně strměla jako obrovská Sfinx. Kdo rozřeší hádanku, vyrytou na jejím čele?

Z básní J. V. Sládka.

Zima.

Je zima, zima ledová
v tom českém kraji našem
a kam jen oko pohledne,
je vše jak pod rubášem.

A mráz se vedral do města
a mráz do každé chatky,
a kde jen v srdce pohledne,
je plno jinovatky.

U cesty lípa jediná
se větrem klátí, chvěje
a v lípě tiká ptačina,
že zle ach! už tak zle je.

Oj ptáče, zde to nechodí,
ti lidé už jsou hluší,
a kdybys' duši vyzpíval,
proč — kdož pak z nich jen tuší?!

Jen záblesk jediný!

Jen záblesk jediný, jen zákmit pravdy, pane,
do tmy, jež kolem duše mé se chmouří,
jen zákmit naděje ať jeden vzplane
nám, kteří hynem v bouři, v bouři, v bouři!

Já modlil, rouhal se, já skal se třímal,
kol stébla tonoucí jsem ruku vinul —
O bože, kolikrát již hlas ten úpěl, hřímal,
a ještě každý zhynul, zhynul, zhynul!

Nesmrtelnost.

Co vítěz nad všemi a na vrcholu štěstí
za věků dávných takto pravil král:
„Postavte pomník, jenž by překonal
čas, paměť lidskou, mé ať jmeno věstí."

A pomník postaven a v oblaky se vrýval
a v žulu vryty skutky válečné,
a jmena krále časy na věčné
se ku oslavě zvučný paeán zpíval.

A ku pomníku zas se bídný žebrák vláčel
a bludný pěvec spatřil žebráka,
a pohled naň a pomník, v oblaka
a s hlavou plnou dumy dále kráčel.

Kde král a pomník, zpěv? — Po šíré stepy splýval
stín oblaků — kde stopy zanechal,
však já z úst slepce píseň dosléchal,
již básník tenkrát o žebráku zpíval.

Insertní léky.

Podává *R. E. Jamot.*

Týž pokročilý duch času, který lásku a ženění mezi inseráty zanesl, zatáhl také do novin jako na veřejné tržiště léčení a nabízení lékův, bohudíky, dosud tolikéž jen na poslední stránku. Zesnulý náš básník Čelakovský horlil epigramem proti „této již obyčejné cestě," jakou se ubírají ženiví mládenci a ženichů lačné panny; proti lékům insertním a nešváře, v jakou prodej jich zabředl, horlí celé knihy, ale horlení toto setkalo se dosud v tom i onom směru se stejným výsledkem. Proto nepřidám se těmito řádky k cechu toho druhu horlitelů, aniž udíleti chci navedení, jak by si kdo počínati měl při kupování masti na vousy, nebo vodičky některé k zušlechtění pleti a p., nýbrž obmezím se na sdělení pouhých fakt a některých zajímavých podrobností. Rozhledneme-li se dnes mezi inseráty kteréhokoliv listu, vždy najdeme v nich odporučování několika, jak se zdá, zázračných léků sloužících prý s prospěchem člověku i v případech takových, kdy

věda lékařská rameny pokrčuje řkouc: „Skutečné pomoci zde poskytnouti nedovedu." A přece léčí takovéto léky hravě souchotiny, rakovinu, ohromenou soustavu čivní, slovem všechno na světě. Zdá se patrně, že lékaři o podobných lécích ani nevědí, že „doktoři" dovedou býti jen zahijáky člověčenstva, neboť oni marně zápasí s nemocemi, jež ten neb onen odporučovaný lék vyhojil už v tisícerých případech. Dlužno tedy především položiti otázku, jakým způsobem objevují se za našich dnů nové vskutku prospěšné léky? Odpověď je dosti jednoduchá: velká řada učenců skoumá nejprve působení neznámého jakéhosi prostředku na zvířatech, a z účinku, jaký se na nich jeví, snaží se důvtipnou kombinací vypátrati, v jaké nemoci by se u člověka prostředku toho s prospěchem užiti dalo. Vynalézání nových léků spočívá dnes výhradně v rukou učenců lékařských. Vždy ovšem tak nebývalo. Vysvětlili jsme na těchto místech loňského roku, jak užívání prospěšných léků původně na náhodě záviselo, a že všelikých léčivých method již v šedém pravěku byla hojnost, což arci tím způsobem se vysvětluje, že u národů málo vzdělaných hlavně náboženský vliv do léčení zasahoval. Věřil-li na příklad jeden z himalajských nárůdkův, že jakýsi duch člověka posedá, a tak že nemoci vznikají, jeví se zajisté také zcela pochopitelným, že kněží u národa toho ssáním po těle nemocného zlého ducha vypuditi se snažili. Však kladou-li tito kněží před takovýmto pokusem brouky a jiný neškodný hmyz do úst, kterýž pak — jak J. Lubbok ve svém spisu o počátcích vzdělanosti praví — na zem vyplyvují řkouce, že nemoc je zhojena, ana příčina neškodnou učiněna jest, tu dlužno uznati, že kněží tito jsou psychologové dobře vědoucí, jak prospěšně působí, může-li se chorý vlastními smysly přesvědčit, s jakým výsledkem se namáhání léčitelovo setkalo. Čteme-li dále, že středověcí lékaři k užívání podávali při nemocech mozku ořechy, při padoucnici rozemletou kost z čela oběšeného člověka a p., a zdá-li se nám počínání toto směšným, tu dlužno uvážiti, že lékaři oni jednali podle filosofických názorů tehdejší doby a nikoliv libovolně. Učiloť se tehdá, že podobné věci „podobné nemoci hojí. Povrch ořechu podobá se v hrubých nárysech povrchu mozku, byl tedy ořech na mozkové choroby lékem po tehdejších názorech zcela správným; oběšený umírá zase s takovými křečovitými pohyby těla, jakéž vídáme při záchvatech lidí padoucnicí stížených — musila tedy část těla oběšeného pomáhati proti padoucnici. Jako onde náboženské názory, vadila zde pošetilá filosofie rozvoji lékařství, kteréž proto jen znenáhla pokračovalo. Za to domohlo se umění lékařské našich dnů, jež stojí bez odporu na stupni dosti vysokém, tohoto rozvoje svého jedině prací učených lékařů a nikoliv laikův. Byli to jedině lékaři, kteří naučili léčiti elektřinou, užívati s prospěchem vody, uspávati chloroformem, upotřebovati k účelům svým morfia a celé řady jiných moderních léků.

Ovšem nesmí se tvrditi, že by všecky léky byli vynalezli lékaři; ale řádné vykořistění těchto léků ve prospěch člověčenstva je bez odporu výhradným dílem jejich. Za příklad uvádím chinu. Drahocenný tento lék, který důležitostí svou snad celou čtvrtinu všech ostatních léků vyvažuje, přinesli v sedmnáctém století jezovité do Evropy. Jelikož na řádu tomto vůbec lpělo podezření, že umí čarovati, domnívali se mnozí, že také china je kouzelným prostředkem, kterého jezovité hlavně k piklům svým užívají a záhy rozhostila se všeobecná nedůvěra k léku tomuto u trpícího obecenstva. Slavný Ollivier Kromwell na příklad, trpě střídavou zimnicí, zemřel raději, než by byl užil čarodějného léku jezovitského, který by mu byl dle našich názorů nepochybně pomohl. Lékaři našich dnů užívají praeparatu z chiny netoliko při střídavce, nýbrž ve všech nemocích typickými záchvaty anebo prudkou horečkou se vyznačujících. Zejmena při nemocích posléze uvedených činí chinin pravé zázraky: klesáť po užití jeho nebezpečná teplota těla značnou měrou — ale k účinku tomu třeba jest hojnější dávky, ba dávky takové, před níž by se byli lékaři dřívějších dob přímo zhrozili. Poznání toho dobrali se právě jen moderní lékaři; oni teprvé ocenili plnou důležitost tohoto léku.

Vedle toho sluší podotknouti, že za našich dob každý člověk, jemuž záleží na blahu člověčenstva, a především každý lékař, kdykoliv dle domnění svého lék nějaký objeví, záhy v obecnou známost jej uvádí. Takovým způsobem naučili jsme se znáti všechny nejnovější léky. Anglické rodině Chamberlenů, která tajila po dlouhou dobu užívání operačního jednoho nástroje porodnického, neodpustila po dnes historie lékařství, a zajisté právem; špinavá její ziskuchtivost zavinila nejednu smrt, a podobně odsouditi by se musil každý, kdo by věda o léku nějakém prospěšném, lék tento ze ziskuchtivosti sám prodával a světu sděliti nechtěl, v čem tajemství jeho spočívá.

Měl jsem za nutné, předeslati tyto řádky, než blíže přihlednu k chlubným návěštím, ohlašujícím nejednou lék nový a velice prý užitečný, ovšem hlavně pod jménem cizím, tajuplným. Při takovýchto návěštích dlužno si vždycky pomysliti: „Ty, milý prodavači, nevíš zajisté nic jiného, než co ostatní lékaři vědí, a ohlašuješ-li lék svůj tak hlučně a kramářsky, chceš především vydělávat, a nikoliv snad z lidskosti trpícím bratřím pomáhat."

Zvyk: tajiti podstatu léků, jest starý. Kati, pohodní, tak zvané čarodějnice, a všecka čeleď, nechť se již Cagliostry či jinak nazývala, která druhdy znalostí tajných všelikých prostředků slynula, nikdy smíšenin a sloučenin svých nevyzrazovala, držíc se přísloví: „Svět chce býti klamán, tedy budiž klamán!" Před věky rozhlášena byla co strašný jed aqua tofana; o prostředku tomto do dnes se neví, z čeho sestával a jak vlastně působil.

Za našich dob je tajných takových prostředků na světě více než tenkráte. Dnes nenajdeme žurnál, v němž by den co den nebyla řada návěští o těch a oněch znamenitých prostředcích. Ba prodavači ti jsou tak utěšeně nade všechen předsudek povzneseni, že jest jim na př. mluvení o tajných nemocech a neřestech věcí zcela nezávadnou. Tak ovšem přispívá se znamenitě k zušlechtění mravů zlaté naší mládeže! Sofisté arci tvrdí, že nic čteného nemůže škodit, avšak rozumná paedagogika musí v podobných případech odporoučeti slova písma řkoucího: „Jmena hříchů ani jmenována nebuďtež!" Jakou měrou škodnými býti mohou spisy bezohledně oplzlé, může se každý přesvědčiti v řadě spisů o nemocech nervových, na příklad z knihy Rosenthalovy, kdež v tom ohledu velmi poučné příklady se uvádějí.

Hojností podobných návěští oplývají obzvláště listy zahraniční: anglické, americké, francouzské a německé. Desátému číslu (nynějšího ročníku) „Ueber Land und Meer" stala se malá nehoda, že ve zprávách literárních

chválilo spisek profesora Richtra nazvaný „Nesvara s tajnými prostředky“ (Geheimmittelunwesen) tvrdíc mimo jiné, že by se proti nešvaře té již konečně energicky mělo zakročit, že zásadu: svět chce býti šálen, tedy budiž šálen, tisk nikdy uznati nesmí atd., a v insertní části téhož čísla nalézalo se na dvou stranách jenom třinácte návěští o tajných lécích a prostředcích! Rakouské zákony jeví péči, aby podobné nepleše přítrž učinily, mimo jiné zejmena ministerský výnos ze dne 16. února 1870 číslo 16785, kterýž obzvláště vůči cizině jakousi hráz staví, an n. p. ustanovuje, že lék z cizozemska, není-li sloučenina jeho známa, nikým prodáván být nesmí a je-li v něm prostředek nějaký, který farmacopoe (zákonní seznam léků) vyznačuje křížkem (t. j. jed), že smíseninu takovou smí lékárník vydávati toliko na recept. Tím ovšem máme v zemi záruku, že co naši prodavači podobných léků nabízejí, především není aspoň škodlivé, avšak v listech našich inserují také cizozemci, a proti těm arci tak snadno zakročiti se nedá, poněvadž lék svůj mimo hranici rakouského mocnářství prodávají. Než proti těmto zahájen již dávno boj v ten způsob, že se prostředky jejich kupují a lučebně skoumají, načež pak sloučení léků těch všeobecně v známost se uvádí. V Německu mají v tom ohledu přední zásluhu doktoři Hager a Jacobsen, kteří ve svém časopise dotyčné sloučeniny veřejně odhalují a na pranýř staví, žádajíce, aby všechny časopisy sdělení tato otiskovaly. Však výsledku namáhání jejich dosud nemělo. Profesor Richter, jak jsme se již zmínili, sebral tyto rozbory tajných léků a uveřejnil je ve spise svém — jest jich tam osm set a třicet devět. Kdekoli v následujících řádcích sloučeninu některého léku uvádíme, podotýkáme výslovně, že jest vyňata z řečeného spisu dra. Richtera.*)

Způsob, jakým „vynálezci“ a prodavači tajných léků prostředky své odporučují, nepohybuje se v širokých mezech. Především má takový lék nějaký rázný titul. Stomachin, Pectorin, životní essence, životní elixír, eau divine, atd. je malé klasobraní na ukázku, vyrvané maně z hejna titulů. Po tom následují odporučení, že lék ten pomáhá zázračně proti nepřehlednému množství nemocí. Na tom nic nezáleží, pomáhá-li jako blahé paměti bavorské pivo i v protivách: zároveň proti průjmu i proti zácpě, jen když pomáhá. Na konci paraduje skvělé vysvědčení některé lékařské autority, která se ještě ani nezrodila aneb která teprv dorůstá v osobě některého gymnasialního žáka. Zdá se, že v odporučování takovém i jakýsi systém se zachovává, nebo je-li časopis, v němž lék je odporučen, radikální, je tam otištěno často odporučení třebas od některého ingenieura, je-li list klerikální, odporučuje zase některý kněz lék ten, jehož výtečný účinek prý sám na sobě zkusil. Podobně otiskují se s obzvláštní zálibou také vysvědčení některým šlechticem podepsaná, ba i papeže cituje jeden lék na doklad své výbornosti. Rozumí se, že jsou to vesměs osobnosti k posuzování přísad léků „nad jiné kompetentní“. Závěrku takového inserátu tvoří pak skromně cena, vytištěná malými literkami.

Se stanoviska obchodního není takováto spekulace s léky nikterak pochybena. Celý svět ví, že se mnoho nemocí na prosto vyléčiti nedá, jiné pak že jen velmi nesnadno se léčí; čte-li tedy věci neznalý člověk návěští slibující určitě v krátké době jisté vyhojení některé takové choroby, a je-li jí náhodou stížen, musí věru chvátat, aby si tu zázračnou drogu co nejrychleji zaopatřil; kyneť mu pomoc, jak by mu tedy měla býti závadou cena byť i sebe značnější?

Však jaká hmota skrývá se často pod takým titulem? Stopujme léky tyto poněkud do podrobností. Známou nemocí jsou především souchotiny, tato věčná chmura městského života. Dvě sedminy lidí ve větších městech, ba ještě více umírají souchotinami, hypochondrů pak jsou legie. Množství lidí trpících jednoduchým kašlem, domnívá se, že má také souchotiny: zde je tedy spekulace s lékem, o němž se tvrdí, že jistě pomáhá, hned zajisté velmi výnosná. Abych konkrétním případem ukázal, jak se má věc s doporučujícími vysvědčeními, povím událost, která se mi s věrohodné strany a se zaručením vypravěla. Jeden z léků proti souchotinám přinášívá odporučení od mladého muže (stav jeho je udán), který vypravuje, že trpěl souchotinami a že se jeho lékař vzdal již vší naděje! V tomto hrozném stavu připadl na dotyčný zázračný lék, kterýž ho skutečně v nejkratší době úplně pozdravil. Podotýkám k tomu, že lékař mladého muže tohoto především o dotyčném „vzdání se“ nic nevěděl, a za druhé, že muž ten souchotiny neměl, nýbrž toliko kašel — jednoduchý plicní katarrh. Alpské byliny těší se vůči souchotinám obzvláště chvalné pověsti a proto také odporučují se proti nemoci té především celé řady různých odvarů, likérů a šťav z alpských bylin. V našich listech čítáme často nabízení Rožnovského thé, o němž inseráty tvrdí, že ho užiti možno s prospěchem ve všech třeba i zastaralých nemocech srdce, plic, prsou (!), proti zimnici, slabosti žaludku, těla, čiv a obzvláště (což jest znamenité) při nastávajících souchotinách; balíček v ceně jednoho zlatého. Člověk je dychtiv seznat, z čeho se asi takové thé skládá? Richter na str. 117. praví, že skládá se mimo jiné z vrbové kůry, potměchuti, ibiše, devíti sil, šalvěje, makových hlavic a p. Výslovně pak podotýká, že se v takových lécích nikdy nenalézají alpské byliny z pohoří. — Podobně čítáme často odporučení t. zv. Davidova thé. Znám člověka, který odvar jeho snídá a večeří, ba i místo piva ho užívá. Povídá pak se o něm, že hojí především katarrhy, pak ale také souchotiny. Skládá se (str. 8.) prý ze zeměžluče, hyzopu, byliny lékařské carduus benedictus zvané, řebříčku a lišejníku islandského a p. V obou případech prodávají se byliny, jichž se druhdy proti souchotinám užívalo, kterých však za našich dnů lékař nikdy již nepředpisuje, a to právem, poněvadž se seznalo, že na příklad při souchotinách zůstávají zcela bez účinku.

Vedle souchotin jsou častými nemocemi, jak všeobecně známo, také nemoci ústrojí zažívacích. I v tom ohledu stará se kramařina o trpící. Tak odporučují se především proti nim v každém téměř listu známá Revalesciére du Barry. Lék tento není nic jiného, než — jak na mnoze již známo — jemná moučka z luštěnin.

Nechceme popírati, že mouka z luštěnin mnoho živné látky obsahuje, vždyť opírá právě o luštěniny sekta vegetariánská celou svou dogmatiku, avšak za zlatý a padesát krejcarů — tolik stojí krabice této revalesciéry — dostaneme i v drahé Praze více než mírku hrachu, a to jest přece rozdíl velmi značný.

Podobně často čítáme odporučování „životního balsámu“ zde v Praze vyráběného. Ba k vůli léku tomuto rozpředla se mezi vyrábitelem a padělatelem i novinářská

*) Das Geheimmittelunwesen nebst Vorschlägen zu dessen Unterdrückung von H. E. Richter, díl prvý 1872, druhý 1875.

polemika. Balsám tento jest směsice z aloe, myrhy, rabarbory, horce, zedoarie, galgantu, šafránu, anýze, jalovce, theriaku, cukru, alkoholu a vody. Láhev stojí zlatý. Jeden z vyléčených děkoval nedávno veřejně, že ho balsám tento vyhojil z tlučení srdce, ačkoliv vlastně v insertu a návodu k užívání choroba tato ani uvedena není.

Jiné toho spůsobu zboží jest pověstný Hoffův extrakt sladový, kterýž není nic jiného než pivo s odvarem několika hořkých bylin. Známý Gastroťan jest spirituosní tinktura smíšená s hořkou Quassií (známé dřevo, kterýmž se druhdy mouchy otravovaly), pomerančovou korou, cardamomem atd. Richter podotýká o něm: cena, za niž se nabízí, jest 14 grošů stříbrných; cena skutečná — dva groše. Ještě více než takovýchto žaludečních essencí, jest t. z. prostředků „krev čistících", kteréž skoro vesměs velmi prudká projimadla jsou, jakých lékaři nyní jen velmi zřídka již dávají užívat. Léky tyto odporučují se hlavně proti nemocem ústrojí zažívacího, zejména proti chorobám střevním. Povím zde na výtrahu příklad, jak takovéto „krev čistící" léky mnohdy účinkují. Vysoký jeden úřadník v Drážďanech, který tak zvaných Morrisonských pilulek požil, v nichž obsaženy jsou prudké léky jako coloquinthy, gummi guta, aloe ap., zakrvácel se následkem prudkého jejich projímavého účinku. Setkáváme se tu s léky, jakých lékaři za našich dnů téměř ani již nepředpisují, ježto léčení žaludečních nemocí poslední dobou hlavně působením professora Leubeho v Erlangách značného zlepšení doznalo.

Uvedené tuto a jim příbuzné insertové léky odporučují se šmahem proti celé řadě různých chorob; však interessantnější jsou léky tak zvané specifické, jen pro jediný určitý případ určené. Léky tyto rostou nejnovější dobou v insertní literatuře jako houby po dešti. Tak spekuluje se na příklad na opilství, o kterémžto „chorobě" se nemůže zrovna říci, že by byla řídkou. Čteme velmi často: „Opilství je zhojitelné; rada udílí se zdarma" — zdali také lék, nevím; však radí se proti opilství na mnoze roztok prudkého jedu: davidla, zvaného kalium stibiato-tartaricum, zvláštního to druhu sloučeniny sníku s vinnou kyselinou a draslem. Jedu tohoto smí užívati lékař jen velice opatrně, zde však dává se ho nezkušenému člověku větší dávka do rukou, jako vražedná zbraň do rukou dítěte. — Jiným chorobným stavem, na kterýž se také často spekuluje, je přítomnost tasemnic v útrobách člověka. V tom ohledu známo je hlavně návěští doktora Blocha, lemované obrazem tasemnice a otištěné téměř ve všech kalendářích. Pán tento slibuje za několik hodin jistou pomoc. Nedá se popříti, že pracuje s úspěchem; ale Richter praví, že rozesílá po světě odvar granátové kůry, tedy lék, známý každému lékaři v celém světě.

Neméně častou ale velice truchlivou a namnoze beznadějnou nemocí jest padoucnice. Choroba tato nemálo skličuje nešťastníky, jež napadá, a mnoho jich upadá v záduměivost; i jí musili se chopit insertní lékaři a zejmena doktor Killich z Drážďan inseruje o ní téměř v každém venkovském listu českém. Obyčejně tvrdí, že má vyhojených případů již na osm tisíců. Na požádání zasílá za několik zlatých bromid draselnatý v roztoku a tištěný návod. I tento lék je každému lékaři dávno znám, a příprava jeho u lékárníků nemůže stát nikdy tolik, jako u podobných tajnůstkářů; jaký zisk tajnůstkáři němečtí z léku toho mají, můžeme seznati již z okolnosti, že se v samém Německu poslední dobou vyrábí ročně více než čtyry sta centů brómu, kteréhož vyjma k lučebným studiím sotva jinde se užívá, než v lékárnách. Pro obveselení dlužno ještě podotknouti, že se namnoze co lék proti padoucnici prodává také popel z upálených kostí, arciže pod rozličnými názvy. Prášek jeden takový sestává z popele ze spálených strak, kteréž se ale v prvních dvanácti dnech po vánocích střileti mají. Jiný prášek, který se za pět tolarů nabízí (Epilepsiepulver von Wepler), vyrábí se ze spálených konopných provazů. Je-li toto udání Richtrovo správné, dlužno se jen diviti, proč takový prodavač ještě pro podvod na soud nebyl pohnán? Proti průtrži nabízí jakýsi Sturzenegger v Appenzellu (jak vidno, prodavači většiny takovýchto léků bydlí vesměs v cizině, mimo dosah našeho zákona) výtečnou mast — kelímek, či jak inserát dí, kebelec, stojí jen tři zlaté čtyřicet krejcarů — lék není nic jiného, než čisté vepřové sádlo, po případě s aetherickým některým olejem smíšené.

Vyskytne-li se cholera, tu také vždy celý zástup prodavačů odporučuje různé essence bezpečně pomáhající. Na mnoze jsou to jen zcela nevinné likéry. Velmi chvalitebný (však neradíme čtenáři, aby toto místo četl po obědě) lék je tak zvané „simplicium contra cholera" hlavně v Německu prodávané. Prostředek tento byv v zdravotním ústavě v Drážďanech proskoumán, objevil se co jednoduchý vyčesaný prach z koní . . .

Však budiž dosti na těchto ukázkách.

Zbývá promluviti ještě o pomádách na vlasy a vousy jakož i o prostředcích „pleť zjemňujících". Těmto co do množství náleží palma. Co plešatých lidí běduje nad ztrátou vlasů, co bezvousých mladíků touží po ozdobě mužské, co dívek hmoždí se zušlechťováním klesající krásy! Ejhle: i těmto ubožákům slibuje se splnění jejich touhy, jaký div tedy, shledáváme-li se s takovými prostředky téměř všude ve skříních a na toilettních stolcích? Však již starý Ovidius Naso, tento věhlasný znalec toilett a věcí galantních, pěje své plešaté milence v „amores" velmi rozumně: „Dicebam: Medicare tuos desiste capillos"! (Jářku: ustaň již léčiti si vlasy!); zdá se, že věděl již tenkráte o dosavadním učení mediciny, kteráž dí, že kde není anatomický zárodek vlasů již od prvopočátku položen, tam že žádná věc na světě nepomůže. Vznikáť pak pleš hlavně z odumírání oněch částic v kůži, v nichž se vlas vyvíjí; jak mohou tedy všelijaké masti a vodičky splešatělé hlavě k novým kadeřím dopomoci? Co pak se týče léků „pleť zjemňujících", nemohu odolat, abych neopakoval zde známou jednu pikantní historku.

Před několika roky uspořádal jakýsi chemik v Londýně výklady s demonstracemi a svolal k nim dosti četné posluchačstvo. Zejmena dámy tvořily prý značnou část publika. Tu pak při jednom pokusu shledal chemik s podivením, že tváře mnohých dám náhle zčernaly. Jaký ruch a šum z toho v shromáždění vznikl, lze snadno si pomyslit. Jak ale vysvětluje se ono zčernání? Velmi jednoduše. Ohromný počet kosmetických prostředků skládá se ze sloučenin olovnatých, na příklad z běloby, a takovými líčidly byly dotčené dámy nepochybně nalíčeny; když pak lučebník sírovodíkem začal pracovat, olovnatě napuštěné tváře dam přirozeným spůsobem zčernaly, neboť sírovodík vchází s mnohými kovy ve sloučeniny černě zbarvené. Téměř všecky anglické prostředky kosmetické, o nichž hlavně v „Punch" se lze dočísti, jako Snow-white (sněho-běl), bloom of youth (květ mládí), hair-restorer

(spása vlasů) a t. d. obsahují až i pět procent olova. Že olovo jedem jest, bude asi obecně známo.

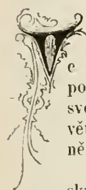
V Rakousku známa je především Vilemina Rixová, která své inseráty majestátně slovy: „Já Vilemina Rixová“ začíná; nabízí svůj praeparat hlavně proti pihám, uhrům a p. Co pak kupujícím zasílá, je směsice z mandlového oleje, mandlí a tuku na mnoze již spařeného — lék to vskutku převelice nevinný! Neméně znám je lék „Lilionesa“, roztok drasla ve vodě, smíšený s aetherickými oleji, tak že směsice má podobu tekutého mýdla; tolikéž věc u porovnání s anglickými kosmetickými prostředky dosti nevinná. A t. d.

Pomády na vlasy a vousy neméně chlubné názvy mívají; tak čítáme o švýcarských bylinných trestích a olejích, které však většinou nic jiného nejsou, než prostý provenceový olej, nějakým způsobem oparfumovaný. Cena šmahem téměř desetkrát větší než skutečná hodnota. Na barvení vlasů posvítiti již ani hrubě chuti nemám. Co chvíli čteme, že vlasy po takových tinkturách všechny možné barvy dostaly, což byl arci výsledek brillantní. Však budiž podotknuto, že jsou skutečné léky, jimiž vlasy lze barviti, ale ty zná každý lékař a netřeba se tedy honit po tajnostech.

Dalo by se ještě mnoho vyprávět zejmena o nešvaře s tak zvanými tajnými nemocemi, však nedovoluje slušnost, abychom veřejně rozbrnovali ty hnusné kaluže. Již sama zmínka o tomto zlořádu musí postačit. A tím jsme také úlohu svou vyčerpali.

Bylo našim úmyslem poukázati na status quo této záležitosti na základě výsledků, jichž se vědecké zkoumání dodělalo. Úsudek o těchto „lékařských“ obchodech netřeba teprv čtenáři vnucovat. Nechceme snad trpkými slovy kárati — nikoliv, neníť pochybnosti, že zákony co nevidět efemernímu tomuto hmyzu křídla přistřihnou; stačilo by tedy prohlásiti všechen obchod s takovými léky za obyčejnou spekulaci. Že pak jedním činitelem v obchodě tomto je lidské zdraví, jest potřebí opět a opět na něj ukazovat a jeho marnost, ba namnoze zhoubnost přesně vyznačovat. Ku konci budiž dovoleno podotknouti, že v posledních dvou číslech „časopisu českých lékařů“ uveřejňuje dr. Tomsa o tomto předmětu vědeckou studii; kdo by přesněji se poučiti chtěl, tomu bude ona důkladná práce zajisté vítanou.

Román malé Idunky.

Ve čtvrtém poschodí najal jsem byt a s hlubokým povzdechem vstupuju vždy do své malé podkrovní světnice; uvěříte mi zajisté, že nenáleží k největším příjemnostem, blížit se takovýmto způsobem několikrát za den k nebesům.

Bylo ráno, když jsem se přistěhoval. Urovnav skrovný můj majetek, otevřel jsem okno; mám ve zvyku rozhlednouti se vždy nejdříve v sousedství. Neviděl jsem mnoho. Vrcholy střech, omytých prudkým deštěm, který ve své horlivosti spláklo s sebou i mnohý starý, ale přece nad míru potřebný šindel; usmívaly se na mne pustě, smutně, ozářeny mdlými paprsky podzimního slunce. Před oknem nalézá se nízký pavlán, jehož dřevěné, nahnilé zábradlí opleteno jest zeleným břečťanem. V hustém jeho listí skrývá se hejno vrabců; skrývá se a štěbetá. Jeden z těchto ničemů vystrčil hlavu ze svého úkrytu — „neprší!“ oznámil pronikavým křikem ostatním soudruhům a brzo spustili všichni chvalně známou svoji notou skákajíce se stopky na stopku a střásajíce s listů utkvělé na nich kapky dešťové.

„Vy šelmy — zas už křičíte!“ ozval se dětský hlásek. „Tu máte —“ a — hus! — zašumělo to vzduchem. Vyhledl jsem ven. Sousední okno bylo otevřené a v něm tkvěla roztomilá hlavička malého děvčátka, tleskajícího ručkama a házejícího drobty členům ptačího proletariátu.

„Dobré jitro, maličká,“ řekl jsem a děvčátko se uleklo. Vloživši do úst drobný prstík, pohlíželo ke mně udiveně a jaksi tázavě. Tak chovají se vůbec děti, jsou-li osloveny někým neznámým: zpytujou, mají-li mu důvěřovat. A děti, ač nemají znalosti lidských povah, zřídka kdy se mýlí; poznají brzo, kdo jim je přítelem. Řídí se právě citem a ten poučuje často nejlépe.

„Jak pak vám říkají, drahoušku?“ tázal jsem se dále.

Děvčátko usmálo se na mne — „Idunka!“ řeklo vesele. „A já jsem princezna a ti malí vrabčíci jsou mými služebníky.“ —

„A jestli pak také poslouchají, ti darebové, mou princeznu?“ — ptal jsem se, mile tím líbezným zjevem překvapen.

„Zdali poslouchají!“ smála se Idunka, „to by bylo!“ A seskočivši s okna na pavlán, „vidíte!“ pravila vítězně. Vrabci uleknuti se rozletěli.

Tak seznámil jsem se s Idunkou a brzo byli jsme dobří přátelé.

Každý den ráno, jakmile jsem uslyšel její hlásek, otevřel jsem okno a Idunka spěšně na ně vyskočivši, vypravovala mi, jak vzácnou je princeznou a štěbetala o závod s vrabci, kteří v obvyklé nezbednosti po nožkách jí skákali a z ruky chléb zobali. „Teď ale každý na své místo! —“ huš! — a Idunka vlezla oknem do mé světnice, prohledala mi všechny kapsy, vybírajíc, co jsem jí byl večer přinesl dobrého.

Pak jsem jí musil ukazovat obrázky. — „To je vaše panička!“ vybrala mi má milá maličká nejelegantnější a nejkrásnější dámu. Dobré dítě netušilo, že jsem starý mládenec . . . Na konec donutila mne vždycky, abych se na staromódní pohovku posadil, a tu pak musil jsem ji na kolenou houpati, při čemž mne rozpustile tahala za vousy. Stal jsem se znova dítětem. „A jak jsem se vám včera líbila?“ tázala se co den Idunka. „Ach! co pak asi dělá můj Jenny,“ doložila pak vždy smutně.

Jenny byl malý korsický koník, na kterémž v teatro *** malá moje přítelkyně každého večera jezdila s dovedností, kteráž obecenstvo naplňovala obdivem. Hlučný potlesk rozlehl se vždy prostranstvím teatru, když malá Idunka v bílých gázových šatičkách s lesklými, drobnými hvězdami a modrou šerpou kolem boků se objevila a vesele na sedle malého Jenny si poskočila, který radostně zařehtav, na to s lehounkou jezdkyní bystře cirkem se proháněl. A když s ní odkvapil, rozlehl se potlesk znovu a Jenny musil se vrátit s Idunkou, která usmívajíc se, hubinky na všechny strany posílala a s nevinnou koke-

tnosti hlavinku klonila, rovnajíc si zlatou stužku, kterouž utaženy byly plavé kudrnaté její vlásky. Musil jsem k vůli své malé přítelkyni co den docházet do teatru *** a když jsem někdy přece představení vynechal, hněvala se Idunka. „Včera jste mne ani neviděl . . .“ řekla s výčitkou a večer seděl jsem pak dozajista na obyčejném místě v cirku.

Jednoho dne neslyšel jsem v obyčejnou hodinu ranní dětský hlásek. Otevřel jsem okno, vyhledl jsem ven — — Vrabci skákali po zábradlí; divili se asi se mnou, kde že je Idunka? Netrpělivě chodil jsem po světnici, vyznávám se, že mi bylo teskno. Usedl jsem na pohovku a vzal jsem knihu do ruky, ale nemohl jsem čísti. Po dlouhé době pozdvihl jsem zrak k oknu: Idunka seděla na něm, ručky majíc v klín složené, bledá, uplakaná. Přiskočil jsem k ní rychle a vzav ji do náruče, vnesl jsem ji do světnice. „Co pak? Princezna pláče?“ snažil jsem se žertovat. Propukla v usedavý pláč a nebylo ji lze utišit.

Konečně dověděl jsem se příčinu zármutku. Mamá dostala časně ráno psaní a přečetši je oznámila Idunce, že nebude již v cirku na malém Jenny jezdit . . . Nikdy, ani dnes, ani zítra, nikdy!

„A zítra je neděle,“ bědovala Idunka; „mám již ušity nové šaty, a mamá nechce mi již dovolit ani sednout na mého Jenny. Ach! Jenny umře, jistě umře a já také nechci být bez něho . . .“

Snažil jsem se upokojit plačící. Bylo mně líto ubohého dítěte, že má rozloučiti se s tím, co mu dosud bylo největší radostí, ale v duchu byl jsem s tím spokojen.

„Jaké budoucnosti kráčí vstříc moje Idunka?“ . . . Tuto otázku často jsem si opakoval a mocí snažil jsem se vždy upoutati myšlenky na něco jiného, ale nebylo možná: fantasie kreslila mi obrazy bědné, černé, a přece nemohl jsem ji kárati ze lži.

Teď má být stržena z kluzké dráhy své, malá moje chráněnka, díky za to nebesům!

„Neplačte, Idunko!“ těšil jsem ji; „mamá s vámi dobře smýšlí.“

„Ach Jenny!“ bědovala neustále.

„A koupí vám mnohem pěknější šatičky.“

„Ach, Jenny! — Jen jednou kdybych směla se ještě na něm projeti!“

„Nu jednou!“ řekl jsem obměkčen jejím nářkem.

„Ale mamá nedovolí ani jednou!“

„Nu jednou! Ale naposledy!“ opakoval jsem.

Idunka propukla v radostný jásot a tleskala ručkama utírajíc si slzy, kteréž jí po tváři kanuly.

„Tedy pojedu a zítra! Ale mamá?“ namítla pojednou tázavě na mne pohlížejíc.

Ulekl jsem se své neprozřetelnosti. „Mamá —“ pravil jsem v rozpacích. „Mamá se dá obměkčit.“

„Už jsem se jí tolik naprosila!“ Idunka znova vzlykala.

„Nu, jen neplačte, budeme prosit znova.“

„Budete prosit se mnou?“ tázala se kvapně maličká.

Nemohl jsem odříci — neměl jsem tolik síly; vyznávám se skroušeně ze své slabosti.

Madam ** přívětivě mne přivítala.

„Konečně jste mně poctil návštěvou,“ řekla vlídně. „A co se o vás Idunka napovídá!“ dodala nabízejíc mi sedadlo. Vykoktal jsem zmateně příčinu návštěvy. Madam ** pohledla na mne s trpkým úsměvem. „Nevíte, co žádáte,“ řekla. „Chcete seznati můj román? Nemám příčiny tajiti so s ním . . .“

Mlčky jsem se uklonil a madam ** vyprávěla krátce:

„Můj domov jest Francie a rodina moje patří k nejváženějším v zemi. Byla jsem vychována v klášteře, přísně katolicky. Vštěpovaly mi všechny možné cnosti, ale jedné mě odnaučili: milovati rodinu. Nemilovala jsem ani otce, ani matku, ani bratry: byli mně cizími, jako já jsem jim byla cizí. Nemilovala jsem nikoho — a mladé srdce potřebuje přec lásky. Uhodnete moji historii! . . . Jest stará, otřepaná.“ Madame umlkla na chvíli a opřela si čelo o bílou ruku.

„Opustila jsem svoji rodinu,“ pokračovala po chvíli. „Můj milenec byl umělcem — jezdil v cirku. Potulovali jsme se pět let po světě a milovali jsme se vřele. Můj Oskar byl člověk nejlepší ve světě. Ubohý! — Jsou tomu právě dvě léta . . .“

Madam opět se zamlčela a skloniviši hlavu k prsoum hlasitě zaštkala.

„Madam,“ řekl jsem povstav, „nechci, abyste vzpomínkami rozrývala rány srdce svého, sotva zahojené —“

„Nezahojené!“ opravila matka Idunčina.

„Nač tedy znova do nich bodat!“ namítl jsem.

„Máte pravdu,“ přisvědčila mi madam. — „Skončím několika slovy. Můj manžel zemřel nešťastnou náhodou spadnuv s koně. „Vrať se ku své rodině,“ pravil mi umíraje. „Jakmile tě rodina opět přijme, ať naše dítě opustí dráhu, na kterou jsem je uvedl, a nechť od té chvíle nepřekročí práh cirku!“ Přisáhala jsem. Do dneška marně jsem toužila po návratu v rodinu. Idunka musila mne živit svým uměním — jsemť neduživa.“

Pohledl jsem na sedící přede mnou postavu v černém šatu; teprv nyní zpozoroval jsem, že byla bledá, jako by byla z hrobu povstala.

„Dnes obdržela jsem list, list smíření, list odpuštění.“ Madam ukončila.

„A Idunku čeká život lepší!“ zvolal jsem radostně.

„Ach, můj Jenny!“ bědovala v to má malá chráněnka a vinouc ručky kolem šíje matčiny, „mamá, jen jednou — jen ještě jednou — naposled!“ prosila.

„Nu jednou, madam,“ přimlouval jsem se za svou chráněnku. Nečetl jsem jaktěživ žádnou knihu o vychování, ale mluvil jsem tak, jako bych jich byl na sta přečetl; dokazoval jsem, že není dobře odmítati zcela prosby dítěte.

„Idunka bude pak poslušná a nebude plakat pro Jenny.“

Idunka přisvědčila a madam pronesla konečně stísněným hlasem: „Tedy ještě jednou — naposledy! Zítra . . .“

Byla neděle. Celý den byl jsem nepokojný; myšlenky mé otáčely se všechny kolem madam ** a Idunky, jejího dítěte, jehož narození bylo počátkem románu. Dnes naposled! A pak opustí kluzkou dráhu toho umění!“ těšil jsem se, ale bylo mi jaksi teskno.

Večer šel jsem do teátru ***. Idunka přijela na malém Jenny.

„Jezdí dnes naposled!“ šeptal v obecenstvu jeden druhému.

Idunka byla krásná, jako by byla sestoupila s nebe. Blaženě se usmívajíc vyhledala mne v zástupu a kynula mi ručkou.

Představení její skončeno; Jenny ji hrdě odnesl z cirku, však musila se vrátit; obecenstvo nechtělo se utišit.

Hleděl jsem s tajným jakýmsi nepokojem, kdy se zase objeví — objevila se a střelhbitě přijela zpět na malém Jeny.

V tom vykřikl jsem.

Gázové šatičky Idunčiny vzňaly se o světlo neopatrně v bráně zavěšené — ulekla se a spadla s koně — smělá, malá jezdkyně!

Oheň udusil se okamžitě na vlhkém písku, ale Jenny necítě ztráty uháněl dále, udeřiv do prsou drahou svou přítelkyni.

Objel cirkus a zastavil se zděšeně frkaje — zastavil se u mrtvé Idunky.

Vložili jsme ji do rakve oděnou v bílé, gazové šatičky s lesklými drobnými hvězdami, opásanou bledě modrou šerpou a se zlatou stužkou kolem plavých kadeřavých vlásků.

.... Každý den ráno otevírám okno.

Zdá se mi, že slyším líbezný dětský hlásek. Vyhlédám ven. V listech břečťanu štěbetají vrabci. Vyletí, usednou na okno a rozhlížejí se udiveně.

„Kam jsi nám dal naši princeznu?" zdá se mi, že se mne ptají, a zdá se mi, že slyším vzdechy madam * *.

Budu se stěhovat. *Tavoletto.*

Aforismy z moudrosti indické.

Podává prof. *Václav Petrů.*

I.

Na světě není naprosto nic, co by se penězi zmoci nedalo. Protož jest povinností moudrého úsilovně po bohatství se sháněti.

Kdo má peníze, má přátele; kdo má peníze, má též příbuzné; kdo má peníze, jest mužem; kdo má peníze, můž' i mudrcem býti.

Není vědy, není řemesla, není daru, není umění, není odvahy, jichž by nuzáci při boháčích nevelebili.

Na tomto světě i pokrevní přítel stává se nepřítelem, má-li peníze; pokrevní přítel, jakmile schudne, jest špatným chlapem.

Ctěn jest, kdo není cti hoden, hledá se, kdo nezasluhuje hledánu býti, chválí se, kdo nezasluhuje chvály: tak mnoho zmohou peníze.

Jako potravou smysly těla, tak všecky skutky penězi se udržují. Proto jest bohatství prostředkem všemohoucím.

Kdo peněz potřebuje, k čarám se utíká, opouští otce, je-li chud a ubírá se do světa.

K zbohatnutí vede stav obchodnický, každý jiný jest pochybný.

Šedivci, jsou-li bohati, za mladiky platí: kdo nemá peněz, třeba byl mladíkem, za šedivce se považuje.

Sprosťáci žebří; králové neodměňují dle zásluh; rolnictví jest obtížné; učení stěžuje se pokorou, která se uciteli prokazovati musí; lichva končí chudobou, poněvadž své jmění jiným svěřuje; toliko jeden jest jistý důchod a ten jest stav obchodníka.

Vidí-li obchodník bohatého kupce horlivě přicházeti, zaraduje se v srdci svém — z touhy po jeho penězích.

Nejpřednější obchod jest s voňavkami, neb co za jeden se kupuje, za sto se prodává.

Kdo ze své otčiny nevychází a celou zem neshledne s jejími tisícerými divy, ten se podobá žábě v studnici živoucí.

Pro maličkost moudrý o velké se nepřipravuje, moudrým jest, kdo pozbyv mála, mnoho dobývá.

Zvěř lesní lva za krále ani neposvěcuje, ani nemaže: vlastní statečností dobývá si moci a stává se pánem lesa.

Jimž mnozí žijí, ten žije opravdu pro svět! Či nenaplňují ptáci zobanem břicha svá?

Nač se rodí a matce mládí ukrádá ten, jenž nestojí jako prapor v čele své rodiny? Hodní lidé, kteří vytrvale a šlechetně nouzi ukájí, jsou tak řídcí, jako vysocí a vlhcí oblakové.

Největší čest matky jest, když nosila pod srdcem plod, jehož i vysocí si váží.

Tam jest slovo na svém místě, kde užitek přináší.

Blázni, kdož tvrdí, že knížata nelze říditi, prozrazují vlastní slabost, hloupost i neobratnost.

Jsou prostředky skrotiti slony, hady, tigry i lvy. A krále? — Maličkost pro mudrce, když ničeho nezanedbává.

Pohledem, pokynutím, hlasem, chůzí, změnou oka i obličeje poznává se, co v srdci vězí.

Trojího druhu lidé docházejí na světě zlatého věnce: hrdinové, mudrci a kdo umí knížatům sloužiti.

Z řeči povstává řeč, jako z navlhlého semene semeno.

Služebníky a ozdoby dlužno postaviti na svá místa; žádný klenot, že se skvostně leskne, na nohu se neklade.

Jestliže se drahokam místo zlatem cínem obroubí, neztrácí svého lesku, ale ten, kdo tak učinil, zasluhuje pokárání.

Kůň i zbraň, učení i řeč, loutna, muž i žena stávají se potřebnými i nepotřebnými dle toho, jakého měli mistra.

Král upadnuv v neštěstí, jest potravou své rady; proto si přejí státní radové, aby král jejich nešťastným byl.

Slabé stéblo, které se na všecky strany klátí, bouře nevyvrací, tať jen vysoký strom kácí: mocný jen s mocným v boj se dává.

Ani zbraní, ani slonem, ani koněm, ani vojskem nedokáže se tolik jako rozumem.

Moře, země, hor lze dohlednouti, myšlenek nikdy.

Země dostává se mužům dle práva honebního: jedni lid štvou, druzí ubíjejí jako zvěř.

Nač se durdí člověk, nemoha se pomstíti?

Ač hrách vysoko létá, pánve neprorazí.

Počestnost vran, pravdivost hráčů, vlídnost hadů, nadbytek lásky žen, odhodlanost kleštěnců, rozvahu opilců, knížete přítelem: kdo to kdy viděl?

Z básní Alexeje Kolcova.

Přeložil *Jos. Holeček.*

Oráčova píseň.

Půjdeš-li pak, sivko!
Vyleštím to rádlo
o syrovou zemi,
bude jako stříbro.

Krasavice zora
na modrém plá nebi,
a z širého lesa
vystupuje slunce.

Veselo tu v poli —
půjdeš-li pak, sivko!
Já sám tvůj jsem přítel,
hospodář i sluha.

Vesele pokládám
radlici i brány,
připravuji vozík
a semeni seju.

Vesele pohlížím
na humno a stohy,
mlátím zrní, vějn . . .
půjdeš-li pak, sivko!

Vyrazí stebélko
a vyroste klásek,
jak háv tkaný zlatem
klasy budou zralé.

Srp náš zablyskne se,
zazvoní tu kosy,
sladký bude oddech
na snopech pak těžkých.

Půjdeš-li pak, sivko!
Hojně dám ti píce,
vodičky dám zapít,
pramenité vody.

A s modlitbou tichou
zas robotit počnu:
Požehnej mi, bože,
tě úrody zemské!

Píseň.

Dujou větry,
větry zběsilé,
mrak po nebi
spěchá za mrakem.

Slunce zlaté
mračny zastřeno,
světlo bílé
tmou je zkaleno.

Kam jen hledneš,
mračno hrozebné,
zevšad zeje
noční mrákota.

Těžko, přetěžko,
smutno, přesmutno,
žiti za bouře
srdci samotnu!

Ještě třeba mu
ňádra jednoho,
duše plamene —
krásné děvušky.

Pak je ze zimy
leto teplounké,
v dívčím náručí
hoře — nehoře.

Literatura. Věda. Umění.

— Nové knihy. Povídky našeho lidu. Vypravuje Jan K. Hraše. V komisi Fr. A. Urbánka v Praze. Po oblíbených a velice snaživých vypravovatelích: Erbenovi, Němcové, K. Radostovu, J. Malém, neujal se po dlouhou dobu nikdo se zápalem opuštěné, ale proto přece neunavně činné básnické mysli našeho lidu, aby v lepší, uhlazenou formu oděl veškery ty poetické děje, jež fantasie lidu tvoří, aby zušlechtil ji zdokonalenými a umělecky vytříbenými výtvory, které podstatou svou jsou jejím majetkem. Vycházejí sice neustále péčí nadějného spolku „Slavia" sbírky pohádek, pověstí, písní a j., ale přes veškeru uznání hodnou snahu má vydaných již několik sešitů ráz více méně zlomkovitý, tak že se podobají spíše referátům o národní poesii, než umělecké sbírce, kde opatrný sběratel k neurovnané spoustě balvanů také své umělecké dláto přikládá, přitesávaje s určitým taktem drahocenné, mnohdy ale neuhlazené jádro. Proto řadíme s nemalým potěšením nedávno vydanou sbírku Jana K. Hraše k svrchu uvedeným tohoto druhu sbírkám a vítáme ji co pokračování v záslužné a vděčné práci vlastenecké. J. K. Hraše vypravuje plynně a obratně, látky pohádek a povídek jeho, namnoze z českého jihu čerpané, jsou z větší části zajímavé a nové — až na několik nechutných rytířských historií, jimž bohužel příliš mnoho místa popřáno. Za to jsou pohádky, přímo ze srdce lidu vzaté, tím dokonalejší, že vypravovatel lid náš v blahé chvíli tvoření překvapil, ode rtů polohlasitě vyslovenou myšlenku mu vzal a ji snadným, každému přístupným tónem dořekl. Mnohé z pověstí jsou zároveň dobrým příspěvkem ke kulturní historii dávné minulosti, některé pak pohádky obsahují značné doplňky k bájesloví našemu. (Divé ženy, Víla, Vodník.) — Skaláci. Obraz historický z druhé polovice 18. století od Aloise Jiráska. Nakladatel J. Otto. Jméno Aloise Jiráska vyskytlo se již několikráte v naší belletrii, spojeno vždy s prací, ne-li vynikající, aspoň pozoruhodnou, ale přece neozval se dosud ani jediný hlas, jenž by byl mladého spisovatele přátelsky přivítal. Nečiníme výčitek, zaznamenáváme jen faktum. — Nejnovějším svým románem zasáhl Jirásek, kterýž se zvláštní oblibou volí sobě themata historická, ve smutný oddíl českých dějin — v neblahé doby války sedmileté a napsal temný list o útrapách našeho lidu, přioděv romantickým rouchem zubožené postavy tehdejšího lidu selského a vylíčil venkov století předešlého. Román jeho jest vesnickým románem oné doby. Spisovateli nebylo nesnadno přemoci obtíže románu historického, vždyť venkovský život předešlého století — štaffáže vypravování Jiráskova — se jednak od dob líčených valně nezměnil, jednak tane dosud v živé paměti současníků dob předbřeznových. Tím pochopitelno, proč poutají „Skaláci" zvláštním půvabem opravdivého a nehledaného líčení, jež nepotřebuje přibírati postavy z daleka s pracným nákladem historických studií. Ale proto také tím přísněji vytýkáme spisovateli, když se časem snaží širokými doklady historickými vysvětlovati jednoduché události, když upadá z tónu příjemného vypravovatele ve vážný tón filosofujícího dějepisce. Než taková místa jsou řídká a neubírají nikterak ceny „Skalákům", jež považujeme za znamenitý krok ku předu v činnosti Jiráskově. S potěšením konstatujeme na základě románu jeho, že nadán jest velmi pěkným talentem vypravovatelským a jeví také opravdovou snahu nadání to stále zušlechťovati. Sloh Jiráskův je obratný a uhlazený — vyjímaje libůstku příliš hojných kratičkých vět, jež napínavému ději sice zvláštního rázu dodávají, ale při lhostejných partiích jen čtení stěžují. — Královna noci, báseň Gust. Pflegera Moravského. Jest to během jednoho roku druhé pohrobní dílo a žel opět básníka nevšedního. Královna noci je báseň romantická v rozměru kratičkých písní, allegorie, kterouž básník bezpochyby velkolepě založil, ale nenadále schvácen zůstavil, nemoha přiložiti umělecké ruky k dalšímu tříbení. Proto nemožno na ni přikládati přísného esthetického měřítka ještě nyní, kdy tkví v příliš živé paměti odcházející pěvec — ale nutno s pietou přečísti sobě vřele plamennou láskou dýšící verše Pflegerovy. V čele sbírky nalezá se zdařilá podobizna básníkova. *O. M.*

— Přehled slovanských literatur. Ruská. Slavný dějepisec ruský Pogodin zemřel 20. prosince 1875 v Moskvě. Skoro po padesáte let věnoval Pogodin veškeré své síly dějinám svého národa. Jeho obšírné dějepisné dílo bude vždy skvělým pomníkem jeho úsilovné práce. Jsa vřelým šiřitelem myšlenky slovanské na Rusi, byl Pogodin zároveň jejím předním představitelem. Památka jeho zajisté nikdy nezanikne v Slovanstvu. — Zvláštní literární jubileum

bude se slaviti v Moskvě za příčinou vydání 25. svazku „Istoriji Rossiji s drevnějších vremen“ (Dějiny Rusi z nejstarších dob), sepsané Sergějem Michajlovičem Solověvem. — Stasov chystá do tisku obšírné dílo o hlavních městech evropských, pod názvem „Stolicy Jevropy“. — „Zerkalo (Zrcadlo) jest název nové satyrické povídky z péra mladého spisovatele ruského Ceretěléva. Povídka ta, jež si obrala za předmět nové učení spiritistů a starodávné pověry, vyniká jak zajímavosti obsahu tak i přesností řeči. — Olga Novosilceva, o jejímž francouzském překladu Puškina jsme se před nedávnem zmínili, napsala povídku ze současného života ruského pod názvem „Staraja věra“. — „Volki i ovcy“ jest název nové veselohry Ostrovského. Látka vzata jest ze života ruského nejnovějších dnů. „Volki i ovcy“ vznikli na základě sensační pře igumeny Mitrofanie. — F. D. Něfedov napsal povídku „Babuška“ (Babička). — P. Danilovskij chystá do tisku nový historický román. — Tichonravov napsal obšírnou studii o ruských divadlech v první polovici minulého století. — Polská. Sebrané spisy dějepisce Karola Szajnochy počaly vycházeti od nového roku ve Varšavě. — „Na rozdrožu“ (rozcestí) jest název nové polské povídky sepsané Deotymou. — Historické drama Bełcikovského „Król Mieczyslaw II“, jež bylo, jak jsme již sdělili, poctěno první cenou krakovskou, bude vycházeti v „Tygod. Illust.“ — Velmi záslužné dílo podnikne ve Varšavě Gracyan Unger, jenž od 1. ledna bude vydávati „Album malarzy polskich“. Album to bude obsahovati otisky všech děl značnějších malířů polských. Jednotlivé díly jeho budou obsahovati určitou školu malířskou, jichž rozeznávají Poláci šest a sice: mnichovskou, římskou, pařížskou, krakovskou, lvovskou a varšavskou. První sešit obsahovati bude deset otisků od Josefa Brandta, Jana Chelmińského, Alfreda Kowalského, Antonína Kozakiewicza, Ludvíka Kunelli, Jindřicha Piątkowského, Františka Streitta, Vladislava Szernera, Romana Szwojnického a Lud. Zmigrodzského. Cena seš. 4 zl. 25 kr. — Ještě na jeden důležitý polský podnik umělecký musíme upozorniti. Pod názvem „Willanów“ vydáno bude ve Varšavě album obrazů a památností slavné varšavské galerie willanovské. Dílo toto rozpočtěno na 12 sešitů, seš. za 1 zl. — Jihoslovanská. Věkoslav Babukič, veterán literatury horvatské, zemřel v Záhřebě 21. prosince 1875. Babukič náleží k oněm hercům Slovanstva, již počátkem tohoto století počali buditi nový život národní. S Gajem, Vrazem, Dražkovičem, Mažuraniči, Rakovcanem Blažkem pomáhal při znovuzrození literatury jihoslovanské. Babukič rozhodl vítězství spisovního jazyka „štokavštiny“ a získal si hlavně zásluhu o horvatštinu svou neúmornou čilostí. Až do své smrti působil co profesor „illirského jazyka“, kterýžto úkol zastával od r. 1846. — Nadaný malíř jihoslovanský Kikerec mešká v Cetyni, aby poznal tamější lid a nabyl látky ke svým pracím. Anglický konsul v Cetyni zakoupil některé jeho kresby pro „Illust. News“. — Přátele jihoslovanského písemnictví upozorňujeme na výtečný obrázkový zábavný týdenník „Vienac“, kterýž nastoupí pod redakcí Šenoy osmý ročník.

Drobnosti.

— Lékař svěcti. O smrti arabského básníka Vaddaha vypravuje podání takto: Vaddah žil v Mekce a proslavil se nejen krásnými zpěvy svými, nýbrž i množstvím milostných dobrodružství. Když podnikl kalif Velid I. s jednou manželkou svou pouť z Damašku do Mekky, zamiloval se Vaddah do ženy kalifovy a oslovil ji v nejkrásnější z písní svých. Ona opětovala lásku jeho a vyzvala ho, aby ji následoval do Damašku. Vaddah uposlechl ochotně. Na to scházeli se denně v bytu jejím; kdykoli hrozilo nějaké nebezpečí, ukryla kalifova žena Vaddaha do veliké, perlami vykládané skříně. Kalif, zpraven byv o všem, navštívil ženu svou v době, kdy mu bylo řečeno, že se u ní Vaddah nalézá. Tento skryl se jak obyčejně ve skříni. Velid pobyl chvíli u ženy své a požádal ji při odchodu, aby mu na znamení své lásky darovala některý předmět ve svém pokoji, který si vybere. Ona svolila a kalif vybral sobě perlami vykládanou skříň a kázal ji hned odnésti. Ve svém bytu dal vykopati v podlaze hlubokou jámu a spustiti do ní skříň, aniž by se byl o jejím obsahu přesvědčil. Pravil při tom: „Došla zpráva jakási k uchu mému: je-li pravdivá, pochovám na vždy touto skříní předmět svého podezření; není-li pravdivá, zakopali jsme prázdný kus dřeva.“ Skříň byla zasypána, podlaha vyrovnána a novým kobercem pokryta. Tak skončil prý, neprozradiv ani hláskem přítomnost svou ve skříni, život nešťastný Vaddah. Milenka jeho rovněž prý nikdy ani slovem o zvláštním obsahu zakopané skříně se nezmínila.

— Podivný svatební obyčej zachoval se do nedávna v Bretoňsku. Po zasnoubení seřadil se totiž celý průvod v kruh, do něhož novomanželé proti sobě vstoupili. Na to dal muž své mladé ženě políček řka: „Tak to chutná, když mne rozzlobíš“ a hned na to ji políbil a pravil: „A tak to chutná, když jsi hodná.“ Jednou zasnoubil prý se jistý mladík s Francouzskou jiného kraje, neznalou bretoňských zvyků. Když pak ji, dle mravu zděděného po otcích, políčkem obdařil, nemeškala nevěsta a vrátila mu jej takovou silou, že ubohému ženichu krev z úst a nosu vystříkla. Od té doby prý zvyk onen vymizel.

— Historická drobnůstka. Roku 1510 měl být v Erfurtě lámán kolem jakýsi student za to, že ukradl v blízkém Griffstadtě z kostela kalich. Když přiveden byl již ku čekanu, počal se náhle s katem zběsile rváti, i stalo se, že po některé chvíli oba s náspu na zem spadli. Avšak ani zde rvačka neustala; kat konečně studenta přemohl a svázav opaskem upevnil ho k řebříku, po němž se na násep k čekanu vystupovalo. Po té odebral se kat pro holomky, ale mezi tím studentovi soudruzi odsouzeného osvobodili a i s opaskem katovým odvedli. Letopis zaznamenává, že v opasku tom měl kat tři zlaté, kteréž byl obdržel od opatrné městské rady za svou práci napřed.

— Kus papiru za milion. Anglická banka vydala čtyři bankovky, z nichž platí každá 100.000 lib. sterl. Majitel jediné takové bankovky jest tedy milionářem. Jedna z nich nalézá se v pokladnici Rothschildově, druhá náleží rodině Couttsů; třetí chová se v pokladu anglické banky; čtvrtá visí ve zlatém rámci v salóně londýnského básníka a bankéře Rogersa.

OBSAH: Elea. Fragment pekelné komedie. Mysterium *Jar. Vrchlického.* — Ukřižovaná. Romanetto od *J. Arbesa.* — List. Báseň od *Adolfa Heyduka.* — Uphlis-cíche, město ve skále. Obrázek z Kavkazu od *Svatopluka Čecha.* — Z básní J. V. Sládka. Zima. Jen záblesk jediný! Nesmrtelnost. — Insertní léky. Podává *R. F. Jamot.* — Román malé Idonky. Od *Tavoletta.* — Aforismy z moudrosti indické. Podává prof. *Václav Petrů.* — Z básní Alexeje Kolcova. Přeložil *Jos. Holeček.* Oráčova píseň. Píseň. — Literatura. Věda. Umění. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: Svatopluk Čech, Servác B. Heller. — Tiskem dra. Edv. Grégra v Praze. 1876.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zasílkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány *Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nov.*
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne **10., 20. a 30. každého měsíce** o 2 až 2½ archu vždy o 4. hodině odpolední.

Ročník IV. 20. ledna 1876. **Číslo 2.**

ELOA.

Fragment pekelné komedie.

Mysterium *Jar. Vrchlického.*

(Pokračování.)

Básník.

Svět klne Mummiovi, jenž bořil poklady Hellenismu a Lvu Isaurskému, jenž podporováním pře obrazoborců ničil umění křesťanské.

(Mummius zvedne hlavu a naslouchá.)

Básník.

Ano, pro torso sochy Venušiny nastoupil by i papež cestu třeba až do pekel.

Julian Apostata.

Můj sen! můj sen! Pohanství vítězí; snad ne, jak jsem myslil já, ale duch jeho zachován jest lidstvu. Světlo! Světlo!

Básník.

Lidstvo hledá se. Kope v pyramidách a otvírá hroby. Poznává, že nejdříve bozi byli nepřátelé jeho a pak, když mělo boha jediného, že byli to králové, kteří nahražovali mu bohy ostatní. Líto mně, že jsem musil opustiti zemi; žel, že nyní, kdy se začíná chápati, že musil Heraklit Efezský bloudit ve tmách, aby Jan z Pathmu se mohl dívati do slunce.

Ganelon.

Ha! ha! Heraklit! (Jde a kopne spícího filosofa.) Vstávej, brachu, důležitou otázku! Kde jest oslice Bileamova? V pekle, či v ráji?

Filosof.

V ráji sotva, protože zvíře jest; v pekle sotva, vždyť velebila pána poznavši dříve anděla jeho, než pán její. Věru nevím, kde jest.

Ganelon.

Eh, sofisto, zda jsi lepším jeho? Styď se! Oslice poznala a viděla a ty člověk a filosof hádáš a jak nejapně! Kdybys byl chytřejší, řekl bych, že pán raniv tě slepotou proměnil tě v oslici Bileamovu. O že nejsem tvým pánem, rány by jen pršely na tvůj filosofický hřbet.

(Kopá ho.)

Filosof.

Prosím, nech mne domysliti mou záhadu.

Jiná část pekla. Divé rozervané strže. Kotouče mlhy a sirných výparů. Se skal místy s hukotem řítí se padající vodopády. Vlny jejich jsou kalné, tříští se v krůpěje rovně padajícím slzám.

Hlasy s hora.

Kdy svitne jitro mukám našim, kdy hodina vykoupení bolestem našim? Čekáme jitra, slzami zrudly oči naše, ono však nepřichází.

Hlas z dola.

O děti naděje! kdy střesete s křídel svých těžké její závaží? Hodiny pekla jdou jen k půlnoci, odtud obrací se rafije jejich cestou zpáteční, a má-li přijíti jitro, stín viny vaší promění je v noc. Vy ale doufáte a nedivím se vám. I velbloud v poušti žízní umíraje doufá a beránek i v spáru kondora sní o luzích, kde těkal v blahé volnosti. O děti naděje, kdy střesete s křídel svých její těžké závaží?

Hlasy se stran.

V bolestech našich vzešlo nám zjevení boha jediného, velikého a svatého. Není tajemství více. Kdo smí říci: já netrpěl? Muky naše postaví nás jednou přímo na pravici hospodinovu, on pozná nás dle ran našich, jako poznal syna svého probodeného a ukřižovaného. I povstane nová říš a kdo více vytrpěl, bude větším v ní.

Hlas z dola.

Bláhoví! Zda počítá poutník svíjení červa, jejž rozšlápl v prachu cesty své, zda ví blesk, který sjel v tiše pasoucí se stádo na nivách a zabil pastýře dřímajícího pod dubem, o zmatku, který způsobil v zděšeném bravu? O nedoufejte! nebo poznavše blud naděje své padnete v hlubší propasti, než v jakých pohřben je satan od pádu svého.

Hlasy s hora.

Hle vizte! Opět přichází sem ten bledý, krásný stín. Paprsek světla měsíčného v temnostech Gehenny.

Jeden hlas.

Nevím, kdo jest a nemluvil jsem s ním, ale pohled na něho vlévá rosu blaživou v pal bolesti mé. Buď požehnaný na věky! I peklo má světce své a já počítám tebe v řadu jejich.

Druhý hlas.

Hle, kterak kráčí pomalu, jak večernice přes hory, jak mlha v jeseni přes travnaté údolí, jako stín pohybujícího se oblaku přes požaté pole.

Třetí hlas.

Vizte, co to září na čele jeho, jako božský paprsek, jako bludička kmitající se nad močálem v dobu adventní?

Čtvrtý hlas.

Zapomněl jsem, jak svítí hvězdy; ale co hoří modravým leskem nad skrání jeho, podobno jest Hesperu v letních nocích, když bleskne nekonečným modrem blankytu, jako jiskra, která šlehne pod kopytem koně, jejž tou chvílí pobádá jezdec ku kvapnější jízdě, neb setmělo se, páry vystupují z močálů a noc jest svatojanská.

Pátý hlas.

Hle, žena to jest! Vlasy její visí přes úbělová ramena v skvostných pramenech, jako větve vrby truchlící nad potoky, kam před staletími zavěsili jsme harfy své na vodách Babelu.

Šestý hlas.

Aj, jde k nám. Bílé roucho její vlaje povětřím jak plachta nad ztemnělými vodami moře. Řekl bych, že anděl zabloudil k nám, by trpěl s námi.

(Vystoupí Eloa bledá, chvějící se.)

Hlas s hora.

Eloa! Eloa!

Hlas démona.

Nač bloudíš zde, dcero světla, mezi stíny zatracenců? Úpravná jest komnata tvá a pán tvůj čeká tebe v loži basaltovém. Jdi a nepopouzej k hněvu knížete temností. Bílé jest tělo tvé nad úběl a ňádra tvoje podobna jsou bílým růžím kamelie, jež rozdechla v květ ústa šestnáctileté dívky. Černý vlas tvůj řine se přes ramena tvá jak moře černých diamantů. Jen oči tvé zarudlé jsou pláčem jako okraj sedmikrásky, jež sní v husté, porosené trávě. Jdi, vrať se, pán tvůj očekává tebe! Nač bloudíš zde, dcero světla, mezi stíny zatracených?

Hlas s hora.

Eloa! Eloa!

Jiný hlas.

Co děje se s tebou? Víc tebe nepoznávám; krok tvůj vázne a hvězda na čele tvém mdlé vysýlá paprsky a blízka jest úplného zhasnutí. Pomni jen, že zhasne-li docela hvězda lásky tvé, padneš a rovna jsi ostatním bídným a zatraceným a není pro tebe vykoupení. Jen láska tvoje vedla tě posud labyrintem tmy a vznášela tě nad propastmi. Teď ale peruť tvoje klesá a brzy připočtena budeš k dětem země zrozeným z hříchu a odsouzeným k zahynutí!

Hlas démona.

Jdi a vrať se! Skvostné jest lože tvoje, všecky poklady, o nichž peklo ví, sneseny jsou k nohoum tvým. Milionové, chceš-li, budou se kořiti tobě a pán náš, když spočine hlava jeho na ňadrech tvých, zjasní tvář rozrytou blesky Michaelovými. Jdi a vrať se!

Jiný démon.

Z černého skvrnitého mramoru jest podlaha komnaty tvé, lvi a sfingy z porfyru drží v zlatých spárech nebesa lože tvého stkaná z látek Kašmíru a Damašku.

Druhý démon.

Vana lázně tvé jest serpentinová, z jednoho balvanu, ozdobená hady, jichž oči rubíny jsou. Ukradli jsme ji ze zbořeniště Ninivského.

Třetí démon.

Zrcadlo tvé jest hlazená plotna ocelová, v níž shlížela Kleopatra nahé tělo své; vroubena jest onyxy a diamanty, lesk její oslňoval otroky, obsluhující paní svou; leč krása těla tvého oslní i lesk zrcadla tvého.

Čtvrtý démon.

Poklady Palmyry, zlato Ofiru a Uralu, diamanty Golkondy snesli jsme k svatebnímu pokladu tvému. Na kobercích pohovky tvé líhala Semiramis a na atlasových poduškách tvých matka Neronova.

Pátý démon.

O rozpomeň se noci té, kdy uvedl tě pán náš mezi řady naše, jak chvěla jsi se v mohutných pažích jeho, jako stonek lilie v náručí severního větru. Rozpomeň se, když v slzách bolesti klesla jsi na ňádra jeho odsouzena k zatracení pro lásku jeho, jak zachvělo se peklo nad mocí milování vašeho. Teď ale ochladla láska tvá a hvězda její rovna plamínku, jenž kmitá na močále, zaváděje v bahnité lučiny umdlené kroky neznámého poutníka. O vrať se k pánu svému, ať rozveselí se peklo.

Eloa.

Kdo volal mne? Kterého hlasu dříve uposlechnouti? Odkud jsi přišel pomíjející stíne, jenž stavíš se v cestu mou a obnovuješ v srdci mém již dávno zapomenuté rozkoše édenu? Hle, svatý plamen hříšné lásky mé uhasíná, cítím, závaží mdloby jak připjalo se na paty mé. On neoklamal mne. On řekl, než vynutil na mně první políbení, že jest kníže zatracených a já líbala přece. Já zamítla ochranné, plamenné meče sester andělů a šla za ním k chmurné vlně Acherontu s úsměvem na rtu, s hymnou lásky v srdci, s plesáním v očích! Leč běda! příliš důvěřovala jsem lásce své. Umdlévám pod tíží muk, jež snáším sama i s jinými. Božský můj původ hlásí se ve mně. Hudba édenu táhne duší mou a láká v oči mé slzy hořkého odříkání. Vzpomínka na světlý stín toho, jenž dal mi život, pronásleduje mne v nocích mých a když usnu na hrudi satana, vidám jemný obličej toho, jenž plakal nad Jerusalemem. Dcera slzy rozpláču se soucitem nad mukami jiných. Vyprahla ňadra má a bolesti hrozné padají na mne, jako se chytá hustá mlha jeseni na chvojnaté větve pralesa . . . . . . Nač oživil mne dech hospodinův, proč neskanula jsem v prach u cesty jako miliony slz lidských? Proč zabloudila jsem z ráje, bych potkala u bran jeho předmět muk i lásky své? Jak byl krásný v hoři svém! Obcházel jako lev kol hradby édenu, jak světlý oblak, za nímž stajený jest měsíc, stál přede mnou a slova plynula z retů jeho, jak byla bych Evou, matkou člověčenstva, již svedl před věky. Proč musím milovati jej? Mohu býti zodpovědna za tento mohutný plamen mně posud neznámé vášně? O jistě bůh, kdyby mohl, zrušil by lásku; nebo ta jediná zadržuje blesky jeho, ta jediná klade úsměv na čelo jeho, jako dívka kytici před obraz Madonny, ta jediná kolébá na vratké ose svět, jejž rozhněvaný zkázou jeho on dávno by pošinul v nekonečný prostor, nestaraje se, kolik sluncí srazí v pádu svém a která vlasatice shltí trosky jeho v žíznivý jícen svůj. Ale láska jediná smí usednouti k trůnu jeho a volati k němu: „Otče!“ . . . . Jiskra lásky

té vedla mne v peklo — leč jestli zhasne? . . . . . . Mám se modliti? Modlitba má nebude ničím před obličejem jeho, nebo kdyby věděl o bolesti mé, nedopustil by, aby hasla hvězda lásky na čele mém . . . Kam se obrátím, všude nářek, kletby, vzdechy, rouhání, prosby, muky, zápasy, utrpení. Já též nemyslila, že odříkati se boha jest vykoupeno takovým trápením! O smilování! o paprsk útěchy! o svit jediný a chci zase věky vléci se mlčící a tichá! . . .

(Klesne přemožena žalem na kraj propasti.)

Se skalnatých srázů sestupuje Dante s Virgilem. Rozhlížejí se kolem a pokročí v popředí.

Dante.

Jsem umdlen strašnou poutí touto. Nejsme ještě u konce, mistře můj? Oči mé nemají více slz bych oplakával bídné osudy lidstva a jíti kolem s okem suchým zdá se mi býti urážkou těchto ohromných bolestí, před nimiž se i syn boží krví potil v Gethsemanu. A nikde paprsku, nikde zeleni, nikde azuru! Tato jednotvárnost propastí jest tak hroznou, že sama již byla by dostatečnou mukou pro cítící duši.

Virgil.

Jen dále, času mnoho nezbývá nám! Dva kruhy ještě největších muk čekají nás. Třeba býti zmužilým a neurážeti nemístným soucitem spravedlnost boha!

Dante.

Odpusť, mistře můj! Ty jsi duch a dále vidíš a jasněji snad, než mohou smrtelné zraky mé, ale pomni, že tělo jde se mnou, že člověk hlásí se k právu svému a jej umlčeti ve mně nemůže ani božská spravedlnost sama.

(Spatří Elou nad propastí.)

Hle, takový světlý stín nepotkal nás posud celou strastiplnou poutí! Smím jej osloviti?

Virgil.

Učiň tak, nebo neznám ho sám. Postava jeho jako z étheru tkaná a hvězdu zřím na čele jeho.

Dante.

Kdo jsi, bídný, nešťastný, opuštěný stíne? Ptám se jménem toho, jehož prst dotýká se dna propastí.

Eloa.

Dobře pravil jsi. Odpovídám k otázce tvé. Bídná jsem. nešťastna jsem, opuštěna jsem. Prst, jenž dotýká se dle výroku tvého dna propastí, děsí se utrpení mého a vyhýbá se místům, kam padla slza má.

Hlas s hůry.

Eloa! Eloa!

Virgil.

Cizí jest mi zvuk tohoto jména. Kdo jsi?

Dante.

Ty jsi tedy Eloa, dítě slzy vykupitele, oživené dechem lásky všemohoucího, svedené satanem? O slyšel jsem tam na zemi tklivou báji o kráse i o bolestech tvých. Nyní ale vidím, že pravdou jest vše. Jak tě lituju, jak trpím s tebou!

Eloa.

Kdo ty jsi? Život kmitá ještě pohledem tvým. Tys neprošel ještě branou smrti a porušení. Leč veliký musíš býti před pánem, že poslal tě v místa tato; v oku tvém plane jiskra podobná hvězdě, jež hoří na čele mém. Jistě nesmrtelným jest jméno tvoje mezi národy země a pokolení zastaví se před obličejem tvým a s chvěním řeknou: „Ejhle člověk!“ — Jdeš ze země?

Dante.

Jdu pouze za hlasem toho, který pravil ke mně: „Jdi!“ Otevřeny jsou mi všecky hlubiny pekla — leč slabý člověk jsem a nemám ani slz, bych oplakával bídu tvou. O vzpomeň na mne jednou u trůnu věčné lásky, kam jistě brzy vrátíš se, jako já vzpomínati budu na tebe na zemi! Znám bolesti tvé i moc lásky a nedivím se tobě, pouze tě lituju!

Eloa.

Na zemi? Cos mluvil o zemi? Znám ji, jestiť ona kolébkou mou. Svatá země, hodna nositi syny boží, hodna, by ji oblévalo nejčistší světlo étheru. Často od zápraží ráje dívala jsem se do propasti prostoru, jak obloukem mihla se pode mnou v ranní páře, jak zlatá kulatá deska točící se v modravém vzduchu. I lákalo mne to blíže a velikost její rostla před zrakem mým; uviděla jsem skalné srázy její, nádheru nedotknutých pralesů, zahrady nejpestřejších květů, zlaté vlny obilné, bílá města a vesnice s písněmi ptáků a lidí a potom moře, to veliké, valné, bezmezné moře, k jehož dnu hrouží andělé nejvyššího denně zlaté slunce, aby omladlé z jitra vynesli neviditelnýma rukama jako nejskvostnější zářivou perlu! O země! země! Jak šťastný jsi, že můžeš blouditi jejími nivami, poslouchati šumnou hudbu jejích lesů a vodopádů!

Dante.

A cítiti tím hlouběji v srdci nicotu lidských snah, bídu lidských osudů, nesvár a protivenství, bratrovraždu a zoufání.

Eloa.

Viděla jsem zemi jen z daleka. Neznám ani obyvatelů jejích živoucích. Znám jen tyto stíny zde a přisvědčuju tobě, že osud lidský jest bolestný a trpký. Leč, zda jest lepší osud můj? Či není vina všeho, kletba všeho, příčina a původ všeho, že jsme? Být stvořením, jaká to soustava muk!

Dante.

A ještě větší býti stvořitelem. Člověk jest nevinen v bolesti své. On neřekl otci svému: zplodiž mne, aniž matce své, podej mi prs života svého! On plakal, když se narodil, ale rodiče jeho smáli se při zplození jeho. Jaká ironie!

Eloa.

A což teprvé já, dcera slzy?! — Zda nejsem zrozena dvojnásob k utrpení? Proč vdechl do mne dech života, když jsa vševědoucí znal napřed utrpení mé, znal pád můj i odsouzení moje? Rovněž znal i pád matky lidí, Evy, a přece pokoušel ji jablkem. Všecky tyto věci dojímají mne jako ztracené pověsti, jimž nerozumíme, jako tóny hudby, jež jsme slyšeli před lety. Co soudíte vy o nich na zemi?

Dante.

My máme věřiti, složiti hrozný osud svůj v ruce toho, jenž sluje láska, jejž bych ale nyní po této trudné cestě nazval neúprosnou spravedlností. Jest pravda, jsou zde zločinové velicí a hrozní, ale jak jsem pravil, snad ozývá se příliš člověk ve mně, že cítím dvojnásob jejich

utrpení. Leč odpusť, dál jde cesta má! Hle, mistr můj vyjednává již s démony o průchod do jiného kruhu.

Eloa.

O že není dopřáno tobě déle zůstati se mnou! Leč kam půjdeš odtud?

Dante.

Bude-li v tom vůle toho, jenž dovolil mluviti s tebou a poznati bolesti tvé, octnu se snad též na prahu ráje.

Eloa.

O prosím, tam před věčným světlem nezapomeň na mne! Nechci, abys orodoval, kde marnými jsou i prosby andělův — ale vzpomeň jen! Jest vzpomínka modlitbou i požehnáním zároveň. Uvidíš druhé anděly, sestry mé, jak vykonávají úřady své, jež od stvoření vykázal jim hospodin. Zda ony pamatují na sestru svou, jak s ní duhovými křídly prolétávaly druhdy brány édenu? — O ztracené sny! . . . . . .

Dante.

Není věru větší bolesti, než upomínka ztraceného štěstí v době protivenství. Buď s bohem! lze-li v místech těchto vysloviti jméno jeho. Hle! druh můj ztrácí se za rohem skály a neschůdné jsou cesty zde a nohy mé klopýtají umdlením. S bohem, Eloo!

(Zastře rukama tvář a zvolna ubírá se za Virgilem, který provázen tlupou démonů mizí mezi skalami.)

Eloa.

Opět sama! sama! sama! Noc valí se nad hlavou mou a mlčení smrti trůní v ňádrech mých. Kdo vysvobodí mne?

(Klesne opět na kraj propasti. Hvězda na čele jejím kmitá jen slabounkým paprskem.)

Hlasy s hora.

A spočteni jsou dnové moji před pánem a nejsem víc než ysop v bahně Jordanu, jenž kolebá se tam, kam vítr chce, a o nějž brousí velbloud vyprahlý jazyk svůj.

Hlasy z dola.

Proklínal jsem den zrození svého a klnul jsem památce matky své, že neotrávila plod v lůně svém aneb novorozence nevrhla před práh chatky své, by odnesli je supi hor a krmili jím mlaďata svá. Klnul jsem zemi, že nesla nohy mé, jež spěly k hříchu a zatracení. Leč kletby mé padly zpět na mne, jako padají kroupy se šindelů střech a jako déšť šípů odráží se o kovový neproniknutelný štít.

Hlasy se strany.

Odhodlal jsem se nésti tiše bolesti své, jako pštros, který zaryje hlavu v písek a nechá bouřiti Samum kol sebe; chtěl jsem ponořiti v resignaci duši svou, ale běda! muky moje horší Samumu pálí mne a kůže těla mého učiněna jest jak síto a hruď má zdupána jest, jako žito na mlatě pod krokem sedmera spřežení volů.

Hlasy s hora.

Kdyby nyní přišla hodina vykoupení, řekl bych jí hrdě: Nečekal jsem tebe! nebo nevím, co by mohl plamen ještě stráviti na mně, co by ještě více hlodati mohlo duši mou. I věčnost těchto muk musí sama se zhroziti mého utrpení a otupiti na mne osten svůj. Již nečekám více ani neprosím. V mlčení své zahalím se jako halí v rubáš mrtvolu a bolest bude podhlavničkou mojí.

Hluboké ticho. S různých stran vystupují nové řady stínů. Nejvíce ženy hřešivší vášnivou láskou a chlípností. Kleopatra, Messalina, Sappho, Semiramis a jiné.

Messalina.

Čí láska z vás byla větší lásky mojí? Čí ohnivější, čí vášnivější? Krev tygřice proudila v žilách mých a nadýmala prsy mé, polibky moje byly uštknutí hada vyhřívajícího se v písku pouště lybické, objetí mé bylo zdrcující a usnouti na rameně mém znamenalo neprocitnouti více. Na veřejné náměstí postavila jsem cedrové lože své i ulehla jsem před veškerým národem . . . . Kdo vyrovná se lásce mojí?

Kleopatra.

Nevěstko! Kdybych žila, strhla bych v lázních svých sochu Venuše s podstavce jejího a tebe postavila na místo její a viděla bych, zda konsulové světa, kteří pomáhali plésti vlasy moje, by zachvěli se při pohledu na drzou tvoji nahotu. Tys Řím na ulici!

Semiramis.

Na tygrech obnažená jezdila jsem. Nejvyšší kněz Baalův zaháněl perlovým vějířem komáry od lože mého a když chtěl píti víno z retů mých, otrávila jsem ho v noci svatební. A krvavý stín Ninův stál za mnou a já se nezachvěla.

Sappho

(vybírajíc škeble z vlasů svých).

Hle! jak teče posud voda z prstenců kadeří mých. Já lásce obětovala život, a lásce čisté, bezúhonné, snad jen příliš nezměrné a závratné jako ta skála, s které jsem uvrhla do moře tělo své, nikoli ale utrpení svoje. Kal všednosti neporušil lem roucha mého a duše má jest hodna lepšího údělu.

Vestálka.

Kdo přinesl větší oběť nad lásku mou? Dvakrát potkala jsem ho odsouzeného pro zradu na schodech Kapitólu a dvakrát puštěn byl potkáním mým na svobodu. V tom viděla jsem prst bohů a střela Amorova vjela hluboko v srdce mé a vznítila v něm zapovězený žár. On šel se děkovati mně právě, když jsem střehla svatý oheň Vesty. Já otevřela mu, on přicházel častěji, prodléval déle — oheň uhasnul. I nalezli nás jednou v objetí a viděli v lásce naší blížící se nebezpečenství věčnému městu. Mne zazdili s děckem pod srdcem a jeho vrhli pro nové spiknutí s tarpejské skály. — Kdo přinesl větší oběť nad lásku mou?

Eloa

(vystoupí kvapně v popředí).

Já!

(Dokončení.)

Ukřižovaná.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Od smrti Schneiderovy minulo několik roků. Bývalí spolužáci moji byli se už rozprášili do všech koutů světa. Větší část byla svá studia s rozmanitým úspěchem skončila; někteří a to část dosti značná, byla studií už dříve zanechala, a skoro všicknì zaujímali již ve společnosti rozličná, více méně pevná postavení. Jen někteří, k nimž se byl „osud" zachoval poněkud macešsky, trávili ještě život v nejistotě, nevědouce, kdy a kam je asi příznivý neb nepříznivý vítr osudu zavane.

V letě roku 1865 náležel jsem ještě mezi tyto problematické existence. Neodolatelná náklonnost k studiu věcí abstraktních, dumavá mysl a zvláštní, takřka nepochopitelný druh lehkomyslné sebedůvěry odvrátily mě od dráhy praktické a vrhly na pole studií povšechných. S horlivostí takřka zimničnou oddal jsem se soukromému studiu nejrozmanitějších věd. Filosofii, filologii, historii a vědy přírodní pěstoval jsem rovněž tak horlivě jako mathematiku, theologii, ba i lékařství a právnictví. Nebylo téměř oboru lidského vědění neb snažení, jejž bych byl pokládal za méně důležitý oborů hlavních a proto nepovrhl jsem ani studiem předmětů nejbizarnějších a zdánlivě nejmalichernějších.

Básnictví bylo mi rovněž tak milé jako spiritualismus, mnemonika neméně vzácna než logika, slovem každá kniha, kterou jsem dostal do ruky, musila býti čtěna a obsah její zkoumán. Povstal z toho sice bezpříkladný chaos v mé duši, ale přes to vše nesnažil jsem se ani dost málo, bych uvedl aspoň některé specialní studium v jakýs takýs system. Takřka chorobná záliba v chaotickém tomto vlnění nejrozmanitějších myšlenek, problemů a hypothes pošinula zdravou myšlenku, že jest úplně nemožno všechny vědy obsáhnouti, do pozadí takměř nedohledného. Chtěl jsem se státi společnosti co možná nejprospěšnějším; ale v mladistvé nezkušenosti zabloudil jsem v předběžných pracích na scestí, s kteréhož jsem se nikdy více nedostal.

Nedbal jsem nedostatku, jenž se dosti často dostavil, nedbal jsem tak zvaných „dobrých rad" svých přátel, slovem žil jsem jen sobě, svým bizarním snům a neméně bizarním snahám. Obývaje malou mansardu studentskou v jedné z nejtišších ulic malostranských živil jsem se nuzně dvěma neb na nejvýš třemi kondicemi. Skrovná knihovna má v brzku mi nedostačila. Celé dny trávil jsem ve veřejných knihovnách, hlavně v knihovně universitní a připomenutého právě roku 1865 rozhodl jsem se posléze, že odprodám antikváři celou, nehrubě vzácnou knihovničku svou, kterou jsem vůči přístupným pokladům veřejných knihoven pokládal za úplně zbytečnou.

Kdysi, myslím, že to bylo ku konci měsíce června, počal jsem skutečně svou knihovničku brakovat. Knihy, jež jsem pokládal za zbytečné, rovnal jsem na hromádky, knihy pak, jež mi byly ještě poněkud mily a s nimiž bych se byl přece nerad rozloučil, rovnal jsem zase do přihrádek. Sotva že jsem byl takto asi hodinu zaměstnán, byl jsem vyrušen. Někdo zaklepal na dvéře a nežli jsem seskočil se židle, na které jsem právě u většího regalu s knihami stál, vešel do jizbičky mladý důstojník kyrysnický.

Několik okamžiků na mne zkoumavě pohlížel, na to popošel několik kroků a mlčky podával mi ruku.

„Což mne již nepoznáváš?" vece zvučným barytonem, když jsem poněkud váhal stisknouti podávanou mi pravici.

Po hlasu poznal jsem přítele, jehož dobrodružství o přednášce Schneiderově a později v bytu ředitelově bylo mi tak často tanulo na mysli, že mi byl i po letech osobou nejen milou, nýbrž i na nejvýš zajímavou.

Seskočiv rychle s židle, přivítal jsem jej s nelíčenou, upřímnou srdečností a brzo na to byl jsem v pravém křížovém ohni nejrozličnějších otázek. Poznal jsem z toho, že přítel i na mne v době našeho rozloučení zpomínal a že jej osudy mé aspoň rovněž tak zajímají, jako mne osudy jeho. Otázky jeho následovaly tak rychle za sebou, že jsem sotva stačil odpovídati.

„A tyto hromady knih?" otázal se mimo jiné, rozhlížeje se zvědavě po jizbičce. „Či snad se stěhuješ?"

„Nikoli, rád bych to haraburdí prodal antikváři."

„Antikváři prodat?" opáčil přítel poněkud udiveně. „Tedy jsi se už nabažil studií?" pokračoval po malé přestávce. „Ale dobře tak činíš — jak na tobě pozoruju, nesvědčí ti studium příliš valně — —"

„Z čeho to soudíš?

„Z bledé pouvadlé pleti, hluboko vpadlých očí a dutého hlasu, slovem z celého tvého vzezření."

Musím se přiznati, že mě slova ta poněkud překvapila. Byltě jsem v poslední době do svých studií tak zahloubán, že nedbal jsem hrubě nepatrné jakés nevolnosti, která mě časem skličovala. Že by to mohlo býti symptomem choroby následkem studií, ani mi nenapadlo.

Přítelova slova však mě také upozornila na vzezření přítelovo. Pohlednuv naň pozorněji, shledal jsem, že stala se s ním tělesně podstatná změna. Z štíhlého, bledého mladíčka byl se stal statný, zdravím kypící muž vysoké postavy. Mužně krásná jeho tvář byla poněkud sluncem osmahlá; ale temně modré oči, červené líce, jemné, aristokratické rty a slabé chmýří nad hořejším rtem, zvláště pak hebký, kučeravý hnědý vlas dodávaly jí rázu neobyčejně příjemného. Chování jeho bylo elegantní, nenucené, řeč téměř lahodná. Uniforma kyrysnická výborně mu slušela a nepřeháním, dodám-li, že náležel přítel bez odporu mezi nejšvarnější důstojníky, jež jsem byl kdy spatřil.

„Mýlíš se," pravil jsem po chvíli. „Jsemť úplně zdráv a nenapadlo mi, ustati v studiích."

„Proč chceš tedy prodat knihy? táže se přítel.

Vysvětlil jsem mu to několika slovy.

Přítel se na několik okamžiků odmlčel.

„Nepochopuju tě," pravil posléze. „Ale buďsi! Učiň, jak uznáš za dobré; možná, že zbaviv se společnosti mrtvých knih, počneš nový život, který ti půjde líp k duhu."

„Pochybuju," dím rozhodně; „právě tak, jako pochybuju, že bys ty zas někdy mohl se vrátit k studiím."

„V tom mýlíš se zase ty!" vece přítel taktéž rozhodně. „Nezapomněl jsem, čím mi bývaly a čím mi mohou býti, a často, přečasto jsem zpomínal oněch dob, kdy jsme společně . . . ."

„Jakž ale jsi se mohl státi vojákem?" tážu se. „Vždyť snad jsi nemusil . . . ."

„Pravda, že jsem nemusil; ale bída mne k tomu dohnala. Věděl jsem, že zadávám svou volnost, svou krev, ba snad i život svůj; avšak octnuv se na rozcestí: zemřiti buď hlady hned anebo se dát živit a vyčkati, zdali si mne snad náhoda nevyvolí za oběť, zvolil jsem poslednější."

„Ale tvá mírná, tklivá povaha, tvé zásady lidskosti — jakž možno je srovnati s povahou a zásadami soldatesky?"

„Zcela jednoduše," vece přítel, pohrávaje rukojetí svého palaše. „Zapomínáš na povahu lidskou vůbec. My všickni, kteří jsme uvykli hantýrovat moralkou a zásadami, pokládáme člověka a tudíž i sami sebe za jakous vyšší bytost a domýšlíme se do sebe nejsmělejších extravaganci. Ale mýlíme se. Často jsou okolnosti silnější a zásady naše rozplynou se v dým . . . . Podobně dělo se i mně. Domníval' jsem se, že jsem člověk tichý, mírný a dobrý, myslil jsem, že bych nemohl ani chrousta zašlápnout, ale mýlil jsem se, jako se mýlili všickni, kdož tak o mně soudili."

„Přes to vše nemohu se spřátelit s myšlenkou, že bys byl tak zdivočil, bys mohl chladnokrevně nebo se zálibou rozpoltit lebku člověku, jenž ti nikdy neublížil, kteréhož jsi nikdy před tím nebyl ani spatřil."

„A přece se tak stalo," dí přítel a trpký úsměv přeletěl sličnou jeho tvář.

„A nepocítil's nikdy lítosti?" tážu se. „Netanulo ti nikdy na mysli v dobách úplné osamotnělosti, kdy bývá člověk sám k sobě nejupřímnější, že's pod jiným jmenem spáchal vlastně vraždu, tudíž zločin nejděsnější?"

„Co by mi prospěla lítost?" dí přítel poněkud rozpačitě. „Či možno nastavit levou líc, když ti cizí palaš rozetne pravou a krev ti řine po prsou? Či možno složit ruce v klín a klidně se dívati, když k zběsilosti rozvášněný cizák žene se po tobě, aby tě utratil?"

„Toť jen příklad obrany; zde ovšem může platit Kristovo „zub za zub, oko za oko", připomínám. „Ale což pak jsi vždy jednal v obraně, což jsi nikdy nebyl útočníkem sám?"

„Pravda," vece přítel, „bylo mi nevolno, ba nepochopitelně úzko, když jsem se nalézal poprvé v bitevním šiku a z dáli počala temně hřímati děla. Čím živěji jsem si v duchu představoval děsný obraz, jenž se měl za nedlouho přede mnou rozvinouti, tím větší nepokoj a úzkost se mě zmocňovaly. Ale v brzku vše přešlo."

„Jak ale možno, aby člověk tvé povahy mohl vésti první ránu?" dotírám na přítele.

„Máš-li chuti mne vyslechnouti, povím ti v stručnosti, jaký dojem na mne učinil první boj. Chci vypravovat jen, čeho jsem byl svědkem a nikoli po příkladu jiných, kteří dovedou živě vylíčit celý průběh bitvy, aniž by byli více viděli než kotouče kouře a nepatrnou šrůtku v nejbližším okolí svém."

„Jen vypravuj," vyzývám přítele; „možná, že pak pochopím, co zdá se mi býti až dosud nevysvětlitelné."

„Súčastnil jsem se sice celého polního tažení v Italii roku 1859," počal přítel vypravovati, „ale pluk náš nepřišel k boji až teprv v rozhodné bitvě u Villafranky. Asi ku třetí hodině z rána před bitvou dostal pluk náš rozkaz, aby se hnul ku předu. Po neschůdných vedlejších silnicích jeli jsme šerou nocí, až jsme se octli v širokém údolí nedaleko jakés nepatrné vesničky. Zastavili jsme se. Když se počalo rozednívati, spatřil jsem, v jakém místě se nalézáme. Po obou stranách byly nevysoké, ale příkré, lesem porostlé pahorky; trochu šikmo před námi rozprostíral se velký, mělký močál, podle kteréhož vedla silnice širokým údolím dále. Dlouho jsme stáli, než zaduněly z dáli první temné rány z děl, znamení to k boji. Pozornost celého pluku upjata byla k vršinám, za kterýmiž, jak se zdálo, palba zahájena. Kolkolem panovalo hluboké ticho, rušené jen občas frkáním starších, hřmění děl uvyklých a po boji dychtících koní. Mužstvo bylo klidno a mlčenlivo; vtipy, jež byly až do nedávna v řadách pronášeny, náhle umlkly. Znenadání zasvištěl před námi vzduchem shrapnel, jenž byl až k nám přes vršinu zabloudil a hned na to uprostřed první škadrony padl. Divoký, nevylíčitelný zmatek v nejbližším okolí trval však jen několik okamžiků. Řady srazily se hned zas dohromady, jakoby byl někdo hráchem hodil. Jiný shrapnel padl do močálu a zastříkal blátem skoro čtvrt škadrony. Někteří z jezdců odpověděli na nemilé uvítání to smíchem, jiní zaklením. Avšak hned na to padl skoro v totéž místo do močálu shrapnel třetí a čtvrtý. Kůň jezdce vedle mne divoce zařičev, vzepnul se a sklesl i s jezdcem; kusy shrapnelu byly je nejspíš smrtelně ranily. Šik se poněkud rozstoupil, ale hned zase se srazil. Více si toho nikdo nepovšimnul; zazněl' za námi náhle táhlý, přitlumený zvuk trouby, velící: „Zvolna ku předu!" V mžiknutí oka hnul se celý pluk jízdy ku předu. Zpočátku jeli jsme zvolna v těsných řadách širokým údolím. Neviděli jsme než strmé, lesem pokryté výšiny, neslyšeli než temné dunění děl a občas hromadnou palbu celých praporů pěchoty. Údolí poznenáhlu se šířilo a škadrony stavěly se podle sebe. Náhle zaznělo velení: „Stůj!" Pluk se zastavil. Neviděli jsme pranic; jen rachot děl nás upomínal, že zuří boj na blízku. Čekali jsme. Minula asi hodina. Pluk stál připraven; mužstvo i koňstvo počínalo býti nevrlo. Čekáme druhou, třetí hodinu, čekáme do odpoledne; ale rozkaz nepřichází. Náhle zaznělo velení „Nazpět!" Mrzutě hnul se pluk; ale po několika okamžicích zaznělo troubení k útoku. Jízda se obrátila, poklusem ujížděla nazpět a objela vršinu, která ji byla dělila od bojiště. Nalézáme se na planině. K útoku troubí se s několika stran tempem vždy rychlejším. První řady jízdy ujíždějí již rychleji ku předu. Nevidíš než velké a menší kotouče bílého kouře; neslyšíš než dusot koňský, dunění půdy, řinčení zbraně; z dáli pak palbu z děl, z nedaleka víření bubnů a hromadnou palbu pěchoty a z blízka jen pronikavé troubení. Zpočátku se ti zdá, jako by's byl na cvičení; jen poklus jízdy mění se rychleji v cval a tento ještě rychleji v úprk. Není to už jízda, toť zběsilý úprk, šílený závod. Náhle zaduní před tebou hromadný výstřel z ručnic a teprv nyní poznáváš, že žene pluk útokem proti pěchotě ve čtverci. Ze zmatku celého pluku pozoruješ, že v prvních řadách klesají koně i jezdci. Vidíš před sebou kouřem a prachem zahalený temný chumel lidí a koní; jezdci před tebou zadržují koně a vlastní kůň tvůj vzpíná se . . . Však

náhle zas zazní zvuk trouby, velící „Nazpět“ a skoro úprkem uhání pluk v nepořádku nazpět. Útok se nezdařil. Po několika minutách zazní nové velení: „V levo!“ a hned na to troubení k opětnému útoku. Tentokráte slyšíš před sebou temné, ale vždy zřetelnější dunění půdy — jízda žene útokem proti jízdě. První řady se srazily. Několik výstřelů z karabin, pak již jen řinčení a nevylíčitelné svistění palašů. Ty sám jsi ještě nestřelil, neťal. Nalézáš se v divokém chaosu. Znenadání však jsi skoro osamotněl; jezdci jsou rozptýleni. V tom zasviští se strany palaš nad tvojí hlavou, ‚Kůň tvůj, nejspíše zasáhnut, divoce řičí a vzpíná se. Bez rozpaků, skoro mechanicky mávneš palašem po jezdci po tvém boku; palaš zaboří se do tvrdší jakés látky a jezdec s rozpoltěnou lebkou klesá s koně .... Krev ti stříkla až do obličeje .... A od toho okamžiku skoro už nevíš, co se kolem tebe děje; nejsi již svým pánem, nýbrž otrokem svého koně a své brutalnosti. „Pracuješ“ v pravém slova smyslu, ale nenapadne ti, že „krvavá práce“ tvá ničí lidské životy. Nemyslíš na nic; reflexe je nemožna. Cítíš jen, že ti na čele vyvstává pot, že ti planou líce, že krev tvá vře. Palaš v ruce tvé je jako pírko. Nedbáš více sebe, nedbáš více svého koně, tím méně něčeho kolem sebe. Zvířeckost člověka slaví své triumfy. Je cosi strašného, ale zároveň neodolatelně rozplameňujícího v takovéto seči. Zdá se mi, že zvíře v boji na život a na smrt více přemítá než člověk, který je slepý a hluchý, ukrutnější, zběsilejší krvelačné šelmy.“

Přítel na chvíli se odmlčel. Uchopiv pak rukojeť svého palaše křečovitě ji tiskl, a snše dodal:

„Vše to netrvalo než asi čtvrt hodiny. Dle všeho měli jsme před sebou přesilu; troubenoť „Nazpět“. Trhl jsem koněm. Kůň se vzepnul a tryskem uháněl směrem, kterým ujížděli ostatní, až se bez pobídnutí zastavil. Byl jsem v středu decimované škadrony. Palaš držel jsem křečovitě v pravici. Byl skoro celý skrvácený. Klidně otřel jsem jej o zažloutlou hřívu svého bělouše a zaraziv jej do pochvy, sejmul jsem čáko, abych si s čela setřel pot a krev, kterou jsem byl potřísněn .... Toť vše, co ti mohu říci a čím vysvětliti zdánlivou záhadu.“

Přítel umlkl. Prosté vypravování jeho učinilo na mne dojem hluboký; pochopilť jsem vše, ale zároveň jsem nabyl přesvědčení, že v příteli přes všechen zdánlivý cynismus nebyla doposud lidskost úplně utlumena. Mlčky podal jsem mu ruku, jako bych mu odpouštěl, jako bych se s ním teprv nyní smiřoval. Stiskl ji vřele ....

A dlouho seděli jsme ještě pospolu hovoříce o věcech nepatrných i důležitých, zpomínajíce minulých dob a vyměňujíce si myšlenky o budoucnosti.

V průběhu hovoru chtěl jsem se několikráte přítele výslovně zeptati, zdali je nyní už úplně zdráv, zdali přízraky, jimiž byl druhdy mučíván, ještě se opakují; ale pozoruje, že se tomu sám skoro jaksi úzkostlivě vyhýbá, odložil jsem to na dobu příhodnější.

Ku charakteristice přítelově dodávám zde ještě jen několik jeho slov, kterýmiž mi v stručnosti pověděl o svých osudech v době, co jsme se nebyli viděli. Vypravoval asi následovně:

„Od poslední své choroby meškal jsem k radě lékařově v Pošumaví u své tety v nepatrné a celkem dosti nevlídné vesničce, asi dvě hodiny cesty jihozápadně od Sušice. Teta měla tam chatrčku s malou zahrádkou a asi po půl korce políčka; vypomáhala sousedům při polních pracích, sbírala houby, jahody a klestí a tak živila se nuzně a bídně. Byla to žena již asi šedesátiletá, shrbená, mrzutá a nevlídná. Ale pro mne byla by učinila vše; mně by byla všechno prominula, na mne se nedovedla ani zamračit, tím méně, aby se byla někdy na mne utrhla, jako to mívala ve zvyku v obcování s lidmi vůbec. Kromě stařeny té neměl jsem ve vesničce, čítající pouze patnáct čísel, žádných příbuzných více. Také důvěrných známostí jsem tam žádných neměl a také míti nemohl. Bylať víska beze školy, bez kostela, bez úřadů, bez kasáren — jen hospůdku tam měli s dvěma stoly a několika vetchými stolicemi. Novin jsem tam nespatřil a jenom jeden soused měl prý kdesi na půdě v staré truhle několik starých knih, kterýmž nerozuměl, poněvadž ani on, ani jeho příbuzní neuměli čísti. Chtěl jsem si udělat známost aspoň s tímto sousedem a požádal jsem jej o připomenuté knihy. S ochotou vedl mne na půdu a ukázal mi svůj „poklad“. Byly to staré kalendáře z let čtyřicátých, ale tak zpuchřelé a moly rozežrané, že se mi v ruce rozpadávaly.

V takové společnosti strávil jsem úplný rok. Na štěstí byla Šumava a její lesy na blízku. Byla mi náhradou za veškerou společnost. Celé dny potuloval jsem se po lesích, lihal v stínu nebo na výsluní v trávě, líčil na ptáky nebo zajíce a jinou zvěř, naslouchal šumotu ve vrcholcích stromů nebo bublání potůčků anebo bzučení medáků, slovem krátil jsem si zpočátku bezpříkladně dlouhou chvíli, jak jsem mohl, až jsem posléze veškeré té jednotvárnosti uvykl. V srpnu r. 1857 zajel jsem si jednou do Prahy, abych se poradil s lékařem, jenž mě byl v poslední mé chorobě léčil, zdali mohu ve svých studiích pokračovati. Vypověděl jsem mu upřímně vše a lékař zradil mě od dalších studií aspoň ještě na rok. Uposlechl jsem. Vrátil jsem se nazpět ku své tetě a žil jsem tam v úplné odloučenosti ještě asi měsíc; však teta náhle zemřela a nepatrné jmění její připadlo dle kšaftu, jejž byla před lety k radě faráře asi dvě hodiny cesty vzdálené osady sepsat dala — klášteru kapucínskému v Praze. Tím bylo také léčení mé u konce. Byltě jsem zbaven všeho, i té bídné, nejnutnější stravy, kterou jsem měl z milosti. Přemýšlel jsem o své budoucnosti, přemýšlel jsem o prostředcích k životu, ale v brzku jsem seznal, že co sběhlé studentisko musil bych vésti život více o hladu a rozhodl jsem se. Den po tetině pohřbu svázav svůj raneček odebral jsem se do Plzně, kde jsem se dal asentovati. Co voják vedl jsem život kočovnický jako cigán. Byl jsem posádkou, zpočátku u pěchoty, později pak u jízdy téměř ve všech hlavních městech Rakouska nebo v osadách v nejbližším okolí větších měst. Na supernaci vojenskou arci jsem dosti často nevrle mručíval, ale později, když jsem se stal důstojníkem, byla i tato supernace snesitelnější. Nelituju svého kroku, nelituju, že vzdal jsem se studií — jeť život krátký a v společenských poměrech našich jsou jen dvě cesty: buď pracuješ a živíš jiné anebo nepracuješ a dáš se živit jinými. Zvoliv tuto druhou cestu musil jsem se arci odříci mnohých výhod, jaké poskytuje třeba v svízelné a namáhavé práci trávená samostatnost, ale pojistil jsem se tím jaksi proti celé řadě nejrozmanitějších nesnází. Jen jedno bylo mi vždy k smrti protivno: že musil jsem žíti mimo Čechy a mimo Prahu. Avšak od několika dní meškám již v Praze; byl jsem k žádosti své přidělen k účetní kan-

celáři vrchního vojenského velitelství, kde bohdá budu moci stráviti třeba celý další život svůj. A první a jediný z dřívějších známých, jehož jsem vyhledal, byl jsi ty — doufám, že zůstaneme i na dále přátely, jakými jsme bývali, dokud se zaměstnání a snaby naše tak nerůznily jako nyní.“

Potud přítel o svých osudech. Vypravoval mi sice později mnoho více méně zajímavých podrobností; ale myslím, že několik těchto črtů úplně dostačí k poznání jeho povahy.

* * *

(Pokračování.)

Ejhle člověk!

Skroceno již moře, bičem potrestáno,
vzdorně hučíc rozbíjí se o most lodní,
rukou lidskou v porobu že tuhou dáno!
Hellesponte, Evropy ty hradbo vodní,
jak se posmívá ti východu tam vládce
s trůnu svého u Abydu,
kolem něhož vidíš knížata i rádce,
v lesklé zbroji, nachu, zlatohlavě
kořící se pána svého slávě,
králi, slunci všeho lidu!

A král králů Xerxes pyšně v padol zírá,
tam kde vojska jeho nekonečné davy
v ranním šeru hostí rovina ta širá,
nad níž velbloudů a slonů výspy tmavy. —
Kleče podal kněz teď králi pohár plný
slunci svaté ku oběti,
které zlatem vroubí červánků již vlny.
A sbor magů ku zdaru a blahu
myrhu sype kol a vojska dráhu
pobožnými slovy světí. —

A dál Xerxes zírá — ku dálnému moři.
Zmizelo již v stínu lodí širobokých —
plachta za plachtou — jak od červánků hoří
plátna bílá, stožárů les převysokých.
V šerou dál zři, až kde nebe vlnu líbá;
a tam ještě plachty jeho!
Vše to jeho vše, to vše se před ním shýbá,
pro něj tasí zbraň svou bojechtivo,
jemu koří se a jím jest živo,
vůlí muže jediného!

Oj jak duše jeho šťastná, opojená!
Srdce jak mu poskočilo v divém jasu!
Zpupných Hellenův ty země opuštěná,
jak jsi bídná! Kde as najdeš pomoc, spásu?! —
Teď — již chvíle ta — již vzešlo slunce věčné;
a král kynul s svého trónu.
Slyš ten pokřik! Hlas to bouře nekonečné!
Po planině šíré hromem hučí
třesa nebem, mořem, a již zvučí
země krokem milionů!

Slunce září, vojů zbraň se blesky míhá,
hudba, zpěvy zvučí, praporcové vlají,
žárné oko krále dav za davem stíhá.
Všechny světa řeči se tu ozývají,
od Indu až, Nilu, z dálných pouští, rájů,
v kovu, kožích, polonazí,
jezdci, pěší, bílí, z ethiopských krajů,
různé zbroje táhnou slovem jeho.
Kdo odolá vůli všemocného?!
Srazí v prach tě, Hellas, srazí!

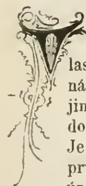
„Bohové, o díky! Blažen jsem, o blažen!“
vstanuv zvolal král a pohár zlatý vznesl.
Co tak náhle umlkl? Jak orel sražen
s výše slunné v propast, duch mu ve tmu klesl —
Myšlenko ty černá! Stíne hrozný, ledný!
„Umrou! věk než přejde — umřeš!“
„Umřeš, umřeš!“ šeptá král si sklesnuv bědný.
Na své voje kalným zírá zrakem,
na duši mu tíží černým mrakem:
— „Věk než přejde — umřeš — umřeš —“

Ze všech světa končin voje táhnou kolem,
země duní, křik jich hřímá vrchem, polem:
„Králů králi! Sláva tobě, světa pane!“
Xerxes tich a slza bolná v číš mu kane!

Alois Jirásek.

Slovo o krásovědě.

Podává Dr. *Otakar Hostinský.*

Vlastní podnět k těmto řádkám zavdala kniha, čtenářům „Lumíru“ známá již ze zpráv literarních, jimiž svého času byla tak vřele přivítána — a doufám, že mnohému ne jenom z těchto zpráv. Je to „Všeobecná aesthetika“, jíž Durdík učinil první šťastnou brázdu na poli u nás dosud ještě úplně nezoraném. Však neoctne se v těchto sloupcích snad nějaká zevrubná úvaha, která by se ovšem lépe hodila do časopisu odborného; chci toliko na chvíli zabaviti pozornost čtenářovu ve prospěch moderní aesthetiky vůbec, chci stručně poukázati k jejím základům i záměrům, k jejím úkolům a úspěchům, a naznačiti tak hledisko, s něhož patřiti sluší na přítomný rozvoj této vědy. Podaří-li se tímto spůsobem, vznítiti zde onde jiskru interesu pro věc samu, pak zajisté bude vydatným spůsobem prospěno též všem literárním snahám k věci té směřujícím.

Nelze upříti, že má krasověda celkem dosti špatný kredit. I ona část obecenstva, která jí snad nejvíce přeje, namnoze ji podceňuje, ana v ní nespatřuje vážnou, přísnou nauku vědeckou, nýbrž spíše jakousi milou hravou zábavu, jakýsi pestrý kaleidoskop duchaplnosti, kterému i sebe silnější přísvit povrchnosti a mělkosti není na ujmu — zkrátka to, co trefně je naznačeno německým slovem „Schöngeisterei“ a k pravé aesthetice as tak se chová, jako sofistika k logice. Jsou však mnozí. kteří

na krasovědu přímo hleděl, jakoby na pouhou zbytečnost, na bezcennou hračku, na plané rozumování „o kozí vlně“, jak říkávali staří Římané. Zejmena umělci velmi rádi s patra se dívají na krasovědu — je prý „neplodná“, jako vůbec všechna theorie v oboru uměleckém. Má-li to býti výtkou, činěnou této vědě naproti „plodné“ působnosti umělecké, dlužno se tomu rozhodně opříti. I kdyby jinak bylo věcí nezvratně dokázanou, že aesthetika uměnám ani v nejmenším neprospívá — což ostatně popírám — musil by ve výtce té střízlivý člověk viděti holou frási. Je-li aesthetika „neplodnou“, netvoříc nová umělecká díla, tož je „neplodným“ i umění, neposkytujíc nové vědecké pravdy; a smí-li se umění honositi svou „plodností“, ano nám podává krásné výtvory své, pak věru nelze týž predikát nikterak odepříti též aesthetice, ana nám uštědřuje pravé poznání podstaty krásna a jeho tisícerých zjevů. Žádati na vědě, co jedině umění může dokázati, a kárati ji, když u věci té se ukazuje málomocnou, je zrovna tak rozumné, jako pohrdati jabloní, poněvadž na ní nerostou hrušky.

Jinak zavinila arci z valné části krasověda sama, že tak málo cti a vážnosti požívá. Neboť žádná jiná věda nepropůjčila se takou měrou planým frásím — ať již v roucho pikantnosti nebo hloubky oděným — jako právě ona. To, co každý udatně a urputně hájí do poslední krůpěje krve, dala dobrovolně v šanc: svou samostatnost. Ačkoliv bezprostřední skoumání předmětu jest pro aesthetika, jenž se noří v kouzelnou tůni samy božské krásy, patrně utěšenější a lákavější, než pro kteréhokoliv jiného badatele, vrhla se věda ta přece raději do náručí theoretické filosofie nejrůznějších směrů a škol, jen aby se tím dříve domohla nějaké hrdopyšné „soustavy“, jejíž budování na spolehlivých základech dané zkušenosti jest arci dosti pracné, kdežto pomocí pouhé spekulace velmi brzo vystavěti lze nádherný palác — ze vzduchu.

Zcela jinak než k filosofii theoretické — ale opět zcela pochybeně — chovala se aesthetika k vědám ostatním, zejmena k přírodním; bylať nad míru zdrženlivou a ostýchavou i tam, kde jí podávaly neocenitelný material. Významným příkladem je G ö t h o v a nauka o barvách (co různých toliko stupních pronikajícího se na vzájem světla a stínu); ačkoliv spočívala na optických základech zastaralých, N e w t o n e m ne jenom vyvrácených, ale i novými, mnohoslibnými názory nahražených, přece aesthetikové se zvláštní zálibou se k ní opět a opět vraceli, dávajíce jí přednost před naukami přesnějšími. Něco podobného spatřujeme i v oboru akustiky. Ze hudební zvuky složeny jsou z harmonických tónů částkových, bylo známo již v sedmnáctém století a také o záchvějích a kombinačních tónech ví se již dávno. Přece však nenapadlo krasovědě ani ve snu, aby se těchto výtěžků vědy fysikální chopila ve svůj prospěch. Ano, mnozí hudební theoretikové — a sice nejenom starší, jako D i v i š W e b e r, nýbrž i novější, jako M o r i t z H a u p t m a n n, jali se všemožně dokazovati, že prý z částkových tonů nelze ničehož vyzískati pro theorii hudby. W e b e r na př. tvrdil, „že spoluznění částkových tónů struny, daleko jsouc toho vzdáleno, aby náleželo k podstatě nebo ku kráse zvuku, spíše jenom nedokonalostí jest, pro neslyšitelnost oněch součástek ovšem neškodnou“ a na slovo vzatí aesthetikové tehdejší doby (na př. H a n d) výrok ten s velkou zálibou citovali. Akustika musila výskumy své krasovědě takořka vnutiti: teprve když H e l m h o l t z, tedy přírodozpytec a nikoliv aesthetik, sám ve svém díle „o pocitech tónových“ byl podal několik hotových mistrných kapitol o základech hudby jednajících, smířili se aesthetikové s naukou o složenosti zvuků hudebních.

Bylo-li ostatně ještě před desítiletími lze, nevšímati si příspěvků, jež krasovědě podávaly pokroky věd empirických, je to nyní již naprosto nemožným; rozměry i důležitost nového materialu vzrostly měrou přílišnou. Proto počíná přesvědčení, že se důkladný obrat stal konečně věcí nevyhnutelnou, nabývati platnosti i v řadách aesthetiků samých. Jakým však má býti tento obrat?

P ř e d e v š í m j e d n á s e o t o, a b y k r a s o v ě d a o p ě t n a b y l a s v é s a m o s t a t n o s t i, a b y s e p o s t a v i l a n a v l a s t n í n o h y. Již H e r b a r t žádal na samém začátku tohoto století co nezbytnou podmínku vědecké aesthetiky úplné její vymanění z pout filosofie theoretické; ale hlas jeho byl po dlouhý čas hlasem volajícího v poušti. H e r b a r t sám nesepsal soustavné dílo aesthetické; zevrubněji spracoval jenom částku aesthetiky objemem sice velmi podřízenou, ale o sobě zajisté důležitou a důstojnou: aesthetiku lidské vůle a lidského jednání čili ethiku, mravouku. Jinak ukládal náhledy své jen tak mimochodem na nejrůznějších místech ostatních spisů svých a v aforismech. Přece však stalo se to, co on napsal, během času pro vývoj krasovědy činitelem rozhodnějším, než mnohá úhledně vysoustruhovaná soustava aesthetická. A tak poskytly Herbartovi dějiny krasovědy — arci ne ty, které píší filosofové školskými názory podjatí, nýbrž ty, které píše pokračující věda sama, skvělé zadosti učinění za veškeré dřívější nevšímání si a podceňování jeho snah. Vždyť namnoze i proto, že uspokojil se snášeti pouze stavivo, kde nezdálo se mu ještě býti na čase, aby budoval nebetyčné věže, musil trpěti ústrky a úštěpky.

Avšak nejenom zvláštní s t a n o v i s k o mimo osudné kolbiště metafysických spekulací vykázal H e r b a r t krasovědě; on za d r u h é n a z n a č i l i c e s t u, jíž nauka ta jedině dospěti může k cíli svému — a to opět v nejrozhodnější oposici proti běžným náhledům. Radíť na př. ve své „Encyklopaedii“ tomu, jenž se táže, kde by pravou aesthetiku hledati měl, takto: „Psychologické rozbory jsou to, k nimž se netoliko obrátiti, ale jež i sám podnikati musí. Rozbory ty však nezáleží v odpovědích na nejapné otázky, jako na př.: co as mysl, co fantasie, co rozum, co mohutnost citu při vnímání krásna činí; kdo ještě se zanáší takovýmito bájemi, pro toho pravda zůstane schována za bájí. Nýbrž řady představ musí rozplítati, jež umělecké dílo v jedno bylo setkalo, a studovati jednak jednotlivé o sobě, jednak jich spojení tak dlouho, až prvky krásna a jeho podmínky najde.“ Toť věru jasné! A aby do třetice bylo všeho dobrého, s t a n o v i l H e r b a r t t é ž p r i n c i p a e s t h e t i k y, t. j. ukázal, jakého způsobu ony prvky a podmínky krásna jsou: všechno krásno je složeno z většího nebo menšího počtu představ a jenom způsob tohoto složení, tedy vzájemné poměry a vztahy představ čili f o r m a celku, nikoliv povaha jednotlivých představ samotných čili l á t k a, rozhoduje o kráse a nekráse předmětu, tedy o aesthetické zálibě a nelibosti naší. Tato stránka H e r b a r t o v y aesthetiky je nejznámější, ba možno říci, že u laiků jedině známou; „formalismus“ — ačkoliv sám o sobě je věcí tak průhlednou a samozřejmou — zavdává aspoň nejčastěji podnět ku přenáhlenému odsuzování směru Herbartianů. Nebudu zde o předmětu tom šířiti slov. D u r d í k, jenž princip

formy aesthetické přijal za svůj, hájí ho statečně, kdekoliv se vyskytuje příležitost; čtenář nalezne tam i objasnění i obranu měrou vydatnou. —

Vidíme tedy, že krasovědou Herbartovou vane zcela jiný duch, než aesthetickými soustavami ostatními, a smíme zajisté směle říci, že je to svěží duch vědy moderní. Povážíme-li, v jakémto mystickém blouznění libovala si současná aesthetika idealistická, jak zvučné ale prázdné krásořečení zatopilo všechno přesné bádání věcné, musíme míti úctu před onou důslednou střízlivostí a upřímnou vážností, s níž Herbart k řešení vědeckých záhad přistupoval; matné bludičky nedovedly svésti ho s pravé cesty. Možná, že leckterý jednotlivý náhled Herbartův bude nutno popraviti, nebo i docela zavrhnouti; ale pevný základ moderní krasovědy je položen pro vždy. Že pak i v naší aesthetické literatuře především tento směr se ujal a jak se zdá, i dosti hluboce již zakořenil, budiž pokládáno za dobré znamení pro budoucnost. —

Víme, že aesthetika má záhady své řešiti co možná samostatně, nezávisíc na té neb oné soustavě theoretické filosofie; tím však není ještě řečeno, že by musila povrhovati službami ostatních věd vůbec. Ba naopak; všude tam, kde vědy ty napomáhají rozborům aesthetickým a nás tak o prvcích krásna, t. j. o nejjednodušších formách jeho poučují, stává se používání jejich výtěžků hlavní pákou bádání, kdežto veškeré těchto zanedbávání těžce se mstí. Bude tedy záhodno, abychom se trochu porozhledli, odkud odevšad se krasovědě nabízí látka spracování hodná.

Především jest na bílední, že pro aesthetickou theorii hudby má nauka o zvuku a sluchu tutéž důležitost, jako pro aesthetickou theorii malby nauka o světle a zraku. Zde poskytují tedy material vědy přírodní, hlavně fysika a fysiologie. I v akustice i v optice proslavil se, jak známo, Helmholtz spůsobem takovým, že jeho výskumy za poměrně krátký čas vnikly i do kruhův nejširších. Proto nebudu zde opakovati, co také u nás již řečeno jest na mnohých místech spůsobem každému přístupným, zejmena vzhledem k nauce o zvuku, a dotknu se jenom krátce oněch záhad, které dosud zůstaly nerozřešeny. Samo sebou rozumí se, že krasovědě nestačí, když uvádíme shodující se harmonické součástky, z nichž se hudební zvuky skládají, co příčinu konsonance, a záchvěje zase co strůjce dissonance tónů současných a když z přirozené příbuznosti zvuků odvozujeme pravidla zvukosledu pro akkordy bezprostředně po sobě jdoucí, jakož i pro rozvod dissonance. Tím vším učiněn jest teprvé první krok. Nehledě k tomu, že celá theorie akkordů dozná takovýmto spůsobem valné změny — a Helmholtz, Oettingen a j. učinili zde již mnohoslibné začátky — pozná hudebník zajisté okamžitě, že jsou i vztahy a styky mezi jednotlivými tóny nebo akkordy, které nesledují bezprostředně po sobě, nýbrž často i celou řadou jiných zvuků od sebe jsou odděleny, že jak harmonické postupy vůbec, tak i spůsoby rozvodu dissonance často závisí na vzdálenějších harmoniích, předcházejících nebo následujících.

Patrně i v tomto případě nemohou platiti zákony jiné, než které z fysikalních vlastností zvuků a z fysiologických a psychologických zákonů slyšení plynou, ač upotřebení zákonů těch bude snad poněkud jiné, než při zvukosledu bezprostředním, přímém. Stojíme zde před mezerou v theorii hudby, již vyplniti lze toliko přispěním výskumů přírodovědeckých; neboť že praktické pokyny z různých uměleckých děl abstrahované, jak je nalézti můžeme v odborných spisech, o hudební komposici jednajících, nejsou ještě všeobecně platnými formami aesthetickými, nýbrž naopak spíše záhadami pro aesthetiku, je zřejmo. Běžíť zde pak o theorii netoliko modulatorní stavby, nýbrž i vlastního krásna melodického — a toto poslední dosud jen velmi zřídka bylo uznáno hodným zevrubného, vědeckého skoumání. Dále nesmíme přestati na objasnění harmonické stránky moderní soustavy hudební: i chromatika i enharmonika hlásí se ku svému právu a čeká — ne snad na odsuzující ortel, nýbrž na ospravedlňující výklad. A všechny ty záhady zůstaly by na věky záhadami, kdybychom ve fysikální a fysiologické akustice neměli pevný, spolehlivý základ, a sice z valné části právě v té stránce akustiky moderní, proti níž se starší aesthetikové nejvíce vzpírali: v nauce o složenosti hudebních zvuků. Však na tom všem ještě není dosti. I rhythmika a dynamika mají veliký vliv na zvukosled, jak na jednohlasý, melodický, tak na vícehlasý, akkordický, a skoumáním tohoto vlivu předstupujeme před novou, závažnou otázku: jaký poměr jest mezi různými živly krásna hudebního vůbec? Vždyť víme, že na př. téže melodii dodává jiná harmonisace, jiný rhytmus, ba již i pouhý změněný dynamický přízvuk zcela nového rázu — kde nalezneme třeba jenom pouhou stopu nějakého pravidla vědecky určitého? A otázky ty věru nejsou plané; vždyť se nám vnucují hned při prvním kroku do aesthetiky hudby, při rozboru nejjednodušší písně prostonárodní. Krasověda se jim vyhnouti nemůže — a přece dosud je nesmírně daleka jich sebe povrchnějšího rozluštění!

Čtenář nehudebník odpustiž mi laskavě, že uvádím tyto podrobnosti. Chtěl jsem jen podati příklad, jak docela jiné musí býti vzezření moderní krasovědy u porovnání s krasovědou dob minulých. Ne věci, o nichž jsme právě mluvili, a jež budoucně zajisté považovati dlužno za pravé východisko aesthetického bádání o hudbě, nýbrž nesčíslné výměry „půvabného, jemného, naivního, roztomilého, velebně krásného, sentimentalního, velkého, ušlechtilého, nádherného, pathetického, obdivuhodného strašného, děsného, vznešeného, smutného, tragického, veselého, jarého, směšného a komického“ nebo výklady a popisy různých, v přítomnosti náhodou užívaných forem uměleckých, pohlcovaly valnou část práce a píle starých aesthetiků hudby. Pro nás mají výměry a výklady ty ovšem cenu velmi podřízenou. Zevrubné roztřídění subjektivních dojmů hudebních zůstává potud marným pokusem, ba pouhou hříčkou, pokud mu vědecká psychologie neposkytuje základů nedotknutelných — a o tom, jak známo, skoro ještě není ani řeči; rozprava pak o současných formách uměleckých patří vlastně do dějin hudby nebo do praktického návodu ku skládání, kdežto v aesthetice jest místo pouze pro všeobecná pravidla, dle nichž ony zvláštní nahodilé formy od mistrů na slovo vzatých byly utvořeny nebo zdokonalovány. Mutatis mutandis platí ovšem totéž o všech ostatních oborech uměleckých.

Pro aesthetiku umění výtvarných jest zase přírodovědecká nauka o světle a zraku pramenem přímo neocenitelným. Jedná se především o harmonii barev.

Zejmena ve prospěch uměleckého průmyslu brána tato otázka v novější době již často na přetřes a nelze upříti, že výsledky jsou namnoze dosti utěšené, tak že zdá se býti s této strany již získán jakýsi pevný základ pro theorii malebně krásného. Zde však chci mimochodem umístiti poznámku, poněkud jinam směrující.

Novější bádání učinilo k pravdě podobným náhled, že harmonie barev zakládá se toliko na barvách „subjektivními" zvaných, t. j. na takových, které v oku našem povstávají, jakmile bezprostřední účinkování zevnějšího čili „objektivního" dojmu zmizelo. Jeť známo, že se nám na př. bílá plocha psacího papíru zdá býti do fialova zbarvenou, jestli jsme bezprostředně před tím pohlíželi na předmět jasně žlutý, náležitě osvětlený. Příčinou úkazů těch jest jednak otupení našich čivů následkem delšího trvání téhož dojmu, jednak i ta okolnost, že všechno posuzování barev jest vlastně jenom relativní čili poměrné. Tato kapitola theorie zraku arci není ještě proskoumána až na dno; tolik však jest nepochybno, že soulad jistých dvojic barev a nelad jiných nemá nic co činiti s kmitočty paprsků světlových, o nichž nám vypravuje známá domněnka moderní vědy fysikalní. A jelikož i harmonie zvuků hudebních nezakládá se na shodě kmitočtů, jest na bíledni, jakým právem smíme porovnávati „stupnici barev" se „stupnicí tónů", kteréž obě mimo to se i vnitřním uspořádáním svým velice rozcházejí. Vzpomeňme si však, jak starší aesthetika uměla na mnoze kořistiti z domnělé obdoby mezi soustavami zvuků hudebních a barev malířských a k jakým důsledkům někdy dospívala: o „intervalech" a „trojzvucích" v říši barev mluveno ne snad přeneseně, cum grano salis, — proti čemuž zajisté nikdo se neozve — nýbrž v hrubém holém smyslu doslovném a sestavovány zcela opravdově na spůsob hudby též různé druhy „trojzvuků" — dle kmitočtů!

Vidíme, kam může zavésti porovnávání na základech nepřesných spočívající a jak nevyhnutelně nutnou bude i v oboru příští jakési „srovnávací aesthetiky" ona bedlivost, střízlivost a skromnost, která srovnávací methodu učinila hlavní pákou pokroku novověkých věd přírodních. Tyto sbíraly, pozorovaly a zkoumaly především jednotlivé zjevy o sobě zcela samostatně a nepředpojatě, tak že poznání jakékoliv „jednoty" v zákonech přírodních bylo vždy ovocem vědeckého bádání a ne jeho základem a východiskem. Stará aesthetika — zejmena soustava idealistická — předpokládala však mlčky dokonalou „jednotu" krásna všech oborů, tudíž i „jednotu" veškerých umění, považovala každý rozdíl za známku jenom vedlejší, pravé podstaty krásna se nedotýkající a budovala na této smělé domněnce svou další soustavu, odvozujíc pravidla umělecká přímo z oné předpokládané „jednoty". I proti tomuto počínání ohradil se již Herbart rozhodnými slovy: „Některým lidem chce se básnit, když se před nimi rozevírá krásná krajina, a blouznit, když slyší hudbu; anebo mají hudbu za jakýsi druh malby; malbu pak za básnictví, básnictví za nejvyšší plastiku a plastiku za jakýsi druh aesthetické filosofie. Takovým mělo by se raditi, aby se v úsměv mistrů každého jednotlivého umění tak dlouho nořili, až by se jim podařilo, vniknouti do zvláštního krásna veškerých druhů, tedy spatřovati v krajině krajinu, v koncertě však těšiti se koncertu, rovněž i v malbě poměrům a odstínům barev, konečně v básnictví osnově situací, citů a povah."

(Dokončení.)

Elvíra.

Z důvěrných dopisů přítelových. Vyzrazuje *Jos. Holeček.*

Můj přítel Arnošt Potrefný je člověk v skutku nešťastný. Kdo jej blíže pozná, každý musí o něm říci se Slowackým: Čtu s ustrnutím na čele tvém nejvyšší stupeň neštěstí — nudu!

Počátek našeho přátelského poměru sáhá daleko do minulosti. Dávno, ba dávno již tomu, co jsme se poznali — tak dávno, že se na to již ani dosti určitě nepamatuju. Musím se v příčině té uchýliti k svědectví hodnověrné osoby.

Touto hodnověrnou osobou je bývalá moje chůva Alžběta, dle jejíchž vrásek počítám pokročilý svůj věk. Alžběta mne časem potěšuje návštěvou a vždy se jí znovu zdá, že jsem větší a silnější, ačkoli je tomu již hezkých pár let, co z kabátů nevyrůstám.

Když u mne jednou takto návštěvou dlela, vstoupil do pokoje listonoš a odevzdal mi list. Poznal jsem při prvním pohledu na adresu písmo milého přítele Arnošta. Otevřel jsem list bez dalšího odkladu a vyňal z něho pěkně provedenou podobiznu přítelovu. Měl vlasy nad čelem, jak se říká, „genialně" načechrané, na vysokém čele spočívala resignace, výrazné černé oko zdálo se s pyšnou pohrdou vyhlížeti na svět z hlubokých důlků, plný vous, při uších řídký a hustou bradou končící, splýval až na prsa. Silně tmavá barva fotografie dodávala tváři Arnoštově jakýsi démonický ráz.

Díval jsem se chvíli upřeně a mlčky do jeho milých rysů. Zmocnil se mne při tom tak příjemný dojem, jakobychom spolu jako druhdy seděli při horkém punči, s doutníkem v ústech, ruku tisknouce v ruce, sdělujíce si prožité události a možné i nemožné plány do budoucnosti. Dojem ten spůsobil, že jsem se na dobrého Arnošta přivětivě usmál a spíše jen tak pro sebe prohodil: „Jak zajímavá to tvář!"

Alžběta, která zatím bedlivě střehla každý zákmit oka mého, počala vtipkovati: „Aj, aj! To je snad poslední láska panáčkova?"

„Ne právě poslední, ale zajisté jedna z posledních."

„Neukázal bys mi tu tak tuze zajímavou tvář?" tázala se Alžběta s netajenou zvědavostí.

Podal jsem jí podobiznu. Překvapilo ji, že představovala muže. „Jak ošklivý to vousáč!" ošklíbla se mrzutě, a hned škádlivě dodala: „Skoro tak ošklivý jako ty."

„Neznáš ho?"

„Ani dost málo."

„To je Arnošt."

„Neznám žádného Arnošta."

„Co pak se již nepamatuješ na Arnošta Potrefných?“

Alžběta spráskla ruce: „Tohle že je Arnoštek? Hm, hm! Ten taky vyrostl. Vida, vida; tedy to je Arnoštek! Tím je ta seredná brada vinna, že jsem ho hned nepoznala. Nevím, jakou to máte vy mužští módu! Za mých časů byl každý pěkně oholen, hladký jako panenka — to byli přece čistí lidé! Nyní vypadá každý jako divý muž. Fuj!“

„Bůh syn nosil také bradu,“ namítl jsem.

Alžběta se pokřižovala; „To jsou řeči rouhavé! Nikdy nepřipustím, že spasitel byl vousatý! Tolik je ovsem jisto, že Jidáš měl aspoň tak dlouhou bradu jako ty.“

„A což bůh otec: je také bezvousý?“

„O tom není žádné pochybnosti,“ odpověděla Alžběta již trochu nevrle. „Pravda, že ho vyobrazují s dlouhou bradou jako žebráka; ale to dělají zajisté jen lidé neznabozi. Já si ho představuju s krásným, starým, bezvousým obličejem, asi takovým, jaký míval nebožtík náš pan farář.“

„Ano, ano, Alžběta to musí vědět, vždyť by už mohla být pána boha babičkou!“

„Však vím, že mne již vyháníš, že již nechceš, aby k tobě stará Alžběta docházela.“

Milá stařena byla rozlítostněna. Pohladil jsem ji lehce po zvraštělém líci a navrhnul, abychom začali rozmluvu o něčem jiném.

Alžběta byla opět udobřena. Rozhlížela se kolem sebe, jakoby pátrala po předmětu, kterého by se chopila, aby dala hovoru jiný směr. Utkvěla opět zrakem na podobizně Arnoštově. „To je tedy Arnoštek,“ divila se jako dříve; „kdo by to byl řekl! To jsem ráda, že jste posud dobrými přátely. A což! pamatuješ-li pak se ještě, jak jste se seznámili?“

Zavrtěl jsem hlavou.

„Již co dvouletý chlapec prozrazoval jsi, ze budeš ctitelem ženského pohlaví. Měl jsi už tenkrát v sukýnkách takovou zálibu, že jsme tě živou mocí nemohli vpravit do prvních kalhotek. To bylo vždy křiku a vřesku, když jsme ti je pouze ukázali! Arnoštek již tehdáž jevil, že bude moudřejší než ty. Vykračoval si ve svých prvních kalhotkách pyšně jako generál. Matka tvá a Arnoštova se tedy usnesly, že ho pošlou k tobě, aby přemohl svým příkladem a slovem tvůj odpor proti mužskému oděvu. Ale ubohý Arnoštek vrátil se z té výpravy plačky a s velikou boulí na čele. Byl jsi již tenkráte nevděčníkem, jako posud.“

Nyní, když zvěděl čtenář z úst mé chůvy začátek mého přátelství s Arnoštem, může tato dobrá stařena opustiti jeviště. Sotva se za ní dvéře zavřely, dal jsem se do čtení Arnoštova listu. Kladu jej zde v celém obsahu.

Ještě se rozmýšlím. Zdá se mi, že je ničemnost, vyzrazovati přítelovo tajemství. Avšak učiním tak přece, vždyť vím, že je u laskavé čtenářky tak dobře uschováno, jako u mne samého.

Arnošt psal:

Milý příteli!

Stěžoval jsem si ti před nedlouhým časem, jak nemilosrdně mne trápí ona moderní nemoc, jejíž jméno jest nuda. Pronásleduje mne vždy a všude, ukracuje mi spánek, tíží mne více, než olověné střechy benátské. Sedí mi v týle jako můra, ssaje mi z prsou krev jako upír, a já nemohu, nemohu ji setřásti.

Radil jsi mi, abych cestoval. Uposlechl jsem tě, sdíleje s tebou náhled, že změna vzduchu a okolí musí působiti na chorou moji duši blahodárně. Jednalo se jen o to, kam se mám obrátit. Napadlo mi, že bude na každý způsob nejlépe, pojedu-li se podívat na krásy moře, tolik velebené a vychvalované.

Píšu ti z Terstu. Chladím se v pokoji hotelu „aquila nera“, piju limonádu, kouřím a — nudím se. To trvá již třetí den. Chvílemi se zdvihám a vyhlížím žaluziemi na „stradon“, nejživější třídu celého Terstu. Časem se mihne dole lepá dívčí postava, oděná černým aksamitovým šatem, s černou rouškou na hlavě — s ošklivostí musím se pak vždy odvrátiti. Již mi osud ani volné vyhlídky nepřeje!

Včera jsem mohl býti vyléčen.

Předevčírem jsem přijel. Moře, od něhož jsem tolik očekával, nenčinilo na mne dojem pražádný. Panovalo počasí, jemuž se říká krásné. Na obloze nebylo mráčku a nezkalený nebeský blankyt zvyšoval přirozenou modrost hladiny mořské. Moře bylo tak fádně tiché, že jsem bezděky zvolal: to je to moře! Připadalo mi, jakoby byl přede mnou rozestřen milion loket oné osudné látky, z níž se hotoví blusy kommunardů.

Slýchal jsem, že mořská lázeň neobyčejně osvěžuje. Odhodlal jsem se proto včera, že to zkusím. Nepozoroval jsem osvěžení pražádného. Bavilo mne jen poněkud, když ke mně železnými mřížemi houpavé klece, která byla koupací kobkou, připlovaly malinké rybky a tak si počínaly, jakoby se mé nahotě buď obdivovaly, aneb jakoby si přály, aby každá z nich byla žralokem, který by mě shltil.

To je myšlenka!

K večeru, když se již horký letní vzduch poněkud ochladil, najal jsem fiakra, abych podnikl vyjížďku do slavného Miramare. Urazili jsme nějaký kus cesty, když se nám událo spatřiti tento výjev: dvě dámy, jedna starší, kterou popisovati nebudu, druhá mladá a krásná, v černém aksamitovém šatě na bujně rostlém těle, přiměřeně vysoká, snědé pleti, velikých, plamenných očí, černých jako — málem bych řekl jako moje neštěstí, s černou tkanou rouškou na ještě černějším bohatém vlasu — tyto dvě dámy stály u kočáru, který ležel na straně silnice, maje zlomenou nápravu. Uprostřed cesty ležel osel a vedle něho stál muž s vyhrnutými spodky a s prutem v ruce. Stará dáma bědovala, mladá se smála jako — eh, nebudu užívat žádných porovnání, abych byl s nepříjemnou historií dříve hotov. Fiakrista byl nucen na okamžik zastavit. Dověděl jsem se, že obě dámy jely taktéž do Miramare. Potkali muže a osla. Osel se rozvážlivě a obezřetně vyhýbal, avšak uklouzl a přišel pod vůz. Koně skočili, kočár vzal pochop, narazil nápravou o zeď, vystavěnou podél břehu, náprava se zlomila, dámy zůstaly bez úrazu, osel byl pošramocen, ale nikoli nebezpečně.

Oslové mají vždy štěstí, i v neštěstí. Kdyby na jeho místě býval někdo jiný, na příklad já, jsem přesvědčen, že bych se byl buď pod kola nedostal, anebo že bych byl do smrti býval přejet. Škoda!

Pochopíš, že tu bylo povinností mladého muže, aby nabídl dámám své služby. Učinil jsem tak. Dámy usedly do mého vozu a jely se mnou dále k Miramare.

Cíl náš byl už nedalek. Kromě toho, že jsem se dověděl, že má nová spanilá známost jmenuje se Elvíra,

a že starší dáma je Elvířinou tetou, neudálo se další cestou nic pozoruhodného.

Byli jsme v Miramare. Zajisté jsi o něm četl, nebudu ti je tedy zevrubně popisovat. Představ si nádherný zámek na skále nad mořem. Okolo skály šplounají vlny, za zámkem prostírá se vzhůru po skalnatém návrší skvostný park, vypěstěný ze samých téměř exotických rostlin. V každé skalní skulině je zasazena některá. Představ si fontány, sochy, ukrývající se pod hustými loubími křovisek, vojenské stráže, líně capající po stezkách, posypaných drobným pískem, na lávce zívajícího správce zámku, a máš před sebou krátce načrtaný obraz, který ono slavné Miramare mým zrakům poskytlo. Hodil se dobře do rámce mé duševní nálady. Vše je tak ticho, mrtvo, jakoby chtělo usnouti. Lísteček nezašelestí, nepohne sebou, jakoby se i ty stromy, křoviny a květiny nudily. Suchý písek šroumá pod nohou — kromě šplounání vln jediný zvuk, jenž se ucha dotýká.

Prohlíželi jsme vnitřek zámku. Nádherné síně, sály, bohatý nábytek, vzácné obrazy atd. Ačkoli venku ještě bílý den, obkličuje nás už v pošmourných komnatách šero. Prorejdili jsme všecky místnosti. Byli jsme v audienčním sále, v císařském, kde smutně stojí osiřelý trůn, v ložnici císařských manželů, kde stojí vedle sebe dvě postele zdobné práce s přeloženými matracemi, v koupelně nešťastné ženy císařovny, kde se nalézá mramorová vana s pokrovem, jenž ji mění v pohovku — lastura to, uzavřená sice, ale již perla vyňata — jedním slovem, ohledli jsme se po všem, co by nás mohlo zajímati.

Miramare jeví se mi jako očarovaný hrad, jaké nám dětem chůvy v pohádkách líčily, při čemž jsem už tehdáž — spával.

Na západní straně zámku je balkon. Tam jsme usedli, totiž já a Elvíra. Teta se vzdálila, aby vyhledla na cestu. Zůstali jsme na balkoně sami. Slunce se chystalo k západu. Nebe bylo dříve úplně čisto, ale nyní shlukla se tam, kde se slunce dolů sklánělo, černá mračna. Slunce, veliké a purpurové, zdálo se mraky rozrážeti.

Elvíra byla krásná, okouzlující. Rudá záře sluneční, která otkala moře, skály i stromy, oblévala snědé její líčko ruměnným nádechem. Pocítil jsem v sobě cosi, co bych mohl nazvati rychle vzniklou láskou. Musil jsem jednati rychle, dokud jsme byli o samotě.

„Patřím-li na to slunce, (snažil jsem se býti poetickým), jest mi, jako bych zíral do výhně pekelné.“

Elvíra zavrtěla hlavou. „Mně naopak zdá se, jako bych viděla před sebou otevřenu bránu nebeskou a ten odraz záře sluneční na hladině podobá se mi růžemi posypané cestě, vedoucí do ráje.“

„Slečno Elvíro, vy jste zajisté dobrou křesťankou.“

„Tou' jsem.“

„Tož byste měla vědět, že cesta růžemi posypaná vede výhradně do pekla. Kdybych já měl mluviti o nebi a cestě k němu —“

Zamlčel jsem se, přitáhl židli blíže k ní a upřeně jí do očí pohledl. Elvíra se lehýnce usmála. „Učinil jste kommu, za níž bude následovati: řekl bych. Nuže, co byste řekl?“

„Nejprve mi povězte, komu šla tetinka naproti.“

„Velmi ráda; otci.“ Vzpomínám si teprve nyní, že při těch slovech vyšpoulila dolní ret.

„Dobře. Kdybych tedy já měl mluvit o nebi, řekl bych, že spočívá toliko na vašich ňádrech, v srdci vašem, a že jediná cesta k němu vede těmahle černýma očima.“

Elvíra přimhouřila oči. „O nezavírejte mi jedinou cestu do ráje!“ prosil jsem a přitáhl jsem židli ještě blíže. Mlčela, neodpovídala. Zalekl jsem se nad svou smělostí. Najednou jsem přece neměl tolik řeči. Měl jsem si zjednat nejprvé dovolení návštěvy, a potom teprv pomálu a rozvážlivě pracovati, abych se dostal na spásnou cestu — k nebi.

Bylo mi v tom okamžiku velmi divné. Srdce se mi sevřelo jako v bolesti, byl jsem si úplně vědom, že Elvíru miluju. A ona stále mlčela. Měl jsem to považovat za odmrštění? Nebylo dostatečné příčiny. Provedl jsem útok do polovice — měl jsem nyní ustoupiti?

Pohřížil jsem tvář do dlaní. Nebyl jsem ještě rozhodnut, mám-li s hanbou ustoupiti anebo útok obnoviti.

Konečně přerušila Elvíra trapné (aspoň pro mne) mlčení. „Spíte?“ tázala se.

„Spal jsem,“ zněla má odpověď a snažil jsem se, abych dodal svému slovu název snivosti. „Spal jsem, ale hlas andělův mne probudil.“

„Zdálo se vám něco?“

„O ano!“ — „Smím to vědět?“

„Smíte. Snilo se mi —“ Zaslechl jsem prásknutí biče. Musil jsem pospíšit. „Snilo se mi, že jsem byl tímto zlatým amuletkem, který na této hedbávné stužce visí s vašeho hrdla.“ Doslýchal jsem už šramocení kroků po písku. Rychle, rychle! „A já tu stužku přetrhnu, to bílé hrdlo zulíbám —“

Chvěl jsem se rozčilením jako listí osykové. Vstal jsem, postavil se před Elvírou, která chladně, ale roztomile odvětila: „Co byste stužku trhal? Já ji sama rozvážu.“ Učinila tak a zlatý amulet i se stužkou mi podala.

V tom se ponořilo slunce do moře. Zlatá jeho záře ještě tkvěla na zdech, skalách, stromech, na tváři a plné, krásné šíji Elvířině. Otevřel jsem amulet. Viděl jsem dvě drobné fotografie. Jedna představovala Elvíru, druhá mladého muže.“

„Kdo je to?“ táži se.

„To jsem já.“

„Vím, vím; ale ten pán?“

Na schodech se ozvaly kroky. Teta, doprovázena mladým mužem, vstoupila na balkon.

„Můj ženich Ernesto Pascotini,“ pravila Elvíra povstavši. Učinila gesto, obvyklé při představování. Odpověděla tím zároveň na mou otázku. Zabila dvě mouchy jednou ranou.

„Právě jsem pánovi ukazovala tvoji podobiznu,“ dodala s úsměvem.

Pan Ernesto Pascotini podal mi ruku. „Prosím, s kým mám čest?“

„Jmenuju se Ernesto Potrefný.“

„Také Ernesto? Tedy jsme jmenovci? Nu, to mne dvojnásobně těší! Když se jmenujete také Ernesto, musíte být pozejtří na mé svatbě. Že neodepřete — není-li pravda?“

Mrzí mě život, mrzí mě, nenávidím ho. Upadám do staré nudy, nabývám přesvědčení, že pro mne není léku. Měj se dobře. Tvůj Arnošt.

* * *

Já ovšem přítele Arnošta lituji, ale pomoci mu nemohu. Nechtěla by mu snad pomoci některá ze spanilých čtenářek?

V klášteře lambašském.

Obrázek z cest. Nakreslil *D. Mnišecký.*

Pololeklí vystoupili jsme z vagonu, v němž musili jsme na cestě z Lince do Lambachu, trvající celé dvě hodiny, snášeti vedro dne. Ký div, že tupě bloudilo oko naše od předmětu k předmětu, že nevšímalo si zelených lučin, svěžích strání, až našlo vrchol okamžité poesie v měsícovém obličeji pana starého, jenž v stínu zelených kaštanů před pivovarem si hověl.

Výrobek jeho nestál sice za mnoho, nám však bylo zpomoženo. — Teprve nyní rozhledli jsme se po slušném městysi rakouském, jehož nejlepší ozdobou jest výstavný klášter benediktinský.

Prohlednouti bohatou knihovnu a pak pomalu putovati k vodopádu, jejž asi 3 hodiny cesty jižněji bystrá Travna tvoří, bylo programem příštího dne; že však daleko bylo do večera, zabočili jsme ještě téhož odpoledne k fortně klášterní.

Posmourný, až mrazivě nevlídný bývá zevnějšek těch zátiší a přece jest to jediné přístřeší, pod nímž zachovaly se ještě zbytky hostinnosti, o níž pomalu jen v báchorkách slyšeti lze. — Úslužně i nám nabídli pohostinství, kteréž tím vítanější bylo, čím více toužili jsme již zbaviti se všech radostí i žalostí, jichž zažíti musí člověk v hostincích, byť by je Baedeker třebas desíti hvězdičkami za výborné odporučil.

Mladý páter ukazoval nám památky kláštera. — Z biblioteky, kteráž mezi 30 tisíci svazků i mnoho drahocenných památek starého a nového písemnictví chová, uvedl nás ku sbírce rytin — nejvíce to práce pátera Fellnera — rozmanitých kresb a obrazů. —

Maně zvedl jsem nepatrný list, jenž v koutě, pokryt vrstvou prachu se válel, a setřev náhodou prach četl jsem slova: „Libera me de sanquinibus“ (očisť mne z krve). Zvědav očistil jsem papír a oko mé utkvělo na rysech zvláštního obrázku.

Skleslá hlava mladíka mrtvého spočívala na ňádrech krásné dívky neb ženy, jež s divokou zoufalostí upírala velké své oko v tvář druhého muže, klanícího se nad mrtvým. — Čím déle pozoroval jsem ty rysy, tím jasněji vystupovaly z obrázku, na rtech mrtvých jakoby ještě chvěl se křečovitý úsměv posledního zápasu a v očích dívčiných tak živý výraz vášně . . . ve všem spočívalo více pravdy, než lichá, neurčitá kresba mívá.

„Zvláštní to komposice.“

„Jako kreslíř,“ prohodil páter, zahlednuv obrázek v mých rukou.

„Vy ho znáte?“ tázal jsem se dychtivě, nemoha odolati citu, jenž mi děl, že je kus života skutečného, ryzího na tom papíru. Klášterní zvonec oznamoval hodinu nešporní.

„Odpusťte mi, že musím přetrhnouti další prohlížení,“ omlouval se průvodčí, zůstav mi odpověď dlužen, „snad bude libo zítra prohlednouti sobě ostatní.“

Slíbiv také, že doprovodí nás zjitra na cestě k vodopádu, odešel k modlitbě.

Bylo již pozdě, když uváděl nás šedivý frater do slušné, skorem skvostné světnice. Všiml jsem si zasmušilého, významného obličeje jeho při světle svíce, již postavil s láhví ohnivého vína na stůl, a při tom zdálo se mi, jakobych již jednou byl se setkal s pohledem toho živého oka, lesknoucího se pod silným, staženým obočím. — Odešel, přeje „dobrý večer“.

A večer ten, tak vlažný, tajemný dřímal v údolí mezi horami, nad nimiž probouzel se život stínů, táhnoucích za světlem plného měsíce, jenž vystupoval za hrbolovitým Traunsteinem.

Pohlíželi jsme k vápencovým velikánům severních Alp, již rozervanými, holými temeny, několik hodin vzdálení k jihovýchodu obzor ohraničují. Na nebi zářilo hvězd bez počtu, jasných, milých, jako ti andělé, kteří za noci prý shlížejí s nich na své miláčky. — Oko zabloudí k tomu nebi; člověku se zdá, že je posud dítětem; hledá také svého andělíčka ve hvězdách a nevidí ho snad proto, že mu vlhne zrak. Bůh ví, proč člověk tak rád zapomíná, že již není děckem, že mu již nesluší dát se unésti těmi „hloupými“ dojmy . . . .

V pravo v údolí vyhouplo se několik světélek mdlých, přeskakujících od stínu k stínu dlouhých topolů. Byly to ohníčky pramařů, již na krátkých vorech plavili dříví k Dunaji.

„Hahou, hahou,“ rozlehlo se od voru k voru, hlasitý smích, jednoduchá píseň byla ohlasem, pak bylo ticho až na to nezměnné šplounání honících se vln.

Dlouho seděl jsem již sám u otevřeného okna, v něž chvílemi zalehl větřík, prosáklý dechem resedy a nočních fial z klášterní květnice, sleduje proměny mlh nad řekou, až zmocnilo se mne ono ztrnutí, v němž člověk polo cítí a z pola bez vlády jest.

Víčka mi sklesla, ale tak, že vkrádaly se pod ně paprsky bledého měsíce, ve fantastických podobách spřádajíce v mém duchu obrázek z pohozeného papíru.

Zdálo se mi, jakoby pohled muže, klanícího se nad mrtvým mladíkem, na mne se upíral ode dveří tak pevně, významně, že vyskočil jsem plaše ze svého polosnění.

Lehký stín obláčku, naproti oknu visícího, obrážel se na dveřích a přece nemohl jsem odolati, bych je neotevřel. Překvapen, ztrnulý zůstal jsem na prahu.

V chodbě klášterní stál mnich, shlížeje do malého pustého dvorku; při vrznutí dveří se obrátil. Měsíční paprsky, vrhající úzký pruh světla do šerého klenutí, ozářily mi tvář starého fratera. Podivná, překvapující to shoda! Či byl zrak můj ještě zpit tím přítvorem, jenž zaměstnával mne před chvílí v polosnění? —

A přece viděl jsem ty tahy již dvakráte v životě: dnes na obrázku poprvé, a podruhé v tváři fratera, jenž nyní též přede mnou stál.

Než jsem se poněkud vzpamatoval, klapla již závora u klausury za temnou postavou.

Nemohl jsem usnouti. Tvář fraterova a ona kresba stavěly se mi neustále před oči. Srovnával jsem obé, a ačkoliv sám sobě jsem se musil smáti, jak mohu hledati hebkou tvář z obrázku ve svraštělém obličeji mnichově, jejž bez toho sotva několik vteřin jsem mohl pozorovati při nejistém světle svíce a záře měsíční, nezapudil jsem přece nezbytný ten nápad.

Měsíc stál již tak nízko na obzoru, že stíny topolů u řeky od břehu k břehu sáhaly, a já jsem dosud nespal. Hleděl jsem do noci, k horám, po nichž od úpatí k vrcho-

lům šero stoupalo. Bylo tajemně kolem jako bývá v mnohém, mnohém životě. —

A klidem tím zazněl nápěv, v němž hluboký, dojemný hlas pěl slova žalmu: „Podobný učiněn jsem pelikánu na poušti, jsem jako pták noční v domě; bděl jsem a jsem jako osamělý vrabec na střeše . . . .“

Klepání na dvéře probudilo nás z jitra z tvrdého spánku. Mladý páter přišel se ptáti, hodláme-li přece nastoupiti další pouť, k níž nabídl se nám za průvodce, abychom shledli též kostelík nejsv. Trojice, jenž dále na levém břehu řeky jsa vystaven, ve všem: od věže až k trojí barvě mramoru na podlaze počet „tři“ na znamení tajemství, jemuž byl zasvěcen, zachovává.

Po cestě přemýšlel jsem právě, jak bych začal hovor, kterýž nešporní zvonek včera přerušil, když octli jsme se pojednou vstříc frateru, procházejícímu se mezi vrbím po břehu. Mlčky posunul čepičku s hlavy, a zahnul z pěšinky.

„Frater Dionys koná svou denní procházku,“ podotkl náš průvodčí, když jsme byli několik kroků vzdáleni.

„Dovolte mi otázku,“ řekl jsem; „všiml jste si někdy důkladně oné kresby, jež mne včera tak zajímala?“

„Myslím, že jsem ji měl jednou v rukou.“

„A neshledal jste žádné zvláštnosti při ní, žádné podoby?“

„Podoby?“

„Ano, nápadnou podobnost v tváři živého muže skupiny na obrázku s hlavními rysy v obličeji Dionysově.“

„Jest asi jen zdánlivá.“ řekl vyhýbavě, „kresba bez toho je bezcenná.“

„A přece zvláštní, jako kreslíř sám.“

Zarazil se při slovech vlastních, jež jsem mu tuto opakoval.

„Nu ovšem,“ přisvědčil po chvíli, „zvláštnost v tom alespoň ta, že to výjev života skutečného.“

„Vy ho dozajista znáte,“ řekl jsem radostně, slyše, co vnitřní hlas mi již dříve byl pověděl.

„Jen málo jsem se o něm dozvěděl.“

„A směl bych vás prositi, abyste o tom vyprávěl?“

„Nevím, bude-li vás to zajímati,“ vymlouval se mnich, nevida však zbytí, přivolil k prosbě naší.

Bylo prý to v letech padesátých, když vstoupil Dionys do řádu, zaměniv stejnokroj důstojnický s habitem. Pochází ze schudlé rodiny šlechtické, jež kdesi na Tise měla skrovný stateček, poskytující otci Dionysa, který se tehdáž ještě Petr jmenoval, útulek k rozjímání o lesku jména a bídě jmění svého. — Záhy opustil Petr dům otcovský, byv dán na vychování do vojenského ústavu; loučil se rád se zasmušilým nevlídným starcem, — a plakal jen pro mladšího bratra, jenž odsouzen byl zůstati u otce.

Leta míjela, z Petra stal se důstojník ve vojště císařském, a dosud nenavštívil domov, odkudž v posledním čase ani zprávy žádné ho nedošly.

Bylo to právě v dobách, kdy nad Evropou vzplanul žár vzpoury, jež otřásala i říší rakouskou.

V řadách vojenských, vyslaných proti povstalcům maďarským, stál též Petr. Vychování vojenské a záměry otcovy, jež u nejisté, mlhavé dáli vytkly mu skvělý cíl, nepřipustily mu myšlenku, že proti bratrům bojuje.

Bylo opět jednou po krvavé práci. — Parný den zářijový ztrácel se v parách, vlekoucích se po široké, mrtvé pláni.

Líný řehot koní, pasoucích se na vyschlé trávě a klení unavených vojáků vítalo hvězdy, vycházející na zažloutlém nebi.

Živěji bylo v polosesutém baráku na pokraji háje, — několik důstojníků bavilo se zde při skleničích dobrého vína hrou v karty. — Ve vylomených dveřích objevil se přistárlý poddůstojník, a zůstav opodál státi, čekal, až se mu pokyne, aby vešel.

„Co přinášíš, Wernere,“ rozkřikl se Petr, k jehož oddělení příchozí náležel.

„Stráže chytily ozbrojeného Maďara.“

„Dobře, co více?“

„Přivedly ho sem; — čekám dalších rozkazů.“

„Dalších rozkazů?! Což není na blízku žádného stromu, jenž by ho udržel několik vteřin?“

„Jest to hezký chlapík, plný života,“ namítl nesměle, skorem prosebně poddůstojník, zapomenuv na podřízenost svou.

„Co že jsi pravil?!“ podrážděně zvolal důstojník, rozjařený vínem, a vyskočil s kamene, jenž mu za sedadlo sloužil.

Werner vzdal počest, chtěje se vzdáliti.

„Počkej,“ zastavil jej Petr poněkud mírněji, „řekl's, že je ten dareba ještě mladý; uděláme to poněkud slušněji s ním: Tři střelci na patnáct kroků zastanou službu provazu. — A nyní pochod!“

„Nikdo by neřekl, že's také Maďar,“ smál se jeden z důstojníků, „kdyby slyšel, jak zkrátka odbýváš své rodáky.“

„Jsem důstojník a přísahal jsem na císařský prapor,“ omlouval se Petr; „nemůžete také jinak činiti: vzbouřenec má se trestati smrtí.“

Poznámka tato zapudila jen na chvilku veselý rozmar z mysli císařských; hned zase zvonily sklenice a nikdo si nevšiml tří temných výstřelů, jejichž třesk táhl se večerním tichem.

Ještě téže noci musily hnouti se hlídky dále severním směrem k osamělé nedaleké vesnici. Krajinou vládl klid, jako po vymření. Petr pohlížel před sebe zamyšlen; několikrát pohodil hlavou, jakoby zbýti se chtěl nějaké nezbytné myšlenky, až konečně zavolal poddůstojníka.

„Vykonán rozkaz?“

„Na patnáct kroků prohnaly kule srdce, čelo a pravou hruď,“ odvětil vojín krátce.

„Dobře,“ pokývl důstojník a bodl koně ostruhou, že plaše se vzpínal.

Nevěděl sám, proč jest tak mrzut; čelo jej pálilo, zda po víně, či pro výčitku, již mu ve smíchu soudruh pro odsouzení Maďara učinil, — sám nemohl říci. Čím déle však přemýšlel, tím přenáhlenější zdál se mu rozkaz jeho. — Nevrlost přecházela v neurčité tušení, jež napíná mysl lidskou v nejtrapnější nejistotě.

Nadešla druhá noc, a měsíc stál již tak vysoko, že stín jezdce a koně, klusajícího od tiché vesnice, splýval v neurčitý obrys na rozpukané půdě.

Byl to Petr, jenž divný cíl vytkl pozdní své jízdě. — Chtěl přesvědčiti se, zdaž rozkaz jeho na Maďarovi řádně vykonán, — tak alespoň ospravedlňoval pouť svou před sebou.

Brzy dojel baráku, v němž včera popíjeli, v pravo vedla cesta k háji a několik kroků dále v mýtině byl dle udání Wernerova povstalec zastřelen.

Nevolný cit zmocnil se mysli jezdcovy, když dojížděl

určitého místa. „Bláznovství jsou ty myšlenky,“ bručel nevrle pro sebe a při tom maně svíral rukověť palaše.

Na mýtině osvětloval měsíc divnou skupinu: Bezduché tělo Maďarovo v polosedě vztýčeno spočívalo na klíně ženy, jež bez hnutí pohlížela v zmodralý obličej a čelo kulí prolomené.

Uvázav koně ke stromu, blížil se Petr k tomu místu hrůzy. — „Vše v pořádku,“ mluvily rty jeho, mysl však nevěděla o tom ničeho, upjata jsouc se ztrnulým okem v nehybné rysy nešťastníka.

„Samo peklo mi ten přelud strojí,“ jektal a přistoupiv až k samému tělu, sehnul se nad ním.

„Zde musí býti znamení,“ pokračoval v zimničném rozechvění, nevšímaje si vytřeštěného pohledu ženy, vyburcované z tupého snění; rozhrnul kabátec na levém ňádru Maďarovu a s temným výkřikem klesl na studená prsa jeho. „Běda mně, Štěpáne, bratře, drahý bratře,“ úpěl, vida rozlustěné hrozné tušení v té červené skvrně, již tolikrát vídal na ňádru bratrově.

„Bratrovrah, bídný vrah toho, jejž miloval jsem jako život vlastní!“

„Pryč, ukrutníče,“ vzkřikla žena, vzpamatovavši se ze svého překvapení a v zkřivených tazích krásného obličeje značila se vášeň; „chceš otráviti svým dechem ještě nyní pokoj jeho? Že nemohu vytrhnouti to bídné srdce tvé, abych psům je hodila,“ sípala divoce, zatínajíc slabé prsty v tvář Petrovu, jenž chtěl líbati mrtvé rty bratrovy.

Silným ramenem odstrčil strážkyni rozlícenou — v tom však sevřela jej železná páže, a než sebou hnouti mohl, viděl se obklopena několika ozbrojenými muži, již mlčky, hrozebně naň pohlíželi.

„Ty's jej dal zastřeliti,“ promluvil jeden z nich, „a sám zlý tvůj duch tě sem vedl, abys pykal za tuto vraždu.“

„Rci, že vrátí se krví mou život v srdce bratrovo, a pak usmrť mne spůsobem nejhroznějším,“ zoufale mluvil Petr.

„Štěpán je tvůj bratr?“

Mlčky pokynul ubohý hlavou, a zastřel si tvář, na niž proud slzí vyhrkl.

Tiše radili se mužové mezi sebou několik okamžiků; pak přivázali jej ke stromu a zvednuvše tělo mrtvého druha na koně Petrova, zmizeli v houští.

Nešťastník pohlížel za nimi, chtěl roztrhati svá pouta, aby následoval je . . . ., síly však ochably tolikerými dojmy, a bez vlády klesla mu hlava na prsa.

Tak nalezla ho druhého dne hlídka, pátrající po svém důstojníkovi.

Na dlouho zbavila duševní choroba mladého toho muže vědomí, a když poněkud se vzpamatoval, byl neschopen k službě ve vojště. Odebral se na statek rodinný. Starý již hnil a Štěpán, bůh ví prý, říkali lidé, kde se potlouká.

Přišli prý guslaři do dědiny s holkou, hezkou jako plný květ opojného máku a srdce mu vyhráli. Odešel s nimi, nestaraje se o otce, jenž brzy dokonal. Pak přišel čas bojů za svobodu — — —

Co lidé netušili, věděl ubohý Petr sám a hledal zapomenutí ve zdech klášterních. Zdaž s novým jmenem dostalo se mu poklidu, kdož to ví?

V celi jeho visíval nad postelí obrázek s mrtvým Štěpánem, holkou guslařovou, až z rozkazu představeného mu odebrán a pohozen v sbírce rytin klášterních . . . .

Hučení slapu traunského upozornilo pátera, že již daleko s námi zašel.

„Nyní v pravo tamhle okolo malé krčmy povede vás stezka dolů v úžlabí,“ poučoval nás, louče se s námi.

Děkovali jsme ještě za jeho „povídku z obrázku“.

„Ve zdech klášterních našli byste vždy podobných fantasmat,“ řekl s úsměvem a rychle se obrátil.

Ve čtvrt hodině stáli jsme v divokém, rozervaném úpadu, jímž Travna mezi lesnatými chlumy se žene k vysokým prahům, z nichž lomozně se řítí.

Od hlavního proudu při levém břehu táhnou se šikmo k pravému vymletá vysoká úskalí, v jejichž korytech tříští se zelená voda v proudy bílých pěn; sykot vln troucích se o hrany skalní, temný pád jejich v hlubinu, sténavé víření, než ze skály dostanou se dále v pokojnější proud, kdež pěna se mění v brčálovou vlnu — celý ten chaos zvuků odráží se ve skalách a táhne lesem jako daleká bouře.

A po větru letí mlhavý dešť drobounkých částic vodních; sluneční zář vetkává v ně z duhových barev měnivé obrázky, jako ta láska tiché idealy v život mladý, až dolétnou ku břehu, kdež na omšených, chladných balvanech srážejí se v krůpěje — slzám podobné.

Flanderský pes.

Povídka od *Ouidy*.

Nello a Petrarš byli ve světě samotinci, opuštěni. Byli přátelé a to přátelstvím bližším, než bratrství.

Nello byl malý Ardeňan. Petrarš byl Flém. Oba byli téhož stáří délkou let, však jeden byl ještě mlád a druhý byl již starý. Bydlili pospolu skorem po celý svůj život: oba byli sirotci a ubozí a vděční za život svůj té samé ruce. To bylo začátkem svazku mezi nimi, první páskou jejich vzájemné náklonnosti; a ta mohutněla dnem ode dne a stávala se s jejich vzrůstem pevnou a nerozlučnou, až tuze jeden druhého miloval.

Jejich domovem byla malá chýžka na samém pokraji malé vísky, — flémské vísky na míli od Antwerp, ležící uprostřed plochých lanů pastvin a polí, s dlouhými radami topolů a olší, sklánějících se větrem podél velkého průplavu, jenž prorýval rovinu.

Víska měla as dvacet domků a usedlostí s okenicemi světlezelenými neb blankytnými, s růžovými, černými neb bílými střechami a stěnami obílenými tak, že se až ve slunci svítily jako sníh. Uprostřed dědiny stál větrný mlýn na malé, mechem porostlé vyvýšenině a dle něho měřena vzdálenost v celé té ploché krajině vůkol.

Býval někdy omalován šarlatově: mlýn, lapáky i všechno a to bylo za dob jeho dětství, před půl stoletím, nebo ještě dříve, když mlel obilí pro vojáky Napoleonovy; teď bylo všechno rudohnědé, zbrunatnělé větrem i nepohodou. Větrák otáčel se šourem, rozbíhal se a stavil, jako by byly jeho stonky lámáním stíženy a skřehly

dlouhými lety, ale přece sloužil celému okolí, které by bývalo mleti jinde považovalo skorem za tak velkou bezbožnost, jako navštěvování jiné bohoslužby, než jakou byla mse sloužená u oltáře šedého kostelíku, jenž stál se svou kuželovitou věží naproti mlýnu a jehož jediný zvonec zvěstoval ranní a večerní klekání i poledne s tou podivnou polonémou, hluchou truchlivostí, jaká zdá se být již nezbytnou částí zvuku všech zvonů v nižinách.

V doslechu tohoto truchle hlaholícího zvuku bydlili skorem od narození svého pospolu Nello a Petraš, bydlili v malé chýži na pokraji vísky, za níž se na severovýchodu v dalekém pozadí vypínala věž hlavního chrámu antwerpského za zelenou rovinou, kteráž plna trávy a osení rozpínala se po dáli jako moře bez průlivu a odlivu, jako moře beze změny.

Byla to chýže velmi starého muže, velmi chudého muže, starého Jehana Daasa, jenž býval někdy vojákem a jenž pamatoval válek udupavších krajinu, jako spřežení udupává brázdy, jenž nepřinesl ze služby své domů ničeho kromě rány, kteráž učinila ho mrzákem.

Právě když měl starý Jehan Daas na zádech svůj osmdesátý křížek, zemřela mu v Ardenách u Stavelotu dcera a zanechala mu dědictvím svého dvě leta starého synáčka. Stařec s velkou těží uživil sama sebe, ale přijal dodatečné břímě beze stesku a toto stalo se mu brzo vítaným a drahocenným. Malému Nellovi — jmenoval se vlastně Mikuláš, ale překřtili ho tak, jak již vůbec děti překřtíváme — dařilo se u něho dobře a stařec i děcko žili v malé chatě spokojeně pospolu.

Arciť byla to jen malá, z hlíny slepená chýžka, ale čistotná byla a běloučká jako vnitřek lastury a stála uprostřed malé zahrádky, jež dávala boby, zeleninu a turky.

Byli velmi chudí, až hrůza chudí, — neměli mnohdykráte ani sousta; a dost nemívali nikdy: míti čeho se do syta najíst, bývalo by u nich celým rájem najednou. Ale stařec byl k chlapci velmi vlídný a dobrý a strávník byl hezké, nevinné, pravdomluvné a jemnocitné stvoření. A byli šťastni, když měli kůrky a několik lupení zelí a nežádali ničeho více od země ani od nebes; ničeho kromě toho, aby je Petraš neopouštěl, neboť bez Petraše co by z nich bylo?

Bylté Petraš jejich A i Z, jejich pokladnice i špýchar, jejich zásoba zlata i čarodějný proutek, jejich živitel i sluha, jejich jediný přítel i těšitel. Kdyby byl Petraš umřel, nebo je jinak opustil, což bylo by jim zbývalo než položit se a umříti také. Petraš byl oběma tělem, mozkem, rukama, hlavou, nohama, Petraš byl jejich život sám a duše. Neboť Jehan Daas byl stařec a mrzák a Nello byl pouhé děcko a Petraš byl jejich pes.

Pes flanderský — žluté srsti, hlavatý a hranatý s usima stojícíma z přímá jako u vlka, s ohnutýma nohama a tlapama, kteréž se pozvenáhla rozšířily v jeho plemeni za mnohých pokolení, jež sloužila v práci krušné. Petraš pocházel z rodiny, kteráž se ve Flandersku lopotila krutě a ukrutně od otce k synu po mnohá staletí z rodiny otroků otrokův, psů lidu, zvířat vyrostlých u vozky a v řemení, tvorů, kteří žili trhajíce svaly své před vozejkem, a umírali trhajíce srdce své o křemel na silnici.

Petraš pocházel z rodičů, kteří se po celý život svůj hmoždili krušně po ostrých kamenech rozličných měst, po dlouhých unavných, stínu nepoznavších silnicích obého Flanderska i Brabantu. A zrozen nebyl k jinému dědictví, než k bolesti a lopotě. Byl krmen proklínáním a křtěn ranami. A proč ne? Byla to křesťanská zem a Petraš byl jen pes.

Ještě než dorostl, seznal hořkou tíži vozejčku i chomoutu. Nebylo mu ještě ani třináct měsíců, když ho prodali kramáři, jenž projížděl celou krajinu od severu na jih, od modrého moře až k zeleným horám. Prodali ho za fatku, protože byl tak mladý.

Kramář byl opilec a surovec. Živobytí Petrašovo bylo živobytí pekelné. Jeho pán byl posupný, rozmařilý, surový Brabanťan, i nakládával na svůj vozík až do vrchovita hrnců, kotlů, džbánů, džbeříků a jiného kuchyňského náčiní měděného i cínového a dal to Petrašovi táhnouti, ať už to šlo jak šlo, sám pak loudal se klackovitě po jeho boku kouře z černé dýmky a zastavuje se ve všech hospodách i kavárnách, kolik jich jen bylo podél silnice.

K svému štěstí nebo neštěstí byl Petraš velmi silný, pocházelť z plemene železného, rozeného dlouho i vychovávaného k takové kruté práci; a tak nezahynul, ale vlekl se jak mohl tím bídným životem před nelidským nákladem, pod zjizvujícími šlehy, v hladu a žízni, v ranách a proklínání a v smrtelné uondanosti, což vše jest jedinou mzdou, kterou Flémové platívají nejtrpělivější a nejpracovitější ze svých čtvernohých obětí.

Jednoho dne po tomto dvouletém dlouhém smrtelném utrpení šel Petraš jako obyčejně po jedné z těch rovných, prachem pokrytých, nevlídných silnic, kteréž vedou k městu Rubensovu. Bylo v samém vrcholu leta a vedro do úpadu. Vozejk byl velmi těžký plným nákladem zboží kovového i hliněného. Jeho pán loudal se jako obyčejně vedle něho, nevšímaje si ho leda bičem, jenž zamrskával se kolem jeho třesoucího se těla.

Brabanťan stavil se sám v každé hospodě, aby se napil piva, ale Petraš nesměl se zastavit ani u jedné strouhy, aby uhasil svou žízeň. A jak se tak vlekl v úpalu slunce po rozžhavené silnici, nedostav po čtyřiadvacet hodin ani sousta a, co ještě horší bylo pro něho, neokusiv vody po celý den, oslepiý prachem, umořený ranami a zpitomělý nelítostnou tíží, kterou táhl, jak se tak vlekl, Petraš pojednou zavrávoval a s pěnou u huby sklesl. Sklesl uprostřed bílé, prachem pokryté silnice v samém zážehu slunce: ochuravělť k smrti a zůstal ležet bez pohnutí. Pán podal mu jediného léku, jejž znal — kopání, proklínání a ran dubovým obuškem. Avšak Petraš byl již mimo všechnu trýzeň i proklínání. Petraš ležel již jako mrtvý natažen v bílém prachu. Když pak po chvíli kramář shledal, že jest zbytečno dotírat na jeho žebra bitím a na jeho uši láním, i maje za to, že život z něho ušel, neb uchází, tak že to již jen bezcenná mrcha, leda že by snad z ní ještě někdo stáhl kůži na rukavičky, zaklel mu naposled na rozloučenou, odepjal popruhy, odkopl jeho tělo do trávy a mruče v zuřivém hněvu strkal vozejk pomalu vzhůru na návrší, nechávaje mroucího psa mravencům k rozpíchání nebo vranám k rozklování. Byl to právě poslední den před posvícením v Lonvainu a Brabanťan spěchal, aby záhy dojel a vybrati si mohl pěkné místo. Zuřil velice, neboť Petraš byl silné vytrvalé zvíře a on sám musil nyní dotáhnout vozejk až do Lonvainu. Ale zastavit se a ohlednout se po Petrašovi ani mu nenapadlo; zvíře umíralo a nebylo

již k ničemu a on již pomýšlel na to, jak ukradne prvního velikého psa, jejž napadne v nepřítomnosti pánově. Za Petrarše nedal nic, nebo skorem nic a tento pracoval bez oddechu po dvě dlouhá léta, od slunce východu do slunce západu, v letě i v zimě, za počasí krásného i v slotě. Kramář uměl Petrarše dobře využitkovat a hezky z něho těžil; jsa člověkem byl moudrým, i nechal psa zde samotna zdechnouti v příkopu, aby mu ptáci ty krví zalité oči vyklovali, sám pak odcházel dále do Louvainu na žebrotu i krádež, za jídlem i pitím, za tancem a zpěvem. Umírající pes — pes od vozu, proč že by plýtval časem nad jeho útrapami a vydával se v nebezpečí ztratit hrstku měděných peněz anebo ještě utržit výsměch?

Petrarš ležel tu natažen v trávě v příkopu. Silnice byla po celý ten den živa a na sta lidí ubíralo se pěšky nebo na soumarech, ve vozích i karách bystře i vesele do Louvainu. O jednoho mrtvého psa více nebo méně, kdo si toho všimne v Brabantu, komu vůbec v světě něco po tom?

Po nějakém čase přicházel mezi ostatními malý starý muž, sehnutý a chromý a velmi vysílen. Šat jeho nebyl sváteční: byl oděn velmi chudě a bídně, i vlekl se mlčky prachem mezi ostatními veselými lidmi. Pohledl na Petrarše, stanul, obrátil se s podivením a pak poklekl do zahnívající trávy a do bejlí v příkopu a hleděl na psa laskavým útrpným zrakem. Se starcem šlo malé růžové, rusovlasé, tmavooké dítě; bylo mu jen málo let i vešedši do mlází, které sáhalo mu až po prsa, zůstalo také stát i dívalo se s líbeznou vážností na ubohé veliké tiché zvíře. A tak se tito dva ponejprv setkali: malý Nello a velký Petrarš.

Vše skončilo se tím, že zatáhl starý Jehan Daas s velikým namáháním zvíře do své malé chaloupky, kteráž stála tu na dohození kamenem v polích a tu ošetřoval jej s tak velkou péčí, že choroba, způsobená vedrem, žízní a únavou, přešla opět časem, stínem a odpočinkem a Petrarš zavrávoral opět na své čtyry silné černavé nohy.

Potrvalo čtyry neděle, co nebyl k ničemu, co byl umdlen, nemocen a blízkým smrti; ale po celý ten čas neuslechl ani jediného nevrlého slůvka, nepocítil nevlídného dotknutí, ale slyšel jen útrpný dětský hlas a cítil jen laskavé hlazení ruky starcovy. Starali se o nej po celý čas nemoci ten šedivý muž a to malé šťastné děcko. Petrarš měl v chaloupce svůj vlastní koutek, do něhož mu nastláno suché slámy; i naučili se naslouchat v tmavé noci jeho dechu, jenž pravil jim, že je živ a když pokřál tak dalece, že vydal hlasitý hluchý štěkot, vypukli v hlučný smích a div se do pláče nedali nad tímto bezpečným znamením vracejícího se zdraví; a malý Nello zavěsil mu v radosti řetízky z pampelišek na zhrublý krk a celoval ho svými svěžími červenými rty.

A když potom Petrarš vstal a byl zase silný, zjevil se v jeho velikých moudrých očích úžas nad tím, že ho nikdo nebudí klením a nevyhání ranami a v jeho srdci probudila se nesmírná láska, kteráž neopustila ho, dokud bylo v něm dechu.

Ale protože byl Petrarš pes, byl vděčným. Petrarš líhával dlouho, pozoruje vážnýma, vlídnýma, zamyšlenýma očima každý pohyb svých přátel. Teď ale nemohl starý Jehan Daas pracovat jinak o své živobytí než pokulháváním před malým vozíkem, v kterém dovážel denně do Antwerp mléčné baňky oněch šťastnějších sousedů, kteří měli dobytek. Vesničané svěřili mu tuto práci trochu z útrpnosti, však více ještě proto, že bylo lépe posýlat mléko do města po počestném člověku a dbáti doma zahrady, krav, drůbeže a kouska polí. Ale práce ta začala starci přicházet za těžko. Bylť již triaosmdesát let stár a Antwerpy byly vzdáleny na dobrou míli nebo více.

Petrarš povšiml si baněk, jak přicházejí a odcházejí, hned v první den, když mu bylo lépe a když ležel v slunci, maje na krku řetízek z pampelišek. Druhého dne z rána, než se stařec dotknul vozejku Petrarš vstal a popošed k němu, pohrával si mezi vojkami, projevuje tak zřejmě, jak to šlo, přání a schopnost svou pracovati v náhradu za chléb z milosti, který byl tak dlouho jedl.

Jehan Daas zdráhal se dlouho, neboť byl jedním z těch, kdož považovali za ničemnost dohánění psů k práci, ku které jich příroda nebyla způsobila. Ale Petrarš nedal si říci a když viděl, že nemají pro něho řemení, pokoušel se o odvlečení vozejku zuby. Jehan Daas konečně povolil, jsa přemožen vytrvalostí a vděčností tvora, jemuž byl život zachránil. Upravil vozejk tak, že mohl být do něj Petrarš zapřažen i stávalo se tak potom každého rána po všechny dny jeho života.

Když přišla zima, děkoval Jehan Daas šťastnému osudu, jenž ho byl přivedl k hynoucímu psu; neboť byl velmi stár a slábnul každým rokem a kruto bývalo by mu bylo táhnout náklad sněhem a hlubokými rýhami bláta bez pomoci toho silného, namáhavé práci zvyklého zvířete. Petrarši samému bylo to pravé nebe. Po hrozných břemenech, kteráž táhati nutíval ho jeho pán, poháněje ho bičem při každém kroku, zdálo se mu hravou zábavou vykračovati si před lehkým zeleným vozejkem s lesklými mosaznými baňkami a míti po boku toho starého, vlídného muže, od něhož dostávalo se mu častého pohlazení i laskavého slova. Kromě toho bývala o třetí neb čtvrté hodině s poledne jeho práce skončena a potom mohl činit co mu libo — natáhnout se, vyspat se na slunci, potoulat se v polích, poválet se s malým dítětem aneb si pohrát s jinými psy. Petrarš byl velmi šťasten.

O několik let později byl Jehan Daas, jsa bez toho po své ráně mrzákem, dnou tak strýzněn, že mu bylo již nemožno s vozejkem vyjíždět. Však malý Nello byl zatím dorůstal — bylo mu již šest let i znaje cestu do města, do kteréhož byl děda tak často doprovázel, zaujal místo jeho vedle vozejku, prodával mléko, dostával za ně peníze a přinášel je majitelovi s prostomilou vážností, kteráž činila ho milým všem, kdož ho byli spatřili.

Malý Ardeňan byl hezké dítě s tmavýma, vážnýma, tklivýma očima a půvabným ruměncem na tváři, a krásnými vlasy, které se mu vlnily až k hrdlu a mnohý umělec okreslil si tu skupinu, jak ubírala se kolem něho — ten zelený vozejk s mosaznými baňkami, toho velkého tmavobarvého silného psa, jemuž na chomoutku zvonily rolničky při každém kroku a tu malou postavu, která běžela vedle něho s útlýma nožkama ve velkých dřevěnkách a s tou jemnou, vážnou, nevinnou, šťastnou tváří, jakouž vídáme u krásných dítek Rubensových.

Nello a Petrarš konali svou práci tak dobře a tak vesele, že se nemusil starý Jehan Daas, když leto přišlo a starci bylo opět lépe, ani z domu hnout a tak sedal jen na zápraží a díval se, jak vyjíždějí zahradními vrátky a potom trochu zdřímnul a trochu snil a trochu se modlil a pak se vzbudil zas a když odbila hodina třetí,

čekal zas, až se vrátí. A když se vrátili, setřásl Petrarš se sebe řemení s hlasitým radostným štěkotem a Nello vyprávěl s hrdostí o denní práci. A pak pojedli všichni tři režného chleba a mléka nebo polévky a potom dívali se, jak se stíny dlouží po planině, jak soumrak v dáli zahaluje krasnou chrámovou věž; a potom všichni ulehli, zatím co stařec odříkával svou modlitbu. A tak míjely dny i léta a žití Nellovo i Petraršovo bylo šťastné, nevinné a zdravé.

(Pokračování.)

Literatura. Věda. Umění.

— Přehled literatur slovanských. Ruská: Nikolaj Aleksejevič Titov, jeden z nejstarších básníků ruských, zemřel 22 pros. m. r. Titov, jehož Dargomyžskij nazval „děduškoj russkago romansa“, byl prvý, jenž psal na Rusi „romance“; po něm přišli Aljaběv, Varlamov, Gurilëv a j. Roku 1820 vydal Titov první romanci, později vyšel jich celý svazek pod názvem „Ljubimyje romansy i pěsni N. A. Titova“. Titov proslul též co hudební skladatel a jedné z jeho čtverylek, „Staré hříchy“, jíž složil před 50 lety, bylo prodáno 16.000 výtisků; na tehdejší dobu skutečný zázrak. Titovi náleží také vyšší místo co hudebnímu skladateli než básníku. — „Rodnyje otgoloski“ (Rodné hlasy) jest název skvostného díla ruského, vydaného N. P. Polevým, kterýž se již proslavil uměleckým vydáním „Russkich narodnych skazok“ (pohádek). Polevij vybral nejkrásnější plody básnictví ruského, jež jsou zároveň pravdivým výrazem života velikoruského. Takovým způsobem sestaven krásný poetický celek a podán karakteristický obraz Velikorusův. Dílo toto jest tím vzácnější, že jest ozdobeno výtečnými illustracemi J. S. Panova, jenž se zvláštní pietou opatřil básně živým výkladem. Ve sbírce této setkáváme se s nejlepšími básníky ruskými: Kolcovým Nikitinem, Aksakovým, Tjutčevým, Fetem, Majkovým, Někrasovým, Lermontovým, Puškinem a jinými. Z padesáti illustrací, jimiž jest dílo toto opatřeno, není ani jediné, jež by nepodávala v poetických rysech některou stránku národního života ruského. Nádherné toto dílo vydáno v Paříži. — „Vospominanyja o vostočnoj vojně“ (Paměti z východní války) jest název obšírného spisu p. A. A. Henriciho. Henrici byl divisijním lékařem posádky sebastopolské a očitým svědkem všech památných bojů, jež se kolem této proslavené pevnosti ruské svedly. Spis Henriciho přináší namnoze neznámé dosud podrobnosti z tehdejších bojů, vyniká velmi přesnou řečí a zajímavým líčením. Dílo toto sestává ze tří částí, z nichž první má název: „Na Dunaji“, druhá: „Pod Sevastopolem i v samom goradě (městě)“, třetí: „Poslednaja zimovka v Krymu“. — „Polovodje“ sluje obsáhlá sbírka obražů ze života venkovského na Rusi za bývalých dob od V. A. Insarského. Insarskij jest chvalně znám z četných prací, jež uveřejnil v „Ruském archivu“ a v „Ruské Staryně“. I toto dílo, jež vyšlo v Petrohradě (500 st.), chová některé velmi roztomilé ukázky povahy národa ruského. — Vl. Zotov sestavil „Istoriji vsěmirnoj literatury.“ — Nový, román slavného J. S. Turgeněva „Časy“ (Hodiny) bude se předčítati ve spolku petrohradských umělcův. — Jan Duliškovič, jeden z předních vlastenců v uherské Rusi, známý z ruchu, jenž nastal mezi Uhro-Rusy r. 1848, vydal v Užgorodě dějiny Rusi uherské pod názvem: „Istoričeskiji čerty Ugro-Russkich“. Dílo to počíná usazením se Rusů v Uhrách pod knížetem Feodorem Koniatovičem.

Drobnosti.

— Ze života Ludvíka XIII. Jeden francouzský satyrik napsal o Ludvíku XIII., že měl sto lokajských cností, avšak ani jedinou cnost panovnickou. Král tento uměl množství rozličných řemesel: hotovil luky, pletl sítě, razil peníze, ryl do mědi, zahradničil, pekl koláče, špikoval s obzvláštní umělostí pečené, ba zabýval se i bradýřstvím. Jednou oholil vlastnoručně všechny generály své armády. Vedle toho všeho byl ještě špatným malířem a hudebním skladatelem. Vynikající črtou jeho povahy bylo lakomství. Jednou poslal nemocnému sluhovi na přilepšenou dva hrnce zavařeného ovoce. Když sluha v krátce na to umřel, zvolal Ludvík XIII.: „Věru, byl bych mu poslal tři hrnce zavařeniny, kdybych byl mohl tím život jeho prodloužiti!“

— Milovník žampionů. V šestnáctém století byl hôtel de Rambouillet ohniskem literárního života pařížského. Scházela se tam den co den společnost duchaplných pánů a paní, která se bavila hovorem o záležitostech literárních a uměleckých. Stálým navštěvovatelem hotelu byl maršálek Grammont, pověstný mimo jiné co vášnivý milovník žampionů. Jednou požil takové množství zamilovaného svého pokrmu, že to vzbudilo úžas celé společnosti. Vtipný Chaudebonne navrhl po odchodu maršálkově společnosti žertík, který byl přijat s obecnou pochvalou. Podplatili sluhu maršálkova, aby jim půjčil přes noc všechny kabáty svého pána. Několik krejčích musilo do rána všechny tyto kabáty v životě súžiti. Z jitra navštívil Chaudebonne s nevinným obličejem maršálka. Tento kázal sobě podati kabát a byl nemálo překvapen, když shledal, že je mu nápadně těsný. Oblekl druhý, třetí — ale všechny byly mu stejně úzké. „Pro bůh!“ zvolal konečně poděšen, „zdá se mi, že mne včerejší žampiony nadmuly.“ Chaudebonne podotkl soucitně, že mívají žampiony skutečné podobný účinek a že by byl jeden z příbuzných jeho málem následkem ne[...]řídmého jich požití zemřel. Maršálek uvěřil nyní opravdu, je nebezpečně nemocen. V domněnce této utvrzovaly jej [...]námky známých, které cestou do kostela na ulici potkával. [...]ni divili se vidouce jej v těsném [...]eho kabátě, jak nápadně se přes noc objem jeho rozšířil. Celý polekán vrátil se maršálek s Chaudebonnem domů, naříkal na bolení hlavy, žaludku a celého těla, ulehl do postele a poslal pro lékaře. „Proklaté žampiony!“ zastěnal slabým hlasem k příteli. „Zdá se mi, že mne usmrtily.“ — „Nu, není ještě vše ztraceno,“ namítl Chaudebonne, „znám recept, který zachránil v stejném případě mého strýce.“ — „Opravdu?“ zvolal maršálek s novou nadějí, „smilujte se nade mnou a napište ho. Tamhle je kalamář a péro.“ Chaudebonne napsal vážně recept a podal ho maršálkovi. Tento četl:

„Recipe
krejčího a dej si opět kabáty o tolik rozšířit, o kolik jsme ti je přes noc súžili.“

Recept tento vyhojil ovšem maršálka okamžitě a byl ještě drahnou dobu předmětem zábavy v hôtelu de Rambouillet.

— Zemějedi. V mnohých krajinách horkého pásma jeví lidé zvláštní náklonnost k pojídání země. Nejznámější mezi zemějedy jsou Otomaci, bydlící při řece Orinoko v Americe. Kdykoli se řeka tato rozvodňuje, vysychá pro Otomaky jediný pramen řádné obživy — rybaření — a divoši tito živí se po dva, tři měsíce výhradně zemí. Hnětou drobné kuličky z jílu, pekou je na ohni a zásobují pyramidami z nich své chaty. Jednotlivec pojídá denně více než 3/4 libry takových kuliček. V Peru požívají Indiani vápenité země, smíšené s jakýmsi listím. Ženy divochů při řece magdalenské pojídají při hotovení hliněných nádob veliké kusy jílu. Na ostrově Javě kupují se na trhu co zvláštní lahůdky čtyrhranné koláčky z červené hliny a tenké trubice z téže hliny utočené a na plechu pečené. Černoši guinejští jedí zažloutlý jakýsi jíl a stejná záliba v jedení země rozšířena je mezi divochy v Nové Kaledonii.

— Jak povstala sonata ďáblova. Slavný skladatel Josef Tartini (1692—1770), narozen v Pisanu na Istrii, zažil co vášnivý jinoch nejedno dobrodružství, stal se výtečným houslistou a působil později skoro celé půlstoletí co houslista při chrámu sv. Antonína Paduanského. Mezi jeho sonatami,

jež všecky mají ráz genialní původnosti, je zvláště pozoruhodna „sonata del diavolo“, o jejímž povstání Tartini sám píše: „R. 1713 zdálo se mi jedné noci, že jsem učinil smlouvu s ďáblem, který mi měl od té doby zcela býti k službám. Nový sluha vykonával vše, čeho se mi zachtělo, ano převyšoval svými službami všecko mé očekávání. Napadlo mi jednou, bych mu dal do ruky housle, umí-li hráti i krásné sonaty. Jak jsem byl překvapen, uslyšev zvuky sonaty, které se žádná druhá na světě nevyrovnala! Byl jsem tak uchvácen, že jsem jen s utajeným dechem mohl naslouchati Silné dojatí mě probudilo. Hned jsem uchopil housle, abych aspoň částečně zachytil to, co jsem právě slyšel — leč marné: sonata, již jsem tehdáž složil, je sice nejlepší, a já dosud vždy ji jmenuji „sonatou ďáblovou“, avšak ani z daleka se nevyrovná oné, ve snu slyšené. Nezdar při reprodukci tak mě domrzel, že jsem houslemi praštil a na kusy je rozbil. Byl bych navždy hudbě dal výhost, kdybych bez ní mohl žíti.“

Listárna redakce.

κ. λ. ρ. (= *α. ω. a K. M—an?*). Pěkný talent. Uveřejníme něco v příštím nebo následujícím čísle; ale milé by nám bylo, kdybyste nám k tomu konci ještě několik prací k výběru zaslal a zároveň podotkl, pod jakým jménem ukázku uveřejniti máme.

α + β. Vřelý pozdrav! Přidejte ještě několik prací.

R. K. v B., J. Č. v P. a Fr. Š. Nemůžeme vám s dobrým svědomím raditi, abyste pokračovali.

V. J—ý zde. Zdá se, že máte nadání, ale k uveřejnění se žádná ze zaslaných básní nehodí.

Knihy nové „Lumíru“ zaslané: Královna noci. Báseň Gustava Pflegra-Moravského. V Praze, nakladatel: Jan Otto.

Illustrovaného týdenníku „Světozor“ vyšla ročníku X. čísla 1. a 2. Obsah prvního čísla: Martin Puškar, historický obraz od Václava Beneše; Z pamětí bulharského junáka od Konst. J. Jirečka; Letní projížďka po Kryma od prof. dra. J. B. Lambla; Deputace lesních panen, deklamace od Frant. Douchy; Rozmanitosti. Illustrace: Mlýn a pila v Doubravském okolí u Chotěboře; Městská radnice na Smíchově; Otilie Sklenářová-Malá; Přední úlohy Sklenářové-Malé. — Druhé číslo obsahuje mimo pokračování tří prvních, svrchu uvedených prací: Město Knin v Dalmácii; Kříž a višeň, báseň A. V. Šmilovského; K dějům knihvazačství; Alžběta, kněžna Falcká, dle anglického od Pauliny Králové. Illustrace: Bulhar Panajot Hitov, kreslil Mukařovský; Město Knin v Dalmácii, kreslil Chalupa; Cikánská dívka, dle obrazu Jiřího Vastaga; Neštěstí na dráze Františka Josefa u Heřmanic, kreslil Kutina; Vnitřek pomníku ruského na hřbitově sevastopolském a pomník padlých Rusů na hřbitově sevastopolském.

Vlastenský slovník historický. Sestavil J. Malý. Seš. 2. Defense — Harraser. V Praze, tisk a náklad Rohlíčka a Sieverse.

Národní bibliotéka. Výbor prací čelnějších spisovatelův československých. Redaktor Fr. Zákrejs. Seš. 238 a 239. (F. L. Čelakovský — J. Wenzig.) V Praze, nakladatel: I. L. Kober.

Všeobecná knihovna. Redaktor: Frant. Zákrejs Svazku VII. sešit 5. Cymbál a husle. Básně Adolfa Heyduka. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Spanilomyslným

příznivcům školstva česko-slovanského.

Když přede čtyřmi léty hlasu svého jsme pozdvihli k milým rodákům svým, aby slitujíce se nad mládeží naší, vydanou v trýzeň učby nepřirozené, nápomocni nám byli ku založení školy, ve které by česká mládež olomoucká vyučována býti mohla na základě samojedině rozumném, na základě totiž jazyka mateřského: ze všech končin širých vlastí česko-slovanských tak hojnou měrou nám se dostalo podpor a příspěvků, že o zdaru podniku pochyby mizely každým dnem víc a více. A díky té obětavosti krajanů našich matice školská v Olomouci vydržuje na třetí již rok českou školu národní, za prvních dvou let ovšem jen jednotřídní, od letoška však už dvoutřídní.

Ale rostoucí počet žákův a nedostatek místností učinil postavení vlastní budovy školní nevyhnutelným, aby účelům školským dokonale se vyhověti mohlo, aby zabezpečilo se trvání školy tak chvalitebnou obětavostí vlasteneckou založené pro budoucnost. Matice školská byla tedy ku stavbě domu školního nucena, poněvadž místností, hodících se ku školnímu vyučování, ani za drahé peníze nebylo lze v Olomouci najmouti. Škola nikoli nádherná, však účelům vytknutým úplně vyhovující, postavila se.

Více než sedmdesáte dítek českých požívá již dobrodiní, plynoucího z vyučování přirozeného a jest netoliko podstatná naděje, anobrž plná toho jistota, že počet ten rok po roku bude vzrůstati, když vlastního se jí dostalo stánku; že tedy pilně a neodkladně zřízením a zbudováním školy vyhověno je potřebě.

Avšak náklad na budovu nikoli není uhražen a matice školská nevidí jiného zbytí, než důvěrně se obrátiti k týmže spanilomyslným vlastencům, kteří štědrotou svou školu naši učinili možnou, aby neustávajíce v účinné přízni své k dílu tak důležitému netoliko pro slovanské obyvatelstvo města Olomouce, anobrž pro rozvoj národního života na Moravě vůbec pomocné ruky své podávati nepřestávali.

Že česko-slovanská národní škola veliké jest důležitosti, že může utvořiti a zajisté i utvoří pevné střediště pro živel slovanský severní Moravy a živel česko-slovanský vůbec znamenité sesílí, račiž každý uvážiti, jakož uvážila i matice školská, a jen za účelem tím sestoupila a odvážila se ku kroku tak obtížnému.

Česko-slovanská národní škola v Olomouci je však sirotkem, neboť nemá pečlivé máteře, jakou bývá každá obec škole své, poněvadž obec olomoucká výhradně jen pečuje o školy německé. Ona nemá tedy žádného přirozeného pěstouna — má jen laskavé dobrodince. Když i ti jí opovrhnou, zůstane dítkem opuštěným a musí zahynouti.

Jak často jeden každý z nás na věci zbytečné, mnohdy i škodlivé vyhazujeme peníze! Kdyby peněz těch polovice vynakládána byla na podniky tak důležité, jako každá škola česká na Moravě bez odporu jest, záhy bychom se těšili z mládeže, odchované mlékem lásky v pravdě křesťanské, mládeže nevypínavé a pracovité, mládeže zvedené a jazyku svému věrné, mládeže pilné všech ctností občanských, v dobrém vytrvalé, obětavé a statečné. A mládeže takové kdož by si nepřál?

Nevymřely, díky bohu, ctnosti vlastenecké v národě našem, anobrž toliko podřimují; hlas od srdce jdoucí donikne bohdá srdcí rodákův našich a majíce sobě vytčený krásný cíl odchovávati mládež šlechetnou, nikdy neopomenem přispěti trochou svou, abychom cíle toho šťastně dospěli. Každý dárek, třeba sebe nepatrnější, jsa důkazem srdce ušlechtilého a pro národ a blaho jeho tlukoucího, spolkem matice školské vděčně bude přijímán, a učiníte-li každý, milí rodáci česko-slovanští, třeba jen i polovici toho, co učiniti každý můžete, záhy podnik maticí školskou v Olomouci tak nadějně započatý, žádoucího dojde dovršení.

Laskavé příspěvky zasílány buďtež pokladníkovi spolku panu professoru Josefu Lošťákovi, bytem v Kanovnické ulici č. 5

Z výboru spolku „Matice školské“*) v Olomouci

dne 26. listopadu 1875.

Jindř. Geisler, jednatel. **Jos. Kramář,** starosta.

*) §. 5. *a)* Zakladatelem „Matice školské“ v Olomouci může býti: 1. každ[á] právní (hromadní) osoba, která v 4ročních lhůtách po sobě jdoucích [p]o 25 zl. r. č. aneb jednou na vždy 100 zl. r. č. buďto v hotovosti aneb v ce[n]ných papírech, majících bursovní cenu 100 zl. r. č. k účelům jednoty složí; 2. každá fysická osoba, která 50 zl. r. č. buď najednou, aneb ve dv[ou] po sobě jdoucích ročních lhůtách po 25 zl. r. č. jednotě této věnuje.

b) Skutečným členem jednoty stane se každá fysická neb právní (hr[o]madní) osoba, která jednou na vždy nejméně 25 zl. r. č. neb pravideb[ně] 5 zl. r. č. ročně do pokladny odvede.

c) Přispívajícím členem „Matice školské“ může býti fysická neb práv[ní] (hromadní) osoba, která se zaváže obnosem nejméně 1 zl. r. č., 5 zl. vš[ak] nedosahujícím, k účelům jednoty přispívati.

OBSAH: Eloa. Fragment pekelné komedie. Mysterium *Jar. Vrchlického.* (Pokračování.) — Ukřižovaná. Romanetto od *J. Arbesa.* (Pokračování.) — Ejh[le] člověk! Báseň od *Aloise Jiráska.* — Slovo o krasovědě. Podává Dr. *Otakar Hostinský.* — Elvíra. Z důvěrných dopisů přítelových. Vyznanje *J. Holeček.* — V klášteře lambašském. Obrázek z cest. Nakreslil *D. Mníšecký.* — Flanderský pes. Povídka od *Ouidy.* — Literatura. Věda. Umění. Drobnosti. — Provolání výboru spolku „Matice školské“ v Olomouci.

Redaktoři a vydavatelé: Svatopluk Čech, Servác B. Heller. — Tiskem dra. Edv. Grégra v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra", buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10, 20. a 30. každého měsíce o 2 až 2½ archu vždy o 4. hodině odpolední.

Ročník IV. 30. ledna 1876. Číslo 3.

ELOA.

Fragment pekelné komedie.

Mysterium *Jar. Vrchlického.*

(Dokončení.)

Messalina.

Kdo jsi, bledý stíne? Ty že jsi přinesla oběť lásky? Nevím, zda schopna jsi obejmouti muže. V jeho náruči chvěla bys se jako třtina zmítaná větry! Jdi, děcko!

Kleopatra

A koho jsi milovala? Byl někde pastýřem na horách libánských a při měsíci jste laškovali spolu jako hrdličky. Jej snad roztrhali vlci hor a tys utrápila se v nudném hoři. Známe ty pohádky.

Messalina.

Či láskou můžeš se pochlubiti? Na ňadrech mých odpočívali císařové a osud světa kolébal se často na hrudi mé. Kdo byl tvůj milenec a jaké muky postoupilas pro lásku svou?

Semiramis

Ubohé dítě! Jak se chvěješ! Tys cítila mnoho! Leč, kde vzala jsi tolik odvahy milovati?

Sappho.

Jest láska ženy duší života jejího. Rci! kdo těšil se přízni tvé, kdo rozplítal za vonných nocí kadeře tvoje a polibkem žehnal hlavě tvé, když kladla se na ňadra jeho?

Kleopatra.

Byl sotva konsul, neb vládce orientu?

Eloa.

Byl více!

Messalina.

Chceš žertovati? Také dobře. Jest mi vhod pobaviti se povídkou lásky tvé! Tys milovala . . . .

Eloa

Satana!

(Všeobecný úžas — němé strnutí. Po chvíli Messalina zdlouhavým a chvějícím se hlasem.)

Messalina.

A miluješ ho dosud?

Eloa.

Miluju!

(Hvězda na čele jejím zaplane novým leskem.)

Messalina.

A jakou oběť přinesla jsi lásce své?

Eloa.

Zapřela jsem boha, stvořitele svého, opustila ráj, domov svůj, šla za ním v tato místa hrůzy, kde vládne zločin a smrt.

Messalina.

A nelitovala jsi nikdy a nelituješ skutku svého?

Eloa.

Lkala jsem bolestí jako vy, zoufala jsem jako vy, ale milovala jsem více než vy. Že jsem šla za ním, toho jsem nikdy nelitovala a litovati nebudu. Byl to jen nutný krok mé veliké lásky a každá z vás by v skutku milujíc učinila rovněž.

(Hvězda na čele jejím hoří jasným plamenem.)

Messalina

(v stále rostoucím obdivu).

A věděla jsi, kdo on jest? Věděla jsi, co čeká tebe? A šla jsi za ním sem nečekajíc ničeho za lásku svou než utrpení a zatracení?

Eloa.

Věděla, šla.

Messalina.

Ejhle, světice! Anděl nebes navštívil hlubiny pekla. Proč nevzletneš vzhůru k světlu, kde domov tvůj? Proč vlečeš azurnou peruť svou kalem naší nečisté vášně? Proč mluvíš s námi, kteréž jsme bláto uhnětené rukou Beliala? My bychom měly střežiti lože jeho, ale nikdy ty, svatá, nevinná! A jak vznikla láska tvá? Co kynulo ti v náručí jeho?

Eloa.

Bloudil kolem ráje veliký a krásný, ale smutný jako den v pozdní jeseni, kdy mlhy leží na lesích a poslední voj jeřábů táhne k pyramidám. Byl vyhoštěn

z édenu. Každý bál se ho, chmurné křídlo jeho v letu zastínilo zemi a andělé vyhýbali se mu na tisíce mil. Pýcha ležela na čele jeho jako diadém a pohrdání v duši jeho jako basaltový sloup. I jala mne lítost s ním a nekonečné slitování se zavržením jeho. Láska vzňala se v hrudi mé, stala se bohem mým a řekla: „Jdi za ním!“ A já jsem šla.

Messalina

(klesne k nohoum Eloy líbajíc roucho její).

O požehnej mne paprskem své svaté, veliké, jediné, pravé, nesmrtelné lásky! Pohledni na mne okem andělským, ať smyješ kal hanby mé! Hle! neznala jsem slz a nyní řinou se jak dlouho zadržené ručeje přes tváře mé! O svatá, veliká ženo!

Eloa

(skloní se, zvedne Messalinu a políbí ji v čelo).

I ty lituješ — vím, že odpouští se litujícím. Kdesi vysloveno bylo, že těm, kdož mnoho milují, mnoho se odpouští. Kdy přijde, nelhala-li slova ta, hodina vykoupení?

Messalina (v slzách).

Ne, nežádám vykoupení! po boku tvém chci jen odpuštění, očištění!

Hlas s hora.

Ejhle, Magdalena Gehenny!

Nejhlubší propasti pekla. Pusté rozvaliny skal. Horem prokmitá slabá zář světla. Na velikém z černých balvanů navaleném trůnu sedí Satan. Podpírá dlaní hlavu ponořen v hluboké dumy. Eloa sedí níže na kameni u nohou jeho. Blíží se jitro.

Hlasy démonů.

Odpočívá na polštáři síly a velikosti své, hrozný a nepřemožený. Což jemu obloha s hvězdnými světy? Pro kratochvíl jemu stvořena jest země, myšlenky jeho rozlity jsou po ní a v srdcích synů lidských zapustily kořeny své a každý, kdo rodí se, poddaným jeho jest již v lůně matky své.

Jiné hlasy.

Jeho každý straní se, potají a s třesením vyslovuje jméno jeho, křižuje se při vzpomínce na něho — ale zatím, kde může, líbá paty jemu; lakomec v zamčené komnatě u stohu zlata a král na trůnu podpisující rozsudky smrti. On jest pravé srdce světa, tluky milionů srdcí řídí jeho dech. Kdo může říci: „Není ho“? Když bůh řekne „ano“, on odpoví „ne“ a svět se chvěje na vahadle nevěda, kam se nakloniti v běhu svém.

Jiné hlasy.

On zná všecky poklady země, ví, kde spí zasypány od pravěku sen tichého zapomnění, modrým plaménkem kmitá se v rozvalinách a bludička letící močálem jest jiskra z lemu dračích křídel jeho. On vede dýku vražedníka k srdci oběti vyvolené, on křičí na náměsíčníka bloudícího po střechách, by zbudiv se padl na dlažbu a umřev v hříších stal se obětí jeho. Když letí světem, podobá se let jeho letu havrana veslujícího tiše podzimním vzduchem.

Jiné hlasy.

On rozněcuje jiskru rozkoše ve vyhaslém oku dívky nevěstky a lampu za záclonami okénka jejího, on ladí struny šumařovy v bujné veselí, míchá karty neviděn za stolem karbaníkův a drží škrabošku mračen před tváří měsíce, aby nevytrhoval samovraha svitem svým z práce jeho.

Jiné hlasy.

Opásán jest nesčetnými legiemi věrných svých; on pohne brvou jen a peklo se třese, on udeří do skal a proudy ohně řinou se z nich. Časem letí až k prahu édenu a hvězdy jdou z dráhy jemu. Na vyhaslé vlasatici odpočine umdlený letem a do měsíce složí hlavu svou těžkou myšlenkami. A harfy nebeské smutněji zní a chvějí se v ruce nebešťanů a duch světa pevněji tiskne žezlo své.

Jiné hlasy.

On vlívá jedové šťávy v květy belladony a krvavé mšice usazuje v neposvěcené hostie chrámů a kaplí, že věřící lid vida je v rukou kněze rudé při pozdvihování myslí, že spasitel jeho podruhé krví se potí. A kněz podvodný využitkuje úkaz ten jak zázrak nebes a pracuje společně s ním k záhubě tisíců.

Jiné hlasy.

On přesazuje v noci mezníky polí, by svár vznítil mezi sousedy, sbírá rosu z pole a bází rez na listí stromů v sadech a polích. Před duši spícího mnicha kouzlí lžné obrazy a šestnáctileté dívky vytrhuje z modlitby večerní.

Jiné hlasy.

On na malíku prstu svého unesl by svět a dechem jediným schvěl by jej v hlubiny chaosu. A při všem větší jest, on radosti nepoznal. Zášti a pýcha jsou mramoroví lvi držící trůn moci jeho. On . . . .

Satan

(náhle se vzpřímiv hrozným hlasem).

Ticho! Nejsem pán édenu, by lichotivými popěvky se lahoditi mělo sluchu mému. Ticho ještě jednou! Řekněte, že jsem veliký v moci své a hrozný v hněvu svém, ale ty chvalozpěvy přenechte těm, kteří z dlouhé chvíle koří se tomu, jenž těží z jejich pokoření. Mně netřeba kadidla a písní. Duma jako mrak ulehla na čelo mé. — Eloo! —

Eloa.

Zde jsem, pane a miláčku můj! Mučí tě hrozný sen? Mám snad setříti těžké krůpěje potu se skrání tvých?

Satan.

Jsem umdlený jako lev pouště po celodenní honbě. Počítati oběti své bolí mne. Nevím, čím to jest, že staré báje lehají na mozek můj. Chtěl bych zapomenouti — ale nemohu. Zda ty jsi zapomněla?

Eloa.

I ve sny moje hrají všecka kouzla édenu svůdnými barvami, leč v skutečnosti veliká láska má k tobě zaplašuje přeludy snů. Nedoufám ani nevzpomínám.

Satan.

Rci pravdu, Eloo, miluješ mne dosud jako v chvíli oné, kdy vypuzena z ráje sestupovala jsi po pravici mé v brány tyto, kdy prvním polibkem našim se zachvělo peklo?

Eloa.

Miluju tě. Muky tvoje jsou bolestí mou a beznaděj tvoje mění se v zoufalost v očích mých.

Satan.

Nikdy jsem ničeho nelitoval. Vždy radost měl jsem z oběti své, ale dětinná, nevinná a přec tak silná láska tvá vzbudila první jiskru soucitu v srdci mém. Soucit v srdci Satana! Leč nediv se, ztratil jsem mnoho pádem svým z moci své, uštván jsem jako slon, jejž honí třetí den bez ustání bambusovými močály. Jsem sestárlý, sešedivělý lev, jenž zaleze v sluji svou a bruče vzpomíná si na první své lupy a výboje. O jak dávno tomu, co svedl jsem Evu, jak dávno tomu, co pokoušel jsem na poušti syna člověka?! Tenkrát lámal duch můj cedry Libánu a pod krokem mým duněla země .... Ty mne tedy miluješ posud stejně? Ty bys mne neopustila v pádu a pohanění mém?

Eloa.

Což zapomněl jsi, že jsem šla za tebou v říše tmy a mohla jsem se obrátiti stojíc na prahu ráje? Ty však jsi řekl a já jsem šla. Ty blažen jsi — může-li v mukách našich býti řeč o blaženosti — přítomností mou a já zůstanu.

Satan.

Jsem drsný v slovech svých a zpurný v chování svém, Eloo, ale kdybych plakati uměl, věděla bys, jak tě miluju! Slož hlavu na srdce mé a setři pot s čela mého! Duma jako sen těžký padá v krůpějích síry na víčka moje.

(Usne. Eloa stírá pot s čela jeho.)

Hlasy se stran.

Hle, jak spočívá na srdci jeho jako požehnání nebes, jako paprsek měsíce na černé skále, jako hvězda jitřenka v náruči noci, jako bílá snivá planá růže u černého krví sbroceného špalku popravního! Sen padl na víčka jeho, růžemi ona protkává mlhy jeho a vzdechy její jsou hudbou netopýřím uším jeho. Kolébá se nad ním jako lilie nad močálem. Snad podaří se jí láskou obměkčiti lví duši jeho, otupiti ostří hněvu jeho a neškodným učiniti hněv závisti v srdci jeho.

Hlas s hora.

Eloo! Eloo!

Eloa.

Kdo jsi, jenž voláš mne?

Hlas.

Pán slitoval se nad utrpením tvým. Slzy a vzdechy tvoje došly k trůnu jeho. Odpustil tobě a dovoluje ti vrátiti se v sesterský kruh andělů a vyvolených jeho. On těžkou mdlobou ranil Satana a mraky střel dráhu pro anděly své, by vytáhli tebe z místa temností. Jsi rozhodnuta jíti za mnou?

Eloa

(v těžkém boji klesne k zemi, zastře rukama obličej).

Hlas.

Jsi rozhodnuta?

Eloa

(pohlednuvši na Satana, odhodlaně).

Jsem!

Hlas.

Řetěz učinili jsme z křídel svých a snášíme se k tobě v hlubiny pekla; podej ruku nám, ať vytáhneme tebe z dna propastí!

Tiché velké blesky ozařují scénu. Eloa uchvátí rychle spícího Satana v náručí a přikryje ho křídlem svým.

Eloa.

Cítím sílu milionů v pažích svých, oheň, jenž plál v nitru země, jiskrou jest proti varu kypícímu v žilách mých. Hle, jak skrývá unavenou hlavu v ňadra má! Jak leží tiše na hrudi mé, kolos — a přece tak velebný a sličný i v pokoření svém! Lásko, ty jediný a nejvyšší bože světa, teď mne neopouštěj!

Blesky rostou, nad skalami míhají se bílé perutě andělů, země se chvěje.

Hlas.

Zde jsme, jak přikázal nám Pán. Dej ruku, Eloo! Již vznášíme se nad propastmi! — Tíže přibývá, však hleď výše k světlu!

Aether. Mezi nebem a zemí. Hluboko dole vrcholy pekelných hor a hradeb. Blesky se množí, zároveň ale též kvapné roste svit jitra. Andělé vznášejí se s Eloou, která drží v objetí spícího Satana, ve výši.

Hlas ze sboru andělů.

Jsme na prahu hvězdného prostoru. Leč nechápu tíži břemene našeho. Seberte síly své a pomněte, že vůle Nejvyššího jest silou vaší.

Hlas s hora.

Stůjte! Eloo! co jsi učinila? Chceš snad oklamati největší moudrost a vševědoucnost? Spusť peruť svou a před tváří nebes a země zardi se ze skutku svého! Zda neslyšela jsi hlas andělův, jenž pravil, zda chceš opustiti peklo a ty smělá odvažuješ se nésti je v klínu svém až k zápraží édenu? Jen z veliké lásky k tobě, pamětliv božského původu tvého, volá tě otec světla k sobě. Nuž, odříkej se slepé lásky své, pojď sama za průvodci svými, anebo klesni desetkrát hlouběji i s miláčkem svým, abyste zatraceni byli na věky!

Hlasy ze stran a s hora.

Eloo! Eloo!

Eloa

(v největších mukách zvedne poslzený obličej k nebi).

Otče světla! Jsi-li láska, zapřisáhám tě světem, jenž pode mnou tratí se v čistý aether tvůj, sluncem, jež udržuje v plameni jiskra oka tvého, hvězdami, jimž

dráhy vykázal jsi, a živly, jež jak poslušní psi tichnou a vstávají na pokyn tvůj. Zapřisáhám tě člověkem, dědicem slávy tvé, zapřisáhám tě pádem, utrpením, vykoupením jeho, láskou tvou, již nazývají synem tvým a radou moudrosti tvé, jež letla jak bílá holubice nad vodstvem potopy. O jestli kdy smiloval jsi se a odpustil — smiluj se a odpusť naposledy! Pohni brvou oka svého a zlo zmizí ze světa a tento neskrocený lev pekelné Sahary bude lízati ruce tvé oblité světlem! Smilování! smilování!

Hlas.

Opusť Satana a vrať se v dědictví slávy své, v dar světla a nesmrtelnosti své — anebo leť nazpět v klín propastí!

Eloa

(zadívá se bolestně na spícího Satana, slza skane s oka jejího na jeho obličej. — Po dlouhém zápase praví tiše, ale s pevnou, smutnou resignací).

Není více lásky. Vrátíme se v tmy!

Andělé rosptylují se na vše strany a prchají od ní. Ona již klesá hloub a hloub. Setmělo se, z dálky se ozývají rány hromu.

Hlasy.

Eloo! Eloo! Sám Jehova truchlí nad pádem tvým, nebesa chvějí se a svatí a andělové pláčí!

Eloa (v zoufalství).

A přece neznají smilování!

V tom zaplane hvězda na čele jejím diamantovým leskem a hází kol oslňující paprsky. Novou silou se vztýčí Eloa, spustí peruť svou a oblévá Satana blesky světla.

Hlasy s hora.

Vykoupení! Odpuštění! Smíření!

Jeden hlas.

Země vykoupena jest láskou syna člověka, láska ženy anděla vykoupila a posvětila peklo. Láska tvoje přemohla nejvyšší spravedlnost. Hle, rozkázal andělům svým, by sbořili sluje a propasti Gehenny! Slyš hlomoz bořících jejich kladiv! Pojď vzhůru k světlu!

Východ, blesky zhasínají. Eloa oblita světlem povznáší Satana, jehož dračí křídla mění se zvolna v azurová střásajíce duhy každým pohnutím.

Satan (procitnuv).

Co děje se se mnou? Starý hněv prchá z ňader mých jako bouře letního večera k horám. Mohu patřiti do světla jako před tisíci a tisíci lety a nezachvěju se bolestí a hrůzou. Kol mne aether a hvězdy! Slyším šumot perutí andělských a hlas boha v mraku nebyl více hrozný uchu mému. Spím na srdci tvém, Eloo, jako jarní květ na prsou země a ticho svatvečera rozkládá se duší mou. Cos to se mnou učinila, Eloo?

Hlasy z dola.

Vykoupení! Spasení! Odpuštění! Není již pekla!

Jest slyšeti dunění padajících skal a zasypávání propastí. Dvojím obloukem vznášejí se andělé nesouce k nebi očištěné duše zatracených.

Hlasy s hora.

Hossanah! Aleluja! Hossanah!

Eloa.

Slyším opět hymnus andělských sborů! Slyš to hřímavé, nekonečné Aleluja! Evangelium lásky snáší se v písni té s nebes a země mládne slyšíc dozvuk jeho. Hleď výše v světlo!

Satan

pozvedá blesky ozářenou tvář výše. Nebesa se otvírají, mrak z perutí andělských rozkládá se před ním, jako cesta k édenu. Eloa povznáší jej výše, až všecko zmizí v oblacích.

Ukřižovaná.

Romanetto od *J. Arbesa*.

(Pokračování)

Minulo několik týdnů. Přítel navštěvoval mne skoro každodenně. Zpočátku nebylo mi to příliš vhod, poněvadž mne návštěvy jeho vyrušovaly a nemálo mi překážely; ale co člověk snášelivý a mírný trpěl jsem je, jako trpíváme obtěžující nás a přece příjemné žhavější paprsky jarního slunce. V brzku poznal jsem v příteli muže bystrého rozumu a vybroušené soudnosti. Duševní obzor jeho byl široký; názor světa pak dle mého náhledu jasný i přesný a s mým vlastním takměř úplně se shodující. Cynismus a lehkomyslnost, jevící se často v jeho slovech i chování byly jen zdánlivé; byltě přítel i co voják zůstal aspoň poněkud věren dřívější své příchylnosti k studiím a zanášíval se jimi, pokud mu čas a veselí soudruzi ve vojště dovolovali. Vyznalť se nyní v šesti jazycích výborně a v několika jiných částečně; znal svět a jeho potřeby, znal lidi, jejich slabosti i výtečné vlastnosti, slovem byl to člověk co společník i přítel v pravdě vzácný.

Takměř zimniční horlivost má v studiích nezůstala však na něho bez vlivu. Příklad můj vzbudil v něm podobnou horlivost. Dvou- nebo tříhodinná dopolední práce v kanceláři bývala vždy odbyta s jakousi nechutí; ostatní čas trávíval obyčejně v mé studentské mansardě nebo v mé společnosti v pražských veřejných knihovnách. Počal studovati totéž a tímže spůsobem jako já; ale v brzku předčil mne horlivostí i nadáním. Vynikalť nade mne bystrozrakem a soudností; nejzáhadnější sporné nebo problematické věci rozluštil často takměř hravě, a proto bylo mi v nejvyšší míře podivno, že člověk tak pružných a zdravých nervů mohl býti před lety trápen přízraky a viděními, které mohou míti základ jen v chorobě nervů vůbec. Příčina, která byla v podstatě tak zdravý system

nervovní povážlivým spůsobem vzrušila a v nepořádek uvedla, musila tudíž býti buď neobyčejná, byla-li náhlá, nebo v opačném případě působila na přítele neobyčejně dlouho. Nyní však byl přítel duševně úplně zdráv a nezdálo se, že by mohl býti zase tak snadno z duševní své rovnováhy vyrušen.

Zřídka sice, ale přece aspoň někdy podnikali jsme společně vycházky do okolí pražského. Kdysi k večeru, vracejíce se z jedné takové vycházky, octli jsme se u hřbitovů volšanských.

„Pojďme přes hřbitovy," pravil přítel.

Uposlechl jsem. Byl tichý srpnový večer. Slunce klonilo se k západu a zlaté paprsky jeho pohrávaly v temně zeleném listoví stromů, jež časem mírným větříkem vzrušeno, zašelestilo, jakoby na blízku několik osob přitlumeným hlasem hovor vedlo. Hřbitovy byly takměř pusty. Jen tu a tam meškal někdo stoje nebo kleče u některého rovu nebo náhrobku. Volným krokem ubírali jsme se mlčky podle sebe, až jsme se octli na jedné z postranních stezek. Přítel, jenž byl pozorněji než já prohlížel jednotlivé náhrobky, náhle se zastavil a ukázav rukou na náhrobek z pískovce nedaleko zdi podotknul:

„Viz! zde leží páter Schneider!"

Pohledl jsem na náhrobek. Byl to nevelký kříž s podobou Kristovou; kolem širokého rovu bylo nízké zábradlí z pískovce. Na širokém podstavci, na němž se vypínal kříž, byla dvě jmena: „Bernard Bolzano" a „František Schneider".

„Pamatuješ se ještě na pátera Schneidra?" otázal se přítel.

„Jakž bych se nepamatoval!" dím suše. „Věděl jsem sice, že byl pohřben do hrobu Bolzanova, ale nevěděl jsem, v kterém místě."

Přítel popošel blíže k náhrobku a rozhlednuv se kolem, spatřil ve zdi zazděnou tabulku tolikéž s jmenem Schneidrovým, kteráž tam byla bezpochyby zasazena dříve ještě, nežli byl Bolzanovi a jeho žáku pomník zřízen. Přítel přečetl tabulku a zadumal se. Nevyrušil jsem ho. Po chvíli mávnul odmítavě rukou a děl: „Eh! Zbytečno zachmuřovat se myšlenkou o konečném rozkladu těla v původní prvky, o vrácení se v pusté nic, z něhož jsme byli pošli . . . ."

„Znal's Schneidera dříve, než jsme jej poprvé spatřili co svého ředitele a katechetu?" otázal jsem se.

„Nesnadno říci," dí přítel. „Často se mi zdálo, že jsem jej kdysi před lety viděl a slyšel, ale s úplnou určitostí to tvrdit nemohu. A právě jen okolnost, že jsem se domníval poznávati v něm člověka, s kterýmž jsem se byl už jednou v životě setkal, byla příčinou zvláštního poměru, jenž mezi námi panoval; bálť jsem se škaredého pátera takměř jako nějaké příšery."

„Nepochopuju tvou bázeň právě tak, jako jsem si nemohl nikdy vysvětliti tvé chování o poslední návštěvě pátera Schneidra, která měla pro tebe tak osudné následky," pravil jsem na to. „Chtěl jsem tě sice již častokráte žádat za vysvětlení, ale pozoruje, že vyhýbáš se hovoru o tom skoro úzkostlivě, měl jsem za to, že máš důtklivou příčinu, aby se o tom nemluvilo a proto jsem se tě netázal."

„Děkuju ti za tvou šetrnost, ačkoli jí nyní po letech nebylo skoro ani potřebí," odpovídá přítel. „Nyní ti mohu všechno povědět, aniž bych se musil obávat, že živé připomenutí zvláštního případu onoho může míti pro mne nějaké nepříjemné následky. Chceš-li mne půl hodinky vyslechnouti . . . ."

„Ponechávám vše tvému vlastnímu rozhodnutí," přerušuju přítele.

Po těchto slovech obrátil se přítel od Schneidrova náhrobku. Volným krokem ubírali jsme se stinným stromořadím, jež vede středem hřbitovů.

Mlčeli jsme. Přítel byl zamyšlen. Na rozhraní druhého a třetího oddělení volšanských hřbitovů náhle se zastaviv, připomenul: „Neslíbil jsem ti právě, že ti budu vypravovat o své návštěvě u pátera Schneidera?"

„Ovšem že; ale není tomu déle než dvě nebo tři minuty."

„Odpusť, že jsem mohl hned zas pozapomenout," omlouvá se přítel; „zahloubalť jsem se opět v zpomínky — "

Nedokončil. K vyzvání mému usedli jsme na jednu z nečetných laviček na konci stromořadí. Před námi rozkládalo se třetí oddělení hřbitovů, k němuž se přijíždí od silnice černokostelecké. Jako všechna ostatní oddělení leží i toto na mírném svahu, a poněvadž na něm není stromoví a křoví v tak četném počtu jako na prvních dvou, přehledli jsme s místa, na kterém jsme byli usedli, takměř celé toto oddělení, v jehož středu stojí velký, temněšedě natřený kovový kříž s podobou Kristovou.

Po malé chvíli počal přítel vypravovati asi v tento smysl:

„Zpráva tvá, že páter Schneider intresuje se o mne a moji chorobu, která mne byla upoutala na lože po známém ti případu ve škole, nemálo mne překvapila. V souvislosti s dávnými mými zpomínkami z mládí přispěla zpráva ta nemálo k rozmnožení mého nepokoje a bázně, kterou jsem choval k Schneiderovi od okamžiku, když jsem jej poprvé ve škole spatřil. Tím můžeš si také snadno vysvětliti, proč jsem tě požádal, abys mne doprovodil k jeho bytu a na mne čekal, když mne k sobě pozval na pozdní dobu večerní. Pravou příčinu pozvání toho, ačkoli ležela skoro na snadě, ani jsem netušil a proto byly domněnky mé tím bizarnější a obavy v nejvyšší míře trapné. S tlukoucím srdcem zazvonil jsem u předsíně ředitelova bytu. Stará jakás ženština mi otevřela a jakoby věděla, že jsem skutečně osoba, kterou ředitel očekával, otevřela mlčky dvéře, vedoucí do salonu. Vstoupil jsem. Salon byl prostě, ale vkusně ozdoben; nábytek byl tmavé barvy. Uprostřed stál velký prostřený stůl, na němž hořela velká argandická lampa. V lenošce těsně u stolu seděl škaredý páter v černé klerice. Světlo lampy padalo přímo na jeho temně zarudlou tvář, v které se jevil neobyčejný poklid. Pravou rukou opíral se ředitel o stůl. Když jsem vstoupil, držel právě v ruce té nůž se stříbrnou střenkou a pohrával jím o hranu vkusného pleteného košíčku z tenkého, buď stříbrného nebo postříbřeného drátu. V košíčku bylo několik jablek celých a jedno nakrojené . . . Toť vše, čeho jsem si byl všimnul. Schneider, zaslechnuv nejspíše zazvonění, čekal patrně, kdo vstoupí; sivé, pronikavé oko jeho utkvělo aspoň upřeně na mé tváři, jakmile jsem se byl mezi dveřmi objevil. Pozuav mne, vstal a popošel mi několik kroků v ústrety.

„Již jsem se domníval, že jste na mé vyzváuí zapomněl," podotknul, snaže se drsný svůj hlas co možná zjemniti.

Chtěl jsem něco připomenout, ale Schneider mě

předešel řka: „Prosím, sedněte si!“ Při tom ukázal rukou na prázdnou stolici naproti křeslu, v němž byl seděl.

Usedl jsem; Schneider zaujal pak opět místo v křesle naproti mně. Chvíli jsme mlčeli. Čekal jsem, až mne ředitel osloví. Tento však několik minut zpytavě na mne pohlížel, na to přejel rukou přes čelo, jakoby si na něco zpomínal a děl:

„Vy jste byl churav, není-liž pravda?“

„Ano,“ dím.

„Nemohl byste mi povědít, ale co možná podrobně, jak se u vás choroba jevila od prvních symptomů, jaký byl její průběh a vůbec vše, co vám o ní utkvělo v paměti?“

Vyhověl jsem vyzvání tomu co možná nejsvědomitěji, ale přece dle všeho velmi primitivně; neboť Schneider každou chvíli mě přerušoval, tázaje se na věci a podrobnosti, kterých jsem pomíjel mlčením. Pověděl jsem vše, co jsem věděl i tušil.

„A chorobu vaši předcházel jakýsi přízrak, jakési vidění nebo cosi podobného, není-liž pravda?“ děl opět Schneider.

Přisvědčil jsem. Jakého druhu přízrak ten byl, Schneider se netázal. Zdálo se, že zajímá jej více spůsob, jakým se jevil, než přízrak sám, anebo že o přízraku samém zúmyslně nechce šířiti slov.

„Choroba vaše, kterouž předcházela vždy úzkost a bázeň, počala se tedy nápadněji jeviti v přítmí, v čas bouře a přízrak se dostavil posledně po intensivním zablesknutí,“ počal po chvíli páter. „Případ ten není osamělým. Tak na př. bával se slavný filosof francouzský Rousseau ve tmě jako dítě a důmyslný spisovatel anglický Hobbes nemohl býti ani okamžik bez světla, upadaje ve tmě v stav takměř šílený. Možná, že jest vám známo, že Caesar svíjíval se v čas bouře v křečích a dominikán a školastik Tomáš z Aquino že s úzkostí a bázní očekával blížící se bouři; ale méně bude vám známo, že vychovatel francouzského krále Ludvíka XIV. Lamothele-Vayer nebál se před bouří, ani když nejděsněji se rozzuřila a provázena byla nejstrašnějším hřímáním, kdežto zase v čas klidu nemohl snésti ani nejnepatrnějšího zvuku nebo tónu nějakého nástroje. Případů takových více méně zajímavých a nápadných je množství. U vás arci je případ kombinován. Přízrak váš zdá se připomínati přízraky umělcův. Pověsti, že rodička boží zjevila se malíři Lukášovi, když ji maloval, že bohyně krásy navštívila sochaře Praxitela v jeho dílně, že básník Tasso vídal výtvory své obraznosti před sebou a po celé hodiny se s nimi bavíval jako s přátely, že malíř Fiesolo a sochař Cellini vídali obrazy a sochy své živě před sebou jako ve skutečnosti, všechny tyto pověsti, ač zdánlivě pravdě nepodobny, mají přece jakýs pevnější základ. K pravému tvoření uměleckému nedostačí pouze nadání samo o sobě, nýbrž je potřebí, aby výtvor v duši vzniklý vystoupil před duševním zrakem umělcovým s překvapující živostí a pravdivostí. Avšak i jiné příčiny jako náhlé leknutí a tomu podobné mohou v duši lidské, vlastně v mozku učiniti takovou změnu, že vznikne určitá jakás představa, přelud. Tak stalo se francouzskému učenci Pascalovi, že ulekl se kdysi, když splašili se koně povozu, v němž jel a od toho okamžiku vídal vedle sebe často děsný přízrak pekla. Vše to jsou věci zcela přirozené a jenom pověra a bázeň přioděla je rouchem nadsmyslným. Viděti, slyšeti a vůbec smysly pojímati můžeme i tenkráte, když není zde skutečných předmětů, které v nás smyslný pojem vzbuzují, jen když se s nervy stane, ať již z příčiny jakékoli, tatáž nebo podobná změna. Neníť oko lidské než jakýsi druh fysikalního nástroje, podobného aparátu fotografickému. Člověk nevidí však okem, nýbrž předmět, na který se dívá, zrcadlí se obrácen v oku na sítnici a obraz jeho přenáší se prostřednictvím nesčíslných nervovních vlakének do mozku, kde vzniká představa. Cvikem nabýváme schopnost učiniti si představy, aniž by byly nervy zevně drážděny a od větší neb menší schopnosti té závisí živost a určitost těchto představ. Zpomínka jest prvním stupněm této schopnosti, pak přichází sen, kdy ústrojí smyslů více méně odpočívá, a v chorobách akutních jako při zánětu mozkových blán, při horečce atd. dostavuje se fantasování. Avšak i v době bdění a u člověka na pohled úplně zdravého mohou se státi v mozku takové změny, jaké tam vznikají obyčejně následkem zevních dojmů. Děje se to nejčastěji po prudkém rozčilení, po namáhavé duševní práci a za nedostatečného osvětlení. V temnu pupila oka vždy se rozšíří, aby propustila co možná nejvíce světla, ale právě tím jest naprosto nemožno, předměty kolem zcela určitě rozeznati. V mozku vznikne zpočátku představa mlhovitá a neurčitá. Člověk se namahá, aby viděl zřetelněji; tím dráždí se nervy, až podráždí se v takové míře, že vznikne v mozku představa jasná a určitá, ale přečasto buď tak milá nebo příjemná, že s rozkoší anebo tak podivná, bizarní, ba děsná, že později s hrůzou připomínáme si takovýto stav, jejž zoveme illusí. Vyšší, dokonalejší illuse, když totiž vznikne v mozku představa souhlasící úplně s představou, která by mohla za jistých okolností vzniknouti po dojmu zevním, zove se viděním.“

Páter Schneider umlkl. Z těchto slov, jež byly vlastně jakýmsi druhem soukromé, přátelské přednášky, poznal jsem příčinu, pro kterou mne byl k sobě pozval. Patrně nejednalo se mu o nic jiného než o duševní vyléčení mé. Vše, co mi byl právě sdělil, bylo mi tenkráte úplně novým a ačkoli jsem mnohé nepochopoval tak, jako snad později a nyní, působila slova ředitelova na mne konejšivě. Bázeň má byla takměř úplně ustoupila netušenému poklidu, k němuž se přidružil zvláštní jakýs pocit uspokojení. Bylo mi ale přece nesnadno, něco odpověděti; scházeloť mi slov.

V saloně panovalo ticho takměř hrobové, rušené jen jednotvárným zvukem kývadla velkých visacích hodin. Páter nespouštěje se mne očí, seděl nepohnutě ve svém křesle, jakoby čekal, zdali snad přece něco odpovím. Po delší přestávce počal pak opět mluviti sám.

„Dovedu podivný tento duševní stav oceniti; známť jej aspoň poněkud z vlastní zkušenosti. Pamatuju se zcela dobře, že z mládí, když jsem byl asi ve vašem stáří, ochuravěl jsem hlavně následkem přílišného napnutí duševního při namáhavých studiích zánětem mozkových blan. Počal jsem mluviti nesmyslné řeči, z kterýchž osoby, které byly kolem mne, soudily, že se mi zdá, jako bych byl kdesi v čarokrásné zahradě a utíkal před ohyzdným ještěrem. Brzo na to změnil se ještěr v překrásného, malinkého opeřence s velkým, zahnutým zobákem plným ostrých, jehlám podobných zoubků, mezi kterýmiž střelhbitě pohyboval se dlouhý tenoučký jazýček, jehož konec měl podobu rozžhavené kotvice. Místo křídel měl ope-

řenec dvě ploutve; nohy jeho měly podobu nohou lidských, ale na každém prstíčku byl místo nehtu dlouhý zahnutý drápek. Děsný a přece krásný tento tvor vznesl se do povětří a kroužil pak nad mojí hlavou jako káně, obletující vyhlídnutý svůj lup. Snášel se vždy níž a níže. Utíkal jsem, seč síly stačily. Nikdy netušená bázeň a úzkost svírala má prsa, a studený pot vyvstával mi na čele. Úzkost i bázeň rostly, čím více se podivný tvor ten ke mně blížil. Zdálo se mi sice, že bych jej mohl, kdyby se odvážil až ke mně, jedním mávnutím ruky zaplašit nebo chytit a tak neškodným učinit, ale přece jsem se ho bál, jako před několika okamžiky škaredého ještěra. Náhle však fantastické ptáče v kroužení ustalo, povzneslo se do výše takměř nedohledné, ale hned na to rychlostí blesku slítlo dolů a vřeštíc pronikavě jak podrážděný papoušek, zatnulo své dlouhé ostré drápky do mé lebky. Bolest jsem necítil žádnou, ale zdálo se mi, že drápky zaryly se hluboko do mozku, jejž rozdíraly. Netvor neustále vřeště, škubal mi vlasy a zdálo se mi, že znetvořeným jazýčkem svým střebá mi krev z hlavy. Cítil jsem nevylíčitelnou, úžasně rychle přibývající slabost. Běžel jsem sice neustále dále po písčitých stezičkách čarokrásnou zahradou, avšak nohy pode mnou klesaly, až posléze zůstal jsem státi jako přimrazen. Nemohlť jsem s místa. Úzkost má dosáhla nejvyššího stupně. Náhle však jsem se zpamatoval a sáhnuv ručе pravicí svou na hlavu, abych netvora buď zaplašil nebo polapil, vztáhl jsem ruku rovněž tak rychle nazpět. Zdáloť se mi, jako bych byl sáhl do řeřavého uhlí. Avšak od toho okamžiku cítil jsem se opět úplně volným; děsného netvora na mé hlavě patrně už nebylo a v pravici držel jsem trochu běloskvoucí pěny . . .

Na případ ten nepamatuju se sice tak živě jako na přízraky pozdější, když už jsem byl přestál krisi nemoci. Tyto však byly již obyčejnější, jako se dostavují při akutních nemocech vůbec. Vše kolem mne měnilo se v nejpodivnější, nejbizarnější netvory. Brzo se mi zdálo, že se přede mnou rozevřela bezedná propast, z které vystupoval zažloutlý kouř, z něhož vyšlehovaly červené plamínky. Nad kouřem vznášely se dětské hlavičky s křídloma u krčků a každým okamžikem padla některá z nich do propasti, odkud vždy zazněl divoký chechtot. Brzo zase jsem viděl před sebou písčitou planinu a uprostřed tančil dav kostlivců. Slyšel jsem zcela zřetelně, že kosti jejich haraší jako řehtačky, slyšel jsem též, že kostlivci výskají, ale tak divně, tak přidušeně sípavě, jako když člověku dech dochází. Náhle se mi zdálo, že kosti nohou a rukou změnily se v hady; kostlivci sklesli do písku na hromadu, z které pak na všechny strany plazilo se nesčíslné množství velkých i malých hadů. Větší část hadů těch hnala se proti mně. Chtěl jsem prchnouti; avšak nohy mi nesloužily, zůstal jsem bez pohnutí. Hadi plazili se již kolem mne. Náhle však se obraz změnil. Místo hadů viděl jsem po zemi spoustu špendlíků, jehel a drátků . . . . Podobných přízraků bylo mnoho; ale jak jsem již podotknul, nevynikaly nad obyčejnost.

I po letech, když jsem byl zdánlivě skoro úplně zdráv, měl jsem podobné vidění. Byl jsem tenkráte alumnem v pražském semináři. Soudruzi, kteří se mnou obývali tutéž celu, meškali právě na návštěvě u svých rodičů. Byl jsem po několik dní sám a zaměstnávaje se právě horlivě studiem legend, zahloubal jsem se v předmět tak, že jsem nějaký čas ani na procházku nevycházel. Jak jsem již připomenul, byl jsem zdráv až na nepatrné, přecházející návaly krve k mozku a ještě nepatrnější, skoro nepozorovatelnou ochablost ústrojí zažívacího, nutný a přirozený to následek nedostatečného pohybování se. Byl pozdní večer v měsíci prosinci. Venku byl tuhý mráz a v jizbě mé příjemné teplo. Seděl jsem za stolem, za kterýmž jsem byl skoro osm hodin nepřetržitě v studiu strávil. Cítil jsem sice jakousi ochablost, ale nedbal jsem toho; posléze počal jsem podřimovati, hlava má sklesla na stůl a jak se mi zdá, usnul jsem. Za nedlouho slyšel jsem podivný jakýs šramot, jakoby někdo přede dveřmi cely mé nohama dupal. Procitl jsem. Šramot se opakoval, ale byl slabší než dříve, načež se mi zdálo, jakoby někdo po špičkách vzdaloval se ode dveří. Chvíli jsem pozorně naslouchal, až nastalo zase hrobové ticho. Za nedlouho počal jsem dřímati poznovu a v dřímotě se mi zdálo, jakoby klepal někdo na okno. Opět jsem procitl. Klepání na okno sice se ještě asi třikrát opakovalo, ale záhy vše zase utichlo. V brzku zdříml jsem po třetí. Zdálo se mi, že slyším z dáli nápěv truchlivé písně, kterou mi za mých dětských let babička zpívávala. Nápěv ten zbudil v duši mé bolestné zpomínky; bylo mi nevýslovně smutno. V tom jsem slyšel zcela zřetelně vysloviti své jméno, čímž jsem procitl. Tentokráte však se mi zdálo, jakoby byla cela naplněna hustou mlhou. Nemohlť jsem skoro ani rozeznati obraz rodičky boží na stěně proti mně. Zadíval jsem se na obraz bystřeji. Viděl jsem mlhavé obrysy jeho, ale přece se mi zdálo, jakoby se byla rodička boží na obraze pohnula. Zmocnila se mě úzkost. Pot vyvstal mi na těle. Počal jsem se chvěti. Chtěl jsem povstati, avšak nohy mé byly strnulé; chtěl jsem vzkřiknouti, ale hlas mi uvázl v hrdle. V tom se mi zdá, že rodička boží vystupuje z obrazu a za několik okamžiků viděl jsem ji těsně před sebou. Držela Ježíška v náručí a smutně, nevýslovně truchlivě dívala se na mne. Po chvíli se mi zdálo, že ztrácí se zas v mlze, že mlha řídne, až spatřil jsem opět obraz viseti nepohnutě na stěně, kde visel již od nepamětných dob. Zpamatoval jsem se úplně; ale úzkosti, která se mě byla zmocnila, nemohl jsem se zbaviti po celou noc . . . . ."

Po té páter Schneider opět na několik okamžiků se odmlčel, načež, když jsem ani slovem neodpovídal, pokračoval:

„Případ, který jsem vám právě vypravoval, je sice velmi prostičký, ale uvedl jsem jej, poněvadž je pravdivý. Nejednáť se mi o vylíčení nějaké podivnosti, nýbrž o konstatování pravdy a chci tím říci jen tolik, že všechny takové přízraky, byť sebe neobyčejnější a zdánlivě nevysvětlitelné, jsou zcela přirozenými následky nějakého podráždění nervů. Život samotářský, asketický, život četných tak zvaných svatých církve katolické poskytuje dostatečných dokladů. Život v pošmurných klášteřích nebo život trávený z velké části v chladných, nevlídných chrámech, nemohl býti než hlavním zřídlem nesčíslných přízraků, vidění a zázraků, kterýmiž jsou legendy svatých a světic tak prebohaty. Ostatně bylo také úmyslem jistých kruhů, aby zbudily posvátnou hrůzu u obecného lidu, jejž by nebyly mohly jinak ovládat, než udržováním v bázni a úzkosti před nadsmyslností. Avšak doby, kdy se tak snad díti musilo, dávno minuly; nyní už není potřebí, líčiti věci zcela přirozené, jakoby byly nadpřirozenými, nyní by bylo hříchem nepromijitelným, stavěti se na odpor nezvratným vymoženostem věd,"

Škaredý páter umlkl a vstav počal přecházeti po saloně. Zdálo se mi, jakoby jej byla poslední jeho slova poněkud rozčílila. Přecházel prudce, dívaje se upřeně před sebe na zem, jakoby vzpomínal, jak by mi ještě něco řekl, co snad se mu zdálo býti příliš smělým. Avšak i mne byl dřívější můj klid opustil. Nelíčené vypravování Schneidrovo bylo na mne učinilo hluboký dojem. Pocítilť jsem v průběhu jeho v podstatě vše, co byl asi vypravovatel sám pocítil v okamžicích svého vidění. Pozoruje nynější jeho rozčilení nemohl jsem se ubrániti vždy víc a více se zmahajícímu nepokoji, jenž změnil se za nedlouho ve zvláštní druh na nejvýš trapné úzkosti. Cítil jsem, že krev má počíná vříti, že vstupuje mi k hlavě a působí lebýnkou závrať.

Znenadání zastavil se páter Schneider přede mnou. Čelo jeho bylo svraštěno; sivé, pronikavé oči takměř vášnivě rozjiskřeny. Několik okamžiků díval se na mne upřeně, jakoby chtěl proniknouti v nejtajnější záhyby mého srdce, na to sebou prudce pohnul a děl:

„Ještě jednou a sice roku 1848 stalo se . . .“

Tentokráte nedomluvil. Poznovu se odmlčev počal opět prudce přecházeti po saloně, mumlaje cosi nesrozumitelného.

Pronešení těchto několika slov působilo však na mne spůsobem neodolatelným; zbudilť v duši mé dávné vzpomínky a vše, co zdálo se mi býti dříve pouhou domněnkou, nabylo náhle úplné pravděpodobnosti.

Schneider však mi neposkytl času k reflexím. Drsný, apathický hlas jeho ozval se poznovu. Promluvilť v tento smysl:

„K nepochopení, že možno ještě na počátku druhé polovice devatenáctého století konstatovati takřka úplné vítězství pověry nad zdravým rozumem nejen u lidí nevzdělaných, nýbrž i u vzdělanců. Tradice, vychování a vyučování ve školách hrajou v tom arci úlohu hlavní. Otažte se kohokoli ze svých známých, optejte se mužů nepředpojatých a sebe srdnatějších na pocit, jaký se jich byl zmocnil, když musili za noční doby ztráviti několik hodin o samotě u mrtvoly nebo na hřbitově nebo v pošmurném chrámě nějakém a povědí-li vám upřímně, zhrozíte se u většiny z nich hrůzy, kterou byli pocítili. A přece je mrtvola již jen bezduchým předmětem, hřbitov pouhým sadem a chrám pouhou budovou, jako kterákoli jiná, v které zcela klidně noci trávíme. Vizte jen obraz ukřižovaného spasitele tamo na stěně.“ . . .

Po těchto slovech ukázal na stěnu za mne a odmlčel se. Obrátiv se spatřil jsem na stěně na velkém ebenovém kříži dřevěnou podobu Kristovu takřka v doživotní velikosti. Byla pracována velmi dovedně; ale v zažloutlém osvětlení olejové lampy měla výraz takměř příšerný. V nakloněné tváři jevila se přísnost a pošmurnost; tělo, patrně z lipového dřeva mělo ráz skutečné mrtvoly.

Páter Schneider měl pravdu. Nemohl jsem se ubrániti pocitu hrůzy. Zachvěl jsem se, a Schneider zachvění to spozoroval.

„Od nepamětných dob,“ pokračoval po malé přestávce, „pracovali jednotliví osvícenci proti takovémuto nepravému pojímání světa, ale nic naplat. Přírodozpytci, filosofové i básníci podrývali poznenáhla půdu pod bůžkem pověry; v tisícerých spisech proveden přesný, nezvratný důkaz, že neděje a nedělo se na tomto světě pranic spůsobem nadpřirozeným, nýbrž vše jen dle určitých, byť i doposud z velké části nevysvětlitelných zákonů přírodních; největší duchové všech vzdělaných národů zápasili na tomto poli, ale výsledek veškeré jejich dosavadní práce je poměrně velmi nepatrný. Připomeňte si jen nynější Francii a přece se může národ francouzský jako málo který jiný vykázati muži, kteří v tomto směru učinili vše, co bylo vůbec možno. Na doklad toho uvedu vám u volném překladu jen několik veršů z básně nejslavnějšího lyrika francouzského, jež se mi těchto dnů dostaly náhodou do rukou.“

Po té přistoupil Schneider k malému stolku u okna, na němž leželo několik knih a vzav jednu z nich otevřel ji a četl z ní, vlastně namáhavě překládal několik veršů. Tenkráte arci jsem nevěděl, jaká kniha to byla a také jsem si citované verše nepamatoval do slova, ale smysl jejich utkvěl mi v paměti a v pozdějších letech podařilo se mi knihu i citat ten vyhledati, tak že jej mohu nyní opakovati. Překládalť Schneider připomenuté místo asi v tento smysl:

„O Kriste! Nejsem z těch, již krokem třesoucím
plíží se v zádumčivé chrámy k modlitbě;
ni z těch, již putujíce ku Kalvarii
skroušeně líbají tvé nohy krvavé.
Nevěřím, Kriste, v svaté slovo tvé;
přišelť jsem pozdě v přestárlý ten svět . . . .
— — — — — — — — — — — —
Duch časů minulých, po troskách lásky bloudě,
u věčnou noc srazí tvé zvrhlé anděly!
Golgoty hřeby, Kriste, sotva udrží tě.
Pod božským tělem tvým je půda podryta.
Tvá sláva, Kriste, hyne! Božské tělo tvé
na ebenových křížích v prach se rozpadá . . . .

Nespouštěje se mne očí odložil Schneider knihu a postaviv se těsně proti mně pravil dále dutým přitlumeným hlasem:

„Pozoruju, že na vás slova má učinila zvláštní dojem. Také pohled na tento kříž zde na stěně nemohl zůstati na vás za poměrů, v kterých se právě nalézáte, bez účinku. A přece kříž ten i podoba Kristova na něm není než pouhé dřevo, bezduchá látka, kterou každý den vídáme, ovšem že za jiných okolností a v jiných tvarech. Ale kdož medle, jenž byv vychován ve víře katolické a později třeba vědami se zanášel, kdož medle odvážil by se v pozdní době noční, jako nyní, strhnouti bezduchý obraz vykupitelův s kříže toho? Komuž by netanulo na mysli, že by tím spáchal čin nepromíjitelný, čin, kterýž by sám ukřižovaný strestal bez odkladu? A přece každý z nás ví, že dřevěné tělo Kristovo na kříži necítí, jako jest bez citu tento nůž zde na stole.“

Po té uchopil Schneider nůž, na stole ležící a přistoupiv kvapně až těsně ku kříži na stěně dodal:

„Kdyby tomu bylo jinak, musila by vystříknouti krev . . . .“

A prudce, jednou ranou zarazil nůž do prsou Kristových . . . .

Po ráně následoval dutý zvuk jako temné, přidušené zaúpění. Nůž trčel v prsou Kristových, a škaredý páter stál bez hnutí vedle kříže, dívaje se na mne upřeně a přísně jako člověk, jenž byl právě provedl nezvratný důkaz.

„Nuže, proč nevystříkla krev?“ pravil po malé chvíli a obrátiv se ku stěně chopil nůž a několikráte jím prudce zalomcoval, jakoby jej ještě hlouběji vrážel do prsou Kristových.

Nemohl jsem odvrátiti zraků svých s kříže. Nůž

trčel v prsou Kristových doposud; ale zdálo se mi — buď to byl klam smyslů nebo skutečnost — jako bych pod nožem na Kristově zažloutlém téle pozoroval několik kapek čerstvé krve.

Výkřik zděšení vydral se mi mimovolně z prsou. Prudce vyskočil jsem se stoličky, na které jsem byl až dosud seděl. Chvěl jsem se na celém těle; nohy mé byly takřka bez vlády. V tváři a vůbec v celém vzezření mém musila se značiti hrůza v nejvyšším stupni, neboť sám Schneider, jenž byl rychle ke mně blíže přistoupil, jevil překvapení, ba leknutí. V okamžiku tom jsem si připomenul, že na mne čekáš venku před domem, že ti mohu dát umluvené znamení. Sáhnul jsem do kapsy po kamenu . . . .

„Co to? Jakž možno, aby měl chladný, střízlivý výklad můj takovýto účinek?“ zvolal páter Schneider náhle přísným hlasem přistoupiv ke mně; ale hned na to, jakoby se byl vzpamatoval, dodal co možná přívětivě: „Utište se, příteli, upokojte se; nechtěl jsem vás polekati.“ . . . .

Schneidrovo oslovení zdrželo mne na okamžik, že jsem ti nedal ihned umluvené znamení; ale kámen držel jsem stále v ruce.

Schneider ucouvnuv několik kroků ode mne pokračoval:

„Nebuďte přece blahovec! Kdyby zde skutečně bylo ve hře něco nadsmyslného, musilo by se přece díti něco jiného, nežli se děje. Vizte jen! Vždyť Kristova podoba visí zde na kříži právě tak bez hnutí a bez ducha jako dříve a o krvi, která nám měla býti znamením, není ani památky.“

Při tom ukázal pravou rukou ku kříži a hned na to rukou tou prudce mávnul proti mně. Zdálo se mi, jakoby mi bylo několik vřelých kapek stříklo do obličeje. Rychle přejel jsem si levou rukou tvář a mimovolně pohledl jsem do dlaně. Tentokráte nebylo žádné pochybnosti více; setřelť jsem s tváře své — krev . . . . Výkřik zděšení vydral se mi opětně z prsou a současně letěl kámen, jejž jsem držel v pravici, do okna. Rozbité sklo zařinčelo. Zvukem tím poněkud vzpamatován, napnul jsem veškery své síly a vyrazil jsem ze salonu. Slyšel jsem za sebou kroky Schneidrovy a přitlumené volání; ale zděšení a hrůza hnaly mne dále. Seběhl jsem přes schody a nedbaje tebe, jenž jsi mi dle úmluvy na dané znamení spěchal ku pomoci, běžel jsem dále. Co dělo se se mnou později, je ti známo.“ —

Přítel umlkl. Mezi tím, co byl vypravoval, bylo se poněkud setmělo. Na šedé obloze, která byla jen na západě ještě poněkud zarůžovělá, počaly se již roztřepetávati hvězdy a šeré stíny rozkládaly se po hřbitově. Kolem nás panovalo hluboké ticho. Jen časem zašelestil větřík tajemně v hustém listoví stromů a pohnul smuteční vrbou některou, která se mírně rozkývala, aby po chvíli svislé haluze své spustila zas bez hnutí k hrobu, nad kterýmž stála. Přívětivo, ba příjemno bylo na tomto místě staletého stlívání tisícův lidských těl; ba ani kříže a bizarní pomníky s vkusnými i nevkusnými sochami nebyly celkovitému dojmu na ujmu. Jen velký masivní temnešedý kříž stojící asi čtyřicet kroků před námi měl v šeru večerním ráz pošmurný a nevlídný. Podoba Kristova, jsouc obrácena čelem k severu, byla zpola osvětlena jemným, žlutavězarůžovělým přísvitem hasnoucích červánků od západu, kdežto druhá polovice směrem k východu nalezala se v temnu. Tvář Kristova měla v podivném osvětlení tom výraz pošmurné, nevlídné trpkosti.

Vedle mé sedící přítel vše to nepozoroval. Skončiv své vypravování podepřel ruce lokty o kolena a ukryl tvář svou v dlaních, jakoby se byl zamyslil. Přál jsem sobě sice bližší vysvětlení některých momentů, ale přece jsem přítele nevyrušil. Po několika minutách obapolného mlčení chtěl jsem ho přece oslovit, ale pozornost má byla upoutána k zvláštnímu, neočekávanému úkazu. Již ku konci přítelova vypravování cítil jsem po nějaký čas jakýsi podivný dusivý dým. Rozhledl jsem se sice několikráte kolem sebe, ale kromě lehýnkého mžení opodál nepozoroval jsem pranic nápadného. Nyní pak se mi zdálo, jakoby šero na hřbitově panující měnilo se poznenáhla v žlutavý, pak v zarůžovělý přísvit jitřní. Změna ta děla se tak povlovně, že jsem ji sice několik okamžiků pozoroval, aniž by mi napadlo pátrati po příčině. Náhle však zarůžovělý zásvit změnil se v rudou zář, která mžiknutím oka osvítila hřbitov, jenž v nenadálém tomto osvětlení nabyl rázu takměř příšerného. Tuše příčinu zcela přirozenou vstal jsem a ohlednuv se na zad spatřil jsem, pokud bylo možno skrze stromoví rozeznati, že na nedalekém poli stojí stoh obilí v plameni. Také přítele vyrušila nenadálá tato změna z jeho zadumání, ale vyrušila jej náhle. Vyskočilť prudce s lavičky a plaše, ba divoce rozhlížel se kolem sebe; neboť plamen byl v okamžiku tom vyšlehl vysoko do výše a téměř oslňoval.

„Co to? Co se děje?“ zvolal přidušeným hlasem. Ale hned na to zavrávoral a zachytiv se o strom, sklesl zase na lavičku, s které byl vyskočil.

Naklonil jsem se k němu; ale nežli jsem promluvil, vztýčil se přítel poznovu.

„Což nevidíš tamo před námi kříž?“ pravil chvějícím se hlasem.

„Vidím,“ odpovídám.

„A na něm ten děsivý přízrak,“ pokračuje přítel. „O ne, ne! To není Kristus, to není tvář muže — toť dívka — čarokrásná, spanilá, ale na smrt bledá dívčí tvář . . . . Na hlavě má korunu a od té vlaje dlouhý, řasnatý bílý závoj, v němž třpytí se množství drobných hvězdiček . . . . Dva vrkoče tmavých vlasů splývají jí přes ramena až po pás . . . Viz jen, jak lahodně, jak milostně se usmívá, ač trpí — nevyslovně . . . . Ne, ne! To není, to nemůže býti Kristus! To není tvář muže, toť nevýslovně sladká tvář panny . . . .“

„Probůh, jen se vzpamatuj,“ konejším přítele; „vždyť pak vše, o čem mluvíš, je pouhý klam.“

„Ne, ne! Jen pohledni na kříž pozorněji!“ volá přítel hlasem úzkostlivě rozechvěným. „Což nevidíš, že na kříži není rozepnuta nahá mrtvola Kristova, nýbrž v bolesti se svíjející útlé tělo dívčí ve vybledlém žlutavém rouchu ženském, tělo panny s tváří milostných tahů, ale zhyzděnou hustým, tmavým, plným vousem . . .“

„Ty šílíš!“ vzkříkl jsem.

„A viz! právě pohnula útlou nožkou a shodila lesklý zlatý pantoflíček pod kříž,“ zvolal přítel, vztýčiv se a ukázav rukou ku kříži.

Pohledl jsem na okamžik na kříž. Místo přítelem líčeného přízraku spatřil jsem na něm rozepnutou mrtvolu Kristovu jako před tím; jen výraz tváře Kristovy, která

se nalézala nyní v úplném osvětlení, nebyl tak pošmurně a nevlídně trpký jako dříve.

„Vzpamatuj se, vzpamatuj!“ dím k příteli, jenž stál podle mne, dívaje se upřeně na kříž před námi.

Neodpověděl.

Vzal jsem jej za ruku.

„Kdo se mne dotýká?“ zaúpěl přítel bolestně a prudce se mi vytrhnuv rozběhl se směrem ku kříži. Sotva však učinil několik kroků, sklesl na zem. Přiskočil jsem k němu, ale pomoci mé nebylo už potřebí. Přítel vyskočiv se země, obrátil se a rychle pospíchal touže cestou, kterouž jsme byli přišli.

Několik okamžiků díval jsem se za ním, jsa na rozpacích, mám-li ho následovati čili nic. Rozhodl jsem se pro první a pospíšil jsem za ním; ale za nedlouho jsem nabyl přesvědčení, že přítele již nedohoním.....

* * *

(Pokračování.)

Kdys v lidstva svatých závětech jsem čet . .

Kdys v lidstva svatých závětech jsem čet',
že tam, kde k nebi trčí Himalaje,
těch zubožených lidí zpěvný ret
z lahodných čarozvěstí sílu ssaje.

Tak praví se: ten jestiť duší spěch,
než v plném lásky blaženství se znají,
že v nehynoucích žití pramenech
v osmeru obdobách se potkávají.

A tak i já snad prškem v slunci dlel,
než dolů jsem se nesl zlatým letem,
na ústech poupěte jsem poutkvěl —
a hle, tvým milost vstříc mi dechla retem.

A věky přešly — byl jsem jezerem,
tys v středu jeho leknínem se chvěla,
má touha křišťálným tě ramenem
na rozvinĕná ňádra uvíjela.

A prchla staletí, já skalou stál,
tys milým pramenem se v nitru kryla,
klín blesku náhle v prsa se mi vtkal —
tys perlami tu ránu vyléčila.

A bílým obláčkem jsi byla pak,
já žhavou duši v jižním ukryl vánku,
a závistí se zjitřil slunce zrak,
když jsem tě náhle slíbal do červánků.

A opět zavát stalet drahný čas,
ty bílou kalinou jsi květla v pláni,
já — tažné ptáče — přinesl ti vzkaz,
a sladce probouzel tě v době ranní.

A zase k věkům uchýlil se věk,
tys palmou byla, ana hlavu níží,
já lianou se k tobě vzpínal vděk
a pasu kol ti vinul páže svíží.

A zase za věkem věk v propast kles',
tys byla rybkou v temné lesa tůni
a já tě šumným prondem ruče nes'
z těch chladných stínů zlaté na výsluní.

A v posled zrodil jsem se v bledý stín,
jejž k tiché pouti večer luna vzruší
a tebe vílou hostil lesa klín —
my zřeli se — a jedinou jsme duší. —

Adolf Heyduk.

Slovo o krásovědě.

Podává Dr. *Otakar Hostinský.*

(Dokončení.)

rci nejedná se při umění výtvarném toliko o barvy, nýbrž také o tvary; však i zde smí se věda již honositi mnohým pěkným výsledkem. Symbolické a mystické výklady ustupují konečně přesnému bádání fysiologickému a psychologickému, které nás poučuje, že jsou to pohyby svalů (oka nebo ruky), jimiž sestrojujeme své obrazy prostorné a že sestrojení to jest duševním úkonem i v nejjednodušších příkladech dosti složitým. Důkladnější proskoumání svalů očních a jich činnosti prospělo zde na př. mnohem více, než celá řada důmyslných spekulací o jakémsi mystickém nebo symbolickém „významu“ jistých tvarů prostorných. Že zde, jakož i v optice, stojíme na půdě, která připouští poměrně přesné experimentování, jest ovšem výhoda neocenitelná.

Než, jedna věc byla (a částečně dosud jest) příčinou stálého podceňování všech těchto bádání, týkajících se „smyslové“ stránky krásna, tedy poměrů zvuků, barev, tvarů atd. Zdá se totiž, že v očích mnohých lidí znectívá ji přespříliš — sousedství smyslně příjemného. Dissonance zvuků hudebních je téměř nerozlučně spojena s pocitem nepříjemnosti, způsobené drsnými záchvěji; u barev je „přízvuk“ pocitů sice mnohem slabší, přece však jemně vytříbené oko trpí křiklavě neladným sestavením barev právě tak, jako hrubým pokleskem proti symmetrii. Proto mnozí aesthetikové přidělovali této „smyslové“ stránce krásna úlohu nejpodřízenější, žádajíce na uměleckém díle lahodnost smyslového zjevu jakožto nějaké nutné zlo, t. j. jenom proto, že uskutečnění a sdělení „idealních“ záměrů uměleckých bez pomoci smyslů jest naprosto nemožné, i nezapomínali poukazovati s přísnou tváří varujících moralistů k líbeznosti smyslového dojmu co k nebezpečnému skalisku, na němž prý se vyšší směr idealní snadno rozkotati může. Takové názory spočívají na předsudku vědeckým snahám právě nejméně přístojném. Což na tom záleží aesthetice, když krásno v jistých oborech hluboko zasahuje do světa hmotného? Vždyť není to nikterak látka sama, která o ceně aesthetické rozhoduje, nýbrž forma této látky; nejedná se tudíž o to, jakého druhu představy skládají se v umělecké dílo, nýbrž jedině o to, v jakých (aesthetických) poměrech to činí. Klásti duchovou stránku uměleckého díla co „vyšší“, t. j. cennější a hodnější nad „nižší“ stránku smyslovou, to zajisté smí právem činiti

paedagog, moralista, — třebas i kulturní historik — aesthetikovi to neslušť. Ano, právě smyslový obor, tedy říše zvuků, barev a tvarů, zasluhuje především pozornost a péči aesthetikovu, poněvadž jedině tento obor poskytuje nám netoliko nejjednodušší a tudíž psychologickému rozboru též nejpřístupnější záhady, nýbrž díky svému těsnému spojení s vědami přírodními zároveň i nejspolehlivější, nejpevnější základy. Ostatně právě výsledky nejnovějšího bádání zejmena v oboru optiky a akustiky poučily nás, že mezi krásným a příjemným nezeje ona černá, nepřestupná propast, kterou tam mnozí aesthetikové spatřovali. —

Že pokrok přírodních věd valně posloužil základní theorii jak hudebního, tak výtvarného umění, nebude nikdo popírati; ale snad namane se za to leckomu otázka: kde nalezneme v moderní vědě pevný, solidní základ pro theorii umění básnického? Na otázku tu hleděl jsem alespoň částečně odpověděti v těchto sloupcích článkem „Darwin a drama“. Co jest především látkou básníkovou? Člověk; a ten zajisté co bytost přírodní podroben jest i tělem i duší zákonům přírodním. Život jeho je tedy předmětem vědy přírodní právě tak, jako jeho tělesné ústrojí — a z pestrých zjevů života toho čerpá básník. Arci krása básnická nespočívá v látce samé; avšak spočívá v ní mnohá podmínka těch neb oněch krásných forem a znáti důkladně svou látku znamená pro umělce tolik, jako: vládnouti jí. Však i přímo k formě umělecké mohou se vztahovati výsledky moderní vědy; pomýšlím zde na psychologickou stránku umění. Jeť známo, že umělec jest u tvoření svém vázán též pravidly čistě psychologickými, spadajícími docela mimo vlastní obor aesthetický; avšak nejenom obecný názor, nýbrž namnoze i školská aesthetika tato psychologická pravidla nedoceňuje a zneuznává. Článkování a rozvržení uměleckého díla, jako i již ustanovení jeho celkového trvání; šetření jakési živé rozmanitosti a varování se veškeré nudné jednotvárnosti; obezřelé hospodaření silou dojmu a stupňování jeho na určitém místě a v určitou dobu; shoda mezi současnými dojmy, jestli že více umění sdruženo jest ku společnému dílu — — — to všechno nezakládá se vlastně na pravidlech aesthetických, nýbrž jedině na pokynech, jež nám dává psychologie, poučující nás o vlastnostech a mezích naší vnímavosti. A to ovšem neplatí pouze o básnictví, nýbrž o umění vůbec. Patrno z toho, jaký úkol v oboru nauky o umění má duševěda. I zde uvádím opět jmeno Herbartovo; a sice nejen proto, že myslitel ten bez odporu patří mezi první zakladatele přesné novověké psychologie, nýbrž i proto, že sám důležitost vědy té pro theorii umění trefnými slovy takto naznačil: „Zkrátka: je to duševní mechanismus, který by všichni umělci měli studovati z téže příčiny, pro kterou malíři a sochaři oddávají se studiu pitvy — ne, aby se naučili tvořiti krásné, nýbrž přirozené. Neboť ten způsob přirozenosti, jenž průběh duševního mechanismu napodobí, jemu odpovídá a tím právě jej povzbuzuje, — žádáme na každém uměleckém díle především jiným; a to vyjadřujeme prostě takto: umělecké dílo má živým býti a účinkem svým oživovati.“ — —

Jiný velký obor, z něhož aesthetika může čerpati mnohý vydatný podnět, jest obor historický. Především jedná se arci o dějiny umění; avšak nelze si od nich slibovati celý a plný užitek, pakli nejsou v nejtěsnějším spojení netoliko s kulturním dějepisem, nýbrž i s anthropologickým národopisem, s jazykozpytem, s bájeslovím, s psychologií národů, se zeměpisem, ba v jistém ohledu i s geologií. A to jsou většinou vědy po výtce moderní. Nejpoučnějším pro aesthetika bude patrně studium vzniku a vzrůstu umění, tedy především studium doby předhistorické. Bylo by však velice pochybeno, kdybychom aesthetiku nepovažovali za nic jiného, než za souhrn pravidel vytěžených přímo z dějin umění; jednostrannost a neúplnost nauky o umění byla by pak nutným následkem takového stanoviska. Ale dějiny umění poskytují aesthetice nevyčerpatelnou zásobu nejrozmanitějších a nejzajímavějších záhad, jichž historický rozvoj namnoze dosti pohodlně stopovati lze až k nejjednodušším, nejpřístupnějším začátkům, kdežto obmezeni uměním současným stáli bychom přede zjevy, které zdají se jakýmsi zázračným způsobem vycházeti z tajuplných hlubin genia uměleckého, jako obrněná Athena z hlavy Jovišovy. Nic nechrání nás přepjatého mysticismu aesthetického tak, jako vědomí, že každý jednotlivý zjev umělecký jest článkem nepřetržité řady, vyvynující se od nejjednodušších začátků způsobem zcela přirozeným dle zákonů mnohotvárných sice, ale naprosto neporušitelných. Že aesthetikovi posloužiti mohou toliko srovnávající dějiny umění, k nimž mimo vlastní „historické“ skoumání přibrati musíme i znalost uměleckého ruchu mezi divochy dosud na nejnižších stupních osvěty stojícími, jakož i pozorování prvních uměleckých pokusů dětských, jest na bíledni.

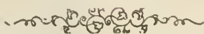
Křivdilo by se ostatně aesthetice tvrzením, že si dějin umění naprosto nevšímala. Než, všímání si to dělo se tak nedostatečně a jednostranně, že krasověda za dějinami umění vždy valně pokulhávala. Hleďme na př. k dějinám umění řeckého a římského, jemuž přece aesthetikové více pozornosti věnují, než kterémukoliv jinému. Již dávno byla objevena a proskoumána celá řada mistrovských děl z doby nejvyššího rozkvětu hellenské plastiky — ale aesthetika ještě dlouho lpěla na stanovisku dnů Winkelmannových a Lessingových, jimž vrcholem klasického sochařství zdáti se musila díla dob pozdějších, zejmena římských. Dále jest známo, že v aesthetických spisech dosti často nalézáme přílišné nedoceňování jak malířství tak i hudby starých Řeků, ba namnoze i úplné zneuznání jejich divadelního umění, a to všechno přímo proti nezvratným novějším výskumům archeologickým. Pokud se jedná pouze o uvádění příkladů, nezáleží arci mnoho na takovýchto poklescích; však stávají se z nich smrtelné hříchy, jakmile na základě mylných názorů historických budují se důležité theorie. Poučným případem jest polychromie klasického umění. Náhledu, že staří Řekové barvili svoje stavby i sochy, opírali se nejrozhodněji aesthetikové a též mezi důvody filologů a historiků přidělena byla aesthetickému stanovisku vždy nejpřednější úloha: považovalo se to za uražení veličenstva hellenského genia uměleckého, připisovati mu podobné „barbarství“. Odkud pak to rozhorlení? Aesthetické dogma, že barva jest úhlavním nepřítelem plastické nebo architektonické formy, odvozené právě z domnělé jednobarevnosti klasického sochařství a stavitelství, bylo velice ohroženo, musilo tudíž proti novým náhledům zoufale bojovati „za život“. Arci byl by mohl krasovědě již pouhý pohled na umění mnohých jiných národů starého i nového

věku uspořiti tento nemilý spor s neustupnou historií: skoro všude totiž spatřujeme rozvoj, beroucí se směrem k polychromii. Než, zde se objevuje opět slabá stránka našich aesthetických názorů. Jenom Řekové a Římané mají privilej, býti nadáni uměleckým vkusem; mezi nimi a ostatními starými národy zeje černá propast, již aesthetikové ani ve snu nechtějí překročiti. Ovšem je zde spoluvinnicí též historie umění; neboť i ona nedoceňuje všechno, co není „klasického" t. j. řeckého nebo římského a poděluje svou přízni nanejvýš ještě Aegypt a Assyrii. Vždyť v jisté nejnovější německé „Rukověti antického umění" (od L i l i e n f e l d a) vedle Řeků a Římanů trpěni jsou toliko Aegypťané a oddíl o jejich umění končí omlouvajícím tuto neomluvitelnou kusost citatem G o e t h o v ý c h slov: „Čínské, indické, aegyptské starožitnosti jsou vždy jenom kuriositami; činíme dobře, když sebe a svět s nimi obeznamujeme; k mravnímu a aesthetickému vzdělání však prospějí jenom málo." Z více než dobré polovice je náhled ten pouhým předsudkem, jenž přede tváří skutečných dějin umění nikterak obstáti nemůže. Jak zcela jinak, než toto velkopanské pohrdání vším, co tradicí není kolkováno, zní pozoruhodná slova, jež pronesl G. S e m p e r: „. . . Mnozí obdivovatelé klasičnosti, v nichž smysl pro velikost a pro rozmanitost krásna nepřebývá od přírody, nýbrž kteří se do nadšení pro krásu vlastně teprvé vštudovali, octnuli se z předsudku a z nedostatku samostatného vkusu ve svrchovaném opovrhování tak zvaného barbarského umění, nevšímajíce si obdivu, s kterým Hellenové sami, jako Herodot, Xenofon, Ktesias, Polybios, Diodor a Strabo, pohlíželi na velikost a ladnost těchto barbarských výtvorů. Souhlas hellenských spisovatelů nejlepší doby o památkách Asie a Aegypta mohl poučiti o jejich ceně a za nedostatku vlastního úsudku měl důsledně tento rozhodčí soud hellenský sloužiti jako měřítko při odhadování oněch děl. Avšak našinci hellenštěji smýšlejí, než Hellenové sami, přebarbarisují barbarství a myslí při tom na jakýsi druh zvláštního lidožroutství, ačkoliv (barbarství) značí toliko protivu, která nebyla původně mezi povahou řeckou a neřeckou, nýbrž teprvé nastala, když dávno připravovaný výkvět všeobecné vzdělanosti antického lidstva byl se rozvinul na půdě Hellady." Netřeba zde dalších výkladů; tolik je jisto, že aesthetika musí zcela jinak postaviti se naproti dějinám umění než dosud činívala. A způsob, jakým z přebohaté látky, těmito dějinami poskytované, těžiti možno, ukázal S e m p e r sám ve svém klasickém díle „O slohu", které druhý svůj název „Praktické aesthetiky" zajisté zasluhuje právem nejplnějším. —

Konečně budiž krátce poukázáno ještě k dvěma naukám, podstatou svou docela moderním, které netoliko pro historickou známost nejstaršího b á s n i c t v í, nýbrž i pro jeho aesthetickou theorii mají zajisté velkou důležitost. Jsou to s r o v n á v a c í j a z y k o z p y t a b á j e s l o v í, ovšem v těsném spojení s „p s y c h o l o g i í n á r o d ů." Čím menší je v jazyku zásoba slov, tím více musí se napínati fantasie, aby nějaký nový předmět pojmenovala; mane vyhledává pak všeliké nahodilé nebo i podstatné podobnosti a tvoří namnoze nový výraz pomocí starých slov, vzatých ve smyslu přeneseném, metaforickém. Vzpomeňme si jenom na prostonárodní názvy mnohých bylin a zvířat; jsou mezi nimi překvapné poetické obrazy, za něž by se věru ani nejgenialnější básník nemusil styděti. A čemu původně byla naučila nouze, to pěstuje se pak ze záliby. Etymologie bude tedy moci poskytnouti leckterý drahocenný příspěvek k seznání prvotin umění básnického. Druží-li se pak k nedostatku slov též nedostatek přesných pojmů theoretických, vnucují se jednoduše staré pojmy zkušenostem novým — povstává mythus čili báj, která není ničím jiným, než metaforou u velkém, rozvedeným a prohlubeným obrazem básnickým. Hlavní rozdíl mezi bájí a básní spočívá v tom, že ona ukládá nám víru v doslovný smysl slov svých, tato pak na podobnou víru nižádných nároků nečiní. A tak objevuje nám věda, která nás poučuje o vzniku a vzrůstu bájí, zároveň i stopy, jimiž kráčí básnická fantasie, nechť uvědoměle v jednotlivci, nechť bezděky v celku národním působící. — —

* * *

Mohli bychom se ještě déle procházeti řadami nauk vědeckých, jak přírodních, tak historických, a shledali bychom, že skoro každá z nich buď větší, buď menší částkou svou přispívá krasovědě. Než, na ukázkách právě podaných budiž dosti; vysvítá z nich zajisté, že material, jehož se aesthetika zmocniti musí, nechce-li za svými sestrami pokulhávati, je nesmírný, nepřehledný. Patrně nelze také material ten opanovati a zužitkovati jediným rázem — zejmena na jednotlivci. Musí tudíž nastati i na tomto poli d ě l e n í p r á c e, bez něhož vůbec žádný úspěch, žádný pokrok mysliti sobě nemůžeme. Však dělení práce nesmí se státi sobeckým rozbíháním se různých snah odborných; naopak, snahy ty musejí se na vzájem podporovati, musejí si v pravý čas podávati ruce ku společnému dílu. A při provádění tohoto společného díla bude hlavní pákou zajisté ona methoda, která se všude nejskvěleji osvědčila, kdekoliv přesně a přísně jí bylo užito: m o d e r n í a e s t h e t i k a m u s í s e c h u t ě a r o z h o d n ě c h o p i t i m e t h o d y s r o v n á v a j í c í. Požadavek ten arci není malý, nepatrný, ale naprosto nezbytný, ač chce-li se krasověda opravdu vyšvihnouti na stanovisko exaktní. Neboť přijetí srovnávací methody značí zřetelněji úplnou, důkladnou reformu této vědy, než kterákoliv jiná oprava. Že pak taková reforma „na hlavě i na údech" jest netoliko možná, nýbrž i nevyhnutelně nutná, jakož i že aesthetika již vkročila na dráhu této reformy — o tom, doufám, přesvědčí již tento zběžný, kusý náčrtek, jemuž arci ještě velmi mnoho schází, aby byl skutečným, třeba sebe povšechnějším obrazem moderní aesthetiky.

Pohádka.

Bojácně jsem uzavřel se
v tichou chatu duše svojí
hřál jsem se na ohni písní,
nedostupen světa boji.

Jednou jasně plápolala
světlem okének má chatka,
když tu náhle zaklepala
slabá ruka na má vrátka.

„Otevři mi, bledý hochu,
zima skřehlým tělem třese,
jsem jak stéblo plné jíní,
které vítr plání nese.

„Otevři mi, bledý hochu,
já jsem mocná kouzelnice,
budeš-li mít slitování,
dám ti darů na tisíce.

Nachem žhavým neprchavým
líc ti sbarvím v čarování,
budeš vesel, smutný hochu,
budeš blažen do skonání!“

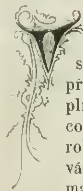
Otevřel jsem celý zmámen
chaloupky své dvířka malá —
příšera ta — běda žíti
divoce se zachechtala.

Chaloupka má sesula se,
na široké pusté pláni
já jsem zůstal osamělý
bez útěchy do skonání.

Otakar Mokrý.

Dvacet hodin v temnostech podzemních.

Nehoda při návštěvě moravských jeskyní. Zažil *Kliment Čermák.*

V samém srdci Moravy zahrála si věčně tvořivá příroda, vyhloubavši ke stu jeskyní, jejichž tajuplné chodby obklopují světoznámou propast Macochu. Nad tímto tmavým labyrintem, jejž vyrobila zvolna a tiše hlodající voda v devonském vápenci, rozkládá se půvabná krajina, plná rozmanitých údolí, plná potoků a svěžích lesů jehličnatých. Jaká to protiva k pustému, spálenému Krasu, jehož smutný obraz mi dosud živě tanul na mysli!

Vracel jsem se totiž z cesty po rakouském břehu jaderského moře a touha, abych pohlédl ještě na dno hrozné Macochy, přiměla mne v Blánsku k poslední zastávce. Nejprvé navštívil jsem med. doktora J. Wankla. Zasloužilý tento učenec podal po dlouholetém, mnohdy s nebezpečím života spojeném skoumání důkladné zprávy o rozloze okolních jeskyní a předvěkých jejích obyvatelích i sestavil sobě z nálezů, v podzemním tomto bludišti učiněných, velice zajímavou sbírku, kterou mi s přívětivou ochotností okázal a vědeckými výklady svými všestranně objasnil. Propustil mne s napomenutím, abych nezapomněl navštíviti Macochu.

Napomenutí toho nebylo ostatně třeba. Navzdor plačtivému nebi vydal jsem se z rána z hostince Klepáčova, v němž jsem se byl ubytoval, na cestu k památné propasti. Za průvodčího přidal mi úslužný „pan otec“ ze Skalského mlýna v údolí Josefově statného chasníka napudrovaného moukou s hlavy do paty.

Však neočekávej ode mne, laskavý čtenáři, vypsání tohoto výletu, který by mne odvedl příliš daleko od vlastního předmětu mého vypravování. Jiná péra vylíčila již prosou i veršem slavně hrozný dojem obrovské této propasti, spadající kolmo v úžasnou hloubku do útrob zemských, i mohu tě tedy prozatím k zprávám jejich odkázati. Podotýkám jen, že jsem po příkladu ostatních cestovatelů hodil několik kamenů do ohromného jícnu, které teprve po 7 až 8 minutách na dno udeřily, že jsem do něho vypálil ránu z revolveru a že jsem vyslechl trpělivě rozmanité historky o lidech, kteří se úmyslně nebo bezděky až na dně Macochy octnuli.

Zdráv a vesel vrátil jsem se s pomoučeným ciceronem k „panu otci“ do Skalského mlýna. Poznal jsem tam při skrovném obědě švarnou schovanku pana mlynáře a pak jednoho člověka, jehož jméno mi do smrti utkví v paměti a to tím spíše, poněvadž se nešťastný ten člověk jmenoval Kučera. Byl to chlapík v plátěnkách a placaté čepici, jehož ústa měla zvláštní obloukovitý tvar: na první pohled zdálo se mi, že jsou určena výhradně za násadku mázového plecháče. Však brzy poznal jsem, že jich užívá také za nástroj své neobyčejně veliké sdílnosti. Přílišná jeho hovornost nebyla mi bohužel tehdáž ještě podezřelou.

Čtenář diví se asi, proč plýtvám slovy o Kučerovi, kdežto by mi schovanka mlynářova, „švarné děvče z mlýna“, mnohem pikantnější přísadu k okořenění mého náčrtku poskytnouti mohla — avšak jen strpení!

Tento Kučera byl průvodčím pánů z Brna a odjinud, kteří zhusta utěšenou tuto krajinu a její památné jeskyně navštěvují a vedle toho horlivým otloukačem krápníků, které cizincům k prodeji nabízel. Ubohé jeskyně moravské! Jak šťastná je vedle nich jeskyně postojenská, v níž ještě nekvěte tento vandalský průmysl, rušící za minutu ozdoby, k jichž utvoření příroda staletí potřebovala!

Po obědě nabídl mi hovorný Kučera, že by mne provedl jeskyněmi blízké kateřinské skály. Přijal jsem to nabídnutí. Kráčeli jsme t. zv. holštýnským údolím. Jak překrásný byl obraz této krajiny! Zelené lesy bují po stráních, krůpěje deště třpytí se po trávě a lupenech v lesku diamantovém, zpívající tlupy venkovanů kosí otavu na lukách, modré nebe bez obláčku rozpíná se nade mnou. Nerad loučil jsem se, byť pouze na hodinu, s těmito světlými obrazy nadzemí. Či byla to předtucha?

Průvodčí můj naškubal na stráni před kateřinskou skalou trávy, rozžal před nízkým vchodem jeskyně tenkou lojovou svíčku a již ubírám se za ním do říše temností. Prošli jsme předsíní, v níž svědčí vykopané jámy o horlivosti badatelů, kteří tu hledají stopy předvěkých plemen, dávných obyvatelů podzemního toho bludiště. Zdvihl jsem z jedné jámy několik úlomků ztrouchnivělých kostí. Sehnuti plížili jsme se odtud dále, až jsme se asi po stu krocích octli v t. zv. sále. Dojem, jaký tato velebná podzemní svatyně činí na vnímavého poutníka, je k ne-

vypsání mohutný. Divoce rozštípané stěny a tajemná, úžasná výše, jejíhož obrovského klenutí ani kamének ani zrak nedolétne — vše to uchvacuje k obdivu navštěvovatele. Prostora tato jest plna rozsedlin a divoce rozmetaných a nakupených spoust kamení, aby pak dovršen byl obraz podzemního chrámu, zdvihá se v ní jako rozkotaný oltář as 9 metrů vysoká navalenina mocných balvanů.

Touto spoustou kamení upraven jest jakýs takýs chodník. Minuli jsme osamělý balvan, na němž položen jest přes příč kmen mladé borovice: upevňují prý se na ní pochodně k ozáření stropu.

Můj průvodce byl dotud pilně trávu, venku naškubanou, po cestě trousil. Nyní ustal; snad zapomněl, nebo neuznával toho již více potřebu. Prošedše velikou síň, zabočili jsme do chodby, v níž mi průvodčí hojnost krápníků přisliboval. A skutečně uzřel jsem, zastaviv se před kupou balvanů jakoby schválně do cesty nahromaděných, stěny postlané stříbrolesklou pokrývkou a kamenné rampouchy, s nichž drobné krůpěje jako kapky stříbra volně padaly na okulacené spodní balvany. Pohled na tyto vznikající krápníkové ambity vzbudil ve mně bezděky představu jesliček z dětské doby.

Drahný čas prohlížel jsem si ty lahodné výtvory přírody. Konečně připomněl jsem průvodci, že se již blíží třetí hodina. Kučera mínil na to, že dále za balvany o sebe opřené nepolezeme. Schváliv tento návrh, seskočil jsem s balvanu a obrátil se za ním na zpáteční cestu.

„Kde to jsme?!“ zvolal náhle Kučera zděšeným hlasem, nahlížeje do postranní chodby. „Zde to přece není — čerti vědi, jak jsem se to spletl! Vždyť jsem vypil jen dva mázy! Panenko Maria, co se to se mnú děje? Včil nevím, kudy kam!“

Posvítil si opět pláchnoucí lojovkou do chodby, jejíž konec v hlubokých tmách se ztrácel.

Zpočátku pokládal jsem jeho konání za pouhý žert, kterýmž mne chce trochu polekati, ale domněnku tuto zapudila hrozná opravdovost, s jakou po chvíli ke mně pravil:

„Pantatínku, my jsme zablúdili!“

Hledal jsem ještě potvrzení této zprávy v jeho obličeji. A nyní pochopil jsem teprvé celou vážnost situace. Kučera nesl na sobě všechny příznaky své obyčejné nemoci — střídavé opice! Sklenný zrak jeho lítal divoce po chodbě, svíčka třásla se mu v ruce, noha jeho hledala pevného místa. Nyní poznal jsem teprvé příčinu jeho chorobné sdílnosti ve mlýně!

„Ah, tudy — tudy!“ zvolal v tom čistý můj průvodce a zavrávoral ku předu. Vskutku dostali jsme se nazpět do sálu.

„Již je vyhráno!“ pomyslil jsem si s hlubokým oddechem.

„Hledajú máje, kterými páni znamenajú cestu,“ napomínal mne Kučera a sám shýbal se k zemi. Nacházel jsem po různu od předchůdců roztroušené šípkoví a chvojí.

„Zle je!“ zvolal po chvíli marného postupu průvodčí. „Už vidím, že se dnes z Kateřinky nedostaneme.“

Popuzen vyhlídkou na smutný nocleh ve vlhkém kamení, vzkřikl jsem na něho káravě: „Člověče, kolikrát jste tu byl?“

„Mnohokrát, ale dnes nevím, či jsem!“

A v tom se mi zdálo, jakoby ho byla šílenost zachvátila. V divokém běhu, s vytřeštěným zrakem začal skákati přes balvany, slepě ku předu . . . Chtě nechtě musil jsem za ním: skáču, padám, potácím se — byl to divoký hon! Vrazil do vysoké chodby, zabočil na pravo do jiné, obrátil se a pádil zpět přes hromadu kamení, jež se mi zdála pravou Golgotou. Upadl jsem mezi kameny a narazil jsem v pádu o hranu balvanu; ale nedbaje strašné bolesti, drápu se dále na kamenitou stráň. Kučera pádí již s druhého sklonu kamzičími skoky do temna. Dohonil jsem ho právě, když do nového chaosu kamenů zabočil a tam, zamotav se, na obličej upadl. Oharek svíčky odletěl na sáh od nešťastníka. V zoufalém chvatu hnal jsem se po hasnoucím světle — vždyť bylo poslední naší útěchou! A pak začala honba znovu. Běžíme opět do nějaké chodby — a po chvíli poznáváme, že je to tatáž chodba, z které jsme začali nešťastný svůj návrat. Štěrbinaté balvany šklebí se dokola jako posměšní démonové; ale více ještě skličuje mne pohled na zničeného Kučeru. Upíral na mne tupě vypoulené oči a třesoucí se ruka jeho stěží jen udržovala prskající oharek. Znovu nazpět do sálu, na pravo první, druhou, třetí chodbou — opět drápeme se na známou hromadu balvanů — ba, stala se pro mne věru Golgotou! Skok na skok, pád na pád, až jsem na dobro zapadl do hluboké rozsedliny. Deštník vyletěl mi z pravice, levice klesla, zraněna ostrým kamenem, bez vlády k tělu. Ležím tu bolestně sevřen jako ve španělské botě, a vidím, jak soudruh můj v útěku setřepává s připálené ruky dohořelý, rozlitý oharek.

Na to prostřela se nade mnou čírá tma. Strašné pocity zmocnily se mne uprostřed hrobového toho klidu a černa: obešla mne celá hrůza temnosti.

Po chvíli otevřel jsem oči, které se marně snažily proniknouti okolní tmu, a vyprostil jsem prudkým pohybem nohu z rozsedliny. Na blízku ozval se zoufalý hlas Kučery, jenž bez pochyby myslil, že jsem se v pádu s balvanů zabil. Spěchal jsem směrem toho hlasu. Brzy ucítil jsem teplý dech na blízku a dvě třesoucí se ruce sevřely křečovitě jako kleště mé rámě. Myslil jsem, že pozbyl můj soudruh rozumu. Po chvíli trapného mlčení zvolal: „Co teď, pantatínku, co teď?“

„Máte druhou svíčku?“

„Nemám.“

„Což sirky.“

„Mám, pantatínku, mám.“

„Tu máte papír.“ Sáhl jsem do svrchníku pro hrst výkresů, výtěžek mé cesty. Což mi v té chvíli na nich záleželo! Přál jsem si jen světlo, jen světlo — vždyť snad to božské světlo již nikdy nespatřím! Hledali jsme dále při klamné, mizivé záři těch papírů, jež sotva vzplanuvše, zhasínaly — jako naše naděje. Doplál poslední výkres, zanikla ve tmě poslední jeho jiskřička, poslední jiskřička čáky!

Však zbylo nám přece něco: sirky. Litoval jsem poprve ve svém životě, že nejsem kuřákem. Jak upjatě, netrpělivě pozoroval jsem každou tu modravou hvězdičku, jež v ruce hledajícího Kučery pozvolna rostla, náhlým vzplanutím jeho tvář a smutné okolí míhavě ozářila a za chvilku ve tmách opět zanikla.

„Kolik máte sirek?“ zvolal jsem za soudruhem.

„Ještě jednu.“ zaduněla odpověď z vysoké chodby a rostoucí záře oznamovala, že Kučera znovu sklamán se vrací. Ale hned na to zmizel v jiné vedlejší chodbě a za chvilku ozářilo nízký strop její poslední snad světlo,

jež ubohé oči naše spatřiti měly. Zařval jsem v spravedlivém hněvu a máchl rukou, jakobych chtěl poslední ten paprsek světla zachytit. S poslední sirkou dohořela poslední naše útěcha. Věčná tma obemkla nás ubohé smrtelníky, pohřbené za živa v útrobách země. Bezděky přišla mi na mysl Byronova báseň „Tma“; objala mne živá předtucha hrůz tam vylíčených. Chvíli stál jsem jako ztrnulý: krev mi stydla v žilách, nohy se třásly a chladný dech jeskynních výparů lehal mi dusivě na prsa.

Z toho strnutí probudilo mne volání Kučerovo. Popošel jsem mu v ústrety.

Těm, kdož v plátěnkách nepoznávají člověka sobě rovného, přeju okamžik takový: každý byl mi teď bratr, přítel, svět! Za chvíli narazili jsme o sebe a Kučera uchopiv mne levicí, hmatal mi na obličej i hrdlo.

„Ježíš Marja! Homreme, pantatínku, homreme. Matičko boží Křtinská! matičko svatohorská, svatá panno Barboro, orodovnice všech havířů! Svatá panno Kateřino! tys nám dnes dala! Budeme míti pěkný nocleh. Raději bych neviděl padesát zlatých. — Pantatínku, homreme, budeme se sebe žrať maso! Raději bych neviděl sto zlatých!“

Tak a podobně hořekoval Kučera, přidávaje po padesáti zlatých a začínaje vždy znovu svou litaniji od matičky boží Křtinské.

Po chvíli přerušil jsem jeho lamentaci slovy: „Pamatujete se na velký kámen s tou dlouhou loučí?“

„Již vím, pantatínku!“

„Tedy hledejte! Kdo z nás ho najde dříve, zavolá na druhého.“ Strach učinil z něho nejposlušnějšího člověka (fráze „pod sluncem“ se sem věru nehodí). Hledal jsem asi půl hodiny, až jsem konečně spasný balvan šťastně nalezl.

Usedli jsme do jamky a schoulili jsme se k sobě, těžce oddychujíce: já jsem pil krev z dlani poraněné a chladil ostatní rozpálené rány na vlhkém balvanu. Po chvíli mlčení pravil jsem k soudruhovi: „Kučero, seďte a mlčte as čtvrt hodiny, snad mi přijde nějaká šťastná myšlenka.“

Ubožák uposlechl. Netřeba ani podotýkati, že již dostatečně vystřízlivěl.

Mysl má pracovala zimničně, těkala semo tamo, ale vždy opět spočinula na zeleném světě tam nahoře, u drahých mně osob. Ó kdyby jen tušili položení mé, jak brzy byl bych vysvobozen!

Odměřené crkání kapek se stropu, prudký buchot srdcí a tikání hodinek mísilo se s těžkým oddychováním Kučery. Časem zarývalo se pištění probouzejících se netopýrů jako břitká dýka do rozhárané duše. Náhle optal se mne Kučera: „Zaplatili tam panu mlynáři?“

„Zaplatil!“

„Pak pro nás nepřijde; pan Ferdinand jel do Brna, jiný o nás neví. Ó že platili, říkal jsem jim, aby počkali, až se vrátíme,“ bědoval průvodce.

Mlčky uznával jsem pravdivost jeho slov, ale snažil jsem se potěšiti sebe i jeho slovy: „Kučero, vždyť máte ženu; bude se po vás dozajista shánět — ne-li dnes alespoň zítra.“ Ale Kučera přijal tuto útěchu s hlubokým mlčením; zdálo se, že nesdílí mé optimistické náhledy o manželské starostlivosti paní Kučerové.

„Slyšte, jaký plán jsem si vymyslil,“ vykládám na to soudruhovi. „Na balvanu leží tyčka; ta bude nám okazovati cestu. Tlustý konec značí „na pravo“, tenký „na levo“; před naším obličejem je „napřed“, za námi „vzadu“. Jeden zde bude vždy sedět a ozývati se, druhý musí hledat. Ať nehnete tyčkou; možná, že nás spasí.“

Kučera porozuměl. Když jsem mu poručil „na pravo“, hmatal chvíli po týčce a vzdálil se pak směrem tlustého konce. Po půl hodině vrátil se vysílen. — Na to vydal jsem se já na cestu směrem opačným. Přeskákav spoustu kamení, nahmatal jsem skalní stěnu a kráčel dále podél ní, užívaje deštníku jako sondy v hluboké tmě. Po chvíli našel jsem jámu, k jejímuž dnu mé hloubadlo nedosahovalo. Avšak změřiv hloubku její vrženým kaménkem (jedním s nasbíraných vzácných nerostů v mé kapse), spustil jsem se odhodlaně do prohlubně; dopadl jsem na měkkou prohrabanou půdu. Snad vykopal tu jámu dr. Wankel, když zde před lety hledal a nalezl jeskynního medvěda. Nahoru byla cesta obtížnější. Kráčím dále: znovu spouštím se do jam, vylézám, hmatám, padám, zabíhám do chodeb, lezu po čtyrech pod klonící se stěnu, nic naplat! Teď nahmatal jsem výběžek skály, jenž podobá se obrovské noze — noze nelítostného démona, jenž nám zamezuje východ z té mučírny. Tlačil jsem se k tomu výběžku, opíral se o něj vší mocí, jako bych ho násilím pošinouti chtěl.

„Kde jsú?“

„Tu!“ odpovídám mrzutě. Zdálo se mi, že skála již povoluje, couvá a průvodcův hlas vytrhl mne z blahého toho snění. Za půl hodiny obešed celou jeskyni, ucítil jsem opět v ruce konec bidla — obrovské střelky našeho zvláštního kompasu. Na to vydal se opět Kučera na cestu. Slyším ustavičně volání jeho „Slyšijú?“ a odpovídám mu horlivě, zprvu hlasem, pak kaménky, jimiž o sebe tluku.

Takových marných výprav následovalo mnoho; sám obešel jsem sál asi třikráte a průvodce můj nejméně též tolikráte. Všemi směry, jež nám okazoval samorostlý náš kompas, prohledali jsme skalní vězení, ale východu nikde jsme nenašli. „Kučero, člověče!“ zvolal jsem posléze, „už je s námi konec! Myslím, že východ sálu zapadl mezi tím, co jsme ohledávali krápníky. Zítra a pozejtří to ještě sneseme; v sobotu si vezmu nějak život, abych zachoval alespoň vás. Máte dítky.“

Kučera odpověděl mi jen vzlykáním a bědováním. Rozmrzen pravil jsem k němu: „Lehněme si teď k sobě a spěme! Je nám potřebí odpočinku. Zítra snad bůh pomůže.“

Ulehli jsme těsně k sobě na vlhkou, kamenitou půdu. Kučera dal mi oddanost svou na jevo návrhem, abych ulehl k němu zády, že mne bude zahřívati svým dechem. Pak mi sdělil, že má již notný hlad, a tázal se úzkostlivě, jak dlouho člověk bez jídla na živě zůstati může? Poučil jsem ho, že čtyry dni, ale pak že pozbývá rozumu. Byla to velmi skrovná útěcha!

Oddal jsem se divokým strašným myšlenkám, podobným přemýšlení odsouzence v hladomorně. Hle, všechno dařilo se výborně, štěstí provázelo mne po cestách a teď, blízko domova, blízko otčiny, musím zde bídně zahynouti. Za živa pohřben! Zpomínám na své drahé rodiče, na všechny ty milé tváře, jichž snad nikdy již nespatřím — snad shledám se za to brzy s drahými nebožtíky. Představuju si v plné strašlivosti smrt hladem . . . A hle, jak blízko je světlý, zelený svět nade mnou, jenž se mi zdá nyní stokrát pěknějším, jak malý prostor dělí mne od života, jehož zvyk se mi zdá nyní stonásob sladším!

Nutím se do spaní. Myšlenky mé ztrácejí jasnosti. Přede mnou na tmavé půdě, jako na černém aksamitu provádějí své rejdy rozličné vyzáblé nestvůry, chvíli se šklebící, chvíli se smějící, tmavý strop nade mnou pokrývá se miliony hvězdiček — a tak dřímám, zapomínám, usínám . . .

Protrhl jsem se. Slyším pištění netopýrů, jejichž blánitá křídla mi vanou kolem hlavy, rozeznávám zřetelně tichý chod lišky nebo jezevce, po chvilkách zaskučí cosi odněkud, a vše to splývá v děsnou harmonii s odměřeným, přidušeným pleskotem kapek, odvěkými hodinami těchto temností. —

Po hodině zdvihli jsme se a hledání začalo znovu. Vžil jsem se do černé temnoty již tak, že jsem určoval hodiny, hmataje na ciferník hodinek. Čas ubíhal ku podivu: byly již tři hodiny s noci.

Nebudu líčiti všechny ty zoufalé výpravy, jež jsme opět a opět podnikali. Dotknu se jen dvou posledních.

Zašel jsem „do zadu“, hmataje rukama po zemi, abych cestu ušlapanou neztratil. Ztratil jsem ji přece. Zabloudil jsem mezi balvany a brzy dotkla se ruka má něčeho vlhkého, studeného — byla to kamenná stěna naší pasti. Zároveň ucítil jsem na tváři chladný, svěží vánek. Hmataje, našel jsem ve skále úzkou rozsedlinu. Ach, tudy vane sem vzduch ze světa, po němž toužíme. Netopýr prosmyká se volně tou skulinou a my — Jako smyslů zbavený vložil jsem ruce do skuliny a pokoušel jsem se zoufanlivě, abych ji rozšířil, abych jen paprsek světla zahledl — ovšem nadarmo. Vleku se dále kolem skalní stěny a vystupuju po schůdkách skaliska, vyčnívajícího ze stěny v podobě kazatelny, abych tu měl sám nad sebou pohřební řeč. Opouštím kazatelnu, plížím se dále a vracím se bez výsledku k soudruhovi. Vytrhl jsem z kapsy poslední lístek papíru a napsav naň slova bolesti — svou závěť — ovinul jsem jej kolem tyče. Na to poslal jsem Kučeru poznovu „do zadu“ s pevným, téměř šíleně umíněným přesvědčením, že nám kyne odtud spása. Hlas jeho se tratí, zaniká. Jistě našel spasnou chodbu! Asi minutu čekám v nejistotě, ale běda! hlas se vrací. Zlostně biju v kaménky, volám, poroučím: „Zpátky, tam to musí být!“

Hlas poslechl, slábl patrně, ztrácí se, již zaniká i nejslabší hláska. Čekám chvíli a trnu úzkostí.

„Děj se vůle boží,“ šeptám. Polovztyčen na kolenou počítám vteřiny; vždy při šedesáti skrčuju prst. Měl jsem již obě ruce zavřeny. Deset minut opuštěn! Jeden, dva . . . pades — —.

Jazyk oněměl, ruce spadly bez vlády k tělu, hlava, vytřeštěným zrakem naklonila se ku předu. Aj, záře slabá objevila se, rudne, hlasy ozývají se duté, zřetelněji, již rozeznávám slova. Pochodeň!!

Na kolenou se vztyčuju, rozepjav ruce vstříc blížícím se postavám, slzím, pláču. Ba proud slzí vyhrknul z očí mých a jako jelen vyskočil jsem pak, potácel se vstříc spasné pochodni.

„Kde je?“ táže se jeden hlas.

„Tam při cestě u kamenu.“

Běžím jim v ústrety a již tisknu, třesa se po celém těle, ruce mladého mlynáře. Za ním vynořuje se ze tmy můj pomoučený ranní cicerone, nějací dva neznámí a vítězně se šklebící Kučera.

Uchopil jsem mlynářovu levici, sevřel ji a táhl zachranitele k východu. Sehnuvše se, opustili jsme rychle podzemní žalář. Jak vypsati mám pocity, v nichž jsem zajásal, poklesl na kolena, když mne opět obklopilo jasné světlo denní, když mi opět v oku oslněném, plačícím utkvěla zelená stráň, lemovaná blankytnou oblohou.

„O pane zlatý, jest pravda, že žiju, není to pouhý sen?“ ptám se; lidé vůkol útrpně na mne pohlížejí — již ten rozedraný oděv povídá jim, co jsem zkusil.

Znovu pohledl jsem na krajinu. Překrásná jsi, země, matko naše odvěká, tvořící a živící! Zdálo se mi, že lesy dokola šumí:

> Z mrtvého kraje vystup ven,
> nabudiž život, přijmi hlas,
> buď mezi námi — vitej nám,
> dlouho jsi tady bydlil sám! (Mácha.)

Vyšli jsme ze skály o desáté hodině před polednem. Ku podivu rychle uběhlo dvacet hodin v temnostech.

Jako bych byl podruhé obživl, v nevýslovné radosti ze života a přírody, kráčel, ba tančil jsem krásným údolím nazpět ke Skalskému mlýnu. Nic jsem nedbal rozedraných šatů, nesčetných ran po celém těle mne pálících. Bylo mi do výskání. Všechno jevilo se mi tak krásným: mlýn k malování, starý mlynář k pomilování a jeho schovauka k líbání. Škoda, že mi nezbývá již místa, abych obrázkem toho švarného děvčátka z mlýna, které mi ke všemu ještě kabát a kalhoty spravilo, na konci vyšperkoval svůj náčrtek.

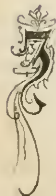
Ba odpustil jsem i Kučerovi. Při odchodu stiskl jsem mu — a sice nikoli na prázdno — ruku a napomenul jsem ho žertovně: „Jenom ať už nikoho do Kateřiny nevedete; vždyť víte, Kačeny jsou zlé.“

„Vím, pantatínku, moje je taky Kačena!“

Flanderský pes.

Povídka od *Ouidy*.

(Pokračování.)

jara a v letě bylo jim zvláště veselo. Flandersko není zemí utěšenou a kolem města Rubensova jest snad nejneutěšenější. Obilí a řepa, pastviny a oranice střídají se po jednotvárné pláni v unavující bezzeměnnosti a kromě některé vytáhlé šedé věže aneb nějaké postavy, ubírající se přes pole se snopem posběraných klasů neb s otépkou chrastí, není tu nikde změny, rozmanitosti, krásy; a ten, kdo si uvykl na hory a lesy, cítí se stísněna jakoby byl uvězněn tou nudnou, nekonečnou, šerou planinou.

Ale rovina ta jest zelená a úrodná a poskytuje na vše strany daleký rozhled, jenž má také i ve své stísňující jednotvárnosti svůj vlastní půvab, a mezi rákosím podél vod rostou květiny a štíhlé a svěží stromy vypínají se tam, kudy kolem plují lodě, od jejichž velkých černých hrudí se slunce odráží, v nichž zelené malé soudky a

pestrobarevné vlajky veselou tvoří směsici. Nuže jest tu celkem zeleni a širokosti dost, aby stačily za krásu dítěti a psu; a tito dva po skončené práci lepšího si nepřáli než ležeti hluboko v bujné trávě na břehu průplavu a dívat se na mohutné lodě, jak zvolna táhly kolem, přinášejíce ostrý, solný zápach moře do květné vůně léta v krajině.

Avšak v zimě bývalo hůře i musili vstávat po tmě a do krutého mrazu a mívali sotva, co by do sytosti stačilo a chalupa byla za studených nocí sotva lepší než bouda, ačkoliv tak pěkně vypadala za pěkného počasí, jsouc obrostlá šplhajícím se po ní vínem, kteréž ovšem nemívalo hroznů, ale pokrývalo domek zelenými čalouny po všechny měsíce květu i žní.

V zimě nalezl si vítr mnohé štěrbiny ve stěnách chudé chaloupky a víno bylo černé a bezlisté a holé lány venku vypadaly tuze smutně a pochmurně, a někdy jim to i podlahu zatopilo a voda na ní mrzla. V zimě to bylo kruté a sníh oznoboval malé, bílé nohy Nellovy a zmrazky roztíualy poctivé, neunavné tlapy Petraršovy. Ale ani tenkrát žádný z nich si nezastesknul. Dětské dřevěnky a čtyři psí nohy stupaly statečně pospolu po zmrzlých lanech za zvuku rolniček na obojku. A někdy stalo se v ulicích Antwerpských, že jim některá hospodyně přinesla hrnek polévky a ždibec chleba aneb že jim nějaký dobrosrdečný prodavač hodil kousek paliva do vozejku, když jeli domů, aneb že jim některá žena v jejich vlastní vesnici dala trochu mléka, jež odváželi, a tak ujiždívali za tmy z rána veseli a šťastni a vraceli se domů s hlučným jásotem.

A tak jim bylo celkem dobře, velmi dobře a Petrarš potkávaje na silnici nebo po ulicích ty mnohé psy, kteří se lopotili od úsvitu až do soumraku, placeni jen ranami a nadávkami a odpřahováni od vojek a kopnutím a zanecháni pak, aby hladověli a mrzli, ať už to šlo jakkoliv — Petrarš, vida tyto, byl v srdci vděčen svému osudu i považoval jej za nejkrásnější a nejvlídnější, jakého vůbec na světě býti může. Ulehával sice velmi často hladov, pracovával v úpalu letního poledne i v hlodavém mrazu zimního soumraku; jeho nohy pořezaly se sice často o ostré hrany kostrbatého dláždění, konal sice práci nad sílu svou a nesrovnávající se s jeho ústrojím, avšak Petrarš byl vděčen a spokojen: vykonal svou povinnost každého dne a oči, které miloval, usmívaly se naň. A to Petraršovi dostačovalo.

V celém tom živobytí byla jen jedna věc, která Petrarše poněkud soužila, i byla tato:

Antwerpy jsou, jak celý svět ví, plny starodávných, kamenných kaplí, tmavých a velebných, zastrčených v zákoutí ulic, přitištěných k branám i hostincům, vypínajícím se u samého kraje vod; a na kaplích těch zvučí zvonky do vzduchu a znovu i znovu zaslechneš jejich klenutými brankami zaznívat mohutné akordy varhan. A tak tu jsou ty veliké, staré svatyně minulosti obklíčeny špínou, hlukem, zástupy a nevlídností novověkého obchodu a po celý den honí se přes ně oblaky a ptáci krouží kolem nich a vítr do nich skučí a pod zemí u jejich nohou dřímá — Rubens.

A velikost mohutného mistra až dosud spočívá na Antwerpách; kamkoliv se obrátíme úzkými ulicemi, potkáváme se se slávou jeho, tak že všechny ty prosté věci jsou jí jako přetvořeny; a když se zvolna ubíráme klikatými cestami po břehu vod a hlučnými průjezdy, jeho duch dlí při nás a bohatýrská krása jeho vidin jest vůkol nás i zdá se, že kameny, které kdysi ucítily jeho krok a nesly jeho stín, povstávají a mluví o něm hlasem živoucím. Neboť město, které jest hrobem Rubensovým, až dosud žije nám jím a toliko jím.

Co byly by Antwerpy bez Rubensa? Špinavé hřmotné hnízdo, na něž se podívat by nenapadlo nikomu kromě těch, kdož kupčí na výtoních. Majíce Rubensa jsou Antwerpy celému světu lidí jmenem posvátným, půdou posvěcenou, Betlemem, kde bůh umění uzřel světlo a Golgotou, kde bůh umění leží v hrobě.

A jest ticho u toho velkého bílého hrobu, ticho, přerušené jen časem zvukem varhan neb s kruchty zpěvem Salve Regina aneb Kyrie Eleison. Zajisté žádný umělec nemá vznešenějšího náhrobku, než jest ten, který svou čistou mramorovou krásou pokrývá Rubense uprostřed rodiště jeho v kostele sv. Jakuba.

O národové! Světit byste měli jmena velkých mužů svých, neboť jen jimi bude o vás vědět budoucnost. Flandersko bývalo za mnoha pokolení moudrým. Za živobytí oslavovalo tohoto největšího ze svých synů a po smrti oslavuje jmeno jeho. Ale věhlasu Flanderského jest po řídku.

Avšak teď slyšte, jaké bylo soužení Petraršovo.

Malý Nello vcházíval často do těchto velkých smutných chrámů, které vypínaly se u pochmurné velebnosti nad okolní střechy i vcházel tam často a častokrát mizel v tmavých klenutých vchodech, co zatím Petrarš zanechaný venku na dláždění marně si lámal hlavu přemítáním o tom, co to as jest, co odlákalo od něho půvabem svým nerozdílného milovaného soudruha.

Jednou nebo dvakrát chtěl se tam podívat sám; šejbeřil se i s mlékařským vozejkem vzhůru po schodech, ale tu ho strážce v černém taláru, ověšený úředními stříbrnými řetízky, docela zkrátka odbyl i boje se, aby nespůsobil svému malému pánu marných rozpaků, ustal na těchto pokusech a lehával trpělivě před kostely tak dlouho, dokud se chlapec zase nevrátil.

A nebylo to ani tak, že Nello chodil do kostelů, co Petrarše hnětlo: věděl, že lidé chodí do kostela, celá ves chodívala do té malé, napolo podražené kaple naproti červenému větrnímu mlýnu. Tísniloť ho jen, že malý Nello, kdykoliv vyšel, vypadal tak podivně, tak rozpálen nebo tak tuze bledý. A kdykoliv se po takých návštěvách vrátil domů, sedal tiše a zadumaně a nechtěl si ani hrát a pohlížel jen do večerního nebe tam za průplavem a byl velmi tichý, skoro smutný.

Co to je? divil se Petrarš.

Myslil si, že to nemůže být ani dobré ani přirozené, když jest tak malý hoch tak vážný, i pokoušel se svým němým spůsobem všemožně o to, aby udržel Nella při sobě na slunečných polích neb na čilém tržišti.

Ale Nello chodil do kostelů přece a nejčastěji do hlavního chrámu a Petrarš zarmoucený venku na kamení u železných zbytků brány Quentin Matsysovy natáhl se a zíval a vzdychal, ba někdy si i zavyl, ale vše nadarmo, až se dvéře zavíraly a dítě musilo volky nevolky zase ven a tu ovinulo paže kolem psovy šíje a zlíbalo jeho široké černavé čelo a šeptalo vždy ta samá slova:

„Kdybych je mohl jen spatřit, Petrarši — kdybych je mohl jen spatřit!“

„Je? kdo jsou to?“ rozmýšlel se Petrarš, pohlížeje naň vzhůru svýma velkýma, moudrýma, soucitnýma očima.

Jednoho dne, když tu náhodou strážce nebylo a dvéře zůstaly otevřeny, šel se Petrarš na okamžik po svém malém příteli podívat a viděl pak, co chtěl. „Ty" byly dva velké pokryté obrazy po obou stranách kruchty.

Nello klečel jako u vytržení před oltářním obrazem „Na nebevzetí" a když spozoroval Petrarše, povstal a odváděl jej zvolna ven s tváří plnou slzí a kráčeje kolem zastřených míst, šeptal svému soudruhu: „Je to tak hrozné nemoci jich vidět jen proto, že jsme tak chudi a nemůžeme zaplatit! On zajisté nikdy nechtěl, když je maloval, aby je chudí neviděli, jsem jist, že tomu nechtěl. On by nám je byl dal ukázat každý den, každý den, jsem jist. A oni je tam zakrývají — zakrývají ve tmě ty krásné tvory — že nikdy světla nepocítí a žádné oko na ně nepohledne, leda když přijde boháč a zaplatí. Kdybych je mohl jen spatřit, pak bych třeba spokojeně umřel." —

Ale nemohl jich spatřit a Petrarš mu nemohl pomoci, neboť vydělati si stříbrný peníz, kteréhož kostel žádá za podívání se na „Pozdvižení kříže" a „Sejmutí s kříže" bylo oběma tak nemožno, jako slézti vrchol chrámové věže.

Nemívalť Nello nikdy ani krejcaru na zbyt: napínalť veškeré síly, aby zaopatřil si hrstku dříví do kamen a trochu něčeho do hrnku, více činit nemohl. A přece bylo to srdce dětské rozboleno a naplněno nekonečnou touhou po shlednutí velikosti obou zastřených děl Rubensových. Celá duše mladého Ardeňana chvěla i tetelila se vášnivou, všechny jeho myšlenky uchvacující láskou k umění. Jak se tak ubírávali cestou svou za ranního úsvitu, než ještě slunce vyšlo aneb než jich lidé ještě spatřili, býval Nello, jenž byl každému jen malým vesnickým chlapcem s velkým psem, jen prodavačem mléka od domu k domu, pohřížen v celé nebe snů, v němž Rubens byl bohem. Nello vymrzlý a hladový s bosýma nohama v dřevěnkách, když mu zimní vítr do kadeří vál, a pozvedal ten chudý, tenounký šat, býval jako u vytržení rozjímáním, v němž viděl Marii z „Na nebe vzetí" s vlnami zlatého vlasu ležícími na hrdle a se světlem věčného slunce svítícím na její čelo. Nello vychovaný v chudobě, povržený štěstím, nevyučený ve vědomostech a zanedbaný lidmi, měl v prsou náhradu nebo kletbu, která zove se geniem. Nikdo to nevěděl. On sám tak málo, jako kdo jiný. Nikdo to nevěděl.

Však arciť Petrarš to věděl; byltˇ s ním neustále a vídal ho, jak kreslí křídou na kameny všechno všude co roste a dýchá — slýchal ho se svého lože šeptati si všeliké bojácné, horoucí modlitby k duchu velikého mistra; střežíval jeho zrak, jak se temnil a jeho tvář, jak zářila za večerní záplavy zapadajícího slunce, neb za růžového východu na úsvitě i cítil mnohdy, mnohdykráte, jak slze divné bezejmenné bolesti i radosti smíšené dopadaly horce ze světlých očí hochových na jeho vráskovité žluté čelo.

„Odešel bych pokojně do hrobu, Nello, kdybych věděl, že až dorosteš, budou tato chaloupka a tenkousek země u ní tvými a že budeš pracovat sám pro sebe a že ti budou sousedé říkat „Baas", říkával starý Jehan Daas na své posteli. Neboť míti vlastní kousek půdy a býti nazýván „Baas" — hospodář — pán — od podruhů v okolí jest dovršením všech snů flémského venkovana; a starý voják, jenž schodil za svého mládí celou zem a nepřinesl domů ničeho, domníval se, když sestárnul, že přáti svému miláčku, aby žil v spokojené skromnosti, jest to nejlepší na světě.

Ale Nello neříkal ničeho. Pracoval v něm tentýž kvas, jenž za jiných dob zrodil Rubensa a Jordaensa a Van Dycky a celé jejich zázračné pokolení, a jenž dal za dob novějších — v zelených luzích ardenských, kde Meusa omývá staré hradby Dijonské — původ velikému tvůrci Patrokla, jehož genius jest nám ještě příliš blízkým, abychom změřiti mohli jeho božskost.

Nello snil do budoucnosti o jiných věcech než o vzdělávání toho kousku země, než o žití pod tou doškovou střechou, než o tom, aby mu říkali Baas sousedé o něco chudší neb o něco málo chudší, než on sám. Chrámová věž, odrážející se tam za polemi od rudé večerní oblohy aneb vypínající se vzhůru za pošmourného šedého mlhavého rána, vyprávěla mu o jiných věcech. Však o těchto zmiňoval se jenom Petraršovi, šeptaje mu ve své dětinskosti do ucha o svých vidinách, když chodili spolu za prací ranní mlhou aneb líhali pospolu v svištícím rákosí u vody.

Neboť takové sny nedají se tak snadno vtělit v řeč, aby vzbudily nehybné účastenství lidských posluchačů; i byly by se jen bolestně dotkly upoutaného na lože starce, který, když ještě sám chodíval do Antwerp, míval modrem a červení na zdi hospody namazanou věc, kterou nazývali Madonnou — když se tam zastavil na doušek černého piva — za právě tak dobré umělecké dílo jako ta, na něž se chodili dívat do Antwerp lidé ze všech zemí, na které boží slunce svítí.

Byla jenom jedna ještě bytost kromě Petrarše, s kterou mohl Nello mluvit o svých odvážných snech. A to byla malá Luisa, která zůstávala v starém červeném mlýnu a jejíž otec, mlynář, byl nejbohatší hospodář v celé vesnici.

Malá Luisa byla ještě pouhé hezounké děcko s měkkou, kulatou, růžovou tváří způvabnělou oněmi něžnými, tmavými zraky, kteréž zůstavilo Španělsko v tak mnohém flémském obličeji na svědectví panování Albova, právě tak, jako španělské umění, rozseté po celém kraji, zůstavilo zde majestátní paláce, nádherné dvory, pozlacená průčelí domů, uměle zhotovené petlice — povídky heraldické a básně, vytesané v kamenu.

Malá Luisa bývala často s Nellem a Petraršem. Hrávali si spolu v polích, běhávali v sněhu, trhávali chudobky a pampulišky, chodívali spolu do starého, šedivého kostela a sedávali spolu často u ohně na velikém krbu ve mlýně. Malá Luisa byla nejbohatší dítě v celé vesnici. Neměla ani bratra ani sestry; její modré, polovlněné šatičky nemívaly nikdy záplaty; o pouti mívala tolik pozlacených oříšků a cukrových beránků, co se jich jen do rukou vešlo, a když šla ponejprv k přijímání, byly její lněné kadeře pokryty čepečkem z nejjemnějších mechlinských krajků, kteréž náležívaly její babičce i matce, než dostaly se k ní. Lidé již si povídali, ačkoliv měla teprve dvanáct let, jaká to bude nevěsta, o niž se budou ucházet jejich synkové; leč ona sama byla malé veselé prosté děcko, nevědoucí o svém dědictví a ze soudruhů ve hře nemilovala žádného tak, jako vnuka Jehana Daasa a jeho psa.

(Pokračování.)

NERO.

Mně patří všechno kol, co mohou skýtat země,
vesmíru všechna moc je spojena již ve mně
a já jsem celý svět, —

mně moře perly v dar, mně země skýtá zlato,
všech končin plemenům je slovo moje svato,
a protivník můj klet.

Mně zkvétá dívčí líc, mně sládnou rtíků medy,
mou je ta bílá šíj, mně patří svůdné hledy
i ňader cudná skrýš.

Mě vábné šepty děv vždy uspávají k snění —
a když se probouzím, hned na pokyn se pění
přede mnou vína číš.

Jak božsky blažen jsem, když v zlaté, vonné síni,
svou hebkou kadeří mě štíhlá děva stíní
a líbává mou skráň,

když stápím svoje rty v cyperském sladkém víně
a ona hlavu mou na měkkém chová klíně,
jsouc přítulná jak laň!

Jak božsky blažen jsem, když gladiator krví
areny suchou zem před mojí tváří mrví,
vše k mé jen zábavě, —

když na sta lidí mých pod lvími zmírá drápy,
když v jejich prsa zvěř své hrozné zuby stápí —
k mé zuří oslavě! —

Však přece smutno mi, přec kloním hlavu svoji —
ba, cítím v mozku cos, co lékař nezabojí,
co neudusí smích,

co neutlumí zpěv ni růže dívčích retů,
ni ňadra labutí, jež plna vonných květů,
ni césarský můj pych. —

co neutlumí číš, z níž proudy vína ssaju,
ni tisíc národů, s jichž životem si hraju,
ni říše šírá dál! —

Ba mrzí mě již svět, jejž opíná má vláda,
neb v lůně rozkoší vždy marně duch můj bádá:
co zbývá, bych si přál!

K. Lenský.

Aforismy z moudrosti indické.

Podává prof. *Václav Petrů.*

II.

Co dobrého a zlého v srdci lidském vězí, byť i nejtajnějším bylo, v noci a v opilství se vyžvatlá.

S jedním se baví, po druhém pohlížejí, třetího v srdci nosí: koho pro bůh tedy ženy milují?

Oheň nenasytí se dřevem, ocean řekami, smrt záhubou bytostí a krásnooká muži.

Když tajnosti, příležitosti a muže není, zůstává žena nevinnou.

Který blázen se domnívá, že jest milkou milován, tenť jest ptáčkem v kleci, který podle její noty zpívá.

Kdo dle slov a vůle ženy jedná, ten se posměchu dává v šanc.

Strach před okolím a nedostatek milovníků jest nekázaným ženám kázní v každý čas. Není, kým by opovrhovaly, ani stáří jim nepřekáží; je-li hezký neb ošklivý, vše jedno, jen když muž jest, jej milují.

Milence opotřebují ženy jako spodničku; on visí na kráse, tato na kalounu.

Milence a červce odhazuje žena, jakmile jej vymačká.

I sprosťák v službě královské cti dochází.

Není dobře přílišně ženám se oddávati, neboť nesmírnou osobují si moc; jako s vranami, jichž křídla ostřihána jsou, hrají si s povolnými muži.

Ženy mluví ústy příjemnými, ale železným srdcem činí útok; na rtech mají med, v srdci nic nežli jed.

Vír nebezpečí, obydlí nestydatosti, sídlo krkolomnosti, skladiště hříchů, domov sterých lstí, okršlek nespolehlivosti, všem moudrým mužům nepochopitelný koš hříček: od koho byl tento v osobě ženy snešený a s ambrosií smíšený jed, k záhubě práva na světě stvořen?

Smích i pláč žen dějí se zúmyslně; ony činí si muže důvěrna, samy nikdy nedůvěřujíce.

Potud si ženy muže předcházejí, pokud si jej neukovaly; jakmile jej v tenatech lásky drží, pak s ním vzhůru, jako s rybou na vnadě.

Uvnitř plny jedu, zevnitř krásny na pohled, podobají se ženy jahůdkám keře jedovatého.

Odvážnému osud pomoc přináší. „Osud! Osud!“ křičí zbabělci. Osudu nedbej! Najmi veškerou odvahu, pokud můžeš. Jestliže nezvítězíš, nebude to tvou vinou.

„Narodila se dcera“, veliká starost; „kdo ji pojme za ženu?“ dlouhé uvažování; potom „bude-li v manželství šťastna či nešťastna“ —: nešťasten věru jest otec dcery.

Dívky a řeky stejně řádí; ony s domem, tyto s břehy, Vodou břehy, nepravostmi domy se kácí.

Když se narodí, matce srdce odnímá; vyrůstá v stálém strachu přátel a když se vdá, poddává se nepravostem: ach, nepřekonatelné zlo jsou dcery!

Had i nejedovatý, když zdvihá hlavu, strašliv jest.

Lstí se podaří, co násilí nezmůže.

Kdo má pole při břehu řeky, ženu záletnici, v domě hada, jak můž' jeho srdce býti bez starosti?

Bydleti v domě, plném hadů, jistá smrt; je-li had na konci vsi, ještě život v nebezpečí.

Kdo své poddané dobře řídí, shromažďuje si poklady nebeské; hrůzovláda ničí ctnost a vede za sebou hřích a potupu.

Jako pastýř pastvou znenáhla od krav mléka dojí, tak se má dobrou správou od poddaných peněz dobývati.

Kníže podobá se lampě; jako tato olej tak on z poddaných peníze ssaje.

Králové mluví jen jednou, šlechetní mluví jen jednou, dívky se zasnubují jen jednou, jen tyto tři věci dějí se jednou.

Drobnosti.

— Víra v upíry v Rumunsku. Rumuni dávají mrtvému tři věci do hrobu: hůl, aby s ní mohl překročiti řeku Jordán, šátek, aby se jím oděl, a paru (nejmenší peníz), aby jím zaplatil sv. Petru. Mimo to se vykropí hrob vínem a vyloží chlebem, aby se mrtvému nezastesklo. Avšak zemře-li někdo, kdo má zrzavé vlasy, má se za to, že jest upírem a rodina jeho musí jej přibíti, nejlépe za uši, k rakvi aneb vrazí se mu kůl v podobě kříže do hrobu. Klade-li rodina zemřelého odpor, mívá to za následek zbouření celé dědiny. Tak stalo se před nedávnem v obci jedné na blízku samého hlavního města, kdež zemřel jakýsi Angličan. Aby se pozůstalí sprostili všech nesnází, byli konečně nuceni, pohřbeného vykopati a do Bukarešti převézti. Lid myslí, že upír vychází z hrobu a v podobě psa, netopýra, ropuchy, štěnice neb jiného hmyzu lidi, zejmena mladé ženské navštěvuje a krev jim ssaje.

— **Ze Srbska.** Kumova sláma zovou Srbové mléčnou dráhu. Vysvětlují to tím, že jako když kumu někdo slámu krade, cestou ji trousí a takto za sebou slamou posetou stopu zůstavuje, tak že se i lidé jednou proti bohu spikli a chtěli s nebes výšin ukrásti svítící hvězdy, které však cestou všechny se jim vytrousily. Z toho pak vznikla ona svítící dráha na nebi.

— Starožitný obyčej kukání na hrobech udržel se podnes v Srbsku a to nejen po vesnicích, nýbrž i v městech. Kukání, jež značí tolik co naříkání, připadá výhradně ženským, obyčejně matce neb manželce, jež naříká buď pro dítko neb pro manžela. Když za zpěvu a v průvodu duchovních a přátel přinese se mrtvola v otevřené rakvi na hřbitov, přikryje se za nářku žen víkem a spustí se v otevřený hrob. Za povinnost manželky neb matky pokládá se, aby naříkala a tím na jevo dala, jak zesnulého měla ráda. Kukání obyčejně se opětuje v sobotu po pohřbu, pak za šest neděl, půl leta a za rok. Z chrámu jde žena k hrobu a počíná srdcelomný nářek: Jao, kuku mene! Lele! Za nářku a bědování vypravuje pak nebožtíku v hrobě, jak ho milovala, co vše pro něho učinila, jakou svíčku mu koupila, jakou mši dala sloužit, co chudým rozdala za něho, co mu přinesla a p., vůbec vše, co ze zbožnosti pro jeho památku činí; spolu vypravuje s nářkem všechny novinky, co se stalo v rodině, obci neb i národě příjemného neb nepříjemného. Na hrob nesou žena i přátelé něco svařené pšenice s cukrem, jež se tam do misky vloží, a všeho druhu jídla, kteráž pak buď žebráci snědí aneb sami bosté, kteří byli k hrobu přišli. Bohatší sejdou se v určitý den v kostele při parastu (smuteční mši), odkudž s rozžatými svícemi k hrobům zemřelých příbuzných se vychází. Čím častěji žena chodí na hrob kukat, tím více prý milovala zemřelého. Někdy zjednávají se i ženy cizé na kukání, aby dojem smutku byl zvýšen. Kukání nad hrobem rozléhá se někdy široko daleko a překvapilo mne, když poprvé jsem je zaslechl. Někdy ovšem jest to pouhá formalita „k vůli světu“ a co charakteristický uvedu zde tento případ: ženě jisté zemřel muž, s nímž v stálém sváru žila. Žena plačíc dala se vésti za rakví, u hrobu padla na rakev, nechtěla ji dát pohřbít a konečně, když muž byl zakopán, naříkala a kukala srdcelomně. Přátelé ji konečně odvedli a sotva že zasedli doma k pohřební hostině, pravila vesele žena k své důvěrné přítelkyni: „Dobře, že to zlo vynesli z domu, mám nyní pokoj.“ Příští sobotu šla opět z rána kukat. Donesla jídlo na hrob a naříkala tam lomíc rukama: „Ty jsi mne šatil, běda, můj živiteli drahý, koho mám nyní na celém světě, já bídná, opuštěná kukavice“ ap. Sotva však zašel pop a příbuzní, tluče mu pěstí na hrob a volá: „Tu máš, to je tobě odplata, já se směju na tvém hrobě, ne ty na mém. Přála bych tak, aby každé ženě se podařilo.“ Sotva však se kdo přiblížil, počala opět kukat. Kukání pokládá se za povinnost každé vdovy a vykládalo by se jí ve zlé, kdyby ho opomenula.

— Pomoc proti bolení hlavy. Prostý lid v Srbsku myslí, že nemoci pocházejí vždy od něčeho nečistého, co v člověku se zahostí, od nějakého nečistého ducha. Proto též při těžší nemoci jde se ve vesnici vždy prvně pro popa, aby se modlil nad nemocným. Dobře je, když pozná toho zlého ducha. Při bolení hlavy, jež je známkou mnohých nemocí, jako velmi zhusta se naskytující zimnice a j., vezme se kůrka od chleba, neb není-li chleba, od vrby a vpíší se na ni tato písmena, jež značí jmena nečistých duchů:

Š	A	T	O	R
A	R	E	P	O
T	E	N	E	T
O	P	E	R	A
R	O	T	A	Š

Při tom říká se: „Neduh jde cestou, potká jej anděl Gabriel a ptá se: Kam jdeš, neduhu? Jdu do lidské hlavy, abych ji každou trýzní trýznil. — Nesmíš tam jít, nýbrž do vody. Neduh řekne: „Přejdu z vody do ryby, z ryby do trávy, z trávy do sviňské krve, svini sní člověk a tak dostanu se přece do něho.“ To opakuje se třikrát a třikrát musí se kůra s tímto nápisem sníst. Mimo to jsou i modlitby proti hlavy bolení. I Turci věří tomuto spůsobu léčení a přicházejí k Srbům o pomoc toho druhu.

— O strace, havranu a netopýru platí v Srbsku tato pověra: Když straka zakráká před domem, jest to znamení, že přijdou hosté neb nějaké zprávy. Aby se poznalo, jakého budou druhu, říká se: „Stračko, tulačko, bude-li dobrá zpráva, ještě zakrákej, bude-li špatná, vem se za hrdlo a leť za brdo.“ Jestli straka ještě zakráká, přijdou dobré zprávy, jestli že odletí, špatné. O hostech platí, že jsou vždy dobré. Zasmál jsem se, když při návštěvě jistého rolníka mi hospodyně pravila, že straka celé dopoledne před jejich domem krákala, znamenalo prý to vzácné hosti z daleka. — Když havrani přes ves letí a krákají, znamená to, že někdo z vesnice zemře neb bude zabit. Proto, kdo hlas ten slyší, má říci: „Tu tvůj hlas, za mořem tvá hostina.“ — Netopýra zahrabávají kupci pod práh svého krámu, aby měli štěstí. *J. J. T.*

Spisy nové „Lumíru“ zaslané. Illustrovaného týdenníku „Světozor“ vyšlo ročníku X. číslo 3 Obsah: „Martin Puškar,“ historický obraz od Václava Beneše; „Letní projížďka po Krymu“ od prof. dra. J. B. Lambla; „Z pamětí bulharského junáka“ od Konst. J. Jirečka; „Domenico Fontana,“ romance Karla Kučery; „Alžběta, kněžna Falcká,“ dle anglického od Pauliny Králové; „Bosna“ od Angličanky A. P. Irby; literatura, umění, rozmanitosti. Illustrace: Hrabě Alfréd Potocki; Orianda, zámek na Krymu; Bulharští vodaři v Cařihradě a zámek knížete Liechtensteina v Adamově.

„Osvěta“. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydavatel Václav Vlček. Číslo 2. (sešit únorový). Obsah: „K dějinám řeči a literatury české v XVIII. století“ podává F. Čenský; „Ferdinand Dobrotivý a jeho doba“ píše J. Procházka. II. Vídeň od března do října 1848; „Národohospodářská krise v Rakousku“ úvaha Karla Adámka; „Zlato v ohni“. Obrazy ze života od V. Vlčka (pokrač.); „Popravčí kniha pánů z Rosenberka“. Z archivu Třeboňského podává Fr. Mareš; „Michael Petrovič Pogodin“. Nekrolog od Konst. Jirečka.

Paleček. Humoristický obrázkový časopis nepolitický. Redaktor A. Nevšímal. Sešit 4 V Praze, nakladatel: J. Otto.

Živěna. Illustrovaný časopis. věnovaný zájmům štěpařství, zelinářství, vinařství, květinářství, drůbežnictví, králikářství a domácího hospodářství vůbec. Redaktor: Em. Meliš. Číslo 1. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa.

OBSAH: Eloa. Fragment pekelné komedie. Mysterium *Jar. Vrchlického.* (Dokončení.) — Ukřižovaná. Romanetto od *J. Arbesa.* (Pokračování.) — Kdys v lidstva svatých závětech jsem čet.. Báseň od *Adolfa Heyduka.* — Slovo o krasovědě. Podává Dr. *Otakar Hostinský.* (Dokončení.) — Pohádka. Báseň od *Otakara Mokrého.* — Dvacet hodin v temnostech podzemních. Nehoda při návštěvě moravských jeskyní. Zažil *Kliment Čermák.* — Flanderský pes. Povídka od *Ouidy.* (Pokračování.) — Nero. Báseň od *K. Lenského.* — Aforismy z moudrosti indické. Podává prof. *Václav Petrů.* II. — Drobnosti

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce
a 2 až 2½ archu
vždy o 4. hodině odpolední.

Ročník IV. 10. února 1876. **Číslo 4.**

Ukřižovaná.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Jako před lety, když se byla v bytu Schneidrově udála příhoda, kterou mi byl přítel právě vypravoval, pospíšil jsem za přítelem i tentokráte také do jeho bytu na Malé straně nedaleko budovy vrchního vojenského velitelstva, avšak nezastal jsem ho. Vrátiv se domů ulehl jsem; ale takměř po celou noc nemohl jsem usnouti. Trapná nejistota a obavy o přítele zaplašovaly přese všechnu tělesnou moji unavenost spánek. Toliko k ránu zdříml jsem na krátkou chvíli; však před východem slunce jsem procitl a pospíšil bez odkladu k příteli. Rychle vyběhl jsem po schodech do druhého patra a ještě rychleji zaklepal jsem na zamčené dvéře přítelova bytu. Nikdo se neozval. Klepal jsem dvakrát, třikrát, vždy netrpělivěji a hlasitěji; ale nikdo se neozýval, ani když jsem počal na dvéře v pravém slova smyslu bouchat, až vyburcovaní sousedé počali vycházeti ze svých bytů, aby se přesvědčili, kdo tak záhy z rána ruší klid jinak neobyčejně tichého domu. Klepání i bouchání mé bylo marné; v bytu, v němž přítel bydlil sám, nikdo se neozval. Prohlednuv pozorněji zámek shledal jsem, že jsou dvéře uzamčeny na klíč z bytu a klíč že vězí v zámku. Obávaje se, že přítele stihlo náhle nějaké neštěstí, poslal jsem sousedova hocha pro zámečníka. Ale než tento přišel, dohnala mě nedočkavost má k tomu, že pomocí sousedův, kteří mne dobře znali, vypáčil jsem dvéře přítelova bytu a vrazil do vnitř. V předsíni i v prvním pokoji bylo vše v nejvzornějším pořádku; v pokoji druhém, v přítelově ložnici, spatřil jsem přítele. Ležeť v posteli vysvlečen a na první pohled jsem poznal, že klidně, ale neobyčejně tvrdě spí. Současně se mnou bylo do bytu vešlo také několik sousedů. Zastyděl jsem se za svou pošetilou nedočkavost a omluviv ji spůsobem dosti nemotorným požádal jsem sousedy, aby mě nechali s přítelem o samotě. Uposlechli s jakousi nelibostí, ba nevrlostí.

Usednuv po té na pohovku, čekal jsem, až přítel procitne. Když však ani po hodině ještě se neprobouzel, počal jsem ho budit. Trvalo to několik minut, než procitl. Otevřel líně oči a poznav mne, seskočil ruče s lože úplně zdráv a vesel, jakoby se byl probudil po příjemném snu. Byl sice v tváři poněkud bled, ale vzezření jeho bylo v celku zcela uspokojující.

Omluvil jsem svou přítomnost i vypáčení dvéří spůsobem co možná nejvhodnějším, ale pravou příčinu jsem zamlčel. Přítel sice slovům mým, jak bylo ze všeho patrno, nepřikládal víry úplné, avšak tuše pravou pohnutku mého jednání, nevyptával se mne na nic více a v brzku rozpředl se mezi námi hovor o věcech všedních a obyčejných. —

Od té doby scházeli jsme se opět skoro každodenně, ale o Schneiderovi a přítelových přízracích z příčin na snadě ležících jsme nikdy více nemluvili. Žili jsme opět jako dříve svým studiím, kterýmž jsme se oddali s horlivostí mladistvých nadšenců. V průběhu několika měsíců byl by bedlivý pozorovatel seznal, že stala se s námi oběma následkem vzájemného vlivu podstatná změna.

Přítel, kterýž sice nikdy společnosti veselých, bezstarostných přátel a známých u vojště příliš často nevyhledával, počal se později společnostem těm v pravém slova smyslu vyhýbati a zamiloval si samotu, kdežto já zas, kterýž jsem se byl druhdy společnosti vůbec vyhýbával, počal jsem ji nyní častěji než kdy jindy vyhledávati nebo jsem po ní aspoň toužil. Několikaleté samotářství počalo mě poznenáhla omrzovati a stávalo se mi časem takměř nesnesitelným, kdežto přítele zas patrně omrzoval veselý, bujný život v bezstarostných, pouhému okamžiku žijících společnostech; ale oba bránili jsme znenáhlé této změně svých povah s houževnatostí, jakou se obyčejně člověk bránívá, když má odkládati zvyky staré a hluboko zakořeněné.

Přítel odkládal znenáhla nemravy a zlozvyky bujné vojáckosti, já pak zlozvyky a nemravy hypochondrického učence. Pozbývaje cynismu, bezohlednosti a tvrdošíjné neustupnosti, s jakou lpíval na svých tak zvaných zásadách, stával se přítel měkčím, lidumilnějším, smířlivějším a cituplnějším, kdežto já zas, byv druhdy přes příliš ústupným, mírným, nesmělým, ba ostýchavým a vždy a ve všem povolným, počínal jsem býti rozhodnějším, samostatnějším a ne-li drsnějším, tak aspoň houževnatějším v hájení svých názorů a přesvědčení svého.

Přítel, nejsa v kanceláři prací přetížen, mohl větší část dne věnovati studiím a také tak učinil. Maje obstojné příjmy, obracel dobrou jich polovici na knihy a pomůcky všeho druhu. Knihovna jeho rychle se množila, kdežto moje zůstávala takměř bez doplňování. Za nedlouho uveden také následkem vzájemného vlivu v chaotické studium naše aspoň jakýs takýs systém. Poznavše, že nalézáme se na scestí, dohodli jsme se po zralém

uvážení vzhledem k obapolným náklonnostem svým k vědám přírodním, že věnujeme se budoucně výhradně studiu těchto věd a rozhodnuvše se zahájili jsme společně na počátku měsíce ledna roku 1866 studium to aspoň poněkud systematicky.

Náklonnost naše k přírodním vědám dřímala v nás obou od dávna a není tudíž divu, že moje i přítelova knihovna obsahovala z větší části spisy v obor ten spadající, tak že od té doby, co jsme se rozhodli pro vědy přírodní, jen zřídka kdy musili jsme navštěvovati knihovny veřejné. Co konečný cíl tanulo nám oběma na mysli dosažení profesury přírodních věd na vyšším gymnasiu nebo vyšší realné škole. Vědouce zcela dobře, čeho se nám k tomu ještě nedostává, pracovali jsme s úsilím neúmorným a vzornou vytrvalostí obyčejně společně buď v bytu přítelově nebo u mne. Jsem přesvědčen, že za takovýchto okolností byli bychom oba cíle svého dříve nebo později skutečně také dosáhli, avšak válka rakousko-pruská roku 1866 přerušila náhle společné naše studium.

Dva nebo tři dny po úředním vypovězení války navštívil jsem přítele. Zastal jsem jej zaměstnaného pořádáním svých věcí.

„Nechtěl by's převzíti prodej mé knihovny některému antikváři?“ vítal mne přítel, a trpký úsměv přeletl sličnou jeho tvář. „Jsemť v podobném postavení jako před krátkým časem ty; zdá se mi, že haraburdí toho nepotřebuju a nikdy již potřebovati nebudu.“

Pochopil jsem slova ta úplně.

„Což není pražádné zprostředkování možné?“ tážu se.

„Pražádné!“ vece přítel úsečně.

„Jak to? Vždyť pak jsi vždy ujišťoval, že je ti představený tvůj, plukovník M. nakloněn, že tě v kanceláři své potřebuje nevyhnutelně a že se častokráte vyslovil, že nepůjdeš nikdy více k armádě, dokud bude on tvým představeným, byť i byla potřeba sebe naléhavější!“

„Vše to je pravda,“ odpovídá přítel. „Plukovník si mne dal předvolat a sděliv mi rozkaz, že musejí všickni přespočetní úřadníci vojenští ku svým plukům, dal mi na vůli, chci-li jíti čili nic. V případu, kdybych chtěl zůstat, že musí kolega můj, nadporučík R. Tento však je ženat a otcem dvou dítek. Rozhodl jsem se tedy, že půjdu sám.“

Prostičké, ale závažné sdělení to učinilo na mne hluboký dojem. Dovedlť jsem oceniti přítelův cit i obětavost jeho. Mlčky podal jsem mu ruku a vřele jsem stiskl jeho pravici.

„Kde leží nyní tvůj pluk a kdy odejdeš?“ tážu se po chvíli.

„Pluk je doposud posádkou v Sibíni. Měl bych tedy odejeti dnes nebo zejtra, abych jej ještě zastihl, než vypraví se ze Sedmihradska do Čech, ale žádal jsem, abych byl přeložen k pěšímu pluku Martini, u něhož jsem sloužil, než jsem přišel k jízdě, a zůstanu tudíž nejspíš několik dní v Praze, až dojde rozkaz k odchodu.“

„Společná naše studia budou tedy na čas přerušena,“ připomínám.

„Lituju, že tomu tak; avšak ještě větší žel, že snad na čas dlouhý nebo snad navždy“ . . .

„Jak to? Což myslíš, že bude válka trvat dlouho?“

„Nikoli! Trvám, že bude v několika týdnech po všem; ale zdá se mi, že z polního tažení toho již se nevrátím.“

„Toť pouhé, ničím neodůvodněné zdání“ . . .

„Pravda, ale předtucha má jest aspoň poněkud oprávněna. Nejsemť více tím, čím jsem býval, než jsem přijel do Prahy a oddal se studiu; zdáť se mi, že nedovedu se již ani tak bránit jako dřív, tím méně abych měl dosti zmužilosti k útoku.“

„Možná, že se ti tak nyní jen zdá,“ připomínám, „až uslyšíš hřmění děl, až uzříš, jak ten nebo onen soudruh podle tebe padne nebo těžce raněn v bolesti svíjeti se bude na zemi, až s divokým jásotem požene celý pluk s nasazenými na puškách bodáky útokem proti pluku tvému.“ . . .

„Leč právě toho se jaksi obávám,“ vece přítel. „Vše, co jsi byl uvedl, arci obyčejně vojína rozplameňuje; ale zdá se mi, že zůstane na mne úplně bez účinku. Pozoruju sice bojechtivost, která se jeví v kruzích vojanských i nevojanských, zůstávám však chladným a lhostejným ke všemu. Nemohu se ubrániti trpkému pocitu, jejž budí v člověku povahy reflexivní vědomí, že na pouhý rozkaz . . . .“

„Avšak to vše nenasvědčuje, že by's se nemusil z boje opět vrátit zdráv.“

„Pravda! Nebezpečí v boji není tak velké, jak se laikům zdá. Hrajeť zde náhoda podobnou asi úlohu jako v loterii. Tisíce lidí sází po celý svůj život, aniž by vyhráli; a náhodou jen vyhraje ten onen jednotlivec. Podobně je ve válce. Co tu musí býti kulí vystříleno, než jedna raní, než jedna raní smrtelně, než jedna usmrtí! Není to tedy boj sám o sobě, jenž budí ve mně trapnou předtuchu, nýbrž vědomí, že náhoda, která mi byla dříve přízniva, může se mi tentokráte státi osudnou.“

„Zdá se tedy, že klidný, tichý život, věnovaný studiu měl na tebe rozhodný vliv.“

„Sdílím tvůj náhled,“ pokračuje přítel. „Zdáť se mi, že život ten utlumuje v člověku tak zvanou rekovnost, že činí z člověka nesmělce, bázlivce, ba zbabělce.“

„Dočasné přerušení života toho nemůže ti tedy býti na škodu,“ povzbuzuju přítele; „možná, že dřívější tvá rozhodnost, odhodlanost a smělost opět se vrátí, ovšem že ve formě poněkud mírnější, lidštější.“

Přítel na chvíli se odmlčel. Na to připomenul:

„Nechť už je tomu jakkoli, pomoci není žádné! Musím! Jediné slovo to objasňuje úplně společenské poměry, v kterých žijeme. Zásady, přesvědčení, vůle jednotlivce musí se jim podříditi. Jeť cosi strašného v této neodvratné nutnosti, ale jednotlivec je bezmocný atom. . . . . Proud všeobecný jej strhne a žene dál jako třtinu, až jej někde zůstaví bez pomoci . . . . Jsmeť jeden druhému otrokem, a Kristova zásada o vzájemné lásce povšechné je doposud pouhou frasí. Zdá se mi, že ani s moderním názorem světa nevystačíme. Nejsmeť tím, čím nás idealní názor Kristův chtěl učiniti; po smrti neočekává nás ani odplata za utrpení, aniž trest za skutky dle vlastního názoru našeho hříšné — nejsmeť pány své vůle, nýbrž otroci okolností“ . . .

Chtěl jsem připomenouti: „Probůh, ty moralisuješ!“ ale přítel mne předešel.

„Promiň mi několik těchto trpkých slov,“ pravil. „Vímť, že právě tak, jako kdokoli jiný z rozumnějších, nemiluješ ledabylých reflexí všeobecných. Jsouť obyčejně příliš subjektivní a zřídka kdy budí ohlasu u jiného. Leč předmět, o který se jedná, jest nevyčerpatelný a proto raději o tom pomlčme!“ —

Tím byl hovor náš ukončen. Nějaký čas zůstali jsme ještě pohromadě, hovoříce o věcech zcela obyčejných, pak jsme se rozloučili. — — —

V krátké době uspořádal přítel všechny své záležitosti a čekal klidně, až dojde rozkaz k odchodu pluku z Prahy. Rozkaz došel po pěti dnech a posledního dne pozdě na večer dlel jsem s přítelem v bytu jeho naposledy . . . .

Rozmlouvali jsme zpočátku o denních událostech, o přípravách k válce, o organisaci obou armad, o možnosti vítězství a podobném.

Přítel byl neobyčejně málomluvný a zádumčivý. Odpovídalť na otázky mé úsečně, jednoslabičně, a rozmluva často vázla. Posléze pak náhle pohodil hlavou a děl:

„Eh! Zbytečnoť šířiti o tom slov! Mnohdy závisí od nepatrnosti nejpodřízenějšího druhu porážka, jako u Watterloo a jinde, a vojevůdce i armáda jsou úplně bez viny. Mně však jest možné vítězství pruských zbraní úplně lhostejné; jen následky jeho budí ve mně jakési obavy v ohledu politickém.“ —

Když jsme si byli v stručnosti vyměnili své náhledy v této příčině, pravil přítel:

„Úsudky, které se pronášejí o válce vůbec, zdají se mi býti více méně povrchní; ale myslím, že by mne i tebe nemálo zajímal úsudek člověka, kterýž . . .“

„Koho myslíš?“ přerušil jsem přítele.

„Pátera Schneidra!“

„Věřím, že úsudek jeho mohl by býti dosti zajímavý v ohledu povšechném,“ pravím kvapně; „ale proč si připomínáš právě nyní opět muže, jenž jest v tak úzké souvislosti s osudnými tvými přízraky?“

„Připomenutí samo o sobě nebylo nikdy příčinou těchto přízraků,“ vece přítel s nezměněným klidem; „myslím, že podařilo se mi vyskoumati pravou jich příčinu a proto nemusím se obávati, že by pouhá zpomínka na škaredého pátera mohla je opět vyvolati.“

„Což ti netane na mysli případ ze hřbitova volšanského?“ připomínám. „Tenkráte jsi také vypravoval o Schneidrovi a skončil's vypravování své . . . .“

„Toho, bohdá, dnes nebude,“ přerušil mne přítel s lehynkým úsměvem. „Chceš-li, podám toho také důkaz. Chci ti vypravovati událost, kterou jsem ti měl již dávno vypravovat, aby's mohl seznati pravý stav věcí a pravou jich příčinu.“

„Ne, ne, nevypravuj! Zbytečně by's se rozčilil!“ zvolal jsem kvapně.

„Budiž bez starosti; nerozčilím se,“ dí přítel. „Naopak stanu se klidnějším, když budu věděti, že odcházím v místa, odkud snad se nikdy více nevrátím, bez tajemství, jež jsem byl až dosud před nejlepším přítelem skrýval. Pokládámť za svou povinnost, netajiti před tebou ani nejmenšího hlavně proto, poněvadž po mé smrti bude snad tvým přispěním možno aspoň poněkud vědě posloužiti.“

„Jak to?“ tážu se mimovolně.

„O tom až později; přede vším jedná se o to, zdali mne chceš vyslechnout,“ dí přítel s přízvukem škádlivé neústupnosti.

Vida, že přítel stojí pevně na svém, a nechtě býti několik hodin před naším rozloučením nepovolným, svolil jsem konečně a přítel počal v tento smysl:

„Zvláštní, ba podivný případ, jejž ti chci vylíčiti, udál se roku 1848 v známých bouřlivých dnech červnových v Praze. Pokud byl v souvislosti s událostmi pražskými, nemohu udati, a připomínám hned z předu, že musíš vše, co budu vypravovat, posuzovat co pouhou reminiscenci. Byltě jsem tenkráte teprv asi dvanáct roků stár, a vše, co v době té se událo, vznáší se před duševním zrakem mým jako v mlze. Vidím pouhé obrysy a pamatuju se jen na hlavní věci a některé jednotlivosti, ale nemohu přesně a do podrobna udati, kdy vlastně, kde a za jakých okolností vše se událo. Také slova, jež budu citovati, nemohu citovati doslovně, ba ani přibliženě; ale obsah je týž, jak jsem jej byl před lety slyšel, však doplněn a zaokrouhlen vlastními mými dodatky. Podobně má se to s dobou, v které se události některé podrobnosti. Pamatuju se zcela dobře, že byla mi tenkráte udána zcela zřejmě a určitě, ale zapomněl jsem později všechna dáta. Teprv po letech počal jsem z upomínek svých sestavovati celistvý obraz, a hlavní pomůckou byly mi dějiny povstání polského roku 1846 a podrobnější různé některé zprávy o pražské revoluci červnové roku 1848. Bez těchto nebylo by mi naprosto možno udati ani tolik a s takovou určitostí, jak ti udám. Trvám, že snadno rozeznáš, co a pokud může se srovnávati se skutečností a historickou pravdou a co asi je pouhou moji domněnkou nebo vlastním mým dodatkem.

Jak víš, byl otec můj setníkem u dělostřelectva. Matky své jsem neznal, ale vím, že byla neobyčejně nábožna. Po její smrti svěřil otec můj mé vychování matčině sestře, ošklivé, žvavé to staré panně, která v zbožnosti matku mou daleko předčila. Otec můj byl jakýmsi představeným v malostranské zbrojnici, kde jsme také bydlili. Byt náš nalézal se v malém domku na ostrově Kampa zrovna před místem, kde býval druhdy, dokud ještě nebylo řetězového mostu, přívoz z Malé strany kolem severního cípu Střeleckého ostrova na Staré město. Po dnešní den jest na místě tom viděti několik schůdků, vedoucích s hráze ku břehu. Přímo proti těmto schůdkům vedla tenkráte malá dvířka do domku, v němž jsme bydlili, ale po pražské revoluci byla dvířka ta zazděna.

Několik dní před vypuknutím bouře pražské musil otec můj vstoupiti do činné služby. Jelikož první pluk dělostřelecký, k němuž otec můj náležel, ležel v Praze a v malostranské zbrojnici jiná podstatná změna se nestala, zůstali jsme v témže bytu, jako až dosud.

O vypuknutí revoluce pražské nevím takměř pranic. Na předcházející některé momenty ovšem se dosti dobře pamatuju. Vímť, že hrával jsem si se soudruhy svými na svornosťáky a na studenty; vím, že jsme se cvičili ve zbrani, ba že měl jsem kdysi k soudruhům svým po příkladu jiných i přiměřenou „řeč“ atd. Byltě jsem ještě dítě, všímající si skoro jen hraček. Však kdysi po polední, dle všeho soudím, že bylo to v pondělí svatodušní, přikvapil otec domů a dav mé pěstounce nějaké rozkazy ihned zas odešel. Byl oblečen, jakoby měl jíti na cvičení nebo do pole. Asi za hodinu zaslechl jsem rány z ručnic a později rány z děl na Starém a Novém městě. V zbrojnici i v našem domě nastal neobyčejný ruch. Za nedlouho byla zbrojnice vojskem takměř přeplněna. Pokud jsem tenkráte mohl vyrozuměti, zuřil boj v ulicích pražských již po několik hodin. Díval jsem se z okna. Viděl jsem na nábřeží lidi a později vojsko, pak táhlo vojsko z velké části po řetězovém mostě na

Malou stranu a za vojskem vytrhována hned prkna na mostě a házena do vody. Musím se přiznati, že mi vše to činilo zvláštní potěšení. Nechápalť jsem, oč vlastně se jedná, a nemohl jsem tudíž také uvážiti následky.

Téhož a následujícího dne otec domů nepřišel a události několika dnů po otcově odchodu míhají se vůbec tak mlhovitě před mojí duší, že naprosto nemohu udati, jak po sobě následovaly. Pamatuju se však zcela dobře, že dívaje se z okna viděl jsem, jak přijelo od můstku, vedoucího od tak zvaného starého prádla na ostrov Kampa, půl baterie děl, jak jela děla ta podle hráze vodou až k sovím mlýnům a kterak potom zajela na hráz před domek, v němž jsme bydlili, před kterýmž se rozestavila. Děla namířena proti Starému městu. Velitelem dělostřeleckého oddělení toho byl můj otec. Když bylo vše připraveno a uspořádáno, pospíšil otec dvířkami do domu a spatřiv mne přivinul mne skoro divoce k prsoum a dlouho, dlouho mne mlčky líbal.

Minuly dva nebo tři dni. Otec spával jako obyčejně doma a jenom za dne a vždy až do pozdní noci meškával před domem u baterie, na jejímž blízku tábořilo pod širým nebem také množství vojska pěšího, hlavně granátníci a myslivci. V době té bylo vojsko mnohokráte alarmováno; několikráte také stříleno, ale vždy padlo od našeho domku jen několik ran hlavně směrem k staroměstským mosteckým věžím a mlýnům, načež palba vždy zas v brzku zastavena. Kdysi odpoledne, dle všech okolností soudím, že to bylo v sobotu v osudném týdnu svatodušním, přikvapil otec domů a dav pěstounce mé tiše nějaký rozkaz políbil mne a rovněž tak rychle, jak byl přišel, zase odkvapil. Dle všeho byla pěstounka má již dříve na vše připravena; kázalať mi, bych se oblekl a v několika minutách vedla mne z domu směrem k Oujezdu. Ptal jsem se jí sice, proč odcházíme z domu a kam se ubíráme, ale pěstounka má na první otázku vůbec ani neodpověděla a na druhou odvětila prostě, že neví. Bylo mi to ostatně lhostejno; byltě jsem rád, že přišel jsem z domu, neboť otec můj, přísný to voják, nikdy mě nikam nedovoloval kromě do školy, kam mne doprovázívala vždy pěstounka. Nikdy nevycházel jsem z domu sám, nýbrž vždy ve společnosti otcově a poněvadž otec nemíval mnoho času nazbyt, vycházívali jsme na procházku jen zřídka kdy a to obyčejně za Oujezdskou bránu. V zahradě u zbrojnice arci jsem se mohl se soudruhy proháněvat dle libosti, ale ze zahrady jsem nikdy nesměl sám. Mnohdy jsem arci zákaz ten překročil a odběhl s kamarády někam do nejbližšího okolí, ale vždy zas v brzku jsem se vrátil. Tím se stalo, že v průběhu půldruhého roku, co meškal otec můj v Praze, kam byl z Terezína, kde jsem se byl narodil, přesazen, nepoznal jsem kromě nejbližšího okolí zbrojnice a krajiny za Oujezdskou branou takměř pranic jiného.

Pěstounka, vyvedši mne z domu, vedla mě dále několika ulicemi, v nichž skoro ve všech tábořilo vojsko buď pod širým nebem na chodníkách podle domů nebo v průjezdech. Později přišli jsme do ulic úplně pustých a ubírali jsme se dále. Kudy a kam mne pěstounka vedla, nevěděl jsem. Zdá se mi, že vedla mne nejdříve přes Oujezd podle kasáren, ale pak že jsme se zase vrátili nazpět a šli dále, až jsme přišli do ulic, v kterýchž jsem ještě nikdy před tím nebyl. Ve třech z těchto ulic vešla pěstounka do několika domů a nechavši mne v průjezdu čekat šla dále do vnitř, jakoby někoho hledala. Posléze v starém jednom domě nejspíše nalezla, koho hledala; vrátilať se pro mne, vyvedla mne do prvního patra k neznámým mi lidem. Zůstali jsme v kuchyni, a myslím, že byli lidé, u kterýchž jsme byli, jen ledabyle s pěstounkou mojí známi a že nám popřáli útočiště toho z milosti. Byl jsem unaven a jelikož byla pěstounka má tentokráte neobyčejně malomluvná, počal jsem za nedlouho podřimovati. Asi za půl hodiny vrazil do bytu neznámý jakýs člověk, jenž něco šeptmo promluvil a zase odkvapil. V bytu nastal zvláštní ruch; všickni hotovili se kvapně k odchodu. Také pěstounka mne vybídla, že půjdeme dále a v několika okamžicích byli jsme opět na ulici. Skoro hodinu bloudili jsme opět ulicemi; pak jsme šli úzkým jakýmsi úvozem, na to nějakým parkem nebo zahradou a pak zas dlouhým stromořadím, až octli jsme se na dosti velkém prostranství obklopeném vysokými budovami. Z prostranství toho šli jsme zas užší ulicí a za nedlouho octli jsme se na prostranství menším. Slunce chýlilo se k západu a zlatý odlesk jeho dodával celému okolí zvláštního půvabu. Kde jsem se nalézal, nemohu udati, ale kdybych chtěl vylíčiti dojem, jaký na mne celé okolí učinilo, musil bych je porovnati s čtvrtí nějakého města italského. Obloha byla bez mraků, temně modrá a jen na západě zažloutlá. Prostranství, tvořící nepravidelný čtverhran, bylo hrbolaté, nedlážděné. Na jižní straně táhla se řada vysokých domů se starobylým podloubím. Na konci této řady domů směrem k jihozápadu bylo vidět, že úzká a krátká ulice, kterou poslední dva nebo tři domy tvořily s velkou budovou protější, rozšiřuje se v nemalé prostranství, za jehož domy vypínaly se v dáli asi půldruhého tisíce kroků dvě štíhlé věže chrámové. K západu vypínala se obrovská, pošmurnému paláci podobná budova o čtyrech nebo o pěti patrech. V průčelí, jež mohlo býti asi čtyry sta kroků dlouhé, bylo množství od země až po střechu se vypínajících hladkých sloupů s pěknými hlavicemi. Část prostranství před touto budovou byla rovná, asi polovice pak se nepravidelně skláněla do hloubky asi čtyr nebo pěti sáhů. V pozadí k severozápadu bylo viděti malý prostý kostelíček s nenápadnou vížkou; před kostelem stál velký dřevěný kříž. Naproti pošmourné, ale velkolepé budově, kterou jsem pokládal za nějaký palác, bylo viděti průčelí bizarního jakéhos chrámu. Chrám ten nebyl vyšší obyčejné, dvoupatrové budovy. Vížka jeho, pokud se pamatuju, stavěna byla do šesti nebo osmi stran a vypínala se nad střechou chrámovou jen asi na dva sáhy vysoko. Skrze okenka ve vížce bylo viděti uvnitř věže několik menších zvonků, z nichž největší, pokud se pamatuju, nebyl větší lidské hlavy. Podivný chrám ten nalézal se takměř na úpatí svahu a od hlavních vrat domnělého paláce nebylo více viděti než střechu a vížku chrámovou.

Na prostranství mezi palácem a oběma chrámy tábořilo vojsko pod širým nebem. Byli to z větší části husaři. Na několika místech hořely ohně a kolem nich byly tlupy z části vysvlečených jezdců, nejrozmanitějším spůsobem zaměstnaných. Někteří cídili zbraně nebo koně, jiní jedli nebo opodál ohňů se procházeli, opět jiní seděli před stany, hrajíce v karty nebo kouříce z krátkých dýmek. Na celém prostranství panoval zdánlivě největší nepořádek, ale zároveň jakési trapné ticho, rušené jen občas řinkotem zbraní, řičením koní anebo

také veselým, leč krátce trvajícím smíchem, vycházejícím z některé tlupy vojínův. Stráže, a sice vždy jeden jezdec a dva pěší, rozestaveny byly na všech místech, odkud byl přístup k prostranství a kromě toho neustále přicházely a odcházely vojenské hlídky do blízkých ulic.

Přišedše na popsané prostranství, zastavili jsme se. Jak se zdálo, byla pěstounka má na rozpacích, kam se má obrátit. Chvíli váhala, pak ale držíc mě pevně za ruku, učinila několik kroků ku předu přímo ke skupení několika důstojníků a jednoho z nich oslovila. Pravila, že jsme z rodiny vojenské, udala otcovo jmeno a otázala se, zdali by nám mohl býti někde na čas poskytnut nějaký útulek. Důstojník patrně otce mého neznal. Mrzutě stáhl obočí a mávnuv rukou směrem k bizarnímu chrámu, děl: „Nevím, možná, že snad tam, — bude-li ještě místa. Jeť už tam bab i dětí jako mravenců v mraveništi.“ Po té se obrátil zas ku svým soudruhům.

Pěstounka vedla mne k připomenutému chrámu. Popošedše několik kroků níže po svahu, octli jsme se před chrámem, zpředu kamenným zábradlím ohraničeným. Na zábradlí stálo množství rozličných soch andělů a podobných, vesměs z pískovce tesaných. Se strany, odkud jsme přicházeli, vedlo několik kamenných, vyšlapaných schůdků ku vchodu chrámovému, jenž byl otevřen. Vrata byla úzká a vysoká a myslím, že železem pobitá. Také průčelí chrámu ozdobeno bylo množstvím větších i menších soch svatých buď ve výklencích nebo na rozličných výstupcích; ale všady jevila se spustlost bezpříkladná. Zdi byly rozpraskány, tu a tam omítka opadalá a sochy valně porouchány. Větší části soch scházely již ruce nebo kusy noh a těl; jiné sochy měly obličeje buď zubem času nebo svévolnou rukou k nepoznání zhyzděné a nepřeháním, řeknu-li, že vyjímaje snad dvě nebo tři sochy ve výklencích, nebyla ani jediná bez pohromy.

(Pokračování.)

Gonelli Giovanni.

Nad městem kvílí půlnoc v bouřném vzduchu;
kvil zvonů vniká ku starcově uchu;
na lože chudé klesá hlava šedá,
než v jeho víčka spánek neusedá.
Nezdolnou tísní minulost se vtírá,
dokořán brány své mu otevírá.
Byl chud, než v srdci žárný choval zápal,
jímž pobádán se z mládí dláta chápal,
a s bídou válče krutém ve zápase
své zraky upjal k věčných zdrojů kráse.
A láskou děvy jako zlatou sítí
obetkal srdce, celé svoje žití.

Však časem zpyšniv, opojiv se v slávě
ve víru vášní, bujných přátel v davě,
opustil náhle děvu zoufající,
jež lásky výkvět pod srdcem již nesla,
ji zůstavil jak v bouři, blýskavici
na moři člunek bez plachet a vesla.
I stalo se, že přátel ve průvodu
se vracel jednou z bujných, šumných hodů,
u domu v koutku, schodu kamenném
žebračka chová slabým ramenem
robátko útlé, v plenkách schoulené
k modlitbě majíc ruce vztažené.
On poznal tváři záhy vráskovitou,
vyhaslé oko, bídy stopu vrytou,
svou děvu, ženu poznal, dítko v plence,
však ruky nevztáh' k synu, ku milence.

Pak viděl zářit stkvělé svoje jmeno,
jak plálo slávy věčné na zenitu,
a po čem v mládí práhnul, dosaženo —
však tajný červ mu hlodal ve úkrytu
leželo dláto, tvůrčí spala síla,
jen upomínka zašlých časů zbyla.
Nadarmo hledal ženy, dítka stopu;
jak hvězdy padlé s nebeského stropu,
ve světě šírém navždy utonuly.

A myšlenky teď zoufání nit snuly,
že zbělel vlas a vousy zšedivěly
a v duši osten jedu vězel celý,
že rána jedna stíhala hned druhou,
až vrchol útrap zcela dovršen,
kdy nocí věčnou zrak mu obestřen,
že světa syt, provázen mladým sluhou
se schýlil, stařec, v trapnou samotu
ve duši mrtvo, v oku slepotu. —

A v jizbě ticho, vichr v okna ťuká
jak zbloudilého poutníka mdlá ruka. —
Tu s lože náhle čarovnou jak změnou
vstal slepý mistr s hlavou vytýčenou:
„Jediná duše bídou se mnou spjatá,
hej učni můj, dej mramor sem a dláta!
Ač ztemněn zrak a mrtvá zřítelnice
již na vždy černou chmůrou zastřena,
nad oko těla mysl zírá více
ve vyšší touhy letu nadšená.
Zas duch jak orel poraněný střelou
se vzepjal mocně k poslednímu letu
a setřás havěť bolů zatemnělou,
rozevřel opět korunu svých květů.
Zas ruka tvůrčí máchat bude dlátem,
jak kdysi v čase láskou přebohatém,
zas citů zdroj jak víno v zlaté číši
se perlit bude k nekonečné výši.
Nuž lítej dláto; těš se dílem skvělým,
já synovu tvář v kámen mrtvý vtělím,
ty známé rysy, jež jak hvězdy planou
utkvělé dávno v duchu tvořivém,
ať z nebes nitra do mramoru skanou,
mé ruky vzmachem, hbitým kladivem;
ať v oko řasné, v ovál obličeje
lahodný úsměv, jarý půvab spěje,
ať z díla posledního sezná svět
mou lásku, lítost, trýzeň mnohých let,
století obdiv náhradou buď skrovnou
za otcův hřích, za bídu nevýslovnou,
v niž uvrhl jsem dítě ztracené:
ať na mne v smíru hledí s kamene!“

Červánky vzešly, růže zkvétly rána,
u lůžka mistrem socha vytesána.
„Nuž učni můj, viz dílo poslední,
na sochu mrtvou, na mne pohledni,
zda odlesk rysů mých jí z líce září,
zda podobna tvář synova mé tváři.“

„O mistře, zázrak! Svoji tvář zde vrytou,
jak božským dechem v mramor vidím vlitou;
snad ruku tvůrčí anděl řídil z nebe,
bych v mistru slepém, otče, poznal tebe!“

A syn teď líbá tváře vrásky staré
od matky drahé požehnání šepce,
z útroby jemu kletby hada bere,
že nové jaro v staré zkvétá lebce.

Karel Kučera.

Poroba lidu v národních písních.

Od *Ferd. Schulze.*

Jí národ zapomíná. Nové pokolení má nové starosti, nové tužby a stezky; nejbližších předkův veselé a trapné chvíle po některý čas zaznívají v jeho mysli, slabě a slaběji, až v ní úplně zapadnou, jako ty hroby jejich v samotě polní.

Otcové naši byli sklíčeni porobou tělesnou, poddanstvím práce, majetku a celého života svého. Kolik z nás jen rozpomíná se kdy jejich útrap? Kolik z nás má v srdci svém koutek i pro city, kterýmiž veškerá pozemská pouť jejich naplněna byla? Bude tomu teprv dvacet osm let, co poslední zbytky někdejšího velikého otroctví v Čechách se sesuly, co robota se zrušila; a kdo medle, jenž sám útrpně nežil v oněch žalostných časích, hledě nyní k dobám předbřeznovým ve vlasti naší, vidí v duchu také společenské neřesti tehdejší? Z panství staly se velkostatky; justiciarové, drábové, rychtáři, lavice i šatlavy zámecké zmizeli; šafář a poklasný rozkazují toliko čeládce dvorské a dělníkům námezdným: z mladších krajanův našich málo kdo umí sobě učiniti věrný obraz oněch svízelův a nepříjemností, s kterými vesnický lid náš po tolik věkův každý den svůj začínal i končil. A ještě by duchovní spojení naše i s nedávnou minulostí českou nebylo tak příliš slabé, kdyby z kruhu našich myšlenek netratily se právě některé jazykové odkazy, jež přecházejíce s pokolení na pokolení, ve veletoku národním mají touž účinnost na vědomí kmenovní nepřetržitosti, jakou bádání dějepisná a pěstování umění literarního jeví ve vyšších vrstvách národního celku.

Národního zpěvu v Čechách za poslední doby značně ubývá. Nemyslíme tu na spolky zpěvácké, které v minulém desítiletí po vlasti naší rozbujněvše, se zvláštní oblibou jaly se pěstovati písně národní, ale nyní s veliké části úplně umlkly; hledíme k samému lidu českému v přirozené, neumělé pospolitosti jeho, a tu znamenáme úbytek zpěvu národního. Při práci a při zábavách svých zpívá náš lid už méně, než ještě před dvacíti lety. Na polích, na lukách, na dvoře, v zahradě zaznívá nyní zřídka kdy národní píseň česká ze srdce dospělého muže neb ženy. Kdyby ta školní mládež na pastvinách se netěšila národními nápěvy, mohli bychom někdy dlouho jíti krajem českým, než bychom zaslechli rozkošné tu zvuky.

Když pak nyní po Čechách se zpívá vůbec méně, není ani divu, že z českých vesnic nadobro vymizely písně, které vzaly svůj původ v porobě lidu. Nevybízejí-li ani milostné poměry, ani přirozený bodrý vtip českého lidu mocněji ku zpěvu, kdož by zde nyní věnoval hudební upomínku společenským řádům, úplně odstraněným? Národ zapomíná, co ještě nedávno k zpěvu jej pobádalo.

A jest dosti hojný počet národních písní československých, jež vyplynuly z poměrův vesnického lidu našeho k milostivé vrchnosti. Celou tu feudalní hierarchii, která počínala panem knížetem a končila mušketýrem, zachoval národní zpěv v Čechách, na Moravě i na Slovensku pro paměť šťastnějšího potomstva, vylíčiv ji barvami tak jasnými a v obrysech tak ostře určitých, že žádný dějepisec nedovede podati dokonalejší podoby její.

Minulo zajisté drahně času, než porobený lid československý jal se vyhledávati ve zpěvu útěchy a zároveň odporu proti panštině. Co utajených vzdechů, skrytých slzí a němých kleteb předcházelo první píseň o robotě! Co utrpěl člověk z chaloupky od člověka ze zámku, než se nad něho povznesl písní! Když vesničan v Čechách, na Moravě a na Slovensku počal na své velké i malé tyrany dělat písničky, když si o svém pánu, o purkrabím, o správci, o šafáři, o poklasném, o hajném buď na samotě buď společně zazpíval, když o nich počal filosofovat, byl už z bídy aspoň s hlavou venku; ale než se k tomu dostal, kdo by chtěl nyní za něho všechno znova zakusit!

Národní písně československé o porobě lidu mají dvojí ráz: vyplynuly buď ze vzteku nebo z humoru.

K prvnějšímu druhu náleží na příklad v Čechách tak zvaná „Modlitba selská“:

Ti sedláci ubozí, což oni se navozí kamene křemene: *bodejž pány čert veme!*	Pane bože veliký! smiluj se nad rolníky: přijmi je do nebe — *a pány ať čert veme!*

Na Moravě zpíval lid v podobném smyslu:

Komenský dvorečku *co by do ťa hrom bil,* a toho švajčara co by napřed zabil.	Komenský dvorečku, žáden ťa nechválí, *je v tobě jak v pekle,* enom že nepálí.

A na Slovensku Jánošík, když pro veliký útisk poddanstva šlechtického opouštěl statek i rodnou ves a raději chtěl býti vojákem, zazpíval si takto:

Panština, panština, ty tvrdá panština,
nech ťa parom vezme, idem do Budína.
Idem do Budína, na to Rákoš-pole,
tam strasem so sebä sedliacke mozole.

Samé proklínání panstva od Šumavy až pod Tatry. A s jakou prostosrdečnou, nelíčenou opravdovostí, z jakých hlubin roztrpčeného srdce proudí se ta rozhorlenost! Co tu nakupených křivd, co nejpříkrejších urážek lidského citu, než vzhůru k hradu se ozvalo: „bodejž pány čert veme,“ „by do ťa hrom bil“ a „nech ťa parom veme.“

Po panstvu přišla řada na úřadnictvo zámecké od purkrabího a vrchního až po drába. Český sedlák ve své „modlitbě“ zpívá:

Ten purkrabí parukář,
sám největší pletichář
bije nás
jako ras:
zasloužil by sám provaz!

Moravský rolník z okolí brněnského vypisuje své vrchnostenské úřadnictvo neméně drasticky:

Zabrdovské vrchní ten má zlýho drába, visí mu karabáč s ramena na záda.	Máme drába máme v červeným dolamáně, dyž on hlavó kévá nerad večer bévá.

Zlýho páua máme
v modrým baladráně,
nechce nás dům pustit,
me mo zhotíkáme.

A v Komně zpívali:

Ti Světlovčí páni,
to sú grobijáni,
puščajú z roboty
až modlení zvoní.

My na tej robotě
co sa nadčláme:
doma nám pravíja,
že tam postáváme.

A kdo nechce věřit,
nech ide sprubovat,
jak mu tam bude dráb
na záda bubnovat.

Když sedlák v Čechách, na Moravě a na Slovensku už tak dozrál, že svou milostivou vrchnost proklinal a pana purkrabího na šibeuici posílal, rozumí se, že šafář, poklasný a hajný mu velmi málo imponovali. Musil jich ovšem býti poslušen, ale ulevil si tím, že v písni o nich své mínění beze všeho obalu pronesl. A toto mínění nebylo pro ně lichotivé.

Český rolník vypisuje svůj poměr k uejnižším bohům, kteří jej v porobě udržovali, tímto způsobem:

Šafář, taškář vybraný
od biřice vypraný,
sám co vzal
a prodal,
nám sedlákům vinu dal!

A teu šelma nešťastný
ten šmaťhavý poklasný
pro ten klas
stíhá nás:
zasloužil by sám provaz!

S hajným vrchnostenským míval lid za čas roboty velmi zajímavé styky, jimž neobmeškal propůjčiti ostrých slov i ve svých písních. Tak vzniklo v Klatovsku:

Sedlák seká v lese,
hajnýho vlk nese:
„Počkej ty, sedlák,
musiš dát sedmák!

Dej mi drobet zelí
dám ti dřevo celý;
dej mně drobet hub,
dám ti celej dub.“

Hajnej, hajnej, hajnej,
to je šelma tajnej:
on prodal doubek
za solnej soudek.

Z toho patrno, že s hajným bylo přece spíše lze dorozuměti se, nežli s rychtářem, šafářem a s poklasným. Hajný ve své osamělé chaloupce lesní zůstal sám porobenému lidu vždy blíže, než ostatní panské úřadnictvo a služebuictvo v zámku neb ve vsi. Mezi čtyřma očima v lesní houštině bylo s ním mnohem snáze pojednat, než s honorací, která se rozkládala přímo pod okny zámeckými. Tu bylo potřebí prositi, a ještě se málo kdy co vyřídilo. V Budějovicku prosili sedláci:

Sluníčko za hory
zachází:
pusťte nás z roboty
rychtáři!
pusťte nás,
ach prosím vás:
však my vám přijdeme
zejtra zas.

A v Klatovsku se zpívalo:

Pěkně prosím, pane správce,
odpusťte mi robotu:
však já vám ji vynahradím
dá-li pán bůh v sobotu.

Účinek roboty líčí moravská národní píseň takto:

A co ste vy posvatenšti poddaní
co ste vy tú robotěnkú zedraní!
Jeden den, druhý den, třetí den, štvrtý den
nevypřihaj kobylenky z pluha ven.

Však ani nejkrutější nátisk panstva a všeho služebnictva jeho nedovedl v porobeném lidu vyhladiti přirozený vtip a zdravý humor, který zvláště v české národní povaze velmi snadno se stupňuje až v satiru. Český sedlák proslul po celém světě neumořitelnou bodrostí své mysli, která zvláště skvěle se osvědčila v národních písních, kde se buď naráží, buď zjevně poukazuje na poměry poddanství. Sedlák nemohl sobě pomoci, musil snášeti porobu duchovní i tělesnou, musil býti poslušen nekonečné řady poručníkův a pánův, musil „milostivé vrchnosti“ věnovati nejlepší čas a nejlepší síly své, a vedle zámku klančti se také faře; ale na konec měl ze všech svých trýznitelův a otročníkův přece zdravý rozum.

Tak pěl sám o sobě (v Bydžovsku):

Sedlák boží stvoření,
šelma vod narozeuí:
před knězem kleká,
před pánem heká,
v hospodě se vopije,
chalupníky vybije.

A rovněž významně (v Hradecku):

My jsme sedláci
v naši vsi jako psi
oškubaní:
kdyby byl rychtář pes,
kantor pes, farář pes
byla by psů, psů, psů
plničká ves!

To je tak řízný a podařený humor člověka v kruté porobě postaveného, že marně pohledati ho v jiném národě.

O největších útrapách svých zazpíval sobě český rolník s úsměchem v tváři; ale byl to úsměch, jenž se lil na společenské poměry jako lučavka. Dle zkušenosti našeho lidu byli na panstvích také hodni správčí; jak vypadali, vypravují nám sedláci z Klatovska.

Lužanskej pan správčí
hodnej pán:
on trestá svy lidi
jak chce sám;
trestá je, vede je
k dobrýmu:
aby se líbili
každýmu.

Jinak líčí naše národní píseň (z Bydžovska) každého karabáčníka takto:

Kluci selsky
sakramentsky!
nechcete poslouchat pány —
nejlepší na vojnu s vámi!

Vojančina měla před rokem 1848 pro poměry mezi vrchnostenským zámkem a mezi poddanstvem vesnickým dvojí význam. Buď dávali páni selského synka odvésti, aby potrestali jeho rodinu za všelikou vzdorovitost u vykonávání poddanských povinností, aneb odcházel sám raději na vojnu, kdo nechtěl na panském robotovat. Jako v Čechách, bylo i na Moravě i na Slovensku. Tu zpíval chasník:

Už som bez starosti, zbaviu som sa pána,
v Levicach verbujú, dám se za husara,
dajú mi tam šablu, čižmy s ostruhami;
čo mi budú brinkať hore Levicami. atd.

Že největší břímě války vždy uvaleno bylo na rolníka, jest známo; to náleželo k jeho porobě. Však i tyto trampoty snášel český sedlák s nevyhladitelným humorem. Po sedmileté válce zpívala se po Čechách tato píseň:

Kmotře Vávro! kmotře Řího!
nestejskej si nic;
že jsi přišel o kobylu,
nedbej na to nic;
kobyl ve světě více,
nakoupíš jich tisíce:
jen když Brandeburk nespálil
naše vesnice.

Stejskejme si, jak jen chceme,
co to zpomůže?
jen když nám ještě neleze
přes hlavu kůže:
přijde zase dobrý čas,
nahradí se všecko zas;
dočkáme se toho brzo,
jako husa klas.

Kdyby však rolník i po celý rok byl vězel v samých starostech a v samé těžké práci, jeden den v roce cítil se jako jiným člověkem: o posvícení. Tu se zpívalo:

O posvícení
sedlák je pánem:
selka jde pro pivo
s velikým džbánem,
nádra jí voní
samým balšámem.

O posvícení
sedlák si vejská,
na žádnou robotu
sobě nestejská atd.

To byl den všeobecného veselí, o posvícení byl by robotník i se svým pánem se objímal, kdyby tento byl v srdci svém cítil lidské hnutí. Mimo ten den nebyla mezi nimi chvíle spůsobilá k smíření. Na nějaké vyrovnání nebylo tehdy naděje. Rolník na Slovensku, mysli mnohem měkčí a zádumčivější, než soudruh jeho na Moravě a zvláště v Čechách, neviděl na tomto světě už žádné spravedlnosti. Těšil se toliko nejposlednější jistotou, že aspoň smrt neudělá mezi ním a jeho pánem žádného rozdílu a že je oba v hrobě srovná. Úchvatnou silou tragického citu vyniká tu jeho píseň:

Bože muoj, otče muoj,
ak je ten svet zamotaný:
čo vystojí, čo vystojí
ubohý poddaný!

Každý ho sužuje,
platů nepopravuje:
ba sa každý tak nazdává,
že věčně panuje.

Jak sedlák tak i pán,
každý musí umříti:
každý musí v čiernej zemi
uhniti, uhniti!

Vy páni zemani,
my jsme vaši poddaní!
Však my budem v čiernej zemi
srovnáni, srovnáni!

Když pak mnohavěké neřesti řádův feudalních konečně přece i v našich vlastech byly odklizeny, zapěl sobě svobodný lid (na Moravě) z plna srdce:

Sedláci, jonáci
ti jsó ničky páni,
nesmí jim poróčet
na robotu žádný.

Sedláci, jonáci,
ti mají svobodu,
robota jim padla,
milujó hospodu.

Robota jim padla,
desátku nedají,
budó se jmenovat
sedláci zemani.

Desátku nedají
ze žádné slepice,
mužó dát sedláci
na stranu čepice.

Modli se sedláčku,
modli se každý den,
že nemusíš smekať
čepičku před drábem.

Modli se sedláčku,
modli se den každý,
že nemusíš nosit
čepicu pod paží.

Svoboda je zlatá,
poddanost proklatá,
z toho se radujem,
že padla robota.

Z toho se radujó
všichni selscí volí,
že se té proklaté
roboty zbavili.

Nevstane robota,
nevstane už více,
hrany jí zvonili
na staré hrabice!

Národní píseň československá má v dějinách roboty svou zdařilou kapitolu.

Model.

Z denníku mého přítele. Od *Tavoletta.*

Prudce odhodil jsem štětec; byl jsem v náladě duševní, v níž nejlépe bývá uteci svému talentu, nechceme-li svět obdařiti špatnou prací.

Co počíti? „Půjdu na Monte Pincio!“ řekl jsem k sobě. „Jest k večeru — celý římský svět se tu sejde. Snad se budu bavit!“

Bydlím nedaleko sříceniu lázní Diocletianových. Mohl jsem ulicí Felice přímo vystoupit k ville Medici — proč zašel jsem si právě tehdáž dobré půl hodiny?

Šel jsem městem a pomalu stoupal jsem po španělských schodech; nevšímal jsem si nikoho — byl jsem příliš zaměstnán sám sebou. Na posledním schodu jsem se zastavil.

„Dobrý večer!“

Přede mnou stála stará venkovanka.

„Nemaluju kroje,“ řekl jsem.

Na španělských schodech shromažďují se totiž obyvatelé římské campagni v malebných oblecích. Bývá zde trh na tak zvané modely, které zidealisovány rukou malíře v nesčíslných obrázcích se posílají do světa a často se dostávají až do skvostného alba nějakého knížete z dalekého severu.

„Nemaluju kroje,“ opakoval jsem.

„Odpusťte,“ vzdychla stařena, „myslily jsme já a Marietta —“

Pozdvihl jsem zrak při těch slovech — jméno to působí na mne vždy jako hudba.

Seděla na chladném kameni s děckem na rukou. „Madonna!“

Myšlenka ta jako blesk proletěla mým mozkem. Chvěl jsem se jakousi předtuchou a přece nemohl jsem učiniti krok ku předu.

„To jest vaše dítě?“ ptal jsem se.

„Ne — mé sestry,“ odpověděla tiše.

Odepjal jsem bílou plachetku, pokrývající hlavu její. Krásný černý vlas rozvlnil se v bohatých kadeřích na snědou obnaženou šíji. Pohledla ke mně. Nemohu vylíčiti, co se ve mně dálo. Duch můj rázem probudil se z unavenosti. — „Madonna!“ opakoval jsem. „Madonna s dítětem!“

Byl to záblesk tvůrčí síly, jiskra rozdmychaná v plápolající oheň, snad hlas genia. —

Ach! Genius často svádí nás do propasti!

„Zítra!“ řekl jsem, „s dítětem!“ Udal jsem adressu a vtisknuv stařeně peníz do ruky, vzdálil jsem se.

Dlouho procházel jsem se v sadech Monte Pincia; elegantní ekypáže zmizely, davy se rozprchly; nepozoroval jsem ani, že slunce dávno již bylo zapadlo. V šero zahaleno leželo pode mnou věčné město . . . . Pomalu kráčel jsem k domovu.

Na stole nalezl jsem list. „Slíbil jsi, že se vrátíš za rok — teď jest druhý málem již skončen a ty nejdeš,“ psala mi nevěsta s výčitkou. Sedl jsem a odpověděl jsem okamžitě. „Jen ještě jedinou poslední studii, kterou jsem právě začal a pak pospíším přivinout tě v náruč.“ Tím končil můj list.

Nespal jsem celou noc. „Madonna s dítětem“ vznášela se před duševním zrakem mým.

Ráno, jakmile mne první paprsky slunce pozdravily, přistoupil jsem k oknu. „Nejde!“ řekl jsem a musil jsem se smáti své nedočkavosti. V osm hodin zaklepáno na dvéře a Marietta vešla.

Odhodila bílou plenu a usedla nedaleko dveří. To děvče pochopilo moji myšlenku! Nebylo třeba ani záhybu urovnati na jejím šatu. Jasně modrý, blankytný šátek zahaloval její prsa, k nimž tulila nahé děcko, děcko líbezně se usmívající.

Tmavý její vlas zdobil bílý květ kamelie — a ten pohled! — Nepromluviv slova, nakreslil jsem na plátno první tahy. Pracoval jsem ve dne v noci na svém obrazu s obrovskou rychlostí a za tři týdny odložil jsem štětec.

Bylo to k večeru. Založiv ruce zadíval jsem se na své dílo; duch můj byl unaven po dlouhém napnutí. Marietta položila děcko na divan a postavila se za mne. Pojednou poklekla k mým nohoum a dala se do pláče.

„Marietto!“ pozdvihl jsem její hlavu. Pohlížela ke mně tak upřímně! Skloniv se, políbil jsem ji na čelo.

Rychle se vzchopiv, chodil jsem prudce po světnici. Zastavil jsem se u stolu; ležel na něm list psaný mé nevěstě dosud nezapečetěný. „Pak pospíším přivinout tě v náruč —“ četl jsem a zdálo se mi, že jsem spáchal zločin.

Zapečetiv list, seděl jsem chvíli, hledě nabyti poklidu; myšlenky mé byly chaos.

Konečně jsem nabyl rozvahy. Vloživ do malého váčku sumu peněz, začal jsem: „Marietto.“ Seděla plačíc na zemi před svým vlastním obrazem.

Přistoupil jsem k ní a vzav ji něžně za ruku, opakoval jsem: „Marietto. Obraz jest hotov, zde vaše odměna — a —“ Hodila váček na zem a objala moje kolena. Nevěděl jsem, co počíti. Děcko plakalo.

„Já od tebe neodejdu. Zůstanu zde!“ volala vášnivě, vzlykajíc.

„Ale, Marietto,“ těšil jsem ji, „co vám napadá! Vzpamatujte se!“

„Neodháněj mne,“ prosila žalostivě.

„A děcko?“ řekl jsem, „děcko vaší sestry, Marietto —“

„Nemám žádné sestry,“ odpověděla, „jest to moje děcko.“

„Proč mi to povídáš dnes, když jsi za dobré uznala lháti tak dlouho?“ Nepozoroval jsem ani, že jí tykám.

„Nechci tajiti nic před tebou, spíš před bohem, než před tebou. Celý svět ať mne zapudí — jen ty mne nezapuzuj!“

Ach! Pohledl jsem na ni — nemohl jsem odolat. Pozdvihl jsem ji ze země a přivinuv ji v náruč, vřele jsem ji zulíbal. Měsíc žili jsme pospolu; nevyšel jsem po celý čas ani z domu. Marietta přinášela, čeho bylo potřebí.

Pak obdržel jsem list od své nevěsty. Činila mi trpké výčitky, proč ani nepíšu. — List jí psaný ležel zapečetěn dosud na mém stolku.

Vzpamatoval jsem se.

„Marietto!“ řekl jsem, chvěje se.

Péro padá mi z ruky . . . .

Opustil jsem Mariettu, spěchaje vyplniti čestnou svou povinnost. Oznámiv jí neodkladný svůj záměr, byl

jsem připraven na výbuch hrozné vášně; zmýlil jsem se. Pohlížela ke mně klidně, ale byla bledá jako mramor.

„Zítra tedy odejdeš?“ řekla jemně.

Neodpověděl jsem. Políbiv ji v čelo, odebral jsem se na lože. S pláčem jsem usnul.

Ráno byla komnata prázdna; Marietta zmizela.

Na divanu spatřil jsem otevřenou knihu. Byl to italský překlad Lamartinovy Grazielly. Marietta skropila ji slzami. Rychle složil jsem skromný svůj majetek. Jedno marně jsem hledal: medaillonek s podobiznou mé nevěsty. Oženil jsem se, ale nebyl jsem šťasten . . .

(V denníku mého přítele následuje několik stránek, líčících nešťastné manželství.)

Konečně jsme se rozloučili. Cecilie odešla na malý statek můj L . . s dítětem naším, rozmilou malou Klárkou. U srdce bylo mi hrozně — hrozně k nevypsání. Odešel jsem do Italie. Několik měsíců prožil jsem v Římě, hledě zapomenouti na bolest ztraceného života. Z jara jsem vyjel si do campagni — bez přátel, zcela samoten. Bylo mi tak volněji. Přišel jsem do K . ., malé vesničky, jejíž obyvatelé udiveně na mne hleděli, co že chci v jejich klidném útulku.

Byl večer; krásný jižní podzimní večer, o jakém nemožno ani blouzniti v našem chladném severu.

„Otevřte mi kostel,“ řekl jsem sakristánu. Učinil tak. Vešli jsme. Bylo mi teskno a při tom zbožně.

To šero přervané jen mdlým světlem věčné lampy vždy na mne tak působí; večer vypadá kostel jako katakomby. To budí ve mně myšlenku vznešenosti; vidím před sebou tisíce a tisíce obětí zahynuvších s radostí pro víru. — Sv. Marcel, sv. Lucie — — Jsem vždycky zbožný. Ve dne nechodím ani do kostela, nudím se vždycky.

Sakristán vedl mne do chodby, objímající tabernakl.

„Zde máme nový oltář,“ řekl.

Odkryl modré roucho, zakrývající obraz oltářní. Obraz nevyhovoval ani nejjednodušším požadavkům umění, ale já pokleknuv sklonil jsem hlavu. Chvěl jsem se dojmem, pohnutím. Obraz představoval Mater dolorosu. Pohlížela ke mně tak bolestně, tak bolestně! Zdálo se mi, že mne činí zodpovědna za svoji bolest a přec mi žehná. Stará upomínka naplnila mou duši. „Marietto!“ vzdychl jsem.

„Ano — Marietta,“ odpověděl sakristán. „Jest to zvláštní historie. — Zamilovala se vám do malíře, signore. Bláhová! Což pak si ji mohl vzít? A k tomu měla děcko s Giambattistou Marim. — Bláhová!“

Nemohl jsem promluviti.

„Malíř odešel,“ pokračoval sakristán, „a Marietta plakala. Celý rok vám plakala, signore. Potom ji přinutili vzíti si Mariho. — Chudák! Mari! Odvezl si ji na svůj stateček poblíže Neapole. Poctivec! Takovou dálku a přišel si pro ni a pro své dítě.“

„A kdo ví proč se naň bůh hněval.“ Sakristán poznamenal se křížem. „Žena jeho bláznila — bláznila, signore. Malovala jen ustavičně obrázky na zeď, na podlahu. Mari je vždy umyl svěcenou vodou. Chudák! Nic platno! Bláznila a bláznila.“

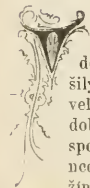
„Letos smiloval se nad ním hospodin. Země se zatřásla — však jste o tom slyšel! Mari nebyl právě doma — byl v Římě. Bůh jej přece miloval jako spravedlivého. Domek jeho se sbořil a pokryl pod svými sříceninami Mariettu i její dítě — Neviňátko!“

„Vykopali jejich mrtvoly,“ chopil se po chvíli opět slova sakristán. „Dobrák Mari plakal. V komnatě ženy své nalezl tento obraz; malovala jej v dobách šílenství. Věnoval jej hospodinu, jakož i medaillonek, který držela v stuhlé pravici. Pověsil jej na oltář.“

Poznal jsem manželčinu podobiznu, která mi byla odcizena v noci mého odloučení se od Marietty.

Ze života ve velké nemocnici.

I.

V dějinách lékařství marně hledáme původ zasmušilých těch kolosů stavebních, jakými jsou všechny veliké nemocnice. Vidíme je ve všech pozdějších dobách historických, zasahující platně v poměry společenské, jsoucí předmětem tu sympatií, tam nedůvěry neb dokonce opovržení, ale marně snažíme se vyčísti z pochmurného jejich čela, ve které osvícené mysli se zrodila vznešená myšlenka postarati se o trpící spolubratry způsobem tak velice účinným.

Jako ve všech podobných případech, obrací se i zde zřetel badatelů především ku starým Indům; ale domněnka, že by u těchto první nemocnice byly vznikly, neopírá se o žádná přesvědčující fakta. Egypťané, kteří péčí o nemocné vynikali, neznali blahodárných těchto ústavů. Dle Herodota vyprávělo se o nich, že jsou vesměs lékaři, a přece čteme, že vysazovali těžce nemocné před domy, aby jim kolemjdoucí, léčení znalí, radou svojí pomáhali. Ani Mojžíš, jeden z předních hygienistů starověku, neměl — zdá se — o nemocnicích ponětí. Třeba jen připomenouti, jak ukrutné byly zákony jeho vzhledem k málomocným: vyháněiť tyto nešťastníky do lesů a na místa opuštěná, odkud se vraceti nesměli, dokud je nebyl kněz za zdravé prohlásil. Zprávy o valnějších epidemiích v starověku nám zachované, vždy na novo potvrzují, že byl tehdáž ústav nemocnic neznámým. Thukydides vypravuje, že se lidé za velikého moru v Attice, jemuž i slavný Perikles podlehl, šmahem do chrámů utíkali. Římský císař Markus Aurelius snažil se zhoubný mor odvrátiti, — nikoli snad péčí o zdravotní zařízení, nýbrž dekretováním nových bohů.

Teprvé z prvních dob křesťanských zachovaly se věrohodné zprávy o existenci nemocnic. Zdá se, že je zařízení toto vskutku ovocem tehdejší idealní lásky k bližnímu. Zvláště jedna nemoc stala se nepochybně pohnutkou k jich založení: pověstná málomocnost starého zákona, kteráž ještě v prvních dobách křesťanství zhusta se vyskytuje. Ještě v osmém století ustanovil Pipin Krátký, že manželství stává se neplatným, byl-li jeden z manželů nemocí touto zachvácen. Ba i za křižáckých válek byla prý málomocnost mezi křižáky velmi rozšířena. K vůli ní založen byl řád t. zv. lazaristů, mající za úkol ošetřování křižáků touto nemocí postižených. Utr-

bační skeptikové podezřívají ovšem tuto málomocnost křižáckou; ale buď jak buď, pravdě podobno jest, že jí děkuje člověčenstvo vznik nemocnic. Již původní jméno podobných ústavů tomu nasvědčuje. Nazývaly se lazarety po Lazarovi, biblickém tomto prototypu málomocnosti. U mnohých klášterů zařízeny byly záhy takové lazarety, kdež nalézali útulek nešťastní málomocní, jichž se tehdáž ostatní nemálo štítili. Vedle toho mívaly kláštery také oddělení pro cizince, pro hosty, t. zv. hospitál; podivuhodným způsobem přeneseno bylo později jméno toto na nemocnice, kdežto se názvu lazaretů nyní toliko pro polní vojenské nemocnice užívá. První lazarety nalézáme ve čtvrtém století po Kr.; zejmena uvádí se jeden v městě Caesarei. Bohatá města záhy šlechetná ona podniknutí mnichů penězi podporovala, ba sama lazarety stavěti začala; ale v pozdějších dobách staly se tyto domy — jakož bývá osudem mnohých šlechetných podniků — pelechy neřestí a neplech všelikých, čímž klesly na předměty všeobecného opovržení, z něhož je racionelní směr lékařství teprvé v století našem vybavuje.

Chci nakresliti několik obrázků, vyrvaných z pestré směsice dojmů, jaké zůstavuje v pozorovateli život v některé větší nemocnici. Nevím ovšem, s jakým úspěchem se potká feuilletonistické líčení mé, podaří-li se mi nejen čtenáře pobavit, nýbrž i dokázat, že zvláštní onen život zasluhuje obecného povšimnuti, byť se stanoviska jen společenského.

Středověká nedůvěra k nemocnicím, kteráž druhdy namnoze oprávněna byla, sídlí doposud v mysli mnohé. Žádná as nemocnice na světě není budovou sympatickou, třeba by doby, kdy lidé chodili do těchto ústavů — jen umírat, již hezky vzáleny byly. Ostatně bývá již i poloha nemocnic málo vábivá. Nacházíme je často mimo město a jsou-li v městě, mívá okolí jejich ráz pošmourné osamělosti; sousední ulice neoživují elegantní toiletty ani hladké tváře vycházející, aby viděny byly a viděly, aniž je zpříjemňují skvělé krámy s lákavým zbožím a oslňujícím večerním osvětlením a dlouhá řada zasmušilých oken, bez útulných záclon, bez přívětivých květin budí v osamělém chodci spíše každý jiný pocit, nežli příjemný. Což divu, že procházející se obecenstvo zřídka okolí nemocnice vyhledává. Naše Praha je vůči svým nemocnicím nad jiná města zdrženlivější — alespoň vznešenější Praha, lepší třídy obyvatelstva. Karlovo náměstí pražské, třeba by se nevyrovnalo co do nádhernosti náměstím sídelních měst německých, předčí nad tyto šmahem svou velikolepostí; a přece vyhýbá se veliké množství lidí procházkám po tomto náměstí pouze z té příčiny, že je hořejší jeho část olemována nemocnicemi. V hlučném reji, který se po náměstí tomto za pěkného jarního večera vlní, spatřujeme většinou jen grisetu, dělníka, studenta a směsici tuto proplétá nejvýš nějaká uniforma vojenská.

Než přistoupím již k líčení života ve velké nemocnici, prozatím vlastně přední. Začínám s hlavním vchodem. Není architektonicky krásným, aniž vůbec poetickým nebo malebným; slovem všecky musy by se od něho odvrátily se sklopenou hlavou. Ale za to poskytuje jinak dosti zajímavosti. Především je poněkud zabarikadován. Stojíť před ním na vyšeptalé dlažbě asi dvě drožky, jichž koně i kočové pohříženi jsou v melancholické klímání, o lepší snad minulosti přemítajíce. Vedle nich pravidelně vídati lze také některý venkovský řebřinový vůz s košatinami. Bývá naplněn slamou, a peřiny na ní nedbale rozhozené, červeně pruhovaným kanafasem povlečené, nasvědčují, že byl přivezen právě některý zámožnější neduživec z kraje.

Avšak má-li býti popis takový přesnějším, dlužno míti při něm určitou hodinu na mysli; volím dobu před druhou hodinou odpolední, kdy návštěvy u nemocných se dovolují. Ještě neuděřila tato hodina; proto marně pokoušíš se o vstup, ač nedosáhl-li jsi pro důležitou příčinu zvláštního dovolení. Složitý cerberus každého se vyptává, a kdo přichází jen návštěvou, musí čekati; proto hromadí se před vchodem zástup lidí, v němž mívá krásné pohlaví, které k samaritánským službám vždy více se kloní, nežli „silná“ polovice člověčenstva, nepoměrnou převahu. Málo kdo přichází na prázdno. Mezi dárky k posilnění nemocných převládá láhev s mlékem nebo kávou; mnozí navštěvovatelé skrývají také v kapsách uzené maso neb aspoň pomeranč nebo kornout s cukrovinkami. Pravím „skrývají“, neboť vědí dobře, že by snadno dárek svůj jakožto contraband v průjezdu uložiti musili.

Časem prochází zástupem tím pyšně některý posluchač lékařství. Dává čekající tlupě na jevo, že je zde pánem . . Konečně udeřila druhá, zástup vehrnul se jako roj včel do průjezdu a ve chvilce rozptýlil se v četných chodbách. Vrátný jako živý schematismus nevědomým cestu naznačuje. V průjezdu je prázdno; nejvýš baví se tu několik mladých lékařů v domácích čapkách — zrovna jako na začátku některé pohodlné novelly.

Ale v průběhu dne vystřídá se v průjezdu množství rozmanitých výjevů. Tu přijíždí dvoukolý vůz s podlouhlým zakrytým košem: dva, tři lidé, zřízenci městští přivádějí v něm některé náhlé pouliční neštěstí. Jindy přinášejí podobné neštěstí dva lidé v nosítkách potažených zeleně natřeným plátnem. Jindy opět přirachotí povoz s bledým dělníkem. Ubožák vystupuje, drže pečlivě ruku svou zavázanou v zakrvácené plátno — nepochybně nehoda jakás u strojů. Jindy přivádí chudý muž s utrápenou tváří chorou svoji manželku. Málem by ji byl zajel fiakr, stanuvší také u vrat. Vyzývavě oděný demimonde vystupuje z povozu do průjezdu — snad přichází návštěvou k choré družce! Bolestně pohlíží na kočár chudá nemocná žena. Časem přivádí policejní eskorta několik podezřelých mužů i ženštin . . . nekonečná stupnice odstínů ze společenského života se vystřídá u vchodu nemocnice.

Vybral jsem výjevy ony jen tak ledabylo, nikoli se zřetelem k zajímavosti; neboť při ústavu, kde se do roka devět tisíců nemocných v ošetřování nachází, netřeba činiti teprve honbu na situace podobné.

Z prvu uvádějí každého nemocného do přijímací kanceláře. Lékař u „žurnálu“ zběžně určí druh nemoci, sluhové pak odvedou chorého na oddělení, „které má příjem.“ Neboť nemocnice, spojená se školou lékařskou, zařízení podobného postrádati nemůže. Seznati mnoho různých nemocí je podmínkou a korunou lékařského učení; proto se dělívají jednotlivá oddělení spravedlivě o počet nemocných, aby žáci jedné školy nebyli snad zkracováni.

Však nežli se odebereme do vnitřních prostor, dlužno ještě na okamžik stanouti u hlavního vchodu, kde každá téměř hodina má svou zvláštní barvitost.

Mlhavé velkoměstské jitro bývá zde jednotvárné. Časně ráno přivážejí ke sklepním dveřím zásobu potravin. Někdy vůz s masem hovězím, jindy s telaty; každodenně

pak nesčíslné množství housek a chlebů, neboť kde třeba nasytit denně takovou sílu lidí, nelze počínati si v ohledu tom v rozměrech skromných. Mimochodem: pokrmy v nemocnicích netěší se právě lichotivé pověsti u širokého obecenstva; stalyť se v nepěkném slova smyslu pořekadlem. Nechci se vytasiti na obranu celým jídelním lístkem z nemocnice. Avšak dím-li, že na příklad rekonvalescent, u něhož netřeba se báti nějakého zhoršení, snídá hovězí polévku, mléko aneb kávu, o deváti jídá uzené maso, v poledne obědvá pečeni s nákypem, a večeří polévku opětně s masem nějakým, že vedle toho dostává žejdlík piva, dvě housky, po případě i kus chleba, myslím, že alespoň o hladu právem mluviti nelze. Mezi pečeněmi zaujímá přední místo telecí; po ní na prvém místě řízek a svíčková. Holub a kuře jsou vzácnějšími — národní česká pečeně vepřová „nežije" pro velikou nemocnici.

Po osmé hodině ranní přicházejí posluchači lékařství do školy. Počínáť tou dobou na školách pro vnitřní nemoci přednáška končící po desáté, o desíti pak oživují se školy pro nemoci oční a chirurgické; nastává doba operac. Rozdělení takové je všeobecně rozšířeno. K desáté hodině přicházejí „ambulanti" t. j. s lehčími nemocemi, bydlící mimo nemocnici, jimž se udílí zdarma rada lékařská. Po dvanácté pak, když se byly vyhrnuly zástupy mediků z kolejí, nastává klidnější okamžik. Jen kočár hřmotívá časem ulicí, odvážeje některého professora lékařství z nemocnice. Odpoledne střídají se návštěvy, ve večerních dobách jsou „visity" lékařské opět u přítomnosti posluchačů — a takým spůsobem střídá se den za dnem v nekonečné řadě, jeden druhému v hrubších obrysech podobný, avšak co do jednotlivostí každý zcela zvláštní. Tisíce lidí prochází zde dveřmi, přemnozí skličeni, mnozí se smrtí na jazyku — neštěstí hledá zde útulek, všechno ukrývá se za stuhlou fysiognomií bezvýrazné kamenné budovy, a veselý mimojdoucí chodec nemá snad ani tušení, že ho jen několik kroků cesty dělí od smrti v nejčernější třeba škrabošce. —

Takový je as povšechný dojem vnějšího života větší nemocnice. Připomínám dodatečně ještě, že se za našich dnů v každém takovémto ústavě až úzkostlivě hledí na čistotu, že nakládání s nemocným je co možná vlídné, humanní a že o tělesné jeho potřeby hojně je postaráno. Zdaž odůvodněna tu nedůvěra k nemocnici a k jejím lékařům?

Dumka.

Vyletěla z rákosiny labuť bělokřídlá,
v pouť se dala do daleka siná přes močidla
a nebyla labuť bílá, děvuška to smavá
v milostném se zamyšlení přes močály dává.
Za vodou tam za studenou na zelené stepi
na komoních projíždějí molodci se lepí,
tam on také černobrvý molodec jí drahý
v boj se strojí, vypravuje na Tatary vrahy.
Oh což ráda změnila by v křídla ruce bílé,
zaletěla k předrahému, řekla slůvko milé,
hluboké však siné vody nelze překročiti,
bez loučení od milenky bude mládci jíti.
Odjel kozák do ciziny, pod ním komoň skáče
a pro něho doma mladá děvušenka pláče,
darmo otec utěšuje, líčka hladí máti,
neustává pro milého hořce naříkati.
Na mohyle nevysoké časně z rána stojí:
„Rozvěj větře, bujný větře žal a touhu moji.
Ke kukačce kukající smutná znějí slova:
Pověz zdali živ navrátí, kdy se vrátí znova?
Oh kukačko zlý ty ptáku proč si stichla znáhla,
to-li dívce odpovědí, po níž v duši práhla? —
Ach jak zvěst tvá bezehlasá sudba kozákova,
na stepi on ubit leží v dáli od domova,
z hlavy krev se ven vylívá, zem ji pije sirá,
vonným květem zahaluje tělo bohatýra.

Boh. Čermák.

Flanderský pes.

Povídka od *Ouidy*.

(Pokračování.)

Jednoho dne zastihl její otec, Baas Cogez, dobrý, ale trochu přísný muž, pěkné skupení na dlouhé louce za mlýnem, kde byla den před tím otava posečena.

Byla to jeho dceruška sedící v otavě s velkou černavou hlavou Petraršovou na klíně a s mnohými věnci z měsíčků a modráků ovinutými kolem obou, a na čistém, hladkém prkénku z měkkého dříví kreslil malý Nello jejich podoby kouskem uhlí.

Mlynář se zastavil a pohlížel na obraz se slzami v očích: byloť to tak ku podivu podobné a on miloval své dítě tak vřele. Potom vyvadil se zhurta s dívčinou, že lenoší, když ji matka doma potřebuje i poslal ji do světnice plačící a polekanou; potom obrátiv se, vzal Nellovi prkénko z ruky.

„Kreslíš mnoho takového bláznovství?" tázal se, ale hlas se mu chvěl.

Nello se začervenal a svěsil hlavu. „Kreslím vše, co vidím," šeptal.

Mlynář se zamlčel; potom vztáhl ruku a byl v ní frank.

„Je to bláznovství, pravím, a zbytečné zabíjení času; ale Luise je to podobné a matce se to bude líbit. Vezmi tedy ten stříbrňák a dej mi to."

Barva zmizela z tváře mladého Ardenčana: vzpřímil hlavu a složil ruce za zády.

„Nechte si peníze i ten obrázek, Baase Cogez," řekl zkrátka. „Byl jste ke mně často dobrým."

Potom zavolal Petrarše a odešel přes pole. „Za ten frank býval bych mohl vidět *je*," šeptal Petraršovi, „ale nemohl jsem prodat obraz její — ani za ně."

Baas Cogez odešel do mlýna s nepokojnou myslí. „Ten chlapec nesmí být tak často s Luisou," prohodil večer ku své ženě. „Mohla by z toho později vzejít ne-

snáz. Jesť mu už potnáct let a jí dvanáct a chlapec má hezkou tvář i postavu.“

„A je to dobrý, hodný hoch,“ řekla hospodyně upírajíc oči na prkénko, kteréž potom postavila nad krb mezi hodiny s kukačkou a vozkové umučení.

„Aj, tomu neodpírám,“ řekl mlynář popíjeje z cínového džbánku.

„Tedy kdyby se i někdy stalo, co myslíš,“ řekla žena váhavě, „byla by velká škoda? On bude mít pro oba dost a není lépe na světě, jako když je člověk šťasten.“

„Jsi ženština a proto pošetilá,“ řekl mlynář z prudka i uhodil dýmkou o stůl. „Ten chlapec je holý žebrák, a s těmito malířskými nápady horší než žebrák. Měj se na pozoru, aby ode dneška nebyli pohromadě, sice pošlu dítě na místo bezpečnější k jeptiškám svatého srdce.“

Tím byla ubohá matka tak poděšena, že slíbila učiniti mu po vůli. Nemohla se sice odhodlati k tomu, aby docela odloučila dítě své od milého ji soudruha, aniž žádal mlynář sám, by této krutosti užito bylo vůči hochovi, jehož jedinou vinou byla chudoba. Avšak bylo mnoho cest, jimiž malá Luisa od svého přítele byla odlučována; a Nello, jsa chlapcem hrdým, klidným a citlivým, byl brzo zraněn a přestal obraceti kroky své i Petraršovy k starému červenému mlýnu na svahu, jakož býval činil, kdykoliv měl jen chvilku po kdy.

Jaká že byla jeho vina nevěděl: domníval se, že Baasa Cogeza nějak pohněval tím, že kreslil na louce podobu Luisinu a když mu dítě, které ho milovalo, někdy vstříc vyběhlo a vložilo své ruce v jeho, usmál se na ni velmi truchlivě a řekl s něžnou o ní starostí: „Ne, Luisko, nehněvej otce. On myslí, že tě zlenošuji, milá, a nerad vidí tě se mnou. Je dobrý muž a miluje tě: nebudem ho hněvat, Luiso.“

Ale mluvil tak se srdcem stísněným a svět nezdál se mu již tak krásný jako býval, když jezdil s Petraršem za slunce východu pod topoly po rovné silnici.

Starý červený mlýn býval mu stanicí i zastavoval se tam při odjezdu i návratu zastavoval se tam pro veselý pozdrav s jeho obyvateli a pro tu malou, plavou hlavičku, která se vypnula přes nízký plůtek a podávala růžovou ručkou kost nebo kůrku Petraršovi.

Teď hledíval pes udiveně na zavřené dvéře a chlapec míjel kolem bez zástavky s bolestí v srdci a dítě sedělo tam na stoličce u kamen a velké slzy skrápaly mu na pletení, k němuž byla ukována. A Baas Cogez pracuje ve mlýně zatvrzoval vůli svou a říkál sám k sobě: „Je to tak nejlépe. Ten chlapec je holý žebrák a má hlavu plnou planých blouznivých pošetilostí. Kdož ví, jaké neštěstí by z toho v budoucnosti nepošlo!“

Tak byl moudrým ve svém pokolení a nedal dvéře otevřít jen za vzácných příležitostí, které nemívaly pro děti ani tepla ani veselosti; bývalyť zvykly na tak dlouhou, co denní radostnou bezstarostnou výměnu pozdravů, řečí a kratochvíle a nikdo nebděl nad jejich hrou a nikdo nenaslouchal jejich dětské řeči kromě Petrarše, jenž moudře potřásal mosaznými rolničkami i odpovídal s bystrou psí chápavostí každému jejich rozmaru.

Po celý ten čas stálo malé borové prkénko nad komínem v kuchyni mezi hodinami s kukačkou a umučením a někdy se Nellovi zdálo trochu krušné, že jeho dar byl přijat, on sám pak odstrčen. Ale nestěžoval si: mívalť odjakživa ve zvyku, býti mlčelivým a starý Jehan Daas vždy říkával: Jsme chudí, musíme přijímat co bůh dá, zlé i dobré — chudí nemohou si vybírat.

Slovům těm naslouchával hoch mlčky, z úcty k svému staričkému dědu, však přes to šeptala mu v srdci jakási neurčitá blahá naděje, jakáž oblažuje děti nadané: však si chudí jednou vyberou — vyberou si býti velkými a lidé nebudou jim moci říci: ne.

A ve své nezkušenosti myslíval tak vždy a když ho malá Luisa jednoho dne náhodou našla v polích u průplavu a přiběhla k němu a objala ho a naříkala žalostně, že je zejtra její svátek a že její rodiče ponejprv opomenuli pozvati ho k malé večeři a k tanci v stodole, kterým vždy tento den oslavován, poceloval ji Nello a šeptal k ní v pevné sebedůvěře: „Jednoho dne bude tomu jinak, Luiso. Jednoho dne bude ten kousek dřeva, který otec tvůj má ode mne, vyvážen stříbrem a on nebude již přede mnou dvéře zavírati. Jen mne měj ráda, malá, drahá Luiso, měj mne ustavičně ráda a já budu velikým.“

„A jestli že tě ráda míti nebudu?“ tázalo se hezké děcko hocha, usmívajíc se v slzách s vrozenou koketností svého pohlaví.

Nellovy oči sklouzly s její tváře a zabloudily do dálky, kde se v červenozlatém flémském večeru vypínala věž chrámová. Na jeho tváři byl úsměv tak blahý a zas tak tesklivý, že se malá Luisa až ulekla.

„Budu přece velikým,“ řekl s tajícím se dechem, — „budu přece velikým, nebo zemru, Luiso.“

„Ty mne tedy nemáš rád!“ řeklo uražené dítě i odstrčilo ho od sebe; ale on zavrtěl hlavou a usmál se, a šel svou cestou vysokým žlutým žitem vida jako u vytržení den v krásné budoucnosti, až přijde zase do té své rodné vísky a požádá ty lidi o Luisu a oni mu ji neodeprou, ale uvítají ho šetrně a celá ves se seběhne, aby se podívali naň a jeden bude druhému šeptat do ucha: Vidíš ho? Jest to král mezi lidmi, neboť je velký umělec a svět vyslovuje jmeno jeho; a přece býval to jen náš chudý malý Nello, jenž byl školákem a dobýval si chleba jen pomocí svého psa.

„Dnes je Luisin svátek, — není?“ řekl starý Jehan Daas u večer tohoto dne z kouta, kde ležel na své chudobné posteli. Chlapec přisvědčil pokynem: přál si, aby se byla paměť starcova trochu zmýlila a nepočítala tak dobře.

„A proč ne tam u nich?“ tázal se děd dále. „Ty's tam nikdy neschäzel v letech předešlých, Nello.“

„Ty's příliš nemocen, než abych tě tu nechal samotna,“ šeptal hoch, skláněje svou krásnou mladou hlavu přes lože.

„Aj což, matka Vulettova byla by přišla a poseděla u mne, jak někdy činívá. Proč nejdeš Nello?“ naléhal stařec. „Což jste se s tou malou nepohodli?“

„To se nikdy nestalo — nikdy,“ řekl chlapec rychle s horoucí barvou na skloněné tváři. „Abych pravdu děl, zkrátka, Baas Cogez mne letos nepozval; vzal si proti mně něco do hlavy.“

„Ale ty's mu přece ničím neublížil?“

„To vím, že ničím. Nakreslil jsem obraz Luisy na prkénku; to je všechno.“

„Ah.“

Stařec se zamlčel: vstouplať mu pravda na oči touto prostičkou odpovědí chlapcovou. Byl upoután na lože, vystlané v koutě bídné chalupy suchým listím, ale toho

přece ještě nezapomněl, jaké že jsou ty cesty světa, přivinul krásnou hlavu Nellovu něžně k svým prsoum.

„Ty's velmi chudý, dítě mé," řekl starý a jeho chvějící se hlas chvěl se ještě více — „tak chudý! Je to velmi kruté pro tebe."

„Ne, jsem bohat," šeptal Nello; a ve své nevinnosti myslil, že tak bohat nehynoucími silami, které mocnější jsou moci králů. A potom vyšel a postavil se u dveří a hleděl do tiché noci na roje hvězd a na štíhlé topoly, jak klátily se a chvěly větrem.

Ve mlýně bylo všechno osvíceno a občas zalétaly k němu zvuky flétny. Slzy skrápaly mu s tváří, neboť byl jen dítě, ale on usmíval se při tom a šeptal sám k sobě: „V budoucnosti!"

A tak tam stál, až se všechno setmělo a stišilo a potom šel spat, on i Petrarš a spali vedle sebe dlouho a pevně.

Teď ale měl tajemství, kteréž znal jediný Petrarš. K chatce přiléhal malý přístřešek, do kteréhož mimo něj nikdo nevstupoval — smutné to místo, ale s dostatečným světlem od severu. Zde zřídil si z hrubého dřeva podstavec a zde vtěloval na velikém šedém papíru ty nesčíslné představy svého mozku. Nikdo ho ničemu neučil; barev si koupit nemohl; stáloť ho i to, co měl, časté hladovění, i mohl tedy kreslit jen černí a bělem věci, které viděl. Tato velká postava, kterou nakreslil zde křídou, byl jen stařec sedící na skáceném stromu — jen to. Vídalť tak sedat v mnohý večer starého láterníka Michala. Neměltˇ nikdy duše, která by mu řekla něčeho o obrysu, perspektivě, ústrojí těla a stínu a přece podal celé to unavené ubíděné stáří, všechnu tu truchlivou, klidnou trpělivost, celou tu drsnou starostmi rozrytou dojemnost originálu a podal je tak, že byla ta stará opuštěná postava básní, jak seděla tu zamyšleně o samotě na mrtvém stromu, majíc za sebou temnotu snášející se noci.

Arciť byl to výtvor drsný a v mnohém chybný; ale byl pravdivý, v přírodě i v umění, byl velmi tklivý a ve svém spůsobu krásný.

Petrarš lehával tu mnohé a mnohé hodiny pozoruje postupný vývoj obrazu, když bývalo každodenně po práci a Petrarš věděl, že se Nello těší nadějí — snad marnou a příliš divokou, ale nadějí milovanou šíleně — že bude touto velkou kresbou závodit o cenu dvou set franků ročně, kteráž vypsána byla v Antwerpách pro kteréhokoliv nadaného chlapce, ať ze škol, ať z venkova, jehož křidová neb tužková kresba provedena byvši bez cizí pomoci, bude uznána za nejlepší. Tři z nejpřednějších umělců města Rubensova ustanoveni za soudce i bylo jim naznačit vítěze podle zásluh jeho.

Nello pracoval o svém pokladu celé jaro, leto i podzimek doufaje, že zvítězí-li kresba jeho, bude mu prvním krokem k neodvislosti a k tajemnostem umění, kteréž slepě, nevědomě, vášnivě zbožňoval.

Nemluvil o tom s nikým: děd nebýval by mu porozuměl a malá Luisa byla proň ztracena. Jen Petraršovi povídal vše a šeptal: „Myslím, že Rubens by mi to dal, kdyby věděl."

Petrarš byl téhož mínění, neboť věděl, že Rubens miloval psy, jinak by je nebyl nikdy vyobrazil s tak výtečnou věrností; a lidé, kteří měli rádi psy, byli, jak Petrarš věděl, vždy soucitní.

Kresby měly býti zaslány do prvního prosince a rozhodnutí mělo se oznámit dne čtyřiadvacátého, aby se ten, kdo ceny dobude, mohl radovat se všemi svými o vánocích. V pološeru krutého zimního dne s tlukoucím srdcem, teď rozohněným nadějí, teď umdlévajícím obavami, vložil Nello svůj velký obraz na malý zelený mlékařský vozík a dopravil jej s pomocí Petraršovou do města a tam zůstavil jej na určeném místě. „Snad nestojí docela za nic! což mohu říci já?" myslil si se srdcem chorým bázní. A když tam nyní obraz nechal, zdálo se mu tak odvážné, tak marné, tak pošetilé již samé pomyšlení, že by on malý bosý chlapec, který sotva znal písmeny, dovedl něčeho, na co by se velcí malíři, skuteční umělci mohli jen podívat. Avšak jda kolem hlavního chrámu, dodal si srdce: zdálo se, že velebná postava Rubensova vystupuje z mlh a temnoty a vzniká ve své velikosti před ním a její rty že s laskavým úsměvem mu šeptají: „Měj odvahu! Vetchým srdcem a stálou bázní nenapsal jsem na Antwerpy své jméno na věky." Nello ubíhal domů chladnou nocí potěšen.

Učinil co mohl: ostatně ať se děje, jak se bohu líbí, myslil si v té nevinné nechloubavé víře, kteréž se naučil v malé kaplici mezi vrbami a topoly.

Zima byla již velmi tuhá. V tu noc, kdy dojeli domů, napadlo sněhu; i padalo ho ještě mnohý den potom, tak že pěšiny a rozhranní polí zmizely a potůčky zamrzly a na pláni byl krutý mráz. Potom to byla ovšem těžká práce obcházet kolem po mléce za čiré tmy a vozit je potmě do města.

Krutá práce, zvláště pro Petrarše, neboť leta, která přinášela Nellovi bujarejší mládí, přinášela jemu starý věk a klouby mu tuhly a kosti ho často bolely. Avšak svého podílu na práci vzdáti se nechtěl. Nello by ho byl rád ušetřil i býval by táhl vozík sám, avšak tomu Petrarš nikdy nedopustil. Co ještě snesl bylo zatlačení vozejku, když se kolísal přes zmrazky. Petrarš strávil své živobytí v obojku a byl na to hrdý. Trpíval sice velmi mnoho mrazem a hroznými cestami, lámáním a bolestmi v údech, ale tu zatajil jen trochu dech, sklonil svou hrdou šíji a klusal ku předu s nezlomnou trpělivostí.

„Odpočiň si doma, Petrarši — je čas, abys si odpočinul — a já tam dotáhnu vozejk sám," domlouval Nello často z rána, ale Petrarš, který mu dobře rozuměl, býval by se dal právě tak zdržet doma, jako starý voják, když slyší polnici zvučet k útoku; a tak vstával každý den a stavěl se k vojce a brouzdal se sněhem přes pole, do kterýchž se jeho čtyry nohy vtiskaly již po tak dlouhá leta.

„Není času k odpočinku před smrtí," myslil Petrarš a někdy se mu zdálo, že ta doba klidu není proň již tak daleká. Jeho zrak nebyl již tak bystrý jako býval a bylo mu zatěžko zvedat se z lože a ačkoliv nikdy nezůstal na slámě ani okamžik déle, když zaslechl hodiny kostelní odbíjet pátou, což zvěstovalo mu, že se rozednívá k práci.

„Můj ubohý Petrarši, budeme brzo ležet tiše vedle sebe, ty i já," říkával starý Jehan Daas vzchopuje se, aby pohladil hlavu Petraršovu tou starou uchřadlou rukou, kteráž se s ním vždy dělívala o poslední kůrku chleba, a srdce starého muže i starého psa rozbolela se jednou myšlenkou: až nebude jich, kdo že ujme se jejich miláčka? —

(Pokračování.)

Z Bodenstedtových písní Mirzy Šafy-ho.

Přeložil *J. J. Stankovský.*

Věřím, co prorok slíbil nám:
že dobré snahy odmění
a že nám někdy, v ráji tam
dá život plný nadšení.
Však tu a tam co krásného,
třeba se učit znáti,
chceme-li vždy od špatného
to jistě rozeznati.
Proto již cvičím já svůj věk
na věčnosti té požitek.
By proroka snad tvrzení
(kdo jistotu můž' míti?)
o věčném nebes nadšení
nemělo pravdou býti:
já za živa již aspoň dost
jsem užil světa daru,
a kýžená ta blaženost
nepřišla u mne k zmaru.

Ku dosažení nebe cílí
jich zbožné hádanice;
však zlostí dmou se jejich žíly
a zášť jim barví líce.

S vražednou v páži zbrojí
pokání hlásají a víru
a myslí, sami že se pojí
v nejlepším s bohem míru.

Já ale dím, že skrývá
se bůh, kde taká cháska.
Vždy nebožskou nenávist bývá
a božská jest jen láska.

Kdo šťastným, také dobrým je,
to v každém kroku zjevno;
neb na zemi kdo činí zlé,
svých trestů vleče břevno.

Jenž hněvu, zášti otročíš
v nábožné zuřivosti,
ty šťastný, dobrý nejsi již,
tvá zášť tě trestá dosti.

Co tu nám bohem dáno,
zde jmenuje se čas,
co tam nám uchystáno,
věčností slove zas.

K neštěstí nebo k štěstí
čas připrav činí dost —
až smrt pak má nás vésti
modravou na věčnost.

Zda obdaří nás chvíle
odchodu dobrým, zlým?
Já vždy jsem mysli čilé
a takto sobě dím:

Kdo rozumným je v žití,
je šťastným také dost,
a musí jím též býti
příště až na věčnost.

Pokrytcům jich ponech cnosti,
co je na nich, víš to, pane;
jen ať stále ve mladosti
srdce mé i duch můj plane.

Kde tak vzácná vína zříti,
tam i pramen jistě pravý.
Kde tak vonné pučí kvítí,
tam i půdy základ zdravý.

Plod z mých rolí nevyhosti,
požehnej mých písní zdroje,
srdce chovej v statečnosti,
v jasnu chovej zraky moje!

Literatura. Věda. Umění.

— Přehled literatur slovanských. Ruská. „Bratrskaja pomoč“ (Bratrská pomoc) jest název velmi objemného almanahu (500 str. cena 3 rub.), jejž vydal petrohradský dobročinný výbor slovanský ve prospěch trpících bratří jihoslovanských. Almanah tento, ač veškeré práce do něho věnovány z ochoty a náklad jeho rovněž uhražen byl petrohradskými nakladateli a tiskaři, vyniká velmi bohatým a což hlavní také velmi dobrým obsahem a vkusnou úpravou. Mezi přispívateli do almanahu tohoto čteme jmena předních literátů ruských. Stati časové pocházejí z péra výtečných publicistů ruských Aksakova a knížete Vasilčikova, vědeckými pracemi přispěli Bestužev-Rjumin, Grot, Lamanskij, Miller, Popov, Solověv, Suchomlinov a Sněžněvskij, básníci zastoupeni jsou Někrasovým, Majkovým, Polonskim a Kovalévskym, konečně jmenovati dlužno Ostrovského, Avdějeva a Družinina. Sborník počíná básní Majkova, kteráž, jakož i veškeré ostatní práce, jest věrným ohlasem snah národa ruského. „Čego mogučij duch otca sveršit ne mog, nesužděno-l' sveršit, možet byť serdcu syna?“ tak volá básník v předtuše blízkých událostí na Východě. Ještě určitěji, možno-li, naznačuje úkol Rusi Chomjakov:

„Jdil tebja zovut narody
I, soveršiv svoj brannij pir (válečnou hostinu),
Daruj jim dar svjatoj svobody,
Daj mysli žižn (život), daj žizni mir!“

Almanah obsahuje celkem 40 statí, z toho 25 básní. — „Iz istoriji našego literaturnago i obščestvennago razvitija“ jest název důkladné monografie sepsané A. Pjatkovskim. Spis tento skládá se ze dvou dílů, z nichž jeden obsahuje velmi zajímavé a poučné úvahy o nové literatuře ruské a druhý o žurnalistice ruské, počínaje Petrem Velikým až do nastoupení cara Alexandra na trůn ruský. — Cenu 1000 rublů vypsala ruská společnost za nejlepší spis o životě a působení skladatele ruského Glinky. — Pavel Michajlovič Strojev, člen university moskevské, zemřel 17. m. m. v stáří 80 let. V Strojevu ztratil národ ruský velmi zasloužilého spisovatele. R. 1815 vydal: „Kratkoje obozrenije mithologii Slavjan rossijskich.“ Po spisu tom následovalo veliké množství obšírných děl z oboru ruských dějin a literatury. Poslední jeho dílo byl podrobný seznam všech ruských letopisů, jenž vyšel r. 1844. Obšírně vylíčil literární a vědeckou jeho činnost Snezněvskij. — Akademik Suchomlinov vydal obšírný spis „Istorija rossijskoje akademii“, v němž snešen vzácný materiál k poznání literatury ruské. — N. A. Čajev předčítal ve schůzi přátel slovesnosti ruské 10. m. m. původní báseň „Nadja“. Báseň ta, jež byla velmi příznivě přijata, bude uveřejněna v „Ruském Věstniku“. — Polská. O varšavskou cenu dramatickou přihlásilo se již 14 děl, jichž názvy jsou následující: „Pan Malpiarski“, veselohra ve třech jednáních; „Wanda“, tragedie v pěti jednáních; „Dolorita“ taktéž; „V X. věku“ taktéž; „Wanara“, drama ve třech jednáních; „Obchod a průmysl“, veselohra ve třech jednáních; „Po zaręczynach (oddavkách)“, veselohra ve čtyrech jednáních; „On jeden nie śmiecsny“, taktéž; „Konie Sztuartów“, drama v 5 jednáních; „Focjusz“, tragedie v 5 dějstvích; „Lesław z Rożňowa“, taktéž; „Maryna“, taktéž; „Żofia z Węgleszyna“ s prologem; „Czerkies w Turcji“ taktéž. Počet to zajisté velmi značný, jenž svědčí o čilém ruchu literárním v polském národě. — Rapacki napsal nové drama s názvem „Książę Czart (kníže čert)“. Drama toto se opírá o historickou osobnost Konrada, knížete mazovského. — Vědeckého a literárního časopisu „Ateneum“, o němž jsme se již zmínili, vyšel sešit první, kterýž oprávňuje k nejlepším nadějím. — Jihoslovanská. V jihoslovanské akademii v Záhřebě měl dr. Fr. Markovič zajímavou rozpravu o filosofu Josipu Rugieru-Boškoviči a jeho dílech: „Theoria philosophiae naturalis“ a „Philosophiae recentiones“, z nichž prvé vyšlo ve Vídni r. 1758; druhé v Římě r. 1755. Boskovič učí, že vše skládá se ze sourodých „atomů“, jež jsou ovládány a spojeny silou záměny. Atomistika Boškoviče obrátila na sebe svého času pozornost všech filosofů i Kant uznával z počátku nauku tuto; v Anglii byli stoupenci Boškoviče Dugald Stuwart a James Makintsch, ze současných filosofů anglických ocenil Boškoviče Herbert Spencer ve svém spisu "Základy filosofie." — „Narodnjak“, poučný a zábavný týdenník, počal vycházeti ve Vinkovcích. — „Srbadija“ veliký obrázkový časopis srb-

ský bude letos spojena s novým lilerárním podnikem „národní bibliotékou". V bibliotéce té vyjdou ročně aspoň čtyři svazky původních spisů srbských. V prvním svazku letošním budou uveřejněny básně černohorského knížete Petra Petroviče Něguše „Gorski vijenac". — V lublaňské „Slovenske knjižnici" vyšel první svazek původního románu od Jurčiče „Doktor Zober."

Drobnosti.

— Jubilejní punčochy. Ve Filadelfii nosí nyní elegantní dámy červeně a bíle pruhované punčochy a mezi těmito pruhy mají bílé hvězdy na modré půdě, což dohromady prapor Spojených Obcí tvoří. Takovéto punčochy nosí a ukazují vznešené dámy filadelfické na oslavu stoletého trvání republiky severoamerické — zvláštní to zajisté projev vlastenectví!

— Nejstarší museum. Japonci mají patrně nejstarší museum celého světa. V Naře, starém hlavním městě Mikadův, kdež v osmém století křesťanského letopočtu sedm „potomkův slunce" panovalo, nalézá se totiž obrovská dřevěná stodola, vystavěná jedním z králův, kterýž v ní všechny poklady svého paláců uložil, prvé než sídlo vlády do Kiyota bylo přeneseno. Stodola tato opravovala se pečlivě každého jedenašedesátého roku a jest dosud ještě zachovalá. Poklady, kteréž v katalozích zaznamenány byly, čas po čase se přehlížely a stále rozmnožovaly. Všechny tyto věci, bywše 1100 let v stodole uschovány, byly nedávno do velkého chrámu v Diabutsu přeneseny a veřejně na odiv vystaveny. Jsou nejrozmanitějších druhů a spůsobů, mnohé z nich čínského a indického původu, a vrhají jasné světlo na různá umění obou těchto zemí.

— Chytrý farář. (Národní povídačka francouzská.) Lidé nesbodnou se nikdy všichni v téže věci. Byl jednou farář tak opatrný a schytralý, že nikdy nemohl býti postižen, aby byl něco špatně řekl neb učinil. Oba kostelníci jeho osady přišli k němu jednou v sakristii: — Dobré jitro, pane faráři. — Dobré jitro, moji přátelé! Čím vám mohu sloužiti? — Pane faráři, sucho hubí naši žeň. Přicházíme vás prosit, byste dal pršet. — Přátelé, nic není snazšího. Umím jednu modlitbu, kterou když se pomodlím, bude ještě téhož dne pršeti, bude-li s tím každý srozuměn. Hned po kázání zeptám se lidu. — Díky, pane faráři. — K vašim službám, přátelé! Kostelníci vstoupili do kostela a farář počal sloužiti mši. Když přišel okamžik, kdy měl kázati, vstoupil na kazatelnu a pravil: Bratři v Kristu! Kostelníci byli u mne před chvílí v sakristii, stěžujíce si, že sucho hubí vaši žeň. Prosili mne, bych dal pršet, a já umím jednu modlitbu, která nikdy není marna, dohodnou-li se všichni o den, kdy by mělo pršeti. Chcete tedy, abych dal pršeti dnes? — Ne, pane faráři, odpověděli mládenci. Chceme jíti dnes večer po nešporách na procházku. — Chcete, aby pršelo zítra? — Ne, pane faráři, odpověděly tři nebo čtyři ženské; udělaly jsme louh a nechceme deště, až nám prádlo uschne. — Chcete, aby pršelo v úterý? — Ne, pane faráři, odpověděla děvčata; ten den půjdeme na trh. — Chcete, aby pršelo ve středu? — Ne, pane faráři, odpověděla hromada sekáčů; ve středu musíme kosit jetel. — Chcete, aby pršelo ve čtvrtek? — Ne, pane faráři, odpověděly děti; ve čtvrtek nemáme školy a chceme se proběhat. — Chcete, aby pršelo v pátek? — Ne, pane faráři, odpověděl cihlář; budu míti cihly ještě venku a nebudu jich moci dáti do pece až v sobotu. Chcete, aby pršelo v sobotu? — Ne, pane faráři, odpověděl starosta; v sobotu mám důležité řízení. — Bratři v Kristu, řekl jsem vám, že modlitba moje působí jen tenkráte, dohodnou-li se všichni o den, kdy by mělo pršeti. Nežli se o tom dohodnete, nechte pána boha o dešť pečovati. *F. J. Š.*

— O oku praví jistý anglický časopis: „Oko vyznačuje povahu. Oči velkých válečníků byly skoro vždy šedé a obočí rozkládala se nad nimi jako hromová mračna. Vynálezci mívají velké, velmi plné oči. Nejznamenitější filosofové měli velké, ale hluboko zapadlé oči. Všichni praví básníci mají velké, plné oči, a oči znamenitých hudebníků jsou velké a svítivé. Buffon praví, že nejkrásnější oči jsou modré a černé. Byron praví, že gazela při zvucích hudby pláče. Gazelí oči považovaly se za nejkrásnější celého světa, a Arab nemůže své dámě učiniti lepší poklony, než když její oči přirovná k očím gazely. Robert Burns měl velkou moc v očích. Když jednou v Edinburce velkému a vznešenému shromáždění přednášel, byli prý mnozí posluchači jeho pohledem v pravém slova smyslu okouzleni. Webstersovy oči svítily hlubokou černí; Carlyle praví: vypadaly jako černá, ale uvnitř jasně osvětlená katedrála. Kleopatra měla černé oči; Marie Stuartka jemně šedé. Temné oči značí duševní sílu, světlé oči přívětivost a šedé něžnou mysl. Co o magnetické síle očí lvů, tygrů a hadů se vypravuje, jest bájka. Že pohled těchto zvířat v přírodě magneticky působí, dlužno přičísti strachu před nimi; v zvěřincích nepocítí zajisté nikdo ani stopy nějaké magnetické síly, kteráž by z očí těchto zvířat vycházela."

— Některé pověry bulharské. Když se ozývá ozvěna, to volá čert; proto je dobře, dříve než někoho voláme, křiknouti jmeno jeho do čepice, aby se z ní čert vyhnal. Potom už můžeme volati a křičeti, jak nám libo. Kdyby se nezakřiklo do čepice, člověk volaný by neuslyšel. — Dítě, vytahované často za údy, nejlépe za uši, dobře roste. Rodiče, báby a jiní, jimž záleží na pěkném vzrůstu dětí, prokazují jim dobrodiní vytahováním. Obzvláště to prospívá při neobyčejných příležitostech, u př. když klučina dostane nové šaty, na velké svátky a v den jeho jmenovin místo blahopřání. — Potkáte-li popa nebo kaluděra, nevrátíte-li se, stihne vás neštěstí. Kráčí-li vám vstříc baba, miňte ji se zamhouřenýma očima, chcete-li se uvarovat zlého. Dívku nebo mladou ženštinu vůbec potkati je radno, protože přinášejí štěstí, zvláště nesou-li vodu. Potká-li dívka nesoucí vodu pohřeb, vylije vodu z nádoby, čímž umenší muka nebožtíkova na onom světě. Vylévání vody znamená štěstí při každé příležitosti, proto se děje obřadně při svatbách, stavbě chrámu atd. — Vyje-li pes, to znamená, že umře někdo z mladých. Proto volají děti, slyšíce vytí psovo: Babički-te da mrat! (Babičky ať mrou!) *Hč.*

Spisy nové „Lumíru" zaslané. Illustrovaného týdenníku „Světozor" ročníku X. číslo 5. Obsah: Maria Gentili Montati. Sděluje dr. Gabler. — Výlet do Anglie. — „Domenico Fontana," romance od Karla Kučery. (Dokončení.) — Martin Puškar. Od Václava Beneše — Třebízského. (Pokrač.) — Z pamětí bulharského junáka. Podává Konst. J. Jirečk. (Pokrač.) — Letní projížďka po Krymu od dra. J. B. Lambla. (Pokrač.) — Alžběta, kněžna Falcká. Dle anglického od Pauliny Králové. (Dokončení.) — Obrazy a náčrtky z Černé Hory. Od Gustava Rasche. — Bosna. Od Angličanky A. P. Irby. — Rozmanitosti a drobnosti. Vyobrazení: Kníže Jiří Czartoryski. — Před sochou Napoleona I. — Něguš. — Pomník padlých Francouzů u Sevastopole. — Architektorické okrasy letohrádku Hvězdy. — S 5 číslem „Světozora" vydáno 3 číslo módní přílohy „Bazar".

Časopis musea království českého. Redaktor: Jos. Emler. XLIX ročník. Svazek čtvrtý. V Praze, nákladem musea království českého.

Kytice. Sbírka zábavného i poučného čtení pro mládež. Na ledě. — Na procházce. — Zatmění na měsíci. — Vzdálená škola. — Pes Čipera. Povídky od Františka Pravdy. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Národní bibliotéka. Výbor prací čelnějších spisovatelův československých. Seš. 242 a 243. V Praze, nákladem knihkupectví I. L. Kobra.

OBSAH: Ukřižovaná. Romanetto od *J. Arbesa*. (Pokračování.) Gonelli Giovanni. Báseň od *Karla Kučery*. — Poroba lidu v národních písních. Od *Ferd. Schulze*. — Model. Z denníku mého přítele. Od *Tavoletta*. — Ze života ve velké nemocnici. I. — Dumka od *Boh. Čermáka*. — Flanderský pes. Povídka od *Ouidy*. (Pokračování.) — Z Bodenstedtových písní Mirzy Šafy-ho. Přeložil *J. J. Stankovský*. — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: Svatopluk Čech, Servác B. Heller. — Tiskem dra. Edv. Grégra v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra", buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10, 20. a 30. každého měsíce o 2 až 2½ archu vždy o 4. hodině odpolední.

Ročník IV. 20. února 1876. Číslo 5.

Ukřižovaná.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Vešli jsme do vnitř chrámu. Prošedše krátkým průjezdem, octli jsme se v prostraném dvoře, v jehož středu nalézala se čtverhranná, nevysoká, velké kapli podobná budova. Stěny její byly okrášleny množstvím rozmanitých výjevů z legend a pověstí. Pokud se pamatuju, byla to pěkná práce stukaterská a doposud ještě dosti zachovaná. Dvůr, do něhož jsme byli vešli, byl s tří strau a sice nejen podél zevnějšího průčelí chrámu, nýbrž i po obou stranách v pravo a v levo od západu k východu obklopen křížovými, do vnitř dvora otevřenými chodbami. Klenuté stropy křížových chodeb pokryty byly rozmanitými, primitivními vyobrazeními rozličných zázraků a výjevů ze života svatých a světic; na stěnách pak v malých výklencích bylo množství, křiklavými barvami dosti živě malovaných obrazů za sklem a skoro každý obraz ten podobal se jednoduchému oltáři. Viděl jsem tu rytíře v starém kroji s výrazem zmužilosti nebo zbožnosti v tvářích; tu zas sličnou ženštinu kyprých tvarů, onde matronu s vráskovitou odpornou tváří a opět jinde pošmurný nevlídný obraz nějakého poustevníka nebo řeholníka. Křiklavá živost obrazů i výjevů na obmítce dodávala chodbám těm zvláštního rázu, ale spíše odporného, ba skoro děsivého než příjemného nebo k tiché zbožnosti vábícího. Na obou koncích hlavní, pak v středu a na konci obou pobočních chodeb byly větší a menší kaple s oltáři jako v chrámích. Nad chodbami byly chodby jiné, určené patrně pro řeholníky nebo osoby, v chrámě obsluhující. Čtverhrannou budovou uprostřed dvora, za kterou rozprostíral se vlastní chrám, rozdělen byl dvůr na dvě části, z nichž každá tvořila pravidelný čtverhran, zarostlý sporou travou. Tu a tam stál zakrnělý, pouvadlý nějaký strom. U prostřed každého z těchto dvou čtverhranných prostranství stálo velké, asi tři sáhy vysoké skupení soch z pískovce a pod ním zbytky starých vodojemů. Pokud se pamatuju, nebyla již ani jediná socha celá. Obě skupení byla deštěm, sluncem a prachem zčernalá; místy bylo vidět mechovinu a z mnohé trhliny vyrůstaly úponkovité nebo vřesovité rostliny; slovem vše bylo, možno-li, sešlejší a spustlejší soch a skupení před chrámem. Následkem valně již k západu se chýlícího slunce panoval v podivném, druhdy zajisté velmi osamělém a smutném nádvoří mdlý, zažloutlý přísvit, dodávající všem předmětům rázu ještě bizarnějšího než kdy jindy. Bylo mi jaksi úzko, však neobyčejný ruch a množství lidí všech tříd a všeho stáří, kteří tu právě dleli, trapný pocit můj v brzku zaplašily. V nejrozmanitějších skupeních leželi nebo seděli lidé, jak se zdálo celé rodiny nebo známí, na slámě v křížových chodbách dolejších i hořejších, tak že nebylo téměř ani možno chodbami projíti a musilo se chodit podél chodeb po nádvoří. Avšak i zde bylo množství lidí buď v skupeních nebo osaměle. Někteří, zvlášť muži živě rozmlouvali; jiní v zamyšlení volným krokem se procházeli; tu a tam obstárlejší nebo churavá nějaká osoba, jsouc opřena o zeď, podřimovala; jinde hrály si dítky a opět jinde některá ženština plakala nebo se modlila. Vše bylo tak mimořádné, tak neobyčejné, že nelze vypsati. Také něco pěšího vojska tu bylo, ale málo. Měliť na nádvoří pušky v pyramidách, u nichž stála stráž; ostatní vojáci byli rozptýleni po celém nádvoří nebo v chodbách. Kromě toho spatřil jsem také několik řeholníků, starých to mužů v tmavých, hnědých rouších. Procházeli se po chodbách mezi lidem a rozdávali právě chléb každému, kdo proň ruku vztáhl. Dle všeho musili tu býti lidé již po několik dní a dle rozházené, rozšlapané a sležené slámy také zde po celou tu dobu spali a sice nejen ve všech místnostech uzavřených, nýbrž i ve všech chodbách a kaplích, slovem všude, kde byli aspoň poněkud chráněni před deštěm a chladným větrem nočním. Byliť to vesměs uprchlíci buď ze Starého buď z Nového města, ale hlavně z malostranských budov, ležících na levém břehu Vltavy, odkud je byla palba z ručnic s druhého břehu a nebo pouhá bázeň vypudila.

Prošli jsme dvakráte po nádvoří podél křížových chodeb. Nikdo si nás nepovšimnul; jak se zdálo, staral se každý o sebe a na nejvýš o svou rodinu nebo své známé a nás patrně nikdo neznal. Toliko jeden z řeholníků, rozdávajících chléb zastavil se před námi a ukrojiv nám každému z velkého bochníku po krajíci chleba, šel zas mlčky dále. Posléze shledla pěstounka má přece osobu známou. Byla to chudičká, asi šedesátiletá stařena, sedící na stupínku u jedné kaple.

„Dobrý večer," oslovila ji má pěstounka.

Stařena zvedla hlavu a vlídně poděkovala.

„Prosím vás, možno tu někde přespat?" optala se pěstounka, které patrně na přespání nejvíce záleželo.

„Oh, ano, ale jen zde na chodbách; všady jinde už je plno," zněla odpověď.

„A kde spíte vy?"

„Tady v kapli „sedmibolestné matky boží,“ vece stařenka a při tom ukázala rukou za sebe na velké skleněné dvéře, „spí nás tam ale tolik, že už není pro nikoho místa.“

Pěstounka má se zamyslila.

„Ale vy máte dítě,“ pokračovala stařena pohlednuvši na mne, „tomu musíme udělat místa. Víte co — já i vy zůstaneme zde před kaplí a hošík ať si lehne do vnitř na mé místo.“

S nelíčenou radostí přijala pěstounka má tento návrh. Usedli jsme vedle stařeny na týž schůdek a stařenka, žvavá to žena dobrého srdce, počala pěstounce mé vypravovat rozmanité, klepům podobné historky o osobách, mně a možná že i pěstounce samé úplně neznámých. Mne vše to arci ani dost málo nezajímalo. Seděl jsem tiše vedle své pěstounky a naslouchal jen tak napolo. Byl jsem unaven. Kromě toho dlely myšlenky mé skoro neustále u otce. Nedovedl jsem sice úplně oceniti nebezpečí, v jakém se otec nalézal, ale tušil jsem je a tušení to bylo velmi trapné.

Mezi tím bylo slunce zapadlo a v křížových chodbách počalo se poznenáhla rozhosťovati šero. Zároveň tichnul povlovně také ruch a šum, jenž tu byl panoval. Lidé zde dlící počali se ukládati k spánku. Byl to prazvláštní pohled na tuto směsici lidí. S místa, kde jsem seděl, přehlídl jsem kromě poboční jedné chodby také celou hlavní chodbu, táhnoucí se podle celého průčelí chrámu. Zde ležel stařec vedle malé dívky; tam zas matka a několik dětí takořka v jeden chumáč schouleny a toliko otec sedě vedle nejmladšího dítka bděl ještě. Jinde spalo již pět a šest osob tak tvrdě, že jim ani dost málo nevadil hlasitý hovor vedlejšího skupení mužů. Byli tu lidé chudičtí i mohovití, a všickni bez rozdílu leželi na slámě, jsouce přikryti buď jen nějakou houní nebo ženským šátkem. Jak se mi zdálo, nebráno tu také žádného ohledu na stav nebo jakýkoli jiný privilej. Kam si byl kdo poprvé ulehl, tam ležel také podruhé a po třetí a nikdo místa toho nezaujal bez jeho svolení; slovem všude panoval vzorný pořádek.“

Přítel se odmlčel.

„Proč ustáváš ve svém vypravování?“

„Zdá se mi,“ připomíná přítel, „že tě nudím; vyprávujuť v celku nepatrné věci tak podrobně . . .“

„Nikoli,“ přerušuju přítele, „jen vypravuj, jak sám uznáš za dobré; vždyť i tyto podrobnosti neopakujou se v Praze příliš často.“

Po té počal přítel dále vypravovat.

„Sedě tiše vedle své pěstounky počal jsem za nedlouho podřimovati a nevím tudíž, co dělo se kolem mne. Toliko na to ještě jako ve snu se pamatuju, že pěstounka má vzala mne do náručí a odnesla do kaple, kde uloživši mne na slámu, přikryla mě vlastním svým šátkem. V kapli panovala již takměř čirá tma. Vím též, že prosil jsem pěstounku, aby u mne zůstala a pamatuju se zcela dobře, že usedla vedle mne na slámu a držíc ruku moji ve své, že tiše se modlila. V brzku po té jsem usnul . . . Jak dlouho jsem spal, nemohu udati. Zdálo se mi, že nalézám se kdesi v překrásné zahradě. Stromoví bylo štihlé, vysoké a v korunách neobyčejně husté. Po štihlých kmenech a ratolestích pnulo se vzhůru množství úponkovitých rostlin, jejichž květy v korunách stromů se houpajíce leskly a třpytily se v měnivých, takřka oslňujících barvách. Zahradou vinulo se množství úzkých i širších stezicek, vesměs jasně žlutým pískem posypaných. Místy bylo viděti malou planinu, porostlou hustou, vysokou, kypře zelenou travou, nad kterouž kolébaly se žhavě purpurové, žluté, modré a běloskvoucí květy neznámých mi rostlin. Jinde bylo viděti houšti takměř neproniknutelné. Kolkolem panovalo hluboké, hrobové ticho, rušené jen občas lehynkým zašustěním padajícího listí nebo lahodným zašveholením nějakého ptáka v korunách stromů nebo v hustém houští. Byl jsem v podivné zahradě té o samotě. Zmocnila se mne jakási úzkost. Běžel jsem po jedné stezce, aniž bych byl věděl, kam a proč. Cesta brzo se rozšířila, brzo zas soužila. Někdy dotýkaly se hluboko dolů skloněné ratolesti stromů nebo svislé úponkovité rostliny mé hlavy; jindy zase jsem se octnul na velkém, louce podobném prostranství a v brzku zaslechl jsem z dáli tajemné šplounání vln. Běžel jsem ještě rychleji, až jsem spatřil v dáli stříbrnou prouhu buď potoka nebo řeky nějaké. Však náhle vše se změnilo. Neběžel jsem více, nýbrž seděl ve stínu košatého stromu na břehu široké řeky a vedle mne seděla má matka. Úzkost a bázeň má byly zmizely a klidně, spokojeně díval jsem se na protější břeh. Hladina řeky byla hladká a jasná jak zrcadlo a hejna rozličných ptáků vodních poletovala nad vodou na blízku obou břehů. Na protějším břehu rozkládal se hustý, neproniknutelný les. Setlelé a tlící kmeny starých obrovských stromů ležely nad sebou a nad nimi rozkládaly mladši stromy své kypře zelené husté koruny. Jemňoučký svit žhavého slunce pronikal smaragdovým tímto baldachynem a osvětloval poněkud podivné palmovité, kapradinové a kopřivám podobné rostliny s bohatými, čarokrásnými květy ohnivých, pestrých barev a neobyčejných, bizarních, ale překrásných tvarů. Mírný větřík vanul k nám přes řeku opojnou, ba omamující vůní. Z dáli, kam mohutná řeka spousty vod klidně a majestatně valila, zazníval temný hukot vodopádu, jakoby vycházel z hlubokých roklin, do nichž se vody řítily a nad strmými pitoreskními skalami šouraly se lehynké mlhy jako stíny oblaků . . . .

Bylo mi volně, nevýslovně volně a blaze. Z nenadání zmocnila se mne pochybnost, že nesedím podle drahé své rodičky, nýbrž podle ženy zcela cizí. „Matičko drahá, drahá!“ zaúpěl jsem, aniž bych byl očí svých k ní povznesl. Žena, podle mne sedící, stiskla mi ruku a zašeptla: „Tiše, hochu, tiše!“ Bez odpovědi zadíval jsem se opět na protější břeh. Místo bujně zeleného stromoví spatřil jsem hustou mlhu, kterouž prokmitávalo slabé, třepetající se světélko jako hvězdička. Blížilo se vždy více ku břehu, pak rychlostí blesku přelítlo přes hladinu řeky a zapadlo v zelenou trávu před námi. Změna ta mne překvapila. Pohlednuv bystřeji v místo, kam bylo světélko zapadlo, spatřil jsem šeredné hádě s otevřenou tlamou, z kteréž neustále šlehal tenoučký jazýček. Zelená očka ošklivého plaza byla na mne upřena. Chtěl jsem vzkřiknouti, ale nemohl jsem. Náhle otřásla se země, jakoby bylo z hluboka zahřmělo a podivný jakýs blesk šlehnul přede mnou. Více jsem pranic neviděl; zdálo se mi, že se probouzím. Pomalu probíral jsem se ze sna; avšak občas slyšel jsem vzdálené hřímání a zdálo se mi, že probouzím se v místě rudě osvětleném.

Procitnuv úplně rozhledl jsem se kolem sebe. Nalézal jsem se v malé, asi pět kroků dlouhé a toliktéž kroků široké, zarudlým světlem osvětlené kapli. Osvětlení

bylo mdlé, ale přece dostačilo aspoň k rozeznání obrysů předmětův kolem mne. Kaple tvořila pravidelný čtverhran, vybíhající ve výši asi čtyr nebo pěti sáhův v kulatou, uprostřed proraženou klenbu, nad kterouž nalézala se ve výši asi čtyr stop klenba menší, taktéž kulatá. Světlo do kaple vnikalo z části velkými zasklenými dveřmi, z větší části však nějakými otvory mezi oběma klenbami s hůry. Ležel jsem podle jedné stěny na slámě. Proti mně a za mojí hlavou proti dveřím nalézaly se při stěnách dva velké, rozličnými pozlacenými ozdůbkami a sochami okrášlené oltáře. Před oltářem proti mně visela na jakés železné tyčce ve zdi zaražené malá lampička. Předměty na oltářích nemohl jsem pro nedostatečné osvětlení rozeznati; neboť i lampička hořela, když jsem procitl, tak mdle, že nerozeznal jsem kolem sebe skoro nic zcela určitě. Časem vnikalo však do vnitř zarudlé světlo intensivněji, čímž bylo možno aspoň na několik okamžiků předměty lépe rozeznati. Odkud by podivné světlo to přicházelo, nemohl jsem rozeznati. Zdálo se mi, jakoby to byla rudá záplava velkého požáru, ale občasné, blesku podobné šlehání intensivního, mnohdy i oslňujícího světla se současným, vzdálenému hřímání podobným rachotem nasvědčovalo prudké bouři, která se byla nejspíše nad Prahou rozzuřila.

Vše, co jsem byl právě vypravoval, seznal jsem v několika málo okamžicích. Temný hřímavý rachot byl mnohdy tak mocný, že cítil jsem, jak třese se pode mnou podlaha. Zmocnila se mne úzkost. Chtěl jsem povstati, ale nohy mé byly jako ochromeny. Pronesl jsem příjmění své pěstounky, o níž jsem se domníval, že spí v kapli nebo přede dveřmi; ale jen dutý ohlas vlastního mého hlasu byl mi odpovědí. Několik okamžiků panovalo kolem hluboké ticho. Chvíli jsem pozorně naslouchal, a tu se mi zdálo, jakoby na širokém stupni před oltářem přede mnou bylo se něco pohnulo a slamou, kterou byla podlaha kaple postlána, zašelestilo. V tom šlehnul zase intensivnější zásvit kaplí. Rozeznal jsem před sebou na slámě neurčité obrysy muže. Nebyl jsem tedy v kapli sám; ale bylo mi divno, že není nás tu více, jak byla stařena, která mi byla své místo v kapli postoupila, z večera připomenula. Upíraje zraky své upřeně na neznámého svého soudruha ani jsem se nepohnul. Muž ten, jak se zdálo, spal a nejspíše jej volání mé na okamžik ze sna vyrušilo. Vyčkal jsem několik okamžiků, ale bázeň a úzkost má vždy více se zmahaly. Snažil jsem se vztýčiti se, ale nebyl jsem s to než pokleknouti. Pronesl jsem jméno své pěstounky poznovu hlasitěji než poprvé a opět byla mi odpovědí jen dutá ozvěna vlastního hlasu. Tentokráte však muž přede mnou na polo se vztýčil.

„Kdo to volá?“ otázal se temným, skoro hrobovým hlasem.

Neodpověděl jsem. Drsný hlas, jejž jsem byl právě zaslechl, působil na mne jako hlas příšery. Chvěl jsem se na celém těle a studený pot vyvstával mi na čele. Nevěda, co činím, sepjal jsem mimovolně ruce a počal jsem se šeptmo modliti „Otče náš!“

Napolo se vztýčivší neznámý mne spozoroval.

„Kdo jsi, koho voláš?“ ozval se po malé chvíli.

Neodvážil jsem se promluviti.

„Kdo jsi, koho voláš?“ opakovala přísně temná postava přede mnou vztáhnuvši proti mně velitelsky jednu ruku.

Pronesl jsem tiše, bázlivě své jméno a hned na to pokračoval jsem septmo v modlitbě.

„Tedy to přece nebyl sen!“ zamumlal neznámý. „Ale jak sem přicházíš?“ doložil hned na to zcela zřetelně.

Chtěl jsem odpovědít; leč neznámý mne předešel.

„Však vím; přišel jsi sem právě tak jako já — viď?“ pravil. „Jsme uprchlíci a — teď nás tu všickni nechali o samotě, poněvadž nemohli odolat pokušení, aby viděli, jak slaví lidská vášeň své triumfy . . .“

Dutý hlas neznámého zněl úsměšně, skoro drze.

Několik okamžiků trvalo trapné ticho, rušené jen šeptem mé modlitby, a občas temným, vzdálenému hřmění podobným rachotem.

Neznámý muž usednuv po té na slámě podepřel oba lokte o kolena a skryl obličej svůj v dlaních. Byl buď zadumán nebo o něčem přemýšlel. V zarudlém pološeru, jež v okamžicích těch v kapli právě panovalo, viděl jsem jen neurčité obrysy jeho postavy. Náhle sebou muž ten pohnul a vztyčiv hlavu obrátil obličej přímo ke mně. Zdálo se mi, že dívá se upřeně na mne. Nemýlil jsem se; neboť hned na to šlehnul zas několik okamžiků trvající intensivní zásvit kaplí, jenž osvítil i tvář neznámého. Spatřil jsem ošklivou zarudlou tvář muže asi padesátiletého. Dlouhé tmavé vlasy splývaly v nepořádku po skráních a v důlkách zapadlé oči byly na mne neodvratně upřeny. Byla to tvář, kterou sice nelze popsati, ale na kterou také nikdy nelze zapomenouti. Mně aspoň nevytratila se nikdy z paměti. Spočívalot v přísných, drsných tazích těch cosi děsivě ztrnulého, jako němá zoufalost, ve vytřeštěném, neodvratně na mne upřeném pohledu cosi jako nevýslovné utrpení a nezměrná bolest.

Jen několik okamžiků mohl jsem škaredou tvář tu pozorovat; neboť v malé chvíli nastalo v kapli opět dřívější zarudlé pološero. Neznámý, jenž mne byl rovněž tak zkoumavě pozoroval, jako já jej, otázal se poznovu přidušeným, poněkud nedůvěřivým hlasem:

„Jak že se jmenuješ?“

Opakoval jsem opět jméno své bázlivě a s úzkostí; a hned na to pokračoval jsem zase šeptmo ve své modlitbě.

Teprv nyní, jak se zdá, spozoroval neznámý, že se modlím.

„Ty se modlíš, hochu!“ zvolal prudce — „ustaň, ustaň od modlení!“

Vášnivý, rozkazovací ton jeho mne zarazil. K modlitbě sepjaté ruce mé sklesly mi mimovolně do klína; ustal jsem v modlitbě skutečně, ale úzkost a bázeň má byly tím větší.

„Podivno, jak se lidé scházívají,“ zamumlal neznámý po malé přestávce, jakoby mluvil sám k sobě. „Kdož by se byl nadál, že právě dnes, že právě v okamžiku, když spatřil jsem ji ve snu tak živě — ozve se podle mne hlas jejího dítka . . .“

Podivná, přidušená tato slova neznámého rozchvívala duši mou jako trpká zpomínka.

„Znáš mne, hochu?“ ozval se náhle neznámý na hlas. Ale nežli jsem mohl odpovědít, dodal: „Neznáš, viď? A přece jsem byl nejlepším přítelem tvé matky.“

Lehký výkřik vydral se mi z prsou.

„Neboj se, hochu!“ pravil neznámý hlasem co možná přívětivým. „Jeť bázeň lidská právě tak zbytečna a málomocna jako rouhavá modlitba. Uč se trpět, hochu, uč

se trpět, aby's sobě v pozdějších letech nezoufal .... Ty neznáš ještě svět, ty nevíš ještě, jak často rozhoduje pouhá náhoda .... Věz jen tolik, že kdyby byla tvá matka uposlechla mé rady — nebylo by tebe na světě. ... Hnusilo se mi krvavé řemeslo tvého otce; ale láska tvé matky byla mocnější a rada má byla oslyšána .... A právě před několika okamžiky viděl jsem matičku tvou ve snu. Byla na smrt bledá a z oka zírala jí zoufalost. Ptala se mne po tvém otci, ptala se hlasem přidušeným, bolestným. Odpověděl jsem jí, že jsem s ním náhodou mluvil před několika dny, že byl zdráv a vesel, ale nyní že nejspíše .... Matka tvá nevyčkala, až bych dopověděl. Rychle chvátala ode mne. Pospíšil jsem za ní. Běžela vždy rychleji, tak že jsem jí sotva stačil. Náhle před očima mýma zmizela. Běžel jsem dále, až octnul jsem se u břehu Vltavy před domkem, v němž otec tvůj nyní s tebou bydlí. Před domkem bylo pusto — jen opodál u schůdků, vedoucích k Vltavě, klečela tvá matka u mrtvoly tvého otce ..."

„Bože! můj otec, můj ubohý otec!" zaúpěl jsem.

„Utiš se, hochu! Vždyť to byl jen sen," pravil neznámý vážně, tónem poněkud káravým. „Uč se rozeznávat skutečnost od pouhého přeludu, pravdu od pouhého zdání! Vzdechy a modlitby ostatně nikdy nepomohou! Neúprosně, bez milosrdenství a bez ohledu na lidská přání pracují síly přírodní. Člověk je pouhou loutkou jejich a dobře pro něho, pozná-li to záhy nebo nepozná-li toho nikdy. Jsem z těch, kteří poznali děsnou tuto pravdu záhy. Byltě jsem skoro v témže stáří jako ty a pamatuju se na všechny podrobnosti, když otec můj, tenkráte muž v plné síle, náhle nebezpečně ochuravěl. Slyšel jsem mluviti kolem jeho lože, že životem nevyvázne, že lékař vzdal se veškeré naděje. V úzkosti své pospíšil jsem do chrámu a po několik hodin vyklečel jsem tam na studené dlažbě v nejvroucnější modlitbě, aby bůh otce zachoval — a přece, když jsem se vrátil domů, byl otec — mrtev ...."

Po malé přestávce neznámý pokračoval:

„Je cosi strašného ve věrouce, která hlásá, že bůh dal člověku svobodnou vůli a přece že bez vůle boží ani vlas s hlavy nesejde. Co je ti platna svobodná vůle, když ji nemůžeš bez svolení cizí, neznámé a nepochopitelné všemohoucí síly k platnosti přivesti? Avšak ještě strašnější jest pomyšlení, že za všechny ty děsné skutky, které se vědomě i nevědomě pášou ve světě, činí se odpovědným bůh, bez jehož vůle ve světě nic se nedělo a neděje .... Zvláštní, podivný tvor je člověk! Zná svou málomocnost; ví, že se všech stran dorážejí naň miliardy zjevných i tajných nepřátel, kterýmž se ubránit nemůže, ví, že bez jeho viny a přičinění strašné pohromy živelní ničí statisíce životů lidských, tuší, že neviditelné zárodky organické ve vzduchu, o nichž se domníváme, že jsou původci nesčíslných nemocí, vznikly jen k jeho záhubě, slovem ví a zná, že vůči přírodě, která nezná milosrdenství, jest tvorem rovněž tak bezmocným, jako kterýkoli bídný mraveneček: ale přes to vše přibásnil sobě ve své pýše vlastnosti svrchovaného pána přírody, nad kterouž však nemá poměrně větší moci než kterýkoli jiný, byť sebe málomocnější a bídnější tvor tohoto světa. Ne dosti na tom, že tváří se býti tvorem vyšším, vznešenějším tvorů ostatních, on vymýšlí sobě i bytosti nadsmyslné, připisuje jim vlastnosti nejskvělejší, nejdokonalejší, jen aby porovnáním s nimi mohl hověti své sobeckosti. Však přes všechno porovnávání s vymyšlenými těmito vzory vznešených bytostí zůstal otrokem svých vášní. Nejlepší z nás usilovali sice o vykořenění vášní, ale ani největšímu úsilí nepodařilo se více, než dočasné utlumení a zmírnění vášní jednotlivců. Poznal jsem život i vášně lidské, zkoumal jsem je a přemýšlel o nich, ale výsledek přemýšlení mého byl zdrcující. Jsa člověk mírný, tichý, nevýbojný musil jsem jiným, vášnivým a výbojným sloužit za podnož, na kterou drze stoupali, kdykoli se chtěli vyšinouti, za kovadlinu, do které zběsile bušívali, kdykoli se jim jednalo o provedení sobeckých plánů a ukájení nejrůznějších vášní a náruživostí. Ký div, že nemiloval jsem nikoho, že nevážil a necenil jsem si nikoho kromě jediné tiché, mírné a neskonale dobré bytosti pro její upřímnou oddanost a vřelou lásku k svému příteli, k tvému otci — tvé matky .... Byl jsem přítomen posledním jejím okamžikům. Dlouho díval jsem se mlčky v kalné, hasnoucí již oko její, očekávaje s trapnou úzkostí, až slábnoucí dech její ustane docela. Životní síla její vzplanula ještě jednou, naposledy. Matka tvá vztyčila se poněkud na loži a slabým hlasem děla: „Prosím, prokaž mi jen službu jedinou .... Mé dítě bude osiřelé; časem svým vstoupí do světa — prosím tě, neopouštěj je! .... Budiž mu přítelem upřímným a při příležitosti je pouč, aby se neklamalo, jako se klamou tisícové. Nechť pozná svět a lidi, jakými jsou skutečně a nikoli, jakými si je přejeme .... Pravda, byť nejtrpčí, nejdrsnější, nechť stane se mu milejší klamu nejsladšího ...." A za několik okamžiků matky tvé více nebylo .... Avšak i ve mně se zklamala! Zapomnělť jsem posledního přání jejího a zůstavil tebe, jediné a nejmilejší její dítě tvému osudu. Teprv dnes po mnohých letech setkáváme se náhodou a v okolnostech tak zvláštních a podivných; teprv dnes, když jsem byl ve snu matičku tvou opět spatřil tak živě, jakoby u mne stála, připomenul jsem si poslední její přání a jedině toto připomenutí je příčinou mých slov. Věziž tedy aspoň úryvek z mého života, abys poznal, co přála si tvá matka v posledních svých okamžicích. Doba i místo, kde se právě nalézáme, je k tomu nejvhodnější — ty aspoň na dnešní noc a nynější slova má nikdy nezapomeneš ...."

Neznámý opět na chvíli se odmlčel. Úryvkovité jeho vypravování zajímalo mne v nemalé míře přes to vše, že jsem všechno nechápal úplně. Neodváživ se však promluviti, setrval jsem bez hnutí, až po několika okamžicích neznámý přítel mé matky opět promluvil.

„Nemysli, hochu, že tě neznám; a neznáš-li ty ještě mne, poznáš mne dosti záhy a nebo o mně uslyšíš dřív nebo později, když mne už snad dávno nebude. Před třemi dny ještě jsem se nenadál, že budu dnes spáti — bez okovů .... Netušil jsem, že může všeobecný proud strhnouti i člověka tak chladnokrevného, jakým jsem já .... Bylo mi podivno při prvním útoku granátníků — ale pak .... Eh, což! — Byl jsem jat a vlečen ze Starého města na Malou stranu. Střežili mne, seč bylo v zmatku možno; ale uprchl jsem přece a nyní dlím nepoznán takřka v jejich středu ... Z města se dostati není možno a nebylo by také nic platno. Nejsemť v městě člověk neznámý a náhodou-li neučiní několik kulí konec životu dvou nebo tří lidí, kteří mne jali a znají — budu dřív nebo později přece vypátrán .... A víš, jaký je trest na velezradu? ... Smrt prachem a olovem nebo

oprátkou! . . . Nelekám se toho! jeť mi život už skoro lhostejný . . . . Otce tvého, druhdy přítele nejlepšího, snad nikdy více nespatřím a proto budeš mu moci někdy vypravovat sám, čeho jsi byl svědkem v podivné této chvíli, když on — jak bezpečně vím — poprvé řídil opravdovou palbu baterie . . ."

Neznámý opět ustal ve svém podivném rapsodistickém vypravování, kterémuž jsem naslouchal s dechem zatajeným. Bylo mi úzko a přece zas jaksi příjemno ve společnosti muže, budícího v duši mé svými slovy bázeň i důvěru současně, muže, kterýž znal rodinné poměry mé a k rodičům mým stál v tak důvěrném poměru přátelském, jako snad nikdo jiný. Přece však jsem nemohl ani slova pronésti. Polo kleče a polo sedě měl jsem ruce v klíně sepnuté a upřeně díval jsem se mlčky přímo před sebe k oltáři, kde neznámý, jsa opřen zády o oltář, seděl. Pro opětné nastalé přirudlé pološero nemohl jsem opět nic více rozeznati, než tmavé neurčité obrysy postavy neznámého.

Po chvíli neznámý poněkud se vztyčil; ale hned na to zas usedl jako dřív a počal vypravovati hlasem poněkud přidušeným:

„Po smrti tvé matky neznal jsem v světě nikoho, k němuž bych byl mohl podobně přilnouti. Otce tvého znám z let chlapeckých; studovaliť jsme spolu na témže gymnasiu v Jindřichově Hradci. Kromě otce tvého býval v té době nejupřímnějším soudruhem mým jakýsi žid. Byl to dobrý hoch; ale povahu kmene židovského v ničem nezapřel. Bohem jeho byl zisk a bohu tomu byl by obětoval vše. Ještě jsme studovali, když vydal se do světa, a od té doby jsem o něm neslyšel. Teprv před třemi roky obdržel jsem od něho list, v němž připomenuv, že daří se mu obstojně, zval mne na nějaký čas k návštěvě na statek, jejž byl před delším časem v kraji tarnovském v Polště najal. Bylo to právě na sklonku měsíce srpna, když jsem měl dostatek času; proto přijal jsem vyzvání a odejel za několik dní k starému soudruhu. Statek ležel v utěšené krajině asi šest hodin cesty na východ od Tarnova. Průčelí hlavní jednopatrové budovy obráceno bylo na náves malé neúhledné vísky, která byla obklopena množstvím zahrad ovocných. Náves byla velká, nerovná a hrbolatá; uprostřed byl malý rybníček, kterýmž protékal potok a u lávky, přes potok ten vedoucí, stál velký dřevěný kříž s podobou Kristovou z plechu. Okolí bylo přerozkošné. Obyvatelstvo vísky bylo katolické. Nájemce panského statku, jediný to žid v osadě, nepožíval u obyvatelstva velké přízně, ba byl i nenáviděn pro svou lakotu a časté pokutování a trýznění sedláků. Okolnost ta byla by mne záhy ze statku vypudila, ale setrval jsem přece z příčiny zcela jiné. Bývalý soudruh můj byl vdovec a jediná, šestnáctiletá jeho dcera . . . .

Však k čemu líčit dobrotu, mírnost a lásku bleďoučké, takřka etherické této bytosti s divuplným výrazem v černém oku? — K čemu mluvit o něžné, bělоučké ručince, o kyprých purpurových rtech, o hustém, hebkém vlasu havranním, o lehynkém ruměnci na bledých líčkách, když se studem zapýřila, o měkkém, lahodném zvuku hlasu, když promluvila? . . . . Zůstal jsem jedině k vůli tomuto děcku, které ke mně v několika dnech přilnulo více než k otci, ba snad více než by bylo přilnulo k příteli nejmilejšímu.

Vrátiv se za nedlouho z Haliče do Prahy počal jsem se zapřádati v podivné sny. Divuplný obraz něžné, citu plné dívky tanul mi neustále na mysli. Marně snažil jsem se jej zapuditi; pracoval jsem do znavení, ale obraz její vznášel se před duševním zrakem mým neustále. Znenáhla přecházelo přemítání mé v dumání, jež bylo přísné duševní práci nemálo na závadu. Po celé hodiny trávíval jsem skoro každodenně v podivné této duševní lethargii. Bylo mi asi podobně, jako bývá mladíku, jehož duši byla poprvé v životě láska rozechvěla a přece to nebyla láska, která mne k čarokrásné dívce poutala. Byl to pocit, podobný mlhavé, nepochopitelné, ale takřka šílené příchylnosti, s jakou snad lze přilnouti jen k bytosti nejdokonalejší. Zdáloť se mi, že není a nebylo ve světě matky, která by byla dítko své čistěji, upřímněji, vřeleji a vášnivěji milovala, než já podivnou tuto bytost andělskou . . . .

(Pokračování.)

Ze života ve velké nemocnici.

II.

Jako je léčení nemocí očních perlou umění lékařského, bývá též oční škola chloubou nemocnice. Věru lze říci, že jest škola tato jediným salonním oddělením ústavu; obraz její nelze nikterak srovnati s obyčejnou představou o síni pro nemocné. Vmysli se, laskavý čtenáři, do dvou velikých sálů s leštěnou, parketovanou podlahou, se stěnami zeleně natřenými a s šestnácti čistými postelemi, představ si tyto síně v pološeru a máš povšechný obraz školy pro nemoci oční. Pološero v ní panující spůsobeno bývá tím, že jest celá řada oken, vyjma snad jediné, uzavřena pečlivě okenicemi; ba jedna skupina postelí oddělena bývá od jediného otevřeného okna ještě velikou, temně zelenou záclonou, tak že temno v přepažené takové části vládnoucí vyrovnává se hlubokému šeru večernímu. Ba i dvě lampy se stropu visící opatřeny jsou modrými koulemi, oslabujícími značně zář světla pod večer, — zkrátka ve všem jeví se vzorná péče, aby nemocným nebylo světlo nikterak na závadu.

V odpoledních dobách panuje v oční škole až idylické ticho. Část nemocných leží tiše na postelích: jsou to pacienti operovaní v posledních dnech, jimž přikázán je důtklivě úplný klid. Ostatní buď s obvázaným okem neb s velikými okuláry z modrého skla anebo s velikým zeleným štítem před očima, dílem se procházejí, dílem sedí pohromadě, krátíce si družným hovorem dlouhou chvíli.

Tuším, že tak ušlechtilé ústrojí těla našeho, jako je oko, právem zasluhuje přísnější péče nežli ústrojí jiná; vzhledem k tomu jeví se uhlazenější zevnějšek sálu pro

nemocné tyto již z pouhého ohledu psychologického nutným požadavkem.

Nemoci oka nebývaly druhdy tak hojnými jako v posledních stoletích. Proto není také rozvoj očního lékařství starým. Prvním řádným lékařem očním byl Sas Jiří Bartisch, žijící v polovici šestnáctého století. On začal první klestiti dráhu, po níž dospělo lékařství oční k nynějšímu znamenitému stupni svému. Do té doby bývali oční lékaři pouhou, namnoze nesvědomitou kočující cháskou, rozbíjející svůj stánek nejvíce o trzích a poutích. Vyššího vzdělání nedostávalo se jim na prosto; byliť to šmahem pouzí lazebníci, vyučivší se také v léčení u některého mistra. Jaký div, čteme-li jen s hrůzou o tehdejším stavu očního lékařství! Sám Bartisch, vyučiv se „řemeslu" u mistra Abrahama Meynheidra, potloukal se z prvu po jarmarcích, a působil nepochybně v podobných komediantských boudách jako soudruzi jeho; avšak jsa klassicky vzdělán, vyšinul se záhy nad ostatní tou měrou, že jméno jeho vůbec známým se stalo a tehdejší kurfiršt saský svým dvorním okulistou jej učinil.

Z oněch dob ovšem lékařství oční valně pokročilo, avšak i nemocných, trpících neduhy očními, zejmena krátkozrakých, přibylo měrou netušenou. Úkaz tento snadno lze vysvětliti z pokroku obecné vzdělanosti. Nabývámeť této hlavně čtením, studováním — tedy prací oka; což divu, že ústrojí toto, bývajíc v nové době více než druhdy namáháno, také častěji churaví! Ba okřídlená jedna fráse měří vzdělanost v určité zemi nejen dle spotřeby mýdla, nýbrž i dle počtu krátkozrakých. Stálé toto vzrůstání očních nemocí mohlo by ovšem časem svým velmi vážně zasahovati v společenské poměry naše. Na štěstí poskytuje jakési antidotum sama příroda lidská.

Některé nemoci oční, zejmena proslavená krátkozrakost, nepokládají se totiž za přílišné neštěstí, nýbrž staly se naopak takořka módou a prostředek krátkozrakosti odpomáhající — brejle — pasovány téměř na toilettní ozdobu lidské tváře, zejmena v mladém věku. Zajisté jen proto, že bylo z počátku skla taková viděti především na nosech učenců a umělců. Tak staly se brejle, anebo vlastně ušlechtilejší potomek jejich, nynější „skřipec" téměř nutným odznakem každého šviháka. Na všech stranách vidíme šňůrky „skřipců" kolem krku splývati, u mladého študenta, u hotového lva, u obstarožných pánů, ba již dokonce též u mladých dam. Jak dalece u těchto posledních k zvýšení krásy přispívají, o tom ponechávám úsudek znalcům. Již okolnost, že se skřipec a monokly houfně z obyčejného tabulového skla zhotovují, podává svědectví, že „potřeba" brejlí není vždy kategorickou. Ovšem se říká na omluvu, že skla podobná chrání oko před různými vlivy znečistěného vzduchu; avšak na druhé straně užívají právě ti dělníci, kteří by skel takových nutně potřebovali, záštity jejich nejméně.

Poukazuje k nynější rozšířenosti neduhů očních, nechci nikterak tvrditi, že by nemocí takových starověk vůbec ani byl neznal. Pověstná egyptská choroba oční (trachom) na př. je tak stará, jako známé nám dějiny Egypta. Praotec vědy lékařské, Hippokrates, roku 460 před Kristem se narodivší, jakkoliv nemocem očním nevěnoval stejné píle jako nemocem jiným, přece dobře již věděl o mnohých chorobách oka, známých lékařům našich dob. Slavný lékař římský Celsus, působivší v prvním století po Kristu, mluví již o zvláštních očních lékařích a v pozdějších dobách císařských bývala lékařů takových v Římě hojnost. Již Augustus a manželka jeho měli zvláštního dvorního okulistu. Avšak nemoci, jakými se lékaři tito zanášeli, byly nemoci pouhým neozbrojeným smyslům přístupné. Nemocných trpících pouze špatným zrakem nebyl zajisté v starověku počet takový, jako za dnů našich. Můžeme tak již souditi z pozorování nynějších divokých národů. Nikdy jsem nečetl o krátkozrakém divochu. Naopak nalézáme u nich příklady neobyčejně bystrého zraku. Známo je, že pobřežní divoši na ohromnou dáli rozeznávají plachtu lodí. O jednom Kafrovi vypravuje Waitz, že rozeznal gazellu v suché, barvou svojí s barvou tohoto zvířete téměř se shodující trávě z dálky mnohem větší než čtvrt hodiny cesty.

I v starověku bývaly schopnosti podobné dosti hustými; o císaři Tiberiovi vypravuje se, že v největší tmě všechny předměty jasně rozeznával.

Avšak již dosti o tom; maně zbloudilo mi péro z vytknuté dráhy. Vraťme se do nemocnice. O desáté hodině začíná na oční škole živý ruch; ve vedlejším sále, určeném pro přednášky a výklady, rozléhá se hovor a také v sále s nemocnými mužského pohlaví nastává jiný život. Přišlo několik ambulantů. Oko jejich, ač třeba vážně nemocné, nepřekáží jim v chůzi a proto mohou se podrobiti vyšetření lékařskému, aniž by v nemocnici ležeti musili. Sedí zde tiše na stolicích, čekajíce, až na ně dojde řada. Sebrali se z různých stran. Vidíme tu soustružníka kovu; pracoval nepozorně, bez ochranného skla, a když se náhodou okem k práci přiblížil, vletlo mu kovové zrníčko do rohovky, v níž nyní nepohnutě tkví, hrozíc nebezpečným zánětem této části, po případě i ztrátou celého oka. Vedle soustružníka sedí mladá ženština, trápená malým sice, avšak bolestným, ba i nebezpečným neduhem. Na levém spodním víčku očním totiž křiví se jí brvy vzhůru a dotýkajíce se oka, dráždí toto způsobem takovým, že je snadno v pohromu uvésti mohou. Dále viděti zde venkovského hocha, kterého byla kráva ohonem do oka šlehla. Poranění toto událo se před několika dny, že však nezdálo se být povážlivým, nevšímal si ho mladík hrubě. Nyní zanítila se mu rohovka; otevře-li pravé choré oko, vidíme téměř v středu průsvitné rohovky kalný puntík, jevící se při pozorném ohledání co prohlubina v jemné této bláně, kteráž projde-li celou tloušťkou její, v dalších svých následcích ke ztrátě celého oka snad povede. Ještě jednoho pacienta si prozatím povšimněte. Jest to muž v nejlepších letech; oči jeho nejsou zavázány, ba spíše, jak se zdá, oplývají zdravím. Co mu tedy schází? Nevidí snad? Před chvilkou podíval se na kapesní hodinky. A přece není zdráv. Postavíte-li mu prst před oči a vyzvete-li ho, aby pohyby prstu okem sledoval, učiní tak pouze jedním okem, kdežto druhé, idealně krásné bez hnutí zůstane; zkrátka, levé oko tohoto člověka jest umělé. Byv kdysi do levého oka raněn, ztratil je, avšak znetvoření fysiognomie, k jakému ztráta oka vede, odstraněno brillantně malou lasturou porculánovou, na níž s velikou dovedností namalováno lidské oko. Ale v posledních dobách zanečuje se rýha, do níž umělé oko uvnitř bylo zasazeno a proto přichází muž tento na poradu sem, na školu oční, kde mu také již k umělému oku byli pomohli.

V posluchárně slyšeti již výklady přednášejícího professora. V síni naší rozsvítili velikou, jasně zářící lampu a postavili ji na malý stoleček u zdi, mezi dvěma

stolicemi se nacházející. Na stolečku tom leží několik pouzder s optickými nástroji. V sále panuje ticho, nemocní jedva šeptají a minuta míjí za minutou; minula čtvrt, půl hodiny, konečně slyšeti v posluchárně veliký šramot a šoupání židlicemi: je to znamení pro některého assistujícího lékaře, aby uvedl ambulanty do sálu, v němž posluchači tvoří kruh.

Prvním na řadě je soustružník. Usadil se v kruhu posluchačů; proti němu sedí professor. Nastává vyšetřování. Kovová třístka tkví skutečně v rohovce; má-li se soustružník vyhojiti, musí býti třístka odstraněna — k čemuž chorý svoluje. Professor béře do ruky malý lesklý nožík v jemnou špičku vytažený, a lehkou virtuósní rukou, šetře bolesti nemocného, dotýká se rohovky. Mžikem je závada odstraněna; obvázali oko a soustružník vesele odchází ze sálu. U dívky s ohnutými brvami není jiné pomoci, než buď vytáhati všecky vlásky, jeden po druhém, — což jest nejen bolestné, nýbrž i nedostatečné vzhledem k budoucnosti, — aneb část víčka, v níž brvy chorobně rostou, nožíkem odstraniti. Dívka se zachvěla, slyšíc o nutnosti operace. Však prozatím nelze ničeho učiniti, dívka musí se poraditi dříve doma s rodinou. Mladíku předepsali lék a odporučili klid; za několik dní bude míti nepochybně po nemoci. Muži s umělým okem toto na nějaký čas vyjmou, až podrážděnost pomine. A již se celý zástup čtyřiceti až padesáti učňů cechu Aeskulapova hrne do síně s nemocnými. Všichni hromadí se u stolku s hořící lampou. Na obou židlicích sedí nemocní, proti každému z nich sedí lékař, jenž vyňav z pouzdra optický nástroj, nazvaný „ofthalmoskop", choré oko naproti němu sedícího člověka vyšetřuje. Jeť značný počet různých organických chorob očních, při nichž zrak člověka velice trpí, které však, sídlíce ve vnitřku oka, neozbrojenému oku přístupny nejsou. Avšak lékař našich dnů má ve zmíněném ofthalmoskopu nástroj, pomocí jehož si vnitřek oka jasně osvětliti a tak vnitřní choroby ústrojí tohoto pozorovati může. Nástroj sám je prosté duté zrcádko, na něž z lampy dopadají paprsky světla; obratná ruka lékařova staví zrcádko tak, aby odražené paprsky dopadaly na zřítelnici, kteráž byla vkápnutím roztoku atropinového rozšířena. V středu zrcádka nalézá se otvor, jímž pohlíží lékař do chorého, osvětleného oka. Pomocí zvětšující čočky může si obraz tohoto zveličiti. Tímto jednoduchým, avšak důmyslným spůsobem rozpoznali u obou nemocných po stranách stolku sedících, že jim umírá oční nerv a že kráčejí oba vstříc — neodvratné ztrátě zraku. Ubozí! Trpí jednou z chorob, prostředkům lékařským nepřístupných; marné namáhání by bylo, pokoušet se léky o uzdravení. Však hle, již odchází celý zástup učňů Aeskulapových; zůstali tu jen někteří, aby nemocné ofthalmoskopovali; ostatní odebrali se do síně pro ženské nemocné, kde bude dnes profesor operovat.

Směle mohl bych nyní opsati scénu z některého románu. Nemocná, obstarožná ženština ležící tu na posteli, k samému téměř oknu přitažené, stížena je zákalem čočky a operace, kterou na ní za chvilku provedou, zhusta bývá románopisci vykořisťována k vylíčení efektní scény. Pamatuji se nejživěji na podobný výjev v románu „Bílá paní" od zesnulého našeho Straucha. V malé veské světničce operuje mladý doktor slepou bílou paní. V okamžiku všeobecného napnutí zvolá náhle operovaná: „Vidím!" dcera její jásá, doktor září blahem a p. Pokusím se podati pochod podobné operace, jak se má ve skutečnosti, nezbarvené obrazností spisovatelovou. Předešlu však několik nutných slov o podstatě choroby samé. Všeobecně jest známo, že za černou zřítelnicí našeho oka sedí t. zv. čočka, ústrojí to podobné zvětšujícímu sklu. Z pravidla jí nevidíme, neboť je průsvitná, ba ideálně jasná, zřítelnice pak sama tmavá. Avšak čočka tato často ochuraví, zkalí se, a nemoc taková zove se právě bílým zákalem čočky čili cinkem. V případě tomto vidíme za zřítelnicí jakousi mdle jako perleť zbarvenou plochou — zkalenu čočku. Osoby nemocí takovou sklíčené mohou jedině tmu a světlo rozeznávati; rozeznávání předmětů je jim naprosto nemožným.

Stav takový je ovšem velmi truchlivým; na štěstí zná lékařství spůsob, jakým lze zákal čočky odstraniti a operace tato dařívá se obyčejně co nejskvěleji: ze sta případů provede se průměrně v několiku a devadesáti. Čočka se totiž z oka vyjme a tím se odstraní překážka vidění. Však obraťme se již k našemu případu.

Nemocná, jíž budou operovati, leží tiše. Poznamenala se křížem a s úzkostlivou tváří pohlíží na diváky tísnící se kolem. Assistující lékař jeden postavil se jí k hlavám a drží jemňounkými kleštkami choré oko, aby v rozhodném okamžiku nepřekazil snad nenadálý jeho pohyb všecko namáhání. Operující profesor naklonil se k nemocné a vbodl jí špičatý nůž lehce do rozhraní mezi bělmem a rohovkou. V okamžiku vyšel nůž na druhé straně rohovky a záhy jest celý její dolejší kraj od bělma oddělen.

Jasná tekutina, za rohovkou nahromaděná, se vyřinula, avšak operatér béře klidně do ruky ostrou jehlu, zasazenou do bílé střenky, a vniká jí pozorně až ku zřítelnici. Nyní rozřízl špičkou jehly blánu, v níž zkalená čočka sedí, a pozorně zas jehlu z oka vyjímá, teď přiložil oba palce na oko, stiskl je umĕle na toto a v okamžiku vyplynula chorobná čočka zřítelnicí a ranou mezi rohovkou a bělmem ven. Operace je v podstatě dokončena: nadešel právě okamžik, kdy nemocná zraku opět nabyla. „Vidíte mé prsty?" táže se operované professor, ukazuje jí ruku. „Matko boží — vidím"! A již jí zase oko zavřeli a obvázali. Operace se nepochybně vydaří. Rána mezi rohovkou a bělmem asi za 24 hodin se zacelí a v prostoře mezi rohovkou a duhovkou nahromadí se nový mok k vidění potřebný. Až pak se nemocná pozdraví, obdrží brejle, vypouklé, zvětšující, jimiž ztráta čočky se vyrovná.

Prozatím však musí po 24 hodin nepohnutě ležeti, aby se hojení rány bez závady díti mohlo; po dvaceti čtyřech hodinách smí se posadit, za šest dní bude již smět chodit po pokoji a za čtrnáct dní bohdá opustí uzdravena nemocnici. Skvělejší výsledek operace nelze si ani pomysliti. Je konec životu na oční škole. Opět panuje v obou síních předešlé ticho; lékaři i posluchači lékařství se rozešli; opět shromažďují se někteří nemocní, aby si pohovořili o výjevu mnou právě vylíčeném . . . . A tak míjí den. za dnem a s nimi mění se ustavičně různé obrázky v tom ztrnulém pošmourném rámci.

Legenda pouště.

Omar, velký kalif, prorok Mohameta
v samotě se cvičil k podmanění světa.

V modlitbách a bdění žil na pouště svahu,
slunce pozoroval i hvězd bludnou dráhu.

Sněním tužil ducha, tělo mořil posty
a jen lvové pouště byli jemu hosty.

Po probděné noci jednou v jitra době
mdlý a unavený pravil Omar k sobě:

„Hlasně zvučí poušti modlitba má stálá
od večera k ránu: „Veliký jest Allah!“

Což to ale platno v této mrtvé tiši,
kdo mi padne v souhlas, kdo mé plesy slyší?

Kdyby aspoň palma zpěv můj uslyšela
a korunou skvostnou v souhlas zašuměla!

Kol jen němé sfingy tají ňadra v písku
a hlavice sloupů, trosky obelisků.

Marně volám! — Marně v dálku spěje noha,
zde jest hluchým nebe, ta poušť nezná boha!“

Domluvil. V tom zoře nad východem vzplála,
jak vždy Omar volá: „Veliký jest Allah!“

Zázrak! Sfinx se zvedá! Ha! ten němý kámen
stoletý prach střásá s ňader svých i ramen.

„Sfinx jsem!“ — volá k němu — „stráž jsem pouště stálá,
v slunce vzchodu zvučím: „Veliký jest Allah!“

Z dálky hukot. Písku zvedají se vlny
a na křídlech vichrů hlas zní hrůzyplný:

„Samum jsem, duch pouště, z úst mých peklo sálá
i když vraždím, volám: „Veliký jest Allah!“

Náhle z porostliny veliký lev skočí
potřásá svou hřívou, blesky hází z očí.

„Lev jsem, kníže pouště! Sotva zora vzplála,
řvu jí pozdravení: „Veliký jest Allah!“

A kam sahá pouště valný obzor šírý,
všady ruch a spěch a v písku hbité víry.

Kosti cestujících, kosti dromedarů
zvedají se z písku, nabývají tvarů;

klepou hnáty svými, vznášejí se v vzduchu
do víru se točí dlouhá řada duchů:

„Mrtví jsme a v naší družině smrt cválá.
Rty našimi volá: „Veliký jest Allah!“

Ty však, dítě prachu, pomni, v každé době,
když chceš mluvit k bohu, vždy se ozve tobě.

Byť i očím ztajen, byť i hluchý sluchu,
tlukem tvého srdce mluví k tvému duchu!“

Omar vidí, slyší, trne, padá k zemi,
slzy jemu tekou přes tvář ručejemi. —

Takto velký Omar, prorok Mohameta
v samotě se cvičil k podmanění světa.

Jar. Vrchlický.

Pod mými okny.

Upomínka na Dubrovník. Od *J. Holečka.*

Probudilo mne volání paní sousedky. „Nike, Nike, dítě bezbožné“, znělo mi otevřeným oknem do pokoje, „jaké to opět vyvádíš lehkomyslné kousky! Na moře se pustí samotna a nastává příboj! Utopíš se, nebo při nejmenším nové šaty poplískáš a pokazíš.“ Nike odpověděla veselým sopránovým smíchem a šplouchnutím vesel.

Spíše jmeno Nike, nežli bědování staré paní, bylo kouzelným prutem, který mne pobídl z postele. Přistoupil jsem k oknu. Když jarní slunko nad horami poskočí, obrací se k němu se šťastným úsměvem kde jaká tvář i člověka, i zvířete, i květiny. Když si Nike vyplula na lehynké kocábce po blankytných vlnách mořských, spěchalo celé sousedstvo, aby zaslechlo její cukrot hrdličí, aby zahledlo rudý zážeh na její jemné, zlatohnědé pleti, černou poletující kadeř a smavé rty, podobné ve spolku s bělostnými zoubky červeným jahodám, připraveným se smetanou a cukrem. Terzija Jovo vyšíval právě zlatem džamadan; pohodil jehlou, vyběhl před práh, zatleskal v ruce a zasmál se s Nikou v duettto. Modrý dlouhý střapec houpal se mu na rudém fesu jako květ zvonku na útlé lodyze. Strčil ruce do kapes širokých, temnomodrých šaryvar, otočil se na patě, při čemž snad naschvál trochu se naklonil, aby viděl malou svoji nohu v červeném safianovém střevíci, a mžikem se vrátil na místo svého zakletí — na podezdívku svého dućanu. V tmavé komůrce ustaly na chvíli nárazy stavu a švarný Miho mihl se u malého, zamřižovaného okénka. Ihned navrátil se k práci a zanotoval zvučným tenorem:

Dubrovčanke gizdave djevojke
neslušale svoje stare majke.
U to doba sivi sokolići
Dubrovčani gizdavi mladići,
svaki svoju za ruku prihvati
i bjelo joj lice celivaše . . .

I naše mourovaté kotě vylezlo si na okno, hladilo si dlouhé kníry a namáhalo se zvábit na sebe pozornost. Nic platno — zraky všech zůstaly tkvěti na čtrnáctileté Nice, jejíž něžné ručky pracovaly proti valícímu se příboji. Sledoval jsem bedlivě každé její hnutí.

Nebe bylo jasné, ani nejmenším mráčkem nekalené, povětří čisté a teplé. Vanulo slabé sirocco. Blankytná barva nebes zdvojnásobovala modrost hladiny mořské. Čím dále do šírého moře, tím více barva nebe i moře bledla, až kdesi daleko na konci obzoru, kde se míhala rozepjatá plachta osamotnělé bárky, splývalo obé, nebe i moře, v neurčité, bělavé šero.

Moře má rozmary jako žena. Jednou vyjasní čelo, je samý úsměv a půvab — to s vámi koketuje. V srdci vašem vzniká neodolatelná touha, abyste se vrhli krasavici do náruče; musíte si uvesti na mysl všecky její necnosti, abyste nevyvedli hloupost, kterou by snad vaši

dědicové nazvali nejmoudřejším kouskem vašim v celém životě. Přemůžete touhu, neklesnete moři na vlnivá nádra, ale v duši vám zůstane teskný pocit, následek neukojené žádosti. Avšak běda, přeběda, rozbouří-li se útroba moře touhou po vás, umíní-li si krásný démon, že chce hlavu vaši stůj co stůj ve svém lůně pochovati! Leč možno také v životě moře pozorovati chvíle, kdy jsou všechny okolnosti podle toho, aby se usmívalo blaženým klidem, a přece se durdí, dovádí, je nepokojno, aniž by vědělo proč. Právě jako žena.

Nemyslete, že jsem se zamiloval do Niky, ačkoli byla půvabná jako jarní den. Lásku mou vzbudilo moře. Bylo mi bydliti u samé jeho paty. Šum jeho mne ukolébával, šum jeho mne ze sna probouzel. Proseděl jsem skoro celé noci, naslouchaje tajemnému šplouchání, aneb se dívaje na čeřivé vlny, když je svit měsíce postříbřoval. Počítám ty chvíle samoty k nejkrásnějším ve svém životě a vzpomínka na ně dovede mne i nyní rozechvěti.

Pod okny mého bytu zalévalo se moře v malý chobot, který měl s obou stran vysoké, příkré skály, na jichž temenech vypínaly se bílé zdi tvrdých bašt. Se strany třetí byl plochý hřbet, s něhož zabíhalo do moře malé, vyzděné rozhradí, sloužící k tomu, aby se k němu přivazovaly loďky. Z tohoto chobotu podnikla Nike lehkomyslný výlet. Pracovala proti vlnám s takovou rychlostí, že bylo na první pohled znáti, že ručky její brzy unaveny ustanou. Ostatně nebylo nebezpečí žádného. Bázeň mohla pojmouti jenom starostlivou matinku, a ta platila, jak víme, spíše novým šatům dceruščiným, nežli jí samé. Dlužno říci, že těsný šat, zhotovený z hnědé látky, hojně nabíraný a broskvovou lemovkou ovroubený, Nice výborně slušel.

Pozornost moje se brzy od Niky odvrátila a utkvěla na jejím šestiletém bratru, který pod samým mým oknem na písku seděl a pletl hřívu dřevěného koně. Byl do svého zaměstnání tak zabrán, že by ani rána dělová nebyla s to bývala, aby jej vyrušila. „Tak, milá Ružo,“ mluvil koni, „zítra tedy odjedeme na Turky. Nic se, Ružo moje, Turků neboj, Milan se také nebojí! Tu se podívej na tuto šavli (při tom zdvihl z písku plechovou šavličku), tou budeme rubat hlavy turecké. A až je všecky porubáme, potom se teprve budeme mít dobře. Pak dostaneš novou čabraku, bude celá zlatá, dostaneš novou otěž, bude z hedbáví, a nové podkovinky dostaneš, budou ze samého stříbra.“

Uchopil ručkou plechovou šavli, vsedl na Ružu, rozhoupal se a volal: „Hejsa, Ružo, nelekej se Turků, přivykej! Vidíš, takhle se do Turků seká!“ Hošík se rozepřáhl a sekl do prázdného vzduchu. „Už se psí hlava kutálí po zemi. Tak se to, Ružo, musí dělat!“

Zatím se ze zadu ostražitě přikradl čtyrletý Pero. „Nu jakž,“ táže se ho Milan velitelsky, „co nám Luka telegrafuje?“

„Ještě nic,“ odpovídá Pero tichým hlasem, což svědčí, že hraje vedle Milana podřízenou úlohu.

„Snad jsi dobře netelegrafoval.“

„Docela dobře.“

„Opakuj mi, jak jsi to učinil.“

„Šel jsem za město k telegrafickému sloupu, pěkně jsem číhal, aby mne nikdo neviděl a nás neprozradil, potom jsem na sloup třikrát zaťukal, přiložil naň ústa a telegrafoval jsem: „Milý Luko, zítra nás očekávej; přijdeme jistě, Milan na koni a já pěšky. Milan a Pero. — Je to tak dobře?“

„Docela dobře. Ale víš, Pero, co? My jsme udělali chybu. Měli jsme telegrafovat: Lukovi Petkovići, kapetánu v Hercegovině, a my jsme telegrafovali jenom: Luko, čekej nás, přijdeme. Vždyť může být Luků víc, a potom se neví, kterému z nich telegram patří.

„Je pravda, chybili jsme.“

„Ale nic nedělá. Do odpůldne můžeme počkat, zatím bude hotova moje černohorská čapka, a kdyby ještě pak nedošla odpověď, budeme telegrafovat ještě jednou. Dal ti, Pero, tatínek také ušit černohorskou čapku?“

„Dal.“

„To bude nám to slušet, viď?“

„O jé!“

„Pojď sem, Pero, pošeptám ti, co mně napadlo.“

Pokorný Pero k němu přistoupil a Milan mu pravil polohlasitě: „Tady nahoře, zrovna nad námi, bydlí jeden gospar, ten píše do novin. Pojďme k němu a řekneme mu, aby na místě napsal o nás do novin, že Milan a Pero se vypravili proti Turkům a že je Turkům běda.“

„Tak pojďme,“ pravil ke všemu ochotný Pero.

Milan sestoupil s koně, vstrčil plechovou šavličku do pochvy, a oba hošíci ubírali se po schodech ke mně. Odstoupiv od okna usedl jsem k stolu a očekával jsem návštěvu statných hrdinů. Přišourali se ku dveřím a nahlíželi skulinou do vnitř pokoje.

„Milane,“ šeptal Pero, „já se bojím.“

„Koho?“

„Gospara.“

„Proč?“

„Kdyby nám nalupal.“

„To by bylo! Nedáme se a já ho zarubám jako Turka.“

Milan zhurta vstoupil do pokoje, Pero se bojácně krčil za ním. „Dobrý den, gospáru,“ počal smělý Milan. „Slyšeli jsme, že píšeš do novin, a jdeme tě žádat, abys do těch novin napsal, že jsme se já a tuhle Pero vypravili k Lukovi proti Turkům, a že je Turkům běda.“

Posadil jsem oba reky na židle.

„Milerád učiním, čeho žádáte, neohrožení junáci: ale zdali pak jste uvážili, že budou vaše matinky plakat?“

Pero se zarazil: „To je pravda.“ Milan naproti tomu odsekl: „Ať! Turecké matky budou také plakat.“

„Milane, měl bys přece pomyslit, že způsobíš Nice velikou bolest.“

„Ať, beztoho se na ni hněvám!“

„Co pak ti udělala?“

„Vzpomněla si a říká mi „Palečku“. Jsem já nějaký Paleček, co?“ Při těchto slovech hrdě se vztýčil.

„Když jste si tedy věc tak pevně umínili, nechci vám ji vymlouvat. Ale jestli pak jste se už doma rozloučili?“

„Není možno,“ odpovídá Milan, „naši by nám nedovolili.“

„Nesmíte dělat rodičům zbytečné starosti. Poproste hezky tatínka a maminku a zajisté dostanete dovolení. Jenom darebové utíkají tajně. Pojďte, půjdu s vámi a přimluvím se.“

Sotva jsme vyšli před dům, rozlehlo se vzduchem pronikavé vzkřiknutí, které nejrozličnějšími hlasy se všech

stran opětováno. Ničina matka běží k moři a lomí rukama: „Nike, moje Nike se topí!" A se všech stran se ozývalo jmeno Nike. I mourovaté kotě opět vylezlo na okno a zdálo se projevovat účastenství. Milan se mi vytrhl a zapomenuv na hněv s Nikou, spěchal, aby sestru vysvobodil. Doběhl k matce, vstoupil po kolena do vody, a teprve nyní zpozoroval, že na vysvobození nestačí. Zůstal stát ve vodě, třesa se po celém těle. V okamžiku sběhlo se na břeh celé sousedstvo. „Nike — Jesukriste, pomoz! — svatý Vlachu, patrone Dubrovníka!" střídalo se na rtech zástupu. Avšak už tu byl Jovo a bez rozmýšlení vskočil do moře, aby Niku vysvobodil.

Jak je to chyba, když čtrnáctiletá děvčátka, malé pošetilky, neposlouchají matek!

Nike, jako na počátku plavby všecky síly napínala, brzy nemohla dále. Ruce jí klesly unavením do klína a lodička stala se hříčkou vln. Jedna ji podávala druhé a samy ji donášely ku břehu. Asi šest sáhů od pevné země vyčnívalo nad hladinu ostré skalisko, kteréž vlny o závod přeskakovaly. Lodička narazila na skalisko, Nike se překotila. Nové šaty ji udržely nad vodou, tak že se neutopila.

Byla vysvobozena. Jovo složil sladké břímě na rozhradí a pečlivě odhrnoval havraní vlásky s bledého čela. K němu klekla její matka a plakala radostí. Milan volal: „Nike, drahá sestřičko, Milan se už na tebe nehněvá!"

Otevřela oči a lehynce se usmála. Jovo uchopil její ruku.

„Bude z nich hezký párek," pravila jedna sousedka druhé.

„Asi za rok; jsou oba ještě tuze mladí."

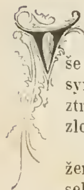
„Ano, za rok."

Milan na výpravu do Hercegoviny zapomněl. Mihův zpěv na nějaký čas umlkl. Teprv asi po třech nedělích bylo slyšet zase zvučný jeho tenor:

Dubrovčanke gizdace djevojke
neslušale svoje stare majke.

Hrdinové.

Historický obrázek od *Maurice Jókaie*.

Vše bylo ztraceno; sláva dřívějších bojů, naděje synů vlasti, květ vojska, všechno, všechno bylo ztraceno v bitvě dragašanské, jež sílu Multánska zlomila a je opět Turecku podrobila.

Třiatřicet mladých bojovníků, kteří byli s křížem na prsou za víru a vlast bojovati vyšli, prosekali se řadami janičárů a prchli do hor.

Všichni byli tak udatni a tak mladí; z hrdin heterie*) nečítal nikdo více dvaceti roků, Jordaki nejudatnější vůdce, sotva sedmnáct.

Když byla bitva již ztracena, vytrhl Jordaki vlající prapor, uvázal jej kolem plecí svých, zastrčil nůž do pasu, vzal jiný do ruky a zvolav na přátely: „Za mnou!" vrhl se v nejhustší řady janičárů.

Ohlednuv se spatřil, že pouze třicet a dva ho následují, ostatní padli.

Ale těch dvaatřicet hrdin zachránilo svého vůdce, ba co více, měli i zajatce, Tyndarina beje, nejmladšího zetě sultánova. Kůň byl pod ním zabit a on zajat, prchající pak nevzdali se drahé té kořisti ani v největším nebezpečí, ale vedli jej s sebou do hor, jejichž, toliko jim známé skrýše na krátký čas jim měly poskytnouti úkrytu.

Vítězní spahiové stíhali je až do pozdního večera. Jen tu a tam za skalami, kteréž jim ochrany skytaly, mohla malá četa několik okamžiků si odpočinouti, ale již příští chvíle nutila je opět k útěku před blížícími se nepřáteli. Spahiové pronásledovali prchající s vynaložením všech sil, věděliť, že odvádějí Tyndarina beje.

Slunce zapadlo, ale zrádný měsíc nepřál stíhaným tak žádoucí temnosti noci. Sotva že našli úkryt nějaký, již zde byli i janičáři a hnali je jako plaché srny před sebou.

Mezi oběma temeny hory dragašinské čněly do noci věže jakés šedé budovy. Na špici nejvyšší věže leskl se kříž a poslední dvě okna stavení dosud mdlým kmitem lampy byla osvětlena.

Byl to klášter, osamělý příbytek sester milosrdných. Dostihnou-li prchající jeho brány, budou si moci odpočinouti po svízelích přestálého boje. Neuzavrouť nábožné panny bránu před posledními bojovníky heterie, ale, bude-li potřebí, dovedou s nimi sladkou smrt za vlast podstoupiti.

S věže kláštera zněl melancholický hlas umíráčku.

„Někdo v klášteře zemřel," pravil jeden z bojovníků.

„Za nedlouho bude tam více mrtvých," dodal zádumčivě jiný. Zvonek umlkl, právě když Jordaki pěstí na bránu kláštera zabušil.

„Kdo to?"

„Jordaki a zbytky svatého tému."

Brána se otevřela. Vstupující byli důstojnou matronou, abatyší kláštera, uvítáni.

„Přišel's právě vhod, buď mi vítán," pravila Jordakimu.

„V nepříležitější chvíli jsem přijíti nemohl, a nevítanějším nemohl jsem nikdy býti, než právě nyní," odvětil oslovený trpce.

Poslední druh vkročil právě do otevřené brány kláštera. Abatyše počítala je.

„Jen dvaatřicet. Kde jsou ostatní?"

„Ve vlasti své," odtušil Jordaki, ukazuje k nebi.

Abatyše šla před bojovníky po schodech nahoru. U velkých dveří refektáře stanula a pravila opět Jordakimu:

„Buď mi vítán; přišel's právě vhod. Dívka, kterouž včera jsi sem přivedl, zesnula dnes tiše na věky."

Jordaki poznamenal se zbožně křížem a otevřel tiše dvéře. U prostřed komnaty ležela mrtvá, krásný, bledý zjev z jiného světa, duše, oku viditelná, již celovati se

*) Spolek vlastenců Řeckých, jenž měl za účel vymanění Řecka z tureckého jha. Heterie pokusila se dvakráte o boj proti Turecku, r. 1793 a 1821, posledního boje účastnilo se i Valašsko. Byli však povstalci, jimž velel kníže Ypsilanti, hned při prvním setkání se s vojskem tureckým poraženi dne 29. června 1821 v bitvě u Dragašanu po zoufanlivém boji, v němž se hlavně „svatý tém" vyznamenal, většinou porubáni.

Poz. překladatele.

domýslíme, když rty svými schránky její se dotkneme, ač srdce naše ví, že daleko, daleko na jiné hvězdě, v jiném světě dlí.

Jordaki přistoupil ku krásné bledé mrtvole. Byla ještě dítě, sotva šestnácte jar čítající. V němé bolesti poklekl podle mrtvoly a obejmul ji třesoucíma se rukama. Byla to jeho sestra Iréna.

Mládenec, jenž nemůže zraků svých od bledých rtů mrtvé odvrátiti, jest Mariotič Nasta, její ženich.

Nehybně spočívá jeho oko na ní, jakoby chtěl ztrnulost pohledem svým od toho krásného těla odvrátit. Či myslel snad, že člověk, hledí-li dlouho do bledého obličeje mrtvé milenky, také umříti musí?

Dvě svíce hořely u hlavy mrtvé, záře třetí, bledého měsíce, padala do vnitř vysokým oknem. Čtyři jeptišky pěly žalmy.

Výstřel přerušil zpěv a kusy skla padaly s cinkotem k zemi. Janičáři, nepřátelé, jsou před branou!

Jordaki vyskočil, stiskl Mariotičovu pravici a mlčky chystali se jinoši k obraně.

Klášter měl osm oken, dva obrancové postavili se ku každému, jiní dva měli nabíjeti vystřelené ručnice. Tak začali boj.

Rány houkaly a mnohý osman, jenž snil již o vítězství, došel zde smrti. Janičáři nemohli prolomit bránu kláštera, kdo se k ní přiblížil, padl za oběť kulím obranců.

Ve vřavě divokého boje pěly jeptišky tiše: Kyrie elejson! Po půl noci odrazili hrdinští jinoši čtyry útoky a Turci přesvědčili se, že odpůrci jejich draze krev svoji prodávají. Poslali tedy do Dragašanu pro děla. Děla vystřílejí průlom, šavle a ručnice vykonají ostatní. Brzy přivežena děla. Girlet aga, nejzuřivější nepřítel křesťanů, kázal je namířiti proti klášteru. Pak volal na obhájce kláštera, aby zanechali bezúčelného boje a složivše zbraň a vydavše zajatého, životy své spasili.

Když to Jordaki slyšel, uchopil Tyndarina beje za ruku a vedl jej do krypty klášterní. Otevřel jednu rakev. Byl v ní prach.

„Nyní vyjdi na věž a mluv odtud s agou. Řekni mu, že se hrozeb jeho nebojíme a milosti nepřijímáme. Chce-li, abys živ odtud vyvázl, ať odejde se svými od kláštera, abychom se mohli v pokoji vzdálit, tebe zde zanechavše. Vystřelí-li jen jednou z děla na klášter, vyhodím celou budovu, tebe, nás všechny prachem do povětří. Teď mluv s ním, milý-li ti život tvůj!“

Tyndarin bej nechal se vyvésti na věž, přistoupil k oknu a křičel na agu: „Statečný Girlete, povinností tvojí není vyjednávati o život můj, ale potříti nepřítele. Nesmlouvej se tedy s nimi o život můj, ale napadni je udatně, jsouť sketové a třesou se —“

Nedomluvil; zahoukla rána z ručnice Jordakovy a slovo umřelo mu na rtech, život v srdci: Tyndarin bej spadl mrtev s věže, sultánova dcera byla vdovou.

Posud nebylo z děl na klášter vystřeleno, teď však zakázal Girlet aga vůbec střílet. Nepřál nepřátelům svým smrti v čestném boji, živé je chtěl dostat do své moci. Před palácem Hebdoman bude v brzku provozováno divadlo, k tomu se zajatí výborně hodí.

Opět vyslal hlasatele ku bráně a vzkázal jinochům: „Udatní heteristé, Girlet aga daruje vám život i svobodu, vydáte-li mu vůdce svého.“

Dvaatřicet kulí srazilo posla k zemi; tak odpověděli jinoši agovi.

Děla Girleta agy mlčela stále.

„Však vy se zítra, pozejtří, nebo v nějaký den později jinak rozmyslíte. Hlad donutí vás, vydati mi toho psa, vůdce vašeho.“

Dva dni nepodnikal ničeho proti klášteru, jedině toho dbaje, aby mu nikdo neunikl. Třetího dne nedostávalo se obleženým již potravy.

Jordaki kázal snésti sestru svoji do krypty a poručil jeptiškám i soudruhům svým, aby se shromáždili v refektáři.

„Není-li jiné cesty k osvobození, cesta k nebi jest vždy otevřena,“ pravil. Každý mu rozuměl, každý tiskl němě pravici náčelníkovu; smutně, ale odhodlaně činily i jeptišky totéž, dobře vědouce, že posledně ruku Jordakiho tisknou.

Všichni znali úmysl Jordakiho: sestoupí do krypty, nahoře zapějí jeptišky a jinoši píseň .... až píseň dozní .... vyhodí Jordaki klášter prachem do povětří.

Není to krásný, veliký úmysl?

„Komu nezdá se býti božským, umříti v jednom okamžiku s drahými svými, nesestoupit v chladný hrob, ale vyletět do povětří, ten odejdi, brány jsou otevřeny, a vzdej se Turkům na milost.“

Jen jediný chtěl se vzdáliti a vzdáti se Turkům na milost .... Mariotič, ženich bledé mrtvoly.

„Mariotič — nejpřednější hrdina „svatého tému“, pýcha moje, jejž jsem měl za lepšího sebe! Ženich nechce s nevěstou svojí v společném hrobě odpočívati, syn vlasti nechce s bratry svými umříti! Jdi a zapři, že's patřil mezi nás.“

Vystrčili jej z kláštera, on pak rozvinuv bílý šátek na znamení míru, spěchal k stanu agovu.

Když tam přišel, odhodil zbraň svoji a pravil Turkovi: „Mocný pane, slíbil jsi milost a volný odchod, bude-li Jordaki vydán. Já jsem Jordaki, dej tedy ostatním svobodu, ale pospěš sobě, nebo za hodinu najdeš v klášteře jen mrtvoly.“

Opojen radostí kázal Girlet aga jinocha těžkými okovy spoutati a vyslal ihned posla do kláštera s listem, jímž obleženým život a volný odchod zaručoval.

Podivili se obležení neočekávané této milosti. — Ochranný list nalézal se v rukou jejich, život i svobodu měli zaručeny; život a svoboda jsou nejkrásnější slova, usmívají se tak mile na člověka, zavedou jej snadno. Všichni viděli agův list, všem bylo tak divně kolem srdce a Jordakiho zde nebylo, aby jej roztrhl a pokušiteli pod nohy vhodil.

Jordaki seděl v kryptě a čekal nadarmo na píseň smuteční. Jinoši otevřeli bránu a odevzdali zbraně své Turkům.

Jordaki čekal nadarmo na píseň smuteční.

Když byli všichni jinochové zbraň odevzdali, kázal je Girlet aga svázati a okovy spoutati.

Když odvolávali se na list ochranný, zasmál se Turek: „Vždyť není pravý, místo na kozí kůži jest psán na kůži psí, pečet jeho není z vosku ale z těsta. Všichni budete na náměstí Hebdoman popraveni.“

Abatyše obrátila se k agovi prosíc, aby jim dovolil poslední píseň před obrazem matky boží zazpívati. Jest to píseň krásná, dojemná, poslední píseň v životě.

Girlek aga, jenž odedávna přál si slyšeti úmrtní píseň křesťanskou, svolil.

Jordaki seděl v tiché hrobce s nataženou pistolí v ruce. Hlavu opřel o rakev, v níž odpočívala jeho sestra.

Tu zaslechl tichou, smutnou píseň . . . . čekal na ni. Jak dojemně, jak smutně zní ten zpěv . . . . teď dozněl i poslední akord . . . Výbuch, a klášter, křesťan i Turek vyletěli do povětří!

* * *

Uplynuly dva dlouhé týdny. V nemocnici v Stambulu otevřel těžce poraněný oči, tělo jeho bylo rozbito, obličej pokryt spáleninami.

„Tys spal dlouho," pravil k němu tureckým jazykem strážce jeho.

„Kde jsem?" ptal se nemocný a oko jeho pohlíželo s udivením kolem po komnatě.

„Na zemi, ale málem bys se byl probudil v ráji. Jsi v nemocnici v Stambulu."

„Odkud jsem byl k vám dopraven."

„Ze zříceuin nějakého kláštera, v jehož ssutinách s mnohými jinými pohřben jsi byl. Šaty tvé byly na štěstí spáleny, tak že se nevědělo, jsi-li Turek nebo křesťan. Jsi-li křesťan, mlč, jestli ti milý život tvůj."

Nemocný mlčel, byl to Jordaki.

V nemocnici měli jej za Turka a zacházeli s ním velmi dobře.

Po několika týdnech mohl lůžko opustiti; byl mrzákem. Byl propuštěn a na cestu dána mu rada, aby se živil žebrotou.

Bloudil dlouho velikým městem tureckým, opíraje se o berli. O almužnu neprosil nikoho, soucitní lidé podali mu sem tam nějakou maličkost. Nepozoroval to, neděkoval, přemýšlel pouze o tom, je-li on týž Jordaki, jenž byl kdysi vůdcem hrdin.

Když jednou v němém zadumání přišel na náměstí Hebdoman, spatřil před sebou veliký zástup lidí, tlačících se zvědavě k bráně paláce. Za zvuku rohů vyvolával hlasatel:

„Moslemíné, pravověřící lide! Z milosti sultánovy jest před branou paláce vystavěna hlava pověstného buřiče Jordakiho, jenž dnes k rozkazu divanu popraven byl. Pojďte a podívejte se na ni! Allah buď všem pravověrným milostiv!" —

Jordaki trna, poslouchal hlasatele; závrať pokoušela se o něho. Jordakiho hlava před palácem Hebdoman — Jordaki pochován — Jordaki vzkříšen a popraven: kdož by tu nezšílil!

Namáhavě prodral se zástupem lidstva až ku bráně. Již se stmívalo, když před ní stanul.

Před branou, na lešení červeným suknem pokrytém, ležela široká stříbrná miska a na té hlava mládencova se zapadlýma očima a polootevřenými ústy.

Jordaki poznal hlavu tu — byla to hlava přítele jeho Marotiče.

Opět zazněl sýpavý hlas hlasatelův:

„Zde vystavěna hlava pověstného buřiče Jordakiho, jenž dnes na rozkaz divanu popraven byl. Allah budiž všem pravověrným milostiv!"

Jordaki slyšel to a zalkal!

Z maďarského přel. *Fr. P.*

Flanderský pes.

Povídka od *Ouidy.*

(Pokračování.)

Jednou odpoledne, když se vraceli z Antwerp přes sníh utuhlý a uhlazený jako mramor po celé flémské pláni, našli ležet na silnici hezkou malou loutku — hráče na tamburinu, samý šarlat a samé zlato, loutku as šest palců vysokou, kteráž nepodobajíc se větším osobnostem, když je štěstěna opustí, přestála svůj pád bez úrazu a škody. Byla to pěkná hračka. Nello poptával se potom, komu náležela, ale nenaleznuv ho, pomyslil si, že by se to mohlo líbit Luise.

Byla již čírá noc, když přišli k mlýnu; on znal malé okénko její komůrky. Myslil si, tím že nikomu neublíží, když dá loutku té, která bývala mu tak dlouho družkou při hraní. Pod jejím oknem byl přístřešek; vylezl tam a zaklepal z lehka na okeničku, uvnitř bylo světlo. Dítě otevřelo a vyhledlo ven napolo poděšené. Nello podal jí tamburináře.

„Tu je loutka, našel jsem ji v sněhu. Vezmi ji," šeptal, „vezmi ji a bůh tě opatruj, drahá."

Sklouzl dolů se stříšky, než měla času mu poděkovat a utíkal tmou dále.

V tu noc vypukl ve mlýně oheň. Některá hospodářská stavení a také mnoho obilí byly zničeny, ale mlýn sám a obydlí zůstaly netknuty. Celá ves byla vyděšena a stříkačky přijely sněhem až z Antwerp. Mlynář byl pojištěn a neztrácel ničeho, ale zuřil velice a prohlašoval, že oheň nevznikl náhodou, ale že bylo založeno. Nello, probudiv se, běžel ku pomoci s ostatními. Baas Cogez hněvivě ho odstrčil.

„Ty's se tu za tmy potloukal," řekl zhurta. „Myslím, na mou duši, že víš o tom ohni víc, než každý jiný."

Nello vyslechl jej mlčky jako zpitomělý, však ani mu nenapadlo, že by někdo mohl říci věc takovou leda v žertu a zase nechápal, jak může někdo žertovat v takovou chvíli. Avšak mlynář prohodil v den následující tu samou surovou věc zcela veřejně také k mnohému sousedu, i ačkoliv nebyl chlapec přímo obviňován, mluvilo se přec, že ho viděli — proč tam byl, kdož to ví — za tmy v mlýnském nádvoří a že Nello nevraží na Baasa Cogeza, protože mu nedopustil scházet se s Luisou; a tak stalo se, že celá víska otrocky opakovala výrok nejbohatšího z nich a všechny rodiny, doufající zachovat peníze Luisiny pro své synky, častovaly Jehana Daasa a jeho vnuka zakaboněnými pohledy a ledovými slovy. Ani jeden neřekl jim ničeho přímo do očí, ale celá dědina shodovala se v holdování mlynářovu předsudku a na statcích a v chalupách, kde sháněli Nello a Petrarš každého rána mléko pro Antwerpy, potkávali se se sklopenýma očima a úsečnou řečí na místě nenucených úsměvů a veselých pozdravů, jichž druhdy se jim dostávalo. Do opravdy nikdo mlynářovu nesmyslnému podezření nevěřil, aniž zničující obvině, kterouž měli v ústech,

ale ti lidé byli velmi chudí a velmi nevědomí a jediný mezi nimi boháč mluvil proti němu. Nello ve své nevinnosti a opuštěnosti neměl síly k zastavení všeobecného proudu.

„Jsi velmi krutým k tomu chlapci," odvážila se mlynářka říci s pláčem k svému muži. „Jsem jista, že ten chlapec je nevinen a věren a že by nikdy nepomyslil na takou prostopášnost, i kdyby ho srdce sebe více bolelo." Ale Baas Cogez byl tvrdohlavý muž a když řekl něco, stál zarputile na svém, třeba byl v hlubinách duše své věděl, že se dopouští nespravedlnosti.

Zatím snášel Nello křivdu mu činěnou s jakousi hrdou trpělivostí, kteraž opovrhovala námitkami: jen když byl samojediný s Petraršem, dal poněkud volnost své trpkosti. Kromě toho myslil si: „Jestliže můj obraz zvítězí! Snad toho budou litovat!"

Přes to všechno byla to přece krutá zkouška pro šestnáctiletého chlapce, jenž byl po celý svůj krátký život přebýval v jediném malém světě a k němuž se od dětinství vše tak vlídně chovalo, když viděl, jak se nyní všechno pro nic proti němu obrací. Obzvláště kruté bylo to v tom pochmurném, sněhem sevřeném hladomořivém zimním čase, když se světlo a teplo dalo nalézti jen u vesnických krbů a v laskavých pozdravech sousedů. V zimě tíhlo všechno blíže k sobě, všichni ke všem kromě Nella a Petrarše, s nimiž nechtěl mít nikdo co činit a kterým ponecháno, aby si vedli jak mohou se starým, ochromeným, k loži upoutaným mužem v malé chatce, jejíž ohniště bývalo často studené a jejíž stůl býval často bez chleba, neboť vyskytl se Antwerpský prodavač, jenž objížděl denně s vozíkem všechny statky a byla než čtyry hospodářství, která odmítla jeho nabídnutí a zůstala věrna malému zelenému vozíku. Tak stalo se břímě, které Petrarš tahával, velmi lehké a počet centimů v Nellově kapse žel až příliš skrovný.

Pes stavíval se jako obyčejně u známých branek, které byly nyní proň zavřeny a pohlížel k nim s očekávajícím, němým dovoláváním se otevření; a bylo sousedům často bolestno zavírati své dvéře i krby a nechat Petrarše odtáhnout s prázdnem. Ale učinili tak, neboť přáli si zavděčiti se Baasu Cogezovi.

Vánoce se blížily rychlým krokem. Povětří bylo velmi divoké a studené. Sněhu leželo na šest stop a led byl tak silný, že po něm lidé i spřežení přecházeli. V této době bývalo v malé vísce od jakživa veselo. V nejchudší chaloupce objevovaly se koláče, smích a tanec, pocukrovaní svatí a pozlacení Ježíškové. Veselé flémské rolničky zvonily všude na koních a za každými dveřmi zpíval a kouřil se dobře naplněný polévkový hrnec, a venku hemžily se po sněhu usmívavé holčiny, s pestrými šátky a sukničemi jdouce na mši a ze mše. Jen v malé chaloupce bylo velmi tmavo a velmi studeno.

Nello a Petrarš osiřeli docela, neboť v jedné noci v témdni vánočním vstoupila tam smrt a vzala navždy ze života starého Jehana Daasa, jenž v žití svém nepoznal jiného než chudoby a bolesti.

Byl již dlouho polomrtvý, neschopen pohybu kromě slabého pokynu a málomocný ke všemu kromě k vlídnému slovu a přece dopadla ztráta jeho na oba s velikou hrůzou; oplakávali ho trpce, náruživě. Odešel od nich ve spaní a když se za šerého rána přesvědčili o své opuštěnosti, zdálo se, že se samota a zoufalost svírá kolem nich. Byl již po dlouhý čas jen chudý, slabý, ochromený stařec, jenž nemohl vztáhnout ruky k obraně, ale miloval je a při návratu vždy je vítával úsměv jeho. Truchlili proň k neutišení, když se ubírali za bílého zimního dne za rakví, v které odneseno jeho tělo v bezejmený hrob u kostelíka. Byli jedinými truchliteli, tito dva, které nechal bez přítele na zemi, ten mladý hoch a ten starý pes.

„Neobměkčí se nyní a nepřipustí chlapce opět k nám?" myslela si mlynářova žena pohlížejíc na muže pokuřujícího u ohniště.

Baas Cogez věděl její myšlenky, ale zatvrzoval srdce své a nechtěl otevříti dvéře, když malý chudý pohřeb kráčel kolem. „Ten chlapec je žebrák" mručel sám pro sebe, a „nesmí být kolem Luisy."

Žena neodvážila se hlasitého slůvka, ale když byl hrob zasypán a truchlící odešli, vložila Luise do ruky věnec barvínkový a řekla jí, aby jej šetrně položila na tmavý hrob, s něhož sníh byl shrnut.

Nello a Petrarš odešli domů s pukajícím srdcem. Ale ani v té chudobné, zasmušilé, bezradostné chaloupce nenalezli útěchy. Za minulý měsíc nezaplacena ještě činže a když Nello zaplatil pohřební útraty, nezůstalo mu ani haléře. Šel prosit o sečkání majitele, ševce, jenž chodil každou neděli vypit pintu vína a pokouřit si s Baasem Cogezem. Majitel neznal slitování, byl to drsný, bídný muž a miloval peníze. Zabavil v chatce každou hůlku i kámen, pánve i hrnce a vyzval Nella i Petrarše, aby se do zejtří vystěhovali.

Chalupa byla dost chatrná a v jistém smyslu dost bídná, ale jejich srdce lnulo k ní s velkou láskou. Bývali tam tak šťastni v letě mezi pnoucím se vínem a květoucími boby a vypadala tak krásná uprostřed sluncem ozářených polí.

Život v ní býval plný práce a nedostatku a přece bývali tak spokojeni a tak veseli v srdci, a přece přibíhali tam vždy s radostí, neboť čekal je starého muže úsměv. —

Po celou noc seděl chlapec se psem ve tmě u prázdného ohniště, i tulili se k sobě zimou i zármutkem. Jejich těla byla k zimě necitelna, ale srdce, zdálo se, že mrzne v nich.

Když se rozbřesklo ráno nad bílou mraznou zemí, bylo to ráno štědrého dne. Nello se zachvěl a přitiskl k sobě jediného přítele a slzy jeho vyproudily se na velké psovo čelo. „Pojďme, Petrarši milý, milý Petrarši," šeptal. „Nedáme se odsud vystrčit; pojďme."

Petrarš neměl vůle kromě jeho a tak vyšli smutně, bok po boku, z malého domova, jenž jim byl tak drahým a v němž byla jim každá i sebe menší věc tak drahocenná, tak milovaná. Petrarš svěsil unaveně hlavu, jak kráčel kolem svého zeleného vozejku; ani ten nebyl již jeho; přešel s ostatním do rukou věřitele a mosazný chomoutek třpytil se na sněhu. Pes byl by vedle něho ulehl a zhynul samým steskem, ale hoch ještě žil a potřeboval ho a Petrarš nemohl umdlít, i vytrval.

Dali se obyčejnou cestou k Antwerpám. Den byl ještě v polosvitu a okenice byly ještě zavřeny, ale někteří vesničané byli již na nohou.

U jedněch dveří Nello stanul a pohledl plaše do nich; jeho děd učinil mnohou službu lidem, kteří tam bydlili.

„Nedali byste Petraršovi kůrku?" řekl bojácně. „Je starý a neměl ničeho od včerejšího dopoledne."

Žena zavřela chvatně dvéře a mručela cosi o drahotě obilí v tuto dobu. A chlapec i pes ubírali se unaveně dále: neřekli už nikomu o nic.

Po dlouhé a trapné cestě došli do Antwerp, právě když hodiny odbíjely desátou.

„Kdybych jen něčeho měl, co bych prodal, a koupil mu chleba," myslil Nello, ale neměl ničeho kromě kousku šerkové látky, která ho pokrývala a kromě svých dřevěnek.

Petrarš porozuměl a přiložil mu hlavu k rukoum, jakoby ho prosil, aby se jeho boletsí a nedostatkem neznepokojoval.

Vítěz z mladých kreslířů ucházejících se o cenu měl být vyhlášen o polednách a Nello zamířil kroky své k veřejné budově, kde byl před časem zanechal svůj poklad. Na schodech a v předsíni byl zástup mladíků, někteří stejného věku s ním, jiní starší a všichni s rodiči, příbuznými nebo přáteli. Jeho srdce chvělo se bázní, když vešel mezi ně drže Petrarše těsně vedle sebe. — Velké městské zvony zahučely polední hodinou zvukem kovovým. Dvéře vnitřní síně se otevřely; zvědavý uhnaný zástup vhrnul se tam; bylo známo, že bude za nejlepší uznaný obraz vyvýšen nad ostatní na dřevěném podstavci. Nellovy zraky zatemnila mlha, jeho hlava se motala, jeho nohy div pod ním neklesly. Když se mu zrak opět vyjasnil, spatřil povýšenou kresbu: jeho to nebyla! Zvučný hlas prohlašoval zvolna a plně, že přisouzeno vítězství Štěpánu Kiesslingerovi, narozenému v městě Antwerpách, synu loďaře téhož města.

Když přišel Nello opět k vědomí, ležel venku na kamenech a Petrarš zkoušel vše, co uměl, aby ho opět přivolal k životu. V dáli pokřikoval zástup Antwerpských mladíků kolem svého šťastného soudruha, jehož doprovázeli s jásotem do bytu na nábřeží. Chlapec zavrávoral na nohy a přitiskl psa k sobě. „Teď je po všem, drahý Petrarši," šeptal, — „po všem!"

Potácel se dále jak mohl, neboť byl zemdlen hladem a obrátil kroky své k vísce. Petrarš šel vedle něho s hlavou svěšenou a jeho silné nohy třásly se pod ním hladem a bolestí.

(Dokončení.)

Aforismy z novějších spisovatelů francouzských.

I.

Jsou lidé, kteří se pokládají velmi nešťastnými, nemohou-li se nikterak zbaviti tří nejcennějších věcí: svého času, svých myšlenek a svých peněz.

V člověku, pro člověka, okolo člověka vše se opotřebuje. vše se mění a vše hyne. Vše kráčí od jarosti k vysílení; zákony, mravy, umění, říše, to vše má svou dobu slávy a svou dobu úpadku. Však příroda, stálá matka tolika prchajících forem, opírající se o nutnost, zůstává nepohnutou, nezměněnou, nesmrtelnou uprostřed všech těch pohybů, převratů a metamorfós.

Prohlašujeme za bezectné vinníky dva lidi, kteří na sebe dorážejí kusem ocele tři palce dlouhým; ale má-li ten kus ocele délku tří střevíců, hned stává se boj čestným.

Štěstí, o kterémž jsme snili, má často tutéž cenu, jako štěstí skutečně zažité.

Když se dvě osoby skutečné zásluhy aneb dvě dobré duše poprvé setkají, neseznamují se teprve spolu: můžeme říci, že se poznají, jako staří přátelé, kteří byli od sebe odděleni toliko vzdáleností místa aneb nerovnými poměry.

Jen to je krásné, co je též pravdivé.

Slavný rod jest těžké břemeno, které vleče s hanbou, kdo je nenese se slávou.

Mladá žena, u které lze pozorovati ducha a vzdělanost, aniž by toho dávala na sobě znáti, příjemné mravy bez nabízení se, vkus bez koketerie v jejím oděvu, veselost bez nevázanosti, mírnost bez netečnosti, vlohy bez pretensí, jest bytost skutečně okouzlující, ideal, jemuž by měl každý snažiti se býti podobným.

V našem dětství jsou všichni nám k službám, v mládí jsme my jiným k službám, teprve pak v stáří obmezujeme se na sebe samy.

Dobyvatel jest odvážný hráč, který pokládá celý svět za své pole a pouští se do hry na místo s hracími známkami s milionem lidí.

Rekové jsou jako velké proudy: jich pramen jest maličký, a teprv na další cestě vzrůstají.

Jemný a delikátní vkus sluší duchu jako půvab tělu.

Chcete-li seznati vlastnosti, které někomu scházejí, přihleďněte k tomu, jakými se stále vychloubá.

Je prý nemožno rozdávati, čeho člověk sám nemá; tuze dlouhá chvíle činí od toho pravidla výjimku: hlupák ji rozdává na všecky strany a přece jí sám ani dost málo nepociťuje.

Není nesnadno vzdorovati autoritě, které si nevážíme.

Nikdy není třeba pro lásku se zabíjeti, neboť lze jednu lásku zhojit láskou druhou.

„Jaká to škoda," plakala ondy jedna slavná kurtisána, „že nestojím za nic: vzala bych si svého milence!"

Zmizí-li žena na čtyryadvacet hodin aneb šest neděl, jisté to znamení, že nosí se s novou láskou v srdci. Však byla jedna žena, která ujišťovala, že má každý den novou lásku a že přece nikdy se neskrývá. Však to pravila pouze proto, že se jí zdálo, jakoby jí dosti nepohřešovali.

V lásce děje se vše naopak proti financím. Žena-li vám se sama nabízí, značí to, že má nedostatek jistiny.

Vynáší-li manžel cnosti své ženy a ona jeho na vzájem, buďte ujištěni, že se oba octli již z lásky na úctě.

Proč neříkají všichni králové jako řekl Trajan veliteli své životní stráže: „Přijměte tento meč: taste jej pro mne, budu-li kralovati dobře; budu-li špatně kralovati, taste jej proti mně."

Mnohý šlechtic je posledním mezi členy svého rodu, kdežto naopak mnohý měšťanský první ve svém rodě zaujímá místo: kdo tedy zasluhuje větší úcty a vážnosti?

Přítel, jejž nacházíme v dobách opuštěnosti, jest největší náš dobrodinec.

Geniálnost, čerpajíc ze samého pramene krásného,

předvádí nám nové vzory dobrého vkusu a starými pravidly opovrhuje.

Nejurputnější nepřítel každé ženy jest — ubíhající čas.

Jsou bludy, jichž třeba tak dobře znáti jako pravdu, abychom je mohli tím snadněji vyvracet.

Náhledy jsou jako módy: na začátku se nám zdají krásnými, ale pak zošklivují se nám a tu se jich rádi zbavujeme.

Zlo jest tak obecné ve světě, že je lze pokládati za lidskou přirozenost.

Víte, proč každý velmož umí aspoň dobře jezdit? Poněvadž kůň, na kterém jezdil, mu nikdy nepochleboval.

Písně Hercegovců.

Přeložil *Jos. Holeček.*

Vychloubavá.

Já mám čelo, nevíš-li to sám,
já mám čelo — zlatou náčelenku;
já mám oči, nevíš-li to sám,
já mám oči — drahé diamanty;
já mám vlasy, nevíš-li to sám,
já mám vlasy měkčí nad hedbáví;
já mám hrdlo, nevíš-li to sám,
já mám hrdlo — měsíc stříbrojasný;
já mám ňádra, nevíš-li to sám,
já mám ňádra — dvé jablátek zlatých;
já mám ruce, nevíš-li to sám,
já mám ruce — léčku na junáky.

Trebiňská Mara.

Sedí Mara na čardaku,
na čardaku ve Trebini,
zrcadélko v rukou drží
černým rámkem ovroubené,
ryzým zlatem obložené,
za tisíce zakoupené.

Nahlídne se, usměje se,
sama sobě praví Mara:

„Milý bože, jak jsem krásna!
Ještě míti k sobě hocha,
jenž mě miluje a kochá,
potom budu ještě krasší,
Cařihradu sama dražší.“

Uvadlá růže.

Růžinko má, co jsi uvadnula?
Či-li tebe voda zaplavila?
Či se's letním vedrem umořila?

„Ani nejsem vodou zatopena,
ani vedrem letním umořena,
utrápily junáků mě strasti,
těžké vzdechy, ještě těžší muky,
kteří chodí s večera i jitra,
aby tvoji uviděli krásu.“

Holubičky.

„Oj děvuško, děvo krásná,
bodejž do tě z čista jasna!
Co ti roste ve záňadří?
Jsou to dýně, pomoranče,
čili jabka granátová?“

„Vari, vari, hochu mladý!
Nejsou dýně, pomoranče,
ani jabka granátová,
dvě to bílé holubičky,
jedna mlčí, druhá vrká:
kdo se mého dotkne peří,
vyklovám mu obě oči,
vydrápu je z podobrví!“

Nekřtěnátko a rajský vrátný.

(Legenda.)

Včera večer matka porodila,
ráno smrt jí synka zardousila.

Šla dušička ku nebeské bráně:
„Otevři mi, světče, rajský vrátný!“

„Ty sem nesmíš, dítko nekřtěňátko,
ty jsi, dítko, nemoudré a hříšné.“

Odvětilo dítko nekřtěňátko:
„Nemoudré jsem, ale hříšné nejsem.
Včera večer mát mě porodila,
dnes mě ráno smrt už zardousila.
Na horách mě porodila matka,
nebylo tam popa ani kuma.“

Na to jemu světec, rajský vrátný:
„Popojdi jen málo ještě napřed,
trojí najdeš studenou tam vodu.
První vody studené se napij,
v druhé vodě studené se umyj,
třetí vody studené si nabeř.
Když té první napiješ se vody,
jako bysi mléko matky ssálo;
když v té druhé umyješ se vodě,
jakoby tě oplakala matka;
když té třetí nabereš si vody,
tou ti v ráji křest udělí svatý.“

Literatura. Věda. Umění.

— Cymbál a Husle. Básně Adolfa Heyduka (nákladem Kobrovým). — Dávno již nám nenapadla tak mimoděk a přec tak přirozeně Meissnerova zlatá slova o poesii, jako zde, při čtení těch básní Heydukových. Ano — „všechna poesie je hlubokou žalobou, je rozepnutí perutí orlů vězněných, strážný výkřik před svitáním ranním!“ Slovenskem, milým Slovenskem naším lomcuje onen lehýnký mráz, jakýž v letní přírodě předchází vždy k ránu, záchvěv běží krajem a lidem, první červánky nového dne jižjiž ožehují obzor, a v posvátném tom okamžiku znovuzrození, nejposvátnějším v životě národa každého, stojí tu pěvec, žal dlouhé noci prochvívá

dojemně jeho lyrou, písně jeho bijí o rezovitou mříž, a hlas jeho výstražný zaléhá k horám a dolinám. Setřeste mdlobu, volá, vzchopte se ze svého strnutí, vzpomeňte sobě na přirozená, svatá svá práva, a na povinnost věčnou udržeti život svůj! „Poznejte konečně, že jen samovraždou, jen samovolným ubitím národní zvláštnosti své můžete se ztratit z řady národů!“ A volání poetovo je déšť písní. — Ještě nikdy nerozpoutal se talent Heydukův tak široce a tak bohatě jako v této sbírce. Zde je s celou duší při předmětu voleném, je veskrz přirozený, proto také nanejvýš pravdivý. Víte, jak Geibel poetu líčí? Takým poetou se zde jeví Heyduk. S kouzelnou lyrou svou stojí vysoko na mrakovém trůně. Zrak jeho z celého Slovenska sbírá si zdobu svých písní. Hory mluví Paromovým hromem a sříceniny vrhají kamenné drobty své do jasných řek a v každém povstalém kruhu vodním je celý, uzavřený obraz výstražné minulosti. Potůčkové hrčí o samotách, bory šumí své zvěsti odvěké, kytičky překvětly v slova, jezera vypravují dumy své, ptáci jásají své hymny, celé Slovensko chvěje se a pěje, „kol do kola líbáno sluncem.“ Poeta vypravuje, co krásného vyčetl z očí slovenských dívek, naslouchá bušení jinošských srdcí, srdnatost vlívá v duše mužné a hromy metá na hlavy těch, kteří, svěřepí sobci, kradou národu ducha, vyžehují mu mozek, škubou jazyk a do rukou mu tisknou žebráckou hůl. Sbírka celá honosí se takou silou, že se nám zdá, teď teprv že rozkvětlo Heydukovo jaro. Nebudem se zde pouštět do rozboru, do možných vždy vítek, do některých formálních pochybností. I tam, kde se Heyduk opakuje, snaží se dát náhradu zvonivou formou a blýskavým obrazem. Není také rozboru vůči našemu čtenářstvu třeba. Mnohé z básní „Cymbálu a Huslí“ byly vytištěny v „Lumíru“ a čtenáři naši znají cenu i původnost jejich. Máme čtenářstvo duševně čilé, literatury upřímně dbalé, knihu Heydukovu proběře a posoudí si vděčně samo. *J. N.*

— Přehled literatur slovanských. Ruská. Antonovič a Dragomanov vydali v Kijevě druhý díl své sbírky „Istoričeskija pěsni malorusskago naroda“. První díl této sbírky, jenž vyšel asi před rokem, byl přijat velmi příznivě i mimo Rusko. Také druhý díl zasluhuje povšimnutí všech přátel národní poesie slovanské. Písně ve svazku tomto uveřejněné týkají se po většině národních bojů mezi Malorusy a Poláky. Písní, jež by opěvaly pouze hrdinské skutky kozáků, jest velmi málo. Na konci svazku nachází se drama, jež se provozovalo ve školách kijevských r. 1728. Předmětem dramatu jest odtržení Malorusů od Polsky a připojení jich k moskevskému carství. — N. Čajev sepsal veselohru ve čtyrech dějstvích „Znaj našich“. Hrdina této veselohry jest dobrodruh Karasev, jenž v jednom z čelnějších měst ruských postavil se v čelo podnikům směřujícím k „blahu“ lidstva. Karasev jest dítko naší doby, jež staví své plány na cizí hloupost a peníze. Ruská kritika řadí tuto veselohru k dramatickým plodům prostřední ceny. — Druhý díl „Istoriji russkoj slovesnosti“ od A. Galachova vyšel v Petrohradě. První díl spisu toho vyšel asi před 13 lety. — Razkazy (Povídky) jest název sebraných spisů nadaného spisovatele Andreje Pečerského (Melnikov). Pečerskij tepe hlavně rozličné stinné stránky života ruského. — Nejstarší spisovatel ruský tajný státní rada P. V. Chavskij zemřel 2. t. m. jsa stár 106 let. Chavskij získal si veliké zásluhy o dějepisnou a právnickou literaturu ruskou. Poslední dílo vydal r. 1865 a sice „Předki i potomstvo roda Romanových“. — Polská. „Dąsy starego patryoty“ (Hněv starého vlastence) jest název pozoruhodné sbírky básní, již vydal J. S. Chamiec v Paříži. Básně tyto zasluhují povšimnutí jednak proto, že mají vskutku velikou vnitřní cenu, vynikajíce citem hlubokým a vřelým, s nímž se u polských básníků tak často setkáváme. Pro nás jest však neméně důležita okolnost druhá, jež sice nerozhoduje o ceně básnického plodu, za to však tím více překvapuje v básni polské. Míníme zvláštní nechuť básníka k Západu a všemu, co s ním souvisí, ano nechuť ta jest tak veliká, že by dovedla básníka i s Rusí smířiti. Zjev tento jest tím zajímavější, že náleží Chamiec k hrdinným oněm synům polským, již zpečetili své vlastenectví a lásku k Polsce vlastní krví. Nelze tudíž podezřívati ryzost pohnutek, jež vedly básníka k tomu, aby k nešťastným svým bratřím v tato slova promluvil:

> Raczéj (raději) u Moskwy, raczéj od Moskala
> Weź (beř), co dać zechce i co dać ci (ti) może,
> Lecz zostań, zostań od Zachodu (západu) zdala!
> . . . .
> Bo (neboť) jak Bóg Bogiem! śmierć (smrt) Polski . .
> Przes wasze ręce ztamtąd wybieży . . .

— J. Chorośnicki napsal velmi půvabnou povídku „Kolizye obowiązków“ (Setkání se povinností), jež podává velmi pravdivý obraz současného života a lidí. — Sebraných spisů nejprvnějšího ze souvěkých novelistů polských J. J. Kraszewského vyšel nákladem knihkupectví Gubrinowicze a Schmidta ve Lvově 102. a poslední svazek. Podotknouti třeba, že vydání to obsahuje pouze výbor z povětí veleplodného spisovatele toho. — Ve Varšavě vycházejí od nového roku tři nové zábavné časopisy: Obrázkový list „Biesiada Literacka“ uveřejňuje v prvním čísle počátek nové povídky Kraszewského „Cześnikówny“; druhý nový zábavný list jsou „Kwiaty“ a třetí „Świat“. Celkem vychází od nového roku v království polském 50 časopisů polských, 15 ruských, jeden německý a jeden hebrejský. — Jihoslovanská. V jihoslovanské akademii v Záhřebě předčítal dr. Frt. Rački svůj spis o dvorní kanceláři horvatské do 12. století. — F. Lay vydal první svazek velmi skvostného díla „Okrasy jihoslovanského národního domácího a uměleckého průmyslu“. Svazek tento obsahuje deset krásných barvotisků s výkladem v řeči horvatské, francouzské a německé. Upozorňujeme na toto dílo přátele slovanského umění.

Listárna redakce.

Panu F. P. zde. Díky. Račte pokračovat.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané. Illustrovaného týdeníku „Světozor“ ročníku X. čísla 6 a 7. Z obsahu čísla 6 vyjímáme: „U lilie“. Dle anglického od Přibyslavy. — Staročeské hry dramatické. (Pokr.) — Výlet do Anglie. (Pokr.) — Martin Puškar, historický obraz od Václava Beneše. — Po plesu. Napsal Alois Jirásek. — Sudanská země Wadai. Podává Jar. Vlach. — Ambrož. Arabeska od D. Mniškého. — Rozmanitosti, literatura, umění a texty k obrázkům. — Číslo 7 obsahuje mimo pokračování pěti prací z předešlého čísla, tyto práce: Assarmot, syn Jektanův, pravnuk Samův, potomek Noemův, národův sarmackých patriarcha, budoucím pokolením v duchu prorockém blahoslaví. Báseň J. Pavla Voroniče. — Z pamětí bulharského junáka. Podává Konst. Jireček. (Pokrač.) — Potápěcí zvon a kotvice. — Jeskyně v pohoří Českomoravském. — Slova k obrázkům. — Rozmanitosti. Literatura a umění. — Obě čísla přinášejí hojné, čistě vyvedené illustrace.

Obrázky ze života malých, vypravuje J. K. Hraše. Nakladatel J. Otto, knihkupec v Praze. Knížka tato vyniká vybraným obsahem, zdařilými illustracemi Gust. Jar. Schulze i vkusnou zevnější úpravou. Odporučujeme ji přátelům mládeže co nejvřeleji.

Homerova Odysseja. Šestiměrem epickým na česko převádí Hynek J. Mejsnar. Sešit 9. (Zpěv XVII. — XIX.) V Táboře, tiskem a nákladem Jana Nedvídka.

OBSAH: Ukřižovaná. Romanetto od *J. Arbesa.* (Pokračování.) — Ze života ve velké nemocnici. II. — Legenda pouště. Báseň od *Jar. Vrchlického.* — Pod mými okny. Upomínka na Dubrovník. Od *Jos. Holečka.* — Hrdinové. Historický obrázek od *Maurice Jókaie.* — Flanderský pes. Povídka od *Ouidy.* (Pokračování.) — Aforismy z novějších spisovatelů francouzských. I. — Písně Hercegovců. Přeložil *J. Holeček.* — Literatura. Umění. Věda.

Redaktoři a vydavatelé: Svatopluk Čech, Servác B. Heller. — Tiskem dra. Edv. Grégra v Praze. 1876.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra", buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až 2½ arch vždy o 4. hodině odpolední.

Ročník IV. | 29. února 1876. | Číslo 6.

Ukřižovaná.

Romanetto od *J. Arbesa*.

(Pokračování.)

Minulo několik měsíců. Po celou tu dobu nedostal jsem o dívce žádných bližších zpráv a jenom z různých, stručných poznámek v listech, jež mi otec její občas zasýlal, soudil jsem, že žije klidně, tiše a spokojeně jako dříve. V prvních dnech druhé polovice měsíce února roku 1846 obdržel jsem od otce jejího opět list, v němž byla také nejasná poznámka o jakéms nebezpečí, jež hrozí jeho rodině. List ten, vlastně jen tato poznámka byla příčinou, že jsem se odhodlal k opětné návštěvě starého přítele a jeho dcery aspoň na několik dní. Bez odkladu učinil jsem vše, čeho bylo potřebí a vydal jsem se na cestu, aniž bych to byl příteli dříve oznámil. Přibyv do Krakova shledal jsem tam poměry mimořádné. Takřka zimniční ruch mezi obyvatelstvem nasvědčoval věcem neobyčejným a nebylo k tomu mnoho potřebí poznati, že konají se s chvatem, bez ostychu a s bezpříkladnou smělostí přípravy — k povstání. V soukromí, ba i ve veřejnosti verbováno pro revoluci s takovou smělostí, jakoby nebylo ani možno, aby se někdo počínání tomu mohl na odpor postaviti. Všady bylo slyšeti slova nadšení a bojechtivosti; šlechta a emigrace polská byla vítězstvím takřka jista. Senat svobodné obce krakovské musil se přiznati k své málomocnosti a k naléhání zástupců ochranných mocností povolán do Krakova z Podhoří rakouský vojenský sbor ku pomoci. V den, kdy přibyl jsem do Krakova, vtrhl voj ten, čítající asi tisíc mužů do města. Velitel jeho, málomocný a nerozhodný generalmajor, dal nejen přečetná místa v městě obsaditi, nýbrž vyslal i značnou část vojska svého do okolí Krakova na hlídky. Pro mne neměly všechny tyto přípravy jiné zajímavosti, nežli že jsem z nich nabyl přesvědčení, jaké nebezpečí asi hrozí příteli. Bez odkladu vydal jsem se z Krakova na další cestu směrem k Tarnovu. Přípravy k zbouření byly v kraji tarnovském ještě zjevnější než v Krakově, ale všady panoval ještě klid. Dozvěděl jsem se na cestě, že zmáhá se jitření mezi sedláky a. že šlechta usiluje ze všech sil, aby je přiměla k společnému jednání v povstání. Druhdy šlechtou týraní sedláci však byli nyní nedůvěřiví a pozorujíce, že jim jindy vždy hrdá šlechta počíná lichotit, obávali se, že kladou se jim vlastně jen osidla. Nedůvěra sedláků k povstalcům byla všeobecná a proto uchýlili se onino o radu k úřadům rakouským, které jim radily, aby se nedali svésti a každého povstalce jali a k úřadům přivedli. Vše to bylo známo po celé krajině, kterou jsem jel, a všady mluveno o tom bez ostychu veřejně jako o věci nejnevinnější. Přibyv do Tarnova, dozvěděl jsem se, že povstání již vypuklo. V noci z dne 18. na 19. února soustředili se povstalci a táhli k Tarnovu. V Horozanech a v Lysé Hoře však, nabaživše se lichocení, kterýmž chtěli sedláky pro povstání získati, počali zbouřenci sedlákům vyhrožovati, aby je donutili k společnému jednání; ale když v Lysé Hoře padla první rána z řad povstalců proti sedlákům, vrhli se tito s bezpříkladnou zuřivostí na povstalce a povraždili vše, co jim přišlo do cesty. Když jsem z rána opouštěl Tarnov, panovalo v městě všeobecné zděšení a příčinu jeho poznal jsem za několik hodin. Potkalť jsem na cestě dlouhý průvod ozbrojených sedláků, vezoucích na saních a vozích zabité, raněné a z větší části strašně zohavené povstalce do Tarnova, aby je odevzdali úřadům. Byla to divoká směsice rozvášněných lidí všeho stáří. Když potkali mé sáně, kázali zastavit. Vozka můj uposlechl a teprv po náležitém prokázání se, kým jsem, svolili, že mohl jsem dále jeti. Mezi tím slyšel jsem však jen vyhrůžky, platící povstalcům a z jednotlivých poznámek jsem seznal, že chystají se sedláci v celém kraji tarnovském k všeobecnému zabíjení osob nenáviděných, k drancování a vypalování statků šlechtických a židovských.

Jel jsem dále. Doufal jsem doraziti k cíli v prvních hodinách po poledni, ale neschůdná cesta a hlavně četné a vysoké závěje sněhové, kterýmiž se musili koně v pravém slova smyslu propracovávati, byly příčinou, že překvapila mne noc ještě asi dvě hodiny cesty od cíle. Koně byli takměř vysíleni a kočí nechtěl již dále jeti, boje se, aby v chumelenici, která byla k večeru nastala, nezbloudil. Několik hodin strávili jsme v bídné hospůdce jakési malé vesničky. Na štěstí vichřice za nedlouho se utišila, přestalo sněžit a měsíc takřka v úplňku objevil se na obloze. Bylo asi k desáté hodině, když sliby v přiměřenou a zaslouženou odměnu přiměl jsem kočího, kterýž si byl mezi tím poodpočinul, k další jízdě. Kočí zapřáhl a já vsedl zase do saní. Jeli jsme dosti rychle. Skoro již v zenithu se nalézající měsíc ozařoval zasněženou krajinu, že leskla se v stříbrné záři jeho jako báječné zákoutí neznámého světa pohádkového. Jen tu a tam vrhala nějaká vršina nebo osamělý nějaký strom podle cesty krátký, ale tmavý stín. Noční ticho nerušeno než temným táhlým vrzotem saní a veselým

cinkotem zvonků na chomoutech koní. Občas vyletla ze strouhy podle silnice vyplašená vrána, která krákorajíc popoletla dále, aby se dala za nedlouho koňmi opět vyplašit. Asi po hodině poznal jsem, že blížíme se k cíli a krátce před půlnocí spatřil jsem v dáli mdlé a neurčité obrysy známé mi vesničky. Po celou noční cestu jsme nikoho nepotkali. Celé okolí, jak se zdálo, pohříženo bylo v hluboký spánek a jenom několik světel, kmitajících z oken chatrčí vísky, ku které jsem se nyní rychle blížil, nasvědčovalo tomu, že tam ještě aspoň někteří obyvatelé bdí. Nebylo mi to nápadno ani dost málo; ale když jsem se přiblížil k prvním chatrčím, poznal jsem, že děje se ve vísce něco neobyčejného. Stálot před jednou z chatrčí těch několik mužů. Když k nim sáně mé dojely, zastoupili mi cestu. „Kdo jste a kam jedete?“ ozval se hrubý hlas. Pověděl jsem. „Jeďte tedy!“ zachechtal se jízlivě a potupně hlas jiný a skoro všickni muži divoce se rozesmáli. „Přijedete nejspíš pozdě!“ dodal jeden z nich, když se byly sáně opět hnuly. „Jak to?“ zvolal jsem obrátiv se v saních. Místo odpovědi zaslechl jsem jen pustý smích . . . .

Za několik okamžiků vjeli jsme do vesničky. Všude panoval hluboký klid. Prostranná náves, kterouž bylo možno v jasné záři měsíce celou přehlednouti, byla úplně pustá; ale zdálo se mi, že na druhém jejím konci mihlo se před jednou chýží několik temných postav, které ihned zase zmizely. Kromě toho nebylo mi pranic nápadno. Teprv když jsme vjeli na náves, kam bylo obráceno průčelí hlavní budovy přítelova statku, spatřil jsem, že z několika oken statku vychází zvláštní rudé světlo, jakoby uvnitř hořelo. Byl jsem sice již jen několik kroků od statku vzdálen, ale přece jsem ještě vybídl kočího k většímu spěchu. Kočí práskl do koní a v několika okamžicích objeli jsme zeď, která přede mnou zakrývala vrata statku. Vrata tato byla do kořán otevřena. Vjeli jsme tedy přímo do dvora, kde k nemalému svému podivení spatřil jsem asi deset mužů, kteří sané mé obklopili. „Co se děje?“ tážu se. Místo odpovědi opáčil jeden z mužů: „A kdo jste vy, že se na to ptáte?“ — Pronesl jsem své jméno, jež učinilo skoro na všechny zvláštní dojem. Ustoupiliť od saní a ani jediný neodpověděl. „Co se děje?“ tážu se poznovu. Jeden z mužů přistoupil blíže a nesměle děl: „Odpusťte, velebný pane — my tu jen hlídáme . . . . ale několik zpitých sousedů je už nahoře . . . .“ V tom zazněl z bytu přítelova divoký výkřik, provázený pustým smíchem a směsicí drsných hlasů. Vyskočiv ze saní shodil jsem plášť, v němž jsem byl zahalen a rychle pospíšil jsem nikým nezdržován ku vchodu do budovy a po schodech nahoru k přítelovu bytu v prvním patře. Dvéře do předsíně a odtud do salonu vedoucí byly otevřeny. Z divoké směsice hlasů zaslechl jsem slova: „Vzdej se, padouchu — živ nebo mrtev musíš do Tarnova . . . .“ V okamžiku, když jsem vrazil do salonu, volal kdosi: „Dost jsi se nás natýral — a teď bys nás chtěl ještě bouřit proti vládě? . . . Tvých slibů nedbáme, tvého lichocení si nevšímáme . . . .“

Zvláštní divadlo objevilo se přede mnou. V salonu bylo asi dvanáct nebo patnáct mužů starších i mladších a vesměs ozbrojených obušky a starými zbraněmi všeho druhu. Někteří z mužův měli svítilny, jiní drželi v rukou hořící louče. Ve všech tvářích jevila se k zvířeckosti rozplameněná divoká vášeň.

Vraziv do salonu rozhledl jsem se kolem a tuše, co se zde děje, zvolal jsem přísným, velitelským hlasem: „Jmenem nejsvětější trojice vás vyzývám, abyste netýrali bližního a klidně se rozešli.“ Nenadálým mým objevením se, přísným hlasem a připomenutím nejsvětější trojice byli rozvášnění sedláci poněkud zaraženi. Divoká vřava náhle utichla a dav rozstoupil se na dvě strany, tak že jsem mohl volně salonem projíti. Hlavní příčinou toho byla ovšem jen okolnost, že mne někteří ze sedláků poznali a vědouce, že jsem knězem jejich víry, kterýž jim byl za svého dřívějšího pobytu v osadě mnohou laskavost prokázal a v mnohém ohledu přispěl k ulehčení tehdáž ještě trudného jejich osudu, neodvážili se aspoň v prvních okamžicích k žádnému odporu nebo násilí.

„Probůh, kam vás zavedla vášeň a zaslepenost, přátelé!“ oslovil jsem je hned na to tonem mírným a přátelským. „Zpamatujte se přec! Rozpomeňte se, že chcete zpáchat zločin, jejž bůh nikdy nemůže nechat bez trestu.“

„Ale, velebný pane, to věčné týrání je už k nesnešení,“ ozval se po chvíli jeden hlas.

„Víra naše však káže trpělivost,“ opáčil jsem, „a proto vás opětně vyzývám, abyste se rozešli — vždyť se snad dá záležitost vaše v mírnosti vyřídit.“

„Ne, ne!“ zvolalo současně několik mužů a jeden ze sedláků dodal: „My jinak nemůžeme! Ptali jsme se u úřadu, jak se máme zachovat, kdyby nás povstalci podněcovali ku vzpouře a tam nám odpověděli, abychom každého, kdo tak učiní, jali a k úřadu dovedli . . .“

„Ale nikdo vás přec nevybízel ke skutkům násilným!“ zvolal jsem poněkud přísněji. „Leč i v případu, kdyby tomu bylo tak, nemohli, nesměli byste uposlechnout, ano vám v tom brání učení Kristovo.“

Tato slova má nezůstala, jak se zdálo, na hlouček rozvášněných vesničanů bez účinku. Nastalo několik okamžiků trvající mlčení. Pozoruje v některých tvářích jakousi rozpačitost, chtěl jsem vhodnou příležitost vykořistit. Postoupil jsem tedy mlčky několik kroků ku předu. Přítel, kteréhož byl až dosud přede mnou hlouček vesničanů zakrýval, stál mezi dveřmi, vedoucími do vedlejší komnaty, která sloužívala dceři jeho za ložnici. Před sebou měl přítel široký dubový stůl, jejž byl dle všeho, byv divokou chasou napaden, v rychlosti ku dveřím přitáhl, aby byl aspoň poněkud chráněn před nepředvídanými útoky. Levou rukou držel v náruči na smrt bledou, patrně omdlelou svou dceru; v pravé ruce měl bambitku. Přítel byl napolo oblečen; dcerka jeho měla na sobě lehký bílý šat noční. Jak se zdálo, byli rozkacenými a zpitými vesničany překvapeni, právě když se chystali k odpočinku.

Přítel, spatřiv a poznav mne, nabyl poněkud zmužilosti; avsak právě tato nenadálá zmužilost u člověka jinak zbabělého stala se jemu i dceři jeho osudnou. Vesničané, stojíce ve dvou tlupách, byli mými slovy buď zaraženi nebo se nemohli hned rozhodnouti, jak se mají dále zachovat. Mlčeliť, a mlčení to bylo mi dobrým znamením. Chtěl jsem nerozhodnost jejich vykořistit. Postoupiv až ku stolu, jenž chránil přítele, zašeptal jsem mu, aby byl tich a chtěl jsem se obrátit k výtržníkům, abych je poznovu mírným spůsobem napomenul k pokidu; ale přítel plán můj několika slovy překazil.

„Nechť se teď někdo odváží k útoku!“ zvolal pří-

snym hlasem a pozvednuv bambitku, namířil ji proti tlupě u oken, jež vedly na náves.

Nevrlé, ba zlostné zamumlání ze středu tlupy té bylo jedinou odpovědí.

„Kdo učiní jen krok ku předu, bude synem smrti!“ zvolal přítel nedbaje opětného mého varování.

„Dřív nám lichotil a teď nám vyhrožuje,“ vzkřikl kdosi z tlupy druhé.

Mlčky namířil přítel bambitku proti tlupě druhé, čímž vesničany v největší míře popudil. Rychlostí blesku vrhlo se několik mužů z první tlupy ku předu a jeden z nich nadzvednuv stůl, kterýmž se přítel chránil, převrhl jej. Přítel vystřelil. Z druhé tlupy zazněl výkřik bolesti; patrně byl někdo raněn. Současně vrhlo se i z této tlupy několik mužů na přítele. Byl stržen k zemi a smýkán ode dveří do prostřed salonu. Mne a dcery jeho, kterou přítel, byv udeřen do prsou, pustil z náručí, nikdo se nedotknul.

Ohlušující lomoz a surové spílání trvalo několik okamžiků. Obušky a zbraněmi tepali rozkacení vesničané do přítele. Prosil jsem, zapřisáhal jsem je, aby ustali, ale hlas můj nebylo v strašném hluku ani slyšet. Vida, že je přítel ztracen, chtěl jsem použíti všeobecného zmatku a zachrániti aspoň omdlelou dceru. Vzav ji do náručí, chtěl jsem uklouznouti do její ložnice, ale byl jsem spozorován. Dva z vesničanů vrhli se proti mně. „Zpátky!“ vzkřikl jsem mocným hlasem. — Jeden ustoupil, ale druhý uchopil ubohou dívku kolem pasu, aby mi ji vyrval. S napnutím veškerých svých sil bránil jsem se tomu; ale soupeř můj byl silnější. Zápas náš o dívku netrval dlouho a již jsem cítil, že nedostává se mi sil, že musím podlehnouti. Drže levicí dívku pevně kolem pásu, snažil jsem se pravicí soupeře odstrčiti, ale marně. Svalovitá ruka jeho byla obemkla štíhlé tílko dívčino jako železné kleště. V nesnázi své počal jsem prositi, ale prosba má měla účinek opačný. Netrpěliv a popuzen mým odporem pustil posléze soupeř svou kořist, leč místo odpovědi udeřil mne pěstí do čela a srazil k zemi . . . . . Co se dále dělo, nevím; byltě jsem beze smyslu sklesl na zem . . . .

Jak dlouho jsem ležel bez sebe, nemohu udati. Posléze probral jsem se poznenáhla z mdloby jako člověk, jenž probouzí se z tvrdého sna následkem neobyčejné zimy. V prvních okamžicích nemohl jsem si ani připomenouti, kde se nalézám a co se bylo se mnou přihodilo. Mrazilo mne takřka až do kostí; byl jsem na celém těle zkřehlý a za nedlouho pocítil jsem palčivou bolest na čele a neobyčejnou žízeň. Teprv po delší době vzpamatoval jsem se úplně. Ležel jsem v salonu přítelově přede dveřmi, vedoucími do ložnice jeho dcerky. Kolkolem panovalo hrobové ticho. Plavá zář měsíce, vnikající dvěma okny do vnitř, ozařovala z části a mdle místo děsného výstupu, kteréž jsem si nyní připamatoval s neobyčejnou živostí. Chtěl jsem povstati, ale nedostávalo se mi sil; volal jsem přítele a dcerku jeho jmenem, avšak jen vlastní hlas můj odrážel se dutě ode stěn. Nikdo neodpovídal; kolem bylo úplně pusto. Namáhavě dovlekl jsem se posléze k jednomu z oken, kterýmiž svítil měsíc do vnitř. Bylo úplně zamrzlé. Vztýčiv se poněkud, otevřel jsem je. Šlo do zahrady, ale i zde bylo všady pusto. Volal jsem; avšak ani nyní nikdo se neozýval. Chvíli zůstal jsem u okna toho a nabyv poněkud sil, vlekl jsem se namáhavě k oknu protějšímu, kteréž šlo, jak jsem věděl, na náves. Dovlekl jsem se k němu snadněji než k oknu prvnímu a otevřel jsem je též. Rozhlednuv se po návsi, shledal jsem, že je úplně pustá. Světlo již k západu se klonícího měsíce ozařovalo zasněženou náves i chatrče kolkolem. Ve vesničce panoval úplný poklid; všechna světla v chatrčích byla shasnuta a jenom zář měsíce odrážela se od některých oken. Hrobové ticho rušeno bylo jen občas slabým zasvištěním větříku, jenž rozhoupav na chvíli posněžené haluze stromů, smekl s nich několik chomáčů sněhu a letěl pak dále vesnicí, až svištění jeho v dáli úplně zaniklo. Byla to jedna z oněch čarokrásných lunojasných nocí zimních, jež báječným leskem a nevylíčitelným kouzlem působí i na nejrozčilenější mysl lidskou konejšivě.

Dlouho stál jsem u otevřeného okna a zrak můj mimovolně bloudil od chatrčky k chatrče, až utkvěl na velkém dřevěném kříži, stojícím u lávky, která vedla přes potok. Kříž ten obrácen byl zpola k západu, zpola pak k oknu, kterýmž jsem se díval. Avšak sotva že na něm zrak můj utkvěl, zachvěl jsem se. V záři měsíce viděl jsem zcela zřetelně, že nevisí na kříži rozepnutá podoba Kristova z plechu, nýbrž skutečné tělo lidské v bílém rouchu . . . . V prvním okamžiku měl jsem za to, že je to klam smyslů, ale pohlednuv na kříž pozorněji, shledal jsem, že visí na něm přibité tělo dívky . . . Hlava ubohé byla skloněna k prsoum a dva pletence černých vlasů splývaly jí přes ramena skoro až po pás. Vzdor nedostatečnému osvětlení a dosti značné vzdálenosti poznal jsem v ukřižované dceru svého přítele . . . Nebylo pro mne již žádné pochybnosti, že spáchán zde skutek nejzběsilejší brutalnosti. Několik okamžiků díval jsem se bez pohnutí na kříž. Z počátku jsem soudil, že ubohá není ještě mrtva, že tělo její svíjí se křečovitě na kříži, ale hned po té se mi zdálo, že visí na kříži již nepohnuté, že jest mrtva. Krev v žilách mých se rozproudila a místo mrazivého chladu cítil jsem rychle přibývající horko. Skřehlé ruce mé nabyly v několika okamžicích opět vlády; cítil jsem, že následkem nenadálého rozčilení vrací se mi opět síla. Jako pomatenec vrávoral jsem od okna ku dveřím a odtud po schodech dolů. Z počátku šel jsem zvolna a nejistě, pak vždy rychleji a jistěji; octnuv se na dvoře, mohl jsem už skoro tak jistě dále jíti, jako kdy jindy. V domě i na dvoře, ba i na návsi nebylo ani živé duše. Vyraziv ze vrat, jež byly doposud dokořán otevřeny, chvátal jsem přímo ku kříži a v několika okamžicích octnul jsem se pod ním. Teprv nyní pozvedl jsem opět oči a pohledl na kříž. Spatřil jsem a poznal na něm skutečně přítelovu dcerušku . . .

Byla přibita na kříži velkými hřeby, a útlé tělo její zakrývalo obraz Kristův skoro úplně. Hlava její byla poněkud k prsoum a v pravo nachýlena, následkem čehož bylo těsně vedle její hlavy viděti tvář Kristovu. Zář měsíce padala skoro přímo na její i Kristovu tvář; avšak výraz obou tváří byl nestejný. V mužné, křiklavými barvami malované tváři Kristově jevil se poklid smrti, v bledé, něžné tváři dívčiny pak nevýslovné utrpení mučené. Víčka očí jejích byla pootevřena a oči, jak se zdálo, na mne upřeny.

Kříž, na kterémž bylo tělo ubohé dívky rozepnuto, nebyl posněžen, nýbrž pokryt nesčíslnými ledovými křišťálky, jež v záři měsíce jako množství drobných perliček se třpytily, a jenom tu a tam, kam byla při provedení brutalního skutku ukřižování ruka rozvášněného katana

sáhla, bylo místo temné. A uprostřed zvláštního tohoto jasu visela na kříži dívka v bílém svém nočním rouchu; z pod několika bílých sukének vyčnívaly útlé nožky její, z nichž jedna, bosá, přibita byla ku kříži, kdežto druhá v běloučké punčošce a atlasovém střevíčku visela nepřibita podle kříže. Část svrchního roucha byla utržena a až k hlavě ubohé povyhrnuta, odkud splývala dolů jak bílý závoj ....

Co dělo se v duši mé při pohledu na tuto nevinnou oběť lidské ukrutnosti, nelze vylíčiti. Dlouho díval jsem se na ukřižovanou upřeně a bez pohnutí. Zdálo se mi, že je již mrtva a proto stál jsem dlouho před křížem, aniž by mi bylo napadlo, že možno snad ubohé nějakým způsobem přispěti ku pomoci. Ve vesničce panoval doposud úplný poklid; jak se zdálo, bylo veškeré obyvatelstvo pohříženo v hluboký spánek. I původcové děsného skutku meškali dle všeho buď mimo osadu nebo již odpočívali na loži ....

Mimovolně poklekl jsem před křížem, jako bych se chtěl modliti, ale očí svých nemohl jsem s kříže ani na okamžik odvrátiti. Znenadání se mi zdálo, že prsa dívčina lehynce se zdvihají, jakoby ještě dýchala. Možná, že to byl klam smyslu; ale přece jsem zbystřil zrak. Zdálo se mi, že vidím, kterak jí od úst vane občas lehynká, takměř nepozorovatelná pára, neomylný to důkaz dýchání. Vyskočiv střelhbitě se země, obemknul jsem bez rozmýšlení dřevěný kříž a počal jsem se soukati do výše. Kříž byl vysoký, takže nohy ukřižované byly asi dva sáhy nad zemí. Avšak hned po prvním pokusu jsem seznal, že se mi nedostává zručnosti i sil k provedení svého úmyslu, vysoukati se na kříž. Svezl jsem se po kříži dolů a sklesl pod křížem. Myšlenka, že je dívka ještě živa, dodala mi však znovu zmužilosti. Počal jsem volati o pomoc; ale hlas můj byl sláb a nikdo se neozýval. Po několika trapných okamžicích opakoval jsem pokus svůj, vysoukati se na kříž, znovu. S napnutím veškerých zbývajících sil svých vysoukal jsem se až k nohoum ubohé oběti. Tvář má dotkla se studené bosé nožky dívčiny; leč v témže okamžiku opustily mne opět síly a takměř bez vlády svezl jsem se opět pod kříž. Po krátké chvíli vztýčil jsem se znovu a opakoval po třetí zoufalý svůj pokus. Opět jsem se vysoukal až k nohoum ukřižované; opět dotkla se má tvář studené bosé nožky, a již již jsem cítil, že síly mé zase ochabujou, an tu náhle pod mýma nohama vylomilo se kus zpukřelého kříže a jedna noha má nalezla aspoň nepatrné jakés opory v otvoru vylomeného dřeva. Jistější postavení, jakého jsem tím byl zaujal, dodalo mi zmužilosti a zbudilo ve mně naději v zdaření mého pokusu. Drže kříž oběma rukama obemknutý, snažil jsem se hlavou a zuby vyviklati hřeb, kterýmž byla bosá nožka dívčina ku kříži přibita. Staré, z části zpukřelé dřevo kříže usnadnilo mi poněkud obtížnou a namáhavou práci. Po delším namáhání jsem pozoroval, že se hřeb viklá a v několika okamžicích byl šťastně zuby vytažen ze dřeva, ale vězel ještě v noze. Drže hřeb zuby a opřev čelo o nožku, vytáhl jsem hřeb po delším úsilí i z nohy a abych měl výše opět opory, zasadil jsem jej zase do otvoru a vtlačil čelem co možná hluboko a pevně do kříže.

Částečný tento úspěch dodal mi zmužilosti ještě větší. Namáhavě vysoukal jsem se po kříži tak vysoko, že mohl jsem se jednou nohou opříti o novou oporu, kterou mi poskytoval vytažený a opětně do kříže vtlačený hřeb. Boje se, aby hřeb pod mojí nohou nepovolil, obemknul jsem levou rukou příční trám kříže a snaže se co možná držeti se více rukou tou než opírati se nohou o hřeb, počal jsem pravou rukou opatrně vyviklávati hřeb, kterýmž byla levá ručka dívčina ku kříži přibita. Tentokráte podařilo se mi to neobyčejně rychle. Vyviklav tento hřeb, ponechal jsem jej ještě v kříži, načež vstáhl jsem pravici k hřebu, jímž byla přibita druhá ruka dívčina. Zde bylo namáhání daleko obtížnější. Boje se, aby tělo dívčino nespadlo pak bez opory s kříže na zem, obemknul jsem kříž i tělo oběma rukama, takže prsa má spočívala na prsou dívčiných, a jako u hřebu prvního vyviklával jsem hlavou a zuby hřeb poslední. Trvalo to dlouho, než jsem spozoroval, že hřeb se viklá. Na to přitlačiv prsoma tělo ubohé dívky ku kříži, obemknul jsem nejdříve pravou rukou příční trám kříže a levou vytáhl jsem hřeb s ruky pravé, na to obemknuv levicí druhou část příčního trámu, vytáhl jsem pravou rukou hřeb poslední. Tělo dívčino bylo tudíž úplně volné a toliko prsoma mýma ku kříži přitlačené. Nahnuv nyní tělo své na zad, aby tělo dívčino skleslo na má prsa, soukal jsem se s břemenem svým s kříže a v několika okamžicích octnul jsem se s dívkou pod křížem.

Jak dlouho namáhavá tato práce má trvala, nemohu udati. Tenkráte zdálo se mi, že netrvala dlouho, ale později, když jsem uvážil všechny okolnosti, musil jsem vyznati, že namáhání mé musilo trvati dvě nebo tři hodiny. Po celou dobu, co pracoval jsem o vysvobození ubohé dívky, necítil jsem, že by mi ubývalo sil; ale octnuv se s dívkou, již jsem na prsou svých držel v pevném objetí pod křížem, sklesl jsem takřka úplně bez vlády na zem. Snažil jsem se vztýčiti se, ale nebylo možno; nohy mé byly úplně bez vlády, ruce skřehlé a z úst, z hlavy i z rukou řinula se krev a mrazem ihned stydla. Přede vším počal jsem zkoumati, zdali je dívka ještě živa. Ne bez namáhání vztáhl a položil jsem skřehlou ruku svou na dívčino čelo a tvář. Obé bylo studenější mé ruky; zdáloť se mi, jako bych se byl dotknul ledu. Sáhl jsem k srdci jejímu, ale nepozoroval jsem ani tlukotu nejnepatrnějšího. Nahnuv se k její tváři přiložil jsem vlastní tvář těsně k ústům jejím, ale dívka více nedýchala, nebo dýchala už jen tak slabě, že v zmatku a rozčilení svém nemohl jsem to pozorovati. Zachránění ubohé dívky bylo tudíž takořka nemožné; leč přes to vše nevzdával jsem se ještě naděje veškeré. Počal jsem opět volati o pomoc; avšak druhdy zvučný hlas svůj sám jsem nepoznal, sípalť jsem. Pustiv dívku z objetí a zanechav ji pod křížem chtěl jsem se dovléci aspoň k nejbližší, pouze padesát nebo šedesát kroků vzdálené chatrči, abych tam poprosil o pomoc, ale nedovlekl jsem se dále než několik kroků. S největším namáháním dovlekl jsem se zase nazpět až ku kříži, u něhož jsem byl dívku na několik okamžiků o samotě zanechal. Chtěl jsem jí křísiti sám, leč ruce mé byly už tak skřehlé, že nemohl jsem více než pojmouti tělo dívčino do náručí a dechem svým zahřívati ledovou její tvář. Bylo to namáhání zoufalce. Ještě nyní připomínám si s hrůzou děsné ony okamžiky. Duševní muka, která jsem v době té přestál, není možno vylíčiti. Tušil jsem, ba byl jsem skoro přesvědčen, že málomocné namáhání mé jest úplně marné, ale přece jsem v něm neustal. Cítil jsem, že dech můj

slábne a vědomí to hnalo mi krev k hlavě. Pozoroval jsem, že ještě jednou vrací se mi trochu síly. Opětoval jsem zoufalý svůj pokus poznovu. Tentokráte dotkly se rty mé ledových rtů dívčiných a poprvé v životě svém vtiskl jsem mimovolně políbení na dívčí rty . . . . Krev zavířila prudčeji v mých žilách; zdálo se mi, že vrací se mi opět síla a nevěda skoro ani, co a proč tak činím — počal jsem čílko i líce i rty dívčiny vášnivě líbati. . . . Náhle ustal jsem v líbání. Zdáloť se mi, jako bych cítil, že mne ovanul slaboučký dech dívčin . . . .

Zadíval jsem se upřeně v dívčinu tvář. Možná, že to byla skutečnost nebo pouze klam smyslů mých — pootevřená víčka očí jejích byla se otevřela úplně a pomalu zase se zavírala . . . . Bouřlivě přitiskl jsem skřehlé tělo dívčino ku svým prsoum a divoce, náruživě počal jsem dívku líbati v tvář . . . . Bylo to však poslední vzplanutí mých sil. V několika okamžicích cítil jsem všeobecnou ochablost. Ochaboval jsem v líbání, až jsem ustal; hlava má sklesla k prsoum a mrákoty počínaly zastírati mou duši. Zmocnila se mne trapná, zoufalá úzkost. V úzkosti té pozvedl jsem očí svých vzhůru a zrak můj utkvěl na kříži. Podoba Kristova shlížela ke mně, jak se mi zdálo, nevlídně; ale přes to vše odvážil jsem se v beznadějném stavu svém k prostředku poslednímu — počal jsem se modliti . . . . . Nemodlil jsem se slovy, nýbrž jen myšlenkami, ale modlil jsem se tak vřele, tak upřímně jako tehdáž, když co hoch kleče na studeném dláždění v chrámě prosil jsem boha, aby mi otce zachoval . . . . Modlitba má netrvala než několik okamžiků. Mrákotná mdloba zachmuřovala vždy rychleji mého ducha, až mne přemohla úplně. Pamatuju se ještě jen na to, že zdálo se mi, jako bych byl z dáli zaslechl zvláštní, víření bubnu podobný rachot. Zvuk ten byl vždy hlasitější a blížil se ke mně; ale chápavost má byla již tak nepatrná, že nemohl jsem ani rozeznati, zdali to skutečně víření bubnu čili nic. Znenadání rachot přestal a kolem mne panovalo opět hrobové ticho. Za nedlouho se mi zdálo, jako bych slyšel na blízku několik lidských hlasů. Později jsem cítil, že se mne někdo dotýká a že mne zvedá se země. Tím nabyl jsem opět na několik okamžiků aspoň poněkud vědomí. V slabém osvětlení právě zapadajícího měsíce spatřil jsem kolem sebe tlupu vojáků v šedých pláštích; dva z nich právě mne zvedali se země. Zasípal jsem něco, ale dle všeho nepronesl jsem než několik nesrozumitelných slov, poněvadž jsem hned na to zaslechl, že se mne několik hlasů táže na vysvětlení. Snažil jsem se pronésti ještě něco, ale nevím už, zdali zasípání mému někdo porozuměl . . . . Co se se mnou dále dělo, nemohu udati; bylť jsem pozbyl vědomí úplně . . . . .

Když jsem opět přišel k sobě, nalézal jsem se v bídné chatrči na prostičkém loži. Byltě jsem nebezpečně onemocněl a jak mi později sděleno bylo, skoro po dva týdny jsem o sobě nevěděl. Pozdravoval jsem se pomalu a teprv když jsem mohl lože opustiti, optal jsem se lidí, kteří mne ošetřovali, kde se nalézám, jak jsem tam přišel a co se vůbec se mnou po celou tu dobu, co jsem byl churav, dělo. Zpočátku odpovídáno na mé otázky vyhýbavě; později jsem se dozvěděl, že vojenský lékař, kterýž mne občas navštěvoval, přísně rozkázal, aby se mi pranic podobného nesdělovalo. Později, když už jsem se byl tak dalece pozdravil, že jsem mohl v jizbě denně aspoň několik hodin přecházeti, byl jsem v povoze dopraven do větší nemocnice a teprv zde jsem se dozvěděl, že nalézám se v Tarnově.

(Pokračování.)

ILDIGO.

Stepí širou v strážných ohňů moři
tábor Hunů na obzoru hoří.
Kotouč dýmu k oblakům až chlumu
nad ležením chví se, plným šumu.
Kolem ohňů muži pleskolebí
s tučným nosem pitvorně se šklebí,
v kruhu kopí, zabodaných v zemi,
bosou nohou křepčí s pochodněmi,
hemžíce se v jiskrnatém dešti, —
kotel duní, píšťalka jim vřeští.
Divoký ples, radovánky, hody;
Attila se vrátil ze výpravy,
světoborce, vítěz nad národy,
v paláci svou svatební noc slaví.
Na koberci drahém pestrým květem,
ověšená drahokamy v loži,
mrtvá dívka se zsinalým retem
na soboli odpočívá koži.
Šňůrky perel pláten na úbělu,
vláken zlato na ruce a šíji,
v těsných sponách k nahému se tělu
tulí, bílá ramena ovíjí.
Vlas nad uhel černý v čílka lemu
s bledostí se tváře potýká,
na zad sepjat vínkem diademu
dolů sčeřen tělo obmyká;
poupě ňader ku rozkoši budí,
smrti šíp však v ladné vězí hrudi.
Kejklířů, šamanů čestná stráže
půlkruhem se v řadu pojí těsnou,
oka pokynem kdy král jim káže,
píseň začínají dlouhou, děsnou —.

Opodál kruh tvoří otrokyně,
Attila v něm rozhlédá se líně,
v pozadí pak v slunci šperků, záři
chanové a vůdci, pohlaváři.
Kynul král; jak v bouři moře příval
s makar dutých, lastur, rohů řevy
bubnů vřesk tu v jeden hukot splýval —
k tanci řadí na povel se děvy,
ze všech krajů divukrásné ženy,
kol se trůnu v svitu smolnic chvějí,
po pás zlatý zpola obnaženy
divokým se tancem probáuějí.
Tenké roucho vlá od boků, pásu
v ohni perel, třepetá se v jasu,
v mlhy řasách nad kolena visí,
vábných lýtek nastiňuje rysy.
Vlasů proud se šíji na bělostnou
v opojivém tulí znavení,
hned ji halí, hned se vnadou skvostnou
pyšní v jemném ňáder zvlnění.
Zlatem tkaný závoj, k obličeji
plných tvarů chudou záclonu,
k bokům, ňadrům těsně přivíjejí
rozmařile v něžném úklonu,
při tom patou zakrouhlenou jemné
sotva dotknou koberce se, země,
stínů letem v podobách se mění,
oddělují, sráží do skupení.
Však již opět vlnu bujné vřavy
oka pokynem král mocně staví:
„Mrtvou paní oplakává harém
eunuch bídný, strážce u jich dveří,

otrokyně nad královny zmarem
zlato rvou si v smutku ze kadeří.
Truchlí síň, kde v mramorové lázni
vlny hravé bělostné to tělo
tajuplnou objímaly bázní,
a mé srdce pohledem se chvělo,
tětiva jak při výstřelu z luku
mocí její, při slov jejích zvuku,
až krev v žilách utuhlá a stydlá
proudila zas blahem toho zřídla.
Attila však, pod jehožto nohou
celá zem se chvěje pod oblohou,
trůny, žezla kácejí se v střepy
šípy jeho, železem a cepy,
uhradí dnes ženy této ztrátu,
děvu krásnou vezme za odplatu.
Ildigo, dnes nevinny tvé pěny,
rubín retů vášní nezkalený,
číš jak prvá po době již drahné
plným douškem k ústům se mi nahne.
K dnešní chvíli, osení jak k žatbě,
k hodům víno choval jsem tě v skrytu,
šperk nejlepší nevěsta jak k svatbě,
píseň v strunách pěvec na varytu.
K dnešní noci, oltář jako clonou
ztajena mi vnada tvoje pružná,
kniha požitků mi uzavřena sponou
vůni ňader opojná a různá . . . .
Dosud tiše v zlatých vlnkách studu
trávila jsi trpkost zajetí,
Ildigo, dnes celovat tě budu,
na prsou mých zplaneš v objetí."

Výskot v řadách, děvu na smrt bledou
k trůnu krále otroci již vedou.
Hrdá postať s velebou se snoubí,
oko plá prut korálů jak v hloubi.
Na půl řasa blýskot temní zoru,
rtoma škubá, v čele rudne tepna,
tak se v pádu strůmek chvěje v boru,
palma štíhlá, bouř kdy víří stepná. —

Znova zvuky pekelné se rojí
sto jak šelem v rozzuřeném boji,
zvoní lebky zlatem ovroubené
z hlav nepřátel k číším vyhloubené,
kde duch prvé myšlenek kul meče,
nyní vína mok se perlí, teče
v hrdla bezedná; až lysé hlavy
k spánku víčka mrákotnému znaví. —
Pustá síň, jak trupy na bojišti
leží těla, krev se z číší prýští. —
Bleskem kmitla smrtící se dýka,
postaven kde trůn byl panovníka,
roste stín, až tvář se jeví celá.
Ildigo jak pomsta zkamenělá. —
Třikrát dýka pod čepel se vryla,
třikrát hruď se krví potřísnila,
první ranou pomstila svou máti,
druhá patří sester, otce vrahu,
třetí ranou mzdu za vlast svou platí,
od Rýnu co zpustošena k Váhu.

Mrtev král; noc bouřlivá a čirá,
prchá Ildigo a dýku v ruce svírá. —

Karel Kučera.

Ze života ve velké nemocnici.

III.

Síně prostranné, jasné, v každé z nich řada postelí, u každé postele láhvička s lékem, skříně s lučebninami, skříň s drobnohledem, elektrické přístroje, na některém stole barrikáda z pečlivě spořádaného, vzorně vyleštěného náčiní cínového — jsme v oddělení pro nemoci vnitřní. Jest po obědě — doba siesty. Nemocní dílem spějí, dílem čtou. Zdá se vám, že jste v nějaké čítárně. Komu dovoleno čísti a kdo má knihu nějakou, čte dozajista. Na výbor se mnoho nehledí. Tam v koutě choulí se starý muž pod svou přikrývkou. Rudý jeho nos jasně svědčí, jakým problémům život svůj byl věnoval — teď má převleklý plicní neduh, a snad také chorobu ledvin. Než prozatím nedostavily se ještě nejtrpčí chvíle a rudonosý náš pacient může si volně krátiti čas knihou. Čte libretto k Traviatě. V jiné síni slabikuje šedesátiletá stařenka „Společenský zpěvník". Jinde čte devítileté děvčátko „Prodávače duší, čili spanilou kajícnici" a opět jinde spatřujete ženštinu pochybné poněkud pověsti pohříženou v lektyru Rufferových „devíti stupňů k spasení". A všichni jsou s knihou svojí spokojeni, zejmena ctitel lihovin s Traviatou: dává se každý okamžik nad libretem do hlučného smíchu. V mužské jedné síni odbývá se pravá beseda. Několik mužů v plátěné pruhované chaláty oblečených sedí kolem postele, na níž mladý muž intelligentnějšího vzezření předčítá nahlas noviny. Však nemysliž nikdo, že by se byly vysoké vlny politické až i za posvátné zdi nemocnice přikolébaly. Čemu tito mužové tak pozorně naslouchají, slyšeli nejméně již desetkrát; neboť mladík předčítá číslo novin devatenáct dní staré. Ale čím se mají baviti? Mluvili bez přestávky od svítání. Probrali kriticky léky, jichž se jim k užívání dostalo, polévku, kterou jedli, všecky sesonní události a okolnosti až do dna a mysl jejich vyprahla již, čekajíc na novinku nějakou, jako vyschlá půda v červenci na déšť. Však již se dočkali.

Na chodbě nastal hlomoz, dvéře se hlučně otevírají — shromáždění nemocných se odmlčelo. Blíží se vážný pro ně okamžik: přinášejí „cuvax". Oči všech spočívají upjatě na posteli, do níž kladou nově přibylého; všichni dychtí zvěděti jeho jméno, kteréž se brzy zaskví na černé tabulce, nad hlavou každého visící. Je-li přítomen lékař, bývá ovšem zvědavost brzy ukojena: týž vyšetří nemoc nově přibylého a napíše hned také „hlavu". Nové jmeno letí pak od úst k ústům. Na nejbližších sousedech spočívá pak úloha, rozpřísti hovor s přírůstkem; podaří-li se to, je zaručena zábava až do noci. Na „škole" rozpřádá se hovor snadno. Sem přicházejí totiž všichni z jiných oddělení, kde byli pozorováni; třeba tedy jen otázati se nemocného, přichází-li z „třicítky" nebo z „padesátky", as jako se ptávají sousedé na železnici, jedeš-li z Berlína nebo z Drážďan. V jiných světnicích ptávají se ovšem především, co ti schází. Slovo pojí se ke slovu a již jsou v oblíbeném posuzování lékařů. Jeden myslí, že mu „netrefili na náturu", druhý doufá, že jej lék jeho jistě pozdraví. Ten říká, že má „zkaženou" krev. Onen revoltuje proti studeným náčinkům. Debatty podobné končívají mnohdy hádkou a nadávkami. V tom otvírají se dvéře: vchází několik lékařů k návštěvě. Ve světnici ticho, jak by ufal.

Kdož by se divil, že rozpřádá se v nemocnici často hovor o věcech nejmalichernějších! Vždyť jsem četl

v zápiskách jistých cestovatelů k severní točně, že pod večer, když jim došla nit zábavy, pravidelně rozmlouvali o vlastnostech svých psů.

Než zase se otevřely dvéře. Vcházejí titéž dva sluhové, kteří byli nově přibylého prinesli. Přicházejí opět s nositky — však tenkrát mají tyto tvar zvláštní — tvar rakve. Nevšimli jsme si z počátku, že na jedné posteli leží zahalena v bílé prostěradlo mrtvola. Pro tuto přicházejí nyní oba mužové, aby ji odnesli do umrlčí komory. Ticho zavládlo ve světnici. Po odchodu začíná opět hovor; což divu, že jest předmětem jeho zesnulý soudruh.

„To byl devátý, co tu jsem,“ prohodil jeden z nemocných, „a já tu jsem padesát šest dnů!“

„Kdo by si to byl pomyslil!“ odpovídají ve sboru ostatní. A právem! Kdo by si byl pomyslil, že člověk, jenž před čtyřmi hodinami ještě chodil oblečen po síni, již nyní bude na prkně. Pravda, neposkytoval obraz plné, kvetoucí síly, ale smrti tak náhlé nebyl by se přece nikdo nadál. Muž tento trpěl již po dlouhou dobu organickou vadou srdce. Ztráviv za tou příčinou nějaký čas v nemocnici, usmyslil si náhle, že odejde. Říkával, že mu vnitřní hlas praví, že umře, ale ze špitálu že nechce být pochován. Marně domlouval mu lékař, že nepokojný tlukot srdce hrozí nebezpečím, že je počasí na prosto nepříznivé k odchodu: ubožák oblekl se a nejistým krokem dotloukl se do kanceláře, aby zařídil vše k propuštění potřebné. Avšak jedva vkročil, již klesl do pohovky a ztratil vědomí. Ačkoli byl okamžitě na nositkách dopraven do svého oddělení, neprobudil se již více k životu. Přikvapivši lékař na rychlo se namáhal, aby v něm život, snad jen dřímající, povzbudil. Vlil mu do zsinalých rtů lžičku vonné silice, dal uvařit na rychlo vodu, a smísiv s ní cognac a pižmo, vpravil mu smíšeninu tuto do úst, kázal ho třiti po těle, ba užil též elektrického přístroje, aby podráždil plíce a srdce k pohybu — vše nadarmo! Choré to srdce, ustavši v pohybu svém, nedá se již více k práci přiměti. Život shasl nadobro. Truchlivému případu takovému říká se ochrnutí srdce. Bohužel není případ ten neobyčejným. Jako Damoklův meč visí nebezpečí to nad hlavou každého, kdo postižen jsa chorobou srdce, nežije tak, jak toho ústrojí churavé vyžaduje. V rozhodném okamžiku ustává pak jako bleskem stiženo srdce v tlukotu — mžikem sřítí se budova života.

Zdlouhavě plyne rozhovor síní, z níž byli právě zesnulého odnesli. Osud muže tohoto je druhým deskou v hieroglyfech psanou, před níž se noří v zamyšlení i nejhovornější.

Avšak obraťme se k obrazu jasnějšímu.

Je noc. Ulice města osiřely. Jen tu a tam duní ještě kroky některého pozdního poutníka. Jest asi půl třetí z rána.

U vrat nemocnice zarachotil kočár a muž jakýsi vyskočiv z něho, žádá za přístup.

„Co se stalo?“ — „Náhlé neštěstí.“

Rozmrzele skřípá brána, a mžikem vynášejí dva ospalí sluhové z drožky muže, jak se zdá, velmi churavého. Bez vlády spočívá v jejich rukou, hlavu maje na zad obrácenou a ruce i nohy svislé. Snad již sotva žije; spěchají s ním do některého oddělení vnitřního; mezi tím vypravuje muž druhý, který byl s ním přišel — bratr nešťastníkův — tragickou událost. Chorý zanášel prý se od několika dní pochmurnými myšlenkami. Ztrativ značnou část svého jmění, lál prý světu a počínal si velmi rozervaně. Konečně ho našli bez vlády u stolu, na němž stála vyprázdněná sklenice. Nelze pochybovati, že se otrávil. Nezbylo prý než dopraviti ubohého rychle do nemocnice.

Jsme zase svědky křísení. Zburcovali lékaře v oddělení dotyčném ustanoveného. Tento namáhá se opět, aby muže napohled bezživého k životu připravil. Nabral především stříkačku plnou davidla. Otvor malé té stříkačky ústí do provrtané jemné jehly. Tento přístroj vbodá lékař do kůže otráveného a vstřikuje do ústrojí samého lék, takto rychleji a pohodlněji působící. Již po několika minutách objevuje se účinek: nemocný otevřel oči. Nyní trou ho ještě studenými náčinky, dávají mu silně páchnoucí tekutinu co dráždidlo k nosu a za malou chvíli nasvědčuje odměřený dech a pravidelný, mohutný tlukot srdce, že je nemocný vyrván z nebezpečí. Však marně namáhají se, aby spavost jeho přemohli; jen ob čas vyráží nesouvislé zvuky a spí s plnou chutí dále. Ale nebezpečí patrně pominulo; netřeba se tedy již namáhati. Zanechali otráveného v náručí klidného spánku. Z rána, když se již značně rozbřesklo, otvírá pojednou otrávený samovolně oči. „Kde to jsem?“ táže se těžkým jazykem.

„Ve špitále,“ zní odpověď.

„Mne bolí hlava,“ zabručel a již spí zase. Po některé chvíli odbývá se ranní lékařská návštěva; probouzejí spícího násilně. Podařilo se konečně. „Jak je vám?“ „Špatně.“ „Co jste dělal včera večer?“ — Nemocný mlčí dlouho tvrdošíjně. Než konečně musí s pravdou ven. Vypravuje, zajikaje se často, že včera v úmyslu sebevražedném hodil dvě škatulky sirek do sklenice silné kořalky a po nějaké chvíli že líbovinu jedním douškem vypil. Lékaři u návštěvy smějí se. Jakž jinak! Podobnou „smrtí umírá“ denně více lidí. Ona sklenice kořalky postačila totiž k důkladné opici, ale nikoli k otrávení a sirky v ní zůstaly prostě sirkami.

Nastínil jsem tuto tragický i komický výjev z oddělení pro vnitřní nemoci. Ovšem bývají takové krajnosti v obojím směru, jaké se v obou případech objevují, dosti řídké, jako všude jinde. Zpomínám bezděky na výrok jistého anglického spisovatele: „Život jest velikou hromadou malých věcí.“ Často míjí neděle i měsíce, aniž by se v oddělení tomto cos podobného přihodilo. U tisíců nemocných bývá průběh choroby zcela pravidelný — možno-li slova tohoto užiti při stavu, který je sám o sobě již výminečným, nepravidelným. Mnoha stům předpověděti lze na jisto život, mnoha stům jistou smrť.

Oddělení pro nemoci vnitřní jsou, ať tak dím, kosmopolitickými, kdežto v oddělení ranhojičském zastoupeny jsou většinou jednotlivé určité stavy a to takové, jichž zaměstnání s sebou větší nebezpečí úrazu přináší, jako strojníci a podobné. U nemoci vnitřních rozhodují momenty povšechně platné, všem vrstvám téměř společné. Důležitým momentem je tu na příklad sama krajina. Obyvatel bahnitých krajů, okolí velikých řek bývá pravidelně náchylen k střídavé zimnici; sousedství hnijících látek spůsobuje náchylnost k hlavničce. Horal naproti tomu bývá častěji stižen některými neduhy plic, zvláště dušností a pod. Vedle těchto vlivů rozhodují dále u nemocí vnitřních i spůsob života, potrava, nápoj, obydlí, slovem živly povšechné, při všech třídách společnosti stejně

působící. Naproti tomu souvisí právě nejčastější případy v oboru ranhojičském, jakými jsou rány a poranění vůbec, těsně s odborným zaměstnáním jednotlivcovým. Proto nacházíme v oddělení ranhojičském společnost více sourodou, ve vnitřním pak oddělení směsici tak velice pestrou. —

Než bylo by málo galantním zabývati se různými, na mnoze snad neplodnými reflexemi a zapomínati při tom, že o krásném pohlaví neučiněno posud ani zmínky — a krásné pohlaví přece tak rádo stůně! Našly-li řádky moje byť toliko jedinou čtenářku, chci býti vůči této jediné úslužným, a proto kladu zde ještě následující řádky:

Představte si laskavě sál se šestnácti nemocnými ženského pohlaví, z nichž patnáct se právě nalézá u velikém rozčilení. Šestnáctá, slušné as pětadvacetileté děvče, je příčinou rozčilení tohoto. Počíná si v skutku podivuhodně. Chvíli leží nepohnutě, oči majíc v sloup obrácené; však náhle se vymršťuje, lomí rukama, v obličeji jejím střídají se nejrůznější posuňky, brzy rve si jako v zoufalství vlasy, brzy zase vede si až rozpustile — teď chce vyskočiti z postele — výkřik poděšení rozlehl se celým sálem. Sousedky na postelích po obou stranách utíkají ve strachu; ale podivná osůbka ukládá se již opět beze slova do postele.

Všeobecně žádá se, aby zavolán byl lékař. Došli pro něho. Avšak již bez přispění lékaře musí ostré pozorování ženštiny této vzbuditi nedůvěru. Díváte-li se na ni, stupňuje se na oko prudkost záchvatu ustavičně, ale v nejprudším rozčilení pozorujete, že po vás mrskla ženština ta kradmým pohledem, a pohled tento opakuje se častěji. Je záchvat ten opravdovým?

Přichází lékař. Řeší otázku tu velmi drsně. Došed přímo k posteli, praví nemocné přísným hlasem, nebude-li pokojnou, že ji dá odvésti někam do osamotnělé tmavé komory. Tajemství rozluštěno — ženština ta je hysterickou. Avšak není ještě s dostatek vycvičenou. Při slovech lékařových utichla rázem a pouze prsty ukazuje, že ztratila řeč.

„Vy nemůžete tedy mluvit?“ praví k ní lékař.

Odpovídá posuňkem, že nemůže.

„Chcete něco k snídani?“ Posuněk, že chce. „A co?“ Zase posuněk, že nemůže mluvit. „Snad kávu?“ Nadšené přisvědčení. „Dobrá, dostanete ji, ale musíte říci srozumitelně: „Chci kávu.“ — Ženština činí, jakoby se namáhala; ale pak dává na srozuměnou, že to nemůže vyslovit.

„Nedostanete tedy ničeho.“ A klidně odchází lékař od postele.

Zase namáhání a po chvíli zní to tiše z úst nemocné: „Chci kávu.“ Pravil jsem, že je ženština ta hysterickou. Stůj tu malé vysvětlení. Nemoc hysterie je soubor různých malých i větších chorob, ovšem co do jednotlivostí od sebe se lišících, avšak co do podstaty sobě podobných; všechny mají za základ pohromenou soustavu čivní a při všech je větší dráždivost kardinalní podmínkou. Také život duševní bývá u hysterických ženštin chorobně vzrušen a zejmena k přehánění nakloněn. Poněvadž se velmi často okolností podobných uchopili podvodníci, stalo se, že na účet hysterie připadá veliký zástup divotvorných panen, náměsíčnic a podobných stvoření — k využitkování hlouposti jiných lidí sloužících. Dosti prozatím. Hysterie sama je příliš zajímava, než aby se mohla jen suše odbýti — ponechávám si ji na dobu jinou. Uvedené pak slouží co vzácnější úkaz ze života v oddělení pro nemoci vnitřní, jejž jsem tuto ovšem nevyčerpal, nýbrž pouze třemi příklady co možná stručně naznačil.

Flanderský pes.

Povídka od *Ouidy*.

(Dokončení.)

Byla chumelice, ostrý vítr fičel od severu; byl krutý jako smrt na té planině. Trvalo dlouho, než přešli známou cestu, a na zvonici odbíjela hodina čtvrtá, když blížili se k vesnici. Náhle se Petrarš zastavil a ucítiv něco ve sněhu dal se do hrabání a vytí, a za chvíli vytáhl zubama malou tobolku z hnědé kůže. Ve tmě zvedl ji k Nellovi.

Tam, kde právě byli, stála boží muka, a pod křížem kmitala se lampička. Chlapec obrátil tobolku k světlu; bylo na ní jmeno Baasa Cogeza a v ní bankovky v ceně šesti tisíc franků.

Tento poklad vyburcoval chlapce poněkud z otrnulosti. Vložil tobolku za ňadra, pohladil Petrarše a šel dál. Pes pohleděl mu do tváře.

Nello dal se přímo k mlýnu a přišed ku dveřím, zaklepal. Mlynářka otevřela plačky; malá Luisa tiskla se k ní.

„Jsi ty to, ubohý hochu?“ tázala se vlídně, utírajíc slzy. „Jen jdi, ať tě Baas nevidí. Těžce to na nás dnes večer dopadlo. On odešel hledat peníze, které při jízdě domů ztratil a v tom sněhu jich nenajde; a pomoz bůh, přivede nás to na mizinu. Je to boží soud za to, čím jsme se proti tobě prohřešili.“

Nello vložil jí tobolku do ruky a ukázal Petraršovi do domu.

„Petrarš ty peníze našel,“ řekl s chvatem. „Povězte to Baasu Cogezovi: myslím, že neodepře psovi přístřešek a potravu v jeho stáří. Držte ho, aby za mnou nevyběhl a prosím vás, buďte k němu dobří.“ A než žena i pes věděli, co chce učinit, shýbnul se a políbil Petrarše; potom přirazil za sebou dvéře a zmizel v šeru přicházející noci.

Žena i dítě stály oněmělé radostí a strachem; Petrarš sápal se v prudkosti tísně své nadarmo k dubovým dveřím železem okovaným, a ony bály se ho i neodvážily se otevřít dvéře a pustit ho ven. Pokoušely se všemožně, aby ho utišily; přinesly mu koláče i maso; vnadily ho nejlepším, co měly; lákaly ho k teplému krbu, ale vše nadarmo. Petrarš nedal se potěšiti a nehnul se od zavřených dveří.

Bylo šest hodin večer, když se protějšími dveřmi objevil mlynář před svou ženou; byl zničen. „Je to na

věky ztraceno," řekl s tváří bílou jako stěna a s chvějícím se hlasem. „Prohledali jsme všechno svítilnami — je to pryč, — věno dcerky a všechno."

Žena podala mu peníze a vyprávěla, jak k nim přišla. Hřmotný muž sklesl, třesa se jako osyka na židli a studem, ba zděšením pokryl tvář svou rukama.

„Byl jsem ukrutným k tomu chlapci," zašeptal konečně. „Nezasloužil jsem dobrého z jeho rukou."

Malá Luisa dodavši si odvahy přitulila se k otci a přivinula kadeřavou hlavičku k jeho prsoum.

„Smí sem Nello chodit, otče?" šeptala. „Víte, že přijde již zejtra jako chodíval?"

Mlynář stisknul ji v náručí; jeho tvrdá opálená tvář byla velmi bledá, a jeho rty se chvěly. „O jistě přijde, přijde," odpověděl dítěti. „Bude u nás přes vánoce a kdykoliv bude jen chtít. Hřešil jsem ve své lakotě a bůh trestal mne mírně. Bůh-li pomůže, napravím všechno, nahradím všechno."

Luisa pocelovala ho vděčností a radostí, a sklouznuvši s jeho kolen běžela tam, kde stál pes u dveří.

„A smím Petrarše vyčastovat?" zvolala radostí celá bez sebe.

Otec pokynul vážně hlavou. „Aj tak, dej mu to nejlepší;" byltě nový muž dojat a obrácen do samých hlubin srdce.

Byl štědrý večer a mlýn byl plný dubových polen a rašeliny, smetany a medu, masa a chleba; trámy ověšeny barvínkem, a kříž a hodiny s kukačkou hleděly dolů ze zeleni. Byly tu také malé papírové svítilny, pro Luisu rozmanité hračky a cukrovinky v malovaném papíře. Světla a tepla bylo všude dost, a dítě bylo by skorem učinilo z psa čestného hosta. Ale Petrarš nechtěl ani ulehnout, aniž ohřát se a rozveselit. Byl hladov a vymrzlý, ale bez Nella nezachtělo se mu ani pohodlí ani potravy. Byl obrněn proti všem pokušením a číhal u dveří na příležitost, jak by se dostal ven.

„Touží po chlapci," řekl Baas Cogez. „Dobrý pes, dobrý pes. Zajdu tam hned, jak se rozední." Nevěděl nikdo kromě Petrarše, že Nello chaloupku již opustil a nikdo kromě Petrarše nehádal, že ho tam zanechal, aby snášel hlad a bídu sám.

V kuchyni bylo velmi teplo. Velká polena praskala a plápolala v krbu; sousedé zastavovali se na sklenku vína a kousek husy. Luisa rozveselena jistotou, že uvidí zejtra svého soudruha při hře, skákala a zpívala, a házela hlavou na zpět své žluté vlasy. Baas Cogez usmíval se na ni v plnosti srdce svého zarosenýma očima a mluvil o způsobu, jak si zase spřátelí jejího milého soudruha; matka seděla s klidnou spokojenou tváří u kolovrátku, kukačka na hodinách kukala veselé hodiny. Za všeho toho byl Petrarš vyzýván tisíci slov, aby se k nim přidružil, ale pes nechtěl. Nebylo proň ani pokoje ani hojnosti tam, kde Nella nebylo.

Když byla dána večeře na stůl a hlasy se rozzvučely nejhlučněji a nejveseleji, a Ježíšek přinesl Luise dary nejvybranější, vyklouzl Petrarš číhající neustále, ze dveří otevřených novým příchozím a tak rychle, jak tomu jen staré umdlené nohy dopouštěly, ubíhal přes sníh do kruté černé noci. Měl jen jedinou myšlenku: stopovati Nella. Přítel lidský býval by zůstal při milé večeři v příjemném teple a nebyl by odolal lákavému spánku; ale to nebylo přátelství Petraršovo. Vzpomínal si dávno zašlé doby, když ho stařec a dítě nalezli na smrt nemocného v příkopě vedle silnice.

Večer napadalo nového sněhu, byla skorem desátá; stopa hochova byla málem zasněžena. Stálo to Petrarše dlouhé a perné práce, než našel jeho čich směr, kudy se bráti měl.

Když ho konečně nalezl, ztratil ho opět brzo, ztratil zas a našel zas stokrát i vícekrát.

Noc byla tuze divoká. Svítilny pod kříži podél cesty pohasly; cesty byly jedinými lomy sněhu a ledu; neproniknutelná tma zakrývala každou stopu obydlí; venku nebylo živé duše. Dobytek byl v chlévech a lidé radovali se i hodovali v chalupách. V kruté mrazivé noci byl Petrarš samojediný, starý, hladový, bolestí uchvácený, ale silná trpělivost velké lásky udržovala ho v hledání.

Stopa Nellova, jakkoliv těžko nalézti ji bylo ve tmě a pod čerstvým sněhem, vedla po obyčejné cestě do Antwerp. Bylo po půlnoci, když se Petrarš po ní dostal přes pokraj města do nízkých klikatých šerých ulic. V městě bylo tma. Tu a tam zakmitlo se rudé světlo lištnami okenic a tu a tam bylo viděti tlupu jdoucí s lucernami domů a prozpěvující pijáckou píseň. Ulice byly celé bílé ledem, a vysoké zdi a střechy odrážely se od nich černě. Bylo sotva slyšet jiného zvuku, kromě bouření větru po ulicích, drnčení tabulek a skřípání železa v svítilnách.

Tak mnoho lidí bylo šlapalo sněhem, tak mnohé stezky křižily se, že bylo psu velmi těžko udržet se na té, kterou sledoval. Avšak on udržel se na ní, ačkoliv mu zima pronikala do samých kostí, a hlad mu hlodal v těle jako zub krysy. Udržel se na cestě své a ubohý vychrtlý, třesoucí se, klesající tvor v mrazivé tmě, tvor, jehož nikdo nepolitoval — s trpělivou vytrvalostí sledoval drahé mu kroky do samého srdce města a k samým stupňům hlavního chrámu.

„Odešel k věcem, které miluje," pomyslil si Petrarš; nemohl tomu rozumět, ale měl žal z té vášně pro umění, která mu byla tak nepochopitelná a přece tak posvátná.

Dvéře chrámové zůstaly po půlnoční otevřeny: některý z kostelníků snad příliš dychtiv dostati se domů, neb příliš ospalý, než aby poznal, zdali se klíče dobře otočily, nechal jedny dvéře nezamčeny. Touto náhodou stalo se, že kroky, které Petrarš hledal, dostaly se do stavení, zanechávající na dláždění bílé sněhové stopy. Touto umrzlou bílou nitkou byl Petrarš veden mrtvým tichem nesmírné klenby přímo k podkruchtí a tam nataženého na kamenech našel Nella. Připlazil se bez hluku a dotkl se chlapcovy tváře. „Mohl jsi jen myslit, že budu nevěren a zapomenu tě, — já — pes?" pravilo věrné přitulení se.

Chlapec se vzchopil se slabým výkřikem a objal psa. „Lehněme a umřeme pospolu," zašeptal. Lidé nás nepotřebují a my jsme opuštěni docela."

Na odpověď přilezl Petrarš ještě blíže k němu a položil hlavu na chlapcova prsa. Velké slzy stály mu v hnědých smutných očích: ne pro něj sama, neb on sám byl šťasten. Leželi tak pospolu v pronikavém mrazu. Vítr, jenž vál přes flémské hráze ze severního moře, byl jako vlny ledové, kteréž mrazily vše živoucí, čeho se dotkly. A uvnitř chrámového klenutí, v kterém se nalézali, bylo ještě zimněji než venku na sněhem pokrytých pláních. Tu a tam kmitnul se netopýr v stínech,

tu a tam zaplápolalo světélko na řadách tesaných soch. Leželi pospolu pod Rubensem docela tiši, ano uspáváni v snivou dřímotu omamující zimou. Snili pospolu o těch krásných dnech, když honili se po kvetoucí trávě na letní louce a sedávali hluboko v rákosí, sledujíce zrakem lodi, jak pluly sluncem k moři.

Je nerozdělil nikdy hněv; mezi ně nevkradl se nikdy mrak; drsnost ani s jedné ani s druhé strany, ani nevěrnost nezašeřila jich dokonalou lásku a důvěru.

Po celý svůj krátký život činili svou povinnost, jak se před ně dostavila, a byli šťastni v pouhém vědomí žití a nezáviděli ničeho ani člověku ani zvířeti a byli docela spokojeni, protože docela nevinni. A v mdlobě hladu a mrznoucí krve, která proudila se slabě, zvolna jejich žilami, snili o dnech, které prožili pospolu, jak leželi tu v dlouhých hodinách noci vánoční.

Pojednou zaproudila temnotou bílá záře do prostorného chrámu; měsíc, stojící ve výši, pronikl oblaky a sníh přestal padat; světlo, odražené od sněhu venku, bylo jasné jako světlo úsvitu. Dopadalo obloukovitými okny z plna na dva obrazy nahoře, s nichž byl chlapec po svém vstoupení shrnul záclonu. Pozdvižení a Sejmutí s kříže byly na okamžik viditelny jako za dne.

Nello zavrávoral na nohy a rozepjal proti nim náruči; slzy prudkého nadšení leskly se na jeho bledé tváři.

„Viděl jsem je konečně!“ zvolal hlasitě. „O bože, to dostačí!“

Nohy se pod ním zachvěly, i klesl na kolena stále pohlížeje na velebnost, již zbožňoval. Na několik okamžiků ozařovalo světlo božské vidění, které mu bylo tak dlouho odpíráno, ozařovalo je světle, jasně, líbezně a mocně, jakoby se proudilo z trůnu nebes.

Pak náhle přešlo, a temnota pokryla zase tvář Kristovu. Páže hochovy ovinuly se těsně kolem těla psova.

„Uvidíme j e h o tvář — tam,“ zašeptal, „a on, myslím, nerozdělí nás; on bude mít slitování.“

Z rána nalezli je oba lidé Antwerpští pod kruchtou. Byli oba mrtvi: zimou noční umrzlo žití mladé i staré. Když se rozbřesklo světlo božíhodové a kněži přišli do chrámu, nalezli je na kamenech vedle sebe. Nad nimi byla záclona stažena s velkých vidění Rubensových a čerstvé paprsky vycházejícího slunce dotýkaly se trním korunované hlavy boží.

Později za dne přišel starý muž s hrdou tváří a plakal, jako ženy pláčou. „Byl jsem krutý k tomu hochovi,“ šeptal, „a nyní bych to chtěl napravit polovicí svého života a on byl by mi synem.“ Přišel také malíř, jenž měl slávu ve světě a byl štědrý rukou i duchem.

„Hledám někoho, kdo měl tu cenu včera dostat,“ pravil k lidem. „Jest to chlapec nadaný. Starý láterník sedící za večera na poraženém stromu — to byl celý jeho předmět. Ale bylo v tom velikosti pro budoucnost. Chtěl bych ho najít a vzít ho k sobě a učit ho umění.“

A malé dítě s kadeřavou pěknou hlavou, hořce vzlykajíc a vinouc se k domovnici svého otce, volalo hlasitě: „O Nello, pojď! Máme již pro tebe všechno, všechno připraveno. Ruce Ježíškovy jsou plny darů a starý dudák bude nám hrát, a matka povídá, že budeš u nás po celé vánoce a budeš s námi všemi u krbu pálit ořechy. Ba, že budeš u nás i o tři krále! A Petraš bude tak šťasten. O Nello, vstaň a pojď s námi!“

Ale mladá bledá tvář, obrácená k světlu velkého Rubensa, s úsměvem kolem úst odpovídala jim všem: „Je příliš pozdě!“

Líbezné zvučné zvony hučely mrazem a slunce svítilo na sněžné pláně a lid chodil vesel a pln radosti ulicemi, ale Nello a Petraš nežádali již laskavosti z jejich rukou. Vše, čeho potřebovali, daly nyní Antwerpy bez prošení. Smrt byla k nim milosrdnější, než býval by život další. Vzala jednoho v oddanosti lásky a druhého v nevinnosti víry ze světa, v kterémž pro lásku není odměny a pro víru vyplnění.

Celý život strávili pospolu a smrtí nebyli rozděleni; neboť ruce chlapcovy byly příliš pevně ovinuty kolem psa, než aby se byly odtrhly bez násilí a lidé z vesnice, plni lítosti a studu, vyprosili si pro ně zvláštní přízeň a vykopavše jim jeden hrob položili je vedle sebe — na věky.

FATA.

Ukázka delší epické básně „Trenčín“ od *Jos. Holečka*.

Bílý stan a pode stanem
na koberci květovaném
odaliska, krásná Fata,
jako bílá holubice
v úzké meze kleci jatá,
tulí temnobledé líce,
hlavu černou, plnou vděků
do hedbávných do dušeků.*)
Pak se tyčí plachou laní,
když se lovec vrhá na ni:
ač se chví, přec odhodlaně
čeká ránu smrtné zbraně,
v oku plamen suchý žíří,
zírá, spásy nedozírá . . .
Pod Trenčínem bitva víří.

Mezi vchodem otrok stojí,
těžký závěs odestírá,
k urputnému patří boji,
a co vidí, nevolničí
rety křepkým slovem líčí:
„Jako hroznýš na gazelu
když se vrhne s výše palmy,
k útlému se přimkne tělu,
smrtí, drtí objímaje,
tak se snují turské čalmy
kolem hnízda zpurné ráje.
Dvojím ženou rojem naši.
Pod vedením Ali-paši
jedni, druhým sultán velí.
Útočí. Pevnými čely
na odpor se křesťan staví.
Což to platno! Naši zdáví
jak vlk jehně slabý hlouček!
Směšno! Hle, tam malý klouček
s hradby balvan svalil větší
sebe! Kdyby dorost k meči,
což by to byl junák statný!
Nedoroste, nedoroste,
hrob naň zeje neodvratný!
Tamo žena, vlasy prosté,
jednou třímá robě rukou,
druhou pánev, žhavou mukou
naplněnu, s hradby cedí.
Dva tam větší starci, lysí,
stínové dva smrti bledí,
hu! až hrůzno při tom srdci!
kládu těžkou schystali si,
až jen se hradby jí svrcí —
spustili — ha! kládě v letu
jeden činí spolek z kmetů
a řítí se oba spolu
na turecké lebky dolů!
Tys už poznal, milý dědc,
kterak na věčnost se jede,
jak to šimrá, když se kopí
v roztřískaná žebra topí!
Však ten rytířek tam rusý
též co nevidět to zkusí!
Pěkný rytíř! Kadeř plavá
zpod zlaté se přílby valí,
uřícenou skráni halí,
s větříkem si pozahrává.

*) „Dušek“ — tur. poduška.

Škoda tebe, švarný pane!
Což by lépe bylo tobě
u ženy spát milované,
nežli v děsném, těsném hrobě!
Škoda, škoda, pane drahý,
že jsme dřív se nepoznali!
Byl bych dal ti návod malý,
jak harémů stříci prahy,
jak se nosí kroužek zlatý,
jímž otroka nohy spjaty,
jak se smáti, a jak v noci
proklínati bez pomoci!
Také já jsem volným býval,
až mě smetl mutný příval
pravé víry Mohameda —
hoj má paní, paní drahá,
spěšte, běžte, u Allaha! —
tamo již se na zdi zvedá
bez čalmy leb turský holý —
rytíř kvapí — rukojeti
praporu jej bije, kolí —
ha! již dolů padá, letí
odvážného mrtvol smělce,
v letu metá kotrmelce!
Švarný rytíř, musím říci!
Oheň střel mu padá v líci,
dým ho v černé halí mraky —
křesťanští tak na oltáři
skví se reci v svaté záři —
a dám hlavu, že to Čáky!“

Slovem tím jak kouzla prutem
tknuta přiskočila Fata.
Na ňadru jí prudce zdmutém
povolila spona zlatá.
Ze šatu se ňadra bílá
vydobyla, vynořila
jak hrdličky z křídel matky.
S ramene se rouška smekla,
spousta vlasů rozutekla
po pleci se. Pohled krátký —
sklopila pak řasy dlouhé
Vše, co dávno v srdci kryla,
utájela sny co pouhé,
chvíle tato objevila.
Neviděla, neslyšela,
mrákota ji obestřela.
Beze vlády klesá, padá,
jako štíhlá jedle mladá,
kterou bouře vyvrátila.
Ve pádu se přikotvila
levé ruky poutem sněžným
k Hasanově smědé šíji.
Hbitě otrok zadrží ji,
patří na ni vzhledem něžným,
chví se všecek ulekaný,
jako pes, kdy v nebezpečí
života pán milovaný.
Obemknul ji v tenké půli,
polo stojí, polo klečí,
bezděky ji k sobě tulí,
pořád níže k ní se skláně;
dlaní drsnou v bledé skráně
jemné vlásky odhrnuje,
až i pocel tajný svěří
do protmělých do kadeří.

Trhl sebou, ohlédá se,
zda ho někdo pozoruje.
Živé duše vůkol není.
Spokojil se, a již zase
v citů bouřném rozechvění
v děvinu se krásu vpíjí.
Nevzpomíná, zapomíná
vřavy, která řádí venku.
Zří jen skvoucí náčelenku,
která stříbroleskIou zmíjí
spánky Faty obepíná.
Zří jen oko, které mdloba
nenadálá přimhouřila,
nad ním řasu, jížto zdoba
slzy perlou vyšňořila;
otevřená ústa malá,
jak by duše v let se dala
přes jich meze korálové;
rozhalená ňadra bílá,
dvě to kytky jasminové,
v jichž se vůni lepá víla —
srdce — k spánku uložila.
Čelo přejel, povzdech maní,
a po tenkém opásání
sšinul pohled k nožce drobné
ve maličké trepce zdobné.

„Paní moje, jak jsi sličná,
jak noc hvězdná podměsíčná
vlasti mojí Arabie!
Zdvihni řasu, která kryje
drahokamy oček třpytné!
Zapuď chmuru, na průsvitné
která ulehla ti víčko!
Zjasni, paní, bledé líčko,
zjasni, paní, bledé čelo,
leporostlé povztyč tělo,
proutek hybký nalomený!
Zasměj se, má vzácná paní
hlasem zvonků libozvěný!
Či se hněváš, paní mladá?
Hle má šíje! — stoupni na ni,
hle otročí moje záda! —
bič dám tobě, na něm houpá
železných se množství háčků —
bij Hasana, až se skoupá
ve otrocké, bídné krvi!
Neboj se, můj plachý ptáčku,
pozdvihni ty kleslé brvy!
Nevíš dosud, jak to blaží,
když se otrokovi vráží
osten ve hřbet nahrbený!
Arci, nejsou naučeny
zraky tvoje ani ruce
zábavnému zaměstnání.
Jak rád bych se, malá paní,
u nohou ti svíjel v muce,
bych tě mohl rozesmáti!
Čili se ti očko mhouří,
čili se ti čílko chmouří
před divadlem bitvy hrůzné,
jež ti hrozí rozeváti
duše mladé květy luzné
a je pochovati v bouři?
Leká se tvé srdce děví
o sultána živobytí?
O neboj se! Brzy zjeví
tvým se zrakům, vavřín nový
kučeravém na perčinu
bude se mu pyšně skvíti,
utržený na Trenčinu! — —
Spokoj se, mé lilijátko!
Jenom ještě času krátko,
rozvíješ se v kvítko švarné
vřelým dechem Sulejmana.
Noha, jejíž drobí chůze
říše jako hrudy křehké,
bude tobě ke úsluze.
Zamihnutí oka lehké,
bude jemu přikázání —
procitni přec, moje paní!
Paní moje, paní milá,
ty jsi ani nezasnila
o štěstí, jež tebe čeká!
Vidím tě již ve paláci,
ve saraji. Krok tvůj těká
síněmi a mdle se ztrácí
drahocenných ve koberčích.
Záříš jako duha v šperčích
vylovených na dně moře,
uloupených skalné hoře,
od půlnoci, od poledne,
od východu, od západu
nanešených. A když shledne
samo slunce tvoji vnadu,
od závisti zchřadne, zbledne.
Kráčíš dále. Náhle padlo
oko tvoje na zrcadlo
a zrcadlo usmálo se
na nejkrašší světa ženu.
Mramorovém ve bazénu
vidím nožky tvoje bosé
stápěti se. Milodechá
chvátavě k nim vlna spěchá,
ambry vůní prosycená
zulíbá je, nezastěná,
zemře. Náhle cosi vzadu
šustlo. Ty se poplašena
v bleskorychlém vrháš pádu
v libovonné lázně proudy:
rozkypěná vstřikla pěna,
ochotně tvé jala údy,
ve ramena rozevřená,
vlas jen plyne nade čeří.
Fontána ti do kadeří
stříbrojasné pláče slze.
Ukryta jsi jako v mlze
ráno leknín nad jezerem.
Rozhlédáš se rosným šerem,
co že tebe vyrušilo.
Nic to, nic to, Hasan pouze.
Nemoh odolati touze,
tak mu srdce zabušilo,
a on musil, musil, musil,
být útrapy kata zkusil,
zvolna závěs odhaliti.
To nebylo nic, jen Hasan,
evnuch, jemuž volno zříti,
když tvůj život rozepásán,
když nahota tvoje svítí,
jako slunce paprsk slní,
omamuje, žasem plní.

. . . .

Ach, má Fato, moje dítě,
poupě něžné ve rozchylu!
Fato ach! — já zabiji tě!
Hoj, Hasane, k dílu, k dílu!“

Ruče Hasan ze zápasí
tenkohrotou dýku tasí,
ruku vztáhne, rozepřáhne —
a jak beze vlády spustí.
Ku Fatě se níže nahne,
hlouběji své oko hrouží.
Pramenové vlasů hustí
se až na zem chladnou plouží.
V malém jako z vosku oušku
povšiml si zlatých kroužků,
jež dřív přehledl. Jak z prva
všecko ostatní. Ta brva
dosud sklopena a mdloba
bezevládná dosud trvá.
Vhodná ku vraždě to doba —
žádný vrah tak neměl vhodné!
Nuže, jeden, dva! Teď bodne —
leč zas rámě dolů padá.

„Tak je krásna! Tak je mlada,
jak mohl být jen sen boží,
kterýž potom stal se ženou.
Hle, jak se ta ňadra klenou!
Pod tou klenbou v měkkém loži
princezna v tichounké kobě
zaklnutá hoví sobě,
o níž slýchat ve pohádce,
již já dýkou uspím sladce
na vše věky, na vše věky.“

Zablesk' okem, máchnul paží,
kleslo ostří v ňader vděky.

Právě tamo, kde prs lepý
ochraňoval srdce tepy,
panna svatá byla stráží,
zasazená v amuletu.
Zadržela dýku v letu,
zadržela, sesmykla ji
rubínovém po okraji,
takže pouze natrhla se
těsná roucha skořepina,
která štíhlý život spíná
pestrotkaném ve atlase.
Přiklopené Faty víčko
znenáhla se pootvírá,
šťastný úsměv obestírá
její ret i bledé líčko.
Vydechnula jako ze sna,
jediné jen slůvko: „Milý!“
Strach a úzkost, rozkoš plesná
v Hasanovi zavířily.
Je mu divně, nevýslovně,
smál by se i plakal rovně.
Ještě jednou stiskl dýku,
a zbraň smrtná v okamžiku
do pozadí stanu chvátá.
Druhé slůvko šeptá Fata:
„Čáky můj!“ — a otevřela
zakalené zraky zcela.
Udivené kol se dívá,
ještě mdloba paměť váže.

„Kde to jsem?“ se slabě táže
Hasana, a „Živa, živa!“
odpověď jest eunucha.
Hromová v tom rána z děla
jejího se dotkla ucha.

„Spas jej, matko!“ zaúpěla,
otroku se vyvinula,
na kolena poklekuula,
svatý obraz amuletu
vroucně přitiskala k retu:

„Matkou prý jsi boha muže,
který spasil člověčenství.
Pravda-li to, ženo, nuže,
pro spolné tě klnu ženství:
oměkněte, bozi brdí,
skaňte rosu milosrdí
v lidu svého rány palné,
osušte mu zraky kalné,
z nichžto stejnou dobou zírá
zoufalost a ve vás víra!
Syn tvůj, bohorodná děvo,
na kříže byl rozpjat dřevo,
avšak zemřel jednou pouze,
kdežto lid náš hyne dlouze,
zmírá během celých věků,
a muk dosud není dosti —
Či bůh rozhněván? Kdo hvězdy
na bloudivé dráze řídí,
kdo v hlubiny srdcí vidí,
ten, kdo kyjem hromu metá,
ten, jímž vonné kvítko zkvétá,
ten, jímž ptáče k nebi vzlétá
ten, kdo přemoh temnou chmuru,
kdo se vznášel nad vodami
v cherubínů pestrém kůru,
ten, kdo zničil pekla mamy,
přece není bohem, není,
s to-li není ukrotiti
vlastní vášně rozvlnění,
hněvu žernov zastaviti
drtící! — Leč na rouhavá
nedbej slova moje, panno!
Nitro moje rozháráno,
jazyk mluví, neví hlava,
já jen vím, že prosím: Máti!
rač, o rač ho zachovati!“

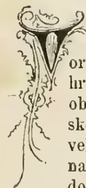
Při východu Hasan stoje,
na divadlo patří boje.
Náhle v ruce tleskl. Záře
radosti mu svitla z tváře.

„Paní, věřím ve zázraky!
Modlitba tvá vyslyšena!
Z amuletu svatá žena
pomohla — a spasen Čáky!“ —

Švec Matouš.

Obrázek z krkonošské vesnice od *Antala Staška*.

I.

Voronice mají veřejné budovy v pořádku a pohromadě. Kostel stojí na jemném svahu stráně; obklopen jest hřbitovem velmi prostranným, ale skoro prázdným, poněvadž jest ve Voronicích smrt velikou událostí. Pod hřbitovem stojí hned škola, na západ fara, na východ dvě hospody, hoření a dolení; do hoření chodí sedláci, do dolení chalupníci a baráčníci. Dnes se všechno hrne do hoření oslavit památku nebožtíka starého kantora.

Jmenoval se Josef Strnad. Umřel právě vhod — na počátku července r. 1849; byl by se asi do toho nového řádu sotva vpravil. Ve vsi strávil co učitel celých šedesát let. Po celou tu dobu vyučoval sám, bez pomocníka. Ač byli žáci směstnáni pouze v jedinou světnici, rozdělil je přece na tři třídy. V prvních lavicích seděli „deškanti“, kteří z „dešky“ čili „puntíku“ učili se písmenům; za nimi „slabikanti“ se slabikářem a konečně „čtenáři“ s katechismem a biblickou dějepravou. — Strnad přišel do vsi ve svém 20. roku; málo kdo se na to již pamatoval. V celém svém životě poznal pouze ves, kde se narodil, nedaleko od Voronic; venkovské město, kde odbýval „preparandu“ a místo své činnosti s nejbližším okolím. Ač měla v této jeho činnosti rákoska hlavní roli, bylo přece ovoce jeho působení na onu dobu znamenitým. Téměř tři generace vyrostly pod nelítostnou jeho rákoskou, a byly to řádné generace, ne sice příliš učené, ale statné a především poctivé. A starý kantor získal si přes drakonskou svoji soustavu nejen úctu, nýbrž i lásku jejich. Starci o něm vypravovali, že ve svém mládí uměl trošku po německu; na stará kolena zapomněl i ten trošek — a přece byl učitelem své doby převýborným. Měl jen jedinou chybu — že se bál všech ševců na světě.

Do vsi se totiž asi osmnáct let před jeho smrtí přistěhoval švec Štěpánek starší, který měl syna Štěpánka mladšího, z něhož se později stal také švec a ještě něco více, jak později uvidíme. Štěpánek mladší náležel sice ještě pod právomocnost páně kantorovu, ale mezi tatíkem jeho a učitelem vedl se kompetenční spor. Starý Štěpánek totiž užíval synáčka svého k mnohým věcem, jež se nesnášely s pravidelným navštěvováním školy. Hoch musil tátovi pomáhat nosit z města kůže na dluh koupené, roznášet zákazníkům hotové boty po celém okolí, smolit dratve, nad to v letě pást krávu a kozu po cizích mezích. Do školy zabloudil málo kdy a to pouze v zimě nebo když tatíkovi nechtěli na dluh již uvěřit kůži. V takové případnosti brával starý na záda žejbrovnu a šel do světa žejbrovat semena; ostatně se nikdy dlouho se svou žejbrovnou ve světě nezdržel.

Jednou odešel takto starý švec v zimě do světa, a synek chodil nějaký čas do školy. Poněvadž se byl přistěhoval z druhé vesnice, kde se již byl učil číst a psát, neuměl udělat veliké latinské M a N tak, jak to Strnad chtěl t. j. první čárku od shůry dolů a pak teprve druhým odděleným tahem čárky ostatní, zaokrouhlené. Matouš počínal dole a psal písmena ta k nemalému podivení svých spolužáků proti všem pravidlům jediným, já řku jediným tahem a k tomu všechny čáry rovny. Takové M a N kluci jak živi neviděli, a mohli na nich nechat oči. Bylo jim to prapodivné a uráželo jich estetický cit. Kantor to ševčíkovi stále opravoval; nic naplat, ševčík nemohl odvyknout.

Je poledne; učitel odešel do své světničky; žáci, kteří měli blízko, odešli k obědu, ostatní přespolní

obědvali ve škole. Ten kdo má ku chlebu hořčák (nakládaný tvaroh), oběduje s tím, kdo má máslo, ten kdo tvaroh s tím, kdo má sýr; každý má svého obyčejně každodenního společníka, s kterým se dělí s „omastkem“. Celá škola je rozdělena na maličké hromady po dvou, třech a více. Jsou to první přátelské kruhy. „Oni spolu obědvávají ve škole“ znamená: budou přátelé po celý život. „Oni spolu obědvávali již ve škole“ znamená: byli přátelé po celý život. Pouze Štěpánek nemá společníka; ne snad proto, že má „samý“ t. j. chléb bez omastku, ale jest jaksi u těch dětí vyvrhelem, skoro kacířem. Neposlouchá, je pořád bit a především nemohou mu odpustit to M a N! Marně škemrá, aby s ním někdo obědval, že bude mít hlad. Kluk jako tatík: na počátku škemrá, potom naléhá, pak nadává, křičí, bere mocí. Hoši do něho, ševčík se brání, a aby ho neobklopili, ustupuje do kouta; tam odtud rozdává rány jak se sluší a patří. Náramný křik, kantor ve dveřích — nu, a ševčík se má.

Co ale ďábel nechtěl mít! Starý Štěpánek se týž den v noci vrátil z žejbrování domů, ale bez žejbrovny. Kde ji nechal, nepověděl; ale klel až běda. Matouš se při tom na peci probudil, a první slovo jeho bylo: „Táto, já byl od kantora dnes hrozně bit.“ — „Počkej, já mu zejtra oplatím,“ chlácholí jej starý; kantor měl odnést žejbrovnu. — Sotva trošku svítalo, byl švec již na nohou a zašel přímo ke škole. Bouří na zamčené ještě dvéře. Učitel s učitelkou jenom co vstali. — „Kdo to?“ ptá se kantorová za dveřmi. — „Jen otevřte, já vám povím.“ — Sotva otevřela, začal nadávat a shánět se po kantorovi; žena odpovídá ostrým jazejčkem, švec ji počíná tlouci. Ona s křikem a nářkem utíká do světnice, zavírá za sebou dvéře, ale Štěpánek za ní. Dvéře se otevírají do vnitř; švec se o ně opírá z venči, učitel s ženou z vnitřku. Konečně se obrancům podařilo závorou se zachrániti — však jen na okamžik, neboť zuřivec s hrozbami vypačuje dvéře, které již praskají. Učitel z oken křičí s poraněnou ženou o pomoc; lidé se sbíhají, ale bojí se na Štěpánka sáhnout, a jen mezi sebou volají: „Lidičky, běžte pro rychtáře.“

Na ta slova ustává švec od svého předsevzetí, a jakoby nic odchází domů. Po celé vsi vřava. Po rychtáři se křičelo ne snad, aby pomohl svou pravomocností — před tou měl švec malou úctu — ale svou silou; bylť rychtář největší silák ve vsi. Přišel, ale pozdě. Štěpánek již sedí za stolem u kysela a pokojně pojídá. Lid volá o pomstu; rychtář, jsa opatřen železy, by mohl rušitele veřejného pokoje svázat, ubírá se v čele zástupu k jeho baráku.

„Starý, podívej se oknem, jde k nám rychtář,“ povídá žena.

„Nech ho, však zas odejde,“ odpovídá muž. „Matouši, běž honem do boudy pro sekeru.“

Matouš přinesl tatíkovi sekeru a ten se postavil s ní v síni do dveří proti rychtářovu vojsku.

„Tondo“ — tak říkali rychtáři — „vidíš sekeru?“ volá Štěpánek.

„Ševče, vidíš želízka?“ odpovídá rychtář.

Zatím přiběhli konšel a „mladší“ (tak se říkávalo obecnímu poslovi a sluhovi) a přinesli s sebou „právo“. Byla to krátká, tlustá hůl, spletená ze silných řemenů a žilovin: hůl ta byla symbolem obecní právomocnosti. Lid míval před tímto znamením velikou úctu a byla-li kde rvačka, stačilo ukázat „právo“ a všichni stichli, ba dali se i svázat. Rychtář s právem v rukou byl zcela jiným člověkem, než bez něho. Právo to ukazoval teď ševcovi; ale tomu nebylo nic svatého, a nezbývalo tedy než jej obléhat a násilně se ho zmocniti.

Co si Tonda jednou umínil, od toho neupustil. Ševce za každou cenu musil mít. Dal znamení konšelovi a mladšímu, a ti rozumějíce pokynutí, nepozorovaně se vytratili ze zástupu, obešli barák, vrazili do něho náhle zadními dveřmi, jež byly jen přivřeny, a než se švec byl s to v síni obrátit, již jej jeden škrtil za krk a druhý, uchytiv jej za ruku, vytrhl mu sekeru. V témž okamžiku běžel i rychtář z předu. Švec ale vysápl se svým odpůrcům a kocouří rychlostí vyskočil po schodech na půdu. Počalo nové obléhání. Obležený házel po obléhajících přes schody dolů staré škopky, máselnici, velikou díž, zkrátka vše, co nahoře našel; nakupil tak pod schody a na schodech barrikádu. Ale konečně nebylo mu vyhnutí; musil se vzdáti na milost a nemilost. Dříve však zkusil ještě svého štěstí, volaje na rychtáře: „Vždyť je dnes neděle; všechna práva odpočívají.“ Ani ta právnická obrana nic nepomohla: byl svázán. Nastala nyní porada, mají-li ševce odevzdat soudu čili pouze po domácku potrestat. Skoro všichni byli pro soud; bylť s řídkými výjimkami skoro všem ublížil, a měli na něho dávno s búry: onomu ukradl nejkrásnějšího holuba a prodal holubáři, tomu veřejně vynadal na návsi, jinému střízl nejrovnější doubek v lese neb spásl na poli žito; mimo to byl přespolní, k obci nepatřící, a co bylo hlavní věcí — hrál falešně karty.

Byl tedy odevzdán soudu a seděl několik měsíců v kriminále. Když se tam odtud vracel, bylo již nejkrásnější jaro. Učitelka, jež se z utržených ran a strachu dávno pozdravila, byla právě pod večer v zahrádce u školy s mužem a obecním mladším, jenž si k ní přišel pro opich proti ženině nemoci. Švec, vousem celý zarostlý, šel okolo; všichni jej zahledli a mimovolně jakožto příčina jeho trestu se ulekli; nejvíce mladší, jenž měl před ním ode dávna zvláštní strach.

„Dobrý večer, Štěpánku,“ volá naň, chtě si jej udobřit. Švec stanul, podepřel si boky, upřel na všechny černé své oči, chtěl něco říci, ale vzpamatovav se, zatočil se a klidně šel dále k svému baráku.

Ale Matouš se od té doby nepochopitelným způsobem změnil; navštěvoval proti tatíkově vůli pilně školu, zpíval na kruchtě, poučil se trochu hrát na klarinet, nosil o procesích a o božím těle na zádech buben, ba k nemalé zlosti starého ševce i panu faráři ministroval, čítal nábožné i nenábožné knihy a všeho si všímal, až se během času vyšinul na hodnosti, o nichž ještě budeme vypravovati. Tatíkovy krve v něm ovšem zbylo více než dobrá polovička a vyváděl kousky takové, že se stal po vůkolí pořekadlem.

Zvláště jej vábilo pytláctví. Střílet ovšem nesměl, neboť honbu tenkráte mívali ještě výhradně páni. Ševčík byl poukázán jedině na oka a léčky: do drátěných chytal po hájích a keřích zajíce, do žíněných na podzim v bramborách koroptve · to nedělalo žádný hřmot a jemu se při tom vedlo dobře. Milostivá vrchnost dozvěděla se o něm sice brzy, ale snadněji bylo ulovit lišku než polapit Matouše. — Jen jedenkráte se mu stala nehoda. Ve Voronicích byl masopustní úterek, muzika u rychtáře, jenž za časů milostivých vrchností býval v oněch kra-

jinách skoro všude také šenkýřem. Voronice měly vlastní své muzikanty, jen jim scházel basař. Basa tvrdí muziku a basař přicházel z vedlejší dědiny. V noci k ránu na popeleční středu se vracel milý basař notně opilý domů, spletl si cestu, zabloudil v lese a nepochopitelnou náhodou zavrávoval nohou do oka Matoušem nalíčeného; stalo se mu jako zajíci; škubal sebou, upadl a vícekrát nevstal — usnuv zmrzl. Ševčík, vida na druhý den následky své činnosti, cítil něco jako hryzení svědomí; vysvobodiv oko od basaře, nechal jej tam i s basou a šmytcem ležet a ani nemukal, až zmrzlého jiní našli. Chodil dlouho zamyšlen, a obveselilo jej jen poněkud páně farářovo první postní kázání, v němž vykládáno, že basaře pán bůh sám potrestal, poněvadž dlouho přes půl noc z úterka na popeleční středu proti nevím již kolikátému církevnímu přikázání v hospodě hráti se opovážil. Však i přes to nechtěl se vrátit poklid do Matoušova srdce; čtrnácte dní nestavil žádných léček, dal se na pokání a šel — na vandr do Uher. Na velkonoční týden byl právě na moravských hranicích. Šel se vyzpovídat ze svého, jak se domýšlel těžkého hříchu v jednom moravském městě; kněz ve zpovědnici byl tučný Moravan, a poznal v hubeném vandrovnickém tovaryši hned kacíře z oné bohopusté země, kde utopili sv. Jana. Když mu ševčík vyprávěl svůj hřích, domýšlel se velebný otec, že si z něho tropí smích — vždyť byla věc k neuvěření; vyhnal proto milého Matouše k nemalému pohoršení celé kající obce od zpovědnice, ba i z kostela. Ševčíku bylo poprve v životě jaksi nekale, ale nezoufal. „Jak já je napálím,“ pomyslil si, pílil přes hranice a v prvním uherském městečku nanovo zkusil svého štěstí, chtě ulehčiti svému svědomí. Zpovědníkem byl tentokráte Maďar, jenž uměl trochu po slovensku: dal mu lámanou slovenčinou na srozuměnou, aby si jen říkal hříchy své ve svém jazyku — a než minulo deset minut, měl Matouš milého basaře, jenž jej dnem i nocí pronásledoval, šťastně s krku. Od té doby se mu tento nezjevoval ani ve snách, a mladý švec se obrátil z vandru k domovu. Na božím těle o procesí již zpíval zas ve Voronicích.

Vandr ten poskytl mu dostatečné látky ke lžím na celý další život. Byl ve lhaní virtuos, nikdy se nespletl a každému uměl, jak říkáme, trefit do noty. Tak vypravoval staré nábožné rychtářce, jež se ho tázala jednou o radu a lék proti žaludečným křečím, s tváří plnou tajného podivení, že na uherských hranicích, jež v eposech jeho měly vždy největší úlohu, viděl za jednou vsí uprostřed kukuřicových polí sochy sv. Jakuba a Filipa vedle sebe. Svatý Jakub držel ve své pravé ruce rozcuchaný chumáč šedivých vlasů a sv. Filip ve své levé starý černý čepec s vatýrovanou podšívkou a s bílým krejzlíkem. Žádná lidská moc nebyla s to oběma svatým věci ty vyrvati, a běda tomu, kdo by se byl toho odvážil. Jak se jim ale dostaly do rukou? To bylo tak. Kdysi v předvečer prvního máje lítaly v povětří čarodějnice, jak to již bývá jejich zvykem. Kdyby byly lítaly jako obyčejně, nebylo by se nic stalo; ale tenkráte si předsevzaly, že budou škádlit sv. Filipa a Jakuba; honily se na pometlech okolo jejich svatých hlav, vyplazovaly na ně své ošklivé jazyky a dělaly ještě něco horšího, co nelze ani říci. Takové rouhání rozhněvalo svaté; sv. Filip natáhl svou kamennou levou a sv. Jakub svou kamennou pravou ruku; onen chytil jednu čarodějnici za čepec, tento za vlasy; obě se jim ale vytrhly a společně s ostatními utekly. Svatým zůstaly v rukou jen vítězná znamení, která tam potrvají bezpochyby až do soudného dne. Čepec je pořád černý, jen z podšívky vyléžá trochu bílé vaty, a vlasy jsou stále sedivé. Od té doby chodí k sochám těm častá procesí a lidé tam putují z blízka i z daleka; pomáhá to od rozličných nemocí, zvláště ale od žaludečných křečí.

„Škoda kmotra. že to je tak daleko!“ dodal Matouš s povzdechem.

„Jak pak, aby můj starý zapřáhl koně?“ táže se taktéž s povzdechem rychtářová, která nemá o vzdálenosti k uherským hranicím ani ponětí.

„I to, to, kmotra, tam se musí pěšky. sic to nic neplatí a nic nepomáhá.“

Švec vyvázl z rozpaků a dosáhl svého účelu; od té chvíle stal se sv. Filip a Jakub rychtářčiným ideálem ovšem nedostižitelným a zastínil všechny panenky Marie ve vůkolí, které pomáhaly jen od bolení zubů. — Přišedši domů, vyprávěla hned muži svému o neslýchaném zázraku tom, dodavši ku konci: „Vidíš, neznabohu, ty nechceš nikdy nic věřit.“ — Neznabohem nazývala svého muže proto, že nevěřil v strašidla.

Když přišel Matouš z vandru, počal na novo pytlačit; basař mu vypadl úplně z paměti; ale stala se mu nová nehoda. Milostivá vrchnost v osobě pana knížete přijela z Vídně jednou uprostřed listopadu k honům. Každá vesnice musila poslati své náhončí, kteří tropíce po lesích pekelný hluk, štěkajíce jako psi a tlukouce holemi o stromy, měli vyháněti z houštin ukrytou zvěř. Na ševčíka padl los; šel s jinými Voronickými dělat psa. Šel nerad, „měl nos“, ten mu ale tenkráte nic nepomohl; musil, nebylo vyhnutí. Přes všechen hluk a vřavu, jež se rozléhala po lesích, zajíci jen spoře vylízali; chudáci nemohli, poněvadž tam nebyli. Takových ševců Matoušů a ještě horších bylo po panství hejno; zvěř se pod jich dohlídkou špatně dařila. Mimo to i ti zajíci, kteří od pytláků zbyli, nešli honcům hned tak na ránu; byli chytří, berouce na sebe liščí povahy. Známo, že zvěř v krajinách, kde jest příliš pronásledována, stává se opatrnější. Na těch zajících mohl Darwin študovat konsek své theorie. Byl to smutný hon; panští myslivci a polesní chvěli se strachy, paní kněžna, krátkozraká blondinka v brejlích, sladko-hořko-kysele se usmívala, kníže se červenal zlostí, hosté se chechtali neb kleli, dle svých letor. Matouše také nic netěšilo. Na sobě měl kožíšek, jejž nosil z nepochopitelných příčin vždy při těžké práci a tudíž i dnes chlupy vzhůru obrácený, na hlavě huňatou čepici s pokrývkami přes uši pod bradou pevně zavázanými; po boku mu visely na provázku dvě rukavice, z nichž každá byla asi tak veliká, jako hodně povyrostlé chundelaté štěně; koupil je za dvacet grošů na jarmarce. Bylo zima a Matoušovi víc než ostatním. V rukou držel sice obušek, aby jim tlouci mohl o křoví a stromy, ale nehýbal ani rukou ani hubou. Jen když přišel panský mušketýr na blízko a zhurta naň zavolal: „Matouši, proč neštěkáš,“ — počal milý Matouš ze sebe vydávati jakés takés bolestné zvuky, které byly podobny více vytí než štěkotu. Bylo poledne a čas oddechu. Kníže dozvěděv se k nemalé své zlosti o příčině nepodařeného honu, přikázal, aby na večer předvedli před něho všechny pytláky, již byli mezi náhončími.

„Matouši, máš po honě v úkliku nad borkem čekat; něco ti chtějí," — řeklo se mu, a on již věděl, kdo jsou ti kdo a co chtějí.

„Půjdu raději na vandr," myslil si Matouš a hledal příležitost upláchnout. Zbývala jen ještě veliká stráň, porostlá nízkým smrčím a břízím; zajíci se tam nejraději zdržovali. Švec se mezi náhončími šťastně dostal na dolení kraj, zůstal o několik kroků pozadu za celou řadou, lehl na zem, natáhl na ruce rukavice a plazil se z houští ven pod dolení mez. V tom vyšla rána a švec dostav několik broků do nohy počal řváti, jakoby jej brali na nože. Bůh ví zač jej paní kněžna měla, že do něho střelila; snad za zajíce neb lišku — huňatý byl na to dost. Zkrátka byl od milostivé vrchnosti vlastnoručně raněn; poranění bylo sice jen lehké, on ale myslil, že mu to nebude škodit, když bude naříkat alespoň desetkrát více, než ho to bolí. Bylo po honě více k vůli kněžně, jež měla slabé nervy, než ševcovi; Matouš spasil sama sebe i ostatní spolupytláky. Milostivá kněžna mu poslala svého osobního lékaře, a ten vytáh broky z nohy vyléčil jej za několik dní. — To byla druhá veliká událosť v životě našeho Matouse. Ale pytlačení proto přece neuechal, stal se při tom jen ještě ostražitějším.

Když přišel pak krásný rok čtyřicátý osmý, byl první, který pochopil slovo konštituce; konštituce mu znamenala flintu. Změnil oka na ručnici a poprvé z ní střílel při pálení ohně, kterým Voroničtí za krásného jarního večera oslavovali příchod zlaté svobodičky. Pak zařídili národní obranu, které říkali „kvarda". Rozumí se, že Matouš byl jejím členem. Byly to nejveselejší časy celého jeho živobytí, říkával později. Přišly svatodušní dni, a Matouš táhl s všeobecnou hotovostí ku Praze. Ale v jedné dědině u Mnichova Hradiště opozdil se v jednom kurníku; přes všechna naučení kaprála stratega nekryl záda a stal se tak ztracenou, od hlavního vojska isolovanou posicí. Krajáci, kteří se před ozbrojenými horáky báli, neměli žádné úcty před jediným v kurníku. Nejprvé jej do něho zavřeli, pak ohléhali, potom chytili, svázali a .... ostatní mohly by vypravovat Matoušovy potlučené hnáty. Ani sám nevěděl, jak se dostal do jičínského špitálu. Proležel tam přes pět měsíců, a když se vracel celý zmořený do Voronic, byly hory pokryty již sněhem. Nejvíce mu bylo líto, že zmeškal svatobartolomějskou pouť. Přišed domů dozvěděl se, že více než třetina hotovosti na výpravě zahynula, mezi jinými i starý kaprál a starý rychtář. Bylo mu jich velice líto; plakal pro ně srdečně. Na místě starého rychtáře měli ve Voronicích nového již představeného. Ale Matouš neměl před ním pražádný rešpekt; byl to Franta Stehliků, který měl narezavělé vlasy, oholený obličej, jednu lopatku trošku nakřivenou a pokašlával. Byl jako pára nad vodou, a neuměl ani pořádně křiknout ani pořádně dupnout, jako nebožtík starý. Kam pak s takovým rychtářem! Téhož náhledu byli i druzí. Matouš našel ve Voronicích vůbec všechno jaksi změněno. Především se lidé nebáli již práva, a nový představený se marně jednou pokoušel ukrotit bouři v hospodě pomocí hole té někdy tak zázračné. Mimo to byla někdejší svornost ta tam. Chalupníci byli proti sedlákům, sedláci proti chalupníkům a baráčníci proti oběma. Co dříve bývalo jednou za deset let, to bylo teď na denním pořádku — lidé byli samý soud. Cvik a velus, oblíbené Matoušovy hry, braly za své, lidé to tak daleko přivedli, že je ani karty už netěšily. Matouš se nemohl za pět měsíců ani doma poznat, a zdálo se mu, jako by byl pět let spal. Ale přes to přese všechno pochopil situaci a dovedl se rychle do ní vpravit. Pytlačení se již nevyplácelo. Každý střílel a honil a ubohé zvěře bylo již namále. Nezbývalo Matoušovi nic, než chopit se několika řemesel najednou. Byl ševcem, kostelním zpěvákem, dohazovačem, pytlákem, pokoutním písařem, kramářem, jenž prodává o pouti na sv. Bartoloměje klukům kudly a píšťalky, starým fajfky, ocílky i hubky a babám růžence a stavidla na dělání sýra; konečně je také, jak později uvidíme, divadelním hercem.

(Pokračování.)

Návrat.

Já k milostným se písním zase vracím,
cit mile rozzvučel se lásky dechem,
z mých ňader poupata se derou spěchem
a bílý cherub žehná těmto pracím . . .

Já k milostným se písním zase vracím,
tak jako pták se vrací k růží trsu,
když jestřáb — život — poranil ho v prsu
a jako pták se v keř těch růží kácím.

Já k milostným se písním zase vracím,
tak jako jinovec se vrací v kraje
a s četou teplých větrů v konec máje
si ještě zavzdechnu — a doburácím.

Já k milostným se písním zase vracím,
jak kmet se vrací ke kolébce — hrobu —
tak jako jeseň v milou jarní dobu
a jako jeseň rudé lístky ztrácím.

Já k milostným se písním zase vracím . . .
Ach! zbytek purpuru ty lístky zdobí
z té utěšené, krásné mládí doby —
a purpurnými listy dokrvácím.

Adolf Heyduk.

Manžel pod zvonem.

Čínská povídka. Dle francouzského překladu *Léona de Rosny.*

Byl jednou v městě Činfaufu, v okresu Kneičeu, jistý bakalář jménem Ting Žihčung. Byl neustále zaměstnán čtením knih v klášteře „blaha klidného“, a býval tedy z rána do večera ve styku s bonzem Singhoei.

Jednoho dne přišel bonz Singhoei návštěvou do domu Žihčunga, ale tento byl právě odešel; manželce jeho Teng, která od svého muže ustavičně slýchala, že v klášteře knihy čítá a že ho bonz Singhoei často k pití zve, napadla myšlenka: vyjdi (z vnitřní své komnaty), abys s ním promluvila, a k večeři ho zdržela.

Bonz Singhoei, dojat milostným zjevem a příjemnou rozmluvou ženy Teng, nedovedl v srdci utlumiti radost a žádostivost.

Nedlouho na to odešel Žihčung opět do kláštera čísti knihy; však minul téměř měsíc a on se domů nevracel. Tu vymyslil si bonz Singhoei lest. Vzal peníze a najal si k službě dva mnichy; pak přestrojiv je tajně za nosiče nosítek, poslal je odpůldne k ženě Teng, kteréž pravili: Muž váš, zaměstnávaje se v klášteře čtením knih, namáhal prací příliš ducha svého, raněn byl náhle mrtvicí a byl by zajisté skonal, kdyby mu nebyl ku pomoci přispěl bonz Singhoei, kterýž ho vskřísil a polomrtvého na postel dal uložit. Dosud nedovede nikdo říci, zemře-li či uzdraví-li se, a proto dostali jsme rozkaz, abychom paní jeho přivedli, ježto prý s vámi musí mluviti.

Žena Teng otázala se: Proč jste ho nepoložili na nosítka nemocných a nepřinesli domů?

Nosiči na to odpověděli: Představený kláštera chtěl ho v skutku takto domů dopravit, avšak vzdálenost až sem obnáší deset li*), a obával se, že by na cestě neduh jeho se zhoršil, neboť kdyby se dostavila rána druhá, bylo by těžko jej zachránit. Odebeř se tedy, paní, sama k němu a na místě můžete spolu ustanovit, jestli záhodno, aby domů byl přenešen anebo aby se k němu lékař do kláštera povolal. Není pochybnosti, že snadno se uzdraví, bude-li mu jeho milená žena po boku.

Žena Teng vyslechnuvši tato slova vsedla ihned do nosítek a dala se na cestu. Dorazila k noci do kláštera a vešla přímo do hovorny. Tam byl již Singhoei napřed uchystal hostinu, neboť přál si píti ve společnosti ženy Teng.

Všedši v ono místo, ptala se Teng ihned: V které komnatě nachází se můj mandarin (můj manžel)? Dovolte, abych ho navštívila.

Bonz Singhoei se na to objevil a pravil jí:

Váš muž šel na procházku a k svému vyražení do nového kláštera za městem se svými přátely, kteří ho byli přišli pozvat. Došla mne zpráva, že se roznemohl; já, malý bonz, navštívil jsem ho a na štěstí nalezl jsem jej úplně zotaveného. Můžete zde přenocovat, a zejtra ráno za ním se odebrat; ale chcete-li přece ještě dnes odejíti, posečkejte, až nosiči se najedí. Račíte sama přijmouti malou večeři? — Pak vezmeme pochodně a půjdeme.

Žena Teng měla ihned jakés podezření; ale nevěděla, co by si měla počíti; přijala tedy několik koflíků vína a žádala znova za nosiče k odchodu.

Tu pravil bonz Singhoei:

Tito nosiči nechodí noční tmou, a proto odešli oba; račiž tedy, paní, přijmouti ještě několik koflíků a nespěchat. Pak poručil sluhovi, aby vína naléval a ji k pití pobízel.

Když se byla poněkud ponapila, rozsvítil Singhoei světlo a vešel do „síně rozjímání“, aby pak ulehl.

Žena Teng, vidouc přikrývku brokatovou, žíněnku vyšívanou, záclony hedbávné, podušky květované a všelijaké věci krásné i ozdobné, vzala svítilnu a prohlížela si čtyry stěny, a jelikož se jí zdála zcela uzavřenou, ulehla, avšak aniž by se byla odstrojila, a nechala světlo hořet. Však měla přec ještě podezření, tak že usnouti nemohla.

Když byl zvon odbil, vešel bonz Singhoei kradmo do komnaty a přiblížil se k Teng k lůžku a objal ji. Žena Teng ale volala o pomoc. Bonz Singhoei ale pravil: I kdybys do rána křičela, nepřispěl by ti nikdo ku pomoci. Kolikeré lsti musil jsem užiti k vůli tobě! Konečně docílil jsem, že jsi ke mně přišla: jest to určení osudu, ustanovené v životě předešlém, není již v tvé moci, abys se nevzdala mému chtíči.

Žena Teng vstala a pravila: Zdivočilý bonzi! Jak, neznáš studu? Chci zemříti, avšak nesnesu zneuctění!

Bonz Singhoei odpověděl: Paní, račte tu jednu noc mi po vůli býti a zítra doprovodím vás k vašemu manželi; nesmilujete-li se nade mnou, usmrtím vás zajisté a zakopám vaši mrtvolu na místo nečisté, tak že se na věky znovu nezrodíte.

Žena Teng plačíc a klnouc mu zavinula se do svých rouch a setrvala tak do půl noci; tu přišel bonz Singhoei opět a vykonal čin násilí. Ráno pak promluvil k ženě Teng: Díky mé lsti svedl jsem tě; nyní, když jsem tak dalece dospěl, oholím ti hlavu a učiním z tebe řeholnici a skryju tě v klášteře; šatů a výživy ti scházet nebude, aniž bys se o ně musila starat. Již jsi má. Chceš-li se i na dále chovati jako včera, zůstavím ti volbu mezi provazem, nožem a jedem, abys umříti mohla dle své vlastní chuti.

Žena Teng rozjímala nyní takto: Tělo moje jest již zneuctěno; zemru-li, neuvidím na věky svého manžela, a bude velmi těžké smýti moji hanbu. Lépe tedy trpěti vše a snášeti poskvrnění. Jestli mi dáno bude, uzříti svého muže, povím mu urážku, jaká se mně stala, a zemru pak.

Svolila tedy, aby jí oholili vlasy.

Prošel celý měsíc, než zase Ting Žihčung přišel do kláštera navštívit bonze Singhoei. Žena Teng, poznavši hlas svého manžela, vrhla se mu k nohoum a bonz Singhoei utekl. Pak pozdravili se Žihčung a žena Teng a ona pravila s pláčem:

Můj mandarin (můj manžel) mne tedy nepoznal? Byla jsem jednoho večera sem zavlečena bonzem Singhoei, a ve dne v noci doufala jsem, že mne osvobodíš!

Žihčung rozzlobil se zlostí velikou. Chopil se bonze a bil jej. Ostatní bonzové, jež volal na pomoc, přiběhli, zpoutali Žihčunga a Singhoei uchopil se meče, aby ho

*) Čínská „li“ jest asi desetina naší míle.

zabil. Však žena Teng vyrvala mu náhle meč z ruky a pravila: „Zabte mne dříve a pak teprv usmrťte mého manžela!“

Bonz Singhoei uschoval na to meč a odtáhl násilně ženu Teng do její komnaty; pak vyšel znova s úmyslem zbaviti Žihčunga života. Žihčung mu řekl: Ty's svedl ženu a mimo to ještě vraždíš muže! Ani v přítomnosti, ani v spravedlnosti světa druhého nemohl bych ti prominouti. Když mne chceš usmrtit, povol mi ještě jednou sejíti se s mou ženou, a usmrť nás pospolu. Bonz Singhoei odpověděl: Jakmile budeš mrtev, nezbude již, po čem by Teng ještě toužila, a bude tedy moji ženou po celý můj život. Jak mohl bych svolit, aby s tebou zemřela?

Je-li tomu tak, pravil Žihčung, dovol mi aspoň, abych sešel smrtí, která nechá tělo moje celé. Bonz Singhoei odpověděl:

Buďsi! Získám si tím jakousi zásluhu pro život příští. Za klášterem je velký zvon, dám tě pod něj a tak můžeš zemříti. Vrhl jej vskutku pod zvon a odešel. Od té chvíle plakala žena Teng ve dne v noci a prosila bohyni Kuan-in Pu-sa, aby přišel někdo osvobodit jejího manžela.

Tři dni byly již minuly, když přišel náhodou vrchní soudce Paokung, aby prohledl krajinu kolem kláštera. V noci uviděl ve snu bohyni Kuanin, kteráž ho vedla do kláštera pagody „klidného blaha“, aby mu ukázala černého draka, jenž cosi skrýval. Zpočátku zjevení toho nedbal, ale když se mu tentýž sen po tři noci opakoval, začal v duchu nějak podezřívat. Dal rozkaz, aby se nosítka jeho donesla do kláštera „klidného blaha“, aby sám zočil, co se tam děje.

Přišed do kláštera, usadil se a spatřiv v zadní části velký zvon, poručil sluhům svým, aby jej odklopili. Když tak se bylo stalo, spatřil vrchní soudce, že zvon pokrýval člověka hladem umírajícího, kterýž ale dosud nebyl poslední vzdech vypustil. Paokung vyrozuměl ihned, že člověk ten někým pod zvon byl uvězněn; rozkázal tedy, aby přinesli polévku a jí v malých doušcích jemu dali požiti, a díky této posile vzkřísil ho v brzku. Tu pravil Ting Žihčung: Bonz Singhoei učinil ženě mé násilí a oholiv jí hlavu udělal z ní bonzku; pak se zmocnil mne a uvrhl mne pod tento zvon.

Paokung kázal zatknouti bonze Singhoei, což se ihned stalo; ale marně hledali na všech stranách ženu jeho — nebyla k nalezení.

Vrchní soudce rozkázal, aby znovu pečlivě hledali. I našli pak v zadní části domu prkna na zemi ležící a když je drábové pozvedli, uviděli řebřík vedoucí pod zem. Spustili se po řebříku, vešli do sklepa a rozžehli svítilnu, aby lépe viděli. Mladý bonz jakýsi seděl v té prostoře; i volali na něj, by vyšel před vrchního soudce Paokunga. Nuže, ten mladý bonz nebyl nikdo jiný, než žena Teng. Vidouc nyní svého muže, jehož byli osvobodili, a Singhoeie, kterého byli uvrhli do pout, žena Teng odhalila vše od začátku, část po části, všechnu tu lesť, kteréž byl užil, aby ji unesl, vylíčila příchod svůj v pagodu, podrobnosti činěného násilí jakož i příčiny, pro kteréž jí hlavu oholili; vyprávěla, jak zaslechnuvši hlas svého muže, také osud seznala, kterýž mu připravovali a posléz, jak modlíc se slzy ronila ve dne i v noci.

Bonz Singhoei nemohl ničeho namítati proti té žalobě; i spokojil se tím, že padnuv na tvář, pravil: Přijímám rád trest smrti, ale prosím, abyste mi milostivě prominul bastonádu.

Vrchní soudce Paokung vydal bez prodlení tento rozsudek: Jelikož soudně zjištěno, že prostopášný bonz Singhoei hromadil zločin na zločin, že spřáteliv se s bakalářem Ting Žihčungem, tohoto hodováním svésti se snažil a věda, že žena jeho krásná jest a milostná, použil všelijaké lsti, aby ji přivedl do kláštera pod záminkou, že se tam shledá se svým manželem, a poněvadž dokázáno, že ji násilím zneuctil, že ji nutil, aby se řeholnicí stala, hlavu oholiti si dala a mezi klášterní bonzy vstoupila; že tato pohroužena v žal, očekávala mlčky příležitost k pomstě; že náhodou Žihčung přišel v pagodu a že poznala jeho hlas, že se setkali a že pak muži svému s pláčem a bolestně vypravovala, co se jí bylo stalo, že pak bonzové všichni přikročili a se jich zmocnili a Žihčunga zavražditi chtěli; že je zaklínal, aby jej do kusu neroztrhali, a že ho vyslyšeli a pod velký zvon uvěznili; dále vzhledem k tomu, že zaujat v mysli drakem, který cosi skrýval, já po třikráte sen svůj obnovený jsem viděl a tímto způsobem do kláštera veden byl, když jsem zvon pozvednouti dal, Ting Žihčung trpěv hlad pět dní z nebezpečí vyvázl a životu zachráněn byl; že potom na štěstí žena jeho Tengši nalezena byla, a že takto smrti vyváznuvše k životu, manželé mohli v svazek svůj znovu vejíti: — bude bonzovi Singhoei, protože manželku jiného zneuctil a o život jejího muže ukládal, hlava sražena a na šibenici připevněna, všichni ostatní bonzové, souvinníci zločinu, půjdou pak do vyhnanství, aby co vojáci sloužili v krajinách vzdálených . . . .

Rozsudek se ihned vykonal: chopili se bonze Singhoei, srazili mu hlavu, kterouž pak veřejně lidu na odiv vystavili; všichni bonzové pak, spoluvinníci jeho, odtáhli do vyhnanství.

Paokung na to obrátil se s výčitkami k ženě Teng a pravil jí: — Vy, která jste zneuctěna byla, i vám jest zemříti; tím tělo vaše očistěno bude a vaše jméno proslaveno. Mimo to nepadne pak na vás zodpovědnost za muka, která muž váš přestál. Kdybych nebyl ve snu zpraven býval bohyní Kuanin a nezachránil vašeho manžela skrytého pod zvonem, nebylo by se stalo pro vás, že by byl zemřel nedostatkem pokrmu? Žena Teng odpověděla: Že jsem nezemřela dříve, stalo se tím, že mi nebylo dříve dáno uviděti svého muže a pomstíti ho za podlosti toho bonze. Umínila jsem si, shledati se s manželem svým a na to zemříti. Nyní je manžel zachráněn a bonz odsouzen. Od okamžiku, kdy tělo mé bylo poskvrněno, nemohu déle býti ženou jeho. Nezbývá mi tedy nic než smrt. —

To promluvivši vrazila hlavou do sloupu a krev její vylila se proudem po zemi.

Paokung rozkázal, aby ji podpírali, neboť prolitá krev způsobila jí závrať, tak že padala. Na to zachránil ji pomocí léku od smrti a vzkřísil k životu. Zavolav pak Ting Žihčunga pravil mu: Dle slov vaší ženy Teng podlehla ona bonzu, poněvadž jí síly nestačily k obraně, nezemřela proto již dříve, poněvadž se za vás pomstíti chtěla. Dnes samovolně hledala smrt, drtíc hlavu o sloup, skvělý to důkaz o upřímnosti její snahy. Odveďte ji tedy k sobě.

Ting Žihčung pravil: Před tím naříkal jsem, že žena moje nebyla umrlá, nevěřil jsem v opravdivost její snahy po pomstě, ku kteréž se odvolávala. Nyní viděl jsem, že samochtíc se vrhala smrti v náručí a že není osobou, kteráž by beze studu život si chránila. Vámi dosáhla nového zrození, jest tedy věčná roztržka mezi minulostí a přítomností. Na štěstí nezemřela, a vezmu ji tedy k sobě, jako dříve, bude to jako druhé zasnoubení.

Žihčung a žena jeho padli na tváře před vrchním soudcem, poděkovali mu a odešli. Dali vyřezati ze dřeva sochu Paokunga a neopomíjeli nikdy ctíti ji ráno a večerem.

Žihčung obstál skvěle ve veřejných zkouškách a dosáhl v státní správě stupeň podprefekta. —

* * *

(Tato povídka jest vyňata ze sbírky pověstných procesů v Číně, a jméno této romaneskní práce jest: Lung-tu-Hung-ňan.)

O různých ozdobách hlavy.

Příspěvek k dějinám kulturním.

Po všechny časy věnoval člověk hlavě co nejdůležitější části svého těla obzvláštní pozornost. K ní především obrácen bývá zřetel ostatních; proto stala se také hlava jevištěm prvních esthetických pokusů člověka, jimiž hleděl vzbuditi obdiv neb zalíbení soudruhů. Nejsurovější divoch, který necítí potřeby, aby přičinil jakoukoli okrasu k svému nahému, barvitému tělu, podrobuje přece vlasy, nos, uši a jiné části hlavy rozličným vrtochům své hrubé krasochuti.

Pozorujme nejprvé vlasy. Přirozená tato ozdoba hlavy nepostačovala ode dávna krasocitu lidskému v prosté své podobě. Jedni ji všelijak stříhali; jiní dávali jí uměle zvláštní tvary a barvy.

V Řecku a později v Římě věnovala se úpravě vlasů nemalá péče. Dlouhé vlasy bývaly u Řeků odznakem volného muže: otroci nosili vlasy krátké a neupravné. Athéňané libovali si v umělých kadeřích, napuštěných štědře voňavkami; vážní Spartanové naproti tomu odznačovali se dlouhými, prostými vlasy. Stoikové a kynikové, pohrdající okázale všelikou ozdobou, chodili téměř holohlaví. Jak vážnou roli měla úprava vlasů při toilettě řecké dámy, vyplývá z líčení Apulejova těmito asi slovy: „Úprava vlasů již sama o sobě přidává neskrovných půvabů ženám, kteréž se domnívají, že by přese všechen lesk perlí a purpuru, přese vše nejdražší odění a ozdobení zálibu vzbuditi nemohly, kdyby nebyl vlas jejich pečlivě upraven. Není pohledu příjemnějšího nad ten, když paprskové sluneční v krásných kadeřích se míhají a lesklými odstíny v nich se obrážejí! Což jest krásnějšího nad závitky kadeří, ovívané jemným záchvatem větérku, brzy ozdobené barvitostí zlata neb attického medu, brzy podobné stínu pohyblivé šíje labutí, zbarvené tu černě jak eben, tam zase jako blankyt oblohy neb moře?! Což pociťujete, když z kadeří těchto, jež páchnou arabskými voňavkami, jež hřeben ze sloniny čechral, jež zlatá spona, hedbávná tkanice těsně poutá, jako z kouzelného zrcadla milý obraz se noří! Když je vidíte navité rukou obratnou v nesčíslné pletence neb volně vlající po alabastrové šíji!“ Což divu, že přisáhali Řekové zhusta při kráse vlasů svých žen a milenek!

Obyčejně upravovaly Řekyně vlasy své tak, že je sčesávaly na zad a tam v rulík pevně svázaly, načež je protkly silnými jehlicemi. Tyto jehlice staly se ostatně pověstnými jinými úkoly, jež časem konaly. Tak vypravuje se, že byl vojín jeden, jenž zvěstoval v Athénách porážku vojů republiky, jehlicemi těmito od fanatických vlastenek athénských k smrti ubodán. Tytéž jehlice hrály také smutnou roli ve skvostných budoarech římských paní, jež ubohé otrokyně při strojení s obnaženými ňádry a rameny obsluhovati musily.

Dámy spartánské nosily, jako mužové jejich, vlasy volné a nedbale spořádané, prostou toliko páskou ovázané. U jiných Řekyň nahražoval tuto pásku skvostný zlatý diadem, drahým kamením hojně ozdobený. Mimo to nosívaly anadem, totiž tkanici, závitkovitě vlasy objímající. Nejoblíbenější voňavkou k napouštění vlasů byl majorán.

Že se Řekyně také rády cizím peřím zdobívaly, dokazují některé jízlivé poznámky Lukianovy o falešných kadeřích.

S dostatek známo jest, že také švihNone a krasavice středověku na úpravu svých vlasů dbali. V pozdějších stoletích vyšrouboval ji zvrhlý vkus do krajnosti v napudrovaných babylonských věžích u dám a obrovských parukách u pánů.

O nynějších modách vzhledem k úpravě vlasů zdržím se všeho úsudku již z té příčiny, poněvadž bych se při tom snadno negalantností dopustiti mohl.

Rozhlednu se raději po národech méně civilisovaných. Při valné jich většině pozorovati lze horlivou péči o zvláštní úpravu vlasů. Nejrozličnější a nejbizarnější příčesky nalézali cestující po Africe: tamější národové liší se na mnoze již z dálky úpravou svých vlasů. Jedni holí si celou hlavu, jiní ponechávají kolem uší půlkruhy vlasů, opět jiní zůstavují na hlavě pouze uzounkou řádku vlasů od předu do zadu. Někteří nosí volné závitkovité kadeře aneb splétají vlasy v mohutné, dlouhé vrkoče.

Tlusté Ovambonky zacházejí s vlasy svými jako umělý tkadlec s přízí: natahují je do rámců a půlkruhů, dávají jim podobu vějířů a závojů a kde jim vlastní vlasy nestačí, pomáhají si chlupy neb vlákny rostlinnými.

Dámy v Loandě splétají si vlasy v uzounké cůpky a přivazují konce jejich do kruhu kolem hlavy jejich upevněného, tvoříce takto kolem čela svého takořka glorioIu vlasů.

Ženy u Aširu nosí vlasy úplně přiléhající a vzadu v hrubý rulík svázané. Za to protkávají je po stranách skvostnými jehlicemi a ověšují vzadu množstvím skleněných perlí.

V copech libují si mnozí národové. Ale ne všichni nosí je vzadu, jako Číňané. Maorové na př. svazují vlasy na vrchu hlavy. Podobnou příčesku nosí ženy

Eskymáků. Stahují své tvrdé, rohovité vlasy v tuhý rulík, který se na temeni hlavy pevně svazuje. Při tom napouštějí si vlasy hojně tukem velrybím, sobím a j., jehož zápach tvoří ovšem purfum jedině pro čich eskymácký. Se stejnou zálibou napouštějí mastnotou své bujné, lepé kadeře ženy malajské, avšak užívají k tomu libovonného oleje kokosového.

Velmi rozšířeno je užívání ozdobných jehlic, zlatých, stříbrných a jiných k protýkání kadeří. Číňanky a Japonky dodávají si dlouhými takovými jehlicemi, různým směrem kolem hlavy jejich trčícími, zvláštního pikantního vzezření, kteréž i dámy evropské k částečnému přijmutí této módy povzbudilo.

Novozélanďané zastrkávají si peří do vlasů. Také Sanové čili křováci ozdobují si hlavu supími péry. Náčelníci kmenů indianských nosí jakési diademy z chvostnatých pér i vínky z drahých kamenů. Kafrové užívají svých kučeravých vlasů jako skříně, do níž zastrkují své řemeslně pracované tabákové lžičky.

Nejméně šetrným k přirozené ozdobě hlavy byl Mohamed. Dle přikázání jeho holí sobě pravověřící hlavy, nechávajíce na nich pouze tenounký pruh vlasů.

Co se týče obličeje, tohoto zrcadla a tlumočníka duše, snažila se především krásnější polovice člověčenstva rozličné vady pleti jeho opravovati. Dávné Římanky užívaly již běloby a jiných líčidel s větší téměř raffinovaností nežli — pardon, pominu raději kapitolu o líčidlech mlčením.

Jiný způsob krášlení obličeje záleží v rozličných přívěscích. Nejobyčejnější z nich jsou náušnice. V Řecku byly velmi oblíbeny. Jmenuje se jich mnoho druhů, z nichž vytknu pouze karyatidy, jež ozdobeny byly různými figurkami a trigleny, jež se dělily ve tři závěsy.

U většiny národů užívá se za náušnice kovových kroužků, někdy jako u žen ašírských — pořádných již kruhů. Ale někteří berou k účelu tomu také kousky dřeva, lastury, kaménky, ba Marantové docela kytice bujných tropických květin.

Mnozí národové neobmezují tento spůsob ozdoby na uši. Známo jest dosti divochů, kteří si propichují též nos i rty a zastrkují do otvorů těch různé kovové ozdoby, dřevo, peří nebo palmové ostny.

Jihoameričtí Botokudové prorážejí si dolení pysk a vyplňují otvor korkovou zátkou, kterou ob čas novou a větší k tomu cíli zaměňují, by okrouhlý ten otvor znenáhla rozšiřovali. Stejným spůsobem zvětšují až k neuvěření ušní své lalůšky.

Kovový kruh v nose jest takořka obligatním odznakem řádného divocha, jak si ho alespoň představuje širší obecenstvo, znající ho z čokoládových etiket.

Ani zuby nezůstaly ušetřeny rukou marnivého člověka, přírodu dle vkusu či vlastně nevkusu svého opravující. V Evropě platí z dávna za největší poklonu, přirovnáme-li zuby k řadě běloskvoucích perlí. Malajci naproti tomu barví si zuby na černo, aby se nepodobaly zubům psím. Stejné módě holdují Japanky. Ženy na Sumatře si dokonce zuby pozlacují.

Livingston vypravuje o některých národech afrických, kteří majíce skot pro užitečnost jeho u veliké vážnosti, spořádáním zubů svých nápodobiti jej chtějí; proto vylamují si část zubů. Jiní kmenové, obzvláště lidožrouti, pilují zuby své do špičky a natírají je černě — což prý jim dodává vzezření vskutku strašlivého.

—rk—

Literatura. Věda. Umění.

— Přehled literatur slovanských. Ruská. Michal Vasilěvič Avdějev, jeden z nejzasloužilejších spisovatelů ruských, zemřel 12. t. m. jsa stár 55 let. Avdějev zastával sice mnohé veřejné úřady, především však byl spisovatelem. Již r. 1837 co chovanec ústavu vojenského sepsal a uveřejnil Avdějev první povídku v zábavní příloze „Ruského Invalidu.“ Slavného jmena v literatuře ruské nabyl románem „Tamarin“, jenž vyšel před 25 lety. Z jeho dalších prací jmenovati dlužno „Dorožnyje zamětki“ (Pozorování na cestách), „Listy zahraničné“, nejslavnější dilo jeho jest však román „Podvodnyj kameň“ (úskalí) vydaný r. 1860. Vedle toho přispíval Avdějev pilně do rozličných zábavných sborníků ruských. Poslední jeho prací byla bezpochyby pověsť „V sorokovych godach“ (V čtyřicátých letech), z níž uveřejnil úryvky ve sborníku slovanském „Bratskaja pomoč“, o němž jsme již podali zprávu. Avdějev byl po 39 let pilným vzdělavatelem literatury ruské. Spisy jeho vyznačují se zvláštní přesností a uhlazeností jazyka. — „Russkij Věstnik“ uveřejňuje z pozůstalých spisů po hraběti Lvu Tolstém pokračování románu „Anna Karenna.“ Román ten vyniká jako veškeré ostatní práce Tolstého vzácnou karakteristikou osob a věrným líčením života ruského. — Al. Potěchin sepsal velmi zdařilou povídku „Chvoraja“ (Chorá). Povídka tato zjedná Potěchinu vynikající místo mezi spisovateli ruskými. Od nového roku vydává M. Dostojevskij měsíční zábavný a politický sborník pod názvem „Dněvnik pisatelja.“ — Slavný satyrický básník ruský Někrasov napsal novou zdařilou dramatickou báseň „Geraji vremeni“ (Hrdinové doby). Již název této kousavé satyry naznačuje onu třídu lidí, kterouž básník šlehá neodolatelným a jadrným vtipem svým. Hrdinové doby, toť jsou rozliční koncesionáři, železniční podnikatelé, finančníci atd., u nichž je hlavním tajemstvím života „státní záruka“ a „podpora“; jest to společnost, jak trefně praví Někrasov, sebraná „iz všech plemen, naréčij, nacij“, jež hlásá loupež „pod vidom čestnych spekuljacij.“ — „Kulturnyje ljudi“ jest název nové povidky výtečného humoristy ruského Ščedrina. — Evgenij Markov napsal nový román ze života lidu ruského „Černozemnyja polja“. Markov jest chvalně znám svými cestopisnými obrázky z Krymu. — Briavoinne de Lehay přeložil slavnou báseň Lermontovu „Démon“ do franštiny. — Carská veřejná knihovna v Petrohradě zakoupila za 80.000 rublů sbírku východních rukopisů snešenou proslulým rabínem Firkovičem. Literární působení petrohradské university za minulý r. 1875 bylo velmi blahodárné. Uvedeme tu jen některá dáta z činnosti university této, abychom okázali, jak čilý vědecký a literární ruch se rozvíjí v bratrské Rusi. Ze spisů, jež vydali universitní profesoři, jmenujeme: „Istorija rossijskoj akademiji“ (Dějiny ruské akademie II. svaz.); „Germanskaja konstitucija“ (Německá ústava); sborník národo- a zeměpisný „Rossija i Azija“, „Jevrejskaja chrestomatija“; „Matěrjaly dlja izučenija armjanskich dialektov“ (Rukověť k nářečím arménským); pak obšírný mandžursko- (čínsko)-ruský slovník. Slovník tento vyniká důkladností a hojností slov nad veškeré práce v tomto oboru, nevyjímaje ani slovník vydaný čínskou vládou; dále vydány dva svazky ruského encyklopedického slovníku. Vedle spisů těchto, jež zaslubují pozornost i širších kruhů, vydáno mnoho spisů, jež se týkají především Rusi. Jsou to po výtce práce z oboru ruského práva, dějin atd.; také vydáno několik zdařilých spisů z oboru přírodozpytu a matematiky. Mimo to vydávány tři vědecké sborníky, nehledě ke pracím uveřejněným v rozličných měsíčních a jiných časopisech. Nemenší pozornosti zasluhují vědecké cesty, výskumy a podniky, jež se děly na pobídku university. Tu připomínáme zejmena dvouletou

cestu prof. Miňajeva po Indii. Týž procestoval za sedm měsíců ostrov Ceylon, navštívil veškeré tamější budhistické knihovny, seznal památky starověkého umění stavitelského a snesl mnoho nápisů, z nichž některé až do 4 stol. před Kristem sáhají. Miňajev opatřil si opisy některých starých, v Evropě dosud neznámých památek literárních. Z Ceylonu odebral se do severních krajů Indie, kdež se přiučil různým nářečím indickým; snesl množství rukopisů, písní národních a zejmena se důkladně seznámil se sektou „žajnů", jež si obrala za úkol pěstování indické literatury. Sekta tato chová nejstarší literární památky Indů. — Polská. Periodická literatura polská obohacena novým měsíčníkem, „Ateneum". První číslo listu toho vyniká velmi důkladnými pracemi. Připomínáme zejmena zdařilou úvahu o činnosti Syrokomly od Spasoviče; článek o novějších dějepiscích německých od Jarochovského; překlady Horáce atd. — Jak utěšený ruch mezi Poláky panuje, o tom svědčí nejlépe značný počet obrázkových a zábavných časopisů polských. Uvážíme-li, že pouze ve Varšavě následující listy zábavné a obrázkové vycházejí, totiž: „Kłosy", veliký obrázkový týdeník; „Tygodnik illustrowani"; „Bluszcz", „Tygodnik romansów i powiesci", „Besiada", tu teprvé pocítujeme, jak slabé účastenství jeví národ český k periodické zábavné literatuře, když musil u nás zaniknouti list tak výtečný, jako byly naše „Květy", poněvadž nenalezly dosti předplatitelův. Zjev tento zasluhuje zajisté bližší pozornosti těch kruhů, kdež si uvykli pansky pohlížeti na ostatní Slovanstvo, hlavně pak na Poláky. — Ve Lvově počal vycházeti nový vědecký list „Kosmos", věnovaný nauce přírodní. — Ig. Polkowski, jeden z nejdůkladnějších znalců dějin a starožitností polských, sepsal velmi obšírnou monografii hlavního chrámu v Hnězdně. Spis ten, vydaný pod názvem „Katedra gnieźnieńska", jest v jistém ohledu i pro nás Čechy dosti zajímavý. Polkowski dokazuje nezvratnými doklady mimo jiné i z kroniky Kosmasa, že nebylo tělo sv. Vojtěcha nikdy z Hnězdna do Čech přeneseno a že dosud odpočívá v Hnězdně. Od téhož spisovatele vyšel popis peněz Piastův, nalezených v Głębokém. —

Drobnosti.

— Nejčastěji odříkávanou modlitbou na světě není „Otčenáš", nýbrž jedna lamanská modlitbička, jíž užívají Mongolové a Tibetané. Modlitba tato skládá se toliko ze čtyr slov a zní: „Om mani padme haun" t. j. „Bůh, klénot v lotosu. Amen." Vlastně jsou tato čtyři slova jedinou modlitbou všech vyznavačů lamaismu. A krátká, mystická tato průpovídka chví se ustavičně na rtech Mongola a obyvatele Tibetu. Čtyři její slova jsou prvními, jež umí žvatlati děcko, a posledními, jež šeptá umírající stařec. Cestující šeptá je cestou, pastýř při stádu, žena za ohništěm, knéz v chrámě, vojín v bitvě. Však nedosti na tom. Pověstné modlicí mlýnky tibetanské melou ji bez ustání v každém domě a kam oko cestujícího padá, všude setkává se s tajemnými těmi slovy: jsouť napsána a vyryta na stromech, skalách, kamenech po cestě, v písku, na zdích, nad veřejemi domů, na praporcích, vlajících nad střechami, na zvláštních modlitebních kamenných deskách a pyramidkách, na zbraních a nástrojích, ba i vryta do lebek a kostí předků. Tvoří dle názoru věřících tresť vší nábožnosti a moudrosti a jistou cestu k spasení. Nic neškodí, že nikdo z těch milionů lidí, kteří ji denně stokrát odříkávají, významu slov jejich nerozumí.

— Největší psaní, jež kdy bylo napsáno, bylo prý posláno od vítězného Tamerlana sultánu egyptskému. Tento kolos byl 70 loket dlouhý a 3 lokte široký a byl vyveden od slavného kalligrafa Mulona Cherika Muhameda spůsobem prý nad míru skvostným. Náleželoť ku zvyku velkého Timura, posílati cizím souverénům psaní nejen krásně stylisovaná, nýbrž i pečlivě vyvedená. Veliké listy byly v Orientu pokládány za znamení obzvláštní úcty, kdežto v Číně jest symbolem úcty psaní co možná nejmenšího formátu a psané tak drobně, že je sotva lze přečísti. —*s.*

— Moře punčoviny. Když admirál Russel meškal v Lissaboně, pozval jednoho dne veškeré důstojnictvo a mužstvo svého loďstva na punč. K tomu účelu dal shotoviti ohromnou mramorovou nádobu, v níž se smísilo 600 lahví koňaku, 600 lahví rumu, 1200 lahví vína „malaga", 4 tůny vařící vody, šťáva z 2600 citronů, 600 liber cukru a 2000 muškátů. V této punčovině plula na mahagonové lodce krásná dívka, co starověká Hebe oděná, podávajíc 6000 osobám, kteréž na lavicích amfitheatrálně stavených seděly. Nad tímto punčovým rájem vznášely se krásné, skvostné baldachyny co ochrana proti dešti.

— Užitek stromů již v šedé dávnověkosti byl náležitě oceněn. Rabínové vyprávějí o Abrahamovi, že na všech místech, jež se svou čeledí navštívil, stromy pěstoval. Také Mojžíš zanechal lidu svému ohledně vysazování stromů jistá nařízení, kteráž pro Palestýnu veledůležitá byla. Peršané zovou stromy šperkem přírody, kdežto Arabové mluví o stromech jakožto o vlasu přírody. Zajímavý jest kurfirsta braniborského Bedřicha Viléma edikt, vydaný r. 1685, aby totiž žádné manželství se neuskutečnilo, nezasadil-li ženich prvé aspoň 6 ovocných stromků.

— Hojnost petroleje. Jistý statistik americký sestavil několik zajímavých výpočtů vzhledem k výtěžku petroleje v Pennsylvanii. Především uvádí, že se v krajině té dobývá průměrně do roka 6 milionů sudů petroleje. K jednomu sudu potřebí jest nejméně 26 čtverečních stop dříví, tedy ke všem oněm sudům ročně 29.526 mil dřeva. Z tohoto dřeva bylo by lze obložiti celou zeměkouli pasem zšíří jedné stopy a zbylo by ještě dříví na 4000 až 5000 mil. Železné obruče k sudům oněm potřebné mají dohromady délku 34.000 mil; mohla by se jimi tedy celá zeměkoule od polu k polu obemknouti a vybylo by ještě as 3000 až 4000 mil této světové obruče. Kdyby se tyto sudy vedle sebe postavily, utvořily by dráhu sahající od Chicaga do San Francisca, čili 2272 mil dlouhou. Po délce vedle sebe položeny utvořily by sudový most mezi Evropou a Amerikou. K odvežení onoho množství petroleje bylo by potřebí 10.000 železničních vozů.

— Damská výbava na počátku tohoto století v Paříži obnášela: 1) 8 tuctů košil, z nichž 4 tucty byly vyšívané perkálové, kdežto ostatní byly z holandského plátna. 2) 2 tucty nočních pláštíků, muselínovými ozdobami opatřené. 3) 24 nočních kamizol tolikéž s muselinovou ozdobou. 4) 12 kamizol ranních, kteréž mnohem úpravnější předešlých byly. 5) 12 vybraných spodniček. 6) 24 perkálových spodních sukní vyšívaných. 7) 10 pláštíků ranních s předešlou úpravou. 8) 10 šub, kteréž bohatě vyšívány býti musily. 9) 24 nočních čepiček nejrůznější formy. 10) 12 tuctů ranních čepečků skvostné práce. 11) 12 nákrčníků rozličné podoby. 12) 12 jemných nákrčníků z vyšívaného muselinu. 13) 8 tuctů ozdobených kapesních šátků. 14) 6 bavlněných spodniček. 15) 6 tuctů bavlněných punčoch. 16) 6 tuctů hedbávných punčoch (po páru). 17) 12 povlak na podušky s krajkami. 18) Čtyři podušky na jehly, skvostně jako při předešlém ozdobené. 19) Čtyři tucty zástěrek, z nichž 2 tucty byly perkálové. 20) 8 tuctů serviettů, šátků a p. Takováto výbava stála mnohdykráte až 30000 franků.

Listárna redakce.

J. Č. F. „První pacient" nepoutá ani myšlenkou ani provedením. Rukopis leží v administraci.

J. H. „Savo a Jana" jest dílo, které jste měl za mokra hoditi do kameo, nikoli do poštovní schránky. Nezdá se, že by vám kynuly vavříny na poli písemnictví.

— *V. + a Zdobnický.* Nelze uveřejniti.

E. M. Forma začátečnická, obsah místy naivní a veskrze slabý. Stálé opakování jako: „bylo houšti, bylo v háji — znalo ono, znalo mnoho" a t. d. netvoří ještě báseň.

Sn. J. Nezralé.

OBSAH: Ukřižovaná. Romanetto od *J. Arbesa.* (Pokračování.) — Ildigo. Báseň od *Karla Kuchry.* — Ze života ve velké nemocnici. III. — Flanderský pes. Povídka od *Ouidy.* (Dokončení.) — Fata. Ukázka delší epické básně „Trenčín" od *Jos. Holečka.* — Švec Matooš. Obrázek z krkonošské vesnice od *Antala Staška.* — Návrat. Báseň od *Adolfa Heyduka.* — Množeli pod zvonem. Čínská povídka. Dle francouzského překladu *Léona de Rosny.* — O různých ozdobách hlavy. Příspěvek k dějinám kulturním. — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: Svatopluk Čech, Servác B. Heller. — Tiskem dra. Edv. Grégra v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta ... 1 zl. 50 kr.
na půl leta ..... 3 „ — „
na celý rok ..... 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta .... 1 zl. 75 kr.
na půl leta ..... 3 „ 50 „
na celý rok ..... 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.*
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2\frac{1}{2}$ archu vždy o 4. hodině odpolední.

Ročník IV. 10. března 1876. **Číslo 7.**

Ukřižovaná.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Z počátku nedozvěděl jsem se ani nyní ještě pranic podstatného a teprv později, když pozdraviv se úplně měl jsem nemocnici opustiti, sděleno mi následující: Přítel byl mrtev; výstřelem rozlícení sedláci byli jej zabili. Mezi tím, co někteří z nich páchali brutalní násilí na jeho dceři, naložili jiní mrtvolu přítelovu na saně, aby ji dopravili do Tarnova. Však na cestě potkali setninu vojáků. Velitel rozkázal, aby se vrátili a tak octlo se vojsko v osadě, v které byl děsný skutek spáchán. Byl jsem nalezen pod křížem, s něhož jsem byl ukřižovanou dceru přítelovu sňal a k rozkazu setníka, jenž zůstal se svou setninou k zamezení dalších výtržností nějaký čas v osadě, byl jsem z počátku veským lazebníkem ošetřován a později pečlivě léčen lékařem vojenským, jenž byl zvláště k tomu cíli z nejbližší stanice vojenské povolán. Co se stalo s přítelovou dceruškou, zda byla mrtva a kde pohřbena, nemohl mi nikdo pověděti. Později, když jsem opustil nemocnici, dozvěděl jsem se jmeno setníka, jemuž jsem byl díkem zavázán za své zachránění. Praveno mi, že setnina jeho mešká právě v Lysé Hoře. Pospíšil jsem tam; ale setník nebyl více mezi živými a setnina jeho byla sdecimovaná. Od několika vojínů jsem se dozvěděl, že setník padl v malé šrůtce s povstalci několik dní po mém zachránění. O ukřižované nevěděli vojáci téměř pranic podstatného kromě toho, že nebyla mrtva. K rozkazu setníka byla dopravena nejdříve do jedné z nejbližších chatrčí u kříže, na němž měla zahynouti. Později nabyl setník přesvědčení, že přes nejpřísnější dozor není tam dívka v bezpečí, poněvadž rozlícenost a mstivost vesničanů spíše rostla než by byla ochabovala, a proto, chtěje předejíti možné výtržnosti, dal dívku z osady odvézti. Kam byla dopravena, nemohl mi nikdo udati, neboť i oni dva vojíni, kteří ji byli v saních doprovázeli, padli v téže šrůtce s povstalci jako setník jejich .... Pátral jsem sice nyní s dvojnásobnou horlivostí po dívce, ale veškeré mé pátrání bylo marné ...“

Tím ukončil neznámý své vypravování. Ku konci byl jeho hlas přitlumený jako na počátku a poslední slova pronesl neznámý hlasem tak přidušeným, že jsem jich sotva doslechl. Naslouchal jsem vypravování tomu s napnutím a v duši mé vystupovaly líčené obrazy s daleko větší živostí, než byly neznámým popisovány. Cítil jsem soustrast s neznámou dívkou, i s osudem muže, jenž mi byl právě vypravoval o nezaviněném jejím utrpení, a slzy vstoupily mi do očí.

Možná, že bych byl za nedlouho vypukl v hlasitý pláč, kdyby mi byl neznámý delším mlčením ponechal volnost k přemítání o tělesných i duševních mukách, jež byla ubohá dívka vytrpěla.

Neznámý odmlčel se jen na chvíli, načež podotknul:

„Viz, jak podivné panuje zde osvětlení —“

Již mezi jeho vypravováním byl jsem si změny té povšimnul, ale jsa zaujat více vypravováním nedbal jsem toho. Nyní, byv zřejmě upozorněn, spozoroval jsem, že panuje v kapli rudé osvětlení, jakoby se probouzel letní den a odlesk červánků vnikal do vnitř. Vnitřek kaple byl nyní tak jasně osvětlen, že mohl jsem vše, ba i obličej neznámého zcela zřetelně jako za jasného dne rozeznati. Časem ovšem šlehnul kaplí jako blesk zásvit intensivnější, skoro oslňující. Hřímavý rachot, kterýž byl v průběhu vypravování neznámého vždy víc a více ochaboval, opakoval se nyní již jen zřídka, ale vždy byl stále mocný a prudký a po každé otřásla se země, jako když prudce zahřmí. Však teprvé nyní jsem zcela zřetelně rozeznal, že není to hřímání, nýbrž že otřásá se země následkem prudké palby z děl ...

Vše to spozoroval jsem v několika okamžicích.

„A víš-li pak, že příčinou osvětlení tohoto je tvůj otec?“ pokračoval neznámý. „Ale nikoli z vlastního popudu, nýbrž proti své vůli, z pouhého rozkazu .... Nyní snad pochopíš, jak bídný, jak málomocný je člověk — snad pochopíš, co může za takových poměrů prospěti modlitba .... Oduševňování přírody je pouze lahodný klam. Zákony přírodní jsou nezvratny a vše musí se jim podrobiti. Výkony jejich nezastaví ani prosba nejúpěnlivější. Dovolávati se milosrdenství u vymyšlených bytostí nadsmyslných, o nichž se mnozí z nás klamně domnívají, že libovolně zákony ty řídí, jest rouháním a hříchem nejtěžším. Žádati od přírodních sil, které v účincích svých ještě nikdy nikomu se nepodrobily, aby změnily odvěkou svou podstatu a hověly choutkám jednotlivců, je pošetilost nejhnusnějšího druhu.“

Po těchto slovech neznámý, kterýž po celou dobu svého vypravování nebyl se skoro ani pohnul, prudce se vztyčil a povstav zadíval se na mne. Polo sedě a polo kleče byl jsem naslouchal jeho slovům a zrak můj byl takměř neustále upřen v místo, kde viděl jsem přímo před sebou z počátku temné obrysy a později, když

vnikalo do kaple jasnější rudé světlo, zřejmě tvář neznámého; avšak ani nyní, když neznámý se vztyčoval a povstal, nemohl jsem odvrátit zraku svého s jeho tváře. Tím se stalo, že sleduje jeho tvář, když se vztyčoval se země, pohledl jsem do výše, a zrak můj svezl se na okamžik s tváře neznámého na oltář přede mnou. Současně šlehl jasně osvětlenou kaplí opětně zásvit tak intensivní, ba oslňující, že musil jsem zamhouřiti oči. Když pak jsem je opět otevřel, vzkřikl jsem hrůzou a zděšením. Zrak můj byl utkvěl na oltáři, jenž byl právě v tom okamžiku tak jasně osvětlen, že mohl jsem na něm zcela zřetelně rozeznati každou podrobnost. Spatřil jsem na něm široký, kolmo vztýčený dřevěný kříž a na kříži rozepnutou postavu útlounké dívky ve vybledlém žlutavém šatě. Zdálo se mi, že na smrt bledá tvář ukřižované je spanilá. Na hlavě měla zlatou korunu a od té vlál dlouhý řasnatý bílý závoj, na němž třpytilo se množství drobných hvězdiček. Dva vrkoče tmavých vlasů splývaly jí přes ramena až po pás; ale milostné tahy její zhyzděny byly hustým, tmavým, plným vousem. . . . Později arci jsem si vše to vysvětloval co pouhý přízrak, vzniklý následkem právě líčené události a náhlého, blesku podobného oslňujícího zásvitu, jenž šlehnul kaplí; ale v okamžiku, když jsem viděl obraz ten před sebou, nechápal jsem ani možnost toho. Zmocnila se mne nevýslovná úzkost. Cítil jsem, že vyvstává mi pot na čele a chvěje se na celém těle počal jsem blaboliti.

Hned po prvním mém výkřiku promluvil ke mně neznámý několik konejšivých slov, načež pokleknuv vzal mně důvěrně za ruku. Trhnul jsem sebou, jakoby mne byla zmije uštkla a zamhouřiv oči setrval jsem několik okamžiků bez hnutí. Přízrak byl zmizel. Ale sotva jsem oči opět otevřel, utkvěl zrak můj poznovu na oltáři a přízrak stál přede mnou s touže živostí jako dříve. Tentokráte však se mi zdálo, jakoby se byla postava ukřižované dívky pohnula. V bledé tváři ukřižované dívky, která byla zprvu bez hnutí a mrtva, jevil se nyní, lehynký úsměv; polo otevřené, na mne upřené oči leskly se a jedna nožka dívčina právě v okamžiku, když opakoval se opětně hřímavý rachot a podlaha pode mnou se otřásla, zdánlivě se pohnula a zlatý lesklý střevíček nebo pantoflíček smekl se pod kříž . . . . Možná, že vše to byl klam mých smyslů; ale zdánlivé toto oživení před chvílí ještě úplně bez hnutí přede mnou se jevícího přízraku zvýšilo hrůzu, která se mne byla zmocnila, v takové míře, že vyskočil jsem se země. V chování mém musilo se jeviti zděšení bezpříkladné, neboť neznámý chopiv mne opět za ruku počal mne s patrnou úzkostí konejšiti. Chvíli stál jsem, třesa se na celém těle, se zamhouřenýma očima bez pohnutí; ale hned na to, když otevřev opět oči, spatřil jsem na oltáři týž přízrak jako dříve, vytrhl jsem se prudce neznámému a vzkřiknuv vyrazil jsem z kaple na chodbu. Neznámý volaje, abych neprchal, chvátal za mnou; avšak hrůza hnala mne ku předu. Na chodbě, na kterou jsem byl vyběhl, spalo sice několik osob, ale většina z těch, které se tam byly z večera k spaní uložily, meškala dle všeho někde jinde. Bez překážky běžel jsem podle chodby po nádvoří a v několika okamžicích octnul jsem se u východu z podivné budovy. Zahybaje do průjezdu spozoroval jsem, že chvátá neznámý za mnou. Běžel jsem ještě rychleji. Prostranství bezprostředně před chrámem bylo pusté, ale trochu výše stály tlupy lidu a vojska. Krvavá záplava, pocházející patrně od nějakého velkého požáru, dodávala všemu, co jsem viděl, rázu děsivého. Z nedaleka troubeno a bubnováno na poplach, z dáli pak zaznívaly rány z děl. Z počátku zaměřil jsem k davu lidu, ale po několika skocích odbočil jsem stranou a seběhnuv doleji k menšímu kostelíku veběhl jsem do úzké uličky, kterou tvořily po obou stranách se táhnoucí zdi. Ulička šla příkře s vršku a byla úplně pustá. Z této uličky zabočil jsem do ulice jiné, kterou tvořila toliko po jedné straně řada budov, kdežto po druhé straně táhla se dosti vysoká zeď. I tato ulice byla liduprázdná. Úprkem běžel jsem dále beze cíle, až octnul jsem se na větším prostranství, ohraničeném velkými, palácům podobnými budovami. Středem prostranství táhlo se stromořadí vysokých košatých stromů. Pod stromy tábořila nepatrná část vojska, kdežto množství pěchoty i jízdy stálo po obou stranách stromořadí.

Jak se zdálo, bylo vojsko to připraveno k boji a čekalo jen na rozkaz. Teprv zde jsem se zastavil a rozhledl se pozorněji kolem sebe. I zde měly v odlesku rudého světla všechny předměty ráz takměř příšerný. Obloha byla skoro krvavá. Každou chvíli bylo pozorovati zablesknutí, na něž následovala hřímavá rána z děla. A skoro vždy šlehnul hned na to prostranstvím mocný zásvit, jakoby byly plameny požáru, jenž byl příčinou zvláštního tohoto osvětlení, náhle vysoko k obloze vyšlehly, čímž bylo rudé osvětlení po několik okamžiků tak intensivní, že bylo lze předměty kolkolem zcela zřetelně, skoro jako za jasného dne, rozeznati.

Avšak sotva že jsem postál několik okamžiků, ozval se těsně za mnou drsný, velitelský hlas. Ohlednuv se, spatřil jsem za sebou silnou vojenskou hlídku. Hned na to byl jsem několika vojíny obklopen a vyzván pověděti, kdo jsem, a jak v ta místa přicházím. Odpověděl jsem třesoucím se hlasem, že hledám svou pěstounku, a udal jsem své jméno. Dle všeho znal velitel hlídky mého otce, neboť jakmile jsem pronesl své jméno, netázal se na nic více, nýbrž vyzval jednoho z vojínův, aby mne dovedl na místo bezpečnější, kde bych mohl aspoň přes noc zůstati. Byl jsem doveden do tmavého průjezdu jednoho z nejbližších domů, kde bylo po zemi množství slámy rozestláno. Dle všeho byla sláma určena pro vojsko, které však tuto noc musilo stráviti pod širým nebem. Bylo mi rozkázáno ulehnouti si a nevzdalovati se. Uposlechl jsem; ale na usnutí nebylo lze ani pomysliti. Byltě jsem v největší míře rozčilen a teprv někdy k ránu trochu jsem zdřímnul. Když jsem opět procitl, panoval kolkolem hluboký klid. Palba z děl byla úplně utichla a rudé osvětlení, které bylo ze dvora i do průjezdu vnikalo, bylo již mdlejší. Vrata domu byla zavřena. Nevida nikoho na blízku vstal jsem a pomalu plížil jsem se přes dvůr. Spatřiv v jedné z postranních budov nízkou otevřenou chodbu, vešel jsem do ní. Chodba byla klikatá a vedla do jiného dvora, z něhož zase vedl tmavý průjezd. Vešed do průjezdu toho shledal jsem, že jsou vrata jen přivřena a za několik okamžiků byl jsem na ulici. Kde jsem se nalézal, nevím; ulice byla pustá. Bez rozmyšlení šel jsem jedním směrem a bloudil pak z ulice do ulice. Skoro hodinu strávil jsem tímto bezúčelným blouděním ulicemi. V některé potkal jsem již arci také lidi, neboť slunce bylo už nad obzorem, ale ostýchal jsem se pozeptati se jich, kde se nalézám. Konečně přišel jsem úzkou uličkou na

prostranství a poznal, že nalézám se na náměstí před malostranským mikulášským chrámem. Zrychliv kroky pospíchal jsem k Újezdu; avšak pro množství vojska, jež tu tábořilo a ulici takměř zatarasovalo, nešel jsem dále, nýbrž zabočil do jedné z postranních uliček a pospíšil přes druhé a třetí maltézské náměstí k jízdárně za Nosticovým palácem, odkud pak, jak druhdy přečasto se dělo, dostal jsem se přes zeď těsně u břehu ramene Vltavy, jež tvoří ostrov Kampu, do zahrady za zbrojnicí. Po celou tu dobu pozoroval jsem vzdor vyšlému již slunci rudou záplavu na obloze a husté kotouče kouře nad Prahou, vlastně nad Starým městem. V zahradě zbrojnice bylo doposud množství vojska, ale skoro všechno odpočívalo ve trávě pod stromy. Vyhnuv se instinktivně strážím, pospíšil jsem k domku, v němž jsem s otcem bydlil a bez překážky dostal jsem se do domu a k bytu našemu. Byt byl uzamčen, ale z malé předsíňky bylo jedním oknem viděti přes Vltavu na nábřeží staroměstské. Přistoupiv k oknu tomu spatřil jsem staroměstské mlýny mostecké v plamenech, a požárem tím vysvětlil jsem si také zvláštní rudé osvětlení kaple, v níž jsem byl osudnou onu noc strávil, jakož i občasné intensivní a mnohdy i oslňující blýskání, jež jsem byl nejen v kapli, nýbrž i později, když jsem se octnul na ulici, pozoroval. Dle všeho šlehnul intensivnější zásvit kaplí jen tenkráte, když některý granát nebo smolný věnec padl do hořících již mlýnů a plameny z té nebo snad i z jiné příčiny vysoko k obloze vyšlehly. Nyní však, když už více do mlýnů nestříleno, hořelo hlavně uvnitř a plameny nešlehaly více tak mocně vzhůru. Před domkem, z něhož jsem se na neobyčejný výjev tento díval, stála děla hrozivě k Starému městu namířená a podle nich k palbě připravení dělostřelci. Na všem bylo lze pozorovati, že bylo z děl těch po několik hodin prudce páleno. Kouřem začmoudlé tváře dělostřelců, kteří byli celou noc v záhubné, namáhavé práci probděli, měly výraz pusté zdivočilosti. Několik okamžiků díval jsem se z okna pátraje po otci, ale nezahledl jsem ho. Seběhnuv po schodech opět do zahrady, spatřil jsem podle zdi ležeti několik mrtvých vojínů, kteří byvše nejspíše palbou ze Starého města někde před domkem zabiti, byli sem od soudruhů zavlečeni. Byli to hlavně myslivci, několik granátníků a tři dělostřelci. Jeden z těchto posledních byl z části přikryt vojenským pláštěm a obrácen obličejem ke zdi. Zvědavě přiblížil jsem se k němu a pohlednuv mu v zsinalou tvář, poznal jsem svého — otce . . . .“

Přítel skončil své vypravování. Připomenutím smrti svého otce zbudil v duši své bez odporu jednu z nejtrpčích zpomínek a nemohl se ubrániti hlubokému pohnutí. Zastřev oběma rukama svou tvář setrval chvíli v mlčení.

Právě tak jako jsem nebyl přerušil dlouhé a poněkud i rozvláčné vypravování jeho, neosmělil jsem se vyrušiti ho nyní z bolestných jeho zpomínek. Za nedlouho přítel povstal s pohovky, na které byl seděl, a přešed několikráte po pokoji, usedl opět na totéž místo. Byl zase tak klidný jako před tím a dříve ještě, nežli jsem ho oslovil, promluvil sám:

„Vylíčil jsem ti právě podivný tento případ, jak mi byl v paměti utkvěl a připomínám poznovu, co jsem byl na počátku svého vypravování podotknul, že musíš líčení mé pokládat za pouhou reminiscenci z dob, na které se v pozdějším věku zřídka kdy dosti živě pamatujeme; ale v podstatě a v hlavních věcech událo se všechno v tom spůsobu, jak jsem byl právě uvedl. K dalšímu vysvětlení musím však dodati některé podrobnosti ze svého života, jakož i některé své domněnky, kterýmiž jsem sobě v pozdějších letech právě vylíčený případ vysvětloval. Před osudnou nocí tušil otec můj, že dojde dle všeho co nejdříve rozkaz k palbě proti Starému městu a chtěje mne míti v místě bezpečnějším, nežli byl domek, v němž jsme bydlili, odeslal mne s pěstounkou, aby vyhledala pro mne nějaký útulek. Kam mne byla uvedla, doposud nevím, ba ani netuším. Že musilo to býti někde na Malé straně, není žádné pochybnosti, ačkoli jsem si nikdy nemohl vysvětliti, jak možno nalézti v Praze chrám tak bezpříkladně spustlý, jako byl onen, v němž jsem byl svědkem vypravovaného případu. Okolnost, že zůstal jsem sám v kapli, kam mne byla pěstounka má, když jsem počal dřímati, donesla, bylo mi vysvětleno později. Když totiž započala prudká palba z děl proti staroměstským mosteckým mlýnům a mlýny ty za nedlouho počaly hořeti, vnikala neobyčejná záplava do kaple, v níž teta má vedle mne seděla. Jako mnoho jiných osob, které byly v připomenutém chrámě útulek nalezly, nemohla pěstounka má oddolati zvědavosti a vyšla společně s několika jinými před chrám, aby byla očitou svědkyní děsného nočního divadla. Když mne opouštěla, věděla, že v kapli přenocuje také neznámý muž, jenž tam byl již před tím, než jsme my přibyli do chrámu. Žvavá stařena, která mi byla postoupila své místo v kapli, byla ji o tom zpravila a proto byla teta má o mne bez starosti. Kdo by muž ten byl, nevěděla ani teta, ani stařena, ale poslednější, která ho byla viděla za dne, tušila, že je to nějaký kněz. Když pak později teta má do kaple se vrátila, nenalezla tam ani mne, ani neznámého muže. V úzkosti své proběhla několikráte nádvoří i chodby a když mne nikde nenalezla, pospíšila opět před chrám, aby mne vyhledala. Jelikož pak mne ani mezi davy lidu před chrámem nenalezla, zabočila dle všeho do téže postranní ulice, kterou jsem byl uprchl; ale potkala vojenskou hlídku, která ji vrátila. Musila nazpět na prostranství před chrámem, kde neustále po mně pátrajíc, musila zůstati až do rána, když bylo lidu opět dovoleno ulicemi volně procházeti. Majíc za to, že procitnuv v kapli ve společnosti neznámého muže, vyběhl jsem, abych ji vyhledal, a soudíc zcela dobře, že nemoha ji nalézti dal jsem se nejspíše na zdař bůh některou pustější ulicí, abych se dostal k domovu, pospíšila pěstounka má, jakmile jí bylo dovoleno, k našemu bytu a nalezla mne klečícího u mrtvoly otcovy . . . .

Co dělo se se mnou dále, jest zcela prostičké. Především však musím připomenout, že jsem dítětem nemanželským. Jak víš, nemůže se v rakouském vojště žádný důstojník oženiti, nesloží-li nevěsta přiměřenou kauci. Matka má byla chudičká a otec nemoha ji pojmouti za choť legalní, žil s ní v konkubinatu. Z té příčiny neměl jsem po smrti otcově žádného práva, žádati jakéhokoli zaopatření od státu. Také teta má neměla žádného jmění, ale přes to vše mne neopustila. Prodavši v několika dnech, co bylo po otci zbylo, odebrala se se mnou do jedné vísky nedaleko Klatov, kde žili jsme nějaký čas na malém statečku, jenž náležel lidem, kterýmž byl otec matky mé před lety zvláštní jakous dobrou službu prokázal. Byli to lidé již obstarožní; dobří, tiší a trpěliví,

Asi za tři měsíce však pěstounka má zemřela. Dobří lidé, u nichž jsme byli útulek nalezli, věděli sice, že mám ještě jednu tetu, žijící v nepatrné vesničce nedaleko Sušice; věděli, že pěstounka má před svou smrtí tuto svou starší sestru, která měla chatrčku se zahrádkou a malým políčkem, písemně žádala, aby mne neopouštěla, ale přes to vše, když došla později cizí rukou psaná zpráva, že teta ta jest ochotna přání své sestry vyhověti, nesvolili k tomu, nýbrž prohlásili, že mne přijímají za vlastní dítě. Posílali mne do školy do Klatov, kam jsem měl přes půl druhé hodiny cesty a poskytli mi vše, čeho bylo třeba; slovem nemajíce sami žádných dítek, chovali se ke mně skutečně jako k dítěti vlastnímu. Asi po čtyrech letech stihlo tyto mé dobrodince strašné neštěstí: vyhořeliť. Byli sice pojištěni, vlastně domnívali se, že jimi jsou; neboť agent, u něhož se dali pojistit a kterémuž pojistné po půl druhého roku vždy správně odváděli, podržev přijaté částky, dovedl nic zlého netušící venkovany po celou tu dobu klamati, že jest vše ve vzorném pořádku. Věřili mu a byli podvedeni, přes noc stali se žebráky. Pohroma ta nebyla by zůstala bez vlivu také na můj osud, kdybych v té době nebyl měl několik obstojných kondic v Klatovech. Byltě jsem v sekundě a náležel mezi žáky nejlepší. Ředitel, znaje mé osudy, postaral se později vlivem svým o to, že mohl jsem vstoupiti do některého učeliště vojenského; ale nemaje k vojančině žádné chuti, zůstal jsem raději na gymnasiu, kde zápase s hmotným nedostatkem, setrval jsem až do kvarty. Náklonnost má k vědám praktickým přiměla mne později, jak už víš, k tomu, že přešel jsem na sklonku roku 1856 z gymnasia klatovského na německou vyšší realku v Praze. Toť vše, co mohu ti pověděti závažnějšího o svých osudech, než jsem se v Praze setkal s tebou a za několik dní s páterem Schneidrem.

Rozumí se samo sebou, že v tichém Podšumaví, zvláště na svých výletech do lesů šumavských nebo na osamělých procházkách v rozkošném okolí klatovském často jsem si zpomínal na noční dobrodružství své v spustlém chrámě pražském. Kdo by byl neznámý onen muž, jenž mne byl svým vypravováním tak polekal, nedozvěděl jsem se. Ptal jsem se sice pěstounky své, které jsem arci mnohé zamlčel, ale ona nemohla mi dáti žádného vysvětlení, poněvadž ani otce mého dříve neznala, až když ji po smrti mé matky požádal, aby převzala úkol mého vychování. Otec a matka má byli mrtvi a kromě těch nemohl mi nikdo dáti žádného vysvětlení. Teprv když jsem přibyl do Prahy a patera Schneidra poprvé spatřil, domníval jsem se v něm poznávati podivného vypravovatele ze spustlého chrámu. Dlouho jsem se sice tomu zpečoval, pokládati domněnku svou za pravdu, ale po osudném odpoledni, kdy o Schneidrově přednášce za pozdní podzimní bouřky měl jsem podobné vidění jako roku 1848, a když pak po několika dnech navštíviv Schneidra v pozdní době večerní, byl jsem svědkem případu, o němž jsem ti byl na hřbitově volšanském vloni vypravoval, nemohl jsem jinak než pevně za to míti, že podivný neznámý muž onen nemohl býti nikdo jiný než pater Schneider. Nevěděl jsem sice o osudech Schneidrových takměř pranic bližšího; ale ohyzdná tvář podivného vypravovatele a rovněž tak podivný temný názor světa, jenž se jevil v jeho vypravování, byly mi utkvěly v paměti a ze všech lidí, jež jsem byl poznal, nebyl nikdo tomuto nevylíčitelnému obrazu, jejž jsem v duši své choval, tak podoben jako Schneider. V pozdějších letech, když jsem vedl kočovnický život vojenský, a zvláště když jsem ležel posádkou v Haliči, pátral jsem po svědcích děsného případu, jenž se byl udál v revoluci polské v osadě za Tarnovem, ale kromě pouhé pověsti, která se o tom v několika vesničkách v okolí Tarnova zachovala, nedozvěděl jsem se o nikom, kdo by mi byl mohl událost tu vypravovat z vlastního názoru.

(Pokračování.)

Mehadie.

Napsal *Josef Wünsch.*

Bloudím v rozkošném údolí Črny Reky. Naslouchám hukotu valných kaskád. Pohrávám si s pstruhy střelhbitými a honím se za obrovskými ještěrkami lesknoucími se ve všech barvách duhových. Odpočívám v šerém lůně sličných hájů, milý chládeček ovívá čelo rozžhavené žárem slunečním. Udiven pak procházím tajemnými klenbami černých sluji skalních a ozvěna kroků mých ztrácí se v propastech dalekých, neznámých. Zpět, zpět na to krásné světlo boží! Serpentinami vystupuju po příkrém boku rozložitého Periloru. Zde s Výše Čoričovy plesá srdce mé: útulku rajský, milostné sídlo naplněné rozkoší a krásou a lahodou pozemskou, tvé jméno je Mehadie!

Na severu zvedá se drsný údol vrchního toku Črny Reky. Na východě jako mocný šik božích bojovníků, železná prsa spočívají vedle železných. Toť skalnaté stěny Hurkului, Suskului, Serbau, Stana Pogara a všech nejpříkřejší Damogled. Paprsky zapadajícího slunce pozlacují holé a rozbrázděné čelo jeho, nad míru mocná křídla svá rozepjal orel královský a vznáší se ve výši mlhavé jako veliká myšlenka boží, jež váhá snésti se k lidem malicherným. K jihu hluboko pod námi jakoby malinké domečky hravých dětí, toť mohutné budovy lázní Herkulových. A dále nesou se zraky přes dědinku Pečenesku, přes zlaté hory a tmavé údolí, přes Dunaj daleko až do nižin valašských. —

Lahodo pozemská, tvé jméno je Mehadie!

Milostné, čarokrásné to místečko! Kamkoli pohledneš, vše jakoby tě pozývalo: pojď, pohov si tu a buď šťasten! — Vysokými horami údolí skoro odevšad je uzavřeno. Snad že se bojí, aby nevnikl sem člověk — kazisvět, člověk bez srdce, člověk myslící jen na aoristy aneb milující jen stoupající akcie, aby nevnikl sem člověk, tento světoznámý rušitel míru, aby nepokazil rajský tento klid, aby nezaplašil švitořivého slavíčka, houpajícího se na větvičce platánové.

Jen k jihu, k Dunaji zůstalo údolí otevřeno. Odtud volný a pohodlný je přístup. Ve Staré Ršavě najmeš za čtyry zlaté lehký vozík, ten letí s tebou po pravém břehu Bely Reky skoro toliktéž mil cesty na sever. Přívětivé

dědiny rozkládají se v pravo a v levo, tady Županek, tam Krivica, onde Korabnek. Za nimi po obou stranách nakupeno vysokých skalin vápencových; jsouť to poslední výběžky Karpat sedmihradských, jejichž patu vymílají proudy dunajské. Boky jejich jakoby ověnčeny rozsáhlými vinicemi s hojným požehnáním výtečného ovoce. Pod nimi rozložila se zlatá kukuřiště a ještě níže zelenají se lučiny a po nich strašná stáda šedých bůvolů v neskrocené honí se bujnosti. Tu a tam potkáváme selky rumunské. Postavy to vesměs ztepilé, v košili dlouhé, pečlivě a uměle vyšívané; kolem štíhlého těla široký pestrý pás vlněný, v předu i v zadu zástěra pestrobarevná, dole v třepení se končící. Žádná z nich nezahálí. Skoro každá Rumunka cestou přede, rukou pilnou kroutíc vřeténkem.

Asi uprostřed mezi Ršavou a Mehadií, právě proti Korabku, při samé silnici spatřiti lze zbytky velkolepého vodovodu, který Římanům mnozí připisují. V pravdě však vodovod ten teprvé v prvém čtvrtletí minulého věku od Turků byl vystavěn, aby se jím Bela Reka v jiném směru vedla. Viděti tu posud 11 mohutných oblouků asi 5 sáhů vysokých, v nichž vrstvy bílého vápence s vrstvami červených cihel se střídají.

Silnice dobrá je a jen mírně se zvedá. Koníčkové valašští se činí. Již jsme tam, kde s Črnou Bela Reka se pojí. Zde dělí se cesta. V levo údolím Bely Reky jde se do vsi Mehadie. My pak po dřevěném mostě přejdeme přes Belu Reku a vnikáme dále do těsného údolí Črny Reky. Mezi oběma řekami povznesl se skalnatý hřbet, Kulmia Biukinec, který u samého spojení řek končí se co Kapu Dealului. Čím dále vnikáme, tím bujnější rostlinstvo. Kukuřiště, po úbočích vinohrady, dále krásné háje listnaté, výše pak mohutné lesy jehličné, z jejichž lůna tmavomodrého vystupují šedá temena skal.

Údol pojednou se rozšířil, spolu vítá nás zápach síry. Dostoupili jsme výše 534′ nad mořem. Ze zeleného stromořadí prosvitují velkolepé budovy lázeňské, jsme v Mehadii, v Teplicích Herkulových.

Údolí Črny Reky, jinde dosti těsné, rozstoupilo se tu asi na 2000 kročejů. Tak utvořila se táhlá kotlina, jež čím dále k severu tím více se úží. Z vápencových boků kotliny té a to nejen z Biukince a Periloru, nýbrž i z úbočí protějších hojní pramenové vyrazili k úlevě trpícího člověčenstva. Kdy a jak asi poznala se blahodárná moc zřídel těch? Kdo prvý došel tu kýženého pozdravení v neduhu svém?

Historie mlčí. Počátky dějin Mehadie zastřeny mlhou věků neznámých. Pravdě podobá se, že pramenové ti dávno již léčili, než Dakové a Sarmatové postavili tu vratké trůny své. Však teprvé s římskými orly vniklo i historické světlo v utěšená místa tato. Trajan pevné přes Dunaj buduje mosty. Decebalus poražen. Vítězný Trajan zřizuje na počátku druhého věku po Kr. země ty co provincii římskou, rozděluje a vykazuje pozemky, zakládá osady a města. V údolí tomto u samých zřídel zkvétá osada lázeňská. Dle ochrance svého Herkula jmenuje ji Trajan Thermy, Teplice Herkulovy. Herkulovi zasvěcen tu chrám a oltář. „Ad aquas Herculi — sacras“ svědčí latinský nápis na kamenné tabulce zde nalezené a v lázních Ludvíkových zazděné. Teplice Herkulovy byly pod ochranou páté, to jest černecké legie.

Zdá se, že zátiší to od Římanů velice bylo oblíbeno a že osada honosila se mnohými stavbami i soukromými i veřejnými. Mimo chrám Herkulův byly tu chrámy ještě jiných bohů římských. O chrámu Aesculapovu a chrámu Hygieině tolik ví se s jistotou, že stávaly na pravém břehu Črny Reky, kde vytryskují zřídla horká. Římané velmi hojně sem přicházeli a přemnozí vznešení mužové zdraví svého tu nabyli. Uzdravení pak obyčejně díky vzdávali milostivému bohu na votivných tabulkách. Tabulek takových již velmi mnoho zde se našlo a uschovalo.

Jak bujně proudíval tu asi ten veselý život římský! Však nemělo tak zůstati. Vzteklice válek vražedných brzy rozzuřily se po okolí. Přihnaly se bouře divoké a rozmetly chrámy a oltáře, rozmetly líbezné to sídlo římské vzdělanosti. Údol Črny Reky duněl pod kopyty divokých, bojovných národů. Zajížděli sem Markomani a Kvádové, Gothové, Bastarni, Peukyni, Gepidové a Hunové. Zajížděli sem Avaři, Bulhaři, Maďaři, Mongolové, Turci — — — a kdo vyjmenovati by dovedl všechny ty národy surové, kteří zde, jak zdá se, dali si dostaveníčko? Bojováno tu a v okolí nejbližším skoro v každém století a to až do věku osmnáctého, kdy plamenný meč Eugenův Turky zatlačil a kraje ty očistil.

Slované, jak se zdá, již v dobách pradávných, snad již s Dáky a s Kelty, zde se usadili. K tomu ukazují mnohá slovanská jména hor a řek okolních.

Leč v krušných dobách staletých nájezdů a bojů vražedných Teplice Herkulovy z kořen jsou vyvráceny. Zmizely s povrchu zemského naprosto, pobořeny byvše rukou surových národů, pobořeny hroznými převraty přírodními. Někdejší nádherné chrámy a budovy římské zasypány jsou stržemi skal a kamennými lavinami. Zřídla léčivá ovšem posud přebohatě prýštila se ze štědrého lůna matky země, ale zázračná moc jejich bez účinku ubíhala proudem Črné Reky.

Dlouhý, dlouhý čas prażádného nebylo tu přístřeší. Hrdlo nasadil, kdo by sem se byl odvážil. Neb přemnohé podzemní jeskyně a sluje skalní po dlouhý ještě čas hostily divoké obyvatelstvo, jemuž vraždy a loupeže živným byly řemeslem.

Teprvé rokem 1734 někdejší Teplice Herkulovy k novému jakoby byly vzkříšeny životu. Roku toho totiž hrabě Hamilton v poušti té postaviti dal opět tři kasárny, troje obydlí, kapli a hostinec. Od doby té rychle rozsiřovala se osada ku spáse chorých. I nového dostalo se jí jména — Mehadie. Ale když r. 1817 císař František tu meškal, zapověděl jméno to a nařídil jméno: lázně Herkulovy. Zdejší lid však, jako vůbec, je velmi konservativní a o Herkulovi už nic nechce věděti. Zná posud jen Mehadii ves a Mehadii lázně.

Znovu pak zkvétá Mehadie od r. 1852, kdy císař František Josef ji navštívil a 5000 zl. ročně na nové stavby vykázal. Stavěno pak pod vedením architekta Doderera. Tak povstaly nové velkolepé budovy, hotely pro hosty s překrásným salónem lázeňským uprostřed. Skoro všechny budovy ty mezi sebou a se salónem spojeny jsou arkadami, sloupořadím, schody a p., tak že z jednoho konce na druhý ovšem oklikami lze se dostati po suchu i za počasí nepříznivého.

Na lesnatém svahu Domogledu trůní ozdobná kaple, jež nápisem svým i nás k sobě pozývá: „Veniti fiilor in sinnlŭ meŭ!“

Hojiví pramenové tlačí se dílem z vápence a dílem ze slídy většinou z východního úbočí lesnatého Biukince.

Všech je asi 22, 15 na pravém, 7 na levém břehu Črny. V příčině lékařství užívá se teď jen asi 9. Z těchto nejpamátnější a nejmohutnější je pramen Herkulův. Vystupujeť z rozsedliny skalnatého Biukince v síle asi 2 čt. stop, tak že za den vydává až i 15 tisíc krychlových stop vody léčivé, jejíž teplota dosahuje až i 50° R. Pramen Herkulův je nejsilnější vřídlo na pevnině evropské. Voda jeho jest čistá, chuti trochu slané, trochu přihořklé a nikterak nezapáchá.

Některé jiné prameny jsou sirné, jiných pak i k pití se užívá.

Hostí vystřídá se tu do roka zajisté ku 4 tisícům. Asi třetina všech může se přičísti krásnému pohlaví. I z Turecka, Polska a Ruska přicházejí sem choří hlavně s kožními nemocemi, s ochrnutím, se dnou a pakostnicí. Čehož všeho bůh račiž nás uchovati!

Lázně řídí teď státní správa uherská. Život tu veselý, nenucený, neškrobený, upřímný a důvěrný jako snad ve všech lázních uherských. Bydlíš poměrně velmi lacino. Za překrásný pokoj ve dvoře Františka Josefa na př. platíš 80 kr. denně. Kuchyně v některých hostincích je velmi dobrá. Výtečná kapela cikánská hraje několikrát za den. Zábavná tombola pak krátívá večery. Nepříjemná jsou tu jen hejna vos, která tebe, cukr tvůj a kávu tvou obletují jako u nás mouchy. Naleješ si kávy. Deset jich utopíš. Sta bzučí ti kolem hlavy, ale nic ti neudělají. A tak nezbývá ti nic jiného, než abys s těmi mehadijskými potvůrkami co nejdříve se spřátelil. —

Však pojďme již procházkou. Vstupme do převelebného chrámu přírody. Ty, geologu, uvažuj, jak krásně ta podlaha jeho je vykládaná! Zde žula přičervenalá a zrna hrubého, tu a tam slabě prostoupená čedičem a zbarvená okrem, kyzem a krevelem. Níže rozložila se slída a vápenec. Celkem však převládá tu krasový vápenec s podivuhodnými dutinami svými. Prohlížíme mohutné klenby jeskyně loupežnické. Z jednoho chrámu do druhého, do třetího. Odtud pak v pravo níží se temná chodba do nitra hory, odtud v levo níží se chodba do nitra hory. Půda duní pod nohama našima. Patrně i pod námi jsou prostory prázdné. Bohužel, že jeskyně ta doposud není proskoumána. Posud neznámo, jaké divy tají se tu před zraky našimi.

Trochu níže je jeskyně nazvaná „potová". Vycházejí tu ze skalní štěrbiny páry horké jako z vody vařící se. Nasloucháme tajemnému šumotu, z lůna zemského vycházejícímu. Chvíli zdá se, že to šum vody padající. Chvíli zas, že to voda vařící se. Odtud snad pochází vřídlo Herkulovo. Však odkud přichází sem? — Z daleka! Z temného lůna zemského. — Po kterých cestách? A jak tam to vypadá? — Neznámo! Hádanky! — —

Vidíme a slyšíme tu, jak síly přírodní pod námi posud pracují v šeru tajemném. Tajemný hluk práce té z daleka naráží na sluch náš. Cítíme tu horký dech matky přírody. Však tato nynější práce je práce klidná, blahodějná, práce míru. Geologie učí však, že bývaly tu boje veliké, že dály se tu převraty násilné a hřmotné. Těch však nyní již dávno je dobojováno. Teď tu tak klidno, tak jisto a bezpečno, jakoby vždy tak bylo bývalo. Jen ob čas s čel skalných velikánů trhá se balvan a ruší na chvilku hrobový klid, řítě se do údolí, jakoby staviti chtěl běh Črny Reky. Však mrštné vlny její střemhlav vrhají se naň a přes něj uhánějí dále. Šašky si z něho tropí.

Po úbocích pak nejkrásnější a nejbujnější vegetace rozložila pestré koberce své: ořechy, duby, buky, lípy a lepotvárné platány v nejmalebnějších skupinách tu kolem rostou. I posvátný lotus vine se u pramenů teplých. Nejspíš že od Římanů z Egypta sem byl přinešen. Nezasteskl si tu, dobře se mu tu daří až podnes.

A jak čistý tu vzduch, teplý a čerstvý, bez prachu a plísně! V dubnu bývá již 26° tepla, však 36° nepřesahuje vedro největší.

A jak líbezno teprvé bývá zde z jara!

Zima počíná někdy až prosincem a končívá již únorem. Roku 1870 byla tu jedna z nejtužších zim lidské paměti: celkem bylo zde však jen 26 dnů, kdy sníh padal. V únoru již vydává fialinka líbeznou vůni svou, v březnu jsou lučiny v nejkrásnější zeleni, slavíček zapěje tu první svou písničku lásky — —

lahodo pozemská, tvé jméno je Mehadie!

Zpěvačce,

která zpívala píseň neapolských plavců.

Santa Lucia!

Buď žehnána! Po dlouhém čase
tys v pravém, svatém nadšení
k mým retům přiklonila zase
číš nebeského umění!
Nejdříve tiše na kraj retů
zpěv z duše tvojí zabloudil,
až náhle vzrost a v divém letu
se mocně vichrem rozproudil!

O kterak v melodii hlasné
se třtinou chvěl tvůj štíhlý vzrůst,
jak tóny, kapky rosy jasné,
se řinuly přes poupě úst,
a ruce tvé na ňader vlny
jak padly bouř jich tišíce —
tak nad ocean hněvuplný
se rozkládá svit měsíce!

Na sestru píseň smích tvůj čekal
ve důlku tváře zbloudilý,
tu ztratil se, tu po rtech těkal,
tu v očích mih se na chvíli.
Tvé tělo bylo vasa řecká,
z níž v krásy vábném úsměvu
ve písni sladká vůně všecka
se proudila mi v úlevu.

Jak zněla tvoje píseň bolná
tu jako perly přes mramor,
tu vzdechem umírala zvolna,
jak alpské rohy v klínu hor!
Já Vesuv viděl, záliv celý,
jak hořel nachem opálu,
nad ním tvé písně tóny zněly
a hasly v dálce pomalu!

Já viděl plavce nahých šíjí
se klonit přes kraj paluby, —
ne Madonnou, tvou melodií
jsou uchráněni záhuby!
O zpívej dál! ač bez přístavu
se loď má kloní v noční šer,
přec ruce spínám, skláním hlavu,
a světím lásky svatvečer!

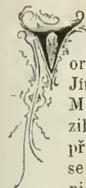
Jar. Vrchlický.

Švec Matouš.

Obrázek z krkonošské vesnice od *Antala Staška.*

(Pokračování.)

II.

Voronice měly vedle ševce Matouše ještě ševce Jíru Macháčkova v stejném stáří asi s Matoušem. Měl jen mámu, tátu již neměl; tento býval muzikantem — hrával na klarinet — vedle toho příštipkářem, a poněvadž to řemeslo nešlo, stal se potom šindelářem. Když pokrývali na voronickém kostele střechu, spadl s ní — zrovna na hřbitov. Pan farář mu dal na místě poslední pomazání, a milý šindelář hned na to skonal. Máma si jej dovezla na trakaři domů — proč vlastně, to Jirka dosud nepochopuje. Snad proto, aby ho tam mohli zase odvézt, vypůjčivše si od souseda chalupníka vola a vůz. Jirka byl tenkráte ještě tuze maličký a pamatuje jen tolik, že házel po volovi kamením ze zlosti, že mu odváží tátu. Jirka je pravý opak Matouše; tento žije životem více zevnitřním, onen vnitřním; málo kdy se ukazuje ve veřejnosti, miluje samotu, šije boty, hraje divadlo, čili jak ve vůkolí říkají, komedii, skládá divadelní hry a píská pobožné písničky na klarinet — ve Voronicích říkají kladinet; švec, herec, básník, umělec v jedné osobě a mimo to i ředitel celé divadelní společnosti. Ve Voronicích a okolí se hrávalo od nepaměti; provozovaly se s guberniálním povolením ne pouze hry biblické, nýbrž i světské, jako „rytíř Felsiburk", „princezna řecká" a jiné. Však nejzábavnější byla hra pod jménem „Labyrint", v níž vystupovala osoba stejného jména; byl to selský Faust a Don Juan najednou, jenž mudruje a hloubaje užívá světa, až ho konečně čert vezme. Čert nesměl skoro v žádném kuse scházet, a po smrti starého Kubáčka, který ho po celý svůj život stereotypně, ale vždy výborně hrával, byl pro důležitou úlohu tu angažován švec Matouš; ten si vůbec rád něco přivydělal.

Jíra Machačků sám představoval krále a první hrdiny vůbec, na čemž si nemálo zakládal, jsa žárliv na každého, o kom v obci mluvili více, než o něm. Proto neměl také Matouše příliš rád; ten dovedl se udržeti stále nad vodou, a úlohu čerta hrál tak, že se o něm hovořilo daleko široko.

Tato pak jiskra vzájemné umělecké žárlivosti vzňala se brzy v oheň obapolného nepřátelství; příčinu k tomu zavdala láska a ctižádost.

Růža Kykalovic byla opravdu hezké děvče. Postavy vysoké, černovlasá, černobrvá, modrooká, růžolící, ztepilá, svěží, kyprá, čerstvá; nic jí nescházelo k dokonalé kráse, jen malé ruce — ty její byly od práce drsny a hruby. Otec její, starý vdovec Kykal, byl chudý baráčník, jenž se živil chovem dvou koz a pěti slepic, holením lidských vousů a panských lesů, trháním zubů, odbytem zvláště uměle vyráběného prášku na šváby, myši a krysy a tím, že v letě chytal a ubíjel po lukách a paloucích krtky a sysly, začež dostával od kusu po desetníku.

Je červencové odpoledne, několik dní po kantorově pohřbu; po znojném nebi ani obláčku. Starý Kykal sedí před barákem pod jasanovým stínem a přemýšlí o veškerém zdroji svého blahobytu: o kozách, slepicích, vousech, panském lese, švábech, myších, krtcích a syslech, kdežto zatím Růža doma u přádku si zpívá.

„Růžo," volá starý do okna, „půjdeš dnes do panského háje na roští, nemáme již čím topit! Vezmi si pilku. Já půjdu na Marků palouk chytat krtky."

„A co jestli mne chytí s pilkou hajný, nebo dokonce polesný sám?"

„Eh, jak on nechytí; máš dobré oko i ucho a ještě lepší nohy."

Bylo po řeči; zavřeli barák a každý šel po svém. Růža vzavši pilku a loktuši šla velmi nerada; v neděli zpívá v kostele na kruchtě a hrává v komedii princezny a královny — a všedního dne má jíti na roští! Jde proto krokem loudavým; má v pohybech svých skutečně něco přirozeně půvabného, co každého k ní táhne; ne nadarmo jí říkají ve vsi „královna". Oni ovšem k tomu jménu přidávají „slaměná", ale to nic nedělá, královnou mezi děvčaty je přece, byť i nesla pilku a loktuši.

Jde okolo Jirkova stavení, a stále se tam ohlíží, jakoby Jirku vybízela s sebou. Velmi dobře se znají; bývá ona v komediích vždy jeho milovanou princeznou nebo ženou. Jirka pro ni hoří, ale ještě jí to neřekl. Mimo divadlo jest k ženským velmi nesmělý. Ačkoli ví, kam jde, otázal by se jí přece na to, aby s ní zavésti mohl delší rozhovor, ale ostýchá se staré matky vdovy, která sedíc u kamen, střeží ho celé dni jako malé dítě, zvláště od té doby, co spozorovala, že vzdychá po Růže. Nechce, aby se její „robě" — tak říká svému 24letému synovi — ženilo, dokud bude sama ještě živa; bojí se nevěsty, že by ji přivedla brzy do hrobu.

Nezbývalo Jirkovi, než čekati, až matka usne. Dlouho to netrvalo; stařena přemožena spánkem, vytratila se ze světnice a šla si polehnout na půdu.

Jirka se vykradl tiše z domu, přešel po pěšince přes louku, přeskočil malou struhu, tekoucí uprostřed obce, zašel pod Mikšů veliký javor, odtud vzhůru po Jirákově mezi, uhnul se na západ, přišel na rychtářovu stráň, pod ní se napil ze Šimonovy studánky, přeskočil potok, přišel do Havlova smrčí a za malou chvíli octnul se v panském lese. Hledal tam Růžu. Oběma silně bilo srdce: Růže před hajným a Jirkovi před Růžou. „Co jí řeknu, až ji najdu?" — tázal se sama sebe, a přišel na šťastnou myšlenku, že vymyslí si řeč asi takovou, jakou klade do úst rytířům a králům, když vyznávají lásku princeznám. Když to umí napsat na papíře a povědět na divadle, proč by to nedovedl říci obyčejnému děvčeti? Hledal, hledal, ale nemohl najíti. Vůkol bylo ticho; ptáci již dávno přestali zpívat; jen někde v dálce skřečela plachá straka nebo sojka; zde onde luskala veverka a uviděvši Jirku, hbitě skákala se skrýt do hustých vršků pěkně štíhlých modřínových stromů. — Naslouchal upjatě — konečně se mu zdálo, že slyší z dálky jako řezání malou pilkou. Šel tiše k místu a přeříkával si zamýšlenou řeč. Když byl již jen několik kroků od místa vzdálen, utichlo řezání. Stanul; byla to skutečně Růža, jen že jeden druhého neviděl pro huštinu; jen slyšeli. Oběma mocněji zabušilo srdce; jí

strachem před hajným, o němž se domnívala, že se již blíží, jemu hrůzou před opravdivým vyznáním lásky. Nastalo na několik okamžiků to nejposvátnější ticho; obapolné napnutí. Růza hleděla majíc hlavu ku předu nakloněnou modrýma svýma očima upjatě do houští, shrbena u malého smrčku, který právě podřezávala, jednou nohou do zadu opřena, loktuši na ramenou, každou sekundu připravena k skoku, jakmile něco podezřelého někde zašustí. Pot se jí řinul s obličeje i strachy i namáháním; husté černé vlasy lezly jí do čela. Číhala. V tom si dodal Jirka odvahy a rozhrnuv houští, učinil krok ku předu. Růza nečekajíc uskočila a pádila skrz husté smrčí dolů po kopci, a ačkoliv pamatovala při tom bedlivě, aby neztratila loktuši a pilku, přece tuto upustila, chtíc se rukou brániti před dorážejícími na ni větvemi. Jirka přišed k místu a uviděv hromadu nalámaného a nařezaného roští, pochopil vše hned a spustil se za ní. — Ona cítíc, že ji někdo pronásleduje, vzala ještě více do zaječích. Konečně přišli oba na paseky, kterou se koučil kopec: dále bylo údolí, potok, kolem něho krásný palouk. Teprve nyní se přesvědčil, že to je skutečně ona. Počal za ní volati: „Neboj se, Růzo, to jsem já!“ Ta uslyševši jeho hlas, stanula, ohledla se na zad a poznavši jej, zlostně si sedla na břeh u potoka, položila vedle sebe loktuši, utírala si pot s obličeje a opravovala si rozcuchané černé vlasy.

„Čert-li tě sem přivedl? přišla jsem k vůli tobě o všechno roští a pilku!“ — pravila k němu zhurta, tváříc se rozhněvanou, ač byla v srdci ráda, že za ní přišel; ne snad, že by mu byla zvláště nakloněna, ale — „měla ráda mužské“, říkávali o ní Voroničtí. Jirka byl sice výborný umělec, znal nejtajnější záhyby srdcí královských, nejskrytější stránky citů různých princezen, ale lidí okolo sebe neznal, zejmena Růzu. Byl chudák celý popleten; na vyznání lásky nebylo zatím ani pomyšlení, ač Růza na ně čekala. Sedl si vedle ní a mlčel, ana zatím rovnala na sobě šaty během rozcuchané, a po chvilkách na něj s boku pohlížela. Byla to divná, pro Jirku skoro tragická situace, z níž se neuměl jináče vyplést, než tím, že požádal Růzu o hubičku. Ta se mu dala čtveračivě do smíchu, a nyní přišla kapitola o hubičkách. Jirka uměl lépe milovat než lásku vyznávat, a to bylo pro tenkráte jeho štěstí, anať Růza vůbec byla osoba činů a nikoliv dlouhých řečí. Toužívala sice vždy po něčem vyšším, ku příkladu po postavení kuchařky na faře, dovedla se ale v tomto okamžiku uskromniti a vzala za vděk ševcem. Zapomněla na roští a na pilku, ano i na hajného, a tak dlouho spolu hovořili, až je překvapil stín protějšího, jedlemi porostlého vrchu, jímž bylo úzké údolí, skoro jen úžlabina, na druhé straně vroubeno, a za nějž skrylo se slunce. Nebyl sice ještě úplně večer, ale stíny byly již dlouhé, a jim se pořád ještě nechtělo domů. Bylo tam opravdu hezky; do kola vysoký, černý les je kryl od ostatního světa a chladil denní žár; pod nimi tekl uprostřed shrbených vrb potok a za ním byl bujný palouk. Růza si při pohledu na jeho čerstvou, šťavnatou trávu mimovolně vzpomněla na své kozy doma, které trpěly nouzi. Avšak ani tato vzpomínka nebyla s to vyrušiti ji ze sladkého poslouchání a povídání.

„Málem bych byla zapomněla na pilku; jdi mně ji najít, máme jen tu jedinou; táta by huboval; vezmi s sebou také již to roští dolů, je ho škoda tam nechat.“

„Dřív mně ale dej ještě jednu hubičku,“ povídá na to Jirka.

„To nedám,“ odsekla Růza, tvářila se ale při tom tak, že s její tváře možno bylo číst: I vezmi si jich, bláhový, kolik chceš a neptej se!

Jirka měl výborně vyvinutý smysl pro takový způsob mimiky a chutě bral. V tom však za sebou slyší ostrý hlas: „Tohle ti překrásně, Růzo, sluší!“

Byl to dopálený Matouš. Jak sem přišel? To bylo takhle. —

Jednou ráno ještě před smrtí nebožtíka kantora povídá starý Štěpánek mladému: „Matouši, se mnou to již nebude dlouho trvat; mně se zdá, že brzy půjdu a že se ani zimy nedočkám. Kdybych měl ještě před zimou umřít, dříve než přijdou kvíčaly, nezapomeň jich asi dva tucty nachytat a poslat Lhoteckému faráři. Já jsem mu je slíbil; mám je napřed zaplaceny; řekni, aby se přídavkem za mne pomodlil. Ale já řku, ty se musíš brzy oženit, abych ti mohl pustit barák. Přijde to takhle laciněji, než po smrti, abys se nemusil táhat s všelijakými škrabáky po úřadech.“

„I dejte pokoj se smrtí, táto; vy jistě neumřete. Ale pustit mně barák, to můžete.“

„Oženit se musíš!“

„Já nevím, jestli mne bude chtít.“

„Kdo?“

„Růza Kykalovic.“

„Bodejť by nechtěla. Já půjdu sám k starému Kykalovi.“

„Chcete-li, můžete.“

Ujednáno, vykonáno. Starý Štěpánek šel vyhledat starého Kykala. Ten se vracel právě od Marků, kde léčil kozu, naliv jí do chřtánu asi patnáct žejdlíků podmáslí. Boje se však následků svého experimentu, pospíchal rychle pryč, volaje za sebou: „Bude-li škytat, je zle, není pomoci.“ — „Již škytá,“ křičela za ním na prahu selka. Ale on dělal, jakoby neslyšel, a utíkal, jakoby mu vlasy někdo podpaloval. Na cestě k domovu potkal starého Štěpánka. Oba byli od maličkosti kamarádi, ač Štěpánek byl přespolní.

„Poslouchej,“ pravil Štěpánek, „ty máš dceru, já syna, každý z nás má chalupu. Nemohlo by z toho něco být?“

Kykal hned porozuměl; vždyť také již věděl, že při těch komediích Štěpánkův čert se zamiloval do jeho princezny, a že za ní chodí. Ale věc mu nebyla po chuti. Byl jako Růza; toužíval vždy po něčem vyšším, obzvláště od té doby, co voronický pan páter před ním jednou prohodil, že má čáku se stát brzy farářem. Kykal si to vykládal tak, že má Růza čáku stát se brzy kuchařkou, při čemž se těšil, že jej dcera vysvobodí od chytání krtků a léčení koz. Ale nechtěl starého druha svého uraziti, a řekl, jakoby byl zcela srozuměn: „Bude-li Růza chtít, já proti tomu nic nemám. Ať si to Matouš vyjedná s ní.“

Starý Štěpánek myslil, že je věc v pořádku a již o tom nemluvil. Poseděli s Kykalem pod jasanem, postěžovali si na ty nynější zlé časy, vzpomínali na ty staré dobré, když pytel brambor býval za dva groše, pokouřili si pašovaného tabáku, shaněli po pořádku všechny sedláky ve vsi, sdělili si, že je na panství nový zlý polesný, což pro jejich domácnost byla zpráva velmi důležitá, kašlali duetto, Štěpánek bassem, Kykal diskantem,

pomluvili všechny sousedy, vyprávějíce, kdo a co kde je dlužen, a konečně se přátelsky zas rozešli.

Matouš čekal, a dověděv se od táty, co chtěl věděti, číhal na příležitost, aby mohl do opravdy mluvit s Růžou, a pověděti jí, že mu otec pustí barák. Však příležitost ta se mu hned nenaskytla — mezi tím umřel kantor. Teprve dnes si umínil, že stůj co stůj ji vyhledá. Řekl si v duchu: Buďto ji budu mít, nebo půjdu — na vandr. Vandr byl dosud jaksi posledním jeho útočistěm ze všech životních nesnází, skoro jakási pomsta nad každým nezdarem. Šel tedy hledat, a našed barák zavřený hned se domyslil, kde asi Růža je. Tak se stalo, že oba překvapil u potoka.

Jirka se ulekl; zbledl a zas se červenal, nepouštěje ze sebe ani slova. Zcela jinak chovala se Růža. Dělala, jakoby se nic nebylo nestalo, a začala s Matousem volný, nenucený rozhovor. Za to Matouš zlostí sotva mluvil, opíraje zrak o ubohého Jirku, který svůj rozpačitě klopil k zemi. Stůj co stůj chtěl se s ním dát do rvačky, a hledal pouze záminku. Mněl, že bude nejlépe, když mu vynadá; Jirka odpoví — a již bude rvačka. Kde šlo o rvačku, tam Matouš cítil vždy svou „duševní převahu". — Plán se podařil, a oba nápadníci byli by se již do sebe dali. Ale Růža rozvedla je svým zakročením a začala takto:

„Jirko, máš mne rád?" — „Mám."

„Chceš si mne vzít?" — „Chci."

„Matouši, máš mne rád?" — „To víš, že mám."

„Chceš si mne vzít?" — „To víš, že chci."

„Vidíte," pokračovala Růža, „já vás mám také oba ráda; vzít si mohu ale jen jednoho."

„Hm," povídá Matouš, jakoby nebyl dostatečně přesvědčen o pravdivosti jejích slov.

„Vidíte," praví dále Růža, „u nás umřel nedávno kantor; hledají nového, a jest jich na světě málo; jste oba učení, té kousek muziky také z vás každý umí, hlaste se. Kdo z vás se stane ve Voronicích kantorem, toho si vezmu."

V hlavách obou to projelo jako bleskem; zdálo se, že jim šupiny spadly s očí; každý z nich, zvěděv teprve nyní, čím může být, mimovolně vykřikl: „Kantorem budu já!"

* * *

Na zpáteční cestě potkal Matouš, když se byl od ostatních dvou oddělil, nejprve babu a po té člověka; ten plakal. Byl to ve vůkolí známý továrnický dělník. Máma mu říkala „Franta", lidé mu prezdívali „slombidlo" nebo „kolohnát", děti na něho pokřikovali „bambuli", poněvadž tak říkával zemčatům, a v matrice byl zapsán František Stříbrný. Nemel nikdy potřebí domovského listu, a to bylo pro úřady veliké štěstí, neboť nevím, kde by byli nalezli slov ve svém jazyku a místa ve formuláři, aby do něj vepsaly všechna ta zvláštní znamení, jež Františka Stříbrného vyznamenávala. Všechno na něm bylo dlouhé, ba i krk tak táhlý, jako mlýnský pytel, jímž se zrní hrne; ohryzek se v něm pohyboval nahoru a dolů jako u mašiny píst, jež probíhá válcem. Když jej pan bůh tvořil, smetl rázem oudy, jež k sobě nepatříce, daleko od sebe světem se povalovaly. V plátenicích vězely dlouhé nohy, jež vypadaly asi tak, jakoby byly nejméně 50 let s kopistí běhaly každý den okolo díže. Celý oděv, nevyjímaje ani plátenice, byla jedna záplatovaná strakatina, na níž si plody a barvy všech dílů světa podaly ruce a slavily popeleční středu po rozpustilém masopustu. Myslím, že tam ani kusy hedvábí nescházely, neboť máma v zaopatřování si záplat a jich sešívání je více než virtuoskou. Jenom na krku šátek jest jediným celkem; je nový, červený se žlutými pruhy a zavázán ve zvláštní uzel, na němž si Franta mnoho zakládá. Pláče — a člověk, vida jej, neví, má-li plakat s ním nebo se dát do smíchu. Na jistých lidech jest všechno směšné i pláč; Franta náleží k těm lidem. Před chvilkou mu umřela máma. Byli jen dva, on s ní a vzájemně se doplňovali. On pracoval šest dní v témdni ve fabrice a odváděl každičkou sobotu skoro celou mzdu mámě. Ona mu za to každičký den vařila a přinášela kaši do továrny k obědu; pak prospavši odpoledne, spravovala mu při louči díry na šatech v noci, když synáček spal. Neděle jim byla nejmilejším dnem; předpolednem bývali v kostele, po kostele si koupili kořalky, v poledne ji vypili, a odpoledne spali — v letě pod barákem v stínu, v zimě v baráku; ona na lavici u pece, on na palandě za pecí. Nyní tomu všemu bude konec; proto pláče, a ještě i proto, že má strojit pohřeb a nemá krejcaru. Vypravuje svou bídu Matoušovi. Ten má sice zlé zvyky, ale dobré srdce: béře jej s sebou a půjčuje mu peníze.

Ale Matouše to všechno nějak mrzí. „Hm, hm, zlá znamení," povídá si a jde s těžkým srdcem spat.

(Dokončení.)

Z upomínek na starou Prahu.*)

Vypravuje *V. Ž. Donovský.*

„Splašená vojna" r. 1812.

Za světové války francouzské, v oné prapodivné době zmatků strojených i nestrojených, kde u nás v Čechách nikdo nevěděl, „máme-li" s Napoleonem anebo nemáme-li s ním, v oné pamětihodné době proslavených „Schmerzenschreiů", kteréž počaly znenáhla se loudit i z prsou Čechů — třeba jiné pohnutky nebylo bývalo, než že tak módou bylo u Němců — v oné tedy době nejkudrnatějších náhledů a úplné neuvědomělosti ohledně poměrů mezinárodních, nebylo nikomu s podivením, viděl-li, že hotoví se země sv. Václava o překot k věcem, na kteréž se v žádné jiné korunní zemi rakouské nepomýšlelo, aneb naopak. Centrální velení veškerým ozbrojeným sborům přímo z Vídně nebylo ovšem spůsobilé, aby zamezilo zmatky. Vždyť znám jest případ, že voje naše, stojící čelem proti nepříteli, vyčkávaly klidně kurýra z Vídně, který jim přinésti měl odpověď na poptávku, které křídlo má zahnout nepříteli v bok. Rozumí se, že nedočkavější

*) Viz „Lumír" č. 52 roč. III.

a horkokrevnější náčelníci často již napřed všelijaká opatření si dovolovali, za kteroužto svévolnost později musili pykat, i když byli záměry vídeňského kabinetu dopodrobna uhodli.

Že za takých okolností situace nikterak jasnou se nestávala a lid čím dále tím hloub do trapné nejistoty upadal, jest pochopitelno. Však toho málo bylo dbáno; státníci evropští měli tou dobou zcela jiné věci na starosti než lid, ani mocnářové jejich tak nemilého vyrušení z obvyklého klidu doznali tím „proklatým tyranem“, jak Napoleonu říkáno, byl-li ještě hodně daleko, kdežto jej „hvězdou spásy“ zvali, stál-li již před branami.

Také Praha byla častěji svědkyní všelikých spěšných výkonů válečných, jež lid, pamětliv pravidelného odvolávání těch výkonů, žertovně nazýval „splašenými vojnami“.

Ještě pak v Praze jen malá posádka řádného vojska byla zůstavena, táhla ponejvíce na splašenou vojnu zemská obrana čili tehdejší „landvér“. Však do sboru zemské obrany nebyli vřaďováni toliko vojínové, kteří si svou řádnou službu již odbyli, jak za našich dob jest způsobem: tehdejší zemská obrana skládala se skoro vesměs z lidí vojenčiny neznalých, kteří z tisícerých různých ohledů k urozenému panstvu až do nejnutnějšího okamžiku ponecháni byli doma nebo v livreji. Nastal-li pak takový děsný okamžik, že vidělo se zemskému velitelstvu potřebí, svolati „kumpanie“ zemské obrany, pokládal to každý z „kapitánů“, veskrze starých to pánů, důstojníků na odpočinku, za svou čest, míti svou setninu úplnou, a proto obcházel často takový kapitán ulicemi, doprovázen malou družinou, dobrovolně se dostavivší, a kde kdo na zdravých nohou chodil, byl lapen a do „klídu“ vřaděn.

Přísný vojenský zákon tehdejší doby, ač jinak silně ještě připomínal vojenský řád Tereziánský, dle kterého hejtman „alespoň v den výroční prohlídky (Musterung) dobře vyspravený kabát míti musil a nikdy opilým býti nesměl“ — působil vydatně na skromnomyslné dušičky onoho času, a jednou lapen, neodvážil se nikdo z „naverbovaných“ ani na křivou myšlenku, čímž arci se vysvětluje, že mohli kapitánové zemské obrany pohromadě udržeti své setniny, složené z živlů tak málo bojechtivých.

Zajděme si do čtvrti bezmyšlenkové, do čtvrti panské nádhery a lidské bídy, do sídla urozených a žebravých blahobytníků — na Malou stranu.

Na „Újezdě“, před malou hospodou „u Pavlánských“ zvanou, vykračuje si právě jeden z kapitánů zemské obrany v plné parádě. Zlí jazykové tvrdí, že není milovníkem dvou kabátů a proto že objevuje se stále v tom parádním fráčku, s těmi uzounkými špičatými šůsky. Je to již starý pán, velící setnině zemské obrany, čítající v tu chvíli asi pět mužů, kteří si v světnici „u Pavlánských“ za stolem hoví a to své „neštěstí zapíjejí“.

Pan kapitán jest bez mála sedmdesátník, čehož z šelmovských jeho oček arci vyčísti nelze. Růžové své výložky na bělavém fráčku nosí doposud s jakýmsi švihákým sebevědomím a škoda jen, že ovinul lýtka svá takovými též gamašemi, jaké řadový muž nosíval. Předepsané, čistě vyleštěné, vysoké boty byly by mu slušely lépe. Ale starý pán má bezpochyby své kaprice. Silně šedivou hlavu jeho kryje jakási dížka, na hoře mnohem širšího objemu než dole a opatřená mimo to dvěma stříškama, jednou z předu k vůli očím a jednou v zadu, aby panu kapitánu nepršelo za mohutný, valně od krku odstávající a až po uši sáhající límec. Mezi druhým a třetím knoflíkem s hora počítaje, zastrčenu má svou milou tabatěrku, placatou a kulatou, ozdobenou pěkným obrázkem, představujícím prý voje táhnoucí proti nepříteli, ale vlastně jen dva hubené stromky, mezi nimiž se valí kotouč prachu snad silničního, a kdežto v předu hrdě pádí zemský obrance „ku předu“, vykukují zpod kotouče veliké černé nohy, představující ostatní armádu. Nezbytný modrý šátek splývá do pola z kapsy úzkého šůsku a odlišuje se tmavou svou barvou „prospěšně“ od bělavé uniformy. Takto nejeví se na panu kapitánu nic, co by svědčilo o nějaké neukrotitelné bojechtivosti.

Pan kapitán Konvalinka, jinak veselý, švitořivý a vždy k nějakému čtveráctví odhodlaný, je dnes jaksi zádumčivý. Zoufalá resignace rozkládá se po celé jeho vznešené osobě, která již ani toho bedliva není, aby jako jindy hrdým opíráním levé ruky o rukověť kordu velikou záplatu na levém boku zakrývala. Druhdy samý žert a vtip, krčí dnes zamračenou hlavu za mohutnou žíněnou kravatu, silně prohnutou, aby nikde nepřekážela, tak že velebná ta hlava s neobvyklým přísným pohledem svým nyní vypadá, jakoby z úkrytu hradeb a bastiónů pátrala po nepříteli. Dívá se zamračeně v levo k sv. Mikuláši a zase pohrdlivě v pravo k újezdské bráně a vida stále, že nic podezřelého se neblíží, vrací se těžkomyslně „k Pavlánským“ ku svým několika věrným.

Právě vrátil se pan kapitán po páté z ulice. Přistoupiv vážně k stolu, za nímž jeho manové popíjejí, vzal důmyslně cínový džbánek kaprála Mihulky do pravice, levicí popošoupnul si těžké čako s čela, starostlivě pokývnul hlavou a napiv se, prohodil s povzdechem:

„Vypadá to divně, hoši!“

„Ráčíte mít nové zprávy, pane kapitáne?“ ptá se zajíkavě tambor Liška.

„Což není na starých dosti? Nevíte, že táhne Napoleon s celou armádou svou do Polska a přímo zemí českou?“

„Bůh nám buď milostiv!“ vzdychnul si v koutě sedící ramenáč, jehož odstávající veliké uši ozdobeny jsou naušnicemi. Honem nahnul si mázovec jako ze strachu, aby mu ho Francouzi nevyprázdnili.

„A už jsou na hranicích?“ ptá se pološeptem kaprál Mihulka.

„Ba snad už u Brandýsa — kdož pak to ví? Což se může našinec něco zevrubnějšího dovědět? I kdyby věděli, nepovědí. Teprv až bude zle, najdou kapitána Konvalinku. Tu hned budou vědět, že bez něho nic nesvedou. Však on mi nadarmo císař pán — počkejte, bylo to tenkráte — járku, dejte někdo nalejt, hoši, ať vám povím, jak soudí náš nejmilostivější zeměpán o kapitánu Konvalinkovi — a proto nic se nestrachujte, hoši — podej mi tu cinovku, Mihulko — však my je sprovodíme, že budou pamatovat na českou zem.“

Mezi tím co si „u Pavlánských“ podobným způsobem dodávali kuráže, rozšiřovala se po Praze skutečně pověst, že táhne Napoleon do Polska přímo zemí českou. Strach líčil tu pověst každou chvíli hrozněji, každý něco přidal, až konečně už jako bylo zjištěno, že gardy francouzské vtrhnou zrovna do Prahy.

Asi k druhé hodině téhož dne dostavil se druhý desátník v hlavním ležení kapitána Konvalinky „u Pa-

vlánských“ poslušně oznamuje, že stojí venku statně sehnaná celá 12. setnina střežená čtyrmi vojíny, kteří mu k ruce byli dáni.

Pan kapitán vzmužil se ihned k důležitostnému pohledu, oblekl velké rukavice, popostrčil tabatěrku, aby mu nevyklouzla, a vyšel majestátně na ulici.

„Habt Acht! Rechts gschaut!“ zavznělo to na pravém křídle malého, dvouřadového šiku na polo civilně na polo po vojensku ustrojených obhájců vlasti, trochu uplakaných.

Pan kapitán popošel, pozvedl přísně hlavu z kravaty a promluvil svou otcovsky míněnou uvítací řeč: „Darebáci! Tohle má být láska k vlasti a králi? Co měli byste na první bubnování spěchat do řad mých, dáváte se k tomu donucovat, musejí vás hledat na půdách a pod peřinami. Prach —! Kdybych vás, kluci, neměl rád, na mou věru, že byste mi šli do lochu.“

Nikdo nemukal, nikdo ani nemrknul okem. Pan kapitán měřil je okem přísným — tuze přísným; zvolna a důstojně sáhnul si při tom za ňádra, vyndal ji, svou drahou přítelkyni — ještě jedno šlehnutí přísným okem na „své šiky“ — pak si na ni zabubnoval prstem — vzal šňupec a dodal mírně, ale velebně: „No, nic nedělá, jen když jste už zde! Rechts — rechts um! In Reihen Marsch! a ty, Kopřivo hned zahni v pravo do vrat, pivo je dnes jako křen!“

O dvě hodiny později šlo směrem od sv. Mikuláše k újezdu stejným, vojenským krokem šest bubeníků, kteří z nástrojů svých vyluzovali zvuky rytmu zcela kromobyčejného. Lid z počátku měl za to, že někde hoří; teprv když viděl, že „u Pštrosů“, „u Klíčů“, a jinde hrnou se ze vrat zastancové vlasti, tu chápal každý, že nastala chvíle osudná.

„U Pavlánských“ byl se hostinec zatím naplnil. Dostavilo se mnoho dívek i lidé starší obojího pohlaví, vesměs příbuzenstvo do šiku odvedených vojínů, přišedši, aby s nimi se rozloučilo. Světnice „u Pavlánských“ poskytovala v tu chvíli pohled malebný. Tu celoval mladík svou ustrašenou matku, onde držel starý měšťák syna svého za obě ruce, dávaje mu všeliká dobrá naučení; tam zase čtyry mladé oči smutně pohlížely k podlaze, opět u jiného stolu hleděli si hrou v karty zahnat trapné myšlenky, co zatím v koutku u kamen tichému, nesmělému mladíku pečlivá matinka poslední buchtu nalamovala, a u prostřed těch vzdechů a toho ruchu neurčitého, tísnícího, klidně obcházel od stolu k stolu pan kapitán, blahosklonně každému připíjející, i tomu, kdo žalem opomenul cínovku mu podati.

Tu pojednou se zastavil, naklonil hlavu, jako když něčemu nasloucháme, a k podivení všem poručil ticho. —

Umlkla všecka ústa, přestala cvakat víčka na cínovkách, nezapleskla již ani karta na stole — jen jako z dalekého pozadí rozprostírajících se pekel hučelo do duše všech přítomných, vířilo šest bubnů.

„Už není zbytí, děti!“ počal pan kapitán hlasem trochu rozladěným — „už poručte všecko páuu bohu a hajdy ven a do řad!“

Mlčky zvedl se vojín za vojínem, až vytratil se i poslední ze světnice. Venku před hospodou obklopil „řady“ kapitána Konvalinky, mimo příbuzné našich branců, ještě velký zástup lidu sousedního.

Všecky zraky obráceny byly k panu kapitánu, který trochu roztržitě velkou pravou rukavici na levou ruku oblékal a po obratném napravení tohoto omylu kord tasil a setnině své velel: „pozor!“ Hlasem pohnutým připomenul vojínům, že především žádá bezvýminečnou poslušnost. Na to velel obrátit v levo bok a již táhli, doprovázeni houfem lidu, k společnému shromaždišti na Malostranské náměstí. Byl to smutný pochod! Nebylo tu hlavy vztýčené, nebylo tu oka jasného. Nemohlo býti jinak. Sporé, ale za to silně přemrštěné zprávy o Napoleonu líčily jej našemu lidu co vtěleného ďasa, a považován každý za ztraceného, koho vedli proti Francouzům.

Beznadějně klusala naše kumpanie Oujezdem, okolo karmelitánů k tržišti a již již brala se úzkou uličkou, vedoucí z tržiště k náměstí, odkudž zaznívaly četné bubny setnin, které sem již byly dorazily; ale tlukot srdcí našich oujezdských přehlušoval asi lomoz ten tak, že ho ani nepozorovali.

„Halt!“ zahřměl pojednou pan kapitán u samého východu z uličky, neboť jiný nějaký voj vrazil právě do ní se strany protější — patrně byl to již voj nepřátelský, neboť počínal si zrovna bezuzdně.

Naši zastavili se, ba kaprál Mihulka odvážil se i pohlednouti vzhůru a tu spatřil, jak udatný jich kapitán s kordem v ruce, samojediný kráčí k veliteli voje protějšího. Kaprál Mihulka dlouho se nerozmýšlel, vzal „kohoutek do hrstě“ a plížil se opatrně za panem kapitánem a tak byl z mužstva Konvalinkova první, který z úst hodnověrných zaslechl zajímavou depeši, zahrnutou v odpovědi dané na otázku kapitána, kterážto odpověď zněla: „Nix ists!“

A vskutku nebylo nic. Kurýr, před chvílí do Prahy doraziví, přinesl bezpečnou zprávu, že voje francouzské táhnou sice do Polska, ale nikoli zemí českou — nýbrž saskou a že o Čechy ani nezavadí. Víření bubnů na náměstí znamenalo, že se setniny rozcházejí do svých čtvrtí a voj domněle nepřátelský, hulákající a žerty tropící, nic jiného nebyl než jedna ze setnin na své stanoviště se vracející.

A již bylo lépe! Setnina Konvalinkova obratem ruky se změnila. Ten, jemuž před chvílí ještě strachem vtip v hrdle vázl, již dral se na trh; nejzádumčivější dali se do výskání, nejsmutnější nasazovali čapky a čáka na bodák, že otáčely se jak formanova kolomaznice pod vozem, s níž také měly co do tvaru největší podobu, ba sám pan kapitán sejmul, boje syt, velké své rukavice a zastrčil je tak uměle za rukověť svého kordu, že by ani nejbádavější oko nebylo bývalo s to, vypátrati záplatu na levém boku, a již měl patrně nějaké šelmovství za lubem, neboť obrátil se ku své setnině, poručil jí prstem hroze, aby utichla, a povelel: „Ein Mann hoch! a Marsch!“ načež se kumpanie prodrala podle zdi okolo kamarádů druhé setniny na roh uličky, kde pod loubím nalézala se vrata pivovaru „u Klaubiců“. Před těmito vraty, pod loubím seřadil pan kapitán svou setninu a když byla náležitě utichla, jal se mluviti takto:

„Jest nehodno vojína, prchat z místa dobytého, pokud nemusí a je se ctí držeti může —“

Co dále říci chtěl, nezachováno těmto památkám, neboť tambor Liška hned mu porozuměl a vztýčiv paličky jako když velitelé mečem máchají, zahřměl:

„Hrrr — na Klaubicovic!“

Dvě harfy, jedny housle a jedna flétna u kamen, v kole naši vojínové, za stolem vedle mohutné cínovky

usmívající se pan kapitán, mezi dveřmi zástup vyděšených měšťáků, obdivujících se jarosti a udatnosti zemské obrany z Újezda, to vše družilo a kupilo se v živý obrázek z rozkvašené doby válečné a kdo chtěl, mohl se po něm rozhlížeti do sytosti, neboť díky dobrému rozmaru pana kapitána potrval obrázek ten v pestré původnosti své až do druhého odpoledne, načež teprv kumpanie Konvalinkova na své stanoviště „k Pavlánským" odtáhla, kdež bodří sousedé už těžce ji postrádali a především ovšem duši svých večerních vyražení, kapitána Konvalinku, tak že „hoch od stolice" několikráte poslán byl na zvědy ke „Klaubicům", nehotuje-li se ještě setnina k návratu.

Když pak konečně přinesl toužebně očekávanou zprávu znění nejpříznivějšího, shluklo se obyvatelstvo celého Újezda na prostranství před hostincem „u Pavlánských", aby uvítalo rekovnou setninu vůbec a vždy milého a veselého kapitána zvláště.

Konečně přitáhli v malebné rozviklanosti, a jásavé volání obecenstva nechtělo míti ani konce. Sem tam ovšem padlo nějaké slovo pichlavé, než toho si nikdo nevšímal. Vše hrnulo se nyní „k Pavlánským", že tam bylo jako nabito; sám pan kapitán dal si říci a setrval ještě nějakau chvíli, i bylo s rozkoší pozorovati jej, když k půl noci už sám ve svou udatnost věřil a přes tu chvíli volal: „Máť ten Napoleon zrovna z pekla štěstí! Takle nám nklouznout!"

Z básní Otakara Mokrého.

Na poušti.

Kdys naklonil jsem sprahlý ret
pod hnědých vlásků lem
a v ouško děví růžové
zvěst divnou všeptnul jsem:

„Na jihu žhavých písčinách
se náhle stají dech,
když pluje vzduchem oása
v čarovných přeludech.

I velbloud na smrt uštvaný
své svaly napíná,
kde s hluchým bylím v smaragdu
zaniká písčina.

Tam na šeptavý vodomet
se stele palmy stín
a snivá děva ulehá
pod listů baldachýn.

A kotouč dýmu modravý
z myrhy a kadidel
ji nese křídlem hedvábným
édenu do sídel.

Když bílé ňádro v oddechu
se jemně zachvívá
a mlhotkaný mušelín
lehýnce odvívá;

když ua rtech zpola přimčených
ševelí sladký sten:
tu znenadání přikrádá
se nejluznější sen,

a jemněj vždy a s tichounka
zrak snící zastírá, —
co zatím ssaje teplou krev
ret sinný upíra."

Zas naklonil jsem sprahlý ret
pod hnědých vlásků lem:
„Sni sladce jen ten žití sen
vždyť vše je přeludem."

Smutno v duši.

Smutno mi jak za jeseni
na sežloutlých, mhavých luzích,
nad nimiž se popelavý
havran vzuáší v těsných kruzích.

Sotva stály první sněhy,
již mé jaro odletělo
a přec ještě tolik písní
v haluzích mých nedoznělo.

Neviditelné oko,

aneb hostinec u tří oběšených.

Povídka od *Erckmanna Chatriana.*

I.

Za onoho času, vypravoval Christian, který byl chudý jako kostelní myš, skrýval jsem se v podstřeší jednoho ze starých domů v ulici Minnesaengrů v Norimberce.

Ubytoval jsem se v jednom koutku střechy. Břidlice mi byla stěnou a trámy stropem; musil sice stoupat přes slamník, chtěl-li kdo přijít k oknu, ale toto okno, umístěné v lomenici, poskytovalo výtečnou vyhlídku; odtud viděl jsem město, jeho okolí a daleko do kraje. Viděl jsem kočky, vážně se procházející po okapu, čápy se zobákem nacpaným žabami, přinášející potravu svým právě vylíhnutým příbuzným, holuby, vylítající ze svých holubníků s ocasy na vějíře roztaženými a spouštějící se na dlažbu ulice. Když tak večer zvony vyzváněly světu klekání, tu stoje těsně u samého okraje střechy naslouchal jsem vždycky truchlivému jejich zvuku a díval se, kterak se okno za oknem osvětlovalo, kterak dobří měšťané na chodníku z dýmek kouřili a mladé dívky v krátkých červených sukýnkách a se džbány v rukou kolem kašny svatého Sébalta hovorem se bavily a smály.

Starý Toubac, obchodník v raritách, znal cestu do mého bytu jako já sám, a nebál se lézti k němu po řebříku. Každý týden, pootevřev dvéře a zadržev se na konci řebříku, naklonil svoji hlavu, přikrytou zrzavou parukou a volal na mne svým huhňavým hlasem:

„Nuže, mistře Christiane, co máme nového?"

Načež jsem odpověděl:

„Vstupte přec, u čerta, vstupte . . . dokončil jsem malou krajinku, začež mi sdělíte některé novinky."

Na to se vychrtlá jeho postava ještě více vytáhla .... vytáhla se až po samý krov ... a hodný tento muž se spokojeně usmál. Všechna čest starému Toubacovi: on se mnou nesmlouval. Koupil každý můj obraz, jeden k druhému za patnáct zlatých a prodával je po čtyryceti. Byl to poctivý žid.

Tento způsob života se mi počínal líbit, a nalézal jsem v něm každodenně nová kouzla, když tu pojednou dobré město Norimberk rozčileno bylo událostí podivnou a záhadnou.

Nedaleko mého podkroví, něco málo v levo, stála hospoda, „u tučného vola“ silně navštěvovaná venkovany. Před jejími vraty stávaly vždy tři nebo čtyry povozy s nákladem pytlů nebo sudů, neboť venkované přicházejíce na trh, pívali tu svůj plecháč vína.

Střecha tohoto hostince vynikala zvláštní podobou. Byla zcela úzká, zašpičatělá, vykrojená s obou stran na způsob zubů u pily; podivnými řezbami zdobené římsy krášlily okna v lomenicích. Však nejvíce pozoruhodnou byla ta okolnost, že protější dům měl tytéž řezby, tytéž ozdoby, a nebylo nijaké pochybnosti, že byl po onom napodoben se všemi svými závitky a točenicemi železného mřížoví.

Mohlo se skorem říci, že jedna z těch starožitných budov je zrcadlem druhé. Pouze tím se od sebe lišily, že se za hostincem zdvihal velký akát, jehož tmavé listí od hřebenu střechy silně se lišilo, kdežto dům protější jen na modrém nebi se obrážel. Konečně, kdežto hostinec „u tučného vola“ hlučný byl a živý, bylo v druhém domě vždy ticho. Na této straně bylo vidět bez přestání vcházet a vycházet množství pijáků, zpívajících, vrávorajících a práskajících bičem. Na druhé straně panoval nejhlubší klid. Na nejvýše že se dva- neb třikráte denně otevřely hmotné dvéře, aby z nich vykročila malá stařenka se shrbeným hřbetem, se špičatou bradou, šat majíc opásaný kolem kyčlí, s ohromným košíkem na ruce a pěstí přitlačenou k prsoum.

Výraz tváře této stařeny byl mi nápadný hned při prvním setkání; její malé zelenavé oči, její rudý tenký nos, velké květy na jejím šátku, který nejméně sto let již čítal, úsměv, který tvořil na tváři podivné vrásky, a krajky jejího čepce, kteréž jí visely do očí, vše to zdálo se mi podivným a zajímalo mne; byl bych rád zvěděl, kdo jest ta stařena a co činí v tak velkém, neobydleném domě? Zdálo se mi, že mám před sebou pravý výlupek dobrých skutků a nábožných rozjímání. Však jednoho dne, když jsem se zastavil na ulici, abych ji sledoval okem, obrátila se prudce a změřila mne pohledem, jehož hrozný výraz nedovedu ani popsat. Učinila na mne několik ohyzdných posuňků; pak sklonivši kývající se hlavu, přitáhla si velký šátek, jehož jeden cíp po zemi vlekla a byla hbitě u těžkých dveří, za nimiž ihned zmizela.

„Ta baba je blázen,“ řekl jsem sám k sobě všecek omámen, „bláznivá baba, zlá a prohnaná. Věru, nečinil jsem dobře, že jsem se o ni staral. Namaluji-li ten její úšklebek, dá mi Toubac dobrovolně patnáct zlatých.“

Však toto rozjímání mne příliš neupokojilo. Hrozný pohled stařeny mne stále pronásledoval, a více než jedenkráte, když jsem po příkrých stupních ku svému obydlí stoupal, bylo mi, jakoby mne něco v týle drželo, mrazilo mne od hlavy až k patě a zdálo se mi, jakoby se ona baba na okraj mého kabátu věšela, aby mne nazpět dolů strhla.

Toubac, jemuž jsem tuto historii vypravoval, nikterak se tomu nesmál, naopak, pravil velmi vážně:

„Mistře Kristiane, mějte se na pozoru před tou babou! Její zuby jsou malé, ostré a velmi bílé, to není přirozené na její stáří. Ona má z l é o č i. Děti před ní utíkají, spatří-li ji, a lidé v Norimberku ji nazývají „Netopýrem“.

Obdivoval jsem se ostrovtipu židovu a slova jeho dala mi mnoho látky k přemýšlení; však po několika týdnech, když jsem byl několikráte „Netopýra“ bez nemilých následků potkal, pominuly moje obavy a já na ni již nemyslil.

Tu jednoho večera přihodilo se, že jsa právě v nejlepším spaní, byl jsem probuzen jakousi podivnou hudbou. Byl to jakýsi druh záchvěvů, tak sladkých, tak melodických, že šelestění vánku v listí stromovém je vůči tomu porovnáním velmi nedostatečným. Dlouho jsem naslouchal těmto zvukům s vyvalenýma očima, taje dech, abych lépe slyšel. Konečně jsem vyhledl z okna a spatřil dvě křídla, narážející na tabule u oken. Myslil jsem z počátku, že jest to netopýr, který se chytil v mé komůrce; však měsíc právě vyšel, a tu spatřil jsem křídla překrásného nočního zjevu, průhledná jak krajky a obrážející se na osvětleném skle mého okna. Jejich chvění bylo chvílemi tak rychlé, že jich nebylo ani vidět; pak odpočívala zase opřena o sklo a jejich něžné žilky znovu byly viditelny.

Tato vzdušná hra uprostřed všeobecného ticha otevřela mé srdce nejsladším pocitům; zdálo se mi, jakoby byla nějaká lehoučká víla, přivábena mou samotou, přišla, aby mne spatřila .... a tato myšlenka učinila mne útrpným.

„Buď klidna, zajatá bytosti,“ pravil jsem k ní, „tvoje důvěra nebude sklamána; nezdržím tě tu proti tvé vůli .... vrať se k nebi, k svobodě!“

Noc byla tichá. Tisíce hvězd třpytilo se na obloze. Chvíli jsem pozoroval toto rozkošné divadlo, a rty moje mimovolně šeptaly modlitbu. Však posuďte můj úžas, když pohlednuv dolů, spatřil jsem. člověka pověšeného na štítu „Tučného vola“, s rozcuchanými vlasy, stuhlými údy a nataženými nohami, vrhajícího ohromný stín na dlažbu ulice.

Nehybnost této postavy ve světle měsíčném měla do sebe cosi příšerného. Cítil jsem, kterak mne mráz obcházel, kterak mi zuby cvakaly. Chtěl jsem vykřiknout; však nevím, jakou podivnou mocí puzen, díval jsem se stále do ulice a poznal nejasnou podobu stařeny, vyložené v okně, uprostřed stínů, pozorující oběšeného s výrazem ďábelské spokojenosti.

Pak mne přemohla hrůza; všechny síly mne opustily a podepřen o zeď, sklesl jsem k zemi a omdlel.

Nemohu říci, jak dlouho jsem byl bez sebe. Vzpamatovav se, spatřil jsem, že je bílý den. Zmatky minulé noci proniknuvše mou pamětí, zůstavily v mé mysli nejasnou vzpomínku; na ulici bylo slyšet zmatený hluk — podíval jsem se z okna. Purkmistr a jeho tajemník stáli před vraty hospody, stáli tam dlouho, lidé přicházeli a odcházeli, zadržovali kroky, aby se podívali, pak šli opět svou cestou. Dobré ženy ze sousedstva, kteréž metly před domy, dívaly se zdaleka a hovořily spolu. Konečně vyšli z hospody dva muži s nosítky, na nichž bylo tělo, pokryté plátěným prostěradlem. Šli ulicí dolů a děti, jež přicházely ze školy, běžely za nimi.

Všichni se pak rozešli.

Okno naproti bylo posud otevřeno. Kus provazu poletoval na štítu; nebyl to sen; viděl jsem dobře velkého nočního motýla .... pak oběšeného .... pak stařenu!

Téhož dne navštívil mne Toubac; jeho velký nos zdál se být v rovné čáře s nebem.

„Mistře Kristiane, nic na prodej?“ zvolal.

Neslyšel jsem ho, seděl jsem na jediné lavici ve své komůrce, maje ruce podepřeny o kolena a hledě upřeně před sebe. Toubac, divě se mé nehybnosti, opakoval hlasitěji:

„Mistře Kristiane, mistře Kristiane!“

Pak přistoupiv ke mně, poklepal mi bez okolků na rameno.

„Nuže, nuže, co se vám stalo?“

„Ah, to jste vy, Toubacu?“

„E, hrome, to si myslím. Jste nemocen?“

„Ne .... přemýšlím.“

„O kterém čertu to přemýšlíte?“

„O oběšenci!“

„Ah, ah,“ zvolal obchodník, „vy jste ho tedy viděl, toho ubohého hocha. Jaká to zvláštní náhoda! toť třetí na tom samém místě!“

„Jakže, třetí?“

„Ba že! Musilo se to předvídat. Hned po tom, jen krátkou dobu a bude tam čtvrtý, který bude následovat jejich příkladu, ... nejde tu než o začátek.“

To pověděv, posadil se Toubac na moji truhlu, rozkřesal oheň, zapálil si dýmku a vypustil několik kotoučů dýmu s výrazem zamyšlenosti.

„Věru,“ pravil, „nejsem bázliv, ale kdybych měl strávit noc v této světnici, pověsil bych se raději též.“

„Představte si, mistře Christiane, že je tomu asi devět neb deset měsíců, co jakýsi dobrý člověk z Tubink, velkoobchodník v kožešinách, sestoupil v hostinci, „u tučného vola.“ Poručil si večeři, jedl dobře, pil dobře, šel spat do pokoje v třetím patře — zelený pokoj ho nazývají — a druhého dne nalezli jej oběšeného na štítu hospody.

„Dobrá, jednou to projde; tomu se ještě neříká nic.“

„Zavedeno vyšetřování a cizinec pohřben vzadu v zahradě. Však nastojte: sotva minulo asi šest neděl, přibyl statečný vojín z Newstadtu. Dostal úplnou propuštěnou a těšil se, že spatří opět svou rodnou vesničku. Po celý večer, popíjeje z plecháčů, nemluvil než o své malé setřence, která na něho čeká, aby si ji vzal. Konečně ulehl do panské postele a tutéž noc spozoroval ponocný, kráčející ulicí „Minnesaengrů“ cosi na štítu hostince. Pozdvihl lucernu: byl to oběšený voják!

„Věru, to bylo již zvláštní! Purkmistr křičel, čertil se. Prohledali pokoj. Omítli znovu stěny a odvezli mrtvého do Newstadtu.“

„Písař napsal do úmrtního listu: „Zemřel náhlou mrtvicí!“

„Celý Norimberk byl pobouřen proti hostinskému. Bylo tu i takových, kteří ho chtěli přinutit, aby odstranil železnou tyč, na níž byl štít upevněn, pod záminkou, že vzbuzuje v lidech nebezpečné myšlenky. Však můžete si pomyslit, že starý Nickel Schmidt na podobné řeči nic nedal.“

„Tato tyč,“ pravil, „byla sem dána mým dědečkem. Nesla štít „tučného vola“ od otce na syna po celých sto padesát let. Nečiní nikomu zlého ani vozům se senem, kteréž pod ní projíždějí, poněvadž visí výše třiceti stop. Ti, kterým překáží, ať odvrátí hlavu, nepotřebují se na ni dívat.“

„Konečně se lidé utišili a prodlením několika měsíců nestalo se nic nového. Na neštěstí jakýsi študent z Heidelberku, který se vracel z university, zastavil se předevčírem u „tučného vola“ a žádal o nocleh. Byl to syn pastorův.“

„Jak mohlo se předvídat, že synu pastora napadne myšlenka, aby se oběsil na štítu, protože se tam oběsil velký pán a voják? Musíte uznat, mistře Kristiane, že ta věc je nemálo záhadná. Toto vysvětlení se vám nebude zdát dostatečným, mně jím také není. Dobrá...“

„Dost již, dosti!“ zvolal jsem, „toť hrozné .... Zdá se mi, že v tom vězí nějaké hrozné tajemství. Není to ona tyč, není to onen pokoj ....“

„Podezříváte snad hospodského, nejpočestnějšího člověka na světě, pocházejícího z jedné z nejstarších rodin norimberských?“

„Ne, ne, chraň bůh, abych koho křivě podezříval, však jsou propasti, do kterých se neodvažujeme nahlednouti.“

„Máte zcela pravdu,“ pravil Toubac udiven nad mým rozčilením. „bude lépe, promluvíme-li o jiné věci. Abych nezapomněl, mistře Kristiane, co dělá krajina od svaté Odilie?“

Tato otázka mne opět přivedla do světa skutečného, ukázal jsem obchodníku obraz, který jsem právě dokončoval. Věc zdála se býti dobrou a Toubac, velice spokojen, sestoupil se schodů připomenuv mi ještě, abych více nemyslil na heidelberského študenta.

Byl bych rád uposlechl rady Toubacovy, však začne-li se ďábel míchat do našich věcí, je těžko se ho zbaviti.

(Dokončení.)

Aforismy z novějších spisovatelů francouzských.

II.

Přísnost slabého mocnáře učiní někdy nějakého spiklence neškodným; velkomyslnost šlechetných vladařů činí spiklence vůbec neškodnými.

Část svého života trávíme tím, že nedobře jednáme; největší část trávíme tím, že nic neděláme, a v ostatní části děláme, co bychom neměli dělat.

Srdnatost spíše nebezpečí uniká než strach.

Zlost je nejslepější a zároveň nejmizernější a nejnerozvážnější rádce.

Tak málo máme času k žití, a ještě nám ho polovičku ubírá příroda spánkem!

Cesty, které vedly do nebe a jimiž se jindy každý

ubíral, jsou nyní neschůdnými, musíť si nyní každý hledati svou a byť si měl i přistaviti řebřík.

Když jsme konečně našli, co jsme hledali, nemáme již času, abychom se z toho potěšili: jest nám umírati.

Nevěrná paměť zaznamenává sobě dobrodiní tužkou, ale urážky vrývá dlátkem.

Oči k nebi pozdvižené jsou vždy krásné, nechť jsou jakékoli.

Nedobře ukazovati horoucnost, kteréž nikdo nesdílí: nic nemrazí více nás i ostatní, jako to, v čem osamotňujeme.

Zvuk bubnu rozptyluje myšlenky: proto zavedli tento nástroj u vojska.

Tulipán jest květina bez duše, však o růži a lilii řekl bych, že ji mají.

Mnohý filosof by spíše potřeboval almužny než leckterý mrzák, a přece lidé dávají almužny jen těmto posledním. Je to snad tím, že se více hrozí státi se mrzáky než filosofy?

V lásce se vždy domníváme, že to, co přijde, bude lepší toho, co odešlo.

Muž, není-li ukrutným, bývá zbabělým. Proto pak žena se mstí. Proto říkávala ona krásná hříšnice s překrásnými perlami: „To vše nic není, mé nejkrásnější perly jsou slzy pro mne prolité.“

Viktor Hugo má kdesi krásný verš:

„Jeho láskou nabyla jsem opět nové panenskosti.“

Nesmějme se tomu slovu, neboť skrývá v sobě cit hluboce lidský. Všecky hříšnice, které žijí srdcem i duchem, hluboce pocítily pravdu tohoto verše, který vyprýštil z lásky, jako z hory prýští čistý pramének. Taková žena, je-li uchvácena novou vášní, cítí se zcela vyměněnou a s hrůzou od sebe vše odmítá, co ji dříve poskvrňovalo, ba i samu upomínku. Ale na neštěstí neklame tato obnova, kteráž ji nad ni samu povznáší a opět v běloskvoucí řízu panny odívá, nikoho jiného, než toliko ji samu. Svět, v kterém žije, vidí ji stále jen takovou, jakou bývala: padlou ženštinou. A v tom vězí její zoufalství. Dala by všecko na světě, aby prožila ještě několik krásných dnů nevinnosti a mohla zdřímnouti, majíc srdce plno lásky, věčný spánek ve svém panenském šatě.

Tak mnohý smích končí trpkým úsměchem.

Jsou lidé, kteří nalézají vše dobrým, já nalézám vše špatným. Nechci si osobovati, že bych dovedl zaříditi vše lépe, než je dosud na tomto světě, ale chtěl bych pána boha prositi, aby se dal do toho ještě jednou.

Kdybych byl v ráji, snad bych si otevřel dvéře, abych vyšel; kdyby mne někdo vysadil, snad bych přelezl zeď, abych se tam zase dostal.

Člověka často i štěstí znudí; začne tedy hledati něco lepšího, najde zlo a podrobí se mu ze strachu před něčím ještě horším.

Jest těžko napravovati přečin spáchaný proti počestnosti, ale nikdy nenapraví se zločin spáchaný na cti.

Každý má dosti síly, aby byl zlým; ale nevždy má člověk tolik síly, aby byl dobrým.

Přílišná nenávist jest nelidská, poněvadž i v nepříteli vždy zůstává ještě člověk.

Srdce má tisíc příležitostí, aby napravilo, co duch zavinil.

Pruderie jest pokrytectví studu.

Literatura. Věda. Umění.

— Přehled slovanských literatur. Ruská: „Ozimi“ jest název sbírky básní J. P. Polonského. Po smrti hraběte Tolstého zaujal první místo mezi staršími básníky ruskými Polonskij. Polonskij jest básník lyrický, nejzdařilejší básně jeho jsou však ty, v nichž převládá satyra. Ač básník sám názvem této nové sbírky naznačil, že nadešla jeseň života jeho, přece ovívá nás z mnohých básní, ve sbírku tu pojatých, svěží duch jarní. Jmenujeme především báseň dramatickou „Satan“, v níž se líčí allegoricky boj protivných zásad světových: dobra a zla; vědy a náboženství; rozumu a víry; dále báseň „Golod“ (Hlad); „Na ulicach Pariža“, zejmena pak báseň „Kazimir Velikij“. V této básni, jež jest snad nejzdařilejší ze všech posavadních prací Polonského, vypravuje se mohutným a živým slovem pověst o králi polském Kazimíru, jenž bavě se honbou, náhodou se dověděl od slepého „gusljara“, že lid umírá hlady. Kazimír byl písní slepého pěvce hluboce dojat. Ihned kázal ustati od lovu a pozval s sebou pěvce na hrad královský, kdež byli právě shromážděni velmoži polští při hostině. Zde zapěl slepec píseň svou o hladu lidu. Však nedopěl.

„Pravda-li!?“ vdrug (náhle) vzkriknul Kazimír.
I privstal i vgněvě oziraje (pohlíží) oněmĕvšij pir (hostinu).
Blědnějut gosti. Čtože vy neslavite pěvca?!
Božja pravda šla s nim iz naroda
I došla do našego lica . . . .
„Vy lžeci (lháři), gljadite (hleďte), ja, korol váš,
Klaňajus (kořím se), za pravdu, gusljaru.“ . .
. . . .
Gněv velikago velik byl, strašen —
I otraden (osvěžující), kak (jako) v zásuchu grom!

Pohrobní zápisky N. S. Martynova budou vydány v Moskvě. Zápisky ty obsahují velmi zajímavé podrobnosti o souboji se slavným básníkem Lermontovem. — Zeměpisná jednota ruská vydá obšírný cestopis p. plukovníka Sosnovského, jenž procestoval celou Asii. Cestopis ten přináší mnoho zájimavých dosud neznámých zpráv o národech asijských a jich vzdělanosti. — Polská. Dr. Straszewski napsal obšírnou monografii „Jan Sniadecki, jego stanowisko w dziejách oświaty a filozofii w Polsce.“ — Slavný spisovatel a veliký vlastenec polský Seweryn Goszczyński zemřel ve Lvově v stáří 73 let. Zesnulý básník stal se pro ryzost povahy své a pro horoucí lásku k Polsce miláčkem celého národa svého. Goszczyński narodil se v Ukrajině r. 1803. Otec jeho, jenž bojoval pod slavným vůdcem polským Kościuszkem, vdechl Sewerynovi veškerou obětavost svou pro zájmy Polsky. Odbyv gymnasijní studia u basiliánů, odebral se Goszczyński do Varšavy, kdež si záhy zjednal vynikající místo mezi vlastenci polskými. Nebylo jediného podniku národního, jejž by byl Goszczyński celou silou ducha svého nepodporoval. Jakmile přijel do Varšavy (r. 1820), vstoupil do tajného spolku „wolnych Poláków“. Od okamžiku toho vyvinoval činnost horečnou o rozšíření revolučního spolku toho. V téže době napsal nejslavnější báseň svou „Zamek Kaniowski“, a množství nadšených písní vlasteneckých, jež se záhy ozývaly v kruzích mládeže polské. Písně ty rozšiřovány v opisech bezejmenných. Policie ruská marně pátrala po jejich původci. Zatím nadešel den 29. listopadu r. 1830. V den ten mělo vypuknouti povstání polské; počátek měl býti učiněn zavražděním velkoknížete Konstantina. Goszczyński byl mezi těmi, jimž obtížný a nebezpečný úkol tento přidělen. Když však bylo povstání potlačeno, prchl Goszczyński s jinými do Haliče, kdež po osm let horlivě šířil zásady demokratické a připravoval půdu budoucímu povstání. R. 1838 byv pronásledován vládou rakouskou, opustil Halič, odebral se do Paříže, kdež žil až do r. 1871, pracuje stále pro Polsku. V čas obležení Paříže musil Goszczyński snášeti

hmotný nedostatek, čímž tělesné síly jeho byly podryty. Po válce německo-francouzské vrátil se do Lvova, kdež skončil nepokojný a namáhavý svůj život. — Literární činnost Goszczyńského došla všestranného uznání. Goszczyński byl básníkem školy ukrajinské. Největší síla jeví se ve válečných písních jeho, jimiž povzbuzoval k boji proti Rusům. Básně tyto plynuly takřka z celé bytosti Goszczyńského a mají také nejdokonalejší formu. V ostatních básních jeho lze pozorovati jakousi drsnost jazyka.

— Srbské národní divadlo. Nový Sad stal se v posledních letech literárním, uměleckým i politickým středištěm Srbů rakousko-uherských. Potřeba divadla pocifována již záhy a dříve ještě, než v Praze zřízeno bylo prozatímné české divadlo, měli Srbové v Novém Sadě vlastní stánek dramatické muzy národní. R. 1860 založeno divadlo to, avšak od počátku až podnes musilo zápasit s velikými hmotnými nehodami. Hlavní překážkou bylo, že nemělo divadlo to odnikud žádné pojištěné podpory aniž byl sehnán kapitál, z jehož úroků by bylo dostávalo subvenci. Ale přese všechny obtíže vykazují dějiny divadla toho dosti značný umělecký úspěch; bylo to svého času první a jediné stálé divadlo srbské, ježto bělehradské divadlo téměř o celé desítiletí později bylo sbudováno. R. 1871 usneseno na srbském církevním sněmu v Karlovicích, aby ze srbských církevních fondů ročně bylo podporováno 3000 zl., avšak vláda uherská dovedla se proti tomu tak opříti, že divadlo srbské do dnes ničehož neobdrželo, kdežto se na maďarská divadla ze státních peněz značné subvence vydávají. R. 1873 vydal výbor divadelní na obrazy a stavbu 15.000 zl. a divadlo nabylo tím nejen slušného vzhledu, nýbrž i většího prostranství. Ale výdajem tímto a stálými obětmi octnul se výbor koncem r. 1875 v tom neblahém postavení, že se vidí nucena co nejdůrazněji vyzývati národ, aby pojistil ročně podpory 8—10.000 zl., jinak že se divadlo bude musit zavříti. Provolání vydáno jest ke všem obcím srbským, kteréž se vyzývají, aby každá do výročního rozpočtu položila navržený jí příspěvek na národní divadlo. Pokud je známo, dochází vyzvání to vřelého ohlasu; ale přece musí divadelní družstvo zápasiti se značnými nesnázemi. Aby také ostatní srbská města v národním divadle účastenství měla, dává společnost každého roku představení i mimo Nový Sad, v Pančevě, v Bečkereku, Velké Kikindě, v Zemuni a jinde. Pančevo má svou dosti pěknou divadelní budovu, kteráž se ve správě téhož družstva nalézá. *J. J. T.*

Drobnosti.

— Malé črty ze života velkých lidí. Filip II. byl nesmírně spořivý. Jedenkráte dívaje se z okna uzřel naproti bosého žebráka, jenž úpěnlivě okolojdoucí o almužnu prosil. I slitovav se nad ním zavolal služebníka, aby mu svlékl boty, které byly již obnošené, a jiné podal, ony pak aby žebrákovi odnesl. Přistoupil na to opět k oknu raduje se ze svého skutku, a díval se na počínání žebrákovo. Jak se však podivil, když uzřel, že žebrák přijav boty s nelíčenou radostí po důkladné jich prohlídce daleko od sebe je odhodil. Byly tak špatny, že jich nemohl už potřebovati. — Franklín se zhusta řídil anglickým pořekadlem: „Čas jsou peníze," o čemž svědčí nejedna historka. Jedenkráte byl zaměstnán připravováním svého časopisu k tisku, když jeho pomocník z krámu k němu vešel a jej požádal, aby vešel do krámu, že si s ním jakýsi pán mluviti přeje. Vstoupiv tam nalezl slušně oděného výrostka, jenž s knihou v ruce vstříc mu přicházel a zač by ta kniha byla, se tázal.... Zaražen drzostí, že ho mladík pro takovou malichernost od práce odvolati dal, odpověděl Franklín: „Jeden a čtvrt tolaru." — „Snad žertujete, pane Frankline, váš pomocník dával mi ji za tolar a vy chcete tolar a čtvrt?" — „Ano! neboť, kdybyste mne nebyl od práce odvolal, byl bych při ní dříve na tolaru více vydělal, než nyní na zvýšené ceně." Kupující odmlčel se, ale za chvíli ptal se dále: „Řekněte mi tedy upřímně, jaká jest cena této knihy?" — „Tolar a půl!" zněla odpověď. — „Jakže, půldruhého tolaru?! Vždyť jste mi ji sám dával za pět čtvrtí tolaru." — „Ovšem, ale již jsem vám řekl, že více byl bych vydělal dříve na pěti čtvrtích, než nyní na šesti čtvrtích tolaru." Kupec mlčky vytáhl sáček a vysázel žádanou částku. — Kdosi pravil jednou Humboldt-ovi: „Co soudíte o tom: na Grönlandě dosahují lidé zhusta u nás řídkého stáří celého sta let; není-liž to divné, povážíme-li, že nemají tam žádných lékařův?" — „U nás jsou tisíce tisíc lékařů a přece nalézají se lidé přes sto let staří; není-liž to mnohem více ku podivu?" zněla Humboldtova odpověď. — Císař Josef II. předpustil jedenkráte jistou vdovu, žádající ho za podporu a tázal se jí, zdali má nějaké děti? Vdova odpověděla: „Ano, V. Veličenstvo, mám 3 slečny a dva mladé pány." Načež císař Josef rychle pravil: „Měl jsem také holčičku, ale zemřela mi." — Milton oslepl téměř v tutéž dobu, kdy se vdovcem stal, ale přece pojal brzy na to ženu druhou. Když pak se jeden přítel jeho divil, že co slepec ještě manželku obdržel, pravil Milton klidně: „Kdyby mi milostivý bůh i sluch odňal, byl bych pak nejlepší partií v celé Anglii. — Voltaire, byv na souboj vyzván, odmítl jej rozhodně a sice z těchto příčin: „Partie," pravil, „není stejná, já jsem malý, vy jste veliký, já zbabělec, vy udaten, ale vy mne chcete přece usmrtiti? — Nuže dobře, mám se za mrtvého. Však, nejste-li s tím spokojen, odeberte se do lesa a šermujte svou umělou rukou kordem proti některému stromu nebo keři. Nestojíť to ani za namáhání, abych svou krev pro ledajakou maličkost procedil. Osud naučil vás zacházeti kordem, mne pérem, rapír usmrcuje, však péro toliko poraňuje; opakuji vám tedy, že partie není stejná."

Spisy nové „Lumíru" zaslané: Život Řekův a Římanův. Líčí Fr. Velišský, prof. akad. gymnasia v Praze. V textu pojato 600 rytin na dřevě. Se schválením a podporou Matice české a Jednoty českých filologů v Praze. Sešity 1—6. V Praze, nákladem spisovatelovým 529—II.

Illustrovaného týdenníku „Světozor" čísla 8. a 9. Obsah čísla 8: Rozpaky. Z frančiny přeloženo od Velery — Z paměti bulharského junáka. Podává Konst. J. Jireček. (Pokračování.) — Duch samoty. Napsal Jar. Vrchlický. — Martin Puškar. Historický obraz od Václ. Beneše. (Pokrač.) — Dudák. Napsal Rud. Pokorný. — Letní projížďka do Krymu. Popisuje prof. dr. J. B. Lambl. (Pokrač.) — Eva. Napsal G. Verga. Z vlaštiny přel. K. Steinich. (Pokrač.) — O Karlu Škretovi. Dodatečné zprávy od B. Pešky. — Upomínky z Dalmácie. Z horvatského od A. Šenoy. — Národní pohádky a pověsti. Podává Jan Alex. Ladecký. Číslo 9. obsahuje mimo Pokračování článků z předešlých čísel tyto nové práce: Miss A. P. Irby. Podává dr. Gabler. — Staročeské hry dramatické, podává XX. — Žalná kára. — Marek Bydžovský z Florentina. — O vnějších částkách národního života českého. Napsal Alois Studnička. — Obě čísla obsahují mimo to hojné rozmanitosti a zprávy a v textu řadu zdařilých illustrací.

Návod ku vyučování dvouhlasnému zpěvu. Pro mládež obecných a občanských škol. Sestavil Roman Nejedlý. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Laciná bibliotéka pro mládež. Red. I. L. Mašek. Sešit 19. „Nejzajímavější báje a pověsti starověké." Pro mládež československou dle Mehla zpracoval J. Beran. Část II. — Seš. 20 a 21. „Obrazy z přírody." Od J. L. Maška. Část II. V Praze, nakladatel: J. Otto.

Veselý společník na cestách. Illustrované žerty a vtipy sebral a vydal Paleček Druhý. Seš. 6. a 7. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

OBSAH: Ukřižovaná. Romanetto od *J. Arbesa*. (Pokračování.) — Mehadie. Napsal *Josef Wünsch*. — Zpěvačce, která zpívala píseň neapolských plavců. Báseň od *Jar. Vrchlického*. — Švec Matouš. Obrázek z krkonošské vesnice od *Antala Staška*. (Pokračování.) — Z upomínek na starou Prahu. Vypravuje *V. Ž. Donovský*. „Splašená vojna" r. 1812. — Z básní Otakara Mokrého. Na poušti. Smutno v duši. — Neviditelné oko, aneb hostinec u tří oběšených. Povídka od *Erckmanna Chatriana*. — Aforismy z novějších spisovatelů francouzských. II. — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.*
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2\frac{1}{2}$ archu vždy o 4. hodině odpolední.

Ročník IV. | 20. března 1876. | Číslo 8.

Ukřižovaná.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Také o přízraku samém dosti často jsem přemýšlel, aniž by se mi bylo podařilo, poznati pravou podstatu jeho. Teprv od posledního vidění na hřbitově volšanském zdá se mi, že mohu nyní udati jeho příčinu. Poprvé měl jsem vidění to roku 1848, jak jsem byl právě vylíčil. Po druhé stalo se to, když jsem byl ještě u svých prvních dobrodinců u Klatov. Bylo to na podzim roku 1852. V době té byl jsem neobyčejně pilen; minulé prázdniny strávil jsem v namáhavém, vysilujícím studiu soukromém; když pak započal nový školní rok, cítil jsem, že jsem neobyčejně sláb. Občas dostavovala se také lehynká závrať, spaní mé bylo nepokojné, chuť k jídlu jen nepatrná. Za to pracoval mozek čileji a snadněji než kdy jindy a obzvláště nočního času dařivalo se mi studium k úplné mé spokojenosti. V tu dobu však jsem také častěji dlíval v zadumání bavě se vzpomínkami nebo zanášeje se rozličnými mlhavými plány životními. Obrazy mé fantasie byly v ten čas živější než kdy jindy. Kdysi za tiché tmavé podzimní noci meškal jsem sám ve své prostičké sedničce. Ležel jsem na znak natažen na loži oblečen, jak jsem se byl z celodenního výletu vrátil. Zpomněl jsem si na dobrodružství své s neznámým mužem — obraz za obrazem míjel před duševním mým zrakem s neobyčejnou živostí, an tu znenadání vyrušil mne z mého polosnění neobyčejný poplach a pokřik. Střelhbitě seskočil jsem s lože a vyraziv jednou ranou jen přivřené dvéře své sedničky, vyběhl jsem na dvůr. Spatřil jsem před sebou stodolu v plamenech. Přechod z tmavé komůrky do oslňujícího rudého světla byl tak náhlý, že nemoha světla toho snésti, musil jsem oči zamhouřiti. Když pak jsem je opět otevřel, spatřil jsem k nemalé své hrůze známý přízrak ukřižované přímo před sebou . . . . Po třetí opakovalo se to za podobných okolností, jak víš, v posluchárně o přednášce Schneidrově za pozdní bouře podzimní. Také v té době byl jsem po několik měsíců neobyčejně namáhavě studoval, abych odbyl přijímací zkoušku s úspěchem nejskvělejším. Když pak Schneider přednášel, zahloubal jsem se v zpomínky a po neobyčejně intensivním zablesknutí spatřil jsem ukřižovanou taktéž přímo před sebou, ale jako v mlze zahalenou. Od té doby přízrak se neopakoval, až teprvé před krátkým časem na hřbitově volšanském. Leč i tentokráte bylo to za podobných okolností jako po druhé a po třetí. Také toto poslední vidění předcházelo neobyčejné duševní namáhání. Byl jsem sláb a system nervovní byl zajisté valně rozrušen. Přízrak dostavil se u mne vždy v době po namáhavých studiích, kdy krev hnávala se prudčeji k hlavě a nervy mé byly churavy. Vždy jej předcházely zpomínky, a když pak náhle nastalo podobné osvětlení jako bylo ono, za jakého jsem měl vidění to poprvé, objevil se přízrak přede mnou. Musím však výslovně podotknouti, že charakter prvního vidění valně se lišil ode všech ostatních. Pokud se pamatuju, byl první přízrak můj neobyčejně živý a určitý. Viděl jsem ukřižovanou dívku před sebou jako ve skutečnosti a pamatuju se zcela dobře, že objevily se přede mnou všechny podrobnosti, jak jsem ti byl o nich vypravoval, kdežto všechny ostatní přízraky byly mdlejší, mlhavější a neurčitější, tak že jsem si mnohou podrobnost musil doplniti sám, aby byl přízrak podobnější přízraku prvnímu, jehož bezprostřednost byla v pravdě až překvapující. Vykládám si to sice tím, že všechny pozdější přízraky dostavily se v dlouhých intervalech několika roků a za jiných okolností, ale výklad ten přece mne úplně neuspokojuje. Pamatujť se, že přízrak nejposlednější byl daleko živější přízraku druhého, ačkoli oba co do živosti a určitosti přízrak první ani z daleka nedostihly. Jisto, že hraje tu také osvětlení a duševní nálada úlohu neposlední, ale přes to vše, jak už připomenuto, nejsem s výkladem svým spokojen. V pozdější době, když jsem podivný případ ten logicky analysovati počal, měl jsem v úmyslu, vyhledati také místo, kde se udál; ale úmysl svůj jsem nikdy neprovedl. Měltě jsem od roku 1848 tak neobyčejnou antipathii ku chrámům vůbec, že navštěvoval jsem je jen zřídka kdy a vždy jen v případech nejnutnějších. A chci-li býti upřímným, musím se přiznati, že bych byl v žádném chrámě nezůstal ani za dne o samotě, tím méně abych se tam byl zdržel delší čas v pozdní době večerní nebo noční. Když jsem přibyl z klatovského gymnasia do Prahy, byla tato nechuť, vlastně bázeň má ještě tak intensivní, že vyhýbal jsem se všem pražským chrámům, tak že jsem kromě chrámu salvatorského, kam jsem co student vždy v neděli na exhorty Schneidrovy chodívati musil, nenavštívil a nepoznal žádného jiného. V pozdějších letech, zvláště když vrátil jsem se po kočovnickém životě vojanském loni opět do Prahy, byla bázeň má již tak dalece ochabla, že měl jsem pevný úmysl vyhledati chrám i kapli, v níž jsem byl poprvé zvláštní přízrak spatřil, ale nenadálé

opakování přízraku na hřbitově volšanském zdrželo mne poznovu od provedení mého úmyslu. Přiznávám se, že byla to zpozdilost muže nedůstojná; ale trvám, že nemám pražádné příčiny, něco podobného před tebou tajiti.

Toť vše, co mohu ti pověděti o podstatě přízraku svého. Zbývá mi jen ještě několik slov o jeho následcích. Kromě připomenuté již bázně před chrámy a tudíž i jakési nechuti ku všemu, co bylo a jest ať již v jakémkoli spojení s nimi, nevěděl jsem až do nedávna o ničem podstatném. Duch můj zůstal jasný, soudnost přesná, vnímavost a chápavost tatáž jako dříve; jen bezprostředně před přízrakem jevily se u mne vždy symptomy zvýšené duševní činnosti, spojené s bázní vždy víc a více přibývající, kdežto po přízraku dostavila se málomocnost a povšechná ochablost, ba skoro zpitomělost, které však později zase poznenáhla mizely, až organismus můj přišel opět do stavu normalního. Teprv před nějakým časem, když jsem o dřívějším životě svém počal přemýšleti jaksi se stanoviska objektivního, shledal jsem, že liším se v jedné věci v podstatě od jiných lidí. Po celý svůj život nepoznal jsem totiž pohlavní lásky. Dívčí krása a spanilost zůstavila mne vždy chladného, ačkoli nemohu říci, že bych pro krásu vůbec nebyl měl smyslu. Možná, že patří valná část tohoto nedostatku na účet mé povahy, možná také, že prvý zárodek k zvláštnosti té položen byl v mládí nejútlejším anebo že z jiných neznámých příčin zaujímám vyl᠎učně toto stanovisko; ale dle všeho zdá se mi, že první přízrak můj nezůstal na mne v ohledu tom bez vlivu. V okamžicích úplné odloučenosti a milého snění vídal jsem bez počtukráte před duševním zrakem svým spanilou, ale na smrt bledou tvář. Havranní vlas, povyhaslé černé oko a zsinalé rty dodávaly krásné tváři té výraz nevýslovně bolestný .... Byla to tvář, jak jsem si v duchu představoval tvář ukřižované dcerky Schneidrova přítele .... Tváři té podobnou nespatřil jsem nikdy; zůstalať mi tak milou, tak drahou jako tvář mrtvé matky ....“

Přítel umlkl.

Chvíli popřál jsem mu oddechu, ale po té počal jsem se vyptávati na nejrozmanitější podrobnosti. Přítel odpovídal na každou moji otázku, avšak v podstatě nedozvěděl jsem se pranic nového, než co mi byl již dříve v souvislosti vypravoval.

Tak seděli jsme v tiché vážné rozmluvě pohromadě až do rána, když jitřní zásvit nás upomenul, že musíme se rozloučiti.

„Mám tě vyprovodit kus cesty?“ otázal jsem se, když posléze přítel povstav sáhl po šavli, aby se jí opásal.

„Děkuju ti,“ odpověděl měkce,“ ale bude líp, když si po probdělé noci poodpočineš.“

„Mohu ti snad ještě něčím posloužit — něco uspořádat, vyřídit ....“

„I za to děkuju; pamatoval jsem na vše sám,“ dí přítel. „V případu, kdybych se již nevrátil, nalož s nepatrným jměním mým, hlavně s mojí knihovnou dle vlastního uznání. Poslední vůli svou, která tě k tomu opravňuje, deponoval jsem na úřadě.“

Chtěl jsem něco namítnouti, ale přítel pokračoval:

„O jednu laskavost však tě přece musím požádat. Připomenul jsem na počátku dnešního svého vypravování, že po mé smrti bude snad možno aspoň částečně vědě prospěti. Z té příčiny tě žádám, aby's v případu, kdybych padl — bude-li jen poněkud možno — vyhledal můj hrob, mrtvolu moji dal vykopat a hlavně mozek a oči mé dal vědecky prozkoumati. Toť poslední má prosba, kterou zajisté neoslyšíš.“

Slíbiv, že přání tomu vyhovím, podal jsem příteli ruku, jenž ji srdečně stiskl.

Když byl přítel ještě připomenul, že mi bude při příležitosti z bojiště psát, rozloučili jsme se ....

* * *

Zvláštní poměry nastaly v Čechách před vypuknutím války. Nepřítel, jak známo, podceňován a vítězství zbraní rakouských pokládáno všeobecně za jisté. Všechny třídy obyvatelstva rozechvíval zimniční nepokoj. Trapné očekávání blížící se katastrofy, jejíž následky — ať již na prospěch nebo neprospěch Čech — nikdo nemohl předvídati, jevilo se veřejně i v soukromí v nejrůznějších obdobách. Bojechtivost byla všeobecná. I lidé druhdy mírní, ba bojácní osvědčovali nyní všemožným spůsobem netušenou odhodlanost. Mapa Čech nebyla snad ještě nikdy, co mapy existují, tak pilně a od tak ohromného množství znalců i laikův zkoumána jako právě v tu dobu. Lidé rázní a smělí byli úplně přesvědčeni, že není ani jinak možno, než zvítězit, kdežto lidé nesmělí a neodhodlaní kojili se aspoň nadějí ve vítězství. Před válkou, kdy strategie, taktika a hromadná zhoubnost jehlovek nepřátelských nebyly se ještě osvědčily, byla tak pevná důvěra ve vítězství zbraní rakouských aspoň poněkud oprávněna.

Mezi lidmi, kteří se o válku nejvíce interesovali, byli bez odporu jednotlivci i celé rodiny, jejichž otcové, bratří, synové nebo přátelé musili táhnouti proti nepříteli. Mnozí z nich arci to nedávali na jevo, očekávajíce v trapné úzkosti zprávy o první srážce, kdežto jiní a to hlavně ti, kdož pokládají vojáctví za pouhé řemeslo, kterýmž možno pohodlněji živiti se než jakýmkoli jiným zaměstnáním, netajili se svými nadějemi v brzké a rychlé postoupení svých příbuzných a přátel. Náležel jsem k lidem prvnějším. Přítel, jenž mne byl právě opustil, netoužil po povýšení a také já neměl jsem pražádné příčiny, přáti si více, než aby se co možná nejdříve zase vrátil zdráv, jak byl odešel.

Zdánlivě byl jsem sice klidný, ale duši moji rozchvíval bezpříkladný nepokoj. Na práci, ať již druhu jakéhokoli, nebylo ani pomyšlení. S trapnou úzkostí očekával jsem nejen slíbené listy přítelovy, nýbrž i zprávy o průběhu války vůbec. Konečně a sice pátý den po přítelově odchodu dostal jsem první jeho list. Byl dátován z Mladé Boleslavi a obsahoval jen několik slov. Přítel mi psal, že byl pluk jeho přidělen k armádnímu sboru, jemuž velel Clam Gallas; dále si naříkal na dlouhou chvíli a na to, že jest mu nyní pobožnost vojáků polského pluku skoro protivna. „Byl jsem sice vždy tolerantní ku všem vyznáním,“ psal mimo jiné, „byloť mi totiž vždy zcela lhostejno, jakého boha a jakým spůsobem někdo vzývá, ale býti bez ustání očitým svědkem růženečkování a líbání škapulířů, neslyšeti v středu svých podřízených skoro nic jiného než vzdechy, zbožná přání a vzývání všech možných svatých, aby orodovali u boha a nejsvětější trojice, musí se přece časem svým i člověku nejtolerantnějšímu zhnusiti.

Pozoruju zcela dobře, jak zmahá se náboženský tento zelotismus vůči blížícímu se nebezpečí. Druhdy,

v době míru nebyl aspoň nikdy tak nápadný, leda u jednotlivců, kdežto nyní je všeobecný. Shlednouti kostel, kapličku nebo sochu nějakého svatého a nemoci se tam pomodliti; spatřiti duchovního a nemoci se mu vyzpovídati, jest asi pro podivný lid ten nyní mukou největší. Větší část důstojnictva ovšem si toho nevšímá a nebo se pohrdlivě usměje, ale na mne vše to činí dojem odporný, zvláště když si připomenu, že titéž lidé, kteří dnes celé hodiny v nejzbožnější modlitbě vykleči, budou zejtra nebo pozejtří zcela chladnokrevně pálit do řad nepřátel a až zazní rozkaz k útoku, že vrhnou se na nepřítele s bezpříkladnou zuřivostí. Skoro lituju, že jsem žádal, abych byl přidělen k zbožnému tomuto pluku; leč nyní již nelze věc změniti."

Následujícího dne obdržel jsem od přítele lístek druhý. Obsahoval jen několik řádků. Přítel mi psal, že za hodinu opustí pluk jeho Mladou Boleslav, aby se odebral na sever. Dále mi sděloval, že od té doby budu dostávat listy jeho poštou polní a že následkem rozkazu vrchního velitelstva severní armády nesmí býti v žádném listu udáno místo, kde byl psán, aby v případu zachycení nebo zneužití listu nedozvěděl se nepřítel o pohybech jednotlivých oddělení vojska rakouského.

Byl jsem spokojen, neboť na místě, odkud mi přítel psal, zajisté mi pramálo záleželo.

Obdržev tyto dva listy rychle za sebou, domníval jsem se, že bude přítel podobně pilně i dále psávat; ale uplynulo pět dní, aniž bych byl dostal nějaké zprávy a počal jsem už býti nepokojným. V přípravách k válce pokračováno v té době s nezměněnou horlivostí; nicméně na bojišti samém nebylo přišlo ještě k žádné srážce. Doposud mělo se všeobecně za to, že vojsko rakouské vtrhne do země nepřítelovy, když tu z nenadání došla telegrafická zvěsť, že vojsko pruské překročilo hranice české a Rakušané že — couvají. A téhož dne, kdy tedy už bylo možné, že přítel súčastnil se boje, obdržel jsem od něho list třetí a nad očekávání obšírný. Kladu jej zde doslova:

..... 19. června 1866.

„Milý příteli! — Tentokráte neudávám místa, kde list tento píšu, z dvou příčin: jednak abych vyhověl přísnému rozkazu vrchního velitelstva, jednak proto, poněvadž sám si přeju, aby případ, o němž ti píšu, zůstal aspoň nějaký čas ještě tajemstvím. Proto nepřipojuju ani jména svého ....

Jsem rozčilen v míře nejvyšší, a nevím ani, zdali a jak ti asi list tento dopíšu. Činil jsem, seč jsem byl, abych nabyl klidu aspoň poněkud; ale veškeré úsilí mé bylo až dosud marné. Divoce bouří krev v mých žilách, hlava mne pálí a ruka má se chvěje .... Promiň tedy, shledáš-li v dopisu mém něco temného, nesouvislého, nevysvětleného .... Život můj nenáleží už mně ....

.... 20. června.

Odpusť, že jsem ti list ten včera nedokončil. Musil jsem přestati a pokračuju v něm teprve dnes, když už jsem aspoň poněkud klidnější než včera. Nepsal bych ostatně ani tentokráte; ale nepřítel může každou chvíli překročiti hranice a tak by se mohlo osudnou náhodou státi, že bych sešel se světa, aniž bych ti podal zprávu o zvláštním případu, jenž jest v nejužší souvislosti s událostmi, o nichž jsem ti byl před svým odchodem z Prahy obšírněji vypravoval.

Píšu ti v bídné chatrči malé osady, která se rozkládá na úpatí mírného pahorku, na němž se nalézá klášter. Nebudu šířiti slov o duševním stavu svém, nýbrž obmezím se na prosté vylíčení pouhého fakta a ty sám zajisté snadno se domyslíš, co bouří v mé duši. Chci, abys zvěděl přede vším o události samé a nikoli o mých citech. Vím, že tento spůsob psaní bude mne státi obrovské přemáhání, ale přičiním se ze všech sil, abych nezabředl do reflexí, kterýmiž bych list svůj zbytečně rozváděl.

Byl jsem se svou setninou vyslán na přední stráže. Část vojska mého táboří pod širým nebem v osadě, v které ti píšu; ostatní vojíni jsou na předních strážích. Nepřítel, jak jsem už připomenul, nepřekročil sice ještě hranic, ale nejdále pošinuté stráže a hlídky naše pozorují prý nepřátelské přední stráže ve vzdálenosti asi půl hodiny cesty.

Leč o tom všem nechci šířiti slov. Chci ti psáti o události, která se sběhla zde předevčírem k večeru. Přibyl jsem do krajiny této se svou setninou za krásného odpůldne, abych obsadil malý klášter a nepatrnou vesničku. Klášter nalézá se na malém pahorku, s něhož je do lesnatého okolí překrásná vyhlídka. Osada, čítající asi třicet chatrčí, rozkládá se na úpatí vršiny té a z osady samé vede trojí stinné stromořadí na jih, na sever a na západ. Budova klášterní ničím nevyniká a je obydlena asi desíti jeptiškami. Jak víš, nejsem přítelem života klášterního, ale přes to vše nechtěl jsem zbožné sestry vyrušiti z klidu jejich a místo obsazení kláštera vyslal jsem ku klášteru a na malý hřbitůvek opodál jen několik stráží k pozorování okolí, kdežto hlavní část vojska mého rozložila se táborem v stromořadí, vedoucím z osady na jih. Učiniv veškerá nutná opatření bezpečnosti, požádal jsem vojíny, aby se nevzdalovali a zejmena, aby klášternice nižádným spůsobem neobtěžovali. Nadešel tichý letní večer. Unaven několikahodinným pochodem, ulehl jsem v polním stanu, jenž mi byl od úslužných vojínů na rychlo sdělán, a usnul jsem. Když jsem procitl, byla již noc. Vyšed ze stanu, ubíral jsem se volným krokem stromořadím a pak širokou, poněkud příkrou stezkou ku klášteru, abych s výšiny rozhledl se po okolí. Dospěv až ku vchodu na hřbitov, jenž rozkládal se opodál kláštera, zastavil jsem se a pozoroval chvíli okolí. Všady byl klid a strážné ohně bylo viděti v půlkole na sever od kláštera. Vše bylo tedy v nejlepším pořádku. Také na hřbitově byla si stráž rozdělala oheň a pět vojínů sedělo kolem ohně v dosti živé rozprávce.

Zůstav státi u vchodu na hřbitov, díval jsem se chvíli na vojíny, z nichž jeden soudruhům svým vypravoval právě cosi tak zajímavého, že všickni pozorně naslouchali. Poznal jsem ve vyprávějícím desátníka první čety, muže to asi 36letého, kterýž sloužil u téhož pluku již třetí kapitulaci. Od několika roků byl ženat a otcem několika dítek; rodina jeho dlela právě v tu dobu v Praze. Znal jsem ho již z doby, kdy jsem byl u téhož pluku ještě nováčkem. Ve smyslu vojenských předpisů byl to vojín vzorný; co člověk však měl všechny nectnosti lidí surových a prchlivých. Vynikal nad jiné houževnatou vytrvalostí a náboženským zelotismem, ale lišil se od sdílných krajanů svých neobyčejnou málomluvností. Po celou dobu, co jsem jej znal, neslyšel jsem ho nikdy v souvislosti vypravovati a proto bylo mi nynější vypravování jeho nápadným.

Z té příčiny popošel jsem podle hřbitovní zdi několik kroků ku předu, abych slyšel, co druhdy tak mlčelivý desátník soudruhům svým nyní tak živě vypravuje. Nežli však mne vojíni spozorovali, zaslechl jsem z vypravování desátníkova následující úryvek:

. . . . . „Chlap si myslil, že už má vyhráno, že už vyvázne . . . . Ale nepodařilo se mu to. Páter nás chlácholil; ale my byli rozvztekleni a zpiti všickni . . . Neměl nás dráždit . . . dřív nám lichotil a teď, když měl pátera ku pomoci, počal vyhrožovat a namířil proti nám pistoli. Byl jsem prvuí, který se vrhl proti němu. Nadzvedl a překotil jsem stůl, za kterým stál. V tom vyšla rána . . . .“

Dojem, jaký na mne učinilo těchto několik slov, nelze vypsati. Poznal jsem, že po mnoha letech setkal jsem se s očitým svědkem, ba s jedním z hlavních účastníků děsného případu, o němž mi byl neznámý páter roku 1848 v kapli pražského chrámu vypravoval. Chtěl jsem postoupiti ještě o několik kroků blíže, ale byl jsem jako přimrazen a tak musil jsem nepozorován vyslechnouti ještě následující slova:

. . . . . „Vrhli jsme se na padoucha a vtáhli jej do prostřed pokoje. Páter chtěl chránit holčinu, ale já mu ji vyrval a srazil pátera jednou ranou k zemi . . . . Židáka jsme utloukli . . . . Mezi tím vykřikl jsem: „A co s holkou?“ — „Zabme ji!“ volali někteří. — „Ne, ne! to by za to nestálo,“ zvolal jsem. „Jako židé ukřižovali Krista, tak ukřižujme my židovku!“ — „Ukřižujme! Ukřižujme!“ hulákalo několik zpitých a rozvzteklených sedláků . . . . Byl jsem tenkrát mladý silný chlapík a sám jsem omdlelou holčinu vynesl na náves a tam . . . .“

Více jsem neslyšel. Rychle postoupil jsem ku předu. Vojíni spatřivše a poznavše mne, vstali a mlčky salutovali. Pro vnitřní pohnutí nebyl jsem s to ani slova pronésti a teprv po chvíli, když jsem byl pohnutí své aspoň poněkud potlačil, optal jsem se vojínů, o čem tu právě řeč.

„Pan desátník nám vypravuje o polské revoluci,“ podotknul jeden z vojínů.

„Slyšel jsem,“ vyrazil jsem ze sebe, neboť krev hnala se mi tak prudce k hlavě, že nebyl jsem takořka ani s to, abych něco jiného pronesl.

Vojáci pozorujíce mé rozčilení byli poněkud na rozpacích a nikdo z nich neodvážil se promluviti.

Po chvíli, obrátiv se k desátníkovi, který stál dva kroky přede mnou, otázal jsem se ho:

„Vy jste byl při tom?“

„Ano, pane setníku,“ zněla poněkud nesmělá odpověď.

„Kdy a kde se to stalo?“

„Ku konci února roku 1846 v mém rodišti.“

„A vykřikl jste: „Ukřižujme ji!“ vy první?“

Desátník mlčel, jsa patrně na rozpacích, má-li se nyní přiznati nebo účastenství své popříti.

„Vy a nebo někdo jiný?“ opáčil jsem přísně a ruka má mimovolně sáhla po rukojeti šavle.

Oslovený opět neodpověděl.

„Odpovíte nebo neodpovíte?“ zvolal jsem ještě přísněji než před tím.

Desátník vida, že nelze vyváznouti, ustoupil o krok na zad a nesměle pronesl:

„Já ne, pane setníku — a nevím, kdo . . . .“

Zbabělá tato výmluva učinila na mne strašný dojem. V mžiknutí oka vytasil jsem šavli a mávnul po desátníku, jenž s rozpoltěnou lebkou sklesl na zem . . . . .

Ostatní vojíni s hrůzou ustoupili ode mne . . .

Co dělo se v té době v mé duši, nelze vylíčiti. Vmysli se, možno-li, v rozčilení největší a suď sám, zdali jsem byl v okamžicích těch při smyslech, a zdali možno zabití člověka toho snad omluviti; já sám toho nedovedu. Možná, že muž ten přece nebyl vinen . . . .

Tak soudím nyní, když už jsem poněkud klidnější; ale předevčírem, když stál jsem na hřbitově nad jeho mrtvolou a rudá zář mezi dvěma hroby rozdělaného strážného ohně děsivě osvěcovala neočekávaným skutkem polekané ostatní vojíny, netanulo mi na mysli nic, než že bych skutek ten za podobných okolností bez rozmýšlení a snad chladnokrevněji než poprvé opakoval.

Neklň mi, nezlořeč mi, duše drahá! Vímť, že zabiv jediného člověka, zničil jsem štěstí celé nevinné rodiny; vím, že utrativ lidský život spáchal jsem skutek nepromíjitelný, poněvadž individuum nikdy se neopakuje; vím a uvažuju nyní vše, i následky, které bude míti skutek ten pro mne v zápětí.

Poslední okolnost připamatoval jsem si také na hřbitově.

Zaraziv zkrváceuou šavli prudce do pochvy, chtěl jsem beze slova opustiti hřbitov.

„Máme mrtvolu pochovat, pane setníku?“ otázal se jeden z vojínův, když jsem se byl obrátil k odchodu.

Připomenutí to uvedlo mi na mysl nutné následky mého skutku.

„Přede vším vás žádám,“ pravil jsem k vojínům, „abyste o skutku, jehož svědky jste právě byli, nezmiňovali se prozatím nikomu. Vím, že pro skutek svůj budu postaven před vojenský soud a výrok soudu nemůže zníti jinak než vinen. Přál bych si však, aby se to nestalo dříve, než bude skončeno nynější polní tažení. Možná, že nepřátelská zbraň učiní životu mému konec; ale nestane-li se tak, zaručuju se vám svou ctí, že dostavím se pak k soudu sám. Můžete a chcete mi poskytnouti tuto lhůtu?“

„Učiníme, jak si přejete, pane setníku,“ odpověděl jeden z vojínů.

„Nechť tedy nyní některý z vás pospíší do osady pro vojenského lékaře, aby zjistil smrt zabitého a pak jej můžete pohřbíti.“

Mezi tím, co jeden vojín odkvapil pro lékaře, otázal jsem se ostatních:

„Jak se stalo, že vám desátník počal příhodu tu vypravovat? Zpomněl si sám nebo snad některý z vás věděl už dříve něco o ní?“

„Stalo se to takto, pane setníku,“ počal jeden z vojínů. „V dnešním denním rozkazu bylo nám, jak víte, přísně zakázáno, obtěžovati jeptišky kláštera spůsobem jakýmkoli. Stráž, která sem byla odpoledne vyslána a kterou jsme my večer vystřídali, rozkazu tomu nevyhověla. Prostranná kaple kláštera, v které se konají jen občas služby boží, byla otevřena a dva vojíni odpolední stráže nemohouce odolati, vešli do kaple, aby se tam pomodlili. Kdo v kapli oné byl nebo jakým spůsobem dozvěděli se o tom, co nám vypravoval jeden z nich, když jsme je vystřídali, nevím; ale . . . .“

„A co vám vypravoval?“ přerušil jsem vojína.

„Že je v klášteře jeptiška, která má na rukou a nohou podobné rány jako ukřižovaný spasitel . . . A tak se stalo, že nám desátník počal vypravovat . . . .“

„Zde v klášteře že jest?“ vyrazil jsem ze sebe.

Vojín přisvědčil.

„A jak se zove, odkud je?“ tážu se kvapně.

„Nevím, pane setníku,“ zní odpověď; „nevím vůbec nic více, než co jsem byl právě uvedl.“

Chvíli stál jsem mlčky, jsa na rozpacích, co mám činiti, ale v brzku jsem se rozhodl, že musím se bez odkladu přesvědčiti. Vzniklať v duši mé domněnka, že jeptišky klamou snad zbožný lid a v souvislosti s vypravováním desátníkovým měl jsem v tu chvíli pevně za to, že stigmatisovaná jeptiška nemůže býti jinou osobou než ukřižovanou židovkou . . . .

Bez dalšího rozmýšlení se odkvapil jsem ze hřbitova a pospíšil k fortně klášterní, kde jsem prudce zazvonil.

Za několik okamžiků ozval se v chodbě lehký krok, slabé světlo kmitlo zamřižovaným okénkem ve fortně a vlídný ženský hlas se ozval:

„Co si přejete v tak pozdní noční chvíli?“

„Jsem velitelem oddělení vojska, které dnes obsadilo podklášteří a musím bez odkladu mluvit s představenou kláštera,“ pravil jsem rozhodně, „prosím, ohlaste mne!“

Po těchto slovech padlo světlo skrze okénko přímo na moji tvář, jakoby se vrátná chtěla aspoň poněkud přesvědčiti o pravděpodobnosti slov, jež byla slyšela.

„Poshovte několik okamžiků,“ ozval se týž vlídný, ženský hlas; „abatyše doposud bdí — ohlásím vás.“

Nečekal jsem ani pět minut. Okénkem ve fortně mihlo světlo poznovu a za několik okamžiků ozval se jiný ženský hlas opakující otázku, co si přeju.

Opáčil jsem svou žádost za vpuštění. Po chvíli zaskřípal klíč v zámku a fortna se pootevřela. Spatřil jsem dvě jeptišky. Jedna z nich držela v ruce svítilnu a svazek klíčů.

„Přejete si, pane veliteli?“ optala se vlídně druhá; „jsem abatyší kláštera toho.“

„Přál bych si promluviti s vámi o vážné záležitosti,“ dím hlasem poněkud přitlumeným.

„V tak pozdní době noční?“ opáčila abatyše. „Což nelze rozmluvu tu odročit na zejtra?“

V měkkém přívětivém hlase, jakým byla slova ta pronešena, spočívalo zvláštní kouzlo. Již jsem chtěl odpovědět, že dostavím se druhého dne, když mi napadlo, že by jeptišky, jsouce takto upozorněny, mohly nejen uhodnouti, ale v průběhu noci účel mé návštěvy také překaziti. Proto jsem odpověděl:

„Odpusťte, že nelze ani okamžik otálet; záležitost, o kterou se jedná, je naléhavá . . . .“

Abatyše ještě chvíli váhala a zdá se, že by byla za jiných okolností žádost moji rozhodně odepřela; ale v době tak mimořádné, jako byla onano, kdy vojsko nepřátelské mohlo každou chvíli překročiti hranice, domnívala se nejspíše, že žádost moje týká se výhradně záležitostí vojenských a proto žádosti mé, ač nerada, přece vyhověla.

„Následujte mne tedy,“ pravila posléze a ubírala se volným krokem chodbou do kláštera.

Poprvé v životě svém vkročil jsem přes práh pošmurné budovy klášterní. Za nedlouho octnul jsem se v hovorně kláštera. Vrátná, která nás tam byla doprovodila, zavěsila svítilnu na hřeb ve zdi, a opustila síň. Byl jsem s abatyší o samotě.

„Nuže, pane veliteli — vaše přání?“ ozvala se představená kláštera ještě vlídněji, než když mne byla poprvé oslovila.

„Odpusťte, velebná matko, že se vás tážu na záležitost klášterní,“ pravil jsem. „Je pravda, co jsem se byl právě dozvěděl, že přechováváte v klášteře jeptišku stigmatisovanou?“

Otázka má abatyši patrně překvapila i urazila. Ustoupilať o krok ode mne a vážně, ba přísně děla:

„Dovolte, pane — po jakém pak právu se na to tážete?“

Vyhýbavost ta byla mi podezřelou.

„Promiňte,“ dím rozhodně, „že prozatím na tuto vaši otázku neodpovím. Je-li pravda, co mi bylo sděleno, pak musím s jeptiškou tou mluvit ještě dnes.“

„To není možné!“ odpověděla abatyše vážně.

„Proč?“

Abatyše neodpověděla.

„Tedy skutečně se zde nalézá?“ opáčil jsem po chvíli.

„Myslíte-li sestru Marii . . . .“

„Nevím, jak se zove nyní; ale dříve bylo její jmeno Ruth . . . .“

„Sestra Marie že se zvala Ruth?“ otázala se abatyše udiveně a zrak její, doposud k zemi upřený, utkvěl nyní zvědavě na mé tváři.

„Dívka, o které mluvím, byla židovka . . . .“ připomínám.

Abatyše ucouvla opět o krok, sklopila zraky a neodpověděla.

„Mohu s ní mluvit, mohu ji spatřit?“ naléhám netrpělivě.

Abatyše váhavě odpověděla:

„Vaše přání, pane, v této době jest neobyčejné a naléhavost, s jakou se domáháte jeho vyplnění, jest mi důkazem, že není bezdůvodné; ale promiňte — možno-li, dostavte se zejtra — a přání vaše bude vyplněno aspoň částečně . . . .“

„Proč jen částečně?“ opáčil jsem a nedůvěřivost moje se zmáhala.

„Protože můžete sestru Marii jen spatřit, ale nikoli s ní mluvit.“

„Je snad váše řehole tak přísná?“

„Nikoli!“

„Jaká tedy toho příčina?“

Abatyše na chvíli se odmlčela, a teprv když jsem otázku svou opakoval, odvětila:

„Prosím, račte přijít zejtra.“

Žádost moje arci byla neobyčejná, ale vyhýbavost abatyše a odkazování na druhý den potvrzovaly mne v domněnce, že se zde skutečně jedná o nějaký klam fanatismu náboženského.

„Nemohu jinak, paní abatyše,“ pravil jsem po té, „než žádost svoji opakovat se vším důrazem. Buď vyhovíte mé prosbě dobrovolně nebo — užiju násilí . . . .“

Chmura nevole zastřela na okamžik až dosud klidnou, vráskovitou tvář abatyše. Neodpověděla na moje slova, nýbrž popošla ku dveřím a otevřela je. Vešla vrátná, která byla čekala přede dveřmi.

„Vezmi světlo a uveď nás do kaple,“ pravila k vrátné.

Jeptiška mlčky uposlechla.

Šli jsme z hovorny dlouhou nevlídnou chodbou. Asi za dvě minuty octli jsme se v prostranné, jen několika obrazy a sochami okrášlené kapli. Hlavní oltář byl rovněž tak prostý, jako oba menší postranní oltáře a

v celé kapli nepoutalo pranic pozornost, kromě železného zábradlí, jež ohraničovalo před hlavním oltářem jakýsi kamenný nevysoký pomník. Abatyše popošla mlčky až k tomuto zábradlí. Následoval jsem ji s vrátnou, která nesla světlo. Dospěv až k zábradlí, shledal jsem, že vedou po obou stranách pomníku schůdky dolů do nějakého sklepení.

Teprv nyní obrátila se abatyše k doprovázející nás jeptišce se slovy: „Jdi napřed — k sestře Marii . . . .“

Jeptiška uposlechla. Otevřevši jen přivřená dvířka zábradlí sestupovala po schodech. Následoval jsem ji a abatyše ubírala se za mnou.

Za několik okamžiků octnuli jsme se v nevelkém klenutém sklepení, s jehož stropu visela věčná lampa, jejíž zarůžovělé světlo dodávalo všem předmětům rázu neobyčejně pošmurného. Na první pohled jsem poznal, že nalézám se v hrobce. Podle dvou stěn v pravo a v levo stálo po osmi až desíti velkých kovových rakvích a nad každou byla na stěně malá tabulka. U protější stěny přímo před námi nalézala se rakev jediná. Rakev ta, lišící se od ostatních šířkou, byla pokryta černou jakousi látkou. Nad rakví na stěně byla jednoduchá tabulka s čitelným nápisem „Sestra Marie“.

Beze slova vzala abatyše vrátné svítilnu z ruky a popošedši až k rakvi, odhrnula s ní černou roušku a držela svítilnu nad rakví.

Dojem, jaký na mne učinil obraz, jejž jsem spatřil, z paměti mé nikdy nevymizí. I teď, když si okamžik ten připomínám, tají se mi dech, ruka má se chvěje a krev prudce žene se od srdce k hlavě a zase nazpět k srdci . . . Pojala mne závrať, jako člověka, jenž octnuv se náhle před děsnou propastí, spatřil na jejím dně bytost nejdražší, bytost, po které byl po leta toužil, bytost milejší nejsladších zpomínek, ale — mrtvou . . . .

Přede mnou ležela zvláštní, skoro rovněž tak široká jak dlouhá kovová rakev se skleněným víkem. Uvnitř byla vyložená černým aksamitem, na němž ležel široký, plochý dřevěný kříž přihnědlé barvy a na kříži tom rozepnutá, ale nepřibitá mrtvola útloučké mladistvé dívčiny ve vybledlém řasnatém rouše klášterním. V podivném dvojsvětlí, jež tvořilo zarůžovělé světlo věčné lampy a žlutavý svit svítilny, kterouž abatyše nad rakví držela, měla tvář mrtvé dívky výraz neobyčejně lahodný. Tvář její, ovroubená havranním, krátce přistřiženým vlasem byla skutečně nebo se mi aspoň zdála čarokrásnou. Spočívalo v ní tolik dobroty, lahody a laskavosti, že zdálo se mi, jako bych se díval v tvář oné tajuplné bytosti, která od mého mládí po celou řadu let neustále vznášela se před duševním zrakem mým, kterou jsem vídal vždy, kdykoli připomenul jsem si sny nejblažší a nejrozkošnější a která mi byla tak milá, tak drahá jako vzpomínka na mrtvou matku . . . .

Beze slova popošel jsem až k rakvi a nahnuv se nad ni, dlouho, předlouho díval jsem se v němé bolesti v sličnou tvář mrtvé jeptišky . . . . Nebylo pro mne žádné pochybnosti více. Rány na rukou od probitých hřebů, pak rána na jediné bosé nožce byly nezvratným důkazem, že nalézám se před mrtvolou nešťastné ukřižované, o níž mi bylo před lety za tak zvláštních okolností vypravováno a která byla bez odporu hlavní příčinou mých přízraků.

Nevýslovná bolest sevřela má prsa. Chtěl jsem promluviti, ale hlas mi uvázl v hrdle· chtěl jsem odstoupiti, avšak nohy mé byly jako přimrazeny a slzy, které po mnoho let nebyly mi vstoupily do očí, zakalily mi zrak.

Stařičká abatyše, držíc v jedné ruce svítilnu a v druhé černý příkrov, jejž byla s rakve odhrnula, stála nepohnutě a mlčky u rakve tak dlouho, až posléze sám jsem odvrátil zraků svých od neobyčejného obrazu toho. Po té přehodila opět černý příkrov přes rakev . . . . .

(Dokončení.)

EMILII.

Ty sdílíš mi, že pod okénci tvými
už ptáče pérce křídelek svých čistí
a mladé jaro s rýmy lahodnými
své písně šepce na javoru listí
a drobné zkazky na lip řadu dlouhou —
ó nepiš tak, sic pro tě umru touhou.

A sdílíš mi, že na smrčí a křoví
za rána slunko milým zrakem svítá,
že sladce dýše rozkvět šeříkový,
a bříza v kadeř jehnědky už vplítá,
že háj i luhy zpěvánkou jsou pouhou —
ó nepiš tak, sic pro tě umru touhou.

A sdílíš mi, že v jas se šatí stráně
a stará střemcha že se opět zdobí,
že sedly vlaštovice kolem báně
a motýl v kukli kraj svých křídel robí,
že diamanty horskou tekou strouhou —
ó nepiš tak, sic pro tě umru touhou.

A sdílíš mi: „Žel, že tu nejsi také,
bys se mnou zřel, jak v rozpučelém snětí
svou radost žvatlá ptáče černozraké
a plným ňádrem příchod jara světí,
když řeka v jitru zlatou splývá prouhou —
ó nepiš tak, sic pro tě umru touhou.

Však ne, jen piš, vždyť želet neustanu,
až celý život na píseň se změní,
až v nebi oka tvého hvězdou vzplanu
a ret tvůj sen mých přání orumění,
pak celý život modlitbou buď pouhou:
bůh mi tě chraň, sic pro tě umru touhou!

18 9/3 76.

Adolf Heyduk.

Švec Matouš.

Obrázek z krkonošské vesnice od *Antala Staška.*

(Dokončení.)

III.

Nedaleko od Voronic stál panský zámek; za panským zámkem a dvorem byla hospoda. Voroničtí tam v neděli mají hrát komedii; divadelní jich ředitel chtěl prve, než se stane kantorem, zahrát si ještě jedenkráte na krále. Matouš, ač na něho dopálen, přece si vždy rád něco přivydělal a ochotně převzal svoji úlohu čerta. Oba chtějí vystoupiti dle svého mínění posledníkráte na prknech, neboť očekávají dekret na učitele; vždyť již podali své žádosti, a těch kantorů z povolání bylo tenkráte tak málo a nouze o ně tak veliká.

Láska změnila oba až ku podivu, ba k nepoznání, však více Matouše. Zahodil chlupatici, kterou nosil v zimě v letě, koupil si placatou čepici, jaké byly tenkráte v módě a dal si huňaté své vlasy ostříhat; na svůj, mimochodem řečeno, rezavý vous velmi dlouho se díval do kousku roztlučeného zrcadla, a ještě déle přemýšlel, má-li si jej dát oholit čili nic. Byla tenkráte svoboda, a vous byl jedním z jejích znamení — „a zlatá svobodička nade všechno,“ říkával Matouš. Úvaha ta spasila jeho vous před hrozící mu záhubou. Ušil si nové boty uherky, dal si podšít kazajku, zkrátka z Matouše se stal člověk. Při tom si zpíval, byl brzy vesel brzy smuten, a chodíval každý den ke Kykalovům na pobyt. Růza lhala, když u potoka řekla, že ho má ráda; ale nemčla ho také nerada a chovala se k němu jako diplomat, který touží vždy po něčem vyšším. Zdálo se jí skoro, že má Jirku radčji, ale nedala to na sobě znát. Mimo to ji nezbývalo nic, než jednoho z nich si vzíti. Pan páter ji totiž ošálil; tak alespoň nazvala jeho jednání proto, že stav se brzy po oné události u potoka farářem, vzal si k sobě za kuchařku nějakou svou dalekou příbuznou; byla mladá a říkal jí sestřenička. Růze bylo nejvíce líto těch červených jahod a malin, kterých mu nanosila, těch kozích uleželých sýrů, co mu jich nastrkala a těch dobrých svítků, co u nich snědl; praskly na ně skoro všechny vejce, jež pět slepic od jara nanosilo; býval tam skoro každý den. Klela na něho nemilosrdně, a s ním na všechny kněze. Upadli u ní všichni v nemilost, jako u lišky kyselé hrozny; slezla o stupeň níže, a chtěla mít alespoň kantora, lacinčji to nechce udělat.

Matouše skrotila láska, a kdyby v něm nebývalo zlosti a žárlivosti k Jirkovi, byl by z něho učiněný beránek. Ale ta žárlivost!

Přišla konečně neděle; je večer; všechno přichystáno k představení; posluchačstvo se hrne se všech stran. Zazněla již i hudba t. j. veliký flašinet a jeviště se mělo otevřít. Jirka byl ještč ve vedlejším pokojíku, oblékaje se do svého královského hávu. Jeho dvořanstvo, samí to mohutní rytířové v papírových krunýřích a helmicích se starými šavlemi od policajtů vypůjčenými, byly již s oblékáním hotovi; seděli pokojně po lavicích, a otevřevše svá hledí klidně kouřili z krátkých dýmek očekávajíce, až bude veličenstvo s garderobou hotovo. — Princezna Růza byla již na jevišti; na hlavě se jí leskla plechová, dobře vyleštěná koruna, po zádech jí splýval dlouhý, volně rozpuštěný vlas, tváře její hořely přirozeným ruměncem od uměleckého rozechvění; dlouhá, řásnatá, uprostřed přepásaná říza pokrývala celé ostatní tělo, v rukou držela úlohu a odříkávala si ji. Byla hezká. Nejvíce se líbila Matoušovi, jenž byl již také za čerta přistrojen. Na sobě měl nějaké černé, kožené nohavice a černou, koženou, úzce přiléhající, červenými a žlutými pruhy opatřenou kazajku, na níž zde onde přivěšeny byly rolničky; hlavu pokrývala černá kukla s dvěma kozími rohy nahoře a s červeným, vypláznutým jazykem u otvoru pro ústa. Při každém kroku zarachotily rolničky; byl to ďábel a šašek v jedné osobě. Matouš pronásledoval Růzu jako čert hříšnou duši. Byli na jevišti sami dva; dvéře do vedlejší světnice, kde byla garderoba, byly zavřeny. Čert něžně se tulil ku princezně, chtě ji obejmouti; ta coufala, čert s rolničkami za ní. Její vysost odpírala, ďábel doléhal, a taková pekelná horečka se ho zmocnila, že vzav si příklad z osob vznešených poklekl před ní na kolena, chytil ji za ruce a vší mocí k sobě táhnul. V tom okamžiku otevřely se dvéře od vedlejší světnice, a na prahu se zjevilo jeho veličenstvo sám král. Před jeho zraky objímá čert princeznu! Byla by se nad nimi snesla veliká bouře, kdyby v témž okamžiku jiná ještě větší návalem nebyla do všech udeřila. Kasír totiž náhle přiběhl a vykřikl, aby to všichni herci a herečky mohli slyšet, zamykaje při tom za sebou co nejrychleji na klíč zevnitřní dvéře:

„Zle, utíkejte, jde komis, zapomněli jsme na guberniální povolení,“ a nečekaje, co se dále bude díti, vyskočil oknem do sadu, a pádil večerním šerem k blízkému lesu; kasu ovšem nezapomněl, tu držel pevně pod paždím jako jedinou kořist z troskotaných nadějí. Všichni bez rozdílu za ním; věděli, že tehdejší spravedlnost byla skutečně slepá; trestala jen toho, koho držela; kdo jí utekl, toho neviděla a nechala na pokoji. Rytířové, král, princezna a konečně sám čert, tak jak byli. ve svém obleku následovali dráhy kasírovy. Ve večerním šeru kmitaly se sadem ty nejpestřejší postavy jako z nějaké povídky. Rytíři se nejčerstvěji rozprchli na všechny strany; každý držel dýmku v pravé a v levé šavli, aby mu nepřekážela v útčku; nejprvnější dostihli nočního úkrytu. Nejhůře se vedlo princezně a čertu. Oné překážela v útěku dlouhá říza, tohoto prozrazovaly rolničky. Byli blízko sebe; ona spozorovavši ihned nebezpečí takového sousedství, podkasala si sukni jak jen nejvíce mohla, a mihem rychlosti, za kterouž by se ani mlhavá Rusalka nemusila stydět, zbavila se svého soudruha. Ztratila při tom ovšem korunu, ale což byla koruna proti hrozícímu nebezpečí!

Obecenstvo se v okamžiku dozvědělo, co se bylo stalo. Co bylo mladého, pustilo se za umělci. Nešlo jim o guberniální povolení, ani o uraženou nemesis, ale o ty groše, jež dali do kasy; ty chtěli mít stůj co stůj nazpět. Vyřítili se ve směru utíkajících, — ale strach nemá pouze sto očí, nýbrž i sto křídel; dohonit jich

nebylo lze: byloť v lese temno. Jen osud čertův se dovršil.

Se stíhajícími vyskočili z hospody psi a byvše štváni, pustili se do lesa. Najednou se zastavili u jednoho smrku a štěkali do něho. Aha, pomyslili si stíhající, to nebude bez příčiny. Několik jich obklopilo strom a hleděli vzhůru do větví; neviděli ničeho, ale zaslechli rolničky. Čert v pasti. Jakmile byl totiž zaslechl hlasy a křik okolo hospody, tušil ihned, oč obecenstvu jde. „Proklaté rolničky, nedají mně uteci“ — pomyslil si, a jako veverka byl již na mladém smrku. Ale ta němá tvář, ti psi! Nastalo nyní pravidelné obléhání, dobývání křemenicemi a kameny a konečně diplomatické vyjednávání. Všechna čest Matoušovi; držel se při tom statně a dlouho; tu hrozil, tu prosil, tu zas dělal šprýmy, tu opět k nemalému obveselení oblehačů odříkával se stromu změněným hlasem svou čertovskou úlohu, dovozuje, že co se jeho týče jest vždy ochoten povinnosti své dostáti. Ale to vše nic nebylo platno, musil se konečně přece vzdát na milost a nemilost svého umění milovného obecenstva. Tomu nešlo o nic, než o jeho groše; ty čert nevzal a neměl. Stav se takto jedinou zástavou ano takměř hypotekou rozdurděných věřitelů, musil si nechati „vtěliti“ všechny groše na svá čertovská záda. Však věc byla by i přes to dobře dopadla; byli by ho konečně, pojistivše své pohledávky, přece pustili. Ale Matouš nebyl jen čertem, nýbrž i ševcem. Počal se bránit, rozdával rány, rval se jako medvěd, kopal, tloukl, kousal, škrábal, řval a klel, jak už ševci mají ve zvyku. Lil ovšem olej do ohně. „Na ouřad s ním, na ouřad“ — rozléhalo se lesem, a za maličkou chvíli stál už před „slavnou komisí“ v hospodě. Ona to sice nebyla slavná komis, jak ohlašoval ustrašený kasír, ale byla to „milostivá vrchnost“, zastoupená samým panem vrchním. Zamilovaný divadelní ředitel nezapomněl totiž pouze na guberniální povolení — to by byla vedlejší a nejmenší věc; on zapomněl na něco většího a důležitějšího, pozvati totiž pana vrchního s jeho milostivou paní a všechny ostatní škrabáky osobně na komedii, jak to dříve vždy dělati za dobré byl uznával. „Milostivá vrchnost“ nevěděla, že je Jirka zamilován, a domnívala se, že mu vjela ne láska, ale svoboda do hlavy. Svobodou nazývali každou neuctivost a každé nešetření starého obyčeje.

„Jak já jim tu svobodu z hlavy vyženu,“ povídal odpoledne pan vrchní, a chtěl splnit slovo, jen že svou neopatrností a opatrností kasíra dostal pouze čerta. „I čert je dobrý,“ pomyslil si, a nesháněje se po ostatních, chtěl dát milého Matouše zavřít do šatlavy, a to ne již pro guberniální povolení nýbrž hned pro podvod; vybrat peníze a utéci, to je přece podvod?!

Matouš nahledl, že ho v tomto okamžiku ani vandr nemůže spasit; ale ševcovská odhodlanost neopustila ho ani v tom tak osudném položení. „Raději zahynu a nechám se rozsekat, než půjdu do šatlavy,“ povídá si, a již počíná křičet: „Lidičky, teď již nejde ani o mne ani o komedii ani o vašich několik grošů, ale jde tu o s v o b o d u, povídám vám o s v o b o d u. Chtějí nám vzít svobodu, chtějí mne dát do šatlavy! Co pak je těch vašich několik grošů proti svobodě! Peníze vám nahradíme, ale vy mně šatlavu nikdy nedovedete nahradit.“

Uhodil do živého a do pravého. Houfy shromážděného lidu pochopily hned, že jde o vítězství šatlavy nad zlatou svobodičkou. Ze ševce se stal v několika minutách representant této ohrožené milenky, ne-li ohrožená svoboda sama. Titíž, kteří prve ze zlosti křičeli „na ouřad s ním, na ouřad“, byli by nyní pro Matouše skočili do ohně. To vše spůsobila nenáviděná, každému dobře aneb vlastně nekale známá šatlava. Matouše obrat ten spasil. Naproti vrchnímu, jehož asistencí byl jediný panský mušketýr, stály nyní celé houfy rozkáceného lidu, a uprostřed nich čert s praporem svobody na jazyku a s rozedřenou čertovskou kůží na těle. Na hlavě se mu houpal jeden zlámaný roh, druhý statně strměl vzhůru; rolničky stále ještě rachotily, jakmile se jen hnul; z úst mu vylézal dosud nerozedřený, vyplazený, červený jazyk, a z otvorů trošku posápaných svítily zuřivé oči. Pan vrchní se ulekl, skoro zbledl. Svoboda před něj předstoupila v ošklivé podobě ďábla, obklopena lidem, čili jak on říkal, chátrou; tak si ve snách představoval celou její hnusnost. Počal něco bláboliti o zákonech, o pořádku, ale nemyslil to do pravdy, a nežli by kdo napočítal pět, ztratil se i s mušketýrem. Jak to v něm vařilo a jakou pomstu přisáhal, snadno lze uhodnout.

Nyní nastala v hospodě teprve pravá komedie. Všechno se dalo do smíchu a do křiku; čert počal objímat lidi, tančil s nimi, dělal šprýmy a pivo přičinilo se s dostatek, aby vše bylo slavnostně ukončeno. Rozumí se, že švec, zapomenuv na celý svět, ba zdánlivě i na svou lásku a na spojené s ní kantorství, zůstal tam slavit modrý pondělek, a s ním každý, kdo s sebou těch několik grošů byl přinesl.

Mezi tím dostala se celá ostatní společnost šťastně lesem na cestu do Voronic. Rytíř i komonstvo šli napřed a již zase vypůjčivše si jeden od druhého sirky, zapalovali v dýmkách a statně čadili. Pochopili, že jsou v bezpečí; nad spravedlností vyhrál tenkráte ten, kdo jí utekl. Jirky a Růzy mezi nimi nebylo. Ti se při útěku na konci lesa šťastně našli a vědouce, že již nejsou pronásledováni, odpočali si v mechu pod obrovským modřínem na pokraji lesa. Růza přišla celá rozedraná; z královniny řízy zbyly pouhé cáry.

„To jsme to vyvedli,“ bylo její první slovo, a počala se smát, opravujíc dle možnosti svůj oděv, na němž bylo znáti mnohé nedostatky. Smích její byl tak nakažlivý, že se Jirka také počal smáti; byl šťasten, a sedě v oděvu královském vedle ní na mechu, zapomněl ne jen na nezdařilou komedii, nýbrž i na celý, daleký, široký svět. Byli skryti v stínu: nikdo jich nemohl vidět; šeptali: nikdo je nemohl slyšet; láska a teplá letní noc je zahřívaly; nescházelo jim ničehož k úplnému štěstí. V celém okolí bylo všude ticho, nic je nevyrušovalo z něho, ba ani ten měsíček jim nepřekážel — tu noc právě nesvítil. Zůstali tam tuze, tuze dlouho; šeptali si velmi, velmi mnoho — král s princeznou. Noc ta rozhodla a urychlila osud Matoušův.

IV.

Matous po oné události s vrchním hned pochopil, že si to s pány nadobro pokazil, a že by byla daremnost, aby očekával dekret na kantorství. Kantorství by byl lehce oželel, šlo pouze o Růzu. Měl ji opravdu rád. Počíhal si na ni hned třetí den z večera, když se již hodně bylo setmělo, ana nesla ze Šimonovy studánky vodu.

„Růzo, dej se mně napít.“

„I tu máš, napij se, co se do tebe vejde!“

„Já nechci vody, já chci tebe. Já vím, že se kantorem nestanu. Chceš mě, nebo nechceš?“

„Víš Matousi co, já jsem si to rozmyslila; nehněvej se, já si vezmu Jirku, ať bude kantorem nebo ne. Budoucí neděli mámo první ohlášky.“

„Růzo, Růzo, co to povídáš; pro boha tě prosím, co to povídáš?“

„Já si nemohu pomoci.“

„Tak ty tak?!“ — povídá zlostně Matouš, a praštil hrnkem s vodou o zem. Růza se mu vytrhla a utíkala; on se za ní dlouho, dlouho díval. Svěsiv hlavu, šel pak domů. Byl poprvé ve svém životě opravdu smuten.

Druhý den na to dostali oba odpověď na své žádosti; kantorem stal se z nich Jirka — dle dekretu ovšem jen prozatimním, což ale tenkráte znamenalo jako do smrti; Matouše zamítli.

Jirka s Růzou měli v neděli na to ohlášky s kazatelny.

„Táto, já půjdu zejtra na vandr,“ povídá Matouš odpoledne po těch ohláškách. — Bolestný cit je u lidu málomluvný.

„Nemať! Tak starý chlap a na vandr!“

„Táto, já půjdu na vandr.“

„Zimy nedočkám; a komu dám barák? Přijde to tak laciněji, abys se nemusil po mé smrti táhat s všelijakými škrabáky po úřadech.“

„Jak vy ještě neumřete, a chcete-li se sprostit baráku, dejte jej třeba mámě; jak on se mně neztratí.“

„To, to, mámě! mámě, ženské! To by bylo pěkné hospodářství,“ zabručel starý a bylo po řeči.

Ševčík ráno s úmyslem jít hned na vandr vstává; chce dát tátovi s bohem, ale ten leží v posteli — mrtev. Byl nový pohřeb; v Matoušovi jakoby bylo všechno zamrzlo. Nemluvil, neplakal, a byl po celý čas, jakoby všechno žití ba každé hnutí v něm bylo zkamenělo. Každý se divil jeho necitelnosti. Rakev spuštěna, na nebožtika házejí hlínu; okolo zaznělo „animas fidelium“. Matouš si potichu opakuje „animas fidrelium“ a — mohutný proud slzí řítí se mu po tváři, jakoby skála se byla pohnula a vytryskl z ní pramen: štká, pláče, klesá, zdá se, že upadne spolu do hrobu — musí ho násilně odvésti, ba skoro odnésti.

Přišel svatý Bartoloměj a po něm v neděli ve Voronicích pouť; Jira s Růzou slaví svatbu; Matouš neprodává před kostelem ani kudly ani fajfky ani hubky ani stavidla.

Přišlo posvícení; Matouš není v hospodě a bez něho není posvícení ani posvícením. — Přišlo všech svatých, a s nimi dostavil se první sníh na horách; Matouš jde s kvíčalami na zádech do Lhotky.

„Velebný pane, táta jim odkázal kvíčaly; jsou zaplaceny, ale mají se za něj přídavkem pomodlit.“

Farář vyplnil žádost o dušičkách před shromážděnou obcí; Matouš byl přítomen.

Přišel advent a s adventem zase hraní komedií; Matouš nehraje čerta ani přese všechny prosby celé společnosti.

Nastal masopust.

„Matouši, měj rozum,“ povídá máma, „pusť tu holku z mysli a ožeň se.“

„Jakou to holku, mámo?“

„Inu, tu Růzu, jak ty víš!“

„Nic nevím“ — a bylo zase po řeči.

Byl půst.

„Hochu, zdá se mně, že nedočkám jara; půjdu, myslím, za tatíkem; kdybych měla umřít před květnou nedělí, nezapomeň k pánu Kristu na stěně dát nové svěcené kočičky, aby ti v letě boží posel nezapálil barák; staré kočičky spal v čistém ohni jiskrou z křesiva k uvarování neštěstí.“

„Mámo, netrapte mne daremně, vždyť vám nic neschází.“

„Všechno u boha, toho nebeského tatíčka,“ odpovídá stará, a posadivši si na nos veliké svírací brejle zpívá vetchým hlasem postní písně z jakéhosi starého kancionálu. Matouš té knize říkal pekelný žaltář.

Je květná neděle; stará Štěpánková, Matousova matka má dnes pohřeb; umřela právě v pátek. Zas spouštějí rakev do hrobu, házejí na ni hlínu, a opět to zní: „Animas fidelium“. Matouš sebou nehýbá, ani slzička mu nekane z očí.

„Pohleďte na něj,“ šeptají si v zadu baby, „to je nezdárné robě; je po tatíkovi, po máteři není; nebožka Barbora, dej jí pán bůh lehké odpočinutí, byla hodná ženská. Dívá se, jakoby chtěl ves vypálit.“

Všichni se z pohřbu vracejí, Matouš jde poslední; nejde, potácí se. Přišed k brance, nemůže dál. Chytá se zděné obruby a nevýslovnou bolestí počíná bít hlavou o zeď. Byl by si snad lebku roztříštil; však zakrvácen, vysílen a umdlen klesá na zem. Jediný hrobník jej vidí a odnáší domů.

Byl konec dubna, dva dni po sv. Jiřím. Obloha se zatáhla chmurami, za malou chvilku bylo tma, nastala první jarní bouře, po nebi se křižovaly blesky, jeden z nich uhodil do Matoušova baráku, a — zapálil jej.

„Zapomněl jsem na kočičky,“ šeptá skroušeně Matouš, a nehasí ani on ani kdo jiný. —

Byl počátek května. — Matouš šel na vandr do Uher.

* * *

Uplynuly asi čtyry léta; ve Voronicích je posvícení. Starý výminkář Doubek sedí vedle výminkáře Malého; okolo nich je hlučno, chasa tančí, ale jim nějak pivo nechutná, a zdá se, že se nudí.

„Co pak je to všechno platno,“ povídá Doubek, „teď již není posvícení posvícením; dokud tu býval Matouš, to přec bylo veselo. Teď ta chasa nic neumí; kde pak?“

„Kam pak teď s tou chasou?!“ přisvědčuje Malý. „Řekněte mně ale, kmotře, co pak se tím Matoušem jen asi stalo. Ani slechu o něm není.“

„Inu vidíte, když jde na člověka neštěstí, nepřichází nikdy samo; táhne jiných za sebou kopu.“

„To není to, kmotře, to je něco jiného; Matouš měl bosou nohu, kobrtl na cestě o kámen, udělal se mu bolák, a zdá se, že se mu vícekráte nezahojí“ — kývá Malý, dívaje se při tom se strany na Růzu, jež stojíc vedle Vojtěcha Matějova, mladého, hezkého selského synka, chystala se s ním právě k tanci.

„Jen mně ale, kmotře, povězte, jak to tak na tom světě je,“ táže se opět Doubek, „že kolikrát hodný člověk musí trpět po celý svůj život pro leckterous . . . inu, rozumějte mně.“

„I jáť rozumím, ale to již tak máte; my to nezměníme!“

Bylo po výminkářské filosofii; ale jeden z nich měl pravdu: Matoušův bolák se nechtěl hojit, a zdá se, že se nikdy již nezahojil. Ve Voronicích aspoň nikdy již nezaslechli nic — o ševci Matoušovi.

Ze života ve velké nemocnici.

IV.

Ty tam jsou náhledy, jichž si byl svět o hojení ran po veliký počet století nashromáždil. Jediné desetiletí stačilo, aby se sbortila pracně snešená tato budova do samých základů: chirurg dnešního dne jen s úsměvem pohlížeti může na ranhojičství předešlých dob. Jestiť nynější spůsob hojení ran naprosto nový, nebývalý.

Náš Sušil, který před nemnohými ještě roky zpíval, že „balsámy hojí naše šrámy“, zaplakal by, kdyby z hrobu povstal; snad v celém vzdělaném světě by balsámu na ráně již nenalezl. Klesla arnika, olej — jejž byl milosrdný Samaritán do ran nalil, ba i tu ctihodnou cupaninu s láním a spíláním vyloučili. Chirurgie má za našich dnů jiné heslo, heslo to zní — karbolová kyselina. Však ještě nikoli po celé čáře.

Širši obecenstvo ani netuší, jak prudký boj dnes víří mezi lékaři, boj plný jizlivosti a zuřivosti, v němž jsou mikroskopy hrubou střelbou a bitvami žurnalistické články, ba i celé knihy. Francouzský učenec Pasteur totiž nalezl, že ústrojné látky nehnijí, nacházejí-li se ve vzduchu, prostém všech příměsků, jichž bývá — jak známo — v obyčejném vzduchu veliká hojnost. Nález tento nutí ovšem k úsudku, že jsou původci hnití některé z těchto příměsků vzduchem poletujících, a Pasteur prohlásil na základě svých pokusů, že jsou škůdci těmito malé plísně, teprve po mnohonásobném zvětšení viditelné. Náhled tento spůsobil pravou bouři. Jedni bojovali zuřivě proti učení Pasteurovu; druzí s nadšením pro ně. Těchto druhých bylo nepoměrně více. Brzy přenešena také nauka o vlivu oněch plísní do lékařství; zejmena ujal se náhled, že mnohé nakažlivé nemoci takovými plísněmi spůsobeny bývají.

Profesor Hallier v Jeně první snažil se dokázati, že jest příčinou cholery zvláštní malá plíseň, která prý v Indii na rýži buji. Náhled tento našel mnoho odpůrců i zastanců a spor o pravdivosti jeho není dosud ukončen. Od těch dob — Hallier uveřejnil své skoumání v letech šedesátých — doznalo učení o plísních značného rozšíření. Zastancové jeho dokazují, že všechny epidemické a jiné nakažlivé nemoci v bujení podobných plísní základ svůj mají.

Tak učí na příklad o neštovicích, mazdřivce (diftherii), spále a přemnohých jiných. Jisto je, že u všech těchto nemocí plísně takové, zvané vůbec bakteriemi a mikrokokky, v hojném počtu nacházíme; avšak že by byly příčinou nemoci, upírá se dosud s mnohých stran. Nevěřící poukazují k tomu, že se ve vzduchu vůbec a v každé ústrojné látce zvlášť hojnost podobných bakterií nachází, že se dále pytvání zemřelých děje obyčejně několik hodin po smrti, tak že plísně tyto teprve po smrti do mrtvoly vetříti se mohly. Věřící naproti tomu snaží se pokusem dokázati, že očkování plísní oněch na zvířatech nemoci podobné vyvolává; a pokusy jejich se skutečně v mnohých případech daří.

Konečné rozhodnutí není již vzdálené. Pozoruhodné je, že ve velikém díle o nemocích vnitřních, jež rediguje professor Ziemssen v Mnichově, a jež sepisují všichni vynikající učenci lékařští z celého Německa, zásada o vlivu plísní těchto za pravdu přijata a že při léčení nemocí dotyčných sporná tato theorie již pronikla.

Buď jak buď; jisto jest, že náhled onen názorům našim daleko více příhodným jest, než učení o neviditelných vlivech a podobných věcech. Čemu máme rozumčti, to musíme smysly svými pojmouti.

I na rány maji plísně tyto, jak se na mnoze učí, plný svůj vliv. Proto dbá ranhojičství za našich dnů hlavně o to, aby plísně ony k ranám přístupu neměly a užívá k účelu tomu zejmena tak zvaných prostředků desinfekčních. Shledalo se totiž pokusy, že u přítomnosti jistých látek život plísní přestává, že se jimi vzduch od příměsků takových očišťuje, a tyto látky zovou se desinfekčními. Za našich dnů je nejobyčejnějším podobným prostředkem proslavená kyselina karbolová a zajisté jsem nepřeháněl, nazvav ji na hoře heslem moderní chirurgie.

Chirurga, hlásícího se k nauce o plísních, můžes poznati zdaleka — po čichu. Celé jeho okolí zapáchá karbolovou kyselinou. Již v chodbě, vedoucí k sálům, kde působí ranhojič takový, zaráží vás takový zápach. Přivonite-li k obvazu některého nemocného — cítíte karbolovou kyselinu; chce-li chirurg dotknouti se rány některé, umyje si dříve ruce v karbolové kyselině; chce-li se dotknouti nástrojem rány, ponoří i nástroj do rozředěné kyseliny karbolové — slovem za každým krokem čeká na nás nová dose pronikavého zápachu této kyseliny, upomínajícího na thér. Užívání kyseliny karbolové bývá tak skrupulosní, že satyrikové připraveni jsou o vděčnou látku k satyrám jedině tím, že zacházení s kyselinou karbolovou není ještě známo širším vrstvám obecenstva.

Z jmen, kteréž se poji k tomuto spůsobu hojení, zní především jedno hlučně veškerým medicinským světem a jméno to jest: Josef Lister. Muž tento, profesor v Edinburku, vynašel před několika roky zvláštní spůsob obvazování ran, který se mu v praxi tak výborně osvědčil, že nelenil odporučiti ho ostatnímu světu. Obvaz jeho vyvolal netušenou bouři. Mnozí — jmenuji zde professora Nussbauma v Mnichově a professora Bardelebena v Berlíně — přijali obvaz ten s nadšenou chválou, jiní postavili se mu rozhodně na odpor. Pravda — říkali odpůrcové — rány se nám zhojily v obvazu Listerově, avsak po nasem spůsobu hoji se také v též době, při čemž máme tu výhodu, že obvaz náš ani čtvrtinu toho nestojí jako obyčejný obvaz po spůsobu Listerově.

Avšak myslím, že by čtenáře líčení vědeckého toho boje nebavilo. Proto dovolím si raději methodu Listerovu určitým případem objasniti.

Do operačního sálu, sloužícího zároveň za posluchárnu, vnášejí na nosítkách bledého, krví potřísněného muže. Obě ruce i nohy jeho jsou obvázány; z čehož souditi lze, že jedná se o nějaké nebezpečné poranění. Ubohý, chudobně oděný, poraněný muž, s divoce rozcuchaným vlasem spočívá apathicky na nosítkách; oči má přivřeny, nehýbá sebou, ba nevydává ani hlasu, když ho kladou z nosítek na operační stůl, pokrytý bílým prostěradlem. Podivný to, k nejhlubší útrpnosti povzbuzující obraz.

Jedná se o pomoc; rány byly jen na kvap, prozatímně obvázány, nyní dlužno proskoumat rozsah neštěstí a nebezpečí. Především třeba vyptati se na okolnosti, za nichž nešťastník poranění utrpěl. Stručně, nesouvisle zní odpovědi z úst jeho. Je kočím, vozí těžké náklady; koně jeho ochuravěli, poranivše se několikrát o kamení. Aby jitřící se rány zahojil, ptal se kočí nás různých osob o radu. Někdo mu poradil — masť z dynamitu,*) a kočí umínil si, že tímto zajisté neobyčejným prostředkem koním svým pomůže. Jezdívá do lomů — o dynamit nebylo tedy zle. Dnešního dne z rána chystal se připraviti masť. Nasypal dynamit do hrnku, přidal sádla; na to posadil se, a vzav hrnek mezi obě kolena, jednou rukou držel jej a druhou začal míchat. Co se při tom událo, snadno každý uhodne. V minutě následoval výbuch pekelného prášku a obě kolena i ruce utrpěly, jak se zdá, ohromná poranění. Běda muži, vnikla-li rana až do kloubů kolenních. Pak zbude sotva jiné pomoci, než odejmouti obě nohy, což jest téměř tolik jako nepochybná smrt. Pohnutí zrací se i v tvářích lékařů. Co dělat? Jak pomoci? Jak zastavit krvácení? Jak starati se o to, aby nebyl život muže tohoto vydán v šanc?

Především dlužno rány prohlednout; dlužno posouditi stav věci, a podle nálezu zavede se i léčení. Avšak vyšetřování bude bolestné: cit útrpnosti káže, aby se dělo při pomoci narkose; mimo to zamezí se tím nevhodné pohyby raněného. A již chloroformují nešťastníka. U hlav jeho stojí dva lékaři, z nichž jeden drží kaučukový přístroj, končící se v dutou kaučukovou polokouli s výrezem tak upraveným, že objímá nos a záhyby tváře kolem úst; do této lastury žene se proud par chloroformových, jež pak nemocný vdechuje. Druhý z lékařů pozoruje tep nemocného, aby pro případ, kdyby nepravidelný tlukot srdce věstil blížící se nebezpečí, uspávání ihned zastavil. V několika minutách viděti již účinek narkosy. Poraněný začíná hovořit, směje se, ba i lámaným drsným hlasem píseň nějakou prozpěvuje; ale za minutu pozbývají slova jeho souvislosti, pak vyráží již jen některý nejasný zvuk ze sebe a náhle utichl. Asi po deseti minutách je narkosa dokončena; směle přikročiti lze k proskoumání ran.

Toto jde rychle ku předu. Nejprve rozstřihli silnými nůžkami rozervaný a potřísněný oděv a obtočili i sevřeli jednu nohu blízko u kyčle elastičnou rourou. Na to sňali prozatímný obvaz. Před tím již postaveny byly na stolici kolem velké porculánové mísy s karbolovou vodou t. j. s vodou, v níž rozpuštěna jistá část karbolové kyseliny. Kdo se chce rány doteknout, omývá si dříve ruce, aby nevnesl do rány nějaký zhoubný živel. Také rána sama vyčišťuje se důkladně jemnou prškou karbolové vody, vyluzovanou pomocí zvláštních přístrojů, jichž podrobným popisem nechci čtenáře nuditi, z láhví vodou touto naplněných. Mimo to omývá jeden z lékařů pečlivě okolí rány, oplakuje vyčištěnou plochu karbolovou vodou. Po celém sále, v nejzažších koutech cítiti zápach smíšeniny této.

Již prostírá se celá událost jasně před zraky lékařů. Viděti na vnitřní ploše pravé nohy, jež první se vyšetřuje, nad kolenem ránu zvící veliké dlaně mužské, rozevřenou, potřísněnou. Nekrvácí. Kaučuková roura, svírající nohu pod kyčlí, dobře koná službu svou — ni krůpěj krve nepropouští tepnami, nad nimiž jest upevněna.

*) Skutečná událost z roku 1875.

Přední otázkou jest nyní, byl-li kloub kolenní porušen čili nic. Jeden z lékařů potřel ukazováček svůj olejem, smíšeným s karbolovou kyselinou a vnikl jím pozorně do nálevkovaté prohlubiny rány. Jaké to dobrodiní, že nemocný spí! Jaký to pokrok lékařství, mohou-li se nejhroznější operace prováděti, aniž by pocítil operovaný nejmenší bolesti. Vyšetřování takové, byť by se dělo s největší zručností, způsobilo by nemocnému v stavu úplného vědomí pekelné bolesti; náš raněný oddychuje při něm klidně — snad pohřížen jest právě v sen nejrůžovější. Bohu dík! štěstí se usmálo na nešťastníka v samém neštěstí; síla výbuchu dobouřila u pouzdra, dutinu kloubu kolenního uzavírajícího. Kdyby byla o něco dále pronikla, bylo by snad veta po ubohém! Jsouť rány kloubů velikých nad míru nebezpečny: rychle vzniká po nich v hloubi rány hnisání, končící až příliš často všeobecným rozmíšením krve — smrtí. Lékař mívá pak úlohu přenesnadnou — nenít odejmutím údu ještě život operovaného z nebezpečí vyrván.

V případu našem snadno nalézti zde cestu, po níž se léčení bráti má. Roztříštěné některé části rány se pomocí ostrých nůžek odstraní a na ránu pak přiloží — slavný obvaz Listerův. Dříve však ponoří se ještě v ránu karbolovým olejem natřená rourka kaučuková, opatřená ve stěnách mnohými otvory. Slouží k tomu, aby později, až rána hnis odměšovati počne, tento volně na venek odtékati mohl. K tomu cíli zasahuje jeden konec rourky do nejhlubší části rány, druhý pak volně přesahuje přes okraj její.

Po té klade se na ránu zelená neprostupná hedvábná látka, zvaná protective, a slouží k tomu, aby karbolová kyselina přes příliš nedráždila hojící se ránu — avšak i tato látka byla pomocí karbolové kyseliny očistěna. Přes ni klade se několikrát přeložená gázová látka napuštěna podobně karbolovou kyselinou, kteráž však zde poutána je na látku, kdežto jinde odpařovati se může. Konečně upevňuje se celý obvaz dlouhou páskou, kteráž je rovněž karbolovou kyselinou hojně napuštěna. Tak as vypadá v povšechných rysech slavný obvaz Listerův.

Již mezi obvazováním jeví raněný známky vracejícího se vědomí; pohnul sebou několikráte. Třeba ponořiti jej na novo v hluboký sen, nesmímeť zapomenout, že utrpěl poranění na třech částech těla. Líče na hoře nešťastníka co zachráněného, maně předběhnul jsem průběhu celého vyšetřování; abych však nenudil trojnásobným popisem téže věci, podotýkám jen, že ani ostatní poranění nebyla příliš nebezpečná. Po půl třetí hodinném snu leží nemocný klidně na své posteli v sále chirurgickém. Myšlenky, v ospalé těžké hlavě jeho vířící sotva as dlí u otázky, jak bude dále? Divně se mu krouží svět kolem očí — po chvíli usnul.

Byl-li obvaz správný, a dělo-li se vůbec všecko s náležitou pečlivostí — a na to kladou zastancové obvazu Listrova největší váhu — lze si otázku, jak bude dále? snadno zodpověděti. Průběh hojení bude nepochybně pravidelný a za nepříliš dlouhý čas opustí náš kočí zdráv nemocnici.

Professoři chirurgie Nussbaum v Mnichově a výtečný Volkmann v Halle uvádějí příklady podivuhodně rychlého zhojení těžkých ran, po zásadě Listerove léčených. Tak vypráví Volkmann o muži, jemuž byl odňal nohu v polovici stehna, že dvacátý pátý den po operaci té vysoce nebezpečně a bohužel příliš často smrtí kon-

čící, úplně zhojen z nemocnice byl propuštěn. Jinému odňal Volkmann ruku, a dvanáct dní na to odešel operovaný zdráv z oddělení. Podobných případů uvádějí Volkmann a Nussbaum celou řadu; vůči nim nezdá se věru, že by rychlá ta zhojení spočívala na pouhé náhodě, jak tvrdili odpůrcové Listerova obvazu.

Neviditelné oko,

aneb hostinec u tří oběšených.

Povídka od *Erckmanna Chatriana.*

(Dokončení.)

II.

Když jsem byl opět samoten, oživly všechny tyto vzpomínky v mé mysli s hroznou jasností.

Stařena, řekl jsem sám k sobě, je příčinou všeho. Ona samotná spáchala tyto zločiny, však jakým způsobem? Pomáhala si lstí, anebo jí snad byly k ruce neviditelné nějaké mocnosti?

Přecházel jsem po své světničce; jakýsi vnitřní hlas mi pravil: „Není to nadarmo, že ti nebe dalo vidět „Netopýra“, kterak pozoruje poslední okamžiky své oběti; není to nadarmo, že duše ubohého mladého muže tě navštívila v podobě nočního motýla .... ne! to není nadarmo! Kristiane, nebe ti svěřilo hrozný úkol. Dokud jsi ho nevykonal, chraň se, abys nepadl v osidla oné baby. Může být, že v této chvíli již rozestírá ve stínu svoje sítě!“

Po několik dní mne tyto ošklivé představy pronásledovaly bez přestání; nebylo mi lze nic pracovat, štětec mi padal z ruky, přemýšlel jsem stále a — divná věc — konečně i s jakousi zálibou o tyči štítu „tučného vola“. Konečně, nemoha se déle udržeti, sběhl jsem se schodů a šel se ukryt za dveře baby „Netopýra“, abych vyskoumal její osudné tajemství.

Po tom neminul ani den, abych nebyl s napnutím stařenu sledoval, nespouštěje ji s očí; však ona byla tak prohnaná, měla tak jemný sluch, že věděla, aniž by se byla obrátila, že jsem za ní a že ji stopuji. Ostatně činila, jakoby ničeho nepozorovala; chodila do trhu a k řezníkovi jako obyčejná hodná žena; jediné, co nápadného činila, bylo, že často krok zrychlovala a sama k sobě nesrozumitelná slova mluvila.

Konečně, asi po měsíci, poznal jsem, že není možná, abych tímto způsobem k cíli došel, a toto poznání naplnilo mne nevýslovným smutkem.

„Co teď?“ pravil jsem k sobě. „Stařena tuší mé záměry a má se na pozoru, vše mne opouští, všechno! O ty stará hříšnice! Ty myslíš, že's mne již prohledla!“

Přemítaje o otázce: „co činit? co počít?“ byl jsem osvícen skvělou myšlenkou. Moje světnice byla vyšší než dům „Netopýra“, však na této straně nebylo vyhlídky. Zdvihl jsem zlehka kus břidlice na střeše, a kdo popíše moji radost, když jsem celou protější budovu spatřil. „Konečně, mám tě!“ zvolal jsem, „teď mi neujdeš. Odsud uvidím všechno: tvoje vycházky, tvůj příchod, tvoje zvyky, zkrátka kunu v jejím pelechu. Nebudeš asi myslit na toto neviditelné oko .... toto oko zpozoruje zločin v pravý čas. Oh, spravedlnosti! ty kráčíš zvolna .... ale přijdeš přece!“

Prozatím nebylo nic zvláštního vidět: — hluboký dvůr se širokými omšenými kamennými plotnami, v jednom koutě studna, jejížto hnijící voda asi člověku zle činila; točité schody, dřevěná pavlač, na jejímž zábradlí staré prádlo se sušilo, sýpka slamníku, v prvním patře na levo krb označující kuchyň, na pravo vysoká okna s vyhlídkou na ulici, několik uschlých květin v květináčích, všechno temné, rozpukané, vlhké.

Slunce vnikalo pouze hodinu neb dvě až na dno tohoto bahna, pak rostly stíny, a světlo ustupovalo na chatrné zdi, rozviklanou pavlač a zaprášená okna. Osvětlený do zlata prášek poletoval v těchto místech, i kdy nehýbal se ani větérek. Oh! bylo to pěkné útočiště pro „Netopýra“: musilo se jí tu líbit.

Ukončil jsem sotva toto rozjímání, když baba přišla. Vracela se z trhu. Slyšel jsem vrzání těžkých vrat. Pak přiblížil se „Netopýr“ se svým velkým košem. Zdála se být unavena, bez dechu. Krajky od čepce visely jí do nosu, — držíc se jednou rukou zábradlí, vystupovala na schody.

Bylo nesnesitelné horko, — byl to zajisté jeden z oněch dnů, kdy všechen hmyz, cvrčkové, vosy a komáři stará stavení svým bzučením a cvrkáním naplňují.

Baba přešla zvolna přes pavlač, jako pes, který se cítí doma. Pozdržela se více než čtvrt hodiny v kuchyni, pak se vrátila, aby sebrala prádlo a zametla trochu podlahu, na níž leželo několik kousků slámy. Konečně pozvednuvši hlavu, obrátila svoje zelené oči stranou k střeše .... hledajíc .... pátrajíc svými zraky.

Jakým to podivným vnuknutím tušila tam něco? To nevím, však spustil jsem zvolna onen kus břidlice a zanechal jsem pro dnešek pozorování.

Druhého dne zdála se baba zcela klidnou. Část pavlače byla osvětlena sluncem.

Jdouc kolem, chytila mouchu v letu a podávala ji pozorně pavouku, kterýž se byl v koutě zapředl.

Tento pavouk byl tak velký, že jsem přes celou vzdálenost viděl, kterak se rozběhl, po dlouhé pavučině spustil, svou pochoutku z prstů baby vytáhl a zase rychle nazpět vzhůru se vysoukal. To vše pozorovala baba upřeně a její oči se na polo přivřely .... pak kýchla; a pravila sama sobě s úsměškem:

„Pozdrav pán bůh! má drahá, pozdrav pán bůh!“

Šest neděl jsem takto babu pozoroval, ale nemohl jsem nic objeviti, co by s mocí „Netopýra“ nějak souviselo; někdy, sedíc blíže krbu, loupala brambory, někdy brala prádlo se zábradlí pavlače. Viděl jsem několikráte, kterak předla, ale nikdy nezpívala, jak zvykem bývá u dobrých stařen, jichž třesoucí se hlas tak dobře se hodí k vrčení kolovrátku.

Kolem ní panovalo ticho. Neměla ani kočky, oblíbené společnice starých panen .... ani vrabec nepřišel na její dvůr .... vlašťovky letíce nad jejím domem,

zdály se, jakoby chtěly zrychlit svůj let. — Mohlo se říci, že vše se bálo jejího pohledu.

Jedinému pavonku líbilo se v její společnosti.

Nemohl jsem nalézti pokoje po celý čas tohoto pozorování; nic se mi nedařilo, vše mi bylo lhostejným; — pozdvihl jsem s nejmenším hlukem břidlici; byla to neobmezená zvědavost, podněcovaná nevysvětlitelným strachem. Toubac se zlobil.

„Mistře Kristiane," pravil ke mně, „kýho čerta tropíte po celý ten čas? Jindy dostával jsem každý týden něco od vás — a teď, teď je tomu skoro celý měsíc, co jsem od vás ničeho nedostal. Oh! ti malířové, přísloví má zcela pravdu, praví-li: Líný jak malíř! Sotva vidí před sebou několik krejcarů, strčí ruce do kapes a spí!"

Počínal jsem již sám ztrácet naději. — Mohl jsem stále pozorovat . . . . číhat . . . . neobjevil jsem přece nic neobyčejného, — mohl jsem si říci, že stařena nebude as tak nebezpečná, že jsem jí činil křivdu svým podezříváním; zkrátka, bleděl jsem ji omlouvat. Však jednoho večera, když zapudiv toho spůsobu příznivé myšlenky, ze svého otvoru jsem zase hleděl, scéna náhle se změnila.

Baba běžela přes pavlač velmi rychle; byla celá změněna; byla vztýčena, rty její sevřeny, krk natažený; dělala velké kroky a šedé vlasy poletovaly kolem hlavy. „Oh, oh," pravím sám k sobě, „stane se něco zvláštního!" Ale zatím rozložily se stíny po velké té budově, hřmotění stařeny utichlo . . . . a klid rozhostil se vůkol.

Chtěl jsem jít spat; však vyhlednuv oknem, spatřil jsem protější okno osvětlené: nějaký cizinec byl v světnici oběšeného.

Všechno podezření a všechny moje dřívější obavy znovu se probudily; činnost „Netopýra" mi byla jasna: číhlať oběť!

Nemohl jsem té noci usnouti. Šustění slámy, pištění myší v krovu, vše mne lekalo. Vstal jsem, díval jsem se z okna . . . . naslouchal jsem; — světlo naproti shaslo. V jednom z těch okamžiků nevýslovné úzkosti, buď zdálo se mi přeludem, aneb skutečně tomu tak bylo, zkrátka, zdálo se mi, že stará čarodějnice také z okna se dívala.

Noc minula, ranní světlo vnikalo do oken; hluk a život v ulicích poznenáhlu rostly. Přemožen mdlobou a pohnutím mysli, chtěl jsem jít spat; však můj sen byl velmi krátký; asi kolem osmé hodiny jsem byl již opět na stráži.

Zdálo se, jakoby stařena nebyla strávila noc klidněji než já: když otvírala dvéře na pavlač, byla tvář její příšerně bledá. Byla posud v nedbalkách a šedé vlasy visely jí na ramena. Hleděla v moji stranu s výrazem snivým, ale neviděla ničeho; myslila na něco jiného. — Náhle sešla dolů, zůstavivši své střevíce na kraji schodů; šla se bezpochyby přesvědčit, jsou-li vrata dobře zavřena. Viděl jsem, kterak se rychle vracela, skákajíc přes tři neb čtyry stupně najednou . . . . bylo to příšerné. — Vběhla do sousední světnice; slyšel jsem, kterak otvírala velkou truhlu, jejíž víko opět přirazila. Pak vyšla baba opět na pavlač, vlekouc za sebou vycpaného panáka . . . . a tento panák měl šaty študenta z Heidelberku.

Stařena s podivuhodnou zručností pověsila tento ohyzdný předmět na trám v kůlně, pak sešla dolů, aby se na něj podívala ze dvora. Pak bylo slyšet hlasitý smích . . . . vystoupila nahoru, sešla opět dolů, a jako šílená pokaždé znovu křičela a znovu se smála.

Přede dveřmi bylo slyšet jakýsi šramot . . . . stařena vyskočila, sňala panáka, odnesla ho . . . . vrátila se . . . . a podepřena o zábradlí, s nataženým krkem, jiskrnýma očima naslouchala . . . . šramot venku se vzdaloval . . . . obličej její nabyl klidu, oddechla si z hluboka: jakýsi vůz jel okolo. Čarodějnice měla strach.

Na to vešla znova do komory, a slyšel jsem, kterak zavírala truhlu.

Tato podivná scéna zničila všechny moje domněnky: co znamenal onen vycpaný panák?

Byl jsem nyní pozornějším než kdykoliv dříve.

Baba vyšla se svým košíkem; sledoval jsem ji očima, až zmizela v pozadí ulice; zdála se opět třesoucí se stařenkou: šla drobnými krůčky a obracela časem hlavu napolo, aby zašilhala do zadu.

Celých dlouhých pět hodin zůstala venku, — já netrpělivě přecházel jsem po komůrce a přemýšlel: čas mi byl nesnesitelným; — slunce pralo do břidlice a pražilo můj mozek.

Viděl jsem dobrého člověka, který bydlil v pokoji tří oběšenců, dívajícího se z okna. Byl to hodný nassavský sedlák, s velkým třírohým širákem, červenou vestou, s přívětivým, smějícím se obličejem. Kouřil klidně svoji ulmovku, aniž by se o něco staral. Měl jsem chuť vzkřiknout na něj: „Dobrý muži, mějte se na pozoru! nedejte se očarovat tou babou . . . . chraňte se!" Ale on by mi nebyl rozuměl.

Kolem druhé hodiny se baba vrátila. Vrzání dveří zaznělo z pozadí předsíně. Pak sama, docela sama se zjevila na dvoře a sedla si na nejnižší stupeň schodů. — Postavila před sebe svůj velký koš a vyňala z něho několik balíčků s kořením, některé zeleniny, pak červenou vestu, pak velký třírohý klobouk, kabát z hnědého sukna, aksamitové spodky . . . . pár velkých vlněných punčoch, — úplný to kroj nassavského sedláka.

Byl jsem jako u vidění. Před očima se mi dělaly mžitky.

Vzpomněl jsem si na rozličné ty přístroje, které nás nutí neodolatelnou mocí, studně, které se zdají být k tomu zřízeny, abychom do nich padali, stromy, které se zdají být postaveny proto, abychom se na nich věšeli; tato nákaza samovražd, vražd a krádeží v jistých dobách, různými prostředky; tato podivná přitažlivost příkladů, která činí že zíváme, protože vidíme zívat; kýcháme, protože jiní kýchají, zabíjíme se, protože se jiní zabíjejí . . . vlasy mi stály vzhůru jako hřebíky.

Kterak mohl „Netopýr", tato nestvůra, věděti o tomto tajemném zákoně přírody? Kterak nalezla prostředek, aby ho využitkovala ve prospěch svých krvavých choutek? To nemohl jsem pochopit, to přesahovalo veškeru moji bystrost a obraznost; však, aniž bych dále přemýšlel o tomto tajemství, rozhodl jsem se, že použiju tohoto osudného zákona proti ní, a chytím babu do vlastní její pasti. Tolik nevinných obětí volá o pomstu.

Vydal jsem se na cestu. Sběhal jsem všechny vetešníky norimberské a večer jsem přišel do hostince u tří oběšených s ohromným balíkem pod paždím.

Nickel Schmidt mne znal dosti dlouho. Maloval jsem mu podobiznu jeho ženy, tlusté to kmotry, posud dosti hezké.

„Eh! mistře Kristiane," zvolal, potřásaje mi rukou, „jaká šťastná náhoda vás sem přivádí? a co jest příčinou, že mám potěšení vás vidět?"

„Můj drahý pane Schmidte, cítím velikou touhu ztráviti noc ve vaší světnici.“

Vystoupili jsme po schodech nahoru a já následoval jsem ho do zeleného pokoje. Hodný ten muž díval se na mne s jakýmsi podezřením.

„Oh! nebojte se,“ řekl jsem mu, „nemám chuti se oběsit.“

„A la bonne heure! à la bonne heure! věřte mi, bylo by mi vás líto . . . . umělec vašich zásluh . . . . A na kdy chcete tento pokoj, mistře Kristiane?“

„Pro tento večer.“

„Toť nemožno, je obsazen.“

„Pán může vstoupit hned,“ pravil hlas za námi; „nebudu překážet!“

Obrátili jsme se udiveně. Byl to nassavský sedlák, svůj velký třírohý klobouk měl v týle, svůj ranec na sukovité holi. Slyšel o příhodě tří oběšenců a třásl se zlostí.

„Takové světnice jako vase!“ křičel a láteřil; „ale . . . . ale to je vražda ubytovat v nich lidi! toť zákeřnictví! vy zasloužíte, aby vás dali na galeje!“

„Nu, nu, upokojte se,“ pravil hostinský, „to vám nebránilo, abyste se dobře vyspal.“

„Na štěstí jsem se před spaním pomodlil,“ křičel druhý, „však kdyby toho nebylo, kde bych byl teď? kde bych byl teď?“

Vzdálil se, máchaje rukama ve vzduchu.

„Dobrá,“ pravil soused Schmidt zaražen, „světnice je prázdná, ale abyste mi nevyvedl nějaký zlý kousek!“

„Byl by horší pro mne, můj drahý pane!“

Položil jsem svůj balík na stůl a sešel zatím mezi pijáky.

Dávno již nebyl jsem tak klidný, tak spokojený jako tehdá. Po tolikerém namáhání jsem konečně dosáhl cíle; nebe se mi počínalo vyjasňovat, a pak, kdo ví, jaká ohromná moc byla složena v mých rukou. Zapálil jsem si dýmku, podepřel se o stůl, pohlížel na plecháč a naslouchal sboru z „Čarostřelce“, který hrála tlupa švarcvaldských cikánů. Trouby, lovecké rohy a hoboje mne poznenáhlu ukolébaly v lehké snění a někdy vstávaje, abych se podíval na hodiny, tázal jsem se zcela do opravdy, zdali to, co se mi přihodilo, není snad pouhý sen? Však když přišel ponocný a prosil nás, abychom opustiti sál, zcela jiné, mnohem vážnější myšlenky vstoupily do mé duše, a všecek zamyšlen následoval jsem malou Charlottku, která šla přede mnou se svícnem v ruce.

III.

Přišli jsme až do třetího patra. Charlottka mi dala světlo a ukázala mi dvéře.

„Tu je to,“ pravila spěchajíc dolů.

Otevřel jsem dvéře. Zelený pokoj byl právě takový, jako všechny ostatní pokoje v hostinci. Jedním pohledem jsem změřil vnitřek, pak jsem přistoupil k oknu.

Nic se posud nehýbalo u „Netopýra“; pouze maličké světélko se kmitalo uprostřed tmy, bezpochyby noční lampa.

„Toť právě vhod,“ pravím sám k sobě zatahuje záclonu, „mám potřebí času.“

Otevřel jsem svůj balík, vytáhl z něho ženský čepec s krajkami a vzav kreslicí uhel, postavil jsem se před zrcadlo a namaloval si na tvář vrásky. Tato práce trvala hezkou chvíli. Když jsem však oblekl sukně a vzal na sebe velký ženský šátek, ulekl jsem se sám před sebou, byl to „Netopýr“, který na mne hleděl se zrcadla.

V tom okamžiku ponocný vyvolával jedenáctou. Vzal jsem rychle vycpaného panáka, kterého jsem přinesl s sebou; oblekl jej v šat podobný šatu čarodějnice a otevřel záclony.

Dříve, než jsem spatřil babu, její pekelnou lest, její chytrost, její zručnost, nic mne nemohlo postrašit, teď však jsem měl strach.

Světlo, které jsem pozoroval v pozadí její světnice, toto nehybné světlo vrhalo nyní svoje žlutavé paprsky na panáka, představujícího sedláka nassavského, s hlavou skloněnou na prsa, třírohý klobouk vtlačený do obličeje, s rukama svislýma, podepřeného o kraj postele: zdál se být pohřížen v zoufalství.

Stíny, míhající se jakýmsi ďábelským uměním, dopouštěly pouze pohled na celek; toliko červenou vestu se šesti bílými knoflíky bylo lze velmi dobře rozeznat . . . . však tato tichost noci, tato úplná nehybnost této osoby, její vážný, zasmušilý způsob, dodávaly její podobě něčeho, co neodolatelně poutalo pozorovatele. Já sám, kterýž jsem to očekával, cítil jsem, že mne mráz obcházel. — Co by byl as činil ubohý ten sedlák, kdyby to byl spatřil? Byl by se ulekl, ... byl by ztratil svobodu své vůle . . . . a pud k napodobení by byl učinil to ostatní.

Sotva jsem odtáhl záclonu, spatřil jsem „Netopýra“ v okně.

Nemohla mne vidět. Otevřel jsem tiše okno . . . . protější okno se otevřelo; pak se zdálo, jakoby se panák pomalu zvedal a přibližoval k oknu: přiblížil jsem se také a uchopiv světlo, otevřel jsem rychle okno.

Baba a já stáli jsme nyní proti sobě tváří v tvář: tu, přemožena úžasem upustila svého panáka.

Naše pohledy setkaly se v tomtéž okamžiku.

Ona pozdvihla prst, já též pozvedl prst; její rty se pohybovaly, já činil totéž, vzdychla z hluboka a podepřela se loktem, já též . . . .

Nemohu říci, že by byla tato scéna měla do sebe něco hrozného. Podobalo se to třeštění, šílení, bláznovství! Byl tu boj mezi dvěma vůlemi, mezi dvěma rozumy, mezi dvěma dusemi, kdež jedno chtělo přemoci druhé; však v tomto boji jsem měl přesilu: oběti „Netopýra“ bojovaly po mém boku!

Když jsem byl po několik okamžiků všechny pohyby „Netopýra“ nápodobil, vytáhl jsem ze zpod kabátu kus provazu a přivázal jej na tyč štítu.

Baba mne pozorovala s otevřenými ústy. Otočil jsem si provaz kolem krku. Její oči byly vyboulený, její tvář svráštěna.

„Ne, ne!“ zvolala pronikavým hlasem, „ne!“

Pokračoval jsem s bezcitností kata.

Tu se jí chopil vztek.

„Starý blázne! Starý blázne,“ křičela držíc se rámu okna, starý blázne!“

Nenechal jsem jí času, aby mohla dále pokračovat: shasnuv náhle světlo, sehnul jsem se, jako člověk, který chce učinit velký skok, a uchopiv panáka, hodil jsem mu oprátku kolem krku a vyhodil ho z okna.

Hrozný výkřik ozval se na ulici.

Pak bylo opět všechno ticho.

Pot řinul se mi po čele . . . . poslouchal jsem dlouho . . . . Asi za čtvrt hodiny . . . . daleko . . . . velmi daleko

bylo slyšet hlas ponocného, volající: „Obyvatelé norimberští, půlnoc odbila . . . . půlnoc odbila . . . .“

„Teď je spravedlnost vykonána,“ pravil jsem, „tři oběti jsou pomstěny . . . . Pane, odpusť mi!“

Pak, když bylo prošlo asi pět minut od posledního volání ponocného, podíval jsem se opět na babu, kteráž byla vyskočila z okna s provazem kolem krku a zůstala viset. Viděl jsem smrtelný zápas na její tváři, a měsíc klidný, pokojný, vystupující nad hřebenem střechy, osvětloval svým bledým, chladným světlem její mrtvou tvář.

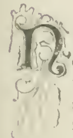
Právě tak jsem viděl ubohého mladého muže . . . . tak jsem spatřil „Netopýra“.

Na zejtří celý Norimberk věděl, že „Netopýr“ se oběsil. To byla poslední příhoda toho druhu v ulici Minnesaengrů.

Přel. *J. J. B. V.*

Seweryn Goszczyński.

Studie literární *Otakara Mokrého.*

Není tomu dávno, co odneseno na hřbitov lvovský tělo vlastence, vojína a básníka Sew. Goszczyńského, jednoho z neřídkých zjevů, jimž nepatřila za života pozornost vždy stejně napjatá a nesesláblý interes, ale jež po smrti stihla zimničná panegirika a co lepší — trvalá paměť. Byl čas, kdy chvělo se jméno Goszczyńského na rtech celého národa, rozohněného čarovnými půvaby písní syna Ukrajiny; byla doba, kdy tisícové ssáli plamenné jeho verše, jež rozdmychaly tlící jiskru povstání, kdy celé šiky naslouchaly velitelským jeho slovům: ale přišly v zápětí chvíle, kdy v zasmušilé jizbě odlehlé uličky Paříže dumal opuštěný, neznaný již starý básník, co se zatím k němu plížil černý stín nedostatku a nouze; nastal zase čas veselejší, jméno Goszczyńského stalo se vedle jiných heslem mladšího pokolení; dostavil se konečně veliký nivelator: smrt — a vše je srovnáno. Goszczyński narodil se, jak již propověděno, na Ukrajině, v Ilińcích r. 1803 ve skrovné dvoraně šlechtické, kde udržoval se od nepaměti oheň nejčistší lásky vlastenecké. Ta vyvolala již otce v řady Kościuszkovy na Ostrolenku, ta sňala též rtům synovým v době, když anděl nadšení zlatou perutí ovívati počal snivou jeho hlavu, přísahu posvátnou a strašnou — věrné doživotné služby uhnětené Polsce. Odbyv studia v Międzyrzeczy, Winnicach a historicky pamětné Humani, octl se náhle ve zpěvném kole mladistvých, nadšených druhů varšavských — romantiků — jimž zvučel ještě v sluchu svěží tón nedávno vydaných Mickievičových „Ballad i romancí“. Doznívalť dosud ve vzduchu očarované zpěvy tyto a vysílená, francouzským bombastem přesycená stará škola přešlapovala netrpělivě na klassickém kothurnu, ucpávajíc chvatně otupělé bez toho sluchy neméně klassickým voskem. Bylo to — vážněji řečeno — za nejtužšího boje dvou neslučitelných směrů: nadšení, čerpaného z přírody a lidu, a houževnatého setrvávání při starém, ovšednělém, po otcích zděděném. „Literatura polská“, jak praví důkladný lit. historik Wiśmiewski, „v době od r. 1815 do 1830 latinskými a francouzskými bludnými světélky zavedena, po devět věků se rodných, domácích luhů straňivší, národu odcizená, odvrhla konečně řeckou a římskou minulost, počala přehlížeti se v casech slovanských a vrátila se na prsa přírody a vlasti s radostí pocestného, jenž vrátil se ze zámořských krajů pod rodnou střechu. Boj dovířil brzy, a vzdychnutí, které se někdy za klassickou literaturou ozvalo, bylo dokonávajícím zvukem posledního již echa.“

Ve Varšavě zrodilo se první veliké dílo Goszczynského „Zámek Kaňovský“, ušlechtilý článek řetězu spanilých poesií ukrajinských, kteréž daly přijatému již nyní modernímu směru básnictví polského najednou zvláštní národní ráz, vycházejíce z kruhu geniů sourodých, odkojených ohnivým půvabem nebe Ukrajiny. Takými byli zejmena: Malczewski, pěvec neskonale krásné „Marie“, „slavíček ukrajinský“, Bogdan Zaleski, Groza, Olizarowski, Padura, o němž pěje V. Pol „kde je taký pěvec jak Padura?“ — zvučelať dumkami jeho celá Ukrajina a do dnes prý zvučí; M. Grabowski a j. Při klidném vývoji čilého života duševního blížil se z nenadání osudný listopad r. 1830 a s ním veškery ty těžké mraky, které vychrlily na Polsku celý lijavec krvavých ztrát až ubily ji k neznání.

Povstání, přivolávané vyzývavými zpěvy básníků, jako Pola a Goszczynského, hýčkané ode dávna v lůně tajných spolků revolučních, zvláště v družině „podchorażnych“, jíž založil P. Vysocki, počalo velkolepě. Veliký kníže ruský vzdálil se hanebně z Varšavy, vypuzen z paláce zbrojnou rukou povstalců, zmocnivších se arsenálu za vedení Goszczyńského, revoluce stála v plném plameni. Než, vláda povstalecká, spočavší v rukou ponejvíce neschopných, tlumila nadšení, doznávajíc ze všech porážek nejrůznějších. Marným bylo namáhání šlechetných nadšenců, nic nepomáhalo, že Goszczyński založiv časopis „Nová Polska“, hřímal do lidu zápal a rekovnost, marno, že vstoupil s nesčetnými druhy do řad generála Morawského — meč Paskěvičův zablyskl a katostrofa rozřešena.

Strmácen a duševně sklesly, uchýlil se Goszczyński do Haliče, okříval časem vlahým dechem přírody hor karpatských a apoštoloval mezi lidem sedm plných roků, snaže se vštípiti mu ideu omlazení Polsky na základě požadavků století devatenáctého. Ale bdělé oko tehdejší Metternichovské policie slídilo dlouho již po nebezpečném členu „daleko, široko rozvětveného spiknutí“, a proto prchl k naléhavým prosbám přátel r. 1838 do Strassburku, odtud pak do Paříže, kde setrval až do r. 1872. Tam podlehl také zhoubnému, nepochopitelnému dodnes vlivu démonického šílence či podvodníka*) Towiańského, stal se „Towiańczykem“ a holdoval drahný čas zároveň s Mickievičem, Slovackim, Siemieńskim nauce messianismu, jež slibovala dni znovuzrození ducha a vzkříšení Polsky silou tohoto ducha, jímž měl býti zprvu Mickievič, později snad Napoleon III.

Ze zmatených dogmat náboženských a chorobně rozechvěné básnické intuice vytvořil Goszcziński divnou

*) K této stránce zjevu Towiańského uvádí Nehring: Povídá se, že Towiański uzdravil zázračným spůsobem ženu Mickieviče (mesmerismem), že z vlastních spisů básnických dokázal mu ideu svého učení, pověděl mu z jeho vlastního života okolnosti takové, o nichž Mickievič soudil, že je jen on sám a bůh jediný ví. Dokázalo se později, že tyto tajnosti Mickievičovy vyzradil Towiańskému Odyniec.

theorii zřízení státu polského, podobně jako Mickievič zřízení celé Evropy jakýmsi všeobecným kongressem. —

Poslední dny života trávil Goszczyński ve Lvově.

Při uvádění spisů Sew. Goszczyńského vyslovují se skoro jedním dechem vždy hlavní dvě jeho díla „Zámek Kaňovský“ a „Król Zamczyska“. První je velikou fantasticko-romantickou episodou z dějin krvavých bojů domorodných ukrajinských kozáků proti nadvládě polské, kteří sestoupili se r. 1768 ve spolek ukrajinský tzv. „kolisczyznu“ a v hrozných bitvách u Humaně a Moszen svobody se domáhali. Hrdinou „Zámku“ je ataman Nebaba, zároveň se Szwaczkou náčelník odbojného kozáctva. Báseň počíná smělým introitem, kde vpleteny v útlý útek romantického vypravování děsné báje a pověsti, jaké zrodila Ukrajina, matka písní nejněžnějších a nejtklivějších, zároveň ale roditelka zjevů a vidění tak příšerných, že by podobných sotva horečná fantasie v nejostřejším paroxysmu upřísti dovedla.

Básník, zdá se, že se zvláštní zálibou zastavoval se u těchto úžasných stvůr ustrašené mysli lidské, pod pérem jeho nabývaly teprvé grotteskních tvarů a tím, že učinil je na mnoha místech pákami děje a řešitely psychologických úkazů, vtiskl básni ráz, jejž nelze blíže naznačiti než vyznamným polonismem „posupný“. Připočteme-li k tomu děj básně, nepřetržitou to řadu krveprolití, požárů a zrady, užasneme nad obrovskou silou básníkova ducha, jakou vydržel prodlíti tak dlouho u takých zdrojů nadšení a rozohniti kapky krve v rubín poesie. Pod kladivem mocných dojmů ulehlá duše ohlíží se úzkostlivě po náhlém obratu, jenž vyvedl by ji z divokého kola rozlícených vášní a čítá vášnivě řádky vepsané více krví, ale barvou jasné krajinomalby nebo klidného vývoje myšlenek po dobouření vášní. Takými jsou na př. verše tyto, popisující jeseň na Ukrajině, dle mého překladu:

„O hvězdo skvělá, luzná jako anděl mládí,
kdež na paprscích zlatých vedeš s sebou vesnu,
teď hyneš ve tmách, jako naděj tkaná ze snů,
teď podjesenní mlhy líce tvoje chladí.
Jak smutna teď opouštíš nebe Ukrajiny,
kde vše tak švarné jako vnady u dívčiny,
kde nebesa se září lící jejích skvějí,
kde vzduch opájí vůní, jako dechy její,
kde na vodách se světla zraků jejích jeví,
kde hory svůdné, jako bílá ňadra děvi,
kde větřík pěje dumek jejích harmonií,
kde stromy vnadou, květy touhou její nyjí.
Proč hvězdo smutná na západě za jeseni
jak oko v skonu zrak tvůj hasnoucí se mění?
Tvůj východ smutný, to tvé zapadání děsné,
když z chmury vstáváš, když v ně hlava tvoje klesne.
Pod rosou, jež dnes ještě perly tkala krásné,
zítra, před jitrem snad již kvítek tento shasne,
jak vnady bujné hynou rukou něhy zrádné.
Ten lístek svěží tak, ni žalem nezastoná,
když s rodné větve odetnou jej větry chladné
a na uvadlých bratrech dneska ještě skoná.
Má hvězdo „s bohem!“ dím ti smutným před noclehem
povzdechem lístku, jenž umlká nad umlklým břehem,
velikým hymnem jeřábů, co k moři plují,
stád rykem, jež se vrací hladem ze pastviska,
vln hluchým šumem, jež se v mrtvých vodách snují,
paprskem zmírajícím, co se z rosy blýská,
jež naposled se třese, když ji vichr stiská.

Sem náleží též čarokrásné místo, kde kozák Nebaba sedí na vrcholu rozloženého dubu a přemítá o dobách mládí, než zamiloval sobě ještě Orliku, nyní choť hrozného pána zámku. Tu naskytá se příležitost podati stručný obsah básně. Nebaba byl do nedávna ještě na vrcholu štěstí, nedávno tomu, co stál s Orlikou pod cimbuřím zámku Kaňovského zavíjeje ji ve svou burku před zlobou vzteklé bouře, která přehlušovala přísahy ze rtů plynoucí. Druhý den zvěděl, že se stala chotí pána hradu a pomsta zavířila v jeho prsou. Čin její vzbouření kozačiny proti Lechům, oběť její vypálený a vydrancovaný zámek, kde v hrůzyplné noci obležení uzřela zrcadla ložnice novomanželů čin, od něhož se příroda se sklopenými zraky odvrací. — Orlika donucená vzíti si pána zámku (ježto vyhrožoval jí jinak smrtí bratrovou) vraždí jej v šílení právě když víři boj v síních zámku. Již jsou dvéře vypáčeny a

Proč pak ten kozák co přiskočil směle,
jak směle vskočil, tak ucouvnul s bázní?
Což to má značit? Ďáblice to v těle!
Neslyší ona, nevidí nic více,
má klidné oko, spokojené líce.
Před ní trup leží v rozcuchaném loži,
Orlika s nožem, krev na břitkém noži,
košile na ní celá skrvavená,
ji koupá v ráně, smáčí do červena,
ji vyždímuje, zas ji spírá znova.
Tu náhle tělo pod peřinu schová
a volným krokem ku zrcadlu kráčí,
stanula — lampa v rukou uhasíná atd.

To budiž ukázkou svrchu uvedeného způsobu líčení Goszczynského.

Zámek Kaňovský klesl v rozvaliny, rumy jeho pokryly tělo Orliky, Nebaby a Xenie, první zrádně opuštěné milenky Nebabovy; jim platí povzdech básníkův v těchto konečných verších:

Když duch můj těkal po dněperském břehu,
v kaňovských rumech ustál v divém běhu.
Na stěnách ještě krev se ruměnila,
kde žena v chvatném vrahů sledování,
zbrocena krví, chytala se dlaní;
vymazat žádná nemohla ji síla,
kdež setřeli ji, jiná vystoupila
a přenešťastné vražednice tělo
setlelé v popel větrem uletělo.
V trávníku hebkém, nízkém na úbočí
jsem chumáč nalez Xenny ze vrkočí,
než, drobný v něm se uhnízdil již ptáček.
Pomíjí léta, s nimi události,
v posledním dýmu vyhaslého žáru
se vrátil v peklo satan minulosti.
Zas jasně svítlo nebe Ukrajiny,
zas píseň pěla děva lepých tvarů,
les uhostil se šedé na ruiny.
Kde na bojišti bělaly se lebky,
obleva, bouře brázdy nyní ryje
a role zlatou úrodou se kryje,
s vesnou se kvítek vyklubuje hebký.
Šibenic pahyl svítí práchní z půdy,
pokrytá travou mohyla se zvedá,
kde zmožených i vítězů dlí údy,
jen žebrák bludný s večera tam sedá.
Pekelná brána válkou otřásla se,
zas tentýž pokoj — neřest tatáž zase.

Zámek Kaňovský byl posuzován svého času měřítky nejrůznějšími a do dnes dostává se mu i nejvyšší chvály i svrchované hany. Mochnacki a Grabowski, geniální kritikové a hlavní opory slabé z počátku školy romantické, byli prvními, již upozornili na půvaby dřímající pod drsnou jeho skořepinou; ale nadešel také čas, kdy vešel v úplné zapomenutí, zároveň s Marií Malčewského, o níž napsal v letech čtyřicátých francouzský jeden

kritik „le meilleur ouvrage de Malczewski est son poëme intitulé „Koczeniocoski“ *) t. j. Kořeňovský (současný novellista). Teprvé v novějších dobách restaurována vysoká cena básně této; byla také již do franciny (sl. Angelis), němčiny a češtiny (ovšem bídně!) přeložena. Látka zámku Kaňovského byla častým předmětem poetického vypravování; báseň sama nalezla zdařilého napodobitele v Alex. Grozovi, jehož báseň Starosta Kaňovský slučuje dle úsudku Mochnackého přednosti Goszczyńského i Malczewského; je to týž Groza, jenž podlehl vtipu Volyňanů:

„Panie Grozo, lepiéj prozą (pane Grozo, radši prozou).“

Sám Grabowski napsal na základě podání o zámku Kaňovském známou i nám pověst Koliština i stepi, kde umírnil hrůzný dojem krvavých dějů tím, že je vypravuje třetí osoba.

Mé zdání o zámku Kaňovském je propověděno obrazem, že hledím naň jako na spoustu lávy, z níž by byla ruka umělcova vytvořila dílo ku podivu krásné, kdyby byla dovedla zastaviti a shladiti horoucí její proud, v tomto znění dojímá, ba užásá, ale neuspokojuje.

Druhé dílo vždy vedle zámku Kaňovského jmenované Król Zamczyska (král zámku) může se nazvati právem dílem dokonalým a zároveň vrcholem poesie Goszczyńského. V rouše půvabného poetického vypravování, vynikajícího všemi přednostmi mistrné prósy, již básník stejně jako verš ovládati umí (důkazem toho dobré dvě povídky Oda a Strašný střelec), děje překypujícího fantasií velikou, ale neurážející ani výstředností ani nepřirozeností, ježto říš, kde se pohybuje, je chorá lebka blázna Machnického, krále zámku: je povídka tato vlastně utajenou satirickodidaktickou básní. Odvalme balvan z těch divně klikatých chodeb nadšení básníkova, tajemných tak, jako ty tmavé koby zámku odrzykońského, kde vypučelo — a vyčteme s překvapením z mystických řádků ideu velkou, duchaplné rozřešení záhady, zajímající současné tehdejší vlastenecké mysle. Machnicki, šílenec, král ruin, je protivou liknavých vrstev společnosti polské, jež mní býti rozumnými, když daleky jsou myšlenky, je heroldem zoufalého boje, jenž víří celým naším stoletím zápasu idealu s hmotou, nadšení s mrtvým pohodlím. „Oni jsou rozumni a on blázen, a on přece pojal myšlenku, již oni pojati nemohou a celé jeho žití řídí se jí; každý krok jeho je nutností. Ni na chvíli nevybočí z dráhy, logika jeho je až děsná. Plní svou povinnost jako strom roste, slunce svítí, ne sobě, ale jiným. V očích všedního světa je to již důvodem pomatení,“ jsou vysvětlující slova básníkova, po nichž mi více ničeho pověděti nezbývá. Król Zamczyska je také do češtiny přeložen.

*) Nejlepší dílo Malčevského je báseň jeho, nazvaná Koczeniocoski.

Z ostatních poesií Sew. Goszczyńského zasluhuje největší úvahy cyklus básní vlasteneckých „Tři struny“, pomíjím-li zdařilé pověsti národní „Sobótka“ a „Anna z Nadbrzeža“, zvláště první, obsahující bohatá líčení Karpat, ježto byla napsána pod svěžím ještě dojmem návštěvy básníkovy.

Tři struny rozděleny jsou názvem již na tři oddíly, první objímá cyklus básní lyricko-epických, mohutných často až přesilených; všecky směřují k jednomu cíli: setřesení jařma. Nejdůležitější z nich je Vidění „Rejtan“, kreslené sice ve velikých konturách, ale přece souladné. Druhý oddíl obsahuje plamenné písně válečné z povstání v letech třicátých, čímž sblížil se básník velkému pěvci „Pieśni Janusza“ V. Polovi, který zpíval také nadšeně, ač ne tak vášnivě jako Goszczyński. Oba doznali frenetického ohlasu v táborech povstaleckých. V třetím oddílu klesá křídlo nadšení básníkova, kvílíc smutným šumem nad zemí, kde vše je ztraceno, zpěvy jeho stávají se tuto smutnými dumami rázu stále divočejšího a šlehají místy žárem tak palčivým, že stravují sebe samy, tratíce poesii. Ostýcháme se skorem uvésti v české roucho bratrovražednou tuto píseň z „poslání Moskalům“.

Ustaň v nesmyslné chvále,
že je kraj tvůj veliký,
že máš slavné básníky,
okřiknou tě nenadále:
Nestydatý chlubče, stůj!
Otčina tvá — cár je tvůj,
a tu mrzkou vaši tvář
měří patou ten váš cář.
Duchové jste zubožení,
psi sibiřští zapřažení,
jimž pán, by je navnadil,
hodil také mrchy díl.

Nechci uváděti podrobně ostatní z písní Tří strun, dotýkám se jich zdaleka jen, ač i nejmenší z nich je pramenem k poznání básnického charakteru Sew. Goszczyńského, jejž utvořil duch veliký, ale neopatrným bezmezným letem schvácený po krátkém vzepjatí.

Na básně Goszczyńského hleděti dlužno jako na obrazy velikých rozměrů z daleka, bez přemítání o podrobných rysech; při bližším nazírání jeví se tolik nesrovnalosti a urážlivého nanesení barev, že odvrací od sebe přátelský interes.

Čínské črty.

I.

Co jest Čína? — Velký blázinec! odpoví devadesát devět ze sta vzdělaných Evropanů a jsou-li zdvořilí, neřeknou to sice, ale pomyslí si, že tam místa dost i pro tazatele. V skutku nedostali jsme se většinou ve svých názorech o Číně dále, než sáhají čínské copy. Vše, co směšné, pošetilé, bizarní, přenášíme do Číny, jejíž pouhé jméno vzbuzuje úsměv. Cestovatelé, kterým především záleží na pobavení čtenářstva, přičiňují se ve svých líčeních všemožně o upevnění těchže předsudků, s jakými již popisy Marca Pola přijaty byly od čtoucího tenkráte evropského světa. A přece jest tak na snadě otázka: Či živila Čína, která dala Evropě porculán, kteráž znala magnetickou střelku, knihtiskařství a prach dlouho před tím než Evropa, ta Čína, která měla již r. 851 dle vypravování arabského cestovatele Eben Wahaba veliká, dlážděná, veškerým přepychem oplývající města, kvetoucí obchod, vyvinuté rolnictví, spravedlivé zákony a ústavy, po nichž tenkráte v temnotách evropských ještě ani stopy nebylo, či živí tato říše jen čtyři sta milionů bláznů? Eben Wahab, ubohý opuštěný cizinec rozplakal se, když uviděl v císařském paláci mezi jinými malbami i svého proroka Moha-

meda i spasitele jedoucího na oslici. Tenkráte nebyla Čína ještě cizincům, kteří ovšem jen jako zahnaní z cesty tažní ptáci tam se objevovali, říší zavřenou. Zavřelť si ji bezpochyby později „červený ďábel“ sám, když proplul na svých lodích a odvážel bohatství celých zemí do nenasytných královských pokladen.

Však to méně váží; jest jen otázka, zdali národ, na který Evropa hledí s opovržením neb s úsměškem, skutečně jest takovým, jak žije v našich představách; zdali jest ta ohromná země v středu Asie obývána skutečně jen sešlým, ve svých zvycích skostnatělým lidem s čepicí šaškovou? Napadne málo komu, že tato odrůda lidského plemene má také mozek a srdce: mozek věčně tvořivý, ovšem podle svého ústrojí, a srdce cítící jako každé jiné. Jisto jest, že vyvinula duševní činnost lidu toho během staletí ba tisíciletí proměny prazvláštní, a dle našeho názoru v mnohém pošetilé, však nemá Číňan k témuž úsudku práva o mnohých z poměrů našich? — A jaká míra konečně rozhoduje? Míra štěstí, kteráž průměrně připadá na každého jednotlivce ve velké obci. A povšechná ta míra jest v Číně větší, než v Evropě. Anglický konsul v Suttonu napsal r. 1875 následující pozoruhodné řádky:

„Skoro všeobecně má se za to, že jsou Číňané národ znemravnělý, sešlý; že jsou do kosti nepoctiví, ukrutní a v každém ohledu zkažení; že opium, hroznější metla než líh, strašně mezi nimi pustoší a že jen třeba násilné rozšíření křesťanství může spasiti tuto říši před záhubou. Dlouholetá zkušenost naučila mne, že jsou Číňané se všemi svými chybami pracovitý, střídmý, šťastný lid, zaujímající střední místo mezi bohatstvím a bídou, mezi vzděláním a nepravostmi světa západního.“ Ze spisu pak, jejž tento konsul Herbert a Giles právě vydali o Číně, podáváme zde svému čtenářstvu několik úryvků rovněž zábavných, jakož i v mnohém ohledu poučných všem, kdož budou hleděti na ně okem naším: vidouce v nich črty, vypisující život i zvyky velkého národa, s kterýmž blíže se seznámiti vždy ještě stojí za to. Spatříme tu mnohé slabé i nejslabší a poněvadž evropskými zraky na ně hledíme, řekněme i pošetilé stránky, ale v mnohém zas, troufáme, zmizí náš úsměv i řekneme si aspoň, že čas, věnovaný jich pročtení, nebyl čas zahozený. A při mnohých i nejsměšnějších přechmatech, popřejme si chvilky a přemýšlejme, co asi my v podobných okolnostech činíme? Zvyk činí, že konáme mnohé co pouhé loutky, dále o tom nesoudíce, a jak směšná byla by nám velká část jen veřejného našeho života, kdybychom nehleděli na ni co spoluúčinkující, nýbrž jen co chladní diváci.

Smrt císaře.

Jeho císařská milost, Cai-Šun, vyslaný nebesy, aby vládl národu mezi čtyřmi mořemi, zemřel ve čtvrtek dne 13. ledna 1875, maje věku svého osmnácte let a devět měsíců. Cizině byl znám jménem Tung-Či, ale tak nazývala se jen doba vlády jeho, neboť císařovo pravé jméno nesmí být znesvěceno ani ústy ani písmem. Vždyť ani dítě nevysloví aniž napíše jméno otce svého a téže úcty požívají jména Konfucia a Mencia zákonodárce. Zpráva o smrti vladařově nevyšla ze zdi paláce, dokud nenastolen císař nový, neboť nebezpečné myšlenky bývaly by snad vznikly z vědomí, že jest stát bez vesla a tak prohlášeno dítě Kuang Hsu za císaře dříve, než vešlo v známost, že jeho předchůdce sešel z tohoto světa.

O osobě chlapcově, než ujal se vlády nad čtyřmi sty miliony duší, nevíme skorem ničeho; jeho nastoupení na trůn po rozmařilém otci vzbudilo pramálo pozornosti i v Číně samé a vše, co vniklo o jeho veličenstvu od r. 1872 do veřejnosti, jest, že činil dobré pokroky v učenosti a zasáhl terč třikráte z desíti výstřelů na vzdálenost pětadvaceti kroků. Učen sice jízdě na koni, však nesúčastnil se nikdy velkých honebních výpravách, kterými se jeho předchůdcové často bavívali. Učil se čínskému čtení i psaní, ale jak prospíval, vědí jen jeho učitelé. Malování bylo mu císařskou hračkou, ale divadlu věnoval zvláštní pozornost i ochranu. Ženské i eunuši císařského paláce libují si nad míru v dívání se na vážné starodávné tragedie a v bavení se žerty šaškovými. Naslouchaje zvukům předepsaným knihou obřadní a pojídaje v osamělé vznešenosti osm vzácných pokrmů (medvědí tlápy, srnčí ohon, kachní jazyky, úhoří jikry, velbloudí hrb, opičí pysky, kapří ocas a hovězí morek), kteréž jsou ve svém skupení výlučně určeny pro panovníka, trávil císař své mládí, až r. 1872 pojal za manželku krásnou A-lu-te a tím teprve v praxi nastoupil na dračí trůn svých předků. Řízenyť až do té doby vládní záležitosti císařovnou vdovou, která zakryta bambusovou mřížkou jednala s členy státní rady a podpisovala červenou tužkou všechny státní listiny.

Svatba císařova vzbudila tenkráte v celé Číně, ba i v Evropě dosti hluku. Však sotva byly obřady u konce, vpadla hořká kapka do císařské číše. Přišli barbaři od západu a osobovali si právo viděti panovníka osobně. Stálo to přemožení nesmírných obtíží a veškerého důrazu zástupců evropských vlád, než upuštěno od povinného vrhnutí se před císařem na zem. Když pak schůze skončena, vzbuzovalo u cizinců nevšední veselost líčení, kteréž přinesly o této události Pekingské úřední noviny; dočítalť se Číňan v nejvzdálenějším zákoutí říše, že se nohy cizinců tetelily jako osyka, když, vidouce vyplněnu svou nebezpečnou žádost, vstoupili do paláce; u přítomnosti pak císaře že mimovolně padli na zem, nemohouce slova ze sebe vypravit; a jak sám jich průvodce viděl se nucena je pokárat a zahanbit posměšným jmenem „slepičí péro“.

Z jara r. 1874 podnikl mladý císař velkou pouť k hrobům svých předků. Byl sice již jednou před svatbou vykonal tuto synovskou povinnost, ale náhrobek, do něhož vloženy kosti otcovy, nebyl tenkráte ještě dohotoven a tak dělo se vše jen neokázalým spůsobem. Však při této příležitosti vynaloženo nesmírných sum, jen aby bylo podívání velkolepé. Záleželo na tom, aby byla panovnická důstojnost viděna, vykonávající ty samé posvátné obřady, které žádány jsou od každého dítěte. Celá cesta, kterou se jeho veličenstvo ubíralo, byla obsazena zástupy věrných poddaných, toužících spatřiti jednou ve svém životě bytost, kterouž považují za samé vtělení božství. Nadšení diváků bylo k nevypsání; staří i mladí, ženy i děti padali na kolena a s pláčem a vzdechy mísilo se jen žehnání jeho císařské milosti. Však tato sama odešla brzo potom k otcům svým, aby se nikdy více nevrátila. Po celých sto dní byl dvůr v hlubokém smutku, jehož znamením jsou pláštiky z bílé kožešiny, hozené přes lehčí bílé roucho. Mandarini vysokého důstojenství oblékají se v kožešinu bílé lišky, ale obyčejný úřadník spokojí se rouchem světlobílého mongolského beránka. Po sto dní nesmí si dát nikdo

v celé říši hlavu oholit, ba i ženy musí se zříci pestrých okras ve vlasech.

Po uplynutí této lhůty nosí se barva černá, vůbec tmavá až do konce roku. Po dvanácte měsíců nesmí být odbývány svatby; aspoň ne v světě úřadním; u lidu trvá toto obmezení jen sto dní. Po celý rok nedovoluje zákon změniti červenou stůčku papíru, která visí na každých dveřích s průpovídkami ze svatých písem. V této době nedává ani narození syna — každého Číňana nejdražší přání na zemi — podnět k blahopřáním rodičům, neposýlají se červená vejce a žádná veselá zábava nestrojí se na vzájem. Veselí všelikého druhu zapovězeno a zvuky oblíbené flétny a guitary oněmí v každé domácnosti. Čínské červené visitky mění se v hnědé a písmeny vytištěny tmavomodrou barvou. Úřadní pečetě jsou téže barvy; červené jest dán výhost, neboť jest znakem veselí a radosti a barvou dívčího svatebního šatu.

Psáti v obyčejné době příteli nebo cizinci list černým inkoustem na bílém papíře, považuje se za urážku. Etiketta žádá, aby byly jednotlivé řádky aspoň odděleny červenými čarami a když ne jinak, aby se na list přilepil proužek červeného papíru. Proto užívají Číňané červených pečetí a tak aspoň poněkud vyhovují požadavkům zdvořilosti, i kdyby byl již papír jakýkoliv.

V době smutku za císaře trpí některé třídy obyvatelstva dosti krutě. Zle vede se tisícům a tisícům holičův, kteří zůstávají po tři měsíce bez výživy, ale ještě hůře osobám, jichž zaměstnání jest v jakémkoliv spojení s divadlem; jich pramen výživy vyprahl na celý rok, neboť po ten čas nehraje se ani u veřejnosti ani doma. Po uplynutí roku vrací se vše zase do bývalých kolejí.

Ukázky poesie francouzské.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Mme L. Ackermann.

Dva verše z Alkaia.

Ἰόπλοχ' ἄγνα μειλιχόμειδε Σάπφοι
Θέλω τι εἴπην, ἀλλά με κωλύει αἴδως.

Co bylo přání tvé a tvoje bázeň snivá?
Či touhu ňader tvých tvá Musa mlčenlivá
se vysloviti zardívala?
V tvé řeči, Alkai, lze poznat lásky plání,
a darmo Sapho dí, tvůj hovor že ji raní,
tvou lásku Sapho dobře znala.

Tys její úsměv zřel, tys slyšel její píseň
té z Lesbu květiny, jež lásky žár a tíseň
v své lyry zlaté struny skryla;
hlas její lekal tě, tys jejím zrakem planul,
a zatím její zpěv co v duši tvoji kanul,
té krása její okouzlila.

Co zbylo z lásky tvé? Snad v chvíli té v hrob klesla,
kdy narodila se? Či Venuše snad nesla
jinam let přání tvojich divých?
Leč vůně ze srdce se nikdy nevytratí;
za dva tisíce let ji cítím ještě vláti
z dvou veršů dojemných a snivých.

Jiné srdce.

To jiné srdce jest, jež přírodou těm dáno,
jež ona miluje a k stáří odsoudí,
tak tiché, ledové, vší touhou polekáno,
jež nechce trpěti, jímž láska neproudí?

Ach! srdci mladých dnů jak podobá se málo
to srdce nynější v svém tichém ztrnutí;
dřív čilé, bouřlivé a láskou zpité plálo
svůj předbíhajíc bol na lehké peruti!

Bez žalu, soucitu, čas podmaní nás chvatný,
z nás samých naposled ni stopy nezbývá,
a hvězda zašlých dnů svůj tajíc paprsk matný
ve stínu rostoucím se zvolna rozplývá.

A v obzor měnivý se noří hvězdy jiné.
Ó drahá mladosti! jen někdy na chvíli
nám ruka vzpomínky tvé dělí roušky stinné
a srdce pozná tě — a ještě zakvílí.

Literatura. Věda. Umění.

— Přehled slovanských literatur. Ruská: kademik Dorn vydal obšírné dějepisné dílo „Kaspij o ponodach drěvnich russkich v Tabaristan“. Spis tento, němž se líčí boje Rusův v okolí moře kaspického, jest výedek cest, jež podnikl Dorn v letech 1859—61 na Kavkaz. - Dle „Ukazatelja po dělam pečati“ vyšlo v Rusku v druhé olovici ledna 80 původních spisů. Největšímu odbytu těšila „Istorija o chrabrom rycarě (rytiři) Francylě Vencianě a ěkrasnoj korolevně (královně) Rencyveně“. Vedle této „rytiřké“ historie, jíž vytištěno — 24,000 kusů, rozšířeny nejvíce isky náboženského obsahu, jež se vydávají v 30,000 ba až v 102,000 výtiscích. Ubozí čtenáři! Z ciziny zasláno v téže bě do Ruska 252 rozličných spisů. Z počtu toho připadá podíl na Němce (194); českých spisů došlo 13, polských 32. Censuře divadelní podáno za měsíc leden 22 dramatických děl ruských; 6 kusů může se ihned provozovati; 16 odkázáno k opravě; mezi těmito jest i čtyřaktová veselohra Písemského „Finansovij genij“. — Z uměleckých prací ruských dlužno uvésti illustrované vydání spisů Gogola. Nejzdařilejší illustrace pocházejí od Trutovského, Makovského a Čičagova. Na petrohradskou výstavu obrazů došlo několik dobrých původních prací. Přede všemi obrazy poutá na sebe pozornost „Apoštol Pavel“ od Bodarevského. Bodarevskij obral si za předmět k obrazu svému obranu apošt. Pavla před Agripinou a Veronikou. Kromě apoštola Pavla vyniká obraz Ajvazovského „Venecija“ (Benátky); Orlovského „Rybaki“, Makovského „Niščij“ (žebrák). — Ajvazovského „Benátky“ vyznačují se zvláštním rázem, dle něhož se rozezná ihned

umělecké dílo Ajvazovského, byť bylo na výstavě sebe větší. Ajvazovského obrazy pozná každý Rus, byť i nebyly označeny jmenem svého tvůrce. U příležitosti té chceme české obecenstvo poněkud blíže seznámiti s Ajvazovským. Vždyť k nám jen tak někdy jako náhodou zabloudí zvuk jmena některého proslaveného umělce slovanského. Proč se nerodí slovanští umělci v Německu neb ve Francii, pak bychom si jich více všímali? Než vraťme se k Ajvazovskému. Asi před padesáti lety zajel odësský náčelník Kaznačejev do malého pobřežního města Theodosie. Náhodou zabloudil do jedné z odlehlých uliček a tu spozoroval, že celá stěna jednoho domu pomalována — uhlem; byly na ní celé vesnice, stromy atd. Kaznačejev otázal se, kdo tu zeď pomaloval. „Učedník našeho souseda — holiče," zněla odpověď. „Mluv mu co mluv, čmárá a nepřestane," doložil jako na omluvu majitel pomalovaného domu. Kaznačejev odebral se k holiči a nařídil, aby k němu poslal hocha, „jenž maluje po zdích". Lze snadno pochopiti, jak se ulekl poctivý mistr i jeho učedník, když tak mocný pán z Oděssy si dal předvolat hocha, jenž „maluje po zdích". Hoch dostavil se ke Kaznačejevu, chvěje se na celém těle jako osyka. Jaké bylo však jeho podivení, když místo očekávaného — výprasku byl velmi přívětivě přijat. Netrvalo dlouho a náš malý holič byl na cestě do malířské akademie v Petrohradě. Byl to Ivan Konstantinovič Ajvazovskij. Od těch časů minulo drahné let. Ajvazovskij nabyl v celé Rusi slavného jmena. V dobu tuto padá následující událost, jež velmi dobře charakterisuje slavného mistra. Přítel jeho Vasilij Alexandrovič Kokonev stavěl si nový dům s velikým nákladem. Vnitřek domu ozdoben freskami, jež malovali přední malíři moskevští; fresky znázorňovaly po většině výjevy ze života ruského. Ajvazovskij, jenž meškal náhodou v Moskvě, slíbil svému příteli, že mu opatří na stěnu několik vln „svého moře". Dům zatím dostaven, pro vlny Ajvazovského nechána zvláštní stěna, ale umělec nejel. Konečně přibyl Ajvazovskij opět do Moskvy. Celý dům Kokoneva byl již obydlen, vše vyklizeno, jen jedna holá stěna rušila souměrnost nákladné stavby. „Máte doma nějaký štětec a barvy," tázal se Ajvazovskij správce domu. „Ano, uložili jsme vše do sklepa; ale malovat se nyní nemůže, právě odejel kočár pro Vasilije Alexandroviče a bude zde v okamžiku," odvětil správce. „Dobře," pravil Ajvazovskij, „dej sem rychle přinésti řebřík, barvy a štětec." Poručeno, vykonáno. Čarodějný štětec počal létati po stěně a za několik minut vzkypěly vlny! Když se Vasilij Alexandrovič vrátil, bylo již opět vše uklizeno — vstoupil do komnaty a objal srdečně svého přítele.

Drobnosti.

— Čínská pořekadla. Mnohá z obyčejných čínských pořekadel jsou velmi sarkastická. Člověka, který se velice zuřivým tváří, ale přece nikomu nic nedělá, nazývají „papírovým tygrem". Přeceňuje-li se někdo, přirovnávají ho ke „kryse, kteráž do váhy spadla a sama sebe odvažuje." Člověk, který nějakou věc přehání, jest jim „hrbáčem, který dělá poklony." Marnotratníka nazývají raketou, která jedním třaskem se vychrluje." O lidech, kteří k cizím lidem dobročinní a štědří jsou a tím svou vlastní rodinu poškozují, říkají Číňané, že „zavěšují na žerdi své svítilny, tak že tyto daleko viditelny jsou, ale dolů pod sebe žádného světla nedávají."

— Svatá lebka. Prof Virchow proskoumal nedávno velmi starou svatou lebku, totiž lebku svaté Korduly, kterouž pak v jednom z posledních sezení berlínské anthropologické společnosti s výkladem ukazoval Ze zprávy o tomto sezení vyjímáme, že lebka ona hlavnímu chrámu v Kamminu náleží. Svatá Kordula byla dle legendy co společnice sv. Voršily ve čtvrtém nebo pátém století v Kolíně zavražděna. „Pozornost naše," pravil prof. Virchow, „soustřeďuje se v ráně na čele, kteráž vskutku tak elegantní a veliká jest, že potřebě legendy plnou měrou vyhovuje. Ale rána tato má jistou zvláštnost, pro kterouž velmi nesnadno jest poznati, jakým spůsobem řečená svatá vlastně byla poraněna. Na první pohled zdá se, že ona rána spůsobena byla udeřením ostrého nástroje, ale při bližším ohledání jeví se, že rána uprostřed hluboce rozevřena jest a na obou stranách v jemné špice vybíhá. Něco takového pak nelze nikdy spůsobiti udeřením nebo seknutím. Máme ve svých sbírkách hojnost lebek z rozličných válek, na nichž všechny možné spůsoby ran se nalézají, ale tak, jak sv. Kordula udeřena byla, nedovede nyní už nikdo udeřit. Udeření jakéhokoliv druhu bylo by dozajista spůsobilo na obou koncích dlouhé trhliny a musilo by být vidno aspoň nějaké tříštění; však nelze si nikterak představiti, že by při tom takto utvořené hrany mohly vzniknouti. Nemohu jinak soudit, než: nebyla-li rána na lebce sv. Korduly pilkou vyřezána, že byly za starých časů zvláštní methody tlučení a sekání, kteréž se naprosto již ztratily. Také v tomto ohledu objevila tedy lebka sv. Korduly věc, kteréž by se byl nikdo nenadál."

— O přednosti pravé strany se již bible zmiňuje; praví se tam: „Srdce moudrého jest na pravé straně, kdežto srdce blázna na levé straně." Pravou rukou se udílelo již od starodávna požehnání, a levou rukou rozdávala se kletba. Když Priamos do obydlí Achyllova přišel žádat o vydání mrtvoly syna svého, uchopil Peleidovec pravou ruku starcovu, aby mu sňal se srdce bázeň. U Sophokla praví Oidipos k Theseovi: „Podej mi pravici, svědkyni staré věrnosti!" V šedé dávnověkosti, mlhavou rouškou tajemství zastřené, posvěcovaly se rozličné spolky podáváním pravé ruky; tak vidíme (ovšem že z pozdější doby) na římských mincích, které za příčinou míru raženy byly, dvé sepjatých rukou. Plato se na tento tradicionelní zvyk mnoho mrzí, dokládaje, že nevidí žádného rozdílu mezi levou nebo pravou rukou; pracujeť prý se oběma očima, ušima ba i rukama na stejno. Jinak Cicero, kterýž nazývaje ruku ministrem všeho umění, nemohl se dosti nadiviti umělému složení a upravení ruky. M. Montaigne praví: „Rukou dovolujeme a odmítáme, přijímáme a zavrhujeme, hrozíme a prosíme, tážeme se a odpovídáme, obtěžujeme a chválíme, zatracujeme a osvobozujeme, posloucháme a poroučíme. Existují mnozí, jichž ruce v míru, a jichž nohy v boji pozorovati musíme, nežli je posoudíme." U starých národů spatřujeme, že jdouce kolem sošek svých bohův, pozdvihovali své pravé ruce a líbali je na znamení úcty, oddanosti a nízkosti.

— Pamětihodná péra. Leo Allatius psal po celých čtyřicet let jediným pérem a byl velmi zarmoucen, když je ztratil. Učený jesuita Sachini měl zase dvě péra, kterýmiž po sedm let o svých spisech pracoval. O péro básníka Baldiho hádali se dva starosvětští sousedé norimberští tak neustupně, že musili losováním při skončiti. Šťastný měšťan pak s hrdostí zastrčil básníkovo péro do — skříně.

Nové spisy „Lumíru" zaslané: Ženská bibliotéka. Redaktorka: Žofie Podlipská. Svazek 37. Zlomky zkušeností v sebevychování. Nakladatel J. Otto, knihkupec.

Illustrovaného týdenníku „Světozor" číslo 11. Obsah: Turečkovč. — Václav Křížek. Napsal V—ů. — Martin Puškar. Historický obrázek z hetmanství od Václ. Beneše Třebízského. (Pokrač.) — Na vsi v zimě. Báseň Jar. Vrchlického. — Z paměti bulharského junáka. Podává Konst. J. Jireček. (Pokračování.) — Eva. Napsal G. Verga. Z vlaštiny přeložil Karel Steinich. (Pokrač.) — Z východní Afriky. — Literatura. — Divadlo. — Hudba. — Výtvarná umění. — V příloze: Obrazy z přírody a života na Tatrách. Podle Vinc. Pola sestavil Václav Štulc. (Dokončení.) — Rozmanitosti a Paběrky. — Vyobrazení: Václav Křížek. — Český dům v Římě. — Návrat dceřin po nájezdu tatarském. — Návrh architekta Barviciho k novému českému domu v Římě. — Čínští obchodníci na Javě.

OBSAH: Ukřižovaná. Romanetto od *J. Arbesa.* (Pokračování.) — Emilii. Báseň od *Adolfa Heyduka.* — Švec Matouš. Obrázek z krkonošské vesnice od *Antala Staška.* (Dokončení.) — Ze života ve velké nemocnici IV. — Neviditelné oko, aneb hostinec u tří oběšených. Povídka od *Erckmanna Chatriana* II. (Dokončení.) — Seweryn Goszczyński. Studie literární *Otakara Mokrého.* — Čínské črty. I. — Ukázky poesie francouzské. Přel. *Jar. Vrchlický.* Mme L. Ackermann. Dva verše z Alkaia. Jiné verše. — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: Svatopluk Čech, Servác B. Heller. — Tiskem dra. Edv. Grégra v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

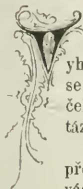
Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2\frac{1}{2}$ archu vždy o 4. hodině odpolední.

Ročník IV. 30. března 1876. Číslo 9.

Ukřižovaná.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Dokončení.)

Vyhověla jsem vašemu přání, pane veliteli,“ ozvala se po chvíli abatyše, která stojíc klidně u rakve čekala, až mine mé pohnutí, „aniž bych se byla tázala po pohnutkách neobyčejného přání vašeho.“

„Děkuju vám, paní abatyše, za vaši ochotu,“ přerušil jsem stařenu. „Odpusťte, že vyrušil jsem vás v tak pozdní době . . . .“

„Znal jste sestru Marii?“ otázala se abatyše.

„Neznal!“

„Jak tedy možno vysvětliti . . . .“

„Chci býti za vaši laskavost upřímným,“ pravil jsem. „Teprv asi před půl hodinou dozvěděl jsem se, že mešká ve vašem klášteře, a v duši mé vzniklo podezření, že stala se obětí náboženského fanatismu.“

Abatyše neodpověděla.

„Jen za jedno vás ještě prosím,“ pokračoval jsem, „sdělte mi, možno-li, kdy a jakým spůsobem přišla sem do kláštera?“

„Osud ubohé sestry Marie je velmi prostý,“ pravila stařena. „Roku 1846, tuším že to bylo na počátku měsíce března, nalezlo několik vesničanů v blízkém lese zimou skřehlou a hlady vysílenou dívku v rozedraném šatě a přivedli ji sem do kláštera. Poskytly jsme jí útulku. Byla to dívka asi šestnáctiletá; na obou rukou a na jedné noze měla rány, jak jste je byl právě na mrtvole spatřil. Kdo a odkud by byla, nedozvěděly jsme se; neboť ubohá dívka, jíž jsme později zvaly sestrou Marií, byla — šílenou a němou . . . . Zdá se, že konala dalekou cestu. Žila, vlastně živořila zde v klášteře jen několik měsíců; churavělať, až dokonala tiše svůj život. Jediné, co po ní zbylo, je část jakéhosi listu, jejž jsme nalezly v jedné kapse jejích šatů; leč ani list ten neposkytl nám žádného vysvětlení.“

„Je možno, abych list ten spatřil?“ pravil jsem kvapně.

Abatyše přisvědčila.

„Byl to majetek sestry Marie a proto uložily jsme jej u jejích nohou.“

Při tom odhrnula ještě jednou přikrývku s rakve, nadzvedla skleněné víko a vzavši u nohou mrtvoly ležící lístek, podala mi jej.

Poznal jsem písmo na první pohled.

„Darujte mi, prosím, tento lístek,“ děl jsem.

Abatyše svolila.

Poděkoval jsem se a omluviv se ještě jednou opustil jsem hrobku i klášter.

O citech, které bouřily a bouří v mých prsou, psáti nemohu, a stálo mne velkého přemáhání, než jsem ti vypsal celý příběh zcela objektivně.

Lístek, vlastně jen část lístku toho, jenž mi byl darován, přikládám k tomuto svému dopisu.

Buď zdráv. Bude-li možno, budu ti psát zase co nejdříve.“ —

Potud přítelův list. Avšak lístek, o němž se ku konci zmiňuje, že jej k dopisu svému přikládá, přiložen nebyl . . . .

* * *

Ode dne, kdy došla z bojiště telegrafická zpráva, že překročil nepřítel hranice a vojsko rakouské že couvá, následovaly zprávy z bojiště s nepředvídanou rychlostí za sebou. Brzo došla zvěst o bojích a za nedlouho dopraveni do Prahy první ranění z bitek u Podola a Mnichova Hradiště. S trapnou úzkostí očekával jsem na nádraží příjezd prvního vlaku s raněnými, jehož přibytí do Prahy bylo dříve ohlášeno. Mezi raněnými, mezi kterýmiž byli také důstojníci a vojíni polského pluku Martini, přítele mého nebylo. Tázal jsem se po něm několika lehce raněných vojínů jeho pluku, ale žádný z nich nemohl mi o něm podati podstatnou zprávu. Jeden z důstojníků viděl jej sice v boji u Podola, ale byv tam sám raněn, nemohl mi pranic více pověděti nežli že právě v okamžiku, když jej z bojiště odnášeli, hnal přítel můj v čele setniny útokem na menší oddělení pruské pěchoty.

Od té doby byl jsem pokaždé na nádraží, kdykoli přibyl nějaký vlak s raněnými a náležel jsem — jako mnozí jiní, jejichž přátelé a známí účastnili se války — k nejpilnějším čtenářům úřadního listu, v němž každodenně otištěn byl dlouhý seznam jmen — raněných a mrtvých . . . . .

Neočekávané couvání vojska rakouského i po větších bitkách u Mnichova Hradiště, Jičína, Trutnova atd. bylo sice nápadné, ale přece nebudilo ještě za všeobecné tehdejší bojechtivosti, která nepřítele podceňovala, žádných velkých obav; měloť se prostě za to, že armáda rakouská vyčká nepřítele v postavení strategicky nejvýhodnějším, aby svedla jedinou, velkou a rozhodnou bitvu. Zprávy o bitvě té došly v několika dnech. Zpočátku zněly příznivě, pak pochybně a posléze nebylo už více možno tajiti úplnou porážku vojska rakouského.

Tvářnost Prahy v dnech po bitvě u Králové Hradce jest doposud v živé paměti. Vojsko, které tu bylo ještě zbylo, c. k. úřadové, policie, četnictvo, slovem vše, co bylo jen zdaleka v nějaké souvislosti s vládou, opustilo v dnech těch Prahu a po příkladu orgánů vládních prchaly přečetné rodiny bohatých i chudších soukromníků na jih a na západ od Prahy . . . . Netrvalo to dlouho a Praha byla — poprvé co existuje — úplně volna . . . . . Královský hrad hradčanský, místodržitelství, vrchní vojenské velitelství, policejní ředitelství, všechny kasárny vojenské a četnické, slovem všechny místnosti, v nichž pracovával až do té doby složitý aparat vládní, — vyjímaje toliko trestní soud — byly opuštěny a takměř úplně prázdny anebo ponechány pod ochranou nějakého ubožáka, jemuž vypláceno až dosud ze státní pokladnice jen tolik, aby právě nemusil hladem zemříti. Hlavní město Čech těšilo se úplné a neobmezené volnosti. Nikdo v něm nevládl, nikdo nerozkazoval, nikdo nikomu nevyhrožoval, ba zdálo se, že není v Praze člověka, jenž by se odvážil mír a poklid porušit.

Však neobmezená tato volnost Prahy dlouho netrvala. Občanstvo jsouc odvěkým vladařením nejen úřadnictvu, nýbrž i všem ostatním orgánům vládním od místodržitele až po prostého policistu příliš uvyklé, nemohlo na dlouho snésti úplné svobody. Za několik hodin zřídilo si samo náhradu za vládní organy a c. k. priv. ozbrojení sborové měšťanští dobrovolně a ochotně převzali úkol policie a z části také úkol vojska. Obsadivše vojenské a policejní strážnice, věnovali se službě té s veškerou horlivostí a svědomitostí mužův o důležitosti svého konání přesvědčených. Na štěstí nebyla služba ta v oné době příliš nesnadna, neboť tolik jest nad vší pochybnost jisto, že bezpečnost života a majetku nikdy nebyla v Praze tak velká jako právě v oněch dnech všeobecného napnutí a rozechvění.

Za několik dní po bitvě u Králové Hradce změnila se fysiognomie Prahy poznovu. Vojsko nepřátelské přibylo do Prahy, ubytovalo se v kasárnách a po domech a Praha měla na pohled opět dávný svůj ráz, toliko s tím rozdílem, že službu, kterou druhdy konávali lidé v uniformách rakouských, převzali nyní lidé v uniformách pruských.

Pro lidi obyčejného druhu, jako jsem byl já, kteří ani od porážky, ani od vítězství nepřítelově pranic neočekávali, změna tato mnoho neznamenala. Nenšla nám sice, mluvili jsme o ní, ale v podstatě nám aspoň v oněch dnech ještě v praničem nepřekážela. Žil jsem tedy i po obsazení Prahy vojskem nepřátelským rovněž tak jako před tím — t. j. nevšímal jsem si takměř praničeho, co se dělo kolem mne.

O osudu, jaký potkal v svedených bitvách přítele mého, nedozvěděl jsem se ani nyní ještě pranic podstatného a měl jsem za to, že aspoň životem šťastně vyváznul. Avšak domnění mé netrvalo dlouho. Kdysi prohlížeje dodatečné seznamy mrtvých a raněných v českých listech pražských, nalezl jsem mezi mrtvými také jmeno přítelovo.

Dojem, jaký na mne učinilo několik těch vytištěných písmenek, byl zdrcující. Chvěl jsem se na celém těle, srdce počalo mi prudce bíti a oči zalily se mi slzami. Byl jsem sice připraven na nejhorší, ale nabyv úplné jistoty o smrti přítelově nemohl jsem se na několik okamžiků ubrániti pohnutí nejbolestnějšímu.

V tu dobu byly již nejen všechny nemocnice, nýbrž i všechny místnosti, které byly v Praze provisorně v nemocnice přeměněny, raněnými vojíny v pravém slova smyslu přeplněny. Jelikož však ranění do Prahy dopravováni, nezbylo pomocnému komité než upravovati vždy nové místnosti v polní nemocnice.

Od onoho okamžiku, co jsem zvěděl o smrti přítelově, nešel jsem sice nikdy více na nádraží, když přibyl do Prahy vlak s raněnými; leč přes to vše neopomenul jsem přece nižádnou příležitost, abych se dozvěděl, kdy, kde a jakým spůsobem vlastně přítel zahynul a vždy, kdykoli jsem se setkal s někým, kdo buď sám nebo prostřednictvím druhé osoby měl příležitost, mluviti s některým lehce raněným vojínem buď od pluku přítelova nebo od pluku jiného, o němž jsem věděl, že súčastnil se těchže bitek jako pluk přítelův, neopomenul jsem se nikdy poptati také po osudu přítelově; avšak veškeré mé pátrání zůstalo i nyní ještě úplně bez výsledku.

Ku konci měsíce července, když už bylo všeobecné účastenství obyvatelstva pražského i k raněným vojínům valně ochablo, tak že už skoro nikdo ani se nezastavil, když ubíral se ulicemi pražskými nějaký menší transport s raněnými, vracel jsem se za krásného odpůldne s delší vycházky do okolí pražského a octnuv se na Marianských hradbách dal jsem se přes hradby směrem k Novému světu a odtud podle kapucínského kláštera. Octnuv se před klášterem tím, spatřil jsem, že před chrámem loretanským stojí několik povozů, v kterýchž bývali ranění vojíni dopravováni. U vozů stálo malé skupení pruských vojáků, kteří je byli dle všeho doprovázeli; vozy však už byly prázdny.

„Odkud ten transport raněných?“ otázal jsem se jednoho z vojínů pruských, když jsem byl došel až před chrám loretanský.

„Z Mladé Boleslavi,“ zněla stručná odpověď jargonem berlínským.

„Prusové nebo Rakušané?“

„Pouze Rakušané.“

„A nevíte, od jakých pluků?“

„Nevím.“

„Neznáte rakousky pluk pěchoty Martini?“

„Znám; bojoval jsem proti němu u Podola.“

„Je snad někdo od pluku toho mezi raněnými?“

„Nevím, ale zde přítel bude vědět; doprovázelť transport raněných z Boleslavi až sem a má seznam jmen,“ zněla odpověď a vojín ukázal na staršího poddůstojníka, jenž byl právě vyšel z chrámu.

Obrátiv se k tomuto, opakoval jsem poslední svou otázku.

Muž ten ani do seznamu raněných nenahlednuv pravil, že mezi raněnými nalézá se také důstojník od pluku Martini.

„Znáte jeho jmeno?“

Tázaný vytáhnuv z postranní kapsy svého kabátu úřadní listinu nahlednul do ní a vyslovil jméno — přítelovo.

„Jak to? Nemýlíte se?“ zvolal jsem.

„Nemýlím.“

„Je raněn lehce nebo těžce?“ — ptal jsem se kvapně dále.

„Jen lehce na hlavě.“

„Možno s ním promluvit několik slov? Jeť mým přítelem . . . .“

„Není žádné překážky; ale ranění nejsou ještě umístěni.“

„Jak to?“

„Když jsme s nimi přibyli do Prahy, odkázali nás sem, ale i zde jsou všechny místnosti už přeplněny. Pro nové raněné musejí býti teprv lože upraveny. Prozatím byli ranění na krátkou dobu uloženi na slamníky v kaplích . . . .“

„To nic nevadí,“ dím nedočkavě; „možno-li, ukažte mi, kam byl přítel dopraven . . . .“

Poddůstojník s ochotou přání mému vyhověl. Prosedše průjezdem octnuli jsme se v křížové chodbě. Průvodce můj se zastavil a ukázav rukou v pravo do chodby děl: „Tam v poslední kapli — stojí tam jeden muž na stráži . . . .“

Všimnuv si jen zběžně, že nádvoří i křížové chodby loretanského chrámu, kde hemžilo se množství vojska pruského, poskytovaly neobyčejný pohled, spěchal jsem naznačeným směrem. Octnuv se před kaplí oznámil jsem stráži, že přál bych si s raněným důstojníkem promluvit. Stráž ničeho nenamítala a já vešel do kaple.

Paprsky k západu se chylícího slunce vnikajíce do kaple, v kteréž se nalézaly dva oltáře, okrouhlými otvory z hůry a z části co odlesk velkými zasklenělými dveřmi, osvěcovaly vnitřek kaple dosti jasně; ale přes to vše nevšimnul jsem si ničeho kromě podle jedné stěny na slamníku na znak ležícího a až po krk hrubou houní přikrytého muže s obvázanou hlavou. Na první pohled poznal jsem přítele. Na smrt bledá jeho tvář měla však výraz neobyčejně klidný. Oči měl zamhouřeny; patrně spal nebo dřímal . . . .

Když jsem vstoupil a k němu se nachýlil, otevřel oči. Také on mne poznal a zásvit radosti přeletěl bledou jeho tvář. Namáhavě se nadzvedl a podal mi pravici. Byla studená jako led. V okamžiku, když jsem příteli ruku stiskl, zahalila nějaká chmura slunce a v kapli nastalo přítmí.

„Dostal's poslední můj list?“ otázal se přítel mdlým hlasem.

Přisvědčil jsem. Avšak právě tato první otázka mne upomenula, že zabývá se přítel v myšlenkách předmětem, který by jej mohl snadno rozčílit. Proto snažil jsem se odbočiti k předmětu jinému.

„Jak se ti daří?“ tážu se. „Bylo mi sděleno, že's raněn lehce; nebezpečí patrně už minulo.“

„Nesnadno říci,“ vece namáhavě přítel. „Lékaři rakouští děli, že jsem raněn těžce, lékaři pruští zas, že lehce . . . .“

„Proč jsi tedy svolil k dopravě své do Prahy?“

„I na to nesnadno odpovědít. Když jsem ležel v nemocnici v Mladé Boleslavi a horečka pominula, zmocnila se mne tak neodolatelná touha po Praze, že sám jsem žádal . . . .“

„Lékaři ti zajisté radili klid,“ pravil jsem, pozoruje na příteli, že namáhá se, aby usedl.

„Byl a doposud ještě jsem tak klíden, jako málo kdy jindy.“

„Kdy a kde's byl raněn?“

„V bitce u Podola, 26. června, právě když jsme počali po celém šiku couvati. Jak snad víš, couvali jsme od hranic bez ustání. Přibyvše k Sychrovu couvli jsme k Podolu, kde svedena tuhá bitka. Řadová palba trvala aspoň přes tři hodiny. Byl jsem raněn při útoku jízdy pruské na moji setninu. Sklesl jsem bez sebe na zem. Co se se mnou dále dělo, nevím. Když jsem nabyl opět vědomí, zvěděl jsem, že nalézám se v nemocnici v Mladé Boleslavi a že mi byl pruský palaš odštípl kus lebky . . . .“

Pozoruje, že mluvení přítele namáhá, připomenul jsem:

„Odpusť, že musím se nyní vzdálit. Postarám se, aby's byl co nejdříve dopraven buď do svého bytu nebo někam na místo příhodnější . . . .“

„Ne, ne!“ děl kvapně přítel. „Jeť mi zde neobyčejně volně a nepřeju si změny. Také odcházet nemusíš — vždyť vidíš, že jsem úplně klíden . . . .“

Přítel měl pravdu. Byl sice sláb a mluvil s namáháním, ale klid jeho byl neobyčejný. Dle všeho již se pozdravoval.

Chtěl jsem namítnouti, že bude snad přece líp, když odejdu, ale neobyčejná náhlá změna, kterou jsem v okamžiku tom na příteli spozoroval, upoutala veškerou moji pozornost. Do kaple, v kteréž bylo po několik okamžiků panovalo přítmí, vnikl po jednou odlesk paprsků jasného slunce, tak že bylo možno všechny předměty zcela zřetelně rozeznati. Před chvílí ještě na smrt bledá tvář přítelova znenadání se zruměnila, doposud mdlé oko se rozjiskřilo, v obličeji jeho jevil se výraz zděšení.

Nepředvídaná tato změna mne polekala. Poklekl jsem k příteli, ale v témže okamžiku nastalo v kapli opět přítmí a přítel v největším namáhání na polo se vztýčil.

„Probůh, co se s tebou děje?“ zvolal jsem; leč přítel vztáhnuv pravici k jednomu z oltářův bolestným hlasem zaúpěl:

„Bože — zase ten přízrak . . . .“

Ohledl jsem se směrem, kam byl přítel rukou ukázal a musím se přiznati, že jsem se v okamžiku tom nemohl ubrániti pocitu hrůzy. V kapli panovalo sice šero, ale přes to vše rozeznal jsem na oltáři vztýčený přihnědlý kříž a na něm přibitou dívčí postavu ve vybledlém žlutém rouše. Na hlavě měla korunu s bílým závojem. Dva vrkoče černých vlasů splývaly jí přes ramena až po pás a tvář její, ač nehezká a bez výrazu, zastíněna byla hustým tmavým plným vousem. Byltě to týž přízrak, jaký byl přítel druhdy vídával; ale tentokráte, když jsem jej viděl i já, nemohl to býti klam smyslu . . . .

Vyskočil jsem se země. Současně vztyčil se i přítel a vzpřímen stál podle mne s vytřeštěným zrakem. Chtěl vyrazit z kaple; ale síly jej opustily a on sklesl na slamník. Nevěda ani co činím, vyběhl jsem z kaple a vzkřiknuv na stráž před kaplí: „Prosím, zavolejte rychle lékaře!“ vrátil jsem se zase k příteli.

Ležel na slamníku, ale obvazek s rány na hlavě jeho byl stržen, a tvář i prsa jeho krví zbarvená. Několik okamžiků usiloval jsem zastaviti z rány přítelovy řinoucí krev; ale v brzku jsem spozoroval, že je úsilí mé marné. Za nedlouho vešel do kaple přivolaný vojenský lékař. Zručné ruce jeho sice se podařilo ránu opět obvázati, ale v tváři jeho četl jsem zřejmě, že veškerá pomoc lékařská je marna. Drže chvíli ruku přítelovu ve své, skoumal tepnu, načež obrátiv se ke mně pravil přidušeným hlasem:

„Ztráta krve je velká — za několik minut bude mrtev . . . .“

Mezi tím přikvapilo do kaple také několik pruských vojínů a osob civilních. Mezi posledn ějšími spozoroval jsem též starého kostelníka, jenž zůstav státi mezi dveřmi, lhostejně díval se na celý výjev.

Lékař měl pravdu. Přítel, jehož dech vždy více slábnul, skutečně za několik minut dokonal . . . .

Co dělo se v mé duši, nelze vypsati. Bylo mi asi tak, jako člověku, jenž byl nejmilejšího bratra svého nešťastnou náhodou zavraždil . . . Bez hnutí stál jsem u mrtvoly přítelovy; beze slova díval jsem se, když mrtvolu odnášeli z kaple a setrval jsem na témže místě, když už byli všichni kapli opustili.

Na prahu stál ještě kostelník, jenž patrně čekal, až opustím kapli i já. Učinil jsem tak posléze krokem nejistým. Mezi dveřmi jsem se ještě jednou ohledl do kaple a zrak můj utkvěl na osudném oltáři. Spatřil jsem na oltáři týž obraz jako dříve, ale zároveň nabyl jsem úplné přesvědčení, že nemůže to býti přízrak a klam smyslů, nýbrž skutečnost. Byla to socha, vlastně prostá, ve vybledlý žlutavý šat oblečená a na kříž přibitá nevkusná loutka, představující patrně nějaký výjev z jakési legendy. Připamatovav si v tu chvíli některé momenty z přítelova líčení prvního jeho přízraku, seznal jsem, že první setkání se jeho se škaredým páterem roku 1848 nemohlo se státi jinde než v osudné této kapli a zároveň vysvětlil jsem si také původ přítelových přízraků.

„Co znamená onen výjev tam na oltáři?“ otázal jsem se těsně vedle mne stojícího starého kostelníka, nemoha s bezvýrazné, hustým vousem zarostlé tváře ukřižované zraků odvrátit.

„Na kterém oltáři?“ opačil tázaný. „Na jednom a to na oltáři sedmibolestné matky boží . . .“

„Myslím oltář druhý,“ přerušil jsem starce, „na němž je ukřižovaná . . .“

„Ah tak — to je tak zvaná svatá Starosta,“ počal kostelník. „Byla to dcera nějakého pohanského krále a byla tajná křesťanka. Byla prý krásná a dlouho tajila před otcem a světem, že je vyznavačkou učení Kristova. Bůh však ji chtěl zkoušet. A tak zamiloval se do ní otec její a chtěl ji pojmouti za manželku. Dcera bránila se tomu, jak mohla; ale když pohanský otec na svém stál, žádala ubohá dcera boha, aby ji vysvobodil z nástrah ďáblových. Bůh vroucí modlitbu její neoslyšel a tak procitla dcera knížecí jednou z rána s obličejem hustým vousem zarostlým . . . . Otec se rozzuřil a dozvěděv se také, že je dcera jeho tajnou vyznavačkou učení Kristova, kázal ubohou přibiti na kříž, kde dokonala život svůj smrtí mučenickou . . . .“

„Je svatá Starosta na oltáři tom už dlouho?“ otázal jsem se.

„Nemohu, prosím, povědít, jak dlouho; ale vím od svého předchůdce, že byla zde už za panování císaře Josefa. A když pak císař ten vydal rozkaz, že nesmějí býti na oltářích v chrámích žádné figury a obrazy trpěny, byla i svatá Starosta sňata a uschována; ale když byl později rozkaz ten opět odvolán, byla znovu oblečena a na oltáři vystavena.“

„Připisuje se snad svaté Starostě zdejší nějaká zázračná moc?“

„Nevím o tom, pane. Skoro nikdo si jí nevšímá a zřídka kdy se někdo poptá . . . . Ale roku 1848, v dnech zbouření, stalo se zde přece něco . . . Z rána po oné noci, v které byly staroměstské mostecké mlýny zapáleny, nalezl jsem jeden z pantoflíčků, jež měla tenkráte svatá Starosta na nohou, na oltáři a nemohl jsem si vysvětlit, jak se jí mohl s nohy sesmeknout. Později arci jsem myslil, že snad nějakým zázrakem . . .“

Více jsem neposlouchal.

„Děkuju vám,“ děl jsem a rychle ubíral jsem se křížovou chodbou, abych se dostal z chrámu. Vojskem pruským a civilisty naplněné nádvoří chrámu loretánského mělo podobný ráz, jak mi jej byl přítel ve svém vypravování líčil; všimnul jsem si i primitivních vyobrazení zázraků a výjevů na obmítce, i četných, křiklavými barvami malovaných obrazů za sklem, slovem veškeré té bezpříkladné spustlosti, která panuje v chrámě tom od prostých, zčernalých a z části obmítky zbavených stěn až po sochy svatých a světic s uráženými údy a znetvořenými obličeji. Dospěv na prostranství před chrámem rozhledl jsem se kolem a porovnav, co jsem právě viděl, s podrobnostmi z líčení přítelova, nabyl jsem plného přesvědčení, že nalézám se před chrámem, v němž byl přítel roku 1848 strávil osudnou pro něj noc. Obloha byla úplně bez mraků, temně modrá a jen na západě plynulo několik mráčků, které ob čas slunce zahalovaly. Zlatý odlesk slunce dodával celému okolí zvláštního rázu, tak že se skutečně podobalo části nějakého města italského. Po jedné straně hrbolatého, nedlážděného, nepravidelný čtverhran tvořícího prostranství táhla se řada vysokých domů se starobylým podloubím; po druhé straně vypínal se bývalý palác Černínův, nyní kasárny, jejichž průčelí je ozdobeno množstvím od země až po střechu se vypínajících hladkých sloupů s pěknými hlavicemi. V pozadí k severozápadu viděl jsem prostý kostelíček kláštera kapucínského s nenápadnou vížkou a před ním velký dřevěný kříž, a obrátiv se ku chrámu loretánskému spatřil jsem i vížku se zvonky právě tak, jak mi to byl přítel ve svém vypravování vylíčil . . . .

Jindy byl bych se po tomto seznání zajisté domů vracel potěšen, ale tenkráte — bezprostředně po smrti přítelově vracel jsem se se srdcem zdrceným . . . . .

Třetího dne a sice skoro v tutéž pozdní dobu odpolední vyšel zvláštní pohřební průvod z chrámu loretanského. Čtyři pruští vojíni nesli máry s rakví, na které bylo čako rakouského důstojníka. Za rakví nešel zpočátku kromě mne nikdo. Když však jsme přibyli na náměstí loretanské, všimlo si pohřbu několik vojínů pruských, kteří tu v skupeních stáli a ze zvědavosti přidružili se k nám.

Průvod bral se přes Pohořelec k Strahovské bráně a když jsem se u této poohlednul, spatřil jsem, že pohřební průvod čítá skoro sto vojínů pruských, mezi nimiž bylo také několik důstojníků.

Vyšedše Strahovskou branou, zabočili jsme v pravo a za nedlouho octli jsme se na malém hřbitově vojenském, jenž rozkládá se v hradebním příkopě za kasárny černínckými. Rakev složena s mar u otevřeného hrobu a hrobníci stáli již připraveni, aby ji spustili do hrobu.

Skoro tupě a bez citu doprovázel jsem přítele na poslední jeho cestě. Avšak když stál jsem nyní před

otevřeným hrobem, připamatoval jsem si poslední noc, kterou jsme byli spolu strávili, než odešel s plukem svým z Prahy a zpomněl jsem si na poslední jeho přání. Bylo to tedy skutečně přání člověka smrti zasvěceného a v okamžiku, když jsem si je připamatoval, zdálo se mi, že by bylo nepromijitelným hříchem, kdybych je nevyplnil.

Proto rozhledl jsem po vojínech, kteří byli přítele až ku hrobu doprovodili a spatřiv vedle dvou pruských důstojníků také vojenského lékaře, přistoupil jsem k nim s otázkou, zdali je možno pohřeb na krátkou dobu odročit.

Pohledli na mne s udivením a jeden z nich děl: „Je-li příčina naléhavá . . . .“

„Jedná se o vyplnění posledního přání zemřelého,“ pravil jsem.

„A můžete nám přání to sdělit?“ otázal se vojenský lékař.

Pověděl jsem v stručnosti, že přítel, ačkoli muž vědecky vzdělaný a logicky myslící, měl několikráte v životě svém zvláštní vidění; pověděl jsem, že vykládaje si je způsobem přirozeným, domníval se, že musejí míti původ svůj mimo jiné také v mimořádném ústrojí mozku a nervů zrakových a proto že si přál, aby bylo ústrojí to po jeho smrti k účelům vědeckým proskoumáno.

Sdělení mé vzbudilo u obou důstojníků a zvláště u lékaře neobyčejný interes. Přání mému bylo bez odkladu vyhověno a hrobníkům i vojínům sděleno, že mrtvola prozatím pohřbena nebude a zároveň byli všickni vyzváni, aby se rozešli.

„Přejete si, abych obdukci předsevzal sám?“ připomenul ke mně lékař pruský.

Jelikož bylo přání mému s ochotou vyhověno, nemohl jsem nic namítnouti.

„Vykonám tedy práci tu bez odkladu,“ dodal lékař a zavolav jednoho z odcházejících vojínů, poslal jej do svého bytu pro potřebné nástroje.

Za nedlouho zůstal jsem u hrobu, u něhož ležela rakev s přítelovou mrtvolou, s oběma důstojníky a lékařem toliko já.

Mezi tím, co čekali jsme na návrat vojína, jenž byl poslán pro nástroje, musil jsem jim sděliti některé podrobnosti o přítelových přízracích. Obmezil jsem se sice na výklad co možná nejstručnější, ale účastenství všech bylo neobyčejné.

V brzku přineseny nástroje a lékař předsevzal obdukci u přítomnosti obou důstojníků, kdežto já čekal jsem opodál na její výsledek.

Práce lékařova netrvala ani čtvrt hodiny.

„Shledal jste nějakou abnormalnost v ústrojí?“ otázal jsem se jej, když byl hotov a rakev opět víkem přikryta.

„Musím vyznati,“ děl lékař, „že shledal jsem mozek zcela pravidelný; avšak oči jsou dle všeho vskutku neobyčejné. Prozatím nemohu udati více, než že jsem shledal zvláštní, a jak se mi zdá znenáhlému odumírání zrakových nervů podobné ochrnutí; oba nervy končí v množství zarudlých drobňoučkých buničkách, které za živobytí v dobách neobyčejného rozčilení musily hrát důležitou úlohu; avšak vše to jest jen výsledek zběžného pozorování prostým okem, a nezbude mi, než proskoumati obnormalnost tu mikroskopem. Libo-li, račte mi udat svou adresu, abych vám mohl sdělit výsledek svého skoumání.“

Vyhověl jsem jeho přání a vyčkav, až byla rakev přivolanými hrobníky spuštěna do hrobu a zasypána, opustil jsem hřbitov . . . . .

Avšak pruský lékař slibu svému nedostál; o výsledku jeho skoumání nedozvěděl jsem se ničeho . . . . .

Následujícího dne obdržel jsem poštou list. Na první pohled poznal jsem dle adresy, že je to list od přítele. Byl rozpečetěn a pak zas zapečetěn a přitištěno razítko polní pošty pruské. Dle všeho byl list ten odeslán rakouskou poštou polní, dostal se do rukou nepřátel a teprv po ukončení války byl opět dán na poštu. Byl datován dne 24. června a obsahoval jen několik, tužkou psaných slov:

„Odesílaje ti minule obšírný svůj dopis, připomenul jsem, že odesílám také část lístku, jenž byl nalezen u ubohé Ruth, když přišla do kláštera, ale v rozčilení svém opomenul jsem jej přiložit. Činím tak nyní . . . .“

Přiložená část lístku byla psána v jazyku německém švabachem. Původně byl to obyčejný aršík listovního papíru malého formatu a na třech stránkách popsán drobným, poněkud třesavým písmem, v němž jsem poznal mně dobře známý rukopis — Schneiderův. Později byla dolejší část listu asi zpolovice utržena, tak že zbyly z celého listu jen tři úryvky.

V překladu zněly úryvky ty následovně:

8. září 1845.

„Přála jsi sobě, drahá Ruth, abych ti napsal, čím skončil jsem včera podvečer rozmluvu. Plním tvé přání...

Mýlíme se všickni, kdož pokládáme se za bytosti vyšší, za tvory nezávislé, kteří mohou konání své říditi dle vlastní vůle. Nikoli — nejsme a nebyli jsme takovými nikdy. Jsmeť závislými od tisícerých okolností, řízených tajuplnými, ale bezohlednými silami přírodními. Týž paprsek slunce, bez něhož by's nemohla obdivovati se krásám přírody, — oslňuje a oslepuje; týž vzduch, který jest ti tak potřeben, že by's bez něho v několika okamžicích zahynula, — otravuje; tatáž tajemná moc, která z kapky vody tvoří čarokrásné křišťálky sněhové — usmrcuje . . . . Kdež medle jsou meze dobra a zla? Kdož z nás odvážil by se tvrdit: Až potud — — — — — — — — — — — — — — — — —

. . . . . žal i naše radost, naše přání i naše díla nejsou než výsledkem působení nesčíslných tajemných sil přírodních. Mračný tvůj Jehovah, drahá Ruth, právě tak málo zasáhá v divuplné toto ústrojí všehomíra jako na nejvýš spravedlivý a milosrdný bůh, kterému se koří jiní a z jehož svrchované vůle úpí prý tisícové v mukách a trápení věčném . . . Zdaž neusmívá se jarní slunce právě tak milostně, když ti puká srdce hořem, jako se usmívalo, když srdce tvé rozchvívala blahá rozkoš? — Poměrnou harmonii a částečné usmíření nalezneš jen v díle uměleckém. Zda dílem takovým je svět — — — — — — — — — — — — — — —

. . . . . Kdož ví, jak dokonáš. Mně zdá se, že není ani možno, aby kdy jen lehká chmura zármutku zastřela duši tvou a přece nemohu se ubrániti myšlence, že jako tisícové jiných v hoři a bolesti můžeš dokonat — bez viny . . . V pýše své domníváme se býti stvořeni k věcem neobyčejným, k životu věčnému a přece víme, že život náš je jako pohozená jiskřička: buď zplane nebo jen doutná, ale vždy dřív nebo později povlovně hasne, až uhasne na vždy“ —

Chmurný názor světa, jak se jeví v těchto několika řádcích a události, o nichž jsem byl právě vypravoval, nezůstaly na mne bez vlivu. Vrátil jsem se sice opět k dřívějším svým studiím, která mi byla přítelovou knihovnou valně usnadněna, ale ztrativ v příteli protiváhu ku své povaze, stal jsem se v brzku zase ostýchavým, bázlivým a skoro ke všemu netečným samotářem.

Praxiteles a Phryna.

Jižní večer s celou svojí vnadou
zastavil se tichou nad arkadou.
Sloup korintský, oliv zakryt listem,
mramorové drží zábradlí,
v stropu sklenném, v jezeru jak čistém,
z křišťalu se lampa zrcadlí.
Čalouny tu rozstavené sochy
vroubí nachem, zlatým tkanivem,
zrcadel a stolů velké plochy
v ebenu se chvějí blyštivém.
Ambra z květin opojná a vonná
proudem táhne zahradou a síní, —
na výstupku mlhovitá clona
děvu krásnou na pohovce stíní,
obestřenou vlasem pod kolena;
podřimuje; hlava nachýlena.
O sloup opřen zaníceným zrakem
Praxiteles hledí za oblakem.

„Drahý můj, což nemáš v přísné líci,
v oku temném, zlobně blýskavém,
úsměvu již pro svou krasavici,
aniž slůvka s lásky pozdravem?
Pojď v mou náruč, zaplaším tvé stíny,
pouto nudy písní roztavím,
dosud nikdy lahodou své Phryny,
polibkem jsi nezhrd' řeřavým.“

Zamáv' rukou, jak by kouzla léči
zažehnával svatým výrokem:
„Nerozpřádej lichotnou se řečí,
nepoddám se lestným úskokem.
Želím chvíle, klnu okamžiku,
kdy jsem dobyl lásky pokladu,
kdy jsem nejprv s vínem kyprých rtíků
žluče líbal ostrou přísadu.
Neždám tebe, objetí tvých sledy
zapomnění prstem rozetru,
polibků a vnad opojné medy
rozhodím jak plevy do větru.
Kalich žádám zázračného léku
bez horečných vášní přízraků,
s děvou krásnou nezkalených vděků
láskou vzletět k hvězdám oblaku.“

Vzkřikla děva, uštknutá jak zmijí,
křečovitě její ret se svíjí:
„Pravdu vím, však duši nad noc černou
nezastírej řečí licoměrnou,
rozkoše a polibků mých sytý
zapudiž mne hrubým příkazem,
dřív však pověz, tvůrče Aphrodity,
kdo tě nadchnul krásy obrazem?
Čí že půvab, krása neskonalá
v kladivu se mihnouc na dlátu,
jiskrou ducha na mramoru vzplála
v nadšení a lásky záchvatu?
Vnada Phryny v bohyni té sídlí,
tváře moje plná svěžesti,
mnou jsi mohl nadšenými křídly
ruku svou až v Olymp povznésti.
Tělo své, jak na kup do tržiště,
oděla jsem v čistou nahotu,
jméno tvé by pokolením příště
meteorem vzplálo v blýskotu.
Tělo moje stupeň bylo k trůnu,
k slávě zemské základ, podpona;
s láskou naší stejně po zákonu
Aphrodity socha dokoná.“

Zrak se koulí, v hrůzném rozzuření
pláč se žalný v divý chechtot mění,
síň obíhá, ven úprkem letí,
rozpřáhá se meče rukovětí.

V dílnu vešla; v seřaděném voji
sochy mistra podél stěn tu stojí.
Nad sníh čistší, pentelickou křídu,
koruna všech děl a výtvorů,
v popředí tu Aphrodita z Knidu
krásou plane božskou v mramoru.
Něhy zor se v každém údu sbíhá,
životem chce z mdloby problesknout,
v souměru se každá vlní rýha,
oblouk šíje, úst podélný kout.
Bok levice otevřenou dlaní
v zamyšlení nyvě zakrývá,
kolem spánků v lehkém rozestlání
stáčejí se hustá přediva.

Stojíc chvíli před bohyní krásnou,
ruku sklání v bázni, postrachu,
líbá sochu, slzou kropí jasnou,
v pokoře se kloní do prachu.
Blýskl meč a půda zaduněla —
tělo mrtvé u sochy se bělá.

Karel Kučera.

Malmö a Lund.

Obrázek ze Švédska. Napsal *Josef Wünsch.*

Půlnoc již za námi. Stroj parníku pracuje klidně, ale bez oddechu. Jako malé dítě brouká si k ukolébavce, kterou předzpěvují mu švitořivé vlny Baltu.

Blížíme se k jihozápadnímu pobřeží Švédska. Pevnina ta úzkým jazýčkem daleko do moře vystupuje. Mělčiny kolem i úskalí. Po pravé straně probleskla jasná záře. To strážný duch nebezpečných těchto míst — maják Falsterbo.

Na jazýčku samém leží dvě města, Falsterbo a Skanör. Jsou to ovšem města „švédská“ a tu není nic divného, že obě dohromady nemají ani 12 set obyvatelů. Vždyť Švédsko samo, ač jen o málo menší je než Rakousko, má o celý milion obyvatelstva méně než Čechy. Není tomu snad ještě ani sto let, co nemělo ani dvou milionů. Tu pak ovšem města švédská nemohou ani jinak vypadat, než jak právě vypadají, totiž à la „Zlámaná Lhota.“

Však nebylo vždycky tak.

„Když Kristus pán se narodil,
kvet' Lund a Skanör slaven byl," —

vypravuje jedna stará kronika švédská a staré kroniky vědí velmi mnoho. Ještě století deváté vidělo Skanör co veliké a bohaté město obchodní. Teď řídcí obyvatelé jeho živí se rybařením. Žijí při tom poctivě, totiž bez advokátů a umírají sladce — bez lékařů.

Šťastní lidé!

Míříme dále k severu. Za svitání k pevnině v pravo se uchylujeme; jsme v přístavu, v Malmö. S parníku skok do celnice. Celník švédský je velmi zdvořilý, neboť zdvořilosti neučil se u nás v Čechách.

Zatím město si prohledneme. Malmö je sídlo guvernérovo. Když Skanör poklesl, rozkvetlo Malmö. Za reformace stálo na výši moci své a slávy. Ale později velmi hynulo; nyní zase roste a mohutní. Co do počtu obyvatelů stojí hned za Štokholmem a Gothenburgem. Někdejší ne nepatrná pevnost jeho ve století zadovek a jiných výtečných zabijáků ovšem žádné váhy již nemá. Zámek Malmöhus proměněn nyní v káznici. To je „švédsky" praktické. Starodávná radnice na náměstí pochází ze 16. věku, před 10 roky obnovena byla ve slohu renezančním. Hlavně arkýř nad vchodem poutá jemnou svou architektonikou. Vedou nás tu do pověstné síně Knutovy, kde bratří Knutovi se shromažďovali. Členové bratrstva toho u takové byli vážnosti, že svědectví kteréhokoli z nich vydalo za 6 jiných svědků. Později slečna Justitia dala se k baletu: bratrstvo Knutovo přeměněno ve spolek taneční.

Nedaleko radnice nalézá se jiné stavení starodávné, obydlí guvernérovo. Zde v podzimku r. 1872 zemřel Karel XV. Švédové co otce ho milovali. Byl to hodný král. Takovým králům dej bůh lehké odpočinutí a světlo věčné moudrosti ať svítí — jich nástupcům. Z úcty k němu nic se nezměnilo v síni, kde zemřel. Vše tu tak jednoduché, jak bylo za jeho smrti. Králové švédští žijí i umírají velmi jednoduše.

Mimo to má Malmö i gothický chrám svatého Petra pro povznešení mysli k bohu a výborný hotel páně Kramerův k posilnění umdleného pocestného. I my posilnili jsme se na další cestu. Pojedeme po dráze, jež odtud vede do Štokholmu. Neurazíme však celých těch 70 mil, nýbrž vylezeme v Lundu. Vozy drah švédských vynikají jednoduchostí právě žebráckou. II. třída vsude samé dřevo a sice dřevo co nejprkennější. Jen sedadlo pokryli suknem „špitálnicky" šedivým a to nejspíš jen proto, aby za sebe příliš se nestydělo.

Jedeme rovinou úrodnou sice, ale za to pramálo zajímavou: do některého toho vrbového háje se přece nikdo nezamiluje! — Most železný. Dobrá, jen ať nás snese! — Snesl. Za ním stanice Okarp a nedaleko škola hospodářská. Zase most železný a jsme v Lundu. Budova nádražní je pěkná. Zde ujala se nás tlupa švédských kluků. Ti všichni najednou moc krásných věcí nám vypravují ve své mateřštině, ale ať nás rohatý, slovu-li jen rozumíme! Ptáme se jich po restauraci, po hotelu, po kaféhůzu a po podobných útulcích, ale vše nadarmo. Konečně středu jejich náměstí šťastně jsme dopluli a tu ve slušném hotelu se zakotvili. Ač hotel to prvé velikosti, přece na každém stole stojí ohromná láhev samožitné a k ní jak nevinná kuřátka k starostlivé kvočně tulí se vždy celý věneček menších skleniček. Je právě trh. Náměstí plno malebných krojů „obojího pohlaví."

Malmö a Lund, jak rozličná to města! Jak různý duch usídlil se tu a tam! Protiva, nejkřiklavější protiva, kamkoli pohledneš. Jsou to protilehlé dva póly lidských snah a lidského konání. U Malmö bohaté, pohyblivé moře, jež láká k podnikům odvážným: kolem Lundu úrodná, požehnaná krajina, jež ku klidu zve a k duševnímu požitku. Tam vládne čilý Merkur, prohnaný patron i všech taškářů, zde velebná Pallas Athene vznešené své rozbila stánky. Tam přístav a továrna, kladivo a kompas, hlučný ruch průmyslový a pestrý život námořský: zde dóm a universita, zlatý kříž a rozedraný foliant, pobožné kázání a filosofické rozjímání.

V Malmö potkáš průmyslníka, an přemýšlí, jak by málo uhlí spálil a mnoho vyrobil, jak by málo vydal a mnoho vydělal; — za ním obchodník pohlíží k nebi, pozoruje vítr, počítá procenta a myslí při tom na lodi své, jež do Anglie vyslal s obilím; — za obchodníkem žene se umouněný strojník a za strojníkem hlouček námořníků při hlučné písni vesele si poskakuje. V Lundu kněz, jemuž „svědčí", velebný biskup a za nimi vážným, pedanticky odměřeným krokem béře se professor, jemuž láme hlavu předůležitá záhada: zakopl-li Achil před Trojou, když hnal se za Hektorem, či nezakopl-li a zakopl-li, kolikrát zakopl a kde? a zase theologové, kteří přemýšlejí o tom, které dobré štace se jim asi dostane. Zde vše klidno, zde každý člověk tak solidní, tak po školometsku solidní, v ulicích hrobové ticho jako ve škole, když studenti byli zaslechli, že p. professor po schodech již se „rašpluje". Zde i každý ten kout tak učeně a tak moudře na tebe pohlíží jako pan professor sám, jenž chodívá tu kolem se svou 16letou zlatovláskou. V Malmö naproti tomu i ty ulice vypadají jako poloopilí marináři, zde plno hluku jarmarečního, plno hojného požitku a bujarého života.

V Malmö je bohatství, je hmota drahocenná, v Lundu pak věda a ctnost, na kterou ani žid ničeho nepůjčí, tam je zlato, zde — myšlenky, tam reálnost, zde — ideálnost.

Lund je starý lev, jenž po dnu slavných zápasů odpočívá na vavřínech, Malmö mladý orel, jenž jaré perutě své rozepjal k letu oblačnému. Lund má minulost, slavnou minulost, Malmö vědomo je si toho, že jemu patří budoucnost. —

Však jakkoli tak různá a protivná ve všem jsou města tato, přec k sobě patří jako muž a žena, jak plachta a vítr, jak loď a veslo. Jedno druhým teprve se doplňuje, jedno bez druhého příliš polovičaté je a nedokonalé. V čem jedno vyniká, to, právě to přebolestný je nedostatek druhého.

Malmö nedostává se duševní převahy. Tu má Lund. „Proklatý Lund!" kleje Malmö.

Lundu zas nedostává se života obchodního a průmyslového. Ten je v Malmö. „Proklaté Malmö!" kleje Lund.

Proto to nekonečné žehrání, proto závisť, řevnivost, proto zápolení mezi oběma městy. Zápasí tu čapka námořníkova s doktorským kloboukem, umouněná prací halena otírá se o kněžský talár, kathedra se pere se stavem tkalcovským a klení ochmelených marinářů přehlušuje posvátné žehnání biskupovo. Boj ten neustane, dokud jedno nezvítězí ve všem. Však vítězství jednoho

je jistá zkáza druhého. Proto boj to na život a na smrt. Kdo zvítězí?! — Není nemožno uhodnout. Jen poslouchejte chvilinku, jak mezi sebou se hašteří.

Lund vychvaluje se kazatelským tonem:

„U nás bývaly dříve 23 kostely a 7 klášterů, teď máme krásný dóm s dvěma věžmi ve slohu byzantinském. Po Upsale není mu rovno na severu. Pochází z 11. věku. Po dlouhý čas chovala se tu též svatá, divotvorná košile p. Marie, kterou však —“

„Dali na odpočinek dávno již zasloužený!“ dokládá Malmö. „Odpočívá nyní v museu štokholmském, jelikož teď už žádných zázraků při porodech činiti nechce!“

Lund pokračuje:

„Nyní dóm i s rozsáhlými klenbami podzemními, kde mnozí znamenití mužové švédští jsou pochováni, opravuje se. Vnitřek chrámu je jednoduchý a opravdový beze všech planých kudrlinek architektonických. Patřte jen na ty rozměry jeho, jak vážné jsou a velebné —“

Malmö:

„Našim chrámem velebným je širošíré moře. Rejda naše není sice rozměrů ohromných, ale kolik jí potřeba, tolik jí je; mimo to pak co den stále se rozšiřuje. V této svatyni naši neodříkávají se sice žalmy několikrát za den, ale máme za to pravidelné parníkem spojení s protější Kodaní několikrát denně, s Bukovcem a se Stralsundem několikrát za týden, mimo to pak i s Gothenburgem, Štokholmem a jinými městy pobrežními. A což našich 90 továren, kde nejrozmanitější tovary vyrábíme, proslulé rukavičky švédské, porculán, sirky, stroje rozmanité a lučebniny. Máme technickou školu, osm tiskáren —“

Lund (vskočiv mu do řeči):

„Prosím, tiskárny my také máme a sice dvě, a co učelišť se týče, není nad nás. Máme hospodářskou akademii, máme pedagogium, máme slavnou universitu a všude se študuje, velmi mnoho se študuje. Na universitě bohoslovců více je než právníků a mediků dohromady a filosofů třikrát tolik co bohoslovců. Celkem pak jsou tu 523 študující. Kam se ohledneš, všude samé čapky studentské, bílé s modrým okrajem sametovým a žlutou kokardou. Študenti pak nedělí se na jednotlivé korporace, nýbrž zůstávají pěkně členy jediného spolku študentského. Mají jeden svůj akademický dům v slohu gothickém vyvedený a ten patří všem akademickým měšťanům. V domě tom najdeš ohromný sál, jenž je jeden z největších po celém Švédsku. Zde rozvěšeny jsou podobizny vynikajících učitelů lundských. Akademický tento dům je pravá „alma mater“ študentská. Zde v poledne i večer posluchači i tělesně se občerstvují po celodenních hodech duševních, po nichž nikdo netloustne. Zde ob čas slaví se i plesy akademické. Kdo kdy byl akademikem, zůstává členem spolku pro vždy a tak tu při slavnostech študentských sedá vážný šedovlasý biskup vedle holobradého študentíčka — benjaminka. A což ta starodávná a ctihodná budova naše universitní s hojnými sbírkami svými a s příslušnými ústavy?! A což ty nádherné promoce a velkolepé, hlučné průvody akademické, jež slaví se každý pátý rok?!

Před budovou universitní v stinných sadech vznáší se pěkný bronzový pomník Tegnérův od Qvarnströma. Tegnér u nás působil co učitel, u nás básnil svou výtečnou sagu o statném Frithjofovi a spanilé Ingeborze. Osmý říjen je den Tegnérův, jenž slaví se tu řečmi vlasteneckými, zpěvem a hostinou.

Při universitě působí nyní 75 sil učitelských, mezi nimiž i 3 mistři cviku vojenského.“

Malmö:

„Tedy pro 8 študentů platí se tu jeden učitel. Proto na universitu vaši co rok musí se připlácet 267.000 korun. Tedy každý študující zdejší stojí stát pakatýlek 500 korun ročně. — A což uzná-li říše dnes neb zítra za dobré, aby vydání to odpadlo, aby nečetně navštěvovaná universita vaše spojila se s universitou Upsalskou, kde beztoho také nikterak není právě „nabito?!“

Lund (dopálen):

„To nemůže být! Bylo by to nehezké, nevděčné, nespravedlivé, aby učení, odkud tolik vzdělanců ročně se rozchází“ —

Malmö (nedávaje se mýliti):

„Jaká tu nespravedlivost?! Spořádaný stát vystříhá se všeho zbytečného vydání, tedy i Švédsko uspořiti si může vyhazování peněz okny lundské university. My na př. říši nic nestojíme. Z nás říše nemá škody, než užitek, skutečný užitek nemalý. I od nás co rok se vyváží, avšak jen to, čeho Švédsko má nadbytek: přírodniny, dříví, dobytek, máslo, kořalka atd. R. 1874. měli jsme 15 lodí plachetních a 11 parníků o 680 silách koňských. K tomu odjinud přibylo sem přes 2600 lodí cizích, nejvíce Švédů a Dánů, pak Rusové, Angličané, Norové, Prusové, Hollanďané, Finové, Francouz a Rus.

Do cizozemska šlo téhož roku 2595 lodí. Z toho patrno, jak značný je obchod a průmysl náš. Obchod i průmysl co den se zmáhá, město se rozšiřuje. Statistika učí, že před 100 lety měli jsme sotva 2000 obyvatelů. Ale činíme se, rosteme. Za každých 10 let o víc než o 2000 nás přibývá. Teď nás již jest přes 31.000.“

Lund skroušeně:

„A nás již jen 11.000!“

Malmö:

„R. 1880 nařídí se nové sčítání lidu ve Švédsku. Zase několik tisíc přibude! Na zdar!“

Lund zdrcen:

„Nám buď sám pán bůh milostiv!“

Malmö:

„Sláva obchodu a průmyslu!“

Lund hlasem plačtivým:

„A náš pan biskup není nic?!“ — —

Malmö ukazuje k oné zázračné košili p. Marie. Patrně oušklebky si tropí z věcí svatých, ten neznaboh! Já však řečí tak bohaprázdných ani slyšeti nemohu. Odešel jsem.

Přísný soudce.

Napsal *Mauric Jókai.*

Nastaly zlé časy Sedmihradsku. Kdo zdravé ruce a nohy měl, opouštěl domácí krb a chápal se meče, aby súčastnil se v těch bezpříkladně zoufalých bojích, jimž v dějinách nebylo, není a nebude rovných.

Nikdo nebyl nucen účastniti se v těch bojích, každý vrhal se dobrovolně ve vřavu bitevní a ten cítil se nešťastným, kdo doma zůstati a čas v nečinnosti tráviti musil, nemoha s jinými té slávy účastným býti.

Letopisy vypravují, že za těch časů Sedmihradsku zlatá doba nastávala. Pročteme-li všechny ty sežloutlé listy, na nichž časy ony vypsány jsou, musíme si, ukládajíce tlustou tu knihu, vzdychnouti: Jaké to as byly krásné časy!

Přemnohé pamětihodné a podivné věci jsou z těch časů zaznamenány, velikou většinu jich máme nyní za zhola nemožnou. Mnohé jsou tak veselé, že čtenář se ani dosti vynasmáti nemůže, jiné opět jsou tak smutné, že když jsme je přečtli, oko se nám slzami zaleje a srdce nevýslovný bol pociťuje.

Povím zde jeden takový příběh, bůh sám ví, kde jsem jej slyšel; snad mi jej vypravovala stará moje kojná a ta slyšela o něm bezpochyby již za svého mládí . . .

Nechť tedy rozzvučí se cymbál a housle, nechť vypravují ústa má nejsmutnější příběh, o němž jsem kdy slyšel.

I.

Udatní, v bojích otužilí brdinové, mladí a plní života, seděli kolem vysoko plápolajícího polního ohně. Všichni zdáli se býti dobré mysli; zapomněli snad již na dnešní krvavou bitvu, na draze vykoupené vítězství? Jak mnoho krve bylo prolito, přemnozí milí soudruzi nevrátili se již z boje do přátelského kruhu . . . včera ještě veselé, nadšené jistotou vítězství, kryje dnes chladný hrob. Toliko hrubý lipový kříž označuje místo, kde padli.

Starý generál vstoupil právě mezi veselé hochy. Každý zpomíná dne, kdy stříbrovlasý hrdina byl poraněn; byla to nejkrvavější bitva, dva krásní, hodní synové padli v jediném okamžiku po jeho straně, jediný jen mu zbyl, nejmladší syn László.

Sotva že vůdce zpozorovali, vyskočili všichni se země.

„Děti!“ pravil starý pán, přistoupiv blíže, „dnes spěte jen jedním okem, druhé zůstaň otevřeno; poražený nepřítel, podaří-li se mu voje své ještě jednou seřaditi, podnikne bezpochyby nový útok na nás. Dobrou noc!“

Bojovníci usedli opět na svá místa; generál odebral se do svého stanu, zasedl k stolu a rozloživ po něm velikou mapu, pozoroval ji dlouho, vyznačuje prstem směr svým myšlenkám. Přišed k jistému bodu, zarazil a pohroužil se v přemýšlení, bylo to asi místo strategicky velmi důležité.

Nedlouho na to vstoupil do stanu syn generálův, kapitán László.

„Otče, baterie jsou postaveny,“ ohlašoval.

„Rád bych byl tobě hájení jich svěřil, ale není možná. Za hodinu vytrhneš z táboru, musíš nepřítele obejíti.“

„Jsem připraven!“

„Slyš mne pozorně, synu můj. Hory za naším táborem musíš slézti, až vyjdeš z lesa, sestoupíš do údolí, překročíš Maroši — voda tam beztoho nebude velká — a odtud vyjdeš skalní úžlabinou nepříteli v zad. Pravda, učiníš velikou zajížďku po cestě krkolomné, ale musí tak býti, rozumíš mi? Za každou cenu! Nepodnikne-li nepřítel do zítřka ničeho proti nám, poženu na něho sám útokem. Na první znamení buď připraven!“

„Nezameškám ničeho a budu v čas na místě.“

„Přidělím ti dvě oddělení jízdy, odvážlivé, udatné lidi, kteří třeba do pekla půjdou, povede-li je pořádný vůdce. V tomto boji musíme zvítězit, rozhoduješ o osudu vlasti.“

„Spolehni se, otče, že povinnost svou vykonám. — Avšak — sluha mi pravil, že došly nějaké listy . .“

„Jeden z nich patří tobě. Nemýlím-li se, jest od tvé ženy. Tam ve vaku mém jej najdeš.“

Nedočkavě rozlomil kapitán László pečeť a počal čísti. Každou řádkou zasmušoval se víc a více mužně krásný jeho obličej, a když byl dočetl, vyřinul se z prsou jeho těžký povzdech.

„Ty's se zasmušil, László; došly špatné zprávy?“

„Pro mne nejšpatnější. Markétka moje píše mi, že jest těžce nemocna a že smrt každé chvíle očekává. Zapřisáhá mne, abych, jakmile tento list obdržím, k ní pospíšil.“

Starý generál neodvětil, řekl pouze:

„Ubohá, dobrá žena!“

„Kdybych ji ztratil, kdyby zemřela, aniž bych ji ještě jednou v životě viděl!“ zalkal László. „Ach, milý otče, jak nespravedlivým jest osud ke mně, s bezohlednou rychlostí olupuje mne o ty, jež nejvíce miluji, kdo srdci mému, duši mé drazí jsou!“

Otec neodpověděl ani slovem, jakoby ani nářek syna svého nebyl slyšel a jal se znova na stole ležící mapu prohlížeti.

„Když jsem ji posledně přivinul k prsoum svým a dlouhým, sladkým polibkem s ní se loučil — co den zpomínám na tu chvíli — jak zmužilá byla! Připínajíc mi palaš pravila: Bůh války tě opatruj a dej, aby's jej ve cti zachoval!“

„Bůh vyslyšel tuto prosbu hodné ženy tvé, synu můj.“

„Otče, otče můj! srdce by mi puklo bolestí, kdybych tuto drahou, šlechetnou bytost ztratiti měl!“

A starý šedý otec šeptal pro sebe:

„Ubohý, ubohý synu můj!“

II.

Hodinu po obdrženém rozkazu opustil kapitán László s oddělením svým tábor, aby, jak mu přikázáno, nepřítele zaskočil. Jel v čele vojínů po boku druhého kapitána, jenž se všemožně, ale bez úspěchu namáhal, aby trudné myšlenky jeho zapudil a jej k rozhovoru přiměl.

Dorazivše k Maroši spatřili jezdce, jenž se k nim úprkem blížil. „Přichází z tábora a nese nějaký rozkaz,“ myslili vojíni a celý oddíl se zastavil.

„Co nového, Barabáši?“ ptal se kapitán, překvapen náhlým objevením se starého věrného sluhy, jejž doma u postonávající manželky byl zůstavil.

„Důležité psaní, pane kapitáne.“

„Byl jsi v táboře?“

„Jen okamžik; jak jsem zvěděl, kterým směrem jste se dal, pospíchal jsem za vámi, aniž bych byl s panem generálem mluvil.“

List, cizí rukou psaný, oznamoval Lászlóvi, že manželka jeho se smrtí zápasí a že jest posledním jejím přáním, přivinouti jej ještě jednou k věrnému srdci svému.

„Jsem ztracen!“ zvolal László.

„Co počneš?“ ptal se podle něho stojící druhý kapitán.

„Což to vím? O bože, bože můj!“

„László, chápu celou velikost bolu tvého i tvého neštěstí, jak rád bych ti pomohl! Slyš, příteli! odevzdej mi velení a pospěš k smrtelnému loži své manželky.“

„Nemohu!“

„Nedůvěřuješ mi?“

„Důvěřuji, úplně důvěřuji, ale nesmím místo své opustit!“

„Vydáš-li se okamžitě na cestu, můžeš noc stráviti v domě svém a snad i dříve, než boj započne, se navrátit.“

László přemýšlel okamžik; na obličeji jeho obrazil se veliký boj, jejž u vnitru svém bojoval.

„Čas mizí, neváhej László, a buď úplně bezpečen; tvé povinnosti přejal obětavý, upřímný přítel.“

„Díky, tisíceré díky, příteli! Ano půjdu, musím ji ještě jednou v tomto životě spatřit.“

„Odevzdej mi denní rozkaz.“

„Zde, příteli! S ranním úsvitem jsem opět u vás. Barabáši, jeďme!“

Trhl koněm a ušlechtilé zvíře letělo s ním o závod s větrem, jakoby tušilo, jak na spěch má a kam pospíchá.

Voják se zapomněl a hrál o život svůj — ba o víc, o čest svoji, aby mohl spatřiti ještě jednou věrnou, milovanou ženu svoji . . . .

Dorazil domů právě v čas.

Umírající choti vstoupily v trhající se již zraky slzy vděčnosti, ale promluviti již nemohla, aby přivítala miláčka srdce svého.

Poslední polibek, poslední stisknutí ruky a zlaté ty oči zavřely se na věky.

Ubohý vojíne! . . . Ubohý manželi!

III.

Když časně z rána nepřítel tábor napadl, byl již malý oddíl na vykázaném místě.

Rozvlnil se krvavý boj, hlavně když byl nepřítel seznal, že octnul se mezi dvěma ohni. Bránil se všemi silami a snažil se protrhnouti řady jízdy, jíž László veleti měl.

Starý generál nechtěl svým očím věřit, když dalekohledem pozoroval, jak oddíl synu jeho svěřený v postavení svém se uhájiti nemůže a ustupovati počíná.

„Není možná! Lászlóvi lidé, nejudatnější z celého tábora. Blesky boží! Ještě čtvrt hodiny a nepřítel jest zachráněn!“

Než — v rozhodném tomto okamžiku dostavil se László na bojiště.

„Ku předu! Ku předu, přátelé!“ zvolal šavlí vysoko ve vzduchu mávaje a již vedl k novému útoku jezdce své, jíž, jakoby novým nadšeni duchem, nepřítele v prvotní nebezpečné jeho postavení zahnali, bráníce mu rozvinouti celou sílu svoji a tlačíce jej mezi dva ohně.

Za nedlouho byla bitva rozhodnuta. Bitevní čára nepřítelova, v středu prolomena, nemohla se dlouho držeti a vojsko nepřátelské, dokonale poraženo, hledalo spásu svoji v divém útěku.

Kapitán László krvácel z pěti hlubokých ran.

Nejbolestnější, nejkrvavější zaražena mu do srdce, jen tu cítil, jen na tu myslil. Všechny ostatní zahojí čas, tato bude boleti věčně.

Všichni, kdo po čas boje na blízku mu byli, divili se až šílené jeho udatnosti. Všichni pravili, že tak bojovati může jen člověk, který zúmyslně smrt hledá. Kde kule nejhustěji pršely, kde smrt nejděsnější své hody slavila, tam, jen tam byl László.

Každý radoval se z těžce dobytého vítězství, jen dva mužové nesdíleli všeobecnou radost.

Starý generál a kapitán László.

Když několik hodin po bitvě celá tlupa v řadě stála, přicválal generál v plné parádě před ni a velel, aby sestoupila se do čtverce. Nikdo netušil, co se díti bude. Sbor důstojníků postavil se do středu čtverhranu.

„Vojáci,“ pravil stařičký vojevůdce za všeobecného ticha, „přijměte díky mé za dobyté vítězství. Kázal jsem vám zde se shromážditi, abych nejudatnější z vás ve jmenu vlasti odměnil. Páni důstojníci, kdo zasluhuje prvního vyznamenání?“

Jednohlasně jmenován syn generálův.

„Kapitáne László, přistup sem!“

László — na smrt bledý, sotva k poznání — předstoupil. Mlčky připnul mu generál čestné vyznamenání na prsa. Jak třásla se při tom ruka otcova!

Hlučné, všeobecné „Sláva!“ pozdravilo vyznamenaného.

Když i ostatní, jichž jmena generál předčítati dal, vyznamenáním poděleni byli, otevřelo se na pokynutí generálovo čelo čtverhranu a dvě baterie vjely do něho.

Vojínové pohlíželi tázavě na sebe; nikdo netušil, co šedý vojevůdce zamýšlí.

Děla jsou nabita a postavena před řady. Dělostřelci zapálili zápalky a očekávali dalších rozkazů.

Když bylo vše v pořádku, vjel opět starý generál do čtverce a pravil: „Vojáci! právě jsem odměnil udatnost, ale nyní musím potrestati toho, jejž před vámi obžalovati musím pro zanedbání nejsvětější povinnosti.“

V tomto okamžiku nebylo mezi drsnými, v bojích otužilými bojovníky nikoho, jehož prsa by nebyla pronikla palčivá bolest. Ukrutných slov těch nikdo neočekával, všichni se úzkostí třásli.

„Každý z nás konal dnes svoji povinnost; kdož byl tedy asi ten, jenž zapomněl, že jest vojákem?“

Generál pokračoval: „Zločin muže, důstojníka, na něhož žaluji, nelze ospravedlniti; opustil v době nejrozhodnější prapor i soudruhy své a vzdálil se zoufalého boje. Nepotřebuji ani připomínati, jaký trest jej stihne, víte to všichni. Jen toho želím, že první mezi vámi, jediný, jehož trestati musím, můj vlastní syn jest.“

Zraky všech utkvěly na mladém důstojníkovi, jenž klidně řeč generálovu poslouchal.

„Pan kapitán László předstoupiž!“ zvolal hlasem silným starý pán. Kapitán poslechl.

„V okamžiku tomto,“ pokračoval generál, „nestojí syn před otcem, nýbrž zločinec před soudcem. Včera dán vám rozkaz, abyste přešel Maroši a nepřítele zaskočil. Jest to pravda?“

„Ano, pane generále!“

„Však vy jste dojel toliko na břeh Maroše a tam odevzdal jste velení kapitánu Nagymu. Jest to pravda?“

„Ano —“

„Pak opustil jste mužstvo sobě svěřené a neposlušen mých rozkazů, odebral jste se na návštěvu své rodiny. Jest to pravda, pane kapitáne?“

„Vše, vše jest pravda.“

„Když se bitva již rozzuřila a jízda jedině proto, že pravé křídlo vedl vůdce méně zkušený, ustupovati počala, vrátil jste se v rozhodném okamžiku na bojiště. Jest i to pravda?“

„I to jest pravda.“

„A nyní, když jste se před svými soudruhy k zločinu svému přiznal, dovoluji vám, hájiti se.“

„Nemám, čeho bych k omluvě své přednesl, pane generále,“ odvětil László.

„Zcela ničeho, čím byste jednání své ospravedlnil?“ ptal se chladně sice, ale tónem jemným generál.

„Opětuji, že ničeho.“

„Jednáte správně, pane kapitáne, že se nepokoušíte ani omlouvati, co omluviti nelze. Nezbývá mi tedy, než vynésti nad vámi rozsudek, neodvolatelný rozsudek, jenž zní: smrt kulí!“

Vyřknuv ortel starý generál nápadně zblednul, ale odsouzený stál nyní zcela klidně — ani jediný rys krásného, vážného obličeje jeho se nezměnil.

IV.

Vojínové v řadě stojící reptali hlasitě: „Nejudatnější z nás má zemříti co zločinec!“

Sbor důstojníků prosil za milost. Nadarmo!

„Jen u boha jest milost!“

Celý pluk, celá armáda prosili za milost, avšak i oni obdrželi chladnou odpověď:

„Jen u boha jest milost!“

Kolikrát již kráčel odsouzený smrti vstříc . . . v kolika bitvách hleděl jí zmužile tváří v tvář! . . I naposledy odnesl z boje pět těžkých ran, kterým však nepodlehl, aby dožil se dne, kdy propadne smrti co zločinec . . . . Ještě neměl ani času, aby si řádně prohledl přidělené mu vyznamenání, a již měl umříti! Bratří jeho zemřeli smrtí hrdinskou a on . . . .

Po prohlášení rozsudku velel sám generál šesti mužům z tlupy synovy, aby odsouzeného zastřelili.

László již klečel.

V okamžiku tom dostoupilo rozčilení mezi vojáky nejvyššího stupně. Vybraných šest mužů zdráhalo se rozsudek vykonat.

„Vojáci! Jestliže po uplynutí tří sekund i jen nejmenší nepokoj v řadách vašich zpozoruju, nebo opovážíte-li se proti vykonání rozsudku odpor činit, ať tím či oným spůsobem, ujišťuji na svoji vojenskou čest, že celou tlupu postříleti dám.“

Tak pravil generál a na jeho pokyn činili dělostřelci přípravy.

Na vojenskou čest! jak veliká a mnohovýznamná to přísaha!

„Přátelé, poslechněte a měřte dobře . . .“ pravil klidně kapitán László.

Každé srdce chvělo se v tomto okamžiku úzkostí; mrtvé ticho panovalo v celém táboře.

Pobočník dal tasenou šavlí znamení:

Jedna! . . . Dvě! . . . Tři! . . .

Po třetím znamení zahřmělo šest výstřelů a nejudatnější vojín, nejsrdnatější důstojník klesl mrtev k zemi.

Skoro každé oko zalilo se slzami; jen obličej generálův zůstal chladný, nehnutý.

Kapitán byl ihned na témže místě pohroben.

Pak kázal generál, aby se všichni do tábora odebrali a nikdo aby se neopovážil přiblížiti se k hrobu popraveného.

Když byl stařičký vojevůdce samoten, zůstal u čerstvého rovu státi a zahleděl se na ten malý pahorek. Až dosud chladný a klidný obličej jeho změnil se rázem, z každého rysu vyzírala nevýslovná bolest. A když starý ten muž tak upřeně na hrob pohlížel, vyhrkly mu z očí slzy a on skoro bez sebe sklesl na nízký rov. O, veliká byla asi bolest ta, jež v tomto okamžiku srdce otcovo užírala! . . . Byly to první slzy starého muže. Oběma rukama šedou hlavu svoji opíraje, pohřížil se v myšlenky a trpká otázka zachvívala, množíc bolest jeho, hrdinnou duší jeho: „Proč se tak musilo státi?!“ — Osud zůstal mu odpověď dlužen.

V téže chvíli zazněl vzduchem výstřel a kule dotkla se sněhobílých kadeří generálových.

„Ta kule byla mně určena — za smrt syna mého. Ubozí lidé! Vás bolí ta ztráta, což teprve mne!“

Zahoukla druhá rána — tenkrát mířil střelec lépe: generál, zasáhnut kulí do srdce, klesl mrtev k zemi.

Přísné, hned na to zavedené vyšetřování nemělo výsledku a zůstalo tajemstvím, kdo zastřelil starého otce.

* *
*

Několik měsíců po této smutné události zápasil ve vojenské nemocnici v P . . . starý husar se smrtí. Byl to Barabáš, starý sluha kapitána Lászla. Několik hodin před smrtí prosil za návštěvu dozor majícího lékaře a když se tento dostavil, žádal jej, aby mu jakous službu prokázal a poslední hodinku ulehčil.

Lékař slíbil, že prosbu jeho vyplní.

„Pod mojí hlavou,“ pravil starý husar, „najdete dvě olověné kule; dovolte, aby se mnou pohřbeny byly.“

Lékař stal se zvědavým a ptal se umírajícího, proč jsou mu kule ty tak drahými?

„Teď to mohu již říci,“ odvětil starý husar. „Pamatujete se, pane doktore, ještě na den třetího května?“

„Velmi dobře. Byl to pro nás všechny přesmutný den, den smrti kapitána Lászla a otce jeho generála, jenž neznámou dosud kulí byl zastřelen.“

„Neznámou kulí, jíž bylo prohnáno srdce generálovo, najdete zde pod mojí hlavou: já jsem ho zastřelil; druhou pak kuli vytáhl jsem z mrtvého těla mého nešťastného kapitána. Není-liž pravda, pane doktore, že to nikomu nevyzradíte?“

„Nikomu!“

Po několika letech vzal s sebou lékař tajemství starého husara do hrobu.

Z maďarského přel. *Fr. P.*

Vítězství Volhy.

Hučí vody, hučí, v stepi divý shon
a to slavný svátek světí mládec Don.
Valným proudem rozlívá se po travnatém moři,
jarou sílou vychloubá se, k ranní volá zoři:
„Oj kdež nad mé proudy siné krásnější je vody,
nad svobodu což mou valnou, stepní nad pochody?
Smavé květy břehy rodí, stepi širošírá,
člun-li se mne dotkne rychlý, nesu bohatýra.
Nad molodce moje donské lepších v světě není,
k slávě oni vychováni, k boji narozeni.
A jak věčná čest a sláva donské kozačiny,
věčně nad vše světa vody vyniká Don siný.“
Slyšela to matka Volha pospíchajíc k moři
a ta ku sinému Donu slova zahovoří:
„Oj molodče, sinavý ty Done, zanech řeči liché,
tvé-li vody líbeznější než mé proudy tiché,
ale vyšli Romana mladého, v bojích slaveného,
sličnou vyšlu Fatimu cařici k pokoření jeho,
krašší-li tvé vody siné, k nim se kozák vrátí,
nevrátí-li, bude tobě vítězem mne zváti.“

Usnul Roman on molodec u siného Donu,
málo aby odpočinul po vlčím si honu,
pod hlavou mu sedlo hladké, zbroj i uzda leží,
podál vraný kůň se pase na travině svěží.
Divné měl on kozák snění, Don že před ním siný
v zlaté zbroji objevil se, v plášti z mlhoviny
o své mnoho slávě staré, vábně mluvil kráse,
o svém těžkém pohanění, s Volhou o zápase.
„Romane oj, pravil, mládče, vlčí zanech stopy,
na vraného koně sedni, ostré vezmi kopí,
ku slavnému zvolil jsem tě junáckému dílu:
pro siného Donu slávu svoji zkusit sílu,
cařici to Fatmu mladou pozbaviti zbraní
k mojim přivést břehům smavým Astrachánu paní.“

Probudil se Roman mladý, protírá si oči,
jatagan i kopí jímá, na koníka skočí,
řehce kůň a stepí širou v neunavném běhu
jezdce nese k dalekému, volhonskému břehu.
A když z dáli uslyšeli Volhy dumy jásající
na ryzáku zlatohřívém sličnou zřeli krásavici.
Turban zlatě zelenavý smavě zvonil perličkami,
závoj její stříbrotkaný, roucho bylo z tamerlamy,
z černých očí oheň sálal, oheň, který hlavu mate,
na pleci se luk jí houpal, toul a šípy, všecko zlaté.
Zachvěl on se silný mládec, do čela si kolpak tiskne,
napne luk, leč téže chvíle černé oko pozablyskne.
Převysoko šíp se vznesl, jakby kozák v mraky měřil,
poprve to, pánu v žití co se cíli proneveřil.
Odhodil on luk i toulec, dlouhého se chápe kopí,
znovu bleskly černé oči, zbraň se v stepní trávě topí.
Roman ostrou šavli tasí, k smrtelné se chystá ráně,
potřetí dvé blesklo očí, a on mládec beze zbraně.

Zazvonila střela zlatá, vraný koník mrtev padá
a kozáka bezbranného v pouta váže dívka mladá,
carský s hlavy turban hází, stříbrotkaný závoj k zemi,
v měkká mládce pouta váže — hedbávnými kadeřemi.

Nevrátil se Roman mladý od volhonské strany,
nad ním chánské zavřely se v Astrachánu brány,
v náručí cařice krásné na step, vlčí hon
zapomněl u matky Volhy, na sinavý Don.

B. Čermák.

O rozvoji organismů zem obyvajících.

Píše *Ant. Stecker.*

Prvé nežli přikročíme k zodpovídání velezajímavé otázky, kterak ústrojniny, zem naši obyvající, povstaly a během doby se vyvíjely, budiž nám dovoleno krátce i o tvoření se vrstev naší země promluviti.

Jest nade vši pochybnost jisto, že jednotlivé vrstvy zemské usazením z vod mořských a sladkých ponenáhlu povstávaly; dokazují to především četné ústrojniny, které, počínajíce nejstaršími vrstvami zemskými, až do nejmladších dob, zkamenělé zde se zachovaly, a takto neklamné svědectví podávají, že ty vrstvy, v nichž dnes je nalézáme, v dobách dávno minulých rázu pevného, kamenitého ještě neměly. Tvoření jednotlivých útvarů dálo se tedy ponenáhlu a nebylo jinak možné, než že jednotlivé vrstvy posloupně na druhé je předcházející jako na hotový pevný podklad se ukládaly: tak ovšem vrstvy nejspodnější ráz nejstarší, vrstvy nejsvrchnější ale ráz nejmladších na sobě nesou. Nutno se však vystříci té domněnky, jakoby snad v některou dobu ten neb onen útvar na celém povrchu zemském se vyvinoval: taková domněnka byla by zcela pochybenou, jelikož v případě, že by tomu i tak bylo, vody, které ten útvar usazovaly, na celé pevné zemi rozšířeny býti by musily, takže tou dobou nic než samé moře bylo by bývalo. Naopak jest jisto, že každý útvar jen jisté místo zcela omezené zaujímá, t. j. že jen někde se vytvořoval; tak stalo se, že v rozličných krajinách touže dobou útvary různorodého složení se usazovaly, kdežto opět naopak v dobách časových, daleko od sebe rozdílných, souhlasné vrstvy povstávaly. Zajisté že každý geolog s námi souhlasiti bude, řekneme-li, že od té doby, co v Čechách útvar křídový poprvé z mořských vod usazovati se počal t. j. od té doby ku př., kdy opuky bělohorské, krátce Bílá Hora u Prahy, aneb pískovec údolí Jizerského z moře ponenáhlu se vynořovaly, mnoho milionů let uplynulo. Avšak zkoušky pomocí sítě vlečné v hlubinách nynějších moří Carpentrem a Thomsonem před nedávnem podniknuté, spolu i vědecké výsledky, k nimž Barley, Huxley, Wallich a Sorby dospěli, nezvratně dokazují, že usazování se t. zv. hlenu bathybiova *), který ohromné množství organismů z třídy kořenonožců (rhizopoda), jmenovitě t. zv. kulovinek (globigerina) obsahuje, již od dob křídových až po naše časy nepřetržitě se děje; hlen bathybiový tedy netoliko útvar křídový, ale stálé tvoření se křídy představuje, takže v jistém směru zcela dobře říci lze „my žijeme podnes v době křídové.“ **)

Rozmanité zohybaniny, vyzdviženiny a přetrženiny vrstev jednotlivých útvarů právem na působení jakýchsi bortivých sil podzemských se vykládají. Pravá povaha těchto podzemských, bortivých sil však podnes temnou

*) Viz mé pojednání „Život v hlubinách mořských“ Osvěta r. 1875.

**) H. Klein, Entwicklungsgeschichte des Kosmos, p. 102.

rouškou jest zastřena. Odc dávna již působení těchto sil tak se řešilo, že zde silné napjetí par vodních důležitou úlohu hraje, a jest skoro jisto, že vulkány jen na základě takovýchto sil pracují; ovšem jest pochybno, s podobným-li výkladem všude k cíli dojdeme? Poslední dobou dva přírodozpytci Otto Volger a Fr. Mohr vnitřní proměny a pochody naší země diffusí vysvětliti se snaží. Tvrdí, že hlavně voda to jest, která zde co rozpouštějící prostředek působí a látky jednotlivé ve vzájemný pohyb uvádí. Dotýkají-li se totiž dvě tekutiny, jichž složení jest rozdílné aneb které rozličnými látkami v nestejném poměru jsou nasyceny, povstává vždy pohyb, který tak dlouho trvá, pokud obě tekutiny stejnoměrně smíšeny či rozředěny nejsou. Tvoření se krystalů podobný pochod lučební předpokládá. Když totiž některá vrstva roztoku, která v bezprostředním styku s krystalem se nalézá, krystalu část své látky popustí, stává se chudší než vrstvy okolní, tím povstane pohyb, který teprvé tehdy se končí, když na místo chudší vrstvy, krystal objímající, vrstva roztoku nasycenějšího nastoupí; pochod takový se pak opět znova opakuje atd. Síla krystalinická jest dojista ohromná; četné krystaly, které právě ve stadiu svého vzrůstu se nalézají, působí jako klín ohromnou silou zaražený, rozrážejí vrstvy od sebe a tak původem oněch zevních pochodů se stávají, které k vzrůstu pohoří přispívají, t. j. těmito silami podzemskými celá pohoří se vyzdvihují, kdežto opět nahoře, na povrchu svém jiným ničícím silám v šanc vydány bývají, silám, jež slovem „zvětrání" označujeme. Je-li vyzdvihování vrstev rozměru většího než zvětrávání, tu samo sebou se rozumí výši pohoří přibývá, jinak ubývá. Zvětrání kamení děje se hlavně působením vody dešťové, přesycené kyselinou uhličitou. Krom zvětrání jsou významnými činiteli mechanického ubývání objemu hor ledovce, vodopády, potoky a řeky, které všechny veliké množství pevné hmoty dílem rozpouštějí, dílem pryč odnášejí.

A kdežto takovým pochodem celé vrstvy na některých místech mizí, opět na jiných místech nové a nové usazeniny povstávají, ukládáním se téhož materialu, který na jiných místech působícími silami přírodními, námi označenými, urván byl. Tak povstává zde stálý kolokol, stálý kroužívý běh. Že tomu tak, o tom není pochybnosti; pobřeží mořská dosti toho druhu příkladů poskytují; rovněž i alpské výšiny na mnoha místech tomu nasvědčují. Také v Čechách dosti případů známe, které za známé považovati možno, kde na mnoha místech krajiny vůčihledě se ztrácejí, jinde však přibývají. Poříčí Labe, Vltavy a Berounky nám hned připadá. Bludné balvany nijak než tak na rozmanitá místa zanášeny bývají.

Jiná otázka nám se naskytující asi v tom by spočívala: „lze tvrditi, že tento koloběh odvěčný jest?" Volger tvrdí, že ano. Dle jeho náhledu příroda stále odumírá, stále však, znova nahražována jinými látkami, takřka omlazována bývá. Ostatně jest toto odvěčné trvání koloběhu přece jen jistými hranicemi stanoveno. Víme, že naše země svůj počátek měla v čase ovšem dávno a dávno minulém; a jako svůj počátek měla, tak dle nejnovějších astronomických výzkumů její budoucí trvání až po jistou mezi půjde, mezi, která ovšem daleko do šedé budoucnosti spadá; jakmile však mez tato zemí bude dosažena, dny její sečteny jsou. Sluneční soustava, tak jakou nyní jest, neobsahuje totiž látek k jakémusi absolutnímu věčnému trvání. Země tedy tak přestane, jak povstala; jako člověk rozkladu propadá, tak i země naše tam skončí, kde počátek svůj vzala, na slunci, žhavá tak jak vznikla. Je-li tedy řeč o odvěčném a věčně trvajícím koloběhu, tu jen potud tak mluviti lze, pokud koloběh ten k jistému opětování pochodu povstávání a rušení světů se vztahuje. Země co pevné individuum tedy kdysi přestati musí; věčný koloběh poměrů světových jest Clausiem na základě důkladného bádání o theorii tepla přímo nemožným, stoje v přímém sporu s kardinalní větou nauky o teple. Slovutný tento učenec dochází spíše k tomu výsledku, že stav veškerého bytí stále a stále se mění. Živá síla, spočívající v pohybech těles nebeských, čím dále, tím více v teplo měniti se musí, které ponenáhlu rovnoměrně po všech tělesích světových se rozdělí. Tak ovšem původ změny stále ubývati bude, až konečně veškerá změna zcela přestane a svět ve stavu úplné bezměny, řekl bych, nečinnosti trvati bude.

Volgerova a Mohrova theorie, vykládající zdvih pohoří a rozmanité pro- a přetrženiny vrstev a skal diffusí, tedy působením vody, i jinými naukami zaměňována byla, které však rázu pochybnějšího býti se zdají. Tak učili jmenovitě Leopold Buch, Humboldt a Elie de Beaumont jakémusi náhlému zdvihu, majícímu svůj původ v působení ohněrodém, vycházejícím z nitra zemi. Theorie tato za pochybenou nyní vesměs se považuje, ačkoliv ani theorií Volgerovou všude vystačiti nemůžeme; tak na př. velmi obtížno jest vysvětliti t. zv. sedlovitá a korytovitá uvrstvení. Jest nade vši pochybnost jisto, že i tyto tvary pohoří původně z vrstev vodorovně uložených se skládaly a teprvé později k svému nynějšímu tvaru jakýmsi násilným tlakem a sledujícím zdvihem dospěly. Můžeme se o tom přesvědčiti zkouškou, již James Hall poprvé k vzniku těchto horních útvarů ukázal, a která v tom spočívá, že položíme vodorovně na sebe několik vrstev rozličných jílů, a na to tlaku se strany na tyto vrstvy působiti dáme. I povstanou právě podobná sedla, s jakými v pohořích skutečně se potkáváme. Avšak kde lze hledati původ této síly, která v přírodě podobný tlak spůsobila? Působila-li, jak Buch a Humboldt se domnívají, z vnitra země, tu nedá se mysliti, že by výsledkem její bylo pošinutí vrstev ve směru laterálním jako spíše ve směru kolmém; naopak působí-li síla ta nedaleko povrchu zemského a tudy i se strany, tu nanejvýše účinek by byl ten, že vrstvy ve vodorovném směru by pošinouti se mohly, vyjma toliko tu okolnost, že by vrstvy takto pošinuté nenarazily na jakýsi odpor se strany svůj původ berouci, jejž překonati s to by nebyly. Když však v úvahu pojmeme zohybané vrstvy v břidlicovém pohoří u Abb's Head na východním pobřeží Škotska, které pohoří jmenovitě Hall podrobně popsal a proskoumal, aneb vlnité vrstvy, s nimiž na mnoha místech povrchu zemského se setkáváme — Pražan nemusí daleko zacházeti, aby podobné zohybané vrstvy viděl: dostačí jen vycházka po silnici do Chuchle, a tu mezi Zlichovem a Chuchlí lze spatřiti řídký v celé Evropě příklad zohybaných skal — tu nutno za to míti, že zde domněnka o působení jakýchsi lateralních sil a nepřekonatelného odporu sama sebou nepravdě podobnou jest. Jiná možnost v tom spočívá, že předpokládáme z vnitra působící sílu, která vrstvy na některých místech vyzdvihla, na těch místech však, kde nyní t. zv. koryta

neb sedla spatřujeme, že síla protipůsobící, shůry vycházející, sílu prvou zrušila. Něco podobného t. j. podobné zdvihání vrstev na některých místech pozorujeme podnes v mnoha dolech. V Solné komoře plní se opuštěné štoly ponenáhlu samy od sebe, aniž by nějakých strží neb závalů pozorovati bylo. V opuštěných slujích kamenouhelných v Newcastlu zdvihá se půda na oněch místech, kde sluje koly podepřeny nejsou, kdežto na oněch místech, kde podpory protitlak působí, zdvih pozorovati nelze. Zde ovšem dány jsou podmínky, jaké ale v přírodě jen tak ledabylo přijmouti nelze. Nebo máme-li za to, že koryta v těch dobách, kdy zdvihání vrstev se dálo, pevnou hmotou odpor vykonávající vyplněna byla, čímž tedy na těchto místech zdvih vrstev před se jíti nemohl, tu řada domněnek spíše se zmnoží, a my sami v rozhodnutí otázky na tomže místě, v těchže nejistotách toneme, co dříve. Marně bychom usilovali vysvětliti, jak tyto skály z koryt odstraněny a kam přenešeny byly, aniž by po sobě nějakých stop zanechaly, nepřihlížeje ani k obzvláštním podivuhodným tvarům, které by v uvrstvení na základě takových zdvihů povstati musily.

Pravá příčina, kde původ těchto vlnovitých vrstev, jest tedy podnes hádankou, ač možná, že někde takový pochod se dál, jak jsme jej právě vylíčili; pro všechny měny těchto vrstev však toto vysvětlení nedostačí. Dle prof. Krejčího povstala vlnovitá podoba vrstev silurského útvaru mezi Zlichovem a Chuchlí nabobtnáním těchto vrstev, do nichž prosakující vodou vápenná hmota vnikla. Však ani této domněnky nedá se všude s prospěchem užíti. Jest tedy také podnes beze všeho základu to tvrzení, které buď theorii neptunistické, buď theorii plutonické účinek těchto pochodů přikládá. Nejspíše v těchto silách hledati dlužno jakési analogon sil, jimiž země působením zemětřesení oněch ohromných změn ve svém uvrstvení doznává, které poslední faenomen tak hrůzným činí.

Avšak samo zemětřesení k náležitému objasnění a vysvětlení posud nedospělo. Ta okolnost, že otřesení země pravidelně vulkanické výbuchy sledují, že tedy mezi těmito dvěma výjevy jakási vnitřní spojitost vládne, byly a posud jsou hlavní příčinou, proč zemětřesení v každé své podobě za zjev čistě vulkanický se považuje. Ba bylo v tom shledáno velké přečinění, ba jakási vědecká chimera, když dovolili si někteří přírodozpytci rozdělovati zemětřesení ve vulkanické a nevulkanické (ku př. Nöggerath). Mezi tím však již se dokázalo, že zemětřesení ne vždy vulkanického jest původu, ba jest nyní otázka velmi důležita, jestli vůbec zemětřesení na účet vulkanismu vykládati se může?

(Pokračování.)

Čínské črty.

II.

Postavení ženy.

O postavení, které v čínské společnosti zaujímá žena, soudí se obyčejně právě tak povrchně, jako o všech jiných poměrech velké středoasijské říše. V špinavých doupatech chudiny líčí se žena co utýraný otrok stvořený jen k nošení vody, k omílání rýže, k časnému vstávání, k pozdnímu uleháni, putující tímto slzavým údolím bez jediného paprsku štěstí a naděje a to ještě často s nádavkem hladu a zimy. V celku jest pravidlem považovati čínskou ženu za stojící na nízkém, velmi nízkém stupni lidstva i civilisace. Jest sice pravda, že jest ženštinám chudších tříd v Číně krutě pracovati o misku rýže a zeleniny, kteráž jim slouží za denní potravu, avšak ženy ty nepracují krutěji než rovné jim družky v zemích jiných, kde jest živobytí dražší, děti četnější a opilý muž více pravidlem než výminkou. Pracující třídy v Číně jsou velmi střídmy; na opium jim výdělek nestačí a málo kdo jest oddán pití čínského vína. Mužové i ženy kouří i dopřávají si dýmky mezi prací; ale to zdá se býti jediným zbytečným vydáním; a tak obrací se veškerý výdělek na zakupování stravy a oděvu a nikoliv na obohacování prodavačů lihovin, čímž se kromě toho počet rvaček stenčuje na míru nejmenší. Velkou tíží chudobné domácnosti čínské jest svazek rodinný, ukládající za povinnost podporování nejen starých rodičů, což každý v Číně rád činí, ale také zaopatřování rýží všech strýců a bratranců až do nejvzdálenějšího příbuzenstva v dobách, když jsou bez práce; však co dnes tíží, jest zítra výhodou a dávající dnes dostává zítra. Toto povinné podporování příbuzných, kde není chudinských ústavů, přimělo vládu k udělení ceny každé domácnosti, kde se narodí syn. Tak jest v Číně mnoho sice chudoby, ale velmi málo skutečné skleslosti a o těch několika ubídněncích, kterých potkáváme v každém čínském městě, dá se skorem s jistotou soudit, že jsou to kdysi bohaté oběti opiové dýmky anebo herny. Poměrný počet lidských bytostí, trpících zimou a hladem, jest v Číně daleko menší než v Anglii a chudým ženám mnohem lépe se tam daří než jejich evropským sestrám. Týrání ženy bitím jest neznámo, ačkoliv má manžel v jistých případech právo nad životem a smrtí ženy své (Trestní zákonník § 293), tato pak strestána jest sto ranami za pouhé udeření muže svého. Avšak celkem pravdou jest, že doznávají ženy od svých mužů velmi laskavého chování a že je ovládají ostrými jazyky právě tak často a důkladně jako v Evropě.

Na ženu bohatého Číňana nehledí cizinec sice s tou samou útrpností nebo s opovržením, ale také tuto líčí spůsobem, vzbuzujícím politování.

Dle těchto popisů jest bohatá Číňanka pouhou ozdobou, bezduchým strojem, něco, na čemž se zálibou spočívá oko opium pokuřujícího muže, když ona připravuje mu dým, jenž odnáší myšlenky jeho v říši zapomenutí a spaní. Taká žena neví prý ničeho, neučí se ničemu, nikdy nevykročí z domu, nikdy nespatří přátel, aniž doslechne nějakých novin ze světa; nemá tedy ani sebe menších vlastních duševních popudů a jest svému muži družkou právě tak málo, jako kamenný pes před vraty. Ačkoliv cizinci skorem nemožno nahlednouti do

čínského ženského světa, naučí jej přece zkušenost, čtení a hovor hleděti na čínskou paní s hlediště zcela jiného. Tak na př. jest hrdinka v novelách pravidlem velmi vzdělaná, skládá verše a mluví z Confucia; i jest jen slušno domnívati se, že povahy takové nejsou tak zcela vymyšlené a ideální. Většina děvčat bohatších rodičů učí se čtení i psaní, ačkoliv se mnohá spokojí jen s několika sty slov; avšak skoro každá umí výtečně vyšívat a malé pěkné hračky, visící skorem každému Číňanu s pasu, jsou skoro vždy dílem jeho ženy nebo sestry. Vzájemné se navštěvování děje se skorem každodenně a při jistých slavnostech jsou chrámy plny zlatých lilií (poetické jméno malých ženských nožek) všech tvarů. Malé hostiny pro ženské příbuzné, přítelkyně i tetičky jsou na denním pořádku i pomlouvá se tu do srdce syta.

První žena sváří se někdy s druhou a nešťastný manžel má pak doma horkou pec. „Bojíte se u vás také hospodyň?“ tázal se nás jednou Číňan se schlíplým hřebínkem i byl patrně potěšen ujištěním, že nejsou domácí metly obmezeny jen na Čínu. Nejšťastnější okamžiky, jichž čínská žena zná, jsou, když se rodinný kruh shromáždí kolem manžela, bratra nebo syna a naslouchá jako u vytržení milé povídce ze „Snu o červeném pokoji“. Žena věří tu každému slovu a bloudí touto říší snů s takou vírou jako u nás dítě, slyšíc vyprávět pohádku z „Tisíc a jedné noci“.

Literatura. Věda. Umění.

— Sbírkám pro výstavu časopisů a rukopisů, již pořádá „Typografická Beseda“ pražská, přibývá co den hojného materialu. Českých časopisů sebráno již na 400, německých 1200, francouzských 300, anglických asi též tolik, pak množství rakousko-uherských, ruských, polských, srbských, tureckých, italských, španělských, řeckých, též některé dánské, skandinavské a portugalské. Rovněž Amerika zastoupena jest již asi 150 různými časopisy ano i z nejvzdálenějších ostrovů oceanských, pak z Australie, Asie i Afriky dostalo se výboru vzácných příspěvků. — Sbírka rukopisů a autografů čítá nyní již přes 400 čísel, a mimo značný počet domácích vynikajících mužův a žen doby nejnovější snešeny jsou zde památky po Melantrichovi, Matyáši Bydžovském, Sedlčanském, Vrat. Sternberkovi a j. z minulých století, rukopisy Čelakovského, Vinařického, Hanky, Sušila, Šafaříka, Havlíčka, dr. Čejky, Jungmanna, Vocela, Mikovce, Boženy Němcové, dr. Jana Purkyně, Tyla, Klicpery, Hálka, Pflegra, Kořínka, a j. v. Z ciziny jmenovati dlužno zástupce krásné literatury: Turgeněva, Poloňského, Baljuškova, Aksakova, hrab. Poniatowskiho Vlad., Mickiewicze, Zaleskiho, Jagielskiho, Ujejskiho, George Sandovou, Dumasa, Verona, Dohnaniho, Stolle, Weilena, Boerneho; učence: Darwina (zvláštní připis a část rukopisu nejnovějšího jeho díla, jež výstavnímu výboru se vzácnou ochotou zaslal), Haeckla, Josepha, Kattera, Kocha, Kraatze, Mengra, Troschela, Waterhousena; pak Miklosiče, dr. Račkiho, Buslajeva, Bogišiće, Popova, Micheleta, Kalinčáka, Strossmayera, Stura, Henri Martina, dr. Liebelta, L. Légera, Tysczinskiho, Hoüela a j. v.; umělce: Matejko, Remeniho, de Fontaineho, de Meyera, Lewinskiho, Fanny Janouškovou, Zieglerovou, Buliovskou, Hornsteina, Grafa atd. Co převzácná památka zaslán byl výboru též vlastnoruční list posledního Přemyslovce Jana saského (z r. 1825, kdy ještě byl následníkem trůnu), dále rukopisy politiků a vojenských autorit: Garibaldiho, Bakunina, Mieroslavskiho, Klapky, Vaclíka, Štěpána Tuna, Szervadyho, Iranyho, Kvaterníka, Klacka, Chlopeckiho, Herzena, Bloudka, Horna, Dozona, Abela, hrab. Ferd. Degenfelda, Belcrediho, Thuna, z Merana, Alb. z Kouniců, z Wallersterna, ze Steinmetzů a množství jiných více. — Největších zásluh o rozmnožení sbírek časopiseckých mají až dosavade pánové Ferd. Dattel, Jan Neruda, Jakub Arbes, J. Pastor, dr. Jul. Grégr, dr. V. Gabler, Jan Lachmann z Gamsenfelsu, V. Ž. Donovský, dr. J. B. Pichl, F Ander, A. Skřivan, Fr. Tempský, C. Below, E. Stěpán, G. Römberg, dr. J. Štolba, J. B. Brandeis, Josef Frič, Alex. Russow, J. Brožek, B. Šnirch, J. Stolař, Irma Geisslova, Čten. beseda Novokninská, česk. spolek architektů a inženýrů, Franklin-Verein v Budapešti, atd. atd. Převzácných rukopisů a autografů dostalo se výstavnímu výboru laskavostí paní Žofie Podlipské, slč. D. Hanušovy, pánů: prof. F. Čenského, Josefa Friče, prof. M. Hattaly, dr. Jul. Grégra, dr. Ed. Grégra, prof. F. Schulze, prof. dr. Em. Weyra, P. M. Veselského, dr. J. Kalouska, Lad. Pospíšila, Ant. Steckra, H. Landaua, prof. A. Ricarda, F. Andra, E. H. Ludewiga, prof. dr. Willkomma, V. Ž. Donovského a mnoha jiných šlechetných dárců a přispívatelů. Výstavní výbor přijímá byť i sebe menší příspěvek s vroucím poděkováním a jest mu velevítaná všeliká dobrá rada, zvláště pak, jakým spůsobem nejsnáze opatřiti by si mohl veškeré časopisy z Afriky, z Australie a Asie. Dopisy a dotazy u věcech výstavy račtež laskavě býti adresovány na předsedu výstavního výboru D. Slunička, ředitele knihtiskárny p. dr. Ed. Grégra v Praze.

— Dějepisná literatura ruská rozmnožena v poslední době několika novými spisy, z nichž dlužno se zmíniti o „Očerku istoriji russkago dvorjanstva“ (Nástin dějin ruské šlechty) od Poraje-Košice, a o „Istoriji dvorjanskago soslovija v Rossiji“ (Dějiny šlechtického stavu na Rusi) od M. Jabločkova. Oba spisovatelé vystupují poprvé na poli literatury ruské, práce jejich nevynikají však v žádném ohledu. Zejmena práce Jabločkova založena jest na zcela chybném názoru, jakoby byla starší šlechta slovanská totožná se šlechtou u ostatních národů zejmena s feudalní šlechtou německou a západoevropskou. Větší zásluhy získal si Pobědonoscev sebráním úvah svých o nevolnictví na Rusi, jež uveřejnil nyní pod názvem „Očerki istoriji krěpostnago prava“ (Nástin dějin nevolnictví.) Kniha tato psaná jest se vzácnou znalostí nedávné minulosti na Rusi a obsahuje velmi mnoho velice zajímavých a namnoze neznámých poměrů a událostí. — A. N. Neustrojev poctěn byl cenou hraběte Uvarova 500 rublů za svůj spis „Istoričeskoje rozyskanije o russkich povremennych izdanijach i sbornikach za 1703—1802 god“. Jest to historická bibliografije všech periodických děl, časopisů a sborníků, jež vycházely na Rusi v 18. století.

— Slavný malíř ruský prof. J. K. Ajvazovskij, o němž jsme v posledním čísle přinesli některé zprávy, překvapil milovníky svého umění opětně zajímavým výtvorem. 18. března t. r. namaloval Ajvazovskij u přítomnosti svých žáků „Pohled na moře“. Obraz představuje deštivou, pošmournou oblohu, s levé strany snáší se temný mrak, z něhož v dálce již prší, uprostřed pronikají poslední paprsky slunce nad mohutnými vlnami mořskými, v pozadí, v temném vlnobití zápasí koráb a odesílá lodici, aby hledala ochrance. Z obrazu toho takřka vystupuje vláha a člověku se zdá, jakoby byly vzduch i voda zmítány prudkou bouří. Slovem obraz ten jest umělecké dílo tak jako většina prací Ajvazovského. Pozoruhodná jest rychlost, jakou obraz tento proveden. Jen mistr, jenž dlouho a mnoho pracuje, může tak věrně podati obraz přírody v době, jež se zdá k pravdě nepodobnou. Obraz tento jest 28′ dlouhý a 22′ široký; počat byl o 9¼ dopoledne a ve 12 hodin 5. minut byl již dokončen, vložen do rámce a ubíral se do výstavy. Hlučný potlesk zavzněl v pracovné Ajvazovského, když byl obraz hotov. Obraz věnován ve prospěch chudých akademiků. —

— Nikolaj Rubinštein, slavný koncertista ruský slavil letos v Moskvě pravé triumfy. Když ukončil tamější své koncerty postní, odevzdán mu byl dar — 26,000 rublů a skvostná adresa s 500 podpisy. Adresa ta zní takto: „Milostivý pane. Nikolaji Prigorevici! Před patnácti lety založil jste ruskou hudební jednotu v naší matičce Moskvě a po deset let stál jste v čele založené Vámi konservatoře. Obětovav veškeré vzácné síly svého mohutného talentu a nejlepší leta svého života

hudebnímu umění, prokázal jste neocenitelné služby rozvoji uměleckého ducha na Rusi. Vaše všestranná znalost všech tajností hudebního umění a neumorná péče o rozkvět ústavu našeho osvědčena celou řadou užitečných pěstitelů hudby, již byli Vámi vychováni. Však nejen to, i srdečné účastenství, jaké jevíte s osudy Svých žáků, s nimiž sdílíte strasti i radosti, již dávno oceněno ruským obecenstvem a učinilo nás hrdými. Dovolte, Nikolaji Grigoreviči, abychom Vám vyslovili hluboký náš obdiv i úctu k Vašim zásluhám a přání, abyste mezi námi ještě dlouho působil na rozvoj vlasteneckého umění."

Drobnosti.

— Proč se krájejí cerveláty obyčejně na křivo? Tuto důležitou otázku předložil prof. Fechtner shromáždění německých profesorů v Lipsku a tito vrhli se na ni s právě německou důkladností. Dr. Mises — u nás dosti známý — snesl ve svých „Drobných spisech" jejich různé odpovědi. Znějí takto: 1. Poněvadž je šikmý řez nejpřirozenější; neboť teprve mezi nesčetnými šikmými řezy vydaří se jeden rovný. 2. Poněvadž připouští okrouhlý řízek obavu, že se odkutálí. 3. Poněvadž je tvar eliptický lahodnější, ač není-li na opak právě proto lahodnějším, že upomíná na řízek cervelátu. 4. Poněvadž je eliptická podoba přiměřenější podlouhlému směru jelita. 5. Poněvadž jsou řízky eliptické vydatnější. 6. Poněvadž dle mechanických poměrů jelita k ruce ono snáze šikmo, než na rovno rozkrojiti lze. 7. Poněvadž budí elipsa co křivka vyššího stupně větší zálibu nežli kruh. 8. Třeba rozeznávati: jelito krájí se snáze na rovno, jitrnice na křivo, poněvadž je jelito pevnější. 9. Hospodyně chce šikmým řezem hostu dokázati, že je cervelát její veskrze dobrý. 10. Rovný řez má do sebe cosi násilného; šikmý řez má povahu jemnější a ženy milují jemné. 11. Poněvadž z okrouhlých řízků špek snáze vypadává než z eliptických. 12. Tenký řízek, na křivo z válcovitého tělesa vykrojený, poskytuje oku při stejné tloušťce v okrají více plochy a daří se proto lépe než rovný. 13. Z ohledů na konečky jelita. Při krájení na rovno stávají se řízky na konci menšími; při šikmém řezu je nerovnost tato méně nápadná. 14. Ženy činí to mužům navzdory, poněvadž vědí, že milují tito rovné. 15. Není pravda, že se krájejí cerveláty obyčejně na křivo; má žena a dcera řežou je právě tak často na rovno, jako šikmo. K poslednímu náhledu přidala se většina shromážděných profesorů.

— Kukačka jako u všech slovanských národů má zejmena u Srbů nemalou úlohu v životě a obyčejích národních. Když ponejprv z jara slyší jinoch neb dívka v Srbsku kukačku, nechť si to bylo v háji, zahradě, na poli neb cestě, zastaví se, vezme zpod pravé nohy něco země a dá si ji pod hlavu na lůžko. Zem ta má takovou moc, že se jinochu neb dívce ve snách představí souzená mu milá neb milenec. Když zaslechne hospodář poprvé z jara kukačku, zvolá: „Više tica pevalica nego zmija plazalica — u! u!" (více ptáků zpěváků nežli zmijí plazů.) Když z jara zakuká kukačka v lese ještě bezlistém, praví rolníci, že bude zlý rok na hajduky. Když záhy z jara přilétnou kukačky a vlaštovky, soudí se, že nastane před časem zima. Jaké je člověk mysli, když poprvé slyší kukačku, takové mysli zůstane po celý rok. Aby člověk nebyl ospalým, třeba mu, aby se přiblížil k stromu, na němž kukačka kuká, smekl čapku a utrhl z ticha větvičku a vstrčil si ji do vlasů. To dle pověry lidu srbského jest prospěšné také pro vzrůst vlasů, aby člověk neoplešatěl.

— Hadi. Není tomu dlouho, kdy počala se symbolika, mystika atd. zabývati hadem, pozorujíc jeho vlastnosti. První dojem, který na člověka had učinil, byl asi nemalý; neboť podivně zajisté hleděl člověk na zvíře, u něhož spatřoval lest i pitomost, krásu i ošklivost a j. vlastnosti tak přímo sobě odporující. Tak nazvali Persové hady tvory Ahrimanovými, kteříž plni neřesti jsou, a bible symbolisovala pokušení — hadem. Ježto u některých národův starých byl had symbolem božství, znamenáme na všech skorem starých obrazech mythologických podobu hadí. Jiný symbol hada byl ten, že byl obrazem zdraví; proto Aeskulap, jakož i jeho dcera Hygaea, s hadem v jisté podobě se malují.

Listárna redakce.

K. L. „Leknín" jsme obdrželi. Nemohl byste nám poslati do příštího pátku ještě nějakou práci?

„Jan". Mělké, všední.

$\alpha + \beta$. Vřelý pozdrav! Pošlete nám hojnější výběr.

K. K. Příliš začátečnické.

Spisy nové „Lumíru" zaslané. Všeobecná knihovna. Redaktor: Fr. Zákrejs. Svazek VI. Konráda Feodoroviče Rylejeva básně, jež z výběru na česko převedl a životopisem poetovým opatřil Hynek J. Mejsnar. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

„Osvěta." Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydavatel Vácslav Vlček. Ročníku VI. číslo 4. (Sešit dubnový.) Obsah: Alfred Tennyson. Od J. V. Sládka. — K dějinám řeči a literatury české v XVIII. století. Podává Ferdinand Čenský. (Dokončení.) — Ferdinand Dobrotivý a jeho doba. Píše Josef Procházka. (Pokračování.) — Cařihrad. Obraz cestopisný od Jos. Wünsche. (Pokračování.) — Z básní Otakara Červinky. — Zlato v ohni. Obrazy ze života od Vácslava Vlčka. (Pokračování.) V Praze, tiskem Josefa Koláře — nákladem vlastním.

Romány a povídky. Pořádá J. J. Stankovský. Svazek 3. Vnučka farářova. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Humoristický nepolitický časopis „Paleček". Ročníku IV. sešit 6. V Praze, nakladatel: Jan Otto.

(Zasláno.)

Sl. redakci časopisu „Album Slovanských Listů".

Náhodou dostal se mi do rukou 3. sešit vašeho listu a tu shledal jsem k nemalému podivení, že jste bez mého vědomí otiskli báseň mou „Toužím zase po tvém oku", vydanou druhdy v almanahu „Máj", a to pod cizí chifrou *A. W—a.* Zůstavuje tento svévolný kousek soudu všech slušných lidí, vyzývám Vás, abyste v příštím čísle svého časopisu *mne* co autora oné básně poznamenali a na příště bez mého vědomí aneb aspoň bez mého jména žádnou práci mou neotiskovali.

V Praze, v březnu 1876. **Adolf Heyduk.**

OBSAH: Ukřižovaná. Romanetto od *J. Arbesa.* (Dokončení.) — Praxiteles a Phryna. Báseň od *Karla Kučery.* — Malmö a Lund. Obrázek ze Švédska. Napsal *Josef Wünsch.* — Přísný soudce. Napsal *Mauric Jókai.* — Vítězství Volhy. Báseň od *B. Čermáka.* — O rozvoji organismů zem obývajících. Píše *Ant. Stecker.* — Čínské črty. II. — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nove.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2\frac{1}{2}$ archu vždy o 4. hodině odpolední

Ročník IV. 10. dubna 1876. Číslo 10.

Na pomezí cizých světů.

Fantastická novela od Julia Zeyera.

— Were such things here, as we do speak about,
Or have we eaten on the insane root,
That takes the reason prisoner?
Macbeth.

And to be wroth with one we love,
Doth work like madness in the brain.
Coleridges Christabel.

I.

Po dlouhém čase vyšel jsem si opět jednou na boulevardy — zatoužilť jsem zase po společnosti lidské. Byl jsem přátely své úplně zanedbal, neboť zanevřel jsem na celý svět; uznávám nyní, že to bylo zpozdilé. Co medle bylo příčinou mého misantropství? Věc tak obyčejná! Malá jedna zpěvačka z divadla Dejazet, osoba se sladkým hláskem ptáčete a s nevinným úsměvem cherubka, byla mne trpce sklamala. Věřil jsem v její lásku, v její nezištnost, chtěl jsem ji pojmouti za ženu — a ona? Vysmála se mi do očí s roztomilým trilkem, jímž by byla obecenstvo svého divadla okouzlila, a stala se raději maitressou jednoho polského hraběte vzdychajícího ustavičně v Paříži nad neštěstím ubohé Polsky a pomáhajícího při tom dle sil ubohou tu svoji „ojczyznu“ nesmyslným mrháním peněz na mizinu přivádět. Užasnuv nad takovou „špatností lidskou“, zahalil jsem se těsně do pláště své mravní vznešenosti a setrval v ní, až mi konečně, asi po roce, zdravý rozum přece jen dokázal, že ta „špatnost lidská“ asi tak hroznou není a že se snad přece svou povahou tak příliš od ostatního světa nelišim, jak mi samolibost moje na chvíli byla nalhala. Umínil jsem si tedy, že se na dále již nebudu zahrabávat do prachu knihoven, jak jsem byl po měsíce činil, sbíraje při tom materiál k malé monografii o dávných Keltech, kteří mne vždy obzvláště zajímali; umínil jsem si, že vyhledám opět přátely, kterýmž jsem před tím tak pečlivě se vyhýbal. Nehledal jsem dlouho.

Bylo právě po divadle. Noc byla vlažná i jasná a boulevardy hemžily se veselými tuláky. Mnoho lidí sedělo před kavárnami a požívalo kávy, absinthu neb mraženého. Šťastné ty tváře činily na mne dojem jarního slunka, všechna moje mrzutost a kyselost prchala jako mrak před kouzelnými paprsky a myslím, kdybych byl v tu chvíli samu slečnu Adelmu po boku hraběte emigranta potkal, že bych byl ihned jí nevěrnost a perfidii a jemu — hloupost jeho odpustil. V tomto šťastném rozpoložení mysli ucítil jsem pojednou dotknutí ruky na svém rameně.

„Jak?“ zvolal vesele lahodný mužský hlas, „jak, vy jste ještě mezi živými?“

Byl to mladý malíř, Řek, Konstantin Vasilides.

„Ach to jste vy, Konstantine? Odkud přicházíte?“

„Z ráje, z Olympu, z Parnassu, jak chcete.“

„Ale místnosti ty jsou vesměs velmi vzdálené,“ smál jsem se.

„Oh, nikoli, jen několik kroků; jsem očarován, krásná Agar hrála a Mélingue —“

„Ach tak,“ vpadl jsem mu do řeči, „nezávidím vám ten na plátně hrubě natřený ráj a ten Olymp v páře čoudících lamp.“ Ale zatím záviděl jsem mu na okamžik jeho šťastnou bezstarostnost a blahost nezrušených ještě illusí. Zadumal jsem se poněkud. Řek také se odmlčel, překvapen nejspíše trpkostí tónu, jakým jsem mluvil.

„Kam vás vede cesta?“ tázal se za chvilku opět s tím zářivým úsměvem krásně utvořených úst.

„Nikam, věru. Chodím beze cíle jako každý jiný.“

„Pak, milý severčane,“ smál se Řek, „přenechte mně úlohu vůdce.“

„A kam mne zavlečete?“

„Ne daleko, třeba na boulevard Poissonière, k čokoládníkovi, víte k tomu, kde jsme se tak často scházívali. Nechal jsem se právě v divadle uměním nadchnouti — u čokoládníka vypiju nyní svou obyčejnou půltassu, přečtu nedbale Charivari a sním dvě malé briošky. Rcete pak, může být člověk více filosofem a lepším křesťanem?“

Konstantin byl roztomilý jako děcko a hlas jeho zněl jako hudba: byl neodolatelný, byl by člověka zavedl snad do gehenny, tím spíše pak k čokoládníkovi.

Při našem objevení ztrhl se tam veliký pokřik: padlť jsem z nenadání do četného kruhu svých dřívějších známých a přátel, kteří se tu dnes náhodou byli sešli.

„Náš chmurný severčan! Misogyn! Knihohltal! Keltoman!“ atd. voláno se všech stran s průvodem celé symfonie smíchův, a podávání rukou nemělo konce.

„Zabýváte se dosud studiem o starých Keltech?“ tázal se mladý Angličan, který byl posud mlčel a jen přezdívky „Keltoman“ si povšimnul. Přisedl těsněji ke mně a upřel jaksi rozpačitě a téměř úzkostlivě na mne oči. Jsa tomu zvyklý nedbal jsem příliš jeho podivínství, měl jsem ho u velké vážnosti a byl jsem mu upřímně nakloněn. Ale zpozorovav za nedlouho, že rozčilení jeho roste, tázal jsem se ho, co na mně tak neobyčejného shledává?

„Dejte si pozor!“ prohodil polo žertovně, polo po-

věrečně Konstantin, „dejte si pozor, náš milý Brit má uhrančivý zrak!“

Angličan se lehce zakabonil.

„Nejsem Neapolitánem a nevěřím tedy v jettaturu,“ smál jsem se, ale náhle stalo se mi jaksi nevolno. Přátelé šeptali si již dříve mezi sebou, že prý ten mladík má schopnost, která se ve Skotsku „druhým zrakem“ nazývá, schopnost totiž předpovídati příští události. Nedbal jsem nikdy podobných pověr, a dal jsem se tedy naschvál s Angličanem do řeči, abych směšné ty myšlenky zaplašil.

„Jedu zítra ranním vlakem do Calais,“ pravil mi, „sejdu se tam s příbuznou, kterou doprovodím do Londýna. Zval jsem vás již několikráte do Anglie, činím tak opět a myslím, že tentokráte milerád mé pozvání přijmete, neboť navštívili bychom mého strýce, jehož statek leží jen půl míle od Stonehenge. Víte, že se tam nachází takové množství keltických menhirů, že se těmto barbarským památníkům dostalo hrdého jména keltické Pompeji.“

„Pojedu!“ zvolal jsem živě podávaje Angličanu ruku a děkuje mu vřele za pozvání. Dali jsme se hned do radění, kterým as vlakem opustíme Paříž. Ale pojednou zbledl můj vlídný přítel a vstal nápadně prudce.

„Vám hrozí neštěstí! Smutná vás dojde zpráva!“ šeptal všecek rozechvěn.

Nikdo ho mimo mne neslyšel, ale všickni zpozorovali jeho bledost a mé překvapení. Angličan se na to rychle s námi rozloučil a odešel.

Všickni umlkli a Konstantin se patrně chvěl.

„O čem jste to mluvili?“ tázali se přátelé se všech stran.

„Co vám prorokoval?“ smáli se někteří.

„Věříte v takové bájky?“ ptali se vážně zase jiní.

„Šlaka!“ prohodil jsem vesele, sděliv jim jeho slova. „Vážím si velice přítele Henryho, ale jeho „second sight“ zdá se mi přece jen směšnou pověrou, která mi arci pranic neimponuje. Ostatně je už pozdě, půjdu domů.“

Však nešel jsem domů, nýbrž chodil jsem dlouho po ulicích, až jsem se náhodou zase na místě octnul, kde mne byl dříve Řek nalezl.

Boulevardy se zatím vyprázdnily a šum velkého města pozneenáhle umlkal; ale za to zavládlo kouzlo lunné noci po ztišených ulicích. Snivě hledělo tmavomodré nebe s vojem tisíce drobných, mrkavých hvězd dolů do vysokých domů a tajemný, míruplný dech noci zahrál občas jemně s mladým listím stromů podél chodníků. Kroky moje zněly táhle po asfaltu a odrážely se nezvyklou ozvěnou od velkých budov v klidný sen pohroužených. Činilo podivný dojem viděti ta místa pustá, kde se obyčejně tak bujný život proudívá! Jak podivné stiny to padaly na světlou cestu přede mnou! Zdálo se mi věru, že kráčím jaksi ve snu, že vidím před sebou pouhou mrtvolu města. Máť měsíční světlo zvláštní moc zastírati jako závojem skutečnost a vykouzlovat nevysvětlitelnou jakousi k pravdě nepodobnost, divnou jakousi cizotu. Chtěl jsem se právě rychlejším krokem vyrušiti z polosna nepochopitelných citů a vkročiti na pokraj ohromného stínu, jejž chrám sv. Majdaleny do ulice vrhal, — ale tu objevila se náhle na samém rozhraní stínu a světla postava starého muže — v němž jsem na první pohled poznal svého otce. Stanul jsem na místě a ztrnul jako zkamenělý. Jest to možné? Musí to být přelud! Kde by se tu otec tak náhle v Paříži vzal, což by mi nebyl dříve o tom zprávu podal, že z Čech přijede? Není to nic, než klam smyslů, nápadná toliko podobnost; vždyť muž ten na mne tiše hledí a nedává ani nejmenší známky, že by mne poznával. Po této úvaze hnul jsem se opět ku předu a scházel jen krok, abych ho minul — však právě v tu chvíli pozvedl muž ruku.

„Nejeď do Anglie, hochu,“ pravil zcela klidně.

„Otče!“ volám překvapeně, „jak, vy jste to skutečně? A vy víte o mém úmyslu?“

„Nejeď do Anglie,“ opakoval, „očekávej zde zprávu o mé smrti. Překvapila mne poněkud. Poslední mou vůli najdeš v mé knihovně za starými folianty u krbu v nejdolejší řadě. Listina tam náhodou zapadla, nenalezl bys ji, a proto jsem ti to přišel říci.“

Krev mi stydla v žilách, přiznávám se, ale trvalo to jen okamžik. Veselý smích zazněl mi v uších: nějaký mladík s děvčetem brali se v živé zábavě okolo mne a zaplašili okamžitě mátožné obrazy mé fantasie tak nepochopitelným spůsobem vzniklé. Ohlížel jsem se kolem a kolem: vše bylo prázdné, tiché a také na místě, kde jsem se domníval, že vidím otce svého, nebylo nic mimo měsíčné paprsky, rozestlané po bílém chodníku. Nabyl jsem přesvědčení, že jsem chodě jaksi spal, neb aspoň snil; ale přece nemohl jsem dlouho usnouti a neubránil jsem se oněch neurčitých dojmů a toho nepokoje, jež tak zvaná znamení i na osoby ne právě pověrčivé činívají. Povstav ráno z lože, jal jsem se ukládati své věci do vaku; nepřikládal jsem nočnímu vidění žádné důležitosti a chystal se na cestu do Anglie. Dávno před určitým časem objevil se můj přítel Angličan u mne, ale nepřišel sám: Konstantin vešel s ním zároveň do komnaty — oba mladíci sešli se na schodech. Seznal jsem na první pohled, že pověrčivého Řeka ke mně přivedla jen zvědavost, splnilo-li se již proroctví Angličana? Henry na opak zdálo se, že byl na tu věc již úplně zapomněl.

„Proč tak časně?“ tázal jsem se. „Čekali bychom dlouho na nádraží.“

„Změnil jsem svůj úmysl,“ odpověděl, „pojedu teprv na večer, a obávám se mimo to, že se zdržím asi dva dni v Calais k vůli jisté rodinné záležitosti ... Nudil byste se tam přes příliš, myslím tedy, že bude lépe, vyjedete-li teprve pozejtří z Paříže, sejdeme se v určitém hôtelu.“

Byl jsem zaražen, nevím sám proč. Konstantin se dal do smíchu.

„Henry, zdá se mi, že žárli na vás již napřed!“ volal, „nechce, abyste se blíže seznámil s tou sestřenkou, kterou mi moje fantasie maluje bílou jako mořskou pěnu, z kteréž se narodila Afrodita, a zlatovlasou jako slunce. Aneb dokonce,“ dodal za chvilku, „chce, abyste očekával v Paříži onu tajemnou zprávu, kterou vám předpovídá.“ — —

Angličan jevil jakýsi nepokoj, já pak mimoděk jsem se zadumal.

„Věříte na tak zvaná znamení?“ tázal jsem se ho začínaje vypravovat své noční dobrodružství.

„Jak dlouho as trvá, než se sem dostane zpráva z Čech?“ ptal se zbledlý Řek, který měl až směšně prosté pojmy zeměpisné a jemuž byly Čechy posud trochu tím neurčitě dalekým „Hercynským lesem“, jako jeho klassickým předkům.

„Týden? Deset, dvanáct dní?“ hádal Konstantin,

jehož smích náš pranic nerušil ani neurážel. Ale v tom zaklepal někdo na dvéře. Byl to concierge.

„Telegram, pane!“ pravil vstoupiv a položil papír na stůl. Konstantin odskočil poděšen na několik kroků od Angličana, vedle něhož dosud stál, a upjal tázavě zraky na mne. S třesoucíma rukama otevřel jsem list. Telegram přicházel od učitele naší vesnice a obsah jeho byl krátký.

„Váš pan otec zemřel dnešní noci náhle; doufám, že vám bude ještě možno přijíti v čas na pohřeb.“

Sdělil jsem smutnou svoji ztrátu přátelům. Konstantin třásl se na celém těle a loučil se srdečně se mnou; na Angličana vrhal jen ustrašené pohledy a odešel, aniž by mu byl ruky podal. Henry objal mne velmi soucitně a prosil, abych mu brzo o sobě zprávu podal a vzdálil se tichým krokem.

Chvilku seděl jsem zdrcen a slzy vstupovaly mi do očí. Nebývalo sice žádného něžného poměru mezi mnou a otcem, ale také žádné příkrosti aneb trpkosti: bývali jsme chladni jeden k druhému po celý život, ale v okamžiku, kdy jsem ho na vždy ztratil, rozehřálo se mé srdce; toužil jsem po jeho objetí. Však již ho nebylo, stál jsem zcela sám v tom širém světě! Myšlenka ta mne více dojala, než bych byl kdy tušil; nyní teprve cítil jsem, čím otec mně a čím jsem já býti mohl jemu. Bylo pozdě! —

II.

Nebylo mi možno přijeti v pravý čas k pohřbu; všelijaké malicherné nehody překazily splnění toho přání. Dorazil jsem k večeru domů do vsi a zastavil jsem se u domu stařičkého učitele, který mi byl zprávu o smrti otcově podal. Seděl před domem v zahrádce. On i žena jeho mne srdečně uvítali; znali mne z dob nejútlejšího mládí. Poděkovav mu za obstarání pohřbu vyptal jsem se na poslední okamžiky zesnulého otce.

„Nemohu vám bližších zpráv podat,“ vypravoval učitel; „na večer jsem ho ještě potkal v polích, vyhlížel velmi churav, byl velmi sláb. Procházeli jsme se chvilku spolu a pak doprovodil jsem ho až do samého domu. Večeřel prý jak obyčejně a ulehl. K ránu slyšel starý Řehoř, který poslední čas vedle jeho ložnice spával, nápadný jakýsi chrapot; rozžehl a spěchal ku svému pánu, ale bohužel nalezl ho již mrtvého. Byl prý ještě teplý a skonal nejspíše v tom okamžiku, když Řehoř vešel.“

„Súčastnil se někdo při pohřbu?“ tázal jsem se dále.

„Mimo lid vesnický jedině pan Frýdecký; oznámil jsem mu ihned smutný případ, věda, že byl nejlepším nebožtíka přítelem. Po skončené ceremonii pohřební odjel opět, nezdržev se zde ani na okamžik.“

Více učitel nevěděl. Odebral jsem se pěšky z vesnice k našemu opodál ležícímu domu.

Večer byl tichý a jasný. Rozhlížeje se krajinou cítil jsem, jak se mi prsa šířila. Po hluku obrovského města jevil tento klid přírody cosi dojimavě slavnostního a mile útulného. S radostí vítal jsem usmívavou tvář matky země, kterou nám velká města tak závistivě dlažbou ulic a stěnami budov jako kamenným rouchem zakrývají. Matka země! Jak pravdivý to výrok! Třeba bychom svými divokými sny a nezřízenými tužbami na samé nebe útokem hnali a cizé světy s modré výšky jako skvělé hračky svýma pošetilýma lidskýma rukama k sobě strhnouti chtěli, přichází přece vždy zase čas, kdy nás srdce k věrným ňadrům matky země táhne a kdy úsměv její nadšenou k ní lásku v duši naší opět rozněcuje. Jaro nebylo zde na severu ještě valně pokročilo. Temný brunát velkých, vlahých hrud polních prodíral se ještě mocně mezi jemnými žlutozelenými stébly, chvějícími se tiše a neustále v teplém vánku, jenž jako lásky plné celování roditelky s mladou přírodou laškoval. Naplněn zvláštní jarní vůní země, prohřát světlem a prodchnut životem, šepotal vánek lahodně jako vody tekoucí; byl to pravý „dech země“, takový, jaký asi Stoikům na mysli tanul, když velebnou Ceres, tu velkou, svatou, tajuplnou matku jím nazývali; Ceres, která nás na svých prsou kojí, svými dary živí a posléz do hlubin svého lůna skrývá, když byla doba nadešla, pro kterou zrajeme. O pole jarní, jaký to půvab váš! Jak srdečně vítal jsem přátelskou vaši tvář, jak hleděl jsem v zanícení, jako na vrásky drahých prarodičů, na nevysvětlitelné ty dolíky na vašem povrchu, jež prý jsou stopami s nebe spadlých, k zemi svržených andělů, dle světlejší pak představy starých, šlepějemi bohův, zvěstujícími světu požehnání a hojnost.

Staré jabloně vedle cest kývaly mi na přivítanou a zvedaly hnědé, zkřivené ruce k nebi jako za starodávna římští kněží, modlíce se, aby semeno vyšlé z lůna země plody neslo, kteréž by šťastně uzrály pod nebeským světlem svatého slunce. I já pozvedl jsem oko vzhůru ku klonícímu se zřídlu dne a obnažil hlavu. Obláčky zarůžovělých květů, pod nimiž se větve houpaly, mihaly se vzduchem. Třepetavé lístky pršely mi do vlasů jako Římanovi, když žřeci květiny co symbol hojnosti v divadlech, při cerealiích, na hlavy lidu sypali . . . Kráčel jsem dále dlouhými řadami stromů, nad nimiž se k večernímu nebi pnulo cimbuří hor modrých, fialových a zlatých při slunce západu, jejichž husté stíny se do smutných lesů nořily tam, kde na lemu hvozdu jako holubice náš starý dům se bělal. S prostředního malebného vikýře, elegantní silhouettou se vyznačujícího, visel dlouhý, černý, smuteční prapor. Nečetní staří služebníci, kteří pustý, velký náš dům obývali, stáli dole u vrat; někdo z nich mne zahledl a všichni přicházeli mi nyní vstříc se starou klíčnicí v čele. S pláčem vedli mne k malému mausoleu v parku, kdež asi od sta let odpočívali zemřelí členové mé rodiny. V kruhu těch věrných šeptal jsem před oltářem dávno odvyklou, více než na polovic zapomenutou modlitbu . . Pak teprv vešel jsem do domu, jehož jediným vlastníkem jsem nyní byl.

Divil jsem se věru, že se mi tak málo po Paříži stýskalo. Trávil jsem čas ve zvláštní náladě; poznával jsem, že v zármutku pro milou osobu, není-li trpký a zoufalý, spočívá jakýsi poetický půvab, a že upomínky na zemřelé a na dávno minulé doby dodávají místnosti a věcem jakési srdečné útulnosti, která živě a dojímavě k nám mluvívá. Bylo mi zvláštní rozkoší bloudit domem a prázdnými komnatami, kdež ozvěna vlastních kroků mi zněla jako vítání dávno umlklých hlasů. Prohlížel jsem si starý známý nábytek s novou zvědavostí, stál jsem dlouho před zaprášenými obrazy a pátral v oslepených zrcadlech, zdali tam nentkvěl přívětivý obličej matky, nebo má vlastní šťastná tvář z doby zlatého dětství. Zajímavý ten starý dům zbudován byl zcela ve slohu Ludvíka XV. a některá část jeho pocházela z dob ještě mnohem starších. Nebožka moje matka měla nevinnou slabost, kterouž jí mnozí za velký hřích

pokládali; brávala totiž nesmírně ráda na se aristokratické vzezření. Pokládala vždy za nesmírné neštěstí vyhynutí drobné naší šlechty národní, která bývala prý sílou a rozumem našeho národa a nádobou jeho tradic v středověku i ještě později. Mezi poslední zbytky toho rytířského stavu počítala naši rodinu, nechci rozhodovati, zdali právem nebo neprávem.

Ve velké síni, jež byla zbytkem středověku s krásnou gothickou klenbou a s ohromným kamenným krbem, do něhož se třeba půl stromu najednou vešlo, rozvěsila matka podobizny našich předků. S patrnou pýchou bloudily vždy zraky její po tvářích otcův a jejich manželek, ale přece se pokaždé lehce zarděla, ptal-li se náhodou někdo na nejprvnějšího z těch ctihodných mužů, starce to s pudrovanou parukou, který se tak rozmile na plnou růži usmíval, jíž v ruce držel. Matka se zarděla, neboť on, vlastní zakladatel naší slávy, býval kdysi sládkem a pozvedl opět pílí svou a přičiněním skleslý blahobyt naší rodiny. Ale za to hleděla matka s nadšením na jeho syna, mého dědečka, neboť ten dosáhnuv vysokého postavení v armádě, zaopatřil své rodině opět diplom šlechtictví, kteréž prý se před tím silně v pochybnost brávalo a matka mu žehnala vstávajíc lehajíc za ten velký čin, že prosté jméno naše „Lošan“ zase ozdobil tou hrdou slávou, která se symbolicky soustřeďuje v malé písmence „Z“, tak vroucně kýžené i za našich prý — demokratických časů. Na památku toho veleslavného muže ustanovila matka, že vždy nejstarší syn v naší rodině jeho jméno ponese a proto pokřtila mne na jméno „Lazar“. Síň ona, obsahující rodinné naše památky, tak skrovné, ale pro matku tak významné, tato síň byla mi obzvláště milou, a vše, co zde vypravuju, a což o sobě snad neskonale směšné jest, bylo mi přece milé, protože jsem si při tom zpomínal na zápal, s kterým matka bezpočtukráte o tom dlouhé rozhovory vedla. Každý večer sedě u krbu, v kterém i v letě býval oheň příjemný — neboť z našich hor foukalo vždy mrazivě — každý večer zadumal jsem se při obraze matky a připomínal si jemné její mravy, prostý její rozum a hluboký její cit; pokaždé připomněl jsem si některé slovo, kteréž bylo vyšlo z úst jejích už dávno zavřených. Jednoho večera, když venku vítr burácel a dešť divoce do oken šlehal, cítil jsem se osamělým v té velké síni; i pozvedl jsem zrak na obraz matky a tu napadlo mi, jak jednou při podobném povětří na tomtéž místě, co nyní já, ona při ohni seděla a útulnost rodinného života proti hlučným radovánkám chválila. Byla tenkráte již valně churava a zahleděvši se do mé tváře, pravila: „Slova písma, že není dobré člověku býti samotnému, jsou plná velké moudrosti. Nedočkám se toho, ale radím ti, hochu, abys se brzy oženil, co možná brzy před třicátým rokem. Jsi příliš mlád, abys mně rozuměl, ale vzpomeň si později.“ A zamyšleně opakovala: „Není dobré člověku býti samotnému.“ — —

Bylo mi již dva a třicet let a vzpomínka na prostý ten případ zdála se mi pojednou býti jako výčitkou. Ale trpká myšlenka na zradu Adelminu prokmitla mi ihned mozkem. Oženit se? Nikdy!

Vstal jsem prudce a chodil dlouho po pokoji. Bylo mi nepochopitelným, proč jsem se tak náhle rozčiloval, proč se mi uspalé vzpomínky na sklamanou moji lásku pojednou zase jako vodopády do duše vrhaly, zaplašujíce můj draze vykoupený poklid. Zápasil jsem s těmi stíny minulosti, snažil jsem se přivesti proud myšlenek na předměty jiné, představoval jsem si takřka násilně scenerie krajin, jež jsem byl na cestách viděl, postavy svých přátel v dáli a obzvláště Henryho, který se v tom okamžiku snad při svitu hvězd díval na keltické menhiry v Stonehenge. Tu vzpomněl jsem si živě na výstup u čokoládníka na boulevardu a pak na „zjevení“ nebožtíka otce, na kteréž jsem byl již úplně zapomněl, a poprvé od té doby mi nyní napadlo, že domnělý ten stín cosi o poslední svojí vůli mluvil. Byl jsem jediným dítětem svých rodičů, dědictví přešlo bez nejmenší překážky na mne a nikdo nebyl se na podobný dokument posud ani pozeptal. Najednou vznikla ve mně podivná jakási zvědavost. Stín udal mi tenkráte jisté místo, kde listinu lze nalézti. Což nebylo zajímavo, přesvědčiti se o úplné bezpodstatnosti toho „zjevení“, kteréž na přítele Řeka tak velký dojem učinilo?! Shodu proroctví Henryho se svým polosnem na ulici a se skutečnou smrtí otcovou vykládal jsem si posud za pouhou náhodu, ale nyní pojednou žádala pověrčivost jako na vzdor jasnému rozumu, posud ve mně vítězícímu, abych se přece přesvědčil, není-li ve všem tom souhlasu nahodilých událostí přece něco jiného než čirá náhoda? S nevěřícím úsměvem chopil jsem se svítilny a kráčel spěšně dlouhým korridorem a dřevěnými schody vzhůru do knihovny. Připadal jsem si sám jako jeden z oněch parfumovaných atheistů osmnáctého století, kteří se v boudoirech pudrovaných markýzek všemu posmívali, co jasným rozumem nebylo uznáno, ale kteří se hned na to při Cagliostrových kejklířských kouscích pověrečným strachem chvěli.

Knihovna otcova byla netoliko mně, nýbrž i matce a celé naší domácnosti jakousi komorou Modrovousovou. Co dítě měl jsem, jako každý jiný, přísnou zápověď tam vkročiti, ba i jen k dveřím se přiblížiti a v pozdějších letech, když pro mne již žádné hrůzy neměla, a přímá zápověď mne se již netýkala, vyhýbal jsem se jí sám, poněvadž mne otec tam nikdy nezval a zůstala ve mně jakási ne právě bázlivost, ale ostýchavost, zabraňující vejíti černými těmi dveřmi na podivínství otcovo připomínajícími. Velký klíč zaskřípl v zámku jako vzdechem nad profanací svatyně smělým vetřelcem a přiznávám se že jsem as půl minuty nerozhodnut na prahu stál. Komnata byla nevelká, těsně naplněna knihami, fysikálními nástroji, retortami a podobnými věcmi. Rozhlížel jsem se chvilku a odhrnul pak vyrudlou záclonu, jíž velké folianty v pergamenové vazbě zastřeny byly. Jak podivné to knihy! Jak podivná jména! Van Helmont, Guill. Postel, Paracelsus a což vím já! Některé byly hebrejštinou, některé docela neznámým písmem psány. Šla mi až hlava kolem. Vytáhl jsem jich několik z nejdolejší řady, vše dle udání „zjevu“ v Paříži. Nikde nic než chumáče prachu . . . Již jsem chtěl marnou práci svou ostavit, tu vytáhnuv starobylé vydání Michala Psella, spatřil jsem s udivením složený list s nápisem: „Mému synu.“

(Pokračování.)

Nuž s bohem buď!

Nuž s bohem buď, nuž s bohem tedy přec,
když už to pravda, že tě více není,
já nevěřím ni dnes v tu hroznou věc,
že podruhé již hrob tvůj pod zelení
a já jsem ještě živ — leč v srdci mém to tíž:
ty nenavrátíš se mi nikdy již!

V mém srdci pustá tíž a ty se nevracíš,
by's jediným mne slůvkem potěšila
a přec ta ruka tvá tak měkká byla
a každé slůvko tvé jak slunce, když
se moje tvář jen chmurkou zasmušila.

Na širý hledím svět a svět je prázdný,
den za dnem pomíjí a prázdný pro mne čas
a lidský úsměv chladný mi a mrazný
a lidská láska led: mžik nenahradí svět,
jenž jeden blažil nás.

Jen někdy sen mi tebe navrací,
však divnou, jak bys nebyla to sama,
tvůj ruky stisk už můj mi nesplácí,
i ve snu již je prázdno mezi náma.

Dnes ještě vzpomínám, však v mlhách hyne
tvá podoba, tvá láska, hlas i hled,
i stisknutí tvé ruky naposled,
to před chvílí, než byla's v říši jiné,
a vše to mine.

Nuž s bohem buď i ty, již unáší
smrtelným zrakům svět ten daleký
a s bohem též, vzpomínko nejdražší,
než vymizíš mi z duše bezděky.

A s bohem, sne, v němž jednou se mi zdálo
o lidském štěstí, s bohem naposled
a dobře jest, že nevrátíš se zpět
už nikdy sem, kde radosti tak málo
a žalu na věky.

Jos. V. Sládek.

O rozvoji organismů zem obyvajících.

Píše *Ant. Stecker.*

(Pokračování.)

Co se týče časového trvání naší země, již několika slovy o něm jsme se zmínili. Zajímavo jest, co nejnovčji Cornelius ve svém díle „o povstání světa" poznamenává. Důležito však při pročítání a posuzování spisu Corneliova vystříci se chyby, jíž sám spisovatel a to příliš často se dopouští tím, že brzy o trvání země, brzy opět o trvání světa pojednává, ačkoli není možno oba tyto pojmy beze všeho jeden za druhý klásti, jako spíše zde nejpřísnější rozeznávání mezi oběma jak slovy tak pojmy slovům odpovídajícími jest nutno. Jest jisto, že naše země svou nynější existenci od věčnosti nemá a právě tak zdá se býti nade vši pochybnost jistým, že v tom stavu, jak nyní ji nalézáme, věčně nesetrvá a sice z rozličných důvodů, jež Cornelius blíže vykládá. Však jak dalece lze z existence země na trvání světa souditi? I kdyby země na slunce dopadla, zašla, kdyby i slunce uhaslo a z celé soustavy sluneční nic, žádná ani nejmenší stopa nezbyla, bude již tím i trvání světa zrušeno neb aspoň porušeno? Otázku tu buď záporně neb kladně zodpověděti není naprosto možno. I Cornelius k otázce, již jsme zde postavili, přímo neodpovídá, nýbrž jemu dostačuje toliko poukázání na druhý zákon mechanické nauky o teple a na výsledky, jichž Clausius z uvažování tohoto zákona se dočinil. Dle Clausia stav světa stálým, ponenáhlým změnám podléhá, které konečně jisté mezi dosáhnouti musí. Toto propovědění mohlo by nám konečně dostačiti, avšak Cornelius, jak jsme podotkli, jde ještě dále; on mluví o budoucnosti země a kalkuluje následovně: „působením vod, které pevné částky stále s sebou do moře odnášejí, stane se během doby, že dno mořské stále zvyšovati se bude, země však stále snižovati; vody, která zemi pokrývá, bude stále co do objemu ubývati, takže nastane doba, kdy veškerá voda do vnitř země odpadne a země naše úplně vyschne." Cornelius má za to, že v témže poměru, v jakém nitro země ustydá, to jest v jakém tloušti pevné kůry zemské přibývá, i voda hlouběji do země vnikati musí a jelikož množství vody oceanů jest u poměru s kostkovým obsahem celé země velmi nepatrné, že i ono zemí pohlceno bude. Murray poukazuje zase hlavně k stálému ubývání vody z povrchu zemského z příčiny velké její spotřeby ku chemickým pochodům, a veliké chemické příbuznosti vody se součástmi nerostů. I on trvá na tom, že nitro země čím dále tím více se ochlazuje, pevné kůry zemské že stále přibývá, tím však voda, stále s povrchu ujímána a takto vázána, avšak nenahražována, konečně úplně že vymizí a povrch zemský zcela vysušen že bude. Hypothesy tyto, ač samy o sobě velmi zajímavé, byly by velmi smutnou vyhlídkou pro dávno budoucí naše potomky — kdybychom jim naprosto věřiti mohli. Jest pravda, že v témž poměru voda hlouběji k nitru země vnikati může, v jakém poměru teplota povrchu zemského v hořejších vrstvách se umenšuje; avšak nesmíme zapomenouti, že domněnka o ohnivém nitru zemském velmi nepravděpodobnou býti se zdá. Je-li však jednou jisto, že nitro zemské více již ohnivé není, nýbrž dávno již stydlé, pak ovšem hypothese, jež jsme dříve pronesli, jmenovitě domněnky o stálém ubývání vody z povrchu zemského, odpadá. Není tím však řečeno, že by v dobách dávno minulých veškeré množství vody na povrchu zemském nebylo bývalo větší než nyní. Jelikož před mnoha myriadami let pevná kůra zemská jen nepatrné tloušti byla, nitro pak rozžhavené ve svém průměru daleko se lišilo

od nynějšího průměru, který konečně snad i na nullu zredukovati lze, tu zajisté ono množství vody, které nyní pevným nitrem zemským jest vázáno a tedy v zemi odpočívá, tehdy na povrchu bylo — tedy dosti značná kvantita, která znamenitý prostor zemský pokrývati by mohla. K tomu zdá se poukazovati celá řada dat, jež z geologického zkoumání země poznáváme. Tak jest na př. nade vši pochybnost jisto, že dříve daleko větší část povrchu zemského mořem kryta byla, než nyní; že by však tehdy moře vesměs daleko mělčejším bylo bývalo, to možná že v jednotlivých případech vskutku pravda jest, avšak na celé dno mořské vztahovati nikdy se nedá.

V dobách nedávno minulých, tedy na př. v době ledové, nebyla ovšem kvantita vody na zemi daleko větší než nyní; nebo již tehdy vlastní teplota zeměkoule daleko byla zredukována v poměru k časům, kdy útvarem nejmladším ku př. útvar kamenouhelný zemi byl. Nedá se tedy souditi, že by vlhké, pomořské klima, které v těch krajinách vládlo, jež dobou ledovou navštíveny byly, v těchto zemích větším množstvím vody na celé zemi než nyní zaviněno bylo, jako spíše jen relativním větším nahromaděním vod v těchto místech, uzmutím těchže z krajin ledových zemí vzdálenějších. O původním množství vody na zemi na počátku jejího trvání nevíme pranic jistého; zprávy naše, které bychom o tom čtenáři podati mohli, jsou předně nezaručené, za druhé však nezdá se nám býti vhodno čtenáře tabelarními výpočty nuditi. Podobně nevíme nic jistého o způsobách, jak prvkové vody v nynější její podobu se sráželi. Kdož může rozhodnouti, jestli tak vzájemně se skládali, jak je nyní lučebníci ve svých laboratořích k vytvoření vody spojují?

Přistoupíme nyní k zodpovídání vlastní otázky „jak vyvinovaly se jednotlivé organismy zem naši obývající.“ Tu pak uznáváme již zprvu za nutno poznamenati, že o prvním vzniku životných bytostí absolutně nic jistého nevíme aniž přírodovědeckým bádáním něco naprosto bezpečného v tom směru posud vyskoumati se dalo. Byť i O k e n ve své naturfilosofii nám tvrdil, že to za svou životní úlohu považuje rozluštiti, kterak z n i č e h o na zemi n ě c o povstalo, tož to, co k dokázání svého tvrzení podává, v mnohém ráz velmi pochybný nese. Jeho známá propověď: *„Alles Organische ist aus Schleim hervorgegangen, ist Nichts als verchieden gestalteter Urschleim. Dieser Urschleim ist im tiefen Meere aus anorganischer Materie entstanden,“* zůstává vždy jen prorockou průpovídkou, která jako bludička stále a stále lákati bude důmyslné filosofy novější doby (Haeckel a j.); avšak jak již jednou na jiném místě podotknouti jsem mohl, positivních důkazů pro větu tu není.

Organický život na zemi má svůj časový původ; toť jisto. To však nedokazuje jen okolnost, že až po jisté vrstvy země život organismů sledovati lze, v ostatních vrstvách pak že zcela ž á d n é organické zkameněliny nalezeny nebyly; nebo organický život mohl i přes to vše v těchto dobách existovati a buď úplně zašel a nám žádné stopy se nezachovalo, aneb posud se stopy po něm nenašly: ne to pro dočasný původ organického svědectví podává, ale ta pevně zde stojící okolnost, že jak v prvé části pojednání svého ukázati jsme mohli, i zeměkoule svůj časový původ měla, že byla doba, kdy země v takovém stadiu bytí se nalézala, kdy žádného organického života d o j i s t a nechovala, a teprvé vývojem svým ponenáhlu schopnou se stala organismy vyživovati, vychovávati.

Stoupáním od nejmladších k nejstarším útvarům shledáváme, že vyšší organismy z říše živočišné a rostlinné čím dále, tím více z obzoru našeho pozorování mizí, a organické tvary, s nimiž se zde postupně níže a níže shledáváme, od nynějších tak se rozlišují, že zcela nové, cizé světy nám se objevují; dále mizí v jednotlivých útvarech i klimatické rozdíly pásem, které v nynější době tak znamenitě ohraničené protivy poskytují. Při stoupání opačném od nejstarších útvarů k nejmladším, při vracení se ponenáhlém z dávné minulosti do přítomnosti, zase stále a stále s bližšími známými se shledáváme, vidíme před sebou posloupné přibližování se v podobnosti k tvarům organickým nynějším, zároveň však můžeme sledovati pokrok od nižšího k vyššímu a na konci této řady posloupnosti octneme se mezi svými, setkáváme se s člověkem a s jeho druhy živočišnými i rostlinnými. Přihledněme zprvu k říši rostlinné, sledujíce ji během jednotlivých geologických útvarů. V siluru shledáme nejnižší, bezkvěté rostlinky, náležející v oddělení tajnosnubných; dvojděložné květonosné rostliny poprvé v útvaru křídovém vystupují; v kamenouhelném útvaru, umístěném co do doby časové mezi starším silurským a daleko mladším křídovým, rostly ohromné stromovité kapradiny, veliké lesy bujností svých členů vyznačené, avšak vesměs mezi tajnosnubné náležející. Byl tedy takový les z doby kamenouhelné valně rozdílným od našeho moderního lesa — živočichové jím se procházející procházeli se ohromnou řadou tajností, jež podnes botanikovi hádankou jsou nerozluštěnou. Z doby křídové přecházíme s prvými dvojděložnými rostlinkami v třetihorní útvary, kde tytéž již k daleko značnějšímu vývoji dospěly. Jednoděložné rostliny jsou naopak ještě v této době třetihorní v t. zv. pliocaenu zjevem zcela řídkým a vůbec nynější flora, jak ji dnes shledáváme, jest stáří velmi nepatrného. Říše rostlinná v rozvoji svém daleko stojí za říší živočišnou. Zde mezi živými tvory pokrok od méně dokonalého k dokonalejšímu daleko přesnějšími hranicemi jest omezen. Nejjednodušší formy jsou nejmladšími, a postup k vyšším očividně dá se sledovati. Již v poměrně velmi starém útvaru silurském, kde říše rostlinná teprvé počíná a velmi nepatrnými zbytky se zachovala, panoval čilý život: nejvyšší tvar živočišstva obratlovci byl zde již zastoupen, ovšem nejnižšími svými jednotníky, totiž několika rybami. Nejnižší obojživelníci, a sice archegosauriové jsou dalším členem posloupnosti a vyskytují se poprvé s podivuhodnými zbytky ryb v lesích kamenouhelných, dosahujíce maximum svého vývoje teprve později v útvaru kamenosolném či triasovém a v útvaru jurském. Nejstarší zbytky ssavců jsou již v době kamenosolné k pozorování, kde tvoří velmi pěkný přechod od ještěrů. Co do ptáků dají se první jich zbytky v solenhofenských břidlicích jurských dokázati. Známý Archaeopteryx vznášel se nad vodami jurskými nedaleko Solenhofenu, byl však zjevem asi velmi vzácným, jelikož jediný zbytek tohoto tvora, který se nám zachoval a nyní v Britickém museu uložen jest, stál nepatrnou sumu — 12000 zl. r. m. Pražské museum má z ptáka tohoto — věrné vyobrazení. O. H e e r označuje tedy dobře dobu prvohor co dobu bezkvětých rostlin (tajnosnubných) a dobu ryb; dobu druhou zove dobou nahosemenných a plazů; třetihorní doba sluje u něho dobou jednoděložných rostlin a ssavců. Rostliny

a živočichové probíhají jednotlivými útvary zcela paralelně a sice počínajíce nejnižšími tvary, spadajícími do nejzazší minulosti. Jestli rostliny neb živočichové na povrchu zemském dříve se objevili, nedá se posud s jistotou odpověděti: ačkoli zdá se, že živočichové jsou prvními mohykány z hlubin mořských doby prahorní. Podivuhodný foraminifer (kořenonožec) Eozoon canadense byl totiž živ již v dobách laurentinských. Jen ovšem na závadu zde otázka, zda Eozoon vůbec živočichem jest čili nic. Až podnes mineralogové s zoology o povahu jeho se přou, a každý z nich mnohými důvody o dotčené jeho buď mineralogické neb živočišné povaze přesvědčiti hledí. Však i kdyby Eozoon živočichem byl, kdož může tvrditi, že existoval živočich tento na zemi, aniž by zároveň tou dobou již nějaké zbytky rostlinné tu nebyly? Vrstva grafitová v krystalinických břidlicích jest zajisté pohrobním místem prvních tvarů ústrojných, jichž podoba však bohužel přeměnou tak utrpěla, že zde souditi jen s těží lze; avšak dle pravděpodobnosti-li soudíme, máme zde před sebou první přeměněné zbytky vegetabilií, tedy zbytky rostlinné. Vrstvy grafitové jsou ovšem daleko starší než vrstvy Eozoonu, takže by tím priorita živočichů valně utrpěla. Kdo však i přes zdánlivou povahu rostlinnou vrstev grafitových ručí nám za to, že vrstvy ty nechovaly v sobě také nějakého živočicha podobného asi Eozoonu? Však v obou případech tolik jest jisto, že organický život posunut zde až do dob, kdy první utuhnutí rozžhavené zeměkoule se událo. Tvrdí-li Czolbe, „že veškeré nynější organické tvary naleznou se v posud neproskoumaných vrstvách kůry zemské“, dokazuje tím tolik, že nemá ani špetky ponětí o nynějším stavu geologie a jest nám tudy s velkým podivením, že Cornelius uznal jej za hodna, aby holé nesmyslné jeho frase opakoval a vyvracel. Když pak Cornelius s Czolbem o věčném bytí organického světa a člověka se dále pře, Czolbeho doklady jen v triviálnostech se pohybují. Jsouť věty, proti nimž bojovati nelze, aniž by bylo možno trivialnosti více méně se uchrániti. Kdo možnost jakéhosi prasvěta beze všech časových počátků, s obyvatelstvem ode dávna v témže stadiu vývoje duševního stojícím, v jakém kočovní národové nynějška se nalézají, dokazuje, ten ztrácí drahocenný čas psaním nesmyslu. Nutno podotknouti, že nynější národové kočovní daleko se liší od oněch, kteří v dobách dávně minulých žili; když tedy Czolbe dovoluje si tvrditi, že duševním vzděláním nomádi naší doby jsou asi na témže stanovisku jako byli za času Abrahama, zajisté o velmi pochybných ponětích v oboru geografie a antropologie přesvědčuje.

(Pokračování.)

Střevíčky.

Dalmatská povídka od *Jos. Holečka.*

Toužil jsem po samotě. V zimě miluji společnost při vřelém čaji a tabákovém dýmu, z jara noční toulky v přírodě, v letě líné povalování se na pohovce při spuštěných záclonách, na podzim pak samotu od ostatního světa docela odloučenou.

Jesenní slunce vylákalo mne od psacího stolku. Pořád se mi zdálo, že mne hladí jemnými růžovými prstíčky po tváři, že se usmívá a mne vybízí: „Pojď mne milovat!“ Neodolal jsem.

Nejprvé jsem kráčel po silnici, vedoucí podél mořského břehu. Moře mělo barvu siného, lesklého hedbáví a výraz sentimentální. Došel jsem na rozcestí. Silnice se uchylovala hlouběji do pevniny a od ní se oddělovala obyčejná vozová cesta na rozkošný poloostrov. Čím jsem šel dále, tím více mne cesta zajímala.

Z počátku bylo mi se bráti kolem pustého zálivu, majícího podobu čtverce. Se tří stran byl obklíčen vysokými srázy, na nichž mohlo zapustiti kořeny jen nepatrné, nízké křoví. Stranou čtvrtou souvisel se širým mořem. Poměr zálivu a moře připadal mi jako poměr mezi macechou a pastorkem. Za nedlouho ztratil jsem moře úplně s očí.

Půlostrov byl velmi úrodný. Vyzdvihoval se v mnoho větších menších vršků, jimž vévodil jeden značnější, který stál dále přede mnou a měl na temeni bílý chrámek jako korunu. Napadlo mi, že užiju vyhlídky s něho, která musila být vším spůsobem nádherná. Doufal jsem, že se k němu dostanu drahou, již jsem byl nastoupil. Čas tak jsem si rozpočítal, že jsem mohl vrchole dosíci právě při západu slunce.

Celý půlostrov byl pokryt olivovými háji. Mdlá, šedá zeleň listí olivového působí na mysl teskně a není divu, že člověk, který ho má před sebou takou spoustu, pocítí pojednou v duši tíseň, že mu jakési neviditelné, tajemné, nevýslovné břímě ulehne na prsa. Avšak člověk nehodlá břímě to svrci, spíše by pod ním volil ducha vypustiti. Tuším, že dojem zmíněný zanechává tu imposantní jednotvárnost, a tuším, že podobně dojímá též krása stepi.

Olivy byly už očesány a sklizeny. Zde onde bylo ještě vidět zapomenutý košík, žebřík aneb jiné nářadí, ale stopy lidské nebylo v širé dáli. Zahledl jsem sice několik kamenných domků, ale vypadaly smutně a siře, jakoby se z nich obyvatelé byli vystěhovali, vydavše je na rozpadnutí a na rozhlodání dešti a nepohodám.

Došel jsem do mělkého, dosti prostranného údolí, na jehož prostředku stál kostelík, zbudovaný z šedivých kvadrů a neomítnutý. Nad průčelím trčela malá vížka, mající podobu magnetické podkovy. Průčelí po šířce i výšce bylo otkáno divokým, temně zeleným břečtanem, který se pnul do výšky jako smělá myšlenka. A nejsmělejší úponek provinul se do otevřené vížky, obemknul zvonec kol do kola, jakoby chtěl učiniti, aby se kovové srdce nikdy, nikdy nerozhoupalo.

Lidumilný zvonek! — byl jsem na hřbitově.

Není si možno představiti hřbitova útulnějšího. Obnášel všeho všudy asi dvacet čtverečních sáhů a byl naprosto bez ohrady, čímž bylo řečeno: celý půlostrov je zahradou i tento hřbitov aneb naopak. Hroby byly uzamčeny kamennými plotnami, do nichž byla vtesána jmena těch, které pod nimi srdce nebolí. Nápisy prozrazovaly, že se sem na posmrtné sídlo stěhují členové

vynikajících rodin. Z valně vydroleného nápisu vyčetl jsem, že pod ním odpočívá jedna z nejznamenitějších veličin slovanského jihu. Roh kamene byl čistě oškrabán a na něm tužkou napsáno: „Jakub Nešťastný z Hořiček v Čechách byl tady na cestě do Hercegoviny 19. září 1875.“ —

Silné, drsné pruty černých malin plazily se po hrobech. Některému stála v hlavách smutná cypřiš. Jeden hrob byl otevřen. Vedle něho ležela stará deska kamenná převrácena, škopek s cementem, zednické kladivo a lžíce. Vnitřek hrobu byl čerstvě vyzděný a cementem omítnutý. Patrno, že teprve před nedlouhem vytratil se odtud dělník. Snad v něm práce budila truchlivé myšlenky a on, aby je zapudil, zašel si v hloub hájů olivových.

Nikde živé duše. Ještěrka neběží po kamení, zmije se neleskne před okuem, ptáče nepěje. Nemůže již být jinak, nežli že před krátkem stinnými těmito háji kráčel anděl smrti, který vše živé učinil neživým.

Obešel jsem tichým krokem kostelík. Na straně druhé opírala se oň vetchá chaloupka, z níž se vyřítil ohromný buldog. Za ním se vybatolil malý, kosilatý, umouněný, ale hezký hošík, intensivně modrých očí, držící v ruce lžíci polenty. Všichni jsme byli udiveni: já, klučík i buldog. Byl jsem překvapen, že právě takové a ne jiné obyvatele zde potkávám, a oni nemohli pochopiti, že do jejich samoty vstupuje tvor člověk.

Řekl jsem buldogovi, že si ho vážím, protože v něm vidím pravzor bodrého demokrata. Také jsem mu pověděl, že jako buldogy ctím, nenávidím aristokratické, vyhublé a elegantní chrty a feny. Buldog byl mým ujištěním spokojen. Neštěkal už na mne, nýbrž se přítulně třel o mé nohy. Popleskal jsem mu po škaredé, věrné buldočí hlavě a měl jsem radost, když na mne vzhledl zrakem tklivým, v němž bylo čísti nedůvěru a předpojatost zápolící s oddaností a vděčností. Buldog dovolil, abych se přiblížil hošíkovi, jeho malému tyranu. Shledal jsem, že chlapec a buldog jsou povah velmi rozdílných. Vida, že se beru k němu, vhupnul do dveří chatrče, přivřel je a hodil po mně polentou.

Přemítaje o člověctví a buldoctví, stoupal jsem dále. Údolí se úžilo a svahy hor je obklopujících byly příkřejší. Cesta vedla stále prostředkem údolí, po jehož obou stranách bylo cypřišové stromořadí. Cypřiše měly značnou výšku i sílu. Musilo asi drahně času uplynout, nežli nynějšího rozměru nabyly.

Zastavil jsem se a nazpět obrátil. Průčelí kostelíka bylo ozářeno pomerančovým svitem slunce, jehož denní dráha za nedlouhou dobu bude ukončena. Buldog ležel vedle chatrče do kotouče svinut a hoch držel v ruce opět lžíci, ale tentokráte bez polenty.

Počal jsem uvažovati, zdali by nebylo záhodno, abych nastoupil zpáteční cestu, dokud panuje denní světlo. Pro zpáteční cestu mluvil hlas, který moudře podotýkal, že zde předně vůbec nikoho není, komu by se mohla uložit povinnost, aby na poloostrově zařídil plynové osvětlení, a za druhé duchaplně dovozoval, kdyby i bylo zde osoby takové, že by atd. Hlasu tomuto naproti dal se slyšeti druhý, který si dovolil faktickou poznámku, že není dnes vlastně žádné příčiny báti se tmy, protože hnedle po západu slunce vyjde měsíc. Nebe bylo nekalené, mohl jsem se tedy na noc těšit.

Nedbaje více žádných možných nepříjemností, zabíral jsem se dále do nitra půlostrova. Pojalo mne jakési neurčité tušení, že mne této noci očekává zajímavé dobrodružství, jímž nikdy nepohrdám. Avšak nyní řekl bych, že ostnem, dobrodružné choutky mocnějším, byla úchvatná krása zapomenutého, nepovšimnutého koutku zemského, který jsem takřka jako Kolumbus objevil. Cítil jsem, že bych zítra litoval, kdybych dnešní pouť nedokončil.

Co se mi mohlo státi? jaký úraz mě mohl potkati? Leda snad, že bych musil ztráviti noc pod širým nebem, maje kámen za podhlavnici, avšak tím jsem odstrašen nebyl. A narazím-li někde na domek, snad vlídné obyvatele pojme soustrast se zbloudivším poutníkem a přijmou jej pro jednou pod hostinný krov.

Slyšel jsem již o tomto půlostrově rozličné věsti, všecky rázu téměř báječného. O něžné polovici jeho bydlitelů vypravěno mi, že nejplnějším právem zasluhuje název krásného pohlaví. Obyvatelstvo prý je sice nečetné — tomu jsem už věřil — ale velmi zámožné, skoro bohaté.

Muži se živí plavbou na moři a nejvíce kapitánů rakouského loďstva pochází prý odtud. Na jaře rozlučují se s rodinami a manželkami a nevracejí se až na podzim. Zatím ženy a starci pomocí odjinud najatých dělníků obstarávají práce domácí a sadařské. Ženy prý jsou vesměs Diany i spanilostí i cudností. Neslýcháno prý, že by tu byl někdo někdy nocoval. Hospody a hostince není tu naprosto a ženy prý už z daleka zavírají dvéře, vidí-li přicházet cizince. Přijde-li nešťastný neznámý až k samému domu, zavrou se před ním i okenice. Kdyby se osmělil žádat chleba nebo vody, pootevře se okenice a hodí se mu něco na hlavu, co by jej na vždy odstrašilo. A co dalo ženám půlostrova takové vychování? Naučili je tomu mužové, kteří si zvykli i nejmenší známku nevěrnosti přísně kárat.

Uvedl jsem si toto vše na paměť a zachvěl jsem se rozčilením. Kdo ví, nenesu-li hlavu poslední den na ramenou? Leč budiž tak neb onak, nyní se teprve nevrátím! Upříti se nedá, že by se tu ani jezevčík nejostřejšího čichu vraha nedopátral. Snad usoudili bohové, aby mi náhoda připravila hrob, který jsem si u hřbitova prohlížel, a snad mne již osud vydal za kořist záhubě. Nuže dobrá!

První známka večera se dostavila. Stál jsem právě pod vrchem, s něhož jsem chtěl pozorovat západ slunce. Slunce již pro vrch nebylo vidět, ale všecko bylo ještě ozářeno, nyní už paprsky růžovými. Od moře zavál vlažný zefýrek, ale jenom momentálně, jako oddechnutí panny. Ačkoli byl ještě den, již klesl na zemi první odstín šera, ale slabý, jemný.

Přesvědčil jsem se, že cesta vede na témě vrchu, ale serpentinou. Abych si nadešel, chtěl jsem se odchýliti a dáti se do vrchu rovnou čarou. Právě jsem přeskočil travou zarostlou strouhu, když se za mnou ozval dupot a dusot konský. Ohledl jsem se. Právě u chatrče hrobníkovy zastavil jezdec, seskočil s koně, přivolal hošíka, který se ho — divná věc! — nebál a nechal se pohladiti, ba i políbiti. Na to vstoupil jezdec opět do třmenů a cválal dále směrem ke mně. Prodlel jsem chvíli, abych jej nechal minout. Byl to mladý muž intensivně modrých očí, plavých vlasů a takových též licousů. Byl oděn šedivým jízdeckým šatem a malým,

kulatým, zeleně lemovaným kloboukem. Jeho ryzák byl drobnokostný, ale rychlý a bujný, okrouhlých tvarů, malé hlavy a malého kopyta. V ruce oblečené šedivou rukavičkou držel jezdec novou otěž tak lehce, jakoby si pohrával. Za holinkou lakované boty vězel mu bičík, také nový.

Snad mne projelo jakési tušení, že by mohl jezdec tento pro dnešek být mým hostitelem — trhnul jsem reflektivně rukou, jako bych chtěl pozdravit. K pozdravení nedošlo, zůstalo při prudkém, ale nedokonaném pohybu ruky. Jezdec byl zdvořilejší a pozdravil sám, dotknuv se málo pravicí střechy klobouku. V okamžiku zmizel za oklikou cesty a já se dal do vrchu.

Pohrdám pojmy vzdálenosti a výšky. Hnal jsem se do vrchu, jakobych jej chtěl vzíti útokem. Zachycoval jsem se kmenů olivových, abych neklouzal nazpět, a čím jsem stoupal výše, tím jsem se více rozohňoval. Zavířilo ve mně jakési plané rekovství. S dlaněmi drsnou korou rozedřenými dospěl jsem za nedlouho vytčeného cíle. Srdce mi bušilo, jakoby chtělo prsa rozraziti.

Z dálky jsem viděl pouze malý chrámek, nyní jsem stál před prostranným dvorem a domnělý chrámek objevil se mi domácí kaplí. Dvůr byl kol do kola obehnán vysokou a dosti širokou zdí, která jej ve svém středu skrývala. Zeď byla na mnohých místech sesypána. Patrně jsem se octnul před šlechtickým statkem, jenž byl před dávnými časy hradbou opásán na obranu proti mořským loupežníkům. Nyní, kdy statku žádné nebezpečí více nehrozí, ponechána hradba jaksi z milosti anebo z lenosti. Místa, kde se částečně sesula, byla vyplněna narovnaným kamenem.

Do dvora vedla jediná brána, která se nalezala na straně, odkud jsem přicházel. Brána byla otevřena; pohledl jsem do vnitř. Sluha prováděl po dvoře známého mi ryzáka, jemuž z unaveného těla vycházela pára. Budova pro obývání stála v pozadí, od brány až k ní vedla ze žulových sloupů utvořená arkáda, ostíněná širokolistými, nyní pomalu žloutnoucími smokovníky. Z arkády se šlo po několika stupních na rozsáhlou verandu, která měla šířku celé budovy. Na verandě zočil jsem červeným ubrusem pokrytý stůl, na němž se nalezalo porcelánové náčiní pro dvě osoby.

Ostatního jsem se domyslil. Nemohlo býti jinak — za chvíli musil vyjíti můj plavovlasý, modrooký rytíř s někým druhým, který nemohl dle mého náhledu ničím jiným býti, nežli krásnou, elegantní, okouzlující dámou. Ustoupil jsem trochu nazad a schoval se za olivu, abych vše mohl přehlednouti nejsa pozorován.

Rozprouděná krev počala se mi v žilách ustalovat, když se dvéře otevřely a na verandu ruku v ruce vstoupil plavovlasý jezdec s mladou, překrásnou dámou. Zjev její vehnal mi krev znovu do hlavy, a to mocí takovou, že se mi před očima dělala veliká strakatá kola. Opřel jsem hlavu o kmen stromu a snažil se zrakem do duše vssáti všechen půvab krásné bytosti, počínaje od špičky malé nožky až k nejvyšší kadeři hustého, havranního vlasu. Dosud ji vidím před sebou: ztepilé tělo, okrouhlých kyprých tvarů, objímá černý sametový šat, který je pod hrdlem klínovitě zakrojen a bílými krajkami olemován; rukávy jsou u ramene nabírány, pod loktem se úží, tak že je ruka v zápěstí už stísněna; bělost malé ruky vedle černého šatu je tím nápadnější; leckdy se na ruce zablýskne zlatý náramek; útlý bok je obemknut lesklým pasem ze spínavého broncu a od něho visí na pentli ozdobný kapsář; množství černých, vlnivých vlasů nebyla černá, hebká rouška s to pod sebou směstnati. Tím je podán nedostatečný nárys její postavy; ale hlavní kouzlo vězelo v očích. Oči, jaké ona měla, přirovnává jihoslovanská národní poesie zralým olivám, čímž má být naznačena velikost a černá barva, odstiňující se do modra. Husté, dlouhé brvy vznášely se nad zraky jako roztažená křídla lašťovčí. Obočí podobalo se hladké sametové pásce. Oko bylo zapadlé a zajímavě podmodralé, což mu dodávalo výrazu vášnivého, nyvého. Tvář byla bledá, obličej tvořil pravidelný ovál, nos tenký a táhlý, ústa malá a růžová.

Oba usedli k stolu a zapředli důvěrný, tichý hovor. Dáma nalévala do porcelánových šálků kouřící se nápoj, myslím, že kávu. Bylo ještě příliš záhy, než abych se byl mohl představiti, nemuse se báti výčitky dotěrnosti. Vzpomněl jsem si, že jsem vlastně proto tak daleko zašel, abych byl přítomen západu slunce. Dal jsem se kradmo, abych nebyl zpozorován, po úzké stezce na pravo. Jaké překvapení! Sestoupiv s vrchu, nalézal jsem se najednou proti všemu očekávání na konci půlostrova u samého moře.

Pevnina končila tu korytem, jehož stráně byly hustě olivami posázeny a na jehož dně nalézal se dvorec, který měl zcela podobu předešlého, ale v menších rozměrech. Místo vysokou zdí byl obehnán pouze kamenným plotem, byl mnohem nepatrnější a sešlejší. Dvůr na vrchu hleděl do pevniny, dvůr pod vrchem do moře. Od branky vedla přes zahradu ku stavení taktéž sloupová arkáda, nad níž nescházela veranda fisolemi opletená. Oba dvorce prozrazovaly zanedbanost, ale onen na vrchu jevil i při zanedbanosti blahobyt, kdežto tento pod vrchem zdál se míti doby štěstí již za sebou, ač ještě nikoli dávno. Nad verandou zelenaly se v oknech obydlí žaluzije, na hřebenu střechy, kryté prejzemi na mnohých místech schátralými, kolísala se větrná korouhvička. Dvorec pod vrchem nejevil nižádných známek života.

Usedl jsem na břehu mořském. Břeh byl pokryt poblácenými lístky, kterých byla nahromaděna několikaletá vrstva. Byl právě odliv, a pevnina kolem do kola byla ovroubena černým pásem, který povstal odlitím se vody. Moře zabíhalo do pevniny klínovitě, jakoby ji bylo násilně rozpoltilo. Břeh byl jen s mé strany nízký, na druhých dvou stranách vyvýšoval se ve srázy. Přímo přede mnou vynořoval se z moře malý skalnatý ostrůvek, podobný více obrovskému holému skalisku. Na něm se vypínaly žlutavé zdi námořské pevnůstky. Skála s pevnůstkou mohla býti vzdálena asi čtvrt hodiny cesty, ale na moři je vzdálenost vždy zdánlivě menší. Slunce, kvapící k nočnímu odpočinku, dotýkalo se dolním koncem zlatého obvodu zubatého cimbuří pevnůstky. Od skály až ke mně byla hladina jako růžemi posypána. Dvorec na vrchu ležel mi po levici, po pravici trčely do výše hradby větší pevnosti. Péro mé úchvatnou krásu, kterou oko zřelo, nevypíše, ba ani z daleka nenastíní. Zapomněl jsem v okamžiku na vše, i na zpáteční cestu, i na dobrodružství, na jezdce, na spanilost jeho družky a přemýšlel — bůh ví o čem! Byl jsem tehdáž poprvé rád v lidském těle, a poprvé mne prochvělo vědomí lidského důstojenství, protože z tvorstva jenom člověku dán smysl pro krásu. Čarokrásný obraz na mne účinkoval jako opium. Kdo ví, nebyl-li bych se vydal po

růžemi postřené cestě ku zlatému zámku na oné zlaté skále — — slunce ulehlo moři do náruče a tma jakoby na mou hlavu padala. Před minutou se ještě všecko skvělo zlatem a růžemi, paprsky sluneční rozbíhaly se od pevnůstky jako gloriola, a nyní se všech stran valí se soumrak, z předu, ze zadu, s výše. Západ slunce do moře děje se vždy jedním rázem, že se zdá, že je neviditelnou rukou dolů strženo. Přechod ze světla do tmy je tak náhlý, že člověk zrovna vidí tmu, jak jej do záhybů svého pláště zahaluje.

Teprvé nyní mi napadlo, že třeba cosi rozhodného počíti. Povstal jsem. Na levé straně zálivu zahlédl jsem veliký polokruh, který se nalezal při úpatí srázu na samém břehu a lišil se od šera večerního, od siné hladiny i od šedé skály nápadně černou barvou. Šel jsem se přesvědčit, co to. Byla to vyklenutá skrýš, která sloužila k uschovávání lodí, a snad měla pro námořské válečnictví i jiný účel. Že byla erární a souvisela s pevnůstkou naproti a s pevností na pravé ruce, dalo se souditi dle černožluté lodice, převalené na prahu otvoru. Nahlédl jsem dovnitř. V zadu byla tma děsná, zrovna pekelná, z které se až v očích jiskřilo. Nepocítil jsem chuti noclehovati v té jeskyni. Opatrně jsem se stáhl na předešlé místo — v tom blízko ode mne zašustily větve a z houští vyšel stařičký muž. Pokročil jsem proti němu. Byl oděn jako zahradník. Všecky části jeho obleku byly dle všeobecného evropského střihu, hlavu kryl slaměný klobouk se širokou ochlípenou střechou, jak jej často mívají námořníci, a v ruce držel motyčku. Postavy byl spíše prostřední než veliké, tíha věku jej nahrbila. Pozdravil jsem jej slovy:

„Dobro veče“.

„Buona sera,“ opětoval můj pozdrav italsky, jak to zvykem u Dalmatinců staršího rázu.

„Prosil bych vás, gospodine, snažně, abyste mi ukázal nejkratší cestu, jak odtud vyváznout.“

Říkal jsem mu gospodine, on mě oslovoval signore.

„Již odtud těžko, siňore, vyváznout,“ děl, kývaje povážlivě šedou hlavou. „Musil byste nejprvé jíti po této stezce, až byste se dostal na voznici, kterou jste sem nevyhnutelně přišel. Trvalo by dobré dvě hodiny, než byste došel silnice, a pak ještě nejméně půl hodiny, nejste-li velmi dobrý chodec, než byste se vrátil do města. Bez toho přicházíte z města, že ano?“

„Ano.“

„Myslil bych ve vašem prospěchu, že byste lépe učinil, kdybyste dnes přenocoval u mne, zítra pak můžete odejít s pánem bohem zdráv a čilý! Jste srozuměn?“

Trochu jsem se zarazil. Překvapilo mne, že mě na tomto nepohostinstvím proslulém místě někdo vůbec k sobě zve, a k tomu hned na nocleh. Kromě toho připomněl jsem si krasavici ve dvoře hořejším, a že vlastně tam chtěl jsem vzbuditi útrpnost. Ale ona neobyčejná krasavice již mne nezajímala, spíše jsem cítil proti ní tajný odpor; jsemť spíše přítelem hezkosti než krásy.

Abych podal příčinu svého váhání, prohodil jsem:

„Nemohu se nadiviti, že jsem na vašem půlostrově našel někoho, kdo mi neprošen nabízí pohostinství. Nebudu-li vás obtěžovat, milerád přijímám.“

„Věřím vám. Zajisté není u nás pamětníka čehosi podobného. Bez pochyby vám bude také známo, v čem se naše nehostinnost koření?“

„Úplně.“

„Tedy vidíte. Mně ale nehrozí před vámi žádné nebezpečí, a proto mohu překročit meze dávného zvyku. Pojďme, libo-li.“

Uvedl mne do dvorce pod vrchem. Vstoupili jsme do pokoje se zelenými žaluziemi. Hostitel je otevřel a poskytl mi nový krásný pohled na moře. Měsíc již vyšel a skvěl se v oblouku mezi pevnůstkou a dvorem na vrchu. Znamenal jsem, že domácnosti starcově nedostává se pečlivé ruky ženské. Vše bylo sice čistě a starostlivě spořádáno, ale onoho domácího, poetického ladu, který dovede toliko žena zavésti, tu nebylo. Podlaha byla dlážděna malými šestihrannými dlaždicemi, z nichž byla vždy jedna bílá a druhá červená. V koutě u dveří stála široká postel z tvrdého, řezbami ozdobeného, ale nehlazeného dřeva. Byla pokryta postěradlem, které bylo plno neladné, avšak přece sympatické strakatiny látek tureckých. Nad postelí visela dvojka.

„Přebýváte zde sám?“ otázal jsem se hlasem poněkud stísněným.

„Sám — bohužel,“ dal mi za odpověď stařec a svraštil dlouhé, šedé obočí. „Nebýt sám, sotva bych vám poskytl hospodu.“

Odešel připravit večeři, ponechav mne samotě. Prohledl jsem si zatím dvojku, visící nad postelí. Měla hlavně zevnitř sice rezem nadechlé, ale uvnitř čisté a vrtané. Nabita nebyla. Spustil jsem kohoutky — klaply jistě a zvučně. Dobrá dvojka. Povšiml jsem si, že na stěně naproti posteli je zavěšen na šněrovadle pár lesklých, tuze malých střevíčků práce dovedné, s vysokými a tenkými podpatky. Soudil-li jsem dle mody, nemohlo tomu býti příliš dávno, co byly zhotoveny. Obnošeny byly nepatrně, podešvy sotva že byly pošpiněny. Chůzí, vzduchem a dojmy unaven, přitáhl jsem židlici k oknu. Sklonil jsem hlavu do dlaní, byl jsem skoro ospalý. I krása přesytí, a záliv měsíčným svitem ozářený mne již nepoutal.

K večeři jsem obdržel na olivovém oleji pečenou mořskou zmiji, jednu z nejchutnějších ryb mořských. Mořská zmije má jemné, bělounké maso bez kostí, podoby je úhořovité, hladký povrch její vypadá jako kůže tygří v miniatuře. K zapití mi podán pohár temně červeného dalmatského vína, které se vyznačuje těžkostí a chutí trpkou po tříslovině. Za lože mi vykázal hostitel širokou postel v koutě. Nežli se rozloučil, jal se nabíjeti dvojku.

„Je zde nebezpečno?“ táži se lhostejně, aby bylo viduo, že se nepolekám, řekne-li se mi „ano.“

„Nikoli, siňore, ale opatrnosti nikdy nezbývá. Uplynulo drahně let, co se u nás nevyskytl šelma člověk. Ale je to již tak naším zvykem, přátelit se s puškou. Ostatně je mi dnes nějak nevolno, sám nevím proč.“

Nabitou pušku opět zavěsil na staré místo nad postelí. Dav mi dobrou noc, vzdálil se. Odstrojil jsem se, okno jsem nechal otevřené. Odhalil jsem postěradlo s postele, vážně, pomalu, skoro zbožně. „Manželské lože!“ prohodil jsem v duchu. Povlaky peřin byly z bílého, křížového plátna, vzorně čisty. Shasiv lampu, snažil jsem se usnouti. Snaha byla marna, spánek se nedostavoval. Záře luny padala úzkým pruhem do pokojíka a právě na pěkné, malounké střevíčky. Zavřel jsem oči a otevřel zas. Před chvílí byl jsem unaven a ospalý, a nyní po spánku ani potyky. Dobře bývá, nemůže-li člověk usnouti, utkvět zraky na jednom místě,

na nic nemyslit a šeptmo počítat. Zahleděl jsem se na pevné místo — na střevíčky. Počítal jsem: jedna, dvě, sto, dvě stě, tři sta — pokus se neosvědčoval. Dojmy celé procházky střídaly se mi v duši v divé, pestré směsici. Projímalo mne horko — následek těžké večeře. Rozžal jsem lampu a přistavil ji na židlici k posteli. Vzal jsem do ruky cestovní zápisky, chtěje se uspati nudou. Nemohl jsem čísti. Vytáhl jsem tedy tužku, abych si naznamenal dnešní dojmy. Ani to neslo. Nebyl jsem s to napsati více, nežli „střevíčky“ a „svatební lože.“ Udělal jsem pod tato slova zlostně hrubou čáru a zápisky zaklopil. Vstal jsem opět a došel si pro půvabné střevíčky. Znovu jsem ulehl. Jeden střevíček položil jsem na peřinu, druhý jsem držel v rukou. Jak byl drobný, titěrný! Jak roztomilá musila být nožka, kterou svíral! Kde asi nyní je? Fantasie mně milý střevíček brzy vyplnila čistou, jako z cukru punčoškou, kterou s levé strany prohýbá něžný kotníček.

„Zdá se mi, že se vám nechce spáti,“ zazněl ve vedlejším pokoji hlas hostitelův.

„Nutím se, ale bez výsledku.“

„Já také nemohu usnout. Směl bych vás navštívit?“

„Bylo by mi draho.“

Stařec vstoupil v květovaném županu, fesu a rohožových papučích. „To je po té rybě, dělá horkost,“ vysvětloval, „a potom, jak jsem vám už řekl, pojímá mne tušení, jakoby se mělo něco státi.“

Oblekl jsem se též na polo a zapálili jsme si čibuky.

„Kdo nosíval tyto rozkošné střevíčky?“ tázal jsem se starce.

„Osoba, siňore, kterou jsem miloval jako vlastní dítě, jako duši svou. Moje snacha je nosívala, choť syna mého — budiž prokleta, bodejž ji anatema!“

Šedý hostitel odložil čibuk a zakryl si tvář žilovatýma rukama. Zahořel jsem touhou, dověděti se záhadnou historii, která se pojila ku střevíčkům, či lépe k té, jejíž nožka jimi se krášlívala. Leč pozorovav, že stařec nejeví ochotu býti sdílným, chtěl jsem prozatím zapřísti hovor o předmětu jiném. Napadl mi nejdříve hřbitov.

„Krásný hřbitov tu máte, jakého nepohledá člověk kraj světa. Přál bych si být na něm zakopán.“

Vzdychl. „Já též.“

„Jistě někdo na půlostrově zemřel.“

„Nevím ničeho.“

„Soudím tak dle toho, že byl jeden z hrobů otevřen, znovu vyzděn a vycementován.“

„Četl jste nápis na desce?“

„Nečetl, bylať převrácena.“

„Pamatujete se snad na jinou okolnost, dle níž bych poznal, který míníte.“

„Byl to první hrob se strany, s které jsem přicházel.“

„Ah, již vím! Neumřel nikdo — ale bodejž umřel! Nejspíše si hrobník v nedostatku jiného zaměstnání hraje a hrob opravuje.“

„Z hrobníkovy chýšky hodil na mne čiperný, hezký klučina lžíci polenty; viděl ve mně bezpochyby nepřítele.“

„Viděl jste jej? Zlé plémě, nejhorší ve světě.“

„Podivil jsem se, že hošík při černých kučerách měl veliké, intensivně modré oči. Totě v jižních končinách věc velmi řídká.“

„Zdědil je po otci.“

„Potom mne dohonil jezdec, který měl právě takové oči a onoho hošíka hladil a líbal.“

„Jezdec? Jak vypadal?“

Popsal jsem jej.

„Není pochybnosti, totě on!“ zvolal stařec v pohnutí vášně. „Toť on, hanebník, jemuž podobného nikdy nezplodila země!“

„A vzezření jeho bylo tak spořádané, elegantní! Směl bych věděti, co spáchal?“

„Nerozjitřujte staré rány, ušetřte mne!“

„Potom jsem přišel na vrch, který se zdvíhá na levé straně zálivu, a tam jsem uzřel pěkný dvorec, který se mi zdál ukazovat skoro na bohatství. Na verandě stála překrásná dáma, ztepilého vzrůstu, v černých, sametových šatech, s velkým, hlubokým, pronikavým černým okem, a v její společnosti —“

„Modrooký jezdec — že ano?“

„Ano.“

„Tedy se konečně vrátili!“ Starcův hlas se chvěl. „Konečně, konečně!“

Zrak můj zabloudil oknem na záliv. Se strany dvora na vrchu blížila se loďka, na níž bylo lze rozeznati postavu muže a druhou postavu, nepochybně ženy sedící v pozadí. Muž vesloval a zpíval barkarolu. Hovor náš utichl, a zpěv doléhal k nám lahodnými tony. Postavil jsem se k oknu, hostitel, na všech údech se třesa, opřel se o mé rámě.

„Siňore, siňore, prosím vás — střílíte dobře?“

„Dosti dobře.“

„Máte pevnou ruku?“ — „Dosti pevnou.“

„Siňore, vidíte, že se všecek třesu, jakoby mnou lomcovala zimnice. Vidíte, siňore, že sám nemohu. Prosím vás!“ Skočil a sňal dvojku se stěny. „Zde, siňore, zamiřte, pánbůh vám odplatí dobrodiní, které jste prokázal vetchému starci. Nate!“

Vzal jsem pušku do ruky, ovšem proto, abych nestřelil a snad i zachránil, aby se stařec nepřenáhlil.

„Nutíte mne, abych zmařil život člověka, který mi v ničem neublížil, a co spáchal na vás, dosud je mi hádankou.“

„Slyšte,“ vysvětloval slovy trhanými, „před pěti lety — syn můj byl námořským poručíkem — přišel domů, oženil se, vzal si tu, kterou vidíte, tu zmiji, dceru hrobníkovu, nahou, bez krejcaru. Nebránil jsem mu, štěstí jeho šlo mi nade vše. Před pěti roky, právě v tento čas. Syn žil s ní jen do jara, z jara musil na moře. Zůstavil nás samony. Brzy na to přijel domů váš jezdec, náš soused, přítel mého syna z mládí, conte. Snacha se mi svěřila, že počala. Snila o černohlávkovi s modrýma očima. Praví se u nás, že matka, nosící plod v životě, porodí děcko s očima takové barvy, na kterou se nejčastěji dívá. Potrhala kde jaký květ čekanky, chrpy, pomněnky, vila je v kytky, zdobila se jimi, stavěla si je do pokoje. Pozoroval jsem, že čím dále, tím více se vzdaluje domova, že se příliš mnoho toulá po hájích olivových, zvláště za večera. Druhé jaro porodila hošíka, na podzim vrátil se syn. Spatřiv modrookého synka, zarazil se. Oči takové nebyly obyčejnými v naší rodině ani v nevěstině. K děcku nepocítil lásky, nýbrž nechuť, která stále vzrůstala. S počátku neříkal ničeho, ale k manželce choval se chladně, často vzpurně. Konečně nemohl se zdržeti otázky, jakým asi divem obdržel jeho synek modré oči. Choť mu s nevinným úsměvem,

který měl zakrýt rozpačitost, vypravovala o moci, jakou mají různé barvy na oči plodu v lůně matčině. „Snad je nejlepším prostředkem dívati se místo na čekanky, pomněnky a modráky do očí modrookého, švarného conte — co myslíš?“ spustil syn. Ona se zarazila, zbledla. „Ha, nevěrnice!“ zvolal syn, semknuv jí ruku. „Bídná ženo — cizoložnice!“ — Neomlouvala se, neprosila za odpuštění, ale klidně se od něho odvrátila, jakoby se jí nařknutí netýkalo. Zajisté by již nedýchala, kdyby nebyla svou nebojácností manžela odzbrojila. Syn můj z domu utekl, od té doby po něm ani vidu ani slechu. A v noci toho dne, kdy odešel syn, zmizela také snacha moje i s dítětem z domu. Z počátku domníval jsem se, že si v zoufalství bídný život ukrátila — ale druhý den smál jsem se divoce své bláhovosti. Nezmizelať sama; zmizel také conte . . . Nebylo snad oběma volno na blízku otce, jemuž zničili syna, na blízku starce, jemuž otrávili poslední dny života. Volili raději užívati ovoce svého zločinu v bezpečí, někde za mořem. Zůstalo zde jen dítě, jež bídnice u svého otce hrobníka zanechala. Nestaral jsem se dále o to plémě ještěrčí. Hle, teprve nyní se vrátili! Bídník — bídnice! Siňore, palte! Bůh osvítil rozum hrobníka, že mu bezděčně připravil hrob. Palte!“

Chtěl jsem věc ještě protáhnouti. „Na kolik kroků vaše dvojka nese?“

„Nejsou příliš daleko — palte!“ — „Netrefím-li?“

„Musíte — zabiju vás!“

„Jste velmi rozčilen. Blíží se k našemu břehu.“

„Opravdu! Dejte sem pušku — já sám, sám!“ Vytrhl mi pušku a pádil ven jako šílený. Loďka se rychle ke břehu blížila, již mohlo trefiti dítě. „Eja, eja, to jste vy!“ volal stařec, „vítám vás z ciziny, aby vás bůh ubil, kéž vás anatema! Eja, vrahu, eja, zmije, nehýbejte se! Hodina vaše vypršela!“ Namířil na conte; rána vyšla, ale conte stál pevně. Stařec se na štěstí chybil cíle.

V tom rozdělil se stín v pozadí lodice ve dvé. Dvě postavy, jež byly dotud sloučeny jediným pláštěm a těsným objetím, vztýčily se na lodi. Žena a muž. Muž zamávl rukou ke břehu a zavolal: „Otče!“ Stařec sklonil dvojku a vzkřikl v úžasu: „Synu!“

Lodice blížila se střelhbitě ku břehu. Conte veslo-val statně.

Hostitel můj stál na břehu jako ztrnulý. Já sám očekával jsem napnutě rozřešení té hádanky.

Konečně vystoupili všichni tři z lodice.

„Já tě neznám, ty nejsi má krev, slaboch jsi a zbabělec,“ odpuzoval stařec syna, který k němu kvapil, nesa choť v náručí.

„Je nevinna, jako anděl, otče, já jí křivdil!“ mluvil syn nesouvisle, přerušuje řeč častými polibky. Ona měla pravici ovinutou kolem jeho šíje a blaženě se usmívala.

„Že je nevinna? A což ty modré oči?“

„Prosila za ně boha, a bůh ji vyslyšel.“

„Byla-li čista, proč se neomluvila již tehdáž?“

„Hrdost jí bránila a vědomí čistoty. Chtěla mne vyléčiti ze žárlivosti. Ach, jak dlouhá muka připravil jsem jí svou nedůvěrou a prchlivostí. Hleď, ta dobrá drahá bytosť hledala mne bez oddechu, bez ustání po celý ten dlouhý čas od mého odchodu. Zajel jsem daleko, křižoval jsem cizími moři. Prchal jsem dále a dále, domněle před svým neštěstím — v skutečnosti před milující chotí.“

„A což conte?“ pravil stařec tiše, s patrnou ještě nedůvěrou.

„Conte jednal co šlechetný přítel můj. V bouřlivé noci po mém odchodu našel na skále nad mořem zoufalou ženu s plačícím děckem. Zachoval drahý její život pro mne. Zvěděv, že stal se sám — ač bez viny — příčinou všeho toho neštěstí, vynaložil všechny své síly na to, aby je napravil. Vzkřísil v ní opět naději; zaručil se, že jí navrátí ztraceného chotě. K radě jeho zanechala dítko u otce hrobníka a vydala se za mnou: conte ji provázel, těšil, chránil jako bratr; jemu podařilo se konečně, že mne dopadl a přivedl do jejího náručí. Bůh odměnil šlechetnost jeho. Přivezl si z té výpravy nebeskou žínku. Přivezl si ji napřed domů a nyní vypravil se s lodicí pro nás. Však tam hle běží mu již anděl jeho vstříc.“

Obrátili jsme se. Ženská postava blížila se spěšně k nám. Když došla, poznal jsem krasavici z hořejšího dvorce. A co dále? Byl jsem hostem v dolejším dvorci.

Slavili jsme návrat míru a štěstí té noci. Krásná paní sama připravovala i přisluhovala a blažený ruměnec poléval jí bledé dříve líce. Když byli všichni spokojeni, spokojil se i starý otec, ba houpal na koleně a hladil modrookého vnoučka, kterého byli od hrobníka přinesli. Asi po půl druhé hodině veselosti hovor řídnul, na všech bylo znáti unavení.

Musil jsem se stěhovati z manželského lože a drobné střevíčky nepřekážely mi již ve spaní.

Jak starý Plunkett odešel domů.

Monte Flatská pastorála od *Bret Hartea.*

yslím, že jsme ho všichni měli rádi. Ba i když zbryndal věci „Přátelské báňské společnosti“, litovali jsme ho, ačkoli byla většina z nás v držení akcií a ztráta naše těžká. Pamatuji se: kovář spustil až na výrok, „že by lidé, kteří uvalují na starého vůbec nějakou zodpovědnost, měli být po právu oběšeni.“ Ale kovář nebyl akcionářem a na výraz ten hleděno jako na omluvitelnou výstřednost veliké soucitné povahy, která, poněvadž spojena s hřmotným tělem, považována byla za nehodnou povšimnutí. Aspoň si takto veřejně vykládáno. Avšak myslím, že vzmohl se všeobecný pocit politování nad tím, že toto neštěstí snad zamezí provedení dlouho od starého se zálibou pěstovaného plánu „odejíti domů“.

Vskutku „odcházel domů“ již po celých deset let. Odcházel domů po šestiměsíčném pobytu v Monte Flat. Odcházel domů po prvních deštích. Odcházel domů, „až porazí dříví na Buckey Hill, až poroste Dow's Flat travou, až vrazí na něco v pahorku Eureka, až „Přátelská společnost“ vyplatí první dividendu, až bude po volbách, až dostane odpověď od své ženy“. A tak míjela leta, jarní

deště přicházely a odcházely, lesy na Buckeye Hill byly srovnány s půdou, tráva na Dow's Flat sežloutla i uschla, Eureka Hill vydával své kazy a zaplavil majitele, první dividenda „Přátelské společnosti“ vyplacena z vkladů akcionářů, Monte Flat dostal jiné úředníky, odpověď ženy změnila se v naléhavé vyzvání a starý Plunkett pořád ještě zůstával.

Jest jen slušno doložiti, že učinil skutečně několik určitých pokusů k odchodu. Bylo tomu pět let, co se rozžehnával s Monte Hill s velikou měkkostí a stiskáním rukou. Ale nedostal se dále než do nejbližší osady. Zde napadlo mu vyměnit hnědé hříbě, na kterém jel, za kaštanovou kobylu — obchod, jenž otevřel pojednou jeho živé fantasii vyhlídku do náramných a šťastných šperkulací v budoucnosti. Za několik dní potom dostal od něj Abner Dean z Angel's psaní, v němž oznamuje, že se vydává do Visalie na kupování koní. „Jsem potěšen,“ psal Plunkett s povznešenou výmluvností, jíž vynikala veškerá jeho korrespondence, „jsem potěšen, že vyvíjíme konečně skutečné zdroje bohatství kalifornického. Svět bude ještě pohlížet na Dow's Flat jako na veliký střed chovu dobytka. V uvážení těchto velkých zájmů odložil jsem svůj odchod na měsíc.“ Uplynuly měsíce dva a Plunkett vrátil se k nám bez haléře. Po šesti měsících bylo mu zase možno vydati se na cestu do Východních států a tentokráte dostal se až do San Francisco. Mám list, jejž dostal jsem za několik dní po jeho tam příchodu i dovoluji si podati jej zde u výtahu.

„Ty víš, můj drahý chlapče, že jsem vždy byl od jakživa přesvědčen, že se hasartní hra, jak pošetile ji nazývají, nalézá v Kalifornii teprve v plenkách. Zastával jsem vždy mínění, že by mohla býti vynalezena dokonalá soustava, kterouž by se ve hře v „jedníka“ zabezpečovala jistá procenta vzdělanému hráči. Tuto soustavu nemohu ti nyní vyložit, ale mám v úmyslu, než opustím město, zdokonaliti ji.“ Zdá se, že tak učinil i navrátil se do Monte Flat s dvěma dollary a třiceti sedmi centy, absolutním to zbytkem z jeho kapitálu po tomto zdokonalení.

Stalo se teprve roku 1868, že se mu dle všeho zdání podařilo, vypraviti se domů. Odešel od nás cestou po zemi, cestou, která, jak pravil, poskytuje velkou příležitost k nalézání nevyvinutých zdrojů. Poslední jeho list byl datován z Virginia City. Vzdálenost jeho trvala tři leta. U večer velmi horkého letního dne vystoupil z Wingdamské pošty s vlasy i vousem zaprášenými prachem i stářím. V jeho pozdravu byla jakási plachost, docela rozdílná od bývalé upřímné nenucenosti; ale to nezdálo se nám nějakou změnou povahy. Po několik dní byl velmi zdrženliv vzhledem k své poslední cestě uspokojuje se s občasným, více méně horlivým ujišťováním, „že vždy říkával, jak přijde domů, a nyní že tam byl.“

Později stával se sdílnějším a hovořil volně a kriticky o spůsobech a obyčejích New-Yorkských i Bostonských; činil poznámky k společenským změnám, které se tam udály po čas jeho pobytu v cizině, a odsuzoval, jak se pamatuji. zvláště ostře to, co bylo dle jeho mínění pošetilostmi jsoucími vždy ve spojení s vysokým stavem civilisace. Ještě později činil napolo utajené narážky na mravní křehkost vyšších záměrů východní společnosti, ale za nedlouho potom strhl závoj úplně a ukazoval nám nahou prostopášnost Newyorkského společenského života a to spůsobem, jehož i nyní vzpomínáme si s husí kůží na těle. Opijení se vínem bylo, jak z jeho řeči vycházelo na jevo, všeobecným zvykem nejpřednějších dám v městě; nemravnosti, které jmenem nazvat se sotva odvážil, provozovány denně vzdělanci obou pohlaví; skrblictví a lakota byly zcela obyčejnými hříchy bohatých.

„To byla od jak živa má řeč,“ pokračoval, „že se musí znemravnělost zakořenit tam, kde se rozbují přepych a bohatství a kapitálu se neužívá k vyvinutí přirozených zdrojů země. Děkuji vám — piju svou bez cukru.“

Jest možno, že se některé z těchto žalostných podrobností dostaly i do místních novin. Pamatuji se na úvodní článek „Monte Flatského Monitora“, jenž nadepsán byl: „Zničený Východ“ a dopodrobna i krásně dokazoval osudný úpadek Newyorku a Nové Anglie i ukazoval na Kalifornii co na prostředek přirozené spásy. „Snad,“ pravil Monitor, „mohli bychom dodati, že Calaveras county slibuje zvláštní výhody východnim navštěvovatelům s kapitálem.“

Později mluvil o své rodině. Dcera, kterouž byl opustil co dítě, byla vyrostla v krásnou pannu; syn byl již větší a hřmotnější než otec a v žertovném křížkování na zkoušku „ten mladý halama,“ dodal Plunkett hlasem chvějícím se otcovskou pýchou a veselou káravostí, „ano, ten mladý halama povalil dvakrát svého bláznivého tátu na zem.“

Ale o své dceři mluvil nejvíce. Snad že osmělen patrnou zajímavostí, kterouž měla pro mužský Monte Flat ženská krása, rozmlouval se poněkud široce o jejích rozličných půvabech i dokonalostech a konečně vytasil se k nekonečnému pro ně nebezpečí s její fotografií — obrazem velmi hezké dívky. —

Avšak jeho vypravění o prvním se s ní setkání bylo tak zvláštní, že se nemohu skorem ani obejíti bez podání té episody jeho vlastním spůsobem, kterýž byl snad o několik poznání méně přesný a půvabný než jeho psaný sloh.

„Jak praveno, hoši, byl jsem odjakživa přesvědčen, že musí člověk poznat své vlastní tělo a krev z instinktu. Bylo tomu deset let, co neviděl jsem svou Melindu; bylo jí tenkráte sedm roků a nebyla větší než as tak. A tak tedy když jsem přišel do New Yorku, co jsem neudělal? — Či jsem se pustil horem pádem domů a ptal se po své ženě a dceři jako jiní lidé? Ne, páni! Já jsem se zakuklil za prodavače, za prodavače, páni, a zatáh jsem za zvonec u domu. Když přišla služka ke dveřím, řekl jsem „nepozorujete to, že chci dámám ukázat nějaké pěkné věci?“ Tu ozval se hlas nahoře přes zábradlí: „Nepotřebujeme nic, pošli ho pryč.“

„Pěkné krajky, paničko, pašované,“ řku já mhouraje vzhůru. „Kliďte se, člověče,“ praví ona. Já znal ten hlas, hoši, — byla to má žena; tak jako když vystřelí — hm, k tomu nebylo třeba instinktu. „Snad že mladé dámy něco potřebují,“ řekl jsem. „Neslyšel jste?“ vyhrkne ona, a jak vyhrkne — skočí vám ku předu a já vzal do zaječích. Deset let, hoši, jsem tu starou neviděl, ale tak nějak — když tak skočila, inu — já vzal do zaječích.“

Po celý čas, co takto řečnil, stál u pultu — bylo to jeho obyčejné stanovisko — ale při tomto odstavci obrátil se na polo k posluchačstvu s pohledem, jenž byl velmi působivý. I stalo se také pojednou, že někteří, kdož byli jevili nějaké známky nevěry nebo nedostatek

pozornosti, nabyli rázem vzezření velké vnitřní libosti a zvědavosti, když se jal pokračovati takto:

„Dobrá; potloukaje se tak kolem dva nebo tři dny, přišel jsem konečně na to, že budou příští týden Melindiny narozeniny a že si zve velkou společnost. Já vám povím co, hoši, nebylo to jen tak ledabyle. Celý dům byl v květinách a tu zářil světly a nebylo ani konce služebníků a stříbra a občerstvení a všeho.“

„Strýče Joe.“

„Eh?“

„Kde pak vzali na to peníze?“

Plunkett změřil rušitele přísným pohledem. „Což jsem odjakživa neříkal, že než půjdu domů, pošlu před sebou směnku na deset tisíc dollarů? Což jsem to neříkal, eh? A já jsem přece řekl, že jsem byl doma — ne? Tedy?“

Buď že bylo něco neodolatelně určitého v této logice a nebo že snad byla dychtivost vyslyšeti konec Plunkettova povídání mocnější, slovem další přerušení nenastalo. Jeho bbitý humor se rychle navrátil i pokračoval, špoule se, takto:

„Vešel jsem do největšího klenotnického skladu v městě; koupil jsem tam diamantové náušnice a vstrčiv je do kapsy, zamířil jsem k domu. „Vaše jméno?“ ptá se člověk otvírající dveře a vyhlížející tak napolo mezi sklepníkem a farářem. „Skeesichs,“ pravím. Vede mne do vnitř a za okamžik připlave má žena do salonu a dí: „Dovolte, zdá se mi, že se na to jméno nepamatuji.“ Byla náramně zdvořilá a já jsem měl červenou paruku a falešné licousy. „Přítel vašeho manžela z Kalifornie s darem pro vaši dceru slečnu“ — a já se stavěl, jako bych byl jméno zapomněl. Ale pojednou ozval se hlas: „No, to je přece trochu moc,“ a vešla Melinda. „No to je přece až hrůza nemotorné, táto, že se stavíte, jako byste nevěděl jméno své vlastní dcery — aj? Nu jak se daří, starý?“ A při tom mi strhne paruku a vousy a padne mi kolem krku — instinkt, pánové, učiněný instinkt!“

Povzbuzen smíchem, jenž následoval tomuto líčení dětinské něžnosti Melindiny, opakoval její řeč poznovu s menší nebo větší propracovaností, vpadaje mezi tím sám do veselosti, kterou spůsobovala, anebo začínaje se smát sám; během pak večera vrátil se více nebo méně souvisle k témuž předmětu několikrát.

A tak vypravoval tento Ulysses Monte Flatský v rozličných dobách a na rozličných místech — ale nejvíce v hospodách — o svém cestování. V jeho vypravění jevily se tu a tam nesrovnalosti v podrobnostech, přílišná širokost v povahách a scenerii změny, jednou nebo dvakrát naprosto jiné rozuzlení, ale hlavní věc, že navštívil svou ženu a své děti, zůstala. Arciť nelze upřít, že obec tak skeptická, jakou byl Monte Flat, obec, zvyklá velkému očekávání a malému výsledku, obec, kde, abychom užili místního pořekadla, „dostávali se sice k barvě, ale vráželi na hluchý kámen“ častěji než v každém jiném táboru, že v obci takové faktům starého Plunketta slepě a do slova nevěřeno. Byla jen jediná výjimka z této všeobecné nevěry: Henry York ze Sandy Baru. Byl to on, jenž býval vždy nejpozornějším posluchačem, jehož sporý váček často poskytoval Plunkettovi prostředků k vedení si v neplodných špekulacích; byl to on, jemuž o půvabech Melindiných ještě častěji povídáno; a byl to on, jenž sedě jednou večer sám ve své chaloupce, celoval onu fotografii, až jeho poctivou pěknou tvář polil ruměnec při plápolu ohně. —

V Monte Flatu byl prach. Trosky dlouhého suchého počasí zely z celého okolí; všude bylo mroucí leto nasypalo svůj červený popel na stopu z hloubi aneb vydechovalo poslední dech v červeném oblaku nad nepokojnými silnicemi. Olše a bavlníky vroubící potoky byly až pochmurné prachem, i zdálo se, jakoby se jejich kořeny bývaly zachytily ve vzduchu; blyštící se kameny ve vyprahlých korytech vod byly samy jako suché kosti v údolí smrti. Prachem zahalený západ slunce barvil boky vzdálených pahorků slepým měděným nádechem; jindy zase objevila se divná korunka na vulkanických homolech vybíhajících ku břehu, korunka jako před zemětřesením; a zase štípal pronikavý smolný kouř z hořících lesů na Heavytree Hillu do očí a dusil volný dech Monte Flatu aneb zavál se Sieru prudký vítr honící všechno i svraštělé leto jako stočený list před sebou a zapuzující obyvatele do chalup, před jejichž okny burácel svou červenou pěstí. A v takových večerech jako byl tento, když prach jakousi měrou zastavil kola hmotného pokroku Monte Flatského, shromáždila se většina obyvatelů netečně v pozlacené nalévárně hotelu Moquelumre, plvajíc mlčky na rozžhavená kamna, která mírnila horský vítr ostříhaným beránkům Monte Flatským i čekala tak na dešť.

Vše, čeho jen Monte Flat v ubíjení času před příchodem tohoto toužebně očekávaného přírodního úkazu schopen byl, již zkoušeno. Ovšem nebylo to mnoho a zábava obmezovala se hlavně na onu formu oblíbených libůstek, jež nazývá se praktické vtipkování a i toto vzalo na sebe vážnost práce o chleba. Tommy Roy, jenž strávil dvě hodiny kopáním jámy před samými dveřmi své chalupy, jámy, do které večer několik přátel padlo, nudil se a byl nespokojen; čtyři vynikající občané, kteří převlečeni za zákeřníky zastavili krajského pokladníka na Wungdamské silnici, byli odhaleni příštího rána. Lékař a právník Monte Flatský učinivše hříšné spiknutí, mající za účel dohnati šerifa Calavenasského k vydání zatykače na šedivého medvěda, jejž bohužel jen průhledně zakryli jmenem „Ursa Major“ a kterýž činil lesy na Heavytree Hillu nejistými, oba tito pánové nudili se již s resignací. Ano i vydavatel Monte Flatského Monitora, jenž byl téhož rána k potěšení východních čtenářů napsal skvělou zprávu o bitvě s Wiprechskými Indiány, i on byl vážným a znaveným. Když konečně Abner Dean z Angel's vraceje se z návštěvy v San Francisko, vstoupil do síně, stal se ovšem obětí jedné nebo dvou zdánlivě nevinných otázek, na které odpověděl a vpadnuv do pasti, sám se zeptal na třetí, arciť k veliké své hanbě i mrzutosti, ale to bylo vše. Nikdo se nesmál, i Abner, ačkoliv obětí, neztratil svůj dobrý humor. Obrátil se pokojně ku svým trýznitelům a řekl:

„Mám něco lepšího než to — znáte starého Plunketta?“

Všichni jedním rázem pokynuli hlavou a odplivli si do kamen.

„Víte, že před třemi lety jel domů?“

Dva nebo tři změnili polohu svých nohou na zábradlí židlí a jeden řekl: „Ano.“

„Měl hezkou cestu?“

Všichni zahleděli se opatrně na muže, jenž byl řekl

„ano“ a ten přijav s mdlým úsměvem zodpovědnost, řekl zase: „ano“ a oddechnul si z hluboka.

„Viděl svou ženu a své dítě — hezké děvče,“ řekl Abner opatrně.

„Ano,“ odpověděl muž tupě jako stroj.

„Viděli jste snad její fotografii?“ pokračoval Abner Deen pokojně.

Muž ohlížel se beznadějně kolem po pomoci. Dva nebo tři, kteří seděli vedle něho a byli ho patrně podněcovali svými pohledy, nyní jej hanebně opustili a zadívali se jiným směrem.

Henry York se trochu zarděl a zakryl si hnědé oči. Muž váhal, ale potom řekl s nemocným úsměvem, jenž měl dáti na srozuměnou, že zná úplně účel těchto otázek a že odpovídá jen proto, aby žert nepokazil, řekl zase „ano“.

„Poslal domů — počkejme — deset tisíc dolarů, ne?“ pokračoval Abner.

„Ano,“ odpověděl muž s tím samým úsměvem.

„Aj, vždyť jsem si to myslil,“ řekl Abner pokojně, „ale faktum jest, pánové, že nikdy neodešel domů, že tam nebyl nikdy.“

Všechno vytřeštilo na Abnera oči skutečným překvapením a zvědavostí, když s vyzývajícím klidem a napolo líným spůsobem pokračoval:

„Abych vám to dopověděl; potkal jsem tam ve Frisco muže, jenž ho znal a viděl ho v Sonově po celá ta tři leta. Pásl tam ovce a dobytek, nebo špekuloval po celý ten čas a neměl ani červeného haléře. Konec všeho jest, že ten Plunkett nevytáhl paty na východ od Skalných vrchů od roku 49.“

(Dokončení.)

Don Juan.

Na křídlech motýla jsem ze snů dumavých
se vzepjal do výše a prolét širý svět;
tu vůní oranže mě vábil smavý jih,
tam norské sněženky mně kynul snivý květ.
Já v její rozmilou se něhu zahleděl
a zlíbal rosu s ní a setřel vnady pel
a svadlou zahodil jak lístek bezcenný —
teď z pouti don Juan se vracím znavený.

Na slzy nedbal jsem a k smíchu byl mi žal:
na cestě také mi violka vykvetla —
což na tom, zda můj krok ji těžký pošlapal
aneb ji vichřice do moře zametla . .
Já jsem ji nezasel ni o to neprosil,
ji stvořil její bůh — proč on ji nezrosil
svou slzou všemocnou vyprahlé kořeny —
teď z pouti don Juan se vracím znavený.

Dál letět nemohu a tak bych letěl rád!
Má křídla zlomena — potkal jsem anděla
a v pustých prsou mých jak šumný vodopád
divoká vřava mi a vášeň bučela.
Já klesl do prachu a žebral o lásku —
jak vlna s šepotem přes řadu oblázků
uplyne, zanikla mi hlasem ozvěny —
teď z pouti don Juan se vracím znavený.

A znova zase v sny, v sny těžké, dumavé
potápím duši svou . . . snad moje lodice
na moři života do mlhy odplave.
Zabloudí, ztratí se brzo jak bludice . .
Ztratí se v úskalí . . až pak jí do boku
bouřný se vzepře vír a ona v hluboku
zmizí se ponořic ledové do pěny —
pak z pouti don Juan se vrátím znavený . . .

F. H.

Náčrtky ze života Thorwaldsenova.

1.

Jakkoli byl Thorwaldsen s nejvznešenější společností dánskou a se samým dvorem v neustálém styku, žil přece velmi jednoduše. Ráno, často ještě v posteli, píval sladké mléko a snědl dva až i tři suchary. V 7 hodin pravidelně vstal, oblekl spodky, blousu, střevíce a lehkou čepičku a dal se do čtení jediného listu, který odbíral „Corsara“. Byl to satyricko-politický list, redigovaný básníkem M. Goldschmidtem. Jsa hotov se čtením, vešel do síně, kde na některém reliefu neb poprsí pracoval. Větší díla prováděl v atelieru. Při práci přijímal návštěvy velmi vlídně, ale nedal se másti, jednoduché kývnutí hlavou bývalo odpovědí na mnohostranné dotazy; někdy se ovšem také rozhovořil, ale bylo to velmi zřídka. Ve tři hodiny obědvával. Žena jeho komorníka pokryla stůl a Thorwaldsen usadil se v lenošce. Oběd byl jednoduchý, kuchyně dánská. Nejraději jedl polívku s masitým kapáním a maso s omáčkou z mořské řetkve, k tomu pil bílé pivo. Na konec snědl ještě nějaký koláč. Po obědě chodíval na procházku, šel pak do divadla, odtud do některého společenského kruhu, neboť býval zhusta zván. Byl-li doma, snědl 5—6 housek s máslem a slanečkem neb uzeným a několik vajec. Když přišel domů, což obyčejně o 1 neb ve 2 hodiny bývalo, vypil koflíček ovesné polívky, na kterou velmi držel. Stalo se, že přišel o dvanácté a ženě svého komorníka dobrou noc přával, připojil obyčejně: „No dnes jsme zas jednou jako pořádní lidé doma!“

2.

Co ředitel akademie býval Thorwaldsen často nespokojen. Jednou měl být Bärentzen přijat za člena. Úkol, jaký mu akademie určila, provedl. Co portraitista maloval totiž Christiana VIII. a Eckersberga, kteréžto podobizny před schůzí členů ve zvláštní síni byly vystaveny. Jelikož byl Thorwaldsen s prací umělecovou spokojen a i od ostatních členů příznivé úsudky slyšel, považoval přijetí jeho za jisté. Avšak při schůzi objevilo se, že jen nepatrná část Bärentzenovi přála, neboť měl pro sebe sotva 6 bílých kuliček. Červené značily odmrštění. „Proklaté kuličky,“ horlil Thorwaldsen, když mu výsledek hlasování oznámen, „kdyby aspoň nebyly ve skříni, člověk by věděl, kdo jsou ti darebáci, takto ale nevím ani, kdo Bärentzenovi nepřeje. Mně řekli

všichni, že pro něj hlasovali." — Jindy, když se o udělení malé zlaté medaille jednalo, zaslal akademii historický malíř Andersen obraz „Milosrdný Samaritán". Sešlo se sice mnoho prací, ale Thorwaldsenovi se obraz Andersenův líbil nejlépe a proto mu bylo velmi líto, že medailli nedostal. Ptal se po umělci a když slyšel, že na plicní neduh trpí a sotva dlouho živ bude, poslal pro něho svého komorníka. Když přišel, měl Thorwaldsen plné oči slzí a ptal se ho, zdali by mu onen obraz pro museum odprodal. Když umělec s radostí svolil, pravil: „Obraz váš líbí se mi nad míru, řekněte mému komorníku, co za něj žádáte, ať je to, co chce, on vám to vyplatí." Andersen žádal ale velmi nepatrnou cenu 100 tolarů, neb radost nad uznáním práce jeho proslaveným mistrem byla mu vzácnější než peníze.

V r. 1837 konkurovali Ad. Müller, Eddelien a jiní umělci o velkou zlatou medailli. Úkolem bylo vymalovati obraz představující Davida, jak svou hrou na harfu obveseluje Saula. Cena byla Müllerovi a Eddelienovi zároveň přiřknuta, že s ní ale stipendium 800 tolarů na cesty umělecké skrze tři leta spojeno bylo, kterého se ovšem jen jednomu umělci mohlo dostati, ustanoveno, aby oba znovu konkurovali. Úkolem bylo tenkráte vymalovati Krista, jak se učeníkům v Emauzích zjevuje a cena přiřknula se Eddelienovi. Když se o tom Thorwaldsen dověděl, byl nad míru rozhořčen a pravil: „Tuto novou konkurenci Eddelienovi přátelé způsobili. Já jsem přesvědčen, že Müllerova práce byla nejlepší. Jak vím, operovalo se také všemožně mimo akademii pro Eddeliena, ale nyní se ujmu Müllera já — každým způsobem musí on také cestovati. Zítra dojdu k Bedřichu VI. a věc mu předložím, nedá-li se ten přesvědčiti, pocestuje Müller na mé útraty." Skutečně jak řekl učinil, dojel ku králi a získal tohoto pro Müllera tak, že jej značnými prostředky na cestu opatřil.

3.

Jednou když Thorwaldsena dobrý jeho přítel, známý altonský boháč Donner navštívil, jevil tento nemalou chuť, poprsí jeho pro své museum zhotoviti. Donner byl sice velice potěšen, podotknul ale, že to bude za těžko věc provésti, ano se mu potřebného k tomu času nedostává. Thorwaldsen, který se něčeho, co si do hlavy vzal, nerad spouštěl, nabídl se, že poprsí ve 3 hodinách vyhotoví. K tomu Donner svolil a slíbil, že druhý den o deváté hodině přijde. Thorwaldsen dal si vše k modelování potřebné připraviti a když Donner v 9 hodin skutečně přišel, počal pracovati. Komorníku svému pak zapověděl, aby někoho předpustil, aby nebyl nikým po čas práce vyrušován. Když bylo poledne, vstal a přistoupiv k Donnerovi, řekl: „Děkuju ti pro tentokrát." Donner patrně mu neporozuměv, dí na to: „Ale já už zítra jedu." „Jeď si," odpovídá Thorwaldsen, „tvé poprsí je hotovo a chtěl-li bys je zítra viděti, poručím je ještě dnes na rychlo vylíti." Když pak se po odchodu Donnerově komorník Wilckens divil, že v tak kratičkém čase slovutný mistr s poprsím hotov býti mohl, děl mu s úsměvem tento: „Co pak, to nešlo ještě tak rychle. Na apoštola Thadeáše nepotřeboval jsem ani celých deset dnů, počítaje v to i vylití a to byla zcela jiná práce, můj milý!" Mínil tím sochu onoho apoštola v chrámě Matky boží.

4.

Oehlenschläger navštěvoval Thorwaldsena zhusta v atelier. Tu bavíval se buď na pracujícího mistra pohlížeje, buď naslouchaje, jak tento hostům práce své vysvětluje. Se zvláštní zálibou vykládával Thorwaldsen mladým dámám „věky lásky", okazuje pokoušivě na mladost, po malých amorečkách ruku vztahující. Když přišel k stáří říkával: „Zde jsem já. Mně už je láska obtížnou." U poslední figurky pak dodal: „Vidíte, tu mi' už docela ulétá." Dámy obyčejně odporovaly, tvrdíce, že vždy milován bude. Na to pokrčil rameny a říkal: „Inu, přál bych si to ovšem." Tento výklad slyšel také jednou Oehlenschläger a když hosté odešli, pravil k Thorwaldsenovi: „To tě přece zdržuje, milý příteli, dovol, abych ti trochu pomohl." Thorwaldsen potřásl mu upřímně rukou a řekl: „Přijímám, s radostí přijímám, ty jsi básník a dovedeš to lépe než já, obzvláště jedná-li se o dámy, musíš mi ale slibit, že mne aspoň přízně všech nezbavíš." „Neměj starosti," dí Oehlenschläger, „bylo by mi také nemožností, lásku, již dámy k tobě chovají, oslabiti." Po některém čase přinesl na to slavnému mistru na lepenkové deštičce ozdobně psaný básnický výklad „věků lásky." „Nyní ti více netřeba," povídá k Thorwaldsenovi, „než abys to nad reliefem pověsil a hosté si věc vysvětlí sami." Thorwaldsen ihned výklad zavěsil a děkoval Oehlenschlägrovi, dokládaje usmívavě: „Ale abych upřímně řekl, slibit ti přece nemohu, že mne někdy „věky lásky" k výkladu nesvedou."

5.

Kde Thorwaldsen myslil, že by byla dobročinnost na místě, byl štědrým a dovedl jím býti na velmi příjemný a přátelský způsob. Jinak, zvláště co se jeho osoby týkalo, byl někdy až ukrutný spořil. Zajímavo jest na př. že, když konferenčním radou jmenován byl a později velkokříž dannebrogského řádu obdržel, v Dánsku zavedenou daň hodnostní nižádným způsobem zapraviti nechtěl. „Nepochopuju," horlil, „jak mohou ode mne peníze chtíti, když jsem se o nic neprosil." Poněvadž nemohl daně sproštěn býti a on tvrdošíjně na svém stál, musil jej král zvláštním reskriptem od ní osvoboditi, při čemž krásná slova pronesl: „Podejme se neškodnému rozmaru velkého umělce a pomysleme, jaký poklad on své vlasti odkázal!" Jindy, bylo to na Nysö, dozvěděl se, že se dají starší šaty obrátiti. Hned zavolal svého komorníka a odevzdával mu několik kabátů, aby je dal obrátiti. „To se přece pro pana konferenčního radu nehodí," pravil tento, „to činí jen ti, kterým okolnosti nedovolují, aby si nové šaty zjednali." „To bych rád věděl, dí umělec, proč bych své kabáty zahazoval, vždyť nejsou děravé." Námitky komorníka nepomohly, musil zavolat krejčího a tento musil Thorwaldsenovi kabáty obrátiti. Když ale účet nad obyčej draze vypadl, huboval Thorwaldsen a nazval to taškářstvím, že se za obrácení starého šatu žádá jako za nový oděv. Krejčí, poctivý Dán, byl urážen a utekl, aniž by byl peníze vzal. Nyní teprv mohl po dlouhé řeči komorník Thorwaldsenovi vysvětliti, že se musí staré šaty nejdříve párati, sukno postřihovati a teprv že se znova šíje a že tudíž o mnoho více práce stojí nežli věc nová. Thorwaldsen dal se usvědčiti, vyhledal sám osobně krejčího a odprosil je za urážku, načež tento teprve peníze přijal. Od té doby pak se myšlenky o obracení starých kabátů vzdal. V jiných

věcech byl ale nenapravitelný. Klobouk na př., který Thorwaldsen ještě v Italii nosil, byl tak sešlý a hrubý, že se mu často dámy s ním po straně smávaly a jej vtipkovali. Jednou když si za krásného odpoledne vyšel na procházku, spozoroval komorník, jak všichni okolojdoucí, kteří Thorwaldsena znali, při pohledu na jeho starý klobouk se zastavují a buď rameny krčí, buď se usmívají. Řekl to mistrovi a dodal, že by si mohl nový klobouk koupiti. „Proč," dí tento, „vždyť ještě není vejpůli." — „Ale klobouk se nenosívá, až je vejpůli," namítal komorník, ale stálo ho to ohromné práce, než mistra pohnul, aby si nový zjednal. Když ho konečně dostal, neodložil přece starý klobouk a nosil nový jen při zvláště příznivé povětrnosti. S botama nešlo to lépe. Když se svršek roztrhl a komorník mu připomínal, aby si nové boty koupil, odpověděl: „Toto, vždyť se to dá dobře spravit." Když mu ale komorník namítal, že nikdo, komu to poměry dovolují, v spravovaných botách nechodí, řekl: „No tak to zamažeme inkoustem." Ihned vzal inkoust a místo děravé začernil, libuje si: „Vida, jde to velmi dobře." Když ale jednou domů přišel a boty celé se rozpadaly, tak že mu obě nohy z nich vyčuhovaly, pravil: „No, nyčko už inkoust nepomůže, teď můžete ševce zavolati."

6.

Thorwaldsen býval zhusta žádán za kmotra. Přislíbil sice vždy, že přijde, ale zapomněl hrozně často. Když jej komorník jeho pamatoval, že tam neb onam ke křtu jíti má, oblekl se, strčil nějaký zlaťák do vesty a šel. Komorník, který ho dobře znal, volával za ním: „Pane konferenční rado, hleďte také svůj dárek odevzdati." Thorwaldsen se usmíval a kývaje hlavou odpovídal: „Však já si zpomenu." Když se vrátil a komorník svláčeje mu šaty, peníz ve vestě nalezl, říkal: „Ach to je nehoda, zlá nehoda. Příště se musím sebrati, abych nezapomněl." Ale zapomněl zase.

7.

Jednou přišel k Thorwaldsenovi lokaj královny Karoliny Amalie, aby se optal, zdali jej na druhý den mezi 11 a 12 hodinou s některými cizími dámami v jeho atelieru navštíviti může. Thorwaldsen řekl, že může. Ale druhý den posílal komorníka záhy pryč, aby mu něco obstaral. Tento připomínaje mu dnešní návštěvu, chtěl jej obléci, než odejde. Že se ale slavný mistr, po předešlé noci, protože později než obyčejně domů přišel, unavena cítil, nepřipustil tomu a ostal neoblečen. Bylo asi deset hodin a manželka komornikova k němu vstoupila, pravíc, že královna přišla. „Teď musí královna odpustiti, že by dříve přišla, na to jsem nemyslil. Já se ale rychle obleku, pošlete jen svého muže, jakmile přijde, za mnou." Když komorník přišel a na Thorwaldsena pohledl, mohl se sotva smíchu zdržeti. Neučesán, se starou frygickou čapkou v šedivém županu a punčochách, z nichž jedna čistá a jedna špinavá byla, stál právě před královnou a omlouval dámám svou toilettu. Královna odpověděla velmi laskavě: „Ne vy, milý Thorwaldsene, ale my se máme co omlouvat, protože jsme příliš záhy přišly." Thorwaldsen vodil na to královnu s dámami beze všech okolků po atelieru a světnicích, kde své obrazy měl. Když pak královna z okna hledíc, pěknou vyhlídku chválila, jakou Thorwaldsen do botanické zahrady má, tázal se jí tento, chtěla-li by si tuto prohlednouti? Královna přijala návrh a sestoupila s mistrem do zahrady. Zde vidouc, jak těžce jde pro svou nemocnou nohu, přijala jeho rámě. Z okolních budov vše hledělo z oken. A bylo se co diviti. Neb nejen že Thorwaldsenův župan byl ošumělý, ale odkrýval zároveň za lehkého větříku podvlékačky a punčochy, z nichž každá byla jiná, starých šochet na nohou ani nepřipomínaje. Při odchodu omlouval se Thorwaldsen znovu k vůli svému oděvu, ale královna děkovala mu, pravíc, že jí bylo zvláštním požitkem viděti jeho práce, jeho obrazy a procházeti se v zahradě. Když odešla, pravil komorník k mistrovi: „Jaká to škoda, že jsem nebyl doma, abych byl pana konferenčního radu slušně oblékl." Thorwaldsen se usmál a řekl: „Vždyť jsem slušně oblečen, kdybych nebyl, byla by asi sotva královna se mnou se procházela!"

8.

Nějaký čas po svém návratu z Italie naříkal si Thorwaldsen často na bolest prsou. Výborný lékař, titulární rada Bang, přišel jednou k němu a dozvěděv se od komorníka, že pán je churav, pravil: „Což, já slyším, že vám není dobře, mistře." „Ba ne," žaloval Thorwaldsen, „bolí mně na prsou, budu se musit šetřit a nějaký čas nepracovat." „Toho nebude třeba," praví Bang, „dám vám malý flastřík," a okázal prstem na místo, kam se má položiti. „Co vám to napadá," křičí Thorwaldsen, „tam mně to právě nejvíce bolí, dejte ho někam jinam doleji, aby mi nemoc z těla vyhnal." Lékař ovšem nesvolil a přikázal venku komorníkovi, aby jej nikam jinam nepřiložil, než na prsa. Když se komorník vrátil a Thorwaldsenovi flastřík na prsa přiložiti chtěl, volal tento: „Ne, na prsa ne, dejte mi ho na nohu." Když komorník nesvolil, boje se nemilých následků, řekl Thorwaldsen: „Tedy ho nechci, čiňte s ním co chcete." Komorník flastřík odložil a odešel. Za několik dní, doprovázeje Thorwaldsena z divadla, pozoroval, že hrozně těžko jde. I ptal se po příčině toho. „Ach," naříkal slavný mistr, „to je od toho prožluklého flastříku, který jsem si na nohu dal." „Musíme ho sejmouti." Ale nešlo to tak snadno. Musil Bang přijíti a jej násilím odtrhnouti.

9.

Když se komorník Wilckens dověděl, že se k Thorwaldsenovi v Římě několikráte zloději vloupali, byl velmi úzkostliv, když při příchodu jeho vzácné sbírky prstenů a zlatých peněz vybaloval. Poněvadž okna Thorwaldsenova z přízemí do botanické zahrady šla, a oba on i komorník do půl noci mimo dům bývali, prosil tohoto, aby si k vůli jistotě pokladnu, kterou nelze snadno otevříti, koupil. Po mnohém domlouvání svolil k tomu Thorwaldsen a Wilckens koupil mu za 400 tol. pokladnu, jež za mistrovský kus považována byla. Když ji pak dle mistrova přání v komoře vedle ložnice umístil a mu pak okázati chtěl, jak se otevírá, pravil Thorwaldsen: „Nechte toho — nemám v úmyslu, tam něco uschovati." Když pak udiven Wilckens zvolal: „Proč pak jste ji tedy, pane konferenční rado, kupoval?" odvětil s úsměvem: „Víte, to je tak. Přijdou-li zloději, půjdou hned na pokladnu a poněvadž jim dá mnoho práce než ji otevrou, odtáhnou naposled s dlouhým nosem." Po smrti Thorwaldsenově otevírala se tato pokladna a byla k všeobecnému podivu přítomných exekutorů a advokáta — nalezena prázdnou. Dle *Wilckense* podal *B. Čermák.*

Ukázky poesie francouzské.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Victor de Laprade.

Skřivan.

Jsem výkřik radosti a plesu,
z luk vstoupám v jitra zbuzení;
to já jsem, který slunci nesu
od země pozdrav nadšení.

Střech pára táhne kol mne bílá
nit stříbrná mě u nohou,
mě rosa křídla operlila
ji v letu sijíc oblohou.

Já první zpívám a se houpám
ve vzduchu zorou omladlém,
já v světle svoji peruť koupám
a pramen jest mi zrcadlem.

V mém zpěvu nezní nota snivá,
nemluvím k stínům večera;
má živá píseň čtveračivá
jest mladost, naděj, důvěra!

Dím k nemocnému, jenž se trudí:
noc v sklonku jest, dík bohu vzdej!
a k dělníku, jejž zpěv můj budí:
pro věčnost dál svou brázdou spěj!

A u okna-li párek mladý
má píseň stihne veselá,
tu opakuju: Jitro tady!
Ó propust svého Romea!

Jsem výkřik radosti a plesu,
z luk vstoupám v jitra zbuzení,
to já jsem, který slunci nesu
od země pozdrav nadšení!

Na jaře.

Ven z oulu ztmělého již vyleť, mladý roji!
Sny, které upoutal dech zimy v duši mojí,
ven na hloh zpívat jděte!
Vás láká ptactvo mé, zář slunce i vzduch vonný
a tráva zelená nad vršky nad záhony,
kde růží broskev kvete.

A poslouchejte vše, by potom řekli jste mi
od myrtu ku doušce a z dubu v houšť a k zemi
ať let váš září zřídla!
Dým setřel s perutí vám sterých barev třpyty. —
Nuž' s koupel do vzduchu! jenž vůněmi jest sytý,
ať rostou duši křídla!

Po větvích pučících i po těch, jež se sklání
v rej! Pijte rosu jich i mízu bez ustání
v kolébky všeho zříce,
jak rostou poupata i hnízda i jich štěstí,
jak vše se miluje i jak je třeba kvésti
mé růže, holubice!

Vždyť krásné jaro jest to kouzlo všehomíra!
Ó snové, lefte již! Hle sad se otevírá,
med sladký včely pijí;
nuž do všech kalichů, na pole, v pažit rosný,
nad révy pahorky a pod ztemělé sosny,
hledejte poesii!

Aforismy z novějších spisovatelů francouzských.

III.

Jest těžko napravovati přečin spáchaný proti počestnosti, ale nikdy nenapraví se zločin spáchaný na cti.

Každý má dosti síly, aby byl zlým; ale ne vždy má člověk tolik síly, aby byl dobrým.

Přílišná nenávist jest nelidská, poněvadž i v nepříteli vždy zůstává ještě člověk.

Již tomu šest tisíc let, co žena osvědčila se zvědavější, ale také dovednější v hájení se, než muž. Neboť Eva první chtěla zvědět, jak to vypadá a jak to chutná, a ona také první omlouvala se slovy: „Není to mou vinou: had mne svedl!“

Žena jest jako váš stín: běháte-li za ní, prchá před vámi, budete-li před ní ustupovati, bude vás následovat.

Mudřec jest velkým i v nejmenších věcech, kdežto hlupák jest maličkým i ve chvíli vznešené.

Jest snadnější a jistější příležitosti použiti, než si ji utvořiti.

Není práva, s kterýmž by nebyly spojeny povinnosti.

Nedůvěřujte tomu, kdo stále svou poctivostí se honosí, jako zajisté nevěříte tomu, kdo stále svou udatností se vychloubá.

Zdvořilost bývá někdy toliko lakem, kterýmž natřena je neupřímnost.

Kdo netěží ze zkušeností, zůstává po celý život dítětem.

Ženy nejméně želí těch útrap, — které snášíme pro ně.

Nenechte růsti trávu na cestě, která vede k přátelství.

Žena jest velké dítě, které se dá hříčkami pobaviti, chvalořečením ukolébat a sliby svésti.

Nikdo není méně zvědavý — než ten, kdo pranic neví.

Kdo se nestará o spravedlnost, nutí spravedlnost, aby se ona starala o něho.

Dítě jest anděl, který však potřebuje lidské pomoci.

Hrdost jest pocit naší vlastní ceny, aniž bychom při tom ostatními opovrhovali; pýcha jest přepjatý pocit vlastní ceny, spojený s opovrháním ostatních.

Samolibosti chvalořeči lichotí, pýcha jich nedbá, ješitnost je dává na buben.

Není než trochu umění a mnoho smělosti potřebí, aby si člověk dobyl pověsti duchaplného muže.

Jen tenkráte je vše ztraceno, když šlechetná a mocná láska k volnosti ze všech duší vymizela.

Malé dárky utužují prý přátelství. Kdo to první řekl, zajisté chtěl, abyste mu něco dali.

Člověk nestejné povahy podobá se nehostinnému nebi, kde nemine den bez deště a bouřky.

Jediné skrbení, kteréž je mravně dovoleno, jest skrbení časem.

Výsledky chyby zakrývají, nehody staví je na světlo.

Slabosti nás zdržují, vášně nás svádějí na špatnou cestu, nepravosti nás hubí.

S penězi děje se jako s časem: nerozhazujte a budete míti dostatek!

Ve velkých srdcích zabírá sláva místo, kteréž v jiných srdcích zaujato jest ješitností.

Nikde lépe nedaří se klidu srdce, než ve stínu duševní práce.

Mnohý vrhá se střemhlav do nebezpečí, poněvadž by neměl odvahy je pevnou nohou očekávati.

Co lidí mohlo by učiněno býti šťastnými štěstím, kteréž ve světě přichází na zmar!

Obraznost tvoří, duch porovnává, vkus volí, talent uskutečňuje.

Abychom nahradili laskavost, kteréž nemáme dostatek, vymyslili jsme si zdvořilost, která aspoň tak vypadá.

Užívej co máš, očekávaje, čeho se ti nedostává.

Málokdy špatné koupí, kdo kupuje naděje za uskrovnění se.

Toliko lidem chladné povahy, přímého ducha a vřelého srdce jest dáno viděti děje své doby v témž světle, v jakémž se objeví jich potomstvu.

Kdyby nebylo oplakávání, člověk by nikdy ani nezvěděl, že býval šťastným.

Důmyslný lékař má ve své domácí lékárně jisté dva léky, jichž vždy toliko s prospěchem užívá: naději a strach; jedna mírní bolesti a dodává trpělivosti, druhá zabraňuje nerozumnostem.

Vytrvalost jest lepší než šikovnost.

Upřímné srdce nežádá, než abys ho miloval, ješitný přítel chce, abys mu dával přednost přede všemi.

Slávu kupujeme za cenu štěstí, rozkoše za cenu zdraví, přízeň za cenu volnosti a nezávislosti.

Literatura. Věda. Umění.

— † Jiří Feodorovič Samarin, spisovatel, publicista a jeden z čelních mužů strany slovanské na Rusi, zemřel 1. dubna v Berlíně. Jiří Feodorovič narozen byl r. 1819 v Moskvě a studoval později odbor jazykozpytný na universitě moskevské, kdež byli jeho profesory Pogodin, Kačelavskij, Ševyrev a j., již prvně v něm probudili myšlenky, jimž pak po celý život ostal věrným. Myšlenka, jížto veškeren svůj mužný věk zasvětil a kteráž i z velké části jeho zásluhou zvítězila, jest zrušení nevolnictví na Rusi. Již r. 1840 vidíme Jiřího Feodoroviče co statečného harcovníka za osvobození lidu ruského. Nebylo mu sice možno veřejně působit, aniž v novinách zásady své hájit, ba, když r. 1849 trochu hlasitěji vyslovovati počal náhledy své, byl za to poslán do vězení na pevnost petro-pavlovskou, za to však pracoval horlivě na zprávách ministerstvu a v četných dopisech objasňoval nutnost i snadnost zrušení nevolnictva. Byv po 2. měsících opět z vězení propuštěn, zůstal až do r. 1853 ředitelem kanceláře gen. gubernátora v Petrohradě. Přesvědčiv se, že snahy jeho setkávají se s odporem, vzdal se r. 1853 státní služby a jal se vydávati s přátely svými Chomjakovym a Aksakovym časopis „Ruskija besědy“, v nichž zvláštní oddíl věnován byl zrušení nevolnictva. Nastoupením vlády nynějšího cara Alexandra II. nastala utěšenější doba činnosti Jiřího Feodoroviče. Když na rozkaz carův započato s přípravnými pracemi k zrušení nevolnictví, pracoval Jiří Feodorovič v komisi samarského kraje a návrhy i předlohy jeho vzbudily všeobecnou pozornost, tak že po ukončení prací těch povolán byl do ústřední komise v Petrohradě, kdež neunavně a s velkým úspěchem pracoval až do vydání ukazu carského dne 3. března 1861, jímžto dána svoboda a právo vlastnické milionům národa ruského. Až do r. 1865 řídil pak provádění zákonů těch v kraji samarském, načež k vyzvání ministra války Miljutina odebral se do Varšavy, aby jak dříve na osvobození lidu ruského, pracoval tu na osvobození polského selského lidu. I tu práce jeho setkaly se s úspěchem a do r. 1874 zrušeno tu úplně nevolnictvo. Jiří Feodorovič byl vyznamenán za svou činnost obecným zastupitelstvem města Moskvy, jež ho svým čestným občanem jmenovalo a podobně i od pěti shromáždění krajských. Druhou jeho vodící myšlenkou bylo Slovanstvo. Ovšem představoval si prospěch jeho trochu po spůsobu ruském, avšak poctivá jeho snaha získala mu úctu i u nepřátel. Svou činností literární stal se známým i mimo Rusko spisem o jezovitech, jenž přeložen byl do franctiny, polštiny a později i do srbštiny. I v Čechách a zejmena v Praze byl znám a oblíben. V posledních letech trpěl neduhem plicním, jemuž také podlehl. Sláva a čest památce muže toho!

— Carská dějepisná jednota ruská vydala v minulém roce další tři svazky „Sbornika russkago historičeskago obščestva“. Ve svazcích těch uveřejněna korrespondence císařovny Kateřiny II. s velkoknížetem Pavlem Petrovičem a s velkokněžnou Mari Feodorovnou a množství diplomatických listin z doby Petra I., Kateřiny II. a Petra II. V tomto roce vydá jednota opět tři svazky svého sborníku. Dále se usnesla jednota, že počne vydávati „ruský životopisný slovník“.

— Jednota dramatických spisovatelů ruských v Moskvě, založená koncem r. 1874, utěšeně prospívá. Po dobu svého trvání od 1. října 1874 do 1. února r. 1876 přijala jednota od divadel ruských za provozované hry svých členův 26.618 rublů. Jednota vyměřila venkovským divadlům za jedno provozování některého kusu 1—3 rubly; divadel, jež přijímaly kusy od jednoty, jest celkem 72. Proti ředitelům, již provozovali divadelní kusy členů jednoty bez dovolení, provedeny pře, jež skončily skoro bez výminky úspěchem jednoty; ředitelové po většině učinili narovnání a zaplatili poplatek dle ujednané sazby; ředitel divadla v Astrachani, jenž provozoval bez povolení jednoty „Ruskou svadbu“ od Suchonina, odsouzen na $2\frac{1}{2}$ měsíce do vězení. Jednota vydává katalog, v němž jsou obsaženy veškeré divadelní kusy sepsané členy jednoty. Usilí jednoty působilo nemálo k vytříbení pojmů o literárním vlastnictví. Dle rozšířených stanov mohou přistoupiti k jednotě i operní skladatelé.

— Karel Beyer, slovutný znatel starožitností polských, vydal vzácné dílo o starých památkách polských. Dílo to, jež jest plodem 30letého bádání v oboru tomto, opatřeno jest 288 rytinami, z nichž jest nejzajímavější poprsí Ziemovita, knížete mazovského, kteréž dle nalezené pečeti ryl Podczaszyński. — Zmínky zasluhuje „Wspomnienie podporuczika pułku jazdy wołyńskiéj“ od Ezechiela Berzewicze. Spis ten obsahuje mnoho vzácných podrobností o bojích polských. — U Gubrynowicze a Schmidta ve Lvově vyšly „Sylwetki“ od Całędowského a nejnovější pověst Jana Lama „Idealiści“.

— Primadonna polské opery ve Lvově, paní Juniewiczova přijala nabídnutí k opeře ruské v Moskvě, kdež se jí dostane roční gáže 10.000 rublů. Odchodem paní Juniewiczové utrpěla polská opera lvovská citelnou ztrátu a ředitelstvo bylo nuceno (!) obrátiti se do Vlach o novou primadonnu, nemohouc získati žádné schopné Polky. Následkem toho se pomýšlí na zřízení polské operní školy.

Drobnosti.

— Obchodní cestující králem. Nedávno dověděl se komik vratislavského divadla Praeger k nemalému svému podivení, že je strýcem krále. Podnikavý jeho synovec Schmieder vypravil se totiž před několika lety co obchodní jednatel hamburského jednoho velkoobchodníka do Afriky a nyní přinesl známý cestovatel po Africe dr. Lenz do Evropy zprávu, že byl podnikavý tento obchodník zvolen za krále kmene Urungu při zátoce nazaretské co nástupce zemřelého panovníka Renunda. Líčí volbu tuto následovně: „Již časně z rána shromáždilo se všechno obyvatelstvo před královským palácem; příbuzní zemřelého krále pomalováni byli prouhami bílými po celém těle a nesli v rukou zelené ratolesti. Nejprve měl jeden ze zástupu slavnostní řeč k shromážděným, kteří řečníka často křikem a rachotem bubnů přehlušovali; na to hrnuli se všichni zpívajíce a křepčíce před obydlí Schmiederovo. Ale nastávající král nedal se vyrušiti z ranního spánku a vzkázal svým příštím poddaným, aby přišli o několik hodin později. Na to byl vynešen na ozdobné sedadlo a donešen do paláce Renundova, kde slíbil černému svému národu, že mu bude dobrým králem a že ho večer počastuje rumem. Po volbě následovala pitka, jež trvala do noci a skončila všeobecnou rvačkou.“

— Jak mohou i učené hlavy obelstěny býti. Jistý proslulý právník hleděl s žárlivostí a s opovržením na neustále se zmáhající přírodovědu a usnesl se konečně, že učencům této vědy nějaký kousek vyvede. Aby výsledku dosáhl, vzal prastarý vějíř své babičky, zakopal jej do velmi vlhké půdy a ponechal v ní delší dobu. Když pak tímto spůsobem vějíř naprosto světu nepodobným se stal, poslal jej ředitelstvu přírodovědecké společnosti a přiložil k němu obšírné pojednání, v němž snažil se dokázati, že nalezený předmět křídlo netopýra jest. Dar byl od společnosti s radostí přijat a dárci dík spolku projeven. Nedlouho na to byla debatta o druhu netopýra, kterému by as nalezené křídlo patřilo, i byl sestaven komitét sedmi členů, aby vypátral, je-li to křídlo madagarského neb kanadského netopýra. Komitét měl po 3 týdny každého dne sezení a oznámil, když se byl se všemi díly starší i novější doby poradil, že nalezený předmět skutečně madagarskému netopýru náležeti musí, a že jest nejzajímavějším kuriosem, jakýmž museum spolku vykázati se může.

— Rameau zamiloval se do krásné a vnadné tanečnice Sallé u operního divadla v Paříži. Mimo ve svém umění byla Sallé též sběhlá ve zpěvu a v hudbě. Jedenkráte projevila Rameauovi přání, aby sama také něco skomponovati mohla a prosila ho, aby ji tomu naučil. Zamilovaný Rameau odpověděl velmi galantně: „Nic není lehčího, můžete se ihned pokusiti.“ Dal jí jehlu a list notového papíru a prosil, aby jehlou řádky papíru dle dobrozdání vytečkovala. Když s tím hotova byla, vzal Rameau list, dělal z bodů noty, aniž by čeho měnil neb vynechával, ustanovil jejich délku a krátkost a připojil k tomu klíč. Z této „komposice“ vznikl zvláštní tanec pikantní melodie, jenž pod jménem „des Sauvages dans les Indes galantes“ ve Francii dlouhý čas oblíben byl.

H. St. K.

— Dodola jest obyčej rozšířený ve větší části Srbska i v části Albánska. Když v letě dlouho neprší, obleknou nějakého mladíka v ženské šaty a okrášlí jej zelením, travinami i vodním kvítím. Ten zove se pak Dodola. Z celé vesnice sběhne se za ním mládež a běhá za ním po polích, zahradách, vinicích i hájích, zpívajíc:

„Naše Doda boha prosí
Oj Dodo, oj Dodole!
Nechať padne rosný deštík.
Oj Dodo, oj Dodole!
Nechť porosí naše pole atd.

Kde mohou, tu polévají Dodolu vodou a to aspoň u každé studně a každého pramene. Nezřídka představuje Dodolu i cigánka, jíž z roztrhaných šatů vysvleknou a v pěknější obleknou. Ostatně nejsou cigáni v Srbsku takými obejdy jako n. př. v Čechách, nýbrž jsou většinou usedlí rolníci neb řemeslníci.

— Muž uvězněný v měsíci. Jsou lidé, kteří viděli v měsíci choditi člověka nesoucího náručí dříví. Poslyšte, jak se tam dostal, aby konal pokání za své hříchy. Dokud člověk ten žil na zemi, pracoval často v neděli a klel jako pohan. „Měj se na pozoru,“ říkali mu sousedé; „hřešit nemůže člověk věčně. Urážíš dobrotivého boha, a potká tě neštěstí.“ Ale muž nechtěl ničeho slyšeti a dělal vždy po své hlavě. Jednou o božím hodu velikonočním vstal záhy, vzal sekeru a odešel do lesa nasekat si náručí dříví. Ale když vracel se domů a lidé právě vycházeli po velké z kostela, vzal ho vítr do měsíce i s jeho náručím. A tam odsouzen jest zůstati uvězněn až do soudného dne.

— Žurnalisté v Japonsku obdrželi od mikada zvláštní dovolení: smějí totiž bez předchozích svolení cestovati i noviny rozesílati po říši japonské. Dosud překáželo tomu šlechtické zřízení země, dle něhož každý šlechtic měl plné domácí právo na svém území, tak že bez jeho svolení nesměl nikdo se odvážit na jeho silnice neb cesty a postihl-li někoho, mohl jej ztrestat třeba rozpáráním břicha, jakoby byl násilím se vedral do jeho domova. Nyní dostačí žurnalistovi legitimační karta mikadova, aby mohl hledati si novostí kde chce.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: Mravouka talmudu čili záhubné působení židovstva za naší doby. V Praze, nákladem Th. Mourka.

Humoresky. Napsal Alois Gallat. (Sebraných spisů Gallatových část III.) V Chrudimi, tiskem a nákladem B. Pospíšila.

Česko-moravský společenský zpěvník. Sbírka 500 nejoblíbenějších písní. Sestavil R. E. Turnovský. V Praze, nakladatel Th. Mourek, knihkupec.

Illustrovaného týdenníku „Světozor“ číslo 12. Obsah: Turečkové. (Pokračování.) — Z paměti bulharského junáka. Podává Konst. J. Jireček. (Dokončení.) — Povídka lodní hospodyně. — Výlet do Anglie. — Martiu Puškar. Historický obraz z hetmanství od Václ. Beneše Třebízského. (Pokračování.) — Ukázky z písní haličského lidu. Přeložil Rudolf Pokorný. — Mdr. František J. Mošner. — Benediktinský klášter na Slovanech. — Eva. Napsal G. Verga. Z vlaštiny přeložil Karel Steinich. (Pokračování.) — Literatura. — Divadlo. — Hudba. — Výtvarná umění. — V příloze: Pozvání na předplacení. — Dějepravné písně z XVI., XVII. a XVIII. věku. Podává XX. (Pokračování.) — Obydlí Raden-Salehovo na Javě. — Výjev z povstání. — Politický přehled. — Rozmanitosti. — Č. 13. přineslo mimo pokračování a dokončení již jmenovaných tyto nové práce: Theodor I., král korsikánský. Sepsal dr. Gabler. — Stavitel Josef Hlávka a jeho stavby. — Královna Alžběta a Marie Stuartová. — Šah-nameh, epos iranské. Napsal Václ. Petrů. — Číslo 13. (s „Bazarem“) přináší tyto nové práce: V zátiší. Román, sepsal Marko-Vovčok, přel. Jan Dunovský. — Severin Goszcziński. — Milému vstříc. Od Elly Lužecké. Dějiny národa bulharského. Sepsal Konst. J. Jireček. — Úvaha od J. Kalouska. — Noveletka. Z angl. přel. M. K. — Hrobka Bořivoje II. v chrámě svatovítském. — Oslař v Kahiře. — Ve všech číslech zdařilá a čistě vyvedená vyobrazení.

Věnec z anthologie ruské. Uvil Jan Vondráček. V Hradci Králové, v komisí Jana Pospíšila.

Karla Vladisl. Zapa Českomoravská kronika. Sešit 51. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Solové výstupy Jindřicha Mošny. Sešit druhý. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Besedy mládeže. Rediguje Jos. Kouba. Seš. 110. Odměna poctivosti. Obrázek ze života chudého hocha. Podává J. Taborský. (S obrázkem.) — Vítězství. Volně přel. Fr. Suchánek. Seš. 111. Na panském statku. Vzdělal F. V. (S obrázkem.) — Štědrý večer samotáře. V Praze, nákladem Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Povstání srbská. I. Koča Petrovič. Seš. IV. V Praze, nakladatel Fr. Bartel.

OBSAH: Na pomezí cizích světů. Fantastická novela od *Julia Zeyera*. — Nuž s bohem hud! Báseň od *Jos. V. Sládka*. — O rozvoji organismů zem obývajících. Píše *Ant. Stecker*. (Pokračování.) — Střevíčky. Dalmatská povídka od *Jos. Holečka*. — Jak starý Plunkett odešel domů. Monte Flatská pastorála od *Bret Hartea*. — Don Juan. Báseň od *F. H.* — Náčrtky ze života Thorwaldsenova. I. Dle *Wilckense* podal B. Čermák. — Ukázky poesie francouzské. Přel. *Jar. Vrchlický*. Victor de Laprada. Skřivan. Na jaře. — Aforismy z novějších spis. francouzských. III. — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zasilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtož adresovány: Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nove.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2^1/_2$ archu vždy o 4. hodině odpolední.

Ročník IV. 20. dubna 1876. Číslo 11.

Na pomezí cizích světů.

Fantastická novela od Julia Zeyera.

(Pokračování.)

Zachvěl jsem se mimoděk a ohlížel po komnatě; srdce mi zabušilo. Ale nabyl jsem brzy obvyklé chladnosti. „Náhoda!“ šeptal jsem, chápaje se toho slova tak šťastně těmi vynalezeného, kteří se svými argumenty ku konci přicházejí. Usedl jsem do velkého křesla, kde otec tak často a hluboce přemýšlíval o věcech, které se obyčejně za odbyté již pověry a zastaralé bájky považují. Přitáhl jsem si lampu, rozevřel list a četl:

Milý můj synu Lazaře!

Cítím, že jsou dnové moji již sečtěni, že dlouho již zde nebudu a že oči moje tě živého již nespatří. Neobávám se, že ztráta moje ti způsobí zármutek přes příliš těžký, a nedostává se mi dosti samolibosti, abych se nad tím rmoutil. Byli jsme si cizí, byl jsem vůči tobě uzavřen jako vůbec ke každému, ale nemysli proto, že jsem byl necitelným, neotcovským. Miloval jsem tě přece na způsob svůj a větších jsem ti skrytě přinášel obětí, než kdy tušit můžeš. Že jsem nebyl k tobě sdílný, pocházelo odtud, že jsi opanován zásadami a představami nyní vůbec panujícími, nejmylnějšími to snad a zajisté nejzáhubnějšími, jakých od počátku spatřil svět. Víš, nač narážím — na materialism, ten názor surový, jejž v mnohém ohledu rozhodně pod samý fetišism afrických divochů kladu. Víš, jak marné byly moje snahy na tě působit v smyslu opačném, víš, jak rozmrzen na celý svět, jsem se konečně uzavřel do své studovny. Náhledy svoje ti sdělovati nebudu, krčil by's rameny; nečiním ti výčitky. Našel jsem na širém světě jen jediného člověka, který mne úplně pochopil, je to Frýdecký. Nechci tím snad říci, že my dva jsme lidé zvláštní, chci tím pouze naznačiti, že mi Frýdecký dostačil a že necítil jsem potřebu se svými náhledy do vosího hnízda, totiž do domýšlivé kasty tak zvaných učenců vnikati. Dostačovalo, že se někteří lidé dověděli, že nepovažuji magii za nějakou absurdnost a tak zvaný spiritualism za podvod, abych byl za blázna vyhlášen. Však nermoutil jsem se proto. Chladně a rozvážně hledal jsem pravdu, chtěje dopátrati se k pravděpodobnějšího názoru světa, než jakým je ten úzkoprsý, nyní panující. Byl jsem, bohu díky, blázen, značí-li materialism rozum. Na konci života stávám se také vůči tobě trochu prorokem. Než toto pokolení ještě vymře, dočká se svět nového výbuchu náboženského nadšení, ne fanatického, osudného, ale hlubokého a vroucného. Tážeš se, proč tak soudím? Proto, že sobeckost a cynism již vrcholu dosáhly a škaredá jejich budova se sřítit musí. Století předešlé pobouřilo se při pohledu na zneužívání náboženství a dalo se do zimničného trhání a bourání; v století našem nezbylo již ničeho, co by se odstraniti mohlo. Ale příroda netrpí žádné prázdnoty a materialism je prázdnota, neboť není než pouhou neplodnou negací; dogma je mrtvé, ale náboženství se znova zrodí. Nechť slaví tedy materialism svoje orgie, dny jeho jsou sečtěny, oko mé umírající vidí v mlze svítit hvězdu slabě ještě zářící, spiritualism pozdvihá čelo do výše. Ty vrtíš hlavou. Proč? Proto že „věda“ vaše hlavou vrtí; však věř, že činí tak jen z čiré nevědomosti. Jaké právo má ta věda na rozsuzování pře? Což nevyznává sama na první stránce každé školní knihy, když poučovati chce o silách přírody, že tyto síly jsou výjevy, jichž nelze ani vyložiti, jejichž příčiny ani domněnkou uhodnouti nelze? A přece mluví neustále tato věda o svých vymoženostech a odsuzuje bez rozpaku, bez skoumání spiritualism i přes to, že spiritualism meze známých přírodních zákonů dále posouvá a dokazuje, že „nadpřirozené“ přirozeným jest a žádným zázrakem. A svět ostatní? Věří svým učencům a dodává si vzezření, jakoby běžné theorie vlastním rozumem byl pojal a sestavil a nikoliv jakoby snad jen mechanicky a slepě po uznaných autoritách opakoval, co mu předříkávají. Nejhůře ovšem počínají si polovčenci. Takový člověk, který po celé živobytí nožičky všelijakého hmyzu počítá, krčí rameny nad Spinozou! Každá práce má ovšem svou záslubu, ale směšné jest, když nádenník, pomáhající nakládat mramor, útrpně na Praxitela se dívá. Nechci tě obracovat na „víru“ svou, jak se říkává, ty poznáš jsoucnost duchův a tedy i ducha, mám o tom temné jakési a neomylné tušení. Byl čas, kdy jsem o tom přemýšlel, jak bych tě zasvětil do svých náhledů, výskumů a snah, ale poznal jsem, že lneš celou duší k vezdejšímu světu a nekárám tě proto; magem se člověk nestane, narodí se jím. Nezabředneš-li jen do bláta tohoto světa, neříkám, že bloudíš bera se cestou jeho; myslím docela, že's pak vyvolil stránku dobrou, kteráž od tebe odňata nebude, neboť cesta, kterou jsem já kráčel, je cesta trnitá a není na ní osobního blaha. Louče se s tebou, dávám ti radu upřímnou a, jak myslím, dobrou: Ožeň se! Pravda neměl jsem velký pojem o ženě, nevážil jsem si jí valně, zkušenosti moje byly dosti trpké, ale přece musím vděčně

vyznat, že jsem s matkou tvojí byl šťasten v manželství, ačkoli chladným rozumem uzavřeno bylo. Myslím, že jsi zrozen pro život rodinný a proto zanech toho věčného po světě se toulání a buď konečně užitečným. — Ptáš se, jakým spůsobem? Buď jist, že tvoje diletantské náběhy na stupeň učence k cíli nepovedou; nemáš dosti vytrvalosti ani vzletu. Vzdělávej raději náš statek — věř, že to úkol krásný; odchovej rodinu a buď šťasten... Zmínil jsem se o našem statku. Dávám ti radu a sám dle ní jsem se nespravoval, tak že si nyní trpké činím výčitky; bohužel málo jsem se staral o zvelebení rodinného našeho dědictví. Míval's vždy peněz, kolik jsi si přával a byla to trestuhodná moje slabost, že jsem ti vždy vyhovoval, že jsem tě nikdy neupozornil na skutečný stav našeho jmění; tak stalo se, že's vyrostl a že's setrval v domnění, že bohatství naše je mnohem vydatnější, než s pravdou se srovnává. Seznáš příliš brzo trpkou pravdu věty, kterou nyní poprvé vůči tobě pronáším: jsme nesmírně zadluženi! Odpusť mi! Nevážil jsem si nikdy peněz, neznal jsem jejich ceny; v tomto okamžiku pykám za svou vinu. Ale bohudíky kyne ti spása z té nesnáze. Ty pamatuješ se na dceru Frýdeckého, na malou Flóru, s kterouž jsi často co dítě si hrával a skotačil. Dávno, než Flóra dorostla, umluvili jsme se s otcem jejím, mým přítelem, že vás zasnoubíme. Frýdecký zná poměry naše do podrobna a nelituje svého jmění, které na zvelebení toho statku více než dostačí. Vyplatí ti podíl Flóřin hned, odevzdá ti i značné jmění, které po matce jí připadlo. Tedy slyš radu mou: pojmi Flóru Frýdeckou za ženu, jest to moje přání a to ne pouze k vůli vyznačené výhodě, jest to též přání mého přítele. Nechť smrt moje vám na dlouho nepřekáží v uzavření toho sňatku; myslím, že tři měsíce smutku k vůli lidské řeči dostačí. Buď zdráv a šťasten! Knihovnu moji nech nedotknutou, nechť Frýdecký s ní naloží dle libosti. Nezapomeň úplně svého otce

Lazara z Lošan.

Čtení tohoto listu učinilo na mne dojem prapodivný; bizarní náhledy, nejasné narážky, melancholická omrzelost světa, polemické nájezdy a praktické rady, to vše střídalo se tak rychle, míhalo se v tak fantastickém reji, že se to k živému podobalo snu. Ale nejpodivněji na mne působila rada, abych se oženil. Jak divná to náhoda! K vůli zaplašení podobné myšlenky byl jsem od matčina obrazu ze síně prchl, a s toutéž myšlenkou setkal jsem se opět zde, v té tajuplné místnosti! Zadumán odebíral jsem se na své lůžko, zamhouřil jsem oči a chtěl celou tu záležitost teprve při denním světle chladně posouditi — avšak spánek prchal s víček mých a myšlenky moje vracely se tvrdošíjně k předmětům, které mne odpuzovaly a zajímaly zároveň měrou nemalou. Z pozadí dávných upomínek vynořoval se obraz Flóry v neurčitých rysech. Byla ještě dorůstajícím dítětem, když jsem ji naposled před lety viděl. Byla tenkráte nehezká, snědá, suchá, jen oko její, na malý obličej až příliš velké, bylo nevšedně krásné. Flóra Frýdecká zdála se vždy zamyšlenou, i v době, kdy ještě obleky její loutky as největší její starostí bývaly. Zajisté lnul jsem k snivému tomu dítěti vždy upřímným přátelstvím, ale představiti si Flóru nyní co dívku jen poněkud vábnou, k tomu nestačila moje obraznost. Vrtěl jsem hlavou. Kupecký spůsob, jímž otec svoje plány vzhledem k mé ženitbě rozváděl, budily ve mně nechuť, a trpkost moje k ženštinám, vesměs sestrám ošemetné Adelmy, zmáhala se čím dále, tím více. Usedl jsem na posteli a zasmál jsem se vlastní své vážnosti. Vždyť jsem byl svým vlastním pánem, k vůli čemu jsem se tedy, jakobych poslechnouti musil, trápil, k vůli čemu bral jsem do opravdy ty chorobné výpary zemdleného mozku ubohého otce? Nejlépe jest rozhodnouti se ihned a říci to sám sobě rázně! „Zamítnu nepraktickou radu nebožtika, neožením se, poslechnu otce jen v tom, že se napnutím veškerých sil oddám správě statku, a tak se zbavím moudrým hospodářstvím a příkladnou spořivostí zděděných dluhů. Ale volnosti své nezadám! Frýdecký ať si hledá jiného ženicha pro svou dceru a jinou hypothéku pro svůj kapitál.“

Tímto rozluštěním nabyl jsem klidu a usnul jsem konečně po dlouhém přemítání. —

III.

Nikdy před tím nepracoval jsem s takovou vytrvalostí a pílí, jako nyní. Před slunce východem býval jsem již na nohou, byl jsem všude, kde dohlídky mé bylo potřebí, pomáhal jsem všude dle sil a přikládal rád i ruce k dílu; byl jsem čeládce na statku příkladem a překvapil jsem patrně dobré ty venkovany, kteří každého člověka majícího jemnější mravy za hejska považují. Staří služebníci otcovi netajili radost nad mou horlivostí a vyznali mně upřímně, že něco podobného ode mne nebyli očekávali.

Za krátký čas přilnul jsem celou duší k svému novému zaměstnání, ne jen k vůli zisku, nýbrž i k vůli věci samé; nechápal jsem ani, jak jsem mohl tak zaslepeným být a nevidět, jaké radosti polní hospodářství poskytuje; seznal jsem nyní poprvé, jak příjemnou jest únava od práce opravdové, užitečné, a čím více zkušeností jsem nabýval, tím milejším stával se mi spůsob mého živobytí. Příroda objevila mi nyní tvář novou, posud netušenou.

Nehledal jsem již toliko půvab její v malebných pohledech a romantických sceneriích, nalezl jsem velikost její v malých, blízkých a nepatrných předmětech. Již nemluvila, jako dříve, jen k mé obraznosti, nýbrž dotýkala se přímo mého srdce. Ozvala se mi hlasem přítulným, jako matka k vracejícímu se dítěti, mluvou prostou, důvěrnou, kteréž jsem před tím nebyl rozuměl. Porozuměl jsem mírnému, snivému životu rostlinstva, poznal jsem, jak každé stéblo trávy svůj vlastní život žije, a brzy hlásila se ta velká květoucí rodina bylin ke mně co k odrostlému bratrovi a duše moje nalezla příbuzenstvo v nízkých travinách luk a v šumných stromech lesa. Bylo to milé shledání!

Jako sladké šero úsvitu vystupovalo tehdá po prvé ze tmy neurčitých myšlenek ve mně dojemné tušení, že člověk, tato pýcha pozemského tvorstva, skrytě souvisí se skromnou bytostí tichého rostlinstva, že kořen lidského bytí utajen jest v hlubině žití rostlinstva a že libý, blahému snu podobný život těchto dětí světla je zřídlem záhadné naší jsoucnosti. Nikdy necítil jsem určitěji „rostlinu“ v její bytosti, necítil určitěji tuto příbuznost mezi člověkem a květinou, než když jsem ve vysokém vřesu líhal, opojen vůní země, slunečními paprsky prohřáté, když ucho moje naplněno bylo lahodným, tichým šepotáním vánku a oko moje se nořilo do závratné hloubky modra nade mnou, tak že myšlenky moje určitého rázu pozbývaly a zase tím se stávaly, z čeho vznikly — city,

a když srdce v prsou se mi dmulo touhou po neznámém, nekonečném. Toto snivé zapomínání svého „já" a kochání se v světle a větru rovnalo se věru jakémusi rozkvétání . . .

Jak významná jest stará báj, vypravující, že v jaře světa květl strom, jehož ovocem byl člověk! Byl to prý strom stromů, spojující v sobě všecku sílu a všechen život celého rostlinstva. A strom byl později proto lidstvu posvátným, byl mu nejen pradědem, nýbrž i symbolem a obrazem všehomíra, který je také stromem, na jehož letorostech hvězdy a světy co květy pučí, a jehož kořeny spočívají v lůně samého božstva. Strom byl proto také co král a kněz veškerého bylinstva prostředníkem mezi bohy a lidmi; pod větve jeho sedali soudcové a v stínu jeho naslouchali od pravěku proroci a vyvolenci tajemnému šumění jeho listí, z něhož bůh k nim mluvil, ať již na široké pláni výšin Dodonských ten „zázrak nevěrný" se děl, jak Aischylos zpomínává, nebo v Mamne a na hoře Efraim, jak poesie hebrejská hlásá. Palem, cedrů a dubů prorockých jsem ovšem v krajině naší nenalezl, ale ovocné moje stromy v štěpnici mi dostačovaly úplně; nenaplnovalyť arci fantasii věšteckým šuměním, ale měly cos u vzezření dobráckého i staly se mi jakýmsi druhem domácích zvířat a měl jsem někdy dětinský ten nápad si představovat, že mne znají jako můj brav a moji psi. Jest to arci myšlenka neskonale bizarní, ale buď jak buď, podobné představy byly mi na dlouho zřídlem nevinné a prosté rozkoše a dni moje plynuly mi v tom zátiší klidně a šťastně; cítil jsem, jak duševně i tělesně prospívám. Bohužel doznalo idyllické moje živobytí příliš brzkého konce.

Asi tři měsíce po otcově smrti došlo mne psaní od pana Frýdeckého. Byl jsem mu hned první týden po svém příjezdu z Paříže písemně za súčastnění se při otcově pohřbu poděkoval, ale Frýdecký neodpovídal, až teprv nyní. Po krátkém úvodu zval mne velmi důtklivě k sobě, narážel na to, co prý „s nebožtíkem otcem byli ujednali", a doufal, že jsem do plánu jejich zasvěcen. Nechtěl prý mi dříve psáti, poněvadž mi chtěl dáti dostatečného času k uvážení tak povážlivého kroku. Dcera jeho, ujišťoval, že o ničem neví.

„Obnov směle starou známost," psal, „nezavážeš se tím dokonce k ničemu, přijdeš-li nás navštívit; nelíbí-li se ti Flóra, nepožádáš jednoduše o její ruku a mne tím pra nic neurazíš. Ale každým způsobem přijď a to co nejdříve!"

Dopis ten zdál se mi tak málo jemnocitným, že jsem zkrátka odepsati a nabídnutí prostě odmítnouti chtěl. Ale dvě nenadálé příčiny změnily můj úmysl. Za prvé vzmáhala se ve mně nepochopitelná zvědavost, uviděti zase Flóru, a za druhé nastaly se mi přese všechnu mou píli a spořivost právě v onen čas dosti vážné peněžní nesnáze, kteréž mne k chladnému rozumování přivedly. Proč bych neměl uzavříti sňatek, z něhož mi prospěch kynul a při kterémž byly skutečné naděje na rodinné štěstí? Nevěřil jsem již ovšem v lásku. Dobrá. Ale což je k řádnému sňatku vskutku také potřebí toho chorobného, od času trouvérů do nebes opěvovaného citu? Vzájemná vážnost a shovívavost obou manželů dostačí zajisté úplně. Nemusil jsem si výčitek činit, že snad k vůli zisku svazek ten uzavírám. Zaprodati se, je bez odporu vždycky podlostí, ale odmítat ruku dívky jen proto, že ze spojení s ní kyne též prospěch ve věcech vezdejších, zdálo se mi po delším přemítání holou pošetilostí. A konečně nekynul i jí z toho prospěch, když stane se paní takového statku, jakým byl můj, kterýž obapolnou prací a snahou lze bylo přivésti na vysoký stupeň zvelebení a dokonalosti? — Vždyť otec její poměry moje do podrobna znal, a Flóra sama nebyla již dítětem, mohla sama soudit, sama rozhodnouti; bylo jí už přes dvacet let, dostatečný to věk k zralému úsudku a uvážení. Myslil jsem, že jednám zcela čestně, jsa upřímný, prost lže i lsti a dalek předstírati cit nějaký, o němž ani řeči být nemohlo. Umínil jsem si pevně, že slovo „láska" přes rty moje nevyjde ani tenkráte, kdyby Flóra mimo vše nadání příjemný dojem na mne učinila.

Touto poslední myšlenkou, že se nejedná o žádné zálety, nýbrž o smlouvu chladně rozumnou, konejšil jsem trpké misogynství, kteréž se při bezděčné zpomínce na ošemetnou Adelmu v den samého odjezdu k Frýdeckým znovu ve mně ozývalo a kteréž by málem cestu moji a mé plány do budoucnosti bylo překazilo. —

IV.

Časně z rána dal jsem se z Prahy na cestu za bránu, neboť Frýdecký nebydlil nikdy v městě; měl svůj dům ve vesnici T . . . ., kdež stále se zdržoval. Bral jsem se pomalu přes pole, vlnící se v ranním vzduchu, a zahleděl jsem se s obdivem do smělých oblouků svatovítského dómu, kterýž vysoko nad vrcholy stromů do růžového obzoru jasného jitra se pnul. Vše bylo mi tu jako nové, neboť nebyl jsem Prahu několik let viděl, a již od času svých gymnasialních studií tuto veselou cestu k Frýdeckým do T . . . konal. Universitu odbyl jsem si totiž v Ženevě a přišel-li jsem na prázdniny do Čech, neb navštívil-li jsem v letech pozdějších domov po toulavých cestách svých, nevycházel jsem téměř nikdy z naší vesnice, leč přinutil-li mne otec k nějaké návštěvě sousedů v nejbližším okolí. Zastavoval jsem se nyní při každém kroku, vzpomínal u každého stromu na dávné časy, kteréž se mi nyní při skřivánčím zpěvu v poli zdály těmi nejšťastnějšími, které jsem kdy prožil. V bubenečské oboře odpočinul jsem si pod starými šumícími kaštany a pustil se pak podél řeky na další pouť; zde Vltava lákala mne tak mocně k lázni, že jsem neodolal, a chladné její vlny dodaly mně takové pružnosti a čilosti, že jsem další cestu za několik okamžiků dokonal. Krajina T . . . ská překvapila mne svým zvláštním půvabem; ty vínem porostlé pahrbky, ty ovocné sady, až k lesklé řece se táhnoucí, ta bujná zeleň košatých stromů, celá ta scenerie ušlechtilých koutů letním sluncem zlacená, rozehřívala mne svým téměř italským rázem takřka k nadšení. Když jsem se již k samému domu Frýdeckých byl přiblížil, napadlo mně, že je přec ještě příliš časně na nenadálou návštěvu i přítele třeba nejdůvěrnějšího, a zůstal jsem okamžik nerozhodnut státi. Co měl jsem si zatím počít, než nadejde čas vhodný? Stál jsem vedle nízké zdi, která mne loučila od staré zámecké zahrady; za okamžik přehoupl jsem se a kroky moje zavrzaly po osamotnělých stezkách. Věděl jsem, že rodina šlechtická, kteréž zámek T . . . ský náležel, již několik let mimo Čechy meška a nemusil jsem se tedy obávati, že se někomu svým vetřením nepříjemným stanu, byl jsem jist, že se s živou duší nesetkám. Cesta vedla mne přímo k samému zámku, k širokým schodům, vedoucím se dvou

stran na velký terassovitý perron. Věděl jsem, jak krásné vyhlídky odtamtud zažiti lze daleko přes vrcholy stromů bubenečské obory až k samé Praze, i spěchal jsem tedy rychle vzhůru na perron. Dostoupiv, stanul jsem překvapením: nebyl jsem sám v zahradě, jak jsem se byl domníval. O zvětralou balustrádu opírala se vysoká, ztepilá, mladistvá postava čarovných obrysů a házela rozmarně drobná polní kvítka, jichž celou kytici držela, dolů do otevřených úst k zemi povaleného titána, který před stoletím, když T . . . ský zámek ještě méně zanedbán býval, jasný proud velkého vodotrysku vzhůru chrlil a to pro zábavu těch zakrnělých, smutně copových Olympčanů, posud na balustrádě podél schodů stojících.

Tedy zmýlil jsem se, zámek byl obydlen a já dopustil jsem se indiskrece. Chtěl jsem se nepozorován zase vzdálit. Dívka přišla patrně teprv před malou chvílí na nynější místo, sice by mne byla viděla, když jsem dole kolem titána kráčel a přemítal, jakým směrem bych se bráti měl, aby mne dole nespozorovala. Ale odcházeje do zadu, zavadil jsem nemotorně do zahradní židle na terasse stojící a dívka se polekaně ohledla. Nezbývalo, než pozdraviti a omluviti svou přítomnost domnělou neobydleností zámku.

„Není vskutku obydlen," odpověděla dívka zmateně a pustivši celou kytici do otevřených úst blesky očekávajícího titána, spěchala přes schody dolů. Na třetím asi stupni pak se zastavila, pohledla rozpačitě na mne a po malé přestávce usmála se velmi půvabně; jako laňka vyběhla zase nazpět na terassu a podávala mi ruku.

„Vítejte, Lazare," šveholila hlubokým, ale měkkým hlasem slavičí lahodnosti.

Chvilku stál jsem mlčky a rozpaky její se vrátily, zapýřila se.

„Byla bych se mýlila?" tázala se zmateně.

„Flóro!" zvolal jsem nyní vesele a udeřil se dlaní na čelo, „jak mi jen ihned nenapadlo, že to vy jste?"

Políbil jsem ji bez ceremonie na čelo.

„Jak to, že jste mne hned nepoznal?" divila se, „což jsem se za několik let tak velice změnila?"

Zda-li se změnila! Tak mohl se i motýl tázat, vylítnuvší z úzké chrysallidy do letního vzduchu. Z nehezkého děcka byla se vyvinula dívka, ne snad oslňující krásy, ale půvabu okouzlujícího. Pleť její daleká skvoucího úbělu, nebyla přece snědá, měla toliko jakýsi jižní pel; Flóra připadala mi jako květ růže, vštěpované na temnostávný dub. Při vší jemnosti v tvarech, při vší snivosti výrazné tváře, hrála přece jakási zdravá svěžest a jará síla celou její bytostí. Byl jsem tak příjemně překvapen, že jsem svou obvyklou chladnost zcela odložil a do jejího velkého, krásného oka se zahleděl, z něhož duše její zírala; duše ta zdála se mi čistou, snivou a dobrou. Zavěsil jsem sám ruku Flóřinu na svoje rámě a tak chodili jsme chvilku mlčky po úzké stezce, vroubené bujným křovím, s něhož rosa na nás sprchala při každém zavadění a jehož jemné, lupenaté letorosty každou chvilku tváří našich jako polibkem se dotýkaly. Flóra mluvila cosi, ale nedával jsem pozor, co to bylo, neboť naslouchal jsem pouze hudbě toho neobyčejně krásného hlasu. Zamyslil jsem se. — Nejspíše, že se mne Flóra na všelicos vyptávala, neboť spozoroval jsem občas, mlče, jakoby byla odpověď očekávala, a když tato nepřicházela, zamlčela se a zamyslila se též. Divila se nejspíše mé mlčenlivosti, ale nejevila žádnou rozpačitost.

Když jsme byli zabočili do širokého stromořadí k vratům parku vedoucího, promluvila opět.

„Půjdeme k nám?"

„Zdálo se mi příliš časně," odpověděl jsem, „avšak myslíte-li . . ."

„Otec vstává tak záhy jako já, před slunce vychodem. Milujeme oba ranní procházky, jest tedy jen obava, zdali se již vrátil. Avšak přede vším, snídal jste již?"

„Ne, Flóro, těšil jsem ze celou cestou, že budu s vámi snídat, víte tak jako za dávných časů —"

„Ano, ano!" těšila se Flóra, „mléko a černý chléb pod stromy?"

A dali jsme se do útěku k vratům, jak jsme to byli co děti činívali. Na silnici stanula Flóra celá udýchaná.

„Nalezl byste ještě bez vůdce náš dům?" tázala se.

„Jak bych nenalezl! Dům váš jest příliš malebný, tak ztracený pod bujným vínem, nelze ho zapomenout! A mimo to, což lze tak brzy nalézti tak divnou smíšeninu absurdní gothiky s nejbaroknějším barokem, jak ji poskytuje váš dům?"

„Ah!" smála se, „proto chválil jste na počátku, abyste pak tím více haněti směl? Ale proto se mi náš dům přece jen líbí, nestarám se ani o gothiku ani o barok, jen když vinná réva jej bohatě šatí a vlaštovčí hnízda římsy jeho věnčí. Nepozlobíte mne, vidíte, odpovím vám trochu jako Fontenellovi ta jeho markýza, když jí vykládal Koperníkovu soustavu a ji na nepatrnost naší planety upozorňoval. „Myslíte," tázala se markýza, „že jste mne tím pokořil, pončuje mne, že země není středem světa? Na mou čest, že si proto sama sebe o nic méně nevážím!" Tak asi mudrovala markýza, vyberte si z toho něco pro svoji gothiku!"

Smála se a oči se jí při tom k zbožňování leskly a řada nejkrásnějších zubů na světě objevila se mezi malinovými rtíky. Ale přese všechen luzný její zjev přejel mne v tu chvíli přece mráz; při vší úctě ke geniu Koperníka mělo jméno jeho, těmi krásnými ústy vyslovené, na mne účinek, jakoby mne byl někdo, byť i sebe dražší, kamenem udeřil: míval jsem vždy hrůzu z učených ženštin a myšlenka, že starý pedant Frýdecký svou dceru snad docela k studiu astronomie přinutil, pronikla a poděsila celou moji duši.

„Doufám, Flóro, že vám soustava Koperníkova nečiní velkého hlavy lámání?" tázal jsem se mroucím hlasem, „či zanášíte se snad astronomií?"

„Můj ty bože, co pak vám napadá?" tázala se a kámen svalil se mi s prsou; „myslím, že kratochvilnou knihu Fontenellovu do toho oboru přísně neřadíte? Či je astronomie tak zábavná?"

„Nevím," odtušil jsem, „staral jsem se vůbec vždy jen o tento, jediný pro mne zajímavý svět." A rozhlížeje se krajinou dodal jsem: „Hleďte, jak milý to koutek! Všechno je zde tak slunné, jasné, téměř italské! Věřte, Flóro, že se vám bude stýskat, až se s tímto obrázkem rozloučíte."

„Bude se mi stýskat? Jak to? Proč pak bych odsud odcházela?"

Upřela své velké oko udiveně na mne.

„Nuž myslím, kdybyste se ku příkladu odsud vdala," odpověděl a hleděl jsem skoumavě na ni. Sklopila zraky, ale zůstala úplně klidnou.

„Nemyslím posud na to," pravila prostě a zamyslila se.

Zahnuli jsme na cestu, která od silnice mezi hlohem k domu Frýdeckého se vinula. Dům, jehož slohu jsem se prvé vysmál, byl i přes to, že jsem mu mnoho nekřivdil, velmi malebný, celý vínem porostlý a stál v staré štěpnici; bujný vinohrad se za ním ploužil vzhůru po příkré stráni. Z cesty, po které jsme přišli, vedlo asi osm stupňů vzhůru do štěpnice; byly příkré z jednotlivých šedých balvanů sestavené, a z hlubokých trhlin a štěrbin jejich rostly sedmikrásky a skláněly pokorně malé hlavičky na žlutý mech, jímž stupně hustě byly potaženy. Flóra kráčela rychle přes schody a pospíchala napřed pod hrubě, z očernalého dřeva vystavěný portál domu; rozmlouvala chvilku s ženštinou, která byla právě do zahrady vešla, a vrátila se hbitě jako laňka nazpět ke mně, když jsem byl právě posledního stupně dostoupil.

„Otec se posud nevrátil," pravila, „pojďte do besídky."

Vedla mne od domu mezi starými stromy do besídky, obrostlé květoucím kozím listem, nad nímž bezměrné množství včel v slunci poletovalo a tichou hudbou svého bzučení co nejpříjemněji uchu lahodilo. Zde v tom milém místečku požili jsme oné idyllické snídaně z dětských let, sestávající z mléka a černého chleba, a Flóra byla tak prostomilá, tak veselá a štěbetavá, že nám čas ku podivu rychle ubíhal; jen sluneční, čím dále tím hustěji se prodírající paprsky upozorňovaly mne, že den valně ku předu postupuje.

Náhle byli jsme vyrušeni silným zvukem, jako zlostně zataženým zvonkem; Flóra sebou trhla a zbledla lehýnce a veselost její zmizela náhle jako dotknutím kouzelného prutu.

„To je otec, někdo zavřel dvířka zahradní," pravila téměř bezzvučným hlasem a vstala. Za okamžik zmizela.

(Pokračování.)

Vzpomínka.

Zdaž on si na mne vzpomene,
jenž v mládí byl mým idolem,
jenž srdce mého tlukem byl,
jenž písní mých byl hlaholem?

Zda na mne časem vzpomene,
kdy s děťátkem svým hraje si,
kdy mladá žena laškujíc
na šíji se mu zavěsí?

Já myslím naň — na východě
kdy brána pne se růžová
i hlavu mdlou kdy s večerem
na prsa kloním mužova;

Já zřím jej, jako zřela jsem,
kdy v půl noc před okénkem stál,
kdy květy vůkol dřímaly
a tajný šepot křovím vál;

kdy luny pablesk zářivý
ho líbal v čelo z mramoru
a hvězdiček sbor naslouchal
sladkému lásky hovoru.

Já zřím jej, jako zřela jsem,
kdy v nejsvětější z lásky chvil
zraků svých pohled plamenný
v duše mi hloubi zakotvil;

kdy děl mi: „Stokrát chtěl bych mřít
a stokráte zas oživnout —
bych znovu moh tě milovat,
tě milovat a zahynout!"

Nezemřel — žije — pro mne ne —
zdaž na mne časem vzpomene? . . . .

A. Řepická.

V noci.

Zářivý pablesk měsíce
v šero vesnice spustil se,
spustil se ticho — lehýnko,
v moje se spustil okýnko.

Spustil se — taká lepota!
pln luzných snů, pln života —
rozlil se úsměv nad zemí
a srdce v ňadrech roste mi.

V okénku život bohatý;
zalaškoval si s poupaty,
pozlatil růži na stonku
i břečtanovou úponku.

Ztopil se v lilje kalich běl,
že stříbroleskem zahořel,
i myrtu, svatých věštku chvil,
svatebním šperkem ozdobil.

Usedl mého do vlasu,
zlatou doň vepnul okrasu,
zachvěl se na mém na čele,
jak políbení přítele.

Zabloudil moje ve oko,
okem až v srdce hluboko,
z oka se slza loudila —
v srdci se píseň zrodila . . . .

Alb. Dv. Mráčkova.

O rozvoji organismů zem obývajících.

Píše *Ant. Stecker.*

(Pokračování.)

Na základě toho, o čem posud jsme pojednali, snadno k Darwinově theorii přeměnné (transmutační) přikročiti můžeme, nauce to, která všem živoucím bytostem z několika málo ústrojných „pratvarů" ponenáhlou jich proměnou během dlouhé doby časové vzejíti dává. Sledujeme-li nauku tuto až do prvních počátků t. j. až tam, kde na základě jejím život počíná, octneme se u jednoduché ústrojné buňky, které „stvořitelem poprvé život byl vdechnut", a z níž působením zákonů stálého jistého proměňování se v tvary dokonalejší, celý ústrojný svět vznikl. Však jsou mnozí přírodozpytci, kteří ve svých závěrcích

ještě krok dále (ku předu?) učinili, a kteří Darwinovu prabuňku přímo z hmoty neústrojné t. zv. pratvořením či praplozením (generatio spontanea či aequivoca)*) odvozují. Domněnka o pratvoření jest sice, jak již jednou na jiném místě jsme pověděli, odůvodněna, a zajisté by plného uznání došla, kdyby ji bylo lze přirozenými, positivnými důkazy dovoditi. Ale dosud bohužel nepodařilo se nalézti takových důvodů, kteréž by jí k plné pravdě dopomohly: posud nepodařilo se nikterak nejnižší ústrojné tvary (nejjednodušší algy neb nejnedokonalejší nálevníky) samovolně vytvořiti. Podnes platí věta: „omne vivum ex ovo". Jelikož nauka o pratvoření v nynějším světě čím dále tím více přetřepávána jest a zároveň dosti zajímavosti poskytuje i tomu, kdo nezabývá se přírodními vědami z povolání, dovolíme si, jelikož také nauka tato k thematu našemu „o rozvoji organických bytostí" nejspíše se vztahuje, poněkud šíře ji zde objasniti.

Sotva zavdala kdy vědecká otázka podnět k tak dlouhému sporu, jehož všichni slovutní přírodozpytci novější doby s větším neb menším interessem se súčastnili, jako nauka o praplození t. j. otázka, „zda organické bytosti živoucí povstaly jakýmsi samovolným sestoupením se látky neorganické, „mrtvé" čili nic?" Kdežto celá řada přírodozkumců praplození za výmysl bludcův prohlašovala a prohlašuje, nezpečovali se opět mnozí nauku o pratvoření za pravou vydávati, tvrdíce, že život na naší zemi jinak ani vzniknouti nemohl a že otázka, zda život povstal praplozením, jest něčím, o čem vůbec rozepři vésti nelze, jelikož pravost tohoto něčeho sama sebou jest zjevna.

Haeckel**) ve svých „dějinách stvoření" píše: „Nepřijmete-li t. j. neuznáváte-li nauku o praplození za pravou, pak nic jiného vám nezbývá, než vzíti útočiště k tvrůci, k tvoření nadpřirozenému. Stvořitel musil tedy vytvořiti první organismus aneb několik jich, samo sebou se rozumí, že organismy nejjednodušší, asi monery aneb pracytody, které na to od něho tou schopností obdařeny byly samovolně, zcela mechanicky dále se vyvinovati. Jest každému z vás, pánové, na vůli, mezi touto naukou o nadpřirozeném tvůrci aneb naukou o praplození voliti. Jedno z obou jest pravé — jiná cesta možna není. Mně aspoň zdá se prvá domněnka o spolupůsobení jakéhosi tvůrce v tvoření prvních organismů nedostatečnou mysli i věřící i badající. Jestliže však praplození volím, které dokázáním bytostí t. zv. moner své tajuplné stránky již valně pozbylo, k nepřetržitému přirozenému běhu ve vývoji země a jejích organismů dospívám, zároveň však doznávám i jednost veškeré přírody a jednost jejích zákonů vývojných."

Haeckel pronesl zde sice velmi pěknou řadu myšlenek, avšak dedukce jeho jeví se aspoň zde poněkud nelogickou, a bylo tudíž s některé strany právem k tomu poukazováno, že jednost veškeré přírody a jednost jejích zákonů vývoje není zde výsledkem neodvislého bádání, jako spíše že při nauce o praplození (generatio spontanea) nepřetržitá přirozená souvislost předpokládati se musí.

Ačkoliv na základě nauky o praplození velmi dobře vývoj organického světa dokázati možno, nelze přece, pokud čistě positivných důkazů o její pravosti nemáme, nauku tu jen ledabylo, jak jsem již dotkl, za pravou uznati. Vzpomínám, že jsem četl kdysi, že „theorie jest tečnou kruhu, představujícího pravdu;" i byla tedy také nauka o praplození s takovouto tečnou kruhu srovnávána. Já však bych theorii o praplození místo k tečně kruhu pravdy spíše přirovnal k assymptotě pravdu představující hyperboly, ačkoliv s tím přáním, aby assymptota v tečnou ne v nekonečnosti ale co nejdříve se proměnila.

Již velký filosof a přírodozpytec řecký Aristoteles praplození za pravdu prohlašuje. Nenaleznuv totiž u úhoře žádných vaječníků, domníval se, že týž z mořského neb říčného hlenu původ svůj béře. Podobně i o hadech a žabách soudil. Jakýsi Athanasius Kircher podal zcela přesné recepty k tvoření zvířat z hnijících mrtvol. Podnes, čteme-li jeho recepty, žasnouti musíme nad uměním tím, kteréž, mimochodem řečeno, jest jedním z největších toho druhu šarlatánství. V dobách, kdy přírodní vědy znova probouzeti se počaly a s velkým zápalem pěstovány byly, tak pevně v praplození se věřilo, že Fr. Redi, člen slovutné florentinské akademie „del Cimento" co kacíř obžalován byl, když tvrdil a dokazoval, že vznikání červů v hnijícím mase přítomnost jich vajíček předpokládá. Jest nám sice nyní s podivením, kterak Redi z kacířství viněn býti mohl, ana zde přece ni stopa žádného kacířství není? Avšak nepřátelé Rediho důkazů dlouho nehledali, obrátili se jednoduše k písmu, kde v knize soudců Simson o povstání celého roje včel z mrtvoly lva vypravuje. Redi prohřešil se tedy proti písmu a byl kacířem. Ještě v polovici sedmnáctého století vydal jakýsi pan van Helmont duchaplný recept, dle něhož se umělým spůsobem živé myši vyráběti mohly. Existence tohoto spisku v literatuře přírodnické jest skutečně zjištěna!

Později, již počátkem osmnáctého století, theorie o pratvoření valně utrpěla. Seznalo se, že nejmenší živočichové tou dobou známí rozplozováním povstávají, a věta „Živé jen ze živého povstati může" dospěla k úplnému uznání. Ale stav tento opětně valně se pozměnil, když Leeuwenhoeck drobnohled vynašel a jeho pomocí ve vodě nálevníky objevil.

Generatio aequivoca ve své surové formě — řekl bych co surogát toho, co nynější přírodozpytci slovem tím označují — opět zastrašila ve světě: nálevníci nikterak jinak povstati nemohli, než toliko z neústrojné látky. Sám na slovo vzatý lékař londýnský Needham chtěl se pokusy o tomto povstávání nálevníků pratvořením přesvědčiti. Vařil totiž látku jakousi ve vodě; na to uzavřel tuto úplně všeho života prázdnou tekutinu do lahvice, a hle za krátký čas voda v lahvici nálevníky jen jen se hemžila. Netušil ovšem Needham, kterak v budoucnosti tytéž jeho pokusy, s daleko větší bedlivostí provedeny, právě o opaku přesvědčí. Netrvalo dlouho a výskumy Needhamovy nově opětovanými zkouškami Spallanzaniho, muže vzdělaností a důmyslem po celé Italii věhlasného, sříceny. On opětoval pokus Needhamův, ale uzavřev nádobu, v níž tekutinu choval, zcela neprodyšně, shledal po nějakém čase, že tekutina v témže stavu zachovalosti se nachází, v jakém ji byl uzavřel, t. j. nenašel ničeho živoucího. Prací jeho vlastně teprve vzešlo světlo v mnohých zatemnělých hlavách: i tvrdili přívrženci praplození, že vlastně k vytvoření živočichů třeba přístupu vzduchu, zejmena kyslíku, či tak zvaného „prvku životního". Tam, kde nedostatek kyslíku, tam

*) O pratvoření viz také pojednání mé „Drobnohled a jeho vynálezce" Osvěta 1875.

**) O spisech a nauce Haecklových viz pojednání mé „Haeckel a genealogické jeho systemy". Časopis česk. musea, ročn. XLIX. (1875).

prý sám sebou všechen život přestati musí. Ale roku 1836 a 1837 i tento pokus vytvořiti nálevníky za přístupu vzduchu se sbortil. Schütze a Schwann, dva důmyslní přírodozpytci, poslední zbytky jakéhosi čarodějného povstávání živočichů z ničeho vyhladili — a sice tím jednoduchým prostředkem, že vzduch, který k tekutině přiváděli, z níž nálevníci vytvořiti se měli, dříve do červena rozžhavenými železnými trubkami proběhnouti nechali, čímž arci všecky organické zárodky, které ve vzduchu tom se nacházely, zhubili. Však proti tomu namítalo se s druhé strany, že právě proběhnutím rozžhavenými rourkami vzduch k vytváření živočichů neschopným se stává. Ovšem, že vzduch neschopným se stal, avšak proč, tomu přívrženci pratvoření nikterak ještě důvěřovati nemohli, až je konečně jinakým spůsobem a to velmi důmyslně Helmholtz o nepodstatnosti jich domněnek přesvědčiti se pokusil. Vložil totiž do tekutiny látky snadno hnilobě propadající, a sice tak, že roura, v níž kapalina s tělem, které rozklad podstoupiti mělo, se nalézala, uzavřena byla jemnou blánou, propouštějící sice plyny a vzduch, avšak žádných pevných látek. A co se objevilo? Látka nehnila a po nálevnících ani stopy. Pokusy, jež r. 1854 a r. 1859 Schröder a Dusch podnikli, kde vzduch do nádoby toliko bavlněnou zátkou ucpané vnikal, k témuž cíli vedly. Co bylo v posledním případě toho příčinou? Veškeré zárodky nálevníků byly v bavlněné zátce zadržány.

Mezi tím pracovali přívrženci praplození přese všechno dále o zvrácení domněnky, jakoby vzduch byl vlastně odchovávatelem celých milliard zárodků nálevníků, a tvrdili: „toť nemožno, vždyť by vzduch potom tolika milliardami zárodků hemžiti se musil, že by zdraví lidské tím ohroženo býti musilo.“

Avšak nic naplat, vzduch je vskutku, jak Huxley praví, tolika milliardami zárodků nasycen a nejnovější pokusy veleslovutného anglického fysika Tyndalla dokázaly nezvratně, že právě všelikeré zárodky to jsou, které zdraví naše ohrožují, které hojení ran znesnadňují, a že jen tak možno si opticky čistý vzduch zjednati, když znečistěný vzduch stlačením pomocí bavlny prostým zárodků se stane. Již roku 1868 okázal Pasteur, že stlačíme-li vzduch bavlnou, na této ohromné množství zárodků se zachytí; že tomu tak, vysvítá z opětovaných zkoušek Huxleyem, jedním z nejslovutnějších anatomů Anglicka, který vydávaje úsudek o pracích Pasteura tyto „vzory bedlivých skoumání a bezeskvrnných závěrů“ nazývá. Obzvláště zajímavým byl následující pokus Pasteurův, který elegantně a nezvratně dovodil nepravost náhledů o bezprostředním pratvoření. Pasteur totiž naplnil lahvici látkou k hnilobě nakloněnou; na to krček láhve nad kahanem do déli vytáhl a dolů ohnul; zároveň však tekutinu v láhvi až k bodu varu zahřál a krček láhve rozžhavil. Tak ukázalo se, že tekutina v láhvi zcela neporušena zůstala t. j. že žádný živoucí organismus se neobjevil. Jakmile však krček láhve dolů ohnutý odražen byl, ihned tekutina miliony nálevníků plniti se počala. To dokazuje, že nálevníci jen vzduchem do láhvice se dostali; jelikož pak v prvém případě krček ohnut byl, již tím vnikání zárodků nálevníkových zabráněno bylo. „Pokus tento,“ praví Pasteur, „i nejzarytější odpůrce přesvědčiti musí. Zároveň však jest důkazem ještě nad to zajímavějším, že nás usvědčuje, že jedině zárodky ve vzduchu obsažené v lahvicích život zplozují; že tedy ani kyslík aniž jiné tekutiny ani elektřina, magnetismus aneb ozon s to nejsou život samy o sobě buditi. Nikdy zajisté nauka o bezprostředním pratvoření nezhojí se z té rány smrtelné, již jsem jí pokusem tímto zasaditi mohl.“ Však přes to vše od přívrženců praplození přítomnost zárodků ve vzduchu popírána byla, ačkoliv i nejznamenitější znatel nálevníků někdejší doby, slovutný zoolog Ehrenberg, k výroku Pasteurovu závažné své „ano“ přiložil.

Nyní vymyslil si Pasteur nový pěkný pokus: uvedl totiž proud vzduchový do skleněné rourky, kterou dříve střelnou bavlnou uzavřel. Jak jsme již naznačili, zachycují se zárodky nálevníků na bavlně, což se i zde skutečně také stalo; po nějakém čase totiž napustil Pasteur bavlnu zárodky nálevníků naplněnou etherem, který bavlnu rozpustil: a co shledáno v odpařeném zbytku tohoto roztoku? Hromadné množství tělísek, která se zárodky nálevníků nápadně souhlasila.

(Pokračování.)

Memento mori!

Dnes vše tě na smrť příští upomíná;
tu kážou ti, že's prach jen, pouhá hlína,
tam lidé nosí popel na čele.
Umlkly plesů zvuky veselé
a mnichů skřehotají černé sbory:
memento mori!

Snad mnohý dnes se kaje ze svých hříchů
a hrůzou smrti mře. Ó jak to k smíchu
zřít tváře strachem, bázní zsinalé
a slyšet jejich vzdechy zoufalé!
Jen slabé duše jesti přízrak chorý
memento mori.

Jeť ovšem těžko duši v blaha síti
zhýčkané mnít, že vánku dechem sřítí
se její lesklá z karet budova,
a stálosti že štěstí nechová.
V snu děsném rve ji pekla ve prostory:
memento mori!

Než pro mne den to bujné veselosti.
Já užil světa, žalu do sytosti
a jedna myšlenka, jen jediná
nadějí ducha ještě napíná,
by jásal s bloudy, vratké chvíle tvory —
„memento mori“.

Memento mori! Krátkou ještě dobu
ti přáno žít a brzy v temnou kobu
poklesne duch i vše, co zoveš svým.
Nuž, výhost myšlenkám dej truchlivým!
Než pozdě bude, hlavu věnči flory,
memento mori!!

L. Horský.

Ze života ve velké nemocnici.

V.

(Dokončení.)

Jedno zlaté zrno z národního mudrosloví praví tuším, že je zdraví největší poklad. Budiž! Ale pochybuji, že slova ta vznikla tenkráte, kdy již okresní a zemské nemocnice v nejvyšší míře rozkvétaly. Dnes zajisté mnohý člen národa aspoň v soukromí poněkud jiného jest náhledu, maje zejmena za to, že je šikovná nemoc svým časem věcí docela praktickou. Nechci tím urážet ani studentstvo ani vojáky, chraniž bůh, myslím na věc mnohem vážnější, totiž na řád ne sice svatých, ale za to tím věrnějších tak zvaných špitálních bratří. Těmto chci závěrku těchto řádků věnovati.

Když táhne zima již v plném cvalu, když první kora ledová byla uzavřela stojaté močály, anebo první hvězdičky sněhové se byly zabělaly na ztuhlé zemi, vídáme nezřídka blížit se muže, otužilých sice fysiognomií, ale neotužilých šatů, ku bráně nemocnice. Některý z nich podpírá se o berlu, jiný má ruku ovázanou, kdežto na třetím není vidět žádné zevnější choroby, ale všichni to mají společné, že si počínají s nevšední znalostí místa. Vstupují s důvěrou do „fortny". Nikdo z nich neptá se kudy kam; jen slovo k vrátnému, že se jdou dát přijmout, a již zavírají se za nimi dvéře kanceláře. Co si také počít? Přes leto se přec pohodlně protlukou, jeden sedá u živě navštěvovaného hřbitova, druhý u některého poutnického kostela, třetí chodí třeba po hospodách; všichni pak co možná vadu svou na odiv staví, appelujíce na útrpnost spolubližního; avšak když nadejde zima, tu těžko kosu zpívat, a naši ptáci rádi ohlížejí se po hnízdu teplejším. Není pro ně předpisu, řkoucího, že do nemocnice přijímati se mohou lidé jen s chorobou svěží, u nichž na vyhojení či na podstatné zlepšení počítati možno, — třeba by choroba jich, která by ostatně, kdyby pracovati chtěli, v značné většině případů nijak v práci nevadila, již deset roků trvala — ale přece hází každý z nich svatým Josefem, svatým Jiřím atd., aby dokázal, že choroba jeho netrvá déle než od právě minulého jara. V případu, kdy nemoc neposkytuje charakteristických známek, je příchozímu dobře: již mu píšou lístek, a v minutě na to zvěstují, že přijde na příklad „na číslo šedesát šest".

Vedou ho tam. Zbytečnost! Kdyby chtěl, kdyby mu nešlo o reputaci, mohl by sluhu zcela dobře nazpět poslat, a sám pohodlně do své síně si dojít; neboť ji zná již od mnoha roků, avšak snad by to vypadalo podezřele a proto mu dlužno jednati s rozvahou. Je na šest a šedesátce! Pozdravil paní Kristýnu (ošetřovatelku) vlídně, jako starý známý, ptá se z pouhé zdvořilosti po paní Máry či po paní Pepi, kteréžto druhdy ošetřovaly na příklad v osmdesátce, a již sokolím, znaleckým zrakem prohlíží si, která by z prázdných postelí poskytovala nejlepší výhodu. Tam v koutě, blíže kamen, ta našla zálibu v očích jeho; na tu se také ukládá. Leč není ještě vyhráno! V okamžiku je zde lékař síň tuto ošetřující, a tu dlužno osnovu lží dole v kanceláři pronešenou ještě jednou vyložit a zejmena s utrápenou tváří na význam své choroby, na tíži její důtklivě poukázat. Nejednáť se u prohlídky takové o maličkost — lékař napíše zároveň na tabulku každodenní jeho potravu a vůči okolnosti tak vážné nesmí člověk žertovat. Ptá-li se lékař, co by si k jídlu přál, řekne: „Milostpán tomu líp rozumí, co uzná, s tím jsem spokojen." Však napíše-li lékař málo nebo něco nedobrého, může se proti tomu započít později kombinovaný útok a tak spraví se později, co by pro okamžik mysl dobrého našeho přítele skličovalo. Nechci nechat čtenáře hádat, co si pod takovým kombinovaným útokem představuji, postačí, napovím-li, že jistá manipulace prstem v krku nejednou bývá volena, aby dokázalo se, že ten či onen pokrm zdraví toho či onoho pacienta je nepřístojný.

Každý další okamžik podává pak nový důkaz, s jak routinovaným pacientem se setkáváme. Nadejde na příklad doba večerního měření teploty. Je totiž vůbec známo, že teplota těla lidského předůležitou pomůckou je k posouzení stavu člověka nemocného, a z té příčiny také měří se nyní v mnohých nemocnicích soustavně několikráte za den — nejméně dvakrát, ráno a večer — u každého nemocného temperatura jeho těla. Ošetřovatelky anebo v důležitějších případech i lékaři kladou do jamky podpažní zvláštní, k tomu účelu sestrojený teploměr a zaznamenávají pak výši, jaké sloupec rtuti dosáhl, na papír, u postele nemocného visící. Jak bystrý je v ohledu tomto náš přítel! Jinému dlužno několikrát vyložit, jak si má teploměr pod paždí položit, jak ruku přiložit na prsa, aby teploměr nevypadnul, náš přítel s úsměvem béře teploměr do ruky a s bezpečností klade jej pod paždí. Ba i výši tepla sám sčítá. „Mám sedm a třicet šest" (t. j. sedm a třicet celých a šest desetin stupňů podle soustavy Celsiovy). Kdo by řekl, že i v této nevinné manipulaci má náš přítel zcela zvláštní postranní stezky. Dlouholetá zkušenost již ho totiž poučila, že vždy, kdykoliv teplota těla jeho dostoupila mnoho přes třicet osm stupňů, lékař mu ihned všecko jídlo „smazal". Že je však třicet sedm stupňů a šest desetin teplotou normální, podobně vyslídil, protož jde-li věc jen poněkud, nalže měřící ošetřovatelce, že je teplota jeho normální; v případu, kdy náhodou tato dostoupila výše horečkové, pomáhá si tím spůsobem, že pošoupne kuličku s rtutí z podpaždí ven, čímž teplota klesá a čítající pak ošetřovatelka — méně ovšem lékař — jsou obelstěni; neboť temperatura přítele našeho spůsobem takovým záhy klesá pod normální.

Dalším a neméně důležitým punktem na programu jest pozorování a ocenění ostatních soudruhů zároveň v sále ležících. Tam leží dva muži ve vlastním jemnějším prádle, jeden z nich má v košili, jak se zdá, i zlaté knoflíky — takových pánů si přítel náš váží. Všecka pozornost jeho náleží od nynějška těmto mužům. Přeje-li si některý z nich pít, s ochotou netušenou běží pro vodu, spadne-li druhému šátek s postele, zvedne mu jej; odnáší jim nádobí, na kterém byli pojedli, slovem dělá vše, co jim jen na očích vidí. Z pouhé courtoisie vykládá jim, co je na jídelním lístku v nemocnici nejlepší, radí jim, co si mají dát připsat k jídlu; jednomu navrhuje, aby požádal ráno za víno, druhému, aby si přál polévku s vejcem, slovem on s největší ochotou je sezna-

muje s bohatou svou zkušeností. Ba i z hloupějšího některého jiného soudruha šašky si tropí, jen aby své nastávající příznivce opravdově pobavil. Pochopitelno proč! Pánové ti mají peníze; z venku jim donášejí všelicos k zákusku — což jsou vesměs specie, jichž přítel náš může potřebovat. Peněz, aby si na zahradě pod večer mohl zakouřit, opatřuje si tím způsobem, že lepší zákusek sní, svoji pak potravu jinému za několik krejcarů prodává. Taxa jeho v ohledu tomto je stará! S polévkou arci obchod provozovati nelze; ta přichází v společném hrnci, a možno na nejvýš lstivě několik talířů pojísti, poněvadž pravidelně vybývá; avšak ostatní pokrmy udílejí se v odměřených porcích; a tu prodává telecí pečeni za šest krejcarů, má-li řízek, dává jej za osm, sklenici piva za tři — všecko bez smlouvání jako housku na krámě. Přicházejí-li odpoledne lépe odění hosté navštívit své známé nemocné, vychází náš přítel na chodbu a prosí pak odcházející za podporu, podotýkaje, že nemocnému jejich příteli sice často, ale rád posluhuje.

Veliké a důležité snažení jeho směřuje také k tomu, aby se mu dostalo vína. Ne snad, že by je pil. Prosím vás, to kyselé červené — snad ještě kdyby bylo sladké — ale aby je prodal! Nepochopitelným způsobem zaopatřil si větší láhev, kterou chová uzavřenou ve své skříni; do té slévá každodenně svůj díl, až je toho víc; pak obchází po ostatních a nabízí „lacině“ na prodej. Ovšem může se to díti jen v noci, kdy ošetřovatelka náhodou spí — jinak by tu věc vyzradila — a process by skončil při nejmenším osudným „smazáním“ všeho, co je na tabulce napsáno — avšak i v noci musí jednat pozorně, neboť nedůvěřuje každému ze soudruhů, a mnohý z nich mohl by mu zapálit střechu nad hlavou. Prodá-li, je dobře; neprodá-li, taky dobře. Avšak prvnější je pravidlem, neboť mívá již pravidelné své odběratele, hlavně v osobách, jimž pití rozčilujících nápojů plnou měrou je zakázáno. Neprodá-li, vypije všechno víno sám a najednou, a udělav si takto jednou také dobrý den, končí bodře — opicí!

Každý den přináší novou perličku na šňůru života našeho přítele — však nelze mu vždycky do nejtajnějších sítí nahlednouti — co kuje, co spekuluje. Jen několik ještě črt do kalejdoskopu jeho nemocniční činnosti. V čísle, kde leží, je také uložen malý hoch, jemuž ovšem aesthetické rozpravy takových soudruhů, jakým je hrdina těchto řádků, nemálo bývají poučnými. Avšak pozdravil se a teď koná ostatním malé službičky, hlavně opatřuje tajně potravu tomu aneb onomu hladovému. Blízko od přítele našeho leží jiný rekonvalescent, který podobných služeb hochových častěji vyžaduje. Právě teď ho zase volá. Přítel náš zvedá uši jako králík; a vskutku podařilo se mu zachytit přání rekonvalescentovo. Že chce „za osm“ chleba. Hoch chce odejít, ale již ho náš hrdina volá:

„Pepíku, na slovíčko!“ Hoch jde k němu. Hovor se vede šeptem. „Kosina chce za osm chleba, že?“

„Chce.“

„Poslouchej! Buď moudrým. Ty toho chleba koupíš za šest, krejcar si necháš, a krejcar dáš mně, za dobrou radu!“

A Pepík, jak pak by neposlechl! Je-li nakloněn k darebáctví, poslechne tím spíše, ne-li, poslechne také, jestiť mu stáří „dobrého rádce“ poněkud imponujícím.

Immermann dí ve svých Epigonech, že nemoc nám slouží pravidelně k poučení. Slova jeho jsou rozhodně pravdiva — pro tohoto hocha.

Je na příklad prvního v měsíci. Přítel náš již záhy ráno se oblékl, jako by se strojil k odchodu. Dejme tomu, že je prvního ledna. Přichází lékařská návštěva; přítel prosí, „jestliže by mu to neškodilo, že by prosil poslušně za passírku na dvě hodiny. Že má v městě prádlo, které prý mu nenesou.“

Stav jeho není nebezpečný — má na příklad rozsáhlý zastaralý vřed na noze, o dovolení není tak zle, dokonce když vylíčí svou vycházku co nutnou. A již jde, mize záhy v síti ulic městských. V určitý pak čas blíží se zase zpět.

Však nepředstavujte si ho co holubici, která vyletěla z archy, aby se přesvědčila, zdali již jaro je na blízku. Jde sice, jde, ale má-li i jinak všecko v pořádku, není jistě mozek jeho v rovnováze — a jak by také mohl býti! Dostávať na prvního muž náš od dobrodince jakéhosi každý měsíc zlatý; a zlatý tento praskl z větší části na podporu klesajícího průmyslu lihovarnického. Faktum jest, že jedva se byl na svou postel uložil, již také přítel spí jako kámen.

Tak klesá den za dnem do bezedného koše nazvaného minulostí. Již končí třetí měsíc, co bratr dlí ve špitále — a teprve únor zde. Jako bleskem udělalo se mu náhle zle, nadešly na něj těžkosti a mimovolně ho politujete, vidíte-li ho v stavu tomto. Již po několik dnů nejí téměř ničeho — sám poprosil lékaře, aby mu jídlo smazal, a zdá se, že se přiblížil muži tomu ve vší opravdovitosti moment velmi vážný. I kněze dal si zavolat, a klidně a nábožně naslouchá slovům jeho — ovšem aby ho ku konci za nějakou almužnu poprosil. A mezi tím došel přípis, aby se podal na vyšší místo výkaz všech, kteří v nemocnici již déle než čtvrt roku meškají, spolu pak aby udána byla příčina prodlouženého mimozákonního pobytu oněch nemocných v ústavu. Ku jmenu našeho přítele připsala se poznámka: „Pro nenadálé zhoršení se nemoci, nemožno N. N. propustit.“ A tím je také vyhráno! Jaro za dveřmi — přítel náš smí ještě několik dnů potrvat ve špitále a pak — loučení — loučení! Šelma tušil, co se zatím děje mimo dosah jeho zraku — zhoršení nemoci bylo pouhou komedií.

Až sem ho s dovolením čtenářovým stopuji. Mravné naučení je jasné!

Však netřeba tuším vykládat, že život takého jednotlivce, zde ostrými barvami vylíčený, je pouze „ideálně“ sestrojen. — Kdyby se všecky plány muži takovému takto byly vydařily, věrů že by zlý genius jeho byl musil zaspat! Jeť každý takový pokus jeho dostatečným důvodem k propuštění, a mimo nadání bortí se mu nad hlavou jeho větrný zámek tak pečlivě sbudovaný. Však naproti tomu budiž pravdě průchod dán: z episod tuto pověděných ni jediná není vymyšlena, ba fantasie pisatele těchto řádků ani jedinou z nich tendenčně neobarvila. Sestrojen tuto jen z částí po různu sebraných celkový obrázek a nic více.

Však se důstojnému řádu našemu nedaří příliš dobře. Běda na příklad majitelům starých vad chirurgických, dostanou-li se na oddělení lékaře podnikavého, hlavně bystrého operatéra. Tu podrobují se operacím i nejstarší případy — a buď vychází pak nemocný z ústavu — k zármutku svému pozdraven, anebo vůbec z něho nevychází. Řád bratří zůstaven způsobem tím na vymření

jako mnozí jiní. Neboť nesvolí-li k operaci — dají mu výhost a bláto střídá se s kalužinou.

A jindy zase již pouhý pokus, aby přijat byl do nemocnice, končí muži takovému, podivuhodným způsobem tvoří v tom ženštiny převzácné vyjímky — hanebnou porážkou. Přichází na příklad muž a žádá za přijetí. Ptají se ho, co mu schází — a on odpovídá, že mu není dobře!

„Já to cítím, že musím na pár dní do špitálu,“ zní jedna z jeho „myšlenek“. Bohužel je lékař v kanceláři příliš často citu nepřístupný — a pokus muže takového končívá nadáváním před nemocnicí — po případě také na policejní strážnici. Jiný zase tvrdí, že šel přes dráhu, v tom prý se vlak blížil — on pospíchal, ale jedva že přešel, ucítil píchnutí v levé noze — a od těch dob není prý s to ani krok udělat. Naproti tomu vyšetřování stavu jeho dokazuje, že má obě končetiny dolení úplně zdravé. Poradili mu studené náčinky, načež následuje dokončení jako v případu minulém.

Konče řádky tyto musím se ohraditi proti možné námitce, že by snad diktovány byly necitelností. Posměšný tón, jenž z nich tu a tam vyzнívá, nesvědčí nikde nouzi, nýbrž lenosti; a tuším, že tam, kde lenost spekuluje na mozoly pracujícího, namnoze i cynická satira je oprávněna.

R. E. Jamot.

Idyla ze hřbitova.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Un ange ouvrait sur nous son aile blanche.
V. Hugo.

Na vršku klášter, dlouhá alej k němu;
kol bujná pole až k hor modrých lemu,
ve vzduchu skřivan, první jara host.
Jdu alejí, jak druhdy v těžké dumy
se ztrácí duch, nade mnou lípy šumí
ty vždycky mají luzných bájí dost,
jak netměl by se ani mezi nimi
ten starý hřbitov, jenž jak zbytek zimy
sní v kráse máje, věčná minulost!

Cos jako hudba mojí duší táhne . . .
Zřím do života jako v číš, kam nahne
se žíznivý ret — ale prázdno tam!
Zřím do něho, jak do pohádky dětí,
když k bábě řek jsem „pojď mi vyprávěti,
já za pohádku hubičku ti dám!“
Zřím do něho, jak v zemi zaslíbenou —
leč hřbitov vidím, kde se vrby klenou
své druhy volám — ale stojím sám!

Však nikoliv! Chci za vše vděčným býti!
Zde jedna růže, jíž nemohla vzíti
bouř v letu svém, až z hrobu vykvětla.
Ta třpytná jiskra v děcka sladkém snění
z mé duše létla v blahém roztoužení,
jak zlatá muška večer do světla!
Ta píseň hrála v mládí mého šero,
jak v luny svitu spící na jezero,
by z dálky bílá labuť zaletla!

Vše zmizelo! Ó žel jen že tak záhy!
Jak dávno tomu za domova prahy
hnán musíval jsem na rozcestí stát!
Mne osud rval jak list, jenž spadne s břízy.
Teď domů vrh' mne — ale vše tu cizí,
ni jmeno otce nikdo nechce znát.
Čas schvátil vše lačnými supa spáry,
vše změnilo se — jenom hřbitov starý
jak druhdy šepce: „Dosti, pojď již spat!“

A vítr zvěsti povídá mi divné,
pták zazpívá a haluz lípy kývne —
Ó přírodo, znám řeč tvou tajemnou!
V tvé lásky hovor i v tvou bouři divou
má píseň vpadla melodií snivou
nám srdce hrála hudbou vzájemnou.
Jdu mezi rovy, ku květům se chýlím
a cítím vzpomínku, jak křídlem bílým
se v modrém vzduchu vznáší nade mnou.

I zastavím se, na kameny sedám.
Zde nebylo to! běda, marně hledám . . .
Zde topol byl, kříž černý pod ním stál —
zde zeď se zahýbala v koutek malý,
zde, zde to bylo, kde jsme sedávali,
což i tu památku mi osud vzal?
Zeď zmizela — přede mnou hřbitov nový,
kde byla mladost má, tam rovy, rovy . . .
kde byla radost má, zbyl trud a žal.

My byli děti; však z hrajících davu
sem prchali jsme, já klad' horkou hlavu
v klín tobě, šťastný ve tvém objetí:
já pozoroval ve tvém obličeji
hrou kouzelnou jak stín a svit se chvějí,
jak ústa rdí se rovna poupěti,
já do vlasů ti svlačec plet a bílý
květ jabloň nad námi — ten koutek milý
v mé bude věčně žíti paměti!

Ten zlatý vzduch i lučin zeleň smavá,
zde tklivý chlad a vždycky vonná tráva,
nad námi stará, zasmušilá zeď,
pod námi město zahaleno v páry,
hor na obzoru vlnovité čáry —
Ó vzpomínko! jen dál a dále leť!
Nad námi jako k stráži klášter šedý
a zvonek s výšky jako na výzvědy
se vyhoup časem zalkav odpověď!

Zde hodiny jsme hrávali si v písku.
Vše bavilo nás: motýl na křovisku,
hlemýžď, jenž přes cestu lez do trávy;
my nedbali, že vzadu hrobů řady,
nám z hlavy vstali kouzelníci, hrady
i princezny a vil rej mlhavý.
A když mé rámě kol tebe se pnulo,
tu divem vše jak v báji oživnulo —
Ó krásný čas! Ó přelud prchavý!

Pak život přišel, jeho sny a klamy,
jak s větve pták tys drahá zmizela mi,
dny dětství s tebou, pestří motýli.
Ó jaký žal! my víc se neshledali!
já neviděl, jak do rakve tě dali,
jak růžemi tvou hlavu ovili,
jak svlačec vpletli v tvoje zlaté vlasy
až smrt se lekla tvojí bledé krásy
a zachvěla se žalem na chvíli!

Ó sladké dítě! Holubičko snivá!
Čím tobě žal a vášní vřava divá,
čím naše radosti v tvůj rajský ples?
Ty nevíš ani co snů v mysli zkvetlo,
co nad mou hlavou divých bouří letlo,
co vrásek trud na moje čelo snes',
co zápasů a bojů, odříkání,
co blesků plálo na mé bledé skráni,
než první lístek vavřínu tam kles!

Dál osud hnal mne v stále divém spěchu
teď naposledy v domov ku výsměchu
sem zahnal mne do dětství édenu,
však dřív jej zavřel minulosti branou
a každou stopu zničil milovanou,
kol hroby jen a kříže z kamenu!
Však láska naše, ten červánek žití
s tvým obrazem v mé duše temno svítí
a blaží mne, jak tebe vzpomenu!

Na vršku klášter, dlouhá alej k němu,
kol bujná pole až k hor modrých lemu,
ve vzduchu skřivan, první jara host!
Jdu nazpět alejí, zas v těžké dumy
se ztrácí duch, nade mnou lípy šumí,
ty vždycky mají luzných bájí dost!
jak netměl by se ani mezi nimi
ve kráse jara jako zbytek zimy
ten starý hřbitov — moje minulost.

Jak starý Plunkett odešel domů.

Monte Flatská pastorála od *Bret Hartea.*

(Dokončení.)

Smích, který s důvěrou očekávati Abner Dean měl právo, vypukl, ale byl trpký a sardonický. Myslím, že se duší veškerého posluchačstva zmocnila nevole. Ucítěno ponejprv, že i praktické činění si blázna z někoho má své meze. Šalba prováděná po celý rok a uvádějící moudrost Monte Flatskou v podezřelé světlo, zasluhovala nejpřísnějšího pokárání. Arciže Plunkettovi nikdo nevěřil — ale v samém pomyšlení, jak se snad do sousedních táborů roznese a tam věřeno bude, že oni věřili mu, v samém tom pomyšlení byla žluč i hořkost. Právník myslil, že by se snad dalo provésti zatknutí pro vyšalování peněz podvodnými záminkami, lékař měl jeho mozek již dlouho v podezření a myslil skorem, že veřejná bezpečnost toho vyžaduje, aby byl zavřen.

Čtyři vynikající kupci domnívali se, že jest ve prospěchu obchodních zájmů Monte Flatských naléhavo, aby se učinilo něco. Uprostřed rozčileného a hněvivého rokování otevřely se zvolna dvéře a do nich zavrávoral starý Plunkett.

Za posledních šest měsíců změnil se až k nepoznání trapně. Jeho vlasy byly žlutošedé jako chimisalové křoví na svahu Heavytree Hillu; jeho tvář byla bílá jako vosk a modrá a nadulá pod očima; jeho šat byl ublácený a ošumělý, v předu pruhovaný skvrnami hltaných v stoje snídaní a v zadu plný vlny a srsti z míst, kde se povaloval. Vedle nápadného zákona, že čím bídnějším a ošumělejším se stává něčí šat, tím méně se zdá býti člověk nakloněn s ním se rozloučiti i v samé části čtyřiadvaceti hodin, kde se všeobecně považují za nejméně potřebné, vedle tohoto zákona nabyl oděv Plunkettův poznenáhla podobu jakési kůry nebo obrostu, za kterýž nebyl jeho majitel nikterak zodpověděn. Přes to všechno, když vstoupil do jizby, učinil pokus zapnouti kabát nad špinavou košilí a přejel si po způsobu nějakého živočicha drobty posypaný vous — na uznání veřejné čistotnosti. Ale i mezi tím, když tak činil, mizel slabý úsměv s jeho rtů a ruka jeho zatápavši mechanicky kolem knoflíku, sklesla málomocně k boku; neboť když se opřel o pult a obrátil se k skupení, spozoroval teprve, že se naň upírají všechny oči kromě jedněch. Jeho hbitá nervosní chápavost poznala mžikem, co se děje. Jeho bídné tajemství bylo vyzrazeno a sám vůkolní vzduch byl ho plný. Konečně utekl se zoufalým pohledem k Yorkovi, ale rozpálená tvář tohoto obracela se k oknu.

Nehlesnuto slovem. Hospodský podával mu sklenku a Plunkett vzav si s misky suchar žvýkal ho s líčenou lhostejností; potom nespustil se lihoviny, dokud neposilnila ochablé jeho svaly a neotupila ostří obav jeho, a když tak se stalo, náhle se obrátil: „Nemá se k tomu, abychom dostali mnoho deště před vánocemi,“ prohodil s bojovným klidem.

Nikdo neodpověděl.

„Pamatuji se, že tomu bylo zrovna tak r. *52 a *60 zase. Říkával jsem od jakživa, že ten suchý čas přicházívá pravidelně. To byla vždycky má řeč; a teď říkám to zas. Je tomu na vlas tak, jak jsem povídal, když jsem se strojil domů, jak víte,“ dodal se zoufalým nedbáním poměrů.

„Je člověk,“ řekl Abner Dean loudavě, „který praví, že's nikdy nejel domů. Je člověk, který praví, že jsi byl tři leta v Sononě. Je člověk, který praví, že's nespatřil svou ženu a dceru od r. *49. Je člověk, který praví, že's měl po celých šest měsíců ten tábor zde za blázna!“

Nastalo mrtvé ticho. Potom ozval se zrovna tak pokojně hlas:

„Ten člověk lže.“

Nebyl to hlas starého muže. Všichni obrátili se k Henrymu Yorkovi, jak zvolna povstával do své výše šesti stop a smetaje si popel, jenž mu byl z dýmky napadal na prsa, postavil se rozvážně vedle Plunketta a proti druhým.

„Ten člověk není zde,“ pokračoval Abner Dean s hlasem lhostejným a s jemnou nenuceností, klada pravici k boku poblíže svého revolveru. „Ten člověk není zde, ale chce-li kdo, abych za to stál, co on povídá, jsem hotov.“

Všichni povstali, když oba mužové — snad zevně nejméně rozčileni ze všech — k sobě se blížili.

Právník vstoupil mezi ně.

„Snad je zde nějaká mýlka. Yorku, víte vy, že ten starý byl doma?"

„Vím."

„Jak to víte?"

York obrátil své jasné, poctivé upřímné oči na tazatele a bez zachvění pronesl tu jedinou přímou, zúmyslnou lež v celém životě:

„Já sám jsem ho tam viděl!"

Odpověď byla rozhodující. Věděli, že byl York navštívil východ v době nepřítomnosti starého muže. Hovor odvrátil pozornost od Plunketta, jenž bledý, bez dechu stál tu s očima vytřeštěnýma na svého neočekávaného osvoboditele. Když se zase obrátil ku svým trýznitelům, bylo něco ve výrazu jeho oka, před čímž ti, kdož mu stáli nejblíže, ustoupili; ano i nejsmělejší ucítili, jak jim projel podivný mráz kostmi. Když vykročil ku předu, pokynul lékař mimoděk jako na vystříhanou a starý Plunkett s očima upřenýma na žhavá kamna a s prapodivným úsměvem kolem úst začal:

„Tak — arci že viděl. Kdo to povídá, že's neviděl?! Není to lež. Řekl jsem, že jdu domů a já jsem doma byl. Nebyl jsem? Můj bože, byl! Kdo to povídá, že jsem lhal? Kdo to povídá, že se mi něco zdá? Je to pravda, proč nemluvíte? A přece je to pravda. Ty povídáš, že's mne tam viděl, proč to neřekneš zas? Řekni, řekni! Je to pravda? Teď to přichází, o můj bože — teď to zase jde. Teď to zase jde. Pomozte!" a s výkřikem svalil se na zem.

Když přišel stařec opět k sobě, byl v chalupě Yorkově. Plápolající oheň z hořícího klestí osvěcoval neotesané trámy a padal na fotografii, kteráž visela ve vkusném rámečku z borových šišek nad ložem, kde on odpočíval. Byla to podobizna děvčete. První předmět, na němž oči starcovy utkvěly, byl tento obrázek i vzbudil v něm záblesk tak trapného vědomí, že sebou trhl a rozhledl se kolem. Ale jeho oči setkaly se jen s Yorkovým jasným, šedým, soudným, trpělivým zrakem i svezly se zase.

„Pověz mi, starý muži," řekl York ne nevlídně, ale tím samým chladným jasným tónem v hlasu, jakýž před chvílí jevil se v oku jeho, „pověz mi, je tam to také lež?" i ukázal na obraz.

Stařec zavřel oči a neodpověděl. Před dvěma hodinami bývala by ho tato otázka pohnula k nějaké vytáčce nebo zúmyslné lži. Ale objevení pravdy, jak jevilo se v otázce, a zvuk Yorkova hlasu, byly mu nyní v trapném jeho stavu úlevou. Bylo nyní i jeho zmatenému mozku jasno, že York, bera v hostinci povídání jeho za své, lhal, bylo mu jasno, že doma nebyl a že, jak se obával, bláznem se nestává. V tomto vědomí shledával tak velkou úlevu, že se, jak při sešlosti takové divu nebylo, začala vracet jeho dřívější nevázanost a výstřednost. Začal špoulit rty a konečně vypukl v hlasitý chechot.

York s očima ještě upřenýma na starce odtáhl ruku, kterouž se byl uchopil starcovy.

„To jsme je ohnuli, Yorčku, co! He, he! Nejnáramnější špás, který kdy tomu táboru zde pověšen na nos! Říkával jsem odjakživa, že se na ně jednou vyspím a hle, šest měsíců měl jsem je za blázny. Není to švanda? Není to největší švanda, kterou jsi kdy viděl? Nevšimnul jsi's Abnerovy tváře, když mluvil o tom člověku, který mne viděl v Sonově? Nebylo to jako v komedii? Aj to je přes příliš!" a udeřiv se dlaní do lýtka div že se smíchem nesvalil s postele, — smíchem, jenž při všem zdál se přece jen s pola pravdivým a s pola líčeným.

„Je ta fotografie její?" řekl York tichým hlasem po malé přestávce.

„Její? Ne! Je to obraz jedné herečky ze San Francisco, he, he! Není to švanda? Koupil jsem to v jednom knihkupectví. Ani jsem si nepomyslil, že spolknou také to — a spolkli. O, ten starý na ně tentokráte vyzrál, ne?" — i pošilhával zvědavě do Yorkovy tváře.

„Ano, a vyzrál také na mne," řekl York hledě starci pevně do očí.

„Inu ano," doložil starý s chvatem, „ale víš, Yorku, ty jsi se z toho brzo vylísal; a ty's je prodal též. A tak jsme je dostali oba na jeden provázek, ty a já — a teď — táhnem oba za něj. Tys to dobře proved, Yorku, velmi dobře. Aj, když jsi řekl, že's mne viděl v New-Yorku, byl jsem — čert mne vezmi, jestli jsem —"

„Jestli jsi, co?" řekl York mírně, neboť stařec se zajiknul s bledou tváří a těkajícím okem.

„Eh?"

„Povídáš, že když jsem řekl, jak jsem tě viděl v New Yorku, myslil jsi —"

„Lžeš!" řekl stařec vzpurně. „Nic jsem neřekl, nic jsem nemyslel. Proč na mne dorážíš? Eh?" Jeho ruce se chvěly, když vstával z lože a vrávoral k ohništi.

„Dej mi trochu kořalky," pravil pojednou, „a čiň se. Beztoho mi musíš připit. Ti chlapi měli mi připit včera večer. Při sám ďas, já bych jim byl — jenže jsem onemocněl."

York postavil láhev a malou plechovičku na stůl vedle něho a popošed ku dveřím, obrátil se zády k svému hostu a hleděl do noci. Ačkoliv měsíc jasně svítil, nezdála se mu známá vyhlídka nikdy tak pustou. Mrtvá spousta silnice Wingdamské nebyla mu nikdy tak jednotvárnou, — tak zrovna jako ty dni, kteréž prožil, a kteréž mu ještě přijíti měly — tak jako ten stařec ve svém věčném strojení se na cestu a nikdy nedostání se tam. Obrátil se a položiv starému Plunkettovi ruku na rameno, pravil:

„Zeptám se tě na něco, a odpovíš mi přímo a pravdu?"

Zdálo se, že lihovina rozehřála utuhlou krev v starcových žilách a zmírnila jeho trpkost, neboť tvář k Yorkově se obracející změkla ve svých tvrdých obrysech a nabyla více myšlenkového výrazu, když řekl:

„Dál, můj hochu!"

„Máš ženu a — dceru?"

„Před samým bohem, mám!"

Oba mužové zmlkli na okamžik; oba pohlíželi do ohně. Potom jal se Plunkett zvolna tříti si kolena.

„Žena, abych řekl, nestojí za mnoho," počal obezřetně, „je ustavičně, jak víš, tak trochu na výboji a postrádá, abych tak řekl, lepšího kalifornického vzdělání, což jest, jak víš, velmi zlá kombinace. Říkával jsem odjakživa, že není horší na světě. Slovem, je tak obratna jazykem jako Abner Dean revolverem, s tím toliko rozdílem, že ona střílí ze zásady, jak tomu říká, a následek toho jest, že ustavičně na tě číhá v záloze. Je to mravní sešlost východní, můj hochu, co ji ničí, jsou to ty myšlenky Newyorkské a Bostónské, učinily z ní a ze mne to, co jsme. Pro mne, ať si je má, jen kdyby nestřílela.

Ale když už tu náklonnost má, nemělo by se trpět, aby se takové zásady povalovaly kolem nestřežené, zrovna tak jako palná zbraň.

„Ale tvá dcera?“ řekl York.

Při těchto slovech popojela starcova ruka k očím a pak sklesly mu obě ruce i hlava na stůl.

„O té neříkej ničeho, můj hochu, po té neptej se mne nyní —.“ Zakrývaje si jednou rukou oči, šermoval druhou kolem kapsy po šátku, ale marně. Snad proto, že kapesního šátku nenašel, potlačil své slzy, neboť když ruku vzdálil, měl oči docela suché. Nyní zase nalezl hlas.

„Je to krásná dívka, krásná — ačkoliv já to říkám, a uvidíš ji, můj hochu, jistě ji uvidíš. Dostal jsem teď své věci už tak do pořádku. Za den nebo dva budu hotov se svým zdokonaleným způsobem tavení rudy a již mi učiněny od všech zdejších hutí nabídky“ — při těchto slovech vytáhl balíček papírů a tyto vypadly na zem — „pošlu pro ně. Zde mám papíry, které mi příštího měsíce vynesou čistých deset tisíc dollarů,“ dodal namáhaje se o sebrání drahocenných listin.

„Budu je zde mít o vánocích, budu-li živ a ty, Yorku, můj hochu, budeš o štědrý večer mým hostem.“

Když se mu takto jazyk úplně rozpoutal lihovinou a lákavými vyhlídkami do budoucnosti, blabolil dále, více nebo méně souvisle, piluje i zvelkolepuje své plány, ano mluvě o nich jako již o vyplněných, až vystoupil měsíc vysoko na oblohu a York ho opět dovedl na lůžko. Zde ležel mruče sám pro sebe, až upadl v hluboké spaní. Když se byl York o tom přesvědčil, sňal zvolna obraz i s rámcem a popošed ku krbu, hodil jej do shasínajících uhlů a usednuv, čekal, až vzplane.

Borové šišky okamžitě chytily; potom zplanula tvář, která rozněcovala každého večera divadelní obecenstvo v San Franciscu, zplanula a znikla — jak již podobné věci znikávají a i sám cynický úsměv na rtech Yorkových odumřel. A pak vyšlehl konečně ze sesypávajících se uhlů neočekávaný plamének a při jeho světle spatřil York na podlaze papír. Byl to jeden z těch, kteréž vypadly ze starcovy kapsy; když jej zvedal, vyklouzla z jeho záhybů fotografie. Byla to podobizna dívky a na rubu napsáno čmáravou rukou: „Melinda otci.“

Byl to, nejšetrněji řečeno, laciný obrázek, ale žel, ani nejpůvabnější působivost nejvyššího umění nebyla by dovedla zjemniti ostrou hranatost této mladistvé postavy, její samolibou obyčejnost, lacinou fintivost a bezvýrazný pohled. York nepodíval se podruhé i hledal útěchy v dopise. Tento neměl pravopisu, rozdělovacích znamének, byl skoro nečitelný, ostrý tónem a sobecký citem, ba zdá se, že samo vyprávění zármutku, o němž se zde dočítal, nebylo ani původní. Bylo to drsné líčení chudoby, podezřívání, nízkých úskoků a smiřování se, sprostých bolestí a sprostějších touh, strastí, které snižovaly a zármutku, který byl sám k politování. Avšak v jedné věci byl dopis přece upřímným, v jakési neurčité touze po spatření sešlého muže, jemuž byl psán, — náklonnost to, podobající se více zmatenému pudu než citu.

York svinul zase papír pečlivě a položil ho starci pod polštář. Potom vrátil se k své židli u ohně. Úsměv, jenž byl pohrával na jeho obličeji, a zatemniv křivky pod kníry, pozenáhlu se rozestřel až k jasným očím, náhle zmizel. V očích utkvěl naposled a zůstavil tam — zajisté as k podivu všem, kteří ho neznali — slzu. Seděl tam dlouho nakloněn ku předu a s hlavou opřenou o ruku. Vítr, jenž byl již dlouho zápolil s plachtovým stropem, na mžik odhrnul jeho obrubu a měsíčný paprslek utkvěl mu na okamžik jako lesklá čepel na rameně. A jak by pasován tímto dotknutím, povstal v též chvíli prostý Henry York s pevnou zase vůlí, s úmyslem vznešeným a s důvěrou ve vlastní sílu.

Dešť konečně přišel. Na svazích Heavytree Hillu objevila se již zeleň a dlouhý pruh Wingdamské silnice ztrácel se v loužích a rybnících na sto honů od Monte Flatu. Vyprahlá koryta vod, jichž bílé kameny rozházeny byly údolím jako obratle některého zapomenutého, předpotopního ještěra, byla zase plná; ty suché kosti pohnuly se znovu v údolí a bylo znamenati radost v dolech a prominutelnou výstřednost v Monteflatském Monitoru.

„Nikdy, pokud paměť dějin v tomto kraji sahá, nebyl výtěžek v báních tak uspokojivý, jako letos. Našemu kollegovi v Hillsideské Světlici, který včera potměšile učinil narážku na faktum(?), že naši nejlepší občané opouštějí za příčinou povodní město, sloužiž k potěšitelné vědomosti, že výborný náš pan Henry York, nyní návštěvou u svých příbuzných na východě, vzal s sebou nedávno ve své prázdné kapse skromnou sumu padesáti tisíc dollarů, výtěžku to týdenního rýžování. Myslíme, končily tyto nedůtklivé noviny, že Hillsiden podobné neštěstí tak snadno se nestane. Konečně myslíme, že by zdraví muže ze „Světlice“ dobře posloužila vyjížďka po železnici.“ Několik novin oddalo se poesii. Dopisovatel z Brodu Simpsonova telegrafoval „Universu“ v Sacramento: „Po celý den chrlila oblaka svůj osvěžující obsah na žíznivou zemi.“ Jiným novinám v San Francisco přeskočilo ve vznešený verš, jenž byl jen průhledně zastřen tiskovou formou prosy:

„Oj radost! milý přišel dešť, jak lesklá perel prcha, a sype žírnost na hory, a uschlé trávy drchá. Oj radost!“ atd. Vskutku byl jenom jediný, jemuž dešť nepřinesl požehnání a ten byl Plunkett; překazilť mu nějakým tajemným nevyzpytatelným způsobem zdokonalení způsobu tavení rud a zavinil tak opozdění se tohoto vynálezu o jiný rok. Dešť přikoval ho k jeho obyčejnému místu v hospodě, kdež sedával a rozkládal lhostejným a nedbajícím uším o východu a své rodině.

Nikdo ho nerušil. Proslýchalo se, že nějakou osobou neb osobami neznámými uložena u hostinského nějaká suma na uhražení skromných potřeb starcových. Jeho bláznovství — neboť tak nazývalo již Monte Flatské milosrdenství jeho se chování — trpěno již do té míry, že přijímáno pozvání, kteréž činil Plunkett každému, s nímž jen mluvil neb pil, k hostině, kterou že vystrojí o vánocích pro ně i pro svou rodinu. Avšak jednoho dne vrazil stařec k úžasu všech do hostince s otevřeným psaním v ruku; znělоť jak následuje:

„Buď připraven k setkání se se svou rodinou o štědrý den v novém domě na Heavytree Hillu. Pozvi si přátele, které jen chceš.“ Henry York.

List podáván si mlčky z ruky do ruky. Stařec pohlížel se zraky, jevícími naději i bázeň, na tváře shromážděných. Po nějaké chvíli pozvedl lékař významně oči: „Je to šalba, patrná šalba,“ řekl pololhlasitě, „on je dost prohnaný k tomu — jsou všichni takoví — ale uvidíte, že to neprovede. Pozorujte jeho tvář.“ Starý vyjel si náhle hlasitým rozhodným tonem: „To je úskok, to je šalba, a ty to víš. Odpověz přímo a podívej se mi do očí. Nemám pravdu?“

Oči Plunkettovy se na okamžik vytřeštily a pak sklopily se jako mdlobou. Potom pravil s mdlejším ještě úsměvem: „Je vás na mne příliš mnoho, hoši; doktor má pravdu. Ta hra je skončena; můžete si vzít klobouk starého muže;“ a tak vrávoraje, chvěje se a špoule se sklesl mlčky na svou židli. Ale příštího dne byl již, jak se zdálo, na tento případ zapomněl i mluvil zase tak široce jako vždy o blížící se slavnosti.

A tak mijely dny a neděle, až se nad Monte Flatem rozbřeskly vánoce — jasné dni ohřívané jižním větrem a utěšené novou pučící travou. A tenkráte nastalo náhlé pohnutí v hostinci a Abner Dean stál vedle starcovy židle a burcoval ho ze spaní: „Vstávej, starý! York je zde s tvou ženou a dcerou. Pojď, starý muži, tam do domu na Heavytree. Sem, hoši, pomozte mu.“

A v okamžiku vyzvedlo starce tucet silných a schopných rukou a odnášely ho v slávě na ulici a vzhůru po příkrém hřebenu Heavytree Hillu až do malého domku, kdež složili ho u dveří zápasícího, bránícího se a celého pomateného.

V téže chvíli vyběhly mu dvě ženy vstříc, avšak stanuly na pokyn Yorkův. Stařec zavrávoral na nohy. Konečně podařilo se mu stanouti vzpříma; však třásl se, oči jeho byly jako obráceny v sloup, po obličeji rozlila se šedivá bledost a jeho hlas zněl příšernou hloubkou.

„Je to všechno šalba, je to všechno lež! Nejsou masem, ani krví, ani moji. To není má žena, to není mé dítě. Má dcera je krásná dívka — krásná dívka — slyšíte? Je v New Yorku se svou matkou a já je sem přivedu. Já jsem řekl, že půjdu domů, byl jsem doma, slyšíte? Byl jsem doma! Je to bídné, jak tu se mnou hrajete. Pusťte mne, slyšíte? Držte ty ženské, ať se mne nedotknou. Pusťte mne! Odcházím, odcházím domů!“

Jeho ruce házely sebou křečovitě ve vzduchu a stařec obrátiv se padl bokem na dveře a odtud k zemi. Zvedli ho, ale pozdě. Bylť odešel domů.

Čínské črty.

III.

Etiketta.

Chlubí-li se Číňané po přečtění svých třinácte klasiků ještě něčím, jest to zdvořilost; i kdyby jejich literatura byla skrovnější, než jest, stavěl by se uhlazený Číňan nad všechny jiné národy již pro znalost oněch důležitých forem a obřadností, kteréž ovládají denní obcování člověka s člověkem i zaujímal by toto stanovisko s tak nepřístupným sebevědomím, jakož toho skutečně činí. Někteří zvědavci táží se cizinců, zdali mají vůbec pojem o etikettě i překvapí je, když uslyší, že naše názory o zdvořilosti jsou právě tak zmotané a nemotorné, jako jejich. Rozumí se, že mluvím o třídách skutečně vzdělaných a ne o „mladých pánech“, kteří se za velmi krátký čas naučí smekat klobouky a užívat kapesních šátků jako kterýkoliv gentleman.

Naše pozorování obmezuje se na členy onoho velikého počtu lidí, jenž hloubá nocí i dnem nad „Učením o nízkosti“ a jejichž ret štítí se užíti sebe krásnějšího slova jedině k vůli tomu, že je obecné.

Dá-li se národní velikosti docíliti zevnějškem, chůzí, tvářností a jistým způsobem mluvy, tož zaujímají Číňané vysokého stupně mezi dětmi lidskými. Úředník v celém kroji jest imposantní postava i vede si s náramnou důstojností, ačkoliv jest o čtyry neb pět palců nižší průměrné velikosti Evropana. V tomto ohledu slouží mu velice dlouhá říza, ale ještě více nejtrpělivější studování umění, obmezeného v Evropě většinou jen na divadelní jeviště. Není ani jednoho nevypočítaného pohybu, když se vám čínský gentleman klaní ve svém domě, podávaje vám vlastní rukou čišku čaje, která, jak uvidíme, hraje tak velkou úlohu v čínském pohostinství. Dříve než se posadil host, nedovolí si hostitel učiniti taktéž po jeho pravici; ano když onen mezi ohnivou rozprávkou povstává nebo jen se pozvedne, jest povinností hostitelovou učiniti také tak.

Není gentlemana, jenž by seděl, když rovný mu člověk stojí. Časem, když není třeba býti k navštěvovateli příliš zdvořilým, jest čaj přinešen sluhou, tento pak, drže v každé ruce jednu čišku, podává křížem i hosti i pánu svému; vsak běda červenovlasému barbaru, jenž vypije tento čaj, než bylo deset slov promluveno, neboť etiketta žádá, aby, jakmile se kdo čaje dotkne, odešel. Nešetření tohoto pravidla upevňuje Číňana v předsudku o nevzdělanosti západní a přece by často za to stálo, se mu podvolit, neboť Číňané zevnějškem svým opovrhujíce námi, vědí velmi dobře, že uvnitř my jimi opovrhujem i uznávají vždy s vděčností každé naše podvolení se zvykům jejich.

Setkávající se lidé mohou se bez porušení zdvořilosti tázat po jmeně, rodném kraji ano i po úmyslech, i není neobyčejno ptáti se po letech. Bývá to vždy poklonou starci, jenž jest velice hrdým na svá leta, a tato otázka podává se v podivném znění: „A vaše ctihodné zuby?“ Každý může býti tázán po svých dětech a také zdali jeho otec a matka jsou ještě ve světnici t. j. na živu; ale učinit jakoukoliv, byť i nepřímou narážku na ženu, nedovoluje se naprosto. Potkají-li se dva přátelé v nosítkách, vystoupí oba s velkým chvatem a pozdraví se; rovněž s koně sestupuje se. Brejle nutno sejmout před oslovením i nejnepatrnější osobnosti a nešetřením tohoto pravidla utržil si cizinec často urážky tam, kde bývali by ho jinak přijali s největší zdvořilostí.

Nechuť k cizincům, vynikající z nešetření čínských obyčejů, zasahá až do kruhů služebných. Čínský sluha opovrhuje svým cizím pánem i zůstává při něm jedině k vůli penězům. Každý Číňan má přesvědčení, že jest jeho vlast střediskem civilisace i že stojí jeho řeč i obyčeje za to, aby si jich každý cizinec řádně povšimnul.

A co vidí u cizinců? Kdože jiný než barbar mohl by pokrýti stůl, na němž perlí se víno, bílým ubrusem, barvou smutku a smrti? Jak krásná proti tomu jest barva červená se všemi vzpomínkami na den svatební? A proč sedí hostitel na prvním místě u stolu a posadí hosta po své pravici a nikoliv po straně levé? V skutku

ti zrzaví barbarové jsou pěnou země. Mezi tím, co tyto myšlenky procházejí hlavou čínského sluhy, napadá mu také, že zdvořilosti, s kterými se nutno chovat k osobám vyšším, jsou naprosto nemístné k služebníku, jenž podvoluje se poslušnosti za peníze a za takou zdvořilost vykládá si vlídné se chování k služebníkovi, jakéž nalézame v anglických rodinách. Následkem toho dopouští se čínský sluha vůči svému cizímu pánu věcí, jichž by se před nikým jiným, ani před sobě rovným neodvážil. Tak přichází si pro rozkazy ano i posluhuje při stole v krátkých šatech, vychází pánu svému vstříc s copem ovinutým kolem hlavy, potkává jej na ulici bez pozdravu, t. j. aniž by zůstal stát tak dlouho, dokud pán jeho nezajde, vchází do síně v střevících, a vůbec dopouští se nedbalostí, z nichž nejmenší měla by v domě čínském za následek okamžité propuštění.

Číňan má své zvláštní pojmy o zdvořilosti, leč kde se jich nešetří, hledá svou pýchu v prekonávání opakem i sama cizince.

Literatura. Věda. Umění.

— Divadlo. V královském zemském divadle českém nastala dnem 17. dubna nová perioda — čeho, dosud si říci netroufáme, ale budeme snad s to říci již s plnou jistotou v číslech nejblíže příštích a povíme také zcela určitě a beze všeho ohledu. Zdrželi jsme se, jak povědomo,—po drahnou dobu všelikého referování o činnosti jediného našeho dramatického zemského ústavu, poněvadž bylo české divadlo tím časem předmětem a obětí jednoho z nejšerednějších sporů, ve kterémž moment umělecký téměř naprosto ustoupiti musil momentu pseudo-politickému, my pak s politikou nic nemáme a míti nechceme. Kde bubny víří, umlká hlas prosté umělecké kritiky aneb stává se hlasem bez úspěchu do vřavy volajícím. Však nyní zdá se, že vřava utichla, že starý boj povede se aspoň po tichu — a tu lze opět mluviti. Však máme za to, že jest již také svrchovaný čas, aby kde kdo veřejné slovo má, se vším důrazem se ujal českého dramatického umění proti všem, kdož je poškozují, nechť si je to oposice nebo divadelní správa sama. Nová divadelní správa slibuje arci, že povede divadlo směrem ryze uměleckým a v duchu českém, nuž uvidíme; dostojí-li slovu, nemine ji zasloužené uznání, ale nedostojí-li mu, propadne neméně zaslouženému anathema sit! Co nás se týče, ubezpečujeme čtenářstvo, že bude slovo naše volným slovem pravdy, spravedlivým, ale bezohledným. — Nová divadelní správa představila se veřejnosti novou původní operou českou „Vanda" od Ant. Dvořáka (dne 17.) a původní truchlohrou „Eliška Přemyslovna" od Václ. Vlčka (dne 18. t. m.), o jejímž novém zpracování jsme v předešlém ročníku podali zprávu. Introdukce byla by tedy dobrá, a také repertoir na ostatní dny téhodne je slibný; však dlužno vyčkati, jaké budou věci další. Dle lhut, v nichž „Lumír" vychází, budeme podávati vždy sumární zprávu za minulých deset představení a odkládáme tudíž zprávu o prvních třech představeních do čísla příštího podotýkajíce pouze, že měla obě první představení, obzvláště zpěvohra „Vanda", zevní úspěch dokonalý.

— „Nerudovy feuilletony". Zaznamenáváme literární událost nevšední důležitosti: geniální feuilletonista a reformator našeho moderního krásného písemnictví, Jan Neruda, vydal právě první svazek svých feuilletonů. Jest to první toho spůsobu kniha česká, jakož sám autor její prvním a dosud jediným českým feuilletonistou jest. Nerudovy, o sobě v žurnálech vyšlé a v šumu veřejného života z velké části zaniklé feuilletony nabývají teprv sebráním a systematickým uspořádáním v knihových svazcích pevné konsistence a stávají se teprv nyní majetkem literatury v užším smyslu. Vzácné toto obohacení a doplnění našeho písemnictví vymáhá, abychom je ocenili zvláštní úvahou. — Jeť literatura kulturním majetkem celého národa, povzneseným nade všechnu vřavu veřejných sporů i vášní, a list, který výhradně literatuře slouží, nesmí znáti ohledů postranních, nesmí míti jiného stanoviska, než stanovisko čistého prospěchu literatury. Stanovisku tomu byl a zůstane „Lumír" věren, bez ohledu, zda přízně tím nabude nebo pozbude. Spory a vášně pominou, ale díla literatury a umění zůstanou. Pomíjející pak nesmí vázati péči trvalého. A Neruda vytvořil díla velké ceny trvalé — nuž promluvíme tedy o nich příště, jak pravda žádá i interes našeho písemnictví.

Dr. *S. H.*

— Velenadaný básník náš Jaroslav Vrchlický, jehož příspěvky za jednu z předních ozdob listu našeho považovati dlužno, vrátil se tyto dni z Italie, kdež byl několik měsíců meškal. Vítajíce milého poetu, jsme zároveň s to potěšiti čtenářstvo „Lumíra" zprávou, že zůstane Vrchlický i na dále listu našeho věrným přítelem a horlivým spolupracovníkem.

— Přehled slovanských literatur. Ruská: „Ženskoje obrazovanije" jest název nového petrohradského měsíčního sborníku, kterýž si obral za úkol přispívati k pravidelnému rozvoji otázky o vzdělání žen zejmena na ruských ženských gymnasiích a progymnasiích, jejichž počet se za 20 let tak rozmnožil, že převyšuje již počet stejnojmenných ústavův mužských; dále bude „Žen. obraz." přinášeti zprávy o všech zjevech literárních, jež se týkají vzdělání žen. — „Sborniku svéděnij o Kavkaze" vyšel třetí obšírný svazek (600 stran) redakcí Zeidlice. Svazek tento obsahuje velmi důkladné zprávy o poměrech kavkazských. — „Stichotvorenija Neledinskago Meleckago" (Básně Neledinského) vyšly v novém, rozmnoženém, velmi úhledném vydání. Od téhož spisovatele vyšla „Chronika nedavnej stariny". Ruská kritika uvítala obě tato díla velmi příznivě. — Nejstarší ruská operní zpěvačka Nimfodora Semenovna Semenova zemřela 9. t. m. v 89. roce svého žití. Semenova opustila divadelní školu r. 1809 a věnovala se návodem kapelníka Kavose opeře a byla po 20 let miláčkem ruského obecenstva, k čemuž vedle jejího vzácného talentu nemálo její neobyčejná krása a vzrůst přispěly. Nejslavnější její úloha byla „Vestalka" od Spontiniho. Semenova těšila se neobyčejné přízni cara Alexandra Pavloviče a ovdovělé carovny Marie Feodorovny. Puškin, Gribojedov, Krylov, Gnědič, kníže Šachovskij, Žukovskij, Katěnin a jiní spisovatelé ruští té doby byli ochotnými navštěvovateli jejích salonův. Semenova vynikala neobyčejnou jemnotou mysli a značnou část svých příjmů věnovala chudým žačkám divadelním, z nichž některé sama spolu se svými dcerami vychovala. V posledních letech stihlo ji velmi citelné neštěstí, ztratilať úplně zrak. — Cenami petrohradské umělecké jednoty, jež se každoročně udílejí mladým nadaným malířům ruským, poděleni letos Kračkovskij první cenou 350 rublů; Volkov druhou cenou 175 rub.; Klever třetí cenou 150 rub.; a Kivšenko čtvrtou cenou 120 rub.

Drobnosti.

— Opice soko. V posledních zápiskách Livingstonových, jež z pozůstalosti jeho šťastně zachovány a do Evropy přineseny byly, nalézá se mezi jiným zajímavá zpráva o druhu opic, jež zovou černoši v okolí jezera Tagannyika „soko". Píše o nich takto: „Včera vyhnal rozsáhlý požár trávy čtyry soko z obyčejných jejich úkrytů: utekli se do roviny a tam byli kopími probodány. Opice tyto chodívají často zpříma, ale kladou při tom ruce na hlavu, jakoby tělo podporovati musily. V takovém postavení vypadá soko jako člověk nemotora, jako křivonohý, břichatý šibal, který nemá v sobě jiskřičky gentlemana. Jiná zvířata zdejší jako na př. antilopy jsou půvabná i radost jest hleděti na ně, ať odpočívají nebo se pohybují; i lidé jsou tu

pěkně rostlí, obební a krásní na pohled; ale soko, zvlášť je-li veliký, mohl by sloužiti výborně za model k obrazu ďábla. Šeredná bestiálnost jeho zjevu činila mi vždy až ošklivo v žaludku. Jasně žlutý jeho obličej vyznačuje se ošklivými licousy a slabounkým nádechem vousu na bradě. Čelo má nízké, uši veliké a odstávající; veliká, psí mordě podobná huba okazuje zuby, jež upomínají na zuby člověčí; jen vyvinutější psí zuby poukazují k zvířeti. Ruce, či lépe prsty podobají se k prstům tuzemců. Maso nohou je žluté a tvoří obzvláštní pochoutku pro tamější obyvatelstvo. Kdo vidí černocha, požírajícího takovou opičí nohu, bezděky shledává v tom začátky kanibalství. Mnozí přičítají opici soko velikou chytrost; ráda prý krade děti a vylézá s nimi na stromy. Ale položí-li se pod strom ovoce, slézává soko pro ně a pouští dítě na zem. Jeden člověk v Bambare byl při vybírání medu takovou opicí chycen a teprvé po delším zajetí na svobodu propuštěn. Jiný poranil v lovu soka kopím; tento uchvátil zbraň, rozlomil ji a chytil se s lovcem do křížku. Než černoši druhu svému přispěti mohli, ukousla mu opice špičky prstů a spasila se útěkem. Zvíře toto jest tak chytré a opatrné, že se mu nikdo nepozorován z předu přiblížiti nemůže. Proto bývá o lovu vždy jen od zadu probodeno. Přes to není soko tak strašný jako veliké šelmy kočkovité a podobá se v zápasu spíše bezbrannému člověku. Přibližovali se často mému ležení, prozrazujíce se při tom zvláštními zvuky. V boji s leopardy opice tato vítězí, avšak lvu podléhá. Živí se planým ovocem a banany. Soko žijí ve stádech as po desíti, vždy samec se samicí ve vzorné monogamii. Divoši vypravují, že bubnují tyto opice na duté stromy, vřískajíce při tom, jako tuzemci při svých zábavách. Kopí se sice nebojí, ale rádi lidem ozbrojeným se vyhýbají. Byvše poraněny, chytají útočníka za ruku a ukousnuvše mu prsty, vyplivují je; rozdávají také políčky. Kopí vytahují z rány a hledí krev travou a listím zastaviti. Ženy a bezbranné lidi nikdy nepřepadají. Proto říká tuzemec: „Soko jest člověk; není zlého v něm.“ Ba, černoši věří, že nebožtíci jejich po smrti co sokové z hrobů vstávají.

— Jak začínají národní pěvci hercegovští a bosenští své písně. Národní pěvci, kteří v táborech povstalců, v dědinách a po cestách slavné činy srbských junáků z dob minulých i z nynějšího povstání opěvují, začínají své písně nyní tímto úvodem:

„Sve u slavu boga velikoga,
i u zdravlje cara moskovskoga,
i u zdravlje do dva srbska kneza,
Petroviča i Obrenoviča,
knez Nikole i Milana mlada.
Da jim bog da zdravlje i veselje!
Amin, bože i bogorodica
i sultanu pukla džigerica!“

Což zní v českém překladu:

Vše na slávu boha velikého,
a na zdraví cara moskevského,
a na zdraví obou srbských knížat,
Petroviče a Obrenoviče,
Nikolovo, jak Milana mláda.
Dejž jim, bože, zdraví a radosti!
Amen, bože i rodičko boží,
sultánovi při tom žluč ať pukne! *J. J. T.*

— Bílý muž. (Národní pověra francouzská.) Slyšte, co přihodilo se starému vojáku, který přišel o nohu ua vojně a žebral chléb od domu k domu. Tento starý voják bral se jednou cestou z Neracu do Agenu*), maje jediný kousek chleba ve své mošně. Přišed blíže Moncautu sedl si na pokraj příkopu a začal jísti. V tom přišel k němu muž bíle oděný od hlavy do paty: klobouk bílý, šaty a střevíce bílé a velikou bílou hůl v pravé ruce. — „Co tu děláš, příteli?“ — „Jak vidíte, pane, jím kousek chleba. Rozdělíme se o něj, chcete-li.“ — „S radostí, příteli.“ — Bílý muž sedl si na pokraj příkopu po bok starého vojáka, který mu dal polovici svého chleba. Když pojedli, vstal bílý muž a pravil: „Děkuji, příteli. Můžeš jíti svou cestou. Dnes nebude se ti ničeho nedostávat, a než vrátíš se na večer do své chaloupky, naprosíš chleba, že budeš ho míti na celý měsíc dostatek.“ — Starý voják bral se dále. Ze všech dvorů jej volali a dávali mu chleba, a než se vrátil na večer do své chaloupky, dostal chleba, že ho měl na celý měsíc dostatek. — Téhož dne potkal bílý muž po cestě vozku, který vezl tři jeptišky: „Milé sestry, jsem unaven. Udělejte mně místečko ve voze.“ — „Jdi svou cestou, bílý muži; není zde místa pro tebe.“ — Tehdy slitoval se vozka bílého muže a dal mu vedle sebe místo. „Děkuji, příteli, tvé milosrdenství ti bude odměněno.“ — Tak jeli až na čtvrt hodiny od Neracu. Tu bílý muž slezl s vozu a pravil vozkovi: „Řekl jsem ti, že ti tvé milosrdenství bude odměněno. Rovněž jako tyto tři jeptišky, jež vidíš plné života, umrou, než dojedou do Neracu, nalezneš doma svou ženu, která již po sedm let stůně, úplně uzdravenou, ana ti vaří polévku.“ — Bílý muž odešel. Vozka přijev do Neracu nalezl všechny tři jeptišky mrtvé; avšak žena jeho stála ve dvéřích volajíc: „Nuže, muži, pospěš si: polévka ti vystydne!“ *F. J. Š.*

*) Agen, hlavní město, Nerac, město departementu Lot-et-Garonne.

— Vysušení moře zuyderského. Na místech, kde šumělo dříve moře Haarlemské, rozkládají se nyní úsilím Holanďanů úrodné nivy a jak s tímto mořem se stalo, stane se za nedlouho i se zálivem zuyderským, jenž vůbec mořem aneb jezerem zuyderským se nazývá. Plány jsou již zcela provedeny a značný náklad na vysušení, jenž vypočtěn na 250,000.000 franků, uhradí se pak pronájmem a prodejem získaných pozemků, kteréž, jak znalci zjištěno jest, výtečnou ornou půdu poskytnou. Letos povede se velká, na 4 až 5 metrů vysoká hráz v délce 41 kilometrů od Enkhuisenu počínaje k ostrovu Urck a odtud k Over-Ysselu. Násyp ten proveden bude z písku, křemene, vápna, cihel a materiálu z moře dobytého. Po té začne se parou 10.000 koňských sil čerpati voda mořská z prostor zahražených do moře; síla ta rozložena bude na 63 parní čerpadla. Takto nabude se 195.000 hektarů úrodné a 39.000 hektarů písečné půdy. Odpočte-li se místo na stavby, silnice, železnice, cesty a zavodňovací stoky, zbude 176.000 hekt. půdy k vzdělávání.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: Nerudovy feuilletony. Svazek první: Studie, krátké a kratší. Oddíl I. V Praze, nákladem knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla. 376 stránek 8. Skvostná úprava.

Časopis Musea království českého. 1876. Redaktor: Jos. Emler. Ročník 50. Svazek první. Obsah: O postavení Francie k povstání českému v létech 1618—1620. Sepsal dr. Ant. Gindely. — O rozvoji naší literatury fysikální za posledních padesáte let. Sepsal prof. dr. F. J. Studnička. — Mikulášenci. Podává Josef Jireček. — M. Václav Písecký. Obraz z dějin osvěty v Čechách na počátku XVI věku. Napsal Josef Truhlář. — Výskumy zeměpisné, konané na pevnině Australské za posledního desitiletí. Podává Jar. Vlach (S mapkou.) — Jakou autonomii zamýšlel ministr Alex. Bach uštědřiti královstvím a zemím Rakouské říše roku 1855. Podává dr. Ant. Mezník. — Komenského noviny z Londýna. Podal Fr. J. Zoubek. — O rozdělení Čech na kraje za času panování rodu Lucemburského. Podává Aug. Sedláček. — Hlídka literární. — Návrh a usnešení sboru Matice české o vydávání památek staré literatury české. — Zpráva o Museu král. Českého a o Matici české. V Praze, nákladem Musea království českého.

Stručný všeobecný slovník věcný. (Malý slovník naučný.) Redaktor: Jakub Malý. Seš. 29. (Gebhard — Göthe.) V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Národní Bibliotéka. Výbor prací čelnějších spisovatelův československých. Sešit 248—253 (G. Pfleger-Moravský — Jan z Hvězdy — Sladkovič — J. K. Tyl — J. Malý.) V Praze, nákladem knihkupectví I. L. Kobra.

Vlastenecký slovník historický. Sestavil Jakub Malý. Sešit 3 a 4. Hartmann — Karel. V Praze, tiskem a nákladem Rohlíčka a Sieverse.

OBSAH: Na pomezí cizích světů. Fantastická novela od *Julia Zeyera*. (Pokračování.) — Vzpomínka. Báseň od *A. Řepické*. — V noci. Báseň od *Alb. Dv. Mráčkovy*. — O rozvoji organismů zem obývajících. Píše *Ant. Stecker*. (Pokračování.) — Memento mori. Báseň od *L. Horského*. — Ze života ve velké nemocnici. Od *R. E. Jamota*. V. (Dokončení.) — Idyla ze hřbitova. Báseň *Jaroslava Vrchlického*. — Jak starý Pluokett odešel domů. Monte Flatská pastorála od *Bret Hartea*. (Dokončení.) — Čínské črty. III — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2\frac{1}{2}$ archu vždy o 4. hodině odpolední.

Ročník IV. 30. dubna 1876. Číslo 12.

Na pomezí cizích světů.

Fantastická novela od Julia Zeyera.

(Pokračování.)

Ve mně vzmáhaly se netoliko nepokoj, nýbrž i jakási nespokojenost s vlastní osobou. Nemohl jsem si zatajit, že mne Flóra okouzluje, že chladnost moje ustupuje před slunným zrakem toho oka a půvabným úsměvem těch růžových rtíků. Zdála se ovšem velice prostou a chování její bylo zcela přirozené, ale kdož ví, nebyla-li v tom úmyslnost? Snad věděla Flóra přece jen o plánech otcových a napomáhala mu z pouhé příchylnosti všech ženštin k intrikám, anebo jednala na svou pěsť, svolila třeba k sňatku, ale chtěla, bych dříve šíji svou sklonil před ní. Nač to lekání se příchodu otcova? Svědomí ji patrně káralo z koketerie, třeba nevinné. Ta koketerie, která si škrabošku nelíčenosti na tvář klade, je snad ta nejnebezpečnější. „Ne, poučení slečny Adelmy nebylo mi darmo dáno,“ myslil jsem si a hleděl zcela lhostejně na vrátivší se Flóru.

„Viděla jsem otce vejít do domu;“ pravila, „pojďte, Lazare!“

Za chvíli stáli jsme v tmavé síni domu, Flóra otevřela první dvéře.

„Vejděte, prosím,“ pobízela, „zavolám ihned otce.“

Jako střela vletěla na konec síně, kdež jsem ji slyšel přes dřevěné, silně skřípající schody do prvního patra stoupat. Vešel jsem do komnaty. Byl to patrně salón; byl velmi jednoduchý, téměř chudobný; jen několik růžových keřů v bílých kořenáčích, malý pták v kleci a velká kytice v čínské váze před zrcadlem dodávaly té střízlivé místnosti jakési poetičnosti. Byly to jediné stopy jemnější ženské povahy v nepřívětivé té komnatě. U okna stála malá causeuse, na kteréž otevřená kniha a slabě, ale velmi sladce páchnoucí batistový šátek ležely: předměty ty náležely patrně Flóře. Mám starý zvyk, že si přečítám titul každé knihy, která se mi kde namane; mechanicky přihledl jsem i tentokráte k lektuře Flóřině. Podivení moje bylo nemalé: shledal jsem „knihu o zakládání klášterů“, sepsanou svatou Terezií!

„Otec vás prosí, Lazare, abyste si neobtěžoval vystoupiti k němu nahoru do studovny,“ pravila Flóra vcházejíc do komnaty, „procházka jeho byla neobyčejně dlouhá, je velmi unaven, promiňte mu.“

Měl jsem posud knihu její v ruce.

„Flóro,“ tázal jsem se udiven, „vy čítáte sv. Terezii? Což je možné, aby vás co's podobného zajímalo?“

„Nevěděla bych, co na tom podivného,“ odvětila vážně a prostě. „Neřekla jsem vám posud, že mám úmysl vstoupiti do kláštera; vždyť jsme spolu ještě ani vážného slova nepromluvili, skotačili jsme věru jako děti.“

Lekl jsem se těchto slov.

„Vy žertujete!“ zvolal jsem a hlas můj se zachvěl a ruka moje stiskla tak prudce ruku její, které se jaksi bez mého vědomí byla chopila, že se Flóra neubránila malého výkřiku bolesti, ale oko její zajiskřilo se při tom radostně, slabý ruměnec přelétl jí tvář i sklopila oči.

„Pozor, Lazare!“ varoval mne ihned chladný rozum, „malá to čarodějka, které by se málem podařilo proměniti tě v osla, jako kdys thessalská její soudružka učinila dobrému Apulejovi.“ A nahlas přidal jsem: „Doufám, že váš otec nikdy k podobné pošetilosti nesvolí?“

„Otec posud neví ničeho o mém úmyslu,“ pravila rychle a polekaně. „Prosím vás, Lazare, nezmiňte se mu o té věci; dosti času, až se na určito rozhodnu.“

„A ty hádě!“ myslil jsem, „chodilas u slečny Adelmy do školy? Věřím, že otec o ničem neví, nejspíše jsi před čtvrt-hodinou sama ještě o svém klášterním povolání ničeho netušila.“ Vystřízlivěl jsem úplně.

„Ničeho se neobávejte, Flóro,“ ujišťoval jsem ji, „ale co vám vadí, abyste se určitě rozhodla,“ připojil jsem zkoumavě.

Zamlčela se na minutu a upírajíc snivé své oko na mne jala se pak mluviti:

„Věru, Lazare, ne jen osoby, nýbrž i předměty stávají se někdy našimi zrádci, a knihy, které čteme, bývají někdy jako náhle odkryté otvory, jimiž nahlednouti lze do duše, kde myšlenky své tajíme. Právě dožila jsem se té zkušenosti s vámi; zastihl jste mne jakoby na tajné pouti k svrženému, jen v úkrytě ctěnému božstvu. Držíte mne za ruku, chcete vysvětlení a nelze vám uklouznout. Lazare, byl jste mně milým druhem v dětství a zůstal jste mně milým, třeba byste na mne byl zapomněl. Svěřím se vám tedy. Úmysl můj vstoupiti do kláštera je výsledkem chladného rozumování a nikoliv náboženského nadšení, neb snad přepjatého kochání se v mysticismu. Jsem mladá a přece je život můj bohat na trpké zkušenosti. Matky neznala jsem — a co horší, otec mne nikdy nemiloval a neněžné své ke mně city nikdy netajil.“

„A kdyby tomu tak bylo,“ vpadl jsem jí do řeči, „proto ještě nemáte příčiny za živa se pohřbíti a směrem se bráti, jejž rozum a příroda zatracují.“

„Nesdílím váš náhled,“ odpověděla Flóra. „Což je přirozenější než utíkat se, je-li srdce naše raněné, duše naše truchlá, v ochranné stíny posvátných zdí? My ženštiny jsme instituci té zvláště díky zavázány, neboť kláštery poskytovaly nám za časů nejsurovějších jistou důstojnou samostatnost, kterou nám společnost upírala v domě otcovském jako v domě manžela. Dívky dávaly se do rukou božích, aby vyvázly z rukou mužů a zdá se mi, že byly tedy kláštery prvním a dosti šťastným luštěním emancipace v středověku. Nelekejte se toho slova z mých úst; čtla jsem někde něco podobného a přichází mi to právě na mysl. Jeť právě v tomto způsobu emancipace cosi skvělého, velkého, ba vznešeného, co mne vždy naplňovalo úctou a obdivem, kdežto moderní směr vyprošťování našeho pohlaví z vaší moci, třeba by v jádru snad dobrý byl, přece mívá cos prosaického, ba namnoze směšného v sobě, tak že se na vás muže pro úšklebky vaše ani horšiti nemohu.“

„Jste dobrým obhájcem své věci,“ odtušil jsem; „v mnohém ohledu vám dávám za pravdu. Dobře. Řekla jste mi tedy, co vás ze života pudí a co do kláštera vábí, nuže, povězte mi také, co vám vadí uskutečniti své předsevzetí?“

„Povím ráda,“ zněla prostá odpověď. „Je to věc jediná, ale závažná.“

„A ta by byla?“ vyrazil jsem napnutě.

„Nuže, schází mi to, co by se pravým povoláním jmenovati mohlo, neboť řekla jsem vám, že chladné rozumování mne tam vede. Myslím při pojmu povolání na ono mocné nadšení, které se neodolatelně chopilo žen velebné památky, nadšení asi takové, jaké přimělo na příklad paní de Chantal, aby ovdověvši ustříhala krásné svoje vlasy, jméno Kristovo žhavým železem do prsou si vpálila a všeho se odřekla: skvělého jmena, velkého jmění, vlastních dětí; aby kráčela odhodlaně přes tělo nejmladšího syna svého, když tento, nechtěje ji do kláštera pustiti, na prah její komnaty se položil. Takové je pravé povolání, Lazare, a takové nadšení mi schází. Tážu se sama sebe, smím-li bez hlubokého toho citu, s pouhou dobrou vůlí, že podrobím se řeholi, do kláštera vstoupiti?“

Flóra byla nevýslovně krásná v tom okamžiku, kdy horovala o řeholi a paní de Chantal. Nadšen vzal jsem ji za obě ruce; ale záhy pustil jsem je opět; bylať se zachvěla, jakoby očekávala vyznání mého obdivu, který mi zajisté z oka šlehal. Rozvaha moje se okamžitě vrátila, vždyť i sama slečna Adelma kdysi o rajském klidu nevěst Kristových mi byla blouznila. Jako blesk prokmitlo mi mozkem, že celá ta dlouhá řeč neměla jiného účele, než učiniti Flóru zajímavou v mých očích.

„Každá žena je Dalila,“ šeptal jsem sobě; „vyznati jí dojem, který na nás činí, bylo by tolik, jako dáti se v ruku její, vzdáti se tajemství své síly; považujeť ona slabost naši za náhodu, z níž kořistiti nutno.“

„Víte, co se mi zdá?“ tázal jsem se Flóry na hlas po tichém tomto monologu, i viděl jsem při tom v protějším zrcadle, jak na nejvýš cynický úsměv tvář moji zhyzdil. „Víte, co se mi zdá?“

„Co?“ tázala se téměř polekána výrazem mých lící a netajíc své překvapení.

„Zdá se mi, že ta vaše velebná madame de Chantal snad oplakávala trpce krásné svoje vlasy, byly-li totiž její, a ten dobrácký, ale ne příliš schytralý sv. František Sálský že jí sedl na vějičku, když uvěřil, že to byly pochybnosti vroucí její duše a hluboký bol nad tím, že nemůže nalezti cestu k sjednocení s bohem, co jí v takové hojnosti slzy vynutilo, jak historie její hlásá. Aneb myslíte snad, že jí pláč slušel, jako některým ženštinám, které jej bez grimasy představovati umějí a že snad pomocí žlázy slzní na ctihodném biskupu nevinnou koketerii prováděla?“

Flóra pohledla na mne uraženě ba bolestně.

„Nezasloužila jsem frivolního vašeho posměchu,“ pravila bez nejslabší stopy hněvu. „Nesdíleti náhledy něčí neopravňuje ještě k tomu, aby se do prachu šlapalo, co je bližnímu právem svaté.“

Učinila dva kroky ku dveřím a pak se obrátila opět ke mně.

„Otec čeká,“ děla tím vlídným, dobrým hlasem, jakoby se nebylo nic událo. „Ukážu vám cestu, Lazare; staly se některé změny uvnitř domu, co jste zde nebyl.“

Cítil jsem svou porážku; řekl jsem si, že jsem zašel příliš daleko, ale to, co bylo mojí pýchou a co jsem za svůj rozum považoval, svědčilo mi, že pravdu mám a dávalo mi výstrahu před překypěním citů.

„Jen žádnou slabost!“ myslil jsem si a kráčel mlčky za Flórou. U paty schodů do prvního patra vedoucích zastavila se a ukázala nahoru prstem na dvéře.

„Tam je nyní studovna,“ poučovala mne. Vstoupil jsem na schody a hleděl za ní, jak se ubírala temnou síní, jak na prahu domu se zaleskla, ozářena světlem, jež zdálo se, že z její půvabné bytosti se proudí, hleděl jsem za ní, jak vyšedši do zahrady do zlatozelených stínů se nořila a v tom moři květů a listů konečně zmizela. Pak teprve zaklepal jsem na dvéře studovny.

V.

„Buď vítán!“ zvolal Frýdecký, když jsem dvéře studovny otevřel a povstal ze svého širokého křesla, aby mne objal. Pak klesl zase zpět a pohřbil se na polo v kupách knih, papírů a suchého býlí všeho druhu. Nutil mne, abych vedle něho na hromadu ohromných foliantů usedl.

„Těší mne, Lazare, že's tak záhy slib v posledním dopise učiněný vyplnil,“ pokračoval a nehybný jeho obličej vzal co's úsměvu podobného na sebe, ba pergamenová, žlutá kůže jeho trochu zrůžověla. „Nuže, jak pravím, buď mi od srdce vítán. A nyní mluvme o své záležitosti. Ty's viděl Flóru, mluvil jsi s ní; řekl's jí, proč jsi přišel?“

„Pane,“ smál jsem se, „vyť byste nás hnal parou! Tak rychle to přece nejde.“

„Rád bych věděl, proč by to nešlo,“ mrzel se Frýdecký. „Je ti snad šestnáct let, že se musíš teprve po dlouhém vzdychání osmělovat? Nu, konečně to lze napraviti, jen když jsi se sám rozhodnul; řekni mi tedy, co hodláš učinit.“

„Dovolte, pane, abych vám upřímně řekl, že mne nemálo překvapujete. Kdybych dle řeči vaší souditi směl, myslil bych věru, že se již okamžiku dočkati nemůžete, kdy jí se dcery své zbavíte. Odpusťte mi ten výraz, vím, že tomu tak není, ale k čemu se tak tváříte?“

„Není třeba tak dlouhých orací; co se ti zdá, je pouhá pravda, nemohu se již dočkati. K čemu slouží ženská v domě? Chci říci, člověku jako já jsem? Není než holou překážkou. Chci odcestovati, daleko, na vý-

chod. Jedná se o důležitý prospěch vědy a věda jest mi nade vše."

„I nad jediné vaše dítě? Toť k víře nepodobné a neobdivuju se vám ani za mák pro toto nepřirozené sebezaprání, přiznávám se. A co se toho velkého prospěchu vědy týče, obávám se, že v tom vězí nějaká fantasie mého nebožtíka otce a nezazlíte mi, když fantasmagorie jeho za pravý opak vědy považuju!"

„Nuže, můj milý, ty mluvíš o věci, které na prosto nerozumíš," mrzel se opět Frýdecký; „neodchyluj se od věci a odpověz mi krátce a jasně: Chceš moji dceru?"

Nemohl jsem uvěřiti, že by k vůli tomu, co nazýval „prospěchem vědy", v takovém kvapu dceru od sebe vzdáliti chtěl; dozajista panovala jakás nepřirozená zášť, nějaké nepřátelství mezi nimi, bůh ví z jakých příčin; chtěl jsem zvědět, co to znamená.

„Pane," začal jsem, „vyznávám, že Flóra na mne učinila dojem nejpříznivější, ale než na důtklivou vaši otázku odpovím, chci, abyste mi vysvětlil, proč dítě své tak lhostejně od sebe odstrkujete. Ale prosím, abyste mi o „prospěchu vědy" více nemluvil; nejsem šestnáctiletý, jak jste podotknul a nevěřím tedy v bájky."

Frýdecký si přejel rukou čelo, které se mu okamžité nesčíslnými vráskami pokrylo i zdálo se mi, že zbledl. Upřel pichlavé své bezbarvé oči na mne a zdálo se, že zkoumá tahy mého obličeje. Posléze jal se mluvit:

„Uhodl's, cesta moje není jedinou příčinou, proč tě k sňatku tak úsilovně nutím. Mám ještě jednu závažnou pohnutku, abych se Flóry zbyl. Nemiluju ji, nenávidím ji téměř. Proč? Proto, že není dcerou mojí!"

Byl z počátku šeptal, poslední slova pronesl zvýšeným, chraptivým hlasem.

„Čí dcerou tedy je?" tázal jsem se překvapen a přivřel jsem mimovolně okno, aby rozmluvu naši do zahrady slyšet nebylo.

„Čí dcerou že je?" opakoval Frýdecký rozčileně. „Je dítětem milovníka mé nebožky ženy. Ó, bylo hrozné co jsem pro to trpěl. Přestál jsem věru muka pekelná, neboť z tváře Flóřiny hleděl na mne neustále vrah mého štěstí a myslil jsem někdy, že lebku toho děcka roztříštím, abych ochladil zuřivou svou nenávist a divokou svou pomstychtivost."

Starý muž byl všecek změněn, rysy jeho tváře trhaly sebou křečovitě a prsty jeho ruky zarývaly se jako spáry dravce do lenošky křesla. Vášnivá jeho slova zatřásla mnou mocně, stál jsem jako v sochu proměněn. Frýdecký vzdechl několikráte z hluboka, usedl opět do křesla a jal se opět mluvit.

„Divíš se výbuchu vášně u člověka obyčejně tak chladného?" tázal se, potlačuje nesmírné své rozčilení a nabývaje jakési vynucené klidnosti; „divím se sám, ale co jsem ti právě sdělil, nepřešlo od oné doby, co jsem své tajemství tvému otci svěřil, přes tyto rty, ač vědomí mého neštěstí po celý život jako hora na mně leželo a k zemi mne krušilo. Není tedy divu, že dlouho potlačený cit jako silný, hrází dlouho zdržovaný proud mne na okamžik zachvátil. Jak vidíš, jsem opět ve své míře."

Chodil velkými kroky po komnatě a já čekal jsem mlčky, až se sám zase slova chopí. Stalo se tak za několik minut.

„Matka Flóřina byla krásná, čarokrásná!" vypravoval duchým hlasem, v němž se dobuřující rozčilení ještě slabě chvělo. „Otec tvůj miloval ji už dávno před tím, než jsem ji seznal, žádal o její ruku a ona z pouhého rozmaru jej zamítla. Otec tvůj dal se pak na dlouhou cestu mimo Čechy a vrátiv se, oženil se; vešel ve spojení, jež se obyčejně nazývá sňatkem rozumovým. Později seznámil jsem se s dívkou, která byla přítele mého svým zamítnutím tak nezhojitelně zranila, neboť nepřestával nikdy na ni mysliti. Otec tvůj byl muž sličný, jemných mravů, a tím jsem já nikdy nebyl; ale matka Flóřina dala mně přednost přede všemi muži, kteří se jí kořili. Každý se tomu divil, když se oslavovaná kráska vdávala za muže tak málo skvělých vlastností, jakým jsem byl já. Nebyl jsem si nikdy žádné ženštiny všímal a když jsem pak zahořel k ní láskou, tak prudkou, ba divokou, že podobné snad ani z popisů v románech neznala, podlehla novosti toho dojmu, vyšlehnutí ohně z hory ledové ji překvapilo. To je as klíč k události, kterouž si nezasvěcení vysvětliti nedovedli. Přijal jsem tenkráte professuru na universitě v Jeně. Mladá moje žena, která se arci mnohem mladší zdála, než v skutku byla, stala se za krátký čas skvělou svojí krásou v celém městě známou a dům náš plnil se davem navštěvovatelů a přátel. Byl jsem hrd na slávu svojí ženy a nebránil jsem její příchylnosti k životu hlučnému a veselému, byl bych jí modro s nebes oblohy snesl v slepé své slabosti, neboť miloval jsem ji co den více, obzvláště když mne byla po delším manželství dcerou obdařila. Ale jednoho dne sřítila se náhle budova mého štěstí, tak náhle, jako když z jasna nebe hrom udeří. Flóře bylo něco přes rok, ana náhle se roznemohla, takže bylo málo naděje, že živa zůstane. Žena moje lomila rukama a koupala se takřka v hořkých slzách, kteréž z očí jí téci nepřestávaly. Jednoho rána, když byla po probdělé noci v mém pokoji na pohovce usnula a já vedle ní jsem seděl, hledě do vpadlé její tváře, rozletěly se dvéře a chůva naše s šíleným křikem vrazila do pokoje: „Pro bůh, paní," křičela z plného hrdla, „andílek váš je mrtev, mrtev!" Při osudném tom povyku vyjela žena ze sna, vrhla se jako šílená na nehybné tílko své dcerky, rvala si vlasy s hlavy, bušila pěstí do vlastních prsou a válela se s hroznou zuřivostí po podlaze.

„Bůh mne tresce za černou moji zradu, za těžký můj hřích!" volala a s proudem slz a se strašným proklínáním sebe samy vyznala se, že Flóra není dítětem mým, nýbrž plodem tajného poměru s mladým jedním Amerikánem, který v Jeně studoval a dům náš navštěvoval. Po ohromujícím vyznání vlastní hanby a zničujícího pro mne neštěstí vzchopila se žena se země, kde se u nohou mých svíjela, políbila ještě jednou své děcko a než tomu kdo zabrániti mohl, vyhoupla se na okno a vrhla se dolů s druhého patra na dlažbu, kdež se okamžitě zabila . . . . Kdyby byla ještě několik okamžiků živa zůstala, byla by se přesvědčila o nepodstatnosti příčiny svého zoufalství: Flóra projevila totiž asi v tu chvíli, kdy matka její smrtí sešla, známky vracejícího se života . . . . Milenec mé ženy zmizel téhož dne z města a nikdy jsem již o něm nezaslechl; pátrání moje bylo marné, pomstě mojí nedostalo se žádného ukojení . . . Zůstalo mi to děcko, nezemřelo, ač jsem si jeho smrti vroucně přál. Odpustil jsem ženě provinění, neklnul jsem jí, ale život můj byl zmařený. Flóru nemohl jsem nikdy bez odporu vidět, bylo to dítě cizí, dítě hanby a příčina, třeba nevinná, smrti jediné ženy, kterou jsem

kdy miloval. Zanevřel jsem na celý svět a neodpudil-li jsem veřejně dítě své ženy, stalo se jedině z šetrnosti k památce nebožky, kterou mi hrozná její smrt přese všechnu její vinu jaksi posvátnou byla učinila. S otcem tvým zůstali jsme povždy věrnými přátely; upomínka na ženu, která na životy nás obou temný stín byla uvrhla, stala se novou páskou nás víží cí. Nuže, nyní víš všechno."

Po těch slovech položil hlavu na rám zavřeného okna, k němuž byl přistoupil, tak že jsem obličej jeho pozorovati nemohl; když se pak za drahnou chvíli opět ke mně obrátil, byl výraz jeho tváře klidný, ba mrazivý jako obyčejně a o nějakém rozčilení nebylo ani nejmenší stopy; kdyby byl někdo v tu chvíli do studovny vešel, byl by zajisté neuhodl, ba ani netušil, že Frýdecký až do nejhlubších základů své bytosti rozechvěn, právě před zrakem mého vědomí odhrnul roušku, která dosud tajemství jeho života zastírala. Také moje city a myšlenky zponenáhla se utišily a usínaly v prsou k obvyklému klidu, z něhož mne byl otcův přítel tak překvapujícím způsobem vyburcoval, ale jedna struna přece chvěla se v mém srdci, naplňujíc je jakýmsi sladkobolným zvukem, byla to hluboká soustrast s tím ubohým, bez lásky vyrostlým děckem hříšné ženy, s tou dívkou, přebývající v domě otcovském co cizinka, s tou odstrčenou, lásky hodnou a přece nemilovanou bytostí, která jako kdysi Ismael daleko od chránícího stínu stanů otcovských v písku pouště žízní mřela, ale žízní po vodách lásky, toho posvátného zřídla, kteréž z úkrytu ztraceného edenu temení a člověčenstvo rajskou rosou napájí. Ty temné, snivé oko gazelly, proto ten stín smutku ve hvězdné tvojí hloubce!

„Nezmařil jsem sám svoje záměry," vyrušil mne Frýdecký z myšlenek, „nezmařil jsem sám svoje záměry, svěřuje ti, jaké ženy dceru to za choť ti dávám? Ale ujišťuju tě, nemá žilky po své matce, tvář její je tvář onoho —"

Máchnul jsem rukou na znamení, aby ustal od hovoru tak trapného; na okamžik se mi stahovalo hrdlo a krev se mi hnala do tváře.

„Dejte mi Flóru!" vyrazil jsem náhle ze sebe, „a doufám, že bude šťastna."

Frýdecký mne vřele objal.

„Ale kdo ručí mi za to, že ona *mne* přijme?" dodal jsem za chvilku téměř nesměle.

„Já!" zvolal Frýdecký a hnal se ke dveřím.

„Stůjte!" bránil jsem mu, „nechci žádného vaší autoritou vynuceného slibu! Flóra bude mojí, svolí-li dobrovolně. Jen tak a nejinak uzavře se ten sňatek!"

„Ničeho se neobávej, můj hochu," radoval se Frýdecký, „promluv si sám s Flórou a uvidíš. Řeknu jí toliko, že bych si toho sňatku přál a dále nic. Jdi zatím do zahrady a prohledni si orchideje, které pěstuji, najdeš je za domem, jsou mojí pýchou. Nemáme daleko k poledni, obědváme udeřením dvanácté, jsme praví vesničané — bývalo to pro nebožku tvoji matku vždy velkým pohoršením. Tedy jdi, až se při obědě sejdeme, poznáš ihned na tváři své nevěsty, jak zprávu moji přijala. Po jídle spím a vy máte pak nejlepší příležitost při procházce v zahradě růžový bengál lásky v srdci zapalovat a boha Amora prosou i veršem opěvovat."

Hnal se přes schody jako školák a já vyhledal jsem za domem naznačené orchideje a střásal se sebe ten dojem směšnosti, kterýž byl Frýdecký svými posledními slovy na mne učinil. Na své cestě k různotvárným kvítkům, jež Frýdecký s touže péčí a láskou pěstoval, kteréž Flóra v srdci jeho postrádala, zastavil jsem se na okamžik nepozorován u okna v přízemku, z kteréhož valící se horká pára mě poučovala, že tam kuchyň se nalézá. Flóra dávala tam rozkazy a sama rovnala jakési pečivo na mísu zdobíc je zavařeným ovocem; podivno, ani při této práci, uprostřed kastrolů a kompotových lahví, neodstoupil půvab jí tak zvláštní ani na okamžik a orchideje Frýdeckého, tato jeho pýcha, nezajímaly mne již pranic a nezaplašily obraz Flóry v kuchyni se zaměstnávající ani na okamžik. Však překvapení Frýdeckého bylo asi také nemalé, když objeviv se vedle mne se byl tázal, jak se mi tyto divy přírody líbí a já slov jeho ani nedbaje, k domu jsem se obrátil a dychtivě ze sebe otázku výrazil:

„Nuže, co říká Flóra?"

„Říká, že je čas k jídlu," odpověděl všecek udiven nad mou nevšímavostí k orchidejím.

Táhl mne do salonu, kdež byli zatím na stůl prostřeli.

„Jídelna naše je těsná," vyhýbal se dalším otázkám, kteréž jsem mu klásti nepřestával, „zde je o mnoho příjemněji."

„Ale mluvte, pro boha, co řekla Flóra, chápete přec, že mne vaše jídelna pranic nezajímá?"

„Jak špatnou máš paměť! Vždyť jsem ti to již v zahradě řekl, co Flóra říká: že už čas k jídlu."

„Nežertujte! Svolí k našemu sňatku?"

„Myslíš, že jsem se jí na to ptal? Toť tvoje věc a tvoje právo. Řekl jsem jí pouze, čeho si přeju a nečekal na žádnou odpověď. Držme se toho, co jsme vyjednali: promluvíš s ní sám po obědě!"

Viděl jsem, že je všechno skoumání u toho podivína marností a odhodlal jsem se tedy k mlčení a ku klidnému vyčkání svého osudu. Ostatně byl jsem téměř jist, že Flóra svolí, samolibost moje mi šeptala, že dojem, který jsem na dívku učinil, nebyl nepříznivý, až na malé to fiasko, které jsem si utržil při nemotorném útoku na ubohou tu paní de Chantal. —

VI.

Frýdecký byl až k nepoznání veselý, byl žvatlavý jako žena, rozpustilý jako školák, ale přece nedovedl zádumčivost moji zaplašit. Flóra se dlouho neobjevovala, a když konečně vešla, sedla mlčky ku stolu. Výraz její tváře byl klidný, avšak bledla a rděla se ustavičně a nepřestávala polykat čerstvou vodu v mikroskopických doušcích; jídel se téměř ani nedotkla. Za to plnil Frýdecký svůj talíř a můj neustále pravými lavinami všelijakých pokrmů a zvolil si netoliko mne, nýbrž i samu Flóru za terč nejemných, ba trapných narážek na příští náš sňatek.

Flóra trpěla velice, již v nezvyklé jeho veselosti jevilo se pro ni cosi urážlivého, ta nesměrná radost „že se jí zbaví" ranila ji zajisté do samé duše a více než jednou pozvedla svůj ustrašený, sklopený zrak k němu s výrazem, jakoby ho o milost prosila. Bodlo mne to do srdce, ale Frýdecký byl jako slepý a hluchý pro muka ubohé dívky.

„Nevěř, Lazaře, nikdy ženským!" volal se smíchem. „Hleď ku příkladu zde na Flóru. Divíš se, že téměř ničeho nepojídá, myslíš zajisté, že je z ethéru utkaná

a že jen s včelkami trochu pele květu mlsá, nebo myslíš snad, poněvadž neustále čítá životy všelijakých, někdy přepodivných svatých, že si snad za ideál vyvolila sv. Rosalii Peruanskou, která, jakž legenda její tvrdí, po celý týden se živila sedmi oranžovými jádry? Bláhový hochu! To vše je jen tak na oko, po obědě teprve změní se Flóra v dravou vlčici a sní vše, co se jí naskytne, třeba polovic nezralého ovoce naší štěpnice. Přetvařuje se pouze, abys nemyslil, že je také jednou z těch nevěst, které projedí vše, co přinesou."

Smál se plným hrdlem a Flóra se snažila též vykouzliti nějaký úsměv, ačkoli při hrubých těch narážkách bledla a hned zase studem se zarděla. Děkoval jsem bohu, když se byl dlouhý ten oběd konečně ku konci schýlil a když Frýdecký na pohovku k siestě usedl a nás na ten čas do zahrady propustil. Nedali jsme se dlouho prosit, Flóra se zavěsila na mé rámě, které jsem jí nabídl a odlehčilo se nám oběma, když jabloně a hrušky sadu v modrém vzduchu nad hlavami nám zašuměly.

Flóra vedla mne na nejzazší konec zahrady k místu rozkošnému: byl to měkkou travou porostlý chobot, tvořený zvětralými výběžky skalnaté stráně; plané růže plné bílých a červených květů plazily se po vlhkých stěnách skal a stlaly vonné lístky do vysoké trávy; staré skřivené stromy, již věkem plany, stály tu hustě vedle sebe a zdálo se, že si podávaly ruce jako druidové při mystickém tanci na oslavu hvězd, a v hustém jejich stínu květlo tolik bylin všelijakého druhu, že bylo patrné, že z lučin a z pole ba i z lesa sem přesazeny byly, aby pestrý koberec utvořily v tomto chrámku neznámé bohyně a aby libou vůní svou svatyni její plnily. Pod pohyblivým baldachýnem tmavého břečťanu pnoucího se ode pně ku pni dvou z nejstarších stromů, bylo drnové sedátko — podstavec to toho luzného božstva tam přebývajícího.

„To je můj park," pravila Flóra s úsměvem a sedla si na drnové sedátko pobízejíc mne, abych totéž učinil; pak otevřela malý košíček, vyňala několik hrstek drobtů a rozhodila do bujné trávy. Z keřů a s korun stromů snesl se ihned celý oblak švitořivého ptactva a pustil se bez ostychu do hodu, kterýž mu byla Flóra připravila. Hleděla s láskou a obdivem na své opeřené stádo.

Nastalo ticho; přemýšlel jsem o tom, jak bych začal o své záležitosti mluvit, bylo to nesnadnější, než jsem si představoval. Cítil jsem ke Flóře velkou vážnost, obdivoval jsem se její trpělivosti a tiché resignaci vůči nelaskavému, tvrdému otci, byl jsem okouzlen nehledaným půvabem a čistotou její bytosti, ale marně hledal jsem slov, nedovedl jsem citům svým dáti výrazu, kterýž by se byl vyšinul z mezí obvyklé banálnosti; poznal jsem v tom okamžení těžkou kletbu cynismu a skepsi, kteréž duševní soulad jako ostrý jed rozežírají, cítil jsem, jak těžký je trest nás mužů, vyhledávajících často a s oblibou společnost ženštin méně andělských povah než Flóra byla. Ale konečně co mi bylo vůbec možné říci? Což bylo lze mluviti o citech, které se téměř lásce rovnaly? Zajisté to bylo nemožné, vždyť mně samému ještě nebylo jasno, jak to náhlé nadšení pro mladou tu dívku jmenovati slušelo a Flóra mne mohla snadno považovat za lháře neb pokrytce.

„Nejlépe tedy bude," rozhodl jsem, „nechám-li veškeren romantism stranou, vrátím-li se k původnímu předsevzetí, s kterýmž jsem byl z domova vyjel, a promluvím-li s Flórou chladně, rozvážně a rozumně, jak na muže mých náhledů a zkušeností sluší."

Krátká a němá tato samomluva v myšlenkách dodala mi zmužilosti.

„Flóro," počal jsem a potlačil násilně i nejslabší zachvění hlasu, „rád bych s vámi promluvil o věci velmi závažné a důležité. Popřejete mi sluchu?"

Zarděla se do temna — uhodla zajisté, kam mířím.

„Mluvte," odpověděla krátce a tak tiše, že ji téměř pro rozpustilé štěbetání ptáků ani slyšet nebylo.

„Abych vám, Flóro, zkrátka a bez okolků sdělil, oč se jedná," počal jsem zcela klidně, „pravím vám, co již snad víte: že se totiž hodlám oženit a že si vás žádám za ženu. Prosím, abyste ještě neodpovídala, nejsem ještě u konce. Mám za svou povinnost říci vám, co vás očekává, přistoupíte-li k mému návrhu. Nebude to život plný jen rozkoše, nýbrž život vážný, který ale pro ženu rozumnou snad přece nebude prostým všeho půvabu. Statek můj je celé moje jmění, leží u prostřed vysokých hor a otevřete-li okna, zdá se vám, že dosáhnete Krkonoše rukou. Dům můj je starý, zádumčivý, osamělý, ale útulný, hučí-li vítr noční dobou kolem vysokých komínů. V zimě jsou cesty neschůdné a neuvidíte po měsíce sousedů, to, Flóro, uvažte, jestli já jsem muž takový, s kterým byste po dlouhý ten čas samotna u zářícího ohně domácího krbu sedět chtěla po dlouhé ty večery horské zimy, když „nebe velké vločky sněhu dolů sype, a svět dřímá mlčelivě v temnotách," jak Ossian pěje."

Zamlčel jsem se na chvilku a ona pozvedla pomalu sklopený zrak, avšak nepromluvila.

„Mám též za povinnost," počal jsem znova, „říci vám několik slov o sobě, než na určito odpovíte. Musím vám říci, že považuju manželství za záležitost, kterou vyříditi nutno chladným rozumem; doufám, že neočekáváte ode mne, abych se dal do sentimentálního deklamování a směšným se učinil. Potřebuju ženu, jak ji dle Mojžíše bůh stvořil, aby byla „pomocí" muži svému — tedy neočekávejte, že vám budu vykládat, jak vás miluju. Nenajdete u mne romantismu ani poetických pojmů o lásce, sny podobné vysnil jsem dávno v proudu života velkých měst, kde jsem se více než jednoho doznal sklamání. Flóro, jsem upřímný a jedině tím snad liším se od mužů ostatních, kteří tytéž náhledy za pokryteckou škraboškou vylhaných citů skrývají. Slibuju vám, že si vás chci vážit, a že vám chci vděčen býti za „pomoc" vaši, více neslibuju nic. Po tomto úvodu netážu se vás tedy, zdali byste mne milovati mohla, ale tážu se vás klidně a chladně: chcete-li mou ženou býti?"

Vstala, líce její byly bledé, chtěla mluvit, ale zadržel jsem ji ještě jednou, vykládal jsem jí do podrobna stav svého jmění a vysvětlil, jakým spůsobem bych s přispěním jejích prostředků budoucí náš společný statek zvelebil a spravoval. Na konci toho výkladu opětoval jsem ještě jednou dřívější svou otázku, chce-li se mou ženou státi.

„K čemu se tážete?" odpověděla lhostejně. „Je to vůle mého otce, vyjednali jste to dříve, nezůstane nic pro mne, než mlčky se podrobit!"

Byl jsem překvapen těmito slovy a ještě více výrazem úplné lhostejnosti v její dříve tak výmluvné tváři.

„Nevěděl jsem věru, do jakého stupně láska k vašemu otci vás opanuje," odpověděl jsem poněkud rozdrážděn.

„Jsem také upřímná,“ odpověděla Flóra, začínajíc také jevit rozčilení, „není to láska k otci, nevím, co to je, ale kdyby mně velel, abych se střemhlav se štítu domu dolů vrhla — učinila bych to.“

Odpověď tato urazila moji samolibost nesmírně.

„Přirovnání toto není věru žádoucí lichocení,“ zvolal jsem s vynuceným sarkastickým smíchem, „tedy pouze vůli vašeho otce děkoval bych za vaši ruku?“

„Čemu jinému? Očekáváte snad, že vám povím, jak jste mne okouzlil?“ odpověděla hrdě a malá, nevolí vynucená slza zaskvěla se jí v oku, a tichá resignace, kterou mne byla tak očarovala, zmizela s její tváře. Hrdost její vzbuzovala můj vzdor, jakási bojechtivost mne uchvacovala, jakási krutost se začala ve mně ozývat.

„Musí se přede mnou chvěti, jako se chvěje nyní před otcem,“ šeptal jsem si, „neztrpím podobné hrdosti, podobného vzdoru!“

Jal jsem ji za ruku jako chycenou otrokyni.

„Netážu se po pohnutkách vašeho rozhodnutí,“ pravil jsem na oko lhostejně, „postačí mi, že svolíte státi se mou ženou.“

Vtiskl jsem jí chladný polibek na čelo, nehnula sebou, zdálo se, že toho ani nepozorovala.

„Doufám, Flóro, že se vám po domově stýskat nebude,“ pokračoval jsem po přestávce, „dovedu k vám býti tak laskavým a shovívavým, jakým dosud otec váš býval. Co vy mi na vzájem slibujete?“

Litoval jsem svých slov, které nepovažovala zajisté za nevčasný žert, ale za dýku, kterou jsem se byl srdce jejího dotknul co nejbolestněji. Jest k neuvěření, jak brutální, jak nelítostní i takoví lidé časem bývají, kteří se obyčejně považují za citlivé a dobrosrdečné. Dotkne-li se někdo naší samolibosti, ozve se ihned zvíře v nás.

„A co vy mi slibujete?“ přidal jsem v rozpacích nad svou surovostí, snaže se obrátiti svým smíchem celou tu věc na třeba nepodařený žert.

„Že budu konat svou povinnost k vám, jako jsem ji činila vždy k otci,“ odpověděla tiše a položila ruku na srdce; zrak její plný výčitek, který byla ke mně pozvedla, klesl opět jako slzami obtěžkán k zemi, ale slzu nevyronila žádnou. Tichým krokem ubírala se zahradou a zmizela v domě. Zůstal jsem sám pod stromy a snášel rozmrzen bodání svého svědomí nad jednáním svým; avšak pýcha moje nesklonila ještě hlavu a otravovala duši moji dále.

Zůstal jsem si důsleden po celé odpůldne. Frýdecký měl velkou radost, když jsem mu pravil, že je vše v nejlepším pořádku a ustanovili jsme ihned den svatby. Na večer rozloučil jsem se s budoucím tchánem dosti vřele a se svou nevěstou, když ne zrovna srdečně, aspoň velmi vlídně. Zdálo se, že mi byla chování moje odpustila, nejevila ani nejmenší známky nraženosti, ale o srdečném, veselém smíchu, s kterým mne byla uvítala, o šťastném, takřka ptačím šveholu, jakým mne byla v loubí před příchodem Frýdeckého po celé ráno bavila a okouzlila, nebylo arci již ani stopy. Vrátil jsem se do Prahy a na druhý den ráno odejel jsem na svůj statek.

(Pokračování.)

O rozvoji organismů zem obývajících.

Píše *Ant. Stecker.*

(Pokračování.)

Proti Pasteurovi vystoupil Francouz Pouchet, jeden z hlavních zastanců pratvoření, a sice pokusem, který v podstatě dotčenou zkoušku Schultze a Schwanna opakuje, avšak k opačným výsledkům přivádí. Shledal totiž Pouchet, že malá zvířátka a rozličné rostliny tajnosnubné povstávají i v láhvích, kde před tím všechen ústrojný život usmrcen byl a kam toliko vzduch prošedší dříve soustředěnou kyselinou sírovou a rozžhavenými trubkami porculánovými, přiváděn byl. „Ačkoliv,“ píše Pouchet, „četné moje pokusy nade všecko jasněji dokazují, že atmosferický vzduch není a nemůže býti odchovavatelem zárodků nálevníků, domníval jsem se, že řadu svých pokusů korunovati budu tím důkazem, když se mi podaří rozvoj organických bytostí tam v proud uvésti, kde přirozená atmosféra umělým vzduchem nahražena bude. Krásné pokusy Regnaultovy a Reisetovy zdály se mi hned zprvopočátku tomu nasvědčovati; proč nemohly by nižší zvířátka k rozvoji dospívati, kde obratlovci zcela volně žijí? Pokusy mé vskutku korunovány byly takovýmto výsledkem, a takž podařilo se mi nesčíslněkráte sledovati vznik nižších ústrojenství ve vodě, zbavené všeho vzduchu a toliko ve styku s čistým kyslíkem se nalézající.“

Následuje celá řada zkoušek, jež Pouchet podnikl a vypisuje, kde ve vařicí vodě, která v nádobě neprodyšně uzavřena byla, a k níž po vychladnutí čistý kyslík a něco málo sena po zahřátí téhož na 100° C. přidáno bylo, po osmi dnech organismy a sice rozličné zcela nové tajnosnubné rostlinky a nejnedokonalejší živočichové se utvořili. „Jest tedy nade všechnu pochybnost jisto,“ píše Pouchet, „že se živočichové a rostlinky vyvinuly v prostředí, které vzduchu úplně zbaveno bylo a kde tedy žádné životní bytosti se nenalézaly; a kdyby konečně i nějaké zárodky sem se byly dostaly, jistě v temperatuře, které byly podrobeny, by byly zahynuly.“

Oproti tomuto, bezprostřednímu pratvoření příznivému pokusu ozvali se mnozí znamenití přírodozpytci, tak Milne-Edwards, Doyère a jiní, kteří k tomu jmenovitě poukazovali, že zárodky nálevníků zahřátím na 100° C. nikterak zahubeny nebyly, jelikož se ukázalo, že i zahřátí na 140°, až na 200° C. jich životnou sílu neničí; ba ani 28denní pobytí ve vzduchoprázdné prostoře, za vlivu chlorového vápna aneb kyseliny sírové zárodkům neškodí — taková je tuhost jich života!

Pouchet zahřál tedy seno, které do láhvice dal, na 200 až 250° C., ba až k částečnému zuhelnatění, avšak i tu živočichové se objevili. I opět pozvedli hlasu svého muži o vědu přírodní vysoce zasloužilí, jako Milne-Edwards, Claude Bernard, J. Haim, Huxley a j. Tak praví Milne-Edwards: „Čím bedlivěji zkoušky páně Pouchetovy jsem opětoval, tím více všechen život mizel.“ Jest tudíž jisto, že přese všechnu péči a obe-

zřelost, kterouž Pouchet zkouškám svým věnoval, přece jen jisté množství životných bytostí do láhvice se dostalo.

Claude Bernard naplnil dvě skleněné nádržky vodou, v níž rosolina (gelatina) s cukrem třtinovým rozpuštěna byla; na to dal na obě nádobky působiti vlivu vody až po bod varu zahřáté. Potom vpuštěn byl do jedné nádobky obyčejný vzduch, do druhé pak vzduch, který rozžhavenými rourami proběhl.

Po 10 až 12 dnech shledalo se, že v prvé nádobce plíseň se vytvořila, kdežto druhá zcela beze vší proměny zůstala. Plíseň v nádobě prvé vůčihledě se rozmnožovala, takže po půl roce již celý povrch silnou vrstvou byl potažen, kdežto v druhé nádobce ani tehdy nic ústrojného se neobjevilo. Takové zkoušky jasně mluví proti nauce o jakémsi bezprostředním pratvoření.

Ovšem neosvědčily se také častokráte ani protináhledy Pasteurovy, tak zejmena tehdá, když tvrdil, že roztok, uzavřený do láhví zapečetěných a otevřený za značné zimy na vysokých horách, rozvoji nálevníků naprosto jest záhubným. Aby toto tvrzení zvrátili, odebrali se Pouchet, Jolly a Musset na pyrenejský 9000 stop vysoký ledovec Maladetta a sice s osmi láhvemi roztokem rozvoji nálevníků příznivým naplněnými. I shledalo se, že otevření láhví nikterak záhubně nepůsobí na rozvoj nálevníků. Ani tehdá, když na novo opětována byla tato zkouška na Maladettě tím spůsobem, jak Pasteur si přál, t. j. když rozžhavenými kleštěmi ulomeno hrdlo dvaadvacíti láhvím, tvrzení Pasteurovo se neosvědčilo.

Ovšem nemá toto osvědčení žádného vlivu na prospěch pratvoření; jest toliko vyvrácením domněnky Pasteurovy, že by ve výši 9000 stop zárodky nálevníků mrazem zahubeny byly, a opětně novým důkazem, jak velikou jest životní síla těchto zárodků: „ni ohromným vedrem, ni značným mrazem život jich přerušiti nelze.“

Zkoumání nejnižších živočichů však s velkými výsledky se potkalo v oboru pathologie. Zde ukázalo se na př., že rozličné nádory a jiné tohoto druhu nemoci, ohromným množstvím nepatrných zvířátek, majících až $\frac{1}{20000}$ palce v průměru, zaviněny bývají; o jich původu posud rozepře se vede: povstala-li totiž zvířátka tato parasiticky ze zárodků, čili vznik jich co změnu tkaniva buněčného vykládati dlužno.

I sněť obilní, hniloba zemáků atd. jen přítomnosti a působení velmi nedokonalých ústrojenství přičítati dlužno. Poslední dobou zastihla zvláštní epidemie i naše mouchy, která také odtud, t. j z přítomnosti ústrojných látek, vysvětliti se dá. Na podzim totiž snadno pozorovati na okně ne nepatrný počet much, které ani známku života nejevíce, ve zvláštním jemném aksamitovém povlaku vězí. Tento povlak není nic, než jemné, sporonosné vlásky nepatrné houby (Empusa muscae).

Zárodky této houby pak nalezeny byly co malá nepatrná tělíska v krvi zcela mladých much, odkudž rozmnoživše se, mnohonásobně vzrůstati a na venek těla prodírati se počínají, takže moucha na konci svého života jimi zplna jest obalena. Nemoc tato jest nakažliva: dáme-li totiž v houf nemocných much několik zcela zdravých, shledáme již po krátkém čase na těchto dříve bujných muškách jemný nádech hedvábitý, zároveň však mizí i síly a moucha ponenáhlu hyne. I může se státi, že jediná muška takto celé hejno jiných nakazí.

Tak pátráním po příčinách tajuplného vznikání ústrojných bytostí, bez předcházejících zevních známek, objeveny často podivuhodné a někdy i velmi zauzlené poměry a přechody, dle nichž jedna životná bytost druhé zcela rozdílné vznik dává. Tím ovšem čím dále tím více půda pratvoření ubírána a ty tajuplné zjevy, které dříve jinak než touto naukou vysvětliti lze nebylo, zcela přirozeným následkem předchozích příčin se objevily. Jak mnoho nyní přirozeně vysvětlených procesů dříve na účet pratvoření se přikládalo, o tom s dostatek Pouchet a Verrier přesvědčují. Hlavní tito zastanci nauky o pratvoření přečasto v pařížské akademii nauk v ten smysl se pronesli, že nynější naše náhledy o rozvoji ústrojných bytostí (zejmena tasemnic) zcela klamnými a beze všeho podstatného důvodu jsou. Avšak celá řada přírodozpytců (van Beneden, Siebold, Leuckart atd.) krásnými na sobě samých (Leuckart) aneb na jiných tvorech podniknutými zkouškami bezpodstatnost Pouchetových náhledů dokázali. Ba k závažným důvodům těchto velikánů na poli vědeckém i ti přisvědčiti se nezdráhali protidůvodů nenalezajíce, kteří, jak zpočátku jsme poukázali, nauku o pratvoření za zcela odůvodněnou a žádných bližších důkazů nepotřebující považovali.

Na základě těchto bádání praví na př. jeden z nejslovutnějších znalců nejnižších živočichů, Ehrenberg: „Přímá pozorování, pratvoření nasvědčující, postrádají veskrz kritické ostroty. Titíž badatelé, kteří náhlému vzniku nejmenších ústrojenstev z jakýchsi pralátek učili a učí, zcela přehledli složité ústrojí těchto tvorů; klam jest zde zcela patrným.“ V podobném smyslu proslovil se i Hofmeister.

Nejposlednější zkoušky „ve prospěch“ nauky o pratvoření datují se z let posledních; jmenovitě loni podnikl anglický přírodozpytec Charlton Bastian celou řadu pokusů, na jichž základě dokázati hleděl podstatnost své domněnky. Jelikož se pokusy jeho celkem srovnávají s pokusy, jež Pouchet vykonal a o nichž dosti obšírně jsme se zmínili, nebudeme se již o nich zde šířiti; jen tolik podotknouti si ještě dovolujeme, že pokusy tyto, na nichž Bastian velice si zakládal, dle náhledu prof. Huxleye, Sharpeye a j. znamenitých, o přírodozpyt zasloužilých mužů otázku „o samovolném tvoření“ ani o krok ku předu neposunuly. Tělíska, která v lahvicích (prý) se vytvořila a jimž Bastian zcela samovolný pohyb přikládá, okázala se totiž po důkladném drobnohledném prozkoumání se strany Huxleye, Franklanda a Busza nikoliv co ústrojné bytosti, nýbrž co nesmírně jemné — „střípky skla“.

Darwinova propověď: „Nepřihlížeje k budoucnosti, není věda na tom stanovisku, jaké nyní zaujímá, s to potvrditi domněnku, že živoucí bytosti samovolně z neústrojné hmoty vznik svůj berou,“ tedy až posud platnou jest. Znázornili jsme zde poněkud obšírněji nauku o pratvoření a vypsali důvody, jež pro a proti theorii této proneseny byly. Aby však nepovstalo jakési nedorozumění, dovoluji si zde k tomu ještě poukázati, že pratvoření, které přikládá vznik ústrojným bytostem bez předchozích zárodků, nesmí stotožňováno býti s „pratvořením“, jak mu Haeckel rozumí, kteréž tedy na rozdíl od „generatio aequivoca“ slovem „plasmogonia“ naznačováno bývá. Považoval jsem za tím nutnější, o Haecklově plasmogonii zde zmínku učiniti, jelikož čtenář v pojednání mém „Život v hlubinách mořských“ (l. c.) Haecklovu tuto nauku ve velmi příznivém světle vylíčenou shledá, jak ani jinak možno není. Na základě do-

mněnky Haecklovy nevznikají ústrojenství z mrtvé hmoty, nýbrž spíše „zosobněním látek ústrojných“; domněnka o samovolném pratvoření jest však podnes beze všech pevných podkladů, a byť by se již i podařilo v chemických laboratořích uměle sestrojiti organické látky, nedokazuje to přece nic, než: že v jistých směrech ve vědě tak dalece se pokročilo, že dovedeme podobné výtvory, co příroda, vyráběti. Však ústrojnou buňku posud nikdy sestrojiti se nezdařilo. Toho používá „filosof“ Czolbe, o němž již dle jemu příslušné míry jinde jsme promluvili, a praví: „Věčnost ústrojného světa jest tímto patrna; toliko vnitřním zústrojněním a pohybem již jsoucích ústrojenství bylo možno, aby fysikální a chemické pohyby atomů látek posud neorganických, směr ústrojných látek přijaly, a takto v ústrojné přešly.“

Tak ovšem náš filosof tímto bludným náhledem všem dalším domněnkám o původu organického světa se vyhnul: za to však obtížil šíji svou novým, daleko trapnějším přízrakem: „věčností“. A proti této vyřkly astronomie a fysika své neuprosné „veto“. Nejlépe ovšem jedná Darwin: „nejde dále, než kam věda stačí; spekulaci se neoddávaje, jen na pevný neklamný základ vědy budovu svou staví.“

Však přejděmež již nyní k velezajímavé jeho nauce přeměnné.

(Pokračování.)

KLEOPATRA.

Viz, Kleopatra sní! — Nad krásou obličeje
ve dlani otroka jí vějíř houpá se
a vonný ambry dech jí v hebká ňádra věje,
ve vánku vzbuzeném se lehké roucho chvěje
i růže uvadlá tam černém ve vlase.

Kol víček zamčených hedbávná řasa vije
líbeznou obrubu, lem stínu drobného,
tvář plane ruměncem, sníh padlý její šíje,
lehounký šatu cíp, jenž bujná ňádra kryje,
se zvedá vanutím vějíře zdobného.

A sluha nad ložem svou hlavu níže kloní,
vějíře zlatý kruh kol metá jasný třpyt,
ve srdci otroka se prudké vášně honí,
on vzdychá touhy pln, div slzy neuroní
těch ňader nebeských rozkošný ve úkryt.

Teď ruka spanilá se pod oděvem hnula,
se šíje bělostné se lehký svezl šat,
vlnami růžová se ňádra volně pnula,
hebounká víčka již se s očí pozvednula,
vlas splynul ve proudech podušky na šarlat.
Ret kyprý královna ku slovům otevřela:
„Číš s vínem cyperským mi podej, otroku!“

A v jasném poháru hned šťáva libá vřela. —
Když nesl vzhůru číš, dlaň otroku se chvěla
a tajný bleskl žár mu v oka hluboku.
„Na zdraví tvoje číš ať perly metá výše!
buď zdráva, královno, vládnoucí půvabem,
před jehož velmocí se kloní celé říše,
i všechen živý tvor, jenž v jihu žárném dýše,
i sever mrazivý, jejž sněhu vězní lem!“

„Buď zdráva, královno!“ — A číš podává paní —
však náhle u nohou jí klesl v zachvění,
s bolestným povzdechem zrak zastírá si dlaní,
tvář uslzenou v nach podušky drahé sklání
šeptaje podivně, jak chorý ze snění:

„Ach odpusť, královno, jáť příliš věřil sobě, —
ta křišťalová číš ve hloubi skrývá jed,
to dar jest národa, jejž podat měl jsem tobě,
jím uhasnouti měl tvůj půvab v temném hrobě,
leč jinak rozhodl tvých očí božský hled.

Já příliš spolehal se v sílu duše svojí,
však bílá ňádra tvá mne něhou přemohla,
v mém srdci plane žár, jejž nic již neukojí,
než obsah poháru; ten všechnu bolest zhojí,
co ani boží moc by více nemohla.

Buď zdráva, královno, zde piju na tvé zdraví!“
A lem již poháru nahýbá ke rtům svým. —
„Buď zdráva, královno, již celá země slaví,
já nejsem silen dost, bych tvé se dotknul hlavy,
ne jed mým vrahem jest, mru božským hledem tvým!“

Na mramor poklesl, bolestně vzdychá, tiše,
posledně k vládkyni své oči obrátil. —
A s hrdým úsměškem, jenž lednou pýchou dýše,
ta káže sluhům svým jak chladná luna s výše:
„Uvrzte, otroci, mrtvolu rychle v Nil!“ —

Karel Lenský.

Dobrodružství na maškarním plesu.

Z pamětí velké opery od *Charles de Boigne.*

Asi kolem druhé hodiny ranní zasedli v jednom z malých salónků v „Café Anglais“ dva elegantní mladíci ke stolu, aby něčeho pojedli.

„Ale řekni mi konečně, drahý Filipe,“ počal jeden z nich, „proč jsi mne tak náhle, v tuto nepříhodnou dobu, vytrhl z operního plesu, kde jsem se sice z počátku hrozně nudil, ale na to tak výtečně se počal bavit? Proč jsi mne zavedl sem, do tohoto salónku, abych snad s tebou, který jsi méně vesel než malý Courtois a velký Saulnier, samojediný večeřel? Nuže, mluv: je příčina, pro kterou jsi mne sem zavedl, vážná a důležitá?“

„Ah ovšem, velmi vážná, drahý Etienne; avšak také velmi smutná. Je to politování hodná historka, která se vleče již po tři léta.“

„Tři léta! A to tedy nemohla počkat, až se rozední, ještě těch několik hodin?“

„Ani minutu, právě teď si musím ulehčit. Čas ubíhá, počnu. Znáš madame de C . . . . jsou tomu právě tři léta, když jsem madame de C . . . . počal zbožňovat a kdy madame de C . . . . počala zbožňovati mne.“

„Madame de C . . . .! nejkrásnější dáma z celé Paříže! Šťastný smrtelníku!“

„Ano, přešťastný . . . neboť nikdy, můj drahý, ne-

potkal jsem ženu podobné krásy. Blouznil jsem o těch krásných, černých vlasech, kteréž tvořily okouzlující kontrast k jejím krásným modrým očím. Obdivoval jsem se té malinké nožce, hodné Popelčina střevíčku, byl jsem u vytržení nad tou něžnou, čarokrásnou ručkou, blouznil jsem o jejím božském tílku, o té eleganci, o tom zvláštním přirozeném, nehledaném způsobu, který byl vlastní celému jejímu zjevu."

„Jaký obraz, můj drahý, jaký to zápal! Opakuju ti, tys šťastným smrtelníkem!"

„Počkej, nechtěl bys to opakovat ještě jednou? Zbožňuji madame de C .... ona mnou vládne neobmezeně: má krev, můj život, mé štěstí náleží jen jí, zkrátka, ona mne má úplně v moci. Ale ona má veliký strach před panem de C ...., šlechticem to chladným, přísným, neuprosným, kterýž má o tom, co nazývá „ctí manžela", pojmy pro naši dobu velice zastaralé. Kdyby ji někdy v něčem překvapil, zabil by ji; ona to ví."

„Bah! od té doby, co byly zavedeny veřejné porotní soudy, rozmýšlí se každý manžel, než se odhodlá k podobné výstřednosti špatného tónu."

„Pan de C .... by tak učinil, ujišťuji tě, možná i — — — však pokračujme. Jednoho večera, jedné noci zdálo se jí, že slyší, že poznává jeho kroky; byl jsem u ní, vyskočil jsem z okna, vyvrtknul si nohu a ztrávil jsem celou noc v její zahradě, v mrazu. Podruhé, u vod Aixských, v Savojsku, čekal jsem na ni v jejím pokoji, tu vstoupila do pokoje její komorná, nově přijatá, a překvapila mne tu; madame de C .... přichází za ní; ale madame de C .... má tolik duchaplnosti, že začne křičeti: „zloděj!" Dala mne zatknout a odvésti do vězení, a měl jsem plné ruce práce, abych tuto příhodu umlčel. Vizte tento prst, který mi schází, drahý Etienne; nuže tento prst jsem ztratil ve skříni, do které jsem se byl utekl před jejím hrozným manželem. Nesměl jsem vypustit ani vzdechu, ani hlásku. Jediné hnutí, jediné hlesnutí a ona by byla zemřela."

„Věru, můj drahý, beru své slovo nazpět; nejsi zajisté tak šťastným, jak jsem si myslil. Přese všechnu její krásu zdá se mi madame de C ...., má-li takového manžela modrovousa, strašnou. U čerta! máme-li štěstí míti podobného Othella, můžeme arci velmi snadno zůstati moudrými, počestnými a ctnostnými, toť mnohem lehčí, mnohem jistější!"

„To není vše. Pod božskou tváří madame de C... skrývá se padlý anděl, satan v krinolině a v krajkách, genius zla pozemského — — —"

„Jaká to rozkošná žena! Ubohý příteli, co chceš dělat v tom pekle?"

„Dvacetkrát jsem chtěl ty svazky přetrhnout, přetrhl jsem je, ale dvacetkrát jsem ji opět žádal za odpuštění na kolenou, na obou. Byla vždy tak svůdná, tak něžná, tak duchaplná, tak jemná, právě v tom okamžiku, když jsem chtěl od ní prchnout. Můj život nebyl než dlouhou řadou utrpení, promíchanou tu a tam jednotlivými záblesky štěstí. Konečně, po mém posledním dobrodružství, nešťastném to souboji, kde k osudnému jejímu podnětu jsem smrtelně ranil svého protivníka, ubohého mladíka, který nebyl nic jiného zavinil, než že nás uzřel pohromadě, vzdálil jsem se od ní navždy. Od té doby mi byla ta žena hroznou; styděl jsem se, hrozil jsem se své slabosti: opustil jsem ji, aniž bych se byl již navrátil — — — teď je tomu šest měsíců, co jsem madame de C .... neviděl — —"

„Tentokrát však, můj drahý, pravím ti to z upřímného srdce: šťastný smrtelníku!"

„Šťastný, ano! Neboť jsem dovedl zapomenouti. Šťastný! Kdybych byl mohl zapomenout ten hrozný souboj, který mne stále pronásleduje. Co se týče madame de C ..., zapomněl jsem na její ztrátu s takovou rychlostí, že mne to naplňuje podivením ještě nyní. Myslil jsem, že budu pro ni truchlit stále, že můj život bude zničen! Myslil jsem, že nedovedu žít, jsa vzdálen od ní, vzdálen těch útrap, těch výjevů, kteréž mi připravovala, a byl jsem všecek překvapen, že jsem ničeho, praničeho nelitoval. Jděte, můj drahý Etienne, když se nechceme odloučiti od staré známosti, která nám je obtížná, stává se to vždy z egoismu nebo z ješitnosti. Lekáme se své samoty. Kde ztrávit své večery? Snášíme muka, pomýšlejíce na to, že by Ariadna mohla nalézti jiného Baccha: dvojitý to strach vtírající se mezi skutečnost štěstí a svobody."

„Tyť kážeš kajícímu; jsem o tom dávno přesvědčen, drahý příteli."

„Nemeškal jsem a počal jsem opět svůj dřívější život: sblížil jsem se opět se svými přátely, s tebou, drahý Etienne, od nichž mne ona byla vzdálila; počal jsem nový život, nehledal jsem než zábav, vyražení, známostí a nových intrik; nedaly na sebe dlouho čekat. Od jistého času dostávám malé lístky nepodepsané, malé lístky, duchaplné, pěkně psané. Nebyly sentimentální, nechtěly jimi býti; nežádalo se v nich za odpověď, neboť nebylo v nich naznačeno místo, kam by se mohla odpověď zaslati. Poznenáhla jevil sloh jakousi změnu: zdál se být tklivějším, důvěrnějším; mluvilo z něho jakési přání po sblížení, po setkání. Ušetřím tě těmi listy, přečtu ti pouze jediný z nich, poslední."

„Čti, můj drahý, čti, jí se mi to velmi příjemně, když poslouchám a poslouchá se to velmi příjemně, když jím. Jeť k víře nepodobno, jak tvoje dobrodružství zajímavosti nabývají, vypravuješ-li je při stole."

„Zde je ten list," pravil Filip, bera ho z náprsní kapsy.

„Pane!

Zdá se mi, že jsme již staří známí; jsou lidé, kteří jsou nejlepšími přátely na světě a nepsali si posud dva listy. A my, kteří jsme se nikdy neviděli, totiž vy, který jste mne nikdy neviděl, právě jste dostal ode mne list patnáctý.

První myšlenka, která ve vaší duši vzniknouti musila, byla as ta, že jsem ošklivá. Nechtějte o mne míti takové mínění, pane. Že jsem vás nikdy nevyzvala, abyste se sám vlastníma očima přesvědčil o mé tváři, stalo se proto, že jsem pocítila strach z podivného toho kousku, píšíc vám poprve. Budu se moci s vámi setkat beze všeho tajnůstkářství, kterým se obklopuji; však nyní bojím se vaší přítomnosti skoro toutéž měrou, v jaké si jí žádám. Pocit, který si nedovedu vysvětliti, pudí mne, abych tak jednala. Ne, přisáhám vám, že to není láska. Co jest to tedy? Nevím to! Nejsem dosti velkou dámou, abych přicházela vstříc, a posud byla jsem dosti silnou, abych se ubránila těm, kteří by mi byli sami vstříc přicházeli. Nechci vás svésti, pane, chci s vámi toliko porozprávět. Po nesmyslu té ztřeštěnosti, kteréž jsem se dopustila, není než jednoho místa, kde bych

s vámi mluvit mohla bez uzardění, totiž na operním plesu, s maskou na tváři, zahalena v široké domino, kteréž by mne utajilo před vašimi zraky. Uprostřed toho hlučícího nevšímavého množství budu se cítit volnější, méně bázlivou; později snad budu míti dosti zmužilosti, abych se vám přiblížila s odkrytým hledím.

Jděte tedy příští sobotu do opery: nedám vám dostaveníčko o druhé ve foyeru pod hodinami, poněvadž jsem se na štěstí dozvěděla, jakého druhu dámy dávají na tomto místě dostaveníčka. Nebudu míti ani stužku na rameně, ani růži v hlavě. Přijďte a já vás najdu. Tedy v sobotu!"

„Na zdraví tvé neznámé!" pravil Etienne zvedaje pohár šampaňského. „Toť list, který ji činí všechnu čest: a písmo, jaké je to? roztomilé, na mou duši, a ani trochu změněná ruka. A tys šel na operní bál?"

„Nescházel jsem tam. Jakmile byla vrata otevřena, vstoupil jsem a než minula hodina, prošel jsem již dávno všemi směry foyer a chodby loží prvního poschodí. Počínal jsem se již skoro nudit a obával jsem se nějaké mystifikace; konečně spatřilo mne jakési domino a přiblížilo se: poznal jsem svou neznámou dříve, než mne byla uchopila za ruku. — Jak jsem šťastna, pravila, že jsem vás nalezla; měla jsem strach před těmito nezdvořilými muži zde. Pojďme, pane, popilte si; zkuste, zdali se vám líbím, zdali mne uznáte za hodnu svého ramene. — A v tutéž chvíli, jakoby mi chtěla dovolit, abych počal svoji prohlídku, zastavila se, pustila moji ruku a podepřevši se o pilíř čekala.

Její domino bylo z černého hedbáví, zcela nového, velmi dlouhý plášť zakrýval její tělo a capuchon přiléhající k masce nedopouštěl viděti ani čela, ani vlasů. Hedbávné střevíčky a černé rukavičky byly bezúhonné, zcela nové. Na jejím šátečku obroubeném širokými valencienskými krajkami nebylo ani korunky, ani voňavky: dvoje to neklamné znamení v těchto místech, že náležela k lepší společnosti.

Byl jsem skutečně nadšen tímto roztomilym dominem, pod kterým jsem si představoval tolik vděku a tolik krásy.

„Používáte dosti mého dovolení." pravila má neznámá, „jak se vám líbí moje toiletta? — Není svůdná? Prosím, neříkejte ještě, že jsem rozkošná. Čekejte ještě čtvrt hodiny, než se zamilujete do mne nebo do mé tváře a mého ducha, který u mne předpokládáte. Teprvé za čtvrt hodiny vám dovolím, abyste mi vyznal svoje city."

Konversace její pokračovala v tomto lehkém tónu, ku kterému opravňuje maska. Moje neznámá, jak se zdálo, znala vše a všímala si všeho, co se mne týkalo, nechala si vyznat všechna moje přání a moje naděje; ale měla jen jedinou znepokojující myšlenku: obávala se, že posud miluji madame de C...; zdála se být žárlivou na tuto bývalou lásku a nechtěla věřit ani mým protestům ani mým přísahám.

„Madame de C... je tak krásná!" pravila, „tak svůdná! Kdo ji jednou miloval, musí ji milovat stále."

„Je to žena bez srdce," odpovídám, „je to démon, kterého chci demaskovat — — jako demaskuji — —"

„Byla to madame de C...!" pravil Etienne, který již nepil.

„Byla to ona! Vztáhl jsem ruku, abych jí sňal škrabošku, ona však rychlejším pohybem chopila se mé ruky. Pojala mne zlost: veškeré zločiny této ženy, ba veškeré zločiny její, veškerá provinění, všechny moje nehody zjevily se mé paměti. Byl jsem odhodlán dopustit se nového útoku, v tom ji neočekávaná pomoc spasila, pan de C... šel okolo — — —

„Její manžel!"

„Jak si můžeš myslit, nepoznal ji, ale vida mne v hádce s dominem, se ženou, pravil:

„Pane de P..., vzpamatujte se, radím vám to. Nevím a nechci také vědět příčinu rozčilení, ve kterém vás vidím. Když se uprostřed operního plesu muž, jako jste vy, chová k ženě s takovouto prudkostí, jest mezi nimi zajisté asi hrozný účet k vyrovnání. Však zde, pane, jest k tomu místo málo vhodné; každý vás tu vidí, každý vás tu pozoruje. Mstěte se, však mstěte se jinde a neodkrývejte svoje soukromé hádky před celým světem."

„A madame de C...?"

„Zůstala nepohnutě stát mezi námi, nehýbala se z místa, nepokoušela se, aby se mohla ztratit v zástupu: při prvním pokusu k útěku — — její jméno bylo by zavadilo o ucho manžela a byla by ztracena!

„Teď, pane, jste se poněkud utišil: přenechte mi tuto dámu, učiňte si tak nemožným, abyste mohl upadnouti v nové pokušení pomsty, a zítra, jsem tím jist, budete mi vděčným za službu, kterou jsem vám prokázal tohoto večera."

„Děkuji vám za to již teď. pane, a přijímám to. Přijměte rámě tohoto pána, madame."

„Ubohá ženo! Jaká to ošklivá situace!" pravil Etienne.

„Nelituj jí, nelituj jí! — — „Dobrá, pane," pravil pan de C... a podal mi ruku; zdálo se mi, že ji nesmím stisknout — — — „Budiž si!" připojil, „vy mi děkujete a nepřijímáte mou ruku. Zlobte se dále, činí-li vám to radost!"

„Vy mi nerozumíte, pane; nezlobím se, nemohu se zlobit. S bohem, pane; kdyby vás madame náhodou snad požádala, abyste mi vyřídil několik slov, budu večeřet v café Anglais: zůstanu tam až do pěti hodin."

„A ty očekáváš pana de C...?

„Poznal-li madame de C... přijde jistě, o tom nepochybuj. Zůstavil jsem této ženě možnost, aby vyvázla. Bude dosti obratnou, aby zachovala svoje incognito? Kdyby ji jen nezabil! Třesu se, abych nebyl pomstěn přílišně."

„Upokoj se, můj drahý; pan de C... nespozoruje ničeho. Madame de C... dovede mu zajisté upláchnout a vrátit se nepozorovaně domů: a zítra se probudí svěží jako dívka z pensionatu, která snila spánek nevinnosti."

„Možná, že prorokuješ dobře. Však neznáš pana de C... Poznal-li svou ženu, nezdrží ho nic."

„Dobrá, můj zlatý, on ji poznal a přece ho něco zdrželo, neboť tu je on sám: sestupuje se svého kočáru, před vraty café Anglais a uvnitř vidím madame de C... živou, velmi živou, ujišťuji tě."

„Tomu nerozumím!"

Etienne neměl již času k odpovědi, pan de C... byl již v jejich salónku.

„Mohu mluvit," pravil k Filipovi, „před tímto pánem?"

„Tento pán jest mým přítelem, vyjevil jsem mu vše."

„Vše?"

„Vše."

„Dobrá, pane, ona nešťastná žena mi též vše vyznala."

„Vše?"

„Vše."

„Jsem k vašim službám: jaká jest vaše zbraň? v kterou hodinu?"

„Zadrž!" vpadl mu náhle do řeči Etienne, „madame de C . . . odjíždí!"

Vskutku, povoz, ve kterém seděla madame de C . . . odjížděl velmi rychle.

„Madame de C . . .!" zvolal pan de C . . . zlostně, „pravil jste madame de C . . .?"

„Etienne, Etienne! cos to učinil?" pravil smutně Filip.

„Odpovíte mi, pane de P . . .," pravil pan de C . . . postaviv se před Filipa, pohlížeje naň chladně a s opovržením, „odpovíte mi? Jaká to byla žena, s kterou jste mne zanechal na operním plesu?"

„A jakým právem, pane, žádáte počet z mých skutků? Toť podruhé této noci, co vám napadá, abyste se míchal do mých záležitostí, toť na podruhé přes příliš!"

„Byla to madame de C . . .?" opakuje pan de C . . . celý bez sebe.

„Nemám, co bych odpověděl."

„Byla to madame de C . . .?" křičí pan de C . . ., sotva dechu popadaje; „odpovězte, pane, nebo — — —"

„Ani slova víc, pane," vpadl mu do řeči Filip, „řekl jsem vám přece, že jsem k vašim službám."

„Přiznáváte se tedy? — — — nejste posud tak zkažený, jak jsem se domníval."

Po těchto slovech se pan de C . . . posadil, nepochyboval již, přemýšlel; pořádal v hlavě své prostředky k odbývání souboje na život a na smrt, který se připravoval.

Co as se přihodilo mezi ním a paní de C . . .? Bezpochyby její manžel, tak žárlivý na svou čest, byl zdrcen proviněním, za kteréž svou vlastní ženu smrti hodnou uznával; bezpochyby propůjčil jí sluchu, otevřel srdce lžím, svůdnosti, zášti neznámé, jíž vše bylo vhod, aby se ospravedlnila. Madame de C . . . použila velmi obratně příležitosti k svému zachránění. Popudivši svého podivného a nového otroka proti Filipovi, použila nenadálé příležitosti k útěku. Ale především musila prchnout! — — — to ostatní, jak pán bůh poručí!

Etienne a Filip kouřili, pan de C . . . seděl pohřížen do svých myšlenek. Hezkou chvíli bylo ticho. Pak začal Filip:

„Dobrá, pane!" pravil k panu de C . . ., „očekávám vašich rozkazů. Kde chcete, aby moji svědkové očekávali vašich?"

„K čemu potřebujeme svědků? nač odkládati, co můžeme odbýti hned na místě, v tu chvíli? Co myslíte?"

„Garçon?"

„Pane!"

„Dva kordy."

„Ano, pane."

„A deset lamp ven na boulevard."

„Ano, pane."

Sklepník odešel, pan de C . . ., Filip a Etienne tolikéž. Přinesly se kordy a lampy: hosté přistoupili k oknům, kočové sestoupili s kozlíků, sklepníci přistoupili blíže a souboj začal.

Netrval dlouho. Při druhém výpadu sklesl pan de C . . . k zemi a již nevstal, byl mrtev. Než k tomu přišla policie, bylo kolem opět ticho a pokojno.

Druhého dne dostal Filip „účet" z café Anglais. Mezi humrovým salátem a koroptvím ragoutem s lanýži nalézala se v něm také tato zvláštní položka:

„Souboj — — — 500 franků."

Filip zaplatil, dal dva louisdory sklepníkovi a — — — — — — — — — — —

J. J. B.—V.

Lady Clara Vere de Vere.*)

Lady Claro Vere de Vere
zde selže vám: k hře myslela,
jste zlomit srdce vesnické,
než do města jste odjela.
Mne ten váš úsměv nelapil,
já léčku shled' a uhnul v čas,
jste dcerkou sice hrabat sto,
však pro člověka nejste z nás.

Lady Claro Vere de Vere
jste hrda na svou řadu jmen,
vy hrda jste, já hrdějším,
než dbal bych, můj kde rodokmen.
A k vůli vaší milosti
bych srdce krasší nezryl rád,
jeť prostá švarná dívčina,
mi nade sterých erbů řad.

Lady Claro Vere de Vere
vám hračky měkčí hledat kdes,
a kdyby celý svět byl váš,
já k duši té bych nepokles.
Vám zachtělo se lásky mé,
má pohrda buď v odvet vám;
váš lev u brány kamenné
chladnější není než já sám.

Lady Claro Vere de Vere,
vy nutíte mne k vzpomínce:
vám lípy třikrát nezkvětly,
co mrtva zřel jsem Vavřince.
Váš luzný hled, váš sladký hlas —
jste čarodějka spanilá,
však to, co kolem hrdla měl,
jste sotva spatřit toužila.

Lady Claro Vere de Vere,
když matka shledla chudáka,
tu o vás — jak už zvyk to žen —
z úst pravda šlehla lecjaká.
Ba padlo slůvko, kteréž znát
vám sotva slušno — nemáť mír
a klid ten ve svých spůsobech,
jenž znakem kasty Vere de Vere.

Lady Claro Vere de Vere
vám v zámku straší, bůh to suď,
na vašich dveřích lípne krev,
vy uštknula jste zdravou hruď.
Vás nebolela vaše hra,
on začal věřit — vesnicky;
pak přišel mrazný, prázdný hled
a zabil rod ho šlechtický.

Věřte, Claro Vere de Vere,
tam s modra nebe starý ten
k vám s ženou hledí zahradník:
jim k smíchu je váš rodokmen.
Však buď jak buď, mně zdá se jen
být šlechticem, kdo dobrý jest:
jeť nad erb srdce šlechetné,
krev nad normanskou prostá čest.

Já znám vás, Claro Vere de Vere,
vás v zámku nuda dostihá,
váš nyvě jasný hrdý zrak
je znaven, čas jak ubíhá.
Tak plna zdraví, bohata
a stůněte, nevíte čím,
už z dlouhé chvíle musíte
se učit kouskům takovým.

Lady Claro Vere de Vere,
když dlouhé jsou vám hodiny,
což u vrat není žebráků,
na vašich statcích chudiny?
O učte siré chlapce číst
a osiřelé dívky šít
a proste, bůh ať lidský cit
dá vám — a synka nechte být.

Alfred Tennyson.

*) Čti: Vír de Vír.

Nesmrtelní pijáci.

Povahopisné črty od *J. Arbesa.*

I.

Adrian Brouwer.

„Mně je všecko jedno —
ať mám peněz nebo ne . . . .“
Holandská píseň pijácká.

Okolí starožitných Antverp stápí se v zlatě zapadajícího slunce letního. Kyprá zeleň luk a hájů, rozkládajících se v jednotvárné, ale utěšené rovině kolem města, vábí k odpočinku v chladu večerním. Panuje skoro úplné bezvětří. Ve vrcholcích stinných stromořadí a houštin, jež v dlouhých řadách táhnou se k městu a toto takřka úplně obklopují, zašelestí jen občas mírný vánek a zádumčivě k jasné obloze trčící vysoké mlýny větrní mohutnými rameny svými ani nehýbají. Západ se rdí v plamenné záplavě. Paprsky slunce, loučíce se s krajinou, laškují v hustém listoví, naposled pohrávají bělončkou pěnou širokých, mělkých potoků, naposled líbají bílé domky a červené střechy, vyčnívající z tmavé zeleni a naposledy zlatí v dáli hřebeny nevysokých budov a vysoké věže chrámů starobylého města. Celá krajina dýše klidem, mírem a štěstím.

V tu dobu — byloť to roku 1634 — blížil se k městu po široké rovné silnici amsterodamské zvláštní poutník. Byl to mladý, na nejvýš šestadvacetiletý muž v šatech rozedraných, poprášených a poblácených — zjevné to známky dlouhé cesty a noclehování pod širým nebem. Tvář jeho není nesličná, ale pouvadlá, výraz oka mdlý a v celém vzezření jeví se zřejmé stopy spustlého, prostopášného života.

Ruce maje v kapsách a lhostejnost v tváři, ubírá se rozedraný poutník po silnici krokem volným, ba loudavým. Nevšímá si ničeho kolem sebe; krása letního večera ho nezajímá. Potkává-li někoho, svrašťuje mrzutě čelo, ohlíží se jinam nebo si pohrdlivě chodce měří.

Zda ví, zda tuší rozedranec ten, že blíží se právě k proslavené metropoli holandského umění? Zda tane mu na mysli, že v městě, kam jej právě kroky vedou, v nádheře a přepychu knížecím žije nejslavnější a zároveň nejšťastnější malíř nizozemský, Petr Pavel Rubens? — Ze vzezření poutníka arci o tom souditi nelze. Nasvědčujeť ono spíše všemu, jenom ne smyslu pro umění, ba zdá se, že by spustlého poutníka stokrát více zajímala pitka a rvačka v některé z nejbídnějších krčem, než nejkrasší obraz slavného Rubense nebo nejspanilejší madonna božského Rafaela v některém z nejvelkolepějších chrámů.

Posléze zahnul poutník ze stromořadí lip v stromořadí jasanů a spatřil několik set kroků před sebou do kořán otevřenou bránu města. Až dosud nevlídnou, mrzutou tvář jeho přelétl záblesk radosti, čímž nabyla tvář ta na několik okamžiků výraz čtveračivé dobromyslnosti. Poskočil si, zrychlil krok; ale než došel ku bráně, měla tvář jeho zase dřívější výraz mrzuté nevlídnosti, krok jeho byl opět matný a loudavý. Jenom zašpoulená ústa, pohvizdující starou pijáckou píseň a ruce místo v kapsách na zádech křížem složené nasvědčovaly duševní změně, která se v něm byla stala.

Prošel branou bez závady, aniž by si byl povšimnul, že spočinul na něm nedůvěřivě zrak stráže. Avšak hned za branou se zastavil a rozhledl se kolem sebe. Rozhlednutí to stalo se mu osudným.

„Hola hej!“ zazněl za ním drsný hlas stráže.

Rozedranec se ohledl.

„Kdo pak jsme a kam pak jdeme?“ táže se stráž, která byla rychle popošla a nyní otrhánka od hlavy k patě měřila.

Rozedranec, strčiv lhostejně obě ruce do kapes, upřel zrak svůj na vojína, ale neodpověděl.

„Nu, tak přece mluv! Odkud, kam a proč?“ táže se vojín.

„Z města do města a jen proto, poněvadž — chci . . .“ zazněla po chvíli odpověď hlubokým basem.

Vyhýbavá tato odpověď strážníka popudila. Vzkřikl urputně:

„Teď chci vědět, kdo jsme?“

„Umělec.“

„Jak! — Umělec a snad malíř — ne?“

„Pravda — malíř jsem . . .“

„U nás a k nám nechodí malíři v hadrech . . .“

„Možná!“

„Otrhanec jsi a žádný malíř!“

„Pravda — jsem otrhán, ale malíř jsem přece . . .“

„Tulák jsi!“ — „Možná.“

„A aby's věděl — tulák jsi a vyzvědač a žádný malíř . . . .“

„Také možná,“ vece lhostejně rozedranec netuše, že lhostejnost jeho budí vždy větší podezření.

„Nu, tak tedy — a teď hajdy nazpět do brány!“ vzkřikl strážník rozhorlen.

Rozervanec se sice zpěčoval, udal také své jmeno a jmenoval své rodiště, ba i celou řadu svých přátel a známých; ale vše marně. Byl zatknut a zavlečen na strážnici. Odtud dopraven z rozkazu velitele stráže do citadely a tam co vyzvědač uvězněn.

* *
*

Divné city vířily duší rozedraného umělce, když trávil první noc ve vlhkém vězení antverpské citadely. Nebylo mu však jako krahujci, bezmezné volnosti, ale zároveň také samotě uvyklému, když jej uzavrou v těsnou klec, nýbrž jako dobromyslnému, společnosti bezstarostných štěbetavých soudruhů uvyklému vrabčíku za parného letního dne. Netrápilať ho ztráta volnosti sama o sobě, nýbrž samota a nesnesitelná — žízeň . . . . Byltě po celý den v letním vedru putoval, po celý den trpělivě snášel žízeň, kterou doufal aspoň na večer v Antverpách v kruhu nahodilé veselé společnosti uhasiti a teď — ležel na slámě ve vlhkém sklepení v trapné osamělosti nejen hladov, nýbrž i s hrdlem vyprahlým . . . . Vedle vězně stála sice velká hliněná nádoba s vodou; ale voda nebyla pro něj nápojem k uhašení žízně a zůstala po celou noc nedotknuta. —

Náhoda byla žíznivému umělci-otrhanci příznivа. V tu dobu v citadele uvězněný a poměrné volnosti požívající vévoda arembergský dozvěděl se časně z rána o novém vězni, jenž se vydával za výtečného malíře,

kteréhož vévoda aspoň dle jmena a obrazů jeho předobře znal. Naléhání vévodově podařilo se přiměti velitele citadely k pokusu, kterým se mělo nabyti úplného přesvědčení, zdali je otrhanec skutečně, jak ubezpečoval, umělcem.

Bez odkladu zaopatřeno potřebné náčiní malířské a dříve ještě, než žalářní přinesl vězni k snídaní kus černého chleba a čerstvou vodu, vstoupil k němu do žaláře velitel citadely.

Malíř-otrhanec ležel na slámě a spatřiv vstoupivšího důstojníka zvedl jen hlavu, aby se podíval, kdo ho tak časně z rána vyrušuje.

„Přicházím se přesvědčiti, zdali jsi skutečně umělcem tak výborným, jak ubezpečuješ," vece velitel.

„Dobře, přesvědč se, pane!"

„Dal jsem přinésti, čeho je třeba . . . ."

„Dobře, nech to zde, pane!"

„Dej se tedy ihned do práce a vymaluj co ti libo — třeba nějakou bitvu, buď na moři nebo na zemi . . ."

„Neumím bitev," zní odpověď, „leda bys nějakou rvačku v krčmě nebo před krčmou pokládal za bitvu."

„Vymaluj tedy některého z našich nebo cizích generálů . . . ."

„Neznám jich a neumím jich malovat."

„Co tedy umíš, když nedovedeš, ani co by každý mazal dovedl?"

„Dovedu všechno, co chci malovat z vlastního popudu, ale nedovedu pranic na zakázku."

„Namaluj tedy, co ti libo."

Po té velitel pokynul vojínům, kteří přinášeli malířské náčiní, aby je ve vězení postavili.

Malíř-otrhanec líně vstal a mlčky, apathicky díval se na plátno.

„Nu — jsi spokojen?" táže se velitel.

„Nejsem," zní lakonická odpověď.

„Není tu snad dosti světla?"

„Což je o světlo! Nemaluju nikdy ve světle příznivějším; jsem pološeru uvyklý . . . ."

„Co ti tedy ještě schází?"

„Co mi schází?" opáčil podivný umělec. „Vše, čeho je mi k práci nevyhnutelně potřebí: úplná svoboda, pak společnost a konečně — vlastně především — dostatek vína . . . ."

Velitel citadely srdečně se rozesmál.

„Dobře, dostane se ti všeho, čeho ku své práci potřebuješ," pravil po chvíli. „Vězení tvé zůstane otevřeno, několik vojínů bude tvými společníky a vína dostaneš, co hrdlo ráčí."

Dav přiměřené rozkazy, opustil velitel vězení.

I přinešeno vína a několik vojínů zasedlo v kobce žalářní, jejíž železné dvéře zůstaly do kořán otevřeny. Avšak umělec, svlaživ si vyprahlé hrdlo několika notnými doušky, nedal se do práce, nýbrž žvatlaje počal podávati nádobu s vínem vojínům, nutě s nejspokojenějším výrazem v tváři, aby si dle libosti přihýbali. Vojíni nedali se dlouho pobízet a v brzce rozhostila se v druhdy smutné kobce žalářní bujará veselost. Hluk se vzmáhal, zpěv zazněl z několika hrdel a mezi tím, co jedni zpívali a druzí se hádali a hašteřili, usedli jiní na zem a začali hrát v kostky. Vína bylo, jak byl velitel citadely přislíbil, v skutku tolik, co nejen hrdlo umělcovo, nýbrž co všechna hrdla jeho společníků ráčila a tak vzala na se kobka žalářní za nedlouho tvářnost krčmy s nejveselejší, nejbezstarostnější, ale zároveň také nejsurovější společností. Vřava napilých nebo již úplně zpitých vojínů byla vždy větší; zpěv jejich vždy sprostší, vtipy vždy kluzčí a nemotornější a několikráte došlo mezi vojíny, kteří v kostky hráli, i k rvačce; ale podivný hostitel přepodivné této společnosti doposud ještě k práci nezasedl a jak se zdálo, byl již sám tak napilý, že nemohl na práci ani pomysliti. Přecházeje s místa na místo, laškoval a žertoval s vojíny. Vtip jeho byl řízný, satira perná, ale dobromyslná. Nutě společníky své neustále k pití nezapomínal také na sebe. Nádoba s vínem byla skoro bez přestání v jeho pravici. Na podání důkazu, že není vyzvědačem, nýbrž umělcem, jak se zdálo, úplně zapomněl. Náhle však se zastavil před připraveným plátnem. Opovržlivý úsměv přeletěl vínem rozpálenou jeho tvář, ale hned na to chopil se rozedranec palety a štětce a mumlaje počal malovati.

Byly to prapodivné kliky háky, které několikerým mávnutím štětce na plátně vykouzlil. Několik čar a skvrn skoro bez ladu a skladu. Rozjaření vojíni, vidouce, že veselý kumpán konečně se odhodlal k práci a spatřivše na plátně prabídnou mazanici, dali se do svéřepého smíchu a pohrdlivé i jízlivé vtipy jejich byly nejlepším důkazem, jak smýšlejí o umělecké dovednosti chvástavého otrhance. Mrzutě mrštil umělec štětcem i paletou o zem a počal — zpívati. Sbor vojínů vpadl chraplavými hlasy a kobkou žalářní zazněla pustá píseň pijácká, jakou se bavívaly společnosti nejbídnějších krčem. A uprostřed takřka pekelného hluku chopil se rozedranec opět štětce a palety a počal malovat. Úsměšky zazněly poznovu, ale malíř toho již nedbal. Bručel sice na bídné barvy, huboval na mizerné světlo a klel na společníky i celý svět, avšak od práce své již neustal, leda když sáhnul po víně, aby si svlažil věčně vyprahlé hrdlo. Nemotorných tahů a skvrn na platně přibývalo. Umělec pracoval s úžasnou rychlostí a v překrátké době vystupovaly na plátně vždy zřejměji a určitěji obrysy obrazu. Bylo to skupení vojínů holandských, sedících na zemi a hrajících v kostky. Již z prvních těchto črtů bylo zjevno, že umělec pracuje tak snadno a tak rychle, jako jiní umělci dýchají; a znalec byl by na první pohled poznal, že podivnému malíři tomu nebylo nikdy třeba dříve přemítati a kombinovati, nýbrž že mu vždy úplně dostačilo, postaviti se k plátnu, vzíti štětec a počít pracovati.

Čím určitěji vystupovaly na plátně obrysy obrazu, tím více ubývalo úsměšků a za nedlouho počaly se ozývati i jednotlivé hlasy pochvaly. Malíř pracoval s úžasnou rychlostí dále a v brzku bylo lze pozorovati nejen obdivu hodnou jeho zručnost, nýbrž i dovednost. Jednotlivé postavy obrazu počaly nabývati výrazu a života. Za nedlouho byl výraz v tvářích i pohybech tak živý, že diváci s překvapením pozorovali další rychlý postup práce a v brzku po té poznali, že rozedraný umělec byl si za předmět zvolil vlastní své společníky, jak hráli v kostky. Původní skizza genrového obrazu toho arci neměla daleko ku karikatuře a proto vzbudila také jen smích u diváků; ale když umělec vhodným upotřebením barev a světla tvrdost původní skizzy zmírnil, nemohl se obraz jeho minouti účinkem. Charakteristika osob byla ostrá; v tvářích vyznačeno bylo vše, co dělo se asi v duších, slovem rozpoložení myslí zračilo se s podivuhodnou věrností v tvářích i pohybech. Kromě toho byla každá figura tak samostatná, že každý z veselých

společníků, jenž jí sloužil za vzor, poznal v ní sama sebe . . . .

Obraz byl hotov a malíř odhodiv paletu i štětec s úsměvem na tváři rozhledl se vítězoslavně kolem sebe. Soudruzi, ač vesměs opilí, stáli kolem obrazu v němém úžasu; neboť muž takových schopností, jako tento rozedraný veselý kumpán, imponoval i povahám tak surovým, jakými byli nynější jeho soudruzi.

Bez odkladu oznámeno veliteli citadely, že je umělec se svým důkazem hotov. Obraz byl z kobky žalářní odnešen a k nemalému překvapení umělce — dvéře zas zavřeny a on zůstaven zase o samotě.

Nesl to sice těžce, ale trpělivě. Však na štěstí trapný tento stav netrval dlouho. V brzku otevřely se dvéře a vstoupil velitel citadely.

„Jste na svobodě, vážený mistře,“ pravil hluboce se ukláněje. „Odpusťte, že nedorozuměním stalo se vám příkoří.“

Umělec vesele poskočil a zalusknuv prsty počal bzučeti jakousi rozmarnou píseň.

„Obraz váš,“ pokračoval velitel, „dopraven byl k slavnému mistru Rubensovi, aby o něm rozhodl, zdali má skutečně cenu uměleckou. A Rubens sotva že obraz shlednul, radostně vzkřikl: „Obraz ten nemohl nikdo malovati než genialní Adrian Brouwer, nejslavnější genreista holandský. Rychle sdělte veliteli citadely, že zaručuju se za jeho vězně, jenž byl tento obraz maloval, že není žádný vyzvědač, nýbrž mistr na slovo vzatý. Zároveň sdělte, že prosím, aby byl mistr bez odkladu na svobodu propuštěn a mým jménem snažně požádán, aby byl mým hostem.“

Udiveně díval se malíř na velitele, kterýž však pokračoval:

„Sluhové Rubensovi s největší rychlostí přinesli mi tuto zprávu a já nelením přání slavného mistra vyhověti. Povoz čeká před citadelou, libo-li tedy . . . .“

Rozedraný umělec nedal se dlouho pobízeti. Poděkovav veliteli vyrazil ze žaláře a za několik okamžiků seděl již v pohodlném povoze, jenž tryskem uháněl k rozkošnému sídlu nejslavnějšího a v královské nádheře žijícího malíře nizozemského.

* * *

(Dokončení.)

Přání.

Myšlenky zvučně do čela mi klepou
a všecky o Tobě mi nesou zpěv,
ó, kterak toužím v píseň velkolepou
v krůpějích svoji vyroniti krev,
a nelze přec, vše v choré hlavě vadne,
jak pažit pod nožkami krasavic;
kéž mohu svíti všecky city ladné
u věčný pro Tě zpěv — a více nic!

Než marné vše, nechť touha rukou družnou
mne vede v krásy nekonečný vzruch,
už nemám v křídlech víc tu sílu pružnou,
v níž kryl se druhdy vesmír — svět i bůh;
jsouť písně mé jak rosa v podvečeru,
jež nenadále zkalí zrak i líc,
zda v perly může stuhnout, co z ní beru?
Jen jedné perly ždám — a více nic!

Však pod hvězdami nebes jedenkráte
rád prostým slovem cit bych zjevil ten,
jak oka Tvého paprsleky zlaté
na rubín stavily mé lásky sen,
jak v skvostný prsten blaženého žití,
na dobu památných let na tisíc,
ten rubín žhavý chtěl jsem zasaditi
a pak — pak tiše mřít — a více nic!

Adolf Heyduk.

Jan Neruda a jeho feuilletony.

Literární skizza dra. *S. Hellera.*

I.

Moderní poetická literatura česká! Kterému čtenáři našemu není ten pojem jasný? Každý zajisté vidí již při pouhém vzpomenutí té věci obrovskou rozsedlinu, kteráž co epochální hranice zeje mezi poetickou literaturou, jakáž byla do r. 1848 a mezi krásným písemnictvím našim, ku kterémuž arci již onen rok obecných převratův símě rozhodil, ale kteréž teprv asi po desíti letech se začalo vyvíjet a nyní již mocným, neodolatelným proudem stále ku předu spěje. Rozdíl mezi předbřeznovou poetickou literaturou a nynější jest tak veliký a všeobsáhlý, že není téměř ani lze učiniti mezi nimi porovnání, jako nesnadno jest, abychom obecného užili obrazu, porovnávati bývalou housenku s nádherně vzletnuvším motýlem. Předbřeznová literatura byla zapředena sama do sebe, sama ze sebe tyjic a také sama sebe ztravujíc, obmezena uzounkým kruhem myšlenek, názorů a motivů, kteréž posléz neschopnýma rukama tak zmaltretovány byly a sešly, že satirickému posměchu propadnouti a pak deset let odpočívati musily, než vůbec zase a to jen skrovnou měrou života schopnými se staly. Máme na mysli motivy poslední vrstvy tak zvané „vlastenecké poesie“, kteráž sice vlasteneckou býti chtěla, ale nikdy žádnou poesií nebyla.

Rok 1848 a doba, kteráž přímo po něm následovala, zarazily a zatopily všechnu literární činnost, aspoň v oboru poesie, nastala nezbytná přestávka, doba tichého kvašení a přípravy k založení nové literatury. To pak,

co i tou dobou ještě na světlo vycházelo, byla jen smutná, bezvýznamná rudimenta odumřelé školy a básně té doby měly nechutný ráz pobožnůstkářský. Potřeba, oživiti a osvěžiti ruch literární, jevila se nadaným a myslícím přátelům českého národa vždy naléhavější; ale tolik bylo jim také již patrno a jasno, že se musí začíti směrem novým, moderním, že nová česká poesie a vůbec naše krásné písemnictví přilnouti musí k obecnému kulturnímu ruchu světovému, že se zmocniti musí také novověkých idcí, jejichž símě byl rok 1848 na všechny časy rozhodil.

Ale věc nebyla tak snadna. Jako každá nová pravda a v pravdě geniální myšlenka, setkala se i tato snaha již v samém počátku s tuhým, ba lze říci zuřivým odporem předpojatých nepřátel novověkých idei a pedantů, kteří s bezdůvodnou houževnatostí na obvyklé tradici lpěli a básnickou literaturu nového vzrůstu zase do téhož proudu obmezených myšlenek a zastaralé formy veštvati chtěli, který ji už jednou byl na mizinu přivedl. Nastala nutnost boje, boje dlouhého, vytrvalého ale nadějného, poněvadž jej podnikal talent proti bezmyšlenkovitosti. Šlo jen o to, najde-li se k tomu boji proti zvyku a staré tradici dosti sil, kteréž by různými směry poetického písemnictví v témže duchu rázem pronikly a zvítězily, aneb najdou-li se aspoň dvě, tři síly, kteréž by samy v sobě dosti různosti měly i talentu, aby principu svému k platnosti dopomohly. Shledalo se několik sil a vzácných talentův, ale síly tyto neměly v sobě dosti různosti, aby množství nahraditi mohly, neměly dosti energie, aby odpor proti novému proudu zlomiti dovedly, nebyly dosti bojovné a výbojné, aby mimo klidné tvoření také odpůrce vyhledávati, jeho tupých šlehů snášeti, jej posléz porážeti a principu svému nové, vždy širší a širší půdy dobývati byly dovedly. Jen jeden z těch talentů měl v sobě dosti různosti a energie, byl dosti bojovným a výbojným, aby vše to za ostatní vykonal — Jan Neruda.

Jako obrněná Pallas Athéne objevil se ten skvělý bojovný zjev pojednou uprostřed zamračeného areopagu odsuzujících scholastiků, a zhrdaje jejich anathematem, vyzval všechny na kolbiště ducha, třeba s sebou samotným. Na kolbiště ducha, ty zbytky literárního bankrotu! Takový turnaj nebyl ani možný, poněvadž scházela rovnost zbraně — dovednosti a nadání. Nastal tedy velký nepravidelný boj, v němž proti břitké zbrani Nerudova ducha každý i sebe hrubší obušek musil býti dobrým, nastala válka všech proti jednomu, pravá honba na lva; ale toho lva nebylo lze ani uštvat, ani ukřičet, ani utlouci, on naopak vždy více rostl a mohutněl a čerpaje sílu i potěchu sám ze sebe, setrval nezdolně na svém stanovisku a odzbrojoval jednoho po druhém své odpůrce, jejichž počet byla legie. Nyní, kdy literární boj, jejž Neruda zpočátku bez naděje zahájil, již vítězně je rozhodnut, ač nikoliv ještě ukončen, může Neruda zcela případně o sobě říci, co o sobě napsal Heine:

Verlor'ner posten in dem freiheitskriege,
hielt ich seit dreissig jahren treulich aus,
ich kaempfte ohne hoffnung, dass ich siege,
ich wuszte: nie komm' ich gesund nach haus!

Čím více se za Nerudovým štítem nový směr české básnické literatury ujímal, tím zuřivějším a — řekněme jen bez obalu — také tím směšnějším stával se boj proti němu. Nezapomenutelnou charakteristikou toho trpasličího zápasu proti velké časové myšlence jsou pověstné apologie tak zvané „panenské literatury“. Panenskou nazývali tu svou literaturu, poněvadž byla neplodná, nechutná, bezbarvá, prostá všech myšlenek, prostá vší pravdy, všeho skutečného zdravého citu, uzamčená proti všemu pokroku, slovem naprosto jalová. A když byl proti té nicotě a impotenci Neruda své „Hřbitovní kvítí“ vydal, rozlehl se táborem farizeův pokřik, že Neruda tu „panenskou literaturu zprznil“! A čím medle dopustil se toho zločinu na oné „panno — panně“, jak ji později posměšně říkal? Tím, že neznal lži, že mluvil pravdu a užíval slov nelíčených, někdy arci až příliš nahých; tím, že poukazoval přes meze české a slovanské literatury a dokazoval, že musíme celou světovou literaturu znát a ztrávit, máme-li sami také něčeho dovést, čeho by si i ostatní svět povšiml. Jeť snad ještě v dobré paměti, že byli do té doby v Čechách Heine psancem, Boerne židem, Voltaire jedem a vůbec tři čtvrtiny západní literatury na indexu prohibitorum, co čtení lidu českému „nebezpečné“. Zločinu onoho dopustil se Neruda dále tím, že uznával jen Čelakovského, Kollára, Erbena, Koubka a Máchu, slovem jen skutečné básníky za básníky a že měl pramalou úctu k prázdným nádobám své doby, byť se i koryfeami básnické literatury byly nazývaly — a posléz tím, že i do básní směle zaváděl záhady společenské, kterýmž se mnozí podnes vyhýbají, jako vší pravdě. Tehdejší zápas proti Nerudovi bude kdysi tvořit velmi zajímavou kapitolu literárního bláznovství v dějinách české literatury, až tato svého Tomka nalezne. Neruda sám zvěčnil své odpůrce touto břitkou a jedem napuštěnou střelou:

Na vršíku dům stál bláznů. —
Panna tudy chodila,
chytili ji, aby bláznům
leccos k vůli rodila.

Na stůl si ji posadili,
pod sklenici vklopili,
aby pěkně přibývala,
notně pod ní topili.

Panna arci churavěla,
panna arci skonala;
radost *tu* však blázni měli,
pannou že jim zůstala.

Bravo, páni literati,
dejte pozor na ženské,
byť i písemnictví pošlo —
jen když bude panenské!

Neruda stal se zatím ohniskem snah reformačných, středem nového básnického snažení, ale také terčem, na kterýž všechny skoro šlehy odpůrcův se sbíhaly. Kdyby byl neměl dostatečné síly polemické a k ní potřebného všestranného vzdělání, kterýmž arci nad svými odpůrci, jako druhdy Saul nade vším lidem, o celou hlavu vynikal, byl by zajisté pod těmi šlehy padl a s ním zároveň všichni ti, kteří dorůstali, se vyvíjeti a pracovati mohli mezi tím, co Neruda se potýkal a pracoval zároveň. Však Neruda byl by i přese všechnu polemickou sílu padl, kdyby byl neměl tolik talentu a síly produktivní, že i sami jeho odpůrcové aspoň některým věcem nemohli odepříti uznání. Ale tento rovnoběžný proud jeho literární činnosti: polemika, zásobená celým arsenálem vtipu, satiry a sarkasmu, a současné tvoření prací opravdu znamenitých, musil konečně rozhodnouti boj na prospěch idey Nerudou zastávané.

Boj ten jest nyní arci již rozhodnut, ale nikoliv ukončen. Přemožená „panenská“ škola pozbyla sice bojovnosti i odvahy, vyklidila pole proudu mocnějšímu, strhla i svou bývalou firmu, ale pracuje dále co kontremina ve všelijakém zakuklení. Poznáte ji snadno dle toho, že kdykoliv ve svých publikacích o literaturu zavadí, novější naše básnické písemnictví (veršem i prozou) jaksi pohrdavě měří a kosmopolitickým nazývá, starší pak a zejmena předbřeznovou literaturu nad míru a zásluhu velebí a když se i odvážiti nechce, aby proti časovému směru přímo polemisovala aneb jej dokonce zatracovala, přece úsudky své tak zařizuje a věci tak vedle sebe klade, aby se zdálo, jakoby krásné naše písemnictví vlastně v úpadku se nalézalo! Nejobyčejnější známkou této kontreminy jest, že pokud jen bez skandálu věc možná jest, vynikajícím básníkům a belletristům naší doby uznání zadržuje, díla jejich umlčuje aneb co „mladistvé pokusy“ vyznačuje, ačkoliv tyto „pokusy“ zralostí myšlenek, dokonalostí formy a vůbec uměleckou cenou na mnoze všechno převyšují, co v tom oboru dosud českého bylo napsáno. Pozůstalí advokáti oné přemožené školy sledují taktiku dvojí: pro svou osobu novějších básnických děl většinou ani nečtou, na zevnějšek pak, t. j. když na trínožku kritiků a literárních historiků zasedají, vytahují vavřínové pruty starších básníků, aby jimi hřbety mladších poetův zmrskali. Účastenství mnohých z novějších básníků českých při listu našem nedovoluje, abychom thema toto do podrobností rozvedli a příklady objasnili; však co Nerudy se týče, máme úplnou volnost, poněvadž se Neruda již před půltřetím rokem „Lumíru“ docela odcizil. —

Nerudovo působení při počátcích a rozvoji nového našeho básnického písemnictví jest spůsobu několikerého: Neruda klestil svým bojem proti předsudkům novému směru dráhu a svádě všechny šlehy a šípy odporu na sebe, sjednával svým vrstevníkům čas i poklid, aby v stínu toho boje co možná bez rozptýlení mohli pracovat, dodával svým neumorným zápasem odvahy a důvěry všem, kdož by byli zmálomocněli, tvořil při tom samostatná díla různého obsahu i znamenité ceny, a měl takto, jednak co vzor a prototyp nového směru, jednak co mistr v slohu, vypravování a vzdělávání zvolených látek a posléz co kritik až do nejnovější doby tak rozhodný vliv na souvěkou básnickou a belletristickou produkci, že celé vrstvy našeho krásného písemnictví od r. 1857 přímo pečeť Nerudova ducha na sobě jeví a nikoliv nesnadno dokázati by se dalo, že rozhodná většina nejnovějších našich — aspoň belletristů vědomky nevědomky k Nerudovi do školy chodila. Mnozí, velmi mnozí a to vynikající literáti naší doby vyznávají to zcela upřímně sami a na jiných jest to vidět — i bez lupy! Přímo a nejurčitěji jevila se influence Nerudových manýr v dobách, kdy vydával a redigoval „Obrazy života,“ „Rodinnou kroniku“, „Květy“ a „Lumír“. Co redaktor a kritik byl Neruda vždy jaksi vychovatelem a pěstounem mladých talentův a nikdy — jak v podrážděné chvíli Jiří Kollár jednou napsal a jiní před ním i po něm říkali —„mistrem popravním“. Jisto je arci, že „skorpionem“ šlehal každou duchaprázdnou básnickou arroganci a že všechny, kdož bez talentu a povolání a tudíž beznadějně za literárním vavřínem se pachtit začali a básnictví diskreditovali, se vším důrazem na jejich zcestí upozorňoval, ale neméně jisto jest a dokázáno, že kdekoliv jen jiskru nadání spozoroval, tuto jiskru v plápol rozdmychati se snažil, že schopné začátečníky smělosti, slohu, širšímu směru učil, jim dle talentu pensa ukládal, aby jim chuti k dalšímu snažení dodal, práce jejich k tisku přispůsoboval, ba pro poučení i přepracovával, zkrátka: že o literární dorost s vroucností a horlivostí pečoval, kteráž se vysvětliti dá jen tím, že Neruda prospěchu literatury celý život svůj zasvětil, všechno v oběť přinesl!

Již to, co dosud jsme o Nerudovi pověděli, a co všechno jako otevřená kniha před očima každého nepředpojatého pozorovatele novověkého našeho písemnictví prostřeno leží, opravňuje nás zajisté k uzávěrce a výroku, kterýž vůči přehojným Nerudovým nepřátelům dosud nikde tiskem nebyl pronešen, ale kterýž my, neznajíce ve věcech literatury žádných ohledův, s plnou chutí, ale také s plným vědomím pravdy pronášíme: že jest Neruda **reformatorem a předním zakladatelem moderního českého krásného písemnictví.**

Pouť na trůnném náměstí.

List z Paříže.

Place du Trône — toť bylo heslo celého pařížského „menšího světa“ dne 23 dubna. Letos totiž připadla na týž den jedna z pařížských fidlovaček „la foire de la place du trône.“ Samo sebou se rozumí, že jsem se šel podívat na jarní toiletty malých Pařížanek a sice s nejpoutničtějším úmyslem na světě. Vlastně o toilettách se pranic nedozvíte, neboť odložil jsem návštěvu na zajímavější část „dne“ pařížského: na večer. A při světle, jak ráčíte znát, není dobře posuzovat toiletty. Neobávejte se, nebudu vypravovat o sobě, dovolím si vám podati genrový obrázek z trůnního náměstí.

Okrouhlé náměstí, v středu bazén, jižně dva obrovské sloupy se sochami Ludvíka XIII a Jindřicha IV., toť place du trône. Naleznete ho v Paříži za Faubourgem St. Antoine, směrem k Vincennes. jehož les lákává tisíce Pařížanů každodenně z města.

Od náměstí bastilského se ruch znenáhla desateronásobí. Záplava světel, toť klíhem páchnoucí St. Antoine (většina truhlářů pařížských tu pracuje a čítá se jich zde 60.000) a moře světel toť place du trône.

Nepatrné krámky a výklady z počátku Faubourgu mění se po desíti minutách cesty skoro náhle. Dvojsmyslná nádhera poutě nás vítá. Všednost předchozího, na niž jsem si byl stěžoval, zmizela, jakmile mne upozornil společník Francouz na — dejme tomu — representanta poutnického šarlatánství. „Nejvšednější exemplář divocha Paříže!“ řekl M. Alfons a skutečně: na jakési tribuně, pod barevnými nebesy, vedle tuctu francouzských praporů a s velikým nožem v ruce stál muž. Ozdoba

hlavy jeho byla z australských ostrovů, jeho pás hotovený podle vzoru pásu některého polského velmože XIII věku, byl plný skalpů, sandály si vypůjčil statečný divoch z doby římské, triko z konce XV věku a skvostný rytířský plášť z týchž dob španělského vkusu. Hroznými machy velikého nože a křikem lákal sta zvědavců. Líbil se mi. „Nějaký eskamotér, ne?“ tážu se. — „Toto! prodává prášek na čištění nožů.“ — Tatam byla všednost. „Hrome!“ řehtal se třetí druh, Čech, „tohle je dobré!“ — „Paříž! Paříž!“ odvětil Francouz a ukázal vedle.

Zahledli jsme harlekýna s čepicí, „prorážející až nebesa“ — prodával perník. „La foire“ byla tu.

„Probůh, stůjte!“ zahřmělo po chvíli vedle nás. Ohledli jsme se. „Du pain d'epices messieurs — perník pánové!“ křičí táhle a klidně týž řváč, jenž polekal sto okolojdoucích svým poplašným voláním. „Je měkký?“ táže se druh, přistoupiv ku krámu šelmy. — „Jako srdce vaší sousedky, pane!“ — „Pravda?“ Otázka ta platí sousedce, jadrné hnědovlásce. — „O ano, pane!“ — Perník vzala od společníka, jí a my jdeme dále. U toho kterého krámu tlukou přímo vztekle do velikého zvonu, svolávajíce kupce. — Vozy, mimo tramwaye, nesmějí dnes Faubourgem jezdit, jdeme, vlastně protlačujeme se tedy středem široké ulice. Kolem nás kráčí párek — on a ona — nestydatým frkáním přivábili naši pozornost. On má sice ještě zimník na sobě, ona za to srpnové šatičky, ale radost jim září z očí. Grisetta fouká do velikého mirlittonu, podoby trouby lovecké, „její pán“ sekunduje; rozumí se, že její mirlitton jest z „galanterie“ větší. Moji společníci vzali se pod paží a razí mi cestu; plesající Belgičan začal: „Nous sommes les Montagnards“ — Za zvuku skvostné „písně Montagnardův“ jdeme dále zástupy zpívajících, hvízdajících a křičících. Veliký krám s křiklavým zbožím a pazlatem kolem zářícím shromáždil dav „poutníků“. Jest to roulet, jakási loterie, dle „obchodu“ stejnojmenného se známou francouzskou hrou je celý krám takto jmenován. —

Padesáte jiných krámů okolo nás. Pak si všimneme velikého tableau, na němž namalován v nadživotní velikosti muž v salonním obleku, stojící před zrcadlem. Padesáte světel ozařuje tu mazaninu. „Prodej oděvních drobností, ne?“ tážu se. „Poslouchejte!“ zní odpověď! Zůstali jsme stát.

„Pipes!“ volá „tabulář“. „Mé dámy, lulky, dýmky k nerozbití!“ — Chytrák jest, proto nabízí je dámám. „Mé dámy,“ křičí dále, „račte se přesvědčit, zatloukám svými — pardon — vašimi sádrovkami, hřebíky, aniž by se ony rozbily! Jest to kamenná sádra!“

„A toto kamenný perník!“ křičí jeho soused veliký Turek. „Macadam! macadam!“ (Paříž většinou jím dlážděna, vynálezce Mac Adam.)

Vše od prodavače, jenž sádrovými bulkami opravdu zatlouká hřebíky do stolového prkna, se hrne k Turkovi, volajícímu: „macadam!“ — Týž vysvětluje ihned svůj výkřik. „Občané a občanky! od té doby, co Napoleon „Nejmenší“, zalil (macadam je smíšenina, lije se po ulicích) Paříž macadamem, není materiálu k barikádám. Občané! odpomohl jsem té nouzi, můj perník jest lepší dláždění, toť materiál! Kupujte, libo-li!“ —

Zvláštní odporučování. A přec my sami jsme koupili.

Nedaleko prodávají na šibenici francouzskými trikolorami přeplněné všeho druhu mirlittony, jež znějí k uším vašim se všech stran. Jinde vrazíte opět ve prostřed ulice na košilatou maškaru, jež má na hlavě velikou papírovou lucernu, v ruce žezlo a jež se válí na zemi. Nerozumíte, co mluví, ale patrně upozorňuje na některý krám, jehož agentem jest. Druh krámů, jichž zde na tucty, přiměje vás k smíchu. Pojmenování jest roztomilý vtip francouzský. V krámě takovém jsou figurky pestře oblečené, v několika řadách rozestavené. Míčem se hází po nich a kdo svalí víc než tři z pěti, obdrží odměnu. Tato hra a zároveň krámy nazývají se „massacre des innocents — vraždění neviňátek“. Skoro všude vidíte mezi ubohými neviňaty Bismarka, Viléma císaře, Napoleona atd. — Malé střelnice a hlaváči polykající míče, mimo sta jiných „obchodů“ jsou kolem vás. Středem jich dojdete na place du trône.

Uvítá vás pekelný hřmot. Kolem vás běží monsieur ètudient s dvěma „dames ètudientes“, pan student s dvěma paními. Grisetty dělají pekelný rámus a on křičí za obě, což, znajíce hrdla něžných dam, uznáte za orgán obdivuhodný. Do uší vám zafrká k ohluchnutí mirlitton. Ohlednete se. „Pardon!“ omlouvá se modrá bluza — dělník. Jde dále. A vy také. Máte-li proto zlost, můžete zatahat nejbližšího souseda třeba za ucho a říci potom: Pardon! mýlil jsem se.“ Než vám odpoví, zanese vás dav. Poslední perník upoutá ještě vaše oko. Prodavač jeho jest osmistopová žena, držící v torbě na břiše muže. Žena ovšem jest vycpaná. Není to nové, ale při prodavači perníku je to nové.

Bubny, trouby, zvonce, flašinety, střelba, pianové stroje, tisíce světel plynových, petrolejových a svíčkových uvítají vás na náměstí trůnním. Carousselvoitures, velocipeds, chevaux, kolotoče všeho druhu, nořící se v světlech, praporech a guirlandách, s obrazy, karrikaturami, nápisy špatně francouzsky psanými, ale za to roztomile francouzsky vtipnými; zkušebny síly, atd. dělají s tisíci Pařížany unášející rámus. Děláte ho také, musíte ho také dělat. U bazénu v středu náměstí zastavili jsme se u jedné z houpaček. Jest to ohromné kolo, na němž jsou zavěšena sedadla. Kolo plné světel.

U kolébky, nalézající se nejníže, stanul Belgičan — jeden z nás pěti. — Seděla v ní příjemná občanka. Ukázal na stupeň, řka důvtipně: „Tohle je k stoupání.“ Oči jeho žádaly od ní odpověď. — „A toto je k sedání!“ odvětila úsečně, plesknuvši na sedadlo. Belgický sochař nebral si k srdci její odpuzující tón.

„Tohle je k líbání!“ dodal ukazuje na svěží rty dívky.

Pohledla na něj skoumavě, patrně byla uspokojena. Tvář její se vyjasnila.

Chcete pokračovat v tomto poučování?

Přeji si . . . třeba názorně —

Pak posečkejte! — Čekal. Odjela si svých 15 ctů a — následovali nás hovořice.

„Zráda!“ hučel starší Francouz M. Alfons a začal opět bručet „montagnacskou“. Druzí dva přizvukovali.

Kolem obou sloupů Jindřicha i Ludvíka, okolo dvou plynových plamenových nápisů: „bal — grand bal —“ nechali jsme se zavést do „avenue de Vincennes“, kam nás z daleka táhlo elektrické světlo, oslepující každou chvíli oči diváků na náměstí. Z place du trône doznívaly k našim uším otřepané melodie z „Angot“, „Troubadoura“, a trubač u „divadla vší“ vítal nás dokonce nápěvem, tuším německým, ale u nás zpívaným k slovům: „Tys mne nemiloval . . .“

Tak nás přijali v „avenue de Vincennes“ tohoto večera v ulici umění. Jako dříve čtvrt hodiny cesty rozprostíraly se v neděli dne 23. krámy a zábavné podniky, tak v „příchodu Vincennském“ obklopovaly ulici chrámy umění neb chrámy přírodních zázraků.

„Theatre de la ville Paris“ — divadlo města Paříže, representuje se vám zde hrdě vedle „theatre historique“, „theatre Folie-dramatiques“ atd. atd. „Jeanne d' Arc, Drame hist. en 3 acts“, „Le Nauvrage sur la mère“, drame, „L'étranger“, drame a jiné kusy, jež na velkých divadlech nesou jmena prvních dramatiků neb romanopisců, se tu hrají. „Jack“, Doudetův román, teprv vyšel a dramatické zpracování jest v „de la ville Paris“ dříve dáváno, než ve velkém divadle prvnější práce téhož spisovatele přivedena na prkna. Patrně je tu konkurence velkým divadlům, či řekněme prostě, třeba že urazíme komedie v „avenue Vincennes“, je tu konkurence divadlům. „Tiátry“ v avenue de Vincennes mají zákulisí před vchodem. Tragický otec, nešťastný sentimentální milovník, jakmile si odbyli svou scénu, objevují se na lavičce před vchodem, ubohá tragická milovnice, jakmile byla zavražděna neb upálena, přiběhne ven „na ukázku“. A mezi tím volá chef u kasy svůdně: „Ile, teď umírá Armand — teď hoří Jeanne, slavná rekyně — hrozné! O lidé bez citu, Francouzi bez vlastenectví, jděte přec uronit slzu nad nešťastnými!“ . . .

A ničemní Francouzi se chtějí smát. U „théatre republicain“ přitahuje si Biridare, hrdina kusu „Tajnosti pařížské“, punčochu, kteráž hrozí spadnutím. Vyvolávač udeřil mu na lýtko: „No, má ten můj hrdina svaly, mesdames, že?“ A vedle troubí pět herců ňákou chansonettu až hrůza poslouchat; totéž u druhého, třetího i čtvrtého divadla. Lákají s malými variacemi obecenstvo všichni. Vedle divadel živých jsou tu marionetty a papírová divadla — vstupné od 5—30 ctů. ($2^1/_2$—14 kr.). Vejděte do posledního, jež lákavě si napsalo za program „20 minut v pekle.“ —

Partér: complet. — Scéna: Draci, krokodilové oďáblovaní a ďáblové okrokodilovaní se tu jen hemží ve vlnách plamenných; na zemi, ve vzduchu, na zdích pekla — myslím, že i přirozené peklo má zdi — samý ďábel, pravidelně hanebný šereda. Zadní dekorace představuje satana, jenž s uspokojením pohlíží na své království, nad jehož branami — nad oponou — je napsáno: „ku větší cti a slávě satanově!“

Děj: Přivedli před Belzebuba fiflenu. Po výslechu dokazuje jí místopředseda satanův, že zná její ničemnost a „odkrývá“ její předstíranou nevinnost. Přijde ďábel menší šarže, hlavy oslí, s pohrabáčem v ruce. Děj je provázen výkladem chefa komedie, stojícího v středu diváků. Ďábel-osel strhne koketě coiffuru: ajta, holá hlava — smích. Ďábel-osel stáhne panně pohrabáčem rukavičky, rukávy a jaquet: ajta, černé, vyzáblé ruce — chechtot. Belzebub kyne po třetí. Ďábel-osel opět přijechá a vytáhne pohrabáčem panenská děvina — ňádra z gutaperčy: aplaus. Nemilosrdný belzebub opět poroučí. Ďábel-osel strhne panně škrobenou sukni: všeobecné překvapení a jásot — pod sukní byl skryt amant pannin, chlapík jako dub. Konce jsem nevyčkal, tuše jen všední odsouzení k trestu plamenů.

Větší divadlo čaroděje a s ním sousedící zvěřinec vrhají stále po očích veselých Pařížanů proudy elektrického světla. A účinkuje to; nad vchodem je pořád tabule: „complet“, „plno“. Tělocvičné komedie, divadlo zápasníků (rvou se už patroni před vchodem), zvěřince, sbírky, Musée „de la France“, jiná musea, panoramy a padesáte jiných nejmožnějších uměleckých bud lákají troubením, křikem, zvonci, zvířecími maškarami ze Svatojanské noci a komickými scénami lid; jakési malé cirkusy vedou celé své koňstvo, tři herky, před vchod na podium a nutí je vyhazovat, kopat, clown padá s nich, jezdkyně houpá lucernami, kasír křičí, řve — vedle v boudé Indiáni, Turci, . . . pěkný život!

Nejméně padesát obrovských neb trpaslických dám, „nemožno konkurovati s touto“, „nepředčená“, hlásá všech padesát bud. Je v nich samá „la princesse Maxima“, „le prince Minimus“, „la plus grande reine“. U boudy, kde hlásá nápis: „krásná Rakušanka, velikost bez konkurence“, ukazuje agent šněrovačku krásky. Rozumí se, že by mohl sevřít do ní tři velikosti bez konkurence.

Naproti zvláštní reklama vlákala i nás. Shromážděný dav se ohýbá smíchy a jde do boudy, jejíž nápis oznamuje skvosty: „La princesse Zuléma et la grande reine.“ Majitel přináší co lákadlo před obecenstvo škatuli — školní děti dělají podobné na mouchy — ze škatule dvě stopy vysoké a půl druhé široké vykukují dvěma otvory dvě ruce. „La princesse Zuléma!“ hlásá hudař. Obecenstvo se chechtá a nic. Budař béře hlásnici a řve do vřavy historii princezny Zulémy, na konec provolání zmizí jedna ruka a za všeobecného jásotu vystrkuje princezka — svou košili — jak prý je malička. „Pravda“, hučí soused, „ale také špinavá“.

„Viděli jsme prvé šněrovačku, teď košili, kdo ví, co posléze neuhlídáme“, hovoří společník, „pojďme.“ A vešli jsme.

Vyjde „la grand reine — veliká královna“ a začne: Mesdames et messieurs, já vyhlížím starší nežli jsem, ale to dělá jen ta neobyčejná výška a síla mého těla, čítám sto dvacet a jeden rok . . .“

„Ať jsem bonapartistou“, křičí Francouz, jeden ze společníků mých, „není-li jí čtyřicet. Proklatá! a páchne!“

Aplaus. O statečný Montagnard! —

Vyjde „la princesse Zuléma“ a začne: Mesdames et messieurs, já vyhlížím mladší, nežli jsem, ale to dělá jen ta neobyčejná maličkost a étheričnost mého těla, čítám už dvacet a půl roku . . .“

Etherická bačkorka $2^1/_2$ stopy velká čítá sotva dvanácte let. Nu ale vždyť to není jediná faleš v těchto padesáti boudách . . .

Odpočíváme u kolotoče velocipedového. Soudruh Čech navrhl jezdění. V několika vteřinách seděli čtyři z mého průvodu i dáma s houpačky na kole. Dovolím si napsati k upomínce malý dialog. Francouz Alfons usedl za hezkou grizettu. Zde jejich dialog.

„Madame, dobrý večer.“

„Dobrý den, pane.“

„Jak se vám líbilo zvolání Huga v Chateau d'eau: milujme se? (Slova ta byla z řeči básníkovy týden staré, tedy v Paříži velmi staré, což mému druhu pranic nevadilo.) Myslím, že jsou to velmi lidská slova.“

„Řekl je ten romanopisec? Jisto jest, že jsou sympathická.“

„Ano. A vy se nebojíte jezdit?“

„Ne, ač jsem poněkud slabá. Nevečeřela jsem ještě.“

Frrr! Kolo se točí. — Zastavilo se. — On jí po-

máhá slézti. „Už jste večeřel, pane?“ začala ona pokračujíc v přerušeném hovoru.

„Zajisté, madame, vždyť je už dvanácte hodin.“

„Dobrý večer, pane.“ Odvrátila se.

„Pardon, madame,“ kvapil s odpovědí. „ale dovedu večeřet podruhé.“ — „Jste galantní, můj drahý, nabídnéte mi rámě!“ — Šel jsem naproti druhu Čechovi. „Kde je Belgičan?“ tázal se on, „obešel jsem kolo, nemohu jej najít.“ Zpomněl jsem náhle. „Co hledáte?“ ptal se mne soudruh. — „Občana Alfonse!“ — „A!“ — Skutečně, ztratili jsme je. Patrně nás šli hledat. Mlčky jsme se vraceli; do nedozírna táhly se ještě boudy, ale my byli již unaveni.

„Nepřekonatelné anatomické museum, nejotužilejšímu se udělá už v polovici špatně! Žádný humbug!“ zní nám do uší. Nevšímali jsme si, člověk se konečně unaví tímto křiklavým šarlatánstvím. Však náhle nás jedna bouda a druhá a třetí zadržely. Ach ano, jest toho příčinou ta solidní, tichá, tedy nejvzácnější reklama dnes. Nad vchodem je nápis prostě: „Somnambula.“ Ve vchodu, pohlížejíc pátravě na okolojdoucí, stojí žena, paní, nemluví, neznáte ji a znáte tu tvář. Pohlíží ven s tou manýrou jako tamhle ty dámy naproti, jimž je patrně dusno v salonu, otevřelyť okna, možno také, že poslouchají hudbu sousedního plesu, kterou není slyšet.

Vnitro takového vozu „Somnambuly — Náměsíčné“ jest jednoduché. Dvě oddělení: v prvním dáma u vchodu a ve vnitru nic, v druhém lenoška, dvě židlice a — somnambula, vlastně dvě židlice, pak lenoška a potom somnambula.

Vracíte se nabaženi harlekynád, troubení, hraní, křiku, pískání, zpěvu, elektrických světel a jiných příjemností pouti na trůnním náměstí. Je jedna hodina s půlnoci a tlačenice se nemenší. Na náměstí hledáte tramway; je přeplněna, ve vnitř i nahoře je natlačeno pány a dámami všeho druhu a všech tonin mirlittonů. Frkání, zpěv a křik pohání koně víc než bič vozkův.

Musili jsme klusat pěšky. Cestou zpívali jen dva „Chanson des Montagnards“, já ji poprvé slyšel a zmizelí dva společníci nás nebyli nalezli.

Není divu v těch tisících . . .

Boh. Havlasa.

Literatura. Věda. Umění.

— „Beseda umělecká v Praze“ zaslala historiografu království českého, panu dru. Frant. Palackému, za příčinou oslavení dokonání dějin národa českého adresu, která čte se v tato slova:

Slovutný Pane!

Vděčný národ český oslavuje dokonání monumentalního díla dějin národa českého, kteréž vystavěno bylo ze ssutin a trosek po vlasti i po celém světě rozházených. Velké dílo dokonáno jest Vaším důmyslem i Vaší vytrvalostí.

Duch dávných dějin dílem Vaším probuzený opět vznáší se nad národem, dnové radosti, slávy i utrpení národa českého jakoby se v duši jeho byli vrátili.

Národ nikdy nezapomínal těch, kteří mu dobře činili, i nyní zaznamenává jméno Vaše v knihu nesmrtelnosti.

Do věnců, kteréž národ na oslavu Vaši vije, přikládá i „Beseda umělecká“, spolek umělců, literátů českých i přátel umění, lístek, aby také vzdala Vám — slovutný pane — povinný svůj hold. Ačkoliv nebylo nám popřáno, bychom ve společnosti s jinými vůči Vám při hodech na počest Vaši vystrojených se súčastnili, činíme to přece se srdcem upřímným, jako vždy předkové naši nezapomenuli těch, kteří pomáhali národu k štěstí a oslavě.

Příjmětež — slovutný pane — mezi tisíci pozdravy i pozdrav náš, jako muž, jenž vyrostl z národa a rostl s národem — od mužův, kteří pamětlivi Vašich slov a po příkladu Vašem kypří půdu umění i písemnictví českému a skromnými silami svými také se přičiňují, aby z rumu a popele, štěstí i bídy národa rozhořelo se opět světlo slávy, vrátili se opět radostní dnové a z prsou českých vyklíčilo se símě pravého uvědomění národního.

Beseda umělecká v Praze dne 23. dubna 1876.

— Divadlo. Jak jsme již předešle připomenuli, zahájila nová správa českého divadla činnost svou velmi šťastné dvěma původními novinkami, operou „Vanda“ od Ant. Dvořáka a Vlčkovou znovu zpracovanou historickou tragédií „Eliška Přemyslovna“, kterouž nyní také rozhodně za novinku dlužno považovat. Co zpěvohry „Vanda“ se týče, tať zůstane zajisté trvalým obohacením našeho domácího repertoiru; nepochybnou známkou toho jest zajisté, že byla hned při prvním provedení bouřlivým aplausem přijata, část po části i celkem. Skladatel, p. Ant. Dvořák, není již v dramatické komposici nováčkem a „Vanda“ splnila téměř všechno, co obecenstvo i kritika od ní očekávaly. Dvořák jeví se tu již co mistr široké formy velké opery a co skladatel, jehož hudba se valí mocným, uchvacujícím proudem života. Z této jarosti a nekrocené ještě síly energie plyne pak jako nutná konsekvence, že se Dvořákovi těžiště celé opery přesmeklo do velkolepých ensemblů a orkestrálních záchvatů často až příliš hlučných, rozumí se rozhodně na ujmu scén lyrických a žádoucího odstiňování citů, povah a psychologických proměn. Dvořák jest stoupenec tak zvané „moderní hudby dramatické“, pro kterouž my arci, poněvadž na prospěch formy myšlenku, a k vůli „poetické intenci“ libreta samu poesii hudby ubíjí, nikterak nadchnouti se nedovedeme. Avšak Dvořák není ještě tak „na vrcholu“ toho směru, aby melodii a dramatický výraz považoval za věci neslučitelné, aby mu všeliká o sobě vystupující hudební myšlenka byla ohavou a hříchem proti dramatické hudbě, a to jest právě, co komposici jeho, byť i místy sebe více byla thematickou, vroucnosti dodává i laika rozehřívající, to jest právě, co nadějí nás naplňuje, že se Dvořák, co skutečný talent, který myšlenky má, nestane docela otrokem deklamatorské theorie, nýbrž že dovede (což arci každý nedovede) zachovati si pravý střed, který i v melodii umí vyhověti rozumným požadavkům „poetické intence“ podkladu. Že je Dvořák mistrem v rhytmice, harmonisaci a instrumentaci, netřeba teprv zvlášť připomínat. — Co do provedení dlužno uznat, že bylo velmi dobré, obzvláště béře-li se ohled na okolnost, že byla „Vanda“ vypravena v době nepoměrně krátké a že výkonným silám často až příliš mnoho ukládá. Ředitelství zavděčilo se velice trvalým rozmnožením orkestru a péčí o vhodnou a vkusnou úpravu. — Vlčkova truchlohra „Eliška Přemyslovna“, kteráž se dne 18. hrála, jeví se v novém zpracování co kus ceny velmi znamenité. Vlček svou truchlohru přepracoval tak, jak si jen soudná kritika přáti mohla, t. j. Vlček zpracoval z neobyčejně zajímavé látky staršího kusu svého, z toho mohutného proudu dramatického děje a psychologických kontrastů, dle zcela nového plánu drama nepoměrně vyššího slohu a větší umělecké ceny, než byla jeho truchlohra dřívější. Vlček užil mistrně desítileté zkušenosti, aby své dílo dle všech požadavků esthetiky i mocného dramatického effektu zdokonalil a na roveň postavil nejlepším našim původním tragédiím. Nemohlo tudíž ani jinak býti, než že nová „Eliška Přemyslovna“ značnou spůsobila sensaci, k čemuž arci nemálo přispělo provedení, kteréž bylo tak pečlivé a veskrze výtečné, že jsme podobného již na dlouho neviděli. Bylof to první činoherní představení za nového ředitelství, kteréž patrně ukázati chtělo, jak chce a dovede na jeviště vypravovat i činohru, a účinkující umělci zase chtěli ukázat a ukázali také, jak znamenité dovedou podávati výkony, když mají po boku správu rozumnou a dove-

dnou. Kéž stane se tato obapolná horlivost a svědomitost na českém jevišti trvalou! Nemenší čest a chválu dlužno vzdáti i zevnější úpravě: jeviště poskytovalo vždy dopodrobna harmonický obraz, kostymy, dekorace a nářadí, zkrátka všechno jevilo péči, eleganci a sloh. — Repertoir následujících dnů utrpěl několika případy ochuravění a jinými nezaviněnými a nepředvídanými překážkami tak, že se až do 27. dubna opakovati musily opery a kusy již známé, totiž: dne 19. „Povídky královny Navarské", veselohra od Scribe a Legouvé, 20. opereta „Giroflé-Girofla", od Karla Lecocqa, 21. Gourodova velká opera „Faust a Markéta", 22. „Pan Alfons", hra od Alex. Dumasa, 23. opera „Vanda" od Dvořáka, 24. „Andrea", činohra od V. Sardoua, 25. komická opera „Angot" od Lecocqa a dne 26. Smetanova rozkošná opera „Prodaná nevěsta". Všechna tato představení, ačkoliv žádných novinek nepřinesla a většinou na kvap uspořádána býti musila, uspokojila obecenstvo i kritiku měrou úplnou: tutéž péči a svědomitost v produkci i výpravě kusů, kterouž jsme v prvních dvou představeních tak mile byli překvapeni, shledali jsme i v představeních následujících. Pokaždé hrálo se s chutí a s animem, a pokaždé bylo také obecenstvo velice animováno; také úprava jeviště byla vždy delikátní, čehož jsme drahně let na našem divadle postrádali. — Dne 27. hrála se opět novinka: „Nejnovější skandál", komedie ve třech jednáních od Theodora Barriera. „Nejnovější skandál" jest jednou z her, jakéž se poslední dobou v Paříži zhotovují nikoliv na tucty, nýbrž hned na celé kopy. Thema věčně totéž: zamilované pletichy, ženská intrika z žárlivosti; a to všechno jen proto, aby se z nevěrnosti manželské vyvinula nějaká dramatická zápletka. Nového není v řečené Barrierově komedii pranic, děj vleče se místy nesmrtelně fádně, dialog je většinou zcela všední, prostý vtipu a hladkých obratů. Jen místy prošlehuje francouzský esprit a jen v posledním jednání je kus ten poněkud zajímavý. S prázdnotou kusu šla tenkráte, jakoby se po krátké lepší době zase starý šlendrián chtěl vracet, ruku v ruce i hra. V salonní konversaci jest přece nezbytným požadavkem, aby rozpravy plynuly hladce, jako jedním dechem, aby se nápady stíhaly ráz na ráz — ale tentokráte chytaly se pracně a těžce z nápovědovy budky i poměrně nejzdařilejší obraty dialogu a měl-li přijíti vtip, slyšeli jsme jej napřed aspoň dvakráte z „podzemí" vyvolávat. Bylo patrno, že mimo dámy, nikdo svou úlohu dopodrobna neznal, a také hra byla místy až příliš hranatá. Obecenstvo bylo dle toho také animováno! V kuse tom vystoupila poprve ve větší úloze slečna Gabriela Exova, kteráž jeví rozhodný talent pro obor naivní. — Dne 28. hrála se „Marta" od Bedřicha Flotova, ve kteréž poprvé vystoupila koloraturní zpěvačka slečna Pravoslava Glaserova, a sice s úspěchem velmi skvělým.

Listárna redakce.

Panu H. Kl. „Knihy p. p." pro náš list se nehodí. Rukopis leží v administraci.

F. B. z B. a Š—n. Žádná ze zaslaných básniček se nehodí.

El—y. Přízvuk Váš je úplně polský; čeština klade jej na první slabiku. „Oparta" místo „opřena" a jiná podobná slova polská nelze do češtiny přenášeti.

Ž. B. Zaslané práce nemají ceny. Však možno, že časem slušně psáti budete.

R. Z—ý. Vzhledem k první nám zaslané „části" Vašich básní můžeme Vám směle raditi, abyste drahou hodil do kamen.

„*J. S.!*" Nemáte dosud jasného ponětí o rythmu a rýmu. K druhé otázce odpovíme v některém z příštích čísel, ač z pravidla podobných zpráv podávati nemůžeme.

Fr. M. Jeden ze zaslaných tří překladů uveřejníme. Ale přes to neodporučujeme Vám zvoleného autora k překládání.

„*Pražátko 273.*" Nechceme o tom rozhodovati, máte-li psáti dále čili nic. Cítíte-li skutečné povolání, psal byste dále i přes opačnou naši radu. Posud nemají práce vaše ceny. Nedostává se jím především formy. Rýmy jako na př. „jak archanděl" — „dána za úděl" jsou nemožné. Dobré překlady prozou uveřejníme.

Spisy nové „Lumíru" zaslané: Nauka o harmonii hudební. Postupy harmonické na základě basu fundamentálního. Sepsal Frant. Gregora. V Praze, nakladatel Fr. A. Urbánek, knihkupec.

Spisy Karoliny Světlé. III. „Černý Petříček." — „Kantůrčice." V Praze, nákladem knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla.

Nástin životopisu Františka Palackého. Na oslavu dokonání dějin národu Českého sepsal dr. J. Kalousek. (S podobiznou.) V Praze, nákladem Jos. R. Vilímka.

Ženská bibliotéka. Redaktorka: Žofie Podlipská. Sv. 37. „Zlomky zkušenosti v sebevychování." Podává Žofie Podlipská. III. — Sv. 38 a 39. „Sny o štěstí." Erotické intermezzo z básní J. Vrchlického. V Praze, nakladatel J. Otto.

Kytice. Sbírka zábavného i poučného čtení pro mládež. Sv. VI. „František pometlář a bratr jeho Petřík." Povídka od Fr. Pravdy. V Praze, nákladem knihkupectví I. L. Kober.

Slavnost založení. Žert ve 3 dějstvích. Přel. Em. Bozděch. V Praze, nákladem Jos. R. Vilímka.

Vanda. Velká opera v 5 jed. od Surzyckého. Zpracoval V. B. Šumavský. V hudbu uvedl Ant. Dvořák. (Bibliotéka operních a operetních textův svaz. 63.) V Praze, nakladatel Fr. A. Urbánek, knihkupec.

Laciná knihovna národní. Čís. běžné 133—136. „Poslední Stuartovec." Historický román od J. F. Smitha. Z angl. volně vzdělal J. Kalina. V Praze, nákladem J. Otty.

Básně Miroslava Krajníka. Druhé, rozmnožené a změněné vydání. V Praze, nákladem knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla.

Besedy mládeže. Svazek 112. „Nevinně odsouzen." Povídka rodičům a mládeži. Dle pravdivých událostí vypravuje F. V. (S obrázkem.) V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Epištoly svobody. Číslo 1. „Duch našich dějin." Napsal K. T. V Praze, nákladem dra. Edv. Grégra.

Hraběnka Somerive. Činohra ve 4 jed. od Barriéra a paní Prébois. Přeložila El. Pešková. (Nový divadelní repertoir sv. 14.) V Praze, nakladatel Fr. A. Urbánek.

Illustrovaného týdenníku „Světozor" čísla 16. (s „Bazarem") a čís. 17. Čísla tato přinášejí většinou pokračování a dokončení prací z dřívějších čísel, bojné zprávy literární, umělecké, vědecké a t. d., texty k obrázkům a množství pěkných illustrací.

Poupátka. Drobounké povídky na poučenou. Vydal Frant. Doucha. Druhé rozmnožené vydání. Připojeny výkresy. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

„Paleček". Humoristický obrázkový časopis nepolitický. Redaktor: Aug. Nevšímal. Ročník IV. Seš. 7. a 8. V Praze, nakladatel Jan Otto, knihkupec.

Bibliotéka paedagogická. Sbírka spisův pro učitele, pěstouny, rodiče a pro vzdělavatele lidu vůbec. Svazek 25. Čtení a psaní na prvním i druhém stupni učení. Napsal K. Steinich. (S četnými vyobrazeními.) — Sv. 26. Urozeného pána pana Jana z Lobkovic na Hasišteinu zpráva a naučení jeho synu Jaroslavovi. Druhé vydání dle rukopisu Roudnického opatřil Fr. A. Zeman. V Praze, nakladatel: Fr. A. Urbánek, knihkupec.

Nová knihovna pro mládež. Pořádají M. Weinfurt a Fr. A. Zeman. Sv. 33. Dvě povídky. Dospělejší mládeži napsala Julie Gintlova. — Sv. 34. Pomněnkový vínek ze spisův Matěje Josefa Sychry. Vydal Vojtěch Kryšpín. (S podobiznou a životopisem Matěje Jos. Sychry.) V Praze, nakladatel: Fr. A. Urbánek.

Stručný všeobecný slovník věcný. (Malý slovník naučný.) Redaktor: Jakub Malý. Dílu III. sešit 6. (Göthe — Groza.) V Praze, nákladem knihkupectví I. L. Kobra.

Ältere und neuere Magyarisirungs-Versuche in Ungarn mit besonderer Rücksicht auf die Slovaken. Prag, Verlag von Fr. A. Urbánek.

OBSAH: Na pomezí cizích světů. Fantastická novela od *Julia Zeyera*. (Pokračování.) — O rozvoji organismů zem obývajících. Píše *Ant. Stecker*. (Pokračování.) — Kleopatra. Báseň od *Karla Lenského*. — Dobrodružství na maškarním plesu. Z paměti velké opery od *Charles de Boigne*. — Lady Clara Vere de Vere. Báseň od *Alfreda Tennysona*. — Nesmrtelní pijáci. Povahopisné črty od *J. Arbesa*. I. Adrian Brouwer. — Jan Neruda a jeho feuilletony. Literární skizza dra. *Serváce Hellera*. I. — Přání. Báseň od *Adolfa Heyduka*. — Pouť na trůnním náměstí. List z Paříže od *Boh. Havlasy*. — Literatura. Umění. Věda. — Část redakční.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2^1/_2$ archu vždy o 4. hodině odpolední.

Ročník IV. 10. května 1876. Číslo 13.

Na pomezí cizích světů.

Fantastická novela od Julia Zeyera.

(Pokračování.)

VIII.

Tichý můj dům stal se náhle hlučným, prázdné jeho komnaty a síně se náhle oživily: celá tlupa řemeslníků se přihnala jako tažné ptactvo, aby zašlou skvělost a slávu dávného sídla Lošanův všelijakým uměním a různými přípravami novou září oděla.

Zprávu o brzkém sňatku svém sdělil jsem dle starého patriarchálního zvyku ihned svým služebníkům a stará klíčnice s nejlíbeznějším úsměvem na rtech a s nejbělejším čepečkem na šedé hlavě přála mně ve jménu všech „mnoho štěstí a dlouhé panování.“ Měla hlavní dozor nad restaurací starého domu, tvořila nejvyšší soudní dvůr nad nábytkem, který buď odkliditi buď částečně obnoviti dala, ale opírala se rozhodně a s velkou důstojností proti každému návrhu na zakoupení nářadí nového, moderního. Nalézala tolik důvodů a mluvila s takou přesvědčivostí, že téměř úplně a ve všech případech zvítězila.

Čas ubíhal rychle při dvojnásobné práci, a než jsem se nadál, přišla doba žní. V požehnaném čase tom zdál se celý náš kraj jako stůl slunečních hodů Etiopů, pokrytý blahými dary velebné Deméntry, která již zastrčila do pochvy zlatý meč, jímž byla na jaře hluboké brázdy do lůna země ryla, aby světlo kouzelné a život rodící vniklo do chladného jejího srdce; stálať nyní zlatovlasá Deméter na vrcholku našich hor a máchala blýskavým srpem nad posvátnou hlavou, a jantarová pole se vlnila pod neviditelnými nohami vzdušných ořů, na kterých neunavný jezdec — letní vítr — od růžového rána do modré jasné noci se proháněl, a zralé klasy se chvěly, tajuplně tušíce, že přišel čas, kdy odervány budou od drahé půdy roditelky, která je věrně byla kojila vlahou svou, když vedro nebes žhavé na ně pálilo. Na všech stezkách polních mísil se smích ženců do ohlušující hudby nesčetných cvrčků, kosy se blýskaly vzduchem a ženci se shromažďovali jako ptáci — ale za to považovali se zase ptáci za žence a nedali si podíl svůj nijakým spůsobem odejmout. Byl to čas radostí a práce, čas, kdy každý do únavy se hmotil, lidé a zvířata, jen ty tmavé lesy stály dřímajíce kol a kol a vysoké hory čněly nad nimi s čelem sluncem pozlaceným, nestarajíce se, co dole pod nimi se dělo na zemi, a zabrány do nevýskumného, odvěkého svého snu o věčnosti, o kterýž jim slunce, měsíc, hvězdy a bílá oblaka velkou nekonečnou píseň pějí. —

Když pak se posléz stodoly moje dokořán zotevíraly, aby přijaly pod ochranu dary země, když pole se hemžila veselými paběrkáři a práce hlavní již dokončena byla, odjel jsem do Prahy, abych odtamtud zavítal do tiché vísky T . . ., a dle svého slibu v určitý čas s Flórou v sňatek vešel.

Dojel jsem do T . . . teprve v pravé poledne ustanoveného dne. Ani já, ani Flóra, ani Frýdecký nepřáli jsme si nijaké okázalosti. Koupil jsem ráno v Praze krásný krajkový závoj a přivezl jsem Flóře rubínový pásek na krk, starodávné práce, nejskvostnější to šperk náš rodinný, co svatební dar, mimo to věnec myrtový bohatě oranžovým květem propletený.

Flóra byla vážná, ale neafektovala žádného smutku, zdála se úplně klidnou, avšak ruka její se chvěla, když mně ji na přivítanou podávala; děkovala za dary a obdivovala se velmi laskavě jemnosti krajek, ohni rubínů a sladké vůni květů. Seděla po celý čas vedle mne a snažila se mne baviti milým rozhovorem, ale nedařilo se jí při tom, vázla často a byla patrně ráda, když se jí s výmluvou, že jest už čas, aby se ustrojila, naskytla příležitost vzdáliti se do své komnaty. Zůstala tam tak dlouho, že jsem očekával, že přes svůj původní pevný úmysl, vyhnouti se vší okázalosti, ve skvělé toilettě se objeví: ale překvapila mne prostotou, ba chudostí svého obleku. Byla upjata v dlouhý mušelínový šat až po krk zavřený, na hlavě měla myrtový můj věnec a závoj, ale nikoliv onen skvostný, který jsem jí byl přivezl: jiný, mnohem hustší a již valně sežloutlý splýval jí do týlu v dlouhých řasách až na kolena a pokrýval jí obličej až přes oči. V ruce držela malou kytici bílých růží. Přistoupiv blíže k ní zpozoroval jsem, že byly oči její pláčem zarudlé. Ptal jsem se jí nahlas, proč si můj závoj nevzala a proč rubínový collier na hrdlo nezavěsila, a šeptem přidal jsem otázku, proč že byla plakala?

„Oblek můj je příliš jednoduchý pro vaše rubíny,“ odpověděla, „žádal jste si sám, aby ceremonie se konala ve vší skromnosti a závoj tento jest jediná památka po mé matce. Doufám, že mi necháte mou vůli? Jinak uposlechla jsem vás ve všem.“

„Díky! Čiňte, jak se vám líbí. Vidím, že budete vzorem ženy. Avšak, proč pak jste plakala?“

„V té věci zapomněla jsem vás poslechnout,“ usmála

se smutně; „přikázal jste mi, abych byla klidná a rozumná a střízlivá dle vašeho příkladu. Mějte trpělivost, budu zcela takou, jak si mne přejete. Jen dnes ještě nechte mi poněkud mou vůli! Zaplakat musí každá nevěsta. Nevím proč. Snad oplakáváme svoje ideály."

„Jaký to myslíte ideál?"

„Co na tom záleží?"

„Přece bych rád věděl, snad klášter, o kterém jste jednou blouznila?"

„Nuž, ano, snad klášter, chcete-li," odpověděla tiše po delším váhání.

„Nevěřím!" propukl jsem v smích, „myslím, že žádné dívce nekřivdím, podezřívám-li ji, že snila někdy o sňatku."

Klopila pomalu oči a lehký ruměnec rozlíval se jí po tváři.

„Snad nekřivdíte," pravila tiše a přidala s povzdechem: „Ale pak je to zajisté sňatek jiný, než ten náš."

„Nuže, pak rozlučte se na věky se svým ideálem," vyrazil jsem podrážděně ze sebe a pojal ji za ruku.

Neřekla ničeho, svěsila pouze hlavu a vyšli jsme tiše a mlčky z domu. Brali jsme se zádumčivě vesnicí, ponořené v zlatý vzduch večerní, v kterém vlašťovice pluly jako v moři světla; lidé stáli na prahu svých domků a pozvedali zvědavě zraky na nevěstu, a celé stádo dětí hnalo se před námi a za námi, štěbetajíc jako ty vlašťovky ve vzduchu a zářic na nás svýma nevinnýma, udivenýma očima.

Vešli jsme do kostelíka. Byl tichý, stinný a kouzlo večera zakrývalo jako zlatotkaným závojem střízlivou jeho nepatrnost. Stanuli jsme před oltářem a svíčky kmitaly se slabým dýmem kadidla a na tabule okna klepaly polouschlé listy stromu jemně a útulně, jako ručky novorozeňátka, a do klidné té harmonie mísil se hlas Flóřin, odříkávající snivě a pološeptem slib manželský. Ceremonie skončila se za několik minut a tiše, jak jsme byli přišli, vrátili jsme se domů.

Flóra se převlékla a jeli jsme do Bubenče na stanici, neboť ustanovili jsme, že první dni svého manželství ztrávíme v Drážďanech. Frýdecký nás doprovázel na stanici.

„A zde se mám s vámi loučit?" tázala se Flóra s chvějícím se hlasem otce, „a již vás neuvidím, než se na dlouhou, dalekou tu cestu vydáte?"

„Rozmyslil jsem si to," odpověděl Frýdecký po delší přestávce, „chci ještě s Lazarem o důležité věci promluvit, navštívím vás na vašem statku, totiž budete-li tam za týden."

„Oh, budeme zajisté! Pravda-li, Lazare?" volala Flóra.

„Budeme," odpověděl jsem veda Flóru do vagonu — byltě již čas k odjezdu.

Mávala bílým šátkem otci na rozloučenou a oko její bylo vlhké, jako by ji byl láskou a péčí zahrnoval po celý život.

Ubohá Flóra! Plakala loučíc se s domovem, kde bez lásky v sirobě byla žila a snad tížila už také otázka, co ji očekává v domě mužově, chvějící se její srdce.

IX.

Nezdrželi jsme se k vůli Frýdeckému dlouho v Drážďanech, kteréž, mimochodem řečeno, Flóru jen málo zajímaly. Zdála se příliš pohroužena do myšlenek dotýkajících se změny jejího stavu, než aby byl ostatní svět na ni živě působiti mohl; toliko před obrazem Titianova Krista jevil se obdiv na tváři její a před Sixtinskou madonnou zatřásla se ruka její na mém rameně spočívající, a nevýslovná jakási lahoda zahrála jí kolem úst a oko zazářilo tiše v hlubokém dojmu. Ale ani tenkráte neprojevila ni jediným slovem svých citů, zůstala němá, a když za chvilku kolem nás jakási cestující karavana hlučné své chvalozpěvy v pruském dialektu na „božského Rafaela" zanotovala, zavřela Flóra oči a táhla mne za sebou ven. Spěchala z galerie jako v útěku. Smál jsem se tomu.

„Proč zavírala's oči?" tázal jsem se.

„Poněvadž nebylo po ruce opony, abych madonnu před útokem esthetického chvastu zachránila, pomohla jsem si jako dítě, kteréž se domnívá, že je věc ukryta, nevidí-li ji samo."

„Dobře tak," odtušil jsem, „půjdeme zítra opět do galerie."

„Nemám sice vůle vlastní a poslechnu ve všem," odpověděla, „ale přála bych si již dnes na večer odjet nazpět do Čech."

„A proč to?"

„Vy víte, k vůli otci. Ráda bych ho před odjezdem viděla, a nutno si tedy pospíšit, neboť to vím dobře a i vy zajisté tak soudíte, že se k vůli mně ani o půl hodiny déle v Čechách nezdrží, než si určil."

„Dobrá, odjedeme. Avšak proč užíváš dosud neustále cizího „vy", když se mnou mluvíš, Flóro?"

„Ah, myslím, že to jedno. Starý zvyk! Ostatně nesrovnává se ta vážnost k hlavě domácnosti, ta vyznačená úcta k pánu domu s vašimi náhledy o manželství?"

„Jak se ti líbí, Flóro," odpověděl jsem suše.

„Toť malá výčitka," rozmlouval jsem uvnitř, „chce svým chováním vynutiti větší něžnost a ta okázalá poslušnost je též dílem dobře promyšlené taktiky. Ale nejsem dosti prostomyslný, abych na vějičku sedl a nějaké nedůslednosti se dopustil. Každá slabost se tresce porobou a nemám chuti sklonit šíji."

Flóra nejevila žádného sklamání nad mou chladností, štěbetala dosti vesele na procházce po brühlské terase, a smála se mým poznámkám o nevkusnosti Němek a o neobratných jejich pohybech. Na večer jsme odjeli.

Flóře se líbil starý náš dům nad míru. Pravil jsem jí, že jsem jej prozatím jen zřídil a spořádal dle starého spůsobu a se starým nábytkem, proto že jsem chtěl, aby sama o nových, nevyhnutelně potřebných věcech rozhodla, ale Flóra nechtěla o žádné změně ani slyšet; přiznala se, že jí starobylé ty formy nářadí a věkem jaksi posvěcené ty čalouny a koberce imponují. Lehký, půvabný její krok zněl jako hudba vil po starých kobách, vnadné její tvary obrazily se v staromódních zrcadlech jako kvítko na vlnách řek a přítomnost její byla věru jako sluneční paprsek pod stinnou střechou mých otců. Dala se ihned do pořádání komnaty, kterou pro příjezd Frýdeckého chystala, nanesla tam květin, co jen vázy stačily, a zanechala tam takto pestrou stopu své poetické bytosti.

Jeli jsme Frýdeckému na stanici vstříc. Flóra byla rozechvěna, nesdílela mi sice myšlenky své, ale uhodl jsem, že se kojí nadějí, že otec po delším rozloučení s ní a při opětném shledání nějaký vřelejší cit projeví, než v obyčeji míval, ale sklamala se ve svém očekávání úplně. Frýdecký byl mrzutý a chladný a roztržitý jako

vždy. Neodpovídal ani na polovici jejích otázek o jeho zdraví a ubohá Flóra se konečně rozhodla pro mlčení a schoulila se smutně do kouta kočáru. Frýdecký vyptal se na hodiny, kdy všelijaké vlaky odjíždějí a na spojení jejich s jinými dráhami velkých měst se dotýkajícími.

„Vy mluvíte," prohodil jsem, „jako byste chtěl hned zase dále odcestovat a u nás jen tak maně přes noc se pozdržet?"

„A nebude ani jinak," odpověděl; „co bych zde také dělal? Víš, že pospíchám. Věru nebyl bych dokonce až sem do toho světem zapomenutého kouta zajel, kdybych nebyl nucen s tebou o věci velmi důležité promluvit."

„Kdybych to byl věděl," pravil jsem, „byl bych vám věru nepohodlnou cestu uspořil, byl bych zajel k vám."

„Ale zapomínáš, hochu, že se jedná také o dědictví."

„O jaké dědictví?" tázal jsem se udiven.

„Nuž, jen si připomeň, že knihovna tvého otce, jak stojí a leží, náleží mně. Nevezmu ji arci s sebou na cesty — ale něco si tam přece vyhledám. Uvidíš, co."

Byl jsem napnut, pro co as Frýdecký cestu do hor váží, ale nejevil jsem žádné dychtivosti blíže to seznati. Celou další cestu vykonali jsme téměř mlčky, každý do svých myšlenek ponořen. Šeřilo se již, když jsme dojeli, a světla domu zářila nám vábivě mlhou, kteráž se hustě s hor spouštěla. Frýdecký usedl po našem příjezdu k ohni a po skončené večeři vstal a žádal klíče od knihovny, kteréž jsem ve vlastní komnatě dobře uschované měl. Kýval mi, abych ho tam doprovodil. V té úzké místnosti bylo velmi dusno, otevřel jsem tedy okno a vpustil do knihovny svěží podzimní vzduch, v jehož proudu dlouhé, úzké plameny starodávné železné, se stropu visící lampy nepokojně šlehovaly a každou chvíli jiné bizarní stíny kolem metaly, což tajuplnost té podivné komnaty nemálo zvyšovalo. Frýdecký otevíral přihrádky a šuplíky, prohlížel tam spisy a zápisky všelijakého druhu a já sledoval jsem s udivením každý jeho krok. Pojednou, když se byl nedaleko okna zastavil, zazněl komnatou ostrý zvuk jako z ocelového péra, které se rychle vzpružilo, a s nemalým překvapením viděl jsem otevřená, dříve netušená dvířka v starodávném dřevěném lambrisu hlubokého výklenku okna: byla tam asi tři stopy vysoká skříň, naplněná přepodivným nářadím, nikdy nevídaných tvarů; stály tam celé řady dílem skleněných, dílem kovových nádob a množství jako z křišťálu vyrobených fiól, dílem prázdných, dílem všelijakými tekutinami naplněných. Jedna byla obzvláště nápadná, byla úplně bezbarvá, ale třpytila se stříbrným svitem jakéhosi docela zvláštního světla; zdálo se, že se v křišťálu neustále pohybuje a malé bublinky hází. Byla hermeticky uzavřená a velké tajuplné černé jakési znamení bylo do křišťálu vyryto.

„Co je to?" tázal jsem se posléz.

„Pro tuto fiólu přijel jsem si k tobě," odpovídal Frýdecký, hledě na ni s jakousi úctou a polo vyhaslé jeho oči zaleskly se velmi nápadně. „Vzácná tato tekutina, tak jako ostatní zde v dlouhé řadě, jsou výsledkem namáhavého, po celý život trvavšího studia. Jest to práce velkého, slavného muže, — tvého otce."

Slabý úsměv rozhostil se mi mimoděk na rtech a jen úcta k zemřelému nutila mne, abych jej potlačil.

„Je to snad životní elixír, neb kámen moudrosti ve formě kapalné?" tázal jsem se žertovně.

„Bláhový chlapče!" zvolal rozhorleně Frýdecký a změřil mne pohrdlivým pohledem, „odvažuje se dětská tvoje moudrost žertovat se snahou duchů obrovských, smělých a vznešených, jichž mozek tvůj ani pochopiti nedovede? Kapka této tekutiny v žilách tvých a před divoucím okem tvým se otevře svět nový, svět plný divu, plný úžasu pro slabou tvoji duši! Krůpěj toho nápoje a drzý smích tvých rtů se změní v drkotání zubů. Křišťál ten objímá zázraky, objímá tajemství nepochopitelná pro nevědomce tvého druhu, ty smělý posmívači! Hleď, slunnojasné tyto kapky mají sílu tvůrčí — neboť mají sílu probouzeti ony tajemné smysly, kteréž dřímají v nejtemnějším šeru tvé duše a kteréž se obyčejně jen tentokráte probouzejí, když duch ku bráně onoho velkého tajemství dospívá, kteréž se nazývá smrtí. Pij a uslyšíš, uvidíš — ale nikoliv uchem, nikoliv okem — věci netušené! Pij a tisíc myšlenek zrodí se v tobě — ale nikoliv mozkem."

„Toť věru jakoby tekutina tato byla s to z nás bohy učinit, jako v staré bájce o stromu uprostřed zahrady Eden," prohodil jsem, když byl Frýdecký po dlouhé své apostrofě umlkl.

„Nech všeho porovnávání," odvětil za chvilku Frýdecký, „nech všeho připomínání starých bájek, v kterýchž ostatně více pravdy věží, než tušíš. Tekutina v dutině tohoto křišťálu obsažená je toliko mostem do neviditelného světa, toť vše."

„Jaký to svět, ten neviditelný?" tázal jsem se, „míníte onen, který bez vaší tekutiny jen mikroskopem lze skoumati?"

„Slovo, jehož jsem užil, je vlastně bezvýznamné," pokračoval hlavou potřásaje, „není světa neviditelného, jest pouze několik stupňů dokonalosti v orgánech. Duši lidské lze dosáhnouti i bez prostřednictví tělesných ústrojí vidění všech zjevů všehomíra; stává se to prostředkem obraznosti, té velké tajemné síly, nepochopitelné, kterouž v magických knihách nazývají „průhlednosti". Ale síly té nutno užívati moudře, znáti zákony její a nedávati se jí unášet slepě, a v tom právě spočívá rozdíl mezi bláznem a mudrcem. Jsouť organismy zvláštní, ale tak řídké jako geniové, organismy, kteréž jsou lépe spůsobilé než ostatní k styku se světem tajným, neznámým, skrytým — avšak obyčejná cesta k užívání sil magických vede trnitou dráhou odříkání se, dráhou těžké práce a skalopevné vytrvalosti. Ale vedle toho lze užívati prostředků, jež mají ten účinek, že vzbuzují v nás nadšení, že zostřují obrazotvornost, že nás jaksi skokem do víru cizího světa zanášejí — avšak prostředků takových užívati lze jen s největší opatrností a v případech docela obzvláštních. Nyní víš, co fióla tato obsahuje."

Po těchto slovech ustal a umístil láhvičku opět do skříně.

„A jaký byl by následek neopatrného užívání?" tázal jsem se, ana mne věc zajímati počala.

„Že by's upadl do poroby démona, který třeba již nyní jako divoká zvěř kolem tebe obchází a tě schvátit může, jakmile by se hustý závoj, pokrývající nyní tvůj zrak duševní a tělesný, užíváním čarovného nápoje protrhl. Neníť žádný tvor v širém vesmíru úplně osamotnělý, vše trvá ve vzájemnosti a ve spolku s tvory jinými a jen sesílení toho svazku jest potřebí, jako v našem pří-

padě napití se oné tekutiny, nahražující magnetický spánek, a styk se světem démonů stane se tak snadným, jako rozmluva člověka s člověkem. Jsi-li srdce čistého, je-li duch tvůj silný, smělý a jasný dlouhým namáháním duševním, můžeš si podrobiti tajemné bytosti a užíti jich k službě své — ale běda všetečníkovi, který se dobrodružně vrhá v svět ten cizí. Říši démonů lze v tom případě přirovnati k elektrické atmosféře, jako hrom udeří zhoubně ony bytosti do duše bezbranného člověka. Proto chraň se této tekutiny, jako jedu nejhoršího."

„Přiznávám se, že mi jde hlava kolem," vpadl jsem mu do řeči, „znám vás přece co člověka ne jen učeného, nýbrž i rozumného a nedovedu bezsmyslné vaše pověry sloučit s jasností vašich úsudků v životě obecném."

Frýdecký usadil se klidně do křesla, složil ruce na kolena a jal se ke mně takto mluviti:

„Řekl jsi plnou pravdu přisuzuje mi chladný, jasný rozum. Ano, jsem takřka zosobnělá moudrost skeptická, která je nyní panující módou — avšak jsem jí toliko do jisté míry a liším se od svých učených druhů jen tím, že mám zmužilost nebáti se žádné nové pravdy, že se nesměju, objeví-li se pravda ta ve tvaru neobyčejném, že ji prostě zkoumám a že ji neodsuzuju již napřed. Proto ctil mne vždy otec tvůj, kterýž byl duchem velkým, kteréhož fantasie jeho donášela na výši, na kterou následovat jsem mu nestačil. Jsemť jako člověk, který zná dopodrobna nástroj nějaký, ale hráti na něm nedovede, nejsa umělcem. Pro tuto znalost výskumů a náhledů a pravd tajného učení položil mi otec tvůj úkol, vydati se na cestu do Libána, kde posud v pustině žije mudřec, spojující všechnu tradici východní moudrosti v jasné duši. Muži tomu odevzdám výskumy tvého otce do věrných rukou, má znalost arabštiny činí mne k úkolu tomu spůsobilým, ale poněvadž je možno, že na dlouhé cestě zahynu, opsal jsem vlastní rukou manuskript tvého otce a vkládám jej sem do této skříně. A nyní mi slib, zahynu-li, že se postaráš, aby jiný s moderní vědou obeznalý, střízlivý člověk beze všech učených předsudků spis ten prohledl a obsahy křišťálových láhví proskoumal. Otec tvůj arci vždy zdráhal se vydati do veřejnosti, do rukou nepovolaných svá tajemství, ale konečně dal mi moc rozhodnouti o té věci dle vlastního náhledu."

Na to vstal Frýdecký a vytáhl z kapsy řečený opis manuskriptu, který do tajné skříně uložil. Pak vzal několik prázdných lahviček a vlil do nich vždy asi polovičku zmíněných již tekutin a srovnal svoji polovičku do malé krabičky, kdežto ostatní opět na stará místa postavil. Zavřel opět skříň a uschovav krabici usedl zase do starého křesla.

Byl jsem vším, co jsem viděl a slyšel, tak udiven, že jsem dlouho nevěděl, bdím-li či spím-li. Což bylo možno, že Frýdecký všemu věřil, co mi vyprávěl? Marně snažil jsem se jej opět rozhovořit, zůstal dlouho pohroužen do svých myšlenek, a když byl konečně povstal, ohledl se mlčky ještě jednou po celé knihovně jako na rozloučenou a vyšel z komnaty. Na prahu se ještě jednou zastavil a ukázal prstem na skříň.

„Chraň se!" volal varujícím hlasem, a za chvilku přidal: „Pomni na svůj slib!"

Ráno se s námi rozloučil, opakoval mi ještě jednou, jaké ustanovení byl se svým bankéřem v Praze ujednal stran peněz, kteréž jsem mu měl pravidelně z úroků jeho jmění na určené místo zasílat, a odjel, zůstaviv Flóru chladně ve slzách. —

(Pokračování.)

Romance.

„Co's bledý tak, můj panoši?"
„Mám, pane, velké hoře,
ta nejkrásnější, nejdražší
mi perla padla v moře.

A nemám v světě pokoje
a hlava k smrti stůně."
„Aj, proč si tedy nevskočíš
tam pro ni v mořské tůně?"

„Tak nemluvte mi, pane můj,
vždyť ještě jsem tak mladý,
mám starou ještě matičku,
co počla by si tady?"

„Tvá matka bude matkou mou,
jí vlásku nechci skřivit."
„Však ten můj věrný sokolík,
kdo toho bude živit?" —

„Já v lesy pustím sokola,
on rád tam bude kroužit."
„Však po mé perle, pane můj,
kdo za mne bude toužit?" —

J. V. Sládek.

Ritornelly.

Ne, pane, ne, vám škoda růže jedné,
zde zahodím ji raděj' vedle cesty —"
a srdce tluče: „Zdali pak ji zvedne?"

*

Ty černé oči, ach kdo mne jich zbaví!
Matičko, matko, pomozte mi přece,
a řekněte, ať vlídněji mne zdraví.

*

Mráz kosti láme. Nechoď ku okénku.
Já komůrku již, matko, suvírala,
což by můj milý dnes si počal venku?

Proč, matičko, ten slavík zpívá z jara?
Dceruško na to's příliš ještě mladá.
Což ptala bych se, kdybych byla stará?

*

Po moři loďka tisíc pluje mílí,
což nebojíš se bouřlivé té vody?
Vezmi mne s sebou, plavče roztomilý!

*

Kdo manželství, ten řetězů prý ušel,
a já bych chtěla řetízek jen malý,
když pro nic víc, jak aspoň by mi slušel.

Oskar Milkovič.

Malvína.

Sepsal *Fr. Nečásek.*

Upocené, v tvářích usmahlé leto minulo. Nastoupil chladný, měnivý podzim.

Vlašťovky, změnu tušíce, časně odlítly. Shromáždily se, tisíce a tisíce, živě rokujíce mezi sebou, na střeše a na vysoké věži a báni starobylého hradu, jenž nad okolní lesnatou krajinou hrdě se vyptnal. Rozsáhlý, z minulých století pocházející, nepravidelně stavěný hrad přiléhal s jedné strany k nepatrné vesnici, jejíž domy došky pokryty byly, se strany druhé k zahradě a louce, v níž bystrý potůček mezi křovím hrčel a rybníčky se leskly. Za loukou rozprostíraly se daleké tmavé lesy. Na věži hradu vypravovala vlašťovka matinka dětem svým, jež posud nikdy se nevzdálily od hnízda na hodinu cesty: „Poletíme daleko! Nebojte se, já poletím napřed. Poletíme do krásné Italie a přes moře.“ A mláďata očkem zvědavým pokukujíce zkušenou máteř pozorně poslouchala a křidélka outlá natahovala. I bylo štěbetání a povídání o krásné Italii. Starý švitořivý sameček velel: „Připravte se, dětičky! Rozlučte se s krajinou a poděkujte se za pohostění.“ I nastal všeobecný piskot, zármutek a pláč. „Má-li kdo jakou žalobu?“ tázal se vůdce sameček.

„Mně rozbili kluci hnízdo.“

„Nestav tam podruhé.“

„Já byla u vody postřelena.“

„Choď jinam pit. A pravím vám, pamatujte sobě dobře hnízda, abyste je, až bohdá na jaře zas přiletíme, nalezly. Ku konci se pomodleme!“ A nastalo štěbetání a lkání při modlitbě. „Tedy s bohem!“ a starý sameček obletěl třikrát hrad, vznesl se vysoko do povětří a celé stádo za ním a hrad se zastínil na chvilku, než odletěly. Později i švitorný špaček odletěl i bystrá pěnkava a rozumný jikavec a ostali jen žlutí strnadi a chytří vrabci. Sysel si nanosil zrní do díry, veverka se připravovala k zimnímu spánku a červená jahoda, pozdě v úkrytu uzravši a marně čekavši, kdo by ji utrhl, scvrkala a litostivě choulila se k zemi, na které tráva usýchala. A hle už padají listy s javorů a olší a stelou sobě lůžko na zimu; jen borovice a smrk, utužilí jonáci, zeleň podržely.

Je jasné jitro a podzimní slunce stromovím se prodírá a tu v háji na jehličkách a mechu, tam na potůčku, pokud mu větve smrků, potůček vroubících, nebrání, se mihá. U potůčka stojí obstárlá paní a zamyšlená a zadumaná do poskakujících a perlících se vlnek hledíc tiše hovoří: „Jak tobě bude, rozmilý potůčku, jehož hrkot věčně stejný a přec zajímavý ve spánek mě ukolíbával, až mráz uhodí a led a sníh tebe přikryje? Budeš žalostně pobublávati a budeš opuštěným, leda že někdy vrána přiletí a kůru ledovou proklubávati bude, aby se napila.“ Stará paní, hraběnka Libinská, rozená Milani, bohatá vdova po muži, jenž nešťastnou náhodou při honbě zastřelen byl, loučí se s potůčkem, u kterého po celé leto v příjemném chládku u olší a smrků ráda si hovívala. Je přismahlá a vyzáblá, cizího, jižního vzezření, má pronikavé černé oči, dlouhý aristokratický nos a šedivé vlasy, nad čelem a zádu hladce učesané. Oděna jest šatem černým hedbávným a má na hlavě klobouk s černými péry, mezi nimiž jedno vyšší, bílé vyniká. Hojné vrásky jí vystupují na čele a na tvářích a vyzáblou rukou přejede někdy čelo, jakoby si vlasy urovnávala, ale pozorujeme-li ji bedlivěji, poznáme, že jakési nemilé myšlenky zapuditi se snaží.

Povětrnost se náhle mění. Mračna se ženou, zvedá se prach, slunce se zatemňuje a již padají kapky, mezi které i jemný sníh se vloudil. Stará hraběnka procitla z rozjímání a pozvednuvši vyzáblou ruku na zkoušku, jak silně prší, promluvila k sobě: „Svatá orodovnice, už sníh! Musím jíti domů a připravovati se na cestu do Prahy, nebo leto uprchlo a letní pobyt je ukončen.“ I jde letitá paní pevným krokem a přichází k staré bříze o samotě u cesty stojící a větve truchlivě sklánějící. „Stará břízo,“ hovoří opět, „stojíš tuto po dvě stě let; větve máš vetché a na nich mech. Ach sestárla jsi jako já. Věru mnoho jsi utrpěla parnem, zimou a bouřkou, jako já. Svatá pomocnice, co asi na tebe a na mne čeká? Nebe se zakabonilo a nedej bože, aby se ku konci i život můj zakalil. Dost jsem zkusila a nemám přítele, jenž by mně bez ohledu na jmění mé věrně byl oddán.“

Od břízy bylo hraběnce Libinské jíti vedle obory, z které srnec, jemuž potravu donášívala, a za ním mladé srnče na ni pohlíželi, jakoby se loučili; potom se dala pěšinkou po louce a zabočila do zahrady, kde květ keřů již dávno opadal, promluvila se zamilovaným stromkem a posud zeleným trávníkem, ubezpečujíc je, že, až máti příroda opět novým šatem je přioděje, zase se navrátí. Dále chvátala kolem rybníčka, v němž na ostrůvku měly labutě domek a schůdky k němu a kde v průhledné vodě zlaté rybičky se proháněly. Na to zašla k druhému rybníčku, ve kterémž vydry na mrkvi a chlebě si pochutnávaly, a ku klecím s papoušky, zlatými a stříbrnými bažanty, cizozemskými ptáky a pestrými holuby. Po několika stupních vystoupila k velkým dvěma kovovým jelenům a odtud, kde i páv ji poznal a pyšně nádherné peří rozcestřel, do hradu svého.

Za příčinou nepohody a zasmušilého dne chtěla odjeti někdy později. Ale k večeru se vyjasnilo, z čehož měla radost řkouc: „Kéž by i poslední dnové života mého tak jasní byli,“ a nakázala služebnictvu, aby k odjezdu vše přichystáno bylo a nezapomenuto na její zamilované ptáky a psy.

Než odjela, navštívila ještě malý, vesele do hlubiny se hrnoucí vodopád, který sobě v potoku na louce sama byla utvořila přinášejíc k němu, kde jaký pěkný lesknavý kámen nalezla. I oslovila jej: „Přemilý vodopádku! Často jsi mě potěšil a neblahé myšlenky zapudil hrčením svým. Díky tobě, měj se dobře!“ A odcházejíc dodala: „Nejsem-li dětinská!“

Do hradu dostavil se správec, chtěje se odcházející hraběnce poroučeti dobře naučenou, od písaře složenou řečí. Odpověděla: „Hospodařte dobře a šetřte; mám toho zapotřebí!“

Nehoda se při tom nestala, nežli že správec odcházeje a na vše strany se kloně, ač tu mimo hraběnku nikoho nebylo, klopýtl a nemohl pravé dvéře nalézti. Dole čekal kočár. Hraběnka již vycházela z komnaty, an tu přikvapil udýchaný kantor, žádaje, aby maličko

posečkala, že přivedl na rozloučenou hudebníky. Omlouvala se sice, že pospíchá, avšak nic naplat, kantor vykládal obšírně, že ji očekává zvláštní překvapení a že novou skladbu, z Italie zaslanou, provozovati bude. Hraběnka se pousmála, vyšla na pavlán a pokynula, aby tedy hudebníci spustili. Kantor pozvedl hůl a ihned trubač nafukoval červené tváře, basař jezdil po base co zběsilý, každý se namáhal, aby hřmotem vynikl nad soudruhy; kantor dával takt oběma rukama, někdy i holí, až mu krůpěje na tvářích vyvstávaly, chtěje dokázati, že jen on jest duší překrásné hudby, a hraběnka se usmívala, sešla dolů a ubírala se, projevujíc spokojenost svou, těsně kolem nich k připravenému vozu, a hudebníci, zvláště trubač, obraceli se na onu stranu, kudy šla a troubili do ní, až se jí kadeře čeřily. Když odjížděla, ukončili hudbu slavnou intrádou, a když už všichni umlkli, ještě trubač, opozdiv se, zatroubil, začež jej kantor holí švihl. Ještě téže noci přijela hraběnka Libinská do Prahy, kde ve svém domě bydlila.

Druhého dne nemeškala hraběnka jeti k Strahovské bráně, odkud se dala pěšky v pravo na Nový svět, a zašla do starobylého stavení, někdejšího to kláštera. Přešla dlouhou tmavou chodbu, v které kroky se rozléhaly a mnoho obrazů malovaných na stěně bylo a sice samých mučedníků; vyšla do prvního patra a u prastarých spuchřelých dveří zazvonila. An nikdo neotvíral, zvonila opět. Marně; nikdo nepřicházel, ač slyšela hovor v blízké zahradě. Zazvonila tedy po třetí a silně. Za dlouhou chvíli konečně se pootevřela vrata a z nich vykoukla, a když uviděla, kdo zvoní, vystoupila ven sličná, asi pět a dvaceti let stará dáma v hedbávných krátkých šatech, dole ucouraných, pod nimiž se objevovaly malé bílé nožky, ale bosy. Hluboce se klouíc, hladila dáma černé husté své vlasy, kteréž jí až na paty splývaly a větrem při otvírání rozcuchány byly, zároveň příchozí oslovujíc: „Paní hraběnko, vy to? Kterak se hanbím, že nejsem slušně přioděna, abych návštěvu převzácnou důstojně přijala."

„Nic si z toho nedělejte, šlechtično," dí hraběnka, vkročivši do pokoje, kde to prapodivně vypadalo. Nepořádek všudy. Tam sametové šaty a na nich hřebeny, na zrcadle s pozlaceným rámcem punčocha, pohovka hedbávím pochybné barvy potažená, na mnoha místech s pestrou bavlněnou záplatou. „Znám," pokračuje hraběnka, „Vás a Vaše poměry, a vím, že těmto a nikoli Vám přičítati nutno nějaké nepatrné nedopatření."

„Pracovala jsem," vymlouvá se šlechtična, pohovku oprašujíc, aby se hraběnka posaditi mohla, „v zahradě; vykopávala jsem k obědu brambory. Byla bych poslala děvečku otevřít, a než byste vkročila, už bych byla bývala ustrojena, avšak není nic s děvečkou, není vychování přiměřeného stavu mému, pročež jsem byla nucena, dáti jí výpověď. Ještě dnes musí se kliditi."

„Máte nehody, šlechtičuo," litovala ji hraběnka.

„Ba právě, a hlavně s mužem svým mám kříž, jenž jest vřelým ctitelem pleti naší a vždy nové vzory vyhledává, aby krasochuti své zadost učinil!"

„Vždyť je už šedesát let stár, a vy tak hezká!"

Posledním slovům pohybem bělounké ruky odpírajíc, dí šlechtična: „Leta pošetilci nevadí, vykračuje si jako mladík, obzvláště když mu dám bílé prádlo a pospravím kabát."

„Nespravujte!"

„Musím, šlechtický náš stav toho vyžaduje."

Muž její byl totiž šlechticem, v Bádensku zrozeným. Býval hudebníkem u velkovévody bádenského, pojal v padesátém roce věku svého mladou guvernantku za manželku a žil s ní nyní v Praze z výslužného, které mu z Bádenska zasýlali. Tím mohl sice při skrovné domácnosti vystačiti, ale prohýřil obyčejně výslužné za pět anebo deset dní, načež se dostavila nouze. Šlechtična vedla hraběnku do zahrady, kterou též najmutou měla. Šly okolo umrlčí komory, jež se nacházela pod bytem šlechtičniným, kam právě umrlce donášeli.

„Nebojíte se umrlých?" tázala se hraběnka, zachvěvši se.

„Přivykla jsem jim, a právě proto, že bydlíme nad umrlčí komorou, platíme nepatrné nájemné."

V zahradě jaký nepořádek! Větve mladých ovocných stromů byly polámány, ba i celé stromy pokáceny.

„Odkud ta zkáza?" tázala se hraběnka hlasem podivení jevícím.

„Topíme tím dřívím, jelikož není jiného paliva," odtušila šlechtična, nepokojně sebou vrtíc a po sobě hledíc, že posud není přistrojena. I posadila hraběnku na drnovou lavičku a na okamžik odešla, aby se přistrojila.

Hraběnka si zatím prohlížela zahradu. Tu byly nasázeny brambory a mezi nimi roztroušený mák a česnek, tam několik hlaviček zelí vedle růžového keře a vedle slunečnic, a tam ležela motyka a čepec vedle dětských hraček. Nedaleko vykopávala služka brambory.

Pěkný vzrůst, pomyslila si hraběnka, a černé vlasy a silné černé obočí, je štíhlá a vysoká a má ušlechtilé rysy. Šlechtična je v Italii zrozena, bude tedy i služka Italkou. Kde pak se jí asi šlechtična dopídila. Kopající služka zpozorovala, že si jí hraběnka povšimnula, a uklonila se. Přec není Italkou, přemítala dále hraběnka, má sice tmavé, ale modré oči, a výraz obličeje není jižní. Hraběnka popošla k ní a pravila: „Tak pozdě vykopáváš brambory?"

„Dělám, jak se mi nařídí."

„Máš, tušim, výpověď ze služby."

„Ano, ještě dnes musím odejíti."

„Kam půjdeš?" „Nevím, snad domů."

„Jsi zdravá, pracovitá dívka a škoda by tě bylo, kdybys se do nepravých rukou dostala. Pojď ke mně za služku. Chceš?"

„Ano," odpověděla radostí zářící dívka, přiskočila k hraběnce a líbala jí ruce.

„Nu, nu, vždyť nevíš, kam se dostaneš a jestli já budu s tebou a ty se mnou spokojena. A nač otáleti? Výpověď máš a můžeš hned se mnou odejíti."

Hraběnka byla neobyčejné, výstřední povahy. Byla nedůvěřivá a volila služebníky své, jak se jí na první pohled jevili a zalíbili, aniž by dbala okolností, jsou-li k službě úplně schopni, myslíc, že se povinnostem svým brzy naučí a spokojujíc se tím, ale i hlavní váhu kladouc na to, jsou-li osobě její zcela nakloněni. Služku-li sobě oblíbila, zacházela s ní co s přítelkyní.

Dívka vesele zpívajíc odešla, aby se k odchodu přichystala. Šlechtična dostavila se vážnými kroky a sice s vlečkou u sametových vybledlých šatů, tak dlouhých, že nebylo viděti, je-li bosa čili obuta. Co hraběnka šlechtičně oznamovala, že dívku do služby přijímá, přiběhly do zahrady dvě děti v chatrných šatečkách; pěkné zdravé děti, podobné matce, jichž se tázala šlechtična,

jestli prodaly hrušky, ráno načesané. „Prodaly jsme všechno." „Kde jsou utržené peníze?"

„Prodaly jsme hrušky vojákům, kteří povídali, že zůstanou dlužni a zítra že zaplatí." „Neměly jste ničehož na úvěr dávati, kdo ví, jestli zaplatí."

„Zaplatím já za ně," pravila hraběnka a dala šlechtičně značnou sumu peněz, jak obyčejně už po několik let činívala, a odcházela s najatou dívkou, a šlechtična, kteréž se šaty po brambořišti a zarosené trávě vlekly, doprovázela je s mnohými poklonami vedle umrlčí komory ku dveřím.

V prostranném bytu hraběnčině, kam se odebraly, bylo dívce volno. Cokoli hraběnka nakázala, vykonala hned a náležitě. Hraběnka ji při každém hnutí pozorovala; nikdy nehanívala, díc toliko: „Však ty se tomu brzy naučíš," a jen někdy, a sice velmi zřídka chválívala. Upřela-li dívka zrak na malovaný strop anebo skvostné umývadlo, tázala se hraběnka:

„Líbí se tobě?" „Ano," odpověděla. „U nás, vyjdeme-li z chalupy, máme taky malovaný strop, jen že vyšší a pěknější, totiž modré nebo oblaky potažené nebe, a umývadlo? Doběhla jsem k struze mezi kvítím se vinoucí, a umyla se." „Pravda," přisvědčila hraběnka, „nebe je krásnější, než malovaný strop," a uvedla ji do pokoje, kde byly v skelné nádobě zlaté a stříbrné rybičky, na stolečku skořepiny mořské, lesknoucí se nejpestřejšími barvami, ve květníku byliny a stromky cizozemské, mezi nimi citrýny, fíky a pomeranče, a pravila: „Jsou z Italie, z drahé vlasti mé. Tak jest." Dívka podotkla: „U nás v Krkonoších nerostou sice fíky, ale dobré moučnaté brambory." Dále tam byli papouškové a všelijací ptáci buď v klecích nebo na svobodě, které dívka ani neznala, a jen když hejla a švitorného špačka zahlídla, radostně přimatovala: „Naši ptáci!"

„Líbí se ti u mne?" tázala se hraběnka. „Ba že líbí," odtušila dívka, „vše je hezké, jen kdyby tu hory byly, jako u nás." „Hory!" pravila hraběnka Libinská. „Nedivím se, že máš ráda hory, jelikož jsi v horách zrozena. Má vlast je Italie, které si nade všechno vážím."

Stará hraběnka odjela, aby navštívila známou a vrátivši se zazvonila na služku. Přišla nemedleně a hraběnka se jí ptala: „Co jsi právě dělala?" „Dívala jsem se na padající sníh. Nic není pěknějšího, než když hustě padá anebo když jej vítr do oken žene a meluzina k tomu skučí Jaká radost, sype-li se v horách s oblak, vše bílým rouchem přioděje, a přestane-li chumelice a slunce prohledne, nejkrásněji se leskne."

„Sníh tebe těší, proto že jsi horačka," pravila hraběnka a vedla ji do zadního pokoje, kde bylo umístěno ptactvo a vyptávala se, do modrých očí dívčiných se zahlédnuvši: „Víš-li, co bych ráda? Popatř na mne; jen přímo do očí, neklop modré své oči, tak, a hádej, co bych chtěla." „Hádám," odpověděla dívka bez rozmýšlení, „že chcete, milostivá hraběnko, abych krmila ptáky." „Tak jest," odpověděla hraběnka. „Umíš číst v obličeji; jen tak dále a shodnem se úplně."

(Pokračování.)

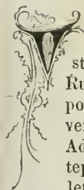
Nesmrtelní pijáci.

Povahopisné črty od *J. Arbesa.*

I.

Adrian Brouwer.

(Dokončení.)

V stinné besídce rozkošného parku, jenž obklopoval Rubensův letohrádek v Steenu, seděli druhého dne po propuštění podivného umělce z citadely antverpské v důvěrném hovoru dva muži: mladistvý Adrian Brouwer, jehož umělecké výtvory počínaly teprv na sebe pozornost poutati, a skoro šedesátiletý Rubens, jehož sláva byla již před lety na vždy pojištěna.

Brouwer vystřízlivěv z poslední své opilosti dal se bez námitky od sluhů Rubensových vysvleknouti ze svých hadrů a obléci v šat nový, čistý, ba drahocenný, jakýmž se odívali v oné době jen bohatci. V zažloutlé, poněkud odulé tváři jeho jevily se sice zřejmě stopy spustlého, divokého života, leč přes to měla tvář ta výraz čtveračivě dobromyslný. Jen z plachého oka šlehnul občas podivný jakýs záblesk, prozrazující jakousi nevolnost nebo nespokojenost.

Soudruh a hostitel jeho oblečen byl v šat černý. V doposud neobyčejně sličné, ač již poněkud pouvadlé tváři jeho jevila se resignace chorého, ale přece spokojeného vážného kmeta, v chování pak uhlazenost dvořana a nenucenost šťastného, slávou a bohatstvím oplývajícího umělce.

Větších protiv zřídka kdy staví náhoda podle sebe. Jeden z nejšťastnějších, nejslavnějších a nejbohatších malířů všech věků, jehož celý život byl takřka nepřetržitou řadou nejskvělejších úspěchů a rozkoší, seděl tu za stolem naproti mladíku, kterýž až dosud nebyl poznal než klopotnou práci, utrpení a nejtrpčí bídu, kterýž octnuv se mimoděk v kruzích nejspustlejších a nejednou na pokraji zoufalosti po delší čas byl vedl beznadějný život pustého pijáka. Muž, kterýž se byl proslavil takřka ve všech oborech malířství nesčíslnými výtvory, umělec, jehož idealem byla krása, velikost a vznešenost, hovořil tu s mladíkem, jenž byl sice v světlejších okamžicích s úžasnou zručností vytvořil celou řadu obrazů, ale obrazů jediného jen druhu, jejichž originály byl hledal i nalezl v pustých krčmách a ve společnosti lidí nejsurovějších. Jeden z nejvšestrannějších a nejidealnějších mistrů rozmlouval tu co důvěrný přítel s jednostranným začátečníkem, jehož uměleckým idealem byla škaredost, ohyzdnost, sprostá vášeň a v první řadě — opilost . . . A přece cenil si první prací druhého neobyčejně vysoko. Neštítě se sám uměleckého provedení nekrásy, pochopoval Rubens neodolatelnou sílu, která se jevila v obrazech Brouwerových a přes to vše, že předměty, jež si Brouwer volil, samy o sobě odpuzovaly, nemohl slavný mistr krásy, vznešenosti a velikosti v Brouwerově uměleckém provedení ohyzdnosti zneuznati neodolatelný humor a genialnost.

Dlouho seděli tito dva muži v důvěrném hovoru pohromadě rozmlouvajíce o malířství. Na stole před nimi rozloženo bylo množství map s rytinami a uprostřed stály dvě velké stříbrné konvice s vínem.

Bylo opět tak parné odpůldne, jako když byl Brouwer putoval do Antorfu. Ale tentokráte nebyl tak žíznív; sluhové Rubensovi pilně toho dbali, aby nezůstaly konvice ani na okamžik prázdny.

Příčinu Brouwerovy nynější nevolnosti a nesmělosti poznal Rubens hned po prvním setkání se s ním. Spatřiv genialního genreistu, kteréhož byl dříve jen dle výtvorů jeho znal, v hadrech a opilého, ihned uhodl, v jak podivných kruzích Brouwer doposud se byl pohyboval. Přes to choval se k němu s vzornou šetrností; ani slůvkem, ba ani pohledem nedal znáti, že v životě a pojímání života panuje mezi nimi rozdíl nějaký.

Brouwer, zpočátku ostýchavý, nesmělý a málomluvný, stával se znenáhla sdílnějším. Úsudky jeho o umění prozrazovaly sice naturalistu, ale byly trefny a ač někdy příliš smělé, přece pravdivy.

„Teprv nyní," pravil Brouwer v proudu řeči, „když jsem poznal, mistře, tebe a tvé okolí, pochopuju úplně rozdíl mezi tvým i mým idealem uměleckým; zároveň je mi také jasno, proč jsem se musil státi tím, čím právě jsem — opovržení hodným, ba nejbídnějším tvorem..."

„Jen pak se stále nepodceňuj, milý Adriane, prosím tě snažně a nemluv více o mém mistrovství," dí Rubens vážně a přívětivě. „Jsmeť přátelé od okamžiku, co stiskli jsme si poprvé vzájemně ruku — a co do umění, věř, že nemohu se s tebou ani zdaleka porovnávat. Není to líčená skromnost snad, nýbrž úplné mé přesvědčení. Nikdo před tebou nemohl a nikdo po tobě nemůže být tím, čím jsi ty! Ty's originál a proto nedostižitelný."

Brouwer se zapýřil.

„Možná, že mistr Hals, jemuž děkuješ první návod k malířství, tváříval se býti poněkud jiného smýšlení," pokračoval Rubens, „ale za tak neschopného přece ho nepovažuju, aby byl nadání tvé nepoznal, byť by je byl nedovedl pochopit a ocenit úplně."

„Ty znáš mistra Halse, mistra Františka Halse?" zvolal Brouwer a poněkud trpký úsměv přeletl jeho tvář.

„Jakž bych ho neznal!" opáčil Rubens. „Jeť malíř nadaný, ale nemá dosti síly, aby mohl dáti výtvorům svým výrazu bezprostřednosti. Není tudíž divu, že obrazy jeho jsou chladny, ba dřevěny, že zastínily je živější výtvory jiných, i méně nadaných genreistů, neboť bezvýznamné figury škrobených státníků s rovněž takovým výrazem v tváři nemohou ani obecenstvo, tím méně znalce tak zajímati jako svěží, životem kypící postava nějaká, byť i z kruhů nejnižších, s tváří nepravidelnou, nehezkou, ba ohyzdnou, ale charakteristickou."

„Souhlasím úplně s tvým úsudkem," vece Brouwer; „ale znáš Halse také osobně?"

„Neznám, leda jen pověst a ta není příliš chvalna," odpovídá Rubens. „Slyšel jsem, že je člověk ziskuchtivý, hýřivý a marnotratný..."

„Pověsť ta neklame," dí Brouwer a sáhnuv po konvici s vínem přihnul si, jakoby chtěl zapit trudnou zpomínku. „Zakusil jsem toho více než jsem zasloužil," pokračoval po chvíli. „Přišelť jsem do učení k Halsovi co hošík patnáctiletý. Byl jsem dítě prachudičkých rodičů a dle toho bylo se mnou také zacházeno. Byl jsem pilen a svědomit a v brzku nabyl jsem takové zručnosti, že maloval jsem daleko rychleji a správněji než sám mistr. Spekulativní Hals poznav, že mu mohu býti vhodnou silou výpomocnou, nepřipouštěl, abych mohl vynalézavost svou osvědčiti, nýbrž ukládal mi stále jen pensa. Musil jsem pracovati ve dne v noci. V prabídné začmoudlé komůrce podkrovní malovával jsem neunavně, nedbaje v letě parna a v zimě mrazu. Obrazy šly na odbyt. Avšak mistr můj nikdy mi o tom neřekl, ba naopak neustále je hanil a každý den mne pobádal k pilnosti ještě větší. Ničeho netuše, měl jsem skutečně za to, že jsem člověk obmezený a bez talentu. Zdvojnásobil jsem svou píli, pracoval jsem bez oddechu. Trpělivě snášel jsem hlad i žízeň, trpělivě vyslechl jsem vždy výtky i hrozby mistrovy, ba byl jsem i spokojen, že mne mistr střežil jako divoké zvíře nějaké, že nesměl jsem s nikým obcovati, ba ani jinak vycházeti než ve společnosti starého podomka, kterýž k rozkazu Halsovu nedovolil, bych s někým promluvil. Tak žil a pracoval jsem dlouhý čas, a mezi tím, co mučil jsem se o hladu a žízni mizernými pensy, vedl zbohatlý mistr můj život sybarity; obcoval a hýřil s bohatými šlechtici, rozhazoval a prohrával peníze, slovem žil kavalírsky jako kníže a teprv později jsem se dověděl, že ziskuchtivý lenoch ten tyl vlastně z mého potu, že vydával obrazy mé za vlastní výrobky..."

„Toť víc než nesvědomitost!" zvolal rozhorleně Rubens. „A ty's to snášel, Adriane?"

„Jakž jinak! nemohl jsem si pomoci a nesvědomitý Hals nevědomost a nesnáz moji dle libosti vykořistil. Největší starost jeho byla, abych se nesetkal se svými spolužáky, kteří by mne byli mohli o stavu věcí poučiti. V tu dobu neměl jsem sice mnoho přátel a z těch obzvláště veselý Isak Ostade a jeho bratr nejvíce mne navštěvěli. Avšak Hals roztrousil pověst a také sám v kruhu mých přátel vypravoval, že nejsem více u něho, že utekl jsem již dávno k svým rodičům nebo do světa a tak se stalo, že ani nejlepší přátelé moji o mně se nedozvěděli. Později dozvěděli si tito dva bratří, kde a jak žiju a poznavše tak mého mistra, usnesli se, že mi ho ukážou v pravém světle. Podstrčili mi anonymní lístek, v kterémž mne upozornili, že Hals prodává draze mé obrazy co vlastní výrobky své, a radili, bych vzhledem k tomu, že obrazy mé považují se za díla mistrovská, žádal od Halse přiměřenější odměnu. Obsah lístku toho mne překvapil a dlouho nechtěl jsem vlastním očím uvěřiti. Stav můj však byl nesnesitelný; proto uposlechl jsem rady neznámých příznivců. Odebrav se k mistrovi, abych ho požádal za zlepšení trudných poměrů svých, zastal jsem jej právě, an vrátiv se z procházky, hověl sobě v pohodlné lenošce. Nesměle pronesl jsem svou prosbu za skrovné zvýšení platu, upozorniv při tom několika slovy na domnělou cenu mých obrazů. Hals svraštiv hněvivě čelo popuzen vyskočil. Místo odpovědi udeřil mne pěstí do tváře a uchopiv v koutě stojící hůl, počal mne bíti. Na takovou odpověď nebyl jsem připraven a teprv po chvíli místo obrany zvolal jsem úpěnlivě: „Ale probůh, mistře, vždyť jsem nic nezavinil!"

Hals ustal na okamžik v bití, a zlostí na celém těle se třesa, počal řváti: „Jakže! Ty že's nic nezavinil, ty, kterého musím živit, ty — největší ničema a darmochleb!..." A jako by si byl posledními slovy dodal zmužilosti, zvedl opět hůl, aby svůj experiment opakoval. Tentokráte jsem se vzepřel. Zpočátku bránil jsem se

pěstmi; ale když na mne Hals vždy zuřivěji dotíral, vyrval jsem mu hůl z ruky a — promiň, mistře, první mladistvé pobloužení! — vrátil jsem mu všechny rány, kterýmiž mne byl oblažil, i s úroky . . . .“

„Výborně! Výborně!“ zvolal Rubens. „Takový ziskuchtivec nezasluhuje než . . . Ale vypravuj dále, jsem dychtiv! . .“

Brouwer, kterýž si byl mezi vypravováním často z konvice přihýbal, svlažil si hrdlo opětným douškem a počal:

„Dostav se z bytu mistrova pod širé nebe, počal jsem přemýšleti o svém skutku. Byl to první můj hřích; ký div, že zmocnila se mne bázeň před trestem. Pospíšil jsem do své podkrovní komůrky, svázal některé nejnutnější věci do ranečku a nežli se Hals úplně zpamatoval, byl jsem již mimo dům a za několik minut v bytu Isaka Ostade a jeho bratra, kteří mi poskytli útulku. Zde dozvěděl jsem se, kdo mi byl zaslal anonymní lístek. Mezi tím, co mne Hals po celém městě dal hledati, zaopatřili mi mladiství moji přátelé něco peněz a tak vydal jsem se za několik dní pěšky na cestu do Amsterodamu. Téhož večera dorazil jsem do města, ale skoro již bez peněz. Ubytoval jsem se v jednom hostinci a raduje se ze své nenadálé volnosti, dal jsem se obsluhovati jako velký pán, pil jsem a jedl, co hrdlo ráčilo a za vše zůstal jsem — dlužen. Hostinský, pravé to dobrotisko, zamilovav si moji bezstarostnost a veselou mysl, stal se za nedlouho nejlepším, nejupřímnějším mým přítelem. Tak žil jsem nějaký čas. Dluhů, kterýmiž jsem byl hned prvního večera v Amsterodamě neodvislý život zahájil, přibývalo a nikdy jsem se jich už nezbavil. Přítel hostinský věděl, že prací jediného dne, ba několika hodin mohu mu zaplatiti řád několika týdnů a proto na zaplacení dluhů nenaléhal. Shovívavost ta stala se mi osudnou . . . .“

Brouwer přerušiv své vypravování přihnul si poznovu, načež pokračoval:

„Počal jsem pracovati pilně a svědomitě. V nejbližším okolí svém nalezl jsem množství originalů pro své obrazy a maje originaly ty stále před očima shotovil jsem celou řadu obrazů, kterýmiž jsem na sebe upoutal pozornost. Líbily se a byly kupovány i štědře honorovány. Za to, že volil jsem si látky bizarní, že vždy a ve všem měl jsem na zřeteli některou z veselých vlastností svého originalu, ovšem nemohu; malovalť jsem vždy jen to, co odpovídalo rozmarnému rozpoložení mé mysli a v době té žil jsem vesele, bujně, ba divoce . . . Heslem mým stal se začátek známé písně pijácké: „Mně je všechno jedno — ať mám peněz nebo ne“ a mnoho mých obrazů nebylo vlastně než illustracemi této mé devisy . . . Chci býti, mistře, upřímným a proto odpusť, že sdělím ti i svoje hříchy. Zpočátku byl jsem s pracemi svými spokojen; ale v brzku jsem spozoroval, že pozbývám vůči svým originalům objektivnosti. Žije s nimi neustále v poměru nejdůvěrnějším, píval a hýříval jsem s nimi a předčil jsem i nejhýřivější. Za nedlouho jsem se z hospody vůbec ani nedostal. Stal jsem se pijákem a přivedl jsem to v ohledu tom skoro k mistrovství. Počal jsem malovati na zakázku, abych si zjednal prostředků k hýření nebo k uplácení svých dluhů. Od té doby žil jsem výhradně jen v hospodě. Společnost žavých pijáků stala se mi nejmilejší. Nemohl jsem bez lidí těch býti ani okamžik a tak pracovával jsem mezi nimi v kouři a hluku při plných džbánech. Humor, kterýmž první mé obrazy amsterodamské vynikaly, ovšem znenáhla vždy více z výtvorů mých mizel; za to maloval jsem k úžasu napilých svých kumpanů vždy s větší rychlostí, ale zároveň také lehkomyslností a povrchností. Ký div, že tyto mé obrazy více neuspokojily znalce a že musil jsem je prodávati lidem, kteří mi k nim byli za vzor sloužili. Prodával jsem je lacino, mnohdy za několik lahví vína nebo za několik džbánů piva, mnohdy i laciněji. Tak zabřídal jsem vždy hlouběji v trudné beznadějné poměry. Hostinští amsterodamští nabaživše se mé dobrosrdečnosti i lehkomyslnosti počali mne vypovídati „z bytu“; stal jsem se v Amsterodamě člověkem pověstným a nechybělo mnoho, že bych byl v rozmrzelosti a v návaln okamžité těžkomyslnosti životu svému násilně konec učinil. Věřitelé moji počali mne pronásledovati. Musil jsem se před nimi skrývati a v trudné osamělosti vznikla v duši mé spásná myšlenka. „Vymaň se z dosavadních poměrů — prchni!“ pravil jsem sám k sobě a také jsem tak učinil. Tajně vydal jsem se na cestu z Amsterodamu. Tak octnul jsem se v Antorfu a nyní, mistře, u tebe. Tvá dobrota a laskavost, tvá velkodušnost mne překonaly . . .“

„Zadrž, Adriane!“ zvolal Rubens. „Slov, kterýmiž chceš své vypravování zakončit, nemohu vyslechnout bez uzardění . . . Zůstaneme přátely a na tom dosti!“

„Však věz, že od okamžiku, kdy jsem se s tebou setkal,“ pravil Brouwer, „stala se se mnou neobyčejná změna. Chci nastoupiti novou dráhu života, chci žíti po tvém příkladu klidně a tiše výhradně jen umění . . .“

Mlčky podal Rubens kajícímu hýřilu ruku a srdečně ji stiskl. V tom objevil se před besídkou sluha a ohlašoval jakousi návštěvu. Rubens opustil besídku zanechav v ní Brouwera o samotě. Tento nejsa samotě uvyklý nevěděl, co počíti; i přihýbal si nyní z konvice častěji než dříve a když se Rubens opět vrátil, spatřil přítele svého v tvrdém spánku pohříženého — pod stolem . . .

Byl to první a poslední poklesek Brouwerův v domě Rubensově. Od té doby vedl v domě tom, v němž se mu dostalo všeho pohodlí, život vzorný. Počal opět pracovati svědomitě, žil s Rubensem v nejsrdečnější shodě a již již měl hostitel za to, že vyvázl přítel jeho z mravního nebezpečí. Po několika týdnech počal však Brouwer dlíti častěji mimo dům, později nevracel se ani v noci a konečně — nemoha demonické síle dřívějšího neřestného života svého odolati — opustil Rubensův dům, aniž by se byl s přítelem rozloučil — na vždy . . .

* * *

Mezi tím, co obrazy Brouwerovy docházely vždy většího zaslouženého uznání, mezi tím, co ustaloval se úsudek, že náleží Brouwer mezi nejgenialnější genreisty všech věků a šířilo se přesvědčení, že mimo Brouwera nebylo a nebude nikdy malíře, kterýž by dovedl s tak genialní původností znázorniti všechny gradace opilosti od pouhého rozveselení až po divokou zuřivost nebo ztrnulou zhovadilost, žil nesmrtelný tento portrétista opilců opět jen mezi svými originaly.

Bludná hvězda jeho vedla jej opět z krčmy do krčmy a osudné dva verše pijácké písně holandské: „Mně je všechno jedno — ať mám peněz nebo ne“, staly se opět jeho heslem, kterémuž se nikdy více nezpronevěřil.

Brouwer byl ztracen. V jedné z nejbídnějších krčem

antorfských seznámil se s jovialním, přistárlým pekařem, jehož jmeno bylo Craesbeke. „Vyuč mne malířství!“ pravil vínem rozveselený Craesbeke k napilému Brouwerovi; „budu se o tebe starati jako otec, abys mohl žíti úplně bezstarostně.“ Brouwer se rozesmál, ale přece návrh přijal a prodlením krátké doby přání nového přítele vyhověl. Pekař Craesbeke stal se skutečně dovedným malířem, jejž zvali obyčejně Crabethje nebo Crabbetje; avšak svěžího humoru obrazů mistrových nedostihl.

Další osudy Brouwerovy jsou sice prostičké, ale trudnější, než snad sám se byl nadál. Zamilovalť se do žinky obstárlého svého žáka a žil s ní v důvěrném poměru. Craesbeke přepustil mu posléze ženu svou úplně. Pověsti o prazvláštním tomto milostném poměru pobouřily mysli nižší vrstvy obyvatelstva antorfského. Luza srocovala se před domem, vyhrožovala, že všechny tři pokárá a ničemnému trojlístku nezbylo než — uprchnouti.

Putovali do Paříže a v brzku dostavil se za takových poměrů nezbytný host — nejtrpčí bída. Obrazy, které Crabbetje druhdy malovával, v Paříži se nelíbily; pokusil se tedy o malbu obrazů konversačních, ale neměl pro tento druh dosti nadání a práce jeho zůstaly nepovšimnuty.

Brouwer nepracoval skoro pranic. A když pak jej posléze i milenka jeho opustila, vydal se r. 1640 z Paříže na cestu nazpět do Antorfu. Přibyl tam opět jako poprvé v hadrech a bez peněz, onemocněl a za nedlouho zemřel v stáří dva a třiceti roků opuštěn a v největší bídě v nemocnici.

Rubens dozvěděl se o osudech Brouwerových teprv po jeho smrti. Pospíšil k jeho hrobu, dal mrtvolu vykopati a čestným spůsobem v chrámě karmelitánském pohřbíti. Však téhož roku, kdy bídně zahynul genialní portretista opilců, zemřel i Rubens, nedostižný mistr krásy a vznešenosti.

Vzpomínka.

Růžová záře, štěstí záře hravá,
ustoupá v duši smutným vidinám,
opírám rukou zemdlenou svou hlavu,
vzpomínám na Tě — těžce vzpomínám.

Jak čáp na hnízdo v lípy ratolestech
vzpomíná štíhlých palem ve květu,
jak laštovice za tichoučkou římsou
kapličky rodné touží v přeletu.

Jak vybělalý zvonec v podjeseni
na hravou barvu modrých kalichů,
jak motýl na svých křídel pestré pely,
když v pavučinách zmírá po tichu.

Jak starý dub na ptactva pokolení,
jež po staletí hostil v haluzích,
na bujná kola dívek zlatovlasých,
jež tančívala pod ním na luzích.

Jak zmrzlé vody na své zlaté rybky,
jež vyšvihly se v slunci k hladinám,
jak duch na první myšlenku svou tvůrčí, —
vzpomínám na Tě — těžce vzpomínám.

Otokar Mokrý.

Pouhá náhoda.

Obrázek z Petrohradského života. Napsal *Vl. Michněvič.*

I.

Petr a Žofie Ivanovi vstoupili teprve před krátkým časem v manželství a to v nejšťastnější manželství, jaké si jen může vymysliti ohnivá fantasie romanisty. Tři měsíce po svatbě nebylo si lze představiti zamilovanějších manželů. Nemohli na sebe bez nadšení pohlednouti, celý jejich život byl téměř jediným polibkem, jehož konce nebylo lze předzvídati.

„Žofinko!“

„Petříčku!“

oslovovali se něžně každou hodinu; každou minutu pohlíželi si se zamilovanou touhou v oči zářící rozkoší; špoulili rty, podávali si ruce a vrhali se druh druhu toužebně v objetí.

„Ach — ach!“ vzdychala nervosně Žofinka.

„Oho — ho — ho!“ vzdychal Petr a vzduch okolní chvěl se čtvrt hodiny vášnivými polibky ...

A náhle si usmyslil lstivý osud, jejž bezpochyby nudily nesčíslné polibky blouznivě zamilovaných manželů, přimíchati do jejich medového moře několik kapek hořkého pelyňku.

II.

Jednoho krásného jitra byl Petr v špatném rozmaru ... Byl v špatném rozmaru po prvé po svatbě! ... Na stole kouřila se chutná snídaně, stály dva příbory; avšak ... Petr byl samoten ... Toť strašné!

„Nemilosrdná ... nemiluje mne více!“ zvolal téměř se slzami v očích, přecházeje roztržitě po jídelně a nemysle na snídaní.

Žofie se totiž dovolila na hodinu, pouze na hodinu, aby navštívila matku, a zatím minula již hodina a deset minut ... deset minut — věčnost pro lásku — a ona se dosud nevracela ... Neměl tedy Petr strašnou jistotu, že ho Žofie již více nemiluje?

Ubožák! jak byl ztrápen touto myšlenkou! — Náhle ozval se v předsíni zvonek. Petr se zachvěl nevýslovnou radostí a zapomenuv na trpkost spůsobenou jemu nepříchodem Žofiiným, spěchal osobně otevříti dvéře ... Byl přesvědčen, že jest to ona; avšak nemilosrdný osud poslal mu místo radosti nové, stonásobné hoře. Místo Žofie nalezl u dveří posla, jenž překvapenému Petrovi odevzdal psaní a zmizel.

Jako odsouzenec vrátil se Petr do jídelny a přečetl mechanicky nadpis psaní:

„Žofii Ivanovně Ivanové."

V té a v té ulici v tomto domě (byt nebyl udán). Nadpis byl napsán mužskou rukou . . . Od koho? S kterým mužem si Žofinka smí dopisovati? . .

Trapná pochybnost netrvala dlouho: po právu mužově otevřel Petr psaní a jedva věře svým očím a jedva zadržuje výkřik zoufalství, hněvu a žárlivosti přečetl následující řádky:

„Milá Žofie! Již jsem tě tak dlouho neviděl, že se mi po několik nocí o tobě zdálo — byly to ovšem sny nejpříjemnější ... Z toho pochopíš mou netrpělivost! Nenavštivíš co nejdříve oddaného a milujícího trpitele?" A dole místo podpisu fráze: „Co ti do mého jmena?"

III.

Suďte sami, jaké pocity vzbudily v duši našeho hrdiny tyto zrádné řádky . . .

Nevěda ani, co činí, běžel hledat třeba pod zemí nevěrnou ženu, by ji a jejího milovníka potrestal. Na polo oblečený vyběhl z bytu.

Na schodech potkal Žofii udýchanou, zářící leskem svých sedmnácti let, zrumeněnou lednovým mrazem.

„Jak je krásná! Jak je na pohled nevinná, jak něžná, milující ... zmije!" Bleskem projely srdce ubohého Petra tyto pocity, když se před ní zastavil a ji měřil pronikavým, jedovatým pohledem.

„Drahoušku! . . . Petříčku, odpusť, že jsem se opozdila. Milý, bezpochyby jsi chtěl již dojíti pro mne? Ach můj milý!" vrkala zajíkající se Žofinka.

„Můžete si ponechati své něžnosti . . . pro někoho jiného!"

„Kdo to mluvil? . . Čí jest ten hrubý hlas? . . Petře . . Je to možné?"

Dotud zdálo se Žofii nemožným, že by se stal z milujícího Petra náhle hrubec a zlý žárlivec; nyní přesvědčila se o tom spůsobem nejcitlivějším.

Následoval mezi manžely trapný výstup . . . Rozhorlený Petr řval a zlobil se, přes to, že byla Žofie, když jí ukázal psaní, překvapena — a což bylo patrné — překvapena upřímně . . Z počátku ani nepochopovala, z čeho ji muž obviňuje, když pochopila, opravdu se rozzlobila, jak ji „smí" viniti z také podlosti. Hloupé psaní nazvala hanopisem anebo prostým nedorozuměním. Ona nedávala nikdy a nikomu — o, nikomu — práva, aby jí psal milostná psaní! . . .

Navzdor upřímné její omluvě nevěřil jí dlouho Petr, mučil ji, jako pravý Otello, ale konečně zapomněl na vše a upokojil se . . .

IV.

Petr se upokojil jen zdánlivě. Nešťastné psaní nedávalo mu pokoje ani ve dne ani v noci. Při nejněžnějším celování své ženy zpomínal na psaní a sladkost polibků ztrpčoval pelyněk žárlivosti.

Je-li Žofie nevinna anebo nevěrná? — tato otázka pronásledovala bez ustání našeho hrdinu, až se konečně odhodlal, že podrobí ženu zkoušce a takovým spůsobem odstraní trapné pochybnosti.

I vymyslil si intriku!

Celý den proseděl na sepsání milostného lístku, v němž napodobil rukopis zachyceného psaní. „Známý přítel" zval v nejněžnějších výrazech na rendezvous do maškarního plesu v určitý den a hodinu. „Přítel" psal, že bude oblečen za kapucína s jantarovým růžencem, dle něhož jej Žofie snadno může poznati.

Psaní odeslal po poslovi pod adresou „Žofii Ivanovně Ivanové v tomto domě," a dle jeho výpočtu bylo odevzdáno za jeho nepřítomnosti.

Nelze popsati, jak byl rozbouřen, když se vrátil v týž den domů! Očekával: je-li Žofie nevinna, . . že mu psaní ukáže, a není-li . . .

O běda! když se vrátil, zmije ani nemrkla, ani se nezajikla: nedala nijak na sobě znáti, že obdržela psaní.

Jakých tu třeba ještě důkazů její přetvářky a nevěry? . . Ale . . trpělivost a ostražitost: nevěrnice musí býti dle zásluhy potrestána!

V určený k rendez-vous den jako naschval chtěla Žofie odjeti večer na návštěvu k příbuzným a jakž bylo očekávati, s mužem.

Jaká zmije! jaký ďábelský jemnocit! Ale Petr se nepodal; odřekl přímo Žofii průvod, udávaje, že ho bolí hlava, a když oznámila, že zůstane s ním doma, přemluvil ji, by sama odjela.

Poslední pochybnosti zmizely: odjela! . . . Nu, což? — výborně! — teď je klička připravena, zbývá pouze zadrhnouti ji — a kořisť bude v pasti.

V.

Rendez-vous se odbývalo dle přání. Maskovaný za kapucína Petr byl k nepoznání a hrál virtuosně úlohu přítele. Věrolomná žena neměla tušení o pasti. Celý večer vesele prožvatlali a konečně po skvělé večeři se šampaňským nabídl se Petr své dámě, že ji doprovodí domů.

Drama se blížilo k rozuzlení . . .

O, jaké peklo bouřilo v prsou nešťastného Petra, když maska bez odmluvy svolila k jeho návrhu, změnivši pouze cíl — místo domů do hostince.

Jedva taje vnitřní bouři, posadil Petr svou dámu do kočáru; kočí dojel s nimi bleskem dle udání Petrova k domu, kde bydleli naši manželé . .

Po celé cestě nepromluvil Petr ani slova, ba nepohledl ani na svou společnici, ačkoliv byla tato již sňala masku. Oba seděli mlčíce, každý v jednom rohu kočáru . . . .

Petr div se zlostí a žárlivostí nezbláznil a čekal jen, až přijedou domů, by mohl Žofii poraziti hromem a bleskem . . . .

Rychle vyskočil u svého podjezdu z kočáru a táhl netrpělivě za ruku svou průvodkyni . . . Ale co to? Kdo jest to? . . Jaká to ďábelská proměna? . . .

Při světle lucerny spatřil před sebou Petr na místě domnělé Žofie — své ženy — ženštinu jemu zcela neznámou. Úžasem ztrnul a nevěděl, jak by si vysvětlil tuto podivnou proměnu.

„Proč jsi mne, drahý, přivezl domů? Vždyť víš, že tě ve svém bytě přijmouti nemohu!" přerušila neznámá trapné mlčení.

„Což vy bydlíte, slečno, v tomto domě?" tázal se Petr nenalezaje jiné otázky.

„Kdež jinde? Vždyť to musíte věděti, když mi sem posíláte psaní . . . . Jiného bytu nemám."

„Vy jste tedy obdržela moje pozvání do maškarního plesu?"

„Nu, ano . . . Jaké to otázky?"

„Jakým spůsobem? Vás jsem nezval . . . odpusťte."

„Výborně, ha — ha — ha! Koho pak jste tedy zval, smím-li věděti?"

„Nadpis zcela zřejmý: „Žofii Ivanovně Ivanové." . .

„Vždyť se právě tak jmenuju . . .“

„Jest to možné?“

Petr udeřil se pěstí do čela; hned pochopil, do jakých nesnází se dostal z pouhé náhody.

K jeho neštěstí i radosti přijely v témž okamžení k podjezdu saně. Z nich vystoupila dáma — byla to Žofie.

Udiveným zrakem pohledla Žofie na neznámou dámu a jejího maskovaného průvodce, v němž netušila svého manžela, a spěchala rychlým krokem kolem nich ku dveřím.

„Žofinko!“ zvolal zaražený a zaradovaný Petr.

Ač jej Žofie hned poznala po hlase, byla přece nejvýš překvapena jeho podivným oděvem, jeho společnicí a konečně setkáním se v takovém čase a na tomto místě.

Ale po krátkém váhání vše pochopila. Poznala, že její muž zosnoval intriku, že se schválně vydával dnes za nemocného, by mohl jeti do maškarního plesu a sejíti se se svou milovnicí . . . Krásné oči Žofiiny metaly blesky.

„Kdo jest tato dáma?“ tázala se přísně Petra, ukazujíc opovržlivě na neznámou, již tento výstup patrně nad míru bavil.

„Nevím . . . vidím ji poprvé, přisámbůh! Ať řekne sama . . . Vidíš, myslil jsem, žes to ty sama; byl jsem přesvědčen . . .“

„Jaké hloupé vytáčky! A vy, madame, nevysvětlíte mi, jakým spůsobem jste se zde octla s mým mužem?“

„Jakého tu třeba vysvětlení? Nesejdeš se s leckým v maškarním plesu?“ S těmi slovy vešla spokojeně do dveří poděkovavši Petrovi na rozloučenou za večeři a za doprovození domů.

Role manželů se této chvíle změnily. Pro Petra zmizely všechny pochybnosti o věrnosti ženině, za to však pocítila nyní Žofie nelibost a žárlivost k svému mužovi. Stálo jej to mnoho ujišťování a přísah, než přesvědčil Žofii, že celá tato maškarní historie nebyla nežli nedorozumění, jehož původem se stala láska k milé ženušce.

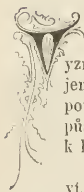
Čtenář se bezpochyby domyslil, že celá nehoda měla původ v stejném jmenu a příjmení a na konec — v stejném domě.

Z ruštiny přeložil *Fr. Mach.*

Jan Neruda a jeho feuilletony.

Literární skizza dra. *S. Hellera.*

II.

Vyznačivše v první části tohoto pojednání — arci jen povšechnými črtami, jak účel a ekonomická potřeba žádaly — význam a důležitost Nerudova působení v české literatuře vůbec, obracíme se nyní k hlavnímu oboru jeho tvoření, k f e u i l l e t o n u.

Co jest feuilleton? Každý čtenář novin to ví, ale nikdo to nedovede stručně a přesně říci. Pojem feuilletonu jest jedním z těch nejasných pojmů, kteréž se proto jasnými zdají, že jsme jejich temnosti uvykli. Pojem feuilletonu zobecněl v nejasnosti a stal se tudíž pojmem zcela formálním, bezobsažným, poněvadž všeobsažným. Obecně nazývá se totiž feuilletonem ona část žurnálů, kterouž Francouzové nazývají rez-de-chaussée, tedy všechno, co v politických denních „pod čarou“ se tiskne. Ale co všechno tiskne se v žurnálech pod čarou! Některé listy shrnují pod čáru onu strakatinu věcí, kteráž se u nás „denními zprávami“ nazývá, jiné ukládají tam drobotiny z celého světa čili tak zvanou směs, jiné otiskují pod čarou romány a povídky, jiné přinášejí v té rubrice učená pojednání a vědecké články, jiné opět cestopisy, kritiky divadelní a vůbec umělecké, obrázky ze života, charakteristiky a t. d., a t. d. Obyčejně skládá se v žurnálech pod čáru a stálé záhlaví „feuilleton“ všechno, co dle redaktorova mínění za otištění stojí a do žádné jiné rubriky listu se nehodí — z čehož přirozeným spůsobem plyne, je-li redaktor nespůsobilý, že feuilleton dle okolností často ničím jiným není, než jakýmsi košem na papír, ne-li dokonce smetištěm.

V obecném smyslu znamená tedy feuilleton stálé, vyhražené místo v žurnálech pro články všeho druhu, ale žurnalista doloží k tomu: jsou-li f e u i l l e t o n i s t i c k y p s á n y. A touto formální podmínkou vyznačen je druhý, l i t e r á r n í pojem feuilletonu. Per tautologiam mohlo by se tedy říci: v literárním ohledu je feuilletonem všechno, co feuilletonisticky psáno jest. Ustálily se tedy dva pojmy feuilletonu: obecný, kterýž toliko jistou rubriku v časopisech znamená, a literární, kterýmž se pojednání a komposice zvláštního, řekněme prozatím ještě „feuilletonistického“ spůsobu vyrozumívají. Rozumí pak se samo sebou, že mluvíce o feuilletonu, zde toliko feuilleton v l i t e r á r n í m ohledu na mysli máme, t. j. ony zvláštní literární práce, kterýmž „feuilletonistické“ říkáme a nikoliv žurnalistickou rubriku, kteráž se feuilletonem nazývá. Pojmy tyto dlužno nyní již od sebe — lišit, poněvadž ne všechno, co v časopisech v rubrice „feuilleton“ vychází, skutečně také feuilletonem jest, ačkoliv naopak snad všechny skutečné feuilletony nejprv v žurnálech „pod čarou“ vyšly, vycházejí a vycházeti budou. Žurnály, majíce velikou potřebu feuilletonů, ale malou jich zásobu, nahražují si nedostatek skutečných — feuilletony jen tak zvanými, ba jsou i žurnály, kteréž třeba po celý rok ani jediného skutečného feuilletonu nepřinášejí, ale rubriku „feuilleton“ přece každý den mají vyplněnu. Tím je vinen nedostatek feuilletonistů.

Nikoliv tedy obsah, nýbrž forma a spůsob psaní dělá feuilleton. Feuilletonistický spůsob psaní žádá, aby zvolená látka duchaplně pojata a delikatně zpracována byla. Pojmutí látky, různé dle individuelního nadání a spisovatelova rozmaru, rozhoduje o základním tónu feuilletonu a o jeho barvitosti; feuilleton jest tedy buď veselý nebo smutný, pikantní nebo tklivý, lahodný nebo žíravý, dithyrambický nebo posměšný, klidný nebo vzbouřený. Ale vždycky musí vynikati lehkostí a elegancí slohu, lesklou a bohatou mluvou, pružností obratů, plastičností obrazů, živým proudem myšlenek a zásobou vtipů všech nuancí. Jak vidno, žádá se na feuilletonu velmi mnoho — více aspoň žádati se již ani nemůže. Zcela přirozeno: feuilleton je v zábavné literatuře delikatessou a lahůdka nemá práva ani na nejmenší shovívavost labužníků, dokonce pak lahůdka, která se v tak

malých dávkách, jako feuilleton — takřka jen po kávových lžičkách podává.

Obyčejná výživná strava spoléhá a musí spoléhati na shovívavost stolovníků, ale delikatessa, není-li výtečná, není ničím. — Feuilleton je nejmladším a nejjemnějším výkvětem belletristické literatury, ephemerkou, kteráž svého pestrého koloritu a brillantově hrajícího lesku pozbyti nesmí ani v herbáři. Jest komposicí na pohled divokou a prostou vší pravidelnosti, ale v pravdě sosnovanou na uměleckých zákonech v nejjemnější nitky vytažených. Ale přece nesmí jeviti ani stopu práce ani stín jakéhosi umělkování, nýbrž musí prostě, hladce a lehce plynouti jako pramének z volně překypující genialnosti, musí se jeviti co graciósní tanec, veselý rej aneb i elegický let myšlenek, jako šampaňský sen, jako obrázek z kouzelné svítilny, jako orgie satyrů a koboldů. Z toho plyne, že feuilleton se zdarem psáti může jen člověk duchaplný, všestranně vzdělaný, světa a světových literatur znalý, mistr belletristické faktury, esthetik jemného krasocitu, virtuos ve slohu i mluvě. Neříkej nikdo, že vkládáme do feuilletonu příliš mnoho, a že činíme feuilletonistovi požadavky přílišné — jeť feuilleton literárním koncertem, a koncertovat přece nemá nikdo, než virtuos!

Hlavním, ba podstatným požadavkem feuilletonistického spůsobu jest duchaplnost — proto je vůbec tak málo feuilletonistů. Feuilletonistou se nestane nikdo ze zvůle, učení a úsilí; kdo feuilletonistou býti má, musí se jím narodit, jako básník. Ostatně je také dobrý feuilleton jakousi básní in prosa a ne bez práva nazývá Eckstein feuilletony lyrickými básněmi. Feuilletonista pojímá věci a poměry s hlediště sice všelidského a světového, ale ozařuje vždy zvolený předmět světlem svých vlastních názorů a citů a nasazuje čtenáři barevné brejle, aby věci v takovém světle viděl, v jakém se jemu, autoru, líbí. — Ačkoliv, jak jsme již podotkli, všech i nejjemnějších požadavků uměleckého tvoření bedliv býti musí, jest přece feuilletonista jedním z těch nečetných, skutečných umělců a zároveň šťastných smrtelníků, na jejichž díla se paragrafy německých esthetik nehodí, a kteří tudíž vymknuti jsou z dosahu školské kritické rákosky. Sami většinou výteční kritikové, jsou feuilletonisté ve vlastním tvoření jaksi mimo kritiku: feuilleton je věc příliš mladá, němečtí kathedroví esthetikové neměli ještě času na feuilletony nějaké střihy zhotovit, proto říkají esthetikové „z druhé ruky“, že je feuilleton p o d kritikou.

Zde octli jsme se u jedné z příčin, pro kteréž starší literární škola a tak zvaný učený svět feuilletonu nepřeje. Kdybychom byli zlomyslní, mohli bychom říci, že mu nepřeje, protože mu nerozumí, protože je feuilleton na jeho zkostnatělé názory příliš jemným, vzdušným, etherickým a myšlenkovým. Však toho tvrdit nechceme. Starší literární a esthetická škola nenávidí feuilleton proto, že jest zjevem dosud novým a zároveň kategorií, která se o školskou aprobaci ani dost málo nestará, že odhazuje staré nehybné formy a rezavé krunýře, pod nimiž i Pegasus se prohýbá, že vylučuje všechnu škrobenost a pedanterii slohu jakož i maltretování myšlenek dle „vysoce schválených“ šimlů. Máť učený svět starší tradice za to, že se graciósní vypravování a volná, humorplná stilistika srovnati nedají s důkladností a mravní vážností, mínění to naskrze bezpodstatné a v zásadě již překonané. Však mimo tyto formální důvody nenávidí učená škola feuilleton také a snad hlavně proto, že jest aneb aspoň má býti duchaplným. Pedanterie byla vždy a bude na věky úhlavní nepřítelkyní věcí duchaplných, poněvadž v duchaplnosti shledává a také skutečně má svého největšího a nejnebezpečnějšího odpůrce. Feuilleton, byť i sebe hlubší pravdy a myšlenky pronášel a prováděl, musí se tvářit, jako by se jen letmo jich dotýkal, jako by čtenáři věci již dávno známé jen tak mimochodem připomínal, kdežto pedanterie často i nejošumělejší, každému od dětinství již povědomé a jasné pravdy nebo nepravdy s takovou strojenou důležitostí a důkladností rozkládá, jako by princip světa byla nalezla. Feuilletonosta říká vždy více, než se zdá a než chce, aby se zdálo — pedant učenec naopak chce, aby se zdálo, že více řekl, než se zdá a než vskutku řekl. — Proto zdá se pedantovi, že feuilletonista obecnou moudrost co do ceny zlehčuje, o vysoký kurs připravuje a profanisuje, kdežto feuilletonista čtenáře k tomu vede, aby i nejhlubší myšlenky za své vlastní a jasné, ba samozřejmé považoval, dobře věda, že každý své (byť i jen domněle) vlastní myšlenky nejraději má a jimi také nejochotněji se spravuje. Učenec pedant vyvyšuje sebe, feuilletonista povznáší k sobě čtenáře.

Jak vidno, pracují oba tyto směry ve všem přímo proti sobě a jsou tudíž nesmiřitelny. Ostatně dlužno na částečné ospravedlnění pedanterie připomenouti, že velkou část její nepřízně k feuiletonu zavinil neohrabaný dilletantismus n e p o v o l a n ý c h feuilletonistů, kteří nemajíce ani vtipu ani nových myšlenek ani stilistické dovednosti a tudíž ničeho z vlastností, kteréž spisovatele feuilletonistou činí, místo feuilletonů nedbalé a nechutné pleskanice píší, ale také velmi rychle nemožnými se dělají.

Však již dosti o tom. Řekli jsme, že feuilleton jen spůsobem spracování své látky co feuilleton se vyznačuje, ale jinak látku míti může všelikou. Ale feuilleton jest literární odvětví velmi mladé a nezasáhl dosud do všech možných oborů látek Dle feuilletonů, kteréž dosud napsány byly, rozeznáváme feuilleton divadelní, literární, společenský, kulturně-historický, cestopisný, belletristický čili poetický a tak zvanou causerii čili rozmarnou a vtipnou rozpravu o nahodilých věcech.

Feuilleton, v tom smyslu, ve kterémž o něm pojednáváme, je stár teprv roků čtyřicet. Vlastí jeho je Francie a otcem genialní Jules Janin. Rok 1836, kdy Janin v „Journal des Débats“ své proslulé divadelní kritiky „pod čarou“ psáti začal, dlužno považovati za rok narození moderního feuilletonu. Od té doby vyvíjel se feuilleton v našem smyslu velmi rychle a zdárně, tak že nyní evropské literatury, obzvláště francouzská a německá, již celou řadu výtečných feuilletonistů čítají, jakkoliv feuilletnistická produkce, vyhražená toliko lidem genialním, již svou povahou velmi vzácná jest a sporá.

Česká literatura má do té chvíle jen jediného feuilletonistu — unum, sed leonem! J a n N e r u d a jest dosud jediným z našich spisovatelů, kterýž v š e c h n y attributy pravého feuilletonisty má a také ve svých pracích i nejpřísnějším požadavkům literárních labužníků plnou měrou vyhovuje. Jeho feuilletony jsou delikatessou a šampaňským zároveň, a bez bombastu lze říci, že napsal Neruda řady feuilletonů, kteréž snesou konkurrenci i s nejlepšími zahraničními feuilletony vůbec. Pojednáme o nich příště.

Ukázky poesie francouzské.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Theophil Gautier.

Oblak.

Sultánka koupá se ve sadech svých,
šat poslední hle s bujných údů padá,
prost hlodu hřebene ve prstencích
vlas bohatý jí líbá sličná záda.

K ní oknem zírá sultán šedivý
a praví hladě vousy dlouhé brady:
„Na stráži stojí eunuch bedlivý,
kdo mimo mne zří v lázni její vnady?

Já vidím je — div! — k němu zavolá
mrak, jenž v své pouti nad zahradou stane,
zřím prs, který jak oranž plápolá
i tělo zřím, zkad v perlách voda kane.

Tu Ahmed vyskočil, jak měsíc zbled,
vzal handžar svůj se zdobnou rukovětí,
svou hnědou favoritku zabil hned. —
A oblak — — v dálku nad zahradou letí.

Niobe.

Hle fantom z mramoru na skále jeví se mi
loket na koleni, tvář v ruce průhledné,
jak stromu kořeny tkví její nohy v zemi
v své muce věčně lká ni hrdla nezvedne.

Tvou hlavu ubohou rci jaká tíha sklání,
kde zdroj, zkad oči tvé si slzy čerpají?
Tvé srdce z kamene proč vzdychá bez ustání,
tvá ňadra tesaná proč plášť tvůj zvedají?

A z důlku víček tvých se stále slza dere,
na místě jediném se v kapky zachytí
tak hustě, z nohy tvé že tvoří jamku, v které
pták smočí křídlo své a můž' se napíti!

Ó němý symbole běd lidských! sedmi žalů
ty matko! Niobe, bez dětí milených!
ať sedla's na Athos či kalvarie skálu,
ký Ameriky proud jest větši slzí tvých?

Kos.

Tam v trávě bílé jinovatkou
tu po haluzích skáče pták,
a vesel hvízdá píseň sladkou
má žluté botky, černý frak.

To lehkověrný kos, jenž neví,
že na světě je kalendář,
on v lednu skládá máje zpěvy
a v mlhách vidí slunce zář.

Hle modrou Rhonu Arva kalí
a s větrem zuří lijavec,
vše u krbu — a slunce halí
se v mhu jak v perský koberec.

Jak magistrat ve sobolině
ční hory v kruhu do kraje,
jich bílá rada zkouší líně,
proč zima letos dlouhá je.

Leč kos svou peruť suší, všemu
se v písni svojí vysmívá,
co sněhy, liják, mlha jemu,
on věří, máj že vyzpívá.

On vadí se a stále diví,
jak může zora ještě spát;
květ okusuje zimomřivý
a nutí jaro v slovu stát.

Za stínem zlatý den mu září
— tak zbožný v chrámu v modlitbách
nechť svíce zhasly na oltáři,
přec vírou boha vidí v tmách. —

Kos s přírodou ve spolek vstoupí
a pudem tuší její řád —
Ó krásný kose, jak jest hloupý,
kdo tobě chce se vysmívat!

Literatura. Věda. Umění.

— Divadlo. Nová koloraturní zpěvačka, slečna Glaserova, kteráž poprvé na našem jevišti, jak jsme již minule připomenuli, co Marta vystoupila, dobyla si ihned plné přízně obecenstva, a není pochybnosti, že zaujme slečna i mezi předními našimi operními silami místo velmi čestné. Máť slečna Glaserova sympatický, pružný a svěží hlas velmi značného objemu, ve všech polohách stejně vydatný a také již slušně vzdělaný. Že o nějaké virtuosnosti ještě ani řeč býti nemůže, rozumí se samo sebou, ale není také pochybnosti, že slečna při tak zjevném talentu velmi rychle bude pokračovat a se zdokonalovat. Ale slečna Glaserova objevila se nám netoliko co nadaná zpěvačka, nýbrž i co nadaná herečka, a tento šťastný v jedno splývající dualismus činí nám ji dvojnásob milou. Pokud jsme z prvního vystoupení usouditi mohli, má tedy slečna Glaserova všechnu spůsobilost státi se dokonalou umělkyní, a aby nic nescházelo, obdařila ji příroda ještě velmi příjemným zevnějškem. Ředitelství může si gratulovat. — Druhou novou operní silou, kterouž si ředitelství získalo, jest tenorista p. Dunovský, dosud člen městského divadla v Královci, ale napříště, tušíme, dojista člen našeho zemského divadla. Pan Dunovský vystoupil (ještě co host) dne 2 května v Troubadouru co Manrico. Obecenstvo, kteréž s napnutím očekávalo, zda-li a jak naše tenorová tíseň konečně bude rozřešena, nebylo sice příliš překvapeno, ale také nikterak sklamáno, a mezi těmito dvěma negacemi nalézá se, jak známo, mírné uspokojení. Řekněme tedy zkrátka, že nás p. Dunovského první vystoupení uspokojilo. Pan Dunovský nemá sice žádný hlas zrovna fenomenální, ba ani tenor rozhodně hrdinný, ale přece velmi zvučný, silný, vysoký a lahodný. Co do technické stránky zpěvu musí arci ještě mnoho, velmi mnoho dohánět a co mimiky se týče, teprv samy začátky si hledět osvojit, ale píle a umělecká snaha, kteréž mu popříti nelze, přemohou časem všechny aspoň hlavní nedostatky a p. Dunovský bude naší opeře silou velmi vydatnou. Že se líbit bude, ukázalo rozhodně příznivé uvítání, jehož se mu hned na ponejprv dostalo. — Nevlídná povětrnost první čtvrti květnové uvázala hry divadelelní ještě na malé prozatímné divadélko, a jen této okolnosti dlužno si postěžovat, že jsme ze slíbených a připravovaných novinek pro letní saisonu toliko jednu uviděli, „Bankrot“, činohru ve 4 dějstvích od Bjoernsterne Bjoernsona. „Bankrot“ je kus zcela zvláštní. Nemá nového předmětu, ani nových charakterů ani dramatické faktury, kteráž by snad pikantní novostí aneb překvapující obratností vynikala, ani lesklých frásí, ani mocných effektů, ani náhlých působivých obratů jako n. př. kusy Sardouovy; ale za to vyniká jinými přednostmi: mravní opravdovostí, mohutnou náruživostí, poutavou a hluboce zajímavou i tam, kde klesá na špatnost, nehledaným konfliktem, jemuž musíme věřit, životní pravdou,

prostou elegancí a myšlenkami beze vší sofistiky. Osoby, jež v „Bankrotu“ vystupují, jsou sami skuteční, ve své způsobě celí lidé. Počátek kusu je trochu novellistický, konec také až nedivadelně jemný a hravý, ale střed a všechny hlavní scény jsou mohutné a dramaticky nesmírně účinné.

Dle povahy své a zvláštnosti může míti „Bankrot“ všestranný účinek jen tam, kde herecké síly pravdivé charakteristiky schopny jsou. Naše divadlo takové síly má, a tyto síly přičinily se všemožně, aby měl „Bankrot“ úspěch co nejskvělejší, obzvláště náš geniální Kolár ml. Souhra byla uspokojivá, ačkoliv pp. herci někdy až příliš nápadně s pamětí zápasili, ale celkem dlužno jim přece vzdáti plnou chválu — V ostatní dni od 30. dubna do 9. května opakovaly se: „Arria a Messalina“, tragédie od Adolfa Wildbrandta, Offenbachova komická opera „Krásná Helena“, Verdiho „Troubadour“, „Nejnovější skandál“, „Prodaná nevěsta“, Jana Strausse komická operetta „Netopýr“, Jos. Jiřího Kollára „Magelóna“ a Mozartův nesmrtelný „Don Juan“. Tenkráte nemáme, co bychom divadlu závažného vytýkali.

— Přehled slovanských literatur. Ruská: „Basni i eskizy“ jest název obšírné sbírky básní Alexandra Antonova, jež vyšla minulý měsíc v Rjazani. Antonov jest básník — samouk, syn malostatkáře ruského. První sbírka jeho básní vyšla r. 1863 a 1864. Básně Antonova vyznačují se vesměs mluvou prostou a plynným veršem; jsou to po většině básně poučné. Jedno oddělení básní Antonova věnováno jest též rozličným denním otázkám a možno je nazvat básněmi politickými. Tak líčí se na př. v básni „Sosědi“ (sousedé), jak svého času žili vedle sebe Němec, Polák a Rus. Jednoho dne vypukl u Němce (Rakušana) požár a Rus ihned spěchal na pomoc sousedu. Za několik let hořelo u Rusa, Němec však nespěchal hasit, ale rozumoval takto:

„Za čem (proč) v čužija (cizí) nam děla měšaťsa?
Puskaj (třebas) russkij nam i oceň (velmi) pomogal,
No on věď dla sebja chlopotal:
Togda od našego mog zaňaťsa
Sosědnij polskij dom, a zagonis Poljak,
To věrno ot něgo i russkomu by domu.
Ně minovať nikak (nijak)
Požar il pogromu.
A nyně, molvit v dobryj čas,
Sorit v storoně i větěr ne na nas!“

V Petrohradě vyšlo u Strachova „Sočiněnije Apollona Grigorěva“; svazek I., 650 stránek. Jest to sbírka literárních úvah slovutného kritika ruského Grigorěva. Úvahy ty poskytují všestranný rozhled v novější literatuře ruské. — Boris Nikolajevič Almazov, známý humorista ruský, zemřel 15. t. m. v Moskvě; Almazov byl teprvé v letech čtyřicátých. Humoristické básně počal uveřejňovati r. 1852 v „Moskviťanině“, v „Rus. Věstnikě“, v „Iskrě“ a v „Razvlečeniji“. R. 1863 sebral své básně pod názvem „Dissonansy“. Z ostatních jeho prací zasluhuje zmínky pověst „Katěnka“. — Ve Voroneži zemřel počátkem tohoto měsíce známý spisovatel dramatický Djačenko. Největší obliby z dramatických děl jeho došly „Žertva za žertvu“; „Guvernér“. — V Krakově počala vycházeti nákladem D. E. Friedleina „Biblioteka przedruków“, v níž budou uveřejněna nejlepší díla starší literatury polské. Redakce důležitého podniku toho svěřena dru. Vladislavu Vislockému. Dosud vyšly v bibliotece té „Hymny“ Bartoloměje Zimoroviče, původně vydané r. 1640 a „Książki o wychowaniu dzieci (knihy o vychování dítek) od Erazma Glicnera, pův. vydané r. 1558.

— *vl.* *Z Paříže, 29. dubna.* Novinky beletrie francouzské. „Maitre Gaspard Fix“. Sepsal Erckmann Chatrian. Mistr Gaspard Fix, kritikou vřele přijatý, byl svého času uveřejňován ve feuilletonu „Rappelu“. Již hrdina románu, bývalý sladovnický dělník, později milionář a senátor císařství — milionář z potu jiných, senátor protekcí církve a úřadního sluhy Friometa — prozrazuje, že román Chatrianův není pouze historií jednoho člověka, jedné rodiny, nýbrž i historií národa, celé jedné generace. Spisovatel poukazuje na velké události politické a vojenské, snaží se objasniti a dokázati příčiny pokoření a pádu Francie. Typy monarchistů jsou zde výtečně kresleny. Čtenář si bezděky připomíná ctihodné důvěrníky monarchie à la Richard de Muleroy a potkává existující známé v muži obracejícím Gasparda na svatou apoštolskou víru. Neméně zdařilá je kresba bonapartista Sabouriau, drzé prodajné chlapisko, i velký Tomassin, chef továrny, kterýž si nechává Gaspardem „vytahovati pečené kaštany z ohně“ a nepředvídaně sám sobě prsty připaluje ve prospěch tohoto. Mistr Fix není ostatně lepší než tito. Nezapomíná využitkovat lidu a svého štěstí. Tím nashromáždil miliony. Líčení jeho smrti jest mistrné. Jiní jeho druhu prosívají neb modlívaji se v posledním okamžiku; Gaspard čítá své miliony: Jeden, dva, tři, čtyry, pět . . . Šestý nedočetl . . . Ve své působivosti velkolepá je naproti němu postava jeho svaka doktora Laurenta. Císařství posílá tohoto do Lambessy jako onoho do Luxembourgu. A přec Fix r. 1848 křičel mnohem silněji než Laurent, ano mnohem silněji než všichni ostatní: „Sláva republice!“ — „La tour de Percemont. — La Coupe“. Sepsala George Sandová. V novele „Věž percemontská“ setkáváme se s rozkošnou postavou mladé dívky, kterouž jen Sandová dovede tak něžně a hluboce charakterisovat; Marianne; druhá povídka v témž sešitu, jejíž stejnojmenná hrdinka jest milující, důvěřivá a naivní dívka venkovská, jest dokonalejší prací. Sešit druhý obsahuje: feérii „Pohár“, v níž spisovatelka dává přednost lásce před nesmrtelností — bez lásky; sentimentálné vypravování „Le Toast“; variaci na pověstnou píseň „Chanson du Contrebandier“; humoristickou fantasii „Garnier“; delikátní „Blouznění v Paříži“, začátek dramy na myšlenku Tirsa de Molina nazvané „Lupo Liverani“. — „La Geuse parfumée“. Spisovatel Paul Aréne. Provence jest velmi chudá a poněvadž neplodí nic lepšího, než jasmín a oranže, může být nazvána „Vonnou žebračkou“. Tak praví Godeau a to vysvětluje i titul, jejž dal Aréne sbírce provençalských povídek. Jean des Figues, hrdina tvořící jiné hrdiny, spí jednoho dne v šírém poli ve stínu svého osla Blanqueta. Blanquet stříhá ušima a Jean oslněn svitem provençalského slunce, zpomíná na dny svého života. Autor se zde stává proto sám hrdinou. Autor jest básníkem nejčistšího zrna, historky Jeanovy jsou rozkošné. Nejvnadnější je „Mort de Paz“. — „Aventures de trois grandes dames de la cour de Vienne.“ Od Louis Ulbacha. Spisovatel napsav dva zábavné sešity, chtěl či nechtěl napsati dílo, o němž Blémont praví: „Jest to román, jaký se už nepíše, román, v němž je cosi z poesie Waltera Scotta, román historický dle jmena, dle dat, dle děje, sentimentální duchem, lidský a počestný, jejž můžeme čísti před ženou, aniž by naše dcera si musila zacpávat uši.“ — Tím tušíme řečeny i chyby i přednosti, nezapomenuto též na malou důtku ironie o dobrodružství „tří velkých dam dvora vídeňského“; a — Ulbach může být spokojen. — „Le fils d'un de ces hommes.“ (Autor Gabriel Guillemot.) Maurice Métivet jest tak nešťasten býti „synem jednoho z „těchto“ lidí“, kteří pomáhali Ludvíku Bonapartovi poškozovati a hubiti Francii. Básník naznačuje slovem „těchto“, jak se mluvívá o jistém druhu dam, nejlépe svou i Francouzů nenávist k cesarismu napoleonskému. — Otec Métivet jest jeden z řady ničemův císařství. Osud nechtěl, aby syn byl podoben otci. Obdařen velkomyslným instinktem, vychován počestnou ženou a poučován poctivým učitelem, nesdílí přesvědčení otce. V kolegium setkává se s mladíky z lidu. Jest účastníkem pokud mu možno neb pozorovatelem ruchu mládeže. Jedenkráte čte jméno otcovo mezi těmi, již hodni jsou trestu. Jest nucen tasiti kord proti těm, s nimiž souhlasí. V té době prodává otec jeho sestru ministrovi . . . Jsa republikán srdcem i duší a nemoha smýti skvrnu otcovskou, odhodlá se Maurice zemříti pro Francii. Umírá na bojišti zabit pruskou kulí. — Méline. Sepsala Louisa Siefért. Kritika přijala dílo to s uznáním. Jest to dílo ženy, jež má srdce a talent. Děj je vnadný, přirozený, bez nucení, bez přehánění. Povaha rekyně je sanguinická, však sympatická. Sloh, někdy trochu ženský, je pln šťastných scén a stav utrpení je přiměřen vždy vášni a situaci. — Le beau Salignac od Jules Claretie. Claretie zná lépe než kdo jiný rodinný a intimní život Francie z doby revoluce a prvního císařství. Dokázal to v „Camille Desmoulinsu“ a v „Posledním Jakobínu“. Proto je „krásný Salignac“ nejen pln děje a romantické svěžesti, ale i bohat studiemi historickými a časovými pikanteriemi“ — píše „Rappel“. — Le Jean-nu-Pieds. (Bosý Jan.) Spisovatel Albert Delpit. Děj začíná v interessantní době revoluce r. 1830 v ruchu vraždění červencového. Starý šlechtic legitimista vrací se do Paříže a nalézá dva své syny mrtvy; jeden z pozůstalých dvou je republikánem. Velkomyslná srdce po krutých zkušenostech se smiřují. — L' Auberge du monde. Spisovatel Hector Malot. „Světový hostinec“ Malotův je Paříž v poslední době císařství Napoleona „Malého“, jakž rádi nazývají Sedanského

zajatce tvůrcové a přátelé „Nové“ Francie naproti hrdému příjmí vyhnance sv. Helenského, jejž zovou Bonapartisté Napoleonem „Velikým“. — Amerikán, milionář, vystěhovalý syn pařížského dělníka, jejž politické přesvědčení přivedlo do vyhnanství, a jejž vyhnanství obohatilo, navrátiv se do Paříže, na předměstí sv. Antonína, nalézá svou rodinu chudou a ubohou. Zapomíná dobrovolně na Ameriku a na vše u svého starého ujce přesvědčením republikána a u své vnadné sestřenky Terezy, jež ho učí lásku poznávat. Však sestřenec jeho, Anatole, je ničema, kterýž by rád dědil americké miliony; kolonist jest částečně hříčkou intrik. Však uklouzne Anatolovi, svůdné a vzácné markýse de Lucilliére, Italce Carmelitě i pruské srdečnosti rusé ldy a nalézá znovu lásku a důvěru u své ubohé malé Terezy, kteráž bez vší nepřirozenosti stává se heroickou. Komuna mizí přes jich hlavy, jako zuřící orkán — oni se vracejí v náruč druh druhu. — Podobizny jsou výtečně kresleny i jich charaktery. Takž senátor hrabě Roqueblave. Skvostná ve své drastičnosti je scéna, kde markýsa Lucilliére zpívá ve svém aristokratickém salónu Marsellaisu — k vůli popularitě, či lépe k vůli republikánskému kolonistovi. — Jsou to nejnovější díla posledních dnů a v polovici jich jeví se jasně tendence politická. Básníci francouzští stávají se vychovateli svého národa, vědíť: má toho velmi lid potřebí. Básníci Francie byli vždy poetičtí pěstitelé, vychovatelé národa více než kteříkoli jinde, proto také osvojili si nejprvnější místo v kulturním životě francouzském. — „La Coupe“ (pohár) nazvala George Sandová nejnovější svou práci, jež v brzkém čase dostane se do rukou obecenstva. Jmeno proslulé básnířky vzbuzuje i u českého čtenáře značný interes, pročež nebude nezajímavo zmíniti se, co zavdalo podnět Sandové k této práci. — George Sandová byla kmotrou roztomilého klučiny, jmenem Rudolfa. Její vůlí dáno mu toto jmeno. Neznáme, z jaké příčiny. Rudolf ztratil matku, kteráž zemřela namáháním. Zůstal mu jen otec a týž postrádaje veškeré důstojnosti, neměl ani lásky k ubohému hochovi, jejž raději bil než živil. Jedenkráte, když rány otcovy byly surovější než jindy, uprchlo dítě k George Sandové s prosbou za ochranu a pohostinství, za kteréž nabídlo paní starý pohár, jejž bylo vyhrálo na trhu ve Villiers. Romancierka zachovala pohár a nadepsala tímto slovem nejnovější svou práci, určivši zároveň polovici příjmu z „Poháru“ ve prospěch svého malého chráněnce.

Drobnosti.

— Italský malíř Salvator Rosa (nar. r. 1615 zemř. r. 1673) byl zároveň básníkem a hudebníkem. Obrazy jeho vynikají jakousi divokostí, což prý v tom původ má, že Rosa, jak pověst vypravuje, za mladých svých let loupežníkem byl. Jednoho dne navštívil ho přítel a podivil se nemálo vida, že Salvator Rosa na starý, porouchaný klavír hraje. Projeviv svůj úžas nad takovýmto hudebním nástrojem, prohodil úsměšně, že by ho ani za tři skudy neprodal. Rosa rozhorlen odpověděl: „Chci-li, mohu toto piano za 1000 dukatův prodati.“ Přítel se mu vysmál a učinil s ním sázku. Malíř si připravil barvy a namaloval na piano překrásnou krajinu. Za obraz tento obdržel 13000 zlatých. Takto ovšem odbyl klavír a sázku, jak samo sebou se rozumí, též vybrál. *K. P—k.*

— Dvorní krysař. Při dvoru anglickém bývali dříve krysaři. Takový krysař dostával 82 liber šterlingů platu a býval mezi dvořanstvo počítán. Oblek jeho sestával z červeného kabátu, který žlutými portami lemován byl; v portách těchto byly krysy vetkány. — Jedním z těchto dvořanů byl jakýsi Robert Smith, který se stal za panování Jiřího III. literarně známým. Sepsal totiž knihu, jednající o zhoubných účincích krys na život člověka. Název knihy té byl: „Dvorní krysař“. *K. P—k.*

— Vtipná odpověď. Dvorní šašek Františka I. krále francouzského stěžoval si králi, že mu jeden z dvořanů slíbil, že ho zavraždí. Král chtěl šaška upokojiti odpovědí, že dvořenína, kterýž by to učinil, pět minut po vraždě oběsiti dá. Avšak šašek se smíchem odpověděl: „Milejší by mi bylo, kdyby dvořan ten pět minut před skutkem byl oběšen.“ *K. P-k.*

Listárna redakce.

„Radhošť.“ Zápasíte ještě s mluvnicí. „Odpuzíš“ — „poutovat“ — „košíček nezapomeň (nezabudek)“ a p. jsou nesprávnosti, jež vřaditi nelze mezi licence básnické. Nadání jeví poněkud píseň: „Pojď milá —“

K. K. zde. Litujeme, že se pro náš list nehodí. Rukopis leží v administraci.

$a^2 + 2\ ab$. Nemáte ponětí o verši a rýmu. Nemařte raději čas hříčkami bez ceny.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: „Světozor“ roč. X. číslo 18. Obsah: V zátiší. Román, sepsal Marko-Vovčok, přeložil Jan Dunovský. (Pokrač.) — Hrozba srdci od Ely Lužecké. — Ferdinand Censký. — Lesní růže. Sepsal Kolda Malínský. (Pokrač.) — Jezevec. (Pokrač.) — Ruský lékař. — Literatura. — Divadlo. — Hudba. — Výtvarná umění. — Osobní zprávy. — Dějepravné písně z XVI., XVII., a XVIII. věku. Podává XX. — Bekyně Jindřicho-hradecké. Podává Jan Orth.

(Zasláno.)

Odbor umění výtvarného „Besedy umělecké“ ukládá sobě sestaviti

sbírku výkresů a odlitků vzácných památek výtvarného umění českého,

aby i širší kruhy naše domácí i cizina, pokud možno bude, obeznámeny byly s dávnou uměleckou činností českého národa a neméně i z té příčiny, aby umožněno bylo na základě uměleckých těch pozůstatků sepsání a vydání dějin našeho domácího umění výtvarného.

K dosažení toho cíle učiněna budou následující opatření:

1. Zařídí se kniha, ve které zaznamenány budou předměty ceny umělecké i místo, kde se nalézají a pokud možno i dáta historická, která se týkají jich původu a trvání.

2. Jednatelé „Besedy umělecké“ budou požádáni, aby podali seznam uměleckých památek svých sídel a okresů, aby připojili alespoň stručný popis takových předmětů, anebo aby po případě jmenovali odboru ochotné znalce, kteří by tuto práci na se vzíti chtěli.

3. Požádáni konečně budou umělci, historikové a archaeologové za příspěvky, zejmena pro sdělání popisu historického.

Odbor umění výtvarného přičiní se o grafické spracování předmětů důležitých a uměleckou cenou vynikajících. V první řadě ovšem spoléhá na činné účastenství svých členů, kteří by na společných vycházkách kreslili a podle možnosti a potřeby též o odlitky zajímavých předmětů umělecké plastiky se postarali, avšak nehodlá odbor nijak kruh horlivých přátel umění a platných spolupracovníků obmezovati; vítaným odboru bude každý, kdo má lásku k věci. Zejmena hodlá odbor pozvat pány profesory na venkově a studující na vysokých školách k činnému účastenství. V týdenních schůzích odboru oznamovati se bude, co nového v knize zápisek přibylo, a vyloženy budou nové náčrtky a odlitky. Čas od času pak, kdykoli více materialu se sejde, uspořádá odbor umění výtvarného výstavu těchto předmětů pro členy „Besedy umělecké“ a pro případ i výstavu veřejnou. Řídící komitét, který z odboru volen bude a veškeré záležitosti toho odboru na starost vezme, přičiní se, aby zajímavější předměty té sbírky byly autograficky rozmnožovány.

V Praze, dne 24. února 1876.

Z odboru výtvarných umění „Besedy umělecké“.

Hanuš Svačina, t. č. jednatel. **Bohuslav Schnirch,** t. č. starosta.

OBSAH: Na pomezí cizích světů. Fantastická novela od *Julia Zeyera.* (Pokračování.) — Romance. Báseň od *J. V. Sládka.* — Ritornelly. Báseň od *Oskara Milkoviče.* — Malvína. Sepsal *Fr. Nečásek.* — Nesmrtelní pijáci. Povahopisné črty od *J. Arbesa.* I. Adrian Brouwer. (Dokončení.) — Vzpomínka. Báseň od *Otakara Mokrého.* — Pouhá náhoda. Obrázek z Petrohradského života. Napsal *Vl. Michněvič.* — Jan Neruda a jeho feuilletony. II. — Ukázky poesie francouzské. Přel. *Jar. Vrchlický.* Theophil Gautier. Oblak. Niobe. Kos. — Literatura Umění. Věda. — Drobnosti. — Provolání výtvarného odboru „Umělecké besedy“.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10, 20. a 30. každého měsíce
o 2 až $2^1/_2$ archu
vždy o 4. hodině odpolední.

Ročník IV. 20. května 1876. Číslo 14.

Na pomezí cizích světů.

Fantastická novela od Julia Zeyera.

(Pokračování.)

IX.

Po odjezdu Frýdeckého nastal mi čas trudný: byli jsme nyní takřka poprvé s Flórou sami tváří v tvář; nebylo ani hosta mezi námi, aniž zmírňující okolnosti toho pohyblivého výminečního života, jakýž jsme oněch několik dní v Drážďanech trávili. Viděli jsme nyní pravou fysiognomii příštího svého života manželského a s ustrnutím pozoroval jsem, že to nebude poměr šťastný. A přece nemohl jsem činiti Flóře nižádné výčitky. Dodržela přísně slovo dané mi v staré štěpnici otcovského domu, činila totiž svoji povinnost svědomitě a neunavně, stala se mi pravou „p o m o c í“, jak jsem tenkráte rozuměl a žádal, ale pravý význam toho biblického slova počal mi teprvé nyní prosvítati; že v genesi není zajisté tím slovem míněna „hospodyně“, jak si dle mého mylného náhledu také Flóra vykládala. Měl jsem pomocnici věrnou, pilnou, skromnou, ale neměl jsem ji ve smyslu vyšším, mravním, neměl jsem ženu, manželku. Statek můj vezdejší zkvétal, ale srdce moje bylo siré. Flóra byla chladná, uzavřená, zádumčivá. Síň naše nevyjasnívala se jejím úsměvem, jako za času, kdy moje matka na jejím místě sedávala; zasmušilá klenba nebyla ani o stín přívětivější než před mojí ženitbou, a dlouhé podzimní večery ploužily se tak smutně a pošmurně tichým domem do lůna věčnosti, jakoby ani nebylo té její mladosti a krásy pod střechou mých otcův. Ani jednou nezazněl stříbrný smích její, aby povzbudil k veselosti ozvěnu, která jako ze sna jen polo potlačené naše vzdechy opakovala.

Flóra byla tichá a laskavá, ale byla laskavou bez úsměvu, bez tepla, Flóra byla poslušna, ale nebyla milující. Postrádaje takto pravého života rodinného, počal jsem přemýšleti o své theorii sňatku, co o smlouvě uzavřené chladným rozumem, a jako každá theorie na světle skutečnosti sřítila se i tato v pustý rum, bohužel že trosky její srdce moje do krve ranily. Stal jsem se nespravedlivým, vzmáhala se ve mně proti Flóře jakási rozčilenost, která se při stálém potlačování tajené mé lásky k ní svrhla v nesmyslnou zášť, téměř nenávisti se rovnající. Lekl jsem se nemálo toho citu, toho slova. Chtěl jsem té nepřirozenosti náhlý konec učiniti. Což neroztaje kůra ledová jejího srdce, dozví-li se o pravém stavu mých citů? tázal jsem se sám sebe. Nerozevře mi sama vstříc náruč svou, až jí řeknu, jak ji miluju? Při myšlence té rozproudila se mi krev novým nepokojem; nutilo mne, přivinouti ji na svá prsa, zulíbati čisté její čelo a říci jí, co mne hněte, vyznati se ze své pošetilosti — ale hrozná obava mne zastavila: což je chladná tato žena vůbec lásky schopna? Což přelítne-li jen vítězoslavný, polo útrpný úsměv přes její rty? což je-li celé její chování jen dobře promyšlená hra, rafinovaná koketerie, mající za jediný účel — spatřiti mne přemoženého u svých nohou? Ne, radčji smrt a muka veškerá, než takové pokoření. Nechť tedy mlčí, nechť se mi vyhýbá, nechť se uzavírá do své pýchy, vždyť dovedu i já mlčet, a odhání-li mne od krbu domácího svou chladností — znám ve starém tomto domě zátiší, kde roztrpčujících poměrů zapomenu, neboť na místě tom bují květy krásy zářící, květy neznámých tajných tvarů, jakoby z cizích světů přesazené, na místě tom rojí se divoké, fantastické sny, jímající v plen celou duši. Místo ono byla stará otcova knihovna. Neboť po rozmluvě s Frýdeckým, v tétéž komnatě vedené, událo se se mnou cosi podivného, cosi nepochopitelného. Cítil jsem se totiž jako nadpřirozenou mocí k oné tajné skříni vábena, kde křišťálové ony fióly s podivným obsahem v dlouhé řadě se tak zvláštním leskem třpytily a kde nesrozumitelný manuskript otcův u věrné kopii spočíval. Každé slovo, kteréž byl Frýdecký tenkráte pronesl, stalo se mi předmětem nejdříve neukojené zvědavosti, a později opravdového rozjímání, a co se mi z počátku nezdálo než pouhým blábolením, bralo poznenáhle na se tvar tajuplné jakési pravdy, článku velkého nepochopeného jakéhosi učení. Celé hodiny trávil jsem v knihovně, přebíral se v labyrintu bizarních spisů a osvojoval si s velkou trpělivostí známky, kterými otcův rukopis na místě písma složen byl. Ssál jsem podivuý ten vzduch z atmosféry nezřízených, smělých snů s vášnivou chtivostí do sebe, a bylo mi někdy, jakobych se otravoval, ale jedem tak lahodným, že mi byl léku milejší, a že vábivosti jeho odolati mi lze nebylo. Věru cítil jsem, že kráčím vedle propasti, do kteréž se rozum můj každou chvíli v závratu sřititi mohl, ale ta propast táhla mne k sobě, lákavá a vábná jako tajuplná tůň modrého moře, chovající v sobě nerozluštitelnou hádanku. Myšlenka, že by pološtlenství, světem necitelným tak často otci vytýkané, se i u mne co rodinná, dědičná choroba objeviti mohlo, mrazila mi arci někdy krev a zastavovala tlukot mého srdce, i prchal jsem pak ze stínu toho polohrobu na-

plněného horečnými mátohami, a střežil jsem se černých dveří jako smrtelného hříchu — avšak neblahý můj poměr k ženě naplnil mne takou hořkostí, že jsem se opět a opět do knihovny vracel, že jsem zatoužil po omamující vůni těch výkvětů třeba choré obraznosti. Opojovaly mne výpary jejich; což záleželo mi na tom, je-li vůně jejich otravující? Jen když opojovaly! Přehlušení každodenních dojmů — to bylo vše, po čem jsem práhl!

A tak stalo se, že jsem čím dále tím častěji kout ten vyhledával, že jsem čím dále tím hloub do nebezpečného rozjímání se ponořoval a proudem mystického horování unášeti se dával. Dostavila-li se ob čas reakce, doba, kdy jsem vystřízlivěl z pološíleného snění a polekaně vlastní duševní chorobu pozoroval, uvaloval jsem rozhorleně veškerou vinu na ni, na ni a opět na ni, na tu ženu, která mi zkalovala život a která hrozila, že se konečně stane kletbou mého života. Kde byl můj dřívější klid, kde jasnost a zdravost mého úsudku? Mír můj prchl ode mne v tom okamžení, kdy jméno její poprvé po dlouhých letech k mému sluchu dorazilo, kdy oko moje v poslední vůli otcově osudné to jméno poprvé zase shledalo a krok, kterýmž překročila můj práh, byl krokem osudným. Hle, a ona směla se beztrestně usmívati ani netušíc agonii mé duše, ona směla chladným okem patřit na mou trýzeň!

Rozhořčen tou myšlenkou počal jsem jí splácet stejnou mincí. Byla-li chladná, cizá, byl jsem mrazivý, nevšímavý, příkrý. Afektoval jsem nejhrubší cynism, poněvadž jsem pozoroval, že ji takto raním nejhlouběji, posmíval jsem se všemu ideálu, ač studium v knihovně otcově mne dávno bylo uneslo v proud někdejším mým náhledům materialistickým přímě opačný. Vždyť jsem se dobrovolně nepodával směru novému, náhledy moje se měnily jaksi mně na vzdor a odlehčoval jsem si takto bojuje proti dvěma nepřátelům: proti Flóře a proti fantastickým lákadlům v knihovně zároveň.

Snášela urážlivé moje chování klidně a tím popouzela mne ještě více; byl bych za to v některém okamžiku život dal, kdybych byl pozoroval zážeh vzplanulé zlosti na ledové tváři. Není divu, že při podobném napnutí mysli často došlo k výstupům, které, ač nebývaly vášnivé, přece zející mezi námi propast šířily a každé do rozumění téměř nemožným činily.

Vešel jsem jednoho dne do jejího pokoje a nalezl ji pohrouženu v čtení; při mém vchodu zavřela knihu a položila ji na stůl. Obsah té knihy bylo jakési nábožensko-mystické rozjímání a chopil jsem se ihned příležitosti, posmívati se Flóře pro zálibu její v podobném čtení.

„Jaké obmezenosti ducha je k tomu potřebí, aby se člověk něčím podobným zanášel," zvolal jsem, „zdá se mi, že pášeš na sobě cosi samovraždě podobného, hltajíc nezáživnou takou stravu duševní!"

Kniha dotknutá pohrdlivým mým posuňkem spadla na zem a Flóra ji tiše zdvihla, dříve než jsem tento nejprimitivnější požadavek zdvořilosti sám vykonati mohl. Položila ji na stůl a pravila klidně:

„A přec je v knihách těch tak mnoho dojemného, čemu vy jen proto nerozumíte, poněvadž hrdost vaše vám v tom brání."

Vzala jednu z knih z malé ebenové římsy nad pohovkou pověšené.

„Hleďte ku příkladu zde . . ." jala se opět mluvit, „je to životopis paní de Guyon. Jak vřelá to duše, jak něžné to srdce! Celý život její byla jedna jediná oběť. Avšak ni utrpení její, ni nehody její nedotkly se mne tak, jako některé malichernosti, o kterých se jen tak ledabylo v knize této mluví; míním scény z útlého dětství svaté této ženy. Rcete, není-li to dojemné, když čtete, jak co malé děvčátko uskrovnila díl své snídaně a v dětské prostotě ten pokrm do zahrady co oběť zanášela, kde v kapli se na oltáři malé Jezulátko sladce usmívalo — —"

„Flóro!" volal jsem opravdu rozzloben, „ušetřte mne podobným vypravováním! Což vskutku nevidíte, jak to směšné?"

„Nuž, vždyť jsem vám pravila, že neporozumíte!" odvětila klidně. „Také jsem vám nikdy obsah svého čtení nesdělila, sám jste mne dnes k tomu přiměl."

„Kdybych dle výrazu útrpnosti na vaší tváři souditi směl," usmál jsem se sarkasticky, „musil bych myslit, že mne litujete pro mou obmezenost ducha."

„Lituju vás skutečně," odpověděla, „ne pro obmezenost ducha, kterou mi vyčítáte, ale pro obmezenost srdce — a věřte, to je horší. Hrdost vaše olupuje vás o mnohou krásnou chvíli, o mnohý blahý pocit . . . Odpusťte mi mou upřímnost, ale donutil jste mne, nemohu snésti, aby hrdost platila za převahu duševní, když je přece pravým jejím opakem. Nevěřím, že velký duch by mohl hrdým býti, neboť rcete přece, nebyla-li by to absurdnost, představovat si ducha největšího, boha, s podobnou vlastností? Jaká to nesmyslná myšlenka!"

Celá ta dlouhá řeč nebyla pro mne obzvláště pochlebná, ale horlivost její dodala Flóře takového půvabu, že mne na okamžik okouzlila. Nevyrušil jsem ji tedy z jejího sermonu.

„Hleďte, zde legenda o svaté Domenice z Paradise. Je jedna z nejlahodnějších. Vypravuje s útulnou, vděku plnou poesií, jak světice ta co malé děcko boha ve vzduchu se snášejícího viděla, jak v rozmluvě s ním jej prosila, aby jí ukázal duši její, jak bůh nevinnou prosbu tu vyslyšel a jak se Domenice vlastní duše zjevila v podobě malého, krásného, usmívavého děvčátka. Hádám, že se vám tato legenda zdá zrovna tak nejapnou, jako každá jiná?"

„A uhodla jste tenkráte ku podivu trefně moji myšlenku, snad pomocí té světice?" tázal jsem se posměšně.

„Nuž vidíte, opět ta obmezenost srdce, která konečně i duchu vašemu meze klade! Mně zdá se, že cosi tak utěšeného, krásného a v skutku velkého v té myšlence spočívá, že bůh, ten mocný, vševládnoucí, před kterým se světy třesou, se dává do rozmluvy s tou malou, prostou dušinkou zlatohlavého děvčátka, že ten, před kterým velikost každá mizí, jehož mohutnost, sílu a moc žádná myšlenka postihnouti nemůže, se stává malým, přístupným, takřka dětským k vůli droboukémnu robátku. Jaký to význam! Jak velkolepá to oslava dětskosti, jak prostomilé zobrazení v jádru velké myšlenky, že bůh naším otcem! Věru ta celá hrdost vaše má nebetyčných předsudků zapotřebí, aby se ubránila s rozumem té legendě. Ostatně nepochybuji, že byste lépe chápal, kdybyste ji byl nalezl v tvaru indického mythu, kdyby se jednalo o nějaké božstvo z véd a o brahmánské dítě. Snad byste sám psal učený k ní kommentář."

Byl jsem nad míru uražen — neboť cítil jsem se trefena.

„Zanechte, prosím, svých legend a svého kázání,“ rozhorlil jsem se, „a povězte mi raděj bez obalu, co mi svými více méně podařenými alegoriemi říci chcete, že totiž mne považujete za člověka domýšlivého a sebe samu za oběť mé neuznalosti. Jsem rád, že mi podáváte příležitost, abych vám tolikéž říci mohl, co zase já o vás soudím. Nevyhledám k tomu cíli žádných legend, ani z věd ani z života svatých, aniž mi bude paní de Guyon zástěrou. Bez obalu tedy vám řeknu, že jste povaha chladná, vypočítavá, že ta vaše věčně na odiv stavěná resignace není nic jiného, než afektace, bez které ženské vůbec ani dýchati nedovedou! A konečně vám ještě řeknu, že jsem přesvědčen, že kdybych hledal, že bych na dně vašeho srdce nalezl tolik pýchy, ba snad více, než vy jste s velkým uměním a tak neskonale delikátním spůsobem u nehodné mé osoby vyskoumati ráčila!“

Flóra zbledla a kniha jí vypadla z ruky; tak bezohledně, tak příkře jsem posud nebyl mluvil. Vstala prudce.

„Lazare!“ šeptala a oko její zvlhlo, „pronesl jste slova pravdě mnohem bližší, než sám tušíte!“

„Vidíte, jak umím hádat?“ smál jsem se, „přede mnou není tak snadno skrývati myšlenku, jak jste se domnívala. Vaše přiznání je jako začátek zpovědi. Mluvte, proč jste se mnou tedy prováděla hru, proč zdáte se býti nejnešťastnější ženou pod sluncem?“

„Oh, jsem nešťastná!“ vyrazila jako mimoděk ze sebe, „vy ani netušíte, jak velice trpím — — —“ zamlčela se, zavrávorala a padla zpět na své sedadlo.

„K smíchu!“ zvolal jsem, „proč? Jaká je k tomu příčina?“

Vstala opět, hleděla několik okamžiků na mne, na cynickou moji tvář a sklopila oči.

„Vám ovšem bylo by to směšné,“ pravila posléz s hlasem třesoucím, „a proto pochovám na dále své tajemství v úkrytu vlastních prsou.“

Na to vyšla rychle z pokoje. —

(Pokračování.)

Má památka.

Přál jsem si druhdy hodně šťastným být
a míti vše, co peruť ducha pruží,
keř luzných kras, jenž v prsou porozvit,
by něhu dýchal retem plných růží —
a nemám nic! Kéž jedno poupě jen
co úděl všeho v posled srdci zbude,
pak bez zápasu vyrvu Ti je ven —
Tvé svaté ňadro více zdobit bude!

Hleď, v bachanálu strastiplných chvil
můj lásky vínek neztratil svou vnadu,
on v svatvečer mne vábně ozdobil,
jak červánky den jarní při západu;
leč s hlavy beru tento ladný skvost,
nechť s nekrášleným čelem bloudím všude,
ta purpurová jeho bohatost
Tvé bílé skráně více zdobit bude!

Však co jsem měl? Jen pestrý žal,
jenž teplou slzou očí v písně zkvítal,
až život zbujením jich zarůstal
a leskem rosy v blízký růvek kmital;
tu v náhradu mi osud k hlavě svál,
co motýla, list lauru k těše chudé —
nač mně ten lístek, jejž jsem vyzpíval?
Tvé jasné čelo více zdobit bude!

A slávu, kterou chtěl jsem nechat prv?
Zda tato pěvce gloriolou zdobí?
Či zírá útrpně mu pod obrv,
či ví, jak srdce v rythmu hrob si robí?
Ne, vše je klam! Však zašeptnou-li snad
při smrti pěvce Tvoje rtíky rudé:
Pán bůh mu odpusť, mělť mne nad vše rád . . .
to památku mou nejvíc zdobit bude! —

Adolf Heyduk.

O rozvoji organismů zem obývajících.

Píše *Ant. Stecker.*

(Pokračování.)

Svými prvopočátky sahá nauka descendenční daleko do dob před Karlem Darwinem, jmenovitě pokud táž v neúplném svém vytváření, co nauka přeměnná živořila. Již v předešlém století děd slovutného Karla Darwina, Erasmus Darwin, měl tušení o ní; zoonomie, jiż roku 1794 vydal, s dostatek o tom poučuje, spolu však přesvědčuje, že novému učení descendenčnímu, jelikož v rodině Darwinů původ svůj vzalo, vším právem jméno „učení Darwinova“ přísluší, aniž by nutno bylo zaměňovati je v „nauku Goethe-ovu“ aneb „theorii Lamarckovu“. Jest známo, že germanští sousedé naši vše, co epochálného, na sebe strhnouti a jakoby z nich vzešlo, dokázati se snaží: rovně i s učením Darwinovým. Básník Goethe totiž v posledních létech života svého rozmanitými odbory vědy, a což tedy bližšího i přírodovědy, se obíral; jaké však ceny jeho pojednání přírodovědecká jsou, o tom nebudeme přímo rozhodovati, dovolíme si jen k tomu poukázati, že Goethe byl sice znamenitým básníkem, avšak přírodozpytcem, jak spis jeho „Farbenlehre“ ukazuje, sotva. V jednom ze svých vědeckých pojednání „o návrhu, jak nejlépe porovnávací anatomii rozděliti dlužno“ pronesl Goethe několik myšlenek, které dle dovozování dr. Seidlitze prvním zakladatelem nauky Darwinovy jej činí, však dle Osk. Schmidta, slovutného a soudného přírodozpytce a rovně „Němce“, ničím jiným nejsou než holými frasemi, či jak Schmidt sám se pronáší „symbolisch verbrämte Phrasen“. Seidlitz ovšem příkře proti Schmidtovi se ohradil, zapomínaje však, že Goetheovy výroky upomínají velmi podezřele na podobná pronešení Lamarckova, kterýžto francouzský zoolog po E. Darwinovi vskutku byl tvořitelem nauky přeměnné, a jehož výtečná „Philosophie zoologique“ důkladné provedení theorie transmutační obsahuje. Kdo četl spisy Lamarckovy a svrchu zpomenuté výroky Goetheovy, užasne nad příbuzností náhledů tu i tam pronešených, a dojde snad

k přesvědčení, že spíše pravdě podobno, že Lamarck, znamenitý zoolog své doby, jest původcem těch náhledů, než že by si snad tytéž byl vypůjčil od básníka, přírodovědecky nevalně vzdělaného, Goethea, jemuž, mimochodem řečeno, i krajané jeho slávu, býti zakladatelem nauky descendenční, dopřáti se zpěčují.

Lamarck poprvé nalezl pro změnu ústrojenstev vysvětlení v přispůsobení se jich vnějším okolnostem a poměrům života; toto přispůsobení pak vysvětloval zvykem a vůlí jednotlivé osobnosti, jakož i děděním karakteru. Tak na př. praví: pokus hmatati vyvinul tykadla hlemýžďů, snaha létati křídla netopýrů a ptáků, natahování se po listech na vysokých stromech opatřilo žirafu dlouhým krkem atd. Krátce činnost a snaha osobností v před postavena býti musí, kdežto působení prostředí do pozadí pošinouti dlužno. Jakkoliv theorie akomodační Lamarckova výborně jest provedena, přece pochybil tím, že převádí ji cele na zvyk a vůli, což také nauce jeho záhubným se stalo. Učení jeho zcela nemožným jest, tyto-li okolnosti uvážíme: 1. Nejkrasší doklady spodobnění se vnějším okolnostem života spatřujeme v těch vlastnostech ústrojenstev, které pranic se zvykem, zvýšenou činností a snahou činiti nemají, jako v krásném zbarvení peří mnohých ptáků, motýlů atd.; 2. i vejce ptačí, všelijak zbarvená, jsou pěkným dokladem spodobnění, aniž by mohlo mluveno býti o vůli aneb zvyku; 3. celá říše rostlinná, které značná úloha v theorii descendenční jest svěřena, s vůlí a zvykem spojována býti nemůže.

Nyní-li se stanoviska Darwinem vytčeného k Lamarckově nauce přihledneme, za pravou ji jen potud považovati ji dlužno, pokud spodobnění jest příčinou a původem přeměny, však nikdy ne, pokud vysvětlování této přeměny působením zvyku a vůle osobností se děje. Bylo pak této slabé stránky nauky Lamarckovy již ode dávna užíváno od lidí krátkozrakých k zvrácení celého jeho učení, ba mnozí slabého ducha neštítili se použíti jí — s jakým výsledkem, netřeba ani podotýkati — proti nauce Darwinově.

Zásluhy Lamarckovy jsou však přes to značné a nemohou býti podceňovány; jím byla poprvé zvrtkána zkostnatělá domněnka Cuvierova o neproměně druhů i s člověkem, jím byl poprvé rozvoj světa, tento jednoduchý a jasný požadavek soudného rozumu lidského, ve vědu uveden oproti dogmatu o stvoření světa; Lamarck konečně také dovodil na základě přírodovědy souvislost mezi tvaroslovnými zjevy říše živočišné a jednoduchými zákony fysikálnými — mezi účinem a příčinou. Důležitost těchto tří plodů ducha bádavého pro veškerou vědu, pro všechno člověčenstvo, jest ohromná a nyní navždy pojištěna — a přece nauka Lamarckova byla tehdy ničím, tak malého uvážení dostalo se této obrovské myšlence od vrstevníků jeho.

Z dalších předchůdců Darwinových zmínky ještě zasluhuje slovutný přírodozpytec T r e v i r a n u s, který rovně jako Lamarck nepříznivým osudem byl stíhán, a který zcela samostatně na počátku tohoto století zvláštní nauku descendenční založil, již palaeontologií, co pevným podkladem opatřil. Obsáhlé jeho dílo (šest objemných svazků) „filosofie živoucí přírody“, chová mnoho výborných, naší doby hodných myšlenek. V třetím svazku svého díla, vyšedším r. 1805, píše Treviranus ku př. následovně: „Přihlédneme-li, jak nahromaděním se živočišných a rostlinných látek složené organismy z jednodušších se vyvinují, uvážíme-li, že celá živoucí příroda rovně ve svém tvoření se ponenáhlu z jednoduššího k složitějšímu pokročila, tu nade vše jasno jest, že veškeren život jen z nižšího stupně ústrojnosti k vyššímu dospěti může. Tyto jsou tedy podmíněny oněmi. Jak jinak však mohou se státi ústrojenstva dokonalejšími, než jen tím, že jednoduchý organismus ve svých posloupných pokoleních stále se zdokonaluje? Máme tedy za to, že v enkrinitech, pentakrinitech, ammonitech atd. dob předpotopních spatřujeme pratvary, z nichž všechny ústrojniny vyšších tříd ponenáhlým rozvojem povstávají. Máť dle toho každý druh, jako každá osobnost jisté periody vzrůstu, dospělosti a odumření, kteréž odumírání není tak rozplynutím v nivec, jako spíše d e g e n e r a c í. A tu snad dobře díme, když za to máme, že zvířata předpotopní převraty zemskými nikoli, jak obyčejně za to se má, zhubena byla, ale že mnohá tyto převraty přežila a proto spíše z nynějšího světa obzoru vymizela, poněvadž druhové, k nimž náležela, běh svého bytí již ukončili a v jiné přešli.“

Slovem „degenerace“ vyrozumívá Treviranus, „přeměnu“, či jak tuto přeměnu naznačujeme nyní, „odrození“, vlastně tedy totéž, co Lamarck nazval „přispůsobením se vnějším poměrům života“. Dovolíme si zde uvésti ještě dva výroky Treviranovy, které jasně naznačují obsáhlost vědění jeho a duchaplnost, s jakou on na přírodu pohlížel. Píšeť následovně:

„Daleko důležitějším jest ten způsob degenerace, který původ svůj má ve věčných proměnách, jimž příroda v šanc jest vydána. V proud těchto měn vše jest strženo, nejvyšší i nejnižší v řadě živoucího tvorstva, vše schopno jsouc nekonečné rozmanitosti útvarů, a tolik moci majíc, aby svou ústrojnost přispůsobilo změnám vnějšího světa; tato pak měnami ve vesmíru podmíněná schopnost či síla jest to, co jednoduché tvory dob předpotopních k stále vyššímu a vyššímu stupni ústrojnosti dovedla a živou přírodu nesměrnou rozmanitostí opatřila.“

Zejmena pak následující výrok Treviranův jest charakteristickým:

„Živoucí bytost na tím vyšším stupni rozvoje stojí, čím větším její styk s vnějším světem, čím mnohostrannější její popudlivost. Styk se zvětšuje s přibývajícím rozvojem rozumu a tím stoupá i rozmanitost a rozvoj ústrojí. Rozum jest v člověku daleko více vyvinut, než u ostatních pozemských tvorů a proto i dostoupil člověk vrchole všeho tvorstva. Však to neopravňuje nás k domněnce, že u člověka také všechna ústrojí nejlépe a nejdokonaleji jsou vyvinuta. Nutnoť rozeznávati mezi okresem života smyslného a života bezvědomého. Co do prvého ústrojnost lidská největšího stupně rozvoje se dočkala v živoucí přírodě, však nikoliv v druhém případě. Tak na př. nemožno tvrditi, že ústrojí vyživovací člověka v každém směru jsou dokonalejšími než u ostatních zvířat. Jest v řadě mezi člověkem a nejnižšími tvory mnoho členů, kde nelze postupný rozvoj v ústrojích sledovati, jelikož u jednoho to, u druhého v řadě nižšího ono ústrojí důkladněji jest sestaveno. Jen tehdy možno všechny členy v právě postupní řadu srovnati, utvoříme-li z nich řadu dle stupně rozvoje toho kterého ústrojí. — Můžeme předpokládati jeden pratvar, z něhož všecky živoucí bytosti se vyvinuly. Toto vyvinování neudálo se jedním, ale nesčíslným množstvím směrů; v každém směru rozvoj opět rozmanitě se dál, a tak povstalo konečně jakési „s t r o m o v i t é r o z v ě t v e n í“.

Ejhle učení Darwinovo ve formě hrubé, nezdělané! Kolik slov, tolik perlí. A dělo se s Treviranem rovně jako s Lamarckem — zůstal nepovšimnut, zapomenut a teprvé poslední dobou, kdy ve spisech nestorů vědy přírodní po dokladech theoric descendenční se pídilo, objevena tato znamenitá studia jeho. Ovšem i on výše se nepovznesl než jen k přispůsobení; mechanické příčiny přispůsobení a spodobnění zůstaly ho tajny, ačkoliv je nevědomky, ve velmi temných obrysech naznačuje, co „vzájemné působení mezi vesmírem a živými bytostmi.“

Po Treviranovi v tomto oboru přírodovědy pilně se pracovalo s větším neb menším úspěchem s jedné (zástupců potomního darwinismu) i s druhé (přívrženců theorie typické) strany. Lze vypočísti celou řadu přírodozkumců, kteří doklady svými ve prospěch proměny druhů t. j. ve prospěch nauky descendenční psali. Jest jich dle nejnovějších zpráv od doby Er. Darwina sedmnácte, z nichž hlavně uvedenu býti zasluhují: Francouzové: Bory de S. Vincent, Et. Geoffroy St. Hilaire, d'Omalius d'Halloy, Rafinesque, Naudin, Lecoq; Němci: Voigt, Leopold von Buch, C. E. von Baer, Bronn, Baumgärtner, Carus, Büchner, Nägeli, Jaeger, Virchow; Angličané: Huxley, Hooker, Tuttle, Wallace a *K. Darwin.*

Zajímavo pozorovati, že kolem roku 1800 tři mužové rozličných národů, úplně od sebe neodvislí: Er. Darwin, Lamarck a Treviranus tutéž myšlenku pojali, avšak z nedostatku pevných důvodů k platnosti všeobecné přivésti s to nebyli. Rovně památno, že po půl století, tedy okolo roku 1850, tatáž nauka v těchto tří zemích předmětem rozmanitého bádání se stala — avšak rovně života neschopnou byla, jelikož i tu odůvodnění její na základě mechanických příčin se nezdařilo. To stalo se teprvé roku 1859 a sice dovozením nauky descendenční, neklamnými, z pozorování a mnohostranných výzkumů vzniklými doklady, kterážto zásluha přináleží Karlu Darwinovi a zároveň Alfr. Wallace-ovi.

Již záhy shledal pozorující a bádající člověk, že rostliny a živočichové potomky zplozují, kteří rodičům svým velmi podobni, aneb, jak všeobecně se říká, „rovni“ jsou. Souhrn pak všech potomků těchto sobě rovných živočichů i s jich rodiči, postaven na základě zvláštních svých známek oproti ostatním tvorům, co samostatný „druh“. Tak vznikl fysiologický a genealogický pojem o „druhu“, mající tedy za základ společný původ. Když pak na to zoologové a botanikové rostliny a živočichy pozorovati, je shromažďovati a dle příbuznosti jich rozdělovati se jali, tu ovšem vycházejíce z tohoto pojmu o druhu, jak svrchu jsme naznačili, s mnohými nemalými obtížemi se setkávali. Nebo společný původ k zjištění otázky, jak dalece ten neb onen tvor k tomu či onomu druhu přináleží, zcela nevhodným býti se okázal; nezbylo nic jiného, než toliko dle větší neb menší podobnosti těla na příbuznost dvou neb více ústrojenstev souditi: a tak vznikl z fysiologicko-genealogického pojmu o druhu morfologický pojem, dle něhož z podobnosti vnější o společném původu se rozhodovalo.

Však i „podobnost“, co podklad k označování druhu, během doby značné pohromy tím utrpěla, že se ukázalo, kterak začasté potomci našich domácích zvířat po dlouhé řadě pokolení značně ve svém zevnějšku se proměňují, kteráž změna i tak dalece pokračuje, že jen o velmi malé, ba někdy i o zcela žádné, podobnosti mezi dvěma dle původu sobě příbuznými ústrojnostmi mluviti lze. Kdož by na př. shledával co nejbližší příbuznost mezi křivonohým jezevčíkem a chrtem, mezi volákem a útlou holubicí atd. a přece není nižádné pochybnosti o společném jich původu, ba obojí: jak jezevčík a chrt, tak volák a holubice co jednomu a témuž druhu přináležející označovány byly přes všecky značné nepodobnosti. Nutno tedy bylo ideu podobnosti druhů zcela mimo se pustiti.

Zprvopočátku i zoologové i botanikové ve značné rozpaky vzdáním se svého jediného hlediska uvedeni byli, ač nevědomky již drahnou dobu se stanoviska tohoto se vyšinuli; nebo srovnáním jednotníků jež ve sbírkách svých co příslušné „jedinému druhu“ vedle sebe umístili, by se byli přesvědčili, že tito ne zcela sobě podobni, jako spíše více méně jeden druhému nepodobni jsou. Linné byl prvý, který tyto rozličné stupně podobnosti vědecky pojal a je také vědecky proslovil tím, že předně podřadil pojem druhu pojmu rodu (genus) a za druhé podřadění toto dvojitým názvoslovím pro budoucí časy pevně stanovil. Souhrn osobností, jež nejvíce sobě podobny byly, uveden byl v soustavu co samostatný druh, obdržel své druhové jméno, kdežto opět větší počet druhů k označení vzdálené jich podobnosti a příbuznosti společným jménem rodovým se označil. Tak na př. zove se kůň latinským názvoslovím „equus caballus“, osel „equus asinus“; *equus* jest zde společným jménem rodovým ukazujícím k společné příbuznosti všech druhů koňů — má tedy i zebra i quagga toto jméno rodové — kdežto jména „caballus“ a „asinus“ druhy poznamenávají.

(Pokračování.)

Přeletující ptáče.

Přelétlo ptačátko
kol mého okénka
s lesknavým křidélkem
jako ta myšlenka.

„Zdali se navrátíš?“
— k sobě tak povídám —
„jsi-li ty štěstí mé,
kdy tě as uhlídám?“

Smutně jsem do noci
u okna prodlíval,
nadarmo ptačátko
k návratu pozýval.

Snad že kdes v dálavě
život svůj ztratilo,
že se to oko mé
najednou zalilo.

B. Čermák.

Z Apenin.

Kraj bez stínů a cesta málo schůdná.
Od rána jedem, karavana bludná;
nic nevidím, jen strmou do hor stezku,
nic neslyším, jen loudavý krok mezků.

A v sedle jak se houpám kolébavě,
sny podivné se rojí v mojí hlavě,
sny podivné na moje klepou skráně
i skloním hlavu, zavru oči maně.

A jedu v snění. Všecko vidím v mlze:
jak lesy šel bych, v trávě rosné slze,
brouk na květu a ptáče na haluzi,
trn ostružiny chce mi bránit v chůzi.

To náš je les! Můj bože, co v něm tají
se pro mou píseň tisíc sladkých bájí,
co vonných snů tam dříme pro mne v mechu,
co šumných zvěstí srdci pro útěchu!

A dále jdu a zapřádám se do snů
les bez konce, dub předčíti chce sosnu,
a šerem jejich kůra bílé břízy
jak luny paprsk míhá se a mizí.

A bílá cesta k obzoru se vine,
tu v úvalu mi chrámu vížka kyne
a ještě krok — a rodná ves tu celá,
jak ztracená se mezi lesy bělá.

To ona! ona! S došky omšenými
tu řada domků, kostel mezi nimi,
a za vsí hřbitov, za hřbitovem lada,
na hrázi mlýn a roztroušená stáda.

A jest mi lehko, jakby křídla ptačí
mé duši rostla, zajásal bych v pláči;
i zvonů slyším snivý hlas a milý,
ton plný hájí z mládí sladkých chvílí.

Kam ještě dále dojdu snů hrou klamnou?
„Jsme u cíle!“ hlas průvodce zní za mnou.
Kdo's trh' mi uzdou. V dálku zamlženou,
jak ze sna zvedám hlavu zamyšlenou.

A co jsem viděl? Kolem na obzoru
bez stromů, domů za horou zas horu,
jen mlha kde se v sněhy výšin mísí
cos bílého, jak vzdálených měst rysy.

Mně zdálo se, že blankyt nekonečný,
zem šedá prachem, ledovců sníh věčný,
mluvící lidé i mlčící skály
můj znali sen, mé bolesti se smáli.

Jar. Vrchlický.

Malvína.

Sepsal *Fr. Nečásek.*

(Pokračování.)

A dívka poklízela a krmila, a hraběnka, přívětivě se usmívajíc, pochválila ji: „Umíš zacházeti s ptáky.“ „Proč bych neuměla,“ skočila jí do řeči dívka, „doma jsme měli hrůzu ptáků, pěkných i šeredných, také sůvu plačtivou, poručník můj číhal na podzim a já jsem ptáky krmívala.“

Hraběnka nařizovala: „Budeš tedy každodenně ptáky krmit, a špačkovi a hejlovi nech dvířka otevřená, aby se, jestli se jim uráčí, prolítli, a čeho se strachuješ? Aha koukáš, že mám u sebe psíčka belu; neboj se, praničehož jim neudělá.“ „Tak hejlíčku,“ pobízela dívka, ku kleci přikročivši, „tu máš semenec, najez se, a špačku, tu máš vodu, v které rád se koupáš,“ a když se stará paní smála, dodala: „U nás nemají rádi děvečku, která s kravami neporozpráví; krav tady nemáme, tedy zarozprávím s ptáky.“ Papoušek, barvy zelené a na konci hlavičky a křídel červené, s chocholkou modrou, za krátký čas seznámil se s ní tak, že jí z úst bral mandle a když podlahu kartáčem čistila, na kartáč sedal a na něm se vozil a pohrozil-li kdo dívce, na něho sletěl a ho kloval. Zaklepalo-li se na dvéře, křičel: Volno!

Hraběnka nařídila dívce, aby ji učesala a přistrojila, řkouc: „K tomu mám sice jinou služku, ale ráda bych věděla, jak se zachováš.“ I česala, jak se jí uzdálo, díc: „Tak se u nás v horách česají a také v Praze jsem to viděla.“ Hraběnka si vlasy poopravila a hledíc do zrcadla pravila: „Prochází ta frisura.“ Na to ji dívka oblékala, při čemž jí hraběnka do očí hleděla pravíc: „Jasné dobré oči! Snad mě nezklamou,“ a hladila jí černé vlasy a červené tváře, objala štíhlé tělo, vzala za ruku a chválila: „Pěkná ruka a ukaž nožky! Taky pěkné!“

„Odkud pocházíš?“ tázala se hraběnka důvěrně, a služce se zdálo, že méně vrásků na čele má, než jindy. A dívka vypravovala: „Z Krkonošských hor, a sice z vesnice Jablonce, co leží v údolí na obojí straně Jizery. Rodiče mně zemřeli dávno. Pamatuju se jen jako ve snách, jak matka časně ráno hrnec s brambory na vidlici do pece strkala, což mne vždy probudilo a jak po snídaní otec odcházíval s pilou a sekerou. Za poručníka ustanovil otec můj mohovitého Tichánka, víte paní hraběnko, co v zimě ten huňatý kožich a chlupaté rukavice s palci nosí a když z mrazu přijde do světnice, rukavicemi do sebe plácá. Jelikož jsme byli na podruží, vzal mě Tichánek k sobě a pásla jsem se synáčkem Jeníkem krávy a kozy, sbírala houby a jahody a pohonila. Jakmile jsem povyrostla a krávy poklidit uměla, radil poručník, abych šla do Prahy do služby, že jsem dostatečně silná, že vydrhnu podlahu za chvíli a že tolik krků v domě svém by neuživil. A na Novém světě u Strahovské brány byla první má služba.“

Dívka po vykonané práci od staré paní odcházejíc, potkala v předním pokoji mladého barona Lebedu, synovce hraběnčina. Byl asi pět a dvacet let stár, prostřední výšky, zavalitý, plných červených tváří, měl velké, ale bezvýznamné oči a lesknoucí se pleš, již přičesáváním plavých vlasů pozorně zakrýval a smekl-li klobouk, vlasy přihrnovával. Oblek měl černý, u hodinek tlustý zlatý, na vestě se houpající řetízek a mnoho prstenů. Zočiv dívku ostal zaražen stát a pošeptmo zamumlal: „Modré

oči, černé vlasy, aj jak krásné!“ Náhle pootevřela hraběnka dveře komnaty své a baron Lebeda ukláněje se, vešel k ní, hraběnka se ale odebrala k služce a pronikavě ji pozorovavši promluvila:

„Víš-li i tentokráte, co bych chtěla?“

„Ba že vím,“ odpověděla, „totiž já hádám — tuším, že byste ráda, milostivá paní, abych s tímto pánem — nic neměla.“ „Dobře máš,“ odvětila hraběnka. „Čteš v duši mé. Buď věrná, pilná a poslušná a nebudeš toho litovat. Jsem vdovou, z cizé krajiny, jsem osamotnělá, nemám dětí a mám ráda kolem sebe lidi upřímné a jen proto jsem tebe do služby přijala.“

Po několik dní dívka hraběnku ani nespatřila. Krmila ptáky, jak jí bylo nařízeno a hraběnka se při krmení neukazovala. Ovšem že to bylo dívce nápadné. Rmoutila se, přemýšlela, čeho se snad dopustila, že stará paní na ni zanevřela, a byla nespokojená, domnívajíc se, že službě velepříjemné brzy konec učiněn bude.

Dostavil se mráz, sněžilo se a dívka právě hleděla na květiny mrazem na oknech nakreslené, an komorník vyřizoval, že se má k hraběnce dostaviti. Vzchopila se a zdálo se jí, že nebude jí asi dopřáno dlouhého pobytu v tomto domě.

„Můžeš mně vlasy učesati,“ velela hraběnka a po celou dobu česání ni slova nepromluvila. Chtící odcházeti ptala se hraběnka: „Proč vzdycháš? a sice již po třetí?“

„Myslím, milostivá hraběnko, že nejste se mnou spokojena.“

„Proč, že nemluvím? Jsem někdy divná, musíš tomu zvykati. Proti tobě ničehož nemám. Posud jsem na tebe jen zvonívala a jmenem tebe nikdy nejmenovala. Jak se jmenuješ?“

„Anežka mně říkají,“ odpověděla dívka, „říkali mně i Anežče, pokud jsem byla menši.“

„Anežka! Jaké jméno! V Italii, v domově mém, jest pořídku takých jmen. Nelíbí se mně. Nehroz se toho a nezachmuřuj se, že se mně jméno Agnesa nebo Anežka nelíbí. Budu tě jmenovati, jak asi — snad Marieta, nebo ne, proto že vidím, že opět tobě jméno toto se nelíbí, tedy budeš se u mne jmenovati Malvína. Jsi spokojena?“

„Ano.“

„Vypravuj něco o horách,“ vyzývala hraběnka, „při čemž mě můžeš oblékati.“

„O horách, o našich horách,“ vzdychla Anežka, nebo jak ji hraběnka pojmenovala, Malvína, a jala se bojácně vypravovati:

„Na jaře sázíme brambory a zelí.“

„A co v letě?“

„V letě je tam teplo, a v Jabloncí nejvíc.“

„A na podzim?“ „Sklízíme brambory a zelí.“

„A v zimě,“ skočila jí do řeči hraběnka bojácným a ospalým hlasem, jakým právě Malvína mluvila, docela napodobujíc mluvu její, „v zimě je tam zima a sníh, není-li pravda, Malvíno? Co je tam tedy zajímavého?“

„Ba je,“ pravila Malvína a jakoby se ze spánku probudila a byla doma v Krkonoších, dala se, jakoby do dálky hleděla, do živého vypravování:

„Po dlouhé, dlouhé zimě nastává v Krkonoších konečně jaro. Střídavě prší a slunce svítí, sníh žloutne a ztrácí se, struha se rozhněvá na ledovou kůru, která ji tak dlouho tísnila, prolomí studené dýnko nad sebou a rozpustí se a vesele prozpěvuje po louce, kde už je, jakož i na mezi, zeleno a květiny zvědavě vystrkují barevná očička. Náš kohout u Tichánků neunavně na smetišti kokrhá a slepice v přístodolku kdákají. A v lese slavný zpěv. Ptáčata šveholí vesele: Je po zimě; pojďme a radujme se a nosme na hnízdo! I velikáni Krkonoše setřásají sníh a jen sem a tam ostanou návěje dosti dlouho, až do leta, a my díváme se na bělavé prouhy a jsme rádi, že dole v Jablonci už není sněhu leda pod vysokými mezemi nebo v hlubokých roztrhlinách. A bříza a buk oděјou se novým outlým listem, třešně je posypána květem a královna včelička vyhání z oulu včelky: Jděte a nasbírejte medu. Holubice vyvádí mláďata. Na polích se hemží. Tichánek vyváží hnůj, a ten seje, onen kopá. Tepla přibývá — a snad jsem vás nepíchla při oblékání, milostivá hraběnko — a co jsem chtěla ještě říci; v letě na lnu vypučí modrá outloučká kvítečka jako hvězdičky ze zeleného nebe vykukující, a obilí se vypíná a zelí mohutní. Na podzim se ukládá boží požehnání do stodol, jeřabiny se červenají a ptactvo odchází. Ale louky a meze jsou tak dlouho zelené, až sníh napadne a Krkonoše se v bílém rouše zalesknou, metelice navátým sněhem meze urovnají a spánek rozprostře se po krajině a je Vám to krása, když na sněhu nesčíslné jiskřičky se kmitají a Tichánek uschovaný kožich vyhledává a děti sáňky z kůlny vytahují. Inu je Vám v horách hezoučko, ať slunce jasně svítí nebo mračna se po Krkonoších ženou, ať měsíc tajemným svitem polije háj a údolí, nebo hrom burácí a vítr hučí anebo motýl na květince bezstarostně se houpá. Co tady? Ulice a domy a zas domy a ulice.“

Když už chvíli Malvína umlkla, pravila hraběnka: „Aj umíš vychvalovati hory. Já však nesdílím mínění tvé. Nejsem v Čechách, kam jsem se provdala, nýbrž jsem v Italii u Milána zrozena. Krajina to jako ráj! Andělé se nad Italii vznášejí a půvab a úrodnost na ni sypou a proto jsem tebe pojmenovala Malvínou, jmenem tam obyčejným, abych, pojmenujíc tebe, andělů těch sobě připomněla.“

Hraběnka vzdychla a po chvíli dodala:

„Ráda bych se tam podívala. Jsem stará a než umru, musím ještě Italii spatřiti. I podívám se brzy — snad na jaře. Uvidíš i ty krásnou tu zem.“

„Já jsem,“ odvětila Malvína, „v horách ráda a nevím, jestli by se mně líbilo, kde není hor, a pakli bych nebyla u Vás, milostivá hraběnko, neměla bych stání a neostala bych v Praze. Jinde mimo hory jako by mě nevýslovná bolest svírala a jako bych do nejdelší smrti nijakých rozkoší zažíti nemohla.“

„Jsi,“ kárala ji stará paní, „mladá, nezkušená. Tak jest. Musíš všemu zvykat a na radosti i žalosti se připravit. Člověk zakusiv i rozkoší i trudů a na sklonku života tak daleko dospěv, že začíná tušiti, co vlastně jest život a rouška padá a tajemství se odhaluje, zemře, a dobře tak, nebo člověk ku konci hrbatí, tíže jej tlačí k matce zemi, z které pochází, smysly slabnou, síly jsou vyčerpány a cíl přírodou vytknutý dosažen; a žil a radoval se a toužil a rmoutil se, a odhalení budoucnosti? Pomlčím o ní. Jistě se stane, co pro něho nejprospěšnějším je a co býti musí. Tak jest.“

„Já netoužím po odhalení,“ namítala snivě Malvína a bylo lze pozorovati, že smysl slov hraběnčiných nepochopila, „já jsem spokojena.“

„Spokojena? dlouho-li, jen počkej,“ pravila hraběnka

hlasem utlumeným a oči sklopujíc, jakoby se do minulých dob pohroužila, „maličko, a nastanou zlé časy, nemine tebe žalost, jakož se i mně stalo, a unaví a uslzí tebe; maličko, a budeš bědovati. Takový jest osud lidský.“

„V tomto domě nikdy, vždyť jsem u vás.“

Hraběnka významně na ni pohlednouc, vzdychla: „Dlouho-li tady na světě budu? Ty déle potrváš! Raduj se z mládí svého, dokud neštěstí tebe nestihne, jemuž uniknouti nelze. Až nadejde doba, zpomeň sobě, nač jsem tebe upamatovávala. V nouzi a bidě potřebujeme dobrých přátel. Je jich ale pořídku. Honosím se sice hojností přátel, avšak ráda bych věděla, jsou-li upřímní. Což je o přátele, dokud jsme na výsluní štěstí postaveni! Padneme-li ale do příkopu bídy, prchají a opouštějí nás. Tak jest. Co tomu říkáš, Malvíno?“

Malvína svěsila hlavu, přemýšlela a pravila: „Málo slovům těm rozumím, skoro nic; je mně ale, jako bych matku svou mluvit slyšela.“

„Však porozumíš někdy,“ dí hraběnka, vstanouc a k odchodu se chystajíc, „a zpomeň na mne. Buď nábožnou a hodnou a budu tobě matkou“ A hraběnka pohladivši Malvínu na tvářích, vzdálila se.

Anežka, nebo dle hraběnčina pojmenování Malvína uvykla hraběnce, zdomácněla u staré paní, a měla-li vrtochy, a měla často, uměla se jim podrobiti a služba jí byla čím dál tím milejší. A skutečně byla jí hraběnka matkou, říkávajíc: „Musím se o tebe starati, jsi siroteček, a co by z tebe bylo, kdybych tě, holátko, tak do světa vystrčila, abysi někde do špatných rukou nebo mezi lecjakousi čeládku se dostala.“ A bystřeji ji změřivši, přidala: „Bylo by tě škoda, růžinko Krkonošská.“

Baron Lebeda jakožto synovec a příští dědič hraběnčin často tam docházel a horlivě se pídil po Malvíně, ale s nevalným výsledkem; vzdalovala se ho. I nelenoval si baron až do Malvíniina pokoje se vlouditi a jí lichotiti: „Kterak jsi hezká; jaký zrůst, jaké oči! Podívej se mně do o — očí.“ Jelikož nechtěla a odvrátila se, vzal ji mocí za ruce a vinul k sobě, tak že vzkřikla a hraběnka v odlehlém svém pokoji vzkřiknutí zaslechla. Bylo slyšet, že stará paní otvírá dvéře komnaty své, baron ale, dříve než mohla přijíti, odkvapil.

Hraběnka Libinská vkročivši do pokoje Malvínina, tázala se: „Co křičíš?“ a ohlednouc se po pokoji: „Jsi samotna; proč povykuješ?“

Malvíně planuly tváře a oči stydlivě sklopujíc, šeptala nesmělým hlasem: „Byl tu pan baron Lebeda.“

„Co na tom? Ukřivdil tobě?“

„Nikoli.“

„Co tedy? Je ti protivný?“

„Ano.“

„Proč?“ „Má pleš.“

„Pleš tedy! Vždyť si ji přikrývá ostatkem vlasů.“

„Má červené naduté tváře.“

„Vždyť nejsou nehezké.“

Malvína směleji mluvila: „A je vykrmený a mnoho jí, jídla do sebe jen hází.“

„Je ale dobrák!“

Malvína pozorujíc, že nepochybí, pakli hraběnce zřejmě zjeví, jak smýšlí, praví ještě směleji: „Nemám ho ráda, je vlezlý a dotíravý a mluví zvolna zvolňoučka a za — zajíká se, jakoby se mu nedostávalo myšlenek.“

Stará paní hlavou kroutíc, dí: „Velmi přísně posuzuješ, a víš, co bych chtěla?“

„Vím, čtu to z vašeho obličeje, milostivá hraběnko, totiž, abych byla k němu přívětivější.“

„Tak jest. Věru je hodný, ke mně příchylný a přeju sobě s tvé strany toliko obyčejnou zdvořilost, a rozuměj mi, jen zdvořilost, víc nikoli.“

I byla Malvína přívětivější k vůli staré paní, z čehož měl baron Lebeda velkou radost. „Tak se mně líbíš,“ pravil, „nejsi již tak plachá a zvětřilá, jako dříve. Neboj se mne, nic nemilého se tobě nestane.“

„Tedy nebudu se báti, jen jedno jedinké mně přislibte.“

„A to by bylo?“

„Že nikdy ke mně nepřistoupíte blíž než na tři kroky.“ — „Bláhová! tedy přislibuju.“

Lebeda přinášel nyní Malvíně dary. Nemeškala ukázati je hraběnce tázajíc se, má-li je přijmouti čili vrátiti. Hraběnka svraštila čelo, přemýšlela, potom se rozhodla díc:

„Schovej dary prozatím, abys je dle okolností časem svým vrátit mohla. Jaký je Lebeda?“

„Pěkný,“ odpověděla kvapně, skvosty darované prohlížejíc a hraběnčiných slov hrubě si nevšímajíc, „tůze pěkný je tento prsten a kamínek kterak se třpytí.“

„Tážu se, jaký je Lebeda.“

„Prochází, dost hezký. A tyto naušnice, jak budou slušet,“ a Malvína je držela u uší.

„Tedy se ti líbí baron Lebeda?“

„Trochu, ale naušnice jsou překrásné!“

Malvína byla od té doby přítulnější k baronovi. Hraběnka změnu pozorujíc rozvažovala: Mám-li náklonnost tuto přerušiti čili dále trpěti? Vždyť pak je bez toho jalová, nic na ní nezáleží. Toť se ví, že mně je Malvína milá a ráda bych měla v stáří lidi kolem sebe, jenž mě milují. A co, ať se věc, je-li co podstatného na ní, sama sebou vyvine, nebudu nijakého nátlaku používati.

Přišly vánoční svátky a s nimi dostavila se krutá zima. Baron Lebeda neochaboval ve své zdvořilosti k Malvíně a přinášel jí dary. Nejvybranější, a sice dosti vysoké ceny přinesl na štědrý večer. O svátcích pravila hraběnka: „Den poroste, nastane jaro a chci cestu konati do Italie, kam i baron Lebeda pojede. Podívej se na mne, Malvíno, co si asi myslím?“

„Jestli bych chtěla s vámi, milostivá hraběnko, jíti.“

„Chtěla bysi?“ — „I s radostí.“

„Nebude ti cestování nemilé,“ dí hraběnka, „neboť namanula se mně myšlenka, navštíviti z počátku Krkonošské hory a jmenovitě rodiště tvé, Jablonec a odtud do Italie se odebrati.“

Hraběnka pokynula Malvíně, že ji propouští, obrátila se k oknu, ihned se ale kvapně otočila, jako by něco zapomněla a pronikavě na Malvínu hledíc tázala se: „Jak stojíš se synovcem mým, s Lebedou? Pozoruju, že je ti nakloněn.“

„Nevěřím,“ odvece Malvína, „že by mě měl rád. Viděla jsem jej několikrát pyšniti se po boku dívky, jež nesla knihy, jakoby někam do školy nebo do ústavu chodila. Sličná holčina! Arci že má vlasy načervenalé, ale jak krásné. Splývají jí dolů po zádech v bohatých pletencích. A černé oči a červené tváře a pihy na nich, jež jí velmi sluší. Nemít pih, nebyla by tak hezkou. A ten zrůst a tak silná a přec tak mladičká. Byla podívaná, když ji vedl a důvěrně s ní rozmlouval.“

„Znám ji," podotkla hraběnka, „je dalekou jeho příbuznou."

„Se mnou by mu to tak neslušelo," pravila Malvína. „Tak hezkou bych sobě přála býti, jako je ona."

„Tedy žehravá!" divila se hraběnka Libinská a pohledla bystře na Malvínu, jež se zachvěla a červenajíc se oči sklopila. „Tak hezkou že bysi chtěla býti? Což nejsi dost hezka? Vlasy černé, lesknoucí se, čelo vysoké, oči, květ duše, ohnivé, velké, modré jako chrpa, nos překrásný, postava štíhlá, nač u tebe pohlednu, vše souměrné a ladné jako několik tónů v lahodný akord spojených. Toliko šaty nádherné míti, a málo dívek by se tobě vyrovnalo. Tak jest. Avšak tělo je toliko schránkou duše a krásná duše v krásném těle je nejvýbornější dílo přírody. A duše tvá? Jsi pobožná, mírná a skromná, při tom chytrá a neznáš přetvařování a i myšlenky čtu v obličeji tvém."

Zima pominula, jaro zavítalo do českých luhů a hraběnka Libinská chystala se na cestu do Krkonošských hor a do Italie. Malvína psala poručníkovi do Jablonce, aby přichystal dva pokojíčky na několik málo dnů, že tam přijedou a sice jen ona a hraběnka, proto že komorníka tam sobě najme. Skvosty, jichž Malvíně od barona Lebedy se dostalo a jichž cena na tisíc zlatých se páčila, dala uložiti hraběnce. „Schovám ti je," smála se hraběnka, „do té doby, až se budeš vdávat." Ptáci, zlaté rybičky a drahocenné věci odvezeny byly na panství a obyčejné rybičky odnesla a vypustila Malvína do Vltavy a dlouho a zamyšleně pozorovala plující pohromadě u břehu a vzdáliti se nechtící a smutně byla dojata, když konečně se rozptýlily a ve Vltavě zmizely. Vzdychla: Kdy i mě osud od hraběnky odloučí a kam se poděju? Přála bych si věděti, co ze mně bude.

* * *

(Pokračování.)

Episoda Fiddletownská.

Od *Bret Hartea.*

Roku 1858 považoval ji Fiddletown za velmi hezkou žínku. Měla spoustu světle kaštanových vlasů, pěknou postavu, oslňující pleť a jakousi unylou půvabnost, kteráž vykládána snadno za ušlechtilost. Oblékala se slušně a v to, co bylo dle Fiddletownských náhledů nejnovější modou. Měla jen dvě skvrny: na jednom ze sametových očí, když bedlivě prohlednuto, jevila se malounká vadná známka a na jejím levém líci jizvička, zůstavená tu jedinou kapkou vitriolu — na štěstí jedinou, která zasáhla její pěknou tvář z celé láhve, již vychrlila po ní jedna z jejího vlastního žárlivého pohlaví s úmyslem zohyzditi ji. Ale když pozorovatel prostudoval její oči tak, že vadu postřehl, býval obyčejně již neschopen kritiky, ba i do samé jizvy na líci domnívali se mnozí, že dodává zvláštní pikantnosti jejímu úsměvu. Mladistvý redaktor Fiddletownské „Laviny" podotknul kdesi v soukromí, že to jest „trochu přehnaný důlek".

Plukovníku Starbottlovi ihned „napadly ty zdobivé náličky z dob královny Anny" ale ještě více, pane, ta nejprostomilejší ženština, na kterouž jste kdy — ďas vás hříchu sprosti — upřel své prosté oči. Kreolka, pane, v Novém Orleanu. A tato žena měla jizvu táhnoucí se — pros't, pánové — od oka až ku nejprostomilejší bradičce. A tato žena, pane, vámi zatřásla, ta žena střeštila vás, pane, a poslala vaši sprostou duši do samého pekla svým nejprostějším zalaškováním.

A jednoho dne pravím k ní: „Celesto, kdež pak pro sto ďáblů jste přišla k té krásné jizvě?" A ona: „Stare, není bílého muže kromě vás, kterému bych se s tím svěřila, ale abych prostě mluvila, učinila jsem si tu jizvu sama, zúmyslně, naprosto zúmyslně."

To jsou její vlastní slova, pane, a jestli si myslíte, že prostě lhu, pane, rozprostřu zde summu, jakou chcete — pros't!"

V skutku většina mužského obyvatelstva Fiddletownského byla neb bývala do ní zamilována. Z tohoto počtu domnívala se polovice, že jest láska jejich opětována až na jednu snad výjimku, kterouž byl její vlastní muž. Jen o něm vědělo se, že projevuje skeptismus.

Jméno pána, jenž těšil se tomuto neblahému vyznamenání, bylo Tretherick. Byltě se dal rozvést s ženou výtečnou, aby si mohl vzíti tuto čarodějku. Také ona byla již rozvedena, avšak tu a tam učiněna narážka k některým jejím dřívějším zkušenostem v tomto zákonitém oboru a takž objevila se její poslední změna méně novou, jakož nepochybně také s menším sebezapřením byla učiněna. Z toho arci pro nikoho nutně nenásledovalo, že by byla prosta citu anebo prázdna nejvyššího jeho mravního výrazu.

Duše žijící s ní v důvěrném přátelství napsala (u příležitosti jejího druhého rozvodu): „Chladný svět ještě nerozumí Kláře" a plukovník Starbottle prostě podotknul, že má až na jednu ženu v Opelousas v Louisianě — více duše, než kdyby všechny ostatní do pytle zašil. A věru těch bylo málo, kteří pročtli ony řádky pod titulem „Infellissimus" a začínající: „Proč neklátí se cypřiš nad tím čelem," řádky vytištěné původně v „Lavině" nad podpisem „Lady Clara", kteří by byli pročtli tyto řádky bez tklivé slzy chvějící se na brvách a bez ruměnce spravedlivé nevole nad sprostou surovostí a žalostným vtipkářstvím „Dutch Flatského Věstníku", kterýž o týden na to nadhodil něco o horkopásmém rázu cypřiše a zcela rozumně dovozoval, že v celém Fiddletownském okolí není ani jediné.

V skutku byla to tato snaba vysoustruhovati city své metrickým spůsobem a předkládati je chladnému světu prostřednictvím novin, kteráž nejprvé zaujala pozornost Tretherickovu. Několik básní vypisujících působení kalifornické krajiny na duši příliš citlivou a neurčité práhnutí po nekonečném s blízkou poetickým prsoum studií o dřevěném srdci kalifornické společnosti, učinilo na pana Tretherika, pohánějícího právě tenkrát šestero spřežení soumarů mezi Knight's Ferry a Stocktonem, tak mocný dojem, že se vydal na vyhledání neznámé poetky. Pan Tretherick byl si sám ve svém vlastním nitru mlhavě vědom jakéhosi skrytého pocitu

a jest možno, že se některé myšlenky o marnosti jeho zaměstnání — zásoboval několik zlatokopeckých táborů kořalkou a tabákem — ve spojení s neutěšeností prachem pokryté roviny, po které obyčejně pojížděl, dotkly v něm některé struny souzvučné s touto cituplnou ženskou bytostí.

Ať tomu jakkoliv, po krátkých námluvách — tak krátkých, pokud tomu jen vyřízení některých předběžných zákonných formálností dovolovalo — dostali se za sebe a pan Tretherick přivedl svou rdící se nevěstu do Fiddletownu, nebo Fidéletownu, jak paní T. ve svých básních toto místo raději nazývala.

Spojení nebylo šťastné. Netrvalo dlouho a pan Tretherick objevil, že pocit, který pěstovával na svých pojížďkách mezi Stocktonem a Knight's Ferry, byl rozdílný od toho, jejž žena jeho vyvíjela při pozorování rázu kalifornické krajiny a své vlastní duše. Jsa člověk slabé logiky jal se svou ženu bít a ona rovněž slabá v odvozování hnána byla od téže zásady na jistý stupeň nevěrnosti.

Na to začal pan Tretherik pít a paní T. přispívat pravidelně do sloupců „Laviny". V té době stalo se, že Pluk. Starbottle odkryl jakousi podobnost mezi verši paní T'.ovy a geniem Saphiným i vytknul to občanům Fiddletownským v dvousloupcové kritice znamenané „O. S.", kterouž přinesla také „Lavina" s nádavkem rozsáhlé učené stati. Ale poněvadž neměla „Lavina" řeckého písma, byl redaktor nucen podati leucadické verše obyčejnými římskými písmenami k prudké to nevoli Pluk. Starbottla a k náramnému potěšení Fiddletownu, který jevil se tuze nakloněným považovati text za velmi šťastné nápodobení Čoktawštiny, řeči, kterou že plukovník zná, domníváno se následkem jeho někdejšího pobytu v indiánských územích. Vskutku přinesl také „Věstník" hned za týden na to jakýsi prostopášný paškvil co domnělou odpověď na básně paní T.'ovy, napsanou od ženy indianského pohlavára, jenž pracoval v dolech a doprovázenou horoucí chvalořečí s chiffrou „O. S. E. L."

Výsledek tohoto žertu byl krátce podán v pozdějším čísle „Laviny": „Nešťastné setkání událo se minulého pondělku před hostincem Eureka mezi ctihodným Jacksonem Flashem z Dutch Flatského Věstníku a chvalně známým plukovníkem Starbottlem z našeho místa. Strany vypálily po sobě dvě rány, avšak bez všelikého si ublížení, ačkoliv se povídá, že kolemjdoucí Číňan dostal z plukovníkovy dvojky do lýtka patnáct velkých broků, které proň nikterak určeny nebyly. John naučí se aspoň vyhýbat podruhé Melikánské palné zbrani. Příčina srážky není známa, ačkoliv se napovídá, že je v tom dáma. V uvážení toho, kdo se bil, zdá se nabývati věrohodnosti pověst, zmiňující se o chvalně známé sličné básnířce, jejíž vkusné práce tak často zdobily naše sloupce."

Netečnost, kterou Tretherik za těchto krušných okolností jevil, docházela zatím v dolech úplného uznání. „Starý má svou hlavu na jazejčku váhy," prohodil jeden dlouhobotý filosof. „Zabije-li plukovník Flashe, bude paní Tretherickova pomstěna, skolí-li Flash plukovníka, bude pomoženo Tretherickovi. A tak neb tak starý má jistou výhru." Když byly události dostoupily tohoto choulostivého stupně, opustila paní Tretheriková jednoho dne krb svého muže a utekla se do Fiddletownského hotelu, berouc s sebou jen tolik šatů, mnoho-li unesla. Zde meškala několik neděl a jest jen spravedlivo říci, že její se chování vyhovovalo nejpřísnějším požadavkům slušnosti.

Bylo jasné jarní ráno a paní Tretheriková vyšedši z hotelu ubírala se beze všeho průvodu dolů po úzké ulici k obrubě tmavých smrků, kteréž vytyčovaly nejzazší hranice Fiddletownu. Několik pobudů v této záhé hodině bylo zaměstnáno odjezdem Wingdownského dostavníku na druhém konci ulice a tak dostala se paní Tretherickova na samý pokraj města beze všeho nepohodlného jí pozorování. Zde odbočila do příční ulice, kteráž vybíhala pod pravým úhlem od hlavního příjezdu k Fiddletownu a táhla se pasem lesiny. Byla to patrně výlučná i aristokratická ulice města; domů bylo málo a ty činily nároky na nádhernost a nebylo v nich skladů. Zde potkal ji plukovník Starbottle. Dvorný plukovník přes to, že vystoupil v celé své obvyklé kypící důstojnosti — s kabátem těsně zapjatým, s přiléhajícíma botama a s bambuskou, jež visíc mu z podloktí švihácky se houpala — necítil se docela ve své míře. Ale paní Tretherickova věnovala mu blahosklonně milostný úsměv a pohled nebezpečných očí a plukovník rozpačitě zakašlav a pružně vykročiv, octnul se jí po boku.

„Povětří je čisté," řekl plukovník „a Tretherick v Dutch Flatu; v domě není živé duše, až na Číňana a toho vám dbáti netřeba. Já," pokračoval s lehkým nadmutím prsou, kteréž uvádělo jeho knoflíky v nebezpečí, „já se o to postarám, abyste byla chráněna při odpravování svého majetku."

„Jest to zajisté velmi laskavé od vás a tak nezištné," upejpala se dáma, jak ubírali se dále.

„Je to tak milé, když najde člověk někoho, kdo má duši — někoho, s nímž může cítit v společnosti tak zatvrzelé a tak bezcitné, jako je tato." A paní Tretherickova sklopila oči, ale ne dříve, dokud nebyly úplně vykonaly své dílo u průvodčího, jemuž bylo vítané.

„Aj zajisté, arciť," řekl plukovník, rozhlížeje se s těkavou rozčileností vzhůru a dolů po ulici, „aj zajisté." Ale spozorovav, že není tu nikoho v dohledu ani v doslechu, jal se ihned sdíleti pí. Tetherickové, jak celého jeho života jediné a největší bylo neštěstí, že měl mnoho duše. Že se mnohé ženy — co gentlemanu že zajisté promine, když se nezmíní o jmenech — že se mnohé krásné ženy ucházely o jeho společnost, ale shledav je v tomto ohledu nedostatečnými —, paní, — on nemohl jejich náklonnost opětovat.

Ale když setkají se dvě povahy tak naskrze sympatické, pohrdající stejně i těmi špinavými halamy nízké a sprosté společnosti i strojenou upejpavostí pokryteckého, tak zvaného slušného světa — když se takové dvě duše setkají v plném souhlasu a v poetické jednotě — tu —" Avšak zde sklesla plukovníkova řeč vynikající jakousi kořalečně vodnatou plynuostí v mručení skoro nesrozumitelné a naprosto nesouvislé. Paní Tretheriková snad něco podobného již dříve slyšela, i bylo jí tedy možno vyplnit mezeru. Přes to vše zůstala však líce obrácená k plukovníkovi docela panenskou a stydlavě sebevědomou, až dospěli k místu.

(Pokračování.)

Z básní Freiligrathových.

Přeložil *Fr. Prokeš.*

Jezdec.

On klidně sjížděl v šeré úskalí;
měl bledou tvář a hrdě splývaly
mu vlas a vousy k bedrům v divé tísni;
on mdlému koni uzdu povolil,
z úst jeho vzdech tmou habrů hlaholil:
„O bože můj, proč dal jsi mi dar písní?

Ty dřímaly tak dlouho v prsou mých,
jak v dolech kov a v mladých letech svých
já nemohl jich ze sna vyburácet;
ó běda mi, že našel jsem jich skrýš!
Jak vroucí krev se řítí z hrudi již
a já, můj bože, musím vykrvácet.

To neví nikdo. Moji přátelé
mne navštěvují řkouce vesele:
— Hle, jak ten tok si hravě dráhu klestí.
Aj, to jest mocný, jarobujný proud,
ten může kdys jak řeka volná pout
dle vůle boží v blahý kraj se nésti! —

Však nevědí, že za kratinký čas
on zanikne; že ztichne jeho hlas
a nevědí, že sečteni mí dnové,
že mám-li nosit jakés v hrobě svém,
to jenom této krve pramenem
si mohu zbarvit roucho purpurové.

Však reptání má mysl daleka.
I dím: Zde vizte, já jsem Seneka,
když v koupel zrádně šuměly mu žíly.
Kýs hájný hlas dí k proudu žití: Stůj!
Ach poesie toť jest Nero můj,
však s osudem se nepru v žádnou chvíli.

Kéž nenosil jen s tváří truchlivou
mě obklad jeden s šťavou léčivou
a druhý na krev kalich, zlatou misku.
Ó kéž bych klidně umřel zemdlený,
jak jelen v junná prsa raněný
skonává v tichém háji na křovisku.

Kéž mroucímu by klidu dopřály
a rány mé si méně všímaly
ř veřejně i v klidu mého stánku
mne neučili, že ten mocný proud
mám raděj slavit nežli zahynout
a dát mu volnost při víření spánku.

Ó kéžby navždy mijeli mých cest,
když ptát se chtí, co poesie jest.
Ó bože můj! proč se mne takto táží!
Jen kdyby slovům nesmáli se mým.
když snivě tak a s čelem zníceným
a slzou v oku nadšené jim káži:

„Když někdo vstoupí na dub košatý
a sedne v jeho vrchol listnatý,
trůnící v háje říši mnoholisté,
a mlčky s hlavou tiše skloněnou
si na milenku myslí vzdálenou
a v hrdliččino zírá hnízdo čisté.

Na břehu moře divě zpěněném,
když mocným kdos rybáka ramenem
se vnésti dá vln spurné do směsice,
pak Odysseji klade v jeho vlas
a pěje s jásotem, že rybák tají hlas
a dí: „Nu ty máš o kolečko více!“

Když na bujného oře vsednete
a s těmi druhy v závod jedete:
hoj, kterak pádí vaši koně hbitě.
Vy najednou se nachýlíte v před
i zasáhne vás hrdé břívy let:
Toť poesie! Vy však nevěříte!

Když na most vjede černé spřežení
a tichou nocí zazní dunění,
až komoň náhle celý uřícený
svou podkovou v křemeni zbudí chřest,
že jiskra vzplá . . . Toť poesií jest
již první ráz železa na kameny.

Jest poesií též, kdy při luně
se kolébáte malém ve čluně
a v přístavu vše svatým mírem dýše
i možno vám, abyste připluli
až ke korábům, tak se přitulí
též ku paláci malá někdy chýše.

Jest poesií, zřím-li negra dlít
kdes v lánoví a o domově snít
a ssáti prochlad v podvečerní době;
on líně kolébá se zpívaje
a pohledneš-li v tvář, mu zaplaje
běl oka zářný jako hvězda tobě.

A básní též bylo by úchvatnou,
zde kdyby nad tou roklí závratnou
se náhle vzpjala moje brůna smělá,
mnou mrštila v tu černou stěnu zpět,
že náhle tmou by zakalil se hled
a černá krev mě stékala by s čela.

A kdybych v posled v lůně skalných stěn
mdlou září večernice oslněn
svou hlavu zvedl, oko zmírající
a zvíře mé jakby se trápilo,
schýlenou šíjí na mne patřilo
a dýchalo mi ve studenou líci.“

Zelená obluda.

Z *Gérarda de Nerval:* „La Bohême galante.“

I.

Ďáblův zámek.

Chci vypravovati o jednom z nejstarších obyvatelů Paříže; druhdy nazývali ho ďábel Vauvert.

Z toho vzniklo přísloví: „To jest u ďábla Vauverta.“ — „Jděte k ďáblu Vauvertu“ to jest: „jděte .... na procházku do polí elysejských.“

Vrátní říkali vůbec: „to jest u ďábla „aux vers“ — tím mělo se naznačiti místo velmi vzdálené a znamenalo to, že se jim udělené komise hodně draze zaplatiti měly. — Leč to jest rčení špatné a zkažené, jako jiných více běžných mezi lidem pařížským.

Ďábel Vauvert jest v skutku obyvatelem Paříže; bydlí tam již po několik století, lze-li totiž věřiti historikům. Sauval, Félibien, Sainte-Foix a Dulaure vypravovali široce jeho eskapady.

Zdá se, že původně obýval v zámku Vauvertu, který stál na místě nynější veselé taneční síně Chartreuse, na nejzazším konci Luxemburku, v čele aleje de l'Observatoire v ulici d'Enfer.

Tento zámek smutné paměti byl částečně sbořen a ruiny staly se majetkem kláštera Kartuzianů, v němž zemřel roku 1414. Jean de la Lune, ujec protipapeže Benedikta XIII. Jean de la Lune byl v podezření, že obcuje s jakýmsi ďáblem, který byl snad domácím duchem starého zámku Vauvertu; každá z těchto feudálních budov měla, jak známo, svého ducha.

Historikové nezanechali nám nic určitého o této zajímavé přechodní době.

Ďábel Vauvert spůsobil na novo ruch v době Ludvíka XIII. Delší dobu byl slyšán každý večer veliký hřmot v domě, jenž byl vystavěn z trosek bývalého kláštera a jehož vlastníci byli vzdáleni již několik roků; to poděsilo mnoho sousedy. Šli oznámiti to prefektu policejnímu. který tam poslal několik mužů.

Jaký byl úžas těchto vojínů, když uslyšeli třesk skla smíšený s pronikavým smíchem. Myslilo se z prvu, že to byli penězokazi slavící noční orgii a jelikož se soudilo na jejich počet dle velikosti hřmotu, poslalo se pro posilu.

Leč brzo poznali, že ani tato nestačí; žádný sergent neměl chuti zaváděti mužstvo své do této sluje, odkud zaznival hřmot celé armády. Konečně k ránu dostavil se dostatečný počet mužstva: vnikli do domu. Nenalezli ničeho. Slunce rozplašilo stíny.

Celý den pátrali, konečně hádali, že hřmot vychází z katakomb, jež, jak známo, jsou pod celou touto čtvrtí. Dělali přípravy vniknouti do vnitř; však zatím co policie se k tomu chystala, přišel zas večer a hřmot počal opět ještě silnější než prvé.

Tentokráte nikdo se neodvážil sestoupiti tam, poněvadž bylo zřejmo, že ve sklepě jsou pouze láhve, jež dle všeho ďábel k tanci pohání. Uspokojili se tím, že obsadili východy ulic a dali kněžím na modlení.

Kněží modlili se dost a dost ano poslali i svěcené vody s kropáčem, aby se díra do sklepa vykropila.

Hluk trval stále.

II.

Sergent.

Celý týden neustal dav Pařížanů zacpávati východy z ulic jsa v stálém poděšení a vyptávaje se, co nového. Konečně jeden sergent z prefektury, srdnatější než druzí, nabídl se vniknouti do proklatého sklepa vymíniv si, kdyby výprava jeho nešťastně se skončila, slušnou pensi pro švadlenu Margot.

Byl to člověk statný a více zamilovaný, než pověrčivý. Zbožňoval tuto švadlenu, osůbku to jako z cukru a velmi spořivou, skoro bychom řekli trochu lakomou, která se ale přece zdráhala vzíti si pouhého sergenta beze všeho jmění. Však maje zaručenou pensi stal se sergent jiným člověkem.

Toto dodalo mu zmužilosti; i zvolal, že nevěří ani na boha, ani na ďábla a že přijde tomuto hřmotu na kobylku.

„A co tedy věříte?" ptal se ho jeden z jeho soudruhů.

„Věřím v pana soudního prefekta pařížského a pana velitele posádky."

Tím bylo mnoho řečeno v málo slovech. Vzal šavli do zubů, do každé ruky bambitku a odvážil se na schody. Nejpodivnější divadlo očekávalo ho při vstoupení do sklepa.

Všecky láhve spustily se do šíleného tance a tvořily nejgraciosnější skupení.

Láhve zeleně zapečetěné představovaly pány a červeně zapečetěné dámy. Byl zde též orchestr na kantnýři.

Prázdné láhve zněly jako dechové nástroje, rozbité jako cimbály a tříhrany, prasklé dávaly zvuk podobný pronikavým tonům houslí.

Sergent, který vypil před touto výpravou několik džbánků, vida jen láhve byl velmi potěšen a jal se tancovati s nimi. Pak více a více rozohněn veselostí a půvabem tohoto divadla, zvedl jednu roztomilou láhev s dlouhým hrdlem, plnou, jak se zdálo, dobrého Bordeaux a zapečetěnou červeně, a přitiskl ji zamilovaně k srdci.

Zběsilý smích zazněl se všech stran. Pomatený sergent upustil láhev, a ta rozbila se na tisíc kusů.

Tanec ustal, výkřik hrůzy zazněl ze všech koutů sklepa a sergent cítil, jak vlasy mu na hlavě vstávají při pohledu na rozlité víno, jež vyhlíželo jako kaluž krve.

Tělo nahé ženy, jejíž plavé vlasy po zemi splývaly a v něm se smáčely, leželo u jeho nohou.

Sergent neměl sice strachu ani před ďáblem ani před nikým, ale tento pohled naplnil ho hrůzou; pomýšleje při tom, že složiti musí účet ze své výpravy, zmocnil se jedné zelené, zapečetěné láhve, jež zdála se mu chechtati a vykřikl: „aspoň jednu!"

Ohromný chechot byl mu odpovědí. On zatím došel ke schodům a ukazuje láhev soudruhům, pravil:

„Hle, to jest to strašidlo! Vy jste přec jenom kosové! (on řekl ještě jiné, trochu živější slovo), že jste se neodvážili sestoupiti dolů!

Jeho ironie byla hořká. Vojáci řítili se do sklepa, kde nenalezli ničeho, leč rozbitou láhev Bordeaux. Ostatní láhve byly na svém místě.

Vojáci litovali rozbité láhve; ale poněvadž byli hrdinové, uznal každý za dobré vrátiti se s jednou láhví.

Bylo jim dovoleno píti.

Sergent z prefektury pravil:

„Co mne se týče, schovám láhev svou ke dni své svatby."

Nebylo lze odepříti mu slíbené odměny, oženil se s švadlenou a . . . .

Myslíte, že měli mnoho dětí?

Měli jen jedno.

III.

Co bylo potom?

V den svatby své, která se odbývala v Rapée, postavil sergent pověstnou onu zeleně zapečetěnou láhev mezi sebe a svou zasnoubenou, a chtěl z ní nalévati pouze jí a sobě.

Láhev byla zelená jako břečťan a víno bylo červené jako krev. Po devíti měsících porodila švadlena malou obludu celou zelenou s červenými rohy na čele.

A nyní mladá děvčata jděte tančiti do sálu Chartreuse, kde stával zámek Vanvert!

Zatím rostlo dítě ne-li v ctnosti, aspoň tělem. Dvě věci pletly jeho rodiče: zelená barva jeho a výrůstek podobný ocasu, jenž zprvu zdál se býti pouhým prodloužením konečného obratle páteře, znenáhla však stával se opravdovým ocasem. Šli na poradu k učencům, kteří se vyslovili, že toho operovati nelze, leč s nebezpečím života. Připojili, že to jest případ dosti vzácný, že ale Herodot a mladší Plinius uvádějí podobné případy. Tenkrát ještě nikdo nepředvídal system Fourierův. Co se barvy týče, vykládána za přebytek žluče, přece však pokoušeli se mnozí zžíravými látkami zjemniti příliš ostrý tón kůže a po mnohem omývání a tření dospěli k zeleni láhve, načež k zeleni vody a konečně k zeleni ovoce. Chvílemi zdálo se, že kůže zcela zbělela, ale večer nabyla opět původní barvy své.

Sergent a švadlena nemohli se ani ničím potěšiti ve svém zármutku, jejž působila jim malá tato obluda, den ode dne svéhlavější, vzteklejší a zlomyslnější.

Trudnomyslnost jejich zavedla je k nepravosti příliš obyčejné u lidí této třídy. Oddali se pití. Sergent nechtěl píti jiného vína, než červeně pečetěného, a žena jeho s pečetí zelenou.

Kdykoli sergent na mol se opil, viděl v spánku

krvavou ženu, jejíž zjev ho ve sklepě tak poděsil, když byl onu láhev rozbil. Tato žena mu pravila:

„Proč jsi mne tiskl k srdci, bys mne pak zničil .... mne, jež jsem tě tolik milovala?“

Kdykoli žena sergentova příliš se napila z láhve zelené, viděla ve spaní ohromného ďábla, děsného vzezření, jenž k ní pravil:

„Proč se mne děsíš? ...... vždyť pila jsi z láhve — což nejsem otcem tvého dítěte?“ O mysterium!

Když dospělo dítě k třináctému roku, zmizelo. Rodiče jeho, jsouce bez útěchy, pokračovali v pití, ale nevídali již děsivých zjevů, jež jindy je v spaní trápívaly.

IV.

Morálka.

Tak byl sergent potrestán za svou bezbožnost a švadlena za svou lakotu.

V.

Co se stalo se zelenou obludou?

Nikdo se toho nedozvěděl.

Jak. Vteřina.

V listopadu.

Po lístku lístek z mlaďoučké jak břízy
sen života mi v barvách bledne, mizí,
již zlatá pírka z křidélek svých pouští
na rov mých tužeb pod trnovou houští.

A chytám je, jak vězeň stíny ptačí,
jak luny lesk, co v slzách se mu zračí,
jak v háji lovec vyhubenou zvěři,
a slavík růže na odkvětlém keři.

Nemohu věřit, že jak planá hruše
bez činů půjde životem má duše,
že ani tužbou výš se nepovztýčí,
jak střemcha v lese nízká, trpasličí.

A doufám pevně na krátkou že chvíli
ti snové k jihu jako ptáci pílí,
že tužeb hnízda v jaru purpurovém
zas lepit budou duše pode krovem.

Že rozlétnou se po oblacích, zemi
a s medem blaha, míru haluzemi
zaklepou v okno u večerní době,
jak siré děti na matčině hrobě.

A zlíbám je, jak nalezené skřítky,
jak ptáče zeleň pučící již snítky,
zaplanu světlem muškami jak mlází —
a bude mi jak dnu, kdy slunce vzchází.

Karel Kučera.

Jan Neruda a jeho feuilletony.

Literární skizza dra. *S. Hellera.*

III.

Hlavní charakteristikou, kterýmž Neruda od ostatních — rozumí se: zahraničních — feuilletonistů se liší, ba nad nimi vyniká, jest jeho všestrannost a veliká plodnost Co v jiných literaturách, hlavně ve francouzské a německé, kteréž nejvíce vyvinutý feuilleton mají, celý sbor feuilletonistů podává, tvoří u nás Neruda samojediný. Nejznámějšími a také nejlepšími feuilletonisty jsou u Francouzů: Jules Janin, Nestor Roqueplan, Alphons Karr, Francique Sarcey, Albert Wolff atd.; u Němců: Heine, Boerne, Glaser, Spitzer, Gutzkow, Laube, Wachenhusen, Waldeck, Frenzl, Schloegel, Lindau, Schlesinger, Kossack, Speidl, Eckstein atd. Skoro každý z těchto feuilletonistů má svůj určitý, stálý obor, ve kterémž téměř výhradně pracuje; jeden píše toliko o divadle, druhý o literatuře, třetí feuilletony cestopisné, čtvrtý lokální rozpravy a causerie, pátý polemiky, šestý obrázky ze souvěkého společenského života a pod., a byť i třeba redaktorem feuilletonu byl, píše sám jen ve směru jednom. Kolosální rozvoj časopisectva německého a francouzského toto odbornictví velice usnadňuje a podporuje: německý a francouzský feuilletonista může psáti třeba po celý život jen v jednom směru, poněvadž je veliké množství časopisů, kteréž práce jeho ochotně otiskují a skvěle honorují. Této výhody používají pak zahraniční feuilletonisté a zůstávají dle své chuti a převládající náklonnosti specialisty.

Neruda pěstuje všechny směry feuilletonu, jest feuilletonistou universálním. Zvláštní, chudé naše poměry české ho tím učinily, a věru nemají toho co želet ani Neruda ani česká literatura. — Nerudova všestrannost a vnitřní různost musila nám nahraditi nedostatek jiných feuilletonistů. Do roku 1860 neměli jsme vůbec žádného feuilletonu. Před r. 1848 nebylo u nás žádných žurnálů, žurnály pak naše z let 1848 a 1849 neznaly ještě feuilletonu v našem smyslu a po roce 1849 neměli jsme zase žádných žurnálů. Teprv ku konci r. 1860, kdy v Rakousku a tudíž také v Čechách nový, politický život byl zahájen, vznikla založením „Času“ opět žurnalistika česká a tou dobou založil také Jan Neruda český feuilleton stav se redaktorem feuilletonistické části nejprv v „Čase“, pak v „Hlase“ a posléz v „Národních Listech“. Od té doby zůstal feuilleton hlavním jeho zaměstnáním. Co redaktor feuilletonistické části psal Neruda sám vždy aspoň tři feuilletony do týdnu, což — pokud víme — nikde žádný feuilletonista nedělá. Francouzští a němečtí feuilletonisté píšou arci také po třech ba někdy i po čtyřech feuilletonech týdně, ale do různých žurnálů a mohou tudíž stále pracovati směrem jediným. Však Neruda musil dle zvláštních našich poměrů psáti týdně 3—4 feuilletony do jednoho a téhož listu, a přicházel co redaktor následkem malé a nedostatečné produkce často do takové tísně, že musil třeba po celý týden sám psáti den co den. Ba pamatujeme se, že napsal jednou (na sklonku r. 1872) ve dvou týdnech (žurnál přináší 6 feuilletonů týdně) sám jedenáct feuilletonů! A všechny byly výtečné. Rozumí se, že jsa k tak hojné produkci nucen a na jeden toliko žurnál obmezen, nikterak na jednom toliko aneb na dvou směrech přestávati nemohl, nýbrž

že k vůli nezbytně potřebné rozmanitosti ke všem feuilletonistickým látkám sáhati, **všechny směry** feuilletonu pěstovati musil. A nyní prosíme každého, kdo věci rozumí, aby uvážil: potřebuje-li již feuilletonista, který jedním toliko směrem psáti může, značného talentu a velkého vzdělání, jak nadaným, všestranně vzdělaným a sečtěným musí býti teprv feuilletonista, který se stejným zdarem všechny směry feuilletonu pěstovati má!

Nerudovy feuilletony, poněvadž všemi směry se berou a z pravidla i v jednotě látky velkou rozmanitost jeví, lze velmi nesnadno roztříditi v určité, ohraničené kategorie. Přibližně a toliko povrchně daly by se seřaditi v tyto čtyři skupiny: a) umělecké a literární; b) společenské, kulturně-historické, přírodnické, světové čili kosmické a belletristické; c) cestopisné a d) příležitostné, causerie a polemiky. Roztřídění toto, jak již podotknuto, je povrchní a logicky nedůsledné, ale poskytuje přece jakýsi přehled a obrazec, a s tím musí se naše úvaha uspokojit. Látkou i formou odlišují se ostře a samostatně toliko feuilletony cestopisné, kdežto všechny ostatní skupiny Nerudových feuilletonů na mnoze tu obsahem, tu formou zpracování, do sebe zasáhají a spadají.

Umělecké a literární feuilletony Nerudovy obsahují umělecké úvahy povšechné, vážné kritiky podrobné a veselé rozpravy o věcech uměleckých a literárních. Ve všech jeví se Neruda co znalec, esthetik nevšedního vzdělání, gourmand vybroušeného vkusu a referent celkem velmi nepředpojatý a nestranný. Zejmena co divadelní kritik je Neruda pravou specialitou. Beze vší parády theoretických výkladů a citátů, beze všeho umělkování a affektování, kterýmižto pomůckami tak mnozí recensenti sebe samy do popředí tlačí, bije Neruda vždy přímo na jádro věci a presentuje hned již hotový, zcela vyloupnutý, zralý, jasný a tak lapidárně odůvodněný úsudek, že se čtenáři, obzvláště je-li s předmětem již obeznámen, takřka samozřejmým, očividným a hmatavým býti zdá. Totéž dlužno celkem říci i o jeho ostatních uměleckých a literárních referátech. Ale vedle těchto vážných traktátů podává Neruda časem také divadelní a literární feuilletony, překypující humórem zrovna nepřekonatelným. Kterému čtenáři našich žurnálů neutkvěly v paměti Nerudovy feuilletony o některých časových a příležitostních hrách divadelních, na př. o výročním kuse „Mlynář a jeho dítě“? V Nerudovi rozvlňují se časem humór, vtip, satyra a sarkasmus do takového varu, že téměř ani jediné vážné řádky napsati nedovede, že každou větou čtenáře přímo za bránici popadá. Ale v každém jeho vtipu, v každém veselém obratu a satyrickém šlehu vězí jádro pravdy, neboť Neruda není z těch, kteří říkají: „Raději přítele ztratit, než dobrý vtip na něho.“ Zle, velmi zle daří se někdy uměleckému nebo literárnímu dílu pod Nerudovými lučavkami a pytevními nožíky, ale nikdy bez zásluhy; spíše bychom měli vytýkati Nerudovi, že často, obzvláště v posledních letech, až příliš shovívavým bývá, jakoby se ostří jeho kritického péra již bylo ošoupalo. Však toho jsou příčinou zajisté jen ohledy pedagogické, o kterýchž jsme se již dříve zmínili.

Druhou skupinu, ve kteréž těžisko Nerudových feuilletonů spočívá, tvoří tak zvané studie, t. j. větší feuilletonistické práce a obrazy ze skutečného světa a života. Obsah jejich jest největší rozmanitost. Zde jeví se Neruda co žanrista první třídy. Zobrazuje svou dobu, její poměry a mravy, portretuje souvěkou lidskou společnost, odhaluje nejtajnější stránky její jsoucnosti, předvádí život v jeho pravé podstatě a podobě, v jeho půvabech i strastech, v jeho blaženosti i bídě, v jeho vznešenosti i špatnosti. Vedle toho všímá si bedlivě i scenerie, ve které žijeme, zkrátka: seznamuje nás co nejzábavnějším spůsobem se vším, co kolem nás trvá a žije, a co všichni již dávno znáti se domníváme, ale vlastně teprv z jeho líčení poznáváme. Vedle toho zasáhá i do oboru přírody, vrací se do minulosti a předbíhá budoucnost a těží ze všeho pro lidstvo a přítomnost.

Studie tyto do podrobna sledovati nelze, poněvadž by naše úvaha své meze daleko přerostla. Neruda proskoumal tu a objevil nám celé nové světy života a myšlenek, tak že se zdá, jakoby on sám byl jejich tvůrcem. Však není jich tvůrcem, nýbrž toliko pozorovatelem; ale pozorovatelem, jakých je málo. Nerudu co spisovatele vyznačuje nejvíce a nejlépe jeho výtečný talent pozorovací. Neruda vidí pozoruhodné, zajímavé a zábavné věci i tam, kde jiní nic nevidouce a nenalézajíce lhostejně přecházejí. Jsou spisovatelé, kteří doma i na cestách vidí a pozorují jen věci veliké, leskem, nádherou, křivolakostí, děsností aneb ošklivostí do očí bijící, ale kterýmž se ztrácí všechen mikrokosmos, drobný svět, ten pestrý a zvláštní život, kterýž se všude jeví pod drobnohledem ostrého oka a vycvičeného nazírání. Jinak u Nerudy. Pozorování jeho působí jako lučavka: analysuje, rozkládá a rozebírá všechno, nalézá důležité věci i v nepatrných, zajímavé v lhostejných, malebné v na oko bezbarvých, velké v malém a zase malé v domněle velkém, vylupuje všude zjevů podstatu, odlišuje předsudek od pravdy a vrací skutečnosti ztracenou poesii. Neruda, když pozoruje, zdá se, jakoby střídavě k oku kladl malý a velký konec dalekohledu. To pak, co zpozoroval, líčí tak řízně, živě a plasticky, že jeho líčení samo o své pravdivosti nás přesvědčuje. Však bývá málo kdy prostě objektivní — feuilletonista objevuje se všude: Neruda vdechuje do všeho svůj individuální názor, pojímá všechno svým vlastním spůsobem a nedovede mnohdy žádnou mocí na uzdě udržet svůj vrozený a trefný, ale bezohledný vtip a humór. Ale přes to všechno není pochybnosti, že bude příští dějepisec našich společenských a kulturních poměrů v jeho feuilletonech často hledat radu a vysvětlení.

Ve svých socialních studiích jeví se Neruda co obzvláštní znalec oněch neblahých a studenou mlhou zastřených poměrů, kde na vlhkém kamení poroba, nouze a bída na lidských životech hlodá. Těm věnoval péči a pozornost, kterouž si vysvětliti dovede jen ten, kdo zná Nerudův hluboký, vroucí a nad míru jemný cit pro trpící člověčenstvo. Ale Neruda tuto svou citlivost tají a zastírá, jako v životě i ve svých spisech, a proto nenaleznete v jeho feuilletonech nikde žádných sentimentálních deklamací. Za to mluví sama jeho kresba tak tklivě a důrazně, že člověk mnohdy bezděky se zachvěje. Co Pražan stal se Neruda chronistou, životopiscem, básníkem a portretistou Prahy a jejího obyvatelstva v těch obzvláště vrstvách, kterých si nikdo nevšímá, poněvadž jim nerozumí! V jeho pražských obrázcích jeví se uchvacující realismus ve spolku s rozkošně jadrným humórem, a co portretista pražských typů je Neruda dosud svého spůsobu jediný. V těchto drobnomalbách a podobiznách pražských originálů a typů jsou zobrazeny celé vrstvy

obyvatelstva, a každá karrikatura uvádí v zasloužený posměch některou výstřednost nebo převracenost nás samých. Neruda jeví se tedy v tomto skupení feuilletonů co malíř, básník, humorista, filosof, socialista, humanista a moralista.

Neobyčejný pozorovací talent, duchaplné pojímání, mistrné líčení a vtipné vypravování charakterisuje Nerudu také co cestopisce. Na jeho cestopisné feuilletony hodí se do jisté míry všechno, co v předcházejícím odstavci bylo řečeno. Neruda cestoval velmi mnoho, a tím vysvětluje se aspoň z části rychlost a správnost jeho pojímání cizích poměrů. On nepíše učené knihy o cizích zemích, nesbírá učencům a politikům materiál, neobmezuje se žádným určitým směrem a programem, nýbrž zůstává feuilletonistou i na cestách a píše cestopisy plné ceny a půvabu pro každého. — Čtvrtou skupinu Nerudových feuilletonů, kterouž zahrnujeme pod obecný pojem causerie, charakterisují především vtip ve všech nuancích, lehká, rozmarná mluva, plná překvapujících obratů a šťastných nápadů, šumivé perlení myšlenek, rychlé střídání tónin a barev řeči. Feuilletony této skupiny jsou většinou toliko humoristická čtení pro krátkou okamžitou zábavu, veselé variace na několik promíchaných motivů, ragoût z rozličných pochoutek, soustředěná všehochuť, salonní potpouri mnoha vůní, kalejdoskopy mlhových obrázků, jiskrná hra barev v drobné pršce kolínské vody. Zasahují sice do všech oborů, jako odpoutaná fantasie a rozvlněný proud upomínek; ale hlavním jejich revírem jsou místní poměry a denní události světové. Z této všetečnosti pak plyne samo sebou, že vystupuje Nerudův lokální feuilleton často také v podobě polemiky. — Nerudovy causerie jsou ze všech jeho prací nejvíce duchaplné, ačkoliv zde, poněvadž pod nohami velmi kluzkou půdu má, autor také nejvíce a nejčastěji padá. Má-li Neruda „dobrou chvíli“, píše rychle a hravě, vtip za vtipem, až mu od péra jiskry lítají, a liší se tím velmi nápadně od mnohých i proslulých feuilletonistů zahraničních. Mnozí feuilletonisté mají totiž dříve tak zvané dobré nápady a hledají teprv, jak by jich odbyli t. j. ve feuilletonu zužitkovali; ale u Nerudy má se věc naopak: jeho vtipy vyšlehují bezděčně teprv z proudu vypravování a překvapující jeho obraty vyrůstají ústrojně z postupujícího líčení. Čtenář cítí, že mluví Neruda, jak mu jazyk narostl, a že se nepotřebuje teprv uměle rozpařovat, aby nějaký vtip ze sebe vypracoval. V polemikách, nejsou-li politické, činí Nerudu velice nebezpečným odpůrcem bohatá zbrojnice satyry opravdu vražedné jakož i nevyčerpatelná téměř hojnost zdrcujících porovnání. „Střelu za střelou metá na svého odpůrce; couvá na chvíli, ale hned stojí mu zase po boku a máchá se smíchem svou zbraní záhubnou.“

Literatura. Věda. Umění.

— Divadlo. Dne 14 t. m. zahájena obvyklá řada večerních letních her v rozsáhlém divadle novoměstském a zahájena v každém ohledu velmi šťastně — novou komickou operetou „Fatinica“ od Fr. Suppé. Novinka tato měla zevní úspěch dokonalý a zůstane zajisté trvale aspoň na repertoiru letní saisony. Obecenstvo bylo opět velmi mile překvapeno skvostnou, ba téměř nádhernou výpravou, jakož i zdařilým provedením nové operety. Hudba Suppéova, na našem jevišti již dobře známá, osvědčila i ve „Fatinice“ svou starou pověst. Nemá arci pronikavé pikantnosti hudby Offenbachovy, ale vyniká přece melodickou i rytmickou živostí a udomacňuje se všude snadno svým rázem povšechně kosmopolitickým, kterýž ve „Fatinice“ vzhledem k libretu arci závadným se jeví. V libretě jednající osoby jsou totiž hlavně Rusové a Turci, a tu nechal si skladatel docela ujíti velký účinek, jakýž činí hudba národním živlům přispůsobená. Libreto má živý, zajímavý děj, hojnost rozmarných situací a také dosti scén, v nichž divadelní dekorace plnou parádu rozestříti mohou. Litujeme jen, že se nestalo radikálnější přepracování těch částí libreta, kde ruský živel dle obvyklé, ale zcela falešné, západoevropské a hlavně německé šablóny se persifluje. Jinak uspokojuje tato novinka požadavky i sebe výše napjaté. Zaměstnány jsou v ní všechny přední naše operetní síly a jest zajisté zbytečno podotýkat, že si hned na ponejprv od čísla k číslu zasloužily tu hlučnou pochvalu, kteréž se jim hojně dostávalo. Také sbor a ballet dostály plnou měrou své úloze. „Fatinica“ opakovala se dne 15. a 17., vždy se stejným úspěchem. — Dne 9. května vystoupila (v zemském divadle) slečna Lauschmannova pohostinsku co Zerlina v Mozartově „Don Juanu“. Slečna má svěží a lahodný hlas, příjemný zjev a patrně také dosti temperamentu pro jeviště. Ačkoliv na jevišti nováčkem již není, trpěla přece při svém prvním vystoupení u nás jakousi stísněností a indisposicí; však nepochybujeme, že příště rozhodně pronikne.

Dne 17. vystoupili (v novoměstském divadle v „Troubadouru“) co hosté mimo p. Dunovského, o kterémž jsme již promluvili, barytonista p. Zítka a altistka slečna Zdenka Čechova. Pan Zítka, jenž zpíval úlohu hraběte Luny, jest nadaný a bohatě obdařený pěvec i herec. Hlas jeho jest velice zvučný, obzvláště vydatný v nejnižší poloze, ale dosti silný také v poloze vyšší. Methoda jeho zpěvu jest přesně umělecká, frasování i deklamace svědčí již o značném pěveckém vzdělání, hra o pilných mimických studiích. Povahou svého hlasu jest p. Zítka povolán pro obor barytonu hrdinného. Ačkoliv zpíval úlohu, ve kteréž výtečný náš barytonista Lev vždy pravé triumfy slaví, a porovnávání s tímto slovutným mistrem mu rozhodně bylo na ujmu, docílil p. Zítka přece úspěchu velmi čestného a došel takové pochvaly obecenstva, že se ředitelstvo asi všemožně vynasnaží, aby ho pro české jeviště trvale získalo. Pan Zítka byl dosud členem městského divadla v Královci. O slečně Čechové jsme ze soukromých ohledů nuceni citovati prostě a bez vlastní poznámky úsudek jiného listu, kterýž praví: „Slečna Čechova zejmena na podiu koncertním již několikráte podala důkazy nevšedního svého nadání pěveckého, zvláště nalézaly vždy zvučný i objemný její alt i živý výraz, v němž obrážel se čilý i ušlechtilý cit, všestranného uznání. Úspěch, jakéhož tenkráte co „Azucena“ sobě dobyla, mohl by také z přísně uměleckého stanoviska míti plnou platnost, kdybychom se o zpěvu samém vysloviti mohli s toutéž bezvýminečností jako o dramatickém jejím nadání. Časté tremolování hlasu, příliš otevřené užívání dolejších tónů, zvučností svou až k malému G jinak překvapujících, jakož i nedosti sprostředkované užívání prsního a hlavního hlasu a vokalisace poněkud manyrovaná ruší do jisté míry celistvý dojem. V těchto směrech nutně dovršiti ještě musí velenadaná debutantka svá studia. Hlas i nadání svědčí jinak zajisté o nevšední spůsobilosti pro obor dramatický. Obecenstvo živému jejímu zpěvu prokazovalo hlučnou pochvalu i vyvolalo ji po každém jednání.“ — V ostatní dny opakovaly se: „Bankrot“, „Vanda“, „Sklenice vody“, „Marta“ a „Pražský žid“, o kterýchžto představeních nic nového není lze zaznamenat. Výprava kusů byla vždy elegantní, provedení většinou pečlivé. Ale jen většinou, neboť tu a tam pozorovali jsme, že činí starý šlendrian smělé pokusy, aby na českém jevišti zase opanoval, quod dii avertant!

Drobnosti.

— Z Japanska. Město žebráků. Japanci zprošťují se žebráků svých spůsobem velmi rozumným. Nedaleko města Osaky vystavěli zvláštní město žebráků o půl třetím stu jednopatrových, hlinou ovržených domků, v nichž ubytovali všechny osoby bez rozdílu pohlaví a stáří, jež při žebrotě v obvodu města postiženy byly. Jsou uzavřeny ve svém městě jako v ohromné káznici. Rozumí se, že sami mezi sebou žebrati nemohou; chápou se tedy práce, jakou jim správa té zvláštní kolonie přikazuje Mladší musí se učiti rozličným řemeslům. Nikdo nesmí město opustiti, pokud nedokáže, že se dovede poctivou prací živiti. Jen některým starým žebrákům, kterým se stala žebrota takořka potřebou života, dovoleno bylo, aby řemeslo své pod rouškou jiného nějakého zaměstnání v městě dále provozovali; tito smějí na př. prodávati po ulici vrabce, rybičky, ustřice, mladé želvy a podobná zvířata, jež v Japansku téměř žádné ceny nemají. Kupují je pouze nábožní lidé, kteří hned po koupi vrabce do povětří a rybky do vody pouštějí. Mnozí Japanci pokládají totiž za skutek bohumilý propouštěti chycená zvířata na svobodu. Žebráci těží z tohoto názoru a vybírají svou almužnu pod zástěrou obchodu. — Školství. Nynější vláda japanská věnuje rozkvětu školství vzornou péči. V Jedu nalézají se vedle anglických a francouzských škol četné ústavy státní a soukromé. Ze soukromých vynikají zejmena čtyři, řízené evropskými učitely a čítající 100 až 200 žáků. Jedna vyhražena jest pro vysokou šlechtu a členy císařského domu; v této platí se za byt, stravu a vyučování měsíčně 30 zlatých. Ostatní jsou mnohem levnější. Deset zlatých měsíčně pokládá se již za plat neobyčejně veliký. Z vládních škol sluší vytknouti t. zv. „školu evropských jazyků". Rozpadá ve čtyři oddělení: ruské, francouzské, čínské a německé. Dříve bylo při ní ještě oddělení páté: anglické, však pro nával žáků, kteří se této světové řeči přiučiti chtěli, zřízeno bylo v školu samostatnou, v níž vyučuje 10 Angličanů a 3 Japanci. Všechny knihy školní poskytuje vláda žákům zadarmo. Učňové jsou prý velice pilní; mnozí spůsobili si již nočními studiemi neduhy očí, ba někteří zbláznili prý se ze samého učení. Nedávno otevřena byla v Jedu za přítomnosti císařovny také první škola dívčí. Ve všech školách hlavního města dohromady učí se 8000 žáků angličině, 2000 frančtině a 2000 němčině.

Obecné kuchyně. Jistý znatel Japanu líčí tamější obecné kuchyně takto: Jest to veliký čtyrhranný pokoj s papírovými stěnami, vystlaný bílými rohožkami. Kdo vejíti chce, musí obuv při vchodu zouti a k dlouhé řadě dřevěnek a sandálů před domem postaviti. Na to obdrží dřevěnou tabulku s černým nápisem — vstupenku do kuchyně. Na rohožkách stojí tu v dlouhých řadách malé, čtyrhranné bedničky, kolem nichž se uvelebují společnosti hladových. Služka s vykasanými rukávy přináší kamennou nádobu s řeřavým uhlím, která se vkládá do bedničky, sloužící zároveň za plotnu i za stůl. Pak přináší z kuchyně malou železnou pánev s tenkými řízky syrového masa. Tato postaví se nad uhlí i nařeže se do ní před očima hostů cibule, česneku a jiného potřebného koření. Když maso na pánvi syčeti začíná, přináší služka z kuchyně veliký lakovaný hrnec s vařenou rýží a známé hůlky k jedení z měkkého dřeva, které na dolejším konci ještě málo souviseti musí, na důkaz, že jich nebylo dosud upotřebeno. Host je rozlamuje a bere uměle mezi prsty pravé ruky, načež klade střídavě kousek masa a něco rýže do kulaté porcelánové misky, z které se hůlkami jí. Za nápoj slouží lehká pálenka z rýže, saki, kteráž se v porcelánových láhvích ohřívá a téměř horká pije. Všechno v obecné kuchyni je čisté a chutné. Mimo malé ony krby a stoly zároveň není v ní jiného nábytku. Na stěnách visí archy papíru s udáním cen jednotlivých jídel. Rýže stojí 2 tempo, maso 3 tempo, saki 2½ tempo. Tempo jest oválný měděný peníz s čtyrhranným otvorem uprostřed a platí asi stopatnáctý díl dollaru. Po skončeném obědě musí host dojíti se svou tabulkou k hostinskému, zaplatiti řád a pak teprve vydá se mu odložená při vchodu obuv, vzatá jaksi do zástavy. — Mečířství. Řemeslo mečířské nalézá se u rytířských Japanců na vysokém stupni dovednosti a těší se vážnosti nemalé. Provozování řemesla toho jest i šlechticům dovoleno. Mečíři japanští zachovávají mnohé originelní starodávné obyčeje. Dohotovení meče bývá pro ně slavností. Když ostří naposled upraviti mají, oblékají sváteční šaty, jaké nosí císařští dvořané, a vyzdobují dílnu kvítím a malovaným papírem. Mnohé meče nabyly v podání lidu veliké slávy. Roku 806 ukul prý mečíř Sinsoku 99 slavných mečů, do jejichž čepelů první vyryl své jméno. Jeden ze současníků jeho zhotovil meč, který při hrozícím nebezpečí sám z pochvy vyskakoval a tak hrozný byl, že stromy na blízku něho usýchaly. Jiný vyráběl meče tak výborné, že majitelé jich choutce, zkoušeti při každé příležitosti ostří jejich, ubrániti se nemohli a vláda proto nošení jich zakázati musila. Všechny slavné meče v Japansku mají svá zvláštní jména. Tak znám jest jeden z r. 782 pod jménem „dokonalý krkavčík", jiný z r. 987 pod jménem „krásný motýl", dle ozdoby v čepeli jeho vyryté, jeden pozdější pak nazývá se „meč fazolový", poněvadž jím fazoli do povětří vyhozenou rozpoltiti lze bylo. Starých dobrých mečů, před r. 1570 zhotovených, váží sobě Japanci nad míru. Jistý Evropan, který měl ve své sbírce meč od slavného Muramasy z r. 1322, přesvědčil se několikrát o báječné úctě, v jaké Japanci výrobky tohoto mečíře chovají. Kdo meč takový známým okazuje, nesmí ho vytrhnouti náhle z pochvy, nýbrž jen po coulu zvolna vytahovati, při čemž se diváci každé pídi hlasitě obdivují. Dotknouti se meče šlechticova, pokládalo se za urážku největší. Sluha, který meč za pánem nesl, musil si ruku šátkem ovinouti.

— Hroudy stříbra na výstavě americké. Majitelé největších stříbrných dolů v státě Nevada odešlou na výstavu ve Filadelfii 10 milionů dolarů v hrudách stříbra. Bude to největší hromada stříbra, která kdy byla okazována. K dopravení toho bohatství potřebí bude deset železničných vagonů. Jiná obrovská hrouda stříbra, vážící 4200 liber, zaslána byla k výstavě od jednoho mexického majitele dolů po parníku „City of Havana".

— Slušný odkaz. Profesor Huxly, znamenitý přírodozpytec anglický, měl nedávno velice milé překvapení. Při otvírání došlých psaní našel v jednom bankovku 1000 liber sterlingů a při ní dopis od jakéhos Thomassona z Manchestru, který mu sděloval, že byl zemřelý jeho otec, starý Thomasson, vroucím ctitelem slavného přírodozpytce a že mu v poslední vůli odkázal sumu, která jest tuto přiložena.

Spisy nové „Lumíru" zaslané: Divadelní ochotník. Svazek 114. Můj medvěd a má neť. Fraška ve 3. jed. — Kdo je otcem? Veselohra ve 2. jed. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Monografie města Hradce Jindřichova. Sestavil František Rull. S dvěma rodokmeny: a) držitelův města Hradce Jindř. a b) králů Českých od založení města Hradce Jindř. V Jinř. Hradci, tisk a sklad A. Landfrasa a syna.

Laciná knihovna národní. Čís. 37—39. Poslední Stuartovec. Historický román od J. F. Smitha. Z angličiny volně vzdělal J. Kalina. V Praze, nakladatel J. Otto.

Sólové výstupy Jindřicha Mošny. Seš. 3. a 4. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

„Světozoru" X. ročníku čís. 19. Obsah: Poblouzení. — V zátiší. Román, sepsal Marko-Vovčok (Pokračování). — Noci. Sepsal F. V. Kvapil. — Ruský lékař. (Dokonč.) — Lesní růže. Sepsal Kolda Malínský. — Život kamenů. Sepsal Boh. Bauše. Rozmanitosti. Literatura a umění, texty k obrázkům. — Vyobrazení; Josef Neruda. Vlaská kaple v Kutné Hoře. Vylákaný domovník. Sfinx u pyramid Džiséských. Údolí Cernayské ve Francii.

Romány a povídky. Pořádá J. J. Stankovský. Sešit 4. Vnučka farářova. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

OBSAH: Na pomezí cizích světů. Fantastická novele od *Julia Zeyera.* (Pokračování.) — Má památka. Báseň od *Adolfa Heyduka.* — O rozvoji organismů zem obývajících. Píše *Ant. Stecker.* (Pokračování.) — Přeletující ptáče. Báseň od *B. Čermáka.* — Z Apenin. Báseň od *Jar. Vrchlického.* — Malvína. Sepsal *Fr. Nečásek.* (Pokračování.) — Episoda Fiddletownská. Od *Bret Hartea.* — Z básní Freiligrathových. Přeložil *Fr. Prokeš.* Jezdec. — Zelená obluda. Z Gérarda de Nerval: „La Bohême galente". Přeložil *Jak. Vtěřina.* — V listopadu. Báseň od *Karla Kučery.* — Jan Neruda a jeho feuilletony. Literární skizza dra. *Servácе Hellera.* III. — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

LUMÍR.

Ročník IV. 30. května 1876. Číslo 15.

Dr. FRANTIŠEK PALACKY,

slavný dějepisec národa českého,

přední velikán české literatury,

jeden z největších učenců slovanského světa,

muž u všech vzdělaných národů proslulý,

zemřel

dne 26. května 1876 k 5. hod. odp. v Praze let maje 78.

Souvěké písemnictví české ztratilo svého Nestora,

česká věda svého patriarchu.

Vavříny jeho nikdy neuvadnou,

nesmrtelnou zůstane v dějinách a v paměti českého lidu

jeho nedostižná sláva!

Na pomezí cizích světů.

Fantastická novela od Julia Zeyera.

(Pokračování.)

X.

Jak to zavířilo v hlavě mé, jak spadalo mi bělmo s očí, jak mi bylo náhle jasno! — Flóra měla tajemství, skrývala je hluboko v srdci, a já jsem to neuhodl dávno z jejího chování! Již věděl jsem, co ji dříve táhlo do kláštera, již rozuměl jsem, co říci chtěla, když pravila v den našeho sňatku, že oplakává svoje ideály. Nyní nabyla slova její tenkráte pronešená, když jsem na ni doléhal, jestli nikdy nesnila o sňatku jako jiné dívky, docela jiného významu, než jsem jim byl přikládal! Jak upřímná a zrádná zároveň to byla slova: „Snila-li jsem o sňatku, pak zajisté o jiném než o tom našem.“ ... Nebylo pochybnosti, na dně jejího srdce spočívala upomínka na lásku k jinému, na lásku a sňatek, ku kterému Frýdecký, tvrdý ten despota, nesvolil z příčin jakýchkoli! Celá moje bytost se zatřásla, žíznil jsem po pomstě! Ale proč podobná zášť a zuřivost? Neptal jsi se nikdy po citech jejích, nikdo tě neklamal! kázal chladný rozum, ale srdce v divém bouření odpovídalo ve mně rázem: proto vře ve mně vášeň, proto že ji miluju vzdor všemu zapírání, že od prvního okamžiku jsem ji miloval, protože ji miluju horoucněji v této chvíli, kdy jsem poznal, že i ona je lásky schopna... však běda neskonalá! Je lásky schopna, ale nikoliv lásky ke mně! A opět zabouřila ve mně nenávist k té ženě, která sedíc u mého krbu, pod střechou mých otců, duši naplněnu měla obrazem jiného! A přece co mohl jsem jí vyčítat? Netázal jsem se nikdy, zdali mne bude moci milovat, naopak řekl jsem jí, že nedbám o lásku, uzavřel jsem s ní smlouvu a ona smlouvu tu dodržela. Co zbývalo mi činit chyceného ve vlastní pasti?

Měl jsem tajemství její vynutit z pohrdlivých úst? Měl jsem jí říci, že smutek, který na tváři nosí, je pro mne krvavou urážkou? K smíchu! To vše nemělo se smlouvou naší nic společného. Nezbývalo, než zášť a zármutek svůj tajit, ukrývat jako ona to svoje tajemství. A dle toho jsem se také řídil ...

Jak smutná to upomínka na dlouhou, bezkonečnou tu zimu horskou! Jako fantómy vystupovaly bledé, truchlé ty mlhy z hvozdův a blížily se zuřivou vichřicí hnány víc a více, až nás pevně a neuprosně objaly v chladné náručí. Tma a zima byly s nimi a kladly těžký příkrov na dům a na okolí, odlučujíce nás od světa ostatního; a když nás byla vichřice pohřbila pod sněhy, vedla dlouhý, srdcelomný pláč nad námi, jako vdova nad hrobem manžela, nebo lépe jako matka vražednice nad rovem usmrceného dítěte .... A my sedali jsme sami v dlouhé, pusté síni, každý zabrán do svých myšlenek, a oheň, který na krbu zářil a někdy tak nábožně do výšky vzplanul, vrhaje rudý úsměv na bledé tváře předků na obrazích, byl málomocný a nerozehřál našich srdcí — zůstali jsme uzavření, chladní jako ten sníh padající v třpytných hvězdách tichou nocí, byli jsme němí jako ta noc, halící svět v mrtvou svoji černost ...

V takovém rozpoložení mysli, v tak trapných okolnostech vábily mne zádumčivá knihovna otcova a bizarní spisy tam urovnané znova a dvojnásobnou silou. Již mi nebylo divno, jak se kdo s knihami podobnými po celý život třeba zabývati může a nepřesvědčil-li mne také úplně rukopis otcův, ve kterémž jsem již celé stránky pomalu čísti a chápati dovedl, jímal aspoň velkou mocí mysl mou a překvapoval mne často smělými myšlenkami a obraty mluvy, kteréž dle tehdejšího mého úsudku nepostrádaly jisté poesie, a mnohdy i výmluvnosti, která mne v tehdejší náladě uchvacovala. Mluvilť otec s takou přesvědčivostí o věcech, které jsem za nemožné pokládal, že mi slova jeho po celé dni a večery z hlavy nevycházela, působíce celé revoluce v ustálených náhledech mých, náhledech to, jež jsem posud jako každý jiný za skalopevné pravdy míval. Nevím, jaký účinek by čtení těch knih a spisů a obzvláště rukopisu otcova dnes na mne činily, ale opakuji, co jsem již naznačil, že v tehdejší mé náladě činily pravé divy. Zaznamenávám zde alegorickou předmluvu jeho knihy, kterou jsem několikráte přečetl, abych si znamínka, kterými manuskript psán byl, lépe do paměti vštípil, a kteráž časem také skutečně v paměti mi utkvěla. Podivná ta předmluva zněla asi takto:

„Mrákota je život náš a pravda hvězdou vodící. Setřásáme temnotu jako prach pozemský a toužíme po světle oné hvězdy, ku kteréž nás srdce pudí: ale cesta k chrámu svatého světla pravdy je cesta daleká a plná propastí ... I já byl jsem poutníkem s krvavýma nohama, raněnýma ostřím trnů klopotné pouti, zbloudil jsem a pláč mé duše pálil jako oheň na tváři, když jsem se octnul v noci prohlubně. A ruce moje tápaly po tmě a hledal jsem východu z bludiště. Tu nalezl jsem chodbu táhnoucí se šerem mátožným a spěchal jsem jí nepozoruje, že dolů vede a ne vzhůru, neboť mysl mou jímaly basaltové sfingy, kteréž na mne zábadným okem a s tajným úsměvem hleděly, rozestaveny po obou stranách chodby. Tázal jsem se jich, co jsem, kam jdu — a ony zůstaly němy a pozoroval jsem teprve, jaká jde hrůza z nich a letěl jsem rychlostí větru; až na konci chodby teprv zastavil se můj krok, na břehu to moře chmurných, černých vln ... A moře to bylo bez konce a beze dna a byl to jícen, který hrozil pohltiti svět a šum mrazných jeho přívalů hučel jednotvárně slova tajemná a když ucho moje pochytilo jejich huk — zněla tryzna jejich: „Já to velké *nic*, z kterého vše vzniklo, v které vše klesne nazpět ... *nic* to *vše*.“

A cítil jsem, jak bytost moje se řítit počala a duše šíliti v děsném víru, padajíc do bezedna a zoufale držela se ruka moje černé skály na břehu. Ejhle! tu zazněl hlas jiný, tichý jako z šedé dálky, lahodný jako dech růže, osvěžující jako jitřní rosa, a čarovný jako hvězdný paprsek — a ohlednuv se ku skále, spatřil jsem velký otvor, odkudž hlas ten zazníval. Prošel jsem otvorem a stál jsem na kraji pouště života a žhavým pískem jejím kráčel jsem tam, kam volal mne ten hlas, a kráčel jsem dlouho, dlouho, ale nedbal únavy, neboť srdce moje pronikal blaze sladký onen zpěv. Posléz uzřel jsem uprostřed bohopustých čirých skal údolí zelené, plné stinných stromů a na bujném pažitu uzřel jsem tam děvu krásy nadpozemské; stála vedle mocného proudu jasných

vod z modré hůry se linoucích, a poznal jsem, že její byl ten zpěv, že její byl ten hlas, který mne spasil. Roucho její bylo modré jako éther, jako vlny těch vod z něho se temenících, vedle kterýchž stála, vzdušná jako kvítko jitřní, vzniklé z vlahé země polibkem prvního slunce paprsku a kolébající balsámovou hlavinku ve vánku bělavého úsvitu.

Duše moje se jaře šířila, přistoupil jsem k ní a tázal se: „Kdo jsi a odkud temení se tyto vody?“ — A ona na to: „Ty mnoho se tážeš. Zde na břehu těchto vod vznikla jsem. Hle ruce moje! Nespočívá jedna na povrchu země a nezdvíhá se druhá k nebi? Věz, že země mojí matkou a nebe otcem mým: ji miluji a po něm toužím. Hle a oči moje stále upřeny jsou na vlny těchto vod, neboť proud ten protéká vesmírem a vesmír se v něm zrcadlí a vše co jest, sýlá paprsky svého obrazu v průhlednou tu hladinu a vítr, který z proudu věje, je dech života, jenž světy tvoří. Věz, že jméno této řeky sluje „Obraznost“. Tu přihledl jsem blíže a viděl na dně zářících vod drahokamy místo oblázků a světlo jejich, hrající barvami duhy, těšilo mysl mou.

Usedl jsem u nohou děvy a vypravěl jsem o klopotnosti pouti své a o děsném moři beze dna a břehu. Hlas její zazněl pak: „Vše, co's viděl, nebylo než sen tvé tupé slepoty a prázdno nehledej mimo vlastní srdce.“ Pustila ruku do vln a vyňala malý jeden drahokam svítící jasem nejprudším a vsadila hvězdu tu do čela mého řkouc: „Toť oko duše tvé, prohledni!“

A já prohledl jsem a viděl, ač jen jako v mlze světa pravou podobu a srdce jásalo. Viděl jsem, že širé modro oblohy také velkým okem bylo a slunce toho obrovského oka ohnivá jen zřitelnice. „Kam hledí to oko?“ tážu se. A ona na to odpovídá: „K pravdě hledí.“ Tu zkormoutil jsem se. „A proč já ji nevidím, an jsem přece prohledl?“ — ptal jsem se a tato byla její odpověď:

„Proto, že pravdu viděti nelze smrtelníkovi, však nutno mu ji hledat. Jdi a hledej okem své duše. Více než jedna cesta vede k ní.“ Šel jsem dále pouští života, hledaje cestu k pravdě vedoucí, ale byla ukryta trním pichlavým. Já však neznal jsem již únavy a přišel ku skále vysoké, z kteréž se divné světlo dralo úzkými štěrbinami, a udeřil jsem berlou poutnickou na skálu a zaklínal ji, aby se mi otevřela ve jménu pravdy — a stalo se. A octnul jsem se v sluji, ve kteréž se třpytil křišťálový trůn o čtyřech stupních a na trůnu seděla bohyně, postava vznešená. Vlas její rozpuštěný proudil se jako liják slunečných paprsků přes běloskvoucí ramena na stupně trůnu a halil celé její tělo jako do roucha, utkaného z nočních blyskavic a světla chvostů bludných vlasatic; na hlavě její spočívala koruna z hvězd, propletená květy rajskými a baldachýn z duh pnul se nad temenem jejím; ruka její třímala žezlo hadem obtočené a obličej její byl pokryt závojem a zářil pod ním, jako když luna září mdle a temnorudě na vrcholky šumných lesů v noci podzimní, když mlhy šedé z bařin se vznášejí a z jezera a povlovně zdřímlou plání putují.... A zpod závoje zněl její hlas, snivě jakoby přicházel z kraje snů a hvězd vzdálených: „Jsemť, kterou hledáš, jedna z těch, jež k pravdě vedou.“ Já tázal se: „Proč v sluji bydlíš podzemní a jaké jest tvoje jméno?“ A ona s povzdechem:

„Jsemť věda a pohřbili mne za živa.“ Tu divil jsem se slovům jejím. „Což nežiješ na zemi,“ volal jsem, „a neokusil jsem ovoce tvého? Vždyť se obrátilo v ústech mých v popel přec! Jak ty mne k pravdě povedeš?“ A ona dí: „Pravda je zcela a bezprostředně v mém držení... Já jiné ještě nesu jméno, klatbou stížené, jméno po nejstarších synech svých... sluju Magic.“ Tu padl jsem na obličej a tělo mé se chvělo strachem. Však ona dále mluvila: „Jest věda dvojí, magie posvátná a magie pekelná, totiž lživá, temná. Mnozí lhali, nazývajíce se syny mými, nebyli než podlými kouzelníky a bídnými hádači.. Mágové jsou knížaty a velekněžy přírody, kouzelníci rouhači jejími a svatokrádci v jejím chrámě. Mag zná tajnosti přírody, jež před vetřelcem skrývá a vládne jimi; kouzelník zneužívá sil, kterých nechápe. Kdo odkojen mými ňádry, stane se polobohem, duchové nečistí prchají před ním, on zná budoucnost, čte mysl skrytou člověka... svět neviditelný je říší jeho jako svět viditelný, kterýž není než odleskem a projevením onoho....“

„Oh, odkryj mi tvář svou vznešenou!“ volal jsem, „nechť čtu v tazích jejích pravdy tvé, nechť magem stanu se!“

„Odkryj sám závoj můj,“ zněla odpověď. Chtěl jsem poslechnout a vstoupit na stupně trůnu, jak mi velela, ale moc tajná a prudká bránila mi a noha moje zkameněla před stupni trůnu skvoucího a zděšen tážu se: „Co to?“ A ona na to: „Čti slova, která vryta jsou do křišťálu stupní... A stálo psáno na stupni prvním: „Tříbil's rozum dlouhým přemýšlením? Kdo přes mne kráčet chce, nechť *ví*.“ A do křišťálu stupně druhého byla slova vryta: „Jest srdce tvoje srdcem lvím, kteréž před ničím se nezachvěje? Kdo přes mne kráčet chce, ten odvážný *buď!*“ A na stupni třetím plála slova: „Jest vůle tvá tvrdší démantu a skály pevnější? *Chtít* musí, kdo na mne nohu klást se osmělí.“ A čtvrtý stupeň měl nápis: „Jsi opatrný a mlčenlivý, nerozváže ani zisk ani opojení jazyk tvůj? Umíš-li *mlčeti*, vstup směle na mne!“ Stál jsem s hlavou sklopenou před trůnem skvoucím a opět ozval se její hlas:

„Jdi a pracuj bez únavy. Je-li v hlavě tvé rozum a v srdci tvém vůle, dosáhneš, čeho si žádáš, neboť vidím v čele tvém zasazené oko duší, obraznost, světlo zářící. Jdi a pracuj, vrať se pak a odkryješ roušku, halící mou tvář“ — — — — — — — — — —

I šel jsem a stalo se, jak ona byla pravila, viděl jsem, co rouška ona kryla a zde v knize té najdeš velká ona tajemství. Avšak stůj! Kdokoli jsi, jenž knihu tuto do rukou béřeš, slyš hlas můj varující: Ozývá-li se cos jiného v hloubi tvé duše, než tři slova ta, na nichž člověčenstvo jako na spasném korábu pluje pustým mořem bludů a neřestí, slova posvátná: pravda, spravedlivost a rozum — pak prchni a neskoumej listy moje, nehledej, jaký to obsah jímá moje kniha. Co zde psáno, jest berlou, o kterouž se dobře podepírati lze muži moudrému, po nejvyšším práhnoucímu, ale nejsi-li tím, čím žádám, abys byl, stane se tato berla hadem, jako prut Aronův, hadem, který tě uštkne do smrti a jehož jed tě v šílenství uvrhne. Zde voda živoucí — pij a buď blažen, jsi-li čist, ale jsi-li hříšníkem a rouhačem, lehkomyslný neb všetečný, obrátí se ti voda ta v kalnou krev jako kdysi řeka a potoky v zemi Mizraim.“ — — —

Po přečtení právě napsané ukázky z otcova rukopisu vidím, jak slabý to pablesk originálu, nelze mi vy-

nutiti na své paměti veškeré ty obrazy, podivné ty obraty mluvy mystické, kterou celý onen spis složen byl a těžko tedy by si kdo vysvětlil, co na mne v manuskriptu tak mocně působiti, co mne tak rozechvíti, ba i unášeti mohlo. Částečně to nyní sám nechápu, ale dost na tom, že se tak stávalo a že Flóře moje roztržitost, moje zádumčivost, moje lhostejnost k věcem všedním ujíti nemohla a že rozpoložení mé mysli ji na nejvýš znepokojovalo. S nelibostí vídala mne do knihovny se bráti, se strachem pověrečným pozorovala konečně, že se tam po celé hodiny uzavírám, a netajila svoje city přede mnou. Tím okázaleji ale zabíral jsem se do svých studií, tím delší dobu travil jsem ve společnosti zapomenutých magů a alchymistů a tím častěji seděla Flóra osiřelá po celé večery ve velké, zasmušilé síni rytířské, kde mne někdy dlouho, dlouho očekávala a odkudž se konečně, nahlednuvši marnost svého čekání, smutně na své lůžko brávala.

(Pokračování.)

Bezový květ.

Arabeska.

Za onoho času navštívila mne moje rozkošná modrooká sestřenka. Vlastně oko malé Gabriely nebylo ani určitě modré; měnilo se, jako se mění moře, když na ně padají paprsky zapadajícího slunce. Někdy bylo tiché a klidné, nikdo netušil, že v jeho tajemných hloubkách skrývají se bouřlivé vášně — tu vyšlehl z něho blesk a ono zaplálo v čarovném žáru. Mágickou mocí vábilo každého. Žár ten však uhasl v okamžiku a Gabriela pohlížela opět před sebe klidně a tiše, ale ten klid a to ticho nebylo již takové. Jiná jest za dne hladina mořská a jiná jest, když poslední paprsek sluneční ji políbí, zdlouha políbí a pak zmizí zanechav ji snivou, nyjící po opětném políbení.

Zapomněl jsem vám říci, že jsem bydlil tenkráte na malém statečku v půvabné krajince na úpatí Šumavy, vzdálen všeho hluku a pohřížen v zamilovaná studia a co nejkrásnější: žil jsem v šťastném manželství. Moje Viktorie byla dobrá, trpělivá, neunavná v práci; vzorná žena. Stateček patřil vlastně jí; sdědila jej po staré tetě, která zemřela dvě léta po našem zasnoubení. Neočekávali jsme toho dědictví, ale když došla nás o něm zpráva, pocítili jsme oba radost. Byl jsem úřadníkem bez velkých vyhlídek do budoucnosti a žili jsme v Praze v poměrech obmezených. Viktorie churavěla neustále a to přimělo mne hlavně k rychlému vystoupení ze služby. Rád jsem opustil dusnou pracovní síň a zaprášené folianty, ale přece ne bez dojmu. Jistý filosof pravil, že člověk s ničím rád se neloučí, co srostlo s kusem jeho života, i vězeň, který cítil vždy nesmírnou touhu po svobodě, že pak, když mu jest opustiti tmavý žalář, pociťuje v duši, aspoň na chvíli, jakýsi zármutek.

Odebrali jsme se v nový domov svůj a zařídili si domácnost hodnou závidění. Žili jsme už dříve vždy svorně a nic nekalilo naši shodu — zde ale, kde vytrženi z kruhu přátel a známých odkázáni jsme byli pouze jeden na druhého, přilnuli jsme k sobě tím vroucněji.

Moje Viktorie žila jen ve mně a jen pro mě, i já jsem ji miloval srdečně, bez vášně sice, ale opravdově. Bůh nám nedaroval dítek.

Tři léta po našem opanování dědictví navštívila nás Gabriela. Ubohá ztratila v několika nedělích otce i matku (která byla sestřenkou mé zvěčnělé roditelky) a stála ve světě osamělá, opuštěná. Neviděl jsem ji kolik let; byla tenkráte rozpustilým, skotačivým děckem a já houpával jsem ji na kolenou, ona pak věšela se mně na šíji a s dětinnou nevinností líbala mne, který jsem byl o patnáct let starší. Osiřevši žila teprvé osmnácté jaro.

Viktorie ji neznala. Přečetl jsem jí s pohnutím list, kterým mně oznamovala Gabriela velké své neštěstí. Vřelé slzy porosily líce dobré té ženy, přistoupila ke mně a berouc mne za ruku, pravila: „Chceš ji zanechat ve světě jako opuštěnou květinu — samotnou, bez ochrany, aby větry opíraly se o ni a snad ji schvátily?“ —

Neodpověděl jsem.

„Nebylo by krásné,“ pokračovala Viktorie jemně, „aby své osmnácté jaro trávila u nás, s námi?“

Neodpověděl jsem opět; podivné myšlenky letěly mou hlavou. Vzpomněl jsem si na Goethovo příbuzenstvo, na Tylovu snivou povídku a množství jiných a jiných románů, které jsem četl, v nichž osudným stal se příchod takové mladé příbuzné . . Za chvíli jsem však se usmál své pošetilosti. Pohledl jsem na Viktorii upírající ke mně jasný zrak beze vší obavy, bez podezření. — — Zaplašil jsem myšlenky dotknutím se čela a stisknuv ruku ženě své, pravil jsem: „Pozvi ji k nám. Nemá mimo mne jiného příbuzného.“ Pak jsem vyšel do zahrady a procházel jsem se pozdě do noci. Myslil jsem mnoho na Gabrielu — — až mne Viktorie přivolala do domu a přisednuvši ke mně — „odeslala jsem již list“ — pravila. Mimoděk jsem se trochu zachvěl.

Za týden jsem přivezl Gabrielu do našeho sídla. Viktorie nebyla zcela zdráva a tak jsem jel sám sestřence své naproti k nejbližší stanici, vzdálené několik hodin.

Po cestě nemluvili jsme mnoho.

„Bude se ti stýskat snad u nás, Gabrielo,“ řekl jsem mezi jiným, „nemáme nikdy společnost.“

„Což by ten svět, který stačil tobě a Viktorii, neměl též stačiti mně?“ odpověděla.

„Nevím, nevím!“ prohodil jsem žertem. „Viktorie je rozumná, zkušená žena a já — já jsem skoro již starý muž; my máme život za sebou. Ale — ty?“

„Život nemáme nikdy za sebou,“ odpověděla vážně a upřela ke mně své oko lesknoucí se v slzách. Zadíval jsem se do krajiny, na kterou se snášelo večerní šero...

„Sklání se už noc a přec je vše plno života,“ zašeptal jsem na polo k sobě.

Viktorie přivítala co nejsrdečněji našeho hosta, seděli jsme společně pozdě do noci a když jsme se ubírali na lože, objala nás oba Gabriela a plakala usedavě. Byla dojata naší upřímností.

. . . . Celý rok žili jsme klidně a tiše a osud neseslal na náš malý přátelský kruh ani jedinou pohromu. Byl jsem tak šťasten, že jsem si nepřál nic jiného na světě, než aby to štěstí potrvalo až do smrti.

Mezi mnou a Viktorií nezměnilo se pranic, Gabrielu

milovali jsme oba a ona nás oba na vzájem. Zapomněla už trochu na neštěstí, které ji bylo před rokem stihlo, tvář její řiděeji se zasmušovala, úsměv pohrával jí častěji kolem rtů a někdy, když jsme seděli k večeru v malém pokojíku a hleděli ven v krásnou jarní přírodu, nezmizel ten líbezný úsměv ani na chvíli.

Štěbetala a tleskala rukama a pletla si v kadeře bez, kterýž byla natrhala s keře stojícího právě pod naším oknem v překrásném květu.

Někdy jsme společně zpívali a tu často přisedla Gabriela ke mně a sklonila na má prsa bezovým květem ověnčenou hlavu. Často se mně pak stalo, že jsem umlkl, že jsem se zadíval na ni, že jsem chvějící se rukou přitiskl ji k sobě blíže. Jednou jsem sklonil pomalu hlavu svou k hlavince její a políbil ji v čelo. Víčka očí jejích se zavřela, po tváři rozlil se purpurový nach, prsa se vzedmula . . . Umlkla také a Viktorie dozpívala sama pěkným svým altovým hlasem dojemnou starou skotskou baladu.

„Co jste se tak odmlčeli?“ optala se pak.

Z oka Gabriely vyšlehl blesk a já jsem se odvrátil. — —

Jednou seděli jsme opět pohromadě. Okno bylo otevřené a lehký večerní vánek, zulíbav dříve bezový květ a nasycen jeho vůní, lehce nás ovíval. Četli jsme francouzský cestopis po Italii a když spisovatel vyprávěl nám o jasném jižním nebi, dmula se prsa naše touhou. Když však pohledli jsme ven a zrak náš přeletěl po zahradě, svezl se na okolní pahorky porostlé hustými lesy a spočinul pak na bezmračném světlém blankytu — maně jsme zvolali: „I kraj náš jest krásný!“ — A přece byli jsme sniví — snad bezová vůně příliš těžce se ukládala na naše rozhárané city.

Spisovatel dále líčil mravy italské a rozepsal se obšírně o národním tanci neapolské campagni. „Tarantella!“ zvolala radostně Gabriela a jala se tančiti po pokoji tak půvabně, tak nenuceně a při tom líbezný úsměv ozařoval její obličej vroubený kadeří květem propletenou. — Tančila až do únavy, až starostlivá Viktorie pojmula ji v náruč a usadila vedle sebe na pohovku. „Rozpusto!“ hrozila jí prstem.

V tom byl mi ohlášen příchod nějakého cizince i vyšel jsem ven a za chvíli představil jsem oběma Eduarda Horského. Byl kdysi mým spolutrpitelem v prachu kancelářském, v němž cítil se velice nešťastným.

Nepříznivé poměry zahnaly ho od studií a přinutily jeho poetickou mysl ponořovati se v mělkou hloubku číslic a paragrafů. Byl skorem o deset let mladší, než já a když jsem před čtyrmi roky s ním se loučil, vzdychl hluboce, závidě mi moje štěstí. Však usmálo se také na něho.

Velkou výhrou přes noc obohacen dal vale — jak pravil — „solidnímu životu“ a věnoval se ponze spisovatelství. „Plavu teď jako ryba ve vodě,“ řekl, objímaje mne, „a mám plánů více než ryba šupin.“

Gabriela těžce oddychujíc seděla na pohovce; nebyla nikdy ještě tak krásná. Oko její planulo, tváře byly rozpálené. —

Přítel můj pohledl na ni a dlouho pohlížel.

„Omluvte ji,“ oslovila jej Viktorie, „našeho diblíka.“

Gabriela zatím urovnala si vlas, ňádra dmula se opět v pravidelném tempu, tvář její byla bledší než kdy jindy, ale přítel přece upíral na ni pronikavý svůj zrak. Pociťoval jsem v duši bolest; nemohl jsem si to určitě vysvětlit, ale bylo mně hrozně smutno — tak jako bych ztratit měl vše, co mne blažilo . . .

Několik dnů trávil již pod naší hostinnou střechou Eduard Horský. Byl hovorný, zábavný, ale když jsme byli o samotě, mluvil málo a já též, jako bych byl ztratil všechny myšlenky v jeho přítomnosti.

Jednou zašli jsme spolu do blízkého lesíka a usedli jsme na měkký mech. Nemluvili jsme, přítel něco pološeptem zpíval. Pojednou se vzchopil a postaviv se přede mne opřel hlavu o silný kmen sosny a pravil: „Miluji Gabrielu.“

Zachvěl jsem se hrozně. Nemohu vypsat, co jsem pocítil v duši . . . Předstoupil jsem před něho a položiv mu ruku na rameno, tázal jsem se s divokým smíchem: „Ty?“ —

„A ona?“ dodal jsem.

„Myslím, že mne také miluje,“ odpověděl Eduard klidně a ruka moje svezla se s jeho ramene, bolest nevýslovná sevřela mi srdce . . . . Mlčky vrátili jsme se domů.

Zavřel jsem se do svého pokoje a nešel jsem do společnosti ten večer. Viktorii, zděšené nad mojí bledostí, řekl jsem, že jsem churav a upokojiv ji prosil jsem, aby nechala mne o samotě. Vrhl jsem se na pohovku a nepohnutě ležel jsem několik hodin. V mysli mé to vířilo příšerně — myšlenky stíhaly se v divokém reji . . .

Konečně jsem vstal a otevřev psací stolek vyňal jsem malý lístek, na nějž jsem napsal: „Gabrielo, já tě miluji.“ —

Upokojiv se trochu šel jsem do pokoje, v němž jsme se scházívali; společnost byla ještě pohromadě a právě na odchodu ku spaní. Starostlivě pohlíželi ke mně všici, Gabriela přistoupivši objala mne, mlčky pohlížejíc ke mně. Vtiskl jsem jí lístek do ruky a odstrčiv ji prudce od sebe, odkvapil jsem.

Roznemohl jsem se opravdu. Hlava mne pálila, krev prudce obíhala v žilách, dech byl těžký a hrozil mne zalknouti. Tři dny nevyšel jsem z pokoje, Viktorie s tváří starostlivou mne obsluhovala.

Třetího dne večer navštívil mne Eduard; žena moje byla právě odešla, byli jsme samotni. Přistoupil k mému loži a usadiv se k mým nohoum řekl pak s třesoucím hlasem:

„Gabriela dala mně své slovo.“

Zakryl jsem si oči rukou, která byla pojednou jako by z ledu.

„Jest mojí nevěstou,“ pokračoval přítel a dodal pohnut: „Vím, že ji také miluješ —“

Prudce jsem se vzchopil, ale Eduard vzal mne lehce za ruku. „Jsi příliš šlechetný,“ pravil, „než abys mne neuáviděl.“ Pohnut stiskl jsem jeho ruku.

Za několik dnů upokojil jsem se tak dalece, že jsem mohl vyjíti; sestřenku nespatřil jsem od onoho večera, kdy jsem jí vyzradil tajemství svého srdce.

Vyšel jsem do zahrady — zdálo se mi, že jsem za těch několik dnů hrozně sestárnul. Pod bezovým keřem nalezl jsem Gabrielu.

Usadil jsem se na lavičku vedle ní; dlouho nebyl jsem s to promluvit, konečně jsem zašeptal: „Ty miluješ Eduarda?“

Pohledl jsem k ní — byla bledá jako z mramoru.

Vztáhl jsem po ní chvějící se ruku a ona vrhnuvši se mi na prsa plakala usedavě. Horoucně jsem ji zlíbal.

Pojednou však jsem se vzpamatoval a lehce vyvinuv se z jejího objetí — „ty miluješ Eduarda,“ opakoval jsem otázku s trpkým úsměvem. Skryla uslzenou tvář svou na mých prsou. „Ne, ne,“ volala vášnivě.

„A přec jsi jeho nevěstou!“

„Abych tebe zachránila,“ šeptala sotva slyšitelně.

„Ach, co jsem učinila bohu, že rozbil mé krásné nevinné sny — —“

Tu zavzněl chvějící se a přece pevný hlas Viktorie. Zpívala oblíbenou naši skotskou balladu — podivno! román náš opěván už byl před sty a sty lety — — — Stála u okna a s uslzeným okem pohlížela k nám.

Gabriela sklesla na sedátko a já přiklekl jsem k ní ukryv rozpálenou hlavu v jejím klínu. Lehký vánek zašuměl nad našimi hlavami a střásl nesčíslně bezového květu . . . Viktorie sešla k nám dolů a odvedla Gabrielu. — Večer přišla tichá a klidná do mého pokoje; neodvážil jsem se pozdvihnouti k ní zraku u vědomí své viny. Usednuvši ke mně, podala mně lístek. Četl jsem: „Milý příteli! — Odpusťte mi pro bůh! — Klamala jsem vás. Nemiluji vás a nemohu nikdy, nikdy milovat — — Srdce mé nenáleží již mně . . .“ Nadpis byl Eduardu Horskému.

Vyskočil jsem radostně zajásav; zapomněl jsem na vše, na celý svět, zapomněl jsem. že po mém boku sedí moje žena. Mlčela tichá trpitelka.

„A ty mne opustíš?“ otázala se konečně a slzy vyhrkly jí z očí.

To mne probudilo, to mne navrátilo opět sobě samému. Ty mne opustíš!! — Hrozné to slovo.

Zrak můj spočinul na Viktorii; seděla tiše, ruce složené v klín, bledá, zarmoucená. Čím jsem ti ublížila? — zdálo se, že se mne táže.

„Má dobrá ženo!“ zvolal jsem a trpce jsem plakal.

. . . Druhý den ráno vzbudil mne neobyčejný šum v našem tichém příbytku. Pohledl jsem oknem ven; dva vozy byly připraveny. Pochopil jsem všecko. Sešel jsem dolů a mlčky obejmuv Gabrielu sedl jsem do vozu s přítelem Eduardem. Žena moje provázela sestřenku. Každý vůz odejel v jinou stranu . . .

. . . Několik let uplynulo již od té doby. Žijeme s Viktorií tiše a klidně na malém svém statečku a nic nekalí vzájemné naše přátelství. Gabriela píše nám často. Neprovdala se, jest učitelkou a věnuje se se zápalem svému povolání. Před několika dny navštívil jsem v Praze přítele Eduarda. Byl vesel a přivítal mne vřele. „Miluji opět,“ bylo první jeho slovo — „ale zůstanu starým mládencem. Spisovatel neměl by se žádný vůbec ženit,“ doložil s homérickým smíchem.

„Chceš-li spatřiti mou vyvolenou, můžeš, — navštívíme ji dnes společně “

„A miluje ona tebe?“ zeptal jsem se.

„Ovšem že miluje,“ smál se Eduard. „Miluje sice také jiné, ale na tom nezáleží. Vodím ji v neděli do Stromovky a kupuju jí výborné bubenečské koláčky —“

„Vidíš, jaký se ze mne stal cynik,“ řekl po chvíli a ze smíchu jeho probleskl smutek.

Provodil jsem jej do jeho příbytku; hovořili jsme kouříce doutníky. Pojednou se přítel můj vzchopil a vyňav ze skříně malý lístek, „pohleď,“ pravil. „To jest uschlý sen mého života — jediný sen opravdu vznešený.“

Položil na stůl větvičku bezového květu a zadíval se na něj zasmušile. Po dlouhé chvíli teprvé složil drahou památku opět do lístku —

„Dnes,“ pravil, „nepůjdu navštívit svou vyvolenou. Nechci zneuctit svatou upomínku — —“

Druhý den vrátil jsem se nazpět. Má dobrá, upřímná Viktorie vyšla mně naproti a ruku v ruce kráčeli jsme k domovu. Pod bezovým keřem jsme se usadili. Jest oděn tisícerými květy a vánek jarní laškující s nimi, střásá je na naše hlavy — nejsou uvadlé, jako neuvadla v duši mojí upomínka na Gabrielu.

Fr. Herites.

Malvína.

Sepsal *Fr. Nečásek.*

(Pokračování.)

Hraběnka Libinská dorazivši s Malvínou do Jilemnice, jela půvabnou hornatou krajinou vedle kroutící se a hrčící Jizery dále do Jablonce. Bylo jaro, byl měsíc květen, ale tam nahoře na nebetyčných Krkonoších posud sníh. „Bude tady ještě zima,“ pravila starostlivě hraběnka, „a ty jsi řekla, Malvíno, že zastaneme v horách už pohodu a jaro.“

„Ba, že zastaneme jaro,“ jistila Malvína, „o čemž se ihned přesvědčíme.“

A skutečně vjeli do rozkošného údolí, kde sníh už vytál a pohled na zelené louky a meze, na kterých lesknavé mušky poletovaly, dojal tím mileji, an ještě někde v rokli sníh ležel, ale už věkem sešlý a do hrobu se chystaje. A zpěv ptáčat zazníval v háji a na poli a starý drozd volal: Jen zvučně zpívejte! Však my sníh ten přec zažehnáme a jemu píseň pohřební a jaru slavnostní zazpíváme. I zpívali a sníh se šveholení lekal a zmizel. Jeli okolo Jilma, okolo hradiště pod Vysokým, ustavičně v údolí vedle Jizery, dále kolem hradského mlýna a hraběnka nemluvila prohlížejíc s oblibou rozmanitou krajinu a údolí mezi vrchy a skalami malebně se vinoucí. Posléz zvolala:

„Což jsem v Tyrolech nebo ve Švýcařích? Ba krajina tato jest tak půvabná, že se krajinám v oněch zemích vyrovná.“

V Jablonci zabočili k Tichánkově chalupě, k poručníkovi Malvíninu. Malvína byla rozčilena a vzdychala hlasitě. „Co vzdycháš?“ tázala se hraběnka.

„Ach slyšte, milostivá hraběnko, to kokrhání!“ vzdychala opět Malvína.

„Nu a proto vzdycháš, že kohout kokrhá?“

„Vždyť zakokrhal kohout, jejž jsem vychovala; poznávám ho po hlase.“

A přiskočil pes a neštěkal, ale obešel dvakrát

Malvínu, načež radostně vyskakuje dal se do veselého štěkání. „Můj Amidorku", pozdravila ho Malvína a hladila. „A tam ta třešně, plná květu, a vidíte, paní hraběnko, nahoře — musíte oči ještě výš pozvednout — ulomený vršek; hádejte, co se stalo; s něho jsem v loni dolů spadla."

Za chalupou bylo několik dětí shromážděno. „Nač čekáte?" ptala se jich hraběnka. Baruška odpověděla: „Na tuze velkou paní, která sem přijede ve zlatém voze se stříbrným panákem na kozlíku."

„Nejsem já ta paní?"

Baruška mrknouc po ní: „Nejste; nemáte zlatý vůz a nejste ukrutně velká!"

„K čemu máš kvítí v koštíčku?"

„Pro tu ukrutnou paní."

„Dej mně kvítí." „Nedám!" a když hraběnka ji za ruku vzala a stříbrňák dala: „Nate tedy!"

U stodoly je přivítal syn Tichánkův Jeník, statný mladík, a u domu poručník Tichánek čepici nesmekaje a řka: „Nu vítám tě, Anežko, a kde je ta velká paní, o které jsi psala; tato obstární ženština," ukazuje na hraběnku, „bude asi služkou její." „Toť hraběnka," pravila tiše Anežka čili Malvína. „Nu co škodí," omlouval se překvapený Tichánek obočí stahuje, „jsem rád, že nedělá velkou, neboť u nás to jde jen po sprostu. Nu vítám vás, paní baronko — hraběnko, šeptá Malvína — tedy hraběnko, a pojďte a posaďte se, hned tu budu s chlebem."

Tichánek přinesl chleb a už měl na sobě novou kazajku a čepici v ruce, ač ho syn zrazoval a napomínal, aby se hodil do svátečního kabátu, který sobě k oddavkám pořídil. Syn Jeník vzal na sebe nový kabát, po strýci zděděný, se šosy až na paty sáhajícími. Tichánek připravil pro hosty dvě komory, sprostě sice, avšak čistě upravené. Z počátku vykukovaly sousedky okny, potom vyšly ven a jak medle hraběnka už zašla do stavení, postavila se jedna u stodoly, druhá u chlíva, vyzvídajíce, co se v chalupě děje a posléz se roztrousily po vesnici kmotřičkám vypravujíce: „Je sprostá! Kdo ví, je-li jakou hraběnkou. Je v tom ňáká šalba; jen aby Tichánka nenapálila."

„Ba hraběnkou," pravila druhá štiplavá kmotra, „ta by nešla do sprostoty k Tichánkovi, ta by se uvelebila na sále."

Druhého dne vyšla hraběnka s Malvínou z chalupy, aby sobě prohlídla krajinu. U stodoly číhaly na ně už dvě babičky. První v modré tištěnce šla schválně kolem hraběnky tak těsně, že jí šaty pomakati mohla, aby přec věděla, je-li hraběnkou, a druhá se staromodním čepcem na šedivé hlavě Malvínu, přiblížíc se k ní, oslovila zdlouhavým zpívavým hlasem: „Anežko!" a když si jí nevšímala, brumlala: „Hleďme tu pýchu; chalupa je jim dost dobrá a přec tu jdou jako deset kůrů andělů!"

Malvína vedla hraběnku na Jablonecký vrch a sotva že do polovice vrchu vylezly, už se jim objevovaly Krkonoše v celé nádheře a velkoleposti své. Jarní slunce svítilo na sníh, jenž nahoře posud málo kde vytál, sníh odrážel sluneční lesk, jenž na vše strany zářil, a dole v údolí pučely a zelenaly se stromy, louky a meze a obilí, zpamatovavši se po zimě, narovnávalo se. „Rozkošná krajina!" opakovala hraběnka několikráte. Vystupovaly ještě výše a čím víc se k temenu vrchu blížily, tím víc zajímala rozmanitá horská krajina hraběnku.

V háji potkaly stařenu, prachudě ošacenou, roští na zádech nesoucí. Oddychovala, neboť roští s těží unésti mohla.

„Jak se vám vede?" ptala se jí hraběnka.

„Ale božičku," odpověděla, „to jsem ráda, že si staré báby všímáte."

A položila roští na cestu, sedla na roští, sepjala mozolovité ruce a dala se do vypravování: „Jsem ráda, ale," a ohlídla se po sobě: „Mám zástěru rozpaderovanou, a vy si mne přec všímáte. Jsem Brumlichová z Jablonce. Znala jste snad nebožtíka Brumlicha, co ty koše z kořenů robil a z vršků stromků kverlačky? Snad máte taky od něho ňákou na památku. A jak se mně vede? Inu mnoho roští už neunesu a dost zle se mně vede, ale já řku, čím lepší časy jsou, tím horší je svět. A proto je zle, aby bylo zas líp. Já ale umru starostí, mám hocha v dílně a už si kale klutne kořalky a ma zubyčišťata od tabačiště vysmahlá; však já na něm vyhřu, budu ho kristovat a udeřím ho paděrkem."

A stařena opět nůši na záda naložila a hraběnka dala jí zlatník. Obracejíc peníz na obě strany, pravila stařena: „Tolik peněz, toť je hrozně mnoho, však já na vás nezapomenu, však já se zas něčím odměním, roštím nebo brambory." Zlatník problížejíc vesele pospíchala stařena do Jablonce a kroutila se, až jí roští padalo, aniž by, zlatníkem okouzlena, roztroušené růštky sbírala, Dole v Jablonci zlatník ukazujíc, vše vypravovala.

„Snad je přec asi hraběnkou," pravila Babuláková, co má malované kabřince a na stodole panáka s letopisem, „snad nás nešálí, jako nedávno šlechtična z Prahy, která šla na Krkonoše, ač tam posud sníh leží, a měla spravované střevíce a roztrhané punčochy až hanba, a když se jí zadarmo najíst dali, zle děkovala."

„Něco v tom vězí," rozumovala rozšafná stará Roubalová, jež vyrazila s hrnkem v ruce z chalupy a něco v něm míchala, „buď nás šálí a Tichánek má daremně výlohy a náhrady nedostane, anebo přec je snad bohata. Však já to vyzkoumám, mě nepodvede ani Vystrkovský babec."

Zprvku sobě Jablonečtí mladíci Anežky, jak ji posud jmenovali, nevšímali, co ale zpozorovali, že je hezká a že ji má mohovitá hraběnka ráda, přicházeli k Tichánkovi řkouce, že by si třeba Anežku, jestli by svolila, vzali, že mají chalupu a krávu a kozu, při tom prosíce Tichánka, aby se u Anežky přimluvil. Avšak Malvína nechtěla o vdavkách ničehož slyšeti, vymlouvajíc se: „Jsem ve službě, teď ne, snad až později, neodříkám se vdavek."

Hraběnka hodlala najmouti komorníka, jenž by ji na cestách provázel a Malvína vyradila Jeníka, syna poručníka Tichánka. „Viš," řekla jemu, „pásali jsme co děti a oheň topili a jahody a houby sbírali a tys mně s krajíce svého všechno máslo dával; pojď s námi, nebude se ti stýskat a povede se ti výborně."

„Až co otec řekne," odpověděl. Otec ale nechtěl o cestování ničehož slyšeti, dokládaje, že ho potřebuje nevyhnutelně doma v hospodářství.

Hraběnka a Malvína šly se podívat na Jablonecký kostel. Na hřbitově, jenž se nachází u kostela, byl hrob už vykopaný a vedle něho kopá hrobník nový hrob a rozjímá: „Co jsi se napracoval a natrmácel a co máš z toho, tu tebe uložíme a máš po starosti, co budeš jísti a čím se budeš odívati." U hřbitova zazněla po-

břební hudba. Nesou umrlého a pes před ohrnbou hřbitova vyje a přehlušuje trouby a zpěv.

Hraběnka se v kostele pomodlila a spěchá dále z vesnice ven do polí a po cestě Malvínu poučuje: „Náboženství je zjevem pozoruhodným, vznešeným. Ač je člověk tvorem dle nám známé přírody poměrně dokonalým, lne přec k něčemu vyššímu, nadpozemskému, nepomíjejícímu a projevuje toto povznešení náboženstvím dle stavu vzdělání svého; divoch klaněním se soškám nebo slunci a onen kadidlem, hudbou a modlitbou. A jistě náboženství to neb ono dle stavu vzdělanosti lidské stejně povznáší k vyššímu, nebeskému a tedy náboženství vůbec je stejné pocty hodno. A změna je všudy na světě, tedy i v obřadech za věčné platících. Arci prohlašuje člověk zásady leckteré za neproměnitelné, věčné, ale ani co tvor konečný nepochopuje věčnost. Ze změn skládá se život a změna je ve všem. Tak jest."

Na poli hraběnka spatřivši lidi brambory sázející, zvolala: „Tamto je baron Lebeda! Kde se tu vzal? Přestrojil se, sází brambory, chce mě překvapiti!" A jde přímo k němu. I Malvína poznává Lebedu. Avšak ty umazané a záplatované šaty a děravá čepice a ty roztrhané boty, z nichž prsty vylézají! Blíží se k němu a Malvína dí: „Mýlily jsme se, neníť to Lebeda. Kdo asi? Už vím, jestiť to Tomeš, jehož otec má nedaleko Tichánkova domu barabinu. Sází brambory s Dorotou Škrabálkovou."

„Celinký Lebeda," diví se hraběnka, „obličej a tváře červené, jako on, výška a postava jako on" — a když Tomeš pozdravoval a čepici pozvedl, „jen že nemá pleše, avšak i barva vlasů se shoduje."

„Toho bychom mohli s sebou do Italie vzíti," navrhovala Malvína, „je mladý, zdravý a silný." „Promluv s ním," řekla hraběnka, „abych jej lépe poznala."

„Co nového, Tomši!" tázala se Malvína.

„Co nového?" odpověděl přestav sázeti brambory, které v ruce držel, „já hlonpý, co pak já vím. Farář očekává biskupa, poslal mě do Vysokého s prastarým kloboukem, aby kloboučník ho poopravil a já přinesl pěkný klobouk nazpět. Tuť se farář zaradoval, přinesl ještě tři rozemleté klobouky, aby i ty kloboučník spravil. Já hloupý opět šel, kloboučník mě ale hnal a bručel: Vždyť jsem mu poslal ne jeho, ale jiný zánovní klobouk, snad nechce ještě tři nové za tyto zcela ošumnělé. Já to nepozoroval. A ještě něco znamenitějšího se stalo. Včera našli naši záměru skořepin z vajec, já jedl totiž syrové vejce a schovával skořepiny. Bylo zle. Já hloupý měl jsem je ke všem všudy zahodit."

„Co umíš, čemu jsi se naučil?" poptávala se hraběnka.

„Já? já umím zpívat, tuhle: „Když jsem svou Dorotu vyprovázel domů, sedl jsem si s ní na drn . . ." „Dost!" pravila hraběnka. „A umím," pokračoval Tomeš, brambory z ruky vypouštěje a čepici smekaje, „umím vypěstovat holuby, co sníh, řku co padlý sníh bílé a proužky na křídlech ještě bělejší a zobáčky tak malé, že holubi ani nemohou jíst." Hraběnka poslední slova neposlouchajíc, poodešla s Malvínou stranou a tázala se: „Jaký je asi Tomeš a šel by ke mně za sloužícího?"

Malvína odpověděla: „Je pracovitý, poctivý, unese korec žita, sní ale taky pět žejdlíků podmáslí s chlebem z režné mouky a nebojí se ničeho. Když mu otec zemřel, byl ještě malým robětem a v noci lehl si na prkno vedle otce a spal celou noc vedle mrtvoly."

Hraběnce se líbil hoch ryzé horské povahy. Myslilať hraběnka, že jeho naivnost ji bude baviti, a že, když jej životu klopotnému vyrve, k ní přilne a službu netečkou slušně a správně zastane. Vrátivši se k Tomešovi, ptala se: „Chtěl bys jíti ke mně do služby za lokaje?"

„Co je to za zvíře, lokaj?" tázal se Tomeš brambory opět do řádků sázeje.

„Inu sloužil bys a vedlo by se tobě obstojně."

Tomeš se rozmýšlel, rozkrojil velký brambor, kroutil hlavou a pravil: „Nechci! Hleďte, ten brambor má mnoho ok."

„Proč nechceš," tázala se udivená hraběnka, „vedlo by se ti mnohem lépe než tady, nenadřel a najedl bysi se do sytosti."

Tomeš zamlaskal sice jazykem, jakoby vepřovou pečeni se zelím ochutnával, pravil ale: „Nechci," a když hraběnka nemluvila, dodal: „Nemám bot! Mít takhle kalých bot, šel bych. Tyto jsou, podívejte se, roztrhané a nohy se mně v nich kverlají," a pozvedl nohu a bylo viděti, že podešvy jsou děravé a nárty spravované.

„O boty se postarám," řekla hraběnka, „jakož i o ostatní šat.

Byl přijat do služby, kopnul radostí do pytle s brambory, až se vysypaly, a běžel domů. —

Byla neděle a v Jablonci na sále muzika. „Je tu holek jako kvítí," pravila Mařena Karpíškova, a prstem ku dveřím ukazujíc: „Kdo pak to tam vstupuje do sálu? Pán to nějaký. Má na sobě jelenice, kabát s lesklými knoflíky a na nich koruny a na vysokém klobouku širokou zlatou portu. Neznámý to host, vykračuje hrdě, smeká, má zvířecí rukavice, jimiž klobouk hladí."

„Ba že známý," skočí jí do řeči Bartošová, „což ho neznáš, neznáš Tomše? Slouží nyní u té staré paní, co jí říkají hraběnka."

I Dorota se do sálu dostavila. Měla bílé šaty s velkými červenými květy. a popotahovala je ustavičně dolů, proto že byly kratičké.

„Tomši!" volala Dorota, „kterak jsi se vystrojil, jako baron." Tomeš ale pyšně obešel sál a potom se dal do tance vybrav sobě nejpěknější dívku. Dorotu mrzelo, že s ní netancuje, přichvátala k němu a pošeptala: „Nu na mou věru, Tomšíčku, sluší ti to, pojď." A vtáhla jej do kola a tančila s ním. Potom ho vedla ven ze sálu a když si chtěl na schodech pot šosem utírati, poučovala: „Šátkem musíš se utříti. Nemáš? tu tobě půjčím svůj." Zašli do zahrady.

Měsíc svítil plnýma tvářema a kouzlivé jeho světlo odráželo se od lesknavých knoflíků Tomšových na červené tváře Dorotiny. Blažená Dorota v zápalné přítulnosti popadla Tomše za ruku pravíc: „To jsem ráda a vážím si toho, že jsi se mnou tancoval," a Tomeš, když ruku jeho nepouštěla, k ní se nahnuv řekl:

„Počkej, nezamaž mně nové rukavice, dám je dolů," a Dorota se rozhovořila:

„Víš-li, jak jsme vedle sebe pásali, a když krávy tvé zaběhly, já je zas přihnala; pamatuješ-li, jak jsem tobě krajíce s hořčákem dávala, jak jsme oheň topili a na sebe pokřikovali: Ahuhu! a jak jsi mě jednou, nemotoro, či už tak nesmím tebe nazývat, strčil do kouře a ohně, já ale hop přeskočila ohniště."

„Vím, milá Doroto, avšak netlač se tak na mě, zamazala bysi knoflíky."

„Ach, už nebudeme pásat a krajíce jíst, ty odejdoš daleko,“ plačtivě pravila Dorota.

„Nu nebreč, vždyť se zas vrátím.“

„Ba daleko odejdeš, zapomeneš na mě a vyhlídneš si jinou.“

„Až se vrátím, a sice co bohatý pán, zpomenu si na tebe a vezmu si tebe, koupím statek a budeme hospodařit a tu máš zatím co závdavek tolar, který jsem od hraběnky obdržel, dávám ti ho na památku. Dej k němu přidělat ouško, nos ho na srdci a chovej se tak,“ končil Tomeš kazatelským tónem, „jako — jako já se chovat mám.“

„Ať se mně nezamiluješ do Anežky nebo do nějaké Taliánky!“ volala Dorota za odcházejícím Tomšem.

Tichánek sice zrážel hraběnku z cestování na Krkonošské hory, dokládaje: „Co tam na jaře? Počasí je nestálé, přiženou se oblaka, nebo sníh a dešť, a kam se utečete? Hospody a boudy jsou posud prázdny a k jídlu ničehož tam nedostanete. A cesty! Tu náveje sněhu, několik sáhů vysoké, tam led nebo bahno a voda. Slibujte mně hory doly, já bych se tam neodvážil. A k tomu ženské a na hory! Někde se probořite a zahynete. Jsem poručníkem Anežčiným a musím tedy zrazovati.“

„Vždyť budeme míti Tomše s sebou; vytáhl by nás z návějí.“

„Tomeš,“ pravil Tichánek, „zakleje, řekne: já hloupý, a zahyne s vámi.“

„Já bych ale ráda uviděla Krkonoše,“ pravila hraběnka hlasem rozhodným, „nikdy více sem nepřijdu a bylo by škoda, abych opomenula, podívat se nahoru.“

„Chcete-li tedy živou mocí,“ radil Tichánek, „alespoň si vezměte spolehlivého průvodčího, jenž Krkonoše zná, koho asi — starého Kopala z Končin, ten už tam byl devadesátkrát; chlapík vám nezabloudí a vystříhá vás ode všeho nebezpečí.“

Loučíc se s Jabloncem, dala hraběnka Tichánkovi padesát dukátů za několikadenní pohostění, což dozvěděvše se sousedky repetily: „Snad přec je ta bába hraběnkou, anebo nás dukáty šálí a nějaký kousek vyvede.“

Nastoupena cesta na Krkonoše. (Pokračování.)

Ukázky poesie francouzské.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Mme. L. Ackermann.

Lampa Hery.

Ku štěstí tajnému pod pláštěm tmavé noci
když Hery miláček se svěřil ve vln rej,
a plavbou zoufalou kdy břehu chtěl se zmoci,
kde s bázní Láska uvítala jej.

Ve proudů divý svár zář bledé lampy lila
nad bezdno propastí svůj paprsk zářící,
jak věčná v nebesích by hvězda odhalila
své mlhami se čelo chvějící.

Nechť moře burácí a bije v břehy vztekem!
Nechť vítr rozpoután hřmí vzduchu na ňadrech!
Nechť ptáci zděšeni zvěstují s divým skřekem,
že cítí, jak se blíží smrti dech!

Tam výše s cimbuří té věže osamělé
nad běsné jícny plá to milé znamení
a lije světlem svým zas plavci v srdce smělé
a v klesající páže nadšení.

Jak v temné chvíli té, kdy chtěla zhltit vlna
v svém hněvu hrozícím to dítě z Abydu,
tak věčně kolem nás hřmí bouře zkázyplná
a vlny u vír honí bez klidu.

A plně kolem vzduch svým jekem v chladném klínu
proud každý v běhu svém hrob otevírá nám,
leč v stejném zápase a nebezpečí stínu
táž pochodeň i našim září tmám!

Mdlé, sladké paprsky i mlhou prokmitají
a darmo větrů ston a proudů divý var
pod pěny závojem je na okamžik tají,
vždy zaplá mírný jas nad živlů svár.

A povznešený zrak v dál obrací se za ním
a plni naděje se derem vlnami,
na kraji propasti svit onen chvějným pláním
s té výše zdá se bdíti nad námi.

Ó lásky majáku, jenž v půlnoc hrůzyplnou
nás vedeš úskalím vzdor bouři i vzdor tmám,
ty mezi nebesy jenž plápoláš a vlnou,
ó lampo Hery, nezhasínej nám!

SALON 1876.

List z Paříže.

Jde jeden ze dvou, místo z dvaceti listů, jež by bylo lze napsati o letošní umělecké výstavě pařížské. Však mám za to, že tyto dva listy Vám dostačí. Jinak lze psáti — i obšírněji i podrobněji — o uměleckých plodech, možno-li čtenáři jíti a prohlednouti si je, jinak nutno psáti tam, kde čtenář, interesující se o umění, musí se spokojiti pouhými slovy. Pojednání takové je pouhým návěštím. —

Čtyři tisíce třicet a tři umělecká díla zdobí letošní Salon Pařížský. Jaké to nesmírné zřídlo umění a jaký zdroj uměleckých nadějí pro Francii i svět! 2800 umělců odevzdalo tyto práce, z těch jest 376 cizinců a 444 žen. Mezi cizinci nalézá se i jmeno našeho Čermáka, mezi ženami i jmeno dramatické umělkyně Sary Bernhardtovy z divadla „Française“.

Obrazy, sochy, rytiny, kresby atd. tvoří zmíněné číslo 4033 uměleckých prací. —

Jest známo, že sochařství francouzské jest první ve světě a pokud má znalost sáhá, nepředčí v malířství aspoň dnes nikterý národ Francouze. Také jim tuším nikdo nepopírá prioritu. Výstava letošní v „Palais l'Industrie" svědčí o ohromné produkci umělecké a o všestrannosti francouzského umění. Báje, historie i legenda, podávaly vždy umělcům hojnost látky a tito rádi k takové látce sáhali. Proto je zastoupení těchto tří zdrojů poesie tak četné v letošním Salónu. Méně než jindy jsou voleny předměty z literatury církevní; více než kdy jindy jsou letos zastoupeny podobizny.

Mezi podobiznami jsou mnohé, jež zajímají více osobami, jež představují, než provedením. Tak na př. Garnierova Mlle Bejane, herečka divadla Vaudeville, a Mlle Sarah Bernhardt, dramatická veličina „Comedie Française", od Clairina, kteréž podobizně se vytýká, že nelze poznat v ní umělkyni ani z venkova ani z ulice ani z boudoiru. Mně zdá se, že Mlle Bernhardt studovala s pomocí p. Clairina dramatickou zručnost pro život. Umělkyně odpočívá ležíc na temnočerveném divanu, u nohou leží jí chrt křiklavě poutající; peignoir dámský z látky, čínskými harlekynádami zdobený a pozadí nevysvětlitelné jakosti doplňují strakatinu. Mlle Bernhardt je sličná, pravda, ale připomíná na této podobizně příliš kulisy. Mnohem zdařilejší podobiznu Mlle Bernhardtovy podala Mlle Ablema, jest to práce opravdu krásna, provedení je veskrze pečlivé.

Zajímavější a dokonalá je podobizna Alfonsa Daudeta. Mladý, as 18tiletý romanopisec, jenž si posledními svými pracemi pojistil skvělé místo v literárním světě francouzském, sedí u stolu, na němž leží zavřená kniha. Hlava — hlava to opravdu moderního rozervance — zdobená černým vousem a vlasem do čela spadajícím, je ponořena poněkud v stín. Však podobizna je plna života a náleží mezi nejlepší v salónu. Autor sluje Feye-Perrin.

Blíže Daudeta nalézáme Emil de Girardina od Durona. Slavný publicista sedí taktéž u stolu, na němž jsou rozházeny listy. Tváři jeho schází jemnější barva tělová. — Dubuffův „Emil Augier" a Harlamova „Ivan Turgeněv" jsou práce zdařilé. Po Hennerovi, jehož Mme Karakéhia je nejdokonalejší podobiznou v salonu, až překvapuje preciosností a živostí malby Paul Dubois. Jeho Mme *** je předčena Hennerem, ale jeho „mé dítky" nejsou předčeny nikým. Jsou to dva hoši, na něž je hrd i pozorovatel sám, jsouť dokonalost sama.

Jako Renardova „babička" je život plný prosy, ale plný nejvěrnější pravdy, tak Perignonova „comtesse P . . ." je život plný poesie. Malíř snad neblouznil zadržuje kouzelné rysy dívčiny na plátno, ale zajisté blouznila v té době majitelka těch velkých krásných hnědých očí, v nichž je napsáno tolik vášně, co v tváři vnady. Oči ty pronásledují vás po celém sále, jako Kristovo oko prvotní školy jezovitské; kam se obrátíte, tam se s nimi setkáváte a nazvete bezděky Perignona šťastným umělcem, aniž byste se snažili rozhodovati, je-li jeho štětec či sličný předmět malby ono štěstí.

Z delší řady jmen malířů podobizen, mezi nimiž jest mnoho jmen polských a několik ruských, zmíním se pouze ještě o Gastaldim. Velký obraz Turiñana představuje papeže Boniface VIII. Ctihodný svatý otec je proveden dle pojmu „Universu" příliš drsně, realisticky; však dle mého úsudku velmi přirozeně. Tvář je plna výrazu — hněvivě zamračena — každá číva mluví z tohoto obličeje a zaťatá ruka na stole tlumočí, že dojem obličeje sdílí celé tělo. Dojem ten ovšem není „svatý", ale kdo za to, že svatí otcové bývali tak příliš „lidští".

Svatý otec dává mi dobrou příležitost přejíti ihned k obrazům z dějin bájí či legend církevních.

Jest to Gaillardův „Svatý Šebastián", jejž bych každému odporučil co jedno z nejzajímavějších děl výstavy, o němž však, nechci-li vám podati pouhé fráze, nemohu promluviti. Gaillardova „St. Sebastiana" musíte viděti, abyste se mu mohli obdivovati. Umělec vynikl daleko nad své kolegy vloživ v svého svatého vše, co tito obyčejně vkládají jen částečně neb jako mimochodem do svých prací. Všechen vkus, vše své umění, cit i nadšení daroval St. Sebastianu a hlavu jeho utvořil vzornou. Kdosi Gaillardovi sice vyčítal italské vzory, ale mám za to, že větším právem měl tak učinit Wenckrovi, jehož „Ukamenování sv. Štěpána" připomíná tucet obrazů starších téže scenerie. Ovšem nelze popříti, že dramatický moment tento je pro štětec velmi vděčným a Wencker ho využitkoval mistrně.

Gustav Doré dostavil se s přehnaným „Vjezdem Ježíšovým do Jeruzaléma". Doré protežuje sice svůj obraz evangeliem sv. Marka, z něhož cituje slova: „Hosannah synu Davidovu! Požehnaný, jenž přichází ve jmenu Hospodinovu! Hosannah na výsostech!" a je velmi pravděpodobno, že lid tak křičel, ale proto přece je nadšení zástupů na obraze přílišné. Přehnané jako obraz sám! Vše je tu vypočítáno na effekt. Týž by byl dovolený obrazu představujícímu vjezd nějakého svatého otce, ale ne představujícímu vjezd skromného Ježíše, plna důstojného nadšení. Ježíš se octl za branou. Stojí ve prostřed. Nádherný, úchvatný; a po obou stranách jeho zástupy. Orient je tu zastoupen i occident. Arabistan, Indie, Persie, Řím i Hindostan a Egypt přišly se účastnit černými, bílými i hnědými zástupci při Doréovu „Vjezdu Kristovu". Ženy i děti na terasech, v oknách i na zdích, všeliké stáří i všeliké stavy — patrně i všeliké pozdější věky, o čemž svědčí románský sloh brány — plesají. Je to demonstrace, o níž nám nepovídá písmo, je to divadelní effekt, ne zbožné uvítání, plné nádherného klidu.

Tuto zbožnost nastínil jinde sympaticky Bougerau. Učinil to ve své „Pietě". Marie drží na klínu mrtvolu Ježíše, vedle leží znaky tragické minulosti: trnová koruna, roucho krvavé, houba, číše s hořkým nápojem. Nevýslovný bol lze čísti v očích Marie, obličej Ježíše je obličej mrtvoly. Zlatá záře kol hlav omamuje oko a duši; nerozhodná étherická něžnost koloritu zdá se Bougerauovi úchvatnou. Řekl bych, že je příliš ženským . . .

Však musil bych pak říci o Žukovského „Pietě": Žukovský je příliš mužským a nerad bych mužům ubližoval, neboť co nalézá se u Bougeraua sympatického, něžného, průsvitného, to nalézá se u Žukovského (Joukoffský Rus) opačně provedeno. Pojmutí obou „Trpitelek" je stejné, toliko Žukovského Marie má obličej zastřený šatem; půl dojmu tím mizí. Ježíš téhož malíře má tělo šedivé. Místo něžnosti drsnost, místo průsvitnosti mdlé šero, místo nádherného dojmu dojem tísně. A přece, myslím, že v samotě Žukovského obraz ještě více tratí. Vedle etherické i v jednotlivostech ideální „Piety" Bougeraua imponuje nám poněkud přísně realistická „Pieta" Žukovského, kteráž imposance mizí, pozorujeme-li ji samu jedinou.

Veliký obraz „Lutte de Jacob“ od Bonnata trpí mnoho kritikou. Neučinil na mne dojem nijaký, proto přecházím k „Mrtvému Kristu“ Hennerovu. Nižádný malíř nedovedl lépe vtisknout své dílo v paměť diváka jako Henner; vládne rád a umělecky světlem. Jeho „Christ mort“ je obdivuhodné barvy a divák neví, má-li se obdivovat více síle effektu či jistotě a smělosti barvy. Však Henner dokázal přec podobiznou svou více než svým „Mrtvým Kristem“.

„St. Vincent de Paul obrací na víru galejní otroky“ jest určen pro pařížský kostel sv. Trojice. Skupení před kazatelem lze si snadno představit, též chór nebešťanů, jejž přibásnil Lecomte du Nouy, a jenž se vznáší nad skupením v oblacích. Provedení je výtečné, poněkud světlé, což však odpadne, jakmile bude umístěn obraz v šeré prostoře kostela „de la Trinité“.

Maillot, Josef Blanc a Puvis de Chavannes zvolili podobný předmět, scény z legendy patronky pařížské sv. Jenofefy, z nichž vyniká „Ste Geneviéve“ Puvis de Chavannesa. Praví se, že obrazy ty jsou malovány pro Pantheon. Divně by se ti naivní svatí vyjímali v tom Pantheonu, jejž revoluce zasvětila památce velkých mužů a s nějž nesetřely ani pozdější, více méně pobožné monarchie ráz chrámu národního.

Připomenu-li ještě obraz „Panna Maria a Ježíš co dítě“ od mistra Deloble (objednáno pro kapli hr. Spontina), myslím, že pozoruhodnější práce jsem vypočetl.

Bohumil Havlasa.

Episoda Fiddletownská.

Od *Bret Hartea.*

(Pokračování.)

Byl to pěkný malý domek zcela čerstvý a teplý barvou a odrážející se utěšeně od lanu smrků, jichž nejpřednější řady musily ustoupiti plotu obražujícímu místečko, z něhož budova vyrůstala.

V ostrém slunci a úplném tichu měl domek nové jako neobydlené vzezření, zrovna jakoby jej byli tesaři a natěrači právě opustili. Na zažším konci obrady kopal, sám v sebe uzavřen, Číňan, ale po nikom jiném nebylo stopy. Povětří bylo skutečně čisté, jak pravil plukovník. Paní Tretherická stanula u vrátek. Plukovník byl by vešel s ní, ale její pokyn kázal mu jinak. „Přijďte sem za několik hodin, budu mít již všechno složeno,“ řekla s úsměvem podávajíc mu ruku. Plukovník uchopil se jí a tisknul ji s velkou horoucností. Snad že bylo stisknutí slabě opětováno, neboť švarnému plukovníku uvidělo se nadmouti prsa a odcházeti tak bystře, jak tomu jen v předu useknuté a v zadu podsazené boty dovolovaly. Když odešel, otevřela paní Trethericková dveře, naslouchala chvilku do opuštěné síně a pak vyběhla chvatně do místnosti, která bývala její ložnicí.

V ložnici bylo všechno právě tak jako v noci, když ji byla opustila. Na umývadle stála ještě krabice s toiletními věcmi, jak pamatovala se, že ji zanechala vyndavši svůj klobouk. Na římse u krbu ležela druhá rukavice, kterou byla chvatem zapomněla. Nejdolejší dvě šuplata u prádelníku byla napolo otevřena — zapomněla je zavřít — a na vrchní mramorové desce ležela spínavá jehlice a jedna špinavá manšetka.

Jaké jiné upomínky se jí zmocnily, nevím, avšak vím, že náhle zbledla jako stěna, zachvěla se a naslouchala s tlukoucím srdcem a s rukou na klice u dveří. Pak přikročila k zrcadlu a polo bázlivě, polo zvědavě rozhrnula kadeře svých kaštanových vlasů nad malým karafiátovým ouškem, až přišla na ošklivou, s pola zahojenou jízvu. Pohlížela na ni pohybujíc hezkou hlavičkou k vůli lepšímu světlu vzhůru a dolů, až kaz v jejím sametovém oku skutečně až nápadně vystoupil. Potom odvrátila se s lehkým, rozpustilým, dětinským smíchem a pádila letem k šatníku, v němž visela zásoba jejího drahocenného oděvu. Prohlížela ho u velké rozčilenosti a pohřešivši pojednou na obyčejné závěsce černý hedvábný šat, myslila, že musí omdlít. Ale když v nejbližším okamžiku postřehla, že leží na kufru, kamž jej byla pohodila, rozechvělo se její srdce ponejprv upřímným vděkem k vyšší bytosti, kteráž chrání opuštěné. Potom, ačkoliv měla na kvap, nemohla odolat tomu, aby nezkusila, jak se jistá lavandulová nákrční stužka vyjímá na šatu, který nesla kolem zrcadla. A pak spozorovala pojednou skoro u sebe dětský hlas i stanula. A potom ten dětský hlas opakoval: „Je to máma?“

Paní Trethericková se rychle obrátila. Ve dveřích stálo šesti- nebo sedmileté děvčátko. Šaty jeho bývaly pěkné, ale nyní jevily se roztrhanými a ublácenými a její ohnivě červený vlas shrnoval se vážně směšným spůsobem s čela. Přes všechno to byl to malebný malý tvor a dětskou jeho bázlivostí probleskovala jakási samostatnost, kteráž se obyčejně zmáhává dětí, odkázaných přes příliš na samy sebe. Pod paždím držela hadrovitou pannu, kteráž byla patrně jejím vlastním dílem a skorem tak velká jako ona sama — pannu s válcovitou hlavou a s obličejem načmáraným kusem uhlu. Dlouhý šátek náležející očividně dorostlé osobě visel jí s ramen a ometal podlahu.

Paní Tretherickovou tento pohled radostně nedojal. Snad měla jen málo smyslu pro humor. Jisto jest, že když dítě, stojíc ve dveřích, opět tázalo se: „Je to máma?“ odpověděla ostře: „Nikoliv, není,“ a provázela slova ta přísným pohledem na vetřelce.

Dítě ustoupilo o krok a potom nabyvši vzdáleností odvahy, pravilo utěšeně ještě nedokonalou dětskou řečí:

„Tedy jdete pryc — proc nejdete pryc?“

Ale paní Trethericková prohlížela si šátek a strhnuvši ho pojednou dítěti s ramen řekla hněvivě:

„Jak jsi se mohlo opovážit vzít mou věc, ty fakáně!“

„Je to vase? Tedy jste má mamiuta. Vy jste mamiuta!“ pokračovala radostně a než se jí mohla paní Trethericková ubránit, zahodila pannu a uchopivši sukně ženy oběma rukama, dala se před ní sem a tam do skotačení.

„Jak ti říkají, dítě?“ ptala se paní Trethericková chladně vzdalujíc malé a nepříliš bílé ručky od svých šatů.

„Tarry."

„Tarry?"

„Aj, Tarry, Tarolína."

„Karolína?"

„Aj, Tarolína Tretheritova."

„Čí jsi?" tázala se paní Tretherická ještě chladněji, aby ovládla vzmáhající se bázeň.

„Aj vase," řekl malý tvor s úsměvem. „Jsem vase malé devce. Vy má maminta, má nová maminta — coz nevíte, že má stará maminta odesla a uz se nevrátí? Já ted nejsem u své maminty. Já jsem u vás a u táty."

„Jak dlouho jsi zde?" tázala se paní Tretherická uštěpačně.

„Myslím, že tři dny," pravila Karry zamyšleně.

„Ty myslíš — což nevíš?" ušklíbla se paní Tretherická. „Tedy odkud jsi přišla?"

Rtové Karryny začaly pracovati pod tímto ostrým křížovým výslechem. S velkým namáháním a ne bez zajíkání odpověděla tím lépe:

„Táta — táta přivez mne minulý týden od slecny Simmonsovy ze Sacramento."

„Minulý týden! A právě jsi řekla, že's tu teprvé tři dni," opáčila paní Tretherická s přísnou rozvážností.

„Myslím, měsíc," řekla Karry teď naprosto plovouc v čiré bezpomocnosti a zmatku.

„Víš, co mluvíš?" tázala se paní Tretheriková pronikavě a potlačujíc popud chopiti se maličké a ukázat jí pravdu specifickou tíží.

Ale ohnivá červená hlavička zmizela v záhybech šatu paní Tretherické, jakoby se chtěla uhasit na věky.

„Teď už dost, nech toho čmuchání," řekla paní Tretherická odtahujíc šat svůj z vlhkého objetí dítěte, při čemž jí bylo tuze nevolno. „Tak — teď si utři oči a utíkej a nezlob. Počkej," dodala za odcházející Karry. „Kde je tvůj otec?"

„Je taty pryc. Je nemocen. Odejel — jsou tomu," váhala, „dva — tři — dni."

„A kdo se stará o tebe?" pravila paní Tretherická zvědavě na ni pohlížejíc.

„John-Cinan. Já se oblékám a John vaří a ustýlá."

„Dobře, teď jdi a buď hodná a už mne nezlob," řekla paní Tretherická, vzpamatovavši se, že čeká návštěvu. „Počkej — kam jdeš?" dodala za dítětem vycházejícím po schodech vzhůru a vlekoucím za sebou pannu za nohu.

„Jdu na půdu a budu si hrát a budu hodná a nebudu zlobit mamintu."

„Já nejsem tvá matka," rozkřikla se paní Tretherická a vstoupivši rychle do ložnice, přirazila dvéře za sebou.

Hned na to vytáhla z vedlejší komůrky velký kufr a jala se tam o překot a plna mrzutosti skládat svůj oděv. Roztrhla své nejlepší šaty sjímajíc je se skoby, na které visely, a rozškrábla si jednou neb dvakrát své útlé ruce o číhající v záloze špendlík. Po celou tu dobu neustávala vykládati si uraženě všechno, co se bylo stalo před chvílí. Pravila sama u sebe, že to všechno prohlíží. Tretherick poslal proto dítě své první ženy — to dítě, na kteréž, jak se zdálo, si nikdy ani nevzpomenul — poslal pro to dítě zrovna jen jí na vzdory — zrovna jen, aby vyplnilo její místo. Není pochyby, že co nevidět přijde za ním matka sama a neb snad přijde ještě žena třetí. Zrzavé vlasy — ne ebenové, ale zrzavé — arciť, to dítě, ta Karolina je podobná matce, a když tomu tak, nemůže se tato ovšem chlubit krásou. Anebo ta celá věc byla již úmyslně nastrojena — to zrzavé dítě, — ten obraz své matky — bylo necháno v příhodné vzdálenosti v Sacramento, aby si pro ně mohli doskočit, jakmile se jim zachce. Teď si vzpomínala, jak tam někdy dojížděl — že prý za obchodem, povídal. A ta matka snad už tam byla také, ale ne, vždyť odjela na východ. Přes to všechno lahodilo nynějšímu duševnímu stavu paní Tretherickovy více pomyšlení, že tam ta žena vskutku je. Cítila také nějaké mlhavé blaho v předražďování svých citů. To je jisto, že s žádnou ženou na světě tak hanebně nenakládáno. V myšlenkách představovala si samu sebe, jak sedí samotinká i opuštěná při západu slunce mezi pokácenými sloupy pobořeného chrámu — obraz to zasmušilý, ale půvabný — a jak její muž ujíždí od ní v nádherném kočáru se čtyrmi koňmi a s červenovlasou ženštinou po boku. Sedíc na kufru, do nějž si byla všechno složila, skládala již z části žalostnou báseň, líčící její zármutek, jak bloudíc opuštěna a v chatrném šatu potkala svého muže a „jinou" vykračující si jako pávice v hedbáví a v diamantech. Představovala si samu sebe, jak umírá úbytěmi, jichž příčinou byl zármutek — krásná to troska a ještě okouzlující — troska, na kterou v zbožňování pohlíží redaktor „Laviny" a plukovník Starbottle. A kde že je plukovník Starbottle tak dlouho? — Proč nepřichází? On konečně jí porozuměl. On — usmála se tím samým rozpustilým, lehkým smíchem jako před chvílí a hned na to její tvář pojednou zvážněla tak, jako před tím vážnou nebyla.

Co ten malý zrzavý capart po celý ten čas dělá? Proč je tak tichý? Otevřela zvolna dvéře a naslouchala. Bylo jí, jakoby množstvím zvuků, vrzání a skřípání v prázdném domě zaslechala ještě lehčí hlásek zpívající nahoře na půdě. Tato byla, jak se pamatovala, do domu se otvírajícím podkrovím, jehož užívalo se za komoru. Tiše a jakoby činila něco nedovoleného, vystoupila po schodech vzhůru a otevřevši napolo dvéře, pohledla do vnitř.

Do dlouhého nízkého podkroví padal jediným okénkem útlý proud slunečních paprsků, plný točících se v něm mušek a napolo jen osvěcující prázdné neutěšené místo. V proudu tohoto slunečního světla viděla planoucí vlas dítěte jako omšený zlatou září, jak sedělo tu na zemi, držíc z míry vyšlou loutku mezi koleny. Zdálo se, že k ní mluví i netrvalo dlouho a paní Tretherická vyrozuměla, že opakuje s ní výslech odbývaný před půl hodinou. Rozbírání loutky bylo přísné, zvláště pak křížové otázky o délce jejího zde pobytu, jakož o délce času vůbec. Napodobení spůsobů paní Tretherické bylo nad míru zdařilé a hovor téměř do slova ten samý až na jedinou výjimku. Když byla totiž loutce řekla, že není její matkou, dodala ku konci výslechu s velikou tklivostí, „že bude-li hodná — velmi hodná — stane se snad její maminkou a bude ji mít tuze ráda."

Naznačil jsem již, že neměla paní Tretherická vyvinutého smyslu pro humor. To bylo snad příčinou, že se jí celý výjev dotknul co nejnepříjemněji a že jí konec vehnal tepající krev do tváře. V situaci bylo také něco nevýslovně opuštěného; prázdné místo bez nábytku, polosvětlo, obrovská loutka, jejíž samá velikost zdála se dodávati tklivého důrazu její němotě, malounkost jediného živého a v sebe soustředěného tvora — vše to

dojímalo více méně napolo básnický cit ženy. Nemohla, jak tu stála, než využitkovati tento dojem i myslila si, jak krásná báseň by se dala složit z této látky, kdyby jen jizba byla ještě tmavší a dítě ještě trochu opuštěnější, — na příklad kdyby tak sedělo u rakve mrtvé matky a melusína kvílela v okénkách. Tu zaslechla pojednou kroky ozývající se dole u dveří, poznala zvuky plukovníkovy hůlky.

Seběhla tak rychle, jak jen mohla, se schodů a setkala se s plukovníkem v předsíni. Zde jala se vylévat do jeho ustrnulých uší letné a přehnané líčení toho, co se stalo i rozčilené vypočítávání křivd, jichž byla obětí. „Jen mi neříkejte, že ta celá věc nebyla již dávno nastrojena, neboť vím, že byla!" Slova tato skoro zakvíčela i dodala: „Myslím, jak bezcitný to bídák — jenž nechá tu své vlastní dítě, a tak."

„To je vskutku prostá hanebnost!" blabolil plukovník, aniž by si byl sebe méně vědom toho, co mluví. Vskutku nejsa naprosto schopen srovnati příčinu jejího rozčilení s představou, jakou činil si o její povaze, ukázal to, jak se obávám, zřejměji, než sám zamýšlel. Blabolil, vypínal prsa, mračil se, dvořil se, měknul, ale všechno tupě, bez duše. Paní Tretherickové zmocnila se na okamžik trapná pochybnost o bytnosti povah dokonale si spřízněných.

„Ale co s tím," řekla paní Trethericková s náhlou prudkostí odpovídajíc k nesrozumitelné poznámce plukovníkově. „Co s tím; já už jsem se rozhodla. Můžete poslat pro můj kufr, kdykoliv se vám zlíbí, ale já zůstanu zde a postavím se tomu člověku do očí se všemi důkazy jeho podlosti. Já svedu ho tváří v tvář s jeho hanebností. Nevím, zdali plukovník Starbottle naskrze oceňoval usvědčující důkaz Tretherickovy nevěry a zlomyslnosti, jakož podán byl sdrcujícím objevením Tretherickova vlastního dítěte v jeho vlastním domě. Nicméně rozbřesklo se mu jaksi mlhavě, že se vyskytla nějaká nepředvídaná překážka bránící úplnému vyjádření nekonečné tužbě jeho vlastní sentimentální přirozenosti. Ale dříve než mohl promluviti slova, objevila se na prahu nad nimi Karry a shlížela na párek s pola bojácně a přece s pola kriticky.

„Tamhle je," zvolala paní Trethericková rozčileně; mívalať v nejhlubším pohnutí, ať ve verši, ať v prose, ve zvyku povznášeti se nad přesně vybroušenou mluvu.

„Ah!" řekl plukovník s náhlým obratem v otcovskou laskavost a žertovnost, kteréž byly až makavě nepravdivými a líčenými. „A hezká dívčina, hezounká dívčinka. Jak se máš, co děláš? Tak, tak, hezky, hezky, děvčátko." Plukovníkovi také napadlo, že by měl vypnouti hruď a švihat svou hůlkou, ale napadlo mu zároveň s tím, že by se to u šesti neb sedmiletého dítěte minulo náležitého účinku. Ale Karry nepovšimnula si patrně tohoto vyjití jí vstříc i uvedla dvorného plukovníka v další zmatek tím, že přiběhnuvši k paní Tretherickové, ukryla se, jakoby ochrany hledala, v záhybech jejích šatů. Avšak přes to vše nebyl plukovník ještě přemožen. Ustoupiv jako do postavení úctyplného obdivu vytknul zázračnou podobnost skupiny s „Madonou a děckem". Paní Trethericková se upejpla, ale neodstrkovala dítě jako dříve. Na okamžik nastala trapná přestávka a potom ukázavši významně na dítě, zašeptala: „Teď jděte a již sem nechoďte, ale navštivte mne dnes večer v hotelu." Podala mu ruku; plukovník se nad ní dvorně sklonil a pozvednuv klobouk v nejbližším okamžení zmizel.

„Myslíš," řekla paní Trethericková s rozpačitým hlasem a s horkým ruměncem na tváři, oslovujíc plamenné kadeře a pohlížejíc na ně, jak byly právě viditelny v řasách jejího šatu, „myslíš, že budeš hodná, nechám-li tě u sebe a sedneme-li si spolu tam?"

„A smím vám říkat máma?" tázala se Karry pohlížejíc vzhůru.

„Smíš mi říkat máma!" svědčila paní Trethericková s nuceným smíchem.

„Tat," řekla Karry zkrátka. Vešli spolu do ložnice. Karryiny oči ihned postřehly kufr.

„Což zase půjdete, maminto?" tázala se s plachým pohledem a křečovitě se chápajíc jejího šatu.

„Ne-e," řekla paní Trethericková pohlížejíc z okna ven.

„Vy si tedy jen hrajete, jatoby jste odešla," doložila Karry plna smíchu. „Smím si hrát též?"

Paní Trethericková přisvědčila. Karry veběhla do vedlejšího pokoje a objevila se zase vlekouc za sebou malý kufřík, do kterého se ihned vážně jala skládat své šaty. Jedna neb dvě otázky o šatech přiměly dítě k dalšímu odpovídání a za několik minut znala paní Trethericková celý dřívější život dítěte. Ale k vyzvědění nejdůvěrnějších věcí byla paní Trethericková nucena vzíti si Karry na klín. A tak seděly dlouho, i když přestalo tajemství dítěte paní Trethericková bavit, i ač pohřížena v myšlenky nechala dítěti do vůle se hnízdit a prstům svým probíhat šarlatovým vlasem.

„Nedržíš mne dobře, maminto," ozvala se konečně Karry po jednom neb dvou nesmělých pokusech upraviti si své místo dobře.

„Jak tě mám držet?" tázala se paní Trethericková s úsměvem na polo zábavným, na polo rozpačitým.

„Tathle," řekla Karry šplhajíc se vzhůru a kladouc ruku kolem šíje paní Tretherickové a tvář na její prsa; „tathle — tat." Když se tak ještě chvilku pohnízdila, zrovna tak jako nějaké malé zvířátko, zavřela oči a usnula.

Žena seděla nějakou chvíli skorem ani nedýchajíc. Potom, ať již vzbuzené nějakou sympathií ukrytou v doteku dítěte — ať již, bůh ví čím, začaly ji prochvívat divné myšlenky.

Začala si vzpomínat jedné staré bolesti, kterou byla již zapomněla, staré hrůzy, kterou s napnutím všech sil vzdalovala od sebe po všechna ta leta. Vzpomínala si dnů churavění a nedůvěry, dnů plných zastiňující bázně, dnů příprav k něčemu, co chtěla zamezit, co zamezila se smrtelnou úzkostí a bázní. Myslila na život — jenž býval by mohl být — neodvážila se říci, že byl — a strnula! Bylo tomu šest let, a kdyby bylo žilo, bylo by tak staré jako Karry. Páže, zvolna ovinutá kolem spícího dítěte, začala se třást a úžeji svírat. A potom přišel hluboký neodolatelný nával a polo vzlykajíc polo vzdychajíc vztáhla ruce a tiskla tělo spícího dítěte hloub a hlouběji k prsoum svým a hloub a hlouběji a zas a zas, jak chtěla by ji pochovat v ten hrob vykopaný před šesti lety. A záleh vichřice, jenž otřásl jí, minul a pak — ach přišel déšť. Krůpěj nebo dvě padly na kadeře Karryiny i pohnula sebou nepokojně ze spaní. Ale ta žena zas ji upokojila — bylo to tak snadné teď — i seděly tu tiše, nerušeny — tak tiše, že se mohly zdáti srostlými s tím osamělým, tichým domem, s paprsky slunce zvolna se schylujícími a s všeobecnou náladou opuštěnosti a prázdnoty, však opuštěnosti, která nemá v sobě ničeho, co jest stářím, rozkladem a zoufáním. (Pokračování.)

Čínské črty.

IV.

Lékařství.

Bloudíce jednou po novotách čínským městem, byli jsme svědky podivného, však nikterak vzácného výjevu. Zastavivše se u stánku pouličního apatykáře, ranhojiče i lékaře v jedné osobě a pasouce zraky své na jeho zásobě dračích zubů, tygřích pazourů a podobného zboží, bez něhož se lékařská věda čínská obejíti nemůže, spatřili jsme muže, jenž přicházel drže si rukou dáseň, očividně trpě velkou bolestí. Muž přisedl k doktoru a vykládal mu, že ho bolí zub i že by ho rád dal odstranit. Doktor otevřel mu ústa a prohlednuv si zub, vzal malou láhvičku a vysypal si z ní na dlaň špetku červeného prášku; olíznuv pak prst a pohrouživ jej do prášku, jal se tříti nemocnému zub i dáseň. To opakovav po třikráte obrátil hlavu pacientovu bradou vzhůru. K nemalému úžasu mnohých diváků vypadl pojednou zub z úst na zem. Doktor tázal se pak uzdraveného, zdali cítil nějakých bolestí; tento odvětil, že necítil a po zaplacení malé odměny bylo představení u konce. Prohlíželi jsme zub i viděli, že pochází z čerstvé lidské čelistě, avšak po krvi nebylo ani stopy. První myšlenka byla ovšem považovati celou věc za podvod, jehož také pacient byl účastníkem, avšak v tváři tohoto jevil se taký úžas, že bylo nemožno představiti si ho co pouhého herce.

S hlavou plnou toho, co jsem byl viděl, snil jsem v noci o velikém závodu v Regent Street v Londýně s obrovským nápisem nad vraty: „Zde trhají se zuby bez bolesti.“ A vévodové i vévodkyně sestupovali tu s kočárů a podrobovali se této radostné operaci. Druhého dne prohledal jsem celou svou knihovnu čínského lékařství sháněje vše, co se jen z daleka dotýkalo zubů. Výsledek tohoto pátrání sdělnji šlechetně svým čtenářům obětuje tak vyhlídku na získání si náramného jmění. V knize nazvané: „Nová sbírka osvědčených lékařských předpisů“, jakémsi to čínském „Domácím lékaři“, nalézám následující:

Jak se trhají zuby.

Netrhej zub, dokud slouží, neboť jinak přijdeš snadno také o ostatní. Je-li bolest velmi prudká a překáží v jídle nebo pití, můžeš zub vytrhnout, jinak ho nech. Vezmi parmu as deset unci těžkou, otevři ji a prosyp jednou desítinou unce otrušíku; pak zašij tělo a pověs je do průvanu ale tak, aby nebylo přístupno slunci, kočkám a myším. Když visela tak sedm dní, utvoří se na šupinách ryby jakási jinovatka; setři ji, uschovej a upotřeb na každý zub as tolik, co by pokrylo jednu šupinu. Když potřeba, posypej tím náplasť a přitisknuv ji k bolící dásni nech ji tam. Pak ať nemocný zakašle a zub vypadne sám od sebe. Tento předpis zkusil a uznal doktor Wang.

Jiný způsob.

Vezmi stružec česneku a rozmačkej na kaši. Přimíchej dvě špetky na prášek rozemletých dračích kostí a přilož k zubu. Vypadne za malou chvilku.

Kde a co jsou dračí kosti, ví bezpochyby na celém světě jen doktor Wang.

Druhého dne došel jsem k lékárníkovi pro několik špetek zázračné mediciny. Pravá ruka lékařů mne ujišťovala, že prášek takový skutečně eksistuje a vyrábí se po celé Číně, však on že nemá ho dnes náhodou na skladě. Ale kdybych přišel zas dne čtvrtého, čtvrtého měsíce před dvanáctou hodinou, že mi velmi rád poslouží. Kdyby mně byl náhodou bolel zub, mohl jsem do té doby tančit.

Přes všechny horkokrevné zprávy, které uveřejňují ředitelové některých evropských nemocnic o Číně, zůstává pravdou, že evropské lékařské umění v této zemi zrovna tak málo pokračuje, jako jiná odvětví naší civilisace, kterýmž bojovati jest proti čínským předsudkům a pověře. Veliké většině Číňanů, kteří jsou s Evropany, ani nenapadne poradit se s naším lékařem; a učiní-li tak, jest skorem jisto, že jeho léku nevezmou, dávajíce přednost náramným douškům tajemných lektvarů vedle obyčeje starodávného. Ve vážných případech obrací se k svým vlastním lékařům a není-li výsledek podle přání, jest tím dle jejich náhledů vinna nějaká nadpřirozená moc. Však objeví-li se cizinec, očekávají nejen jistého, ale téměř okamžitého vyléčení a jediný nešťastný případ dostačí ku zmaření všeho dobrého, co vykonáno třeba za celý rok. Jeden Číňan trpce si mi stěžoval na evropského doktora a na celou soustavu západního lékařství jednoduše proto, že nepomoženo osmdesátileté matce při prudkém pokoušení se o ni mrtvice. Velkému počtu domácího obyvatelstva udílejí se rada i léky zdarma a vyléčení odcházejí domů a ukazují se co živé důkazy umělosti „cizího ďábla“, avšak většina krajanů si myslí, buď že způsobilo toho umění pekelné, aneb že by byl lékař čínský právě tak dobře pomohl. Bohatý Číňan se u Evropana nikdy o pomoc neuchází spoléhaje na vědomosti národu svého, kteréž jsou přes všechny nedokonalosti i v tomto oboru rozsáhlé.

Zmínili jsme se o čínském „Domácím lékaři“. V knize té pojednává se o všech nejobyčejnějších nemocech i rozdělena jest v odstavce nadepsané: oko, zuby, ruka, noha atd. Avšak učený doktor Wang neobmezuje se na pouhé fysické příčiny a účinky ochuravění: pojednávať také rozsáhle o neblahém působení duchů a ďáblů. Jedna hlava pojednává o vyléčení nemocí očních a zvláště prostředky proti optickým klamům nalézají tu velmi rozsáhlé místo.

Číňan hledí podezřívavě na střízlivé léčení evropské, při němž nepálí se vonná louč ani nekladou se papírové peníze na oltář některého bůžka, P'u-sy; ačkoliv kdyby pravdu znali, věděli by, že u nás modlitby za uzdravení se nemocného nejsou méně důležitými pilulek a odvarů. Konečně nemají zrovna tak jako většina lidu našeho důvěry v léky, které nepůsobí rychle a mocně. Toto poslední přání bylo v plné míře vyplněno ubohému čínskému dělníku, který se chtěl zbavit častého bolení hlavy. Můj přítel lékař uchýlil se k sedlickému prášku; ale když bylo již vše připraveno, kyselina v jedné a soda v druhé sklenici, vjel do něj ďábel i dal ubožáku vypít napřed jednu a potom teprve druhou tekutinu. Účinek byl hrozný a vyhojil i lékaře z dalšího provozování tak nebezpečných hraček.

Z velikého pokladu předpisů obsažených v „Domácím lékaři" stůjtež zde ještě následující:

Jak se hasí oheň. Vezmi tři slepičí vejce, a napiš na jednom konci slovo: teplý a na druhém: krásný. Hodíš-li nyní vejce jedno po druhém do ohně volaje při tom: Fušifarun, fušifarun! oheň se uhasí.

Jak najdeš pravou cestu na křižovatce. Nos při sobě živou želvu a přijdeš-li ku křižovatce a nevíš si rady, pusť ji a jdi za ní.

Proti ďáblům. Dělej, jakoby's psal středním prstem pravé ruky na levou dlaň: „já jsem ďábel" a zavři pevně ruku. Tak můžeš jít v noci kamkoliv a bezpečně.

Mořská nemoc. Vezmi z kamen kousek vypálené hlíny a nos ji ve vlasech aniž by to kdo věděl; anebo napiš si na dlaň slovo: „země" a popluješ pak zdráv.

Zkažený vzduch v studnicích pozná se, hodíš-li tam soví péro: letí-li přímo, je vzduch čistý, krouží-li, je zkažený.

Laskavý čtenář zajisté promine, ustaneme-li na těchto několika ukázkách z „Knihy předpisů".

Literatura. Věda. Umění.

— Divadlo. V třetí části měsíce května zavládla na českém jevišti úplně a téměř výhradně féerie „Sedm havranů". Obecenstvo uvítalo ji jásotem, jakýž málo kdy lze vídat na jevišti měst velkých, a zachovalo jí nezměněnou přízeň až do dneška. Však si toho féerie „o sedmi havranech a o věrné sestře" také zasloužila. Nenáležíme mezi pedanty, kteří divadelní hry toliko na drama a operu obmeziti chtějí, a neodsuzujeme tudíž nikterak pěstování féerií, velkých balletů a t. p. obzvláště v saisoně letní; ba nejsme ani z těch, kteří podobné produkce z oboru scenického umění vylučují, poněvadž takovéto vylučování nespravedlivé jest a estheticky falešné. My naopak jsme přesvědčeni, že jsou féerie, ballety a t. d. velmi dobrým a výhodným doplňkem pravidelných, obvyklých divadelních produkcí, rozumí se arci, pokud při nich umělecká intence stranou se neodkládá. Jako při dramatu poesie slova a při opeře poesie hudby, jest při féerii poesie výtvarného umění věcí hlavní. Féerie pracuje především skvostnými, s obzvláštní péčí a dovedností pracovanými dekoracemi, kteréž velmi mocně ku vzdělání výtvarného vkusu přispívají a zároveň obecenstvu vzácný umělecký požitek poskytují. Navykají obecenstvo dobré perspektivě, budí smysl pro soulad a hudbu barev, pro účinné effekty světelné a pro plastičnost pohybů. Jsou při tom arci jednostranné, ale o nic více, než naše obvyklé produkce dramatické a operní. V dramatických hrách zanedbává se z pravidla část dekorativní a plastická do té míry, že nezřídka i v nejkrásnějších a nejtklivějších scénách obecnému posměchu propadá, kdežto v operách k tomu ještě úplný nedostatek mimického umění se druží, takže opery na našich jevištích ničím jiným nejsou, než zpěvními a orkestrálními koncerty v kostymech.

Féerie ukazují tedy nejprv, čeho se ostatním divadelním produkcím nedostává, a již z toho kyne prospěch nemalý! Však neobmezují se toliko malířstvím, mechanikou a plastikou, nýbrž užívají také básnického slova, souvislého děje a moderně zdokonalené hudby. Netřeba arci podotýkat, že různé féerie vůbec a v jednotlivých směrech také různé jsou ceny, poněvadž tím aspoň od ostatních divadelních produkcí pranic se neliší. Féerie „Sedm havranů" na př. má za děj známou báchorku „o sedmi havranech a o věrné sestře", ale zpracování této báchorky pro scénu (Em. Pohlem) je tak mizerné, že si mizernějšího ani není lze pomyslit. Ale za to jsou při ní dekorace tak umělecky krásné, že jsme podobných v Praze ještě neviděli, a živé, z hry a děje vyvinuté obrazy k nim obzvláště na koncích jednotlivých scén jsou tak mistrné, plasticky účinné a s dekoracemi harmonické, že pokaždé všechno obecenstvo přímo uchvátily. Pro tyto pak krásy a dokonalosti odpouštíme milerádi nepodařenému „libretu". Také vložené ballety uspokojily měrou úplnou a lze tudíž směle říci, že féerie „Sedm havranů", jak na české jeviště uvedena byla, skvěle obstáti může i před lóžovým obecenstvem divadel největších. Toliko elektrické osvětlení bylo někdy méně zdařilé, než by býti mohlo a mělo. Obsazení úloh jest výtečné. Majíť hlavní role v rukou pí. Sklenářová-Malá, Šamberková a Seifertová, pak pp. Seifert, Frankovský, Mošna a Pulda, a ti dovedou zajisté i chatrné úlohy povznésti nad stupeň všednosti.

— „Český Slovník zvláště gramaticko-fraseologický". Knihtiskárna Jos. Koláře a spol. uvázala se v podnik velice záslužný: pořádá sešitové vydání monumentálního „Českého Slovníku, zvláště gramaticko-fraseologického", kterýž sepsal prof. František Kott. Dílem tímto vyplněna bude zase jedna a to velmi citelná mezera v našem písemnictví. Přese všechny dosud vydané slovníky, mluvnice, fraseologie, syntaxe a t. d. nemáme podnes velkého compedia, ze kteréhož by každý způsobem snadným a jasným čerpati mohl znalost ryzí mluvy české souborně i v každém jednotlivém případě pochybnosti a potřeby. Tomuto nedostatku, kterýž následkem úplného rozebrání Jungmannova slovníku dosud tím bolestněji byl pociťován, odpomůže Kottův slovník měrou zajisté úplnou. Budeť slovník ten dle sešitu na ukázku vydaného ryzím pramenem a vzácným skladištěm veškerých pokladův bohatého českého jazyka, zdrojem snadného a důkladného poučení pro všechny, kdož jazyka českého správně užívati mají a chtějí. Není to dílo sestavené snad jen pro filology, učence a spisovatele, nýbrž potřebný a — pokud správnost mluvy nutnou jest — i nutný rádce pro úřadníky, právníky, kněze, učitele, pokročilé průmyslníky, obchodníky, hospodáře, řemeslníky, studující a vůbec pro všechny vzdělané a po vzdělání bažící Čechy, pročež právem lze očekávat, že nebude Kottův slovník scházeti v knihovně žádného českého vzdělance, žádného českého města a ústavu. Jeť zajisté jednou z prvních důležitostí a potřeb našeho národního života a rozvoje, aby správnost jazyka, obzvláště v jeho písemném užívání, do všech vrstev pronikla a všude sobecněla. Ale jazyk český jest pro svou klasičnost příliš těžký, než aby lze bylo již ve školách dokonale si ho osvojiti; jest tudíž potřebí pomůcky, kteráž by jednak soukromé studium usnadňovala, jednak v praxi samé vždy rychlým byla a spolehlivým rádcem. A takovým rádcem bude každému Kottův veliký slovník. Z něho sezná každý zákony, dle nichž se jazyk český vyvinul, z něho naučí se každý i jazyka toho přesně užívat. Nemeškej tedy nikdo k výtečnému tomu zdroji sáhnouti. Kottův slovník, sestavený třináctiletou prací skoro ze 300 pramenů, jest úplně již dohotoven a vydá 100—120 tiskových archů velkého osmerkového formatu drobného písma, bude vycházeti v 4archových sešitech a bude za dva roky ukončen. Odporučujeme jej co nejvřeleji přízni všech pokroku milovných národovců.

— Ze slovanského písemnictví. Zajímavý vědecký spor rozpředl se v příčině spisu „Veda Slovjena", jehož první díl před nějakým časem péčí pp. S. a M. vydán byl v Bělehradě tiskem. Spis ten obsahuje sbírku zajímavých epických písní bulharských dle podání lidu jazykem jihobulharským, jakýž v Makedonii se mluví, sepsaných. Jazyk jest místy dosti porušen a výrazy tureckými promíchán, což pochází od toho, že sběrateli písní těch byli Pomáci (mohamedánští Bulhaři), kteří v tureckých výrazech si libují. Nyní připravuje se spisu toho, jak cařihradský bulharský list „Čitalište" sděluje, díl druhý. První díl vyšel paralelně vedle textu bulharského i v překladu francouzském. Známý slavista Louis Léger pokládá písně ty za podvržené a zcela je zavrhuje, jak v týdenníku pařížském „bibliothèque universelle" se vyslovil. Podobně soudí i bývalý ministr Josef Jireček. Naproti tomu pokládá písně ty francouzský učenec Dozon za původní a Polák A. Chodzko, profesor slovanských jazyků na „collège de France" v Paříži, hájí je ve svém spisku „Études bulgares" a činí na osnově písní těch dalekosáhlé závěrky o bájesloví slovanském. Týž náhled hájí i bulharské „Čitalište". Pravda není tu ani na straně jedné ani na straně druhé. Vedami slovanskými, totiž zpěvy zachovanými z dob pradávných, kdy snad ještě ani jazyk neměl té podoby jako nyní, nejsou, nic-

méně však jsou velké ceny jak pro jazykozpyt, tak pro ethnografii i mythologii. P. Verković, kterýž v Seře v Makedonii sbíráním starožitností a národních písní se obírá, neměl ani v úmyslu ze sbírek písní svých učiniti „vedy“, nýbrž zaslal prostě to, co mu bylo doneseno od pastevců a rolníků (většinou Pomáků) a poslal sebrané do Bělehradu k nahlednutí. Kdo mluvil někdy s nějakým Pomákem, nebude o tom zajisté pochybovat, že písně ty jsou původní. Jest to týž jazyk, tytéž obraty a názory, jež cestovatel všude v Makedonii shledá a zejmena v horách. Jméno „vedy“, jež dáno sbírce té v Bělehradě, jest arci trochu sanguinické, tak jako jest překlad bulharského „bog višnji“ (bůh vysoký) v „Dieu Vishnu“ (bůh Višnu) poklesek vydání vedle několika jiných, avšak tak jako nejsou to „vedy“, tak také není to podvržené. Písemnictví bylo by více poslouženo bývalo, kdyby na místo pracného překladu francouzského byla péče ta věnována bývala redakci textu a kritickému rozboru a korrekci tiskové. Přece však jest vydání to velkou záslubou jak p. Verkoviće v Seře, tak pp. S. a M. v Bělehradě a oddíl druhý, bude-li korektněji vydán, bude vítaným doplňkem k prvnímu. — Horvatský básník, chvalně známý A. Šenoa, kterýž svého času v Praze studiemi se zabýval, napsal „Poetiku horvatskou“, jež vyšla nedávno v Záhřebě. Kniha ta tvoří jaksi úvod k nedávno vyšlé „antologii horvatského básnictví“. — „Jadranski glasovi“ (Jaderské zvuky) zove se pěkná sbírka písní, již v Terstu vydal oblíbený hudební skladatel Hajdrih. Sbírka ta obsahuje vedle jiných i námořnické písně dalmatské, písně „Jadransko more“, „V tibi noći“, „Zagorski zvonovi premilo pajo“ a j., většinou co čtverozpěvy neb sbory upravené. — V Kraljevici v přímořské tiskárně vydány jsou v podřečí kajkavském povídky pro lid. Spisovatel užil tu jazyka, jakýmž se mluví v Istrii, čímž posloužil as nejen své krajině, ale i vědě jazykozpytné. — Z vědecké literatury horvatské uvésti dlužno důležitý, rostlinopisný spis dra. Jos. Šlosera a Ljud. Vukotinoviće: „Bilinar. Flora excursoria“, rozsáhlé pojednání o sbírání a určování rostlinstva v Horvatsku, Slavonsku a Dalmácii. Kniha ta vydána v knihtiskárně L. Hartmanna v Záhřebu. — Dále zpomínáme: „Varaždinske toplice“, belletristická práce o teplici ve Varaždině. A. Hajdenaka: „Uzroci kratkoviduosti ucenika“. (Příčiny krátkozrakosti studujících.) Oba spisy vyšly v Záhřebu. Z písemnictví srbského uvádíme: „Škole u Crnoj Gori (školy v Černé Hoře) zove se spisek, který vedle povahy, poměrů a dějin černohorských vyličuje nynější rozšířenost a stav školství a s ním spolu obecného vzdělání. Kniha vyšla nákladem knihkupectví Valožiće v Bělehradě. Spisovatel její, Milan Kostić, byl dříve ředitelem duchovenské školy na Cetyni a též mnoho účinkoval pro věci školské na Černé Hoře a jest nyní protou v St. Bečeji.

— Padesátileté jubileum spisovatelské činnosti slaviti bude koncem června polský spisovatel a publicista p. Karel Forster. Týž nastoupil spisovatelskou dráhu r. 1826 ve Varšavě překladem anglické povídky Tom. Moore-a „Epikurejczyk“, načež vyšly od něho dramata „Werther“, „Księżna i paź“ a „Kenilworth“, jež provozována byla na divadle varšavském. Poslední jeho prací ve Varšavě byl text k opeře „Fra Diavolo“. Po té r. 1831 vystěhoval se do Paříže, kdež psal do francouzských listů pojednání o polských poměrech a vydal rozličné spisy ve francouzském jazyku o Polácích a Polsce. Od r. 1850 usadil se v Berlíně, kdež vydal mnohá obsáhlá díla, jako „25 książeczek dla klas pracujących polskich“, „Biblioteka nauk moralnych i politycznych“, kteráž sestává z 20 dílů, a j. V Berlíně dočkal se i svého jubilea.

Drobnosti.

— Jména měst ve Spojených Obcích. Jména měst pokrývající mapu severní Ameriky tvoří pravý Babylon jazyků a upomínají v strakaté směsici na všeliké národy a doby, všeliké stupně vzdělanosti a osvěty, všeliká vyznání víry — zkrátka, jest tu chaos předmětů cizích i domácích, moderních i starověkých. Množství těchto jmen, zejmena na jihu, poukazuje ku kolonisační činnosti Španělů; ve španělských těchto jmenech obráží se významně katolická horlivost prvních dobyvatelů Ameriky. Nalézáme tu města: Corpus Christi, San Ignacio, San Antonio, Santa Inez, Santa Barbara, Los Angeles, Concepcion, Sacramento, Trinidad a p. Vedle španělských jmén nejhustější jsou jména francouzská, anglická, indianská, holandská, ruská a německá. Co do předmětů nalézáme hustě jména slavných mužů domácích: sem náleží: Franklin, Monroe, Washington, Jefferson, Lafayette, Lincoln, Irving a p. Však nescházejí ani jména slavných mužů starého světa: Columbus a Humboldt, Herman a Ypsilanti, Homer a Esop, Ulyses a Solon, apoštol Pavel a Napoleon dali jména svá městům americkým. Nejnověji založeno bylo také město Bismark. Vedle jmen osobních vynikají jména měst z různých dob a dílů světa. Setkáváme se tu s Florencií, Paříží, Londýnem, Petrohradem, Moskvou, Berlínem, Vídní, Janovem, Madridem a Lisabonem, ba i s dávnými Athénami, Spartou, Římem, Karthagem, Alexandrií, Memfi, Palmýrou a Babylonem. Vedle četných jmen biblických, jako: Kanaan, Zion, Ararat, Libanon, Betlehem, Karmel, Jericho, Sarepta a Jerusalem, vyskytují se jména pohanských bohů: Neptun, Ceres, Aurora, Fortuna, Victoria, ba i německá Valhala. Republikánským a národním smýšlením dýší jména měst: Union, Concord, Liberty, Independence a p. Jiná poukazují k praktickému smyslu Amerikánů; jako: Entreprise (podnik), Economy (spořivost), Competition (konkurence). Z říše zvířectva a rostlinstva vzata byla jména: Mustang, Aligator, Antelope, Eagle (orel), Beaver (bobr), Buffalo (bůvol), Cedar a Magnolia. Jedno město nese zvláštní jméno: Majority, iné Constable, jiné dokonce pověstné Archimedovo: Eureka!

— Benátský holub. Když Benátky ještě byly provincií rakouskou a toto město, proslavené někdy svým karnevalem, bylo pohříženo v němý smutek, když jeho mramorové paláce, jindy tak hlučné bujným smíchem a tak lesklé zářícími světly, byly pusty a opuštěny jako nádherná mausolea, chodily po tomto velkém skvostném hřbitově bílé stráže, přecházely kolem Canale grande a přes ty nesčíslné mosty, jako by automaty, jimž uloženo hlídat stíny. Po zrcadlové hladině mořské neplynula již rozkošná gondolka, a dojimavá píseň benátská nevznášela se již k modrým oblakům italského nebe. Vše bylo oněmělo a nebylo už jiného slyšet, než temné hučení moře, slabé jako utajené vzdechy, smutné jako dušený pláč, a ohlas těžkých pravidelných kroků vojáků, kteří byli Benátky opanovali. Ti, kdož zotročenou Italii v pouta svírali, trestajíce i tu ruku, která zpěvačce hodila kytice z lilií a růží, poněvadž v těchto kvítích zračily se barvy savojské, ti, kteří vše podezřívali, i nevinnou melodii, zneuctili, odstranili a zničili všecky památky starých Benátek, až na jedinkou: jeho posvátné ptáky, holuby Svatého Marka. Jednoho dne zpozorovala stráž na Piazzettě jednoho z oněch ochočených holubů, jenž na krku měl atlasovou stužku zelenou, bílou a růžovou. Tuto stužku s barvami Italie uvázala mu zajisté jemná ruka ženská, neboť ženy rány vlasti obyčejně živěji pocifují. Ptáče vesele kroužilo po obzoru. Voják na stráži s nepokojem sledoval jeho let, skřípaje zuby a provázeje ho německým klením, pod jemným italským nebem dvojnásob surově znějícím. Zuřil, že nemůže pomstíti urážku, benátským holubem rakouskému orlu učiněnou. Někteří z kolem jdoucích s úsměvem pozorovali tuto okřídlenou satyru, která utiskovatele k zlosti dráždila, když najednou voják, na nejvýš rozlícen, se zastavil, pušku sňal, nasadil a vypálil. Ubohý holoubek s trojbarevnou páskou Italie klesl na smrt raněn na dláždění. Nastal tehdy celému městu smutek a Benátčané vystrojili skvostný, dojemný pohřeb ubohému ptáčátku, jež nyní odpočívá pod jedním z kamenů náměstí svatého Marka. Přijde zajisté den, kdy některý básník, nadšen hrdinnou a nešťastnou minulostí země, kteráž tolik pro svou lásku k vlasti a ku své národnosti vytrpěla, pojme básnickou myslí tuto elegii a benátský holub, oděn v zlatý háv zvučných veršů, stane se nesmrtelným jako oni ptákové lesbičtí, poněvadž oběma bylo zemříti za vznešenou myšlenku, jednomu za lásku k ženě a druhému za volnost vlasti.

OBSAH: Dr. František Palacký zemřel! — Na pomezí cizích světů. Fantastická novela od *Julia Zeyera*. (Pokračování.) — Bezový květ. Arabeska od *Fr. Heritesa*. — Malvína. Sepsal *Fr. Nečásek*. (Pokračování.) — Ukázky poesie francouzské. Přel. *Jar. Vrchlický*. Mme. L. Ackermann. Lampa Hery. — Salon 1876. List z Paříže. Od *Boh. Havlasy*. — Episoda Fiddletownská. Od *Bret Hartea*. (Pokračování.) — Čínské črty IV. Lékařství. — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. Edv. Grégra v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra", buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2^1/_2$ archu vždy o 4. hodině odpolední.

Ročník IV. 10. června 1876. Číslo 16.

Na pomezí cizích světů.

Fantastická novela od Julia Zeyera.

(Pokračování.)

Jednoho večera zahloubal jsem se neobyčejně horlivě do knih, až mne dohořívající lampa z mého zadumání vyrušila. Dům byl úplně ztichl, zdálo se, že veškeří obyvatelé jeho se pohroužili do klidného spánku. Pomalu bral jsem se po schodech dolů a hmatal cestu svou po tmavé chodbě, až mne dlouhý paprsek vycházející kliční dírkou vysokých dveří rytířské síně k zastavení přiměl. Divil jsem se, kdo tu as ještě bdí? Jako na odpověď rozlítly se dveře a Flóra stála přede mnou. K mému nemalému podivení byla oděna v bílý šat, s ramen se jí proudil v měkkých, nejmalebnějších řasách starý indický shawl, který na spůsob pláště agrafou připevněný měla; krásné její vlasy byly rozpleteny a kolem hlavy ovinuty, kdež je gázový turban a několik dlouhých zlatých jehlic držely. Stála na prahu ozářena ohněm na krbu a světlem lampy se stropu visící, půvabná její hlava opírala se o tmavé veřeje, oči její se pozdvihly ke mně a vracely se pak plaše k zemi. Byla čarokrásná. První moje hnutí bylo klesnouti před ní na koleno, ale neučinil jsem tak, nýbrž jal jsem se k ní zvyklou chladností mluvit.

„Jak theatrálně jsi se vyšňořila! K čemu to?"

Vzala mne za ruku a vedla do síně. Zastavila se pod obrazem mé matky a pozvedla ruku, ukazujíc na ni. Byla se docela dle toho obrazu oblékla.

„To mi ještě pranic nevysvětluje," odpověděl jsem na němou tu poznámku. „Zůstane přece jen podivnou fantasií strojit se v tuto pozdní hodinu tak bezúčelně. —"

„Ah, snad to není bezúčelné a čekám již tak dlouho, že jsem čas si krátit musila," pravila se sladkým úsměvem a zapýřila se. Výraz jejího oka byl šťastný, něžný, velký jako slzou a zářivý jako radostí, byl mi nepochopitelný. Mlčeli jsme chvilku oba.

„Ty nejsi ve své míře," počala Flóra znova, klopíc oči, s tónem, který poukazoval, že krátká ta věta měla býti úvodem k delší rozmluvě.

„Jak, ty mi tykáš, Flóro?" divil jsem se.

„Ano, to není bez účelu," šeptala s lahodným výrazem půvabného obličeje, z kterého čistota její duše tak krásně zářila jako z tváře madonny. Z tváře „madonny" a já nechápal!

„Nuže ano, jsem mrzut!" odvětil jsem suše. „Není to ale nic neobyčejného, jak víš."

„Bohužel. Ale rci přece, proč jím stále jsi?" tázala se opětně a hluboký její hlas se chvěl jako struna harfy. Srdce moje zabušilo. Již viděl jsem, že Flóra k tomu míří, aby panující mezi námi poměr se objasnil, by chmura našeho života konečně se rozptýlila. Myšlenka ta mne naplnila radostí jásavou, ale nedůvěra moje k ženě nedala se tak snadno zapudit. Co bylo pohnutkou jejího jednání? Omrzelo ji konečně to věčné věšení hlavy? Anebo zpozorovala docela, že jsem uhodl její tajemství, které sama tak neprozřetelně byla vydala do rukou mých? Lekla se snad toho, chtěla mne lstí a vylhanou láskou přivésti k zapomenutí, chtěla se se mnou smířit a tak aspoň klidu a pokoje ve své domácnosti dosáhnout? Buď si tak! Byl jsem ochoten jí věřit, sebe sama obelhat — avšak nechť i ona zví muka srdce v nejistotě trápeného a v pochybnostech se kormoutícího! Nechť kýžený mír a pokoj u nás se uhostí, avšak nechť pracně dosáhne cíle svého, ne snad jako děcko, jež se od nás k vůli loutce odvrátí a které pak přece zas s otevřenou náručí a s nejzářivějším úsměvem vítáme, když loutky se bylo nabažilo a pro svou kratochvíl zas na nás vzpomene.

„Je-li tvář moje zasmušilá," pravil jsem vyhýbavě mezi tím, co jsem se rozmýšlel — „je to pouze odlesk myšlenek, do jakých se hroužím, zaberu-li se do knih v otcově knihovně."

„Chtěla bych, abys tam nechodil, abys spisů těch nečítal!" ozvala se nesměle.

„Je to osud, milá Flóro, že my dva se ve výběru své lektury nijak shodnouti nedovedeme," smál jsem se. „Já ti již více než jednou pověděl, co o tvých knihách soudím, nechtěla by's mi snad také říci, co na mých studiích se ti nelíbí?"

„Nevím, vždyť ani určitě nevím, čím se to zabýváš," vzdychla Flóra z hluboka a stala se velmi vážnou a zamyšlenou. „Soudím pouze, že se oddáváš té vědě, kterou oba naši otcové pěstovali. Je to cosi tajemného a zdá se mi, cos nesvatého, když soudím dle účinku, jaký na učně a svoje pěstovatele mívá. Je to cosi v odporu se světem a s bohem."

„Nechme katechismus stranou," posmíval jsem se Flóře, „a mluvme jen o tom odporu k světu. Nechápu tě dobře a drážďíš věru moji zvědavost. Jaká je tedy logika půvabné tvé hlavinky?"

„Proč pojíš k slovu „bůh" vždy své sarkasmy?" ptala se tiše a smutně, nedbajíc galantního závěrku mé řeči a přejela si dlaní čelo, jakoby myšlenku nějakou

zahnati chtěla jako dotíravou mouchu. Pak opřela lokty o kolena a hlavu o ruce a hleděla z nízkého taburetu vzhůru mně přímo do očí. Turban její se byl smekl do týlu, jehlice povolily a lesklý její vlas splýval jí nyní na ramena a jednotlivé kadeře vinuly se jako háďata kolem bílého hrdla. Dohořívající oheň na krbu házel rudé svoje šlehy na jemnou její pleť a hrál jiskrně v zamyšleném jejím oku.

„Otec tvůj,“ počala tiše, „přicházel často k nám, a pokud jsem byla dítětem, brával mne vždy na kolena, ruka jeho hladívala moje vlasy a vtiskl mi ob čas něžný polibek buď na čelo, nebo na oči. A já tulila jsem se v nadšení k srdci jeho a říkala si často ve své sirobě: toť bytost milující, člověk srdce dobrého! A odchod jeho doprovázela jsem vždy s povzdechem. Ale když pak jsem dorůstala, a svět a lidi v něm pozorovati začala, tu seznala jsem, že je ta dobrotivost jeho ke mně pouhou výjimkou, že zabředl do jakýchsi tajuplných názorů, že se okem bezcitným dívá na ostatní svět, zrovna jako otec můj, kterýž také ustavičně v jakýchsi neznámých vědách vězel. Bylo mi úzko ve společnosti těch dvou mužů, na nichž ustavičně jakýsi mrazivý stín noci ležel i uprostřed jasného poledne. Ale hrůza moje rostla, když jsem později zpozorovala, že oko tvého otce se zasmušuje, kdykoli jmeno tvoje pronášel, a ulekaně šeptala mi moje duše: nemiluje syna zrovna tak, jako otec můj nemiluje mne! A utíkala jsem se do své komůrky, sepjala ruce a modlila se, aby bůh je chránil od té vědy nesvaté, kteréž jsem přičítala příšerné ty účinky. Rcete, nehádala jsem pravdivě? Co jiného mohlo nás oba odcizovat těm, kteří nejvíce milovat nás měli?“

Hlas její stával se vždy měkčím, krásné temné její oko zavlhlo slzou a hlava sklesla jí na hruď. Proč neuposlechl jsem svého srdce? Proč nechopil jsem ji nadšeně do náruče, proč neřekl jsem jí, že obapolná naše láska nám nahraditi musí za chladnost — obou našich otců? Neučinil jsem tak, proto že je v nás něco, co obecnou víru v ďábla velice opravňuje, neučinil jsem tak, proto že je v nás cosi, jež nám slova na jazyk klade, která nemyslíme, která ze srdce našeho nevycházejí a ďábel ten je syn naší pýchy, naší sobeckosti, naší ješitnosti. Cosi ve mně šeptalo: což abych jí nyní poslední zkoušku, poslední trest podstoupiti dal? Což abych, než k nohoum jejím klesnu, i jí zakusiti dal něčeho té retrospektivní žárlivosti podobného, kterou ona ve mně byla vzbudila narážkou na své tajemství? Což abych jí na jevo dal, že tuším, co přede mnou skrývá? Potlačil jsem násilně mocné proudění lepších citů svých a usmál jsem se úlisně.

„Ty's velmi cituplná, Flóro,“ pravil jsem, „a city tvoje tě zavedly asi na cestu nepravou — míním co se hádání tvého týče. Což není jiné příčiny, než ona tajemná věda na ochlazení lásky otcovské? Jiné příčiny k nespravedlivé nespokojenosti? Můj ty bože, otcové jsou despoti, nemilují odpor, žádají, aby se děti jejich brali cestou, kterou oni za dobrou uznávají. Otcové konečně zapomínají rádi, že v prsou našich vlastní naše srdce bijou a chtějí, abychom se vždy jen jejich rozumem řídili. Což lze srdci svému zákony dávat a jen tam milovat, kde autorita jejich káže? Nejmenší odpor zdá se jim hned zradou nejčernější, spůsob živobytí jejich dětí jest jim pak čirou frivolností, a přidá-li se dokonce srdce jejich dítěte k osobě, která dle jejich soudnosti třeba vskutku není andělem z nebes přišlým, berou věc tu docela tragicky a nechtějí žádnou mocí o tom slyšet, že mladost málo o to dbá, kompromituje-li se nějakou herečkou a že více krásy než vzácné cnosti milovaného předmětu si váží, — — jakž se i mně stalo, Flóro.“

„Já lituji, Lazare,“ odvětila Flóra s prostou důstojností římské matrony, „že rozmluva naše takový obrat béře; myslím, že ženě, která na místě sedí, kde matka tvoje sedávala, podobných upomínek sdělovati se nesluší. Upřímnost je sice vzácná cnost, avšak přílišný bleskot její je dobře zakrývati rouškou taktu, aby zraky jiných neporanila. Ostatně slyší se řeč tvoje velmi podivně, ty přece připustíš, odňalo-li ti tvé chování lásku otcovu, že v mém případě přec zcela jiné příčiny hledat sluší, a prosím, abys po svém podivném vyznání historii mojí minulosti v jedno nesplítal s románem svého vlastního mládí.“

Vstala a já též. Na jejím obličeji jevil se smutek, halila se těsně do shawlu a složila ruce křížem na prsou. Odvrátila se ode mne a na neštěstí myslil jsem, že se chce vzdálit, ačkoliv za okamžik jsem poznal, že se odhodlala rozmluvu naši znovu začíti, opanovavši svoje pohnutí. Však bylo již pozdě. Divoká vášeň se mne byla zmocnila, myslil jsem, že je naše jednání o smír u konce, že kýžený pokoj, že vroucně žádané dorozumění naše opět na neurčito jsou odloženy, snad na vždy! Krev mi proudila k srdci a do mozku a bezsmyslně ranil jsem ubohou tu ženu otráveným šípem nenávisti plných slov.

„Můj ty bože!“ volal jsem, když se byla Flóra odvrátila, „jaké to důležitosti naší rozmluvě přičítáš! Což já vím, což já pátrám po příčinách, proč pan Frýdecký dceru svoji nemiloval? Někdy je láska a neláska pouhou fantasií, pouhou náhodou! Milujeme někoho, že má černé vlasy, a nenávidíme jiného, proto že má zrzavé! Některý muž je tak bizarní, že dceru svou nenávidí třeba k vůli matce, považuje ji za dědičku jejích hříchů — — —“

Do dneška nechápu, jak jsem co's podobného říci mohl, myslil jsem ovšem, že Flóra neměla ani tušení o vině a tragickém konci své matky, neměl jsem tedy také tušení o tíži té rány, kterouž jsem jí téměř nevolky zasadil; teprv později dověděl jsem se, že bývalá chůva díl strašného děje neprozřetelně Flóře vyzradila.

Smrtelná bledost, která pokryla tvář Flóřinu, výkřik slabý sice a hluchý, ale nevýslovně bolestný, který se po mých slovech rozlehl v tiché síni, jako vzdech umírající osoby, poučil mne ihned o mém omylu a krvavém barbarství. Flóra zavrávorala a zachytila se velkého křesla. Přiskočil jsem k ní, mysle, že omdlívá a chtěl jsem ji podporovat. Odskočila ode mne.

„Nedotýkejte se mne!“ úpěla úzkostlivě. „Ruka vaše mne poskvrní! Vy jste sketa, Lazare, nenávidím vás. Ano sketa, neboť po měsíce trýzníte ženu bezbrannou, která na prsa vaše hlavu kladla v důvěře a nyní šlapete popel drahé jí zemřelé nohama, kdo dal vám právo nešťastnou tu soudit?“

Štkání přerušilo další její řeč a slzy její tekly jasným proudem.

„Odpuštění!“ volal jsem zničen.

Flóra držela skráně svoje oběma rukama a hleděla zoufale kolem sebe. Chtěl jsem se ruky její chopit, ale ona tomu bránila.

„Osiřelá, osamotnělá stojím na světě!“ lomila rukama, „do moci vaší byla jsem dána, a byla-li vůle vaše zničit mne, hle, podařilo se vám to! Vy nevíte, co jste spáchal,

vy nevíte, jak jste mne ranil vypustiv nejsmrtelnější po mně střelu . . . a to právě dnes, právě dnes . . . Oh, Lazare, rcete přece sám, je-li bídnější ženy na světě? Dnes plváte hanu do tváře mé matky, dnes odkopl jste mne od sebe, zavraždiv svatou pro mne její památku . . . a to v okamžiku, kde říci jsem vám chtěla . . . že slastí jásám, že zapomenouti chci vaší tvrdosti, proto že tak nevýslovně šťastna jsem . . . protože jiskru nového života pod srdcem nosím . . . že sama matkou jsem!"

„Flóro, Flóro! Odpuštění pro bůh!" vzkřikl jsem. „Odpuštění, jsem dosti trestán hroznou tou trpkostí v nejsladší hodině svého života!"

Ale Flóra hrozila znova klesnouti a když se bylo moje rámě otočilo kolem jejího těla, jako ruka kajícího hříšníka kolem kříže spásy, vyrvala se znovu z mého náručí a v divokém rozčilení zatáhla několikráte plnou mocí zvonem, že tak děsně, jako při požáru, spícím domem zabouřil. Spěšné kroky ulekaných služebníků ozvaly se brzy po chodbě a klíčnice všecka zbledlá vrazila do pokoje.

„Oh, Kláro, milá Kláro, jsem velmi churava," volala Flóra zpamatovavši se poněkud a vrhla se stařeně na šíj. „Prosím, odveďte mne do mého pokoje . . ."

„Můj ty bože, můj ty bože!" bědovala stařena. „Doneseme vás na postel!"

„Ne, ne, Kláro, nechci do ložnice, raději do svého pokoje na pohodlnou pohovku . . ."

Stál jsem na tmavé chodbě před jejími dveřmi, slyšel jsem konejšivé řeči stařeny a vzdechy ubohé Flóry; přinášeli podušky, pokrývky, čerstvou vodu . . . čas zdál se, že na vždy se zastavil. Konečně vyšla Klára, která mne tušila na chodbě. Věrné její oči hleděly pohnutě a laskavě na mne při slabém světle, které se v chvějící její ruce třáslo.

„Spí!" šeptala, „zůstanu u ní; nemějte starostí, pane, a jděte spát, je zde zima, vy se třesete. Nebylo to než velké rozčilení a je nyní opět zcela klidná."

Ulehl jsem, ale rozumí se, že jsem po celou tu dlouhou noc oka nezamhouřil. —

XI.

Ráno seděl jsem ve velké síni a čekal dychtivě, kdy se Flóra objeví, ale když se konečně dvéře otevřely, na které jsem zraky své toužebně upíral, zjevila se tam pouze stará klíčnice Klára.

„Jak se vede?" . . tázal jsem se smutně.

„Vše v pořádku, pane," odpověděla Klára, „o žádné nemoci ani stopy. Paní vás pouze prosí, byste ji žádnou návštěvou nerušil, vstane teprve k polednímu a přijde k obědu sem, jako obyčejně. Zde vám nesu lístek."

Vzal jsem lístek její dychtivě, bylo to jen několik slov tužkou psaných: „Byla jsem včera přes příliš vášnivá, odpusťte mému rozčilení . . . . jako já vám odpouštím. Píšu vám proto, že vás snažně chci prosit, abyste se již ani slovem nezmínil o tom, co se mezi námi událo. Vynasnažím se, abych na vše zapomněla."

Nezbývalo než uposlechnout. Tón, který od onoho dne mezi námi panoval, byl sice méně dráždivý než dříve, ale na nějaké zblížení nebylo již ani pomyšlení.

Flóra uznávala vděčně laskavější a mírnější moje k ní chování, ale tím nezaplašil se stín cizoty, který se nyní mezi námi byl rozložil. Úzkostlivě vyhýbali jsme se druh druhu, báli jsme se téměř býti spolu o samotě, a byli jsme nyní v skutku málo kdy sami. Hned první den po osudném výjevu, když Flóra se poprvé opět se mnou u oběda ve velké síni setkala a se sklopeným zrakem a bledou tváří na starém svém místě pod obrazem matky se usadila, sdělila mi krátce, že se jí zdá stará naše klíčnice býti osobou ne jen moudrou a zkušenou, ale také mravu nad stav její uhlazeného, tvrdila, že věrnost Klařina a příchylnost její k rodině, kde celý život svůj byla trávila, by zasluhovala odměny, že s osobou podobnou se nemá na dále zacházeti jako s pouhou služebnicí, že si vydobyla místo přítelkyně domu. Přede vším přála si Flóra, aby paní Klára s námi u stolu jídala: sama přinesla z velkého starodávného buffetu talíře a příbor a prostřela vedle sebe. Nenamítal jsem ničeho, v podstatě bylo vše, co Flóra pravila, v úplném souhlasu s pravdou. Klára byla tedy ustavičnou společnicí Flóřinou. Po celé večery seděla s Flórou a radily se spolu horlivě o výbavu pro malou, tajemnou tu bytost, která ještě ani sluneční světlo nespatřivši, mysl nás všech k sobě neustále poutala . . . Celé haldy modních žurnálů s obrázky roztomilých růžových nemluvňátek v nejkoketnějších krajkových čepečkách pokrývaly stůl a dle obsažených tam vzorů stříhala paní Klára krajky a tenké plátno, které Flóra přinášela z libě páchnoucích přihrádek různým dřevem vykládané kommody, kamž dobrá, milá moje matka tkané tyto poklady pilně byla skládala. A Flóra šila a šila a klonila hlavu nad svou prací a usmívala se sladce a snivě . . . . Kéž by tím úsměvem také na mne byla zazářila, kéž by to snivé oko také ke mně se bylo pozdvihlo! Vždyť práhl jsem po jejím pohledu, vždyť žíznil jsem po tom úsměvu, vždyť neměl jsem jiné touhy než jí, třeba jen zrakem, pověděti, jak i moje duše radostně se chvěje jako les jarním vánkem — avšak ona ke mně nevzhledla . . . Velkými kroky chodíval jsem po pokoji, zastavoval se u její židle . . . Nepozorovala to. Smutně kráčel jsem ku dveřím síně, zastavil se ještě jednou na prahu a ohlédl se, zda-li za mnou nehledí — nepozorovala, že se vzdaluji. Tu kradl jsem se opět tmavou chodbou vzhůru do temné knihovny a klesl u krbu, kde místo plápolajícího ohně, symbolu života, byla toliko hrstka vychladlého popele, obraz zející smrti . . . Zakryl jsem si oči dlaní a tu teprvé pozoroval jsem, že jsem růžovou stužku, kterou plátno zavázáno bylo, s sebou ze síně byl odnesl, a tlačil jsem ji ke rtům, nevěda sám, jestli mi proto drahou, že ji matka byla v ruce měla anebo že se jí Flóra byla dotknula. Co také na tom záleželo, matka jako Flóra náležely obě minulosti a trudná, beznadějná byla budoucnost!

Tak minula nám zima a když slunce na horách se opět smálo a tráva zelenati se začala, přišla nám zpráva o Frýdeckém, zpráva smutná! Došed svého cíle vrátil se s výšin Libánských na nějaký čas do malého přímořského města. Žil tam po nějaký čas a chtěl se opět na cestu, nevím kam, vydati, když jej zachvátila moru podobná nemoc, která v městě zuřila. Nalezli u něho začatý list, ve kterémž mně oznamoval, že je rukopis mého otce v rukou jistých. Byl jsem tím velice uspokojen, neboť příčilo se mému citu, vydati myšlenky nebožtíkovy na posměch necitnému a nemyslícímu davu. Flóra byla smrtí Frýdeckého velmi dojata, ale zármutek její byl jen krátký, nebe dopřálo jí za ztrátu nelaskavého otce náhradu skvělou: za krásného dne, když zlatý a modrý

vzduch jako šveholem ptactva blabolil a vůně celého moře květů smavý ten den sytila, porodila Flóra mého synka.

„Tak položila jsem vás do náruče vašeho otce," pravila pohnutě Klára, kladouc mi Flóřino dítě do rukou, „bůh žehnej dítěti a matce jeho i vám."

Beze slova zahleděl jsem se v malou tu tvář. Dítě leželo tiše jako květ bílé lilie na zdřímlých vodách, ale za chvilku počalo slabě kvíleti a přistoupil jsem rychle k loži, kde Flóra ležela a nepokojně se po dítěti ohlížela. Vzala je do rukou a klonila se nad ním a zapomněla na ostatní svět. Cítil jsem, že nyní přišla doba smíru, že srdce moje otevřeno do kořán, že nastane nám oběma život nový. Opřel jsem se o křeslo před sebou a čekal trpělivě, až Flóra se ke mně obrátí, ale klonila se stále nad ním, a slyšel jsem, jak mu šeptá a jak je celuje.

Za chvilku mne vyvolali z pokoje a šel jsem smutně a téměř zoufale, avšak těšil jsem se tím, že okamžik dorozumění se přece jen za krátko se dostaví. Minul týden po týdnu, ale nedošlo mezi námi k žádnému zblížení, byli jsme málo bez svědků a kýžený smír stál ustavičně na prahu, aniž by ten malý, jediný krůček k nám byl vážil. Nastaly také polní práce, všelijaké záležitosti naléhaly se všech stran, byl jsem velmi zaměstnán, Flóra neměla času ani smyslu pro věci jiné, děcko zajímalo ji úplně a vše leželo na mně. A tak stalo se, že den s dnem se střídal a že vše zůstávalo při starém, vše ve stavu výminečném mezi námi. Uskrovnil-li jsem chvilku a vešel do komnaty k manželce s pevnou nadějí, že nyní prolomím kůru ledu, která srdce naše tak mrazivě jímala uprostřed toho jara rodinného štěstí, potkal jsem se vždy jen s novým sklamáním: Flóra neměla pro mne již ani chvíle, veškerá její snaha, veškerá její myšlenka, každé hnutí srdce, vše patřilo děcku, jen výhradně děcku a já byl jsem pouhým stínem. Zapomněla na moji jsoucnost. Jest hrozné, co nyní napsat musím, ale je to pouhá pravda — ozývalo se ve mně co's nepřirozeného, něco jako žárlivost k ubohému robátku; nebral jsem ho již do rukou, celoval jsem jen zřídka a povrchně růžové jeho líce, drobné jeho ručky nepřiváděly mne již u vytržení, a ty velké oči s tím záhadným výrazem neměly již nade mnou té čaromoci jako z počátku. Časem stal jsem se v domácnosti své úplně cizincem, a když mne záležitost o dědictví po Frýdeckém do Prahy volala, rozloučil jsem se beze vzdechu s tím starým rodinným krovem a s bytostmi, kteréž dlely pod jeho ochranou. —

(Pokračování.)

O rozvoji organismů zem obývajících.

Píše *Ant. Stecker.*

(Pokračování.)

Tím, to jest stanovením rozličných stupňů v příbuznosti jednotlivých tvorů, což nesmrtelnou zásluhou jest Linnéa, podán byl podklad k dalšímu podřaďování. Již Linné spojil více rodů v společný „řád", více pak řádů v „třídu", jichž 24 pro říši rostlinnou, 6 pak pro říši živočichů stanovil. Latreille vřadil mezi pojmy řádu a rodu ještě pojem „čeledě", Cuvier pak a Baer několik tříd v společný „tvar" (typ) spojili.

Tak povstal ponenáhlu v přírodovědě „system", jejž tvůrcové jeho neustále se snažili „přirozenou příbuzností" v souvislý celek zaříditi. Avšak „přirozená příbuznost" potud toliko holým výrazem zůstávala, pokud za to se mělo, že výrok Linnéův „species tot sunt diversae, quot ab initio creavit infinitum ens" pravým jest, o jehož změně ani pomysliti nelze. — Teprvé nauka odrozování, zvrátivši klamné pojímání Linnéovo, dodala výrazu dávno hledané a toužené „přirozené příbuznosti" v soustavě. Ačkoliv byla nauka odrozování logicky nutným požadavkem k vysvětlení rozličných stupňů příbuzenství živoucích organismů, a proto již počátkem tohoto století mnohými slovutnými muži deduktivně zcela odůvodněnou, tož přece induktivní stvrzení její až po Karla Darwina bylo toliko jen očekávanou, avšak nedostupnou ideou.

Převrat stal se v krátké době čtrnácti let, a sice převrat úplný, radikálný, jakž toho jasný ráz nové nauky vyžadoval. Ovšem trvalo daleko značnější dobu, nežli tak v Darwinově mysli se ustálila, jak nám ji roku 1859 podal. Již tehdy, kdy na palubě lodi, s kterou první svou objížďku kolem světa v létech 1832—1837 vykonal, se nacházel, poprvé v Darwinovi na základě četných pozorování, jež během jízdy se mu naskytla, myšlenka vzešla o znenáhlém rozvoji ústrojenstev, na kteréžto myšlence po svém návratu pracovati nepřestal, a stálým sbíráním nového a nového materiálu podnikl práci, která tolik blahoplodného ovoce přinesla, a jíž podnes pilně se zabývá. Co stařec uveřejnil loňského roku epochálné dílo o „masožravých rostlinách" (insectivorous plants). Velmi zajímavým jest list, jejž Darwin svého času slovutnému zastanci darwinismu v Německu E. Haecklovi zaslal, a kterýž asi následovně zní: „Přemýšlením o zjevech, jež na cestě své pozorovati příležitost se mi naskytla a srovnáním těchže s jinými jim příbuznými úkazy dospěl jsem ponenáhlu k myšlence, že možno snad všecky sobě blízce příbuzné druhy z jediného pratvaru odvoditi. Však po mnoho let zůstávalo mi nejasným, kterak možno, že každý jednotlivý tvor okolnostem života tak znamenitě přispůsobiti se dovede. Započal jsem tudy se soustavným studováním a pěstěním domácích zvířat a zahradních rostlin a hle shledal jsem po nějakém čase zcela jasně, že hlavní přeměnná síla a působivost ve výkonu člověka spočívá, který volených osobností k chovu vybírá. Tím pak, že pozoroval jsem život a zvyky živočichů, stalo se, že dovedl jsem boj o bytí dobře oceniti, zároveň pak geologické mé výzkumy o ohromnosti uplynulé doby mne přesvědčily. Když pak na to šťastnou náhodou Malthův spis „o lidnatosti" do ruky se mi dostal, myšlenka o „přirozeném chovu" ve mně vznikla."

První nákres své nauky podal sice Darwin již roku 1844 v pojednání svém „Vestiges of Creation"; avšak i přes mnohá upomínání přátel Darwinových, jmenovitě geologa Lyella a Hookera, bylo by snad až posud nedošlo k uveřejnění těch důležitých spisů, jimiž velikán tento literaturu světa opatřil, kdyby nebylo A. Wallacea. Tento duchaplný přírodozpytec zaslal totiž roku 1858 z ostrovů Malayiských Lyellovi pojednání k uveřejnění, v němž tutéž theorii přirozeného výběru uložil, jež Lyellovi z osobního styku s Darwinem, co výsledek studií Darwinových známa byla. To zavdalo příčinu, že Lyell Darwina k tomu nutil, aby aspoň krátkou zprávu o výsledcích svého bádání uveřejnil; to stalo se také a sice roku 1858. Rok na to (1859) pak sledovalo epochální dílo Darwinovo „On the origin of species by means of natural selection" (o původu druhů na základě přirozeného výběru), které do všech skoro evropských jazyků převedeno, jméno Darwinovo mžikem v celé Evropě učinilo slavným.

Darwinova ohromná zásluha dvojím směrem ceněna býti musí.

Předně provedl nauku odrozování (descendenční) daleko přesněji a soudněji, než všichni jeho předchůdcové, a opatřil tutéž základem, spočívajícím v houfně nahromaděné látce ze všech odvětví biologických přírodních věd; za druhé pak podal pro nauku svou příčinný důkaz pravdy, před nímž všechny pochybnosti protivníků umlknouti musily, a to tím, že založil a dovodil nauku o přirozeném výběru (natural selection).

S podivuhodným důvtipem, a pojímaje v přehledu celou organickou přírodu, jakož maje podrobnou znalost jednotlivých odvětví, sebral a sestavil ohromné množství dat z oboru porovnávací pytvy a nauky o rozvoji, dále geologie a palaeontologie v určitý celek a dokázal pak, že nauka descendenční jedině jest to, s níž všecka tato dáta v úplném souhlasu jsou, a mocí jíž všecky tyto rozmanité úkazy a údaje jasně vysvětliti lze. Vše, co by namítnuto býti mohlo se strany protivníků, předvídá a ihned pádnými důvody vyvrací, takže odpůrcové nemají protidůvodů, a uvádějí-li jakýchsi námitek, jsou tyto ve spisech Darwinových zajisté dlouho již zvráceny.

Co do nauky o přirozeném výběru, která nově teprvé Darwinem byla založena, a již před ním nikdo, leč vrstevník Darwinův, Alf. Wallace sotva tušil, vychází zde, aby jasně nauku svou oddůvodnil, Darwin od zvířat domácích a jich rozličných plemen, jichž vznik tak vysvětluje, že pěstitel a odchovavatel jich vždy jednotníky, kteří nejspíše a zároveň nejlépe účelu jeho vyhovují, k plemenění volí. Umění vzorného chovu zvěře nespočívá v ničem, než toliko v důvtipné volbě plemenic. Není nám ovšem možno plemeno ani o vlas změniti, toliko tak dalece moc odchovatele sáhá, že může k této měně individualních vlastností a odchylek osobností užíti, aby rozplemeňováním a děděním nabyl takových jednotníků, jichž co nejvíce si přeje.

S postupem výběru lze pak docíliti nejznamenitějších výsledků a nejvelkolepějších rozdílů v plemenech, což ovšem toliko osobními odchylkami jednotníků k plemenění použitých, a zděděním těchto odchylek (které jsou obyčejně vlastnosti výborné) se stává. Nikterak jinak.

Stanoviv tedy tento důležitý princip, vládnoucí v chovu domácích zvířat, obrací Darwin zřetel svůj k divoké zvěři, a pátrá, zda i zde, v přírodě, o podobném výběru mluviti lze? A hle, k jakému výsledku dospívá? I u těchto živočichů jeden a to veledůležitý činitel již sám sebou jest podmíněn: shledáváme i u nich „individualní rozmanitosti", co se pak druhého činitele týče, dědění, i ten, samo sebou se rozumí, pro divokou zvěř platí; chybí toliko důvtip odchovatele, pěstitele; týž jest však nahražen jiným, rovně důvtipným zástupcem, a objevení téhož jest těžiskem celé nauce.

Tímto rovně důležitým zástupcem jest pak sama příroda. Darwin shledal, že to nade vši pochybnost jest jisto, že ústrojniny vesměs zhoubě, z rozmanitých směrů původ svůj beroucí v šanc vydány jsou, tak zimě, vlhku, nedostatku potravin a jmenovitě svým osobním nepřátelům z říše živočišné; spolu pak shledal, že tyto zhouby původem jsou, že jen malá část ústrojnin se rozplemeňuje, kdežto daleko větší část hyne rukou svých nepřátel.

Zde tedy hledati dlužno, v přírodě, důvtipného zástupce pěstitele zvěře domácí. A zde skutečně takový jest, toliko pochod a postup celého děje jest opačný; kdežto pěstitel zvěře jisté, jím za nejvhodnější označené jednotníky, zachovává, je co nejbedlivěji ošetřuje, jest v přírodě tomu jinak: zde naopak řada jednotníků bojem o bytí jest ničena; výsledek ovšem je totožný, tu i tam zbývá jistý počet individuí, ku rozplemeňování schopných. Užil-li zde pro tento výkon Darwin slova „výběr" (natural selection), jest význam jeho rázu záporného, jelikož zde nelze mluviti o bezprostředním nějakém výběru, nýbrž o „ničení", hubení oněch jednotníků, které k rozplemeňování příroda za schopny neuznává. Bylo by tedy správně řečeno „přirozené ničení", vzhledem však k chovu zvěře domácí, které vskutku „výběrem" se béře, užito téhož slova i v přírodě. Toto ničení přírodou neděje se bez určitých zákonů, jsouc podrobeno zcela přesným, pevně stojícím stanovám, jež mocí počtu pravděpodobnosti matematicky vysloviti lze.

Jest otázka, **kteří** jednotníci to jsou, již zákonům přírody propadají, a **kteří** opětně dle těchže zákonů přírodou šetřeni a k dalšímu rozplozování zachováni jsou. Kdyby všickni jednotníci téhož druhu na př. absolutně sobě rovnými byli, otázka tato nerozřešitelnou by byla, jelikož by pak pravděpodobnost buď vzhledem k zničení buď vzhledem k zachování pro všecky zcela rovnou byla; byl by zde asi týž poměr, jaký v **dobře** zařízené lotterii spočívá, kde pravděpodobnost hlavní výhry na všecky losy rovně se vztahuje. Však jest známo, že jednotníci téhož druhu nikdy absolutně sobě rovni nejsou, že jich osobní vlastnosti značně od sebe se liší, jsouce zde přednostmi, onde opět rázu špatného aneb aspoň ne dobrého. A v těchto rozmanitostech osobních spočívá odpověď k svrchu zpomenuté otázce.

Jest totiž na nejvýš pravdě podobno, že ty osobnosti přírodou zničeny budou, které špatnými, aneb aspoň ne dobrými vlastnostmi od ostatních jednotníků téhož druhu se odchylují, tedy na př. všichni v rozvoji zpět zůstavší jednotníci, ať si rozvoj ten k té neb oné činnosti (tělesní či duševní) se vztahuje, aneb ti, kteří sice v rozvoji zpět nezůstali, však tak dalece nedospěli, či k takovému stupni se nepovznesli, jako ti nejlepší jich druhu: krátce všichni ti, kteří v jakémkoli směru za nejlepšími jednotníky svého druhu zůstávají. Jsou tedy mladé ústrojniny ničeny dle měřítka jich jim vrozených, osobních vlastností, a odtud vyplývá, že někteří jednotníci, co do jich vlastností přednostmi, jiní opět svými vadami vynikají.

Tyto buď předností, buď vady mohou býti rázu velmi rozmanitého, dle rozličných poměrů životních; tolik však jisto, že ve volné přírodě ti, kteří největším počtem vad jsou opatřeni, nejspíše zhoubě propadnou, tak že konečně jen přednostmi opatřené osobnosti zbývají, a ty jsou to, kteří přírodou k plemenění vyvoleny byly.

V tom, právě vylíčeném boji o bytí či nebytí jest uložen zákon přirozeného výběru. Netrval by však přirozený výběr dlouho, kdyby ten neb onen druh zvířecí více se nerozmnožoval, než jak dalece ku krytí ztráty přirozenou smrtí podmíněné třeba by bylo; oproti tomu stojí zde zákon veledůležitý, zákon „rozmnožování se všech ústrojenstev v poměru geometrickém", který přirozený výběr stále v proudu udržuje.

Tak tedy z přespřílišného rozmnožování se jednotlivých druhů, a za tím sledujícího přirozeného výběru, onen úsilovný boj původ svůj beře, jejž obyčejně „vzájemným závodem" (zápasem) osobností jednoho a téhož druhu proti sobě zoveme.

Tento zápas jest zjevem stále se opětujícím, a výsledkem jeho jest „životní trvání nejvhodnějších osobností". Oproti „přirozenému výběru" lze nazvati výsledek tohoto zápasu „přirozeným chovem".

Nutnost mezi těmito dvěma pojmy rozeznávati, tehdy co nejjasněji se objevuje, uvážíme-li, že přirozený chov jest výsledkem každého, opětovného přirozeného výběru, spočívaje ovšem na základě přespřílišného se rozmnožení.

(Pokračování.)

Episoda.

Do oken hledí Apeniny,
na dvoře bují kopřiva,
nad fontánem se honí stíny,
na zdi se hádě vyhřívá.

Již dávno tomu — v noční chvíli,
když v hvězdné záři dřímal svět,
nad tímto zámkem anděl bílý
se zastavil a dolů slet.

A vešel v jizbu na podhradí,
kde zdřímlo všecko tichým snem,
vzpomínkou staří do snů mládí
a děti matky polibkem.

Šel ukryt v luny závoj hebký,
jak jizbou stín když přeletí,
a zastavil se u kolébky,
a slíbal ústa dítěti.

A tiše zmizel — jizbou tmavou
jen luny svit je rozestlán;
vše spí, u krbu starou hlavou
v snech pokyvuje kastelán.

Od noci té již prošla leta
a dítě v dívku vzrůstalo,
však že v něm krása nebe zkvétá,
to tajemstvím všem zůstalo.

Tu přišel básník od severu,
až sem jej zahnal bouří jek. —
Ó dítě, v jeho nitra šeru
tys byla první paprslek!

On první poznal tvoji krásu,
jak divoký mák poupě úst,
i tváře ovál i noc vlasů
i nad cypřiši štíhlý vzrůst!

I třpyt luzného usmívání,
jenž obličejem rozestlán,
a o němž ani nemá zdání
tvůj otec šedý kastelán.

On vidí v tobě dceru pouze,
já ale poznal anděla,
zda nezasloužím, by se v touze
tvá ústa na mých zachvěla?

On nevěděl, že v kráse tvojí
se vracím svojí do vesny,
jakou jsi vůní v duši moji
a jakou září v moje sny!

Že ptáče jsi, jež v okno klepá,
když jaro slaví v duši vjezd,
že nad vše vína jeho sklepa
tvých retů víno sladší jest!

Když ukazoval z chodeb tmavých
nám pohoří a celý kraj,
že drahá, ve tvých očích smavých,
já viděl víc, já viděl ráj!

A pak ten večer nad fontanem,
pod stínem starých javorů,
ve svitu z hvězdné záře stkaném,
při vln a stromů hovoru!

Rci, kouzlo jižní noci vlažné
zda nechce k lásce tebe zvát?
A básník — chudé ptáče tažné
žel, musí dál! — Nač prodlévat?

Jar. Vrchlický.

Malvína.

Sepsal *Fr. Nečásek.*

(Pokračování.)

Tomeš sobě namazal boty lojem a koptem na půl coule a hůl okovati dal dole železem. Až k posledním budovám nad Rokytnicí jeli. Odtud musili pro příkrost vrchu pěšky. Tomeš, nesa věci, vystupoval rychle a byl pořád napřed, tak že na ostatní čekávati musil. Sněhu sice za pobytu hraběnčina v Jablonci ubylo nahoře hodně, přec ale ležely ještě na Kokrháči a na Kozím hřbetě spousty sněhu a sice na osmnácti místech, tolik jich totiž Tomeš, holí na ně ukazuje, napočítal.

„Jaká radost," libovala sobě hraběnka, „nahoře sníh a dole zeleň a květ. Dobře, že jsem se nedala přemluviti, a šla nahoru. Za nedlouho budu v Italii, jež mně potom tím milejší bude." Na Kokrháči se pozastavila a hleděla na kleč čili rákviči, jež ze sněhu vykukovalo. „Toť jsou vrcholky zakrslých boroviček," vysvětloval průvodčí, „jsouť jen trpaslíci, většího zrůstu nenabudou." Jen málo bylo jich viděti, nebo větší díl byl sněhem pokryt. Cesta byla neschůdná, místem po kamení, místem po sněhu a ledu, ale přec byla tu stopa pěšinky, an lidé i v zimě přes Krkonoše do Slezska chodí. Hraběnka se obrátila k jihu, kde daleká je až ku Praze vyhlídka, avšak nedívala se dlouho, neboť přihnal se mrak, zafičel kolem ní a byl by ji býval porazil, kdyby se nebyla zachytila průvodčího.

„Tys zlý host!" dí hraběnka, „musím dáti pozor."

S Kokrháče šli Kotlem, kde krajina, v letě krátkou hrubou travou pokryta, jako kotel se níží a na druhé straně opět vystupuje, vedle mladičkého Labe, nevelkého to potoku, jejž jen někde bylo viděti, tekoucího jinde pod ledem a sněhem. Studně, z které Labe se prýští, nebyla ale ledem nebo sněhem pokryta a teplotou prů-

začné podymí z ní vystupovalo. Po celou zimu nahromadila se v Kotli síla sněhu. Jdouce k spádu Labe, zabředli do oužlabin, kde sníh až nad hlavy dosahoval. Po velkém namáhání a radění se, jestliby se neměli raději vrátiti, dorazili k hostinci u spádu Labe. Hraběnka zarazila se a stanula. Pohled na spád byl velkolepý. Led se leskl na skalách a po obojí straně, kudy burácející Labe se valilo. Tam dole v prohlubni tvořilo nejrozmanitější skupení a tvary a po kamení a ledě hrnula se sluncem ozářená, stříkající a pěnící se voda do propasti. Než oči zvykly na oslňující tento zjev, musili si je několikrát zastříti.

A od spádu Labe se jim dostalo vyhlídky, vynahražující obtížnou cestu, vyhlídky na nejvyšší vrch, na Sněžku. Byla dříve oblaky zahalena. Vítr zavál, mraky zahnal, Sněžka vystoupila z oblak a tu stála před nimi ve své velebnosti královna Krkonošských hor, pokryta na severní straně sněhovým třpytícím se rouchem, avšak na jižní straně sněhu prosta. Do boudy čili do hostince u spádu Labe musili jíti po schodech v ledě vytesaných. Lidé tu sice už byli, o čemž se průvodčí už v Rokytnici přeptal, totiž bylo tu několik dělníků, přípravy pro letní, k navštěvování Krkonošských hor příhodnou dobu konajících, ale k jídlu neměli ničehož než chleba. Na štěstí vzala hraběnka potravu s sebou a právě chleb jí scházel. Koupila ho od dělníků. Vousatý dělník vážil chleb na vážkách a po drobtu přidával nebo ubíral, aby váha byla patřičná, a když hraběnka prohodila, jen aby dal chleba bez váhy, řekl: „Nesmím; mohl by být někdo o lot ošizen.“ Postele už tam byly z Rokytnice, kam se na podzim všechen nábytek s hor dolů donese, opět přineseny a po unavující cestě pohroužila se společnost do tvrdého spánku, zvláště Tomeš, jenž se nebyl uspokojil jíti obyčejnou pěšinkou, ale po ledě chodil a se klouzal, ve sněhu brodil až po kolena a na všechny strany zabíhal. „Je to hezké,“ pravil, „rád se brodím ve sněhu i při metelici, jen když mám dobré boty. V horách řku jen dobré boty.“

Druhého dne poslala hraběnka pro nosítka do blízké Slezské boudy, a sice pro sebe a pro Malvínu. Tomeš a průvodčí šli pěšky. Přišedše k Slezské boudě překvapeni byli dalekou rozkošnou vyhlídkou do Slezska dole pod horami se rozprostírajícího. „Něco takového jsem arci v Italii neviděla,“ vyjádřila se hraběnka. „Každá krajina má své vnady.“

Sněžné jámy byly až ku kraji sněhem naplněny a průvodčí vypravoval, jak hluboké jsou a jak závrať působící je pohled na dno jam.

Ohlednuvši se hraběnka zpozorovala v dáli přicházející ženštinu s průvodčím. „Necestujeme samotni,“ pravila, „hle tam někdo přichází.“ A Tomeš se smál: „Co to za ženskou; má na klobouku chumáč větviček, kterých někde na borové kleči natrhala,“ a když ženština se blížila, dodal tišeji: „A ty střevíce a punčochy; než dojde na místo, bude bosa.“ I poznala hraběnka ženštinu a divila se, kde se tu vzala, byla to slechtična z Prahy z Nového světa. Vypravovala, kterak zaslechla, že hraběnka je v Krkonoších, v Jablonci že se dozvěděla, kam šla a za ní sem se vydala. Na to vedla hraběnku stranou a pravila: „Srdce mé tíží tajemství, musím vám je sděliti.“

„Týká se tajemství osoby mé?“ tázala se ustrašená hraběnka.

„Ano! dozvěděla jsem se, že správčí váš špatně hospodaří a dluhy na panství uvaluje, a pospíchala jsem za vámi, abych vám to oznámila. Dejte pozor, abyste nepřišla na mizinu, což by mě náramně bolelo.“

Hraběnka šlechtičně, znajíc výstřední povahu její, nevěřila. Správčí se posud co poctivý muž osvědčil a šlechtična ráda pomlouvala. Aniž by se byla hraběnka do dalšího hovoru dala, přemluvila šlechtičnu, aby se vrátila, což po obdržené dostatečné peněžité podpoře, o kterou se tu pouze jednalo, neprodleně učinila. Při dalším cestování byla by jí bývala nad míru obtížnou.

Šlechtična, rozloučivši se s hraběnkou Libinskou, zakývala na Malvínu, vedla ji stranou a pravila: „Chtěla-li bys u mne sloužit? Potřebuju hnojnou děvku, jako jsi ty; koupila jsem si krávu a myslila jsem, že bysi se k ní nejlépe hodila. Kráva je červinka. Pojď, budeš mít z ní radost, k červeným tvářím se červinka hodí.“

„Nechci,“ odtušila Malvína krátce, „jsem s nynější službou úplně spokojena.“

„Budiž,“ vyslovila se hrdě šlechtična, „však ty kdysi přijdeš a budeš prosit o službu; ale bude pozdě.“

Hraběnka dala se na nosítkách z Krkonošských hor dolů až na patu hor donésti. Odtud jela společnost dál a k večeru dostihla lázeňské město Slezské Teplice.

V tomto letního času hlučném městě bylo posud ticho, kdežto povozy v letě po silnici a ulicích přes půlnoc nemile rachotí a hosté ze všech končin pruské říše a i cizinci město oživují. Prohlížejíc město, chodila hraběnka s Malvínou a několik kroků za nimi kráčel Tomeš v livreji jako škrobený, čemuž zprvka zvyknouti nemohl a často k Malvíně se přitočil, což ale hraběnka zakázala. Navštívili hřbitovy a u kostela prohlíželi staré pomníky rytířů ze středověku s velkými hlavami, hubenými, krátkými těly, se sepjatýma, hrubýma rukama, jakoby silné rukavice na nich měli, a se skřivenýma nohama. „Raději se na pole a háje dívám, než na ty staré rytíře,“ pravil Tomeš a tázal se: „Jsou tam nahoře, co vidíme, Krkonoše a tamto Sněžka?“ „Ano,“ odpověděla hraběnka, „vystupují tady pojednou příkře a zdají se býti větší nežli v Čechách, proto že na jižní straně od Turnova znenáhla vystupují.“

Odtud se odebrala hraběnka do Bavor, do Mnichova. Tomeš připomínáním a poučováním častým už se byl poněkud naučil povinnostem svým, totiž aby hraběnce posloužil, věci nosil a opatroval, zbytečně nemluvil a za ní a nikoli vedle ní chodil. Divil se tomu; vždyť chodíval v Jablonci u hospodáře, u kterého pracoval, vedle něho nebo i před ním, jak se mu namanulo.

V Mnichově jídala hraběnka v hostinci v sále a Malvína s Tomšem nahoře v jednom z tří pokojů, které hraběnka najala.

„Jdi se dolů do sálu podívat, poroučí-li co hraběnka,“ velela Malvína, „a učesej se a vezmi klobouk, vždyť nejsi u pasení krav v Jablonci.“

„Aj poroučíš jako hraběnka a jsi jen v baráku narozena,“ odsekl Tomeš, a šel přec, ale loudavě do sálu. Vrátiv se vypravoval: „Je to ňáký sál se zrcadly a květinami a v sklenici zlaté rybičky; a vojáci tam jsou, panáčkové jako z cukru a mají zlaté límce a na ramenou zlaté třepení; aby tak kanon do panáků těch houkl, ten by je sebral. Hraběnka pravila: „Nepotřebuju ničehož,“ a když jsem se do té nádhery zakoukal, naři-

zovala tiše: „Nezevluj!“ tak že jen já to slyšel. I pomyslil jsem si, toť napomenutí, abych se klidil.“

Po krátkém odpočinku navštívili královský pivovar, posadili se ve dvoře na lavici hrubě otesanou a též u takového stolu a Tomeš řekl: „Tady můžeme česky mluvit, nikdo nám nerozumí. Je to tady o známko horší, než v Jablonci. „Však já vám rozumím,“ prohodil mladík na blízku sedící, „jsemť Čech, z Prahy z Podskalí, jmenuju se Kutina a jsem zaměstnán u stavitelství.“

„Hleďme, kde všudy Čech se neoctne,“ divila se Malvína. „A chcete-li okusit piva,“ pravil dále Kutina, „ať jde váš sluha, jenž tak podivně na to zdejší hospodářství hledí, se mnou, aby věděl, kam má pro pivo chodit.“ Když mu dala hraběnka peníze, prohlížel je Tomeš řka: „Peníze? holé plíšky bez písma, snad plíšky z knoflíků, nedají za ně ničehož.“ Kutina ale řekl: „Jsou to sice ošoupané, ale berné bavorské groše.“ Přinesli pivo v těžké hliněné nádobě a jelikož hraběnka a Malvína, jak se Tomeš vyjádřil, jen lízly, vypil pivo sám. Odtud šli k soše Bavarii ulicemi, jichž chodníky jsou sice dlážděné, avšak prostředek posypán pískem a drobným kamením.

Bavarie je socha ohromné velikosti na výšině poblíž Mnichova. Uvnitř vedou schody až ku hlavě sochy, odkud Mnichov a vůkolní krajinu přehlednouti lze. Tomeš vylezl nahoru a pokřikoval dolů na Malvínu, jež ale prstem znamení dávala, aby mlčel. Když byl dolů slezl, oddychal: „Je horko v té paní Bavarii a zapotil a unavil jsem se,“ a sedl na trávník čistě upravený. Hned se tu vyskytl strážník německy rozkazuje: „Pane sousede, zde nesmíme seděti.“ „Co mumlá ten člověk?“ tázal se Tomeš Malvíny. — „Že zde nesmíme seděti.“

„Vždyť ale nesedíme my všichni, sedím toliko já, ať to tedy zřetelněji vypleskne.“ Přec ale vstal . .

Rozhlednuv se, spatřil Tomeš na jihovýchodní straně vrchy sněhem pokryté. Dlouho na ně pohlížel a posléz zvolal: „Stýskalo se mně, opravdu se mně stýskalo po Krkonoších a hodlal jsem se vrátit, praštiti tímto kloboukem s prýmkem, praštiti kabátem a jíti zas ke kravám a ke kyselu, ale mizí tužba po Krkonoších, co tam vidím vysoké hory a na nich sníh. Jen hory, sic nevydržím dlouho ve službě.“ „Upokoj se,“ těšila jej Malvína, „neboť přijdeme brzy do vysokých hor, do Tyrol.“ Na to šli do obrazárny, do divadla královského a do mnoha kostelů, kde se hraběnka pobožně modlila. V kostele, pojmenovaném „v údolí“ prohlížel otec s dítětem obrazy.

„Vidíš-li tři krále?“ promluvil otec k dítěti, ukazuje na obraz. Tomeš přikročil k Malvíně radostně řka: „Je Čech!“

Na hřbitově honosícím se uměleckými pomníky ukazován jim sál, kam zemřelí hned po smrti odnešeni bývají a kde na zvýšeném místě až do pohřbu leží v umrlčím rouše s květinami a věnci. Tomeš se obrátil, vyšel ven a mrzutě pravil: „Škoda, že jsem na tu umrlou nosatou Bavorku se podíval. Pořád ji vidím. Kýž bych se obrazu té nosaté Bavorky zbavil.“

Z Bavor jeli do Tyrol. Na hranicích v Růžovém údolí bylo na polích zeleno, na lukách pestré květinky a stromy v nejpěknějším květu. Avšak za údolím zvedaly se v polokruhu tyrolské vrchy na temenech sněhem pokryté. „Jaká rozkoš,“ zvolal Tomeš, „sníh a květ jako u nás v Krkonoších.“

Úzkou úžlabinou vjeli do Tyrol a po celé cestě s obojí strany vrchy a na nich sníh a zase vrchy a sníh. Vedle železnice různé stály kopce, aniž by tu bylo dalekých výšin a údolí jako ve Švýcařích. Po horách a v údolích vyskytovaly se roztroušené domy majíce střechy pokryty velkými kameny. Tu pod vrchem je jich víc pohromadě útulek hledajících před půlnočními větry a u háje na stráni a tam na vršku vykukuje kostelíček a vedle cesty je mnoho křížů, vesměs nizoučkých.

Po nedlouhé jízdě objevily se vysoké skály a mezi nimi mnoho stavení. Přibyli do hlavního města Inšpruku a byli překvapeni strmými, holými skalami, v jichž středu jako mezi hradbami úhledné město se nachází. Navštívili kostel, kde ode dveří až k oltáři v dvojí řadě postaveny jsou kovové velké sochy mužů a žen, jaké bývají v museum umístěny, s nápisy: kunich (král) ten a ten. Tomeš ráno vstávaje nemálo se podivil skále u samých oken hospody do výšky se pnoucí a až nad ni zasahající . . .

Dále jeli po železnici na znenáhla vystupující, několik hodin cesty dlouhý a vysoký vrch Brenner. Tu jim ukazovali zbytky prastarých římských hradeb, kde se Římané, vojnu vedouce s divochy Germany, kteří v lesích s vlky obcovali, po delší dobu pozdrželi. Na nejvyšším vrcholku Brennera je jezírko tmavé barvy, jež ryby v sobě chová, jezírko asi tak velké jako černé rybníky v Krkonoších. Odtud vede železnice ustavičně se k nižinám sklánějíc, do jižních Tyrol. „Vidíte-li tam pod námi údolí v propasti?“ tázal se spolucestující Tyrolan, „tam přijedeme.“ Udiveni tázali se, kterak možno, s kopce do propasti po železnici jeti. Bylť ve vrchu prokopán tunel, jenž se pořád nížil a kterým půl hodiny jeli, až do údolí z něho vyjeli. A tu již uzřeli jižní Tyrolsko. Jaký rozdíl oprotiv severnímu!

Posud sice byla krajina hornatá, ale na jižním svahu všudy ovocné stromy a víno, kdežto posud jen mezi lesy a pustinami jeli, a na stanici už bylo slyšeti italskou řeč, a hraběnka ožívla a koho dopadla, s tím počala po italsku horlivě rozmlouvati, jen aby srdci překypujícímu ulevila a v mateřském svém jazyku sobě pohovořiti mohla.

A jeli níž a níž mezi menšími vrchy a úrodnou krajinou a dostihli město Bolzano. Se všech stran obkličují město lesnaté vrchy, na nichž ale už nebylo sněhu. Vůkolní krajina je velice podobna nedalekému, zdravým povětřím a půvabnou polohou pověstnému Meranu, a praveno jim, že raději pobytníci zde bydlí nežli v Meranu.

Zde navštívili prostranný hřbitov a horu Kalvarii, proslulou přerozkošnou vyhlídkou. V městě, jehož ráz jest jižní, Malvína se pozastavila vidouc, kterak pradleny perou. Městem teče potok, ku kterému pradleny se sejdou a prádlo o prkénka drhnou.

Za Bolzanem směrem k Italii jsou sice ještě kopce a na nich domy a zříceniny starých hradů, ale dále až nejsou kopce, toliko pahrbky, až posléz vymizí a italská nížina se objeví. Tu lze již viděti osmahlé obličeje a zářící černé oči italských dívek, tu již potkáváme povozy pouze o dvou kolech, ku kterým připřaženi jsou dva, tři koně nebo mezci ne vedle sebe, ale za sebou jdoucí, tu již oslové dovážejí mléko do měst, v nichž jsou, a sice jen v menších, špinavé domy těsně k sobě

přistaveny se střechami plochými. Kam se podíváš, vše jinší nežli v Čechách.

Ve vesnicích jsou stavení daleko od sebe roztroušena, a sice mezi stromovím Na polích, jež se více zahradám podobají, spatřujeme brázdy, mezi brázdami stromoví, nejvíce morušové ale i olivové a jiné v řádkách nasázené a od stromu ku stromu táhne se víno a na brázdách zaseto jest obilí. Požehnaná dědina, kde fíky a cytrýny rostou! Malvína ukazovala na rybníček a hraběnka vysvětlovala, že nikoli rybníček, ale že to pole, vodou zatopené, na kterém rýže zaseta. Voda napouští se uměle z blízké řeky, aby rýže rostla. Ve Veroně divila se Malvína, že hradby město obklopující podobny jsou pražským hradbám. „Kterak by nebyly," pravila hraběnka, „vždyť je Rakušané vystavěli dle vzoru pražských hradeb."

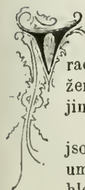
Tomšovi líbily se sice ve Veroně loďky po řece Adiži hbitě plující, ale jídlo mu nechutnalo. „Arci nemáme," řekl, „takových lodic v Jablonci na Jizeře, leda nějakou tu chatrnou pramici, ale jaké ryby máme! Tady ryby — a jsou to rybišťata jako šlachotina, beze vší chuti, což naši pstruzi jsou jinší chlapíci, a pečení na másle — ani pomyslit na ně nesmím, a zdejší fasoly a risoto, neslané a nemastné, a miska parmazanského sýra, který Italiani do všeho házejí, co je do něho, náš hrášek je jinší a náš kozí sýr lepší, a ten olej, naše horské máslo je cosi, a ta žlutá polenta, za dva centesimi jsem jí nakoupil plničkou hrst, nechutnala mně a stýskalo se mně po našem chlebě s tvarohem."

Šli ohledat pověstnou arenu z otesaných balvanů od Římanů před dvěma tisíciletími vystavenou, kde se štvání divoké zvěře a divadelní hry provozovaly. Vejde se do ní osmdesát tisíc lidí. Prastará tato stavba je posud v dobrém stavu. Dále prohlíželi pomníky, památné budovy a zahradu, nad kterou se nacházejí na vrchu zbytky zdi od Římanů vystavěné. V zahradě jsou jsou až pět set let staré cypřiše, stromy jehličnaté, k vršku pravidelně se ztenčující, jako by je přistřihl, jež sázejí v Italii obyčejně na hřbitovech.

(Pokračování.)

SALON 1876.

List z Paříže.

Vraceje se z kostela do salonu, či lépe od náboženství k přírodě a světu, vzpomenu nejprvé krajinářství.

Chelmorského dvě malé krajiny z Ukrajiny jsou provedeny s takou důkladnou péčí, jakoby umělec se byl střežil pitevního nože či drobnohledu. Kritika je vřele přijala. Kuvaseggovým (Tersťan) „ledovcům Frilejským v Piemontu a úskalím Stockfelsenu v Tyrolech" přisuzuju první místo mezi letošními krajináři divoké romantiky. Oba obrazy jsou úchvatné. Partie nalezly umělce a umělec partie. Perspektiva, světlo, stín i panorama celku jsou bezvadny. Nejzajímavější přímořské partie jsou Olivovy a la Villettovy, krajiny se stafáží měst Postoletovy, „Na moři" Bretonovy.

Asi z deseti malířů květinářství jmenuji Chabala a Claude. Z mála, ale z mnoha zdařilého „ovoce" zasluhuje zmínku „ovoce" od Lukaszewského.

Četněji zastoupeny jsou lovecké scény. „Největší" místo zaujímají dekorativní panneau Brigotova „Hallali — štvaný jelen" a „Útok psů na divokého kance". Scenerie příliš známá k popisování, provedení příliš obchodní k šíření slov. Mistrný obraz, představující sedm či osm loveckých psů, pádících za neviditelnou zvěří je „smečka psů" od Mélina. Všichni jsou stejné známé race lovecké, bíle a hnědě barvené a přec každý je jiný; světlejší či tmavější barevná pole neb pole jinak kladená je rozlišují; vedle toho fysiognomie. Vděčné jest pozorovati těch osm výrazů v tváři, jež umělec s patrnou zálibou a proto duchaplně vytvořil.

„Zvěřena" je dosti četná a poměrně nejvíce dokonalá. Výtečná La Rochenoireova „Barriéra" naladí diváka bezděky humoristicky. — Veliký obraz. Přímořská světlá krajina a v tom modru moře a vzduchu vznáší se co temné body roj mušek; a nestydy, celý chumáč usedl už na bok pěkné „červině", kteráž tvoří svou temnou rudostí vzácený kontrast k úmyslnému světlu kraje. Tato švihá ocasem, marně, nemůže dosáhnout na krvelačný chumáč, i obrací hlavu, natahuje ji a kroutí zoufale, je vidět, že vyplazuje jazyk až do vypadnutí, aby setřela mušky, křivým ohnutím téhož je vidět zuby — kráva tím nabývá roztomile komického výrazu v tváři, tušíte, že řve bolestí a zlostí, ale chumáč neodletuje . . . Kráva je sama sobě barriérou — překážkou.

Zvěřena je velmi vděčný předmět pro malíře, však ctihodní čtvernožci jsou u těchto oblíbenější, snesou lépe a cele charaktér obrazu, mimo to jich život je rozmanitější. Ptactvo náleží mezi druh, jemuž se umělci méně věnují a jejž také jednostranněji předváději, což ovšem lze vysvětliti. Obrazy, jichž předmětem je život ptáků, dojímají nejvíce něžností, bývají poetičtější, jako ten život ptactva, jenž se zdá být dlouhou krásnou lyrickou básní. Furet podal světu jeden verš. Jeho „rodina poštolek" je „písní z přírody". Čtyři mláďata, hezounká, sotva opeřená sedí v hnízdě, na haluzi v hustém houští; jejich hlavičky takřka mluví. „Starý" si sedl spokojeně vedle na větev — kdyby kouřily, jistím, že by si právě v tom okamžení zapaloval dýmku — rozhledl se a patrně začal vypravovat něco malým křiklounům, náhle se jeden z těch ohledl, a zobáček jeho se otevírá do kořán. Uzřel „starou". Ta letí s potravou v zobáku. Druzí se kvapně a s křikem obrací, „stará" radostně a s nedočkavostí namáhá křídla k rychlejšímu letu. Technické provedení je možno-li ještě lepší, než myšlenka.

Poněkud menší ceny, ale tétéž roztomilosti jsou Ernesta Michela „holubi". Na pavlači sedí on či ona — u předešlého obrazu lze rozeznati i „je" — jeden z těch, jenž tam nesedí, obletuje polokruhem prostoru, však jeho oko pohlíží k druhu či k družce na pavlači a jsme jisti, že ihned se navrátí tam, kam jej táhne zamilovaný pohled. U tohoto obrazu je vše příjemně jasné, vlídné, cudné, čistá stafáž k čisťounkému páru.

A teď svět velký, svět společnosti.

Přejděme ihned od lyriky k lyrice. Celá řada obrazů nese týž ráz.

Nejmenší délka neb výška následujících obrazů jsou 2 metry.

Trvale poutá Perraulta „venkovské orakulum — idylla". Ne nové, ale mistrné. Dívka jako z étheru utkaná, sličná rusovlaska stojí na pažitu, s něhož byla utrhla chudobku. Tělo její utajuje jen košile, kteráž zrádně jí spadla s ramene, dopřávajíc viděti poněkud alabastrová ňadra. Odlesk červánků vrhá svůdné světlo na dívku, kteráž zapomíná na vše kolem sebe, sledujíc jen výsledek svého orakula: „Miluje — nemiluje!" toť as, co se táže. — Bezděky dokládáme: miluje. Jest to přesvědčení, jakéž je vkresleno v sličnou tvář černobrvky Douillardovy. Jeho „záletnice", v naivním smyslu toho slova, je přesvědčena, že je celým světem milována a ten „její" svět naznačují nejlépe ptáci, jimž přišla házeti drobty. Přiletují až k její ruce, k ruce provedené s touž vzorností co bosé její nohy. Oděv „záletnice" je žlutá přepásaná říza, není to oděv moderní, jako není moderní záletnice samotna. Letní krajina je rozkošná. Celek má poněkud příliš světla. „Adieu" od Jourdana představuje mladíka, tisknoucího poslední polibek na tvář milenčinu. Cudnost je psána v obou krásných tvářích. Volba barev je vhodna; celý obraz nese ráz klidu. Plassonova „dívka, vystupující z lázně" jeví více raffinovanosti než mistrnosti. Dívku je vidět pouze se strany, autor dovoluje, vlastně nutí k domýšlení. Do toilletní komnaty vchází komorná s čajem, služka klečí před dívkou, chystajíc se ji utříti. Vidíte vnadné tělo a pouze tolik tváře, abyste mohli hádati na mladost a naivnost.

Zmíním se ihned o obrazích příbuzného genru. Postavy jsou prosty oděvu.

„Chimére" od Némoza je skutečně pouhou chimérou. Spíše stín než žena. Týmže chimérním štětcem je malován „Amor prchající Psyché". On letí k obloze, ona objavši jeho nohy, zadržuje ho. Plafond Machardův: Psyché navrátivši se k Amorovi, je velký taktéž etherický obraz, ne ale chimérní průsvitnosti. Psyché klesá Amorovi do náruče, líbajíc jej v tvář. V tvářích obou je výraz takřka jásavé radosti, kteráž nehraničí však na orgie, má spíše nádech piety. Škoda, že to pouhý plafond, mohla by to být specialita.

Z mnoha nahých žen, jež vypravují v mnoha variacích o klidu, o vášni, o štěstí i o neklidu, či jež representují cosi, jmenuji Dieudonné-ho „Etude" a Bertrandovu „L'Aurore".

„Studie" prvnějšího, rusá žena vzorné vnady leží na rudotmavém divanu, pozadí je taktéž temné. „Jitřenka" druhého vystupuje v závoji modrého blankytu na zeměkouli, u jejích nohou sedí skřivan k letu rozkládající křídla. Oči „jitřenky" jsou na polo ještě přivřeny. Ne celkovým dojmem, ale provedením detailovým dávám přednost „Lefebvrově" „Madeleině". — „Panoráma vážné krajiny, na skále „Magdalena". Ruku přeložila přes hlavu. Úběl oné zastírá celou tvář, pouze oči je málo vidět. Žena ta je ryzích vlasů. Kdyby „Madeleine" byla sochou, nemohly by jednotlivé části těla být podrobněji a svůdněji provedeny. Zdá se, že vidíte tu nohu, tu ruku, to útvarné tělo se všech stran. Precisnost tohoto těla, toť precisnost těla skvostného vzoru sochařského umění, Venuše Miloské. — Končím vypočítáváním nahých kras „Galatheou" od Parrota. Stojí na podstavci, pozadí je temně fialové, záclona vedle šeře růžová. Ale jaké to barvy! Parrot klade nejvyšší sílu v tyto. Hledí omámit. Je v tom bombast, pravda, ale působí. Nezmínil jsem se naschvál dříve o jeho podobizně Mme**. I ta podobizna je protiva ostatních. Žena spíše mužných rysů, ne mladá už, leží na divaně. Vlasy její rozpuštěny, šat hořeji poněkud nedbalý. V obličeji jeví se utrpení. Opět pozadí temné a černý samet sukně překvapující. Vy nevidíte barvu, vidíte opravdový samet. A sametové barvy jsou nápadné u obou obrazů, ovšem že jimi Parrot plýtvá, aniž by to někde obrazu prospělo. Naopak.

Promluvme konečně o obrazech, namnoze svou velikostí nejnápadnějších. Rozumí se, že zvláště „kolosové" výstavy, z nichž jsme viděli několik mezi církevními, jsou předmětem diskuse: Constantův „Mahomeda II. vjezd do Cařihradu", Monchablona a Thiriona „Jeanne D'Arc", Aubletův „Nero, zkoušející jed na otrocích". Sylvestrova „Locusta zkoušející jed na otroku". Rixense „Mrtvola Caesarova", Bina „L'Harmonie" jsou obšírně kritisovány. Značný počet kolosů zasloužil si sotva dvouřádkové zmínky, o slovanských pracích, jež vyjma jediného výtečného Gersonova „Kopernika", nenáleží mezi velikány, nečetl jsem ještě kritiku, kteráž vůbec nespěchá majíc šest neděl času psáti o „salonu".

Enormní obraz „Mahomeda II. vjezd do Cařihradu" činí na první pohled dojem nehotovosti a přílišnosti. Není v obrazu volný průběh myšlenky, již umělec vyňal z minulosti a oživil v duchu svém, jest tu příliš násilí. Constant nakupil hrůzy a pestrosti co mohl. Branou vjíždí velký vítěz, držící prapor prorokův v ruce, vedle něho a za ním tlačí se družina. Naleznete tu sříceniny, mrtvoly, krev a zbčlalé už lebky. Pod portálem se průvod příliš ztrácí, scéna tím trpí. Architektura je poněkud nesolidní. Obraz činí dojem velikosti, ale ne velkoleposti, je v něj mnoho krásného uloženo, co je ztraceno. — Naproti, v témž sálu uvádí Monchablon „Jeanne D'Arc" taktéž vítězným vjezdem. „Vstupte neohroženě, pravila jsem a vstoupila jsem sama první!" jsou slova z procesu hrdinky Orleánské a těmi se řídil Monchablon. Učinil proto ideální rekyni francouzskou velmi realní; obraz obsahuje prapory i mrtvoly jako předešlý. Dojem je drsný a celek neharmonický. Panna Orleánská měla letos neštěstí. Sujet Thirionovy „Jeannety D'Arc" objasňuje Micheletova historie. Podruhé slyší opět volání, vidí jasnou zář a z omamujícího světla praví hlas: „Jeanne, jdi, pomožiž králi francouzskému, ty navrátíš mu opět království!" Thirionova „Johanna" naslouchá. Je mdlá, oči její jsou nemocné. Obraz je menší a méně „hřmotící"; přednost před prvním mu náleží.

Cenou daleko převyšují tyto práce obrazy opět podobného vlastně zde téhož sujetu. Dva mladí zápasníci, Sylvestr čítá 20 roků — dostavili se na bojiště umění, oba s úmyslem získati cenu a jich jména mezi tisíci umělci jmenují se také první asi mezi čtyřmi, z nichž zvolí soudci vítěze. Sylvestr má větší stranu než Aublet, — pokud lze soudit dle žurnálů — však můj úsudek dává přednost rozhodně Aubletovi.

„Neron zkouší jed na otrocích". Toť obraz Aubletův. Známé je vypravování Tacita, kde Locusta přislibuje Neronovi sprovoditi Britannica se světa jiným, vhodnějším způsobem, než železem. Zde je skutek. Klenutá vzdušná prostorná

síň. Nero oděn červenou řízou a bílou tunikou, sedí v lenošce a s živým, zálibným interessem, hodným velkého tyrana, sleduje na otroku po zemi se válícím v strašných křečích, jež byly zkroutily celé jeho tělo, účinek jedu. Nádoba se smrtícím praeparatem leží stranou na zemi. Locusta, krásná, vzpřímená, stojí za tyranem, a obličej její jeví smíšeninu opovržení, hrdosti, úsměšku. V těchto tazích je výraz nesmírný. Locusta je také hrdinkou celého obrazu. Aublet je historicky věrný. Jeho Locusta prozrazuje ženu, jež nemiluje tyrana, jež jedná pouze dle vůle své, jež je intrikánkou aniž by byla otrokyní a jež opanovává situaci — vždy, praví Locusta Aubetova — aniž by byla vládkyní. V zadu sálu leží už dva mrtví otroci. Neronovi se patrně účinek jedu líbí, že jej zkouší už na třetím nešťastníkovi.

Sylvestrův obraz téhož sujetu obmezuje se na tři osoby. V křečích smrtelných svíjející se otrok, Neron a Locusta jsou na jeho obrazu. Locusta sleduje zde s větším interessem zápas — nápis také jmenuje ji prvně: „Locusta u přítomnosti Nerona zkoušející jed“ — její ruka je opřena důvěrně na koleno císaře. Síň, v níž je děj, je utěšenější, čtvrtou osobu zastupuje polovic viditelná socha ve výklenku. Osoby Sylvestrovy jsou větší. Sylvestr utvořil Locustu poněkud vulgární, její tváři doložil barvu jaksi mulatovu, i familiarnost, jakouž jeví ruka na koleně Neronově, je neoprávněna u tyrana, jenž nebyl Locustou milován, ale obáván.

Mezi mnoha jmenovanými děly je též Rixense „Mrtvola Caesarova, odnášená třemi otroky do jeho domu.“ Effekt! —

„L'Harmonie“, (Bin), veliký obraz, scénerie geniů „v prvním patře“ a „v přízemí“ pozemčanů. Čelní hudebník má posici poněkud příliš pozemskou. Mnoho světla. Mazerolla „Krtiny vil“ je dekorace na gobelin Obraz je kolosální, práce druhé třídy, však zpomenu-li, že je určena na gobelin, uznáme ji za pěknou. „Cesta kvítím“ dojímá; však po kvítí tom je dovoleno kráčeti jen vznešené dámě, toť kvítí Indie neb misu Dobré Naděje, ne kvítí luhů evropských. Nejsou tu růže, tulipány, karafiáty, toť oheň smaragdů, topasů, amethystů, rubínů, jen vůně schází a van Kerckhowe oblažil by nás cele.

Ne kvítím, ale dokonalostí své duchaplné práce činí to za Kerckhowa Vojtěch Gerson (Polák). Jeho „Koperník hájící systém svůj před notabilitami doby v Římě“ je z nejinteressantnějších obrazů salonu. Koperník na povýšeném místě, v středu učenců červených, černých říz i rytířského odění s rukou vztáhnutou k poslouchajícím. s tváří krásnou, nadšenou i dokonalostí tvarů, vykládá svůj systém. Bramanti, Buonarotti, Michelozzi, Borgio, Dom. Charia a jiní, na mnoze portrétováni, jsou posluchači a zároveň soudci. Nevrlost, překvapení, mijící lhostejnost, zvědavost na tvářích, vše to stupňováno, tedy dokonalá charakteristika, vzorné skupení, rafinovanost a zároveň umělecký vkus u volení barev, mistrná architektura, pečlivost v detailu i celku, toť jsou přednosti obrazu, jehož sujet není effektní, jehož sujet nedráždí, nepřekvapuje, ale trvale účinkuje svou krásou.

Nechtěje unavit připomínám ještě pouze jmena některých vzácnějších prací, mezi nimiž čestné místo zaujímá Delacroix („Zbouření andělů“). Náleží sem Bellanger svým „Cléombrotem II. králem Spartánským“, plným velebné tragiky, Robert Fleury obrazem „Pinel, vrchní lékař v Sarpêtrière r. 1795“, scénou to plnou umělecké vyzývavosti; Gervex svou „Sekcí v Hôtel Dieu“, z kteréhož obrazu vane příliš pravda: ni stín affektace, ale ty lhostejné tváře lékaře a pomocníků, to lhostejné navinování doutníků, tušíte, že s frivolním vtipem na rtech. Příliš pravdy a ještě více mrazivého chladu. Dramatický je de Vriendt, Leloir (Mučedník vedený do arény), Laurens Jean (Frant. Borgia před mrtvolou Isabelly Portugalské), Herbsthoffer (Břetislavou „konvulsivní“); effektní jsou: Fantin (Výroční památka Berliozova), Lafon (Pastýř nalezší hlavu Orféa), Roll (Lovkyně), Keiersbelck (Ztracený ráj), Zuber (Numa Pompilius a Egérie), Packa (Maďar „žebrající“), Luminais (Následky souboje), Buland (Kurtisány zábava), Maso (Kolumb); architektonicky dokonalé jsou před jinými: Leroux (z římské doby: zvláště „Soud vestalek“ pěkný), Frére (egyptské), Paris (římské), Przepiorski (Rus, salon carré v Louvru). Mohl bych ještě poněkud déle vypočítávati jmena umělců, o jichž pracích většinou by bylo příjemnou úlohou psáti, však úloha listů mých to nedovoluje.

Toliko Munkaczymu věnuji ještě více slov co přednímu umělci Maďarskému, Pařížanu Mulerovi, pro nějž jsem zaujat a Cetnerovi, sujet jehož obrazu je vzat z dějin česko-rakouských.

Munkaczy vystavil velký obraz „Vnitřek mého atelier“. Munkaczy stojí sám v středu v ruce s štětcem, jejž otřepává nad kbelíkem s barvou; vedle sedí jakás dáma, v koutě stojí hoch. Mimo umělce samého jsou osoby na obraze úplně zbytečny. beze všeho účelu, ovšem že snad „bývají“ v Munkaczyho atelieru, tedy atd. . . . Atelier je přeplněn malířským nářadím; nepořádek kolkolem, což přirozené; nevidíte však nic, co by oko vaše upoutalo na velkém obraze; ani nejmenší obrázek, ani nejnepatrnější nákres neb čmáranina, kteráž by vám dávala tušit, proč zde umělec, proč to vše. Munkaczy patrně jednoho jitra se ohledl po atelieru a řekl si: budu malovat svůj atelier. Kreslil jej jak byl, a byl právě bez vábnosti. Paní ani dítě nepoutají. Práce je veliká, důkladná a dojem d o k o n a l e n e p ř í j e m n ý. Prázdnota, černo, mnoho a nic. Hledejte upřímně dojem, krásu, hledáte marně. Jest to, jakoby Munkaczy s maďarskou domýšlivostí pravil: „Jsem veliký umělec!“ Ale důkaz té velikosti? doklad? Není ho tu.

Za to Mulerova „Smrt cikánova“, toť vřelost duše, toť studie, toť cit a umění. Velikost obrazu je prostřední (velikost Čermákova známého „Raněného Černohorce“). Hle slova, jimiž provází autor své dílo. Vysvětlují mnoho.

„Dne 7. listopadu 1875 pod obloukem mostu Rivesalte (Neapol), kdež bydlila rodina cikánská, pozoroval cikán otec známky blížící se smrti. Zavolali faráře, kterýž mu přinesl útěchu náboženství a podal mu večeři páně“ . . . Střed obrazu zaujímá kněz a umírající cikán, jejž slábnoucího drží žena jeho. Jaký to umírající! Jeden z mučedníků smrti. Hlava as 45tiletého muže je obvázaná klocem, obličej jeho ztrhaný, rozhalená rozedranou košilí krytá prsa jsou vyhublá, oči volají poslední s bohem. Oči ty, obličej ten jsou plny výrazu. Ubohý namáhavě otvírá ústa, do nichž mu kněz klade hostii. Kněz je lhostejný, stojíť už nejméně u stého umírajícího a tento umírající zde je pouze gituno-cikán. Nač být dojat? Toť charakteristika i kostelníka v stínu mizícího. — A žena ubohého stopuje každé bolestné pohnutí s žalem v tváři; zvědavá jiná žena s dítětem pohlíží soustrastně na umírajícího, ruce její jsou sepjaté. Na pravé straně

stará cikánka klassické tváře, jichž rodí jen jih, ta sdílí dojem trpícího; její sukně drží se holčička desítiletá s košíkem v ruce. Je to patrně dítě cikánovo, ale netuší dosah neštěstí rodiny. Ostatně je vidět jenom její pozadí; havranní dlouhé vlasy mluví o kráse. Oslova hlava, policajt se slunečníkem — snad krchovým — zmíněný kostelník, tři lhostejné tváře jsou ve stínu. V pozadí rozbitý vůz cikánův a viadukt. —

Nemluvím o charakteristice, jež je výtečná, nemluvím též o ostatním. Skupení, různost dojmů, volba barev, kladení stínu — oblek kněze a černé vlasy dívčiny tvoří mistrné temno — architektonika, vše je obdivuhodné. —

Cetner [rozený ve Lvově (!)] má na výstavě velký historický obraz „Český král Otokar pokořuje se Rudolfu Habsburskému“. Sedmdesátiletý bělovousý kmet — toť Otokar — klečí před vyčouhlým Rudolfem, vedle leží český znak. Obraz je vyšší než širší a vše je zde nahrnuto, že se člověk diví, jak se stalo, že se ti koňové, ženy, děti, rytíři neudusili. Divák nepotřebuje býti tendenčním a nenalezne pranic umělecky dokonalého na obraze. —

Přistoupím na konec k pracím, o nichž bych byl měl promluvit nejprvé, kdyby listy mé nebyly psány se stanoviska všeobecně uměleckého. Jsou to práce slovanské. O třech jsem se už zmínil. Milou povinností mi je napsati několik slov o Čermákovi. Jeho „Prokop Veliký před Naumburkem“ není veliký obraz, ale jest dokonalý. Jest v něm myšlenka. Autor slučuje nevinnost s hrůzou, krev kryje úsměvem a tím okouzluje nejvíce. Myslím, že není na výstavě v polích elysejských obrazu stejného rozměru, jenž by podobně poutal obecenstvo. Čermák čině zadost technice, historii a vůbec požadavkům kritiky, uchvacuje hlavně citem. On počítá především na cit, on jím tvoří. Jinak Čermák je vždy nejvýše poetickým. A jest vždy — vzdor jistým našim umělcům — z plné duše slovanským, českým. Obávaného vůdce „krvelačných“ bojovníků husitských, velkého muže velkých dějin předvedl světu co ušlechtilého krásného muže okouzlující tváře, plné intelligence, citu a velkodušnosti. Prokop sedí u stolu vedle stanu, blíže něho čtyři hejtmané. Rytíř stojí, dva Táboři, ryze válečné krve, neohrabaní, prostí sedí, čtvrtý, kněz, tolikéž. Na pravém kraji stojí dva ozbrojení vojíni, na levém kraji pohlížejí s válečného vozu jiní dva Husité, patrně čelnější mužové. V středu mizí též zbrojnoši. Od brány Naumburku, jehož věže bělají se na obzoru, přichází dav dítek od ročního až do dvanáctiletého. Nesou věnce, květiny, ratolesti. Nejmenší napřed. Magister scholae tyto pořádá. Stolec, v němž sedí slavný vojevůdce, je už obklopen polonahou drobotinou. Ta spíná ruce, prosí. Dva z malých hochů se zamračeně odvracejí, nedbají nebezpečí. Nejzajímavější, přirozeností uchvacující je poetická koruna celku: asi roční hošík, téměř nahý, nedbající ničeho kol sebe a ženoucí se po přílbici a zbrani na zemi ležící. Starší sestra ho marně tahá zpátky.

„I já si kdysi s žezlem hrál
a bezstarostně . . . . . .“

zpívá se kdesi. Hle pendant s nejživější stafáží — dejme tomu, že onen verš je obrazem — Hořící město, vraždění, řev válečný, zuření člověka, krev, toť možnost a hošík té možnosti nedbá . . . Však možností zůstává to vše. Vizte ten šlechetný, upřímný úsměv na rtech velkého vůdce, ten klassický úsměv na rtech hrubého hejtmana Taboritů, kterýž má v tváři psáno více dobroty než kdokoli v světě širém, vizte úsměv hejtmana — rytíře a všech vyjma kněze, jehož tvář není však nepřátelská a pochopíte proč ten magister scholae se sám již bezstarostně usmívá komice dítek, pochopíte, že — Naumburk je zachráněn. —

„Lidjejko, arcikněz Litvy s dcerou na troskách oltáře Perunova“ seznamuje nás s velkým talentem. Týž — Kazimír Alchimowicz (Vilňan) — je žák autora „Kopernika“. Rytíři němečtí vpadli na Litvu, neminuli posvátný háj Perunův a rozbili sochu boha slovanského. Arcikněz ověnčen břečťanem přišel se poklonit, přišel obětovat svému bohu v průvodu jiného Litvína a své dcery. Zoufalství se jeví v jeho tváři, nesmírný bol. Bělovousý stařec stojí bez pohnutí, beze slova nad troskami Perunovými, opřen jsa o bradbu, sličná dívka klečí smutně u jeho nohou s rukama zkříženýma a zdá se volati: Otče, netruchli, nezoufej! Litvín mizí v háji. Socha leží — před arciknězem. Obraz jeví jistou neustálenost, ale dojem jeho je rozhodný. Odcházíte s přesvědčením, že Alchimowicz je velký talent.

Konstant Mokovský (Moskovan) dokázal svým „návratem svatého koberce z Mekky“), že dovede tvořit skvostné dramatické figury, že vládne uměle štětcem, že práce jeho předcházejí podrobné studie, ale dokázal též, že dovede chybiti u volení předmětu. Zvolil si předmět, jenž se mu zdál být patrně vděčným, měl před očima vděčné tváře, vděčné kostumy Orientálů, originalnost jich mravů i života, effektnost jich historie — effekt, samý effekt bez duše a tím se nechal svésti. Látka jeho jistě ho nenadchla, musila mu být celkem lhostejnou. A i slavný umělec, kteréhokoli odboru, umělec nejtalentovanější, tvoří-li něco bez lásky, bez piety, namnoze bez interessu, ztrácí svou umělost — péro, štětec, dláto padá mu z ruky. Mokovský proto podal dav lidí, scénu, jež prostého diváka nedojme, a jež kritiku neuspokojí.

Kozakiewicze „Před bitvou“, episoda z doby Stanislava Augusta, posledního krále polského, uvádí nás na nádvoří polského statku a dovoluje nám nahlednouti do domu. Hlavní osoby tohoto jednoduchého menšího obrazu jsou: Muž brousící šavli, jednonohý ušlechtilý Polák ve dveřích, plačící žena u veřejí. Kněz s jiným nastávajícím bojovníkem u vnitru, kovář klonící se k mrzáku, hoch, patrně syn, jenž otci točí brusem a jehož obličej jeví, že bojovná krev utlumila cit bázně o otce, muž, přivádějící koně osedlané, doplňují skvostně scénu. Úcta k bojovníku národa: klonící se kovář, temný stín neznámé budoucnosti vojína: ušlechtilý mrzák, záře naděje — světlo obrazu — hoch: toť asi, co vtiskl umělec těmto osobám. Obraz je pěkný a vyhovuje úplně. — Suchodolského „Pohřeb mnicha“ s vzácnou italskou krajinou, pečlivě provedený a umělecky účinkující, představuje dlouhou řadu zakuklených mnichů, jichž tváře nevidíte, odnášejících za noci při světle pochodní na marách mrtvého bratra.

Lituji, že nemohu zároveň sdělit úsudek pařížské kritiky, nebyloť posud o těchto obrazech promluveno.

Ještě pohled mezi sochy!

Opět celá řada portrétů, mezi nimi Alexandra Dumasa otce, Durana, Mlle. Sary Bernhardtovy a j. Jmenuji-li už sl. Bernhardtovu, zmíním se ihned o jejích sochách. Její sádrové skupení „Po bouři“ a bronzové poprsí, „podobizna pana D . . .“ jsou pěkny — na herečku. Jinak lze říci, že ačkoli je Sarah Bernhardtova hvězda první

velikosti v dramatickém světě, není hvězdou ani druhé třídy ve světě umění sochařského. „Lamartine“ Falguieuriho je největší socha zde, je dělána pro město Macon. Lamartine Falguieuriho je nespravedlivě hubený. — Mme. Bertaux nám ukazuje „mladou dívku v lázni“ a je tak nemilosrdná, že nechává štípat její rozkošné tělo šídlem. Dívka se obrací snažíc se dosáhnouti na plece a sehnati dotíravce, při čemž nás přesvědčuje, že je velmi vnadna a že její tvůrkyně zná krásu ženských těl a je velkou umělkyní:

„. . . uzardělé šídlo v letu
se dotýká
jak granátu ve rozkvětu . . .

. . . jest nehugovský překlad Hugova verše z „Les Orientales“, jenž byl umělkyni podnětem k „dívce v lázni.“

Moreau Mathurin stvořil něco podobného: „Baigneuse“, elegantní, graciosní to práce, pravdivá, veselá a plná vkusu. Dívka vystupuje z lázně, slyší někoho přicházet a kvapně se utírá. — Téték ceny je „Dívka, koupající se“ od Noëla. Mramorové skupení od Chartrousse sluje „Zločiny války“. Stařec ukovaný, svázaný zoufale pohlíží k nebesům, vedle něho klečí žena, jejíž prsa jsou rozhalena, pláče, hlavu majíc opřenu na starcově klíně; na druhé straně klesá dítě, nikdo si ho nevšímá, Lebka, pouta leží vedle děcka. Práce skvostná! Taková též je „Žena římského venkova“ (sádra) od Bruselana Samaina. Žena vzorné tváře nese na hlavě kotel, na rameně jí sedí roztomilé děcko, hrající si jejím vlasem. Chemillionův „mladý pastýř“ (bronz) vytahuje ovčáckému psu hřebík z nohy, pes líže dobročinnou ruku; výraz psovy tváře je mistrný. Ohromné poprsí Godebského „Zášť“ (galvanisovaná sádra) představuje mladíka, kol jehož boku ovinut had — zášť. Je ceny menší, ale přec značné. Thodoux (Petrohraďan) vystavil „bizona prérií Jowy“, kterýž s Massonovým „setkáním v africké poušti“ (boj lva, lvice a týgra) jsou největší a nejlepší práce toho druhu. Méně cenná Halou-a Francie a po obou stranách truchlící „Elsas a Lorrain“ poutá předmětem. Však končím. — Jaká to nevděčná úloha chtít vybírat mezi sty pracemi uměleckými, mezi pracemi Aizelinů, Allarů, Schoenwerků, Gautherinů, Delaplanchů a jiných, mezi reliefy, poprsími, skupeními atd. takových umělců.

O ano, Francouzi mohou být věru hrdi svým sochařstvím! Jeť vzorné. Fráze o výstavě celé bylo by zbytečné psáti.

Boh. Havlasa.

Klidně spi!

Here dwelleth some sadness, but no despair.
G. Mac. Donald.
„David Elginbrod“.

Klidné spi v té hrstce hlíny,
samotinká spi tam tiše,
s večerními jenom stíny,
s měsícem, když svítí s výše,
když už nebdí žádný jiný.

Myšlenek ať táhnou roje
přes tvůj rov jak mraky chladné,
ať si slzí v lůžko tvoje,
jako z jara deště padne:
nebuďtež tě ani moje,
a jak moje nejsou žádné.

A když přijdu z ciza kraje
vyplakat rok těžký k tobě,
buď ti to, jak květy máje
s lípy, jež v tvém kotví hrobě
a jen z něho život ssaje.

Jenom chvilku mám tu stání,
nevím ani, proč jsem přišel,
ale pod mou horkou skrání
jest mi, jak bych dole slyšel
to tvé klidné oddychání.

A jestli se nad tvou hlavou
sny nějaké ještě vznáší,
s upomínkou z žití mhavou:
zdej se ti o lásce naší
a že měkce šel jsem travou.

Jos. V. Sládek.

Hrobky králů polských.

Napsal *Josef Wünsch.*

Kráčím po prachu posvátném, po popeli slovanských bohatýrů. Pološero kolem, jako když zachází den života, den slávy. Krok za krokem duní po rozlehlých klenbách.

Jsme na Vavelu, v dómu krakovském. Lesklé báně jeho obrážejí se ve vodách tiché Visly jakoby zadumány samy v sebe, jakoby snily o dnech jasných, o slavné minulosti.

Jak pestrý, jak bujarý život proudíval tu kolem, jak vroucí hymny zaznívaly tu hospodinu od roku 1359, kdy Kazimír Veliký chrám ten dal vysvětiti. Nejslavnější děje polské kráčely kolem velebné budovy té. Cokoli obmýšleno velikého: zde prosilo se o požehnání s hůry. Cokoli velkolepého vyvedeno, zde děkováno za pomoc nebeskou. Co Polska má svatého, to zde pohrobeno. A teskní-li Polák kdes nad děsným své vlasti osudem: jakby z hloubi srdce nerozplakal se zde na těchto hrobkách posvátných?! Zde odpočívají jeho králové bohatýrští, zde vojvodové a velmožové rodů vznešených. A ti všichni žili a slavně žili! Děje životů těch bezděky staví se nám před oči, zlatá záře rozlévá se kolem, — zvučné fanfáry, — rachot kotlů, — toť slavnostní průvod, — král uprostřed čackého rytířstva — — však tak — bývalo!

Nyní ticho tu hrobové.

Gothický chrám rozšířen kolem do kola v 18 kaplí. V kapli střední andělé drží stříbrnou rakev, jež chová popel sv. Stanislava, biskupa krakovského a patrona polského. V ostatních pak hroby a nádherné pomníky přemnohých králů a jiných výtečníků polských. Tak krásné pomníky obou Jagelovců Kazimíra a Vladislava, náhrobek biskupa Soltyka, jenž, že na sněmu horlil proti politice ruské, zajat jest a do Petrohradu odveden. Jiné kaple chovají některá výtečná díla mramorová z ruky

Thorwaldsenovy, překrásného Krista žehnajícího a jiné. Tato kaple zde se zámkem dříve bývala spojena. Zde králové polští dlívali na modlitbách, stojí tu posud trůn z červeného mramoru a pomník Štěpána Batora.

Nade všecky však vyniká mausoleum Sigismundů Jagelovců. Kaple ta vystavěna r. 1340 a posvěcena panně Marii. Počátkem 16. věku za Sigmunda I. v renaisanci obnovena byla stavitelem Bartolomějem Florentinim. Tvoří čtverhran, do něhož vchází se mřížemi krásně kovanými. Po levé straně stojí skvostný oltář stříbrný, na němž vyobrazeno 15 oddílů ze života spasitelova. Umělecká práce ta pošla ze školy florentinské. Hodnota látky samé jakož i umělecká cena díla jest převeliká.

Prohlížíme si klenotnici chrámovou. Je tu spolu i říšský poklad polský. Tu starobylé ornáty sv. Stanislava, vypuklá práce hedvábná, opasky biskupovy perlami vykládané. Zde zas drahocenné monstrance, meče, turecký bundžuk atd. I Holbeinův Kristus se tu ukazuje, obličej utrýzněný a celý ssinalý, ústa pootevřená.

Však co stříbro a zlato, co perly a co drahokamy celého světa?! Nejdražší poklady chrámu zde marně bys hledal. Nejdražší klenoty uloženy tamo hluboko pod zemí.

Pochodeň sem!

Temně duní měděné dvéře padací. Otevírá se černý země klín. Zde co ze země bylo pošlo, do země vrátilo se. Co božského bylo původu, činy nesmrtelnými dále žije na zemi a země synové podnes obdivují se činům těm.

Dvacet čtyři schody jdou dolů. Jsme ve sklepení nevelikém, v tajuplném pološeru, neb malým okénkem paprsků slunečních jen spoře sem vniká. Síňka asi 16 kročejů dlouhá a 8 široká, podlaha mosaikou vykládaná. Klenutí spočívá na osmi sloupech ve dvou řadách postavených. Ze síně té vystupuje a sestupuje se dále do jiných ještě sklepení. Toť tiché pohřebiště králů polských.

Rudé světlo pochodně rozlévá se kolem, příšerné stíny do kontů se choulí. Jen tři spáčové sní tu věčný sen, však jací spáčové!

Patř na tuto hrobku z temného mramoru, zlatá koruna na ní, žezlo a meč. Odpočívá tu Jan III. Sobieski. Zde přichystáno mu lože poslední. Kolébka jeho stála v Olesku nad Stryjem, kde v červnu 1624 procitl k životu robotnému. Sotva dospěl v rytíře statného, již zápasí s četnými nepřáteli vlasti své. Co výprav válečných podniká, co bitev svádí a potyček! Tak bojuje co statný rytíř, co chrabrý vlasti své obrance. — — Zaplesala sněmovna: „Ať žije Jan Sobieski, buď zahyneme aneb on bude naším králem!" Volen králem, však nepřestává práce klopotná. Potírá Turků na říši jeho se sápajících tu i tam. V červenci 1683 s výšin kalembergských vrhá se na Turky. Pádný jeho meč strašně řádí v řadách nevěřících. Neodolali, utíkají. Západní Evropa uchráněna záplavy turecké. Celá Evropa velebí a oslavuje rekovného krále Sobieského. Jen vlastní lid chladně vítá vítěze. Vyčítají mu závistníci, že krev Polsky synů proléval ve službě panovníka cizího. Bylať koruna polská dobou tou korunou v pravdě trnovou. — A tak dokonal Sobieski bohatýrský život svůj dne 17. června 1696 na zámku Vilanově u Varšavy. Tělo jeho pohřbeno ve Varšavě ve chrámě kapucínském a později teprvé uloženo na svatém místě tomto. Kdo spočetl jizvy od ran nepřátelských, jichž utržil si v tolikerých bojích za vlast svou?

V této hrobce z černého mramoru odpočívá jiný statný Polák, Josef Poniatovski. Skráně jeho nezdobila sice koruna královská, však přece chtěl také on nešťastné vlasti své prospěti službami platnými. Co vojevůdce byl modlou vojínů sobě podřízených. R. 1791 vede královské vojsko proti Rusům. Nebylo již lze skáze se ubrániti. Však ani tu Poniatovski nezoufal; věřil pevně, že ujařmené vlasti vzejde den vzkříšení. R. 1806 zasvitla naděje, kdy Napoleon obnovil knížetství varšavské. Poniatovski znovu na se béře obtížný úřad ministra války a vrchního velitele a i tu dlouho vlast svou vítězně brání proti mnohým nepřátelům. Však nadarmo. Krásná naděje znovuvzkříšení a osvobození Polsky ukazuje se brzy v pravé podstatě své, co matná bludička. Knížectví varšavské jest toliko chabá stvůra sobeckého politika. Nejdeť Napoleonu o svobodu národa, on chce míti jen prostředek, jímž by znepokojovati mohl mocné své odpůrce. U Lipska roku 1813 hasne hvězda jeho štěstí. U Lipska tone v Halštrovu i Poniatovski. Veta po samostatnosti Polsky. — —

A co ty zde vypravuješ, mohutný pomníku pískovcový? Čí tělo vetché odpočívá tu po pouti pozemské? — O vím to již. Krásná to ratolest starého rodu knížecího, Thadeáš Kościuszko. Láska nešťastná vyhání mladého důstojníka za ocean do světa cizího; tam co druh Washingtonův učí se ctnostem občanským, učí se, jak slouží se vlasti, učí se, jak tasí se meč, kdy vlast ohrožena, učí se, jak život v oběť se přináší za svobodu lidskou. Po devíti létech vrací se slavný Polák Kościuszko do vlasti zpět. Vlast sevřena od nepřátel, svoboda její ohrožena. Vlast potřebuje jeho věhlasu, jeho chrabrého ramene. Vidíte ho bojujícího u Zieleniec, u Dubienky, u Maciejovic, — vidíte ty divy udatenství, vidíte ty chrabré hrdiny, ty boží bojovníky, jak život obětují za svobodu vlasti své? — Však marný všecek odpor, nadarmo tekou krve potoky. Černé losy již rozhodnuty: Maciejovice staly se osudnými Thermopylami polskými:

„Poutníče, zvěstuj Lakedemonským,
že my tuto mrtvi ležíme — —"

Bezduch klesá diktator s koně a aby hoře jeho se dovršilo, zloba lidská v ústa jeho klade slova mrzká, slova rouhavá — „finis Poloniae!" Však s hněvem spravedlivým odmítá zdárný vlastenec zločinný výrok ten; pravý vlastenec nikdy nezoufá v neštěstí, vždyť

„Poláci jen umírají, Polska nehyne!"

Tak Kościuszko. Před smrtí ještě jednou ukázalo se šlechetné srdce jeho: darovalť poddaným svým na Litvě úplnou svobodu. Zemřel vzdálen od nešťastné vlasti, již tak miloval, r. 1817 v Soleuru ve Švýcařích. Tělo jeho pak do Krakova přeneseno a zde mezi králi polskými uloženo. Ku hrobu jeho sem, co poutníků schází se co rok! Zde každý dlouho postojí s hlavou skloněnou, se zrakem uvlhlým, s prsy stísněnými a uvažuje každý a uvažuje, vždyť —

„Poláci jen umírají, Polska nehyne!"

Zde u hrobu Kościuszkova matka k dceři mluví o horoucí lásce ku vlasti, otec k synovi mluví o mysli hrdinné, o rameni chrabrém, vždyť —

„Poláci jen umírají, Polska nehyne!"

Slyšel's?

Ve vedlejší kobce někdo jakoby byl zasténal.

Je to hlas ozvěny? Či snad osiřelá matka povzdechla si na hrobě synů svých? — —

Žití horoskop.

V tajemné chvíli dum a rozesnění
jsem zadíval se v žití horoskop
a v reji zjevů pestře křivolakém
jsem stíhal zášer tichých mládí dob.

V mé duši bylo jako v celi mnicha,
již hustý břečťan mříží oplítal,
kam k libodechům vůně hyacintů
smuteční motýl smuten zavítal.

V dumavých písních v žití elegiích
jsem snášel věrně každý plachý sen,
jak mnich klášterní příběh starodávný
na kronik bílý črtá pergamén.

Jen když jsem zaslech snivý cinkot zvonců
mladistvé lásky dalnou ozvěnu,
kreslil jsem rukou třesoucí se bolem
růžovou počáteční písmenu.

Až přijde večer, duch můj k odpočinku
ustele sobě v dumách truchlivých,
jak v šedé vížce zbožně po klekání
si k spánku rakev odestýlá mnich.

Otokar Mokrý.

Episoda Fiddletownská.

Od *Bret Hartea.*

(Pokračování.)

Plukovník Starbottle čekal ve Fiddletownském hotelu celý ten večer marně a když se z rána pan Tretherik vrátil z cesty, nalezl dům prázdný a neobývaný nikým kromě mušek a slunečných paprsků.

Když se dostalo do veřejnosti, že paní Tretherická utekla a vzala s sebou vlastní Tretherickovo dítě, nastalo ve Fiddletownu trochu rozčílení a velká různost úsudků. „Dutch Flatský Věstník“ narážel zřejmě na „násilný“ únos dítěte s tou samou nenuceností a jest se co obávat, že také tak předpojatě, jako byl kdysi kritisoval básně uchvatitelky. Všechny z pohlaví paní Tretherickovy a snad také několik mužských, u nichž nebylo zcela zřejmo ku které polovici lidského pokolení se kloní, shodovali se úplně s náhledy „Věstníku“. Ale většina vyhýbala se morální stránce této události: že paní Tretherická setřela červený prach Fiddletownský se svých útlounkých pantoflíčků, jim stačilo . . ztráta krásné uchvatitelky je rmoutila více než její vina. Zavrhovali Trethericka zcela určitě co uraženého manžela a nešťastného otce, ba odvážili se tak daleko, že roznášeli zřejmě nedůvěru v upřímnost jeho zármutku Za to pěstovali ironické účastenství s plukovníkem Starbottlem, zahrnujíce tohoto výtečného muže nevčasnými a okázalými výrazy soustrasti v hospodách, před krčmami a v jiných místnostech, které nebývají vůbec považovány za příhodné k rozkládání citů.

„Bývala vždy tak jako do větru, plukovníku,“ pravil jeden soucitný s utěšenou přetvářkou pochmurného účastenství a projevováním velkých vloh k názornosti, „a je to docela přirozeno, že se utrhla jako mladé hříbě, ale, že shodí vás, plukovníku, že shodí zrovna vás — to mne hněte. A povídají, že prý jste obcházel celou noc kolem hotelu a slídil po chodbách sem a tam a hmoždil se po schodech nahoru i dolů a očumoval na náměstí a zase v hotelu a všechno pro nic za nic.“ A jiná šlechetná a soucitná duše dolévala oleje a vína do ran plukovníkových:

„Hoši povídají, že si dala paní Tretherická donést od vás z domu na poštu kufr i dítě a že vám chlapík, s kterým utekla, hezky poděkoval a podstrčil vám dva stříbrňáčky a povídal, jak se mu líbíte a že bude rád, až bude mít zase co dělat pro vás — a teď — řekněte mi, je to pravda, nebo ne? Nu, tedy vidíte, řeknu hochům, že tomu není tak a jsem tuze rád, že jsem vás viděl, nebo ty věci se vskutku povídají.“

Avšak na štěstí pro pověst paní Tretherickové dosvědčoval pracující u Trethericka Číňan, který byl jediným svědkem jejího útěku, že nebyla doprovázena nikým kromě dítěte. Dále vyznal, že uposlechnuv jejích rozkazů, zastavil poštovní vůz dojíždějící do Sacramento a zjednal pro ni a pro dítě místo do San Francisco. Jest pravda, že nemělo svědectví Ah Fe'ovo před zákonem žádné ceny. Ale nikdo o něm nepochyboval. I ti, kteří naprosto nevěřili v pohanovu schopnost uznávati posvátnost pravdy, připouštěli v tomto případě jeho nepředpojatost a nestrannost. Ale dle nevypráveného ještě odstavce této pravdivé povídky zdá se skorem, že se v tomto ohledu mýlili.

Asi za šest měsíců po zmizení paní Tretherickové stalo se, že Ah Fe pracuje u Tretherickova domu byl hlučně pozdraven dvěma kolemjdoucími Číňany. Byli to prostí dělníci v dolech a opatřeni jako obyčejně na svou pouť dlouhými tyčemi a košíčky. Mžikem rozpředl se mezi Ah Fe a jeho mongolskými bratřími živý hovor — hovor vynikající onou uši pronikající rychlostí a zdánlivou rozčileností, kteráž jest vzdělanému kavkazčanu, zvláště nerozumí-li ani slova, předmětem zábavy i opovržení. Takový byl aspoň pocit, s kterým hleděli na jejich pohanské nářečí pan Tretherick, stojící na záspi, a plukovník Starbottle, který se právě ubíral kolem.

Rytířský plukovník odkopl je jednoduše z cesty a popuzený Tretherick zaklel a hodiv mezi ně kamenem rozehnal je; však ne dříve než vyměněny jeden nebo dva žluté proužky rýžového papíru, popsané divnými čmáraninami a než byl malý balíček něčeho vložen do Ah Fe'ových rukou. Když jej Ah Fe v polosvětle osamělé kuchyně otevřel, našel v něm malou dětskou zástěrku, čerstvě vypranou, vyžehlenou a složenou. V rohu nalézaly se vedle obruby písmeny „K. T.“ Ah Fe vstrčil zástěrku do záhybu své košilaté bluzy a pokračoval s úsměvem nevinné spokojenosti v oplakování nádobí. Za dva dni potom předstoupil Ah Fe před svého pána. „Nelíbí se ve Fiddletownu. Velmi nemocen. Jdu.“ Pan Tretherick vyhrkl něco o čertu a pekle. Ah Fe vyslechl ho s dětinsky líbeznou tváří a odešel.

Avšak než opustil Fiddletown, potkal náhodou plukovníka Starbottla a prohodil několik nesouvislých vět, které pána tohoto očividně zajímaly. Když končil, doručil mu plukovník psaní a zlatý dvacetidolar. Přineseš-li mi odpověď — dostaneš dvakrát tolik — rozumíš, Johne?

Ah Fe pokyvnul hlavou. Právě tak nahodilé setkání a na vlas s tím samým výsledkem událo se mezi Ah Fe a jiným pánem, který, jak mám podezření, byl mladý redaktor „Laviny". Avšak s lítostí jest mi napsati, že Ah Fe uraziv nějaký kus cesty docela klidně rozlomil po cestě pečeti obou dopisů a pokusiv se o přečtení jich s hora dolů a zase křížem, rozřezal je konečně ve velmi pravidelné čtverce a zbavil se jich konečně v této podobě za fatku u bratra Nebešťana, kterého potkal na silnici. Smrtelné rozčilení plukovníka Starbottla, když mu za týden potom odvedeno čisté prádlo s účtem napsaným na čisté stránce jednoho z těchto čtverců a když dále dověděl se, že ostatní kousky jeho psaní obíhají v té samé vlastnosti z čínské prádelny jakéhosi Fung Fi z Fiddletownu, toto smrtelné rozčilení bylo mi později líčeno zvláště dojemným způsobem. Avšak myslím, že povaha vyšší, povznešená nad lehkovážnost, kteréž se Ah Fe dopustil porušením svého poselství způsobem s hora uvedeným, myslím, že povaha vyšší shledá téhož Ah Fe více než dostatečně potrestána splácející rukou spravedlnosti, uváží-li se jen poněkud nesnáze, kteréž ho na další jeho pouti očekávaly.

Na cestě do Sacramento byl z pouhého žertu dvakráte shozen se střechy dostavníku a to vzdělaným a na dobro opilým kavkazčanem, jehož mravní přirozenost se zježila nad tím, že jede s osobou holdující kouření opia. V Hangtownu dostal výprask od kolem jedoucího cizince — pouze z přemrštěné křesťanské lásky. V Dutch Flatu byl okraden od dobře známých rukou, ale z neznámých příčin. V Sacramento ho zatkli, majíce ho v podezření, že je ten neb onen a propustili ho s ostrou důtkou bezpochyby proto, že nebyl ten neb onen a tak překážel průběhu spravedlnosti. V San Francisco byl od dětí z veřejných škol kamenován i vybýbaje se opatrně těmto pomníkům osvíceného pokroku, dostal se konečně v poměrné bezpečnosti do čínské čtvrtě, kdež mu potom bylo co činit jen s policií a s ochranou mocné ruky zákona.

Hned druhého dne vstoupil co pomocník do prádelny Čaj Tůk'ovy a v následující pátek byl poslán s košíkem čistého prádla k některým Čaj Tůk'ovým zákazníkům. Když vystupoval po dlouhém, větrnatém pahorku ulice Kalifornické, bylo mlhavé odpoledne jednoho z těch neutěšených šedých dnů, které se zdají letními jen nejbujnější fantasii San Franciščana. Nebylo tepla ani barvy, na zemi ani na nebi, světla ani stínu, na ulici ani v domech; jenom ten jednotvárný, mdlý, šedomodrý nádech rozprostíral se nade vším.

Jakýsi divoký neklid byl ve větrem mrskaných ulicích a jakési děsné prázdné ticho v šedivých domech.

Když Ah Fe vystoupil na vrchol pahorku, byl „hřeben Missijní" již pokryt mlhami a sychravý mořský vítr Číňana rozmrazil. Když pak postavil svůj košík na zem, aby si odpočinul, jest možno, že se mu toto „boží podnebí", jak někde nazýváno, zdálo míti jen pramálo útlosti, jemnosti a milosrdenství. Avšak jest možno, že si Ah Fe nelogicky mátl tuto povětrnost se svými odvěkými pronásledovateli, školními dětmi, které bývajíce v této době pouštěny ze svého uvěznění, mívaly obyčejně nad míru výbojného ducha. Tak ubíhal dále a zabočiv kolem rohu, stanul konečně před malým domem.

Byl to dům, jakých vůbec jest v San Francisco; v předu proužek chladně zeleného křoví; mrazivě holá zásep a nad touto mračivá pavláčka, na které nikdo neseděl. Ah Fe zazvonil; objevila se služka, pohledla na košík a se zdráháním vpustila ho do domu jako nějaké nutné domácí zvíře. Ah Fe vyšel mlčky po schodech vzhůru, vstoupil otevřenými dveřmi do předsíně a položiv košík zůstal stát uctečně u prahu. Ženština sedící s děckem na klínu v chladném šedém světle u okna, zvedla se mechanicky a vycházela mu vstříc. Ah Fe poznal okamžitě paní Tretherickovou, ale v jeho v nepohnutost utuhlé tváři nezměnil se ani sval ba ani se mu v mandlových očích nezablesklo, když se s výrazem dětské nevinnosti setkaly s jejími. Ona ho patrně nepoznala i jala se hned počítat kusy prádla, avšak dítě, prohlížejíc ho zvědavě, pojednou vesele vzkřiklo.

„Aj to je John! — matinko — vždyť je to náš starý John, jenž byl u nás ve Fiddletownu."

Ah Fe'ovy oči a zuby zasvítily na okamžik elektricky. Dítě tleskalo rukama i chopilo jej za bluzu.

On řekl zkrátka: „Já John — Ah Fe — ten samý. Znám vás. Jak se máte?"

Paní Tretherickova pohodila prádlem a pohledla naň ostře. Nemajíc hbitého pudu náklonnosti, jenž zbystřoval Kariiny smysly, nemohla ho ani nyní rozeznat od jiných jeho soudruhů. S upomínkou na minulou bolest a s tajným podezřením hrozícího nebezpečí tázala se ho, kdy odešel z Fiddletownu.

„Dlouho. Nelíbí se Fiddletown. Nelíbí se Flevelick. Líbí se San Flisco. Líbí se planí. Líbí se Tally."

Úsečnost Ah Fe'ova paní Tretherickovou bavila. Nevzala si ani času k uvážení, jak mnoho jeho nedokonalá znalost řeči přispívala ku krátkosti a upřímnosti jeho výrazů. Avšak řekla: „Nepovídej nikomu, že's mne viděl," i vyňala tobolku.

Ah Fe, aniž by se na ni zadíval, viděl, že je skoro prázdná. Ah Fe, aniž by si byl jizbu prohlížel, věděl, že je chudobná. Ah Fe, aniž by odvrátil své oči z čiré prázdnoty, věděl, že byly paní Tretherickova i Karrie jen chatrně oblečeny. Avšak jest má povinnost dosvědčiti, že se Ah Fe'ovy dlouhé prsty úsečně a pevně sevřely nad půldollarem, kterýž mu paní Tretherickova podala.

Potom začal šmejdit ve své bluze, kroutě a svíjeje se při tom prapodivně. Za několik okamžiků vytáhl — jak se zdálo, ze žádného zvláštního místa — děckou zástěrku i položil ji na košík s podotknutím:

„Jeden kousek zapomenut."

Potom nastalo nové šmejdění a kroucení se. Konečně bylo jeho namáhání odměněno vydobytím — patrně z pravého ucha — mnohonásobně složeného papíru. Rozbaliv jej bedlivě, vyňal konečně dva zlaté dvacetidollary, i podával je paní Tretherickové:

„Nechala peníze na stole. Já našel peníze. Já nesu peníze. Tak."

„Ale já jsem nenechala žádných peněz na stole, Johne," řekla paní Tretherickova opravdově. „To je zajisté mýlka.. Patří to někomu jinému. Vezmi si to zase a dones to zpět, Johne."

Ah Fe'ův obličej se zachmuřil. Ucouvl od vztažené ruky paní Tretherickové a jal se zvedat o překot svůj košík.

„Nic nedonesu zpět. Ne, ne. Policajt by chytil. Děl by: Hej, vidíme zloděje! Ukrad čtyřicet dollarů —

pojď do chládku. Nic nevezmu zpět. Nechala peníze na stole ve Fiddletownu. Já nesu peníze, nevezmu zpět.“

Paní Tretherickova váhala. V zmatku při svém útěku snad že přece nechala peníze tam, kde povídal. A žádným spůsobem neměla práva odmítnouti peníze a uvésti tak poctivého Číňana v nebezpečí. Tak tedy řekla: „Dobře, Johne, nechám si to. Ale musíš mne zase přijít navštívit —“ zde paní Tretherickova váhala: rozbřesklo se jí pojednou v mysli, že každý muž nemusí si přáti vidět jen ji — — „a Karrie“.

Ah Fe'ova tvář zářila; ba ozval se jakýsi břichomluvecký úsměv, aniž by se byla ústa Číňanova pohnula. Potom vyzvednul košík na ramena, zavřel opatrně dvéře a scházel tiše se schodů. Avšak v dolejší předsíni nalezl neočekávanou překážku v otvírání hlavních dveří i hmatav chvilku po zámku ohlížel se po přispění neb poučení. Ale irská služka, která jej do domu vpustila, z opovržení zapomněla na jeho nesnáz a neobjevovala se.

Tu stala se tajemná a žalostná událost, kterou chci prostě vypravovat, aniž bych se pokoušel o vysvětlení. Na stole v předsíni ležela šerpa, patrně majetek služky, o níž jsem se zmínil. Jak Ah Fe zkoušel zámek jednou rukou, spočívala druhá lehce na stole. Pojednou — a zdánlivě o své vlastní vůli — začala se šerpa zvolna plazit k Ah Fe'ově rucc. Z Ah Fe'ovy ruky začala se plazit vzhůru do jeho rukávu, zvolna a s klikatým hadovitým pohybem a potom zmizela někde v odlehlých krajinách jeho blůzy. Neprozrazuje ani sebe menším znamením, že by se ho tento úkaz týkal, opakoval Ah Fe své pokusy na zámku. Za okamžik po tom octnul se červený damaškový ubrus, pohybující se zdánlivě tou samou tajemnou silou, pomalounku pod Ah Fe'ovými prsty a proplazil se hadovitě tou samou cestou. Jakéž další tajemné úkazy by se byly ještě staly, nevím, neboť v tom samém okamžiku zavzněly kroky na kuchyňských schodou a Ah Fe právě vypátrav tajemství zámku otevřel dvéře. Ah Fe neurychlil svůj krok, ale pozvednuv trpělivě košík na rameno zavřel dvéře opatrně za sebou a vyšel do husté mlhy, která nyní zahalovala nebe a zemi.

(Pokračování.)

Carçamon.

Ukázka z nejnovější americké lyriky.

Kůň sestárlý, zbroj sešlá byla
a on byl sešlý, šedý, stár —
a z dalekých as sálal světů
ten v jeho tklivém oku žár.

A po veselé Provence bral se
a v jeden cíl jen žití ved;
tak Carçamon u lidu zval se:
to rytíř, který sjíždí svět.

A maceška mu květla v štítu:
„To na znamení,“ mnohý řek'
„že ještě v světa někde skrytu
svých dívku hledá myšlenek.“

Neb někde stěně na barevné,
neb ve večerním oblaku,
neb v davu lidu, v síni zpěvné,
anebo jenom v přízraku, —

kdy, nevěděl, a kde to bylo,
ten obraz její zabloudil
mu do oka — i málo věděl,
že osud mu tak usoudil.

Však do snů se mu navracela
tak spanilá, tak božská zpět,
tak snivá, klidná, jejích retů
že bál se tknout i lásky ret.

On se stěny svou sebral zbroji —
ach dnů z těch dob již celý věk —
a se svým broněm v míru v boji,
svých dívku hledal myšlenek.

A mnohou dívku Troubadourů
on v háji potkal bělostnou:
„Oj, pane pěvče, hlavu vzhůru,
zapějte píseň milostnou!“

Oj Troubadourů vzácné paní,
mám loutnu jenom o struně
a lehkovážné lásce v hraní
to moje srdce nestůně.

Ten květ, jenž na mém skví se štítu,
má jinou půdu, vzrost i vznik,
než bujná růže provençalská,
jež rozkvétává v okamžik.

A dívka, jíž má mysl jata,
tam v také trůní nádheře,
že myšlenku, jež není zlatá,
ku svému dvoru nebeře.

A dál jel hájem kaštanovým
a zemí kříž a křížem rek
a nevím, zdali někde v světě
svých dívku našel myšlenek.

Jen vím, že dlouho v jihu všade
tu jeho pěli povídku,
tak líbeznou, jak víno mladé,
jak hudba, pel jak na kvítku. —

Tím pohrdat, čím život šálí
a hledat, třeba nevidné
a nedostižné idealy:
to tvůj cíl, srdce bezklidné!

Henry A. Beers.

Konec světáka.

Od *Carle des Perières.*

I.

Byl skutečným světákem, ten muž neznámého původu, kterýž svou elegancí, svým vznešeným mravem a svými spůsoby nejvytříbenějšího vkusu povznesl módu na výši vlády a uchvátil její žezlo.

Oni z našich předků, kteří byli překročili úžinu, mluvívali o něm s obdivem a jméno jeho není nikomu neznámo: jmenoval se Brummel.

Nikdo v celém parku nejezdil na koni jako on; nikdo nepřeskakoval překážky s větší bravurou a grácií; nikdo nedovedl jistěji provésti čistokrevnou čtyrspřež s výše nejmodernějšího kočárku uprostřed množství skvostných ekypáží vznešeného a nejvznešenějšího světa.

Bylo to štěstím pro každého obchodníka s koni, svolil-li on, že předvede jich koně v stromořadích parku; tolikéž objevil-li se v Covent-Gardenu oblečen v šat zcela nového střihu: hejskové celého Londýna běhali po městě a podpláceli zlatem jeho komorníka, aby si opatřili adresu onoho šťastného krejčího, který se stal takto pánem situace.

Jsa velmi sběhlým ve všech oborech sportu, byl

Brummel znám veškeré lepší společnosti londýnské; lordové vyšší sněmovny pravili s pýchou:

„Měl jsem čest jeti v parku ve voze Brummelově.“

Roztomilý, duchaplný, elegantní tento muž stal se takto králem elegance, vzorem dokonalého kavalíra a král Jiří velice rád ho míval při svých vybraných večerních zábavách.

Jednoho dne, jsa pozván k druhému snídaní u krále, Brummel, poprvé v celém svém životě, dopustil se poklesku proti dobrému tónu. Povzbuzen laskavostí, kterou mu prokazoval král, natáhl se pohodlně v lenošce a vypravoval jeho Veličenstvu drobné klepy ode dvora i z města. Králi se to velice líbilo, naléval do křišťálových sklenic španělského vína a smál se vtipným nápadům a zlomyslným poznámkám, kterými ho Brummel bavil.

Uprostřed vypravování však zvolal Brummel náhle:

„Jiříku, zazvoňte na sluhu.“

Král svraštil čelo: důvěrný jeho přítel zapomněl na rozdíl mezi nimi. Ale vstal přece a zazvonil. Sloužící tu byl okamžitě.

„Pan Brummel chce svůj povoz,“ pravil král hlasem ledovým.

To znamenalo vypovězení. Brummel tomu porozuměl ihned a pokloniv se, odešel, aniž by byl slova promluvil.

Od té doby nevkročil již do paláce. Hodina obratu uhodila.

II.

Pověst, že upadl v nemilost, rozšířila se po městě s největší rychlostí. Jak to již musí být, počali se ihned odlučovat od Brummela, kterýž za krátko tak byl opuštěn, jak byl hledán a ctěn ještě den před tím.

Postupuje na dráze svého elegantního a zábavného života, byl si Brummel nahromadil množství přátel a dluhů; když pak upadl v nemilost, zmenšoval se stále kruh jeho přátel, a právě naopak zvětšovaly se dluhy hrozným spůsobem.

Tak to již chodí ve světě.

Věřitelé stávali se čím dále, tím naléhavějšími; postavení jeho nedalo se již udržeti. Věděl to dobře. Meeting londýnských krejčů chtěl sice zaplatit dluhy Brummelovy, však sešlo z toho, byly příliš veliké, a čím více by jich byli platili, tím víc by bylo zbývalo k placení, rodilyť se ze svého popele.

Vůči tomuto hroznému osudu rozhodl se Brummel, že opustí vlast. Přeplavil se přes úžinu a ubytoval se v jedné mansardě v Boulogne-sur-Mer, hlavu maje poněkud pomatenou hroznou ranou, která ho stihla. Království se těžko opouští; království jeho, království triumfů a radovánek, bylo mu však dražším než kterékoliv jiné.

Trosky jeho přepychu sestávaly nyní z jednoho komorníka, který ho nechtěl opustit, a ze čtyr neb pěti lustrů, kteréž druhdy osvětlovaly jeho skvělé salony.

Komorník se ubytoval v komůrce, která hraničila s bytem pánovým.

Od té chvíle neopomenul Brummel nikdy, v jistých, pravidelně určených dnech, rozvěsiti svoje lustry, osvětlit svoji mansardu „à giorno“ a obleci se v slavnostní kroj, který svého času tak podivuhodně nositi znal. Komorník, v spodcích po kolena, v punčochách z bílého hedbáví, s ohromnou parukou na hlavě otevřel o desáté hodině obě křídla dveří do kořan a oznamoval mohutným hlasem:

„Mylord vévoda z Buckinghamu!“

Brummel usmívaje se postoupil v před a řekl svému imaginárnímu hostu několik dvorných frásí na uvítanou. Pak ho nechal sednout vedle sebe blíže krbu a počal s ním konversaci, která, bohužel, byla toliko samomluvou.

Několik sekund na to opět hřmotné vstoupení sluhy, nové hlasité oznámení:

„Mylord vévoda ze Southamptonu!“

Brummel přistoupil k tomuto druhému přeludu pozvaných, a tak to šlo až do jedenácti. V tomto okamžiku sluha, slavněji než jindy, hlasem mocnějším, odrážejícím se o bídný nábytek chudobné jízby volal:

„Jeho Veličenstvo král!“

Ihned svraštil Brummel čelo; z očí jeho sršely blesky. Prosil své domnělé hosty za odpuštění a obrácen k svému komorníku, pravil:

„Řekněte tomu člověku, že ho Brummel nepřijme!“

Toť byla pomsta krále elegance na „panu bratru“ v Anglii.

III.

Několik let po té sešel Brummel ve své mansardě v Boulogni bídně se světa. Byl již čas; neměl zhola ničeho.

Někdy pozorovali sousedé, že pán i sluha zapomínají dobrovolně na oběd.

V taký den bývala u nich velká návštěva.

J. J. B.-V.

Literatura. Věda. Umění.

— Divadlo. V době od 30. května do 10. června dominovala v Novoměstském divadle téměř výhradně féerie „Sedm havranů“, jejíž vábivá síla dosud neochabla. Poněvadž nebylo lze získati Novoměstské divadlo pro každodenní představení, hraje se od 5. června střídavě jednou v Novoměstském a jednou v malém zemském divadle, což as do konce tohoto měsíce potrvá. Dle vydaného repertoiru budou se v zemském divadle předvádět toliko novinky, a takž uviděli jsme tam dne 7. června poprvé Sardouovu činohru „Ferréol“, kterouž přeložil p. Ant. Pulda. „Ferréol“ jest hra velice zajímavá a effektní. Obecenstvo nevychází z napnutí, od scény k scéně roste interes a neochabuje ani na okamžik, dokud nespadne opona. Brillantní kus, nelze popříti, ale žádné drama. Vlastní děj končí hned na začátku a to mimo jeviště; co pak dále se děje, jest stoupající řetěž episod, sosnovaný na stejně velké řadě nejčirejších náhod, kteréž sice každá o sobě možny jsou, ale ve svém seskupení a zauzlení nemožnými se jeví. Nic, než náhoda, žádná mravní idea! Vlastní hrdina kusu, nevinně souzený a odsouzený d'Eyremont, k němuž se všechen interes jednajících osob i obecenstva nese, ani nevystupuje, kdežto titulární hrdina, Ferréol, toliko prvním episodistou se jeví. Nevítězí tedy svou povahou a nepadá svými chybami, nýbrž trpí a dochází osvobození toliko náhodou. Co k náhodě sám přičiňuje, jeho neodhodlanost a konečné odhodlání se, nestačí ani na odůvodnění jeho těžké duševní útrapy, ani na nějaké rozluštění. Náhoda mu spůsobila utrpení, náhoda jej od hrdinného rozhodnutí vysvobozuje. Jeho boj jest toliko duševní zápas mezi mravní povinností, aby udáním pravého viníka nevinně souzeného

a odsouzeného d'Eyremonta osvobodil, a mezi ohledem na ženu, jejíž čest by odhalením vinníka mohla přijíti v pochybnost. Žena jest tedy původem celého konfliktu — *žena je vůbec ve všem.* Tato ze zkušeností odvozená a do jisté míry všeobecná pravda zastupuje ve „Ferréolu" ethickou ideu, surrogat to zajisté naprosto nepoetický. Básnické ceny tedy „Ferréol" nemá. Jest to zdramatisovaná, složitě smyšlená kriminální historie, kteráž by se ihned co starý známý objevila, jakmile by její vlastní hrdina na jeviště vystoupil; jest to divadelní kus, napsaný jen pro herce, ale napsaný tak mistrovsky, že přese všechen svůj umělecký nedostatek pochoutku činí i obecenstvu. Faktura jeho je virtuosní, charakteristika na mnoze přímo klasická, scéna vždy úchvatná. Opakujme: brillantní kus, ale žádné drama. — Provedení bylo ještě toliko generální zkouškou, ale celkem slušné; souhra sice trochu vázla, ale co ze scházelo, nahradily výkony osobní. S obzvláštním potěšením zaznamenáváme pokrok, že od nějaké doby na našem jevišti přestává mezi herci ono směšné výtečnictví, dle kteréhož dříve nikdo z „lepších" herců nechtěl hrávat úlohy episodní a vůbec podřízené, čímž kusy na mnoze velikou trpěly ujmu. Nyní došel ten nesmysl uznání, a takž vídáme i přední naše umělce zaměstnané někdy v úlohách zcela podřízených, z čehož arci pro celek plyne zisk velmi vzácný. Dekorativní část jevila jako vždy vkus a píli.

— Pro světovou výstavu časopisů a rukopisů v Praze dochází čím dále tím hojnějších a vzácnějších příspěvků. Oddělení časopisecké vykazuje již nyní více než 7000 rozmanitých exemplářů, a vynikají svou obrovskou velikostí formátu zejmena časopisy australské, americké a anglické, překrásnými illustracemi pak zvláště listy ruské, španělské, anglické a německé. Není oboru vědy, umění, obchodu a průmyslu, aby ve sbírkách těchto neměl již četných svých zástupců. Podobně zastoupeny jsou tu snad již veškeré jazyky živoucích národů, byť jen jediným časopisem. Co vzácnost velmi zajímavá a u nás asi málo známá zasláno bylo výstavnímu výboru z Petrohradu tré tableaux s otčenášem ve 324 jazycích, jež s velikým nákladem a ještě větší pílí vydala císařská ruská akademie. Sbírka autografů dostoupila již čísla 1200 a honosí se mnohými vlastnoručními přípisy světových autorit, jež vesměs originální podnik ten vřele vítají a výstavní výbor o svých sympatiích ujišťují. Mimo typografické spolky téměř celé Evropy mají hlavní zásluhu o nové rozmnožení sbírek autografických: J. Em. pan arcibiskup pražský kníže B. ze Schwarzenbergů a arcibiskupský bibliothekář pan kanovník P. Frind, sl. spolek česk. lékařů, pan J. Radesey, prokurista firmy K. Fromme ve Vídni, pan K. Jonáš, redaktor „Slavie" v Racine, pan Th. Goebel, redaktor „Journal für Buchdruckerkunst" v Stuttgartě a nakladatelské firmy Hallberger a Schönlein tamtéž, pan profesor A. V. Šembera ve Vídni, pan dr. Fr. Šlechta v Petrohradě, ministr v. v. pan Josef Jireček, pan K. V. rytíř z Hansgirgu, okresní hejtman v Jachymově, dr. Josef Frič sen., ředitel dr. Frant. Čupr, spisovatel p. K. Tůma, p. dr. Jaromír Čelakovský a spanilomyslná jeho choť, p. professor František Nekut, redaktor „Vesmíru", Med. dr. pan P. J. Bulova, pan E. J. Dorděvić, pan dr. Andrej Radlinský a p. L. V. Rizner v Zem. Podhradí, pan Fr. Ander v Turčanském sv. Martině na Slovensku, pp. D. Molnár a Boh. Forman, studující zde, pan J. Holeček v Dubrovníku a p. J. Toužímský v Bělehradě atd. atd. Sbírky časopisů rozmnožili v poslední době četnými zásilkami p. prof. Carlo Mensinger v Miláně, redakce a vydavatelstvo „Svornosti" (pp. Fr. Zdrůbek, L. J. Meilbek & A. Geringer), p. Jan Oliverius, redaktor „Věstnika" v Chicago, p. Fr. J. Lepša v La Crosse, p. Fr. Krupička v Cansasu, p. J. Lovenburg (Pumrle) v Novém Táboře v Americe, firma V. F. Červený a synové v Králové Hradci, pp. Th. Goebel, Schübelin, Hallberger a Schönlein v Stuttgartě, p. Victor Molard, redaktor „Le jeune polyglotte" v Kodani, pan Julius Gawell v Petrohradě, p. Jan Brožek v Oděse, G. Reinke v Štětíně, p. Hugo Kutschera, rakouský místokonsul v Ruščuku, náš rodák pan Málek v Kahýře, vždy ochotné knihkupectví dra Grégra a Ferd. Dattla, též knihkupec pan Jaroslav Pospíšil a A. G. Steinhauser, Phil. Cand. pan Konstantin Jireček, obchodník p. Emil Pražák, pánové J. M. Balák, R. A. Moody, Boh. Štěchovský zde, p. Josef Pastor v Hamburku, redaktor „The Journal of Applied Science" p. C. Simonds a p. Jan z Lachmannů v Londýně, p. Bedřich Jasper, redaktor „Österr. Buchdruckerzeitung," pan W. Daun a V. Voborský ve Vídni, p. K. Storch v Gothě, p. A. Houra v Jindř. Hradci, p. A. Chovaňski ve Voroněži, p. Št. Oračić v Záhřebě, p. J. Fiedler v Opavě, p. L. V. Rizner-Obrov v Zem. Podhradí, p. Jos. Spada v Linci, p. J. Krajec v Lublani, p. J. Müller v Krakové, p. Francisco Feito v Madridu, redakce „Sibíř" v Irkutsku a mnoho jiných. — Největší obtíže naskytují se výstavnímu výboru u vyhledávání vhodných místností, jelikož veškeré lokály veřejné buď jsou malé anebo z různých jiných příčin nepřístojné. Jest však naděje, že podaří se výboru i tuto obtíž šťastně překonati a že výstava letos o sv. Václavě na jisto bude otevřena — Příspěvky přijímají se jako dosud s velikým vděkem.

— Ze slovanského písemnictví. V ruském literárním světě vzbudilo všeobecnou pozornost vydání sebraných básní a dramatické trilogie slavného spisovatele hrab. Alexěje K. Tolstého, kterýž rovněž jak ostatní členové jeho rodiny v písemnictví se proslavil. Básně jeho pod jmenem: „Polnoje sobranije stichotvorenij grafa A. K. Tolstago", tvoří velké dva díly a zejmena lyrická část a balady docházejí vřelého přijetí. K básním přidána jest podobizna a fac-simile spisovatele. Trilogii tvoří tato tři dramata: „Smerť Joanna Groznago", „Car Fedor Joannović" a „Car Boris". První z dramat těch pokládá kritik v „Golosu" za nejlepší; jinak jim vytýká přílišnou lyričnost a vřaďuje je v dramata, jež více jsou pro čtení než provozování. Rovněž vyšla historická povídka Tolstého z dob Ivana Hrozného „Knjaz Serebrjanyj", povídka, jížto se proslavil v písemnictví ruském. Uvedené tu spisy vyšly tiskem v Petrohradě. — Činný spisovatel a básník ruský Polonskij vydal v Petrohradě ve dvou svazcích své básnické práce z posledních let, k nimžto přidány některé opravené aneb v mládí započaté a nyní dokončené z dob dřívějších. Sbírka ta vyšla pod jmenem „Ozimi". Polonskij získal si chvalného jmena již vydáním svých sebraných spisů, jež před lety ve čtyřech knihách vyšly; nynější jeho sbírka básní z let mužných druží se důstojně k jeho předešlým spisům a vyniká plynností slohu i plností formy. — Jihoslovanská akademie v Záhřebu vydala ve svém měsíčníku „Rad akademie jugoslovenské" zajímavé filologické pojednání o původu a významu jmena Chorvat, sepsané rodákem naším dr. Leopoldem Geitlerem. Pojednání to pod názvem „Etimologia imena Hrvat" vyšlo též o sobě. — V Seni u Lustera vyšly: „Hrvatske narodne pjesme". Jest to první svazek sbírky národních písní, jež sebral učitel Štěp. Mažuranić v přímoří dalmatském a istrianském a v Hranici. Jak posuzovatel ve „Vjenci" dokládá, jest jazyk písní těch smíšení nářečí štokavského a čakavského; písně junácké jsou slabé, avšak ženské (lyrické) vynikající. — Matice chorvátská chystá k tisku pátý díl sebraných spisů slavného básníka Stanka Vraza, kterýmž bude ukončeno celé vydání, jehož první díl vyšel již před více než desíti lety. Poslední tento díl obsahovati bude dopisy, menší práce a životopis Stanka Vraza, jakož kritický rozbor jeho spisů. Dále vydala „Mat. hrvatská" spis, který vyšel již v „Matici lidu" „Put oko zemlje" (cesta kolem světa) a vydá překlad z francouzského „Žena i ljubav." — Dále zaznamenávám z chorvátského písemnictví: „Na obranu pravosti starosrbskih zlatnih novaca" od S. Ljubiće, spisek kritický a polemický, v němžto proti opačnému tvrzení dokazuje spisovatel nezvratnými doklady, že srbští carové měli své peníze zlaté. J. Tkadlić vydal druhý díl historického pojednání: „Borba naroda hrvatskog za anžuvinsku kuću proti ugarskomu kralju Arpadovcu Andriji" (boj národa chorvátského za panovnické rodiny Anjou proti uh. králi Ondřeji z rodu Arpadova). Tato i předešlá kniha vyšly v Záhřebu. „Ragusa, cenni storici" vyšlo v Dubrovníku od prof. St. Skurly. — Na poli srbského písemnictví uvádím překlad z anglického „Putovanje po slovenskim zemljama Turske u Jevropi" od Čedy Mizatoviće. — V oboru polského písemnictví nejdůležitějším jest nyní zjevem úplné vydání děl známého dějepisce Długosze. Jest to zejmena „Historia polonica", k nížto se řadí „Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis", jež vydáním hr. Al. Przezdzieckého do konce r. 1877 v polském překladu i původním textu s kritickým objasněním dotištěny budou. Celé dílo obsahovati bude 14 velkých svazků, z nichž 11 již vydáno, první vyjde během tohoto a dva poslední vyjdou během příštího roku. Vydání obstarávají dr. Kar. Mecherzyński, professor Jagiellonské university v Krakově, Ig. Żeg. Paule, úředník bibliotéky Jagiellonské a dr. Teofil Żebrakowski. — Výbor spolku literárního v Poznani vypisuje konkurs na nejlepší polské drama neb veselohru. První cena obnáší 1500 něm. mark, druhá 900 a třetí 600 mark. Ceny ty vyplatí se z úroků, kteréž k tomu účelu odkázal r. 1858 zemřelý Norbert Bred-

krajcz. V závěti své ustanovil v příčině té, aby při dramatech poměrně stejné ceny přednost mělo drama veršem sepsané a rýmované (nikoliv však časoměrné) a mezi veršem psanými aby přednost dána byla dramatu sepsanému veršem třináctislabičným. Cenou poctěné drama ostane majetkem spisovatele, kterýž jest pouze zavázán propůjčiti je po třikráte k provozování v divadle poznaňském. Doba konkursu potrvá do 1. května 1877.

—Novinky v „Théâtre français“ Pařížská kritika velmi příznivě zmiňuje se o novince „le luthier de Crémone“ (houslař kremonský) veselohře o jednom dějství od François Coppée, jež provozována 2. června v „Théâtre français“. Veselohra jest veršovaná a plná pěkných obratů. Obecenstvo prý ani tleskati neustalo, jak dokládá p. Savigny, kritik v „l'Illustration“. Obsah novinky jest ten: Mistr Tadeáš Ferrari v Kremoně má dceru Jeničku (Jiannina) a dva pomocníky, své chovance, hezkého Alexandra a hrbatého Filipa, jehož co dítě zimou skřehlé v podzimu kdysi před svými vraty nalezl. V městě vypsán jest konkurs a starosta (podesta) slíbí zlatý řetěz tomu, kdo zhotoví nejlepši housle. Mistr Tadeáš jest ještě štědřejší a slíbí vítězi i svou dceru, byť jím byl třeba hrbatý Filip. Jenička miluje Alexandra, avšak Filip, sám ji zbožňuje, jest mu nebezpečným konkurentem. Oba zhotovili své nástroje a chtějí je v stejnou dobu odevzdat umělecké porotě. Hrbatý loučí se s nástrojem svým, když Jenička, obávajíc se, aby nezvítězil, táže se ho, jaké jsou housle jeho. Filip jest přesvědčen o svém vítězství a praví jí, že dodělal se dlouhým úsilím a bděním ztraceného tajemství o hotovení výtečných houslí. Jenička pláče, vidouc, že Alexandr jest pro ni ztracen. Slzy její pokládá Filip za prosbu a odhodlá se k oběti. Dá housle své do schránky Alexandrovy a jeho do své. Alexandr, kterýž o tom neví, má oboje odvésti porotě, avšak nedůvěřuje svému nástroji, přemění cestou housle, chtěje tak oklamat Filipa. Filip prohlášen jest vítězem a donešen mu zlatý řetěz. Klade jej však Jeničce kolem hrdla a odříká se dívky milované ve prospěch Alexandra. — Jiná novinka, rovněž z „Théâtre français“ jest „la cigale chez les fourmis“ (cikáda mezi mravenci), jednoaktová veselohra od Legoumé a Labiche. Jest spůsobu konversačního. Rodina Chameroy, pán, paní a dcera Jindřiška, mají 150.000 fr. ročních důchodů, žijí však v pověsti lakomých obracejíce vše na železniční a bursovní papíry. Zchudlý, avšak poctivý obchodník de Vineuil octne se v jejich společnosti a učí je požitkům života. V tom vrcholí veselohra tato. Jindřiška jest mu nakloněna, avšak svatbou děj neskončí. Při vší prostotě děje získala si veselohra dobrého jmena.

Drobnosti.

— Zákonité stáří k uzavření manželství. V Rakousku jest zákonem nařízeno, že k uzavření sňatku manželského musí být jak ženich tak nevěsta nejméně 14 let staří. V Uhrách nerozhoduje v příčině sňatku zákon občanský, nýbrž nařízení náboženská. Katolíci mohou se ženiti v 14 a katoličky vdávati ve 12 letech. Podobně jest i v pravoslavné církvi, jen že snadno tu dosíci lze zvláštního dovolení k sňatku třeba pro mládí ještě zažší. Protestanté smějí se ženiti v Uhrách teprvé v 18. a ženské vdávati v 15. roce. Pro židy neplatí žádné nařízení a stalo se, že již devítiletá židovka se vdala. Na Rusi musí být mužští 18 a ženy 15 roků, když vstupují v manželství. — V Turecku neplatí o stáří manželů zákon žádný. Celkem vdávaji se Turkyně již od 10. roku. — V Italii nařizuje zákon muži 18 roků, ženě 15, tedy to co na Rusi. — Po zákonu na sněmu pruském r. 1872 přijatém musí být muž aspoň 18 a ženská 14 roků, když se chtějí vzíti a odchylky od pravidla toho jsou přísně zakázány. — Ve Francii musí být ženich aspoň 18, nevěsta 15 roků, zákon však připouští snadno výminky. Za vlády bourbonské bylo zákonné stáří pro muže 14, pro ženskou 12 roků, tak jako bývalo i v starém Římě a v státu athenském. — V nynějším království řeckém platí týž zákon jaký platil za starodávna v státu athenském, avšak na ostrovech jonických musí být muž nejméně 16 a dívka 14 roků stáří. — Belgické zákony nařizují dobu 18 roků stáří pro mužské a 15 r. pro dívky; týž zákon platí i v Rumunsku, jen že jsou tu výminky velmi četné. — Ve Španělích jest k manželství zákonem z r. 1870 ustanoveno stáří 14 pro muže a 12 pro dívky. Totéž ustanovení platí i v Portugalsku, avšak zde nezbytně vyžaduje se též svolení rodičů a sňatek bez něho nemá platnosti. — V Sasku jsou leta pro muže ustanovená 18 a pro dívku 16. — Pravá směsice různých ustanovení, dílem ještě z dob patriarchálních pocházejících jest ve Švýcařích, kdež každý kanton má svou úplnou samostatnost. V některých kantonech, jako v appenzelském nesmí se ženiti muž před 20 a dívka před 17 rokem, v některých jako v ženevském počíná stáří to v 14 pro muže a v 12 roce pro dívky. V kantonech šafhúzském, appenzelském a tizinském musí kromě toho mít novosnoubenci do 35 roku stáří svolení rodičů.

— Divoši a křesťanství. Misionáři šíří mezi divokými národy nejen křesťanství, ale i kabáty, kalhoty a jiné ty přikrývky, v něž civilisace a drsné pásmo fíkový list Adamův rozšířily. Také na ostrovech samoaských liší se pokřtění divoši od pohanských svých bratří, kteří si libují v čiré nahotě, oděvem, skládajícím se z — košile a střeviců. Ale tento odznak křesťanství nosí jen v kostele. Přede dveřmi kostela se do nich oblékají a z kostela odnášejí je domů pod paždím.

Listárna redakce.

Sl. J. G. v P. Litujeme, že z posledních zásilek nic se nehodí. Však nepozbývejte pro to důvěry. Odkládáním méně zdařilých věcí činí se skutečnému talentu vždy toliko přátelská služba.

φ. χ. Báseň „Diadem“ jeví nadání. Zašlete nám více.

„R. H—ý.“ Básničkou Vaší vane sice opravdový cit, ale celkem nevyšinula se nad prostřednost.

„mn“. Obrazy známé, myšlenky málo originelní. Forma dosti pěkná.

M. Mdlé ohlasy cizích písní.

Spisy nové „Lumiru“ zaslané: Illustrovaného týdeníku „Světozor“ čísla 20, 21 a 22. Obsah čísla 20: „Pobloudění. (Pokračování) — Sfynx. Napsal Jarožír. — V zátiší. Román, sepsal Marko Vovčok, přeložil Jan Dunovský (Pokr.) Jezevec (Pokrač.) — Lesní růže. Sepsal Kolda Malínský. (Dokonč.) — Šah nameh, epos iranské. Napsal V. Petrů. — Číslo 21 přináší mimo pokračování nebo dokončení prací již jmenovaných: Dudák. Sepsal Fr. V. Kvapil. — Výlet do Anglie. — Ubohá Marianna. — Debra. Podává Konstantin Jireček. — Číslo 22 přináší tyto nové práce: Palackého není! — V Pralese. Od L. Černického. — František Dobromil Kamarýl. — Nemoc, úmrtí a potřeb Františka Palackého. Nový městský park v Praze. Všechna čísla mají mimo to hojné zprávy literární, umělecké a vědecké, rozmanitosti, texty k obrazům a množství pěkných illustrací.

Život Řekův a Římanův. Líčí František Velišský. Sešit 8. V Praze, nákladem spisovatelovým.

Waverley aneb: Před šedesáti lety. Z Waltera Scotta přeložily D. Hanušova a P. Králova. V Praze, nakladatel: Theodor Mourek.

Fatinica, komická opereta ve třech jednáních. Pro české divadlo spracoval E. Z. Hudbu složil Fr. Suppé. (Knihovna operních a operetních textův Svazek VIII.) V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Drobotiny. Arabesky, humoresky a novelky od Em. Züngla. V Praze, nakladatel Theodor Mourek.

Vlastenský slovník historický. Sestavil Jakub Malý. Sešit 5. (Karel — Krocín.) V Praze, tisk a náklad Rohlíčka a Sieverse.

Br. Jana Blahoslava vady kazatelův. Z rukopisu městknihovny v Žitavě upravil Fr. A. Sládek. Nakl. Fr. A. Urbánek.

OBSAH: Na pomezí cizích světů. Fantastická novela od *Julia Zeyera.* (Pokračování.) — O rozvoji organismu zem obývajících. Píše *Ant. Stecker.* (Pokračování.) — Episoda. Báseň od *Jar. Vrchlického.* — Malvína. Sepsal *Fr. Nečásek.* (Pokračování.) — Salon 1876. List z Paříže. Od *Boh. Havlasy.* — Klidně spi! Báseň od *Jos. V. Sládka.* — Hrobky králů polských. Napsal *Jos. Wünsch.* — Žití horoskop. Báseň od *Otokara Mokrého.* — Episoda Fiddletownská. Od *Bret Hartea.* (Pokračování.) — Carmamon. Ukázka z nejnovější americké lyriky. Od *Henry A. Beerse.* — Konec světáka. Od *Carle dee Periéres.* — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: Svatopluk Čech, Servác B. Heller. — Tiskem dra. Edv. Grégra v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra", buďtež adresovány: *Časopis „Lumír", Praha Mariánská ulice č. 20 nove.*
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10, 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2^1/_2$ archu vždy o 4 hodině odpoledne.

Ročník IV. 20. června 1876. **Číslo 17.**

Na pomezí cizích světů.

Fantastická novela od Julia Zeyera.

(Pokračování.)

XII.

Pobyt můj v Praze měl mi býti pookřáním po strastech doma prožitých; vypočítával jsem, že se tam as dvanáct dní pozdržím, umíniv si, že s vyřízením svých záležitostí nijak spěchati nebudu: avšak změnil jsem záhy svůj úmysl. Stýskalo se mi v cizím, smutném tom městě. Při první své jízdě k Frýdeckému nebyl jsem Prahu téměř ani viděl, vyšed za bránu, než se obyvatelstvo z ranního spánku probralo, a na své druhé cestě pro nevěstu byl jsem tak zabrán do svých myšlenek, že jsem z okna svého kočáru, který mne vozil od krámu ku krámu, kde jsem koupě své obstarával, téměř ani nevyhledl. Nyní ale při delším pobytu viděl jsem smutnou, truchlící tu tvářnost Prahy a porovnával ji v duchu s městy tvořícími střed jiných, šťastnějších národů, i zdála se mi místem, o kterém mluví Ezechiel, „městem zpuštěným, v němž se nebydlí", městem, o kterém prorok volal: „sestoupíš se sestupujícími do jámy k lidu dávnému." Celá ta hluboká běda národního našeho života odhalila mně tenkráte krvavé své rány, smutek se jako těžký kámen zavírající hrob veškerých nadějí na duši moji přivalil a při pohledu na drzou panující u nás cizotu zněla mi jako bouřka hrozící slova Ezechielova v uších: „Dám tě národům za dědictví, i vzdělávají sobě hrady v tobě a vystavějí v tobě příbytky své; tiť budou jísti ovoce tvé, a ti budou píti mléko tvé." — —

Vyhánělo mne to ze zasmušilých zdí, chvátal jsem s uspořádáním svých zařízení a opustil Prahu před koncem týdnu. Pravda, nečekalo mne radostné shledání ve vlastní rodině, avšak jako raněná zvěř, vyštvaná z úkrytu lesa a vyhnaná na pustou rovinu bez křoví, zoufale nazpět uhání, odkud byla prchla, tak nezbylo ani mně než uteci se z návalu veřejných běd na místo zpět, kde pro mne klidu a pokoje již nebylo. —

Přijel jsem po západu slunce na stanici a umínil jsem si, že půjdu pěšky domů. Lákala mne ideální pohoda a necítil jsem chutě vydati se v nepohodlném povoze na zaprášenou silnici; ubíral jsem se raději po polních stezkách a večerem prochladlými háji, kochaje se krásou noci, která se poznenáhla spouštěla na tichounký kraj. Měsíc vycházel nad lesy, svítil nejdříve rudě, ba krvavě v mlhách, vystupujících následkem parného dne od sluncem zlíbané země, avšak brzy vyplul vítězně v plné jasnosti na široký obzor tmavomodrého bezoblakového nebe, stál klidně, majestátně na výši a mírný, snivý jeho třpyt dlel jako úsměv stříbrný na krajině a působil čaromocně jako zázračný balšám na raněné moje city, které se nyní tak rozplývaly jako ony mlhy, nad kterými byl zvítězil . . . Již blížil jsem se k svému domovu, již viděl jsem ozářený dům a lunoskvělou zahradu, postříbřené její stromy a snivě šepotající křoviny . . .

Zastavil jsem se na okamžik na kopci, z kteréhož se mi krásný pohled ten poskytoval, když pojednou nočním vzduchem kouzlo jiné, mocnější, úchvatnější, srdce ještě více jímající ke mně se vznášelo na perutích poesie a rozkochanou moji duši nejsladším štěstím plnilo: třásla se to velebná melodie lunným světlem, melodie jako pocházející z hvězdné výše, klenoucí se tak velebně jako dóm nad ztemnělou zemí. Flóra hrála na harmoniu třetí odstavec divukrásného Pergolesova „Stabat Mater" a hluboký, sladký, duši okouzlující její hlas mísil se do proudu záduměivých těchto zvuků, které vzrůstaly a stoupaly jako po řebříku Jakubově vzhůru k vlasti veškeré krásy a tam v té modré, nedomyslitelné dálce zmíraly až dozvučely. Klesl jsem na poražený peň a tvář moje dotýkala se vysoké trávy, chladící mne rosou . . .

Děkoval jsem Flóře za ten pozdrav, za to uvítání; čekal jsem, až dohraje. Chvilku panovalo ticho, slavné a velebné, ale náhle, když jsem k odchodu vstal, rozproudil se znova vzduch, zaznělo to náhle jako zajásání skřivana vyletnuvšího z ranních stínů rosných travin vzhůru k rozbřesklým nebesům, když tam ze staré, zblednuvší noci se rodí nový, jarý den. Bylo to uchvacující allegro krásy zázračné, ono allegro plné úsměvu a slz, plné sladkosti a bolu, které tvoří předehru k čtvrtému oddílu skladby Pergolesovy . . . I já vyskočil jasavě jako ten skřivan, i pro mne vycházel nový jarý den, minula strastná stará noc — teď nebo nikdy přišel dlouho kýžený, dlouho očekávaný okamžik smíru! Mžikem sběhl jsem s kopce, přeskočil nízkou zeď a chvátal zahradou. Flóra přestala hráti, byla na malý balkon vyšla, který se vypínal před jejím kabinetem do zahrady. Světlo měsíce padalo přímo na její tvář, oblévalo démantovou září tmavý její vlas, ztepilou, půvabnou její postavu, která v lehkém, světlém šatě se zdála jako z ethéru shluklá; obličej její byl obrácen k nebi, zdálo se, že hledá hvězdy, které jen mdle a bledě se míhaly v zářícím světle věrného pastýře, a jež v tomto okamžení žádného

porovnání nesnesly s hvězdami toho zamyšleného oka, které se do nich bylo zahledělo. Neviděla mne, a nevolal jsem na ni. Dvéře vedoucí z naší ložnice do zahrady byly otevřeny a vešel jsem rychle; byla to nejkratší cesta ku kabinetu Flóřině, neboť byla ložnice vedle chodby, kde se schody do prvního patra nacházely. V ložnici nehořela ještě žádná lampa, ale zář měsíce se otevřenými okny a dveřmi sem proudila s vůní květin a bylo tu tak jasno, že jsem zřetelně každý záhyb, každou řasu záclon na těžkých starodávních postelích rozeznal.

Spěchající moje noha se zastavila překvapeně — kolébka mého syna, vždy vedle lože Flóřina umístěná, byla zmizela. Leknutí mne projelo jako mrazivá střela. Co to znamenalo? Bylo dítě nemocné? Věděl jsem, že Flóra zachovala veškeré pověrčivé podání, týkající se zacházení s dítětem, ještě před mým odjezdem byla se zpouzela dáti kolébku do zahrady vynésti, tvrdíc, že stěhování se s dítětem od místa k místu prý dle starého podání spaní béře. Co tedy ji přimělo hřešit proti přijatému pravidlu? Letěl jsem znepokojen přes schody vzhůru a vrazil do jejího kabinetu. Na prudké otvírání a zavírání dveří ohledla se Flóra a shlídnuvši mne, vešla do pokoje. Snivý výraz její tváře změnil se okamžitě v úsměv vítající, kterýž se prahnoucímu mému srdci více zdvořilým a laskavým než radostným a srdečným býti zdál.

„Vy vracíte se dříve, než jsem vás očekávala," pravila vztahujíc ke mně ruku. „Vy máte zajisté hlad? My jsme již po večeři. Kláro, připravte na rychlo čaj!"

Ohledl jsem se po Kláře a tu viděl jsem, že kolébka synova se nacházela zde v kabinetu vedle nově připraveného lože, kterého zde dříve nikdy nebylo. Překvapení moje vzrostlo.

„Co to vše znamená?" tázal jsem se Flóry, ukazuje na předměty zbuzující mé podivení. „Proč přenesli jste kolébku sem? A co zde znamená to lože?"

Flóra se zapýřila a byla patrně v nesnázích.

„Je zde sluněji než dole . . ." zajíkala se. „A pak jsme použili vaší nepřítomnosti a uklízeli dům . . . . našla jsem tu postel na půdě. Věčná škoda by byla, kdyby tam spráchnivěla, zvláštní ta forma se mi nesmírně líbí. Ani nevíte, jakou práci jsme měli, než jsme zažloutlým těm krajkám a záclonám původní bělost vrátili."

Flóra mluvila s nápadnou rychlostí, jakoby mne nechtěla k slovu pustit, jakoby se obávala mé odpovědi, snad viděla, jak se čelo moje kabonilo.

„Víš, Flóro, že to tvoje stěhování z patriarchální naší ložnice se rovná úplně rozbití stanu v cizé zemi?" počal jsem, potlačuje své city, „víš, že se to rovná polovičnému rozvodu?"

„Vím," šeptala Flóra a za chvilku přidala. „Což nejsou srdce naše již dávno rozvedena, či lépe řečeno: byla kdy spojena? Avšak nebuďme sentimentální, nechme podobných rozmluv, které vás přece jen nudí."

„A vás?" tázal jsem se pomalu, upíraje na ni zkoumavý zrak.

Flóra se rychle odvrátila, neviděl jsem její tvář, pokrčila rameny a utekla se ku kolébce svého synáčka.

Pode mnou se bořil svět, sklamání moje bylo úplné! Ne, tato žena nebyla teplejších, velkodušných citů schopna! Pravda, byl jsem ji urazil, byl jsem s ní nakládal, jak jsem nakládati neměl, neměl jsem práva lásky žádat, pravda, pravda, ale to krčení rameny, ten pohrdlivý posuněk, to bylo přílišné, to bylo odstrkání ruky k smíru podané. Zlostný, suchý smích byl odpovědí na její vyzývavost; aspoň ten triumf neměla míti, že mne pokořila.

„Máte pravdu, Flóro," pravil jsem pohrdlivě, „nač byste se odříkala kaprisu? Řiďte se na dále svými rozmary . . . Mně je to tak neskonale lhostejné . . ."

„Neznám libůstek ani kaprisu," ozvala se Flóra, „a řídím se pouze svojí povinností. Že jste lhostejným, to vím, a právě tu lhostejnost k dítěti nedovedu snášet, nenávist k vlastní osobě mohu prominout, lhostejnost k drahé této hlavince nikdy . . . před lhostejností tou musím dítě svoje chránit . . ."

„Vy neznáte jiné povinnosti než k tomu dítěti!" volal jsem žárliv a rozmrzen.

„Neznám světější!" skočila mi do řeči. „Když tato hvězda vyšla na obzoru mého žití, stala jsem se její kněžkou. Tomu tvoru, který bůh sám rukoum mojim svěřil, náleží celé moje srdce, veškerá moje mysl, můj čas, má touha, můj život."

Klekla vedle kolébky a celovala dítěti velké jeho oči, kteréž byly utkvěly na zraku jejím. Matka a dítě se do sebe zahloubaly, tak že mne nikdo z nich nepozoroval, když jsem k nim přistoupil. Vzal jsem dítě za ručku — neobrátilo se ke mně, a ruka moje se přece třásla zimničně a pálila jako oheň. Cítil jsem, že jsem zbytečným, že naděje moje v šťastnější budoucnost jsou marné, a zoufale ohlížel jsem se po pokoji. Přál jsem si, aby se ty dvéře otevřely, na kterých zrak můj byl utkvěl, aby se tam objevila buď temná hrozící postava smrti a aby mně kynula k věčnému odchodu, neb aby nějaký anděl světlý se tam objevil, který by slovem božským navrátil nám klid a štěstí, což se přece jen již zázrakem státi mohlo! Dvéře ty se také v skutku rychle otevřely a Klára vešla do pokoje. S úsměvem nejnevinnějším na světě ohlásila mi důležitou zprávu, že je čaj můj již připraven. Bylo cosi nekonečně groteskního v nesouhlasu těchto slov s vidinou mé duše, a vypukl jsem v smích, který se stal tak křečovitým, hlasitým a divokým, že ženštiny obě polekaně na mne hleděly. Dítě se dalo do pláče.

„Co je vám?" tázala se Flóra. „Ah, nechte dítě, pusťte jeho ručku, vy mu působíte bolest!"

Svíral jsem tu ručku křečovitě a nemohl jsem ji hned pustit.

„Pusťte tu ručku!" volala Flóra plačky, „oh jděte přec, jak podivný to žert! Jděte!"

„Již jdu, a netřeba vašeho pobízení, věru, mám nehoráznou chuť na slavný váš čaj!"

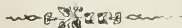
Hnal jsem se úprkem z pokoje, ale ne do jídelny, nohy nesly mne, kam srdce moje žádalo, ani jsem se nenadál a octnul se v temné knihovně a vrhl se do starého křesla. V srdci mém bylo pusto a hlava mně hořela — — přál jsem si býti mrtvým. Jak prázdný, nezajímavý ten život, tento svět! Vstal jsem a otevřel okno a hleděl ven do jasné, klidné, krásné noci. Jak tiše zde ležela krajina, jak velebnou se mi zdála ta příroda! Co život lidský, plný malicherných starostí a trpkých zkušeností proti svatému tomu majestátu přírody! Pozdvihl jsem oko k nebi a zahleděl se do hvězdné báně, a modlitbě podobné přání, by pravdou bylo, o čem člověčenstvo sní a bájí, že bude tam nahoře život vyšší, lepší, nekonečný, ozvalo se mi v prsou a hluboký můj vzdech

vznášel se ven do modré noci co prosba, bych života toho účasten již byl! Zahleděl jsem se do čarovné krásy měsíce, plujícího nad vrcholky vysokých topolů kolem vesnického hřbitova vysázených a hlava plnila se mi hrobovou fantasií: zdálo se mi, že vidím povznášeti se bledé stíny nízkých rovů do jasného vzduchu, a když oko moje opět k nebi se obrátilo, překvapil mne malý, průhledný obláček přímo pod měsícem nepohnutě stojící. Napadl mi citát z Pomponatia, který jsem byl někde v otcově rukopisu četl, tvrdící, že přízraky se rodí z měsíce a z hvězd. Tím upoutala se má pozornost zase po drahném čase k tajuplnému rukopisu i zahloubal jsem se do podivného rozjímání. Když jsem po dlouhém přemýšlení zrak svůj opět k měsíci obrátil, stál tam obláček doposud, a divný se mne zmocňoval pocit. Což kdyby bájky přece byly více než bajkami? Což kdyby možné bylo obcovati s obyvately světů cizích? . . . Sám nevím, jak to přišlo, ale pojednou cvaklo péro a vynášel jsem otcův rukopis z prostoru za lambrisem a rozsvítil starou železnou lampu v stropu visící. Zrak můj padl na kapitolu nadepsanou: O světě neviditelném. Četl jsem několik fragmentů toho oddílu — — „jest země tato arci celkem uzavřeným pro sebe, ale proto není osamotnělá v širém prostoru světa . . . pluje jako ostrov v moři beze břehu, ale tajuplně účinkuje na sestry svoje a tyto na ni, spojeny jsouce vespolek fluidem vycházejícím z velkého onoho zářícího oka, jež zírajíc na ně život jejich budí — — a tak se to má i se světem neviditelným. Široké pásmo duchův prostírá se kolem každého tělesa nebeského v celém nekonečném vesmíru a každý ten kruh dotýká se hranicí vlastní hranice tělesa nejbližšího, tak že nejen tělesa, nýbrž i kruhy duchův jeden nekonečný, nesmírný celek na sebe vzájemně účinkujících světů, jak hmotných tak nehmotných tvoří. Člověk pak jest tvorem stýkajícím se s hmotou i nehmotou a co tedy v něm neviditelné, to vejíti může v styk a v obcování s neviditelným ve vesmíru . . . Ale stav jeho v případě takovém nutně musí býti výminečný, stav příbuzný i smrti i snu; především pak nevyhnutelně jest potřebí, aby se vymknul z moci vášní a náruživostí veškerých.“ — — —

Chodil jsem po pokoji. Jak by bylo možno dosáhnout toho žádaného somnambulismu? Tu napadlo mi, co Frýdecký v téže komnatě byl pronesl: že tajemná tekutina v křišťálové fióle nahražuje spánek magnetický. Mžikem vyňal jsem fiólu a rozechvěn hleděl jsem na záhadnou tu tekutinu — jak tajemně a luzně a vábivě zářila! Vrátil jsem se ku knize, vánek večerní byl několik listů obrátil a jako varující hlas osudu skvěla se slova tato červenou barvou psaná před mým zrakem: — — „a praví mistr ten ve velké své hebrejštinou psané knize, „o oběhu duší“, že se rozeznává trojí druh duchův: Duchové zajatí, duchové volní a duchové bludní. Běda člověku, který padne v moc ducha bludného, ducha to, jenž vejíti nemůže v klid a mír a štěstí výšší, ducha to, který na zemi tak pomstou, vášní a nenávistí naplněn byl, že ani život vyšší očistiti ho nemohl . . . duch ten touží nazpět na místo, kde byl působil a z moci jeho vysvobodí jen moc vyšší, čistší, svrchovaně nesobecké bytosti, která silou duševní by uchvátila a k sobě připoutala člověka.“ Zavřel jsem knihu, neměl jsem již trpělivosti. Vyňal jsem z lambrisu všechno, čeho mi, dle úvodu v jiné knize, k zaklínání duchů potřebí bylo: meč, hůl a kalich; nakreslil jsem dle udání na zem žádanou hvězdu Šalomounovu a posvátný pentagram, a pak shasnuv lampu, vzýval dle návodu ducha světla, ducha moudrosti, kteréhož dech dává a béře tvar veškerenstvu, před kterým život bytostí všech je stínem proměňujícím se a parou rozplývající se“ . . .

Vše zůstalo ticho. Netrpělivě vystoupil jsem z kruhu a vzav fiólu vypil jsem několik kapek, postavil ji opět na staré místo a vrátiv se do kruhu šeptal jsem znova slova tajemná. Účinek byl tentýž — vše zůstalo ticho a nepohnuto. Chtěl jsem již opět vystoupiti z kruhu, ale náhle zatřásla se mocně celá moje bytost, krev moje se vařila takřka v žilách, v očích se mi zajiskřilo a zdálo se mi, že mi vypadnou z důlků. K smrti polekán přiskočil jsem k oknu lapaje vzduch, neboť zdálo se mi, že se zalknu. Velký bože, jaká to změna! Celý svět měl tvářnost jinou, vše žilo a dýchalo, vše zdálo se, jakoby kolem sebe hledělo, nebylo již mrtvé hmoty, vše bylo individualitou, samé oduševnění, vše se neustále měnilo, a velký hlas šel světem, jakoby vítr vědomý krajinou hučel píseň a slova její byla: „A syn nevědomosti sluje člověkem. V mozku jeho povstala velká příšera, bájka slepoty, kterou smrtí nazývá. Onť neví, že všechno věčně žije v přírodě a že se proto vše neustále mění a přerodívá.“ Ucho moje bylo naplněno velkou melodií této písně, ale proto přece nemělo ani oko prázdnoty: viděl jsem, že celý obzor byl naplněn tvory nepochopitelných tvarů, viděl jsem, že se tvorové tito vznášejí tu nad vodami, tu že vycházejí ze země. Na nejvyšších horách sedělo několik postav obrovských, temena jich hlav, zdálo se mi, že dosahují hvězd a nohy jejich spočívaly na vrcholcích lesů v dolinách, jako na podnoží. Hrůza nevýslovná mne naplnila, moje nepatrnost, moje nic mne tížilo a ničilo. Bohu díky, strašná ta jasnost zraku netrvala než krátký okamžik, lidská moje slepota se vrátila, ale rozbouřená moje krev stydla v okamžiku a obrátila se v led: bílý obláček pod měsícem rostl a spouštěl se k zemi, bral na sebe lidský jakýs tvar, podivný, nikdy necítěný vánek ovál mne mrazivě až do kostí, blížilo se to a blížilo a dech ten stávaje se vždy mrazivějším a mrazivějším, obracel mne v mrtvolu. Vklouzlo to do komnaty jako paprsek luny a šeptalo to, nevím co, ale tlukot mého srdce se zastavil, chrapot súžoval mi hrdlo, mrákota mne obestřela a padl jsem k zemi ztuhlý a těžký jako kámen. —

(Pokračování.)

Rabbi Esra.

Rozžeh' jsem prvně svícen parožnatý,
chanuky svátek*) Israel dnes slaví,
mně třikrát běda! že ten večer svatý
docela zbělil šediny mé hlavy.
Třicátá půlnoc nad oknem mým stojí,
co duše moje se zoufáním v boji,
dnes jitřní hvězda ranních za červánků
zas najde v slzách víčka beze spánku.
Ubohý starče, jedinou měls dceru,
jak bludný plavec hvězdu na severu,
jediný lupen, jeden pramen v stepi,
jedinou duši, jež tě láskou střehla,
a teď ji voláš pláčem bědným slepý
jak noční rosu palma vedrem zžehlá.
Bylť úsměv její, jak by vánku dechy
květ oranžový padal z listů střechy
a v oko její celé moje štěstí
andělem krásy Jehova dal snésti —
nač myslit dál a vlastním vzpomínáním
přitiskat osteu k zbodaným již skráním?

Z večera jednou karavana celá
velbloudů zástup, pozlacených mezků
k chaloupce mé z hor nedalekých sjela
hledajíc pravou do Damašku stezku.
K úžasu svému v shromážděné četě
v čabrace zlaté, muže po boku,
Juditu zřel jsem na velbloudím hřbetě
s důvěrou dětskou v tváři, ve oku.
Turbany lesklé, hlavice jak máku,
opasky zlaté, pštrosí chochole,
osmáhlé tváře s pýchou v divém zraku
obstouply chatu v šumném hlahole.
„Derviši cizí! to-li tvoje dcera,
kalifa ret se k džauru pokoří,
od dneška má je krásná bajadera
a tobě dám loď šperků na moři.
Veliký Allah v horách zmátl cestu,
bych na dol zlatý přišel, na nevěstu,
jak antilopu v horách nocující
postřeh jsem v mechu hurisku tam snící.
Fik s palem hlavou, kapradinou řasnou
snů vějíř spřádal nad dívčinou krásnou,
již prvým hledem pomýšlel jsem na to,
jak v rukou mých se zaskvěje to zlato,
jak v letu křepčíc po koberci patou
ukojí vášeň ve útrobách vzňatou.
Z Iranu květem ověsím ji doma,
v červeném moři zlovím perlice,
a sto otrokyň, kdy povelí rtoma,
přinesou drahé mastě na líce.
Však hlava tvá, kdy v naduté se pýše
rozkazu mému, přání protiví,
plemeno tvé, jež v kalifátu dýše,
jak stádo vženu v plamen ohnivý."

Byl Abdal-Malik, Damašku to vládce —
má dceř se smála; v zdobách královny,
že uzří svět jak vzdušné ve pohádce,
lesk minaretů, půvab čarovný.
Dětinou byla; mně však srdce vroucí
div neustalo v útrobě mi tlouci,
já nehnul brvou, z kamene měl oudy,
jen tupým zrakem hleděl na velbloudy.
Otrockým hlasem v prach se kloně bradou
v zajetí dal jsem dceru svoji mladou,
však pojednou, jak jiskry na oceli
myšlenky dávné hlavu rozechvěly.
„Kalife mocný, svol jen k prosbě jedné,
v pokoře otrok z prachu k tobě vzhledne,
viz národ můj jak uhněten se plazí,
pro boha svého nemá svatyně,
jak zvěř divokou stíhají nás vrazi
a stánek boží — chudá jeskyně.
Chrám vystav nám a dceru odveď v hárem
v objetí jejím celé nebe dříme,
výkupné její zaplatiž tím darem,
my ještě hlouběj v prach se pokoříme!"

Vystavěn chrám a obec spěchá celá
k chaloupce mojí úctou rozechvělá,
okénka věnčí ratolestí palmy
proroka zbožné prozpěvujíc žalmy,
v nadšení jásá, oběť velkou chválí,
že ruce mé se s dcerou rozžehnaly
pro slávu boží, pro Jehovy stánek —
však pro mne přešla chvíle radovánek.
Myšlenky hrůzné tepaly mi v čelo
černými křídly, srdce odumřelo.
Hle! krásný chrám jak černý les se chmuří
s hvězdami v oknech, s lunou na cimbuří,
lešení ještě v síť se kolem spíná,
již zítra posvětit mám stánek hospodina.
Zvuk písní z města, v skalinách jak ptáci,
ozvěnou smutnou v nitru mém se ztrácí,
dnů třicet trvám na modlitbách k bohu,
zda milost boží dosáhnouti mohu?
Prodal jsem duši, mrzkost bohopustá
ne k slávě boží, k záhubě mi vzrůstá.
Kmentový biret se korunou zlatou
obléknu sukni, thoru vezmu svatou,
zapálím oběť k odpuštění hříchu — — —

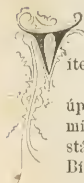
v noc rabbi vyšel u divokém smíchu.
Zarudnul oblak v poušti na pohoří
zápalná oběť — Jehovy chrám hoří.

Karel Kučera.

*) Chanuka, slavnost posvěcení chrámu v měsíci Kislevu trvá osm dnů. V předvečer prvého dne rozžehne se jeden plamen na sedmiramenném svícnu a pak každý den o jeden plamen více.

Vojtek a jeho šivl.

Fotografie z Tater. Podává *Josef Wünsch.*

Víte, co je Zakopané?

Zakopané je velká ves rozložená na severním úpatí Tater. Táhne se jednu míli zdélí a půl míle zšíří. Dřevěné její baráky rozběhly se jako stádo ovcí po obou březích horního Dunajce Bílého.

Je neděle. Uprostřed Dunajce stojí zástupy horalek tatranských. Žádná z nich nepřekročila ještě prah svých nejlepších let. Dělají tu svou tatranskou toilettu. Umývají si totiž nohy. Pak zaobalují se do velikých bílých, tedy velmi málo malebných šátků a jdou, rozumí se bosy, do kostela zpívat: Ježuš, Ježuš!

„Kościół" stojí nedaleko. Je malý, nízký a neúhledný, jelikož hlavně jen z prken je sbitý. Svatí a světice boží po stěnách rozvěšeni. Obrazy ty jsou na mnoze vzhledu tak strašlivého, že i člověka jinak dosti ostříleného svatá z nich obchází hrůza. Však nerušme pobožnosti.

Je po službách božích. Proud pobožných valí se silnicí. V pravo židovská krčma, v levo krčma židovská. Uprostřed kráčí statný horal; táhne ho to v pravo, táhne ho to v levo. Krutý boj.

V pravo veselo, slyší známé hlasy. Pohledl tam s vroucností tak náruživou, jako zamilovaný pohlíží ku své zbožňované. Nemůže odolat — krok — druhý — třetí — — pojednou se zarazil. Snad že doma slíbil „žoně", že z kostela rovnou se vrátí. Zvítězil! — Ke krčmě zády se obrátil a velkými kroky béře se šourem přes silnici. Incidit in Scillam — — — I zde krčma, veselo, sklenky cinkají. To přesahuje slabé síly smrtelného človíčka vůbec a křehkého horala zvláště. Padl. —

Zatím zástupy horalů a horalek rozestavily se po silnici v blátě a v kalužích. Horalky velmi živě si vypravují, co asi již nejméně tisíckrát si byly vypravovaly. Horalé však mluví méně. Patrně přemýšlejí více, jak by koho z hostí notně „natáhli".

Bohužel, že mimo jiné i já jsem předmětem této nekřesťanské snahy pobožných horalů. Dozvěděli se, že musím do Smolníka v Uhrách, že obejeti chci východní Tatry. Proto se činí. Co oni dělají, kterýkoli žid polský také by dovedl. Jen že žid nčinil by to tak, aby to neuráželo, sedláci však vydírají tě beze všech ohledů s nestydatostí až křiklavou. Ty musíš, oni mohou; to jejich výhoda, tvá nehoda.

Vyjednávej s tímto hranáčem zde.

„Jak daleko do Smolníka?“

„Daleko, pane, tuze daleko!“

„Znáš cesty?“

„Jak bych neznal?! Znám každou pěšinku na Tatrách a v okolí na sto mil.“

„Jak dlouho tedy pojedeme?“

Mlčí a počítá a zase mlčí a pořád počítá. Když pak se vším je hotov, praví:

„Pojedeme dva dni, dlouhé dva dni, moc dlouhé dva dni!“

„Toť přílišné! Za jeden den tam musíme být!“

„Nemožno, pane, tuze nemožno! Daleká droga, špatná droga! Nemožno, pane!“

Chytrácký, prohnaný úsměv pohrává mu kolem úst. Vyptáváš se druhého.

Ten chce jeti tři dni. Obracíš se k třetímu, ten je na rozpacích, má-li říci čtyři neb pět dní a t. d.

S platem je podobně. Zprvu jeden byl by jel za 4 zl. Však místo časně z rána, jak bylo sjednáno, přijel mi až o polednách. Pak šlo to na 5, na 6 zl. a t. d. Nyní stojím na 8. Pod 8 nikdo jeti nechce.

Dlužno připomenout, že 4 zl. za vozík na dva dni při zdejších poměrech skvěle, knížecky je placeno. Neb koník je z pravidla herka, která nestojí ani za desítku. Obroku nedostává žádného; vyženou ji zcela jednoduše někam za humna, aby si tam trochu té zeleniny sama našla. Tam nikdo jí nehlídá, nikdo jí tam neukradne. Přes zimu pak krčí se takový tatranský oř v nějakém koutku polosbořené kůlny a ohryzuje v kynické své spokojenosti jeden shnilý došek po druhém. — —

Rovněž pak nesmí tatranský cestovatel zapomínati, že je jeho svatou povinností, aby o hojnost jídla a pití pro svého vozku důkladně se postaral. A to není úkol nepatrný a laciné to právě také není. Neb takovou cestu s „pánem“ považuje horal za veliké svátky, o nichž dlouhý čas ještě dětem bude vypravovat. Doma má horal jen brambory a zelí a pak zelí a brambory. V pustou tuto jednotvárnost tatranského lístku jídelního jen tu i tam nějaká ta „baranina“ se připlete. Ale zřídka kdy. Proto na cestě s „takovým“ pánem hledí horal všechny nedostatky nahradit si měrou vrchovatou. Na cestách musí míti horal zlaté časy. Proto poveze tě za týž plat raději tři dni než dva a třeba celý týden, jen když dobře ho krmíš. On tím pranic neztrácí. Ty mrháš časem a penězi.

Však tu právě přichází můj osmizlatový „heniochos“ Vojtek se svou drahou polovicí, kterou zajisté jen proto vzal s sebou, jelikož řečnickým svým talentem nad něj vyniká. Domlouvá on, domlouvá ona; domlouvají oba. On slibuje, zítra že nezaspí. Ona slibuje, že ho zajisté probudí. Vůz má krásný, překrásný, právě jako kočár. Tam budu jako v peřinách. A což jeho krásný „šivl“! Neprodal by ho ani za milion, ba ani za nejkrásnější salaš ne. Tomu není rovno daleko široko. Jde jako vítr, ani udržet ho nelze. A k tomu ke všemu dnes ještě že mu dá žrát ovsa, sena, dobrého sena, moc dobrého sena, jistojistě! —

Jelikož chci se dostat již jednou z místa, musím přijmouti návrh ten. A to tím více, jelikož — jak odjinud jsem zvěděl — šivl Vojtkův je skutečně jeden z lepších koníků celého Podtatří. Smlouva tedy uzavřena. Vše náležitě a jasně pod- a vymíněno. Vyjedeme o páté z rána. Nebudeme-li večer ve Smolníku, dostane Vojtek jen polovici platu. Tak sjednáno v Zakopaném nedaleko kostela uprostřed blátivé silnice. On i ona podali mi pravici. Tedy platí.

Že, kdo druhý den o páté ráno skutečně nepřijel, nebyl nikdo jiný než Vojtek, rozumí se ostatně samo sebou. Čekám již skoro celou hodinu. Zlobím se a již i ústně spravedlivé zlosti své uvolňuju.

Konečně něco po silnici drnčí, konečně se to batolí. Victoria! Je to Vojtek se svou „furmankou“. Jeho „kočár“ je pevná košatina v řebřinkách. V zadu je otep slámy a otep sena patrně jen za tou příčinou položena, abych tam byl jak — v peřinkách. Nad košatinou rozepjata režná plachta. Dle plachty té každý hned pozná, že není to obyčejná, nýbrž že to skvostná „furmanka“ tatranská.

V káře zapřažen bělouš skutečně dost slušný. Hlavu drží pěkně vzhůru, což u koníka horalského je věcí neslýchanou. Prohlížím srst jeho; zdá se mi, jakoby nějaké prouhy — — — však odstup ode mne, černá myšlenko! — —

Vojtek seskočil s vozíku s takovou hrdostí a s takovým sebevědomím, jakoby byl přijel nejméně o hodinu dříve, než přijeti měl. Podal mi ruku a vřele mi stiskl pravici. — Vojtek je člověk patrně dobrý.

Pak s přiměřeným pokynem ruky představil mi svého tahouna slovy lakonickými:

„To je můj šivl!“ Když pak na uzdě něco mu opravoval, zdálo se mi, jakoby do ucha na vzájem mu byl šeptal: „To je pan N. N. — —

Rychle pak naloženy vaky a zásoby potravní. Slíbil jsem Vojtkovi svatosvatě, že se u mne bude míti velmi dobře. Proto nakládáme 1) veliký bochník bílého chleba, který zde v Tatrách pravou vzácností, 2) asi pět liber skopové, 3) krakovskou jaternici jakosti výborné, zdélí asi jednoho lokte (ještě dle staré míry) a konečně za 4) tři veliké síry, kterých s převelikou laskavostí a ochotou „pro chlopa“ opatřila mi domácí paní Zákopanská, rozumí se, že za cenu ještě jednou tak velikou.

Já podávám kus po kuse, Vojtek ukládá do vozu. Na „krakovskou“ srdce jenjen se mu směje. Se vším je jak náleží spokojen. Však ještě je tu asi mázová bandaska samožitně „vůtky“. Při pohledu na ni zajiskřilo se v oku Vojtkově. S velikou opatrností a zbožnou něžností zahrabává i tento klenot do slámy, aby nic zlého se mu nepřihodilo.

Jedeme konečně s Kristem. Až do Poronína sjíždíme, držíce se nejvíce pravého břehu Dunajce. Zde opouštíme Dunajec a dáváme se proti proudu Poroňce, jeho přítoku. Potok ten je právě dnes velice rozvodněn. Jelikož mizerná silnice z jednoho břehu na druhý přes tu chvíli přeskakuje a jelikož tu není pranic, co by jako nějaký most aspoň vypadalo, jest nám každých pět minut broditi se dravým tímto proudem. Kolikrát již zvedá se nám vůz a myslíme, že nás do Poroňce se vším jižjiž vyklopí. Tak sedmkráte šťastně jsme se přebrodili a nyní do vrchu k Bukovině, odkud milo pohleděti do lesnatého předhoří tatranského.

Až sem s dostatek jsem pozoroval, že šivl skutečně je šemík k pomilování. Statně vždy si vykračuje, ať hora — nehora, ať rovná cesta neb balvany dlážděná. A balvanů ani na Podtatří není nedostatek.

Nemálo líbí se mi i pán šivlův. Je to chlapík od

hlavy až k patě vzrůstu souměrného, dokonalého; štíhlý jak jedle, ohebný jak pružina; pravý to vzor tatranského šviháka. Před temným a pronikavým okem jeho sotva 25 jar se bylo rozesmálo. Na hlavě kulatá čapka k jedné straně koketně naražená, kolem těla přiléhá důkladná vesta z „barana". Je-li hezky, nosí se rouno do vnitř, prší-li, obrátí se rouno na venek. Úzké spodky těsně přiléhají. S plecí pak volně visí mu hnědá „guňa" s širokými rukávy. Toť tatranský paletot.

Se šivlem patrně jsou „per tu". Přes tu chvíli běží Vojtek po voji, aby šivla svého na hlavě mohl pohladiti. Oni dva zajisté si rozumějí. Jinak by Vojtek s ním nehovořil, tu napomínaje, tu chvále, tu lichotě sladkými jmény, tu povzbuzuje zase do skoku přislibováním, že tam a tam cesta bude zase velmi dobrá atd.

Tato poslední slova přelíbezně dotkla se i mé duše v hloubi skormoucené, neb ne bez příčiny obával jsem se, že tímto ustavičným třískáním našeho kočáru srdce v těle se mi utrhne.

Šťastně dorazili jsme tak až k Bialce, jejíž bystré proudy velkou pílu ženou. Zde po dlouhém, ale velmi pružném mostě dostali jsme se na pravý břeh: opustili jsme Halič a vstoupili do Uher, přešli z Cis do Trans.

Vengrie! Vengrie! volá Vojtek. Nepochybuju o tom a to již i proto, jelikož z lesa vyběhla na nás hned celá kupa nahých, černohnědých dětí cikánských. Prosí o almužnu. Hodil jsem jim desetník, kluci se seprali a my šťastně ujeli jim i jejich pánům rodičům, kteří z lesa nedalekého za námi jižjiž vybíhali.

Dále do údolí potoka Javorového. Po levé straně táhne se skalistý bok Kobylarky, po pravé divoký, hluboce rozrytý úval a přes něj pěkné pohledy na lesnatý Skorušník. Cesta čím dále, tím horší, kolo skáče s jednoho balvanu na druhý. To už není ani jízda, toť ustavičné vznášení se mezi nebem a zemí, to balanse bez konce. Brzy v pravo, brzy v levo musíme se naklánět, abychom vůz zachovali v rovnováze a neskutáleli se do temné sluje po pravé straně se na nás šklebící. Šivl pobádán dojemnou řečí pána svého ve slotě té koná pravé divy a zázraky.

Konečně odbila hodina našeho vykoupení, to jest hodina desátá. Jsme v Podspadech. Zde uprostřed širých hvozdů opodál jsou železárny, myslivna a — hospoda. Kdo by odolal?! Vojtek zajisté ne.

Šivl již snídá, my také. Kážu Vojtkovi, aby vyndal bandasku k zapíjení. Vojtek hledá v seně a vytahuje — o hrůza hrůzoucí! — již jen střepy. Neboť vůtka, sladká vůtka již dávno byla se rozběhla po voze. Vřelých slzí proud vyhrkl Vojtkovi z očí. Kdo by pochyboval o vřelém, o něžném srdci tohoto dobráka, vida bolest a zoufalost jeho. Vlasy rval si s hlavy a bědoval: „Jsem já to chlop, špatný chlop, moc špatný chlop!" Ždímal seno, ale nešlo to. Poslal jsem do krčmy pro jinou bandasku samožitné; však i tato chutná. —

Je po snídaní, ohlížím se po Vojtkovi. Vojtka tu není. Čekám, o Vojtkovi ani slechu ani dechu. Dopaluje mne to. Jdu do krčmy.

Vojtek za stolem a sklenka před ním. Kolem něho několik pánů kollegů. To jeden kout krčmy. V druhém koutě stojí několik krav a koní. Hovor horalů je velmi hlučný. I druhý kout občas velmi živě míchá se jim do rozprávky.

Ze všeho s hrůzou pak znamenám, že Vojtek prodává tu svého šivla, který dle smlouvy zavézti mne má dnes do Smolníka. Ve spravedlivém hněvu svém ukazuju na hodiny, aby zapřáhal. Vojtek, že hned. Čekám. Vojtek nic. Jdu zase do krčmy a vyhrožuju, že sám si pojedu. Vojtek zase, že hned. Čekám však marně. Zapřáhnu tedy, dám šivlovi dobré slovo a jednu upřímnou bičem a jedu. Přes Javorový zbudován tu mohutný, střechou krytý most, který velice liší se od ostatních mostů a můstků tatranských, jejichž jedinou pevnější podporou zdá se býti jen naděje, že nespadnou.

Za mostem vystupuje dobrá silnice ku průsmyku Žďárskému. Průsmyk ten sluje též Prislopa a táhne se 3 hodiny směrem od západu k východu. Od Podspadů, 2875′ nad mořem, vypíná se náhle k výši 3398′, odtud pak v široké údolí se rozšířiv, zvenáhla se sklání; u kostela Žďárského 2580′. V celé délce své dělí prahorní Tatry od mladšího pískovcového pohoří Magury.

Kolem nekonečné tajemné hvozdy a ticho posvátné. V pravo nakupena Kyčora, v levo pak v hlubokém úvozu objíždím bok Kobylarky, která dále v Dlouhý Vrch se prodlužuje. Cesta dobrá je a pohodlná, nebo zajisté velmi málo se jí užívá. Po celé cestě z Podspadů až do Žďára ani živé dušinky jsem nepotkal. Šivl statně si vykračuje, já rovněž statně jemu po boku. O Vojtkovi posud ani slechu. Až když dostoupili jsme skoro samé výše průsmyku, celý bezdech nás dohonil.

Obchod se mu rozbil. Vojtek se dušuje a všecky svaté za svědky volá, že šivla, svého dobrého šivla neprodá nikdy, do smrti své neprodá. A pak už také k vůli mně ho neprodá. — Nerad se sice chlubím, ale zamlčeti tu nemohu, že mi Vojtek při této příležitosti sdělil, že mne má rád, velmi rád a že jsem nejhodnější pán na světě. O tom jsem ovšem dosud nevěděl. — Se mnou že chtěl by moc jezdit, pořád jezdit a jen se mnou! Vůbec je Vojtek nyní velice upřímný a sdílný. Je vidět, že nenahlížel nadarmo nejen do mé to jest do naší, než i do své vlastní sklenky v krčmě Podspadské.

Dojeli jsme výše průsmyku Žďárského. Odpočíváme a rozhlížíme se v pusté samotě tatranských hvozdů. Šivl radosti nad tak vysokým postavením svým si odfrknul. Vojtek přitočil se k němu, lichotil mu sladkými slovy, jen aby se nebál, že ho prodat nechtěl, že ho nikdy neprodá. Tedy odprošení, smíření.

Odtud silnice se sklání a i údol Žďárský značně se rozšiřuje. Po levé táhnou se hřbety Javořinky a Magury, v pravo pak kupí se nevlídný Muráň, Havran, Stará, Velký Košár atd. všecko mohutné štíty tatranské, jimž neschází mnoho do 7000′. Vody jejich k nám do údolí ve mnohých ženou se bystřinách a zde v dravý sbírají se potok. Rychlostí větru sjíždíme po levém jeho břehu. V šíř i dál rozestřeny koberce svěžích lučin a rozsáhlých pastvin, po nichž pasou se četná stáda pěkného dobytka hovězího.

Po údolí as míli cesty táhne se vesnice Žďár. Tu a tam vždy několik dřevěných domků a něco stavení hospodářských v kopečku a pak zase luka zelená a širá lada. V dolení polovici vyniká zděný kostel s mohutnou věží a opodál je hospoda.

Vojtek má trhání. I tam velmi rád by zabrousil. Šivl prý chce. Přemlouvám, nic naplat. Konečně u samé hospody sám chápu se opratí a biče a hajdy dál. Vojtek se kaboní, ale neříká nic.

Údol pojednou se byl súžil. V pravo i v levo vy-

stupují strmé hory skalisté, mezi nimiž řeka hluboké koryto si byla prorvala. Držíme se pořád břehu levého, v pravo v hluboké propasti valné vody šumí pod námi. Místy silnice těsně tulí se ku stráni, jakoby se bála, že spadne do propasti.

Konečně přešedše na pravý břeh opouštíme čarokrásné údolí. Drahný čas jedeme hlubokými, opuštěnými hvozdy, až konečně co krásná oasa uprostřed té pusté divočiny lesní vítá nás Šarpanec. Patřím na Vojtka. Usmívá se. Není tedy Šarpanec nic jiného než — hospoda. Však hospoda tak osamotnělá a půvabná jako ta hruška v šírém poli, jako opuštěná milenka. A Vojtek má srdce dobré! — —

Již stojíme před hospodou uprostřed silnice hlubokými rýhami rozjezděné na sto sáhů zšíří. Opodál studna. Rameno její váhy trčí k nebesům. Kolem studny stádo vepříků rozložilo se k polednímu „dolce far niente." — Předehra pusty.

Vojtek mluví něco o 2 hodinách odpočinku, jehož prý šivl potřebuje, než sežere něco sena a ovsa, kterého mu však ani nedá. Jsou asi 3 hodiny s poledne. Obědváme na voze. Veliké potravní naše zásoby jižjiž jsou u konce. Právě uklízí Vojtek poslední půli sýra a poslední čtvrt lokte krakovské. I chleba již na mále. Ohromný krajíc si zavalil, s velikou spokojeností bříško si pohladil a slovy tajemně přidušenými sdělil mi pravdu důležitosti právě evropské: „Já jím maletko, ale dobré!" — Při tom dorazil poslední zbytek samožitné a šel pro čerstvou.

Po půl hodině pobízím, abychom již dále jeli ku Kežmarku, tam teprvé pořádně že se naobědváme, tam vína poteče, vína — —

Vojtek úplně souhlasí. Jedeme. Šivl posilněn jako by byl křídel dostal. I na Vojtka účinkovalo toto občerstvení, neb jazyk jeho v ústech jakoby mu poletoval, ale polštině jeho čím dále tím méně je rozuměti. Za to však ještě mnohem srdečnější je než dříve. Ano když za Šarpancem vjeli jsme do lesa, tu jeho úcta ke mně tak vysokého dostoupila stupně, že dobré srdce jeho překypělo a on vřele políbil mi ruku. O! — Spolu pak všemi svatými svého polského nebe se dokládá, že já jsem jeho nejmilejší pán, tak hodného že ještě nikdy nevezl a nepoveze a že jenom mně jedinému svého drahého šivla prodá. Jinému na celém světě by ho neprodal!

20 zl. sleví ze stovky, ale jenom mně. Za 80 zl. dá mi ho i s vozíkem. Na svou věru! má při tom škodu, ale dělá to jen k vůli mně. Slyšel, že pojedu ještě daleko, musím tedy míti jeho výborného šivla i s vozíkem.

Proti tomu namítám, že pojedu až přes moře, co bych tedy s koněm dělal?!

I šivl se vody nebojí, ten jde skrz každou vodu, poplave tedy i přes moře.

Jsem se svou argumentací v koncích. Musím tedy jinak hledět dokázat, že šivla nepotřebuju. Však marné moje namáhání. Každý důvod můj vyvrací se z fundamentu. S potěšením ale také znamenám, že šivl čím dále tím je lacinější. V Podspadech byl za 100 zl., u Šarpance za 80, před Kežmarkem za krátkou hodinu již jen 60 chtěl za něj a za Kežmarkem cena jeho i vozíku sklesla až na 40 zl. Ale jenom pro mne. A já nevděčník ani za 40 zl. nebral!

Zatím úrodnými a pečlivě vzdělanými krajinami spižskými opodál Rokuše a Forberka sjíždíme ke Kežmarku do údolí Popradu. Poprad sbírá vody své z několika jezírek na jižním svahu Tater roztroušených východně od Bašti, částečně pak snad i ze Strbského plesa; pak žene se směrem jihovýchodním, brzy k severovýchodu se obrací a přijímá všecku vodu z jižního a východního svahu Tater, kterou mu říčky Velká, Zimná, Kamenná, Bílá, Černá a Žďárská z rozmanitých údolů tatranských a magurských přivádějí. Karpatami pak pracně se prokroutiv, opouští u Pivničny Uhry a v Haliči pak s Dunajcem se pojí pod Starým Sandekem.

Konečně kyne nám Kežmarek se starodávným zámkem hraběti Tökölymu náležícím. Ve středověku bylo to místo dosti důležité a opevněné. Roku 1433 i Husité ho dobyli a vybrali. Já a Vojtek však jsme lidé mírumilovní. Úmysly naše nejsou nikterak nebezpečné. Vojtek, jak slíbeno, dostal pořádný oběd, jemuž se ani vynadivit nemohl. Pak mne prosil, abych i šivlovi dal na lepší nějaké seno. Jeho vlastní prý mu nechutná, to má prý každý den. Stalo se. Vojtek dostal na seno pro šivla, šivl, rozumí se, sena nedostal žádného. Vojtek nejspíš zapomenul.

Já zatím prohlížím si městečko, jež má asi 5000 obyvatelů, kteří velikou většinou jsou Němci. Jsou tu dva pěkné kostely, katolický a protestantský; gymnasium a radnice vynikají co budovy veřejné. Městečko je úhledné a čisté, náměstí a ulice dobře dlážděné, což v Uhrách ovšem všude nenajdeš.

Kapua byla zkázou Hanibalovi, nás, totiž Vojtka, šivla a mne, zničil Kežmarek. Nevím, zdaž zvláštním dopuštěním božím snad co trest za bezpráví od mých praotců zde páchaná aneb za příčinou neblahého pomísení se polské samožitné s ryzím uherským stalo se, že ruka i hlava Vojtkova úplně byly převráceny. Jedeme dále ku Smolníku. Tu však Vojtek vidí na cestě domy, kde jich není a naopak nevidí na neštěstí pražádných, kde domy skutečně stojí. Okolnost ta na oko pranepatrná, byla na příčině veliké a předůležité události pro pány uličníky kežmarské, když hlava našeho šivla s některými okny přišla ve styk. Říká se: duobus litigantibus tertius gaudet; já však a vlastně můj váček velmi malé z toho měl potěšení.

Tím však nastává pojednou velmi smutný obrat v našem až dosud dosti pokojném a bohabojném cestování. Vinu všech těch nemilých výstupů přičítá Vojtek jen šivlovi. Myslíť, že se šivl na něm mstí proto, že mu nedal lepšího sena. Dělá mu výčitky, trpké výčitky. Šivl pak buď že namáhavou cestou skutečně zmořen aneb že snad pro bezpráví mu činěná hlavu si staví, zůstává tu i tam uprostřed silnice stát a nechce živou mocí z místa.

Nad tímto nemravem rosinanty do nebes vychválené zuří Vojtek. Stojí na voji a drží šivlovi řeč, řeč úchvatnou, zdrcující. Rád bych toto veledílo řečnického umění i našim potomkům byl zachoval, na neštěstí však vášnivé řeči Vojtkově jen málo je rozuměti. Jen tolik vím, že Vojtek silně doráží na čest šivlovu, co že si takový pán o něm pomyslí, — on že ho tak vychvaloval a nyní že mu tohle udělá! — O ty šivl! — O ty šivl! —

S pronikavým hvizdotem snesl se pokaždé bič Vojtkův na záda šivlova. Lidé na polích kolem pracující Vojtkovi se vysmívají. Vojtek tím více zuří, šivl pak s chladnokrevností heroickou tím častěji zůstává stát.

Celá naše další cesta byla jen řadou utrpení vždy nových, vždy bolestnějších. Přikrejme ji raději hustým pláštěm křesťanského milosrdí. Vždyť i samo nebe zastřelo se hustým oblakem, jenž připravil mne tak o převelebný pohled na nebetyčné velikány, stříbrošedé štíty Lomnický, Slavkovský a Gerlachovský.

O 7. hodině dorazili jsme do Smolníka. Jest to krásné místo lázeňské, jež lesy obemknuto ve výši 3171′ jak hnízdečko vlašťovčí tulí se ku skalám tatranským.

Vojtek dostal svou mzdu. Něco k tomu ještě si „přivyžebral“. Pak pověděl mi ještě jednou, že jsem — „na mou duši!“ — nejlepší člověk na světě a šel.

U dveří však se obrací. Prosí mne, abych mu dal ještě ten pěkný perořízek, kterým krájel jsem krakovskou.

To mne dopálilo: zapomínám, že jsem nejlepší člověk na světě a Vojtek letí ze dveří.

Za několik minut po tom ujíždí Vojtek a jeho šivl k Zakopanému zpět — bez perořízku.

Malvína.

Sepsal *Fr. Nečásek.*

(Pokračování.)

Z Verony odbočili do Milána, kde je chrám rozsáhlých rozměrů z mramoru bílého zbudovaný, narození panny Marie zasvěcený a umělou stavbou, nádherou a jednoduchou velkoleposti vynikající a připočtěný mezi nejpřednější chrámy na veškeré zeměkouli. Hraběnka se u chrámu pozastavila, chvíli v zbožném rozjímání potrvala, potom zvolala: „Svatá orodovnice, jaký chrám! Blažená já, že mně bylo popřáno, opět jej spatřiti.“

Tomeš obcházel kostel snaže se spočítati sochy a sošky zevnitř umístěné. Marná práce, je jich ke čtyrem tisícům.

Pršelo právě, společnost šla tedy na náměstí, jež jest jakož i části nejbližších ulic střechou nad domy položenou a s nimi spojenou před deštěm chráněno. Zde prohlíželi krámy, pozorovali lid a pobyli v kavárně. Po dešti odebrali se do vkusně upravené, rozsáhlé zahrady blíže železnice a Malvína se vyjádřila: „Hle, samé cizí ale pěkné stromy. A jaký tamto pyšný strom s mohutnými větvemi a širokými lesknoucími se listy, ale nikde náš smrk a naše bříza a neznám ani jediného ptáka v těchto velkých a vysokých klecích.“

Z Milána, kde Tomeš neustále mražené pojídal a ani, když prodavačka nad mraženým šňupala, odstrašiti se nedal, cestovali dále do Pádovy. Zde má skoro každé stavení podloubí. „Půjdeme,“ pravila hraběnka, „do svaté ulice, abychom se pomodlili k svatému.“ Tak tady lidé říkají, aniž by pojmenovali, kdo by svatý ten byl. „Kdo je ten svatý?“ tázala se Malvína. „Inu,“ odvětila hraběnka, „tady se jen řekne „svatý“, a nikoho není tajno, že to svatý Antonín Padovánský.“ V kostele je mnoho zdařilých soch zesnulých doktorů padovánské university a v pozadí obraz z dávnověkosti, na který Tomeš dlouho pohlížel, se všech stran jej obcházeje a hlavou kroutě. Svatý Antonín totiž káže na břehu mořském a ryby nejrozmanitějších druhů vystrkujou z vody hlavy a polovice těl, poslouchajíce zbožné kázání.

V kavárně přinesli ženským stoličky, aby si na ně položily nohy, protože tu podlaha kamenná a chladná jest. Před kavárnou přistoupil k nim obstárlý muž řka: „Poznávám z hovoru vašeho, že jste Češi.“ A seznámil se s nimi a vodil je po městě. „Odkud jste?“ tázala se Malvína. „Jmenuju se Pospíšil a jsem z Čech od Brandýsa. Sloužil jsem v rakouském vojště co kavalerista v Pádově, ostal jsem zde, léčím koně a dobře se mně vede, neboť už jsem sobě koupil dům.“ „Až pojedeme vedle Brandýsa,“ dí Malvína, „pozdravíme vaši krajinu jmenem vaším. Vy snad už nikdy tam nepřijedete.“

„Ba že nepřijedu, neboť mám ženu a děti, které jen italiansky mluví,“ a slzy řinuly se starému Čechovi crkotem po tvářích.

Hraběnka nařídila Malvíně, aby koupila hedbávný deštník. A skutečně přinesla Malvína koupený deštník.

„Kterak jsi se smluvila s Italci?“ tázala se hraběnka. „Dobře! Peníze už znám a čísla ukazovala jsem na prstech nebo jsem psala.“

Z Pádovy jeli do Benátek čili do Venecie. Před Venecií začínají laguny, přes které předlouhý most vede, po němž železnice volně půl hodiny jede. Laguny jsou poslední výběžek moře do mělčin zabíhajícího, z kterých zem na všech stranách vystupuje a zápas s vodou vede, aniž by zřejmo bylo, zvítězí-li voda nebo zem. Tu je víc vody, tam méně, mezi ní na sta ostrůvků buď písčitých, buď chatrnou travou porostlých, na kterých někde i skot se pase. Je-li voda hlubší, i lodice mezi ostrůvky se proplítají.

Než přijeli do krásné Venecie, neboť tak město toto vůbec pojmenováno bývá, vyjádřila se hraběnka, že jmeno Tomeš jí co rozené Italce je cizé a že jej bude v Italii nazývati jmenem příhodnějším, italským, totiž: Tomaseo.

„Tomaseo se mám jmenovati,“ mračil se Tomeš a stěžoval si pokradmo Malvíně; „podivné jmeno a může mně ostat co příslotek a styděl bych se, aby mně v Krkonošských horách jmenovali: Tomáslo.“

„Tomaseo,“ opravovala Malvína. „Hezké jmeno, pamatuj si je.

„Jen když se tobě líbí,“ pravil Tomeš.

„Rozmilý Tomaseo,“ dí Malvína usmívajíc se, „neříkej tobě, ale říkej raději: „Vám se líbí, alespoň tady, třeba ne doma v Jablonci.“

Když ve Venecii slezli s železnice a pošli několik kroků, byli u vody. „Kam se obrátíme?“ tázal se Tomeš, „je tu vody; nic než voda! Prapodivně to v tom městě vypadá, toliko voda a domy.“

„Tomaseo!“ volala hraběnka. Tomeš si volání nevšímal, jakoby se jeho ani netýkalo a když i podruhé volala: „Tomaseo!“ neměl se k ničemu, až Malvína na něho zavolala: „Tomši! což neslyšíš, hraběnka tě volá.“ Tu se teprv zpamatoval, že má jiné jméno, a sice nehezké, jak se domýšlel, pošel k hraběnce, ana mu poručila, aby věci za nimi ku loďce čili gondole nesl. Gondola byla černá a jelikož právě pršelo, byla natažena

černá její stříška, pod kterou hraběnka a Malvína se schoulily. Vůkol bylo mnoho vesměs černých gondolí. Tomaseo se přihrnul s věcmi, skočil do gondoly,, až se rozhoupala a vrávoral s jedné na druhou stranu tak, že upadl, avšak ku štěstí na přední lavičku, jež nebyla před deštěm chráněna. Tu zasedl, jakoby pytel na ni hozen byl, až se loďka zatřásla. „Kam jedeme?" tázal se. „Já myslil, že jsme v městě, a my v moři. A dešť pere do mne nemilosrdně."

„Už jsme ve Venecii," pravila Malvína, „a poplujeme do hospody." A gondoliér chopil se vesla, počal vodu rozháněti, gondola se rozjela a plula tiše a rychle mezi domy. Jak medle přijížděli k rohu některé ulice, křikl vždy veslař, aby na jinou loďku proti nim plující nenarazil, čeho se Tomeš lekal a pevně loďky držel. Asi dvacetkrát jeli pod můstky, po nichž nahoře lidé chodili, a Tomeš se shýbal, aby hlavou na můstek nenarazil, ač to při výšce můstků zbytečné bylo.

Vystoupili z gondoly, zašli do hostince a Tomeš zavazadla skládaje pravil:

„Na mou věru, poměl jsem strachu; všudy voda, i kolem domů, a jen voda a nikde není viděti koní a vozů. Jak pak ti lidé někam chodí! Prapodivné město! Přeškoda Jablonce, měl jsem tam ostati."

V hospodě měly hraběnka a Malvína pokoje vedle sebe a Tomaseo se měl zeptati služky Anety, kde je pokoj pro něj určený. „Anety," rozjímal Tomeš, „bude to jistě nějaká Ančička."

„Ančko!" volal tak, jako by byl býval v Jablonci, ale nikdo se neukazoval a až zvolal: „Aneto!" objevila se služka a vedla jej do pokoje. Mluvila při tom, aniž by byl Tomeš jedinkého slova pochopil, a sám taky se dal s černookou, a jak se mu zdálo, na něho pošilhávající Anetou do hovoru a vypravoval, toť se rozumí, že česky, že přichází ze slavného Jablonce, potom o nebožtíkovi svém strýci, který co voják ležel v Italii, Aneta kroutila hlavou a dávala na srozuměnou, že neví, co mluví. Tomeš přemítal: Hezounká je Aneta, skoro pěknější než Jablonecká Dorota. A oči má, černé oči jako trnky, jenže větší, a žhavé, jako když kovář železo rozpálí, a broulí jima, až to u srdce bodá. Vlasy má taky lesknavější, jako u nás v chlívě pálenka. Není sice tak tělnatá, jako buclatá Dorota, ale je jemnější a tedy by se k mému nynějšímu postavení líp hodila, než sprostá Dorota. Aneta se umí jaksi pansky postavit a Dorota neumí než krávy dojit. Ale jen co je pravda, Malvína je nade všechny. Oč že by mne chtěla Malvína, — a Tomeš se po sobě ohlídl, neboť musím dobře vypadat s vysokým kloboukem a lesklými knoflíky. Nesmím se tedy přenáhlit, já hloupý!"

Druhého dne najala hraběnka gondolu, aby po kanale grande plujíce nejpěknější část města uviděli. Vsedli a jeli vedle hemžících se gondol po vodě, která tu širší tam zas užší jest. Na břehu vypínají se po obojí straně ouhledná a vkusná, několik pater vysoká stavení, mezi nimi značný počet paláců, znatelných dle výstavnosti a soch a dle barevných kůlů ve vodě do země vražených, ku kterým schody vedou a gondoly se přivazují. Tomeš byl jako u vidění. To pozorujíc hraběnka ptala se:

„Jak se tobě, Tomaseo, líbí Venecie?"

„Je to ňáké město," odvětil Tomeš, a nabna se a rukou ve vodě šplíchaje rozkládal: „Všechna města, co jsem viděl, a viděl jsem Semile a Železný Brod, kde Jizera teče, musí se schovati před Venecií. Ty paláce! Jak toho mohli tak mnoho do vody nastavět. Až budu doma vypravovati," a Tomeš upřel ruce o boky — „řekne stará Došková: Nemať, není pravda! A řeknu: Ba že je; nelhu."

Pluli až do moře, aby se na Venecii zdaleka z moře dívati mohli, potom se vrátili nazpět a objeli špinavou židovskou část města, obsahující vysoké domy, kde Tomeš až devět pater napočítal, a konečně se zastavili v skelné veldílně a prohlíželi všeliké květiny, košíčky a rozmanité věci ze skla, a šperky, ku kterým se k vůli lesku zlato přimíchá. Malvína pravila: „U nás na Novém světě v Krkonoších je vše jinší; tady je to docela cizí, barva skla i forma, ale pěkné."

„Vyber si něco na památku," pobízela hraběnka a Malvína si vybrala růži ze skla.

Hraběnka dala Tomšovi peníze, několik lír, aby v případě potřeby něco při sobě měl. Tomeš si vyšel do města a cítě v kapse líry a cinkaje jimi, narovnal se a hrdě vykračoval. Na nábřeží procházel se vedle vysokých dvou sloupů, na nichž sedí velcí, pozlacení a okřídlení Venecianští lvové. Lidé chatrně oblečení, nesouce malý stoleček a na něm skleničky s vodou, do které i lihoviny přicvrkovali, volali na něho: aqua! „Co že," ptal se, „co máte na prodej?" Aqua opět; a když viděli, že nerozumí, smějíce se odcházeli.

U slovanského nábřeží bylo asi sto loděk pohromadě a za nimi mnoho velkých lodí a gondolieři pokřikovali na Tomše: „Gondola!" a se všech stran znělo: „Gondola!" „Co že," tázal se Tomeš a chtěl se dáti do hovoru, ale veslaři s úsměškem se odvraceli od něho. Na nábřeží seslabikoval Tomeš na domě nápis: Venceslao Brabec. Kde se tu vzal Brabec, pomyslil si, toť české jmeno. Buď on je Čech nebo jeho otec byl Čechem. Je to ňáký vrabeček; zajdu k němu. I natahoval tu dratve švec a oslovil Tomše italsky. Tomeš ihned odcházeje zamumlal: „Já hloupý myslil, že je Čech." Švec vyskočiv pravil: „Ba že jsem Čech," a vypravoval Tomšovi, že ležel co voják posádkou ve Venecii a zde ostal a oženil se. Tomeš přislíbil, že k němu, jakožto jedinému rozumnému člověku ve Venecii, kdežto s jinšími dohodnouti se nemůže, bude docházeti. Nyní se díval na velké parní a plachtové lodi, na umouněné námořníky, kteří na nábřeží na břichu ležíce se vyhřívají a dřímají, a spatřil nedaleko nápis: Vino nostrano. Co to asi bude, snad opravdu víno. I vešel a pil červené tuzemské víno, a sice mnoho, neboť měl peníze. Doma pravil k Malvíně, sotva se na nohou udržuje: „Jen pry—yč odtud, co tu? pojď Anežko do Krkonoš, tam se mně lépe líbí, budeme se mít rádi jako holoubkové; věř, že tebe mám tuze rád, pojď, v Krkonoších si tě vezmu." „Co blábolíš?" pravila rozhněvaná Malvína a pozvedla hrozivě ruku, „opovaž se takto se mnou mluvit." Tomeš pak ulehl a naříkal, že mu je na nic, že umře. Hraběnka poslala pro doktora, jenž, ohledav Tomše, řekl: „Nic mu nebude, je toliko opilý. Ať se vyspí." Po vyspání byl opět zdráv, jen že si stěžoval: „Dostalo se mně od hraběnky důtklivého napomenutí!"

Do Venecie přišel hraběnku navštívit, jak byl přislíbil, synovec baron Lebeda. Hraběnka nevrle oslovila barona:

„Proč vstupuješ ke mně do pokoje, aniž bych tě byla volala? Táhni!"

„Mýlíte se, já to jsem, milá teto,“ řekl udivený baron.

Aniž by si byla hraběnka barona hrubě všimla, pokračovala: „Jsi opět opilý? Nemohu tě déle podržeti ve službě.“

„Paní teto, mýlíte se,“ vece Lebeda a hraběnka bedlivěji ho pozorujíc a přísný dříve pohled změníc dí: „Tys tu, milý synovče? Myslila jsem, že služebník můj, Tomaseo. Jaká podoba! Jen že nemá pleše. Budiž mně srdečně vítán.“

Baron Lebeda přijel do Venecie, aby tu několik neděl pobyl s tetou svou. Byl veselým společníkem a hraběnka, jejíž dědicem někdy měl býti, měla ho ráda.

Baron seznámil se brzy s Tomšem, jemuž tak podoben byl. Baronovi líbila se sprostá horská povaha Tomšova. Za nedlouho počal s ním všeliké šprýmy provozovati.

Lebeda pozorovav, že má Tomeš rád Anetu, služku hospodského, a je-li o ní řeč, vždy se potutelně šklebí, tázal se, kterak se s ní dohodne po italsku.

„Ba škoda,“ odvětil, „že neumím italiansky, mluvil bych jí do srdce a měla by mě ráda.“

Lebeda jej vycvičil, aby ji pojmenoval: „Mia cara Aneta“, a když odcházeti bude, aby řekl: Felice notte (dobrou noc.) I zastavil Tomeš Anetu, jdoucí po schodech nahoru a nemedleně se vytasil s felice notte a cara mňouká, Aneta ale na něho divoce pohledla a když ji za ruku bral, strčila jím, až po schodech dolů se svezl.

„Nu jak to vypadlo s černookou Anetou?“ poptával se baron. „Dost dobře,“ odpověděl zajíkavě Tomeš. „Já však, abych pravdu řekl, mohu míti holek v Krkonoších dost, nestojím o ni; chtěla by sice, já ale nechci. Co je do zdejších ženských, mají tváře pomoučené a koulejí očima, že se mně vlasy ježí. A stárnou brzy a nepřikrývaji sobě ani šedivé vlasy. A jak přepodivně vodu nosí; na bidle přes ramena navěsí sobě dva kotlíky a šamtají při chůzi a mají na hlavě mužské klobouky. U nás sluší dívkám jinak, zvláště Dorotě, když nosí v konvích vodu, a zvláště jim sluší, když se sehnou a postaví konve.“

Tomeš se radil, kterak by si s hospodským, ku kterému na víno chodil, pohovořil, což by jej i hosty těšilo, nebo už několikrát k němu promluvil a i hosté se dali s ním do rozprávky, ale neshodli se. Baron mu radil, aby, jelikož hospodský bez pochyby se poptával, co je zač, odpověděl: Boemo! Tedeschi maledetti (Němci zlořečení). Učinil tak a hospodský měl nesmírnou radost a později vítával Tomše vždy slovy: „Tedeschi maledetti.“ Tomeš si liboval: „Je hodný, ten plešatý Lebeda, dobře mně poradil.“

Tomeš nabyl sebevědomí a vždy více poznával, že je k něčemu vyššímu stvořen. Hovořil k sobě: „Já hloupý už dávno to mohl pozorovat.“ Z uspořené mzdy nakoupil šatů, a sice řídil se ohledně barvy a střihu dle Lebedy; zvláště límce vysoké sobě pořídil, zasahující až k uším a bradě, a vysoký černý klobouk. Krejčí a švec se někdy zmýlili a oslovili jej: pane barone!

„Aj za barona mě mají? proč ne? vždyť prý jsem jemu podoben a snad pěknější, neboť nemám pleše.“

Lebeda se choval k Malvíně jako dříve a při každé nahodilé příležitosti jí lásku projevoval. To spozorovav Tomeš přemítal: Škoda je jí plešatému baronovi. Je hezká, po horách běhala jako koza, a já — já jsem podoben baronovi a mohl bych ji sám ulovit.

Malvína se vydala s Tomšem k ponte Rialto nakoupit všelikých věcí. Na trh chodí nejvíce jen mužští, kteří též doma vaří, kdežto manželky se procházejí a po vyražení slídí. I kupující kněze lze tu pozorovati. Na pomerančích a citrýnech mají prodávači korouhvičky, na nichž napsána jest cena, 2 nebo 3 centisimi, na houskách, kuřatech a salátě taktéž. Malvína znala cenu i jiných věcí, ve Venecii velmi laciných, a smlouvajíc prsty čísla naznačovala anebo psala. „Umíš kupovat,“ vychvaloval ji Tomeš, „shodneš se dobře s Italiany, jsi chytrá, takovou a ne jinou sobě namluvím, chceš-li —“ „Přestaň, trulante,“ skočila mu do řeči Malvína, „sic bude zle, hraběnka tě vyžene.“ „Nu, nu, Jablonecká holko z baráku! Pomalu! Však z tebe nevykvete žádná baronka.“

(Pokračování.)

Onamo, onamo.

Od Nikoly I., knížete Černé Hory. Přeložil *Jos. Holeček.*

Onamo, onamo! — za brda ova,*)
tam, kde můj kdysi přebýval car
ve pyšném dvoru, v junáckém sboru —
nepřítel přišel, vše padlo v zmar.

Onamo, onamo, bych viděl Prizren! —
oj můj je Prizren, krb to je můj!
Minulost volá, duch neodolá,
tam hodlám zatknout jednou meč svůj!

Onamo, onamo! S rozvalin dvorů
carových vrahů zahřímám v sluch:
„Pryč z těchto dvorů, nákazo moru,
jdu, abych splatil dávný ti dluh!“

Onamo, onamo, za brda ova,
tam prý se stinný zelená háj,
svaté se v báji Dečavy tají,
kdo se v nich modlí, úděl mu ráj.

Onamo, onamo, za brda ova,
kde sivý nebe končí se sklon,
na pole bojná, na pole bojná
dejme se, bratří, v pochod a shon!

Onamo, onamo, za brda ova
podupán koni, volá nás Jih:
„Na pomoc, děti, nedlete spěti,
pomstěte divých nepřátel pych!“

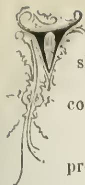
Onamo, onamo! Já starce pomstím,
na žebrech turských otupím meč,
a mečem v ruce rozrazím prudce
ubohé ráji okovů léč.

Onamo, onamo, za brda ova,
kde tmavý skrývá Miloše hrob!
Tamo se zhojí duše má, zkojí,
až Srbín více nebude rob.

*) Tam, tam, za ony hory.

Poslední prosinec.

Od *Alfreda Bourgearta.*

Vskutku, tomu nerozumím.

Od několika dnů jsou všechny ženy roztomilé, co na srdci, to na jazyku.

A čím dále, tím více roste tato milostnost.

V této době však bývá hrozná, bez pochyby proto, že jí nejsme zvyklí, aspoň co se mne týče.

Na příklad Venuše, na kterou se naši astronomové dosti nešetrně šli podívat minulého roku tak velice z blízka, neučiní nám za to nějakou zlomyslnost?

Jest tolik dám, kteréž nemají rády, díváme-li se na ně příliš z blízka, obzvláště nechtějí-li, abychom pozorovali jejich vady.

Vzpomeňme si jen v tomto případě na hněv ženy Kondaulovy. Měl jsem tuto lydickou královnu ode dávna v podezření, že měla o nějaký zub méně aneb že neměla času nalíčit se v den návštěvy Gygésovy.

Ačkoliv to může být vliv planety Venuše na krásné pohlaví, opakuji, že nevidím rád ženu příliš milostnou, příliš lichotivou, příliš se usmívající; musím pokaždé myslit na zívání královského tygra neb černého pantra, a mám strach; vzpomeňte si jen na výtečný výrok Anakreontův: „Chasma odontôn“! Zdá se mi pak pokaždé, jakobych měl padnout do jámy.

Dobrá! Tak se to také má v tomto případě neobvyklého ženského celování; nemohu se zdržet, abych nezkusil, zdali se pod tou měkkou hebounkou ručkou neskrývají drápy dravce.

V skutku, v těchto dobách přináší hubička — záhubu.

Kdyby se to dělo pouze u mne doma, nemluvil bych ani o tom, však tomu není tak, děje se to všude.

Těchto dnů jdu k svému příteli, který se hodlá co nejdříve oženit, ostatně však bývá velice opatrný.

V posledním čase jsem o něm slyšel, že jich svazek je povážlivě uvolněn, že jeho dáma se mu ukázala ve své pravé podobě a že se nejedná již o nic jiného, než o záminku k roztržce.

Chtěl jsem zvědět, co na tom pravdy.

Ubírám se do ulice Saint Honoré, chválím v duchu opatrnost svého přítele. Kdybych to byl takhle já, myslím si, nebylo by mi již pomoci. A stále přemýšlím stoupaje po schodech v duchu o tomto osmém blahoslavenství: „Blahoslavení, kteří nejsou v okovech, neboť oni se zachrániti mohou.“

Zaklepám, vejdu. Můj přítel sám mi přichází otevřít.

„Ah! jak se máš?“ táži se.

„Dosti dobře, jak vidíš.“

Vskutku, byl veselý, jako čermáček na střeše.

„Sedni si přec,“ na to on.

„Dobrá, a Marie?“

„Rozkošná, drahý příteli, roztomilá po několik dnů již. Není to již ta samá žena. Nyní jsme na konci prosince, dobrá! po velikonocích budeme mít svatbu.“

„A bah!“

„Vskutku, jak jsem pravil. Mýlil jsem se v ní; myslil jsem, že je fantastická, bručivá, jedním slovem k nevystání. Byl to veliký, hrozný omyl. Ona je roztomilá. Byl bych jí velice křivdil, my muži bývámc někdy tak prudcí; ona se cítila býti uražena ve své ženské důstojnosti a opřela se tomu, toť zcela přirozené. Toť bylo jejím právem. Odtud ty všeliké stížnosti, s kterými jsem se ti svěřoval. Však teď jsem jí porozuměl, jsem úplně spokojen a opakuji ti, že po třech měsících budu ženat.“

„Ona je tedy roztomilá, teď?“

„Rozkošná, předchází moje nejtajnější přání — — je k pomilování, jsem nadšen!“

„Dobrá! přeji ti štěstí; toť vše, co jsem chtěl vědět. S bohem! navštívím tě častěji!“

„S bohem, můj drahý.“

Sestupuje se schodou, myslím si: „Toť pěkné, právě jako u nás, to však nic. Ono blahoslavenství je přece jen pravdivé: Blahoslavení, kteří nejsou v okovech, neboť oni se zachrániti mohou.

Tato zkouška však mi nestačila, chtěl jsem mít více příkladů, chtěl jsem se přesvědčit, že skutečně všechny ženy jsou změněny, že se tento div nestal pouze u mne.

Jdu k jinému příteli.

Tento byl ženat, skutečně ženat.

Věděl jsem jistotně, že manželství to neuí docela klidné, viděl jsem to na zamračeném obličeji milostpanině, kterým přivítávala přátele svého muže, žalujíc na ně to a ono, stěžujíc si, že přicházejí vytrhovat jejího muže, že nemá doma ani chvíli pokoje, a tisíce jiných podobných neomluvitelných stížností.

Já sám jsem se stal, při poslední své návštěvě, předmětem jejího hněvu. Na mou věru, tím hůře, myslím si, vyvolám tu hroznou bouři.

Zaklepal jsem, dvéře se otevřely: toť ona!

Vidím před sebou nejlíbezněji se usmívající tvář, jakou jsem kdy v celém svém životě spatřil. Mne obešel mráz, však víte proč.

„Ona mne zavraždí, jsem tím jist,“ pravím sám k sobě, vcházeje do salonu.

Ona však:

„Hle, můj drahý, pan Ernest nás konečně opět jednou navštívil. Je to ošklivé od vás, pane, že jste u nás tak dlouho nebyl. Doufám, že napravíte svou chybu a přijdete v pátek oslavit s námi nový rok. Pozveme všechny své nejlepší přátele; vy musíte nevyhnutelně být mezi nimi.“

Ujišťuji vás, že jsem nevěděl, kde to vlastně jsem, tak jsem byl zaražen. Nemoha nalézti ničeho, co bych odpověděl, poklonil jsem se na znamení, že svoluji.

Její manžel mi pomohl z nesnází, neboť rozuměl mému úžasu.

„Ten dobrý Ernest! víš přec, že byl na cestách, on je v Paříži teprve od několika dnů.“

A tisknul mi s nápadnou vřelostí ruku, jakoby mi chtěl dát nějaké znamení. To znamenalo: He, nač pak myslíš?

Milostpaní vstala.

„Vy odpustíte, drahý pane, musím dokončit nutný list. Pošta za chvíli odejde. Očekávám zcela jistě, že přijdete. Nebudete přece chtít, aby vaše nepřítomnost pokazila slavnost.“

Uklonil jsem se, ona odešla ze salonu.

„Co to? zdá se, jakobys nevěděl, kde jsi?“ táže se přítel můj udiveně.

„Nerozumím tomu ani za mák.“

„Tak to je již nejméně od osmi dnů, půjde-li to tak dále, bude to hrozné. Ostatně uvidíme, jak to bude dále. Očekávám, že přijdeš, že? Nepokaž si to s ní, když je k tobě poprvé laskava.“

Odcházím, stále víc a více zamyšlen.

Kdo mi rozluští tento problem?

Jda přes boulevard des Italiens, pozoruji okolojdoucí ženy; všechny se zdají být velice laskavé a roztomilé.

Zdá se mi, že se usmívají na každého kolemjdoucího: právě jako kdyby chtěly k sobě pozvat celý svět na nový rok.

A pak, jich krok je mimovolně lehčí, zcela jiný než obyčejně.

Všechny ty hezké růžové neb bledé tvářičky, zahalené v měkké kožíšky, nezdály se mi nikdy tak svůdnými.

Skoro bych myslil, jakoby se byly ženy umluvily, aby opět rozveselily naše silné pohlaví!

Hle, mám čas, abych se vrátil co nejrychleji domů a vrhnul se v náručí své drahé polovice, není dobře vyzývat nebezpečí.

To je však jedno, moje otázka se nedala nikterak rozluštit. Proč se nám teď zdají ženy býti tak líbezné?

Pravil jsem to poněkud hlasitěji, když mi jeden z mých přátel poklepal na rameno.

„O čem pak to přemýšlíš?“

„Podívej se jen na všechny tyto dámy, nezdá se, jakoby byly šťastné, spokojené! Bůh mne zatrať, uvidím-li jednu, která by se dívala nyní do světa jinak. Co jest příčinou této veliké změny?“

„Ty se tážeš?“

„Bezpochyby; neboť osm dní již hledám tuto příčinu, aniž bych byl posud došel k cíli.“

„Tys skutečně naivní.“

„Možná, však to nevysvětluje, proč — — —“

„To ti přijdu říci za týden, po novém roce!“

J. J. B.-V.

Episoda Fiddletownská.

Od *Bret Hartea.*

(Pokračování.)

Paní Trethericková hleděla se svého vysokého okna za postavou Ah Fe'ovou, dokud nezmizela v mlze. Ve svém nynějším opuštění pocítila k němu hlubokou vděčnost i možno jest, že připisovala vypnutí jeho prsou za spůsobené jakýmsi vznešeným pocitem a vědomím vykonaného dobrého skutku, kdežto měla ve skutečnosti původ svůj jen v ukryté šerpě a ubrusu. Neboť paní Tretherickova byla až dosud poeticky citlivá. Když se šedá mlha tmavila v noc, přitulila Karrie k sobě a nořila se přes švehol dítěte v sentimentální a sobecké vzpomínky — i hořké i nebezpečné zároveň. — Neočekávané objevení se Ah Feovo sloučilo ji opět s minulým životem ve Fiddletownu. Přes šerou dobu, která ležela mezi tím, nyní bloudila — přes cestu tak žalostnou, vrtkavou, trnitou a zbytečnou, že nebylo divu, když se Karrie náhle zamlčela uprostřed své duševné šveholnosti a ovinuvši rámě své kolem hrdla ženy té, prosila ji, aby neplakala.

Bůh mne chraň toho, abych snad chtěl užiti svého péra, které by mělo vždy býti věnováno dotvrzování nezměnitelných mravných zásad, k napodobení vlastních theorií paní Tretherickové se vším průhledným zakrašlováním, nelogickými dedukcemi, shovívavými výmluvami a vetchými omluvami, s nimiž se v událostech tohoto mezidobí probírala. Avšak dle všeho zdání byly její zkušenosti kruté. Její skromná zásoba peněz byla brzo vyčerpána. V Sacramento shledala, že skládání veršů, jakkoliv se dotýká nejšlechetnějších stránek lidského srdce i jakkoliv bývalo nedoktorským prsoum popudem k nejvznešenějším výkladům v části redakční, bylo přece v nápadné nesrovnalosti vzhledem k ubražování výživy její i Karrie. Potom pokusila se o vystoupení na divadle, ale nezdar byl hmatavý. Snad že byly její pojmy o náruživostech jiné těch, kteréž převládaly u obecenstva v Sacramento, ale jisto bylo, že její půvabný zjev, tak účinný z blízka, nevystupoval dostatečně v kulisním světle. V zeleném pokoji měla dost obdivovatelů, ale v obecenstvu nevzbudila trvalé obliby. V těchto nesnázích jí napadlo, že má hlas — alt sice nevelkého objemu ani cviku, ale ku podivu líbezný a dojímavý a tak se jí konečně poštěstilo získati si místo v sboru kostelních zpěváků.

Byla tu tři měsíce, velice na prospěch své tobolky a jak se povídá, tuze ku spokojenosti pánů v zadních lavicích, kteří se k ní šmahem obraceli, když zpívána poslední hymna. Pamatuji se na ni z této doby zcela určitě. Světlo, proudící se oknem na kruchtu, padávalo měkce na její krásnou hlavu s vyhrnutými spoustami kadeří zelené barvy, a na nízké, černé oblouky jejího obočí zatmavujíc ještě více krásné třásně, kteréž stínily oči jako učiněné z janovského sametu. A krásný byl také pohled na otvírání se a zavírání těch malých, rovných úst a na rychlé objevování se a mizení bílých zoubků a na tu plachou krev, která zabarvila temnějším nádechem její aksamitové tváře, jak's na ně pohlížel. Neboť paní Tretherickova byla si velmi líbezně vědoma obdivu a jako většina hezkých žen, sbírala se pod okem divákovým jako kůň při dostizích pod ostruhami.

A potom, rozumí se, přišlo něco do toho. Mám z úst sopránky — malé paničky nadané více ještě než obyčejným nepředpojatým úsudkem svého pohlaví — že vedení si paní Tretherickové je přímo hanebné; její domýšlivost že je nesnesitelná; že považuje-li ostatní členy sboru za otroky, to by přece ona — soprán — ráda věděla proč, že o boží hod velikonoční vyrušilo její chování se celou obec a že sám dr. Cope za božích služeb dvakráte pohledl vzhůru; že její — sopránky — přátelé velice jí vykládali ve zlé, že zpívá v choru

s osobou, která byla při divadle, ale ona že to přemohla. Ale to že má se strany nejvěrohodnější, že paní Tretherická utekla od svého muže a že to červenovlasé dítě, které s ní někdy přichází na kruchtu, není jejím vlastním. Tenor mi sdělil za varhanami, že mívá paní Tretherická v nespůsobu držeti notu o velké poznání přes pausu, jen aby déle poutala obec — věc to, kterou si skutečně možno vysvětlit jen nedostatkem mravního citu; že co muž — byl velmi oblíbený kupecký mládenec v den všední a v neděli zpíval do zásoby zdánlivě ze záobočí — že co muž, pane, nemůže toho déle snést. Jediný bas — zavalitý Němec s hřmotným hlasem, za nějž nerad brával zodpovědnost na sebe, více se nad ním rmoutě než těše z něho — ten jediný zastával se paní Trethericické a dokládal, že jsou žárliví, protože je „heská“. Vrchole dostoupeno konečně v zřejmé hádce, v které užívala paní Tretherická svého jazyku s takou určitostí v dokladech a přívlastcích, že se dala sopránka do usedavého pláče a musila být svým mužem a tenorem odvedena z kůru. Tato událost byla obci zúmyslně naznačena vynecháním obyčejného sopránového sola.

Paní Tretherická odešla domů hoříc vítězstvím, ale když byla ve svém pokoji, řekla Karolině s horečným rozčilením, že jsou od té chvíle žebráci: že ona — její matka — právě vzala poslední sousto chleba z úst svého miláčka a konec byl — proud kajicných slzí. Nepřišly tak rychle jako za dávných poetických dnů, ale když přišly, bodaly hluboce. Byla vyrušena formální návštěvou člena hudebního výboru. Paní Tretherická utřela své dlouhé brvy, vzala si novou stužku na krk a sešla dolů do hovorny. Zůstala tam dvě hodiny — věc, která by snad byla mohla zavdat příčinu k nějakým řečem, ale muž ten byl ženat a měl již dorostlé dcery. Když se paní Tretherická vrátila do pokoje, zpívala si hledíc do zrcadla a vadila se s Karrie. Ale místo v choru podržela.

Avšak to netrvalo dlouho. Během času nabyli její nepřátelé mocné posily v ženě výborově. Tato paní navštívila některé z církevní rady a zaklepala i u rodiny dra. Copea. Následek toho byl, že v jedné z příštích schůzí hudebního výboru prohlášen hlas paní Trethericické za nestačící velkým místnostem a že vyzvána, aby se místa svého vzdala. Učinila tak. Dva měsíce již byla bez místa a skromná její zásoba peněz byla již skoro vyčerpána, když jí neočekávaný poklad Ah Fe'ův vysypán do klína.

Šedá mlha tmavila se v noc, a pouliční svítilny zatetelily se v život a paní Tretherická pohřížena v tyto neplodné vzpomínky, seděla v pusté náladě mysli u okna. Sama Karrie byla se nepozorovaně odkradla a její náhlé vstoupení s vlhkými večerními novinami v ruce vyrušilo paní Trethericikovou a přivedlo ji nazpět do skutečnosti přítomna. Mívalať paní Tretherická v obyčeji pročítat vyhlášky v mdlé naději, že nalezne tu nějaký pramen zaměstnání — nevěděla ani jaký — a Karrie si tohoto zvyku povšimla.

Paní Tretherická zavřela mechanicky okenice, rozžala světlo a rozložila noviny. Její oči padly instinktivně na následující řádky v sloupci telegramů:

„Z Fiddletownu dne 7. —

Pan Jakub Tretherick, dávný obyvatel tohoto místa, zemřel včera večer následkem delirium tremens. Pan Tretherick byl oddán nestřídmosti, kterouž, jak se povídá, zavinily domácí sváry.“

Paní Tretherická sebou nepohnula. Prohledla si klidně jinou stránku novin a pak obrátila oči na Karrie. Dítě bylo celé zaujato knihou. Paní Tretherická nepromluvila slova a byla po celý ostatní večer neobyčejně tichá a chladná. Když se Karrie svlékla i ulehla, poklekla náhle paní Tretherická u její postele a uchopivši její horkou hlavu oběma rukama, řekla:

„Chtěla by's mít jiného tatínka, Karrie, miláčku?“

„Ne,“ řekla Karrie rozmyslivši se chvilku.

„Ale tatínka, jenž by pomáhal matce starati se o tebe — jenž by tě miloval, dal by ti pěkné šaty a učinil z tebe slečnu, až dorosteš?“

Karrie obrátila rozespalé oči k tázatelce: „Chtěla byste vy, maminko?“

Paní Tretherická se zarděla až do vlasů. „Spi,“ řekla ostře a odvrátila se.

Ale o půl noci cítilo dítě, jak se dvě bílé paže těsně kolem ní ovinují a tisknou ji k prsoum, která se zvedala a chvěla, jakoby je vzlykot rozrýval.

„Neplačte, maminko,“ šeptala Karrie s mlhavou vzpomínkou na jejich poslední rozmluvu. „Neplačte. Myslím, že bych měla ráda nového tatínka, kdyby vás miloval tuze — tuze!“

Za měsíc potom byla paní Tretherická ku všeobecnému úžasu provdaná. Šťastným ženichem byl jakýsi plukovník Starbottle, zvolený nedávno od Calaveras County za člena státní sněmovny. Nemohu zaznamenati tuto událost pěknějšími slovy, než jakých užil dopisovatel do „Sacramento Globe“, i osměluji se podati některé z jeho půvabných period: „Nelítostné střely bůžkovy v poslední době zrovna řádily v našem rytířském světě. Čitáme zase o jednoho nešťastníka víc. Poslední obětí jest ctihodný A. Starbottle z Calaveras. Krásná čarodějka, o niž se v tomto případě jedná, jest sličná vdova — někdy kněžka Thespina a posléze okouzlující sv. Cecilie z jednoho z nejoblíbenějších kostelů v San Francesco, kdež vládla velikým služným.“

Avšak „Dutch Flatskému Věstníku“ vidělo se pronésti s humoristickou prostořekostí nespoutaného tisku následující poznámku: „Nový demokratický válečný kůň z Calaveras přednesl v těchto dnech v sněmovně malý návrh zákona stran změny jmena Tretherick na Starbottle. Tam dole nazývají to manželskou smlouvou. Je tomu právě měsíc, co pan Tretherick zemřel, ale myslíme, že se statečný plukovník nebojí duchů.“

Stává se paní Trethericické jen po právu, dím-li, že nebylo vítězství plukovníkovo nikterak snadné. S přirozenou upejpavostí dotyčné dámy spojila se proti němu jiná překážka: soupeř — v osobě zámožného pohrobníka ze Sacramento, kterýž vídal i zamiloval si paní Trethericikovou v divadle a v kostele; jeho zaměstnání překáželo mu v obyčejném společenském obcování s lidmi a zvláště pak s druhým pohlavím obmezoval se jeho styk na nejformálnější veřejnou zdvořilost. Poněvadž si tento pán šťastným vypuknutím prudké epidemie pomohl k hezkému jmění, považoval ho plukovník za nebezpečného soka. Ale na štěstí byl pohrobník svým řemeslem povolán vypraviti na poslední cestu senátora, jenž byl nešťastnou náhodou v záležitosti čestné padl bambitkou svého sousněmovníka plukovníka a buď že odstrašen od soupeřství fysickými ohledy, anebo moudře soudě, že jest

plukovník pro jeho obchod osobou vzácnou — ustoupil z pole. —

Libánky byly krátké a skončeny neočekávanou událostí. Na čas svatebního výletu odevzdána Karrie péči plukovníkovy sestry. Jakmile vstoupila paní Starbottleová po návratu do města do svého bytu, projevila svůj úmysl, že půjde hned k paní Culpepherové a vezme dítě domů.

(Pokračování.)

Georges Sand.

Báseň Al. Meissnera. **Přeložil** *J. Vrchlický.*

Řci, kdo jsi? mluv! vždy znovu musí vzpláti
můj duch, když s tvým se snoubí pospolu;
čím to, bez lásky že tě nelze znáti
a milovat tě nelze bez bolů?
Jsi žena, v níž se teplý život vlní,
jsi duch, jenž právo žádá bez strachu
a velkou smírčí obět lidstva plní
za rod, jenž šlapán dlouho do prachu?
Či demon jsi? Snad věří tomu davy,
leč tvoje slovo kněžky dýše mír,
zář slávy často plála kol tvé hlavy,
leč pochyb duch nás dále rve v svůj vír.

Já zřel tě nejprv na vodách, kdy s jasem
jsi táhla, Musa, zpita nadšením,
květ břečtanu se plétl tvojím vlasem,
plášť jarních vánků nešen zachvěním.
Kam vstoupila jsi, země plála v květu,
strom poesie voněl čárněji,
kdo za tebou šli, sklesli v srázném letu
ve snů a divů vírném ručeji.
Ty Lelio s tím velkým okem v žáru!
čím tobě boj, čím závistníkův léč?
půl bachantka, půl bojovnice zmaru
jsi smrtně krásna — jako nahý meč.

To minulo. V plášť kněžky zahalena,
ve velkém oku lásky vážnou zvěst,
my vidíme tě, ve dnech zlých, vždy žena
jak spěješ labyrinthem velkých měst.
V těch doupatech, kde živa smrt se kryje,
ty odhaluješ bídy rmut a žel,
hlad, který děti jak Herodes bije,
v jichž davu dřímal třeba spasitel!
V tvé poesie lesku zříme hlady
a mdlobou, bídou proletář jak mře,
jak hrdin krví rdí se barikady
a pod hadry jak srdce reků vře.

To heslo tvoje! Nejsi z oněch davu,
jenž chladní sobci poesii lhou,
jenž s duchy mluví jen, v mhlu tají hlavu
a pohrdají zemí ubohou.
Jest lehko ovšem lidstvem pohrdati
a vyčítat mu jeho vzniku prach,
však větším jest se v lásce k němu znáti
a z prachu v nebes pozvednout je nach.
Ó pěvče, nechceš obvázati ránu,
že hnisem tvoji ruku poskvrní?
Věř, tenkrát hlas tvůj slávy najde bránu,
když k vzbouzení se padlých obrní!

Ty třikrát ženské srdce! V letu smělém
šla za pravdou jsi v jemné zbožnosti,
tys hledala ji v srdci zkrvavělém,
ve přírodě i v času všednosti,
na výších Alpských, kde jen sosny šumí,
bez lidských stop kde moře v obzoru,
v sníh ledovců jsi zanesla své dumy,
kde s přírodou jen bůh jest v hovoru.
K všem o radu šla's v bolu bez pomoci
pro srdce svého muky plamenné,
jak Nikodem pod tajným pláštěm noci,
kde na tě čekal vlídný Lamennais!

Od prvního dne los ten ženu stíhá
i k tomu plát, jenž srdce jí chce rvát,
i tyrana, jenž chytře na ni číhá
o žáru lásky mluvě, v srdci chlad.
Ty třikrát ženské srdce! Svatá ženo,
tys v žití za láskou jen bloudila,
jak milovala's, buď ti odpuštěno,
ty stvořením jsi k tvůrci mluvila!
Že sklamaly tě často ony modly,
jimž ňader tvých kdys svatý zápal plál,
pro velké srdce tvoje byly podly,
tys zdrtila je k světlu spějíc dál!

Tys pozdě přišla! s žalem dím to v duchu:
té pozdě zrodilo to století!
U Missolunghi stanulo v svém ruchu
to srdce hodno tvého objetí.
A přijde den, kdy k nebi řekneš v žalu:
zem malá jest pro tíži bolů mých,
kdy zazní hlas: Zříš tam ledovců skálu?
lze ještě pohřbíti se v led a sníh!
Jak dýka v srdce musí tobě vrýti
se bolně hrozná pravda ostnem svým:
Slout velikým jest bez přítele žíti
a smutný úděl tak být velikým!

Však lide ty, jenž sílu měl's ji láti,
ji vraždit výsměchem a v úkrytu,
vy kleštěnci, vy popi, zbožní kati,
vy pěvci bez boha i soucitu,
vám neklnu! Kdo z vás ji chápat může?
vám k vůli hořkost srdce nerve mi;
výš v ráji ona zřela kvésti růže,
ne vaše hloží bujet na zemi!
Neb hlubší hoře vámi nezachvělo,
vy v bolestech jen zločin vidíte,
vy zříte v krvi trpitele čelo,
však zda to Kain či Kristus — nevíte!

Jak pošlapal tu ženu váš duch podlý,
to v tichém vzteku nelze vyslovit,
vy díte k ženě: Roď aneb se modli!
a kleta buď, když jinam lne tvůj cit;
když v radě moudrých odváží se k slovu,
své právo žádá, zdrtí tíži pout,
hned bouříte, hned zločin zříte znovu
a bez soucitu pronášíte soud.
Jest mnoho korun, truchlých, plných hloží,
jež bůh dal dětem, které rodí zem,
však nejtěžší, již položil hněv boží
na hlavu ženy, jest — být geniem!

Literatura. Věda. Umění.

— Ze slovanského písemnictví. V Záhřebu počaly vycházet sebrané spisy nadaného chorvátského spisovatele a básníka Augusta Šenoa. První svazek obsahuje historickou povídku „Čuvaj se senjske ruke“ (střež se seňské ruky), kteráž byla roku loňského vytištěna ve „Vjenci“. Po té jsou k tisku připraveny: „Baron Ivica“, „Prijan Lovro“, „Liepa Anka“, „Duši narodne straže“, „Mladi gospodin“, „Turopoljski top“, „Vječni žid u Zagrebu“ a „Zlatarovo zlato“. Ve sbírce té vydána budou též dvě dramata a původní i přeložené básně, mezi těmito i mnohé z českých poetů. — V Pešti tiskne se svou literární cenou důležitý spisek „Život Petra velikoga, cara Rusije“ napsal archimandrit Antonie Kalifor a přeložil a vydal chorvátsky r. 1794 Al. Tomiković, františkán kapistránský. Nové vydání přísně dle původniho textu obstarává Ivan Maršo z Iloku, tajemník v ministeriu zem. obrany v Pešti. — Nákladem Lustera v Záhřebu počaly vycházet v chorvátském jazyku překladem J. Valentiće H. Zschokkeovy novely. — Slavný nejnovější román Victora Hugo „Devadesát tři“ vyšel v chorvátském překladu v „přímořské tiskárně“ v Kraljevici. — Na místě tom připomenouti dlužno F. Layova vydání „jihoslovanských ornamentů“. Jest to dílo tak důležité a záslužné pro ornamentiku vůbec, že samo ministerstvo rakouské udělilo Layovi 2000 zl. podpory, aby v něm mohl pokračovat. — Středem literární činnosti polské jak belletristické tak vědecké jest bez upření Varšava. Ač nejen v Poznani, Krakovu a Lvově, v Paříži, Drážďanech, ve Švýcarsku a jinde vycházejí polské knihy, přece dobré tři čtvrtiny všech spisů polských vydávají se ve Varšavě. Ve Varšavě vyšel tyto dni nový velký román Jana Zacharjasiewicze „Omanka“. Tamtéž počal počátkem června opět vycházet belletristický časopis: „Ognisko domowe“ pod redakcí Nosowského. Z vědecké literatury vzpomínám rozsáhlých děl lékařských, dílem původních, dílem překladů, jež ve Varšavě vycházejí. Tamtéž vyšlo J. J. Kraszewského „Z války sedmileté“ v překladě ruském. V Radomi (v ruském Polsku) počne vycházet belletristický populární list polský „Radomianin“. V Krakově počal vycházet „Dwutygodnik hygieniczny“ redakcí dr. Janikowského a Grabowského. Živel polský v Poznaňsku pod křídly pruskými značně klesá, což především se pociťuje v písemnictví žurnalistickém. Dle posledního statistického výkazu vychází v celém Prusku jedině 19 polských časopisů, z nichž pouze 11 v Poznani. V Toruni vycházejí dva, v Chełmě 1, v Pelplině 2 a 3 v Horním Slezsku. Zjev to tím smutnější, uváží-li se, že ze všech těchto časopisů jediný jest denník, ostatní pak týdenníky neb čtrnáctidenníky, z nichž polovička jest obsahu náboženského. — Písemnictví maloruské, chudičké a skromné, vykazuje pouze knihy buď obsahu mravoučného, náboženského neb prostě belletristického. Ze spisů nejnovějších vyjímáme: „Gorit“ (hoří), povídka od Ivana Naumoviče, vydaná ve Lvově nákladem spolku Kačkovského. „Sestra“, povídka od Marka Vovčka, vydaná spolkem „Prosvéta“ ve Lvově. „Pomaranča“, novela od Volodě Bilinského vydaná v Kolomyji nákladem 5000 výtisků. Největšího rozšíření dosáhl spisek „Archijerejsko poslanije“ (arcikněžské poslání), jež brojí proti opilství.

— Slavný houslista chorvátský František Krežma navrátil se koncem května ze své cesty po Italii, kdež byl pravé triumfy slavil. Římský časopis „Fanfulla“ píše o něm v čísle ze dne 29. května: „Mladý umělec Krežma, jejž pro neobyčejné jeho umění zbožňují všechny naše paní, byl přijat s jásotem v Terstu. Onen večer, v kterýž Krežma hrál, bylo divadlo Mauronerovo přeplněno, směstnalo se v něm dva tisíce pět set osob, to jest tolik, mnoho-li na nejvýš divadlo to pojmouti může. Při posledním koncertu v redutním sále byli umělec i jeho sestra obsypáni skvostnými dary. Krežma vrátil se do Chorvátska, avšak nadějeme se, že neostane tam dlouho marně. Umění pobádá k cestování a takž bude as brzo pokračovati ve své umělecké cestě po Evropě. Žádným spůsobem ať nezapomene při tom na Řím, těšíme se na něho a doufáme, že tentokráte nestihne jej žádné neštěstí jako posledně choroba.“ V Terstu, Kopru, Rěce a v Karlovci očekávali jej již na dráze chorvátské zpěvácké spolky a besedy a ve všech těch městech obdržel čestné dary. V nádraží záhřebském očekávaly jej všechny mužské i ženské spolky záhřebské. Krežma ostane nyní nějaký čas v Záhřebu.

— Divadlo záhřebské. Aby chorvátské divadlo postaveno bylo na ten stupeň dokonalosti, na jakém jsou jiná divadla velkoměstská, svolal ban Mažuranić enquetní komisi a předložil jí k úvaze tyto otázky: 1) Jakým spůsobem odstraniti lze schodek, jenž každoročně (přes podporu zemskou) divadlo vykazuje. 2) Jakým spůsobem může vedle dramatu i opera zdárně se pěstovat. 3) Jakým spůsobem pojistiti lze rozkvět dramatický. 4) Jak třeba zaříditi správu a ředitelstvo divadelní. Komise, počtem šestnácti členů, odbývá schůze, jímžto předsedá sám ban a zvolila užší výbor tříčlenný, pp. Šenoa, Miškatoviće a Žigroviće, kteří mají osnovné návrhy vypracovat. — Co novinky připravují se pro divadlo záhřebské Björnsonův „Úpadek“ a „Novomanželé“.

— Literární zvláštnost. Bývalý anglický kancléř Gladstone zanáší se vedle oposice proti ministerstvu Disraeliově též spisovatelstvím. Právě vyšla od něho v knihkupectví Mac Millana v Londýně kniha s názvem: „Doba i místo pěvce Homera“.

Drobnosti.

— Některé slavné sázky. Sázky nalézáme u všech národů a za všech dob. V dávném Řecku byly dosti oblíbeny. Mezi jinými známa jest sázka sličné hetéry Lais, že roztaví milostným svým uměním ledovou zdrženlivost filosofa Xenokrata. K účelu tomu vnikla do příbytku Xenokratova, předstírajíc, že ji pronásledují archonti a zaklínajíc filosofa, aby ji u sebe ukryl. Xenokrates přijal ji s velikou ochotností a rozdělil se s ní o jedinou komnatu, kterou měl; ale všeliké šípy sladkým jedem napuštěné, jež hetéra po něm vystřílela, odrazily se bez účinku od neprostupného brnění jeho filosofie. Lais ztratila sázku. O kolik šlo, není známo; však zajisté neuvedla tato ztráta v rozpaky mocnou hetéru, jež se o několik roků později nabídla, že Theby Alexandrem Velikým zbořené z vlastních peněz znovu vystaví. U starých Římanů byly sázky věcí obyčejnou. V eklogách Virgilových čteme o pastýřích, jež činí sázku mezi sebou, kdo nejvíce ve zpěvu vynikne. Měla-li býti sázka obzvláště závaznou, činila se ve spůsob ten, že obě strany prsten s prstu svého stáhly a do rukou třetího, soudce, je složily. Nejsmělejší sázku podnikl lékař Asklepiades: zaručilť se, že po celý život nemoci prost zůstane. A co divnějšího, smělý lékař prý vyhrál. Dle Plinia byl po celý život svůj zdráv jako ryba a zemřel ve vysokém stáří následkem nešťastného pádu. Pověstná jest sázka, již vyhrála Kleopatra naproti Antoniovi: že totiž sní při jediné hostině milion. Spolkla drahocennou perlu, kterouž byla v líhu rozpustila. Obzvláště sázek chtiví byli Vlaši středověku. V Janově dávala volba senatorů podnět k nesčetným sázkám z nichž bezpochyby nynější naše loterie vznikla. Volba tato odbývala se následovně: Do volebního osudí vhozeny byly cedule popsané jmény 110 šlechticů a dítě s očima zavázanýma vytáhlo 5 takových cedulek z osudí. Šlechticové, jichž jména se na těchto vytažených cedulkách nalézala, obdrželi hodnost senatorskou. Za této příležitosti sázeli se Janované, nevyjímaje ani nejnižší třídy občanstva, že vyjde ten neb onen šlechtic z osudí, nebo že vytažen bude na prvním místě; mnozí sázeli na dvé, na tři, na čtyři i na všech pět jmen, jako při nynějším ambu, ternu atd. — zkrátka vše dělo se jako při naší malé loterii. V Janově sázelo se vůbec při každé příležitosti; jenom dvě věci nesměly býti předmětem sázky: budoucí štěstí v manželství a šťastný vysledek plavby na moři. Že také v Benátkách lid velikou náklonnost měl, voleb svých představených k sázkám použíti, vysvítá z toho, že podobné sázky zákonem byly zakázány. Také v Římě zapovídaly se sázky na smrt papeže a na jméno nástupníka. Princ Condé založil

se jednou s hrabětem Saillantem o 10.000 tolarů, že v šesti hodinách dvakrát od brány St. Denisské u Paříže do Chantily (as 10 mil od Paříže vzdáleného) a zpět pojede. Celkem obnášely sázky, jež za příčinou té jízdy pro a proti učiněny byly, milion. Condé vyhrál; dosáhl cíle ještě o 15 minut dříve. Než, ačkoli si celé tělo ovinul tenkými páskami a do úst vzal olověné koule, aby prý si vlhkost v nich zachoval, ublížil si přece na zdraví divokou tou jízdou; zemřel pět měsíců na to. R. 1725 prohrál bankéř Bulliot celé své značné jmění sázkou podivinsky odvážnou: že totiž od sv. Gervasia po dva týdny každý den pršeti bude. Dešť se nedostavil a Bulliot stal se chuďasem; za to byl nějaký čas hrdinou dne v Paříži a jeden dramatik uvedl ho i na jeviště.

— Knihovna Viktora Emanuela v Římě. Ve veliké budově Collegio Romano nazvané, jež dříve byla ústředním sídlem jezuitským a jejich největším a nejslavnějším konventem, otevřena byla 26. května rozsáhlá knihovna, jížto na počest panovníka sjednocené Italie, kterémuž jezuité nejvíce úkladů strojili, po něm jest pojmenována. Knihovna ta sestavena jest z mnohých menších knihoven zejmena klášterních a doplněna nákladem státním. Při otevření čítala 650.000 svazků a chová mnohé drahocenné spisy a rukopisy.

— Lovení perel na Ceylonu. Lov perel odbývá se na Ceylonu obyčejně začátkem února a trvá asi 20 dní. Tvoří zároveň jakous národní slavnost. Tisíce člunů oživuje moře a statisíců lidí, jež sem vábí vyhlídka na snadný výdělek a zajímavé divadlo až i z nejzazších koutů indické pevniny, hemží se po břehu. Jako dotknutím kouzelného proutku vyrůstá na písčitém přímoří město stanů a chatrčí z bambusových tyčí, pokrytých palmovými listy, rýžovou slamou a bavlněnými látkami. Mezi potápěči, veslaři a diváky prohánějí se indičtí kejklíři, kněží, polonahé tanečnice a dlouhoprsťáci. Než se čluny na moře vypraví, odříkávají nad nimi zvláštní „zaklínači mořských netvorů“ rozličná zaříkadla a tropí kejkle všeho druhu. Pověra v moc těchto zaříkadel jest tak zakořeněná, že by se bez nich žádný potápěč na moře neodvážil a že sama vláda zaklínače tyto platiti musí, za něž se nezřídka i katolíci propůjčují. V každém člunu nalézá se 10 potápěčů, lovců perel, a deset pomocníků. Když se byly lodice náležitě od břehu vzdálily, spouštějí se potápěči s košovitou sítí, obtíženi jsouce těžkými kameny, na dno mořské. Tam padají obličejem k zemi a shrabují na rychlo všechno, co kolem sebe dosáhnou, do své sítě. Když je tato plna, zatrhne potápěč provazem, na němž je upevněn, a pomocníci vytáhnou ho rychle nad vodu. Obyčejně zůstávají potápěči 50 až 60 minut pod vodou a každý vynáší 100—400 perlonosných ústřic. Na suchu rozdělují se ústřice ve čtyry stejné hromady, z nichž patří jedna potápěčům, ostatní pak tři prodávají se hned veřejnou dražbou. Tato dražba podobá se poněkud loterii. Neboť někdy obsahuje jediná ústřice 30—40 perel, z nichž jednu za 10 zlatých na místě prodati lze; jindy nenalezá kupec třeba ve 100 ústřicích ani jediné perly. Nejdrobnějších perliček užívá se k pálení perlového vápna, jejž bohatí Malajové s betelem a ořechy arekové palmy žvýkají. Perly, které nemají náležitého lesku, dávají Cejloňané kuřatům polknouti, ve voleti těchto nabývají pak perly za krátkou chvíli jasného přirozeného svitu. Číňané vyrábějí také uměle perly rozličných tvarů; vsouvají totiž obratně do živé ústřice všeliké figurky, na př. miniaturní sošky Budhovy, které se tam za nějaký čas obalují perlovou látkou. Ročně loví se na Ceylonu několik milionů perlonosných ústřic.

— Římské starožitnosti. Ani v místech zasypaného Pompeji a Herculana nevykopává se tolik starožitností jako v Římě. Archeologický výbor římský vydal právě seznam a popis starožitných nálezů loňského roku na světlo vynešených. Dle toho nalezeno bylo 20 mramorových a jiných hlav a poprsí, jeden rozsáhlý sarkofag, 5 zlatých ženských ozdob, 4 stříbrné a 22 bronzových, 8 řezbářských prací ze slonové kosti, 405 výrobků terrakovitých jako: uren, hrnků, džbánků, svítilen a j. 184 kusy rozličných stavebních částek, sloupů, schodů, říms a j. 14 jiných modelů, nesčíslný počet nadpisů a j. Penízů vykopáno 9 zlatých, 21 stříbrných a 6715 měděných.

— Nejmohutnější všech dotud viděných a slýchaných výbuchů vřaděn byl originelními Amerikány do programu slavnosti, kteráž se dne 4. července t. r. na památku stoletého trvání Spojených obcí odbývati bude. V tento den vyhozena bude totiž do povětří celá řada mořských útesů nedaleko přístavu newyorského se nacházejících a dotud plavbě v těchto končinách nemálo vadících. Jest to celý řetěz obrovských skal, jež vrcholky svými nad moře vyčnívají, ale pod vodou až ke dnu mořskému mezi sebou souvisí. Kdyby byly na pevninu vynešeny, představovaly by velkolepé pohoří. Již od roku 1869 konají se přípravné práce k nastávajícímu výbuchu. Stály dosud tři čtvrtě milionu dollarů. Pod mořem vyvrtáno bylo do skal 29 velkých chodeb, od nichž se rozbíhá 30.000 menších otvorů a to všechno vyplněno bude zápalnými látkami. Hlavní jádro těchto tvořiti bude 40.000 liber nitroglycerinu; mimo to užije se dynamitu a nově vynalezené podobné látky, „kreroku“, jehož účinky jsou prý ještě mohutnější. Celá tato spousta zápalnin zapálena bude pomocí elektriky najednou a spůsobí výbuch, o jakém dotud slýcháno nebylo. Účinky jeho nelze si potud ani náležitě představiti. Nejstrašnější výbuchy sopek budou vedle něho jen dětskou hračkou.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: Illustrovaného týdenníku „Světozor“ čísla 23 a 24. Číslo 23 má tento obsah: V zátiší. Román, sepsal Marko Vovčok, přeložil Jan Dunovský (Pokr.). — Prosba k večernici. Od Ely Lužecké. — Pobloužení. (Pokračování.) — Ubohá Marianna. (Pokr.) — Umělecká výstava na žofínském ostrově. — Debra. Podává Konstantin Jireček. (Pokrač.) — Abchazie a Abchazci. — Dům, v němž Palacký v Praze pracoval a život svůj dokonal. — Mrtvola Palackého, vystavena na radnici staroměstské. — Číslo 24 přináší mimo pokračování aneb dokončení jmenovaných již prací: V bouři života. Sepsal D. Mnišecký. — Výlet do Anglie. (Pokr.) — Eliška Přemyslovna. Od V. Vlčka. — O Františku Palackém. — Šah nameh, epos iranské. Napsal Václ. Petrů. (Dokonč.) — Obě čísla přinášejí mimo to hojnost zpráv literárních, uměleckých, vědeckých, rozmanitostí atd., texty k obrázkům a řadu pěkných illustrací.

Romány a povídky. Pořádá J. J. Stankovský. Sešit 6. Vnučka farářova. (Dok.) — Bratrstvo mstitelů. Román z doby prvního konsula republiky francouzské, generála Bonaparta. Napsal Al Dumas. Přel. F. V. V Praze, náklad. knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Muž z lidu. Román Jos. Ig. Kraszewského. Z polštiny přeložil Vilém Špaňhel. V Praze, nakladatel: Theodor Mourek.

Hospodářsko-živnostenská pokladna. Sbírky novějších výskumů, zkušeností, předpisů a receptů pro hospodáře a živnostníky. Upravil Em. A. Meliš. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Stručný všeobecný slovník věcný. (Malý slovník naučný.) Redaktor: Jak. Malý. Dílu III. sešit 7. (Grubenhagen — Haldenwang.) V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Sólové výstupy Jindřicha Mošny. Sešit pátý. Díl první. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Básně Antala Staška. I. V Roudnici, nákladem knihkupectví A. Mareše.

Bibliotek slavischer Poesien in deutscher Uebertragung. Redaktor: Josef Wenzig. Slavische Volkslieder. Heft II. Prag, Verlag von Fr. A. Urbánek.

Sbírka spisův dramatických. Svazek VII. Magelona. Tragedie ve čtveru jednáních od Josefa Jiřího Kolára. V Praze, nákladem knihkupectví I. L. Kobra.

Divadelní ochotník. Svazek 115. Polský žid. Činohra ve 3 jed. Dle angl. pro české divadlo upravila Eliška Pešková. — Svatební střevíce. Dramatický žert v 1 jednání. Sepsal Mírohorský. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

OBSAH: Na pomezí cizích světů. Fantastická novela od *Julia Zeyera*. (Pokračování.) — Rabbi Esra. Báseň od *Karla Kučery*. — Vojtek a jeho štví. Fotografie z Tater. Podává *Josef Wünsch*. — Malvína. Sepsal *Fr. Nečásek*. (Pokračování.) — Onamo, Onamo. Báseň od Nikoly I., knížete Černé Hory. Přeložil *Jos. Holeček*. — Poslední prosinec. Od *Alfreda Bourgearta*. — Episoda Fiddletownská. Od *Bret Hartea*. (Pokračování.) — Georges Sand. Báseň Al. Meissnera. Přeložil *J. Vrchlický*. — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra", buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10, 20. a 30. každého měsíce o 2 až 2½ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. 30. června 1876. Číslo 18.

Na pomezí cizích světů.

Fantastická novela od Julia Zeyera.

(Pokračování.)

XIII.

Světlo sluneční zářilo plnou slávou spuštěnými záclonami do ložnice, když jsem se z těžké mdloby probudil. Flóra seděla vedle postele.

„Je ti lépe?" tázala se soucitně s nejlaskavějším úsměvem.

„Což jsem byl nemocen?" divil jsem se nabývaje jen pozvenáhla vědomí o včerejším příběhu v knihovně.

„Ach, jak jsem byla polekána," oddychla si Flóra. „Slyšeli jsme těžký pád v knihovně a dušený výkřik, stropy jsou tak tenké zde v starém tom domě . . . Nemohli jsme dlouho dvéře knihovny otevřít; umírala jsem strachem, když jsi se na všechny otázky, na všechno naše volání neozýval . . . Odnesli tě sem a poslala jsem pro lékaře. Bohu díky, vidím, že uhodl dobře tvůj stav, ujišťuje mne, že není žádného nebezpečí . . . Zajisté je to následek stoupání po příkrých našich kopcích. Jaký to nápad pěšky nocí se . . ."

„Tak lékař tedy byl zde?" přerušil jsem jí slovo a zakryl si oči dlaní, zahloubaje se do podivných upomínek na nepochopitelné včerejší dobrodružství.

„Lékař je posud zde, nepustila jsem ho, žádajíc, aby zde zůstal, až se úplně zotavíš, ač mne přesvědčoval, že mdloba tvoje v klidný spánek se změnila. Je nahoře v jídelně při snídaní, půjdu pro něj."

„Není třeba, Flóro, přijdu sám do jídelny, jsem úplně zdráv, obleču se a přijdu za tebou snídat."

Flóra uposlechla a já jsem se rychle oblekl, rozevřel záclony a vpustil proud zářícího světla do pokoje.

„Slunce bude nejlepším lékem," pravil jsem si, „v jasném jeho svitě rozplynou se noční příšery . . ."

Zachvěl jsem se — tam, tam u samého okna to bylo, beze tvaru, bez obrysu, jasnější než slunce a přece jako stín se to tam choulilo, ač bez očí, přece to na mne hledělo.

„Přelud, prázdná vidina . . ." drkotal jsem mezi zuby a zavřel oči. Bojácně jsem je otevřel — bylo to tam posud.

Zmužil jsem se učinit několik kroků, upřel vyzývavě zrak na jasný stín.

„Zpátky, holá smyšlenko choré obraznosti," volal jsem, „do nicu, z kterého hořečka tě vyvolala … zmizíš!"

Ale světlý stín nabýval určitosti více a více a nezmizel . . . Klesl jsem zničen do křesla a zahalil tvář do záclon postele. Nevím, jak dlouho jsem tak seděl, když se ozval Flóřin hlas.

„Ty nepřicházíš," pravila s jemnou výčitkou a tichý, hluboký její hlas zněl mi jako hudba, teplá, lehká ruka její spočinula mi na čele . . . vzhledl jsem: o radosti! Přelud zmizel!

„Pojďme!" volal jsem radostně a chopil jsem se její ruky upíraje zrak tam na ono místo, z kteréhož se vidina byla ztratila. Bylo mi volno a vesele po boku Flóry. —

Šli jsme spolu do jídelny a snídal jsem bezstarostně s lékařem a s Flórou. Lékař byl starý přítel naší rodiny, bavili jsme se velmi nenuceně, neobtěžoval mne žádnou otázkou, spokojil se pouze skoumáním pulsu. Flóra pozvala ho k obědu a přijal, toliko prosil o koně a kočár, aby si odbyl návštěvu u nemocného as hodinu od naší vesnice vzdáleného. Ráno bylo teplé a jasné, vzduch čistý a slunný, lékař radil mi procházku do polí a Flóra nabídla se, že mne doprovodí. Sotva že vyšla z pokoje pro klobouk, již opět choulilo se to v koutě. Zmužil jsem se tenkráte, cítil jsem, jak blednu, ale zmužil jsem se tak daleko, že jsem chováním svým pozornost lékaře k sobě neobrátil. Vzal jsem noviny na stole ležící a počal čísti. Ale sotva že upřel jsem na ně zrak, položila se ruka krásného tvaru, průhledná jak křišťál na chvějící se v mé ruce list.

„Doktore!" vzkřikl jsem.

„Co jest?" vyjel ulekaně, odhodiv tužku, kterou cosi do tobolky zapisoval.

„Hleďte, hleďte, co pozorujete na tomto listě?" tázal jsem se.

„Co mohl bych pozorovat? Leda že jej držíte obráceně?" divil se doktor.

„A ruka?" drkotal jsem.

„Věru, ruka vaše se zimničně třese," vrtěl hlavou a skoumal opět tepnu moji jako kladívko bušící.

„Jsem hotova!" volala Flóra vstupujíc do pokoje a klid okamžitě se mi vrátil.

„Pojďme, doktore, a nestarejme se o malý zbytek rozechvělosti zimničné," oddychl jsem si a spěchal napřed přes schody.

Před domem vzala mne Flóra v růžovém rozmaru za ruku a utíkali jsme několik kroků jako děti, posmívajíce se starému lékaři, který, poněkud tělnatý, nám stačiti nemohl. Pak jsme ho doprovodili až ke kočáru

na silnici a brali se úzkou cestou na velkou louku k samému lesu se táhnoucí. Louka ta bývala někdy také lesem a poslední stopou a památkou na dávnou její tvářnost byla mladá, osamělá bříza, kterou někdy byli ponechali co útlý prut vedle velkého omšeného kamene. Ohromný ten balvan byl zajisté jakousi eruptivní silou až sem ze vzdálených hor v pradávných časech při násilném jakémsi převratu smeten a letěl pak do tehdejšího hvozdu, kruše jako blesk věkovité koruny velikánů lesních. Listy té břízy chvěly se zelenozlatě v ranním vzduchu a rosa její padala na zem jako slzy. Zastavil jsem se u stromku, tajemná, nevysvětlitelná moc mne k němu táhla. Marně se mne Flóra ptala, co tak obzvláštního na té bříze pozoruju, marně mne pohádala k další chůzi. Usedl jsem na konec balvanu a zadumal se do svých myšlenek, neposlouchaje milý švehol bavící mne Flóry. Konečně uvázl proud její řeči, když jsem na žádnou otáku mimo „ne“ a „ano“ neodpovídal.

Vstala.

„Zůstaneš zde?“ tázala se, „nutno abych přihledla k dítěti. Ale přijdu opět a půjdeme pak spolu dále.“

„Jsem příliš unaven od včerejška,“ lhal jsem, „přijdu za tebou domů, až mne slunce prohřeje.“

Sotva že Flóra odešla, začal jsem se kol kolem ohlížet; divno, neděsil jsem se již svého dobrodružství, nýbrž toužil jsem po dalším jeho průběhu. Ruka, kterou jsem byl tak zřetelně spatřil, vzbudila ve mně přání uviděti celou postavu toho stínu, mne tak vytrvale pronásledujícího. Neviděl jsem ničeho, ale za chvilku zašelestil větřík v ratolestech břízy, a tato se pojednou chvěla spůsobem nápadným . . . Nemohl to být následek větru, neboť tráva stála kolkolem nepohnuta a bylo, jakoby neviditelná ruka stromem zatřásala. Přistoupil jsem ještě těsněji a tu ovanul mne opět onen tajuplný dech, který mne byl včera před zjevením přeludu mrazil. Ucho moje bylo naplněno tichým šelestením drobných listů, ale uvnitř mé duše zaznělo to divně jako hudba jasných zvuků pojících se v lidský hlas a lidskou mluvu a ač jsem takřka v duchu tomu naslouchal, co se jako vlastní myšlenka ve vlastním nitru rodilo, zdálo se přece, jakoby se to linulo z nekonečné dálky, z úst cizích.

„Přestaň se mne děsit,“ vanulo to lichotivě.

„Kde jsi?“ tázal jsem se, aniž bych retem hnul.

„Mluvím k tobě šelestem stromku,“ — zvučelo to v odpověď.

„Tedy se zjev! Co činit mám, abych tě uviděl?“

„Nic než chtít mne vidět, ale chtít vůlí pevnou, nezlomnou beze strachu.“

„Již chci!“

„Nelze teď!“ volalo to tišeji a z dálky jako zmírajíc.

„Kdo ti brání?“

„Ona!“ vzdychl hlas a dozněl jako přetrhnutá struna.

Listy břízy visely zase mutny a nepohnutě na větvích. Ohledl jsem se — Flóra stála vedle mne.

„Nemohu tě přece o samotě nechat,“ pravila starostlivě, „rozešlo mne to na cestě k domu, jsi ještě churav, zůstanu s tebou.“

Odhodlal jsem se raději k návratu do své komnaty; cítil jsem skutečné unavení a usnul jsem tedy brzy na pohovce. Neměl jsem žádný sen, spal jsem klidně a doktor přijedší k obědu prohlásil mne za úplně zdravého. Procházeli jsme se po obědě v zahradě, hráli na večer v karty a když lékař odjížděl, nařídil, abych dříve než obyčejně ulehl. Flóra ustanovila, aby starý náš služebník tuto noc u mne v komnatě spal, pro větší jistotu, kdybych opět ochuravěl.

„Zůstala bych s tebou,“ pravila mi, „ale nemohu bez děcka a to mohlo by svým pláčem spánek tvůj rušit.“

Byl jsem se vším spokojen. Starý sluha seděl vedle mne a když jsem oči zamhouřil, ulehl na divan, a za několik okamžiků spal sám spánek spravedlivých. Ležel jsem ještě čtvrt hodiny přemítaje stále o prapodivném případě s čarovným nápojem a snažil jsem se přemluviti se, že bylo všechno přece jen následkem nesmírného rozčilení a rozdrážděné obraznosti. Avšak co bylo rozumování moje platno? Jako palčivou žízeň cítil jsem neukojitelnou touhu spatřiti opět svou vidinu, vynutit na tajuplném stínu zvěst o světě neznámém! Zíral jsem do prázdna, pátral kolem sebe, ale nespatřil jsem ničeho, neslyšel než odměřené dýchání starého muže. Opatrně vstal jsem s postele, přehodil rychle svoje šaty, zatáhl záclony u postele, aby starý Řehoř, probudí-li se, moji nepřítomnost nezpozoroval, pak vykradl jsem se tichým krokem z pokoje a nikým v tiše dřímajícím domě nezpozorován, octnul jsem se v nejhořejším patře v temné knihovně. Okno bylo posud otevřeno a poskytovalo uchvacující pohled na lunoskvělou krajinu. Roztouženě rozpřáhl jsem náruč jako milenec po milence.

„Zaklínám tě,“ šeptal jsem ven do chladné noci, „zaklínám tě, duchu tajemný, ve jménu moci, která světy tvoří a světy boří, zjev se mi! Ve jménu ducha duchův, duše dnší, ve jménu dechu, kterým dýše vesmír, staň přede mnou a zjev se mi! Chci tě vidět, chci tě znát, buď si andělem či demónem!“

„Nikoli tvého zaklínání, tvého přání poslouchám,“ zašumělo to tichým vánkem, „hle, jsem před tebou! Následuj!“

Daleko v poli na mezníku seděla postava bílá zahalená v mlhové závoje: tichý ten vánek, šepotající ten hlas pocházel odtamtud . . . Nerozmýšlel jsem se dlouho. Strhl jsem vyrudlou záclonu visící na skříni foliantů, přivázal jsem ji na okno a spustil se po ní na vysoký ořech pod oknem šumící. V okamžiku byl jsem v zahradě u plotu, přehoupl se a chvátal do pole. Zahalená ona postava vznášela se přede mnou jako lehká mlha větrem hnaná, vzniklá z lesa za rána letního, a míhajíc se jako bludička vedla mne příkrou cestou na pustý kopec, hustě porostlý kvetoucím vřesem. Polekaně prchalo noční ptactvo přede mnou a z vesnice zaznívalo příšerně smutné vytí psů. Na vrcholku kopce zastavil se těkavý stín a udýchaný vrhnul jsem se do vysokého vřesu.

„Jsme u cíle své pouti?“ tázal jsem se.

„Jsme,“ odtušil přelud a temnota a mlha padaly z neurčitého zjevu jako tmavá rouška, a postava luzná vznášela se před udiveným zrakem mým v plné nadpozemské kráse. Tak vídal jsem v dalekých krajích jihu stříbrný kruh tajemně mlčenlivé luny povlovně se vynořovat z modrých vln hlubokohlasného oceánu. Jako lepá bohyně stál přízrak před oslněným zrakem mým, tělo její bylo jako ze sněhobílého světla shluklé, jako paprsky rudého zlata splýval k zemi vlnící se její vlas a roucho, utkané z paprsků růžových hvězd a jiskřivých démantů, zastíralo pestrou září svou skvělost lepotvárných údů. Vedle dokonalosti toho tvora hasly obrazy štětcem a dlátem nesmrtelných umělců vykouzlené úplně. Zakryl jsem si oči, obávaje se oslepení od záře toho světla.

„Jsi andělem, jsi bohyní?“ volal jsem překonán krásou a velebností zjevu.

V uších mých to znělo jako hudba nejsladší a nejpodivnější, hlas jakýsi se ozýval, ale jako uvnitř vlastní mé osoby, nemluvil řečí lidskou, ale porozuměl jsem mu jako výrazné melodii.

„Nohy moje kráčely někdy po zemi, kteráž je matkou mojí jako tvojí. Nejsem pouhým stínem, ale duše moje bydlí v těle plujícím étherem a kojím se světlem slunečním. Vzhledni ke mně!“

„Nelze!“ volal jsem, „oslepuješ smrtelný můj zrak. Avšak mluv, zaklínám tě! Ty obýváš kraj neznámý, svět vyšší, čistější našeho! odpověz, jest ten, kteréhož bohem zoveme?“

Stín mlčel.

„Odpovídej! Hleděla's mu tváří v tvář? Jest on? A co jest?“

Stín mlčel.

„Odpověz, zaklínám tě ve jmenu jeho!“ volal jsem po třetí.

„Letěla jsem vesmírem a dlela na prahu světů, o kterých obyvatelé této zemi ani jsoucnost netuší, unavena letem odpočívala jsem na osamělých pustých hvězdách, ozářených slunci, jejichž paprsky nikdy na hranici říše tvého slunce nedopadají, viděla jsem tvory, před kterými jsem klesala na tvář, jako ty právě přede mnou . . . I já tázala jsem se, jako ty . . . Neodpovídali, jako já. Ani oni nechápou jeho a jako já tobě pravím, tak pravili oni mně, že znají tvory dokonalejší, vznešenější sebe — ale i ty jsou němy k jejich otázkám.“

„Běda, tedy věčně, věčně nic než záhada?“

„Červe, co víš ty o věčnosti? Věčnost jest nekonečné umírání, nekonečné znovuzrození a cíle nezná nikdo než *On*.“

„A co vyvábilo tebe z říše světla nazpět do naší temnoty?“

Dlouhý, dlouhý vzdech byl jedinou odpovědí.

„Netaž se dále,“ šeptal hlas zmírající v dálce, „vzduch pozemský mne tíží . . . Na shledanou! Zítra v noci uvidíš mne opět! . . .“

Vyskočil jsem se země a napřáhl rámě, chtě lapit prchající stín, ale vznášel se klidně nad hlavou mou a mizel pomalu jako mlha rozplývající se na slunném vrcholku hor. Ještě jednou zastenal krajinou hluboký vzdech a vše zůstalo pak ticho a prázdno . . . Posílal jsem zraky na vše strany, však nebylo již stopy zjevu ni v dřímající krajině, ni na třpytné obloze noční.

Loudavým krokem vrátil jsem se domů.

(Pokračování.)

Umění na lidském těle.

Od *R. E. Jamota.*

Bojím se nedorozumění! Výrok „umění na lidském těle“ má příchuť poněkud více než neurčitou a nepochybuji, že některý citlivější člen společnosti lidské mne bude kárat v domnění, že chci podati snad nějaký ovar z podezřelých tolarových knížeček o thematě — recte o titulu podobném sepsaných. Proti čemuž se ovšem ohražuji; thema řádků těchto je naprosto nevinné, chciť promluviti o umění, s jakýmž se setkáváme v krámech s náčiním chirurgickým, či o tom, jak možno některé scházející aneb znetvořené části těla našeho uměle nahraditi aneb podstatně zlepšiti. Kdybych ve skromnosti své dělal si nárok na úplnost, mohl bych dodati ještě něco z tajné historie krámů se zbožím vatařským a kaučukovým, však nechci učiniti z těchto řádků skandální kroniku. Vímť dobře, že mnohá plastická forma jest darována jinou přírodou, než tou, která dává témuž jednotlivci na příklad požitek kuřích ok, avšak ježto mi jde o zásadu, halím se v plášť šlechetnosti a vystříhám se podrobností.

Umění, jež na mysli mám, je blízko svého zenithu; ba pokročilo tak, že pomalu nezbude platnou než pověstná pravda „komu není s hůry dáno“ atd., jak už každý pokročilý český vrabec zpívá. Jenom mozek — jenom rozum s podobnou některou maličkostí nemůžeme si ve skutečnosti koupit; ostatní se již skoro všechno prodává — lidé se o to ostatní postarali s péčí až úžasnou.

Prohledněme si člověka od hlavy až k patě, a jsem jist, že bez přinucení dá mi každý za pravdu, že toto umění již značně z plének se probralo.

Začnu s vlasy. Každý člověk na příklad je má míti, aspoň každý spořádaný člověk — než počínám s věcí otřepanou. Umělé vlasy již nosili klasičtí národové. Paruka je historickou vzpomínkou a co se barvení vlasů týče, tu již bujné Římanky v tajemství podobné zasvěceny byly. A jak za dob našich svět se utužil, pozná každý, vyjde-li v libovolnou chvíli na ulici; jsem přesvědčen, že bude na příklad u ženštin počítat ony, které umělých vlasů nemají, však nikoliv ty, které je mají. Zdálo by se, že tu nové, netušené nějaké umění nenalezne půdy — avšak chyba lávky. Právě v nejnovější době tvrdí se, že vlas, vyrvaný i s cíbelem z půdy své, a zasazený uměle na nové některé místo v kůži, dále bují a roste! — Člověk, který se chytne věci této methodicky, a bude sázet vlasy en masse, musí být věru do roka millionářem; — k tomu mu samojediní bezvousí mladíci pomohou, nad to pak holohlaví. Ubohý Sokrate, že se tvá pleš dobrodiní takového nedočkala!

Stopujíce tělo člověka s hůry dolů, po vlasech na oči přicházíme. Jakého triumfu zde uměleckému průmyslu se dostalo, je vůbec věcí známou. Za našich dnů zhotovují se tak dokonalá umělá oka, že s těží je v tváři od pravého oka rozeznáme. Bohužel ovšem nenahradí skvostná taká hříčka pravé oko také co do vidění i obmezuje se pouze na odstranění nepříjemné fysiognomie, ztrátou oka zaviněné. Ještě v jednom ohledu osvědčila se kosmetika u oka dosti prospěšnou; je to tak zvané taetovování rohovky, jež mám na myli. Známo jest totiž, že po různých chorobách průsvitné hladké blány, jež rohovkou nazýváme, zbývají vypukliny bíle zkalené, soulad tváře nemálo rušící. Že bývá u nich vidění aspoň částečně možné, nelze na vyrvání oka a zasazení umělého

pomýšleti, a proto přišlo se na důmyslnou operaci, taetovování rohovky zvanou. Do zkaleného takého výrostku totiž vsazují se zrníčka umělé barvy, dosti hustě ovšem vedle sebe, a tím se spůsobuje, že nápadná tato vada se zakryje. Dodati ovšem dlužno, že je-li duhovka modrá, užívá se barvy modré, je-li hnědá, hnědé a podobně. Ovšem je velmi řídkou věcí viděti člověka takto přetvořeného — a že změna oka celou fysignomii přetvoří, nedá se tuším popírati — neboť operace taká jest, jak se samo sebou rozumí, drahá, a vedle toho choroba operaci podobnou potřebující právě u bohatých je vzácnou. Podobným spůsobem dají se — aspoň v theorii — přetvořiti známá plamenná znamínka, tváře člověka dosti často hyzdící. Jsou dosti známy tyto rudé skvrny v obličeji, zakládající se na tom, že malé krevní cevy pod koží příliš nemírně jsou rozmnoženy. I ty daly by se zahojit, ovšem jen tenkrát, jsou-li menšími; avšak k zahojení takému není třeba jen zručné ruky lékařské, nýbrž také uměleckého vkusu; aby se volila barva tak, by zbarvení skvrny po taetovování rovnalo se barvě ostatní pleti.

Mezi očima sídlí jako král, nevyslovitelný nos. Umělé hotovení nosu je nejstarší kosmetickou operací, což dá jen tím se vysvětlit, že již za šerých dob ztráta nosu bývala nehodou dosti častou.

Operaci tu Indové prý vynašli; u nich prý bývalo zvykem uřezávat taškářům nosy. Patrně bývali již za starodávna také bohatí lidé taškáři, neboť nedovedu si ani představit, že by se byli indičtí lékařové jen tak z bůhdarma o hotovení umělých nosů pokoušeli, kdyby taškáři indičtí pouze z pariů se byli rekrutovali. Ješto jsem již při jiné příležitosti *) vysvětlil, jak možno z kůže čelo pokrývající nos pomocí operace vytvořiti, nebudu zde čtenáře opakováním nudit, a zmíním se raději o skutečně umělém nose.

Že totiž nos plastickou operací utvořený, není vždy zcela podle aesthetických pravidel, pomýšleli chirurgové již ode dávna přístrojem buď z kovu aneb z kaučuku odstraniti znetvoření tváře po ztrátě nosu vybývající, a dali zhotovovati u jiných odborných znalců umělé nosy, jež pak ku brejlím připevněny se nosily, a aby ku tváři přiléhaly, zvláštním přístrojem, v dutině nosní upevněným, se přitahovaly. Nedá se upříti, že podobné úpravy bývají tak dokonale provedeny, že je s těží rozeznati lze od nosu skutečného — přece však nevešly v užívání obecné. Neboť jsou věci podobné především nad míru drahé, za druhé však mohou jich používati jen lidé vkus mající: neboť barva v tváři se často měnívá, a tu, má-li být nos skutečně umělým, nemohou se majitelé jejich bez líčidla ani obejíti. Jinak poznáme okamžitě, oč se jedná, a účel celé úpravy patrně nepostihnut.

Pod nosem rozestřeny jsou pysky, mezi nimiž rdí se otvor ústní. I u pysků i u otvoru ústního známa je celá řada operac, porušený tvar napravujících; jmenovitě se dají utvořit zcela nová ústa v případu, že zarostla, aneb nebezpečuým spůsobem súžena byla, tolikéž i na příklad u známého zaječího pysku zcela nový, velmi dobrý ret vytvořiti se dá, avšak to vesměs jsou věci příliš odborné, než aby snesly lehkého, feuilletonistického vylíčení.

Za rty nachází se „ἕρκος ὀδόντων“, hradba zubů, jak Homér v úctě říkal, patrně se ještě dobrák více bál zubů než jazyka, před jehož nebezpečnou činností zvláště my zas máme velmi ušlechtilou úctu. Že zuby jsou nevyhnutelnou částí lidské krásy, počali šlechetní lidé již dávno scházející zuby uměle nahražovati, a to tak vydatně, že v dobách, kdy se k zasazování zubů ještě zlatých plíšků užívalo, na příklad v Paříži, zcela vážně pomýšleno na to, zdali by se — rýžování zlata na hřbitovech nevyplácelo; tvrdilť se, že ročně umírá tolik lidí se zuby zlatem upevněnými, že by sytematické hledání zlata toho snadno mohlo býti spekulací velmi výnosnou. Na neštěstí však upevňují se umělé zuby za našich dnů pouze kaučukem, a světu se nedostalo na příklad akciové společnosti k rýžování zlata, dejme tomu po hřbitovech pražských. Umělé zuby zhotovují se ze zubů hrocha, ale také z porculánu; dobře očištěných lidských zubů řidčeji se k tomu účelu užívá. Jinak je spůsob zasazování již tak všeobecně znám, že se zajisté mezi čtenáři listu našeho nalézají jednotlivci, kteří věc tu seznali třeba z autopsie.

*) Viz Lumír r. 1875: „O čichu“.

U zubů je věc arci obecně známa, však s těží řekl by kdo, že i jazyk lze nahradit, ovšem ne jazyk co sídlo chutě, ale co ústrojí k mluvení nevyhnutelně potřebné. K vynálezu tomu dopomohla náhoda.

Před dávnými časy žil totiž u města Bourges ve Francii muž, jemuž uříznuta byla přední polovice jazyka (příčina se ovšem neudává). Muž ten žil po tři roky v truchlivém stavu — nemoha ani slova pronésti. Tu poknsil se jednou, an držel mezi zuby dřevěnou vařečku, z níž pil, promluvit, a ku svému podivení byl s to srozumitelná slova pronésti — vařečka sloužila mu jako prodloužení jazyku. Od té doby neoddělil se již od podobného dřevěného přístroje, nose jej na krku uvázaný. Příklad jeho ovšem nenalezl mnohých napodobitelů, neboť umělé odstranění jedné části jazyka vždy tak bývá řízeno, že aspoň malá část špičky zůstává, avšak pro případ podobný, jaký se u onoho muže udál, cesta již naznačena, a věru nebude takovému nešťastníku již potřebí, aby při plném zdraví dlouhou dobu bez daru řeči ztrávil.

Tvrdé i měkké patro v ústech, na něž po jazyku přicházíme, jsouc buď od narození rozpoltěno anebo byvši chorobou nějakou porouchàno, operací tak zvanou plastickou zahojit se dá i — kaučukovým listem nahraditi, což všechno arci na interes širšího obecenstva počítati nemůže; neníť představa o části té tak všeobecnou, jako o jiných částech těla, jež jsem uvedl a uvésti ještě chci. Z téže příčiny také o tak zvaném uměleckém bubínku sluchovém jen krátce se zmiňuji.

Sluchovod náš totiž v jisté vzdálenosti od ucha vnějšího přepažen je více méně kolmě stojící jemnou, kulatou blánou, kterouž zvuky, mají-li slyšeny býti, do chvění přivésti musejí, čímž začíná složitý postup přenášení zvuků až k ukrytému nervu sluchovému, kterýž pak dále mozek o zvuku zpravuje. Bubínek tento jest nutný ku slyšení, avsak právě on bývá přečasto různými chorobami zničen a tu snaží se vadě té ušní lékařství odpomoci tím, že vsází na místo porouchaného bubínku jemnou blánu podobného tvaru, napnutou na stříbrném či zlatém rámci. —

Náhrada to ovšem dosti skromná!

Přicházím k jedné z nejodvážnějších změn v odboru, o kterémž mluvím; ku věci, která byvši asi před třemi roky poprve vykonána, pozornost veškerého čtoucího světa ve značné míře na se obrátila.

Roku 1874 odvážil se totiž známý vídeňský profesor Billroth na odstranění chorobného hrtanu (v obecné mluvě: jablko Adamovo); a dokonav s dostatečným zdarem nevídaný dosud pokus, zasadil člověku tomu do mezery tak vzniklé hrtan umělý. Důležitost takovéto operace nebyla asi ještě obecně oceněna. V hrtanu vzniká totiž hlas, který pak nešen hlavně dutinou ústní ven, rozličnými pohyby různých ústrojí v dutině ústní a kolem ní se nacházejících na mluvu přetvořen bývá. Vytržení nebo vyříznutí hrtanu z krku znamená tedy ztrátu hlasu; bez hrtanu není lze mluvit, a bylo k tomu zajisté potřebí nevšední odvahy, nahradit ústrojí tak vzácné jiným, umělým. Pokusů podobných nevykonáno mnoho.

Na pražské škole chirurgické byl vykonán druhý, a nemýlím-li se, až dosud poslední; řídké vykonávání této operace jest odůvodněno jednak tím, že ona choroba zřídka se vyskytuje, ale jednak také tím, že by přečasto již ani takováto operace výsledku neměla pro přílišnou pokročilost choroby, která již v samých počátcích rázného jednání vyžaduje. Bývá pak to hlavně zlotvarná hlíza některá, která vyrvání hrtanu opravňuje. Přístroj, jenž do krku po operaci vsazen bývá, založen je celkem na téže zásadě, jako na příklad klarinet. Týž upevněn je v jiné rouře tak, že chce-li člověk dýchat, zvukový strojek odvrátí od proudu vzduchového z plic při vydechnutí se řinoucího, kdežto chce-li mluvit, k témuž proudu jej přivrátí. Tím vzniká zvuk, který se pak v ústech na mluvu přeměňuje.

Hlas takový má tu vadu, že je monotonní, a příchuti takové, jakou zvuky na strojích hudebních vyluzované vůbec mají. Přes to ovšem má přec vynález tento cenu nemalou. Krkem přecházíme k trupu vůbec, avšak zde „umění“ hrubě půdy nemá, jsouť ústrojí v trupu umístěná příliš specifická a složitá, než aby se činnost jejich uměle nahraditi dala, a také kosmetika nemá zde půdy hlavně pro ukrytost poměrů.

Tím více za to přiklonila se technika lékařská ke končetinám. Již Götz z Berlichingů měl prý umělou ruku, a zdá se, že vědomosti v oboru tomto již za dávných dob se vyvinovati počaly. Jsouť přemnohé případy, kdy ruku odejmouti dlužno, ovšem jen k vůli onemocnění, život člověka přímo ohrožujícímu. Tak k vůli těžkým pohmožděninám, hlízám a p. Aby nebožáku podobnému aspoň pro zevnějšek poskytnuta byla jakási náhrada, upevňují mu přístroj k zbývající části, ztracený díl ruky co možná věrně nahražující. Prospěch ovšem není značný. Užitečnějšími jsou přístroje podobné u nohy. Vídáme ovšem příliš často pouhý válec dřevěný za podporu k zbývající části nohy upevněný, kterážto úprava upevňuje se hlavně k vůli své láci. Avšak užívají se také přístroje nejen tvar nohy úplně napodobňující, nýbrž i také klouby opatřené, tak že člověk nohu takovou mající netoliko téměř zcela správně choditi, nýbrž i sedati může, při čemž nepatrné stisknutí péra ohnutí kolena umožňuje, a takž ukrývá se vada odejmutím nohy povstavší, velmi vtipně.

Zajímavějšími jsou přístroje, nahražující jednotlivé svaly. Sdělím tuto za příklad jeden interessantní a pověstný případ.

Francouzský pianista jeden, — byl prý výtečný virtuos — ztratil vládu nad svaly, po hřbetu ruky rozloženými. Dosah ochrnutí takového byl asi ten, že člověk onen sice volně prsty ohýbati mohl, ale nikoliv natahovati — leda ovšem pomocí ruky druhé, neboť svaly, kterýmž výkon ten jest přidělen, následkem ochrnutí nervů účinnosti své pozbyly. Třeba by jen jednu ruku tímto spůsobem byl onemocnělou měl, nalézal se člověk již ve stavu hrozném, neboť nebyl již s to umění své provozovati. Veškeré léčení osvědčilo se dokonce marným, a takž byl by se člověk onen na vždy piana zříci musil, kdyby lékař Delacroix nebyl mu pomohl velmi důmyslným spůsobem. Delacroix dal totiž sestrojiti úpravu takovou, že po hřbetu každého prstu upevněna byla pružná drátěná spirála, chorobné svaly dosti dobře nahražující. Ohnul-li klient jeho prsty, jak toho ku hře na pianě potřebí, a což také — jak praveno — volně učiniti mohl, bylo mu lze i na piano udeřiti, ale v tom momentu, kdy sval, některý prst ohýbující, v činnosti své ustal, vzpřímila ho drátěná spirála a takž mohl virtuos po delším cvičení na piano hráti zase jako dříve. Po prvém takovém příkladu byla ovšem cesta do Ameriky snadná, a záhy počaly se přístroje takové množiti a zdokonalovati.

I na noze dá se užíti množství podobných apparátů a třeba by věc nebyla zde tak frappantní, jako u onoho francouzského pianisty, bije přece prospěch strojů takových přímo do očí. Tuším, že správněji učiním na místě theoretického vysvětlování, objasním-li věc příkladem. Na lýtku našem vidíme velmi silnou vrstvu svalů, jejichž činnost spůsobuje, že hřbet nohy vzdaluje se od přední plochy berce (t. j. části mezi kolenem a vlastní nohou.) Stane-li se, že svaly ty následkem choroby v činnosti své ustanou, povstává chorobný tvar nohy na tom se zakládající, že hřbet nohy nesmírně se blíží k přední ploše berce, čímž nabývá noha nehezké podoby hákovité. V mírnějších případech dá se činnost svalů lýtkových buď kaučukem aneb spirálami jako na hoře u ruky nahraditi, a takž předchází se značnému znetvoření nohy.

Tím končím, podav aspoň nástin spůsobu, jakým se umělé nahražování scházejících a znetvořených částí těla ubírá. Jest patrno, že ubírali jsme se nejrovnější cestou, všímajíce si jen hrubých obrysův a nikoliv četných, ba nesčíslných podrobností; avšak k povšechnému názoru jest tuším i kontura dostatečná. Naproti tomu unavuje popis jednotlivostí, známých jen úzkému kruhu lékařskému. Na jedno však dovolím si ještě upozorniti: jest to okolnost, že kde nejedná se o pouhou kosmetiku, pracuje chirurgie přesně na základě zásad fysikálních a vůbec rozumových, kteréžto faktum nad jiné okolnosti důležitějším jest k posouzení lékařských snah nynější doby vůbec.

Zachráněn!

Tak pravdou jest, co v utajeném citu
Tvé srdce vyzradilo bílé bláně,
že jako poupě v bujném keře skrytu
chceš růží uvíjet se k mojí straně,
že před návalem trpkých žití pílí
mé náručí Ti kolébkou má být,
a žal, v Tvých očí báseň zabloudilý,
co diamant se v záři vděků skvít.

Kéž mohu tak jak duše toho želá,
kéž mohu všecky slzy měnit v skvosty
a jako holubice archy smělá
z vln klamu snášet oliv letorosty;
kéž vzejdou ony větve v mocné stromy,
by jemně tulily Tě v hebký stín
a nehynoucí krásou bez pohromy
svůj nad hlavou Ti střely baldachýn.

Ó doufej, věř, to veškerou mou snaží
od chvíle té, v níž v ňádru jsi mi zkvětla,
vždyť milost Tvoje tak mou duši blaží,
jak pozdní kvítí vlídný pršek světla;
ten sokol oka Tvého jasnozorý
po strastech mých se pustil na dostřeh,
a v moři, v kterém tonul duch můj chorý,
Tvá láska svitla mi, co kyprý břeh! —

Hle, země, země! — Ne, to nebe jesti,
kam jarou silou touha moje míří,
a netušených druhdy čarozvěstí
kruh zázračný se zlatou duhou šíří;
a míru anděl z kruhu vstříc mi vchází,
jak od dob mládí kouzlil mi jej sen —
hle, perly blaha peřej v líc mi hází,
a u Tvých nohou klesám zachráněn!

Adolf Heyduk.

Malvína.

Sepsal *Fr. Nečásek.*

(Pokračování.)

Hraběnka nakázala Tomaseovi, aby došel k zlatníkovi. Tomeš ale vyrazil ze sebe: Není možná, „musím jinam odejíti, hned ale budu k službám.“ A už utíkal. Věděl totiž, že budou brzy bíti hodiny na náměstí svatého Marka a něco takového nechtěl zmeškati. Postavil se před dům, kde na střeše je zvon a u něho dvě velké, uměle utvořené kovové sochy rytířů, majících v rukou napřažených ohromná kladiva. Ti odbíjejí hodiny, tlukouce kladivy do zvonu. Pod nimi na domě je zlatem vykládaná socha panny Marie. Jak medle kovoví rytíři hodiny byli odbili, otevrou se pod sochou zlaté dvéře, vyjde anděl s troubou k zemi sehnutou, pozvedne ji k ústům, jde kolem, a za ním kráčejí tři králové, černý vzadu, a došedše k soše, zvednou pravici a pozdravujou po vojensku, a druhými dveřmi opět zajdou. Diváků je tu hojnost a Tomeš, když hodina dopadla, neměl stání a musil se podívat na rytíře s kladivy a na tři krále. Hraběnka pohledla na hodiny díc: „Jistě že se šel dívat na tři krále.“

Vrátil se udychtěn a potom teprve vykonal, co velela.

Měl-li Tomeš pokdy, vyrážel se tím, že krmil na náměstí holuby. Holubů je ve Venecii na tisíce, a sice stejné našedivělé barvy s černými pružkami na konci křídel. Přináležejí městu. Konali prý někdy dobré služby ve válce co poslíčkové a zachránili město. Na náměstí bývá jich na sta. Spouštějí se se střech a oken a s chrámu sv. Marka dolů a procházejí mezi lidem slídíce jasným očkem, kde by jim kdo co hodil. Tomaseo uměl s nimi zacházeti. Koupil kukuřici, kterou hoši k tomu cíli prodávají, nasypal na dlaň, ukazoval holubům, a už přilítli, posadili se u něho, jedli z ruky a dal-li ruku výš, vylítli na ni a i na rameno, zobali a prali se mezi sebou a vrkali. Tomaseo měl z toho nemalou radost. Nebylo dne, aby nebyl krmil holuby. Měl-li pokdy, zašel dál do města, potuloval se tmavými uličkami mezi vysokými domy, chodil přes všelijaké můstky, po kterých se chodí po schodech nahoru, potom několik kroků rovně a zas po schodech dolů, nebo se projížděl městem po vodě na gondole a zabloudil i do nejodlehlejších částí, kde chudoba, ba někde žebrota panovala, kde skleněné korálky navlíkali, řemeslníci řemeslo na ulici provozovali a pokřikující chlapci polentu ku koupi nabízeli, a nebylo mu volno mezi lidem tímto. Zdálo se mu, že by mohli býti lupiči, jak v kronikách čítával, a pospíchal do bohatších a lidnatějších míst.

Žebráků je ve Venecii mnoho, zvláště u kostelů a a na nábřeží. Dáš-li jim centesimek (méně než půl krejcaru), děkují mnohokráte. Koupí si kus polenty a nasytí se. U mnoha domů ba paláců jsou dvéře a okna zatarasеny, neboť jsou neobydleny a prázdny. Počet někdejšího obyvatelstva za slávy města, čtyřikrát sto tisíc, scvrkl se na čtvrtý díl.

V gondole jedné spatřil Tomaseo rakev. Dozvěděl se, že ve Venecii slavných pohřbů není. Vloží rakev do gondoly a po vodě dovezou na ostrov na hřbitov.

Na rybím trhu žasl Tomaseo nad množstvím ryb. Doma vypravoval: „U nás v Jablonci pstruzi a lipeny a ňáká ta štika, a tu tolik rozmanitých a i nehezkých ryb. Hýbá se to a leze šeredně a z velké ryby sekali jako z telete načervenalé maso.“

Hraběnka navštívila krásný chrám sv. Marka a Tomaseo v plné parádě ji doprovázel. Jaká nádhera! Všudy mramor a zlato. Oltář zlatý s drahokamy a na něm malé zlaté sošky, za nimiž se kmitalo světlo. Patriarcha připlul na gondole, vstoupil do chrámu a kráčel k oltáři, při čemž nesli před ním rozsvícené vysoké svíčky. Kanovníci se mu neustále klaněli, zasedli do lavic, oděni jsouce nádherným zlatým rouchem a šňupali vytahujíce modré šátky, a jak medle zazpíval patriarcha, zmizely šátky a nebylo klanění konce, jakoby mu za tento zpěv děkovali. Kanovník kázal, o čemž Tomaseo vypravoval Malvíně: „Kázání nebylo jako u nás, kde zvolna a zpívavým hlasem se mluví, tak že mě uspávalo, ale mluvil kazatel čerstvě a živě, skoro jako jinší lidé, a rozhazoval rukama, že by bylo neradno bývalo, stát mu na blízku. Říkání uměl, tu chválu mu musím dát,

dobře nazpamět, nezajíkal a nezarazil se nikdy, a bouřil a hrozil taky, snad peklem; nerozuměl jsem tomu.“

Při jasném jarním počasí byly noci ve Venecii rozkosné. Jaká radost, plouti v kolébající se gondole při měsíčku, na krásnou Venecii se usmívajícím, plouti po lesknavém moři vedle osvětleného města. Gondoly poskytují milostnému snění útulek nejutěšenější. Kdo by vypočítal, co na gondole ve Venecii už nadšených vyznání lásky a svatých slibů učiněno!

Hraběnka Libinská, rozená Milani, najala dvě gondoly. V první skvostně upravenou posadila se s Malvínou a naproti nim synovec Lebeda, v druhé, a sice dle nařízení opodál plující, švarný Tomaseo, jenž sobě vlasy do čela sčesal, aby nemyslili, že má pleš. Bylo teplo a ticho jako v ňadrech panny, tajemství lásky skrývajících, které, city-li překypují, vzdechnutím se na okamžik nadmou; bylo ticho, jen že někdy vánek pohrával s vlnkami, které čile na povrch se hnaly a měsíčné záři vypravovaly, jak líbezné je to pohrávání. Byla okouzlující jarní noc. Bělavé světlo z Markova náměstí až ku břehu kmitalo, znenáhla ale, čím dál pluli, sláblo a mizelo, až docela zaniklo. Měsíc v úplňku vyšinul se nad vysokou věž na náměstí sv. Marka, jako by říci chtěl: „Nyní já panuju“ a zapudil hvězdy, jež jen na temnější straně nebes vykukovaly, zvěděti chtíce, co v lagunách se děje. Voda obávajíc se, aby neprobudila dětičky mořské na dně spící, pořád slaběji se vlnila a kde vesla gondol zvolna se pohybujících poklid porušila, ihned se vlnky srotily a přihnaly a laškujíce a seskakujíce s vesel, zář měsíční přijímaly a žertujíce zas se odrážely, co stříbrné třepení se skvějíce. Gondoly se hemžily a kolébaly, tady dvě, tam čtyry pospolu jely, brzy rozptýlily a opět zas spojily a honily se, a třpytící se vlnky kruhy za nimi tvořily mezi sebou hovoříce: Však my vás dohoníme.

Pojednou zazněl s mostu Rialto mohutný chorál asi padesáti veneciauských malířů, zpěváckého spolku, a gondoly se méně kolébaly a vlnky utichly a poslouchaly. Příjemné, dojímající hlasy tu zvučněji a opět jemněji zněly nejinak, než zvuky z jiných nadpozemských dědin. Dozněly. Ticho vůkol. Ale slyš, opodál, ze Slovanského nábřeží znějí opět, tentýž zpěv se opakuje, jak s mostu Rialto dozníval, jen že tiše a co ozvěna zpěvu tohoto, a aj tam dále u veřejných sadů zní to opět jako ozvěna a ještě tišeji; totiž i tam byli rozestaveni zpěváci.

Malvína snila. Lebeda měl pozamhouřené oči. Tomaseo sám k sobě pravil: „Tomši, tak abysi uměl zpívat. To by bylo cosi.“

Hraběnku zpěv těšil a za několik dní opět pluli po lagunách. Opět měsíc a zpěv. Tomeš nohou a rukou takt dával a byl u vytržení. Když pittoři dozpívali a ozvěna dozněla, jal se Tomeš, zpomenuv si na Krkonošské hory a zpěvy při pasení, hlasem hřmotným zpívati: Když jsem husy pásala, zimou jsem se třásala. Hned tu bylo mnoho loděk, přivábených neobyčejným ve Venecii zpěvem. Baron Lebeda ale boje se nemilých následků povstal a velel: „Mlč!“ I umlkl Tomaseo, avšak v gondolech nastalo volání: „Da kapo!“ a Lebeda opět povstal řka: „Nu zpívej tedy!“ a Tomaseo pokračoval: „A teď husy nepasu, zimou se už netřasu.“ A opět pochvala a Tomaseo radostí opojen ještě zahulákal, až to daleko po moři slyšeti bylo: „Doroto ahuhu!“

Hraběnka vystupujíc po skončené plavbě z loďky na břeh, tázala se usmívavě: „Kde jsi se, Tomasco, zpěvu naučil?“ „Kde jinde, než u koz a u krav, neboť nejlépe se vám zpívá při pasení, a jaká radost, když i koza zamektá a kráva zabručí.“ Odbila již druhá ranní hodina, když hraběnka navrátila se do hostince, a na ulicích, zvláště ale na náměstí sv. Marka výskání a zpěv trval až do rána.

Pozdě vstala hraběnka druhého dne a zpomněvši na večerní plavbu nemohla utajiti smích a pravila Malvíně: „Jestiť zpěvák náš Tomaseo, má zvučný hlas, jenž by se rozléhal daleko po horách.“

Malvína šla vyřídit Tomšovi, že zpěv jeho hraběnku bavil a baron Lebeda, jejž potkala, přidružil se k ní a šel zároveň s ní k Tomšovi. Dala se do chválení Tomše: „Zpívals jako špaček, ne, jako kulich a naparoval jsi se při zpěvu a hraběnku jsi pobavil; překřičel bysi zpěváky na Rialto. Jsi hodný —“ a rozveselena jsouc hladila ho po tvářích a dodala: „Pojď, Krkonošské kvítko z čertovy zahrádky,“ a objala jej a tancovala s ním.

Lebeda se ale mračil a zlehounka odešel mysle si: Na mě ani nepohledne a s tou nemotorou laškuje a skáče. Však já mu srazím tipek a přistřihnu vysoký hřebínek. Žárliv jsa na Tomše běhal po náměstí, rozjímal, mluvil k sobě rozhazuje nápadně rukama, posléz se vrátil do bytu svého a vyzval Tomše na víno. Tento arci se nedal dlouho pobízet, svlékl lokajské a vzal nové své šaty a rozjímal: „Proč bych nešel. Dělej si ze mne třeba blázna, jen když se při tom napiju.“

Tomeš popíjel, Lebeda ale, jemuž nebylo do žertu, málo mluvil. Ať! pomyslil si Tomeš, jen když se napiju; avšak náhle se zarazil, neboť vyčnívaly Lebedovi z kapsy dvě pistole. „Co máte tady v kapse?“ tázal se nesměle Tomeš, povstal a vrávoraje o stůl se narazil.

„Pistole; učiníme s nimi pokus.“

„Jaký? snad na holuby?“

„Nu uvidíš. Dopij a připrav se. Jen dopij, nebo kdo ví, jestli kdy ještě v tomto životě píti budeš.“

„Toť budu, vždyť ještě neumru.“

Tomeš, ač podnapilý, byl řečí tou překvapen a vyvalil oči a obličej se mu prodloužil. Pistole, umřít! co asi zamýšlí? Lebeda, dávaje pozor, aby neuklouzl, vedl jej po slovanském nábřeží do obecných sadů. Tady chodili v stromořadí a nemluvili. Tomeš vrávoraje, klopýtal a rád by se byl nemilé společnosti zbavil. Konečně Lebeda zastaviv se, dí zhurta: „Ty mně odvádíš milenku; nestrpím takové jednání podlé a vyzývám tebe na souboj a sice na pistole. Ať padnu já nebo ty!“

„Co je to souboj?“ táže se blbým hlasem Tomeš, přes kořen stromu klopýtnuv.

„Budeme po sobě stříleti,“ a Lebeda vytahoval nabité pistole.

„Já neumím. Jen jednou jsem vystřelil doma z dymačky hrachem po babičce, ale dostal jsem.“

„Ty jeden zbabělče!“ volá Lebeda. „Avšak kam mě to vede. Souboj! Já baron se sprosťákem, nikoli! Že pak mne to hned nenapadlo.“

Kvapně se uchýlil Lebeda ku křoví, uřízl prut a švihl jím, zkoušeje, je-li dost pružný. A počal uřezovati druhý prut a Tomeš vida významné toto počínání, zašel zvolna a nepozorovaně za křoví, když se přesvědčil, že ho baron nevidí, šel spěšněji dál a utíkal do města.

Od té doby se Tomeš Lebedovi nápadně vyhýbal. Lebeda však boje se, že by hraběnka o zamýšleném souboji se dověděla, byl k němu opět přítulným, nicméně Tomeš nechtěl po dlouhý čas s ním na víno jíti.

Hraběnka si předsevzala navštíviti ostrovy, jichž jest hojný počet kolem Venecie. I jeli všichni po parníku na ostrov Lido. Ostrov ten je dosti rozsáhlý a zahrnuje v sobě zahrady, v kterých se kromě stromů červené jahody pěstují, vinice a hostinec a na nejzazším konci mořské lázně. Odtud je daleká vyhlídka na moře, na kterém tam, kde oblaka zdánlivě splývají s mořem, bylo lze pozorovati dvě černé tečky, totiž lodě. Přítok a odtok namodralého moře na Lido značnější jest, nežli u Venecie. Společnost došla až k lázním, vystaveným na trámech v moři blíže břehu. Byl právě přítok. Moře se vlnilo a vlny nestejné, někdy až zvýší střevíce, hrnuly se ku břehu a sice vlna za vlnou, jakoby jedna druhou ku spěchu pobádala, brzy ale couvaly nazpět a za chvilku opět se hnaly ku předu, a dostoupily vždy o něco dál než před tím. Pravidelné postupování vln bylo předobře v písku naznačeno, v němž mokro vždy dál a dál zasahovalo. Přítokem vyvrhlo moře všelijaké skořepiny, buď obyčejné buď prapodivného tvaru, některé i lesknoucí se rozmanitými měnivými barvami. Tomeš jal se sbírati. Počalo-li moře ustupovati, šel od břehu dál a plné kapsy skořepin nasbíral, opět-li ale moře ku předu se valilo, uskakoval a chtěje skořápku zářících duhových barev uloviti, octnul se v moři a pomokřil se. Nasbírané skořepiny rozkladl na břehu, pěknější sobě ponechal, aby je mohl v Jablonci ukazovati, a ostatní zaházel do moře.

Malvíně se líbil chrám sv. Marka. Měla-li pokdy, šla na náměstí a dívala se na věže a kovové koně zevnitř na chrámu směrem k náměstí postavené. V předsíni chrámu prohlížela obrazy z biblické historie, umělecky sestavené z barevné a i pozlacené mosaiky. Hle Eva, a tam Adam v nahosti své. Potom vklouzla do chrámu a nemohla se do syta nadívati na lustr z ryzího zlata, ale jinak shotovený, nežli je v Čechách spatřujeme, totiž jako z polínčiček zlatých v soulad spojených. A ta podlaha z mosaiky překrásné, arci věkem sešlá a sem tam brkolatá, oltář nádherný z mramoru a zlata, a obrazy od nejvýtečnějších malířů.

Od chrámu na levo vypíná se na náměstí Venecianská věž, o samotě stojící. I tam vylezla hraběnka se společností. „Jaká věž," divil se Tomeš, „nemá schodů!" Vystupuje se totiž nahoru znenáhla výš a výše kolem dokola bez schodů. „Lépe se to jde," hovořil Tomeš, „nežli na Jabloneckou naši věž po těch příkrých schodech."

A nahoře vyhlídka! Lze rozeznati každý palác a kostel a jednotlivé ulice, kde lidé co pidimužíčkové vypadají. Dole se mihají gondoly jako skořápky a dále na moři vystupují mohutné lodě. A vyhlídka na širé moře a na ostrovy a za nimi na italské pole a zahrady a posléz na Dalmatské, Tyrolské a Švýcarské zasněžené hory.

Hlásný na věži propůjčuje navštěvovatelům barevná skla, jimiž krajina v barvě skla zvláštního půvabu nabývá. Byla nahoře Angličanka, jež přes zábradlí se kloníc, volala na psíčka svého: Mylorde, pojď se podívat na moře. Avšak Mylordovi se nechtělo, a ani od rusovlasé Angličanky chytiti se nedal, až Tomeš ho chytil a Angličance do náručí položil. Děkovala a psíka vyzvedla nad kamennou obrubu, aby též město, moře a vrchy uviděl. A Mylord třesa se, obracel se a pohlížel, a byl rád, když ho opět dolů pustila.

Na náměstí sv. Marka hrála každodenně hudba. Hraběnka sedávala na stolici, jež tam rozestaveny jsou, a baron Lebeda procházel se s Malvínou pod podloubím, kde je stero zlatnických krámů a obchodníků s výrobky korálovými a ozdobnými, jakož i několik kaváren.

„Vyber sobě něco," pošeptal baron Malvíně, ruku jí vřele tiskna, „ať je sebe dražší, vše koupím milerád tobě."

Malvína se zpouzela, avšak Lebeda koupiv náramky s brilianty, vnutil je Malvíně. Což když vypravovala hraběnce, jíž se svěřila se vším, domlouvala hraběnka baronovi:

„Proč utrácíš; k čemu to vede?"

„Z úcty k vám, paní teto," odpověděl Lebeda zkroušeně, „vímť, že vám jest Malvína milá, a proto ji chci něčím poctíti. Vy, milostivá teto, jste mně nade všechno, a pro vás bych i život nasadil."

„Nevím," odtušila hraběnka, zabředla do myšlenek, kývala hlavou a pohrávala prsty na stolici. Po chvíli dodala: „Ráda bych se přesvědčila, mluvíš-li pravdu. Abych takhle do vody padla a tonula —"

„Skočil bych za vámi nedbaje vlastního života."

„Nu, nu," vece hraběnka spokojeně a usmívavě, „tak zle nebude snad nikdy."

Co se přátel a příbuzných dotýče, nevěřila hraběnka v pravdivost jich smýšlení, myslila, že kdyby zchudla, by ji opustili a podrobovala je všelijakým zkouškám, tak že říkali: Je sice dobrá, ale podivín.

Pobyt ve Venecii chýlil se ku konci.

Tomeš si nelenoval město ještě jednou křížem na kříž projíti a pozastavil se u slepých hudebníků na ulici na housle hrajících. Když dohráli, vystoupil deklamator na stůl, dal se do řečnění a diváky posuňky všelikými rozesmál. Tomeš slovům nerozuměl, ale že žertovně mluvil, soudil z toho, že vždy po několika slovech posluchači do hlasitého smíchu se dali.

Vida stádo holubů poletujících a na ulici utroušená zrnka hledajících Tomeš pomyslil si: Takhle abych sobě ňákého holuba na památku chytil a do Jablonce přinesl, aby místo na chrámě sv. Marka, který je beztoho holubím trusem zaneřáděn, tam na naší chalupě vrkal. A skutečně chytil holuba, avšak dařilo se mu zle. Veneciani jej obklopili, hrozili a pěstě se už zvedaly. Tomeš vypustil holuba a utíkal úzkými uličkami a posléz nevěděl kudy kam. Chtěje se dopíditi hostince svého tázal se jakž byl poučen: San Marko? a ihned mu ukázali cestu.

Ku konci navštívila hraběnka se společností palác dožů jakož i vévodský palác, znamenitější kostely, jichž ve Venecii asi sedmdesát jest, též i divadla a obrazárny. Na výbornějších starých obrazech nescházela ve skupeních nikde osoba se zvláštní zlatou čepicí, vzadu vyšší, jako s helmou, totiž osoba dožů Venecianských. Významný a o minulosti Venecie svědčící byl obraz, na kterém se Evropa Venecii co vládkyni na moři koří.

(Pokračování.)

Episoda Fiddletownská.

Od *Bret Hartea.*

(Pokračování.)

Plukovník Starbottle, na němž se již po nějaký čas jevil jakýsi nepokoj, kterýž snažil se překonati opětným zadíváním se do sklenky, upjal konečně kabát až po krk a popošed jednou nebo dvakrát vzhůru a dolů pokojem, stanul náhle v celé své důstojnosti před svou ženou.

„Odložil jsem," pravil s přepjatým dodáváním si vážnosti, vzrůstajícím s jeho vnitřní bázní a stále mručivějším hlasem, „odložil jsem — abych řekl, odkládal jsem — vysvětliti vám věc, kterou sděliti jest má povinnost. Nechtěl jsem zakaliti sluneční záři vzájemného štěstí — sežehnouti květ naděje, zatemniti manželskou oblohu nemilým odhalením. Musí se stát — při sám ďábel — madam, musí se to stát nyní. Dítě je pryč!"

„Pryč!" zvolala paní Starbottleová jako ozvěnou. Ve zvuku jejího hlasu — v náhlém stažení se zřítelnic jejích očí bylo něco, nad čím plukovník skoro vystřízlivěl a prsa jeho částečně splaskla.

„Vysvětlím všechno v okamžení," řekl s omlouvajícím se zamáváním ruky, „všechno bude vysvětleno. Ža — ža — žalostná událost, která urychlila naše štěstí — tajemná prozřetelnost, která vás uvolnila — uvolnila dítě. Rozumíte? — uvolnila dítě. Tím okamžikem, co Tretherick zemřel — zemřelo také všechno vaše spojení s dítětem. To je zákon. Čí je to dítě? Trethericksovo! Tretherick je mrtev. Dítě nemůže patřit mrtvému. Prokletý nemůže patřit mrtvému. Je to vaše dítě? — Ne. Čí dítě tedy? — Dítě patří matce. Rozumíme?"

„Kde je?" řekla paní Starbottleová s velmi bílou tváří a velmi utlumeným hlasem.

„Je to všechno jasné. Dítě patří své matce. To je zákon. Jsem právník, zákonodárce i americký občan. Zdaž není mou povinností právnickou, zákonodární i americkou navrátit dítě zarmoucené matce za každou cenu, za každou cenu?"

„Kde je?" opakovala paní Starbottleová s očima stále upřenýma do tváře plukovníkovy.

„Odjelo ku své matce. Odjelo na východ, s parníkem, včera. Vanuto příznivým větrem k zarmoucené rodičce. Tak to je."

Paní Starbottleová ani sebou nepohnula. Plukovník cítil, že mu hruď pomalu splaská, ale opřel se o židli a snažil se zářiti rytířskou dvorností nikoliv nesmíšenou s úřední pevnotou vůči té, která usedala.

„Vaše pocity, madam, slouží vašemu pohlaví ku cti, ale uvažte poměry. Uvažte pocity matčiny, uvažte pocity *mé*." Plukovník se zamlčel a zamávav bílým šátkem zastrčil jej nedbale pod kabát na prsou, jal se přes něj, jako z krajků, něžně usmívat se na ženu před ním sedící: „Proč by měl tmavý stín zmrazit dvě duše, jichž srdce bijí jedním tlukotem? Hezké dítě, dobré dítě, ale něčí dítě. Dítě je pryč, Kláro, ale všechno není pryč, Kláro. Uvažte, nejdražší, já vždy vám zůstanu."

Paní Starbottleová vyskočila. „Vy!" vzkřikla prsním tonem, jímž svícny zadrnčely. „Vy, jehož jsem si vzala, abych opatřila svého miláčka chlebem a šatem. Vy! Pes, jehož jsem si přihvízdala, aby odštěkal jiné mužské ode mne. Vy . . ."

Hlas se jí v hrdle udusil i pádila střemhlav kolem něj do pokoje, který býval Karolinin; potom kmitla se zase kolem něho letíc do své vlastní ložnice a pojednou objevila se zase před ním vzpřímena, hroziva s hořícím ruměncem nad lícními kostmi, s napnutým obočím a ústy s vyčnívajícími sanicemi, s hlavou sploštěnou, jak by hadí byla.

„Slyš!" pravila sípavým hlasem napolo dospělého chlapce. „Slyš mne! Jestli že chceš ještě kdy pohlednout na mne, musíš najíti dítě. Jestli že ještě kdy chceš promluvit ke mně — dotknout se mne — musíš ji přivésti zpět. Neboť kam ona jde, tam půjdu já — slyšíš! — Kam ona se poděla, tam hledej mne!"

Vyrazila opět kolem něho do svého pokoje pohodivši rukama od loktů dolů, jakoby se sprošťovala neviditelných okovů a vrhnuvši se do jízby své přirazila a zastrčila dveře za sebou.

Plukovník Starbottle, ačkoliv nebyl zbabělcem, stál jako strnulý až pověrečnou bázní před rozlícenou ženou a zavrávorav před ní ztratil nejistou půdu pod nohama a svalil se celou tíží těla na pohovku. Zde zůstal po několika marných pokusech dostati se opět na nohy, i hájil se tu chvilkami sprostými, ale ne zcela souvislými větami, až podlehl konečně vysilující jakosti svého pohnutí a opojnému množství lihovin.

Zatím dala se paní Starbottleová uvnitř do rozčileného sbírání svých skvostů a do skládání kufru, zrovna tak, jak byla již jednou činila průběhem tohoto pamětihodného vypravění. Snad že jí šla nějaká upomínka na toto hlavou, neboť ustavši opřela hořící líce o ruku, jakoby opět viděla podobu dítěte stojící u dveří a doslýchala opět dětský hlas tázající se: „Je to maminka?" Ale to jmeno zarývalo se jí nyní do srdce a s křečovitým, vášnivým pohybem sprostila se ho zároveň se slzou, která se jí nasákla v oku. A tu stalo se, že převracejíc nějaké šaty, přišla na dětský pantoflíček s přetrženou tkanicí. Vzkřikla — ponejprv — přitiskla ho k prsoum, líbala jej zas a zase a kývala sebou sem a tam, jak to u žen bývá. Tu popadl ji prudký kašel i nemohla jej zastavit šátkem, jejž tiskla k horečně rozpáleným rtům. A pojednou velmi zemdlela, zdálo se jí, že okno před ní ustupuje, podlaha jí pod nohama povoluje a zavrávoravši k posteli, sklesla na ni bez vlády, tisknouc pantoflíček i šátek k prsoum. Její tvář byla bledá jako sníh, kolem očí měla tmavé kruhy a na rtech byla skvrna, druhá na šátku a ještě jedna na bílé pokrývce postele.

Venku vzmohl se vítr, a chřestil okenicemi a rozhoupával příšerně bílé záclony. Později skrádala se šedá mlha zvolna po střechách uhlazujíc větrem drchaný povrch a zahalujíc všechno v nejisté světlo a nezměrný klid. Ležela tam zcela tiše přes všechny své svízele přece ještě velmi krásná nevěsta. A za zastrčenými dveřmi na svém mimoděk voleném lůžku švarný ženich pokojně chrápal.

* * *

Na týden před vánocemi r. 1870 jevila se na malém městečku Janovu v státu New Yorkském snad ještě pád-

něji než kdykoliv jindy krutá ironie jeho zakladatelů a kmotrů. Prudká sněhová plískanice obvála bílou pokrývkou ploty, křoviny, zdi, telegrafní tyče a vůbec vše, co obráceno proti větru, proháněla se kolem tohoto teplovzduchého italského města a točila se mezi velkými dřevěnými sloupy dorického slohu při poštovní budově a hotelu, lomcovala chladně zelenými okenicemi nejlepších domů a poprašovala skřivené, utuhlé a tmavé postavy na ulicích. Z rovné ulice trčely čtyry přední kostely skřehle do vzduchu, ačkoliv chumelící se sníh milosrdně zakrýval jejich znetvořené věže. Nový methodistský kostel nedaleko stanice, podobající se ohromné lokomotivě, vzrůstal do této postavy ještě více velkými průčelními schody, kteréž byly jako lapák před parostrojem i stál tu, jakoby čekal, až se ještě několik domů k němu přistrká a učiní okolí aspoň trochu utěšenějším. Avšak pýcha Janovská — velký Crammerův dívčí ústav — táhnul se ve své holé cihelné délce a vypínal svou kopuli jako jindy na smutném pahorku zvaném Parnass nad hlavní ulicí. Ústav Crammerův nesl pečeť veřejné budovy na čele. Zavadila-li o práh návštěva, neb ukázala-li se hezká tvářička u okna, bylo ji vidět z celého města.

Piskot stroje odpoledního rychlíku přivedl na nádraží jen obyčejné, tam zaměstnání mající neb hledající lidi. Vystoupil jen jeden cestující a osamělé saně odvážely ho do hotelu. Vlak zase ujížděl s tou železnou lhostejností k lidským citům aneb zvědavosti, jakou zvláště rychlíky vynikají — malý vozík vystrčený pro náklad, jenž by se snad s vlakem namanul, vstrčen zase do staniční budovy; dveře zamčeny a dohlížitel odešel domů.

Avšak piskot lokomotivy probudil hříšné svědomí tří slečinek z Crammerova ústavu, které právě v tu dobu v postranní uličce potají mlsaly v pekařském a cukrářském krámu paní Philipsovy. Neboť přes všechno podivuhodné řízení nedovedl ústav přivesti k úplné platnosti ani fysickou ani mravní povahu svých chovanek; přispůsobovalyť se tyto u veřejnosti všem výtečným esthetickým pravidlům, avšak potají holdovaly vybraným pochoutkám městské cukrářky; chodily do kostela s příkladnou vzorností, ale koketovaly po celou bohoslužbu velmi nevzorně s městskými šviháky; naslouchaly v školních hodinách nejlepšímu a nejmoudřejšímu učení a hltaly, jsouce samy, nejotřepanější novely. Následek toho byl, že ústav oplýval množstvím zcela zdravých, zcela lidských a velmi půvabných mladých tvorů, kteréž jeho dobrou pověst do nekonečna zvyšovaly. Sama paní Philipsová, kteréž byly dlužny náramné sumy, rozjasněna překypujícím rozmarem a mladistvou svěžestí svých hostí, svědčila, že jí ty „mladé ještěrky" činí dobře a neostýchala se ani nestydaté lži k jejich ochraně.

„Čtyry hodiny, holky! Nebudeme-li v pět u modlení, pohřeší nás," pravila největší z těchto pošetilých pannen, dívka s orličím nosem, kterouž jakýsi klidný élan, s nímž se zvedala, již na první pohled prozrazoval co vůdkyni. „Máš knihy, Addy?" Addy vyňala z pod pláště tři rozmařile vypadající novely. „A potraviny, Karrie?" Karrie ukázala na podezřelý balíček vyplňující kapsu jejího palleta. „Dobrá! Pojďte, holky. Stupejte! Napište to," dodala, pokynuvši již v chůzi ku dveřím na paní Philipsovou. „Zapravím to, až mi přijdou peníze."

„Ne, Kateřino," namítala Karrie vyjímajíc tobolku, „já to zaplatím, je dnes na mně řada."

„Nikdy!" zvolala Katinka vypínajíc hrdě černá obočí, „třeba bys i měla bohaté příbuzné a pravidelné zásylky peněz z Kalifornie. Nikdy. Pojďte, holky — v před, v pochod!"

Když otevřely dvéře, vítr div je neporazil. Srdečná paní Philipsová byla celá poděšena. „Pro pána, děvčata, tak mi nesmíte odejít — v takovém povětří; já raději vzkážu tam do ústavu a ustelu vám v salonu." Ale poslední věta ztratila se v napolo potlačeném výkřiku dívek, které rukou v ruce seběhly se schodů do chumelenice a mžikem v ní zmizely.

Krátký prosincový den neosvětlovaný západními červánky chýlil se rychle ku konci. Bylo již tma a vzduch plný chumelícího se sněhu. Na kus cesty udržoval je dobrý rozmar, mladost, ba i nezkušenost statečně, ale když učinily ctižádostivý pokus nadejíti si přes pole od hlavní silnice, ochábly jejich síly, smích opakoval se méně z husta a v Kariiných hnědých očích vyhrkaly slze. Když se dostaly zase na cestu, byly docela zemdleny. „Vraťme se," řekla Karrie.

„Přes to pole se nazpět nedostanem," řekla Addy.

„Vejděme tedy do nejprvnějšího domu," řekla Karrie.

„Do nejprvnějšího domu," řekla Addy, mhourajíc rostoucí tmou — „tam zůstává Squire Robinson."

Střelila při tom tak rozpustilým pohledem po Karrie, že tato přes všechnu svou nevolnost a bázeň cítila, jak se jí horká krev hrne do tváře.

„Aj tak," řekla Katy se zasmušilou ironií, „na každý spůsob zastavme se u Squira a dejme se pozvat na čaj a po čaji dejme se dovézti domů vaším drahým přítelem panem Harrym a s formální omluvou paní Robinsonové a s vyřízením, jak doufá, že nebude tentokráte slečnám vykládáno ve zlé. „Ne," pokračovala Katinka v náhlém návalu ráznosti. — „ne — to bylo by snad milé vám, — ale já, já se vrátím domů, jak jsem vyšla, oknem a nebo se vůbec nevrátím." A potom vrhla se jako sokol na Karrie, která prozrazovala chuť usednouti do závěje a vzlíkat, a vyburcovala ji prudce. „Ty nám tu nejdříve usneš — tiše, mlčte všechny — co to je?"

Byl to cinkot rolniček. Naproti nim vyjížděly ze tmy saně, v nichž seděla jen jedna osoba. „Skrčte se, holky, je-li to někdo, kdo nás zná, jsme ztraceny." Ale nebyl to, kdo je znal, neboť hlas cizí, ale velmi laskavý a milý tázal se, zdali jim jeho majitel může v něčem posloužit. Když se k němu obrátily, spatřily muže, zahaleného v hezký tulenní plášť, s tulenní čepicí a s tváří na polo zakrytou nákrčníkem z té samé látky, tak že byly viděť jen dlouhé kníry a dvě mužné tmavé oči. „Je to syn Santa Clause," šeptala Addy. Děvčata skutálivše se do saní, chechtala se, až je slyšet bylo — bylať opět nabyla svého dřívějšího rozmaru. „Kam vás mám dovézt?" tázal se cizinec zcela pokojně. Nastal šepot jako o závod a potom řekla Katinka zcela směle: „Do ústavu."

Jeli tiše vzhůru po pahorku, až se dlouhé ascetické stavení před nimi zašeřilo.

Cizinec pojednou zastavil. „Znáte cestu lépe než já," pravil. „Kudy chcete vejít?"

„Zadním oknem," odpověděla Katinka s omračující přímostí.

„Tak," odpověděl cizinec klidně a hbitě seskočiv, sňal s koně rolničky. „Teď můžeme dojet tak blízko, jak chcete," doložil na vysvětlenou.

„Je to jistě syn Santa Clause," zašeptala Addy, „neměly bychom se zeptat po jeho otci?"

„St," zaříkala Katka rozhodně. „Je to anděl, ať jsem nevím jaká." Potom doložila s rozkošnou nonchalancí, které však její posluchačky úplně rozuměly: „Vypadáme jako tři hastroši."

Objeli opatrně ploty a zastavili konečně na několik stop od tmavé zdi. Cizinec pomáhal dívkám se saní; sníh odrážel ještě trochu světla a každá, podporujíc se o jeho ruku, cítila, že jest předmětem ostře bádavého, ale uctivého pohledu. Pomohl jim vážně otevřít okno a ustoupil potom k saním; nesnadný a trochu z pořádku přivádějící vstup byl proveden. Potom přistoupil k oknu. „Děkuji vám a dobrou noc," šeptaly tři hlasy. Jediná postava ještě otálela. Cizinec nahnul se do okna. „Dovolíte mi, abych si zde zapálil doutník? Snad by to vzbudilo pozornost, kdybych rozžal sirku venku." Při rozkmitnuvším se světle spatřil u okna velmi pěknou postavu Katinčinu. Sirka mu zvolna mezi prsty dohořívala. Katinka usmívala se potměšile. Bystrá dívka prohledla jeho žalostnou lest. Proč by také byla první v celé své třídě? Zač by byli rodiče na ni již na třetí rok platili?

Chumelice přestala a slunce svítilo příštího rána vesele do školní síně, když slečna Katy, sedící nejblíže při okně, vložila pojednou ruku patheticky na srdce a stavěla se, jakoby nemohla jinak než sklesnout v rozpačitém a nejprudším pohnutí na rameno své sousedky Karrie. „On je zde," zavzdychla srdce pronikajícím šepotem. „Kdo?" tázala se plna účastenství Karrie, kteráž nikdy jasně nevěděla, kdy si Kateřina vede do opravdy. „Kdo? — aj muž, který nás včera večer vysvobodil! Viděla jsem právě, jak zajíždí ku dveřím. Mlč — bude mi hned zase lépe zde!" pravila bezestydná, pokrytecká duše, přejíždějíc si s tragickým výrazem rukou čelo.

„Co asi chce?" tázala se Karrie, jejíž zvědavost byla probuzena.

„Nevím," řekla Katy, zvrhajíc se náhle v pochmurný cynismus.

„Snad že chce dát svých pět dcer do školy. Snad že chce dát docvičit svou mladou ženu a vystříhat ji před námi."

„Vždyť nevypadal staře a nezdálo se, že by byl ženat," prohodila Addy zamyšleně.

„To byla jeho lest, ty ubohá," odvětila Katy opovržlivě. „O těch mužských nedá se nikdy nic říci — mají všichni za ušima. A potom, je to můj osud!"

„Jak, Katinko?" dolehala Karrie skutečně polekaná.

„St — slečna Walkerova něco povídá," odvětila Katy se smíchem.

„Prosím, aby slečny dávaly pozor," řekl bezezvuký mentorský hlas. „Slečna Karolina Tretherickova má jít do hovorny!"

(Pokračování.)

Diadém Paříže.

Stínová kresba. Podává *Bohumil Havlasa.*

e jarní večer, jarní noc.

Tisíc květů, tisíc poupat v rozpuku uzavírá na noc vonné kalíšky své a přec vůní dýše okolí. Rosa se třpytí na kalíšku kvítka, na lupenu stromu, rosa změněná v démanty. Hle, příroda, jež tisíc písní, tisíc melodií vyvábila sobě na počest.

Příroda! hledejte ji v tom rouše samostatnosti, přirozenosti není tu. Slyšeli jste tisíc bájí o luně májové! Hledejte této. Není jí tu. Není a přec se noří celé okolí v světla zář a je noc. Hledáte hvězdy? Slabá jich zář, jsou neviditelny.

Jest kouzlo zpěvu, kouzlo hudby kolem vás, ale volných pěvců krajiny nezříte.

Hle tam miliardy krůpějí třpytí se v moři světelném a nejsou to krůpěje deště. Zbarvena je před vámi celá šíř — barevná náplasť — a není to duha oblohy.

Dýšete vůni, ssajete hudbu, zpěv, noříte se v světla stíny, kolem vás celý svět a nejste v báchorce, či lépe jste v ní, jest to báchorka, v níž žíti může jen — Paříž.

Paříž v své nádheře, eleganci, kráse, rozkoši. Tuilerie, jich sříceniny a jich zahrady, pole elysejská s hukotem Sekvany, se stíny paláců, s šerem stromů a květeny, náměstí Svornosti s paprsky vodometů, s obrysy monumentů, soch, okolí s plameny tisíci plynů nejrůznějších barev v Elysejích a nejjasnějšího bílého svitu jinde. Toť tato Paříž. Hle co nejkrásnějšího ona má, jest tu zastoupeno a Paříž má krásy nejvíce na světě.

Paříž skvostná, toť Elyseje s okolím.

Paříž historická, toť Place de la Concorde s okolím.

Paříž všelidská, toť sříceniny Tuilerií.

Paříž plesající, toť vše vespolně.

Kdyby láva Vesuvu — máť Paříž lávy jiné dostatek — kdyby láva Vesuvu, ať by byl třeba už nazván týž Vesuv Montmartrem či St. Antoinem, Villetem či jinak, kdyby láva té sopky chtěla či mohla učinit z této části světového města Herculanum a my nalezli vše to ve smrti, v klidu, v tušení (obé smrt dovoluje a vybízí), blouznění básníka nazvalo by toto vše édenem, rájem ... Fantasie básníka znala by jen Paříž v minulosti. Dnes vidí ji žijící a mysl hledá tento život. Tu ovšem ochladnou sny o ráji a člověk přemýšlí o různých nuancích tohoto života.

Hle Place de la Concorde, čelenka z drahokamů na ozdob plné hlavě Paříže a půl hodiny dále — Belleville, Villette: kloc potem mokvající. Nebudu však porovnávat!

Hle skvějící se, jásající Champs Elysées a v drobnohledném pátrání tisíce rozkošníků, již prodávají sebe rozkoši. Jak? odpověď je Mabille, skvostná Mabille.

Nechci býti skeptikem tam, kde celý svět libuje si v epikurejství. Chci se obdivovat. A činím to s větší upřímností. Člověk učiniv krásným svět, zasloužil si tuto krásu. Kárání jest tu závist. Krásu nalézáme vedle bídy, pravda, ale bídu nalézáme také tam a větší, kde krásy a rozkoše není. Svět nesmí začít odstraňováním krásy, spojené s rozkoší, musí započít s odstraňováním bídy. —

Morálky bylo napsáno příliš při pohledu na život

v Paříži a zvláště v Elysejích, ještě více obdivu, ale já přec volím raději poslední.

Vy žasnete patříce na večerní Elyseje a okolí, ale Váš úžas zná sotva míry, zpomínáte-li na historii tohoto okolí.

O Paříž! o Elyseje! volají rozkošníci, ty učíš milovat člověka noc! Mne učila ji milovat tichá letní krajina. Však nechci utajit i své zvolání patře na toto vše, jest to zvolání, jež plyne z hlubin vnitra: O Paříži! O elysejské okolí, vy jste křtěny a znamenány historií novověkého člověčenstva! Vám dopřál osud největší krásy města, ale Vám dopřál více, nejskvělejší historie!

Zde vtisknut je klassicismus historie francouzské. Toť diadém prvního města světa, tato místa krásou a historií největší.

Zastavme se u sřícenin Tuilerií. Za námi zdvíhá se Louvre, největší ve světě chrám umění, před námi středem anglického parku a dále středem věkovitých kaštanů kol celé řady soch, přes nejkrásnější dva vodomety pařížské, přes obelisk luxorský letí oko naše zelení Elyseji k velkolepému „Arc de Triomphe“. Ve dne v záři sluneční vidíte dvěma proudy vodometů jen krásný obelisk, zelené vroubení a velebnou bránu vítěznou. Jest to několik slov a pohled ten jest přec báječně nádherný. Popis zde mizí.

Vtisknuvše pohled ten v paměť, zastavme se na náměstí „Svornosti“.

Vlastní náměstí, hražené jakousi galerií, jest 400 kroků dlouhé, asi 320 kroků široké. Uprostřed vztyčuje se obelisk luxorský, dar Mehemeda Aliho pašy Egyptského Ludvíku Filipu. Obelisk je jeden z nejkrásnějších. Jest to hieroglyfy posetý granit, s podstavcem 84′ vysoký. Obelisk vlastní je 72′ vysoký a jediný kámen. Nápis mluví o stáří 3400 roků. Po obou stranách jsou velké fontainy, jeden mořím, druhý řekám věnován. Dvacet vysokých bronzových ozdobných sloupů jsou kandelábry náměstí. Osm sedících soch kolem téhož, všechny umělecké ceny, představují nejdůležitější města Francie.

„Strasburk“ Prodierův od války bývá ve výroční dny kapitulace vlastně míru Francie ověnčen.

„Place de la Concorde“ jest ohraničen přímo Sekvanou, elysejskými polmi, monumentálním ministerstvem námořnictví, dvěma to stejnými budovami a zahradou tuilerijskou, nepřímo imposantním „zákonodárným sborem“, spáleným palácem bourbonským, rue de Rivoli; pohledem zdají se i Tuilerie i skvostný chrám „la Madelaine“ i „brána vítězná“ sem náležet.

Place de la Concorde jest přímo, tedy skoro úplně ohraničen zelení; již z toho lze pochopit, že dojem jeho je zcela jiný než dojem jiných náměstí, jež ohraničují kolkolem budovy.

A teď několik slov historie.

Tuilerie! Založeny byly Kateřinou Medicejskou (r. 1564), spáleny byly v boji s komunardy. Pustý pomník bohopustého bonapartismu. — Velká revoluce přinutila Ludvíka XVI. k přesídlení do Tuilerií z Versaillesu, tatáž revoluce přinutila „ještě“ krále k přesídlení z Tuilerií do vězení v Templu … a z Templu dovedla Ludvíka „už jen“ Capeta na „Place de la Concorde“ pod ostří guillotiny … Monarchie pláče při zpomínce na Tuilerie. 29. července 1830 utíkal odsud král Karel X.; v roce 1848 uprchl odsud Ludvík Filip, první král, jenž revoluci stavěl pomník (sloup juliový, place de la Bastille), v r. 1870 odjel z Tuilerií Napoleon III. a žádný z nich nevrátil se již ….. Sbořeny jsou Tuilerie a bohda navždy sbořena je monarchie — praví Francouz — Palais Royal není monarchickým, jeť ode dávna obchod jeho králem, Louvre zná jediného vládce a ten sluje umění. Tuilerií není. Vive la republique! —

Nepíši o budově vlastní, mám za to, že je popis dosti ovšedněn a hlavně, že prostá slova by čtenáři nedostačila, neprospěla.

Náměstí de la Concorde!

Před 110 lety bylo pustinou. Milované a milující město Paříž postavilo zde s nejmilostivějším povolením J. Veličenstva Ludvíka XV. témuž Veličenstvu pomník. Konvent dal později z bronzového Veličenstva raziti peníze. Milovaná a milující Paříž vystrojila na tomtéž prostranství ohňostroj ku poctě sňatku Ludvíka XVI. s Marií Antoinettou. Nešťastnou náhodou vzňal se předčasně ohňostroj a v zděšeném útěku umačkáno 1200 lidí a poraněno přes 2000 jiných diváků. Tatáž Paříž nazvala náměstí Ludvíkovo později náměstím „revoluce“.

Na krásném věčně laškujícím náměstí „Svornosti“ klesla hlava Ludvíka XVI. i jeho choti. Zde guillotina zahájila dobu, již nejlépe naznačila Mme. Roland slovy: „O svobodo, jak mnoho zločinů se ve jmenu tvém provádí!“ Kolik vznešených slov zde na popravišti pronešeno od krásných slov Cordayovy: „Štěstí vlasti mým je štěstím“ až do Vergniaudových nadšených: „Krví svou zúrodníme půdu republiky!“ Zde umřeli Girondisté, jichž náčelník prorocky pravil: „Lid náš je příliš nedospělý, vrátí se ku svým králům jako děcko k loutce!“ … Za zvuků marseillesy zemřel. Zemřel po nich i jich soudce Robespierre jako dříve sta jiných. Krev tisíců se zde smísila, králové, prostí občané, aristokracie i demokracie umírali současně. Vraždil je démon lidu — vášeň. — Ubozí bláhovci proklínali a hanobí podnes velkou revoluci pro její poklesky. Nechť! Vergniaud pravil: Krví svou zúrodníme půdu republiky. Řekl pravdu! Zúrodnili!

Kdo všechno? I Filip Egalité i Ludvík XVI i Mdme. Dubarry, jejíž báječně vnadná hlava utvořena Pugetem zdobí sál Louvru? Proč by ne? ti, již byli účastni hříchu jako ti, již byli účastni zásluh.

Za popraveného Ludvíka XVI. byla na tomtéž náměstí r. 1814 sloužena smuteční mše. Rozkázali ji a byli přítomni se svým vojskem Alexandr, František I., Fridrich Vilém III. — pokořitelé Francie!

R. 1871 obdivoval se jim v průvodu generálů svých císař Vilém, zbožný král pruský! Mši zde sloužit nedal.

Náměstím „Svornosti“ pokřtěno bylo toto prostranství r. 1830. — R. 1871 bombardovali odtud Versaillští budovy, obsazené komunisty. S bodákem v ruce je posléze vytiskli z posic. Komunardé, chtějíce na to vyhnati Versaillské z nebezpečných útočných míst, zapálili tyto. Tuilerie a hôtel de Ville padly z té příčiny za oběť.

Jaká to velkolepost historie! Hřmění děl, záplava krve, plameny, bratrovražda, jásot pokořitelů Francie — ó elegantní, skvostné náměstí Svornosti, jež zhlížíš jako toilettní stolek dámy!

Letí-li odsud oko naše vzhůru, tone v eleganci pařížské aristokracie a rovným leskem skvějící se bourgeoisie. Prostorné, vnadné pole elysejské jest jmeno ulice, či stromořadí, chcete-li parku, jenž objímá nádheru Paříže. V letě v zimě tisíce ekypáží elegance proletá skvostnými Elyseji, kvapících do vnadného buloňského

lesíka k obvyklému rendez-vous, majícímu účel nejvíce „zářiti“. Bois de Boulogne je největší salón velkých salónů Paříže, kamž vedle toiletty nosí se na obdiv i ekypáž a přepych pouliční. Bois de Boulogne je letní sen Paříže, jako Elyseje její večerní léto. Sen, jehož skutečnost jsou salóny paláců, léto, jehož zima zůstavena čtvrti St. Antoine, Bellevillu, Villetu atd.

Rozhraní onoho snu a leta tvoří „vítězná brána“. Nádhera šťastné fantasie. „Arc de Triomphe“ opěvá Hugo. Právem. Existuje-li něco, co dostihuje i nejvzletnější velkolepost, je to Arc de Triomphe. Napoleon I. dal podnět k bráně té, k ohromné stavitelské básni opěvující velkého císaře — bojovníka, opěvující válečnou slávu Francie. Ludvík Filip bránu tu dostavěl. 15 republikánských a 15 císařských vítězství je na ní zobrazeno. Vítězný tento pomník byl v roce 1871 mezníkem vojskům německým. Až sem pouze mělo přístup mužstvo. Vstup do Paříže byl jemu zapovězen, co vstup do ráje. Jsem jist, že z toho místa pohlížel německý vojín na Paříž co na ráj. Jeť odsud pohled velkolepý. Dvanácte ulic ústí k bráně, dvanácte velkých, nádherných ulic, tvořících podobu hvězdy a oko odsud hledí k náměstí svornosti, k Tuileriím a na třetinu nejimposantnější Paříže. Jest velký dojem této imposance a jak prázdné slovo tato imposance. Stíny! Pouhé stíny! Opusťme již Paříž! Ukončeme.

Čím ukončit? Snad roztomilým parkem Monceaux neb „zahradou aklimatisace“, jež obě končí dvé paprskůulic ústících k bráně vítězné a jež proto obě náleží k diadému?

O ne!

Ukončím opět Elyseji. —

Oko klesá v lesku pozlacené kopule invalidovny, kdež spí veliký sen Napoleon I., na obelisk luxorský, odvrací se od pestrých krystalů vodometů, opouští pohled nesmírný, aby se pobavilo v pohledu malém. Je to život v Champs Elysée. Jest příliš znám, nebudu jej líčit. Cafés chantants bývají alphou v každém líčení zábav polí elysejských a omegou téhož skvostná Mabille. Bývať už zvykem, že vrchol ponechává se naposled. A Mabille je vrcholem denních zábav elysejských v letě. Však ku podivu, pověstná zahrada činí sama výjimku. Její sláva vrcholí kankanem a přec kankan není ještě to nejvyšší, co Mabille nabízí . . .!

Ukázky poesie francouzské.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

Charles Baudelaire.

Don Juan v pekle.

Když vstoupil Don Juan, kde Cocyt žalný stená,
a když byl Charonu svůj obol zaplatil,
kýs žebrák pochmúrný se zrakem Antisthena
mohútným ramenem prám každý uchvátil.

Tu s prsy svislými a s rozhaleným šatem
pod černým klenutím se ženy svíjely,
jak stádo obětí na jatky hnané chvatem
mu spěly v zápětí a těžce úpěly.

Tu Sganerella smích své dluhy vyžadoval,
co zatím Don Luis svým prstem, jenž se třás,
po březích bloudícím všem stínům ukazoval
na synka zbujného, jenž znectil jeho vlas.

A cudná Elvira se pod svým žalem chvěla
blíž chotě miláčka, jenž tak ji oklamal,
snad úsměv kouzelný mu vylákati chtěla,
v němž zážeh milosti i prvních přísah plál.

A v pravo vzpřímený muž z kamene stál v zbroji,
proud dělil ztemnělý od lodi pokraje,
leč klidný hrdina se skloniv nad zbraň svoji
zřel v temnou brázdu vln vším kolem zhrdaje.

Hymna kráse.

Jdeš z hlubin oblohy či z propastí dna vzcházíš,
ó kráso? V zraku tvém zřím ráj i pekla pal;
ty zločin ve zmatek se zásluhami házíš
a já bych proto rád tě k vínu přirovnal.

V tvém oku svítání i západu plá rdění,
ty vůně šíříš kol jak večer bouřlivý,
tvé rty jsou amfora, jed tvoje políbení,
jímž dítě hrdinné a rek jest bázlivý.

Jdeš z jícnu temnosti, či se hvězd sestupuješ?
I osud okouzlen jde za tebou jak pes;
na zdař bůh radosti i smutek rozhazuješ,
nic neodpovídáš a řídíš světa směs.

Ty kráčíš po mrtvých, z nichž žerty strojíš sobě,
a z tvojich klenotů Děs není nejkrasší
a Vražda z cetek tvých jsouc nejmilejší tobě
na zpurném břiše tvém se k tanci povznáší.

A oslněný svět za pochodní tvou pádí,
tvým ohněm zaplane řka: „Požehnána buď!“
Jest roven mroucímu, jenž mohylu svou hladí,
kdo sklání vzdychaje se nad milenky hruď.

Co na tom, odkud jdeš, zda z pekla čili z boha,
ó Kráso! ohromný ty zpěve děsivý!
Jen když mi oko tvé, tvůj úsměv neb tvá noha
říš věčna otevře, již hledám žíznivý.

Ať Anděl, Sirena, Ďas, Bůh se v tobě sklání,
co na tom, tebou-li, tvým okem plným hvězd
ó rhytme, paprsku, ó vůni, ó má paní
svět méně ohyzdným, čas méně trapným jest?!

Georges Sandová.

Francie jest bohata na geniální muže i ženy. — Francie měla svého Voltairea, Rousseaua, má svého Victora Huga, Louis Blanca, Dumasa a do nedávna měla ve středu svém Georges Sandovou, spisovatelku, jíž právem náleží první místo ve světě mezi spisovatelkami všech národů.

Rychlostí blesku rozlétla se po Paříži dne 9. června zpráva o úmrtí vynikající této ženštiny a ač delší již dobu před tím bylo předvídat, že nemoc její smrtí skončí, přece působila sensačně a vyvolala živé účastenství. Zavřelyť se na vždy oči, jež tak jasně dovedly proniknouti v nejtajnější útroby lidského srdce a ducha a ztuhla ruka, jež nejlahodnějším slohem všech živoucích spisovatelů francouzských dovedla psáti, ruka, kterou přátelsky tiskli první mužové národa francouzského nejen doby nynější, ale téměř celého půlstoletí.

Georges Sandová narodila se v Paříži 1. července 1804 a jmeno její původní jest Aurore Dupin. Již záhy v mládí zemřel jí otec a vychování Aurory ujala se bába její, aristokratka sice, avšak žena moudrá, kteráž trpce byla nesla, že syn její, otec Aurořin, oženil se s ženou z lidu nevalné pověsti požívající. S bábou odjela na rodinný zámek v Nohantu, kdež vychovatelem mladé Aurory stal se Duchârtre, filosofický pedagog a stoupenec Rousseauův. Georges Sandová ve vylíčení svého života velmi vřele vzpomíná muže toho. Podstatnou stránkou jejího vychování, kteráž v celém životě ženy té se jeví, bylo, že vychování její bylo přirozené a bez neblahých předsudků náboženských, společenských a kastovních, jimiž většina mládeže dosud se odkojuje. Co útlá dívka učila se latině, řečtině, dějinám, přírodním vědám a vůbec dostalo se jí vzdělání, kteréž obecný názor o vychování ženském daleko přesahovalo.

Již co dítko octla se mezi dvěma protivami. Bába, jež místo matky o ni pečovala, vším ji obsypávala a bohatou dědičkou učiniti ji chtěla, žádala od ní, aby všemu výhost dala, co by s názory a vychováním aristokratickým bylo v odporu a k tomu v první řadě náleželo, aby zapomněla na matku, kteráž s první dcerou svou Charlottou, jižto dříve měla, než za Dupina se provdala, prací rukou svých často s nouzí se živila. Mladé srdce Aurořiny toužilo však po matce i po sestře, jež ničím nemohly jí být nahraženy.

V třináctém roce poslána byla do ženského kláštera v Paříži, kdež měla vzdělání své ukončiti. Velmi zajímavě vyličuje Georges Sandová toto vychování klášterní v zápiskách o svém životě, vychování, jež spíše by se hodilo asketikům v poušťích syrských, než nastávajícím matkám. Když r. 1820 zpět k své bábě na zámek nohantský se navrátila, dostalo se jí teprve vydatné lektury světské, totiž Byrona, Rousseaua, Voltairea a j. S horoucností mladistvé chápavé duše jala se čísti, studovati a přemýšleti, avšak z utěšeného klidu toho vyrušila ji r. 1822 smrt báby její. Osaměla v životě, ač stala se bohatou dědičkou. Co v případech podobných bývá velmi obyčejné, stalo se i s Georges Sandovou. Provdala se za muže z dobré rodiny, uhlazeného šlechtice Dudevanda, kterýž, aby statek a jmění její spravovati mohl, opustil službu vojenskou a usadil se na zámku v Nohantu, kdež také hospodařil a sice tak, že záhy i nedostatky nastávaly. —

Jestli dle obrazu z doby té pocházejícího souditi dovoleno, nebyla Aurora sice imposantní krásou, avšak příjemnou ohnivou dívkou; černé jiskrné oko pod klenutým čelem prozrazuje nejen horoucnost, ale i Francouzi charakteristický „ésprit“, červené kulovaté rty smyslnost, ohnutý nos a výraz tváře i pleť mužnost a odhodlanost.

Pan Dudevand byl jako mnoho jiných, avšak Aurora takovou nebyla; nehledala jen muže, nýbrž také druha, jenž svým duchem a věděním by ji sytil. Dudevand neměl pro nic podobného smyslu; hledal bohatou manželku a tu nalezl. Poměr ten stával se Auroře nesnesitelným, propasť mezi oběma vždy větší, až po devítiletém manželství rozhodla se odděliti se od muže. Zanechala mu všechno jmění i syna, sama pak s dcerou odešla do Paříže, aby tu prací rukou svých hledala výživy. Chtěla být samostatnou, chtěla být úplně svou a stala se jí.

Žila z počátku nuzně; pracovala věci z papíru, krabice, tabatěrky a kreslila na ně nákresy. Později vybídnuta přítelem svým, Jules Sandeauem, kterýž byl v redakci „Figara“ zaměstnán, uchopila se myšlenky živiti se spisovatelstvím. Psala do „Figara“ drobné věci, což jí dostatečnou výživu zjednalo, zároveň však pokusila se psáti román. „La prima donna“ byla první povídka, kterouž pomocí svého přítele Julesa Sandeaua napsala a kteráž v měsíčníku „Revue de Paris“ r. 1831 uveřejněna byla. Po té následoval hned román „Rose et Blanche“ a rok na to „Indiane“, kterýž vyšel již s jmenem Georges Sand a získal jí slavného jmena a zároveň skvělých příjmů.

Zajímavo jest, že předmětem prvního tohoto románu s jejím jmenem vydaného jest nešťastné manželství. Vyličovala tu patrně city i manželství vlastní. A jako zde, tak jest i v ostatních jejích románech. Nehorovala tu jen pro myšlenku jednu, pro zásadu, kterouž by si byla vytkla za životní, nýbrž líčila v románech svých ty myšlenky, boje a zásady, jež byly vlastní tomu, kterýž jí byl právě nejbližším. Muže, přítele, který ji té doby právě poutal svým duchem, vyličovala co hrdinu ve svých románech. Znázorněním a poetickým líčením myšlenek, jež Francií pohybovaly, došly též romány Georges Sandovy té obliby, jakou měly a podnes mají a vlastnost ta svědčí též o ženské její individualnosti, z níž, a zajisté i k prospěchu svému, přes všechnu svou mužnost a ráznou povahu se nevymkla.

Druhů měla v životě svém velmi mnoho; náležejí k nim první mužové francouzští. Tak vylíčila v románech svých svého manžela a své nešťastné manželství, po něm svého druha Julesa Sandeaua, jehož jmeno i sama přijala; jiný druh její Musset vylíčen jest v románech „Elle et lui“, „Jacque“, „Les lettres d'un voyageur“, v románu „Le compagnon du Tour de France“ vylíčen jest Bourges, v jiných Chopin, Liszt, Mickiewicz, Pière Leroux, Louis Blanc, Jules Favre, Ledru Rollin a j. I názory i snažení jednotlivců, jako mysticism Mickiewiczův a Lerouxův (v Spiridionu) byly jí výtečným pramenem. Všechna díla její byla mohutnou a krásnou

reprodukcí zažitého a poznaného; ve všech jeví se neobyčejná znalost duše a všechna jsou prodchnuta hlubokým názorem světa.

Slovanům přiblížila se nejvíce svým románem „Consuelo", dotýkajícím se dob husitských a přátelstvím s velikým pěvcem polským, Mickiewiczem, s nímžto vydávala i časopis „Revue Indépendante".

Poslední od ní uveřejněnou prací jest „La tour de Percemont" z prosince r. 1875.

J. J. T.

Literatura. Věda. Umění.

— Divadlo. Jedinou novinkou, kteráž v uplynulé právě periodě předvedena byla, jest „Zlatohlávek", veselohra ve čtyrech dějstvích od Gustava Mosera. Novinka tato má dosti síly v sobě a udrží se na repertoiru po delší čas. Arci novou, samostatnou, čistě německou není, vidíme tu opět prastarou francouzskou školu, z níž se zrodil Kotzebue, z něhož pošel Benedix, po němž přišli Rosenové, Moserové atd. Kousek zápletky, někdy dosti smělé. Trochu nápadů, často dosti rozpustilých a veselých. Něco humoru přirozeného a něco strojeného. Ale nad nejvšednější občanský život nepovznáší se nikde, vidíme charaktery a údaje a slyšíme nápady, jež všechny mají ráz vysokého vládního povolení na sobě — všem těm otázkám sociálním, kteréž by se snad konservativní vládě nelíbily, nebo by mravní cit rodinných pedantů vzrušily, a k nimž veselohra francouzská tak směle i šťastně sáhá, vyhýbá se veselohra nadobro. Hrdinou kusu je husarský poručík Šukdolský — řekněm, že on je vlastně také „dějem" kusu. Hlubšího děje veselohra nemá; kdybychom ji chtěli přelít do formy novellistické, i pak by se ihned ukázalo, jak děj ten není vlastně žádným dějem. Jen to, co se stane se Sukdolským, je trochu k ději podobno, ale ani toho není mnoho a ostatní je samá drobná episódka nakupená, aby veselých figur zde bylo víc a aby věc vzrostla na několik aktů.

Poněkud silně rozvlečený kus, ale vyjma akt první je pracován se svěží chutí. Je vidět na hře se situacemi, že bylo spisovateli při sepisování veselo a že by rád budil veselost i u diváků. Také se mu to daří, třeba byl celek rozvlečen, jednotlivá situace se přece neprotahuje zbytečně, a třeba by veškeré povahy byly staře známy z říše šablon, každá dovoluje herci, aby něčím přičinil se ze svého a jedna po druhé rychle se kmitá přes jeviště. Arci právě všechny tyto vlastnosti žádají výborné souhry a té již zase nebylo, naopak hra vázla místy dosti povážlivě. Musíme nyní vždy chválit skvostnou, velmi pečlivou scénickou úpravu, namnoze také výborné výkony jednotlivců, ale souhra jakoby vázla v poutech letní lenosti a únava parných dnů mařila i zkoušky. Jednotlivě počínali sobě herci naši zase statečně, obzvláště pp. Seifert a Bittner. Fraškovité scény „prvního desátníka" pana Frankovského měly účinek úplný a byly provázeny hlasitým, upřímným smíchem celého divadla. Pánové Šimanovský, Chvalovský a Mošna doplňovali dobře sehranými episodkami celek Z dam měla jediná paní Šamberková úlohu vděčnou. Paní Hynková, slečna de Pauli a paní Seifertová sehrály úložky své chutě. Úprava byla opět skvostná.

— Ze slovanského písemnictví. Známý ruský bibliograf Mejov vydal ruskou bibliografii za r. 1873—1874, kteráž velezajímavá vykazuje data. Dle toho vydáno během roku 1873—74 v Rusku ruským jazykem 5206 děl Největší počet spisů vykazuje krásná literatura a sice 1831 původních a 447 překladů z literatur cizích. Spisů o umění pojednávajících vyšlo 94. Bohosloveckých děl vydáno 679, náležejí k nim však také díla o církevních zpěvích a církevní historii. Značné číslo vykazují též díla jazykozpytná a gramatikální, jichž vyšlo 438. Právnických spisů vydáno 322. Jiné odbory písemnické vykazují: hospodářské a lesnické spisy 113, mathematické 195, o vojenství jednající 135, přírodopisné 34, lékařské 224, díla dějepisná 247, z nichž 164 jedná o dějinách ruských, počet zeměpisných a národopisných děl obnáší též 247 a mnohé z nich, zejmena pokud Asie a severních končin se týkají, vzbudily pozornost celého světa. Zajímavé jest porovnání rozsahu ruského písemnictví s počtem spisů u jiných národů vycházejících, o němž nám neklamné výkazy poskytují bibliografické katalogy k světové výstavě ve Filadelfii zaslané. Počet spisů francouzských od podzimu minulého roku doposud vydaných obnáší 5111, spisů anglických 5240. Z toho jest patrno, že písemnictví ruské co do počtu vydávaných děl kráčí téměř stejně s písemnictvím anglickým a francouzským. Němci ovšem v ohledu tom vynikají, an počet německých v stejné době vydaných děl obnáší 12.000, z nichž 10.000 na Německo připadá. Pozoruhodné jest to, že počet německých původních spisů z oboru krásné literatury jest menší nejen než francouzských a anglických, ale předstižen jest i počtem belletristických děl ruských. U porovnání s Rusy a ostatními národy mají Němci nepopiratelně tu vlastnost, že mnoho píšou, což arci ještě není předností. — Chvalně známý spisovatel polský, Kazimierz Zalewski, jehož veselohry „Z postępem" a „Przed ślubem" nabývají všeobecné obliby, sepsal novou veselohru „Złe ziarno", kterouž kritika rovněž co zdařilou označuje. V Poznani, nákladem knihkupectví E. Calliera vyšel zajímavý spis biografický „Bogdan Jański, pierwszy pokutnik jawny i apostol emigracji". Ve spisu tom líčí se s životopisem i poměry a děje emigrace polské v letech 1831—1840 a náboženský mysticism, kterýž od hlavních osob emigrace, zejmena od Mickiewicze a Jańského vycházel. Spisovatelem pojednání toho jest sám nakladatel E. Callier. Ve Lvově vyšel první svazek spisu „Choroby Galicji v latach 1866—1876", jehož spisovatel Dukat hlavně přihlíží k stránce statistické, čímž spis i v širších kruzích zajímavým se stává. — V belletristickém písemnictví chorvátském zaznamenati dlužno písně, kteréž neznámý básník pod jmenem Radovan se skrývající vydává v Osěku. Písní těch „Osvetnici" (mstitelové) nazvaných vychází již svazek čtvrtý; básník opěvá v něm hrdinné činy Niky Zeliće z povstání bosensko-tureckého r. 1832. V Osěku připravuje se k tisku Karajčův spis o filosofii v národních příslovích chorvátsko-srbských. V Záhřebě dotištěno právě rozsáhlé dílo „Hrvatsko-njemačko-talianski riečnik znanstvenoga nazivlja" (chorvátsko německý a italský slovník vědeckého názvosloví.) Na slovníku tom počal před 8 lety k vyzvání vlády chorvátské pracovati člen akademie dr. Bogoslav Šulek a nyní též nákladem vlády dílo to vyšlo. Jaký význam spis druhu toho v písemnictví má, netřeba dokládati. Výbor slovansko chorvátských lékařů v Záhřebě vydal populární pojednání: „Liečnički stališ i občinstvo". V Záhřebě počal vycházeti první těsnopisecký časopis chorvátský „Jugoslavenski stenograf", jehož redaktorem jest student Art. Bezenšek. Jest to vůbec první toho druhu časopis jihoslovanský. — Známý filolog jihoslovanský Dorđe Daničić upravil nové vydání znamenitého spisu svého „Osnove srbskoga ili hrvatskoga jezika" (základy srbského čili chorvátského jazyka), kterýž právě vyšel nákladem státní tiskárny v Bělehradě.

— Povstání hercegovské na jevišti. Na jednom z pařížských divadel provozováno již v květnu velké drama „Povstání v Hercegovině", sepsané E. Gondinetem. Drama to přeložil A. Urbański do polštiny a H. Jarecki upravil k němu hudbu. Ve Lvově dáváno 25. června t. r. po třetí před naplněným domem. Drama jest o 5 aktech s 8 obrazy a tanci jako srbským kolem, „pas orientale" a j.

— Na zakoupení obrazu Matejkova „Unie lubelská" zavedeny byly sbírky v polských kruzích, zejmena v Haliči. Dosud vynesly sbírky ty 19.163 zl. 89 kr., tak že již jest obraz ten zachován museu domácímu. Sbírky řídí zvláštní výbor ve Lvově.

— Dramatická zvláštnost. V křišťálovém paláci sydenhamském v Londýně provozována byla 13. června Sofokleova tragedie „Edip na Kolonu" (Oidipos epi Kolono). K tragedii té komponoval Mendelssohn hudbu. Představení bude se opakovati a jest zařízeno přísně dle starořeckých vzorů.

— Ve velké opeře v Paříži provozována byla 14. června poprve velká féerie „Sylvia", k nížto složil hudbu Léo Délibes. Představení setkalo se s velkým úspěchem a opětuje se.

— Maďarský malíř Michael Zichy, kterýž nedávno z Paříže poslal do Pešti skizzu obrazu „Císařovna nad rakví Deaka", nalezl již nyní mnoho kupců na obraz ten, ač teprve

jej počíná provádět. Obraz bude značně velký. Pozornost na sebe obrátil malíř ten obrazem „Upalování kacířů", kterýž jest vystaven v salonu „cercle de l'Union artistique".

— Konkurs na dějepisnou práci. Uherská akademie v Pešti vypisuje konkurs z nadace knížat Czartoryských na nejlepší dějepisné pojednání, kteréž by mělo za předmět styky národa polského s maďarským v ohledu politickém a kulturním. Podmínkou jest, aby vedle jakýchkoliv jiných použito bylo též pramenů polských. Cena za nejlepší práci obnáší 1500 zl. a mimo to ponechává se spisovateli plné právo vlastnické. Lhůta k podání prací trvá do 31. prosince 1880 a konkursu súčastniti se mohou spisovatelé bez rozdílu národnosti.

— Pomník Severinu Goszczyńskému, slavnému básníku polskému, postaven bude na hrobě na hřbitově lvovském. Pomník proveden bude buď z bílého pískovce neb z bílého mramoru, dle toho, mnoho-li sbírka vynese. Návrh k pomníku jest již schválen a výbor dotyčný vypisuje konkurs na umělecké práce sochařské. Právo konkurovat mají pouze sochaři polští a peněžité náhrady není, nýbrž jen čestné vyznamenání.

Drobnosti.

— Mluvení posuňky dosáhlo v řeči hluchoněmých vrcholu své dokonalosti; zde jeví se nám již co hotová, úplná, důvtipně propracovaná soustava. Ale vedle této umělé soustavy nalézáme i jiná surová nářečí němé této řeči. V oněch klášteřích, kde zapovězeno jest živé slovo, vyvinul se surogát jeho: řeč posuňková. Trapisté na př. sestavili si celý slovník posuňků, pomocí jichž se nejen o věcech potřebných dorozuměti, nýbrž i o věcech dosti dalekých přikázaného „memento mori" baviti se mohou. Chce-li jísti, přibližuje trapista tři prsty k ústům; chce-li píti, klade palec na ústa a napodobí ostatními prsty nahnutou láhev; chce-li spáti, klade hlavu na otevřenou ruku; má-li chuť vypůjčiti si posvátné nějaké čtení, zdvihá sepjaté ruce před obličej a otvírá je v podobě otevřené knihy. V řeči dětí a nevzdělaných národů hrají posuňky vynikající roli. Pohyblivý Neapolitán nahražuje posuňky nejen věty, nýbrž i celé rozprávky. Stojí-li v okně a chce-li kolemjdoucího k zastavení přiměti, vystrkuje ruku a zdvihá ji do výšky. Chce-li dotěrnému tázači dáti na srozuměnou, že se mu nechce odpovídati, škrábe se zvolna od ucha k bradě, tážeš-li se znova, škrábe se jen usilovněji a neustane, dokud tě ptaní neomrzí. Zápornou odpověď nahražuje vypnutím hlavy nazad. Má-li naznačiti slovo „nic", klade nehet pravého palce k hořejším zubům a odmršťuje jej do předu. Jistý cestovatel zůstával v Neapoli ve vysokém domě, jehož páté poschodí obývali pastor a lékař. Zeptal-li se některý navštěvovatel domovníka před vraty stojícího, je-li ten neb onen pán doma, zabušil tento pětkrát na vrata. Na toto znamení objevila se v okně pátého poschodí hlava ženštiny, jež paní pastorce i paní doktorové přisluhovala, s otevřenou rukou u nachýleného ucha, což znamenalo, že slyší. Domovník sáhl si pak buď na tepnu, nebo zakroutil očima a napodobil rukou ceremonii žehnání, což značilo buď doktora nebo pastora. Služka dala mu na to posuňkem zprávu, je-li dotyčný hodnostář doma čili nic. Tento němý dialog trvával jen okamžik. Ovšem není každý v ohledu tomto stejně chápavý. Překvapující jest v té věci ostrovtip hluchoněmých. Tylor navštívil kdysi jeden ústav pro hluchoněmé a vyvolal si chlapce jednoho, jehož chápavost zkoušeti chtěl. Tomu naznačil rukou obrysy stanu a dotkl se pak svého rtu; hoch uchopil se křídy a napsal, uhodnuv okamžité představu Tylorovu, na tabuli: „Červený stan".

— Čínský spis o válce francouzsko-německé Wang-Taua a Čang-cung-lianga darován byl nedávno knihovně britského musea. V knize té líčí se nynější politické poměry evropské barvami černými a jedinou čáku míru spatřují čínští autoři ve spolku Anglie, Francie, Ruska a Německa. Benedetti-ho počínštili spisovatelé v „Pin-ni-te-ti", Emži v „Im-sé", Sedan v „Se-tan" a dílo končí zvolením „Mak-ma-hana" za předsedu republiky francouzské.

Spisy nové „Lumíru" zaslané: Česko-německý slovník zvláště gramaticko-fraseologický. Sestavil František Kott. Sešit 1. (A — Biblický) V Praze, tiskem a nákladem Josefa Koláře.

Poetická čítanka. Sbírka básní původních i přeložených. Upravil Václav Petrů. Sešit 14. V Praze, nákladem knihkupectví I. L. Kobra.

Žalostné zvuky nad hrobem Františka Palackého. Pro piano složil Jos. Fr. Urban. (Opus XVIII.) V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Illustrovaného týdenníku „Světozor" vyšlo ročníku X. číslo 25. s obsahem: Poblouzení. (Pokračování.) — Báseň: In tenebris. — Výlet do Anglie. (Dokonč.) — Ubohá Marianna. (Pokr.) — Schůze Ferdinanda II. a stavů rakouských na hradě videňském. Podává prof. pr. A. Gindely. — Hadži Dimitar. — Hrob Palackého. — Katafalk o pohřbu Palackého v Karlíně. — Literatura. — Umění. — V příloze: Debra. Podává Konstantin Jireček. (Pokrač.) — Šahnam nameh, epos iranské. Napsal Václ. Petrů. (Pokr.). — Marianské údolí při řece Doubravce. — Rožnov na Moravě. (Dok.) — Přátelé. Vyobrazení: Hadži Dimitar. — Katafalk o pohřbu Palackého v Karlíně. — Přátelé. — Hrob Palackého na hřbitově lobkovickém. — Marianské údolí při řece Doubravce.

Karakter. Sepsal Samuel Smiles. Z anglického překládá prof. V. E. Mourek. Sešit VII—VIII. Vydavatel a nakladatel: J. Doležal. V Praze, v komisi knihkupectví Fr. Řivnáče.

Besedy mládeže. Rediguje Jos. Kouba. (Svazek 113 a 114.) Hospoda v lese Špessartském. Povídky a pověsti. Dle V. Hauffa mládeži vypravuje Fr. Vlasák. V Praze, nákladem Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Homérova Odysseja. Šestiměrem epickým na česko převedl Hynek J. Mejsnar. Sešit 10. (poslední). V Táboře, tiskem a nákladem Jana Nedvídka.

Kniha pro každého rolníka a hospodáře. Sbírka vědomostí hospodářských rolníku našemu předůležitých a nevyhnutelně potřebných. Napsal Josef Dumek. Sešit XI. V Olomouci, nakladatel Vlad. Žakovský.

OBSAH: Na pomezí cizích světů. Fantastická novela od *Julia Zeyera.* (Pokračování.) — Umění na těle lidském. Od *R. E. Jamota.* — Zachráněn! Báseň od *Adolfa Heyduka.* — Malvína. Sepsal *Fr. Nečásek.* (Pokračování.) — Episoda Fiddletownská. Od *Bret Hartea.* (Pokračování.) — Diadém Paříže. Stínová kresba. Podává *Bohumil Havlasa.* — Ukázky poesie francouzské. Přeložil *Jar. Vrchlický.* Charles Baudelaire. Don Juan v pekle. Hymna kráse. — Georges Sandová. — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem **dra. Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zasilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až 2½ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. 10. července 1876. **Číslo 19.**

Zasvěcení ku zpěvu.*)

Scénická báseň *A. V. Šmilovského.*

Letní háj; pod kvetoucí kalinou sedí na kameni jinoch opíraje se o hůl poutnickou.

Jinoch.

V libém zdřímni chladu háje
srdce bouří zmítané;
kos tu s jedle štěstí báje
druži hvízdá kochané,
mladé šelestí tu doubí
a nad kvítím pne se loubí
zlatem slunka protkané. —
O ta směs života lichá,
již rozdýmá pych a hřích,
povždy hlučná, nikdy tichá,
jekem dunic příšer zlých,
nesáhá svou rukou smělou
v šero této tišiny:
člověk tu jest jediný
v blahé shodě s duší celou.
Ach! vidina duše mojí,
luznější než duha v máji,
v sporu se životem stojí
a štír pochyb uhlodá ji.

„Prach tě zrodil, zůstaň v prachu,
v němž tvá pevně stojí noha,
kde tě vábí, pomni, brachu,
svůdným okem radost mnohá.
Hle! jak vše se blahem směje
v požívání kole čarném!
Bláhové buď bez naděje,
kterou duch tvůj v potu marném
v jarních sněhův blánku píše;
z života se napij číše,
v ní jest pramen zdravé síly
a k lidskému vůdce cíli.“ —

Život volá tak a trním tepe
duše mojí ditky spanilé,
leč ty vzdorně, v důvěrnosti slepé
k rozletu pnou křídlo ztepilé;
ač před výší závratnou se třesou,
přec mou duši orlem vzhůru nesou
tam, kde vánky věčné Vesny vlají,
z poupat krásy plody pravdy zrají;
kde tluk srdce mír a shoda světí:
tam, ach tam, má duše s nimi letí.

(Usne.)

Sbor geniův (z šera hájového).

Lístek jak z květiny
nplývá ručejem
z domova v dál,
divným až určení
osudem zastižen
kácí se v hloub:
v proudu tak života
člověk se potácí
věčnosti v tůň.

Sám v boji se sebou
zápasy strojí;
hledaje pokoje
nepokoj množí;
pot s čela poutřev
v práci se pouští;
do chladu usedna
hůl hledá k pouti.
V mámivém reji
věčně se míhá,
věčně kolotá
z mrákoty v šero,
ze šera v světlo;
ze světla v stíny,
ze stínů v mračna,
kostka jak padne.

Život

(vystoupí ze zádubí).

Jsem život. Se mnou lámat kopí
kdo chce, měj krunýř žulový,
neb padne-li, v své krvi stopí
pro své dni záměr bláhový.
(Obrátiv se spatří jinocha.)
Hle! s růžemi to jinoch v líci,
jenž vyzývá mne v boje ruch;
on ve tmách asi hledá svíci,
by k světlu probral s ní se duch.
Tak hotov k boji obětuému
pro dítě světla, umění,
mní, národ že mu odmění
list lauru vpleta v kadeř jemu,
a pro snův luznost zapomíná,
že život smělce v pouta spíná.

O sen tak blahý, hochu drahý,
jak tobě bude vyjeven?
Zda deštík vlahý čisté snahy
ti zkypří v květ, jenž uzří den?
(Popošed k předu.)
Spí lihě. (Přistoupí k jinochovi.)
Než se probudí,
sem podejte mi osudí.
Nechciť se mermo v boj sám dáti,
co souzeno mu dřív chci znáti:
los příznivý-li čeká naň,
svou hromovládnou složím zbraň.

(Geniové mu přinášejí osudí; život vytáhne z něho los.)

Co věštil um a tušil cit,
to jemu v pravdy vzejde třpyt.
Za druž mu osud Musu dává
a metou jeho bude sláva! —
(Geniové odejdou.)
Nuž sestup, dcero, z krásy výše!
Hle! jinoch, jenž tu dřímá tiše,
tvůj nový budiž svěřenec;
onť nevadnoucí pro věnec
rád základ dá dni žití svého
a blesky ducha nadšeného. (Odstoupí.)

Musa

(vystoupivši stane u jinocha).

Tu v spánku leží hlava drahá,
ta dílna příštích světův blaha,
jež posud s bázní v chmurách krouží,
leč jako pramen v tvrdé skále
se vyřinout a téci dále
pod nebes okem mocně touží.
Jest mocná touha bohův dar,
jí v patách kráčí čest a zdar.

O vítej, june květolící!
Co ostýchal jsi sobě říci,
to této chvíle milosvaté
já do duše ti skládám zňaté:
dar zpěvu božský, z ráje věno,
jež k hvězdám připne tvoje jméno:
Jda směle, kam hlas duše velí
svěř lýry strunám život celý;
byť cesta tvá šla někdy trním,
já lásky štítem tě obrním;
prost bázně za mnou! — po tvém boku,
jak máť chci tvého stříci kroku.

Jest těžká časem pěvci pouť,
v ní snadno hořem zahynout!
Neb věz, že rád svět věnčí hlavu,
jenž svítívá mu v temnot davu,
korunou drsnou nevděku;
že pěvce vedoucího jiné
u výši, lad kde v duši line,
zlá hlode závist od věků.
Leč v pěvci té když síly není
pro skvělé vidy k utrpení,
pak za metou se marno děře,
an seštván duch pohromu béře.
Však nemuť pro to slzou oka.
Byť krásy meta převysoka,
jsa mužem stihneš téměř její
čím pracněji, tím radostněji.
Chci věrně za tebou já státi
a útěchu ti v ňadra dáti,

*) Všeliký otisk do sborníkův jakýchkoliv autor si vyhražuje.

kdykoliv růže mysli zbledne
a k loži tvému hoře sedne.

Než zasvěcení pečeť věčnou
polibkem vtisknu v duši vděčnou:
jen jednu radu ještě měj,
jí pileu buď a směle pěj!

Chtě dospěti, kam touha tuší,
neposkvrň vinou nikdy duši,
neb duše, v niž jest kráse dlíti,
jak křišťál musí čista býti,
a prosta pěnice jak v houští,
jež poprvé se s hnízda spouští.

Svou hřivnou nechoď na trh světa.
On perly rád v bahnisko metá
a hadí zub svůj zahalí
v dým vonný zrádné pochvaly.
Duch má-li tvůj být kráse chrámem,
buď strážcem sobě povždy bdělým,
jenž vůlí ráznou, srdcem celým
svou cenu hledá v sobě samém,
a prostou pěstě čistotu
pán budeš v světa šumotu.

(Políbí a ověnčí jej.)

Nuž zdar na cestu v rajské nivy,
kde kojen věčné krásy divy
a s Apollinem slavě hody
duch sladké skýtá lidstvu plody,
jichž zvuk mramory proniká
a tmavá srdce odmyká,
jichž kouzlo vzdechy trudné staví
a kletbu snímá s bludné hlavy.

(Zmizí.)

Jinoch

(procitne a vzchopí se).

Sladká hlasu harmonie,
jež zvonilas v ucho mé,
duše posud nektar pije
ze tvé studně zpěněné!
Odkud vály hlasy jemné
v souzvuk vlité věčnosti,
že mi z chmury děsnotemné
zaplála zář blahosti?

(Ohlíží se.)

Kouzlo nové smysly jímá,
znov vše žitím chvěje se,
očima zřev zastřenýma
změny duch můj nesnese!

(Naslouchá.)

Hle! kol sosny šepotají
básně bájí kyprý mech,
paprsky, jenž proplétají
ve kmenův se ramenech:
divosladké zpěvy šumí!
Duch můj mluvě jich rozumí
a v sbor jich vpadnuv ve plesavý
novuzrození čas slaví.

Jsem pěvec, poslyš to širý háji,
jsem pěvec, poslyšte uebesa!
jak v závod s ptačaty v mladém máji
můj prozpěv letmo se roznesa
nechť tvorné síly proudem víří
a bohovládný cit se šíří,

jenž v náručí spjav své prostor, čas
se rozzvučí v světův věčný jas!

(Zamlčí se.)

Stařec

(pomalu přichází z háje).

Kdo v přírody chrámě svatém
plésá v žalmu, slastí zňatém?
Jinoch aj! s blankytným okem.

Jinoch

(jej zočiv).

Stařec, volným jde sem krokem.

Stařec.

Zdráv buď, synu, v tichém stínu
jarovnadné samoty.
Co tě k její vedlo klínu?

Jinoch.

Sen nebeské blahoty.

Stařec.

Šťastný čas, kde v duši mladé
krásný sen se ke snu klade
sladkou kojen nadějí;
sny když větry odvějí,
ještě draho vzpomínání! —
Jaké tvé jest povolání?

Jinoch.

Za horami modrými práhla duše má,
za oblaky zlatými táhla duše má. —

Ve větvích jak skryté kvítí
z pupenův se k světlu tlačí;
jako blesk se z mračen řítí,
že mu jedva vesmír stačí:
tak z mé duše divé touhy
burácejíc po čas dlouhý
rázem ven a ven se draly
po svobodě v slunci ždaly.

Hůl poutnickou v ruce maje
daleké jsem prošel kraje
marně hledav úkoj hoři,
vrak jsem byl na širém moři,
až dnes v háji klidném klínu
sedna bílou pod kalinu,
v níž se slunka zlato snoubí
s haluzemi v živém loubí,
hlavu svou jsem složil k spánku.
Snem do rajských vešed stánků,
želaný jsem našel svět;
Musa z něho vystoupila,
v sprahlou duši mannu vlila,
svadlý zlíbala mi ret.

Či mne nyní, starče, znáš,
či otázku novou dáš?

Stařec.

Vlastí tedy svět ti širý,
povoláním hlahol lýry?!

Ovšem z hledův tvých studánky
krásna mihat zřím červánky,
a ten víuek kolem čela
v prstencích se rudých vina
důkazem, že svého syna
Musa k slávě přioděla.
Zřím a zřím, že bodrou sílu
k těžkému ti dala dílu,
neboť políbení Musy
brní prsa, šlape hrůzy! —
Šťastně začav v dílu věrně setrvej.

Jinoch.

Moudrý starče, požehnání své mi dej.

Stařec.

Vášní potrhané v lidstvu pojiť části
za svůj úkol první, pěvče, musíš klásti.
Kde z národův upír zloby mízu pije,
kde se saně ledné pýchy plouží;
bujný tyran kde z poddanců krve tyje
a ostřížem nad skřivany krouží:
tam zastav kroky, udeř u varyto,
by na den vyšlo, co chytrácky skryto.

Kde k oblakům strmí temnot číré hradby
a duch volný v poutech stėná těsných;
kde se zemí vlní tiché zisku satby
a ctná práce padá v propasť plánův
běsných:
tam sáhni v struny; podlým v duši břímej
slabochy obrň, hluché zpěvem jímej.

Kde slzami hoře brázdí ženám líce
a bolestí srdce kruší vzdechy;
kde nad hroby práva muži žalostíce
boha prosí za skon bez útěchy:
tam nalaď jemně, živé čáky chlebem,
by vstal, kdo klesá, v boji za svým nebem.

(Zvedne jinocha.)

Ten jest, milý synu, pravý úkol zpěvu,
že tam moudře staví, bloudové kde boří;
šíře pravdu světem v liboskvělém jevu,
že tam mírem hasí, žár kde vášně hoří.
Dobrých pěvců málo; synu, buď ten pravý,
lásku srdce zasnub světlem bystré hlavy
a oděv je v šarlat vševítězné krásy
duchu, srdci lidstva vydobývej spásy.

(Zazní rajská hudba a Musa se objeví v pozadí.)

Jinoch

(zočiv ji, vztahuje po ní ruce).

O ty, po níž má duše stůně,
má zoro, vzešlá z mrákot tůně!

Musa

(rámě proti němu rozpřáhši).

Pojď, ozdravíš se veda se mnou;
mám srdce věrné, ruku jemnou.

(Jinoch jde k Muse, ona podá mu ruku a odvádí jej sebou. Život vystoupí a skládá k nohoum zbraň.)

(Stařec sepjav ruce, hledí za nimi.)

Na pomezí cizích světů.

Fantastická novela od Julia Zeyera.

(Pokračování.)

XIV.

Druhého dne kupila se těžká mračna po západu slunce ze všech stran, temné obrysy hor zdály se též jen velkými mraky, celá obloha se zasmušila a jen sem tam mrkala drobná nějaká hvězdička v širokých trhlinách oblaků. Venku bylo dusno, jen jednotlivá zaburácení větru zatřásla náhle a vášnivě listím, zahučela kolem domu a umlkla pak tak náhle, jak byla povstala. V němém očekávání seděl jsem u okna, čekaje zářícího stínu a dalšího svého osudu. Marně hleděl jsem kolem sebe, nebylo stopy světlé záře ani v knihovně ani venku v zasmušilém vzduchu večera, ale podivný vánek, zvláštní, přišerný zahrál mi ve vlasech jako mrazivý dech, a tu věděl jsem, že zjev je přítomen.

„Ty's zde, a nevidím tě!“ volal jsem a oko moje bloudilo po komnatě, pak oknem po krajině a mračné obloze. Mezi mraky svítila hvězda velká, bělavá, mnou nikdy dříve nevídaná. „To's ty, můj zjeve?“ šeptal jsem, „cítil jsem, že's na blízku! Nepochopitelná, různotvárná, jaké jméno tobě dám?“

„Jmenuj mne Chiomárou!“ šelestil slabý větřík.

„Chiomára?“

„Toť jméno, kteréž jsem měla, když na zemi jsem žila, dcera druidů, nešťastná, bídná.“

„Ty jímáš mocně duši moji, Chiomáro, ty's dcera druidů? Ty bídná, ty nešťastná?“

„Bylať jsem dcerou lidu mocných bohatýrů, dcerou Keltův zmizelých, jak svaté doubraviny, v jejichž stínu žili. Umlkly stříbrné harfy bardův, zašly zpěvy připomínající slávu mocných oněch mužů, kteří ni bohův svých ni moře ni blesku se nebáli a naproti bouřkám se smíchem široké své pavezy nastavovali, vyzývajíce hrom, by do nich pral. Zaváta stopa jejich nohou... Upři oko svoje na to, co hvězdou se ti zdá a naslouchej písni, kterou bardové pěli o mně a o mých osudech. Znej z písně dávno doznělé smutný děj mého života na zemi....“

Šelest větérku umlkl. Upřel jsem oko na slabou kmitavou zář bledé hvězdy a brzy zdálo se mi, že stříbrný soumrak linoucí se z ní mne zahaluje kol a kol, krajina zmizela před mým zrakem a zdálo se mi, že slyším šumění mohutných doubravin; do šumu jejich listů mísil se zvuk jakoby strun a smutný hlas, hlas Chiomáry, pěl píseň barbarskou, jednotvárnou jako hukot potoka. Obsah její podati jest velmi nesnadné; rozuměl jsem písni jako rozumíme melodii beze slov a pamatuji se na podivný ten zpěv pouze tak, jak se pamatujeme na uprchlý sen, jehož vidiny se před vnitřním naším zrakem ještě chvějí, ale hmotným slovem jen s těží se dají vylíčit. Však přece pokusím se naznačiti dle možnosti vše, co jsem tenkráte v osudný večer slyšel či spíše cítil. Zpěv Chiomářin zněl tedy asi takto:

„O hrade bohatýra Maelguna, jak pustý jsi! Kde sláva tvoje? Kde tvoji hodovníci, naplňující síně tvoje smíchem a zpěvem svým? Běda, pochodně zářící při hodech Maelguna roznítily plamenné hranice pro bohatýra i jeho hosty. Popel jejich letí rozbouřeným vzduchem po mrtvé pláni! O hrade bohatýra Maelguna, jak jsi pustý! Nezbylo z komnat tvých, než vychladlý kámen vyhaslého ohniště uprostřed bujných bodláků a travin! Strop tvůj jsou černá nebesa noční beze hvězd a děsné ticho smrti bydlí v rozvalinách tvých! Paprsek slunce padá na zčernalé stěny tvých sříceniu a ty usmíváš se, avšak úsměv ten je trpký a zádumčivý, rozrývá srdce a budí smutek jako divoký chechtot zmítaného moře, když v kruté hře své koráby o skaliska tříští....

O Maelgune, mocný bohatýre! Kdykoli zazní tryzna o tvé smrti, kdykoli zazní píseň o kruté pomstě krásné Chiomáry, zapláče lid tvůj, zasmuší se líce panen, povzdechne každý jun dobrý!

Luzná jako jaro byla Chiomára, avšak pomsta její zhoubná jako požár na pusté hoře v suché houšti vzniklý, jenž plamenné své vlny do tichých lesů a v zlaté pole plání lije. Chiomára byla tvojí kněžkou, bohyně bílá, velebná Koridvéno! Tobě chvála, tobě sláva, vládkyně luny čaromocné, vládkyně svaté noci, z které vzešel svět! Ty's dcera boha nejvyššího, boha Esa hrozného, ty's vznešena, ty's svatá — chvála tobě! Devět panen čistých zasvěceno službě tvojí, do úst jejich kladeš svoji věštbu, ruce jejich konají tvoje divy! Uprostřed zuřivých vln nekonečného moře na ostrově žulovém je jejich bydliště, jest tvoje svatyně. Chiomára, dcera druidův, jest jednou z nich. Chiomára zlatovlasá, světlooká, jako jaro luzná!...

Černým mrakem skrývá rudý měsíc zářící svou tvář. Vichřice zuřivá brázdí hluboce všehltající moře. Bílá pěna vln stříká vzhůru až na vrchol tajuplného ostrova. Hle! co kolébá se, jako list urvaný, na temných vodách? Toť člun! Mohutnou silou ramen vede jej Sinat bouří, mořem. Nechvěje se srdce jeho strachem. Rámě jeho silné jako oštěp vítězného bohatýra, ale v prsou chová sladký zpěvu dar. Co je meč, co oštěp, co oř války Sinatovi? Onť syn bardův, milujících slunné stezky lesin a velkou mluvu hlubokého ticha hvozdů. Co hledá Sinat zde ve válce živlů? Hledí vzhůru a oko jeho zírá do rudých ohňů na ostrově, kterých deště neuhasí. Černé stíny věštkyň míhají se tajuplně kolem plápolajících hranic. Vlasy jejich nocí vlají, ruce jejich mávají smolnými pochodněmi při záři blesků a tlumené výkřiky jejich volají odpověď třeštícím hromům. Pod pláštěm noci vystoupí Sinat na pustý břeh. Krok jeho lehký jako skok jelena na omšené půdě lesin a hrd jako krok oře, zpínajícího se pod břemenem vítězného bohatýra. Vstoupí Sinat do kruhů věštkyň. Při zvuku jeho hlasu stane jejich noha, nepohnutě stojí jako kameny, jež ruka druidů pod stínem svatých dubů bohům na oslavu staví. A Sinat volá hlasem stříbrozvučným: „Ve svatém jménu velké bohyně, třikrát svaté Koridvény, vy její kněžky, v odpověď mi stůjte!“ A padaje na tvář před lepou Chiomárou zadržuje rukou černý její závoj, závoj hustý jako mlha zimní noci. Nehýbá sebou lepá Chiomára, ale družky její táhlým krokem kráčejí máchajíce rudým světlem nad hlavami a temný jejich zpěv jako skřek dravých ptáků nocí sviští.

Do hrudi tvrdé skály je devět slují vryto, tam mizí družky lepé Chiomáry. Sinat zvedá ruce vzhůru a proud zvuků ode rtů mu plyne.

„O děvo, bohyni zasvěcená," volá chvěje se u nohou kněžky, „hleď s ustrnutím na mne! Při oněch hvězdách nebeských, jež mraku černost nyní skrývá, při blankytu oblohy, která po přestálé bouři se opět smavě shlížet bude ve hladině moře, při svatém jasu slunce, při bozích světlých, při běsech bydlících v temnotě zívající propasti, nakloň ucho své k mé prosbě. Slyš strasti mé přetěžké břemeno .... Bylo jitro rosné, vůní dýšící v době květonosné vesny. Z růžových obláčků vycházelo slunce. Odpočíval jsem na pokraji posvátné druidům studánky. Vlnky její jasné linou se bublajíce z šedých balvanů na měkký lesa mech. Deset svatých dubů obstupuje ji a klenou šumnou střechu nad plynoucím stříbrem chladné vody. Z úcty k posvátnému proudu odstupují stromy daleko od koryta, jež k širé pláni bublající pramen v trávě si vyhloubal. Podél běhu jeho vinutého letí zrak můj v dáli. Hle, mezi větvemi vidím povoz. Po bujné trávě loudavě se plouží. Dva sněhobílí túři jsou jeho spřežením. V řasném rouše stojí stařec na povoze a řídí kroky túrův. Vous jeho jako mléko splývá k pasu a hlava jeho ověnčena jest ratolestí dubu. K němu zvedá tvář dívka hvězdné krásy a červánkové května zdobí její líce. Nad hlavou její, jako chomáč třpytivého sněhu, vznáší se tlupa mladých ptáků a lahodný jásot jejich písní rozehřívá srdce v hrudi ....

Hle! nyní povoz stojí uprostřed květné trávy a modré zvonky květin kloní se před krokem lepé panny, která seskočivši se blíží k mému úkrytu. Mohutný peň mne kryje blankytnému oku. Stojí panna tiše a jako slunce zhlíží se v hladině vody. Proplétá si zlaté vlasy listím dubu, snímá je se stromu zlatým srpem, kterýmž dcery druidů posvátné jmélí v dubravinách obírají. Zelené stíny a zlaté paprsky slunce celují o závod labutí její šíji a lepotvárná ramena zlatými náramky zdobená, a jasná rosa kape jako radostné slzy svatých stromů na proudící lesk rozpuštěných vlasů. Nyní nahýbá slastné tělo na pokraj vody a sbírá jasnou vodu do posvátné nádoby. Však opět stojí a zhlíží se s úsměvem ve vlnách studánky. Zrak můj očarován tkví na její kráse, noří se v blankyt toho oka a nepohnutě stojím jako peň stromu, který mne skrývá. Hruď moje dme se a hluboký vzdech trhá tuhý svazek němých rtů. Mocnou rukou lámu křoví jímající v lichotivou náruč omšený peň dubu a nořím se z křovin před ulekanou pannou. I ona na mne hledí, němě, bez pohnutí! Zrak její se klopí. Oblak nachový letí přes její líce ....

Tu zaznívá hlas volajícího starce: „Chiomáro, Chiomáro!" A lesy kolkolem ve valném sboru volají v odpověď: „Chiomáro, Chiomáro!" a v dáli v pláni umíraje šeptá ranní vánek ještě jednou: „Chiomáro!" Jako laň odpočívající v houštině stinných stromů při hrubém hlasu lovce a při štěkotu vrahů psů, vyskočila Chiomára polekána a mihá se jako luzný přízrak mezi stromy .... Stařec bodá bílé túry, povoz mizí a s ním Chiomára ... Hleď, kněžko, oko moje bývalo smavé jako nebe jara, a jest nyní zarudlé dlouhým pláčem. Mé srdce bývalo klidné jako lesklá hladina jezera, v kteréž se zhlíží večernice, a bývalo šťastné jako pestrá louka letní, na které se kvítí rodí .... ale když se mi byla zjevila Chiomára jako sen, který v noci vzniká a ránem mizí, tu stalo se srdce moje mořem divokým, na kteréž se noc a bouře valí, stalo se jako mrtvá pláň obrácená v poušť mocným slovem čaroděje. Písně moje umlkly jak ptáci v podzimu. Pověsil jsem harfu stříbrnou v kobku otcův jako mrtvou, sňal jsem věnec březový, kterýmž mne byli ověnčili při zápasu písní ... Hledal jsem stopu zmizelé Chiomáry ... Léto shaslo na lučinách, sníh zavál lesiny a ztrhal se stromů věnce vesny a duby halily se do závoje mlhy v němém smutku ... A opět vrátila se vesna s hvězdami a květy, však Chiomáry nezřel již truchlící můj zrak! Nežádám si slovo bohyně Koridvény z úst tvých, děvo kněžko! Žádám slovo tvoje vlastní, nechť zahlaholí hlas tvůj, ty moje spáso, jako hudba sladká! Vím, co černé tvoje roušky kryjou, je to tvář mé Chiomáry! Ustrň se nade mnou! A je-li srdce tvoje jako skála tvrdá, nuž zavolej přec svoje družky! Smrt tomu smělci, který ve svatyni Koridvény lásku její kněžky hledá! Ano smrt chci! Co mi život bez tebe, ty bílá holubice, uvězněná v temném domě smutku?

Černé roušky padají s temene její hlavy a ze tmy noří Chiomára bledou tvář. Oči její jako ze sna se probouzejí. Jasné slzy chvějí se na dlouhých brvách. Líce její plna tajemného svitu jako letní nebe v době, kdy v noční tišině země dřímá a zlatý úsměv bohův na hvězdných výšinách se kmitá.

„O prchni, Sinate," šeptá klonic hlavu. „Mocnější než příkaz bohyně jsou tvoje slova. Síla čarotvorná, dar vzácný Koridvény, opouští mne, jsem málomocná jako dítě. Prchni, varuj se pomsty družek mých. Duch můj tě doprovází. Zaslechneš-li žalování osiřelé holubice, věz, že hlas to můj! Zaslechneš-li kvílení větru v trávě na pláni, v stromech lesů, věz, to že moje vzdechy jsou. O běda, Sinate! Běda! Padnu za oběť třikrát hrozné Koridvéně! Ty ale prchni!" ...

Domluvila a mizí v temnosti sluje.

Po devět nocí zní hlas Sinata v jekotu vln a burných vichrů a když po desáté noc se s širých nebes po zlatých stopách světla spouští, nezůstává kvílení pěvce bez ohlasu. Odhodila Chiomára černé závoje Koridvény a jako bílá labuť vznáší se se skaliska dolů temnou nocí. Zajásal Sinat. Člun jeho ryje si cestu zpurnými vlnami. Na pevném břehu stojí nyní jeho noha a kroky utečenců skrývá brzy lesův stín ...

Co značí jasné zvuky hlaholící ranním vzduchem? Jaký to blyskot kovu mihající se lesem při ranních červáncích? Silný rek Maelgun sedí na balvanu šedém pod loubím mohutného buku. Přátelé jeho v kruhu stojí a vojínové jeho provádějí tanec mečů. Nohy jejich v matném víru křepčí, meče jako plameny se v slunci lesknou, kovové hřivny, zlaté náhrdlíky se jako hadi v skočném letu mihají. Maelgun hlavou hrdě kývá. Vlas jeho vlající jak vlasatice chvost, jak letní oblak jeho prsa bílá. Opírá silné páže o štít azurový a stříbrem leskne se pochva velkého jeho meče. Maelgun je paveza svému lidu a svých nepřátel záhuba jistá ...

Proč vyjel Maelgun jako blesk s šedého balvanu? Kam upírá orličí své oko? Zočil bílou holubici Chiomáru. Ulekaně drží Chiomára ruku pěvce, krok jí vázne, srdce strachem zmírá. Maelgun spěchá jako střela mezi křovím, jako jestřáb zhlednuvši koroptev na útlou se děvu vrhá. Jako když vichr od západu věje a druhý vichr od východu bouří a na pláni širošíré pustý zápas

vedou, drtíce stromů sílu a kalíce modro nebes nekonečným mrakem prachu, písku: tak Maelgun a pěvec Sinat o děvu zápasí. Pláč její volá bohy ku obraně a lesy sténají stonem jejím . . .

Do rozšlapané trávy padá pěvec Sinat, ruce jeho víže řemen tuhý, rozpůlena stříbrná je harfa, věnec březový je roztrhán na kusy. Nářek Chiomáry plní širé lesy a polekáno lítá ptactvo v houště. Silnou paží objímá Maelgun děvu, na bystrý oř před sebe ji usazuje, bleskem letí lesem, větrem sirou plání jak meteór luzný, zlo věstící a jak roj bledých hvězd za ním vojínové spějou. Daleká cesta Maelguna. Noc sklání černou peruť na umdlenou zemi, nová zora vystupuje z třaslavých vln moře dřímajícího a cíle není ještě jeho cestě. Když opět večer západ zdobí žhavým kvítím, bělá se před nimi na pahrbku pevný hrad, toť sídlo Maelguna. Pod pahrbkem jako stádo brávu, na zelené trávě ves kulatých chýžek stojí, z každé lehký sloup modrého dýmu kroužá, v slunci jako zlatý. Na prazích těch chýžek před vůdcem se muži kloní, ženy volají: „Zdráv buď, pane!"

Vjíždí Maelgun pod střechu otcův. Dva túry, bílé bez poskvrny volí, jejichž šíje nikdy nenesla ještě jařma, ti za oběť nyní bohům padnou. Velká síň hlaholí smíchem hodovníků. Pijou v kruhu stolu z rohů lepotvárných. Radost září z oka každého, jakoby štěstí stálé sídlo mezi nimi mělo a přec záhuba již smrtnou nohou blízko kráčí . . . .

Kyne Maelgun a širokými veřejemi sbor se bardův blíží. Zavzněly harfy, zpěv se proudem valí. Zpívají o bozích, o bílé Koridvéně, o Belenu, bohu zlatovlasém, králi slunce, který udatenství v srdce mužů vlívá, jehož mocí zlaté ze země pučí obilí a který dává bejlí choroby hojícímu v stínech stromů z mechu růsti. Onť vítěz nad zpurnými obry, onť vítěz nad tmou smrtonosnou, kníže bardův, mocný nad vodami! Pluh jeho je uroben ze slunce paprsků, duha nebes je pás jeho těla, posvátná jalovice sleduje každý jeho krok. Pochvala mužů lahodí uchu bardův. Znova zpívají. Zpěv jejich vypravuje nyní o ostrovech ptáků, kde nebetyčné stromy u věčné zelenosti stojí a na nich hnízda svatých opeřenců. Křídla těchto jsou azurová, purpurová, šafránová, král jejich má hlavu zlatou a peruť jeho stříbrné má peří. Zpěv těchto ptáků je zpěv nebes a v odpověď jim děvy z moře kvílí, kteréž o samotě, daleko rodné zemi na výspě ve vyhnanství pláčí . . . Tak bardové, a hodovníci chválu kývaji a medovina, víno plynou plným proudem, okouzlují ducha, zachvacují mysl jejich. Však němě sedí Chiomára. Oděli ji v roucha zlatotkaná, ruce, nohy, hrdlo zlatem ozdobili. Sedí něma, v žalu pohroužena. Vedou ji nyní panny do komnaty Maelguna. Závoj nevěsty vůní sladkou dýše, ze zlatého vlasu vonný balšám deští. Zář pochodně teď tisíci jisker hraje v zlatém šperku na labutích ňadrech, ale oko její tmavé, mrtvé. Chorovody panen umlkají, ticho v komnatě, Chiomára sama stojí podepřena o sloup svatební síně. Hle Maelgun vchází. Vznáší ruce k dívce, v oku jeho sladká něha plane.

„Můj Sinat!" volá děva, „kde můj Sinat?"

Jako hadem uštknut trhá sebou Maelgun. Rámě jeho vinou se kolem těla dívky. Ale ona pevnou rukou sloup objímá.

„Slyš, co velím!" šeptají její ústa. „Je-li hlava moje srdci tvému milá, odpovídej: chci vědět, kde můj je Sinat? Mlčíš-li, rozdrtím si hlavu o tvrdost toho sloupu, a co mrtvola na svatební tvoje lože klesnu. Kde je Sinat?" Maelgun dlouho mlčí, čelo jeho kryje mrak. Vzdychá a pak vece: „Dole v kobce pod touto komnatou na tvrdé skále dřímá Sinat tvůj, a zemře, nebudeš-li mou." A děva na to smutným hlasem:

„Jsem tvá, on aby žil." Chiomára chápe se zlaté číše, plné vína. „Tobě bohyně mocná, bílá Koridvéno, sláva buď!" volá, „a ty zdráv buď, manželi můj Maelgune!" Vylila něco vína na podlahu a klečíc, podává reku zlatou číši. Jedním douškem vyprázdnil Maelgun svatební pohár. Odhodil nádobu a blížil se Chiomáře — tu zatřásly se jeho nohy. Rty jeho blednou, oči v lebce hasnou a bohatýr padá k zemi jako kámen. Děsný smích Chiomáry zazněl jako vytí vlka. „Ty's jed pil!" volá, „na loži tvém odpočinu v loktech Sinatových, a tvou mrtvolu vyvrhnu psům! Tvůj lid ti nepřispěje ku pomoci, smíchala jsem medovinu s černou šťavou bejlí, daleko budu odsud s kochanem svým, než reci tvoji přemohou kovový svůj sen! Ne bez trestu urážel's Chiomáru!"

Beze slova, umíraje svíjí se Maelgun vedle lože svatebního. Chiomára spěje dlouhou chodbou; do lůna země vedou vlhké schody, stíny prchají před plamenem pochodně, jiskry lítají do všech úhlů chodby. Chvějící ruka dívky otevírá těžké dvéře — výkřik zoufalosti zazněl tmavou klenbou, Maelgun lhal, žalář zeje prázdný! Chiomára bije bílé čelo proti skále, zoufale rve si vlasy s hlavy. Spěchá jako lvice nazpět do svatební síně, kde Maelgun mrtev vedle lože leží. Noha její krutě dotýká se hlavy umrlého. „Ty's lhal!" volá a chápe se jeho vlasu. Marně vráží dýku do vychladlých prsou, jako skála němý leží Maelgun. Stojí tiše Chiomára jako strom, jenž v době dusné před výbuchem bouře větve truchle k zemi věsí, čekaje, až vichr z horských doupat se na něj vyřítí a mraky svoje blesky zrodí a těžké proudy dešťů. Srdce její v spárech zoufalosti, v hlavě její temnota se rozhostila. Myšlenka každá hasne v její duši jako v okamžiku onom v tajuplné noci listopadu tma zavládne, kdy druidové se zahalenou tváří posvátný oheň věčný hasí, a pak poznenáhla na znamení dané krb po krbu celé obce v mraznou tmu se halí, až noc hrozná, roditelka světla, celou zemí zavládne. Ale náhle, jak kdy v tétéž noci svatý oheň opět na posvátné hoře vzplane, obraz života nového, vyšlehla teď myšlenka z pusté mysli děvy. Vleče mrtvolu Maelguna před dům, váže ji ku chvostu bujného koně. Pak se vrací do svatební síně a divoce metá pochodeň na svatební lože. Bez meškání sedá na to Chiomára na hřbet koně a uhání tryskem čirou noci. Nešťastného chotě vleče prachem. Kštice její zlaté lítají větrem, nahá ňadra bičují větve stromů, chechtot její děsný plaší koně. Na vrchu za lesem staví se. Hledí nazpět. Nebe je žhavé jako rudý kov a stříbrné hvězdy blednou jako zděšením. Plameny svatebního lože Maelguna hltají sloupy domu, liják jisker, pestrý jako duha, skvělý jako drahokamy padá proudem na tiché chýže, požár jako jezero ohnivé se šíří, každá chýžka potok ohně, vzhůru k nebi pne se plamen, vítězící, zpupný, obrovský to jazyk, který drze klenbu hvězdnou šlehá. Padající rozvaliny domu pohřbívají v rum a dým rodiny, kteréž dosud proti větru a dešti chránily, jako pod pernatí samice, když mláďata svá chrání. Křik a nářek probuzených z železného sna otrávené medoviny reků

zní tichou nocí, a Chiomára jen pěstě vzhůru tyčí a rty její šepotají temné kletby. Pádí dále, dále, dále. Krev se řine z roztříštěného těla Maelgunna a zneuctěný vlas jeho hlavy stírá rudé stopy vlastní krve po kamenech . . . . Beze smilování je srdce Chiomáry . . . . Mrtvá pláň dříme pod měsícem velkým, rudým, sloupy prachu po ní bloudí jako duše nepohřbených reků, šelmy pouště vyjou, ze skalisek, jež z písku čnějí, vyplašeně letí noční ptactvo a z podzemí mezi balvany vzhůru ku měsíci černý dým se sloupem valí. Toť je doupě čarodějky mocné. Nikdy nezří její oko slunce světla, v útrobách země naslouchá tajemnému tlukotu srdce světa, naslouchá temné zvěsti prorocké, kteráž z bezedna se line. Beze strachu stojí Chiomára před hrozným zjevem mocné čarodějky. Bílá její ruka zatáhla beze chvění černé řasy roucha čarodějky.

„Vím, že's mocná jako z bohův jeden," volá Chiomára velkým hlasem, „tvoje vůle vládne živlům světa, velíš po knížecku hvězdám, tvoje slovo luně cestu káže, chceš-li, strhneš ji i s nebe a spadne na zem krvácejíc. Na tvé slovo vydá země popel padlých reků, ze svých hrobů k nohoum tvým se plazí zpráchnivělí nebožtíci a noční vítr hvízdající v prázdných lebkách tvoří slova lidské mluvy na tvůj rozkaz mocný. Nuž, při temnostech, které tebou vládnou, při osudu, který všechno shltí, při té moci, která světem vládne, zaklínám tě, tebe i tvoji vědu — nechť v odpověď mi stojí mrtvý tento bídník!"

Chiomára mlčí, v chvatném spěchu svléká s labutího hrdla šperky zlaté, s ramen a nohou zlaté kruhy, náramky a sponky, vše to hází k nohoum čarodějky.

„Zde to dávám temným bohům v oběť," volá, „zlato dávám, zkázonosný dar ten lidstva, krev, kterou prolila jsem, krev, kterou oni rádi pijou. Zlo a pomstu páchala jsem, to i tobě i tvým bohům sladko!"

Vstává vážně mocná věštka, jednou rukou béře Maelguna, vrhá mrtvé tělo mocného kdys bohatýra na hranici narovnanou. Hluboce se kloní bohům zkázonosným a pak začíná čarnou, hrůzoplnou píseň. Jako vytí vlků zní to, když v zimní noci hladem pominutí lesem zuří, postrach lidím; zní to jako skřek nočního ptactva, když bez luny nebe truchlí, zní to jako hrom, když stromy kácí, jako řeky hukot, když břehy trhá. Tak zní její píseň zaklínací. Při tom stříká jedy na tvář Maelguna, jedovatým hadem bílá jeho prsa šlehá a na zneuctěnou hlavu sype rudé jiskry. Pozvolna vstává mrtvola na hranici. oči její svítí jako blýskavice, vlas se ježí, ret se pohybuje, chrapot z hrdla se dere.

„Kde můj Sinat?" volá Chiomára. Nebožtík na to odpovídá dutým hlasem: „Běda mně za černou moji zradu, sladký dar života na věky mi odňat! Běda mně, že medová slova lahodného pěvce kdy jsem poslouchával, ještě blaze těšil bych se slunce svitu, nyní ale mrákota můj podíl! Zrádné, podlé je to plémě bardů. Opěval tvoji krásu, Chiomáro, vášeň rozplamenil v mojím srdci, chtíč tě pojmout v divoké mé duši. Ve dne v noci po tobě jsem žádal. Sinat byl můj pobratim. Přisáhal mi tisíckráte, k vůli mně že oheň, moře zmůže, ba i samu smrt podstoupí. Vida moji touhu po tobě se smíchem mi slíbil Sinat, že tě vyrve ze samé moci bohův, na mé srdce že tvé slastné tělo složí, na tvých ňadrech ukojím prý svoji touhu! Slib svůj splnil. Lhal ti lásku, vyrval tě z moci bohův, přivedl tě do úkrytu lesů, kde jsem s touhou čekal. Pouhou lží byl zápas náš o tebe. Za odměnu odnesl zlatou harfu a stádo odehnal běloskvoucích bravů."

Chiomára jako bouřka temná, ňádra její jako moře dmou se. „A kde Sinat?" volá hlasem hromu a noří nehty do labutí šíje.

„Dej již mému tělu odpočinku!" úpí Maelgun na hranici.

„Kde je zrádce Sinat?" řve Chiomára, jak když jalovice před oltářem bohů ostrou ocel v bílém těle cítí.

„V tichý spánek ponořený dřímá u studánky, kde poprvé tě spatřil," šeptá Maelgun a těžce klesá tělo jeho na hranici, kterou nyní čarodějka zapaluje . . . . . .

Jako střela letí Chiomára sluji, plaší divoce oře bohatýra Maelguna, oře zemdleného dlouhou poutí. Máchá Chiomára nahým mečem, mečem to Maelguna reka, hrotem jeho koně bodá a letí, letí dále, dále . . .

Hvězdy blednou v ranním šeru, červánky se v modré výši smějí. Seskočila Chiomára s koně, spěšným krokem po mechu se béře, našla juna ve snu ponořena, úsměv hraje na červeném jeho retu. Sladce dřímá pěvec Sinat. Bílá jeho prsa rosa koupá, zlaté jeho dlouhé vlasy mezi kvítím a zelenou travou jak potůčky světla bloudí, hrajíce si s ranním vánkem. Staré duby nad ním šumem prozpěvují a bílý motýl na čele mu sedí. Švarný june, usmíváš se sladce? Běda tobě, trpká smrt se blíží, nezříš již slunce, ptačí zpěv už tvému sluchu němý! . . .

Chiomára u hlavy mu stojí, obě ruce její těžký meč tu drží.

„Zemři rabe podlý!" volá Chiomára a noří čepel hluboko mu v prsa. Zasténal jinoch, prsa dmou se, prsty jeho rýjou kyprou zemi, zrak jeho ztrhán, líce jak smrt bledé, temně barví krev letní trávu květnou. Opět mihl se meč ranním vzduchem jak blesk smrtonosný, a jedním rázem odrazila Chiomára milostnou hlavu juna z mrtvého již trupu . . . .

A noční dobou sedí kněžky Koridvény v němém žalu, kvílí o svou družku u rudého ohně. Hle! tu náhle v kruhu jejich stojí Chiomára, obraz smrti, bledá jako kámen, polo nahá, rozedraná s vlasem rozpuštěným, rozcuchaným, z kterého se krůpěje mořské vody lijou jako démanty a perly.

„Zde jsem!" volá Chiomára, „zde mne vizte zneuctěnou kněžku Koridvény, zneuctěnou vlastní vinou, plnou vůlí! Pomsta dosáhla toho, který vinu se mnou nese! Stín jeho bledý bloudí bez pokoje mezi hrobem, mezi sluncem! Krev jeho rosí rudě letní trávu, na bílých jeho prsou krkavec černý sedí a jeho srdcem mláďata svá krmí! Rty jeho nelhou již lásku, ty oči shasly, které plamen v duši mojí roznítily! Proklat buď rab! Hle zde zlatovlasá jeho hlava!" Rozevřela řasy svého roucha a hlava Sinatova k zemi padá, koulí se děsně k nohoum kněžek a odkopnuta do ohně se řítí. Panny stojí mlčky. Chiomára trhá svoje roucha s těla: „Chci svůj trest!" volá, „což jest Koridvéna mrtva?" Vrhá se do prachu tváří k zemi. Svatá vášeň, posvátné šílenství, velký hněv bohyně Koridvény rozzuřily se v prsou kněžek. Hrozný výkřik zazněl temnou nocí, věštkyně se na svou družku vrhají, — již bílé její tělo v kusy rozsápáno! . . . Ohně hasnou, ticho kolem vládne, mraky kryjou hvězdy, jenom vítr duje utlumeným pláčem, jenom vlnka šplouná, myjíc rudou stopu krve Chiomáry a temné moře sbírá v mokrém lůně rozmetané její krásné údy . . . .

(Dokončení.)

Bosporus.

Líčí *Josef Wünsch.*

Černé moře je voda nepokojná a potměšilá a to již od jakživa.

Již staří plavci dobře je znali a aby proti sobě ho nepopudili, lichotívali mu krásným jménem „euxinus“, moře hostinné. Ale to bylo jen tak na oko. V hloubi skormoucené duše nejeden při tom proklínal bouřlivého nevlídníka. — Tak staří.

Já pak loni pražádné neměl příčiny, proč bych se domýšlel, že se Černé moře od těch dob již polepšilo.

Čirá tma. Je líbezný večer srpnový.

V přístavu varnenském čeká člun, aby dopravil nás na velký parník opodál zakotvený. Spěcháme po vysokém mostě, jehož pilíře vlny rozbouřené nemilosrdně bičují.

Na konci mostu scházíme úzkými schůdky k vodě. Chceme do člunu. Jen kdyby tiše stál! Ale tak zrovna jakoby rohatý sám bral jej na vidlice: tu vlnou vyhozen do výše, tu zas hluboko pod námi zmizel v temnotách. Vyčkávati musíme vhodný vždy okamžik a pak opírajíce se o nějakou svalnatou ruku marynářskou po jednom do člunu skáčeme.

Odrážíme. Vlny dělají si z nás patrně dobrý den. Točí, potápějí a vyhazují nás v té dřevěné skořepině dle libosti. My na zádi člunu sedící jsme brzy vysoko v povětří a přída někde v dole pod námi se batolí, brzy zase my se ponořili a vzhlížíme ku přídě jako k babylonské věži. Jsme velice mrzuti. Přes tu chvíli aspoň deset vždy nás vzkřikne, neb máme svatosvatě za to, že jižjiž jsme tam, — totiž v Černém moři. Děti křičí a to hned v celém tuctu evropských nářečí. Paničky křížem se znamenají. Ale bezbožní marynáři mají z té božské houpačky velikou radost a z plna hrdla se chechtají.

Tak děje se nám skoro v samém přístavu. Jak bude na moři?

O desáté konečně zdviženy kotvy a parník Progresso vyplul do širého moře. Rozehnal se na to jak pravý furiant. Nebojí se vln, které celými stády hor proti němu se valí. S chutí do nich a jak pyšně si odfukuje! Míří právě na tu nejvyšší, již fičí po jejím hřbetě, již zas dolů se „sype“. A zase nové a nové vlny vrhají se na něj a tu na pravý, tu na levý bok ho povalují. Progresso však dělá jménu svému všecku čest. Nahoru — dolů! — —

Pontos axenos žádá svého cla. Dámy již — — Však sejděme dolů. Zalezme si do své koje a aspoň „chtějme“ spát. Nahoru — dolů — — v pravo — hrrr — v levo — hrrr — Co to? — kufříky naše po kajutě chodí si procházkou. — Dobrou noc! — — —

Ráno pak o osmé polou vede, polou vleče mne přítel Saltelis na palubu. Dobře je míti přítele Řeka; ten na moři je „kovaný“. Zde na palubě již mnoho vrchností je nejvyšších a vyšších, bledých a bledších. Vše „mořsky“ nemocno. Však každý jižjiž okřívá ve vzduchu tom přelíbezném.

Země! — Země! — Plesající srdce vítá šedý pruh na obzoru. Blížíme se pevnině. Hle tam v levo bílý jakýs sloup vynořuje se z vln temnomodrých. To Anadoli pharanaki, maják na výstupku břehu asijského vystavený. A proti němu v pravo Rumeli pharanaki, maják evropský a nedaleko ostrůvky Kyany.

Uprostřed pak mezi oběma břehy moře jakoby bránu si bylo otevřelo mohutnou a velebnou. Vjíždíme do Bosporu. Je to jakoby zatopené údolí. Tudy přebytečné vody moře Černého mocným přívalem proudí se do moře Středozemního. Bosporus Asii a Evropu dělí v délce asi 5 mil. Oba díly světa přiblížily se tu k sobě asi na čtvrt míle. Hloubka Bosporu je znamenita. Jméno Bosporus znamená tolik co Kraví brod, jelikož, jak mythus vypravuje, spanilá Jo v bělostnou jalůvku proměněná úžinou tou proplula prý pronásledována jsouc chotí Jovišovou ne bez příčiny žárlivou.

Krásu břehů Bosporu velebí Busbek: „. . . . Viděl jsem i množství císařských zahrad, obor a trávníků v přerozkošných údolích, ne tak od lidí uměle zdělaných jako od přirození samorostlých. Tuť jsou někdy bydlely bohyně, tu sídla svá měly musae, tu sobě učení lidé místa k přemýšlování soukromná obírali.“ —

Již plujeme mezi oběma majáky, jsme jakoby v samých vratech Bosporu, jenž nyní čím dále tím více se úží. Zeleně na pevnině v pravo i v levo z počátku jen pořídku. Rudého skalí nakupeno z obou stran. Však barva jeho mile souhlasí s modrými vodami, s modrým nebem. Břehy rozčleněny malými zátokami. Kolem zátok rozložily se chudé chatrče vísek rybářských. Nad nimi skalnaté vrchy hnědá temena svá vypnuly do výše asi 1000′. Na vrcholcích jejich pozorovati sříceniny někdejších pevnůstek.

Před námi tam na výběžku břehu asijského viděti rozvaliny oné věže pevné, kterou Janovanští k ochraně obchodu svého zde si byli vystavili. Za ní kolem nevelkého zálivu leží Anadoli kavak a proti němu na břehu evropském Rumeli kavak. Za ním pak mezi vískami Jeni-mahala a Sari-jeri otevírá se krásné údolí, z jehož bujné zeleně vyhlídá mnoho letohrádků tureckých. Odtud krásný pohled na protější břeh asijský. Zde ze samého Bosporu vystupuje příkrý Juša-dagh, vrch Josuův. Zde, jak pověst turecká si vypravuje, Josua kázal státi slunci a měsíci. Opodál ukazují usedlí tam v klášteře dervišové zbožným poutníkům hrob přes 10 sáhů dlouhý. Zdivo jeho bělá se mezi cipřišemi a platány. Řekům je to ohromná hrobka Heraklova, Mosleminům pak hrob proroka Josuy, jenž byl prý takovým velikánem, že sedě na vrcholku hory nohy v Bosporu si umýval.

Však již rozšiřuje se Bospor v pravo v širou zátoku. Po krásném břehu evropském a po malebném údolu rozložilo se Bujuk-dereh uprostřed rozkošných zahrad. Městečko to jest co letní sídlo u velmožů tureckých velice oblíbeno. Domky jeho jsou sice všecky ze dřeva, ale z Bosporu velmi krásně se vyjímají. A co nádherných tu krámů se zbožím evropským a co hostinců a kaváren s čarokrásným rozhledem po Bosporu! Břeh evropský znenáhla se snížil a pokryl se zelenými koberci bujných lučin. Vlídný důstojník našeho parníku ukazuje nám tam osamělý ohromný platán, v jehož stínu prý Gotfríd z Bouillonu odpočíval, když na tomto místě do Asie se přepravoval.

Dále v pravo vítá nás vlídná Therapia. Má nevelikÿ, ale hezkÿ přístav. Lodí, hlavně ale člunů tureckých a řeckých rybářů veliká a pestrá tu vždy hojnost a čilý ruch na nábřeží. Dříve, než ještě Bujuk-dereh přišlo do mody, všecka poslanectva cizích velmocí dlívala zde přes leto. Milo pohleděti na letní palác anglického vyslanectva. Vystaven je na výstupku do moře vybíhajícím a poutá pěknou svou renezancí.

Na protějším břehu asijském skví se nádherný letohrádek místokrále egyptského. Stavba vyvedena s nákladem ohromným, stráně skopány a v milostné upraveny zahrady. Dále táhnou se osady Jali-kioi a Beikos s krásným údolíčkem, Sultanieh a Indžir-kioi. Po břehu evropském pak Jeni-kioi a Stenia rozložena při úzkém, ale hlubokém zálivu. A skoro v každé z dědin těch viděti nádherné paláce mezi bujnými zahradami.

Dojíždíme nejužšího místa v Bosporu. Zde Muhamed I. na asijském břehu vystavěl hrad Anadoli hisari. Muhamed II. pak na protějším břehu evropském zbudovati dal jinou pevnost Rumeli hisari a to na území byzantském v čase, kdy měl mír s Byzantinci. Císař protestoval. Nic naplat. Muhamed vyhrožoval, že každého protestujícího vyslance utratí a stavěl dál. Sám prý dle tvaru arabského slova Muhamed nakreslil půdorys pevnosti. Kde v písmě jevil se bod nějaký, tam kázal postaviti věž. Pevností tou sevřen Bospor a Cařihrad od Černého moře odloučen. Padl.

Však i Rumeli hisari již dávno se rozpadává. Jen tu a tam některá mohutná věž posud hrdě nese k oblakům skalnatou šíji svou. Jako starý, šedý nevlídník shlíží do spanilého Bosporu, jehož vlny hlodají v pevných základech jejích.

Kudy my plujeme nyní, co plulo lidí již před námi! — Co lidí šťastných, co bídných a usoužených! Který Čech, plující nyní vodami těmi, nevzpomínal by na místě tomto trpkých osudů našeho pána Václava Vratislava z Mitrovic, jenž tak dlouhý čas v Černé věži tu držán v tuhých okovech. Dříve dílem v Cařihradě vězněn jest, dílem na galejích musil pracovati. To osud byl snesitelnější. Však když oznámeno bylo, že do Černé věže budou zavřeni, „také jiní vězňové všichni nás litovali a s námi plakali. — Tu nám některý vězeň půl bochníčku chleba, jiný vázací jehly, jiný kus bavlny a kdo co měl, na rozloučenou daroval.“

Jedou po Bosporu, blíží se k Černé věži.

„Přesmutná a žalostivá to cesta! — — ukazovali nám ouzké moře, přes něž Darius, král perský, vojska svá proti Skytům přeplavil. Tento ještě před dobytím Konstantinopole Turci v své moci mívali, onen pak, na kterémž jsme my v Černé věži více nežli dvě léta v těžkém vězení seděli. — Nyní ještě Turci té pevnosti místo žaláře pro vzácnější vězně užívají, kteréhož já smutný také bídně jsem zakusiti musil — — jaké bylo naše naříkání, pláč a kvílení, nemajíce do konce žádné naděje do smrti těmi dveřmi zase vyjíti, leč mrtvý vynešen býti.“ — Zde žili vězňové v železech ukováni v děsných temnotách. — „Kdykoli se naši strážní měnili, že jest den zvěděvše, tu všichni ranní písničku jsme zazpívali — — Ach, jaké rozpomínání bylo po naší milé vlasti! jaké sliby jsme činili, pomůže-li nám bůh k národu našemu, jak chceme dobří býti! — Tam tmu, hlad, smrad, nečistot hojnost trpělivě snášeli, — nemajíce nežli po jedné košili a houni, an nás jak v letě veliká horka, tak v zimě tuzí mrazové a západní sychraví větrové trápili.

Konečně kyne naděje vysvobození!

Sultán sám jednou pluje kolem věže. Vězňové křikem ho pozdravují a bostanži - paše praví k sultánovi: Tento hlas, nejmilostivější císaři! jest nebohých vězňů, kteří již dávno v této věži sedí a světla božího nevidí; ti volají a za milosrdenství prosí! — —

Načež od kovářů cikánských ze želez a pout jsme vybiti byli a pro radost celou noc jsme nespali. — —“

Ku konci ještě něco veselého o Rumeli-hisari.

Před několika roky zřídila tu vláda turecká pod záštitou vyslance francouzského lyceum, vychovávací ústav pro mládež bez rozdílu národnosti a náboženství. Z toho ovšem hrozila církvi katolické nemalá zkáza. Proto vyhrožoval papež, že všecky katolíky dá do klatby, kteří by do škol těch chodili a tam se vzdělávali. Ale Turci — jak už jsou velicí neznabohové — hrubě se toho ani neulekli. — „Ať tak učiní papež! Však on pak i náš sultán co chalif všech pravověřících i tohoto starého člověka v Římě, tohoto arcinevěru — papeže také dá do klatby!“ —

Tak povídali.

Kislar-burnu sluje předhoří, jež u Rumeli-hisaru do Bosporu vystupuje. Za starodávna jmenováno předhořím Hermovým. Zde Gothové a mnozí křižáci z Evropy do Malé Asie se převáželi.

Bospor nyní zůstává v šířce své, ani se nerozšiřuje, ani se nesúžuje. Jen někdy jak mocné řeky proud tu v pravo, tu v levo se uhýbá.

Odtud pak břehy jeho vždy jsou utěšenější a malebnější, bujnou zelení oděny a hojně rozčleněny. Množství říček a potoků vlévá se tu do moře. Nahlížíme do tichých, snivých údolí, která s obou stran se nám otvírají.

Lodě plachetní buď proti proudu klidně a znenáhla k Černému moři se ubírají aneb s námi k Cařihradu spěchají. Malé kajky jak šipky kolem nás poletují. Majitel klidně odpočívá v zádi na měkkých kobercích rozložen, na přídě pak řecký veslař v oděvu sněhobílém. Parník žene se za parníkem, na každém, jak by nabil, cestovatelé nejrůznějších národností, nejpestřejších oděvů. Uprostřed Bosporu pak válečné lodě turecké pevně zakotvené klidně odpočívají.

Na březích dům k domu se řadí. Tam malebně rozestaveny jsou po úbočích, zde do samého Bosporu směle vystupují. Skoro každý domek má své přístaviště, má své loďky. Občas jedeme při samém břehu a nahlížíme tak mžikem v tajemnou domácnost zdejší. Skoro výhradně jen ze dřeva vystaveny jsou domky ty, však zařízeny jsou naskrze s přepychem orientálným. Zde okna otevřena. To ukazuje, že tu Armén neb Řek neb jiný bohatý Evropan líbezné své bydlo si vyvolil. Milé to pokojíčky s vyhlídkou na Bospor přerozkošnou. Tam v pravo sedí pán s čibukem, v levo dáma sedí a vyšívá. Příchod parníku vzbuzuje jejich pozornost a zvědavost. Pohlížejí za námi — — Zmizeli.

Tam zas okna zamřížena, vrata ubedněna, zahrada vysokou zdí obehnána. Tam pravověřící Turek krásné členy rodiny své střeží před zvědavými zraky cizinců. Jen někdy zanáší k nám větřík slabé tony nějakého stroje hudebního a tajemné melodie tureckých písní milostných.

A zase štíhlé cypřiše, vavřín a košaté platány, — krásné, široce rozložené platány. Pod mnohými stromy těmi zřízeny úhledné studnice, opodál jednoduché kavárny. Turci tu kolem na pestrých kobercích odpočívají a klidně kouří.

Jednotlivé domy a paláce spojují zahrady s oranžemi a stromy granátovými. Réva tu vysoko k nebesům se povznesla, od kmene ku kmeni pne se. Z bujné zeleně žluté chodníčky prokukují tu i tam. Při samém Bosporu hradby krásně mřížované. Mohutná ramena staletých platánů sklánějí se až do vln modravých a vlny si s nimi pohrávají, brzy k sobě je stahujíce, brzy opět k nebi po nich se vymršťujíce.

Ptactvo vodní honí se za loděmi. Tu usedá na stožárech a rahnech, tu střelhbitě spouští se do vln a zase z nich vyplývá. Vlny se otevřely. Jakás hlava nemotorná, hlavě velikého telete zdálí ne nepodobná, vynořuje se a velikýma očima svýma udiveně na tebe pohlíží. Toť delfín a kratochvilné hry jeho.

Dědina za dědinou vystupuje z vod. Po pravé straně Bebek, Arnaut- a Orta-kioi, na levém pak břehu Vani-Tšengel- a Beglerbeg-kioi. Kioi je tolik co dědina.

Však nelze již znamenati, kde jedna přestává, kde jiná počíná. Letohrádek tu na letohrádku, palác za palácem se usmívá.

Perlička tu na perličce a dlouhá krásná šňůra jich; to démant na démantku, když blesky jejich proplétají se na diadému. Zahrada krásná tulí se ku krásnější jak v písni milostné vroucí myšlenka ku vroucnější. To nejsou již jen jednotlivé akkordy líbezné, jež tu z Asie, tu z Evropy udivenému oku tvému zaznívají; krásný akkord druží se ku krásnějšímu, líbezný s líbeznějším se spíná v převelebnou melodii mohutného hymnu: Bosporus! Bosporus! Bosporus! — —

V lahodě té tetelí se mysl tvá. Oko tone v kráse, o níž nikdy ještě se ti nesnilo. — —

Vzduch čistý, jasný, vonný.

Břeh evropský poutá nás nyní skoro výhradně. Tam z modravých vln Bosporu vynořuje se Bešik-taš a Dolma-bakče, čarokrásné paláce sultánovy se zahradami, mešitami a minarety. Bešik-taš je letní sídlo sultanovo, sbudován skoro jen ze dřeva, však tolik poesie tu sídlí, že se ti zdá, jakoby milostná nějaká pohádka z „Tisíc a jedna noc" na tebe se usmívala. Snivé temné cypřiše, rozložité platány, oranže a stinná loubí, pestré koberce květinové a bujné trávníčky. A na vrcholu pahrbku co koruna vší krásy skví se bělostný kiosk sultánův, jehož okna dle slov tureckého básníka — „otvírají a zavírají se s úsměvem jak oči milencovy."

Hle tam proti nám z Bosporu noří se již Pera a Galata a na břehu asijském Skutary se svými paláci a mešitami. Při Skutarech pověstná věž Leandrova „Kiskulessi", věž dívčí, směle staví se do proudů bosporských. Za ní rozšiřuje se lesklá hladina moře mramorského s ostrovy Princů a s břehy bithynskými, jimž sněžný Olympos vévodí. Viz onen čarokrásný země výstupek, toť Serail s mohutnou klenbou Aje Sofie a za ní nové moře veliké a krásné, moře kopulí a minaretů, moře paláců a hájů cypřišových. — —

Malomocné péro klesá. Každinké slovo tu tak nedostatečné, tak plané a chladné. Barvy sem, krásně skvělé barvy sem! Zeleň modrojasná nechť rozvlní se po Bosporu. Stříbrolesklá pěna nechť pohrává si s vlnkami. Azur nejčistší nade vším nechť se rozklene a kolem nechť prší zlato, čisté zlato paprsků slunečních!

A ten život kolem všude plný bujarého ruchu, věčně se proudí, věčně mění, věčně vábí!

Klesáš pod dojmy těmi mnohonásobnými, mnohotvárnými. Zotaviv se svým očím nevěříš. Je pravda to a skutečnost, či sen to jen, sen krásný? — Jsem posud živ, či procitl jsem na ostrovech blaženců. — —

Srdce zabuší rozkoší. Pravda to, tys živ! Stanul's u prostřed krásy všeho světa, stanul's — ve Zlatém Rohu. —

Malvína.

Sepsal *Fr. Nečásek.*

(Pokračování.)

Hraběnka Libinská nerada se loučila s krásnou Venecií, jak ji Italiani vůbec a vším právem nazývají. Baron Lebeda, maje na spěch, odjel o den dřív do Čech, a sice k strýci, neboť nemaje vlastního jmění, řídil jemu hospodářství. Před odjezdem daroval Malvíně drahocenné skvosty, které, ač se zdráhala, konečně na domluvu hraběnčinu přijala, a baron se při tom zapřisáhal a sliboval věčnou lásku. „Na jak dlouho," smála se Malvína, „asi do pozejtří!"

Z Venecie jela hraběnka přes Vidém do Terstu. Tomeš litoval, že tam déle nepobyl, an již leckteré slovo pochytil, vychloubaje se: „Mohl jsem u ševce Vrabce v talianské řeči se zdokonalit a dotvrdit a s Anetou jak náleží se dohodnout. Už to šlo, a co nešlo, ukazovali jsme si na prstech. ovšem že někdy tuze makavě," a rukou naznačil, jakoby někoho udeřiti zamýšlel.

Jeli do Vidému, kde též na střeše vysokého domu muži kovoví kladivy do zvonu každou hodinu flukou, jako v Benátkách. Cestovali do Gorice půvabnou krajinou jako zahradou, ač někde pahrbkovitou a na severní straně znenáhla vystupující. Malebnost a úrodnost u Gorice podávají sobě ruce jako dvě sestry sestoupivše dolů s idealních říší, aby oblažily požehnanou krajinu. U vesnice Aquileje, čítající pět set obyvatelů, kde v dávnověkosti město se stem tisíc obyvatelů stálo, rce hraběnka: „Tak pomíjí sláva tohoto světa, jak měst, tak i lidí, ten stoupá, onen klesá. O byť bych já nikdy neklesla. Avšak člověk je podroben všemu, co je lidského. Tak jest!"

U Nabresiny spatřili jaderské moře, a za krátkou dobu byli v obchodním městě Terstu. Cizinců a výletníků, již hlavně do Venecie a dále do Florencie a Říma cestu konají, bylo tu po skrovnu. Přístav byl naplněn loďmi, a sice stěžeň na stěžni, jako smrky v háji. Tomeš kroutil hlavou uzřev v ulici lodě, totiž v průlivu, který

daleko do ulice zasahoval. Hraběnka se ráda procházívala po molo, po vyzděném a k vůli loděm, aby snáze přistáti mohly, do moře zasáhajícím terasu a prohlídla si do podrobna právě připluvší amerikánskou loď. V noci rozsvícen byl pro lodě za tmy přistálé blíže moře maják se světlem ustavičně se měnícím, tu slabším, hned zas silnějším, aby lodě z daleka rozeznati mohly, kam plouti mají, a jiným stejným na lodích světlem se nemýlily.

Na ulicích bylo nápadně mnoho dívek, květiny ku koupi nabízejících. Dívka růži nafoukne, lístky krajní, posvadlé oloupne a nabízí. Málo bylo osob obojího pohlaví, jež by neměly za ňadry, v ruce anebo v dírce u kabátu květinu. Na trhu podobalo se, že sedí na sta jeptišek. Venkovanky, housky a vejce prodávající vypadají jako jeptišky, neboť šat jejich je čistě bílý a černý.

Jdouce vedle kostela potkali děti, jež měly preclíky za tkaničku na sobě zavěšené, sáhající od krku až k zemi. Na otázku hraběnčinu, co tyto preclíky znamenají, odpověděno: Děti byly u biřmování a preclíky od kmotrů obdarovány, nejvíce cukrovými. Nahoře v citadele, odkud nejrozsáhlejší je vyhlídka na město a moře, odbývalo se právě požehnání. Hraběnka se společností odebrala se do kostela a když opět vyšla a prohlížela prastaré desky s nápisy na kostele, obcházel je jakýsi dělostřelec.

„Co ten chce?“ pravil Tomaseo, a hraběnka řekla, že bude bez pochyby Čech. I byl a měl radost, slyše česky mluviti.

„Jak se vám tu líbí, krajane?“ tázal se Tomeš.

„Z počátku mě těšily lodě a pohled na moře, neboť u nás v Čechách něco takového nemáme; i v noci při měsíčku jsem moře pozoroval, nyní ale se mně už moře ovšednilo.“

„Že byste asi,“ pravil Tomeš, „raději doma v zahradě s makovou buchtou seděl.

„Ba právě!“ vzdychl voják.

Hledajíc povoz do blízkého hradu Miramare, oslovila hraběnka kočího italsky a německy, a když nerozuměl, slovensky, v kterém jazyku se s ním, ač s těží, dohodla. V celku má italská řeč v Terstu převahu a s lidmi z vůkolí se Tomeš i po česku smluvil.

Hrad Miramare není sice velký, ale patří polohou a zařízením k nejkrásnějším v Rakousku. Vypíná se poblíž vrchu na výběžku vysokého břehu mořského a schody vedou s něho dolů k moři, kde jsou pod skalou lázně a lodice ku koupelím a projížďce přichystány. Skály v zahradě u hradu jsou potaženy kvetoucími bylinami, tak že je zakrývají a vedle skal a po zahradě jsou loubí a cestičky stinné, zřízeny ze stromů, jichž větve k sobě zasahují. Po rybníčkách plují vážně labutě a v průhledné vodě s pestrými kamínky na dně laškují zlaté a stříbrné rybičky, jež, hodíš-li jim drobečky, ku břehu se ženou. Vůkol jsou ploty z růžových keřů a cestička posypaná pískem a blýskavým kamením vede mezi fíkovými a citrýnovými stromky, mezi cypřišemi a vzácnými květinami na pahrbek k rozmilé besídce. Všudy vkus a krása a v komnatách hradu pohodlí, úpravnost a nádhera. Bystrého rozumu a něžného srdce musil býti, kdo hrad a zahradu takto uspořádal.

Hraběnka dí: „V tomto milém zátiší, v tom čarokrásném úkrytu chtěla bych žíti!“ A Malvína sprásknouc ruce praví: „Babička má povídávala všelicos o rajských zahradách, já ale měla za to, že takových ani není, že si je vymyslila, a nyní vidím, že přec jen jsou rajské zahrady.“

V Terstu došlo hraběnky psaní z Prahy. Četla je pozorně u přítomnosti Malvíny, lekla se, ostala jako omráčena, nemluvila, a pobyt v tomto městě zkrátivši pospíchala do Prahy. Malvína z poděšenosti hraběnčiny soudila, že se jí něco nad míru nemilého přihodilo, anať vždy byla lhostejnou a při stáří svém jaksi nedotknutelnou pro šípy osudu; a přec se velmi polekala a několikrát zvolala: „Svatá orodovnice, pomoziž!“

Kvapně odjeli z Terstu.

Cestovali pustým Krasem, vysočinou několik hodin dlouhou, pozůstávající z kamení a písku, z kterého jen někde zakrnělý stromek a travička vylézá. Je-li kde něco země, třeba na sáh délky, jest zasázena brambory anebo ovísek smutně na ní živoří. Dál od železnice je přec někde krajina méně smutná, nebo hle tamto v pravo je vesnička a několik stromů a mezi skalami pase se skot a brav.

„Pustina Kras je k zoufání,“ pravil Tomeš, „toť ani na nejvyšších Krkonoších není tak pusto, a víc trávy naroste.“

Skalnatá, holá výšina při dalším cestování počala se ponenáhlu měniti a bylo viděti domy, stromy a obilí, ač chatrné. Tomeš se zaradoval, že již je konec zlopověstné té poušti. Avšak nebyl. Opět holé skály a chudobná pustina, až posléz, a sice za drahnou dobu přejeli neúrodnou výšinu, přijeli do nižší krajiny a lid pracující na polích a v zahradách spatřili.

„Vítám vás!“ zvolala Malvína, „už dávno jsem vás neviděla a sice od toho času, co jsme přibyli do Italie; stýskalo se mně po vás nesmírně a hle, tu vás opět mám, drazí známí, smrky, borovice a jedle, mezi nimiž jsem mládí své strávila a na houby a jahody chodila. Ač jen šišky rodíte, jste mně milejší, než fíkové a pomerančové stromy.“

Přijeli do líbezné, příjemné krajiny, kde bylo mnoho vršků s jehličnatými stromy, a kde pěkný vršek, tam i kostelíček. Dorazili do úhledného města v úrodném, rozsáhlém údolí, vůkol tu menšími tam většími vrchy uzavřeném, do města skutečně libého, do Ljubláně. Uprostřed města vypíná se vrch se starodávným hradem, odkud je vyhlídka na město, vůkolní krajinu a vzdálené posněžené vrchy.

Hraběnka ve smutku svém, psaním spůsobeném, ostala v hostinci a Tomše a Malvínu vybídla, aby se šli podívat na město a potom, aby poznali zdejší rolnický lid, na nejbližší vesnici, „Šiška“ nazvanou.

„Má české jmeno tato vesnice,“ pravil Tomeš.

„Slovinské,“ odvětila Malvína, „jež jest příbuzné s českým. Paní hraběnka mně vypravovala, že se tu Čech s lidmi shodne.“

Ve vesnici vešli do stavení došky krytého, aby uviděli, jak to tam vypadá. Hospodyně, majíc děcko na rukou, promluvila k nim, avšak nerozuměli jí. Na to opakovala hospodyně několikrát: Fortepiano!

„Co asi chce,“ divila se Malvína, a aby dala na srozuměnou, proč vešla do stavení, pravila: „Podívat!“

„Podívat,“ opakovala Slovenka a hned je vedla do chlíva, ukazovala krávy, vedla do kuchyně a ukazovala nářadí, a vše bylo jinší nežli v Čechách. Posléz je vedla

do světnice, kde muž její spravoval fortepiana. Odtud tedy oslovení: fortepiano.

Hraběnka nařídila Malvíně, aby se poptávala po živých želvičkách, jež do Čech přivézti si přála a v Terstu koupiti opomenula. I šlo to s češtinou a Malvína se smluvila na trhu s lidmi; vypravovali totiž, že již včera byly všechny z Terstu sem přivežené želvičky vyprodány.

Malvíně bylo nápadné, že dívky po ulicích chodily kroutíce se a nesouce na hlavách velké uzlíky. Nosily, jak se dozvěděla, prádlo, a snášely na vozy. V Ljubláni totiž neperou nikde, ale dávají prádlo do vesnic k čistění.

V Štýrském Hradci se hraběnce líbilo. Skoro uprostřed města vladaří jako v Ljubláni mohutný vrch, bujným, hustým stromovím porostlý, na němž se věž a sříceniny nalezají. Na vrchu jsou pěkně upravené cesty ku procházce a sedadla a všudy je zeleň a všudy listnaté stromoví stín poskytující. Jsou tu i hostince, jelikož Hradečané rádi sem putují.

„Dvě věci se mně v Hradci líbí," poznamenal Tomeš.

„A jsouť?" tázala se Malvína.

„Ženské a koně."

„Potřebuješ ženské posuzovat," plisnila jej Malvína, „máš svou Dorotu v Jabloneci."

„Dorotu?" namítal Tomeš, opovržlivě se chechtaje, „s tou je konec, na dobro konec. Co jsem poznal svět, nemyslím na ni. Takhle nějakou Anežku nebo jak hraběnka říká, Malvínu — nezlobte se, nemíním vás, jen takhle nějakou třeba jinou, ale takovou jako vy. A jsou tu v tom zpropadeném Hradci ženské, na mou duchou, zdravé, silné a červené, a koně zavalité a ku práci se hodící; to by se tančilo s těmi ženskými a do koní bičem práskalo!"

Ze Štýrského Hradce jeli přes vrch Severník k Vídni. Hraběnka byla smutná a málo mluvila, avšak Malvínu a Tomše napomínala, aby si na cestě všeho všímali a zvláště po Vídni se poohledli.

Severník je široká a dlouhá skupenina vrchů, skal, trhlin a údolí. Železnice se proplítá brzy na úpatí vrchu, brzy tunelem, tu zas po skále a tam dole v úžlabině po mostě. Zdá se z daleka, že krajina je pustina, jen holé vrchy a skály; avšak není tomu tak, stromy, křoví a traviny jsou mimo skály všudy, a výšina vypadá, jak se Tomeš vyjádřil, jako kdyby rozzlobený Krakonoš rozoral a rozházel ve vzteku Krkonoše a nadělal z nich padrtů. Nejvyšší stanice je pojmenována: Severník, kde hoši kolem vlaku pokřikují a vodu a horské květiny prodávají. Odtud sestupuje železnice dolů, opět tunely a přes mosty, z nichž jeden spočívá na třech ohromných klenbách. Konečně zmizela divoká krajina, objevila se rovina s domy a dílnami a jen v levo posud hrozil zakaboněný vrch Sněžník, na němž sníh se nacházel. Ve Vídni sobě liboval Tomeš. „Domy jsou tu větší než v Jabloneci," pravil, „a dlouho trvá, než se člověk dostane ven a oddechne si na poli, avšak jsem tomu rád, že je tu dost Čechů, vsadil bych se, že polovina Vídně je česká, vždyť pak se všech stran řeč naše zaznívá." Nejvíc jej těšil zvěřinec a prater. Prohlížel všechna zvířata, slona, zebru a medvěda, prohlížel krokodily, orly, pávy a husy a vyjádřil se k Čechovi, s nímž se setkal: „Ten milý pánbůh má přec jen všelijakou čeládku na tomto světě, nebo tady jsou zvířata, že o nich ani starý mudrlant Koldovský v Jabloneci ničehož neví."

V prateru sedával Tomeš na lavici v stromořadí vedle cesty a očí nespouštěl s nádherných kočárů a nejvíc se mu líbili ti pánové s perem na klobouku a s portou, co stojí vzadu na kočáře.

Hraběnka chtěla sice brzy odjeti, přec ale sečkala přes slavnost božího těla. „Tu něco uvidíš," řekla Tomaseovi, „dávej pozor!" Tento postavil se před kostelem sv. Štěpána, aby vše náležitě viděl. Gardy, zlatem a stříbrem se stkvoucí, líbily se mu náramně, též šestispřežné dvorní ekypáže. Pořád přešlapoval, napínal zrak a trhal sebou a byl unešen velkoleposti průvodu. Před ním a vedle něho mluvili česky.

„Kde jsou družičky?" ptala se dívka mladíka, jehož ramene se držela. „U nás mají vyprané bílé šaty, fábory modré a červené a stelou kvítí. Škoda, že tu nejsou družičky."

„A u nás," dal se Tomeš do vypravování, „jsou mnohem větší prapory, a mělo by tady být víc hřmotu. Jakmile u nás hmoždíře spustí, rány se po Krkonoších až milo, chci říci až strach rozléhají. Ba měli by mít Vídeňáci naše družičky a hmoždíře a naše hrabače a tu teprve by byla slavnost kapitální."

Po slavnosti odjeli z Vídně. Jeli Moravou a Tomeš pravil: „Ty moravské kroje se mně líbí, není nad Moravanku," a dodal chtěje Malvínu pozlobiti a žárlivou učiniti: „Jinak neučiním, ba že ne, zamiluju se do Moravanky." Avšak Malvína si řeči té nepovšimla. Když cestující na železnici poznamenávali: Zde začínají Čechy, rozhlídl se Tomeš po krajině řka: „Rád, ach rád jsem, že jsem opět v Čechách. Vem ďas ty ostatní země."

* * *

(Pokračování.)

O rozvoji organismů zem obývajících.

Píše *Ant. Stecker.*

(Pokračování.)

Nyní však dlužno přikročiti k třetímu veledůležitému činiteli, to jest k „zákonu dědění". Nebyl by přirozený chov nikterak význačným pro potomstvo kteréhosi druhu, kdyby nebylo tak zvan. zákona dědění. Na základě téhož však musí přirozeným výběrem zachovalí jednotnici své dobré, užitečné vlastnosti, dle měřítka, jak tuhým byl jich boj o sebezachování, přenésti na své potomky. Teprvé toto zdědění dobrých vlastností, spolu s opětovným životním trváním t. j. vítězstvím ve vzájemném závodu, podmiňuje nahromadění se užitečných vlastností, a jelikož užitečnost tato toliko v sebezachování a vytrvání v boji o bytí proti vnějším podmínkám životním spočívá, označována bývá, co „přispůsobení se podmínkám životním."

Jako chovatel ony osobnosti ku chovu volí, které

jemu nejvhodnějšími býti se zdají, a které tedy v čase nejkratším plemeno požadavkům jeho nejvíce odpovídající zplozují, rovně tak spůsobuje vzájemný závod v boji o život částečný výběr osobností nejdokonalejších, a zplozuje v čase (ne vždy stejně rovném) plémě v sebezachování nejstálejší. Vznikají tedy takto jen tvorové, vnějším poměrům nejvíce se přispůsobivší, t. j. zničení v boji o bytí nejvíce a nejúsilněji odporující, což skutečně s udaji morfologickými zplna se shoduje.

Jakmile tedy dosaženo bylo úplné přispůsobení se všech ústrojí jednoho a téhož živočicha vnějším poměrům životním, tu sice přirozený chov ve své působivosti ještě stále pokračoval, avšak výsledek jest toliko ten, že jím „přispůsobení se“ stále v těchže mezích dosažené výše se udržuje. Jako na př. zahradník křoviště stále v určitém tvaru chová, veškeré pak přerůstající větvičky pilně odřezává, rovně tak i působící přirozený chov všecky osobnosti, které z mezí přispůsobením jednou nabytých na pravo neb na levo vybočují, ničí — aneb, jako řece vysoké její břehy zbraňují z břehů vystoupiti, rovněž i přirozený chov proud generací jednoho a téhož druhu udržuje v kruhu přispůsobením nabytých vlastností. Odtud ona značná podobnost divokých zvířat jednoho a téhož druhu mezi sebou, odtud ona neměnnost a stálost jednotlivých druhů po ukončení přispůsobování se.

Pták Ibis jmenovitě proslul svou značnou vytrvalostí v boji o proměnu druhů; již od dob dávno minulých, jak mumie jeho z hrobů egyptských ukazují, tedy po několik tisíciletí ani o vlas se nezměnil. A což toho hlavní příčinou? Ta okolnost, že ibis již před 3000 lety k vrcholu přispůsobení dospěl; a jako tedy během 3000 let se nezměnil, tak i po 20.000 letech, setrvají-li tytéž poměry životni, nikterak v zjevu svém se nezmění.

Jest ovšem výsledek jinaký, když některý, na přirozený výběr až posud značného vlivu si dobyvší činitel se pozmění, aneb docela odpadne. Pak ovšem záhuba stihne jiné osobnosti, jelikož i jiné vlastnosti vítězství podmiňují — krátce, neměnný stav, přispůsobením vzniklý se zvrtne, a nový přirozený výběr tak dlouho potrvá, pokud nebude docíleno plémě, které novým poměrům životním zúplna se přispůsobilo.

Tak „přispůsobení se vnějším poměrům života“ a „proměna poměrů životních“ změnu druhu v následcích svých má.

Uvážíme-li, jak četnými a velerozmanitými jsou podmínky životní každé jednotlivé osobnosti zvlášť, shledáme, že tytéž i mnohonásobným, stále trvajícím a znovu se opakujícím proměnám podléhati musí. Nejsou ony ovšem, jak za to se mělo, a jak jmenovitě Goethe se domníval, omezeny toliko na jisté k životu nutně potřebné množství potravy a tepla, jeť spíše zde nejhlavnějším činitelem v z á j e m n é p ů s o b e n í j e d n o t l i v ý c h d r u h ů n a s e, které jmenovitě k tvoření a rozkvětu jednotlivých druhů přičiňuje.

Abychom příkladem dovodili, v čem působení toto spočívá, stůjž zde následující Darwinem v Anglii pozorovaný a jím důkladně prozkoumaný případ, stanovící poměr mezi červeným jetelem lučním, čmeláky, polními myšmi a kočkami. Jeť známo, že jetel luční (Trifolium pratense) hlavně prostřednictvím včel, čmeláků a jiných druhů včelovitých, zúrodňován bývá; jmenovitě čmeláci jsou to, kteří v tomto směru velmi důležitou hrají úlohu. I plyne tedy, že tam, kde nedostatek jich, i červenému jeteli tak se nedaří, jako na oněch místech, kde dosti tohoto hmyzu.

Úhlavními nepřáteły čmeláků jsou však polní myši, které hnízda jich, jež v zemi staví, napadají, je ničí a tak i celý rod hubí. Kde tedy velký počet polních myší se zdržuje, tam čmeláci poskrovnu se rozmnožují, a tím i červený jetel luční na svém zdaru trpí; kde však polní myši jakýmkoliv dravcem neb šelmou přiměřeně jsou hubeny, i jeteli lučnímu dobře se daří, jelikož úhlavní nepřítel čmeláků zkázu béře. Tak tedy závisí úrodnost jetele a tím tedy i bujný jeho vzrůst nepřímě na větším nebo menším počtu zhoubců polních myší, krátce tedy na větším nebo menším množství koček, které skutečně v Anglii mezi nejúhlavnější nepřátely polních myší přináleží. Kdo by však ještě dále dovozovati chtěl a tedy z množství pěstěného jetele i zdar chovu domácí zvěře závislým činil na větším neb menším počtu čmeláků, myší a koček, velice by pochybil, an poměr zde za příčinou zcela jiných spolupůsobících okolností již nikterak není stálým a spolehlivým. Podobně tedy, jako právě vylíčený vztah mezi čtyřmi zcela spornými činitely, i celá ústrojná příroda značné množství vzájemných poměrů a z nich vyplývajících velkolepých měn vykazuje.

Není ni jediného druhu rostliny a živočicha, který by zcela neodvisle, osaměle žil, beze všech vztahů k jiným, jej obklopujícím živlům; všecky jsou mezi sebou závislými, a jich životní podmínky tak jedna v druhou zasáhá, jako ozubená kolečka stroje hodinového. Jako zde porušení jediného malounkého kolečka běh celých hodin ruší, rovně i v přírodě sebe nepatrnějším porušením vzájemného vztahu mezi dvěma druhy i životní otázka celé, obsáhlé řady jiných organismů v kolísání uvedena jest, s výsledkem, často úplnou proměnu druhu vykazujícím.

Tak přirozeným chovem za nastoupivších nových poměrů životních proměna druhů podmíněna jest. Neplyne však z posud uvedeného, odkud onen značný počet nejrozmanitějších druhů původ svůj vzal; kdyby z každého starého druhu měnou nový povstal, počet jich by nikdy jisté dostoupené meze nepřevyšoval. Ale jest pak ono značné množství jen tak možné, když rozličné osobnosti t é h o ž druhu na rozličných místech, rozličným poměrům života vysazeny, v nové se proměňují; jest tedy především místný rozdíl v plemenech prvním počátkem proměny a r o z m n o ž e n í druhů. M. W a g n e r odůvodnil zákon tento zcela obšírně a nazval jej „zákonem migračním“ (Migrationsgesetz); zdá se však, že příliš daleko zabíhá a sice tím, že za to má, že dlužno zákona migračního pro každou proměnu druhu, tedy i pro onu, kde nejde o rozmnožení počtem, užiti, ačkoliv spíše dle S e d l i t z e k jednoduché proměně jednotlivého druhu toliko „přispůsobení se“ dostačí, zákon migrační však jen tam platí, kde spolu s proměnou i o rozmnožení druhů počtem se jedná.

Takováto dvě rozštěpením jednoho druhu vzniklá plemena liší se od sebe tím nápadněji, čím rozmanitějšími jsou poměry, jimž život jich jest vysazen, a čím déle vliv těchto podmínek životních setrvává. Toto znenáhlé rozlišování se dvou plemen zove Darwin „růzností karakterů“; stálým pokrokem ono tak dalece v rozvoji svém postoupiti může, že dva původně sobě zcela blízce příbuzné organismy v dobách ovšem daleko budoucích v úplně rozličné druhy, rody, čeledě, řády ba i třídy zařadovati nutno bude.

Toť asi v celku a krátce hlavní nástin proslulé Darwinovy nauky odrozovací. Jeť hlavním její účelem ukázati, kterak různost a rozmanitost ústrojenstev toliko zcela mechanickým následkem osobních vlastností, boje o bytí, a dědění jest. Darwin, jak již svrchu na jednom místě řečeno, nejde dále, spokojuje se toliko těmito třemi činiteli, a výsledky jich působení v ústrojné přírodě; Haeckel ale postoupil ještě dále, o pravosti jeho duchaplných závěrů však přesvědčí teprvé budoucnost. I Lamarckova nauka přeměnná, i Darwinova theorie descendenční i Haecklovy nauky tvoří pevný, nepřetržitý řetěz, jehož každý následující článek spolu jest klíčem článku předchozího.

* * *

Jest nade vši pochybnost jisto, že nauka Darwinova v budoucnosti ještě velmi mnohých změn se dočká. Ačkoliv dnes již není přírodozpytce, který by epochálné to dílo anglického genia neuznával, přece nelze je za zúplna dokončené, za něco samo sebou již neměnitelného považovati; již nyní, prohlížíme-li listy posledně vydaného spisu Darwinova, „rostliny hmyzožravé“, shledáme, že nauka descendenční něčím zcela jiným jest, než před sedmnácti lety, kdy Darwin poprvé spis svůj světu v úvahu podal; i v druhém všeobsáhlém díle Darwinově o člověku zříme již britského přírodozkumce zabřídati v síť na pevnině a jmenovitě v Němcích tehdy rozšířených názorů, které chybné jsou ne proto, že snad zásadám křesťanského náboženství odpírají, ale proto že, uchylujíce se ze střízlivého stanoviska pozorovacího, jež Darwin tak znamenitě zaujati dovedl, na základech čistě spekulativních spočívají (viz Okenovu nauku atd.). Jest v závěrech německých přírodozkumců této doby značná krátkozrakost v logice, a nutno jen litovati, že i ve vzpomenutém díle Darwinově účinek tohoto zkázonosného, však velmi lákavého vlivu se jeví, byť jen na krátko, neboť již v posledních kapitolách díla svého dovedl Darwin svrci jho se sebe a vystupuje opět s onou obdivuhodnou elegancí v tvoření závěrů z předchozích praemiss.

O M. Wagnerovi již malounká zmínka učiněna byla. Wagner jest jedním z nejrozumnějších sledovatelů Darwina na půdě německé, ač i on v mnohém přes míru vychází. Jeho theorie migrační zasluhuje povšimnutí, jest však, jak svrchu jsme již podotkli, jím poněkud do krajností svedena. Wagnerova hlavní zásluha spočívá v tom, že zřetel obrátil k stanovisku, které, jak se zdá, Darwinovi méně závažným býti se zdálo, to jest k změnám v organismu vznikajícím zeměpisným isolováním dostatečného počtu jednotlivých osobností. Jest pak působení tohoto vlivu tak značné, že zřejmé změny v ústrojenstvech velmi záhy jsou patrny. Lze pak tak vysvětliti nedostatek četných tvarů přechodných v jednotlivých vrstvách kůry zemské. Jest pak dnes o vznikání druhů dvojí náhled: první, Darwinův vlastní, jak jsme v dřívějších pokračováních vylíčili, jejž v Němcích poslední dobou Seidlitz zastává, spočívající na zcela ponenáhlém postupném rozvoji ústrojenstev a druhů zvlášť jednoho z druhého, druhý pak, o theorii migrační Wagnerovu se opírající, a vedle změn ponenáhlých, postupných i změny náhlé, skokem, v organismech připouštějící. Který z obou náhledů převahu má, nelze dnes ještě s dostatek určiti, však tolik jest jisto, že i druhý náhled, který Darwinem bezprostředně vyřčen nebyl, jím samým uznán jest a v posledním díle Darwinově o tomto druhu změn dosti příkladů dočísti se lze. Že pak změny skokem před se kráčející nauce Darwinově v ničem nejsou na závadu, okázal posleduí dobou slovutný palaeontolog mnichovský Zittel, který píše: „Všecko živé stvoření na kterémkoliv místě povrchu zemského jest ve stavu rovnováhy, ze zápasu všech obyvatelů onoho místa mezi sebou konečně vyplýnuvším. Aby mír tento (či rovnováha) dodržen byl, o to příroda sama, vykonávajíc všeobecnou nadvládu, se stará. Každé rostlince přidělena jest zcela určitá potrava, již z půdy, na níž roste, vyssává, jistá temperatura a jiné k životu jí nevyhnutelně potřebné podmínky, její rozšíření a číselný počet vázán jest těmito činiteli, kteří dojista nedovolí, by z mezí se uchýlila. Všecka zvířata, kterým pak tato rostlinka potravou jest, u rozvoji a zdaru svém zplna závisí na ní; rozmnožujíť se, vzmáhá-li se, zanikají, klesá-li rozvoj její. Však sama se rozmnožujíce aneb zanikajíce podmiňují i existenci svých nepřátel (viz svrchu uvedený příklad o jeteli, čmelácích, polních myších a kočkách), jimž v kořist upadají, tito pak vliv vykonávají na zdar neb zhoubu jiných a jiných tvorů. Řetěz postupuje do nekonečna, ovšem nemíním touto nekonečností stále a stále větší tvory, naopak stálé opětování se tohoto existenčního boje s novým a novým podkladem. Jak tedy patrno, jest zplna klamnou domněnka, jakoby v boji o bytí nejsilnější osobnost všecky ostatní přemoci a konečně sama na světě zůstati musila. Přesmírné rozmnožení se některého druhu buď silnějšího, buď slabšího během doby na svých sourozencích jistě se vymstí: aneb zemrou přespočetní jednotníci, aneb celé jich množství s menší dávkou potravy se spokojí. Mysleme si nyní, že by rovnováha v ústrojné přírodě na tom kterém místě povrchu zemského vniknutím cizích živlů porušena byla, tu nade vši pochybnost povstane značné kolísání v poměrech říše živočišné k říši rostlinné, a nad to i v každé z obou říší zvlášť, které tak dlouho potrvá, dokud buď vniknutím cizího živlu potlačené ústrojniny novými nahraženy nebyly, buď za trvání všech ústrojnin pro všechny poznovu, i pro ony cizáky, sem vetřelé, místa a slušné existence se nezjednává.

Když ostrov sv. Heleny roku 1506 byl odkryt, byl lesem zúplna porostlý. Nyní tomu zcela jinak. Dojista plných pět šestin ostrova jest úplně beze vší vegetace, a co na vegetaci zde ještě se nalézá, jsou většinou rostliny evropské, americké a australské, jichž zárodky sem přinešeny tak se zde rozmohly, s takovou rychlostí, že domácí rostlinstvo zplna bylo zatlačeno. Kdo způsobil tuto úžasnou změnu? Člověk, a jej vždy provázející, jemu podrobení živlové; kozy a vepři postarali se tak rychle o změnu vegetační, že během půl čtvrta století asi sto rozličných druhů pro ostrov sv. Heleny významných rostlin úplně z obzoru vymizelo.

I za našich dob podobný zhoubný postup se děje na Novém Zealandu. S báječnou rychlostí vzmáhá se zde květena anglická jmenovitě trávy, a kde dříve bujná tropická flóra oko mile jímala, dnes jen suchopárné travou porostlé lady shledáváme. Nejzhoubnějším živlem jsou Angličany zde nasazení vepři, kteří zdivočivše a kromobyčejně se rozmnožujíce změnu urychlují. Však nejen flóra i zvířena značných změn doznala; tak myš novozealandská našimi potkany zúplna již skoro zatlačena byla; rovně i naše domácí mouchy v značné míře na Novém Zealandě se rozšiřují. Poslední dobou celé bedničky živých much tam z Evropy poslány byly, jelikož modrá moucha

novo-zealandsk, která velkou jest v domácnostech obtíží společnosti s mouchou naší zplna se vyhýbá a tudy nyní i společnosti lidské se štítí, kdy naše mouchy po všech obydlích značně se rozšířily. Tak ovšem jsou naše mouchy důležitým faktorem tamější společnosti lidské, majíce i ráz kulturně-historický.

Příklady tyto s dostatek poučují, s jakou rychlostí změny v říši živočišné a rostlinné díti se mohou, jakmile rovnováha přerušena byla. V uvedených právě případech jsou živli rušícími, vetřelci, silnější osobností; avšak jest patrno, že porušení rovnováhy a vítězství jimi dobyté i nesčíslný počet obětí jich sourozenců vyžadovalo, i přispůsobení se jich samých novým okolnostem životním předpokládá. Je-li tedy přirozený výběr s to nové druhy tvořiti, vznikají tytéž v čase poměrně velmi krátkém. Že zde isolování vystěhovalců a zabránění stálého křížení s příbuznými tvary vlasti zvlášť jest výhodným, netřeba dokazovati.

Z uvedených-li příkladů ku geologii přihledneme a představíme-li si na př. zemězpytce, který by měl po 4000 letech geologické poměry ostrova sv. Heleny zkoumati, nade vši pochybnost tvrditi možno, že by ve vrstvách nejstarších původní, sv. Heleně vlastní, faunu a flóru zastoupenu shledal; kdyby pak k mladším vrstvám postupoval, nalezl by sice na př. ve vrstvách pocházejících asi z konce patnáctého století ještě starou faunu a flóru, ovšem poněkud pozměněnou, avšak vrstvy stářím do devatenáctého století spadající objevily by mu svět zcela nový, úplně se lišící od staré doby, a odpovídající co do fauny a flóry zachovalým zbytkům v těchže vrstvách v krajinách evropských neb amerických.

Ona mezera mezi patnáctým a devatenáctým stoletím, tedy těch 300—500 let, kterých k úplné změně bylo zapotřebí, jsou dobou v uložení velmi krátkou, t. j. těmto několika stoletím odpovídala by nepoměrně tenoučká vrstva, z níž náhlý převrat vyzkoumati, jeho příčiny udati i sebe duchaplnějšímu geologovi by nikterak se nezdařilo. Spíše náš zemězpytec tak souditi bude, že sotva lze najíti nějaké souvislosti mezi staršími organismy a mezi mladšími od nich úplně rozdílnými a jistě by pak stanovil přísnou hranici mezi oběma dobami, jelikož se tu nejen s druhovými, ale i s generickými změnami ve zbytcích fossilních potkal — a přece jsme ukázali, že ani žádný převrat zemský, ani náhlá změna podnebí aneb jinaké znovustvoření povrchu zemského ostrova sv. Heleny, nýbrž toliko vpád četnějších a přirozeným chovem více podporovaných cizáků všecku změnu zavinil.

Tak soudíme i my nyní o dobách, kde nelze bezprostředně vypátrati tvarů přechodných, tak dají se vysvětliti regressí jurského útvaru, tak četné kolonie geologické, které až do poslední doby geologům tak hlavu mátly.

Jest ovšem možno, že i jiní živlové podobné změny v následku mají; tak na př. náhlá proměna podnebí může přivoditi, že značná část rostlin neb živočichů za své vzíti musí; tak působí i změna povrchu zemského té které krajiny, ať původu jakéhokoliv. Však proč tak daleko zacházeti: vždyť shledáváme codenně, jaké následky v zápětí sledují na př. vysušení malého rybníku, pokácení lesů atd., naše Šumava dost o tom příkladů podává. Dokavad na těch kterých místech bujné lesy stály, i flóra i fauna byla rázu zcela jinakého, než na nynějších lysinách.

Ze všeho však jest patrno, že *„měny skokem nejsou žádnou závadou odrozovací nauce Darwinově, spíše přímým její následkem.“*

(Pokračování.)

Tolar Karla Velkého.

Z H. Murgerových „Bohémů“.

K u konci měsíce prosince byli členové administrace Bidaultovy zaměstnáni rozesíláním asi sta výtisků pozvání, jichž doslovný obsah tuto věrně a dle pravdy podáváme:

P. T.!

„Pp. Rudolf a Marcel žádají Vás tímto, abyste je poctil návštěvou příští sobotu, o štědrý večer. Budeme se smát!

P. S. Žijeme jen jednou!!

Pořádek slavnosti.

O 7. hod. otevření salónů; konversace živá a zábavná.

V 8 hod. vstup a promenáda v salónech duchaplných autorů „Rodící hory“, zamítnuté komedie z divadla Odéon.

V 8½ hod. výtečný virtuos p. Alexandre Chaunard provede na piané nápodobující symfonii: „O vlivu modře v umění“.

V 9 hod. první čtení pamětního spisu o zrušení trestu smrti v tragédii.

V 9½ hod. p. Gustav Colline, hyperfysický filosof a p. Chaunard uspořádají rozpravu o porovnání filosofie a metapolitiky. Aby se zabránilo každé srážce mezi oběma protivníky, budou oba přivázáni a přísně střeženi.

V 10 hod. pan Tristan, spisovatel, bude vypravovat o svých prvních láskách. P. Alexandre Chaunard bude ho doprovázet na pianě.

O 10½ hod. druhé čtení pamětního spisu o zrušení trestu smrti v tragédii.

O 11 hod. popis honby na kazuara, přednese jistý cizí princ.

Druhá část.

O půlnoci p. Marcel, historický malíř, dá si zavázat oči a bude improvisovat bílou křídou: Setkání Napoleona s Voltairem na polích elysejských. Zároveň bude improvisovati p. Rudolf paralellu mezi autorem „Zaïry“ a autorem bitvy u Slavkova.

O půl jedné s půlnoci p. Gustav Colline, počestně decolletován, napodobí atlétické hry čtvrté olympiady.

O jedné hod. třetí čtení pamětního spisu o zrušení trestu smrti v tragédii a sbírka ve prospěch tragických autorů, kteří budou jednoho dne bez zaměstnání.

O druhé hod. počátek her a pořádání čtverylek, což se prodlouží až do rána.

V 6 hod. východ slunce a závěrečný sbor. Po celou dobu trvání slavnosti budou pracovat ventilatory.

NB. Každý, kdo by se odvážil číst neb odříkávat verše, bude ihned vyhozen ze salónu a odevzdán do rukou policie; zároveň se prosí, aby se oharky svíček nebraly domů.“

Dva dni kolovaly výtisky tohoto pozvání v nejnižších vrstvách literatury a umění, a způsobily všude značný poplach.

Zatím nacházeli se mezi pozvanými někteří, kteří pochybovali o pravdivosti skvělého oznámení obou přátel.

„Nevěřím tomu přespříliš," pravil jeden z těchto skeptiků, „byl jsem několikkráte ve večerních zábavách Rudolfových, rue de la Tour d'Auvergne, nebylo si možná sednout, leda moralně, a pila se filtrovaná voda z eklektického hliněného zboží."

„Tentokráte," pravil jiný, „jde věc v skutku do opravdy. Marcel mi ukázal plán celé slavnosti, slibuje to magický effekt."

„A budou tam též dámy?"

„Ano, Phémie, barvířka, byla požádána, aby dělala královnu slavnosti a Chaunard má přivésti dámy „světa".

Toť v několika slovech původ slavnosti, která způsobila tak veliké podivení v světě bohémů na druhé straně mostu*). Bylo tomu skorem již rok, co Marcel a Rudolf ohlásili tuto skvělou slavnost, kteráž se odbývati měla vždy „příští sobotu"; avšak nepříznivé okolnosti byly příčinou, že tento slib cestu dvaapadesáti neděl vykonal a celá záležitost tak daleko dospěla, že nemohli učinit kroku, aniž by musili vyslechnout nějakou ironii svých přátel, mezi nimiž se nalézalo i několik nediskretních, kteří činili rázné reklamace. Věc počínala bráti na sebe povahu již nesnesitelnou a konečně odhodlali se oba přátelé učiniti tomu konec a zbaviti se svých závazků. Tak stalo se, že rozeslány ony programy.

„Teď," pravil Rudolf, „musíme jednat; spálili jsme za sebou lodě a zbývá nám jen osm dní, abychom nalezli oněch sto franků, jichž nevyhnutelně potřebujeme, abychom vše řádně mohli opatřiti."

„Až jich budeme mít zapotřebí, budeme je míti," odpověděl Marcel. A s celou nesmyslnou důvěrou, kterou měli v osud, usnuli oba přátelé, přesvědčeni, že jejich sto franků je již na cestě, na cestě nemožuosti.

Zatím se přiblížil den k slavnosti určený a poněvadž dosud nic nepřicházelo, myslil Rudolf, že by bylo snad přece lépe, kdyby přispěli osudu na pomoc, ač neměli-li zůstat v bryndě právě v hodinu, kdy se rozsvěcují lustry. K vůli snažšímu provedení měnili oba přátelé postupně skvělost programu, kterýž byli sestavili.

Po různých změnách, když byli silně seškrtali položku: „koláče" a po pečlivé revisi ztenčeného článku: „občerstvení", snížen úhrn na patnáct franků.

Otázka byla zjednodušena, ale ještě nerozřešena.

„Hleďme, hleďme," pravil Rudolf, „musíme získati značné prostředky, nechceme-li být tentokráte zahanbeni."

„Toť nemožné," odpověděl Marcel.

„Jak je tomu dlouho, co jsem neslyšel vypravování o bitvě u Studzianky?"

„Skoro dva měsíce."

„Dva měsíce, dobrá, toť slušná doba, můj strýček nemůže míti nic proti tomu. Půjdu zítra k němu a dám si vypravovat o bitvě u Studzianky, vynese to pět franků, toť jisté."

„A já," pravil Marcel, „půjdu prodat „sbořený hrad" starému Medicis. To vydá také pět franků. Budu-li mít dosti času, abych k tomu přidal mlýn a tři věže, může to být deset franků a máme rozpočet uhražený."

*) des Arts. Pozn. překl.

A oba přátelé usnuli a zdálo se jim, že kněžna Belgiojoso je prosila, aby přeložili svoje zábavy na jiný den, poněvadž jí odbírají hostů.

Vstali, když již byl bílý den. Marcel vzal plátno a počal pilně pracovat na obraze, který byl pod rukou zamluven od antikváře na place du Carrousel. Rudolf pak šel navštívit svého strýčka Monettiho, kterýž vynikal vypravováním o ústupu z Ruska, a kterému Rudolf projevoval, pět neb šestkráte ročně, ve vážných okamžicích, spokojenost, poslouchaje vypravování o vojnách za tou příčinou, aby si pak od něho vypůjčil něco peněz, což také veterán, kamnář — fumista, pokaždé bez odmluvy učinil, viděl-li u něho veliké nadšení při poslouchání oněch příběhů.

O druhé hodině potkal Marcel, maje hlavu skloněnu a nesa pod paždím obraz, na place du Carrousel Rudolfa, který přicházel od svého strýčka; postava jeho věštila zlou novinku.

„Nuže," pravil Marcel, „dostal's?"

„Ne, můj strýček se šel podívat do musea Versaillského. A ty?"

„Ten hlupák Medicis nechce již hrad v sříceninách; žádal mne o „bombardování Tangeru."

„Přijdeme o všechnu svou reputaci, nebude-li dnes slavnost," brnčel Rudolf. „Co řekne můj přítel, velmožný kritik, že jsem ho nechal nadarmo obléci bílou kravatu a žluté rukavice."

A oba vrátili se do atelieru, velmi nespokojeni.

V tom okamžiku uhodily na hodinách souseda čtyři hodiny.

„Nemáme než tři hodiny času," pravil Rudolf.

„Ale," zvolal Marcel, přistoupiv k svému příteli, „jsi jist, zcela jist, že tu není již žádných peněz? — — Hein?"

„Ani tu ani jinde. Odkud přicházíš na tuto myšlenku."

„Budeme li hledat pod nábytkem — — ve fauteuilech? Říká se, že emigranti schovávali v dobách Robespierra své poklady. Kdož ví — — — Náš fauteuil mohl snad též náležet nějakému emigrantovi, a pak je tak tvrdý, že mi přichází myšlenka, jakoby v něm byly kovy — — — Chceš se o tom přesvědčit?"

„To se stává ve vaudevillech," odpověděl Rudolf tónem, v němž přísnost se mísila se shovívavostí.

V tom však Marcel, kterýž byl slídil ve všech koutech atelieru, vítězoslavně vykřikl.

„Jsme zachráněni," zvolal, „věděl jsem to jistě, že tu musejí být peníze — — — Zde viz!" a ukazoval Rudolfovi velký peníz, podobný tolaru, na polo pokrytý rezem a plísní.

Byl to peníz karolingský, jakési umělecké ceny. Nápis, na štěstí dosti zachovalý, ukazoval rok vlády Karla Velkého.

„To, to má cenu asi třiceti sous," pravil Rudolf pohlednuv pohrdavě na nález svého přítele.

„Třicet sous, dobře vynaložených, docílí znamenitých výsledků," odpověděl Marcel. „S dvaceti sty muži zajal Bonaparte deset tisíc Rakušanů. Zručnost vyrovná počet. Půjdu proměnit tolar Karla Velkého k otci Medicis. Není tu ještě něco na prodej? Hle, skutečně, kdybych vzal s sebou odlitek lýtka ruského tambour-majora Jakonovského, neškodilo by to."

„Vezmi lýtko. Ale to je velmi nepříjemné, nezůstane tu ani jediný umělecký předmět.“

Za nepřítomnosti Marcelovy Rudolf, pevně odhodlán, odbývat zábavu za každou cenu, navštívil svého přítele Collina, hyperfysického filosofa, kterýž bydlil několik kroků od něho.

„Chci tě prosit,“ pravil k němu, „abys mi prokázal službu. Ve své hodnosti, co pán domu, musím mít nevyhnutelně černý kabát, a — nemám ho — půjč mi svůj.“

„Ale,“ na to opět Colline, „co host mám též potřebí svého černého kabátu.“

„Dovolím ti, abys přišel ve svrchníku.“

„Neměl jsem nikdy svrchník, víš to dobře.“

„Nuže, poslyš, to se dá spořádat jinak. Je-li toho potřebí, nemusíš přijít na moji zábavu a půjčíš mi svůj černý kabát.“

„To jest také velmi nepříjemné; poněvadž jsem na programu, nesmím scházeti.“

„Jest ještě mnoho jiných věcí, kteréž nám scházejí,“ pravil Rudolf, „půjč mi svůj černý kabát, a, chceš-li přijít, přijď — v rukávech od košile — — můžeš představovat věrného sluhu.“

„Ó nikoliv,“ pravil Colline, zapýřiv se, „obleknu svůj ořechový paletot. Celkem však je to všechno velmi nepříjemné.“ A zpozorovav Rudolfa, který již oblékal pověstný černý kabát, zvolal na něho:

„Ale počkej trochu — Jsou tam ještě některé maličkosti.“

Kabát Collinův zasluhuje malé vzpomínky. Předně byl tento kabát úplně modrý, a bylo jen zvykem, že říkal Colline „můj černý kabát.“ A poněvadž on byl jediný z celé společnosti, který měl salónní kabát, bylo zároveň obyčejem jeho přátel, že mluvíce o oficielním rouše filosofa, říkali: černý kabát Collinův. Dále měl tento kabát zvláštní formu, nejpodivnější, která kdy byla viděna: šosy příliš dlouhé, spojené se životem příliš krátkým, měly dvě kapsy, pravé to vaky, v kterých Colline obyčejně uschovával asi třicet svazků, jež nosil stále s sebou, což přimělo jeho přátely k poznámce, že v čas prázdnin biblioték učenci a literáti hledají poučení v kapsách kabátu Collinova, v bibliotéce to, otevřené stále čtenářům.

Toho dne, zvláštní náhodou, kabát Collinův neobsahoval než svazek Bayleho ve čtverci, náčrtek vlastností hyperfysických ve třech svazcích, jeden díl Condillaca, dva díly Swedenborga a Essay o člověku od Popeho. Když byl vyprázdnil bibliotéku svého svrchníku, dovolil Rudolfovi, aby ho oblékl.

„Viz,“ pravil tento, „levá kapsa je ještě trochu těžká; nechal's tam něco.“

„Ah,“ pravil Colline, „je pravda, zapomněl jsem vyprázdnit kapsu cizích jazyků.“ A vyndal dvě arabské gramatiky, malajský slovník a „Dokonalého pijáka“ v řeči čínské, jeho zamilovanou lekturu.

Rudolf vrátiv se domů, nalezl Marcela, hrajícího na paletě pětifranky, jichž bylo počtem tři. V prvním okamžiku odstrčil Rudolf ruku, kterou mu přítel podával — myslil, že tu spáchán zločin.

„Pospěšme si, pospěšme si,“ pravil Marcel. „Máme žádaných patnáct franků — — — Slyš, kterak se to stalo: Nalezl jsem u Medicis starožitníka. Jakmile spatřil peníz, byl by omdlel: byl to jediný kus, který jeho sbírce scházel. Projezdil všechny země, aby se dopídil této vzácnosti a ztratil již všechnu naději. Také, když byl pečlivě prohledl můj tolar Karla Velkého, nabízel mi ihned bez rozmýšlení pět franků. Medicis mi stisknul ruku, jeho pohled mi řekl to ostatní. Chtěl říci: „Rozdělme se o výtěžek a já předražím;“ vyhnali jsme ho až na třicet franků. Z toho dostal patnáct žid, a zde máš zbytek. Teď mohou naši hosté přijít, jsme s to, oslniti je. Avšak co to? ty máš černý kabát?“

„Ano,“ pravil Rudolf, „kabát Collinův.“ A sáhnuv do kapsy, aby si vyňal šátek, vyhodil Rudolf z kapsy svazeček mandžurské gramatiky, zapomenutý v kapse cizích jazyků.

Ihned počali oba přátelé s přípravami. Uklidili v atelieru, rozdělali v krbu oheň, čtyrhranný rám z obrazu, posázený svíčkami, pověšen na místo lustru, psací stůl postaven do prostřed atelieru, aby sloužil co řečniště, umístěn jediný fauteuil, který měl býti vyhražen velmožnému kritiku před stolem, na němž uspořádány svazky románů, básní a feuilletonů, jichž autorové měli slavnost poctiti svou přítomností. Aby se zabránilo všem srážkám mezi rozličnými druhy spisovatelů, byl atelier rozdělen na čtyři části, z nichž každá byla označena spěšně vyvedeným nápisem, co:

Strana poétů.	Romantikové.
Strana prosaiků.	Klassikové.

Dámy měly obsadit prostor mezi stranami.

„Ah, vždyť nám scházejí židle,“ pravil Rudolf.

„Oh,“ na to Marcel, „jest jich několik pověšeno podél zdi na chodbě. Kdybychom si je tak vypůjčili!“

„Zajisté, že si je vypůjčíme,“ pravil Rudolf a šel, aby přinesl židle, které náležely bezpochyby některému sousedu.

Odbilo šest hodin; oba přátelé odešli, aby se v největší rychlosti naobědvali a vrátili se ihned, aby osvětlili salóny. Zůstali sami osloněni. O sedmé hodině přišel Chaunard v průvodu tří dam, které zapomněly vzíti s sebou svoje kloboučky a diamanty. Jedna z nich měla červený šátek, černě pruhovaný. Chaunard na ni zvláště upozornil Rudolfa.

„Je to dáma vznešená,“ pravil, „Angličanka, kterou pád Stuartů přivedl do vyhnanství; přišla do Paříže, aby vyučovala angličině. Její otec byl kancléřem za Cromwella; chovej se k ní slušně.“

Bylo slyšet četné kroky na schodech, byli to hosté, kteří přicházeli; byli překvapeni, vidouce oheň v krbu.

Rudolfův černý kabát šel dámám vstříc a políbil jim ruku s gracií, připomínající dobu „vladařství“. Když bylo pohromadě asi dvacet hostů, tázal se Chaunard, nepůjde-li něco kolem.

„Hned,“ pravil Marcel, „čekáme jen na příchod velmožného kritika, abychom zapálili punč.“

V osm hodin byli všichni sezvaní shromážděni a počalo se s prováděním programu. Po každém čísle šlo něco kolem, nikdo nevěděl jak.

K desáté hodině spozorována konečně bílá vesta velmožného kritika; zůstal jen hodinu a byl velmi střídmý v jídle.

O půl noci, když již nebylo dříví a počínalo být zima, hosté, kteří seděli, metali los, který z nich má svoji židli uvrhnout v plamen.

O jedné hodině stáli všichni.

Ale roztomilá veselost nepřestala proto mezi hosty.

Nebylo zaznamenati žádné nehody, nepovažujeme-li za nehodu díru v kapse jazyků Collionova kabátu.

Tato pamětihodná zábava byla na to celých osm dní předmětem rozprav v celé čtvrti a Phémie, barvířka, která byla královnou zábavy, říkávala obyčejně, rozmlouvajíc o tom se svými družkami:

„Bylo to velikolepé, měli tam svíčky, má drahá!"

J. J. B-V.

Ukázky poesie francouzské.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

V. de Laprade.

Vzdáleným.

Zde večer na mechu a u jezera v sítí,
jak luzná příroda a jak jest sladké žití!
Slyš z dálky sosen šum v jak čistém souladu!
Z těch luhů vznášejí se vůně konejšivé
jemnými odstíny té vodní pláně snivé,
jak obzor zbarvily kol růže západu!

Ve vzduchu průsvitném do kola hory stojí.
Tvůj mír, ó přírodo, se vtisknul duši mojí.
že ani nemyslím, jak slavit bych tě měl!
Se vzduchem lahodným nejsladší cit mne zchvátil,
zrak pátrá po očích, jimž úsměv můj by platil
a ruka po rukách, jež tisknouti bych chtěl.

Že nesmím, přírodo, u oltářů tvých vzňatých
ve svorném nadšení ve spolku duší svatých
zde v kleče slaviti tvých čistých slastí kvas;
tak sám a opuštěn se zpíti krásou světa
jest štěstí neblahé, jímž pouze hořkost zkvětá,
to nekonečno jen zanechá prázdno v nás!

To svaté nadšení se z boha ke mně valí.
Kde jsou, jež miluju, by se mnou zaplesali?
Mé srdce mluví k nim a volá jmena jich!
Ó nikdy jako teď, jak stín snu mého spěje
hlas jejich kouzelný a sladké obličeje
mé srdce nehřáli, nepláli v zracích mých.

Snad moje myšlenka, která se dálce rouhá,
můž' křídla rozepnout, kam letí moje touha,
dál vzdušným prostorem, kam nemohu jít sám.
Ó drazí vzdálení, chybící mému plesu,
z těch lásky pramenů, jež v srdci svém vám nesu
vzduch, slunce, větrů spěch, což nic nezdělí vám?

Kam směřuje, kam jde, když nikdo o něm neví,
ten ňader mojich vzdech, ten božský vzduch, mé zpěvy,
nač sladká hudba ta, již prostor zachvátí?
Kdo voní ku květu, jenž sám na poušti zmírá?
Co z plodů stane se, jež nikdo nesesbírá?
Dej srdce vůně své, z těch nic se neztratí!

Viz všecky krůpěje, jež vpije země lačná,
jež vítr křídlem svým na páry stká i mračna
se vrací v ocean a s ním se pojí v ples,
tak rovněž každý vzdech i radost utajena
i slza v oku tvém, jež uschne nesetřena,
jdou obohatit zas zdroj lásky do nebes!

Episoda Fiddletownská.

Od *Bret Hartea.*

(Pokračování.)

Zatím byl pan Jack Prince odevzdav velebnému Mr. Crammerovi svůj lístek s rozličnými dopisy a důvěrečnými listinami vstoupil do trochu přísně vyhlížející síně známé u veřejnosti co „Přijímací salon", ale soukromě mezi chovankami co „očistec". Jeho bystré oko pojalo ihned rozličné samy v sebe zaryté věci, jimiž byla síň vystrojena: od plochého parního „Radiatoru", jenž podobaje se náramnému dirkovanému sucharu rozehřával jeden konec pokoje až k monumentálnímu poprsí Dr. Crammera, kteréž beznadějně mrazilo druhý; od Modlitby Páně, provedené jedním dřívějším učitelem krasopisu v tak překypující rozmanitosti kaligrafických kudrlinek, že uváděna tím vážnost skladby samé v opravdové nebezpečí, až ku třem pohledům na Janov z ústavu, kteréž jaktěživ ještě nikdo nepoznal, ačkoliv vyvedeny byly na místě učitelem kreslení; od dvou illustrovaných průpovědí z písma napsaných anglickou literou tak libovolnou a ošklivě pravěkou, že ochlazovaly veškerý lidský cit, až k velké fotografii celé nejvyšší třídy, na kteréž měla i nejkrásnější děvčata pleť Ethiopčanek, a seděla si, jak se zdálo, vzájemně na hlavách a na ramenech; — jeho prsty probraly netečně listy školních seznamů, kázaní Dr. Crammera, básně Henry Krirke Whileovy, „Zpěvy posvátné" a „Životopisy proslulých žen"; — jeho fantasie, kteráž byla, mimochodem řečeno, až nervósně činnou, zanášela ho k těm různým loučením a vítáním, která zde zajisté odbývána i divila se, jak se mohlo stát, že měla přes to vše tato jizba tak málo lidského nádechu; — vskutku, bojím se, že byl již skoro zapomněl na účel své návštěvy, když se dvéře otevřely a Karrie Tretherickova stála před ním.

Byla to jedna z těch tváří, kteréž byl viděl minulého večera, ba ještě hezčí, než se mu včera zdála — a přece pocítil jakési sklamání sám nevěda ani proč.

Její hustý, vlnící se vlas byl barvy zarudlého zlata, její pleť až ku podivu jemná, jako květ, její hnědé oči barvy mořské plavuně v hluboké vodě. Její krása zajisté ten pocit sklamání nevzbudila.

Také Karrie, ačkoliv nebyla daleko tak přístupna prvnímu dojmu, cítila, že jest jí jaksi nevolno. Viděla

před sebou jednoho z mužů, kteréž by její pohlaví povšechně nazývalo „velmi slušným“, to jest takovým, proti jehož do nejmenších podrobností bedlivému se chování, šatu, způsobům a tváři nedá se ničeho říci. Avšak co při něm bylo nekonveniencního — nepodobal se naprosto ničemu nebo nikomu, na koho si mohla vzpomenout a poněvadž originálnost právě tak často lidi plaší jakož je vábí, nebyla docela předpojata v jeho prospěch.

„Mohu sotva doufat,“ začal s důvěrnou nenuceností, „že se na mne pamatujete. Je tomu již jedenáct let a vy jste byla tenkrát malinké děvče. Ba líto mi, že nemohu činiti nároky ani na tu důvěrnost, kteráž by bývala mohla býti mezi šestiletým dítětem a jedenadvacítiletým mužem. Nemyslím, že jsem míval děti rád. Avšak vaši matku znal jsem velmi dobře. Byl jsem redaktorem „Laviny“ ve Fiddletownu, když vás vzala s sebou do San Francisco.“

„Myslíte mou macechu — nebyla mou matkou, jak víte,“ přerušila ho Karrie chvatně.

Mr. Prince pohledl na ni udiveně. „Myslím vaši macechu,“ řekl vážně. „Neměl jsem nikdy potěšení setkati se s vaší matkou.“

„Ne — matka nebyla v Kalifornii po celých dvacet let.“

Zúmyslný důraz, s jakým toto slovo uváděno v svůj patřičný význam, začal Princea po prvním udivení zajímat.

„Poněvadž přicházím od vaší macechy,“ pokračoval s lehkým úsměvem, „musím vás prosit, abychom se k té věci ještě na okamžik vrátili. Po smrti vašeho otce uznala vaše matka — myslím macecha — že jest první paní Tretherickavá, vaše matka, zákonitě i mravně vaší pěstounkou i ačkoliv velice proti svému srdci a náklonnosti k vám, odevzdala vás opět do jejího opatrování.“

„Má macecha provdala se za měsíc po otcově smrti a poslala mne domů,“ řekla Karrie s velkou určitostí a sotva spozorovatelným škubnutím hlavou.

Mr. Prince usmál se tak vlídně a očividně s takým účastenstvím, že jej Karrie začala mít ráda. Nezastavuje se ničím jiným nad tímto přerušením, pokračoval: „Když byla vaše macecha vykonala tento skutek prosté spravedlnosti, ujednala s vaší matkou, že bude až do osmnáctého roku vašeho zapravovat výlohy na vaše vychování, když vám pak bude na volnost dáno, zdali ji nebo matku svou chcete mít na dále za pěstounku a u které z nich usadíte se domovem. O této smlouvě, myslím, již víte a věděla jste.“

„Byla jsem tenkrát ještě pouhé dítě,“ řekla Karrie.

„Zajisté,“ řekl pan Prince s tím samým úsměvem; „avšak myslím, že podmínky smlouvy vás ani vaši matku nikdy netísnily a jediné rozpaky z nich vzejdou vám, až se budete musit rozhodnout o své pěstounce. To bude, myslím, dne 20. tohoto měsíce?“

Karrie mlčela.

„Prosím, nemyslete, že jsem přišel pro vaše rozhodnutí, — i kdybyste je byla již učinila. Jsem zde toliko, abych vám sdělil, že vaše macecha, paní Starbottleová, bude zejtra v městě a stráví několik dní v hotelu. Přejete-li si vidět ji, než se rozhodnete, bude tomu ráda, avšak sama nepřeje si nikterak působit na vaši mysl.“

„Ví matka, že přijde?“ tázala se Karrie chvatně.

„Nevím,“ řekl pan Prince vážně. „Vím toliko, že rozhodnete-li se k navštívení paní Starbottleové, bude to jedině s dovolením vaší matky. Paní Starbottleové jest posvátná tato část úmluvy učiněné před desíti lety. Avšak její zdraví jest velmi chatrné a změna a venkovské ticho několika dní snad jí dobře poslouží.“

Pan Prince upřel své bystré jasné oči na dívku a skorem tajil dech, než zase promluvila.

„Matka přijede dnes nebo zejtra,“ řekla pohlednuvši vzhůru.

„Ach,“ řekl pan Prince s líbezným a nivým úsměvem.

„Je zde také plukovník Starbottle?“ tázala se Karrie po nějakém mlčení.

„Plukovník Starbottle je mrtev — vaše macecha je zase vdovou.“

„Mrtev!“ opakovala Karrie.

„Ano,“ odpověděl pan Prince. „Vaše macecha byla zvláště nešťastna v přežití svých náklonností!“

Karrie nevěděla co myslí a vypadala tak. Pan Prince usmíval se opravdově.

Pojednou dala se Karrie do vrnění. Pan Prince přistoupil z ticha k její židli.

„Je mi líto,“ pravil s velmi zvláštním leskem v očích a s podivným stažením se knírů nad koutky úst, „je mi líto, že si to béřete tak k srdci. Bude to trvat ještě několik dní, než se budete musit rozhodnouti. Mluvme o něčem jiném. Doufám, že jste se včera večer nenastydla?“

Karriina tvář se zase rozjasnila do všech důlků.

„Co jste si as o nás myslil! Bylo to příliš zlé činit vám tak mnoho nesnází.“

„Ani sebe méně, ujišťuji vás. Můj pocit slušnosti,“ dodal pokorně, „kterýž by býval uražen vyzváním, abych pomohl v noci třem slečnám oknem ze školy, byl velmi mile dojat, když jsem jim tam mohl opět pomoci.“

Zvonec u dveří zařinčel hlasitě a pan Prince se zvedl. „Dopřejte si času a dobře si vše rozmyslete, než se na něčem ustanovíte.“

Ale Karrinin sluch i pozornost byly již zaujaty zvuky hlasů na chodbě. V témže okamžiku rozletěly se dvéře a služka ohlašovala: „Paní Tretherickavá a pan Robinson.“

Odpolední vlak právě zapištěl své obyčejné nevrlé ohražení nad zastavováním v Janově vůbec a pan Jack Prince octnuv se na pokraji města zajížděl k hotelu. Byl unavený a cynický; jízda tuctu mil nemalebnými údolími kolem skromných farem a ohyzdných vil dotkla se nemile jeho nesnaduo uspokojitelného vkusu i zanechala jej, jak se obávám, v nevrlé náladě. Byl by se i vyhnul mlčenlivému hostinskému, kdyby nebyl naň tento pán číhal na schodech v záloze: „Nějaká paní čeká na vás v salónu.“ Pan Prince vyběhl vzhůru, vstoupil do pokoje a vstříc letěla mu paní Starbottleová.

Byla se za posledních deset let trapně změnila. Její postava vyhubla o polovici; krásné křivky jejích prsou a ramen zlomily se neb obrátily; někdy plné a okrouhlé rámě bylo v rukávě jako sechlé a zlaté náramky div se jí nesvezly s vyhublých rukou, když se dlouhé tenké prsty sevřely křečovitě kolem Jackových. Její lícní kosti byly toho odpoledne zbarveny ruměncem horečky; někde v dutinách lící byly pohřbeny důlky bývalé, ale hroby jejich byly zapomenuty; její světlé oči byly ještě krásné, ačkoliv ležely hlouběji než jindy; její ústa byla ještě něžná, ačkoliv se rty snadněji rozvíraly nad malými zoubky i ukazovaly je — i při dýchání — více, než

bývalo druhdy ve zvyku. Krása jejích plavých vlasů ještě zůstala; byly jemnější, hedvábnější, vzdušnější, avšak ani při své hojnosti nezakrývaly duté, modře žilované skráně.

„Kláro!“ řekl Jack vyčítavě.

„O odpusťte mi, Jacku,“ řekla klesajíc v židli, ale ještě pevně držíc jeho ruku. „Odpusťte mi, drahý, ale nemohla jsem déle čekat — nebude to trvat dlouho — ale dovolte, abych zůstala. Snad že ji neuvidím, vím — snad že s ní slůvka nepromluvím — ale je mi tak volno cítit, že jsem jí blízká — že dýchám ten samý vzduch se svým miláčkem — je mi už lépe, Jacku — je mi vskutku lépe. A vy jste ji dnes viděl? Jak vypadala? Co říkala? — povězte mi vše, všechno, Jacku. Byla hezká? — Říkají, že jest! Vyrostla? Byl byste ji zase poznal? Přijde, Jacku? Snad už zde byla — snad“ — povstala, jako by jí zima třásla rozčilením a pohlížela ku dveřím. „Snad je zde nyní. Proč nemluvíte, Jacku. — povězte mi vše.“

Mužné oči, které dívaly se do jejích, leskly se nekonečnou jemností, kteréž, kromě jí, nebýval by je snad nikdo měl za schopné.

„Kláro,“ pravil vlídně a hlasem jasným, „seberte se přece. Třesete se unavením a rozčilením cesty. Viděl jsem Karrie, — jest zdráva a krásná! To vám budiž pro nynějšek dosti.“

Jeho vlídná pevnost ji upokojila a ukonejšila nyní jako mnohokráte dříve. Hladě její suchou ruku pravil po nějakém mlčení: „Zdali pak vám Karrie někdy psala?“

„Dvakrát — děkujíc mi za nějaké dary; bylo to psaní dívek z ústavu,“ dodala rozčileně, odpovídajíc k otázce, zračící se v jeho očích.

„Věděla kdy o vašich svízelích — o vaší chudobě; o obětech, které vás stálo placení jejích účtů; o vašich zastavených šatech, klenotech; o vašem —“

„Ne, ne,“ přerušila jej žena chvatně — „ne!“

„Jak by také mohla. Nemám nepřítele dosti krutého, jenž by jí to řekl.“

„Ale kdyby ona — nebo paní Tretherickova byla o tom doslechla! Kdyby Karrie věděla, že jste chudobna a nemůžete ji řádně podporovat, snad by to mělo vliv na její rozhodnutí. Dívky mají rády postavení, jehož dodává bohatství. Snad že má bohaté přátely, snad že — milence.“

Paní Starbottleová trhla sebou při poslední větě. „Ale,“ řekla dychtivě, a tisknouc Jackovu ruku, „když jste mne našel nemocnou a ubohou v Sacramento — když jste mi — bůh vám to zaplať, Jacku! — nabídl, že mi pomůžete sem na východ, řekl jste, že víte o něčem, že máte něco na mysli — co by mne i Karrie učinilo nezávislou.“

„Tak jest,“ řekl Jack chvatně, „ale dříve musíte být silna a zdráva. A teď, když jste pokojnější, vylíčím vám celou svou návštěvu ve škole.“

Na to jal se pan Jack Prince popisovat zmíněné již setkání tak šťastně a šetrně, že zahanbil zajisté mé vlastní o té věci vypravění. Bez zamlčení jediného případu, bez vynechání jediného slova a podrobnosti dovedl obestříti poetickým závojem tuto prosaickou episodu — oditi hrdinku v romanticky růžové obvzduší, kteréž, třeba snad ne docela vymyšlené, projevovalo jak se obávám celé nadání, kteréž činilo před desíti lety Fiddletownskou „Lavinu“ tak půvabnou a poučnou. Teprvé když spozoroval horčejší barvu a prudší dýchání poslouchající, ucítil bodnutí vlastní výčitky. „Bůh jí pomoz a odpusť mně,“ mručel zaťatými zuby — „ale jak jí mohu povědít všechno teď!?“

(Dokončení.)

Literatura. Věda. Umění.

— Ze slovanského písemnictví. Ruské písemnictví ovšem ze všech slovanských největšímu se těší rozvoji. Z nových děl belletristických připomínáme N. Ščedrina „Blagonamërennyja rěči — Pered vymoročnostju“ a S. Smirnové „Sila charaktera“. Zajímavé a sensační jest nové kuriosum, jež v Petrohradě tiskem vydáno: „Materialy dlja suždenija o spiritismě“, jež sepsal profesor D. Mendeléjev. Jest to dílo velmi rozsáhlé, v němž spisovatel uvádí fakta ve prospěch spiritismu. Z počátku co úvod pojednává o astronomii a meteorologii, načež přechází k mediím a rozličným duševním stavům člověka. K dílu tomu jest připojeno 20 vyobrazení rozličných samohybných stolků, črt ap. Mezi čtenářstvem ruským obrácena velká pozornost na knihu tu, jak kritik „Pet. Věd.“ dokládá. Velmi důležité pro samosprávu ruskou jest dílo „Nastolnaja kniga dlja russkich seljskich chozjajev“ vydaná v Petrohradě A. J. Devrienem. O díle tom pracoval zvláštní komitét celá tři leta a letošním rokem bylo teprve ukončeno. „Ženskoje vospitanije“ zove se nový měsíční časopis, jimiž ruská literatura nad jiné jest bohata, kterýž v Petrohradě počal vycházet. V programu vytknul si za úkol působiti pro rozvoj ženského vzdělání, zejmena pokud se týče ruských ženských gymnasií, jichž počet nyní již tak vzrostl, že jich jest tolik, co mužských. — Chorvátské písemnictví rozvíjí se za samosprávy království toho ve všech oborech. Právě vydaný svazek orgánu akademije jihoslovanské v Záhřebu „Rad“ přináší zajímavé pojednání z pera dr. Frant. Račkého o chorvátské dvorní kanceláři i její činnosti za panování národní dynastie. Tamže uveřejňuje J. Tkalčić zprávu o archeologických památkách v Dalmácii a seznam archeologických pomníků ap. v jihoslovanských zemích, kterýž mimo to vyjde ve zvláštní knize. — Ve Varaždinu vyšel třetí svazek sbírky Ferd. Pohl-Herdvigovy: Hrvatske narodne pjesme“, obsahující písně z župy varaždinské. V Záhřebu nákladem Hartmanna vyšla stylistika chorv. jazyka pro dívčí školy od Ivana Filipoviče. — Z písemnictví polského zaznamenáváme: Nákladem F. H. Richtera vycházejí ve velmi skvělé úpravě sebrané spisy Wincentiho Pola. Vydání dospělo nyní k dílu čtvrtému, kterýž obsahuje „Obrazy z žicia i natury“, jež tvoří třetí část jeho „Północny wschód Europy“. Kritik v „Gaz. Nar.“ v posouzení díla toho praví mezi jiným: „Neznáme v písemnictví polském krásnějších popisů polských zemí nad popisy W. Pola. Povaha různých krajů polských líčí se v nich plastickou dokonalostí, barvitým a bohatým slohem. Vedle příjemnosti líčení mnohému může se i čtenář z těchto spanilých obrázků přiučit.“ Pátý svazek sbírky té vydán bude co nejdříve. V Krakové vyšla druhá serie K. Kazimiera Wodzického „Zapisków ornitologicznych“, jež obsahuje obšírnou monografii čeledi jestřábů v polských zemích.

— Česko-americké písemnictví. Ze všech oborů písemnictví daří se na svobodné půdě americké nejlépe žurnalistice a o české žurnalistice v Spojených státech amerických možno říci směle, že jest překvapující. Tak vycházejí v Novém Yorku „Novo Yorské listy“, redakcí p. J. V. Čapka, kteréž nyní na dobu výstavy změnily se v „N. Y. Centeniální listy“, aby každý co upomínku na výstavu mohl je uschovat a měl zároveň úplný popis celé výstavy. V Clevelandu vychází největší co do formatu list „Slavie“ redakcí p. Jonáše a rovněž velký list „Dělnické listy“ redakcí p. F. Škarby. V městě Omaha vychází redakcí p. Jana Rosického „Pokrok západu“. V Chicagu redakcí p. Zdrůbka „Svornost“ a

redakcí p. J. A. Zdrůbka „Chicagský Věstník“. V Jowa City vychází „Slovan Americký.“ Avšak neostává jen při písemnictví žurnalistickém, ani jiné praktické obory nezůstávají nepovšimnuty. Tak zejmena zpomenouti dlužno rozsáhlé výtečné práce Jonášovy: „Česko anglický a anglicko český slovník“, kterýž vyšel v Clevelandu. Slovník ten jest podstatným obohacením literatury české, a dojde bezpochyby značného rozšíření i v Čechách, kdež potřeba díla podobného jest velmi citlivou. K slovníku tomu připojena jest i stručná mluvnice anglická a návod o výslovnosti. Neméně důležitým dílem jest v Chicagu vydaná Zdrůbkova mluvnice anglického jazyka pro Čechy, návod to k naučení se jazyku anglickému.

— Slavná herečka polská paní Helena Modrzejewska opustila divadlo varšavské a odjede do Ameriky. Polské listy vřele se s ní loučí, byla ť známa na všech polských jevištích.

— Bělehradské národní divadlo zavřeno bylo 25 června. Poslední představení ve prospěch spolku pro ošetřování raněných dávané byla „Mejrima“, tragedie z povstání bosenského od Matije Bana. Všichni herci odešli k vojenským sborům srbským, aby konali služby administračních úředníků po čas války a aktérky odebraly se do polních nemocnic, aby ošetřovaly nemocné.

— Novinky literatury francouzské. Denníky, životopisy a vůbec literární zjevy, jež zahrnují se pod jmenem „memoirů“, mají v písemnictví francouzském důležitý svůj význam. Díky těmto memoirům známe Paříž a život pařížský se všemi jeho i nejtajnějšími stránkami, jaký byl před stoletím zrovna tak dobře jak nynější. Největší počet memoirů rozličných vydává knihkupectví Charpentierovo v Paříži. K dílům podobného druhu řadí právě zde vydané: „Lettres de Mademoiselle de l'Espinasse.“ Z listů těch seznáme úplně salony pařížské z doby Marmontel, La Harpe a d'Alembert, v nichžto l'Espinasse svou přirozeností a upřímnou povahou příjemnou činí výminku v pozlátkovém klamu a kleslosti vyšší společnosti pařížské. — Více než tento poutá obecnou pozornost spis polského publicisty a spisovatele i v Rakousku dobře známého Juliana Klaczka: „Deux Chanceliers“, kterýž uveřejněn byl v „Revue des deux Mondes“ a nyní o sobě vyšel v několikátém již vydání. Oba kancléřové, o nichž spis jedná, jsou Bismark a Gorčakov. Životopisné toto parallelní líčení jest vzácným příspěvkem k dějinám nynější doby a k charakteristice a ocenění obou těchto mužů. Co Polák jest Klaczko odpůrcem obou těchto mužů, avšak ve spise jeho neshledáváme se s ničím, co by objektivnosti bylo na ujmu. Péro Klaczkovo jest příliš dobře známo, než abychom spomínali zde živý frapantní jeho sloh. Spisovatel počíná líčením vývinu obou těchto mužů a vlivu, kterýž na dějiny evropské měli a mají. Klaczko připomíná sice v předmluvě, že čtenář nedoví se od něho nic nového, nýbrž že vše, co podává jest již známo, nicméně jest sestavení a roztřídění jednotlivých fakt a spojení události takové, že kniha ta vskutku jest velmi novou. I přátelé anekdot najdou dosti látky v knize té. — Historické, avšak více ve smyslu klerikálním jest dílo „Wallorova „Jeanne D'Arc“ (panna orleanská.) Jest to skvostné vydání veškerých památek o panně orleanské a obsahuje pojednání o zbraních a zbroji z 15. věku, mapu Francie z téže doby, list panny orleanské a facsimile. K dílu tomu přidáno jest mnoho chromolitografických vyobrazení ap.

Drobnosti.

— Turecké lázně popisuje paní Harleyová v právě vydaném spisu takto: Když oblečeny jsme byly v bílý oděv lázeňský s velkými dřevěnými trepkami na nohou, vzmužily jsme se, rozhrnuly záclonu a vstoupily do lázně. Snažily jsme se kráčet po kluzké mramorové podlaze, dařilo se nám však jak kočkám s ořechovými skořepinami na nohou. Dvě staré posluhovačky přispěly nám rychle ku pomoci. Obě tyto ženy, jež vypadaly jak živí kostlivci, vyprávěly nám později, že prý jsou zde již třicet let a že tak jsou zvyklé parnému vzduchu a sirnatým výparům lázeňským, že na čistém vzduchu jest jim nevolno. Jich pomocí klopýtaly jsme přes síň a hnedle octly jsme se v jakémsi předpeklí. Ve chvíli cítily jsme, že jsme jak ve vařící vodě. Nemohly jsme dýchat parnem a když jsem pohledla na svou přítelkyni, shledala jsem, že jest šarlatově červená na celém těle. Byly jsme opařeny. Nejlepší turečtinou, kterouž jsem znala, úpěla jsem: vyveďte nás! Avšak marně. Kdo sem zavítá, není propuštěn. Když jsme trochu prohlídly, viděly jsme, že se nalézáme u proudu horké vody, již dvě ženské z věder na nás vylévaly. Byl zde velký počet paní, zajisté přes sto. Pro páru, jež jak oblaka nás obklopovala, neviděly jsme dále než do nejbližšího okolí. Koupající se seděly ve skupeních po dvou, třech a čtyrech u jednoho proudu vody. Každé posluhovaly jedna neb dvě otrokyně, jež své velitelky vonnými mýdly třely a vřelou vodou pak polévaly. Nahatých dětí bylo zde jak ptáků, běhaly kolem, křičely a tahaly se. Též děti u prsu byly s matkami v lázni a dostávaly proti své vůli lázeň. Ženštiny bavily se, smály a křičely, což o vysokou kopuli nad lázní se odrážejíc, působilo pekelný lomoz. Z této velké síně šlo se pak do menších mnohem vřelejších, kdež jsme byly drhnuty na celém těle, tak že se nám zdálo, že jsme více mrtvy než živy. Byly jsme vskutku šťastny, když jsme vstupovaly do garderoby, kdež kávou, ovocem a p. jsme se posilnily a s terasy přes zahrady ve vyhlídce kochaly.

— Orientálští Francouzi. Peršané mohou právem býti nazváni Francouzi orientu. Jako v evropské společnosti proslavil se „ésprit“ francouzský, tak pověstným jest vtip a uhlazená satyra perská. Bujná a pestrá květnatost slohu perského pokládá se za vzor krásného slohu. Z Persie také přes všechno nepřátelství turecké zásobují se vtipy, satyrami, pamětními nápisy ap. všechny země orientu i samé Turecko. I vrtkavost povahy perské srovnává se s francouzskou povahou. Kdežto orientál jest chladným a lhostejným, jest Peršan družnějším a živým. Také zdomácněla v Persii mnohem větší svoboda ženského pohlaví než v jiných státech mohamedánských. Turek neb Arab pokládá za hřích dotknouti se ženy cizí a o samém šachu perském jest známo, že o vídeňské výstavě ve Vídni hladil ženské a štípal do tváře, jež zvláště se mu líbily.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: Slovanská Poezije. Výbor z národního a umělého básnictva slovanského v českých překladech. Sestavil a literárními úvody opatřil Fr. Vymazal. II. Svazek: polská a lužicko-srbská poezije. V Brně, nákladem Matice Moravské.

Illustrovaného týdenníku „Světozor“ vyšlo ročníku X. číslo 26. s obsahem: Poblouzení. (Dokonč.) — Schůze Ferdinanda II. a stavů rakouských na hradě vídeňském. Podává prof. dr. A. Gindely. (Pokračování.) — Tersana. Napsal R. Pokorný. — V zátiší. Román, sepsal Marko-Vovčok, přel. J. Dunovský. (Pokr.) — Petr Fischer. — Ubohá Marianna. (Dok.) — Pohřeb Fr. Palackého. — Literatura. — Divadlo. — Debra. Podává Konstantin Jireček. (Pokrač.) — Šah-nameh, epos iranské. Podává Václ. Petrů. (Pokr.). — Sultán turecký Abdul Aziz. — Rozmanitosti. — Vyobrazení: Petr Fischer. — Pohřeb Fr. Palackého. — Sultán Abdul Aziz. — Blansko na Moravě. — Číslo 27 Světozora přináší tyto nové práce: Polednice. Román od V. Lužické. — Jan Žižka z Trocnova. Napsal Karel bar. Villani. — Rys ze života. Od Rud. Pokorného. — Světová výstava ve Filadelfii. — Znaky měst a míst českých. Obvyklé drobné rubriky, texty k illustracím a tato vyobrazení: J. R. Hawley. — A. Goshorn. — Vládní budova Spojených Obcí a rolnický pavilon na světové výstavě ve Fiadelfii. Hry naší mládeže. Znaky měst a míst českých.

Vlastenský slovník historický. Sestavil Jakub Malý. Sešit 7. (Marcus — Německá říše.) V Praze, tisk a náklad Rohlíčka a Sieverse.

OBSAH: Zasvecení ku zpěvu. Scénická báseň *A. V. Šmilovského.* — Na pomezí cizích světů. Fantastická novela od *Julia Zeyera.* (Pokračování.) — Bosporus. Líčí *Josef Wunsch.* — Malvína. Sepsal *Fr. Nečásek.* (Pokračování.) — O rozvoji organismů zem obývajících. Píše *Ant. Stecker.* — Tolar Karla Velkého. Z *H. Murgerových* „Bohémů“. — Ukázky poesie francouzské. Přeložil *Jar. Vrchlický.* V. de Laprade. Vzdáleným. — Episoda Fiddletowoská. Od *Bret Hartea.* (Pokračování.) — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra", buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až 2½ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. 20. července 1876. **Číslo 20.**

Na pomezí cizích světů.

Fantastická novela od Julia Zeyera.

(Dokončení.)

XV.

Hlas Chiomářin odumíral a dozněl slabým zakvílením bědující duše, trýzněné trpkou upomínkou na dávno přestálá již muka. Nastalo hluché, mrtvé ticho; utíral jsem si pot, řinoucí se s mého čela a chvěl jsem se mrazem, vnikajícím mi takřka až do kostí, neboť dojmy spůsobené písní Chiomáry byly tak živé a mocné, že zastavovaly tlukot mého srdce. Nebyla to pouhá slova, dorážející na mé ucho: byla to vidina, celý ten strašný, krvavý děj viděl jsem před sebou, jako by se byl právě udál, jako stíny táhly ještě postavy děsného děje před zrakem mým s rukama poškvrněnýma vraždou, s krvavou září požáru na bledých lících. Zakryl jsem si tvář rukou, abych ničeho již neviděl. Když jsem opět vzhledl, stál stín Chiomáry přede mnou, ale nikoliv již v oslňující zářivé kráse jako včera, nikoliv v podobě kněžky Koridvény, jak jsem ji byl viděl před chvilkou, uchvacující barbarskou velikostí, soptící divokou vášní. Byla to arci její podoba, ale celá ta tragická, děsivá velikost byla zmizela s její tváře, stála tu bledá jako pravý přízrak, ale očištěna, s okem tklivým kajicnice, pohroužena v hluboký smutek duševní.

„Jak lidská jsi!" zvolal jsem překvapen, „nezdáš se již býti obyvatelkou světa jiného, jsi jako pravá dcera této země! Mohu na tebe hledět beze strachu, bez bázně, jako na sestru! Jak velice dojalo mne utrpení tvoje!"

Chtěl jsem ji soustrastně za ruku chopit, ale necítil jsem než prázdný vzduch a Chiomára se mihala jako pára před větrem.

„Znáš utrpení moje na zemi," zněl hlas její v odpověď, vábný jako šepotání vln, „ale neznáš celou řadu běd, přetrpěných na jiných světech."

„Jak!" vzkřikl jsem, „což jest nám i po smrti ještě dále trpět? Což nejsi duchem světlým, vznešeným, požívajícím míru a blaha bez konce?"

Chiomára zatřásla smutně hlavou.

„Nejsem posud šťastna. Jsem osamotnělá, truchlá, jako tenkráte, když na zemi jsem žila. Nejsem posud duchem, obývám ještě tělo, jak vidíš, lidskému podobné. V porovnání s tělem lidským jsem arci stín . . . Žijeme v ethéru, poletujeme se světa na svět, vznášíme se přerodèním výš a výše a staneme se časem duchy skutečnými . . . Nechápal bys život náš, nemá nic společného s životem pozemským . . . Každým přetvořením v bytost jinou ztrácíme paměť bývalé své bytosti, až přijde doba zrození rozhodného, až se staneme bytostí, jako jsem právě teď. kde paměť naše se vrací, kde veškerá minulost naše před námi leží, jako širá pláň, jež se rozprostírá u nohou vysoké hory, doba, kde přehlížíme jako s vyvýšeného stanoviska celý ten dlouhý řetěz různých životů, prožitých od okamžiku, kdy se duše naše vyprostila z úzké, němé, obmezené, mrtvé ponravy, od oné doby, kde slabým tlukotem života se lišit počínáme od nedýšící hmoty, až na konec probdělé dráhy životův. Tu proudí mocně v nás různé city, dávno neznané, probouzejí se jako sopky v naší bytosti, tu táhne nás to buď vzhůru ku životu čistšímu, blaženějšímu prý než ten, který jsme poznali na dlouhé pouti zmírání a rodění, aneb nás cosi tajemně táhne nazpět tam, kam vrátiti se jest hříchem . . . Hle, a já mám odvahu postaviti se tam, kde místo moje není . . . Já volím hřích . . . Já k zemi vracím se!"

„A co láká tě sem na smutnou tu naši zem, plnou utrpení, běd a slz?"

„Touha neukojitelná, nevysvětlitelná i zralejšímu mému duchu, prošlému zkoušky nejrůznější. Což neviděl's, že lidé v palácích zlatoskvoucích trpké slzy prolévali, osudu svému kluuli, přemítajíce ve dne v noci o polozbořené chaloupce, rozpadající se někde v stínu vlhkého lesa? Když se paměť moje vrátila, když přehledla jsem dlouhou řadu různých jsoucností, tu zakmitla ve mně láska po tmavém tomto údolí a veškeré světlo světů ostatních bledlo před zrakem mým; když bytosti vznešenosti polobožské mi kývaly, abych s nimi do výšky oslňující se vznášela, tu cítila jsem touhu po bytosti jiné, vášeň pro duši lidskou, bytost to, která mne přece byla vždy jen nenávistí trýznila. Tu viděla jsem útrpnost se jeviti na tváři tvorů čistších, ale zároveň slyšela jsem tvoje volání a jako divokým vírem jata ponořila jsem se v mlhu zemského vzduchu. Zavrhuji společnost duchův, společnost vyšších tvorů, hledám duši lidskou, která by volna veškerého svazku pozemského se mnou plula širokým, nekonečným étherem, duši, která by osudem samozvoleným ke mně se přikovala, která by se mnou vzdorovala železnému zákonu neznámého vládce! Odnesu duši tu na svět zářící se krásou, chci s ní bloudit ode světa k světu u věčném opojení, u věčné radosti.

Moc moje a síla chránila by nás oba od pohromy, duši milenou pak od změny, přerodění, zkoušek trpkých."

„Chci s tebou věčně býti!" volal jsem omámen kouzlem neodolatelným, neboť mezi řečí byla se Chiomára opět změnila na bytost vyššího druhu, zářící krásou na zemi nevídanou, a dychtivost viděti světy jen ve snách tušené, seznati jejich tajemství, chápati bytosti jiné, zmocnila se mne silou takovou, že jsem na vše mimo Chiomáru a její slova zapomněl.

„Mluv, co činit mám?" tázal jsem se.

„Mám jen tenkráte k tobě moci, zavrhneš-li odhodlaně vše, co tě k zemi víže ... Slyšíš, vše! Odhoď tížící tě břemeno svého těla, rozdrť odhodlaně chatrnou tu slupku a volně, jako paprsek sluneční proniknež olověný tento vzduch a octneš se se mnou v modrém ethéru! Avšak více ještě než tělo tvoje, vázala by tě k tomu světu a stála by jako skála mezi nimi láska k bytostem pozemským; cítíš-li takovou, rozloučím se s tebou na vždy, jsi pro mne ztracen! Zatluče-li srdce tvoje při pohledu na mne pro ženu z ženy zrozenou, rozplynu se v nivec před tvým zrakem, nejsem ti pak ničím, než vysnilým již snem! Jak chtěl by's bohu vzdorovat a jeho pořádku, kdyby's síly neměl zašlápnouti slabou jiskru lidské lásky?"

„Nic nevíže mne k této zemi," volal jsem, „osamotněn, nemilován jako někdy ty, putuji neutěšeným životem ... Tvůj jsem! S tebou chci věčně být!"

Skočil jsem ku skříni, kde vedle malé sbírky vzácných, starožitných zbraní krásná bambitka visela, kterouž jsem si byl z Paříže přivezl a tam umístil. Třesoucíma se rozechvěním rukama jal jsem se zbraň tu nabíjeti. V tom okamžiku ozval se tichým domem pláč našeho dítěte, dojemné kvílení a hned na to konejšivý zpěv Flóřin a hluboké, třesoucí se zvuky několika akkordů na harmoniu. Zůstal jsem bez hnutí s bambitkou a nábojem v ruce, nohy moje počaly se třásti, a usedl jsem do křesla. Boj krutý počal v srdci mém, ale když stín Chiomářin mezi mým váháním bledl a bledl, zmocnila se mne nevýslovná tíseň.

„Stůj, stůj, stíne luzný!" volal jsem, „neváhám s tebou jíti, neodolatelně mne to k tobě vábí, ale srdce moje krvácí odtrhujíc se od bytostí milých! Jen krátké „s bohem!" na rozloučenou, a jsem tvůj na věky!"

Chopil jsem se rychle tužky a začal jsem psáti několik slov Flóře, a vzpomínal jsem krátkou větou svého dítěte; ale mezi tím visel zrak můj stále na blednoucím přízraku Chiomáry.

„Běda, běda!" úpěl stín, „ty miluješ, jiná pouta tebe vížou, lneš k zemi ... Zdráv buď na věky! Proč volal's mne?"

„Nic mne nevíže!" volal jsem téměř šíleně strachem, že mi Chiomára zmizí, „již s tebou jdu!"

Ale stín Chiomáry bledl a úpění dozvučelo slabě v nářku větru pod oknem.

„Již tě téměř nevidím! Kde jsi?" volal jsem a když neodpovídala, skočil jsem k tajné skříni u okna a chopil se fióly s čarovným nápojem. Chtěl jsem obsah křišťálu vyprázdnit, zrak svůj duševní zostřit, bych ji vypátral v mlze, do které obrysy její se rozplynuly.

„Ty miluješ, ty váháš," znělo to poněkud hlasitěji a obrysy v mlze svítily jasněji.

„Nemiluji a neváhám!" volal jsem radostně, „hle důkaz, že odcházím lhostejně se světa toho, plného běd! Ani slova něžného k těm, kteří zde mrtvolu moji zkrvácenou naleznou!"

V divokém nadšení přikročil jsem ku stolu, vzal počaté psaní, strhl se své šíje malý medaillon s podobiznou Flóřinou, rozžehl sirku a zapálil list, do kterého jsem medaillon byl zabalil. Plápolající papír hodil jsem do krbu; za chvilku tam vyšlehl plamen, bylo tam množství pohozených papírů a kousky polouhořelého dříví. V okamžení, kde od plápolajícího ohně jsem odstoupiti chtěl, abych ranou z bambitky životu svému konec učinil a duchu svému volnost dal, zatřásl se vzduch tajeplným proudem nejsladších zvuků; svatě, lahodně a sladce valil se ke mně proud těch tónů harmonia, do kteréhož se měkký a hluboký, ze samého srdce linoucí hlas Flóřin mísil. Oko moje zvlhlo, jako bleskem udeřena zatřásla se celá moje bytost, cítil jsem v tom okamžení, jak nevýslovně drahá byla Flóra duši mé.

„Oh Flóro!" zvolal jsem pohnutě, „kéž by's mne byla milovala!"

Pak ale střásl jsem slabost tu okamžitou se sebe.

„Bylo to poslední mé váhání," šeptal jsem, „opět se vracím k tobě, Chiomáro."

Ale místo bambitky chopil jsem se fióly, obsahující čarovný nápoj; proč tak jsem učinil, nevysvětlil jsem si nikdy. A ještě jednou vzdychl jsem:

„Oh, Flóro, kéž by's mne byla milovala!"

„Já tě miluji a ty to nechápeš!" zazněl v okamžení tom Flóřin smutný hlas. Byla tato slova refrainem staré škotské ballady, kterou Flóra právě pěla, mně ale v tom okamžení zdálo se, že ona přímo ke mně mluví, že na vzdech můj tuto mi posílá odpověď. Ve mně to zajásalo, srdce moje zabušilo, jakoby puknouti chtělo ...

„Tvá láska by světem byla jediným, po kterém bych toužil! Oh, Flóro, Flóro!" volal jsem nadšeně, a odhodil fiólu od sebe přímo do ohně.

Odskočil jsem, omámen ranou hromovou. Jako vlny divoké řeky vyvalil se okamžitě oheň z krbu a ihned olizovaly bledomodré jazyky nesčíslných plamenů staré knihy a zpuchřelý nábytek knihovny ba i kabát můj, který jsem rychle svlekl a odhodil. Celý vzduch byl jako v plameny proměněn. Knihovna hořela jediným plamenem. S ducha přítomností, kterou sám si nevysvětluji, byl jsem se hořícího šatu zbavil a v okamžiku byl jsem na chodbě. Myšlenka, vyvarovati Flóru před možným požárem, zachránit ji a dítě, hnala mne na schody dolů k síni vedoucí, avšak výpary znícené tekutiny tak mne omámily, že jsem schodů nenašel; minul jsem se v spěchu a klesl polomrtev jedovatým dýmem na nejzazším konci korridoru.

Mlha, která myšlenky mé obestřela, byla krátká, ale přece viděl jsem zpamatovav se, jak za krátký ten čas požár byl v starém domě s ohromnou rychlostí pokročil. Dole pod sebou slyšel jsem volání, spěšné kroky, křik, povyk.

„Bohudíky!" myslil jsem, „rána je vyburcovala, zachrání se v čas!"

Chtěl jsem se vzchopit a ku schodům doplížit, avšak síly moje byly příliš znavené a držel jsem se jen s těží na nohou. Pozvedl jsem hlavu: na druhém konci chodby, nad knihovnou, byla se střecha sřítila a viděl jsem, jak s výšky těžké mraky se dívaly do ohně a jak v trhlinách jejich na zarudlém nebi bledé hvězdy se chvěly a bledly, ale nad divokými plameny vznášel se stín Chiomáry.

Ruce její byly rozepjaté a ke mně vztažené, byla krásná jako meteor, vznešená a strašlivá jako smrt.

„Pojď se mnou!“ hučelo to vichřicí a šeptalo to váukem; nořila se do červených plamenů jako do vln a tyto hnaly mně ji vstříc . . . Ale náhle zamihl se druhý stín dýmem, bledý, bílý s vlajícím vlasem — byla to Flóra. K polonahým ňadrům, strhaným šatem jen polo zakrytým, tiskla dítě, halíc je temným vlasem jako závojem, oči její byly nesmírně velké, hrůzou vytřeštěné, a v tmavé jejich noci zrcadlil se tisícerými jiskrami požár. Jako štvaná laň hnala se vzhůru po schodech, hlavu pohozenou v týl, ústa pootevřená, líce bledé a hlas její velký volal mocně nocí a požárem: „Lazare! Lazare! Lazare!“ Zoufale zírala do plamenů a zočivši mne na druhém konci chodby živého, bez úrazu, zajásala a za okamžik ležela na kolenou vedle mne. Jednou rukou tiskla dítě k sobě, které se udiveno do lesklého ohně dívalo a sladce se usmívalo bez starosti uprostřed hrozící nám smrti, druhou rukou chopila se mne.

„Bohu díky!“ volala, „ty žiješ! Nechtěli mne k tobě pustit, již prý je pozdě! Zápasila jsem. Pojď, rychle!“ Chtěla mne táhnout za sebou.

Já však stál jsem jako přikován k svému místu, stín Chiomáry zblednuv při zjevu Flóry nabýval opět určitějších rysů, byla krásná jako nikdy před tím, zrak její vábný, neodolatelný, posuněk její ruky majestátní; byla mocná jako božstvo, táhlo mne to tam, neposlechnout zdálo se mi nemožností.

„Co mi chceš?“ tázal jsem se Flóry, pozdvihuje ruku a ukazuje na přízrak. „Hleď tam do plamenu, nevidíš, jak tam luzný duch se vznáší, jak mně kyne? Jeho ruka ukazuje mi cestu, kudy kráčet mám! Jeho jsem, propadlý jeho moci. Chci zemřít, nepůjdu odsud — ty jdi a zachraň se, zachraň své dítě!“

Flóra sebou zatřásla a smrtelná úzkost objevila se na její tváři. Vztyčila se.

„Kdo dal ti právo voliti smrt? Bůh ti to zakazuje: mně patříš a našemu dítěti!“

„Tobě, ženo hrdá, bezcitná? Jakým to právem? Či jsem tvým otrokem?“ volal jsem a osvobodil se z jejího objetí; odstrčil jsem ji od sebe a vzplanul vášnivostí, připomínaje si celé své neštěstí v tomto okamžiku. „Ty sama vehnala's mne do záhuby, ty sama dala's mne do rukou moci neznámé, pohrdlivé tvoje rty jsou původem mé samovraždy, krev moje padá na tebe, tvoje srdce lásky neschopné zavinilo všechno.“ . . .

„Lazare!“ volala vášnivě, „co mluvíš? Což možné, že zrakem takovým na mne hledíš? Oh Lazare, já tě miluju! Zde v tom okamžiku, kdy smrt mne každou chvíli schvátit může, zde ti přisáhám na život svého dítěte, že tě miluju, že jsem tě milovala od prvního okamžení, že srdce moje náleželo vždy jen tobě, tobě, tobě jedinému!“

Zavrávoral jsem, byl bych zajásal, ale nemohl jsem věřit.

„Ty lžeš, ty lžeš!“ šeptal jsem, ale ona nedbala a řeč její se stávala vroucnější a vášnivější každým slovem, jež pronášela.

„Již co dítě, když jsi v dálce dlel, bylo jméno tvoje lahodou mému uchu, milovala jsem tě dříve, než jsem zvěděla, co je láska! Již tenkráte zaslechla jsem, jak otcové naši mluvili o našem sňatku budoucím a osoba tvoje stala se mi zlatou bájí, byl's pro mne bytostí andělskou, která mne spasit měla a vyvésti z domu otcovského, kde nelásku jsem těžce snášela. Když jsi nepřicházel, truchlila jsem a tenkráte přemýšlela jsem o klášteře. Když konečně jsi přišel, milovala jsem tě celou duší a jen tenkráte lhala jsem, když jsem lásku svoji zapírala v zahradě, tenkráte, když o ruku mou jsi žádal. Plakala jsem, vidouc, že v lásku nevěříš, zoufala jsem, ale jásala při tom, že přece jenom budeš mým!“

„A to tvoje tajemství, které přede mnou jsi skrývala, které mimoděk na polo jsi vyzradila, to nebyla tedy láska k jinému?“ tázal jsem se omámen jejím vyznáním a jako probouzeje se ze sna.

„To tajemství byla láska k tobě!“ volala a z očí jejích se valil proud jasných slz. „Chtěla jsem lásku tu potlačit, když hrdost moje vzplanula při tvé lhostejnosti, nechtěla jsem, abys věděl, jak tě miluju, bála jsem se tvého posměchu! Když jsi mi tenkráte pýchu a chladnost moji vytýkal, cítila jsem, jak srdce moje puká, chtěla jsem se k nohoum tvým vrhnout jako nyní a vyznati ti vše! Ale cynický tvůj smích byl peklem vyhánějícím mne z ráje! Nemohla jsem mluvit, mlčela jsem a tím dopustila jsem se zločinu! Jsem vinna, pravdu děl's, jsem vinna a bůh mne tresce! Snášeti je jedinou ctností ženy, milovati jedinou povinností! Láska pravá neptá se po odměně, po uznání! Žena nemá jiné cti, jiné důstojnosti, jiné svatosti, než lásky! O Lazare, smiluj se nade mnou, dej mi napravit, co jsem zlého učinila, o pojď a zachraň se! Chci býti tvojí otrokyní, směj se mi, nemiluj mne a mého syna, ale pojď a zachraň se!“

„Flóro, Flóro!“ volal jsem, „miluji tě více než duši svou! Běda mně! Již pozdě! Nemohu již odvrátit zraku od onoho stínu, čaromocí jeho zkameněly moje nohy, nemohu tě následovat! Jdi sama; jdi a zachraň dítě!“

Flóra vyskočila se země, na níž byla při posledních slovech klesla, rámě její ovinulo se kolem mé šíje, vlas její vál větrem a šlehal moji tvář. Flóra zadívala se do plamenů, cítil jsem, jak se třásla, také ona viděla Chiomářin stín. Ale strach její mizel rychle.

„Nebojím se tebe, výpare pekla!“ volala a pustila mne jednou rukou a vzala jí dítě s podlahy, kam je byla na okamžik položila. „Pustím se v zápas s tebou, a neobávám se výsledku, neboť láska moje silnější jest tvého kouzla, ona polobohy činí z tvorů slabých a já zvítězím!“

Nadšeně tiskl jsem ji k srdci, nesmírná láska k ní rozvlnila se ve mně — a stín Chiomářin bledl.

„Nepůjdu od tebe, Lazare můj!“ volala Flóra, „zemřeš-li, zemru i já a dítě naše půjde s námi. Byl okamžik, kde lhostejnost tvoje k dítěti kladla mezi tebe a srdce moje temný mrak, okamžik, kde cit můj mateřský se proti tobě bouřil, okamžik ten zmizel! Ne jen sebe, ale i syna tvého přináším ti za oběť . . . Nejsi v moci žádného démona, nevěřím v jinou moc než v moc boží, a bůh je milostivý, on nás nerozloučí a nechci ráje jiného než s tebou spojení! Obejmi mne, manželi, o poceluj mne, hle toť naše noc svatební — věčné spojení, hle již smrt se blíží!“

Unavena klesla hlava její na mou hruď a síly Flóru opouštěly; ale za to navrátily se moje dvojnásob. Pevně objal jsem ji kolem pasu a chvátal ku schodům, tiskl jsem ji k sobě a ona činila tak s dítětem. Viděl jsem

ještě slabý stín Chiomářin v plamenech, ale nedbal jsem dále, moc jeho byla navždy zmizela. Došed na schody, ohledl jsem se ještě jednou, stín její vzplanul naposled, vzplanul vysoce jako hora a vznesl se do samých nebes, rudé a modré blesky zasvítily tím tělem obrovským, šlehlo do výše jako plamen před shasnutím a zmizelo ve tmě jako jiskra, kterou zašlápla noha v popeli... Již letěl jsem s břemenem svým drahým přes schody, již byl jsem před domem... Byl čas nejsvrchovanější, neboť v tom okamžení sřítila se střecha do vnitř chodby a byla by nás pohřbila... Sloupy dýmu a kouře valily se za námi do zahrady, jiskry na nás pršely, ale zachráněnu položil jsem Flóru pod starý dub a slzy radosti padaly na její tvář a ona celujíc dítě, usmála se na mne sladce jako světice. Bouř, která po celý večer byla hrozila, se nyní konečně spustila a nesmírný liják pomáhal z celého okolí přikvačilým vesničanům hasit. Přinesli Flóře velký šátek a vedl jsem ji do vsi, kde se prozatím u starého učitele umístila, pak teprve přiblížel jsem sám, co by se v domě našem zachrániti dalo.

XVI.

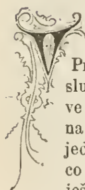
Dům lehl popelem, jen stará rytířská síň s podobiznami předků s velkým kamenným krbem zůstala nám bez porušení; učouzený její strop jest jedinou památkou, již hrůzyplná ona noc na tváři její zůstavila. Hrdě hledí tento zbytek starého domu mých otců vzhůru ke slunci zpod hustého loubí parku, kamenná jeho klenba vzdorovala statečně bořícím se zděm, hořícím trámům a padajícím krovům. Vystavěli jsme dům nový beze vší nádhery, dům malý, ale útulný, prostý a milý. Bujně a bohatě pne se břečťan a plané víno ze zahrady vzhůru až přes lomenici na břidlicovou střechu, odkudž neustále hejna ptáků k oblakům se vznášejí, aby se opět vrátila a vesele nám do otevřených oken štěbetala. Spojili jsme nový dům s rytířskou síní dřevěnými arkádami a chceme-li si odpočinout od práce, světit svátek, jak říkáváme, usedneme s Flórou do staré komnaty. Nikde není nám tak slavnostně, tak mile, jako tam. Máť to místo pro nás zvláštní poesii, tam nejraději říkáme si němým ruky stisknutím, jak šťastni jsme. Minulost pro nás nemá chmury od onoho času, kdy si tak úplně rozumíme, kdy jeden druhému až na dno duše hledíme. Nač rozjímati o minulosti, když budoucnost naše a přítomnost tak šťastna, slunná jako ten pohled, který nám poskytuje kraj guirlandami planého vína před oknem, kde vše ve zlatém světle září, modré hory a blízké kopce, pole a lesy, v jejichž sosnách šumící vítr tajuplné svoje písně hude. Málo o tom rozjímám, bych si vysvětlil, co se to vlastně se mnou bylo událo, jestli vše jen bylo pouhou vidinou, horečným záchvatem neb čirým šílenstvím. Kdo označí, kde hranice je mezi pravdou a klamem, mezi rozumem a šílenstvím? Připomínám si někdy, jak Římané si vykládali šílenství. Věřili, že šílenec je mány štván, pronásledován dušemi zemřelých, že vidiny jeho jsou přízraky jej děsící. A já zachoval se dle zákona u starých platného: „Kdo přiblížil se k zlému démonu, nechť uteče se k oltáři bohův.“

Což není láska chrámem boha nejvyššího? A srdce Flóřino je oltářem bohu tomu důstojným a před oltářem tímto kleče, cítím, že jsem láskou očistěn a láskou spasen.

Malvína.

Sepsal *Fr. Nečásek.*

(Pokračování.)

V Praze vykonávala Malvína u hraběnky obyčejnou službu, jako před cestováním. Jelikož hraběnka ve Venecii se zmínila, že z Prahy brzo odjede na panství, osmělila se Malvína tázati se: „Pojedeme brzy na panství, milostivá hraběnko, a co počneme s Tomšem, který se poptává, zdali ještě nadál ve službě ostane?“

„Posečkej, milé dítě,“ dí hraběnka hlasem utlumeným, „brzy se všecko změní. Osud, krutý osud i v stáří mě pronásleduje. Svatá orodovnice, čeho jsem se dočkala, já nešťastná!“ Dostavil se účetní z panství a dlouho s hraběnkou rokoval. Po jeho odchodu naříkala hraběnka, že slábne a že jí hlava pobolívá a poslala pro doktora. Z doktora odcházejícího vyzvídala ustrašená Malvína, nachází-li se hraběnka v nebezpečí, avšak doktor, štípnuv Malvínu do plných, červených tváří, odpověděl, že čivy hraběnčiny jsou sice silně otřeseny, že se podobá, jakoby ji bylo nějaké neštěstí potkalo, že se ale bohdá z toho vybere.

Dostavil se opět účetní, dlouho prodlíval u hraběnky a Malvíně, příčiny toho dopátrati se snažící, zjevil, že správec měl plnou moc, za nepřítomnosti hraběnčiny nakládati s panstvím dle libosti, že zadlužil panství tak, že přišlo do veřejného prodeje a hraběnka že jest na mizině, ze značného jmění že jí ničehož nezbylo. Účetní dodal: „Zjevuju vám toto co tajemství. A co počnete nyní, slečno Malvíno? Hraběnka vás nemůže déle v službě podržeti. Znám vás dobře, dostanu jinde službu, mám ji přislíbenou, a chcete-li osud svůj spojiti s mým, rcete jedinké slovo, a stane se, a nebo, libo-li, rozmyslete se.“ „Nebudu se rozmýšlet,“ odpovídá Malvína, „a řeknu okamžitě: nikoli!“

Po všelikém okolkování svěřila hraběnka Malvíně, že ji stihlo neštěstí, že přišla o všechno jmění a že se musí odebrati k bohatým příbuzným svým, kteří, jak doufá, ji podporovati budou, proto že jim mnoho dobrodiní prokázala, a že nutnost nastává, propustiti Malvínu ze služby, kterou s sebou vzíti nemůže. Malvínu rána ta zdrtila; lomila rukama, naříkala a slzela.

I odevzdala jí hraběnka šperky, které u ní uschované měla. Malvína se zpečovala, nechtěla živou mocí přijmouti šperky a vrátila je hraběnce s chvějícím se prosebním hlasem, aby sobě skvosty ponechala, sic žeby ji v zoufalství uvrhla, a Malvína k nim ještě přidala tři sta zlatých ve službě nastřádaných.

„Šlechetná duše!“ pravila hraběnka a v oku se jí leskla slza, „nemýlila jsem se v tobě, avšak tomu nikdy nepřipustím,“ vyřkla rozhodně. „Jmění své nevelké

musíš sobě ponechati a dobře střežiti; jsi sirotek, doma nemáš ničeho a jistě nemine tebe doba, v které budeš něco jmění potřebovati. Já stará, mnoho-li potřebuju? Osud se mnou zle zatáčí; nějak se té smrti dočkám. Musilo tak přijíti. Život je boj; přírodní síly bojují proti sobě, i kámen bojuje proti živlům, i strom i živočich, až dospějí k cíli. I já musím podstoupiti strastný boj a ani na sklonku života nebylo mně popřáno, abych boje toho prosta byla. Tak jest."

Baron Lebeda přiběhl celý uřícený a vyjevený, litoval hraběnku, sliboval, zapřisáhal se, že ač nemá majetku, ze služného svého podporovati ji bude.

Hraběnka prodávala nábytek a věci, ba i ptáky. Za špačka ale orodovala Malvína, aby nebyl prodán. „Tak dlouho nás obveseloval žertovnými slovy a zpěvem," pravila, „kdo ví, do jakých rukou by se dostal a jestli by měl ošetřování takové, jako u nás; vezmu si jej, dovolíte-li, milostivá hraběnko. Pozoruju v obličeji vašem, že dovolíte." Dobrá ta paní dala ještě z utržených peněz deset zlatých Tomšovi na cestu. Malvína chtěla sobě jinou službu zaopatřiti. Šla k šlechtičně na Nový svět, jež ji velmi vlídně přijala, když ale projevila přání, vstoupiti k ní do služby, hrdě se vztýčila a uštěpačně ji oslovila: „Nu tedy panování tvé je u konce. Dobře tak. Ke mně se tobě, když jsem tě vyzývala, nechtělo, hrála jsi na slečnu a nyní přilézáš a chceš, abych se tebe ujala. Neučiním tak; jsem to šlechtické své důstojnosti dlužna. Na Krkonoších nabízela jsem tobě službu, tys nechtěla; teď já nechci."

Když Malvína zarmoucená odcházela, zavolala ji ještě šlechtična díc: „Co jsem ti chtěla hezkého říci? — Ano, vím už, totiž můžeš-li, Malvíno, mně půjčiti dva zlaté; máš je u mne jisté." A dobrá dušinka půjčila a odhodlala se, nehledati více službu, ale navrátiti se do Krkonošských hor, do Jablonce. Loučíc se plakala i hraběnka i Malvína. „Jsi šlechetné dítě," štkala hraběnka, „bůh tě neopustí. Považovala jsem tě za dceru svou a povede-li se mně lépe, opět tě zavolám."

Malvína vydala se s Tomšem na cestu do Jablonce. Byli šetrně živi a šli rychle. Špačka nesl Tomeš v malé kleci a v Turnově ho obklopily děti, pošeptávajíce, jakého asi drahocenného ptáka nese. „Sprostý špaček!" pravilo dítě, Tomeš ale řekl: „Ač sprostý, přec jen učený."

Špaček ale byl smuten a schlípen a řečeno jim, že ho ani domů nedonesou, že pojde. I krmili a napájeli jej, a špaček se opět zotavil.

Konečně došli do Jablonce.

Hle, smrky pozdravují Malvínu a šumí: Kde jsi dlela? dobře že jsi k nám přišla. A potok a Jizera hrčí: Vítej nám! A třešně a jahody zčervenaly a vystrojily se, pobízejíce, aby trhala, a jasné Krkonoše a modré nebe vítají Malvínu. Z komínů Jabloneckých chaloupek kroužil se dým rovně k nebesům vystupující, neboť dole u krbu bylo živo, hospodyně vařily. Pes Tichánkův hryzal právě na kosti, poznal Malvínu, opustil kost a vesele vyskakuje a štěkaje běžel před ní.

„Ať zde nejsou koberce," pravila Malvína, zadumána do dob mládí svého, „jako u hraběnky, jsou tu květnaté meze a trávníky; ať nejsou malované pokoje a zrcadla se zlatými rámci, je tu kvítí a potok; ať není pohovka, je alespoň drnová lavička, a tím se spokojím." Tomeš ale byl zamyšlen a zdálo se mu, že přec jen lépe se měl u hraběnky, nežli se bude míti v Jablonci u motyky nebo u volů.

Malvína ostýchavě vkročila do chalupy k poručníkovi Tichánkovi.

„Tys to?" uvítal ji vlídně. „A snad i hraběnka přijede? Bude nám vítána." A při tom si zpomněl na dar, jehož se mu při prvním pobytu od hraběnky dostalo.

Malvína, či jak ji v Jablonci nazývali, Anežka mu nesměle a s zajíkáním zjevila, že již není ve službě.

Tichánek pošoupnuv čepici na hlavě počal se mračiti a koktaje vypravil ze sebe: „Tak tedy tak; co počneš?"

„Ostanu u vás."

„Tak tedy u nás, a co počneš u nás?"

„Budu pracovat."

„Tedy pracovat, a snad jsi odvykla práci."

„Neodvykla, uvidíte."

„Tak tedy neodvykla. Nu uvidíme," a Tichánek pohlížel na její hebké ručičky.

„A mám uspořené peníze."

„Tedy peníze," a čelo poručníkovo se povyjasnilo. „Jeníku!" volal, „chleb a máslo zatím, než budou brambory uvařené."

Jeník přinesl a řekl: „Dobře, že přišla; s pány nic není, lépe doma sedět za kamny u pečených bramborů."

V noci ulehla Anežka v komoře na postel, avšak nemohla proudícími se city rozechvěna a bojíc se budoucnosti usnouti a zvědavý měsíček vylezl z mraků, vloudal se do komůrky a pohlížel na obličej, kterého už tak dávno nebylo v Jablonci viděti, ale ustrnut spatřil, že jsou oči Anežčiny zaroseny. Když ale známý zpěv ponocného, zpěv jako srostlý s její duší, o dvanácté hodině zazněl konče: „Spěte s pánem bohem!" upomínky na mladistvý věk vynořily se v duši Anežčině na povrch, kochala se v nich a usnula. Zdálo se jí, že vystupuje na vysoký, skalnatý vrch. Cesta se ouží, příkré skály ji zatarasují; nahoru nemožno, vrátiti se? vždyť sotva noha na skále se udržuje. Přec sleze čtvermo; dole voda a most, avšak je potrhaný a tu jen uzoučký trám dál vede; potácí se, padá do vody, křičí — Tichánek stojí u ní, budí ji a táže se, proč křičí. Zpamatuje se, že je v Jablonci. Za chvíli usne opět a je v Italii, prochází se v krásné Venecii a mluví k hraběnce: „Italie je pěkná, ale Krkonoše jsou ještě pěknější."

Druhého dne bylo řečí po Jablonci. Vedralová zakývala na zvědavou sousedku, jež se dostavila jako na koni.

„Víte-li, co se stalo? Anežka je tu, Tomeš taky."

„Tedy hraběnka opět navštívila Jablonec?"

„Ba jsou tu bez té báby, bez hraběnky, nevím, jaké mýno asi má." A obě se daly do smíchu.

„Já to věděla," pokračovala Vedralová, podepřevši ruce o boky, „hraběnka? komedii provozovaly a nás šálily, hraběnka? i kýž by do hraběnky — podvodnice ňáká, a Anežka jí pomáhala, je lumenda, já to říkávala, a Tomeš? viděla jste Tomše, vykračuje jako baron, hošiště myslí, že nevíme, kolik odbilo, avšak on opět zvykne na kyselo a podmáslí a řekne: „Já hloupý!" Jen babička Brumlichová, která obdržela od hraběnky tolar tenkrát, když roští z háje nesla, vyslechnuvši řeči těch a jiných sousedek, přidala: „Hraběnka byla dobrá, podporovala chudé."

Poručník Anežčin, Tichánek, byl opatrný, spořivý

muž, škýbrník, jak v Jablonci říkali, u něho ani stébla nepřišlo na zmar, byl pracovitý a i syna Jeníka, tichého jinocha, jenž vším právem se jmenoval Tichánek, ustavičně k práci popoháněl, což synáčkovi nebylo na škodu, neboť byl při tom zdráv a spokojené veselé mysli, tak že teta Berková říkávala: „Ten nikoho nezarmoutí a radost nikomu nezkazí.“

Malvína, čili nyní v Jablonci opět Anežka, znajíc povahu poručníkovu, začala všudy, ať v domě ať na poli, kde toho potřeba kázala, pilně a obratně pracovati, tak že poručník, jehož čelo se leckdys stahovalo, při pohledu na pracovitou Anežku počal ústa k úsměvu špuliti, ba i jednou prořekl: „Napracuješ se dost, nadarmo tebe nekrmím.“

Anežka se dala do prádla a hospodář zabublal, že ho mrzí to cmírání ve světnici. I porozuměla Anežka, klidila se ze světnice a šla prat do chlíva. Býček, bílý a černý, jako malovaný, jemuž růžky vyrůstaly, kterého Tichánek bedlivě vychovával a jemuž větší péči věnoval, než synáčkovi, důvěrně k ní jasnýma, velkýma očima pohlížel; kočka tam v koutku pod žlabem na myšku číhajíc nepřetrženě na jedno místo hleděla, a sice obezřele, ač se zdálo, že oči přimhuřuje, a i králíci, kteří zprvku zalezli, opět vedle krav a koz přecházeli, utroušenou trávu sbírajíce. Anežka s kravou i kozou promluvila: „Máte tu teploučko, jezte, abyste dojily!“ a prala vedle býčka a těšilo ji, když pozvedl hlavu a zamručel, nebo když na dvoře kohout přivolával k nalezenému zrnku slepičky, jež kdákajíce přiběhly, a když holub vrkal kolem samičky otáčeje se a jí se dvoře. Při praní zatmělo se a strhla se bouřka, jakou mimo Krkonošské hory jinde nezažila. Blesky se křižovaly, hrom rachotil strašně, rány se stonásobně rozléhaly a králící zalezli a krávy svěsily hlavy a při silnějším udeření jimi trhlo.

Po bouřce vyšla Anežka, jak obyčejně od nejútlejšího mládí činívala, ven, aby uviděla, jak okrála krajina deštěm osvěžena. Nepršelo více, ale posud se blesky, černá mračna prorážejíce, křižovaly tu nahoru a dolů jako obromní ohniví hadové, tu křivolakou čarou od Vysokého do Babího koutu, tam od Bílé skály ku Kokrháči, kdežto opačná strana se již vyjasnívala a křepelka a skřivánek zvěstovali, že bouřka zachází.

Vracející se Anežku vítal na dvoře huhňavý Váňa, jenž psaní do Vysokého donášel, a nejen psaní, ale i klepy. „Čí je tam ten špaček?“ tázal se.

„Můj.“ „Odkud?“ „Z Prahy.“

„Přijde hraběnka?“ „Nevím.“

„Přinesla jste mnoho peněz?“ „Nepřinesla.“

„Vím pro vás ženicha, Karpiška starého, je hodný a mohovitý.“

„Nemluvte,“ radila mu Anežka, „mnoho před špačkem. Slyšíte-li, jak štěbetá. A rozumí vám všemu a prozradil by vás.“

„Dám pozor,“ řekl přihlouplý Váňa a šel dál.

Často a se zármutkem v srdci zpomínala Anežka na hraběnku Libinskou: „Jestli na mne nezapomněla? Jak se jí asi vede a bude-li psáti?“

V Jablonci kolovala pověst, že Anežka má značné jmění. Starý, pohodlný Nosál, jenž málo kdy ze stavení se hnul, navštívil Tichánka. Sousedka pátrala, co ten tam asi chce a slídíc obcházela dům Tichánkův. Nosál rozmlouval dlouho s Tichánkem, jenž posléz oknem volal: „Anežko, přijď do světnice!“ Starý našedivělý Nosál seděl pohodlně u stolu, kouřil, a dým zastiňoval částečně tlustý jeho obličej. Měl na sobě kazajku, na nohou střevíce a na hlavě čepičku. Spatřiv Anežku odfoukl kouř a oslovil ji: „Milá Anežko, mohl bych tebe potřebovati v hospodářství“ — a opět odfukoval — „chtěla-li bys, o čemž nepochybuju, nebo chtěly už mnohé, jsem vdovcem, hledám nevěstu“ —

„Nechci, pane Nosále!“ odbyla ho Anežka.

„Proč?“ a foukl vší silou do kouře, „zaopatřila by si se, měla bys pohodlí, mohla bys v pantoflíčkách po roli chodit.“

„Nechci se vdávat,“ pravila a už byla ze dveří ven.

I Tomeš, jenž s Dorotou se pohádal a znešvářil, nelenoval sobě, kdekoli Anežku uviděl, k ní zajíti. Avšak krátce jej odbyla a vyhýbala se mu.

Za několik neděl uvykla Anežka Jabloneckému životu, tak že o ní pravili: „Hraběnka se jí už vykuřuje z hlavy, vždyť někdy i bosa vyběhne na trávník.“

Bylo klizení sena. Syn Jeník, jenž pokládal louku, přiběhl domů a vyřizoval Anežce, že u háje mešká ženská, jež prosí, aby Anežka k ní přišla.

„Jak vypadá?“ „Chudě.“

„Jak oblečena?“ „Má na sobě modrou tištěnku, telecí tlusté střevíce a na hlavě bavlněný hrubý šátek.“

„Je mladá?“ „Stará je a ku komusi podobna, nemohu ale zpomenout, kde jsem už jednou takovou bábu viděl.“

Anežka váhala. Chtěla bábě zkázati, aby k ní přišla, při tom ale byla dychtiva zvěděti, kdo ji vyhledává. Šla.

Pod smrkem seděla obstárlá, chudobná žena a měla vedle sebe velký vak, a nosič, který ho byl k ní postavil, právě se vzdaloval. Anežka přistoupila blíže, žena na ni pohledla a Anežka vzkřikla: „Milostpaní hraběnka!“ a třesouc se na celém těle tišeji a vzdychajíc pravila: „Vy to, milostivá paní hraběnko!“ a líbajíc jí ruce a slzíc dodala: „Paní hraběnka, a v jakém stavu!“

Anežka vzala vak a bez prodlení vedla hraběnku k poručníkovi svému, k Tichánkovi. Špaček byl venku pod střechou umístěn, aby měl vyhlídku na stromy a do polí, a volal: „Vítám vás!“ což hraběnka slyšíc šeptala: „Můj špaček mne vítá.“ Anežka dovedla hraběnku, po cestě unavenou, do světnice, posadila ji za javorový stůl a šla k poručníkovi, který v chlívě býčka poklízel a hřebílkem česal. „Nelekejte se!“ pravila.

„Což hoří?“

„Nikoli, ale máme zde návštěvu, hraběnku, jež o všechno přišla.“

Poručníkovi vypadlo hřebílko z ruky a nevrle bručel: „Co tu? Kam ji dáme? není místa, překážela by. Nepravím, že bych jí nedopřál krapet té polívky, ale v hospodářství by překážela.“

Anežka prosila: „Přijměte ji, zaplatím vám, dám vám dvě stě zlatých, budu pracovati ještě víc, a ona — ona hlídat.“

„Tedy hlídat?“ opakoval Tichánek, „na mou věru, v letě bude zapotřebí, aby někdo hlídal.“

Tichánek vkročiv do světnice smekl, ostal u dveří stát, divil se sprostému obleku hraběnčinu, jenž byl tak chudobný jako Jabloneckých chalupnic, nicméně přikročiv blíže, hraběnku vlídně uvítal, a Anežka připravila dobrou večeři.

„Nižádných outrat,“ prosila hraběnka, „jsem žebračka a se vším se spokojím.“

A nedělali outrat, žili střídmě jako jindy a hraběnka byla tomu ráda. Anežka pracovala v potu tváří, aby Tichánek nebručel, hraběnka hlídala a mladý, zdravý a oulisný Jeník, mohl-li se něčeho lepšího dopíditi, co bylo v hostinci nebo u kupce k dostání, koupil a pokradmo přinesl.

(Pokračování.)

Pod smyčcem Pavlovských houslí.

Obrázek z Petrohradského života. Napsal *Vl. Michněvič.*

Pladík jmenem Vanilin, kterýž dle slov jistého současného romanopisce důkladně „spaloval“ život a dědictví na obětnici novověkého Bála s jeho veselými kněžkami chystal se jednou ku konci lonského května navštíviti v Pavlovsku svého přítele, jenž tam měl najaté letní obydlí.

Vanilin žil ještě v městě, poněvadž se dosud neodhodlal, kam by se měl na leto odebrati: má-li k úplnému „spalování“ odebrati se někam do lázní, do ciziny, aneb má-li si oddechnouti od bouřlivé zimní saisony pod stínem pavlovských bříz?

Osud rozhodl tuto otázku dle svého náhledu . . .

Vlak z Petrohradu do Pavlovska chystal se již k odchodu, když se Vanilin ze zvyku a ze zásady věčně se všude opozdívající — objevil v nádraží. Toliko jeho elegantní zevnějšek a lístek první třídy přiměly konduktera, že otevřel mu dvéře vagonu, ačkoliv vlak již se rozjížděl. Vanilin usedl na první prázdné místo a rozhlédl se. Ve voze seděly pouze tři, čtyry osoby; — ale jeho celá pozornost soustředila se ihned na nahodilé sousedce. Právě proti němu u okna ve vzdálenosti, z níž bylo lze slyšeti dýchání, seděla krásná, elegantně, ale jednoduše oblečená mladá dáma tvářnosti takové, kteráž neodvratně rozpaluje oči, jež na ni hledí. Tohoto pocitu okusil též Vanilin, když se byly jejich oči setkaly. V jejích tmavých očích neobrazila se ani vyzývavost ani chladné pohrdání . . .

„Toť jsou oči zkušené světské ženy, jež — kdo ví? — třeba by nebyla od toho, zahýřiti si!“ myslil Vanilin a jal se vyhledávati slušnou příčinu k zosnování rozmluvy.

Osoba ho svrchovaně zajímala. Jeho v podobných situacích popudlivá obrazotvornost rozpalovala v něm lacinou vášeň, kterouž se srdce jeho rozehřívalo při pohledu na každou krásnou ženu — na jak dlouho? netřeba teprv bádati.

Vlak uhání ďábelsky rychle . . . Čas mizí nadarmo, a záminka k rozmluvě dosud není nalezena; náhle — jaké štěstí — otevřela ona sama rty a promluvila:

„Patrně mi chcete cosi říci, pane?“ hlasitě se obrátila k Vanilinovi hledíc mu směle a úsměšně do očí.

Pohled tento ho poněkud zarazil; ale okamžitě přisedl blíže a přimhouřiv oči pravil zvolna s příjemným úsměvem (předpokládal, že má již na polo vyhráno):

„Chtěl jsem říci, madame . . . Ale z čeho jste mohla souditi, že chci něco říci?“

„Z přirozené příčiny! Již tomu déle než čtvrt hodiny, co mi takřka chcete skočiti do očí. Myslím, že tak upřeně hledí lidé jen tehdá, když chtějí něco říci?“

„Uhodla jste. Však doufám, že vás neuráží, že se u mne toto přání objevilo a tak nebo jinak projevilo. Přiznejte se, že jest to zcela přirozeno na cestě, v nahodilém tête à tête, do něhož jsme se dostali vůlí osudu — voila!“

„Myslíte, že je to zcela přirozeno?“

„Mám ještě silnější důkaz k vašim službám!“

„Na příklad?“

Vanilin přisedl ještě blíže a pohledl mladé dámě upřeně do očí. Přidržoval se ve svých výpravách na ženské srdce vždy taktiky — bystrosti a prudkého útoku a byl ze zkušenosti přesvědčen, že jest to spůsob nejlepší; ale tentokráte poněkud váhal.

„Madame!“ pravil s citem. „Odpustila byste mi, kdybych nevěnoval pozornost vašemu okouzlujícímu zevnějšku a nevyhledal slušnou příčinu, abych uslyšel váš hlas a byl nadšen vaším úsměvem?“

Vyslechnuvši tuto chvastanici vypukla v hlasitý smích objevivši své jasně bílé zuby.

„Přiznávám se, že jsem tak . . . silný důkaz ani neočekávala!“

„Vy se smějete; ostatně ani jinak býti nemůže!“ pravil Vanilin vždy víc a více elektrisovaný její postavou.

„Jak vidno, jste nebezpečný člověk!“ podotkla zlomyslně.

„Kdo z nás nebezpečnější — vy neb já, lze těžce rozhodnouti!“

„Ach, není tak těžko! Již vedle vás seděti je nebezpečno . . . Ušlápl jste mi kuří oko!“ —

Nemile překvapený Vanilin rychle stáhl svou nohu, a mladá dáma spokojeně vstala a přesedla na jiné místo. Dřímající naproti nim generál otevřel oči, pohlédl na ně upřeně a významně si šňupnul.

Tím spůsobem započal román našeho hrdiny.

Okolnosti mu byly příznivy, neboť se objevilo, že předmět jeho nové vášně byl dobrou známou jeho přítele, žijícího v Pavlovsku a k tomu jeho sousedkou. Téhož dne k večeru na procházce byl jí představen a od ní i jejího muže pozván k návštěvě.

Náš hrdina jásal a vraceje se do Petrohradu samolibě se domníval, že jeho taktika na pokoření ženských srdcí i tentokráte bude míti žádoucí výsledek.

Minuly dvě neděle. Vanilin jezdil téměř každý den k Savrasovým (tak se nazývali jeho noví známí) a očekával toužebně příhodný okamžik, aby mohl vyznati paní Savrasové svou lásku, načež by se přesídlil do Pavlovska. Vášen jeho rostla ne denně, ale každou hodinou. Vzdechy, narážky a výmluvné pohledy zamilovaného počaly účinkovati i na mladou paní.

Uživ jednou příhodné chvíle, když se nebylo obávati žádné překážky, — jelikož byl muž odjel do Petrohradu — odhodlal se Vanilin vyznati paní Savrasové svou lásku. Pestrými barvami líčil svou neskonalou něhu a nesměle prosil za odpověď . . .

Paní Savrasová jej pozorně poslouchala . . . Dobré znamení! A když byl ukončil, pravila:

„Výborně! jste mistr svého umění, pane Vaniline; ale nejsem již tak lehkověrnou, abych uvěřila vám a všem vám podobným pánům, že jste opravdu s to milovati ženu upřímně. Připomeňte si, pane Vaniline, svou minulost; sečtěte, co vás stály všechny vaše minulé vášně k oněm Emerenciím, Emiliím atd., a uzříte, že jste na nich do poslední kapky utratil své milující srdce. Není-liž pravda? Urážlivá slova, však není těžko je vyvrátit.“

„Jak jste nespravedlivou sama k sobě a ke mně!“ zvolal náš hrdina. „Což lze srovnati vášeň, již vzbuzujete vy, s okamžitou náklonností k nějaké . . . misérable? Přisáhám vám, že vás miluji neskonale!“

„Ale důkazy, pane! Dokažte skutky a nikoliv slovy, že nelžete!“

„Jakých důkazů — žádáte! Učiním pro vás vše!“

Vanilin si již chtěl přáti štěstí k úplnému úspěchu, poněvadž, žádá-li žena důkazů lásky — jest její záležitost již ztracena! . . .

„Dovolte, určím vám zkoušku! Jestli obstojíte, pak . . . pak vám uvěřím. Zkouška bude záležeti v následujícím: počínaje zítřejším dnem musíte býti přítomen po celý týden každý den v Pavlovském salóně u „hudby“ pana Mansfelda a pozorně poslouchati vše, což bude dle programu hráti. Svolujete k této zkoušce?“

„Vy žertujete . . . jaká jest to zkouška?“ namítal lehkomyslně Vanilin.

„Ať je jakákoliv, — pokuste se ji vykonat! Buďte ujištěn, že vás budu přísně střežiti, a dokud se vaše zkouška neskončí, nesmíte mne viděti. Au revoir, monseigneur!“ . . .

Vanilin považoval tuto žádost za pouhý ženský vrtoch, ale vyhověním mohl snad všechno získati. Podvolil se tedy bez odmluvy zkoušce a počal ji konat s radostí a velikou horlivostí. Byla-li zde pro něho nějaká zkouška, záležela jedině v odložené blaženosti.

* * *

Jest večer.

Na malém náměstí zastaveném uprostřed lavicemi a ohraničeném rotundou salónu, prochází se Pavlovské obecenstvo. Jeho šedé vlny mužských paletotů a kabátů jsou jako zpěněny skromným mušelínem a flórem dámských obleků pavlovské saisoní módy, a pestří se pořídku z města přišlým hedvábím a aksamitem kupeckých dám. U prostřed rotundy nad tímto „fashionabl“ mořem mušelinu vypíná se pod stínem pavillonu tlustá, vousatá postava, nemotorně bičující vzduch kapelnickou hůlkou. Účinkuje zde počestný pan Mansfeld, naslouchající téměř samojediný pozorně přemoudrým kusům, jež odehrává jeho orkestr.

Při tom opakuje pan Mansfeld až příliš často svůj program a vůbec poslouchaje ho jediný jen večer, porozuměl jsem s dostatek, proč nepožíval lásky obecenstva, ačkoliv jeho orkestr nebyl špatný. Lidí, kterým se wagnerovská hudba líbí, jest u nás málo i mezi hudebníky, jakž teprv v obecenstvu! Ale pp. Mansfeldové opovrhují patrně až příliš tímto neklasickým zjevem. Dělá to ovšem čest vysokému pochopení jejich stavu, avšak zároveň přináší nesnesitelnou tesknost jejich posluchačům. Nikde a nikdy neviděl jsem tak nudící se tváře, jako při hudbě Mansfeldově.

Nu, jakž pak náš hrdina? Splnil-li naznačenou zkoušku a sklidil-li konečně ovoce svého don Juanského skutku? — Ubožák!

Laskavý čtenář snad již pochopuje, jak ukrutnou byla zkouška, určená našemu hrdinovi!

Lstivá žena znala velmi dobře, že o takový druh zkušebního kamene musí se rozbíti i nejhoroucnější vášeň! Lstivost tuto nešťastný Vanilin úplně posoudil teprv třetího večera „pozorného“ naslouchání programu páně Mansfeldova. Již nahlížel, že není s to vykonati tuto strašnou zkoušku. Po třetím večeru nemohl celou noc usnouti, slyše stále znění hrozných Mansfeldovských zvuků. Zprotivily se mu nejen tato „proklatá“ — jak ji nazval — hudba, nýbrž celý svět. Ráno jím lomcovala zimnice; byl churav a odhodlal se prositi o milost, ale — ach! k jeho žalostnému listu odpověděla paní Savrasová, že trvá neuprosně na svém požadavku.

„Nechť jsem ztracen! . . . Ukrutná ženo, budeš plakati na mém hrobě!“ zvolal zoufale ubohý Vanilin a spěchal znovu pod smyčce Mansfeldovy, jsa pevně odhodlán, buď zemříti nebo zvítěziti.

Osud rozhodl jinak.

Pátého večera byly jeho čivy tak podrážděny, že nemohl již snésti pohledu na taktovku pana Mansfelda, a obrátil se k němu zády. Dlouho se přemáhal, poslouchaje omrzující zvuky, ale náhle zvedla se a prchala rodina, kteráž dosud vedle něho byla seděla, postrašena vyrvavším se z jeho prsou hysterickým chechtem.

Vanilin vyskočil a počal přebíhati před estradou, na níž se orkestr nalézal. Hlava mu šla kolem. Oči jeho viděly dvojatě a pojednou zdálo se mu, že Mansfeld odvážlivě jezdí smyčcem nikoliv po houslích, nýbrž po samé paní Savrasové . . . Mladíka uchvátila zběsilost a žárlivost. Vrhl se zuřivě na estradu, ale na štěstí zmizel v tom okamžení Mansfeld.

Od té chvíle Vanilin bláznil. Po několika minutách přistoupil k jakési vážené mušelinové dámě, objal ji náhle, jako hudebníci objímají violoncello, a začal po ní hráti holí jako smyčcem . . . Rozumí se, že tento výjev spůsobil ohromný skandál v obecenstvu.

Ubohý mladík byl uchopen policií a zaveden na travnaté místo . . . .

Z počátku domnívali se všichni, že je Vanilin strašně opilý; ale záhy přesvědčili se, že jest v tom nevinen. Zavolali lékaře a ten uznal, že ubožák šílí.

Když se paní Savrasová o tom dověděla, zvolala s nelíčenou lítostí:

„Přisáhám, že jsem nechtěla tak přísně potrestati toho mladíka za jeho nemístné lichocení! . . . .“

Z ruského přeložil *Fr. Mach.*

Kodaň.

Napsal *Josef Wünsch.*

Když přijeli jsme do kodaňského nádraží, přihodilo se mi něco, co se mi v Čechách jaktěživo ještě nestalo. Policejní strážník dánský totiž, poznav ve mně cizince, co nejzdvořileji mne pozdravil, co nejochotněji mi našel drožku a v drožce pak co nejpečlivěji mne usadil. Tímto nevídaným a neslýchaným nedostatkem vší policejní hrubosti byl jsem tak dojat, že stal jsem se pojednou sám nejzdvořilejším člověkem na světě. V návalu roztomilosti srdečně jsem se mu poděkoval.

Jedeme.

Hotel Ritter! připomínám drožkáři.

Drožkář muká. Rozumí.

Hotel Ritter je hostinec německý. Vyniká sice báječnou svou jednoduchostí a dosti vysokými při tom cenami, ale je „gemüthlich". Proto Němci ze všech krajů říše putují tam právě v procesích. Ritter sám je bodrý Němec. Němec sice vlastně ani není, narodilť se v Uhrách; ale v Kodani je bodrým Němcem a jde mu k duhu. Co hostinský je pravý demokrat, mluví se svými hosty, mluví mnoho a rád. Pravý demokrat. Pozorna-li ho činíš na velmi povážlivé rozsedliny a trhliny ve zdech jeho sešlého již „Ritterburgu", vyvrátí obavy tvé a sdělí ti, že již staví si nový Ritterburg, krásný, elegantní a jakmile podruhé ho navštívíš, že uvítá tě již v tomto novém hotelu prvé velikosti. Ale mnozí hosté jeho, kteří velmi často k němu „po druhé" již zavítali, vypravují, tak že staví již celých deset let a vše že zůstává pořád při starém.

Hosti své miluje starý Ritter nad míru: čím víc je jich, tím lépe. V hotelu již nabito. Přichází nová karavana. Dobrý Ritter neodežene jí od prahu svého. Přijme a rozloží ji po jednotlivých pokojích. Přijde-li ještě druhá neb třetí, připadne na každý pokoj ještě o jednoho spáče více.

Já byl tak šťasten a ulovil jsem zprvu pokojík jen pro sebe. Libuju si to. Když však jdu spat, vidím, že v mém pokoji někdo již spí. Budiž. Spíme tedy dva. Když jsme se však ráno probudili, pozorujeme, že spíme — tři. O půlnoci přišla nová karavana.

Mnohému, který nemá snad ještě ani ponětí o tom, co je „gemüthlich", a který v hostinci nespí jinak než ubedněn jak ve wertheimce a tu ještě v každé ruce drží revolver — zdá se tento způsob ubytování snad trochu podivným, ne dosti bezpečným a jistým. Já nemám pranic proti němu. Naopak mohu mu býti jen povděčen, jelikož jsem touto ne neobyčejnou cestou a zvláštním řízením Ritterovým seznámil se s nadaným historikem berlínským, jehož přátelství velice mne teší.

* * *

Z moře baltického do severního vniknouti lze jen třemi cestami: buď Malým neb Velkým Beltem aneb Sundem. Obě prvé jsou pro dlouhou a klikatou plavbu odlehlé a nejen nepohodlné než dílem i nebezpečné. Hlavní tedy drahou vodní mezi mořem severním a baltickým zůstává Sund či Oeresund.

Oeresund pak skoro v polovici délky své opět ve tři ramena se rozděluje ostrovy Amagerem a Saltholmem, jimiž břehy själlandské jakoby pojiti se chtěly se švédskými. Severní část Amageru skoro dotýká se Själlandu. Tu pak mezi oběma přírodou samou utvořen přístav krásný, jistý, neb chráněn jest před bouřemi mořskými, přístav dosti hluboký a prostorný. Délky má asi 3 kilometry a až 160 m. šíře. Je prý to nejlepší přístav moře baltického. Nebylo jinak ani možno, než že místo tak výhodné stalo se záhy útulkem a ochrannou stanicí přemnohých lodí Oeresundem plujících. Tak povstal tu Kjöbenhaun, Kopenhagen, tolik co Kaufmannshafen, Přístav Kupecký. České jméno Kodaň táhne se patrně ku jménu Codanonia, jak Själland nazýván.

O tom, kdy v místech těch první osada založena, učenci sami posud se hádají. Jedni tvrdí totiž, že již ve věku devátém květlo tu značné město kupecké. Jiní proti tomu dokazují, že bylo to pranepatrné hnízdo rybářské, které biskup Absalon — proslul pokořením slovanské Rujany 1168 — darem obdržel od Waldemara I. Absalon prý tu vystavěl pevný hrad za příčinou ochrany před slovanskými loupežníky mořskými, kolem hradu rychle prý vyrůstalo město obchodní, jež pak zakladatel daroval biskupství Roskilskému. Prvá svá práva městská obdržela Kodaň r. 1254 a po 30 létech prvé své výsady obchodní. Od té doby město rychle zmáhá se a bohatne, ač od nepřátel často bývá ho dobýváno. Roste a mohutní výtečnou polohou svou a zatemňuje jižjiž i staroslavné residence králů dánských Leire a Roskili. Od roku 1443 je Kodaň hlavním a sídelním městem králů dánských, r. 1479 zřizuje si universitu; dále pak stále se rozšiřuje a opevňuje a brání se udatně proti četným nepřátelům. Ano za Friedricha III. zachránila Kodaň celé Dánsko. Karel Gustav, král švédský, sevřel Kodaň. Padne-li Kodaň, veta po celé říši dánské. Však jak posádka tak i měšťanstvo udatně se brání, král a královna sama jsou vůdcové statných obranců. Po roce Švédové s nepořízenou odcházejí r. 1660. Však Kodaň brzy zase znovu se opevňuje, staví lodě obchodní, staví rozsáhlá skladiště a nádherné paláce. — Kodaň stala se mocným městem obchodním, slavnou královnou moře baltického z vůle přírody, z vůle boží. Dřívější nádherné residence dánské, jelikož vzdáleny obchodu světového, chudnou, rychle chudnou v zákampí svém. Leire je nyní mizerná ves a Roskile jen svému fjardu má co děkovat, že udržela se aspoň co nepatrné městečko.

Však Kodaň se zmáhá přes všecka neštěstí a přes doby trudné, jež stíhají ji. Tu přepadena loďstvem nepřátelským, tu navštívena ranou morovou, které přes 20.000 obyvatelů podlěhá. Tu zas strašné požáry zuří ve výstavných střídách jejích. R. 1801 loďstvo dánské u Kodaně šťastně zápolí s osvědčenou flotilou Nelsonovou. Však brzy po tom r. 1807 stihlo Kodaň neštěstí krutější všech předešlých. V míru tylžském Napoleon s carem Alexandrem tajně o tom se smluvil, že Francie značné loďstvo dánské ať po dobrém ať po zlém zabaví, aby proti Anglii mohlo se ho užiti. O tomto záměru Anglie však ještě v čas zvěděla a proto vysláno loďstvo, aby nebezpečí předešlo a loďstva dánského samo se zmocnilo. Byl to skutek násilnický. Dánsko bylo příliš slabé, než aby bylo mohlo odolati. Loďstvo ovšem udatně

se brání, za to však Angličané bombardují Kodaň. Množství krásných kostelů a přes 300 domů pobořeno a vypáleno. Konečně loďstvo vydáno a arsenál vybrán. Tím a válkami až do roku 1814 Kodaň velice utrpěla. Brzy však opět se zmohla a zmáhá a rozšiřuje se co rok.

* * *

Pevností Kodaň nikdy nebyla a také nebude. Po souši sice dala by se dosti opevniti, po souši však nehrozí jí nikdy takové nebezpečí jako po moři. Tu pak hlavně vchod do přístavu hájí pevnůstky Frederikshavn na Själlandu a Tre Kroner s Lunetou, mimo to i baterie Sextus a Quintus. Ale pevnůstky ty vystavěny při městě samém, tak že střelbou nepřátelskou i město samo nevýslovně by trpělo tak sice, že chrabrý a vytrvalý odpor pevností kodaňských město samo v úplnou zkázu musil by přivésti. Cařihrad uzavřením Bosporu a Dardanel je chráněn před přepadením nepřátelským, Sundu však způsobem podobným uzavříti nelze. To velice slabá stránka Kodaně, že polohou svou přímořskou kterémukoli loďstvu válečnému lehce je přístupna a že bránic se, sama sebe by zničila.

Kodaň odkázána polohou svou jen k obchodu a k průmyslu. Hradby její, jimiž v kruhu skoro zcela pravidelném obemknuta jest, nyní aspoň jsou zbytečny. Proto také odstraňují se a poskytují tak volného místa, by město mohlo se rozšířiti. Jako jinde i zde povstávají na místě starých, zasmušilých hradeb nové pravidelné stridy, krásná náměstí a veřejné sady s příjemnými procházkami.

Kodaň leží z větší části na Själlandu, z menší pak na Amageru. Uprostřed města tedy je přístav. Obě částky s sebou spojeny jsou dvěma mosty, Knippelsbro a Langebro. Na Amageru umístěny hlavně rozsáhlé loděnice, arsenály, kasárny a laboratoria vojenská. Zde vládne hlavně hřmotný Mars, kdežto opatrný Merkur na druhé straně stánky své rozbil. Tato část má mnoho krásných ulic a několik velkolepých náměstí. Skoro uprostřed města při samém Nyhavn (nové přístaviště) rozšiřuje se ohromný Kongens-Nytorv (královské nové náměstí). Je to největší náměstí kodaňské a zabírá prostranství asi 13 jiter. Uprostřed postavena socha Christiana V. Ulita je z olova a pozlacena. Hezká není. Náměstí to ohraničeno kolem mnohými velkolepými budovami jako je divadlo, vojenská škola, hlavní stráž a zámek Charlottenborg, v němž umístěna akademie umělecká.

Zvláště pěkné skupení budov monumentalných tvoří zámek Amalienborg. Jsou to čtyry paláce, jež tvoří osmihranné náměstí Frederikovo. Uprostřed něho vypíná se překrásná bronzová socha Frederika V. Jeden palác obývá nyní rodina královská, v druhém umístěno ministerium vnějších záležitostí, v třetím sídlí ovdovělá královna a ve čtvrtém konečně princ korunní.

Kodaň má poměrně veliké množství paláců královských a šlechtických. Nejrozsáhlejší z nich je zajisté Christiansborg v jižní části města ležící. Palác ten tvoří jaksi zvláštní ostrov Slotsholmen, neb kanálem dosti širokým jest obemknut a s ostatními ulicemi kodaňskými mnohými mosty spojen. Je to jaksi jádro celé Kodaně, zde založil Absalon 1168 první pevnost, jež však mnohokráte pak byla zničena a vždy zas znovu vystavěna. Však základy, jak se zdá, nebývaly nikdy dosti pevny. Proto Christian VI. roku 1733 19.000 kmenů bukových tu zarážeti dal a na pevných těch základech za několik let vystavěl zámek, jemuž nebylo v Evropě snad ani rovna. Ale již za 60 roků nádherná ta budova lehla popelem, načež 1828 Hansen vystavěl nynější Christiansborg. Obdivujeme se velkolepým jeho rozměrům, nikoli však ladu a lepotě architektonické. Hlavní façáda má něco zasmušilého, co na vězení bezděky upomíná. Je tu několik pěkných prací Thorwaldsen-ových: nad branou basreliefy, v síni rytířské pověstné tažení Alexandrovo.

Kodaň má 16 kostelů. Mezi nimi vyniká nejstarší chrám metropolitný, Vor Frue Kirke. Nejstarší založení jeho sáhá do 12. věku. Nově pak na počátku tohoto věku vyveden byl v slohu římsko-řeckém. Vnitřek jeho uchvacuje velebnou svou jednoduchostí. Vstupuješ a již již žehná ti Spasitel, milostná to socha mramorová v apsidě postavená. Je to práce Thorwaldsenova. Po obou pak stranách lodě chrámové na vysokých podstavcích stojí sochy dvanácti apoštolů dílem od Thorwaldsena dílem od žáků jeho vyvedené. Jak vznešená, jak svatá to společnost je tato první církev, malomocná a chudinká a přec tak mocná ve svém nadšení pro svobodu a rovnost člověčenstva, ve své lásce k lidu a ke všemu, co jeho jest!

* * *

Je pravda, co do počtu jsou Dánové nárůdek velmi malinký. Ani plné dva miliony jich není. Ač se sousedícími Švédy velice jsou spřízněni, přece tvoří Dánové národ zvláštní, který od všech ostatních národů severních podstatně se liší. Dánové jsou původem Gothové s Kelty a Finy pomíchaní. Tento kmen však ani na dále nezůstal neporušen, nýbrž v 10. a 11. věku se slovanskými opět živly velice se pomísil. Tenkrát námořní loupežnictví ve vodách baltických velice kvétlo. Divoké nájezdy do sousedních zemí skoro co rok na „denním“ byly pořádku. Byla to doba Wikingů. Jednou Gothové přepadli Slovany, po druhé zas Slované se odškodňovali a naopak. Tak se stávalo, že plné lodě zajatých Wendů do Dánska se přivážely co kořist. Tito co otroci a co rolníci po Sjællandu jsou osazováni. Když pak za Svena a Knuta těžiště a správa říše do Anglie byly přeneseny, tu zajisté i mnoho rytířů a bojovníků vystěhovalo se, čímž živel germanský velice seslaben, tak že vliv slovanských příchozích stal se velmi patrným. Takovým pak způsobem smíšením se obou těchto kmenů vzrostla na Själlandu nová zvláštní generace, národ dánský. Posud pozorovati lze tu dva hlavní útvary obyvatelů. Typus germanský: tělo štíhlé a dlouhé, vlas plavý, velké modré oči, duševní klid, flegma. Proti tomu pak pravzor slovanský: tělo velikosti prostřední a zavalité, pleť do hněda, temné husté vlasy kolem krátkého obličeje a hluboké jiskrné oči, mimo to duševná i tělesná pohyblivost v míře velmi veliké. To sanguinický Slovan. A právě tento prvek slovanský je nyní jaksi nosičem všeho duševního a politického života v Dánsku.

Dánové jsou národ velmi intelligentní a vzdělaný. O všeobecné vzdělání tak skvěle je postaráno, že řídcí nalézají se lidé v Dánsku, již by psáti a čísti neuměli. Co plavci jsou odhodlaní a vytrvalí. K cizincům jsou velmi vlídní, ochotní a hostinní. K mnohým službám přátelským velmi rádi se propůjčují. Na Němce však již od starých časů nevraží z příčin politických i nepolitických. Němci pak v germanské své honetnosti a chvástavosti mluvívají o nich co o národu arakem a jinými lihovinami naprosto již zničeném a znemravnělém:

„ruinirt". Dánům však chvást ten škodit nemůže. Jdou si dále svou cestou.

Rozumí se samo sebou, že na poli vědy a umění Dánové při skrovnosti své nemohli tolik vykonat, co snad jiní velicí a četní národové vykonali. Co však Dánové pracovali, to svědčí zajisté o nevšedním jejich nadání. Veliká pak jejich úcta a láska ku vědám a k umění tím zajisté nejskvěleji se jeví, že skoro všechny jejich ústavy umělecké a vědecké umístěny jsou v palácích aneb v budovách nádherou svou palácům knížecím se rovnajících. Tak v zámku Charlottenborgu nalézá se „Kunstakademiet" se značnou sbírkou sádrových odlitků antik. V Rosenborgu pak najdeš „de danske Kongers kronologiske Samling", chronologickou sbírku dánských králů. Jsou tu podobizny, náčiní, okrasy, šaty a nábytek znamenitějších osob. Ve sbírce té můžeme stopovat vývoj moderní civilisace v Dánsku a vidíme tu jaksi pokračování jiné znamenité sbírky kodaňské, nordických starožitností. Před nedávnem sbírka chronologická znovu uspořádána byla výtečným starožitníkem a znatelem i staroslovanských památek p. Worsæm. I ethnografické museum, ač nedávno teprvé založeno, vyniká svou bohatostí starožitností z celého světa a vůbec všeho, co slouží k poznání života, mravů a spůsobů i mimoevropských národů.

Největší však důležitosti, jelikož je to sbírka druhu svého na celém světě jediná, je museum „for nordiske Oldsager," nordických starožitnin, v paláci princů umístěná. Celý tento palác odevzdán je jen velkolepým sbírkám státu, učené i zemědělské společnosti patřícím. Museum rozděleno na dobu pohanskou a křesťanskou. Prvá dělí se opět na dobu kamene, bronzu a železa, druhá pak na středověk a renezanci. Úkolem jeho je poučiti o prvotném spůsobu života lidí na severu a hlavně v Dánsku.

Nejčelnější umělecká sbírka v Kodani je bez odporu museum Thorwaldsenovo. Nejsou to sice sbírky nekonečné, nepřehledné: umístěny tu práce jediného člověka. Však hlavně při tomto ústavu jasně vidíme, jak malý národ dánský vážiti si umí výtečných umělců svých. Jak veliká naproti tomu u nás jeví se netečnost v příčině té!

Thorwaldsen ještě za živa daroval Kodani, otčině své, velikou část prací svých uměleckých. Aby sjednána byla budova, kde by sbírky ty se ctí mohly se postaviti a obecenstvu přístupnými učiniti, konány hojné sbírky. Z těchto pak vystavěla obec r. 1839—48 velkolepou budovu za 250.000 tol. Toto Thorwaldsenovo museum stojí při samém Christiansborgu na Slotsholmu. Plány vypracoval architekt Bindesböll a Thorwaldsen je schválil. Je to jakási podivná míchanina slohu řeckého s etrurským a egyptským. Půdorys budovy tvoří mohutný čtverhran, jehož čtyry strany prostranný dvůr zavírají. Museum to je spolu i mausoleum Thorwaldsenovo. Uprostřed dvora vidíme jednoduchý jeho hrob. Rakev s tělesnými ostatky Thorwaldsenovými spočívá ve zděné kobce pod zemí. Ta po přání Thorwaldsenově ještě za živobytí jeho byla zařízena. Vrchem pak hrob břečťanem je porostlý a má žulovou ohrádku, na níž vytesáno „Bertel Thorwaldsen", datum jeho narození a jeho smrti: 19. listopad 1770 a 24. březen 1844. Růží na hrobě, o kterých mnozí opisujíce se rozepisují, já neviděl pražádných. — Stěny dvora co poslední lůžko výtečného umělce přiměřeně jsou ozdobeny obrazy váz, třínožek, vavřínů, dubů a palem. Jsou to znaky pocty a vítězství. Podobně i nad façadou postavena Viktoria se čtyrspřežím. I zevní stěny budovy ozdobeny mnohými scenami ze slavností, když Bertel, 18 let proživ mimo vlast svou, dne 17. září 1838 na lodi se vracel a množství uměleckých děl svých otčině darem přivážel. Na straně ku kanálu obrácené vidíme, jak jej vítají, na protější pak, jak díla jeho se přenášejí. Obrazy tyto, jakož i obrazy uvnitř dvora vyhotoveny jsou mnohobarevným cementem.

Budova ve sklepě a ve dvou patrech má 42 síně. Ve sklepě umístěny práce mladého Thorwaldsena a sádrové odlitky antických a moderných skulptur. V prvém patře pak viděti veliké množství čelných prací Thorwaldsenových, z mramoru 4 skupení, 19 soch, 19 poprsí, 65 reliefů a t. d., mimo to pak množství modelů jeho v sádře, náčrtků a pokusů. V druhém pak patře nalézá se Thorwaldsenova sbírka starožitnin a neveliká sbírka obrazů. V síni 42. umístěn nábytek Thorwaldsenův a jiné památky k životu jeho se táhnoucí. Dánové tuto svatyni umění svého velmi zhusta navštěvují.

Mimo to má Kodaň veliké množství škol vysokých i nižších, obecných i odborných a nejrozmanitějších ústavů dobrodějných, které skoro vesměs statky skvěle jsou nadány. Postaráno tu o chudé a o choré mužského i ženského pohlaví, o schudlé šlechtičny, o sestárlé námořníky a t. d. I přemnohé spolky a čítárny v Kodani nalezneš. Dánové při vší píli své a opravdivosti milují společnost. V Kodani je 7 divadel, mimo to pak celá řada veřejných místností, kde obecenstvo hudbou a jinými produkcemi se obveseluje. Mezi těmi pak vyniká hlavně Tivoli, veliká veřejná zahrada nedaleko nádraží se rozprostírající, založena již r. 1843 kapitánem Cartensem. Hraje tu několik kapel hudebních, jedna velmi dobrá vedena Dahlem. Provozují se nejrozmanitější kratochvíle, pantomimy, tance, akrobatické kousky. Zde hraje se divadlo, tam zpívají zpěváci i zpěvačky, onde zase cirkus s krasojízdou, tu balon a jinde jiné veselí vábí. Osvětlení všude brillantní, občas i bengalské, mnohobarevné. Bloudíš z jednoho představení do druhého, všude radost a tváře veselé. Dánové jsou rádi na světě; není divu, je to národ, zabývající se plavbou. Při tom všem vstupné do Tivoli bývá velmi nízké.

* * *

Pravili jsme dříve, že Kodaň stihlo již velmi mnoho neštěstí. Zbývá nám již jen zmíniti se o poslední útrapě, již Kodani bylo vytrpěti od německých spisovatelů a hlavně od filosofujících geografů. Takovým lidem nic pod sluncem není vhod. Vše je špatné a nedostatečné, co s rozoumečkem jejich se nesrovnává. Kodaň — tak mudrovali — má 144.000 obyvatelů a je tedy pro tak malou zemičku, jako je Dánsko, příliš veliká. — Je to žaludek, jenž všecko požírá ku veliké škodě celku. — V Kodani soustřeďuje se stát, Kodaň je Dánsko; co přes to jest, je beze vší váhy a žije jen proto, aby opatřovalo prostředky, by Kodaň mohla žíti. — — Hlavní město nemá žádného pozadí, jehož by zaopatřovalo — — — a mnoho jiných těm podobných nesmyslů. — Učenci ti patrně zapomínají, že Kodaň je hlavní město, jež povstalo ne z vůle královské jako snad Madrid a jiná, nýbrž z přirozené nutnosti, jež povstalo na převýhodném místě, kde veliké město povstati musilo. Však i velikost Kodaně vysvětliti si lze rovněž přirozenou nutností. Kodaň stala se proto tak velikou, jelikož právě tak veliké

Kodaně bylo tu třeba. Však kdyby v místech těch nebyla bývala potřeba města tak velikého, zajisté by byla i Kodaň zůstala městem nepatrným. Pozadím Kodaně pak není jen Själland a Dánsko, Kodaň opírá se plavbou a obchodem svým rovněž i o břehy švédské, německé a ruské. Plavbou a obchodem svým povstala, oběma těmi činiteli se udržela a třetím, průmyslem svým, posud se zmáhá. Že pak ty a podobné přeučené úvahy německé beze vší jsou váhy a podstaty, ukazuje nejnovější skutečnost. Neb v čase našem Kodaň nejen neochabla, nýbrž mohutní rok od roku. Průmysl květe: Kodaň má továrny na zboží bavlněné, železné a porcelánové, továrny na tabák a plachty, rafinuje cukr, má vinopalny a strojírny. Z Kodaně vyváží se maso a slanina, tuk, olej, kůže, kožešiny, vlna a obilí. Vlastních svých lodí má Kodaň 398, ty pak nesou daleko přes 600.000 tun. Z cizích pak lodí přichází a odchází do roka přes 6500. Počet pak obyvatelů nejen že nestenčil se, nýbrž při tak čilém průmyslu a rozsáhlém obchodu pořád ještě stoupá.

Dnes má Kodaň již přes 180.000 obyvatelů, tedy skoro o celých 40.000 více než měla, kdy byla německé vědě již nepřirozeně a nemoudře velikou.

Z toho jde, že škodit si může, kdo chce, tedy i filosofující geograf —

„cesty mohou býti rozličné.“

Gruzinka.

Jsem paní Serajlu, lid podnožku mou líbá,
mne eunuch nestřeží, sám sultán šíji shýbá,
když v rouchu lehýčkém se beru svůdně kol,
když bouřím v tamburin, gruzínskou píseň pěji,
ó harem tichne pak, ni vánky nezavějí
v mé touhy velký bol!

Jsem paní Serajlu, národů, okeánu,
mé přání rozkazem, když v damaškovém stanu
v cedrové lodici po moři pluji v dál,
můj pán rty opojen, když touhou v náruč klesl,
vše světa poklady že k nohoum mým by snesl,
již u koranu přísahal!

Mně krásou kyne svět, nádhera v síních zkvétá,
lesk září démantů, déšť vonných růží slétá
mne zdobě okrasou v čeřený, bujný vlas,
a cypřiš v zahradách s prškami vodotrysků
mi spánek přivábí, když letem v žhoucím písku
mdlá upadám pažitu na atlas.

Přec všeho příliš mi! Dech úzkostí se tají,
když v šedém Bosporu se hvězdy zakmitají,
kouzelnou září plní šerou síň:
pak clonu odhrnu, k cytheře píseň pěji,
bol v ňadru zaúpí a kvílí v beznaději
a vzývá Allaha: ó míň té slávy, míň!

Pak ve sny zalétám a bloudím po Kavkazu,
má píseň zvoní kol! již šlépěj sklouzla k srázu
a hlubné propasti již duní prohlubeň —
ó ruka bdící tu mne vášní v náruč pojí,
ret láskou zajásá — ó sen mne nepokojí,
že místo lásce teď mne kletbám vydal v plen!

Pak děcko pohýčkám a líčka poceluji,
a letím v svěží luh, ku staré, chladné sluji,
hle! v luzném usmání svět září kol!
pak s matkou zaplésám, ot v blahu hlavu sklání —
ó doby čarovné, mně v jaře odervány,
žel! balsám vzpomínky můj nezahojí bol!

Prchly jste navždy již! . . . Dech úzkostí se tají,
hle! v šedém Bosporu již hvězdy prokmitají,
kouzelnou září plní šerou síň:
tu clonu odstírám, gruzínskou píseň pěji,
mně lká zas v ňadru bol a kvílí v beznaději
a vzývá Allaha: ó míň té slávy, míň! —

Jaroslav Hradecký.

Episoda Fiddletownská.

Od *Bret Hartea.*

(Dokončení.)

Když složila paní Starbottlová v noci potom svou zemdlenou hlavu na polštář, snažila se představiti si Karrie, jak v tomtéž okamžiku spí klidně v školní budově na pahorku i bylo této roztoužené bláhové ženě velikou potěchou vědět, že jest jí tak blízká. Ale v téže chvíli seděla Karrie na pelesti své postele na polo odstrojená, špoulíc své hezké rty a mnouc dlouhé lví vlasy mezi prsty a nad ní, dramaticky zahalena v bílou pokrývku, stála s jiskřícíma očima a s bezúhonně vytvořeným nosejčkem vypjatým vysoko do vzduchu slečna Kateřina Van Corlearova jako hněvivý a rozezlený duch. Sdělilať jí Karrie toho večera vše, co ji bolelo a co věděla a slečna Kateřina „neosvědčila se přítelkyní“, padnuvši v stav ohnivé nevole nad Karrieinou „nevděčností“ a přidavši se zjevně a beze studu k nárokům paní Starbottleové.

„Aj — je-li jen polovic toho pravda, co mi povídáte, učinili z vás ti Robinsonové a vaše matka nejen babu, ale tak trochu hříšného zbabělce, tak slečinko. Všechnu úctu k tomu, co úctu zasluhuje. Hleďte! Má rodina je o celé století starodávnější všech Tretherický, ale kdyby má rodina nakládala se mnou takto a kdyby má rodina odstrkovala své nejlepší přátele, pak bych celou svou rodinu poslala k čertu,“ a Kata luskla prstama, svraštila černá obočí a rozhlížela se kol dokola po síni, jako by pátrala po nějakém odbojném Van Colearovci.

Avšak po imposantně dramatickém odchodu objevila se zase v okamžiku na to jako záśleh bílého blesku, políbila Karrie mezi obočí a byla ta tam. Den, který následoval, byl Jacku Princeovi těžkým dnem. Byl v duši přesvědčen, že Karrie nepřijde, avšak nedati toto vědomí znát paní Starbottleové a přicházet její prosté

nadějnosti vstříc stejně pevnou zdánlivou přesvědčeností, byla krutá a obtížná úloha. Byl by se pokusil o rozptýlení mysli její delší vyjížďkou, ale bála se, že snad Karrie přijde za její nepřítomnosti a její síly, jak sám sobě přiznati musil, velice ochábly. Když pohlížel do jejích velkých, vážných, jasných očí, dralo se mu neodolatelně k vnitřnímu vědomí něco, co pokoušel se oddalovati od mysli své, odkládati den po dni k uvažování. Začal pochybovat o vhodnosti a moudrosti toho, co byl podnikl i vzpomínal si na vše, co dělo se při setkání se s Karrie a byl na polo přesvědčen, že zavinil nezdar sám. Ale paní Starbottleová byla velmi trpěliva a plna důvěry a i tato sama zakládala se na víře v to, co on soudil. Když její síly stačily vnitřnímu pohnutí, podepřeli ji do židle u okna, odkud mohla viděti školu a vchod k hostinci. Tu a tam kreslila si pěkné plány do budoucnosti a představovala si, jak bude, až usídlí se na venkově. K místu, v němž se nyní nalézala, zmocnila se jí, jak se Princeovi zdálo, zvláštní náklonnost a bylo patrno, že se jí celá budoucnost jeví co mír a pokoj. Byla přesvědčena, že se brzo uzdraví; myslila vskutku, že jest jí nyní mnohem lépe, než bylo, ale že snad to bude dlouho trvat, než opět sesílí. Šeptala toto a podobné tak dlouho, až Jack vyrazil dolů do síně, dal si dát lihovin, kterých nepil, doutníků, kterých nekouřil, mluvil s lidmi, jichž neposlouchal a vůbec se choval, jak jenom naše silnější pohlaví nachýleno jest chovati se v dobách choulostivých zkoušek a zmatků.

Den skončil se zataženou oblohou a ostrým pronikavým větrem. S večera zatočila se tu a tam bludná paperka sněhová. Paní Starbottleová byla stále spokojena a stále doufala; Jack přistrčil její lenošku od okna k ohni a ona mu vysvětlovala, jak, když se nyní školní běh blíží ku konci, musí asi Karrie po celý den studovat a jistě že může opustit školy jen večer. Tak vyseděla větší část večera, přičesávajíc si hedvábné vlasy a pokud síly stačily, upravovala svou bílou domácí toilletu.

„Nesmíme to dítě polekat, Jacku," pravila jako na omluvenou a s jakýmsi nádechem své bývalé koketnosti.

V deset hodin oddechnul si Jack z hluboka, když mu vyřizováno vzkázání, že by s ním lékař rád dole promluvil. Vstoupiv do pochmurné, šeře osvícené hovorny, spatřil Jack u krbu zakuklenou postavu ženskou. Chtěl již zase odejít, když se ozval hlas, jejž měl ve velmi milé vzpomínce.

„Aj vždyť je dobře. Já jsem ten doktor." Kukle odhrnuta nazpět a Prince spatřil lesklé černé vlasy a černé smělé oči Kateřiny Van Corlearovy.

„Neptejte se nic. Jsem lékař a tam je můj recept," i ukázala k napolo poděšené a napolo vzlikající Karrie, jež choulila se do koutku — „a vezme se najednou!"

„Tedy ji paní Trethericková dovolila?"

„Nehrubě, znám-li tu paničku dobře," odpověděla Kata uštěpačně.

„Jak jste se tedy dostaly ven?" tázal se Prince vážně. „Oknem."

Zanechav Karrie v náručí macechy vrátil se pan Prince do hovorny.

„Nuž?" tázala se Kateřina.

„Zůstane — a vy, doufám, zůstanete také přes noc."

„Poněvadž mi nebude ještě osmnáct a nebudu dne 20. svou vlastní paní a poněvadž nemám nemocné macechy, nezůstanu."

„Tedy mi dovolíte, abych vás viděl zase ve zdraví zachráněnu oknem?"

Když se Prince as za hodinu vrátil, nalezl Karrie sedící na stoličce u nohou paní Starbottleové. Hlava spočívala na jejím klínu — byla se uvzlíkala do spaní. Paní Starbottleová přiložila prst ke rtům. „Povídala jsem vám, že přijde. Bůh vám to odplať, Jacku, dobrou noc."

Druhého dne měl pan Princ návštěvy: paní Tretherickovou celou bez sebe, velebného pána Asu Crammera, principála uraženého a pana Joela Robinsona, Seniora blahosklonně ctihodného. Setkání bylo bouřlivé a skončilo vyzváním o vydání Karrie.

„Nemůžeme věru připustit takový přechmat," řekla paní Trethericková, panička oděná podle mody, ale ostatně velmi všední ženština, „uplyneť vyjednaná lhůta teprv za několik dní i nezdá se nám na čase ani na právu propustiti paní Starbottleovou z jejích závazků."

„Až do uplynutí školního běhu musíme stát na tom, aby se slečna Tretherickova úplně podrobovala našim pravidlům a naší kázni," vykládal dr. Crammer. „Celé to jednání směřuje ku kompromitování postavení, kteréž slečna Tretherickova ve společnosti zaujímá," namítal pan Robinson.

Nadarmo líčil pan Prince vetchý zdravotní stav paní Starbottleové, její úplnou nevinnu při útěku dívky, prominutelné a přirozené chování se této samé, nadarmo dosvědčoval sám, že se budou říditi jen vůlí Karrieninou; ale potom dodal s barvící se tváří a s nebezpečným pohledem oka, avšak s nápadným klidem v řeči:

„Jen slovo ještě. Jest mou povinností sděliti vám okolnost, která by mne zajisté co vykonavatele poslední vůle nebožtíka pana Trethericka opravňovala opříti se úplně tomu, co žádáte."

„Za několik měsíců po smrti pana Trethericka shledalo se přičiněním Číňana, jenž byl v jeho službě, že zanechal závěť, která také nalezena v jeho papírech. Za příčinou nepatrné ceny jeho odkazu — většinou pozemků, tenkráte bezcenných — nedbali vykonavatelé vyplnění jeho přání, ba ani potvrzení závěti a ohlášení jí veřejně, až za posledních dvou neb tří let pozemky nesmírně vystoupily. Závěť jest jednoduchá, ale smysl nedá se zvrátit. Majetek odevzdán stejným dílem Karrie a její maceše s tou výslovnou podmínkou, aby byla nynější paní Starbottleová její zákonitou pěstounkou, starala se o její vychování a vůbec jí byla na místě rodičů."

„A jaká jest cena toho odkazu?" tázal se pan Robinson. „Nemohu určitě říci, ale myslím, že nedaleká půl milionu," odvětil Jack. „Tu ovšem musím co přítel slečny Tretherickovy říci, že její chování se jest neméně rozvážné než sloužící jí ku cti," odpověděl pan Robinson.

„Neodvažuji se uváděti v podezření přání svého nebožtíka manžela a činiti překážky jich provedení," dodala paní Trethericková a schůze byla u konce.

Když oznámen výsledek paní Starbottleové, pozvedla ruku Jackovu k rozpáleným rtům. „K mému štěstí to přičiniti nemůže, Jacku, ale řekněte mi, proč jste to před ní tajil?" Jack se usmál, ale neodpověděl.

Do týdne potom byly všechny zákonité formálnosti vyřízeny a Karrie navrácena své maceše. Ku přání paní Starbottleové najali malý dům na pokraji města a tam se odstěhovali, čekajíce na jaro a na pozdravení se paní Starbottleové. Obé přicházelo velmi pomalu.

Avšak ona byla šťastna a trpěliva. Pozorovala ráda, jak stromy pučí — nový to pro ni po kalifornických zkušenostech výjev — i ptávala se Karrie, jak se který jmenuje a kdy se zazelená. A ještě nyní těšila se v tomto letě, kteréž se tak podivně opozďovalo, na dlouhé procházky s Karrie, na chůzi listnatými lesy, jejichž letorosty viděla vyčnívat podél hřebenu pahorku. Ba myslila si, že by mohla v nich básně psát a vykládala si to co důkaz vzmáhajících se sil; a myslím, že u jednoho z členů této malé domácnosti jest ještě píseň tak radostná, tak prostičká, tak nevinná, že mohla být ozvěnou červenky, která ji švitořila do okna, jakož bezpochyby odhlasem tím také byla.

A pak bez příprav snesl se s nebes den tak vlídný, tak tajemně měkký, tak snivě krásný, tak chvějící se a živý třepotem neviditelných křidélek, tak plný a hojně překypující probouzením se a radostným z mrtvých vstáním, jemuž neučí žádný člověk, jež neobmezuje žádná víra — že myslili, jak dobře bude, když ji vynesou a položí do nádherné sluneční záře, která svšela jako svatební pochodeň od dveří a okenic. A tam ležela sproštěna pozemského šera a pokojná. Unavena bděním usnula jí Karrie po boku a tenké prsty matčiny spočívaly jí na hlavě jako k požehnání. Náhle zavolala Jacka.

„Kdo to byl," zašeptala, „jenž právě všel?"

„Slečna Van Corlearova," řekl Jack, odpovídaje pohledu jejích velkých hluboko dutých očí.

„Jacku," pravila po malé přestávce, „sedněte ke mně na okamžik, drahý Jacku, mám něco na srdci. Jestli jsem se vám kdy za dnů minulých zdála krutou, chladnou nebo koketní — bylo to proto, že jsem vás milovala, Jacku, příliš, než abych byla mohla spoutat budoucnost vaši se svou. Milovala jsem vás vždy, drahý Jacku i když jsem se vás zdála být nejméně hodna. Teď je po tom, ale měla jsem nedávno sen, Jacku, pošetilý ženský sen, že to, co scházelo mně, naleznete snad u *ní* a pohledla plna lásky na děvče, spící jí po boku — „že snad byste mohl milovati ji, jako jste miloval mne. Ale ani to se nesplní — není-li pravda, Jacku?" a pohlížela mu pátravě do tváře. Jack jí stiskl ruku, ale ani nehlesnul. Za několik okamžiků řekla zase: „Snad dobře jste volil. Je to děvče dobrosrdečné, Jacku, ale trochu smělé."

A po tomto posledním zakmitnutí blouznivé slabé lidskosti v zápasící duši již nepromluvila. Když k ní zase za okamžik přišli, malounké ptáče, usednuvši na jejích prsou, odletělo a ruka, již zvedli s Karrieiny hlavy, sklesla jí k boku neživá.

Alexandr Fredro.

Hluboko klesla Polska; rozervána a k smrti zemdlena jsouc uvnitř, stala se málomocnou vně a žádné rány nebyly s to panský stát polský vyburcovat ze smrtelné mdloby a jej spamatovat. Vídeňský kongres i formou zničil, co skutečností dávno již býti přestalo, totiž samostatnost Polsky. Avšak právě doba politického úpadku Polsky byla dobou literárního její vzkříšení a zmohutnění. Rozkvět národního písemnictví polského má svůj vznik v dobách právě nejtrapnějších, kdy dokrváceli dvojnásob tragičtí rekové Kościuszka, kdy rozeštváni byli vlastenečtí synové Polsky do všech dílů světa a žalářováni byli obhájcové neodvislosti své otčiny. Byť i úpadek byl dávno předpovídán a politickými činiteli v národě zaviněn, ostane klesnutí velkého národa přec vždy tragickým. Tragičnost ta, kteráž někdy až komickou se stávala, jako na př. když Dąbrowského polská legie bojujíc za Napoleona a vzdalujíc se vždy dále na jih italský přece zpívala: „Marsz, marsz Dąbrowskii, z ziemi wloskiéj do Polski," vyvolala sympatie s Poláky a zjednávala jim útulek a přátelské přijetí po celém světě.

Za dob těch objevili se v písemnictví mužové jako básníci Mickiewicz, Krasiński, historik Lelewel, badatel v historii práva Maciejewski, nadšení pěvci Slowacki, Goszczyński, Kraszewski a s nimi i dramatik Alexandr Fredro. Ve všech oborech písemnictví nastala nevídaná dosud činnost, nastalo znovuzrození. Chablonový klassicism osmnáctého věku, bohatý na prázdné frase, vetchý a duchamorný, bezduchý, jak ta doba klesající Polsky jezovitstvím otrávená, rozražen byl muži nové doby, básníky, kteří vrátili se k národu a v národě hledali a našli bohaté zdroje své poesie.

Když objevil se Bogóslawski, první to skřivan novou dobu zvěstující, se svým „Krakowiacy i górale", úsměškem provázela jej učená kritika červivého klassicismu; když Mickiewicz se svými nesmrtelnými zpěvy vystoupil, když „Konradem Wallenrodem" zahájil nový zcela směr národní, romantiku, sesypali se na něho kritikové jako Osiński a Grzymał v „Astrei" vytýkajíce mu, že kazí literaturu, že z ní činí pelech vášní, že otravuje národ a vyzvali ho, aby sebe i svůj směr podrobil učencům varšavským a o čem ti rozhodnou, to aby učinil.

V takových poměrech započal i Alexandr Fredro svou činnost literární. Na jedné straně vzmáhalo se a přinášelo krásné plody básnictví ukrajinské, v němž zejmena Bogdan Zaleski, Severyn Goszczyński a Michal Grabowski se proslavili, na druhé škola červenoruská s Ant. Czajkowským, Brodzińským, Chodakówským, Magnuszewským a jinými; ve Vilně povznesla se škola poesie Jos. Ign. Kraszewského; Mickiewicz, velikán básník, našel svých obdivovatelů a následovníků a romantism celé nové doby větším právem mohl by nazván být školou Mickiewiczovou. Čilost ta literární nemohla ostat ovšem na Fredra bez účinku, nicméně tvoří on sám svými veselohrami samostatnou školu dramatickou, jejíž nejvýtečnějším žákem jest syn jeho Jan Alexandr Fredro.

Fredro narodil se r. 1793 v Surochově pod Jaroslavem. Celá rodina hrabat Fredrů označovala se láskou k umění, zejmena k básnictví. Fredro jest pravnukem slavné básnířky polské Alžběty Družbacké. Jeho dcera Zófie proslula v malířství. Starší jeho bratr Jan Maxmilian proslul co spisovatel tragedií a vzpomínám z nich pouze „Vandy", „Dydony" a „Haralda". Co mladík šestnáctiletý vstoupil do vojska polského. Po nešťastném konci války Napoleonovy vrátil se r. 1814 do Lvova, kdež oddal se zcela písemnictví a hospodářství. R. 1826 oženil se s Žofií z Jablonovských, hraběnkou Skarbkovou. První jeho pokus dramatický spadá do r. 1821, jest to

překlad Götheova „Claviga“ a provozován byl téhož roku na divadle lvovském. První jeho původní veselohra „Mąž i žena“ provozována byla poprvé rovněž na divadle lvovském 29. května 1822. Od té doby objevilo se každý rok z pera jeho několik veseloher. V letech 1823 a 1824 provozovány od něho: „Geldhab“, Cudzoziemszczyzna“, „Zrzędność i Przekora“; r. 1825 „Damy i huzary“, „List“ a „Odluki i poeta“; r. 1827 „Nikt mnie nie zna“, „Pan Jowialski“, „Gvaltu co się dzieje“ a nejlepší z jeho veseloher „Śluby panieńskie“. R. 1833 napsal „Deližans“, r. 1834 „Dożywocie“ a „Zemsta za mur graniczny“. Od r. 1835 nastala nápadná přestávka v dosavadní jeho činnosti, jejíž příčinou byly neblahé poměry politické a útisky, jež Poláci v Haliči musili snášeti. Přes to však nevzdal se činnosti spisovatelské, práce své nerad však uveřejňoval. R. 1855 sepsal, avšak neuveřejnil veršovanou pětiaktovou veselohru „Wychowanka“. V rukopisu ostala po něm též „Komedja zwierząt“, veselohra z dob Stanislava Augusta a jiných ještě sedm veseloher. Mimo veselohry sepsal Fredro i libretto „Rajmund Mnich“ o dvou aktech, k němuž hudbu složil Frant. Mirecki. Obé ostalo však pouze v rukopisu. R. 1830 vyšel od něho dramatický obrázek „Obrona Olsztynu“ a básnické dílo „Kamień pod Liskiem;“ r. 1832 vydal povídku „Nieszczęścia najszczęśliwszego męża“. Od Fredra pochází též mnoho básní, proslovů a deklamací, z nichž však žádná nebyla tištěna.

Fredro velmi churavěl v posledních letech a smrt jeho, kteráž dne 15. července 1876 nastoupila, nepřekvapila sice, avšak vzbudila hluboké účastenství ve všech kruzích polských. S Fredrem zemřel jeden z posledních mužů z doby znovuzrození písemnictví polského, jeden ze současníků a přátel Mickiewicze, Slowackého, Goszczyńského, Lelevela a Maciejewského. Málo již jen zbylo mužů z doby té, kteráž viděla pád Polsky, avšak provedla zároveň rozkvět literární. Tu potěchu však mají Poláci, že výtečný mají dorost a že v mladší generaci mají hojnost sil na rozvoji literárním zdárně pokračujících. Sám Fredro zanechal za sebe dobrého náhradníka ve svém synu, jehož veselohry pod jmenem Fredra syna náleží k prvním dramatickým výtvorům polským.

Nejvíce a nejraději zdržoval se Fredro ve Lvově a zde i těšil se neobyčejné oblibě. Fredrovi ku poctě jmenována ve Lvově ulice, ve kteréž bydlel a ve kteréž také skonal, ulicí Fredrovskou. Divadlu lvovskému byl Fredro ze všech divadel polských nejvíce nakloněn a zde také nejzdařileji provozovány veselohry jeho.

Fredrovi nevyrovnal se dosud ani jediný v oboru tom spisovatel polský. Vynikl jak plynností a lahodou slohu tak vtipem, sceničností i opravdovostí ze života vzatých karakterů, jakéž uváděl na jeviště. Někde ovšem jest trochu rozvláčným a obětuje líčení karakteru i děj. Poláci s hrdostí jej zovou polským Molierem a zajisté jemu se i vyrovná. Fredro předvedl nám polskou společnost na jeviště; v jeho veselohrách vidíme lidi, jací skutečně se nacházejí, ušlechtění a vylíčení s nejtajnějšími jich zámysly a myšlenkami. Nedostižný humor, jakýž všude proudí ve veselohrách Fredrových, dovršuje uspokojení a dodává dramatům zvláštního, Fredrovského rázu. Fredro jest úplně polským a úplně originálním. Jako Mickiewicz, Kraszewski neb Krasiński jsou ve svém oboru původními, tak jest i Fredro. Není tím ovšem řečeno ještě, že všechna jeho díla jsou stejné ceny a že nejsou snad vedle výtečných i slabší.

Velká část veseloher Fredra (otce) přeložena jest i na jazyky jiné a provozována byla na jevištích francouzských, německých i slovanských. Nejznámější z nich v překladu českém jest „Dámy a husaři“, kteréž přeloženo jest též v jazyku chorvátském a německém. Veselohra „Mąž i żona“ provozována s úspěchem v Paříži i Berlíně. Na německých jevištích provozují se též: „Śluby panieńskie“, „Dożywocie“, „Zrzędność i przekora“ a jiné.

J. J. T.

Literatura. Věda. Umění.

— Ze slovanského písemnictví. Srbská literární produkce jest zastavena pro těžký boj, kterýž Srbstvo proti Turkům započalo. Jediné spisky a návody vojenské a válečnické produkují se u velkém množství. — V ruském písemnictví byly co nejvřeleji přijaty Kolárovy z češtiny přeložené „ohlasy písní srbských“ „Serbskija otgoloski“. Kritika ruská velmi příznivě posuzuje dílo to. Polonskij sepsal a vydal „Sobaki, životnyj epos našich dnej“. G. N. Zlatovratskij, kterýž obrátil na sebe pozornost obecenstva a kritiky spisem „Krestjane-prisažnyje“, vydal nový spis líčící obyčeje a mravy ruského rolnictva „V arteli.“ Artel jest zřízení, kteréž pouze na Rusi vidíme. Arteli jsou rozšířené spolky rolnických obchodníků, kteréž prostředkují obchod mezi nejodlehlejšími městy, mezi Astrachanem, Kijevem, Moskvou i Petrohradem. Rolnická artel ruská záleží z mužů, kteří pěšky chodí ode vsi ku vsi, od města k městu a všude obstarávají obchody, koupě i prodej. Obratnost těchto mužů, kteří většinou neznají ani číst ani psát, jest neobyčejná a rovněž jsou nejspolehlivějšími a poctivými obchodníky. Již z toho viděti velkou zajímavost díla toho. „Fiktivnyj brak“ zove se nový v Petrohradě právě vydaný román pí. S. Dolginovy. V sebraných spisech ruského básníka Poloňského vyšlo epoş „Kazimír Velkij“, kteréž nad ostatní jeho výtvory vyniká. — Účinné polské nakladatelství J. Konst. Župaňského v Poznani vydalo právě zajímavé dílo „Z žicia Litwinki 1827—1874“ sepsané od Bronisława Zaleského. Spisovatel líčí v díle tom život Heleny Skirmuntové, jež nedávno zemřela a proslavila se v životě svým nevšedním uměleckým nadáním, bylať výtečnou řezbářkou, a vlastenectvím. Ve vyhnanství vyřezala šachovní sošky, kteréž na všech výstavách obdiv vzbuzují. Zaleski sepsal dílo to dílem ze skušenosti vlastní, dílem dle zápisek a vyprávění zesnulé. Nová veselohra Sewerova „Pojedynek szlachetnych“, kteráž byla první cenou poctěna v konkursu ve Varšavě vypsaném, připravuje se pro veškerá divadla polská. Veselohru tu překládá do češtiny sl. Eliška Krásnohorská, a takž snad i my záhy s ní se blíže seznáme. U Župaňského v Poznani vyšlo i Leona Potockého „Urywek ze wspomnień pierwszéj mojéj mladości.“ Spisovatel jest známý v písemnictví polském pod jmenem Bonawentury z Kochanowa zejmena svými spisy „Święcore czyli palac Potockich w Warszawie“, „Wincenty Wilczek i pięciu jego synów“ „Pamiętniky pana Kamertona“ a Každier z Truskowa, czyli pierwszy i ostatni litewski powstaniec“. Pí. Walerja Marrené (Morzkowska) známá v písemnictví polském spisovatelka z „Ruchu literackiego“ napsala nový román „W czasie żniw“. V Petrohradě vydán v polském jazyku od Mac Gahana popis výpravy chivské „Działania wojenne na Oksie w r. 1873 i upadek Chiwy“. Ve Varšavě chystají se k tisku, jak „Gaz. Nar.“ sděluje, sebrané spisy Julia Vernea, kterýž opravdu prý se jmenuje Olszewski a jest rodem Polák. S polským tímto jmenem vydány prý budou i jeho spisy. Redakce varšavského „Przeglądu tygodniowego“ vydá ve třech dílech „Pisma

Zbigniewa" sebrané spisy Marie Sadovské, jež za pseudonymiem Zbigniew se skrývá. — V Ďurděvu vychází od počátku července nový politický list bulharský „Nova Bъlgarija" časopis politický, kterýž hlavně obrací zřetel k povstání bulharskému. Redaktorem listu toho jest Poparkov. V Bukurešti počal vycházet rovněž revoluční orgán bulharský „Vostanie".

— Anglický překlad Krasiňského. Ve Filadelfii vyšlo právě rozsáhlé dílo: „The undivine Comedy and other Poems, by the Anonymous Poet of Poland, Count Sigismund Krasiński." Dílo to není pouze překladem, nýbrž i tlumočením poesie Krasiňského v anglickém rouše. Překladatelkou byla chvalně známá americká spisovatelka Marta Walter Cook. (Nar. 1807, zemřela 1874.) Dílo to vydáno nákladem J. B. Lippincotta a spol. a obsahuje mimo předmluvu a životopis Krasiňského předmluvu z francouzského vydání Krasiňského, rozbor nebeské komedie dle přednášek Adama Mickiewicze, pojednání Klaczka „le Poete anonyme", dále Irydyon, Resurrecturis a ostatní poetické spisy.

Drobnosti.

— Velká pařížská opera prodělala během let velkou metamorfosu, než se stala takovou, jakou nyní jest a dostala se tam, kde nyní stojí. R. 1733 stála na Palais Royalu. R. 1743 shořela však úplně, načež dostala prozatímní byt v paláci Tuilerieském, kdež však v „prozatímnosti" ostala až do r. 1770. Téhož roku vystavěl Morro zvláštní operní budovu, avšak již desátého roku vyhořela. Po té dostala se do podruží k Porte St. Martin, odkudž po 2 letech dostala se do velké operní budovy vystavěné v ulici Richelieuové proti královské bibliotéce. Zde ostala až do r. 1820, kdy budova ta po smrti vévody z Berry byla sbořena. Odtud přesídlila se do nádherně vystavené budovy v ulici Le Pelletier, kdež ostala do r. 1874, kteréhož roku byla opětně požárem zničena. Zkušenost ta vedla k uznání, že divadelní budovy nejlépe stavěti o sobě bez spojení s jinými domy, aby učiněna býti mohla všechna opatření proti požáru. Při konkursu na nejlepší návrh vypsaném zvítězil Charles Garnier. Nově zbudovaná velká opera pařížská zaujímá prostor 11.237 čtv. metrů. Propady mimo stroje pojmouti mohou 15 metrů vysoké předměty jak k propadu tak k vysunutí. Výška budovy od základního kamene až k vrcholu střechy obnáší 70 metrů. Základní kameny leží o 2·25 metrů hloub než mostu Tournelského. Vody, které z výšin Belevillu a Menilmontantu prosakovaly do základů, musely být stroji vyčerpány a základy cementovány. Podnikatel Violet provedl práci zednickou; stavivo musilo být tak dobré jakosti, že každý čtvereční centimetr musí nésti tíži 60 kilogramů. Na stavbu velké opery spotřebováno bylo 95·000 kostkových metrů tesaného kamene. Zednická práce vyžadovala nákladu 16 milionů franků, veškeré výlohy 50 milionů franků.

— Převalský mezi Mongoly. Známý cestovatel ruský Převalský obohatil národopis Sibíře zajímavými příspěvky k poznání úžasné duševní obmezenosti a pověrčivosti některých kmenů mongolských. Jeden kmen na př. vřadil jej do počtu svých svatých. Nazýval ho „velikým světcem ze západu", který jde navštívit „velikého světce východu", t. j. dalai-lamu. Byl jim bytostí nepochopitelnou, vlastností nadlidských. Jen z božské jeho moci vysvětlovali si odvahu, s jakou se pouštěl v průvodu pouze tří mužů do krajin, hemžících se loupežníky. Tvářnost, kroj, zbraně, všechno konání těch čtyř cizinců byly jim novými, naplňovaly je pověrčivým obdivem. S úžasem pohlíželi na ně, když zbraní neznámou ptáky v letu zabíjeli, ptáky vycpávali, byliny do herbáře sbírali a p. Nadzemský ten nimbus přinášel Převalskému mnohé výhody, ale také mnohé nepříjemnosti. Všade obklopovaly jej zástupy lidu, které ho prosily, aby na ně rukou svých vložil, aby jim požehnal, aby jim tajné věci objevil a budoucnost předpověděl. Mnozí prokazovali mu božské pocty. Tak shromáždilo se kolem něho v Dulan-Kitu 200 lidí, kteří se před nim uvrhli na kolena a jemu se klaněli. Vedle úřadu světce zastával Převalský také úřad zázračného lékaře. Zbavil pomocí chininu šťastně několik nemocných zimnice a od té doby obléhaly jej stále davy neduživců. Musil léčiti všechny možné nemoci. Přiznává se, že jsa v lékařství laikem, musil prováděti přímo hříšné šarlatanství. Z počátku léčil své pacienty bez rozdílu nemoci sodovou vodou, glauberovou solí, magnesií a podobnými prostředky; ale když se zásoba těchto ztenčila, sáhl k Baumscheitovým jehlám, které byl náhodou s sebou na cestu vzal. Dr. Baumscheit, který tento šarlatanský nástroj co pomoc proti všem nemocím vynalezl, byl by se nemálo potěšil z úcty, kterou Mongolové v Kuku-Noru vynálezu jeho prokazovali. Pokládali tyto jehly za věc svatou, vyšlou z ruky samého Buddhy. Když Převalský na konec zázračný svůj nástroj jednomu knížeti mongolskému daroval, byl tento radostí u vytržení a bodal darovanými jehlami celý den své úplně zdravé pobočníky a všechno ostatní komonstvo. Jaký strach tamější kmenové před cestujícím Rusem měli, dokazuje nejlépe následující případ. Když se Převalský na cestu do Tibetu vydal, zanechal u knížete caidamského v uschování některé z méně potřebných svých věcí. Po návratu odevzdal mu je kníže nazpět s velikým díků činěním a vypravoval mu s radostí, že se po celou tu dobu v jeho dvorci žádný loupežník a zloděj neobjevil z bázně, aby snad náhodou právě věci Převalského neukradl.

Listárna redakce.

φ. χ. Dali jsme jméno místo písmen. Není-li vhod, oznamte nám jiné.

Zasilateli básní „Aglae" a „Leknín". V obou pracích obráží se nevšední Vaše nadání. Ale přes to odkládáme obě a žádáme Vás o novou zásilku.

Chval. Zb. „Co to as?" — Nic.

J. V. Bez ceny.

Vneslav Hostivít. Nemůžeme Vás povzbuditi k pokračování.

Fr. Chp. v K. Ještě nevyspělé a neurovnané; možná, že se z toho časem něco vyklove.

V + V. Chcete, abychom podali ukázku z Vašich „básních"? Opatřte si především českou mluvnici.

D. Žádáte, abychom Vás upozornili na vady, jakých se dopouštíte. Jest jich tolik, že musíme přestati pouze na některých. Předně, nemáte ponětí ani, o českém přízvuku, ani o rýmu, aniž vůbec o formě básnické, jakož viděti na př. z „veršů": „V přírodě všecko spanilé, — ve duši mé pusto; — venku všecko ve síle, — ve mně však bolů sto." Za druhé, prokazujete sám sobě přílišnou poctu; píšete totiž důsledně: „proč béreš svojí *Mi* ruku", „drahá *Má*" „v mohylu *Mne* odnesou" a t. d. Za třetí, hledáte rým na „srdce" a nalezáte „skrbce". — — Však již dosti.

Spisy nové „Lumíru" zaslané: Ženské Listy. Orgán pro vzdělání žen a dívek československých. Ročník IV. Číslo 7. (Červenec 1876.) Redaktorka: Eliška Pechová (E. Krásnohorská). Vydává ženský výrobní spolek český v Praze.

Národní bibliotéka. Sešit 262. a 263. (J. K. Tyl. Fr. Pravda). V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Slavia. Sbírka podobizen, autografů a životopisů předních mužů československých. Sešit 13. V Praze, nakladatel Frant. Bartel (dřevorytecký ústav).

Divadelní ochotník. Sv. 116. Rázná žena. Obraz ze života se zpěvy v 6 odděleních. Volně vzdělal E. Z. — Opička. Žert v 1 jed dle Ed. Kirschnera volně vzdělal Lad. Novák. — Sv. 117. Zamiloval se do své paní. Veselohra ve 3 jed. dle Gerle-ho zpracoval L. R. Stirský. — Bratři sokové. Činohra v 1 jed. od Duverta a Bernarda, z franštiny přel. Em. Züngel. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Jarní vody. Román Ivana Turgéněva. Přeložil A. Durdík. V Praze, nakladatel: Theodor Mourek.

Česko-moravská kronika Karla Vladislava Zapa. Sešit 52. V Praze, nákladem knihkupectví I. L. Kobra.

Gratulant, obsahující hojnou sbírku dětských přání k novému roku, jmeninám i zrozeninám rodičů, příbuzných a přátel. Pro mládež československou sebral a sepsal P. J. Šulc. (Druhé opravené a rozmnožené vydání.) V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

OBSAH: Na pomezí cizích světů. Fantastická novela od *Julia Zeyera*. (Dokončení.) — Malvína. Sepsal *Fr. Nečásek*. (Pokračování.) — Pod smyčcem Pavlovských houslí. Obrázek z Petrohradského života. Napsal *Vl. Michněvič*. — Kodaň. Napsal *Josef Wünsch*. — Gruzínka. Báseň od *Jaroslava Hradeckého*. — Episoda Fiddletownská. Od *Bret Hartea*. (Dokončení.) — Alexender Fredro. — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti. — Část redakční.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.*
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2^1/_2$ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. 30. července 1876. **Číslo 21.**

Z básní Jaroslava Vrchlického.

SMUTEK MOŘE.

Mrtvé, tiché, nepohnuté
moře dumá před mým zrakem;
sotva slunce šedým mrakem
kmitne rovno skvrně žluté.
Pláň se člunkem nerozčeří,
vzduch se nezachvěje ptákem,
stožárů jen tichý les
v dálce, kde se přístav šeří,
trčí smutně do nebes.

Ocean a nebe včera
v lesku závodily spolu,
kol nich tkala aureolu
barev západu hra sterá.
Slunce jako žhavý rubín
spouštělo se zvolna dolů
nad korábů čilý rej; —
mha dnes vstala z vodních hlubin
a s ní stesk a beznaděj.

Bouř jsem viděl v noci ještě,
jak se vzpjala nad pobřežím
a jak vlny rovné věžím
drtila o skály v deště.
V jásavé té symfonii
píseň, kterou v hrudi střežím,
vzlétla žhavou perutí. —
Dnes jen mraky břehy kryjí,
tiché vše a bez hnutí.

Co jen němé vody tyto
tají ve svém bezdném lůně,
že i slunce na jich trůně
sní závojem chmury skryto?
Že když dlouho patřím na ně,
žal se mojí snoubí struně
a myšlenek divý svár
sedá na mé bledé skráně,
jak tlum racků na stožár?

Či snad mraků závoj strhnou
spící vody po tom tichu,
v blescích, hromech, živlů smíchu
v objetí se slunci vrhnou?
Duchu můj! ty's jako moře,
spící lve, svou probuď pýchu,
bouří vášně k světlu spěj,
a těm, jenž tě spjali v hoře,
hoď svá pouta v obličej!

BOUŘE.

Květ oleandru práchniví,
jak po polibku žíznivý
ret ženy, země prahne.
Slyš temný hukot z obory!
to bouře anděl přes hory
ve plášti mraků táhne.

Teď vichr v divém zápase,
jak vzepjav se po terase
rozházel květ jasmínu;
táž vůně zas, týchž blesků jas,
jak druhdy, když tvůj padal vlas
přes mou skráň na tvém klínu.

U okna stojím, tajím dech . . .
nad mojí hlavou v mračen spěch
si děsné vichr hvízdá,
ve bouři, blesků ve kmitu
pod římsu okna v soucitu
zřím do ptačího hnízda.

A zřím tu v němém pohnutí,
jak jednou kryje perutí
šest křídel láska matky,
jak v živlů spor i blesků nach
je k sobě tulí hořký strach
i jistoty cit sladký.

A stojím — je mi ku pláči,
skráň vřelá k sklu se přitlačí —
což duší mou to chvělo?!
Duj, větře! blesku, směj se tmám!
Kdo jako já jde žitím sám,
ten neskloní své čelo!

Malvína.

Sepsal *Fr. Nečásek.*

(Pokračování.)

Bylo divení v Jablonci. Sousedka pravila: „Já věděla, že není hraběnkou.“

Druhá rozšafná sousedka: „Ba řku, že je hraběnkou, ale povím vám tajemství; zaslechla jsem, že zastřelila na honbě muže, já ale, jak víte, o všech lidech dobře smýšlím — snad neopatrností, a zasloužený trest boží ji stíhá.“

Bylo i milosrdných lidí, kteří hraběnku podporovali, ba i záměru krupice a uvařenou slepici poslali. I babička Brumlichová, jež při předeslé návštěvě tolar od hraběnky obdržela, dostavila se s roštím na zádech a když hraběnka pravila: „Tentokráte nemohu vám ničeho poskytnouti, jsem sama chuda,“ babička složila roští řkouc: „Uchovej mě bůh, abych od vás něco chtěla,

paní hraběnko: nesu vám roští, abyste si zatopiti mohla, a ještě víc vám nanosím, abyste měla topiva na zimu, my staré máme rády teplo." Šla a bylo viděti, že sobě utírá oči.

Potřeba-li toho kázala, vyzvedla Anežka částku z uložených peněz, aby hraběnce přilepšila. I Jeník, jak co uspořil, dal Anežce, aby hraběnce kuře nebo pstruhy upekla, avšak sousedka, starostlivá tato žena, ihned vše prozradila Tichánkovi, a bylo zle. Tichánek Anežku a Jeníka vyplísnil a chtěl hraběnku vypověděti z bytu, že musí a musí se jinam odkliditi, avšak Anežka dala se do prošení pro milosrdenství boží a šťastnou hodinku smrti, a slibovala, že bude pracovati, což tak účinkovalo na přísného hospodáře, že se obměkčil a udobřil.

Hraběnky nebyly tajny výlohy Anežčiny. Psala synovci Lebedovi o peníze. Poslal sice, ale málo a na opětné psaní ani neodpověděl. Přemítala: „Proč neposílá více? Nemá, sic by jistě poslal, neboť je dobrý člověk."

Hraběnka žila v Jablonci tiše a spokojeně. Vyslovila se, že za času, kdy ještě na panství svém v nádheře a přepychu žila, nikdy by byla neuvěřila, že je možno i v chalupě a chudobě spokojeně žíti, a že si toho velmi váží, že se o tom přesvědčila. „Nezáviďte," nejednou pravila, „boháčům jich život. Příroda dary své spravedlivě rozdělila, neboť radost jest přístupna rovnou měrou, ne-li více, chudým nežli boháčům. Hle maličkost jim působí radost. a na tom hlavně záleží, a zdraví a tělesná krása, ty nejznamenitější dary, jsou stejně i chudobě usouzeny, ne-li více, nežli velmožům. Tak jest."

Obyvatelé Jablonečtí počali staré rozumné a tiché paní si vážiti. I Tichánek přestal počítati, mnoho-li za den sní.

Jeník věda, že by se hraběnka ráda koupala, vyhledal místo u Jizery, ze všech stran chráněné hustým neprohledným křovím, vybral kamení z vody a zbudoval lázeň, avšak zastihla jej bouřka, hrom burácel, kroupy se sypaly a Jeník se schoval sice pod smrky, ale promokl a nateklo mu do bot. Bál se domluvy od otce, že se neuvaroval deště, tento ale, domnívaje se, že pracoval na poli, pochválil jej: „Syn můj je pilný, okopával nepochybně zelí a nedbal ani bouřky."

Anežka u lázně, kde tekl potůček do Jizery, zařídila, jelikož hraběnka o vodopádech na bývalém svém panství vypravovávala, malý vodopád, pěknými kamínky, z daleka přinešenými jej ozdobila a nezabudek vůkol nasázela, což hraběnku těšilo.

V stodole připravovali povřísla ku žním. Hraběnka též se dala do práce, ale nešla jí od ruky. Ustala tedy a posadila se na šit slámy. Jeník se domníval, že, aby neměla dlouhé chvíle, musí něco vypravovati, přemýšlel, jakou povídkou by se zavděčil a vypravoval, že když co malé robě se učil modliti a došlo na: „Pohřben jest," pomyslil sobě, že slova ta asi znamenati budou hřeben, jejž prastarý dědeček zádu na vlasech nosíval, a když mu předříkávali: „Lkající a plačící v tomto slzavém oudolí," že mu bylo, jako když někdo v zimě a při mraze vstoupí do světnice a plácá rukavicemi do sebe, aby se zahřál. I připlížila se malá Bětka do stodoly na pobyt, zalezla zaražena do kouta za snop a mlčela, za chvíli ale vylezla, rozhovořila se a hraběnce vypravovala:

„Něco přepřehrozného se stalo. Víte-li, co se pro pána krále neustrojilo? Trkavá kráva fučila a pádila až na návah ukrutného vrchu, odkud je vyhledno. A honí ji, a ještě se nevrátili; propojdou se."

Ze stodoly šla hraběnka na pole k dětem, jež pásly krávy a kozy, oheň topily, práskaly bičem a na sebe s vrchu na protější vrch pokřikovaly: Ahuhu! Náhle přiběhla sousedova Rozárka k hraběnce a tázala se hlasem udychtěným: „Tetko, neviďala jste naše prasata? — I to jsem unavena — víte, tetko, jedno velké a pět malých se zakroucenými ocásky."

Usmívajíc se, odpověděla hraběnka: „Milé dítě, neviděla."

Později chodívala na maliny a červené jahody a byla ráda, když nalezla nepatrný a dle barvy skromný, ale chutný hříbek a varovala se kropenatých a pyšných, avšak jedovatých hub díc:

„Jsou pestré a lesknou se jako had. Tak i vzdělaní a důkladní lidé skromností se rozeznávají."

Baron Lebeda byl ve službě dosti výnosné u příbuzných svých a poslal hraběnce peněžitou podporu brzy po příchodu do Jablonce. Když již neposílal více, ani nepsal, tázala se hraběnka samy sebe: „Snad na mě nezapomněl, že nepíše? Vážil si mne vždy, a v chudobě by vážnost ochabla? Nemožno! Mnohé dobrodiní jsem mu proukázala a doufám, že nebude nevděčníkem. Lebeda nevděčníkem? Nikdy. Za to mně ručí jeho vychování, jeho kavalírská čest. Jest dobrý a měl býti dědicem mým. Vím, že ač nemá nyní ničehož ode mne k očekávání, přec vděčným se proukáže."

I psala jemu o peníze. Čekala na odpověď dlouho, avšak marně.

Minulo několik neděl a bába, jež hraběnce nůši roští přinesla, sdělila jí, že do Jabloneckého hostince zavítal jakýsi baron, jenž se po ní poptával. „Vypadá," doložila, „jako Tomeš, jen že má pleš."

Bylo patrno, že to synovec baron Lebeda. A skutečně brzy vyhledal a navštívil hraběnku a vtiskl jí do ruky peníze, jež hraběnka zprvku příjmouti se zdráhala, ale po dlouhé domluvě a když tvrdil, že peníze ve službě a z darů hraběnčiných sobě nastřádal, přijala a vřele děkovala díc, že almužna ta jí vhod přichází.

Když odešel do hospody, zavolala Anežku, přešla dvakrát světnici se založenýma rukama, potom se zastavila, hleděla Anežce do očí a pravila: „Baron je dobrý člověk. Přesvědčila jsem se nyní o jeho bodré mysli a šlechetném srdci. Dívka, kterou sobě vyhledá, dobře pochodí. A jak vypadáš rozcuchaná a jaké chudičké šaty máš. Vystroj se trochu; nedbej řečí lidských a vystroj se. A kde máš skvosty, které tobě baron daroval. Vezmi je na sebe, takhle v neděli, aby baron viděl, že si jich vážíš. Ukaž skvosty!"

Anežka blednouc utlumeným hlasem šeptala: „Nemohu vám, milostivá hraběnko, po vůli učiniti; skvostů nemám."

„Kam jsi je dala?" tázala se hraběnka pokradnouc na Anežku přísným zrakem, jehož význam Anežka dobře znala.

„Nemám skvostů," pravila Anežka chvějícím se hlasem a prosebně ruce k hraběnce pozvedajíc dodala, „zastavila jsem je u Rebeky."

„K čemu? marnotratnice!"

„Aby bylo co jíst a poručník se nemrzel, kdyby nás živiti musil."

Hraběnkou to trhlo. Obrátila se na chvíli, vymlou-

vajíc se, že jí něco do oka padlo a oči zarosilo. I nemluvila již o skvostech, vzala Anežku za ruku, přivinula k sobě a urovnala vlasy řkouc: „Dítě, máš pěkné, husté vlasy, tak je musíš učesávati — tak tobě sluší."

Anežka, rozkvetlá to růže, ještě víc se Lebedovi líbila, než jindy. Na poli pracovala, a šlo jí k duhu, byla červena; a ve světnici pořádala a při tom zpívala a rádi poslouchali zpěv její, šel ze srdce k srdci.

Baron Lebeda si umínil, pozdržeti se v Jablonci déle, vyprovázíval hraběnku na procházkách a chodíval k vodopádu, kde hraběnka ráda sedávala. Na cestě potkal Tomše. Tomeš se lekl, nevěděl, má-li smeknouti čili nic, není-li baron taky chuděra, jako hraběnka, přec ale smekl a choval se zprvku podlízavě, brzy ale, když jej pojmenoval starým svým známým z Benátek, důvěrně.

„Co nového, brachu?" tázal se baron.

„Inu," odpověděl Tomeš, „v Roztokách ukradl cikán koně. Když ho dopadli, vymlouval se, že kůň ležel na cestě, a on že musil tedy, aby dál jíti mohl, koně přeskočiti. V tom se prý vzepnul kůň vzhůru a jej sedícího na něm odnesl. A ještě víc vám povím. Sedlák táhl krávu za sebou na provaze. I přikradlo se cikáně, vzalo provaz nepozovaně do ruky a dalo se táhati, aby sedlák myslil, že táhne krávu. Krávu zatím odvedl starý cikán stranou a když zašel, i cikáně odskočilo."

„Znamenité noviny," pravil baron, „a jak se máš?"

„Dobře, jen že nemám kalých bot."

„Pořídím tobě nové."

„Nové boty! to jsem rád," a prozpěvuje odcházel Tomeš.

Baron Lebeda vybledával hraběnku, chtěje jí tajemství srdce svého sděliti. Nenaleznuv ji doma odebral se k vodopádu. Ani tam ji nezastal. Sedl si na trávník dive se, kterak může míti hraběnka zálibu v takém titěrném vodopádku, kdežto na panství svém, nyní prodaném, velkolepé vodopády se nalézaly.

K vodopádu přišly dvě děti. Starší dívka, prostovlasá a usmahlá, hovořila: „Oloupám kůru z břízy a udělám loďku."

Mladší dítě, s hřebínkem ve vlasech, bránilo se tomu a vyhrožovalo: „Nekaz břízu, poteče z ní krev."

Starší na to: „Vyhrožuješ? Já tobě dám, abysi, pane, nemyslilo, že mám strach z tebe."

Zatím přišla hraběnka, posadila se vedle barona, jenž se jí po všelijakých zajíďkách a otáčkách svěřil, že miluje Malvínu čili Anežku, která je krásnější než jindy a že, jelikož má dostatečnou výživu, za manželku by ji rád pojal a teta hraběnka, bude-li chtíti, u nich může pohodlně žíti.

Hraběnka schvalovala úmysl tento a promluvila s Anežkou v příhodné době, když prádlo na trávníku kropila, kterak se v budoucnosti zaopatřiti a jak výživu sobě zabezpečiti míní.

„Nepřemýšlela jsem posud o tom," odpověděla a zadumala se a vylila konev vody vedle prádla.

„Radno by bylo, abys se vdala," dí hraběnka.

„Jsem spokojená a ostanu u vás, milostivá hraběnko, ať jste kdekoli a bude-li třeba, vyživím vás prací svou, i netřeba tedy se vdávat."

„Přec. Já bych radila vdávání. Dlouho-li tu na světě budu?"

„Posečkám, budu u vás do smrti."

„Kdybych si to ale přála?"

„Vám k vůli vše učiním, neboť vím, že radíte jako matka, avšak nemíním vás opustiti."

„Lebeda je řádný muž," praví hraběnka jako mimo, ale Anežka bledla při těch slovech a konev jí vypadla z ruky, „a je," pokračovala hraběnka, „synovcem mým; s ním každá dívka pochodí."

„Umínila jsem si, že vás, paní hraběnko, ve všem uposlechnu a tak se i skutečně stane, avšak nezazlíte mně, řeknu-li, že slova vaše mě překvapují, proto že jsem na vdavky posud nepomýšlela, doufám však, že se s vašimi náhledy brzy spřízním."

Anežka ukončivši práci a vidouc, že hraběnka svraštila čelo a přemýšlí, odešla do světnice.

Hraběnka se pozastavovala nad tím, že dívka bledla a vrávorala. „Chce — nechce," přemýšlela a posléz usoudila, že chce, a toliko změna stavu a štěstí, kteréhož dosíci měla, hluboce ji dojímá.

Baron Lebeda sledoval Anežku kam se hnula, na pole, do zahrady, ba i do chlíva a poručník Ticháček se mračil a mumlal: „Ten tu scházel, překáží ten baron, nebo co je zač. Co chce, co nedá pokoje Anežce?" Avšak Lebeda mu daroval stříbrnou pykslu a novou dýmku s višňovou trubkou a Ticháček nebručel. Anežka měla se na pozoru, aby se s Lebedou v nepřítomnosti jiných lidí nesetkala, prohledla bystrým zrakem jeho spády, a pakli se s ní přec sešel, sotva že počal o lásce mluviti, měla jinde něco na práci a zmizela.

(Dokončení.)

O rozvoji organismů zem obývajících.

Píše *Ant. Stecker.*

(Pokračování.)

Obraťme nyní v několika řádcích zřetel k odpůrcům Darwinovy nauky a jimi pronešeným náhledům. Jako každá nová nauka měla theorie descendenční již zpočátku svého se objevení protivníků s dostatek; že náhledy jich Darwin většinou duchaplně vyvrátiti dovedl, již jinde svrchu jsem byl připomenul.

Jest pak mezi odpůrci Darwinovými především slavný německý přírodozpytec Broun k zaznamenání. Týž má za to, že snaží-li se Darwin vyvrátiti domněnku, že na počátku každé nové periody veškeré ústrojenstvo znovu tvůrcem bylo stvořeno, veškerá jeho snaha (t. Darwinova) jest marnou, jestliže první organismus, který na zemi se objevil, zvláštnímu tvůrci stvořiti dá. „Jest úplně lhostejno, praví Broun, stvořil-li nadpřirozený tvůrce jeden neb deset aneb docela sto tisíc druhů, a stvořil-li je najednou, či v jednotlivých po sobě sledujících, kratších neb delších dobách; nastává toliko

otázka, bylo-li k vzniku organismů třeba jakési nadpřirozené tvůrčí moci. Jelikož však Darwin k otázce této vůbec ani nepřihledl a dle jeho nazírání ne-li aspoň deset tedy přece jeden druh stvořen býti musil, i nauka jeho jest zcela pochybnou". Tak Bronn. Nevíme dojista, spíše-li jemu samému, který přece jinak tak znamenitým byl přírodozpytcem, či zarytosti jeho proti Darwinovi, vinu této prašpatné kalkulace přikládati máme. Proto, že Darvin nemluví o stvoření (resp. o vzniku) prvního ústrojenstva, nauka jeho jest zcela pochybenou (sic!). Vždyť přece asi Bronn dobře věděl, že stvoření mocí či nadpřirozenou, či jinaké, přírodozpytci, jako Darwinovi, věcí zcela jest lhostejnou. Darwin co přírodozpytec obíral se toliko zkoumáním dostupné mu přírody, jejího rozvoje b ě h e m doby jejího trvání, avšak nikdy mu ani nenapadlo vyzkoumáním původu života v mysli se zaměstnávati. Byli a jsou přírodozpytci, kteří vyzkoumání vzniku života za cíl životní své úlohy si vytkli — budeme míti příležitost níže ještě o nich se zmíniti — a dospěli v tom směru aspoň již tak daleko, že jakýsi „bůh stvořitel" úplně odpadá, avšak o neplatnosti Darwinovy nauky souditi z toho, že on touto otázkou se nezabýval, jest čirým nesmyslem. Jen tehdy by nauka Darwinova za chybnou uznána býti mohla, kdyby z uvažování dat, Darwinem nasbíraných, nějaké spory v konečných závěrech se objevily — avšak tomu není tak.

Jiná z dalších potíží, theorii Darwinově činěných, spočívá v otázce, proč nezachovalo se nám žádných tvarů přechodných ve vrstvách zemských a proč žádných takových ani nyní neshledáváme, ačkoliv přece dle Darwina jeden druh z jiného toliko na základě nesčetné řady přechodných tvarů se vyvinul. Dle nauky Darwinovy, tvrdí protivníci, celý organický svět vlastně naplněn býti by měl nesčetnými formami přechodnými, a přece takových nikde není, a my jen s hotovými, zplna ohraničenými, pevnými druhy se setkáváme. Proč tomu tak, o tom vysvětlení ve spisech Darwinových se nalézá, a již jednou naskytla se nám během tohoto pojednání příležitost mělkost takovéhoto otázání se naznačiti tak, že přirozený výběr, který jen zachování užitečných a lepších než posud vlastností hledí, původní tvary a takové, které toliko přechodnými jsouce, na výši dokonalosti přirozeným výběrem a chovem vyžadované nestojí, hubí a ničí. Ovšem musily by potom tyto přechodné, nedokonalé tvary v uloženích zemských zkamenělé nám zachovány býti. Že posud takových známo není, na účet nedokonalým našim vědomostem palaeontologickým přiložiti dlužno. Palaeontologie a geologie vůbec nejsou posud na tom stanovisku úplného vědění, jaké by rozřešení o všech poměrech a vztazích organického života v dobách dávnověkosti poskytnouti mohlo. Ostatně i příklad o změně fauny a flory na povrchu zemském, jaký na ostrově sv. Heleny jsme shledali, a každodenní zkušenosti nás o nepodstatnosti svrchu vyřčeného důvodu protidarwinského poučiti mohou. Pohleďme jen kol sebe a zajisté, kdo zdravě věc uvážiti umí, toho přesvědčení jest, že vlastně velkou a podivuhodnou jest náhodou, jestli některý zbytek zvířecí, některá ta kostra atd. zkamenělá nám pro budoucnost se uchová. Každá hodina, ba co dím každá vteřina přináší smrt milionům, ne-li bilionům větších i menších bytostí organických; a kolik z těchto umrtvených zachová se co otisk budoucnosti? Kam dějou se ty miliardy zbytků rybích a jiných tvorů oceán obyvajících? kdyby zplna zničeny a v oběh látek světových strhnuty nebyly, jak by po tisíci letech moře asi vypadati musilo? Byla by to ohromná hrobka organismů, voda naplněna by byla ode dna až k povrchu nesčetnými mrtvolami. A přece jak u poměru nejřidším zjevem jsou rybí kostry ve vrstvách zemských! P f a f f, známý geolog německý, dovoluje si tvrditi, že kdyby z každého vymřelého druhu 100 osobností nalezeno bylo, a kdyby přechod mezi jedním druhem a druhem z něho se vytvořivším stanoven byl desítičlennou mezistupnicí, dle pravděpodobnosti souditi lze, že by pravost výroku Darwinova k neplatnosti jeho tak se měla, jako 1 k 1 s následujícími sto nulami. Tento bláhový výpočet Pfaffův spočívá na zákoně počtu o pravděpodobnosti, a jest vlastně totéž, co již jindy v tomto směru proti Darwinově nauce o odrozování druhů vyřčeno bylo. Viz známý příklad s červenými (přechodné tvary) a modrými (čisté, pevně stojící druhy) kuličkami.

Blíže-li však k věci přihledneme, shledáme, že sama o sobě proti Darwinově nauce není žádným závažným důvodem. Ovšem měl by pravdu Pfaff, kdyby z každého druhu 100 osobností, samé to pevné druhy nalezeny byly a žádné přechodné tvary — pak by však jeho výpočtu ani třeba nebylo — každý sebe nedůmyslnější palaeontolog (jakých dosti) mohl by Darwina, co bláhovce, poraziti. Však není tomu tak. Přechodné tvary skutečně jsou, jen ovšem není jich počet tak značný, jak by na první pohled dle nauky Darwinovy se zdálo. Proč, na to odpověď velmi snadná. Předně krom svrchu uvedeného důvodu o neúplnosti palaeontologických vědění, dojista nebylo tolik přechodných tvarů, které by odchylkami význačnými se vyznamenávaly, jelikož přechody velmi nepatrnými změnami se dějí, a podruhé není možno ze zbytků zkamenělých na tyto změny souditi tak, jako v životní přírodě ústrojné dnes díti se může. Takové nepatrné úchylky ani sebe větší znalec věci neznamená. Nemluvě o fytopalaeontologii (nauce o fossilných zbytcích rostlinných), již slovutný H o o k e r nazval tápáním ve tmě, jest v živočišné palaeontologii dosti příkladů, které takovému znenáhlému proměňování se nasvědčují. Ku př. dinotherium, předpotopní živočich, jehož tělo bylo rozměrů báječných, a který ve všech populárních spisech o geologii vyobrazen bývá, tak neúplně jest znám přes ohromnost svou, že posud není známo, kam v soustavě vřaditi jej dlužno, jestli mezi tlustokožnaté či mezi velrybovité? Jiný rovně ohromný tvor halitherium jest co skamenělina ve vrstvách velmi četný, a zbytky ty takového jsou rázu, že připouštějí i na jediného, pevně ohraničeného, tvora i na celou řadu tvarů přechodných souditi. I ti, kteří zbytky ty jedinému tvoru přičítají, i ti, kteří z nich řadu tvarů přechodných tvoří, mají mnoho závažných důvodů pro sebe. Hle, jak z palaeontologie o nauce Darwinově souditi lze. Jestli Pfaff má za to, že všichni posud ve vrstvách zemských objevení druhové jsou pevnými, neměnitelnými druhy, tedy žádnými formami přechodnými, velice se klame. Sledujeme-li však rozvoj jednotlivých živočichů od dob nejstarších, t. j. kdy poprvé ve vrstvách kůry zemské se objevují až po naše časy, jaká tu shoda s naukou Darwinovou. Má-li Pfaff za to, že za nynější doby žádných tvarů přechodných není, dokazuje čirou neznalost poměrů i zoologie i botaniky. Nepřihlížeje k botanice, s níž obeznámeni nejsme, vykazuje nižší

živočišstvo nynějška tolik a tak rozmanitých tvorů, kteří ničím jiným nejsou než přechod k novým druhům, že žasnouti musíme nad tak očividnými proměnami. Vzpomínám toliko příkladu, který před nedávnem přírodozpytce v tak značné míře zajímal, a jejž věrohodní a slovutní zoologové zaručili. Z Ameriky přenešen byl do Švýcar jistý druh bourců (nepřipadá mi právě pravé jméno), který z nedostatku potravy v Americe mu poskytované, příbuznou ve Švýcarsku se dařící rostlinou byl vyživován. Jaký byl následek? Změna potravy měla ten účinek na bource, že již v druhé generaci zplna i v zevnějším svém tvaru i v zabarvení křídel se proměnil, třetí pak generace zcela nového tvora vyvodila. Když byl totiž předložen původní z Ameriky do Švýcar přenešený bourec, a bourec třetí generace v Evropě z původního amerického na základě změněné potravy vypěstěný, slovutnému entomologovi mnichovskému Kriechbaumerovi, uznal týž, že zde mezi dvěma zcela od sebe rozdílnými, pevnými druhy rozeznávati dlužno. Podobně usoudil i štětínský lepidopterolog Dohrn; a vskutku třetí, čtvrtá a následovní generace již dále se neodchýlily. Jestli Pfaff na tomto očividném případu pochybuje, pak nelze spor dále vésti, pak lépe mlčeti, než slepého o barvách poučovati.

Případ právě uvedený vyvrátil všecky domněnky, že již od doby ledové, tedy asi od oné doby, kdy poprvé člověk na světě se objevil, žádný nový druh nepovstal. Byla totiž od protivníků Darwina doba ledová co hranice stavena neproměně druhů. Však když ani k dotčenému námi případu nepřihlížíme, musíme doznati, že již za trvání člověka na zemi změny značné se dály. Neníť věru doba ledová tak dalece doby nynější vzdálena, jak za to by se mělo, spadáť spíše epocha tato, jak O. Fraas velmi trefně podotýká, do času rozkvětu říše babylonské. — Rütimeyer důkladným bádáním shledal, že liška, kuna skalní a tchoř ze švýcarských staveb kolových jsou vlastně zcela jiná zvířata, než ta, jež nyní těmito jmény poznačujeme; jich chrup vypadal zcela jinak než jakým chrup těchto zvířat dnes jest. Také Geoffroy St. Hilaire upozornil přírodozpytce na to, že krokodilové, jichž mumie v Egyptě nyní nalezány bývají, vlastně značně od krokodilů, Nil nyní oživujících, se liší. Že více změn pozorováno nebylo, toho příčina zde, že předně popisy zvířat starších přírodozpytců, jako Aristotela aneb Theophrasta velmi jsou neúplné, než aby z nich jakési porovnání postaviti se dalo, za druhé pak proto, že teprvé od dob Darwina a Wallacea k závažné této okolnosti, t. j. k proměně druhů zřetel obrácen byl, kdežto dříve jen velmi mlhavě tušeno bylo, a jen některými přírodozpytci, že by podobný zákon v přírodě vládl.

Cornelius, o němž již několikráte zmínka se stala, má za to, že přirozený výběr, jelikož neděje se sebevědomím a svobodnou vůlí, nýbrž spíše náhodně, není s to dospěti k výsledkům, jichž umělým výběrem a chovem docíliti lze, a tvrdí, že vzniklé změny několikerým křížením jistě zmizí. Blíže-li přihledneme, jsou prý u Darwina rozvoj a postupné zdokonalení organismů většinou hříčkou šťastné náhody. Jak zcela neoprávněným jest toto tvrzení, objeví se, když k migračnímu zákonu Wagnerovu se přihledne, t. j. když okolnosti rozvážíme, které dle M. Wagnera hlavně vznik samostatných druhů nejvíce umožňují: k osamotnělým koloniím živočichů (viz svrchu uvedené příklady). Ve smyslu Corneliově byl by potom i dešť, slunné dni, větry, bouře atd. i všecky jiné úkazy toliko hříčkou jakési náhody, ačkoliv nikdy snad ani Cornelius neodvážil by se popírati, že všecky tyto zjevy v atmosfeře určitými zákony se řídí.

Největší a vskutku nepopíratelná obtíž naskytá se Darwinově theorii z učení, že jednotlivá nová ústrojí ponenáhlou proměnou z posud stávajících nedokonalejších a v prvních dobách proměnou některé části těla relativně asi velmi jednoduché praformy vznikla. „Což,“ volá opět Pfaff, „mám vyrozumívati tím, když mluví se v nauce Darwinově o stávajícím, avšak posud nevidícím oku? Mám za to míti, jakoby příroda věděla, že jakási nepatrná anatomická změna těla zvířecího po tisíci letech oku vznik dá, a že tuto po mnoha staletí neužitečnou změnu tak dlouho pěstila, až konečně zcela vyvinuté, vidící oko stvořeno bylo?“ Tato námitka jest vskutku dosti závažnou, avšak nutno opět k tomu poukázati, že tvořící se oko, ve smyslu Pfaffově, Darwinem nikdy a nikde vyžadováno není; v nauce jeho toliko o zdokonalení ústroje zrakového, tedy již schopností „viděti“ nadaného, a nikoliv o tvořícím se během několika tisíc pokolení nepotřebné a teprvé v 1001 pokolení vlastností oku náležející nadaném ústrojí. Od nejnižších tvorů až k nejdokonalejším ssavcům, k člověku, jest postupná řada vždy dokonalejších a duchaplněji vytvořených očí, a Max Schultze-a nekonečnou zásluhou jest, že ukázal, kterak oko u všech těchto tvorů v základech se shoduje, a jak nejjemnější odchylky ponenáhlu se dály vědomím okem nadaného tvora.

Jestliže konečně Cornelius nazývá přirozený výběr fantasií, to vše, co k odůvodnění svého velmi smělého výroku uvádí, zcela nás oprávňuje, abychom zavrhli jeho náhled. Jeť ostatně Cornelius malou veličinou oproti oněm velikánům vědy, kteří nauku Darwinovu a jmenovitě přirozený výběr přijmouti se nezdráhali. Co Cornelius „o konečném složení látky, o atomech a je pohybujících silách“ vypravuje, dlužno rozhodně odvrci. Pokud známo, takovéto filosofování ještě nikdy nedovedlo k cíli; porovnal bych je se stínem na výkresu, který toliko projekci předmětu odpovídati má, a jen proto zde jest. Kam s takovouto methodou, řešiti záhady filosofováním, dojíti možno, toho postrachem budiž prof. Baumgärtner, který věří ve zvláštní život, dávající sílu (jakýsi tvořivý vliv), jejíž sídlo v nekonečném prostoru světovém shledává, a který má za to, že mlhaviny jsou jakýmsi počátkem veškerého jsoucího života. (sic!)

Není-li přírodovědě dnes možno přes jistou mezi jinak než na základě domněnek a filosofování kročiti, raději obrátiti, než na těchto nejistých perutích v prostory se vzuésti, které zdravým uvážením toliko co výtvory snu se jeví. Metafysická spekulace přírodovědeckému dílu jen na závadu jest. Obyčejně nejsou tyto spekulace nic než velmi mlhavým pozadím. Také Cornelius budiž příkladem: Pokud pohybuje se v mezích na pevném podkladu spočívajícího pozorování, spis jeho, o němž již na počátku pojednání promluveno, jest velmi dobrou knihou; jakmile však filosofovati počíná, tak zabřídá, že jest úžasno, jak ten, kdo dříve soudně psal, takové, skoro mohu říci, nesmysly napsati mohl. Z filosofování svého, abychom malou ukázku podali, přichází Cornelius k výsledku, že když k Baumgärtnerově síle živodajné přihledneme, sotva udržíme se, abychom nepodrobili se vlivu vtírající se myšlenky o jakési tvořivé bytosti, vedle které však i chemické pralátky rovně působiti mohou

a možná že odvěčně i působí (!)“ Nebudeme zde čtenáře dalšími jeho filosofickými reflexemi obtěžovati, podotýkáme, že tytéž aspoň potud cenu mají, pokud, jak kdysi slovutný Lagrange o užitečnosti matematicky trefně se proslovil, jimi zaměstnáni času nemáme svého spolubratra pomlouvati. Opětujeme však, že přírodověda, nechce-li učiniti bádání po vzniku světa a života směšným, matafysického spekulování zplna zříci by se měla. „Člověk,“ praví Goethe, „není zrozen záhady světa řešiti, ale pátrati, kde záhada začíná.“

(Pokračování.)

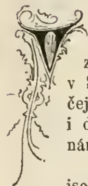
Nesmrtelní pijáci.

Povahopisné črty od *J. Arbesa.*

II.

Edmund Kean.

„Jestli se zalíbím — zblázním se!“
Kean.

V začmoudlé, dusnými výpary naplněné krčmě v St. Georges Fields v Londýně panuje neobyčejný ruch. Jeť právě výroční trh a z blízka i dáli byli se tu sešli lidé všeho stáří a zaměstnání, vesměs z tříd nejchudších, ba nejbídnějších.

Je pozdní večer a krčma skoro plna. Hosté jsou z větší části napilí. Vřava roste, hluk a lomoz se zmáhá. Časem je slyšet zaklení, časem udeří někdo svalovitou pěstí na stůl, až džbány a sklenice poskočí, a hned na to přehluší divokou směsici drsných hlasů na několik okamžiků pustý zpěv.

Však co to? Divoká vřava náhle utichla a v němém udivení pohlížejí někteří hosté jeden na druhého, jiní zas zvědavě se rozhlížejí kolem sebe a nikdo si nemůže vysvětlit, nikdo nemůže pochopit, co se bylo právě stalo.

Bylotě krčmou znenadání zaznělo táhlé, pronikavé a pustý lomoz přehlušující zahvizdnutí, jehož následovaly tetelivé jemné zvuky ptačího zpěvu. A po prvních zvucích každý poznal, že to zpěv — slavíka . . .

Jásavý tlukot slavíčí upoutal pozornost všech, ačkoli si nikdo nemohl vysvětlit, jak to možno, aby v tak pozdní době podzimní slavík ještě zpíval. Zpěv zazníval z prostřed krčmy z hloučku opilců, kteří stojíce se džbány v rukou připíjeli si už na rozloučenou. Těmto pak popřáno nejdříve rozřešiti překvapující tuto hádanku. Rozstoupili se a uprostřed krčmy spatřili hosté asi osmiletého, suchoučkého hošíka v rozedraném obleku. Bledá sličná tvář jeho jevila intelligenci; tmavý vlas a překrásné černé jiskrné oči dodávaly jí výrazu smělého a přece neobyčejně jemného. Maje obě ruce lhostejně v kapsách a ošumělou čapku pod paždím stál útloučký hošík nepohnutě jako socha a jen na špoulících se a takřka křečovitě se stahujících a zase roztahujících ústech jeho bylo lze pozorovati, s jak velkým namáháním jest spojeno podivu hodné napodobení zpěvu slavíka, jež bylo pustou zdivočilou chasu na několik okamžiků k mlčení přivedlo.

„Eh, čertův kluk!“ ozval se po chvíli z nejzazšího kouta krčmy hluboký bas. „Kde se tomu naučil?“

„Však umí ještě víc,“ vece mladistvý sopran taktéž z onoho kouta; „viděl jsem ho dnes na ulici, jak prováděl kejkle všeho druhu.“

„Já ho už taky viděl,“ dodává třetí host; „dnes odpoledne jsem ho viděl, jak napodobil opici, kterak se plazil jako had po zemi a jako veveřice lezl po žebříku, jejž jakýsi muž na koleně držel.“ . . .

„Čertův klouček!“ opakuje zase hluboký bas z kouta. „Tak slaboučké stvořeníčko, že by je moh' vítr odfouknout a přece . . . .“

„A na koni byste ho měli vidět!“ přerušil stručný monolog basisty drsný hlas neurčitého rázu. „Na koni je pravý mistr! Metá kozelce tak hbitě a zručně jako žádný druhý; skáče přes plátna a skrze obruče, hází noži do výše a zase je chytá.“ . . .

„Tak, tak! Čertovo klouče!“ libuje si bas v koutě.

Mezi tím, co takto o produkujícím se „umělci“ rozmlouváno, pokračoval bledý hoch ve své podivuhodné produkci a když skončil, zazněl krčmou hlučný potlesk pochvalný.

Hošík stál uprostřed krčmy s poněkud k prsoum nachýlenou hlavou a se sklopenýma očima, jakoby pochvala platila někomu jinému. Však sotva že potlesk poněkud utichl, bylo slyšeti temný jakýs hlas za dveřmi krčmy.

„Proč mne držíte? Pusťte mne, ať to klouče rozsápu!“ řval někdo za dveřmi rozkaceným hlasem. „Je to bídák, ničema, zloděj . . . .“

„Jakže?“ odpovídá zvučný hlas ze středu hostů, aniž by kdo pozoroval, kdo to vlastně mluví. „Je-li klouče bídák, ničema a zloděj, pak jsme všickni lotři! Otevřte dvéře, ať zvíme, kdo to za dveřmi!“

A nejblíže u dveří stojící host uposlechnuv tohoto vyzvání otevřel. Však přede dveřmi nebylo živé duše . .

Za to kdosi za oknem úpěnlivě naříká:

„Čím jsem vám ublížil, že jste mi prsa prokláli! Probůh! pomozte! Nemohu už dále, klesám . . . . Pro vše, co vám drahého, pomozte na smrt raněnému . . . .“

V úpěnlivém hlase spočívala tak tklivá prosba, že někteří z hostů vyběhli otevřenými dveřmi před krčmu, ale nespatřivše před oknem, kterýmž volání o pomoc do krčmy zaznívalo, nikoho, ihned zase se vrátili . . .“

„Hahaha! Jací vy jste blázni!“ směje se veselý hlas od stropu krčmy. „Jací jste bloudi, že chcete každému bláznu pomáhat, když si z vás šašky tropí! Hahaha!“

Zraky všech přítomných utkvěly na stropě, ale kromě začmoudlé, z části opadalé malty nikdo na stropě nic neviděl a kromě veselého smíchu nikdo nic neslyšel a nechápal.

„A teď mne chyťte, vy hlupáci, vy mezkové!“ křičí opět veselý hlas pod podlahou a hned na to opakuje týž hlas od kamen: „Tu jsem za kamny,“ a po té zas od nejzazšího stolu: „Vždyť jsem mezi vámi — chyťte mne!“

Podivení a úžas přítomných rostly a byly by zajisté ještě déle potrvaly, kdyby napodobitel slavičího zpěvu nebyl se ozval vlastním svým hlasem.

„Moje produkce, vzácní a ctění gentlemani, je u konce; prosím o malý dáreček!“

Teprv nyní poznali, že hošík je také břichomluvec a opětně zazněl krčmou hlučný, ba bouřlivý potlesk pochvaly.

Hošík, tváře se, jakoby pochvala platila osobě jiné, nastavil čapku svou nejblíže stojícímu a pak obcházeje od stolu k stolu vybíral odměnu za své „umění“. Tak octnul se také u stolu v nejzazším koutě krčmy, od kteréhož byl před chvílí hluboký bas několikráte úryvkovitě hošíkově dovednosti pochvalu vyslovil. Za stolem sedělo několik námořníků. Sotva že hoch ku stolu přistoupil, ozval se opětně hluboký onen bas:

„Eh, u všech všudy — vždyť to klouče znám... Heda, ty kloučku, nebyl's v loni — nu, ne v loni — ale letos — tak asi před čtvrt rokem v Madeiře?“

Hoch pohlednul na tázajícího se a jakés nepatrné leknutí nebo překvapení jevilo se v bledé jeho tváři.

„Byl jsem, pane!“ odpověděl po malé chvíli.

„A býval's bit — viď? A utekl's pak — ne?“

„Ano, pane!“

„Nu, tak — přece se nemýlím,“ zvolal námořník. „Jsme staří kamarádi — snad se na mne pamatuješ..“

„Pamatuju.“

„A proto že jsem ti ani tenkrát neublížil, neublížím ti ani teď. — Pojď, posaď se sem mezi nás a buď dnes mým hostem....“ vybízel starý hošíkův soudruh a povstav vzkřikl na krčmáře: „Hola! Ještě jeden džbán sem — ať se klouče napije!“

Hošík uposlechl. Zasedl ke stolu a když mu přinešen první džbán, přihnul si, jak se sluší na statného muže.

„Byl vám to čertův kvítek,“ počal po malé chvíli přistárlý námořník vykládat svým soudruhům. „Ani byste nevěřili, co nám na lodi vyváděl! Myslete si jen! Kdysi — už ani nevím kdy — ale loď naše byla právě zakotvena v přístavu portsmouthském — přiklusalo k přístavu slaboučké to stvořeníčko s malým ranečkem na zádech a sukovitou holí v ruce, ptalo se po kapitánovi a když mu kdosi pověděl, kdo je kapitánem, žádalo, aby je kapitán přijal za — námořníka. Byl jsem právě při tom. Kapitán se vesele zachechtal. Klouče stálo však jako svíčka a když se kapitán trochu ztišil, opakovalo svou prosbu. Povídalo, že dostalo od matky notný výprask a proto že se vydalo na cestu z Londýna do Portsmouthu, aby se stalo námořníkem. Kapitán konečně svolil a přijal hocha na loď, aby přisluhoval.

„A proč pak klouče od vás uteklo?“ otázal se kdosi ze společnosti.

„Zase jen proto, že bylo bito,“ doložil námořník. „Stalo se to takto: Naši hoši — to víte, jak jsou líní a jak neradi pracujou — naši hoši tedy ukládali kloučeti práce vždy těžší. Odpluli jsme do Madeiry. Na cestě bylo klouče přidržováno k pracím nejtěžším a bývalo bito, kdykoli se k tomu příležitost naskytla a přečasto i bez příčiny, jen tak pro obveselení bijících. Věděli jsme všichni, že s výžletem nebylo nikdy lépe zacházeno, ale přece nás překvapilo, že jinak chytrý, však divoký, ba i zlý nezvedenec trpělivě snášel vše, co mu uštědřeno. Někdy arci zaťal slaboučkou svou pěsť a zaskřípal bílými zoubky; ale což platno, výprask ho přece neminul. Když pak bití i práce každý den přibývalo, pozbyl konečně trpělivosti a napálil nás všechny....“

„Jak to?“ ozval se opět někdo z naslouchajících hostů.

„Zcela jednoduše,“ pokračoval námořník. „Kdysi časně z rána volal kapitán klouče, které spalo na houni pod hlavním stěžněm. Klouče sebou nepohnulo. Kapitán se rozkřikl, ale klouče tvářilo se, jakoby neslyšelo. Někteří z námořníků, kteří byli na blízku, opakovali po kapitánovi kloučkovo jmeno, ba jeden z nich přistoupil až k hochovi a nahnuv se k němu zahoukl mu cosi do ucha. Však ani tímto zařváním hoch neprocitl a teprv kdy ho námořník kopnul do žeber, zařval bolestí, vyskočil a vytřeštiv oči, tvářil se jako pološílený. Zpočátku jsme nevěděli, co o náhlé změně té soudit; ale později dalo nám klouče posuňky na jevo, že přes noc — ohluchlo i oněmělo.... Myslete si, co tu bylo smíchu! Na korábě živá duše v nenadálou tuto hluchoněmotu nevěřila. Každý věděl, že si z nás nezbedník tropí šašky a proto býval od té doby ještě častěji bit než dříve. Na potkání ho poličkovali, kopali a týrali všemožným způsobem. Každý den, ba při každé příležitosti činěny mu nástrahy a kladeny léčky, aby se prozradil; leč vychytralý klouček přestál vše vzorně. Po dva měsíce nepromluvil ani slova, po dva měsíce tvářil se hluchým jak poleno a přestál i zkoušku nejtěžší. Když totiž kdysi bouře se rozzuřila a loď naše byla již blízka ztroskotání, nepozoroval nikdo z nás na hochovi nějaké změny a teprv nyní jsme nabyli přesvědčení, že hoch, jenž ani nejděsnější burácení bouře neslyšel, skutečně jest hluchoněmým. Po té chovali se k němu aspoň někteří z námořníků lidštěji, ba mnozí s ním měli i útrpnost. A když jsme pak za několik dní přistáli v přístavu portsmoutském, vrácena mrzáku svoboda. Dva námořníci vzali hocha do loďky a dopravili ho na břeh. Jakmile loďka přistála, vyskočil hluchoněmý na břeh a k nemalému podivení námořníků počal tančiti „hornpipe“ (tanec námořníků) a vesele prozpěvuje, zmizel za nedlouho v nejbližší ulici v davu lidu... Tak — teď jsem vám pověděl, co vím, a můžete si to kvítko z čertovy zahrádky prohlídnout.“

Zraky všech, kteří byli vypravování námořníka naslouchali, utkvěly na bledém vychrtlém komediantu, jenž sedě bez pohnutí za stolem, dopíjel právě první svůj džbánek.

„Nu — a teď by's nám mohl povědít ty,“ obrátil se námořník k svému hostu, „jak se ti vedlo od té doby, co's nám prásknul do bot.“

Hoch zamžourav očima do prázdného džbánu rozhledl se kolem, jakoby hledal, kdo by mu džbán znovu naplnil.

„Rozumím!“ zvolal obstárlý soudruh jeho. „Hola! — ještě džbánek sem — výžle má patrně žízeň, jakoby bylo konalo cestu z Kalifornie do Brasilie“....

A nežli džbán naplněn, rozhovořilo se i klouče.

„Jak se mi vedlo?“ počalo vypravovat. „Bídně, prabídně! Když jsem byl šťastně vyvázl z mučírny, klusal jsem pěšky z Portsmouthu do Londýna. Myslil jsem, že tam naleznu svou matku, ale zklamal jsem se. Matka má byla se vydala na cestu s tlupou kočujících herců a nikdo nemohl mi říci, kam se byla obrátila. Byl jsem bez peněz a hladov. Na zdař bůh zaklepal jsem na dvéře otcova bratra Mojžíše, který se mne přátelsky ujal. Také teta, Mistress Peineová, chovala se ke mně

jako k vlastnímu dítku a Miss Fidswellova, herečka, podporovala mne, jak mohla."

„Kde jsi se ale vyučil komediantem?" optal se starý námořník. „Vždyť pak jsi pranic tomu podobného neuměl, když jsi byl ještě u nás na lodi."

„U strýce!" odpovídá hoch. „Strýc můj je „všeumělec": mimik, komik, komediant, tanečník, šermíř, jezdec, břichomluvec, slovem vyzná se ve všem, v čem se jiní nevyznají. Za dne chodil jsem do školy a večer vyučoval mne strýc nebo Miss Fidswellova v prvopočátcích umění. Tak jsem se naučil tančit, zpívat, šermovat — slovem tak jsem se stal komediantem." . . .

„To si tedy vyděláš pěkný peníz?" otázal se kdosi.

„Vydělal bych — kdybych směl." . . .

„Jak to? Což nekomediantuješ se svým strýcem?"

„Nesmím; Miss Fidswellova nedovolí." . . .

„Jak tedy přicházíš sem? Proč zde i po ulicích provozuješ kejkle, když nesmíš?"

Hošík, jenž se byl až dosud choval jako vzrostlý člověk, poněkud se zapýřil; ale v brzku se zas vzpamatoval. Přihnuv si ze džbánku odpověděl pevným hlasem:

„Nemohu doma vydržet a uklouznu, kdykoli se mi naskytne příležitost. Samota je mi protivna; miluju veselost a kdykoli mne doma zavrou, nedám pokoje, až se dostanu na svobodu. A jakmile se octnu mezi lidmi, musím ukázat, co umím." Po té podivný hoch opět sáhnul po džbánu a přihnul si.

„Čertovo klouče," prohodil kdosi jako mimochodem; „mluví jako kniha, rozkládá jak muž a pije jako vyprahlá houba."

„Snad nám, kloučku, nechceš také ukázat, jak už umíš pít?" ozval se jiný host.

„Proč bych neukázal?" opáčil hoch a chopiv džbán, dopil na dno. „Hola! Krčmáři! Ještě jeden!" vzkřikl pak rozveselen, drže prázdný džbán nad hlavou.

„Výborně!" zaznělo z několika hrdel současně.

Hoch samolibě se usmál a bubnuje prsty po stole chvíli mlčel. Když pak přinešen znovu naplněný džbán, přihýbal si vždy častěji, počal vtipkovati, pak zpívati a konečně pustil se i do tance.

Zpitá společnost, v jejímž středu podivné toto dítě neobyčejné tyto věci provádělo, měla z toho radost bezpříkladnou. Nikdo nedbal, že je to ještě dítě, které potřebuje vodítka; předčasná vyzrálost a nezkrocená divokost zvláštního toho stvořeníčka bavila všechny, kdož byli svědky jeho kromobyčejného počínání si. V pravdě zázračné dítě to musilo zpitým hostům provádět nejsmělejší kousky svého „umění". V přestávkách podáváno hošíkovi píti, co hrdlo jeho ráčilo. Po pivě pilo se něco špatného vína, po víně rum a punčovina a po té nejsilnější koňak. A hošík vyrovnal se i v pití všem, kdož s ním byli právě pohromadě.

„A teď nám zatanči „hornpipe", zvolal posléze starý jeho soudruh, když už bylo klouče zpité a produkcemi svými tak unavené, že se sotva na nohou drželo.

Uposlechlo. Vysvleklo kazajku a dalo se do tance námořníkův. Nohy však už mu valně nesloužily; potácelo se, časem zavrávoralo a někdy i skleslo na podlahu, ale vždy zase k všeobecné veselosti znovu se zvedlo a tančilo, vesele při tom prozpěvujíc, dále.

„Proč pak neshodíš ten tlustý šátek s krku?" zvolal kdosi. „Vždyť jsi celý říčný a šátek ti překáží." Při tom chytil mluvící tančícího hocha a přitáhnul ho k sobě. Hoch se bránil, ale marně; šátek byl mu násilně odvázán. — „Co to? Vždyť máš kolem krku měděný obojek jako psík!" vykřikl jiný host.

„A podívejme se! Na obojku je něco napsáno. Kdo umí číst, ať to přečte!" pravil třetí.

Kdosi přistoupil, nahnul se k hochovi a namáhavě přečetl následující nápis na obojku: „Tento hoch patří do čísla 9. v ulici lisleské. Žádá se, aby tam byl dodán."

„Toť jako divoké zvíře, když se utrhne od řetězu!" podotknul host, jenž byl hošíkovi šátek s krku odvázal.

„K smíchu!" pravil jiný. „Teď — před půlnocí měli bychom je dodat! To by se nám chtělo! Ať si proň přijdou sami!"

„A kdyby i přišli, nevydáme je!" vzkřikl starý hochův soudruh. „Teď ať klouče pije a zpívá a tancuje!"

„Teď kloučka nevydáme!" zaznělo z několik hrdel současně. „Teď nám musí dělat ještě komedii!"

Hochovi bylo toto intermezzo poněkud nepříjemné; ale smyslové jeho byli již požitím silného koňaku valně otupělí. Počal tancovat poznovu. Výskaje a poskakuje blabolil již nesrozumitelná slova, ale zpití hosté měli i z blabolení jeho nemalou radost.

„A teď by's nám moh' taky ještě zazpívat jako slavík!" zvolal posléze kdosi.

Hoch ustal v tančení, zašpoulil ústa, a započal napodobit zpěv slavíkův. V tomto druhu „umění" nevadila mu napilost skoro pranic, a výkon jeho provázen pochvalným potleskem.

„Výborně!" zaznělo zase z několika úst.

„Ale jaký to slavík!" podotknul jeden z hostů, jenž byl až dosud stále mlčel. „Jaký to slavík — v hadrech a bez — peří! . . . .!"

„Opeřme ho tedy! Ať je z něho pravý slavík!" vzkřikl od stolu u kamen sípavý hlas.

„Opeřme ho! Opeřme ho!" opakovalo několik hlasů současně a ihned chopili někteří hosté hocha a počali ho svlékati.

„Kolomaz sem! Kolomaz a peří!" řvali jiní a dva nebo tři vyrazili z krčmy na dvůr.

Hoch se vzpouzel, ale marně. Několik svalovitých pěstí jej drželo; jiní pak ho svlékali a co nemohli svléci, násilně s něho strhali.

„Ejhle slavík — holátko!" volali posměšně, když byli se svou prací hotovi.

Mezi tím přinešena kolomaz a stará peřina. Tělo bránícího se hocha natřeno kolomazí a z peřiny nasypáno naň starého peří. Hoch prosil, plakal, ba řval; ale radost zpitých kumpánů byla tím zběsilejší.

„Teď jsi pravý slavík," řvali někteří, když byla ukrutná tato hříčka provedena; „teď nám zazpívej!"

Takto týraný hoch nemoha se přes všechno úsilí zbaviti svých trýznitelů oddal se svému osudu a uposlechl i tentokráte. Umělým způsobem opeřený počal surovcům napodobiti zpěv slavíkův, ale za krátko sklesl vysílen na podlahu. Několikero kopnutí bylo mu odměnou za poslední nezdařenou produkci. Když však ani po té nepovstal, odvlekli jej někteří z krčmy na ulici, kde jej na studeném dláždění nechali ležeti a vrátivše se do krčmy, pokračovali v pusté své zábavě . . . .

Teprv k ránu, když se už počínalo na východě šeřiti, nalezla ubohého hocha před krčmou věrná pěstounka jeho, herečka Miss Fidswellova, která jej byla po celou noc po všech možných krčmách hledala. Na první

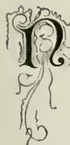
pohled poznala, že nešťastné dítě jako již několikráte padlo za oběť své náklonnosti k lihovinám. Budila je, chtěla je odnésti, ale síly jí nedostačily. I vypůjčila se u krčmáře starý provaz, obvázala jej hochovi pod paží a dovlekla „opeřeného slavíka" domů, do čísla 9. v ulici lisle-ské . . . . .

* * *

(Pokračování.)

Na Brocken.

Napsal *J. Wünsch.*

a Sylvestra člověk nikdy nemůže vědět, jaké pošetilosti se roku budoucího dopustí. A tak i já r. 1874 vypravil jsem se na Harc a „také na Brocken".

Harc je nejproslulejší pohoří celého Německa. Němci do nebe jej vynášejí a Němkyně teprve. Musulman putuje do Mekky. Každý slušný Němec aspoň jednou v živobytí svém vyleze si na Brocken a „odeřve" si tu několik svých líbezných písniček. O Harcu píšou učenci sáhodlouhá pojednání, o Harcu pějí básníci, o Harcu vypravuje pověst a pohádka: z krátka, Harc je skrz na skrz vyčerpán, ústně i písemně již — zničen.

Na vrcholcích Harcu stávala obětiště starých Sasíků. Mnoho pěkných měst a městeček rozloženo nyní kolem. Zde staré i nové upomínky.

Harc je nejsevernější z německých pohoří. U paty jeho počíná širošírá, dlouhopustá nižina severoněmecká a táhne se odtud k moři severnímu a východnímu. Kterýkoli lidský tvor této jednotvárné nižiny zatouží po stinném údolí, po mohutné skalině, — utíká se do Harcu, aby okřál na slunných vyšinách, pobloudil v mohutných borech listnatých i jehličnatých, aby naslouchal šumu pěnícího se potoka. Obyvatel severního Německa nalézá na Harcu to, po čem touží a co jednotvárná otčina jeho nemá, nalézá — krásu přírodní. Zde pak teprve se diví, jak —

voda hučí po lučinách
bory šumí po skalinách
všude skví se jara květ — —

Našinec, jenž zemský tento ráj má doma, ve vlasti své, téměř pod samými okny svého obydlí, v Harcu nic obzvláštního nenalézá.

Harc vypnul se na prostoře 36 □ mil severně od Durynského Lesa mezi Labem a Vezerou, kteréž obě řeky o vody jeho sestersky se dělí. Netvoří pohoří celistvého a jednotného jako Tatry, nýbrž mnohými údoly prorván, rozčleněn a jakoby rozdroben. Nemá hlavního střediště, z něhož by jednotlivé články jeho vybíhaly, jímž jeden k druhému navzájem by se pojily. Žulový Brocken je sice nejvyšší jeho vrchol, však za středisko nikterak považován býti nemůže. Podélná osa pohoří jde od jihovýchodu k severozápadu asi 12 mil, šířka jeho pak páčí se asi na 5 mil. Severní okraj jeho příkře spadá k nižině, kdežto jižní vyšší kraj jeho jen zponenáhla se sklání.

Co do národopisu tvoří Harc rozhraní mezi němčinou horní a dolní. — —

Ale my chceme podívat se na Brocken. Za tou příčinou počneme tam, kde železnice končí, totiž ve Vernigerode.

Vernigerode je pěkné městečko. Čisté domky jeho velmi malebně rozloženy po úpatí vrchu, na jehož temeni, 120 m. nad městem skví se překrásný zámek hrabat Stolberg-Wernigerode. Zámek nedávno teprve znova upraven, má krásný park s medvědincem, značnou knihovnu a sbírku podobizen Stolbergů. Svěží jeho pak rozhled je široký a rozkošný. Město samo je středištěm celého hrabství Stolberg-Wernigerodského, jež obsahuje asi 5 čtercových mil a má asi 20.000 obyvatelů. Patří k němu přes 40.000 jiter lesa i s Brockenem a asi 50.000 jiter polí. Od dob nepamětných Stolbergové v končinách těch jsou usazeni a mnohých znamenitých výsad požívali. Veliká část výsad těch vrácena jim před krátkým časem, tak že zřízen jakýsi malý stát ve státu. Pruský orel jeví se nám tu ve společnosti s černým jelenem, jenž znakem je Stolbergů. Vernigerode má též množství pěkných starodávných staveb dřevěných, mezi nimiž vyniká hlavně pěkná radnice slohu gothického ze 14. věku pocházející. — —

Vernigerode, jak jsem již pravil, je skutečně roztomilé hnízdečko až na ten velkoměstský naškrobený hotel u Bílého Jelena, kde sklepníka nikdy se nedovoláš, když ho potřebuješ a kde odcházíš celou řadou služebných duchů, jichž jak živ jsi neviděl a kteří tak přeochotně na tebe se usmívají.

Ráno sotva se rozbřesklo, vyburcován jsem z klidného spánku lomozem pekelným; celý hostinec právě jakoby na hlavu chtěl se postavit. Je naděje, že bude krásný den a vážené publikum rozjíždí se na všecky strany Harcu.

I já chci dnes na Brocken. Však kudy, jak a s kým? —

Na náměstí k odjezdu chystá se omnibus a v něm společnost. Přiživím se. Omnibus veze nás dále do hor až do Hasserode. Zde slézáme, představujeme a obdivujeme se jeden druhému. Je to obstarožný pán, rovněž obstarožná dáma co garde-dáma spanilé blondýnky, tedy slečinky a pak tři mladí páni, které však hned zpředu ve velikém mám podezření, že dělají — ve střížném. — Jsou ze Špandavy a proto říkají přes tu chvíli: „bei uns in Berlin".

V Hasserode je mezi jiným také hostinec. Zde jsme se posilnili. Musili jsme se posilnit, tak kázal náš vůdce. „Je to poslední hostinec před Brockenem!" tak pravil tónem hrozným a povzdechl si. My mu to věříme a posilňujeme sebe i jeho.

Vůdcové na Harcu zasluhují všecku chválu. Nejsou to již polou opilá individua z minulého století, o kterých Rohr se zmiňuje, že cest sami neznají a blíží-li se nebezpečí, že utíkají a pocestného nechávají na holičkách. Vůdcovství tu nyní řádně upraveno a právo voditi pocestné dostává se lidem jen spolehlivým. Mimo to jsou i ochotni a společníci příjemní. Cest dobře jsou znalí. Ostatně cesty v Harcu nikterak nejsou strašlivé a nebezpečné. Není to skoro ani putování horami, než spíše příjemná procházka překrásnými stinnými hvozdy. Samo

pak dostoupení vrcholu Brockenu není právě žádným zázrakem, považíme-li, že r. 1835 pruské dělostřelstvo na vrchol Brockenu vyjelo i dolů sjelo v plné úpravě válečné a beze vší nehody. Ovšem všecky cesty na Brocken vedoucí nejsou stejně pohodlny. Naše cesta pak z Vernigerode není ani z nejobtížnějších ani z nejsnadnějších.

V Hasserode konečně odbočili jsme od silnice v pravo a kolem nějaké píly vnikáme do lesnatého údolí říčky „Holzemme" zvané. Stoupáme. Lesní pěšina přechází z pravého břehu na levý. Údol čím dále tím více se úží, skalní stěny jeho čím dále, tím jsou příkřejší. Údolí to velice se sklání, konečně svah jeho dostupuje zajisté asi 45°, tak že Holzemme mezi skalinami stísněná s balvanu na balvan se vrhá. To místo jmenuje se „Steinerne Renne" (skalní žlab). Bädeker k němu připojil hvězdičku. Tedy něco velmi znamenitého. Jiný cestovatel líčí: „Pohled na zpěněné a hučící vody, jež v kvapu netrpělivém skalními slujemi se derou a přes šedé skalí se kácejí, okouzluje a omamuje nás. Kraj čím dále, tím je divočejší a děsnější. Zvrácené jedle mechem jsou porostlé." — — — —

Očekáváme něco velkolepého, něco velebného, ohlušující Niagaru — —

Vážená společnost daleko již přede mnou, ani dočkati se nemůže; chtějí mi to dříve všecko vykoukat. Již slyším nad sebou v houští: Göttlich! Himmlisch! Ausgezeichnet! a všecky ostatní berlínské superlativy.

Ha! skutečně nějaký šum! Stojím v ustrnutí, neb slyším skutečně něco, co my v poctivé češtině jmenujeme asi jako „bublající potůček". Je tu voda, pravá, mokrá voda! A tato voda padá skutečně — dolů! Vody té je tolik, že bychom jí zajisté byli vypili, jen kdybychom si byli lžíce vzali s sebou.

Tak vypadají pověstné katarakty na Harcu. Berliňáky, kteří snad jaktěživi větší vody spád neviděli než tu a tam nějaký ten okap ve Friedrichstrasse, Steinerne Renne omamuje, okouzluje.

Nad chatrným vodopádem je dobrá restaurace. Roztomilé to místečko, vyhlídka odtud do údolí rozkošná. Zde jsme se posilnili. Musili jsme se posilnit. „Je to poslední hostinec před Brockenem!" Tak kázal náš vůdce zase tónem hrozným a zase si povzdechl. Čtenář se dovtipuje. My jsme se také dovtípili. Posilňujeme sebe i — jeho.

Výše vystupujeme hvozdem překrásným. Neženeme se příliš. Cestou silně se botanisuje, neboť borůvky brockenské jsou výtečny. Pak asi půl hodiny cesta trochu ostřeji jde do kopce, ale jen asi půl hodiny. Pak vystoupili jsme z lesa a překročili silnici, která z Ilsenburgu jde do Schierky a tu spatřujeme již právě před sebou ohromnou kupu Brockenu, jak v temný plášť oblaků se halí. Odtud máme ještě dobrou hodinu až na vrchol. Bujné dosavade stromoví krátí se. Za krátko jsme v okresu kosodřeviny a jiných hustých křovisek. Jsmeť již jen 30 m. pod vrcholem.

Již blízka věž brockenská, již blízek hostinec Brokenhaus, ještě několik set kroků a jsme na vrcholu. Šli jsme celkem asi 5 hodin. Mrazivý vítr proniká lehkým šatem. Pojďme do hostince, tam důkladně se topí. To příjemno! — Brockenský hostinec dosti slušně je zařízen a na svou výšku má ceny dosti mírné. Celkem tu asi 70 postelí, kde lze přenocovat. V přívětivé jídelně za dlouhou tabulí sedí nás již hezký počet. Slezli jsme se ze všech konců světa. Berlín ovšem má tu vrch. Berlín je tu jako doma, dělá honéry, t. j. Berlín se roztahuje. Německé řeči se mluví, uherské se pije a t. d. Zmiňuju se tu jen ještě o zvláštnosti, že much, kterými my nebozí smrtelníci v příbytcích svých po celé léto býváme týráni, na Brockenu ani neznají. Těm je tu příliš zima.

Však pojďme raději a venku se rozhledněme.

Brocken neb i Blocksberg, od Římanů Mons Bructerus nazván, 1041 m. povznesl se nad hladinu mořskou. S vrchy okolními tvoří pohoří brockenské, kteréž je jaksi jádrem celého Harcu.

Témě Brockenu tvoří ohromnou kupu žulovou, která s mnohých stran jeví se co polokoule zcela pravidelná. Leopold von Buch má za to, že polokoule tato skládá se z ohromných, soustředných vrstev skalních, jež jak sukničky cibulové k sobě přiléhají. Vrchní vrstva časem se rozpukala a tak povstaly miliony oněch ohromných balvanů žulových, jež po povrchu Brockenu a po jeho okolí jsou roztroušeny. Jednotlivým zvláště utvořeným balvanům pověrčivý věk dal také zvláštní jména a tak dosud ukazuje se „čarodějný oltář", „ďáblova kazatelna", „čarodějné umývadlo" atd. To vše táhne se k pověrám v lidu obecném hlubocc zakořeněným, dle nichž v noci z 30. dubna na 1. květen — pověstná „Walpurgisnacht" — čarodějnice s ďábly zde dávaly si dostaveníčka. — Báchorky ty vyvinuly se nejspíše z upomínek na doby pohanské, kdy staří Germani Wodanu lidi obětovali na Brockenu.

Průměrná teplota na Brockenu je asi 1° R. Divoké větry jsou tu domovem. Vichřice často celé kusy střech se stavení daleko zanáší. Celkem pak do roka je jen as 20 dní, kdy není větrno. Zhusta a rychle zvedá se i mlha. I kdy ani obláčku není na nebi, odívá se kupa Brockenu šedou mlhou. Mlha ta je předchůdce deštivého počasí. To znají obyvatelé Harcu velmi dobře. Říkají pak obyčejně: „Na Brockenu se vaří" neb i „Brocken má čepici".

Zvláštní zjev optický je tak zvané „strašidlo brockenské". Povstává zkrátka takto: Když na jedné straně Brockenu slunce vychází neb zapadá a na druhé straně Brockenu stojí kolmá stěna husté mlhy, tu na této mlze obráží se stín Brockenu a všeho, co na něm se nalézá, věže, obydlí, osob po skalách stojících atd. Chodec pak spatřuje stínové tyto obrazy ve velikosti nesmírné; k tomu pak se brzy zmenšují, brzy zvětšují dle toho, přibližuje-li se k Brockenu neb vzdaluje-li se od něho vrstva mlhová.

Za příčinou volnějšího rozhledu postavena je na Brockenu silná dřevěná věž, asi 10° vysoká. O tomto rozhledu s Brockenu mnoho se již psalo a lhalo. Je sice pravda, že odtud přehledne se okres asi 18 mil průměru, že viděti odtud za jasného počasí asi 80 měst a 700 vsí, že tu pod našima nohama rozkládá se území asi 14 německých pánů a pánečků, že na prostranství tom v radosti i zármutku, v přepychu i bídě žije asi 6 milionů lidí. To vše je sice pravda, ale rovněž svatá pravda je také, že rozhled ten nikterak není malebný, krásný, uchvacující. Před sebou vidíš právě jen husté hvozdy harcské, dále pak jest to jen nechutná nížina německá. Vidíš-li v dálce někde něco, co vypadá snad jako věž nějaká a řekne-li ti vůdce, to že jsou věže buď Děvínské neb Lipské neb Brunšvické atd., to vše pohledu krásy a celkovému dojmu zajímavosti nikterak nepřidá.

K tomu pak je Brocken, co čistého počasí se týče, takový podivín, že z deseti případů sotva jeden poskytuje volného rozhledu. Z pravidla tedy lezou Němci na Brocken, aby pak mohli říci, že tam nic neviděli, neb lháti, že viděli. Kdo pak jako my skutečně měl štěstí a den čistý, jasný a slunečný, i ten s Brockenu sestupuje nespokojen, neb zajisté více očekával, než se mu splnilo. Znamená deficit a každý deficit je nepříjemný.

Tak i já rozloučiv se s dosavadní společností svou vracel jsem se s postupimským inženýrem a jeho paní. Brali jsme se cestou jinou, k Ilsenburgu. Cesta ta je sice kratší než cesta z Vernigerode, za to ale je mnohem příkřejší. Sestupujeme s kupy brockenské, pak dobrou půl hodinu po „schodech pastevčích“ seskakujeme s balvanu na balvan. Obdivujeme se paničce co cestovatelce velmi obratné a vytrvalé. Dámy německé v cestování mají cvik jako žádné jiné, neb vyjma snad Angličany žádný národ tolik necestuje co Němci. — Odtud po holé stráni a kolem milířů přicházíme k pěkné silnici, jež vede nás do rozkošného a romantického údolí říčky Ilsy. Další cestování je již jen příjemná procházka až k žulovému pilíři Ilsensteinu, jenž z údolí kolmo se zvedá do výše přes 150 m. Na vrcholu jeho stojí mohutný kříž železný.

Odtud pak za nedlouho kolem některých pil přicházíme do Ilsenburgu. Je to příjemný městys se zámkem a výtečnými slévárnami hraběte Stolberg-Wernigerode.

Skoro po celé cestě s Brockenu pronásledovali nás nějací tři chlapi. Patrně chtěli nás zavraždit a to nejrafinovanějším spůsobem. Bez ustání totiž řvali nám do uší: „Du grüner Wald, du grüner Wald!“ Nelhali, neb lesy listnaté jsou skutečně — zelené.

Jiné neštěstí se nám nepřihodilo.

Ukázky poesie francouzské.

Přel. *J. V.*

Copée François.

Na čtyři ruce.

Ze salonu zříš v parku hloubi,
kde velké stromy s listím tmavým
v oblouk své staré větve snoubí
nad luh, jenž stopen stínem smavým.

Když z fauteuilu, kde hovím sobě,
se náhle zpět má hlava niží,
zřím ještě jeden park v též době,
který se ve zrcadle zhlíží.

A to mou mysl velmi baví,
že v pravo v levo patřím v luhy,
že mám dva parky stejně tmavy,
ten v zrcadle a v dveřích druhý.

A hra osudu tak mne šálí,
že sestry dvě, vzor krásy obě,
by z Mozarta mi něco hrály,
k pianu sedly v téže době.

I zkoumat mohu jejich krásu,
dík očím nad klávesy bdícím,
týž květ, jenž hoří v jejich vlasu
a tentýž květ na rtu se rdícím.

Jak ty dva parky též jsou stejné
tak stejných tahů, stejných tváří,
na ouškách v něze čarodějné
jim čtyři naušnice září.

A chvílemi, bych viděl spíše
než slyšel, fauteuil sametový
opouštím a se opru tiše
o z palissandru klavír nový.

A. de Lamartine.

Okno domu otcovského.

Kol střechy otcovského domu
se vine listí révové,
na zlatá zrnka s větví stromů
slétali k oknu ptáčkové.

Mé matky ruka sklonila tu
k nám blíže s větví hroznů med;
jak obírali jsme je v chvatu
a vrátili je ptákům zpět!

Pták odletěl, má matka v zemi
i stará réva žloutne již,
kol bují tráva mezi zděmi
a v duši mojí bolů tíž.

Jak mladosti mé památkami
vždy uvidíš se révu pnout,
mé nitro kojí vzpomínkami
i hrob můj musí ovinout!

Kávová konvička.

Povídka fantastická.

I.

Minulého roku byl jsem pozván s dvěma soudruhy z atelieru, Arrigem Cohicem a Fedrinem Borgniolim, bych ztrávil několik dnů v jedné z krajin střední Normandie. Zdálo se při našem odchodu, že počasí bude nádherné, leč náhle změnilo se a pršelo tolik, že hluboké cesty, kudy jsme kráčeli, podobaly se řečišti proudů. Brodili jsme se v bahně až po kolena; kusy husté, tučné země zavěsily se na opatky našich bot a tíží svou nás tak zdržovaly v chůzi, že jsme přišli k cíli cesty své teprvé hodinu po západu slunce.

Byli jsme umdleni; hostitel náš vida marné pokusy naše potlačiti zívání a nezavírati oči, ihned po večeři dal dovésti každého do jeho pokoje.

Můj pokoj byl prostranný; vstupuje tam pocítil jsem jako záchvěv zimnice, zdáloť se mi, že vstupuji do jakéhosi nového světa.

A v skutku při pohledu na malby nade dveřmi, představující čtvero počasí v manýře Bouchera, na nábytek přeplněný ornamenty z perletě v nejšpatnějším vkusu a na zrcadla s těžkou řezbářskou prací, myslili byste, že jste v době Ludvíků.

Ničím nebylo hnuto. Toiletta byla pokryta skřínkami na hřebeny, pudrovačkami, jako by se jich bylo včera ještě užívalo. Dvojí neb trojí šat křiklavých barev, vějíř pokrytý stříbrnými cettami, ležely na dobře voskovaných parketach a k mému velikému podivení ležela otevřená perleťová tabatěrka na krbu, plná ještě čerstvého tabáku.

Nevšímal jsem si těchto věcí dříve, až když sluha postaviv svícen na stolek k mé posteli mi dobrou noc přál, a přiznávám se, že jsem se počínal chvěti jako list. Svlékl jsem se hbitě a ulehl jsem, a abych ukončil tyto hloupé strachy, ihned zavřel jsem oči, obrátiv se ke zdi. Leč nebylo mi lze tak setrvati: postel zmítala se pode mnou jak vlna, víčka má násilím se otevírala, musil jsem se obrátiti a prohlednouti.

Plápolající oheň vrhal červenavé pruhy světla po jizbě, takže bez obtíže mohl jsem rozeznávati osoby malované na tapetách a tváře začazených portretů na zdi.

Byli to předkové našeho hostitele: kavalírové v plné zbroji, tajní radové v parukách a krásné dámy s líčenými tvářemi a pudrovanými vlasy, držící růži v ruce.

Najednou nabyl oheň zvláštní pohyblivosti: příšerné světlo ozářilo pokoj a já jsem jasně viděl, že, co jsem dříve měl za pouhé malby, bylo skutečností; nebo zřítelnice těchto osob v rámcích se pohybovaly, jiskřily se zvláštním spůsobem, rty jejich se otvíraly a zavíraly jako mluvících lidí, ale neslyšel jsem nic než tik, tak visacích hodin a hvizd podzimní vichřice. Nepřekonatelná hrůza zmocnila se mne: vlasy se mi ježily nad čelem, zuby mi cvakaly, div se nepolámaly, studený pot lil se mi z celého těla.

Hodiny bily jedenáctou; poslední rána budila dlouhý ohlas a když dozněla . . . . .

O! neodvažuju se říci, co se stalo, nikdo by mi neuvěřil; považovali by mne za blázna.

Svíčky rozžaly se samy od sebe; měch, aniž jaká bytost viditelná tak činila, jal se dmýchati sám do ohně sténaje jako dýchavičný stařec, co zatím kleště hrabaly se v žhavém uhlí a lopata vybírala popel.

A hned jedna kávová konvička skočila se stolu, kde byla stála, a zaměřila kolébajíc se ke krbu, kde se umístila mezi hořícím dřívím.

Několik okamžiků potom začaly se fauteuilly hýbati a zmítajíce kroucenými nohami spůsobem podivným, řadily se kolem krbu.

II.

Nevěděl jsem, co si mám mysliti o tom, co jsem viděl; leč co jsem ještě viděti měl, bylo mnohem podivnější. Jedna z podobizen, nejstarší ze všech, podobizna to tlustouše s šedým vousem, podobná obrazu, jejž jsem si utvořil o starém siru Johnu Falstaffu, vystrčila s posuňky hlavu z rámce a po velkém namáhání vypnuvši svá ramena a nadutě břicho z úzkých mezí svých, skočila neohrabaně na zem.

Sotva si tlustouš oddechl, vytáhl z kapsy svého kabátce malinký klíček, foukl do dírky jeho, aby tam nebyl prach, a přiložil jej ku všem rámcům k jednomu po druhém.

A všecky rámy rozšířily se tak, že mohly pohodlně vyjíti všecky postavy jimi uzavřené.

Malí, ulízaní abbeové, vyschlé a žluté dvorní dámy, úřadníci vážného pohledu pohřbení v černých, dlouhých šatech, hejskové v hedbávných punčochách, v kalhotech nankýnových s podzdviženými kordisky, tyto všecky osoby představovaly divadlo tak bizarní, že přes svůj úžas nemohl jsem se ubrániti smíchu.

Důstojné tyto osobnosti se usadily; kávová konvička vyskočila z lehounka na stůl. Pili kávu z japonských bílých a modrých šálků, které přiběhly samy ze skříně každý s kouskem cukru a malou stříbrnou lžičkou.

Když vypily kávu, zmizely šálky, konvice a lžičky najednou a počala konversace zajisté nejpodivnější, jakou kdy jsem slyšel, neb žádný z těchto podivných hostů nedíval se na svou společnost: oči všech byly upřeny na kyvadlo.

Já sám nemohl jsem odvrátiti oči s něho a ubrániti se, bych nesledoval pohyb rafie, jež blížila se k půlnoci kroky skoro neviditelnými.

Konečně byla půlnoc; ozval se hlas, jehož zvuk byl navlas podoben zvuku kyvadla.

„Hle, jest čas k tanci!“

Celá společnost se zvedla; fauteuilly se odstranily samy od sebe a každý kavalír vzal za ruku svou dámu, a týž hlas pravil:

„Nuže, pánové v orkestru, začněte!“

Zapomněl jsem říci, že sujetem čalounů byly na jedné straně italský koncert a na druhé honba na jeleny, kde několik honců na rohy troubilo. Honci a muzikanti, kteří posud sebou ani nebyli hnuli, naklonili hlavy na znamení souhlasu.

Maestro pozvedl taktovku a čilá skákavá melodie zazněla z obou konců sálů. Nejdříve tančil se menuet.

Leč rychlý takt hudebního kusu špatně se hodil

k vážnému vzezření tanečníků: a tak každý pár za několik minut jal se vířiti do kola pro sebe jako dětský vlček. Hedvábné šaty dám, mačkané v tomto víru, vydávaly zvuky prazvláštní, řekli byste šum křídel holubičích. Vítr, který při zemi se točil, nadýmal šaty jejich podivně, takže vyhlížely jako rozkývané zvony.

Smyčec virtuosů přebíhal tak rychle po strunách, že skákaly z nich elektrické jiskry. Prsty pištců zvedaly se a klesaly jako rtuť; tváře trubačů byly nadmuté jako balóny a vše to tvořilo potopu not a trilků tak vynucených a stupnic vystupujících i sestupujících, tak skroucených a tak nemožných, že by sami démoni ani dvě minuty podobného taktu nesnesli.

A také byl bolestný pohled na namáhání tanečníků, by zachytili spád tance. Skákali, rejdili, kroužili, vyhazovali nohama, a vznášeli se na tři stopy do výše, co zatím pot stékaje jim s čela, odnášel líčidlo a náplastky. Měli však co dělat: orkestr byl vždy o tři neb čtyři noty napřed.

Bila hodina. Zastavili se. Spozoroval jsem něco, čeho jsem si dříve nevšiml: ženu, která netančila.

Seděla v lenošce v koutě blíže krbu a nezdála se pranic starati se o to, co se dálo kolem ní.

Nikdy, ani ve snu, nic tak dokonalého neobjevilo se mým zrakům; pleť zářící bělosti, popelavě plavé vlasy, dlouhé obočí, modré zřítelnice tak jasné a průhledné, že jsem viděl duši její tak zřejmě, jako oblázek na dně pramene.

A já cítil, že jestli kdy bych měl milovati někoho — ona byla by to! Skočil jsem rychle s postele, kde jsem se dosud hnouti nemohl, a zaměřil jsem k ní veden něčím, co bouřilo ve mně, aniž jsem to jasně chápati mohl, a brzy ležel jsem u jejích kolenou, její ruku ve své — a hovořil s ní, jako bych ji znal již dvacet let.

Leč podivným zázrakem zabrán jsa s ní v hovor, ucítil jsem závrať od hudby, jež neustávala hráti; a ač jsem se octl na vrcholu štěstí, bavě se s takou krasavicí, přec nohy mne pálily touhou tančiti s ní.

Než neodvážil jsem se činiti jí návrh ten. Zdálo se, že ona chápala vůli mou; neb pozvedši k ciferníku orloje ruku, pravila:

„Až dospěje rafij sem — pak uvidíme, drahý Theodore!"

Nevím, jak se to stalo, že nebyl jsem nijak překvapen tím, slyše jméno své a my pokračovali v hovoru. Konečně bila označená hodina a stříbrný hlas hodin chvěl se ještě síní řka:

„Angelo, můžete tančiti s pánem, libo-li vám; leč víte dobře, co z toho pojde."

„Nezáleží na tom, co z toho pojde," — odvětila Angela hlasem uraženým. A ovinula rámě bílé jako sloň kolem mého hrdla.

„Prestissimo!" vykřikl hlas.

A my počali tančiti valčík. Ňádra děvčete dotýkala se mých prsou, sametová tvář její mé a sladký její dech proudil nad mými ústy. Nikdy v životě nepocítil jsem podobného pohnutí; nervy mé chvěly se jak ocelové jazýčky, krev vřela mi v žilách proudem lávy a slyšel jsem bíti srdce své jako hodinky zavěšené u mých uší.

A přec stav tento nebyl nijak trapný. Byl jsem zaplaven proudem nevýslovné radosti a byl bych chtěl věčně setrvati tak a divná věc, ač orkestr ztrojnásobnil rychlost svou, my nemusili jsme se pranic namáhati, bychom ho dostihli.

Diváci okouzleni naší hbitostí křičeli „brávo!" a tleskali ze vší síly v dlaně, jež nevydávaly zvuků.

Angela, která až dosud tančila s energií a správností překvapující, byla najednou unavena; tížila mé rameno, jakoby neměla noh; a věru malé nožky její, které minutu před tím jen dotýkaly se podlahy, zvolna se zvedaly, jakoby obtíženy vrstvou olova.

„Angelo," pravil jsem k ní, „jste umdlena, odpočiňme si!"

„Rovněž přeju si toho," pravila utírajíc čelo šátkem; „však co jsme tančili, vše si usedlo a zbyl pouze jediný fauteuil a my jsme dva."

„A co na tom, můj krásný anděli?" odpověděl jsem, „já vás vezmu na kolena."

III.

Bez námitky usadila se Angela, ovijíc mne svými rameny jako bílou šerpou a ukrývajíc hlavu svou v ňádra má, aby se trochu zahřála, neb stala se studenou jako mramor.

Nevím, jak dlouho jsme seděli takto, neb všecky smysly mé byly zcela zaujaty pozorováním tohoto mystického a fantastického zjevu.

Neměl jsem již ponětí o času a prostoru; skutečného světa nebylo více pro mne a všecky svazky vížící mne k němu byly strhány; má duše uvolněna z rmutného vězení těla, plula hravě nekonečnem; já chápal, čeho nelze pojmouti smrtelníkům, myšlenky Angely odhalovaly se mi, aniž mluvila, neb duše její zářila v těle jejím jak úbělová lampa a paprsky, vycházející z ňader jejích, pronikaly prsa moje.

Skřivánek zpíval, bledé světlo pohrávalo na záclonách.

Jakmile to Angela spozorovala, zvedla se kvapně, kynula mi s bohem a po několika krocích vykřikla a padla na zem.

Schvácený hrůzou vztyčil jsem se, bych ji pozvedl .... Krev mi stydne při vzpomínce; nalezl jsem kávovou konvičku rozbitou na tisíc kusů.

Přesvědčen jsa, že byl jsem hříčkou jakési ďábelské illuse, omdlel jsem, taková hrůza zmocnila se mne při pohledu tom.

IV.

Když jsem přišel k vědomí, ležel jsem v posteli; Arrigo Cohic a Pedrino Borgnioli stáli u mne.

Sotva jsem otevřel oči, vykřikl Arrigo:

„No konečně! Skoro již hodinu tru ti spánky kolínskou vodou; jakého ďábla tropil jsi dnes v noci! Ráno, nemoha se tě dočkati, vešel jsem do tvého pokoje a nalezl jsem tě roztaženého na zemi v oděvu a la française, tisknoucího k prsoum kus rozbitého porcelanu, jak by to bylo mladé hezké děvče."

„U sta hromů! Totě svatební šat mého děda," volal zvedaje jeden z oděvů hedbávných s růžovou půdou a zelenými květy. „Hle! dracounové a pozlátkové knoflíky, s nimiž se před námi tolik chlubíval. Theodor našel to někde v koutě a oblékl to, aby se pobavil; leč od čeho ti přišlo zle? to ještě projde běloramennému rozmazlenému děvčátku: to se rozšněruje, sejme se mu nákrčník a šerpa a jest to vhodná příležitost laškovati s ním."

„To jest pouze slabost, jež mne zachvátila, trpím na to," odpověděl jsem suše.

Vstal jsem a zbavil jsem se svého směšného oděvu. Snídali jsme.

Soudruhové moji jedli mnoho a pili ještě více, já nejedl jsem skoro nic, vzpomínka toho, co se stalo, činila mne podivně roztržitým. Jelikož po snídaní jen se lilo a vyjíti lze nebylo, bavil se každý jak mohl. Borgnioli bubnoval válečné pochody na oknech; Arrigo s hostitelem hráli partii dámy; já pak vyňal jsem ze svého album velinovou čtvrtku a jal se kresliti.

Skoro neviditelné čáry mé tužky vypodobňovaly, aniž jsem trochu na to myslil, s nejpodivuhodnější zevrubností rysy dámy, jež byla minulé noci pro mne tak osudnou.

„To jest úžasné," pravil hostitel, když skončiv partii, přes rameno se díval na mou práci; „jak ta hlava se podobá mé sestře Angele!"

A v skutku, co jsem kreslil jako kávovou konvičku, mělo opravdu sladký a melancholický profil Angely.

„Pro všecky svaté, jest mrtvá nebo žije?" vykřikl jsem hlasem chvějícím se, jakoby život můj závisel od jeho odpovědi.

„Jest mrtva již dvě leta; umřela zánětem plic po bálu."

„Běda!" vzdychl jsem bolestně a zadržuje slzu, jež chtěla skanouti; schoval jsem papír do album.

A začínal jsem chápati, že není již štěstí pro mne na zemi.

(Z humor. povídek Theofila Gautiera přel. *Jak. Vteřina.*)

Aforismy z moudrosti indické.

Podává *Václav Petrů.*

Mezi nenarozenými, zemřelými a pošetilými jsou první dva lepší než poslední: oni spůsobují žal toliko jednou, tento krok za krokem.

Lepší jest cnostný syn než sto pošetilců: jediný měsíc zapudí temnost, nikoli pluky hvězd.

Pěkné příjmy, stálé zdraví, milostná a sladkořečná choť, nadaný syn a výnosné vědění náleží k šesti blaženostem života.

Bez namáhání jest vědění jedem, bez zažívání jest pokrm jedem, chuďasovi jsou společnosti jedem, starci jest mladá dívka jedem.

Kdo šlechetného syna splodil, ten muž vážen bývá, nechť jest stavu kteréhokoli. Co prospívá luk z ušlechtilého kmene, postrádá-li tětivy?

Pokrm a spánek, bázeň a plození, vše to jest lidem se zvířaty společno. Jejich nejvyšší předností jest zákonitost: kdo té nezná, zvířeti se rovná.

Kdo ani práva, ani prospěšnosti, ani rozkoše, ani zbožnosti nezná, toho zrození jest bezúčelno jako prsa na krku kozelcově.

Stárnutí, pracovitost, ziskuchtivost, vědění a smrt rodí se člověkem, když ještě v lůně matky spočívá.

Co se nemá státi, nestane se; má-li tak býti, nebude jinak. Proč se nepije lék tohoto naučení, aby jed péčí odnímal?

Kdyby člověk sebe více v osud věřil, nepřestane se namáhati: bez namáhání ani oleje z olivy neobdržíme.

Mužům jako lvi činným v úděl dostává se štěstí. „Osud musí vše přinésti" — tak mluví pouze zbabělci. Zapomeň na osud a buď činným!

Jestliže se tvé síle nepodaří, oč usiluješ, jaká předhůzka tě může potkati? Neboť jako se vůz jedním kolem v pohyb nepřivádí, tak se též nesplňuje osud, jestliže se k němu mužná síla nepřipojí.

Jako umělec z kusu hlíny tvoří, co chce, tak tvoří i člověk své skutky.

Namáháním daří se čìny, ne přáním: vždyť pak zvěř nevrhá se sama v chřtán dřímajícího lva.

Namáháním otce a matky stává se syn cnostným: z pouhého zrození nepřiučuje se synek ničemu.

I červ vyleze na hlavu šlechetného, odpočívá-li tento na kvítku; i kámen stává se božským, jestliže nejvyšší po něm šlape.

Křišťál nabývá v sousedství zlata lesku topasu; podobně se vzdělává pošetilec, obcuje s dobrými.

Obcováním s nízkými duch se snižuje, stejným zůstává u sobě rovných, výtečným jest v spolku výtečných.

Kdo cizí ženu jako za svou matku, kdo cizí poklady za nepotřebnou hromadu, kdo všecky tvory jako za sebe sama považuje, ten jest moudrý.

Dar, jenž k vědomí, že se dávati má, na pravém místě, v pravý čas, k pravému účelu a tomu se dává, jenž se odplatiti nemůže, sluje pravým darem.

Jednání těch, kdo duchem svým nevládnou, podobá se divé koupeli slonův. Vědění bez činův jest břemenem jako ozdoba ovdovělých žen.

Šestera chyb má se muž, jenž velikým se státi chce, stříci: ospalosti, umdlení, bázně, hněvu, zmalátnělosti a dlouhého věcí odkládání.

Kde není moudrých lidí, tam se musíš i s méně nadanými spokojiti. V krajinách, kde není stromů, i nízký keř za strom se považuje.

Od přírody není nikdo druhému přítelem neb nepřítelem: jen svými činy stáváme se přáteli aneb nepřáteli.

V neštěstí se poznává přítel, v boji rek, v půjčce poctivec, v ztrátě statků žena, v nemoci příbuzní.

Kdo umříti mají, necítí zápach hasnoucí lampy, neslyší řeči přítelovy a nevidí světla hvězd.

Střež se přítele, který potajmu škodí a veřejně přívětivě mluví. On se podobá nádobě plné jedu, jejíž okraj oblit je mlékem.

Taková jest povaha špatných lidí: Před očima padá na kolena, na zádech hryže do hřbetu, zdlouha bzučí do ucha příjemným hlasem, ale nalezne-li nepřikryté místečko, beze strachu tam letí.

Kočka, vůl, kozel, krkavec a špatný chlap stávají se mocnými, když jim věříme. Protož není důvěra při nich na pravém místě.

Co nemožné jest, nemožným zůstává, co možné, možným zůstává: károu nejezdí se po vodě ani lodí po suché zemi.

Špatný člověk podobá se hliněné nádobě, snadno se roztluče, ale těžko slučuje. Dobrý člověk jest podoben nádobě zlaté, jež se těžko rozbije, ale rychle slučuje.

Zuby, vlasy, nehty a mužové, byvše ze svého stanoviska vyšinuti, za nic nestojí.

Jako se zmrzlý neraduje z měsíce, uhřátý ze slunce, tak se neradujo mladistvá žinka z obstárlého muže.

Kdo miluje muže, jimž vlasy šedivějí? Ženy poukazují po jiných, po oněch jako po léku mžourajíce.

Vždycky milují lidé bohatství a život. Starci jest mladá žinka dražší než živobytí.

Starý muž nemůže ani užívati, ani se zdržovati: oblizuje jako kolozubý pes kosti.

Není-li vhodné příležitosti, aneb příznivé doby aneb svůdce, zůstávají ženy ctnostnými.

Žena podobá se nádobě oleje, muž řeřavému uhlu: opatrný nepostaví olej a oheň na totéž místo.

Literatura. Věda. Umění.

Dr. JANKO ŠAFAŘÍK,

člen srbské státní rady, známý spisovatel srbský i český, synovec slavného Pavla J. Šafaříka, zemřel v noci na 19. července v Bělehradě. Jan Šafařík narodil se r. 1813 v Malém Kerči v Uhrách a studoval na slovenském evangelickém liceu v Prešpurku, když byl odbyl gymnasialní studia na novosadském gymnasiu. Zesnulý vyvolil si obor lékařský a byl též r. 1836 za doktora lékařství ve Vídni povýšen. Po té žil z části v Praze a Vídni, načež přijal úřad městského lékaře v Novém Sadě, kdež setrval až do r. 1843, kdy byl povolán do Srbska za profesora na nově zřízené liceum. Zde rozvinul nevšední činnost literární a vědeckou a zejmena byl hledanou autoritou v archeologii a numismatice. R. 1861 ustanoven byl za bibliotekáře a ředitele musea bělehradského, kdež činnosti své skvělé ostavil památky. R. 1869 jmenován členem státní rady srbské, kdež velkou péči věnoval zejmena oboru školskému, téhož roku zvolen též za předsedu srbské učené společnosti, o jejíž archiv zejmena velkých zásluh si získal. Zesnulý věnoval zvláštní péči vydání starých slovanských rukopisů, pramenů ap. a mnoho zajímavých článků z jeho pera vytištěno jest v „Glasniku srbskoga učenoga druztva“, jakož i v „Časopisu musejním“ a v „Květech“. Poslední jeho literární prací bylo vydání bulharských národních písní, neocenitelného to pramene pro jazykozpyt a vědu slovanskou, kteréž Verković byl sebral a zvěčnělému dodal. Vyšly v Bělehradě pod jmenem „Več slovanských“ a měli jsme již příležitost o nich se zmínit. Jan Šafařík churavěl již od zimy, kdy raněn byl nebezpečně mrtvicí, z kteréž choroby více se nevyléčil. Úmrtí jeho setkalo se s všeobecnou soustrastí a vřelým účastenstvím. Nad hrobem jeho mluvil bibliotekář a spisovatel Jan Bošković. Syn zesnulého jest kapitánem dělostřeleckým v srbském vojště a chvalně znám v svém oboru.

— *Ze slovanského písemnictví.* Po zesnulém spisovateli polském hr. Alexandru Fredrovi ostalo velmi mnoho prací v rukopisu, kteréž nejen že nebyly tištěny, nýbrž ani se o nich nevědělo. Tak na př. neostalo 7, nýbrž 17 různých veseloher dosud nevydaných. Díla ta vyjdou nyní bezpochyby tiskem ve Lvově. Ve Varšavě chystá se k tisku velký původní historický román polský od Klemense Chryz. Broniewského „Kostrzewa“, kterýž jedná v době sklonku minulého a na počátku tohoto století. Ve Varšavě tisknou se spisy, jež zanechala Antonie z Osmialowských Jachowiczová, choť proslulého spisovatele polského Stan. Jachowicze. Rovněž ve Varšavě vyšla tiskem povídka Jana Zacharjasiewicze „Na chlebie żony“, kteráž dříve uveřejněna byla v časopisu „Wiek“. „Listy z podróży“ zove se dílo starého spisovatele polského, A. E. Odyńce, jehož právě vyšel díl třetí u Gebetnera a Wolfa ve Varšavě, ve kterémž líčí se polské poměry domácí. Kritik „Gaz. Nar.“ praví o díle tom, že jest perlou polské prosy a chválí plynou, uhlazenou dikci vedle něžného básnického náladu. V Poznani vyšlo pod jmenem „Autentyczności kamieni Mikorzyńskich zbadane na miejscu“, důležité pojednání z oboru starožitností slovanských, kteréž sepsal k vybídnutí „towarzystwa przyjaciół nauk“ dr. Kazimierz Szulc. Spisovatel probírá v díle tom význam starožitných kamenných památek u Mikořína a řeší spor v jich příčině v učeném světě vedený, docházeje k tomu úsudku, že památky ty nejsou podvržené nýbrž původní. Autor probírá spolu nejstarší památky slovanské a probírá otázku, zdali nápisy na kamenech jsou slovanské, neb zdaž jsou runové a konečně zdaž vůbec dají se rozluštit. Podstatným obohacením literatury polské jest přírodnický sborník „Kosmos“, kterýž započalo vydávat ve Lvově družstvo přírodozpytců zvané Koperník. Redaktorem sborníku toho, orgánu řečeného družstva, jest dr. Br. Radziszewski. Lvovský belletristický list polský „Ruch literacki“ uveřejňuje povídku mladého, však již chvalně známého spisovatele polského Wandicze „Mignon“. Redakcí slavného J. J. Kraszewského počne vycházet na památku slavnosti rapperswylské sborník „Rapperswyl“, na kterýž v Polsku hojné konají se sbírky. V Krakově vydán tiskem filosofický spis Wład. Dajzenberga „Ogólny pogląd na filozofię duchowego rozwoju“. V polské akademii umělecké v odboru historicko-filologickém předčítáno s velkou pochvalou pojednáuí dr. A. Procházky nazvané „Polska a Czechy w czasach husyckich“, v němž líčí zajímavý poměr a živý styk husitských Čech s katolickou Polskou. Odbor filosofický téže akademie usnesl se k vybídnutí poznaňského spolku vědeckého na novém vydání staroslovanské gramatiky H. Frant. Malinovského. Témuž odboru odevzdáno bylo od Parylaka pojednání „o pieśniach Jana Kochanowskiego“.

V Novém Sadu počal po delší přestávce opět vycházeti „Glas Naroda“, časopis redigovaný známým spisovatelem srbským Pautou Popovičem. — Záhřebský profesor Tad. Smičiklas napsal monografii Babukiće, jednoho z mužů chorvátských, kteří neunavnou činností přivedli písemnictví k novému rozkvětu a uvedli je na dráhu, na kteréž nyní všestranně pokračovati může. Monografie ta přiložena jest k výroční zprávě gymnasiální. Babukić byl zvláště činným od roku 1835—1845 v „Danici ilirské“, hlavním to orgánu budícím myšlenku slovanskou na jihu, r. 1838 přičinil se o založení čtenářského spolku v Záhřebu, kterýž stal se středem veškeré činnosti literární a národní a zavdal podnět k vydání mnoha spisů chorvátských, k založení musea, národního domu, učené společnosti, divadla a p. Od roku 1845 až do své smrti na sklonku roku 1875 byl činným co profesor slovanských jazyků na akademii záhřebské.

— *Z divadla záhřebského.* Národní divadlo chorvatské v Záhřebu ztratilo jednoho z nejoblíbenějších herců i v českých kruzích dobře známého Savu Rajkoviće. Nedávno sice uzavřel novou smlouvu s ředitelstvem, avšak válka srbská působila na něho tak přítažlivě, že ostavil Záhřeb, opustil manželku i s rodinou a stal se dělostřelcem při bělehradské brigádě. Umělecké jeviště záhřebské zaměnil s válečným jevištěm u Deligradu.

— *Zajimavá písemní památka* ze staré doby řecké nalezena byla při kopání na jižním svahu Akropole v Aténách. Jest to smlouva, kterouž Aténští za Periklea uzavřeli s Chalkidou, když byli, jak Thukydides dokládá, celou Euboeu sobě podmanili. Zajímavá tato památka starořeckého písemnictví vyryta jest na mramorové desce a obsahuje 80 řádek a má pro vědu nynější velkou historickou i jazykozpytnou cenu.

— *Album Matejkovo.* Ve Varšavě vyšel právě třetí a poslední díl skvostného a uměleckého vydání kopií obrazů Matejkových, jež tvoří pěknou sbírku album Matejkovo zvanou. Kopie ty provedeny dřevořezbou se všemi moderními pomůckami. Všech obrazů jest celkem 40 a nalézají se v nich všechny přední a proslavené malby polského mistra, mezi jinými též obrazů Husova, Sigmunda Augusta v Lublíně, Štěpána Batoryho pod Pskovem, Rejtana, věštba ukrajinského pěvce a j. Dílo to vyšlo nákladem Leventala, vydavatele největšího polského illustrovaného týdenníku „Kłosy“. Zdaliž by nebylo i u nás něco podobného na čase, aby umělecká díla mistrů českých dosáhla většího rozšíření?

— *Na divadle krakovském* provozuje se s velkým úspěchem tragédie Matěje Bana „Mejrima, čili povstání v Bosně“, kterouž ze srbštiny přeložil na jazyk polský a pro krakovské divadlo upravil Roman Zmorski.

Drobnosti.

— Malé črty ze života velkých lidí. Bach přišel jednou k Rusovi (pozdějšímu řediteli hudby), jenž z vděčnosti k svému bývalému učiteli korrespondenci jeho obstarával, a zvolal radostně, podávaje mu jakýsi list: „Hleďte, jaký to krásný úřad se mi nabízí! Odpovězte, jakmile budete mít po chvíli, že o něj žádám.“ Rus zářil radostí nad zlepšeným stavem svého milovaného učitele. Avšak, „ani radost věčná, ani žalost nekonečná“ zní národní přísloví. Náhodou pohledl na datum listu a k svému ustrnutí shledal, že jest již přes rok starý. Bach nosil jej celý rok v náprsní kapse. — Bellini byl vzorem skromnosti. O sobě neb o svých skladbách nerad slýchal nadšené chvály svých přátel, a mluvit o nich dokonce sám, byl by pokládal za nejvyšší neskromnost. Ale jednou chytil se přece v pasti. Otázalať se ho jistá vznešená dáma, kterou ze svých prací za nejlepší pokládá. Bellini se zapýřil a odpověděl tak skromně a vyhýbavě, že dáma nemohla být nikterakž s touto odpovědí spokojena. Ale ženský ostrovtip ji neopustil. Pokračovala: „Dejme tomu, že byste se na příklad se všemi svými skladbami nalézal na moři. Bouře by nastala, koráb tone — jediná spása v člunech — vaše skladby měly by nepoznány zahynouti, kterou byste nejprve hleděl zachovati? — „Ó!“ zvolal nadšeně Bellini s jiskřícím okem, „vše by mohlo utonouti, jenom ne la Norma!“ — Napoleon I. hledal jednou ve knihovně své nějakou strategickou knihu a prošťáral při tom všechny přihrádky, aniž by byl čeho nalezl. Konečně ji zahlédl v nejvyšším oddělení knihovny. Řebříku tam nebylo a Napoleon při své historické krátkosti nemohl knihy dosáhnouti. V tom vstoupil do knihovny maršálek Moncey, jeden to z nejvyšších mužů celé armády, jenž vida namáhání Napoleonovo pravil: „Račte dovolit, sire, abych tu knihu sundal, jsem větší než Vaše Veličenstvo.“ — Napoleon se zakabonil a pravil s nuceným úsměvem: „Jenom vyšší, maršálku!“ — Newton odešel jednou z pokoje a zanechal na stole rozličné spisy, mezi nimi i jeden veledůležitý rukopis, výsledek to mnoholetých namáhavých výpočtů. Malý jeho pinčlík, jmenem „Diamant“, vyskočil za jeho nepřítomnosti na stůl, přiváben nějakou lahůdkou, a převrhl při tom svíčku, následkem čehož spisy shořely. Když se Newton vrátil, shasil rychle oheň a poznav škodu, ztrátou důležitého rukopisu spůsobenou, projevil neobyčejnou chladnost. Pravilť pouze k svému psíčkovi s bolestnou výčitkou: „Diamante, Diamante, nebyl bys tak vesele skákal, kdybys byl věděl, jakou škodu mi spůsobíš!“ Po té zasedl a začal namáhavou práci znova. — Shakespeare uzřel při prvním představení svého „Richarda III.“ za kulisou velmi horlivě jednoho z herců rozmlouvati se sličnou dámou. Dobrodružný básník připlížil se nepozorovaně až k párku a zaslechl následující důležitý hovor. Dáma pravila: „Přijďte tedy v deset hodin po představení k mému domu, zatlučte třikráte na dvéře a na mou otázku, kdo to? odpovězte: Richard III., tak vás jistě poznám.“ Shakespeare slyšel dost. Asi čtvrt hodiny před desátou dostavil se před dům, zaklepal třikrát a po umluvené odpovědi byl vpuštěn. Zlost podvedené krásky byla sice z počátku veliká, později však se utišila a konečně nežli přišla desátá, byla tak mile zabrána do hovoru s básníkem — vetřelcem, že ani neslyšela klepat. Ale Shakespeare šel k oknu a zeptal se tiše „kdo to?“ „Richard III.,“ zněla smělá odpověď — „Hm, srovnává se to sice, ale Vilém vítěz obsadil již pevnost!“

— Největším oulem na světě jest zajisté věž kostela v Hadres v Rakousku. Usadilť se v ní před čtyřmi roky silný roj včel, který se tam v trámoví a ve skulinách pohodlně zahnízdil a tak zdomácněl, že ho již ani hlahol zvonů z klidu neruší.

— Jak nesnadné jest civilisování amerických Indianů, dokazuje následující příběh, jejž vypravuje Hopworth Diseon. „Plukovník Steavens, důkladný znatel života indianského, sděluje mi, že co státní zeměměřič vystavěl v rovinách jistý počet kamenných domků pro náčelníky indiánské, kteří tam své kmeny okolo sebe shromážditi měli. Ale podniknutí toto bylo marné: za několik měsíců byly všechny tyto domky od náčelníků promrhány; prodaliť je za několik soudků „ohnivé vody“ bělochům. Jen statný jeden pohlavár, zvaný „dlouhá antilopa“ zachoval svůj dům a Steavens podnikl dalekou jízdu, aby se podíval na toho muže, který opravňoval k větším nadějím než jeho soukmenovci. Našel „dlouhou antilopu“ kouřící ve stanu, který si byla před samými okny svého domku rozbila. „Proč bydlíš ve stanu, dlouhá antilopo, když máš tak pěkný domek?“ Náčelník se usmál: „Dům dobrý pro koně, ne pro bojovníka.“ A skutečně: Steavens našel v domku a sice zrovna v jídelně Indiánova koně u žlabu.

— Umělé sny. Dr. Gregory vypráví o jednom námořním důstojníku, z něhož si mnohdy jeho soudruhové žerty tropili, spůsobujíce mu umělé jaksi sny. Šeptali mu totiž nějaký příběh do ucha, kterýž pak důstojník ve snách skutečně vždy sám zažil. Tak prováděli ho jednou celým dějem prudké hádky, jež končila soubojem; podali mu za tou příčinou do ruky slepě nabitou bambitku, jejímžto výstřelem se ubohý probudil. Jindy, nalezše ho na visutém loži v kajutě spícího, namluvili mu, že spadl do moře a zároveň jej pobídli, aby se hleděl plováním zachrániti, což on všemi možnými tempy k nemalé veselosti soudruhů pracně konal. Pak mu sdělili, že ohromný žralok po něm se sápe, aby se tedy ponořil hlouběji. Vykonal to s takovým zápalem, že spadl se svého lůžka na zem, značně se poraniv. *H. St. K.*

— Starožitnosti v Římě vykopané. Tyto dni rozkopán byl na východní straně Říma blíže nádraží vršek, v němž nalezeno bylo množství zajímavých starožitností z doby císařů římských, zejmena pěkné medalie s obrazem Faustiny a členů císařské rodiny Antoniů. Na Esquilinu vykopáno bylo opět mnoho předmětů hliněných a rozličné zbraně, kteréž pocházejí z dob předhistorických. Na jedné nádobě byla vyřezána primitivní písmena karakteru runového. V Cornetu u Říma nalezeny byly staré hroby Tarquiniů s 15 sarkofagy basreliefy a nápisy opatřenými. Na jednom basreliefu jest boj Amazonek, na jiném boj Lapitů s Centaury.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: Salonní bibliotéka. Číslo I. „Tiché vody“ Román od Bohumila Havlasy. — Číslo II. Jaroslava Vrchlického „Epické básně“. V Praze, nakladatel J. Otto, knihkupec.

Dalimilova chronika česká. V nejdávnější čtení navrácena. Od Václava Hanky. Nové nezměněné vydání. V Praze, nákladem knihkupectví F. Řivnáče.

Václava Hanky počátky posvátného jazyka slovanského. Nové nezměněné vydání. V Praze, nákladem knihkupectví F. Řivnáče.

Laciná knihovna národní. Serie II. Čís. 40—44. „Poslední Stuartovec“. Historický román od J. F. Smitha. — „Komedianti života“. Román od Morice Jokaie. V Praze, nákladem knihkupectví: J. Otto.

Česká čítanka těsnopisná. Pro střední školy sestavil Jan Otakar Pražák. V Praze, nákladem prvního pražského spolku stenografů gabelsbergerských. V Komisi knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla.

Paleček. Humoristický obrázkový časopis nepolitický. Sešit 11. Redaktor: Aug. Nevšímal. V Praze, nákladem J. Otta, knihkupce.

Stručný všeobecný slovník věcný. (Malý slovník naučný.) Redaktor: Jak. Malý. Dílu III. sešit 7. (Grubenhagen — Haldenwang.) V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Besedy mládeže. Rediguje Jos. Kouba. (Svazek 115.) Edvin. Historická pověst z doby Alfreda Velikého. Z ruštiny přeložil Václav Čermák. (S obrázkem.) V Praze, nákladem Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Romány a povídky. Sv. 8. a 9. „Bratrstvo mstitelův“. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

„Světozoru“ ročníku X. čísla 28., 29. a 30.

OBSAH: Z básní Jaroslava Vrchlického. Smutek moře. Bouře. — Malvína. Sepsal *Fr. Nečásek.* (Pokračování.) — O rozvoji organismů zem obývajících. Píše *Ant. Stecker.* (Pokračování.) — Nesmrtelní pijáci. Povahopisné črty od *J. Arbesa.* II. Edmund Kean. — Na Brocken. Napsal *Josef Wünsch.* — Ukázky poesie francouzské. Přel. *J. V.* Copée François. Na čtyři ruce. A. de Lamartine. Okno domu otcovského. — Kávová konvička. Povídka fantastická. — Aforismy z moudrosti indické. Podává *Václav Petrů.* — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra", buďtož adresovány Časopis „Lumír", Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2\frac{1}{2}$ archu vždy o 4. hodině odpolední.

Ročník IV. 10. srpna 1876. **Číslo 22.**

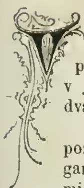
Nesmrtelní pijáci.

Povahopisné črty od *J. Arbesa.*

II.

Edmund Kean.

(Pokračování.)

V prvních dnech měsíce ledna 1814 setkali se v jedné z nejživějších ulic londýnských náhodou dva dávní přátelé.

„Přisámbůh, Edmunde, ty jsi se změnil k nepoznání!" podotknul první z nich, muž to elegantně oblečený, tiskna příteli ruku. „Skoro se mi zdá — odpusť starému příteli, že tak mluví dříve ještě, nežli jsi se mu byl svěřil — skoro se mi zdá, že's měl bídu a že i nyní trpíš — hlad . . ."

Bledou, utrápenou, ale přece neobyčejně sličnou, intelligentní tvář osloveného, jenž byl oblečen v šat ošumělý, přeletl trpký úsměv a z černých, hluboko zapadlých, povyhaslých očí šlehl zásvit radostného vzrušení mysli.

„Což pak jsi nevěděl, že zde žije tvůj soudruh Drury?" pokračoval první, nečekaje na odpověď přítele. „Proč jsi mne nevyhledal? Proč jsi se mi nesvěřil? Proč?"

„Odpusť, milý doktore," odvětil konečně oslovený; „sám ani nevím, proč a jak se stalo . . ."

„Ale vždyť jsi tak sešlý, ba spustlý!" přerušil jej přítel. „Nemohu jinak než za to míti, že skutečně trpíš hlad." . . .

„Náhodou — ale jenom náhodou jsem dnes syt," podotknul ošumělec s přízvukem satiry; „hlad nemám, ale za to tím větší — žízeň . . . . a peněz — jako obyčejně — není . . . ."

„Nu — žízeň přec možno v zimě snadněji zažehnati než za parních dnů letních, když jsme ji před lety posledně spolu zažehnávali!" vpadl přítel. „Pojď! Zasedněm si do některého z blízkých hostinců a pohovořme si přátelsky a upřímně."

„Náhodou" sytý, ale žíznivý přítel nedal se dvakrát pobízet. Za několik okamžiků seděli oba v nejzazším koutě nejbližšího hostince u plných džbánů v důvěrném hovoru.

Zpočátku mluvili o věcech skoro lhostejných. Drury vypravoval některé episodky ze svého života a žíznivý přítel, neustále ze džbánu si přihýbaje, pozorně naslouchal.

„Tobě se tedy dařilo výborně!" podotknul, když byl Drury skončil.

„Jsem aspoň spokojen," vece Drury, „a tobě?"

„Mně?" opáčil ošumělec. „Jakž se jen můžeš ptát! Toť víš, že bídně, — bídněji než kdykoli jindy!"

„Toť přec není možno!" zvolal přítel. „Vždyť jsem tě viděl před několika roky ve Windsoru, kde's vystoupil před králem co člen společnosti Richardsonovy. Tenkráte byl jsi ještě mladíček asi šestnáctiletý a přece prozrazoval's nadání tak skvělé, že diváci nepřestávali aplaudovat. A takovému talentu že by se mohlo vésti bídně?"

„Mně nevedlo se sice po celý můj život jinak než bídně; ale tak bezpříkladně bídně jako po osvědčení mého talentu nevedlo se mi nikdy před tím. U společnosti Richardsonovy zůstal jsem asi dva roky; po té stal jsem se v pravém slova smyslu kočujícím hercem a hrával brzo v tom, brzo v onom venkovském městě za pranepatrnou mzdu hlavně úlohy komické. Divadelní ředitelové byli sice spokojeni, ale proto přece nechtěli mi platit více, poukazujíce vždy k mé slabosti, že prý rád a na úkor reputace divadla — pívám . . . . Však pravá bída moje počala po mém sňatku. Oženilť jsem se, aniž bych se byl dříve se svým ředitelem poradil. Ředitel dal si mne zavolati, změřil mne pánovitě od hlavy k patě a pravil: „Slyšel jsem, že jste se oženil, pane Keane — je to pravda?" — „Ano, pane řediteli," dím na to, „oženil jsem se." — Ředitel svraštiv čelo pokračoval: „Pravda! Miss Chambersova pochází z počestné rodiny herecké. Ale tím, že jste si uvázal na krk ženu, že stal jste se manželem a k tomu manželem ženštiny devětadvacetileté a chudé, pozbyl jste vzdor svému mládí — myslím, že nejste starší dvaceti roků — pro publikum, zvlášť pro publikum ženské, veškeré přitažlivosti a proto vás — propouštím!" Byl jsem slovy těmi zdrcen, ale přece jsem ani slovem, ba ani pohledem nedal na jevo, že bych si přál, aby ředitel poslední osudná slova odvolal. Hrdě jako vždy, kdykoli mne stihla nějaká nehoda, opustil jsem ředitele, aniž bych byl tušil, jak strašný osud mne a ženu moji očekává. Já arci nalezl na ten čas útěchy ve veselé společnosti v krčmě, ale žena má trpěla nevýslovně . . . . Věděl jsem to a přece jsem nemohl jinak. Ba ani později, když se na mne štěstí aspoň na okamžik pousmálo, když jsem byl totiž vybídnut, abych vystoupil na některém z větších divadel londýnských, nemohl jsem jinak než odříci a hráti raději za týdní honorář jedné guiene v městech venkovských. Věděltjsem totiž, že nadání mé není ještě vyspělé a že by kritické oko nejlepšího divadelního obecenstva anglického, obecenstva londýnského totiž, uměleckému roz-

voji mému jen překáželo. A jedině tím možno vysvětliti strašný duševní stav, v kterémž jsem se v tu dobu byl nalézal.“

Ošumělý zneuznaný herec se odmlčel a svlaživ vypravováním vyprahlé hrdlo, pokračoval po chvíli:

„Bída a utrpení mé trvá již po šest roků. K neuvěření, co může vše člověk snésti! A přece jsem až dosud ještě ani na okamžik nepozbyl víry v umění, přece jsem po celou tu dobu bezpříkladné nouze s železnou vytrvalostí studoval, připravuje se svědomitě k vystoupení před obecenstvem nejkritičtějším. Pravda, že mne to stálo přečasto obrovského mravního přemáhání, neboť v době té rostla a zmáhala se vrozená má náklonnost k láhvi a pustému, hýřivému životu v míře úžasné... Stával jsem se člověkem nehodným, ba surovým a přečasto počínával jsem si jako zběsilec... A při tom trpěla ubohá dobrá má žínka nejvíce! Týrával jsem ji v opilosti své mnohdy způsobem nejbrutalnějším, ale ona vždycky zůstala mírnou, tichou a trpělivou.... Nejstrašnější osud stihl nás v přímořském městečku Svansea. V tu dobu hrál jsem s kočující společností v Birminghamu za prabídnou, skoro nádenickou mzdu, tak že jsem se po krk zadlužil. Věřitelové mne pronásledovali. Na štěstí byl jsem vyzván, abych se odebral do města Svansea, kde mi slibováno postavení výhodnější a výnosnější. Žena má byla těhotna, ale přece se musila se mnou vydati na cestu přes dvě stě mil dlouhou pěšky. Jak rád bych ji byl tenkráte nechal aspoň nějaký ještě čas v Birminghamu, aspoň tak dlouho, až by byla slehla; ale nebylo možno. Dav zuřivých věřitelů vyhnal nás z Birminghamu. Bylo to v měsíci červenci. Vydavše se na cestu před východem slunce, putovali jsme dále za nesnesitelného parna. Úzkost a starostlivost má byla bezpříkladná. Obávalť jsem se, že mi žena slehne někde na cestě bez pomoci, že slehne právě v době, kdy čekala na mne v stínu stromu před některou vesnicí, v kteréž jsem kejklířstvím musil vydělat aspoň na sousto chleba, abychom na cestě hlady nezemřeli... Věř, milý Drury, že nyní ani sám nechápu, jak bylo tenkráte možno, že jsme každodenně přes dvanáct mil cesty urazili! A přece jsem byl v nadějích svých trpce zklamán. Přibyvše do Svansey, shledali jsme, že poměry naše se zhoršily. Trávili jsme trapné dny v nevlídném, nezdravém bytečku s cihlovou podlahou, za nějž jsme platili týdně jen osm shilinků nájemného. Bída naše byla vždy větší a častěji než v Birminghamu trpívali jsme hlad. A v největší této bídě narodil se nám hoch. Několik okamžiků blaha a štěstí a pak zas utrpení a hoře nejděsnější.... Můj milý, můj drahý Howard však zemřel! Pamatuju se na strašný onen den, jakoby to bylo dnes — kdy zatlačil jsem mrtvému prvorozeňátku ta milá, sladká očka jeho! Přišel jsem domů zpitý. Žena stála u kolébky nepohnutě jako zkamenělá; slzy, kanoucí po bledých jejích lících byly však výmluvnější. Dech zatajil se v mých prsou a poprvé v životě svém zhrozil jsem se myšlenky, že mohu býti osudem oloupen o bytost nejdražší.... Matným krokem potácel jsem se ku kolébce a shlednuv v ní vychladlou již mrtvolu svého dítka zachvěl jsem se v hlubinách duše. Bylo mi, jako bych byl náhle vystřízlivěl a bolest, nevýslovná bolest sevřela má prsa. Naklonil jsem se ku kolébce a zulíbav očka svého dítka zatlačil jsem je na vždy.... A v okamžicích těch pevně jsem si předsevzal, že napnu veškeré své síly, bych vyvázl z drápů děsného démona svého.... A přece nebylo možno! Po smrti Howardově nastaly nám doby ještě trudnější. A chci-li býti upřímným, musím ti říci, že jsem se tenkráte nalézal takřka na pokraji — šílenosti.... Bídu snášel jsem trpělivě; ale pýcha má byla zlomena a já přijímal i almužnu jako žebrák, jen aby žena má netrpěla hlad tak velký. Však nejstrašnější muka působila mi smrt Howardova. A dodám-li, že byl jsem tenkráte při divadle zaměstnán vždy jen v úlohách vedlejších, pochopíš a vysvětlíš si také, proč jsem býval skoro neustále zuřiv a zřídka kdy střízliv, proč choval jsem se v opilosti i k ženě své často nešetrně, surově, ba nelidsky....

Ošumělý herec opět se odmlčel a přihnul si ze džbánu, jejž dopil až na dno.

Přítel pozoruje hluboké pohnutí jeho, chvíli mlčel, pak ale jen tak jako mimochodem se otázal:

„A jak jsi se dostal do Londýna?“

„Ze Svansey vedla mne bludná hvězda má do Irska, z Irska do Skotska a když ani tu nemohl jsem žíti, odhodlal jsem se k návratu do Londýna. Přátel zde nemám téměř pražádných; nikdo mne nikomu neodporučil a tak musím vypomáhati při jednom z menších divadel zdejších.... Však nezpomínej více, milý Drury, trudných těch dob a vypravuj teď sám něco veselejšího.“

Drury přítelovu přání vyhověl a počal vypravovati některé veselejší episodky ze svého života a několikráte přítele, jenž skoro neustále si přihýbal, rozveselil. Skončiv, podotknul ještě následující: „Podivno, Edmunde! Známe se již tolik roků, bývali jsme vždy přátelé tak důvěrní, a přece nevím o tvém dřívějším životě takměř pranic více, než co jsi mi byl právě vypravoval. U mladíků tak bezstarostných a veselých, jakými jsme před lety bývali, ovšem to není nic divného; ale nyní, když už — — slovem, možno-li ti, doplň vypravování své ještě vypravováním o svém mládí.“

A právě tak jako byl před chvílí vyhověl Drury přání Edmundovu, vyhověl tento přání Druryho a vypravoval v tento smysl:

„Zajisté ani netušíš, že pocházím z rodu slavného. Jeden člen rodiny naší, Henry Carey, pokládá se aspoň za básníka národní hymny anglické. Carey byl zádumčivec a jelikož po celý svůj život trpěl bídu, učinil posléze životu svému konec násilím. Syn jeho George sdědil bídu po otci. Zaměstnával se ledačím; ale ničím nemohl zažehnati bídu, která byla v domě jeho hostem každodenním. Jediným potěšením jeho byla dceruška Anna; avšak jen na krátký čas, neboť v patnáctém roce věku svého opustila otcovský dům, putovala s kočující hereckou společností od osady k osadě a vracela se do Londýna jen tenkráte, když společnost nehrála. V Londýně živila se nuzně hokynářstvím a seznámila se zde s jakýmsi architektem, Aaronem Keanem, kterémuž se zalíbila. Plodem tohoto zalíbení byl hošík, jenž narodil se dne 4. listopadu 1787. Hošík ten byl jsem já. Otec můj byl podobné povahy jako matka. Opustilť matku moji krátce po mém narození zůstaviv ji v bídě největší. Matka pečovala o své dítko jen asi tři měsíce, pak je ponechala péči a milosrdenství cizích lidí, kteří se o mne po dva roky starali dle možnosti. Kde a jak jsem po tu dobu žil, nevím; avšak kdysi za bouřlivého večera v měsíci listopadu — jak jsem se později dozvěděl, bylo to roku 1789 — stál jsem zimou skřehlý a vyhladovělý

v průjezdě jednoho domu, kde mne nalezli jacísi chudičtí manželé. Ubožáci smilovali se nad ubožátkem a vzali mne domů. Však za krátký čas přišla matka má a žádala za vydání svého „vlastnictví“. Musilo jí býti vyhověno a tak vstoupil jsem na jeviště života, jenž stal se mi řadou nejděsnějších utrpení.

Co tříleté, útloučké dítko octnul jsem se poprvé na prknech divadla Drury-Lane, kde jsem „vystoupil“ co statista v baletu. Prozrazoval-li jsem už tenkráte nějaké nadání, nevím; ale byl jsem pak dán do učení baletnímu mistru, jenž na mých slaboučkých nožkách zkoušel veškeré své umění, tak že mne skoro zmrzačil. Útlé nožky mé musily býti dány do železných deštiček, aby neschromly. Matka však se mnou neměla žádného milosrdenství. Se železnými deštičkami na noheu musil jsem se cvičiti v tanci a gymnastice dále. O vzdělání mé nikdo se nestaral. Teprv později smilovalo se nade mnou několik dobrodinců, kteří sehnavše něco peněz, posílali mne do školy. Ačkoli jsem nebyl ještě zcela osm roků stár, prozrazoval jsem přece neobyčejnou chápavost i nadání, ale vrozená vzdorovitost a neposlušnost přihlásily se za nedlouho k svému právu. Zatoužil jsem po světě, a bez obalu svěřil jsem se matce, že bych rád do světa, vlastně za moře, o němž jsem byl tolik zajímavého a dobrodružného již slyšel vypravovat. Matka neznajíc jiného prostředku k zažehnání tak výstředních zámyslů a plánů svého dítěte, vypráskala mi, což mělo za následek, že „vzmuživ se“, uprchl jsem z domova. Doraziv pěšky z Londýna do Portsmouthu, byl jsem tam po velkém namáhání přijat na loď k výpomoci a vykonal jsem tak cestu po moři do Madeiry a nazpět. Zkusil jsem strašně; byl jsem bit a týrán všemožným způsobem; až posléze vybavil jsem se lstí, tváře se hluchoněmým. Byv několika milosrdnějšími námořníky po opětném přistání lodi v Portsmouthu na břeh dopraven, pospíšil jsem opět do Londýna.

Matku, kterou jsem tam hledal, nenalezl jsem; bylať se poznovu vydala s kočující společností divadelní na cesty po venkově. Na zdař bůh zaklepal jsem u svého strýce Mojžíše Keana, kterýž — ačkoli muž potulný a nestálý — ujal se mne a vyučil mne všemu, co uměl sám, zejmena kejklům, břichomluvectví, slovem všemožnému druhu umění, kterýmž možno o jarmarcích, poutích a při jiných příležitostech nějaký halíř vydělati. Kromě strýce Mojžíše a tety Mistress Painové ujala se mne také herečka Miss Fidswellova, která nedbajíc nevázané mé povahy snažila se seč byla, nahraditi mi matku a přivésti mne na lepší cestu. Nezkrocená divokost mé povahy a náklonnost k pití lihovin jevila se u mne již v útlém věku v míře bezpříkladné, neboť když posléze co osmileté klouče byl jsem engažován v divadle Drury Lane pro dětské úlohy a co „Arthur“ v „Králi Janu“ bouřlivě mi aplaudováno, byl jsem již znám co zručný kejklíř, dobrý šermíř, a — pustý piják . . . .

Po smrti strýcově vzdal jsem se k naléhání své přítelkyně Fidswellovy dráhy komediantské a počal jsem horlivě a svědomitě studovati hry Shakespearovy. A již v této době uzrál ve mně úmysl, věnovati se umění hereckému. Opět nalezl jsem dobrodince, kteří se mne ujali. Žil jsem v domě bohatých manželů Clarkeových, ve společnosti vzdělaných přívětivých lidí; ale následkem neblahého nedorozumění, — domníval jsem se totiž býti uražen, — opustil jsem dům svých dobrodinců. Odebral jsem se do Bristolu, abych si tam vyhledal zaměstnání na nějaké lodi; ale byl jsem tak sláb, že mne žádný kapitán nepřijal. Vrátil jsem se tedy zase do Londýna, kam jsem přibyl hladov a tak ztrmácen, že sklesl jsem na hnojišti a tam usnul . . . .

Opět jsem se stal kejklířem, opět jsem lezl po provaze jako opice a napodobil zpěv slavičí; opět jsem se živil produkcemi mimickými a kejklířskými po krčmách a na jarmarcích, opět počal jsem píti a žil jsem mezi nejbídnější chátrou londýnskou. Posléze však jsem se zase vzpamatoval a vrátiv se k Miss Fidswellové, počal jsem jejím návodem zase studovati hlavní úlohy Shakespearovy a ačkoli teprv čtrnáct roků stár, jevil jsem přece nadání co do původního pojímání charakterů, čímž jsem každého, kdo mne slyšel deklamovati, překvapil. Dozvěděv se, že matka má mešká v Portsmouthu, vydal jsem se tam na cestu; ale matky své jsem tam nezastal. Nemaje peněz na zpáteční cestu do Londýna, najal jsem si v jednom hostinci města sál a uspořádal v něm první své „představení“. Deklamoval jsem „Hamleta“ a „Richarda III.“, zazpíval jsem několik písniček, provedl některé z kejklířských kousků a to s takovou zručností, že jsem mohl představení druhého dne opakovati.

První tento samostatný pokus ve veřejnosti dodal mi zmužilosti. S železnou vytrvalostí počal jsem opět studovati a byl jsem pak engažován pro dvacet her v divadle v Yorku. Hrál jsem s obzvláštním ohněm a zejmena originelní pojmutí a provedení Shakespearova „Shyloka“, jež lišilo se zcela od výkonů nejslavnějších herců anglických Kemblea a Cookea, zjednalo mi chvalnou pověst a uspokojilo i Miss Fidswellovu, která mne nepřestala pobádati k vytrvalosti.

Od té doby vedl jsem potulný život kočujícího neuznaného herce; život plný bídy, svízelů a utrpení, život tak divoký, pustý a dobrodružný, jaký nevedl snad ani jediný z oněch reků, jež jsem buď již na prknech divákům předvedl a nebo teprv předvedu.“

Vypravující skončiv, zapil notným douškem trpké zpomínky na své mládí. —

A dlouho ještě seděli oba přátelé pohromadě v důvěrném hovoru o věcech druhu podřízeného. Druryho přítel pil však vždy rychleji. V brzku se rozveselil a zapomenul na útrapy a svízele. Avšak čím rychleji pil, tím více zmáhala se neuhasitelná žízeň jeho. A když pak dávní tito přátelé se rozcházeli, byl tak zpitý, že nemohl ani na nohou státi a musil býti v povoze domů dopraven . . . .

* * *

(Dokončení.)

Malvína.

Sepsal *Fr. Nečásek.*

(Dokončení.)

Rozechvěna slovy hraběnčinými byla Anežka zamyšlena, málomluvná, vyhýbala se lidem a byla nejraději o samotě. Nicméně hraběnce sloužila ochotně a se sebezapřením a srdce-li její nad osudem ožebračené hraběnky stesk svíral, nutila se, aby ukazovala ne-li veselou, alespoň nikoli zarmoucenou tvář.

Hraběnka Libinská nechtíc s Anežkou o poměru k Lebedovi před domácími lidmi rozmlouvati, vyzvala ji, když hospodář do mlýna s obilím odejel, k vodopádu.

Posadily se pod jedlí na mech. Anežka mlčela. Hraběnka naslouchala chvíli hrčení vodopádu, natrhala mechu a házela do vody, jakoby na nic jiného nemyslila, co zatím čelo a oči prozrazovaly, že myšlenky se s něčím jinším zabývají. Konečně se jala tiše a jen jako pro sebe mluviti: „Vždy stejně hrčí vodopád a přec se nám zdá, že někdy radostně, někdy žalostně hrčí, totiž tak, v jakém právě rozmaru nebo zármutku my sami jsme. Jak tobě nyní hrčí?“ tázala se Anežky a vzala ji za ruku, v níž několik natrhaných rybích očiček držela. „Trvám, že žalostně,“ a Anežka, pozvednuvši velké modré oči ku hraběnce, přisvědčila a opět je sklopila.

„Nermuť se,“ pokračovala hraběnka.

„Příroda všude poskytuje příležitosti a snaží se, aby tvory své blaženými učinila. Eskimáka těší hvězdnaté nebe a rychlí sobové, Afrikánce palmy a porážení lvů a Turka dívky. A všude radosti — ale i žalosti. Slunce stejně svítí na dítě mezi kvitím pohrávající i na umrlce v komůrce, svítí stejně na nevěstu, jež se zdobí, i na modlící se babičku; jestiť to samé slunce, ale babičce a dítěti jest, jakoby jim jinak svítilo. Svět je nám radostným anebo truchlivým podle toho, je-li zrcadlo v nás, totiž čivy nebo duše, jasné nebo zakalené. Člověk jest nesmírně umělecký tvor a změna v něm ustavičná; kdyby byl nezměnitelným, jakou cenu by měl? nežil by. Rodí se a s ním se rodí nový svět v malém vydání, vchází v život a v boj od prvního blesnutí až do skonání svého a přisouzeno jemu radovati se a truchliti, pravím truchliti, jen aby radost tím větší po truchlení byla. Změna následuje v životě za změnou, neboť beze změny není života; bolesti jsou nevyhnutelně nutné a základ boje a duševního života, sic by jich ani nebylo, a umírnění bolesti již působí radost. Život vždy baví, i v největším hoři kyne naděje, bohyně lepší budoucnosti, a tu dítě, jež sotva svět poznalo, tam starce, jenž všeho okusil, osud ze společnosti lidské vyrve a jako vítr sfoukne; osud velí: Dost! a svět jsoucí v jeho hlavě zanikne. Tak jest. Posloucháš-li?“ tázala se hraběnka a křečovitě ruku Anežčinu tiskla. „Že jsem chudou, nemrzí mne, ty ale musíš dbáti, abys se dobře vdala.“

„Ano,“ pravila Anežka, „a sice k vůli vám, paní hraběnko, abyste lépe zaopatřena byla.“

„Nikoli k vůli mně,“ odpírala hraběnka, „ale k vůli sobě. Dlouho-li tu na zemi budu? Radím tobě dobře, vezmi si barona Lebedu.“

Hraběnka se zamyslila a ruku Anežčinu, jež se v její ruce chvěla, pustila.

Anežka obrátila vlhké oči k nebi a hraběnce ruce líbajíc slibovala: „Vše učiním, co poroučíte.“

Hraběnka ji hladila po tvářích, políbila čelo a pravila: „Vstaniž, drahoušku, ubereme se domů; jsi bleda, neobyčejně bleda, šetř se, nevzdychej tak hluboce, nemoc by tebe zachvátila.“

A skutečně musila Anežka ulehnouti. Měla oči vyjevené, tváře jako v ohni a začala v horečném snění mluviti: „Hudba jde kolem,“ a přizvukovala, „pojď, dáme se do tance; nikoli — vždyť je to hudba pohřební.“

Dostavil se doktor, pro nějž hraběnka poslala. Měl široký klobouk a dlouhé vlasy a přistoupil k Anežce zamyšlen, jako by říci chtěl o lidech: Jste hlupci, jen já vím, že nic nevím. „I pozdraví se, ba pozdraví se bez léků,“ pravil ku starostlivé hraběnce, „toliko pokoje jí třeba, pravím pokoje i tu,“ při tom ukazoval na srdce.

Anežka se ponenáhlu zotavovala, ale bylo lze pozorovati, že jí nemoc růže s tváří setřela a že není tak svěží jako před nemocí. Chodila jako ve snách a lidé říkali: Láska ji trápí.

Jakmile nastal okamžik, že byla veselejší, tázala se jí hraběnka: „Vezmeš sobě Lebedu? Musíť brzy z Jablonce odejíti a ráda bych tu záležitost skončila.“ „Ano,“ přisvědčovala Anežka, „uposlechnu vás, co mou největší dobroditelkyni.

„Dobře máš,“ chlácholila ji hraběnka, „neboj se ničeho, starám se o tebe co matka, a sice vším právem, neboť máš o mě znamenité zásluhy, jež nikdy nezapomenu.“

Od té chvíle byla Anežka pokojnější, avšak hubla a bledla ještě více. Hraběnka se radila s vráskovitou, šedivou babou, jež na Krkonoše pro arnyku a jiné koření chodila, lidi hojila a důvěry všeobecné požívala.

„Ba vím, co jí schází,“ pravila kořenářka, pozvednuvši vyzáblou ruku, jakoby naznačiti chtěla, že výrok její neomylný jest.

„Snad vězí nemoc v hlavě,“ vyptávala se hraběnka.

„Nikoli.“

„Nebo v plicích?“

„Hloub,“ pravila bába, „tady nemoc vězí,“ ukazujíc prstem na srdce, „tady ji tajná láska hlodá.“

„Tajná láska?“ divila se hraběnka, „vždyť dávám pozor a ničehož jsem se nedopídila.“

„Tam pod lípou, tam sedávají v noci,“ ukazovala kořenářka tajemně.

Od té doby dávala hraběnka pozor. Byla temná noc, toliko hvězdičky sesýlaly na hory čarovnou slabou zář co poselství tajné lásky. Z Tichánkovy chalupy vychází dívka. Hraběnka napíná zrak. Dívka je prostovlasá, větýrek jí pohrává v kadeřích. Jestiť to Anežka. Jde tiše, přímo k lípě a tu na ni čeká jinoch. Hraběnka tiše přikročila blíž, zaslechla vzdychání, šla ještě blíž a opět vzdechy a jinoch šeptá: „U těch hvězdiček tam nahoře přisáhám tobě věrnost,“ a Anežka ujišťovala jinocha: „Tvou budu na věčnou věčnost!“

Druhého dne tázala se kořenářka hraběnky:

„Viděla jste zamilované?“

„Ano.“

„Tedy vidíte, že o všem dobře zpravena jsem. Víte-li, kdo byl hoch ten zamilovaný?“

„Vím; přesvědčila jsem se, že to byl baron Lebeda.“

„Dávejte dobrý pozor, paní hraběnko, v noci je vše omylné.“

„Nemějte starosti, dala jsem pozor a neklamala jsem se. Tolik vám svěřím, že beze všech okolků jdu přímo k cíli. Neznám nižádných ohledů a blaho Anežčino a zabezpečení budoucnosti její jest mně nade všechno.“

Kořenářka odcházejíc kroutila hlavou a brumlala: „Nu budiž, jak se líbí, mnoho štěstí k sňatku s Lebedou!“

Zvěsť o brzkém zasnoubení barona Lebedy s někdejší Malvínou roznesla se po Jabloncí. Poručník Tichánek domlouval jí: „Co počneš s baronem? Kdo to jaktěživ slyšel, baráčníkova dcera barona! Z toho nic kalého nevykvete. Tak tedy, co myslíš. Já radím: Zanech toho milkování. Lidé mně povídali, že s ním sedáváš v noci pod lipou. Vezmi sobě některého Jabloneckého mládence a lépe se tobě povede.“

Odpověděla: „Lebeda má bohaté příbuzné a má mě rád, a nejzávažnější je, že hraběnka, v niž se důvěřuju, usoudila, aby se tak stalo.“

„Pro mne a za mne,“ pokrčil rameny poručník, „já však neradím, ač nechci překážek činiti.“ —

Přiblížil se den, kteréhož se mělo slaviti zasnoubení.

Poručník přecházel se založenýma rukama od okna k oknu a Anežka, jednoduše oblečena a bleda, seděla zamyšlena u stolu. Kolem domu se shromáždili lidé, zvěděti chtíce, jak se asi slaviti bude zasnoubení chudobné dívky s baronem. Někteří vešli i do světnice a za kamny vykukovaly děti.

Pojednou se otevřely dvéře a vkročila přistárlá, nádherně oblečená dáma do světnice. Šaty měla tmavé hedbávné a na nich nejjemnější krajky, ve vlasech a na krku brillanty a na rukou zlaté náramky s drahokamy. „Kdo to?“ zvolal Tichánek a vyvaloval oči.

Anežka povstala, uklonila se, šla blíže a vzkřikla: „Milostivá paní hraběnka!“ a nemohouc změnu tuto pochopiti, třásla se a šeptala: „Je-li to sen, čili skutečnost? Bdím-li — ach bdím, a paní hraběnka je oblečena jako dříve, a jak jí to sluší!“ a radostí zčervenala a plakala.

„Toť hraběnka!“ divili se lidé, a Tichánek nemohl pochopiti, odkud náhlá a neočekávaná ta proměna.

„Divíte se?“ jala se hraběnka, kolem sebe pohlížejíc, mluviti. „Několik slov a bude vše vysvětleno. Nejsem chuda, z jmění svého ničehož jsem neztratila. Proč jsem se za chudou vydávala? Mohla jsem se sice obávati, že mě za podivína míti budete, avšak upřímně se vyznám, že myšlenka, jak by se mnou dopadalo, byla-li bych v nouzi postavena, již v mladém věku se mne zmocnila a ani v stáří mě neopustila. A hlavní jest, že jsem měla mnoho přátel a chtěla se přesvědčiti, kdo je upřímným mým přítelem a kdo z nich by mne ani v bídě neopustil. I přesvědčila jsem se a nyní již není přestrojení a přetvařování zapotřebí.“

Anežka zářila radostí a nemohla se na hraběnku dost vynadívati. Hraběnka ji vedla do vedlejší komory, oblékla do drahých šatů, jež ve velkém vaku uschované měla, a ozdobila skvosty, které sobě Anežka z Prahy přinesla, avšak u Rebeky zastavila se zámyslem, aby hraběnce přilepšiti a něco lepšího k jídlu poskytnouti mohla.

„Mé skvosty!“ zvolala udivená Anežka.

„Vyplatila jsem je u Rebeky,“ dí hraběnka.

Náhle zarachotil kočár, stanul u domu Tichánkova, lokaj otevřel dvířka a sestoupil nadutý ženich, baron Lebeda v novém, bohatém oděvu, pyšně se prsteny s démanty a zlatým řetízkem u hodinek. Opatrně smekl klobouk, aby pleš, kterou přičesanou měl, neodhalil a hluboce se hraběnce uklonil, která jej vlídně přivítala, při tom ale přeměřila, jako by se divila, odkud oblek a kočár vzal. Hraběnka ohlednouc se po světnici, pátrá po nevěstě Anežce, nevidí ji a tušíc, kde by byla, vyjde ven k lípě, na které je zavěšený obraz panny Marie, a Anežku, jež příjezdem ženichovým poplašena a uplakana pod ním klečí, vezme lehce za ruku a chce odvésti do světnice, ana ji šlechtična z Nového světa z Prahy zadrží řkouc: „Baron Lebeda, kterému jsem k jeho žádosti za poslané mně peníze kočár a šaty v Praze koupila, oznámil mně den zasnoubení svého a proto jsem nemeškala, abych podílu na této slavnosti brala.“

A šlechtična, jež měla na sobě hedbávné vybledlé šaty a dlouhou vlečku, kterou, když u dveří vítr zavál, rukou zadržela, aby nebylo viděti spravované punčochy, odebrala se do světnice s hraběnkou, jež se příchodu šlechtičny nenadála, avšak ničím neprozrazovala, že by jí nemilým byl, a zároveň s Anežkou, kterou jsoucí city přemoženou, podporovati musila.

Mezi tím přibyl zástup lidí do světnice, i Tomeš a Dorota, i stará Brumlichová, jež roští hraběnce přinášela. Babičky, které pod schody na půdu vedoucí se umístily a vedle kterých hraběnka jíti musila, hovořily:

„Koukejte, jak se stará paní vymodila; snad je přec jen hraběnkou. A ženich dobře vypadá, je jak náleží vyjedený, ale nevěsta zhubla a pláče. Kdo ví, z jakého pokolení a čí potomek ženich je; že prý je baronem, ale zdá se, že spíš sládkem.“

Ve světnici posadila se hraběnka vážně na stolici a promluvila k třesoucí se Anežce: „Přistup blíže, dívko, již jsem pojmenovala „Malvína“, přistup k matce, sirotečku! Pečovala jsem o tebe, zkoušela jsem všestranně, ba vydávala jsem se i za žebračku, a ty jsi v zkoušce obstála. Odměním se tobě a vyplním nejvřelejší tvé tužby, tužby, jež skryty jsou v nitru srdce tvého, mně ale zcela povědomé. Kde je ženich?“

Při slovech těch zbledla Anežka co stěna a musili ji zachytiti, aby neklesla. Baron Lebeda poklonil se, hrnul se ku předu a postavil se dvorně po boku Anežky.

Hraběnka jakoby barona ani nepozorovala, pokračovala: „Přivedu ženicha.“

Šla a přivedla. I nastalo divení a hlaholení mezi lidem, přivedla totiž žasnoucího Jeníka, švarného syna poručníka Tichánka, a zvolala:

„Ejhle tvůj ženich!“ a když Anežka majíc hlavu sklopenou, nepozorovala, co se děje, a mníc, že baron ženichem jest, v skleslosti potrvala, zvolala opět hraběnka: „Tak přec popatř na ženicha! Hle tuť milenec tvůj, s nímž jsi pod lípou sedávala; máš jej míti. Já jednám toliko co matka, když takto ku blahu své Malvíny přispěju.“

Anežka pohledla na Jeníka, zčervenala, zotavila a usmívala se. Baron Lebeda ihned se vytratil, snoubenci poklekli a hraběnka jim požehnala. A darovala jim dvůr a Tichánkovi a bábě, která jí roští přinášela, peněz hojně udělila. Pojednou se přihrnula Rebeka ukazujíc

směnky na několik tisíc zlatých, jež na den zasnoubení baron Lebeda zaplatiti se uvolil. „Zaplatím," pravila hraběnka, a spatřivši Tomše a Dorotu: „Co vy tu stojíte zamyšleni? Tomaseo! Malvíny se tobě, jak pozoruješ, nedostane, ale chtěl-li bys Dorotu — koupila bych vám chalupu."

Dorota za něho spěšně a radostně odpověděla: „Toť chce!"

„A co ty, Tomaseo?" tázala se opět hraběnka.

Odpověděl zkroušeně:

„Chci tedy nápodobně!"

Z osmnáctého století.

Příspěvek ke kulturním dějinám Čech. Podává *Ant. Rezek.*

Náboženské rozechvění myslí v Čechách, jež počalo činností reformatorských pionérů Matěje z Janova, Konrada Valdhausera, Jana Miliče a mnohých jiných, nebylo ukončeno ani vymítěno porážkou vojů táborských u Lipan r. 1434, ani pak, když rozkol s církví římskou vzal na sebe ráz luteranismu, bitvou bělohorskou r. 1620. — Po této posléze jmenované události zdálo se ovšem, že protireformace katolická tak rozhodného dodělala se vítězství, že v Čechách každé jiné náboženství, každé jiné vyznání víry stalo se naprosto nemožným. — Ale tomu nebylo tak. Na pohled měly ovšem povstáním českým zubožené Čechy ráz čistě katolický, poněvadž veliká většina národa majíc větší lásku k náboženství, než k vlasti své, vystěhovala se za hranice a otevřela tak cestu kondotierům všeho druhu, aby se obohatili z mozolů práce cizí; ona část pak, jež z nedostatku hmotných prostředků v Čechách zůstala, zdála se z úplna na víru katolickou obrácena býti pověstnými dragonadami pobělohorskými. — To však bylo na mnoha místech pouhým zdáním. Konservativnost lidu vůbec a lidu českého zvlášť objevila se zde v důkazech nejjasnějších. Protestanté čeští v zemi zůstavší, vidouce nezbytí, na oko konečně podali se katolicismu, ale v srdcích zůstávali věrnými víře zděděné s houževnatostí přímo úžasnou, uvážíme-li, s jakým nebezpečím spojeno bylo již jen každé podezření z kacířství v dobách tehdejších. — Kdyby snad tehdáž celý protestantský český národ byl místo vystěhování se ze země přijal raději tento spůsob života, domnělou a zdánlivou protireformaci katolickou, byla by vlast česká dnes mnohem šťastnější! Avšak tak již tomu bylo v dobách tehdejších. Dnes hýbou společností lidskou otázky národnostní a jsou hlavní pakou veškerého snažení intelligence u jednotlivých národův — tehdáž byly toutéž pakou otázky náboženské, kteréž vše ostatní do pozadí zatlačovaly.

Po celé 17. století doutnal protestantismus a vyznání českobratrské v zemi a nebylo lze ani nejpřísnější katolickou censurou vyhubiti, co v srdcích lidu českého nalézalo se dědictvím po otcích již od několika století: nenávist k církvi katolické. — Však délkou času utišoval se ponenáhlu přece tento proud rozhořčenosti, a zprávy odváděné rok co rok od venkovských farářů k arcibiskupské konsistoři o duchovním smýšlení osadníků, jeví se, čím dále ku konci 17. století, tím pokojnějšími. Avšak okolnost jiná, nenáboženská, podněcovala od času k času bouři společenskou a tu zároveň s revolučním duchem, toužícím po větší svobodě osobní, vyrojilo se množství rozličných vyznání náboženských dosud v skrytosti žijících, jež uznání práva svého požadovala. Máme na mysli selské bouře v Čechách, jichž několik v 17. a 18. století stalo se z pohnutek, jež plynuly ze stavu poddanství, v Čechách od dávné doby zakořeněného.

Poddanství lidu českého jest jednou z nejsmutnějších kapitol v dějinách našich, zvláště pak od časů, kdy slabí, nestateční králové Vladislav II. a Ludvík, nemohouce odolati anarchickým choutkám rozmařilé a zdivočilé šlechty domácí, musili nečinně přihlížeti i k největšímu ponížení velké většiny národa českého, kteréž odňat byl v těchto dobách zúplna poslední zbytek osobní svobody, a o kterouž se pánové čeští při rozličných koupích a prodejích svých, jako o nějaký dobytek dělili. — V tom ohledu působil na českou šlechtu velmi svůdně příklad říše německé, roztříštěné ve sta kusů pod nadvládím despotických a spolu titěrných souverainů. Tím hůře bylo lidu českému v dobách po bitvě bělohorské. — Ubohý lid, rozechvívaný náboženskými otázkami od dob Husových, vehnal se hojně v náruč luteranismu a v osudné době českého povstání stržen byl následkem choutek stavovských v proud událostí tehdejších, aby nejkrutěji odpykal za to, čeho se jiní dopustili. — Když byla šlechta česká buď na popravišti skonala aneb zemi opustila, spadla veliká většina zpupných statků v zemi na lakotné cizince, kteří tím spíše ještě pevněji stáli na krutých zákonech poddanství i poroby, ježto lid český byl „tajným kacířem a svůdníkem" a mohlo pod pláštěm katolické reformace tím tužeji naň býti dostupováno. — A to vedlo k bouřím selského lidu, jež všecky v století 17. i 18. týž nesou ráz, poněvadž tytéž byly příčiny jich povstání. Nejvíce charakteristické jest, že to byly jenom jisté kraje v Čechách, které vzmohly se až k revoluci proti pánům svým. — Již v průběhu války 30leté r. 1627 vzbouřily se severovýchodní kraje Čech, zejmena zdvihli se sedláci na Opočensku a Náchodsku proti pánům Trčkům a hned mělo povstání jejich na sobě také ráz protikatolický; sedláci byli poraženi a odpřisáhli na věčné časy, že srocovati se nebudou. — Ale ty „věčné časy" nepotrvaly dlouho, neboť již r. 1634 po vraždách chebských, když císařský fiskus přejímal pro sebe statky Valdštejnské a Trčkovské, bouřili se sedláci na Náchodsku a Opočensku opět, ale i nyní brzo se utišili. — Horší obou předešlých bylo vzbouření r. 1680, jež opět vzalo vznik svůj v severovýchodních krajích Čech a jmenovitě opět na Náchodsku. — Tato rebellie byla příčinou celé řady vládních patentů rázu náboženského a politického, jež hned na to od císaře Leopolda byly vydány, od nástupců jeho Josefa I., Karla VI. a Marie Teresie stále obnovovány a rozšiřovány.

Následky hnutí lidu selského jevily se hlavně dvojím směrem. Jednak nemohla vláda vídeňská sama nenahlížeti, že poddaným děje se od pánů nejkřiklavější bezpráví, a hleděla tedy najíti nějakou střední cestu, při-

pravujíc tak půdu robotnímu patentu císaře Josefa II., jednak ale nutně jednalo se o nové stvrzení všech přísných patentů proti kacířům, t. j. nekatolíkům, poněvadž bouře selská r. 1680 zřejmě na jevo vynesla, jak mnoho nekatolíků přese všecku reformací dosud v zemi se nalézá. Neobjevilit se pouze snad v bouři této vyznávači protestantismu dle konfesse augšpurské, nýbrž vyrojili se helveti, čeští bratři, ano i hnusná sekta Adamitů, a všickni domnívali se, že přišla doba veřejného jich oprávnění v Čechách. Po pokoření této bouře vydal hned ještě r. 1680 císař Leopold přísné patenty proti srocování se sedláků a proti kacířům. Tyto obnovceny a sesíleny byly r. 1710, 1725, 1726 a konečně r. 1749 a zároveň s nimi vydán byl velmi přísný mandát proti cikánům.

Patent proti kacířům rozpadá ve dvě oddělení; první, jak předejíti se má vlivu ciziny na rozšiřování kacířství, a druhý, jak trestáni mají býti všichni při skutcích nekatolických dopadení. — „Králové čeští vždy (prý) s velikou péčí o rozmnožení v Čechách pravé a samospasitelné svaté, římské, katolické víry se starali, a naproti tomu všeliké bludy a kacířstva vykořeniti, následovně spasení duší poddaných svých chvalitebně fedrovati, a pravý pokoj, mír, štěstí a prospěch země upevňovati jsou se vynasnažovali.“ Po tomto úvodu oznamuje se, že s velikou „nelibkou“ se znamenalo, kterak „ten již v tomto království Českém vykořeněný blud sem i tam mezi sprostým, neumělým lidem selským se zase vyskytovati a vždy dále rozmáhati počíná, který znamenitě odtud svůj počátek bráti se zdá, že od těch z nekatolických krajin se zpátky navracujících emigrantů, popů a svůdníků, i také od těch do Karlových Varů a Teplice pro ušetření svého zdraví přicházejících lidí, porozdílné nejen luteránské, kalvínské, anobrž i pietistické, husitické, a všechny jiné katolickému náboženství naproti čelící knihy sem vnášené, a od nich, jako i od zdejšího lidu roztrušované bývají.“ I bylo tudíž oznámeno, 1) že každý roztrušovač knih kacířských i ten, kdo by ho přechovával, na hrdle trestáni býti mají, 2) že každý obchodník aneb do lázní cestující cizinec, u něhož by kacířské knihy dopadeny byly, všeho zboží svého zbaven a do kriminálu vsazen býti má; ten pak, kdo by prozradil někoho takového, má od státu odměněn býti; 3) poručeno bylo, aby krajští hejtmani bedlivě k tomu přihlíželi, aby všickni rychtáři ve vsích, představení cechů a konšelé na katolické náboženství přísahu složili, aby vrchnostenští úřadové nekatolickým rodičům dítky odňali a je nepodezřelým katolickým hospodářům do služby dali a p., který pak z vrchnostenských úřadů by v takovou úlohu se uvázati nechtěl, „nýbrž takového napomenutí by za hřbet položil“, má ostrými pokutami stížen býti. — Vrchnostenští úřadové i kněžští soudové měli dosti práce, ale kacířství zadržeti se nedalo, a když i tu neb tam na přísný trest bylo nastoupeno, vyskytlo se podezřelých jinde tím více, a jmenovitě kraje s Německem hraničící, odkudž cestami nejrůznějšími celé spousty knih do Čech se hrnuly, nebylo možná k nějaké nápravě dospěti. Tresty tvořily celou stupnici pro poznání stavu kulturního v 18. století dosti zajímavou. Takový poddaný, jak mužského tak ženského pohlaví, jenž prvně v kacířství postižen byl, jednoročním, přísným obecným dílem byl potrestán; polepšil-li se v tom čase, byl domů poslán, ale i na dále pod dozorem duchovní vrchnosti, krajského úřadu a vrchnostenského správce ponechán; nepolepšil-li se, zůstal ještě druhý i třetí rok na díle obecném a když ani to neprospělo, byl ze země vypovězen a musil ještě revers hrdelní vystaviti; byl-li pak kdekoliv v zemi přece postižen, dle hrdelního reversu byl mečem sťat.

Když ale ten, kdo co polepšený domů poslán byl, znovu ke kacířství odpadl, bez vyměření času k práci na gallery odsouzen byl; k práci neschopní mužové, jakož i ženy, kteříž téhož přestupku se dopustili, všeho statku svého zbaveni a ze zemí J. M. Cské na vždy vymrskáni byli. Kacířští učitelové, přechovávači, knih roznášeči, byli bez milosti odpravováni, ano i cena vysazena na hlavy jejich, a sice platilo se za vypátrání takového hříšníka 100 tolarů a za představení jeho soudu 300 zlatých rýnských. Touto klausulí otevřena byla brána hnusnému sykofantství, jež velmi často dělo se bez patřičných důvodů věcných, k vůli několika zlatým.

A obviněný z kacířství nešťastník býval obyčejně ubohou obětí, ať již více neb méně vinen, neboť nechtěl-li se přiznati, že udání o něm jest pravdivé, byl natažen na skřipec a pak vyznal, co kdo na něm zvěděti si přál. Však jest přece věru s velikým podivením, jak někteří zcela prostí venkované přese všechnu vědomost o takových trestech dali se veřejně unášeti k slovům, jež po případě i o život připraviti je mohla. Několik příkladů věc objasní.

Jakub Horníček, soused z Křižanova, veřejně v kostele, když nový obraz panny Marie byl tam přinešen, vyslovil se k bratru svému: „zas nám dřevěného boha přinesli“; — byl pak ovšem hned sebrán, a v bytu jeho nalezeny knihy, zejmena také nějaké o zaříkání zlých duchů, a nešťastník asi těžce odstonal prostořekost svou. — Bartoloměj Holý z Putimi řekl jesuitským missionářům do očí, že by si přál přijíti tam, kam po smrti své přišli Hus a Luther, a lidu na kázání shromážděnému pravil, že knihu má, ve kteréž stojí, že přijdou falešní proroci a tito (totiž missionáři), že jsou takoví. — Výroky tyto vedly rovnou cestou k soudu a neprozřetelným přiznáním jednoho ze svědků, mladého 17letého hocha, prozrazeni byli mnozí občané z Písku a z okolních vsí, kteří kacířské knihy u sebe mívali a je ku čtení zapůjčovali. Bohužel že stopy dalších akt processu z toho vzniklého nám zmizely; že ale vinníci „zaslouženému“ trestu neušli, rozumí se dle všeho, co až dosud bylo řečeno, téměř samo sebou. Vedle takových případů biblické statečnosti a touhy státi se mučedníkem pro víru, byl ovšem daleko větší počet těch, kteří v skrytosti přiznávali se k některé konfessi nekatolické a v dobrovolném sebezapírání těšili se slovy písma, že po utrpení přijde vykoupení.

Co zlepšení poddanských poměrů se týče, učiněna po bouři r. 1680 sice řada opatření, potisknuto dosti papíru, avšak můžeme směle říci, že praktického významu žádný z oněch patentů neměl.

Nejurčitěji vyjadřuje se „robotní patent a vyměření jiných případností a stížností mezi vrchností a poddanými v království Českém a markrabství Moravském“, vydaný císařem Karlem VI. r. 1738. Především zapovídá se poddaným lidem pod trestem hrdelním jakýkoliv „kvalt neb pozdvižení proti vrchnostem, třeba by i spravedlivé stížnosti měli“ a odkazují se sedláci se svými stížnostmi na tuto cestu. Když by se vrchnost něčeho na poddaném lidu dopustila, má tento právo u vrchnosti

samé žádati za vyšetření a nápravu. Tedy žalovaná strana měla býti soudcem a sama po případě odsoudit se k pokutě! — Ale kdyby se lidu za 6 neděl nedostalo žádného zadostiučinění, mohli poddaní obrátiti se se žalobou ke krajským hejtmanům. Kdo to byli v Čechách tehdáž krajští hejtmani? Obyčejně dva šlechtici v tomtéž kraji své statky mající, a netřeba tedy ani doličovati, že přišli pak poddaní se stížnostmi svými z deště pod okap. Však když by ani to nepomohlo, mohli poddaní ještě i k zemskému guberniu se stížností svou se uchýliti, ale vždy jenom písemně, neboť veškeré sdílení stížností prostředkem deputací přísně se zapovídalo, jakož i zvláštní ustanovení bylo pro ty, kteří by přeskočivše tato stadia právní cesty, přímo ke dvoru se odebrali a nejvyšší vládu zaneprazdňovati se opovážili; proti takovým mělo s neprominutelnou příkladnou pokutou zakročeno býti. Jest patrno, že touto zdlouhavou cestou supplik od Anáše ke Kaifáši nemnoho mohlo vyřízeno býti; deputace nesměla činiti nátlak na vyslovení rozsudku a papírové stížnosti putovaly do registratury, či snad ještě častěji do pece. — Dále prohlašuje patent Karlův znovu všecka privilegia vsí, městeček i měst, kteráž bouře r. 1680 se byla súčastnila, za propadlá, jichž nedodržení se strany vrchnosti nemůže býti obsahem stížnosti poddaného lidu, leč by od té doby bylo bývalo nové privilegium uděleno. Další odstavce tohoto robotního patentu obsahují podrobný výměr práv vrchností k poddaným a naopak, co se mnohosti a jakosti robot týče, a to jest snad jedinou zásluhou tohoto patentu, neboť dá se přece myslit, že v jednotlivých případech zvláštní tolerance se strany vrchností snad přece někde prohlášení takové za základ lepších poměrů sloužiti mohlo.

(Pokračování.)

Lokis.

Z posledních novel *Prospera Merimée.*

(Manuskript profesora Wittenbacha.)

I.

„Theodore,“ pravil profesor Wittenbach, „podejte mi laskavě onen sešit svázaný v pergamenu, leží na druhé poličce nad psacím stolkem; ne ten, nýbrž onen malý v osmerce. Sebral jsem do něho všecky poznámky ze svého denníku z r. 1866, jistě aspoň ty, jež týkají se hraběte Szémiotha.“

Profesor nasadil si brejle a za hlubokého ticha četl jak následuje:

Lokis

s tímto litevským příslovím za nadpis:

Miszka su Lokiu,
Abu du tokiu. *)

* * *

Když vyšel v Londýně první překlad písem svatých v litevštině, uveřejnil jsem v „listech pro vědu i umění“, jež v Královci vycházejí, článek, v němž uznávaje ovšem píli učeného překladatele i zbožné snahy společnosti biblické, měl jsem přece za svou povinnost upozorniti na některé menší omyly a zvláště to vytknul jsem, že překlad tento neprospěje leč jediné části obyvatelstva litevského. Neboť dialektu, jehož se zde užilo, porozumějí sotva asi obyvatelé okresů, kde se mluví řečí žomajtskou, či jak se vůbec říká žmudskou, míním totiž v hrabství Žmudi, kterážto řeč blíží se více ještě sanskritu než litevština. Tato poznámka, přese všecky zuřivé kritiky, jež spůsobila mi od jakéhosi dobře známého profesora na universitě v Dorpatu, osvítila ctihodné členy správní rady společnosti biblické; i neměškali a zaslali mi ihned lichotivé nabídnutí, abych dohlížel nad redakcí překladu evangelia sv. Matouše do žmudštiny. Byl jsem tehdáž příliš zaměstnán studiemi jazyků zaurálských, než abych uchopil se práce rozsáhlejší, jež by obsáhla všecka ta čtyři evangelia. Odloživ tedy sňatek svůj se slečnou Gertrudou Webrovou, odebral jsem se do Kovna, abych sebral všecky památky písemnictví žmudského ať tištěná, neb v rukopisech, jež jsem si vůbec zjednati mohl, nepominuv ovšem poesie národní, tak zvaných daino, pověstí neb legend pasáků, jež by mi byly pomůckami k sestavení slovníku žmudského, díla, jež ovšem předcházeti musilo před oným překladem.

Byl mi odevzdán list pro mladého hraběte Michala Szémiotha, jehož otec, jak mi řečeno bylo, měl pověstný žmudský katechismus otce Lawické-ho, tak vzácný, že jmenovitě onen profesor z Dorpatu popíral, že vůbec existuje. V knihovně hraběte byla dále, dle návěští, jehož se mi dostalo, stará sbírka oněch daino, též i básně v řeči starých Prusů. Na svůj list, v němž jsem hraběti Szémiothovi vykládal účel své návštěvy, obdržel jsem velmi roztomilé pozvání, abych jen přijel a strávil v zámku Medintiltas všechen čas, jehož vyžadovaly mé práce. Končil list svůj podotýkaje spůsobem velmi milým, že honosí se mluviti žmudsky skoro tak dobře, jako jeho sedláci a že ho velice potěší, bude-li moci také dle sil svých přispěti k podniku tak prý velikému a zajímavému. Podobně jako někteří jiní nejbohatší páni v Litvě, byl vyznání evangelického, jehož mám čest býti kazatelem.

Bylo mi napřed řečeno, že má hrabě jakousi bizarní povahu, jinak že prý jest velmi pohostinný, přítel věd i literatury a obzvláště přízniv těm, kteří je pěstují. Odcestoval jsem tedy do zámku Medintiltas.

U schodů jeho byl jsem přijat intendantem hraběte, jenž mne uvedl hned do síně připravené k mému přijetí.

„Pan hrabě,“ pravil mi, lituje, „že nemůže dnes s vámi obědvati, pane profesore. Trápí ho dnes migréna, nemoc, jíž na neštěstí poněkud podléhá. Nepřejete-li si, aby se posloužilo vám ve vašem pokoji, budete obědvati s panem doktorem Froebrem, lékařem paní hraběnky. Obědvá se v jednu hodinu; není třeba žádné toiletty. Ráčíte-li si něco přáti, zde zazvoňte.“

Vzdálil se s hlubokou poklonou. Síň byla veliká, opatřená hojným nábytkem, ozdobená zrcadly i zlatými okrasami. Vyhlídka byla s jedné strany do zahrady, či

*) „Ti dva jsou jedno“; slovo za slovem, Michal s Lokisem, oba dva ti samí.

spíše zámeckého parku, s druhé do velikého nádvoří. Přes onu poznámku, že není třeba dělati žádné toiletty, chtěl jsem přece vyňati z kufru černý šat svůj. Byl jsem bez kabátu, a rozbaloval malá svá zavazadla, ano tu hrčení povozu mne přivolalo k oknu, které šlo do dvora. Krásná bryčka právě vjížděla. Seděla v ní dáma v černém šatě, pak pán a ještě jedna žena, oděná jako selky litevské, ale tak veliká a silná, že jsem byl v pokušení považovati ji za přestrojeného muže. Ta sestoupila první; dvě jiné ženy, ne méně silné na pohled, stály již před domem. Pán naklonil se k oné dámě v černém šatě a k mému velikému podivení odepjal široký kožený pas, jímž byla ve voze na svém místě připoutána. Pozoroval jsem, že tato dáma měla dlouhé bledé vlasy velmi zcuchané a že oči její, docela otevřené, zdály se beze všeho života: každý by byl řekl, že jest to vosková socha. Když ji byl společník uvolnil, oslovil ji s kloboukem smeknutým, s velikou uctivostí; než ona, jak se zdálo, ani si toho nepovšimla. Pak obrátil se k služkám kývaje na ně lehce hlavou. Ihned chopily se ony tři ženy dámy v černém šatě a přese všechno její namáhání, aby se udržela v kočáře, zdvihly ji jako pírko a nesly ji do vnitř zámku. Při této scéně bylo svědky několik sluhů domácích, kteří, jak se zdálo, neviděli v tom nic neobyčejného.

Muž, který tu celou operaci řídil, vyňal hodinky a tázal se, bude-li se brzy obědvati?

„Za čtvrt hodiny, pane doktore,“ dostal za odpověď.

Nebylo mi ovšem nesnadno uhodnouti, že viděl jsem právě doktora Froebra a že ona dáma v černém šatě byla hraběnka. Dle věku jejího soudil jsem, že byla matkou hraběte Szémiotha, a opatrnost, s jakou se s ní zacházelo, ukazovala dosti zřejmě, že rozum její byl pomaten. Za několik okamžiků potom vešel doktor sám do mého pokoje.

„Poněvadž pan hrabě jest churav,“ pravil mi, „jsem nucen představiti se sám panu profesorovi. Jsem doktor Froeber, vám k službám. Těší mne, že poznal jsem učence, jehož zásluhy znají všichni, kdo čtou „Královecké listy pro vědy a umění“. — Přejete si, bychom obědvali?“

Odpověděl jsem dle možnosti k jeho poklonám a pravil jsem, je-li čas zasednouti ku stolu, že hotov jsem ho následovati.

Když jsme vstoupili do jídelny, podával nám správce domu, podle obyčeje na severu, na stříbrném tácu likéry a několik jídel slaných a silně kořeněných k povzbuzení chutě.

„Dovolte, pane profesore,“ pravil mi doktor, „abych vám odporučil, co lékař; sklenici této „starky“, pravý to koňak, již čtyřicet let je v sudu. Je to matka všech likérů. Vezměte si jednu drontheimskou sardellu, nic nenaladí lépe žaludek, nejdůležitější ten orgán, k jídlu. A teď k stolu! Ale proč pak nemluvíme německy? Vy jste z Královce, já z Memelu; však studoval jsem v Jeně. Tím spůsobem budeme docela volni a sluhové, kteří rozumějí jen polsky a rusky, nám nebudou rozuměti.“

Jedli jsme zatím mlčky; pak, když jsme vypili první sklenici Madejry, tázal jsem se doktora, obtěžuje-li často hraběte neduh, který nás oloupil dnes o jeho přítomnost?

„Ano a ne,“ odpověděl doktor; „to záleží na výletech, jež dělá.“

„Jak to?“

„Jede-li na příklad cestou do R...., vrací se vždy s migrenou a nevrlým rozmarem.“

„Já šel jsem často do R.... a nepřihodilo se mi ničeho podobného.“

„To jest tím, pane profesore,“ odpověděl usmívaje se, „že nejste zamilován.“

Vzdychl jsem si vzpomínaje na slečnu Gertrudu Webrovu.

„Což bydlí v R....,“ pravím, „milenka pana hraběte?“

„Ano, na blízku. Milenka? ... nevím o tom ničeho. Jest to dokonalá koketa! Poplete mu ještě hlavu, jako se stalo jeho matce.“

„Dojista, míním totiž, že paní hraběnka jest .... nemocna?“

„Ona jest bláznivá, drahý pane profesore, bláznivá! A ten největší blázen jsem já, že jsem sem přišel!“

„Doufejme, že jí vaše péče zase zdraví navrátí.“

Doktor potřásl hlavou pozoruje pečlivě barvu sklenice bordeauxského vína, jíž držel v ruce.

„Byl jsem, pane profesore, nadlékařem u pluku Kalužského. V Sevastopolu řezali jsme od rána do večera ruce a nohy; nemluvím ani o pumách, jichž na nás chodilo jako much na mrchu koňskou; a přece, ač špatně jsem bydlil, špatně jsem se měl, nenudil jsem se jako zde, kde jím a piju co možná nejlépe, kde bydlím jako princ a placen jsem jako dvorní lékař ... Ale svoboda, můj milý profesore! ... Představte si, že s touto ďáblicí nemám ani okamžiku pro sebe!“

„Je tomu již dlouho, co jest svěřena vaší zkušenosti?“

„Ani tomu nejsou dvě leta; ale jest tomu již dvacet sedm let, co ona blázní, ještě před narozením hraběte. Nevypráděli vám o tom ani v R.... ani v Kovně? — Tedy poslyšte, neboť jest to případ, o němž hodlám napsati někdy článek do lékařských novin petrohradských. Ona se zbláznila ze strachu.“ ...

„Ze strachu? Jak je to možno?“

„Ze strachu, jejž měla. Ona jest z rodiny Keystutů ... Ah, v tomto domě se nedějí sňatky nerovné. My pocházíme z Gedyminů. Nuže, pane profesore, tři dni ... neb dva dni po své svatbě, která se odbývala v tomto zámku, kde jíme (na vaše zdraví!) ... hrabě, otec tohoto, vyšel si na hon. Dámy litevské jsou amazonky, jak víte. Hraběnka šla také na hon ... Buď zůstala po zadu, aneb předběhla honce ... nevím co ... Dobrá! tu najednou vidí hrabě přijíždět v největším kvapu malého kozáka hraběnčina, hocha to asi dvanácti neb čtrnáctiletého.“

„Pane,“ praví, „medvěd odnáší paní!“

„Kde to?“ dí hrabě.

„Tam,“ praví malý kozák.

Všichni honci sbíhají se na místo, jež ukázal; hraběnka je pryč! Její kůň zadávený s jedné strany, s druhé roztrhaná její kožešina. Hledají, probíhají lesem na vše strany. Konečně vzkřikl jeden lovec:

„Hle medvěd!“ Vskutku, medvěd běžel skrz paseku vleka stále hraběnku, bezpochyby asi, aby ji pohodlně sežral ve svém doupěti, neboť ta zvířata jinde nežerou. Pojídají, jako mniši, rádi hezky pokojně. Jsa ženat teprvé dva dni, byl hrabě dosti rytířský, chtěl se vrhnout na medvěda s loveckým nožem v pěsti; ale můj milý pane, litevský medvěd nenechá se probodnouti jako jelen. Na štěstí páže hraběte, jenž tomuto pušku nesl, dosti

bídný chlapík, opilý toho dne, že by byl nerozeznal králíka od srnky, vypálil ze své pušky více než na sto kroků, nestaraje se na to, trefí-li kulka zvíře či ženu."

„Ale zabil medvěda?"

„Ihned. K takovým ranám hodí se jen opilci. Jsou též koule již napřed určené, pane profesore. Máme tu čaroděje, kteří je prodávají za jistou cenu .... Hraběnka byla velmi poškrábaná, nevěděla ovšem o sobě, a jednu nohu měla zlomenou. Odnesli ji, přišla k sobě, ale rozum byl pryč. Odvedli ji do Petrohradu. Veliká porada, čtyři premovaní lékaři ze všech ústavů. Řekli: „Paní hraběnka jest těhotna, zdá se, že porod příznivě ukončí tuto krisi. Ať jest na čerstvém vzduchu, na venkově, ať pije syrovátku, makový odvar ....." Každý dostal sto rublů. Po devíti měsících slehla hraběnka a porodila hocha dosti silného; ale ta příznivá krise? Ah! Vzteklost její byla ještě jednou tak veliká. Hrabě ukázal jí syna. To nemíjí se nikdy s výsledkem ... v románech .... „Zabte ho, zabte to zvíře," křičela; scházelo málo a byla by mu zakroutila krk. Odtud byla pak buď hloupým bláznem neb zuřivým šílencem. Má velikou náklonnost k samovraždě. Musíme ji přivázat, chceme-li ji vézti na čerstvý vzduch. Jest třeba tří silných služek, aby ji udržely. Zatím považte, pane profesore, toto: když jsem již všecku svou latinu na ní byl vyčerpal a nemohl jsem ji k poslušenství přivésti, mám přece teď prostředek k upokojení jí. Hrozím jí, že jí ustřihnu vlasy. Měla je, myslím, asi někdy velmi krásné. Ta koketerie! hle to jest ten poslední pocit lidský, který jí zbyl. Není to k smíchu? Kdybych mohl zacházeti s ní svým způsobem, snad bych ji uzdravil."

„Jak to?"

„Kdybych jí nabil. Uzdravil jsem tím způsobem dvacet selek ve vesnici, kde se objevilo hrozné ruské bláznovství, vytí; jedna žena počne výti, její kmotra vyje též. Za tři dny vyje celá vesnice. Bitím přišel jsem k cíli. (Berte si kuře, je velmi jemné.) Hrabě nechtěl nikdy, abych to zkusil."

„Jak! vy byste chtěl, aby svolil k vašemu hroznému léčení?"

„Ah! On znal tak málo matku svou a pak jest to k jejímu dobrému; ale řekněte mi, pane profesore, byl byste věřil někdy, že strach může připraviti o rozum?"

„Situace hraběnky byla děsná ... Býti v drápech zvířete tak dravého!"

„Ah což! její syn se jí v tom nepodobá. Není tomu ani rok, co byl právě v témž postavení a díky své chladnokrevnosti, vytáhl se z toho ku podivu."

„Z tláp medvěda?"

„Medvědice a to té největší, jaká zde kdy viděna byla. Hrabě chtěl ji napadnouti s bodákem v ruce. Ona však jednou ranou uskočila bodáku, uchopila p. hraběte a mrštila jím o zem tak lehce, jako bych já převrhl tuto láhev. On, šelma, dělal mrtvého ..... Medvědice ho očichávala, očichávala, pak na místě aby ho roztrhala, dotkla se ho jazykem. On měl tolik přítomnosti ducha, že sebou nepohnul a ona šla svou cestou."

„Medvědice myslila, že byl mrtev. Ovšem slyšel jsem, že tato zvířata mrtvol nežerou."

„Musíme tomu věřit, ale míti se na pozoru, abychom toho sami nezkusili; ale o tom strachu, dovolte, budu vám vypravovati historii ze Sevastopolu. Bylo nás pět neb šest kolem džbánu piva, jež nám přinesli za náš špitál slavné bašty číslo 5. Stráž vykřikla: „bomba!" My všichni lehli ihned na břicho; ne totiž všichni, jeden, jmenoval se .... není však třeba jmenovati ho, ... jeden mladý důstojník, jenž potkal nás, zůstal stát, drže svou naplněnou sklenici, právě v tom okamžiku, kde bomba praskla. Odnesla hlavu mého ubohého kamaráda Ondřeje Speranského, hodného to hocha, a rozbila džbán, na štěstí byl již skoro prázdný. Když jsme vstali po tom výbuchu, viděli jsme uprostřed kouře našeho přítele, jenž polykal poslední doušek piva, jako kdyby se bylo nic nestalo. Měli jsme ho za hrdinu. Druhého dne potkám kapitána Ghedeonova, jenž jde ze špitálu. Praví ke mně: „Dnes obědvám s vámi ostatními, a abych oslavil svůj návrat, platím šampaňské." Usedli jsme k tabuli. Ten mladý důstojník od piva byl také přítomen. On se nedočkal šampaňského. Vytahuji zátku z láhve před ním ..... ta vyletí a udeří ho do spánku. On vykřikne a cítí bolest. Věřte, že můj hrdina měl po čertech strachu ponejprv, a že, jestli že pil pivo místo aby se uhnul, bylo to tím, že ztratil rozum a nezbyl mu leč jakýsi mechanický pohyb, o němž ani nevěděl. Vskutku, pane profesore, lidský stroj ....."

„Pane doktore," pravil sluha, vstoupiv do sálu, „Idanova praví, že paní hraběnka nechce jísti."

„Co ho čert nese!" bručel doktor. „Jdu tam. Až ji donutím k jídlu, tu svou ďáblici, potom, pane profesore, zahrajeme si, bude-li vám libo, partii préférence neb duračky."

Litoval jsem, že neumím a když odešel navštívit svou nemocnou, odebral jsem se do svého pokoje a psal jsem slečně Gertrudě.

(Pokračování.)

Z básní Otakara Mokrého.

UKOLÉBAVKA.

V úzkostlivém rozechvění
ňádra tvá se ku mým tulí,
jako zvonce bílých květů,
by je mrazy nesžehnuly.

Zdřímni tiše na mých rukou,
přimkni víčka rozesněná,
polož hlavu zlatovlasou
na má prsa roztoužená.

Zaslech jsem tam šumot písní,
jež se chtějí rozzvučeti,
jako z jara ševel poupat,
když hodlají rozpučeti.

Až rozkvetou v sladké zpěvy,
budou hladit vlásky tvoje
jako vonné řasy květů
zlatých včelek šumné roje.

Budou se na útlých stoncích
před tvým zrakem kolíbati,
budou chtít tvé bledé líce
do červánků zulíbati.

Dřímej tiše na mých rukou
sen života nejkrásnější,
nemám pro tě jiné těchy,
když tě píseň neskonejší.

O STARÉ FONTÁNĚ.

V hlubokém lese fontána
omšelá, drsná, zvětralá
z daleka hlučným pliskotem
mi pozdravení vzkázala.

Tam rudý řeřáb hroznů krev
do modré vlny potápěl,
prastaré sosny šerý stín
se na klikaté vlně chvěl;

a netýkavka útlounká
skleněné ručky spínala,
když kapka v bujném poskoku
jí žlutý kvítek stínala.

Já s kamennou jsem Najadkou
nachýlil k vodám hlavu svou,
již malin větev úlisně
trnovou spjala korunou.

Nadarmo pískal do škeble
pitvorný Triton, starý druh,
mé oči navždy vbodly se
v blankytné vlny čarokruh. —

V modravé tůni hledal jsem
nadšení mladistvého nach,
jak norec zluzen zábleskem
předrahý korál v hlubinách.

Slzavým zrakem stíhal jsem
snů prchlých dávný nepokoj
jak starý vodník v spoustě vod
drobounkých rybek zlatý roj.

Své duše dětství hledal jsem,
ztracenou mládí nevinu,
jak rusovlasý králevič
ve vodách snící Undinu.

Má duše náhle zaprahla
po jarobujném objetí,
jak roztoužená rusalka
po mladé, krásné oběti.

A čekal jsem — ach! dlouhý čas
a hleděl jsem — ach! v pouhé nic,
vždy zřel jsem v staré fontáně
jen smutnou, bledou — vlastní líc.

Milenci rusalky (Blatného jezera).

Novelka *Mórice Jókaie.*

Ukrutná to rusalka. Každodenně vybírá si nového oblíbence. V parný, pokojný den letní počne se náhle Blatné bouřit a šumět. Nepokoj ten značí, že se rusalka hněvá, neboť toho roku ještě nikdo v jezeře neutonul, hněv ten trvá tak dlouho, až se vzbouřené vlny uzavrou nad pozřenou obětí.

Zlomyslná rusalka! Umíť ona podivně zručně vábiti své vyvolence. Spanilý klid uhladil nejjemnější vrásky hladiny jezera, v níž se zračí blankyt nebe a zelené pahorky rozkošného pobřeží. Libý pliskot vln odráží chvějící se echo jako polibky vášnivých milenců.

Okouzlený touto vnadou rybář pluje hlouběji do jezera a netuší ani, že naň čekají svatební hody s rusalkou, jež otvírá hudbu náhle povstalé bouře.

Šílený orkán zmítá loďkou v rozčeřených vlnách, rybář se darmo vysiluje, darmo zápasí — z objetí rusalky jej nikdo již zachrániti nemůže. Na dně jezera čeká naň lože z bílých lastur a měkounké trávy.

Svatební veselí odbývá se též někdy v zimě. Tu vábí rusalka mladé rybáky na třpytný křišťál zmrzlé hladiny a nabízí jim bohaté věno: vždyť vše, co jest pod ledem, je stříbro — ryzí stříbro *). Náhle rozlehne se svatební hudba. Nad hlavami zápolí vichr, pod nohami praská led. Z vyhlazené jako zrcadlo hladiny tvoří se mosaika ledových ostrůvků a na jednom z nich stápí se jinoch na dno ku své milence.

Avšak všickni milenci nelíbí se stejně rusalce, jednoho vyvrhuje již po několika dnech na břeh zdánlivě se slovy: „vezměte si jej a pochovejte" — druhého ponechává si často po týdny a měsíce na sněžném lůně a unáší jej s sebou daleko. Podobný milenec leží často na míli vzdálenosti od místa, kde byl utonul, v hlubinách, v nichž nenaslouchá ani žádná rybka milostným šepotům s ukrutnou milenkou. Rusalka blatenská hledá své oběti jen mezi muži a z těch vybírá si jen nejstatnější.

* * *

Událost, kterou tuto chceme vypravovati, stala se před našima očima.

Před třemi roky, v době velikých bouří jarní rovnodennosti, unesly vlny Blatného dlouhý most lázeňského domu v Balaton-füred. Most opíral se bouři celý den, s večera uzřeli jsme jej, jak nešen byl na hřbetě vln.

Dva silní a odvážliví mužové pustili se za ním na lodích, opatřeni háky a provazy.

Jeden z nich byl vozkou, druhý zahradníkem lázeňským. Teprvé když se byli octli na hlubinách uprostřed šílených vln rozkáceného živlu, přesvědčili se nešťastníci, že těžko bude nyní věděti si rady. Do lodě nabírala se voda a silnější udeření vlny roztříštilo stožár. Zmohutnělý vítr a vlny hnaly je do rákosí, kde byla záchrana skoro nemožná.

Mžikem zmizeli v lese třtin, odkud dolétaly na křídlech vichru k nám na břeh zoufalé jich hlasy.

Třtina je špatným útočištěm veslařů, stokráte nebezpečnějším než mořské útesy. Tyto tenké, jemné, šelestící lodyhy jsou velikým nepřítelem.

Každá jednotlivá třtina je nevinnou travou, spousta jich, sesilená v houšť, je hroznou. Veslař, zahnán větrem mezi třtiny a sítí, nemůže vládnouti veslem a vlny zmítají přece jeho lodicí, neboť ohebná bylina neklade jim odporu. Když se loď překotí, ucítí vyvržený pod nohama půdu, z níž vyrůstá třtina, ale půda ta zapadá zároveň s ním, ruce jeho dotýkají se zeleného listí a bílých květů podkovníka, opříti se však o ně je nemožností: nadarmo namáhá se plovati, sítí uvaznje mu ruce, vězní jeho nohy. Častokráte mohl by se, vzdálen jsa jenom na několik loket od břehu, spasit, ale houšť mate jeho směr a drobný prášek třtinových chocholů zasypává mu oči.

Na břehu běhali v divokém zmatku a nářku mužové, ženy a děti. Tu vyběhl se strany mladík s dvěma vesly na ramenou a spěl tam, kde se v malé zátoce houpaly provazy svázané loďky na vlnách jezera.

Krásná postava jinochova prozrazovala na první pohled sílu a vytrvalost. Na klobouku měl kytici žlutých

*) Všecky ryby ba i raci v Balatoně jsou bílé barvy.

levkojí. Široká sekera u kožené zástěry dokazovala, že je mladík tesařem.

Z opačné strany pobřežního stromořadí vyběhl druhý mladík téhož asi věku, ale útlé postavy a lahodného obličeje. Byl to pomocník zahradníkův. Setkav se s tesařem, otázal se: „Kam pospícháš, Josefe?“

„Musím rychle odvázat člun, spěju na pomoc otci, jehož zanesly vlny do houště. Zahradník plove dobře, ale můj ubohý otec ani plovat nemůže. Neslyšíš zoufalý pláč mé matky?“

„Slyším, ale jestli i ty utoneš, bude zoufati ještě víc.“

„O zajisté, utonu-li, bude mne i jiná oplakávat. Těžká věc, — ale otce zachrániti musím. Dříve však, drahý příteli, vyměňme si klobouky, tvůj je starý, můj nový — na mém tkví kytice levkojí, zatknutá nejdražší mi rukou. Jestli zhynu, vezmi sobě i klobouk, i květy, i tu, jež mi je dala. Budiž tvojí.“

„Nech si svůj klobouk, Josefe, popluju s tebou!“

„Dej pokoj, bratře Bandi! Vždyť to netone tvůj otec. Máš ubohou matku — vdovu a drobnou rodinu, již vyživuješ vlastní prací. Půjdu sám.“

„Což se nepamatuješ, Josefe, jak jsem pod Sádovou zbrocen vlastní krví ti povídal: dej pokoj! prchni sám, máš doma nevěstu. Ale ty jsi mne neposlechl, vynesl jsi mne v dešti kulí na ramenou — já tě též neopustím, budeme-li dva, pořídíme lépe.“

Mladíci neřekli více slova. Stiskli si ruce a za chvíli byla loď již daleko od břehu.

Na břehu naříkaly ženy, z mužů považoval se každý za příliš mladistvého, než aby nasadil život v úplnou zhoubu. Tu se nebe zcela zatmělo. Těžké, olověné mraky, pekelným vichrem bičované, nořily se v jezero, jehož povrch se čeřil a vřel v zlověstném šumu a hluchém sykotu. Na některých místech spadaly dolů siné chmury, jako utržené skály obrovských rozměrů.

Mezi černým nebem a černou vodou kolébal se časem bílý obláček, jako duch, opouštějící tělo zmírajícího. Kdo mohl míti odvahu vmísiti se mezi přízraky a zápasy živlů?

Volání tonoucích o pomoc a zoufalé vzkřiky ženy jednoho z nich doplňovaly hrůzu. Nešťastná žena pobíhá podél břehu, lomí rukama, prosí nebesa a lidi o pomoc. Bez vědomí válí se po zemi, zase se zdvihá, hází kameny do vod a proklíná každou jich krůpěj, každé zrnko písku na dně.

Jí po boku drží se neustále druhá žena, ubohá, pobožná dělnice. Zdvihá ji ze země, zdržuje ji od skoku do vody, upokojuje ji a zaklíná, aby místo proklínání raději se modlila.

„Neumím se modlit.“

Ubohá dělnice prosí, aby opakovala po ní slova modlitby.

„Již jsem se modlila! Nikdo mne nevyslyšel! Ach můj muž tone! Jak křičí! jak zápasí! A já mu nemohu pomoci! Pryč! Pro loď!“

Dělnice zadržuje ji vší silou.

„Opakuj po mně — „Otče náš . .“

Ta ucpává si uši, zavírá oči, — aby ničeho neslyšela, ničeho neviděla.

„Amen.“

„Amen.“

Sotva dořekla, utkvěl její zrak na vodě a nebi. „Kdo sesílá pomoc?!“

„O jistě, sesílá ji.“

Na západě, na konci obzoru rozpadly se mraky a poslední paprsky zapadajícího slunce pokryly ohněm celé okolí. Mraky zaplály obrovským požárem, zabarvila se voda, vzňaly se hory. Na štítu vysoko vzedmuté, ohnivým leskem zářící vlny zjevila se loď, nesoucí dva mladíky ku třtinovému lesu.

„Bože milosrdný, slituj se nade mnou!“

Ve dvou plavcích poznaly obě ženy své syny.

Teď došla řada zoufalého zmatení na ubohou dělnici. Její nejdražší dítě jde v náruč smrti.

Společnice její se upokojila. Naříkala a proklínala, dokud jen její muž byl v nebezpečí, nyní umlkla. Plnýma rukama škube bez vědomí květiny a trávu a vrhá je v propast jezera, jakoby ji tím usmířiti chtěla.

„Pojďme do kostela se pomodlit, slyšíš, zvoní se na mši.“

O jistě, zvoní, ale ne na mši, to vítr pohybuje zvony na vysoké věži.

Bouře zvoní na bouři.

Ubohé matky spějí do kostela, nemohouce déle hleděti na to, jak malá loďka, ovinuta černým oblakem, obemčena rojem žalostně křičících vodních orlů s vln dolů seskakuje a opětně po vlnách pluje.

„Pojďme do kostela.“

Kostel leží opodál, ale dvéře jeho jsou zamčeny. Co škodí? Vždyť i práh kostela je posvěceným místem a klečící matky mohou mysliti, uchopivše se oběma rukama kliky dveří, že drží prozřetelnost za ruku.

Za chvíli slyšán od břehu pomísený šum lidí, celý dav stanul u kostela a v něm poznala zahradnice svého muže. Zmočeného, skrváceného, pozbaveného sil, ale živého.

Oba, on i jeho soudruh, zachránili se vlastním úsilím od utonutí.

„A můj syn? Kde je můj syn?“ volá žena.

Lidé praví, že oba mládenci utonuli.

„Vrať se!“ volá divoce žena, odstrkujíc muže. „Vrať se a přiveď mi mého syna, mého syna, mého syna!“

Toho si zadržela rusalka blatenská.

Ona vždy tak činívá. Majíc volbu mezi starým a mladým, vybírá si mladšího.

Roztesknělá žena obrátila se ku své společnici — k ubohé vdově.

„Buď prokleta, žes mne přiměla se modlit. Co pak máme my ubozí lidé předpisovat bohu, aby tak a ne jinak jednal! Nyní už nemám syna.“

„Což pak můj také nezahynul?“ vece druhá, prolívajíc slzy.

„Jak můžeš jen porovnávat svého s mým. Na celém světě nebylo tak sličného, tak dobrého chlapce. On byl mým králem, mým štěstím!“

„A můj nebyl?“

„Ale ty máš ještě dvě děti, já již žádné.“

Ubohá dělnice-vdova vytratila se zticha ze šumícího davu. Co pomohou jí žaloby a slzy? — Dítě se jí nevrací. Doma jsou ještě dvě: dvouletý chlapeček a čtyřletá holčina.

Doma pravila s pláčem k ubohým sirotkům:

„Chudáci, nejezte již tolik chleba jako dříve, — váš bratr, který ho poskytoval, nežije více.“

A malá holčina stírala matce slzy drobounkýma ručkama a hovořila s náhle uzralou rozvahou.

„Neplač, mámo, — nebudeme jisti už docela žádného chleba, dostačí nám brambory."

Od té doby neprosily již dětičky o chleba, — chleba byl tenkráte drahý.

Vypravujeme tu čirou pravdu.

.... Syn druhé matky, zručný tesař, byl zasnouben s dcerkou bohatého sedláka z vísky Füred. Byl sice chudým řemeslníkem, ale neodřekli mu bohatou dívku, neboť milovala a on byl hoden této lásky.

Svatba se chystala. U kupce bylo zamluveno bílé hedbáví na šat svatební a pěkné květiny na vínek a kytice pro družičky a družby. Truhlář připravoval z ořechového dříví pyšné lože a vesnický učitel chystal již sbory ku zpívání při veselce. Nevěsta vyšívala si zlatými nitmi závoj a bílé krajky.

Nač? Rusalka blatenská vzala jí ženicha sama pro sebe. Krásná Justina šla ke kupci a pravila: „Nepotřebuji už bílého hedbáví, dej mi černé sukno na šat smuteční a na rubáš mého Josefa — ze svatebních květin mi upleť hrobový věnec."

Pak šla k truhláři a kázala učiniti z ořechového dříví kříž a rakev, sama ale vyšívala dále z bílých krajek a zlatých nití umrlčí závoj pro milovaného Josefa, až jej Blatné vyvrhne.

Minuly měsíce a rusalka blatenská nevracela těla svých milenců.

Přišla saisona lázeňská. Okolí naplnilo se příchozími. V pobřežní kaštanové aleji procházeli se modní pánové a paní.

Hustým davem tohoto tak zv. vyššího světa prodírávaly se každý večer dvě holčiny, očekávat do pozdní noci na pobřeží kohos, jenž se nedostavoval.

Unikaly setkání, když je ale náhoda sloučila, neváhaly obsypávati se vzájemnými výčitkami. Tak odcházel den po dni a tři měsíce minuly od doby utonutí dvou mládenců, jichž těla dosud nebyla nalezena.

Potulky dvou holčin učinily dojem i na elegantní svět, rozmluva o jich utrpení stala se moderní.

Od módy k dobročinnosti není leda jeden krok marnivosti. Mladí, bezdětní manželé vzali k sobě dcerušku chudé vdovy, jež se stala v krátce milenkou celé společnosti. Dobré dítě, které od té chvíle, co starší bratr utonul, nikdy matku o chleba neprosilo, doznávalo nyní nejživějších důkazů něžnosti krásných paní a pánův na veřejné procházce. Obsypávali je dárky a pamlsky. Noví rodiče oblíbili si taktéž maličkou a starali se, aby jim přivykla a se rozveselila.

Nepodařilo se jim to.

Ubohé dítě bylo stále smutno a odnášelo všecky dárky a pamlsky matce, zaměstnané na zahradě.

I krásné Justině zasvitlo štěstí. Nalezla nápadníka v osobě zámožného šlechtice z kraje, urozenějšího než byl Josef. Rodiče vymohli svolení, neboť manželství toto bylo velikým štěstím pro Justinu. Tato svolila pod výminkou, že nový ženich počká na návrat dřívějšího z vod blatenských.

Jednoho jitra povstal na pobřeží veliký ruch. Rybáci vylovili v sítích tělo utopence.

Vrací se tedy jeden z mládenců. Ale který?

Obě matky přibyly ku břehu, aby rozeznaly mrtvolu. Nebylo to nesnadno, voda blatenská chrání po celé týdny těla od hniloby.

Onen se tedy vrátil, ne ten, na něhož čekaly smuteční šaty, krásná rakev, květy, kříž a zlatý závoj, syn ubohé vdovy se vrátil, jehož pouze matka očekávala. Nešťastnice se vrhla na mrtvolu, obsypávala ji polibky a něhou — ani slovem výčitky a zoufalství. Těšilo ji, že přišel zpět, že ho může pochovat a se upokojit.

Tím násilnější byly výbuchy žalu druhé matky, hněvnými slovy mluvila ku mrtvole:

„Proč se sám vracíš? Kam jsi dal mé dítě? Pluli jste společně, utonuli jste společně, kam jste se uschovali? Mluv, nedám ti pokoje! Každý den budu chodit na tvůj hrob a se tázat: kde je můj poklad, moje perla, můj syn? Byli jste věrnými přáteli, musíš vědět, kde jest, kde jej hledat?"

Tu přiběhla nevěsta druhého utopence. Krásná Justina poklekla při mrtvole a prosebně šeptala:

„Drahý Bandi, drahý Bandi, pověz mi, kde jsi nechal Josefa, pověz a já ti odstoupím jeho pěknou rakev a jeho umrlčí oděv."

Ale mrtví mlčí ve dne, mluví toliko v noci.

Ubohá vdova vzala s sebou mrtvolu do vsi Arats, kdy bydlila. Bandi se ale zjevil druhé matce ve snu a pravil:

„Nezaklínej a nepřicházej na můj hrob. Syn tvůj leží pod horou Tihany v největší hloubi, tam jej kaž hledat."

V téže době okázalo se bledé vidění Justině a řeklo přívětivě:

„Děkuju ti za rakev a šaty, schovej je pro svého Josefa; mně postačí prkna a hrstka země — a tak budu klidně spáti. Ty ale kaž hledati ženicha pod horou Tihany, kde je největší hloub, tam drží jej těžký topor, jejž měl za pasem .. Pozdravuji tě od něho."

My, lidé vzdělaní, nevěříme patrně v upíry. Dva stejné sny dovozují, že dva lidé stejným napjatím mysle o témže předmětu přemýšleli, načež rozohněná fantasie v sen proměnila hrůzy za dne vymyšlené.

Hrůzou je zajisté, aby se měli utopenci nalézti v mílové vzdálenosti od místa utonutí.

Obecní lidé nemeškali, ale následovali pokynutí snu a nalezli utopence skutečně v hlubinách pod Tihanym. Tělo bylo již pokryto bílými lasturkami a za pásem jeho tkvěl topor.

Řekněme, že to byla náhoda.

Pohřeb mládenců odbyl se ještě téhož dne. Jeden byl pochován ve Füred, druhý v Arats a oba pohřby byly stejně krásné. Mladá děvčata v Arats nedovolila totiž, aby čtyři holá prkna tvořila smrtelné lože milence rusalky blatenské.

Dvojí pohřeb poskytoval ještě dlouho látky k rozmlouvání lázeňských hostí. Opouštějíce Füred těšili se aspoň z toho, že malý sirotek Moriška vychována bude v domě nových rodičů na „milost paní".

O rok později navštívili jsme znovu jedno z nejkrásnějších míst na světě: Balaton-Füred a první naší starostí bylo vyzvěděti osud pozůstalých osob.

... Malý sirotek necítil se šťastným v domě zvolených rodičů. Jednoho dne řekl k nim: „Nezůstanu u vás, vzácní páni, vrátím se k své ubohé matce."

Krásná Justina chřadla a vadla vůčihledě. V jeseni měla býti svatba, ale: „Nevdám se za tebe, dobrý pane," pravila, „půjdu k němu, k svému dávnému milenci."

Tak se také stalo.

V. M. O.

Bengalis.

Povídka indická.

„O cestovníče, kterýž se z Indie vracíš, neslyšel jsi zpěvu bengalisova? Bengalis jest krásný pták, růžový jako královna květin, s něžnými nožkami a zlatým zobáčkem. Má rozkošný hlas; odpověz pak přece, neslyšel jsi jeho melodického hlasu?“

„Ne, moji přátelé, neslyšel; vždyť jsem ho ani slyšeti nemohl, neboť nezpívá již. Chcete-li poslechnouti legendu o tom, posaďme se pod starý jilm, budu vám ji vypravovat.

V jedné svatým Gangem ovlažované zahradě rostla divukrásná květinka. Byla modrá jako azur nebeský a její kalich byl zlatý. Modrá květina byla tak krásná jako něžná, skromná a vonná. Ale přese všechnu svou krásu cítila se ubohá květinka přece velmi nešťastnou. Milovala jednoho bengalise a když na něho myslila, rozsmutnila se často tak velice, že jí tato upomínka vyloudila slzy, kteréž se pak co diamanty na dně jejího kalichu leskly.

Avšak modrá květinka byla tak krásná, že se všickni povětrní duchové do ní zamilovali. Dvacetkrát za den přicházeli k ní a vyznávali jí svou lásku. Modrá květinka nemohouc se jich zbaviti, prosila Brámu, co má dělati, volajíc:

„Ach, pane můj, jsem velmi nešťastna, všickni povětrní duchové, moji obdivovatelé, trápí a unavují mne. Pomoz mi, pane, abych se jich sprostila. Avšak přiznávám se ti: miluji jednoho bengalise a právě tato láska mne činí nešťastnou.“ Po té vrhla se Brámovi k nohoum, rozplývajíc se v slzách. Bráma zdvihl ji dobrotivě a pravil k ní:

„Potěš se, má dceruško; ty's ovšem politování hodna, než tu nedá se nic dělati. Bengalis, kterého miluješ, jest mým oblíbeným ptákem a zapověděl jsem mu milovati něco na světě mimo mne; nebuď tedy nemoudrou, dceruško má, neboť přiznáš-li se bengalisovi se svou láskou, zemřeš. A nyní, mé drahé dítě, musím se s tebou rozloučiti, mámť mnoho co dělati. Buď moudrá a nezraď sebe samu.“

Bráma zmizel, zanechav modrou květinku jejímu osudu. Modrá květinka neuposlechla Brámy. Opovážila se vyznati bengalisovi, že ho miluje, že má svou vůni jen pro něho. Bengalis jsa unešen, chtěl svou květinku obejmouti, než ona zemřela při prvním polibku.

Zoufalý bengalis naplnil podnebesí svým žalostným pokřikem.

Bráma se vrátil a slyšel bengalise nad svým neštěstím naříkati.

„Rozkošný ptáku,“ pravil k němu, „ustaň ve svém žalostném zpěvu a poslyš mne: modrá květinka tě milovala, opovážila se ti to říci a proto zemřela. Aniž jsi to věděl, jsi sám vrahem květinky a musíš být potrestán. Vol, nešťastný ptáku: buď ztratíš svůj zpěv anebo svá křídla. Dávám ti čas až do večera na rozmyšlenou, rozhodni se.“

Bengalis neuvažoval, nýbrž zvolal:

„S bohem buďte mé zpěvy a cvrkotání, dávám přednost svým perutím a svobodě, neboť budu moci létat ke hrobu své milené květinky.“

Bráma odpověděl:

„Nechť se stane, jak si žádáš.“

Každodenně létal bengalis ke hrobu své ubohé modré květinky a plakal tam tiše.

Neptejte se mne již tedy, přátelé: „Neslyšel jsi zpěvu bengalisova?“

Literatura. Věda. Umění.

— Divadlo. Nepřízní několika okolností byla představení král. zemského divadla českého na řadu parných týdnů uvězněna do těsného prozatímního zimního divadla na nábřeží, čímž všechna činnost zemského ústavu v tak výminečném stavu se octnula, že uznali jsme za dobré učiniti na dobu té výminečnosti přestávku v pravidelných svých referátech. Však dnem 6. srpna otevřeno bylo za bývalou „žitnou branou“ nové velké letní divadlo, čímž pravidelnost se zase vrátila, ba zemskému divadlu nová éra rozvoje nastala. „Nové české divadlo“, jakž oficielně se nazývá, jest budova dřevěné a železné konstrukce, zevnitř imposantní a architektonicky krásná, uvnitř pak prostorná, vzdušná, příjemná a dle všech požadavků moderní scenické techniky zařízená. Divadlo toto obsáhne pohodlně 3000 diváků a jest tak upraveno, že nahražuje nám pro leto i otevřenou arénu i zimní divadlo na hry večerní. Hlediště jeho jest totiž kryto elegantní, docela průsvitnou skleněnou střechou na lehké železné konstrukci; střecha tato chrání odpolední hry před rozmarem povětrnosti a dá se velmi lehce úplně rozevříti, tak že za příznivé povětrnosti divadlo v otevřenou arénu proměniti se může. K večerním pak představením, kdy světlové effekty na jevišti vyžadují, aby z venčí žádné světlo do divadla nevnikalo, potahuje se skleněná střecha (zevnitř) neprůsvitnou přikrývkou a divadlo osvětluje se ve všech prostorách plynem. Má tedy „nové české divadlo“ tu zajisté originální konstrukci, že se v něm hráti může v každý čas a za každé povětrnosti, při světle buď denním aneb plynovém. To všechno arci prozatím jen v letě. Ale nynější vnitřní zařízení divadla jest také vskutku jen prozatímní, a bude se v deštivých podzimních týdnech teprv upravovati definitivně a sice tak, aby se v něm za stejných okolností dle potřeby hráti mohlo i v zimě. Za tím účelem obdrží divadlo dvojité, špatnými vodiči tepla vyplněné stěny a aparát na vytápění parou, a zároveň také úplnou, zcela novou vnitřní dekoraci. Nová divadelní budova přináší tedy neocenitelné výhody i našemu dramatickému umění i českému divadelnímu obecenstvu zejmena na dobu, než otevřeno bude velké divadlo národní. Proto uvítali jsme se všemi vlasteneckými přáteli české dramatické musy s radostí den, kdy „nové české divadlo“ veřejnosti bylo odevzdáno. — Jak jsme již podotkli, bylo první představení v novém divadle v neděli, dne 6. srpna. Ke dni tomu určeno bylo první provedení původní veselohry od dra. Jos. Štolby, ale technické překážky záměr ten zmařily, a takž musilo se sáhnouti k druhému připravovanému kusu, operetě „Orfeus v podsvětí“, vypravené dle nové francouzské scenerie.

Představení bylo zahájeno velkolepou slavnostní ouverturou od Karla Bendla, načež při skvostné úpravě jeviště proveden byl dámami: pí. Sklenářovou-Malou, pí. Samberkovou a slečnami de Pauli, Slavínskou a Bollardovou prolog, k té příležitosti zvlášť sepsaný. Potom následovalo představení co do děje a hudby již známé Offenbachovy operety „Orfeus v podsvětí“, jak praveno, v nové úpravě a v novém obsazení úloh. „Orfeus“, jak nyní v novém českém divadle se provozuje, jest něco zcela jiného, než „Orfeus,“ jejž dosud Praha znala. Především vyloučila a vymítila z něho kritická ruka nového ředitelství všechny zastaralé a nechutné šprýmy, jakož i nepříslušnosti a trivialnosti ve hře i kostymech, kteréž na-

hraženy byly novým vtipem, humorem i sarkasmem, tak že „Orfeus“ co do hry a textu opět uveden na míru elegantní scenické parodie. Ale vedle toho dostalo se „Orfeovi“ nové, opravdu nádherné, ba můžeme říci oslňující dekorativní úpravy a scenerie: skvostných dekorac, bohatých kostymů, překvapující mašinerie, rozmnoženého, brillantně vyšperkovaného balletu a komparserie tak četné a nádherně upravené, že jsme podobné na českém jevišti dosud neviděli. Nepřejeme si arci, aby lehká opereta snad na ujmu vlastních uměleckých produkcí na českém jevišti zavládla, ale když opereta a dekorační kusy již býti musejí, přejeme si, tak aby vždy vypravovány a na scénu byly uváděny. Děj i hudba „Orfea“ jsou známy. Ulohy jeho jsou nyní obsazeny z části také předními silami operními, čímž snad zpěvná část získala, ale nikoliv celek, ježto zase nezaměstnány zůstaly některé síly, kteréž v naší operetě jsou nenahraditelny. Však i přes tento patrný přechmat zůstává provedení „Orfea“ celkem velmi dobré, ani všichni účinkující umělci všemožně se přičiňují, aby uspokojili požadavky i sebe více napjaté. „Orfeus“ zůstal pro svou brillantní úpravu a scenerii na několik dní na repertoiru večerních představení a zůstane zajisté i na dále kusem kasovním. Vedle něho uspořádala se včera a dnes také představení odpolední — zase operety („Giroflé — Girofla“, „Netopýr“), což je zajisté příliš jednostranným napínáním sil operetních a příliš důvěřivou apelací na obecenstvo. V sobotu, v neděli a v pondělí zůstane nové české divadlo zavřeno, poněvadž se v něm budou díti přípravy k velké dekorační novince „Ku měsíci“ nebo „Divy přírody“, kteráž bude v úterý dne 15. srpna v divadle tom poprvé provozována. Za to budou v sobotu a v neděli uspořádána divadelní představení v prozatímním divadle na nábřeží a sice na sobotu určena opereta „Giroflé-Girofla“ a na neděli opera „Romeo a Julie“. — V pondělí zůstane i divadlo prozatímní zavřeno. Novinka „Ku měsíci“ provozována bude, jak již připomenuto, poprvé v úterý dne 15. srpna, pak ve středu a ve čtvrtek (16. a 17. srpna) v novém divadle českém.

— Úmrtí. Bohoslovecký spisovatel český a redaktor „Knihovny kazatelské“, proslulý P. Tomáš Novák, farář v Lipsicích, zemřel 1. srpna v Praze v 42. roce věku svého. Zesnulý narodil se 22. prosince 1834 v Lázu u Strakonic, roku 1860 vysvěcen byl na kněžství a r. 1874 instalován za faráře. Zesnulý požíval chvalného jmena co spisovatel i co lidumil.

— Ze slovanského písemnictví. Z nových plodů chorvátského písemnictví zaznamenáváme „Izabrane pjesme dra. Stjepana Ilijaševiče“. Sbírka písní těch vydána jest nákladem básníkovým v Záhřebu. Úprava jest velmi skvělá a zmíníme se o básníku ještě později. V orgánu jihoslovanské akademie záhřebské „Radu“ uveřejňuje dr. Haněl nástin literatury dějepisu práva českého „Ocrt literarne povjesti prava českoga“. Ve Vinkovcích vycházejí pod jménem „Djela Mat. Ant. Relkoviča“ sebrané spisy Relkovičovy, kteréž vydává prof. Senekovič. V Zadru vycházejících sebraných spisů Mihovila Pavlinoviče vyšel svazek třetí. Ze spisů odborných zaznamenati dlužno v Záhřebu vydanou knihu Dragutina Stražimira „Vinogradarstvo“, opatřenou množstvím obrazů a náčrtků. — V Bělehradě opustil nedávno tiskárnu výtečný spis statistický Bogoljuba Jovanoviće „Statistika nastave u kn. Srbiji 1871—72 i 1872—73, kteráž zajímavá a důležitá poskytuje dáta o stavu a vývoji srbského školství, o zvláštnostech jeho a obtížích, s nimiž má co zápasit.

— Novinky z francouzského písemnictví. V rozsáhlé literatuře o první revoluci francouzské jest jen velmi málo spisů, kteréž se vyznačují úplnou nestranností popisu a líčení událostí revolučních, jež obrovský měly vliv na celou Evropu. Nemůže též ani jinak být, poněvadž zapřít své vlastní nitro a chladně analysovat události a povahy revoluce jest velmi těžké, dokud tytéž zásady, myšlenky a boje, byť i v podobách jiných, bouří společností evropskou zejmena francouzskou. Tolik však jest jisto, že po letech, až boje ty budou dobojovány a až uvidí se účinky revoluce, bude dosti materiálu po ruce k ocenění a nestrannému vylíčení doby té. K charakteristickým pro dobu tu spisům náleží i řada prací, jež dnes co novinky uvádíme. Přední mezi nimi místo zaujímá Heriaultovo „la révolution de Thermidor. Robespierre et le Comité de salut public“, jež v Paříži vyšlo u Didiera. Spisovatel jest sice také stranníkem, přednost jeho však záleží v psychologické důkladnosti. V revoluční době thermidoru zaujímá ovšem přední místo Robespierre. K němu též obrací spisovatel zvláštní pozornost a dovozuje, jak muž ten odporného zevnějšku a schopností mnohem slabších než mnozí z těch, kteří mu podlehli, státi se mohl diktatorem Paříže a Francie. Toho druhu jest i kniha Augusta Vitu-a „Ombres et vieux murs“, vydaná v Paříži u Charpentiera. „Stíny a staré zdé“ jsou spisovateli budovy veřejné z doby revoluční, dnes ovšem již zašlé, tajnosti, jichž byly svědky a mužové, již v nich jednali. Spis ten jest živou mosaikou z doby velké revoluce. Shledáváme se v něm nejen s Maratem a Dantonem, nýbrž i s muži, jichž jmena dnes již zanikla, kteří však ne nepatrnou hráli úlohu, jako žurnalist Suleau, měšťan Pache, Paul Louis Courièr a j. Rovněž u Charpentiera vydáno právě dílo „les oubliés et les dédaignés“ od Char. Monseleta. Dílo to jest věnováno osobnostem, jež téměř úplně již z obzoru nám zmizely. Vedle Voltaire a a Rousseau-a, Montesquieu-a a Buffona byla v XVIII. věku celá řada spisovatelů, kteří rozhodný měli vliv na průběh věcí, jako Mercier, Olympe de Ganges a j. V jich činnosti a snaze značí se nejlépe doba jejich a detaily revoluce. K těmto novinkám druží se též neznámého dosud spisovatele H. Doudana u Lévyho v Paříži vydané dílo „Mélanges et lettres“, kteréž podává mnohé velmi cenné materialy z doby revoluce i z doby restaurace bourbonské.

— Nejnovější slavica v italském písemnictví. Živé sympatie, jakýchž hnutí slovanské na balkánském poloostrově v Italii doznalo, neostává bez účinku ani na písemnictví. Italové, kteří sami po tolik desitiletí krváceli a snášeli nejkrutější pronásledování za osvobození a sjednocení své krásné vlasti, dovedou nejlépe ocenit obětavost a hrdinnost národa, kterýž za nejdražší svůj statek zhoubný boj zahájil. Důkaz toho shledáváme nejen ve všech národních italských časopisech, nýbrž hlavně v plodech literárních o Srbech, Bulharech a srbských dějinách jednajících a v tom, s jakou vřelostí obecenstvo i kritika je přijímá. K předním toho druhu spisům náleží populárně historické vypravování „I martiri della Serbia“, kteréž právě vyšlo u Balestry v Terstu. Spisovatel díla toho, Andrea Sirovich, vylíčuje v díle tom útěk Miloše Obrenoviče ze zajetí v Bělehradě, povstání srbské r. 1815 a osvobození Srbska 1817 od Turků, vzory spartanské zmužilosti, ženské statečnosti a nesčíslné oběti svobody. Kritik v milánském „Il Secolo“ praví mezi jiným o díle tom: „Skutky zde vylíčené jsou živým protestem proti panství mohamedánskému, jehož trvání jest křiklavým bezprávím naší doby. Vypravování jest romantickou povídkou, avšak ani v nejmenším neodchyluje se od pravdy dějepisné. Líčení zakládá se na nepopiratelných dokladech a hlavní děj jest přísně dějepisný. Popisy krajin a lidu jsou malebné a takové, že mníš se sám dýchati a zírati pod jasným nebem slovanským“. — K pěknému dílu Sirovichе druží se dramatická práce prof. Luigi Ficherta „Bielka di Bosnia“, tragedie z národního života srbského, kteráž vyšla v Benátkách. Látka k tragedii vzata jest z nynějšího povstání v Bosně. Uvedený již kritik zmiňuje se o díle tom takto: „Jest to kus boje nynějšího, kterýž okázati má Evropě, že Slované rovněž tak jsou schopni k svobodě a k takovému stupni samostatnosti jako Řeci a Italové. Trestí díla toho jest: Láska k vlasti, hrdá a neustupná, znázorněna jest starou Bělkou, kteráž chce, aby syn její nechoval v srdci svém nijaké snahy jiné, dokud „barbarská noha przní půdu bosenskou.“ — Nejpěknější z dosud vyšlých spisů o válce srbské jest „Album della Guerra“, kteréž nejen zdařilé illustrace ze Srbska o válce přináší, nýbrž psáno jest i s nevšední vřelostí ba nadšením pro věc slovanskou. Vychází ob čas v Milaně nákladem Sonzogna.

— Velké dílo o Mongolech vydal orientalista Howorth. Díla toho pod jmenem „History of the Mongols“ vyšel díl první v Londýně, pojednávající o tureckých kmenech mongolských, nad nimiž panují potomci Čengis chana. Jest to první dílo, kteréž souvislé dějiny kmene toho podává.

Drobnosti.

— Kuřáci opia. Cestovatel O. Kessel podává následující úsudek o požívání opia: „Shledal jsem, že mírné požívání opia, zvláště ve spůsobě kouření, člověka méně znemravňuje a zdraví lidské méně podkopává, než pití lihovin. Ovšem uvádí kouření toto mnohé právě tak do záhuby, jako pití kořalky, ale s tím rozdílem, že kuřák opia žádných hádek nezačíná, své soudruhy nevraždí, svou ženu nebije a vůbec beze všeho veřejného pohoršení slušně na mizinu se přivádí. Jeho rodina jest ovšem stejně politování hodna, jako rodina opilcova; tělesná jeho soustava ochabuje rovnou měrou, ale nikdy neposkytuje přece takový kuřák protivný, hnusný obraz opilce, s červeným, nadulým obličejem a skleněnýma očima. Kdo kouří opium bez míry, leží klidně v příjemných snech, aniž by někoho znepokojoval; probudiv se, pociťuje úplnou mdlobu a zmalátnělost tělesnou i duševní, až jej nová dýmka do říše snů nazpět uvádí. Život jeho bývá kratičký. Jiná třída kuřáků opia, která sice též z míry vybočuje, ale přece poněkud skrovněji své vášni hoví, neužívá dýmky opiové, aby se ukolébala v příjemné sny, nýbrž aby se ve bdění příjemně rozčilila. Kuřáci tito jsou nemluvnými, mrzutými a neschopnými obyčejných svých zaměstnání, dokud nevdechnou jistou dávku záhubného dýmu. Pozoroval jsem takové kuřáky na Javě. Za večera shromažďují se k nenucené zábavě; sedí s nohama skříženýma na rohožce, ssajíce ob čas z ozdobné dýmky zamilovaný dým. Bývají při tom veselými a vtipnými; ale nikdy nevzniká mezi nimi hádka neb dokonce rvačka. Baví se ve vší slušnosti. Překročí-li přece míru kouření, což zřídka se stává upadají na konec v olověný spánek. Ráno spějí kuřáci tito dlouho a bývají mrzutými a malátnými, dokud se opět k životu nevzkřísí pomocí kouzelné dýmky. Třetí konečně druh kuřáků opia vdechuje pouze ráno a večer několik doušků opiového dýmu; sem náležejí většinou chudší třídy, kteréž si hojnějšího požitku dopřáti nemohou. Na těchto lidech nepozoroval jsem žádných známek ochablosti. Ba shledal jsem naopak, že malajští vojáci, kteří byli mírnému užívání opia přivykli, lépe svízele válečné snášeli, než ostatní. Připouštím ovšem, že i mírné kouření narkotické látky této nit života o několik roků před časem přistřihuje, ale chci přece kolem sebe míti raději dvacet kuřáků opia než jediného pijáka kořalky."

— Starožitnosti. Zajímavý nález numismatický učiněn byl v Chorvátsku v Glině v rozvalinách starého Kiringradu u Boviće (dřívějším banském pluku nyní okresu vrgomostském). Nalezeny tam stříbrné peníze z doby velmi dávné. Na jedné straně mají lva, jemuž nad ohonem od levé k pravé straně skáče kuna, pod nížto nalézá se šestipaprsková hvězda; okolo jest goticky proveden tento nápis: „Moneta Regis P. Sclavoniae". Na druhé straně jest pravoslavný kříž s šestipaprskovou hvězdou po pravé a půlměsícem po levé straně, pod nimiž jsou slova H. A., pod hvězdou jest sokol a pod těmi dvě hlavy, jedna mužská, druhá ženská. Jest to peníz, jenž nikde posud se nenalézá. Nálezce, Petr Velebit v Kirinu, pošle nález svůj museu záhřebskému.

— Poslední Tasmánka. Na Tasmánii zemřela nedávno, raněna mrtvicí, poslední královna tasmánská a zároveň poslední živý člen divokého kmene tuzemského. Byla to vdova po králi Billym, zvaná mezi svými královnou „Trunkaminui", od Evropanů pak „Lalla Rookh". Vláda vyplácela jí roční pensi 80 lib. ster. Dosáhla stáří 73 roků.

— Závěť podivínova. V ulici Norfolk-Street v Londýně jsou v jednom domě všechna okna prvního poschodí již déle než 50 roků zaprášenými žaluziemi zabedněna a vybledlými záclonami zastřena. Byt tento náležel jakémus šlechtici, který byl zasnouben s mladou, sličnou dámou. V určený den svatby byl již hostinský salón toho bytu slavnostně ozdoben, a na tabuli uprostřed očekávala účastníky veselí bohatá hostina. V tom přinešen ženichu lístek, kterýmž mu nevěsta oznamovala, že uprchla se šťastnějším sokem. Opuštěný ženich zavřel hned byt a nevstoupil již více do něho. Nedlouho na to zemřel, ale v závěti své ustanovil značnou sumu k tomu účelu, aby zachován byl byt jeho v témž stavu, v jakém se nalézal v nešťastný den svatebný. Přání jeho bylo vyhověno. Po 50 roků nevkročil nikdo do pustého, uzamčeného obydlí, kde dosud v zaprášeném salóně na hostinské tabuli stojí vásy s uvadlými květinami a stříbrné nádoby zmařené svatební hostiny, jako ve chvíli, kdy tam ženich-podivín nevěstu očekával.

— Psové v starém Egyptě. Slavný anglický orientalista dr. Birch vydal spis o starožitnostech egyptských. Na tabulkách staroegyptských, jichž vyobrazení k dílu tomu přidány jsou, vidíme velké množství rozličných zvířat, mezi nimiž i domácích. Nejzajímavější ze všech jsou psové, jichž podoby úplně se shodují s druhy psů našich. Tak shledáváme, že již starým Egypťanům byli známi chrti, bulldogové, eskimáčtí psové i jiné naše druhy. Jeden z psů zval se „pes bílé antilopy" a dr. Birch dověděl se, že podobní psové ještě podnes v severní Americe při honbě na antilopy dobré služby konají.

— Německá výprava do severních končin Sibíře cestuje, jak „Nižegor. Listok" oznamuje, přes Petrohrad, Moskvu, Novgorod, Kazaň, Jekaterinburg do Tumeně a odtud přes Omsk, Semipalatinsk a Barnaul k ústí řeky Obu. — Výprava sestává především z dr. Finsche, konservatora bremského musea, dr. Brema, známého zoologa a hr. Wildburga Zeila.

— Nové město objeveno bylo dle amerických listů před nedávnem v odlehlé jedné krajině Spojených Obcí, kterou nebyl před tím žádný Evropan navštívil. V městě tom přebývají Indiáni počtem 2000 duší. Domky jejich jsou ovšem velice prosté, ale vyznačují se neobyčejnou čistotou a mají vesměs v popředí svém pěknou zahrádku. Zvláštní toto město rozděleno jest v devět okresů, z nichž má každý svou radnici.

— Rozličné druhy smíchu. Italský jeden astronom, zvaný Damasceno, vydal roku 1852 knihu, v níž rozeznává rozličné letory člověka dle spůsobu jeho smíchu. Melancholik směje prý se hi, hi, hi, cholerik he, he, he, flegmatik ha, ha, ha a sankvinik ho, ho, ho.

Spisy nové „Lumíru" zaslané: Budečská zahrada. Obrázkový časopis pro mládež. Čís. 1—10. Redaktor: Jan L. Mašek. Nakladatel: J. Otto. Vychází 15. každého měsíce.

Kniha pro každého rolníka a hospodáře. Sbírka vědomostí hospodářských. Napsal Josef Dumek. Díl II. Sešit 4. V Olomouci, nakladatel Vlad. Žakovský.

Besedy mládeže. Rediguje Jos. Kouba. Svazek 116. Hříšníka Bůh potrestá. Povídka mládeži dospělejší. Dle F. R. Jonesa vypravuje L. Jonák. (S obrázkem.) — Svazek 117. Fyllidas a Charita. Povídka ze starověkosti řecké. Dospělejší mládeži dle H. V. Stolla vypravuje V. Petrů. (S obrázkem.) V Praze, nákladem Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Laciná knihovna národní. Serie II. Čís. 45—48. „Komedianti života". Román od Morice Jókaie. Přeložil Fr. Brábek. V Praze, nákladem knihkupectví: J. Otto.

Vlastenský slovník historický. Sestavil Jakub Malý. Sešit 8. (Německý Brod — Povstání české.) V Praze, tisk a náklad Rohlíčka a Sieverse.

Národní bibliotéka. Výbor prací čelnějších spisovatelův československých. Sešit 264. a 265. (J. K. Tyl. — J. Malý.) V Praze, nákladem knihkupectví: I. L Kober.

Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický. Sestavil Fr. Kott. Sešit 2. (Bibliograf — Cesta.) V Praze, tiskem a nákladem Josefa Koláře.

Paleček. Humoristický obrázkový časopis nepolitický. Sešit 13. Redaktor: Aug. Nevšímal. V Praze, nákladem J. Otta, knihkupce.

Album slovanských listův pro zábavu a poučení. Sešit 1—13. Vydavatelé: Ant. Čapek a Jos. Dürich v Jičíně.

Úplný seznam knih až posud schválených pro knihovny školní konferencí učitelstva Pražského na skladě v knihkupectví J. Otta v Praze.

OBSAH: Nesmrtelní pijáci. Povahopisné črty od *J. Arbesa*. II. Edmund Kean. (Pokračování.) — Malvína. Sepsal *Fr. Nečásek*. (Dokončení.) — Z osmnáctého století. Příspěvek ke kulturním dějinám Čech. Podává *Ant. Rezek*. — Lokis. Z posledních novel *Prospera Merimée*. — Z básní *Otakara Mokrého*. Ukolébavka. O staré fontáně. — Milenci rusalky (Blatného jezera). Novelke *Morice Jókaie*. — Bengalie. Povídka indická. — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem **dra. Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.*
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2^1/_2$ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. 20. srpna 1876. Číslo 23.

Štít Slavkovský.

Napsal *Josef Wünsch.*

Chmury se roztrhaly, nebe se vyjasnilo. Byla naděje, že nastanou stálé pěkné časy.

Večer sdělil jsem majoru Döllerovi, správci lázní smolnických, že bych zítra rád podíval se na Slavkovský Štít. Döller je pán velmi přívětivý.

Dobrá! povídal. — O 5. ráno stojí za vašimi dveřmi spolehlivý vůdce, — vůdce má hůl pro vás a pro sebe, — vůdce má košík a v košíku maso, pečeni pro vás a pro sebe, — něco vína pro vás a pro sebe, chleba pro vás a pro sebe. Tak kázal s určitostí vojenskou.

Druhý den o 5. stál vůdce za dveřmi, měl dvě hole a všecko ostatní pro mne a pro sebe. Jen ještě na malou snídani jsem se zastavil a pak statně jsme si vykračovali. Den překrásný. Slunce dosti připaluje, ač je ještě časně z rána.

Slavkovský Štít — Schlagendorferspitze — tvoří jaksi jihovýchodní roh Vysokých Tater. Je to příční hřbet tatranský! Se hřbetem hlavním souvisí pomocí hřbetu Polského, od něhož táhne se na východ. Ještě dále na východ snižuje se Slavkovský Štít v Nos Královský. Na jižním úpatí stráně Nosu Královského rozkládá se Smolník.

Jak Fuchs vyměřil, má Štít Slavkovský výše své 7766′ a jelikož Smolník sám leží již 3171′ vysoko, čeká na nás stoupání asi 4600′. Nos Královský vypíná se blizounko před námi ve vší obrovské mohutnosti své. Máme skoro deset chutí rozběhnout se a přímo slízat příkré boky jeho. Proto však máme vůdce, abychom nedopustili se pošetilosti té. Stěny jsou skoro kolmé, s této strany nedostižné. Musíme především obejíti je. Bereme se více k západu. Z počátku nemnoho stoupáme. Kolem nás krásný, vonný, teplý les s bublavými potůčky, vonný les jehličnatý, naplněný zpěvem ptačím a skvoucí se perlami ranní rosy.

Od pily nově tu založené stoupáme klikatou stezkou po horké stráni. Prořidlý les již jen spoře poskytuje stínu a chladu. Je-li stromů tu již pomálu, za to tím častěji setkáváme se s ohromnými balvany, jež v cestu se nám staví. Nás však nezadrží, přelézáme. Jsou to zbytky ohromných strží skalních, jež s temene Štítu Slavkovského utrhaly se a tisíce a tisíce stop svalily se dolů. Jsou to jediní svědkové divokých převratů a vzpour přírodních.

Stezka vede nás vždy kolměji. Odpočinku třeba tím častěji. Oddychujeme z hluboka a rozhlížíme se po utěšeném Podtatří, jež stydlivě halí se v páry sněhobílé.

Konečně dostupujeme výše. Však nejsme na hřebenu, než na vysoké, skalnaté planině. Opodál tři tichá opuštěná jezírka. To jezírka Slavkovská. Hned u prvého zastavujeme a odpočíváme. Mohutný balvan žulový jest nám pohovkou. Brzy užíváme ho i co tabule, neb vůdce rozkládá na něm všecky potraviny, jimiž kuchyně Smolnická hojně nás byla opatřila — „pro vás a pro sebe“. Výtečné uherské musíme však trochu pokřtíti; je to křest z nouze, tedy dovolený. Voda jezírek Slavkovských čistá je a chutná.

Vedro v kotlince té je nesmírné, jelikož žár paprsků slunečních od blízkých kolmých stěn skalných sem se sráží. Přes to však unavené tělo patrně okřívá, sesláblé svaly nohou dřívější své nabývají pevnosti a pružnosti. Rychle ubíhá minuta za minutou. Již půl hodina uplynula. Vzhůru ku dalšímu putování!

Vůdce sporé zbytky snídaně — neboť nám velmi dobře chutnalo — skryl v husté kosodřevině. I vína jsme tu zanechali. S sebou vzali jsme jen jedinou láhev na posilněnou. Všecka tíže zbytečně by nám překážela. Před námi zvedá se příkrá holá stěna žulová. Bude to namáhavé, klopotné stoupání až na Nos Královský, nejbližší hřbet její. Za hodinu sotva ho dostoupíme.

Nuže tedy! Několik minut kráčíme ještě lesem klečovým. Jakého pohledu poskytuje takový les! Nejvyšší vrcholky stromů stoletých dosahují nám sotva ku bradě, tak že hlavy naše nad les vyčnívají. Však i tito trpaslíci mezi stromy pořád ještě značně se krátí a za nedlouho již jen po zemi se plazí. Ještě několik stop výše a již jen tu i tam vidíš některého. Ještě výše a loučíme se s posledním! Jsme zajisté již přes 6100′, neb ve výši té i kosodřevina přestává. Dále spatřuje se již jen campanula barbata a anemone alpina. Výše i ty se vytratily a vidíme jen jakýsi druh žlutého lišejníka, co jediného nuzného zástupce přebohaté třídy rostlinstva. Mimo to odevšad zeje na nás jen holá šedá žula.

Slyš! Co to? Nějaký pronikavý hvizdot. A zase opakuje se prazvláštní fiu-fiu-fiu-fiu. — Toť svišť tatranská, která jediná hrobové ticho skalních těch pustin oživuje a hvizdotem a hrou svou obveseluje pocestného. Slováci jmenujou jí „hvizdár“, Poláci pak „świstak“. Sama nikterak neškodí a chudáček ani brániti se nedovede. Jest zajisté hodna toho, aby člověk se jí ujal, aby ji chránil. Bydlo své mívá z pravidla v takových stráních

skalných, jež na blízku jezérek k jihu jsou obráceny. Tu — vždy však již nad pásmem kosodřeviny — hrabe si sáhodlouhá doupata, ve kterých s celou rodinou svou bydlí. — Vidíš je tam u té trhliny, jak před námi do řady se staví? Jsou to dva staří a čtyři mláďata. Jsou o něco větší než naše kočky a zvířátka zajisté roztomilá. Mladé vyvedli si právě na sluníčko, aby se trochu zahřáli a z krásného dne dnešního také trochu se zaradovali. Když zahvizdli, patrně chtěli nás na sebe pozorny učinit, abychom si jich přec povšimnuli. Všichni již před brlohem svým postavili se na zadní nohy a pozorují nás bystrým očkem. Že jdeme svou cestou ve slušné od nich vzdálenosti, ani se nepohnou. Kdybychom však proti nim naměřili, hop — hop, hnedle by se nám skryli ve svém brlohu. — Sviště živí se jen kořínky a bylinkami. Na boží den vylézají však jen ode května do konce září. Ostatní měsíce pak beze vší potravy prospávají v brlohu suchým mechem měkce vystlaném.

Daleká cesta, klopotné stoupání! S čela pot se řine v proudech bohatých. Vrátká noha smeká se po balvanu, balvan po balvanu ztrativ rovnováhu, s pekelným lomozem řítí se do propasti a tam mizí zraku. Horký vzduch řídne tím více, čím výše vystupujeme. Dech se krátí. Sotva deset kroků s namáháním velikým jsi postoupil, již odpočíváš, již oddychuješ. Pohlížiš zpět, jakou asi urazil jsi cestu za poslední čtvrt hodiny a s hrůzou žasneš: hle sotva několik sáhů toho. A před tebou nové vystupují výše, nové a mnohem strmější a děsnější předešlých. Tu není stezičky pro nohu upravené, schůdné a bezpečné. Co holá drsná stráň, to cesta tvoje.

Tak pracné jest stoupání po stráních velikánů tatranských.

O jedenácté asi stanuli jsme na nižším hřbetu Štítu Slavkovského. Vypnulina ta dle toho, jak se Štítem Slavkovským souvisíc ze vzdálenosti aspoň 3 hodin zraku pozorovatelovu se jeví, nazvána jest Nos Královský. Zde několik minut jsme poodpočinuli. Brzy ale zase dále a ještě výše stoupáme po neširokém hřebenu, po ohromných bez ladu a skladu tu nakupených balvanech. Mnohou nemalou rozsedlinu jest nám tu opatrně přeskočiti. Mnohý balvan povážlivě sebou vrtí pod nohama našima. Mnohý zajisté již ani dočkati se nemůže, kdy i jeho přijde hodina, kdy bude moci opustiti tyto nevlídné výšiny, kdy bude moci si poskočiti několik tisíc stop dolů do veselého údolí, kde u štěbetavého potůčku lože již má vystlané mechem hebounkým. Čím dále, tím namáhavější je stoupání. Tu již ani hůl, která tak výtečné dosud poskytovala nám opory, neprospívá nám více. Rukama musíme se chytati ostrých hran skalných, držeti se, opírati. Však běda rukám našim! Za kratinký čas prudce nám krvácejí. Neb měkčí částky žuly na povrchu dávno již byly vyvětraly a zbyly jen ostré hroty brání křemenných. Tím stalo se, že povrch žuly drsný je jako ostré struhadlo. Za to ale drsná plocha jeho pro nohy je velmi výhodná, neb obuv na něm velmi dobře se drží a nesmeká se. Nebýt toho, přemnoho cestovatelů zajisté bylo by již přišlo k úrazu.

Konečně již jen tři, již jen dva balvany před námi. Již dostoupili jsme i posledního, jsme na vrcholu Štítu Slavkovského, jsme 7766′ nad Baltem.

Je půl dvanácté. Ještě neodvažuju se rozhlednouti se kolem. Jsem příliš unaven, než abych zcela mohl oddati se vznešenému požitku tomu. Halím se v plaid a usedám mezi dvěma balvany jakoby v malé kapličce. Zde chráněn jsem před ostřejším vzduchem, jenž ve výši té vane. Vůdce zatím ze sněhu a z ohnivého uherského připravuje nápoj chladící.

Výtečný to mok! Tu sklenku prázdním na zdar veškerému šlechetnému snažení a všem ideálům lidským velikým, vznešeným a posud osamotnělým jak tyto chmurné štíty tatranské!

Procitl jsem ze svého snění a zachvěl jsem se uděšen. Co jsem viděl?! — Jak řečí vypsat tuto děsnou poušť kamennou se vší nahotou její a s mrazem ledovým? Zde němo kolem vše a hlucho, zde odumřel život veškerý a kolem nás jen děsný hrob života. Zde smrt a záhuba jen zeje v tváři steré. Jen krok jediný a propadáš černým osudům. Jen krok a tělo tvé snese se do hlubin tisíců stop a tam rozprchne se rozedráno sterými hroty a hranami přeostrými. A ta děsná pustota kolem! Zde nespatříš rostlinky, jež by chudý kvítek svůj toužebně obracela k paprskům slunečním, zde nespatříš ani broučka, jenž by těšil se z kratičkého života svého, zde jen modré nebe nad tebou a pod nohama sníh a kolem drsné mlhy moře kamenného; zde balvany, dále ostré jehly a tnrně, věže, rohy a zuby a dále nové zas a zase nové do daleka nedozírama a mezi těmito štíty a hřbety šklebí se hluboká údolí a srázné sluje. Šedá turně a černá propast a zase divoká, srázná skalina. Pak připlyne mrak k nohoum tvým a na okamžik vše šedým svým pokrovem zahalí. — To divuplná vznešenost Vysokých Tater.

Mrak se roztrhal. Opět rozhlížíme se kolem. K severu právě pod námi šklebí se údol Velké Zimné Vody s některými jezírky. K východu sráznou stěnou skalní oddělen od doliny Malé Zimné Vody, která vody své sbírá z Pěti Stavů. Za těmito stavy Štít Lomnický ohromné skalní spousty své vypnul k nebesům. Tak blízek nám, že bys myslil, že odtud na témě jeho odvážným skokem se dostaneš.

Na východě pak nad samým údolem Velký mohutný Gierlach, největší velikán tatranský — 8414′ — ve černé mraky halí skalné témě své. Přímo na sever patrně rozeznáváme úžlabí Potoka Javorového, dále pak přes široširé spousty lesní zabíhá zrak k Visle do nížin haličských.

A zase k jihu obracíme zraky své. Tu jak mapa v krásných barvách se skvoucí rozestírá se před námi bohatá, úrodná nížina uherská s lesy, háji, vinohrady, s potoky a s vlnícími se pahrbky, s městy a s dědinkami. Jaká tu rozkoš, kamkoli pohledneš! Sem vstupuj, kdožkoli povznésti se chceš z prachu vezdejšího života, sem vstupuj a rozepne se duše tvá na perutích vznešenosti. Bezděky ruka spíná se s rukou a ústa šeptají: jsou to divy boží! Ani slova již nepromluvíš; tvůj hlas je tak nepatrný, tak malicherný tam, kde mluví díla všemohoucnosti božské. — —

Konečně z pozorování vyrušil mne vůdce. Přináší balíček visitek navštěvovatelů Štítu Slavkovského. Jest to jakýs takýs památník zdejší a chová se v rozsedlině mezi skalními balvany. Pročítám jména v nejrůznějších jazycích, ten z dálky přišel, ten z blízka, — ten ze severu, ten z jihu. — Z Prahy jediný.

Celou hodinu již pobyli jsme tu nahoře. S těžkým loučíme se srdcem. Sestupujeme ovšem rychleji a s menším namáháním, než vystupovali jsme. Teď hlavně

hůl horská velice nám prospívá. O ni opřeni po svahu rychle se smekáme.

Za půl hodiny asi stanuli jsme opět při jezírkách Slavkovských; zde pak zásobami, jichž jsme dopoledne tu byli zanechali, na další pouť jsme se posilnili.

Po třetí Smolník opět nás hostí. Zde při výborné černé a při hudbě kapely cigánské pohlížíme ku stříbrolesklému Štítu Slavkovskému a zpomínáme slastí i strastí, jichž právě jsme byli zažili.

Mohamed.

Pod stanem bílým v noci bouřné, černé,
v táboru polním blíž Mediny věrné,
v modlitbách starý Harun bděl,
s jedinou dcerou mocnou pod záštitu
prch' k Mohamedu z roku Kurcišitů,
jenž celou step již rozechvěl.

Však brzy spatřil krutost, chlipnost tady,
a chvěl se bázní pro dcery své vnady,
jež dřímala mu u nohou:
„Fatimo moje, zaved jsem tě v sluji,
kde ostřížové lační poletují
nad hrdličkou mou ubohou.

Snad zítra tebe v damaškovém lůžku
pozdraví Mohamed co svoji družku,
v objetí svoje přivine,
že tvoje nevinnost jak zlato rmutí
a citlivka jak v drsné ruky tknutí
pod žehem vášní zahyne.

Však je-li prorok, nauka jeho pravá,
zde s dcerou krásnou bílá moje hlava
roj zmnoží jeho otroků,
nasadím dýku; je-li posel boží,
bůh sám jej spasí na bohatém loži
a nedá umřít proroku.

Buď nebe samo úkol ten mi svěří,
buď čest a blaho zachovám své dceři,
svůj život dám té myšlence,
pak, Fatimo, sám přivedu tě k němu,
a zlíbám roucho v zlatostkvoucím lemu,
pozdravím nebes nadšence.“

Ze stanu vyšel, bouř se utišila,
kol táboru v noc divoká zvěř vyla,
jak Harun dychtíc kořisti,
tam drahou látkou stanu plachta skvělá,
jak starcův vlas se vánkem tichým chvěla
až palem hustých do listí. — — —

Zavířil kotel v noci tiché, černé,
Mohamed volá k poradě své věrné:
„Haruna hlavu vražte v kůl,
já seznav úklad pro trest za nevěru
do stanu svého přivlek' jeho dceru,
on místo mne ji probodnul.“

Karel Kučera.

Lokis.

Z posledních novel *Prospera Merimée.*

(Pokračování.)

II.

Noc byla teplá; nechal jsem okno vedoucí do parku otevřené. List byl již napsán, a že jsem neměl ještě chuti k spaní, počal jsem pročítati nepravidelná slovesa litevská a vyhledávati zároveň v sanskritu příčiny jejich rozličných nepravidelností. Uprostřed této práce pohnul se najednou silně strom jeden dosti blízko mého okna. Slyšel jsem praskati suché větve a zdálo se mi tak, jako by se nějaké velmi těžké zvíře pokoušelo na něj vylézti. Maje ještě plnou hlavu historek o medvědech, jež mi doktor vypravoval, zdvihl jsem se, ne bez jakéhosi nepokoje, a na několik kroků od okna spozoroval jsem v listí stromu lidskou hlavu, ozářenou úplně světlem mé lampy. Zjev ten netrval než okamžik, ale zvláštní výraz očí, jež setkaly se s mojím pohledem, dotekl se mne mocněji, než pověditi lze. Ucouvl jsem bezděky, pak ale běžel jsem k oknu a tónem přísným tázal jsem se vetřelce, co chce? Zatím slezl on co možná rychle, a uchopiv se silné větve oběma rukama, zavěsil se na ni, pak spustil se k zemi a v tu chvíli zmizel. Zazvonil jsem; sluha vešel. Vypravoval jsem mu, co se stalo.

„Pan profesor se asi mýlil.“

„Jsem tím jist, co pravím,“ odvětil jsem. „Obávám se, aby nebyl v parku zloděj.“

„To jest nemožné, pane.“

„Nuže, jest to někdo z domu?“

Sluha vyvalil na mne oči a neodpověděl. Konečně tázal se mne, přeji-li si něčeho. Řekl jsem mu, by zavřel okno, a pak jsem ulehl.

Spal jsem velmi dobře, nezdálo se mi ani o medvědech ani o zlodějích. Ráno dokonal jsem právě svou toilettu, když se zaklepalo na mé dvéře. Otevřel jsem a přede mnou stál statný a krásný mladý muž, v bucharském županu, s dlouhou tureckou dýmkou v ruce.

„Přicházím prosit za odpuštění, pane profesore,“ pravil, „že uvítal jsem špatně tak vzácného hosta, jakým jste vy. Jsem hrabě Szémioth.“

Ujišťoval jsem ho, že jsem spokojen, děkoval za skvělé jeho pohostinství a tázal se ho, je-li již zbaven své migrény.

„Poněkud ano,“ pravil. „Až do nové krise,“ dodal smutně. „Jste zde spokojen? Vzpomeňte si jen laskavě že jste u barbarů. Ve Žmudi si nelze vybírati.“

Ujistil jsem ho opětně, že se mám velmi dobře. Rozmlouvaje s ním, nemohl jsem se ubrániti jakési zvědavosti, s níž jsem ho pozoroval, tak že se to i mně samému

nezdvořilým zdálo. Pohled jeho měl něco zvláštního do sebe a připomínal mi člověka, jehož jsem viděl včera lézti po stromě . . . . .

Ale jaká to myšlenka, dím sám k sobě, aby pan hrabě Szémioth lezl v noci po stromech!

Měl vysoké čelo, a dosti vyvinuté, ač poněkud úzké. Rysy jeho tváře byly velmi pravidelné: jenom oči jeho byly příliš blízko u sebe a zdálo se mi, že od jedné žlázy slzné k druhé by nebylo dosti místa pro oko, jak žádá toho pravidlo sochařů řeckých. Pohled jeho byl pronikavý. Oči naše setkaly se několikráte bezděčně a my odvrátili je jeden od druhého s jakýmisi rozpaky. Tu najednou dal se hrabě do smíchu a zvolal:

„Vy jste mne tedy poznal!“

„Poznal?“

„Ovšem, vy jste mne zastihl zde včera, jak jsem vyvedl to taškářství.“

„Ah! pane hrabě! . . . .“

„Strávil jsem celý den ve velkých bolestech, zavřen jsa ve svém kabinetu. Večer bylo mi líp a proto procházel jsem se v zahradě. Viděl jsem u vás světlo a poddal jsem se na okamžik zvědavosti . . . . Měl jsem se jmenovati a představiti, ale situace ta byla tak směšná . . . . Zastyděl jsem se a uprchl . . . Odpusťte, že jsem vás vyrušil z vaší práce!“

Chtěl to vše říci tónem jaksi žertovným; ale zarděl se a nebyl patrně docela tak klidný. Snažil jsem se všemožně, abych ho přemluvil, že nebyl dojem prvního setkání našeho pro mne nemilým a abych pak přetrhl řeč o tom, tázal jsem se ho, má-li opravdu onen žmudský katechismus otce Lawickiho?

„Možná; musím se vám však přiznati, že neznám docela knihovnu otce svého. On byl milovníkem starých knih a zvláštností. Já nečtu leč díla moderní; ale budeme hledati, pane profesore. Vy chcete tedy, abychom čtli evangelium v žmudštině?“

„Nemyslíte, pane hrabě, že překlad písem do jazyka kraje zdejšího by byl vskutku žádoucný?“

„Ovšem, než dovolíte-li mi malou poznámku, povím vám, že mezi lidmi, kteří neznají jiné řeči leč žmudské, není ani jediného, jenž čísti umí.“

„Dejme tomu; Vaše Excellence ráčí však dovoliti, bych upozornil ji, že největší obtíží při učení se čísti jest nedostatek knih. Budou-li sedláci žmudští míti text tištěný, budou chtíti čísti a naučí se též. Tak stalo se již i u divochů . . . . ne že bych chtěl snad titulovati takto zdejší sedláky. Ostatně, doložil jsem, není to smutné, aby měl vymizeti jazyk beze vší stopy? Je tomu již třicet let, co není pruština, leč jazykem mrtvým. Poslední osoba, jež uměla . . . . .“

„To jest smutné!“ přerušil mne hrabě. „Alexandr Humboldt vyprávěl mému otci, že znal v Americe papouška, jenž jediný uměl několik slov řeči kmenu jakéhosi, jenž vyhynul úplně neštovicemi. Dovolíte, by nám sem přinesli čaj?“

Zatím, co jsme pili čaj, rozmlouvali jsme o řeči žmudské. Hrabě haněl způsob, jakým Němci tisknou litevštinu, a měl dobře. „Vaše abeceda,“ pravil, „nehodí se k naší řeči. Vy nemáte ani naše J, ani naše L, ani naše Y, ani naše E. Mám sbírku daïnů, jež vyšla minulého roku v Královci a velmi nesnadno uhodl jsem některá slova; tak podivně jsou sestavena.“

„Vaše excellence mluví asi o těch Lessnerových?“

„Ano. Jest to ovšem chudá poesie, není-li pravda?“

„Snad mohl najíti lepší. Ovšem tak jak jest, má sbírka ta cenu pouze filologickou; však mám za to, že by byl, lépe hledaje, nalezl a sebral květy vonnější z vaší národní poesie.“

„Bohužel! Pochybuju velice při všem svém vlastenectví.“

„Jest tomu několik týhodnů, byla mi odevzdána ve Vilně ballada dojista krásná a z větší části historická. Poesie v ní jest znamenitá . . . . . Dovolte, přečtu vám ji! Mám ji v tobolce.“

„O s radostí!“

Zabořil se do své lenošky, žádaje, bych dovolil mu kouřiti.

„Nechápu poesie, leč kouřím-li,“ pravil.

„Má to nadpis: „Tři synové Budrysovi.“

„Tři synové Budrysovi?“ zvolal hrabě překvapen.

„Ano Budrysovi. Vaše Excellence ví dojista líp, než já, že jest to osobnost historická.“

Hrabě pohledl na mne upřeně svýma zvláštníma očima. Bylo to něco, co se vylíčiti nedá, něco pojednou plachého i divokého, něco co dojímalo skoro až nemile, nebyl-li člověk tomu zvyklý. Dal jsem se rychle do čtení, bych tomu unikl.

Tři synové Burysovi.

„Na nádvoří zámku svého zavolal starý Budrys tři syny své, tři pravé Litvany, jako byl on. I pravil k nim:

„— Děti, nakrmte své koně bojovné, připravte sedla svá; nabruste šavle své i oštěpy. Praví se, že jest vyhlášena ve Vilně válka proti třem krajům světa. Olgerd půjde proti Rusům; Skirghello proti sousedům našim, Polákům; Keystut udeří na Němce.“*) Jste mladí, silní, smělí, jděte se tedy bít: bohové Litvy buďtež s vámi! Letos nepotáhnu s vámi, ale dám vám dobrou radu. Jste tři, tři cesty se vám otvírají.“

„Jeden z vás aby provázel Olgerda do Rusie, na břehy jezera Ilmenského, pod hradby Novgorodu. Koží sobolích i látek hedbávných bude tam v hojnosti. U kupců pak tolikéž rublů, co ledu v řekách.“

„Druhý aby šel s Keystutem. O kéžby jen rozmetal tu rotu křižáckou! Ambra, to jest u nich písek mořský; sukna jejich leskem i barvou svou nemají sobě rovných. I rubíny jsou vetkány v roucha jejich kněží.“

„Třetí pak aby šel se Skirghellem přes Němen. Tam na druhé straně najde jen mizerné nástroje hospodářské. Za to bude si moci vybrati dobrých kopí, silných štítů a přivede mi odtud nevěstu.“

„Děvčata polská, děti, jsou ta nejhezčí z našich zajatých. Šelmovské jak kočky a bělounké jak smetana! pod černými brvami jejich září oči jejich jako dvě hvězdy. Když jsem byl mlád, jest tomu již půl století, přivedl jsem si z Polska krásnou zajatou a ta byla mou ženou. Již dávno jí není a přec nemohu dosud pohlednouti sem k ohništi, abych na ni nemyslil!“

Dává požehnání těm mladým lidem a ti jsou již ozbrojeni v sedle. Odjeli; přišel podzimek, pak přišla zima . . . . Oni se nevracejí. Již je má starý Budrys za mrtvé.

Přišla plískanice; přiblížil se jezdec skrývaje pod černou burkou**) svou drahocenné jakési břímě.

*) Rytíře řádu Německého. **) Plátěný plášť.

„To jest pytel," dí Budryś. „Jest plný rublů z Novgorodu?"

„Ne, otče; vedu vám nevěstu z Polska."

Mezi bouří blíží se jezdec a burka jeho zdvihá se nad vzácným jakýms břemenem.

„Co jest to, dítě? Jantar z Německa?"

„Ne, otče; vedu vám nevěstu z Polska."

S větrem sype se sníh; jezdec se blíží skrývaje pod burkou vzácné jakési břímě .... Však dříve než ukázal kořist svou, pozval Budrys přátele své k trojí svatbě."

„Bravo, pane profesore!" zvolal hrabě, „vyslovujete žmudštinu znamenitě; než kdo sdělil vám krásný tento daino?"

„Slečna, již jsem měl čest poznati; bylo to ve Vilně, u princesky Kateřiny Pazovy."

„A jak jí říkáte?"

„Panna Ivinská."

„Slečna Julka!" zvolal hrabě. „Ta šelma malá! To jsem mohl přec uhodnouti. Vy znáte, milý profesore, žmudštinu a všecky učené jazyky, vy znáte i všecky staré knihy; ale dal jste se přece oklamati od děvčete, které nečtlo než romány. Ona vám přeložila do žmudštiny více méně správně jednu z krásných ballad Mickiewičových, již jste nečetl, ana není starší než já. Přejete-li si, ukážu vám ji polsky, aneb, chcete-li, překlad ruský, dám vám Puškina."

Přiznám se, že jsem byl celý zaražen. Jaká by to byla radost pro profesora z Dorpatu, kdybych byl uveřejnil co originál syny Budrysovy!

Místo aby radoval se z mých rozpaků, obrátil rychle hrabě se zvláštní jemností řeč jinam.

„Vy znáte tedy," pravil, „slečnu Julku?"

„Měl jsem čest býti jí představen."

„A co o ní soudíte? Mluvte upřímně."

„Jest to roztomilá slečna."

„To vy pravíte."

„Ona jest velmi hezká."

„Aj!"

„Jak! — což nemá ty nejkrásnější oči z celého světa?"

„Ano ...."

„Pleť bělosti v pravdě neobyčejné? .... Pamatuju se na perskou jednu ghazelu, kde milovník vychvaluje jemnou pleť dívky své. Pije-li víno, praví, lze viděti, jak teče hrdlem dolů. Panna Ivinská upamatovala mne na ty verše."

„Možná, že jest slečna Julka opravdu takým zjevem; však nevím dobře, má-li v žilách krev .... Ona nemá srdce ... Jest bílá jako sníh a studená rovněž jako sníh!" ...

Vstal a procházel se chvíli po pokoji mlčky a jak se mi zdálo, aby ukryl svoje pohnutí; pak zastavil se pojednou:

„Odpusťte," pravil, „mluvili jsme, tuším, o poesii národní." ...

„Ovšem, pane hrabě."

„Po všem musíme doznati, že krásně přeložila Mickieviče ... „Šelmovská jak kočka, ... bílá jak smetana, ... oči jí září jak dvě hvězdy ..." Tak vyhlíží ona sama. Co soudíte?"

„Docela tak, pane hrabě."

„A toto její šelmovství ... velmi nemístné ovšem ... ubohé to dítě nudí se u své staré tety. Žije jako v klášteře."

„Ve Vilně, tam žila přece ve světě. Viděl jsem ji v plesu, jejž pořádali důstojníci pluku." ...

„Ach ovšem, ti mladí důstojníci, to jest společnost pro ni! Smáti se s jedním, pomlouvati druhého, koketovati se všemi ... Chcete se podívat na knihovnu mého otce, pane profesore?"

Šel jsem s ním do veliké galerie, kde měl mnoho knih krásně sice svázaných, ale zřídka užívaných, jak souditi se dalo z prachu, jenž ořízky pokrýval. Ať posoudí někdo radost mou, když jeden z prvních svazků, jež z jedné skříně jsem vyňal, byl Catechismus Samogiticus! Nemohl jsem se ubrániti výkřiku radosti. Jest to dojista přítažlivá jakási moc, jež na nás působí. Hrabě vzal knihu tu a prohlednuv ji zběžně napsal na desku: Panu profesoru Wittenbachovi, věnuje Michal Szémioth. Nevěděl jsem, jak vyjádřiti vděčnost svou, a učinil jsem slib u sebe, že po smrti mé má kniha ta vzácná býti ozdobou knihovny university, kde jsem studoval.

„Považujte, prosím, knihovnu tuto za svou pracovnu," pravil mi hrabě, „nebudete zde nikdy vyrušován."

III.

Druhého dne po obědě navrhl mi hrabě, abych si s ním vyjel na procházku. Měli jsme navštíviti jakýsi kapas (Litvané jmenují tak vrch), velmi pověstný v kraji tom, protože kdysi básníci a čaroději, což jedno bylo, se zde při některých slavných příležitostech scházeli.

„Mohu vám nabídnouti koně velmi tichého," pravil mi, „lituju, že nemůžeme vozem; však cestou, kudy se plésti budeme, nelze vskutku jeti."

Byl bych raději zůstal v knihovně a sbíral poznámky, ale nechtěl jsem vyjádřiti jiného přání než jaké můj šlechetný hostitel měl, a přijal jsem. Koně očekávali nás dole u schodou; ve dvoře držel sluha na šňůře psa. Hrabě se zastavil na okamžik a obrátil se pak ke mně:

„Pane profesore, znáte psy?"

„Málo, vaše excellence."

„Starosta ze Zorany, kde mám kus země, posýlá mi tohoto huňáče a vypravuje o něm divy. Dovolte bych si ho prohledl." Zavolal sluhu, jenž mu psa přivedl. Bylo to velmi hezké zvíře. Znaje se již s tím člověkem, skákal pes vesele a zdál se býti pln ohně; ale na několik kroků od hraběte spustil ohon mezi nohy, uskočil v zad a zdál se býti zaražen nenadálou jakousi hrůzou. Hrabě hladil ho, při čemž on žalostně výti počal; pozoruje pak ho chvíli okem znaleckým, pravil:

„Myslím, že se vydaří. Postarejte se o něho!"

Pak vyhoupl se v sedlo.

„Pane profesore," pravil mi hrabě, když jsme vyjížděli ze zámku, „viděl jste dojista strach toho psa. Chtěl jsem jen k vůli vám, abyste byl toho svědkem .... Vy jsa učencem měl byste vysvětliti tyto hádanky .... Proč se mne asi zvířata bojí?"

„Dojista, pane hrabě, prokazujete mi velkou čest maje mne za Oidipa. Jsem však jen ubohý profesor srovnávací filologie. Mělo by se ...."

„Považte," přerušil mne, „nebil jsem nikdy ani koňů ani psů. Dělal bych si z toho svědomí udeřiti bičem ubohé zvíře, jež vyvede hloupost ani o tom nevědouc. Však nemůžete si ani představiti, jak protivím se koňům a psům. Chci-li je zvyknouti na sebe, po-

třebuju k tomu dvakrát tolik práce a dvakrát tolik času, než někdo jiný. Považte: toho koně, na němž jedete, nemohl jsem dosud skrotiti; a přece jest tichý jako ovce.“

„Soudím, pane hrabě, že jsou zvířata fysiognomisty, a že ihned poznají, zda-li osoba, již třeba poprvé vidí, jim nakloněna jest, čili nic. Předpokládám totiž, že milujete zvířata jen pro služby, jež vám prokazují; naopak, některé osoby mají zvláštní přirozenou náklonnost k některým zvířatům, jež to ihned spozorují. Co se mne týče, ku příkladu, mám již od dětství svého zvláštní zalíbení na kočkách. Zřídka prchají, blížím-li se, abych je pohladil; nikdy mne žádná kočka neškrábla.“

„To jest zcela možné,“ pravil hrabě. „Opravdu, já nemám toho, co se nazývá láskou k zvířatům .... Nejsou o nic lepší než lidé ... Vedu vás do lesa, pane profesore, kde tuto hodinu jest v plném květu ještě vláda zvířat, matečník, veliká to dílna bytostí. Ano dle našeho podání národního nikdo neproskoumal hlubin, nikdo nemohl dojíti až do středu lesů těch a bařin, vyjma ovšem pp. básníky a kouzelníky, kteří pronikají všechno. Tudy jde se do republiky zvířat .... nebo do jakéhosi státu konstitučního, nevím do čeho z obou. Lvi, medvědi, jeleni, zubři — to jsou naši býci — to vše zde docela dobře hospodaří. Mamuth, jenž se zde zachoval, požívá zde veliké vážnosti. On jest, jak se mi zdá, maršálkem na sněmě. Mají velmi přísnou policii a najdou-li, že některé zvíře chybilo, soudí je a vypuzují. Padá tak ze zimnice do horečky. Musí se potloukati kolem příbytků lidských. Málo jich z toho vyvázne.“

„Velmi podivná legenda,“ zvolal jsem; „ale, pane hrabě, vy mluvíte o zubrech; to krásné zvíře, jež Caesar popsal ve svých zápiskách a jež králové merovingští honívali v lese Compiègnském, jest opravdu ještě na Litvě, jak slýchám?“

„Ovšem. Můj otec sám zabil zubra jednoho, ovšem s dovolením vlády. Viděl jste snad hlavu jeho ve velkém sále. Já jsem ho nikdy neviděl a míním, že jsou zubři velmi vzácní. Za to však máme zde vlků a medvědů hojnost. Mohli bychom potkati snadno některého z pánů těch a proto vzal jsem sebou nástroj (ukázal mi pušku čerkesskou, již měl v bandelieru) a sluha můj má na sedle karabinu dvojku.“

Vjížděli jsme do lesa. Brzy byla cesta velice těsná, takže jsme jeli za sebou. Každou chvíli musili jsme se vyhýbati ohromným stromům, jichž nízké větve nám v jízdě překážely. Některé z nich uschlé a ohnuté připadaly nám jako násep věnčený řadou špičatých kolů, jimiž nelze proniknouti. Jinde viděli jsme hluboké bařiny pokryté leknínem a kapradím. Dále viděli jsme paseky, jichž tráva leskla se jak smaragdy; ale běda tomu, kdo by se tam odvážil, neboť tato bohatá a klamivá vegetace skrývá obyčejně jámy bahna, kde kůň i jezdec navždy zmizí .... Nesnáze cesty přerušily naši rozmluvu. Snažil jsem se co možná stačiti hraběti a divil jsem se neklamné bystrosti, s jakouž řídil se bez boussoly a nalezl přece vždy směr, jímž bráti jsme se musili, abychom došli onoho vrchu. Bylo patrno, že se již dlouho honil v těchto pustých lesích.

Konečně spatřili jsme onen vrch uprostřed rozsáhlé paseky. Byl dosti vysoký, ohražený příkopem dosti ještě patrným, ač křoviny a rozvaliny jej zakrývaly. Na vrcholu spozoroval jsem zbytky jakési stavby z kamenů, z nichž některé ještě stopy vápna jevily. Značné množství popele smíšeného s uhlem ještě, a tu a tam ležící střepy velikých hrnců dokazovaly, že na vrcholu pahorku delší čas oheň byl udržován. Přidáme-li víry národním podáním, dozvíme se, že prý se zde kdysi lidské oběti přinášely; vsak není ani jediného náboženství již vyhynulého, jemuž se děsné tyto obřady nepřipisují a pochybuju, že bylo by lze ospravedlniti mínění takové o starých Litvanech na základě svědectví historických.

Sestoupili jsme s vrchu s hrabětem, abychom vyhledali opět koně své, jež na druhé straně příkopu jsme byli zanechali, když tu spatřili jsme blížiti se k nám stařenu, opírající se o hůl a držící košík v ruce.

„Dobří moji pánové,“ pravila, obracejíc se k nám, „račte se smilovati nade mnou pro lásku boží. Darujte mi něco, bych si mohla koupiti skleničku kořalky k posilnění ubohého těla svého.“

Hrabě hodil jí stříbrňák a tázal se, co zde v lesích těch dělá, tak daleko ode všech obydlí lidských? Místo odpovědi ukázala mu košík svůj, jenž byl plný žampionů. Ačkoliv jsou mé botanické vědomosti dosti mělké, zdálo se mi přec, že většina hub těch byla jedovatá.

„Milá matko,“ pravím k ní, „snad nechcete to jísti?“

„Můj zlatý pane,“ odvětila stařena se smutným úsměvem, „chudí lidé jedí vše, co jim pán bůh dá.“

„Vy neznáte litevských žaludků,“ pravil hrabě, „ty mají plechovou podšívku. Naši sedláci jedí všecky žampiony, jež najdou a svědčí jim to.“

„Řekněte jí aspoň, aby nejedla ten agaricus necator, jejž vidím v košíku jejím,“ zvolal jsem.

A vztáhl jsem ruku pro tu nejjedovatější houbu; ale stařena utrhla rychle košík.

(Pokračování.)

Z osmnáctého století.

Příspěvek ke kulturním dějinám Čech. Podává *Ant. Rezek.*

(Pokračování.)

Ukrutnější bylo obnovení a zostření patentu proti cikánům již r. 1710 vydané.*) Nešťastní tito pariové bez domova a vlasti po Evropě se toulající odevšad byli vyháněni, všude, kdekoliv octli se, stíháni a zajisté jenom v nepokojných válečných časech dovedli zde i tam udržovati se v zátiší při životě trpkém, plném zoufalé resignace. Habsburští panovníci od Ferdinanda I. počínajíce, k udržení pořádku v zemích svých vydávali patenty, jimiž cikánům pod rozličnými tresty přebývání v zemích rakouských se zapovídalo, a jak z případů již v loňském „Lumíru“ ukázaných víme, bděla spravedlnost nad nimi velmi krutě.

Nařízení r. 1710 proti nim vydané obsahuje přede-

*) Padá to sice mimo obor vlastního vypravování, ale poněvadž justice proti cikánům dobu svou velmi dobře charakterisuje, neváhám zde učiniti malé intermezzo.

vším potvrzení platných již dříve zákonů o cikánech, ale v mnohém ohledu, hledíc zvláště k tomu, že 18. století valně bylo pokročilo nad věky předešlé, nelze nenazvati justici tuto velice ukrutnou. Zahrnovaloť pak se nařízení z r. 1710 v následujících punktech: „1. všichni léta svá mající a vyrostlí cikáni mužského pohlaví, kteří by v tomto království Českém, jako i v Moravě a v arcikní̇žetství Rakouském se dopadli, mají bez rozdílu provazem na hrdle trestáni býti; 2. pacholíkům silným, kteří by ještě svá léta neměli, jakož i vyrostlým ženského pohlaví osobám, zde v Čechách pravé ucho a naproti tomu v markrabství Moravském levé ucho uřezané (v Rakousích ale na místě ucha uřezání a vymrskání, na zádech šibenice jim vypálena) s metlami vymrskané, proti přísežnímu hrdelnímu reversu ze všech J. C. Milosti dědičných zemí na věčnost vypověděné býti mají, leda by ta silná cikánská pacholata, nebo ženy cikánské, jednoho neb druhého přečinění účastni se učinili a hrdelní pokutu zasloužili; 3. poněvadž ta cikánská luza obyčejně zapírá, jakoby nevěděla, že jim tato neb ona země zapověděna jest, aby ale na budoucí časy nikdo tou nevědomosti se vymlouvati nemohl, tedy královským ouřadům krajským nařízeno bylo, z prkének tabulky v jednom každém kraji udělati a na nich těch cikánův vysazenou hrdelní pokutu zřejmě malovati dáti, totižto, mužských léta svá majících osob, jednoho na šibenici visícího cikána, vyrostlých pacholat a cikánek ale jednu cikánku a pachole, které se vymrskávají, a druhou cikánku a pachole, kterým se ucho pravé řezá; takové vymalované tabulky s tím v české a německé řeči nápisem s velikými slovy: „Tato jest pokuta sem do Čech se vluzujících cikánův," zase obnoviti **), pak na hranicích a silnicích do Čech vedoucích, jisté ode dřeva vysoké sloupy jedna každá vrchnost na své vlastní outraty v nahoře podotknutých místech postaviti a do země zakopati, pak na ně podobné malované tabulky vysoko přibíti a pro jednoho každého vědomost vystaviti dáti má." Další dva odstavce obsahují napomenutí ke všem vrchnostem a magistrátům, aby přísně hospody prohledati a cikánům tam se zdržovati nedaly, jakož i vůbec nad zachováním tohoto nařízení bděly. — Ale přes to vše cikáni dosti houfně v Čechách se nalézali v neschůdných lesích žijíce; jen tu i tam hlavně ženy cikánské do vsí uchylovaly se, buď aby za hádání budoucího osudu od pověrečného lidu potřeb nejnutnějších si zjednaly, aneb aby i krádeží uchránily sebe i rodiny své od hladu. Dosti zhusta bývaly při podobných činech dopadeny: neboť řezání uší a vypalování písmen tvořilo stálou rubriku v účtech katovských.

Nastoupením císařovny Marie Terezie dostaly se Čechy brzy do reje válečného, jenž s některými přestávkami odehrával se pak v naší otčině až do r. 1763. Byla-li dosud hlavní známkou doby tehdejší v Čechách, nevzdělanost, surovost a úplné bezvědomí národní, zhoršily se nyní ještě poměry okkupací vojenskou, pochody a ubytováním v míře velmi hrozné. Poddaní lidé úpěli pod břemenem robot a platů pánům odváděných a mezi tím drancovala hrubá soldateska poslední majetek v chudých příbytcích jejich. — Ale náboženské hnutí neumenšovalo se, nýbrž naopak, když nebylo téměř žádného vědomí národního, stálo dosti v popředí, poněvadž nepřítelem katolické císařovny Marie Teresie byl protestantský král pruský Friedrich II. Ba tak vysoko stál tehdáž ještě proselytismus náboženský nad vědomím národním, že tajní protestanté čeští hleděli toužebně k pruskému králi Fridrichovi a jeho na začátku války sedmileté o pomoc žádali. V popředí tohoto ruchu stáli opět protestanté severovýchodních Čech, zejmena z kraje chrudimského. Ale Fridrich II. měl bezpochyby jiné starosti, a odbyl tedy protestanty české prázdnými sliby, na jichž vyplnění ovšem sám nikdy nemyslel. Nepřišli do Čech Sasové r. 1631, tedy teprvé 11 let po bitvě bělohorské, s úmysly vrátiti evangelickou svobodu zemi české, tím méně tedy přicházel s takovými plány po 130 letech Voltairův odchovanec, pruský král Fridrich II. On obohatil království své vzácnou perlou odcizenou koruně české, zeměmi slezskými, a dále na ten čas touha jeho nesáhala. Protestanti čeští v době války sedmileté velmi mnozí sešli se s potomky bývalých českých emigrantů, a nikdy tolik knih kacířských do Čech nebylo naneseno, jako právě v době tehdejší. Protestanti čeští ještě jednou vzchopili se v touze, aby mohli státi se účastnými náboženské svobody, a obrátili se poznovu po smrti císaře Františka Lothrinského, manžela Marie Teresie, když byl Josef II. císařem německým se stal, k Fridrichovi II., velikému králi pruskému, aby on „jako mocný Gideon přišel je osvobodit". Pamětihodný list tento, jehož současný, bohužel nedatovaný, opis nachází se v archivu Českého Musea, zní v českém překladu následovně:

„Nejjasnější a nejnepřemoženější králi, milostivý kníže a pane, pane náš! Vaší královské milosti padáme k nohoum, my ubozí utlačení a pro náboženství své trpce zkoušení poddaní chrudimského kraje a Vaši královskou milost, jakožto panovníka spravedlivého a pravou křesťanskou víru vyznávajícího jmenem svým i svých v okovech úpících bratří za vyslyšení a zjednání spravedlnosti prosíme. Nejmilostivější panovníče! Tak kormoutlivé příběhy mezi námi stále dějou se, že nemůžeme jinak, než se slzami v očích je vypravovati: neboť katoličtí duchovní s námi nejinak než jako vlci s beránky zacházejí, jednoho po druhém chytají a v okovech do hnusných žalářů zavádějí, kdež nic jiného než nejhroznější smrt nás očekává. A to vše jedině z té příčiny se děje, že my osvíceni byvše, poznali jsme hrubé poklesky, jež protiví se zásadám apoštolským a nechceme k záhubě duší svých do oněch pekelných stájí svésti se dáti, kam nás falešní proroci zaváděti usilují. Ačkoliv jsme my již také k Jeho Císařské Milosti utekli se se žádostí poníženou, byli jsme klamnými záminkami odbyti, poněvadž prý J. M. Cská. apoštolské stolici přísahou jest zavázána a proto nemůže nám volné hlásání slova božího povoleno býti. Od doby této odpovědi tím hůře páteři missionáři s námi zacházejí, neboť nám přes čtyři tisíce knih, ježto jsme k povzbuzení mysli svých sobě zjednali, sebrali a přes tři sta bratří našich, u nichž tyto knihy nalezeny byly, do vězení odvedli. A v této naší sirobě a bídě nevíme V. K. Mti., pane nejmilostivější, kam jinam se utéci, než pod velemocná V. K. Mti. křídla ochranná a pro živého boha prosíme, aby V. K. Mt. naší potlačené víry se ujmouti a u nejmilostivějšího císaře Josefa II. zakročiti ráčila, abychom my a naši bratří v pokoji žíti mohli, naše knihy nám navráceny a všickni vězňové, jež k vůli těmto do žalářů přišli, propuštěni byli. —

Kdyby však (ač my nedomníváme se) nejvyšší přímluva Vašeho Král. Veličenstva byla oslyšána, tedy

**) Prvně dán byl rozkaz k takovému způsobu výstrahy již r. 1706 a tímto se obnovoval.

úpěnlivě prosíme, aby Vaše Milost Královská, jakožto panovník spravedlnost a právo milující a čest boží ochraňující, nám ubohým potlačeným na pomoc přijíti, a jako statečný Gideon se pozvednouti, a nepřátele boží a zhoubce pravého náboženství ozbrojenou mocí potříti ráčila. A k tomuto kroku my veškerou podporou na životech a statcích svých se zaslibujem a ačkoliv nás pouze 20 tisíc jest, tedy přece doufáme, že bůh sám za naši spravedlivou věc v boj půjde a k vítězství nám dopomůže. Prosíme tedy, králi a pane nejmocnější, abyste brzo přijíti ráčil a my pak s bratry svými ze žalářů osvobozenými zapějeme velebné „Hosannah" a nepřestaneme dříve na modlitbách pozvedati ruce k nebesům, dokud Hospodin celé království české pod moc a žezlo Vaší královské důstojnosti nepřivede. Protož neračiž Vaše Král. Mil. odpuzovati nás s prosbami úpěnlivými, račiž vítěznou zbraní osvoboditi nás a účastnými učiniti té evangelické svobody, již poddaní V. K. Mti již dávno užívají, a koruna nebes za skutek takový V. K. Mt. nemine. — V. K. Mti. atd.

Obyvatelé Chrudimského a i jiných krajů v Čechách."

Podivno a přece doslovně pravda! Potomci oněch tisíců rodin, jež kdysi právě prostředkem kalisnictví byly neoblomnou hrází národnostní, a jež i v protestantismu století sedmnáctého objevovali se mnohem vlastenečtějšími než katolíci sami, chtěli v této době pěti slavné „Hosannah", vydobude-li Prusko české koruny! Jest viděti také z toho, že germanisační snahy císaře Josefa II. na mysl tehdejších zbytků českého obyvatelstva mnohem méně působily ve smyslu nelibém, než snad by byl působil nějaký obnovený patent proti zbytkům protestantství českého. — Byla to doba největší stagnace, nejvyššího úpadku, jež rovnala se smrti české národnosti. — K neštěstí českých protestantů, ale k velikému štěstí koruny české nepřišel již „statečný Gideon" Fridrich II., král pruský, aby v jícen svůj pohltil Čechy na vždy, ale za to císař Josef II. sám, co muž ducha šlechetného, prováděl celou řadu reforem, jimiž měly země nynějšího státu rakouského z úplné mdloby býti povzneseny. — Velká část reforem těchto byla ovšem na smrtelné posteli velikého panovníka a hned za nástupce jeho Leopolda II. odvolána, poněvadž nezakládala se na všude stejně cítěné potřebě a spůsobem příliš příkrým podle jedné šablony měla změniti stav dosavadní, bez ohledu na tolikerou rozdílnost individualit národů rakouských, bez ohledu na zvláštnosti poměrů a bez ohledu na historické právo jednotlivých národností. — Ale dvě z reforem Josefových nebyly již nikdy zrušeny, poněvadž všude radostně uvítány byly a přijaty; reformy to v socialních poměrech rakouských a tedy ovšem i českých, vydáním robotního a tolerančního patentu.

(Dokončení.)

Nesmrtelní pijáci.

Povahopisné črty od *J. Arbesa.*

II.

Edmund Kean.

(Dokončení.)

Nevlídný večer lednový snesl se nad Londýnem. Prší a sněží současně. Ob čas zahrčí po dláždění úprkem ujíždějící kočár; někdy mihnou se na blízku některé svítilny temné obrysy chvátající nějaké postavy, ale hned na to je v ulicích zase pusto a jenom mrazivý vítr severní sténaje a kvíle mrská před sebou v zběsilé rozkoši krupěje deště a sněhové chomáče.

I před divadlem Drury-Lane je tentokráte pusto. Nejen osoby, které obyčejně čekávají na své známé, i stráže a vůbec každý, kdo mohl, skryl se před deštěm a mrazivým větrem a jenom dlouhá řada povozů podél divadla nasvědčovala tomu, že představení není ještě u konce.

V divadle samém panuje právě ticho takřka hrobové. Náhle však zaduní z prostor divadelních bouře pochvaly, přehlušující i úpění větru a šplounání deště. Obecenstvo hrne se z divadla; leč divadlem otřásající bouře pochvaly neustává. Někdy sice ochabuje, ale hned na to zahřmí potlesk a pochvala poznovu, vytrvaleji a ještě bouřlivěji než dříve.

Vzdor psotné nepohodě tvoří obecenstvo před divadlem skupení a z živé gestikulace rozmlouvajících je zřejmo, že událo se v divadle cosi mimořádného, neobyčejného.

Z dvířek, kterýmiž se vchází do garderoby a na jeviště, vyrazil v plášť zahalený muž. Z davu lidu, jenž se tu byl shromáždil, zazněla se zvláštním přízvukem slova: „Toť on — toť Shylok!" Ale muž prodrav se davem ani se neohledl; chvátal dále, zabočil do postranní ulice, zrychlil krok ještě více a za nedlouho běžel již skoro úprkem klikatými, rozličně se křižujícími ulicemi, až se na okamžik zastavil před starým, pošmourným, vysokým domem, jehož vrátka byla jen přivřena. Kopnuv do vrátek vyběhl po schodech vzhůru a skoro bez dechu zastavil se v třetím patře v úzké chodbičce před nízkými dveřmi, jež kvapně otevřel. Zůstav na prahu státi, upřel zrak svůj do jizby. Byla to nevlídná, malým kahánkem jen mdle osvětlená jizbička s nečetným, otřeným nábytkem. Ze všech koutů zeje chudoba, ba bída. Jenom u velkých, kachlových kamen, v nichž však byl oheň již dávno vyhasl, jeví se obraz přívětivější. Na nízké stoličce sedí tu v chudobném šatě asi čtyřicetiletá ženština u kolébky a právě v okamžiku, když se byly dvéře otevřely, procitlo dítko v kolébce a počalo se libě usmívati.

Žena shlednuvši příchozího vyskočila. Doposud sličná její tvář jeví trapnou úzkostlivost a bázeň. Leč sotva že bystřeji pohledla na vyžilou, nyní radostí zářící tvář muže, jenž stoje nepohnutě mezi dveřmi nemohl rozčílením ani slova promluviti, zasvitla naděje i v tváři její a slza radosti zaleskla se jí v oku.

„Marie, drahá Marie! Naše bída — je u konce!" vyrazil posléze muž ze stísněných prsou. A postoupiv

kapně až ku kolébce vzal dítko do náručí a počal je vroucně líbati . . . .

„Karle, mé drahé, milené dítě!“ zvolal radostně. „Tvůj osud je rozhodnut! Půjdeš do Etonu na studie, až dorosteš — a ty, Marie, ty nebudeš už nikdy více trpět hlad — koupím ti kočár a budete bydlit v krásném letohrádku.“ . . .

Však náhle, jakoby byla duší jeho proletla bolestná zpomínka, položil zas dítko do kolébky a klesnuv na nedalekou židli zamumlal temně a bolestně: „Oh! že se toho můj Howard nedožil — můj drahý, milený, můj ubohý Howard!“

A nevýslovná bolest zračila se v zbledlé, před chvílí ještě radostí zářící tváři mužově.

Chvíli trvalo trapné mlčení.

„O, Marie!“ počal posléze muž. „Ještě včera večer jsem ti řekl, že se zblázním, jestli se zalíbím a teď skutečně nevím, jsem-li ještě při smyslech . . . . Zmocnila se mne nevýslovná úzkost, nežli jsem vystoupil. Chvěl jsem se na celém těle; ruce mé byly studené jako led, hlava v plamenu a srdce bouřlivě mi tlouklo, když stoje za kulisami, čekal jsem, až mi dá regiseur znamení k vystoupení. Konečně jsem vystoupil na jeviště. Nevím, zda bylo divadlo prázdné nebo plné; nevím, bylo-li osvětleno nebo neosvětleno. Zdálo se mi, že se potácím jako opilý. Nohy mé byly těžké, jako bych se brodil v hlubokém bahně; ruce nemohl jsem uzvednouti, hlava klonila se k prsoum, jazyk byl jako ochromen. Nevím, co se dělo přede mnou a kolem mne. Zdálo se mi, jako bych se byl náhle octnul v husté neproniknutelné mlze před nějakou propastí, o níž jsem nevěděl, je-li v pravo nebo v levo, přede mnou či za mnou. Studený pot vyvstal mi na čele, krev proudila od srdce k hlavě a rovněž tak prudce zas nazpět. — Počal jsem odříkávati svou úlohu . . . . Ty víš, že mám výtečnou paměť; ty víš, že úlohu Shyloka umím líp než kteroukoli modlitbičku; ty víš, že uče se časem svým úlohám shakespearovským nestudoval jsem, nýbrž po leta v pravém slova smyslu jsem dřel, jako snad žádný herec přede mnou, a přece jsem tentokráte stál na jevišti jako začátečníček, jenž neví, má-li se spolehnouti na svou paměť nebo na napovědu. Dle všeho mluvil jsem zpočátku pomalu, monotonně, ba nesouvisle; napověda musil mnohou větu dva i třikrát napovídat, nežli jsem ji pochopil a opakoval. Za nedlouho však jsem napovědu již neslyšel; nevím, zda napovídal čili nic. Mluvil jsem, co mi přišlo na jazyk, ale myslím, že se mi paměť má nestala nevěrnou, že mluvil jsem jen slova básníkova. Vše to trvalo po celou první scénu. Když však jsem odcházel, vlastně když jsem se skoro bez sebe potácel s jeviště za kulisy, zahřměla divadlem bouře pochvaly, kterou jsem se vzpamatoval. Scéna druhá i ostatní až do poslední neměly se scénou první pranic společného. Hrálť jsem již s úplným vědomím; viděl jsem a slyšel vše, co dělo se přede mnou i kolem mne a přece po každé scéně nová, vždy déle trvající bouře jásavé pochvaly. Dobyl jsem si přízně obecenstva jedním večerem, jedinou úlohou a trvám, že přízně té nepozbudu, dokud budu tím, čím jsem.“ . . .

Žena, která byla pozorně a s napnutím naslouchala, neodpověděla, ale radostí zářící tvář její byla zřejmým důkazem, co dělo se v duši její.

„Promiň, Marie má drahá, drahá, čím jsem ti kdy ublížil,“ počal po chvíli opět muž. „Jsem člověk vášnivý a surový; stal jsem se tím ovšem jen špatným vychováním, chudobou, bídou a hořem, jež ztrpčujíce mi život přivedly mne tak často na pokraj zoufalosti. V chvílích nejtrpčí beznadějnosti, když jsem si připomenul, že i po dlouholeté vytrvalé a namáhavé práci odpírají mi zaslouženého uznání, když jsem si připomenul, že s pohrdáním mne odmítají, haní a kopají jako psa — nemohl jsem jinak než sáhnouti vždy k prostředku, kterýmž jsem zdravé smysly své aspoň na čas omámil a tak na všechny útrapy zapomenul. Děsný démon zběsilé rozkoše, jenž dřímá v lihovinách, stal se nejvěrnějším, nejmilejším mým přítelem. Divokost má měnila se často v surovost zvířeckou a tu — odpusť, drahá, věrná duše — trpívala's ty nejvíce . . . . Však od tohoto večera, kdy dostalo se mi uznání, kdy slavil jsem ze všech herců všech věků triumf snad nejskvělejší, od tohoto večera, kdy přestala bída má co ubohého kočujícího herce-proletaře, kteréhož si skoro nikdo nevšímal a zahájeno ryze umělecké snažení vyšší, od tohoto večera, kdy nejsmělejší sen mého života stal se posléze skutkem — nastoupím novou dráhu života, budu pracovati s úsilím a vytrvalostí k tomu, abych zůstal nejen umělcem, jakým jsem se byl dnes osvědčil, nýbrž abych se stal člověkem dobrým a řádným, jakým jsem ještě nebyl nikdy.“

„Probůh, Edmunde, nezachmuřuj mysl svou trudnými zpomínkami a neblahým porovnáváním,“ zvolala žena. „Zapomeň na vše, co již minulo a nikdy více se nevrátí!“ dodala a se slzami v očích sklesla do náručí svého Edmunda, jemuž byla už dávno před tím všechno odpustila . . . . Po chvíli podotkla: „Ale vždyť jsi mi ještě ani nesdělil, jak se stalo, že's dnes dosáhl tak neobyčejného úspěchu. Od smrti Howardovy byl's vždy málomluvný a zřídka kdy jsi mi něco svěřil. Žili jsme skoro jako lidé zcela cizí a tak nevím víc, nežli že od té doby, co dlíme v Londýně, vypomáháš při malém divadélku a že's dnes vystoupil poprvé pohostinsku v divadle Drury Lane; avšak jak se stalo, že's byl připuštěn, není mi známo . . . .“

„Mně samému to bylo do dnešního dne hádankou,“ odpovídá muž. „Vyšed před čtyrmi dny z domu potkal jsem jednoho ze svých známých, kterýž s úsměvem přál mi štěstí. — „K čemu?“ táži se udiven. — „Jak! Že nevíš, k čemu ti přeju štěstí?“ opáčil a beze slova vzal mne pod paždím a vedl k nároží, na němž bylo přilepeno oznámení hry divadla Drury Lane. „Zde, viz!“ pravil, ukázav holí na konec divadelní cedule, kde stála vytištěna následující slova: „Ve středu vystoupí v tomto divadle poprvé pan Edmund Kean co „Shylok“ v „Kupci Benátském“. Několik okamžiků jsem nevěděl, jak si to vysvětlit, ale pak jsem si zpomněl, že stalo se to nejspíše prostřednictvím dávného přítele mého, dra. Druryho, s nímž jsem se byl před krátkým časem náhodou setkal a jemuž jsem se byl se vším, co jsem měl na srdci, upřímně svěřil. Teprv dnes před představením jsem se dozvěděl, že dr. Drury hned po rozmluvě se mnou obrátil se v příčině mého vystoupení k výboru divadla toho a že vymohl mi dovolení k vystoupení, aniž by mi byl sdělil, že je v můj prospěch činným.

„Tedy přítel Drury, o němž jsi mi byl tolikráte vypravoval?“ otázala se žena.

„Ano, přítel Drury,“ opáčil muž. „Však ne tak jemu, jako spíše náhodě, že jsem se s ním setkal, vlastně

neuhasitelné své žízni, která mne v onen den vypudila z domu a s Drurym svedla, v první řadě děkuju, že umožněno mi bylo prostřednictvím přítele první vystoupení v nesnadné úloze na velkém divadle před obecenstvem nejkritičtějším. — Leč odpusť, Marie, má drahá! Musím Drurymu poděkovat. Slíbil jsem mu, že sejdeme se po představení v jedné z nedalekých krčem; ale v rozčilení svém jsem úplně na svůj slib zapomněl. Drury snad mne netrpělivě očekává.“ . . .

Žinka ne bez starosti vyslechla tato slova. Znalať svého muže a věděla, že sotva se vrátí přede dnem a střízliv; leč přes to vše nenamítala jako obyčejně ani slova. Políbiv žínku i dítko v kolébce, odešel podivný muž ten, aby vyhledal v krčmě přítele. Nalezl jej skutečně, poděkoval mu, pohovořil s ním a po půl hodině vrátil se k své žínce a dítku svému. Bylo to poprvé v životě Keanově, že vrátil se z krčmy — střízliv . . . .

* * *

Prvním úspěchem v divadle Drury Lane byla bída Keanova na vždy zažehnána. Úspěch ten nezůstal osamělým. Každým vystoupením přibývalo geniálnímu umělci příznivců a ctitelů, každou novou úlohou osvědčoval skvělé své nadání herecké v míře tak netušené, že stal se miláčkem nejen divadelního obecenstva vzdělaného, nýbrž i prostého lidu, jenž se zatajeným dechem sledovával výtečné, originelní a až dosud nedostižené výkony jeho.

Kdykoli Kean vystoupil, vždy bylo divadlo v pravém slova smyslu přeplněno a bouře pochvaly takměř ani nepřestávala. Bývalý „Street-Arab“ (gamin londýnský) stal se mužem všeobecně ctěným a obdivovaným. Každý pokládal si za čest, býti mu na blízku, moci jej pozvati do svého domu a nebo mu moci nějak posloužiti. Současně s úspěchem na prknech množily se i Keanovy příjmy a za nedlouho mohl Kean splniti slib žínce své po prvním vystoupení učiněný: Keanova manželka žila se svým dítkem v čarokrásném letohrádku, měla vlastní ekypáž, slovem žila jako kněžna. A po letech, když malý Karel dorostl, poslal jej otec na studie do Etonu, kde studovali synové rodin nejvznešenějších a nejbohatších.

Avšak Kean sám nemohl novému životu nikterak uvyknouti. Pozvání k návštěvě nejvznešenějších rodin zpočátku sice přijímal a také se někdy dostavil; ale později znechutila se mu tak zvaná „vyšší společnost“ v nejvyšší míře a nechuť jeho přešla poznenáhla v nenávist. Kean nenáviděl tak zvanou „vzdělanou společnost“ z hlubin duše, nepokládaje ji za nic více než za „dav lidí bezcitných, na oko vzájemným přátelstvím se rozplývajících, ale v srdcích jen závistí a nenávistí se řídících sobeckých ctižádostivců.“ Nejnádhernější síně velkolepých paláců londýnských velmožů, v nichž býval Kean v první době vždy hostem vítaným, staly se mu protivnými hlavně osobami, s kterýmiž se v nich setkával. „Mnozí z nich,“ pravil kdysi Kean, „mluvívají o všem možném, o politice a jiných pitomostech, čemu nerozumím; ale jakmile počnou mluviti o divadle, žvástá jeden větší nesmysl než druhý.“

Tak soudil Kean o společnosti, do které byl neobyčejným svým nadáním uveden. Ký div, že zatoužil po společnosti jiné, po společnosti, v kteréž za dob své bídy při plném džbánu a bujném nehledaném vtipu zapomínal na všechny své útrapy, slovem ký div, že měl větší zalíbení v obyčejné krčmě mezi lidmi prostými, než v nádherných palácích mezi lidmi rafinovanými.

Za nedlouho vrátil se Kean k dřívějšímu svému životu. Na prknech nepřestával býti miláčkem obecenstva, ale v kruzích šlechty a boháčů býval hostem řídkým, kdežto v kruzích proletářů v krčmách často nejbídnějších hostem takřka každodenním a často, přečasto zpil se po dávném zvyku svém tak, že zůstal beze smyslu na ulici ležeti . . . .

Povaha Keanova nijak se nezměnila. Vznešenost a surovost bojovaly stále o převahu a častěji, než bylo záhodno, zvítězila surovost. Ceny peněz podivný tento muž nikdy nepoznal. Necenilť si jich a plnýma rukama je vyhazoval. Na dávnou přítelkyni, herečku Fidswellovu, která radou a pomocí svou byla položila základ k jeho štěstí a slávě, ovšem nezapomenul a připravil jí život bezstarostný. Ale ani nehodná matka jeho nezůstala bez pomoci. Kean vykázal jí slušný roční plat a nedbal toho, že vydírala na něm předstíraným příbuzenstvem částky vždy větší. Kean podporoval každého, kdo přišel a prostě řekl, že podpory potřebuje.

Rodinného štěstí, po němž byl Kean v dobách nejtrpčí bídy toužíval, nepoznal. Přál sice ženě a hochu svému vše; zasypal je bohatstvím a nádherou, ale přes to byl rovněž tak špatným manželem jako otcem.

Milostný poměr jeho k slečně Coxově měl za následek, že hluboce uražená manželka dala se s ním rozvésti. A od té doby klesal Kean vždy hlouběji. Vydal se na cestu do Ameriky, žil po nějaký čas mezi Hurony a po celé řadě takměř šílených dobrodružství vrátil se r. 1827 opět do Londýna. Vše to zdá se býti takměř pravdě nepodobné a nevysvětlitelné; ale Kean sám předpověděl účinek svých triumfů před prvním svým vystoupením v divadle Drury-Lane, když k ženě své pronesl osudná slova: „Jestli se zalíbím — zblázním se!“

Nemírným požíváním lihovin, bezpříkladným, takměř nikdy neochabujícím rozčilením a takovým též namáháním duševním i tělesným předrážděné nervy nemohly nadlouho vykonávati pravidelně své funkce a vším právem možno souditi, že Kean, kdyby jej nebyla schvátila nemoc jiná, byl by za nedlouho najisto zemřel horečkou opilců. Delirium tremens v nižším stadiu aspoň jevilo se u něho dosti často, zvláště od té doby, kdy vrátil se z dobrodružných cest svých po Americe.

Kean vystoupil poznovu co „Shylok“ v divadle „Drury Lane“ a obecenstvo přijalo jej s jásotem. Mělo za to, že vidí před sebou opět Keana, jakým býval, než odejel do Ameriky — tak živá, oslňující byla jeho hra. Ale obecenstvo se mýlilo. Znalci a všichni, kdož bývali podivnému muži tomu na blízku, věděli zcela dobře, kde je pramen Keanovy zimničné živosti. Obecenstvo mělo ještě za to, že výtvory jeho vznikají doposud ještě bezprostředně v jeho duchu; ale soudruhové jeho věděli již najisto, že Kean musil vždycky, kdykoli vystoupil, bráti útočiště k děsnému démonu, dřímajícímu v láhvi s lihovinami. Od té doby hrával Kean velmi nestejně a střízliv nikdy více nevystoupil. A jedině tím možno si také vysvětliti zdánlivý nevděk Keanův k jednomu z nejlepších jeho přátel, jehož nový kus byl při provozování vypískán, poněvadž Kean objevil se na prknech tak opilý, že nemohl takřka ani jediné věty pronésti v souvislosti.

Po šest roků žil ještě Kean tímto způsobem, až

vysílen sklesl na lůžko, s něhož více nepovstal. Teprv na smrtelném loži, kde opatrovala jej s vzornou péčí dávná jeho přítelkyně, Fidswellová, poslal pro svou choť, aby jej navštívila. Marie uposlechla. Vidouc vášnivě milovaného muže na smrt nemocného, odpustila mu a ošetřovala jej s Fidswellovou až do posledního jeho vzdechnutí.

Kean zemřel dne 15. května 1833. Ačkoli příjmy jeho pouze v Anglii páčeny úhrnem na dvě stě tisíc liber šterlinků, tudíž asi dva na miliony zlatých, nezůstavil ženě a synu svému pranic. Poslední zbytek jmění jeho zabavili četní věřitelové a slavný muž, jenž byl geniálností svou v poměrně krátké době tak ohromného jmění vyzískal, zemřel v podobně bídných poměrech, v jakých byl strávil část svého života co neznámý kejklíř a zneuznaný kočující herec.

Zasvěcení krbu.

Z Murgerových „Bohémů".

Toto se stalo nějakou dobu po seznámení se básníka Rudolfa s mladistvou slečnou Mimi. Asi po osm dní byla celá družina bohémů udivena následkem zmizení Rudolfa, který se stal úplně neviditelným. Hledali ho na všech místech, kam obyčejně chodíval, a všude se jim dostalo téže odpovědi:

„Neviděli jsme ho již celých osm dní!"

Zvláště Gustav Colline byl velice nespokojen a sice z této příčiny. Několik dní před tím svěřil Rudolfovi článek o vysoké filosofii, který měl přijít do rubriky „Rozmanitosti" v časopisu „Castor", organu elegantního kloboučnictví, jehož vrchním redaktorem byl Rudolf. Vyšel filosofický článek před očima udivené Evropy? Toť byla otázka, kterou si nešťastný Colline marně hleděl zodpověditi a řeknu-li vám, že se našemu filosofu posud nedostalo cti bližšího styku s typografií a že hořel touhou spatřit, jaký as efekt spůsobí jeho prosa vytištěná v „cicero", pochopíte snad jeho nedočkavost. Aby učinil zadost této své čisté lásce, vydal již celých šest franků za vstupné do všech literárních salonů pařížských, aniž by byl potkal „Castora". Nemoha se déle zdržet, přisáhal Colline, že si nedopřeje ani minuty odpočinku, pokud nevloží ruku svou na redaktora toho listu, kterého nebylo možno najíti.

Podporován náhodou, kterou již velmi dlouho znal, držel se filosof svého hesla. Dva dni na to znal již Rudolfův byt a dostavil se tam hned v šest hodin ráno.

Rudolf bydlil tehdáž v hotelu garni jedné postranní ulice předměstí Saint Germain, v pátém patře, poněvadž tu nebylo šestého. Když Colline přišel ke dveřím, byly zamčeny. Klepal a tloukl několik minut, aniž by se mu bylo otevřelo; ranní tento povyk přivábil konečně i portýra, který Collina požádal, aby se mírnil.

„Vidíte přece, že ten pán spí!" pravil.

„Proto ho chci vzbudit," odpověděl Colline a počal klepat znova.

„Nechce vám odpovědít," pravil domovník a postavil ke dveřím Rudolfovým pár lakýrek a pár ženských střevíčků, které byl právě vyleštil.

„Počkejte trochu," pravil Colline, dívaje se upřeně na ženskou i mužskou obuv, „zcela nové lakýrky! Musil jsem se zmýlit ve dveřích, není to tu!"

„Je to tu!" pravil portýr, „z čeho tak soudíte?"

„Ženské střevíčky!" pokračoval Colline ve své samomluvě a přemýšleje o podivných spůsobech svého přítele, „ano, zajisté jsem se zmýlil. To zde není pokoj Rudolfův."

„Odpusťte, pane, je to zde!"

„Dobrá, to se tedy mýlíte vy, můj dobrý muži!"

„Co tím chcete říci?"

„Zajisté, že se mýlíte," připojil Colline, ukázav na lakýrky, „co je toto zde?"

„To jsou boty pana Rudolfa; co je na tom divného?"

„A toto zde?" počal opět Colline, ukazuje na střevíčky, „patří tohle také panu Rudolfovi?"

„Ty patří jeho dámě," pravil portýr.

„Jeho dámě!" zvolal Colline zaražen. „Ah, ten lotr, teď vím, proč nechce otevřít."

„Přejete-li si s ním mluvit, račte mi říci své jméno, zpravím o tom pana Rudolfa."

„Ne," pravil Colline, „nyní, když vím, kde ho naleznu, přijdu zas;" a šel do města, aby velkou tu novinku oznámil svým přátelům.

Lakýrky Rudolfovy přičtěny všeobecně na účet bujné fantasie Collinovy, a jednohlasně se prohlásilo, že dáma jeho je směšným předsudkem.

Avšak tento předsudek byl pravdou; neboť téhož večera dostal Marcel okružní list ku všem přátelům as tohoto obsahu:

„Pán a paní Rudolfovi, spisovatelé, prosí, abyste jim prokázal čest a přišel k nim na oběd zítra večer, přesně v pět hodin.

NB. Budeme mít příbory."

„Pánové," pravil Marcel, sděluje obsah listu svým přátelům, „novinka se potvrzuje; Rudolf má skutečně paní; mimo to nás zve k obědu a," pokračoval Marcel, „douška slibuje příbory. Netajím, že se mi tento odstavec zdá být lyrickým přeháněním; proto se musíme přesvědčit."

Druhého dne v naznačenou hodinu přišli Marcel, Gustave Colline a Alexandre Chaunard, vystrojeni jako o poslední masopust, k Rudolfovi, který si právě hrál se strakatou kočkou, kdežto mladá paní pořádala příbory.

„Pánové," pravil Rudolf, tiskna svým přátelům ruku a ukazuje jim mladou paničku, „dovolte, bych vám představil paní domu."

„Ten dům jsi ty, že?" pravil Colline, který s velkou zálibou užíval podobných hříček slov.

„Mimi," na to Rudolf, „představuji ti své nejlepší přátele, a nyní dej polívku na stůl."

„Oh, madame!" pravil Alexandre Chaunard, ukloniv se před Mimi, „jste svěží jako luční kvítko."

Když se ukázalo, že byly na stole skutečně příbory, tázal se Chaunard, co se bude jíst. Zvědavost jeho byla tak velká, že zvedal i pokličky nádobí, v němž se oběd vařil. Přítomnost humra spůsobila značnou sensaci.

Colline zase vzal Rudolfa stranou, aby se ho otázal, co se stalo s jeho filosofickým článkem.

„Je v tisku, můj drahý. „Castor“ vyjde příští čtvrtek.“ Nebudu vám popisovat radost našeho filosofa.

„Pánové,“ pravil Rudolf k svým přátelům, „prosím, abyste mi prominuli, pakli jsem vám o tom nepodal zprávu dříve, avšak měl jsem líbánky.“ A počal jim vypravovat historii svého svazku s rozkošným tím tvorem, který mu přinesl věnem svých osmnáct let a šest měsíců, dva porcelánové šálečky a zrzavou kočku, která se nazývala také „Mimi“.

„Nuže, pánové,“ pravil Rudolf, „zasvěťme krb naší domácnosti. Ku konci slibuji, že si uspořádáme měšťáckou hostinu. Na místo lanýžů bude nejvolnější srdečnost.“

A vskutku, tato rozkošná bohyně nepřestala panovat celé společnosti, která se byla sešla k hostině; ačkoliv to byla hostina skrovná, nescházelo jí přec jakés uhlazenosti. Rudolf skutečně nehleděl na krejcar. Colline spozoroval, že se měnily talíře a prohlásil hlasem velikým, že slečna Mimi by byla hodna azurové pásky, kterou se zdobí cářice rožně, kterážto fráse zdála se být mladé dívce pravým sanskritem, a jejížto smysl jí přeložil Rudolf v ten spůsob: „Že je znamenitou kuchařkou.“

Příchod humra na scénu vyvolal všeobecný obdiv. Pod záminkou, že studoval přírodopis, chtěl ho Chaunard; použil této okolnosti k tomu, že zlomil nůž a přivlastnil si největší kus, což spůsobilo všeobecnou nevoli. Avšak Chaunard neměl ani dost málo nezištnosti, zvláště jednalo-li se o humra; a když zbyla ještě porce, odvážil se dáti si ji stranou, řka, že jí použije co modelu pro tableau mrtvé přírody, které měl právě v práci.

Přátelská shovívavost zdála se věřit této lži, dceři nezřízeného labužnictví.

Colline zas podržel své sympatie až k desertu a byl až hrůza tvrdošíjným, aby nemusil vyměnit svou část rumového koláče za vstupenku do oranžerií Versaillských, kterou mu nabízel Chaunard.

V této chvíli počala se konversace oživovat. Po třech láhvích s pečetí červenou následovaly tři láhve s pečetí zelenou, uprostřed nichž byla připravena lahvice, jejíž hrdlo, ozdobené postříbřenou hlavicí, označovalo, že náleží k voji království Šampaňského, bylo šampaňské fantasie, pěstované na vinicích Saint-ouenských a prodávané v Paříži po dvou frankách láhev, za příčinou výprodeje, jak pravil prodavač.

Avšak není to kraj, který dělá víno, a naši bohémové přijali nápoj, který se jim podával v sklenicích ad hoc, jako authentické Aï, a vzdor malé živosti, s jakou zátka opustila svůj žalář, byli nadšeni nad výtečnou jeho kvalitou, vidouce množství pěny. Chaunard ukázal, že mu zbylo dosti chladné krve, aby se zmýlil a vzal sklenici Collinovu, který, míchaje vážně biskvitem v nádobce na hořčici, vysvětloval Mimi filosofický článek, který měl vyjít v „Castoru“; pak náhle zbledl a žádal za dovolení, aby se směl oknem podívat na západ slunce, ačkoliv bylo deset hodin večer a slunce již dávno spalo.

„Škoda, že nebylo šampaňské chlazené,“ pravil Chaunard, pokoušeje se, změnit prázdnou svoji sklenici s plnou svého souseda, kterýžto pokus však se nezdařil.

„Madame,“ pravil k Mimi Colline, vrátiv se od okna. „Šampaňské se chladí ledem, led se tvoří shuštěním vody, latinsky aqua. Voda mrzne při dvou stupních pod nulou a máme čtyry roční doby, leto, podzim a zimu, která byla příčinou ústupu z Ruska; Rudolfe, dej mi hemistich šampaňského.“

„Co pravil tvůj přítel?“ tázala se Mimi, která tomu nerozuměla, Rudolfa.

„To se tak říká,“ odpověděl tento. „Colline chce říci „půl sklenice“.

Náhle poklepal Colline silně na rameno Rudolfovo a pravil mu hlasem těžkým, jakoby jednotlivé slabiky byly z těsta:

„Dnes je čtvrtek, že?“

„Ne,“ odpověděl Rudolf, „dnes je neděle.“

„Ne, čtvrtek!“

„Nikoliv, dnes je neděle.“

„Ah, neděle,“ pravil Colline, potřásaje hlavou, „až někdy, dnes je čtvr . . . tek.“

A usnul a byl by brzy tvář svou položil do řídkého sýra, který měl na talíři.

„Co chce pořád se svým čtvrtkem?“ tázal se Marcel.

„Ah již vím,“ pravil Rudolf, který počínal rozumět stavu filosofa, jehož pronásledovala fixní idea, „to k vůli článku v „Castoru“ . . . Slyšte, sní o něm nahlas.“

„Bon,“ pravil Chaunard, „nedostaneme kávu, madame?“

„Ano,“ pravil Rudolf, „přines nám kávu, Mimi.“

Mimi vstala a Colline, který se byl zatím trochu vzpamatoval, vzal ji kolem pasu a šeptal jí do ducha:

„Madame, káva pochází z Arabie, kdež ji objevila jistá koza. Upotřebením dostala se do Evropy. Voltaire jí vypil dvaašedesát šálků denně. Já, já ji mám rád bez cukru, ale horkou.“

„Je ten pán ale učený!“ myslila si Mimi, přinášejíc kávu a dýmky.

Zatím bylo již hodně pozdě; půlnoc dávno již minula a Rudolf se pokusil, vysvětlit svým soudruhům, že je čas, aby šli. Ale jen Marcel, který podržel veškerý svůj rozum, měl se k odchodu.

Chaunard, vida, že je v jedné láhvi ještě trochu likéru, prohlásil, že není ještě půlnoc, pokud je něco v láhvi. Colline sednul si koňmo na židli a mručel pro sebe:

„Pondělí, úterý, středa, čtvrtek.“

„Ah, to je pěkné!“ pravil Rudolf rozpačitě, „nemohu je tu nikterak nechat přes noc; jindy to šlo; avšak nyní je něco jiného,“ dodal, pohlednuv na Mimi, jejížto rozespalá očka zdála se volat po samotě ve dvou.

„Co mám činit? Poraď mi trochu, Marceli. Nalezni nějakou lest, jak bychom je odstranili.“

„Ne, nevynaleznu ničeho, budu pouze napodobit,“ pravil Marcel, „vzpomínám si na komedii, kde čiperný sluha nalezne prostředek, kterým vystrnadí z pokoje svého pána tři chlapy, opilé jak pařezy.“

„Pamatuji se na to,“ pravil Rudolf, „je to v „Keanu“. V skutku situace je tatáž.“

„Dobrá,“ pravil Marcel, „uvidíme, je-li divadlo životem. Počkej trochu, počneme s Chaunardem.“

„Hoj, Chaunarde!“ zvolal malíř.

„Hein? co se děje?“ odpovídal tento, jenž se zdál plouti v modru sladké opičky.

„Není tu ničeho více k pití a my všichni máme velkou žízeň.“

„Ah, ovšem,“ pravil Chaunard, „ty láhve, je to všechno tak malé.“

„Dobrá,“ odpověděl Marcel, „Rudolf se rozhodl, že

nás tu nechá přes noc; avšak musíme přinést něco k pití, pokud nebudou krámy zavřeny.“ ...

„Můj kupec zůstává na rohu,“ pravil Rudolf, „Chaunarde, půjdeš tam a vezmeš dvě láhve rumu na můj účet.“

„Oh! ano, oh! ano, oh! ano,“ pravil Chaunard, obléknuv mýlkou svrchník Collinův, který kreslil nožem na ubrousku různé figurky.

„To by byl jeden!“ pravil Marcel, když byl Chaunard ze dveří, „teď musíme vyndat Collina, to půjde tíže. Ah, myšlenka! Colline, vstaň, slyšíš! Colline!“ volal potřásaje prudce filosofem.

„Co? ... co? ... co? ...“

„Chaunard odešel a vzal omylem tvůj ořechový svrchník.“

Colline pohledl před sebe a nalezl skutečně na místě svého kabátu malý kostkovaný kabát Chaunardův. Hrozná myšlenka projela mu duchem a naplnila nepokojem. Colline dle svého zvyku koupil toho dne za patnáct sous finskou gramatiku a malý román pana Nisarda „Průvod mlékařů“. K těmto dvěma akvisicím pojilo se sedm neb osm svazků vysoké filosofie, které míval stále při sobě, aby měl zbrojnici, odkud by mohl čerpat důvody pro případ filosofické hádky. Myšlenka, že se tato bibliotéka nachází v rukou Chaunardových, vehnala mu na čelo studený pot.

„Nešťastník!“ zvolal Chaunard, „proč vzal můj svrchník!“

„To se stalo omylem.“

„Ale moje knihy ... On jich může zle užít!“

„Neměj strach, nebude je číst,“ pravil Rudolf.

„Ovšem, vždyť ho znám; on je v stavu, zapálit si jimi dýmku.“

„Máš-li o ně strach, můžeš ho ještě dohonit,“ pravil Rudolf, „teď odešel, nalezneš ho před vraty.“

„Zajisté že ho dohoním,“ odpověděl Colline, vzav svůj klobouk, jehož střecha byla tak široka, že by se bylo na ni snadno vešlo čaje pro deset osob.

„To je druhý,“ pravil Marcel k Rudolfovi; „teď máš pokoj, půjdu též a řeknu domovníku, aby neotvíral, bude-li někdo tlouci.“

„Dobrou noc!“ pravil Rudolf. „Děkuji ti.“

Vyprovodiv svého přítele, zaslechl Rudolf na schodech táhlé mňoukání, kterému strakatá jeho kočka odpovídala podobným způsobem, pokoušejíc se zlehka o útěk přivřenými dveřmi.

„Ubohý Romeo! hle, jeho Julie, kterou volá; nuže, jdi,“ pravil Rudolf a zamilovaná kočka byla jedním skokem v náručí svého milána.

Zůstav sám se svou dámou, která si před zrcadlem rovnala vlasy v rozkošnou svůdnou frisuru, přistoupil k ní Rudolf zlehka a objal ji. Pak, jako hudebník, který chce zkoušet hlas svého nástroje, posadil si ji na klín a vtisknul jí dlouhý, hlasitý polibek na rty, který zlehounka prochvěl celou postavou rozkošné této bytosti.

Měla hlas.

J. J. B—V.

Nádherné slavnosti a bohaté hody.

Dějepisný kaleidoskop. Sestavil *Karel Hof.*

Rechten, spielen und gross bauen,
Bürg' werden und viel vertrauen,
Über seinen Stand sich zieren,
Gast'rei halten, banketiren,
Unnötze Ross', viel Hund und Wind
Und dann viel übrig Hausgesind,
Dessgleichen Löffeln, Buhlen und Naschen
Macht leere Küchen, Keller und Taschen.

(Tak pravil Paleček, dvorní šašek, když se ho tázali, čím as měšec hubne.)

Největší přepych, jak známo, spatřujeme u starých Římanů v době jich mravního úpadku a blízkého rozkladu říše. Vrcholem pak tohoto luxu a marnotratnictví byly římské hody, z nichž tuto jen několik méně známých příkladů uvádíme.

Císař Verus (130—169 po Kr.) dával jednou večeři. Proti tehdejšímu pravidlu: „Sedm hostů tvoří hostinu, ale devět hlučnou společnost“ — pozval k ní dvanáct osob. Dvanácte osob u tabule není dle našich pojmů nikterak přílišné, a přece stála ona večeře u císaře Vera více než 360.000 zl. Tabule jedna u římského vojevůdce Lukulla (109—57 př. Kr.), který — mimochodem řečeno — v Římě první štvanice s býky a slony zavedl, poblíž města nádherné zahrady měl a první třešně do Evropy přivezl — stála naproti tomu pouhý bagatýlek 13.000 zl.

Ohromná, nám téměř k víře nepodobná drahota večeře Verovy a jiných toho druhu kvasů vysvětluje se zcela prostě těmito podrobnostmi. Každý host obdržel darem otroka, který mu jídla předkrajoval, mimo to sličného hocha, jenž ho při tabuli obsluhoval, ano i misky, na nichž se mu jídla přinášela. Vedle toho poslal Verus každému z nich domů po živém exempláru všech těch třeba sterých druhů krotkých i divokých, rozumí se vesměs nejvzácnějších zvířat, jichž masa byl při stole třeba jen okusil. Kdykoli se pilo, dostal každý a pokaždé jiný pohár z Alexandrinského křišťálu, aneb zlatý nebo stříbrný, drahokamy bohatě osazený pokál. Četné nádoby na vonné mastě byly všecky z ryzího zlata; věnce hostů vesměs z květin z jiných dob roku uvité a zlatými stužkami opletené. Když byl zbytek noci hrou v kostky zmařen, obdržel každý ze spitých hostů, aby nemusil pěšky domů vrávorat, darem skvostný vůz i s kočím, mezky a řemením stříbrem pokládaným.

Labužník Verus byl dokonce tak nestydatý, že v době i vražedných porážek římských vojů nejskvělejší a nejprostopášnější výlety dal pořádati. Avšak týž Verus byl ještě lakomcem u porovnání s Heliogabalem, císařem římským (218—221 po Kr.), tímto pravým hrdinou labužnictví. Heliogabalus nespokojoval se tím, aby byly předkládány hostům nejvzácnější a nejdražší lahůdky, on dostoupil v přepychu svém tak daleko, že jídla nejvzácnějšími drahokamy a perlami posýpati dával, jež pak hostů majetkem se stávaly. Nedosti na tom, že u něho jídelna nejdražšími vonnými tekutinami vykrápěna a nejvzácnějšími květinami z daleké ciziny zdobena bývala — se stropu síně sprchalo ještě takové množství vonného kvítí, že se v něm jednou i několik hostů udusilo. On vysazoval ceny na nové druhy lahůdek, a tvrdíval, že je

cena jídel při hostinách největším vnadidlem. Jako Verus hostům svým otroky a povozy darem dával, poděloval zase Heliogabalus své stolovníky losy, na kteréž n. p. ten deset velbloudů, onen deset medvědů nebo pštrosů, třetí deset liber zlata a t. d. vyhrával. Nejobyčejnějšími lahůdkami jeho byly mozky z plameňáků, pávů nebo papoušků. Mořských ryb pojídal jen tehdá, když od moře velice byl vzdálen. Jednou kázal šest set upravených pštrosích hlav na tabuli přinésti.

Roku 1378 (4. ledna) přijel císař Karel IV. se svým synem Václavem do Paříže, aby vykonal velkou pouť k sv. Mauriciovi. Francouzský král Karel V. uvítal je s velkou poctou a skvělostí neobyčejnou. Jedlo se na zlatě. Při zákuskách hrálo se divadlo. Dekorace pohybovaly se jídelnou, jako nyní v divadlech, když se provozují féerie. Dekorace ty představovaly města, zámky a zahrady s vodotrysky, ze kterých všeho druhu likéry do ozdobných „vodojemů" sprchaly. Také plula jídelnou námořní loď se stožáry, plachtami a lanovím. Na palubě viděti bylo Bohumíra z Bouillonu a několik jiných rytířů v úplném brnění a posléz stečení hradeb Jerusalema. Když si bral Karel VI. francouzský princeznu Isabelu bavorskou roku 1385 za ženu, byla mu na oslavu postavena skvostná, okrasami a alegoriemi až přetížená čestná brána. Nahoře upraveno bylo umělé nebe s anděly a hvězdami, pak nejsv. trojice obklopená skupinami dětí v andělíčky přestrojených, kteréž „nebeský" koncert prováděly. Tuto čestnou bránu nazvali „rajskou branou". Když královna jí procházela, sestoupili dva andělíčkové a zpívajíce francouzskou hymnu, položili jí na hlavu zlatou, drahokamy bohatě osazenou korunu. Pojednou objevil se nad královnou, jakoby skutečně s oblaků spadlý muž se dvěma hořícími pochodněmi, položil nové panovnici druhou korunu na hlavu a zmizel. Kdo byl tento „deus ex machina"? Smělý provazolezec, jenž se na ohromně dlouhém provaze s věže kostela Matky boží (Notre dame) dolů spustil a opět rychle nahoru vysoukal. Celá Paříž hleděla na tento výjev s hrůzou i radostným překvapením, král i královna pak obmyslili provazolezce hojnými dary. Roku 1435 přišli do Lillu ve Flandersku k Filipovi Dobrému, vévodovi Burgundskému, poslové, jako ke všem ostatním evropským potentátům, vyslaní od řeckého císaře, aby vévodu za pomoc proti Turkům požadali. Vévoda svolil k císařově prosbě, anaž mu nad míru lichotila. I vystrojil na poctu ambassády velikou slavnost. V ohromném sále byly tři tabule upraveny, z nichž jedna měla podobu podkovy. Na odiv tu stály dvě krmě, z nichž jedna kostel a druhá loď představovala. V olbřímé paštice na zvláštním stole hráli hudebníci. Na konci sálu bylo divadlo, kdež se představovalo dobytí (Jasonem) zlatého rouna. Po divadle vstoupil ohromný velikán v tureckém kroji do sálu, veda slona, na jehož hřbetě ve věži zastřená dáma co symbol křesťanské církve seděla. Když byla vévodovi na blízku, zazpívala; po té měla k němu pohnutlivou řeč, ve kteréž ho proti Turkům vyzývala. Po skončené řeči pokynul vévoda heroltovi zlatého rouna. Pojednou objevila se krásná slečna (nemanželská dcera vévodova) s hlavní krmí — bažantem s pozlaceným zobákem a pozlacenýma nohama. Bažant představoval evangelium (!). Vévoda povstal a přisáhal na ptáka: „Slibuji především bohu a svaté panně, pak dámám i bažantu, jestli král francouzský, můj lenní pán, nebo jiná křesťanská knížata křížem se poznamenají a proti Turkům do pole vytrhnou, že také já následovati a se sultánem tváří v tvář bojovati budu, ač jestliže se mu toho zachce." Tato funkce naplnila všechno přítomné rytířstvo (vévoda byl všecky své vasaly a šlechtice pozval) takovým nadšením (?), že všickni přisáhajíce, k jednotě přistupovali. Avšak s obmyšlené křižácké výpravy sešlo, neboť než se bylo rytířstvo vyzbrojilo, došla zpráva, že Turci Cařihradu dobyli a tím i řecké císařství rozbořili.

Když se Karel Smělý, vévoda burgundský, r. 1473 do Trevíru k říšskému sněmu bral, skládal se průvod jeho z 5000 skvostně vypravených jezdců. Oděv jejich byl ze zlaté látky, nejvzácnějšími perlami bohatě posetý. Stál 200.000 zlatých.

Neméně nádherný byl kvas v sv. Maximinu, k němuž i císaře pozval. Stěny a podlaha sálu byly nádhernými koberci pokryty, stolní nádoby ze stříbra, poháry perlami a drahokamy bohatě osazeny. Nejprvé přišlo 14, pak 12 a 10 chutných jídel na tabuli. Na to následovaly vzácné druhy zákusků na 30 zlatých mísách, z nichž každá po 6000 zl. ceny měla. Před jídly kráčelo 16 hrabat v zlatých oděvech, 20 trubačů, 4 pištci a 2 bubeníci. Hosty obsluhovalo více než 200 nádherně oděných sluhů; stráž při tabuli obstarávalo 200 trabantů.

Roku 1468 slavil týž vévoda svatbu s Marketou anglickou ve Flanderském Mostu. Jídelna byla celá zlatými sukny vyozdobena. Na tabulích stálo 30 krásných lodí s nákladem všelikých pečeň. Každá loď měla 4 člunky s přívarky k pečením; mezi loděmi rozestaveny byly skřínky s paštikami.

Když byli hosté za stůl zasedli, počal velký průvod. Přišel kůň přestrojený v jednorožce, na němž seděl chlapec za levharda převlečený s odznakem Anglicka a perlou. Za zvuku hudebních nástrojů objížděl tabuli jednorožec a stanuv u nevěsty, oslovil ji a podal jí perlu. Po něm přišel lev, v němž seděli 4 dvorní zpěváci, kteří krásné písně pěli. Na hřbetě lvově seděla pastýřka. U večer na to hrála se Herkulova dobrodružství. Po té objevil se noh, z něhož rozličné ptactvo vyletělo. Třetího večera postavena na odiv velká věž, v jejíchž oknech sedělo 6 medvědů hýbajících se a mručících. Pak se objevilo 12 kozlů a vlků — dobře se snášeli, pískali a hráli na flétny. Za nimi šlo mnoho oslů, výborných to zpěváků. Pak přišla opice a hrála na píšťalu k tanci. Tu vyskočilo několik jiných opic a tancovalo kolem věže hopkujíce tanec maurický, jenž se dotud ve Španělsku tu a tam tančí. Na stolech stálo 48 hedbávných stanů, nad nimiž vlály prapory vévodovy. V stanech nacházely se paštiky a jiné lahůdky. Také se objevila velryba, 18 stop dlouhá a 16 stop vysoká, v níž 14 mužů bylo ukryto. Když přišla k nevěstě, rozevřela tlamu a vychrlila 12 divých mužů, kteří se mezi sebou ihned začali potýkat. Také odbývaly se turnaje a jízdy o závod. Tato svatební traktace vyžadovala denně 16 volů, 10 vepřů, 600 liber slaniny, 100 liber hovězího morku, 250 ovcí, 250 jehňat, 50 býků, 100 zajíců, 800 králíků, 300 candátů (šilů, lupic), 200 bažantů, 200 vodních ptáků, 800 koroptví, 400 holubů, 200 labutí, 100 pávů, 400 kuřat, 1000 kuřátek, 500 kapounů — a co se k tomu teprv vypilo!

(Pokračování.)

Ranní.

Svit jitra líně v dol se kloní,
noc dnešní byla mrazivá,
a již mne pod tvým oknem honí
zas láska moje bláznivá.

Já chvěju se, však ne tak v chladu,
jak spíše touhou lásky muk;
hlas zvučné loutny ve souladu
se mísí v mého srdce tluk.

A pohnut jako páže malé
mám na okamžik vhodný stráž,
když uslyším, jak nenadále
své okenice otvíráš.

A dlouze mi tak chvilka běží,
než zjeví se mi na chvíli
ve rámci, jejž tká zeleň svěží
tvůj ranní úsměv spanilý.

J. V.

Literatura. Věda. Umění.

— Divadlo. Z technických příčin stala se v novém českém divadle podstatná změna repertoiru. Jak jsme předešle oznámili, měla se v úterý dne 15. srpna provozovati poprvé výpravná hra „Ku měsíci“ aneb „Divy přírody“, za kterouž příčinou, t. j. k vůli nutným scenickým přípravám dne 12., 13. a 14., divadlo mělo zůstat zavřeno. Však bylo nutno, aby se první představení hry „ku měsíci“ odložilo na den 20. srpna. Následkem toho opakovala se dne 11. a 13. večer nádherně vypravená opereta „Orfeus v podsvětí“, dne 12. opera „Veselé ženy Vindsorské“, dne 14. „Hugenoti“ a dne 15. „Fatinica“. Dne 16. a 17. zůstalo za příčinou příprav ke hře „Ku měsíci“ nové české divadlo zavřeno. Dne 18. hrála se v král. zemském divadle „Figarova svatba“ a dne 19. zůstalo nové divadle opět zavřeno — Reprisa Nikolaiovy zpěvohry „Veselé ženy Vindsorské“ těšila se opět výbornému výsledku, i nalézalo obecenstvo v příjemně nalazující skladbě samé i v zdařilých výkonech spoluúčinkujících velkou zálibu. Obsazení bylo staré, snaha všech spolučinných sil co nejchvalnější. Bylať to první zpěvohra, kterouž jsme slyšeli v novém divadle, i osvědčila se akustika nové budovy opět co nejlépe. I na nejzazší místo nese se všude zvuk stejnou silou i v nejjemnějších odstínech, pouze slovo zpívané nejeví se vždy dosti zřetelné, za příčinou tou hleděti musejí zpěváci k výslovnosti co nejjasnější, zejmena k ostřejšímu vyznačování konsonantů. Slabé obsazení smyčcového sboru jeví se v zpěvohře ovšem tím citelněji a bude zejmena při větších zpěvohrách moderních rozmnožení jeho sil nevyhnutelně nutné. Výpravná hra „Ku měsíci“ aneb „Divy přírody“ je zpracována na základě Verneových románů. „Cesta ku měsíci“, „Cesta kolem měsíce“ a „Dvacet tisíc mil pod mořem“; kus tedy jedná nejen na naší zeměkouli. nýbrž i v bezvzdušné prostoře všehomíra a posléze také pod vodou na dně mořskem a ve všech výjevech předvádějí se zrakům diváka obrazy uchvacující a zároveň buď úplně pravdivé anebo aspoň dle dosavadních zkušeností vědeckých pravdě co možná nejpodobnější. Kus sám o sobě je vlastně veselohra. Dva slavní, ale poněkud výstřední učenci zanášejí se provedením svých velkolepých plánů vědeckých. První z učenců těchto jest hvězdář, jenž na základě výskumů a rozpočtů svých nabyl přesvědčení, že cesta ze zeměkoule ku měsíci není nemožností, nýbrž že je možno dobrodružnou cestu tu za jistých okolností a po obrovských vědeckých i technických přípravách skutečně provésti. Druhý učenec, slavný mechanik, vynalezl velkolepý stroj, k jehož pohybování užil místo páry elektřiny. Stroj ten jest vlastně originalní podmořská loď, kteréž dal vynálezce jmeno „Nautilus“, a která může rovněž tak snadno plouti na moři jako ve vlnách a na dně mořském. Přispěním obou těchto učenců octne se divák v duchu nejen v bezvzdušné prostoře na cestě ku měsíci, nýbrž i na dně mořském Hvězdář dá totiž sestrojiti zvláštní obrovské dělo a velký projektil, v jehož dutém, v pohodlný pokojík upraveném vnitru dá se s několika osobami v matematicky ustanovený čas (když je totiž měsíc právě v zenithu) vystřeliti směrem ku měsíci. Obrovský projektil doletí sice skoro až k měsíci, ale octnuv se na místě, kde vzájemná přítažlivost zeměkoule a měsíce rovná se nule, nabude převahy směrem k zemi, jejíž přítažlivost počne působiti, tak že projektil místo k měsíci musí letět nazpět k zemi a padne do moře. Padne však v ona místa, kde nalézá se právě loď „Nautilus“ se svými cestovateli na výskumech vědeckých a zde na dně moře pokusí se sestující „Nautila“ o vysvobození osob, které podnikly cestu do měsíce a kus skončí po velkém boji, jejž nutno na dně mořském svésti s nejpitvornějšími nestvůrami mořskými, smířením obou učených rivalů a sňatkem dítek jejich, kteréž byly své otce na dobrodružných cestách doprovázely. Toť v nejstručnější formě obsah kusu, jehož výprava je zajisté velkolepá. Celá hra rozvržena na dvanáct obrazů. V prvním obraze předvádí se diváku pracovna a observatorium hvězdáře Springfielda, jenž zanáší se přípravami k dobrodružné své cestě do měsíce. Obraz druhý: „Dcera „Dělového klubu“ uvádí nás do Monterey v Americe do velkého fantasticky rozličnými zbraněmi vyšperkovaného velkého sálu výstředního klubu toho, jenž převzal předběžné přípravy k cestě do měsíce. Překrásný jest obraz třetí: Slévárna obrovského děla „Kolumbiady“ s velkou tavírnou a valcovnou, v nichž dělníci jsou v plné práci. Obraz čtvrtý jest rovina salinská. V pozadí jest viděti obrovské dělo „Kolumbiadu“, z něhož mají býti dobrodružní cestovatelé do měsíce vystřeleni; v levo jest tunel pneumatické dráhy a vše to osvětleno, jako měsícem v úplňku. Po výstřelu spatří divák obraz pátý: Vnitřek vystřeleného projektilu, vlastně pohodlný pokojík s těžkými koberci a vším, čeho cestující ku měsíci nutně potřebují, a pobaví se zajisté nemálo účinkem, jaký měl výstřel na cestující, a hlavně na rozkošnou komickou povahu Springfieldova příručího Smitha, (kteréhož hraje pan Mošna). Obraz šestý jest nazván „Pád do moře.“ Divák spatří moře. V popředí, toliko několik stop nad hladinou vodní, je viděti palubu podmořské lodí „Nautilus“, kterouž byl rival hvězdáře Springfielda, slavný fysik a mechanik Charles Green sestrojil a nyní prakticky ve vlnách mořských zkouší. Podivuhodná loď ta pluje rovněž tak suadno na vodě, jako ve vlnách a pod vodou na dně mořském. K pohybování stroje upotřebeno místo páry elektřiny, která Greenovi a soudruhům jeho poskytuje také potřebného tepla. Moře jest bouřlivé, na obloze honí se temné mraky, slovem obraz ten jest v skutku krásný. Obraz sedmý uvádí diváka do vnitř podmořské lodě, do salónu bohaté, ba nádherně vyšperkovaného. V pozadí na lodní stěně jest viděti obraz a vedle něho nepatrný knoflík. Jakmile se knoflík ten stiskne, vyhrne se připomenutý obraz do výše a za ním jest viděti skrze velké okno do moře. Jest to pohled v skutku velkolepý. Obraz osmý uvádí nás na dno moře a obraz devátý na pobřeží mořské ku králi Omaharovi na ostrov Djialola, kde odbývá se slavnost ku poctě měsíce (obraz desátý). Obraz předposlední: „Shledání milenců“ představuje spodní místnosti lodě „Nautilus“ a obrazem „Návrat“ kus končí. — Uvedli jsme zde ovšem jen v hlavních rysech některé z obrazů, jež rozvinují se nyní před zrakoma navštěvovatelů nového českého divadla, avšak o popis jich marně bychom se pokoušeli. Všechny dekorace jsou nové a o mašinerii, které je nevyhnutelně potřebí, postaráno s vzornou obezřelostí, tak že vším právem možno předpovídati, že nová tato hra úplně uspokojí. Z herců a hereček jsou v kuse tom zaměstnáni následující: Úlohu hvězdáře Springfelda hraje p. Šmaha, úlohu jeho dcery Mary sl. de Pauli a úlohu příručího jeho Smitha pan Mošna; úloha fysika Greena přidělena jest panu Frankovskému, úloha Greenova syna Richarda panu Seifertovi a úloha „dcery dělového klubu“ Lilly Grantovy paní Seifertové. Kromě těch hrají v kuse tom ještě: p. Pulda, paní Bittnerová, paní Hynková a slečna Ramboušková, pak pp. Doubravský, Koubek, Chramosta, Křtín, Musil, Šubrt, Zápotocký, Procházka a jiní. Zprávu o brillantním výsledku hry „Ku měsíci“ vyhražujeme si na příště.

— Ze slovanského písemnictví. Ve Varšavě nákladem Josefa Ungra vyšel první díl sebraných historických spisů Karla Szajnochy, obsahující počátek historických náčrtků polských. Celé dílo vyjde v desíti svazcích. V Przemyslu nákladem bratří Jelenů vyšlo právě historické pojednání: „Wratysław II. Czeski królem polskim." Spisovatel, dr. Anatol Lewicki, získal si tímto a předešlým svým spisem „Mieszko II." chvalného jmena co historik. Kritika polská chválí ho, že dovede vyhledati si pramenů a kriticky jich vytěžit Děje jím proskoumané a ve spisu tom vylíčené jsou velmi zajímavé hledě k poměrům, jakéž tehdá mezi Čechy a Poláky panovaly. První dílo „Mieszko II" vydáno nákladem akademie umění v Krakově a v něm zejmena rozřešil a objasnil mnoho sporných otázek o potomcích Boleslava Chrabrého. V literárním sborníku polském, kterýž vyjde pod jmenem „Rapperswyl", uveřejněno bude též mezi jinými cennými spisy pojednání zesnulého básníka Seweryna Goszczyńského o poesii polské. Pojednání to děláno jest dle veřejného čtení, kteréž Goszczyński měl o tom předmětu r. 1870 v Paříži. Mimo to bude v sborníku „Rapperswylu" od Goszczyńského netištěná dosud báseň „Poslanie Ukrainie". Ve Lvově vyšlo od známého i v Čechách publicisty Tad. Romanowicze politické pojednání „Sprawa polska i sprawa wschodnia". Ve Lvově vyšel spis: „Wspomnienia Konstantego Wolickiego z czasów pobytu w cytadeli warszawskiej i na Syberji". Dále zaznamenáváme: Ve Lvově vychází v překladu polském všeobecný dějepis Schlosserův. Ve Lvově vyšla v polském překladu proslavená povídka Williama Thackereya „Vanity faix", jež polsky se zove „Targowisko próżnośći". Slavné ethnografické a přírodozpytné dílo o vnitřní Asii, zejmena Tibetu, Mongolsku a Číně, kteréž sepsal a nedávno vydal v Petrohradě ruský plukovník Prjevalskij, vyšlo u Sampsona v Londýně v překladu anglickém a zove se „Mongolia, the Tangut Country and the Solitudes of Northern Tibet, being a narrative of three years travel in Eastern High Asia. By lieut. Colonel N. Prjevalsky, of the Russian Staff Corps." Jak original vydán jest i překlad s mnohými mapami a obrázky. Paedagogická literatura ruská obohacena dílem E. Konradi „Ispovéd materi", kteréž právě vyšlo v Petrohradě. — Z písemnictví rusínského zaznamenáváme: ve Lvově vychází sbírka prostonárodních spisů a povídek v jazyku maloruském na spůsob české „Matice lidu"; nyní rozesílá se spis „Katechisis pčelovodstva". Pomíjejíce náboženských knih mlčením, spomínáme ještě Bélousova „Mešjaseslovu na god 1877", nejrozšířenějším spisem maloruským. — Bulharské písemnictví velice utrpělo poslední doby pronásledováním Turků. Jak Bulhaři tak pronásledovány byly i spisy a knihy bulharské. Především arci pocítilo to písemnictví žurnalistické. V Cařihradě potlačila vláda bulharské národní orgány „Denj", „XIX Věk", „Pravo" a ze všech vychází pouze „Iztočno Vremja" pod ochranou anglickou, ano jest pouze bulharský překlad „Levant Times".

— Umrti. V Bukurešti zemřel 4. srpna starý spisovatel srbský Alexandr Andrić. Týž narodil se r. 1816 v Srbsku. Pro zásluhy o písemnictví jmenován byl členem učené společnosti bělehradské. V Bělehradě vydával časopis „Svetovid" a v Bukurešti radikální „Orient".

Drobnosti.

— Školní platy v středověku. Důchody učitelů bývaly v středověku báječně nízké, ovšem jen vzhledem k nynějším poměrům peněžním. V 15. století měl na příklad učitel v jednom německém městě ročně 4 zlaté, tři korce žita, dva korce pšenice, dva korce ovsa a šedesát otepí slámy; mimo to svobodný byt ve škole a užívání zahrady. Za služby v kostele dostával ročně 2 zlaté. Na tehdejší poměry byl to plat znamenitý; neboť městskému písaři platilo se ročně pouze 5 zlatých, purkmistrovi dokonce jen dva a půl zlatého. Studování bylo velmi laciné. Zachoval se nám účet jednoho šlechtického synka z 14. století, který vydal na universitě erfurské za celoroční byt, stravu, ošacení a prádlo pro sebe i pro svého hofmistra, pak za kolejní platy dohromady 26 zlatých. Ovšem bylo to v době, kdy se mohlo koupiti za jeden zlatý 100 liber hovězího masa anebo 120 liber vepřoviny.

— O obdobách rozvoje v životě lidstva předčítal nedávno L. H. Morgau ve sbírce americké společnosti pro pokrok vědecký dílo pod jmenem „Ethnical Periods". V díle tom rozvrhuje jednotlivé obdoby v rozvoji lidstva od divošství až k vzdělanosti tímto paterým spůsobem: 1. obdoba divošství; 2. obdoba nižšího stupně barbarství; 3. obdoba středního stupně barbarství; 4 obdoba ukončení barbarství a 5 obdoba vzdělanosti. Obdobu divošství v životě lidstva pokládá za nejdelší a první krok, kterýž učinilo lidstvo z divošství k barbarství, má za mnohem závažnější a důležitější pro lidstvo, než veškeren pozdější pokrok v stavu barbarském. Měřítkem prvního pokroku ze stavu divošského jest mu hrnčířství. O kterém dávném národě jest jisto, že znal již pálení nádob z hlíny, ten nebyl již divošský. Dle měřítka toho jest australské domácí obyvatelstvo v stavu úplně divošském, poněvadž nezná hotoviti hliněné nádoby, aniž jich používati. Přechod z nejnižšího stavu barbarství do středního tvoří dle něho ve východním světě ochočení zvířat a objevování domácích zvířat, v západním světě pěstování kukuřice a užívání nepálených cihel a kamenů k stavbě. Přechod do čtvrté obdoby, již zove ukončením barbarství, tvoří tavení železa. Počátek vzdělání stal se vynalezením fonetické abecedy a psaním. Dle toho s dosti dobrým výsledkem probírá rozvoj jednotlivých národů a oceňuje jich stav. Staří Slované, kteří znali jen písmo runové, a Řekové za doby Homerovy byli dle něho na vrcholu barbarství, kdežto Assyrové a semitské kmeny Asie, od nichž k nám abeceda zanešena, byly na stupni vzdělání ovšem nevysokého.

— Starožitnosti. V žádné části Říma nebyly nálezy starožitností během minulého roku tak hojné, jako na Esquilinu, poněvadž právě zde prováděny byly rozsáhlé nové stavby a tudíž kopány i hluboké základy, při nichž vůčihledě vzácné staré věci se objevovaly. Důležité pro archeologii bylo, že stavby ty prováděla jediná společnost „Compagnia fondatoria", jíž rozsáhlé pozemky ty náležejí. Společnost ta věnovala starožitnostem nevšední péči, odměňovala dělníky, shromažďovala nálezy a dávala je znalcům určovat. Starožitnosti ty vystaveny jsou ve zvláštním museu esquilinském a prof. Brizio, nejslavnější archeolog římský, vydal o nich v Římě zajímavé pojednání v italském jazyku.

Spisy nové „Lumíru" zaslané: Slovanská Poezije. Výbor z národního a umělého básnictva slovanského v českých překladech. Sestavil a literárními úvody opatřil Fr. Vymazal. II. Svazek: polská a lužicko-srbská poezije. V Brně, nákladem Matice Moravské.

„Posel z Prahy". Kalendář zábavný a poučný na obyčejný rok 1877. Ročník XVI. Uspořádal Fr. Zákrejs. S četnými vyobrazeními. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Divadelní ochotník. Sv. 116. Rázná žena. Obraz ze života se zpěvy v 6 odděleních. Volně vzdělal E. Z. — Opička. Žert v 1 jed dle Ed. Kirschnera volně vzdělal Lad. Novák. — Sv. 117. Zamiloval se do své paní. Veselohra ve 3 jed. dle Gerle-ho zpracoval L R. Stirský. — Bratři sokové. Činohra v 1 jed. od Duverta a Bernarda, z franštiny přel. Em. Züngel. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Stručný všeobecný slovník věcný. (Malý slovník naučný.) Redaktor: Jak. Malý. Dílu III. Sešit 8. (Haleb — Hauslab.) V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Romány a povídky. Sv. 8. a 9. „Bratrstvo mstitelův". V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

OBSAH: Šut Slavkovský. Napsal *Josef Wünsch*. — Mohamed. Báseň od *Karla Kučery*. — Lokis. Z posledních novel *Prospera Merimée*. (Pokračování.) — Z osmnáctého století. Příspěvek ke kulturním dějinám Čech. Podává *Ant. Rezek*. (Pokračování.) — Nesmrtelní pijáci. Povahopisné črty od *J. Arbesa*. II. Edmund Kean. (Dokončení.) — Zasvěcení krbu. Z *Murgerových* „Bohémů". — Nádherné slavnosti a bohaté hody. Dějepisný kaleidoskop. Sestavil *Karel Hof*. — Ranní. Báseň od *J. V.* — Literatura. Umění Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller**. — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány *Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.*
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2^1/_2$ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. 30. srpna 1876. **Číslo 24.**

Pohádka o Merlínu.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

Sedí Merlín ve své skalní sluji,
okolem něho šumí staré lesy,
nad hlavou mu šedé mraky táhnou,
v dálku táhnou a se nezastaví.
Sedí Merlín, zírá okem věštce
ve přírody tajné živobytí,
jak sní kámen v úžlabině skalní,
zrají klasy, merunka jak rdí se,
zírá v porod, vzrůst a umírání,
zírá stále, usmívá se tiše,
nebo všecko jest a trvá láskou.

Padla rána na korové dvéře
jeho chatky, slyšeti ruch kroků,
rychlý dech jak v spěchu, mezi dveřmi
zlatovlasá objeví se dívka;
chvíli váhá a pak přímo starci
ku nohoum se vrhne na mech hebký,
štká a pláče, ruce k němu zvedá.
Starý Merlín zamračeně zprvu
na ni patří vyrušen z své dumy,
ale vida vzácnou její krásu
v úsměv zladí vrásky svojí tváře,
zvedne ji a přívětivě praví:
„Bez bázně rci, co si přeješ, dítě?“

„Hynu láskou, moudrý čaroději,
miluju, však vím, že bez naděje.
Je to pravda, přiznávám se v studu,
dosti slastí dala mi již láska;
scházívali jsme se každé noci,
líbali se často při měsíci,
že nám zlaté hvězdy záviděly.
Je to pravda, přiznávám se v plesu,
miluju a jsem též milována;
bezdných slastí číši ku mým retům
sklonil hoch můj každým slovem lásky,
každým stiskem ruky, obejmutím —
však též pravda, přiznávám se v bolu,
mraky brozí slunci naší lásky;
její ručej tekoucí dřív luhem
sladkých tužeb mezi květy štěstí,
teď se v propast beznaděje kácí.
Hynu láskou, nevím sobě rady;
pomoz, pomoz, moudrý čaroději!“

Zamyslil se chvíli starý Merlín,
usmál se, jak bylo jeho zvykem,
změřil dívku od hlavy až k patě
a zas rety roztály mu v úsměv;
spozoroval ve vrkočích dívky,
jež v neladu jako zlatým rámkem
líbaly jí ramena a šíji,
růžový on spozoroval lístek,
malý lístek — co být mohlo na něm?
Ale Merlín kynul pouze hlavou,
pohladil svou stříbroleskloú bradu,
a pak pravil přívětivým hlasem:

„Třeba chvíli sečkat, milé dítě,
abych nahled ve zrcadlo tajné
svojich kouzel a budoucí věštby.
Odstup zatím do postranní jizby,
nedívej se skulinami dveří,
ticha buď, ba ani nezavzdechni,
čekej, dokud nepřijdu sám pro tě!“

Po těch slovech za ruku ji ujal,
v jizbu zaved a sám navrátil se,
used zase na své staré místo
a zas zíral ve přírody život,
porod všeho, zrůst a umírání,
a zas tiše usmíval se vida,
kterak všecko jest a trvá láskou.

Padla rána na korové dvéře;
zase v trávě slyšeti ruch kroků,
mezi dveřmi objevil se mladík,
udýchán byl dlouhou cestou v horách;
chvíli váhal a pak přímo starce
za mozolnou, starou chopil ruku
a s povzdechem smutným pravil k němu:

„Pomoz, pomoz, dobrý čaroději!
Poslyš, jaká potkala mne rána,
vyslechni mne a pak poraď moudře!
Žiju panoš u králova dvora,
král mne zvláštní obdařuje přízní,
neb mi svěřil střežiti keř růží,
vzácný keř, jenž nejmilejší jemu
ve královských rozlehlých jest sadech.
Divný keř to, bez trnů má proutí
a vždy přes noc v smaragdovém listí,
kolik listů, rozvine se poupat,
také barvy, že kraj celý kolem
stojí v nachu jako v jedné záři,
také vůně, na hodinu cesty,
že vzduch dýše sladkou její ambrou.
Vzal jsem luk a ostré svoje šípy
a stál věrně stráž jsem noci první
a stál věrně druhé noci rovněž —
aj, tu třetí dostavil se škůdce.
Chtěl jsem střelit — luk mi z ruky vypad,
chtěl jsem mířit — zrak byl oslněný,
chtěl jsem volat — na rtu mřelo slovo.
U keře jsem pěknou viděl dívku
zlatovlasou, v dlouhém, bílém šaté,
spanilou tak, že před její krásou
zářné růže skláněly své hlavy,
bledly, vadly ztrácejíce vůni.
Ale co mi růže — čarovnější
já směl růži vinout ku svým ňadrům,
líbat ji a klásti její hlavu,
zářnou hlavu na svá ňadra věrná.
Chodila tak denně v noci k růžím,
vždy mne našla a vždy beze moci
byl můj luk i ostré moje šípy.
Nevíš, kterak jsme se milovali,
líbali se často při měsíci,
až nám zlaté hvězdy záviděly.
Růže vadly, král se horšil denně,
nám však v štěstí ubíhaly noci.
Náhle ona v slzách se mi vyzná,
že je matkou, a co horší ještě,
že je krále dceruškou, má milá ....
Co teď počít? Hynem v beznaději,
pomoz, pomoz, čaroději dobrý!“

Zamyslil se chvíli starý Merlín,
usmál se, jak bylo jeho zvykem,
za pravici ujal na to hocha,
ved jej v pravo do postranní jizby,
napomínal, by mu nenapadlo
dívati se dveří skulinami,
ani volat, ani zavzdechnouti,
dokud sám by jeho nevyvedl.
Na to used na své staré místo,
a zas zíral ve přírody žití,
v porod všeho, zrůst a umírání
a dle zvyku usmíval se vida,
kterak všecko jest a trvá láskou.

Padla rána na korové dvéře,
pádné kroky — mezi dveřmi stojí
jako obr král té říše statný,
zamračený jak dub, který dumá
na skalisku v podzimkové mlze;
vstoupí, sotva hrdé kyne hlavou
a k Merlínu hovoří jak bouře:

„Jdu na radu, chytrý čaroději;
praví se, že zrcadlo máš tajné,
že víš vše, co bylo, je a bude.
Nuže poslyš, co se přihodilo!
V mojich sadech růžový keř roste,
divuhodný, jakých není v světě
a mně ze všech keřů nejmilejší.
Plameny jsou velké jeho květy,
vůně jeho nektar, med i ambra;
každou nocí co má lístků svěžích,
tolik k ránu otevře se poupat.
Stanovil jsem strážce tomu keři,
hocha, jehož vychoval jsem sobě,
přísahat že chtěl jsem v jeho věrnost.
Ale marná stráž — keř denně chřadne,
růží míň a menší vůně na něm.
Nepokojný sám, nemoha usnout
na pavillon do zahrady vyjdu,
a tu vidím, sotva věřím očím,
strážce růží pod keřem jak sedí,
na klín dívky klade hlavu svoji,
líbají se, laškují a smějí —
a keř růží celý pomačkaný
v klín jim hází lupenů svých deště.
Tasím meč a běžím s pavillonu,

ale než jsem obejít moh hradbu,
zmizeli — po strážci ani stopy
a keř růží umírá a chřadne.
Merlíne, tvůj věhlas všudy známý
přilákal mne v tvoje skalní hnízdo,
poraď rychle, pomoz, odměním se
jako král a příznivec tvůj dávný!“

Zamyslil se chvíli starý Merlín,
usmál se, jak bylo jeho zvykem,
pak se vzchopil, vstoup do středu jizby,
roztáh v levo, v pravo ruku svoji:
„Vystupte a nebojte se, děti!“
zavolal a z jizby po levici
vyved hocha, strážce keře růží
a pak z druhé jizby po pravici
vyved bledou, chvějící se dívku
s lístkem růže ve vrkočích zlatých.

„Blesky boží,“ zahřměl král, „má dcera!“
a meč tasil, chtěl se vrhnout na ně —
ale Merlín napřáh silné páže,
rostl celý jako v nekonečnost,
blesk za bleskem kršel jemu z očí,
vous se ježil jako pěna moře
a hlas jeho, padající vody:

„Zaraž, smělče, padni na kolena
a cti v prachu tajuplný zákon
přírody, všech velemoudré matky!
Rychle, rychle požehnej svým dětem
a pak pevně slovu mému uvěř,
vyplníš-li toto přání moje,
novým leskem růžový keř zkvěte,
jsa jen symbol rodu královského,
neb tvá dcera pod srdcem již chová
nad keř růží kouzelnější poupě.
Požehnej jim, domů jdi a blaze
jako posud vládni svému lidu!“

Na kolenou leží posud dívka
chvějící se jako lístek jívy,
panoš rovněž klesl k nohoum krále;
ten upustil meč a ruce svoje
ku žehnání rozpjal a pak přitisk
ku svým ňadrům obě svoje děti.

Zamyšlen stál chvíli starý Merlín
a když dívka jemu děkovala,
z vlasů jejích vzal si na památku
z růžového keře lístek malý,
lístek, jenž jí utkvěl ve vrkočích
v noci blaha nyní bezedného. —

Sedí Merlín ve své skalní sluji,
kolem něho šumí staré lesy,
nad hlavou mu šedé mraky táhnou,
v dálku táhnou a se nezastaví.
Sedí Merlín, zírá okem věštce
ve přírody tajné živobytí,
jak sní kámen v úžlabině skalní,
zrají klasy, merunka jak rdí se,
zírá v porod, zrůst a umírání,
zírá stále, usmívá se tiše,
nebo všecko jest a trvá láskou.

Noc před odjezdem.

Zběžná kresba.

Chystal jsem se opustiti Řím; neboť kvapem blížily už se vánoce, kteréž jsem ztráviti chtěl v milém rodinném kruhu. Stará švitořivá Marguerita, u níž jsem bydlil, marně vynasnažovala se s celou silou své — nikterak nepatrné — výmluvnosti, aby zdržela mne od toho úmyslu, a bez úspěchu slibovala mně tu nejkrásnější a nejteplejší zimu, v kteréž prý mi ani nenapadne zatoužiti po teplém hřejícím krbu, nebo snad dokonce pocítiti nepříjemnost kamenné podlahy (dva citelné nedostatky jejího jinak příjemného obydlí v třetím poschodí na forum Trajanum).

„Pojedu,“ řekl jsem určitě a pak jsem den ode dne odkládal odjezd z věčného města. Loučil jsem se s ním tak nerad . . . Pochopíte! — Jednoho jitra konečně byly mé věci složeny a Marguerita seděla plačíc na mém kufru.

„Obětovala jsem Madonně půl libry nejlepšího oleje,“ vzlykala, „a nic platno; signore odjede. Nuž, jak Madonna ráčí! — Vzkážu do kláštera, aby moje piccola monaca (tato „malá jeptiška“, dcera Marguerity, neměla daleko do čtyřicítky a byla hrozně ošklivá) rozsvítila nejkrásnější voskovici za mého nejlepšího padrone.“ Zaplatil jsem ovšem tuto voskovici; snad shořela za někoho jiného. —

Ještě jsem navštívil velebné klenby sv. Petra a nádherné sříceniny paláce Caesarů, pak rozloučiv se s několika známými, jež jsem měl v Římě, vrátil jsem se k večeru domů.

„Doktor je doma?“ ptal jsem se Marguerity.

Rozhledla se opatrně kolem, jakoby se bála, aby ji nikdo neslyšel, pak sklonila se k mému uchu — „Jeho dnové na něj přicházejí,“ zašeptala a poznamenala se křížem, zvedajíc oči k nebesům. Udiven hleděl jsem na ni. „Nerozumím vám; jest doktor doma, jsem se ptal!“

„Ach, nejsvětější madonno! Doma! Ovšem je dnes doma, nevyšel už několik dní, to víte, signore — ale zítra — a pozejtří — bůh mu buď milostiv!“ Marguerita mluvila tak šeptem, že ji sotva slyšeti bylo a znovu se křižovala. Nechtěl jsem se dále tázati.

Zaklepal jsem na dvéře bytu doktora, svého souseda.

Doktor Ravelli byl člověk podivný, tajemný. Nikdo nevěděl, odkud je a co vlastně dělá v Římě, v jehož zdech bydlil už mnoho let. Vydával se za doktora medicíny, ale nikdy nikoho neléčil. Jednou povolala ho stará vdova, která obývala malou světničku v zadní části našeho domu, k nemocné dcerušce. Přišel a posadil se na lůžko její, vzal ji za ruku a začal se chvěti a zbledl tak, že byl sám bledší než nemocná. Skloniv se, políbil ji na čelo a měl plné oči slz. Po chvíli vstal a řekl staré vdově: „Dceruška vaše zemře — modlete se za ni!“

Tuto episodu vypravovala mi stará Marguerita o doktoru Ravellim.

„Bůh mi odpusť hříchy,“ doložila, „ale doktor svým polibkem zasvětil to dítě smrti. Zemřela opravdu, signore. Jak divný to doktor!“ —

Vídal jsem Ravelliho přicházeti domů a odcházeti z domova, často setkal jsem se s ním na schodech — „bon giorno,“ jsme se pozdravili, až jednou sešli jsme se v kavárně a sedíce dlouho naproti sobě mlčky kouřili jsme doutníky, pohlížejíce skoumavě jeden na druhého. Tenkráte jsme vrátili se domů společně a od těch dob neuplynulo dne, abychom se nebyli sešli; často jsme vycházeli spolu a procházeli se v pestrém davu římského světa na Monte Pincio, nebo v parku Villy Borghese; někdy jsme celé večery bloudili po pustém dvorci, na němž osamělá vypíná se Villa Maria.

Nikdy jsem se neptal doktora na jeho minulý život, věda, že ho zastírá rouškou tajemnosti.

Posledních několik dnů jsem ho nespatřil; myslil jsem, že je churav, nebo spíše: zdálo se mi, že jest zaměstnán příliš sám sebou a zúmyslně vyhýbá se vší společnosti. Ale odhodlav se odcestovati, nemohl jsem opustiti Řím, aniž bych se byl s ním rozloučil.

Několikráte jsem klepal na dvéře — nikdo se neozýval. Konečně se mne tázal drsný hlas:

„Kdo mne ruší?“ —

Měl jsem mnoho chuti odejíti a zanechati pouze list na rozloučenou, ale řekl jsem přece své jméno. Chvíli bylo ticho; ozývaly se jen temné kroky. Doktor

patrně chodil po pokoji, prudce a v rozčilení. Konečně otevřel.

Ulekl jsem se. Podával mi ruku zimničně se třesoucí. Obličej jeho byl bledý, zsinalý; oko vpadlé, bez lesku. Zůstal jsem státi.

„Odpusťte," chci se omlouvat. Máchl rukou.

„Odjedu a přišel jsem se loučit . ."

„Loučit!" — zvolal divoce a oko jeho zaplálo jako blesk; v zsinalém jeho obličeji, obestřeném černým rozcuchaným vlasem, podobné bylo to vzplanutí oka k pochodni náhle rozsvícené v temných zdech starých sřícenin.

„Loučit! — Proč vyslovujete to slovo: loučit? — O loučit . . ."

Zavrávoral a zachytiv se stolu sklesl na lenošku.

„Loučit — loučit," vzlykal a hlas jeho zněl dutě, truchlivě.

Oko měl zavřené; jedna ruka spočívala ve vlasech, druhá sklesla na kolena — „loučit . . ."

Nevěděl jsem, co počíti. Vzal jsem sklenici s vodou a podal mu ji k ústům. Vypil rázem a trochu se ztišil.

Nejraději bych byl odešel, ale nemohl jsem ho přec opustiti v tak strašném stavu. Co mu schází, jaké as hrozné upomínky? — Vše bylo mi hádankou.

Posadil jsem se tiše na divan a nespouštěje oka s nešťastného člověka, mlčel jsem. Zdálo se mi, že spí.

Půl hodiny seděl nepohnutě jako mrtvý. To byla strašná schvíle.

Konečně se vzchopil, tvářil se, jakoby se byl probudil ze spánku, v kterém stíhaly ho strašné sny . . . Chtěl se usmívati; ale ten úsměv byl hrozný na jeho zsinalé tváři.

„Vy zde," řekl, „jsem nemocen — odpusťte!" Přistoupil jsem k němu. „Jste opravdu churav, příteli; projděme se spolu, to vás snad posílí."

Hleděl jsem sdílně k němu, položiv mu ruku na rameno. Stiskl ji mlčky a vyšli jsme. Doktor se opíral o mé rámě, byl velmi sláb. Procházeli jsme se v sříceninách starého Říma, přešli jsme několikrát forum Romanum od oblouků Septimia Severa okolo zbytků chrámů Saturna a Vespasiana, okolo velikého prostranství, na němž se vypínala nádherná basilica Julia až k překrásné vítězné bráně Constantinově, pak přešli jsme na druhou stranu náměstí a dlouhou chvíli stanuli jsme u paty desíti sloupů, které tvořily průčelí chrámu posvěceného „božské Faustině božským Antoniem".

Spočinuli jsme na kamenech colisea. Bylo už šero. Snažil jsem se doktora odvésti domů; litoval jsem už, že jsem ho vyvedl do chladného podzimního večera. Seděl se sklopenou hlavou. zadumán, pohřížen v sebe.

Šedé zdi amfitheatru, na něž snášela se mlha na půl průsvitná, srážející se v jejich rozpuklinách v drobné kapky, vypadaly tak smutně a budily děsné myšlenky. Sám jsem upadl v snění. Zdálo se mi, že ze sřícenin těch vystupují všichni, kteří v nich skončili život pod drápy divokých šelem.

Šly v dlouhém průvodu — napřed obnažení svaloviti gladiatoři — pak otroci v nuzných rozedraných šatech s osmahlýma prsoma — Řinčely okovy — „Morituri te salutant Caesar" — Posupný smích byl odpovědí . . . A dále kráčeli křesťanští mučedníci v dlouhých bílých řízách — šediví starci i krásné černovlasé ženy s rukama na prsou složenýma — odhodlaně, velebně kráčeli k smrti . . . k sluchu mému nesl se nábožný jejich chorál . . .

Nevím jak dlouho jsem snil, ale když jsem se vzpamatoval, byla už noc. Mlha byla zmizela a italské nebe poseté hvězdami klenulo se nad námi a klenulo se v modrém oblouku nad šedými sloupy colisea.

Brzo stišila se má rozechvěná duše; nabyl jsem opět klidu. „Půjdeme domů," řekl jsem. Doktor stál již přede mnou a pohlížel ke mně důvěrně, přátelsky.

Vyšli jsme. Nevím, jak doktor nabyl opět síly, ale šel pevným krokem, nepotřeboval mé podpory; vzav mne za rámě, sám mne vedl.

Nepozoroval jsem ani, kudy jdeme. Konečně jsem se ohledl; byli jsme v neznámé mi končině. Nepřišel jsem nikdy v ta místa.

Před malým domem jsme se zastavili.

„To není náš domov." Pohledl jsem na doktora; oči jeho byly upřeny ke mně s takovou silou, že jsem nebyl s to mu odporovati.

Vešel jsem za ním malou brankou, kterou otevřel. Chvěl jsem se; ne zrovna bázní, ale jakýmsi tajemným pocitem podobajícím se na půl bázni, na půl zvědavosti.

Octli jsme se v prostranném pokoji; světlo měsíce mdle jej osvětlovalo. Pokoj nalézal se patrně v nějakém výstupku, neboť se tří stran byla okna. Rozhledl jsem se.

Napadlo mně ihned, že se nalézáme v doktorově studovně. Několik židlí a pohovek, skříně s knihami, psací stůl, anatomické praeparaty, u okna dvě lidské kostry.

Doktor se posadil do lenošky; učinil jsem totéž s jakýmsi tajným nepokojem. Promluvit jsem se neodvážil, a nemohl jsem také. Musím se vyznati: bylo mi úzko teď o samotě s tím divným člověkem.

„Můj domov je daleko na severu," promluvil po dlouhém trapném mlčení doktor chraptivým hlasem. „Krajina zimavá, jejíž led na krátký jenom čas rozhřeje slunce a pak je opět ledovou pouští, krásnou ledovou pouští . . . Toužil jsem po ní celých pět roků, které jsem byl jí vzdálen. Byl jsem na učení pařížském . . . Vrátil jsem se domů nemocen; otec mne laskavě objal, tolikéž macecha. Neznal jsem jí ani její dceru — teď vlastně moji sestru Eli."

Pohlížel jsem udiveně na doktora. Zrak jeho byl upřen na zelenou záclonu, kterouž mdle prokmitalo světlo měsíce vrhající paprsky na jeho obličej; vypadal hrozně, jako mrtvý.

„Proč chceš, abych ti to vypravoval?" zvolal pojednou a přistoupil ke mně.

„Nechci! — Nevypravujte, příteli — bolí vás to. Nechte minulost! — což po minulosti? — Proč vyvolávat mrtvé z hrobů?" — — řekl jsem více dojat než uleknut.

„Ano! — proč vyvolávat mrtvé z hrobů! — Dobře jsi pravil." (Doktor mně nyní stále tykal.)

„Na statku našem zemřel mužík," pokračoval opět se usadiv na předešlé místo. „Dal jsem přinést si jeho mrtvolu — proč jsem nenechal ho spáti . . . proč jsem nenechal ho spáti . . ."

Doktor pohlížel před sebe zoufale. Obě ruce jeho hrabaly v rozježených vlasech. Po chvíli zas se stišil.

„Miloval jsem Eli — ach, jak jsem ji miloval! — Proč právě ji — proč, když byla mojí sestrou! — To nemohl bůh dovolit! — To nemohl bůh dovolit." . . . .

Hlava doktorovi sklesla na prsa . . Plakal.

„Odňal jsem hlavu mrtvému mužíku," pokračoval

nepozdvihnuv se ani. „Chtěl jsem připraviti si z ní kostru. Vařil jsem ji ve své studovně po celý den ve vápené vodě . . . Vesele kouřil jsem při tom doutník. Večer navštívila mne Eli; podivil jsem se — nepřicházelať nikdy do mé studovny. Bála se mých čarovných prý věd.

Přistoupila a přitulivši se ke mně „pojď chvíli do zahrady“ řekla.

„Půjdu,“ odpověděl jsem, ale nemohl jsem se hnouti. Vztáhl jsem Eli k sobě na pohovku — krev prudce obíhala mi v žilách — srdce bušilo — tiskl jsem ji k sobě a vášnivě ji líbal. „Miluju tě, Eli!“ volal jsem.

„Ach, miluješ!“ šeptala vzlykajíc na mých prsou, „a já jsem tvoje sestra; ať nás bůh zatratí, ale miluju tě také.“ —

„Ne — ne — sestra! To je hrozné! Vrhám tě v záhubu, nešťastná! — — Zapomeň, co jsem ti řekl! Vždyť jsi má sestra! Zapomeň!“

Odstrčiv ji od sebe, vyběhl jsem ze světnice.

Bylo právě léto a sporé květy našich studených krajů mne vítaly důvěrným šumotem a obsypávaly těžkou mou hlavu svými lístky.“ . . .

Doktorora hlava klesla tak nízko jakoby tisíce a tisíce těch květů spočívalo na ní . . .

„Po půl noci vrátil jsem se do své studovny,“ pokračoval mluvě jakoby jen pro sebe. „Jako zkamenělý zůstal jsem státi. Nádoba, v níž vařila se hlava mrtvého mužíka, byla odkrytá. Tlakem páry zdvihnuté do výše spadlo víko a zčernalá hlava houpala se ve vařící vodě.

„Nepřibližuj se ke mně!“ volala Eli. „Ty nejsi již živý — tam jest tvá mrtvola.“

Před očima mýma bylo šero. Zhrozil jsem se . . . Mrtvá hlava měla opravdu rysy mojí tváře . . .

Zděšen přiblížil jsem se k Eli. Ležela na zemi, krásná hlava její byla pevně opřena na černý aksamitový polštář divanu.

„Pryč — pryč,“ volala zuřivě, kalné oko upírajíc tupě do prostory. „Bůh nás zatratil!“ Doktor se prudce vzchopil. „Pryč — pryč,“ zvolal a skokem octnuv se u okna, odhrnul záclonu.

„Ona je šílená!“ zařval divoce a svalil se k zemi . . . Hrůzou jatý přiskočil jsem k němu; chtěl jsem ho pozdvihnouti. Vyhledl jsem oknem . . .

Proti mně svítily dvě jiskry — krásná ubledlá hlava vynořila se z temna — Rozeznal jsem několik kroků naproti dům — z okna vyhlížel ženský obličej, lemovaný dlouhým tmavým vlasem, který splýval s nočním šerem.

„Pryč — pryč — bůh nás zatratil . .“ zvolala děsně.

Mocně rukou máchnuv, strhl jsem záclonu. V pokoji byla nyní skorem tma.

Doktora odnesl jsem na pohovku. Zdálo se mi, že spí. Přál jsem mu poklidu . . .

Asi po hodině se vzchopil — oko jeho opět divoce pohlíželo ke mně — „Odejdi!“ zvolal a přistoupil ke mně. Zdálo se mi, že napjal všechny síly. „Odejdi!“ Řekl to tak velitelským hlasem, že jsem neodvážil se odmlouvati. Vedl mne ke dveřím. Nevzpouzel jsem se.

Stál jsem před domem a slyšel jsem zapadati závoru . . . Byl jsem tak sláb, že bych byl poklesl.

Na východě už se zjevovaly červánky; blížilo se ráno, v které jsem chtěl odjeti.

Po dlouhých oklikách (nevím kudy jsem chodil) vrátil jsem se domů.

„Signor je nemocen,“ volala udiveně Marguerita.

„Co víte o doktorovi?“ vykřikl jsem chopiv se její ruky.

„Nesmím — nesmím —“ šeptala vloživši prst na svá ústa.

„Co víte o doktorovi?“ opakoval jsem.

„Ach bývá nemocen. Každý rok přicházejí na něj jeho dnové — minulost — upomínky.“ — —

Tiskl jsem ruku její mocněji.

„E pazzo!“ řekla konečně a vyvinula se mi. „Je blázen!“ . . . .

Teprvé večer jsem odejel z Říma.

O doktoru neslyšel jsem od té doby a také snad již neuslyším, tím méně ho kdy spatřím; neboť se as již nevrátím pod jasné italské nebe, ačkoli jsem se napil z fontany di Trevi a kdo napije se před odchodem z věčného města její křišťálové vody, musí prý vrátiti se a kdyby ho návrat stál i veškeré blaho života . . .

Fr. Herites.

Z osmnáctého století.

Příspěvek ke kulturním dějinám Čech. Podává *Ant. Rezek.*

(Dokončení.)

Robotní patent vydán byl 18. února 1775, a pro království České jazykem českým vyšel ve Vídni u Jana Tomáše z Trattnerů, „c. k. dvorskýho impressora“ dne 13. srpna 1775. — Nadšení, s jakým ubohý lid český přijal veliké ulehčení břemen svých, bylo přivedeno poněkud na bezcestí, a mohlo velmi snadno státi se znova záhubným pro lid poddaný. Rolnický lid byl tehdá již velice zaujat pro císaře Josefa II. a tím stalo se, že mnohem více očekával od robotního patentu, než skutečně v něm bylo obsaženo. Když tedy od vrchností robotní patent byl ohlašován, povstávaly řeči, že císař pán již před třemi lety vydal patenty pro ulehčení lidu, že roboty a desátky jsou zrušeny, ale vrchnosti že takových patentů neoznámily a lidu nevydaly. Následkem těchto řečí bylo veliké pohnutí myslí poddaného lidu v Čechách, v krajích pak radikálnějších bylo pohnutkou k zjevnému vzbouření proti vrchnostem.

Ohniskem vzpoury stalo se opět často jmenované Náchodsko, odkudž sedláci ozbrojeni vytrhnuvše zaplavili celé severovýchodní Čechy. Pohnutka vzbouření byla čistě sociální, avšak ti, již povstali proti vrchnostem svým, byli většinou akatolici, kacíři, a tak i ještě toto vzbouření bylo rázu dosti náboženského. Protestantští sedláci v Chrudimsku, Boleslavsku a jmenovitě na Poděbradsku houfně přidávali se k četám od Broumova a Náchoda přitáhnuvším a „dělali“ revoluci. Ale vzbouření samo bylo celkem velmi nevinné. Leží před námi

současné zprávy o něm od farářů a vrchnostenských správců, jimž při tom nejhůře se vedlo, ale oni přece nevypravují o žádném pálení, vraždění a p., jak obyčejně zvyklí jsme vídati v dobách, když utýraný lid zvedá se proti svým pánům. Líčiti podrobně kudy, kam a jak „rebellanti" táhli, není účelem těchto řádků, ale povšechně budiž jenom ukázáno, že vzbouření z Náchodska vyšedší roztáhlo se až ke Kolínu a Českému Brodu na jedné straně, a ke Kuřím Vodám, Českému Dubu a Litoměřicům na straně druhé, tedy právě v těch krajinách, kdež po tolikerém reformování nebyl utlumen vzdor proti cizím vrchnostem a proti katolicismu. Vůdcové vzbouřenců, Antonín Heinwalt, Havel Sádo a primas Rovenský, Brožek, vodili lid, jehož na 20.000 pohromadě bylo, na židy, na faráře a na „břicháče či karabáčníky", jakž vrchnostenským úředníkům říkali. Židé byli biti, faráři musili vydávati reversy, že se odříkají vybírání desátků, a karabáčníci pocitovali nyní karabáče sami na zádech svých. Jmenovitě v Poděbradech a na Hrubé Skále byli páni biti, jakž sami vypravují, „co se do nich vešlo". Vzbouřenci nepřáli si pak již ničehož více, než jídla a pití, a když toho sobě vydobyli, táhli zase dále.

Kníže Karel Egon z Fürstenberka, nejvyšší purkrabí Pražský, vydal již 24. března „Avertissement", v kterémž pod přísným trestem poroučí se všem sedlákům, aby do tří dnů vrátili se k statkům svým, jinak že přísně budou potrestáni. Ale když to nic nespomohlo a od vrchností prosby o vojenskou pomoc do Prahy přicházely, vyslán byl pluk hraběte Wallisa k učinění pořádku v severovýchodních Čechách. Páni představovali si pomoc vojenskou v ten způsob, že bude vojsko do lidu střílet, avšak v tom se zmýlili. Doba císaře Josefa II. vyznamenávala se již něčím zcela jiným, než zabíjením poddaného lidu, a chtěla zjednávati smír na základě spravedlivých požadavků stran obou. Vojenská pomoc měla tedy učiniti ovšem přítrž řádění sedlákův, ale nikterak postaviti se na stranu pánů. To působilo veliké pohoršení a hejtmani vojska byli zřejmě obviňováni, jakoby se sedláky byli v tajné dorozumění vstoupili. Tomu ovšem tak nebylo. Vojsko pokojně stálo v Brandýse nad Labem a sedláky blížící se pochytávalo a do Prahy odváželo.

Vzbouřenci byli se zatím nabažili panského piva i jídla, a zaraženi byvše objevením se vojska rozutíkali se, až celé vzbouření vzalo konec studenou lázní v rybníku u Chlumce. Ani soud nad hlavními buřiči v Praze vykonaný, ani v nejmenším nepodobal se oněm katanským exekucím, jakými ku př. pokutováni byli vzbouřenci uherští neb němečtí v století šestnáctém. Ba naopak, hned po utišení bouře v měsíci květnu 1775 vydán byl pardon, poněvadž prý „takové protivenství a odpornosti víceji z nějakého omylného oumyslu nežli z lehkovážnosti povstaly", avšak na budoucí, věčné časy každé pobuřování přísně zapovědělo se. Považíme-li, jaké byly zásady trestnictví za Josefa I., Karla VI. a ještě z počátku vlády Marie Terezie, nemůžeme neuznati, že učiněn byl rozhodný krok k lepšímu.

Ještě dále šel císař Josef II. po smrti matky své, když r. 1780 sám uvázal se v panování v zemích nynějšího mocnářství Rakouského. Náboženská nesnášenlivost byla heslem všech předešlých století. Známo jest řádění Říma proti Maurům ve Španělích, proti Waldenským ve Francii a proti Husitům v Čechách. Známy jsou ukrutnosti, jichž dopouštěl se krvežíznivý reformator Anglie, král Jindřich VIII. na katolících i luteránech svých zemí, a tolikéž dobře povědomo jest, čeho dopouštěli se němečtí protestanté na katolících, kdekoliv tito byli v menšině. Nejvíce charakteristickým jeví se způsob náboženských bojů v Čechách. Katolíci pronásledovali ukrutně Husity, tito pak opět katolíky; když objevila se v Čechách „Jednota bratrská", stála obě předešlá vyznání oproti ní nepřátelsky; ano právě přívrženci podobojí již za mistra Jana z Rokycan vypověděli „Bratřím" válku bratrovražednou.

V šestnáctém století počal pak jeviti se v Čechách také luteranismus, tedy přistoupilo ke třem již vzájemně sobě nepřejícím vyznáním ještě čtvrté a nejzběsileji vrhli se na ně opět zastanci pod obojí, jejichž boj vylíčil Bartoš, písař, v známé kronice „O bouři v obci Pražské". Fanatismus mistra Paška z Vratu a jeho surového pomocníka, řezníka pražského Zíky Vaníčkovic, jest více než jasným příkladem, jak se rozumělo tolerancí náboženské. Proč pak protestanti čeští po bitvě bělohorské Čechy opouštěli, víme všickni velmi dobře, poněvadž následků kroku tohoto ocitujeme ve vlasti své až po dnes! — Bylo již několikráte k tomu poukázáno, že vyhledávání kacířů a zapovězených knih bylo v osmnáctém století zrovna tak v Čechách ve květu jako v století sedmnáctém a šestnáctém. Obrat k lepšímu stal se teprv za císaře Josefa II. vlivem západoevropského, jmenovitě francouzského směru. Dne 13. října 1781 vydán byl toleranční patent.

Ovšem musili všickni akatolíci přiznati se k vyznání augšburskému neb helvetskému, aby sektářství nerozmnožovalo se, ale nicméně byl toleranční patent velikým pokrokem v dějinách náboženských bojů. V Čechách, jmenovitě v severovýchodních krajích objevilo se houfně protestantů obou vyznání, kteří od dob války třicetileté z otce na syna tajně věrni zůstávali zděděné víře po otcích svých, na vzdor stálému nebezpečí se strany jezovitských missionářů. Jen v těchto krajích výše zmíněných napočetlo se dvě léta po vydání patentu přes 25.000 helvetů a téměř 10.000 augšburských! Dosti veliký to důkaz náboženské houževnatosti lidu českého.

Ale ještě více podivení hodno jest, jak mnoho o náboženských otázkách u nás hloubáno a jak velice zapustily kořeny nejrozličnější výklady bible a písma svatého, uvážíme-li, že přese všechna pronásledování po půl druhého a více století trvavší, vyskytlo se při vydání tolerančního patentu množství sekt nejrůznějších, jež domáhaly se také veřejného uznání. Jmenovitě vyskytli se „Čeští Bratří" v okolí Litomyšle, Chrudimi a Boleslavi, sekta „Pětisvátostníků" v Královéhradecku, „Bratří Sionští" u Křečhoře, „Deisté" v Chrudimi a mnohé jiné sekty, hlavně opět ve zřídle všeho hnutí politického i náboženského: v severovýchodních krajích Čech. Ano i sekta Adamitů, jež za Žižky zdánlivě vyhubena byla v jižních končinách u Hradce Jindřichova, mocně objevila se na Náchodsku, Opočensku, Chrudimsku a Čáslavsku. I mezi židy nastalo hnutí a objevovali se různí mesiášové, z nichž největšího jmena nabyl jakýs Rosenberg, který v Chrudimi počal provozovati své mesiášství. Ale brzy utekl do Uher a odtud pak, po zavraždění jistého bohatého kupce z Prešpurka, do Berlína. Zde prozrazen byl, když židé ve velikých procesích k němu putovali. Byl soudu odevzdán a hrdla odsouzen.

Sekty v Čechách se objevivší — ač toleranční patent jich se netýkal — domnívaly se, že budou moci volně

žiti a některé z nich pro zabezpečení existence vyslaly i deputace do Vídně k císaři Josefovi II. Zejmena učinili tak „Sionští“, avšak Josef II. spis, jejž mu byli podali, před jich očima roztrhal a jak proti nim tak proti všem ostatním sektám přísně zakročil. Krutě — ovšem právem — pronásledováni, věznĕni a ze země vypovídáni byli Adamité, až podařilo se učiniti pokoj a pořádek, aspoň zdánlivý.*)

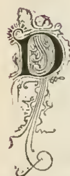
Snahy císaře Josefa II. spůsobily mu celou řadu přátel i protivníků. — Nebudeme probírati, jak mnoho ti neb oni právo měli jeho se zastávati neb postaviti se na stanovisko opáčné, nýbrž poukážeme raději k tomu, že Josef II. v země mocnářství Rakouského uvedl působením svým onen mocný ruch myšlenkový, který hýbal tehdáž Anglií a Francií. — Jakmile proud tento se objevil, nedal se již zastaviti. Jedním z pramenů proudu tohoto bylo také massounství či svobodné zednictví. — Obmezíme-li se na Čechy, nelze již pouhým okem neviděti, že ono veliký mělo vliv na změnu sociálních poměrů u nás, když muži velci a věhlasní jako Dobrovský a téměř všickni tehdejší učitelé na universitě pražské do řad massonů náleželi. — Leč podrobné vylíčení vlivu toho musí prozatím odloženo býti a ponecháno až do proskoumání hlubšího.

*) Že sekta Adamitů s hnusnými orgiemi svými nevzala tehdáž konce svého, o tom máme dokladů několik. — Rok 1848 vynesl je opět na povrch v Chrudimsku, jak mnozí z pamětníků událostí tehdejších mi vyprávěli, a v Náchodě jistý starý šedivý již občan ukazoval mi dům, v kterém Adamité v r. 1848 scházeli se a dotvrzoval, že sám je viděl. — Totéž sděleno mi bylo také o Litomyšli a okolí.

Lokis.

Z posledních novel *Prospera Merimée.*

(Pokračování.)

Dejte pozor,“ zvolala s hrůzou; „jsou střeženy . . . Pirkuns! Pirkuns!“

Pirkuns, abychom pověděli mimochodem, jest žmudské jméno boha, jejž Rusové nazývají Perun; jest to slovanský Jupiter tonans. Podivil-li jsem se, slyše stařenu vzývati boha pohanského, vzrostlo překvapení moje, když viděl jsem, že se žampiony hýbají. Černá hadí hlava vynikla a vyšvihla se asi na stopu z košíku. Uskočil jsem, a hrabě plyvl si na rameno dle obyčeje pověrečných Slovanů, kteří myslí, že odvrátí tím nebezpečí od sebe, podobně jako staří Římané. Stařena postavila košík na zem a skrčila se stranou; pak vztáhnuvši ruku k hadu, pronesla několik nesrozumitelných slov, jež zněla jako zaklínání. Had zůstal nějakou chvíli bez pohnutí; pak otočiv se kolem suché ruky stařeny, zmizel v rukávu jejího pláště z ovčí kůže, jenž, jak se mi zdá, se špatnou košilí byl vše, čím oděna byla litevská tato Circe. Stařena pohledla na nás slabě, však vítězně se usmívajíc tak jako escamoteur, jenž provedl nějakou nesnadnou produkci. Výraz tváře její byl smíšeninou lstivosti i tuposti, jakž obyčejně bývá u těchto domnělých kouzelníků, kteří zároveň bývají i hloupí i podvodní.

„Hle,“ pravil mi hrabě po německu, „to jest něco, co jen zde u nás viděti lze; čarodějnice, jež u paty vrchu jakéhosi krotí hada před učeným profesorem a neučeným litevským šlechticem. To by byla látka k obrazu pro vašeho krajana Knausse . . . . Měl byste chuť dát si hádati? Máte zde pěknou příležitost.“

Odpověděl jsem, že se střežím zkoušeti podobných věcí.

„Raději se jí zeptám,“ pravil jsem, „neví-li něco podrobnějšího o podivné té pověsti, již jste mi vypravoval.“

Milá ženo,“ dím k stařeně, „neslyšela's nikdy o zvláštním okresu jakémsi v tomto lese, kde zvířata žijí v obci nestarajíce se o vládu člověka?“

Stařena přisvědčila hlavou a usmívajíc se slabě a napolo hloupě, napolo zlomyslně, pravila:

„Jdu tam právě. Zvířata ztratila krále svého. Velmožný pán, lev, zemřel; zvířata budou voliti jiného krále. Jdi tam, snad budeš ty králem.“

„Co to pravíš, matko?“ zvolal hrabě se smíchem. „Víš, s kým mluvíš? Ty asi nevíš, že pán jest (jak k ďáblu řekne se „profesor“ žmudsky?) pán tento jest veliký učenec, mudřec, vajdelota.“

Stařena pohlížela na něho s pozorností.

„Já se mýlím,“ pravila; „to ty tam máš jíti. Ty budeš jejich králem, ne on; jsi veliký, jsi silný, máš drápy i zuby —“

„Co říkáte těm epigramům, jež na nás spouští?“ pravil mi hrabě. — „Ty znáš cestu, matičko?“ táže se jí.

Ukázala mu rukou v jednu stranu lesa.

„Tak?“ odvětil hrabě, „a jak hodláš se dostati přes tu bařinu? — Víte, pane profesore, že na oné straně, již baba ukazuje, jest bařina, kde nelze přejíti, jezero řídkého bláta pokryté zelenou travou? Minulého roku vrhl se jelen mnou poraněný do bahna toho. Viděl jsem ho znenáhla klesati. Za dvě minuty neviděl jsem ničeho než jeho parohy. V krátce vše zmizelo a moji dva psi s ním.

„Já však nejsem těžká,“ pravila stařena šklebíc se.

„Mně se zdá, že přeletíš to bahno bez obtíží, a to na koštěti.“

Svit hněvu zableskl se v očích stařeny.

„Dobrý pane můj,“ počala pak tahavým a huhňavým tónem žebráků, „nedal bys dýmku tabáku ubohé ženě? — Učinil bys líp,“ přidala tichým hlasem, „hledati přechod přes bahno, než jíti do Dowghiell.“

„Dowghielly!“ zvolal hrabě, zardívaje se. „Co tím chceš říci?“

Patrně spozoroval jsem, že slovo to spůsobilo zvláštní dojem na něho. Bylo viděti, že byl zaražen; sklopil hlavu a konečně, aby zakryl rozpaky své, otvíral všemožně svůj pytlík s tabákem, zavěšený na rukojeti loveckého nože svého.

„Ne, nechoď do Dowghiell,“ pravila opět stařena. „Ta holubička bílá není pro tebe. — Není-li pravda, Pirkuns?“

Ihned objevila se hlava hada na límci pláště jejího a vyšvihla se až k uchu své paní. Plaz ten, k tomu asi vyučený, pohyboval čelistmi, jakoby mluvil.

„Dí, že mám pravdu," připojila stařena.

Hrabě dal jí hrsť tabáku.

„Ty mne znáš?" tázal se jí.

„Ne, pane můj!"

„Jsem vlastník zámku Midintiltas. Navštiv mne v těchto dnech. Dám ti tabáku i kořalky."

Stařena políbila mu ruku a odcházela spěšně. Brzy zmizela nám s očí. Hrabě zůstal zamyšlen, zavazuje a rozvazuje šňůrky váčku svého ani nevěda, co činí.

„Pane profesore," pravil mi po dlouhém mlčení, „vy se mi vysmějete. Tato prožluklá stařena zná mne lépe, než předstírá, a ta cesta, již mi ukazuje..... Ostatně, není v té celé příhodě nic tak zvláštního. Zná mne tu každý jako bílého vlka. Baba ta schytralá viděla mne asi několikráte na cestě k zámku Dowghiellskému .... Je tam slečna na vdaní... Ona soudí z toho, že jsem do ní zamilován..... A pak snad nějaký hezký hoch ji podplatil, aby mi věštila zlé příhody.. To jí hledí z očí; než přece se mne dotkla slova její. Zděsil jsem se jich skoro... Vy se právem usmějete... Mínil jsem opravdu pozvati se k obědu v zámku Dowghiellském a váhám přec... Jsem to pošetilec! Nuže, pane profesore, rozhodněte sám. Půjdeme?"

„Nechci ničeho rozhodovati," odpověděl jsem s úsměvem. „V ženění a vdávání neradím nikdy."

Vyhledali jsme opět své koně. Hrabě vyšvihl se lehce v sedlo a popustiv uzdu, zvolal:

„Ať kůň za nás rozhodne!"

Kůň se nerozmýšlel; dal se hned malou stezkou, která po několika oklikách přešla v silnici a tato vedla do Dowghiell. Po půl hodině byli jsme před zámkem.

Při hluku, jaký naši koně spůsobili, ukázala se krásná plavá hlavička v okně mezi dvěma záclonami. Poznal jsem ihned zpropadenou překladatelku Mickieviče.

„Vítám vás!" pravila. „Nemohl jste ani přijíti v chvíli příhodnější, pane hrabě. Právě mne došly nové šaty z Paříže. Vy mne nepoznáte, jak budu krásná."

Záclony se zavřely. Vcházeje do zámku bručel hrabě mezi zuby:

„K vůli mně by si je jistě neoblekla...."

Představil mne paní domácí, tetě panny Ivinské, jež mne laskavě přijala a mluvila mi o posledních článcích mých v královeckých listech.

„Pan profesor," pravil hrabě, „přichází si postěžovat k vám na slečnu Julii, která mu vyvedla velmi šelmovský kousek."

„Jest to ještě dítě, pane profesore. Musí se jí odpustit. Často bych si zoufala nad jejím šelmovstvím. Já jsem byla v šestnácti letech rozumnější než ona ve dvaceti; ale jest to dobré dítě a má výborné vlastnosti. — Zná se znamenitě v hudbě, maluje krásné květiny, mluví hbitě francouzsky, německy a vlašsky... vyšívá."

„A dělá žmudské verše!" přidal hrabě se smíchem.

„Toho nedovede!" zvolala paní, jíž musilo se ovšem vysvětliti, jaký čtverácký kousek neť její provedla. Paní byla vzdělaná a znala starožitnosti svého kraje. Rozmluva její se mi obzvláště líbila. Čítala mnoho našich listů německých a znala se dosti dobře v jazykozpytu.

Nepovšiml jsem si ani, jak dlouho se již slečna Ivinská oblékala, ale hraběti zdálo se to již dlouho; vstal, opět se posadil, díval se z okna a klepal prsty po skle jako vůbec lidé, kteří jsou již velmi netrpěliví.

Konečně, za tři čtvrtě hodiny objevila se, provázena jsouc francouzskou svou guvernantkou, slečna Julie; kráčela hrdě a přec roztomile v šatě tom, jejž popsati vyžadovalo by vědomostí ovšem vyšších, nežli jsou moje.

„Nejsem-li hezká?" tázala se hraběte točíc se kolem do kola, aby ji mohl viděti se všech stran.

Nedívala se ani na hraběte ani na mne, dívala se jen na své šaty.

„Jak pak, Julinko," pravila jí paní, „ani nepozdravíš p. profesora, jenž si stěžuje na tebe?"

„Ah! pan profesor?" zvolala s malým roztomilým posuňkem, „což pak jsem udělala? Chcete mi uložiti pokání?"

„Sami sobě bychom je uložili, slečno," odvětil jsem jí, „kdybychom se zbavili vaší společnosti. Nemíním si stěžovati, naopak těší mne, že jsem, díky vám, poznal, že musa litevská zrodila se opět skvěleji, než kdy jindy."

Ona sklopila hlavu, a zakryvši si pozorně rukama obličej, aby si nezcuchala vlasy, pravila:

„Odpusťte mi, já toho vícekrát neudělám."

Pravila to tónem, jako dítě, jež krade cukroviny.

„Neodpustím vám, drahá slečno," pravím jí, „až vyplníte slib jakýsi, jejž jste mi učinila ve Vilně, u princezky Kateřiny Pazovy."

„Jaký to slib?" pravila pozdvihujíc s úsměvem hlavu.

„Vy jste již zapomněla? Slíbila jste mi, že, setkáme-li se na Žmudi, ukážete mi tanec jakýsi národní, o němž jste mi divy vyprávěla."

„Ah! rusalku! Jsem v něm roztomilá a tu jest právě, koho k tomu potřebuji."

Běžela ke stolu, kde ležely sešity not, prohledla rychle jeden z nich, položila na pult piana a obrátila se ke guvernantce.

„Držte, dušinko, allegro presto."

A hrála sama stojíc několik úvodních taktů, aby udala takt.

„Pojďte sem, hrabě Michale; jste s celou duší Litvan, abyste netančil rusalku; .... ale tančte jako venkovan, rozumíte?"

Paní pokoušela se jaksi zraditi z toho, ale marně.

Hrabě i já jsme stále naléhali. On měl proč, neb úloha jeho v tanci tom byla velmi příjemná, jak brzo uvidíme. Guvernantka po několika pokusech pravila, že troufá si zahráti valčík ten, ač jest jí cizí, a slečna Ivinská odstrčivši několik židlic a stůl, aby jí nepřekážely, chopila rytíře svého za límec kabátu a vedla ho do prostřed salónu.

„Vězte, pane profesore, že jsem rusálka, vám k službám." Poklonila se hluboce.

„Rusalka jest nymfa vod. Každý z těch černých močálů v našich lesích má jednu. Nebližte se jim! Rusalka vyjde, hezčí ještě než já, je-li to vůbec možné; zanese vás do hlubiny, kde vás asi roztrhá..."

„Pravá siréna!" zvolal jsem.

„On," pokračovala slečna Ivinská, ukazujíc na hraběte Szémiotha, „jest mladý rybář, dosti hloupý, jenž vydá se drápům mým a já, aby žert ten déle trval, budu ho lákati tančíc trochu kolem něho... Ah! měla bych míti sarafán, to je škoda!...... Prominete mi tento šat, že nemá ani povahy ani barvy místní.... Oh! já mám střevíce, nelze tančiti rusalku v střevících.... a s opatky ještě k tomu!"

Nazdvihla šaty a zatřášši roztomile krásnou nožkou svou, ovšem s nebezpečím, že ukáže poněkud více než

útlou špičku její, hodila jeden střevíc až na konec salónu. Druhý šel za ním a ona stála na podlaze ve svých hedbávných punčochách.

„Jsme připraveni," pravila ke guvernantce.

A tanec započal.

Rusalka krouží kolem svého rytíře. On vztahuje rámě, by ji uchopil, ona mu pod ním uklouzla. Jest to velmi rozkošné i hudba jest půvabná a originální. Tanec se ukončí, když rytíř chce chopiti rusalku, aby ji políbil, ona uskočí, dotkne se ramene jeho a on klesne k nohoum jejím jako mrtvý . . . . Hrabě však improvisoval variant jeden, sevřel ji totiž v lokty své a objal. Slečna Ivinská slabě vykřikla, zarděla se velmi a sklesla na pohovku s tváří hněvivou, stěžujíc si, že sevřel ji jako medvěd.

Viděl jsem, že porovnání toto se hraběti nelíbilo, neb vzpomínala mu tím na rodinné neštěstí; čelo jeho se zakabonilo. Děkoval jsem zatím srdečně slečně Ivinské a chválil tanec její, jenž zdál se mi míti ráz docela antický, upomínaje na posvátné tance Řeků. Vyrušil mne sluha, ohlašuje generála a princeznu Veliaminovskou. Slečna skočila s pohovky pro své střevíčky, oblékla je rychle na malé nožky své a běžela vstříc princezně a poklonila se jí dvakrát hluboce. Pozoroval jsem, že každému ukazovala své střevíčky. Generál přivedl s sebou dva pobočníky své a přišel jako my k obědu. Myslím, že by se v jiné krajině hospodyně byla zhrozila ze šesti neočekávaných a hladových hostů, ale jest taková hojnost a pohostinnost v domech litevských, že se ani neopozdil oběd, leč asi o půl hodiny. Jen že bylo při něm příliš mnoho paštik teplých i studených.

IV.

Při obědě bylo velmi veselo. Generál vypravoval nám velmi zajímavé podrobnosti o jazycích kavkazských, z nichž některé jsou arijské a jiné turanské, ač prý mezi rozličnými národnostmi těmi jest patrná shoda mravů a obyčejů. I já musil jsem vypráveti o svých cestách. Hrabě Szémioth mi k tomu přál, jak prý umím na koni jezditi, že prý neviděl nikdy ani ministra ani profesora, jenž by takovou jízdu podstoupil, jakou jsme my dnes vykonali. Vysvětlil jsem mu, že byl jsem vyslán od biblické společnosti zpytovati řeči kmene Charruas; tu že jsem ztrávil půl čtvrta roku v republice Uruguay, skoro stále na koni, stále v pampách mezi Indiany. Tak vypravoval jsem též, že bloudiv jednou tři dni v těchto pláních bez konce a nemaje ani potravy ani vody, učinil jsem jako gauchové, kteří mne provázeli, totiž zabil jsem koně svého a pil jeho krev.

Všecky dámy vykřikly hrůzou. Generál připomenul, že Kalmukové v podobných případech právě tak si počínají. Hrabě se mne tázal, jak chutnal mi nápoj ten.

„Dosti," odpověděl jsem, „ač se mi protivil; než spřátelil jsem se s ním snadno a jen jemu mám co děkovati, že zde dnes obědvám. Mnoho Evropanů, chci totiž říci bělochů, kteří žijí mezi Indiany, zvykají tomu a oblibují si v tom. Dobrý přítel můj, don Fructuoso Rivero, president republiky, zřídka opomene užíti toho. Pamatuju se, že jednoho dne jel na cestě ku kongresu v plné uniformě okolo chatrče, kde zabíjeli hříbě. Zastavil se, skočil s koně a požádal o trochu krve; načež pak měl jednu ze svých nejznamenitějších řečí."

„To je hrozná obluda, ten váš president!" zvolala slečna Ivinská.

„Odpusťte, drahá slečno," odpovídám, „jest to člověk znamenitý, ducha velmi vzácného. Mluví v několika řečích indianských, dosti nesnadných, zvláště řeč Charruů jest těžká, kde sloveso nesčíslné množství forem má, pravidelných i nepravidelných vazeb, i zvláštních tvarů nabývá dle toho, které osoby ve společnosti ho užívají."

Vyprávěl jsem některé podrobnosti dosti zajímavé o užívání časoslova toho, ale hrabě přerušil mne otázkou, kde prý se kůň píchne, chceme-li píti krev jeho.

„Pro pána boha, pane profesore," zvolala slečna Ivinská s tváří komicky zděšenou, „neříkejte mu toho. On jest s to pobiti celý svůj stáj a nás samé snísti, až nebude míti koňů!"

Po tomto žertu opustily dámy za hlučného smíchu stůl a šly připravit čaj a kávu; my jsme zatím kouřili. Po čtvrt hodině volaly generála do salónu. Chtěli jsme všichni za ním; však bylo nám řečeno, že nechtějí dámy, leč vždy jediného pána. Brzy zaslechli jsme ze salónu hlučný smích a tleskání rukama.

„Slečna Julka tropí zase obvyklé žerty své," pravil hrabě.

V tom byl volán on sám; nový smích a potlesk. Po něm přišel jsem já. Když vstoupil jsem do salónu, tvářily se všecky osoby velmi vážně, což nebylo dobrým znamením. Čekal jsem nějaké čtveráctví.

„Pane profesore," pravil mi generál s tváří co možná úřadní, „tyto dámy míní, že pili jsme mnoho šampaňského a nechtějí nás k sobě přijmouti, leč po zkoušce nějaké. Máte jíti se zavázanýma očima z prostřed salónu k této zdi a dotknouti se jí prstem. Vidíte, věc jest jednoduchá, není třeba, než jíti rovně. Jste s to jíti přímou čarou?"

„Tuším, že jsem, pane generále."

Slečna Ivinská položila mi hned šátek na oči a zavázala vší silou do zadu.

„Jste uprostřed salónu," pravila, „natáhněte ruku. Dobrá! Sázím se, že nedotknete se zdi."

„V před, pochod!" pravil generál.

Nebylo třeba leč pěti neb šesti kroků. Postupoval jsem velmi zvolna, věda napřed, že narazím na šňůru nějakou neb křeslo mi v cestu postavené. Slyšel jsem tajený smích, jenž zvětšoval mé rozpaky. Konečně měl jsem za to, že jsem již u samé zdi, tu prst, jejž jsem natažený měl, vnořil se pojednou do něčeho studeného a mazavého. Ušklíbl jsem se a uskočil — hlučný smích přítomných následoval.

Strhl jsem pásku s očí a uzřel jsem slečnu Ivinskou, držící v ruce hrnec s medem, do něhož se byl zabořil prst můj, jímž jsem se zdi dotknouti chtěl. Útěchou bylo mi, když viděl jsem, ža oba pobočníci tutéž zkoušku byli podstoupili a že se jim o nic lépe nevedlo, než mně.

Ostatní čas při obědě vyplnila slečna svým šelmovským humorem. Vždy vysměvačná, vždy čtveračivá, vybrala si brzy toho, brzy onoho za terč svých vtipů.

Pozoroval jsem zatím, že obracela se nejvíce k hraběti, jenž se ovšem nikdy nehoršil a sám zdál se libovati sobě v jejím škádlení. Naopak, když napadla některého z pobočníků, svraštil obočí, a já viděl jsem zářiti oko jeho tím temným leskem, jenž byl vskutku něco děsného. — „Šelmovská jak kočka a bělounká jak smetana". — Zdálo se mi, jakoby byl Mickievič, píše verše tyto, chtěl vykresliti pannu Ivinskou.

Handžár.

Přede mnou tu handžár, pochvy prost,
na stole se blýská — z dálky host.
Na ozdobné knize českých zpěvů,
sladkodechých, vyfintěných slov,
nutících se k slzám, do úsměvu —
podivně tu svítí drsný kov.
Hledím k němu, v dlaň se hlava kloní,
čelem chmurné vidiny se honí
a duch stíhá věků tajemství — —
Přede mnou se handžár klidně skví.

Přemítám, kdy vyschne kalich muk,
jejž pil praděd můj, pít bude vnuk.
Přemítám, proč vedl bůh mé plémě
pouští jen a nocí bezlunnou
a proč osud zedrané mu témě
trnovou jen věnčí korunou.
Kdy se dovrší hřed, hanby míra?
Zrak můj teskně do budoucna zírá
a hruď chabá úzkostí se chví — —
Přede mnou se handžár klidně skví.

Jako kněz, jenž nad Chebarem snil,
v údolí jsem kostí zabloudil.
Stál jsem v bílé, neobhledné tříšti
kostí rozmetaných v šíř i dál,
ztrouchnivělých sterém na bojišti —
ve Slovanstva kostnici jsem stál.
A jak onen Hebrej v pole hluché
nad kostmi jsem zvolal: „Kosti suché,
zdali oživnete, bůh jen ví — —“
Přede mnou se handžár klidně skví.

Mrakem dýmu hledím v tichou ves —
trámů černých doutnající směs.
Mrtvo kol. Jen tamo na prs bílý,
zacloněný pustou kadeří,
s kvílením se drobná hlava chýlí —
mroucí děcko k mrtvé mateři.
Utišil je čepel s hůry mračné
a zlé oko, rudé, krvelačné
pod zelenou blysklo korouhví — —
Přede mnou se handžár děsně skví.

Slyším bratrů nářek, pláče jek,
jako kdys kol Babylonu řek.
Dívku vidím, s mořem žalů v oku,
holubici krotkou, tichou laň,
jak jí s útlých, sněhobílých boků
poslední rve clonu tmavá dlaň,
v porobu ji smýká vilník hrubý,
vidím zločin, zločin — skřipám zuby
a jak podrážděné oko lvi
přede mnou se handžár náhle skví.

Ha, již do úpění kmetů, děv
pomsty hřímavý se mísí zpěv.
V meče rezavé již perlík buší,
houkla puška hlasně, vesele —
a již zaslechli ji, k nářku hluši,
naši příznivci a přátelé.
Jeden žehnáním a druhý zlatem
vraha obsypal, by v boji svatém
brat můj klesl, s pouty otroctví — —
Přede mnou se handžár klidně skví.

Kulí smrtných pronikavý hvizd
oblásil již skalních orly hnízd.
Jako živý vodopád se řítí
s výšin svých již bratři junáci,
blyskavicí handžáry jich svítí
a jich píseň hromem burácí.
Nic je nepoleká, nezastaví,
v prachu válejí se lysé hlavy
a hor ohlas hřímá: vítězství! — —
Přede mnou se handžár jasně skví.

Sem, ty handžáre, sem na mou hruď!
Na srdce tě vinu, zdráv mi buď!
Pryč s té knihy veršů sladkomřivých,
zvučných rýmů! Nehodíš se k nim:
jiné básně ve slokách ty křivých
sepisuješ písmem krvavým.
Nepoznal jsi našich sladkých žalů,
slovanských's jen sílu poznal svalů
a tvá čepel surová se skví
divokým jen leskem hrdinství.

Zde tě zavěsím! Tvůj smrtný lesk
rozptyluj mé hrudi žal a stesk,
zbraní vítězná, již ukul k boji
dalekých mých bratrů svatý hněv!
Nestyď se, že na čepeli tvojí
bledým ruměncem hrá lidská krev.
Řeka ještě do prachu ji steče,
nad šledním než vrahem, jehož meče
v srdci rodu slovanského tkví,
poslední se handžár pozaskví!

Svatopluk Čech.

Silhouetta z klášterního života.

Stěžují si na Prahu; nelze prý tu ničeho užíti, čerstvého vzduchu se nadychati, v zeleném se projíti aneb aspoň zelené viděti. Lhal bych, kdybych i já to tvrdil. Nadychám se čerstvého vzduchu, vidím do krásného zelena a při tom při všem vznáším se nad ostatní Prahou. Povím ihned, jak toho všeho užívám. To vše poskytuje mi — vikýř u půdy. V prázdných chvílích vypůjčím si od paní sousedky klíč, vylezu do třetího poschodí, odepnu rezavý zámek u půdy, otevru mříž a jsem na své ville. Vyhlídka z naší půdy je roztomilá. Hleďte: kolem do kola skoro samé zahrady. Zde na pravo kostel, vedle klášter, u kláštera pak velkolepá zahrada.

Jakou to mají páni klášterníci pěknou zahradu! Kolem do kola obehnána je dosti vysokou zdí, která uvnitř zcela zakryta je zeleným křovím a nižšími stromy. Pak táhne se křížem zahradou řada košatých stromů. Vedle nich bujně rostou kapusta, okurky, salát, tykve a pod. Uprostřed zahrady tulí se mezi stromy altán, a dále v zahradě roztroušeno ještě několik menších altánků a budek. Tam v rohu na levo pak, při samé zdi, stojí besídka, jejíž stříška i strana, čelící ku klášteru, obrostlá jest divokou révou tak hustě, že by nikdo ani s hůry ani s oné strany nemohl vyšpehovati, co se uvnitř děje. Já však ze svého vikýře dobře vidím do besídky — hledímť právě ke vchodu. — —

Je to dnes parno! Svlékám zbytečný oděv, cpu si dýmku a již sedím polo z vikýře. Zrak můj občerstvuje se pohledem do zelených zahrad; ale co to? klášterní je posud prázdna. Snad jsou ještě u oběda.

Hledím na budovu. Protiví se mi, že nemohu nikoho vidět, kterak z kláštera vychází. Slyším jen vrzat dvířka. Od těch vede do zahrady dlouhý dvorek, na obou stranách vysokou zdí obehnaný. Kdo do zahrady přichází, poznává teprv, když otvírá zahradní mřížku. Ale přece něco vidím. Když slunce jasně svítí a stojí mi za hlavou, kreslí postavy chodců na protější čistě obílené stěně dvorku — také silhouetty baví. Ale dnes nikdo nepřichází.

Prohledněme si tedy zatím trochu klášter. Budova patrová asi o dvaceti oknech, za nimi cely klášterníků. Patro je vysoké a pod velkými okny nacházejí se dvě malá okénka, právě nad brankou, kterou se do dvorku a zahrady vchází. Ta okénka jsou zaprášená, pavučinami pokrytá a bývají málokdy otevřená. Je to klášterní vězení. Jen když tam někoho zavrou, dají mu okénka vyčistit. Ale teď už tam dlouho nikdo nebyl — jsou asi nad míru spořádaní, ti páni fráteři. Pohledněme výše na budovu. Starožitná střecha klášterní je zdobena asi šesti vikýři s prolomenými čely. Kolem střechy běží pěkný, červený žlab, jehož roury končí na rozích dračími hlavami. A níže — však dosti toho: branka vrzla, nechme stavení stavením. A vrzla po druhé, po třetí — tři postavy černé objevily se mi na obílené stěně. První shrbená a malá, druhá o něco větší a slušně tučná, třetí pak hubená jako šindel a vysoká jak tyčka. Všecky mají ruce na prsou skřížené a na těch, nemýlím-li se, odpočívá kniha modlitební. Již se blíží k zahradě; stín košaté lípy, přes zeď zahrady vyčnívající, pojímá v sebe stíny jejich postav; mřížka se otevřela: tři frateři s nějakými modlitbami, pokud mohu vidět, hezky velkými, kráčejí nábožně do zahrady. Již jsou v stromořadí a rozevřeli své breviáře. Procházejí pod stromy, jeden od druhého na pět kroků vzdálen, a přečítají, zdá se mi že nahlas, nedělní pobožnosti.

Lituji těch lidí; krásný nedělní den musí utlouci přeříkáváním litanií a nebe své musí hledat zraky do země zavrtanými. Možná že bych filosofoval ještě déle nad osudem klášterníkův, kdyby branka opět nebyla zavrzla. Hledím na zeď.

Z kláštera, ze dvířek vyhoupla se nyní tlustá postava; stín její zaujímá hezký kousek místa na bílé stěně. Pozorně přidržuje dvířka, aby náhle nesklapla. Tři kroky odstupuje, ohlíží se nazpět; nyní dává ruku nad oči a hlava otáčí se po hořejších oknech. Neviděl asi nic podezřelého, neboť spustil ruku a kráčí rychle přes dvorek; stín sotva mu stačí. Avšak co to nese v jedné ruce před sebou? Toť džbán! Ah, teď teprv začíná být ta stínohra zajímavou! Hle: postava má svazek klíčů za pasem — i ve stínu třepotají se mu kolem boku. — Myslím: toť frater sklepník! Stín lípy pojal již jeho stín, mřížka zahradní šramotí.

Hle, frater bibentium chce asi vypiti sám zlatý mok — jiného džbán jistě neobsahuje — že se tak fraterům v modlitbách pohříženým vyhýbá a nikoli stromořadím, nýbrž podle zdi k besídce v rohu spěchá. Nikoli, je přející; obrátil se nyní k třem ostatním a dává jim znamení — salámem, který v pravé ruce drží. V levé nese řádný džbán cínový, jistě vínem naplněný. Již dostihl besídky. Džbán postavil pod stůl do rohu, salám položil na lavici a stírá si velkým modrým šátkem pot s čela.

První tři svatí muži náhle přiblížili se jako náhodou k sobě. Zdá se, že každý řekl jedno slovo. Na to ohledli se ku klášteru. Tam panuje ticho. Pak rozdělili se opět od sebe na pět kroků vzdálenosti a pomalu, v knihy své zabráni, kráčejí k besidce. Již jsou uvnitř. S pobožnou tváří skládají rychle zavřené breviáře do kouta na lavici a každý z nich poklepal sklepníku na rameno. Ten vytáhl objemnou tabatěrku, a všickni čtyři vzali si po ohromném šňupci. Usedli kolem stolu. Tlustý sklepník pozdvihl džbán a požehnav mu podal jej prvnímu, shrbenému. Ten upil, podal tučnému, ten nápodobně hubenému, kterýž vrátil džbán dárci. Rukávem utřeli si ústa. Na to vyňal tučný z kapsy žabku a počal krájet salám. Pojedli. A hlavy všech tří obrátily se nyní k hubenému. Zdá se mi, že poznávám jeho úsměv, hubená pravice vjela za prsa kleriky a vytáhla cosi bílého. Hodil tím na stůl, rozlétlo se to — karty! A jako prve sklízel pochvalu sklepník, tak nyní hubeňáček za svůj příspěvek. Tučný chopil se obratně listů a zamíchal. Každý sejmul, na to hubený ukázal prstem na sklepníka. Ten rozdal.

Nyní teprv poznal jsem, jak toto dostaveníčko čtyr pánů klášterních bratří dobře bylo umluveno.

Hleděl jsem na ně se zalíbením. Karty jim v rukou jen litaly a čárky křídové na stole se hemžily; pozoroval jsem, že prozatím o nic jiného nehráli, než o čárky. Zač ty pak vymění, nemohl jsem uhodnouti.

Na breviáře dočista zapomněli; za to však hromádka salámu se tenčila a džbán musili vždy více nahýbati.

Kouřil jsem dýmku po dýmce, a také po přinešeném litru piva jsem nezapomínal sáhat. Již nebyla pozornost má věnována výhradně hrajícím klášterníkům, hleděl jsem na vzdálenější střechu, kde právě vystrkoval vikýřem hlavu holubář a mával šátkem a pohvizdoval na své holuby, nad hlavou mu kroužící.

A zrak můj svezl se pak na bílého, papírového draka, který byl komusi uletěl a nyní v rozehřátém vzduchu, mírným vánkem poháněn, semo tamo poletoval.

Přicházela na mne dřímota. Dýmka mi vyhasla, pivo bylo dopito a slunce začalo do mne pražit. Přistavil jsem nyní k vikýři starou zednickou kozu, kterou jsem v koutě našel, opřel ruce o vikýř, založil do nich hlavu. Ještě jednou jsem vyhledl ven: všude ticho, ničím nerušené. Fráteři v besídce hráli dále. Zívnul jsem, položil hlavu a usnul jsem.

Nevím, co se komu zdá, usne-li v horku na čerstvém vzduchu, ale já mívám vždy sny velmi pěkné, šťastné, veselé. A kdykoli usnu odpoledne, zdá se mi, že jsem u svého děvčete, že mu rozčísám vlasy, hladím čelo, rozepínám a zapínám náušnice, beru je za bradu a konečně líbám jeho ústa. Přisáhám, to se mi zdá vždy. Možná, že jí zdá se opět o mně; hrabe mi prstíčky v kudrnatém vlasu, jako to dělá při bdění; potahuje mne za dosti dlouhé uši — jako při bdění; směje se, že nemám žádného vousu pod nosem — jako —, však to nečiní! Ale konečně snad přece — i ve snu — mně položí levou dlaň na témě hlavy, pravou ruku ovine o mou šíji a rty její se blíží, jako sladké maliny na rajském stromě — Ano, drahé čtenářky, tak to činí má děva — ví, že to mám rád!

A mně se to zdálo nyní vše dohromady. Již jsem drahouška učesal, již jsem mu náušnice zapjal — již beru ji za bradičku, vidím blížící se malinky —

Hlava ve spaní mi sjela s lokte, zavadil jsem o stěnu vikýře — jsem probuzen. Mrzutě, protože mi to nejkrásnější ušlo, protírám si zrak; v tom začínají v klášteře zvonit k odpolední společné pobožnosti. Zvonek dlouho nezní — umlkl. Nějakou chvíli ticho. Hledím na okna kláštera. Náhle se jedno z prostředních otevřelo a vykoukla z něho hlava, pokrytá malou černou čepičkou. To je nos! Perune, takového nosu jsem posud neviděl! Zdá se skoro celá hlava být nosem; vše se k tomu nosu sbíhá, vše se v něm soustřeďuje. Čelo vyhlíží jako pokračování nosu, tváře jako rozšířené chřípě, brada jako základ nosu. Nos zavrtěl sebou na pravo, na levo; zdá se mi, že při tom zafuněl. Pak se okno opět zavřelo. Několik okamžiků. Branka vrzá, ale náramně opatrně vrzá! Slunce stojí posud vysoko, bílá stěna ukazuje dobře. Objevuje se — čtenaři, hádej, co se nejdříve objevuje? Nos! Dále kousek hlavy, která od nosu zbývá, pak hubený krk. Opatrně, hadím pohybem plouží se celá postava z branky. A shrbeně, nosem napřed, vine se nyní stín po dvorku, rukama jakoby ve vzduchu tápal, aby mu nic neproklouzlo! Tento krok neznačí nic dobrého, to je vyzvědač! Začínám mít strach o klášterníky, že budou při hře přepadeni. Hledím do besídky — o hrůza: oni spí! Karty po stole rozházeny, několik jich leží na zemi v písku. Džbán pod stolem převržený, breviáře nedbale odstrčeny na kraj lavice, že každé chvíle mohou na zem spadnouti. A jak tu spí! Fráter sklepník hlavou na stole, tučný s rukama na břiše o stěnu opřený; shrbený má skleslé ruce, hlavu na prsou. Však nejlépe sedí, či vlastně leží hubený. Polovice jeho těla je na stole svinuta, hlava uprostřed, kostnatýma rukama obejmuta; odpočívá jako kocour na výsluní.

Slabě, slabounce zašramotila mřížka u zahrady. Nosatý muž stojí nyní na prahu. Ostrýma očima střílí po zahradě, nyní utkvěl jima na besídce. Nevidí sice dovnitř, ale čich mu vyzradil skrýš bratří, kteří se nebyli k odpolední pobožnosti dostavili.

A zase jako had se plíží podle zdi; ale jako had hroznýš, kroky sáhodlouhými! Na pět kroků před besídkou se zastavil. Pravým uchem, jež k besídce nachýlil, větří, co se tam děje. Ticho. Stupá dále. Již je u besídky, již je u vchodu — žasne, trne nad divadlem se mu jevícím. Tu spí čtyři bratří! Ruce jeho se nejprvé skřížily, pak je roztáhl, povznesl a spustil bleskem na stůl, že kostnaté jeho prsty hlasitě zachřestily. Mniši se protrhli a vyvalili oči. „Kvardián!" volají asi jedním dechem jejich otevřená ústa.

Kvardián založil ruce do boků. Zlostně a zároveň škodolibě prohýbá se nos jeho obrovský. Kostnatá pravice ukazuje řadou na karty, džbán, salám a pohozené breviáře. Neslyším ho mluvit, ale zdá se mi, že řekl:

„Kdo to všecko přinesl?"

Ani jediná ústa se neotevřela; buď nechtějí fráteři vinníka vyzradit, nebo se cítí všickni stejně vinnými.

„Nedostanu odpovědi?" zdá se hřmíti kvardián a dupnuv nohou, dodává asi:

„Jmenujte vinníka hlavního, nebo vás dám všecky zavřít."

Na to shrbený ukázal pokorně na sklepníka, tučný na hubeného.

„Tak vy tak!" hromuje asi kvardián. „Frater sklepník přinesl víno a ty, vyzáblý, pekelný nástroj k zavádění duší — karty!"

Sklepník a hubený pokorně vstali a sklopili hlavy.

„K výslechu!" zašermovala pravice kvardiánova a nos jakoby dodával: „Uhlídáte!"

Mezitím sebral shrbený karty a chtěl je strčit do kleriky.

„Sem s tím!" natahuje ruku kvardián a znaleckým okem je prohlíží. Pak uspokojen strká je do kapsy — bezpochyby zahraje si večer sám.

A klášterníci sebrali džbán, breviáře, zbytek salámů a nyní žene je kvardián před sebou. Smutný to pochod stínů na bílé zdi; kvardián za nimi vítězně zarachotil brankou. Zapadla.

* * *

Dva dni nebyl jsem na půdě. Třetí krásné, slunečné ráno mne tam vylákalo. První pohled padl na zahradu. Prázdna. Druhý pohled padá na klášter. Tichý. Ale něco přece můj zrak zadrželo: čistě otřená okénka — vězení klášterního. Náhle se jedno otevřelo; vyhledla z něho hlava hubeného. Šramotem tím upozorněn otevírá nyní okénko své i sklepník: přejí si dobrého jitra. Patrně je mezi okny stěna, tak že to jsou dva žaláře. Na to zaluskl hubený prsty, chce šňupec. „Ještě jsem nedostal snídaní!" odpovídá mu sklepník. V tom vrzne dole branka. Sklepník se vypnul a již spustil nit dolů. Již ji vytahuje, na konci uvázán je kornoutek — rapé. Tučný nebo shrbený z vděčnosti a útrpnosti obstarává mu tu snídani. Kvardián o tom nesmí vědět.

„Dobré chutnání přeju!" pravím a jdu s půdy dolů.

Napsal *Ignát Herrmann.*

Která z obou?

Zmatená historie. Z Theofila Gautiera.

Poslední zimu potkával jsem dosti často ve společnostech dvě sestry Angličanky; když se objevila jedna, nebyla jistě druhá daleko; pročež říkali jim krásky nerozdílné.

Jedna byla brunetka a druhá blondýnka a ačkoliv byly dvojčata, měly pouze jedno společné, totiž, kdo je znal, musil je milovati, neb byly to dvě nejrozkošnější a v též chvíli sobě nejnepodobnější bytosti, které se vůbec kdy setkaly. A přec zdálo se, že se co nejlépe srovnávají se světem.

Nevím, zdali pouhým instinktem mladých děvčat pochopily výhody své nepodobnosti, či zda bylo mezi nimi opravdové přátelství, nikdy nezastiňovala jedna druhou a myslím, že to byla pravá příčina zdánlivé jejich svornosti, nebo nezdá se mi býti velmi těžkou věcí, aby dvě sestry téhož stáří, též stejné krásy, ač přece různé

se rozhodně nenáviděly. Nebylo tomu tak a obě rozkošné dívky byly vždy jedna vedle druhé v témž koutě salónu opírajíce se o sebe s roztomilou důvěrností, aneb skloněny jsouce na polštářích téže pohovky; byly rády v stínu a neopouštěly se ani na minutu.

To zdálo se mi býti věru podivným a bylo také příčinou zoufalosti všech lvů salónů; neboť nebylo lze říci slova Musidoře, aby je neslyšela Clary, nebylo lze vtisknouti lístek v malou ručku Clary, aby toho nespozorovala Musidora: bylo to věru k nesnešení! Obě děvčata bavila se jako dva blázínkové, jakými též byla, marnými těmi pokusy a měla z nich zlomyslnou radost, když mohla je způsobiti a překaziti pak nějakým náhlým dětinstvím neb neočekávaným šprýmem. Bylo to rozkošné na mou věru, viděti ubohé a zoufalé tváře nešťastných šviháků, nucených bráti zpět svůj madrigal neb zamilované psaníčko. Můj přítel Ferdinand byl tak zmámen nezdarem svých podniků, že osm dní si vázal kravatu tak špatně jako ženatý.

Já činil jako ostatní: poletoval jsem kolem obou sester tu začínaje s Clary, tu zas s Musidorou a vždy bez výsledků. Byl jsem konečně tak rozhorlen, že jsem jednoho večera měl opravdu chuť prohnati si kulkou trochu toho mozku, jenž mi ještě zbýval. Co mne zadrželo v tom, byla myšlenka, že bych byl nechal volný terrain Ferdinandovi a pak ta rozumná úvaha, že bych byl nemohl zkusiti šat, který mi měl můj krejčí druhého dne přinésti. Odložil jsem tedy své sebevražedné plány na podruhé, ale nevím dojista ještě podnes, zda jsem dobře či špatně učinil.

Zkoumaje řádně své srdce došel jsem k tomu hroznému výsledku, že miluju obě sestry najednou. Ano, madame, je to pravda, ač je to ošklivé a snad právě proto, že je to ošklivé, miloval jsem obě dvě. Slyším, jak zvoláte špoulíc krásná svá malá ústa: „Ten netvor!“ Ujišťuju vás, že i přes to jsem nejnevinnější hoch na světě, ale srdce muže, třeba by nebylo tak zvláštní jako srdce ženy, jest přece dost podivná věc a nikdo nemůže činiti mu výčitky za to, co se mu přihodilo — ani vy ne, madame! Zdá se, že, kdybych byl znal vás trochu dříve, byl bych miloval pouze vás: ale já vás neznal.

Clary byla velká a štíhlá jako antická Diana: měla nejkrásnější oči na světě, obočí, jež zdálo se býti nastíněno štětcem, nos jemně a směle prodloužený, pleť teplé a průhledné bělosti, ruce jemné a pravidelné, lokty rozkošné ač poněkud suché a ramena rovněž dokonalá, jak je může míti zcela mladé děvče (nebo krásná ramena dostávají dámy až v třiceti letech): zkrátka, byla to pravá Peri!

Chyboval jsem?

Musidora měla pleť průhlednou, hlavinku bílou a zlatovlasou, oči andělského lesku, vlas tak jemný a hedbávný, že jediný dech jej rozčeřil a načechral, k tomu nožku a živůtek vosy: mohla být považována za vílu.

Neměl jsem pravdu?

Po druhé zkoušce srdce svého dospěl jsem k výsledku ještě hroznějšímu, než byl první, nemiloval jsem totiž ani Clary, ani Musidoru: Clary sama líbila se mi jen z polovice; Musidora odloučena od sestry ztrácela skoro veškeré kouzlo své; když ale byly pohromadě, vracela se láska má a obě byly stejně láskyhodné. Nebyla to ani brunetka ani blondýna, do níž jsem byl zamilován, ale spojení těchto dvou typů krásy, které obě sestry slučovaly tak dokonale; miloval jsem jakousi abstraktní bytost, která nebyla ani Clary ani Musidora, ale která měla stejně něco z obou; rozkošný fantom zrozený ze styku obou těch krásných děvčat, který poletoval od jednoho k druhému bera od toho sladký úsměv a od onoho ohnivý pohled, mírně melancholii blondýny živostí brunety, vybíraje, co u každé bylo nejvybranějším a doplňuje jednu druhou; miloval jsem něco čaruplného a nevýslovného, co se řinulo z obou a co zmizelo, když byly rozloučeny. Smísil jsem je v lásce své a učinil z nich jedinou a tutéž osobu.

Jakmile obě sestry pochopily, že je miluju takto a nejinak (a ony to pochopily dosti brzy), přijímaly mne laskavěji, a osvědčovaly mi při mnohých příležitostech patrnou přednost před všemi ostatními soky.

Maje příležitost prokázati několik dosti závažných služeb matce jejich, byl jsem připuštěn do domu a brzy patřil jsem k počtu intimních přátel. Přišel jsem vždycky vhod; přicházel a odcházel jsem dle libosti, volaly mne pouze jménem křestním; stínoval jsem výkresy jejich, byl přítomen jejich hudebním hodinám, nikdo se neostýchal přede mnou. Byla to děsná i rozkošná situace: byl jsem mezi anděly a trpěl jsem muka. Mezi tím, co jsem kreslil, skláněla se obě děvčata nade mnou, cítil jsem tluk jejich srdce a dech jejich, jak pohrával v mých vlasech: výkresy, jež jsem tenkráte dělal, jsou opravdu nejhorší ze všech; ale co na tom, každému se líbily. Když jsme byli v saloně, usedli jsme všickni tři do výklenku okna a záclona splývající nad námi v bohatých záhybech tvořila nám jaksi pokoj v pokoji, a my zde byli jsme tak volni jako ve zvláštním pokoji; Musidora byla po mé levé straně, Clary po pravé a já držel každou rukou svou jednu za ruku; švitořili jsme jako straky, byl to hřmot, že nebylo lze slova slyšeti: děvčata hovořila nejednou a často se přihodilo, že jsem Clary odpovídal, co se ptala Musidora a zase naopak, což působilo někdy tak rozkošná à-propos a tak komická qui pro quo, že jsme se smíchy za boky popadali. Mezitím navinovala matka nitě, čtla nějaký starý žurnal, aneb podřimovala ve své lenošce.

Vskutku, má situace byla hodna závidění a nemohl jsem ani sníti o něčem lepším; a přece byl jsem šťasten jen z polovice: když objímal jsem ve hře Clary, cítil jsem, že vždy něco scházelo a že polibek nebyl úplný a hned běžel jsem objati Musidoru, a naopak: jsa s jednou, toužil jsem po druhé a slasť má mohla býti tenkrát úplnou, kdybych mohl objati obě zároveň: a to nebyla věc tak snadná.

Zvláštní bylo to, že obě čarovné „misses“ nebyly žárlivy jedna na druhou: snažil jsem se ovšem rozděliti své celování a pozornosti s nejpřísnější nestranností: leč i přes to byl stav můj velmi obtížný — byltě jsem v nebezpečí ustavičných nedopatření. Nevím, zdali účinek jejich na mne též vzájemně na nich se osvědčoval, leč nemohu jinému motivu přičísti souhlas, který vládl mezi nimi. Cítily se neúplnými, když nebyly pospolu a chápaly dobře, že jedna byla jen polovicí druhé a že bylo třeba, aby se spojily k celku. V oné šťastné noci, kdy byly počaty, anděl přinesl nepočítaje na dvojčata, jedinou duši a neměl času vrátiti se a hledati druhou a rozdělil ji tedy mezi obě. Tato bláznivá myšlenka tak se zakořenila v duchu mém, že jsem je znovu okřtil, dávaje oběma jediné jméno.

Musidora a Clary byly obětí týchž muk jako já. Jednou, nevím, zdali se umluvily, či z přirozeného popudu, přiběhly mi naproti a vrhly se udýchány na má prsa. Sklonil jsem hlavu, bych je políbil dle obyčeje: ale ony mne předešly a políbily mne najednou každá na jednu tvář; krásné oči jejich svítily neobyčejným leskem, srdečka jejich tloukla, tloukla: snad proto, že běžely; obličej jejich byl pohnut a viděl jsem v něm zadostiučinění, po němž nebylo stopy, když jsem objímával každou zvlášť. Bylo to tím, že pohnutí jejich bylo náhlé a že oba polibky jejich byly v podstatě jeden a týž polibek, ne polibek Musidory a Clary, ale celé ženy, kterou tvořily obě a která byla jedna i druhá a nebyla ani jedna ani druhá, polibek to idealní sylfidy, které jsem dal jmeno Adorata. To bylo rozkošné a já byl šťastným nejméně tři minuty. Leč přišla mi myšlenka, že tímto spůsobem stávám se passivním a nikoliv aktivním v lásce a že jest pod hodností muže nechati úlohy jejich bez odvety. I spojil jsem ve své jediné ruce táhlé prsty Musidory i Clary a přitáhl jsem je zároveň až k svým rtům a tak jim vrátil políbení, jak mi je daly a má ústa dotkla se ruky Clary v témž okamžiku, jak ruky sestry její. Obě pochopily ihned mou myšlenku, jak byla jemnou a odměnily mne pohledem nejkouzelnějším, kterým kdy dvě ženy najednou obdařily téhož muže. —

Vy se asi smějete, řeknete, že jsem byl blázen a že je to velmi malicherné neštěstí býti milován najednou od dvou rozkošných žen; ale pravda jest, že nebyl jsem tak mučen celý. život svůj; kdybych měl Clary, nebyl bych šťastným, jako kdybych měl jen Musidoru; co jsem chtěl, bylo nemožné: nazývati svými obě zároveň — vidíte, že jsem již docela ztratil rozum.

Téhož času dostal se mi do ruky čínský jeden román od zesnulého Abela Remussata, měl titul: „Yu-Kiao-Li“, nebo: „dvě sestřenice“. Ze začátku nebavily mne příliš popisy čajových šálků a improvisace o květině rybáře a větvích vrb, které naplňovaly první svazek, leč když jsem přišel k místu, kde bakalář libomudrctví See-Yeoupe již zamilovaný do jedné sestřenice, docela se zblázní do druhé, krásné Yo-Mu-Li, začínala mne kniha ta zajímati pro dvojí tuto lásku, jež připomínala mou situaci; tak hluboce jsme totiž egoisté a jen to se nám líbí, co o nás jedná. S úzkostí očekával jsem rozuzlení a když jsem viděl, že bakalář See-Yeoupe obě sestřenice si vzal, věřte mi, že jsem si přál býti Číňanem, nic více než žíti v bigamii a to beze strachu před oběšením. Nebyl bych ovšem prováděl jako ctihodný Číňan střídavě svou lásku z pavillonu východního na pavillon západní; ale stal jsem se od téhož dne zvláštním obdivovatelem Yu-Kiao-Li a rozhlašoval jsem knihu jeho co nejkrásnější román na světě.

Leč vybaviv se z této falešné situace rozhodl jsem se žádati o ruku jedné ze sester buď Musidory neb Clary, buď Clary neb Musidory. Řekl jsem několik frasí o potřebě ustálení se, o štěstí v kruhu rodinném tak, že matka vzdálila obě dcerušky a hovor započal:

„Budu se vám zdáti podivínem, madame,“ pravil jsem, „formální úmysl můj jest zajisté vzíti za choť jednu z vašich slečen, dovolíte-li, ale obě jsou tak roztomilé, že nevím kterou.“

Ona se usmála a pravila:

„Děje se mi jako vám; nevím rovněž, kterou více miluju, leč časem přece snad rozhodnete se; mé dcery jsou mladé, mohou čekat.“

Zůstalo při tom.

Tři, čtyři měsíce uběhly; já byl tak nejistým, jako prvého dne: bylo to ošklivé. Nemohl jsem zůstati déle v domě bez rozhodnutí a k tomu jsem nedošel; jal jsem se předstírati cestu. Obě děvčata plakala mnoho, matka mi řekla s bohem s výrazem laskavého a sladkého soucitu, jehož nezapomenu nikdy, pochopilať, jak veliké bylo moje neštěstí. Obě sestry mne vyprovázely až se schodů a tu tušíce, že již se neuvidíme, dala mi každá vrkoč svých vlasů. Plakal jsem v životě svém pouze tenkráte a potom ještě jednou — leč to jest historie, kterou nebudu vypravovat — spletl jsem oba vrkoče v jeden a nosil je sentimentalně na svém srdci po celých šest měsíců své nepřítomnosti.

Po svém návratu dověděl jsem se, že obě sestry byly provdány, jedna za tlustého majora, který byl stále opilým a bil ji, druhá za soudce, aneb něco podobného, který měl oči a nos červené. Obě byly těhotny. Lze pochopit, že jsem nešetřil s klením na tyto dva hrubce, kteří se nebáli roztrhnouti tuto kouzelnou bytost stvořenou z dvou těl a jedné duše a že jsem si vylil zlost zuřivou na prosu věku svého a na nemravnost manželství. Vrkoč přešel z mého srdce do mého truhlíku. Za měsíc vzal jsem maitressu.

Druhého dne našla Marietta pořádajíc mé papíry tuto zástavu něžnosti a vidouc dva vrkoče, plavý a tmavý, obviňovala mne z dvojí nevěrnosti a nescházelo mnoho, že by mi byla oči vyškrábala; což by bylo škoda, nebo to jest všecko, co mám krásného v tváři a dámy říkají, že mám pěkný pohled. Měl jsem ohromnou práci, bych přesvědčil Mariettu o své nevinnosti, ale zdá se mi, že se ještě trochu na mne hněvá.

Toto jest historie mé lásky v poslední zimě a příčina, proč jsem se stal obdivovatelem čínských románů.

—ý.

Nádherné slavnosti a bohaté hody.

Dějepisný kaleidoskop. Sestavil *Karel Hof.*

(Pokračování.)

Když se hrabě Eberhard Vousatý roku 1474 v Aurachu ženil, častováno tu na 14.000 lidí. Třemi trubicemi teklo z kašny víno, z něhož každý volně mohl píti. Roku 1475 slavil Jiří Bohatý, vévoda Bavorský, v Lánentě svatbu svou s Hedvikou, dcerou krále Kazimíra Polského. Přítomni byli také císař Fridrich III. a syn jeho Maxmilián. Nevěstu vedl císař za pravou a vévoda Otto za levou ruku. Císař měl oblek z červeného aksamitu, zlatem vyšívaný. Svrchní šat č. plášť poset byl perlami a dra-

hokamy: démanty, rubíny, smaragdy, safíry a t. p. Na krku mu visel skvostný zlatý kříž, v němž osazeno bylo také mnoho drahokamů. Vévoda Otto měl krátký, hnědý kabátec do pola perlami vyšívaný. Čapka jeho i spodky byly perlami a drahokamy posety. Nevěsta měla na sobě červený hedbávný šat z nejlepšího atlasu s vyšíváním, pestré květiny představujícím, velkými a krásnými perlami posetým. Šat ten byl dle tehdejšího mravu velmi široký s vysokým, naskrze perlami vyšívaným kollárem. Na hlavě měla skvostnou, uměle pracovanou korunu a uvnitř na vlasech širokou portu s velkými perlami. Pod korunou stínil oči tenký šátek, ale nezakrýval jich. Na krku měla drahý šperk a kráčela zpříma, „klopila oči a byla velmi hezká holka“ (v originále: sehr ein hübsch Mensch.) Obličej její byl otevřený a líbezný, oči hleděly volně před sebe. Tolikéž skvěla se i ostatní knížata zlatem, perlami a drahokamy. Těchto volenců a knížat bylo 16 mimo jich manželky, pak 40 starohrabat říšských, velký počet pánů, 5 arcibiskupů a mnoho vyslanců. Množství vozů a průvodů lze posouditi dle počtu koní — byloť jich 9360. V těch 8 dnech, co trvala slavnost, spotřebovalo se: 300 uherských volů, 62.000 kuřat, 5000 hus, 75.000 raků, 75 divokých kanců, 162 jelenů, 1772 měr ovsa, 170 sudů láncutského a 270 sudů zahraničného vína. Všecko to stálo 70.760 dukátů. V průvodu královské nevěsty byl také pyšný polský hrabě z Lubína (říkali mu von Gravenegk). Byl to muž velký a silný a vedl život nádherný na počest své královny. Kůň jeho byl velký a silný valach, stříbrem okovaný. Když viděl Polák německé turnaje a jízdy o závod, nedbal hrubě mnoho na to, nýbrž s pohrdáním o tom mluvil, řka, že prý to hračky pro děti. Při tom nabízel všem knížatům a hrabatům klání s ostrým za 1000 zl., a poněvadž byl velký a silný, odvážil se na něho jenom jeden — a tím byl vévoda Krištůfek (Christoffel) Bavorský, co smělý odvážlivec známý. V den, kdy se měli na ostré honiti, jel vévoda na svém silném a statném bělouši a vyzval Poláka po latinsku, aby také s koně slezl, aby každý shledal, že se zápas s volnou rytířskou myslí a beze vší falše udá. Po té bez pomoci s bělouše skočil, ale polský hrabě patrně rozpačit a postrašen, podobně učiniti se zdráhal, řka, že prý toho není potřebí. Ale vévoda stál na svém a Polák musil s valacha dolů. Vévoda pak přikázal lidu svému, aby chlubnému Polákovi rozpárali, čím byl vycpán, a když tak učinili, nastal nemalý posměch. Po té podal Polák vévodovi ruku, i slibují sobě, že se budou po rytířsku potýkati. Pak se vyšinul vévoda Krištůfek hravě do sedla, kdežto hraběti polskému mnoho sluhů s velkou obtíží na valacha pomáhalo. Z bázně a studu měl malou duši a přece nesměl couvnouti. Tu založili proti sobě ostré a vrazili tak silně na sebe, že se jim ostré zlomily a polský hrabě na dva sáhy za svého valacha vymrštěn byl. Vévoda Krištůfek ale seděl volně, zpříma i po rytířsku na svém bělouši. Z toho mužného zápasu měl císař, syn jeho, knížata i dámy veliké potěšení a Krištůfkovi dostalo se vedle 2000 zl. ze všech stran mnoho díků i blahopřání. Polák ale, jenž zápasem velikou utržil ostudu, sebral se druhého rána a odjel. Praví se dokonce, že třetího dne na to zemřel a ještě před svou smrtí několikráte prohlásil, že v tom vyzáblém, černém a dlouhém vévodovi vtělený ďábel vězel, a ten prý mu srdce v těle rozpoltil, neboť prý tak silná rána v knížeti bez pomoci ďábla vězeti přece nemohla.

Roku 1500, když si kurfiršt Jan Saský v Torgavě princeznu Žofii Meklenburskou za ženu bral, častováno bylo co nejlépe po celých osm dní 11.000 osob a krmeno 7200 koní. Na dvoře vévody Jindřicha Saského ve Freiberku byl každý častován, jako se mluví o dvoře krále Artuše; také se tam mnoho milkovalo, o čemž kníže sám často podivné historky vypravoval. Mělo se za to, že co živ žádné ženy nepojme, ale on se přece roku 1512 oženil.

Šat jeho svatební byl velmi podivný, skládalť se aspoň ze 100 kusů. Hlavními barvami byla červená a žlutá. Proti sobě položeny byly dlouhé proužky, na půl lokte a čtvrt lokte šířky. Pak šly šikmo, mezi tím byly pruhy na dva prsty široké, na spůsob šachovnice z barev vyšívané, a sice: růžové, žluté, popelavé a bílé. Šat ten dal mnoho práce a byl velmi strakatý. Kníže držel více s bratrem Jankem, než s Jiříkem — ten mluvíval povždy jenom o věcech vládních, kdežto Janek, jsa jinak hodným pánem, nejvíce v kuchyni a ve sklepě se povaloval, což i obyčejem vévody Jindřicha bývalo, který tři- až čtyřikrát za den kolací držíval (stoloval). Nejobyčejnější poradní síní ve Freiberku byla kuchyně a v ní místo poblíž ohně a krbu, nebo v pokojíku vedle kuchyně, ač to tam nehrubě páchlo po octu a jiných přísadách kuchyňských a také jinak příliš veselo tam nebylo. Také mu působilo zvláštní potěšení, viděl-li hodně mnoho jísti a píti a rád to vídal, když měšťáci, sedláci a kdožkoli jiní z jeho sklepa spití vrávorali a sotva dvéře nalézali. Tu se smával, říkaje: „Přisámbůh (bei Maria), těm se dobře stalo!“

Ke svatbě Jindřicha d'Albret, krále Navarského, s Markétou z Valois roku 1527 vystavěny dva zámky, jež měly ráj a peklo znázorniti. Ráj hájil vévoda Navarský, peklo vévoda z Anjou. Týž byl od Navary napaden a přinucen, se svým vojem z ráje prchnouti. Slavnost skončila ohňostrojem, jenž peklo zničil.

Když si roku 1568 vévoda Vilém Bavorský bral Renátu Lotrinskou v Mnichově za ženu, přinešena byla mezi jiným velká paštika, v níž se tři pídě velký trpaslík nacházel. Náležel arciknížeti Ferdinandovi Rakouskému. Pidimužík vystoupil z paštiky a procházel se po tabuli. Měl na sobě pěkný kyrys, v ruce korouhvičku a pozdravoval hosty velmi přívětivě a slušně.

(Pokračování.)

Literatura. Věda. Umění.

JOSEF WENZIG,

slavný paedagog a spisovatel český, zemřel dne 28. srpna 1876 v Turnově po čtyřnedělní nemoci sešlostí věkem. Josef Wenzig narodil se 18. ledna 1807 v Praze a pochází z rodiny úplně vojenské: otec jeho byl setník v pěchotě, ale i oba jeho dědové s otcovské i s mateřské strany, ujcové jeho i bratranci sloužili a slouží po dnes ve vojsku. Wenzig studoval na gymnasium u piaristů v Praze a rozhodnuv se pro stav učitelský, vstoupil na universitu pražskou, kde měl za své kolegy A. Hansgirga a Vacka Kamenického. Na universitě počal se již zabývati překládáním slovanských národních písní a znělek Kollarových. R. 1834 stal se skutečným profesorem německé řeči a zeměpisu na nově zřízené stavovské reální škole v Praze. R. 1848 zvolen byl do tehdejšího Národního výboru a r. 1849 byl povolán k poradám ministerským o školství do Vídně. R. 1853 byl Wenzig s titulem školního rady ustanoven za skutečného ředitele c. k. vyšších realných škol českých v Praze. Roku 1861 zvolen byl v okresu kralohradeckém a nechanickém za poslance do sněmu českého a téhož roku do sboru obecních starších pražských a r. 1864 dán byl od vlády Schmerlingovy na odpočinek. Wenzig sepsal četná pojednání vychovatelská. Těmito spisy získal si značné jmeno i za hranicemi, leč nescházelo ani hany a nechuti se strany německé. Velké zalíbení nacházel Wenzig také v divadle. Některé z Wenzigových německých divadelních kusův byly na divadle provozovány. Když byl W. pak co školní dozorce a ředitel velice zaměstnán, zbývalo mu pramálo času k původnímu básnění, leč právě tím více nashromáždilo se mu látky. Zproštěn pak úřadu svého věnoval se se zvláštní zálibou opět divadlu, nyní pak nikoli německému, nýbrž už českému. Na českém jevišti byly provozovány od Wenziga následující divadelní hry: „Malíř co Pygmalion", veselohra ve 3 jedn.; „Koruna", dram. báseň v 5 jedn.; „Snídaní a obědvání", žert v 1 jedn.; „Dalibor", opera ve 3 jednáních (v hudbu uvedl kapelník Bedř. Smetana); „Básník bez látky", humoreska ve 3 jedn.; „Aria a Pötus", histor. obraz v 5 jedn. Novou operu k textu Wenzigovu „Libušin soud a sňatek" dokončil B. Smetana. Wenzig sepsal také oratorium „Labyrint světa" dle Komenského, jež v hudbu uváděl ředitel konserv. J. Krejčí. Wenzigovi bylo při počátečném básnění vždy zápasiti s neustálou výčitkou, že nemůže básniti česky, nýbrž že musí dávati díla svá překládati jiným. Veškery pokusy tohoto směru, by mohl v jazyku mateřském pracovati, byly marny, a pro něj zdál se obor ten nepřemožitelným. Leč železnou pílí a vytrvalostí přemohl přece vše, a tím vyplněna nejvroucnější touha jeho, neboť nyní náležel národu svému cele. Několik svých prvotně německých básní, jež sám přeložil, uveřejnil ve „Světozoru" a „Květech". Horlivou snahou svojí došel Wenzig v celé vlasti české vřelého uznání a veliké obliby. Byl řádným členem královské české učené společnosti, členem výboru musejního, zástupcem kuratora Matice české, protektorem Umělecké Besedy, zřídiv ji a byv po dlouhou dobu jejím velice zasloužilým starostou, předsedou spolku Matice lidu, předsedou spolku ku podporování chudých žákův na gymnasiích a realních školách pražských a čestným členem několika jiných spolkův. V poslední době byl Wenzig delší dobu churav a odebral se k zotavení svému do Turnova, kdež nemoc jeho obrátila se bohužel k nejhoršímu a smrt vyrvala nám opětně jednoho horlivého pracovníka na národu roli dědičné.

Čest a nehynoucí sláva jeho památce!

Divadlo. Výpravní hra „Ku měsíci" aneb „Divy přírody", o kteréž jsme se již minule obšírněji zmínili, provedena byla poprvé dne 20. srpna a opanovala snad na několik týdnů výhradně répertoire nového českého divadla. Již z toho plyne tedy samo sebou, že docílila výsledku skvělého, ač nikoliv tak rozhodného, jak asi divadelní správa očekávala. Příčinou tohoto neúplného (jak myslíme) výsledku jest zajisté až přílišná jednostrannost hry samé. S hlediště uměleckého, ba se stanoviska divadelního vůbec, nemůže se při hře „Ku měsíci" o ničem jiném ani mluvit, než o dekoracích, malbách, mašinerii a světelných effektech, neboť vlastní hra čili text kusu, ačkoliv veselohrou býti má, není ničím a stojí v každém ohledu hluboko pode vší kritikou. Jest nám opravdu s podivením, že ředitelství, uvádějíc na jeviště dekorační aparát tak velkolepý a nákladný aneb aspoň s velikým risikem spojený, se stanoviska — řekněme jen — prostě obchodnického za dobré neuznalo, opatřiti si k němu „text" aspoň poněkud zajímavý a zábavný, což by přece tak snadné bylo bývalo. S veselou a vtipnou hrou byl by celý kus nezbytně učiniti musil pravou sensaci, neboť dekorace jsou tak velkolepé a krásné, že Praha podobných ještě nikdy neviděla; ale co v těchto dekoracích se hraje a mluví (prostý překlad z němčiny), jest tak hluché, prázdné a nechutné, že se tím lahodný dojem skvostných obrazů jeviště jen ruší a kazí. Proto, opakujeme, zůstal úspěch kusu neúplným, ačkoliv dekorace všeobecný obdiv vzbuzují. Jsouť to mistrovské práce proslulých divadelních malířů Brioschiho, Burgharta a Kautského, obrazy při náležitém elektrickém osvětlení krásy úchvatné. V tom ohledu jsme divadelní správě i s uměleckého stanoviska povděčni, že hru „Ku měsíci" na naše jeviště uvedla. Neboť nehledě ani k tomu, že předvádí obecenstvu „divadlo" vskutku nádherné, působí tím velmi mocně na vybroušení a zušlechtění vkusu, probouzí v obecenstvu ostřejší smysl pro krásnou perspektivu, plastičnost maleb a lahodnou harmonii barev, sesiluje požadavky jeho ohledně umělecké úpravy jeviště a ukládá samo sobě vždy větší povinnost co se týče scénické výpravy divadelních her vůbec. Tolik zdá se nám aspoň nepochybným, že obecenstvo, kteréž si v letní saisoně uvyklo tak brillantní dekoraci a úpravě, jakáž mu předvedena byla v „Sedmi havranech", v novém „Orfeu", ve hře „Ku měsíci" a t. d., v zimní saisoně, při pravidelných hrách dramatických, již nesnese žádné chatrné, jen ledabylo stlučené scenické úpravy, kteráž mu druhdy ještě stačila, a že divadelní správa sama, nechtíc v žádném ohledu „nazpět jíti" a ochabovati, pomocná scenická umění i mimo kruh her „výpravních" vždy k většímu povede rozvoji. České divadlo bude tedy míti z nynější letní saisony každým způsobem značný prospěch umělecký, a to jest hlavně, co nás s dosavadním repertoirem smiřuje. — Hra „Ku měsíci" stojí každým způsobem za to, aby se na ni podíval každý, kdo miluje krásu obraznou. Jest to skutečná vzácnost.

— Ze slovanského písemnictví. Z nově vyšlých spisů ruského písemnictví zaznamenáváme: „Očerk amurskago kraja" od Bogoljubského. „Snošenija Rossiji s jevropejskimi deržavami pred otečestvennoju vojnoju 1812 goda", sepsal A. Popov. „Literatura ruskoj geografiji, statistiki i geografiji" sepsal V. J. Mešov. „Istoričeskije očerki goroda Bolchova" sepsal G. Pjasechij. „Policejnoje pravo", sepsal Andrejevskij. „Učebnik vojenno ugolovnych zakonov", sepsal Asovskij. „Istoričeskij očerk peresylki arestantov v Rossiji" od N. Rumjancova. „Věstnik Jevropy" přináší z pera Jedrineva pěkný ohlas písní hercegovských.

— Ruská akademie nauk v Petrohradě slaví letos stopadesátileté jubileum svého trvání a oslava jeho stane se týmže způsobem, jakým r. 1776 slaveno bylo padesátileté a roku 1826 stoleté jubileum. Akademie má svůj vznik co děkovat Petru Velkému a utvořila se z bibliotéky Petrem I. založené a sebrané a z umělecké sbírky ruské. S velkou pílí a péčí sbíraná bibliotéka rozšířila se r. 1719 již tak, že nemohla být již směstnána v Letním Sadě čili Dvorci, kdež se dotud nalézala a byla přenešena do domu Kikirova na břehu Něvy. R. 1721 v prosinci nařídil Petr Velký z Astrachanu, aby na Vasiljevském ostrově během r. 1722 vystavěna byla velkolepá budova pro sbírky umělecké. Budova ta byla provedena a nalézá se tam podnes biblioteka, sbírky a observatoř akademie nauk. Jak se praví, rostly na místě, kde budova se stavěla, dvě sosny a byly v kořenech tak srostlé, že se nevědělo, které kořen spíše patří. Okolnost ta uvedla Petra Velkého na myšlenku, aby v budově té schovávány byly i zvláštnosti a řídké věci. Spomenutý suk nalézá se tam ve sbírce zvláštností podnes. Akademie vznikla pak tím způsobem, že Petr Velký uznával, že bibliotéka bez učenců jest mrtvým materiálem, v čemž ho potvrzovali první bibliotekáři Blumentrost a Šumachr. Car nařídil, aby vyzváni byli v cizině učenci, aby se dostavili na Rus, k návrhu Blumentrosta vyzváni však byli odborní znalci z každého oboru vědy po jednom neb po dvou.

Petr Velký však se toho již nedožil. Kateřina I. dala ohlásit zástupci Pruska v cizích zemích a pomocí časopisů, že všichni mužové vědy přijati budou v Petrohradě, a r. 1725 přijelo již také značné množství učenců na Rus, kteréž Kateřina I. v Letním Dvoře přijímala. První slavné zasedání odbývalo se 27. pros. 1725 a od té doby slavena ročně v den ten památka založení akademie až do r. 1776, kdy carovna Kateřina II., chtějíc padesátiletého jubilca se súčastnit, slavnostní schůzi na den 29. pros. ustanovila. V den ten oslaveno bude i letos jubileum 150leté. Dějiny akademie vylíčil ve spisu „Istorija imperatorskoj akademiji nauk v S. Peterburgě“ akademik P. P. Pekarskij.

Drobnosti.

— Otroctví u Turků. Vyčítá-li se Turkům, že trpí dosud v říši své otroctví, omlouvají se obyčejně tím, že poměr mohamedánského pána k otroku není daleko tak příkrý jako jinde a že převalná většina mohamedánů nakládá s otroky svými spíše jako s členy rodiny. Pochybujeme, že se tvrzení toto zcela na pravdě zakládá, ač ovšem popírati nelze, že se otrok mohamedánský nestal nikdy tím bičovaným živým strojem, jakým býval černoch otrokářům americkým. Avšak tím neoslabuje se nikterak hnusnost otroctví tureckého, jehož ráz v jednotlivém případu ovšem na osobní povaze pánově závisí, ale při ukrutnosti, v národní povaze Turků zakořeněné, zajisté nikdy utěšeným nebyl a není. Slyšme, jak líčí prodavače otroků sám turecký jeden spisovatel. Agenti takoví zaopatří si jistý počet otroků, — že nikoli spůsobem poctivým a počestným, lze ovšem předpokládati —, a cestují pak po městech a statcích venkovských velmožů, nabízejíce zákazníkům živé svoje zboží asi tak, jako v Evropě klenotníci a modistky své výrobky. Mezi těmito lidokupci nalézají se také polští židé, kteří penězi, přemlouváním, úskokem a bůh ví jakými nemravnými prostředky hezké dívky z Polska, Uherska a odjinud k sobě lákají a pak s karavanou mladých krásek do Turecka zajíždějí. Zvláštní divadlo poskytuje takový ohyzdný starý žid, ve špinavém svém kaftanu, s dlouhými „pejzy“, sedící v kupé turecké železnice s tlupou kvetoucích dívek a brebentící při tom své modlitby tak pokojně, jakoby svědomí jeho bylo nad křištál jasnější. V Turecku může též odložiti škraboškn nezištného dobrodince a zaopatřovatele skvělých míst za guvernantky a p., pod kterou byl leckteré ze svých půvabných obětí do hanby a poroby vlákal. V Turecku jest sice veřejný prodej otroků zakázán, ale jako většina blahodárných zákazů turecké vlády, skví se i tento většinou jen na papíře; v praxi se pánům otrokářům řemeslo nekazí. Vždyť potřebují pašové silných otroků a sličných otrokyň a jsou rádi, mohou-li si je z blízka zaopatřiti. Turecký onen spisovatel líčí nám jednoho takového obchodníka v otrocích, jenž byl s otcem jeho v obchodním spojení. Jmenoval se Abdulah a pocházel z Maroka. Byl obrovského vzrůstu, měl tmavý divoký obličej, oči jak uhel černé, ploský nos, tlusté rty a při havranních vlasech dlouhý šedivý plnovous. Za pasem jeho viselo vždy několik bičů a důtek, hrůza nešťastných otroků. Zvláště unášení sličných dívek bylo jeho specialitou. Těšil se v Cařihradě chvalné pověsti: uměl zboží své vyfintiti a každému vkusu vyhověti. Kdo měl svéhlavého otroka neb neochotnou otrokyni, odevzdal je na krátký čas Abdullahovi a ten vrátil mu je krotší beránků. Otroci vyslovovali také jméno jeho s hrůzou a tvrdili, že mnohá ubohá dívka vypustila svou duši pod jeho pěstí a bičem. Obyčejně opatřují si takoví otrokáři oběti své pomocí opia; mají-li je pak již v moci své, krotí bičem a jinými podobnými prostředky všeliký odpor, aniž by se kdo nešťastných ujal. Nejméně pak bojí se úřadů tureckých.

— O původu tabáku vypravují si domorodci novoguinejští následující pověst: Byla jedna žena jménem Heva, která otěhotněla. Na sklonku jejího těhotenství vypravil se muž její na cestu do vzdálenější krajiny a pobyl tam nějaký čas. Za jeho nepřítomnosti porodila žena — ale nikoli dítko, nýbrž k velikému uleknutí svému rostlinné semeno. Nevěděla, co by s ním učinila; konečně vzpomněla si, že semeno patří zemi a zakopala je. Za krátko vyrostla na místě tom krásná rostlina. Když se na to manžel Hevin vrátil, byla jeho první otázka: „Kde jest naše dítko?“ Žena odpověděla: „Bylo nezdárné a já jsem je zakopala.“ I uvedla ho k místu, kde stála rostlina, a pravila: „Hle! toto jest naše dítě.“ — „Nu,“ odpověděl muž, „je-li to naše dítě, musíme je také ošetřovati.“ — Ošetřovali rostlinu velmi pilně. Jednou zdálo se muži, že listy rostliny opadaly a hořely, při čemž se nad nimi vznášel vonný, libezný kouř. Když sen svůj ženě sdělil, poradila mu tato, aby učinil s bylinou zkoušku, zda-li se jeho sen vyplní. Spálili několik listů a vdechali do sebe dým, kterýž byl skutečně velmi líbezný. Chtěli nález svůj v tajnosti zachovati, ale žvatlavá Heva brzy všechno vyzradila. Přicházeli sousedé, žádali o vzácné listy a z těch dob rozmohla se tabáková rostlina na celém ostrově. Divoši novoguinejští milují tabák nad míru. Při vdechnutí prvního dýmu z ranní své dýmky volávají obyčejně: „Kuku é! Kuku é!“ (Ach tabáku!), čímž naznačují blažený pocit, jakýž jim vonný tento dým spůsobuje. Chtějí-li někomu zvláštní svou náklonnost prokázati, nemají pro něho lichotivějšího oslovení, než „Kuku!“ Tabáku!

— Dalmatinci v Kalifornii. Dalmatinec jest znám a hledán co námořník po celém světě a to hlavně pro svou odvahu, znalost moře a vytrvalost. Nejen na Adrii závodí Dalmatinci s Řeky, nýbrž předčí je i na vzdálených mořích. Jak zadarský „Narodni List“ píše, nalézá se v Kalifornii 7000 Dalmatinců, z nichž 5000 žije v samém San Franciscu. Většina z nich jsou známí a hledaní plavci a zajímají se hlavně rybařením. Největší počet rybářů na Tichém okeanu jsou Dalmatinci, za nimi teprvé přicházejí Italové a po těch Řekové. Z části zajímají se Dalmatinci též pěstováním kávy a obchodem obilním. Obchod v obilí jest téměř výhradně v jejich rukou a mají z něho velký užitek. Mnozí Dalmatinci, kteří nepožili žádného zvláštního vychování, jsou nyní velmi pokročilí a vyznají se nejen v čtení a psaní, nýbrž i v odborných vědomostech. Platí za lidi dobromyslné, rozumné a praktické a každý z nich spíše se uchopí nejhrubší práce, než by žebral. Charakteristické jest, že nezapomínají na svou národnost, jížto se nikdy neodcizují.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydavatel Václav Vlček. Díl II. Ročníku VI. Číslo 9. (Sešit zářijový). Obsah: Bosna. Od J. Holečka. — První století severoamerické republiky. Píše J. V. Sládek. (Pokrač.) — Dramatické práce A. Dumasa syna. Příspěvek k rozhledu ve dramatě francouzském od Fr. Zákrejse. — Původ a dějiny některých domácích zvířat a kulturních rostlin. Podává dr. H. Konvalinka. (Dokončení). — Zlato v ohni. Obrazy ze života od V. Vlčka. (Pokračování). — O bylinách masožravých. Od dr. J. Bulovy. V Praze, nákladem vlastním.

Písně hercegovské. Přeložil Josef Holeček. (všeobecná knihovna.) Svazek VIII. V Praze, nákladem knihkupectví I. L. Kobra.

Časopis Matice Moravské. Redaktor Václav Royt. Ročník VII. Sešit 3. a 4. Obsah: Klasobraní z rukopisův staročeských na Moravě chovaných, Podává J. Jireček. — Dějiny knihtiskařství na Moravě od vzniku jeho až do roku 1621. Od dra. B. Dudíka. — Urbář kláštera Žďárského na Moravě. Podává Ig. B. Mašek. — O Slovanech na ostrově Raně a o vyvrácení moci jejich r. 1168. Podává V. Royt. — Studie o Shakespearovi. Od K. Šmídka. — Dodatek k životopisu Jakuba Palaeologa. Od J. Jirečka. V Brně, nákladem Matice Moravské.

Tabák kuřlavý a šňupavý, kouření a šňupání. Knížka jak šňupákům a kuřákům potřebná, tak nekuřákům a nešňupákům užitečná. Sepsala stará panna. Nové vydání. V Praze, komisionář Fr. A. Urbánek, knihkupec.

OBSAH: Pohádka o Merlinu. Báseň *Jaroslava Vrchlického.* — Noc před odjezdem. Zběžná kresba od *Fr. Heritesa.* — Z osmnáctého století. Příspěvek ke kulturním dějinám Čech. Podává *Ant. Rezek.* (Dokončení.) — Lokis. Z posledních novel *Prospera Mérimée.* (Pokračování.) — Handžár. Báseň od *Svatopluka Čecha.* — Silhouetta z klášterního života. Napsal *Ignát Herrmann.* — Která z obou? Zmatená historie. Z *Theofila Gautiera.* — Nádherné slavnosti a bohaté hody. Dějepisný kaleidoskop. Sestavil *Karel Hof.* (Pokračování.) — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré *dopisy*, týkající se redakce či administrace „Lumíru“, buďtež adresovány *Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.*
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce a 2 až 2½ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. 10. září 1876. **Číslo 25.**

Svatováclavská mše.

Povídka malostranská *Jana Nerudy.*

Seděl jsem dole na schodech, vedoucích na kostelní kůr, a sotva že jsem dýchal. Přivřenými mřížovými dveřmi viděl jsem dobře po chrámě, v pravo k stříbrnému náhrobku svatojanskému a přes příč chrámu k sakristii na druhé straně. Již bylo dávno po odpoledním požehnání, svatovítský chrám prázdný. Jen u náhrobku svatého Jana klečela ještě zbožná má matka, pohřížena v modlitbě, a od svatováclavské kaple přicházel starý kostelník, vykonávaje poslední svou obchůzku. Šel na tři kroky kolem mne, zabočil ku východu pod královským oratoriem, zaharašil klíčem, otočil zámkem a cvaknul ještě na zkoušku klikou. Pak šel dále a teď vstala také má matka, požehnala se a kráčela vedle kostelníka. Náhrobek mně oba zakryl, slyšel jsem jen dunící kroky jejich, jednotlivé zvuky rozmluvy, pak se objevili na druhé straně u sakristie. Kostelník bouchnul tu dveřmi, zas harašil zámek, cvakla klika, a teď šli k pravému východu. Ještě zaznělo as dvoje zapadnutí železa a já byl v kostele sám a zavřen. Podivný cit mnou zachvěl, přes záda mně přeběhl horký proud — ale pocit ten nebyl nepříjemný.

Honem jsem vyskočil, vyndal kapesní šátek a přivázal jím co možná pevně mřížové ty dvéře, které se takto zavíraly jen na kliku. Pak jsem rychle kráčel po schodech vzhůru na první odstavec kůru, přitlačil se zde ke zdi a usedl zase na stupínek. Učinil jsem obé z opatrnosti. Byl jsem pevně přesvědčen, že dvéře chrámové se odevrou ještě jednou a jimi že dlouhými skoky veběhnou kostelní psi, určení za noční stráž. Nikdy jsme my ministranti nespatřili sice kostelních těch psů, ani zaštěknout jsme je nikde neslyšeli, ale vyprávěli jsme si, že jsou tři, velcí, strakatí, zlí, vypadající zrovna tak, jako ten hafan krále Václava, namalovaný na obraze za hlavním oltářem. Neštěkají prý nikdy, což je známkou největší psí zloby.

Věděl jsem, že velcí psi umějí i kliky otvírat a proto jsem dolejší dvéře připevnil šátkem. Soudil jsem, nahoru na kruchtu pak že za mnou nemohou. Ráno ale, až je kostelník zase odvede, že sejdu beze všeho nebezpečí opět dolů.

Ano, jednalo se o přenocování v svatovítském chrámě. O tajné, to se rozumí. Ale o velice důležité. Věděliť jsme my hošíci na určito, že den co den a vždy zrovna o půlnoci slouží svatý Václav ve své kapli svatou mši. Abych se přiznal, byl jsem zvěsť o tom mezi svými soudruhy rozšířil vlastně sám. Měl jsem ji ale z dobrého, zcela spolehlivého pramene. Kostelník Havel — říkali mu Havel Krocan, pro neobyčejně dlouhý a skvostný jeho nos — vyprávěl o tom doma u rodičů mých, a když vyprávěl, stříhal tak podivně očima stranou po mně, a já uhodl ihned, že nechce, abych o té tajnosti zvěděl také já. Sdělil jsem ji nejlepším svým dvěma kamarádům a usnesli jsme se, že se na tu půlnoční mši podíváme — svatý Václav byl náš ideál. Já co hlavní zasvěcenec měl jsem ovšem přednost a dnes jsem tedy první z trojice seděl na spodním kůru, zavřen a oddělen od celého světa.

Doma, to jsem věděl, dnes mne pohřešovat nebudou. Dovedl jsem s onou prolhaností, která tak mnohého devítiletého, nadaného hocha krášlí, matce nalhat, že sobě staroměstská teta naše přeje, abych k ní na večer přišel. Rozumělo se samo sebou, že zůstanu tam přes noc, ráno ale že se dostavím určitě zas na roráty, k ministrantské své povinnosti. Prozradím-li se později, co na tom, vždyť mohu vyprávět, jak svatý Václav slouží mši! Podobalo se mně, že budu pak skoro tak vzácnou osobou, jako stará Wimrová, matka hradčanského truhláře Wimra, která viděla v čas cholery jednou na vlastní oči, jak kapucínská panenka Maria, oděná zlatým svým talárem, kráčela v noci po Loretánském náměstí a kropila domy svěcenou vodou. Lidé tenkráte se těšili, že úmoru pozbudou; když ale cholera právě v těch domech pak řádila ještě krutěji než dřív, připadli teprv na pravý výklad, že totiž panenka Maria sama si v sousedství vykropovala ty, kteří měli vejít k ní do nebeského království.

Každý snad se nalezal již, alespoň na okamžik, ve prázdném chrámě sám a ví, jak mocně ty rozlehlé, tiché prostory působí na cit. U dítěte, obrazotvorností rozehřátého, očekávajícího věcí naprosto neobyčejných, je dojem ovšem nesmírně stupňován. Čekal jsem chvíli — bila čtvrt — bila půl a zvuk hodin zapadal do chrámu jakoby do tůně — ale nikde u dveří ani nejmenšího ruchu. Neuznali snad právě dnes potřebu střežit chrám? Či pouštěli psy teprv za tmy?

Zvedl jsem se ze stupínku a pomalu jsem se narovnal. Nejbližším velkým oknem vnikalo již jen mdlé a šeré denní světlo. Bylť již pozdní listopad, po svaté Kateřině, a den krátký. Zvenčí zalehnul ke mně málo kdy nějaký zvuk, ale každý zalehal hlasně. K večeru je v končině té až smutně ticho. Někdy zalehnul těžký krok jednotlivců. Po přestávce jsem slyšel kroků víc

a kolemjdoucí dva mužští hovořili hrubými hlasy. Pak se ozval temný rachot v dáli. Těžký nějaký povoz projížděl as průjezdem hradním. Rachot se stal jasnější, patrně byl povoz vyjel již sem na prostranství. Ale stále to harašilo silněji a blíž, kopyta cvakala, těžké řetězy zvonily, velká kola se drkotala, patrně to jede vojenský vůz kolem do svatojirských kasáren. Hlomoz byl tak silný, že se až kostelní okno lehýnce rozdrnčelo a někde na vyšší kruchtě vrabci nepokojně zapípli. Hluboce jsem sobě při tom zapípnutí oddechnul; vědomí, že tu někde jsou přece se mnou živí tvorové, svlažilo mysl.

Ostatně nemohu říci, že bych byl v chrámové té samotě cítil tesknotu, strach. Také proč? Byl jsem sobě sice vědom neobyčejnosti svého podniku, ale žádné chyby. Žádné vědomí hříchu neskličovalo a netisklo duši mou, naopak, cítil jsem se nadšeným, povznešeným. Náboženské nadšení jakoby ze mne bylo činilo zvláštního, vznešeného tvora, nikdy před tím — a přiznám se: nikdy také již potom necítil jsem se tak dokonalým, tak všeobecné závisti hodným. Byl bych se klaněl snad sám sobě, kdyby dítě bylo té hloupé samolibosti mocno, jaké bývá dorostlý člověk. Jinde a jindy bych se byl bál třeba strašidel — ale zde v kostele neměla strašidla přece pražádné moci! A duchové pochovaných zde svatých? Měl jsem dnes zde co činit jen se svatým Václavem a ten přece mohl mít jen upřímnou radost ze mne, že se tolikerého odvažuju, jen abych ho viděl v slávě jeho a jak slouží pánu bohu. Bude-li chtít, jak ochotně budu mu ministrovat, jak pozorně přenášet kovanou mešní knihu se strany na stranu a jakž si dám pozor, abych zvonkem nezacinknul ani jedinkráte více než je potřebí! A také řemeny u posityvku dole chci tahat a zpívat, zpívat tak vysoko a krásně, že se svatý Václav až rozpláče, obě ruce mně na hlavu položí a řekne: „Hodné dítě!“ —

Hlučně bijící pátá hodina mne vyrušila z dumání mého. Vyňal jsem teď ze školské své torby, na řemeni přes rameno převěšené, čítací svou knihu, rozložil ji na zábradlí a jal si čísti. Mladé oči dovedly toho vzdor značnému šeru přece ještě. Ale každý, sebe slabší zvuk venku mne vyrušoval a po každé jsem ustal ve čtení, až bylo venku již zas mrtvé ticho. Teď náhle se blížily spěšné, mladé krůčky. Zrovna před oknem se zastavily. Mžikem mne projelo radostné přesvědčení, že jsou to oba přátelé moji. Zvláštní hvizdnutí, to naše oblíbené, ozvalo se venku. Chvěl jsem se radostí, že přátelé stále na mne myslejí, že přece sem ještě odběhli — snad budou, chudáci, pak doma ještě za to biti! Zároveň chvěl jsem se i pýchou, že mne teď as obdivují, že by tak rádi byli as na mém místě, třeba jen hodinku, — celou noc nebudou moci spát ti hoši! A jak rád bych já je pustil na tu hodinku k sobě!

Teď zahouknul Fricek — byl to ševcův Fricek, jak pak bych ho nepoznal! Měl jsem ho tak rád, Fricka, a dnes měl chudák po celý den samé neštěstí. Hned ráno při první mši vylil vodu panu faráři na boty — Fricek se kouká pořád po kostele místo po knězi — a odpůldne ho přistih' pan učitel, jak se Fricek hubičkoval s ředitelovic Anynkou a dával jí psaníčko — my ji měli rádi všichni tři, Anynku, a ona nás taky všechny tři. — A teď zavejsknul Kubíček — Kubíček, ichuchu! Jak rád bych byl také zavejsknul, nebo hvízdnul, nebo aspoň hlasitějším slovem se jim ozval, ale — byl jsem v kostele. — Hoši hovořili hlasitě, abych je slyšel, někdy vykřikli, rozuměl jsem ale jen jednotlivým těm vykřiknutým slovům. „Jsi tam?“ — „Juchu! jsi tam?“ — „Nemáš strach?“ — Jsem! Nemám! Když přicházel někdo, vždy kousek odběhli, pak hned zas přišli. Bylo mně, jako bych skrz zeď viděl každé hnutí jejich a na své tváři cítil jsem stálý rozložený smích. — Teď to kleplo do okna — až jsem se leknul! — patrně hodili kamínkem. A zas! V tom zahučel blízko na prostranství silný, mužský hlas — slyšel jsem, jak muž láteří a jak přátelé moji utíkají. — Již se nevrátili. — — Ba již ne — marné čekání. —

Poprvé mnou teď zachvěl pocit jakés tesknoty. Vstrčil jsem knihu do torby, přešel k druhému zábradlí a zadíval se dolů do chrámu. Podobalo se mně, že vypadá vše nyní smutněji než dříve, smutněji samo o sobě, bez ohledu na temno. Předměty jsem rozeznával velmi dobře, byl bych je rozeznal při tmě mnohem hustší, bylyť mně známy. Ale na sloupech a na oltářích jako by viselo pašijní modré plátno v dlouhánských pruzích, zahalujíc vše v barvu či bezbarvitost jedinou. Nahnul jsem hlavu přes zábradlí. Tam v pravo se zářilo věčné světlíčko zrovna pod královským oratoriem. Drží je tam kamenný havíř v ruce, známá, ve vzduchu visící a barvami dle života natřená karyatyda. Světélko zářilo tak tichounce jako nejtižší hvězdička na nebi, ani nezakmitalo. Viděl jsem podlahu dole pod světlem v určité kostky oddělenou, kostelní lavice naproti v temnohnědém lesku a na nejbližším oltáři skvěl se slabě zlatý pruh na rouše nějakého dřevěného, vykrášleného svatého. Nemohl jsem sobě živou mocí vzpomenout, jak as ten svatý vypadá za světla denního. Zrak se kmitnul zase zpět na karyatydu. Tvář havířova byla zdola osvětlena, buclaté formy její vypadaly jako nepovedená, špinavá červená koule; vyboulených očí havířových, jichž jsme se ve dne až báli, jsem neviděl. Trochu dále šeřil se náhrobek svatojanský, na němž jsem, mimo světlejší barvu, nemohl rozeznat praničeho. A zase se dotknul zrak havíře a tu se mně pojednou zdálo, že drží tu hlavu nějak schválně tak nazad, jako při potměšilém smíchu, a že ta červenost je také jen z toho smíchu, z utajovaného. Snad že očima mžourá stranou po mně a směje se mně. V tom mne opanoval strach. Zavřel jsem oči a jal se modlit. Pak mně ale hned zas bylo volněji, vstal jsem a pohlédl na havíře srdnatě. Světélko zářilo klidně dál. S věže bouchala hodina sedmá.

Avšak nyní se dostavil jiný pocit nepříjemný. Zachvěl jsem se zimou. Venku vládl suchý mráz, zde uvnitř v chrámě bylo ovšem chladno a šatu na těle, ač jsem byl dobře oděn, jsem přece neměl nadbytného. K tomu se náhle počal ozývat hlad. Obvyklá doba večeře již byla minula a já naprosto byl jsem zapomněl opatřit se ku své výpravě něčím. Brzy jsem byl odhodlán hladu se hrdinně protivit, ano viděl jsem v postění svém rozhodně důstojnou přípravu ke kynoucí půlnoční blaženosti. Avšak vkrádající se do těla zima nedala se zapudit pouhou vůlí, bylo mně pohybu třeba, abych se poněkud zahřál. Kráčel jsem po kůru sem a tam, pak jsem došel až za nižší varhany, za nimiž vedly schody ke kruchtě vyšší a hlavní. Úplně obeznámen s místnostmi jal jsem se vystupovat po schodech vzhůru. První schod prasknul a ve mně se zatajil dech. Přece jsem stoupal dál, pomalu a opatrně, jako jsme zde opatrně

stoupávali vzhůru o svátcích, aby nás kalkant neslyšel a nezahnal zas dolů dříve, než jsme mohli nahoře vystoupit někam za muzikanty.

Byl jsem na hlavní kruchtě. Pomalu jsem kladl krok za krokem, až jsem se octnul v popředí. Zde, kam jsme se odvažovali vždy jen s ostychem a dlívali vždy v jakéms poetickém rozechvění, jsem teď dlel jednou sám a sám, nestřežen a nepozorován nikým. Tam nahoře jsou, po obou stranách varhan, stupňovitá sedátka upravena, která se vrší nad sebou jako lavice antického cirku. Na nejspodnější stupeň jsem usedl, zrovna vedle tympánů. — Kdo mně mohl teď bránit, abych si sám zahrál s těmi tympány, které měly pro nás tolik imponujícího půvabu? Dotknul jsem se vedlejšího na povrchu, zcela lehýnce, jako bych ani pelu s něho setřít nechtěl — pak jsem se ho dotknul prstem zas a poněkud silněji — slyšel jsem teď to dotknutí druhé, ač byl zvuk skoro až k nepoznání, a nechal hry být. Bylo mně, jako bych se byl dopustil hříšného vyzývání.

Přede mnou se černaly na stojanech a na vyvýšeném zábradlí velké žaltáře. Také těch jsem se mohl nyní dotknout. mohl jsem zkusit, zdali bych některý z nich uzdvihl, a ve dne bych byl pokušení as neoddolal. Ty obrovité žaltáře byly pro nás vždy tak tajuplny. Kování jejich bylo mosazné, těžké; desky polámány; pergamenové listy, které se pomocí dřevěných roubíků obracely, na rozích do špíny ohmatány; a na listech těch se skvěly zlaté a barevné iniciálky. černé, starobylé písmo a na širokých řádcích černé i červené noty, tak velké. že jsme viděli jich tvar ostře i s nejvyššího stupínku. Takový žaltář musil být ohromně těžký, neboť suchý zámecký tenorista jím nemohl ani pohnout — my hoši tím dlouhým tenoristou opovrhovali — a když měl být některý z nich přendán, musil to učinit vždy tlustý, červený basista, a také ten při tom hekal. Toho basistu jsme milovali, jeho hluboký bas námi zachvíval, jakoby tělem naším šel celý proud hudby, a když bylo procesí, drželi jsme se vždy těsně vedle něho. — Zrovna tadyhle přede mnou stával basista vždy o velké, a s ním zpívali z jednoho listu ještě jiní dva basisté, ale již ne tak výdatní. O krok dál v levo stáli dva tenoristé — co pak je do tenoru! Ale jednoho z nich, toho menšího, jsme sobě přece vážili. Tloukl také tympány a když bral paličky do rukou a vedle něho pan kupec Rojko, domácí pán od „kamenného ptáka", nasazoval pozoun, nastával pro nás okamžik nejvelebnější. A ještě dál v levo stáli hoši zpěváci a mezi nimi všemohoucí regenschori. Slyším napomínací jeho slova před počátkem mše, šustění rozdávaných not, hučení zvonů venku — teď zacinká zvonek u sakristie, varhany spustí preludium, že se hlubokými, táhlými tóny celý chrám otřásá, regenschori natahuje krk směrem k hlavnímu oltáři, náhle teď švihne napřaženou taktovkou a rázem zavlní se hudba plná, krásná, velebné Kyrie nese se ku klenbám. — Slyšel jsem zpěváky, hudbu, celou mši jsem prosnil v duchu až do nešeného „Dona nobis pacem" — ještě nikdy nebyla a nemohla být provedena mše tak krásná, jaká tu vynořila v duši mé, bas zněl v netušené lahodě, každý okamžik zajásal do plného proudu tympán a pozoun. Nevím, jak dlouho trvala ta mše v duši mé, zdálo se mně, že několikkrát mezi tím, co se vznášely kouzelné zvuky její, s věže sem zapadaly zvuky bijících hodin. Náhle mne zas projel silný mráz a mimovolně jsem povstal.

Ve výši celé hlavní lodě jakoby se byla vznášela lehýnká stříbrná záře. Četnými okny vnikalo světlo hvězdnaté noci, snad i svit luny. Vystoupil jsem na stupátko k zábradlí a pohlédl do chrámu dolů. Oddychoval jsem hluboce a zcela zvláštní vzduch, skládající se z vůně i plísně, jaký nalezá se v každém chrámě, naplňoval mi plíce. Pode mnou bělal se mramor velkého mausolea, naproti u hlavního oltáře zářilo druhé věčné světlo a po zlatých stěnách oltářních jakoby někdy přelétal drobný růžový kmit. — Byl jsem ještě v nábožném rozechvění. — Jaká jen bude asi ta Svatováclavská mše! — Na věži venku as zvony k ní nezahučí, bylo by to slyšet do světa a nebylo by více té bájuplné utajenosti. Ale snad zacinkne jasný zvonek u sakristie, varhany se rozzvučí, a náhle, ozářen kouzelně přidušeným světlem, půjde průvod kolem hlavního oltáře a pravou lodí pomalu ke kapli svatováclavské. — Průvod bude nejspíš v témž pořádku, v jakém bývá po odpoledním nedělním požehnání; jiného pořádku jsem sobě nedovedl ani myslit.

Napřed na červených bidlech lesklé kovové lucerny — nejspíš že je ponesou andělé, kdo pak jiný! Pak — kdo ale pak místo zpěváků? Pravdě se nejvíce podobalo, že půjdou po dvou as ty postavy, jichž kamenná, barevně natřená poprsí nalezají se nahoře v triforiu: čeští králové, královny z rodu lucemburského, arcibiskupové, kanovníci, stavitelé chrámu. Nynější kanovníci zajisté nepůjdou, nejsou toho hodni, zvlášť ne ten kanovník Pešina! Ten nejvíc urážel cit můj. Jednou, když jsem při požehnání nesl těžkou kovovou lucernu a trochu nakřivo ji držel, dal mně pohlavek. A kdys jindy, když mne zvoník pustil na zvonici, abych ponejprv sám k požehnání zazvonil zvonem Josefem, a já tam byl nahoře sám a sám a pánem těch zajímavých kovových velikánů, a po učiněné práci, pln nejpoetičtějšího rozechvění, jsem zas sestoupil, stál kanovník Pešina u věže dole a právě se tázal zvoníka: „Který pak osel to tam byl? vždyť šturmoval!"

Viděl jsem všechny ty staré pány, s těma kamennýma očima, v duchu, jak zahajují průvod, však ku podivu! trup a nohy jsem si přimyslit nedovedl, nesla se jen ta poprsí, ale pohybovala se přece tak, jakoby kráčela. — Pak půjdou snad ti arcibiskupové, kteří leží vzadu v Kinské kapli, a za nimi stříbrní andělé svatého Jana a za těmi s krucifixem na ruce sám stříbrný svatý Jan. — Za ním kosti svatého Zikmunda, jen několik kostí na červeném polštáři, ale polštář také jakoby kráčel. Pak všelijací rytíři v brnění, po nich králové a vojvodové ze všech zdejších mauselei, někteří oděni skvostně splývajícím rouchem z rudého, jiní, mezi nimi Jiří Poděbrad, z mramoru bílého. — A pak, nesa stříbrnou rouškou zastřený kalich, sám svatý Václav. Vysoká, mladistvě mohutná postava. Na hlavě místo kvadrátku prostou kovovou přílbu; ale drátěná košile, chránící tělo, je zakryta ornátem z leskle bílého hedvábu. Kaštanové vlasy vlní se v bohatých kadeřích, tvář jeví vznešenou přívětivost a klid. Podivno, dovedl jsem sobě zcela určitě myslit tvar jeho obličeje, to velké, modré oko, zdravím kvetoucí líc, měkce se vlnící vous, ale přece jakoby obličej nebyl z masa a krve, nýbrž z klidně zářícího světla. —

Mezi tím, co jsem sobě představoval průvod příští, měl jsem oči zavřeny. Ticho, umdlenost a rozesnělá fantasie působily — ovanul mne spánek a nohy pode

mnou klesly. Rychle jsem se zas narovnal a zrak přelítl chrámovou prostoru. Klidno a mrtvo jako dřív, ale teď pojednou počalo to mrtvo působit zcela jinak na mne. Cítil jsem zároveň, že umdlenost má je již těžká, zimou mne tuhlo tělo, a ze všeho toho padnul na mne pojednou strach, neurčitý, tím lámavější. Nevěděl jsem, čeho se bojím, ale bál jsem se a slabá dětská mysl neměla náhle žádné opory.

Sklesl jsem na stupátko a dal se do bolestného pláče. Slzy tekly, prsa se svírala, hlasité škytání dralo se mně z úst a marně jsem je přemáhal. Chvílkami propuklo škytání tím silněji, rozlehlo se bolně kostelním klidem a nenadálým zvukem tím zvýšil se ještě strach můj. Jen kdybych nebyl tak sám a sám v tom obrovitém chrámě! — Jen kdybych nebyl v něm alespoň zavřen! —

Zas jsem hlasitě zastěnal, hlasitěji snad než dřív a v tom — jakoby v odpověď — zaznělo nade mnou ptačí zapípnutí. — Vždyť jsem tu nebyl sám, vrabčíci tu přenocovali se mnou! — A vždyť jsem dobře znal útulek jejich — mezi trámy zrovna nahoře nad sedadlovými stupni! Měli tam asyl svůj chrámový, bezpečný i před rozpustilými nápady nás hochů. Rukou mohl každý z nás sáhnout tam po nich do trámů, ale neučinili jsme toho nikdy.

Rychle jsem se rozhodnul. S utajeným dechem kráčel jsem pomalu po stupních vzhůru. — Již jsem byl u trámu — opatrně jsem si ještě jednou oddych', vztáhnul jsem ruku — a již jsem držel vrabce v hrsti. Uleknutý pták začal pronikavě pípat, štípal mne silně do prstu, ale nepustil jsem ho. Cítil jsem pod prsty, jak mu malé teplé srdce živě bije — a teď se mne spadl veškerý strach. Necítil jsem se víc osamělý, ano, vědomí, že jsem i tvorem silnějším, nadchnulo mne takřka mžikem novou odvahou.

Vrabce, umínil jsem si, podržím dále v hrsti. Nebudu se pak více bát a také neusnu. Vždyť beztoho není do půlnoci už ani snad tak daleko. Dám pozor, abych hodin zas nepřeslechl. A natáhnu se zde přes dva stupně, ruku s vrabcem přiložím k prsoum a obličejem se obrátím k oknu kaple svatováclavské, abych ihned viděl, když zazáří uvnitř světlo ku zázračné mši.

Umístil jsem se a zadíval tam do okna. Bylo temně šeré. — Nevím, jak dlouho jsem se díval, ale ponenáhlu měnilo se temné šero v okně ve světlejší, objevila se tam barva modrá, vždy jasnější a čistější, až mně bylo, jako bych se díval do nejmodřejšího nebe. V tom začaly s věže hodiny bít a rána padala za ranou, bez počtu, do nekonečna. — —

Nesmírná bolest mne náhle probudila, bolest pocházející z mrazu. Celé tělo jakoby bylo zpolámáno a přetlučeno. Oči jakoby hleděly do velké, krvavě rozžhavené pece. A do uší jakoby zalehal pískot a kvikot zrovna pekelný.

Znenáhla jsem se vzpamatoval. Ležel jsem na těch dvou stupních, ruku drže přiloženu k prsoum — ale ruka byla otevřena a prázdna. Naproti mně bylo okno svatováclavské kaple ozářeno vnitřními světly. Positivek bučel a nábožný, mně dobře známý zpěv rorátní se vznášel.

Je to snad mše svatováclavská? —

Váhavě jsem vstal a sestupoval tiše k oknu tomu, vycházejícímu na kruchtu spodní. Bázlivě jsem sklem pohlídnul dolů.

U oltáře sloužil mši pan farář. Ministroval mu jeden z kostelníků a právě zvonil k pozdvihování.

Oko mžikem a ve strachu sklouzlo na známé místo v lavicích. Tam klečela jako jindy má matka se skloněnou hlavou a bila se v prsa. A vedle ní klečela — staroměstská teta.

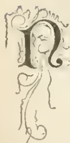
A teď zdvihla matka zas hlavu a já viděl, jak jí po tváři kane slza za slzou.

Byl jsem si již vědom všeho. Cítil jsem se k smrti zahanben — zoufale nešťasten — hlava se mně náhle rozbolela a točila se jako v divokém víru. Bolest pro matku, kteráž mne asi co ztraceného oplakávala a jížto jsem nejspíše nesmírného zármutku způsobil, svírala mi srdce a křečovitě dusila dech. Chtěl jsem honem dolů, honem předstoupit před matku — ale nohy náhle bezvládně sklesly, hlava sklouzla po zdi a ležel jsem na podlaze. Nesmírné štěstí as, že skoro současně se dostavil pláč. S počátku slzy pálily jako oheň, pak mně ulevovaly. —

Ještě bylo tma a s nebe padal drobný, studený déšť, když lidé vycházeli z rorátů. Pokořený, sklamaný náboženský hrdina stál před kostelními dveřmi, nikdo si ho však nevšímal. Také on sobě nevšímal nikoho, ale když konečně stará matka vedle tety vycházela, cítila najednou na vráskovité ruce své dva žhoucí rty.

Protějšek.

Adagio od F. H.

Naproti mému bytu nalézá se starý dům, tak starý, že by mohl býti dědečkem skoro celé ostatní Prahy.

Barva jeho jest šedá a rozpuklin má na sobě tolik, jako bývá vrásek na obličeji starců. Pod krovem uhnízdily se vlašťovky a střecha jest pokrytá zeleným mechem, tak že vypadá jako palouk, v němž se protahují a provalují rozpustilí vrabci a posmívají se mému starému kocouru sedícímu na okně a vyhřívajícímu se na slunci. Hledívá k obloze jako filosof, klidně na pohled, však mám ho silně v podezření, že vzpomíná na svá mladá léta, kdy nedovolovala ještě bujná jeho krev, aby si z něho stropil posměch každý vrabčí ničema.

Jednou oživilo se náhle třetí poschodí starého domu, které po čtvrt léta bylo pusto, neobydleno.

Vyhledli jsme z rána oknem, já a kocour, a překvapeni upřeli jsme zrak jeden na druhého. Protější okna byla otevřena (zapomněl jsem podotknouti, že starý dům nalézá se ode mne tak blízko, že bych ho mohl, kdybych se silně z okna vypnul, rukou dosáhnout) a u jednoho z nich stálo roztomilé děvčátko. Zatloukala do zdi hřebíčky a spojovala je tkanicí. Měla vlas černý jako aksamit, který splýval v hustých vlnách po bílé

košilce stažené u krku červenou páskou a zahalující bujná ňádra, zajisté plná mladistvých snů a tužeb; oko její se lesklo jako rosa v kalíšku květiny políbené slunečním paprskem, rty byly červené jako malina a líce — nedivil bych se pranic, kdyby přiletěla včela a usadila se na něm myslíc, že jest to nejkrásnější, právě rozvitá růže. Děvčátko odběhlo na chvíli od okna a za chvíli vrátilo se opět nesouc v bílých rukou květník s břečťanem; ovíjelo jeho stouky a listy kolem tkanice. Pak postavila na okno několik fial, rezed a vonné geranium, zatleskala ručkama v nevinné radosti a pověsila konečně mezi břečťanové listy malou zelenou klec s drobným kanárkem.

Můj kocour vycenil zbytek svých zubů na malého zpěváčka, ale ihned se zastyděl za bezbožné své myšlenky a tvář jeho vzala na se výraz usměvavý, přátelský.

Kanárek dal se do zpěvu a roztomilý náš protějšek díval se láskyplně — skloniv k němu líbeznou svou hlavinku, při čemž černý vlas smeknuv se po skráni promísil se s květem gerania.

Zadíval jsem se tak na ten rozkošný obrázek, že mně dýmka vyhasla, a to znamená mnoho u starého mládence! Maně vyklouzlo mi z úst slovo obdivu — kocour zamňoukl k tomu v nejkrásnějším tónu, který byl uměl.

Pak musil jsem se odebrati do kanceláře, aby nezastavil se stroj ***ského úřadu, jehož jsem nepatrným kolečkem . . . V poledne, když jsem se vrátil, byla protější okna zakryta bílými záclonami, za kterými však dobře jsem rozeznal půvabnou hlavinku skloněnou nad ruční prací . . .

Ach! v mé duši bylo pojednou teplo . . . Fantasie má rozběhla se tak bujně, že hravě přeskočila mezeru čtvrt století a šeptala mi ohnivé verše, které se vyprýštily druhdy v květoucím mém věku z touhyplného nitra. Deklamoval jsem je tak živě, že jsem levicí udeřil kocoura sedícího jako obyčejně na okně. Uleknut seskočil na zem a obrátiv se vyvalil na mne oči s podivením.

Teď jal se protějšek zpívati. Zpěv kolébal se půvabně po vlnách vzduchových a přiletěl tak čistý a jasný k mému uchu — ach, uchu! — k mému srdci. . . . Byl jsem unešen.

Ten den se přihodila ta neobyčejná událost, že jsem zmeškal hodinu úřadní. O půl třetí teprvé oblékal jsem zelený kabát! Kocour lítal po pokoji jako šílený, tak byl zděšen tímto vybočením z obvyklého pořádku, který jsem nepřekročil ani jednou za všechna léta, co jsme sdíleli spolu tichý příbytek.

Stala se se mnou změna, krásná i strašná.

Krásná, že mne povznesla z duševní unavenosti na výsluní touhy, že proměnila jako čarovným prutem pochmurné, zimavé moje nitro v rajskou zahradu plnou květů — pocitů, v zahradu, kterouž vanul líbezný vánek lásky, ba lásky! Vyznávám se: byl jsem zamilován.

Ale strašná byla zároveň proměna, která se dála se mnou. Pohledl jsem do zrcadla a to mně věrně ukázalo vráskovitou moji tvář, sporý vlas. — Kocour vyskočil mně na rameno a mňoukal, jakoby se mně posmíval. Uhodil jsem ho v zlosti do tváře — po prvé za dobu našeho přátelství. Bolestně schoulil se pod postel; odprosil jsem chudáka. Nemůže za to, že jsem starým mládencem.

Postavil jsem na okno několik knih tak, aby kryly mne, nezakrývajíce vyhlídku na protějšek. Zde jsem sedal celé večery.

Záclona v protějším okně se vždy odhrnula a krásná hlava vynořila se z pološera. Těšil jsem se celý den, až nastane večer a já spatřím opět . . . Nevěděl jsem ani, jak se jmenuje. Nemohl jsem se odhodlat poptati se na její jméno a poměry — to by byla v mých očích bývala profanace.

Za týden po obydlení protějších oken přišel jsem večer domů s bouquetem v ruce.

Kocour zježiv srsť, odběhl za kamna; nevím, co si o mně myslil. Hleděl jsem dlouho na bouquet — krásná růžová kamélie spočívala na měkkém sametovém zeleném lůžku, vystlaném bílými kvítky vřesu. Kéž moje unavené srdce také spočine . . . Madonna mne tresci za to, že jsem své pětačtyřicetileté srdce přirovnal k vnadné kamélii; nedělám toho více.

Okno se otevřelo a moje zbožňovaná postavila se jako obyčejně k němu. Často však se dnes ohlížela. Snad někoho očekává! —

Myšlenky zrodí se v hlavě jako blesk.

Žárlivost zmocnila se mé duše; žárlivost tak černá, jako srsť mého kocoura.

Ale její nevinné oko! to nemůže klamat! Ne, Přešel jsem několikráte pokoj. Byl jsem rozčilen, jako býváme, jsme-li odhodláni k nějakému činu a otálíme s jeho vykonáním.

Rozhodnuto! . . . S třesoucí rukou vzal jsem z vázy přinešený bouquet a přitisknuv jej ještě ke rtům — hodil jsem jej do protějšího okna.

Zaražen zůstal jsem státi. Černooký andílek spočíval v náručí mladého muže. Bouquet spadl jim k nohoum. Udiveni přistoupili oba k oknu; neměl jsem síly, abych se odvrátil . . .

„Strýčku!“ zavzučelo mi v ucho. „To tys mne tak rozkošně uvítal?“

Vzpamatoval jsem se.

„Ano — já — to jest —“ mluvil jsem nesouvisle.

„Divíš se,“ volal hlas dále, „jak jsem sem přišel, viď! Neměl jsem pokdy ti to sdělit. Jsem přesazen do Prahy; musil jsem však nutně odjeti — moje Miluška obstarala sama stěhování a týden žila tu chudáček osamělá jako vdovička.“

Slyšel jsem zřetelně mlasknutí hubičky . . .

Ach!

„Zítra nás navštívíš!“ zvolal ještě po chvíli mladý muž, kyna mi rukou. „Těšíme se, já i má ženuška.“

„Ach!“ — Hluboký povzdech vynořil se z mého nitra. Však byl to také poslední povzdech pozdní mé lásky. S úsměvem — trochu ještě vynuceným — přál jsem protějšku „dobrou noc“ a zavřev okno, bavil jsem se rozmarně se starým kocourem, který se důvěrně ke mně tulil. Byl tak laskavým, že mně nečinil výčitek.

V mladém muži poznal jsem syna svého přítele, jehož rodině jsem býval tak blízkým, že jsem byl takřka považován za jejího člena a děti jeho jmenovali mne strýčkem a tykali mně. Neviděl jsem mladého synovce celá dvě léta, od té doby co dokončiv v Praze studie, odebral se na venek.

. . . . Navštěvuju často roztomilý párek, který obývá třetí poschodí starého domu.

Bydlí zde už dvě léta. Miluška se chová ke mně jako k starému příteli a říká mně také „strýčku“.

Musím prozraditi, že se stala maminkou; tak roztomilou maminkou, že se díváme někdy celý večer z okna svého bytu (já a kocour), jak sedí na pohovce a mazlí se s buclatým synáčkem.

Já sám kolébávám často malého Frantika, který hází rukama jako divoký a šelma! potutelně se usmívá, když může drobné ručky zabořit do černé srsti mého starého, líného kocoura.

Lokis.

Z posledních novel *Prospera Merimée.*

(Pokračování a dokončení.)

V.

Odešli jsme dosti pozdě do svých pokojů. V největší části vznešených domů litevských nalezneme nádherné stříbrné náčiní, krásný nábytek, vzácné perské koberce, ale nikde nenalezneme, jako v našem Německu, dobrých peřin pro hosta umdleného. Ať bohatý či chudý, šlechtic či sedlák, umí Slovan vyspati se dobře na holém prkně.

Zámek Dowghiellský nečinil v ohledu tomto od obecního řádu žádné výjimky. V pokoji, kam jsme s hrabětem byli uvedeni, nebylo nic než dvě pohovky, pokryté maroquinem. Toho jsem se ovšem nijak nezhrozil, neboť líhal jsem často na cestách svých na holé zemi a smál jsem se jen stížnostem hraběte na nedostatek vzdělání jeho krajanů. Sluha přišel stáhnout nám boty a přinesl nám župany a trepky. Hrabě svlékl kabát a procházel se nějakou chvíli mlčky po pokoji; pak zastavil se pojednou před pohovkou, kde jsem již ležel, a pravil:

„Co soudíte o Julce?"

„Je roztomilá."

„Ovšem, ale koketuje silně! .... Co myslíte: líbí se jí ten rusovlasý kapitán?"

„Ten pobočník? . . . Jak bych to mohl věděti?"

„Je to hejsek! ale přece se může líbiti ženám."

„Nemohu o tom rozhodovati, pane hrabě. Chcete, abych vám řekl pravdu? Slečna Julka hledí se více zalíbiti hraběti Szémiothovi, než všem pobočníkům celé armády."

Zarděl se a neodpověděl mi; — ale zdálo se mi, že řeč má ho potěšila. Procházel se opět nějakou chvíli mlčky; pak podíval se na hodinky a pravil:

„Učiníme dojista nejlépe, půjdeme-li spat — je pozdě již." Vzal svou pušku i lovecký nůž, jež byl dříve v našem pokoji odložil, schoval je do skříně, zamkl a vytáhl klíč.

„Chcete si to vzíti na starost?" pravil, odevzdávaje mi jej k velikému mému ustrnutí, „mohl bych na to zapomenouti. Máte jistě lepší paměť než já."

„Nejlepší prostředek, abyste nezapomněl na zbraně své, by byl," pravím mu, „položiti je sem na stůl vedle vaší postele."

„Ne . . . víte, abych vám pravdu pověděl, nemám rád zbraně vedle sebe, když spím .... a to proto. Když jsem byl u husarů ve Grodně, ležel jsem jednou v jednom pokoji s kamaradem, mé bambitky ležely vedle mne na pohovce. V noci vzbudila mne rána. Měl jsem bambitku v ruce; vypálil jsem a kule letěla na dva palce od hlavy mého přítele .... Již ani nevím, co se mi to zdálo."

Vypravování toto mne trochu zarazilo. Věděl jsem ovšem dobře, že nemám v hlavě kouli; ale když jsem tak pozoroval vytáhlý vzrůst, herkulské plece svého společníka, svalnaté jeho ruce porostlé černým chmýřím, nepochyboval jsem ani chvilku, že by dovedl mne rozmačkati, kdyby se mu něco nehezkého zdálo. Však přece měl jsem se na pozoru, abych neukázal mu ani nejmenší stopy nepokoje; postavil jsem si toliko světlo na sedadlo vedle pohovky své a počal čísti katechismus Lawięckého, jejž jsem si přinesl. Hrabě přál mi dobrou noc, natáhl se na pohovku a obrátil se pětkrát nebo šestkrát; konečně zdálo se mi, že usnul, ač byl skrčen jako onen milovník Horacův, jenž zavřen jsa v kufru, tloukl hlavou o skroucené nohy své:

. . . . . Turpi clausus in arca
Contractum genibus tangas caput . . .

Čas po čase oddychl si ztěžka, neb vydal ze sebe zvláštní chrapot, jejž přičítal jsem nepřirozené posici jeho ku spaní. Tak uplynula asi hodina. Sám počínal jsem již usínati. Zavřel jsem knihu a ulehl jsem co možná nejlépe na loži svém, když tu jakýsi chechtot mého souseda mnou zachvěl. Pohledl jsem na hraběte. Měl oči otevřené, celé tělo jeho se třáslo, a ze rtů jeho polootevřených drala se slova nějaká sotva srozumitelná.

„Docela chladná! .... docela bílá! .... Profesor neví, co mluví. Kůň nestojí za nic .... Jaká to pochoutka! ...."

Pak počal kousat bílými zuby svými polštář, kde ležela hlava jeho a v téže chvíli zařval tak silně, že se sám zbudil.

Ani jsem se nehnul na své pohovce a dělal jsem, jakobych spal. Však přece jsem ho pozoroval. Posadil se, protíral si oči, smutně vzdychl, a zůstal skoro hodinu bez pohnutí, zabrán, jak se zdálo, do svých myšlenek. Mně zatím nebylo ovšem docela dobře a umínil jsem si, že nebudu již spáti s hrabětem. Za dlouho přece mdloba zvítězila nad nepokojem a vstoupil-li někdo ráno do naší jizby, viděl, jak oba spíme hlubokým spánkem.

VI.

Po snídaní vrátili jsme se do Medintiltasu. Zde našed doktora Froebera samotného, řekl jsem mu, že se mi zdálo, jakoby hrabě byl nemocen, že měl ohyzdné sny, že snad jest náměsíčným a že stav jeho může býti nebezpečným.

„Přesvědčil jsem se o tom všem," odvětil lékař. „Má organismus athlety, ale jest nervosní jako krásná žena. Snad to má od matky . . . Ona byla po čertech zlá dnešního jitra . . . Nedám mnoho na povídačky o bázni a choutkách žen těhotných; ale jisto je, že je hraběnka šílená a že se šílenství sděluje příbuzenstvím."

„Leč hrabě," odpověděl jsem, „jest zcela rozumný;

jeho duch jest v rovnováze, on jest vzdělán více, přiznávám se vám, než bych se byl domýšlel, on miluje lekturu."

„Budiž, budiž, můj drahý pane; ale on jest často bizarní. Zamyká se někdy na několik dnů, často obchází v noci; čte nemožné knihy — o německé metafysice ... o filosofii, což já vím! Včera ještě přišel jich balík z Lipska. Mám mluvit určitě? Herkul má zapotřebí Heby. Jest zde dost hezkých venkovanek ... Večer v sobotu, po lázni, každý by je měl za princezny. Není jedné, která by nebyla hrdou, pobaviti pána v jeho stáří, čert mne vezmi ... Ne, on nemá milenky, on se neožení a chybuje. On má potřebí —."

Materialism doktora urazil mne posledním výrokem jeho i ukončil jsem rychle rozmluvu, vysloviv přání, aby hrabě Szémioth brzy našel choť sebe hodnou. Přiznávám se, že jsem ne bez překvapení se dozvěděl od doktora o náklonnosti hraběte k studiím filosofickým. Tento důstojník od husarů, tento vášnivý lovec, čtoucí německou metafysiku a zabývající se physiologií zvrátil všecky mé myšlenky. Však lékař měl přece pravdu: ještě téhož dne přesvědčil jsem se o tom sám.

„Jak vysvětlíte, pane profesore," pravil najednou hrabě na konci oběda, „jak vysvětlíte dvojnost neb dvojatost naší přirozenosti?"

A přesvědčiv se, že nechápal jsem ho zcela, pokračoval:

„Neoctnul jste se ještě nikdy na cimbuří věže nebo na kraji propasti, a neměl jste při tom najednou chuť vyšvihnouti se v prázdno a zároveň pocit hrůzy zcela tomu opačný?.."

„To lze vysvětliti dvěma důvody zcela fysickými," pravil doktor; „předně, mdloba, jež zmocní se nás po vystupování nahoru, působí nával krve k mozku, jenž ..."

„Nechme krve, doktore," vykřikl hrabě netrpělivě, „a vizme druhý příklad. Máte v ruce zbraň střelnou, nabitou. Váš nejlepší přítel jest u vás. Napadne vám prohnati mu koulí hlavu, děsíte se co nejvíce vraždy, ale myšlenka na ni přece se ohlásila. Myslím, pánové, že kdyby všecky myšlenky, jdoucí nám hlavou v jedné hodině ... myslím, že kdyby všecky vaše myšlenky, pane profesore, jehož mám za mudrce, napsány byly, tvořily by snad svazek foliový, dle něhož byste nenašel advokáta, jenž by s prospěchem nehájil vaše nápady, ani soudce, jenž by vás nezavřel do vězení nebo do blázince."

„Tento soudce, pane hrabě, neodsoudil by mne zajisté, že bádal jsem dnešního jitra asi hodinu po tajuplném zákoně, dle něhož slovesa slovanská nabývají významu budoucího, jakmile se slučují s předložkami; však měl-li jsem náhodou někdy jiné myšlenky, co z toho lze odvozovati proti mně? Nejsem tak pánem svých myšlenek, jako nejsem pánem zevnějších okolností, které je vzbuzují. Z toho, že vznikla ve mně myslenka, nelze uzavírati na počátek provedení jejího ani na rozhodnutí se v tom směru. Nikdy neměl jsem myšlenky zabiti někoho, ale kdyby mně myšlenka vraždy napadla, není tu rozum můj, aby ji odstranil?"

„Mluvíte o rozumu, jak právě ho potřebujete; ale jest on vždy po ruce, jak díte, aby nás řídil? Aby rozum promluvil, abychom mohli ho uposlechnouti, k tomu třeba úvahy, to jest času a chladnokrevnosti. Máme vždy jedno i druhé? V bitvě vidím, jak letí ke mně koule, jak se uhýbá, obrátím se a koule trefí přítele, za něhož bych jinak byl život obětoval, kdybych byl míval času k úvaze." Pokusil jsem se mluviti mu o našich povinnostech lidí a křesťanů, o potřebě následování bojovníků biblických vždy hotových k půtce; na konci ukázal jsem, jak stále bojujíce proti vášním svým, nabýváme sil nových, abychom je seslabili a opanovali. Povedlo se mi, obávám se, jen utišiti ho, ale nezdál se býti přesvědčeným.

Zůstal jsem ještě 12 dní v zámku. Navštívil jsem podruhé Dowghielly, ale již jsme tam nenocleho vali. Slečna Ivinská byla opět šaškem a pokaženým děckem. Působila na hraběte jakýmsi kouzlem a nepochybuju, že byl notně do ní zamilován. Ale on znal dobře její vady a nečinil si illusí. Věděl, že jest koketou frivolní, lhostejnou ke všemu, co nebylo jí zábavou. Přesvědčil jsem se, že se často tajně trápil nad jejím nerozumem; ale sotva že mu ukázala nejmenší něžnost, zapomněl všeho, obličej mu vzplanul, on plesal radostí. Chtěl mne odvésti naposled do Dowghielly den před mým odjezdem, snad proto, že jsem zůstával v hovoru s tetou, co on se procházel v zahradě s neteří; leč měl jsem mnoho práce a musil jsem se vymluviti, jakkoliv na mne naléhal. Vrátil se k obědu, ač byl řekl, abychom ho nečekali. Sedl ke stolu, ale nemohl jísti. Po celý oběd byl zasmušilý a posupného výrazu. Když doktor odešel k hraběnce, šel hrabě za mnou do mého pokoje a řekl mi vše, co měl na srdci.

„Lituji velice," vykřikl, „že opustil jsem vás k vůli tomu blázínku, jenž si šašky tropí ze mne a miluje jen stále nové obličeje; ale na štěstí jest vše mezi námi skončeno, hnusí se mi to hluboce a již neuzřím jí více."

Procházel se po nějaký čas, jak měl ve zvyku, po délce a šířce salonu, načež pokračoval:

„Myslil jste snad, že jsem byl do ní zamilován? To jest smyšlenkou toho hlupáka, doktora. Ne, já ji nikdy nemiloval. Její smavá tvář mne bavila. Bílá její pleť se mi líbila.. Hle toť vše, co dobrého na ni ... obzvláště pleť. O rozumu ani řeči. Jaktěživ neviděl jsem v ní jiného, než krásnou loutku dobrou k dívání se na ni, když se nudíme, nebo když nemáme nové knihy ... Bez pochyby lze říci, že jest ona krásnou ... Pleť jest podivuhodná! ... pane profesore, krev pod touto kůží může býti lepší než krev koně? ... Co myslíte?"

A vybuchl v smích, ale smích ten nebyl příjemný na poslech.

Rozloučil jsem se na zejtří, abych pokračoval ve svém bádání na severu Palatinatu.

VII.

Studie moje trvaly skoro dva měsíce a mohu říci, že nebude města ve Žmudi, kde jsem se nezastavil, kde bych byl nesebral několik listin. Budiž mi dovoleno, děkovati při této příležitosti obyvatelům tohoto území a obzvláště důstojnému duchovenstvu za vskutku úchvatný zápas pomoci, jejž osvědčili k mým bádáním, a za výtečné příspěvky, jimiž obohatili můj slovník.

Pobyv týden v Szawlé ustanovil jsem se zakotviti v Klaypedě (přístav, jemuž říkáme Memel) na zpáteční cestě domů, když obdržel jsem od hraběte Szemiótha toto psaní, přinešené jedním z jeho lovců:

Pane profesore!

Dovolte, abych vám psal po německu. Nadělal bych ještě více chyb, kdybych vám psal žmudsky a vy byste ztratil ke mně všechnu vážnost. Nevím, máte-li jí posud mnoho, a zpráva, již s vámi chci sděliti, asi nerozmnoží ji. Beze všech předmluv: žením se a vy uhodnete s kým. Jupiter směje se přísahám zamilovaných. Tak dělá i Pirkun náš žmudský Joviš. Je to tedy slečna Julie Ivinská, již si beru dne osmého příštího měsíce. Byl byste nejroztomilejším smrtelníkem, kdybyste přišel za svědka k obřadu. Všickni sedláci z Medintiltasu a okolních míst přijdou ke mně sníst několik volů a nesčíslné množství prasat, a když se opijí, pustí se do tance na lukách na pravo od brány. Uzříte kroje a zvyky hodné vašeho pozorování. Učiníte mi největší radost a Julii rovněž. Přidávám, že odepření vaše přivedlo by nás v největší nesnáze. Víte, že patřím k evangelické církvi, jako moje nevěsta; ale náš duchovní, jenž bydlí 30 mil odsud, jest schvácen dnou a doufám, že byste mohl dobře zastoupiti jeho místo. Jsem, drahý profesore, váš vřele oddaný Michal Szemioth.

Dole na listu v způsobě doušky připsala dosti hezká ruka ženská žmudsky:

Já, musa litavská, píšu žmudsky. Michal jest impertinentní: pochybuje o vašem schválení. Není jiného, jenž by byl takovým bláznem bráti si takového hocha, jako on jest. Uvidíte, pane profesore, osmého příští měsíc manželství trochu à la chic, to není po žmudsku, to jest francouzské. Nebuďte jen roztržitým mezi obřadem!

Ani list ani postscriptum se mi nelíbily. Shledal jsem, že snoubenci dávali na jevo neodpustitelnou lehkomyslnost v tak slavné příležitosti. Jak ale odřeknouti? Přiznám se ještě, že oznámené divadlo neustávalo mne vábiti. Dle všeho ve valném počtu šlechticů, již se shromáždili na zámku Medintiltaském, našel bych dosti osob vzdělaných, jež by mne zásobiti mohly mnohým užitečným poučením. Můj slovník žmudský byl velmi bohatý; ale smysl jistých slov z úst hrubých sedláků vzatých byl pro mne posud zahalen jakousi nejasností. Tyto všecky úvahy spojené měly dosti přesvědčivé síly, že jsem svolil v prosbu hraběte a odpověděl mu, že ráno dne 8ho budu v Medintiltasu. Však jsem toho později litoval!

VIII.

Vcházeje do brány zámku, spozoroval jsem velký počet dam a pánů v ranní toiletě buď ve skupinách na perronu neb procházejících se v stromořadích parku. Dvůr byl plný sedláků svátečně oblečených. Zámek vypadal jako o slavnosti; všady květy, guirlandy, korouhve a festony. Intendant vedl mne do pokoje pro mne v přízemí upraveného, prose za odpuštění, že nemůže mne uvésti do lepšího; byloť tolik lidí v zámku, že mu nebylo lze zachovati mi jizbu, již jsem obýval za svého prvního pobytu a jež byla nyní určena ženě maršálka. Ale můj nový byt byl celkem dosti slušný, maje okna do parku; byl zrovna pod pokoji hraběte. Oblekl jsem se nakvap k obřadu, vzal na se svůj úřadní šat, leč ani hrabě, ani snoubená se neukazovali. Hrabě odešel hledati ji do Dowghiely. Měli zde již dávno býti; ale toileta nevěstina není takovou maličkostí a doktor upozorňoval hosty, že kvas bude až po službách božích, načež příliš nedočkavé žaludky opatrně se zásobily u buffetu plného koláčů a všech druhů likerů. Pozoroval jsem při tom rej pomluvy; dvě matky dvou hezkých slečinek, pozvaných k slavnosti, nemohly se ani vyčerpat z epigramů na nevěstu.

Bylo po poledni, když salvy hmoždířů a pušek ohlašovaly příchod snoubenců a brzy na to objevil se v bráně parádní kočár, tažený čtyřmi nádhernými oři. Bylo viděti dle pěny, jež kryla jim prsa, že se opozdění nestalo vinou jejich. V kočáře byli jen zasnoubená, paní Dowghiellová a hrabě. Tento sestoupil a podal ruku paní Dowghiellové. Slečna Ivinská pohybem plným kouzla a dětské koketerie tvářila se, jakoby se chtěla ukrýti pod svým šálem a uhnouti se tak zrakům zvědavých, kteří ji se všech stran obkličovali. Ale přece vztýčila se ve voze a vzala ruku hraběte, ani koně zděšeni snad deštěm květů, jež sedláci nevěstě házeli, či snad pojati tou zvláštní hrůzou, kterouž hrabě Szémioth ve zvířatech vzbuzoval, zafuněli a vzpínati se začali. Kolo narazilo na nárožní kámen perronu, a chvíli mohlo se zdáti, že neštěstí jest nevyhnutelné. Slečna Ivinská vyrazila malý výkřik . . . Ale brzy vše se utišilo. Hrabě vzav ji do náruče odnesl ji na horu na perron tak lehce, jakoby byl držel jen holubici. Tleskali jsme všickni jeho obratnosti a kavalírské galantnosti. Sedláci řvali „vivat“ až strach, nevěsta celá zardělá smála a chvěla se zároveň. Hrabě nechvátaje nijak sprostiti se svého charamantního břemene zdál se plesati vítězstvím ukazuje ji davu kolem stojícímu.

Náhle žena vysokého tílka, bledá, vyzáblá, šat v neladu, s vlasy rozsápanými, s tahy děsem znetvořenými, objevila se na hoře na perronu, aniž kdo věděl, odkud tam přišla.

„Na medvěda!“ křičela hlasem ostrým. „Na medvěda! pušky! — Odnáší ženu! Zabte ho! — Střílejte, palte!“ —

Byla to hraběnka. Příjezd nevěsty přilákal každého na perron, do dvora neb k oknům zámku. I ženy opatrující ubohou šílenou zapomněly na ni; uklouzla tedy a nikým nepozorována přišla až do našeho středu. Byl to výjev velmi trapný. Musili ji odnésti, ač křičela a se bránila. Mnoho hostí neznalo nemoc její. Bylo třeba podati jim výklad. Šeptáno dlouho přitlumeně. Všech tváře sesmutněly. „Zlé znamení!“ pravily osoby pověrčivé, a těch je na Litvě dosti.

Zatím žádala slečna Ivinská pět minut k upravení své toilety a k připnutí závoje, práce to, kteráž potrvala dobrou hodinu. To bylo více času, než potřebí, aby osoby neznavší nemoc hraběnky seznali příčinu a detaily její.

Konečně objevila se nevěsta nádherně ozdobená a pokrytá démanty. Teta její představovala ji všem hostům a když přišla chvíle odebrati se do kaple, k mému velkému překvapení, v přítomnosti celé družiny, dala paní Dowghiellová své neteři políček dosti rázný, aby upozornil na se i ty, kteří by snad něčím jiným se byli bavili. Tento políček byl přijat s největší resignací a nikdo se tomu nedivil; toliko jeden černě oděný muž psal něco na papír, jejž s sebou byl přinesl, a několik vedle stojících přidalo svůj podpis s nejlhostejnějším obličejem. Až na konci obřadu dostalo se mi rozluštění této hádanky. Kdybych to byl uhodl, byl bych vší mocí svého posvátného úřadu se ohradil proti tomuto hnusnému obyčeji, jenž má za účel stanoviti druh rozvodu, před-

stíraje, že manželství uzavřeno bylo jen hmotným násilím vůči jedné ze stran je uzavírajících.

Po službách božích pokládal jsem za svou povinnost obrátiti se s několika slovy k mladému párku, chtěje upozorniti je na vážnost a posvátnost svazku, jenž je má pojiti a maje na srdci ještě post-scriptum slečny Ivinské, připomínal jsem jí, že nastupuje v život nový, ne již život zábav a mladých radostí, nýbrž plný vážných povinností a těžkých zkoušek. Zdálo se mi, že tento oddíl mého hovoru způsobil dost velký dojem na všechny osoby, jež rozuměly německy.

Salvy zbraně a výkřiky plesu uvítaly průvod vycházející z kaple; načež šlo se do jídelny. Hostina byla velkolepá, chuť valně zostřená a zprvu nebylo slyšeti než šramocení nožů a vidliček; však pomocí vin šampaňských a uherských počal hovor a smích a křik. Pilo se s nadšením na zdraví snoubenců. Když se bylo vše trochu utišilo, povstal jeden starý pán s bílými kníry a počal hlasem hrozným:

„Vidím s bolestí, že naše staré zvyky se ztrácejí. Nikdy by nebyli připíjeli naši předkové v této chvíli ze sklenic křišťalových. Pili jsme ze střevíce nevěsty, ano z její boty; neb za mých dob nosily dámy boty z červeného marokinu. Ukažme, přátelé, že jsme ještě praví Litvíni. — A ty, paní, rač mně podati svůj střevíc."

Zasnoubená odvětila se zarděním, s malým potlačeným smíchem:

„Pojď a vezmi si jej, pane ... ale já ti nepřipiju z tvé boty."

Pán nedal se dvakrát pobízeti: padl galantně na kolena, zul jí malý střevíček z bílého atlasu s červeným podpatkem, naplnil jej šampaňským a pil tak rychle a obratně, že netekla mu ani polovice přes kabát. Střevíček šel z ruky do ruky a všickni z něho pili ač ne bez obtíže. Starý galantom požádal jej nazpět co vzácnou památku a paní Dowghiellová zavolala komornou, aby upravila nelad spůsobený v toiletě své neteře.

Tento přípitek byl sledován množstvím jiných a brzy byli hosté tak bouřliví, že nezdálo se mi radno déle mezi nimi potrvati. Uklouzl jsem tedy od stolu, aniž by toho kdo byl pozoroval, a šel jsem ven vdychat trochu vzduchu, ale i tu nalezl jsem divadlo málo povznášející. Sluhové a sedláci, kteří měli piva a kořalky do hojnosti, byli již většinou opilí. Bylo dosti hádek a rozbitých hlav. Tu i tam po dlažbě válcli se opilci bez smyslů a celkový pohled plesu byl dosti podoben k bojišti. Rád bych byl poznal některé druhy národních tanců; ale většina jich byla provozována nestydatými cikánkami a takž soudil jsem, že není záhodno odvažovati se do té vřavy. Šel jsem tedy do svého pokoje, četl jsem trochu, pak svlekl se a brzy jsem usnul.

Když jsem se probudil, bily zámecké hodiny tři. Noc byla jasná, ačkoliv byl měsíc zastřen lehkou mlhou. Pokoušel jsem se zase usnouti, ale nedospěl jsem k tomu. Dle zvyku svého v podobných příležitostech chtěl jsem vzíti knihu a studovati; leč nemohl jsem nalézti sirek. Povstav tedy šel jsem hmataje po pokoji; v tom mihl se jakýsi dosti silný, stinný předmět kolem mého okna a padl s hluchým hřmotem do zahrady. Na první dojem myslil jsem, že to byl člověk, že někdo z našich opilců vypadl oknem. Otevřel jsem tedy okno a díval se ven, ale neviděl jsem ničeho. Rozžal jsem konečně svíčku a ulehnuv do postele, procházel jsem svůj slovník až do chvíle, kdy mi přinešen čaj.

V jedenáct hodin odebral jsem se do salónu, kde našel jsem téměř samé sklopené oči a nevyspalé tváře; dozvěděl jsem se vskutku, že se šlo od tabule velmi pozdě. Ani hrabě ani mladá hraběnka se posud neukazovali. V půl dvanácté po dosti zlomyslných žertech začali hosté reptati, zprvu tiše, brzy dosti hlasitě. Doktor Froeber odhodlal se na svůj vrub poslati komorníka hraběte, by zaklepal na dvéře svého pána. Asi za čtvrt hodiny vrátil se tento člověk, trochu pohnut, k doktoru Froeberovi, jenž ho více než dvanáctekráte šťouchl, ale přece žádné odpovědi neobdržel. Radili jsme se: paní Dowghiellová, doktor a já. Nepokoj komorníkův mne přesvědčil. Šli jsme všickni tři s ním. Přede dveřmi našli jsme komornou mladé hraběnky celou zděšenou, ujišťující, že se musilo přihoditi nějaké neštěstí, nebo okno panino bylo otevřeno do kořán. S hrůzou vzpomněl jsem si na těžké těleso padlé pod moje okno. Houkli jsme silně. Žádná odpověď. Konečně přinesl komorník železnou tyč a my vyvrátili jsme dvéře ... Ne! schází mně odvaha popsati divadlo, kteréž se tu našim očím objevilo. Mladá hraběnka ležela natažena na svém loži, tvář děsně zbrázděnou, hrdlo otevřené, zaplavená krví. Hrabě zmizel a nikdo od té chvíle se o něm nedozvěděl ničehož. Doktor pozoroval strašnou ránu mladé ženy.

„To není dýka," vykřikl, „co spůsobilo tuto ránu ... To jest kousnutí!"

— — — — — — — — — — — —

* * *

Profesor zavřel knihu a díval se zamyšleně do ohně.

„A příběh jest skončen?" ptala se Adelaida.

„Skončen!" odvětil profesor hlasem truchlivým.

„Ale," začala ona, „proč jste jej nadepsal Lokis? Ani jedna osoba tak se nejmenuje."

„To není jméno člověka," pravil profesor. „Vizme, Theodore, rozumíte, co to jest Lokis?"

„Nemám o tom ani zdání."

„Kdybyste byl dobře vnikl v zákon přeměn sanskritu do litevštiny, našel byste v slově lokis sanscritské arkcha nebo rikscha. Nazývá se po litevsku lokis ono zvíře, jež Řekové nazývali ἄρκτος, Latiníci ursus a Němci Bär.

Nyní chápete můj epigraf:

Miszka su Lokiu
Abu du Tokiu.

Víte, že v románu o Reinekovi medvěd sluje damp Brun. U Slovanů říká se mu Michel, Miška po litevsku, a toto příjmění nahražuje skoro vždy jmeno rodu, lokis. Takž i Francouzi zapomněli novolatinského výrazu goupil neb gorpil a užívají místo toho renard. Mohl bych vám citovati více podobných příkladů."

Však Adéla spozorovala, že jest už pozdě a my jsme se rozešli.

Přel. *Jak. Vteřina.*

Ukázky poesie francouzské.

Přel. *J. Vrchlický.*

Gautier Theophil.

Útěk.

Chadidža.

Hle měsíc na bezhvězdném nebi
již zhasíná svůj paprslek,
a závojů-li zapotřebí,
noc s nimi můž' nám přijít vděk.
Na útěk! na útěk!

Ahmed.

Rci, neděsí tě, že nás v zlosti
tví zpupní bratři zaskočí,
neb otec ve své zoufalosti,
on, jenž má šedé obočí?

Chadidža.

Co hana mi? co záští zmije,
co nebezpečí, pýcha, vztek?
Jen v tobě moje duše žije.
Na útěk, na útěk!

Ahmed.

Mně zachvívá se srdce v hrudi,
ba v ňadrech cítím proboden
tvých bratří handžar jak mne studí
svým ledným hrotem — zůstaň jen!

Chadidža.

Můj oř jsa v poušti narozený,
sok větrů hřímá v jejich jek,
přes pole, brázdy, přes kameny.
Na útěk, na útěk!

Ahmed.

Poušť neobsáhlá bez křovisek;
ni parasolu v ochranu,
by vrhl trochu stínu v písek,
a kolem obzor bez stanů.

Chadidža.

Mé obočí stín tmavý dá ti
a polštář mojich ňdů vdek,
v mých vlasů stanu budem spáti.
Na útěk, na útěk!

Ahmed.

A jestli pouště přelud hravý
nám zastře cesty pravý sled,
bez trošky vody, bez potravy,
my oba zítra umřem hned.

Chadidža.

Své srdce štěstím sotva nesu
a bys měl vody dostatek,
pít můžeš slzy mého plesu!
Na útěk, na útěk!

Hodný manžel.

Z maďarštiny od *Maurice Jókaie.* Přel. *P–ský.*

Každý zajisté zná život v menších našich krajských městech. Podobá se úplně k přesýpacím hodinám. Jako v těchto písek zvolna se přesypává a když pak hodiny jsou obráceny, tentýž postup se opakuje, tak i život maloměstský jednotvárně ubíhá: co bylo včera, jest s malými proměnami dnes zase a totéž bude asi zítra. Ale obyvatelům nezdá se ten život jednotvárným, naopak: nacházejí v jednotlivých nepatrných událostech tolik zajímavosti, že by ji velkoměšťák nalezl jen asi v převrácení světa na rub. Jsou spokojení, skromní. Nevědí mnohých věcí a přece jsou šťastní. Arciť: kdo málo chce, i málem se spokojuje.

Toť život maloměstský, pohlížíme-li ku všem obyvatelům. Jednotlivé osoby činí arci výjimky, buď že žijí hlučněji aneb straní se úplně i tohoto tichého života veřejného.

Prvnější považují ostatní lidé za lidi hříšné a druhých se všechno straní, ačkoliv život těchto jakýmsi tajemným závojem zahalen bývá a tudíž zvědavost budí.

K posledním náležel také pan Adándy, jenž žil v malém jednom městečku uherském. Jako ostatní šlechticové uherští tak i pan Adándy hospodařil do čtyřicátého roku na rozsáhlých pozemcích, které dědictvím po otci a jakémsi vzdáleném strýci mu byly připadly. Dosáhnuv čtyřicátého roku, pomyslil si, že jest již čas, aby si odpočinul; prodal tedy vše, až na malý domek a žil od toho času ze svých důchodů. Málo bylo těch, již mohli se chlubiti, že s panem Adándym kdysi porozprávěli, ba i nejbližším sousedům zřídka se to poštěstilo. Tím méně mohl se snad někdo přátelstvím jeho vychloubati neb o jeho domácnosti něco povídati. Do domku pana Adándyho nezabloudila nikdy cizí noha; kromě starého šedivého sluhy neztrpěl pan Adándy u sebe nikoho. Samo sebou se rozumí, že podivínský tento život vzbudil zvědavost všeho obyvatelstva a že rozličné o něm kolovaly pověsti. Nejčastěji vypravovalo se, že pan Adándy asi před dvaciti lety ztratil svou manželku, a od těch dob že vzdálen svých přátel, zcela o samotě žije, nikam nevychází, s nikým nemluví a počíná si tak, jakoby sám jediný byl na světě. Jindy vypravovalo se, že pan Adándy želí a ká se z provinění, jichž se byl v mládí dopustil. Marně namáhali se mnozí, chtějíce uhodnouti, čeho k spokojenosti se mu nedostává.

Jednoho mlhavého podzimního večera zahrčel na kostrbatém dláždění městečka cestovní povoz. Zvědaví obyvatelé, na polo již vysvlečeni, vybíhali z domů chtějíce zvěděti, kdo as sem a za tak pozdní hodiny zabloudil. Povoz zastavil před domkem pana Adándyho a vystoupil z něho muž, jenž byl zahalen v černý, široký plášť. Sestoupiv, pozvedl malou svítilnu, již měl pod pláštěm ukrytou, do výše a díval se na číslo domovní. Oddychl si spokojeně — nalezl bezpochyby, co hledal, a zaklepal na vrata. Za malou chvíli pootevřela se vrata a objevila se v nich šedivá hlava starého sluhy. Pln udivení a zvědavosti pohlížel sluha na neznámého příchozího.

„Jest pan Adándy doma?“ tázal se cizinec.

„Jest doma,“ zněla odpověď, „jest ve svém pokoji.“

„Těší mne,“ odvětil neznámý, přistoupil k vozu a sundával dlouhou dřevěnou bednu, jež obalena slamou ve spod košatin ležela. Ačkoliv byla dosti těžká, zamítl nabízenou pomoc vozkovu.

Zatím vypravoval tento sluhovi, jenž zvědavostí puzen až k vozu byl přistoupil, že váží bedna tolik a tolik, a že by to za žádný zázrak nepovažoval, kdyby bylo v ní těžké dělo skryto, tak mnoho prý váží.

Cestující, jemuž se konečně podařilo, s napnutím všech sil bednu s vozu dostati, vyzval vozku a sluhu, aby mu pomohli do předsíně ji donésti. Když se bylo po jeho vůli stalo, zaklepal na dvéře pokoje, v němž, dle sluhova sdělení, pan Adándy se nacházel.

„Dobrý večer, pane!“

„Dobrý večer!“

„Vy ráčíte býti Jiří Adándy?“

„K službám, pane! Tak jest!“

„A já jsem lord Davidson. Divíte se snad, pane, čisté mé maďarské výslovnosti; příčina jest zcela jednoduchá. Chtěje způsobiti jisté, nade vše mi drahé osobě potěšení, přiučil jsem se tomu jazyku. Je-li libo, posaďme se?!“

„Posaďme se!“

„Manželka moje byla rozená Maďarka. Paní tuto, která byla perlou mezi ženami, nalezl jsem prazvláštní náhodou. Podivnou náhodou! Nikdy jsem náhody této nežele], naopak ještě dnes jí dobrořečím, neboť jen jí mám děkovati, že jsem se seznámil s vtěleným andělem, že jsem nalezl tento klenot. Přejete-li si, sdělím s vámi tuto událost?“

„Jak vám libo, mylorde! Poslouchám!“

„Jest tomu již hezky dávno, když náhodou dostal jsem se jednou do Pešti. Tehdá spojoval ještě Budín s Peští chatrný dřevěný most. Jednoho večera — byl tehdá strašný večer, dobře se naň pamatuji: pršelo jen se lilo a vichřice svištěla, až v člověku dech se tajil — musil jsem jíti v příčině jistých neodkladných záležitostí do Budína. Ulice byly pusté, ani človíčka nebylo nikde viděti, ba i obyčejné noční obchůzky bezpečné útulky si vyhledaly. Zahýbaje kolem rohu jedné ulice, spatřil jsem ženskou postavu, která kráčela, čili lépe rečeno spěchala, zrovna jako já, k dřevěnému mostu na Dunaji. Když došla asi na půl cesty, spozoroval jsem k největšímu svému uleknutí, že se vymrštila bleskorychle na zábradlí a uvrhla do vody. Nerozmýšlel jsem se dlouho a skočil jsem za ní. Ačkoliv jsem dobrým plavcem, stálo mne dosti namáhání, než se mně podařilo nad vodou se udržeti. Uchopil jsem nešťastnici, jež na štěstí nebyla se ještě potopila, a ploval s ní ku břehu. Pominu mlčením ona muka, jež jsem vytrpěl, zápase s rozbouřenými vlnami Dunaje. Podařilo se mi dostihnouti břehu. Klesl jsem, dostav se na suchou zem, umdlením. Ale přece sebrav poslední síly ohlížel jsem se kolem po pomoci. Na štěstí vracel se tu fiakr od divadla; zavolal jsem na kočího, vložil s jeho pomocí omdlelou dámu, jež bez hnutí v mém náručí spočívala, do vozu a rozkázal kočímu, aby mne dovezl k nejbližšímu lékaři. Lékař přivedl ji k životu, tu však shledali jsme k nemalému svému leknutí, že paní byla šílená! Bylo nemožno, abychom se něčeho bližšího od ní dověděli. Na otázku mou, jak se nazývá, odvětila, že jest Medea, pověstná Řekyně. Odpovědi této, jak samo sebou se rozumí, nepřikládali jsme žádné víry.

Jelikož byla úplně klidná, umínil jsem si, že ji vezmu s sebou do Anglie, kdež se snad podaří některému ze slavných našich lékařův ji uzdraviti. Později pak, až by někdo z její rodiny nazpět ji požadoval, chtěl jsem mu ji zdravou vrátiti. Dobrá. Stalo se. Provedl jsem svůj úmysl. Po cestě chovala se nešťastná paní zcela tiše, tak že by nikdo nebyl ani řekl, že tak hroznou chorobou duševní jest stížena. Však pomatené její řeči dávaly nejlepší svědectví o jejím trudném stavu.

Teprvé v Londýně jsem zpozoroval, že s dámou tou nová nehoda mne potkala. Mluvila pouze maďarsky. Jinou řečí ani nemluvila ani jí nerozuměla. Já však maďarsky jsem neuměl. Dobrá rada byla nyní drahá. Nevěděl jsem, co počíti. Konečně jsem se rozhodl. Vzal jsem si učitele a jal jsem se učiti maďarštině, abych mohl býti tlumočníkem mezi ní a jejím lékařem. Uplynul rok. Ubohá paní byla úplně uzdravena, mimo časovou zádumčivost nejevily se na ní žádné jiné známky předešlého neduhu. Nemohu vám ani vypověditi pane, blažený onen pocit, jímž se duše má chvěla, když poprvé mne sladkým svým hlasem, prostým onoho děsného přízvuku šílenosti, byla oslovila. Její krásné, snivé oči vábily mne k sobě, byl jsem jimi okouzlen. — Ale zdá se mi, že vás moje vypravování nezajímá. Zapalte si jen bez okolků dýmku.“

Pan Adándy nemohl nijak pochopiti, jak toto vypravování s příchodem lorda souvisí, ale přece pravil již z ohledů zdvořilosti: „Pokračujte, mylorde!“

„Když se paní úplně uzdravila,“ pokračoval lord Davidson, „pravil jsem k ní jednoho dne asi takto: Máte doma někoho, jehož byste ráda spatřila, neb jenž po vás touží?“

„Ne, nikoho,“ zněla odpověď. — „Snad byste ráda odsud odešla, máte snad k tomu podstatné důvody?“ — „Nemám!“ — „Máte pojištěnou budoucnost?“ — „Ne, nemám!“ — „Chcete býti mou manželkou?“ pokračoval jsem třesoucím se hlasem a uchopil ji za ruku. — Sklopila oči a růžové rty její zašeptaly sladce: „Ano!“ Ah ty oči, byly to krásné, velmi krásné, snivé oči, pane!“

Pan Adándy pokrčil rameny. Co pak mu na tom záleželo?

„Pojal jsem onu cizí dámu za manželku. Manželství naše bylo šťastné. Nikdy jsem se jí netázal po příbuzných ani po poměrech, v jakých žila dříve, než jsem ji seznal. Věděl jsem, že má zajisté podstatné příčiny, aby mně dřívější svůj stav tajila. Nechtěl jsem staré rány její obnovovati, neshledávaje toho potřebu. Byl jsem spokojen. Nalezl jsem, co jsem hledal: průvodkyni na trnité cestě životem. Jmění moje vystačilo nám úplně, abychom mohli vésti život pohodlný, bezstarostný. Když se mně někdy tesklivost zmocnila, pohledl jsem v její snivé oči a mžikem zmizely všechny trudné myšlenky. Žili jsme tak spolu osmnácte let. Nyní mějte ještě chvíli strpení, chci vám konec svého vypravování sděliti. Jsem sice trochu podivín, však nikoliv blázen. Dnes jsou tomu právě tři měsíce a dva dni, co manželka má v mém náručí vypustila šlechetnou duši. Jest mi srdečně lito, že nelitostný osud tak brzo mne s ní rozloučil. Mohli jsme ještě dlouho spolu blaženě žíti.“

Hlas lordův, jenž na počátku vypravování lehce zněl, chvěl se nyní, když lord o smrti své choti vypravoval.

Však netrvalo to dlouho a nabyl opět své dřívější chladnosti.

„Na smrtelném lůžku ležíc, povolala mne k sobě a pravila: Dobrý příteli! Dopustila jsem se velkého zločinu, odhodlavši se tehdá, když jste mne zachránil, k tomu, podati vám ruku. Oklamala jsem vás, neboť jsem nebyla tehdá již svobodna, nýbrž provdána. Můj muž jest posud na živě. Až budu mrtva, prokažte mně poslední ještě službu a pošlete tělo mé nazpět mému manželi. Adresu jeho naleznete v mé tobolce. — Domluvivši, usmála se ještě jednou na mne, krásné oči její spočinuly s výrazem

vroucí lásky na mém obličeji, zaleskla se v nich slza a — nebylo jí více.“

Na čele pana Adándyho objevily se krůpěje studeného potu a když lord domluvil, vyskočil se stolice, jako kdyby ho byl had uštknul.

„Co jste pravil, že byla již provdaná?“ zvolal a z hlasu jeho zněly úžas a zděšení.

Angličan místo odpovědi vyňal chladně z kapsy tobolku, již mu byla manželka na smrtelném loži odevzdala.

„Znáte tuto tobolku?“ tázal se klidně pana Adándyho. „Prokažte mně tu laskavost a přijměte ji ode mne. Možná, že mimo vaši adresu bude v ní ještě něco jiného, neprohlížel jsem ji. Bedna v předsíni se nalézající obsahuje olověnou rakev, v níž nachází se balsamovaná mrtvola vaší manželky. Splnil jsem tak poslední přání drahé zesnulé. Líto mi, že jsem vás snad příchodem svým a ještě více snad smutnou úlohou, jež na mne vložena byla, z klidného vašeho života vyrušil. Ale povinnost nezná žádných okolků. Vy zajisté nacházeje se v podobném postavení, nepočínal byste si jinak. Nechť odpočívá klidně na zdejším hřbitově, ve vlasti, jak si přála. Opakuji ještě jednou: jest mi srdečně líto, že jsem vás vyrušil, a děkuji vám; byla to šlechetná žena a věrná manželka!“

Po těch slovech stiskl vřele ruku pana Adándyho, jakoby bylo jeho povinností, jemu za jakousi službu děkovati a než-li tento se vzpamatoval, seděl lord již ve voze; kočí šlehl bičem a vůz ujížděl z městečka.

Pan Adándy stál bez hnutí. Teprvé když byl vůz na kostrbaté dlažbě zahrčel, se vzpamatoval. Ale jen částečně. Neustále zněla mu v uších poslední slova lorda Davidsona: „Byla to věrná manželka!“ Mimovolně otevřel tobolku, již v ruce držel. Mimo adresu nalézala se v ní ještě kadeř vlasů a lístek, na němž stála toliko tato slova: „Co život rozloučil, smrť spojuje.“

* * *

Pan Adándy vyběhl ven, ale v předsíni zakopl do dlouhé olověné rakve a když tuto otevřel, spatřil bledý obličej své manželky, již byl asi před osmnácti lety z bezdůvodné žárlivosti z domu vyhnal. Ani stáří, ani smrt nesmazaly stopy bývalé její krásy a zdálo se, že úsměv, jenž kolem zsinalých rtů jí pohrával, hlásal manželi, co rty mu nemohla říci a po čem marně bažil, totiž: „Odpuštění a smíření!“

Byla to slza, co se zalesklo v oku pana Adándyho, když s bolestným povzdechem rakev zavíral?

Projížďka gruzínským krajem.

Úryvek cestopisný od *S. Čecha.*

I.

Běda tomu, kdo tvořiti musí v letních měsících části pikantního národopisného ragoût, dusícího se na dně rozpáleného kamenného kotle se zubatou obrubou, jemuž jest na vlas podobno vyprahlé okolí Tiflisu, hlavního města Zákavkazí!

V těchto měsících jest Tiflis hrozným. Hrubé zdi asijských domů představují bělořeřavé, horkem rozpukané plotny a sporá jejich okénka, lze-li tak nazvati nzounké černé skuliny, podobají se střílnám tvrzí, bránících se zoufale proti obléhajícímu je vedru. Kdo může, utíká se do nich nebo pod bizarní jejich pavlače, skrblící bídnými odpadky pochybného stínu. Vzduch šlehá ti v líce neviditelnými plameny a z každého kouta přepadá jiný strašlivý zápach zákeřnicky tvůj nos. Všechna špína bazáru proměnila se v lehounký bělavý prášek, který se ukládá v každý záhyb tvých šatů jako křídové stíny na obrazech jisté malířské školy. Co zbylo s tebou na ulici, hyne mdlobou a žízní! Mdle klopýtá kolem zádumčivý osel s košem dřevěného uhlí po každém boku a líně vleče se za ním Asiat v těžkém kožichu, s huňatou papuchou na hlavě, s obličejem suchým, rozrytým vráskami, vypáleným do brunátna v té ohnivé peci, s vousem ryšavým, jakoby požehaným tou plamennou výhní. Marně práhne zrak tvůj po úlevě: zevšad tisknou se rozpálené holé stěny, černé homolovité střechy arménských a gruzínských kostelů trčí nad nimi jak zuhelnatělé žárem a řecké jejich kříže kmitají a blýští se jak hořící zlato. A nad tebou rozpíná se ohněm sálající, plamenně modrá obloha, bez nejlehčí třísně obláčkové, bez nejmenší naděje ve vlažnou úlevu.

Chceš-li okřáti na okamžik, alespoň v duchu, musíš se vydrápati na sříceniny perské tvrze nad městem a tvář svou obrátiti k severu: tam spatříš v dálce za tlupami nesčetných pahorků a vrchů bílé čapky kavkazských velehor, třpytící se věčným ledem a sněhem i bude se ti zdáti, že svěží vánek horský ovívá žhavou tvoji skráň.

Ovšem jest tato vyhlídka jen skrovnou útěchou pro mučeníky tiflisského leta.

Jaký div, že zmocňuje se na začátku té doby evropské části města zvláštní zimnice, — zimnice, která se jeví v šukání černookých gruzínských služek po pavlačích s chocholy různobarvého peří v rukou, v přenášení kufříků a krabic, v upevňování „sumek“ — přesýpacích cestovních vaků z hrubé vyšívané látky — za čerkeská sedla horských koníků, hrabajících na dvoře netrpělivě kopytem, v hrčení „tarantasů“ a rozmanitých barokních plodů obraznosti sedlářské, z nichž uložena jest jako v archách tresť celého domu, od Dumasa v kožené vnitřní kapse až po kanárka, houpajícího se v ozdobné kleci zvenčí po straně nemotorné boudy, z níž vyhlížejí svěží obličeje dívčí, zářící myšlenkou, že za krátko vyhlédati budou z rámce květů granátových a magnoliových do nejkrásnějších krajin Karthvelie, Kachecie neb Somchecie.

Zimnice, jejíž příznaky jsem tuto nastínil, zmocňuje se na začátku leta každého, kdo není přikován k Tiflisu chudobou nebo nezlomným okovem úřadní povinnosti. Všechno pospíchá v Kadžóri, Manglis, Běloklјnč, Abas-Tuman a v jiná bližší neb vzdálenější lázeňská neb zábavní místa Zákavkazí.

V této době mizí téměř z kaleidoskopu tiflisského elegantní oděv evropský. Malebnými tlupami Asiatů pro-

smyká se na ulici jen zřídka vychrtlý úřadníček ruský, jemuž podřízené jeho postavení a skrovný důchod nedovolují, aby byl účasten rozkoší obecných tiflisských prázdnin.

V době příprav k všeobecnému tomuto stěhování učinil mi hostitel můj a krajan, vojenský kapelník M., návrh, abychom podnikli spolu výlet do Manglisu a Běloključe, kdež vyříditi hodlal zároveň některé úřadní záležitosti.

Přijal jsem radostně tento návrh, ale radost má byla smíšena s teskným jakýmsi rozechvěním, kteréž pociťujeme na prahu velikých a tajemných událostí.

Zachoval jsem sice přiměřený klid při sdělení soudruhově, že nutno především najmouti pár koní; byl jsem chladným svědkem urputného smlouvání mezi ním a vyzáblým arménským koňařem, kteréž skončilo najmutím dvou hřebců i s jízdeckým náčiním po rublu za koně a den jízdy; mlčky přihlížel jsem z jitra výletního dne, jak „prefatýn" na dvoře koně obcházel, čerkeská sedla přitahoval a sumky i sbalenou burku za ně kladl; obul jsem s poděkováním ohromné jízdecké boty, do nichž mne M. vnutil, a slyšel jsem, zastrkávaje nabitý revolver do kapsy, že na každý způsob před slunce západem do Manglisu dojedeme; ale v nitru mém nemohla se nijak zakořeniti víra, že vůbec někam dojedu a své jízdecké boty ve cti opět k matičce zemi složím.

Mé přípravné vzdělání v ušlechtilém umění jízdeckém zakládalo se pouze na několika vyjížďkách za dnů mladosti radostné do panského rybníka, když tam čeledín koně brodil.

A s tou přípravou že bych se udržeti dovedl v potměšilém sedle neřku hodinu, dvě, ale celý dlouhý den, až to slunce, které nyní nad ploskými střechami tiflisských domů vychází, kamsi za neznámé hory zapadne?!

Však co naplat! Kostky jsou vrženy. První mé zkušenosti v novém umění byly, že překážejí při vstoupání na kůň nejvíce ruce a že je hlavní obtíží, dostati koně ze vrat.

Soudruh můj švihl nahajkou, krátkým bičíkem s koženým, pěkně vyšívaným srdíčkem na konci, a ztrápení hřebci naši dali se do vlažného klusu.

Pochválil jsem si v duchu prostá čerkeská sedla. Nikoli snad pro těsnost a tvrdost jejich, ani pro krátkost jejich třemenů, která vnucuje nohu v nepřirozeně skrčenou, pro začátečníka dvojnásob obtížnou polohu — nikoli! mne zaujala pro ně jiná věc. Jsouť v předu a vzadu špičatě vyvýšena a přední jejich špičku zdobívá kovový knoflík. Mžikem ocenil jsem výhodnost toho zařízení. Nevím, zdali jsem postihl úmysl čerkeského vynálezce, ale knoflík ten stal se mi jediným bodem Archimedovým uprostřed povšechné nejistoty, jedinou kotvou čáky na té živé vlně, která mne unášela k břehům naprosto neznámým.

Když jsem již zabředl do takové epické rozvláčnosti, mohu vám také nastíniti několika rysy naši dvojici.

Můj soudruh byl mladý, štíhlý muž s podlouhlým obličejem, jehož zdravá pleť se honosila brunátným nádechem jihu, kterýž tak dobře sluší martialní mužské tváři. Tento jižní zákal byl právě jen pouhým nádechem; neboť tvář mého přítele byla poctivou českou tváří, jejíž ráz zachoval se neporušen pod hnědým tím flórem, kterýmž ji obestřelo sedmnáct roků pod žhavým sluncem kavkazským. Za to zakalil tento dlouhý pobyt na Rusi poněkud rodnou mluvu v paměti mého soudruha a proměnil ji v jakési všeslovanské nářečí budoucnosti. Tuším, že mu proto nezazlíte. Co jsem napsal o martialnosti jeho zevnějšku, zůstane napsáno, ač zamlčeti nemohu, že jsem ji považoval spíše za oběť přinášenou oblibě ve zvláštním rázu stavu vojenského; neboť každou chvíli trhala se ta uzda rázné odměřenosti a vážnosti i proskakovala těkavá, buršikosní letora a lehká, veselá mysl českého hudebníka. Však nyní seděl tu s bezvadnou vojenskou gracií v sedle, těsně upjat v bílou uniformu s mohutnými epaulettami na ramenou, s placatou bílou čapkou na ostříhané hlavě, až trochu nápadně vzpřímen, hrdý předmět tajného mého obdivu.

Jak jsem vedle něho já na koni vypadal, nemohu vám bohužel vylíčiti. Soudím jen, že rušila přílišná pozornost, jakou jsem knoflíku na přední vyvýšenině čerkesského sedla věnoval, poněkud dojem rejtharského mého zjevu.

Však dosti již o jezdeckých trampotách, jež zajisté mnozí cestovatelé poznali, avšak málokteří vylíčili. Chtěl jsem vám jen okázati, že kresliti hodlám tyto své skizzy věrně dle skutečnosti a nikoli za vzorem mnohých cestopisců, kteří malují do svých krajin sebe vždy jen s nimbem dokonalosti kolem hlavy.

Přenechám čtenářům, aby si po libosti malovali strasti a slasti mé první jízdy asijskou částí města, vířivým ruchem bazárů; aby si vymýšleli nejsmělejší kombinace obrovských nádob hliněných, odpočívajících velbloudů, mezků s plnými koši na bocích, slepých cimbalistů a pištců, hádajících se kupců, Peršanů hrajících klidně na zemi tryk-trak, modlících se Tatařů a jiných překážek, jež mi s klopotem překonávati bylo; aby se pásli na mých rozpacích posupnými zraky huňatých postav s kinžalem v pasu a s puškou na zádech neb velkýma černýma očima dívek, klonících se s vysokých pavlačí, s vlající sněhobílou čadrou kolem těla; aby si navedli s pánembohem polonahé malé Asiaty, by křikem a kamením pobídli mou Rozinantu k nesmyslnému trysku a mne rázem vyrušili z klopotně udržované rovnováhy; — podotýkám jen, že jsem si z hluboka oddechl, když stanuli hřebci naši za městem na výběžku skály, jejíž čelo věnčí rozvaliny prastarého perského hradu.

Pod námi rozdírala se široká tiflisská kotlina v paprscích ranního slunce, jež odívalo třpytem špičaté věže gruzínských kostelů i bělomodře kostkovanou baňku tatarské mešity, trčící ze spousty plochých střech, a odlupovalo zlatými prsty svými i kostelíček svatého Davida od šedivé skály, v níž se jindy téměř ztrácí s šedivou svojí vížkou, tichý strážce hrobu Gribojedova, vysoko v drsných ňádrech holé, fantastické Mta-Cmindy, hory posvátné.

S lehkým srdcem rozloučil jsem se s tiflisskou kotlinou, obrovskou tou retortou, v níž jsem se byl po dva týdny žárem slunečným pražil, a klusal jsem dále za soudruhem svým kamenitou stezkou.

Hle, tu vyryla zbožná ruka do skály prostou kapličku, hrubý čtyrhranný výklenek s obrazem svatým, aby před ním postál vnímavý chodec a zašeptal modlitbu o zdar na cestu neb díků činění za šťastný návrat. Než evropské oko nemůže ve zbožném zanícení utkvíti na té skalní svatyni; neboť gruzínský svatý, vymalovaný v útrobě její, upomíná je příliš živě na malby rozpustilých žáků rudkou na stěně školní budovy.

Hledali jsme tedy raději tělesné posilnění v nejbližším duchanu (krčmě), za džbánem vína, s vyhlídkou na širokou bílou silnici, po níž se stíhaly dlouhé karavany mezků a velbloudů.

Nádherné slavnosti a bohaté hody.

Dějepisný kaleidoskop. Sestavil *Karel Hof.*

(Pokračování.)

Dne 27. ledna 1578 byla v Krumlově svatba Viléma z Rožmberka s Annou Marií, markrabiní Bádenskou. Slavnosti trvaly celých osm dní. Václav Břežan ve svém životopisu Viléma z Rožmberka zachoval nám z těch dnů následující svatební báseň od Abrahama Böcka:

Sustulit atra dies socias Catharam, Sophiamque,
Ast Annam felix redidit alma dies.
Anna Maria decus fido de pectore, vestram.
Hanc thalami sociam jungit amore Deus.
Crescat amor, crescat numerosa propago fidesque.
Austria cum Bavaro juncta Badena Rosis.*)

Ze všech konců a kontů Čech, Moravy a Německa snášely se ohromné zásoby a sjíždělo se velké množství hostů. Spotřebovalo se: 40 jelenů, 50 srnců a srnek, 50 tůní naložené zvěřiny, 21 divokých kanců, 2130 zajíců, 250 bažantů, 4 dropi, 30 tetřevů, 2050 koroptví, 20.688 hrdliček, sluk a divokých holubů, 150 vykrmených volů, 15 vykrmených krav, 546 telat, 1526 jelit, 456 jaternic, 150 vykrmených vepřů, 326 klobásů, 450 vykrmených skopců, 504 selata, 20 uzených volů, 40 uzených skopců, 350 pávů, 5135 vykrmených hus, 450 kuřátek, 2656 kapounů a vykrmených kuřat, 18.120 kaprů, 10.209 štik, 95 parm, 6.380 pstruhů, 3400 rozličných jiných ryb, 5200 kop raků, 150 vybraných okounů, 200 lipanů, 890 bělic a řízků, 350 piskořů, 350 vybraných okounů, 2309 uzených mihulí, 2309 pražem mořských, 1027 uzených kaprů, 956 uzených okounů, 450 uzených štik, 350 sleďů, 1200 platýšů, 675 neuzených mihulí, 300 žejdlíků mřínek, 530 uzených slanečků, 250 sušených slanečků, 4 tůně solených slanečků, 4 tůně vyz, 30.947 vajec, 547 kop svíček, 903 sudy piva z ječmene, 35 centů másla, 28 centů převařeného másla, 7 centů čerstvého másla, 15 centů medu, 13 centů vosku, 2 centy sýra, 50 centů loje, 3703½ míry ovsa, 1100 věder uherského, tyrolského, rakouského a rýnského vína, 490 měr mouky na chléb, 40 tůní kandického, cyperského a španělského vína. Zde není ještě udáno, co vyšlo cukru, citronů, kapárů, hrozinek, pomerančů, zázvoru, pepře, hřebíčku a podobých kořenin a konfektů. Podle nápojů vypitých bylo (u nejméně 12.000 hostů.**)

O svatbě kurfiřta Kristiána II. Saského roku 1602 byla mimo nesmírné množství vzácných hostů při 180 stolech dokonce i sprostá lůza (sogar das gemeine Gesindel) po celých osm dní častována. Ženichovi naproti pluli na Labi: velryba, Neptun a Glaukus ve svých mušlových vozech, aby ho uvítali.

Když se byl Jiří III., král anglický, roku 1789 z nemoci pozdravil, snažili se Londýnští obyvatelé radost svou z toho všelikým spůsobem na jevo dáti. O velkých a hojných kvasech, jež se králi na poctu vystrojily, přišly také nesmírné hovězí pečeně, 200—300 liberní, na stůl. Byly na spůsob řadových lodí upraveny a korouhvemi opatřeny, na nichž byla psána národní hymna: „God save great George cur King“. Tyto ohromné pečeně nosily se v slavném průvodu za znění hudby do sálů. Tam se vykonalo tisícero obřadů, a za jásotu lidu pečeně na stůl se kladly, kdež po nějaký čas na odiv vystaveny zůstaly a pak lidu k požití odevzdány byly.

Když se kníže Potemkin, milostník císařovny Kateřiny ruské, roku 1791 v Petrohradě zdržoval, utratil ve čtyřech měsících 1.200,000 rublů (po 1 zl. 60½ kr. 1.926.000 zl.) Tento náklad je pochopitelným, uváží-li se, že ho jednoduchý obyčejný oběd denně 800 rublů (1284 zl.) stál a jediná jeho zamilovaná polívka z jesetera 300 rublů (481½ zl.) stála. O válce s Turky meškal Potemkin v Multánsku. Tu slíbil jednou z rozmaru a přepychu dámám, jež neustále mu po boku byly, tuto vzácnou polévku, ačkoli tu nebylo zcela žádné vyhlídky, že by byl s to dané slovo splniti; mimo to meškal jeho kuchař v Petrohradě. Ale Potemkin věděl si přece rady. Jakoby zprávu o dobyté pevnosti ke dvoru zasílal, vypravil majora co kurýra ke — kuchaři svému, aby polévku objednal, a kurýr-major, přinesl skutečně a šťastně lahůdku potěšenému labužníkovi.

Potemkin jídal rád třešně, — často platil za kus 5—6 rublů (8—10 zl.), ano on najímal celé stromy s tímto ovocem v sklennících, a byťby po celé měsíce ani třešně nepožil. O tabuli, kterou Potemkin císařovně roku 1791 dával, přišla mísa s takovými třešněmi na stůl. Jaký to rozdíl, porovnáme-li marnotratné labužnictví pouhého milostníka ženy, Kateřiny Ruské, s jednoduchým života spůsobem slavného manžela jejího, císaře Petra Velkého, novotvůrce Ruska, který hosta pozvaného, pana de Launaye, státního radu a kanovníka lutišského ve Spaa roku 1717 jednoduchou polévkou s konskem masa, sklenicí vína, telecí kýtou, pečeným kuřetem a Spaaským piškotem častuje.

Když se Vašid Ali, poslední nabob Ondeský*) ženil, byl 13 a nevěsta 10 roků, oba úplně černí a škaredí. Nedaleko města dal otec jeho, tehdáž ještě panující nabob, stany z nejjemnějších látek rozbiti, jež podle našich peněz 600.000 zl. stály. Každý stan byl 120 stop dlouhý a 60 stop široký, měl 20 vnějších stěn a stožár 20 stop vysoký. Vedle těchto stanů nacházel se k přijímání hostů nádherný pavillon 100 stop dlouhý, jenž

*) Neblahý den odňal nám Kateřinu, Žofii druhý, obě tyto družky (Rožmberkovy); než Annu uštědřil Vám šťastný a vznešený den. Anna Maria, okrasa i chlouba věrného srdce bůh spojil s vámi láskou tuto družku v manželství. O kéž vzrůstá láska i věrnost, kéž se množí četné potomstvo, kéž dlouho pojí Rakousko s Bavorskem — Bádenka snoubená s Růží.

**) Podrobnosti tyto vypsány jsou z německé knihy anonymní, v Norimberce a Praze u Jana Fridricha Rudigera roku 1742 vyšlé, s názvem: „Kurze, jedoch gründlich-historische und geographische Beschreibung des gegenwärtigen oder jetzt lebenden Königreiches Böhmen.“

*) Angličané sesadili ho později dne 7. února 1856 s trůnu a spojili Oude s angloindickou říší.

spočíval na 60 postříbřených tyčích; 100 stříbrných a tolik též jiných kandelábrů jej osvěcovalo. Když se hosté objevili, dalo se sto nad míru bohatě oděných dívek do tance, perské a indické písně při tom prozpěvujíce. Skvosty, jimiž nabob od hlavy až po patu pokryt byl, měly cenu 19 milionů zlatých, a jeho syn, ženich, měl na sobě tolik klenotů, že se v pravém slova smyslu sotva hnouti mohl. Průvod do blízké zahrady děl se na 1200 slonů, na nichž byly velmi drahé pokrývky; rozdělen byl na dvě řady, jako pluk jízdy — byl to zjev majestátní. Uprostřed šlo 100 zvláště obrovských slonů stříbrem pokrytých, nesouce skvostné věže na svých hřbetech. Ale všechen ten lesk zmizel u porovnání s nádherou naboba, jenž v středu se skvěl. Nesmírný slon, na němž seděl, byl všecek zlatou látkou pokryt, věž pak masivním zlatým plechem pobita, a hřebíky na něm drahokamy okrášleny. Jemu po pravici jel anglický resident a v levo ženich. Po cestě byly bastiony (hradby), chrámy, věže a t. d. postaveny. Po obou stranách průvodu tančily nádherně oděné dívky na 100 altánech nešených muži, jichž šaty ze zlatých a stříbrných látek až na zem svislé byly. Tento výjev byl imposantní. Na každém altánu bylo po dvou tanečnicích a dvou hudebnících. Mezi průvodem vypalovaly se na obou stranách neustále ohňostroje a 3000 pochodní, jež nesli bohatě odění muži, přetvořily tmavou noc v den jasný.

Zahradní sál byl bezpočetnými stříbrnými a zlatými svítilnami a korunními lustry osvětlen, bohatost a nádhera převyšovaly všecku možnost vypsání. Tyto slavnosti trvaly po tři noci a stály více než 3 miliony. Očitý svědek, jenž jim byl přítomen a obšírně je popsal, ujišťuje, že to bylo dojista divadlo nejnádhernější a nejskvostnější, jež kdy člověk viděl anebo popsal.

(Dokončení.)

Literatura. Věda. Umění.

— Úmrtí. Dne 1. září zemřel v Kolodějích u Sezemic spisovatel český pan Edvard Zajíček v 33. roce věku svého. Zesnulý narodil se dne 30. června 1843 v Pardubicích a po skončení studií gymnasiálních a filosofických oddal se žurnalistice národní, v kterémž oboru byl činným od r. 1864 v redakci „Hlasu“, po té od r. 1866—67 redigováním „Plzeňských novin“ a od r. 1867 v redakci „Národního Pokroku“, kterýž pak s jmen. „Koruny“ v Chrudimi vycházel a později v „Pokrok“ se změnil. Pohřeb zesnulého odbýval se za velkého účastenství v Pardubicích dne 3. září.

— Ze slovanského písemnictví. V chorvátském, pečlivě redigovaném belletristickém týdenníku „Vjenci“ uveřejňuje známý poeta a novellista Aug. Šenoa překlad Erbenovy ballady „Štědrý večer“. Překlad vyniká touže plynnou pěknou formou, co originál a nejlépe svědčí o dovednosti básnikově. V Zadru vyšla kniha „Razgovori Mihovila Pavlinovića“, chvalně známého chorvátského spisovatele, jehoz spisy pro lid „Pučki spisi“ a „Različiti spisi“ s velkým setkaly se úspěchem. Právě vydaný spis jest obsahu zábavného a poučného a obsahuje řadu článků v spůsobě rozprav jako: noc v přímoří, Jihoslovanstvo, Srbo-chorváti a p. „Stari priepisi hrvatskih izpravado XII. vieka prema maticam“, vydáno v Záhřebu dr. Fr. Račkim dle vydání v orgánu akademie „Radu“. Dále vzpomínáme z písemnictví chorvátského: „Přírodopisne znanosti, osobito zoologijske u obće i kod nas“ sepsal akademik a musejní kustos Spiro Brusina. „Francezka slovnička vježbenica“, sepsal J. K. Švrljik. — Z nově vyšlých spisů srbských zaujímá první místo M. Đ. Milićeviće „Kneževina Srbija“, jež v Bělehradě tiskem vyšla. Milićević neosvědčil se sice co archeolog ani co sběratel národních písní srbských a dosavadní jeho kompendiosní díla jsou jen sporým materiálem pro budoucnost sebraným, avšak nejnovější jeho dílo, jež vydáno bylo nákladem vlády srbské, činí od předešlých výjimku. Spisovatel seznamuje v obsáhlé knize své čtenáře se Srbskem, probíraje kraj za krajem, okres za okresem. Počíná s hlavním městem Bělehradem, vyličuje jeho dějiny, popisuje přírodní poměry, vzpomíná znamenitých osobností, jež v městě tom působily, popisuje znamenitější stavby, budovy a místa a uvádí písně, jež o Bělehradě kolují. Tímto spůsobem probírá všechna místa srbská se stanoviska historického, zeměpisného, archeologického, národopisného, statistického, kulturního a politického. Zajímavé jsou poznámky o spůsobu řeči, obleku a p. v jednotlivých okresích. Ku konci knihy své uvádí spisovatel úplný přehled statistický o pohybu obyvatelstva, školství, zemědělství, obchodu a průmyslu v Srbsku.

Srbská učená společnost vydala šestý díl památek a materialií „Za noviju srpsku istoriju“ (k novějším srbským dějinám) obsahující materialie z budínského a peštského archivu, kteréž tam prof. Vítković sebral a kterýmiž dějiny Srbů podle Dunaje a Sávy valně se objasňují. Materialy ty sáhají od r. 1691 do r. 1869. „Glasnik srbskogo učenoga družtva“ přináší několik zajímavých pojednání jako: památky srbské od XV. do XVIII. věku od St. Novakoviće, stav zemědělství v Srbsku od Vl. Jakšiće, popis Boky Kotorské a Zety od archim. Dučiće, nyní vůdce na bojišti a j. Zajímava jest ku knize té připojená bibliografie srbská a chorvátská od St. Novakoviće. Dle seznamu toho vyšlo r. 1874 srbských a chorvátských spisů 329 a 34 o národě tom jednajících. Časopisů vycházelo 44 v srbském a chorvátském jazyku.

— Na divadle záhřebském vystoupil v „Ernani“ mladý tenorista, rodem Čech p. J. Kompit. Jak „Vienac“ sděluje, setkalo se vystoupení jeho s úspěchem a předčil dřívějšího tenora Maďara Dalfyho. Správa národního divadla záhřebského vykazuje velmi pěkný operní program pro příští saisonu.

Drobnosti.

— Časopisecké „kachny“*) Byla to doba velice nudná, ba trapně suchá, stav, jejž berlínští žurnalisté aspoň jednou do roka vyličují co „dobu kyselých okurek“. Novináři neustále přemýšleli a namáhali se, aby čtenářům svým nějaké zajímavé novinky předložili. Avšak ve světě politickém nechtělo se nic sběhnout, co by zavdalo podnět k úvahám, rozpravám a časovým hádkám. Salonní společnosti velice se nudily, neboť zdálo se, že si najednou všechny společenské kruhy získati chtěly jmena „dobré společnosti“, tak málo látky poskytovaly i k sebe slabším jízlivým poznámkám při čaji a šťavnaté šunce. V redakčních síních ozývaly se jen vzdechy plné tichých přání, redaktoři tvářili se tak kysele, jakoby byli chtěli představovati Egypťany v památných sedmi hladových letech. Čtenářové trápeni dlouhou chvílí, odkládali časopisy z rukou a mluvili o nutných změnách v předplacení. Ale nikdo z nich nemohl se pevně rozhodnouti, jaký časopis by v novém čtvrtletí měl odbírati, neboť častým porovnáváním a posuzováním jiných časopisů seznali, že se tyto „jiné“ listy fádesou a nedostatkem novinek ani dost málo nelišily od dávno

*) V čísle 243 „Národních Listů“ ze dne 3. září t. r. nalezá se mezi drobnostmi též zpráva: „Jak vzniklo jméno novinářské kachny“ dle nové prý publikace Pavla Lindaua. Avšak původ celé historky jest jinaký, než jak Pavel Lindau vypravuje a také o něco zajímavější. Dovolujì si jej zde vypsati. *Zasílatel.*

oblibeného zdomácnělého časopisu. Tu vyskytlo se náhle jednoho dne v jednom francouzském časopise vypsání zvláštní zkoušky, kteráž prý učiněna byla na vyzkoumání ohromné žravosti kachen. — Dvacet kachen, vypravovalo se, bylo na jedno místo dopraveno a uzavřeno, na to byla jedna z nich zabita, s kůží i peřím na kousky rozřezána a kousky ty hozeny ostatním devatenácti kachnám k pohlcení. Pak vzali prováděči experimentu jednu z devatenácti kachen, naložili s ní jako s onou první a hodili ji rozsekanou k pohlcení ostatním osmnácti kachnám. Tak pokračovalo se ve zkoušce, až zbyla toliko jedna kachna, kteráž arci svých devatenáct družek chutě byla pohltila. — Tato zajímavá událost byla tak roztomile vypravována, že k vůli eleganci a pikantnosti mluvy potlačena i všechna vznikající pochybnost o její věrohodnosti. A přimyslíme-li si k tomu řečený již nedostatek zajímavých novinek, nebude nám nikterak s podivením, že vykonala historie o kachnách v krátké době cestu všemi evropskými časopisy, od obrovských „Times“ až do nejmenšího lokálního lístku. Žurnalisté byli blaženi, majíce zajímavou novinku, která osvěžovala sloupce jich časopisů, a čtenáři radovali se, že si mohou po dlouhé době opět něco jiného předčítati než zprávy o stavu a cestách vysoké šlechty, statistické drobnosti a nudné denní pouliční události. Toliko přírodozpytci potřásali povážlivě hlavou a svářili se vespolek o pravdivost oné zajímavé zkoušky. Avšak žádný ze všech, ani redaktor časopisu, jenž ochotně tuto novinku svým čtenářům byl předložil, buď nezměněnou aneb dle chuti svého okolí rozličně přeměněnou, ani čtenář listu, jenž po přečtení oné svrchovaně podivuhodné novinky dýmku byl odložil, ženu a děti k sobě zavolal, aby jim onu novinku objevil a řádně vyložil a ku konci dětem mravokárně naučení o nestřídmosti v paměť vštípil; ani přírodozpytec, jenž, aby nepravdivost novinky svým známým zjevně dokázal, nelitoval výloh za kachny, s nimiž stálé pokusy činil: nikdo z těch nevěděl, jak ona zpráva vznikla a kde vlastně zkouška ta se udála. Bylo s ní jako s Schillerovou „Dívkou z ciziny“: nevědělo se, odkud byla přišla, poněvadž se tvrdilo, že v Londýně i v Paříži, ve Vídni i v Berlíně, v Madridě i Neapoli událost ona se sběhla, čímž stopa její na dobro se ztratila.

Jen tři osoby znaly zvláštní původ té zajímavé novinky, která měla tak znamenitý výsledek: původce její a dva jeho přátelé. Tito tři seděli jednoho večera spolu v hostinci. Jeden z nich, spisovatel vaudevillů, žaloval na nedostatek látek k vaudevillům; druhý, žurnalista, dokazoval zase, že je nedostatek látky pro časopisy mnohem citelnější; pouze třetí nic si nestěžoval. Pokojně naslouchal žalobám svých přátel a když oni své žaloby a hovor byli skončili, obrátili se k němu, aby jeho rozhodnutí vyslechli. Tu vysvětloval jim „třetí“ zcela mírně, že nikdo z nich nemá pravdu, neboť prý není nedostatku látek. „To se hledá všude vůkol,“ pravil jim, „a bádá se, každý se souží, aby mohl nalézti výjevy pro prkna divadelní aneb zajímavé novinky; ale vše nadarmo, není-li pravé plodnosti duševní. Na té všechno záleží, neboť ta božská síla plodivá nezná ani pojmu „nedostatek látky“. Ona skytá látky ze všeho a z každého předmětu, ba i ze samého nic.“ „A tato síla, ta plodnost ducha, můj nejmilejší Cornelissone, mysliš, že nám schází?“ pravil žurnalista jaksi pichlavě. Herbert Cornelisson na to neodpověděl. Byloť mu věru nemilo, že oněmi povšechně řečenými slovy své věrné přátele pohněval. „Nuže!“ zvolal vaudevillista, „chceme ti výrok tvůj odpustit, jestliže nám podáš důkaz svého tvrzení. Buď mi obstarej látku k vaudevillu aneb Eugenovi pikantní zprávu do časopisu, která však tak zajímavou budiž, aby si dovedla proklestit cestu všemi časopisy celé Francie. Jedinou ti ještě kladu podmínku: látka musí být vzata z předmětů, jež se v tomto pokoji nalézají.“ „I já tento návrh přijímám,“ pravil Eugen, žurnalista. „Mohl-li král za koně nabízeti království, nenalézám překážky, abys si mého odpuštění vymohl a mou přízeň pojistil zajímavou zprávou do mého časopisu. Však kladu ještě za podmínku: látku má podati některý předmět, jenž zde na stole se nalézá.“ — „Výběr není sice veliký,“ odtušil klidně Cornelisson. „Avšak přece vaše návrhy přijímám. Prosím tě, Eugene, jen o pět minut posečkání, pak dostaneš novinku — zároveň v případě, že by nedocílila pravého úspěchu, jsem hotov vám řádnou hostinu vystrojiti. Jste spokojeni?“ Když pak oba nabídnutí jeho přijali, podepřel se Herbert Cornelisson o židli, přemýšlel a pozoroval předměty na stole se nalézající, rychlým a pátravým pohledem. Na to sklonil se opět ku předu, vzal vidličku a dotekl se jí zbytků kachní pečeně, kterou právě byli snědli. Na to ihned jal se vypravěti, aniž by se byl na okamžik zastavil, onu „svrchovaně podivuhodnou“ a zvláštní historku o dvacíti kachnách. Druhého dne byla uveřejněna a v krátké době vykonala cestu všemi časopisy. —

Od onoho večera uplynulo deset let. Oni tři přátelé seděli opět pohromadě v kavárně a prohlíželi časopisy — tu dal se náhle Herbert hlasitě a srdečně do smíchu, že oba přátelé s podivením své časopisy odložili a tázavě na Cornelissona pohlíželi, aby příčinu jeho náhlé veselosti seznali. Místo odpovědi ukazoval jim, stále se směje, prstem na místo v onom časopise — byl to „New-yorský Journal“. Oba jali se čísti a v brzku zazněl homérický smích — bylať tam otištěna ona historka o dvacíti kachnách s tou jedinou změnou, že byla na konci objasněna a pro nevěřící učenou úvahou opatřena. Následujícího dne byla historka o kachnách zase ve všech časopisech v rouše jen málo změněném a vykonala opět cestu všemi časopisy. Žurnalisté se smáli, že zas po časech ona zpráva obnovena a poněvadž Cornelisson nyní neměl již žádné příčiny své autorství a historii o původu této zvláštnosti utajovati, byla věc všem časopiseckým kruhům ještě téhož večera v známost uvedena, a od té doby říká se všem časopiseckým zprávám, kteréž za svou jsoucnost jen fantasii a plodnosti žurnalistů děkují, obecně novinářské „kachny“. *Fr. V. Květenský.*

— Starožitnost. Jak „Od. Věst.“ sděluje, zakoupil jistý milovník starožitností slovanských zlatou medalii raženou r. 1684 ve Vídni na památku spolku tří zemí na vyhlazení Turecka. Na jedné straně medalie té nalézají se postavy císaře rakouského Leopolda, krále polského Jana Sobieského a dože benátského Giustiniana. Všichni tři drží vytasené meče a nad nimi jest nápis: „Die Eintrachts Trey dis Helden Drey mit Sieg ertrey“ (Svornosti věrnost trojice hrdin těch potěš vítězstvím.) Na druhé straně jest orel rakouský, orel polský a okřídlený lev benátský, všichni tři trhají vychrtlého psa. Nad tím jest nápis: „Durch diesen Bund der Türken Hund muss gehn zu Grund“ (spolkem tím zahynouti musí turecký pes.) Tak smýšleno a mluveno ve Vídni o Turecku r. 1684.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: Dějiny národu Českého w Čechách a w Morawě. Dle původních pramenůw wypravuje Fr. Palacký. Sešit 1. a 2. Nové wydání pro lid. V Praze nákladem knihkupce F. Tempského.

Časopisu Musea království českého vyšel ročníku 50 svazek II. s obsahem: O rodu a počátcích Jana Žižky až do prvního vystoupení jeho co vůdce lidu. Bitva na Bílé Hoře. Podává dr. Ant. Gindely. Přednešení jednatele ve valném shromáždění společnosti Musea král. českého dne 20. května 1876. Přehled geologicko-orografický zemí československých. Od prof. Jana Krejčího. O významu nauky Herbartovy, hledíc obzláště ku poměrům českým. Podává prof. Durdík. Michal Petrovič Pogodin. (Nástin biografický.) Sestavil Jan Havelka. O rozdělení Čech na kraje za času panování rodu Lucemburského. Podává Aug. Sedláček (Dokonč.) Hlídka literární. Příspěvek ke slovníku českému. Podává Jan Lego. Zpráva o Museu král. českého a o Matici české.

Illustrovaného týdenníku „Světozoru“ ročníku X. vyšla čísla 31, 32, 33, 34, 35 a 36 s bohatým textem a hojnými časovými obrázky.

Bibliotéka paedagogická. Svazek 29. Úvod ku kresbě a malbě pro ochotníky, samouky, učitele a žáky. Sepsal Em. šlechtic Mirohorský. — Svazek 31. Matěje Josefa Sychry život a spisy vybrané. Učitelům a vychovatelům podává Vojtěch Kryšpín. V Praze, nakladatel Fr. A. Urbánek, knihkupec.

Národní bibliotéka. Výbor prací čelnějších spisovatelův československých. Sešit 266, 267 a 268. (J. K. Tyl. — J. Malý. — Fr. Pravda.) V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

OBSAH: Svatováclavská mše. Povídka malostranská *Jana Nerudy*. — Protějšek. Adagio od *F. H.* — Lokis. Z posledních novel *Prospera Merimee*. (Dokončení.) — Ukázky poesie francouzské. Přel. *J. Vrchlický*. Gautier Theophil. Útěk. — Hodný manžel. Z maďarštiny od *Maurice Jókaie*. Přel. *P—ský*. — Projížďka gruzínským krajem. Úryvek cestopisný od *S. Čecha*. I. — Nádherné slavnosti a bohaté hody. Dějepisný kaleidoskop. Sestavil *Karel Hof*. (Pokračování.) — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt léta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt léta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl léta . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra", buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až 2½ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. 20. září 1876. Číslo 26.

Povídky z registratury.

Od *Václava Maliny.*

Okolnosti přinutily mne, že jsem se obíral nějaký čas jistou registraturou. Od té doby nezávidím žádnému registratoru. Jeho život jest podoben fascikulům, jimiž se zabývá: den klade se na den jako arch na arch, každý jest stejně bezbarvý a suchopárný a žádný nevybočuje ni o coul z předepsaného úředního formátu.

Přes to míval jsem při svém nudném zaměstnání také chvíle tichých požitků. Byly to zejmena doby, kdy jsem se ocitoval v registratuře sám a mohl se jí zabývati po svém způsobu. Místnost nebyla bez půvabu. Nábytek této svatyně juris tvořily pouze tři obrovské skříně, jejichž čela byla ozdobena šiky zákonníků v stejnokroji ze sviňské kůže, skládací stupátko a několik starožitných obrazů v okrouhlých černých rámcích. Celou světnicí rozkládal se tajemný soumrak, jenž se ti při bedlivějším skoumání jevil co smíšenina stínu a prachu. Ba, prach pokrýval tu všechno jako sníh zimní krajinu. Malba stěn ztrácela se za šedivými čalouny prachu; prach vážila zaprášená bohyně spravedlnosti, trčící nad prostřední skříní; v závějích prachu tonuly knihy pod ní; obličeje starých právníků v okrouhlých rámcích vypocovaly prach, jehož se byly nalokaly za živa; jako fantastický výkvět prachu vypadala zvadlá reseda v okně a hustou mlhou prachu zastřeny byly skleněné tabule, že se jimi jen pracně dobývala šikmá prouha bledožlutého světla, oživená tančícím prachem a kreslící na podlaze divně zmodrchané obrazce starožitných ozdobných mříží.

A když se rázným pohybem mých rukou rozletly dvéře některé skříně, jaký to zvláštní život makulatury objevil se před zrakoma mýma! Jakoby leknutím zachvěly se obálky fascikulů, prach zavířil v přihrádkách, zděšení pavouci unikali do nejtajnějších zámotků své příze a tu a tam zatřepetal se úzkostlivě mol, něžný motýlek registratury. O, božská esthétiko přírody! Ty, jež jsi posadila skvoucího kolibříka na ohnivý květ tropického pralesa, jež jsi ošatila kosmatým sněhem polárního medvěda a šedého dropa pustila do šedých, nekonečných plání, dala jsi také říši starého papíru zvláštního motýlka, vystřihnuvši mu křidélka z nejtenší papírové třísně a posypavši ho nejjemnějším foliantovým prachem!

Z počátku, pravda, brával jsem s nechutí do rukou ty balíky listin, jejichž obsah mne, neprávníka, pramálo zajímal. Ale znenáhla mizela tato nechuť a na konec uměl jsem se s nimi dobře baviti.

Postup, jakým se to událo, jest dosti zajímavým. Dejme tomu, že vás přinutila mrzutá nějaká záležitost utéci se pod křídla právního přítele. Vstoupili jste s patrnými známkami rozčilení do kanceláře a proklínali jste v duchu předchůdce, který svou poradu s advokátem bůh ví o jaké malicherné záležitosti do nekonečna protahoval. A když jste se konečně dostali do přijímací komnaty právníkovy, líčili jste mu s mravním rozhořčením, v případě vašem třeba úplně odůvodněným, bezpráví na vás spáchané a neostýchali jste se odhaliti před ním mnohou skrytější stránku své bytosti a svého života. Proud řeči vaší přerušil advokát zdvořilou otázkou po vašem jméně a napsal toto černou tužkou zvenčí v čelo přeloženého archu. Tím okamžikem dohráli jste v kanceláři svou lidskou úlohu. Stali jste se fascikulem, složkou. Ovšem prozatím jen zárodkem fascikulu, avšak tento zárodek měl již všechny podmínky samostatného života v sobě a rozvíjel se sám ze sebe dále. Vy pak co myslící a cítící lidská osobnost přestal jste pro kancelář existovati. Jméno vaše budilo tam pouze představu většího neb menšího balíku papírového, naplněného rozmanitými právnickými spisy. Během času tloustli jste vůčihledě, že vám musili pořiditi lepenkové desky a silnější špakát. A čím více jste co fascikul tučněli, tím hloubčji do mlhavého pozadí ztrácely se nejasné obrysy vaší lidské individuality. I když jste se s advokátem nadobro rozloučili, ba když se žádný písař v kanceláři na osobnost vaši již nepamatoval, vedli jste v registratuře život svůj dále co odbytý proces až do přirozeného skončení prachem a moly.

Pod mýma rukama proběhly fascikuly tento běh života opáčným směrem.

Z počátku všímal jsem si leda tlouštky a váhy jejich. Obzvláště budily hubené mou zvědavost. Hledal jsem vždy s jakýmsi pathologickým interesem příčiny, které zabránily vzrůstu jejich.

Později poutaly mne nápisy některých krásopiseckým provedením.

Pak začal jsem straniti některým jménům pro zvláštnost jejich nebo jiné okolnosti a konečně přimýšlel jsem si k nim osoby. Z fascikulů vystupovali živí lidé. Viděl jsem je, jak povídají advokátovi do péra sporné děje svých rozepří, stopoval jsem různé výrazy, střídající se při tom v jejich obličejích, a vycházel jsem s nimi posléze ven z dusné kanceláře na čerstvý vzduch života.

Probíraje se plesnivým obsahem fascikulů, představoval jsem si živý strom, s něhož opadala ta přehršle

suchého listí. A jako si vykouzluje geolog z chudých vrstev kamenného uhlí obraz předvěkého pralesu, vynášel jsem děje lidského života z těch vrstev šedého papíru, v nichž se byly nejasně otiskly.

Zde máte několik povídek, jejichž děj jsem vážil takto z plesnivých fascikulů a jejichž nejslabší místa jsou ovšem ta, která se jakýmkoli spůsobem dotýkají vznešené vědy právnické, zapečetěné pro mne laika sedmerou pečetí.

I. Jestřáb contra Hrdlička.

Uvádím vás k panu Jestřábovi ve chvíli, kdy obětuje Larům své tiché domácnosti. Jeho ložnice jest v tu dobu rámcem utěšeného obrázku rodinného. Všechno tu shrnuto, čím jen obraznost zimní odpoledne zpříjemniti může: hustá metelice sněhová venku, mech a papírové jesličky v okně, jemné pološero uvnitř, rudá míhavá zář na podlaze před kamny, vysoko nastlaná postel s odhrnutými záclonami v pozadí.

U okna plete malá plavovlasá dceruška pana Jestřába punčochu a sleduje okem rozkošně komické pohyby bělošedého koťátka, hrajícího si s klubkem na podlaze.

U nohou pana Jestřába probírá se štíhlý hošík zašpiněnými listy nějaké knihy obrázkové a dětské jeho žvatlání mísí se ladně s tikotem starožitných hodin a praskotem loučí v kamnech.

A pan Jestřáb sám odpočívá s blaženým poklidem v důkladné lenošce, s vyšívanou domácí čepičkou na hlavě, v strakatém volném županě a odfukuje chvílemi jedním koutkem úst bělavé kotouče dýmu, kdežto druhý pevně objímá špičku laciné porculánové dýmky.

Ale klid pana Jestřába není úplným. Držíť v jedné ruce vrstvu papírových proužků a odhrnuje palcem druhé, kterýž časem nasliňuje, lístek po lístku s pololhasnými poznámkami. Při tom střídají se v jeho líci výrazy hněvu a spokojenosti.

S báječnou rychlostí obracel palec jeho ty kolkované proužky papíru. Nabyl patrně stálým cvikem virtuosnosti v tomto zaměstnání. Podobal se mrštnému palci falešného hráče, když prozrazuje pánu svému v přeletu hlavy karet. Také pan Jestřáb poznával z mihajících se okrajů celý obsah svých lístků. Časem zastavoval se palec jeho déle na některém, oči prodlévaly bedlivěji na číslicích a rukopisech a mezi zuby draly se poznámky: „Zítra k notáři! — Přepsat kolek! — Podívám se do knih! — Touhle si nepochybně zapálím dýmku! — Na tebe, panáčku, musíme s nožem!“

„Proč měla, tatínku, Popelka tak malou nohu?“ tázal se hošík u nohou pana Jestřába, zdvihaje k tomuto veliké jasné oči.

Ale tatínek staral se málo o podobné maličkosti, jakou byla Popelčina nožka. Mlčky konal dále generální obhlídku pestrého pluku, který se tam venku bil a krvácel v boji života, kdežto on pohodlně shraboval válečnou kořisť. Měl je tu všechny v hrsti, v pravém slova smyslu. Co vířil prstem těmi lístky, mihaly se mezi nimi jako v obsáhlém album podoby nejrůznějších lidí: šedohlaví páni v černých ošumělých kabátcích, divadelní princezny, hranatí vesničané, uhlazení šviháci, stisnění průmyslníci, rozmarní bonvivanti, rozervaní poetové . . .

„Tatínku, dočkáme-li pak se soudného dne?“ zaštěbetal hošík na podlaze.

„Proč?“ otázal se pan Jestřáb v myšlenkách, nevěda bezpochyby ani, že se ptá.

„Viděl bych rád, jak budou pršet hvězdy.“

Nevím, zdaž by byl tento hvězdný dešť lépe pochodil u pana Jestřába než Popelčina nožka; neboť v tu chvíli zaskřípěly dvéře a pozornost mého hrdiny obrátila k sobě vklouznuvší do světnice ženská postava. Byla to Marta idyllické domácnosti páně Jestřábovy, zaujímající kolísavé jakési postavení mezi služkou a hospodyní. Ostatně byl celý její zjev jaksi pochybný, neohraničený. Již věk její působil ti obtíže; byl bys řekl, že není ani stará, ani mladá, ani v nejlepším věku. Tvář její byla slabě odstíněný, mdle bílý ovál, rty bledé, oči ztrnulé a jakoby navždy oslněné příliš mocným nějakým světlem; bledě hnědé její vlasy, bez lesku, splývaly vždy v nespoutané volnosti kolem hlavy a zastíraly několika oddělenými zcuchanými prameny vysoké čelo, které jimi prohlíželo, jako bělo měsíce prouhami šerých obláčků. Toiletta její se tuším nikdy nevznesla nad prostou kartounovou sukni, košili a bílou noční kazajku; obě poslední bývaly vždy kolem hrdla nad potřebu rozhaleny. Kdo pozoroval stále vytažená její ramena a chvějící se ruce, musil souditi, že jest jí věčně zima.

Co se konečně duševní její stránky dotýče, zobecnělo podezření, že nebylo všechno v pořádku za tím bílým vysokým čelem, prohlížejícím prouhami hnědých vlasů.

Tato ženština vklouzla do světnice a pravila temným, bezvýrazným hlasem: „V předsíni čeká pán.“

Pan Jestřáb trhl sebou nevrle a vysoptil jí vstříc celý oblak dýmu, jakoby s ním odfouknouti chtěl rušitelku svého tichého domácího klidu.

„Což nečetl na dveřích, v které hodiny dávám audienci?“ osopil se na ni a dodal mírnějším hlasem: „Co chce?“

„Řekl mi, abych ohlásila inšpektora Hrdličku.“

„A-á, hoří!“ zabručel pan Jestřáb s kousavou ironií, zdvihaje se volně z lenošky. „Uvidíme, přikutálejí-li se peníze tak rychle zpět, jak odcházejí. Uveďte jej do prvního pokoje.“

Na to zamkl kůpu lístků, s kterými se byl bavil, do přihrádky starosvětské skříně a vztáhl ruku po svátečním kabátě na věšáku. Ale sklonil ji zase, skřivil pohrdlivě ústa a stáhl jen pevněji šňůru županu.

Když vstoupil do předního pokoje, stál tam již ohlášený host. Byl to starý pán, s nímž naložil čas dosti milostivě. Vypadal spíše jako mladý herec v úloze starého gentlemana. Štíhlá, útlá jeho postava neztratila ničeho ze své přímosti a také pěkně utvořená hlava vypínala se posud v byrokratické ztrnulosti z tuhého, cípatého límce košile. Sníh, jímž zima žití posypala jemný, vkusně zkadeřený jeho vlas, vypadal spíše jako lehký pudr na příčesce mladého šviháka z předešlého století. Ač se podlouhlý obličej složil v četné drobné záhyby, zachoval přece jemnou, bílou pleť a povšechný obrys bývalé ušlechtilé krásy. Nejméně pak dotkl se čas pěkné, útlé jeho ruky: s tou mohla býti spokojena každá aristokratka.

Oděv pana Hrdličky, ač z módy vyšlý, svědčil o vkusné, neskoupé volbě a přísném dohledu; ale tento okázal se marným vůči morovému dechu obnošenosti,

pod nímž — ač dosud nepatrně — bledla obruba černého kabátu, chřadly bujné varhánky batistové na prsou a žloutly okraje sněhobílých, drobně skládaných manšet, jako lupeny bílé růže po prvním mrazu.

Takový člověk stál rozpačitě před panem Jestřábem.

Tento uvítal ho svou sprostnou, nemotornou manýrou, která tvořila mocnou protivu k jemně vybroušeným spůsobům příchozího, a pravil se zběžným pohledem na svůj župan a pantofle: „Račte odpustiti, že se před vámi objevuju v tomto kostýmu. Nenadál jsem se, že —“

„O, prosím.“

Usedli naproti sobě. Jemná tvář pana Hrdličky rděla se lehkým ruměncem. Oči jeho spočívaly v úzkostlivém napnutí na obličeji pana Jestřába. V oči tyto, zdálo se, že vepsána byla tragedie jeho osudu, z které vyšel ostatní zjev jeho téměř neporušen. Takové oči budívají ve mně vždy hlubokou útrpnost. Jsou to oči těch, jež srazil potměšilý osud náhle s výšin důstojnosti a blahobytu v hlubinu nouze a zapomenutí. Jsou to oči těch, kdož se procházejí nejraději za soumraku odlehlými ulicemi, se sklopenou hlavou míjí staré známé a křečovitě tisknou složené, bílé rukavičky, jakoby jimi pozornost kolem jdoucích od ostatního svého zevnějšku odvábiti chtěli. V očích takových obráží se žal pro lepší minulost, odříkání, nedůvěra v sebe, stálá bázeň před urážkou a posměchem. V plachých těch očích zrcadlí se zlé svědomí — vědomí to blednoucí obruby kabátu, žloutnoucích manšet a jiných podobných zločinů, kryjících se v rozličných záhybech oděvu, o nichž nemá ostatní svět třeba ani tušení.

Však nyní měly oči pana Hrdličky pouze výraz úzkostlivého, z pola beznadějného napnutí.

„Jest mi velice líto,“ pravil pan Jestřáb po chvíli mlčení a pásl při tom zraky na úplné zdrcenosti svého protějška, „jest mi velice líto,“ opakoval s vybroušenou ukrutností, — „že jsem vám již včera posloužiti nemohl.“ — Pan Hrdlička oddychl si z hluboka a zrak jeho zajiskřil se radostně. — „Ale kasa moje byla úplně prázdná. Časy jsou zlé. Avšak podařilo se mi přece sehnati tolik, abych žádosti vaší vyhověti mohl.“

Pan Hrdlička pohledl na něho s nelíčenou vděčností. Dával mu celým svým vzezřením na jevo, že ho pokládá za člověka opravdu šlechetného a že jej prosí za odpuštění, vstoupil-li do přijímací jeho komnaty s jakýmsi mravním předsudkem. A pan Jestřáb poskytoval v tu chvíli skutečně obraz, jehož prostá poetičnost musila okouzliti každou mysl nezkaženou: seděl tu velebně v ošumělé lenošce, probíraje se měkkým, hnědým vlasem svého synáčka, kterýž se byl za ním z ložnice přikradl a hlavu na prsa jeho položil; s druhé pak strany hrálo si bělošedé koťátko s cípem jeho županu, na němž vyšita byla vkusná červená arabeska.

Bezděky povzbudil tento obraz sdílnost pana Hrdličky.

„Nebyl bych se nikdy odhodlal k tomu kroku,“ pravil a živější ruměnec ozdobil jeho líc, „kdyby mne k němu nebyla donutila prosba synova. Zdržuje se v Cařihradě — —“

„Tak daleko?“ prohodil pan Jestřáb s přídechem ironie.

„Ano, v Cařihradě. Jest tam úředníkem při rakouském Lloydu. Náhodou dostal se do peněžité tísně —“

„Pochopuju, jsem také otcem,“ řekl pan Jestřáb a přivinul jako na dotvrzení synáčka svého k prsoum.

Pan Hrdlička vyňal z kapsy čerstvě vyplněný blanket směneční, chřestící ještě pískem, a podal ho mlčky panu Jestřábovi. Tento prohledl zběžně líc a rub lístku, kývl spokojeně hlavou a přistoupil k těžké skříni v koutě.

Za chvilku na to ležela dlouhá řada papírových peněz na stole před panem inšpektorem. Zraky tohoto přeletly ji s jakousi úctou a v ruce jeho objevila se malá, ohmataná tobolka, která se při vší své hladovosti nezdála spůsobilou pojmouti tolik papíru ve splasklém svém břiše.

Stálo to pana Hrdličku dosti času, než vecpal neprakticky složené bankovky do rozličných jejích přihrádek.

Této chvilky použil pan Jestřáb, aby se kriticky dotkl větrné theorie o synu v Cařihradě. Úsudek jeho o ní byl, že nepotřeboval pan Hrdlička vyšperkovati svou obligátní historku právě vrcholky pinií a štíhlými vížkami minaretů.

„V Cařihradě úraduje rakouský Lloyd nepochybně turecky?“ otázal se.

„O nikoli! Vlasky,“ odpověděl pan Hrdlička roztržitě, zavíraje tobolku. „O, Cařihrad jest krásné město! Hra světel při slunce západu jest tam věru báječně skvostná!“

Po tomto obhájení své theorie poroučel se pan Hrdlička, tiskna ruku křečovitě k srdci, na němž odpočívala vycpaná tobolka, a ujišťuje, že za měsíc tou dobou návštěvu svou dozajista opakovati bude.

Pan Jestřáb pak vrátil se s pohrdlivým úsměvem do své ložnice, aby tam obětoval dále Penátům své tiché domácnosti.

(Pokračování.)

Prázdno.

Když prázdný už je svět
a prázdný už je čas
a v srdci už je led
a na všem vůkol mráz;

A zem i rty se již
nad přešlým zavřely
jak nad bolestí, když
se rána zacelí; —

Když přešla naděje
a přešlo zoufání
a ret už odsměje
myšlenku se skrání;

Když tužby oněmí
a člověk už je rád,
že hotov se všemi,
tu myslím, čas je spát.

To vzdor mi neznačí,
to stesku ani chvit,
to už je po pláči
ten nejsvětější klid.

To list už zvraštělý,
jak v hrob kdy zatepe:
„Spi dobře, příteli,
je tak to nejlépe.“

J. V. Sládek.

Elegie o černých očích.

Bluetta od *J. Arbesa.*

Probdíti marně a bezúčelně noc, nebylo mi nikdy za těžko; leč za studentských let, když zlozvyk ten skoro v manii přecházel, dělo se to tak zhusta, že věru již ani nevím, žil-li jsem vůbec tenkráte více ve dne nebo v noci.

Kdysi — rok i den jsem již zapomněl — probděl jsem opět za stolem celou noc, aniž bych byl znal toho příčinu. Cítě již s večera, že mi nelze myšlenkovému proudu vykazovati určitý směr. pustil jsem myšlenkám svým úplně uzdu, a tyto rozletnuvše se do všech úhlů nekonečné své říše, započaly onen harlekýnský rej, kterýž od opravdového deliria jen tím se liší. že z chaotického vlnění čas po čase na okamžik vyšlehne jiskerka vědomí a svobodné vůle.

Noc byla střízlivá a šerá jako má duše, a proto také představy, jež časem z kalného myšlenkového proudu na povrch se vyhouply, neurčity, temny a chladny.

Teprv k ránu, když jasný den, zaplašiv noční chmury počal se zvědavě rozhlížeti po mé komůrce, chtěl jsem diktatorsky z rozprášených myšlenek utvořiti aspoň poněkud obstojnou falanx; avšak zpupné, divokou honbou unavené chevaulégerky počaly dobrovolně a proti mé vůli ulehati jedna po druhé do tajemného svého lůžka — i netrvalo to dlouho, a já byl se svou miloučkou, rozmazlenou, k smrti umdlenou psychičkou o samotě.... Chtěl jsem s ní důvěrně pohovořit; avšak ona smutně sklonila etherickou hlavinku k průzračným prsoum, přimhouřila nad křišťál jasnější očka, vzdychla si ještě naposledy sladce, roztouženě a tak jemně jako vadnoucí růže. když poslední vůni vydechne, a počala — dřímat. A v nejbližším okamžiku byl jsem již nepřístupen všemu — ani ješitnost, egoismus a osten zlého svědomí nevyjímaje....

Nevím, jak dlouho bych se byl tak „důmyslně" sám sebou bavil, kdyby mne nebylo probudilo prudké bouchnutí dveřmi a pádné kroky rozlehnuvší se náhle po podlaze tak hřmotně, jako by byl do mé komůrky vstoupil nějaký kyklop.

Probudiv se a pootevra na polo oči spatřil jsem před sebou suchou, takořka vychrtlou postavu. Z hluboko zapadlého, sivě zeleného oka sršely jiskry divokého rozvášnění, svadlá pihovitá tvář byla přižloutlá a místy brunatná; široká smyslná ústa křečovitě sevřena.

Byl to přítel, oné doby elév malířské akademie.

Vraziv hřmotně do komůrky a spatřiv mne s přimhouřenýma očima seděti za stolem, zůstal státi, jako by byl na rozpacích, jakým spůsobem mne má probuditi.

Otevra zcela oči předešel jsem jej.

„Tak záhy?" dím ospale.

Ranní host neodpověděl; ale upíral na mne pronikavé oko své tak jizlivě, jako bych se byl otázkou svou dotknul nejcitlivější strunky jeho duše; já pak seznav, že nemá valné chuti k mluvení, ukázal jsem také jen mlčky na pohovku.

Host cosi bruče, mrštil sebou tak prudce na chatrnou pohovku, že tato z hluboka temně zasténala.

Mlčení trvalo dále. Přítel, zastřev si oběma rukama obličej, seděl na pohovce proti svému obyčeji sklíčeně a zkroušeně jako kající se hříšník.

Po chvíli pozvedl hlavu a odhrnuv přizrzlé dlouhé vlasy s nízkého svraštělého čela, tázal se dutým apatickým hlasem:

„Ty's nespal?"

„Nespal," dím přívětivě, abych ho opět neurazil.

„A co's dělal?"

„Nic. Měl jsem sice pevný úmysl, pracovati; ale nebylo možno."

„Nechtěl by's mne vyslechnout?"

„S radostí!"

„Přečtu ti báseň."

„I kýho ďábla!" zvolal jsem, „ty a báseň — vtělený realismus a ideal...."

„Pryč s idealy!" přerušil mne přítel, vášuivě se zajiknuv. „Chceš-li mne vyslechnout, dobře — nechceš-li, půjdu...."

„Jsem hotov," dím, „nevadí li ti, že je má duše střízlivější Gaussových formulek; neodvaž se však čísti, nechceš-li, abych...."

„Kritisoval?" usmál se poeta-malíř s nádechem trpkosti. „Právě proto jsem přišel; chci slyšet i úsudek."

Po té vytáhl ze záňadří kus zažloutlého špinavého papíru a roztáhnuv jej proti světlu, jako by chtěl čísti — setrval v mlčení.

„Nu čti přece!" dím po chvíli.

„Či ano, skoro bych byl zapomněl," praví přítel jako ve snu. „Ale dříve ještě několik slov. Seděl jsem dnes o půlnoci doma samoten u otevřeného okna, zaměstnávaje se polozapomenutou ideou, které jsem chtěl kdysi užíti k fantastické jakés vignetce. Byla to jedna z oněch nedomyšlených myšlenek, jež vzniknuvše v duši na několik okamžiků a nebyvše pamětí zachyceny, povlovně se ztrácejí, až konečně docela zaniknou. Pamatoval jsem se, že kdysi vznikla, že mi byla jasná a přece jsem nebyl s to, abych si připamatoval souvislost myšlenky s nárysem dosud jako v mlze přede mnou se mihajícím. Rozmrzen a zasmušen těkal duch můj s předmětu na předmět; upomínky nejasné a smutné vířily mou duší a jenom jedna z nich vynořila se jasně jako osamělý, zapadajícím sluncem krvavě ozářený mrak na šeré, jednotvárné obloze listopadové.... Připamatoval jsem si své mládí, jež bylo trpké, bez radosti, bez naděje, bez útěchy... A v nejsmutnějších okamžicích života mého, kdy nouze a bída mou duši otravovaly pesimismem, kdy beznadějnost a zoufalost frivolně na mne se šklebíce, vztahovaly po mně své hnusné drápy jak rozvášněná smyslnost, tu vždy mi na mysli tanuly ty drahé, čarokrásné černé oči s tajuplným, vlhkým, aksamitovým leskem svým a divuplným výrazem oddanosti, věrnosti a lásky... A když pak opuštěn od přátel a celého světa byl jsem zůstaven jen sobě, své bídě a své zoufalosti — byly to opět jen ty černé oči, jež mi nikdy přátelství nevypověděly. Právě dnes jsem si je opět připamatoval. Zdálo se mi, že jsou kalny a temny, že zastřela je na věky rouška smrti. Krev se mi zpěnila; mojí duší zavířilo cosi jako kletba, která se zachvěla na rtech jen lehce a hravě, skřivivši ústa k trpce bolestnému křečovitému usmání... Bylo mi děsno, a já uchopiv péro, vrhl jsem na papír tyto myšlenky."

Přítel se zamlčel. Soudil jsem z toho, že jej ohnivá deklamace básnické introdukce byla buď unavila nebo že si chce oddechnouti, aby mohl poetický svůj pokus předčítati. Po chvíli přítel vstav s pohovky a postaviv se těsně přede mne, počal, jen z pola do listu se dívaje, recitovati verše nejpodivnějšího druhu.

Z počátku četl zvolna, odměřeně a klidně. Drsný, apatický jeho hlas zněl však příjemněji než kdy jindy; spočívalať v něm ona dojímavá měkkost, která i nejchladnější srdce lidské k soucitu rozechvěje. Avšak čím dále četl, tím více ztrácela se elegická jemnost, tím více nabýval hlas jeho oné uchvacující a rozplameňující síly, která vrhajíc pronášené myšlenky jak ostré dýky v duši posluchačovu v hlubinách jejich ji rozechvěje a rozvášní.

Báseň, kterou přednášel, byla zpočátku smutná a vážná. Byla to elegie o černých očích, melancholická jako hustá nordická mlha, zahalující Macphersonovy ossianské postavy. Později ustupoval žalostný ton její vždy více zasmušilému rozvášnění, až posléze stala se divokou jako rozčeřené vlny, rozrážející se o skalní břeh a zoufale sentimentální jako jásot zběsilé radosti uprostřed bolesti a muk. Byl to divoký výbuch nevázané fantasie, plný smělých, odvážných a myšlenky dusících obrazů, byla to chmurná, mystická báj šílenosti, připomínající svým ohněm temnou socialistickou poesii Augusta Barbièra.

Dojem, jaký na mne divoký přednes učinil, byl omamující. Podobný dojem musila učiniti na posluchačstvo Rachelka, když před červencovou revolucí v červené toze, prostovlasá, s jiskrným okem a krvavým praporem republiky v ruce vystoupila na jeviště a polo mluvíc a polo zpívajíc přednášela uchvacující píseň svobody — marsellaisu.

Když přítel skončil, zmocnila se mne nevýslovná tesknost; připamatoval jsem si bezúčelně probděnou noc porovnávaje ji s onou, kterou byl přítel probděl uprostřed divokých myšlenek. Sankvinická, rozmařilá má povaha podle vzdorovitého, bojechtivého ducha přítelova zdála se mi býti nezhojitelnou duševní chorobou, chladnost a střízlivost má, ač nezaviněným, tož přece nepromíjitelným hříchem.

Mlčky zadíval jsem se příteli v obličej nadšením zbrunatnělý. Škaredost jeho však nebyla zápalem zmírněna; naopak zdála se býti proměněna v škaredost takřka ďábelskou. Zračilať se v zdivočilém obličeji tom veškerá zběsilost nevázané poesie právě recitované básně. Krví zalité oči vystoupivše z důlků sálaly hněvem; svraštěné nízké čelo jevilo mračnou nenávist, a jenom podivný, polo vítězný a polo pohrdlivě úsměšný úsměv, pohrávající si kolem odulých, rozpálených rtů mírnil poněkud děsnou zasmušilost ďábelského vzezření.

Dvojsmyslný tento úsměv zbudil ve mně pro první okamžik neodůvodněné, ač oprávněné podezření. Počal jsem pochybovati o pravdivosti rozháraných citů divokého poety a pochybnost ta zmírnivši prvý bezprostřední dojem uchvacující básně navrátila mi dřívější můj klid a rozvahu.

„Nuže,“ dí přítel, když si byl po čtení odpočinul, „jsi spokojen?“

„S přednesem ovšem; však s básní a zvláště s duchem její poesie spokojen nejsem!“

„Proč to? Či není v básni té myšlenek, ohně, nadšení?“ ....

„Ovšem, ale harmonie schází.“ ...

„A co ještě?“

„Klid a zaokrouhlení.“

„Nu, a dále?“

„Poetická spravedlnost,“ tvrdím rozhodně podle obyčejného esthetického receptu.

„A pedantství, není-liž pravda?“

„Prozatím jen skutečná krása,“ odpovídám polo instinktivně, polo uvědoměle.

„Krása? Co je krásné?“ horlí přítel. „Či snad to, co ty anebo některý poesii i myšlenky dranžírující profesor tak nazýváte? Krása! krása! Nic než holá, pustá, bezúčelná krása! Ba ovšem, krása je sama sobě účelem — jak spanilomyslný to výklad! — škoda, že jsa padělán zapáchá poetickým macchiavellismem.“ ...

„Což jsi nepřítelem krásy?“

„Nepřítelem? Nikoliv! Neuznávám však absolutního jejího panství, opírám se toliko tradicionelním názorům. Blouznice o harmonii a dokonalosti odsuzujete vše, co svíjí se v prachu přirozené slabosti a nedokonalosti. A neděje-li se to vždy a všady touže měrou a týmže způsobem, děje se to jen proto, ana nezaviněná nedokonalost a přirozená slabost vynutí v okamžicích lidské křehkosti časem na vašich chladných duších aspoň špetku oné ledové útrpnosti zračící se v úsměvu tak ironicky truchlivém, že člověk, jemuž útrpnost vaše platí . . .“

„Dialektika, falešné axiomy, chorobně předrážděná sentimentalnost,“ pravím zarputile, jako nemilosrdný esthetický doktrinář.

Přítel se odmlčel. Planá, bezvýznamná moje fráse byla mu zdánlivě vyrazila zbraň. Dva různí názorové byli se zde setkali co soupeřové: můj jasný a určitě formulovaný, poněvadž tradicionelní, jeho mlhavý, neustálený, z prvků svých teprv se tvořící. Jaký div, že názor přítelův prozatím musil ustoupiti; ale přítel sám nevzdával se ještě na milost a nemilost.

„Buďsi!“ pravil po chvíli. „Miluj krásu, škaredost nenáviď, veleb slavíky, ubohé vrabčíky kamenuj; oslavuj sílu, slabost haň a tup; avšak o harmonii světa a o bohu se nezmiňuj.“ ...

„Pietismus!“ zvolal jsem nevrle.

„Lepší atheismu!“ dí přítel podrážděn a popuzen.

„Možná!“ pravím lhostejně.

Bojechtivý přítel však nedbaje lakonické odpovědi chtěl znovu započíti svou larmoyantně-bizarní apologii, avšak já tomu předešel.

„Nechme toho,“ dím klidně, „kdybys byl sám divokou písní neopěval krásu pouhých očí, mohli bychom se hašteřit dále; ale takto mluvil a bojoval bys vždy jen proti sobě.“

Přítel se rozesmál.

„Nežli ti odpovím,“ pravil utajuje smích, „pověz, co soudíš o mém přednesu.“

„Přednes byl vzorný a nebyl by sloužil ani herci routinéru k necti.“

„Aj, aj! Buď pochlebuješ nebo se mýlíš. Kdysi soudil's jinak.“

„Jak to? Nepamatuju se . . .“

„Nechme toho; tak aspoň si přeješ.“ ...

A přítelovo oko zplanulo ohněm uražené pýchy. Po chvíli pokračoval:

„Není tomu dávno, co jsem bláhovec se domníval, že jsem všeho schopen, že mohu a dovedu vše již pouhou vůlí. Tenkráte žil jsem jediné myšlence; žil jsem jí

s veškerou příchylností mladého nadšence, chtěje jí věnovati a zasvětiti svůj život, svou duši, slovem celou svou jsoucnost. Avšak člověk jakýs vyrušil mne z blahého snění jako před několika okamžiky ty, žádaje, bych přispůsobiv ducha svého panujícím zvykům, názorům a tradicím stal se zcela jiným, bych cítil, myslil a jednal právě tak jako tisíce jiných lidí, slovem, abych vystoupil sám ze sebe .... A já ho uposlechnul. Cítě, že nemohu setrvati na dráze nastoupené, vrhnul jsem se na pole jiné; žil jsem opět nové myšlence, věnoval jsem jí takřka všechnu krev srdce svého a nyní, když jsem se domníval, že jsem aspoň poněkud blíže cíle, nežli jsem byl, když jsem započal, zahřměl jsi mi opět do duše ty, bych ustal, že jsem — na zcestí .... Cítím i nyní, že klamal jsem sama sebe, že s démonickou vášnivostí úpíra vpil jsem se ve vlastní srdce, bych z něho vyssál poslední krůpěj krve, kterou jsem chtěl obětovati . . ."

„Probůh!" zvolal jsem, „kterak to souvisí s elegií?"

„S elegií?" usmál se přítel, a oko jeho zalesklo se znovu jako v trojsvětlí pýchy, pohrdlivosti a resignace. „Souvislost jest patrnější, než se zdá."

„Prozatím nechápu; ale povíš-li, čí oči jsi opěval, snad porozumím."

„Oči? Jaké oči?"

„O nichž jsi mluvil v elegii."

„Ah, tak!" pravil, jakoby se byl teprv nyní upamatoval. „Znáš osten, jejž nemilosrdný, bezcitný rozum a chladná rozvaha tak často vrážívají v rozechvěné a citem překypující srdce? Znáš Tantalova muka slabocha, když duší jeho víří tisícero žhavých, palčivých myšlenek a každá z nich již v zárodku zaniká? Ba, věř, že jich neznáš, jinak by's nebyl tím, čím jsi . . ."

„Kýho ďábla! Kam zabíháš? — Pověz, čí oči jsi opěval — snad porozumím."

„Čí oči?" opakoval přítel opět, jakoby mne chtěl poškádlit. „Nuže, povím ti to; ale budiž jist, že se ti duše zachvěje, že se ti zpění krev, že ti vzkypí žluč... Byly to oči mého — psa."

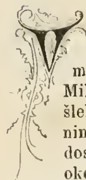
Chtěl jsem promluviti, ale hlas mi uvázl v hrdle. Bylť jsem s pravým přátelským soucitem a nejvzornější trpělivostí sledoval lyrické rozechvění přítelovo a proto mne neočekávaný cynismus jeho v hlubinách duše urazil. Divoký poeta-malíř měl pravdu. Slova jeho vehnala mi krev do obličeje. On sám založiv ruce upřel na mne jiskrné, pronikavé své oko, a škaredý obličej jeho v pravém slova smyslu zazářil vítězstvím.

Chvíli trvalo mlčení. Po té vytáhl přítel z kapsy starý jakýs časopis a hodiv jej na stůl se slovy: „Z toho porozumíš snad úplně!" prudce se obrátil ke dveřím a zmizel.

(Dokončení.)

Raday.

Moderní obrázek z jižních Uher od *Jos. J. Toužimského.*

V malé krčmě v banátské rovině nedaleko Sv. Mikuláše bylo jak obyčejně živo. Na ohništi prošlehalo plameny několik polen a na rožni nad nimi pekla se hovězina a kuřata, naplňujíce jizbu dosti příjemným zápachem. Vedle obyčejných hostů, okolních rolníků a pastevců, sedělo tu při víně také několik méně obyčejných. Tři z těchto byli pokročilejší v letech, hranáči s dlouhými kníry, jak se za to mělo, kupci prasat a dva druzí náleželi v leta květu mladosti: mladík postavy nápadně hladké, ačkoliv byl v drsném a špinavém obleku, a jeho milenka aneb snad již žena. Zdali byla krásna, mohl nejlépe říci náš mladík, jenž žárlivými pohledy střežil každý její pohyb oka i úsměv. Jeden z obou starších mužů, Janika, byl její otec, druhé dva nazývala prostě báči — strýci, přáteli.

Mladík, jenž se zval Šandor, dostal se v společnost těchto obchodníků snad i proti své vůli. Před měsícem setkal se s nimi a přisnědlá černovlasá dívka s ohnivým mhouřivým okem rozehřála ho tak, že se nechtěl od jejího boku již ani hnouti. Nesdílnost její společnosti dráždila ho jen tím více. Následoval jich, sdružil se konečně a táhl s nimi v obleku, v jakémž ho vidíme, — za obchodem.

V krčmě rozpředl se hlasitý hovor o skalách a vrších, kteréž dopoledne na pustě bylo vidět. Jeden myslil, že ty divné zjevy vítr sem zanáší; druhý však moudře podotknul, že ani větřík nevanul a že jsou to as ty hory, města a lidé, jichž přízraky se na pustách časem vidí a kteréž někdy před věky, než ještě přišla potopa, na uherských rovinách skutečně se nalézaly.

Fata morgana jest na pustách uherských zjevem dosti obyčejným a v myslích lidu dochází nejfantastičtějšího výkladu.

„Oj, kdybych to nebyl tak často již dříve viděl," ujal se slova snědý čikoš, největší to honorace pusty, hladě si své řídké kníry, člověk to, jehož oblek sestával z širokých plátěných spodků, řezné haleny a beranice, „myslil bych, že to činí ten ďábel Raday, aby spíše lapil nějakou svou oběť. Je chlap ten za sto čertů a nikdo mu neujde. Nastoupil s korunovací krále a slíbil prý mu před korunovací, že všechny loupežníky vyhubí, aby král byl bez starosti. Proto mu také dána byla plná moc nad soudy, pandury a vojskem, nad životem a smrtí, když usazen byl v Segedině přímo co královský plnomocník."

„Ba už se ani teď nevyplatí loupežnictví," dokládal s úlisným úsměvem juhas, jehož hodnost, pasení dobytka totiž, jest nižší čikošovy, však vyšší přece než čardašova, kterýž jen se skotem má co činit. Bafaje vesele z krátké dýmky, pokračoval: „Pět let je Raday v Segedině, avšak v Segedině spíše dle jmena, ve skutečnosti je všude a člověk už nesměl by se odvážit ani vzít kobylu; mohl by to draze zaplatit, třeba provázkem, jako chuděra cigán Janko, který koně nechtěl dát pandurům a střelil po nich, načež pak za týden visel."

„Ale nejdivnější je to, jak každý skrotne, kdo z jeho drápů přijde," začal horlivě opět jiný. „Kdo by si byl pomyslil, že Lajoš bude někdy jak slepá vlašťovka. Po pušce a noži ani okem již nemrkne a panskou kukuřici mohli by síti do jeho pole, netkne se jí. A přec byl

tam jen měsíc. První den dostal pečeni, papriku a staré červené víno. Pomyslil prý, že svoboda je sice lepší, třeba jen při kusu slaniny a cibule, avšak takový žalář že také není zlý. Druhý den totéž, dostal však velkou žízeň. Třetí den totéž, avšak žízní neměl již slinu v ústech. Čtvrtý den nemohl ani žízní jíst a nikde kapky vody, na víno nemohl se již ani podívat. A takž teprvé za čtrnácte dní přivedli ho před sklenici vody, za kterou seděl Raday. Prosil, aby mu dali napit, zapřisáhal je, avšak bodáky byl nazpět odstrčen. Zpovídal prý se z celého života, jako smrtelný hříšník papeži a pak teprvé dostal trochu vody. Ale jen trochu, na druhý trošek musil čekat opět čtrnáct dní, poněvadž se chtěl královský plnomocník přesvědčit, je-li vše pravda, co povídal, zejmena o velkých pánech, stoličních, natároších, a těch, již berou polovičku za desátek od chuďasů loupežníků. Lajoš roztrhal na sobě za druhých čtrnáct dní halenu i plátěnky, tak že vyšel před druhou sklenici nahý, jakoby se byl rval s několika chlapy a zatím zápasil jen se žízní. Za to, že mluvil pravdu, byl pak propuštěn, ač prý pověděl vše. Leč jak propuštěn! Sežloutlý, vychrtlý, s krokem nejistým, třesoucí se jak svadlý lupen, jenž každou chvíli má opadnout. Vskutku, kdo ho viděl, nemá chuť přijíti ve styk s Radayem.“

Cizí společnost poslouchala ten rozhovor mlčky, ač se zdálo, že ji zajímá. Starý Janika nevolky svraštil několikrát čelo, když bylo vysloveno jmeno Radayovo, jmeno Lajoše a vypravována jeho událost s Radayem.

Slunce zapadalo jako do moře zanedohledné pusty barvic večerní výpary nachovým ruměncem, jenž okny i dveřmi krčmy dral se do vnitř, vrhaje červánkové osvětlení na osmahlé, snědé tváře těch hostí. Tu přiklusal až k samé krčmě na malém selském koni muž prostřední postavy, plných černých vousů a podobných vlasů, v tváři jevila se mu spíše štíhlost vzrůstu než osmahlost. Dle obleku byl oděn, jak dříve vzpomenuto, jen že široké spodky zapuštěny byly ve velké čižmy a přes halenu měl ještě kajdu velikými kovovými knoflíky posázenou a na hlavě čikoš s několika pérky — podobal se rolníku nebo kupci koní neb prasat, i pohyby jeho zdály se svědčiti, že jest synem pusty, avšak buď oko, buď ústa neb výraz tváře zdály se mluvit, že tím přece není.

V hospodě ho neznal nikdo. Pozdravil hlasitě, když vstoupil a rozhlednuv se kolem, jakoby tu hledal staré známé, přisedl bez dlouhých okolků k naší společnosti, přímo vedle mladíka a otce dívčina. Pohledli na něho nepřívětivě, ba nedůvěřivě. Cizinec však pozvedl láhev s vínem a pohlednuv třem starším branáčům ostře do očí, připil jim:

„Na vaše zdraví, staří kamarádi, a také na tvé, hezká děvo, i na tvé, mladičku, jehož ani dosud neznám! Buďte mi zdrávi vespolek, na šťastnou shledanou!“

„Brachu, nepamatuji se na tě, mýlíš se, avšak vína ti můžeme připit,“ odpovídal mu otec dívčin, potlačiv nedůvěru.

Všichni připíjeli. Cizinec hlasitě se zasmál a zvolal:

„Ďas do vás, že mne neznáte,“ a dodal po tichu: „Což nepamatujete se na mne? Což nevíte, že jsme spolu tehda koně u čardy vzali, nevíte již onu poštu u Temešváru, nepamatujete se už na ony kupce z Davry? Přicházím od podžupního a mluvil jsem tamže s natárošem . . . .“

Jinoch, zaslechnuv poslední slova, zbledl.

„He, brachu, nevím, kdo jsi, ale na tvé zdraví,“ zvolal cizí příchozí a připíjel mladíku, pohlížeje mu do očí.

Láhve střídaly se s láhvemi a rozprávěno při tom velmi mnoho o špatných obchodech, něco o uvěznění a propuštění a mnoho o vydírání. Ani nepozorováno, že se přiblížil jeden z hostí, vínem trochu rozjařený a společnost nemohla zakrýti zděšení, když týž z nenadání je oslovil, ukazuje se smíchem hlavou na jednoho z nich:

„Hola, ty tam, hlavu bych za to dal, žes utekl Radayovi ze skřipce. Znám tu barvu a neviděl jsem ji u nikoho, než u toho, kdo vyšel neb utekl z vězení!“

„Hybaj, brachu, a netlachej zbytečná slova, nechceme se rvát s tebou, jsme poctiví obchodníci,“ odpovídal mu úsečně, avšak bez vyzvání cizinec. Rozjařený host patrně měl chuť trochu se servat a s nevolí se krotil.

Naše společnost však vstávala a měla se k odchodu, což přišedšímu cizinci nezdálo se milo. Povstal též a nutil ostatní, aby zůstali. „Co teď již, máte dost času. Čeho se bát, nač spěchat?“ mluvil k nim.

„Ďas nikdy nespí, raději odtud dále,“ pravil mu jeden ze starších, Joca jmenem.

„A kdybysi, nemůže se vám nic stát!“ namítal cizinec.

„Jsme dosud ještě dlužníky podžupního a nechceme se ještě více zadlužit, odírá nás dosti a snad by nám ani nečekal!“ odpovídá onen vínem poněkud rozjařen.

„Nepustím vás, musíte zůstat!“ naléhá cizinec.

Ale v tom přiskočila dívka od okna k společnosti a volá polohlasitě: „Pryč odtud, pryč, viděla jsem lesknout se bodáky, jež sem se blíží.“

„Stůjte!“ zahřměl tu hlas cizincův a týž postavil se velitelsky před domnělé kupce. „Nikdo se nehýbej!“

Jest to Raday sám, vládou uherskou splnomocněný královský komisař, postrach všech loupežníků.

Avšak v tu chvíli zhašen oheň na ohništi a v čiré tmě nastalo tápání, strkání, klení a nadávání. Teprv za dosti dlouhou chvíli byl oheň zase rozdělán, ale po loupežnické společnosti nebylo již ani památky. Rozprchla se. Ohništěm dostali se všichni z krčmy.

Venku pak začalo klení a strkání. Hosté v krčmě přítomní buď snad že neměli dosti čisté svědomí, neb snad že ani jim blízkost Radayova nebyla příjemnou, skákali okny neb drali se dveřmi ven, kdež od Radayových pandurů co domnělí lupiči byli lapáni. Naší společnosti posloužila právě tato okolnost velkou měrou při útěku. Nepozorováni dostali se na střechu a se střechy v nočním šeru po straně, kde nebylo ani oken ani dveří, do širého.

Dosti záhy spozoroval Raday svůj omyl. Rozkázal zadržeti všechny hosty, spoutat hostinského pro všechen možný případ, prohledat dům a stíhat na všechny strany prchajících. Avšak ani krčmář, aniž kdo z hostí nevěděl nic o uprchlých. V domě nebylo nikde ani stopy a seznáno jen tolik, že dostala se naše společnost komínem pryč.

Těžké bylo stíhání, ba téměř nemožné. Čím byli dále, tím byli bezpečnější. Neprchali směrem k bařinám, hustým rákosím a vrbovím porostlým, jež asi hodinu k severu od krčmy počínají, nýbrž obešedše povzdálí krčmu, zabočili k jihu, odkud jezdec byl přijel a kde nalézá se i více vesnic. Tma noční byla jim ochranou. Slyšeli křik, seznali též, že je v tomtéž směru někdo stíhá, věděli však, že spozorováni nebyli.

Urazili již dobrou půl hodiny cesty, ano tu mdlé

bělavé světlo vystoupilo na obzoru, jež nejprvé co slabý nádech, ale čím dále, tím jasněji se jevilo.

„Měsíc vychází!“ zvolala dívka polekána.

„Rychle, čtvrt hodiny odtud jsou vinice, kdež jsme bezpečni!“ zvolal nejstarší branáč.

V největším chvatu prchali dále, avšak za světlým pruhem na obzoru vynořovala se již obruba zlaté tváře měsice, kterýž jakoby z moře vyvstával, nejistým šerem šíré pusty naplňoval. Uběhli ještě kus cesty, když však měsíc vycházející první světlové paprsky v šero vmísil, zvolal nejstarší: „Rychle k zemi!“ Mladíka, kterýž cestou vždy po boku dívky prchal, strhl k zemi a ostatní sami rázem sklesli na zem. Měli také již nejvyšší čas; měsíc vynořil se již z polovice a hnedle zcela a rázem ovládlo bledé jeho světlo na nedohledné rovině. Nebezpečí bylo zvýšeno i tím, že asi tři sta kroků v pravo kmitala se puška stráže Radayovy.

Leželi jako mrtví, zarývajíce se do země. Ale kdo by je blíže byl pozoroval, byl by seznal, že mladíkem zmítal zcela zvláštní nepokoj, kterýž ani blízké nebezpečí nedovedlo překonat. Možná také, že ho snad ani necítil tou měrou jak ostatní. Kryje se za nejbližšího bačího nazvedl konečně hlavu a díval se, ne snad po stráži, kteráž rychle ku předu si vyšlapovala, nýbrž po dívce, kteráž, jak socha k zemi přikována za třemi jeho přáteli spočívala. Konečně zdálo se mu odloučení od přítelkyně nesnesitelné, vymrštil se, chtěje býti opět po jejím boku. V tom však zabloudilo sem oko stráže a téže chvíle následoval výstřel. Krváceje potácel se mladík do rukou své družky.

Klesl bez vědomí, nevěda sám, co se s ním děje. Když byl procitl, pocítil silné pálení v hlavě; chtěl si sáhnout na hlavu, ale seznal, že jest pevně spoután. Byl na voze uprostřed ozbrojenců a jel — nevěděl sám kam. Po družině jeho nebylo ani stopy. Rána, kteráž ho omráčila, nebyla sice nebezpečná, zasáhla mu pouze trochu ucho a zavadila o hlavu, ale působila mu přece značné bolesti.

Od události té neminulo ani plných dvanáct hodin, když před domem podžupana v N. zastavil venkovský vozík, z něhož vystoupil obstárlý hranatý Maďar, v slušném obleku a s holí se sekerkou v ruce. Následujme ho do zahrady, kdež podžupan odhodlal se ho přijmouti.

„Přicházím s důležitou věcí,“ pravil, kloně se před podžupanem, jenž očima po něm mžoural. „Jdu zapravit svůj dluh . . . .“

„Věř, že mne to již mrzí s vámi a že bych měl deset chutí vás dát oběsit!“ byla nevrlá odpověď.

„Stala se nehoda, můžete pomoci,“ pokračoval náčelník včerejší družiny, starý Janika.

„Nechci o ničem slyšet,“ pravil kategoricky podžupan a dodal opovržlivě: „A co za nehodu?“

„Mladík, který . . .“

„A co mi do mladíka!“

„ . . . dostal se nevinně do rukou stráží,“ pokračoval starý Janika.

„Dobře se mu stalo. Nemohu mu pomoci! A co je s ním?“ dodal netrpělivě.

„V Segedině.“

„V Segedině?“ pravil podžupan jaksi zaražen, „padouchu a co tu chceš ještě!“

„Abyste pomohl, musíte zakročit, hájit úplně nevinného.“

„Chceš mne nutit? Pomysli, že odsud nevyjdeš!“ zvolal v hněvu podžupan.

„Mladík onen“ . . . počal neohroženě Janika.

„Co mi přicházíš s mladíkem!“ durdil se podžupan.

„ . . . jest váš syn,“ pronesl významně Janika.

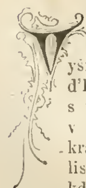
Hněv se zmírnil a nastala dlouhá důvěrná rozmluva, ve kteréž starý hranáč vše vyložil podžupanu, i to, že mladík jest raněn. Po rozmluvě nastala porada s notarošem a s vrchním županem, kteří činností Radayovou velice cítili se uraženými. Na několik stran vysláni poslové a podžupan vypravil se s oprávněnou stížností proti přechmatům Radayovým do Pešti.

Minuly dvě neděle a po Pešti proskakovaly zprávy že král. plnomocník Raday dostal se do sporu s župními a jinými úřady, jež žádají, aby konečně v kompetenci své nebyly skracovány a že se všech stran hrnou se stížnosti. Po dvou nedělích minul ještě týden a v jedné z kaváren peštských zasedla veselá společnost, jež bavila se dobrodružstvím mladíka, kterýž byl jaksi obniskem společnosti. Byl poněkud bledý a kolem hlavy měl černý obvazek. Vedle něho seděla dívka, jižto ani v nejživějším proudu rozprávky s oka nespouštěl. Sklepník přinesl odpolední listy a v těch bylo nejdůležitější zprávou, že král. plnomocník Raday s vyznamenáním za své dobré služby úřadu svého jest sproštěn.

„Toho dávno vyžadovala čest našich úřadů,“ prohodil jeden ze společnosti. — „Neměl být ani ustanoven,“ myslil jiný. Brzo však novinka ta, kteráž ostatně nepřekvapovala, byla zamluvena.

Aby vypravování mé i toho čtenáře uspokojilo, kterýž podle šťastného konce posuzuje povídku, dodávám, že po uplynutí několika ještě neděl byli náš mladík a naše dívka šťastným párkem a že nevěsta přinesla bohaté věno.

Romeo a Julie.

Vyšňořen jak obrázek z jeho žurnálu „l'Echarpe d'Iris“, s rukavičkami, lakýrkami, oholen, učesán, s nakrouceným knírem, hůlkou v ruce, monoklem v oku, zářící radostí, omládlý, ve všem všudy krásný: tak zjevil se jednoho večera v měsíci listopadu náš přítel, básník Rudolf, na boulevardu, kdež čekal na vůz, který by ho domů dovezl: Rudolf očekával povoz? Jaká to událost učinila neobyčejný ten krok nutným?

V tutéž dobu, co náš poeta kroutil si knír a žvýkal mezi zuby ohromnou regalia a díval se na kolemjdoucí krásky, jež okouzloval svým vzezřením, šel jeden z jeho přátel přes boulevard. Byl to filosof Gustav Colline. Rudolf ho spozoroval a poznal ihned; neboť kdo, jenž ho viděl jen třebas jednou, nebyl by ho poznal? Colline měl při sobě, jako vždycky, asi tucet starých knih. Oblečen byl v onen nesmrtelný svrchník barvy ořechové, jehož solidnost vzbuzovala domněnku, jakoby byl sestrojen od Římanů, s oním velkým kloboukem se širokou střechou, dómem to mezi klobouky, pod kterýmž se pro-

hánělo hejno hyperfysických snů a kterému se říkalo Mambrinova přílba moderní filosofie, kráčel Gustav Colline volným krokem a bručel si po tichu předmluvu k jistému dílu, které bylo již tři měsíce v tisku — v jeho fantasii. Když přišel k místu, kde se byl Rudolf postavil, zdálo se Collinovi chvíli, že ho poznává; avšak nejvyšší elegance, kterou byl poeta obestřen, uvrhla filosofa v pochybnost a nejistotu.

„Rudolf v rukavičkách, s hůlkou, toť přelud, utopie! Jaký to blud! Rudolf učesán! On, který má méně vlasů než náhoda. Kde pak jsem nechal hlavu? V tuto hodinu zabývá se můj nešťastný přítel naříkáním a skládá melancholické verše na odchod mladé slečny Mimi, kteráž ho tu zůstavila samotného. Věru, vzpomínám si na ni, ta mladost! Měla značnou sběhlost v připravování černé kávy, kteráž je nápojem velkých duchů. Však myslím, že se Rudolf upokojí a že nalezne brzy novou „cafetieru".

A Colline byl touto politování hodnou hříčkou slov tak okouzlen, že by byl velmi rád volal „bis", kdyby se vážný hlas filosofie nebyl v něm probudil a nevrhnul v tuto výstřednost ducha své energické: „Zadrž!"

Zatím, zastaven Rudolfem, byl Colline přinucen, přesvědčiti se, že to přece jen Rudolf, učesaný, s rukavičkami a hůlkou; bylo to k víře nepodobné, ale pravda.

„Eh, eh, hrome," pravil Colline, „nemýlím se, jsi to přec jen ty, jsem jist."

„Já také," odpověděl Rudolf.

A Colline počal prohlížet svého přítele: obličej jeho měl výraz, kterého užil pan Lebrun, malíř jeho Veličenstva krále, k vyjádření překvapení. Avšak náhle zpozoroval dva podivné předměty, kterými byl Rudolf opatřen, byly to: 1. provazový řebřík; 2. klec, v níž byl zavřen jakýsi pták. Tento pohled vyvolal na tváři Gustava Collina pocit, na kterýž pan Lebrun, malíř jeho Veličenstva krále, při svém pašiovém obraze zapomněl.

„Pojďme," pravil Rudolf k svému příteli, „vidím dobře zvědavost tvé duše, která se dívá z oken tvých zraků; chci tě uspokojit; avšak opusťme tu ulici; je zima, že by mohly zmrznout tvé otázky i mé odpovědi."

A oba vstoupili do kavárny.

Oči Collinovy nespouštěly se provazového řebříku, ani když ptáček v kleci, zotaviv se atmosferou kavárny, počal zpívat řečí neznámou Collinovi, který byl tehdáž polyglottistou.

„Nuže," pravil filosof ukazuje řebřík, „co je to?"

„Toť spojka mezi mou dobrou přítelkyní a mnou," odpověděl Rudolf s přízvukem mandoliny.

„A to?" pravil Colline, ukazuje na ptáka.

„To," pravil poeta, jehož hlas se zdál jemným jako jarní vánek, „to jsou hodiny."

„Mluv bez parabol, v prosté próse, ale „správně".

„Dobrá. Četl jsi Shakespeara?"

„Zdali jsem ho četl! To be or not be. Byl to veliký filosof. — — Ano, četl jsem ho."

„Pamatuješ se na „Romea a Julii?"

„Zdali se pamatuji!" pravil Colline. A počal recitovat:

„To ještě není den, ne skřivan to
svým zpěvem vyrušil teď ucho tvé
ne, je to slavík — —"

„Hrome, ovšem že se na to pamatuji. Avšak co potom?"

„Jakže!" pravil Rudolf, ukazuje řebřík a ptáka, „ty nechápeš? Slyš tedy: jsem zamilován, můj drahý, zamilován do dívky, která se nazývá Julie."

„Ale co dále?" zvolal Colline netrpělivě.

„Tedy: můj nový idol se nazývá Julie a přišel jsem na myšlenku, opakovat s ní drama Shakespearovo. Předně, nejmenuji se již Rudolf, mé jméno je teď Romeo Montek a tu mne nesmíš nazývat jinak. Aby o tom věděl celý svět, dal jsem si udělat nové visitky. Ale to ještě není všechno, chci použít doby masopustní a nosit aksamitový kabátec a kord."

„Abys zabil Tybalta," na to Colline.

„Zajisté," pokračoval Rudolf. „Konečně tento řebřík zde má mi sloužit k vystoupení na balkón mé dámy."

„Avšak pták, pták?" tázal se Colline jako na trní.

„Eh, parbleu, tento pták, je to vlastně holub, má hrát roli slavíka a naznačit každého rána přesně okamžik, kde, hotov opustit zbožňované její náručí, obejmu ji; moje milenka pak, chopivši mne kolem krku řekne mi jemným hláskem, právě jako v scéně balkonové: „To ještě není den, ne skřivan to — —" což má znamenat: ne, není ještě jedenáct hodin, na ulici je bláto, neodcházej ještě, je tu tak hezky. Abych doplnil tuto imitaci, hodlám najmout kojnou, aby sloužila mé Julii, a doufám, že kalendář bude tak dobrý a udělá mi čas od času malý úplněk, abych mohl po řebříku vystoupit na balkón své Julie. Co říkáš mému projektu, filosofe?"

„Je náramně krásný," pravil Colline, „avšak nechtěl bys mi vysvětlit také tajemství této obdivuhodné obálky, která tě proměnila k nepoznání. — Stal jsi se boháčem?"

Rudolf neodpověděl, pokynul jen sklepníku kavárny a hodil mu nedbale louis řka:

„Zaplaťte si!"

Pak uhodil na kapsu, ve které to zazvonilo.

„Máš snad zvonec v kapse, že to tak zní?"

„Pouze několik louis."

„Louis ve zlatě?" zvolal Colline hlasem chvějícím se samým podivením, „řekni mi trochu, jak se to stalo?"

Oba přátelé se rozešli: Colline šel, aby vypravoval o podivných spůsobech Rudolfa a nové jeho lásce; Rudolf se vrátil domů.

To se událo v onom týdnu, který následoval na druhé přerušení lásky Rudolfa a slečny Mimi. Podporován přítelem Marcelem, pocítil básník po svém rozchodu s Mimi potřebu, aby změnil vzduch a místo a opustil černý hotel garni, jehož majitel jeho a Marcela viděl odcházet bez velkého žalu. Oba, jak jsme již pravili, vyšli hledat sídlo své jinde a najali si dva pokoje v tomtéž domě a v tomtéž poschodí. Pokoj, který si zvolil Rudolf, byl nepoměrně pohodlnější než kterýkoliv, v němž posud bydlil. Byl tu nábytek skorem bohatý, zvláště pohovka s červenou látkou, která měla napodobit aksamit, kterážto látka však nikterak nepřipomínala přísloví: „Čiň svou povinnost!"

Na krbu byly též dvě porculánové vázy s květinami, uprostřed alabastrová pendula s ošklivými ozdobami. Rudolf zavřel vázy do skříně a když chtěl domácí postrčit stojící rafiji, prosil ho poeta, aby tak nečinil.

„Svoluji, aby pendula zůstala na krbu, avšak pouze co ozdoba; ukazuje půlnoc, krásná to hodina, nechať tak zůstane! Jakmile bude ukazovat půlnoc a pět minut, vystěhuju se. — — Pendula," pravil Rudolf, který se nikdy nedovedl podrobit všemocné tyranii hodin, „toť

úhlavní nepřítel, který nám počítá nemilosrdně naši existenci hodinu za hodinou, minutu za minutou, který nám praví každý okamžik: hle, opět minula část tvého žití! Ah, nemohl bych spokojeně spát v pokoji, v němž se nalézá podobné mučidlo, v jehož sousedství jsou bezstarostnost a snění nemožností — —. Pendula, jejíž ručičky se prodlužují až do vaší postele a jež by vás každého rána bodaly, když jste ještě v jemných sladkostech prvního probuzení. — — Pendula, jejíž hlas na vás volá tik, tak, tik, tak! Je hodina práce, opusť svoje krásné sny, uprchni kouzlu svých vidin. Vezmi svůj klobouk, své boty, je zima, prší, jdi po své práci, je čas, tik, tak. — — Je již dost, máme-li kalendář. — — Nechť moje pendula stojí, pakli ne — —"

Po tomto monologu počal prohlížet nový svůj byt, při čemž pocítil onen tajný nepokoj, který nás pojímá skorem vždy, vstupujeme-li do nového bytu.

„Spozoroval jsem," myslil si, „že místa, která obýváme, mají tajemný vliv na naše myšlenky a následkem toho i na naše činy. Tento pokoj je studený a tichý jako hrob. Jestli tu jednou zpívala veselost, zdá se, že ji přivedli z venčí, a jistě tu dlouho nezůstala, neboť smích umírá bez ohlasu pod tímto nízkým stropem, bílým jak obloha plná sněhu. Jaký as bude život mezi těmito čtyrmi zděmi?"

— — — — — — — — — — —

Ale zatím byl za několik dní tento tak smutný pokoj plný záře světel a od jeho stěn obrážely se radostné výkřiky, neboť zasvěcován tu krb a četné láhve svědčily o veselém rozmaru hodujících. Rudolf sám byl nakažen dobrým rozmarem svých přátel. Uchýlil se sám do rohu s dívkou, která sem také byla přišla, a počal s ní madrigaly slovem i rukou. Ku konci slavnosti dostal rendez-vous na zítřek.

„Pojďme," pravil si, když byl sám, „večer nebyl tak zlý, a pobyt můj v tomto pokoji začíná dosti pěkně."

Druhého dne v smluvenou hodinu sešel se se slečnou Julií. Večer uplynul v samém vysvětlování. Julie se dozvěděla o nejnovější roztržce Rudolfa s onou dívkou s modrýma očima, kterouž byl tak miloval; věděla, že ho byla již jednou opustila, Rudolf jí to opakoval a ona se obávala, že se stane obětí nového návratu lásky.

„Vidíte," pravila s roztomile vzdorovitým posuňkem, „nic neprotiví se mi více, než hráti směšnou roli. Řeknu vám z předu, že jsem velmi zlá, stanu-li se jednou vaší paní," a ona podtrhla jedním pohledem smysl, který vkládala v to slovo, „zůstanu jí a neustoupím."

Rudolf přivolal na pomoc veškerou svou výmluvnost, aby ji přesvědčil, že obavy její jsou bezpodstatné a mladá dívka po jeho boku velmi ráda se dala přesvědčit, mluvili spolu dlouho, dlouho. Rudolf jí chtěl již vyznat lásku, ona však tomu nedopustila.

„Nikoliv," pravila, „k čemu takovýto spěch? Přijdeme beztoho k tomu, proč bychom se tedy na cestě aspoň nezastavili?" A slíbila mu dostaveníčko na zítřek.

To se opakovalo po celý týden.

Toto otálení nikterak Rudolfa nenudilo. V lásce i v libůstkách svých náležel Rudolf k onomu druhu cestovatelů. kteří nikdy nemají na spěch, a kteří, místo co by šli pravou cestou přímo k cíli, jdou raději postranními stezkami, které cestu prodlužují a ji zajímavou činí Tato malá sentimentální předmluva strhla Rudolfa hned z předu dále, než zamýšlel. Stalo se tak zajisté, že se přiblížil okamžik, kde libůstka, uzravší odporem, s kterým se potkala, počala přecházeti v lásku, což právě bylo účelem strategie slečny Julie.

Každým novým dostaveníčkem byla Julie o tón jemnější. Rudolf pociťoval, opozdila-li se někdy, nepokojné rozčilení, které okouzlovalo mladou dívku; ba ona mu konečně i psala listy jazykem, který mohl v něm vzbudit naději, že se jednou stane jeho „skutečnou" láskou. —

Když Marcel, který byl jeho důvěrníkem, nalezl jednoho dne u Rudolfa jeden z těchto listů, pravil se smíchem:

„Je to v žertu anebo mysliš do opravdy, — co tu psáno?"

„Zajisté do opravdy," odpověděl Rudolf, „jsem sice poněkud udiven, ale je tomu tak. Byl jsem, je tomu asi osm dní, ve velmi smutné situaci duševní. Tato samota a to ticho, které tak prudce vystřídaly bouře mé dřívější domácnosti, hrozně mne dojaly, avšak Julie přišla v pravý čas. V uších mi zněly opět zvuky dvacítileté veselosti. Viděl jsem před sebou růžový obličej, oči plné smíchu, ústa plná hubiček a nechal jsem se velmi snadno svésti na nebezpečnou cestu kaprice, která mne bezpochyby povede k lásce. Miluji rád."

Zatím Rudolf nemeškal a přesvědčil se brzy, že by neškodilo sosnovat v malém tom románu jakési zauzlení; proto si umínil, že znápodobí Shakespearův scénický výjev lásky Romea a Julie. Nastávající jeho lásce se myšlenka ta líbila a Julie svolila ráda, že převezme polovici celé komedie.

Byl to tentýž večer, kde se Rudolf setkal s filosofem Collinem, byltť právě koupil provazový řebřík, který mu měl sloužit při vystoupení na balkón jeho Julie. Ptáčník, na kterého se obrátil, neměl slavíka, Rudolf ho tedy nahradil holubem, o němž ho obchodník ujišťoval, že zpívá každého rána, hned za svítání.

Přišed domů, vzpomněl si básník, že vystoupiti na provazový řebřík není věcí tak zcela lehkou a že by bylo dobře zkusiti dříve trochu scénu na balkóně, aby pak snad nespadl a nestal se nešikovným a směšným v očích té, která ho očekává. Pověsiv řebřík svůj na dva hřebíky, pevně do stropu zatlučené, použil Rudolf dvou hodin, které mu zbývaly, k tělocviku a po nesčíslných pokusech se mu konečně podařilo, vylézti po desíti stupních do výše.

„Pojďme, jde to dobře," pravil, „jsem teď svou věcí jist a bytbych i zůstal vězet, láska mi půjčí své perutě."

Vzav s sebou řebřík a klec s holubem, odebral se k Julii, která bydlila nedaleko odtud. Pokoj její byl na konci malé zahrádky a měl skutečně jakýsi druh balkónu. Ale pokoj její byl v přízemí a balkónu bylo lze dosáhnouti velmi snadno jediným skokem.

Rudolf byl tedy velice rozmrzen, spatřiv tento nepříznivý terrain, který zničil poetický jeho projekt vystoupení na balkón.

„Neškodí," pravil konečně k Julii, „můžeme přece provésti scénu na balkóně. Hle, tento pták oznámí nám svým melodickým hlasem chvíli, kdy se budem musit odloučit jeden od druhého v čiré zoufalosti." A Rudolf zavěsil klec na hřebík u okna.

Když byli zamilovaní pohříženi v nejsladší šepty,

vyrušilo je z blahého snění táhlé vrkání holoubka. Byl správný na minutu.

„Hle,“ pravila Julie, „toť okamžik, kdy musíme na balkón a dát si zoufalé s bohem; co myslíš?“

„Naše hodiny jdou napřed, jsme v listopadu a v tu dobu slunce nevychází,“ pravil Rudolf.

„Toť jedno, musíme odtud přece.“

„Proč?“

„Mám hrozný hlad!“

„Hle, jaký to zvláštní souhlas panuje mezi námi! Mám také ukrutný hlad,“ na to Rudolf a rychle povstal.

„Což pak musíme jít pryč, nemáš ničeho doma?“ tázal se po chvíli.

„Uvidíme,“ pravila Julie a rozdělala oheň, pak hledala ve skříni, zdali by něčeho nenalezla. Rudolf jí pomáhal.

„Tu máš cibuli,“ pravil.

„A slaninu,“ pravila Julie.

„A máslo.“

„A chléb.“

„Toť vše, bohužel!“

Zatím co hledali, holoubek, který byl bezstarostný optimista, vrkal dále ve své kleci.

Romeo podíval se na Julii, Julie se podívala na Romea, pak se oba podívali na holoubka.

Neřekli z počátku ničeho. Osud holubích hodin byl spečetěn; pták se mohl sice odvolat, ale bylo by to bývalo marné, hlad je ukrutným rádcem.

Rudolf nakrájel slaniny do prskajícího másla na pánvici; činil tak s výrazem vážným a slavným.

Julie krájela s melancholickými posuňky cibuli.

Holoubek posud vrkal, byla to jeho poslední píseň.

V žalozpěv jeho mísil se hlas smažícího se másla a slaniny.

Pět minut po té zpívalo již jen máslo; avšak holoubek, podobně jako svého času Templáři, na hranici již nezpíval.

Romeo a Julie upravili si své hodiny na divoko.

„Měl krásný hlas,“ pravila Julie, sedajíc ke stolu.

„Bude velmi měkký,“ pravil Romeo, rozkrojiv svého „budíčka“.

Oba milenci se na sebe podívali a spozorovali v očích druhého slzu.

Byla to bezpochyby cibule, kteráž ty slzy vyloudila.

(Z Murgerových „Bohèmů“.) Přel. *J. J. B—V.*

Ukázky poesie francouzské.

Přel. *J. Vrchlický.*

Lemoyne André.

Před nocí.

Do kalných močálů, do vod bez lesku stoupá
a rychle noří se mdlé slunce chladné zimy,
jak hvězda, jež se rdí, že záře její skoupá
již mezi třtinami se skryla šumícími.

Řad strmých topolů, jenž do dálky se táhne,
jen stěží poznávám ve šedém zamlženi,
tu stojí vzpřímeny, a tu je vítr nahne,
leč mojich u nohou již cestu vidět není.

Ni ave večerní ve kraji smutném, holém,
ni oheň pastýře nekmitne v slabém vzplání . . .
Jdu jako na slepo neznámým, cizím polem
ve pusté krajině; ani psů zaštěkání.

Však výšc v nebesích hlas cizí v této době
a nesouvislá řeč se pustým prázdnem loudí,
buď racek bez klidu, buď labuť mluví k sobě
a hledá druhy své, jež temnou nocí bloudí.

Ten nářek truchlivý nad močálem doznívá —
slyš, jeho rákosí již zčeřil kročejemi
mdlý poutník. — Ticho zas. Step tmavá zimomřivá.
Noc všady, v nebi noc, noc nad vodou i zemí.

Staré sny.

Jsou černé ostrovy, kolem nichž bouře hvízdá,
jsou pusté ostrovy bez květů, beze stromů,
přes strmé stěny skal hřmí větrů divá jízda,
dav ptáků nestane, by vystavěl zde hnízda.
Kol nic než moře jen a moře s hukem hromů.

Mdlé slunce severu když v pustý kraj se sklání,
ve chvíli odlivu na pustém skalisku
zde stěžně uhlídá z dnů starých ztroskotání
ve zmatku ležící a vryté do písku
a hřeby, kotvice, jež drtí času hlod,
a lebky tři sta let již vyvržené z vod.

Jsou srdce ubohá ve světa smutné poušti
k dlouhému stárnutí bez lásky odsouzena,
jsou světu hádankou; jsou srdce uzavřena,
jež ocení jen bůh a když v ně zrak svůj spouští,
zří na dně jich jen smutné rozvaly,
jen zašlé naděje a sny, jež doplály.

Sedlák Krákora.

Napsal *Vácslav Beneš-Třebízský.*

„Sedlák Krákora bude přece zítra kázati!"

Tato zpráva rozletěla se jednou v sobotu večer ve vsích na pravém břehu Vltavy: v Husinci, v Klecánkách, ve Větrušicích, v Řeži, v Klecanech, jako palička, když si ji podávají od statku ke statku, od chalupy k chalupě a od chaty k chatě. Bývalo tak vždycky, kdykoliv šla řeč, že sedlák Krákora bude kázati.

Tehdáž začínaly být časy nepokojné. Sám pánbůh ví, kdo to naházel do popele už dávno vystydlého zase doutnáků. Lidem opět nechtělo do hlavy, jak je to, že nejdříve cizí „huba" a potom teprvé vlastní, zvláště tam, kde stopy vojny, moru a protivenství nevyhladily paměť na lepší, volnější časy dokořen.

Sedlák Krákora byl vyhlášený kazatel široko daleko. Pod bílou lebkou měl celou bibli a postily ani tisknutých kázání nepotřeboval. Kazatelského umění také neslyšel, úsudky tvořil si sám; ale byly pádné, byly, jak říkáme, jako hrom; osob nepřijímaly, někdy pálily jako žhavé železo, někdy zas byly studené jako led, až mrazily, byly skorem nešetrné, ale za to pravdivé.

Lidé z jeho „kázání" chodívali mlčky, s hlavami svěšenými, neříkali „ten to zná"; ale cítili slova jeho hluboko a to jim vázalo jazyky. Ale druhý den bývaly vždycky ve dvorech plné šatlavy, protože lidé na robotu schválně zaspávali a schválně nešli, až pro ně přišli mušketýři.

Sedlák Krákora kázával nad řekou na vysoké skále. Těm balvanům před Větrušicemi do dneška říká lid „kazatelna".

Páni nechávali Krákoru rok od roku v pokoji. Ještě leckdy ho také šli poslechnout a když je tak „říz", usmáli se mu. Ale letos se na něho dívali nějak zostra. Na „kázání" jeho nechodili a kdo z posluchačů zmeškal v pondělí na robotu, bylo s ním zle. Už mu to dvakrát zapověděli, třikrát seděl po čtyry týdny ve sklepě; ale Krákora byl tvrdý, tvrdší než jeho „kazatelna" a v neděli, bylo-li hezky, nekázat, bylo mu jako mít zdravé plíce a nedýchat.

Když mu řekli, proto že jsou kněží a v kostelích opravdové kazatelny, usmál se trpce; ale co mu v té chvíli přišlo na jazyk, nevyřkl nikdy. —

A dnes v sobotu byli u Krákory dva mušketýři, měli s sebou řetězy a lidé ve vsi povídali, na čí ruce a na čí nohy.

„Kde máš tatíka?" zeptali se dcery.

„Odešel, milí páni."

„Kam odešel?"

„Jedině pánbůh ví, milí páni."

„Měl štěstí, že odešel."

„Pomodlím se za to, milí páni!"

„A jestli se vrátí a bude zítra kázati, nedokáže a nedořekne „amen", protože schválně pro něho postavili před zámkem zbrusu novou šibenici. Vyřiď mu to, přijde-li."

Mušketýři odcházeli s kluutím. Šli návsí jako pávové, rezavé šavle u boků, rezem prožrané halapartny na ramenou a hejno kluků za nimi a kolem nich.

Dcera Krákorova přehodila si přes hlavu lněný šat a odběhla se podívat, jakže ta šibenice vypadá, na níž chtějí zítra tatíčka pověsit.

Opravdu — mušketýři nelhali — šibenice byla zbrusu nová, vysoká na dva sáhy a nahoře ovíjel se kolem příčního trámu provaz. Stála naproti zámku a dívala se pánům do oken.

Mladé dívce zalily se oči slzami, nohy se pod ní zachvěly a Lenka vracela se k domovu. Šat na hlavě zatáhla si pevněji a když překročila práh, seděl už sedlák Krákora za stolem.

„Kdes chodila, dcero má?" otázal se starý bělovlasý muž temně, jako když se chtívá voda ve Vltavě ledovými krami prodrati a nemůže.

„Hledali tě tu mušketýři ze zámku, tatíčku."

„Kdes že chodila, dcero má?"

„Budeš-li zítra kázati, nedokážeš prý a „amen" také nedořekneš. Na vršku před zámkem stojí šibenice, z brusu nová, na dva sáhy vysoká a nahoře provaz, kterýž ještě nikomu hrdla nezadrhl.

„Neslyšíš, Lenko? — Kde žes chodila?"

„Byla jsem se, tatíčku, na tu šibenici podívat. Vystavěli ji pro tebe a tím novým provazem prý tobě poprvé hrdlo zadrhnou."

„Tys hodné dítě — dobré dítě, ty dcero má!" zahučel sedlák Krákora. „Ale na ten zítřek se musíme posilnit. Slyšíš? — Ty také, Lenko."

„Budeš přece, otče můj, k těm lidem mluviti?"

„Ba právě že budu."

„Neslyšels, že tě oběsí?"

„Neoběsí, arci že neoběsí."

„Přijdou prý z Kostelce vojáci."

„Půjdou zase nazpátek. — Slyšelas? Chci se na zítřek posilnit. Podej mi bibli."

Lenka vzala bibli z police, utřela s ní prach a podala ji otci.

Krákora četl tu kus, tam kus a zdálo se, jakobysi cos v hlavě opakoval.

Opět připadalo mu všecko tak známo, tak dopodrobna povědomo, jakoby to byl četl před chvílí. Letos však se do téhle knihy ještě nepodíval a měl už třikrát „kázání"; ale na zítřek chtěl se dobře připravit. Měl před sebou rozevřenou knihu „Přísloví" a četl už po čtvrté: „Lev řvoucí a medvěd hladový jest kníže bezbožné nad lidem chudým". Pokaždé, když četl tenhle verš, zakmitl se mu kolem vyschlých rtů potupný smích a když to přečetl počtvrté, ohledl se po dceři a řekl: „A kdyby mne, Lenko, oběsili?"

„Musili by oběsit také mne," pravila za chvilku dcera jeho pevně, jakoby jí z těch úst čišel severní vítr a z těch plavých očí místo ohně vyhlédal led.

Krákorovi opět zaletělo oko na onen verš v knize „Přísloví" a hlavou mu proletěla myšlenka náhlá jako blesk za večerů lednových.

„Ale vždyť by jich ke mně ten lid ani nepustil. Bývají kolem mne sta, letos mají okované hole, v žilách probíhá jim krev prudčeji, do hlav vrací se jim, dcero má, stará, česká čest, do rukou někdejší síla a do srdcí udatenství. Chvála za to pánu bohu! Však už je tomu hezkých let, co tohle všecko v lidu dřímalo. Dvě po-

kolení vymřela a teprvé o třetím se může mluviti. Tenkrát měli lidé srdce zaječí, krev v žilách jim šla jako voda v potoku za parných dnů, z hlav vymizela jim paměť a na hruď usedla můra. A v rukou měli chabost, protože trpěli hlad — slyšíš, v selských stateích mívali hlad! — Nejvíce hladověla jejich duše a nebylo nikoho, kdo by ji nasytil. Když chtěli číst knihu, musili v noci. Uzavřeli okenice, tu knihu vytáhli z úkrytu ve zdi a vždycky, když četl hospodář, musil chvilinku posečkat, zdali nikdo pod okny neposlouchá. — Tak to, dítě, bývalo."

Sedlák Krákora zaslechl na zápraží kroky a utichl.

„Dobrý večer, kmotře Krákoro! — Požehnej pánbůh! Jakoby vás tu ani nebylo," zahovořil jedním otevřením úst soused Švejda a usedl na lavici u okna bez pobídky.

Krákora poděkoval a přivítal hosta; ale návštěva jeho mu hrubě milá nebyla.

„Budete mít na kázání hezky. Nad Klecany jsou červánky jako krev."

„Hezky, hezky, sousede Švejdo!"

„Chtějí prý vám to překazit; ale podívají se. Všecko se na vás těší, jak jim zas posvítíte. Jen hodně do živého, kmotře Krákoro. Však vy to umíte; měl jste být přece jen knězem.

„Hm! — knězem!" zahučel sedlák Krákora.

„Aspoň by vám to nemohli zapovědít."

„Dobře že jsem nebyl a že nejsem."

Sedlák Krákora měl někdy být páterem. Když byl ještě Jiřík, líbilo se mu to velmi; ale když se stal Jiřím, už nechtěl ani slyšeti a uelitoval toho do dneška.

Krákora se zamyslil. Jasné, pronikavé oko jeho utkvělo na zemi, aby se nesetkalo se zrakem souseda Švejdy.

„Skoro máte pravdu. Tolik lidu byste neměl na kázání, ani kdybyste byl biskupem a mluvit byste tak nesměl, ani kdybyste byl arcibiskupem. A tak vysoko byste se byl nedostal jaktěživ. — Jářku, kmotře, jdu vám říci tohle: Až na vás půjdou, my vás nedáme, učiníme kolem vás kolo a uvidíme, zdali se kdo odváží to kolo prorazit. Musili by mít celý pluk!"

Krákora pozdvihl hlavu, podíval se na Švejdu, ze Švejdy na dceru a pravil: „Jdi, Lenko, zavřít a poklidit. Už se šeří."

Lenka vstala a šla. Ale tušila, proč ji asi tatíček posílá ven. Dcera Krákorova však uvykla si od nejútlejších let poslouchat bez odmluvy a bez průtahu.

„Slyšíte, strýče!" začal Krákora. „Mám dceru, vy syna; mám statek, vy máte statek a bydlíme vedle sebe. Z těch dvou statků mohl by být jeden a z těch dvou dětí manželé. Co tomu říkáte?"

Sedlák Švejda přejel si mozolovitou pravicí čelo a promnul si zrak.

„Zítra jim neustoupím. Může být, že tu po Krákorovi co nevidět zůstane dcera sirotek. A vy víte dobře, jak je to na statku ženská a k tomu sirotek. — Chcete-li!"

„Malujete si to, kmotře, tuze černě."

„A kdyby, strýče?"

— — — — —

„Potom půjde Lenka ke mně, budem ji mít za svou; ale nemyslete na to, kmotře Krákoro. Páni umějí pouštět strašáky. — A nemohl byste toho snad pro zítřek nechati?" —

A při tom mrštil sedlák Švejda bystře nahnědlýma očima po Krákorovi.

„Ale vždyť povídáte, že mne nedají."

„Nedají, pravda že ne. Udělají kolem vás kolo, přijdou s okovanými holemi, musil by na ně celý pluk. A potom už to také není k vydržení, celinký týden pro nic za nic starat a dřít se za jiného. — A říkáváte, že o tom v písmech není ani muk?"

„Ani muk. Ale za to mají ve svých „lejstrách" na naše životy pergamény, na těch pergaménech císařské pečetě z Vídně a z Prahy podpisy místodržících. — Ale to všecko dělají jen úřadníci, že jsme týráni, že nás sužují celinký čas rok od roku. A těch se bát nebudu, ať se stane cokoliv. Zítra to povím lidu hezky srozumitelně. A když nebude lépe, sebereme se, půjdeme jim to na zámek povědít v houfech a uvidíme. Ale jářku, kdyby se něco stalo, tak tedy jak mezi námi ujednáno. Ruku na to!"

Krákora se Švejdou stiskli si pravice a prvnější oddechl si volněji. Nyní tomu byl povděčen, že soused si zašel k němu do statku.

Lenka v téže chvíli vešla do světnice.

Sedlák Švejda zdvihl se teprvé za hodnou chvíli.

A když byl Krákora s dcerou sám, tu mu napadlo, že přece snad dobře nedělá, že dává svůj život v šanc, své dítě v sirobu a to proto, že se lidem jeho „kázání" líbí, že z daleka přicházejí nad Vltavu? — Vždyť však slávy nehledal; za to, že se to lidem líbí, nemohl; ale to chtěl, aby změkli ti tvrdí páni, měli s lidem milosrdenství a nesužovali ho jako zvěř, jako němou tvář a potom také aby do těch lidí vtěsnal trochu lidského sebevědomí, trochu té pýchy, že duše pánů a duše lidu jsou stejné duše ....

„Prchni, tatíčku, anebo zítra nevycházej!" ozvala se náhle Lenka, přišla až ke stolu a sepjala prosebně ruce.

„A co jsem udělal, že chceš, abych uprchl či na zítřek se uzavřel?"

„Nic jsi, tatíčku, neudělal; ale chceš kázat a za to kázání je tvá hlava příliš mnoho!"

„Dítě, řekli by hned ještě zítra, že se pánů bojím, že mne snad ti páni uplatili. A páni by si z tvého otce ztropili smích, že Krákora dokrákoral. Panský posměch a šibenice však stejně platí u mne."

Sedlák „kazatel" svěsil hlavu, zapřel si ji do obou rukou a — činil v duchu pořádek se světem.

Nad Větrušicemi spouštěla se tmavá noc a s tou nocí počátek zlého, těžkého dne.

Na okolních dvorech tábořili už vojáci z Brandejsa a z Kostelce. Páni dali vyvalit na nádvoří sudy piva a vojáci si z těch sudů kupovali na zítřek „kuráž" zadarmo. Byla to pro ně pravá pochoutka, protože právě tenkrát dal Turek na několik let pokoj a vojáci se musejí i v pokoji cvičiti. A vytáhnout do vsí na lid, schytat zbujníky a „oprubovat" na nich muškety, byla pravá hračka.

* * *

V neděli scházeli se lidé od samého poledne na skály za Větrušice v celých zástupech. Nikdo, kdo nemusil doma zůstati, nezůstal.

Nebe bylo dnes zatažené. Z Vltavy zdálo se, že vystupují mlhy a že se rozstírají po skalách, jakoby chtěly ty davy lidu bráti v ochranu.

A když bylo tak ke třetí hodině, rozlehl se náhle

skalami temný hlas, lidem uvázla slova na rtech a zraky všech upřely se na muže v selské kytli s hlavou nepokrytou, postavy nevysoké, ale složité, kterýž zaujal nejvyšší místo na zahnědlých skaliskách, odkudž začíná příkrá sráz přímo do řeky. Byl to sedlák Krákora.

Lid utvořil kolem něho opravdu řetěz a ti, co mu byli nejblíže, podali si s ním ruku.

Sedlák Krákora se po svém zvyku nejdříve trpce pousmál a dal se do kázání. Nebyla to řeč! Lidé tajili v prsou dech a chvěli se po celém těle. Byli by ho tak vydrželi poslouchat do večera, celou noc a celinký zítřek. —

I Vltava zdálo se, že ustala dole v šumotu, že zastavila na okamžik své proudy a že vlny její poslouchaly utajeně divné, nezvyklé, selské kázání.

A když potřetí hřímavým hlasem dokazoval pravdu slov písma sv.: „Lev řvoucí — — —“ vpadlo náhle za zády davů do řeči Krákorovy zarachocení bubnů. Lidé stajili ještě více v prsou dech, seřadili se kolem Krákory v hustší řetěz a sedlák „kazatel“ mluvil, jako když hřímá nad Ouněticemi.

Bubny zarachotily poznovu; ale Krákoru stěží přehlušily a v poslednějších řadách lidu rozlehly se výkřiky uděšení, protože vojáci postupovali vpřed s nasazenými mušketami.

„Ve jménu jeho milosti císaře a krále poroučím ticho!“ ozval se za vojskem sípavý hlas pana justiciára, jako zasyčení zmíje. Ale v proudění lidu zanikl a Krákora mluvil dále pořád prudčeji a prudčeji. Zástupy ustupovaly před mušketami až na samý pokraj skal.

„Ve jmenu jeho milosti císaře a krále!“ znovu zaržál pronikavý hlas.

„Tatínku můj! — Tatínku můj!“ rozlehl se náhle skalami úpěnlivý Lenčin hlas.

Vojsko postupovalo pevným krokem vpřed a sedláci se, kde mohli a kam mohli, uhýbali. Již netvořili kolem Krákory kolo a vojáci mohli přímo na něho.

„Ten je to! — Tenhle, páni vojáci!“ zavolal mezi posluchači jidášský hlas.

Krákora ohledl se po bídníku a oko jeho zasvítilo strašlivě.

„Spíše tyhle skály by mi byly rozuměly a spíše tahle voda dole by mne byla pochopila!“ zahřměl. „Jste všicknì lid se ctí zahrabanou, s pamětí vyhaslou, se srdcem ovčím a já pošetilec věřil jsem vám! — Na takový lid patří rány, aby se probudil alespoň v umírání a poznal, že mohl žít, ale že nechtěl žít!“

Vojáci na chvilinku postanuli. — Zdálo se, že se na toho muže s šedivým vlasem, s bílým vousem nemohou odvážit. Stál tu proti nim bezbranný; ani hole neměl v ruce a v ústech toliko slova. Zástupy stály kolem v hrobovém mlčení. Sedláci rozestupovali se dál a dál, aby vojsko o ně nezavadilo a ve všech těch stech nebylo človíčka, kterýž by věrně postavil se Krákorovi po boku.

Poslouchali ho ovšem rádi, protože jim mluvil ze srdce a do srdce a dávali mu ve všem za pravdu, protože hořkost té pravdy cítili, i když jim dřímota oči sklížila, ale pravdy a hlasatele jejího hájit nedovedli.

Mlhy stávaly se hustšími a hustšími a usazovaly se na skalách jako báječné zjevy.

„Ve jménu císaře — ve jménu milostivé vrchnosti chopte se buřiče!“ poroučel pan justiciár.

Sedlák Krákora ustupoval krok za krokem, až přešel vrcholek balvanů.

Skála přecházela v příkřejší a příkřejší svah; rozvětralá žula drtila se mu pod nohama, a kameny řítily se do vod v třeskotném rachotu.

Krákora měl zraky upřené zpola do šedých mlh a zpola na vojáky, kteříž jaksi ostýchavě sledovali za ním a báli se skorem vložiti ruku na něho.

„Rychle! — Sice vám ještě upláchne!“ zavelel znovu zámecký úřadník.

Vojáci rozstoupili se ve dva šiky a několik mušketýrů pokročilo vpřed.

„Kazatel“ ještě ustupoval; zástupům tajil se opět v prsou dech a zraky všech tkvěly na Krákorovi v něměm ustrnutí.

„Tatíčku! — Tatíčku! — Zůstanu tu sirotek — samojediná!“ znovu zastěnal po skalách úpěnlivý hlas a něco níže na skále pojevila se mladá dívka. Chtěla as vyčnívajícím skaliskem doskočiti vrcholku „kazatelny“; ale klesla nazpět s čelem zakrváceným.

Zástupy rozletěl se nepokojný šum, jako když zaduje do Vltaviných vln vítr. Vojáci nasadili znovu muškety a opět bylo mezi lidem ticho, jakoby to byly samé postavy ze skály a bez srdcí.

Sedlák Krákora podíval se bystře do mlhovitých oblak nad sebou, jakoby se chtěl přesvědčiti, jak je as do těch věčných říší daleko, oči zdálo se, že mu na okamžik zavlhly a rty jeho zašepotaly cos. Ještě jeden krok učinil nazpět, lidé chvěli se hrůzou a sedlák Krákora klesal dolů do Vltavy s rukama sepjatýma a se zrakem upřeným v tu stranu, kde leželo jeho dítě jako by bez dechu a bez života.

„A vy, čeládko buřičská, domů, do svých děr! Kdo zítra zaspí, celý den prosedí v šatlavě v kozelci!“ zasípal pan justiciár.

A sedláci šli na slovo, bez odmluvy; jeden druhému se nepodíval do očí a jeden na druhého nepromluvil, proto že se jeden před druhým styděl a když přišli domů, pomodlil se za sedláka Krákoru jedenkaždý „otčenáš“. A kdyby byl tak přišel k nim dráb a ptal se, za koho že se modlí ten „otčenáš“, na spasení nesmrtelné duše své by se byli zaklínali, že to není za „kazatele“.

Vojáci se srazili v šik, táhli za rachotem bubnů do zámku, kde jim dali vyvalit ještě několik sudů piva za to, že zase postrašili lid na několik let.

Pan justiciár dal Krákoru hledat na Vltavě. Byli až u Kralup s loďkami a přece nenalezli ničeho. Pan justiciár skřípal zuby, že na novou šibenici nemohli prvního pověsit sedláka „kazatele“ třeba už mrtvého.

O mladou dívku v mrakotách na skále nestaral se nikdo. — Teprvé večer přišla Švejdova žena s mužem, odnesli ji do statku a uložili do komůrky. Strýc Švejda nebožtíku kmotru slib dodržel, zvláště proto, že statek po Krákorovi nebyl k zahození a že všecka pole jejich ležela podle sebe, jakoby patřila k sobě ode dávna. — — — — —

Uplynulo pět let, pořád těžších a trpčích, z nichž každé bylo ranou egyptskou. Český lid se pod těmi metlami ohýbal až k zemi a — trpěl. Šibenic bylo nastavěno na každém vršku před každým zámkem a po městech rozloženy samé cizácké pluky.

Na „kazatelnu“ nad Vltavou neodvážil se už nikdo nikdy. Chodívala sem toliko mladá žena a od nějakého

času vodívala za ruku klučíka. Co mohl hošík běhati, bývali tu každou neděli od prvního jara do zimy.

Klučík sbíral po stráni slzičky, uvíjel je v kytici a kytici hodil vždycky dolů do hlubin — dědečkovi do hrobu.

„A proč pak pochovali dědečka do vody?“ zeptal se kdysi matky, když zase hodil se skály do vod slzičky.

„Protože, když je ticho a voda čistá, vidívá dědeček nahoru a z hrobu by nemohl.“

„A dnes že také vidí?“

„Také, miláčku.“

Matka přivinula hošíka k sobě blíže, na bílém čele zarděl se jí do tmavočervena jakýsi pruh, — bezpochyby že památka po pádu, hošík sepnul ruce a modlil se za dědečka, protože byla řeka tichounká, při tom průhledná jako sklo a dědeček mohl viděti nahoru.

„A až ty umřeš, pochováme tě také do řeky, abys na nás viděla jako dědeček!“ řekl hošík, když se byl domodlil a přitulil se v dětinské prostodušnosti k matce ještě těsněji.

Byla to dcera Krákorova a klučík vnuk Krákorův a strýce Švejdy.

„Kazatelna“ se dosud černá za Větrušicemi nad Vltavou; Vltava však už dávno zanesla se svými proudy památku na sedláka „kazatele“ a větry, co značné ometly vrcholky zdejších skal, zavály lidem z paměti i někdejší zlé doby.

Před nedávnem stál jsem také na „kazatelně“. Zdálo se mi, že slyším na skalách okolních hřímati Krákoru lidem a pánům do duší a kolem hlavy že mi zněla slova: „Lev řvoucí a medvěd hladový . . . .“ Dole proudila se Vltava ostřeji a ostřeji a vlny její s nádechem ruměncovým rozplývaly se v širokých polokruzích, jakoby se chystaly k svůdnému křepotu. Pod nohou vylomil se mi náhle kus skály a skutálel se v strašlivém rachotu dolů do řeky, jakoby šel Krákoru vyburcovat ze sna a povědít mu, že si přece někdo na něho vzpomněl, že ho vytáhl z hlubin zapomenutí a že se den ode dne, rok od roku drobí a rozpadává ta jeho „kazatelna“. —

Literatura. Věda. Umění.

— Ze slovanského písemnictví. Ruské písemnictví rozmnoženo bude od října novým měsíčníkem, jichž počet již nyní převyšuje počet francouzských „revues“. Nový měsíčník počne vycházeti v Moskvě pod jmenem „Moskovskoje Obozrěnije“ redakcí G. A. Chruščova Sokoljnikova a má v programu jak obor krásné literatury s kritickou a bibliografickou části tak i různé obory vědecké a popisné obecně přístupné a zajímavé. V historickém orgánu ruském „Čtenija imper. obščestva istoriji i drevnostej ros. pri moskovskom universitetě“ uveřejňuje M. S. Drinov, profesor v Charkovu zajímavé pojednání: „Južnyje Slavjane i Vizantija v X. věkě“. Spisovatel objasňuje tu zejmena dobu panování cara Simeona listy souvěkého Nikoly mystika, jichž dosud opomínáno. Ruský měsíčník „Znanije“ uveřejňuje pojednání bývalého ruského konsula v Řece, L. Berezina „Teorija illirizma i jeja značenije v jugoslavjanskom mirě.“ — Ve Lvově vyšlo z pera profesora Liskeho zajímavé dílo: „Cudzoziemcy w Polsce.“ Jest to sbírka zápisků, památníků a cestopisů ze starších dob o zemích polských, jež vyšly v cizích jazycích. První svazek, kterýž právě vyšel, jsou popisy Polsky od L. Nakera z r. 1497, od U. Werduma z r. 1670—72, J. Bernoulleho z r. 1778, J. Eryka Biestera z r. 1791 a J. Józ. Kauscha z r. 1791. Nákladem knihkupectví Gubrynowicze a Schmidta vyšla tříaktová veselohra „Nove drogi“, kterouž sepsal a dříve již v časopisu „Ruch literacki“ uveřejnil Stefan z Opatówka. Kritika polská pochvalně zmiňuje se o práci té. Dále uvádíme: V Curichu vyšel spisek: „Obchód rocznicy stoletniej amerykańskiej v muzeum narodowem Rapperswylu“. Nákladem Wład. Bełzy ve Lvově vyšlo pojednání „Samobójstwo“ od Maur. hr. Dzieduszyckého. Tamtéž vyšla Wandyczem sepsaná novella „Mignon“, jež rovněž dochází uznání kritiky. V Poznani u Župaňského vyšlo z pera Jana Rymarkiewicze „Wzory Prozy“. Ve Lvově vyšly Stanisława Kunasiewicze svazky 3 a 4 „Przechadzek archeologicznych po Lwowie“. Překlad z W. Harrisona Ainswortha „Crichton“ od J. Chorošnického. — Ve Lvově nákladem F. H. Richtera připravuje se k lisku úplné vydání veškerých povídek Jos. Dzierzkowského, jež vyjdou v osmi dílech. Autor náleží k nejoblíbenějším spisovatelům polským a upoutal na sebe obecnou pozornost zejmena povídkami svými „Kuglarzy“, „Salon i ulica“, „Szpicrut honorowy“ i „Universał hetmański“. Celkem vydáno bude padesát jeho povídek. Ve Lvově vydávaná bibliografie polská dospěla k svazku třetímu. V Krakově vydáu u Bełzy satirický spis „Życie Cezara przez Nie-Napoleona III.“ Tamže vyšlo v druhém již vydání pojednání: „O rusińskiej i moskiewskiej szlachcie“. Jest to spis obsahu historického, obsahující mnoho dokladů a podrobností o ruské i polské šlechtě. Nákladem redakce Prawnika vydán byl obšírný spis: „Obraz czynności urzędowych, połączonych z założeniem ksiąg gruntowych“, sepsal Jos. Louis.

— Úmrti. Ve Lvově zemřel 12. září spisovatel polský Paulin Święcicki. Narodil se r. 1841 ve Voršíci na Ukrajině. Święcicki psal polsky, malorusky a rusky. Z polsky psaných jeho povídek jsou nejznámější „Trójka“, „Przedlaty“, „Moskal“, „Sołowiejówka“, „Opowieści stepowe“, „Wycieczka do Ponin“ a „Krajcarek“. Z ruštiny přeložil do polského Gogolovy spisy a mnohá jiná díla ukrajinských spisovatelů, kteří psali rusky, v čemž mu byl nápomocen Jan Grzegorzewski. Od r. 1867—1869 redigoval polský list „Nowiny“. V ruském belletristickém časopisu „Niva“ uveřejnil více znamenitých prací ruských. V časopisu „Siolo“ snažil se zjednat orgán písemnictví ukrajinskému. Święcicki znal všechny slovanské jazyky a mimo to přední jazyky evropské, z překladů jeho jest nejslavnější překlad Shakespearova „Hamleta“ do ruštiny. Do časopisů „Czytelnja“ a „Weczernica“ psal pod pseudonymem Pawlo Swij. Pokus jeho, aby stal se profesorem slovanských jazyků na universitě lvovské, se nezdařil, ač k vůli tomu delší dobu studoval ve Vídni u Miklosiče. Poslední jeho činnosti nejzdařilejší plody jsou dramata v polském jazyku z ruských dějin, z nichž „Marta posadnica“ obdržela cenu v konkursu krakovském a „Swiętosława Igorowicza“ v konkursu varšavském. Zesnulý sestavil mnohé ještě práce v rukopisu.

— Sjezd orientalistů v Petrohradě, kterýž od 1. do 12. září tu zasedal, těšil se neobyčejnému účastenství. Předsedou sjezdu byl ruský profesor V. V. Grigorjev. Mezi účastníky byl též brasilský císař. Sjezd ten okázal učenému světu obrovské práce, kteréž ruští učenci v oboru orientální vědy provedli a provádějí. Pro literaturu ruskou má ten výsledek, že obohacena bude mnohými vzácnými spisy, jež na sjezdu obecnou pozornost vzbudily. Příští sjezd r. 1877 odbýván bude ve Florencii.

— Poezie Dušana Savy Pepkina zove se sbírka básní, jež vyšla právě v Turčanském sv. Martině. Básně psány jsou slováckým podřečím československým. Jest to sbírka pěkných písní lyrických, jež obsahuje též překlady z písní Goszczyńského, Krasického a jiných básníků polských.

— Z národního divadla záhřebského. Jak „Vienac“ sděluje, složil chorv. hudební skladatel Zajc novou operu „Nikola Zrinski“, k nížto sepsal libretto Hugo Radalić. Opera ta bude brzo provozována, hlasy jsou již rozepsány a odbývají se zkoušky. Chvalně známý básník dr. Franjo Marković sepsal tragedii „Kralj Zvonimir,“ kteráž provozována bude poprvé na chorvátském národním divadle při slavnosti Zvonimirově v prosinci. — Mimo spomenutou operu Zajcovu připravují se pro zimní saisonu na zá-

hřebském divadle „Němá z Portici“, „Norma“, „Nocleh v Gramadě“, „Maškarní ples“ a „Hugenoti“.

— Polské literární konkursy. Poznaňský knihkupec Wlad. Simon vypisuje konkurs 90 německých mark na povídku pro lid spracovanou na základě historickém neb dle života lidu a 60 mark na povídku pro školní mládež. Konkurs trvá do konce r. 1876. — Podmínky konkursu z nadace hr. Fredra na poměrně nejlepší veselohry polské jsou již sestaveny. Odměna konkurentům obnáší 907 zl. O veselohrách zaslaných rozhodne se teprvé po představení a cena musí být udělena, i kdyby snad nejlepší spisovatelé nekonkurovali. Zaslaná dramata posoudí dvě komise. První, kteráž je přijme a k představení odporučí a druhá, kteráž při představení je ocení.

Drobnosti.

— Ze života Laferrièra. Nedávno vyšly v Paříži tiskem zápisky proslulého francouzského herce Laferrièra*), kteréž oplývají zajímavými podrobnostmi a anekdotami z jeho života. Mezi jiným vypráví též mnoho o svém pobytu na Rusi, kdež zejmena ho bavil ruský hrabě Demidov, kterýž rovněž byl proslulý jak svým bohatstvím tak svými vrtochy. Jednou ze zvláštností Demidova bylo též, že nesnesl, aby se někdo jeho neb nějakého jemu náležejícího předmětu holou rukou dotknul. Kdysi koupil Demidov drahocennou porcelánovou sošku, kterouž ve svém salonu postavil. Krátce na to dostavil se k němu kníže M., kterýž bez rukaviček sošku pozvedl a jí se obdivoval. Sotva byl kníže za dveřmi, zazvonil Demidov na sluhu, kterýž na přísný pánův pokyn sošku uchopil a rozbil. Jindy opět obědval u Demidova člen francouzského vyslanectva, kterýž neznaje spůsoby Demidova vzal ze schránky na cukr kousek cukru prostou rukou. Na pohled hraběte vyhodil sluha všechen cukr ze schránky oknem na ulici. Zmíněný člen vyslanectva dopíjel klidně svou kávu a když dopil, přistoupil k oknu a vyhodil oknem šálek, lžičku i misku, jichžto při jídle ovšem též prostou rukou se dotýkal. Na to se omluvil Demidovu: „Nevěděl jsem dříve, že jest u vás takový spůsob zaveden.“ Laferrière jakož i jeho soudruhové těšili se neobyčejné přízni v Petrohradě. Jich představení navštěvoval sám car s celým dvorem. Kdysi shledl car Verneta, druha Laferrièra na ulici, zastavil ho a vyslovil mu své uspokojení. Vernet pohnut děkoval caru za jeho uznání. Sotva však učinil několik kroků, cítil, že mu někdo zaklepal na rameno. Obrátil se a před ním stál policejní zřízenec, kterýž Verneta přinutil, aby s ním šel na policii. V naději, že snad ho na policii očekává nějaké překvapení, šel s policistou. Na policii bylo mu však oznámeno, že jest přísně zapovězeno, aby někdo veřejně na ulici caru odpovídal. Jiný toho druhu případ sděluje se o Genièsovi, jemužto dostalo se té cti, že četl s mladým velkoknížetem francouzsky. Kdysi zastihl mladého knížete ve velmi špatném rozmaru, princ byl nepozorný a nechtěl nic dělat. Geniès se ho tázal: „Co by bylo vaší císařské výsosti nyni nejmilejší?“ „Nevím vlastně ani sám, vlastně lépe neodvažuji se vám to říci; avšak, Geniès, rád bych vás viděl se ošklíbati,“ byla odpověď. Geniès místo čtení bavil prince rozličným ošklíbáním a pitvořením obličeje, kteréž mladý velkokníže s největší rozkoší nápodobil. Když tak byli oba v proudu zábavy, zahledl Geniès v zrcadle cara. Zaražen a s třesoucím hlasem tázal se Geniès cara, zdaliž jest dlouho již přítomen, načež dostal za odpověď: „Od té chvíle, co jste první posunek učinil, pane Geniès.“ Po té necvičil více mladého velkoknížete. Po svém příchodu do Paříže z Petrohradu zabředl Laferrière do velkých dluhů, kteréž dosáhly konečně výše osmdesáti tisíc franků. Věřitelové nedali mu celé dni pokoje, příjmy jeho stačily sotva na velké úroky a Laferrière žil jak krtek v pátém poschodí ve vzdáleném předměstí. Pěkného večera setkal se na procházce se svým starým přítelem Gallois, jemuž si na svou bídu stěžoval. Gallois se zamyslil a konečně se ho otázal: „Kdy jsi hrál s nejlepším úspěchem na Rusi?“ — „Onoho večera, kdy jsem představoval Chattertona a uličníka pařížského v divadle sv. michelském.“ — „Výborně! Přihodilo se něco zvláštního téhož večera?“ — „Zajisté. Karatinin přišel do šatny a gratuloval mně a jistá ruská kněžna poslala mně kytici. Její jmeno jsem však již zapomněl.“ — „To je stejné, však jí dáme nějaké,“ zvolal Gallois rozjařen. — „Končí s „i“ neb s „ov“ — Jadov-Jadi-Jadimerovski, to jest její jmeno, tak se zove!“ pamatoval se Laferrière. Druhý den přinesly všechny listy pařížské tuto zprávu: „Kněžna Jadimerovski, svým jměním a svými zvláštnostmi v Rusku pověstná, zemřela právě v Petrohradě. Celý svět mluví o poslední její vůli, ve kteréž ustanovuje: „Odkazuji Karatininovi našemu slavnému tragedovi čtyřicet tisíc rublů a mladému francouzskému herci, jehož jmeno jsem zapomněla, kterýž však jednoho večera hrál v divadle sv. michelském Chattertona a uličníka pařížského, částku třiceti tisíc rublů na znamení svých díků za potěšení, jehož jsem při onom představení zažila.“ Mladý onen herec jest Adolphe Laferrière.“ Účinek zprávy té byl dalekosáhlý. Nejen že na něho věřitelové nehartusili, nýbrž nabízeli mu ještě peněz. Kněžna Jadimirovská byla skutečnou kněžnou, nezemřela však, nýbrž byla živa. Z dluhů pomohl později Laferrièrovi přítel, jenž historkou tou s ním se seznámil a poměry jeho pak uspořádal.

*) Mémoires de Laferrière. Paris. E. Dentu. 1876.

— Starožitnosti. U Stubnice v Hanoversku otevřeny byly nedávno mohylové keltické hroby. Obecenstva dostavilo se velké množství a z Berlína dostavil se zástupce musea, kterýž řídil kopání. První rozkopaná mohyla nalezena byla prázdná a nalezen v ní pouze kámen na spůsob našich mlýnských kamenů, z čehož se soudí, že hrob ten buď byl již vybrán někdy dříve aneb že byl zbudován někomu, snad bojovníku, kterýž v cizině zahynul. Při otvírání druhého hrobu přišlo se nejprvé na jehlancovitě sestavené kameny, pod nimiž nalezen byl z kamene jaksi vyklenutý hrob, v němž byla dosti dosud zachovalá kostra. Na hlavě měla bronzový diadem, mimo to nalezena u ní bronzová jehlice a knoflík. Kostra byla umístěna s obličejem k východu a dle slabých kostí soudí se, že to jest kostra as 14—18leté dívky. Ostatní mohyly dosud zachovány.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: Poesie světová. Sbírka básnických spisův jinojazyčných. XIV. „Básně Jul. Slowackého. I. — XV. „Básně Nikolaje Někrasova“. I. V Praze, v komisí knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla.

„Zimní pobyt v ledovém moři“. Román od Jules Vernea. S krásnými francouzskými illustracemi. Skvostná úprava. V Praze, nákladem knihkupectví J. Otto.

Výroba lisovaného droždí, jakož i strojených kvasnic tekutých pro pekaře, kupce, sládky a vinopaly. Sepsal Ant. Markl. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický. Sestavil Fr. Kott. Sešit 3. (Cesta. — Člověčí.) V Praze, tiskem a nákladem Josefa Koláře.

Nová knihovna pro mládež. Pořádají M. Weinfurt a Fr. Zeman. Svazeček 37. Cestování o prázdninách. (Poříčí Svratcavy.) Sepsal Václav Novotný. Část II. V Praze, nakladatel Fr. A. Urbánek, knihkupec.

Kytice. Sbírka básní omladiny československé. (Ruch, ročník třetí.) Nové vydání. V Praze, nakladatel Th. Mourek, knihkupec.

Za oceánem. Cestopisné obrázky od Jos. Štolby. Díl III. „V severní Americe“. V Praze, nákladem knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla.

Manželství. Sepsal Samuel Smiles. Separátní otisk z díla „Karakter“ od S. Smilesa, překl. prof. V. E. Mourka. V Praze, v komisi knihkupectví Fr. Řivnáče.

OBSAH: Povídky z registratury. Od *Václava Maliny*. — Prázdno. Báseň od *J. V. Sládka*. — Elegie o černých očích. Bluetta od *J. Arbesa*. — Raday. Moderní obrázek z jižních Uher od *Jos. J. Toužimského*. — Romeo a Julie. *Z Murgerových* „Bohémů“. Přel. *J. J. B—V*. — Ukázky poesie francouzské. Přel. *J. Vrchlický*. Lemoyne André. Před nocí. Staré sny. — Sedlák Krákora. Napsal *Václav Beneš-Třebízský*. — Literatura. Umění. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2^1/_2$ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. 30. září 1876. Číslo 27.

Krajina.

V skalách černá rokle zívá;
stopy schodů ke pramenu,
jenž polívá skalní stěnu
chudý vřes a písek skrývá.
Nad balvany omšenými
žlutá třtina klasem kývá.

Dělen v stružky tisíceré
proud se žene svahem skalin,
tu proniká houště malin,
tam se chudým štěrkem dere,
dole sebrán v skalnou škebli,
mizí s jekem v mlází šeré.

Z křoví ční tu zbytky věže.
Co to bylo, ptáš se maně,
strážná hlídka ku ochraně,
či snad asyl pro loupeže?
Nač zde ještě strže pusté
svojím chmurným stínem střeže?

Kde se ručej v bezdno kácí
až do dálky na obzoru,
kde chce hora předčit horu
topolů se alej ztrácí,
ale tuším po ní chodí
pouze stíny aneb ptáci.

Sem jsme přišli ku poledni,
opustivše sráznou stezku.
Jedni sedli ve stín mezků,
do rozvalin stínu jedni. —
Smutná cesta, jednotvárná
jako lidský život všední.

Já se díval, kterak stáčí
proud se v rokli, bije v skály,
jak stržený lístek malý
vírům jeho nepostačí!
A v tom trudném zamyšlení
nevím proč — mně bylo k pláči.

Jar. Vrchlický.

Elegie o černých očích.

Bluetta od *J. Arbesa.*

(Dokončení.)

Zůstal jsem o samotě. Dlouho jsem seděl za stolem nepohnutě, dívaje se neodvratně na časopis, jejž byl přítel přede mne hodil. Bylo mi jako člověku, jemuž uprostřed bachanalií citů moralisující rozum z nenadání zahoukne do duše své chladné „memento“; cítil jsem, že bylo jednání mé poněkud příkré, ale přece jsem nechápal, čím zasluhovalo pokárání tak cynického. Abych se přesvědčil, vzal jsem časopis a rozbaliv jej počal jsem pátrati, v jaké souvislosti asi nalézá se list ten s tragi-komickým, právě se sběhnuvším privatním případem. Mezi dopisy z venkova nalezl jsem referátek o ochotnickém divadle svého rodiště a v referátku tom bylo následující místo červenou tužkou podškrtnuto:

„Obsazení úloby Karla z Mórů bylo nešťastným experimentem réžie: pan M., učiniv z Karla takřka karikaturu neměl by spustiti s mysli, že marionetty nejsou ani na divadle ochotnickém oprávněny.“

V mé duši se rozbřesklo. Pan M., o jehož hereckých schopnostech byla v časopise poznámka tak nelichotivá, ba urážlivá, byl přítel, jenž mne byl právě opustil, a pisatelem referátu byl jsem já.

V okamžiku tom zdála se mi býti celá záležitost tak nepatrnou, že zahrnul jsem příčinu i následek v jedinou větu: „Pomsta uražené marnivosti“, a maje nevinnou svou radost z trefného vynalezení důmyslně naivní této fráse, byl jsem spokojen, že ospravedlniv frasí tou dřívější své jednání zapudil jsem spolu takřka mžikem všechny možné reflexe. Ba i později, když jsem se s rozhněvaným přítelem již nescházíval, byl bych v brzku na všechno zapomněl, kdybych se byl náhodou nedověděl, že přítel vrhnuv se s náruživostí dilettujícího naturalisty do proudu pseudonymního písemnictví píše právě o frašce nejmodernějšího titulu. Politování hodným rekem budoucí perly českého repertoiru měla býti věrná fotografie mé nepatrnosti. Nemaje příčin, ni prostředkův k zamezení tak důstojné glorifikace své nemotorné, nikdy a nikým ještě nechválené osobnosti slídil jsem toliko s nedočkavostí zvědavého obětního holoubátka po nárožích, brzo-li se objeví na divadelní ceduli titul „Ošumělá existence“; avšak den míjel po dni, aniž by byla moje touha ukojena, ačkoli duše má na existenční své ošumělosti ani prodlením let pranic neutrpěla.

* * *

Od případu, jejž jsem byl právě vypravoval, minulo několik roků. Avšak jak zcela jinak soudil jsem později nejen o příteli, jeho schopnostech a snahách, nýbrž i o životě lidském vůbec.

Když jsem se byl s přítelem tím seznámil, byli jsme oba mladičtí enthusiasté, a nejmilejší naší zábavou bývalo v té době divadlo vůbec a „naše ochotnické divadlo“, jež byli někteří naši známí s nemalými obtížemi zřídili a udržovali, zvláště. Divadélko to, ačkoli ochotnické, stalo se v průběhu několika roků v pravém slova smyslu první divadelní školou českou. Vše, co cítilo v sobě povolání k umění dramatickému a bydlilo v okolí na

mili cesty, hrnulo se k našemu divadlu a pokoušelo se přivésti tu své schopnosti k platnosti aspoň obstojné. Mně připadl úkol „referenta“. Konal jsem svěřenou sobě funkci s vzornou svědomitostí; byl jsem spravedliv ku všem a nešetřil jsem nikoho, kdo neosvědčil schopností. Důkazem mé nestrannosti byla vlastní má „nejmilejší“, když poprvé a zároveň také naposledy vystoupila. Ačkoli vášnivě zamilován, napsal jsem o ní přece zcela prostě, že neosvědčila schopností pražádných. „Nejmilejší duše má“ kabonila sice své hladké čílko a jiskrné černé oko její bylo po nějaký čas zachmuřeno, ale nebylo pomoci — neúprosná spravedlnost má byla zvítězila nad subjektivní příchylností.

Divadélko „naše“ těšilo se vzácné přízni obecenstva a vyniklo nad jiná divadla ochotnická; neboť každým rokem opustilo nás několik „milých“, kteří byli engažováni buď k některé z kočujících hereckých společností a nebo také — a ani těchto nebylo právě málo — k divadlu zemskému. Trvám, že nepřeháním, když připomenu, že z herců a hereček, kteří byli na ochotnickém divadle tom poprvé vystoupili, oddalo se asi třicet skutečně umění hereckému a že mnozí z nich domohli se vzácným talentem svým úspěchů překvapujících.

Vystoupiti tedy na takovémto ochotnickém divadle a býti tak nemilosrdně, ba urážlivě veřejně posouzenu, jako byl mnou posouzen první pokus přítele M. v úloze „Karla z Móru“, nemohlo býti zajisté věcí tak snadno promíjitelnou a přítel můj, jak jsem již vypravoval, také mi ji neprominul. Pokáralť mne způsobem originálním; avšak tehdejší duševní jeho rozpoložení pochopil jsem teprv po letech, když chladná, nemilosrdná skutečnost dotknuvši se mne svou ledovou kostnatou rukou umrtvila růžový rozmar sankviuické mé povahy a svrhnula mne s jasného trůnu bezstarostnosti v kalný proud bezprostředního života.

Seznámilť jsem se s životem jako optimistický enthusiast s chladným egoistou. Avšak čím více jsme se spolu přátelili, tím více nabývala přímá, přísná jeho tvář výrazu chladné zasmušilosti a mysl má počínala se znenáhla zachmuřovati. Přečasto býval jsem svědkem, jak sladcí koraloví rtové zachvěli se lží, jak čarokrásné oči zakalily se hněvem a zplanuly mstivostí .... a školácký názor můj zatemnil se úplně. Nemohl jsem více mysliti a cítiti způsobem povšechně srozumitelným a pochopitelným. Proto doznal jsem také osudu, jak nejmilejší, poněvadž svému otci nejpodobnější dítka mého ducha bývala odstrkována a odsuzována a teprv nyní poznal jsem propast mezi výtvorem a úsudkem. A kdykoli jsem musil pronésti úsudek, bývalo mi vždycky tak podivno, jako když odsoudiv přítele doznal jsem cynického jeho pokárání. Pochopoval jsem, jak těžko a mnohdy naprosto nemožno jest přispůsobiti názory své názorům panujícím, jak nesnadno jest, zapříti svou individualnost a státi se takovým, jakým si nás přeje svět. Bolestněji než kdy jindy dotýkala se mne výtka cizí slabosti, nepatrnosti a nedokonalosti; tušil jsem oprávněnost jejich a přece jsem nemohl nalézti usmiřujícího prostředku .... A kdykoli, zahalen jsa v pesimistické toto chaos, analysoval jsem upřímně podstatu lidského ducha, tu vždy se mi zdálo, že si z nás prozřetelnost ztropila krutý žert ....

— — — — — — — — — — — —

Zasmušen stál jsem kdysi v umělecké výstavě nepatrného města německého před obrazem, na první pohled velmi podřízené ceny.

Obraz představoval studentskou mansardu. U okna stál stolek s knihami a uprostřed rozházených knih a papírů seděl ošklivý pudlík s jakobínskou čapkou na hlavě, pohlížeje tak bezstarostně a důvěrně na studentíka v lenošce dřímajícího, že jsem se musil mimovolně zadívati do velkých jiskrných očí jeho. Ale čím déle jsem se díval, tím více mizela má zasmušilost — počal jsem se usmívati a za chvíli vypukl jsem i v hlasitý smích. V jiskrných čtveračivých těch očích spočívalo kouzlo, jež jsem byl až dosud vždycky podceňoval, ba odsuzoval.

Dlouho jsem se díval škaredému pudlíku v to vlhké, takřka aksamitovým leskem zářící oko a upřímně řečeno, — nemohl jsem se od obrazu odloučiti. Když pak jsem se posléze přece odloučil a počal přemýšleti, cítil jsem se neobyčejně volným. Z čtveračivých očí těch vletěla první jiskra v chaos mé duše a vzplanuvši tam osvítila beznadějné pesimistické temno. Neodolatelný humor, dotknuv se mne kouzelným svým proutkem, usmířil mne s celým světem, se všemi jeho slabostmi a nedokonalostmi, s veškerou jeho ošklivostí, škaredostí i ohyzdností ....

— — — — — — — — — — — —

V brzku smířil jsem se i s přítelem, jenž vzdav se dilletantismu na prknech i v literatuře byl se oddal malířství s veškerou energií ohnivého temperamentu svého.

Obraz, o němž jsem se byl zmínil, byl jeho prací. Základní myšlenkou byla reminiscence na dialektický náš souboj; ceny umělecké nabyla pracička ta ovšem jen mistrným provedením černých očí, z nichž bůže humoru jako syréna se usmívalo.

Náležel přítel můj k oněm šťastným pružným povahám, jež seznavše a přesvědčivše se, že bloudí, dovedou vždy odbočiti a pracovati směrem jiným a to tak dlouho, až posléze dospějou k cíli — k duševnímu ustálení.

K objasnění podávám zde několik reflexí z přítelova listu:

„Mezi výtvorem a úsudkem jest propasť, kterou až dosud nikdo nemohl vyplniti. Mylný však jest náhled, že člověk šťastný, kterýž vidí vše kolem sebe v růžovém světle optimistického svého ducha, bývá spolu mírným, přátelským soudcem; naopak úsudek podobného člověka bývá často lehkomyslný a spíše urazí a zabolí než kterýkoli jiný. Člověk nešťastný však, dívaje se na svět z temného zákoutí melancholie, bývá, obzvláště v okamžicích, když pessimistický kahánek jeho duše jasnějšími paprsky panující temno osvětluje, přísným, ale vždy spravedlivým. Jen doktrina a lehkomyslnost odsoudí nespravedlivě; lidskost, zvláště pak neštěstím očistěná lidskost dovede oceniti i poklesky; neboť i slabost a nedokonalost má jak v životě tak i v umění svou oprávněnost, jinak musíme zavrhnouti i poslední kompas, hypothesu o harmonii světa.

Vím, že přečasto odvracíme se od věcí, budících v nás nelibost a ošklivost. Ale nehledejme příčinu toho mimo sebe, nýbrž v sobě. Právě tak jako není absolutní zimy, není absolutní ošklivosti. Vše závisí od názoru. Dospěje-li lidstvo tak daleko, aby názor světa byl čistý a nezkalený, aby vše došlo pravého ocenění, nic však opovržení — jest ovšem otázkou příštích věků. A chceš-li, bych ti naznačil několika slovy vše, pak dím, že ani práce a namáhání, byť i titanské, ni resignace, ni pessimismus, aniž theodicée, nikdy nás se zdánlivou dishar-

monií světa úplně neusmíří, nýbrž humoristický názor světa, jakým slynuli Molière, Lichtenberg, Bethoven, Cervantes, Michelangelo, Sterne a v nejvyšší míře Shakespeare. Jen tento názor, spovšechněv a stav se panujícím, může nás zachrániti a pokud možná — i spasiti ..... Základem života i umění budoucích věků musí býti humor ....“

— — — — — — — — — — — —

Měl jsem sice v úmyslu, dospěti v této bluetce logicky k určité myšlence a vyvinovati z vlastního stanoviska jakous takous esthetickou morálku; ale děje se mi, jako člověku, jenž vypraviv se bez rozvahy a lehkomyslně po neschůdných stezkách na dalekou cestu, v brzku seznal, že zbloudiv nedospěje nikdy k cíli. Rád bych se vrátil a nemohu; rád bych hledal jiné, schůdnější cesty a nejsem s to, abych se ubránil tajemné moci, která mne bez přestání žene po scestí ku předu. Vidím před sebou dalekou perspektivu a jasný cíl; ale přece jsem přesvědčen, že postrádaje již oné agilnosti ducha, které jest nevyhnutelně potřebí, aby člověk vyhnuv se nebezpečím, překonal všechny překážky — nemohu nikdy k cíli dospěti .....

Navštíviv před nedávnem přítele, seznal jsem i tajemné kouzlo, jež bylo názor jeho takřka zázračným spůsobem přeměnilo — sličnou černookou žínku. Přítelova elegie o krásných černých očích byla se změnila v něžnou, citem překypující erotickou píseň .... On je šťasten — a já? — — — Černých očí, do nichž jsem se před lety tak často a hluboko dívával, více není a proto zůstane život můj snad navždy elegií trpkosti ...

Jezero gmundenské.

Náčrtek *D. Mnišeckého.*

Jezero gmundenské! Kolik milých, tklivých vzpomínek noří se ze zasmušilé mysli mé při jmenu tohoto obromného smaragdu, zasazeného v okruží alpského horstva. — Než jak chudé to, chtít zobraziti nehybným lepokamem nejkrásnější jezero rakouské, — chtít mrtvé milenčino oko, z něhož zeje prázdnota skelná, přirovnati k zářícímu jejímu zraku, dokud hluboko v něm ještě láska, něha tajuplně byly dřímaly.

A v toto oko tajuplné panenské přírody zříš na březích jezera gmundenského.

S hory „kalvarské“ od Gmundenu rozhledni se: zčeřená zeleň na dvě hodiny s délí před tebou, k jihozápadu se vlní, až tam, co Traunkirchen na vodě plouti se zdá, v západ zahýbajíc, zraku uniká.

V té zelené hloubi pak a vůkol obraz života, kreslený rysy tak půvabnými a osvěžený hrou střídavého světla a stínu v tak bezvadné harmonii, že nesnadno mysliti si rozkošnější krajinky horské.

Po břehu severním volnější prostor ponechala příroda, — snad že ustanovila kdysi lučnaté stráně ku hrám těch ztuhlých dětí — chlumků, roztroušených mezi jasnou zelení, na něž od západu zasmušilá rodina starých s temným, do černa úbočím, a čely svraštělými v němém zadumání shlíží. — Zdá se, jakoby patřily spíše na břeh protější, kdež jakýs tah ztrnulosti v popředí vyniká. Polo na skále, polo ve vlnách obráží se tu bílé domky, tulící se k nohoum velikána Traunsteina, v jehož hrbolovitém profilu marně jsem hledal podobu Ludvíka XVI., kterouž mu kdosi přisoudil. — Převážen nad vodu, rád by shladil vyprahlé témě, marně však, jenom stín nevlídného čela měří hlubinu. Než i to závidí mu Vysoký Kogl, sám odstrčen dále k jihu od krásného břehu a průhledných vln ....

A nyní kdybych mohl slovy rozděliti po této holé črtě směsici barev: na jezeře odstíny zeleně, temnější, čím dále od břehu, na stráních chabčejší čím blíže k zakrnělému kosodřeví, a sladké výdechy travin a koření — kdyby vše to dalo se vdechnouti v tyto mrtvé řádky — snad cítili byste, jak je člověku na březích jezera gmundenského. — —

V té nejlepší náladě putovali jsme s přítelem od Gmundenu k západu. — V levo zůstal nám zámeček Ort, jenž postaven v jezeře, mostem 200′ dlouhým s pevninou souvisí, a v pravo Altmünster, nejstarší to kostelík celého okolí, provedený v slohu staroitalském. — Tu a tam zabělela se u stezky villa s rozčechranou hlavinkou v otevřeném okně na záblesku ranního slunce — za hustým, živým plotem, po němž úponkovitý zvonek své bílé květy rozvěsil, vítaly nás švítor a cvrlikání opeřených koncertníků; závodili v harmonické modulaci s otřepanou operní arií, jež doznívala až sem z gmundenské esplanady, — každý kvítek dýchal živostí horského jitra.

A obraz za obrazem se mihá: brzy celé jezero a hory za ním před tebou leží, brzy kmeny háje a sadů, jimiž stezka vede, probleská jen pláň vodní jako oko dívčí temnými řasami. — —

Usedli jsme v bukovém háji na břehu. — Bylo zde tišeji než dále po jezeru, tak tiše, že slyšeli jsme suchý šumot křidélek vážky, poletující nad vodním rákosím. — Nebyli jsme dlouho sami: v pravo za hájem vyšla holka s uzlem trávy, jejž dle zvyku horalů nesla na hlavě: skoro celá skrývala se pod slušným břemenem, však přece vykračovala si, jakoby měla křídla té vážky. Na břehu odhodila uzel a pěkné prostovlasé čelo vypnulo se jako šíje laně. —

Pozorovala stín, jehož tupý úhel ukazoval k polednímu, a černé její oko se zachmuřilo.

„Alexi, Alexi,“ volala netrpělivě.

Když nikdo se neozýval, usedla do trávy a přimhouřivši oči jako v polosnění, zpívala čistým, zvučným hlasem:

„Často se můj holoubek
přes jezero vrací;
musím jednou za ním plout,
kde as pírka ztrácí?“

Rozmarný úsměv pohrával si na rtech holčiných, když dokončila jednoduchou svoji píseň.

„Po čertech opatrná musí být ta holka,“ šeptal mi přítel, „myslím, že brzy přistřihne holoubkovi tulácká křídla.“

Politoval jsem ho také v osobě čiperného mladíka, jenž právě s člunem ku břehu se lopotil.

„A Františko, ty již čekáš?“ volal z daleka na holku, vzdorně naň hledící.

„Byl's zase na alpě, a na mne nemyslíš,“ řekla jizlivě.

„Jen považ, Rezce zašla nejtučnější straka nad prohlubeň u jezera, — však víš, tam co leckterý kus již zahynul, plakala a nemohl jsem se na to dívat, abych jí nepomohl, zahnati brav na horu k pramenu.“

„Vím to, vím, zaháníš tam častěji sám straku, abys mohl za svou službu pak Rezku — “

„Líbati jako tebe, drahoušku,“ doložil vesele Alex a přivinul žárlivou dívku ve své náručí.

Byl to chytrý hoch; důkladnou hubičkou odvedl s úst jejích tolik třaskavé látky, že když jí pomohl ještě břímě v člunu uložiti, nebylo již zmínky po uhození.

„Musím jednou za ním plout, kde as pírka ztrácí?“ bručeli jsme, putujíce dále ku Traunkirchenu.

Nečetné střechy obrážejí se na zeleném úpatí „hory kalvarské“, na jejímž výběžku, v jezero sáhajícím, skrovný kostelík stojí: tak jeví se na první pohled malý, za to však polohou svojí tím roztomilejší městys.

Nápadný klid zarazí tě; — hosté lázeňští a cizinci potulují se buď po stráních aneb peskují mrzuté veslaře na jezeru, ta nedochůdčata pak, co kolem cesty pitomě se šklebí, nastrkují mrzácké ruce po almužně.

Nesnesitelné vedro polední zahnalo nás na stinný pavlán slušného hostince, kdež nalezli jsme shromážděnu lázeňskou společnost. — Znáte ji? — V pravo zívá hubené, vytáhlé chlapisko, osvědčujíc lepší tón tím, že zády obrací se k rozkošnému panoramu tím okázaleji, čím hlasitější jest obdiv příchozích cizinců; v levo sedí přižloutlá matrona, jejíž předkové sedávali v Egyptě nad plnými hrnci a najídali se masa do sytosti, a rozděluje vřeštícím klukům skrovný úděl moučného jídla, v pozadí pak vypravuje chvástavý hejsek několika dámám, jak nasadil včera život kdesi na horách, aby přinesl své dulcinele poslední kvítek odkvétajících alpských růží; hrozně se však durdí, když vtipkující soused prozradil na něj, že koupil celou kytici od horala v údolí za dva krejcary.

V tak duchaplné směsici nuditi se do večera, až by dusné parno přešlo, vyžaduje hodný stupeň duševní lhostejnosti, jíž se nám pohříchu nedostávalo. — Dali jsme se raději na další cestu k Ebensee.

Temnomodré mráčky vlekly se pomalu od západu, provázeny žhavým dechem líného větříku, hory vystupovaly v popředí a znavenost jevila se v celé přírodě až do toho hmyzu, jenž hověl si v kalíšcích květových.

Dnes nebude z vycházky nic, nechcete-li se dát řádně proprat,“ volal za námi starý pán, jenž s veselou společností vracel se odněkud z lovu. Nedali jsme se mýlit; nebe bylo ještě nejvíce jasné, a zdálo se nám zcela možným ještě před bouří uraziti slabou tu míli cesty do Ebensee.

„Nevím, půjde-li to,“ řekl nedůvěřlivě, uslyšev o našem záměru, „než se nadějete, můžete být v tom nejhorším a pak nebezpečno na úpatí hor, s nichž s bystřinou kameny se řítí.“

Poděkovali jsme za napomenutí.

„Nezapomeňte tedy alespoň držet se více k jezeru, a dorazíte-li ještě v čas k ochranným střechám, nebo k průkopu františko-josefskému, zůstaňte tam nějakou hodinu v bezpečnosti.“

Měl pravdu. — Neuplynulo ještě čtvrt hodiny. Přes západní temena přehnal se černý mrak, druhý, třetí... mžikem rozletl se v neprohledný šedý háv, jenž stržen zadutím vichru hluboko klesl na mrtvá úbočí. — V hlubinách vody to zaúpělo a prudký vír vyštval z nich pobouřené vlny. Ještě okamžik, a těžké kapky zmnožily se v lijavec srčící vody.

„Mohli jsme poslechnout,“ mrzutě zabručel přítel.

„Voda neškodí,“ — těšil jsem jej na oko lhostejně, ačkoliv s toužebností pátral můj zrak po nějakém útulku.

Štěstí mi přálo. Nad cestou v kotlině zabíhající hloub do stráně zahledl jsem střechu chatrče.

„Popřejte nám přístřeší, než bouře přejde,“ žádali jsme ženu, jež udiveně na nás pohlížela, když vrazili jsme do úzkých dveří.

„Nu vejděte do přístěnku, zde by vám křičeli ti caparti,“ vybídla vlídně, ukazujíc na buclaté kluky, schovávající se za narovnané souší.

V druhé jizbě vyřezával mladý horal dřevěné vojáčky, jež starý svalovitý ještě muž natíral na modro.

„Pravda, hodná to zase psina venku, a nebude před večerem lépe,“ přisvědčil starý, rozvěšuje naše kabáty po bidle nad kamny připevněném.

„Z daleka?“

„Z daleka, z Čech.“

„Hm, byl jsem mladý chlapík, když táhli jsme vaší zemí k Lipsku,“ pokývl hlavou.

„Náš tatík je poněkud zvědavý,“ omlouval hračkář hovorného starce.

„Neškodí nic, jest to choroba stáří.“

„Podívej se na jezero, Poldíku,“ zvolal pojednou, otíraje postříkané tabulky v nízkém okenku.

„Myslíte onen člun?“

„Člun, arci že člun,“ přisvědčil starý, „un ke břehu se tak snadno nedostane.“

V skutku mihal se kolisající obrys lodice v šedé spoušti pršící vody, jež vysoko vystřikovala zpět od povrchu jezera, a někdy zmizel docela. Nebylo divu, zuřivý vichr mrskal kříž na kříž proudy lijavce, bubnujícího o prkennou střechu chaty, již obklopoval chvílemi neprůzračnou sítí roztříštěných kapek.

„Toť Alex, čertův kluk!“ zabručel u okna horal, nespouštěje oka s jezera.

Než jsme se nadáli, stál náš dopolední známý ve světnici. Voda s něho crčela, čtverácký však výraz s obličeje nesplákla.

„Kam mne až vlny vyšplouchly,“ smál se podávaje našim hostitelům ruce, „však to dnes také proklatě hučí v hlubinách.“

„Jen dej pozor, ať ti podruhé nepřijde taková plavba draho; znáš jezero. a letos nemá ještě své oběti.“

„Když jsem slíbil Rezce, že k večeru přijdu nahoru k salaši.“ omlouval se Alex.

„A cos dělal za vodou?“

„Musil jsem převézt Františku.“ Při těchto slovech zamžhoural potutelně očima a zahlednuv nás za kamny, zarazil se.

„Nelekej se, bouře je sem zahnala jako tebe,“ představoval nás horal výrostkovi.

„Rytíře jsi neviděl?“

„Bůh uchovej,“ zažehnával se Alex; „na vodě tak nevolno, když to v ní hučí, že neodváží se člověk ani

v pravo, ani v levo do vln pohledět, byť by si byl kolikrát přál poznati jej.“

Slova horalova vzbudila naši pozornost. — Tázal jsem se po rytíři.

„Věříte-li povídání lidu, mohl bych vám vypravovati o něm; nerad bych však, abyste se mi za to vysmáli,“ dodal s důrazem.

„Buďte bez starosti, naopak, budeme vám vděčni.“

„Inu ovšem, říkali mi to také tak ve světě, a když vyprávěl jsem jim o rytíři, smáli se, že věřím báchorám, ačkoliv nepřilhal jsem ani slůvka k tomu, co nám dětem povídávali salašníci, jak to po dědech zdědili.

A bůh ví, v kolikátém koleně již o tom se vypravuje. — Musí to být však dávno, hrozně dávno, neboť tehdá stával za jezerem ještě pevný hrad eisenavský, z něhož byste dnes sotva několik zvětralých kamenů v lese nalezli. Ba tehdá měli pastevci ještě kamenné bůžky, před nimiž se modlili; ovšem že tajně, neboť v údolí byli již kněží nové víry, a tam co Traukirchen stojí, klášter pannenský.

Ani z toho nic nezbylo, ale když koukám v ta místa, je mi do pláče pro ubohou Angelu. Podobala prý se vskutku andělu na obraze v kostele altmünsterském, a nebylo dobře zadívat se všetečně v milostný její obličej; říkali, že za trest pronásledoval její stín všetečníka, kudy chodil. — Neměl stání a pokoje nenašel, kdyby na ledovce byl vystoupil.

To však neodstrašilo Odona, nejmladšího syna rytíře eisenavského. Slyšel o sličné panně klášterní a umínil si stůj co stůj ji poznati. Potají vkradl se do zahrady, a ukryt za hustými keři čekal, až k večeru vyšla z fortny do stinného loubí.

V němém ztrnutí vzpínal ruce ve svém úkrytu, jakoby mohl ji tím přivábiti ve své náručí .... mihla se kolem něho v černém závoji, a zůstal zase sám se svým tajemstvím.

Kolikátý den čekal již marně. Na nebi zakmitla večernice, vyplul měsíc a zase se skláněl naproti za horu. Angela nepřicházela. — Líbal stopy její ve vlhkém písku, kudy kráčívala, a podivné myšlenky přinášely mu na rty slova rouhavá proti bůžkům, jimž dosud se byl klaněl.

Zdaž mocí jejich, či náhodou — kdož ví — otevřela se dvířka z chodby klášterní a v nich objevila se Angela. Došedši k místu, kde mladý rytíř v houštině se skrýval, stanula jako stín. Ruka její křečovitě trhala dlouhý závoj s tváře, bledé, krásné jako na vlnách jezerních obraz hvězdice, k níž právě bleděla.

„Tys lhal, starče, bídně lhal,“ mluvila v divném vytržení do širé noci, „řekl's, že bůžkové tvoji v hájích zjevili ti osud můj, a já zapomněla, že jako pára prázdná jsou slova vaše, když o bůžcích, o těch mrtvých kamenech, mluvíte .... že šílenců jest to učení nové, pravil's, ano lásku mi zapovídá k tomu, jehož obraz probudil jsi v duši mé. — Snad pravdu jsi měl; vždyť zapovídá mi též poklid ztracený hledati hluboko tam dole ve vlnách, kde nepokoj jen, když hvězda padá v klín jezerní . . .“

Klesla na kamenné sedátko, tiše vzlykajíc. Němý bol dívčin oloupil tajného svědka o poslední zbytek rozumu. — Vystoupil ze svého úkrytu a skloniv koleno před truchlící pannou, promluvil tklivým hlasem:

„Vím, že jsi dobrý duch, čistší a mocnější než otecké bůžky, o nichž povídají věštci, a neodženeš mne od nohou svých. — Rci, proč sháníš s očí mých spánek, a pronásledueš mne stínem svým bez oddechu? Ti kněží vaši prý učí, že hněvají se bůžkové na toho, jenž bratru svému neodpouští; ty stejnou máš s nimi víru, a přece mne mučíš za to, že jsi mi dražší, než všickni bůžkové!“

Něma leknutím pohlížela nepohnutě v tvář jinocha, jehož oči zalily se slzami; a čím déle patřila v ni, tím závratněji jí bylo. Chtěla vstáti, vykřiknouti, zraky však sličného rytíře poutaly duši její.

Zjev věštce šedivce, modlícího se k bohům staré víry, mihl se rozechvěnou myslí a za ním obraz druhý, živější vynořil se z vidin; již nevěděla, zdaž zraky tohoto, či oči cizince před ní klečícího jí omamují, zdaž sen či skutečnost jest horoucí celování planoucích rtů ....

Náhle procitla ze svého opojení.

„Pro bůh, prchni z tohoto místa a nevracej se nikdy,“ úpěla, při tom však slabá byla odtrhnouti ruku, v níž tiskl ubohý hoch palčivé svoje čelo.

„Jsi ztracen, uvidí-li tě klášterní strážce,“ pokračovala v zimničném rozčilení.

„Umru u tvých nohou.“

„A já musím s tebou zahynouti.“

Slova tato přivedla jinocha k vědomí.

„Ty nesmíš zhynouti; — slib mi jen, že budeš se modliti také za mne ku svému bohu, rci, že jedinkou slzou odměníš slzy mé, jež pro tebe jsem plakal, a já vrhnu se v jezero, abych nikdy více tě nezarmoutil,“ tak blouznil k Angele, kteráž jako zlomená lilie před ním stála.

„Nikdy?“ povzdechla, pak prodchnuta mocnou jakousi myšlenkou dodala hlasem pevným:

„Přisáhni mi, že neposkvrníš čistý obraz svůj, jak dávno ve snech duše mojí žije!“

„Nevím, co nejhroznějším trestem víry nové — ten však nechť stihne mou hlavu, proviním-li se čím proti tobě.“ — —

„Tedy slyš, že dávno jsi již miláčkem mým,“ pravila Angela vážně. „Byla jsem vychována ve víře, jež ctí bůžky v hájích a horských potocích, až přišli cizí věštci z daleka, kteří našedše pohostinství pod krovem otcovského domu, vypravovali o bohu novém tak dojemně, že pohnuli otce mého odříci se bůžků, a mne zaslíbiti životu pannen, čistých prý jako holubice a jasných jako hvězdy na nebi. — Než opustila jsem domov, zašla jsem ještě jednou, naposled do svatého háje; nevěřila jsem již kamenným soškám v něm, byl mi však drahý co kolébka mládí mého. Zde zastihl mne obětník bůžků, jenž mluvil ke mně slova tak divná, že ač jen polo rozuměla jsem jim, padala přece jako kapky jedové do srdce mého; konečně uvedl mne do své chýše a na jasném kovu ukázal mi obraz — sličného hocha, jehož tvář tvé tváři byla podobna .... Smutno zmocnilo se mně, však osud můj byl již rozhodnut. — Nyní znáš tajemství mé,“ dokončila s něhou nevýslovnou a sklonivši se rychle vtiskla políbení na čelo Odonovo.

„A přece zapuzuješ mne od sebe.“

„Nikoliv, nezapudím tě; — přijď, o přijď, až mlhy zastrou temena hor,“ pravila kvapně, jakoby se bála, že úzkost zadrhne hrdlo její, než vyřkne osudná slova.

Dlouho hleděla do neurčita, když zmizel stín dobrodruhův.

„A vyplní-li se věštba druhá . . .“ zašeptala, a rty se jí chvěly.

— — Léto chýlilo se již ku konci, a každého večera ploval odvážný plavec vlnami jezera gmundenského od jihu k břehu protějšímu, tam co bělal se pannenský klášter traunkirchenský.

V zátoce vystoupil a zahalen v suchý šat, jenž připraven byl ve skalním tajném otvoru, plížil se ku zděm zahrady klášterní.

Byl to Odon.

Nikdo nesměl ani tušiti cíl noční jeho pouti, a proto bez člunu, bez vesla svěřoval denně život nejisté hlubině, nad níž jako příšera mihal se bez hluku stín jeho. Když klesala již síla, pohledl k nočnímu nebi a ústa šeptala neurčitou modlitbu k panně, jejíž obrázek nosil na ňádrech ukrytý. — Byl to dar Angely; vypravovala mu tak mnoho o něm, o té víře nové, že dávno zapomněl již na kamenné bůžky.

Však přišel podzim. Šedé oblaky klesaly vždy níže na temena hor; jezero bylo nepokojné, a noci černé.

S úzkostí hledívala Angela okénkem své komůrky do černé tmy, v níž ztrácelo se slabé světélko lampy její, která měla býti majákem smělému plavci. Již tolikrát prosila jej, aby neodvažoval se již na nebezpečnou pouť, vždy dala se však zase pohnouti, že ten příští den bude poslední . . . .

Pravidelné světélko a úzkost byla její zrádkyní . . .

Dnes byl ten poslední večer, kdy ještě přijíti měl.

Venku burácel vichr, honě potměšilé vlny s divokým jekem mezi břehy, že daleko stříkala pěna do zplouhané trávy. Nebe bez světélka a hory černé jako příšery.

Lampa z cely klášterní kmitala jako muška světluška již déle hodiny, a dosud se neblížil. Angela zírala do temné dáli, rty její se pohybovaly, slov nemajíce.

Dvéře komůrky se tiše otevřely a bledá přísná tvář představené klášterní zřela chvilku z neurčitého šera na nepokojnou dívku; pak přistoupila mlčky k oknu, vztahujíc ruku po lampě.

„Mějte smilování,“ vzkřikla zděšeně panna, „on zahyne ve vlnách.“ Ledový obličej staré ženy vzal na se ráz hrozebný.

Vyprostila se z rukou Angely, objímající kolena její, a ukázavši k černému klekátku, pravila hlasem bezzvukým: „Modli se za svou duši, hříšnice.“

Dvéře komůrky se zavřely a závora zevnější zapadla.

Chvíli stála Angela jako socha v temné komůrce; pak v šíleném bolu rozevřela okénko, lomíc do noci rukama, jež bělaly se v šeru jejím jako křídla holubice.

Jezero úpělo. — Byl to hlas tonoucího plavce, jenž ve vodách zakvílel? Kolikátý den bylo již ticho v horách; hvězdy zase obrážely se v jezeře a měsíc plný, jasný putoval úzkým pruhem nebe, jež viděti lze z údolí.

V trapné nejistotě modlila se zase nešťastná panna klášterní před svatým obrazem; byl to účinek nevysvětlitelné jakési moci, že přistoupila k okénku.

Blízko pod zděmi klášterními plynula tiše na jasných vlnách mrtvola odvážného plavce: v tváři klidné, obrácené k nebi zářily paprsky měsíční, dlouhé kadeře splývaly po vodě a ruce skřížené spočívaly na prsou.

Chvíli nehybně drželo jezero mrtvolu, pak rázem sklesla, zmizela.

Druhého dne, když vracely se panny z chóru, podařilo se Angele mluviti se starým rybákem. Vtiskla mu hrst zlata do ruky, aby na naznačeném místě hledal tělo utopencovo, a zakopal je potají u zdi zahrady klášterní. — Hledání zůstalo marným, a když brzy potom pochovali Angelu, nepátral dále; tak spočívá podnes rytíř v nesmírné hlubině. Časem prý se objeví na povrchu, a potom jisto, že vyhledlo si jezero již obět, kteréž co rok požaduje.“ —

Horal dokončil svou báchorku o nových Hero a Leandru jezera gmundenského, jež byla mi látkou k črtě této, a radostí, že nesmáli jsme se jí, natřel vojáčkovi hlavu zeleně.

. . . Venku přestalo pršet, a ačkoliv byl již večer, vydali jsme se na další cestu k Ebensee.

O kráse této části jezera těžko povídati. Roztrhané mraky visely na úbočí hor jako kulisy připravené k nějakému příšernému dramatu, a jediná bledá hvězda kmitala za námi nad kostelíkem traunkirchenským.

Dva herci pro jednu úlohu.

Povídka.

I.

Rendez-vous v císařské zahradě.

Blížily se poslední dny listopadu: císařská zahrada ve Vídni byla pustá, ostrý vítr hnal v kotouč šafránové, prvními mrazy spálené listí; růžové keře zmítané a lámané větrem vlekly své snětě ve blátě. Přece však veliká alej, dík písku, jímž byla pokryta, byla suchá a schůdná. Ačkoliv spustošena blížící se zimou, měla císařská zahrada jakési kouzlo melancholie. Dlouhá alej táhla do dálky své červenavé oblouky a na konci jejím neurčitě bylo lze tušiti pahorky obzoru, již ponořené v modravé páry a mlhu večera; na druhé straně byla vyhlídka na Prater a Dunaj: byla to procházka, jaké si jen básník přáti mohl.

Jakýsi mladý muž hnal se alejí; bylo na něm patrně znáti, že jest netrpěliv; šat jeho, elegance poněkud divadelní, skládal se ze svrchníku z černého aksamitu se zlatým vyšíváním, lemovaného kožešinou, kalhot ze šedivého tricotu, měkkých botek à glands, jdoucích jen do půl nohy. Bylo mu asi 27 neb 28 let; bledé jeho a pravidelné rysy byly plny jemnosti, a ironie tajila se v záhybech kol očí jeho i v koutkách úst; na universitě, odkud asi nedávno vystoupil, neboť nosil ještě studentskou čapku, patřil zajisté k těm, již nejvíce se nazlobili šosáků a skvěl se v první řadě buršů a fuxů.

Procházel se stále skoro na témž místě; bylo patrno, že očekává někoho — snad dámu spíše, neboť císařská zahrada vídeňská v měsíci listopadu není právě příhodnou k obyčejným schůzkám.

A v skutku: netrvalo dlouho a na konci aleje objevila se mladá dívka; klobouček z černého hedbáví pokrýval bohaté její zlaté vlasy, jichž veliké kadeře vlhkostí večera byly poněkud scuchány; její pleť, obyčejně bílá

jak vosk, přijala pod ostrým dechem mrazu na se barvu bengálských růží. Zabalena a upjata ve svém kunou lemovaném plášti, podobala se velice známé sošce „la Frileuse“; černý psík, s hedbávnou srstí ji provázel, pohodlný to průvodce, na jehož shovívavost a mlčenlivost ovšem mohlo se počítati.

„Považte, Jindřichu,“ pravila krásná Vídeňanka, zavěšujíc se na podávané jí rámě mladého muže, „je tomu již více než hodina, co jsem oblečena a připravena na cestu a má teta nemohla býti hotova se svými řečmi o nebezpečích při valčíku, o receptech na koláče „de Noël“ a jak se dělají kapři na modro. Vyšla jsem pod záminkou, že koupím si šedivé střevíce, jichž ovšem nepotřebuju. Jest to k vůli vám, Jindřichu, že dovolila jsem si malou tuto lež, na niž se vždy rozpomenu a již se vždy uchopím; a pak co jste myslil, že jste se dal k divadlu? mrzelo vás to asi studovati tak dlouho theologii v Heidelberku! Moji rodiče vás měli tak rádi a teď bychom byli již zasnoubeni. Místo, abychom viděli se podtají pod holými stromy císařské zahrady, seděli bychom pospolu u saského krbu, v pěkně uzavřeném saloně, a hovořili o budoucnosti dětí svých: nebyl by to, Jindřichu, osud mnohem šťastnější?“

„Ano, Katinko, bylo by to veliké štěstí,“ odvětil mladík tiskna pod atlasem a kožešinou plné rámě krásné Vídeňanky; „než proč mluvíš tak? jest to nepřemožitelný pud; divadlo mne tak poutá; sním o něm ve dne, myslím na ně v noci; cítím touhu žíti v dílech básníků, ano zdá se mi, že žiju dvacetkrát. Každá role, již hraju, jest mi novým životem, všecky vášně, jež vyjadřuju, prožiju zároveň sám; jsem Hamletem, Othellem, Karlem Moorem; a je-li člověk vším tím, těžko by se odhodlal k prostému povolání vesnického faráře.“

„To jest ovšem velmi hezké; víte však, že rodiče moji nikdy nebudou chtíti přijati za zetě pouhého herce.“

„Nikoliv, ovšem, neznámého herce, ubohého cestujícího umělce, hříčku ředitelů a obecenstva; ale herce velikého, zahrnutého slávou a potleskem, placeného líp než ministr, to byť by se jakkoliv rozpakovali, takového přece přijmou. Až přijdu si pro Vás v krásné žlutavé bryčce, jejížto lesk bude moci býti zrcadlem ohromeným sousedům, a premovaný lokaj až mi dvířka její otvírati bude, co myslíte, Katinko, odmítnou mne pak?“

„To nemyslím . . . Než kdo ví, Jindřichu, zda tam kdy dojdete? . . . Máte ovšem talent, ale talent nestačí, je třeba ještě velikého štěstí. Až budete tím velikým hercem, jak pravil jste, bude již nejkrásnější čas mládí našeho ten tam, a budete pak chtíti ještě zasnoubiti se se starou Katinkou, maje na výběr lásku všech královen divadla tak veselých a vystrojených?“

„Budoucnost tato,“ odvětil Jindřich, „jest bližší, než si myslíte; učinil jsem výhodnou smlouvu s divadlem před branou korutanskou a ředitel byl tak spokojen se způsobem, jak pojal jsem poslední roli svou, že svolil dáti mi dva tisíce tolarů.“

„Ano,“ odvětila dívka s tváří vážnou, „ta role démona v tom novém kuse; ale věřte mi, Jindřichu, že nevidím to ráda, béře-li křesťan na se masku nepřítele pokolení lidského a pronáší slova rouhavá. Druhého dne šla jsem dívat se na vás do divadla u korutanské brány a neustále jsem se obávala, aby nevyšlehl snad skutečně pekelný oheň ze země a vy nezalknul se ve vířícím alkoholu. Vrátila jsem se domů celá pomatená a měla jsem pak hrozné sny.“

„Chiméry ovšem jsou to, má dobrá Katinko; a ostatně zítra jest poslední představení a já vícekrát neobléknu onen černý a červený kostym, jenž se ti tak protiví.“

„Bude lépe! neboť já nevím, jaký to podivný nepokoj zmítá duší mou a mám dojista hrůzu z role té, výhodné ovšem pro vaši slávu, kdo ví však, zda též pro vaši spásu; bojím se též, abyste snad nepřivykl špatným mravům u těch zlopověstných herců. Vím dobře, že se již nemodlíte, a vsadila bych se, že malý onen křížek, jejž dala jsem vám, jste dávno již ztratil.“

Jindřich rozhalil na důkaz neviny kabát svůj: malý křížek leskl se dosud na prsou jeho. V takém hovoru došli oba milenci k ulici Táborské v Leopoldově Městě a stáli právě před krámem obuvníka proslaveného svými znamenitými šedivými střevíci; Katinka stála ještě chvíli na prahu, rozmlouvajíc a vešla pak provázena černým psíkem svým podavši ovšem dříve hebkou ručku svou Jindřichovi.

Tento pohledl ještě několikrát za zvou milenkou, dívaje se skrze malinké střevíčky a útlé pantoflíčky souměrně rozestavené po měděných trojhranech ve skříni výkladní; ale vlhký jeho dech přikryl brzy ve způsobě ledových květů sklo a on nemohl více rozeznati leč neurčitou silhouettu její; proto rozhodl se konečně jako hrdina, otočil se na patě a ubíral se odtud volným krokem k hostinci „u dvojhlavého orla“.

II.

Hostinec „u dvojhlavého orla“.

Toho večera byla četná společnost v hostinci u dvojhlavého orla; byla co možná rozmanitá a pestrá, a rozmar Callotův neb Goyaův nemohly by dohromady provésti bizarnější směsici charakteristických typů. Dvojhlavý orel byl jedním z oněch požehnaných sklepů, od Hoffmanna tak slavených, jichž schody jsou tak vyšlapané, tak vlhké a tak kluzké, že nelze postaviti se na první z nich, abychom nebyli hned dole, lokty podepřeni o stůl, s dýmkou v ústech, džbán piva v pravo a máz vína hned pak na levo.

V hustém oblaku dýmu, jenž vám hrdlo i oči svíral, bylo po několika minutách lze rozeznati rysy podivných figur všeho druhu.

Byli to Valaši ve svém kaftanu a čapce lemované astrakanem, Srbové, Uhři s dlouhými černými kníry pod nosem, oděni v své dolmany plné šňůr; Čechové s osmahlou pletí, čelem úzkým a plným profilem; bodří Němci v brandeburských čapkách, Tataři s očima šikmýma jako Číňané; vůbec všecky možné národnosti. Orient byl tu zastoupen neobrabaným Turkem, jenž usadil se v jednom koutě a kouřil pohodlně ze své dýmky; byla červená hliněná, trouhel byl ze dřeva multánské višně s jantarovou špičkou.

Celá tato společnost, opřena o stoly své, jedla a pila; pilo se silné pivo a míchalo se vše dohromady, červené víno hned na bílé; jedly se studené telecí řízky, kýta neb paštiky.

Kolem stolů vířil neustále jeden z těch dlouhých německých valčíků, jež působí na obraznost Seveřanů právě jako hašiš a opium na Orientaly; párky rychle se blížily a opět vzdalovaly; dámy ležely rozkoší bez sebe

v náručí tanečníků a při zvucích Lannerova valčíku vymetaly sukněmi svými oblaky dýmu a občerstvovaly tváře pijáků; vedle v světnici recitovali morlašští improvisatoři, provázeni guslařem, žalostný jakýsi dramatický zpěv, jenž, jak zdálo se, velice bavil asi tucet podivných figur, oděných v skopčí kůže.

Jindřich zaměřil až na konec sklepa a usadil se u stolu, kde seděly již tři neb čtyry osoby veselé tváře a dobrého rozmaru.

„Hleď, to je Jindřich!“ zvolal nejstarší z nich; „mejte se na pozoru, přátelé: foenum habet in cornu. Víš-li pak, že jsi vyhlížel včera večer docela jako ďábel; nahnal jsi mi skoro strachu. A kdoby si pomyslil, že náš Jindřich, jenž pije pivo tak dobře jako my a nezhrdne kouskem studené kýty, dovede se tvářit tak jedovatě, tak zlomyslně a tak sardonicky a celým sálem že zachvěje jediný pohled jeho?“

„Ah, co! to je tím, že jest Jindřich veliký umělec, že výtečně hraje. Nebylo by to právě velikou slávou hráti roli, jež by byla docela vaší povahou; tak jest i pravým triumfem pro koketu, hraje-li vážně úlohu naivního děvčete.“

Jindřich se tiše posadil, poručil si velikou sklenici míchaného vína a hovor vedl se dále o témž předmětu. Se všech stran byly jen samý obdiv a poklony.

„Ach, aby ho byl veliký Göthe viděl!“ pravil jeden.

„Ukaž nám nohy,“ pravil druhý, „oč, že máš kopyta!“

Ostatní pijáci, přilákáni byvše těmi výkřiky, pohlíželi vážně na Jindřicha, jsouce šťastni, že mohou tak z blízka pozorovati člověka tak znamenitého. Mladíci, kteří znali kdysi Jindřicha z university, ovšem sotva dle jména, blížili se k němu tisknouce mu srdečně ruku, jako kdyby byli bývali důvěrnými jeho přátely. Nejhezčí tanečnice mihajíce se sotva kolem, pokukovaly naň co nejněžněji svýma temně modrýma očima.

Jediný muž, jenž seděl u sousedního stolu, neměl, jak se zdálo, ani nejmenšího účastenství v obecném nadšení; s hlavou na zad opřenou, bubnoval roztržitě prsty po dně svého klobouku jakýsi vojenský pochod a čas od času vyrazil ze sebe jakési „hm!“ — jaksi na znamení podivu.

Vzezření člověka toho bylo velice bizarní, ačkoliv byl oděn jako počestný měšťák vídeňský, těšící se slušnému jmění; šedivé oči jeho přecházely do zelena a vrhaly fosforové blesky jako oči koček. Kdykoli se bledé a tenké jeho rty otevřely, objevily se dvě řady bělostných zubů, ostrých a řídkých — upomínalo to na lidožrouty neb dravou zvěř; — jeho dlouhé nehty, lesklé a zakřivené, podobaly se skoro drápům, ale tvářnost tato ukázala se jen při zběžném pohledu; kdybychom byli déle a pozorněji naň hleděli, byli bychom hnedle viděli před sebou měšťáka, dobrého vídeňského kupce, jenž právě přišel z obchodu a zhrozili bychom se, jak jen mohli jsme podezřívati z lotrovství a ďábelství tvář tak obyčejnou a prostou.

Jindřich byl uvnitř rozmrzen netečností toho člověka, toto mlčení tak pohrdlivé seslabovalo u něho účinek hlučných poklon, jimiž soudruhové jeho jej zahrnovali. Toto mlčení prozrazovalo starého zkušeného znalce, jenž nedá se chytiti pouhým zdáním a jenž viděl již lepší věci, než teď lze viděti.

Atmayer, nejmladší to ze společnosti, nejvřelejší však ctitel Jindřichův, nemohl snésti déle této chladné tváře a obrátil se k onomu zvláštnímu hostu, jakoby bral ho za svědka slov, jež právě pronášel:

„Není-li pravda, pane, že žádný herec nehrál líp roli Mefista než tento přítel můj?“

„Hm!“ pravil neznámý a vyvalil při tom soví své oči a zaskřípl svými ostrými zuby, „pan Jindřich jest hoch, jenž má talent a jehož si velice vážím; ale aby hrál roli ďábla, k tomu mu ještě mnoho schází.“

A obrátiv se pojednou pravil:

„Viděl jste někdy ďábla, pane Jindřichu?“

Pronesl otázku tuto tónem tak bizarním a tak výsměšným, že všem přítomným šel mráz po zádech.

„Toho by bylo ovšem třeba, aby byla vaše hra pravdivá. Včera večer byl jsem v divadle a váš smích mne neuspokojil; byl to smích šaška a nic více. Hle, tak se máte smáti, můj drahý panáčku.“

A na to, jako kdyby mu ukázati chtěl, dal se do smíchu tak ostrého, tak pronikavého, tak sardonického, že orchestr i tanečníci se ihned zastavili; okna hostince se třásla. Neznámý smál se několik minut ještě tak drsně a křečovitě, že Jindřich a soudruzi jeho, přese vši hrůzu svou, nemohli se ubrániti, aby ho nenápodobili.

Když Jindřich opět se zpamatoval, opakovala klenba hostince, jako slabé echo, poslední zvuky tohoto pronikavého a strašného chechtotu — ale neznámého již tu nebylo.

III.

Divadlo u brány Korutanské.

Několik dní po této bizarní události, na niž skoro již zapomněl a na niž nemyslil více, leč jako na žert vysměvačného měšťáka, hrál Jindřich roli ďábla v novém onom kuse. Na prvním sedadle od orchestru seděl onen neznámý z hostince a při každém slově proneseném od Jindřicha, zavrtěl hlavou, mhouřil oči, mlaskal jazykem o ponebí a jevil co možná největší netrpělivost: „Špatně! špatně!“ bručel polohlasitě.

Sousedé jeho, divíce i horšíce se nad jeho divnými spůsoby, tleskali a pravili:

„Hle, ten pán neví sám, co chce!“

Ku konci prvního jednání povstal neznámý, jakoby se byl pojednou rozhodl, překročil kotle, veliký buben i puklice a zmizel v malých dveřích, jež vedly z orchestru na divadlo.

Jindřich, očekávaje zdvižení opony, procházel se mezi kulisami a byl právě na konci krátké své procházky, když tu pojednou obrátiv se, spatřil ku svému zděšení uprostřed úzkého korridoru tajemnou jakousi osobu, oděnou právě jako on; — pohlížela na něho zelenavýma svýma očima, jež průzračností svou zdály se bezednými; ostré, bílé, řídké zuby činily divým sardonický její smích.

Jindřich poznal hned neznámého z hostince u dvojhlavého orla, či spíše snad samého ďábla; neboť byl to vskutku on.

„Ah, můj panáčku, vy chcete hráti roli ďábla! Ještě to ušlo v prvním aktu, ale dostali by to ti dobří Vídeňáci takhle příliš špatné mínění o mně. Dovolíte, já vás zastanu dnes večer a abyste mi nepřekážel, pošlu vás tam dolů.“

Jindřich poznal ducha temnosti a cítil se ztraceným, sáhl mechanicky po malém onom křížku od Katinky, jejž vždy s sebou nosil, a pokoušel se volati o pomoc a vysloviti zaříkávací formuli; ale strach sevřel mu příliš

hrdlo: jen slabě zachroptěl, více nemohl. Ďábel chopil pazoury svými Jindřicha za ramena, a strčil ho násilím pod podlahu; na to vystoupil na jeviště a počal hráti jako dokonalý herec.

Jeho úsečná, kousavá, jedovatá a v pravdě ďábelská hra překvapila nemálo obecenstvo.

„Jak nadšeně dnes Jindřich hraje!" volali se všech stran. To, co nejvíce účinkovalo, to byl pronikavý chechtot jako vrzání píly, smích to zatracence, jenž proklíná radosti édenu.

Nikdy ještě žádný herec nedošel k tak mocnému sarkasmu, k tak zarputilému lotrovství: člověk se smál a chvěl se při tom hrůzou. Celý dům chvěl se ve zmatku, fosforové jiskry pohrávaly na prstech záhadného herce; plamenné stopy nechávaly po sobě nohy jeho; světla lustru bledla, řada světel na jevišti hořela leskem zeleným a červeným, jakýsi fosforový zápach chvěl se sálem; diváci byli jako šílení a pravá bouře zuřivého potlesku provázela každé slovo podivného Mefista, jenž nahražoval často verše básníka verši svými; náhrada ta byla vždy šťastná a vždy přijata s nadšením.

Katinka, jíž poslal Jindřich lístek do lože, byla zmítána divým nepokojem; viděla, že není to drahý její Jindřich, ona předvídala jakési neštěstí oním darem předtuchy, jež z lásky se rodí, druhého to jaksi duševního zraku našeho.

Představení skončilo se za nesmírného nadšení. Když spadla opona, žádalo obecenstvo hlasitě, aby Mefisto se ukázal. Darmo ho hledali; ale divadelní sluha vyřizoval řediteli, že nalezli pana Jindřicha pod podlahou dole, kam asi prý padákem se dostal. Jindřich byl bez sebe: donesli ho domů a když ho svlékali, viděli k svému podivení, že má na ramenou hluboké rány, jakoby ho byl tygr chtěl zaškrtiti v tlapách svých. Malý onen stříbrný křížek od Katinky zachoval ho před smrtí, a ďábel překonaný mocí jeho spokojil se tím, že svrhl ho dolů pod jeviště.

Jindřich se zvolna uzdravoval; když mu bylo líp, přišel ředitel nabízeje mu engagement mnohem výhodnější, než on je odmítl; neboť nehodlal podruhé zahrávati si se svým životem, a věděl ostatně, že nikdy by se nemohl vyrovnati záhadnému soku svému.

Po dvou neb třech letech stal se dědicem dosti malého jmění; pojal teď krásnou Katinku za ženu, a sedíce spolu u saského krbu, v úplně odloučeném salónč, hovořili nyní častěji o budoucnosti svých dětí.

Milovníci divadla vypravují dosud s nadšením o onom podivném večeru a nemohou si vysvětliti rozmar Jindřicha, proč odřekl se divadla po tak velkolepém triumfu.

Z *Theofila Gautiera* přel. *—ý.*

Mistr Šochýtek.

Maloměstský obrázek od *Bohuslava Čermáka.*

1.

Bylo před nedělí, parné odpůldne. Do městečka, kde mistr Šochýtek měl hezký domek s okny na ulici, sváželo se zlaté obilí. Při nejisté povětrnosti bylo se co báti, že na zítřek může sprchnout a déšť, z jara milý, je o žních postrachem hospodářů. Náš mistr nechoval podobné obavy, neměl polí a proto seděl klidně na své trínožce v čisté světničce. Ob čas ovšem, když okolojedoucí vůz „s mandelema" vrhl mu do očí slabý stín — mělť svůj pracovní stolek zrovna u okna — vykoukl ven a činil k ženě v popelavé kacabajce u kamen střevíce lemující své poznámky. „Ten Nevola má letos pšenici, zrní jako zlato a sláma zrovna rákosová. — Hleď ty koně Kovandovy, to je radost, všecko pod nima jen hraje. — Lešan už také vozí a jak se potí starý lakota, nu — letos mu zase přibude v žočku!" Prohodiv ty a podobné řeči neobracel se ani, patrně nečekal od ženy odpovědi a hbitě zas mihala se dratev v obnažených rukou a znělo klepání kladívka.

Šochýtek byl mladý muž štíhlého vzrůstu a kromě zarudlých víček u očí, které tváři jakýsi výraz ospalosti dodávaly, příjemného obličeje. Žena jeho byla o celé dvě desítky starší, mohla míti dobře svou padesátku a vypadala se svou maličkou, přihrblou postavou vedle svěžího manžele dosti směšně. Kdykoliv jsem ji vídal, nesla na ruce neb na ramenou vysoké kněžské boty, čistě vyleštěné, které téměř polovici subtilné postavy zakrývaly. Již za nebožtíka, po kterém jí zůstal domek a do něhož se Šochýtek přiženil, pracovalo se pro faru, novému manželi zbylo to dědictvím — ovšem s obligátním přívěskem — každodenního cídění. Proto obrátil se také náhle od pilného díla a „Což jsou už pro hořejší boty v pořádku?" ptal se. Hořejší značilo pány z fary. — „Venku je má kluk v práci, jak bude hotov, musím tam s nimi." — „Pospěš si, rád bych, abys mne pak trochu tento — mám tu zas dvoje střevíce k lemování," mínil Šochýtek. Stará se hnula od kamen a „Podívám se na kluka," řekla, otvírajíc světnici, čímž sluneční světlo zářivým sloupem do polovice jizby vniklo. Za chvíli přišla, vzala šátek na hlavu, boty na ruku a zavřela světnici. Šochýtek ostal samoten, kluk zatím venku štípal dříví.

Jest to zvláštní pocit, jsi-li v jizbě, kdes s jiným společně žíti uvykl, náhle samoten, řekl bych, že to pocit uvolnění, sféra, v níž doposud myšlenka tvá stýkala se s jinou, cizou, patří cele tobě, ty sám ji pronikáš, sám zaujímáš, není divu, že pak cítíš i myslíš živěji a upřímněji. Něco podobného dělo se i s mistrem, neb ač posud pilně šil, zdála se tvář jeho oživovat, oko nabývalo většího lesku. Jak dávno tomu, myslil, kdy jsem nepoután ještě k bílému domku, jako cestující tovaryš v takový den, jako dnešní, kdesi pod stromem odpočívaje těšil se zvuku ptactva, cvrlíkání brouků ve vonné trávě i třepetavému motýlu ve vzduchu. „Byly to přece lepší doby," povzdychl si, „člověk ovšem poknsil i žízně i hladu, ale jindy zase bylo hoj, kapsa plná lesknavých stříbrňáků, veselí druhové a hezká děvčata, k tomu hudba a tanec — a co nade vše, ta svoboda zlatá. Což bych za ni nyní dal?" — Co takto k sobě mistr hovořil, ustával mimovolně od práce, ruce pohybovaly se leniveji, až spočinuly ve klínu. Mladý

muž zahleděl se oknem do té modré čisté oblohy, kolem bylo ticho a teplo, snil bezděky. Bzučení náhlé křídel, zavadivši o ucho, vyrušilo jej, ohledl se a viděl, že to malá zlativá muška, jakých bývá v letě na tisíce. Právě vylezla po lesklé botce, když se mistr přitočil a rukou zamávl, aby ji chytil. Bz — bz — zaznělo to mistru kolem hlavy a muška byla na tabuli okna vylétla. Chtěl právě dřívější svůj manévr opakovati, když se zvenčí na dvéře zaklepalo.

„Jen dále," pobízí a otevřenými dveřmi v záři slunečního světla vešla do jizby dívka neobyčejné krásy. Podle oděvu mohla býti služebná. Hlavu, v níž černé oči zářily jako trnky mezi růžemi, krášlil vínek temných kadeří s vysokým černým hřebenem na spůsob korunky. Hrdlo a bílá ramena kryla krajkami zdobená košilka, spjatá na ňádrech modrou šněrovačkou. Zelená, kvítkovaná suknice s bílou modře lemovanou zástěrkou, bělounké punčošky a malé pantoflíčky dovršovaly oděv. Od ramenou byly ruce holé a takové bělosti a jemnosti, že si bylo těžko mysliti lepší soulad barvy a formy. Zvonkovým hlasem polo v smíchu asi nad podivným výrazem, jaký se při pohledu na ni na tváři mistrově jevil, přikročila k Šochýtkovi a „Potřebovala bych nějaké střevíce," řekla.

„Střevíce?" opakoval tento, jakoby byl s nebe spadl, „střevíce tu nebudou na vaši nohu asi žádné. Leda kdyby," zpamatoval se náhle, „ano ty by mohly býti." Šel a vzal úhledný pár ze skříně, byly to ženiny svatební střevíce. „Sedněte," řekl a skloniv se na koleno, měřil délku střevíce s nohou a zase s pantoflíčkem. „Dlouhé by byly dost," praví na to, „nebudou-li jen příliš volné, zkusme je na nohu." Děvče se sehnulo, aby střevíce obulo, mistr pomáhal. Mimovolně přišly hlavy k sobě; mistr cítil měkký vlas, jenž se dotýkal jeho skráně a teplý vonný dech, vycházející z polootevřených úst, však jen okamžik. „Jsou příliš volné," ozval se hlas vedle něho a hlavy odskočily od sebe. „Však to máte také nožku," řekl mistr, „jakživ jsem hezčí neviděl." Děvče se dalo do smíchu, a „Já jich hned nepotřebuju," řeklo. „Vezměte mi míru, ale do posvícení musejí býti." „Vezmem tedy míru," opakoval mistr a vstal. Ačkoliv míry před ním na hřebíku visely, hledal je na okně, na skříni, mezi nářadím, stále se omlouvaje — byl celý pomatený. „Jen aby teď žena nepřišla," myslil si. Ta ale potkala na cestě známou kmotřičku, pannu Terinku. Říkali jí vůbec „modla" a to proto, že nebyla z kostela k vypravení. Byla tam při prvním zavrznutí kostelníkova klíče a vždy poslední a to při všech ceremoniích skrz celý rok. Jinak byla v hovoru nevyčerpatelná a zvlášť co se městských klepů týkalo, pravá pandořina skřínka; což divu, že našla-li trpělivou posluchačku, nebývalo moudrosti konce. Nemusil se tedy mistr zrovna překvapení báti. Že však o tom nevěděl, vysílal stále úzkostlivé zraky na ulici a naslouchal s bázní každému šustu za dveřmi. Při tom ovšem pořáde míry hledal, konečně je našel. Sehnul se znovu na koleno a sprostiv děvče malounkého pantoflíčku měřil. Ach, jakou slast pociťoval, když tu hezkou, teplou nožku v ruce držel, byl by ji líbal, líbal bez ustání, jako ty báby městské dřevěnou nohu panny Marie líbaly, čemuž se často smával.

„Pospíchám, pane mistře," dávalo děvče netrpělivost svou na jevo, když míra neměla konce.

Mistr se zapálil, jakoby ho při zločinu stihl, a „jsem hotov" řekl vstávaje. „Budou ale dojista do posvícení?" ozval se znovu libý hlásek.

„Dojista — ale do kterého?" zpamatoval se náhle mistr.

„Do našeho v Jetřichovsi, to máme za čtrnáct dní."

„A přijdete si pro ně, nebo —"

„Ovšem," smála se dívčina, vklouznuvši do pantoflíčků, „sloužím tady u Nevolů."

„U Nevolů? — aj — a to půjdete zítra —"

„Myslíte na Truzbabu, ne — zítra nepůjdu nikam. Ale přes týden bych ráda?"

„Vždyť vám nic nepřekáží," namítal mistr.

„A v těchle pantoflech?" smálo se děvče znovu.

„Vaši nohu krášlí vše," bránil se mistr, „konečně můžete mít do neděle střevíce."

„Kdyby byly — —"

„Nu co — kdyby byly?" usmíval se potutelně mistr, „šla byste se mnou?"

„Já — s vámi," smála se dívka, „kdoby tomu co dobrý řek?" Při tom ale nemohla odolati, aby se na mistra upřímně nepodívala.

„Řekněte," dotíral mistr na oko jako z čtveráctví, ač v tváři jen hořel, „bez ostychu, chcete-li střevíce, půjdeme spolu; ne-li —" zamlčel se a nedopověděl.

Děvče se znovu na mistra podívalo, chvíli rozpakovalo, pak ale řeklo: „Chci." Myslilo si ale, řeknu našemu Tomši a on půjde se mnou a zbaví mne mistra, ostatně snad jen tak čtveračí.

„Dobře," pravil mistr a třesa se podával děvčeti ruku. „Zde ruka, že tedy jdete se mnou." Ale zpamatoval se a dal se nuceně do smíchu.

„Do kola? — Proč ne, přijdete-li pro mne?" — S tím vyklouzla ze dveří. Mistr za ní oknem hleděl: několikrát se obrátila a vidouc jej, smála se srdečně, co si myslila, kdož ví? Mistr byl ale v největším rozčilení. Nepřirozené spojení se starou jeho ženou připadlo mu na mysl. Zavzdychl si z hluboka. Když přišla Šochýtková domů, měl už verpánek uklizený a poprvé, co se vzali, oblékaje sváteční kabát pravil: „Dnes musím někam na sklenici piva." — „Kdo tě drží?" řekla žena. Ovšem ale nemyslila, že se až k ránu vrátí.

2.

Pamatuju se ještě jako dítě, jakým kouzlem působila na nás muzika na Truzbábě. Co tu bývalo starostí a plánů, abychom dveřmi nepozorovaně vyklouzli a přes sad za město vyběhli. Ale byla to také radost. Pěknými třešňovými alejemi táhli v menších neb větších chumáčích svátečně odění měšťáci a vesnická chasa k hospůdce stojící na rovině jako talíř. Nedaleko byl holý vršek, na něm bouda s výrem ku střílení vran, které kolem něho stále kroužily a svým krákotem výra dráždily. Samota truzbabská sestávala z několika chalup. Bylo tu hospodářské stavení se stodolou a kůlnou, malý domek pro hajného a veliký, šindelem krytý hostinec s taneční síní. Kolem samoty byly dokola palouky z větší části posázené ovocným stromovím. U hostince stál veliký jasan, jehož nebylo pamětníka. Pod ním byl dřevěný altán a kuželník. Mezi stromy stávaly stoly, tu se bavívali hosté, kteří o tanec nedbali. Dále na palouku hrálo se „o kohouta", v čemž si zvlášť venkovští libovali. Nám dětem působil vždy mladík kráčející se zavázanýma

očima a šavlí v ruce náramnou radost. Na kůle, kde kohout k stínání býval upevněn, vál praporeček. Kdo přešel kůl, neb třikráte sekna kohouta chybil — prohrál. Nejveseleji bylo ovšem v taneční síni, ale ta bývala mladým lidem tak nabita, že kvítkované šátky a šněrovačky dívčí neb modravé kazajky hochů všecka okna jako živé reliefy vyplňovaly. Odtud znívaly disharmonické ale veselé tóny městských šumařů.

Na toto místo soustředily se v ustanovenou neděli všecky myšlenky páně Šochýtkovy. Již večer před tím byl kluka k Nevolům poslal, aby si děvče pro střevíce přišlo. Že matku Šochýtkovou zatím odstranil, nikoho nepřekvapí. Když se děvče dostavilo a pan mistr z něho tajemství křestního jmena vyloudil, byl tak blahosklonný, že ani peněz nepřijal řka: „Nechte, Mařenko, to jsou maličkosti, ani za řeč nestojí, zítra mi vše vynahradíte nějakým tanečkem.“ Mařenka nebyla nijak překvapena, neb uhodla snadno, co se v mistrově srdci dálo, měla ale přece radost; ten způsob, jak se o její přízeň ucházel, se jí líbil. Ostatně myslila, čtveračivá očka k Šochýtkovi upírajíc: „Není příliš starý, má hezký domek, dobré řemeslo a kdyby dnes, zítra stará zemřela“ — inu děvče pracující pro cizí lidi nalézalo laskavost paně mistrovu úplně v pořádku. Sebralo tedy střevíčky, poděkovalo se roztomile a slíbivši na jisto zítra přijíti, vyklouzlo ze dveří. Pochopitelno, že rozehřátá mysl Šochýtkova nenalézajíc valně odporu vždy více a více se ve vlastní sítě zaplétala. Po noci plné luzných snů nemohl se nedělního odpůldne ani dočkati. Sotva bylo po obědě, sebral sváteční kabát, upravil si čistě nákrční šátek, vzal jiný bílý do kapsy a hůlkou po švihácku ozbrojen bral se za město. Přišed za zámeckou bránu ku kapli napolo sesuté, polepené tu a tam svatými obrázky, umínil si na Mařenku počkati.

Počasí bylo příjemné, vše vonělo a šumělo jarým životem. Tu stálo ještě obilí, nad ním poletovalo ptactvo a mihali se pestří motýlové. Kolem zámeckého parku pod vysokými topoly byl chládek tím milejší, čím více slunce pražilo. Zde bavil se mistr chodě na stínu po větvích topolových, šlapaje v měkké trávě žluté pampelišky a bílé sedmikrásy. Chodil jako čekající nahoru a dolů. Chvílemi přiblížil se ku zdi parku a pohlížel se zálibou do temného úkrytu smrčí, dále přes svěží akacie k cestičkám posypaným drobným pískem k čínskému pavillonu zahalenému divokým vínem, odkud na blízký rybník v středu květoucí lučiny byl rozkošný pohled. Mezitím přecházeli kolem něho tu měštští tu vesničtí obyvatelé, na vozech i pěší, někdy i známí přicházeli, řekli pozdrav obvyklý a zmizeli v stromořadí.

Šochýtek čekal s trpělivostí podivuhodnou. „Jestli pak přijde přece,“ myslil, „čekám tu již přes hodinu a kudy nic tudy nic, či by byla šla jinudy?“ Byla totiž i s druhé strany zámeckého parku jinými částěmi města cesta k Truzbábě, ač méně užívaná, protože nepohodlnější a delší. „Počkám ještě,“ rozhodl se, „hudba bez toho začne až později.“ Čekal tedy a přecházel znovu starou cestou mezi topoly. Najednou sebou trhl, poznal přítele, jenž s úsměvem k němu kráčel. „Toho mi také čerchmant dlužen,“ myslil si. „A pan Mráček,“ vzolal pak na hlas.

„Ty Šochýtku, co pak dnes, kam to?“ zněla odpověď.

„Inu nevím sám, vyšel jsem si tak na zdař bůh, půjdu snad na Truzbábu.“

„Půjdeme tedy spolu, jdu tam také,“ dí Mráček a chopiv přítele pod paží, vlekl ho s sebou. Šochýtek chtěl se sice vymknouti a ještě trochu posečkati, na konec ale myslil, „nu nebude tak zle, shledáme se na místě.“ Šel tedy s přítelem stinnou alejí kol starého parku, ke knížecímu dvorci a odtud středem třešňového stromoví k Truzbábě. Tam bylo už živo. Sousedé a sousedky hlučně hovoříce stáli před stavením. U kuželníku byla tlupa mužů svlečených z kabátů, tlupa kluků hromadila se kol dvou výrostků „stavěčů“ a hleděla na ně s jakousi úctou, prozrazující asi tajné přání: „kéž jsem také jednou stavěčem.“ V otevřeném altánu a u stolů v zahradě všude bylo vidět veselé tváře, kohout se právě na kůl upevňoval.

Přátelé naši usedli u stolu blízko šenkovny, aby na příchozí dobře viděli a dali si po džbánečku.

„Dnes tady máte už záhy plno“, mínil Mráček, když mu přistárlá hospodská s dobráckým obličejem, ukrytým do pola v bělavém, modrými stužkami bohatě vyšňořeném čepečku, džbánek s chladivým mokem na stůl stavěla.

„Kdyby tak bylo každodenně, neškodilo by,“ odvětila, „ale přes týden sem mimo přespolní a nějakého toho sekáče nikdo ani nohou nezavadí. A přece je tu posezení milé.“

„Pravda, pravda“ přisvědčoval Šochýtek — „a což, netančí se ještě?“ ptal se.

„Hned to spustí, hned. Pak si ale také skočíme, pane mistře?“

„No, to už necháme těm mladším,“ zpíral se tento.

„Snad se nechcete počítat k těm starým, jděte, jděte, jsem říkajíc stará bába, ale když tak spustí něco, jak říkáme od podlahy, tu mně to vždy ještě šije v nohou,“ smála se hospodská. Noví hosté odtrhli ji od našich přátel. Byli to venkovští synkové s děvčaty. Se zalíbením spočívaly na nich zraky obou. Sotva přešli, přišla nová řada, párek, zase párek — zkrátka šlo to jako z klubíčka, že nebylo lze uhodnouti konce. Panem mistrem to škubalo, nebyl dosud Mařenku spatřil. Najednou zaslechl na blízku zvonkový smích a obrátiv se, uviděl vedle zavalitého vozky známé mu černé oči. Usmál se v tu stranu a hlavou kývaje pozdravoval. Děvče děkovalo, že však mezitím v taneční síni hudba zazněla, vstalo, s ním i Tomeš, vozka. Mistr štouchl loktem souseda Mráčka.

„Já řku, hleďte, je to dívčina, co?“

‚Hezká je, po čertech hezká,“ odpovídal tento, „těma očima by mohla i našinci hlavu splést. Tanečníka si ale nevybírala?“ dodal s úsměvem.

Myslil Tomše, jehož ďoličkovatá nafouklá tvář s malýma mžouravýma očima a zaječím pyskem nejen nehezká, ale na prosto odporná byla.

„A ještě ji hanebně opouští, hle, chudáček stojí sama.“ Měl pravdu Mráček, když to pravil, neb Tomeš, ačkoli Mařenku k tanci vyzval, spatřiv kohouta, zamilovanou svoji hru, opustil ji a vmísil se mezi zápasníky.

Nyní byla na mistrovi řada. „Teď anebo nikdy,“ myslil si a povstav od stolu se džbánkem právě naplněným, přistoupil k děvčeti, za Tomšem se dívajícímu.

„Zavdejte mi, Mařenko,“ řekl a podával jí džbánek.

„Stálé zdraví,“ řekla tato a napivši se trochu vracela mistrovi džbánek.

„A na vaši krásu,“ odpovídal mistr a vypil až do dna.

„Myslil jsem, že vás dočkám za branou,“ začal po chvíli.

„Tudy jsme nešli, Tomeš chtěl kolem Zavadilky.“

„Vždyť jste snad nemusila s ním?“

„To zrovna ne, ale kdo by mne potom doveď domů?“

Hudba mezitím stále hrála a vždy důtklivěji k tanci vyzývala.

„Což abychom se podívali do vnitř,“ prohodil mistr. Děvče zajiskřilo jen očima a běželo napřed, sotva že Šochýtek stačil. V kole nebylo ještě přeplněno. Šochýtek byl dobrý tanečník a tančil s Mařenkou celý kousek. Byla zarděná a udýchaná, když přestali, ze síně se jí ale už nechtělo. Mistr dal tedy přinést pivo sem a tančil jako o závod. Po třetím kousku bylo se zatím soumračilo, vyšli ven ruku v ruce. Naproti nim hrnul se zástup rozjařené chasy. V předu nesli dva výrostkové na tyči sťatého kohouta, za nimi šel jiný se šavlí. Za tím nesli čtyři z chasy vozku Tomše, ozdobeného věncem z jasanových listů, dále hnal se proud zápasníků. Byl tedy Tomeš dnes vítězem, a co takovému patřily mu následující tři kousky.

„Chcete za nimi?“ tázal se mistr, když celý průvod v taneční síni zmizel a vítězné troubení tichou krajinou se rozléhalo.

„Ne,“ zněla určitá odpověď.

„A proč?“

„Hněvám se na Tomše. Já znám jeho náruživost, ale když už mne vyzval, měl odejít až po kousku.“

„A záleží vám tolik na Tomši?“

„Slouží-li lidé v jednom domě, hledí žít v dobrotě. Ale dnes mne zahanbil.“

„Však mu zas odpustíte?“

„Možná, ale nikam s ním již nepůjdu, raději sama, jako jiné holky.“

„Kdybyste chtěla — on by se vždy někdo našel.“

„Pan mistr snad?“

„Třeba.“

„Co by tomu ale řekl svět?“

„Myslíte žena. Je stará a nemůže chtít, abych jen u ní seděl a se nepovyrazil.“

Mezitím se úplně setmělo, za zhoreckým kopcem nezbylo již nejmenší zlaté nitky z krásného západu, však naproti od želivské strany vynořil se měsíc, z prvu rudý vždy víc a více blednul a vystoupiv nad obzor co stříbrný štít, rozlíval své skvoucí paprsky po sadu. Mistr i děvče umlkli na chvíli.

„Jak je dnes krásně,“ začalo toto, „měsíček svítí jako rybí oko, škoda, že musím brzy domů.“

„Proč?“ ptal se mistr.

„Musíme zítra časně na pole, nevyspala bych se. A pak — nechci jít s Tomšem.“

Mistr chvíli rozpakoval, pak ale řekl: „Vidíte, Mařenko, já vás mám tak rád, že bych s vámi srdce rozdělil, ještě nikoho jsem tak neměl rád. Ale jsem vám starý?“

„To ne, jste hodný a hezký člověk; proč nejste svobodný,“ vzdechla si.

Šochýtek jen hořel. Tiskl její ruku a než se nadála, políbil ji v tvář. Děvče sebou škublo, ale mlčelo. Mistr byl smělejším, objal ji kolem pasu. Chtěla se mu sice vyrvati, ale vřelé polibky zlomily její vůli. Nevím, byla-li v té chvíli více záletnicí nebo milenkou.

„Manči!“ zaznělo to na blízku mezi stromy, „Manči!“ a sotva od sebe odskočili, vynořila se ze stínu dolíčkovatá tvář Tomšova. Měl dosud svůj kašket s jasanovým věncem a zářil radostí. Zahlednuv však Šochýtka, ušklíbl se a odplivnul.

„Co chcete, Tomši?“ začala Mařenka.

„Co chci? — Je teď můj kousek, chci si skočit s vámi.“

„A dříve vám kohout nedal, viďte?“

„Vy mne přece znáte — tento — no nebudete se snad durdit proto.“

„Právě proto.“

„Nepůjdete tedy!“

„Nepůjdu.“

„Pamatujte si to, Manči.“ Při tom pohleděl Tomeš na mistra tak jizlivě, měře ho od hlavy k patě svýma pichlavýma očima, že se tento bezděky zachvěl. Po tom odešel.

„Nynčko ale nesmíme tančit,“ řeklo děvče, když odešel, „vyved by nám něco v kole. Já Tomše znám.“

„Nevídáno,“ odvětil mistr, jemuž se srdnatost vrátila, „však nejsme také z cukru.“

„Ne,“ ozvalo se zase děvče, „povstala by z toho rvačka a kdo ví co — půjdu raději domů.“

Mistr ledacos namítal, na konec ale povolil. Šli, aby vyhledali Mráčka. Mistr vzal jej stranou a „ať držíte jazyk za zuby, zvláště před mojí“ šeptal mu.

„Což mne neznáte, mistře!“ divil se tento a slíbil nejhlubší mlčenlivost.

Šochýtek na to zaplatil řád za něj i za sebe a všichni se dali k městu. U parku odloučil se Mráček od párku a mistr zažil další cestou ty nejrozkošnější chvíle po boku hezké Mařenky.

Když přišel domů, bylo dávno po půlnoci. Světnička byla celá v měsíční záři. Vše se jen lesklo. Šel po špičkách, aby neprobudil ženu, šlápl ale náhodou mourovaté kočce, miláčkovi paní Šochýtkové, tak na pazourek, že se do strašného mňoukání dala. Mistr ji chytil a vyhodil ze dveří. Žena ale již vstala.

„Kde pak jsi se to dnes zabalamutil?“ řekla „musí být už hrůza hodin.“

„Není ani jedenáct,“ lhal mistr, „byli jsme s Mráčkem trochu v polích a zastavili se na Truzbábě.“

„Však jsem si to myslila,“ ozval se znovu hlas ženin, která ale již v příštím okamžiku zase spala.

Mistr byl rád, že věc tak lehce odbyl, nemohl ale dlouho usnouti. Rozčilující obrazy lásky mihaly se mu stále před očima.

(Dokončení.)

Nádherné slavnosti a bohaté hody.

Dějepisný kaleidoskop. Sestavil *Karel Hof.*

(Dokončení.)

Přísloví praví: „Čím kdo zachází, tím také schází“, aneb: „Jaký kdo život vedl, takovou sejde i smrtí“. Toho důkaz podává nám hned první osoba, jíž jsme v tomto kaleidoskopu místo dali. Labužník Verus kazil si co den žaludek svůj, když pak na něho přicházely těžkosti a bolesti, tu proklínal mizerii lidskou. Když si byl jednou zase žaludek nesmyslně přeplnil a právě do povozu vstoupal, který ho měl zase k nějaké nové tabuli zavézti, — raněn mrtvicí a za nedlouho — nejedl a nepil více.

Tarquinius Priscus zemřel roku 578 př. Kr. polknuv rybí kost a konsul Fabius (3. stol. př. Kr.) vlas v mléce. Nedostatkem pití, tedy žízní zahynul Thales r. 550 př. Kr. v divadle. Za nejstarší známé doby v dějinách Švédska, kdežto ještě země tato z menších samosprávných okresů obecných a knížectví se skládala, byl jednou jeden král, čili vlastně jenom kníže jmenem Fiölner, syn Yegwe Freye. Doba jeho vlády byla prý jednou z nejslavnějších; neméně dobře vládl i soused jeho Frode, jenž sídlil v městě Lethea zvaném. Nomen omen! Zde se měl Fiölner, jak mu snad souzeno bylo, skutečného nápoje „Lethe“ napiti, který ho na věky všech smyslů zbavil. Oba knížata často se scházeli, aby svou spokojenost, své štěstí při plném poháru slavili.

Navštíviv kdys Fiölner svého knížecího přítele, shledal tam již četných hostů, sezvaných k velkému kvasu, což jeho veselost ještě zvýšilo. Medovina byla tehdáž nápojem všeobecně oblíbeným a požívalo se jí velmi nemírně.*) Frode dal pod jídelnou zvláštní velký pokoj zříditi, jenž byl všecek medovinou naplněn, a sice tak, že se potřeboval host při tabuli jenom k podlaze shýbnouti, aby nápoj otvory zdola vytáhnul. Nikdy ještě se tak silně nepopíjelo jako v tento den. Nastal večer a hosté byli vesměs na nejvyšším stupni opojeni. Fiölnera musili jeho lidé do ložnice odnésti. Později v noci, vraceje se kníže z jistého místa, jemuž my Čechové tak říkáme, jako Poláci západu slunce, šel ještě napolo opojen na místě do své ložnice — do jídelny. Tam se na neštěstí přiblížil otvoru, sklouznul a spadl do otevřené velké kádě, medovinou naplněné — skonal tedy nejsladší smrtí. Na tento tragický konec knížete složil Thiodolph van Hoin tuto báseň:

Todesgericht,
Das Fiölnern traf,
Ward verbreitet
In Frode's Palast!

Den Beherrscher
Von Odin's Ländern
Hat verschlungen
Die stille See!

Podobnou smrtí sešel vévoda Jiří Clarence, bratr anglického krále Edwarda IV., znám z bojů bílé a červené růže. Bylo mu na vůli dáno, jakého druhu popravu sobě přeje. Zvolil tedy utopení v sudě malvazským vínem (dle jiných medovinou) naplněném, a skutečně skonal touto sladkou smrtí roku 1478.

Aimar de Ranconet (nar. 1498, † 1559) byl nejprvé parlamentním radou v Bordeaux, pak v Paříži, posléze předsedou nějaké enquetní komise. Přišed procesem o celé značné jmění své, byl na konec k rozkazu de Lorrainea, kardinála lotrinského, do bastily dán. Jednou se tam najedl mnohem buchet. I dal sobě na život, aby mu splasknul, mramorovou plotnu a — tím zahynul*) — Škoda, že neznal kouzelná slova:

„Zimbawa — fara fare taja won“, jichž užívají japonští labužníci, kdykoli byli účastni velkého kvasu. Avšak, snad znal Ranconet čarovné ono přísloví, ale měl je jako ten rozený Japončan za bohaprázdné, jenž varuje svých dětí, aby jich nepronášely, sice že dostanou křivou hubu. — A jaký je medle smysl kouzelné formule, po níž vzrostlí najedění oplaskávají a dětem huby se křiví? Odpověď: „Můj nabubřený břich činí mne těžkým.“

Bohatý labužník v nejstarší době bavíval se tím, že velkou perlu do výšky vyhazoval a spadající uchem chytal. Ale jednou vnikla mu perla hluboko do ucha, a z toho vznikl zánět a hnis, na něž bohatec zemřel.

Podobným způsobem zahynul Drusus Pompejus, syn Klaudiánův. Tomu zase napadlo, hrušku do výšky metati a ústy chytati. Hruška se ale pomstila — mladý panáček se jí zadusil.

Theodorich, král Ostrogotský, zemřel (526 před Kr.) pouhým pohledem na hrnek s rybami; Palämon, filosof, hledě na svého osla fíky požírajícího; Verrius (1. stol. po Kr.) uzřev šerednou babici. Dva papežové: Anastas II. (498) a Hadrián IV. (1159), pak Vladislav, syn českého krále Václava, ukašlali se za příčinou much, jež jim do krku vlezly. Přemýšleje zemřel císař Tiberius (37. po Kr.), píše — velký filosof Pláto (348 př. Kr.). Filemon Syrakusan (260 př. Kr.), Filistius z Nicäy a Polykratos z ostrova Naxos usmáli se do smrti.

Sv. Ambrož 397 a později Valentin Fratzendov vykládajíce žalmy, zemřeli.

Jakub Meyer, profesor a pastor v Basileji, měl řeč u hrobu a citoval právě větu: „Jak strom se kácí, tak bude i ležet“. Při těch slovech byl sám stromem takovým — sklesl mrtvicí raněn bez ducha k zemi. Podobnou smrtí sešel Essig, bohoslovec, udíleje požehnání.

Slavný hvězdář Tycho de Brahe zemřel následkem nepravého studu. Jeda s císařem v dvorní ekvipáži, ostýchal se za nutnou potřebou zastavit dáti — skonal prasknutím měchýře.

*) Také u starých Waleců (v Anglicku) hraje medovina, zvláště v eposech úlohu velkou. Bard Aneurin opěvuje nešťastné bojovníky Katraětské, připisuje nápoji tomu prohru bitvy. — Medovina byla někdy i v Čechách, v 14. ano ještě i v 15. století, nápojem velmi oblíbeným, obzvláště Chebská. Měřila se na hrnce. Krčmářům, kteří med prodávali, říkalo se „šenkéři medu“. Ve velkém domě „u pěti korun“ již tehdáž tak zvaném (čís. 465 — I. v Junošově č. Knnešově, nyní Sirkové ulici) byla (roku 1402) medárna, totiž hostinec, kde se hostům nalévala výborná medovina Chebská. Za doby Karla a Václava IV. byl med vždy ještě nápojem oblíbeným, ač méně obyčejným. Medníky (metsidor) nazývali se ti, kdož medovinu připravovali. — V Haliči se podnes medoviny požívá, nejlepší je tam meduvina Kulikovská.

*) Vůbec se zdá, jakoby byla rodina tohoto muže jenom pro samé neštěstí narozena. Dcera jeho, s níž v nedovoleném poměru obcoval, zemřela bídně na kupě mrvy, ženu jeho zachvátil blesk a syn jeho vykrvácel na popravišti katovou rukou.

Nejveselejší smrtí skončil (1699) František Lefort, ruský admirál a miláček cara Petra Velkého. V poslední hodince požádal za trubače a bubeníky, kteří mu ještě symfonii zahráti musili.

Končím tyto nahodilé poznámky slovy dvou filosofů. Moudrý Šalamoun praví: „Člověk nezná času svého, nýbrž jak se chytají ryby podvodnou udicí a ptáci na oka, tak i člověka podvádí doba zlá, přepadajíc ho mžikem.“ A Voltaire praví: C' est une mauvaise plaisanterie.“ Ano, má pravdu, ta smrt je po čertech špatným žertem!

Povídky z registratury.

Od *Václava Maliny.*

I. Jestřáb contra Hrdlička.

(Pokračování.)

Ujímaje se v duchu pana Jestřába naproti úzkoprsým mravokárcům, ubíral se Hrdlička domů. Než vás seznámím s nynějšími jeho poměry, stůjž zde stručný obsah předcházející kapitoly jeho života.

Jistý bohatý šlechtic starožitného rodu míval jednou do roka zvláštní romantický záchvat. V této době myl si pečlivě ruku, jíž byl spoličkoval svého podkoního, vzdával se každovečerní partie šachů se svým tajemníkem, klekával okázale před krucifixem ze slonové kosti v domácí modlitebně a rozmlouval nad míru vážně s jistým přistárlým chudým šlechticem, kterému poskytoval již na desátý rok pohostinství pro zvláštní jeho komičnost. V ty doby stával se samotářem. Opouštěl divalo, klub, maitressu a kál se ze všech ústupků, které byl přinášel nivelujícímu proudu časovému. Věnovával se výhradně rozjímáuí o vznešenosti a starožitnosti svého rodu. — A jednou zarachotil na dvoře nejstarší povoz remizy a šlechtic náš usedal se svým komickým soudruhem do ubledlého červeného sametu s vyšeptalým zlatým třepením. Jeli, pohříženi v slavné mlčení, jeli s podloženými koni, až se konečně zastavil povoz na travnatém nádvoří starožitného zámku, uprostřed lesnaté horské krajiny. Bylo to původní sídlo slavného rodu. Zde černala se ještě zubatá okrouhlá věž, s níž před věky hrdinný praotec silnici v dálce mezi horami se vinoucí ohrožoval, zde leskly se dosud střepiny barvitého skla v gotickém okně polozbořené kaple, v níž pobožnost svou konával. A kolem toho zvětralého jádra nakupily pozdější doby v malebném neladu směs věží, stavení a přístavků, různících se slohem a představujících v celé stupnici odstínů přechod z šera dávnověkosti až v bělo časů nejnovějších. Celek byl jako stvořen za pozadí romantické básně.

V tomto hnízdě svých předků trávil šlechtic náš každoročně několik neděl v očišťujícím a povznášejícím dechu minulosti, který vanul z každého kouta těch polovičních šřícenin. S pýchou prováděl svého společníka řadami starobylých komnat, okazoval mu s chloubou podzemní lidomornu s vrstvou kostí na dně a s vydrápanými nápisy v plesnivých stěnách, liboval si v temném ohlasu, jejž budily hřmotné jeho kroky v dlouhých chodbách, a drápal se po točitých schodech až na cimbuří nejvyšší věže, aby se pokochal úchvatně krásnou vyhlídkou. Pak bloudil zase zpustlým parkem, z něhož byl copatý jeho děd přírodu latěmi a nůžkami vyhnal a do něhož nyní opět příroda slavila vítězný svůj vjezd, hovoře o sladkých tajnostech jistého čínského altánu, a komický jeho soudruh kráčel uctivě za ním, strkaje ob čas uzardělou merunku, již byla marně zastírala žárlivá zeleň, s elegickým povzdechem do šosů starosvětského kabátu.

Ale po nějakém čase začínal jistý, s estetického stanoviska ovšem úplně vhodný pohyb ruky k ústům rušiti výklady našeho šlechtice nad malovaným rodokmenem, v rytířské síni, uprostřed vážných podobizen předků a přistárlý soudruh poznával k rostoucí lítosti své, že hostitel jeho nalézá každým dnem opět kus komické jeho stránky, až mu konečně zaklepal s hlasitým smíchem na rameno: „Nu což, pane rytíři, zítra pojedeme?“

Rytíř přisvědčil s tichým odříkáním a jeli. Před odjezdem odbývána delší porada s panem Hrdličkou a schválen velmi důkladný plán k všestranné opravě starého zámku, aby zachována byla k oslavě rodu a k okrase vlasti tato vzácná památka vznešených předků.

Jistou dobu po odjezdu vrchnosti krátil si pan Hrdlička dlouhé večery sestavováním všelikých rozpočtů na základě schváleného plánu a zaslal pak elaborát svůj do ústřední kanceláře, kdež se uložil do zvláštní přihrádky s nápisem „Opravy zámku Supovského“, ku kteréž se vylézalo po krkolomném dřevěném stupátku, na štěstí jen jednou do roka.

Tento rozpočet byl hlavním, ba téměř jediným břemenem inspektorského úřadu pana Hrdličky. Ostatní čas roku přihlížel svědomitě, jak kámen po kameni opadává se svěřeného jemu zámku, jak se haluze stromů zvolna, ale vítězně derou gótickými okny do sbořené kaple a zelená mha žabince pozvolna se ukládá na hladině umělého rybníka, jenž dřímal těžký, mutný sen uprostřed zdivočilého parku.

Více nemohl pan Hrdlička při nejlepší vůli pro „oslavu rodu a okrasu vlasti“ činiti. Hleděl tedy alespoň s přiměřenou důstojností nositi svůj titul. A to se mu dařilo zcela dobře. Představoval jaksi skutečného držitele zámku, vázaného toliko volným manským poutem k titulárnímu vlastníku, který přicházel ob čas přijímat povinný hold. Po celou ostatní dobu podroben byl starý zámek neobmezené jeho moci. Rodina jeho užívala po ten čas všech místností a půvabů starožitného sídla po své libosti. Na dlouhém stole v rytířské síni sušily se křížaly; sklenice zavařeného ovoce prohlížely mřežovím gótických oken; hosté páně Hrdličkovi vystupovali po točitých schodech do arkýřových komnatek a uléhali v divně vyřezávané postele pod nebesa z otřeného damašku; paní Hrdličková čítala sentimentální romány na větrném, vysokém pavlánu, dcery její vozily se ve spuchřelém člunu zelenou mhou rybníka k čínskému altánu a blouznivý syn sedal v některém koutě staré kaple, jako pavouk zapředen v duhové nitě své obraznosti. Srostli již celou bytostí svou s tím kamenným hnízdem a starý Hrdlička doufal pevně, že uloží své kosti vedle kostí předchůdců svých pod cypřiše v odlehlém místě parku, v uctivé

vzdálenosti od mausolea, v němž snili sen věčný pánové zámku.

Ale osud rozhodl jinak. V jednom roce přijel starý hrabě nad obyčej pozdě, když chaos listí ve zpustlém parku již barviti se začal chorobným ruměncem podzimku, — přijel v černě ověšeném voze s průvodem černě oděných páuů a slzících dam, přivádějících k plné platnosti svůdnou protivu smuteční černi k sněhobílým lícím a krajkům. V průvodu tom nescházel ani komický rytíř. Uložili starého pána k předkům, prohlédli si hladomornu, pochválili vyhlídku z věže a rozjeli se zase. Jen komický starý šlechtic pozdržel se ještě den a chodil v myšlenkách dřímajícími chodbami, bloudil parkem, v němž nepýřila se již žádná mernůka pod žloutnoucím lupením, a seděl posléze drahný čas na práhu rozbitého čínského pavilónu, jehož děravá střecha postlána byla žlutým a červeným listím, sprchlým s dumavých vrcholků stromů. Tak tu seděl, vhodná stafáže v obrazu všeobecné sešlosti, a klonil do dlaní navlhlou tvář.

Věděl, že tu sedí naposled. Nástupce hraběte, vzdálený příbuzný, nedovedl oceniti komičnost chudého rytíře.

Ale také Hrdlička stal se obětí převratu toho. Nový pán myslil, že se zámek Supovský i pod dozorem pouhého vrátného se stejnou důsledností rozpadávati bude, a dal pana inspektora s dosti skrovným výslužným na odpočinek.

Toto rozhodnutí zasáhlo celou rodinu jako hromová rána. Nemohli ani pochopiti, že by se navždy rozloučiti měli s těmi šedými stěnami a divokým sadem, s tím vším, co za své již považovati uvykli, že již nikdy více neuvidí západ slunce s hrdého toho pavlánu a neuslyší, sedíce pod omšeným kamenným Satyrem, za večera klokot slavíků v rozcuchaných křovinách toho parku, že se jim všechno to stane cizím a že jsou náhle ve světě bez domova — — však, což naplat! Ohledli se naposled po zubaté černé věži, v paprscích zapadajícího slunce zahrály naposled za nimi zbytky barvitého skla v oknech zbořené kaple a slzy, jež při tom naplnily jejich oči, byly zcela neúrodnou vláhou.

Přestěhovali se do hlavního města a najali si tu v jedné z nejživějších čtvrtí byt o třech pokojích, slušném salónu a předpokoji, s vyhlídkou na ulici.

Ale po roce uznalo se v rodinné poradě, že má tento byt přemnohé vady. Obyvatelé tří hořejších poschodí nepřestávají vystupovati a sestupovati kolem dveří, že to vypadá na schodišti jako v obecném průchodním domě; každý druhý chodec zastavuje se tu, aby zaslechl úryvek z živého dialogu paní Hrdličkové a její kuchařky anebo zahlédl bílou silhuetu slečny Irény v ranních nedbalkách, s růžovým pantoflíčkem na boso; strop celého bytu jest jakoby ressonanční půdou, jež zvěstuje všechny odstíny v náladě hořejších nájemníků různým tempem dunících kroků; vezměte k tomu věčný rachot povozů na ulici, zvědavost protějšího domu a konečně premovaného portýra v průjezdě, který nehýbá ani rysem hloupě nadutého obličeje, když šustí paní Hrdličková kolem, — a máte důvody, které přiměly rodinu Hrdličkovu k vyhledání si jiného, útulnějšího hnízda.

Přestěhovali se v tišší, malebnější část města, do třetího poschodí podivné třípatrové budovy. Zde obývali něžný salonek a dva těsné pokoje, vlastně jen ty, neboť do salonku nedovolovala paní Hrdličková nikomu vstoupiti bez utírky nebo smetáku v ruce. Žádný hluk, žádný pohled zvědavý nerušil tu posvátný klid jejich domácnosti. Vyhlídka okazovala po jedné straně romantickou prejzovou krajinu s táhlými, rozmanitě se křižujícími hřbety žlábkovaných střech, s lesem štíhlých komínů, plnou roklí a slují, jimiž se řítily za deštivého počasí bystřiny v nedohlednou propast, po druhé pak straně kamennou černou směs gotických oblouků a pilířů, mezi nimiž zkameněly uprostřed vilného hemžení podoby všelikých nestvůr, — bok to prastarého, v tlačenici okolních střech téměř již umačkaného dómu.

V jednom z obou pokojíků nalézáme rodinu páně Hrdličkovu před návratem hlavy čeledi.

Jak obyčejně mluví se o drahém nepřítomném.

Slečna Iréna opustila rybářský člun, v němž nějaký Bulwerův hrdina lásku své bohyni vyznával, a pravila zívajíc: „S tatínkem je kříž! Jistě sedí někde v kavárně a myslí si, ať se starají sami. Budu slaviti zítra pěkný svátek!“

„Ty myslíš jen na sebe,“ pokárala ji matka. „Nejhorší je, že přijdou návštěvy. Bylo by hrozné, kdybychom nesehnali ani bídný dort!“

„Poněkud jsi tím sama vinna, matinko. K čemu leží stříbro v prádelníku jako zakletý poklad?!“

„Což ti mám stále opakovat, že se ho nedotknu, kdybych poslední šat s těla prodati měla! Tak těžce se neprohřeším nikdy na památce svého otce, abych erb našeho rodu —“ paní Hrdličková byla rozená z Podvalských — „vtiskla do špinavých rukou vetešníka. Ostatně, kdo by to odnesl? Snad bychom se snížili před služkou, či měla bych jíti já, nebo ty —?“

„Šla by Jula.“

„Marná slova. Víš dobře, že nemiluju tu kapitolu. Celé naše neštěstí záleží v tom, že nemáme praktického muže v domě. Kdyby se otec opravdově o to zasadil, musil by dostati místo. Ale tak to zůstává při krásných plánech. Jednou blouzní o přednostenství stanice v Uhrách, podruhé o sinekuře v Tyrolsku a při tom sedí věčně na holičkách a bojí se jít mezi lidi. A synové daří se po otci. Vladimír potlouká se bez účelu po světě a Jaro prospává za kamny drahocenný čas.“

„S tím by se mělo zatočit jinak. Ať se učí řemeslu, když mu latina nevoní!“ pravila Iréna a vrátila se do rybářského člunu, který ji brzy opět ukolébal ve sny o lásce a štěstí.

Nepřítel latiny nepohnul sebou při zdrcujícím úsudku matky a sestry. Úsudek tento byl částečně pravý. Přípravy pana Jaroslava k těžkému boji života byly velmi nedostatečné. Ač nespal celý den, jak matka podotkla, nalezal se přece v jistém stavu, který byl blízkým příbuzným dřímoty; sedal někde za větrem a podpíral dlaněmi jemný bílý obličej, bez odlesku vnějších dojmů, ozářený jen mdle jakýmsi vnitřním světlem. Víčka míval nejraději sklopená a když vyhledlo velké tmavé oko, nezíralo do světa, ale do jakési tajemné kouzelné příze, kterou tkala chlapecká jeho obraznost kolem něho a v níž se jen míhavě obrážely rysy skutečnosti.

Nyní stál u okna a pohlížel do lesa černých góticských pilířů na boku starého dómu. Ale co tam viděl! Všechny ty kamenné bizarní postavy nabývaly života, šplhaly vzhůru po kamenných výstřelcích a plížily se přes větrné oblouky; drak v rohu rozepjal posnežená křídla a vznášel se volně do výše, černokněžník obracel listy kamenné knihy, ďábel opřel ruce o římsu a namáhal

se vypnouti šíji pod nohou andělovou, hříšnice, rvoucí sobě vlasy klikatými prsty, měnila se v líbeznou dívku, jež vztahovala k snílkovi v okně s úsměvem ramena.

Mimo jmenované nalezaly se v pokoji ještě dvě osoby. Byly od ostatních odděleny vysokou plentou, polepenou směsicí pestrých obrázků. V posteli za plentou ležela stařičká paní. Byla to matka paní Hrdličkové. Pod hlavou měla vysoko nakupené podušky, tak že byla hořejší část jejího těla na polo vzpřímena. Podivně lišil se od sněhobílých polštářů s jemnými varhánky do kola zvadlý sežloutlý obličej, rozbrázděný jako nitkami množstvím jemných vrásek; ale přes to nezanikly ve zvraštělé tváři stopy bývalé krásy a jakýsi slavný, důstojný výraz činil ji podobnou obličeji mroucí královny, kteroužto představu podporoval staromodní diadem ze skleněných perlí, který se třpytil nad čelem jejím v rozcuchaném, sněhobílém vlase. U hlav postele pak seděla na stoličce útlá dívka, asi šestnácti let, a přišívala bílou růžičku na bílý bálový střevíček.

Právě vystoupila Iréna z rybářského člunu na květnatý břeh a vrátila se do skutečnosti poznámkou: „Uvidíte, že přijde tatínek až po půlnoci, aby nemusil —," když se tu ozval v předsíni povědomý krok pana Hrdličky. Za chvilku na to objevil se zářící ve dveřích, ale musil se bohužel ihned vrátit do předsíně, aby si očistil boty a vytřepal sníh ze záhybů svého oděvu, což obě v radostném rozčilení učiniti opomenul.

Když se vrátil, utkvěly na něm oči manželky a dcery v upjatém očekávání.

Jemně uzardělý jeho obličej a třpytící se oko věstily vše dobré. Ale očekávání rodiny bylo ještě daleko předstiženo tlouštkou jeho tobolky a četností neprakticky složených bankovek, které pan Hrdlička dlouhou řadou vítězoslavně na stůl ukládal. Netřeba podotknouti, že obnovil tento pohled zviklanou otcovskou autoritu a že mu pojistil pro dnešní večer v rodinném kruhu velmi čestné postavení.

Nedlouho po jeho příchodu seděli všichni, vyjma churavou stařenku, za okrouhlým stolem u slušné večeře a nalezaly se v klidném veselém proudu svých obyčejných rozprávek. Rokováno o dortu, který se státi měl chloubou zítřejšího dne. Uznáno, že jsou pro Irénu nezbytnými potřebami černý hedbávný vějíř se zlatým vyšíváním a damské hodinky. Hlavě rodiny prominuto, že jevila dnes povážlivou příchylnost k Polsku, z nezbádaných prozatím příčin.

Když se pak po večeři vonný punš kouřil ve vysokých sklenicích, došla řada na oblíbený, stále zajímavý předmět hovorů jejich, na ztracený ráj Supovský. I Jaro a tichá Jula účastnili se této rozprávky. Jen otec odchyloval se dnes od půvabů starého zámku Supovského a jeho okolí k nějaké vlhké a lesnaté krajině, plné dřímoty, s panským dvorcem na pahorku, v němž blíká v teploučké jizbě červená lampička před obrazem panny Marie Čenstochovské nad párem skřížených karabel.

A naposled vytasil se pan Hrdlička s určitou nadějí, že nastane bohdá utěšený obrat v jejich osudu a že jsou Poláci lid velmi ušlechtilý a krajiny polské krásné, navzdor lesům a vlkům. Dále však neodhrnul závoj, kterým zastíral své šťastné tajemství.

Tak připravil dnes pan Jestřáb své rodině po traplivém dni velmi příjemný večer.

Konečně odebrali se všichni na lože. Pan Hrdlička četl ještě v posteli Zapovu cestu po Haliči a pronášel se časem k choti, která ho dnes trpělivě poslouchala, že jsou „zrazy" výborným jídlem, jak se to krásně jede v lehounkých saních posněženým lesem, když bledý měsíc trhanými obláčky prohlíží a Mazur vzadu karabáčem práská i podobně. Jaro pak vytáhl si lehkou pruhovanou pokrývku a hledě do prosvitavé její látky, představoval si, že leží pod vlnivým povrchem jezera a ty zelené pruhy že jsou dlouhé vlající závoje dovádivých rusalek.

V druhém pokoji pak zůstaly obě dívky s churavou stařenou. Nebudu rušiti posvátné tajemství dívčí ložnice líčením půvabů, kteréž se znenáhla dobývaly z vazby špendlíků a spon.

Podotknu jen, že naposled sličná Iréna v kostýmu, jehož vypsání se zdržím, ač byl přímo čarovný, dlouho v zrcadle jeden z nejkrásnějších dívčích obličejů prohlížela a pak, otočivši se náhle na vysokém špalíčku růžového pantofle, do hlasitého smíchu se dala.

Když k ní Jula tázavě pohledla, pravila za stálého smíchu: „Vzpomněla jsem si na Supovského kantůrka. Víš, jak zamilovaně na nás s kůru oratoria patříval? A pamatuješ-li se, jak zanechal jednou v čínském altánu veršované vyznání lásky?"

Jula neodpověděla. Když se za chvíli na to přesvědčila, že sestra její spí, vytáhla ze záňadří psaní, jež rychle rozpečetila. Dle známek na obálce přicházelo z Cařihradu.

(Pokračování.)

Sen nad Dunajem.

Na dunajském břehu
jsem se zamyslila;
zatesknila tiše,
o domově snila.

Šeptající vlnky
hladinou se točí,
lahodno je vůkol —
přivřela jsem oči.

U poskoku luzném
vlnky dováděly,
pohádky mi české
sladce vyprávěly.

Opředla mne mlha — —
V šumavém vln hluku,
pod vodu jsem svislou
ponořila ruku.

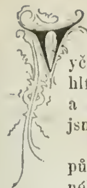
Tu se rozplynula
pěkná moje báje —
cizá jenom řeka
takto studená je!

Irma Geisslova.

Projížďka gruzínským krajem.

Úryvek cestopisný od *S. Čecha.*

II.

Vyčerpavše celý jídelní lístek „duchanu“ — tenký, hlíně podobný chléb, vejce na hniličku, ovčí sýr a slabé víno z německé osady tiflisské — vydali jsme se na další cestu.

Za krátko opustili jsme kruh nahé, kamenité půdy, vypálený kolem Tiflisu jako stínem báječného jedovatého stromu. Za námi po levici prostírala se ještě písčitá, jednotvárná planina, v níž prozrazoval jen kovový lesk daleké, nejasně načrtané jezero; ale před námi začala se již pozvolna odívati země tím báječným přepychem, v němž si libuje krásná příroda kavkazská. Hleďte na vkusné vzorky těch zelených krajek, jimiž halí své bujaré tvary, vizte ty bílé, červené, modré květy, jimiž září celá jako po dešti drahokamů! Překvapuje vás svým bohatstvím, ale mnohem více svým básnickým vkusem. Což jest všechno ozdobnické a čalounické umění člověka proti divům grácie a malebnosti, jaké provádí příroda kavkazská svou révou a svým chmelem! Kdybych byl malířem, myslím, že bych byl z počátku před každým skupením stromů rozbíjel svůj umělecký stánek.

Hleděl jsem ve tvář té země jako v obličej milenky, v němž odkrýváme vždy ještě novou vnadu. Ona pak usmívala se na mne pohledem, zpitým rozkoší, a vonný její vzduch vanul mi v čelo jako dech milostné touhy.

Zapomněl jsem docela na trapnou svoji závislost na libovůli koňské a bezděky emancipoval jsem se od železného knoflíku na špičce čerkesského sedla.

Potkávali jsme větší a menší karavany, smím-li tak nazvati řady kár s obrovskými dřevěnými kotouči na místě kol, tažené bůvoly a voly, s tlupami mužů, kráčejících podle nich. Každá podrobnost mne zajímala. Snad přeceňoval jsem malebnost těchto skupení pro úplnou jejich novost, která mi je odívala svěžím kouzlem. Rozmanité cetky na čelech bůvolů, zvláštní tvary povozů, nevídané kroje lidí — vše to vyzývalo a poutalo stále mou pozornost. Některé z těchto obrázků přiváděly mne málem u vytržení. Tak zaznamenal jsem si s obzvláštní pietou jeden výjev: v káře s párem velikých černých bůvolů leží na surové bedně mladík v těsně přiléhajícím, tmavém obleku, který jest po lýtkách, na zádech, po celé obrubě prošíván složitými červenými arabeskami; kolem spousty havraních kadeří zadrhnut jest malebně hnědý bašlik a spící obličej souměrných rysů vyniká tím živým, jižním inkarnatem, jemuž se obdivujeme na obrazech Murillových; svalnatá ruka pohrává si ve spaní ozdobnou rukojetí dýky, jež trčí z červeného pasu. Na voji mezi bůvoly sedí jízdmo malá, opálená, vyjevená dívčina s drobnými penízky na obnažené hrudi a s velkými, tenkými kruhy z mosazu v uších; vedle káry pak ubírá se vážně a slavně stařec v zeleném turbanu, v haleně s širokými rukávy sáhající až po zem, s bílou, ctihodnou bradou, obraz biblického patriarchy.

Krajina nabývá čím dále velkolepějšího rázu. Skály tu a tam porostlé chudou klečí střídají se s hlubokými doly, v nichž bují krásné lesy bukové a zrak se potěšuje spoustou planých růží a květoucím sněhem hlohu.

Vyjíždíme na obrovskou skálu a náhle, jakoby ji byl meč Titána rozpoltil, zívá před námi široká hluboká trhlina, sáhající snad až do samých kořenů jejích. Opatrně stoupají hřebci naši po mostě, jejž tvoří několik vedle sebe ležících, ledabylo oklestěných stromů; s hrůzou hledíme do závratné hloubky, na mysli tane nám bájka o Sesamu a s udivením zalétá pak oko naše, odkud se nám tou trhlinou skalní usmívá vstříc, z úžasné hlubiny, úryvek nějaké idyllické krajinky.

Jedeme dále. Hledíce na šik buků po pravici, jejichž korunami se promodrává čisté nebe a mezi jejichž bělavými kmeny prohlížejí hluboko zapadlé vrcholky zadních stromů, představujeme si, jak sráznou asi cestou sestupují zadní řady toho voje do hluboké propasti, z níž se na nás usmála ona půvabná krajinka.

Po levici upoutal pozornost mou rozkotaný jakýsi hrad na holé, strmé skále. Byly to jen chatrné trosky nějaké pevné, ale surové tvrze, jež tam čněly pustě a posupně jako polámané zuby z kostlivé čelisti.

„Smatri, krajánku,“ pravil mi soudruh můj ve své všeslovanské řeči budoucnosti, „vot zámek, v němž choval Ker-Oglu své žínky.“

„Kdo byl Ker-Oglu?“ otázal jsem se.

„Eh, kdo? Razbojnik byl, tatarský loupežník, jenž unášel krásné děvy a skládal při tom bohatýrské písně. Každý Tatar zná jeho kousky i jeho zpěvy.“

Nebude vám s podivením slyšeti, že mne těchto několik slov naplnilo vřelou touhou, seznámiti se blíže s bývalým pánem rozkotaného hradu. Osoba, spojující v sobě zároveň dvě tak zajímavá povolání, s mocným kouzlem úplné novosti a původnosti, v pohádkovém přísvitu Východu zaujala mne rázem pro sebe. Obraznost má vracela se ustavičně k tomu mohamedánskému pěvci a loupežníku v jedné osobě.

Doufám, že mi dovolíte, abych vám představil několika slovy tuto původní a zvláštní postavu.

Ker Oglu je mohamedanským kmenům střední Asie asi tím, čím Srbům králevič Marko. Jako slepci jihoslovanští, slaví tam kočující pěvci, „aušikové“, činy svého hrdiny a protkávají vypravování to vlastními jeho zpěvy. Každý „aušik“. sebrav kolem sebe tlupu posluchačů, přednáší jim nějaký úryvek z jeho dobrodružného života, pouště ovšem při tom obraznosti své volně uzdu, a — pokud vím — sebral posud jen Alexandr Chodzko tyto rhapsodické zlomky v jakýsi celek, jejž vydal v anglickém překladu pod názvem perského národního románu.

V postavě Ker-Ogluově zidealisoval a zkristallisoval se národní hrdina, jak si ho představuje divoký, loupeživý Kurd a Turkoman a ostatní příbuzné mohamedanské kmeny oněch stran. Smělost a udatnost, láska k nevázané volnosti, divoká pýcha, ukrutnost a hrabivost, věrnost v přátelství, nedůtklivost v záležitostech cti, slepá horlivost náboženská a ve všem ohnivá smyslnost — tyť jsou hlavní rysy v obraze našeho hrdiny. Ale nade vším rozestřen jest jemně krášlivý pel poesie. A Ker-Oglu není básníkem poslední řady; jeho zpěvy chovají nejednu zářivou perlu a žijí i budou dlouho ještě žíti v ústech jeho souvěrců a soukmenovců.

Rodem byl Ker-Oglu Turkoman, žil asi v druhé

polovici sedmnáctého století a skládal své zpěvy v nářečí persko-tureckém.

Než vizme již, jak si upravují osobnost jeho asijští rhapsodové. Z pravidla mívá obyčejnou lidskou míru, ztrácí se mezi ostatními figurkami na šachovnici bazaru, ale časem vzrůstá pod rukama pěvců v pohádkového obra. Pak dosahuje výšky minaretu, zatáčí si obrovské kníry za uši, hází celé měřice vařené rýže do propasti úst, škrábe se na lýtku, do něhož se zakouslo deset otrokyň unášené jím krasavice, a střílí z luku palcem své nohy, že mečí každý vymrštěný šíp jako telátko, hledající svou matku.

Zbraněmi jeho jsou kopí bambusové a meč egyptský; vedle nich houpá se na pleci jeho kytara, nerozlučná družka, s níž se mazlí jako otec s miláčkem dcerou. Dal si ji vyložiti drahou mosaikou a štíhlé její držadlo zařídil tak, že je po libosti své přišroubovati a odšroubovti mohl, jak hlásají „aušikové“, s patrným obdivem nad takovým technickým zdokonalením, které prý vynalezl sám Ker-Oglu.

Při každé příležitosti, uprostřed kvasu i boje, před milenkou i nepřítelem chápe se Ker-Oglu kytary a naznačuje několika akordy a krátkou písní svou okamžitou duševní náladu.

Však více, než svoji loutnu miluje Ker-Oglu svého Ajvaza, přijatého syna. Nazývá ho svým okem, svým mladým jeřábem, svou duší, svojí srnou, odívá jej v zlato a hedbáví a často opěvuje jeho krásu.

Ale nejvýše miluje oblíbeného svého koně Kyrata. Tato vroucí náchylnost ke koni, stálému soudruhu bojovného a kočovného jejich života, jest význačným rysem v povaze zakavkazských mohamedanských kmenů. Tatar tamější, lišící se valně od zjemnělého a vybroušeného Tatara krymského, líbá dosud oči svého koně a mluví k němu nejněžnějšími slovy: „Ty hvězdo východu!“ „Květino ráje!“ a p.

Ker-Oglu pak měl koně obzvláštního. Kyratův otec pocházel z rodu Bedů, matka z rodu Kohlanů, pradědem jeho byl slavný Duldul. Což divu, že vynikal výstřelek tak staroslavné koňské šlechty neobyčejnými vlastnostmi těla i duše.

Měl všechny ctnosti, jaké vyhledával Ker Oglu na dobrém koni. A těch nebylo málo. Vypočítává jich celou litanii v několika zpěvích a tyto veršované hippologie chovají se dosud v ústech asijských koňařů jako zákony svaté. Dobrý kůň má býti prostřední postavy, ale silný; záda jeho mají upomínati na hřbet zajíce, krk na šíji páva, nohy jeho buďtež jako jelení, huba jak velbloudí. Hříva jeho má býti čistá, jakoby z hedbáví jemně upředená, hlava malá, něžná a zvláštní jak hlava hada Chamara, oči jako jablka. Když se chystá ke skoku, sbalují se nohy jeho k sobě jak lupeny vadnoucí růže, v bitvě hledí k nebesům a lapá vítr divoce rozevřenými nozdrami.

Takového pak koně halí ovšem šťastný pán v hedbávné pokrývky, podkovává stříbrem a koupá ve víně.

(Dokončení.)

Literatura. Věda. Umění.

— Divadlo. Ve čtvrtek dne 28. září provedena byla v „Novém českém divadle“ ponejprv velká výpravná hra „Cesta kolem světa v 80 dnech.“ Čtenářové naši přisvědčí nám zajisté, že nejsme ani v divadelních věcech zrovna pedanty, a že umíme činit rozdíl mezi přísnou saisonou zimní a lehkou, z přirozených okolností pouze rozmarnou a v obyčejném smyslu zábavnou dobou divadla letního. Máť letní doba zcela jiné, v uměleckém ohledu mnohem volnější požadavky a potřeby, než saisona zimní, a proto byli jsme nynější divadelní správě dokonce i povděčni za to, že uvedla v parných měsících na scénu kusy v dekorativním ohledu krásné, ačkoliv v dramatickém ohledu zcela bezcenné. Dovedli jsme plnou měrou ocenit okolnost, že výpravné hry letošní parné saisony značně přispěly k vybroušení scenického vkusu obecenstva, ale všechno má zajisté svou míru. Však míra ta jest nyní již překročena, a bojíme se, že způsobem povážlivým. O nějaké letní saisoně nemůže být nyní již ani řeči, a přec obsazuje nám opět jeviště zemského divadla kus téměř jen dekorační, a nejspíše zase na několik týdnů! Uznáváme, že má „Cesta kolem světa“ mnohem větší dramatickou cenu, než její předchůdcové, ale není to přece žádné drama a měla by být již proto v nynější pokročilé době z jeviště uměleckého vyloučena naprosto. Však divadelní správa zabřídá patrně do manie, kteráž by našemu dramatickému umění snadno státi se mohla osudnou; neboť kdyby věci takto dále šly, přestalo by jediné naše divadlo být divadlem a proměnilo by se v „panoramu“ na ukazování maleb a zvířat s garniturou hry protivné nedbalé. První provedení hry „Cesty kolem světa“ bylo toho již důkazem. Proto přejeme kusu „Cesta kolem světa“, ačkoliv je v dramatickém ohledu lepší svých předchůdců, aby se již co nejdříve hrál „rozhodně naposledy“ — leč že by se pořádala dvojí představení, v zimním divadle na nábřeží a v novém předměstském . . . Prozatím oddáváme se ještě naději, že nastávající zimní saisona obavy a námitky naše rozptýlí, a proto dopřáváme i „Cestě kolem světa“ spravedlnosti a uznání co opožděnému kusu letnímu. Obecenstvo uvítalo ho aspoň co takový velmi příznivě, ačkoliv každému patrno bylo, že je obsazení úloh do jisté míry pochybené a že se hrálo celkem jen — prostředně.

Obsah čili děj kusu je znám z velezajímavého románu téhož jména od Julia Vernea a zpracování látky této pro kus dekorativní jest každým spůsobem dosti šťastné. Nalézáme tu ostře vyvinuté charaktéry, poutavé výjevy a situace rázu tklivého i rozhodně veselého, jadrný dialog a slušnou míru zdravého humóru i vtipu. Dekorace jsou v některých partiích velmi krásné, ale v některých dosti obyčejné; rozhodně imposantní, ba místy přímo úchvatné jsou komparserie (průvody, boje, scény lidu atd.), jejichž uspořádání svědčí o značném vkusu a velké píli režie. I osvětlení a ballet konají službu velmi dobrou, tak že bychom s „Cestou kolem světa“ co s výpravnou hrou letní saisony spokojeni být mohli, kdyby již svrchovaný čas nebyl, aby začala pravidelná umělecká saisona zimní a kdyby směr dosavadních her „Nového českého divadla“ tak přílišně nebyl jednostranný. Rozhodného pokárání zasluhuje illustrace nárožních divadelních cedulí a malých programů, jež v divadle samém se vydávají. Kdyby i všechny naše námitky proti uvedení „Cesty kolem světa“ na naše jeviště v této době byly nepodstatné, v tom dá nám zajisté za pravdu každý, že jest zemského ústavu nedůstojné, když návěští svá ozdobuje obrázky — slona a velblouda, jako pozvání do nějaké menažerie! Nemáme pranic proti živé (zvířecí) dekoraci jeviště v kusech jen dekoračních, ale zvířecí obraz nesmí se přece povyšovati na emblém a vývěsku uměleckého ústavu, kterýmž přec naše divadlo zůstati chce. Či bychom se v tom snad mýlili? — Mezi přípravami k „Cestě kolem světa“ hrálo se třikráte v malém divadle na nábřeží, a sice opera „Maškarní ples“ od Verdiho a nová, z němčiny přeložená Wichertova veselohra „Po dobrém nebo po zlém“ (dvakráte). Však představení tato byla jen výpomocná, pročež dostačí o nich jen pouhá zmínka. Zvláštního podotknutí zasluhuje, že vystoupila v řečené veselohře na pokus slečna Jirsákova, kteráž tak rozhodný talent jeví, že ji na jisto považovati lze

již za člena naší činohry. Promluvíme o ní příležitostne obšírněji. —

— Ze slovanského písemnictví. V Petrohradě vydal a sjezdu orientalistů věnoval V. N. Chitrov pojednání „Palestina i Sinaj". Spis ten obsahuje bibliografii ruskou o Palestině jednající (vyjma biblickou), přehled ruských cestopisů po Palestině a popis svatých míst v Jerusalamě, Betlemě a okolí s národopisem, dějinami ap, jak je byl Chitrov na své cestě po Palestině r. 1871 proskoumal. „Otěčestvennyja Zapiski" uveřejňují román chvalně známého ruského spisovatele Sčedrina „Vymoročnyj". — V Moskvé vydávají přátelé nauk přírodních sborník „Příroda", kterýž dospěl k druhé knize, obsahující pozoruhodné práce ruských přírodozpytců, jako prof. Bogdarova „Antropologija i universitet", L. K. Popova biologické náčrtky, G. Vyrubova nerostopisné pojednání, D. A. Sahanějeva o kamenném uhlí a j. V Moskvé vyšel obšírný politický spis V. S. Někljudova „Slavjanskij vopros". — Ze srbského písemnictví zaznamenáváme: „Baštovan ili kratka nastava o obdelavanju zeleni i drva", sepsal Pavle Bibić vydáno v Pančevu v knihkupectví Jovanoviće. Dr. Ilija Ognović sepsal a v novém Sadu vydal spis „O difteritičnoj vratobolji." — V „Ruchu literackém", jednom z nejlepších belletristických orgánů polských, čteme překlad povídky Karoliny Světlé „Kilka dni z życia pragskiego Dandysa". Nákladem redakce „Tygodnia" vyšla tiskem povídka Józ. Rogosza „Tak być musialo". Ve Varšavě v tiskárně Celsa Lewického vydána povídka Jana Zacharjasiewicze „Omanka". Písemnictví polské obohaceno bude v brzce nevšedním dílem Boleslawa Podczaszyńského, jehož části uveřejnil „Kurjer codzienny". Jsou to životopisy a líčení polských umělců všech oborů a jich děl, počínaje desátým stoletím až do naší doby. Kniha ta, jež k tisku se připravuje, bude se zváti: „Życiorysy budowniczych, lapicidów, muratorów, rzeźluarzy, snycerzy, sztukatorów i bronzowników a przytem odlewaczy dział, którzy w Polsce pracowali i Polaków w obczyźnie czynnych". Ve Varšavě vyšla „Historja literatury polskiej" od prof. Mecherzyńského, s nížto zároveň vyšly ukázky z nejlepších spisovatelů polských pod jmenem: „Przyklady i vzory". Dále zaznamenáváme: U Gubrynovicze a Schmidta ve Lvově vyšlo obšírné dílo: „Przewodnik dla leśniczych".

— Úmrtí. V Paříži zemřel chvalně známý malíř polský, Szermentowski. Narodil se r. 1833 ve vesnici Bodzentyně a již co hoch budil pozornost svými kresbami. R. 1857 opustil školu krásných umění ve Varšavě, kdež výtečný krajinář Krist. Breslauer byl jeho učitelem, a odebral se na státní stipendium do Paříže. Jeho krajinomalby vynikají neobyčejnou živostí a sloužily mu k nim za látky partie pyrenejské, provencalské a taterské. Roku 1869 pojal za manželku Wandu Szawlowskou, s nížto měl dva syny. Za doby obležení Paříže a komuny stihly ho velké pohromy. Roku 1871 a 1872 byla v Paříži policejní vláda tak krutá, že malíři nesměli ani své obrazy vysílat za hranice, aby snad nějaké výjevy z dob komuny nedošly po světě rozšíření. Szermentowski octl se v největší bídě a k tomu ještě bylo zdraví jeho podkopáno. Jeho práce „vesnický kostelík v době postní" vyznamenána byla na výstavě londýnské roku 1872 a zakoupena od spolku krásných umění ve Varšavě k vylosování pro členy. Od r. 1871 churavěl však neustále, až zemřel nyní na souchotiny, nemoha ani, jak si byl přál, spatřiti ještě jednou svou otčinu.

— Konkursy za práce literární. Matice srbská v Novém Sadě vypisuje cenu na dobrý román, drama neb veselohru ze srbského života a sice 300 zl. za práci delší a 200 zl. za kratší. Lhůta jest do dne sv. Petra 1877. Dále vypisuje cenu 300 zl. na dějiny srbského národa v Horní Krajině (pluku karlovacko varaždínském). Cenu 100 zl za přehled obsahu všech „Letopisů" Matice srbské od r. 1826—1876. Cenu 200 zl. za spis o nové srbské dramatice. Cenu 120 zl. za dějiny řemesla a průmyslu vůbec Cenu 60 zl na pojednání, jak zřizovati a udržovati vinice, vína a zahrady. Cenu 60 zl. za podobné pojednání, jak pěstovati dobytek, dojné krávy, ovce, koně a p. Lhůta k zaslání těchto prací, jež mají být uveřejněny v „Letopisech" Matice srbské, jest rovněž do dne sv. Petra roku 1877. Mimo to nahradí se spis do konce r. 1876 zaslaný o životu a spisech Lukijana Mušického.

— Novinky francouzského písemnictví. Zajímavou sbírku středověkého básnictví francouzského obsahuje právě vydané dílo G. Parisovo „Chansons du XV siècle". Spisovatel vybral a sestavil 140 písní z patnáctého věku obsažených ve sbírkách národní bibliotéky pařížské. Sbírka ta podává nám pěkný obraz tehdejšího básnictví francouzského. Patnáctý věk byl skutečným věkem francouzské písně, jejíž živost a naivnost vedle líčené pedanterie v oči bije. Spisovatel, kterýž vydáním mnohých literárně historických památek chvalného jmena si získal, probírá v předmluvě k sbírce té význam a dosah písničkářství XV. věku, poukazuje k básnické ceně některých písní a podává z nich doklady o spůsobech, mravu, dějinách a podřečích té doby. Sbírka obsahuje písně milostné, satirické, dějepisné a j. původem z Normandie a Pikardie, Gascogne, Provencie, Savojska a Španěl. — Nevšední prací jest též vydání národních písní řeckých. Před rokem vyslalo ministerium vyučování slavného hellenistu Emila Legranda do Řecka a na všechny řecké ostrovy, aby tam sebral co největší počet písní národních se zvláštním zřetelem k tomu, aby podal ve sbírce ukazy všech nynějších podřečí řeckých a poskytl tím jazykozpytu vydatný materiál. Legrandovi podařilo se sestaviti sbírku národních písní a ballad, jež obsahuje přes osmdesát tisíc veršů. Písne ty vyšly spolu s francouzským překladem, vysvětlivkami, obšírným objasněním nové řečtiny a slovníkem v 6 svazcích. Sbírka ta, jež vyšla u Maisonneuve pod jmenem „Chansons populaires grecques", má nejen velkou cenu jazykozpytnou, nýbrž i literární. — Bougeault vydal v Paříži ve třech svazcích své dějiny cizích literatur „Histoire des litteratures étrangères". Jest to příručná kniha literárních dějin všech národův mimo francouzský, ve kteréž však velmi chatrně dotýká se písemnictví slovanských národů, jež francouzským pisatelům jest dosud španělskou vesnicí. — Gustave Desnoiresterres ukončil osmým nyní vydaným svazkem životopis Voltairův. Dílo jeho vyšlo pod jmenem: „Voltaire, son rétour et sa mort". U Hachette-a vyšly sebrané přednášky a pojednání Patinovy, jednoho z těch, kteří tvořili skvělý kruh, k němuž náleželi Saint Marc Girardin, Villemain, Guizot, Cousin a Lenormant. Vydání to obstaral prof. Martha.

Drobnosti.

— Život na dně mořském. Před desíti lety vypraveny byly z Anglie dvě lodě „Porcupine" a „Lightning", aby proskoumaly hlubiny mořské a život na dně mořském. Výskumy výpravy té vyvrátily většinu dosud platných názorů a vědeckých kombinací o hlubinách mořských. Velezajímavé tyto výskumy vydal Thomson Carpenter v anglickém spisu „Propasti mořské" nazvaném, který již také vyšel ve francouzském překladu od Lorteta. Dříve se mělo obecně za to, že hlubiny mořské jsou beze všeho organického života. Domněnka ta jest výskumy těmi úplně vyvrácena. Na dně mořském panuje čilý a pestrý život zvířecí a v přečetném obyvatelstvu dna mořského nalézají se takové druhy, kteréž na povrchu zemském před sta tisíci lety vymizely a kteréž shledáváme jen co skameněliny ve vrstvách jednotlivých útvarů geologických. Na základě zásad fysiologických dokazovalo se, že na dně mořském již proto nemůže být život, poněvadž tam není světla, any paprsky sluneční jen vrchními vrstvami vodními proniknouti mohou, avšak výskumy výpravy anglické zjištěno, že živokové v hlubinách mořských svému životu potřebné světlo sami vyrábějí; v hlubinách těch víří myriady rozličných světlonošů a fosforisujících zvířátek. Fysika dokazovala, že tůně oceánů vyplněny jsou nepohybnými, klidnými spoustami vodními, jež se nemění a při největší hustotě vodní mají 4 stupně teploty dle Celsia, avšak anglická výprava zjistila, že oceány jsou prostoupeny rychlými a širokými proudy rozličné teploty, kteréž hlubiny vzduchem a životními potřebami opatřují tak, jako arterie a veny tělo zvířecí. Výskumy ty týkají se ovšem pouze Atlantického a Tichého oceánu a v uzavřeném Středozemním moři nebyl dosud proskoumán útvar dna, na něž rozhodný má vliv veletok nilský. Výskumy teploměrem, manometrem a vrtacími nástroji dokázaly v hloubce 4800 metrů, jež tedy rovná se výši Montblancu, množství korálů a cukriutů, kteréž nalé-

zají se co zkameněliny v útvaru jurském, mořské ježky a hvězdýše, jež jsou jen v útvaru křídovém. Sta tisíce let vymizely živokové tito z vrchních vrstev mořských a nyní byly zlepšenými vědeckými nástroji na palubu živé vytaženy a proskoumány. Před dvěma lety vypravila anglická vláda třetí loď „Challenger“, aby skoumala dno mořské a ustanoven prof. Thomsen za ředitele vědeckého skoumání. Loď ta má doplniti výskumy obou předešlých.

— Drobnosti z Číny. Sirky jsou v Číně zbožím velmi hledaným. Přicházejí sem z Evropy a sice většinou z Vídně. Číňané sami nepokusili se dosud o jejich vyrábění. Zovou je „ce-lai-ro“ t. j. oheň, jenž sám sebou povstává. Kdyby viděli nešetrnost, s jakou se v Evropě s dřívky těmito zachází, spráskli by ruce nad takovou marnotratností. Číňan ví zevrubně, kolik sirek škatulka obsahovati má a nekoupí žádnou, dokud nebyl celý její obsah přepočítal — Také evropské jehly těší se v „říši středu“ veliké vážnosti, zejmena v provinciích mongolských. S tobolkou jehel vystačil by evropský cestovatel na cestu celou provincií. V Pekingu pak možno koupiti za psaníčko jehel nejkrásnější kusy zvěřiny, kterou tam Mongolové na trh přinášejí. — Vzorná šetrnost Číňanů jeví se mezi jiným ve spůsobu, jakým aroma své národní rostliny, božského čaje, vykořisťují. Kolik nálivek musí tam list čaje proputovati, než zmizí v žaludku žebráka! První odvar vypil pán, druhý sluha, třetí host veřejné čajovny, čtvrtý navštěvovatel venkovské hospůdky atd. V hostincích dívá se host zcela lhostejně, jak suší před ním ve vrbových koších listy čaje, jejichž odvar právě srká, aby je vyvařili pro hosta následujícího. — Zvláštní jest spůsob, jakým se loučí odstupující čínský úředník od svých podřízených. Když totiž sídlo svého úřadu opouštějí, čekají kollegové a podřízení jeho v bráně města a vrhají se před jeho palankýnem na kolena, prosíce, aby zůstal. Úředník odvolává se na rozkaz svých představených, ale zástup v bráně prohlašuje, že ho po dobrém nepustí. Uchopí jej v skutku za nohy, ale mandarýn, poslušen císařského rozkazu, nechává jen pantofle své v jejich rukou, které pak po odchodu jejich v dřevěné kleci na bráně se zavěšují. Tak zanechá každý úředník pár střevíců na bráně města, v kterém byl úřadoval, — plný svůj měšec nezanechal tam ještě žádný, dokládá prostonárodní čínský vtip.

— Starožitnosti. Ve Spljetu činí se opatření, aby zachovány byly starožitnosti tam v hojné míře se nalézající. Tak zvaná věž sv. Rainera, kteráž jest mohutným ostatkem paláce Dioklecianova a kterouž r. 1861 finanční správa prodala, koupí se zpět a opraví se. Též loggia v Spljetu nesmí se dále rušit. Na jiných místech dalmatských započalo se soustavně pracovat na vykopávání starožitností, tak zejmena v Kistanji, Podgradji a Vidu. V Horním Muči nalezeny byly památky z r. 888 po chorvátském panovníku Branimíru, kteréž přeneseny byly do národního musea v Záhřebu. I zde započne se kopati a jest naděje, že mnohé zajímavé památníky staro i středověké budou zde objeveny. V Zadru opravuje se chrám sv. Donata, jedna z nejzajímavějších byzantských staveb z X. věku. Dosud sloužila budova ta za skladiště vinařskému spolku. Náklad na její opravu obnáší 6000 zl. V Solinu vykopáno bylo velkolepé pohřebiště římské a objeveno dosud 16 zachovalých sarkofágů, kteréž ostanou na místě, aby navštěvovatel měl jasný obraz římského pohřebiště.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: „Osvěta“. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydavatel Vácslav Vlček. Číslo 10. (Sešit říjnový.) Obsah: Návštěva u Darwina. Od dr. Josefa Durdíka. — Dr. Josef Frič. Životopisná vzpomínka, již podává Jiří Dlouhý. (Dok.) — Bosna. Od Jos. Holečka. (Pokrač.) — Dramatické práce A. Dumasa syna. Příspěvek k rozhledu ve dramatě francouzském od Fr. Zákrejse. (Dok.) — Naše letošní slavnosti. — Zlato v ohni. Obrazy ze života od Vácslava Vlčka. (Pokrač.)

Kronika války nynější pod Balkánem. Arch 10—12. V Praze, nákladem F. Bartela.

Budečská zahrada. Obrázkový časopis pro mládež. Redaktor: Jan L. Mašek. Ročník VII. Čís. 11. Nakladatel: Jan Otto.

Malvína. Sepsal Fr. Nečásek. V Praze, v komisi knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Datla.

Gracchus, tribun lidu. Tragedie v 5 jed Z A. Wilbrandta přel. Ervín Špindler. (Sbírka spisův dramatických svazek VIII.) V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Poetická čítanka. Sbírka básní původních i přeložených, již dle básnických druhů k tisku upravil Václav Petrů. Sešit 15. V Praze. nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Paleček. Humoristický obrázkový časopis nepolitický. Sešit 15 a 16. Redaktor: Aug. Nevšímal. V Praze, nákladem J. Otta, knihkupce.

Matice lidu. Ročníku X. číslo 4. Výtečníci starého věku. I. Řekové. Sepsal V. Petrů V Praze, nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých.

Divadelní ochotník. Sv. 116. Rázná žena. Obraz ze života se zpěvy v 6 odděleních. Volně vzdělal E. Z. — Opička. Žert v 1 jed dle Ed. Kirschnera volně vzdělal Lad. Novák. — Sv. 117. Zamiloval se do své paní. Veselohra ve 3 jed. dle Gerle-ho zpracoval L. R. Stirský. — Bratři sokové. Činohra v 1 jed. od Duverta a Bernarda, z franštiny přel. Em. Züngel. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Laciná knihovna národní. Serie II Čís. 45—48. „Komedianti života“. Román od Morice Jókaie. Přeložil Fr. Brábek. V Praze, nákladem knihkupectví: J. Otto.

Listárna redakce.

X. Vl. v Br. Nechte mladosti ještě rok, nebo dva.

J. K. N. v H. K. S. Myšlenka Vaší drobotiny není dosti vtipná.

J. P. Pověst i překlad bez ceny.

F. Tejnický. Formu máte dosti peknou, ale obsah je mělký.

IV. zde. Pracujte jiným spůsobem na národa roli dědičné.

J. S. Úsudek náš jest prozatím ten, že není verš Váš dosti správný a že se obrazům Vašim nedostává původnosti.

C. K. „Kozáka“ Vašeho sice odkládáme, avšak radíme Vám, abyste pokračoval. Nadání máte.

„16“. Pouhé přání k svátku. Zašlete nám něco jiného.

Bud. Třem. Žádná se nehodí.

Li—cký v Br. Myslíme, že Vám vavříny na tomto poli nekynou.

S. X. „Nalezenému“ nevyhovuje. Čekáme na nové práce.

A. H. Nehodí se.

OBSAH: Krajina. Báseň od *Jar. Vrchlického.* — Elegie o černých očích. Bluetta od *J. Arbesa.* (Dokončení.) — Jezero gmundenské. Náčrtek od *D. Mnišeckého.* — Dva herci pro jednu úlohu. Povídka. Z *Theofila Gautiera* přel. —ý. — Mistr Šochýtek. Maloměstský obrázek od *Bohuslava Čermáka.* — Nádherné slavnosti a bohaté hody. Dějepisný kaleidoskop. Sestavil *Karel Hof.* (Dokončení.) — Povídky z registratury. Od *Václava Maliny.* I. Jestřáb contra Hrdlička. (Pokračování.) — Sen nad Dunajem. Báseň od *Irmy Geisslové.* — Projížďka gruzínským krajem. Úryvek cestopisný od *Svatopluka Čecha.* II. — Literatura. — Drobnosti. — Část redakční.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — **Tiskem dra. Edv. Grégra v Praze,** 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až 2½ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. 10. října 1876. Číslo 28.

Hrabě Xaver.

Novela od *Julia Zeyera.*

Byl pošmurný, nepřívětivý den, jeden z těch nevítaných, kteréž na počátku jara po krátkém úsměvu teplejšího slunce nadějné modro nebes zonfalým olověným šerem zastírají a sklamanou mysl naši dvojnásob rozmrzují. Sníh padal hustě, ale nebyl to již poetický sníh vánoční, který tak svátečně stromy, pole a lidské příbytky do skvělého bělostného roucha halí a snivou svojí krásou, jiskrným leskem svých hvězd a mihavou hrou svých modrých stínů na fantasii mnohdy lahodněji působí, než zářivá harmonie barev a omamující vůně květů pestrého leta — byly to naopak měkké, beztvarné vločky, kteréž sotva k zemi doletěvše, ihned v odporné bláto se měnily a městu nemalebného, ba odporného vzezření dodávaly. Po ulici chodilo málo lidí, byla neděle a koho povinnost nevyháněla, zůstal raději při zářícím ohni. Ostatně chodívalo v té malostranské, obyčejně tiché ulici, kde Xaver bydlil, vždy jen velmi po řídku živých bytostí, a pošmurný, zanedbaný jeho palác měl tedy úplnou volnost chrliti z popraskaných žlabů celé katarakty dešťové vody na prázdný chodník.

Xaver dostrojil se právě v malé své ložnici v tom velkém, prázdném domě a stál u okna, hledě trochu ospale na miniaturní potopu na ulici; pak zívl asi dvakráte, povzdechl si a odebral se konečně dolů do jídelny, kdež ho snídaně a paní Dačická již očekávaly. Snídaně sestávala z horkého čaje, naplňujícího celou prostoru aromatem a připomínajícího cestou sdružených představ na kosmooké, moudré Číňany s dlouhými copy. Paní Dačická byla stará, velmi důstojně si počínající paní, oblečená v jednoduchý černý, hedbávný šat a bílý čepec. Byla vdovou po úřadníku, sloužívším dlouhá leta rodině Xaverově, a zastávala nyní sama úřad správkyně domu. Před sňatkem svým byla komornou u Xaverovy babičky a považovala se již jaksi za člena rodiny. Oči její spočívaly s obdivem na Xaverovi, kterýž nyní po druhé ve svém živobytí pod střechu svých otců byl zavítal, byv mimo Čechy vychován. V očích paní Dačické byl Xaver ideálem mužské krásy, však i nestranný pozorovatel musil uznat, že byl Xaver muž velmi sličný. Byl postavy vysoké, v obličeji poněkud bledý a přátelé jeho tvrdili, že je nápadně podoben lordu Byronovi; ke všemu také ještě pokulhával, jako nesmrtelný básník Don Juana. Ti, kteří mu byronovskou jeho interessantnost záviděli — a kdož nemá závistníků? — tvrdili ovšem, že kulhání jeho bylo pouhou affektací, a že je prováděl právě jen k vůli řečené podobnosti, ale kdož o tom rozsoudí? Xaver nepodal nikdy vysvětlení o náhodě, kteráž ho byla zmrzačila a dotekl-li se někdo jen z daleka té okolnosti, zamračil se Xaver tak, že každý ihued hovoru svému jiný obrat dával.

Mezi tím, co paní Dačická čaj nalévala, hleděl Xaver opět mlčky z okna.

„Pan hrabě se mi zdá býti smuten,“ pravila starostlivě paní Dačická, „nespal snad dobře?“

„Oh výborně, nelze ani lépe spáti. Ale den je tak pošmurný, a vyhlídka zde z okna tak neutěšená, tak jednotvárná.“

Přisedl ku stolu a paní Dačická, jíž byl k snídaní pozval, věnovala pod záminkou, že s ním snídá, celou svoji pozornost jeho obsluze. Xaver měl přese všechnu svou podobnost k básníkovi satanské poesie výbornou chuť a činil sandwichům, připraveným rukou paní Dačické, více než plnou spravedlnost. Čím více pak jedl, tím zářivějším stával se úsměv na tváři staré paní a když malované dno sévrského talíře mezi sporým nyní pečivem prokukovati počalo, byla tak spokojena, že se její srdce takřka láskou k celému člověčenstvu plnilo.

„Jaká to šeredná zeď tam naproti, přes kterou zčernalé prejzy nějaké podivné střechy vyčnívají?“ ptal se Xaver.

„Oh, záleží jen na panu hraběti, aby se zbořila a ta černá střecha novou, krásně červenou nahradila,“ usmála se paní Dačická, jejížto krásnocit soudě dle nadšené narážky na červené tašky se nezdál příliš vyvinutým.

„Tak? A jak to?“ divil se Xaver.

„Je to ona zadní část domu, o kterouž spor vznikl, a tuším, že právě k vůli tomu sporu pan hrabě do Prahy zavítal.“

„Nepřijel jsem k vůli žádnému sporu, zatoužil jsem prostě uvidět zase jednou starý náš dům a Prahu. Ostatně se teď pamatuji, že mi dr. B. několikráte psal o nějakém domě, který by mi po zákonu měl připadnouti; ale věc ta mne naprosto nezajímala, a jest mi také docela cizí.“

Paní Dačická jevila známky největšího překvapení.

„Je-li možná?“ zvolala, „pan hrabě tak málo o ten domek dbá a ubohé ty dámy jsou hrozně polekány! Dr. B. jim dal na srozuměnou, že se proti nim se vším důrazem zakročí.“

„Jaké dámy? Jaké zakročení? Proukázala byste mi věru velkou laskavost, kdybyste mi zkrátka celou tu

záležitost vysvětlila, uspořila byste mi takto dlouhou konferenci s doktorem, kteráž mi patrně hrozí.“

Paní Dačická dala se ihned do výkladu.

„Nuž v krátkosti řečeno, protější dům a zahrada patřily někdy k paláci. Praděd pana hraběte (slavné paměti!) ponechal ten majetek svému sekretáři s podmínkou, že v určitý čas rodina pana hraběte bude míti právo jej za jistou, pro nynější poměry velmi nepatrnou cenu nazpět koupiti. Nevím, jak se to událo, že klausule tato mohla přijíti časem v zapomenutí, když dům do rukou jiných majitelů přešel, ale dámy, kterým nyní asi rok již náleží, nevěděly o ničem, žily tam bez nejmenšího tušení, co jim hrozí, až znenadále a z čista jasna dr. B. v hraběcím archivu velký svůj vynález učinil a s ním vítězoslavně se vytasil k úžasu těch ubohých dám, které vyhrůžkami na dlouhý proces z obvyklého klidu vyděsil.“

„Kdo jsou ty dámy? Znáte je?“

„Jsou obě Angličanky tuším, jedna stará slečna a druhá mladá vdova. Myslím, že jsou z dobré rodiny a chovají se zcela jako velké dámy, ačkoliv žijí v okolnostech jen skromných. Znám je tak dalece, že jsem je několikráte do obrazárny pana hraběte uvedla, kdež mladší z nich Claud Lorrainovu krajinu kopirovala. Jsem jista, že se pan hrabě postaví na docela jiné stanovisko než dr. B., který nezná než svoje chikány a svoje paragrafy. Nenávidím advokáty, nemají smysl pro čest a tradice tak staré a slavné rodiny, jakou jest rodina pana hraběte. Vydělávat peníze jakýmkoli spůsobem, to je snad pravidlo pro advokáty, ale nikoliv pro člena rodiny tak vznešené, jako je vaše.“

Xaver usmál se její horlivosti a jejím náhledům o advokátech.

„Srovnávám se s vámi v mnohém ohledu, nebojte se o své dámy,“ konejšil ji, „ani o čest naší rodiny.“

„Však jsem jim to také jistila, že na čest a spravedlnost vaši spoléhati mohou, jako na boha,“ odvětila paní Dačická hrdě. „Vyrostla jsem takřka ve vaší rodině, prožila jsem v ní celý svůj věk a vím tedy, jaké zásady se tu dědí od otce na syna. Vím, jakby váš pan otec byl jednal a soudila jsem tedy, jak vy jednat budete. Slíbila jsem Miss Griffith, že ji pan hrabě vyslyší osobně, bez prostřednictví dr. B. a doufám, že mne pan hrabě ve lži nezůstaví. Kdy smí tedy Miss Griffith přijíti?“

„Miss Griffith přijíti! Nebudu tak nezdvořilým, abych ji nechal k sobě přicházet. Napíšu jí lístek, a poptám se, kdy by mne přijmouti chtěla. Učiním tak ihned. Zavolejte laskavě za pět minut Beppa do knihovny a povězte mu, kam má lístek donésti.“

Xaver splnil ihned svůj slib k nemalé radosti paní Dačické, horlivé pro dobré jméno rodiny, jako pro vlastní spásu. Po odeslání svého listu zabral se Xaver s chutí soudného znalce do přebírání zajímavých knih, jichž tu celou sbírku nalézal. Bavil se díváním na staré rytiny ve vzácných starofrancouzských rytířských románech, a čas uběhl mu tak rychle při kvílivé hudbě meluziny kolem ohromných komínů paláce naříkající, že ho odpověď, kterou mu Miss Griffith na jeho lístek poslala, velmi překvapila: zdálť se mu ty dvě hodiny v knihovně strávené na nejvýš desíti minutami.

„Miss Griffith děkovala vroucně panu hraběti za zvláštní laskavost, — byla mile dopisem jeho hned při vstávání překvapena — a očekávala pana hraběte zítra o jedenácté.“

Sníh přestal zatím padati a Xaver odhodlal se po přečtění lístku k malé procházce po městě. Vyšel na ulici, ale nyní nastala otázka, kam? A k té si Xaver odpověděti nedovedl. Umínil si, že půjde za první osobou, která se na ulici objeví, a tu že si zvolí za nevědomého vůdce. V tomtéž okamžiku vyšly dvě ženštiny za rohem na protějším chodníku a braly se pomalu podél zdí. Obě byly zahaleny v temné pláště a byly pod závoji. Nevšimly si Xavera, jako on jich si nevšiml, neboť hleděl právě jiným směrem. Ale náhoda tomu chtěla, že jedna z nich na hladkém kamení vyklouzla; zazněl malý výkřik jedné a veselý tichý smích druhé — jiného následku vyklouznutí nemělo, leda ten, že obrátilo Xaverovu pozornost na ty ženštiny. Věren svému předsevzetí, pustil se tím směrem, kterým ony šly.

Byla to věc nejprostší a nejnevinnější na světě. Xaver nepomyslil na žádné dobrodružství, neboť nevěděl ani, jsou-li ty ženštiny mladé, nebo staré; šel za nimi lhostejně jako za stínem nebo za oblakem. Xaver všímal si ženských vůbec málo, byla to známá věc, a nepřátelé jeho opět z toho kořistili, tvrdíce, že tiché vody a t. d. Buď jak buď, tolik je jisto, že Xaver při vší lhostejnosti k ženštinám, kteréž mu právě nevědomky co vůdkyně sloužily, brzy spozorovat musil, že jedna z nich je mladá a dle všeho krásná. Vysoká její postava jevila mladistvou gracii, kterouž ani ten temný těžký plášť zcela zakrýti nedovedl. Vítr zmocnil se v jednom okamžiku násilně šedého péra na jejím klobouku a toto vlálo nyní napolo odtrženo vysoko nad její hlavou. Malá tato nehoda zdála se Xaverovi z počátku jaksi směšnou, avšak brzo stalo se mu to péro, kývající neustále jako na pozdrav, dosti zajímavým. Bylo posléz cos tajnplného v tom dlouhém putování bez určitého cíle za neznámou osobou a Xaver všímal si čím dále, tím méně fysiognomie ulic a upíral zrak svůj čím dále, tím více na vlající péro. Na mostě poutaly ještě sochy mistra Brokova jeho pozornost, ale když vešel do blátivých a křivolakých ulic starého města, neměl již oka, než pro půvabnou postavu, ztrácející se a vynořující se střídavě v davu lidí, kteří nyní ulice plnili. Pošmurnost byronovské tváře vyjasňovala se každým krokem — usmívalť se Xaver sám nad dětinským svým počínáním. Jaký byl smysl toho téměř chlapeckého nápadu? Jak dlouho mělo to běhání bez cíle ještě trvati? Odpověď na tuto otázku dalo mu náhlé zmizení šedého péra i jeho majitelky. Xaverovi bylo pojednou, jako když nějaký libý zvuk náhle se přerve a v hlubokém mlčení utone. Ženštiny vešly do vysokého domu, jejž Xaver nyní od dlažby až po střechu překvapeným zrakem a vyčítavě měřil. Co nyní počít? Bylo mu jakoby ho byla bludička až na pokraj bařiny zavedla a tam náhle s výbuchem zlomyslného smíchu zmizela. Zlobil se na šedé péro, ale pojednou a teprvé teď, zdálo se mu, že smích onen, který byl na Malé straně slyšel, když majitelka toho péra na dlažbě vyklouzla, byl smíchem tím nejmelodičtějším pod sluncem, a bylo mu rázem jasno, že je nemožné, aby hlasu toho nikdy již neuslyšel. Ale co počít? Nohy Xaverovy byly tenkráte čilejší než jeho rozum: zanesly ho bezděky do průjezdu domu, před kterým stál; ale tam vzdaly se rozhodně vší iniciativy. Průjezd byl tmavý, ale zrak Xaverův zvyknuv tomu šeru, četl za chvilku

zřetelný nápis černé tabulky nad hlavou jeho visící: „Anglická modlitebnice v 1. poschodí.“ Zároveň zazněl zvuk harmonia, doprovázejícího sbor smíšených, ale nejvíce ženských hlasů, pějících prostou posvátnou jakousi píseň. Xaver nerozmýšlel se ani na okamžik, jsa jist, že šedé péro najde mezi pobožnými.

Sál, kde se mnoho věřících bylo shromáždilo, nedělal příjemný dojem; puritánská nahota jeho stěn a atmosféra naplněná zápachem promoklých šatů účinkovaly odporně na Xavera, zvyklého nádheře, neb aspoň pestrosti italských kostelů. Někdo mu u dveří podával slabou knížku, obsahující hymny a žalmy obyčejně užívané, a Xaver usedl na nejbližší prázdné místo nevkusně žlutě natřené lavice. Obracel listy žaltáře, hledaje bez výsledku zpívaná slova, až mu sousedka jeho, jež ihned byla umlkla, jakmile k ní přisedl, ve své knize hledaný žalm naznačila. Činila to klidně, aniž by se k němu byla obrátila, ale Xaver překvapeně k ní pohledl, ruka její v jemné rukavičce byla tak krásná, že si Xaver k ní nemohl domysliti než andělského obličeje, a nesklamal se. Byla to ona — šedé péro. Neviděl než její světlé, bohaté, prostě uspořádané vlasy, a temné, dlouhé řasy sklopených na knihu očí, neboť ústa tlačila do bílého tenkého šátku, jehož jemnou slabou vůni dýchala. Obával se, že příliš napnutým pozorováním jí nápadným se stane a hleděl tedy rychle směrem k pulpitu, kde kazatel se na velkou bibli podpíral. Kazatel ho nemálo zajímal. Byl to missionář, cestující právě Prahou, horlivý šiřitel nějaké fanatické škotské sekty. Zjev toho starce jevil cosi rozčilujícího, dlouhý bílý vlas jeho spadal na ramena, na bledém jeho obličeji temného výrazu hrálo jakési vášnivé, ba horečné nadšení, černé jeho oči byly stále vzhůru obráceny, jakoby tam cosi hledaly s prahnoucím nepokojem — a bylo tomu skutečně tak: hledaly světlo, kteréž jim bylo vyhaslo, ana ruka divokých barbarů se zřetelnic starcových žhavě byla dotkla. Missionář byl mučedníkem. Zpěv umlkl a kazatel počal mluvit. Při zvuku jeho slov zachvěl se každý bezděky i bylo v nich cosi děsného. Zdálo se, že duše jeho byla tak málo přístupna světlému úsměvu Kristovu, jako zřetelnice jeho paprskům slunečním. Řeč jeho byla dlouhá, ohnivá a ohromující. Hřímal s divokou energií proti frivolnosti a zkaženosti světa a činil to se žhoucím zápalem židovského proroka, proud jeho výmluvnosti byl zdrcující jako valící se skála, na které ani nejútlejší stéblo trávy, ani jediná myšlenka jemnějšího druhu půdy nenalézala, hřměl proti hříchu jako bouř sinaiská a volal pomstu boží a hrůzy pekel na ničemné pokolení lidské. Děsná jeho zášť obrátila se posléz proti tvoru, „kterým Satan vnikl do pokolení lidského,“ proti ženě, kterou prý najdeš všude, kde zlo se rodí, neboť ona zřídlem jeho jest, od počátku světa strojí zlo, byť by i skrytě, a všude jest přítomna, kde hřích! — —

Plaché zraky ženštin bloudily při trpkých jeho výčitkách po tvářích přítomných mužů a klopily se zmateně k zemi, když neuprosný karatel na vrcholu svého hněvu tato slova z knihy Ecclesiastes jako hromy do polekaného shromáždění metal: „I našel jsem věc hořčejší nad smrt, ženu, jejíž srdce tenata a ruce její okovy. Kdož se líbí bohu, zachován bývá od ní, ale hříšník bývá od ní jat. — — — Čeho hledala duše má, jsem nenalezl. Muže jednoho z tisíce našel jsem, ale ženy mezi tolika jsem nenalezl.“ Slova ta učinila velký dojem. Některé ženštiny daly se do pláče, jiné pohlížely uraženě, některé skláněly hluboce hlavu. Xaver pohledl na svou sousedku. Seděla klidně s výrazem hluboké zamyšlenosti, oči její hleděly snivě v tvář nadšeného řečníka, ale ani stud, ani hněv, ani zděšení se v nich nejevilo. Xaver neviděl nikdy oči podobné krásy: byly temné, velké a vlhké. Kolem úst měla lehký, nevýslovně sladký a vážný úsměv a zář toho úsměvu pravila: „Ty se mýlíš!“

V kapli nastalo hrobové ticho; hřmění kazatele dobouřilo, řečník zakryl si k tiché modlitbě hrozící vášnivou tvář řasami černého roucha, a nastalé hluboké mlčení prodloužilo se trapně. Nikdo neosmělil se sebou pohnouti, nikdo vyhlednouti, nikdo odejíti. Konečně povstal kněz druhý, domácí, muž tichý a klidný, jehož bylo rozčilení posluchačů patrně hluboce dojalo; chtěl znepokojené mysli ukonejšiti a vyhledal tedy pro ukončení bohoslužby XXIII. žalm. Zvuky doprovázejícího harmonia zazněly, ale shromáždění bylo posud pod kouzlem a pod zdrcující tíží hrozných vyhrůžek a temných, děsících výkřiků té tvrdé, asketické duše, vše tedy mlčelo a v příšerném tichu zazněl jen jeden jediný hlas a pojil se čistě a nevinně, jako hlas dítěte, krásně, snivě a plně jako hlas lesního ptáčete s hlubokým basem kněze; byl to hlas Xaverovy sousedky.

„Hospodin jest můj pastýř, nebudu míti nedostatek. Na pastvách zelených pase mne, k vodám tichým mne přivádí“ — plynulo to sladce a vroucně z jejích rtů a výsledek byl překvapující. Zdálo se pojednou, že pošmurný mrak noci se rozplývá a slunce že jasně a teple zakmitlo, zdálo se, jakoby „syn člověka“ s hvězdným úsměvem v božském oku byl vešel a chmurný stín proklínajícího Mojžíše jediným paprskem vznešeného zraku zaplašil. Srdce všech těch ženštin, před chvilkou zničených, náhle se naplnila nepochopitelným jásotem a celá kongregace vypukla v nadšený zpěv dalších slov žalmu: „Byť mi se stalo jíti přes údolí stínu smrti, nebudu se báti zlého, neboť ty se mnou jsi; prut tvůj a hůl tvá, toť mne potěšuje.“

Bylo to vše jako zázrak, i na tváři starého missionáře rozkládal se nyní jakýs klid, jakoby mimoděk v duši jeho linoucí, a blaženost všech byla zjevná. Kdo byla ženština ta, která potěchu a zmužilost pouhým čarozvukem svého hlasu v hrudi svých družek vznítila? Kdo seslal ji, aby hlásala pouhým zazářením čisté duše své, že pekla není? Xaverovi bylo, jakoby jí k nohoum klesnout měl a z hlubiny útrob volati musil, na vzdor starému karateli: „Čeho hledala duše má, nalezl jsem, nalezl jsem ženu mezi miliony.“

Rozumí se, že tak neučinil, ale mezi zraky jeho a mezi svět rozprostřela se znenáhla stříbrná mlha jakás, skrze niž nyní hleděl a vše v zázračném světle uviděl. Jako ve snu slyšel žehnání starého kněze, překvapeného jako ostatní, jako ve snu viděl, že se vše chystá k odchodu a že zraky všech vděčně zalétaly k „ní“, a když konečně po dlouhém čekání i ona vstala a před ním stála se sklopeným zrakem a když lehký svůj ruměnec, probuzený jeho nadšeným na ni zíráním, šedým závojem svého kloboučku zakryla, vyřítil se nemotorně z lavice a počínal si tak směšně, že se sám před sebou zastyděl. Octnul se před domem, sám nevěda jak. Bral se pomalu ulicí k mostu, jsa jist, že takto dámy nemine, ale učinil sotva několik kroků, když ho jakýsi starý pán velmi srdečně objal a vroucně líbat počal.

„Ty's v Praze, a my o ničem nevíme!“ volal baron Rovnický, vzdálený příbuzný Xaverův, s kterým se tento velmi dobře a důvěrně znal z Vídně a z venkova, kdež statky jejich na sebe hraničily.

„Přijel jsem teprve včera na večer!“ vymlouval se Xaver.

„Rozumí se, že půjdeš se mnou. Naši mluví o tobě den co den, nemohu jich tedy příjemněji překvapit, než když tebe přivedu.“

„V skutku — myslím, že to dnes není možná,“ vymlouval se Xaver zahlednuv právě, že dámy z domu byly vyšly.

„A proč?“ divil se baron.

„Chcete-li, půjdu,“ vzdal se konečně Xaver s resignací vida, že jeho ideál do fiakru na rohu čekajícího vsedl a směrem k novému městu ujízděl. „Myslil jsem toliko, že . . .“

„Nemysli ničeho a pojď!“ vpadl mu baron do řeči. „Kočár můj stojí na nábřeží a za čtvrt hodiny budeme na Hradčanech.“

Xaver dal se bez odporu odvésti.

„Zdá se mi, že tvůj příjezd a naše dnešní setkání sama prozřetelnost ustrojila!“ pravil baron po cestě v kočáře.

„Jak to? Nechápu,“ odpověděl roztržitě Xaver, přemýšleje právě o tom, že nejspíše svoji dámu teprvé za týden zase v kapli uzří.

„Věc je velmi prostá,“ vykládal baron. „Žena moje měla vždy tajné přání smířiti tě s bratrem tvé matky a seznámiti tě s tvou sestřenkou. K čemu jsou ty spory v rodině?“

„Vy víte, jak velice strýc můj sestře mého otce ubližoval, nenakládal s ní jako s ženou —“

„Oh zanech nyní všech výčitek a slyš. Sestřenka tvoje mešká již tři dni pod naší střechou; přijela z kláštera a otec její přijel včera na večer pro ni, odjedou zítra ráno na Lesnici, na ten svůj pustý zámek v Šumavě. Vidíš, že se ti jedině dnes poskytuje příležitost, abys se s Ginevrou seznámil a se strýcem smířil. Ostatně, jakmile uhlídáš Ginevru, učiníš vše k vůli ní; neviděl jsem nikdy spanilejší dívky a moje žena plakala včera celou noc, že není Ginevra její dcerou. Chudák, neměla nikdy dítek a cítí se velmi osamělou.“

Xaver neměl ani nejmenší chuti seznámiti se se svým strýcem, markýzem Romagnolinim, mužem to nezřízených vášní, který ženu svou, sestru Xaverova otce, takřka utrápil; mimo to byla sestra markýzova a matka Xaverova matkou tak málo něžnou, že památka její v Xaverově srdci ani stopy nějakého vroucnějšího citu nezůstavila. Markýz byl dávno celé svoje jmění promrhal; nezůstaly mu, než malý statek v jižním Tyrolsku, kde obyčejně žil, a ještě menší statek v Šumavě s zámkem Lesnice. Byl to někdejší majetek jeho ženy, a zdálo se, že ho nyní jakási libůstka do té pustiny vedla. Sestřenku svou Ginevru Xaver nikdy ani neviděl, ale slýchal, že nelaskavostí markýze zrovna tak trpěla, jako on nelaskavostí své matky, a k vůli tomu ubohému děvčeti povolil tedy domluvám baronovým. Přijeli domů.

(Pokračování.)

ISRAFEL.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

I.

Jak zlatá koule země létla vzduchem,
v němž všecko nachem zářilo a plálo,
vše prostory se chvěly tvorčím ruchem,
z dna propastí se první světlo smálo.
Jak brillantové vodopády lily
se v prostoru hloub hvězd plamenné květy,
v nich měsíc velký, noční motýl bílý,
plál opálem. Tu nové rostly světy
na troskách starých, které září zkvětly,
tam mléčných drah se rozvíjel pruh světlý,
tu Orion svou zlatou třásl kšticí,
ba samy staré skály na měsíci
do vrásek svojí zkamenělé lávy,
svit usmívání zapustily zlatý.
Rej mlhovin, vír komet, slunci davy!
V tmách chaos vřel jsa okovy duh spjatý.
Vše bylo život, ruch a první snění,
vše závrať, vzlet a síla, opojení,
a z hlubin tmy a z planoucích niv světla
se září vůně hymnou k nebi letla.

Sen stvoření! ruch žití! život plný!
hloub prostoru a vzduchu zářné vlny!
svit mladého dne padající k zemi,
jež jako dívka svými kadeřemi
se halí v závoj zlatobledé páry,
nad hlavou mraků poletavé tvary
a v hrudi první símě, tvorčí hnutí,
a na rtech první píseň procitnutí
se poprv zemí, ženou, matkou cítí —
sen stvoření! lze krásnějšího sníti?

A země kouzlo nikdo nevypraví,
tu bájné stromy, obrovité trávy,
skal skupení bez ladu a přec v kráse,
lesk první rosy v kapradiny řase,
mih prvních křídel ptačích v zkvětlém keři,
let motýla, jenž zbloudil v háje šeří,
ples zlatokřídlé mušky na leknínu,
vše stopeno v jas, vše dřímajíc v stínu.
Tu první pozdrav moře sluncí hřmělo,
jež hlavu zářící z vln povznášelo
do každé vlny vbodnouc zlaté střely.
A vlny hřměly, jásaly a vřely,
břeh duněl, azur plál a hloub se smála,
dešť perel do řas — vlasů vpletla skála
a z hnízda orel splašen vzpjal se k výši
let napíti se blesků k slunce číši
a s křídel rosa padala mu zlatá,
les v světle koupal se i poušť se leskla,
jak zlatá niva v dálku rozepjatá,
řev pardala, pláč, v němž pěnička steskla,
šum cedrů, vlny jek a klasů chvění,
vše bylo souzvuk, všecko opojení! . . .
Vše dobré jest, bůh tiše k sobě pravil.

Tlum andělů se u bran ráje stavil,
spěl prostorem a zadíval se k zemi.
Hle, onen nejkrásnější mezi všemi,
jenž v hloub se noří s hlavy něžnou sklonou
a jehož oči v zlatých řasách tonou,
jest Israfel! Stůj duchu! Pán tě volá,
slyš jeho hlas, zní, nikdo neodolá,
v svém víru stane světů jízda smělá
Ti druzí všichni uklánějí čela,
nuž skloň se také, vlasů závoj tmavý
spusť přes obličej, by tě neoslnil
proud jasu z tváře boha. Slyš, co praví
a hleď, bys věrně jeho rozkaz plnil!

„Má tvorčí ruka klesla. Dokonáno.
Nad světem v nachu první plane ráno,
nad světem v krátce první hvězdy vzplanou
a zlaté slzy v kalich noci skanou.
Jsem spokojen, ples tvorčích slastí cítím,
ať květy čeřím, světy v propast řítím.
Vše stvořeno; ať dál jde svojí poutí,
já stvořitel chci v slávě spočinouti,
ve oblak zlatý v strážných duchů davu
blesk pod nohama zahalím se v slávu.
Leč vědět chci, jak na zemi se žije.
Slyš, Israfeli! země budeš zvěstí,
co prales lká, čím vlna o břeh bije,
čím hučí ocean, vše budeš nésti
na hymnu krásy zladěno a spjato
mně v tónech písně, padající zlato.
Ty místo srdce lýru nosiž v hrudi,
ruch života, jímž v ňadru země hudí
se mladé símě, ptactva povyk plesný,
niv vlnění pod sladkým dechem vesny,
let vichrů, kteří jako draví oři
svým kopytem div azur nerozboří,
čím zraje klas, čím hrozen nalévá se,
sen poupěte, chvit mušich křídel v řase,
běh vlasatic a šumy vodopádů,

vše zmírněno a stkáno do souladu
v tvé lýry struny zabuší a ke mně
se hymnou vznese, jaké nezná země.
Jdi, lýrou tvou ať projede vše žití,
tluk srdce světa ať mé srdce cítí,
mé dílo ať zpěv její obejímá,
mé hromy ať jí v zlaté struny buší,
ať jásá, stená, burácí a hřímá —
jdi, budiž světa echem, světa duší!
jdi na práh světů k ráji, každým ruchem
vzplaň myšlenkou a písní zazvoň vzduchem,
ať řinou se jak perly padající,
jak vodopádu hudba při měsíci,
jak vánků šum, když v klasy dýchá zlaté,
ať zavíří jak struny rozepjaté,
jež z hvězd jsem napjal mezi nebem, zemí,
ať vichřicí jsou stromů haluzemi,
ať orkánem, jenž pouští pustou cválá,
ať jimi zní má radost i má chvála!
Jdi, lýro nebes, v které moje díla
se v krásy věčné věčný souzvuk slila!“

Dav andělů se rozstoupil. Noc klesla
jak hnědý plášť kol beder země. Tiše
vzpjal křídla Israfel, jak zlatá vesla
a mezi hvězdy letěl výš a výše
jak báječný pták, jako labuť bílá
a ruchem křídel smutná hudba lila
se prostorem. Tam, kde plá bledým jasem
jak zářný brillant noci tmavým vlasem
kmit Siria, tam used k nebes prahu
a v hvězdných očích slzí rosnou vláhu
se díval dolů. Mlha kryla šedá
zem dřímající. On se zachvěl bolem,
sáh k srdci svému — ale běda, běda, —
na místo vzdechů tón se vlnil kolem,
a za ním druhý, v ňadrech jeho hrála
již rajská lýra, on již srdce nemá —
I zaplakal. Tma z hlubin bezdna vstala
a byla noc tak smutná, tichá, němá.

II.

Báj o ráji? Zem celá byla rájem,
kde plálo vše a věčným kvétlo májem,
v nach stopená a bledě zlatoskvělá
mha vroubila hor ledovitá čela,
par bílých sloupy jako bájné zjevy,
jak duchů postavy se nesly nivou,
kde sterých ptáků zvučné zněly zpěvy,
a stopen v lučin zeleň temně snivou
jas slunce v barvy rozkládal se skvoucí.
Od stromu k stromu liany se pnoucí
v sad báječný poušť zpráhlou proměnily,
mech na boku i šedé skály snily
skráň dumnou spjavše zlatých stínů clonou;
co lkala vlna, bylo bájí vonnou,
co šuměl prales, bylo svatou hymnou.
Na chvíli větry ve rákosí zdřímnou,
tu s lekníněm, tam s rosou laškujíce.
A přišla noc — o jaké teprv divy!
šer západu, svit luny, večernice!
a proudy vůně jasným vzduchem spějí
jak plnou rukou v údol, háj a nivy
by rozhazoval anděl moře její.
Rej světlošek se sletl na křovisko
a staré stromy divných stínů plné
tak čněly výše, hvězdy k nim tak nízko
se skláněly a haluzemi hrály.
Vše bylo tiché, vonné, čarupIné,
vše omámením, rozkoší a sněním
a úžasem a tajným roztoužením,
až květům v očích rosné slzy stály.

V stín starých jilmů v hustou, svěží trávu
se tulila jak ptáče první žena,
květ kaliny jí deštěm skropil hlavu
a steré sny a touhy beze jména
jí šuměl bor, jí povídala vlna,
až vzdech rozehrál ňadra čarupIná
a hlavy sklonem v klín jí spadly květy.
Nad řeřáb nachem svítily jí rety,
vlas zlatý rámcem vroubil její líce,
v nichž chvělo se cos, jako od měsíce
by paprsk smavý ozářil jí tahy,
sjel na ňadra i boků úběl nahý.
Co v očích hrálo, to byl azur celý.
Zde seděla již dlouho zadumána,
kouř modrý z lesů, první oběť rána,
jas rosných kapek, v nichž se luhy skvěly,
vším krása její byla stupňována,
však rovněž tklivé její zamyšlení.
Co dělala? kdo skolébal ji v snění?
Proč jako jindy nešla do přírody,
proč nezčeřila nožkou stříbro vody,
ve kalich květů v stínu staré sosny
proč nevnořila více ret svůj rosný,
proč nepozvedla břečťanu prut svislý,
jejž v nočním reji laňka nožkou zhnětla?
ký čárný přelud utkvěl v její mysli?
proč nedívala se, jak vážka letla
v kraj zřídla nořic křídla smaragdová?
Proč vstala teď, proč usedla si znova?
Hle, laňka zvyklá jísti z její ruky
dnes polekána stojí mezi buky
a zdrahavě se blíží, hlavu kloní,
a ptáků dav se nadarmo dnes honí
jí u nohou a netrpěliv čeká,
by jak dřív vzala někoho z nich v dlaně.
Kvil rákosí, i větví ruch ji leká.
Teď k srdci klesla její ruka maně;
je poledne, jak v zlatě stojí stráně
a jako had se v slunci leskne řeka.

O chvíle štěstí, kouzla, snů a blaha,
kdy v srdci ženy touhy ruch se zmáhá,
kdy jako poupě, které vazby tísní,
chce uvolnit si žena vzdechem, písní,
kdy poprv v sobě přírody hlas cítí
a poznává, že v lásce celé žití,
že v lásce všecko. Divné, svaté chvění,
vzdech stajený, vše v barvách jiných hraje
a ruka vlhne, v zrak se slza pění,
svět na báji a báje do snů taje, . . .
jen v světlo hleď, ty poupě usmívavé,
a v lásku ženo!

Stopen v stíny tmavé
stál kdosi za ní, velký stín a světlý,
kol bledých tváří černé vlasy letly,
jas hvězdy tonul v oka zlaté řase,
dvé křídel na bedrách mu kolébá se.
Stál dlouho tak a jak naklonil čelo
a rozpjal křídla, cos jak hudba znělo
a hrálo tiše, dojemně a tklivě.
Jak ohledla se žena zádumčivě,
již jako labuť letěl zářným vzduchem,
jen zlaté pruhy letly za ním k nivě
a vzduch se chvěl té hudby sladkým ruchem.

Kdo byl ten zjev? Rci, ženo, tvého čela
proč úbělová skráň se uzarděla,
jak polil by ji západ slunce nachem?
Rci, proč se chvěješ? touhou nebo strachem?
Zřím slzy oka, slyším, jak ret ptá se:
Ať jest kdo jest, jen přijde-li on zase?
Dost duchů zářných rajskou nivou litá,
ten slunce vodí večer v lázeň moře,
ten řetězy hvězd v bránu noci splítá
a jiným ranní zardívá se zoře,
ten kalich květů naplňuje vůní
a mladé ptáky láká na výsluní;
však tento zřídka zbloudí mezi jilmy,
jen přelítne, jen zastaví se pouze,
však jeho pohled, jeho hlas čím byl mi,
když ňadra má se v první chvěla touze!
O bych ho mohla připoutati k zemi!
já skryla bych ho svými kadeřemi,
na srdci mém by musil usnout blahem,
leč smí on s ráje rozloučit se prahem?
zda milovat smí aneb zdali může?
jak? může jen? ne! milovat on musí!
Až přijde, v ústret nahážím mu růže,
kol šíje vrkoč ovinu mu rusý,
jej budu prosit o úsměv jen jeden
a potom teprv, pak uvěřím v éden.

Bouř nad zemí své hněvy rozpoutala,
leč přešla zas a zem se v slzách smála:
přes řeku, která rozproudněna hřměla,
strach v oku první žena přejít chtěla,
leč brzy stáhla bílou nožku zpátky.
V tom uslyšela známý tón a sladký,
on za ní stál, na křídla rozložená
ji položil a nad přívalem vznášel
se vítězně, že ani bílá pěna
se nedotknula roucha jeho lemu.
Jak demant z boží koruny by našel,
on nesl ji a ona tiše k němu
svou čarokrásnou naklonila hlavu.
Již přenes ji a chtěl ji složit v trávu
a roztáhnout zas křídla k letu v dáli,
leč ona před ním padla na kolena,
dech tajil se jí, v očích slzy stály
a bouřně letla ňadra roztoužená,
a jako příval balvany je chytán,
tak slova její vzdechy přerušena,
a její pláč na vlnách citu zmítán
mu v sluch zněl jak pláč větrů v podjeseni.
I zůstal stát a stopen v přemýšlení
jí naslouchal:

„O viz stín stromů dlouhý —
zas nové slzy, nový ston a vzdechy —
o nenech mne tu hynout bez útěchy!
Vím, nebešťan jsi a tvůj úsměv pouhý
jest zdrojem jen a cílem mojí touhy.
Čím tobě pouhá žena býti mohu,
já tobě, který v tvář se díváš bohu!?
Proč skrýváš líc, proč skláníš zlaté řasy?
Ó pravdu máš, jest málo na mně krásy,
však srdce mám — proč zachvěl jsi se nyní?
O prosím, rci, jaká tě bolest stíní?
O slovo jen — tvůj ret se mluvit zdráhá?
Já nevím, co jest život, ale blaha
a strastí víc a celé, plné nebe
jsem teprv našla, co znám, svatý, tebe!
Či nesmíš milovat? Či měl bys zhynout,
vlas můj kdyby měl vlasem tvým se vinout
a tvoje rety na má padnout ústa?
O postůj, slyš, má láska v bouři vzrůstá,
měj smilování, láska-li ti tajem!
Jen úsměv jeden a pak leť si rájem
a nepřicházej třeba nikdy více!
Vím, co jest láska; z tiché holubice
se kouzlem jejím stává litá lvice.
O smiluj se a ulev mojí touze!“

On tiše stál a usmíval se pouze.

A za chvíli vzav krásnou hlavu její
se nachýlil k jejímu obličeji
a hlavu její na svá ňadra sklonil.
Jak chvěla se, když na hruď jeho klesla,
jak plála blahem — rychle hlavu vznesla,
tón zlatý z ňader jeho vzduchem zvonil,
na hrudi jeho darmo srdce vroucí
tluk srdce hledalo. I stála chvíli
jak omráčena. On svou hlavu skvoucí
jí kladl v klín a naslouchal, jak pílí
tam v ňadrech krev, jak čilým chvátá ruchem.

„Já nemám srdce," pravil s těžkým
vzdechem.
Nic nemluvil, jen políbiv ji v čelo,
se vyvinul jí z loktů divým spěchem
a jako meteor let tichým vzduchem.
Jak hudba vání křídel jeho znělo.
A ona klesla; s rosou, která mechem
své brilianty smavé rozsypala,
se mísily teď první slzy její.
Svět stopen v mhu, kol propasti jen zejí
a ona poprv usnouti se bála.

(Dokončení.)

Mistr Šochýtek.

Maloměstský obrázek od *Bohuslava Čermáka.*

(Dokončení.)

3.

Jest po žních, na lukách se seče druhá otava a jako dříve zlaté klasy, plní vozy liběpáchnoucí tráva. Neuvidíš ani roubu ani srpu v rukou dívčích, na plecích jejich trčí hrábě, na šatu visí vlákna otavy. Je již dávno po Jetřichovském posvícení, ale dosud žije Truzbába a bude až do švestek. Tak to bývalo a je snad dosud. Šochýtek pracuje sice všední dny pilně, ale ve svátek vyhledá Mráčka a oba jdou, aniž by si slova řekli, rovnou cestou na Truzbábu. Mařenka tam bývala téměř vždycky, poměr mezi ní a mistrem se jaksi ustálil. Sedávali spolu, popíjeli, zatančili si a odcházeli vzdor úšklebným posuňkům Tomšovým pospolu domů. Za to může se také Mařenka vykázati pěknými šátky, čistou obuví, polohedbávnou suknicí ano dokonce stříbrným prstýnkem před svými družkami. Když na ni doléhali, kdo je tak štědrý, říkávala: „Kdož? — můj milý." Podivno, že hádají toho onoho z chasy a přece vždy míjí pravého, neboť Tomeš, ač měl na mistra notně s vrchu, neřekl ničeho. Zdál se míti své příčiny. Také z celé hořejší čtvrti blatenské, v níž Šochýtek bydlil, neměl nikdo o mistrových záletech ani tušení. Jednak se to dalo vysvětliti tím, že se Šochýtek Blaťáků stranil, odcházeje buď do šenkovny, kam nechodívali, neb do pokojíku hospodské, kde byl před cizími zraky kryt. Jednak chránilo jej přátelství Mráčkovo, ač mu dosti draze přicházelo, před sebe menším podezřením.

Avšak nic nedá se na dlouho tajiti, o tom se přesvědčil pan mistr a sice se strany, na niž ani nepomyslil. Na druhé straně města jest za malým potůčkem, přes který můstek vedl, zrovna proti čtvrti blatenské jiná čtvrť řečená „Hejčar". Obyvatelé této čtvrti známi jsou pro svou nepokojnou povahu co chytráci, zvláště ale jako veselé kopy. Vždy proti obci a slavné radě, dělají si z toho čest, míti své vlastní mínění, ať si již jakékoliv. Činí to z jakýchsi zastaralých tradic své samostatnosti, zvláště ale z neodolatelné náklonnosti, činiti vše směšným, co nepochází z jejich středu. Koupila-li obec novou stříkačku, smál se celý Hejčar, že se do ní zapřáhne slavná rada, protože obec nemá vlastních koní, jednalo-li se o dláždění, litovali krásné husí pastvy, dostal-li policajt nový oblek, tvrdí, že je z „půlmistrova" županu neb farářovy kleriky. Tak vždy a o vše brousili svůj vtip. Jinak stáli vždy k sobě, o volbách měli svou zvláštní kandidátní listinu a les, jediný majetek obecní, považovali za svůj a také dle toho v něm řádili vzdor hajným a celé radě, ba ostatní město bylo jim tak ledajakýs přívěsek Hejčaru. Panovala také proto obecná zášť mezi ostatním městem a touto čtvrtí, ale zvláště nenáviděli se s Blaťáky.

Uvedl jsem tuto okolnost, protože právě kýs obyvatel této čtvrti, „dvojče", tak řečený pro nápadnou podobnost se starším svým bratrem, to byl, který Šochýtka z tichého požívání slastí milujícího vyrušil. Týž, dobrá kopa jako pravý syn Hejčaru, stopoval již delší čas Mráčka a tu ovšem přišel i na Šochýtka a jeho tajnou lásku. Dělal však, jakoby ničeho nepozoroval, ano spíše tak se choval, jakoby pannu Mařenku za příbuznou mistrovu měl. Mistr, který se rád zasmál a sama Mařenka viděli jej rádi u stolu. Jakoby maně vrazil za nimi několikráte i do útulného pokojíčka hostinské, neb slovo šetrnost nebývalo nikdy v jeho slovníku. Bylo-li někde očekávat švandu, nebyl nikdo vytrvalejší a obratnější, zde se ale jednalo o zajímavé tajemství a proto ta jeho laskavost k mistrovi a příteli Mráčkovi. proto ta pozornost k Mařence, jíž nalíval a zavdával a s níž, ač starý kozel, k nemalému obdivu mladší chasy začasté i tančil. Najednou ale zmizel, trvalo to týden, čtrnáct dní a na Truzbábě o „dvojčeti" ani slechu. Za to ale smál se celý Hejčar zamilovanému mistrovi a jeho slonu. Netrvalo to dlouho a mistr jda s prací pod večer uslyšel na ulici pekařského hocha, prozpěvujícího pronikavým hlasem následující sloku:

Však on to, Šochýtku,
Mráček poví,
že jsi dal Madlené
botky nový,
Šátek a suknici, prsténeček
v truzbábské hospodě za taneček.

Píseň, z níž sloka tato vyňata, byla dílo známého hejčarského písničkáře, který se skládáním živil a za sklenici piva a nějakou tu večeři, co kdo chtěl, napsal. Jak na našeho mistra sloka účinkovala, pochopí každý. Zprvu zaražen, byl najednou tak pomaten, že pádil domů, jakoby pod ním došky hořely. Doma pojala ho neobyčejná bázeň, na ženu nebyl s to ani pohlednouti, každé její slovo vykládal si v souvislosti s tajemstvím nyní prozrazeným, vše zdálo se mu býti narážkou. Byl zamyšlený a málomluvný. Na noc měl sny nepokojné, stále se vytrhoval ze snění. Tu se viděl s Mařenkou za měsíčné noci v zátiší parku pod květoucími akaciemi, však z blízké huštiny blýskalo naň dvé očí jako Tomše. Chtěl prchati, ale obrovský had ovinul se mu kolem těla, opletl ruce jeho a otevíraje děsný jícen, chtěl jej kousnouti, když procitl. A zase seděl tiše doma vedle své ženy, když se lehce zaklepalo na okno a Mařenčina sličná tvář mezi květinami naň kývala. Chtěl vyběhnouti za ní, ale kostnatá ruka ženina uchopila jej a držela pevně. „Pusť," volal, „pusť mne!" Žena se ušklíbla a tím pevněji svírala jeho ruku. Vytrhl se jí a chtěl ji odstrčiti — v tom udeřila jej do obličeje. Rozlítěn vrátil jí ránu a tuhá mrtvola ležela u jeho nohou. Prchal

do polí, daleko prchal, však každý kámen, každý strůmek, ba každý lístek trávy zdál se naň volati: „vrahu!“ Probudil se těžce oddychuje, aby na novo trapnému snu v náruč klesl. Bylo již pozdě ráno, když vstal s pevným úmyslem, že se Mařenky odřekne.

Když ji ale odpůldne v těsné uličce za panskou hospodou potkal, zdála se mu tak krásnou a půvabnou, že nemohl, aby se s ní nezastavil. Když se rozcházeli zapomenul na své předsevzetí a tiskna ruku její řekl:

„Přijdete v neděli?“

„Ne. Budeme mít hosty.“

„Tak? a tedy se ani neuvidíme?“

„Leda večer.“

„Přišla byste tedy přece?“ — myslil na Truzbábu. „Však je to letos naposledy,“ dodal.

„Tam nebudu moci, ale —“ rozpakovalo děvče.

„Co myslíte tedy?“

„Máme na zad zahradu, otevru vám vrátka.“

„A nebývá na zahradě nikdo?“

„Tomeš hlídává, ale v neděli bude pryč.“

„Budete moci brzy přijíti?“

„Nevím — ale k desáté jistě.“

„Sejdeme se tedy?“ —

Děvče kývlo hlavou a čtveračivě se usmívajíc, odběhlo. Mistr byl opět blažen. Vše přicházelo mu zase čarovné a krásné, na osudnou sloku ani nezpomněl. Za to si příští večerní schůzku co nejsvůdněji představoval. Což on znal dobře zahradu. Byl tam starý dřevěný altán, ukrytý v stromoví. Uvnitř byl laťkový stůl a židle a lavička z proutí. Tam usedneme, myslil, nerušeni ani měsíčním svitem ani tajemným šelestem listí, poslouchajíce jedině hnutí vlastního srdce — ah bude to rozkošný večer. Co tak přemítal pomalu kráčeje potkal Tomše. Nemoha se mu vyhnouti, dělal, jakoby ho neviděl.

„Šťastné odpoledne, pane mistře,“ zaznělo to vedle něho.

„Děkuju,“ odpověděl chladně, ani oči nepozvednuv.

„Což v neděli, pane mistře? — Bude to letos poslední kohout.

„Nevím, podívám se snad.“

Tím se rozešli. Mistr se na Tomše nepodíval, sic by jej byl zvláštní dvojsmyslný úsměv na tváři jeho přiměl k přemýšlení. Takto mu ani nenapadlo, že za rohem ukryt celou rozmluvu s Mančí slyšel.

Nastala neděle a s ní poslední muzika na Truzbábě, která byla jaksi pohyblivým svátkem, ač se neřídila rovnodenností. Někdy spadla zároveň s naší poutí svatomichalskou, někdy byla až po ní, nejčastěji před ní, vždy ale v nejpěknější době podzimní. U nás je také podzimek nejkrásnější částí roku. Na polích neuvidíš ničeho, leda rolníka, an oře a za ním vrány poskakující, neb dělnice sklízející zelí a řepu; za to jsou louky plny pasoucího se dobytka a pod večer v mlhavém zášeří zdá se ti, že vidíš místo nich zelené hluboké jezero vinoucí se kol bílých domků a zahrad, pestroharvými listy postlaných. Hvězdy a měsíc září tak čistě jako v nejparnějším letě, ale je to zvláštní chladný lesk poutající oko a naplňující srdce žalem. Vždyť jest se v přírodě loučiti se vším, s čím se mysl těšila, s teplým vánkem, ptačím zpěvem, ovocem a květem. Na zahradách jsou to jedině podlouhlé, šedomodrou rosou v hlednoucích listech zbalené švestky, které ještě vidíš — maličko a zmizí také tyto poslední zbytky bývalého bohatství. V takové době byla poslední muzika na Truzbábě. Není divu, že byla návštěva co nejčetnější a zábava nejživější. Plnými proudy valili se měšťáci zámeckou branou a postranními ulicemi ku knížecímu dvoru a odtud k osamělé hospodě. Plné vozy vesničanů stály tu již odpoledne. Plným douškem chtěl každý dnes vypíti číši veselosti, aby se s ní rozloučil — na dlouho.

I našeho mistra strhl ten proud. Věda, že Mařenka dnes nepřijde, neměl sice mnoho chuti k muzice, když ale přišel Mráček, nestálo ho to mnoho přemlouvání, aby s ním šel. Vyšli si tedy jako jiní a zůstali v Truzbábě při veselé společnosti až do večera. Jako tehdy, když se tady ponejprv mistr s Mařenkou sešel, nesli právě ověnčeného Tomše co vítěze od kohoutího zápasu, když se se známými loučil. Pohled, jaký na něho Tomeš vrhl, nebyl právě uspokojující a jízlivý úšklebek kolem rtů nevěštil také nic příjemného, ale mistr byl příliš sebou zaměstnán, než aby si toho byl povšimnul. Šel tedy s Mráčkem a několika sousedy dobré mysli domů. Mohlo být as k deváté, když dorazili do města.

„Půjdeš domů?“ ptal se Mráček při rozchodu.

„Nemám dnes nikam ani pomyšlení,“ zněla odpověď. S tím se rozešli.

Pan mistr ale nešel domů, bral se úzkou uličkou kol panské hospody k zahradním vratům páně Nevolovým. Vida zde ještě vše uzamčené, vešel do blízké krčmy. Po půl hodině vrátil se zpět. Jda kolem zahradních vrat, zaslechl zavrznutí klíče. „Ach, to je ona,“ myslil a kryje se v stínu, zahleděl se v to místo. Vrátka se skutečně otevřela a pestrým šátkem do polo kryta vyhledla ven sličná hlavička Mařenčina. Mistr vystoupil ze stínu a „Jste to vy, Mařenko?“ řekl.

„Jen pojďte, tady lidé stále přecházejí,“ zněl libý hlásek a měkká ruka vtáhla mistra do zahrady. Dvéře zavřeli na závorku, ale klíč nechali v zámku.

„Není v altánu nikdo?“ šeptal mistr.

„Ne, nikdo v celé zahradě,“ odpovědělo děvče a oba brali se úzkou pěšinkou pod řadami vysokých stromů k tichému altánu. Zde usedli na lavičce. Měsíčné světlo prokmitajíc žlutými listy akacií rozlívalo se hravě po obličeji jejich. Byli přituleni k sobě jako dvé ptáčat, kryjících se na vzájem křídly.

„Proč jsem vás dříve nepoznal, Mařenko?“ vzdychal mistr, — „žádná jiná by nebyla mojí ženou.“

„Nehřešte, nemělo to býti,“ odpovídalo děvče, „ostatně. kdo ví, co osud přinese.“

„Vy doufáte? Nevíte, jak mne to těší.“

„Což mohu jiného, děvče bez jmění visí na náhodě. Zdaž mně mohlo také kdy na mysl přijít, že budu mít ráda ženatého?“

„Ať se stane cokoliv, neupustím od vás,“ horoval mistr. Při tom přivinul děvče k sobě. Toto se trochu bránilo, ale v příštím okamžiku leželo mistrovi na prsou. Šohýtek vzal krásnou hlavičku do rukou — a líbal a líbal. Opojen sladkým vínem polibků, neviděl a neslyšel.

Najednou sebou děvče škublo — a „Někdo je v zahradě!“ vyrazilo ze sebe.

„Kde?“ zarazil se mistr v horoucí vášni, „nevidím nikoho?“

Děvče zatím napjatě pozorovalo.

„Vidíte tam,“ řeklo po chvíli, mistru mezi košaté jabloně ukazujíc, „jak se ten stín pohybuje.“

Šochýtek sledoval zraky dívčiny a shledl stín muže, jak se zdálo, holí ozbrojeného, kmitající se mezi stromy. Na okamžik zmizel, bylo slyšet chrustění, jako by někdo přes suché větve kráčel a stín objevil se znovu, tentokráte blíže altánu. Co činit? Skrýt se v altanu bylo nebezpečno, vyjíti ven rovněž. Vyběhl-li ale mistr v čas, mohl se dostati ke dvířkám, odstrčiti závorku a tak neznámému nepříteli ujíti. Nebylo ale času k přemýšlení. Šochýtek také nerozmýšlel, nýbrž stisknuv ruku Mařenčinu, vyrazil z altánu.

„Kdo to?“ ozval se na blízku hlas, v němž mistr k svému ustrnuti poznal Tomše. Neodpověděl a prchal úzkou stezičkou k vrátkům; bez dechu přihnal se k nim, odstrčil závorku, ale vrátka nepovolila, bylať zamčena a klíč stažen. Za ním ozývaly se rychlé kroky. „Jsem ztracen,“ myslí mistr, ale pohled na velká vrata se závorami dodal mu smělosti. Právě chtěl se nahoru vyšinouti, když z huštiny as pět kroků vzdálené jiný muž se vynořil a naň „Máme tě, lotrase!“ hrozným hlasem zahřměl. Chtě, nechtě ustal Šochýtek od svého předsevzetí a vrhl se přímým směrem mezi angreštové keře, cestu lemující. Příští okamžik tu tam poškrábán stál v středu zahrady, odtud hnal se jako štvaný jelen k otevřeným dvířkám do dvora. Zde ukryl se za pumpu, stojící těsně vedle zahradní zdi. Ze zahrady dorážel k němu divoký křik ne již dvou, ale as čtyř chlapů, hulákajících co hrdla měli „Chyťte ho! Chyťte ho!“ Nyní se mu také vše vysvětlilo. Věděl, že se stal obětí lstivého soka, který ho nyní co zloděje chytal. Byla v něm ovšem malá duše, když se zuřiví pronásledovníci jeho, v zahradě ho nenalezše, do dvora hnali, ale v příštím okamžiku vyskočil ze svého úkrytu a hnal se nazpět přes zahradu k vratům, jež nyní stůj co stůj přelézti musil. Skok a druhý a již stál na závoře vrat. Za ním hulákalo to zase, vždy blíž a blíže zněly hlasy, z nichž zvláště Tomšův se tichou nocí daleko rozléhal. Ani se neohlížeje, vylezl na obrubu vrat — a skočil dolů. V téže chvíli přihnali se také pronásledovníci jeho k vratům.

„Proklaté šídlo!“ zněl hlas Tomšův, „už je ten tam; jen jestli si hnáty nepřerazil,“ dodal a vylezl na hořejší závoru vrat, aby se za Šochýtkem podíval. Za vraty ozvalo se hrozné stenání. Tomeš se přehnul přes obrubu.

„Haha hi hi hi ha ha!“ smál se plným hrdlem, div že ze závory neklesl.

„Co je? Co je?“ tázali se soudruzi, ale Tomeš skočiv dolů smál se v jednom kuse, nemoha ze sebe ani slova vypraviti. Vylezli tedy jeden po druhém na závoru, aby se dozvěděli, co jej najednou tak rozesmálo, ale jeden po druhém skákal zas dolů, pomáhaje Tomšovi v nedokončeném ještě haha hihi haha. Jako dříve hulákání ozýval se nocí jich nezbedný smích, až utichl ve dvoře. Pohnutkou k smíchu byl jim ubohý mistr. Ostal totiž při svém salto mortale na dlouhém z vrat vyčnívajícím hřebíku viset za nohavici a poněvadž látka pevná nepovolila, visel hlavou dolů, mrskaje sebou jako kapr na udici. Při tom vyrážel z hrdla srdcelomné křiky. Nebyla to ovšem situace do zpěvu. Jak dlouho takto ovšem proti vůli mučednictví apoštola Petra napodobňoval, je mi neznámo. Povídá se, že jej ponocný, jda tou stranou, s hřebíku sňal, jiní vypravují jinak, vůbec je ale jisto, že ještě té noci Šochýtek domů přišel, ženě všecko nádobí rozbil a učedníka z domu vyhnal. Týž nalezen druhý den ráno plačící před vraty.

IV.

Možno si pomysliti, jak asi klidné městečko, v němž každý nový kabát souseda byl událostí pozoruhodnou, dobrodružství páně Šochýtkovo přijalo. Kdo koho potkal, nemluvil o ničem jiném než o našem hrdinovi, jím zaměstnávaly se mysle všech. Nejvíc ovšem zajímala historka ta obyvatelstvo Hejčaru a netrvalo to ani týden, již zpívala se ve všech čtvrtích zbrusu nová píseň „o zamilovaném ševci.“ Začínala:

„U Nevolů na rohu
visí Šochet za nohu.“

Nám hochům byla na dlouho písní saisonní. Tentokráte nebyla již ani paní Šochýtková šetřena, musila do písně, ovšem jí ale za to nescházelo se všech stran na adresách soustrasti, zvláště od městských klepen. Jak se sama k této události a co důležitější, k svému pronásledovanému manželi chovala, je neznámo, tolik ale jisto, že se Šochýtek pojednou všem lidem vyhýbal, práce nedbal, za to ale pilněji „u Raje“ džbánku si hleděl. Ovšem stržil i zde zpočátku dosti úšklebků, že ale jednak zarytou nevšímavostí, a což více působilo, převahou plné kapsy protivníky své o marnosti podobných narážek přesvědčil, stali se mu brzy dobrými přátely. O Mařence, sličné původkyni celého toho malheuru nebylo ani slechu. Tak měly se věci, když jsem po uplynutí osminedělních prázdnin sedal do vozíku slamou vystlaného a s otcem a matkou na delší čas se rozloučil. Studium nové, byl jsem tenkrát v principii, noví druhové na gymnasium, vůbec život studentský se všemi starostmi i radostmi dal mi na delší čas zapomenouti na událost, jíž jsem byl svědkem. Tak uplynula zima a první měsíc jarní. O velikonocích zastavil vůz s velikou plachtou na náměstí a já a se mnou ostatní školní druhové vyskočili jsme radostně, abychom pospíšili do náruče nás toužebně očekávajících rodičů. První den ztráven jak obyčejně doma. Druhý den vyšel jsem pod zámecké valy, kdež jsme se studentíci pravidelně scházívali, nezastal jsem však nikoho. Byli bezpochyby zaměstnáni odbýváním nutných návštěv u všech možných strýčků a tetiček. Já odbyv své povinnosti záhy, nemaje mimo starého dědečka a jedné tety žádných příbuzných v městě, procházel jsem se leda bylo ulicemi. Jda na Blata zpomněl jsem si mimovolně na Šochýtka. Musíš okolo, myslím si, snad zahledneš jeho silhuetu jako jindy v okně. Ale kdo popíše mé podivení. Dům, v němž mistr přebýval, je celý přeměněn, žlutě natřen, jak nebýval nikdy, má nová vrata a co více, štít nad oknem s jmenem mně docela neznámým.

Udiven stojím tu ještě, když mne kdosi hůlkou poklepá na rameno. Ohlednu se a poznám známé „dvojče“.

„Což, Šochýtek snad dům prodal?“ vyklouzlo mně mimovolně z úst.

„Prodal a s babkou zmizel.“

„Tak? A kam nevíte? —“

„Kdož ví, ze světa není.“

Tím mi byla neobyčejná změna na Šochýtkovu domu úplně vyjasněna.

Projížďka gruzínským krajem.

Úryvek cestopisný od *S. Čecha.*

II.

(Dokončení.)

O srdce hrdiny našeho dělí se loutna, syn a kůň. K této trojici lne náklonností hlubokou, vroucí a stálou.

Zcela jiná jest náchylnost jeho k ženám. Tyto miluje, abych tak řekl, in genere, aniž by jej některá z nich obzvláště upoutati dovedla tou idealní trvalou páskou, kteráž se u nás na západě rýmuje s láskou. V poměru jeho k druhému pohlaví obráží se mužsky sobecký, žhavě smyslný duch Mohamedův, jenž snižuje ženu na pouhý nástroj vášně mužovy a po smrti ji státi nechává před branami ráje, jimiž uvádí manžela a pána jejího v objetí Hurisek, skvostnějšího vydání pozemských otrokyň.

Ker-Oglu hoří náruživostí k ženám, ale ve smyslných těch plamenech zůstává jeho srdce chladným. Kdežto se loutna, Ajvaz a Kyrat ustavičně vyskytují v zlomkovité epopeji jeho života, vystupuje v ní každá z četných jeho milenek toliko jednou, obyčejně co více méně trpná hrdinka dobrodružného únosu. Jako jinou kořist snáší si Ker-Oglu krásné děvy na svůj pevný hrad, Chamly-bil, kde sídlí volně jako král uprostřed svých 777 loupežníků.

Z četných milostných dobrodružství, jimiž obohacoval pěvec-loupežník rozsáhlý harem svůj, stůjž zde na okázku tresť episody únosu princezny Nighary, dcery tureckého sultána Murada.

Rázná tato děva zamilovala se do pána loupežníků, jejž znala toliko ze slavné pověsti, a poslala mu bez okolků svoji podobiznu s písemným vyzváním, aby ji unesl. Při prvním pohledu na podobiznu zamiloval se Ker-Oglu do krásné Nighary „tisícem srdcí".

Osedlal si bez průtahu Kyrata, vzal na sebe sedmeru svoji zbraň a jel do Cařihradu. Tam dověděl se, že mešká sultán Murad na pouti v Mece a že spravuje mezi tím říši syn jeho Burji sultán.

I koupil si Ker-Oglu na bazaru bílou řízu, jakou nosí molahové, a karneol, do něhož dal vyrýti jméno sultána Murada. Pak vlákal do své hospody jednoho tureckého fakyho, muže to, jenž čítává za peníze místa z koránu, a přinutil ho, aby psal toto psaní sultána Murada k princezně Nighaře: „Dcero, posílám ti z Mekky chavuše (vůdce poutníků), jménem Rušana. Přijmi ho tak, jakobys přijímala mne. Na povrchu zemském není muže zbožnějšího, v bohovědě zběhlejšího, sluhy Allahova věrnějšího." Faky domníval se, že neumí Ker-Oglu čísti a napsal místo toho: „Dcero, chavuš Rušan, doručitel těchto řádků, je největším lotrem, šibalem a loupežníkem, jakého kdy svět viděl. Dej mu vysázeti tolik ran, kolik unese." Ale Ker-Oglu, jenž uměl čísti, roztrhal tuto divnou odporučenku a zastrašil písaře hrozbami tak, že nejen psaní správně napsal, ale ještě z vlastního popudu přidal, aby Nighara doručiteli těchto řádků, kterýž jest fénixem svatosti, vyjela na čtyry míle před město vstříc.

Když byl ještě rozkaz k strážím paláce, aby svatého muže propustily, napsán a falešnou pečetí sultána Murada zapečetěn, pravil Ker-Oglu k písaři: „Mám s tebou útrpnost. Napsal jsi ty listiny čistě, ale dukát, který jsem ti dal závdavkem, je falešný. Vyměním ti jej za pravý." Když mu byl faky dukát vrátil, udeřil Ker-Oglu písaře svou palicí tak silně do hlavy, že byla jeho lebka na plocho sražena jako zavřená kniha. Na to vyšel z hospody a kopl do ní tak prudce, že mrtvolu svými sřiceninami pokryla.

Po tomto šlechetném kousku oděl se Ker-Oglu v bílou řízu molahů, přehodil přes sebe poutnický plášť a ovil hlavu bílým turbanem. Dýku schoval za ňadry. V jedné ruce hůl poutnickou maje, v druhé pak růženec, ubíral se s očima napolo zavřenýma a s hlavou zbožně sklopenou vážně a velebně k paláci princezny Nighary.

Když byli strážníci přečetli rozkaz s pečetí sultána Murada, propustili svatého muže, políbivše uctivě lem jeho pláště.

Tak podařilo se — vypravuje ašik — lotru všech lotrů, muži, který byl hotov uříznouti prs matce, ana kojila své děcko, že vejíti mohl do sultánova haremu. Usedl si ve vnitřním dvoře, plném stromů a květin, tekoucích vod a vodoskoků a hleděl na palác Nighařin, obklopený nádhernými kiosky. Za chvíli vyšla do sadu jedna ze služek dcery sultánovy. Spatřila tam sedícího molaha, v bílém turbanu, s polo zavřeným okem, propouštějícího prsty jantarové kuličky růžence. „Co tu tropíš, muži," oslovila ho, „zde jest sultánův harem." — „Muži! jaký to název?" pokáral ji Ker-Oglu. „Nespůsobné děvče, což nejsou ústa tvá dosti veliká, aby vyslovila slovo hadži (poutník)? A nemohla mi tvá paní vynésti vstříc polovičku svého pantofle?" — „Kdo pak jsi?" — „Jsem královský chavuš Rušan; sultán posílá mne z Mekky."

Dívka odběhla, aby zvěstovala paní velikou novinu. Ale po jejím odchodu strhl Ker-Oglu turban s hlavy a nahradil jej čapkou z černého beránku, kterou si postavil šikmo na skráň po spůsobu perských šviháků. Na to odhodil bílou kněžskou řízu a upravil záhyby svého šatu, kterýž byl ušit ze sukna olivové barvy, v perském střihu. Pod šálem, který mu sloužil za pás, vyhlédala rukojeť dýky, hojně drahým kamením posázená, v ceně čtyř set tumanů. Pak vyňal kytaru, položil si ji do klína a přejel několikrát struny mezraubem (tenkým dřevem, na spůsob plectrum Řeků a Římanů). Kytara zněla jako slavík.

Nighara byla velmi překvapena, když našla v sadě místo zbožného chavuše kočujícího zpěváka. Kázala nejprvé služce vysázeti kopu ran na paty a pak poštvala své otrokyně na drzého vetřelce. („Bože chraň každého muže, aby se dostal pod prsty a nehty hněvivé ženy!" neopomine tu podotknouti přednášející ašik.) Brzy visel olivový šat v cárech kolem jeho těla. Ale Ker-Oglu nespouští uprostřed toho krupobití ran oka s krásné Nighary. Obdivuje se jejím ňadrům, jež nejsou větší oranžů a jejichž bělost zahanbuje panenský sníh na hoře Savalan. Přemýšlí, k čemu by je přirovnal. Se stříbrem je porovnati nechce, neboť toto přechází jako půvab nevěstky z ruky do ruky. Ani obraz sněhu se nehodí; neboť sníh taje na prvním paprsku slunce. Však již našel podobenství a pěje:

Hruď tvá — kniha uzamčená
bílých, nedotknutých blan,
sejmu sponku, vpíšu do nich
sladký lásky alkoran!

Když mezi tím otrokyně své pěstě o básníka do krvava otloukly, učinila Nighara krátkou přestávku, aby se vínem a lahůdkami rozjařila k novému týrání drzého zpěváka.

Rozdrápaný Ker-Oglu pak zpívá klidně dále:

Byť proklála's mé srdce, sladká děvo,
přec zulíbám tvé kruté ručky běl,
jak líbává ďaur bídný kříže dřevo,
ač prorok jeho na něm dotrpěl!

Zpěv jeho umlkl pod novým deštěm ran. S těží vymkl se konečně náš hrdina z rukou otrokyň, skočil do vodojemu a doplaval, vznášeje kytaru nad hlavou, k mramorovému sloupu uprostřed, na němž se usadil.

Po bouři vyjasňuje se obloha. Nighara dovídá se z úst rozedraného záletníka, že připravila nelákavé toto uvítání muži, po němž byla tak dlouho v horoucí touze vzdychala. Prosí ho za odpuštění a praví: „Sestup s vodojemu, drahý Ker-Oglu! Nahradím ti bohatě rozedraný šat. Přinesu ti královské roucho svého otce; bude-li ti dlouhým, dám ti vtlouci do každé paty po hřebíku, abys byl větším; bude-li ti krátkým, dám ti utnouti nohy právě na tom místě, až kam roucho dosáhne. Bude-li ti příliš volným, dám ti rozpárati tělo a vycpati slamou, právě do míry. Nuže, sestup již; ustrojení bude brzy odbyto.“

Vlastnoručně pomohla princezna svému milenci do královského roucha, které naň ulehlo, jakoby bylo zvlášť pro něho šito.

Po výjevech zloby následují obrazy lásky. Ker-Oglu usedá s Nigharou v kiosku a pije s ní víno z jedné číše. Ona klade hlavu na zlatotkanou podušku a hledí na něho vlhkýma krásnýma očima. Ňadra její okazují se průsvitným rouchem jako granátová jablka z Arabistanu neb jako pomeranče z Farsu.

A Ker-Oglu pěje:

O, Nigharo, tvá krása plní svět!
Tys vonná kdoule, granátový květ.
Tvá hruď se dme růžovým roušky stínem
a zrak tvůj plane milostí a vínem.

Na konec umluvili se, že Ker-Oglu v přestrojení molaha z haremu opět vyjde a zítra Nigharu na obyčejné její procházce před městem uchvátí a v Chamly-bil unese. Tak se i stalo.

Burji-sultán vypravil se sice s nesmírným vojskem za nimi, aby vyrval únosci svou sestru. Ale Ker-Oglu zahnal polovici vojska na útěk svým válečným zpěvem, který býval tak hrozný, že hory sněhem pokryté při zvucích jeho se chvěly a všechen sníh střásaly s polekaných čel.

Muž jsem, jenž hrdě Ker-Oglu se zove.
Egyptský meč mám, kopí bambusové
a zuby drobím čepel železný.
Mé lýtko krví brodívá se rádo,
zlý beran jsem, jenž vodí lidské stádo,
Ker-Oglu jsem, Ker-Oglu vítězný!

Druhou polovici vojska pobil náš hrdina a s Burji-sultánem se na konec spřátelil.

Podobného rázu jsou ostatní milostná dobrodružství jeho. Nezbytným je pokaždé přestrojení za poutníka nebo kněze, notný výprask a po něm sladké milování. A když si přináší nový květ do pestré kytice haremu, hledívá mu syn Ajvaz nevrle vstříc a ptává se: „Což jich není dosti?“ Ale Ker-Oglu odpovídá s úsměvem: „Znáš přísloví: Proti veliké bolesti jest potřebí mnohých léků.“

Zdá se mi ostatně, že jsou milostné zpěvy Ker-Ogluovy nejslabší. Je v nich mnoho cukru. Válečné jsou lepší, ale nadýmají se často bombastem.

Nejpěknější jsou jeho básně, když jimi vane zdravý dech horské přírody, když jimi prozírá drsně malebná, horská krajina s věčným sněhem a ledem v pozadí.

S láskou pak maluje Ker-Oglu:

K hor vrcholkům se šedá mlha sklání
a závoj páry halí čela jich,
bouř' sněhová se valí s jejich skrání
a vrch i dol již naplňuje sníh,
již karavan tu ztichly hlaholy,
jen vítr bouří stromů vrcholy.

Někdy podává nám obrázek přírody, prodchnutý náladou vlastní duše:

Nadešla zima chladná, již je tu;
v údolí prchá stádo antilop
a nad jezerem, smutným jako hrob,
divoké kachny krouží v přeletu.
A, Ker-Oglu, ty's sám; jen vítr kolem šumí
a nikdo na světě tvé duši nerozumí.

Ale kabinetním kouskem jeho poesie zdá se mi tato píseň, věnovaná koni Kyratovi:

Oj, líbám dokola tvou krásnou, malou hlavu,
můj Kyrate! Můj blesku, horská bystřino!
Rád ovsem tobě plýtvám, zlatem na úpravu —
kdo duší svou tě získá, koupí lacino.
On řehtá, stoupaje v hor čela nejvyšší,
a řehtá vesele, jak buben uslyší,
květ horský, vonný jetel mívá za večeři,
nejčistší vodu hor žíznivým pyskem čeří
a v otěž zavěsil jsem zvonců pár,
by nemořil jej nudy suchopár.
Mně laciným je samet na tvém boku
i stříbro podkov tvých, jež svítí v skoku,
přikuto zdobně hřeby ze zlata —
Chraň, Allahu! Chraň mého Kyrata!

Jednou, když přišel holič ostříhat Ker-Ogluovi hlavu, nahlédl tento do zrcadla a tu spatřil, že má vousy bílé jako sníh. Byltˇ právě sto roků stár. Onen pohled naplnil duši jeho hlubokým žalem a odvrátil srdce jeho od věcí pozemských. Dal zatlouci především pochvu svého meče na obou stranách hřebíky, aby jej nikdy již vytasiti nemohl.

Na to jal se konati přípravy k pouti v Mekku. Pohnutlivé bylo jeho loučení s rodnými horami. Procházel se jimi dlouho, navštívil je všechny a zapěl jim poslední pozdrav. Na to políbil všem svým 777 loupežníkům po řadě oči a vydal se na cestu.

S mečem se rozloučiti nemohl. Opásal se jím, ač byl zanýtovaný a k nepotřebě.

Ale šedivý pěvec-loupežník nedošel k hrobu prorokovu. Cestou zavraždili ho zrádně dva dvořané perského šacha Abbasa druhého. Vlákali jej do jedné hospody a v noci, podřezavše Kyratovi žíly na nohou, přepadli se svými služebníky pána jeho na loži. Starý lev setřásl

sice smečku vrahů a proklestil si cestu do stáje, ale když tam spatřil Kyratu v krvi, chytil se oběma rukama za hlavu a plakal jako dítě. Pak odhalil prsa a přijal, zpívaje si píseň pohřební, smrtnou ránu.

Vrahové uťali mrtvému hlavu a stáhnuvše s ní kůži, přinesli ji vycpanou ke dvoru šachově do Ispahanu.

Tak skončil proslavený pěvec mohamedánský. Tam ty trosky na skále, na jejímž úpatí leží Kadžori, Tusculum evropských Tiflisanů bývaly prý hradem jeho. Však lze o tom pochybovati. Zdejší Mohamedané připojují téměř ke každému zbořeništi na skále jeho jméno, jako Gruzíni jméno královny Thamary. Ker-Oglu míval své sídlo nepochybně mnohem jižněji, na blízko Erzerumu.

V údolí Cantevetzském.

Údolím tím dolů, řeko pěnivá
s temnícím se hlasem noc jak přitmívá,
údolím tím dolů, tvůj kde proudí tok,
šel s někým jsem, teď tomu třicátý druhý rok.
Údolím tím dolů jak jsem dnes se bral,
těch dva a třicet roků jak vítr mhlu by rval;
neb údolím tím dolů přes skalnatý tvůj sráz
tvůj živý hlas mi, řeko, byl jak ten mrtvé hlas,
a po celém tom dolu kol stromů, sluji, skal,
té mrtvé hlas se mi, jak dnes by živ byl, zdál.

Alfred Tennyson.

Povídky z registratury.

Od *Václava Maliny.*

I. Jestřáb contra Hrdlička.

(Pokračování.)

Psaní, které Julie před usnutím přečtla, znělo takto:

Drahá Julo!

Listonoš, který ti podá ozáblou rukou z posněženého vaku mé psaní, neuvěřil by asi, že bylo napsáno při otevřeném okně a že je osušil teplý jarní vánek. Ba, mám zde již hotové jaro. V tu chvíli ovšem jaro „v lůně pustých skal"; neboť ta úzká, schovaná ulice Pery, do níž pohlížím s výsosti čtvrtého patra, podobá se hlubokému těsnému průsmyku skalnímu. S obou stran vznáší se řada vysokých domů, jejichž četné pavlány se vystírají tak blízko naproti sobě, že by tu Julie Romeovi přes ulici růži podati mohla. Vzezření této ulice připomíná mi poněkud ghetto středověkého křesťanského města, v době, kdy princezna Sabath v ně linula svou posvátnou, tajemnou poesii. Úzkostlivě tulí se zasmušilé domy k sobě a bázeň, nedůvěra obráží se v celé tvářnosti jejich: v mohutných zdech, pevně zamčených dveřích a pečlivě zastřených oknech. Obyvatelé jejich berou se po chodnících kvapným, nejistým krokem, jakoby čím dříve, tím lépe uniknouti chtěli z moře nepřátelské cizoty ve své bezpečné kamenné archy. Ale tam ocitnují se jako kouzlem v drahém dalekém domově. Tam proměňují si pomocí čalounů, parket a lustrů několik krychlových sáhů v útulný salónek rodného města, v němž zapomínají při tikotu švýcarských hodin, zvucích piana a hlaholu mateřské řeči, že je dělí jen skrovný prostor od místa, v němž konají křepčící dervišové svou šílenou bohoslužbu.

Časem představuju si hroznou možnost, že by jednou ten mohamedánský Řím přepadl své křesťanské ghetto; že by se to dřímající moře fanatismu kolem pozdvihlo a vstříklo náhle se všech stran do těch hlubokých pošmourných ulic svou špinavou pěnu: smědé vyzáblé postavy v strakatých cárech, s blýskavicí damascenek nad lysými lebkami, s křečí nenávisti v klikatých tazích; že by se s jekotem za nimi přivalily vlny turbanů, že by ty pevné dvéře padaly pod ranami sekyr a rezavé to mřežoví se třáslo pod rukama zuřivců, že by vnikla loupež a vražda do labyrintu pokojíků, schodů a sklepů v těch hromadných, bázlivě k sobě přitlačených domech a výjevy hrůzy že by naplnily ty četné arkýře a balkony, ty závratné štíty a podivnou kabratinu střech — — Ba, nad ty vysoké, pošmourné, hustě sražené domy Pery nebylo by vhodnějších kulis k truchlohře noci bartolomějské!

Bohudík jest to všechno pouhým snem. Z mohamedánských čtvrtí zaznívá sem jen temný šum, jakoby přidušený, neškodný repot, zřídka objevuje se turban mezi tichými domy a řečtí nosiči dělí se s hubenými, bezbarvými psy o nerovné dláždění. Však tuším, že nejsi spokojena s mým začátkem. Přeješ si zajisté, abych nechal stranou křesťanskou Peru a povídal ti mnoho, hodně mnoho o pohanském Cařihradu.

Při nejlepší vůli nemohu dnes přání tvému vyhověti. Snad po druhé. Nejsem s to roztříditi a spořádati tu pestrou mlhovinu obrazů, kterou se obráží všechno do kola v mé duši jako v kouli zrcadelné. Myslím, že jsem tím podobenstvím nejvěrněji znázornil svou nynější duševní činnost, lze-li tak nazvati pouhé klidné přijímání zevnějších dojmů, střídajících se hravě na povrchu duše a mizících beze stopy.

Zdá se mi, že jsem na světě pouhým divákem a že jest to mnohem rozumnější, než abych se pachtil s nějakou nevděčnou rolí. Dívám se, jak se nadýmá hrubá, děravá plachta s nějakou muří nohou v rohu pod zkřiveným ráhnem a jak se tmavozelený stín přepodivné turecké lodi přesnou a čistou silhuetou míhá v jasně zelené vodě; dívám se, jak malebnou protivu tvoří v dálce roztažená bílá křídla kajky k lazurové hladině mořské; dívám se, jak starý dřevěný most za Galatou se hemží turbany všech barev a jak na protějším břehu ze spousty zeleni a plochých střech strmí nádherný les nesčíslných bílých minaretů; dívám se, jak z večera to pohádkové město prochází celou stupnicí rozkošných, divukrásných barev, jak ten les minaretů chvíli ohněm plane, pak v purpur se odívá, pak jemně růžovou barvu ve fialovou mění a zamihnuv se ještě v desaterém barvitém odstínu v tajemné hnědé páře mizí.

Po tomto představení přináší mi ještě sluha řecké

kavárny — „Kafeneion tu paradisu“ jest lákavé její jméno — poslední koflík a čerstvě nacpaný čibuk na terasu a chvíli na to klopýtám po krkolomných schodech z Galaty vzhůru do hostinné Pery.

Mimochodem, Lloyd jsem pověsil na hřebík. Neříkej o tom našim ničeho. Čím se živím? tážeš se. Málem bych odpověděl: kávou. Avšak položme stranou tu ničemnou hmotnou stránku.

Poslyš, co se mi onehdy stalo. Přepadlo mne něco jako nemoc. Chytilo mne to za prsa, po pravé straně, a mrštilo to se mnou na postel. Ležel jsem tu mezi ohněm a ledem, jako v Záhořově loži. A v tu dobu, musím se přiznati, pohroužil jsem se v rozjímání o bídě a nicotě vezdejších věcí. Smutnou, velmi smutnou příhodou jevila se mi smrt ve čtvrtém patře starého domu v Peře, nevím kolik zeměpisných mil od srdce mateřského a ode všeho, co člověku milo a draho.

Těsný pokojík bral na sebe podobu rakve. Tuto představu nezapudila ani krásná Haidie, jež vstoupila po špičkách do světnice. Jest to dcera mého domácího pána, mladičká Řekyně a po svém způsobu roztomilá. Snad ti ji někdy vyobrazím. Pravé její jméno neznám; říkám jí po byronsku Haidie. Toto nevinné stvoření přikradlo se tedy po špičkách k mé posteli a sklonilo ke mně svůj filigránský obličej v nadbytku lesklých, černých kadeří. Ale jindy tak svěží, zdál se mi v tu chvíli bledým, nesmírně bledým a celý její zjev tak matně vzdušným, jakoby byla poslem z onoho, bohužel příliš větrného světa.

Zavřel jsem s bolestným povzdechem oči. Když jsem je otevřel, byl pokoj prázdný. Drahnou, drahnou dobu zůstal jsem na to samoten s příšernou družinou svých myšlenek.

Posléze otevřely se opět dvéře. Vešel muž vysoké statné postavy s obličejem, z něhož jsi vyčetl na první pohled pevnou a ráznou povahu. Černé, jiskrné oko a jemný, tmavý plnovous, jehož obrys se ztrácel na černém oděvu, hodily se dobře k rozhodné této líci. Uhodl jsem snadno, že je muž tento lékařem.

Za ním vklouzla Haidie do pokoje.

Lékař přistoupil přímo k mé posteli a zeptal se mne francouzsky: „Jaký jste krajan, pane?“

V Cařihradě není taková otázka před začetím rozmluvy zbytečnou.

„Čech.“

Tvář lékařova jevila milé překvapení. „Čech?“ zvolal česky. „Aj, toť jsme z jednoho kraje. Šťastná to náhoda. Vy se ovšem ohražujete v duchu proti takovému štěstí; avšak doufám, že položíme brzy to ohražení ad acta.“

A doktor Volný osvědčil se věru zázračným lékařem.

Když se chopil mé ruky a odhrnul mi lehce vlasy s horkého čela, zdálo se mi, že prchá při jeho dotknutí, jako pod rukou mocného exorcisty, démon choroby z mého těla.

Za několik dní byl jsem zotaven. Bezpochyby přísluší také nemalá část zásluhy mé malé řekyni, jejíž zlatotkané pantofličky jsem slyšel ustavičně šustiti po pokoji a jejíž útlé prsty jsem se zalíbením vídal zacházeti s různobarvými čepečky lékárnických lahví, opatrně a něžně, jako s květnými korunkami.

Doktor Volný navštěvoval mne několikrát za den. Sedal u mé postele a vypravoval mi ledacos ze svého života. Ztrativ záhy chudé rodiče, byl již z útlého mládí poukázán na své vlastní síly. Přetrpěv celý očistec chudého studenta, vystoupil konečně s pěkně svinutým doktorským diplomem za ňadry v toužebně očekávaný ráj samostatného, důstojného bytí. Ale brzy seznal, že tím vstoupil pouze v nový oddíl tuhého zápasu o život. Nemaje kapitálu ni vydatných známostí, trpěl mladý hojitel člověčenstva sám povážlivou nemocí — nedostatkem pacientů. V této tísni přijal bez rozpaků místo lodního lékaře, které se mu odkudsi nabídlo. V úřadě tom vykonal daleké cesty po světě. Ztrhaná bouří lana šlehala nejednou jeho skráň, vichry se všech konců větrnice cuchaly jeho vlasy, stříkající pěna mořská vroubila černý jeho vous, slunce vrátníkové pražilo jeho obličej a všechno to dohromady otužilo a zocelilo znenáhla celou jeho bytost. Rys po ryse vystupovala přede mnou za toho vypravování jeho bodrá, pevně ohraničená povaha.

Když jsem se zotavil, došla ovšem řada vypravování na mne. Jak úplně rozdílný obraz rozvinul jsem před ním! Dětství ztrávené mezi pamlsky a loutkami v měkkém náručí mazlící se matky; jinošství kvetoucí na hlucho všemi barvami fantasie; vyplutí do života bez vesla, bez kompasu, bez cíle; na konec dobrodružná cesta do ciziny bez účele.

A jak uzoučké bylo rejdiště mých zpomínek. U něho toulaly se širým božím světem, moje byly zaklety v Supovský zámek a jeho okolí. Místo světových měst kupa šedivých věží, místo prérií a pralesů zdivočilý park, místo korábů zpuchřelý člun v zelené plísni hnijícího rybníka.

A přece jevil doktor Volný veliké účastenství při mém vypravování. Pozoroval jsem, že ho dosti zajímá pohled do tiché, rodinné idylly, kterýž jsem mu takto odestřel: snad lahodí prosté, jemné barvy toho obrázku jeho zraku, unavenému příkrým světlem cizokrajných panoram, která se byla po tolik let v rychlém střídání sunula kolem něho.

Zejmena zdá se, že ho v té naší idylle poutá jedna útlá postava, jež asi mezi tím, co toto čteš, samojediná u noční lampy, obtěžujíc své věčně sužované prsty nějakým zbytečným pletením nebo přišíváním, hlavu kloní nad těmito řádky. Od té chvíle, co jsem okázal doktoru Volnému tvou fotografii, projevuje nápadné účastenství se vším, co se týká tvé osoby. Ba, kdyby nebyl ze všad proti šípům Amorovým tak obrněný, tak veskrze praktický a prosaický, soudil bych, že jsi se stala jeho milenkou in effigie.

Avšak žerty stranou! Jsme nyní již s doktorem hotovými přátely, jako bychom se znali bůh ví od kolika již let.

Haidie přináší mi víno s ledem, (led je tu nezbytným přídavkem každého hmotného požitku) a dává mi v lámané frančtině na srozuměnou, že si kazím tolika psaním oči. — Nuže, addio! Vladimír.

Polská záležitost pana Hrdličky nabývala den ode dne větší určitosti a zaokrouhlenosti.

Znal již jméno polského šlechtice, jemuž náležely ty posněžené hvozdy, kterými se s práskajícím Mazurem a bledou lunou za zády projížděti hodlal; znal již také podivnou historii široké, červené jízvy, která se táhla šourem přes celý téměř obličej dotčeného zemana, nečiníc

však nijaké újmy prostosrdečnému výrazu jeho v pravdě krásné, staropolské tváře.

Za tato jemná pokynutí děkovati měl pan Hrdlička dvěma pánům, s nimiž se scházel v kavárně. Seznámil se s nimi šťastnou náhodou. Hrávaliť spolu obyčejně partii šachů, kdysi se jeden z nich nedostavil, pan Hrdlička stal se z ochoty jeho náhradníkem, utrpěl rozhodnou porážku a známost byla hotova.

Z radosti nad svým vítězstvím stal se pán velice sdílným a svěřil mezi jiným Hrdličkovi, že bývá následkem svých široko daleko rozvětvených známostí s to, zaopatřovati výnosné soukromé úřady, a že si na základě tom zařídil zvláštní zprostředkovací ústav.

Pan Hrdlička spatřoval v tom pokynutí osudu a odhodlal se k rozpačitému vyznání, že by z neochablé touhy po činnosti sám přijal výnosný takový úřad, ač toho z ohledů hmotných při své pensi — tuto zvýšil si totiž samovolně o polovici — zapotřebí nemá.

Pán vyslovil na to svou ochotu, že učiní seč bude a že neopomine panu Hrdličkovi sděliti, jakmile se přiměřené nějaké místo naskytne.

A již druhý den odvedl ho v kavárně stranou a sdělil mu šeptem, že včera úplně zapomněl na blízkou jednu okolnost, která se výborně hodí k přání pana Hrdličky. Předpokládaje ovšem, že nelpí na rodné půdě. Onen druhý šachista je totiž tajemníkem bohatého polského šlechtice a mešká zde na dovolené, při čemž mu byl zároveň přidělen úkol, aby získal pro statky svého pána několik schopných zdejších úředníků.

A ten byl začátek polské záležitosti pana Hrdličky.

Tím budiž prozatím odbyta tato suchá, vnější činnost mého hrdiny, kterou jsem zde v suchosti její položil jedině za tím účelem, abyste poznali tajný zdroj oněch fantasií o milé jizbě s vyhlídkou v lesy a skřížených karabelách pod obrazem matky boží Čenstochovské.

Vraťme se k vnitřním záležitostem rodinným.

(Pokračování.)

Hrozný osud pana Higginbothama.

Povídka od *Nathaniela Hawthornea.*

Mladý muž, svého zaměstnání pojezdný prodavač tabáku, jel cestou z Morristownu, kdež byl učinil dobrý obchod se staršinou sekty Šakerské, do Parker's Falls na řece Sumčí. Měl malý, úhledný, zeleně natřený vozík, po jehož obou stranách skvěla se namalovaná doutníková krabička a v zadu indiánský pohlavár, držící dýmku a zlatý tabákový keř. Prodavač měl bystrou kobylku a byl mladík povahy výtečné, v obchodu takto ostrý hoch, ale proto přece neméně náviděn od yankeeských rolníků, kteří se — jak říkali — dávali raději holit ostrou břitvou, než tupou. Obzvláště rády vídaly ho švarné dívčiny podél řeky Connecticutu, jimž se zavděčoval dárky, sestávajícími z nejlepšího kuřlavého tabáku, jejž měl na skladě; věděltě dobře, že jsou venkovští hoši novoangličtí velikými ctiteli dýmky. Nad to byl náš mladý prodavač, jak průběhem této povídky uvidíme, člověk zvědavý a tak trochu mluvka, shánějící se neustále po novinkách a rovněž tak dychtivý vypravovati je zase dále.

Posnídav velmi záhy v Morristownu, ujížděl náš mladý obchodník, jehož jméno bylo Dominik Pike, již sedmou anglickou míli smutným kusem lesa, aniž by byl s někým jen slůvka promluvil, kromě se samým sebou a se svou šedivou kobylkou. Protože bylo už skoro sedm hodin, zapráhnul tak po nějakém ranním klepu, jako městský kramář po ranních novinách. Příležitost k tomu naskytla se jako na zavolání, neboť když byl Dominik, zažehnuv si doutník zápalným sklem, vzhůru pohledl, spozoroval muže, přicházejícího dolů přes pahorek, na jehož úpatí se byl se svým vozíkem zastavil.

Dominik pohlížel na něho, jak s návrší sestupoval, nesa na holi přes rameno uzlík, krokem sice unaveným, ale odhodlaným. Nezdálo se, že by byl vyšel za časného rána, ale spíše jakoby již celou noc na nohou byl a ještě celý den dále jíti zamýšlel.

„Dobré jitro, pane," volal Dominik již z daleka. „Vyť uháníte jako o dostihách. Což pak je nového tam v Parker's Falls?"

Muž stáhnul širokou střechu svého šedého klobouku hluboko do očí a odpověděl mračivě, že nepřichází z Parker's Falls. Že se prodavač ve své otázce zmínil právě o místě, do kterého jel, bylo zcela přirozené.

„Nuž tedy dobrá," opravoval se Dominik Pike, „tedy mi povězte, co je nového tam, odkud přicházíte. Na Parker's Falls mi zrovna nezáleží. Každé jiné místo je mi zrovna tak vhod."

Jsa takto zachycen pocestný — který byl velmi divně vypadající chlap, jakých není rádno potkávati v lesní samotě — zdál se trochu váhati, buď jakoby ve své paměti nějakou novinu hledal anebo jakoby vážil, má-li s ní ven. Posléze vkročiv na stupátko u vozu, jal se Dominikovi šeptat do ucha, ačkoliv by byl mohl z plna hrdla křičet, aniž by který jiný smrtelník z jeho řeči co uslyšel:

„Vskutku, vzpomínám si tak na kousek novinky," řekl. „Starý Higginbotham z Kimballtonu byl včera večer v osm hodin ve své zahradě zavražděn od Irčana a nějakého černocha. Pověsili ho na větev hruše, aby ho nikdo nenašel, až ráno."

Sděliv tuto hroznou novinu, dal se cizinec s větším ještě chvatem, než dříve, do kroku a ani se neobrátil, když mu Dominik nabízel vzácný španělský doutník, chtěje zvěděti ještě nějakých podrobností.

Dominik zahvízdl na svou kobylku a jel hbitě vzhůru do kopce, přemýšleje o žalostném osudu pana Higginbothama, kteréhož znal z obchodu, prodav mu nejednu otýpku nejjemnějšího dámského a fíkového tabáku.

Nemohl se ubránit podivení nad rychlostí, s jakouž se tato novinka rozšířila. Kimballton byl odsud přímou čarou vzdálen na šedesát anglických mil; vražda byla spáchána teprvé v osm hodin minulého večera a Dominik slyšel o ní v sedm hodin ráno, když vlastní rodina ubohého pana Higginbothama dle vší pravděpodobnosti teprvé našla jeho mrtvolu, visící na hruši. Ten cizinec, jdoucí pěšky, musil mít sedmimílové boty, že urazil ten kus cesty s takovou rychlostí.

„Inu což, noviny mají dlouhá křídla, říkávají,“ myslil si Dominik Pike, „ale před tím zde schová se i železnice. Toho chlapa by si měli najmout za štafetu k presidentovým poselstvím.“

Náš přítel rozluštil si záhadu tak, že se vypravovatel zmýlil o den v dátum události i neváhal rozhlašovati ji po všech hospodách a skladech na silnici, odbývaje při tom pravidlem celou otýpku „španělského“ aspoň mezi dvaceti z ustrnulých posluchačů. Viděl patrně, že jest prvním poslem této zprávy i dotíráno na něho otázkami tak, že volky nevolky obraz vyplňoval, až se z něho stala zcela slušná historie. Při tom dostalo se mu jednoho dotvrzujícího svědectví. Pan Higginbotham byl obchodník a jeden z dřívějších jeho kupeckých, jemuž Dominik věc vyprávěl, dosvědčoval, že míval starý pán ve zvyku vracet se za soumraku domů zahradou se všemi penězi a drahocennými papíry v kapse. Kupecký projevoval málo lítosti nad hrozným osudem pana Higginbothama, dávaje na srozuměnou — což náš prodavač ve svých obchodech s ním také sám seznal — že to byl starý, všemi mastmi mazaný podivín. Jeho jmění bylo by přešlo na hezkou neť, která byla učitelkou v Kimballtonu.

Povídáním novinky k dobru obecenstva a prodáváním k dobru vlastnímu zdržel se Dominik na cestě tak, že se odhodlal přenocovati v hostinci, vzdáleném as pět mil od Parker's Falls. Po večeři zapálil si jeden ze svých nejvybranějších doutníků a usadiv se mezi hosty, prošel zase celou vražednou historii, kteráž byla zatím narostla na celou půl hodiny. V síni bylo dvacet lidí a devatenácti z nich bylo, co slyšeli, svatým evangeliem. Ale dvacátý byl přistárlý rolník, který byl právě před chvílí koňmo přijel a nyní v koutě seděl, zvolna z dýmky si pokuřuje. Když bylo vyprávění u konce, povstal velmi rozvážně, přistrčil si židli před samého Dominika a zadíval se mu zplna do tváře, odfukuje nejzlotřilejší tabákový dým, jehož byl kdy prodavač ucítil.

„Chcete soudně doznat,“ tázal se přízvukem venkovského sudího při výslechu, „že byl starý pan Higginbotham z Kimballtonu předevčírem večer zavražděn ve své zahradě a nalezen visící na velké hrušce včera ráno?“

„Povídám jen, co jsem slyšel, pane,“ odpověděl Dominik, odkládaje na polo vykouřený doutník. „Neříkám, že jsem tu věc sám viděl a nemohu tedy přisáhat, že byl zavražděn zrovna tím spůsobem.“

„Ale, já mohu odpřisáhnout,“ řekl farmář, „jestli že byl pan Higginbotham předevčírem zavražděn, že jsem dnes ráno pil sklenku hořké s jeho duchem. Jest to můj soused a zavolal mne, když jsem jel kolem, do svého skladu a zavdal mi a potom mne žádal, abych na cestě nějakou maličkost pro něho vyřídil. Dle všeho věděl o svém zavraždění zrovna tak málo, jako já.“

„Aj, tedy to nemůže být pravda!“ zvolal Dominik Pike.

„Myslím, že by se byl o tom zmínil, kdyby byla,“ řekl starý farmář a odstavil zase svou židli do kouta, zůstavuje Dominika jako opařeného.

To bylo smutné z mrtvých vstání starého pana Higginbothama! Prodavač se už neodvážil bráti dalšího podílu v hovoru, ale hledal útěchu v sklenice ginu s vodou a odebral se na lože, kdež se mu po celou noc zdálo, že visí na hruši.

Aby ušel starému farmáři, (jehož si tak zošklivil, že by ho byl raději viděl viset, než samého pana Higginbothama), přivstal si Dominik na úsvitě, zapřáhl kobylu do zeleného vozíku a ujížděl co jen mohl k Parker's Falls. Čerstvý větřík, porosená cesta a rozkošný letní úsvit osvěžily jeho schlíplou duši, ba dostával laskominy opakovat starou historku, kdyby byl jen někdo vzhůru býval, aby ji poslouchal. Ale nepotkal ani spřežení volů ani lehký vozík ani kočár ani jezdce ani pěšího člověka, až když přejížděl řeku Sumčí, kde spatřil člověka klusajícího k mostu a nesoucího na konci hole uzlík přes rameno.

„Dobré jitro, pane,“ řekl prodavač, zatrhnuv kobylkou. „Přicházíte-li snad z Kimballtonu nebo z okolí, mohl byste mi snad říci, mnoho-li je pravdy na tom, co se povídá o panu Higginbothamovi. Byl ten starý člověk před dvěma nebo třemi dny skutečně zavražděn nějakým Irčanem a černochem?“ Dominik mluvil příliš na kvap, než aby byl spozoroval, že má cizinec sám nepopiratelný ráz černošské krve. Zaslechnuv tuto neočekávanou otázku, Ethiopčan změnil pleť; žlutavá barva příšerně zbělela a muž třesa se a blabole, odpověděl:

„Ne, ne! Nebyl to barevný člověk! Byl to Irčan, který ho včera večer v osm hodin oběsil. Já jsem byl už v sedm pryč! Jeho lidé ho zajisté ještě v zahradě nenašli.“

Sotva žlutý muž domluvil, trhl sebou i ačkoliv se dříve zdál dosti unaveným, dal se nyní do běhu, jenž by byl zajisté prodavačově kobyle v dosti bystrém klusu stačil. Dominik vyvalil na něho oči a hleděl za ním celý ustrnulý. Byla-li vražda spáchána až v úterý večer, kdože byl ten prorok, jenž předpovídal ji se všemi okolnostmi v úterý ráno? Jestliže sama rodina pana Higginbothama jeho mrtvolu ještě nenašla, jak se mohlo stát, že mulat u vzdálenosti třiceti mil již věděl, že visí v zahradě, zvláště když vyšel z Kimballtonu dříve, než byl nešťastný muž oběšen? Tyto podezřelé okolnosti ve spojení s cizincovým ustrnutím a hrůzou vzbudily v Dominikovi myšlenku dáti se za ním v hon co po spoluvinníku vraždy; neboť vražda byla dle všeho zdání skutečně spáchána.

Ale ubohá kůže, ať si běží,“ pomyslil si zase. „Není mi třeba, aby se ta černá krev vylila na mou hlavu; a oběšení černocha neodvěsilo by pana Higginbothama. Odvěsit starého pána! Je to hříšné, vím; ale to je pravda, že bych ho nerad viděl živého podruhé; ať jsem čertův!“

Za takého rozjímání ujížděl do Parker's Falls, kteráž osada jest, jak známo, městečko tak květoucí, jakým je tři bavlnné továrny a hamry jen učiniti mohly. Stroje stály a jen několik skladů bylo již otevřeno, když na dvoře v hostinci zastavil a objednal především oves pro svého koně. Druhou jeho prací bylo, jak se samo sebou rozumí, sděliti podomkovi novinu o zavraždění pana Higginbothama. Avšak uzdálo se mu rádno, nemluviti příliš určitě o dnu děsné události i nechal tudíž posluchače v nejistotě, byla-li spáchána Irčanem a mulatem anebo jen synem Erinu samým. Nedokládal se také svým vlastním svědectvím ani tvrzením někoho jiného, nýbrž mluvil jen o pověsti daleko široko rozhlášené.

Historie rozletla se městem jako oheň suchým lesem i přišla tak do úst, že nemohl nikdo ani říci, odkud byla vznikla. Pan Higginbotham byl v Parke's Falls znám jako jako kterýkoli z usedlých tu občanů, jsa spolumajitelem hamrů a držitel velkého počtu akcií obou přádelen. Obyvatelstvo cítilo se jeho osudem dotknuto ve svých zájmech. Rozčilení bylo takové, že „Parker's

Fallské noviny" vydány o den dříve, než pravidelně vycházely, a objevily se se zvláštní přílohou, v níž na celém bílém archu vytištěn jen jediný sloupec s velkým písmem garmondovým: „HROZNÉ ZAVRAŽDĚNÍ PANA HIGGINBOTHAMA!"

Mezi jinými děsnými podrobnostmi popisovala tištěná zpráva známku provazu staženého kolem hrdla nebožtíkova a udávala počet dollarů, o které byl oloupen, na jeden tisíc; bylo tu také nad míru tklivé vylíčení nářku jeho neteře, která pořád jen omdlévala od toho okamžiku, co byl její strýc nalezen oběšený na hruši s kapsou ven vyhrnutou. Také městský básník napsal a vydal na smutnou oslavu slečnina zármutku sedmnáctislokovou balladu. Městská rada svolána vůči zásluhám, kterých si pan Higginbotham o Parker's Falls dobyl, k zvláštnímu sezení; povolen mimořádný úvěr pěti set dollarů na odměnu za polapení vrahů a zachránění ukradeného majetku.

(Dokončení.)

Literatura. Věda. Umění.

— Ze slovanského písemnictví. V Petrohradě vyšla kniha dr. Vl. Popova „Lazarety vojennago vremeni", určená k poučení všem, kteří odešli neb odcházejí do srbských lazaretů. Sepsána jest dle spisu dr. Peltzera. V Moskvě nákladem „Mosk. Vědomostí" vydáno obšírné dílo K. N. Leontěva „Iz žizni christian v Turciji". Vůbec vzmáhá se nyní velice na Rusi literatura národopisná a cestopisná o Srbech a Bulharech, o Turcích a rozličných plemenech mohamedánských. Dále zaznamenáváme: „Blagonaněrennyja rěči" od N. Ščedrina, vyšla v Petrohradě. „Ženština s medicinskoj točki zrěnija", sepsal dr. S. Kruševackij. V Moskvě vydáno obšírné technologické dílo N. Matisona „Atlas manufakturnoj promyšlennosti moskovskoj guberniji", obsahující obšírný popis všech továren a strojíren v krajině moskevské. V ruském překladu vyšlo právě znamenité dílo Dreperovo: „Istorija otnošenija meždu katolicismom i naukoj". Dříve již vyšlo slavné dílo téhož spisovatele „Istorija umstvennago razvitija Jevropy". Kdy as české písemnictví zmůže se na překlad děl těch, která již do všech jazyků evropských jsou přeložena? — Nákladem a péčí redakce ženského listu „Ženskoje Obrazovanije" vyšla v Petrohradě kritikou ruskou s pochvalou přijatá kniha: „Sbornik statej i razkazov dlja učaščichsja staršago vozrasta", obsahující mimo jiné národopisný nástin Černé Hory, Bosny a Hercegoviny, cestopisné pojednání Pjaseckého o Kitaja, charakteristiku Martina Lutera. — V písemnictví polském panuje ve všech oborech ruch velmi čilý. Především platí to o písemnictví dramatickém, v němž značně jsme za Poláky pozadu. Ovšem má tento obor písemnictví vydatnější podporu mezi Poláky, má více středišť a těší se přízni a pobudce mnohem vydatnější než dramatika česká. V Rzeszově vyšlo opět nové drama čtyraktové „Nemezis" ve sbírce poetických spisů Franc. Lasockého, kdež nalézáme zároveň tříaktový dramatický obraz „Demaskowani". Nákladem polského národního knihkupectví ve Lvově vyšlo v „Bibliotece Mrówki" populární arcidílo literatury polské „Balladina" Julia Słowackého. Tamtéž vyšel svazek třetí „Bibliografii Polskiej". Zajímavými díly jsou vydané právě zápisky o životě a převratech polských na počátku tohoto věku Leona Potockého a Eustacha Sanguszky. Prvnější vyšly v Poznani pod jmenem „Urywek ze wspomnień pierwszej mojej młodości" a tyto v Krakově: „Księcia Eustachego Sanguszki Pamiętnik 1786—1815" vydáním J. Szujského. Oba pisatelé měli nemalý podíl v dějinách oné bouřné doby převratů společenských, jimiž i Polska vzala za své. Obě díla vzájemně se doplňují; Leon Potocki, známý v polském písemnictví pod jmenem Bonawentury z Kochanowa, vyličuje dílem z vlastního názoru, dílem dle vypravování otcova soukromý a společenský život čelních tehdá rodin polských a činitelů politických. Sanguszko, druh Kościuszky, knížete Josefa a pozdější průvodčí Napoleona I., podává zajímavé líčení o životě veřejném, o hlučném rokování, bouřných volbách a bojích za slávu. Spisem Leona Potockého doplněno jest jeho dílo o společenském životě devatenáctého věku, kteréž vydáno bylo již r. 1856. V Krakově vyšel též první svazek snad i českým cestovatelům vítaného díla o Tatrách: „Pamiętnik towarzystwa tatrzanskiego". Dílo to opatřeno jest mnohými dřevorytinami a obsahuje výpis cest a cestopisů na velebném horstvu tatranském. „Biblioteka Warszawska" přináší ve svém posledním svazku pojednání Ad. Smarzewského „Obrady Czech" (zábavy v Čechách). V knihtiskárně polské ve Lvově chystá se k tisku polský překlad francouzského spisu dr. Réveille Parise, jenž akademií byl vyznamenán „O starości, popularny wykład fizjologji, psychologji, medycyny i hygjeny względnie do wieku starego." — Z písemnictví slovinského zaznamenáváme: sbírku písní básníka Libora val Bûrena, kteráž pod jmenem „Pesmi" ve Vídni v tiskárně Mechitaristů vycházeti počala. Svazeček první obsahuje písně lyrické obsahu milostného a vlasteneckého. „Magnetizem, elektrika, toplota in svetloba" filosofický a fysikální nástin obsahu pozoruhodného od Ant. Urbasa, kanovníka v Lublani. Kniha ta vyšla v Lublani nákladem spisovatelovým. — Srbské písemnictví obohaceno výborem z národních písní srbských pro dítky. Výbor ten vyšel v Novém Sadě. V Pančevu vyšel tiskem spis prof. Mity Petroviće „Čovečije telo i njegova nega".

— Na divadle krakovském provozována ve středu 4. října poprvé na letošním varšavském konkursu první cenou vyznamenaná veselohra „Pojedynek Szlachetnych" od Sewera. Veselohra ta jest o 4 aktech a setkala se s úspěchem jak na jevišti varšavském tak i na krakovském, jak polské listy sdělují.

— Z výstavy obrazů v Krakově. Zvláštní pozornost vzbuzuje vystavená, olejovými barvami provedená skizza Matejkova „Odjezd sv. Ludvíka, krále francouzského, z Aigues Mortes do Palestiny". Při vší mlhovitosti chválí se geniálnost malířova. Z mladších malířů polských vystavili tam své práce téměř výhradně jen učňové mnichovské školy. Ajdukiewicz vystavil obraz, znázorňující bitvu pod Ignacovem z povstání r. 1863. Tepa vystavil akvarelly, taktéž Kossak, Pociecha a Pruszkowski; první z nich vynikl akvarellovými podobiznami, druhý skizzou k Winc. Polovi, Pociecha krajinomalbou a Pruszkowski skvostnými fantastickými obrázky. Mezi malíři, kteří své práce tu vystavili, naléžá se též hr. Grocholski s olejovou malbou: „Přadlena", v nížto dovedně znázornil typ sličné rusínské děvy. Zvláštní zajímavosti nabude výstava ta obrazem polského umělce Henr. Siemiradzského „Mučennictvo prvních křesťanů" čili „Pochodně Neronovy", kterýž vystaven jest nyní v Mnichově a dříve vystaven byl v Římě. Na výstavu krakovskou zaslal též učeň vídeňské akademie Celiński pěknou řezbářskou práci „Giermek", znázorňující muže v nadživotní velikosti, jak s napřaženou sekerou usekává svou nohu od pouta, jímž spolu byl svázán se svým vůdcem. Jest to práce dle ballady Franc. Moravského o Giermkovi a jeho hetmanu, jehož, sám se obětovav, vysvobodil ze zajetí.

— Na divadle lvovském provozována byla právě co novinka tříaktová veselohra Kazim. Zalewského „Złe ziarno", jehož veselohra „Przed Ślubem" udržela se na polském repertoiru. Divadlo bylo na tomto představení pokaždé přeplněno. I světem kolující „Cri-Cri" dostalo se zde na jeviště a sice co fraška zvláště pro divadlo lvovské sepsaná. Na operním repertoiru objevila se Offenbachova „Kreolka", kteráž dosud pouze v Paříži a ve Vídni a nyní ve Lvově byla provozována. Libretto k tomuto plodu veselé Musy Offenbachovské nesepsali tentokráte Meilhac a Halévy, nýbrž slabší poněkud librettista Milhaud.

Drobnosti.

— Čestný handžár černohorskému hrdinovi. Hrdinná odvaha černohorského perjanika (tělesného strážce knížete Nikoly) Miloše Nováka, kterýž v boji v Kučích 14. (2. dle pravosl. kalendáře) srpna srubnul sedmnácti Turkům hlavy, vzbudila v ruských kruzích takový obdiv, že ruští důstojníci gardy a tělesné stráže carovy se usnesli vyznamenati hrdinu čestným darem, k němuž zvolen handžár. Čestný tento handžár odevzdán byl tyto dni i s přípisem od ruského konsula dotyčnému reku a vypadá dle „Golosu“ takto: Délka obnáší přes loket. Rukojeť jest z ryzého stříbra a bohatě ozdobená zlatými okrasami ruskobyzantského slohu. Na rukojeti nalézají se dva vkusné znaky emailové provedené: ruský a černohorský, pod nimiž nalézají se tato slova: „Chrabromu Milošu Novaku ot Russkich“ pod ruským znakem a „V sraženiji pri Kucimě za 2. avgusta 1876“ g. pod znakem druhým. Handžár jest zhotoven z nejlepšího damascenského ocele a na jedné straně má ruský, na druhé srbský nápis: Rubám vraha v boji, padlého nechávám na pokoji. Pochva jest z modrého těžkého hedbáví se stříbrnými okrasami a jest poseta pěkně barevnými sibiřskými drahokamy. Handžár ten zhotoven byl v dílně Ovčinníkova v Petrohradě. Přípis, kterýž spolu s mečem ruský konsul odevzdal, zní: Tělesnému strážci černohorského knížete Mikuláše, Miloši Novákovi. Na počest a památku hrdinné činnosti, kterouž jste osvědčil v bitvě u Kučů dne 2 (14.) srpna 1876, podává vám kruh ruských mužů handžár na význam nejvřelejšího účastenství Rusů s hrdinnými bojovníky za víru a národ. Nechť chrání tato zbraň vzácné dni ctěného a milovaného na celé Rusi knížete Mikuláše a nechť bude hroznou nepřátelům Černohorců a všech Slovanů v mocné ruce vaší a v rukou potomků — následníků vašich slavných činů.“

— Nový úspěch matematiky. Ředitel hvězdářského observatoria v Paříži, Leverrier, proslavil se již r. 1840 výpočtem, kterýmž naznačil dráhu oběhu a objem neznámé do té doby planety Neptuna, kteráž později vskutku byla objevena. Po té pak vypočetl dráhu oběžnice, kteráž mezi nejbližší dosud u slunce známou oběžnicí, Dobropánem či Merkurem a sluncem se nalézá. V skutku pak letos v květnu objevili hvězdáři na základě výpočtu Leverrierova tuto oběžnici a sice stejnou dobou na třech místech: v Athénách, v Zurichu a v Münsteru. Nyní pak potvrzuje se vynález i pozorováním v Greenwichu a Filadelfii.

— Klíčivost po dvou tisíciletích. Profesor Hendreich v Athénách pozoroval velmi zajímavý botanický úkaz. Jest známo, že rozsáhlé doly u Laurionu, kteréž tak dlouho diplomacii světovou zaměstnávaly, nejsou nic jiného, než trusky ze stříbrných dolů, jež staří Řekové zanechali a kteréž dle novověkého dokonalého spůsobu spracovány ještě dosti zanechaného v nich stříbra poskytují. V těchto truskách, kteréž, jak dokázáno, až 2000 let u Laurionu ve štolách leží, nalézalo se množství semen jistého druhu mákové rostliny, Glaucium zvané. Trusky ty dovážejí se k hutím, kdež zenenáhla se taví. Když část těchto trusek byla odstraněna, vyklíčilo a vyrostlo na celém povrchu, který pokrývaly, v úrodné půdě působením světla, tepla a vlhka velké množství Glaucia, kteréž pěkné žluté květové korunky vyhnalo. Tento žluté květoucí druh Glaucia byl v novověku úplně neznámý a pouze Plinius a Konidorias popsali co nejurčitěji druh ten, dokládajíce, že jest to velmi zhusta se vyskytující květina v starém Řecku. Druh ten vymizel již úplně, až teprvé nyní ze semena po dvou tisíceletích z temného hrobu na světlo vynešeného opět se objevil. Prof. Heidrich pěstuje nyní sám antickou tu rostlinu.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: „Nitra“. Dar dcerám a synům Slovenska, Moravy, Čech a Slezska obětovaný. Vydávaná od Miloslava Jos. Lud. Hurbana. Ročník VI. V Skalici, tiskem Josefa Škarnicla.

Františka Pravdy Sebrané povídky pro lid. Díl 1. seš. 1. Nákladem: I. L. Kober.

„Palečka“, obrázkového humoristického týdenníku, vyšlo nákladem Ottovým v Praze nového (pátého) ročníku číslo první. Z bohatého a zajímavého obsahu vyjímáme začátek humoristického spisu „Doktor Ox“ od slavného Jules Vernea v plyném překladu českém a se zdařilým obrázkem v čele. Mimo to obsahuje řadu žertovných obrázků trefně provedených na slovo vzatým malířem naším, G. J. Schulcem a množství drobnějších prací i obrázků. „Paleček“, jejž přízni obecenstva českého odporučujeme, vůbec vyniká pečlivě vybraným obsahem, vkusnou úpravou i levnou cenou.

Slovník jazyka anglického i českého. (A — Congratulate). Složil V. E. Mourek. Díl anglicko-český. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Jaroslav a Laura. Dramatická báseň ve třech dějích. Sepsal Vácslav Pok-Poděbradský. V Skalici, tiskem Josefa Škarnicla.

Velký Slovanský kalendář na obyčejný rok 1877. Ročník VI. S velmi bohatým a rozmanitým obsahem, titulním obrazem a mnoha jinými vyobrazeními. V Praze, vydavatel: J. Otto, knihkupec.

Národní bibliotéka. Výbor prací čelnějších spisovatelův československých. Sešit 271 a 272. (Fr. Pravda — G. Pfleger-Moravský.) V Praze, nákl. knihkupectví: I. L Kober.

Stručný všeobecný slovník věcný. Red. J. Malý. Dílu III. sešit 9. (Hausmann — Hessen Kassel) V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Illustrovaného týdenníku „Světozoru“ ročníku X. vyšla čísla 37—40. (s „Bazarem“). Všechna tato čísla vynikají krásnými illustracemi a pestrým obsahem.

Motýlové a brouci škodliví lesu, louce, poli, sadu, rybníku, zahradě a domácnosti. Sepsal dr. Vladislav Šír. Seš. II. Brouci. Se 4 původními tabulkami a s tabelárními přehledy brouků. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě. Dle půwodních pramenůw wyprawuje Fr Palacký. Sešit 3. a 4. Nowé wydání pro lid. V Praze, nákl. knihkupce F. Tempského.

Vlastenský slovník historický. Sestavil J. Malý. Sešit 9. a 10. (Povstání české — Škreta.) V Praze, tisk a náklad Rohlíčka a Sieverse.

Ženské Listy. Orgán pro vzdělání žen a dívek československých. Vydává ženský výrobní spolek český. Redaktorka: Eliška Pechová. (E. Krásnohorská.) Ročník IV. Čís. 10. (říjen).

OBSAH: Hrabě Xaver. Novela od *Julia Zeyera.* — Israfel. Báseň *Jar. Vrchlického.* — Mistr Šochýtek. Maloměstský obrázek od *Bohuslava Čermáka.* (Dokončení.) — Projížďka gruzínským krajem. Úryvek cestopisný od *Svatopluka Čecha.* II. (Dokončení.) — V údolí Cantevetzském. Báseň od *Alfreda Tennysona.* — Povídky z registratury. Od *Václava Máliny.* I. Jestřáb contra Hrdlička. (Pokračování.) — Hrozný osud pana Higginbothama. Povídka od *Nathaniela Hawthornea.* — Literatura. Věda. Umění. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až 2½ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. 20. října 1876. Číslo 29.

Hrabě Xaver.

Novela od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Baronka seděla v salóně ve velkém křesle a háčkovala cosi mysteriosního, jakous vlněnou hádanku, a Ginevra jí předčítala k tomu Fénelona. Baronka zahlednuvši Xavera vykřikla radostí, odhodila červenou vlněnou hádanku a vyskočila čileji, než by byl kdo při jejím stáří a její tělnatosti očekával.

„Ginevro!“ volala, „dej svoji spanilou tvář svému bratránkovi políbit! Bůh sám vás svedl, a děkuji mu, že se to stalo u mne.“

„Vy jste můj kusén Xaver?“ ptala se dívka klidně a nastavila svou bledou, ale nad míru spanilou tvář, o kterou Xaver koncem svých rtů zavadil.

Ginevra sedla, zdvihla Fénelona, který vedle rudého háčkovaného mysteria na koberci ležel, a zahleděla se skoumavě do tváře mladého muže.

Baronka byla nesmírně hovorná, tak že svými otázkami nečekajícími žádné odpovědi, svým smíchem, svými poznámkami a anekdotami všem ostatním všechen hovor uspořila.

„Ty's byl posléze v Římě, Xavere?“ tázala se. „Nosí tam ženštiny také ty strašlivé klobouky, jež poslední móda v Paříži předpisuje? Proč jen se nenosí všeobecně závoj! Ginevra je šíleně krásná v závoji! Ah, Ginevra ti zpívá! „La biondina in gondoletta“ atd., ujišťuji tě, c'est ravissant. Příští zimu půjdu do Benátek, dodává mi k tomu chutě. Věřil by's, že Ginevra těmi jemnými prsty sama připravuje confitury, ale prazvláštního druhu! Cos takového dovedou jen v klášteře, a jen v klášteře italském. Ale něco takového může se státi i osudným, hrdinka jednoho románu od Miss Yonge, který jsem včera čtla — říkám včera, neboť v neděli nečtu romány, neděle je den páně — Ginevro, kde je Fénelon? Dobře. Tedy hrdinka toho zajímavého románu prozrazuje se ve svém úkrytu připravováním jistého pečiva, jehož tajemství choval jediný ženský klášter v celé Francii. Ale můj ty bože, kde je markýz? Josefe! pros pana markýze, aby přišel a přines mi také můj flakón, stojí v ložnici na stolku. Ginevro, je to bouquet Sandringham, nejsladší voňavka pod sluncem!“

Josef přinesl flakón a oznámil, že se pan markýz ihned dostaví. Nedal dlouho na se čekati.

Markýz byl ještě mladý muž, bylo mu as čtyřicet let, ale zdál se ještě mladším. Ač Ital rodem, neměl přece ani stopy jižního typu, byl blondýn a modrých očí, světlých a průhledných jako sklo; Romagnalinové zajížděli si často pro ženy na sever a markýzova fysiognomie na to živě připomínala. Na první pohled byl mužem velmi sličným, ale při bližším pozorování znepokojovalo oko jeho svým výrazem jakoby dravčím, a jistý nepopisatelný brutální rys kolem úst, jinak krásných, dovršoval ten nepříznivý dojem.

Markýz poslouchal velmi zdvořile dlouhou řeč baronky, jíž rozdvojené členy své rodiny smířiti se snažila a podal dokonce Xaverovi ruku. Baronce se nesmírně ulehčilo, byla ihned v nejrůžovčjším rozmaru.

„Nelze tedy vás déle v Praze zdržet?“ rozhovořila se, „a spěcháte tak nesmírně na svůj zámek, kolem něhož sníh ještě ani za měsíc nesleze? Dobře, dobře, můj milý, jeďte jen, vyhýbejte se nám, odvlečte nám náš klenot, naši perlu, naši Ginevru — ale nezapomeňte, že se nás tím ještě nesprostíte, přijedeme prostě za vámi na Lesnici.“

Markýz byl zaražen, ale zpamatoval se rychle a ujišťoval, že to bude jeho nejmilejší myšlenkou, kterou se po celý čas ve své pustině bavit bude, až do onoho dne, kdy baronka slib svůj vyplní.

„Nuž a Xaver přijede s námi!“ horlila baronka a zraky její lítaly s Ginevry na mladíka a zase nazpět s radostným leskem, jakoby šťastná jakási myšlenka v ní byla vznikla. Markýz zval tedy i Xavera velmi chladně a velmi zdvořile a tento odpověděl stejným spůsobem. Mladíkovi byla přítomnost strýcova velmi trapnou a použil tedy nové návštěvy, kteráž se byla ohlásila, k tomu, že se s celou společností rozloučil. Ale baronka ho tak lacino nepropustila. „Obědváme v pět, milý Xavere,“ volala, „očekávám tě zcela jistě a podávám ti takto příležitost, abys se svou sestřenkou ztrávil poslední večer, který zde pobude. A propos, spoléhám s toutéž jistotou, že nevynecháš ani jediný z mých úterků.“

Xaver slíbil a bral se nyní pomalu s Hradčan dolů a přemýšlel o zvláštním výrazu, který se na tváři Ginevry objevil, když ho byl otec její — ač nuceně — pozval na Lesnici. Jakýsi vítězoslavný úsměv zahrál jí na tváři a když slyšela, jak Xaver — ač také jen nuceně — přijal, jevilo se cosi jako vroucí dík v jejím oku. Bylo to vše pravda, či pouhý jeho domysl? Však za chvíli nepřemýšlel již o Ginevře ani o markýzovi; podivná scéna v anglické kapli tanula mu zase na mysli a zajímala jej mnohem více. Začal se opět na barona mrzet. „Kdyby mne nebyl potkal“ — ale nedomyslil, neboť v tu chvíli, když se byl přiblížil asi na třicet kroků

k rohu ulice, kde palác jeho stál, přijel z této ulice fiakr a zahnul tak nemotorně, že jeden z jeho koňů na chodníku se octnul a celou tíží sebou na kamení mrštil. Kočí byl člověk nad míru neobratný, zůstal zaražen na kozlíku sedět a ubohé zvíře trhalo sebou na dlažbě. Xaver přiskočil, aby koně prostraňku zbavil a kočí na jeho rozkaz slezl a pomáhal umořenému zvířeti vstávat. V okamžení, kde kůň po zoufalém skoku na nohy se postavil a druhý kůň poplašeně kočárem trhl, otevřela se dvířka a stará dáma úzkostlivě volajíc, vylézala z kočáru nedbajíc domlouvání druhé osoby ji v kočáře zdržující. Okamžik byl nešťastně volen, byla by zajisté na dlažbu padla, kdyby ji nebyl Xaver zachytil. Stará dáma leknutím na polo omdlela a druhá dáma vyskočila jí nyní rychle na pomoc. Ku své velké radosti poznal v ní Xaver onu čaruplnou bytost z anglického kostela.

„Zavěste se do mne," pravila po anglicku klidně své společnici, „máme jen ještě několik kroků."

Ale stará dáma nespustila se již ramene Xaverova, a zdálo se, že ani neslyší. „Můj ty bože, můj ty bože!" bylo vše, co ze sebe vypravila.

„Doprovodím madame, s vaším dovolením," uklonil se Xaver snímaje klobouk, a snaže se nejčistším přízvukem angličinu vyslovovat. Poděkovala mu němým pozdravem.

„Bydlíme zde," okazovala na nejbližší dům a šla rychle napřed; zdálo se, že ji zvědavé zraky zevlujících lidí, kteří se byli ihned se všech stran sběhli, přiváděly do rozpaků. Zastavila se u malého, jednopatrového domu s vysokou mansardovou střechou, pokrytou zčernalými prejzy, a zazvonila. Za chvilku otevřela se malá, klášterně diskretní vrátka a Xaver spatřil malý, úzký, tajemně šerý vestibul s poetickým pozadím velké, jak se zdálo, a nyní pusté zahrady. Dámy děkovaly velmi vroucně, velmi zdvořile a zmizely pak v stínu vestibulu. Vrata se opět neviditelnou rukou zavřela a Xaver vzhledl vzhůru k jasně blyštícím se oknám, za kterými sněhobílé záclony se koketně v bohaté řasy skládaly. Odešel s malým, ne docela vysvětlitelným povzdechem. Za několik minut stál před vraty svého pošmurného paláce a vykřikl překvapením: v černé, mansardové střeše, přehlížející přes vysokou zeď, poznal onu a tutéž střechu, pod kterou o n a bydlila. Tedy měl jistotu, že ji zítra o jedenácté spatří, a zároveň naději, že se s ní blíže seznámí. Byl tedy nad míru vesel, tropil si při strojení k obědu z Beppa tisíc žertů a ujišťoval paní Dašickou, když ji na korridoru potkal, že nezná krásnějšího města nad Prahu a že se stále v domě svých otců usídlí. Paní Dašická rozsvítila při požehnání panence Marii Vítězné o tři svíčičky více, než obyčejně a viděla v šťastné budoucnosti rod hraběcí skvíti se novou září a vzkvétati slávou neskonalou. —

Baronka neměla dnes cizích hostů na obědě a měla tudíž celou tíži konversace samojediná na svých bedrech. Markýz přiznával se vždy, že nerozumí ničemu na světě než ženským, baron zase nedovedl ve společnosti o ničem mluvit, než o koních, a rozhovor o těchto dvou předmětech nebyl dnes nikterak na místě. Ginevra, ta zase přemýšlela patrně o čemsi tajemném a dávala nejroztržitější odpovědi a Xaver konečně počítal v duchu, kolik ještě hodin uplyne do zítřka, do očekávané jedenácté. Ubohá baronka vykládala tedy bohatství svého ducha ve způsobě nejrozmanitějších poznámek o nejrůznějších předmětech a vynutila s uznání hodnou virtuositou na všech přítomných střídavě náhledy jejich o všem na světě, začasto o krocanech à la Perigord až k hudbě Waguerově, o nejmodernější barvě až k Renanovu bludařství a nejnovějšímu románu George Sandovy. Konečně ale vyschl pramen i její výmluvnosti, na štěstí že se to stalo teprv při dessertu, tak že společnost se odebírala již bez příliš patrných známek nudy do salónu.

„Hrajete klavír, Xavere?" šeptala Ginevra cestou mladíkovi, který ji vedl. Činila to spůsobem tak tajemným, jakoby mu byla kladla nejchoulostivější otázku svědomí.

„Nuž ano," odpověděl krátce s velkým podivením na tváři.

„Ah, bohu díky!" oddychla si bez dalšího vysvětlení.

„Prosím vás snažně, nehrajte whist," přidala, a podivení Xaverovo nápadně vzrostlo. Vysvětlení té hádanky nedalo na se dlouho čekat.

V salóně hořely již na hracím stolku svíčky, a baron s ženou a markýz, jakmile byli vešli, ihned k němu zasedli.

„Ginevro, zahraj nám něco na klavír," prosila baronka, „a ty, Xavere, hraješ přece whist?"

„Ach bohužel — nehraju!" odpověděl Xaver s tázavým pohledem na Ginevru.

„Nuž tedy hrajte se mnou na čtyři ruce," pravila Ginevra rychle nepřejíc baronce času, aby si vzpomněla, viděla-li Xavera před tím již bráti whist, „totiž hrajete-li vůbec."

„Hraju."

„Velmi dobře," pravila baronka, „a my tři zahrajeme si preference."

Klavír stál v malém boudoiru vedle salónu. Ginevra vyhledala Haydenovy symfonie.

„Hrajete dobře?" tázala se, než si sedli.

„Ne příliš. A vy?"

„Ne-li dobře, tedy aspoň jistě. Hrajte second, zůstanete-li vězet, zakryju přestavku vaši silnou hrou primu a nebude vedle slyšet, co mluvíme. Chci totiž s vámi mluvit bez svědků a zde je k tomu jediná příležitost."

Chladnokrevnost té dívky byla podivu hodná při jemnosti jejího stáří. Xaver nebyl tak klidným a chladným při podivném jejím počínání a akkordy jeho byly by každého hudebníka k zoufalosti přivedly. Ginevra je kryla prostě silným udeřením pravé ruky, levou vytáhla zároveň malý miniaturní obraz, malovaný na slonové kosti. Byla to ženská hlava neobyčejné krásy. Ginevra přitiskla obrázek ke rtům a oči její zavlhly.

„Toť moje matka," pravila pohnutě, ale při tom nezapomněla ani na okamžik své symfonie, kterou patrně z paměti hrála; bylo to na štěstí, neb jinak byli by posluchači v salónu zajisté propukli do hlasitého smíchu při moreskním tanci Xaverových prstů po splašených klávesech. Zdálo se mu věru, že sedě vedle podivné té dívky a poslouchaje její řeči prodělává kapitolu nějakého románu.

„Vy jste matce mé podoben," začala opět Ginevra hrajíc nyní oběma rukama, „a to mi dává zmužilost k vám promluvit. Sledovala jsem pozorně každé vaše hnutí a každé vaše slovo. Zdá se mi, že jste dobrý a soudím, že máte energii. Mimo to šepce mi mé srdce, abych vám důvěřovala. Baron je dobrý, velmi dobrý — ale slaboch. Ostatně jste vy nejbližší můj příbuzný,

čest mé rodiny je ctí vaší rodiny, čest nebožky mé matky musí vám býti tak svatou jako mně a pak — jak pak byste nechápal, že mám právo stěžovat si na otce, ano proti němu bojovat? Sestra jeho byla vaší matkou — a vy víte tedy, že to není vždy jen láska a úcta, co se ozývati může v srdci dítěte. Odpovězte mi.“

„Kdybyste i nebyla mou příbuznou a tato slova s tímto hlasem a s tímto pohledem ke mně pronesla, nebyl bych mužem, kdybych vám nesliboval s celou upřímností srdce pomoc, je-li tato v skutku v mé moci.“

Mluvil s plným zápalem poctivé své duše a hnal takovým důrazem při každé slabice do úpících kláves, bouraje směle odvěkou stavbu molových a durových pojmů v jediné ohlušující chaos, že úzkostlivý hlas baronky i jeho hlukem do boudoiru pronikl.

„Oho! Xavere!“ volala, „můj klavír je od Erard-a a stál mne osm tisíc franků. Hraj trochu diminuendo, buď tak laskav, a ustrň se nad mým sluchem.“

„Mon dieu, comment vous y allez!“ smála se Ginevra, ale odměnila jeho horlivost vděčným pohledem. Obracela listy.

„Nechme tedy Adagia a hrajme Menuetto, je to snadnější, nevyžaduje tolik pozornosti.“

Hráli několik taktů a pak opět mluvila.

„Tedy slyšte pokojně, oč se jedná. Vy znáte mučednictví mé matky a slyšel jste zajisté jméno nestoudné oné ženštiny, k vůli které nebožka tak dlouho a tak těžce trpěla . . . Ženština ta zmizela na dlouhý čas a svět o ní nevěděl, ale nyní vyskytla se opět; vášeň k ní nevyhasla dosud v srdci mého otce, a on zámýšlí věc tu nejméně k pravdě podobnou: zámýšlí ji pojmout za manželku a jsem téměř jista, že ji skrývá prozatím na zámku Lesnickém a že s ní budu tedy prozatím bydlit pod jednou střechou. Proč nehrajete dále?“

„Proto že mi prsty ztuhly.“

„Opanujte se lépe, otec podezřívá mne, že tajemství jeho znám, podezřívá mne, že vám je vyzradím, ví, že mlčet nebudu, nedejte tedy, pro bůh, ničeho na sobě znát. Jsem šťastna, že ho okolnosti přinutily vás pozvat. Nezamýšlel jste zajisté k nám zavítat, ale nyní jsem jista, že přijdete, jakmile vám podám zprávu, že otec k uskutečnění toho šílenství přikročí. Nemůžeme déle o věci té jednat, slyším hlas barončin, hádá se vždy, když hrajou v karty a zavolá nás hnedle za svědky . . . .“

Baronka si skutečně stěžovala a volala Ginevru a Xavera na pomoc a ustanovila je za soudce ve své rozepři.

„Věru, můj rheumatism v levé noze je mi milejší než partie s vámi,“ volala na barona vyčítavě, „v pravdě, nenávidím karty a hraju pouze vám k vůli. To je moje odměna? Nač jen ty karty jsou? Leda ku kladení patience v bezesné noci. Lenormand by se byla i bez nich obešla, žena jistého šafáře na statku mého otce prorokovala ze sazí do vody hozených a nebyla proto horší Lenormandky, byť i méně slavnou zůstala.“

Baronka vzala útočiště k svému háčkování a Xaver rozloučiv se odešel domů. Byl rozčilen a rozzloben zprávou, kterou mu byla Ginevra dala, ale krásné oči cizinky z anglické kaple zahnaly brzy veškeré trudné myšlenky, jakmile se octnul o samotě. Ale brzy dorážely na něj starosti druhu jiného, starosti, týkající se ho mnohem blíže. Xaver platil u známých svých za nepřítele žen, ale soud ten byl zcela křivý, ač se na oko k pravdě velice podobal. Xaver činil si totiž velký ideal o ženě a byl tedy vždy mrzut a smuten, našel-li u ženštin, s kterými se seznámil, příliš velký rozdíl se zářivou smyšlenkou, kterou si vybájil; nebyl posud proto miloval, poněvadž posud nebyl seznal ženskou bytost, která by ho k sobě byla upoutala a která by se mu za krátko nebyla zjevila co opak jeho idealu, ba neseznal posud ženskou bytost, která by ho byla déle čtrnácte dnů zajímala a od které by se nebyl pak s trpkostí odvrátil. Obava, že krásná cizinka nebude velice rozdílná od ostatních žen, posud mu známých, počala ho trápit; hnal se tedy druhého dne v udanou hodinu s velkým nepokojem do útulného domu, kde dámy Angličanky bydlily. —

Salón, do kterého Xavera uvedly, byl velmi prostě zařízen, nábytek byl toliko toilem potažený, na stěnách visely rytiny vesměs dle Landseerových obrazů, pod zrcadlem stály velmi pěkné vásy a stoly byly alby pokryty. Miss Griffith ležela na balzaku blíže ohně, na nohou jí ležela přikrývka, která visela až na měkký koberec, kterým celý pokoj potažen byl a který tomuto jakési útulné elegance dodával. Mladší dáma seděla u okna a vyšívala.

„Můj ty bože!“ volala Miss Griffith, „co vidím? Pan hrabě a včerejší náš ochrance je jedna a tatáž osoba! Promiňte mi, pane, nemohu vstávat . . . nervy moje . .“ přikryla si oči rukou. Miss Griffith byla ohyzdná, ale ruka její byla krásy dokonalé, bylať to jediná náhrada, kterou jí příroda za šeredný obličej udělila a Miss Griffith neopomenula nikdy tuto jedinou svoji krásu na odiv vystavět.

Mladá dáma byla povstala a přistoupivši k Miss Griffith, ukázala Xaverovi na blízké křeslo. Stála před omámeným jeho zrakem v plné nehledané kráse. Světlý její vlas byl nad bílým čelem rozdělen a nejprostším způsobem uspořádán; měla šedý hedbávný šat až po samý krk uzavřený a byla v té jednoduché úpravě andělsky krásná. Bylať jednou z těch ženštin, kterým velká toileta rozhodně škodí a kterým prostý oblek nejlépe sluší.

„Obávám se, slečno, že nepřicházím vhod,“ pravil Xaver, „snad si přejete rozmluvu odložiti, až se zotavíte?“

„Oh nikoli, pane hrabě, prosím, zůstaňte.“

„Teta moje pomlouvá nemilosrdně své nervy,“ usmála se s dobrosrdečnou ironií mladá dáma.

„Evo, jaké to řeči?“ vyčítala jí rozhorleně Miss Griffith, „vy neuvěříte, až mne v rakvi uhlídáte. Pane hrabě, toť Mrs. Gordon, vdova po mém sestřenci.“

Xaver ukloniv se, učinil několik kroků k nabídnutému sedadlu.

„Můj ty bože!“ zabědovala žalostně Miss Griffith, „vy kulháte, pane hrabě, vy přišel jste včera k úrazu k vůli nám!“

„Oh utište se, slečno, kulhám již dávno, dávno,“ pravil Xaver a zbledl lehce pod vynuceným úsměvem.

Rozpaky Miss Griffith byly nesmírné a komické, nenalézala žádného slova. Eva sklopila oči a zarděla se — nikdo nepromluvil; když Eva opět zraku pozvedla, viděla, že Xaver na ni hleděl, jakoby očekával, že ona přestávce té, poněkud trapné, konec učiní. Vypukla v malý, roztomilý smích, upírajíc čtveračivě zrak na zmatený obličej slečny Griffith, jakoby jí nemotornost

její vyčítala. Tvář Xaverova se vyjasnila, zazářila a Miss Griffith usmála se konečně též. Takto skončilo se malé to nedorozumění velmi šťastně a beze slova.

Miss Griffith soudila, že učiní nejlépe, počne-li ihned řeč svou obraceti k předmětu, k vůli kterému hrabě vlastně byl přišel.

„Po velké službě, kterou jste mi včera proukázal," počala s pohledem plným vděčnosti, „není možná s vámi procesovat, vzdáváme se všech výhod, kterých nám zákon podává; mluvím též ve jménu Mrs. Gordonové, jež není schopna peněžnými záležitostmi se zabývat. Ostatně budu šťastna, neuvidím-li již vašeho advokáta, je to člověk strašlivý. Prožila jsem polovici svého věku v Indii, ale podobných divochů jsem tam nepoznala." —

„Má drahá," usmála se Eva, „tentokrát vás rozčilené vaše nervy unášejí rychlostí v skutku horečnou; nutíte mne, abych se ubohého advokáta ujala, tedy k úkolu, o kterém se mi věru nikdy ani nezdálo."

„Neujímejte se ho!" namítal Xaver, „Miss Griffith mu asi nekřivdí, já sám ho zatracuji. Neuhlídáte ho již nikdy ve svém domě, slečno, neboť je konec všemu procesování. Dům tento zůstane beze všeho zavazování pro budoucnost vaším majetkem, jak slušnost a spravedlnost žádá přese všechny paragrafy světa a přese všechny zažloutlé pergameny archivů. Dovolíte-li, přinesu vám listinu, ve kteréž se na vždy a po jednou všech nároků zříkám. Uznáte snad, že moje čest tak káže, a trest advokátův bude záležeti v tom, že listinu, která chytrácký jeho výmysl zničí, sám napsati musí. Prosím, abyste mi proukázala tu spravedlnost a nikdy nevěřila, že bych já snad byl jeho spoluvinníkem býval."

„Pane hrabě, jste tak dokonalý gentleman, že lituji velice, že nejste Angličanem," odpověděla krátce a majestátně Miss Griffith k nemalé zábavě Xavera a paní Gordonové. „Nemyslete, že pouze škoda peněžní byla postrachem mne děsícím," pravila, „nejsem lakoma, ale myšlenka na stěhování se olupovala mne o můj klid. Nenávidím zdejší spůsob bydliti ve velkém domě s nesčíslným množstvím spolubydlitelů, s celým táborem nepříjemných lidí. Věřte, raději bych se byla navrátila do Anglie, ač mne lékař můj v Bombayi ujišťoval, že mi Londýn zrovna tak nesvědčí, jako Indie, a že slabý plamínek svého žití jen mírným ponebím střední Evropy udržeti mohu. Je-li tedy prodloužení života staré, nepatrné ženštiny zásluhou, patří ta zásluha vám, pane hrabě."

Xaver snažil se výrazem své tváře a několika slovy svou soustrast nad slabým zdravím slečniným na jevo dáti, ačkoli viděl, že Miss Griffith své zdraví rovněž tak bezpodstatně pomlouvá, jako svoje nervy. Ale Miss zahalila se přece těsně do svého shawlu, jakoby již umírajíc do rubáše a vzdychala z hluboka.

„Vy se příliš podáváte černým myšlenkám, teto," těšila ji Eva, „vy nevíte, pane hrabě, jak se Miss Griffith trápí; v Anglii toužila po pevnině a zde vzdychá ustavičně po své vlasti."

„Vám je snadno mluvit," horlila Miss Griffith, „vy jste šťastna, že jste v Praze, nemluvila jste v Anglii o ničem než o svém rodišti."

„Madame není Angličankou?" tázal se Xaver.

„Narodila jsem se v Praze," odpověděla, „a stýskalo se mi vždy nazpět; když po smrti mého manžela Miss Griffith se rozhodla pro kontinent, navrhla jsem jí přirozeně zamilované své místo. Snáším jen s těží žaloby, které teta bez přestání ve svém spleenu na Prahu sype."

„Vy jste nespravedlivá!" volala Miss Griffith, „zajisté slyšela jste mne více než jednou nadšeně malebnost tohoto města chválit. Neřekla jsem vám ku příkladu nejednou, že neznám krásnějšího dvora než onoho v paláci pana hraběte, který mi připomíná starý palác Gordonů, našich příbuzných, v Edinburghu?"

„Ah," zvolal Xaver, „v mém rodokmenu skví se také jméno Gordonů a ještě k tomu září romantiky."

„Jakže, vy jste příbuzný s Gordony z Berwicku?"

„Zajisté, ačkoliv je ta příbuznost trochu odvěká. Jeden z předků mých pojal za manželku lady Arabellu Gordonovu, padl na Bílé hoře, a ona v žalu svém vystavěla v pozadí zahrady věž, kde po poustevnicku až do konce svého života rozjímala nad marností světa a lidského života. Věž ta stojí posud a jmenuje se věží „hraběnky Arabelly". Vypravují, že se tam duch hraběnky ob čas zjevuje a svým kvílením spáče, arci že jen věřící, ze sna burcuje. Dle zbylé po ní podobizny byla lady Arabella neobyčejně krásná."

Miss Griffith byla u vytržení.

„Můj ty bože, po historii této lady Arabelly pátrám již dvacet let! I u Gordonů Berwických udržela se tradice o krásné Arabelle, která s dcerou Jakuba I. do Heidelberku odešla a později v Čechách se vdala, když se byla její paní stala českou královou. Evo, jsme tedy příbuzny s panem hrabětem, obzvláště vy, neboť váš manžel pocházel přímo od bratra lady Arabelly."

Eva vypukla v dlouhý smích k nemalému pohoršení staré dámy.

„Nebýti dvou set let, byli bychom bratrancem a sestřenicí!" smála se, až se jí krásné oči brillantovými slzami zaleskly.

„Dvě stě let jako okamžik u věčnosti," volal Xaver vesele, „zapomeňme na tu maličkost! Já tím získám nesmírně."

„Nemohla jsem se nikdy dověděti jména toho českého pána, za kterého se byla lady Arabella vdala," horlila Miss Griffith dále, bez ohledu na smích mladých lidí, máchajíc rukama nad hlavou samou radostí. „A kde je ten obraz? Viděla jsem vaši gallerii, ale tam ho nebylo."

„Visí ve věži, v které žila, v zahradě. Obávám se, že tam má netopýry za společníky a dám ihned prostoru provětrati, jakmile domů přijdu — pak závisí jen na vás, abyste určila, kdy nešťastnou tu vdovu svou návštěvou poctíti hodláte."

„Evo, zítra?" ptala se Miss Griffith, odhodivši shawl a zapomínajíc na slabost svou i nervy. „Zítra, pane hrabě, dovolíte-li?" ptala se na přisvědčení Evy.

„A nyní půjdu k advokátovi a doručím vám listinu, jakmile bude hotova; chci, abyste byla úplně klidna a jista, že věc ta navždy je u konce. Smím ji dnes ještě přinésti? Však obávám se, že před večerem nebudu moci tak učiniti, advokáti jsou lidé zdlouhaví."

„Můj ty bože, pane hrabě, přijďte kdy chcete, budete vždy vítán. Jsme každého večera doma a obyčejně samy, najdete nás zde v salóně do jedenácté, nevyrušíte nás z ničeho, leda z partie cribbage, kteroužto nevinnou hrou svoji milou Evu denně sužuju a trápím."

Miss Griffith cítila se s hrabětem docela po přátelsku od toho okamžiku, kdy se dověděla o svém starém pří-

bnzenství s ním, prostřednictvím hořeplné lady Arabelly. — Xaver umínil si, že ztráví večer ve společnosti s Evou; jel tedy rovnou cestou k advokátovi a zaopatřil si dokument, který byl Miss Griffith slíbil, vykonal pak ještě několik návštěv, zahnal si dlouhý čas, který mu do večera zbýval, dle možnosti a vystoupil okolo osmé hodiny opět před domem obou dám ze svého kočáru. Celý den byl o tom přemýšlel, čím ho asi Eva tak mocně okouzlila. Nebyla přece při návštěvě jeho ani slova pronesla, které by bylo nadšení jeho tou měrou opravňovalo, mluvila o věcech lhostejných a všedních a přece zdálo se všechno, čeho se byla dotekla, zazářiti světlem vyšším. Čím to bylo? Odpověď k této otázce dal mu první pohled na její tvář, bylyť oko a úsměv její klíčem té hádanky, výraz jejich byl unášející slunným leskem a teplotou ideální sympathie. Když na ni hleděl, bylo mu v duši volno; na čele jejím bylo psáno, že je vroucí přítelkyní celého pokolení lidského. Miss Griffith zářila radostí přijímajíc listinu, kterou jí Xaver odevzdával, a vzplanula novým pro něho nadšením.

„Zasvětím vás, pane, do svých plánů!" pravila. „Neznám nikoho, k němuž bych měla větší důvěru než k vám, ačkoliv známost naše teprv od včerejška trvá. Hodlám zůstaviti tento dům pro případ své smrti s dobrým fondem co malý sirotčinec pro dívky. Chtěl byste mi být při tom svou radou nápomocen?"

Xaver přisvědčil s radostí, měl aspoň záminku přicházeti, kdykoli se mu zlíbí. Miss Griffith děkovala mu za jeho ochotu a za nový ten důkaz přátelství vroucím stisknutím ruky a zvala ho, by s nimi čaje popil, což arci Xaver ochotně přijal. Na to odešla, aby svou listinu uložila.

Xaver přisedl k Evě, vyšívající tiše u svého rámce. Byl trochu v rozpacích, nevěda hned, jakého předmětu se chopiti, aby s ní nějaký rozhovor zapředl. Evě upadla na štěstí kniha, kterou měla na rámci ležet a Xaver ji zdvihl a podíval se na titul knihy.

„Jakže?" podivil se spatřiv, že je to hindostanská gramatika, „jak, madame studuje „hindostanštinu"?"

„Tak jest."

„Toť zvláštní libůstka, a myslím, že velmi namáhavá. Myslíte, že setrváte?"

„Oh ano, musím. Není to žádná libůstka, konám to studium jen z praktického ohledu. Ostatně je Miss Griffith, kteráž dlouhá leta v Indii žila, učitelem výtečným. Zná důkladně jazyk hindostanský."

Xaver neuznával sice praktičnost toho zaměstnání, ale nechtěl ji příliš obtěžovati otázkami o věci, kterou sama vysvětliti za dobré neměla. Obrátil tedy řeč na jiný předmět.

„Arabesky vašeho vyšívání, madame, jsou čarovné a lahodnost barev je podivuhodná."

„Ano; vzorek je francouzský, nedivte se tedy jemnosti vkusu; však obávám se, že se přece s cílem minu, neboť lid miluje barvy křiklavější. Koberec tento je totiž určen pro venkovský kostel, před oltář panny Marie."

„Ah, to mne překvapuje, soudil jsem, že madame není katoličkou."

„A proč? proto že jste mne včera v anglické kapli viděl?"

Srdce Xaverovo zabušilo radostí — tedy ho tam přece pozorovala a opět poznala! Čtla snad vítězoslávu jeho plachým svým pohledem? Zdálo se tak, neboť zarděla se lehce. Xaver stavěl se, jakoby ničeho nepozoroval.

„Madame chodí tam nejspíše k vůli Miss Griffith?" podotknul.

„Ano, aspoň z části."

„Dílem k vůli ní, a dílem k vůli čemu?"

„K vůli ryzosti citu a živé víry, kterouž tam nalézám i u kněze i u členů církve. Upřímná ta víra a hluboká ta vroucnost působí na mne blahodárně; pohled na nábožnost vůbec mne povznáší a nehledím na žádné vyznání považujíc je za věc vedlejší."

„Ale dáváte vyznání katolickému přednost? Soudím tak z toho daru, který ruce vaše s takovou pílí a vytrvalostí připravují."

„Nevěřím v bohorodici dle učení římské církve," odpověděla, „ale poesie toho kultu jímala vždy i v nejútlejším mládí mysl moji velemocně. Marie je postava uchvacující mocí tragickou a poesií nejdojímavější, je pro mne zároveň symbolem krásné, hluboko v lidském srdci zakořeněné myšlenky, která je, myslím, starší katolického vyznání."

Odložila jehlu a zahleděla se k oknu, kde slabý svit měsíce na tabulích pohrával.

„Máte mne za kacířku?" ptala se s úsměvem. „Obávám se, že jsem ještě cos horšího — jsem poněkud pohankou. Kdyby v Efesu posud stál onen div lidského umění, vznešený chrám velké bohyně ryzozlatým lukem se těšící, myslím, že bych „bílé panně" tamější bezeskvrnou laň s pozlacenými rohy obětovala. Nemohu viděti lunojasnou krajinu, abych si nevzpomněla s tajuplným nadšením na cudnou vládkyni hvozdů, odpočívající někde v černém stínu vysokých stromův, na břehu chladných, lesklých vod. Nemá ten sladký, jako přidušený svit měsíce také na vás podobný účinek čarovný?"

„Zajisté, madame, a více než jednou překvapil mne jakýsi, smím-li tak říci, lidský výraz na tváři přírody, obzvláště v tichosti noční, na vrcholu hor. Bohové Řeků, neb lépe řečeno my, kteří se posud kocháme lepými postavami Olympu, děkují snad tomuto tušení duchů v tak zvané mrtvé hmotě skvělou svoji jsoucnost."

„Souhlasím úplně s vaším náhledem. Jsou okamžiky v životě, kdy pravdy temně tušené z nenadání před nás předstupují s plnou silou nezvratné přesvědčivosti. Stalo se mi jednou cosi podobného, a zůstane mi nezapomenutelným. Seděla jsem s manželem svým na vrcholku vysoké hory. Bylo to v Škotsku, a byla letní noc snivá a krásná, jakéž se jen v nejzazším severu lze obdivovati. V dáli šeřilo se moře pod námi a modravá pára činila nenáhlý přechod z lůna vod k širým nebesům, jež takřka s mořem v jedno splývala. Zahleděla jsem se do dálky, any tu poznenáhla vlny vánkem sčeřené se zatřásly a páry v stříbrné závoje se změnily; v hloubce zjevila se nejdříve světlá zář, pak velká zlatá jiskra, pak polokoule a konečně v nebeské slávě celý, velký, jasný měsíc, plující v průhlednosti nesmírných nebes! Moře zašumělo jako v plesu a neskonale dlouhé pruhy stříbra brázdily velký jeho klín. Nikdy neviděla jsem divadla velebnějšího, nikdy necítila jsem živěji a zřejměji jistotu, že čarovné to těleso duchem jakýmsi oživeno jako já, nikdy necítila jsem božství blíže chvějící se duší. Z oka mého kanuly tiché a slastné slzy, v hrdle mém zápasilo cosi, deroucí se z prsou rozechvěných; cosi jako zpěv a štkání zároveň. Vyskočila jsem

a rozepjala náruč vzhůru k nebesům. „Zdrávas královno, bohyně běloramenná, svatá Seléno, blahosklonná, lepovlasá!“ volala jsem nadšeně připůsobujíc si slova hymnu Homérova, který mi manžel můj byl jednou k výslovnému přání přeložil. — Avšak můj ty bože, co je vám? Vy jste bled.“

Xaver se zachvěl.

„Vypravování vaše mne dojalo,“ odpověděl, „pocítil jsem sám více než jednou dojmy vámi líčené, toť vše.“

Ale lhal; upomínka, která mrazivě duši jeho projela, byla jiná, byla to upomínka na okamžik docela jiný, na osobu docela jinou, než ta čistá bytost právě horující o Seléně, ale zmužil se rychle, zahleděl se do čarovného jejího oka a stín a chmura prchly, tak že Miss Griffith vešedši do salónu nic zvláštního na tváři svého hosta nezpozorovala.

Eva vstala od rámce a podala Xaverovi a Miss Griffith čaje, jejž byli zatím přinesli.

Mluvilo se nějaký čas o věcech všedních frásemi povšechnými, když z nenadání ohlásili kazatele z anglické kaple.

(Pokračování.)

ISRAFEL.

Báseň *Jaroslava Vrchlického.*

(Dokončení.)

III.

Hvězd sítí Israfel se k zemi díval.
Noc byla jasná, za stínem stín splýval,
kol měsíce tlum obláčků táh pestrý,
tu bílé růže do dálky se ztrácí,
tu vlny stříbrné, tam zlatí ptáci.
A s tichem temno jako rodné sestry
nad světem rozepjaly křídla vonná,
v nichž demanty hvězd rozhrály se zvolna
a plály víc, až azur, temná clona,
se jimi chvěl jak zlata krůpějemi.
Snil Israfel a lýry píseň bolná
se nesla k nebi — ale dolů k zemi
za hvězdou padající letly s chvatem
sny jeho duše; na kruhu z hvězd spjatém
stál v těžkých dumách. Jako holubice
když k nebi vzhledne, nežli zřídlo zčeří,
zrak jeho těkal k hvězdám od měsíce,
dvé křídel složil jak ten, kdo se modlí,
a přece v duši propast viny měří.
Jak dlouho v snění u bran ráje prodlí,
kdy ukončí tu píseň čaruplnou,
jež vichrem lká, sní stromem, šeptá vlnou,
v níž stvoření se k svému tvůrci blíží,
jenž v jejích vlnách blesknou tvář svou zhlíží?
Ta píseň zní jak harfa Aeolova
a posud v nocích máje v teplém vzduchu,
kdy stichne slavík, zazvoní nám k uchu
zpěv cizích hlasů, k nimž duch skládá slova,
zní, padne v duši odlesk její bludný
jak slunce paprsk na dno tmavé studny,
zní, jejím tonem usne trud i vina
a srdce doufá, touha uhasíná,
zní, stále zní a více neuhasne!
Teď Israfel vzpjal křídlo zlatořasné
a sklonil hlavu, jak na štíhlém stvolu
květ lilije se pohne slíbán lunou,
zas křídel van, jak někdo chvěl by strunou,
v tmách hvězdou letěl — musil, musil dolů!

Na loži z mechu tkaném hebkou řasou,
nad hlavou střemchu, jasmín, květy hlohu,
v stín stajena, však zářící svou krásou
se chvěla první žena. Nahou nohu
jí líbal v bázni plazivý květ lilku,
nad ní se stromy spjaly k baldachýnu,
jen ze sna vzdechly, ticho zas, jen chvilku
cos zašeptal druh nakloniv se k druhu,
jak věděl by, kdo dřímá v jejích stínu.
I vlny spaly. Sterých křídel v luhu
stich snivý ševel. Na vodě jen v kruhu
cos vířilo, snad motýl purpurový
květ hledal, kde by vyčkati moh k jitru.
Roj světlošek pad v kalich leknínový
a na hvězdy hrál sobě v husté trávě,
a růže snily, brillanty v svém nitru,
víc vzplály hvězdy — půlnoc byla právě.

Však žena nespala. Vzdech těžký vinul
se z bílých ňader, bez ozvěny hynul,
jsa stíhán jiným, slza hrála v očích
jak střemcha s rosou zlatých ve vrkočích.
Dvě bílé ruce, pruty vodních lilií
se s bledé tváře svezly na kolena
a ňader květy závoj vlasů kryl jí;
jím vzpjaly se a bleskly do úbělu
jak na jezeru vlna rozbouřená.
Jak třtina chvěla v divokém se žalu,
nach s bledostí jí na skráni se střídal,
zrak v lesních stínech každý zákmit hlídal,
teď zděšena se vzpjala, ruku k čelu!
do dálky zřela; — mlhou stříbrojasnou
bod zlatý mih se ve hvězd hravé směsi,
jež září jeho chvějí se a hasnou,
rost jako pták, teď stanul nad pralesy,
dvé křídel zří již, jak veslují vzduchem,
jenž chvěje se zas známým sladkým ruchem.
Již vidí ho, teď dotk' se země nohou,
již jak stín světlý stojí pod oblohou,
jež zdá se nad ním do výše se klenout.
On přišel přece, nemoh zapomenout!
I vstříc mu letí, k nohoum se mu vrhne,
když zdráhá se, na ňádra svá ho strhne,
v stín táhne jej a v mech jej k sobě nutí,
a jeden šepot, jedno obejmutí,
a jedna vůně, jeden lesk vše kolem.

Hlas její vítězný byl jásot plesný,
však jeho slova divným zněla bolem,
na skráni jeho stín se míhal děsný,
když v polibků a objímání příval
on hlavu svou do jejích ňader skrýval.
Tu ona jasná, smělá, jásající,
se jako dítě v slzách usmívala
a v různé směsi polibení, vzdechů
cos pláč i hymnu v ňádra jeho lkala.
Rci, zda jest vinou, srdce milující,
když vstříc ti buší v nedočkavém spěchu?
Proč zdraháš se, či bojíš snad se boha?
či musí k prahu ráje zpět tvá noha?
což není země nám dost velkým rájem?
V žár dne nás prales skryje v chladné stíny,
noc posype nás hvězd a květů májem,
zda může býti lepší život jiný?
A bůh? či není sám vší lásky pramen?
O prosme ho, on mechem šatí kámen,
tká břečťan skalám do svraštělých spánků,
on srdce dá ti zpět a slunce plamen
v něm rozžhne tobě leskem do červánků!
Buď mým a líbej, já ti srdce vlíbám,
když na svých prsou v sen tě ukolíbám,
vem srdce mé, žár jeho oboum stačí,
buď mým! náš život jako píseň ptačí
zde uplyne nám v jednom opojení —
proč prchat chceš? jen pohled! políbení!

On stále trval zamyšlen a němý,
tvář plnou stínů, zrak upřený k zemi.
Pak rychle vstal, byl veliký a děsný
a promluvil, — tak vichr lesem duje: —
Já zaklínám se všemi květy vesny,
co vzduchem víří, mihne se a pluje,
co v zemi klíčí, etherem co letí,
co živí proud, co dřímá v stínu snětí,
co stoupá mízou v květy bylin stvolem,
co jásá písní, co naříká bolem,
tvé nezkrocené vášně mocným žárem,
svým původem, své nesmrtnosti darem,
ať slyší hvězd to oblouk zlatotkaný,
i větrů sbor i všecky světa strany
i bůh na zlatém trůně oblakovém,
já pravdu dím, ať jediným tím slovem
svůj ztratím ráj a tebe získám dítě,
slyš, věř a miluj! já též miluji tě!
Však jako ty já nemám víry v boha;
věz, od té chvíle, co má smělá noha
kraj ráje k tobě letíc opustila,
tys modlou písní mých, mým bohem byla.
On vzal mi srdce — toto valné moře,
jež perly citů vrhá z hlubin hoře,
tu svatých vzruchů věčnou klenotnici,
tu v temných nocích hvězdu hárající,
ten oltář lásky, útěchy a smíru.
To urval mi a do bouřného víru
svých světů plných veleby a krásy
mne postavil, v má ňádra vložil lýru,
mám pěti orla let i život řasy,
pád hvězd, šum listí, moře vlnobití
a nikdy to, co bytost moje cítí.
Mně srdce vzal, on, lásky bůh a míru!
Nuž miluji tě! Vím, že láskou pouze
svět můž' se vznášet na hranách své osy,
že láskou démanty jsou vlny v strouze
a v perly vzplanou pouhé kapky rosy,
že láskou z tmy chaosu vykypělo,
co spojila v svět tvůrčí chvíle prvá,
že láska jenom línou prodchla hmotu,
že láskou smrt se vzpjala ku životu,
že láskou bůh sám žije jen a trvá!
Nuž této lásce v oběť vše, co mohu,
dám s nadšením. Viz, nyní vracím bohu
dar jeho sobectví a jeho zvůle!

Mně tvého srdce stačí zářná půle,
chci zhynuti, než žití neúplné.
Já opustím ráj a opláču snadno
těch světů legiony světlovlnné,
svých bratrů pluky, všechněch divů
množství,
i moc a schopnost zřít všem tajům na dno,
za srdce lidské zatracuju božství!
Viz ňádra má, z nich lýru boha trhám,
v tvou náruč sebe, ji zpět k nebi vrhám,
ať blesky svými bůh mne třeba schvátí,
ať zem otevře jícny svoje bezdné,
tvůj úsměv cestu do pekel mi zlatí,
jich tmu ozáří tvoje oči hvězdné —
viz lýra letí! — — — — — —

A již letla vzhůru
vždy výš a výše přímo do azuru,
jak zlatý déšť se vzduchem zajiskřila;
na prahu nebes, kde vír světů pestrý
se tísní v tmách, zas lýru utvořila
a hvězdy přijaly ji jako sestry,
v jich chorovody též svou záři mísí
a podnes lýrou u bran ráje visí.

A dole? — darmo čekali hněv boží.
Div za divem. Ve snách se stromy chvěly,
vše vzplálo zlatem a v tom Israfeli,
jak slunce když svou zář do trávy složí,
se křídla s beder sešinula k zemi
a stříbrnými hrála krůpějemi
a v rosu tála v barev pestrých změně.
Nad hlavou jejich boží láska plála
hvězd úsměvem. Líp žena boha znala
a první muž pad' v náruč první ženě.

Hrozný osud pana Higginbothama.

Povídka od *Nathaniela Hawthornea.*

(Dokončení.)

Zatím vyhrnulo se celé obyvatelstvo Parker's Fallské, sestávající z kupců, majitelek stravováren, fabričních děvčat, tkalců a školní mládeže na ulici a jazyky jejich pracovaly tak úsilovně, že tím více než nahražen umlklý hluk strojů, které zastaveny z úcty k nebožtíkovi. Kdyby bývalo panu Higginbothamovi záleželo na pohrobní slávě, byl by jeho tak příliš záhy z něj učiněný duch zajásal nad touto vřavou. Náš přítel Dominik zapomněl v marnivosti svého srdce veškeré zamýšlené opatrnosti a vystoupiv na městskou kašnu prohlašoval se za prvního posla této věrohodné zprávy, která spůsobila tak zázračné ustrnutí. V téže chvíli stal se velikým mužem okamžiku a začal právě hlasem polního kazatele rozkládat nové vydání historie, když vjížděla pošta do ulice; byla na cestě celou noc a bylo známo, že ve tři hodiny ráno měnívá koně v Kimballtonu.

„Teď se dozvíme všechny bližší okolnosti,“ zahlučel zástup.

Povoz dohrčel před hostinec, následován jsa tisícem hlav; neboť jestli se někdo až dosud přes všechno držel své práce, opustil ji nyní, aby vyslechl novinu. Prodavač, jsa nejpřednější v šiku, postřehl dva cestující, kteří byvše vyrušeni z příjemné dřímoty, viděli se pojednou uprostřed hlučícího lidu. Každý o sobě dotíral na ně jinými otázkami a všichni křičeli najednou, takže cestující párek ustrnutím ztratil řeč, ačkoliv byl jeden advokátem a druhá mladistvou ženštinou.

„Pan Higginbotham! Pan Higginbotham! Povězte nám něco víc o starém panu Higginbothamovi!“ volá lůza. „Co řekl okresní fysikus? Jsou vrahové chyceni? Probrala se neteř pana Higginbothama ze mdlob? Pan Higginbotham! Pan Higginbotham!“

Vozka nehlesnul ani slovem, proklínaje toliko až se hory zelenaly podomka, že mu nepřivádí čerstvé koně. Advokát v kočáře míval vůbec všech pět pohromadě, i když spal a první, co učinil, když se dozvěděl příčinu rozčilení, bylo, že vytáhl velkou červenou zápisní knížku. Dominik Pike, který byl tuze dvorný mladík a také tušil, že může ženský jazyk vypravovat historii právě tak plynně jako advokátský, pomohl zatím mladé dámě z kočáru. Byla to hezká, švarná dívčina a teď už docela bdělá a zářící jako knoflíček a měla tak hezounká slaďounká ústa, že by byl z nich Dominik skoro zrovna tak rád slyšel povídání o lásce jako povídání o vraždě.

„Pánové a dámy!“ řekl advokát k prodavačům, tkalcům a fabričním děvčatům. „Mohu vás ujistit, že nějaká nepochopitelná mýlka nebo spíše zlomyslná lež, namířená na poškození úvěru pana Higginbothama spůsobila tento hluk. Jeli jsme Kinsballtonem dnes ráno ve tři hodiny a není pochyby, že bychom se bývali dozvěděli o vraždě, kdyby bývala spáchána. Ale mám pro opak důkaz skoro zrovna tak pádný jako páně Higginbothamovo vlastní ústní svědectví. Zde jest plnomocenství k jisté při, kteréž mi odevzdal ten pán sám. Bylo psáno včera večer v deset hodin.“

Řekl a ukázal okolostojícím dátum i podpis listiny, což nezvratně dokazovalo, že byl tento zlotřilý pan Higginbotham buď živ, když to podpisoval, anebo — kterýž případ z těchto dvou pochybných považovali někteří za pravděpodobnější — že byl prací tohoto světa tak zaujat, že v ní pokračoval i po smrti. Ale v tom vycházelo na jeviště jiné neočekávané svědectví. Mladá dáma vyslyševši Dominikovy rozklady, dopřála si jen ještě několik okamžiků k urovnání svého šatu a vlasů a vystoupila pak před dvéře hostince, dávajíc znamení, aby ji vyslechli.

„Dobří lidé,“ řekla, „já jsem páně Higginbothamova neteř.“

Udivené reptání proběhlo zástupem, když viděli tak růžovou a zdravou tu samou nešťastnou neteř, která, jak Parker's Fallské noviny rozhlašovaly, ležela v mdlobách u veřeji smrti. Ale několik pepřených ferinů beztoho již pochybovalo, je-li možná, aby byla mladá dívka tak hrozně zoufalou proto, že jí oběsili starého bohatého strýce.

„Vidíte,“ pokračovala slečna Higginbothamova s úsměvem, „že jest tato podivná pověst úplně nepodstatná vzhledem ke mně a mám za to, ano, mohu tvrdit, že jest to právě tak s mým drahým strýčkem Higginbothamem. Jest tak laskav, že jsem u něho domovem, ačkoliv se starám o svou vlastní výživu učením ve škole. Vyjela jsem dnes ráno z Kimballtonu, abych ztrávila několik prázdných dnů u své přítelkyně, bydlící asi pět mil od Parker's Falls. Můj dobrotivý strýček, uslyšev mne na schodou, zavolal mne k své posteli a dal mi dva dollary, padesát centů na poštu a ještě jeden dollar na zvláštní výlohy. Potom položil svou tobolku pod polštář, podal mi ruku a radil mi, abych si s sebou vzala trochu sucharů a nesnídala na cestě. Důvěřuji tedy pevně, že jsem opustila svého milého příbuzného živa a zdráva a že ho zase tak naleznu při svém návratu.“

Slečna poklonila se ku konci řeči tak dvorně a mluvila tak hezky a uhlazeně, že ji měl hned každý za schopnu býti učitelkou na nejlepší akademii v státu. Ale cizinec by se byl domníval, že byl pan Higginbotham v Parker's Falls předmětem nenávisti a ošklivosti a že ustanoven za jeho zavraždění den modlitby, tak hrozná byla zuřivost obyvatelstva, když se dozvědělo o svém omylu. Tkadlci usnesli se odděti Dominika Pikea veřejným vyznamenáním, jsouce toliko nerozhodni, mají-li ho natřít kolomazí a opeřeného vypravit na oslu z města ven anebo napřed opláknout v kašně, s které hlásal toto falešné učení. Mezi konšeli mluvilo se na radu advokátovu o stíhání ho pro přečin pobuřování, zakládající se na rozšiřování všeho základu postrádajících zpráv, jimiž byl pokoj a blahobyt obce velice ohrožen. Dominika nezachránilo před spravedlností lidu a soudu nic, než výmluvná slova, jimiž se ho sama slečna učitelka ujala. Poděkovav několika ze srdce jdoucími slovy své dobroditelce, usedl na svůj zelený vozík a ujížděl z města, pronásledován dělostřelstvem školní mládeže, která nalézala dost a dost náboje v hromadách bláta a žumpách.

Když obrátil hlavu, aby vyměnil s neteří pana Higginbothama poslední pohled na rozloučenou, zasáhl ho kus měkkého bláta zrovna do úst, což mu dodalo vzezření nad míru krutého. Byl podobnými střelami tak poházen, že už mu napadlo vrátiti se a poprosit o skutečné provedení koupele v kašně, jíž mu dříve hroženo, neboť ačkoliv by tak nebyli činili z laskavosti, jemu bývalo by to bylo dobrodiním.

Ale slunce svítilo jasně na ubohého Dominika a bláto, znamení to skvrn nezaslouženého opovržení, dalo se snadno otřepati, když bylo uschlo. Poněvadž byl veselý hoch, spadla mu tíže brzo se srdce, ba nemohl se ani ubránit smíchu nad bouří, kterou jeho povídání způsobilo. Vypsaná odměna za polapení vraha uvede zajisté veškeré tuláky v státu v nesnáze; článek Parker's Fallských novin bude znovu otiskován od Maine až k Floridě a snad také v listech londýnských a mnohý lakomec se zachvěje o svůj měšec a kůži, když uslyší o osudu pana Higginbothama.

Dominik přemítal s velkou vřelostí o půvabu mladé učitelky a přisáhal, že Daniel Webster nikdy nemluvil a nevypadal tak andělsky jako tato slečna Higginbothamova, hájící ho před rozzuřeným obyvatelstvem Parker's Fallským.

Dominik byl nyní u mýta Kimballtonské poboční cesty vzav si do hlavy, že musí to město navštívit, ačkoliv ho již obchod daleko svedl s přímé cesty z Morristownu. Blíže se jevišti domnělé vraždy, převracel všechny události v mysli své a žasnul nad světlem, v kterém se mu všechno jevilo. Kdyby se bývalo nic nestalo na potvrzení toho, co první pocestný povídal, mohlo se všechno považovat za pouhý špatný vtip, ale ten žlutý člověk znal patrně buď zprávu o události nebo událost samu, a jak si vysvětlit to jeho polekané vzezření, když byl tak náhle otázán? Když mimo toto zvláštní složení poměrů uvážil, že se pověst docela shodovala s povahou páně Higginbothamovou a jeho způsobem života, že měl zahradu a v ní velkou starou hrušku, kolem kteréž za večera vždy přecházíval, zdálo se mu svědectví okolností tak pádné, že nevěděl, může-li je plnomocenství ukázané právníkem ano i přímé tvrzení neteře samé vyvážit. Dotazuje se opatrně po cestě, zvěděl Dominik dále, že měl pan Higginbotham v službě Irčana pochybné pověsti, kteréhož přijal bez odporučení, jen aby uspořil.

„Ať visím sám!" zvolal Dominik Pike hlasitě, když se dostal na vrchol opuštěného pahorku, „uvěřím-li, že není starý Higginbotham oběšen, dokud ho neuvidím na své vlastní oči, a neuslyším to z jeho vlastních úst! A protože je v pravdě podšitý starý kramář, musí mi to dát ještě knězem nebo jiným rozumným člověkem potvrdit."

Šeřilo se, když se dostal k mýtu, vzdálenému od Kimballtonu as na čtvrt hodinky. Jeho kobylka dojížděla s ním bystře za mužem klusajícím nedaleko před ním na koni a pozdravujícím mýtného, jak podjížděl. Dominik mýtného znal a mezi tím, co mu tento dával drobné, promluveno několik slov o povětrnosti.

„Myslím," řekl Dominik, zvednuv bič a skláněje ho opět na bok kobylky jako pírko, „že jste už den nebo dva neslyšel nic o panu Higginbothamovi?"

„Kdež pak," odpověděl mýtný. „Vždyť tu právě projel před vámi a tam kluše, můžete-li ho vidět soumrakem. Byl dnes odpoledne ve Woodfieldu při nějaké dražbě. Ten starý, kdykoliv mne vidí, podá mi ruku a trochu si se mnou pohovoří, ale dnes jen pokynul hlavou, jakoby řekl: „Zaplatím podruhé" a jel dále, neboť ať jde kamkoliv, v osm hodin musí být vždy doma."

„Tak se povídá," řekl Dominik.

„Jaktěživ jsem neviděl člověka tak sežloutlého a vyhublého, jako ten starý pán," pokračoval dále mýtný. „Právě jsem si tak myslil, že vypadá více jako duch nebo stará mumie, než jako maso a krev."

Dominik napjal oči do šera a viděl jezdce míhajícího se nyní již daleko na silnici. Zdálo se mu, že poznává od zadu pana Higginbothama, ale ve večerních stínech a v prachu, jejž kůň vydupával, zdála se mu tato postava šerou a netělesnou, zrovna jakoby podoba podivného starce byla modelována ze tmy a šedého světla. Dominik se zachvěl.

„Pan Higginbotham se vrátil Kimballtonským mýtem z onoho světa," pomyslil si.

Trhl otěžemi a hnul se ku předu, drže se co možná v té samé vzdálenosti za šedým starým stínem, až mu tento, zabočiv za roh, zmizel s očí. Když dojel k tomuto místu, nespatřil již muže na koni, ale viděl, že se nalézá na začátku ulice, v níž se několik skladů a dvě krčmy choulily ku věži radnice. Po levé straně táhla se kamenná hradba s brankou kolem skupiny lesních stromů, za nimiž ležela zahrada, za touto rozkládalo se pole a na konci stála budova. To byly pozemky, patřící k domu pana Higginbothama, jehož obydlí se však nalézalo dále na zad na tom samém lanu vedle silnice a v místě, které byl již Dominik přejel. Prodavač znal to místo a kobylka zastavila se jako pudem, neboť Dominik nebyl si vědom, že by byl trhl otěží.

„Při spáse své duše, kolem té branky na prázdno nepojedu," řekl sám k sobě, třesa se na celém těle. „Nepřijdu k sobě, dokud neuvidím, visí-li pan Higginbotham na hrušce, čili nic."

Seskočil s vozu, otočil otěže kolem sloupku u branky a dal se přes lesní stromoví do běhu, jako by mu byl sám rohatý v patách. V tom samém okamžiku odbíjely městské hodiny osmou a při každém udeření učinil Dominik velký skok, vždy větší, až se před ním uprostřed opuštěné zahrady objevila osudná hruše. Jeden velký

suk, rozpínaje se od starého skrouceného kmene přes stezku, vrhal na toto místo nejtmavější stín. Ale pod sukem zdálo se, že sebou něco lomcuje!

Dominik nečinil nikdy nároků na více srdnatosti, než přísluší člověku klidného zaměstnání a v tomto případu také sám za svou odvahu nemohl. Ale jisto jest, že vrhl se ku předu, skolil rukojetí bičiště k zemi hranatého Irčana a nalezl — ne sice visícího na hrušce, ale chvějícího se pod ní s oprátkou na krku — starého, skutečného pana Higginbothama!

„Pane Higginbothame," zvolal Dominik třesoucím se hlasem, „vy jste poctivý muž a já dám vašemu slovu víru. Byl jste oběšen nebo ne?"

Jestli jste si hádanku ještě nerozluštili, vysvětliž vám několik slov, jak vrhla „budoucí událost" před sebou stín. Tři lidé umluvili se na oloupení a zavraždění pana Higginbothama; dva z nich dostali strach a vzavše jeden po druhém do zaječích, spůsobili tak, že se vykonání zločinu o dvě noci opozdilo; třetí byl právě v hrozné své práci, když se objevil v osobě Dominika Pikea spásonosný ochrance, poslouchající slepě hlasu osudu jako rytíři v starodávných povídkách.

Zbývá nám toliko doložit, že se ujala v panu Higginbothamovi k našemu Dominiku náramná láska, že svolil k jeho ucházení se o ruku hezké učitelky a odkázal celé své jmění jejich dětem, jim ponechávaje úroky. V příhodnou dobu dovršil starý pán míru svých dobrodiní tím, že sešel křesťanskou smrtí v posteli, po kteréž žalostné události se Dominik Pike odstěhoval z Kimballtonu a založil si velkou tabáčnickou továrnu ve svém rodišti.

Doně Inez.

Doňo Inez, doňo Inez,
chystám se již psát vám dlouho,
ale nevím, co to bývá,
že mi péro padá z ruky.

A na ruku hlava padá
a na hlavu jako mraky,
doňo Inez, doňo Inez,
raději jen myslím na vás.

Ale dnes to v té mé hlavě
hraje, jako na šalmaje,
bouří, hraje, výská, stýská,
škoda, že už psal tak Heine.

Doňo Inez, jak se máte
tam ve staré Valencii?
sedíte teď na pavlanu,
hledíte, jak v noc se smráká?

Kolem háje oranžové
dýchají vám snivou vůní,
na nebi se jiskří hvězdy
a pod vámi hučí moře.

A jak moře dole šumí,
od severu větřík táhne,
květ se rosí oranžový,
či vám také oko vlhne?

Na severu rytíř bledý
hledí ven, jak v noc se smráká,
pod ním větrem podzimkovým
suché, schřadlé šustí listí.

Neslyší on šustot listí,
neslyší, jak vítr táhne,
ale jest mu, jak by v prsou
dunělo mu velké moře.

A ty vlny v hruď mu bijou,
jako bijou v boky lodě,
když je plavec v polospaní
a on jenom ruce spíná.

Utrhla se hvězda s nebe,
vlny za ní šumí: Běda!
ale už ji nenavrátí,
marně po ní ruce spíná.

Doňo Inez, doňo Inez,
až to moře uslyšíte,
odbuďte ho, odsmějte ho,
je to všechno hračka prázdná.

J. V. Sládek.

Projížďka gruzínským krajem.

Úryvek cestopisný od *S. Čecha.*

III.

Jeli jsme podél bujného lesa bukového. Náhle ucoufl tento daleko na pravo a před námi prohloubila se krajina v pustou, smutnou dolinu. Ale dno její hrálo zvláštním životem. Na první pohled byl bys řekl, že tam rozbila tlupa cikánů své neklidné stany; čistá bělost plachet vyvedla tě ovšem záhy z omylu.

Tábořil tu oddíl ruských vojáků, zaměstnaných stavbou široké silnice do Manglisu. Tu vycházeli s lopatami a motykami na ramenou z ležení; tam hemžili se již jako mravenci na skalnatém pahorku, napolo rozhlodaném a roztrhaném železnými špičáky jejich.

Ku podivu jadrné to dřevo, z něhož se vyřezává ruský voják. Hledíš-li na něho, poznáváš teprvé celou sílu, jaká dřímá v mohutném pni lípy slovanské a pochopuješ, čím to, že rozepnouti mohla obrovskou blahovonnou svoji korunu nad třemi díly světa.

Pozorujme vojáka ruského v dalekém Zakavkazí. Bílé plátěné spodky do bot, bílá plátěná bunda, zastupující zároveň košili a stažená v bocích koženým pasem, lehká bílá čepice s pytlíkovitým, do předu skloněným svrškem — toť celý jeho oděv. A v polním jeho kotli vaří se zamilovaná kapusta, kyselé „šči" (polévka ze zeleniny) jsou alfa a omega jeho kuchyně a sklenice čaje na konec tvoří korunu vezdejších jeho požitků. Vodka má ovšem ve společnosti té také své pevné místo. Taková jest asi míra potřeb ruského vojáka. A co lze vykonati s vojákem takto ustrojeným a nasyceným? — Všechno, pravšechno. Velí mu: pochod! Jde — jde — ni řeky dravé, ni hory nebetyčné, ni pouště žhavé a mrtvé nezastaví jeho krok; jde s požehnáním matčiným na čele, s obrázkem svatým na srdci, s dřevěnou posněženou rodnou chatrčí v paměti do cizích krajů, o nichž nikdy neslýchal, mezi cizí lid, o němž slýchal jen divné báchorky, neohlíží se na pravo ani na levo, jde klidně dále a kdyby car batuška chtěl, nezastavilo by ani moře pochod vojáků jeho.

Ruský voják naučí se snad každé práci a neštítí

se žádné. Jsi-li hostem v rodině zákavkazského důstojníka, představuje se ti tam ruský voják co lokaj, děvečka, kuchař a chůva v jedné osobě. Ba všechny jeho úřady nelze ani vypočítati. Spravuje oděv, zašívá boty, stříhá vlasy a holí, plete rohožky, koupá děti, pomáhá slečnám při strojení se do plesu — zkrátka, jest factotum v pravém slova smyslu.

Jedeš-li divokou spoustou horskou od Tiflisu do Vladikavkazu, staví se náhle povoz tvůj v těsné úžlabině, mezi skalami, jejichž fantastické vrcholky jen stěží rozeznáváš horskou mlhou v úžasné výši nad sebou; s některého útesu těch skal řítí se ohromný balvan s rozdrcenou klečí do propasti a padá s rachotem do zběsilých proudů Tereku; chvíli halí oblak prachu a pěny všechno před tebou a když se znenáhla rozptyluje, spatřuješ tam nahoře několik vojáků ruských, skloněných nad svými rýči a hledících klidně do zbouřené propasti. S týmž klidným pohledem prodírají se v tu chvíli soudruzi jejich močálovitým pralesem Mingrélie, překrásným pařeništěm zimnice a tiplic, anebo stoupají sněhem Sibiře neb žhavým pískem divokých pouští střední Asie, kde obletuje ve dne v noci krvežíznivý Turkoman řídnoucí jich zástupy. Všechno to podstupuje ruský voják bez reptání, zároveň pak bez okázalosti, bez bravury — vše rozumí se samo sebou.

A při tom jest mu cizou marnivost vojenské kasty. Na bazáru tiflisském spatřiti můžeš zástupy vojáků, mísících se klidně mezi ostatní prodavače a nabízejících ke koupi výrobky své soukromé píle: tu boty, tam rohožky, onde pěkně vyřezávané dřevěné dýmky.

Sjeli jsme do stanové vesnice, kde nás uvítal velmi srdečně představený její, švarný mladý důstojník. Byl známým mého přítele. Musili jsme vstoupiti do přijímací jeho komnaty. Tuto představovaly čtyry koly a na nich krov z větví, jejichž listí bylo již sežloutlé a stočené jižním vedrem. Předek byl úplně otevřen, dvě stěny tvořily plachty a v zadním laťovém přepažení spatřoval se vchod do vlastního stanu a zároveň ložnice důstojníkovy, kde stála železná postel na udupané zemi, postlané rohožkou z rákosiny. Nějaká podobizna dívčí nad postelí a věšák se šatstvem a rozličným vojenským náčiním v koutě doplňovaly skromný obrázek té mládenecké domácnosti.

Právě přinesl voják v plechových nádobách nezbytné „šči" a beafsteak. Marné bylo naše zdráhání. Musili jsme se rozděliti o důstojníkův oběd. Shledaly se také dvě sklenice a vyprázdnily se častokrát na zdraví naše a na zdraví vaše, jak již to v hostinné Rusi ani jinak býti nemůže.

Hostitel náš zářil dobrým rozmarem. Myslím, že byl z příchodu našeho vskutku potěšen.

Vždyť vídá dosti zřídka někoho, s kým by si rozumně pohovořiti mohl o světě, od něhož bývá tak dlouho odloučen. Hle, nyní má ještě vyhlídku na krásné Kadžori, tam pod rozbitým hradem Ker-Ogluovým, ale za krátko, až stavba silnice pokročí, přestěhuje se stanová vesnice dále odtud do nějakého zakletého údolí, kde zahradí hory a lesy vyhlídku do světa na dobro, kde osamotní náš důstojník se svými vojáky snad uprostřed němé přírody anebo mezi nevlídnými Tatary. A takto kočovati bude bůh ví jak dlouho.

Rozloučivše se s bodrým důstojníkem, klusali jsme vzhůru do protější stráně kamenitého údolí. Brzy zmizelo za námi mraveniště ruských vojáků a později ztratil se také posupný hrad pěvce-loupežníka z našeho obzoru. Krajiny, jimiž jsme na to jeli, měly na sobě zhusta ráz neobydlenosti. Stěží rozeznával jsi tu tam nizounké „sakle" s ploskými střechami od hnědé půdy, v níž napolo zapadaly, a mezi bujným stromovím, v jehož malebném chmelovém a révovém věncoví se úzkostlivě schovávaly.

Rozhodně milý dojem učinila na mne po delší jízdě podobnými krajinami ruská vesnice, „Ruský Prijút", v níž jsme se z nenadání octli. Šedivé čisté její domky pohlížely k nám nad míru přívětivě drobnými okny s malovanými okenicemi přes barvité týče, jimiž ohraženy byly skromné zahrádky před nimi — skromné ovšem jen co do prostory, již zaujímaly, neboť jinak honosily se velikým přepychem květů všech barev, mezi nimiž mohutné divizny jen stěží přiváděly k platnosti své veliké žluté, bílé a červené růže, a celá prostora mezi týčemi byla protkána guirlandami povíjivých rostlin, rozlézajících se bujně na všechny strany, že dřevěná ohrada stěží držela pohromadě tu zelenou všetečnou chasu.

Stejně přívětivě, jako tyto domky, pohlížely na nás obyvatelé jejich.

Převalná část usedlého ruského obyvatelstva za Kavkazem skládá se z rozkolníků, sektářů pravoslavné církve, a sice na mnoze takových sekt, které nejdále do výstředností zabočily a jež ruská vláda do těchto dalekých končin zapudila, čímž zabila dvě mouchy jednou ranou: vzdálila od národního těla rozkolnickou nákazu a získala osadníky pro nově opanovaný cizí kraj. A většina těchto osadníků osvědčila se navzdor svým zvláštním a divným mněním náboženským výtečně.

Hnusná jest mezi nimi sekta Skopců. Nešťastníci tito proměňují v náboženském třeštění podobenství obrazu božího — tělo své — v ohyzdnou, příšernou karikaturu. Viděl jsem asi tucet polovičních těchto samovrahů a na všech jevily se mi následky pověstné operace, jíž se smutně proslavil Origenes, způsobem opravdu hrozným. Byly to kostry, potažené žlutou, zvraštělou, nepřiléhavou kůží s mrtvým, ledovým okem a s příšerným, ztrnulým úšklebkem kolem tenkých, bezbarvých rtů.

Tyto kleštěnce náboženské třeštivosti usadila houfně ruská vláda v nejnezdravější, ač velmi krásné končině Zakavkazí, při Černém moři v okolí Poti, kde spatřiti můžeš časem v zelenavém soumraku pralesa, napitého takořka vlhkostí, scvrklé mumiovité jejich postavy, divně vystupující z rámce úžasně bujné tamější přírody, která jim zahražuje každý krok obtížné cesty zmotaninou povíjivých rostlin, která je mučí oblaky tiplic a hubí zimnicí, jakoby pokutovati chtěla přestupníky svatého svého zákona.

Ale přes tyto svízele daří se jim v nové vlasti dobře. Mají tu kvetoucí osady a mnozí z nich nabyli velikého bohatství. Jsou pracovití, pořádku milovní, střízliví a spořiví.

Zajímavá jest sekta „skakounů" čili „sobotníků". Jméno jejich pochází od toho, že se scházejí v noci z pátku na sobotu k bohoslužbě své, jejímž hlavním obřadem je posvátný tanec. Křepčí dle příkladu krále Davida, jenž tančil před archou úmluvy.

Obřad ten začínají zpíváním žalmů. Na to berou se muži s dívkami za levé ruce a nechávají pravé volnými, aby je mezi tancem do taktu zdvihati mohli. Tomuto

spůsobu tance naučil je jakýsi Komar. Před tím skákali každý jak mohl a uměl. Skáčou do úplného znavení, až se trh v nepořádku tančící kruh a tanečníci zemdlením upadají na podlahu.

Zde svíjejí se v křečovitém škubání celého těla — „duch," říkají pak, „vchází do těla našeho." Mnohdy obracejí při tom oči v sloup a hustá pěna objevuje se kolem jejich rtů. A když se probírají z mdloby, začínají mluviti rozličný nesmysl, jak jim právě na jazyk přichází. Čím pestřejší je nesmysl tento, tím lépe. Ostatní naslouchají mu zbožně, jako zjevením „ducha", mluvícího ústy svých vyvolenců.

V hlavním kole tančí jen muži s dívkami. Staré ženy křepčí opodál ve zvláštním kruhu.

Někdy přechází prý tanec jejich v hotové šílení: lezou po stěnách, běhají po lavicích a stolech, skáčou do stropu a provádějí odvážné krkolomné kousky, že by je střízlivý člověk napodobiti nemohl.

Hlavní jádro sektářů zakavkazských tvoří „malokáni" a „duchoborci". O spůsobu jejich bohoslužby slýchal jsem na Kavkaze divné věci. Scházejí prý se v noci ve svých modlitebnách, kdež pak v jistý okamžik zhasínají náhle všechna světla a všechno množství, muži a ženy, mrzkým spůsobem následují vyzvání předříkatele, jenž zneužívá k zahájení té orgie krásných, vznešených slov Jana miláčka: „Milujte se vespolek!" Avšak tyto povídačky jsou jistě pouhými zlovolnými klepy.

Molokáni modlí se doma z jitra a z večera, před obědem a po obědě obyčejné modlitby pravoslavných a scházívají se ob čas v některé chatě, aby naslouchali výkladům evangelia. Duchoborec naproti tomu pohrdá modlitbou a rozjímáním písma svatého naprosto. Říká, že spasení nepřichází z knihy, ale že přichází z ducha.

Ve schůzkách svých sedí na lavicích podél stěny; na jedné straně mužští, na druhé ženy. Jeden začíná čísti žalm, po něm čte jiný a tak to jde dále řadou, při čemž nesmí opakovati nikdo žalm již jednou přečtěný. Na to zdvihají se z lavic a vykonávají zpívajíce obřad klanění se živému obrazu božímu t. j. člověku. Berou se za ruce a kloní se druh druhu k prsoum. Na to se líbají a opakují klanění a líbání to po třikráte. Při tom líbají se mužský pouze s mužskými, ženské s ženskými U molokánů děje se líbání to bez rozdílu pohlaví, což je zajisté rozumnější, ale bohužel také bez rozdílu stáří.

Molokáni zachovali půst a veřejnou zpověď; duchoborci zamítají posty i pokání, pravíce: duch, kterýž jest v nás, očistil nás od hříchů na všechny časy.

Než buďte si věroučné články sektářů těchto jakékoli, tolik je jisto, že jim náboženství jejich svědčí. Zevnějšek jejich září svěžestí a zdravím. Jsou pilní, střízliví, upřímní a poctiví. Zejmena chválí se při nich nezlomná věrnost danému slovu.

Vesnice jejich bývají velmi spořádané a čisté a činí na cizince vesměs onen přívětivý dojem, jaký na mne učinila vesnička shora vylíčená.

Lístek.

(Dle francouzského motivu.)

Odtržený, od větvičky spadlý
lupínku můj ubohý a svadlý,
kam to spěješ?
Nevím.
Poražen dub vichrem v divé síle,
jenž mou záštitou byl do té chvíle.
Větrové, kam volí,
zmítají mnou s hory do údolí,
z lesa na rovinu;
já jim po vůli se šinu;
nemám cíle.
Nermoutím se, aniž strachem hynu:
jdu, kam všechna věc se děje,
kam i lupen z růže spěje,
kam i lupen od vavřínu.

Jan Nečas.

Povídky z registratury.

Od *Václava Maliny.*

I. Jestřáb contra Hrdlička.

(Pokračování.)

Svátek Irénin vydařil se znamenitě. Nebudu vás nuditi líčením skvělých jeho podrobností; podotknu jen, že nebyl korunou dne pyšný dort, po jehož obrubě se milkovali dragantoví pastýři a pastýřky v oděvech à la rococo, nýbrž veliký buket čerstvých živých květin, jenž dýchal z křišťálové vázy uprostřed salonu všemi vůněmi jara.

Však nad ty v zimě nezvyklé vůně činil jej vzácnějším nimbus tajemství, který se vznášel kolem něho. Za časného jitra byl jej totiž přinesl veřejný posluha se stručným vzkazem: „Pro slečnu Irénu". A než se rodina z překvapení svého vzpamatovala, byl prosaický doručitel poetického daru ten tam.

Zbytečně podotýkám, že byla podrobena pestrá hádanka důkladné prohlídce, zdaliž se snad za některým lístkem kryje rozřešení její, že vzati po marné této práci na přetřes všichni motýlové, kteří kdy kolem záře Iréniny krásy rýsovali těsnější neb volnější kruhy, že se utekla na konec obdařená i k příručnímu slovníku květomluvy, zdali by snad pomocí jeho porozuměti mohla tajemným slovům vonného vzkazu.

Poprvé za svého života litovala Iréna, že je šepot květů pouhou licencí básnickou.

Tato kytice byla pro ni událostí tak velikou a důležitou, že jí věnovati mohu několik odstavců svého vypravování stejným právem, jakým obětují kolegové moji celé kapitoly prvnímu setkání svých šťastných nebo nešťastných milenců. Bylo to němé vyznání lásky od neznámého. Ale vyznání to bylo skutečností, kterou držela

Iréna křečovitě v ruce, a neviditelný dárce odloží zajisté dříve neb později kouzelnou čapku. která ho tají toužebně pátravým jejím zrakům. Tato dočasná neviditelnost nebyla mu nikterak na újmu. Novelami odkojená dívčí obraznost vyplňovala prázdné místo za kyticí nejvábnější postavou svých snů a shrnovala tam všechny přednosti těla i ducha, rodu i jmění, k nimž byla kdy vypínala tichá přání svá. Jen láska nejněžnější mohla vybrati ty rozkošné květy, jen vkus nejjemnější dovedl je uspořádati v ten lahodný celek a když si představila snící dívka, že prsty ideálu jejího těkaly nad těmito dítky umělého jara, neodolala a vtiskla do nich sladké, vroucí políbení.

Zářila blahem a pýchou. Všechno musilo se s ní obdivovati kráse buketu, dle níž měřila účinek vlastní své krásy na tajemného dárce.

Neušetřila svým štěstím ani churavou babičku. Div neporazila chvatem malovanou plentu. O. protivo jara a zimy! Ten pestrý chomáč z klínu milostné Flóry před obličejem vpadlým a zvadlým, před těmi zcuchanými, bílými vlasy, na nichž světélkují skleněné perly jako ledové démanty po závějích sněhu!

Zdálo se, že ten mrtvý obličej znenáhla oživuje vůní kytice, již přichýlila Iréna k suchým jeho rtům. Posléze oddychla stařena z hluboka a otevřela své veliké matné oči.

„Hleďte, co mi poslal k mému svátku neznámý ctitel!“

A stařena hledí — hledí do toho rohu jarní hojnosti, oči její nabývají výrazu života, tváře se rozjasňují a ze rtů derou se divná šeptaná slova. Ale nemluví s nynějším světem. Ten svět, z něhož a k němuž mluví, leží daleko, daleko za námi jako ztracený ráj a seraf pokroku lidského stojí s planoucím mečem osvěty u jeho bran. My již ani netoužíme nazpět do ráje toho. Nám jeví se komickými jeho divné příčesky se spoustou kudrlinek a pudrovým jíním, jeho divné oděvy z květovaných látek, jimiž pošíváme nyní leda své lenošky a trepky. Bez lítosti rveme se sebe poslední zbytky jeho kastovních a jiných předsudků, jeho pobožnůstkářství i parádní nevěry — třeba bychom s tím odhodili mnohou třáseň poetickou a mnohý kus drahého, ryzího zlata.

Ale pro stařenu naši byl to ráj. Tam bývala mladou a šťastnou, tam žila co krásná dcerka bohatého šlechtice v šumu a lesku, jenž dávno již došuměl a zhasl. Ale milosrdné stáří uvádí ji tam nazpět. Duch její bloudí opět komnatami s nábytkem, jenž dávno již asi u některého překupníka rarit trouchniví, a rozmlouvá s osobami, jejichž podobizny již odpočívají na půdách mezi nejstarším haraburdím.

A tak mluvila i nyní, hledíc na pestrou kytici, o nějakém plesu, plném klonících se paruk a šustících, strakatých vějířů, plném škrobených manšet a zdvořilostí, plném šlechtické důstojnosti a pižma.

Než Iréna uváděla i tyto tajemné zvěsti v souvislost s krásou svého buketu.

Zabývala se jím celý den a naposled usnula při sladké vůni jeho. U hlav její postele vypínala se křišťálová vása s drahými květy a barvité jejich hlavinky kývaly při míhavé záři lampy, u níž Jula v protějším rohu šila, tak podivně mezi sebou, jakoby se radily o provedení pomsty, již tak pěkně opěvuje Freiligrath. A zajisté vystoupily v noci ze svého křišťálového vězení; všeptly snad i do ucha spící dívky rozřešení hádanky, nad níž si bdíc darmo krásou hlavinku lámala.

Bohužel musím vám sděliti, že jako ta kytice přes pečlivé zalévání a ošetřování den ode dne barvy a vůně ztrácela, tak i lesk spokojenosti s obličejů rodiny Hrdličkovy tím patrněji mizel, čím blíže měsíc ku konci svému se nachyloval.

První bouře strhla se nad Julou. Již nějakou dobu budilo podezření ostatních členů rodiny množství mušelínových růžiček, kterými bývaly stolek její a podlaha kolem posypány jako hodovna bohatého Římana po růžovém dešti. Podezření to rostlo při pohledu na rozličné stužky, perličky a třásně, jimiž zdobívala zcela nepovědomé ženské šaty. A naposled objevila se nahá, hrozná pravda. Seznáno, že byla Julie licoměrnou lhářkou. Z přítelkyň, na jejichž brzké svatby byla podezřelý déšť růžový sváděla, vylouply se co zcela obyčejné zákaznice, a úspory ze Supova, jimiž v dobách tísně rodině vypomáhala, proměnily se v holou bídnou dělnickou mzdu.

Po kajícné zpovědi a rozpačité omluvě, že je práce taková lepší než dlouhá chvíle a že mimořádný příspěvek do rodinné pokladnice časem zajisté neškodí, spustilo se hromobití na hříšnou její hlavu. Matka prohlásila, že jistě ani krůpěj krve Podvalských nedřímá v žilách plebejské dcery, která se bez zardění tak hluboko snížila, Iréna upozornila na skandál, kdyby někdo ze známých byl Julii na těchto tajných stezkách přistihl, a pan Hrdlička podotkl s důrazem, že on jest k tomu povolán, aby živil rodinu, a že bohdá nikdy k tomu nedojde, aby se dcery jeho pronajímaly za švadleny.

Jula slíbila skroušeně polepšení.

A po této první stíhaly se čím dále, tím hustěji bouřky na domácím nebi. Jednou posadila paní Hrdličková Jaroslava na lavici obžalovaných a předčítala mu dlouhý rejstřík jeho provinění, malujíc zároveň křiklavými barvami smutnou budoucnost, která po mládí tak ničemně promařeném dozajista následovati bude, a obžalovaný sledoval mezi tím pozorně pěkně vroubkovaný stín jejích rukávů na podlaze, který se při živé gestikulaci rukou matčiných semo tamo třesavě míhal a před okem jeho znenáhla se měnil v perutě báječného ptáka, na němž v duchu tolikráte létal mezi bílými výspami obláčků v moři blankytu; po druhé svadila se Iréna s matkou pro dědičné stříbro; jindy pak musil poslouchati otec, jak se pod svornými ranami choti a dcery obraz nad karabelami, saně s Mazurem a všechna polská sláva rozpadá v trosky co lichá bezcenná fantasie, která by již konečně ustoupiti měla nějakému ráznému a rozumnému skutku.

Při tom všem tála vůčihledě kůpa neprakticky složených bankovek v starožitné skříni. Část jich byla ovšem dobře uložena v zlatém vyšívání na černém hedbávném vějíři slečny Irény a v damských jejích hodinkách a ještě úrodněji jiná část v polské záležitosti pana Hrdličky.

Zbytkem jejich zapravena byla konečně povinná daň králi Masopustu. Paní Hrdličková s Irénou ztrávily krásnou jednu noc v strakatém průvodu za triumfálním jeho vozem, obletovány rojem Tellů a Mefistů, domin a harlekýnů, kteří skládali k nohoum jejich své špatné masopustní vtipy.

A když se za svítání Iréna vrátila v tichou ložnici, opojena pestrou směsicí dojmů a dozvuky sladkých val-

číků, a když tu fantastická jedna moucha mužského pohlaví, s azurovými průsvitnými křídly na zádech a s třesavými zlatými tykadly nad kadeřavou hlavou, kterou byla tam v plesu marně odháněla hedbávným vějířem, v duchu jejím znova se vynořila s plnou souměrností a ladností kovově zeleného těla, odstrčila noha její veliký chomáč suchého listí a zdrolených, uvadlých květů, který se u ní zaprášen na podlaze válel. Jaro zdvihl jej ráno a položil na postel babiččinu. Nyní se hodily úplně k sobě ten suchý, zvráštělý obličej na bílé podušce a ta drolina sežloutlých květů s papírovými krajkami do kola.

Pak nastaly dni, kdy nemívala paní Hrdličková drobných pro kupce a mlékařku, kdy spozorovala, že Julie nekřesťansky svíčkami plýtvá a na škodu zdraví svého bezpochyby nad romány pozdě do noci bdívá, kdy oznamováno děvečce, že je dnes teplo jako na jaře a že by bylo hříchem v pokoji topit.

V jeden takový teplý večer, když ostala Julie v předním pokoji sama s otcem, podala mu spěšně skrovný balíček papírových peněz a požádala ho šeptem, aby neříkal ničeho matce.

Pan Hrdlička pohledl na ni překvapen a přijímaje váhavě peníze, zeptal se s lehkým zapýřením, odkud je vzala.

Jula odpověděla po krátké přestávce, rovněž s jemným uzarděním, že jí je poslal Vladimír, ale matka že by tomu neuvěřila.

Pan Hrdlička patrně uvěřil; schovalť peníze bez další poznámky do kapsy.

Den, kdy pan Hrdlička svou návštěvu u pana Jestřába opakovati měl, blížil se neodvratně. Starý pán kráčel mu vstříc se zřetelným písmem starostí na vysokém čele.

V předvečer dne toho vstoupil, ztráviv odpoledne v šíleném přebíhání po pokoji a v ztrnulém, temném dumání v lenošce, do zadní světnice, kde Jula při vstoupení jeho s nápadnou rychlostí pěkně vázaný ročník, zcela nevinného modního časopisu zavřela. Nalezala se v pokoji samotna; neboť stařena za plentou byla jen tělesně přítomna — ostatní její část jela právě tou dobou v pozlacené karose k nějakému dvornímu představení.

Pan Hrdlička sedl si mlčky vedle dcery a setrval drahnou dobu v tom mlčení. Pak začal napohled k nemocné stařeně tiše mluviti o těžkých starostech, z kterých prý ani nevychází.

„Zítra je prvního," podotkla Jula.

„Což naplat!" odtušil truchlivě otec. „Mám nutné mimořádné vydání před sebou a na pensi sáhnouti nemohu. Vždyť víš, jaké by z toho byly křiky."

Jula vstala mlčky, otevřela kufřík a podala otci malou, lasturami ozdobenou krabici.

„Postačí-li tohle —"

Pan Hrdlička odklopil víko a spatřil několik balíčků podobných tomu, který mu byla Julie onehdy do ruky vtiskla.

„Nepotřebuješ-li jich právě —" šeptal rozpačitě, „mohla bys mi je na krátký čas zapůjčiti — však se nám povede brzy lépe."

A když byl obsah krabice spěšně do tobolky vmačkal, vstal s navlhlým okem, vtiskl lehké políbení na čelo dceřino a zašeptal: „Ty's hodná, Julo!"

Osudný den minul šťastně. Pan Jestřáb vyslechl s tváří plnou lidumilné shovívavosti zajíkavé vyznání pana Hrdličky, že mu jistý pán, za kterým má značný obnos, v slovu nedostál, že nemá tedy v tu chvíli po ruce než úroky, ale že by si kapitál, kdyby toho nutně potřebí bylo, za dva, tři dny dozajista zaopatřil.

Avšak pan Jestřáb nechtěl ho uvesti do nesnází a přijav úroky a novou směnku na měsíc, vrátil mu starou s velmi laskavými poptávkami po synu v Cařihradě.

Minul opět měsíc. Tentokrát přijal již pan Jestřáb ono vyznání se slabším výrazem shovívavé lásky k člověčenstvu a rozklenul nápadně vysoko svá huňatá černá obočí. Ale když přijímal úroky a novou směnku na měsíc, zračilo se již v jasné jeho tváři odpuštění. Starou směnku kamsi uložil — přinese ji zítra, ovšem s náležitou diskretností, osobně panu Hrdličkovi do bytu.

Na druhý den — byla právě neděle — oblekl si pan Jestřáb sváteční kabát, vzal svou důkladnou španělku s olovněnou hlavicí pod paždí a šel navštívit několik svých dlužníků. Říkal takovým návštěvám, že jde prohlížet svršky.

Byl věru krásný, sváteční den. Ač pokrýval sníh ještě veřejné sady náměstí, po němž kráčel, vanula již čistým, teplým vzduchem sladká předtucha jara. Všechno se lesklo tak vesele na slunci, jakoby zářilo blahem. Pan Jestřáb cítil, jak se v celou jeho bytost vkrádá ten obecný svit čisté rozkoše. Duch jeho chvěl se v milém povznešení.

Zastavil se v kostele. Slavné zvuky varhan, zbožné nápěvy, vonný dým kadidla, třpyt zlata a stříbra na oltářích a sochách dokola — vše to osvědčilo na něm posvátně kouzelnou svou moc, kterou osvědčilo na milionech lidí před ním.

(Pokračování.)

Aforismy z moudrosti indické.

Podává *Václav Petrů.*

Lehkovážné byly ženy vždy a praví se, že i ženy bohův. Šťastni jsou mužové, jichž ženy dobře jsou ostříhány.

Pití, špatná společnost, rozvedení, blouznění, snění a v cizím domě bydlení: toť šestero hlavních hříchů ženských.

Ten četl všecko, všecko slyšel, všecko ví, kdo se k naději zády obrátil a ničeho více neočekává.

Všeho štěstí požívá, kdo spokojen jest. Celá země tomu pokryta jest koží, kdo má střevíce na nohou.

Co jest přikázání? — Soustrast pro všecky bytosti. Co jest štěstí? — Zdraví tvorstva na tomto světě. Co jest láska? — Pravdomluvnost a upřímnost. Co jest učenost? — Rozvažování.

Jednotlivce máme opouštěti k vůli rodině, rodinu k vůli obci, obec k vůli zemi, zem pak k vůli sobě.

Lepší jest les, v němž tygři a sloni bydlí, dům ze stromů, potrava ze zralého ovoce a vody, listí co pohovka a kůra stromů co šat, než bydliti mezi příbuznými po ztrátě majetku. Na jedovatém stromu života roste dvé sladkých plodův: požitek nektaru poesie a obcování se šlechetnými lidmi.

Komu ubíhají dnové, aniž by dobře činil aneb užíval, ten nežije, byť by i dýchal, rovněž jako měch u kováře.

Ani bohu, ani bramínovi, ani příbuzným, ani jemu samému neprospívá bohatství lakomého, nýbrž ohni, zloději a králi.

Stinného oblaku, přízně lidu, nového obilí, ženy, mladosti a bohatství lze jen krátký čas užiti.

O výživu netřeba se přílišně starati, tuť stvořil stvořitel. Když se děcko narodilo, nalévají se matce prsa.

Ženy neznají nikoho, koho by milovaly, nikoho, jehož by nenáviděly. Jako krávy v lese po bylinách, tak touží vždy po nových a nových milovnících.

To jest žena, která v domě obratně si vede; to je žena, jež děti rodí; to jest žena, jež ve svém muži žije; to jest žena, jež muži svému jest oddána.

Ta nesluje „paní", s níž muž není spokojen. Komu při posvátném plameni (zasnoubení) počestné živobytí přislíbila, ten jest ženy útočištěm.

Mužové nechovají takové důvěry ani k matce, ani k ženě, ani k příbuzným, ani k vlastnímu synu jako k těm, s nimiž přirozeností spřáteleni jsou.

Vedle manželství stojí rozvedení, vedle štěstí neštěstí, vedle shledání loučení: všecko stvoření pomíjející jest.

Lenost, dvoření se ženám, churavost, přílišná závislost na rodišti, spokojenost a bázlivost: těchto šest věcí překáží pravé velikosti.

Člověk hyne, když přichází jeho čas, byť by se strmé skály spadl, ve vodě tonul, ohněm kráčel aneb s hady si zahrával.

Zvířata nemaží lva za krále svého: on se stává jejich knížetem sám od sebe, sám od sebe vlády a moci nabývá.

Že se člověk narodil, stojí jen tehdy za to, jestli že žije svobodně. Žijí-li ti, kdož jsou odvislí, kdož pak jest mrtev?

Který pošetilec mimo dvořenína se sklání, aby byl povýšen, umírá, aby žil, trpí bolest, aby se radoval?

K výživě příbuzných, k obsluze pána, k prospívání v ctnosti a k splození syna není zhola žádného zástupce třeba.

Jen ten žije, jehož životem mnozí žijí. Či neklove také krkavec a nenaplňuje svůj břich?

Jaký rozdíl jest mezi hovadem a hovadem-člověkem, jenž neumí dobré od zlého rozeznávati a pouze to si přeje, aby břicho měl plné?

Jen vlastními činy člověk klesá a se pozdvihuje, jako ten, jenž studnu kope a násep nahazuje.

Co jest krásné a co nekrásné? Co se lidem líbí, to považují také za krásné.

Není se co báti, že by zneuznaný pevnou svou povahu změnil: plamen nešlehá dolů i kdyby se žár dolů obrátil.

Drahokam se válí mnohdy u nohou a sklenice se nosí na hlavě: buď jak buď! Křišťál zůstává křišťálem, drahokam drahokamem.

Koně, zbraň, učebnou knihu, lýru, řeč, ženu a muže máme přijati aneb odvrci, jakmile jsme jejich zvláštnosti poznali.

Úředník, jenž dobré služby vykonal, svých chyb zhola nepočítá: zásluha jest mu praporem, pod nímž každého uráží.

Kdykoli luna v noci temnost prorazí, při každém pohledu mladá srdce láskou zahoří.

Ani dary, ani úctou, ani spravedlností, ani úslužností, ani trestem, ani ponaučováním: nikoli, ženy nejsou nikdy věrny.

Dvojnásobný jest pokrm žen, čtyřnásobný rozum, šesteronásobná vytrvalost a osmeronásobná náruživost.

Zlá žena, nevěrný přítel, drze odmlouvající sluha a přebývání v domě, kde hadi jsou: to znamená jistou smrt.

Literatura. Věda. Umění.

— Divadlo. Abertova zpěvohra „Astorga", většině pražského obecenstva sice již známá z představení v německém divadle, na českém jevišti vystupuje co novinka a zasluhuje z důvodů vlasteneckých, pokud se týče váženého nám krajana, jednak z důvodů uměleckých povšimnutí zevrubnějšího. J. J. Abert, žijící nyní co král. dvorní kapelník v Štutgartě, náleží k skvělejším oněm jmenům, kteří slávu pražské konservatoře zanesli daleko přes hranice naší vlasti do velkého světa hudebního. Rychlou karieru, kterou co kontrabasista v orkestru dvorního divadla štutgartského v krátké době učinil až k úřadu kapelnickému při tomtéž divadle, hlavně co děkovati má důkladnému svému vzdělání hudebnímu vůbec, zejmena pak šťastnému svému nadání skladatelskému, jež záhy naň obracelo pozornost rozhodujících faktorů a jež mu zcela naklonilo přízeň krále würtemberského. Vystoupiv dříve do veřejnosti s několika symfonickými pracemi, mezi nimiž zejmena symfonická báseň „Kolumbus" jméno jeho rychle rozšířila přes celý kontinent, záhy obrátil se s nemenším úspěchem na pole dramatické. První jeho zpěvohra „Anna z Lanškrounu" (1859) překvapila méně individuelní stránkou výrazu, jako neobyčejnou znalostí účinku divadelního a svěžesti koncepce. Přiznal se hned v první této své práci operistické co přívrženec školy eklektické, kteráž těžila z různosti jednotlivých slohů operních, během času v národě vlašském, francouzském a německém se vyvinuvších. Roku 1862 následovala zpěvohra „Král Euzio" a roku 1866 „Astorga", v kteréžto poslední dostoupil plodný jeho duch kulminačního svého bodu. Což opeře této zejmena naklońuje příznivou mysl obecenstva, jest veskrze svěží její duch a melodický proud. Abert není nikdy v rozpacích o zpěvnou melodii a mohlo by se spíše říci, že není v tomto ohledu příliš vybíravým. Jakkoliv co do tvořivosti původní nadání skladatelovo vůbec nelze ceniti příliš vysoko, tož uznati přece dlužno, že vládne všemi prostředky dramatického výrazu rukou velmi obratnou a že zejmena toho jest si v plné míře vědom, co na jevišti účinkuje. Zajímavé, ač zcela dle obvyklého receptu francouzských vzorů sdělané libreto, podalo skladateli příležitosti dosti, aby celý aparat operní mohl hojné využitkovati. Škoda, že ni v libretu ni v hudebním jeho rouše není ideálnějšího vzletu a hlubší karakteristiky, vše je vměstnáno v jakýsi kosmopolitický stejnokroj, jenž individuelnímu směru skladatelově i výrazu vniternějšímu nedá zcela proniknouti. Zdali látka sama vedla skladatele k tomu, že přidržel se v díle tomto hlavně moderních vzorů vlašských, nevíme, upříti však nelze, že právě tento moment stal se jaksi osudným pro celou operu. Pro psychologické výjevy takového dosahu a karaktery tak individuelní nutně potřebí bylo zasáhnouti do nejhlubšího nitra svého a naladiti nejopravdivější struny jeho. Sebe obratnější faktura a sebe skvělejší vyšperkování zevnější nahraditi

nemůže nedostatek hlubšího života vniterního. Se zvláštní zálibou vylíčena jest osudy svými v jakési romantické kouzlo zahalená osobnost vlašského pěvce a skladatele Astorgy, jenž jest střediskem celého děje. Zpěvy jeho mají mnohé dojemnější momenty a zvláště šťastná myšlenka jest upotřebení motivu z nejslovutnější skladby Astorgovy „Stabat mater“, kterouž na jevišti jaksi vidíme vznikat z bolestných dojmů, jež vyvolává v zoufalém jeho srdci děsný obraz popraviště, na němž jeho otec vykrvácel život svůj za vlast a svobodu. Ještě většího účinku vyvolává toto „Stabat mater“ v poslední scéně, kdy z pozadí jeviště velebně zaznívá a temné chmury, jež se rozložily nad zlomeným duchem nešťastného pěvce, poznenáhla rozplašuje, vedouc jej opět v náručí strážného jeho anděla „Angiolety“, žačky jemu s celou duší oddané, jež dýšou vesměs milostnou něhou a roztomilou přímostí. Ostatní úlohy mají méně karakteristického živlu v sobě a získati mohou pouze více či méně zajímavou individualitou uměleckou jich interpretů. Veškerou obratnosť skladatelskou rozvinutou nalézáme v ensemblech prvního a druhého jednání velmi účinně stupňovaných a uměle skupených. Dojem, jejž učinila novinka na naše obecenstvo, byl rozhodně příznivý i lze předpokládati, že dovede udržeti se po delší dobu na repertoiru. Naštudování celku i provedení jednotlivých úloh svědčilo o pilných přípravách a nejsvědomitější snaze a hlučná pochvala, kterouž obecenstvo kapelníka Čecha i veškeré v hlavních úlohách zaměstnané solisty vyznamenávalo, zajisté nebyla leč zaslouženým tributem uznání. Na prvním místě sluší jmenovati výkon slečny Sittovy, kteráž úloze kněžny Eleonory vdechnouti dovedla pravý život dramatický a onu eleganci, jakouž úloha ta nutně vyžaduje. Největší pozornost toho večera ovšem na se obracel nově engažovaný tenorista pan Tschoerner, poprvé na našem jevišti vystoupivší, mladistvý, příjemný to zjev, jejž matka příroda obmyslila nejvzácnějším darem, lahodným, krásným tenorem, při jehožto zvucích něžná srdce se rozplývají jako jemný vosk pod žárem slunečním. Tentýž vyšel letos z operní školy pana Lukese a vzbudil při výroční zkoušce všeobecnou pozornost jak sympatičností svých prostředků, tak i vytříbeností hlasu i přednesu. Úspěch, jehož tenkráte prvním svým vystoupením docílil, byl tak rozhodný a tak všestranný, jakého sobě ještě žádný z tenoristů, kteří v posledních letech na jevišti našem debutovali, dosud nevydobyl. Kritice přísluší, úspěch tento uvésti na pravou míru a oceniti pravý jeho význam. Netřeba především zapomínati, že debutant jest teprvé začátečníkem a že tudíž samo sebou se rozumí, že těžiště jeho výkonu hlavně dosud leží více v zevnějším korektním podání úlohy, než v určitém pojmutí veškerých karakteristických jejích momentů a v prohloubení se v jednotlivosti její všemi technickými prostředky umění pěveckého i hereckého. Příjemně již dojímá a s nejlepší nadějí pro další budoucnost naší opery naplňuje, že zde co činiti máme s pěvcem, který nepřichází tak zhola jako planý štěp beze všech příprav uměleckých na jeviště, sympatický, objemný a vytrvalý jeho orgán, jemuž jedině jen co přáti jest větší ještě volnosti a světlejší někdy barvitosti, prošel dobrou, vyšším požadavkům uměleckým vyhovující školu, v nížto nabyl pevných základů pro uměleckou jeho dráhu, kterouž nastupuje s neobyčejným zdarem. V spůsobu frasování i v deklamaci hudební jeví se taktéž studia s prospěchem konaná, v herecké a mimické části však zůstává ještě mnohé přání nevyplněné. P. Tschoerner bohužel bojovati musí dosud s řečí, byv dříve úplně neznalý českého jazyka, což mu ovšem překážeti musí ve volnějším rozvinutí krásného jeho nadání vůbec. Avšak obtíž sebe větší překoná pevná vůle a svědomitá píle a tyto vlastnosti bohdá nebudou scházeti p. Tschoernerovi. Rozhodná přízeň, kterouž mu obecenstvo projevilo při prvním tomto vystoupení spůsobem téměř okázalým, býti mu může mocným podnětem k tím úsilovnějším nyní studiím. Po každé jeho arii následoval hlučný potlesk a po každém jednání několikráte byl bouřlivě volán. Konečně snad nyní budeme moci říci, že jsme vyvázli z permanentní kalamity tenoristické! — Ostatní solisté, zejmena slč. Glaserova, pp. Lev, Čech a Mareš přičinili se co nejchvalněji o výborný zdar celku. Slč. Glaserova pojala úlohu „Angioletty“ velmi živě, orgán její ve vyšší poloze (od dvakráte čárkovaného e počínaje), zněl však tenkráte nápadně ostře. Poněkud energičtějšího výrazu zejmena v kantilenách nutně vyžaduje úloha surového tyrana Balbaceza. Sbor i orkestr úkol svůj výborně provedly, taktéž dlužno i o tancích i celé úpravě vysloviti se co nejchvalněji. Obecenstvo sešlo se u velikém počtu a sledovalo novinku s nejživější pozorností.

— Úmrtí. August Bielowski, jeden z nejlepších dějepisců polských, zemřel 12. října ve Lvově stár jsa 71 roků. Zesnulý narodil se 27. března 1806 v Krechově a již po odbytých studiích r. 1830 bylo jmeno jeho chvalně známo zejmena několika básněmi původními a přeloženými. Z překladů jeho poutala nejvíce staroruská píseň „Slovo o polku Igorově“, z původních „Pieśn o Henryku pobożnym“. Prvním historickým dílem Bielowského byl r. 1850 ve Lvově vydaný „Wstęp krytyczny do dziejów Polski“, kterýž velkou pozornost vzbudil v učeném světě. Druhou jeho prací bylo ocenění a kritické vydání rukopisů: „Pompei Trogi fragmenta“. Ve Varšavě vydal Bielowski r. 1853 „Rzut oka na dotychczasową pierwotna polską historię“. Od r. 1853 nalezáme ve všech odborných listech polských velmi cenné příspěvky a práce dějepisné a národopisné. Na sklonku života svého chtěl vydati monumentální práci, nové opravené vydání slovníku Lindeho a „Monumenta Poloniae historica“. Nemohl však již více práci tu dokončit, an zastihla ho náhlá neočekávaná smrt! Avšak již to, co vykonal, pojistilo mu nevadnoucí vavřín spisovatelský!

— Ze slovanského písemnictví. V Petrohradě vychází rozsáhlé dílo ruské, podobné našemu slovníku naučnému „Ruskij enciklopedičeskij slovar“, kterýž rediguje profesor university petrohradské J. N. Berezin. Celé dílo vyjde v šestnácti obsáhlých dílech, z nichž vyšel nyní již desátý. Cestopisné písemnictví ruské obohaceno jest mnohými dobrými pracemi, jež vydány nákladem bibliotéky cestopisů. Jsou to zejmena díla: „Sovremennaja Černogorija,“ „Vostok i zapad“, „Ispanija i pampasy južnoj Ameriki“, „Kochinchina, Atakama i Izmalija“. Mimo ty jest v tisku celá řada děl cestopisných, kteráž co nejdříve budou vydána; jsouť to zejmena: „Russkij sredi Amerikancev“, „Prussaki v Germaniji“, „Kašmir i Kasgar“, „Strana bajaderok“, „Strana fakirov-kudesnikov“. Tamtéž vyjde překlad Wamberyho díla o východních obyčejích „Kartiny vostočnych nravov“ a Kanitzova „Dunajskaja Bolgarija.“ Dále zaznamenáváme: V Petrohradě vyšla Žukovského „Skazka o Ivaně Carevičе a sěrom volkě“; v oboru klassické filologie důležité dílo: „Novyj uproščennyj slovar k pěsnjam Gomera po porjadku stichov“. V Petrohradě vyšlo v novém (třetím) upraveném vydání prostonárodně sepsané dílo M. Ostrogorského „Istorija Rossiji“, kteréž svým snadným slohem a lácí značného došlo rozšíření. Jak z úředního listu „Ukazatěl po dělam pečati“ vysvítá, vyšlo v Rusku od 6. do 16. září, tedy během desíti dní 118 nových knih ruských, mezi nimiž jest 14 knih obsahu církevního. — Písemnictví polské obohaceno bude dvěma slovníky, na nichž již jazykozpytný odbor polské akademie v Krakově pracuje. Návrh k jednomu slovníku vyšel od Karlowicze a byl řečeným výborem již schválen. Mimo jiné sbírá materiál pro slovník ten též Bliziński. Slovník ten má být sdělán na spůsob českého slovníku Jungmannova a má obsahovati i všechny provincialismy polské. Druhý slovník, na němž pracuje Wisłocki, má být shírkou všech staropolských slov. Wislocki předložil již zpomenutému odboru seznam tiskopisů a rukopisů do r. 1550 sáhajících, dle nichž slovník hodlá sestavit. Akademie rozhodne o ceně těch kterých pramenů jazyka staropolského. Ve Lvově u Gubrynowicza a Schmidta vyšla vědecká úvaha od M. Kawczyńského: „Przyczynek do Geografii Ogólnej i Geografii okolicy Lwowa“. Tamtéž vydán spis Agatona Güllera: „Z podróży po kraju Slowackim“. Literatura polská, kteráž podobně jak francouzská bohata jest zápiskami, denníky a biografiemi líčícími podrobně děje té které doby a podávajícími jasný a podrobný obraz jednání vynikajících mužů, již v dějiny polské zasahovali, obohacena jest v tom oboru novými děly. Jedno z pozoruhodných jest zpomenutým knihkupectvím vydané: „Listy Juljusza Słowackiego do matki“, v němž jeví se nám ne pouze osudy, nýbrž šlechetná duše slavného poety polského. Zajímavé, avšak nevydané dosud dílo jest Stan. Zarańského slovník místních jmen polských, českých a j. slovanských, jež v neslovanských jazycích jinak se zovou. Sbírka Zarańského obnáší 12.000 takovýchto jmen a spisovatel předložil svou práci archeologickému odboru polské akademie v Krakově. Nákladem Županského v Poznani vyšel první díl zápisků polského emigranta Juliana Ursina Niemcewicze, obsahujících r. 1831 a 1832. Vydány jsou dle rukopisu Niemcewicze, kterýž se nalézá v bibliotéce historického a literárního spolku polského v Paříži. Ostatní čtyři díly mají zahrnovati dobu od r. 1832 až do r. 1841. U téhož nakladatele vyšel spis Skirmuntové „Z życia Litvinku“.

— Ruská divadelní škola v Petrohradě otevřena byla v místnostech spolku umělců dne 18. října. Ředitelem a hlavním učitelem školy té jest P. D. Boborykin. Vyučování jest bezplatné a do otevření přihlásilo se 400 učňů obojího pohlaví. Účelem školy té jest praktické a teoretické vzdělání herců. Teoretický kurs potrvá celou zimní dobu divadelní t. j. až do konce března. Praktický kurs má počíti ku konci listopadu neb na počátku prosince, kdy ředitel školy seznámí se s jednotlivými osobnostmi. Počátek praktického kursu bude záležet v přednášení a čtení básní a prosy; z dramat počne se s veselohrami Molliera, zejmena s „Misantropem“.

— Na polském divadle v Poznani provozována dne 14 října poprvé veselohra Bałuckého „Rodzina Dylskich“, kteráž s dobrým setkala se úspěchem. Veselohrou „Emigracya chłopska“ zahájena zimní doba divadelní a drama to stalo se repertoirním kusem poznaňského jeviště. K provozování připravuje se nová operetta polská „Podróż po Warszawie“, k nížto libretto napsal literát varšavský Szober a hudbu rovněž varšavský rodák Sonenfeld. Operetta byla poprvé provozována na divadle Tivoli ve Varšavě, kdež těší se velké oblibě.

Drobnosti.

— Prapory a korouhve turecké. Vůdcové turečtí byli zároveň vrchními knězi mohamedánskými a prapory a korouhve moslemů byly tak ctěny, jak oltáře křesťanské. Nyní sice nejsou již vůdcové tím, čím bývali a učený sbor, ulema, převzal výklady koranu a úřad kněžský, za to však dosud požívají prapory téže úcty co dříve. Největší část praporů tureckých nese obrazy měsíce, hvězd, slunce, rozevřenou ruku, mstící to ruku r. 660 zavražděného chalifa Aliho, manžela dcery Mohamedovy, dvousečný meč Osmanův a zázračné průpovědi z koranu. Dvojsečný meč má u Turků vůbec velký symbolický význam a mluví se o dvojsečných mečích Aliho, Omara i Osmana, kteréž ohrožovaly svět, kterýž byl před moslemy i za moslemy. Osmanův dvojsečný meč nalezl však v Turecku úřední platnosti, an pokládá se za svaté, nepřemožitelné dědictví zakladatele turecké říše. Meč ten skví se nyní na praporu válečného loďstva tureckého, kterýž jest krvavě červený se zmíněným stříbrným mečem. Co do barev platí tato zásada: Barva prorokova jest žlutá — barva slunce, barva Fatimidů, ženské rodiny sultánovy, zelená — barva země, barva Ammiadů jest bílá a Abasidů černá; synové Ammiovi zvolili barvu dne a synové Abbaovi barvu noci. Potomstvo Osmanovo (kterýž zemřel r. 1326) zvolilo však barvu krve a to jest i státní barva turecká. Barva oblohy, kteráž u Peršanů požívá nemalé vážnosti, platí u Turků za barvu nejnižší. Zásada ta jeví se i na praporech tureckých. Ze všech praporů největší úcty požívá však prapor proroků v, kterýž přenešen byl z Kahýry v Egyptě do slavné mešity v Damasku, odkudž r. 1594 přenešen byl janičáry s velkou slávou do Evropy a od té doby jest uschován při mešitě sofijské v Cařihradě. Turci jsou přesvědčeni, že jakmile prapor ten v době nebezpečí se rozvije, žádný nepřítel jim neodolá. Turci tvrdí, že prapor ten škube se praporečníku z ruky a táhne ho ku předu proti nepříteli. Velké úcty požívá též svatá neb říšská korouhev, kteráž jako prapor prorokův chová se v 40 skříních, z nichž vrchní jest z ryzího stříbra. Odhalení svaté korouhve znamená tolik co válku Turecka; odhalení praporu prorokova válku celého moslemstva proti nevěřícímu světu, kteréž každý moslem pravověřící pod ztrátou sedmi nebes musí se zúčastnit a na křesťany se vrhnout. Jakmile odevzdá sultán svatou korouhev, jest válka vypovězena a ten, jemuž ji odevzdá, jest vrchním neobmezeným velitelem serdar ekrem zvaným, jímž nyní jest Abdul Kerim paša. Prapor prorokův pochází dle tureckého podání ze stanu Aiše, oblíbené ženy proroka Mohameda. Žerď jest sice bohatá, avšak zvláštní jest na ní pouze stříbrná dutá koule, v nížto jest celý koran, rukou Omarovou drobně prý napsaný. Zajímavé byly plukovní prapory janičárské — měděné kotle, v nichžto se pro mužstvo vařilo. Kotel takový pokládán za svatyni pluku a jakmile byly kotle převráceny a vyloženy, bylo to znamením k společné poradě. Při kotli přisáhali janičáři a dle kotle nazývali se velitelové. Čorbadži (tolik co „polívkář“) byl vrchním velitelem sboru. Velmi osudným bývalo pro sultána a jeho ministry, jestli janičáři jídla z kotle se nedotýkali, neb s nevolí je vybírali. Znamenalo to počátek vzbouření. Chtěli-li naznačit svou spokojenost, vrhali se janičáři hladově k své svatyni, totiž ke kotli, když jídla z něho se vyndavala.

— Šíření osvěty v ruské Asii. Dne 1. října t. r. otevřena byla ve východní Sibiři v Trojickosavsku u Kjachty první reální škola. Letos v letě podnikl generál Skobelev výpravu proti Alajským horám, odkud Kora-Kirgizové podnikali vpády proti Rusům v Kokandu. Výprava počala okolo 20. července a skončila ku konci srpna. Celé horské pásmo alajské připojeno ke Kokandu a tím i k Rusku. Rusové ihned zavedli mezi Kirgizy školy, kdež vyučují se v mateřském jazyku a učí je jednotlivým průmyslovým odborům, zejmena i hedbávnictví a pěstování bavlníku, kterýž v krajinách kokandských dobře se daří. Kočovní národové středoasijští přivykají tak záhy stálému životu a v mnohých krajinách zejmena v Turkestanu ujímá se již mezi nimi obchod a průmysl.

— Něžní manželé. Zoologická zahrada v Kolíně nad R. stala se nedávno jevištěm krvavé rodinné tragedie. V jedné přihradě její žil dlouhý čas bílý polární medvěd se svou krásnější polovicí v úplné manželské svornosti. Ale dne 13. t. m. ráno zavdalo nějaké nedorozumění mezi huňatými manželi příčinu k prudkému výstupu, který se proměnil konečně v zápas na život a na smrt. Rozlícený manžel medvěd zakousl se do své družky, zaryl do ní obrovské tlapy a odvlekl ji k nádržce vody, kde ji tak dlouho potápěl, až se s životem rozloučila. A ještě mrtvolou metal rozkacený domácí tyran divoce semo tam, až mu ji posléze stěží vyrvali.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: Kalendář koruny české na obyčejný rok 1877. Pro svobodomyslný lid český pořádá Vincenc Vávra-Haštalský. Ročník jedenáctý. (S 28 vyobrazeními a v čele kalendáře velké vyobrazení: Rudolf II. podepisuje majestát.) Z bohatého a zajímavého obsahu vyjímáme: Srbsko a Srbové. Napsal Josef J. Toužímský (s obrázky.) — Fra Girolamo Savonarola. Obrázek z dějin vymaňování ducha lidského. Od Karla Adámka. — Přezimování v ledu. Novela. Sepsal Julius Verne. Z francouzského přel. J. Hron. — Illustrované národní písně slovanské (s 5 obrázky.) — Povstání bulharské. Napsal Jos. J. Toužímský (s 2 obrázky.) — František Palacký (s 2 obrázky.) — Alois Vojtěch Šembera. Podává V. Vávra (s obrázkem). — Seweryn Gosczyński (s obrázkem). — Dům „u červeného srdce“ v sirkové ulici Pražské. Napsal Karel Hof (s obrázkem). — O poměrném zastoupení skupením hlasů. Od dra. K. Sladkovského. — Ðoka Vlajković. Napsal Jos. J. Toužímský (s obrázkem). — Rozhled po událostech politických sběhnuvších se ve světě a zejmena v Evropě roku 1875—1876. Sepsal Vinc. Vávra. — Pod drobnohledem. Sepsal J. K. — Válka jihoslovanská. — Drobnosti a t d. V Praze, tiskem a nákladem knihtiskárny dra. Ed. Grégra.

Agenda. Kalendář pro učitele. Obsahuje: Rozvrhy hodin. — Jména žákův a výkaz jejich pilnosti a prospěchu. Poznámky. Oznámení. V Praze, nakladatel Fr. A. Urbánek.

„Veleslavín“. Časopis pro umění knihtlačitelské. Orgán „Typografické Besedy“. Odpovědný redaktor a vydavatel: Ant. Schiller. Ročník IV., číslo 19. Obsah: Galerie vynikajících příslušníkův umění knihtiskařského všech věkův a národův. I. Francis Bret Harte (s podobiznou). — Důvěrné listy. Dopis. — Drobné zprávy. — Literární hlídka.

OBSAH: Hrabě Xaver. Novela od *Julia Zeyera.* (Pokračování.) — Israfel. Báseň *Jar. Vrchlického.* (Dokončení.) — Hrozný osud pana Higginbothama. (Dokončení.) — Doně Inez. Báseň od *J. V. Sládka.* — Projížďka grazínským krajem. Úryvek cestopisný od *Svatopluka Čecha.* III. — Lístek. (Dle francouzského motivu.) Báseň od *Jana Nečasa.* — Povídky z registratury. Od *Václava Maliny.* I. Jestřáb contra Hrdlička. (Pokračování.) — Aforismy z moudrosti indické. Podává *Václav Petrů.* — Literatura. Věda. Umění. Divadlo. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem **dra. Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra", buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až 2½ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. 30. října 1876. **Číslo 30.**

Hrabě Xaver.

Novela od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

epřišel sám, nýbrž ve společnosti onoho slepého missionáře, jenž včera celou kongregaci chmurnou svojí horlivostí byl poděsil.

„Doufám, že mi prominete pozdní můj příchod," pravil kazatel k Miss Griffith, „zneužívám, jak vidíte, vaší pohostinnosti, ale není to náhrada bohatá za spůsobené vyrušení, když vám přivádím důstojného Mac Gregora?"

„Cítím se velice poctěna vaší návštěvou, pánové, prosím sedněte," pobízela Miss Griffith s poklonou a volajíc po čerstvém čaji.

„Důstojný Mac Gregor opouští již zítra Prahu a toužil vroucně seznati se s paní Gordonovou; mluvil jsem o velkém a krásném úmyslu jejím," pokračoval kazatel.

„Máte příliš velké mínění o malé mé osobě," zašeptala Eva klopíc oči.

Miss Griffith seznámila v nastalé přestávce vzájemně mužské, pak obrátila se k slepci.

„Kam vede vás služba hospodinova, důstojný pane?" tázala se.

„Obrátím kroky své do pustin afrických," odpověděl. „Zahálel jsem příliš dlouho, hledal jsem ztraceného světla svých zřetelnic a doufal pomoci od rukou lidských. K čemu mi světla hmotného třeba, když slovo Jeho ve mně svítí a hřeje? Byla to myšlenka světská a doufám, že mi ji hospodin odpouští. Srdce lidské visí s silou pekelnou na světě vezdejším, ale překonal jsem hnutí své slabosti. Duch hospodinův naplňuje nyní opět duši mou jako potok rozvodněný, který až po hrdla dosahuje."

Všichni mlčeli, tíženi jakousi chmurou, jež slepce všude a vždy doprovázela. Za hlubokého ticha ozval se opět stařec koule temné, příšerné oči své.

„Kde jste, moje dcero Evo?" tázal se. „Nebráníte ruce mé, aby se dotekla vaší tváře?"

Eva pozvedla se a postavivši se před něho sklonila zardělou svou tvář a sklopila zářící svůj zrak. V pohybu jejím, plném pokory a vděku bylo cosi nevýslovně krásného a tklivého, tak že všickni s velkým dojmem na zvláštní to skupení před sebou hleděli. Zažloutlé, dlouhé prsty starcovy přejely lehce a hbitě mladistvý její obličej.

„Tvář vaše jako hlas váš jest v pravdě andělská," pravil přísným a hlubokým hlasem svým, „je srdce vaše také prosto ješitnosti doprovázející krásu jako stín světlo? Je předsevzetí vaše pevné a vzešlo také z pramene čistého?"

„Doufám, že tomu tak," odpověděla usedajíc a hlas její, ač tichý, byl pevný.

Xaver nenáviděl toho starce. Jakým právem mluvil k ní jako se stolice soudní? Každá jeho žilka hrála netrpělivostí; jaký to byl medle úmysl, o kterém mluvili? Co hodlala Eva učinit? Nesmírný, nepochopitelný nepokoj se ho zmocnil, každá minuta nejistoty zdála se mu mukou strašlivou. Vysvětlení kýžené nedalo dlouho na se čekati.

„Vy doufáte!" počal opět missionář hlasem tak přísným, že všickni s podivením na něho hleděli, „vy doufáte! Toť slovo pokorné, ale zvuk vašeho hlasu pronášeje pokorné to slovo prozrazuje pýchu. Není většího lháře nad srdce lidské, klame, klame a klame."

Xaver vyjel ze svého sedadla, toť bylo přílišné, líce jeho bylo zlobou bledé. Nesnesl, by kdo takto s Evou mluvil, ba s žádnou ženštinou! Slepec obrátil tvář svou ihned v stranu, kde Xaver stál, a podivný úsměv přeletěl mu přes rty. Ale jediný pohled Evin dostačil, aby Xaver opět tiše usedl a oči sklopil, jako ostatní činili, každý s trapným výrazem nepokoje na čele. Jediná Eva byla klidná.

„Soud váš je přísný, ale spravedlivý," pravila, „možná, že mne srdce moje klame, ale rty moje nedopustily se nikdy toho hříchu na nikom."

Stařec se zamlčel.

„A mohla a chtěla byste mi říci, jak úmysl ten v duši vaší vznikl a jak uzrál?" ptal se za chvilku s poněkud větší šetrností.

„Vyhovím přání vašemu," odvětila klidně. Pak zahleděla se chvilku snivě do neurčita a počala vypravovat:

„Několik měsíců před smrtí mého manžela rozhodl se tento pro cestu do Indie, kamž jsem ho doprovodila. Nebyla to cesta konaná k vůli zábavě, ani k vůli studiím, kterým se manžel můj s velkou horlivostí oddával — účel ten byl vznešenější. Manžel můj cítil v hloubi ušlechtilé duše jako krvavé rány ony křivdy, jichž se byla Anglie pod lživou rouškou civilisace na nešťastné Indii dopustila. Nejvroucnějším přáním jeho bylo dle možnosti a sil uleviti a hojiti. Chtěl celý život svůj účelu tomu zasvětit. Bohužel rozstonal se již na cestě a já churavěla jsem též. Dostali jsme se až do Agny, kde manžel můj ulehl; obávala jsem se o jeho život a hledala jsem zoufale pomoc všelijakou. Slyšela jsem náhodou o francouzském lékaři, který nedávno tam byl

přijel, ale někde opodál města u krajanů svých meškal. Vydala jsem se sama na cestu ve společnosti dvou tuzemských spolehlivých sluhů; ale po cestě přemohla mne utajená moje churavost a padla jsem do těžké mdloby. Když jsem se navrátila k životu, ležela jsem na loži s bílými záclonami a ženština bledého obličeje a velkých zářících očí klonila se nade mnou. „Kdo jste a kde jsem?“ tázala jsem se udiveně. „Ochuravěla jste a zanesli vás ke mně, buďte klidna; lékař, kterého jste hledala, byl zde a nyní je u lože vašeho manžela, až se zotavíte, navrátíte se tam též.“ Vzala jsem ji za ruku a děkovala vroucně. Vstala jsem, cítila jsem se zdravou. Důvěrně položila jsem hlavu na její rameno a ona vyvedla mne z úzkého domu ven do divuplné noci tropické. Vysoko nad námi zářila temnomodrá nebesa, posetá hvězdami, daleko před námi táhla se dlouhá řada ohromných cypřiší až tam, kde polosbořený palác mramorový se bělel, sněhoskvoucí ostrov v moři tmavých stínů. Byl to velký čtverhran prolamovaný vzdušnými galeriemi, obklopený štíhlým sloupořadím, z každého rohu vyrůstal minaret a střed jeho korunovala vzletná kopule. Před vysokým portálem letěl vodotrysk vzhůru a padal k zemi pláče, že hvězd mu dosáhnouti nebylo ... Byl to souhrn krásy bájí? Zdálo se mi tak. Oči mé družky svítily tak svatě, jako hvězdy na nebi; tulila jsem se k ní a tázala se ještě jednou, kdo že je. „Jsem srdce zmítané osudem a vinou,“ odpověděla, „koráb mých nadějí je ztroskotán. Přibyla jsem k těmto břehům, nevědouc, co zde hledám. Bloudila jsem jednou nocí jasnou jako dnes kolem těchto rozvalin a tázala se boha, čím býti ještě mohu? Tu zaslechla jsem pláč dítěte zde v křoví, nalezla jsem opuštěné děvčátko. Nesla jsem je domů; neviděla jsem nikdy dítěte krásnějšího. Konejšila jsem jeho bol a bděla u lůžka jeho, až jsem k ránu usnula. Tu zdálo se mi náhle, že komnata zazářila jako barvami duhy, přede mnou stál muž, jehož tvář byla krásná, ale smutná, božsky krásná a lidsky smutná. „Pasiž moje ovce!“ pravil a zmizel a já jsem se probudila. Viděla jsem, že to byl pouhý sen, a nikdy nebyla bych se odvážila hrdé myšlenky, že on, jehož spasitelem zoveme, mé hříšné duši se zjevil — ale činila jsem dle svého snu. Deset let pasu již jeho ovce, dům můj je útočištěm a školou opuštěných dítek. Jsem šťastna.“

Tak mluvila ke mně žena a já jsem ji objala. „I já chci tak šťastnou býti!“ zvolala jsem. „Nedávám vám s bohem, navrátím se k vám.“

Nalezla jsem manžela svého v Agně, jak se zdálo, an se pozdravoval, a jevila jsem velkou radost. Kýval smutně hlavou.

„Navrátíme se do Anglie,“ pravil, „cítím, že v brzku zemru, plány moje nikdy se neuskuteční.“

Vrátili jsme se a po cestě pověděla jsem mu vše, co mne bylo potkalo a co jsem byla slíbila oné ženě, s kterou jsem od času svého s ní setkání v stálém spojení korrespondenci. „Zůstaniž rok po smrti mé v Evropě,“ pravil mi manžel můj, když cítil, že hodina jeho byla přišla, „zůstaň raději dvě leta tam a nejednej přenáhleně, pak ale splň ve jménu božím svůj slib daný oné ženě, nezatoužíš-li po dalším pobytu mezi svými a zůstane-li předsevzetí tvoje živé v duši tvé.“ Tak mluvil a já učinila jsem dle jeho rady a dle jeho přání. Více než rok odpočívá nyní v hrobě a já připravujíc se na úkol svůj, žiju nyní na místě, kde jsem se zrodila. Ale za krátko půjdu, kam mne srdce mé posud pudí a kam slib mne víže.“

Hluboké mlčení rozložilo se v komnatě, srdce Xaverovo div že se nezastavilo. Ona půjde odsud, daleko, navždy! Ta hvězda jeho nového žití, sotva vzešla, chtěla opět v tmu zapadnouti! Hrdlo se mu sužovalo, avšak brzy ustoupila tesknota citům jiným, rozzuřil se znova proti slepci, jenž se byl brutálním hlasem ozval.

„Příliš mnoho fantasie ve vypravování vašem,“ pravil suše, „nevidím stopy hospodinovy —“

„Pane!“ přerušil ho Xaver s rozplameněným obličejem.

„Čeho si žádáte?“ tázal se stařec opět s podivným úsměvem.

Oko Evino obrátilo se prosebně k mladíkovi a tento usedl opět tiše s hlavou sklopenou na své místo.

„Paní Gordonová je umělkyně, improvisuje a dává se snadno unášet obrazotvorností,“ ozvala se v největších rozpacích Miss Griffith; „zdálo-li se vám vypravování její příliš fantastickým, promiňte jí, nebylo to přece na úkor pravdy a nábožného citu.“

„Má dcero,“ obrátil se stařec opět k Evě, „nevytýkám vám ničeho, leda přílišnou měkkost, přílišnou shovívavost se světem.“

„A z čeho soudíte?“ tázala se klidně Eva.

„Z vašeho hlasu, z toho hlasu, kterým jste včera žalm zazpívala a kongregaci jaksi konejšivě přemluviti chtěla, aby se neděsila pravd ústy mými hlásaných, kterým jste v úkrytu srdce mi odporovala, jsem tím jist.“

Eva se usmála a všem bylo náhle zjevno, proč si přál důstojný Mac Gregor s Evou promluvit, proč tak přísně s ní zacházel. Muž ten, bouřící proti marnosti světa, muž ten, který za světáctví a marnost považoval hledání pomoci lékařské, muž ten cítil se uražena v ješitnosti své, nesnesl slabý odpor proti svému fanatismu a mstil se nemístnou brutálností na jemné bytosti, milující boha a lidi srdcem něžného dítěte. Nastalo opět ticho v komnatě, ale obličej jeho se zachmuřil tím více, neviděl, ale cítil neomylně novou svoji porážku, cítil, že ho byli uhodli a prohledli. Bylo mu to nesnesitelné.

„Zdá se dle vašeho mlčení, že jste uražena!“ volal s chmurným čelem, „neumím arci mluvit hladkým spůsobem světa. Vy odeberete se do Indie, ale myslím, že žeň vaše nebude bohatá. Mluvíte medem a zapomínáte, že rtové hospodina, boha silného, naplněni jsou prchlivostí a jazyk jeho že jest jako oheň zžírající. Žádné smilování s hříchem! Sekeru do ruky a modly kácet! Neděla se Indii křivda nižádná! Bůh dal jí do rukou našich pro nepravosti její!“

Eva ještě nepozbyla zmužilosti v své obraně.

„Poslání ženy nemůže býti totéž, co poslání muže,“ pravila, „kam jste vy boj zanesli, tam nám sluší přinášeti ratolest míru, kde vy jste ranili mečem, nám jest hojiti balšámem.“

Důstojný Mac Gregor vstal. Rozhořčeně chystal se zasadit jí ránu poslední.

„A jste tak dokonce jista,“ tázal se, „že úmysl svůj provedete, že vůbec půjdete? Nezaskočí lesklý had pokušení cestu vaši a nezabrání vám další krok na dráze vašeho samourčeného povolání? Mohla byste srdce své bez roušky předložiti soudu lidskému a nepadl nikdy stín pozemské modly na hladinu vaší, bohu a památce manžela zasvěcené duše?“

Při posledních slovech obrátil se stařec přímo k Xaverovi. Poprvé po celý večer byla Eva uražena, zbledla sice lehce, ale mlčela.

Miss Griffith ztratila za to docela trpělivost.

„Zanechte, pane, prosím vás snažně, dalších otázek, jsem jista, že vám Eva tak málo rozumí, jako já sama," vyjela si, ale přidala pak mírným tónem: „Nechtěl byste popit s námi čaje? Je mrazivo a obávám se také, že vám vyschlo mluvením v hrdle." Podala mu čaje. „Neslyšela jsem nikdy muže, majícího slovo boží tak v moci své, jako důstojného Mac Gregora," přidala tlumeným sice hlasem, ale dosti silným, aby slepec slyšel, ku kazateli anglické kaple, který v němém úžasu od jednoho na druhého se díval. Důstojný Mac Gregor cítil asi, že se byl příliš daleko spustil a lichotivá slova Mis Griffith také ho poněkud ukonejšila. Přijal tedy, děkuje, čaje a mluvil co možná klidně s Miss Griffith o věcech náboženských.

„Dovolte, madame, bych promluvil s tím důstojným Mac Gregorem," prosil polohlasitě Xaver, třesa se vášní na celém těle, „dovolte, bych mu vysvětlil —"

„Nedovolím ničeho," odpověděla Eva s úsměvem a vděčným pohledem za účastenství v její při.

„Nechtěla byste, dcero má," ozval se v tom okamžiku Mac Gregor, „nechtěla byste mi prokázat laskavost a dáti mi důkaz svého improvisačního talentu? Je mi to věcí zcela novou."

„Překvapujete mne, pane," odvětila přívětivě Eva, „nemyslila jsem, že byste v podobné věci nalezl zálibu. Ale nedovedu, bohužel, improvisovat v angličině."

„A v kterém tedy jazyku?"

„V jazycích, kterým jsem se naučila od matky své," odpověděla, „totiž v českém a italském."

„Rozumím úplně italsky," odpověděl Mac Gregor.

„Pak, pane, jsem ochotna. Udejte sám předmět."

„Oh volte sama, třeba mluvte o samém arciďáblovi Mohamedovi, je-li vám libo," usmál se v špatně ukryté ironii.

„Nuž tedy třeba o Mohamedovi," odpověděla a upřela zamyšleně zrak nejdříve na starce, pak na Xavera.

Vyšla z komnaty a objevila se za chvilku opět ve společnosti dvou ženštin, které přinášely velkou skvostnou harfu a ji na naznačené místo postavily. Eva zasedla k harfě a zasáhla do strun; stříbrné akkordy rozproudily se salónem. Srdce Xaverovo tlouklo mocně. Bylo zjevno, že Mac Gregor zamýšlel nový útok a že improvisace mu měla dáti pouze novou příležitost. Odrazí ho Eva vítězně? Pohled na ni byl ujišťující. Byla úplně klidna, zrak její bloudil po salóně a upřel se konečně na struny krásného nástroje. Prsty její zasáhly znova plně do strun a hrobové ticho panovalo u posluchačů. Po krátké předehře, napodobující jako přibývající a doznívající vání větru, počala Eva hlasem nejsladším a doprovázela ob čas slova svoje zvukem nástroje. Obsah její improvisace byl tento:

Po celý dlouhý měsíc Ramadan
ve sluji stinné klečel Mohamed.
Od prahu sluje nesmírná se poušť
do dálky ztrácí v snivém mlčení;
neduje vánek s výšin nadzemských
a žhavý safír širá nebes báň ....
Nesmírná poušť a velké mlčení!
Oh toto dumné, slavné mlčení
jest hlasem velkým, jenž se ozývá,
kdy hlasy malé světa malého
doznívají a mizí ve své nic
bez stopy u vesmíra souladu ....
A celou duší slouchá Mahomed.
Nevzpomněl Mekky, města rodného,
Kadydži celování zapomněl
a temné její oko gazelly
a sluncejasnou její mysli zář
a sladkou, jako z Tajef hrozny, řeč.
Však náhle vstane s tváří zděšenou
a oko plane, jako v šílenství
a v divém chvatu řídí kroky své
tam, kde se Mekka bělá jako bod.
Bez únavy, dřív noha nestane
až k večeru, když hvězda stříbrná
se kouzlem usmívá nad domem ženy
a snivé světlo lije v vonný sad,
kde nardus, mirra dýše sladký pach
a marhaník své plody v trávu stele
a palma stojí u vod tekoucích.
Tam Kadydža na zlatém koberci
na prahu sedí v chladu večerním
v šarlatném rouše, s bílým závojem.
Tu před ní stane mlčky Mahomed.
A ona dí: „Co z pouště přicházíš,
ty, jehož duše moje miluje,
co přicházíš s tím zrakem truchlivým?
O zdráv buď, muži, jehož jméno jest
nad nard a mirru lahodnější mi!
To čelo vyjasni, jež čisté jest
jak slunce, odpočiň si ve vzdušné
vší vůní naplněné zahradě!"
Tu pojal ji za ruku běloskvoucí:
„Ne sám jsem přišel, se mnou hrozný host."
A ona ohlíží se kol a kol:
„Ty blouzníš, Mahomede, vždyť jsi sám!
Kde host je tvůj, by vešel v naši síň
a usedl pod pestré nebí,
jež vznáší se na sloupích stříbrných?
Na desky z cedru nápoj postavím
a plody stromů, sluncem zlíbané."
Však Mahomed se chmurně usmívá:
„Nejídá stromu plodů, nedotkne
se nápoje host, jenž mne sleduje."
„Je duchem snad?" se žena zachvěla,
a manžel její hlavou zakýval.
„O ženo, slyš, co moji duši trápí ....
Po celý dlouhý měsíc Ramadan
já klečel v modlitbě ve poušté sluji
a uchvácena proudem myšlenek
ku samým nebes výšinám se nesla
ve vírné bouři duše nadšená ....
Tu zíral jsem, co žádné oko lidské
po širém světě neuhlídalo —
že bůh jen jeden vládne všehomírem,
že není bohův mimo něj, jsem shled'!
Na trůnu sedí slunce jasnějším
a myriady duchův jemu slouží ....
Kol jeho hlavy jako vodopády
u věčném hromu hučí vichřice
a hukot ten je pouze křídel šum
těch andělů, již vůli jeho slouží ....
A meteóry, které letí nocí,
ty ohnivými jsou jen kameny,
jež ruce jeho sluhů metají,
by roj nečistých duchů odháněli,
kteří jak psi se k trůnu jeho plouží ....
A hle, můj lid ve tupé slepotě,
ten čelo bije v chrámě nesvatém
před modlou urobenou z agátu
a ústy černý kámen Kaaby líbá,
a nezná jsoucnost boha živého!
Kdy oči jeho slepé prohlednou?
Kdo probudí mu duši z dřímoty? — —
Tak dumal jsem, tu zazní — velký div —
po celé poušti tajuplný hlas
a šumí v listí palmy žíznivé,
a hučí v tvrdé skály útrobách,
a každé zrnko písku zazní tak,

jak útlých dítek rtové růžoví,
a samum burácí to jícnem žhavým
a slunce, třikrát velké rudým mrakem,
jejž v líc mu metá samum divoký,
mu v odpověď ta samá slova dává,
jež on sám řval, když burně k slunci letěl.
O obsah toho světa jitření?
— „Vstaň, Mohamede, poslem božím buď!“ —
Tu oči zavřel jsem, bych odplašil
ten blud, by nezavlekl duši mou
na pokraj závratného bezedna,
jež zeje temně v ústret člověku,
co temná noc, co děsné šílenství,
když hrdě překročí mez střídmosti
A opět když jsem vzhleď na tichý kraj,
na slunce svit a úsměv blankytu,
vše dřímalo jak vždy pod vedrem dne;
však přede mnou stál muž, stál světlý stín
a ústa jeho šeptem mluvila:
— „Vstaň, Mohamede, poslem božím buď!“ —
Tu prchal jsem, a stojím před tebou,
a vedle mne ten světlý stojí stín.
O ženo, mluv, jak poznám pravdu přec,
zda božím sluhou on, zda mozku výpar,
zda duch nečistý, noční obluda?
Ó pochybenství chmuru rozežeň,
ty ženo čistá, jako slunce líc!
Tvá moudrost hodna muže dobrého,
tvé srdce ryzí jako démant jest,
a řeč tvá sladká, jako z Tajef hrozny!“ —
Kadydža ruky jeho uchopí se
a tiše vede jej pod domu krov,
jak dítě chorobné, a stane pak
u prostřed síně, krásně klenuté,
kde světlá lampa vonný olej tráví
a stříbrosvit se dere mřížemi
ven do sadu, kde lehce větve šustí,
kde marhaníku a oranže květ
jak hvězdy padající v trávy klín
se noří, šumí vody tekoucí.
Na muže svého moudrá žena zří
a těsně stáhne řasy závoje:
„Ty posud vidíš, muži, světlý stín?“
„Jak tebe vidím, jasně, určitě!
On práh překročil, prošel oponou
a stojí zde, kde pestréponebí
se řasně nese sloupy stříbrnými.“
Tu rázem strhne žena závoj svůj,
a krása její oslňuje zrak,
jak luna lepá, hájem svítící
na modrých nebes sklonku zářivém,
když tajuplná noc a velebná
na žíznivou zem kane rosu svou
a vánek šeptá při plesání hvězd.
„A vidíš posud, muži, světlý stín?
A stojí posud u ponebí sloupů?“
„Ne; zmizel teď, ni stopa po něm zde!“
Tu zajásá Kadydža, ženy vzor,
a hlavu kloní, na kolena klesá:
„Ty prorokem jsi boha živého,
ty spící duši lidu probudíš
a sláva tvoje projde světem vším,
a já jsem první, která v tebe věří!
Ten světlý stín byl božím andělem,
to nebyl démon, vábící tě v blud,
to nebyl duch nečistý, věř mi, věř!
On úctu měl pro odhalenou líc —
kdo ženskost ctí, ten není démonem;
je duše ženy lesklým křišťálem,
kde bůh se shlíží s krásy úsměvem,
kdo boha slaví, lesk ten neskalí
nesvatým hrubých prstů dotknutím
a nepomží též dechem závistným
to zrcadlo pro boží smavou tvář.
On úctu měl, on z úcty odešel,
když odhalenou viděl moji líc:
to zlý duch nebyl, nebyl démon to —
a proto, Mohamede, jdi, oh jdi
ven v šírý svět a poslem božím buď!“ — — —

Eva skončila a dojem patrný byl na všech tvářích, ač dojem rázu velmi rozličného. Síla jejího talentu nespočívala, jako obyčejně při improvisaci, ani tak ve slovech básně, jako ve výrazu, jakým je přednášela, a ještě více v jisté naprosto kouzelné hře tajuplného světla, zářícího nejen z oka, ale takřka z celé její bytosti, kdykoliv nějakou myšlenkou byla dojata; melodičnost pak italského jazyka působila jako pel na vonných květech, k nimž se slova její rovnala mocí zvláštní lahodnosti jejího přízvuku.

Xaverovi, tonoucímu v moři rozkoše, zdálo se, že nikdy nebyl slyšel básně lepší, pro něho nebylo již kritického měřítka na světě, obdivoval se Evě upřímně s naivností nadšeného srdce a zdálo se mu, že bylo nemožné uraženou ženskou důstojnost mstíti bez menší hořkosti a s lepším výsledkem, než jak byla Eva učinila obrátivši hrot své básně, dle jeho náhledu, tak šťastně proti fantastickému a bezohlednému horliteli. Že Mac Gregor se trefena cítil, že jí porozuměl, dokázal ihned svou kritikou.

„Vy veršujete trefné anekdoty,“ pravil s pohrdlivým úsměvem, přerušuje takto nastalé ticho, „a jazyk italský pomáhá vám při podobných hračkách vydatně.“

Přijala úsudek ten trpělivě, jako dřívější jeho urážky, a Mac Gregor cítě, že mu zde nekyne žádné vítězství, měl se k odchodu. Také Xaver odešel brzo po něm láskou ku krásné ženě rozechvěn a mysle na ni s povznešením jako na svou hvězdu. A Eva? Hleděla za ním, když odcházel, a neslyšela, co Miss Griffith k ní mluvila. Slova Mac Gregora nezůstala bez výsledku; Eva cítila s rostoucím nepokojem, že stín toho muže skutečně na hladinu jejího čistého srdce byl padl. Cit záhadný, nikdy dříve netušený, probřeskl v jejím nitru. Zdálo se jí, že stála pod stromem, plným vonných květů, netušíc jejich přítomnosti, až když surová ruka starcova větví zatřásla a květy na ni sprchly a vůní svou ji omámily.

„Můj ty bože, co to znamená?“ tázala se sama sebe, když na lůžko své uléhala, „čím jest mi tento muž? Proč zjevuje se mi obraz jeho, když oči zavírám? Co to znamená?“

Co byl by Xaver za to dal, kdyby ji byl slyšel a kdyby byl viděl, jak v sladkém úžasu hebkou svojí dlaní zardělou tvář zakrývala? . . . .

Druhého dne hned při snídaní přinesli mu lístek. Miss Griffith byla churava, psala, že lékař její při podobných záchvatech jí zabraňuje z domu vycházet, nemohla tedy přijíti, by si prohlídla věž a podobiznu lady Arabelly. Xaver byl sklamán; neměl tedy naději spatřit opět Evu! Avšak vždyť obraz její byl tak přítomen jeho duši, že z upomínek na ni žíti dovedl třeba půl měsíce. Ostatně doufal, že Miss Griffith nervy svoje brzy opanuje a že podlehnou v zápasu s její zvědavostí, že se k vůli lady Arabelle brzy uzdraví. Těše se tou nadějí, šel, aby sám věž prohledl a pro brzkou návštěvu připravil.

Věž lady Arabelly byla budova značně malebná, vystavěná ve slohu pologothickém s renaissančními, velmi bohatými podrobnostmi, byla čtverhranná, celá z cihel sestrojená a jen na rozích měla široké pilíře z rustiky, ze žlutého pískovce a pěkné římsy z téhož kamene dělily obě patra a nesly pod gothickými okny bohatě prolomené balustrády. Budova končila kupolovitou, břidlicí pokrytou střechou; dolejšek pak tvořil otevřenou síň. Celá ta

věž byla vystavěna dle pavillonu, nacházejícího se v zahradě na statku rodičů nešťastné Arabelly, dle onoho totiž pavillonu, v kterém se byla poprvé s pozdějším manželem svým sešla, než k princezně Alžbětě do Heidelberku odešla. První patro byla velká klenutá síň s holými stěnami a hustě zamřížovanými okny, na konci síně byly dřevěné, bohatě z dubu vyřezané schody, vedoucí vzhůru do patra druhého a podél stěn stály dlouhé, úzké stoly, na kteréž prý se jídla kladla, jež lady Arabella každý pátek a každou neděli chudým rozdávala. Byla prý to jediná příležitost, při které spatřila tvář lidskou, ale sama bývala prý tak hustým závojem zastřena, že líce jejího ani vidět nebylo. Druhé patro sestávalo také jen z jedné síně, a zdi byly jako dole zcela holé, ale jemným štukem obložené; na západní straně stálo posud lože lady Arabelly s vyrudlými nebesy, naproti visel ohromný krucifix ze slonové kosti vyřezaný, uprostřed síně stál stůl z temného dřeva, pokrytý zcela již vyrudlým, na cáry rozpadnutým kobercem, u hustě zamřižovaného okna stálo velké, těžké křeslo a naproti tomu visela podobizna lady Arabelly. Na východní straně nalézaly se dvéře vedoucí na malý balkón, z kterého bývala vyhlídka nad vrcholky stromů zahrady, z kterého lady Arabella vycházející slunce modlitbou vítávala. Nyní bylo arci jinak. Věž, která stála původně uprostřed zahrady, hraničila nyní se zdí sousední, neboť velká část sadů byla později odprodána a od nových majitelů zastavěna. Balkón stál nyní naproti jinému pavillonu v zahradě sousední, bizarní to budově z předešlého století a tak blízko ku věži lady Arabelly přistavěné, že by tam byl mrštný člověk bez velkého namáhání doskočil.

Xaver stál nyní v zamyšlení na tomto balkóně; upomínka, zbuzená včera večer Evinou apostrofou na měsíc, vynořovala se opět živě z jeho paměti, neboť jí připomněli scénu velmi trapnou, oživil upomínku polo zapomenutou na osobu tajeplnou. Zpomínka na scénu tu a osobu souvisela s tímto místem; událo se totiž cosi posud nevysvětleného tam naproti v té mansardě sousedního pavillonu, když Xaver před pěti lety poprvé od svého nejútlejšího mládí byl Prahu a dům svůj navštívil. —

(Pokračování.)

Opium.

Fantastická povídka.

Navštívil jsem strýce lékárníka, který bydlil na venku, byl vdovcem, měl roztomilou dcerušku vyrůstající právě dětským šatečkám, děkující vážně na pozdravy mladých pánů a zlostí se červenající, když jí některý opomenul se pokloniti, nosil hřebíčkový kabát velmi ctihodné délky, šňupal s obdivuhodnou náruživostí, chválil nadšeně staré zašlé časy a byl vůbec jako stvořený maloměšťák.

Přijal mne vlídně a přátelsky. Vykázáv mně byt, nejkrásnější pokojík, o jakém se mně kdy snilo, s vyhlídkou do zahrady plné kvetoucích růží, navštívil se mnou museum obecných škol sestávající asi z centu různých tvarů kamenného uhlí, skříně plné zcela obyčejných motýlů a několika silně opelichaných vycpaných ptáků, dovedl mne do městských, na třicet kroků s délky kol špinavého potoka se táhnoucích sadů s dvěma trochu porouchanýma lavičkama a fontánou naplněnou suchými listy od předešlého podzimu a představil mne v čtyřiadvaceti hodinách celé X—ské honoraci co „churavého člověka, který přijel na venek, aby se zotavil.“

Byl jsem opravdu nemocen; obávám se skorem vyznati, že jsem měl migrénu, strašlivou, z nudy narozenou nemoc, která slouží celému světu za posměch, poněvadž jí nejvíce stíženy bývají staré panny, tyto nezaviněně kaceřované oběti lidské společnosti.

Jednoho večera jsem opět nesmírně trpěl. Strýc byl v obyčejné hospodské společnosti, která již po tři dni debatovala o tom, má-li se nově koupená stříkačka umístiti na dvoře radnice anebo odvézti do vetché obecné kůlny k děravým voznicím a rozbitým řebříkům. Milé sestřence zavřela se maně černá očka nad německým románem a pravidelný dech sesílený po chvíli v zdravý chrapot prozrazoval, že tvrdě spí a že se nevrátí as tak brzo z říše snů k fádní lektuře.

Chodil jsem po pokoji jako šílený tiskna rozpálené dlaně ku spánkům. Vzal jsem obyčejný lék — nic naplat. Konečně jsem se odhodlal k zoufalému kroku.

Naleznuv pod strýcovým polštářem klíče, otevřel jsem lékárnu a zimničně sáhnuv po láhvičce s opiem, přiblížil jsem ji k vyprahlým rtům.

Byl jsem sám v prostranné, klenuté síni; hodiny cvakaly jednotvárně přerývajíce klid, který tu byl rozhostěn. Vše mělo na sobě něco tajemného. Zamračený Aeskulap stál v jednom koutě dívaje se posupně na svůj sádrový protějšek — bohyni Hygiéu krmící z malé mísky nemotorného hada a tulící jej k obnaženým ňádrům.

Láhve větší i menší stály tu podle sebe — bílé, žluté, červené jako panenky, ale němě, nepohnutě, mrtvě; dlouhé řady porculánových nádob v lesklém stejnokroji tvořily bezvadně rovnou četu vojska nehýbajícího se však ani v před ani vzad, vojska přimrazeného, zakletého.

Na stropě namalované guirlandy pnuly nade vším své zasmušile zelené větve. Na stolku skleněné retorty a rourky. Po zemi papírové ostřížky šustící při každém kročeji. Ke všemu omamující vůně ukládající se těžce na rozechvělá prsa.

Unaven, zemdlený sklesl jsem na pohovku . . .

Láhvička cinkla o podlahu a přede mnou se zatmělo; hustá, neproniknutelná mlha rozestřela se vůkol. Znenáhla však stávala se řidčí a řidčí a . . jaký to život se mi zjevil!

Aeskulap sestoupiv s výše svého podstavce dvorně nabídl rámě spanilé Hygiéi, která cudně koncem dlouhé bílé řízy zakrývajíc si ňádra rozpustile hopkovala po jeho boku přes celou síň a usedla vedle něho na tmavě fialový samet divanu.

Na stropě vykvětlo mžikem na tisíce různobarvých květů, listy se zaleskly svěží krásou jarní zeleni, větve

zlehka sesunuly se dolů a utvořily čarovné loubí kol otce Aeskulapa a líbezné jeho družky.

Láhve i láhvičky, nádoby porculanové i dřevěné, vše hrnulo se z vykázaného místa a hemžilo se v divoké směsici.

Hygeia zatleskala malýma ručkama a roztomile se smála. Aeskulap vážně pokynul holí obtočenou kluzkým hadem.

Podivno! Víka i zátky nesly se do výše a usadivše se na větvích a listech pestrých guirland změnily se v ptáky se zlatými křídelkami a zobáčky bílými jak z perletě.

Zazněla hudba — tak tiše a měkce jak ukolébavka. Z láhví vyrůstaly náhle keře a stromy i dlouhé stonky různých tropických rostlin. Vše bylo v plném květu. Lesklá myrta i rosmarina klaněly se mně, růže setřásla na mou hlavu vonný dešť listový, tamariuda smutná a zasmušilá zdála se mne vyzývati, abych v jejím stínu spočinul, vysoké štíhlé pinie hrdě pohlížely ke mně. A po chvíli už opadaly zas květy, listí žloutlo a červenalo chorobně, k mým nohoum kutálely se zralé oranže a citrony i fíky a z vlnitého moře podzimní flóry vynořila se půvabná hlavička, lemovaná lesklými černými kadeřemi.

Růžové rtíky stáhly se uštěpačně, ohnivá dvě očka na půl se zavřela . . To jest ten nejsvůdnější ze všech pohledů!

Alabastrová ruka, propletená sítí jasně modrých žilek, spočinula na mém rameni.

Byl jsem tak překvapen, že bych málem byl duchaplně prohodil „dnes je hezky“ — jen abych vůbec promluvil; jiného nechtělo mně nic napadnout.

Konečně jsem přece zašeptal: „Kdo jsi a odkud jsi, má krásná?“ —

Otočila se hbitě na špičce pantoflíčku. Měla krátkou sukničku z hebkých makových listů, červených s černými pruhy a bílých černě a fialově kropenatých.

Chopil jsem se živě drobné její ručky a zahleděv se na ni, opakoval jsem po chvíli: „Kdo jsi?“

„Zde!“ zašeptala a pohled můj letěl vzduchovou cestou za jejím prstem.

Vzkřikl jsem leknutím. Prsa její obrněna byla zeleným pancířem a skrze jeho průhledné šupiny plálo ohnivě červené srdce, v kterém krystalovým písmem bylo napsáno: O p i u m.

„Ty?“ zvolal jsem zděšeně.

„Ano!“ smála se koketně.

„Ty že jsi opium? — Jed omamující, usmrcující?“

„Jako tak často ženské srdce.“

Tato vtipná odpověď mne porazila na hlavu; utekl jsem se do sebe i s pomocným vojskem filosofie.

Vzpamatovav se trochu uchopil jsem druhou její ručku, v které držela černě vázanou knihu.

„Modlící kniha?“ otázal jsem se.

Propukla v tak hlasitý smích, že se mi studem valila krev do tváře.

„Chtěl jsem říci: koran,“ opravil jsem hbitě, vzpomenuv, že rozkošné to stvořeníčko je z východu a nejspíše tedy přisáhalo na proroka.

Smála se, možno-li, ještě více a já počínal jsem se už zlobit. Konečně se stišila. Pohlednuvši ohnivě ke mně, pravila hlasem jemným: „Vy lidé jste naivní! Myslíte, že mimo váš svět není už jiného světa a že vesmír stvořen jest pouze k vůli vám, myslíte, že jenom vy máte svoji historii . . . Pohleď!“

Sledoval jsem opět její prstík.

Celý rej stál za ní. Mužské i ženské postavy ve fantastických oblecích . . .

Stará, šedivá matrona přistoupila až ke mně. „Čti!“ řekla nevlídně a podávala mně velkou, zaprášenou knihu, na jejíž deskách jsem četl: Conium.

Obrátil jsem několik listů a dech se mi ztajil.

Mudrc Sokrates skonal, vypiv pohár naplněný šťávou z bolehlavu . . . bylo napsáno.

Otevřel jsem knihu na jiném místě a zřetelně jsem četl: Velký Hannibal, syn Hamilkarův, dobrovolně skončil život; já, conium, zastavila jsem tlukot jeho vznešeného srdce . . .

„To jest má historie,“ řekla vážně matrona a jiné postavy tlačily se ke mně, podávajíce mně tlusté knihy i rozsáhlé folianty a malé papírové závitky. Beladona, Aconitum, Sabina, Digitalis . . .

A z kouta klenuté síně, kde stávala pečlivě zamčená skříně, vážně blížil se stařec s vousem až po pás, oděný v ošumělou, špinavou togu; vlekl s sebou knihu tak ohromnou, že klesal pod její tíží.

„Ctihodný Arsenik,“ zvolal celý sbor a kloníc se, ustupovalo vše před ním.

„Historie jeho jest tak velká, jako historie lidstva,“ šeptem pravilo ke mně Opium. „On pomohl tisícům na trůn a tisícům s trůnu; on odstranil miliony nesnesitelných manželů, žárlivých manželek, lakomých tet a jeho výtečná dcera Aqua Tofana . .“

„Dosti!“ zvolal jsem, „to jest hrozné.“

A nyní vystoupily v popředí postavy jasnější a světlejší.

„Jsem Chinin,“ řekl růžolící mladík. „Historie moje jest samá zlatá záře . . Hleď! — Tyto jsem uzdravil a zachoval k velikým činům; beze mne byli by zhynuli, nemohouce dozrát . .“ A četl jsem mnohé velké jméno našeho století.

Konečně zmizelo vše a jen mé rozkošné děvčátko v krátkých šatečkách stálo přede mnou. Otec Aeskulap spal tvrdý spánek volně roztažen na měkkém divanu; Hygiéa dřímala také opřena svůdně o jeho prsa.

„A jaká jest tvoje historie?“ ptal jsem se lehce oddychnuv; hned jsem se však opět zachvěl. Opium! vyklouzlo skrze klapající zuby. Opium!! —

„Nelekej se,“ zašeptala svůdná postavička. „Historie má není jenom seznam ukrutných smrtí; přinesla jsem lidstvu často úlevu, spánek a zapomenutí . .“

Malé bílé ručky ovinuly mou šíji, teplá, vlnící se ňádra přitulila se ke mně, korálové rtíky přiblížily se k mé tváři . . .

„Miluji tě, Opio!“ šeptal jsem, ale mdle, slabě. Krev stavěla se mi v žilách pod svůdným jejím objetím, srdce přestávalo tlouci . . .

Tma byla přede mnou . . neviděl jsem nic, necítil jsem nic, jen omamující dech krásné ženy . . .

A pojednou se mi zdálo, že se vyvinuje z mé náruče — že se celá rozplývá jako podzimní mlha . .

„Neopouštěj mne,“ zvolal jsem, sáhaje po mizícím zjevu. Otevřel jsem oči a — mdle tiskl jsem ruku malé své sestřenky, která vykřiknuvši, padla mi na prsa.

„Žije! žije!“ volala radostně a jasný její hlas dušen byl tichým pláčem.

Opět jsem usnul a opět zjevila se mi půvabná hlavinka, lemovaná lesklými černými kadeřemi, však neměla již krátkou sukýnku z makových listů, ale jednoduché domácí šatečky a bílou zástěrku. Probudiv se po dlouhé době, přitiskl jsem dobrou Emilku k srdci a vřele jsem ji políbil . . .

Teď je podzim a jsem dosud na venku. Strýc lékárník odchází každého večera do obyčejné své společnosti, kde se debatuje o překot, má-li se příštím jarem dlážditi náměstí anebo raději opravit trochu už sestárlý kostel.

Já zůstávám vždy doma s Emilkou, která nikdy již neusíná nad řádním německým románem. Stáváme u okna a hledíme na jasný blankyt posetý hvězdami . . .

Co jest nuda, ani teď nevím a migrénu už nemám. Ctěná Opium může zaznamenati to do své historie.

Fr. Herites.

Miramare.

Adrií švarnou, slunným jasem tkanou
můj člunek plynul tiše v poledne,
hleděl jsem snivě, kterak s vesel kanou
akvamarinu kapky průhledné;
jak sladce dřímá nekonečnost sklenná
a procitá zas v něžném pohnutí,
když plachta bílá větrem odchýlená
pohladí vlnu v plachém mihnutí.

Na vonném břehu ve vln kolísání
jsem přistál v stínu mezi cyprysy,
kde Miramare do Adrie sklání
ubledlých tváří smutné obrysy,
kde oleandrů klenbou růžovatou
k modrému nebi trčí pinie,
kde oliv zášer hrůzou mrazí svatou
než granátů nach líce polije.

Před zrakem se mi v tajuplném chvění
mihaly tropů květy krvavé,
a v ucho báji staletého snění
mi všeptlo vzkvětlé právě agave.
Stín Afrodity s laškovitou lící
smutečním flórem fontán obestřel,
když bludných křídel polet šelestící,
jak hedváb šatu v křoví zašustěl.

Zahleděl jsem se do zrcadla moře,
když Miramare němé, bezhlasné,
sepjaté v smutek, nekonečné hoře
hroužilo do vln líce překrásné;
když cimbuří mu slunce lemovalo
západu nachem pestře ruměnným,
princezně mrtvé se mi podobalo
pod zlaté rakve víkem skleněným.

Otakar Mokrý.

Blíženci z hotelu Corneille.

Od *Edmonda Abouta.*

Když jsem ještě byl kandidátem normální školy (bylo to v říjnu léta páně 1848), spřátelil jsem se s dvěma spolužáky, bratry Debay. Byli Bretonci, narození v Auray a byli žáky kolegia Vannesského. Ačkoliv byli blíženci, nebyli si nikterak podobni a nikdy jsem neviděl blíženců, kteří by se byli tak nápadně od sebe lišili. Mathieu Debay byl malý třiadvacetiletý človíček, dosti ošklivý a neúhledný. Ruce jeho byly příliš dlouhé, ramena příliš vysoká a nohy příliš krátké; byli byste řekli, že to hrbatý, který ztratil svůj hrb. Bratr jeho, Leonce, měl jakousi aristokratickou krásu; byl velký, pěkně rostlý, útloboký, měl řecký profil, krásné oči a pěkné knírky. Jeho vlasy, skorem modré, spadaly v kadeřích kolem jeho čela jako lví hříva. Ubohý Mathieu nebyl sice ryšavý, z toho ještě šťastně vyváznul: ale jeho vous a jeho vlasy tvořily celou stupnici různých barev. Jediné, co na něm bylo hezkého, byly dvě malé šedé oči, plné dobroty, prostoty, srdečnosti a všeho, co na světě nejlepšího. Krása, zapuzená s celé jeho podoby, nalezla útulek v tomto koutku jeho tváře. Když tito dva bratří šli do koleje, točil Leonce tenkou hůlkou se stříbrným knoflíkem, který vzbuzoval mnoho žárlivosti; Mathieu však s filosofickou vážností držel pod paždím veliký červený deštník, který mu dodával vzezření examinatora. Ale přes to všechno propadl jako jeho bratr: v koleji vannesské nenaučili se dosti řečtině. Ve škole litovali Mathieua, měl vlohy, rád se učil, rychle pochopoval, byltě rozeným profesorem. Však co se týče Leonce, byli jsme všichni toho mínění, že by bylo škoda, kdyby hoch tak hezký se měl zavřít ve čtyři stěny university. Kdyby se byl stal soudcem nebo úředníkem, bylo by nás to tak zarmoutilo, jakoby byl šel do kláštera.

Oba tito bratří nebyli bez podpory. Naopak, když jsme porovnávali jejich jmění se svým, zdálo se nám, že jsou bohatí: mělit strýčka Yvona. Strýček Yvon dříve kapitánem při plavbě pobřežní, pak majitel výsady na lov sardinek, měl několik lodí, mnoho sítí, několik pozemků a hezký dům u brány aurayské před dolejším pavillonem. Poněvadž neměl nikdy času k ženění, zůstal starým mládencem. Byl to muž dobrosrdečný, štědrý k chudině, hlavně pak ke svým příbuzným, kteří toho měli velice potřebí. Obyvatelé aurayští si ho velice vážili; on byl členem obecní rady, a děti smekajíce před ním čapky, říkaly: „Dobrý den, kapitáne Yvone!“ Tento hodný muž přijal do svého domu pana a paní Debay, a posílal měsíčně dvě stě franků jejich synům.

Díky této štědrosti mohli Leonce a Mathieu přebývati v hotelu Corneille, kterýž jest hotelem princů latinské čtvrti. Pokoj jejich stál padesát franků měsíčně; byl to pěkný pokoj. Byly tam dvě mahagonové postele s červenými záclonami, dvě lenošky, několik židlí, zasklená skříň na knihy, ano i (bůh mi odpusť!) koberec. Oni jedli v hotelu, obsluha tam nebyla špatná, za 75 fr. měsíčně. Ostatní potřeby ztrávily zbytek dvou set franků strýčkových. Mathieu staral se o mimořádná vydání.

Jeho stáří mu nedovolovalo, aby podruhé vstoupil do normální školy. Pravil k svému bratru: „Chci se připravovat ke zkouškám licenciata. Jakmile budu licenciatem, napíšu si hádání pro doktorát, a doktor Debay pak dnes neb zítra dostane místo suplenta při některé fakultě. Ty, ty si zvolíš lékařství nebo práva, máš úplnou volnost.“

„A peníze?“ tázal se Leonce.

„Ty opatřím já. Žádal jsem u Svaté Barbory o hodiny. Přijali mne co korrepetitora pro žáky druhé a třetí třídy: to jsou dvě hodiny práce každého jitra a dvě stě franků měsíčně. Budu sice musit vstávat o páté hodině, ale budeme bohati.“

„A pak,“ doložil Leonce, „vždyť náležíš k rodině ranních ptáků a vstáváš velmi rád před východem slunce.“

Leonce si zvolil práva. Mluvil jako prorok a nikdo nepochyboval, že bude z něho výtečný obhájce. Navštěvoval přednášky, činil si poznámky a přehlížel je velmi pečlivě; pak se pečlivě vystrojil, procházel se Paříží a ztrávil večer v divadle. Mathieu, oděn v svrchník barvy ořechové, který posud vidím, poslouchal všechny profesory Sorbonny a pracoval večer v bibliotece svaté Genovefy. Celá latinská čtvrt znala Leonce; však nikdo neměl tušení o Mathieuovi.

Navštěvoval jsem je pokaždé, kdykoliv jsem vycházel, to jest vždy ve čtvrtek a v neděli. Půjčovali mi knihy. Mathieu zbožňoval madame Sandovu; Leonce byl fanatickým ctitelem Balzaca. Mladý profesor oddal se společnosti Françoise le Champi, Bonhomma Patience neb Bessonů de la Bessoniére. Vážná jeho a prostá duše kráčela ve snu červenavými brázdami pluhů, po stezkách, vedoucích pláněmi neb pod velkými kaštany, které stínily ďáblovu rokli. Nepokojný duch Leoncův přidržel se cest zcela jiných. Žádostiv poznati tajemství života pařížského, chtivý rozkoše, světa a hluku, ssál z románů Balzacových opojný vzduch jako vůni skleníků. Oslněný zrak jeho sledoval příhody lidí jako Rubempré, Rastignac, Henry de Marsay. Sledoval jich kroky, vžil se do jejich světa, býval přítomen jich soubojům a milostným pletkám, jich podnikům a jich vítězstvím. Pak šel a zadíval se do zrcadla: „Byli lepšími než já? Sleduji je? Co mi překáží, abych neprospíval jako oni? Mám jejich krásu, jich ducha. Mám vzdělání, jakého oni nikdy neměli a co ještě více platí, mám vědomí povinnosti. Naučil jsem se v koleji rozeznávat dobré od zlého. Budu de Marsayem bez jeho chyb, Rubemprém bez Vautrina, Rastignacem svědomitým: jaká to budoucnost! samé požitky radosti a samá pýcha ctnosti!“ Když oba bratří přerušili svoje čtení, aby s okem polou přivřeným poslouchali vnitřnímu nějakému hlasu, slýchával Leonce cinkání millionů Nuncingena neb Gobseka, Mathieu pak přidušený hlas vesnických zvonků, které oznamovaly návrat stáda.

Vycházeli jsme někdy pospolu. Leonce nás prováděl po boulevardu des Italiens a v nejpěknějších čtvrtích Paříže. Vybíral hotely, kupoval koně, najímal lokaje. Viděl-li nehezkou tvář v pěkném coupé, říkával k nám: „Vše je obráceno, celý svět je velmi hloupě zařízen. Zdali pak by tento povoz neslušel stokrát lépe nám?“ To „n á m“ říkal ze skromnosti. Jeho vášeň pro koně byla tak prudká, že mu Mathieu zaopatřil abonnement na dvacet lístků do jízdárny. Mathieu, nechal-li se od něho vésti, šel s námi k lesíku meudonskému neb clamartskému. On tvrdil, že venkov je mnohem pěknější než město, zvláště v zimě, a havrani ve sněhu líbili se mu mnohem lépe, než měšťáci v blátě. Leonce nás sledoval bruče a dávaje na jevo svou nechuť. Když pak jsme zašli hloub do lesa, počal sníti o tajemných spolcích na způsob spolku „Třinácti“ a vyzýval nás, abychom se spojili k dobytí Paříže.

Co se mne týče, učinil jsem se svými přátely některé podivné procházky. V normální škole byl založen malý dobročinný ústav. Příspěvek několika sous týdně, výtěžek výroční loterie a staré školní šaty tvořily skrovný fond, z něhož se bralo každodenně, anižby se kdy byl vyprázdnil. Rozdělovaly se za to ve čtvrti tištěné lístky, za něž bylo lze dostat dříví, chléb neb polévku, něco šatů, něco prádla a mnoho dobrých slov. Velký užitek této společnosti záležel v tom, že připomínal mladým lidem jsoucnost bídy. Mathieu mne provázel častěji než Leonce po točitých schodech dvanáctého okresu. Leonce pravil: „Bída je problem, jehož rozluštění chci nalézti, vezmu svoji odvahu do obou rukou, přemohu všechnu svoji nechuť, proniknu až do posledního kouta oněch proklatých domů, kam slunce a chléb každý den nepřichází; dotknu se prstem onoho vředu, který hyzdí naši společnost, a budu vidět, v jakých poměrech chyby a nehody pracují k snížení našeho rodu.“ Mluvíval výtečné věci, ale Mathieu to byl, který chodil se mnou.

Provázel mne jednoho dne do ulice Traversine, k ubohému čertu, na jehož jmeno si již více nevzpomínám. Vzpomínám si pouze, že ho přezděli „Petit-Gris“, poněvadž byl malý a vlasy jeho šedé. Měl ženu a žádných dětí a potahoval židle slamou. Navštívili jsme ho poprvé v červenci, r. 1849. Mathieua obešel, když vstupoval v ulici Traversine, mráz.

Toť ulice, o níž nechci mluvit nic zlého, neboť byla později zbourána. Ale, mimochodem řečeno, připomínala poněkud silně ulice cařihradské. Byla umístěna ve čtvrti Paříže, kterou Pařížané skoro neznají, dotýkala se ulice versaillské, ulice du Paon, ulice de la Motagne Sainte-Genevieve; byla rovnoběžná s ulicí Saint-Victor. Může být, že byla dlážděna neb makadamisována, avšak nemohu to říci, půda byla pokryta řezankou a různými odpadky a dovádějícími dětmi, válejícími se v blátě; v pravo a v levo se zvedaly dvě řady domů vysokých, holých, nečistých, s malými okny bez záclon. Různé hadry dosti malebně krášlily každé průčelí, čekajíce, až vítr si vezme práci, aby je osušil. Ulice Rivoli je mnohem hezčí, ale Petit-Gris neměl kdy, aby chválil ulici Rivoli. Vypravoval nám o své bídě: vydělal denně jeden frank. Jeho žena šila slamníky a vydělala padesát neb šedesát centimů. Bydlili v komůrce pátého patra, jejíž podlahou byla upěchovaná zem a oknem sbírka olejového papíru. Vyňal jsem z kapsy několik poukázek na chléb a na polévku. Petit-Gris je přijal s lehkým ironickým úsměvem.

„Pane,“ pravil ke mně, „odpustíte mi, jestli se míchám do věcí, do kterých mi nic není, avšak zdá se mi, že se těmito malými odstřižky nebojuje proti nouzi. Je to asi tak, jako byste přikládal cupaninu na dřevěnou nohu. Vzal jste si práci a vystoupil ke mně do pátého poschodí se svým přítelem, abyste mi přinesli šest liber chleba a dva litry polévky. Budeme toho mít na dva dni. Však přijdete-li pozejtří? Toť nemožné: vy máte jiných věcí na práci. Za dva dni budu trpět tutéž bídu, jako byste nebyli přišli. Ano budu mít tím větší hlad, neboť žaludek bude spurný druhého dne po

dobrém obědě. Kdybych byl bohat jako vy, pánové" — tu mne Mathieu strčil loktem do boku — „zařídil bych to tak, abych lidi vysvobodil z nesnází pro celý život."

„A jak to? je-li návrh váš prospěšný, použijeme ho."

„Jsou tu dva prostředky; buď se lidem opatří záloha pro obchod, aneb se jim zjedná místo v úřadě."

„Budeš-li pak mlčet," pravila jeho žena, „říkám vždy, že se ti něco stane za tvé řeči!"

„Mohu za to, že to myslím dobře? Ujišťuji vás, že jsem vždy se chtěl ucházet o místo. Nabídněte mi deset franků k zařízení malého obchodu aneb povolení k prodeji sirek, nezamítnu to zajisté, avšak budu vždy trochu myslit na místo, které jsem si vyhlídnul."

„Jaké je to místo, které si přejete?" tázal se Mathieu.

„Metař města Paříže. Vydělá svých dvacet sous denně a má volno od desíti hodin ráno. Můžete-li mi to místo zaopatřit, drazí pánové, zdvojnásobím své příjmy, budu mít od čeho žít, vy nebudete musit stoupat sem se známkami v kapse a budu to já, který k vám bude chodit s díky."

My jsme neznali nikoho na prefektuře, avšak Leonce znal syna policejního komisaře: použil tedy svého vlivu, aby vymohl jmenování Petit Grise. Když jsme mu přišli přát štěstí, byl první nástroj, který nám padl do oka, ohromné koště, jehož rukojeť byla ozdobena železným kruhem. Majitel tohoto koštěte nám co nejvřeleji děkoval.

„Díky vám, pánové, splnila se veškerá moje přání; moji představení jsou mi již nakloněni a doufám, že dostanu i svou ženu do brigády, pak budeme bohati. Avšak v našem domě jsou dvě dámy, které by měly velice zapotřebí vaší pomoci; na neštěstí nejsou jich ruce stvořeny k metení."

„Podíváme se na ně," pravil Mathieu.

„Nechte mne dříve o nich promluviti. To nejsou osoby jako má žena a já: měly neštěstí. Ona dáma je vdovou. Její manžel byl velkým klenotníkem v rue d'Orléans, v Marais. On odejel minulého roku do Kalifornie se strojem, který vynalezl, se strojem k dobývání zlata, avšak loď se ztroskotala na cestě s lidmi, strojem a vším ostatním. Tyto dámy čtly o tom v novinách, že nebyla zachráněna ani sirka. Tu prodaly skromný majetek, který jim zbyl, a ubytovaly se v rue d'Enfer, zde se matka roznemohla, čímž přišla o poslední zbytek svého jmění. Přišly tedy sem. Pracovaly od rána do večera až do oslepnutí, avšak nestačilo to. Moje žena jim pomáhá řídit domácnost, má-li pokdy; nejsme bohatí, avšak pomáháme aspoň přiložením ruky těm, kteří mají mnoho práce. Říkám vám to proto, poněvadž ony dámy nežádají nikoho o podporu a že bude zapotřebí vymyslit spůsob, aby od vás něčeho přijaly. Zvláště slečna je krásná jak anděl a proto velice plachá, však rozumíte."

Mathieu se všecek začervenal při myšlence, že by se mohl stát indiskretním.

„Nalezneme nějaký prostředek," pravil; „jak se jmenuje ona dáma?"

„Madame Bourgade."

„Díky."

Dva dni po té Mathieu, který nikdy nechtěl dávat soukromé hodiny, počal připravovat jistého mladíka na bakalářství. Výsledek práce jeho byl tak příznivý, že žák jeho, který byl čtyři neb pětkráte po sobě propadl, byl nyní přijat a sice dne 10. srpna, na počátku prázdnin. V tu dobu připravovali se oba bratří na cestu do Bretoňska. Než odejeli, dal mi Mathieu padesát franků. „Odejedu na pět neděl," pravil ke mně, „musím se vrátit v říjnu, na počátku školního roku a ke zkoušce pro licenciat. Půjdeš každého pondělka na poštu a pošleš madame Bourgade poukázku na deset franků, znáš její adressu. Ona se domnívá, že jí ty peníze posílá nějaký dlužník jejího manžela, jenž takto splácí svůj dluh. Nechoď do jejich domu, nesmíme vzbudit nijakého podezření u těchto dam. Kdyby se některá z nich roznemohla, oznámí ti to Petit Gris a ty mi o tom podáš zprávu."

Pravil jsem již, že v malých očích Mathieuových bylo vidět jen dobré myšlenky. Proč jsem neuschoval list, který mi psal v čas svých prázdnin? Byl by i vás potěšil. Popisoval mi s naivním nadšením krajinu zlacenou září zapadajícího slunce, druidské balvany Karnaku, písčiny Quiberonu, lov sardinek v zátoce a malé loďstvo s červenými plachtami, které lovilo ústřice v ústí řeky Aurayské. Vše se mu zdálo být novým po jednom roce, co tu nebyl. Jeho bratr se trochu nudil a toužil po Paříži. Co se týče Mathieua, nalézal jen zábavu. Jeho příbuzným se vedlo tak dobře! Strýček byl tak veliký a tak tlustý. Dům byl tak krásný, podušky tak měkké, kuchyně tak výtečná! — Byl bych brzy zapomněl, že Mathieu jedl za dva. — „Víš, co jedině mne zarmoutilo," napsal jednou v doušce, „jsem jist, že se mi vysměješ. V tomto domě jsou dvě velké světnice, jichž se k ničemu neužívá, parketované, vzdušné, jsou prázdné po celý rok. Jsem jist, že by je můj strýc přenechal zdarma řádné rodině, která by se tu chtěla ubytovat. A v ulici Traversine platí se sto franků ročně za byt."

Mathieu vrátil se v říjnu, odbyl zkoušky a dostal diplom licenciatu a literatury. Známky jeho vysvědčení byly tak skvělé, že se mu nabízelo místo ve čtvrté třídě na lyceu v Chaumontě; avšak on se nemohl odhodlat, aby opustil Paříž a svého bratra. Vypravoval mi od času k času novinky z ulice Traversine. Paní Bourgade se uzdravovala. Nelze nikterak vylíčit interes, který choval ku svým neviditelným chráněncům, který se vysvětloval velkým tajemstvím jeho mládí: nemilovalť posud nikoho. Ačkoliv soudruhové netropili si smích z jeho ošklivosti, byl přece skromným tou měrou, že se považoval za ohyzdného. Když se někdo o to pokusil, přemluvit ho, že by ho ženy dovedly milovat, tak jak je, myslil, že se mu posmívají. Někdy se mu zdálo, že se ho nějaká víla dotkla svým čarovným proutkem a že se stal jiným člověkem. Tato proměna byla neodvratnou předmluvou a podmínkou všech jeho milostných románů. Ve skutečném životě chodil kolem žen, aniž by pozvedl očí: bál se, že by jim pohled jeho mohl být nepříjemným. V den, kdy se stal neznámým dobrodincem krásné mladé dívky, pocítil v srdci svém neznámou, dokonalou spokojenost. Přirovnával se k hrdinovi povídky „o krásné a o hloupé", jenž zakrývá svou tvář a zjevuje toliko svou duši, aneb k pariovi z „Indické chatrče", který praví: „Můžete jíst tyto plody, nedotekl jsem se jich."

Nepředvídaná náhoda svedla ho se slečnou Bourgade. Přišel k Petit Grisovi, aby se dozvěděl novinek, náhle vstoupila Aimée, volajíc o pomoc. Matka její byla omdlela. Mathieu běžel s ostatními. Druhého dne přivedl lékaře z nemocnice. Madame Bourgade onemocněla toliko vysílením, tomu se musilo odpomoci. Žena Petit-Grisova ustanovena u ní co ošetřovatelka. Chodila pro léky a

pokrmy; dovedla tak dobře nakupovat, že dostala věci na polovic darmo.

Madame Bourgade pila výtečné víno médocské, které ji stálo šedesát centimů za láhev, požívala zdravotní čokoládu první jakosti po dvou francích za kilogram. Byl to Mathieu, který činil tyto divy a který se o tom ani nezmiňoval. Viděly v něm jen úslužného souseda, myslily, že bydlí v ulici Saint Victor. Nemocná si pozvenáhlu uvykala na přítomnost mladého tohoto professora, který jí prokazoval steré malé služby. Mateřská její opatrnost neměla se vůči němu nikdy na pozoru, vzdor tomu že byl mladým mužem. Dle prostoty jeho zevnějšku myslila, že je chudý; počal ji zajímat právě tak, jak ona zajímala jeho. Jednou v pondělí v prosinci přišel k ní v hnědém svrchníku, bez pláště, ačkoliv byla zima velmi citelná. Po dlouhých okolcích mu sdělila, že právě dostala deset franků, nabídla se, že mu půjčí polovici této částky. Mathieu nevěděl, má-li se smát neb plakat, neboť právě k vůli oněm desíti frankům byl zastavil svůj zimník. Tak daleko dospěli za měsíc, co se znali. Aimée zakusila méně sladkostí toho přátelství. Pro ni byl Mathieu mužem. Přirovnávajíc ho k Petit Grisovi a ostatním obyvatelům ulice Traversine, shledala, že je přece hezčím. Bylo jí ovšem teprve šestnáct let a neměla tudíž času, aby poznala blíže rod mužský. Nevšímala si nejen ošklivosti Mathieuovy, nýbrž ani své vlastní krásy; nebyloť v domě zrcadel.

(Pokračování.)

Povídky z registratury.

Od *Václava Maliny.*

I. Jestřáb contra Hrdlička.

(Pokračování.)

Duševně očištěn a povznešen vydal se pak na další cestu. Dnes ustupoval obchodní její ráz poněkud do pozadí; podobala se spíše volné, vnímavé procházce městem, spojené s přátelskými návštěvami.

Naposled zabloudil pan Jestřáb také do odlehlé, malebné čtvrti, v níž si vyvolil bydlo pan Hrdlička. Pan Jestřáb byl mu dnes za tuto volbu téměř povděčen. Vždyť ho seznámila s částí města, o které míval dosud jen velmi povrchní vědomí. Byl v dnešní své náladě přístupen dojmům starožitnosti a malebnosti, které se tu na něho hrnuly se všech stran.

Ale když se konečně dostal do těsné tmavé uličky mezi starým dómem a podivnou třípatrovou budovou, v níž hnízdil pan Hrdlička, zarazil se přece poněkud. Volbu takové uličky nemohl nikterak omluviti. Vzezření starého dómu neshledával hrubě přívětivým, aniž slušným pro budovu takového povolání. Vrtě hlavou pohlížel na černé bizarní nestvůry, které tam nahoře vypadaly, jakoby se byly při jeho příchodu zvědavě o překot vyhrnuly na černé oblouky a pilíře a nyní vypnuty daleko do ulice s nataženými dlouhými krky zjev jeho stopovaly a puzeny vrozenou zlomyslností rozdrápané obličeje stahovaly k potupně šklebivým posuňkům. Pan Jestřáb, porovnávaje tyto příšery s přívětivými světicemi v zlatých korunách, které byly na ranní jeho pobožnost shlížely, dospěl k přesvědčení, že umění během času převalně pokročilo.

Rozmar jeho byl ještě více zkalen, když nenalezl pana Hrdličku v prvním poschodí a spokojenost jeho klesala hlouběji s každým stupněm do závratné výše, v níž konečně jméno svého klienta na dveřích přečetl.

Ale spokojenost jeho stoupala opět, když jej pan Hrdlička uvedl do pyšného salonku. Usedl si bez okolků na pružný divan a vrátiv hostiteli svému starou směnku, rozhlížel se mlčky po pokoji.

Panu Hrdličkovi nebylo při vší úctě k hostu prodlévání jeho hrubě příjemné.

Snažil se baviti ho proroctvími o povětrnosti příštích dnů, přehlídkou posledních samovražd a podobnými zajímavými věcmi, ale pan Jestřáb kýval toliko roztržitě hlavou a věnoval všechnu pozornost neživým předmětům dokola. Tiskna pevně sevřená ústa na hlavici španělky, hleděl na skříně a stolky okolní tak upřeně, jakoby je tím pohledem zároveň ohmatával a vnikal do tajných útrob jejich.

Pan Hrdlička chtěl právě zabočiti na harcoviště politické, když se host jeho náhle zdvihl a přistoupiv k jedné bohatě vykládané a vyřezávané skříni, jaksi blahosklonně na čele ji poklepal a pravil: „Důkladná práce! Ale nezdá se vám, že jí ta vlhká zeď škodí? Bylo by lépe, kdyby se přestavila na sušší místo.“

Po této radě, která zněla velmi naléhavě, sňal pan Jestřáb s průčelí skříně pestrou figurku, ale ohledav ji pozorně se všech stran, vrátil ji na obyčejné stanoviště s pohrdlivým: „Hm, nic!“ což vyslovil tak úsečně a krátce, jakoby i slov bylo škoda na tak bezcennou hříčku.

Pak obrátil se k starožitným, poněkud již roztržitým hodinám a prohodil, že by se nemělo litovati peněz na jejich opravení, přesvědčil se o úplné spolehlivosti velikého zrcadla a schválil docela, že se pozlacený, ozdobný jeho rámec každý den mokrým klocem otírá.

Zkrátka, pan Jestřáb projevoval velmi lichotivé účastenství s nábytkem Hrdličkova salónu.

Naposled utkvěly jeho oči dychtivě na dveřích, dělících salonek od sousedního pokoje. Přemítal chvíli, pod jakou záminkou by je otevřel. Náhodou zabloudil zrak jeho v okno a záminka taková byla na snadě. Přistoupil k němu a zahleděl se na hemžení kamenných nestvůr na boku chrámovém.

„Škoda věru,“ začal, „že je ten starožitný dóm tak těsně novějšími budovami obstaven. Dojem jeho jest tím úplně ztracen. A za podívanou přece stojí. Hle, jak podivný vkus jeví se v těch obludách pod jeho střechou! Tamhle ta představuje patrně nějakého pekelného advokáta —“

„Je to černokněžník,“ poučil ho Jaro, který byl mezi tím do pokoje vklouzl a mlčeti nemohl, když se mluvilo o jeho důvěrných známých tam naproti.

„Hm, hm, opravdu zajímavé,“ pokračoval pan Jestřáb. „A tam hle to nepochybně čertova nevěsta?“

„Kouzelnice,“ podotkl lakonicky Jaro.

„A ten chlap s měšcem na srdci a s obličejem jako hyéna —“

„To je lichvář," doplnil Jaro.

Pan Hrdlička trhl sebou, jakoby byl hrom do něho uhodil a zarděv se do ohniva, pohledl kradmo po panu Jestřábovi. Ale tento vtiskl jen ret pevněji na hlavici španělky a pohleděv chvíli upjatě na kamenného lichváře, vedl svou dále: „Hm, hm, vskutku zajímavé. A další figury nelze odtud ani přehlednouti —"

Při tom pokročil jakoby mané ke dveřím sousedního pokoje a pohledl na pana Hrdličku tak výmluvně, že tento pohledu jeho porozuměti musil a s utajeným povzdechem otevřel.

V druhém pokoji přijala paní Hrdličková hosta, kterého jí manžel představil, nepatrným úklonkem hlavy a zamhouřila při tom oči takovým spůsobem, jakoby plebejský jeho zjev namáhavě kdesi u svých nohou hledala; na štěstí nevznášel se zrak pana Jestřába k obličeji jejímu, nýbrž přestával na povrchní obhlídce jejích šatů a prodlel jen trochu déle na zlatém snubním prstenu její ruky.

Rovněž ušel pozornosti jeho nevrlý pohled, s jakým Iréna snivě zamžené oči ze svého Bulwera k vetřelci zdvihla; oslnilť ho půvab, jaký dodávaly zlaté damské hodinky panenským jejím ňadrům.

Za to prohledl si opět velmi pozorně neživý obsah pokoje. A tento byl věru pozoru hoden. Byl to zdravý a krásný nábytek, jenž ztrávil první své mládí patrně v nádheře a pohodlí prostranných komnat. Byl to nábytek z lepší doby, jímž scházející rodina raději zastavovala skrovničký prostor své domácnosti, nežli by se byla navždy rozloučila s milými, němými svědky slávy Supovské.

Stěží podařilo se Jaroslavovi, upamatovati hosta na vlastní účel jeho přítomnosti v tomto pokoji. Několikrát musil ohlásiti křepčící kostry, divého lovce, krkavčí matku, než přistoupil pan Jestřáb k oknu, aby popatřil na kamenné panstvo.

Ale jen okamžik tam postál a vrátil se mezi sympatický nábytek, od něhož jej nyní ani hrdá matrona s dcerou nedělily. Uchýlilyť se mezi tím s urážlivým chvatem do třetího a posledního pokoje.

Pan Jestřáb zdvihl s klavíru Bulwera, kterého tam byla Iréna zůstavila, a prohledl jej okem znalce se všech stran.

„Takové knihy nemají ceny," prohodil na konec.

„Bulwer má mnoho ctitelů," namítal skromně Hrdlička.

„Možná. Ale kdo kupuje podobné knihy? Půjčují se obyčejně z ruky do ruky. Knihy jsou vůbec inventář zcela nevděčný. Lze tu leda odporučiti skvostnou vazbu nebo při nejmenším stejnou vazbu; neboť knihovna v stejnokroji se vždy snáze odbude."

Panu Hrdličkovi bylo stanovisko, s jakého host jeho krásné písemnictví posuzoval, poněkud nejasné i vzdal se tedy raději dalších námitek.

Kámen odpadl mu od srdce, když se pan Jestřáb konečně poroučel. Obávalť se útoku na poslední dvéře, za nimiž by se jim bylo dostalo velmi nevlídného přijetí. Ale host složil mimo nadání zbraň před poznámkou, že leží v posledním tom pokoji nemocná stará paní.

Na chodbě venku nahledl pan Jestřáb zasklenými dveřmi ještě do kuchyně. Spatřil tam Julu. Dívka neměla patrně ani tušení, že na ní lpějí vypoulené jeho oči; byla by jinak zajisté ucouvla do tmavého pozadí, neb alespoň si přihladila rozcuchané, pomoučené vlasy, poletující nad krásným jejím obličejem, jejž ozdobil sálavý žár plotny milostným ruměncem broskve.

Ztepilá tato postava ve vysloužilých bílých svátečních šatech hodila se spíše za kněžku Venuše Uranie, než za vestálku prosaického toho plamene, nad nímž syčí pekáče a pánve; ale přes to budilo konání její v panu Jestřábovi představu výtečného oběda a bezděky vlhly žádostivé jeho rty, když pohlížel na drobné, jemné prstíčky její, těkající s pokličky na pokličku.

Při rozloučení zahrnul dojem, jaký na něho domácnost dlužníkova učinila, v tato slova: „Pěkně bydlíte, pane inspektore, jen trochu vysoko."

„Vrtoch mé paní," omluvil se pan Hrdlička.

Po jeho odchodu musil otec rodiny vyslechnouti velmi nelichotné úsudky o své nové známosti. Paní Hrdličková vyhladila přede vším pomocí děvečky pečlivě stopy, které byl zůstavil host na podlaze v podobě špinavých otisků nápadně veliké nohy, bručíc při tom nepěkné variace přísloví, že poznati lze lva podle pazouru. A když byla objemný půdorys pana Jestřába náležitě zkritisovala, vystoupila výše a prohlásila, že celý surový zjev jeho odpovídá těm sloním tlapám. Kdo by byl uvěřil jejímu líčení sprostého obličeje, rudého jestřábího nosu a drzého oka, byl by si utvořil o panu Jestřábovi představu velmi nepochlebnou.

Tento neměl mezi tím ani tušení o nepříznivém dojmu, jaký tam na hoře učinil. Úplně spokojen s výsledkem návštěvy, kráčel svižně kolem starého dómu. Bezděky ohledl se ještě po kamenných jeho nestvůrách, které za ním natahovaly krky s posměšnými úšklebky; polední slunce, vniknuvší do lesa kamenných pilířů, ozařovalo příšerné jejich obličeje a roztavovalo poslední čáry sněhových jejich plášťů. Ještě jeden pohled na kamenného lichváře mezi nimi, pohrdlivé duševní potěžkání jeho měšce, a náš sváteční chodec obrátil se nadobro zády k velebné gótice, která jej nedovedla podmaniti své pošmourné, vznešené kráse.

Sestupoval zvolna po starožitných schodech k nižším čtvrtím města. Před ním leželo v jasné, veselé záři sluneční rozkošné panorama nesčíslných střech, prostoupených množstvím různotvárných věží a bání. Pan Jestřáb kochal se chvílemi vyhlídkou touto, chvílemi pak zapřádal se v myšlenky. Tyto myšlenky neposunou sice v před loudavý děj mé povídky, ale vrhají stíny své na příští události a proto vytrhnu zde několik nesouvislých kusů lehounké jejich příze. Tichý chodec si myslil, že je směnka Hrdličkova dobrá, ač by neškodil vzhledem k možné žalobě o vyloučení spolupodpis paní Hrdličkové — že hrdopyšnému tomu panstvu as brzy hřebínek sklesne — že je boží svět krásný a všechno v něm tak pěkně zařízeno — že promeškal obyčejnou hodinu oběda a že ho bezpochyby Rozína uvítá nějakou připálenou husí mumií — že líbezný úsměv mladé, sličné kuchařky přidává pokrmům lahodné chuti — že on, pan Jestřáb, již dosti se naplahočil a že již čas, aby také něčeho užil, že je ostatně mužem v plné síle a dnes že koluje přímo mladická krev jeho žilami a jak to slunce tak pěkně svítí a ty vlašťovky tak vesele poletují . . .

Za podobných myšlenek dostihl konce starožitných schodů. Na posledním stupni seděla žena skřehlá, orvaná, bídná, s děckem na klíně — učiněná Mater dolorosa. Z pod šedivých cárů, jimiž obestřeny byly její bezbarvé, zcuchané vlasy, vzhlížela k mimojdoucím mlčky, s okem

bolestně ztrnulým, jež mluvilo dojemněji než srdcelomný nářek.

A před ní — o sarkasme života! — stál košíček líbezných kvítků, prvních jarních myšlenek omlazené země. Jsou tak něžné, tak ostýchavě toužebné, tak vzdušných tvarů a svěžích, jasných barev — jako bývají právě myšlenky dětské.

Pan Ještřáb zastavil se před tímto skupením. Zdálo se mu, že by si mohl dopřáti kytičku těchto jarních myšlenek a vetknouti si je na prsa co symbol dnešní své mladické nálady.

Zároveň líbil se mu spůsob prodavačky, která tu seděla v němém pokorném očekávání, neobtěžujíc kolemjdoucí ni dotíravým nabízením ni protivným skuhráním.

Přistoupil k ní a probíral se dlouho svěžími kyticemi, až vybral konečně jednu, nad jiné šťastnou kombinací blankytných hvězdiček a sněžných zvonků.

„Zač to prodáváte?“

Mater dolorosa zdvihla místo odpovědi vyzáblou ruku s hlavinky svého děcka, kdež nahražovala dlaní svou značnou mezeru v předivu špinavého, pleteného čepečku, a vztýčila do výše čtyři kostnaté prsty.

Pan Jestřáb se usmál. Ach, odtud tedy ta neobyčejná mlčenlivost! Vzorná prodavačka květin byla němá.

„Dva!“ pravil na to určitě.

Prodavačka pohledla na něho bolestně, položila ruku na srdce a zavrtěla hlavou.

„Dva!“ opakoval pan Jestřáb.

Žena hleděla chvíli na hlavinku svého dítěte. Toto otevřelo veliká modrá očka a začalo plakat.

Mater dolorosa vztýčila tři prsty.

„Dva!“ volal určitě pan Jestřáb. Žena zavrtěla hlavou a sklonila ji téměř až na prsa.

Pan Jestřáb položil kytku do koše a kráčel dále. Po chvíli se ohledl a spatřil, že za ním němá prodavačka žalostně hledí a dva prsty zdvihá.

Vrátil se s vítězoslavným pohledem a koupil kytici. Mater dolorosa podala mu ji a dotkla se při tom rukou úst svých a svého dítěte.

Pan Jestřáb přivoněl k něžným dárkům jara, zatkl si je na prsa a kráčel svižným, mladistvým krokem k domovu.

Pan Hrdlička navštívil opět jednou ústřední kancelář, kde strašila dosud přihrádka s nečitelným již téměř nápisem: „Opravy zámku Supovského“. Vyslechl klepy z panství v elegické náladě, s jakou se bavíváme o drahých zemřelých, přijal s trpkým úsměvem zprávu, že se nedávno opět jedna vížka Supovského zámku poroučela, zakýval si se starým revisorem do taktu hlavou nad nynějším krásným hospodářstvím a vybral si mimochodem měsíční částku své hubené pense.

Na zpáteční cestě přemýšlel o tom, jak poprosí zítra pana Jestřába, aby mu směnku ještě naposled na měsíc prodloužil. Úroky měl již přichystané ve zvláštním balíčku, který zaváněl málo růžovou vodou.

Jda kolem známé kavárny, vzpomněl si, že by bylo záhodno popohnati váznoucí polskou záležitost. Za tím účelem vešel do vnitř. Našel dnes příznivce své ve společnosti několika přátel, v růžovém rozmaru. Tajemník polského šlechtice hostil celou společnost horkým punšem, jehož sám úžasné spousty lokal. Tento tajemník byl podoba klasická. Upomínal na šablónu starých kastelánů, jaké nalézáte téměř v každé dějepisné povídce s nezbytným obrovským pohárem v těsné blízkosti. Hlavu měl hladce ostříhanou, že vynikal ostře zvláštní, k vrchu téměř kuželovitě se súžující obrys její a hrubý tvar odchlípených uší; skráně byly hluboko vpadlé; obličej hubený, zvětralý a do tváří jakoby zaseknuto několik hlubokých souběžných vrásek, že vypadalo jeho líce, jakoby bylo složeno z několika kolmých pruhů sežloutlé, pergamenovité kůže. Ale přes ně ježil se na obě strany podnikavě malebný, zcuchaný šedivý knír a husté bělavé obočí doplňovalo rytířský celek zajímavého obličeje. Postavy byl vyčouhlé a hubené. Se známými kastelány sdílel také hřmotný spůsob chování a pohnutlivou lásku k rozmanitým tekutinám. Na pana Hrdličku činil ze samého začátku dojem veliké bodrosti.

Zprostředkovatel výnosných míst naproti tomu byl uhlazený švihák v nejlepších letech, jemuž jsi mohl vytknouti leda to, že si liboval poněkud ve výstřednostech. Barevné kostky na jeho košili byly příliš křiklavé, tvar klobouku příliš původní a vůně fialek a resedy, již rozšiřoval kolem sebe, příliš pronikavá.

„Ach, dnes přicházíte nad obyčej pozdě!“ oslovil vstupujícího Hrdličku a představiv ho společnosti, seznámil jej zároveň s jmény a tituly ostatních. Pan Hrdlička poznal, že se nalézá v kruhu vskutku vybraném.

Musil přisednouti a ponořiti se do punšového moře, v němž polský tajemník své přátely utápěl. Švihák pošeptal mu do ucha, že neviděl ještě nikdy šachového svého odpůrce v tak veselém rozmaru a že třeba dnes železo kouti.

A tajemník sálal vskutku nevázaným humorem. Začal dithyrambou na punš a litoval, že nalezlo toto šampaňské severu právě v Němci svého Anakreona; ale kdo poznati chce plnou kouzelnou moc nebeského toho nápoje, že jej píti musí v jaré společnosti polských pánů a paní, v teplé starožitné síni, když sněhová bouře venku burácí a těžké bílé větve jedlí do oken tlukou a vlci z daleka vyjí. Tím octl se před kapitolou mysliveckých dobrodružství, báječných příhod s vlky a medvědy, na mnoze tak směle kombinovaných, že by byl před nimi sám pan Prášil zahanben umlkl.

Brzy nakazil jeho rozmar celou společnost. V hovoru a smíchu prchala hodina za hodinou, aniž by je byl někdo ze společnosti na obrovském ciferníku v pozadí kavárny přistihl při rychlém letu.

Náhle vyniklo odněkud z té veselé vřavy kouzelné slovo: karty. Zapadlo sice na okamžik, ale vydralo se znovu úsilovněji na povrch. Nabývalo svůdné síly, až se ho konečně ujal sám ctihodný kastelán.

„Ba že, páni bratří! Veselý večer bez karet jako láska bez hubičky!“ zvolal, vstávaje.

Někteří sice namítali to a ono, dva neuměli než černého Petra; ale vždyť se jedná o pouhou zábavu a možno vybrati hru tak jednoduchou, že poznají celý zákonník její po dvou, třech partiích.

Zvolili skutečně hru velice prostou. Berou se tři karty do ruky, vykládá se adut, rozdavač může si jej vyměnit — a pak hraje se již samo sebou.

Pan Hrdlička hrával tuto prostičkou hru často za dlouhých zimních večerů na Supově se svou rodinou o fazole. Uměl mimo to ještě jinou hru, která se jmenuje mariage a je velmi zábavná; hrával ji na sklonku hraběcích výletů na Supov s komickým šlechticem, aby

hrabě nevěděl. A to byla celá suma jeho vědomostí v tomto oboru.

Společnost odebrala se za tajemníkem do postranního pokojíku kavárny, který byl od této oddělen těžkou modrou záclonou. Sklepník rozžehl tam lampu, zabednil okna, spustil záclonu a zastřel také obě zrcadla, visící naproti sobě a shlížející se zamilovaně druh v druhu.

Pan Hrdlička uvažoval chvíli, má-li se súčastniti v nevinné této zábavě. Na to přisedl ke stolu. Připamatoval si, že na Supově vždycky vyhrával, že při opatrnosti a chladné krvi snadno ztráty uvarovati se může a že polský zeman, k němuž do služby vstoupiti hodlal, dle svědectví tajemníkova rád ob čas s úředníkem hrou v karty se baví.

(Pokračování.)

Projížďka gruzínským krajem.

Úryvek cestopisný od *S. Čecha.*

IV.

Krajina za ruskou vesnicí až k Manglisu míhá se toliko nejasně v mé paměti. Marně namáhám se, abych vzkřísil v duši obrazy pahorků a hájů s kamennými krtkovišti gruzínských vesnic a s malebnými skupinami lidí a bravu; všechno je v ní smazáno jakoby vlhkou houbou. Vím jen, že byla tato polovina mé jízdy nepřetržitým pásmem utrpení. Nohy nezvyklé skrčené poloze v krátkých čerkeských třmenech, bolely mne v kolenou jako přeřezané; tvrdé, úzké sedlo měnilo se pode mnou zničehla v mučicí nástroj, podobný tomu, na němž usazovali za starých zlatých časů vynalezaví páni vrchní tvrdohlavé sedláky; slunce pralo mi nemilosrdně na hlavu a v útrobě žířily plameny neúmorné žízně.

A jízda nemá konce! Údolí za údolím, vrch za vrchem — o Manglisu ani vidu ani slechu. K tomu slyšeti musím ustavičné nářky soudruhovy, že jedeme jako hlemýždi a že takto před nocí k cíli nedorazíme.

Stojíme po dlouhé době opět před duchanem; sáhám s koně po sklenici vody, již mi duchanči podává — a náhle převrací se sedlo se vším všudy pod břicho mého koně a já ležím na zemi u nohou překvapeného Gruzína.

Pak jedeme krásným dolem, po jehož travnaté stráni se pase volné stádo koní mezi stromovím; po jednou obracejí hřebci naši hlavy, napínají předky k bujnému skoku a již letí s námi přes balvany a trní vzhůru do stráně; s nadlidským úsilím nutíme je nazpět na rozumnou dráhu.

Když konečně útrapy tyto vrcholu dosáhly, překypěla míra mé nespokojenosti. Pod krásným skupením „činarů“ (vodoklenů), ověnčených kol do kola divokou révou, slezl jsem v zoufalém odhodlání s koně a sklesl jako mrtev naznak ve vonnou trávu, do příjemného stínu, hotov uhájiti se v této sladké poloze proti celému světu. Rozkošná chvíle! Narovnávám zmučené nohy, kladu ruce pod zemdlenou hlavu a hledím líně, jak se nade mnou lazur nebe mile snoubí se smaragdem rozmanitého lupení, jak škubá koník můj květnatou trávu, kterak leze kolem po žhavém písku krásný pavouk jako z černého sametu, na těle i nohách žlutě proužkovaný, v úředních rakouských barvách.

Bohužel nemělo mé štěstí dlouhého trvání. Soudruh vnutil mne nazpět do čerkeského mučidla; avšak podrobil jsem se toliko na základě řádně ujednané smlouvy. Hlavní klausule byly, že pojedeme vlažným klusem, že se zastavíme v nejbližším duchanu a že mne soudruh nebude upozorňovati na krásy přírodní.

Slunce chýlilo se již povážlivě k obzoru, když nás k novému životu vzkřísil tak draze vykoupený pohled na Manglis, ležící před námi v dlouhém lesnatém údolí. Nejprvé upoutal pozornost naši starý Manglis, surový asijský otec nového, evropského. Představuje pustý, nevlídný obraz většiny asijských měst v této straně: nepravidelnou, hustě stlačenou směs neovrhnutých ploskostřechých domů, s tmavohnědými, jakoby rezem pokrytými stěnami a s úzkými černými skulinami v nevlídných jejich plochách. Za ním pak na konci údolí prohlížejí šindelové a cihlové střechy nového Manglisu přívětivě hustým stromovím, tvořícím předvoj krásného jehličnatého lesa.

Za tmy dorazili jsme v nový Manglis. Stanuli jsme na dvorci jednopatrového domku, v němž přebýval kolega mého přítele, vojenský kapelník Šuman.

Byl rodem Němec, tuším Prus, ale mluvil rusky hbitě a se zálibou. Bylo patrno, že nevadí domácímu jeho štěstí po boku mladistvé choti, v kruhu sličných, květoucích dítek ohromná vzdálenost od vlasti a vybroušenosti evropské, v níž byl vyrostl. Upravil si ostatně skromný byt takovým spůsobem, že v něm vzdálené vlasti téměř ani nepohřešoval. Byl zařízen po evropsku pěkně, ba skvostně. Mile hověli jsme si po celodenních trampotách v pružné lenošce, při výtečné studené večeři, za družného hovoru o zvláštním životě Východu, jakoby nás dělily od tohoto země a moře, nikoli tenká dřevěná, hlinou ovržená stěna. Mnoho jsem z hovoru toho ovšem neukořistil, neboť splýval v uchu mém s žvatláním Šumanových dítek, probírajících se listy starého ročníku „Gartenlaube“, více a více v neurčitý šum, podobný šplýchotu mořských vln na boku lodním, nejkrásnější a nejmocnější ukolébavce na světě.

Druhý den vzešel ve znamení vodaře. Pršelo s přestávkami od rána téměř až do večera.

S roztaženým deštníkem prohlížel jsem si Manglis. Ostatně netrvala tato přehlídka dlouho. Není to lázeňské nebo zábavní naše město s dlážděnými ulicemi, vysokými hotely a živým šumem. Manglis podobá se spíše větší vesnici, skládající se ze skromných letních vill. Ale ty prosté, nejvýše jednopatrové domky s dřevěnými, obarvenými sloupy pod vyřezávanými štíty činí — na mne alespoň — rozhodně příznivější dojem, než rozsáhlá, blaseovaná průčelí lázeňských hôtelů. Dýší vesnickou útulností. Představují skutečný venkov, kdež oddechnouti lze volně po prachu a puchu městském.

Některé z těchto vill jsou ovšem nádhernější, kamennými sloupy a sochami ozdobené.

Než hlavní půvab Manglisu tvoří bujné rostlinstvo. Svěží, lahodná jeho zeleň vtírá se v bohatém přepychu do oken a pavlánů, ovíjí sloupy a sochy, skáče s tyče na tyč a zavěšuje se na špičky štítů. Celý Manglis jest zastíněn, ověnčen a propleten šťavnatým lupením a parfumován vůní květů.

Stále sídlí zde oddíl ruského vojska. Ale v letě plní se útulné domky hosty z Tiflisu, Evropany, kteří sem přicházejí, aby okřáli na čistém zdravém vzduchu, aby zapřádali idyllické milostné poměry, aby se nadýchali vzácné vůně jehličí a plným douškem užívali krás bujné venkovské přírody.

A poloha Manglisu je vskutku pěkná. Obklopují ho malebné vršiny a hory, pokryté světlými veselými háji a tmavým zasmušilým lesem jehličnatým.

Ke sklonku odpoledne přestalo pršeti. Obloha se rozjasnila. Vydali jsme se na další jízdu k Běloključi. Tato jízda byla pravým opakem včerejší. Zachovám povždy úchvatné její dojmy ve vděčné paměti.

Přes noc bylo mé tělo úplně okřálo a trampoty včerejšího dne vybrousily ze mne hotového jezdce. Seděl jsem v sedle bez bázně a nepohodlí a shlížel jsem pohrdlivě k lesklému knoflíku na špičce sedla, jenž se mi jevil dnes věcí naprosto bezúčelnou.

Za Manglisem projeli jsme „slobodkou", vesnicí vysloužilých ruských vojáků. Vyznačovala se vzornou čistotou. Před ní stála prostá brána, utvořená ze tří velikých rahen, z nichž bylo hořejší příční ozdobeno snůpkem suché trávy.

Odtud dali jsme se úzkou stezkou do porostlé vršiny. Ale brzy ustoupila nízká porostlina krásnému hustému lesu. Kéž bych dovedl věrně vylíčiti panenský jeho půvab!

Jsem přesvědčen, že by žádný vkus lidský nedovedl utvořiti z té kabraté, rozervané krajiny mezi Manglisem a Běloključem krásnější park, než si tu příroda v božském krasocitu svém vykouzlila.

V něm nescházejí ani hračky architekturní, vnášející proměnu v obrazy prosté přírody. Ovšem nejsou to ani švýcarské domky ani čínské pavilony. Jsou to výtvory způsobu zcela samorostlého, jež by si žádná obraznost evropská nevysnila.

Tu dřímá v hlubokém lese sřícený kostelík gruzínský, jehož černé stěny jen kradmo prohlížejí lupením révy, břečťanu a chmele, v němž rostou akacie a fíky, vynášejíce zelené vrcholky prolomeným nízkým krovem a prostrkujíce zvědavé větve úzkými skulinami okna, vedle něhož se míhají střelhbitě kovově lesklé ještěrky po prastarých náhrobních plotnách kamenných s omšenými nápisy v divně skrouceném mcchedruli, písmu gruzínském.

Jinde překvapuje tě nízká zubatá věž, strmící na vrcholku hory mezi hustým stromovím, které již již vynáší koruny nad šedivé její zdi a snad za málo roků zapomenutý tento klenot gruzínské romantiky úplně zakryje oku poutníkovu.

Kdesi spatřuješ v houštině několik ploských balvanů. Jedeš lhostejně kolem. Náhle vynořuje se z pod některého z nich lidská postava a před tebou stojí, jakoby byla ze země vyrostla, bosonohá dívka v pestrých širokých kalhotách, s bílou, podkasanou čádrou kolem štíhlého těla a s velikou hliněnou nádobou na hlavě. Hledíš pozorněji na balvany a poznáváš, že je to nejbídnější z bídných vesnic gruzínských. Vidíš pod těmi balvany otvory, vedoucí kamsi do země, okénka v podobě štěrbin, tu a tam otýpku klestí, dvojuchý hliněný džbán, na křovině rozvěšené strakaté cáry. Při pohledu na takovou vesnici zdá se ti, že tu přebývají lidé podkameny jako stonožky.

Onde obdivovati se můžeš ztepilým podobám srn, pasoucích se klidně na travnaté mýtině. Pojednou vyrušuje tě z pozorování toho hřmotný lidský hlas a z lesa za mýtinou vynořuje se divoká mužská postava v burce a papaše s kinžálem v pasu a s dlouhou puškou na zádech. Sáhl bys po revolveru, kdyby tě nepoučil průvodce, že jest ten hrozebný zjev strážným andělem tvým v této pustině, že je to mírný „kara-ul", vládou ustanovený strážce bezpečnosti tvé na této osamělé, ztracené cestě.

Les, čirý les! Vysoko nad hlavou tvojí vrůstají v sebe zelené vrcholky, že jedeš jako přirozenou klenutou chodbou. Místy zastavuje tě zvrácený kmen, ležící jako most nad hlubokým úvozem; musíš slézti s koně a provésti koně pod ním, při čemž se zachycují celá klubka úponkovitých rostlin na špičkách tvého sedla.

(Dokončení.)

Literatura. Věda. Umění.

— Divadlo. Na české jeviště uvedena poslední dobou co novinka tříaktová veselohra „Darwiniáni" od dra. Schweitzera. Uviděli jsme zase jeden kus zobecnělé německé façony, veselohru, na níž jest od začátku do konce vidět známou šablonu. Ale nad obyčejnou šablonovitost povznáší „Darwiniáni" nový motiv: vyznávání Darwinovy přírodopisné nauky, jež zde tvoří princip zápletky i rozluštění. Zpracován tedy v Darwiniánech, byť i obvyklou německou šablonou, přece motiv nový, a již to ospravedlňuje překlad i uvedení novinky na naše jeviště. Ostatně dlužno uznat, že je veselohra „Darwiniáni" sdělána velmi obratně a se znalostí jeviště. Ale to jest také všechno, co o „Darwiniánech" pronésti můžeme lichotivého. Mimo motiv darwinianismu nevidíme nikde nic nového. Nynější německé veselohry mají už svůj takřka ustálený děj a nezměnitelný figurový personál, jako slavné paměti „divadla" loutková; tytéž figury a sterotypní charaktéry musejí sehrávat celý repertoir. Vynalézáním nových typů v současné německé veseloherní literatuře téměř nikdo si již hlavu neláme. Ani dr. Schweitzer. Ale v rámci všeobecné německé dějové i figurové šablóny utvořil Schweitzer pomocí moderního motivu Darwinovy theorie řetěz dosti zábavných situac a výjevů. kteréž dovedou obecenstvo vždy pobaviti a rozesmáti. Auditorium se také vskutku dobře bavilo a dosti nasmálo — a to je na současnou německou veselohru již mnoho! Jinak má veselohra „Darwiniáni" ještě jednu dobrou vlastnost: je krátká, ale proto přece pochybujeme, že se udrží na repertoiru. Překlad je velmi obratný a plynný.

V pátek dne 27. října zahájena byla jaksi zimní saisona v prozatímním divadle Goethovou tragédií „Egmont", ve kteréž poprvé (na pokus) vystoupila slečna Ludvika Rottova. Dámský personál náš již velmi naléhavě žádá vydatných posil a rádi podporujeme každý pokus v naději, že získáme síly zdatné. Bude-li slečna Rottova silou takovou, neodvažujem se říci, na všechen spůsob musí se slečna ještě zkoušet. Slečna těší se příjemnému zjevu a vydatnému, byť i posud poněkud ostrému orgánu. Slečna má dosti odstupňovanou deklamaci, rozumí patrně tomu, co mluví, a jeví ve všem jistou rozhodnost. To jsou vlastnosti, s kterými se může do budoucnosti

již počítat. Avšak „Klárka“ poukazuje k onomu oboru úloh, v němž hlavní důraz spočívá na líčení citu. A o tom jsme mnoho nespozorovali.

Na místo citu, jejž označovala jen vedlejší pomůckou, trochu odstupňovaným tónem a posunkem, položila slečna do všeho jakousi sebevědomou rozhodnost. Proto také, tam kde zvýšený affekt přímo žádá té rozhodnosti, jako v Klárčině scéně s lidem, byla slečna nejlepší; za to nepřišla naivnost Klárčina, jak se nám jeví na počátku hry, a jemná, dětská milostnost její, jak se nám jeví ve scéně s Egmontem, skoro k nižádné platnosti. Po scéně s lidem byla slečna třikrát po sobě živě volána a to jí budiž dobrým popudem. Dle všeho zdá se, že slečnin talent — a toho neupíráme — poukazuje ku zcela jinému druhu úloh, a očekáváme, že se mu poskytne příležitost, aby se osvědčil. Opakujeme jen ještě jedno slovo: přirozenost!

Paní Malá — posavadní výborná „Klárka“ naše — převzala pro večer ten úlohu „Markéty“ a provedla ji svědomitě. Také ostatní úlohy doznaly nového obsazení. Pan Seifert hrál „Egmonta“. Též on vynikl rozhodně jen v effektní a affektuplné scéně s Albou, v ostatním byl jeho Egmont více mladistvý, nepokojný milovník než měrný kavalír. „Oraniena“ hrál pan Simanovský s velmi dobrým rozmyslem, jen o poznání zvučnějšího odstupňování bychom přáli první polovici jeho výjevu. Až na trochu neklidu zcela dobrým „Albou“ byl pan Pulda. „Vansen“, nepřekonatelně typická figura pana Kolára, podržel na štěstí obsazení své dřívější. „Brackenburga“ hrál pan Bittner a dokázal, že úloha ta snese zcela dobře přídech mužnosti, jakým ji obestřel. V menších úlohách jmenujeme jen paní Hynkovou, pány Šmahu a Slukova.

— V mariinském divadle v Petrohradě zahájena byla 13. října zimní saisona čtyraktovou operu Sěrova „Juditha“. Hlavní úlohy, Judithy a Holoferna, zpívali pí. Menšikovaja a pan Korsov. Opery Sěrova požívají na Rusi zvláštní obliby, zejmena líbila se „Juditha“ a „Vražja síla“.

— Na divadle krakovském provozována poprvé veselohra Kazim. Zalewského „Złe ziarno“. Dříve již provozována veselohra ta na divadle lvovském.

— Ze slovanského písemnictví. V Kijevě vyšla v tiskárně V. J. Daviděnka sbírka srbských národních písní v překladu maloruském s názvem: „Serbski narodni dumy i pisni“. Písně ty přeložil M. Starickij a čistý výnos jich věnován jest ve prospěch srbských bojovníků. Sbírka ta poskytuje hojný výběr bohatýrských písní srbských, jako z cyklu o kraljeviči Marku, o carici Milici, o Skadru a j. — Varšavské vydání sebraných spisů Szajnochy dospělo již k dílu čtvrtému, kterýž obsahuje historické náčrtky „Lechicki początek Polski“ a „Jadwiga a Jagiełło. — V „Bibliotece Varšavské“ vyšla: „Grazalema“, drama o třech aktech od Luiza Eguilasa ze španělského v překladu Sew. Duchińského; Chomętowského povídka „Synowie hetmańscy“; K. Wł. Wojcického „Społeczność Warszawy w początkach naszego stulecia“. U Wl. Bełzy v Krakově vyšel dramatický obraz v pěti dějích „Poslannicy“ od St. Buszczyńského. V Arkadiu Kleczewském získalo písemnictví polské výtečného překladatele francouzských veseloher a frašek. Vyšly od něho již překlady ze Sardoua, Erckmana-Chatriana a Balzaca. — V ruském přírodnickém písemnictví objevily se tyto novinky: Sabaněјeva L. P. Žižn i lovlja našich přesnovodnych ryb“. Od téhož spisovatele vyšlo pozoruhodné dílo: Opisanije i izobraženije ryb, vstrěčajuščichsja v Rossijsskoj Imperiji“. Nemenší zajímavost má dílo: Očerki Zauralja i stepnoje chozjajstvo na baškirskich zemljach“. Od J. K. Šamanova vyšlo pojednání o druzích zpěvního ptactva na Rusi „Naši pěvčija pticy, jich lovlja i soderžanije v klětkach.“ Pozoruhodné archeologické a národopisné dílo vydal právě Ljobbok „Doistoričeskija vremena“, k němuž připojeno jest 224 obrazů starých zbraní, památníků, kurhanů a j.

— Překlady ze slovanských jazyků. V Milaně chystá k tisku spisovatel Mensinger řadu článků přeložených z českého jazyka na jazyk italský. Básnická veledíla Adama Mickiewicze přeložena budou téměř úplně na jazyk hebrejský. Rabín Sperlink přeložil a vydal ve Lvově hebrejský překlad Mickiewiczova „Farysa“. Téhož básníka sonety krymské přeložil již před delším časem do hebrejštiny známý publicista polský Julian Klaczko a vydal je ve Lvově. Jindř. Nitschmann, autor díla „der polnische Parnass“ přeložil do němčiny Julia Słowackého básně: „Ojciec za dziumionych w El Arish“ „Jan Bielecki“ a „W Szwajcarji“. Dr. M. Rappaport přeložil do němčiny práce Marie Malczewského. Pro komickou operu vídeňskou překládá se z polského Grossmannova operetta „Duch wojewody“, kteráž v polovici listopadu objeví se na jevišti řečené opery. V polském jazyku vychází právě překlad z Ivana Turgeněva „Asia“.

— Nový obraz Matejka. Slavný mistr polský dokončil právě nový opět obraz, představující krále Jana III., modlícího se před bitvou s Turky. Obraz ten, dovedně provedený, ustanoven jest pro národní museum polské v Rapperswylu.

— Novinky francouzského písemnictví. Jeden z nejzajímavějších, slovanského světa se týkajících úkazů nejnovějšího francouzského písemnictví jest spis paní Olympe Audourdovy, nazvaný „Les nuits russes“, kterýž vyšel právě v Paříži u Dentua. Jest všeobecně známo, že ani francouzský zeměpis, tím méně ostatní vědomosti o jiných národech evropských mimo romanské, nesáhá než k Rýnu a že ze všech národů jsou Francouzům nejméně známi Slované. Okolnost ta přiměla i paní Olympe Audourdovu k sepsání zpomenutého spisu. Nalezla se totiž kdysi ve společnosti tří Rusů, kteří z národopisných vědomostí „nejduchaplnějšího národa“ tropili si smích a zejmena poukazovali k tomu, jak málo jest ve Francii známo Rusko a Slovanstvo. Paní Olympe Audourd odhodlala se tudíž k studiu minulosti a přítomnosti, politického významu a společenských poměrů ruské veleříše, kteréž ve formě plynné a snadné v řečené knize uveřejňuje, vyvracejíc výtku Francouzům činěnou spůsobem ovšem více vlasteneckým než opravdovým slovy: „Jestli že prostá ženština tolik o věci zná, můžete zajisté být ubezpečeni, že mužové mnohem více o tom vědí a že nevědomost, kterouž snad někteří okazovali, byla předstíraná“. Tvrzení to sotva as zlepší chatrnou v těch věcech pověst Francouzů, za to však kniha paní Olympe Audordové jest vzácným obohacením národopisné literatury francouzské. I titul „noci ruské“, kterýž zdá se být k vůli sensaci vyhledán, jest oprávněn. Spisovatelka dokazuje totiž, že život na Rusi jest vlastně život noční a že společnost petrohradských salónů teprvé o 2. hod. z rána dosahuje svého vrcholu, jakož i že leckteré z rozhodných událostí na Rusi staly se v době, kdy veškeren ostatní svět v spánek bývá pohřížen. Zajímavých podrobností poskytují též oddíly o hře v karty a kouzelnických pokusech. Spisovatelka zahrnula též v své dílo pojednání o ruské říši, kteréž r. 1771 sepsal Sabatier de Castres. Spisovatelka vidí v Slovanstvu obrovskou vyvinující se moc, kteráž zastíní státy nejen romanské, nýbrž i germanské. Příští osud světa, soudí spisovatelka, spočívá v rukou slovanského kmene a Spojených Států severní Ameriky. Dílo, kteréž vydal Charles Mouselet pod jmenem „Les ressuscités“, jest zajímavo tím, že podává hojnost dokladů o divokém romantismu, kterýž vzmohl se ve Francii v letech 1829—1839, jehož stoupencem byl i Alexandre Dumas, kterýž však šťastně z přechodné té zimniční doby se propracoval. Jest to sbírka živě líčených životopisů, s nimiž i jich doba jest naznačena. V Paříži u Didiera vyšel historický, z archivů čerpaný spis: „L' expédition du duc de Guise à Naples; lettres instructiones etc.“, kterýž uveřejňují M. G. Loiscleur a M. G. Baguerault de Puchesse. U Hachetta v Paříži vydán pátý a poslední svazek římských dějin od Durny-a, „Histoire romaine“, kteréž náležejí k nejlepším oboru toho dílům.

— Nový humoristický list český počal vycházet v Milwaukee v severní Americe pod názvem „Bodlák“. Redaktorem jeho jest Hugo Chotek a vydavatelé Ant. Novák a spolek. Vychází s obrázky 1. a 15. každého měsíce.

Drobnosti.

— Skadar na Bojaně, kterýž v poslední době velký má úkol ve válce proti Černé Hoře a Srbsku, jest největším městem albánským a hlavním městem severní Albánie čili Toskerie. Obyvatelstva čítá — statistika jest, jak známo, nejslabší stránkou turecké státní vědy — as na 40.000 neb snad i něco více. Cizinci zřídka jen přicházejí do Skadru, ana cesta nenáleží právě ani k nejpříjemnějším ani k nejbezpečnějším. Když přistaneš s lodí u Baru v ústí řeky Bojany, jež skaderské

jezero spojuje s Jaderským mořem a kteráž by mohla být i těžkým lodím splavnou, kdyby Turci byli národem pokroku schopným, prostírá se před tvýma očima smutná spoušť. Od přístavu nespatříš žádné silnice ani cesty, kteráž by hlavní město albánské s mořem spojovala. Kolkolem Bojany není než močál, bažina neb ostřicí porostlá piscina. Každého jara a podzimu zaplavuje Bojana své okolí a nikomu dosud nenapadlo, že by snadným způsobem dal se tok řeky té zregulovat. Albánci a pašové skadarští libují si spíše v této poušti, ana prý tvoří přirozenou hranici proti Evropě a — evropské vzdělanosti. Cestovat podle Bojany do Skadru sotva jest možné. Je-li počasí velmi suché a příjemné, trvá velmi namahavá cesta od Baru do Skadru deset až dvanáct hodin; sprchne-li však, nemůže poutník ani o krok dále. Všude boří se pod ním půda, do doliny nesmí se odvážit a chce-li kdo přece stůj co stůj cestu vykonat, musí činit až na hodiny zacházky a okliky. Přes Bojanu vede jen jediný most u Skadru, kterýž podél řeky se rozkládá. Rozvodní-li se Bojana, nemůže se ani pěšky ani koňmo přes most; voda zaplaví celý břeh a někdy i most. Skadar může se stejným právem nazvati městem jako vesnicí, ovšem velmi rozsáhlou. Jest to skupina lidských obydlí, domků a kiosků uprostřed zahrad postavených a zdmi neb ploty obehnaných. I palác sultánova náměstka jest pouze jednopatrový dům do čtyr úhlů.

Kdo v letě vstoupí do Skadru, zdá se mu velmi příjemným; jest milo patřiti na bujnou zeleň kolem domů rozloženou a vzhůru se pnoucí. Hůře jest však, když voda údolí a nížiny zaplaví. Domky surovým plotem obehnané stojí uprostřed vody jak ostrovy a všude kypí a srčí voda. Pěkný jest pohled na pevnost, kteráž nad domky a zahradami skaderskými vzhůru vyčnívá. Děsná však a krvavá jest minulost této tvrze, neboť nejen nyní, nýbrž již od mnoha věků jest skadarské okolí jevištěm krutých bojů a krveprolití mezi Černohorci a Albánci a tvrz svědkem ukrutností tureckých. Tvrz zbudována jest na vrchu Rosafi za dob benátské republiky. V bojích v XVII. a XVIII. věku byla tvrz ta ochrannou baštou albánských náměstků, kteří nikdy sultánu se nepodrobili a pod Mohamedem Ibrahimem mnohé boje s Turky svedli. Pouze jednou vzdala se pevnost ta nepříteli a to r. 1820. Mustafa paša druhý, poslední z rodiny Busatliů, kterýž i Miloši Obrenoviči přál úspěchu a snažil se Albánsko učinit tak samostatným jako Miloš Srbsko, pobouřil národ proti sultánovi a prohlásil se za neodvislého. Již předkové jeho pokoušeli se často o samostatnost, nedovedli však ničeho více, než že udrželi se v poloviční samostatnosti. Mahmed II., děd nynějšího sultána, zhoubce janičárů, vyslal proti Mustafovi Bušatliovi Rašida pašu s velkým vojskem za to, že nebyl se dostavil s Albánci na pomoc turecké armádě proti Rusům. Krvavý boj sveden byl na Kosovu poli, kdež Mustafa byl poražen. Utekl se do Skadru, kdež Rašid po čtyrměsíčném oblehání ho donutil, aby se vzdal, načež z milosti sultána vyslán byl do Arabie za pašu.

Skadar jest znám již z dob předřímských, kdy zval se Kodra či Skodra, což v jazyku albánském značí tolik co vrch. Po pokoření krále Gencie zmocnili se Římané místa toho a opevnili i osadili je dle svého spůsobu. Plinius v historia natur. III. zove Skodru městem měšťanů římských (oppidum civium Romanorum). Když rozděleno bylo císařství římské na východní a západní, připadla Skodra k východnímu a byla důležitým městem. S úpadkem římské moci měnil i Skadar své pány. Ku konci V. věku upadl v moc Gotů, po nichž dostal se v moc Byzantinců. Když Slované přibývali na balkánský poloostrov, octli se záhy až pod zdmi pevného Skadru a sáhala až k němu srbská župa dukljanská, kteráž zahrnovala i celé poříčí Morače. Byzantinci opevnili se zde sice a Skadar byl na hranici dračského území nejznamenitějším místem opevněným, aby vzdoroval tu postupu slovanského živlu, avšak záhy as dostal se v moc srbskou; neboť již v XI. věku sídlil v něm srbský král Bodin. R. 1097 přijal Bodin v Skadru čety křižácké z Francie táhnoucí do Palestiny. Po seslabení srbské moci upadl Skadar, avšak jen na krátko, v moc řeckou. Zakladatel carstva srbského Štěpán Nemaňa (1159—1195) dobyl opět hradu toho, jehož se pod jmenem Skodore zpomíná. Od té doby ostal v moci srbské až do konce XV. věku. Když panovnická rodina Nemaničů carem Urošem vymřela (r. 1367), octnul se Skadar v moci velmožů Balšů, příbuzných Nemaničů, s celou Zetou. Balšové sídlili v Skadru, až Ďuro II. Strašimirović (1385—1405) přeložil své sídlo ze Skadru do Olgunu. (Dulcigno.) Týž však již přátelil se s Benátčany, kteří té doby usilovali o to, aby zmocnili se východního přímoří jaderského. Vítězný postup Turků do Bosny a Chlum byl jim právě vhod, tak že již r. 1409 měli v své moci pobřeží dalmatské, načež brzo zmocnili se i Jety se Skadrem. Panství Benátčanů v Skadru netrvalo však dlouho. Již r. 1474 vyslal sultán Mahmud II. silné vojsko do Albánska, kteréž se vrhlo na Skadar, hlavní opevněné místo. Benátský general Antonio Loredan hájil Skadar s 2500 muži proti 60.000 Turkům. 7000 Turků našlo svůj hrob pod zdmi Skadru. Konec výpravy byl, že Turci s nepořízenou musili odejíti. Avšak již r. 1479 byl Skadar pro republiku benátskou ztracen, an spojenec Benátčanů, král uherský, uzavřel s Turky zvláštní mír, tak že veškerá moc turecká vtrhla do Albánie. 300.000 Turků, jež sám sultán Mohamed II. vedl, přitáhlo přes Kosovo ke Skadru. Sultán dal na Skadar střílet z obrovských děl, jež pod Skadrem byla lita a tři měsíce dal hnáti marně útokem. Když 40.000 Turků ostalo na bojišti, rozhodl sultán, že posádku vymoří hladem, což se mu také jedenáctý měsíc obléhání dne 26. května 1479 podařilo. Avšak ač posádka hlady mřela, přec by se ještě nebyla vzdala, kdyby Benátky nebyly se sultánem smlouvu uzavřely, dle kteréž Skadar mu byl vydán.

Mnoho křesťanů opustilo té doby Skadar a přestěhovalo se do Padova, Raveny a Istrie. Avšak do dnes jest v Skadru na 13.000 albánských katolíků — hlavně Miriditů. Moslemští Albánci a Turci mají zde 20 mešit. Ač náležejí pod Cařihrad, přece zachovali Skadrané dosud jistou samostatnost a těžce nesou, když se jim dosazují pašové z Cařihradu a ne Albánci. Od Mohameda II. až do r. 1820 sídlili v Skadru poloneodvislí vladařové domácí, kteří nezřídka podporovali i činně Černou Horu proti Turkům. Skadarský paša odvádí nyní sultánovi ročně 16 milionů grošů (as $1^1/_2$ mil. zl.). Hlavní jeho povinností jest držeti Černou Horu na uzdě. Takž stal se i nyní Skadar oporou válčení proti Černohorcům. Pozoruhodné však jest to, že katolíci i moslemové odpírají poslušnost pašům cařihradským a že každý Albánec, který spatří ve Skadru přeplněné nemocnice raněnými a nemocnými Turky, rychle spěchá zpět do svých hor. V Skadru stýkají se dvě národnosti, srbská a albánská; srbská jest ovšem velmi slabá, an počet její nepřevyšuje tu 2000 duší, avšak zdá se, že Skadar spěje dřívějšímu svému určení vstříc, státi se hlavním městem černohorské Duklje neb Zety a že stane se v rukou slovanských středem a ohniskem vzdělanosti v zdivočilých krajích těch.

Spisy nové „Lumiru“ zaslané: „Jindra“. Obraz z našeho života. Napsal Ivan Klicpera. V Praze, nákladem Th. Mourka, knihkupce.

Nová knihovna pro mládež. Pořádají M. Weinfurt a Fr. Zeman. Svazek 39. Obrázky z říše nerostův. Dle A. V. Grubea, J. Krejčího, M. Pokorného a j. vzdělal Jos. Klika. S četnými vyobrazeními. — Svazek 40. Deklamovánky čili sbírka básniček ku přednášení pro mládež dospělejší. Sestavil K. Ulrich a M. Weinfurt. Druhé rozmnožené vydání. V Praze, nakladatel Fr. A. Urbánek, knihkupec.

Národní bibliotéka. Výbor prací čelnějších spisovatelův československých. Sešit 273—276. (J. K. Tyl — F. L. Čelakovský). V Praze, nákl. knihkupectví: I. L. Kober.

Slovník francouzsko-český. Sestavil K. Faster. Sešit 1. (A — couper.) V Praze, nákladem Fr. A. Urbánka.

Kytice. Sbírka zábavného i poučného čtění pro mládež. Svazek VII. Povídky od Fr. Pravdy: Sirotci. — V zahradě. — Výlet do vsi. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě. Dle původních pramenův vypravuje Fr. Palacký. Sešit 5, 6. a 7. Nové wydání pro lid. V Praze, nákladem knihkupce F. Tempského.

OBSAH: Hrabě Xaver. Novela od *Julia Zeyera*. (Pokračování.) — Opium. Fantastická povídka od *Fr. Heritesa*. — Miramare. Báseň od *Otakara Mokrého*. — Blíženci z hotelu Corneille. Od *Edmonda Abouta*. — Povídky z registratury. Od *Václava Maliny*. I. Jestřáb contra Hrdlička. (Pokračování.) — Projížďka gruzinským krajem. Úryvek cestopisný od *Svatopluka Čecha*. IV. — Literatura. Věda. Umění. Divadlo. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem **dra. Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu,
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány *Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.*
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2^1/_2$ archu vždy o 4. hodině odpolední.

Ročník IV. 10. listopadu 1876. **Číslo 31.**

Hrabě Xaver.

Novela od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Xaver byl vychován v Inšpruku. Matka jeho, rozená markýza de Romagnolini, byla co nejhorlivěji celou duší a plným srdcem církvi katolické oddána a byla nad míru činným členem ultramontánní strany tenkráte v Rakousku a v Italii velmi mocné. Byla to žena, které intrika byla živlem vlastním, žena, kující nejsubtilnější pikle ve prospěch své strany, mimo to žena bez srdce, ale neobyčejného rozumu, toliko démonickým fanatismem zaslepeného. O děti své příliš se nestarala, manžela svého si pranic nevážila, žila málo kdy se svou rodinou, jsouc ustavičně na cestách; zdržovala se nejčastěji v Římě a ve Vídni, dle toho, kam ji právě okamžitá kombinace piklů ultramontánních přátel s nějakým důležitým úkolem volala. Pobyt v Čechách, buďsi v Praze neb na statcích svého manžela, byl jí svrchovaně protivným a za celý čas svého živobytí zajela tam jen asi dvakráte na několik dní; sídlo v Tyrolsku naopak mělo pro ni mnohou výhodu již pro blízkost svou do Italie, a také mnohou příjemnost, poskytujíc jí neustálý styk se stejně smýšlející společností. Po smrti svého záhy zemřelého manžela usadila se tam na dobro, neb lépe řečeno: usadila tam svoji rodinu, Xavera a staršího jeho bratra; sama oddala se nyní ještě horlivěji svému povolání, jak libůstku svoji nazývala, a trávila ještě více času v Římě, zanedbávajíc děti svoje úplně. Xavera určila pro stav kněžský.

V bujných snech své ctižádosti vídala svého syna již s šarlatovou vlečkou kardinála, viděla jej již jezdícího v pozlaceném kočáře k Vatikánu; avšak záhy odpor dítěte k podobným plánům vzbudil prudký, nepřirozený, ukrutný hněv v nemateřském jejím srdci, a hoch již neuviděl tvář své matky jinak než zasmušilou a ledovou. Tak rostl Xaver bez paprsku lásky v tichém domě v Inšpruku k životu neutěšenému; bratr jeho, o mnoho starší, nedbal hrubě o něho a jediná jeho společnost byl tedy abbé Bodřický, starý, dobrý sice, ale přihlouplý český kněz na polo již poitalštěný, který vychování jeho řídil. Abbé Bodřický byl docela matce Xaverově oddán a vynasnažoval se dle slabých svých sil, aby vychovance svého na dráhu matkou mu vykázanou přivedl. Mořil ubohého, bledého hocha dlouhými, nad míru prázdnými modlitbami, duse každou jiskru vzletu a citu v žíznivé jeho duši, trápil ho všemi mluvnicemi světa, nesrozumitelnou dogmatikou a suchopárnými dějinami církve. Dobrý abbé nedosáhl arci svého cíle, ale učinil z Xavera za krátký čas dítě nešťastné, kteréž ani v jsoucnost boha věřiti nechtělo. Abbé měl na svém stolku stále velký krucifix z černého dříví, zlatými ozdobami okovaný; tím krucifixem konal nejrůznější věci, rozřezával jím ku příkladu nemotorně knihy, skládal listy, rozklepával ořechy — ba trestával jím Xavera.

Jednou, když hoch jej rozzlobil nějakým dětským čtveráctvím, uhodil ho abbé svým krucifixem tak prudce, že hocha omráčil. Tu vypukl stařec v zoufalivý pláč, rval si vlasy a vyhodil zamilovaný svůj krucifix bez okolků oknem — a od oné doby miloval jej hoch. Poměr mezi ním lepšil se čím dále tím více, abbé stával se trpělivějším, čítal po celé hodiny s Xaverem v obou těch knihách, kterých si nejvíce ze všech na světě vážil, totiž ve Virgilu a — Hájkově kronice a mluvíval tónem někdy až něžným se svým chovancem. Xaver byl nyní tedy mnoho šťastnějším v tom starém, freskami pokrytém domě v tmavé ulici Inšprucké a atheism jeho se brzy rozptyloval v nic prchaje před jakýmsi nejasným sice, ale velmi poetickým, nevědomě pantheistickým citem, který jinochovi přicházel, nevěděl sám odkud. Bylo mu, jakoby ten nový náhled linul se tajuplně z těch nebetyčných hor, které tak grandiosně hlavy svoje obrovské k nebi vznášely a s vysoka do tichých ulic města zíraly.

Xaver bloudíval často v sladkém blouznění po celé noci v staré zahradě, odkudž horské tyto velikány pozorovával, a celá příroda stávala se mu znenáhla živou jakousi bytostí téměř lidskou, ale neskonale vznešenou; nemohl oka odvrátiti od podivné oné černé skály, kteráž, majíc tvar ženštiny chovající dítě, vysoko se nad městem vznáší a k hvězdám hledí, a kterouž lid „paní Hütt“ nazývá. Mnohdy zdálo se mu, že „paní Hütt“ vstává se svého vysokého skalního sedadla, že roztahuje kamennou náruč dolů k němu a že ústa její mu šeptají ta velká tajemství o přírodě a bohu, o jichž rozluštění se moudrost lidská tak dávno již a tak marně pokouší, a která srdce žádného snad tou silou se nedotýkávají jako právě srdce mladíků, probouzejících se z hlubokého sna dětství k životu lidskému. Cítil v srdci svém jakousi žízeň poznání, jakési prahnutí, přituliti se k prsoum bytosti vyšší, kterou nazvati nedovedl; snil o životě vyšším všedního, o styku bližším s tou velkou duší světa, kteréžto tepny v kroužení hvězd, v šumění lesů, ve velkých činech člověčenstva tak živě cítil, jako ve vlastním srdci svém. Xaver byl příliš mlád, než aby byl jasně myslil

byl příliš mlád, než aby byl poznal cenu a význam opravdového života lidského; nechápal ještě, že žíti život prostý a vykonati prostě svou povinnost dostačuje ve všech okolnostech k dosažení toho kýženého cíle, povznésti se totiž nad sobectví, bránící nám vejíti v styk s duší světa. Myslil, že mu potřebí státi se čímsi zvláštním, učiniti něco zvláštního a pátral po tom, co by to as býti mělo.

Abbé byl přese všechnu obmezenost svého ducha dosti schytralý, aby zvláštní náladu mladíkovu vykořistil a si takto vynutil uznání jeho matky, před kterou se třásl a kořil, jsa si příliš duševní její převahy vědom. S opravdivostí, překvapující u člověka tak mělkého ducha, počal starý abbé učňovi svému vykládati, že to, co v něm bouří a kypí a k nebi jej povznáší, není ničím jiným, než povoláním státi se velkým svatým, zvláštním vyvoleneem božím v této době nepravosti a hříchu. Myšlenka ta hozena v duši horlivou a v šeru nejistých citů a myšlenek tápající, zableskla se v očích mladíka jako oheň s nebes padající a Xaver chápal se jí celým zápalem útlého svého mládí. Nechtěl již slyšeti než o klášteře, nesnil již než o poušti divoké, kde bůh sám a jeho andělé v burácení vichru a šumění stromů k němu promluví, až krutou askésí svou milosti té někdy hodným se stane. Abbé mnul si ruce; než nadšení toto pomine, rozumoval, bude Xaver knězem, nebude zajisté bydlit v poušti, ale vystřízlivěv ze sna, chopí se stránky praktické, stane se „něčím“ v církvi a klobouk kardinálský ho konečně nemine. Avšak osud všechno překazil.

Starší bratr Xaverův padl v souboji a Xaver byl tedy jediným dědicem jména a statků svých otců, a toutéž dobou zemřela též matka jeho v Římě. Šeptalo se, že se to stalo jedem, jejž jí sokyně jedna z kruhů nejvyšších do vína nakapala, byvši žárliva na neobmezenou důvěru a velké přátelství jistého kardinála, platícího za nejprvnější sloup církve a za nejmocnějšího mezi mocnými. Tak stál nyní Xaver sám ve světě co mladík sotva dvacetiletý a pošmurný dům v temné ulici Inšprucké otevřel se dokořán, aby ho pustil ven do toho světa profániho, na který jen myslit již mu hříchem bývalo. A Xaver? Byl nejdřív omráčen, pak smuten, pak zamyšlen. Vstal posléz od stupně svého klekátka a hleděl snivě ven do staré zahrady, kde slunce svítilo a stromy plny květů stály a ptáci hnízda si vesele stavěli zrovna nad hlavami soch, představujících svaté askéty. V prsou jeho cosi zajásalo, jako Memnon vycházejícímu slunci vstříc, neboť před zrakem jeho míhalo se to kouzelně a rázem pocítil, že nebyl proto stvořen, aby se pohřbil za živa, rázem pocítil, že celé počínání jeho bylo omylem, cítil, že život není hříchem a každý že k životu je oprávněn. Život! život! Zdál se mu náhle čímsi velkým, jakousi zlatou bájí, něco, co vstupovalo jako mladé víno do mozku a jako mlha do očí. Svlékl žíněnou svoji košili a ustrojil se v elegantní smutkové šaty, jež mu přinesli, dal rozkaz, aby se vše připravilo k odjezdu do Čech na jeho statky a rozloučil se se starým abbéem, který Inšpruk již opustiti nechtěl a starý dům nyní sám obýval. Souhlasilť abbé úplně s Xaverem, přimlouval mu, aby žil, jak ostatní lidé žijou a uvěřil mu okamžitě, že dávno již byl cítil, že nemá žádného pro klášter povolání. Vždyť abbé sám tomu nebyl nikdy uvěřil a nyní, kdy se matky Xaverovy již báti nemusil, odpadla všeliká příčina přetvářky.

Nejdříve zajel Xaver na své statky, ležící vesměs v středních Čechách, a pak odebral se do Prahy, o které mu byl abbé často a nadšeně vypravoval. Přijel na večer a Praha zdála se mu v skutku městem docela zvláštním s tou šumící Vltavou, s tím dlouhým mostem, na kterém svatí tak zachmuřeně ve soumraku stáli, a s tím kusem zkamenělé poesie, která se pod jménem Hradčan a Malé strany v tak snivém majestátě na pahorcích rozkládá, podobna Hekubě s visícími šedinami, když po smrti Hektorově zničena na zlatý stolec klesla s roztrhaným purpurem. Postavy z kroniky Hajkovy míhaly se před zrakem jeho a rozechvěn dávnými upomínkami na zašlou slávu vjížděl do mlčenlivého paláce svých otců. Necítil únavy po oné cestě, prohlížel si tenkráte palác důkladně a sestoupil konečně do zahrady, kde dlouho při zpěvu kosů a slavíků po stmělých stezkách bloudil. Posléz vešel do věže lady Arabelly, kterou dle vypravování abbéa velmi dobře znal. Dostoupil do síně nejhořejší a otevřel dvéře vedoucí na balkón. Oku jeho poskytl se tu zvláštní pohled na celý labyrint starých zčernalých střech, na celý les vysokých komínů, bizarních lomenic a malebných věžiček, neboť věž stála vyvýšena nad celé sousedstvo.

V manzardě protějšího pavillonu byla velká okna dokořán otevřena a z jednoho, zastřeného hustou oponou linuly dlouhé proudy rudého světla ven do bílého svitu lunné noci. Světlo, proudící oknem, bylo neobyčejně rudé a plápolalo nápadně, tak že pozornost Xaverova k němu se obrátila. Byl to snad požár, nepozorovaný spícími obyvateli domu? Klonil se přes ballustrádu pavlánu, aby lépe viděl. Náhle zadul prudce vítr a pozdvihl vysoko záclonu a pustil ji za několik okamžiků, tak že těžce opět spadla; ale Xaver byl viděl dosti, Xaver stál udiven na svém místě a mnul si oči, jakoby se obával, že byl stoje usnul a že klamivý sen jakýs si posměch tropí ze střízlivého rozumu.

Za krátký okamžik za burácení větru spatřil totiž Xaver oknem manzardy podlouhlou síň, vyšperkovanou podivně starými a vzácnými, jak se zdálo, gobeliny; uprostřed síně stálo nízké a široké odpočívadlo, pokryté tygří koží, u záhlaví toho divanu zářila na vysokém podstavci velká mosazná římská lampa, házející třemi proudy ono rudé, plápolající světlo na běloskvoucí líce, nahá ramena a ňádra ženštiny ležící beze hnutí na odpočívadle. Na mramorovém čele ženštiny svítil démantový diadém, jako mléčná cesta, nahá její ňádra, jen cípem jakéhosi purpurového pláště zakrytá, zářila jako duhou, jsouce drahokamy všech barev posetá a kol sněhových ramenou vinuly se zlaté náramky v tvaru hadím. Celý ten divokrásný, překvapující zjev byl ozářen tím fantastickým, nepokojným světlem lampy, které svými plachými stíny a rudými záblesky všemu ještě větší snu podobnosti dodává.

Xaver stanul s největším podivením na pavlánu a čekal s bušícím srdcem, že vítr opět oponu onu zdvihne a že mu opět popřeje pohled do pestrého toho světa bájky za oponou, avšak čekal marně, vzduch byl jakoby též zřením na spící onu krásu okouzlen, nehnul ani větví stromu a luna plula tiše nad zdřímlým světem. Ale Xavera táhlo to mocně tam, kde div neuvěřitelný se mu byl náhle zableskl a pak ve tmě zmizel, Xaver chtěl ji opět viděti a nelekal se žádné překážky. Bez nejmenšího rozmyšlení bral se dolů do prvního patra a uchopil

se dlouhé silné desky, tvořící jednu z tabulí, na kterých dle legendy jídla určená pro chudé stávala, a spěchal opět na pavlán. Konec jeden této desky položil Xaver nyní na balustrádu balkónu a konec druhý pustil poznenáhla na širokou římsu okna protějšího pavillonu, ne však na římsu okna onoho, tak prudce osvětleného, nýbrž okna vedlejšího, které se nacházelo patrně v komnatě, sousedící s síní, kde divukrásná neznámá odpočívala; dvéře této komnaty, vedoucí v svatyni spící bohyně či víly, zdály se jen málo otevřené, neboť světlo v první komnatě bylo jen slabé a proudilo tam patrně jen tenkým proudem.

Vše to hodilo se, co nejlépe, Xaver mohl po desce se dostati do vedlejší síně a nasytit svůj zrak, aniž by jej pozorovala, kdyby procitla, mohl aspoň poněkud zvědavost svou ukojiti a na dno toho tajemství nahlednouti. Nedbal pranic na to, že deska, trochu skloněná následkem nestejné výšky obou bodů, o které se opírala, každou chvíli spadnouti a jej do propasti svrhnouti mohla, vyšvihl se lehce jako pták na balustrádu a za minutu seskočil opatrně a beze hluku do temné komnaty. Okamžik stál beze hnutí se srdcem bušícím a krev mu kypěla v tepnách spánků, strach, že ho někdo uhlídá, zmocnil se ho, strach, že ji už nespatří, padal na něj jako hora. Ale brzy se zmužil, sebral všechnu chladnost a kráčel po špičkách k přivřeným dveřím komnaty sousední.

Dech se mu zastavil, zapomněl na všechnu opatrnost, všecky ohledy a zvláštní okolnosti, kterými se byl octnul zde, otevřel dvéře dokořán a stanul na prahu. Opona u okna vzletěla průvanem do výšky vyhozena a plameny lampy zaplály tak divoce do tmy, že by byly málem zhasly, ale vzpamatovavše se, zasvítily září dvojnásobnou při opět nastalém klidu vzduchu a ozařovaly novým jasem spící ženštinu. Nehnula sebou ani při silném zaskřípnutí dvéří, ani při hluku Xaverových kroků a mladík cítil náhle prudkou bolest u srdce — byla to snad mrtvola? Byla duše vyletěla ze spanilé schránky té, a houpala se již na vlnách modré noci? A tělo toto sladké, pro věčné celování stvořené, bylo snad již majetkem hrobu a hlodajících červů? A hledy, kterými roznícenou duši svoji napájel, páchaly snad bohopustou svatokrádež? Zachvěl se hrůzou před tou myšlenkou a zakryl oči a bledé líce. Pak hleděl opět na ni, na bohaté ty proudy vlasů k blyštícímu, perlami posázenému pasu v zlatých kataraktech se vlnících, na bílé, mramorové líce s černými, vysoko klenutými brvami, na zavřené oči, stínící tvář hedbávem dlouhých temných řas, na celé to tělo přežádoucí, halené v měkkou, bohatě řasnatou řízu, protkanou zlatem a pestřící se žárem barev orientálních vzorů na sněhové půdě; hleděl na vnadná, bílá ramena, na jemné prsty rukou, na vnadné nohy, lehce zarůžovělé, spočívající na bílých sandálech a ozdobené brilliantem na každém prstu — hleděl na to vše a zdálo se mu nemožné, to tělo aby bylo vychladlé a kořistí smrti! Krev panická zavířila mu v žilách, horoucí jako láva Vesuvu, nyní, v tomto okamžiku poprvé zvěděl, co to krása ženská a smysly jeho probudily se poprvé jako míza jarní při polibku teplého slunce. Žena byla posud pro něj snem hvězdným, tvorem vyšším, kterému muži jen na kolenou přiblížit se volno, neznal ženu jinak než pod symbolem věčného panenství, nebyl nikdy na ni pomyslil, než pod obrazem madonny. Ale v okamžiku tom poznal druhou její tvář, poznal jinou její sílu než onu duši světící, o které byl sníval, madonna zašla za oblaky zlaté a z bujného vinohradu vyřítila se divoká menáda, z tůně tmavé vody vynořila svůdnou tvář siréna! Poznal, že žena není pouze nebem, ale i propastí, kryjící na dně mysteria snad svatá, snad ale také rozrušující hrdou bytost naši v bláto a kal!

„Ty nejsi mrtvá, nesmíš býti!“ volal divoce a s šíleným nadšením přiskočiv k ní, pojal ji vášnivě za ruku.

Padl na kolena zasáhnut dvojím bleskem — neboť ona otevřela oči, oči plné snů a úsměvu a záře sluneční. Pak vstala a stála oslňující před ním a pozvedla zlatou číši, růží a jasmínem věnčenou, kterou v ruce držela, a kterou Xaver posud nebyl zpozoroval.

„Zdráv buď!“ šeptala ještě jako ve snu, ale náhle odhodila číši a chopila se oběma rukama hlavy jeho a oči její zasvítily láskou, překvapením a omamující rozkoší.

„Oh, odkud ty mi přicházíš s tím okem čistým, s tím čelem bez poskvrny a s tím cudným zarděním?“ tázala se hlasem chvějícím se. „Jsi tvorem jiným než oni, které jsem posud poznala a kteří se mi zhnusili? Porodila tě noc, vidoucí moje zoufalství? O ano, ano! Hleď na lunu, jak pozdrav sílá k nám, hleď na ni!“ volala s nadšením a odhrnula záclonu. Svit měsíce oblíval nyní krásu její snivě a Xaver klečel před ní v němé úctě k ženskosti; divoká bouře jeho smyslů ulehala od okamžiku, kdy paprsek z oka jejího byl na něho zasvítil, klopil zrak svůj před ní, byl ostýchavý, němý a tonoucí v sladkém štěstí, v citu neurčitém, kolébajícím ho něžně jako moře v tiché noci.

Ženština stála obrácena k oknu, nadšení její zářilo posud z oka jejího.

„Oh dík tobě, luno, tiše svítící, ty moje královno!“ volala u vytržení. „Ty konejšíš můj bol a libý svit tvůj vykouzluje ze tmy noční zjevy, jakých oči naše v skutečnosti nevidí! Ty slyšela jsi pláč mé duše, když k tobě jsem lkala! Ty víš, oh noci královno, jak žíznim po lásce, ale po lásce jiné, než mi podávají, ty víš, jak duše moje plápolá nadšením a jak mrazem skutečnosti mře! Tvůj svit mne konejší a vánek noci tvé je jako dech božstva, který vyprahlé světy ochvívá!“

Hluboký vzdech Xaverův přerušil její blouznění.

„Jak!“ volala s novým výbuchem nadšení, „ty's zde, ty nejsi stínem vytvořeným obrazností mou a svitem luny? Kdo jsi? Kdo jsi?“

„Oh já tě miluji!“ volal vášnivě mladík, „neptej se, kdo jsem a odkud přicházím! Já tě miluji a láska moje zžírá mne jak oheň. Ale kdo jsi ty, kouzelnice?“

Položila mu bílé rameno kolem šíje a sklonila zářící svoji tvář.

„Kdo jsem? Jsem Sulamit, neboť jako ona umdlévám milostí.“

„A netrestceš mne,“ tázal se, „že zrádně vloudil jsem se v tvoji svatyni, že o lásce ti mluvím, že ruku tvoji celuju?“

Usmála se, ale úsměv její bodl ho u srdce, bylo cosi cynického, cosi urážlivého v tomto úsměvu, ale zmizel beze stopy na krásné její tváři.

„Dítě!“ pravila, „tobě odpouštět, že's přišel! Což jsem snad z těch, jimž světa předpis platí za zákon? Ne, já jsem odhodila dávno roušku pokrytství, já jednou klamat chtěla a byla oklamána, já spáti nechci víc! Věz tedy: já přisedla k hodům radosti a korouhví mojí láska jest!“

Xaver se zachvěl, řeč její měla cosi tak vyzývavého, že to opět hluboce cit jeho uráželo.

Vstalť se země, kdež byl posud klečel.

„Kdo jsi?“ tázal se ještě jednou a mechanicky ohlížel se kolem.

„Co se tážeš?“ odpověděla, „co znamená chladná tvoje otázka? Neděla jsem ti již, že korouhví mojí láska jest? Jsem tvá. Život můj je láska, ctnost moje je láska.“

Xaver zastavil se, zahledl nyní velké napnuté plátno, na kterém malíř byl počal malovat obraz jakýsi; střed toho skupení činila ženská postava v tomtéž kostymu, s tímtéž šperkem, na tomtéž odpočívadle s tygří kůží, tak jak vše před sebou ozářené rudým plamenem lampy viděl. Srdce jeho se zastavilo — ta bohyně, ta čarodějka, ten sen letní noci hvězdné, nebyla tedy patrně ničím jiným než modelem! Za peníze obnažila vnady své a slova její byla příliš zřetelná! .... Asketa probudil se opět v Xaveru a reakce jeho opojení byla trpká a prudká. Kouzlo té ženštiny bylo rázem zmizelo, vše bylo pouhým klamem pekel; Xaver zbledl smrtelně. Cítil směšnost svého blouznění a vědomí směšnosti vzbouzí hněv, ženština ta polonahá se mu zhnusila, řeč její se mu zdála vrcholem vší nestoudnosti, odstrčil ji od sebe; poprvé ve svém žití stal se surovým.

„Co mluvíš o lásce, prodajná záletnice?“ vykřikl zoufale, neboť cítil bolest nesmírnou nad sesutou budovou blouznivých svých snů. „Či nejsi tím, čím tě nazývám, mluv, odpověz!“

„Jsem! Běda! čím mne nazýváš,“ vzkřikla a zaryla tvář svou do lůžka, na které byla klesla, ale hned na to vstala a padla před ním na kolena.

„Jsem, čím mne nazýváš!“ opakovala a přidala: „avšak tebe miluju! O celuj mne přece pohrdlivými ústy svými, přiviň mne k srdci svému a vykoupíš mne z pekla, do kterého jsem klesla! Miluj mne a spasíš mne, neb láska divy činí!“

Xaver vypukl v dlouhý, trpký smích.

„Nevěstko!“ volal a zničil ji zrakem, planoucím nejhlubším opovržením. „Pět minut stál jsem před tebou, když’s dřímala, a oči moje ssály krásu tvoji, tvůj obraz rozechvěl duši mou rozkoší! Účtujme! Za jakou cenu prodáváš tu hnusnou krásu svoji?“

Stáhl s prstu drahocenný prsten, klenot to starodávný, po staletí v rodině jeho chovaný, zdobený velkým safírem, do kterého bylo vryto slovo „Kain“; význam toho slova v prstenu nevěděl nikdo, byla to ztracená, dávno zapomenutá tradice. Stáhnuv tento prsten, mrštil jím Xaver směrem, kde ženština posud klečela.

„Zde tvá mzda!“ volal pohrdlivě a vyšel rychle z komnaty, bouchnuv dveřmi. Slyšel zoufalý její výkřik a těžký pád na zem, ale vyhoupl se na desku, která se s ním povážlivě klátila nad vrcholky stromů v zahradě, které větve svoje jakoby hrozivě po něm vzhůru vznášely. Bez úrazu seskočil na pavlán, vtáhl desku za sebou a zavřel dvéře. Ze svého úkrytu hleděl pak dlouho do protějšího okna, až tam zpozoroval několik stínů, míhajících se za záclonou, až tam uslyšel několik hlasů a až tam konečně vše utichlo a rudé světlo posléz zhaslo. Pak odešel dolů do zahrady a slzy kanuly mu z očí, byl to první jeho sen o lásce a první trpké zklamání. Probděl celou noc a ráno opustil Prahu.

(Pokračování.)

Pokus Dra. Heideggera.

Povídka od *Nathaniela Hawthornea.*

Tento velmi podivný muž, starý Dr. Heidegger, sezval si jednou čtyry ctihodné přátele do své čítárny. Byli to tři bělovousí pánové, pan Medbourne, plukovník Killigrew a pan Gascoigne a ustárlá, sešlá paní, které říkali vdova Wycherlyova. Byli to vesměs smutní staří tvorové, jichž život byl nešťastný, a jichž největším neštěstím bylo, že se již dávno nepoložili do hrobu. Pan Medbourne býval v květu svého života bohatý kupec, ale šílenou špekulací přišel na mizinu a vedlo se mu nyní o něco málo lépe než žebráku. Plukovník Killigrew prohýřil svá nejlepší leta, své zdraví a sílu v hříšných zábavách, kteréž daly vznik celému roji útrap, jakož jsou lámání a rozličné jiné trýzně tělesné i duševní. Pan Gascoigne byl zbankrotovaný politik, muž špatné pověsti, nebo aspoň byl takový, dokud ho čas nepohřbil před očima nynějšího pokolení, jímž, nezapadnuv v zapomenutí, býval by byl nazýván bídníkem. Co se týče vdovy Wycherlyovy, bývala za svých časů, jak nám pověst povídá, znamenitou kráskou; ale po dlouhý čas žila již v nepřístupné odloučenosti následkem jistých skandalních řečí, které slušnou městskou společnost proti ní zaujaly. Sluší také podotknout, že každý z těchto tří pánů, pan Medbourne, plukovník Killigrew i pan Gascoigne býval kdysi milovníkem vdovy Wycherlyovy a že jednou mnoho nescházelo, aby si pro ni vzájemně krky nepodřezali. Než půjdu dále, upozorňuji čtenáře, že byli Dr. Heidegger a jeho čtyři hosté časem považováni za trochu potrhlé, jakož nebývá tak nečasto u starých lidí utýraných buď trampotami přítomnosti nebo bolestnými upomínkami.

„Moji milí staří přátelé,“ řekl Dr. Heidegger, vybízeje je, aby usedli, „přeju si, abyste mi pomohli při jednom z těch malých pokusů, jimiž se bavívám zde ve své čítárně.“

Pravdou-li vše, co se povídalo, byla čítárna Dra. Heideggera zajisté prapodivným místem. Byla to šerá, staromodní jizba vyčalounovaná pavučinami a vykropená starodávným prachem. Kolem stěn stálo několik dubových schránek knih, jichž nižší přihrady byly naplněny řadami obrovských svazků foliových a černě znamenaných kvartových a hořejší malými v pergamen vázanými dvanácterkami. Nad prostřední skříní stálo bronzové poprsí Hippokratovo, s kterým dle některých autorit vcházíval Dr. Heidegger v poradu, kdykoliv se mu naskytnul v praksi nějaký choulostivý případ. V nejtmavějším koutě pokoje stála vysoká úzká skřínka, v jejíchž dokořán otevřených dveřích objevoval se neurčitě kostlivec. Mezi dvěma schránkami knih viselo dlouhé uprášené zrcadlo v sešlém pozlaceném rámci. Mezi jinými podivnými pověstmi o tomto zrcadle povídalo se také, že se v něm usadili všichni doktorovi zemřelí nemocní a že mu upírali své sklenné oči do tváře, kdykoliv se tam podíval. Pro-

tější strana síně byla ozdobena podobiznou mladé dámy v životní velikosti, oblečené v sešlou nádheru hedvábnou, atlasovou a brokátovou a mající tvář tak vybledlou jako šat. Před půl stoletím měl si Dr. Heidegger tuto dámu vzít, ale ochuravěvši málo, spolkla jeden z receptů svého milence a zemřela v den před svatbou. O největší zvláštnosti čítárny jsme se ještě nezmínili: byl to těžký foliant vázaný v černou kůži a okovaný silnými stříbrnými sponkami. Na hřbetu nebylo nápisu a nikdo nevěděl, jak se kniha jmenovala. Ale bylo dobře známo, že jest to kniha čarodějná a jednou, když ji služka pozvedla, chtějíc ji pouze oprášit, zachřestil kostlivec v skříni, obraz mladé dámy vystoupil jednou nohou na podlahu a několik příšerných obličejů vycenilo se ze zrcadla; kovová pak hlava Hippokratova zachmuřila se a zvolala: „Ustaň!"

Taková byla Dra. Heideggerova čítárna. Za letního odpoledne, v kterém se náš příběh děl, stál uprostřed síně malý okrouhlý a jako eben černý stolek, podporující broušenou skleněnou vásu krásného tvaru a překrásné práce. Slunce vpadalo oknem mezi těžkými záhyby dvou vybledlých damaškových záclon a proudilo se zrovna přes vásu, tak že se měkký lesk odrážel od ní na popelavé tváře pěti lidí sedících kolem. Na stolku byly také čtyry láhve champagnského.

„Moji milí staří přátelé," opakoval Dr. Heidegger, „mohu spoléhat na vaši pomoc při provedení nad míru zajímavého pokusu?"

Ale teď byl Dr. Heidegger velmi podivínský starý pán, jehož výstřední povaha stala se zárodkem tisíce fantastických pověstí. Některé z těchto báchorek daly by se snad, jak se k své hanbě přiznávám, stopovat k mé vlastní pravdomluvné osobě a jestliže při této povídce čtenář snad nedůvěřivě hlavou zavrtí, musím být spokojen, když se mi vtiskne na čelo znamení potřeštěnce.

Když čtyři hosté uslyšeli doktora mluvit o zamyšleném pokusu, neočekávali nic podivnějšího než zavraždění myšky pod vývěvou, nebo pohled na pavučinu drobnohledem nebo nějaký podobný nesmysl, kterými ustavičně dotíral na své známé jako morová rána. Ale nečekaje odpovědi, přebelhal se Dr. Heidegger přes pokoj a vrátil se s tím samým těžkým, v černou kůži vázaným foliantem, o kterémž se povídalo, že jest knihou černokněžickou. Rozepjav stříbrnou sponku, otevřel knihu a vyňal z černě potištěných listů růži, nebo co někdy bývalo růží, neboť zelené lupeny a karmazinové okvětní lístky zhnědly a bývalá květina zdála se býti v rukou doktorových na sesypání se v prach.

„Tato růže," řekl Dr. Heidegger s povzdechem, „tato samá uchřadlá, drolící se květina kvetla před pět a padesáti lety. Dostal jsem ji od Sylvie Wardovy, jejíž podobizna tamo visí; a já jsem ji chtěl míti za ňadry o naší svatbě. Pět a padesát let byla uložena mezi listy této staré knihy. Teď, myslili byste, že je možno, aby tato půlstoletá růže zase rozkvětla?"

„Nesmysl!" řekla vdova Wycherlyova pohodivši nevrle hlavou. „Toť byste se mohl zrovna tak ptát, rozkvěte-li poznovu staré ženy vráskovitá tvář."

„Vizte!" odpověděl Dr. Heidegger.

Sňal víčko s vásy a hodil uschlou růži do vody, kterouž byla naplněna. Z počátku ležela lehce na povrchu tekutiny, jakoby žádné vlhkosti nevssávala; ale brzo pozorovala se podivná změna. Zmačkané a vyschlé lístky pohnuly sebou a nabývaly vždy hlubšího červeného nádechu, jakoby se květina křísila ze spánku, smrti podobného; útlý peň a listnaté haluzky zazelenaly se a již byla tu půlstoletá růže tak svěží, jako Sylvie Wardova, když ji byla ponejprv podala svému milenci. Nerozevřela se v plný květ; neboť některé z útlounkých červených lístků stočily se napolo kolem vlhkého nitra růže, na němž třpytily se dvě nebo tři krůpěje rosy.

„To je v skutku velmi krásný klam," řekli doktorovi přátelé, ale lhostejně, neboť vídali již u divadelních kouzelníků větších zázraků; „prosíme vás, jak jste to učinil?"

„Neslyšeli jste nikdy o „Pramenu mladosti", jejž španělský dobrodruh, Ponce de Leon, hledal před dvěma nebo třemi sty lety?" tázal se Dr. Heidegger.

„Ale nalezl ho Ponce de Leon někdy?" řekla vdova Wycherlyova.

„Nenalezl," odpověděl Dr. Heidegger, „neboť ho nikdy nehledal na pravém místě. Proslulý „Pramen mladosti" leží, jsem-li dobře zpraven, v jižních končinách poloostrova Floridy, nedaleko jezera Mocaco. Zdroj ten stíní několik obrovských magnolií, které, ačkoliv již staré nesčíslná století, udržely se přece mocí této zázračné vody tak svěží, jako fialky. Jeden z mých známých věda, jak mne takové věci zajímají, poslal mi, co vidíte v této váse."

„Hm!" zamručel plukovník Killigrew, který nevěřil ani slovu z toho, co doktor povídal, „a jaký jest asi účinek této tekutiny na lidskou soustavu?"

„Posoudíte dle sebe sama, můj drahý plukovníku," odvětil Dr. Heidegger; „a všichni z vás, velectění přátelé, jsou mi vítáni k toliku z této podivuhodné tekutiny, mnoho-li zapotřebí k navrácení vám květu mladosti. Co mne se týče, měl jsem mnoho svízelů, než jsem sestárnul, a nechvátám, abych zase zmládnul. Protož s vaším dovolením budu jen pozorovat vývin pokusu."

Mezitím co mluvil, naléval Dr. Heidegger do čtyř champagnských sklenek vody z „Pramene mladosti". Tekutina byla patrně nasycena nějakým šumivým plynem, neboť z hloubí sklenek vystupovaly ustavičně drobné bublinky a pukaly na povrchu v stříbrolesklou pěnu. Poněvadž vycházela z tekutiny rozkošná vůně, nepochybovali staří lidé, že má konejšivé a sílící vlastnosti i ačkoliv byli naprosto nevěřící v její omlazující moc, dychtili přece okusiti jí plným douškem. Ale Dr. Heidegger prosil je, aby chvilku posečkali.

„Než se napijete, moji ctihodní staří přátelé," řekl, „bylo by dobře, abyste, majíce již zkušenosti celého života za vůdce, stanovili svému chování několik všeobecných pravidel, když se budete po druhé ubírati nebezpečími mladosti. Rozvažte, jaký hřích a jaká hanba by to byla, kdybyste při té zvláštní výhodě nestali se vzory ctnosti a moudrosti všem mladým lidem tohoto věku!"

Čtyři ctihodní přátelé doktorovi odpověděli mu jen hlučným smíchem; tak tuze směšná byla myšlenka, že by, znajíce, jak těsně kráčí litování poklesku v patách, znovu z pravé cesty zbloudili.

„Tedy se napijte," řekl doktor s poklonou; „těší mne, že jsem tak dobře volil předměty svého pokusu".

S třesoucíma se rukama pozvedli sklenice ke rtům. Tekutina, měla-li skutečně vlastnost, kterou do ní Dr. Heidegger vkládal, nemohla býti podána čtyřem lidským

bytostem, jichž ubíděnost by jí byla více potřebovala. Vypadali, jakoby byli nikdy ani nezvěděli, co mládí a radost jest, ale byli jen výstřelky vyžilosti přírody a nikdy jinačí než šediví, sešlí, mízy zbavení, bídní tvorové, kteří seděli nyní shýbnuti kolem doktorova stolku, nemajíce v duších svých neb tělech ani tolik života, by ji rozjařil i samou vyhlídkou, že opět omládnou. Napili se vody a postavili zase sklenice na stůl.

Jisto jest, že se vzezření společnosti skoro okamžitě v její prospěch změnilo, skoro tak, jakoby se bývalo stalo sklenicí ušlechtilého vína zároveň se záplavou veselé sluneční záře, která by se byla pojednou po jejich tvářích rozbleskla. Zdravý nádech rozlil se po lících na místo popelavé barvy, která činila je podobné mrtvolám. Pohlíželi jeden na druhého a zdálo se jim, že nějaká kouzelná moc skutečně začala stírat hluboké a smutné nápisy, které jim byl otec čas tak dlouho vrýval do čela. Vdova Wycherlyova jala se upravovat svůj čepec, neboť bylo jí, jakoby byla zase švarná ženština.

„Dejte nám více té zázračné vody!“ zvolali dychtivě. „Jsme mladší — ale jsme ještě tuze staří! Rychle — dejte nám více!“

„Strpení, strpení,“ napomínal Dr. Heidegger, sedě a pozoruje pokus s filosofickou chladností. „Vy jste dlouho stárli a zajisté můžete být spokojeni, když omládnete za půl hodiny. Ale voda jest k vašim službám.“

Opět naplnil sklenice nápojem mladosti, jehož zbývalo v nádobě ještě tolik, že by byl všechny staré lidi v městě obdařil věkem jich vlastních vnuků. Bublinky se ještě třpytily na okraji a čtyři hosté doktorovi již popadli sklenky se stolu a vyprázdnili je jediným douškem. Byl to přelud? Již jak jim nápoj hrdlem splýval, zdálo se, že působí změnu v celém jejich ústrojí. Jejich oči se zjasnily a zaleskly; tmavý stín vyrazil mezi jejich stříbrnými vlasy a seděli tu kolem stolu tři pánové prostředních let a ženština sotva méně bujará svých nejkrásnějších let.

„Má drahá vdovo, vy jste čarovná!“ zvolal plukovník Killigrew, jehož oči upíraly se na její tvář, jak stíny staroby s ní odlétaly jako tma z růžového úsvitu.

Krásná vdova věděla ze starých časů, že se plukovníkovy poklony vždy neřídívaly střízlivou pravdou i vyskočila tedy a běžela k zrcadlu, ještě se obávajíc, že se tam jejím zrakům objeví tvář stařeny. Zatím vedli si tři pánové spůsobem, jenž svědčil, že měl Pramen mládí nějakých opojných vlastností, nebo snad, že byl jejich rozveselený rozmar lehkou závratí, spůsobenou náhlým odejmutím břemene let. Mysl pana Gascoigne zdála se zabíhati v úvahy politické a zdali se tyto týkaly minulosti, přítomnosti nebo budoucnosti, nedalo se snadno určit, poněvadž byly ty samé myšlenky a fráse v květu po celých minulých padesát let. Teď vychřestil z plna hrdla něco o vlastenectví, národní slávě a právech lidu; teď mručel nějakou nebezpečnou látku neb jinou a to tak lstivým a obojetným šepotem, a tak opatrně, že se i samé jeho svědomí mohlo sotva dopátrati tajemství; a teď zase mluvil přízvukem odměřeným a hlasem hluboce pokorným, jakoby královské ucho naslouchalo jeho vysoustruhovaným periodám. Plukovník Kiligrew si zatím prozpěvoval veselou pijáckou a řinčel skleničkou do taktu se sborem mezi tím, co jeho oči bloudily ku kypré postavě vdovy Wycherlyovy. Na protější straně stolku byl pan Medbourne pohřížen ve výpočet dollarů a centů, do něhož se mu ku podivu jasně pletl záměr podniknouti zaopatřování Východní Indie ledem zapřažením velryb k polárním ledovcům.

Vdova Wycherlyova stála zatím před zrcadlem, upejpajíc se a dvoříc svému vlastnímu obrazu a pozdravujíc jej co přítele, jehož milovala vřeleji než celý ostatní svět. Nachýlila obličej až k samému zrcadlu, aby se přesvědčila, zdali některá dlouho pamatovaná vráska nebo piha skutečně zmizely. Pátrala, zdali sníh tak důkladně sešel s jejích vlasů, že by mohla ctihodný čepec bez nebezpečenství odhodit. Konečně rázem se obrátila a přicházela ku stolku jakýmsi tančivým krokem.

„Můj drahý, starý doktore,“ zvolala, „prosím, podejte mi laskavě ještě jednu skleničku.“

„Zajisté, má drahá paní, zajisté!“ odpověděl přívětivě ochotný doktor; „hleďte, již jsem zase sklenky dolil.“

A stály tu vskutku čtyry sklenice plny až do kraje této zázračné vody, jejíž drobné bublinky tryskajíce od povrchu do výše, podobaly se chvějnému třpytu démantů. Bylo již skoro k slunce západu a síň sešeřila se více než dříve, ale měkký, jako měsíční svit linul se z nitra vásy a spočíval i na čtyrech hostech i na ctihodné postavě doktorově. Seděl ve vysoké, krásně řezané dubové lenošce tak velebný ve své šedé důstojnosti, že by byl mohl zastávat otce čas, jehož moci ještě nikdo neušel kromě této šťastné společnosti. Ano i když hltali třetí doušek z Pramene mladosti, byli skoro podděšeni výrazem jeho tajemné tváře.

Ale v nejbližší okamžik zaproudil jim zase rozjařující tok života žilami. Byli nyní v šťastném jaru života. Stáří se svým ubíděným průvodem trampot a svízelů a neduživostí hlásilo se jim v paměť jen jako trapný sen, z něhož se byli radostně probudili. Svěží pel duše tak záhy ztracený, bez něhož by byly posloupné světa výjevy jen obrazárnou vybledlých maleb, vrhal opět své kouzlo na jejich naděje. Bylo jim jako bytostem nově stvořeným v nově stvořeném vesmíru.

„My jsme mladí! My jsme mladí!“ jásali jeden přes druhého.

Mladost, jako stará leta, setřela silně vyznačený ráz let prostředních a připodobila si je vzájemně. Bylo to skupení veselých mladíků, skorem šílených překypujícím rozmarem svých let. Zvláštním účinkem jejich veselosti byla náchylnost vysmívati se vetchosti a neduživosti, kteréž obětmi byli ještě před chvílí. Chechtali se hlasitě svému staromodnímu obleku, šosatým kabátům a upjatým vestám, visícím na mladících a starodávnému čepci a šatu květoucí dívčiny. Jeden pokulhával po podlaze jako dnou stižený děd; druhý nasadil si na křivo brejle na nos a dělal, jakoby rozlušťoval černé litery kouzelnické knihy; třetí posadil se do lenošky a snažil se nápodobiti ctihodnou důstojnost Dra. Heideggera. Potom všichni zavýskli a skotačili po jizbě. Vdova Wycherlyova — pakli tak švarná slečna mohla se nazývati vdovou — přiskotačila k doktorově lenošce s mladicky rozpustilou veselostí v růžové tváři.

„Doktore, vy stará, dobrá duše,“ zvolala, „vzhůru, a zatančete si se mnou!“ A potom se dali ti čtyři mladí lidé do ještě hlasitějšího smíchu nad tím, jak pitvorně by ten ubohý starý doktor při tom vypadal.

„Prosím, odpusťte,“ odpověděl doktor klidně. „Jsem stár a stižen lámáním a dnové mého tančení již dávno

přešli. Ale kterýkoliv z těchto veselých mladých pánů učiní s radostí po vůli tak krásné tanečnici."

„Tančete se mnou, Klaro!" zvolal plukovník Killigrew.

„Ne, ne, já budu jejím tanečníkem!" rozkřikl se pan Gascoigne.

„Mně slíbila svou ruku před padesáti lety," zvolal pan Medbourne.

Shlukli se kolem ní. Jeden stiskl jí vášnivě obě ruce, druhý ovinul jí paže kolem pasu, třetí rozčesával rukou lesklé kadeře, které kypěly z pod vdovina čepečku. Rdíc se, oddychujíc jako mladý kůň, vytrhujíc se, plísníc je, smějíc se a ovívajíc svým teplým dechem tvář jednoho po druhém, usilovala dostati se od nich, ale zůstávala přec v tom trojím objetí. Nikdy nebylo na světě živějšího obrazu mladistvého zápasení o cenu s okouzlující krásou. Ale divným přeludem, pocházejícím snad z šerosti pokoje a ze starodávného šatu, který měli ještě na sobě, stalo se, jak se povídá, že vysoké zrcadlo odráželo obrazy tří starých šedivých sešlých dědků, zápasících o vyhublou ohyzdnost vráskovité baby.

Ale byli mladí, jejich horoucí vášeň tomu svědčila. Rozpáleni až k šílenosti upejpavostí dívčí vdovy, která přízní svou ani neštědřila aniž zase docela ji odpírala, začali na sebe tři sokové pohlížet hrozivě. Nespouštějíce se krásné kořisti, chytili jeden druhého zuřivě za hrdlo. Jak se tak rvali sem a tam, překotili stůl a vása rozstříkla se na tisíc kusů. Drahocenná voda mladosti rozlila se jasným proudem po podlaze, smáčejíc křídla motýla, jenž sestárnuv koncem leta, přiletěl tam, aby umřel. Motýl zakroužil zlehounka pokojem a usedl na sněhobílé hlavě Dra. Heideggera.

„Aj aj, pánové, — aj, paní Wycherlyova," zvolal doktor, „musím se skutečně ohradit proti takové řeži."

Stanuli a tělem přejel jim mráz; neboť zdálo se skutečně, jakoby je šedivý čas volal nazpět ze slunečného mládí, nazpět a daleko, daleko do mrazivého tmavého údolí let. Pohledli na starého Dra. Heideggera, sedícího ve vyřezávané lenošce a držícího v ruce půlstoletou růži, kterouž zvedl ze střepin rozbité vásy. Pokynul rukou a čtyři hýřilové usedli na své židle; učinili tak tím ochotněji, an je byl rej při vší jejich mladistvosti unavil.

„Ty moje ubohá růže Sylviina!" řekl Dr. Heidegger, pozvedaje ji naproti světlu západem ozářených oblaků, „zdá se, že zase vadneš."

A vadla. Pod samým pohledem hostí svrašťovala se květina víc a více, až byla tak suchá a křehká, jako když ji byl doktor pohroužil do vásy. Setřásl pět krůpějí, které linuly k jejím lístkům.

„Mám ji rád, jak nyní jest, jako v rosou skropené svěžesti," podotknul doktor, tiskna schřadlou růži ku schřadlým rtům. Když mluvil, střepotal se motýl s doktorovy sněhobílé hlavy a padl zase na zem.

Hosté se zase zachvěli. Podivný mráz, zdali tělesný nebo duševní, nemohli říci, vkrádal se pomalu do nich všech. Pohlíželi jeden na druhého a zdálo se jim, že každý plachý okamžik odnáší jednu vnadu a zůstavuje hloubící se brázdu, kde dříve žádné nebylo. Byl to přelud? Srojily se změny celého živobytí v tak krátkou mezeru času a byli to nyní čtyři sestárlí lidé, kteří seděli se svým starým přítelem Dr. Heideggerem?

„Což jsme tak brzo opět sestárli?" zvolali bolestně.

A sestárli. Voda mladosti má jen moc více ještě prchavou než víno. Šílenství, které způsobila, vykouřilo se. Ano, byli zase staří. S křečovitým zachvěním, v němž jevila se ještě žena, zakryla si vdova kostnatýma rukama tvář a přála si, aby nad ní dopadlo víko rakve, když už nemůže být krásnou.

„Ano, přátelé, my jsme staří zase," řekl Dr. Heidegger; „a hleďte, voda mladosti rozlita po podlaze. Nuže — mne to neželí; neboť kdyby pramen prýštil u mého samého prahu, neschýlil bych se, bych ovlažil v něm své rty — ne, byť by šílenost jím spůsobená trvala leta a ne jen okamžik. To jest, čemu jste mne naučili vy!"

Ale doktorovi čtyři přátelé nenaučili ničemu sami sebe. Rozhodli se ihned, že poputují do Floridy a budou lokati plným douškem z rána, v poledne i večer z Pramene mladosti.

Blíženci z hotelu Corneille.

Od *Edmonda Abouta.*

(Pokračování.)

Madame Bourgade vypravovala Mathieuovi svoji historii, kterou díky hovornosti Petit-Grise z části znal. Její manžel byl skorem bez práce a s největším namáháním sotva že dobyl chleba pro svou rodinu, tu ho došla zvěsť o objevení zlata v Kalifornii. Co důmyslný člověk předvídal, že první zlatokopové v této šťastné zemi budou hledat zlaté balvany a kusy zlata ve skalách, při čemž jim nezbyde času, aby zpracovali zlatonosný písek.

Pravil si, že by nejjistější a nejvýnosnější speknlací bylo rýžování prachu z dolů a písku z potoků. Aby tuto myšlenku uskutečnil, sestrojil velice důmyslný stroj, kterému dal své jméno „oddělovatel Bourgadeův". Aby zkusil jeho účinek, smíchal 30 gramů zlatého prachu se 100 kilogramy hlíny a písku. Oddělovatel vyloučil všechno zlato až na dva decigrammy. Povzbuzen skvělým tímto výsledkem, prodal pan Bourgade ostatek svého jmění, nechal své rodině tolik, aby mohla být živa po šest měsíců, a vstoupil na loď „La Belle-Antoinette", poručiv se milosti boží. Dva měsíce po té zmizela „Belle-Antoinette" se vším, co na ní bylo, nedaleko přístavu Rio de Janeiro.

Mathieuovi napadlo, že by mohl využitkovati vynálezu ducha Bourgadeova ve prospěch jeho dcery a vdovy, aniž by musil cestovat do Kalifornie. Poprosil paní Bourgadeovou, aby mu ukázala plány, které měla posud uschované a Mathieu mne požádal, abych je ukázal některému chovanci ústřední školy*). Zkoumání netrvalo dlouho. Mladý inženýr mi řekl, podívav se chvíli na plán: „Znám to, je to oddělovatel Bourgadeův. Užívá

*) Technické. Pozn. překl.

se ho všeobecně a Brasiliáni hotoví ho v Rio de Janeiro ročně deset tisíc kusů. Znáš vynálezce?"

„Zahynul při ztroskotání lodi."

„Stroj byl bezpochyby zachráněn a udržel se nad vodou, cos podobného se stává často."

Vrátil jsem se ihned do hotelu Corneille. Nalezl jsem oba bratry v slzách. Strýc Yvon zemřel, raněn mrtvicí, a odkázal jim veškeré své jmění.

II.

Uchoval jsem opis závěti strýce Yvona. Zní takto: „Dne 15. srpna 1849, v den Na nebe vstoupení, sepsal jsem já, Mathieu-Jean-Leonce Yvon, zdráv na těle i na duchu a opatřen svátostmi církve, tuto závěť a poslední svou vůli.

Předvídaje příhody, kterým je vydán život lidský a přeje si, jestli by se mi přihodilo nějaké neštěstí, aby statky moje byly bez rozepří rozděleny mezi mé dědice, rozdělil jsem svoje jmění ve dvě, pokud mi bylo možno, úplně rovné části, totiž:

1.) Částku padesáti tisíc franků, uložených na pět ze sta u pana de Aubryeta, notáře v Paříži.

2.) Můj dům v Auray, moje pastviny, pole a nemovitosti všeho druhu; moje lodě, sítě, rybářské náčiní, zbraně, nábytek, šaty, prádlo a jiný majetek movitý, vše oceněné dle úředního svědectví na padesát tisíc franků.

Dávám a odkazuji veškerý tento majetek svým synovcům, Mathieuovi a Léonce Debayovým, zůstavuje každému, aby si zvolil, buď dle libosti neb rozhodnutím losu, jeden z obou tuto naznačených dílů, aniž by však pod jakoukoliv záminkou žádali o zakročení právníků.

Pro případ, že bych zemřel dříve, než moje sestra, Yvonne Yvonova, provdaná Debayova a její manžel, můj ctěný švakr, nařizuji svým dědicům, aby se o ně v jich stáří starali a doufám, že nedopustí, aby jim něco scházelo a že se budou řídit dle příkladu, který jsem jim povždy dával."

Dělení netrvalo dlouho a nebylo ani zapotřebí metati los. Leonce zvolil peníze, Mathieu podržel ostatek. Leonce pravil: „Chcete snad, abych se zabýval čluny mého ubohého strýčka? Musil bych hledat ústřice a lovit sardinky! Musil bych žít v Auray, a již při myšlence na to mne pojímá mráz. Slyšeli byste brzy, že jsem zemřel a že mne usmrtila touha po boulevardech. Kdybych na štěstí neb na neštěstí ušel své zkáze, celé mé malé jmění by se mi přece ztratilo pod rukou. Což pak dovedu vzdělávat pole, řídit lov ryb neb vésti společenské účty půl tuctu marynářů? Nechal bych si ukradnout i popel svého krbu. Přenechá-li mi Mathieu peníze, uložím je v solidních hodnotách, které ponesou dvacet za jednu. Hle, tak tomu rozumím."

„Jak se ti líbí," odpověděl Mathieu. „Myslím, že nebudeš nucen žíti v Auray. Naši rodičové jsou bohu díky zdrávi a postačí bezpochyby k obstarání nutné práce. Ale řekni mi přec, jaká to báječná hodnota, ve které hodláš uložit své peníze?"

„Má hlava. Poslyš mne pozorně. Ze všech cest, které vedou mladého člověka k štěstí, není nejkratší ani obchod, ani průmysl, ani umění, ani lékařství, ani právnictví, ba ani spekulace, nýbrž — — hádej!"

„U ďábla, nezbývá tedy než loupež na silnicích a ta se zdá být ode dne ke dni obtížnější, neboť lokomotivy nelze zastavit."

„Zapomínáš manželství! Ano manželství, které založilo nejmocnější rody evropské. Chceš, abych ti vypravoval historii hrabat habsburských? Před sedmi sty lety nebyli bohatší než já, ba ani tak bohatí jako já. Poněvadž pak si brali za manželky vždy dědičky, založili jedno z největších mocnářství světa, císařství Rakouské. Ožením se s dědičkou."

„S kterou?"

„Nevím to posud, ale najdu ji."

„S tvými padesáti tisíci franky?"

„Zadrž! Pochopíš, že kdybych předstoupil před nějakou dívku se svým malým portefeuillem, obsahujícím padesát tisícovek, že by se mi všechny milionářky vysmály, leda kdybych se chtěl spokojit s dcerou hokynáře neb dědičkou kramáře. Ve světě, který počítá s tak malou sumou, nedovedli by ocenit ani mou tournuru, ani mého ducha, ani mé vychování. Neboť konečně nejsme tu, abychom byli skromnými."

„A la bonne heure!"

„Ve světě, do kterého se chci přiženit, vezmou si mne k vůli mé osobě, aniž by se ptali, co mám. Je-li kabát pěkný a nosíme-li ho pěkně, neptá se žádná dobře vychovaná dívka, je-li něco v kapsách."

Takto vysvětloval Leonce svému bratru, jak použije tolarů strýce Yvona, aby si otevřel brány velkého světa. Značná zkušenost, které nabyl z románů, poučila ho, že ničím nelze docíliti ničeho, ale že s toilettou, pěkným koněm a uhlazenými spůsoby možno vždy docílit sňatek z lásky.

„Hle, toť můj plán," pravil. „Ztrávím svůj kapitál. Během jednoho roku budu mít padesát tisíc franků ročních důchodů en effigie a čert by musil v tom vězet, kdyby se do mne nezamilovala dívka, která je má skutečně."

„Ale tím se přivedeš na mizinu, nešťastníče!"

„Ne, uložím svoje peníze na dvacet z jedné."

Mathieu viděl, že by bylo marné, kdyby svému bratru odpíral. Ostatně bylo možno uložené peníze vyzednout teprv v červnu; nebylo tedy nebezpečí tak velké.

Dědicové strýce Yvona nezměnili ničeho na svém spůsobu života, nebyli bohatšími než dříve. Čluny a sítě pracovaly pro dům v Auray. Pan Aubryet dával dvě stě franků měsíčně jako dříve; opakování v Sainte Barbe a návštěvy v ulici Traversine odbývány jako dříve. Jsem nucen dát svědectví pravdě, že Leonce nyní méně dbal o právnickou školu jako o vyučování tanci. Petit-Gris, stále ctižádostivý, a obávám se, poněkud intrikán, docílil jmenování své ženy a umístil ve svém bytu druhé koště. To bylo jedinou událostí po celou zimu.

V květnu psala paní Debayova svým synům, že má příliš mnoho práce. Její manžel měl mnoho na práci a nikde nestačil, nebylo by škodilo, aby v domě bylo o jednoho muže více. Mathieu se obával, aby otec se nenamáhal přes míru, on věděl, že je velice pracovitý a odvážlivý, navzdor svému stáří; avšak nejsme již mladí v šedesáti letech, obzvláště v Bretoňsku.

„Poslechneš-li mne," pravil, „že bych se tam měl podívat na šest měsíců. Můj otec se usmrtí."

„Co tě tu zdržuje?"

„Předně moje hodiny."

„Přenech je některému z našich přátel. Naznačím ti jich půl tuctu, kteří jich potřebují spíše než ty."

„A Leonce, který bude tropit hlouposti!"

„Upokoj se, kdyby chtěl vyváděť hlouposti, nezadržela by ho tvá přítomnost.“

„A pak — —“

„A co pak?“

„Ony dámy!“

„Vždyť jsi je opustil též o prázdninách. Dej mi je v opatrování, postarám se, aby jim nic nescházelo.“

„Avšak já bych je pohřešoval,“ odpověděl, začervenav se až po uši.

„Eh, mluv přece! Tys mi posud neřekl, že by v srdci tvém uzrávala láska.“

Ubohý hoch zůstal jako zkamenělý. Zdálo se mu poprvé, že by mohl milovat slečnu Bourgadeovu. Usnadnil jsem mu vyznání jeho pocitův; vylákal jsem na něm ponenáhlu všechna ta malá tajemství jeho srdce a on zůstal omámen, přemožen vědomím první své lásky. Nikdy jsem neviděl muže více zmateného. Kdyby se mu bylo řeklo, že otec jeho učinil bankrot, nebyl by se snad za to více styděl. Zdálo se mi, že by bylo lépe, abych mu vrátil poněkud jeho jistotu a promluvil s ním o tom blíže. Avšak když jsem se ho tázal, zdali myslí, že je také milován, zvýšily se jeho rozpaky tou měrou, že mi ho bylo až líto. Nic neprospělo, že jsem mu dokazoval, kterak láska je neduhem nakažlivým a kterak se devatenáctkrát mezi dvaceti případy tiché ty pocity potkávají se souhlasem, on myslil, že činí vyjímku z veškerých pravidel. Stavěl se skromně na poslední místo v stupnici bytostí a viděl v slečně Bourgadeově zosobnělou lidskou dokonalost. Žádný kavalír zlaté doby nebyl poníženějším a skromnějším před krásnýma očima své dámy. Pokusil jsem se, abych ho přivedl k poznání sebe, poukazuje k bohatým pokladům dobroty a jemnosti, které v něm dřímaly: ke všem mým důvodům odpovídal poukázáním k svému zevnějšku, s lehkým posuňkem resignace, která mi vehnala slzy do očí. V onom okamžiku, kdybych byl býval ženou, byl bych ho miloval.

„Hleďme,“ pravil jsem, „kterak se ona k tobě chová.“

„Nikterak; jsem ve květnici, ona též a nejsme přec pospolu. Mluvím k ní, ona mi odpovídá, avšak nemohu říci, že bych s ní byl kdy hovořil. Ona se mi nevyhýbá, ona mne nevyhledává . . . Ostatně myslím, že se mi přec vyhýbá aneb aspoň že jsem jí nepříjemným. Jsme-li tak rostlí jako já . . .!“

Haněl své tělo s rozkošnou naivností. Chladnost slečny Bourgadeovy vůči člověku tak výtečnému nebyla přirozena. Nedala se vysvětlit leda počátkem lásky neb výpočtem koketerie.

„Ví slečna Bourgadeova, že's dědil?“

„Neví.“

„Myslí tedy, žes chudý jako ona?“

„Kdyby toho nebylo, byla by mi již dávno zakázala přístup do domu.“

„Kdyby však . . . Nečervenej se. Kdyby, na příklad, ona tě milovala tak, jako ty ji, co bys učinil?“

„Já . . . já bych jí řekl . . .“

„Jen dál, pryč s falešným studem! Ona tu není, pojal bys ji za ženu?“

„Oh, kdybych to mohl! Ale neodvážím se toho nikdy!“

To se stalo v neděli. V pondělí na to, ačkoliv jsem si byl pevně předsevzal, že se vyhnu ulici Traversine, navštívil jsem Petit-Grise. Měl jsem na sobě svůj nejpěknější stejnokroj s docela novými palmami na límci. Petit-Gris šel ohlásit paní Bourgadeové, že jakýsi pán prosí, aby směl několik okamžiků mluvit s ní o samotě.

Přišla ihned a hostitel náš se vzdálil pod záminkou, že musí koupit uhlí.

Madame Bourgade byla velká, hezká žena, poněkud přepadlá, pěkné její oči hleděly poněkud smutně, měla pěkné rty a překrásné vlasy, ale vypadlé zuby svědčily o tom, že stárla. Zastavila se přede mnou poněkud ostýchavě, bída je citlivá.

„Madame,“ pravil jsem, „jsem přítelem Mathieua Debaye; on miluje vaši slečnu dceru a má čest, žádat vás o její ruku.“

Hle, takoví jsme byli diplomati na normalní škole.

„Sedněte si, pane,“ pravila ke mně tiše. Nebyla překvapena mým krokem, očekávala ho; věděla‘ť, že Mathieu miloval její dceru, ona mne ujišťovala s jakýmsi mateřským studem, že dcera její dávno již miluje Mathieua. Byl jsem o tom přesvědčen! Ona zrale uvažovala, je-li sňatek obou mladých lidí možný. S jedné strany byla by bývala šťastnou, vědouc, dříve než umře, že budoucnost její dcery je v rukou poctivého muže. Myslila, že je nebezpečně nemocna, připisovala‘ť vnitřním příčinám onu slabost, která byla spůsobena jen nedostatkem výživy. Čeho se hrozila, byla myšlenka, že Mathieu sám není dosti statným, tak že by se mohl roznemoci, ztratit svoje lekce a zůstat bez výživy se ženou, snad s dětmi, neboť je dobře, předvídáme-li vše. Mohl jsem ji upokojiti jedním slovem, avšak neměl jsem k tomu právo. Byl jsem příliš šťastným, vida, kterak se sňatek uzavírá s touto zvláštní neskromností chudých, kteří praví: „Milujme se především, chleba budeme mít každý den!“ Madame Bourgade odporovala mi jen na oko. Milovala Mathieua, byla to láska tchýně k zeti, tato láska o dvou stupních, která je posledním přáním každé ženy. Mme. Sévigné nikdy tak nemilovala svého manžela jak pana de Grignan.

Madame Bourgade mne uvedla do svého pokoje a představila své dceři. Krásná Aimée byla oděna bavlněným šatem ošklivé barvy, která mimo to již byla vybledla. Neměla ani čepečku, ani nákrčníku, ani manšet: prádlo je tak drahé! Mohl jsem se obdivovat bohatému rusému vlasu, krčku nevšední elegance a ručkám, které by velká dáma byla zlatem vyvážila. Tváří byla podobna své matce, jen že byla o dvacet let mladší. Dívaje se s jedné na druhou, vzpomínal jsem mimovolně na ony výkresy architektů, kde v témž rámu lze vidět chrám v sříceninách i jeho restauraci. Postava mladé dívky, přepásaná zástěrkou místo korsetu, v prostém šatu, jevila eleganci vznešeného světa. Cena vypsaná na pomůcky koketerie dokazuje, že chudí bývají méně často v nesnázích než bohatí. Čemu jsem se nejvíce podivil u budoucí paní Debayové, byla skvělá bělost její pleti. Mohlo se mluvit o mléku, ale o mléku průsvitném: nemohu přirovnat tvář její k ničemu lépe, než k jemné perle.

Tato perlička ulice Traversine jevila svoje štěstí dosti zřejmě, když byla zvěděla noviny, které jsem přinášel. Právě když byla v nejlepší radosti, přišel Mathieu, kterému přítomnost má byla velice neočekávanou. Nechtěl věřit, že by byl milován a uvěřil teprv, když se mu to třikrát po sobě opakovalo. Mluvili jsme všichni najednou, ale všechna kvarteta Bethovenova byla chudičkou hudbou vůči té, která zaznívála z našich úst. Pak, poněvadž

dvéře zůstaly polou otevřeny, vytratil jsem se tiše. Mathieu věděl, že jsem poněkud posměváčkem a nebyl by se odvážil přede mnou plakat.

Oženil se prvního pondělka v červnu, toho dne nedostavil jsem se do školy, neboť jsem byl požádán za svědka. Dělil jsem se o tuto čest s mladým spisovatelem, který byl tehdáž spolupracovníkem „Artista". Svědky slečny Aimée byli dva přátelé Mathieuovi, malíř a profesor: madame Bourgade nevěděla již ničeho o svých bývalých známostech. Mairie jedenáctého okresu je právě proti kostelu Saint-Sulpice; bylo pouze zapotřebí přejít přes náměstí. Celou tu svatbu vystrojil Leonce, který nás pak ve dvou velkých fiakrech odvezl k obědu do Meudonu. Naše hodovní síň byl domek obrostlý šeříkem a nad našimi hlavami spatřili jsme vlašťovku, která si tam byla upravila hnízdo. Pili jsme na zdar okřídlené její rodiny. V štěstí jsme si všichni rovni. Ať mi věří kdo chce, ale Mathieu nebyl více ošklivý. Spozoroval jsem již, že vzduch lesní má privilej, aby okrašloval. Jsou tváře, které se nám líbí pouze v salónech; jsou však jiné, které se líbí pouze na venkově. Cukrové loutky, kterým se obdivujeme v Paříži, byly by hrozné, kdybychom je potkali na kraji lesa; mráz mne obchází, myslím-li na to. Mathieu naproti tomu byl velmi slušný sylvan. Při desertu nám oznámil, že odjede se svou chotí a svou tchyní do Auray. Výtečná madame Debay otevřela již náruč, aby ho objala. Mathieu psal svoje věty pro hádání; než nastane lov sardinek, může být doktorem a profesorem.

„Nemluvíme-li o dětech," připojil jistý hlas, který nebyl můj.

„Věru," odpověděl manžel, „pakli budeme mít děti, budu je učit číst u krbu a možná, že budu mít v třídě deset žáků."

„Co se mne týče, zvu vás všechny na příští rok. Budete přítomni svatbě pana Leonce Debay se slečnou X., jednou z nejbohatších dědiček pařížských."

„Ať žije slečna X., krásná neznámá!"

„Očekávám, že ji poznám," odpověděl řečník, „budou vám vypravovat, že jsem promrhal své jmění, vyprázdnil svou kasu a rozházel své dědictví do všech končin světa. Pamatujte na to, co vám tuto pravím: budu rozhazovat zlato, jako rozsévač rozhazuje zrno. Nechte je mluvit a očekávejte žeň!"

Proč jsem se nepřesvědčil, že pijeme šampaňské? Mathieu pravil k svému bratru:

„Čiň co chceš, nebudu pochybovat více o ničem; od té doby, co si mne ona vzala z lásky, myslím, že je možno vše!"

(Pokračování.)

Zpomínka na Coimbru[1]

Kanzona Camoënsova.

Proud mondežských se valí
vod jasných s horské výše
a polehounku k mořským břehům plyne.
Tu vznikly moje žaly,
tu rozmáhal se tiše
ten srdce bol, jenž nikdy nepomine.
V tom kraji, kterýž slyne
vší vnadou, zjev jsem krásný
zřel, jímž má duše jata
jsouc mře. Ta kadeř zlatá,
pleť sněžná, libý úsměv, pohled jasný,
těch lící výraz ryzí
z mé mysli nikdy více nevymizí.

V té zemi plné květů
a veselé a bujaré i ladné
jsem v míru s válkou svou žil spokojeně,[2]
jsa vesel, cizí světu,
strast, kterou její vnadné
mi hledy zděly, ve svou slávu měně.
Mnou lichá každodenně
si naděj pohrávala.
Čas dlouhý byl už minul,
mně slastné život plynul:
tak libým snům se duše oddávala!
Však co mně nyní zbývá,
když zmizela už odsud očka snivá?!

Kdož za té byl by doby
řek', že tak vroucí ždání
se jedenkráte k svému konci schýlí?
Ba koho napadlo by,
že na světě, má paní,
kdy bychom od sebe se odloučili,
bych viděl v tuto chvíli,
jak v nivec rozptýlila
se naděj má, mé snění
jak prchlo v okamžení?
Jen pouhá na vás zpomínka mi zbyla.
Tu věrně v každé době
chci chovat, dokud nespočinu v hrobě.

Jen jedna útěcha mi
teď zbývá, jíž chci strasti
své ulevití, jež mne nyní souží:
že po mně, když jsem s vámi
se kochal v lásky slasti,
jste tak neprahla, mé jak srdce touží.
Ten trud, jenž hruď miouží,
že bez vás musím žíti,
vás netísní tak, paní,
jak moje srdce zraní.
Já tíže žal, jejž vaše duše cítí,
bych nes', než tíseň svoji.
Rád zemru sám, vy žijte u pokoji.

Ty sleduj, moje písni,
ten tok, jenž přes ty nivy
se dole průhlednými proudy valí;
i ulevuj mé tísni
žal vydávajíc tklivý.
Neb ty-li světu pěti budu žaly,
jak dlouhou jakous báji,
mé slzy za pomník mi potrvají.

Přel. *Král.*

[1]) Camoens, jenž nejspíš kolem r. 1545 dokončil studia svá v Coimbře, ležící na utěšeném Mondegu, mlce své z dáli tento pozdrav posílá. — [2]) t. j. bouřné city srdce jeho mírněny byly náklonností milenčinou.

Projížďka gruzínským krajem.

Úryvek cestopisný od *S. Čecha.*

IV.

(Dokončení.)

Úzká lesní stezka vedla nás ustavičně s vrchu, do vrchu. Táhnouce za sebou koně v sráznou hlubinu, vídali jsme vždy mezerami větví před sebou husté vrcholky stromů, stoupající do protější strmé výše. Ale nikde nejevila vyprahlá plocha neb skalnatá stráň kostru zkamenělého toho vlnobití: vše postřeno bylo hustým zeleným rounem. Jen kradmo prohlédaly po obou stranách bělavé a hnědé kmeny trhlinami listnaté opony, míhajíce se v hlubokém soumraku, jakoby tu dřímaly sen od věků nerušený. Však nikoli! Tamo spatřuješ na jednom dvé vyrytých omšeuých srdcí, ten všude srozumitelný, zde v té tiché pustině dvojnásob výmluvný symbol lásky. Spousty planých růží a jiných květoucích keřů tvoří bujnou podrost a časem překvapuje tě v kouzelné pršce světla, hrajícího po mechu jako drobné míhavé penízky, květina dosud nevídaná, tvarů tak půvabných a barev tak skvostných, že slézti musíš s koně a vzíti ji s sebou. Lituješ, že nejsi botanikem a že ji nemůžeš osloviti jmenem; avšak těšíš se tím, že je to zajisté nějaké nemotorné sáhodlouhé jméno latinské, málo přiměřené její něžné kráse.

V pravdě úžasnou bujnost rostlinstva nalézali jsme na dně těch hlubokých údolí. Tam měly soumrak a vlhkost bezpečnou brlohu pod krovem mohutných olší; tam dosahovaly lupeny vodního bylinstva netušených rozměrů a pokrývaly jak obrovské pokličky ze zeleného kovu zasmušilou vodu, v níž hnily nabobtnalé kmeny v rubáši svlačců; tam vrhaly se při zvuku našich kroků vodní želvy s obou chaoticky zarostlých břehů v oblíbený živel a krásné modré libely kmitaly se přitmělým vzduchem.

Dostoupivše protější výšiny ohledli jsme se na zad. Za námi tlačí se v polokruhu malebný zástup porostlých vrchů, jako zelené stádo, vynášející své hřbety výše a výše až k blankytému obzoru; jsme obklíčeni kol a kol tím zelenorounným bravem, jenž tu dřímá v nebeském klidu, bez známky lidského života — jen kdesi v dálce prozrazuje nám sloup kouře, vznášející se nad lesy, že nejsme úplně samotni v té krásné pustině.

Sjeli jsme opět do hlubokého údolí. A tam přikvačila na nás noc — zákeřnicky, jak činívá obyčejně v těchto krajinách. Rychle jako na divadle proměnily se ty zelené kulisy kolem nás v tajemnou noční scenerii. Jen chvíli hrál kolem blednoucího jejich věncoví zlatý přísvit večera, jen chvíli rděl se hasnoucí červánek v nesčetných jejich skulinách, pak slívaly se ve hnědé hmoty, v černé spousty, v nichž mizely rychlým postupem jemnější i hrubší podrobnosti, až jsme rozeznávali konečně nad sebou jen obrysy černých vrchů na tmavomodrém nebi.

Studený větřík ovál nám spánky. Obklopilo nás velebné mysterium noci. Mysterium dvojnásob úchvatné uprostřed hluché pustiny cizího neznámého kraje.

Ptal jsem se soudruha, brzo-li již vyjedeme z toho bludiště vrchů. Stoupáme tuším do posledního! odpovídá. Vystoupili jsme — a před námi nová hlubina a naproti nový černý hřeben. Sestupujeme bůh ví kam; kolem čírá, úplná tma, v níž rozeznáváme stěží spousty stromoví, splétající se nad námi v příšerné klenby. Nezbývá nám, než důvěřovati slepě ostražitosti horských našich koníků, kteří si libují bohužel v stoupání po samém kraji srázů.

Náhle vane nám vstříc čarovonná, přímo opojná vůně. Jest to dech květoucího černého bezu, nakupeného tu po celé stráni; rozeznáváme ve tmě bílé chomáče nesčíslných jeho květů. Dvakráte překvapila mne mocná vůně kavkazské květeny obzvláštní silou; zde v tom bezovém háji a později u Gelatského kláštera v Imerecii pod trojicí obrovských lip zvláštního druhu, posněžených zářícím bílým květem a obletovaných miliony bzučících včel.

Jedeme dále v hlubokém tichu, jež ruší jen kopyta našich koní. Nezapomenu nikdy na poesii této noční jízdy divokým lesem, bezlidným krajem — mně tak úplně novou!

Na mysli tanuly mi živě obrazy noční krajiny, jimiž provádí Lermontov v čarokrásné básni „Mciri“ útlého žáčka klášterního, jenž puzen nezdolnou touhou po daleké horské vlasti, z níž ho byl vítězný ruský generál do Gruzie s sebou přivezl, prchá noční dobou z šedivého gruzínského kláštera a váží strašnou cestu k severu, odkud mu kynou bílé hlavy rodných hor, bludištěm skal i lesů, kde zraňují ostré kameny a trniny jeho údy, kde hledí k němu noc milionem černých očí, kdy stoupá černý les až vzhůru k nebesům a klesá v propasti, do nichž jen ďábel scházel, svržený s hvězdné výšiny, až na konec mohutný levhart, král té pustiny, na stříbrojasné mýtině uprchlíka vyzývá k nerovnému zápasu a přemožen nadlidským úsilím srdnatého hocha, v tělo jeho zarývá ostré spáry.

Bezděky zabočily trhané naše rozprávky k předmětu, jimž rozčilovalo naši obraznost tajemné, hrobově tiché okolí! Soudruh vyprávěl mi rozličné kousky tatarských loupežníků. Kavkazští Tataři netěší se vůbec chvalné pověsti. Liší prý se valně od svých uhlazenějších a vybroušenějších soukmenovců na Krymu. Praveno mi, že není radno jeti bez průvodu vesnicí kavkazských Tatarů za bílého dne. Nedávno před naším příjezdem našli o polednách nedaleko Manglisu na pokraji lesa ruského důstojníka, obraného do naha, s rozpoltěnou lebkou. Před krátkem jel německý lékař s desítiletým synem a s tatarským sluhou za dne k Čatahu; náhle zastoupila jim cestu tlupa Tatarů a žádala „daň z podkov“ — po rublu z každého hřebíku. Když se sluha k odporu proti nepovolaným výběrčím daně odvážil, byl povalen rázem kinžalu a s ním byli by jistě dokrváceli i oba Evropané, kdyby se nebyl hošík, odchovaný tatarskou chůvou, před lupiči na kolena uvrhl a v jazyku jich úpěnlivě je prosil, aby darovali alespoň otci život; obměkčení Tataři propustili na to otce i syna, obravše je ovšem dříve do poslední nitě. Při těch a podobných historkách dívali jsme se na pravo, na levo do černé, fantastické zmotaniny nezřetelného stromoví jako děti při strašidelných pohádkách do tmavého kouta.

Konečně otevřela se před námi rovina. Rozeznávali jsme na ní rozptýlená skupení stromů.

Pod jedním z těchto skupení spatřili jsme náhle tlupu postav, nad nimiž čouhaly dlouhé štíhlé pušky. Stály tam v podezřelé nehnutosti — zdálo se, že nás očekávají.

Ohlížíme se po krajině — nikde nekmitá ani jedno z těch družných světélek, jimiž těšívá západní večerní krajina osamělého chodce. Dle rychlého společného usnešení vzali jsme revolvery s nataženým kohoutkem do ruky a pobídli koně k trysku kolem podezřelého skupení. Minuli jsme je šťastně; žádná z těch štíhlých, sáhodlouhých pušek sebou ani nepohnula.

O kus dále čouhala opět jedna vedle cesty. Můj soudruh se zastavil a zavolal v tu stranu: „Daleko-li ještě do Běloključe?"

Na mezi vztyčila se mohutná huňatá postava a odpověděla s neruským přízvukem: „Nedaleko."

„Co tu robíš?"

„Pasu kozy."

Bez rozčilení míjeli jsme nadále podobné postavy, které se hustěji a hustěji kolem nás objevovaly. Konečně proskočilo před námi tmou hravé světélko, pak zahrálo vedle druhé, třetí . . .

Přivítáni vzteklým štěkotem psů vjeli jsme mezi nízké domky, jejichž ozářená, přívětivá okénka se jasně rýsovala na tmavé půdě. Byli jsme v Běloključi. Potkali jsme tlupu zpívajících vojáků, kteří nás ihned ochotně dovedli k bytu kapelníka P., našeho krajana.

Přijal nás ovšem s velikou radostí. Přibyl teprvé před nedávnem přímo ze Štýrského Hradce na Kavkaz a neuměl se dosud s ruským svým okolím smluviti jinak než v ryzí češtině, jejíž abecedu při tom doplňoval svými deseti prsty. Byl to mladý člověk statné hřmotné postavy, kypící zdravím, jehož kulatý, hladký, silně zardělý obličej zářil nakažlivou veselostí. Obýval prozatím nízký domek, zcela podobný našim venkovským chalupám, v němž mu čistě vybílili jednu světnici. Ale tyto čtyry bílé stěny byly dosud hlavní částí jeho zařízení. Mimo ně spatřovaly se v mládenecké jeho domácnosti hrubý nenatřený stůl, dvě židlice a železná postel.

Avšak soused našeho krajana vyprázdnil ochotně své obydlí, aby vyplnil zívající mezery tohoto zařízení. Takto přibyly dvě židlice a železná postel, což postačovalo ovšem již úplně k našemu uhoštění.

Úslužný onen soused, obývající druhou a bezpochyby poslední komnatu domku, byl mladý hubený člověk neúhledného zevnějšku, nosící s tichou skromností jméno dr. Linder. Jak vás již jméno poučuje, byl Němec, kovaný Němec. Pocházel tuším ze srdce krásného Švarcvaldu. Jakým sběhem osudů se na Kavkaze octnul a která Alma mater ho čítala mezi své odkojence, nemohu udati; vím toliko, že zastával v Tiflise úřad vychovatele u jednoho ruského úředníka a že meškal právě s kyprou chotí tohoto a svým malým svěřencem na letních prázdninách v Běloključi.

Zdálo se, že nějaká víla neviditelně pomáhá našim hostitelům. Na stole objevily se sněhobílý ubrus, slušná večeře a džbán rudého kachetinského vína, který se zdál rovně darem z kouzelné říše; neboť ač jsme vyprazdňovali o závod své sklenky, stál před námi vždy plný až po samý okraj. Na druhý den poznal jsem dobročinnou onu vílu; avšak lišila se od svých větrných sester velmi pozemskou důkladností a zaokrouhleností svých půvabů.

Bavili jsme se pozdě do noci tak výborně, jak se vůbec čtverolístek mládenců za podobných okolností baviti může. A veselost naše stoupala po každém doušku z obsahu zázračného džbánu. Kapelník M. setřásl poslední zbytky vojenské grandezzy a placatá bílá jeho čepice sešinula se v postavení, které bilo ve tvář všem předpisům; obličej kapelníka P. přijal týž odstín granátově červené barvy, kterým se rdělo víno v nevysychající sklenici jeho.

Mne zmocnil se hovorný dr. Linder. Učinil mi pochlebné vyznání, že poznal ve mně na první pohled spřízněnou duši, s níž možno pohovořiti opět jednou po dlouhém čase o věcech, sáhajících za obzor nynější jeho společnosti. Svěřil mi, že je básníkem. Má v rukopise dlouhou epicko-lyrickou báseň „Sylvii". Dovolím-li, přečte mi z ní zítra některé okázky. Pochopil jsem tragický osud sdílného básníka, píšícího díla nesmrtelná uprostřed cizího, nevnímavého světa.

Líčil mi, jak bloudívá se svým svěřencem celé dni překrásným okolím Běloključe, v hlubokém soumraku lesů, sbíraje květiny, motýly a brouky. Okázal mi své sbírky. Sbírky ty stály ovšem při skvostnosti kavkazské přírody za podívanou: byli tu rohatí brouci, podobající se filigránským pracím z ryzího zlata, byli tu motýlové, jejichž křídla předstihovala vkusností vzorků, skvělostí a líbezným sestavením barev vše, co by nejšťastnější kolorista kdy provésti mohl. Obdivoval jsem se ostatně již před tím podobným kabinetním kouskům kavkazské přírody v poměrně chudých přírodnických sbírkách musea tiflisského.

K ruštině choval se dr. Linder s chladnou zdrženlivostí; osvojil si dosud jen nejnutnější fráze. Za to jevil obzvláštní lásku ke všemu tatarskému. Vychloubal se, že umí již dosti dobře tatarsky. Chválil mi zvučnost a básnickou obraznost této řeči. Ujišťoval mne, že se skrývají celé poklady samorostlé poesie v životě a mravech kavkazských Tatarů.

Přinesl sáhodlouhé psaní, které hodlal zítra odeslati svým rodičům; důkladné toto psaní bylo by stačilo objemem svým na slušnou brožuru. Vypisoval tam zevrubně rozličné zjevy pestrého národního života za Kavkazem a protkával své pojednání důmyslnými úvahami a citu plnými reflexemi. Představoval jsem si v duchu živě, jak předčítati bude tam daleko v některém zaleblém koutku Švarcvaldu šedivý otec dlouhé toto psaní žasnoucí rodině a jak je na to pečlivě sbalí a jak si s ním hrdě vyšlapovati bude do krčmy za lesem a jak je tam znovu v útulné jizbě, provanuté vůní jalovce, předčítati bude žasnoucím sousedům.

Co dr. Linder k posledku mluvil, nemohu udati. Rovněž nevím, kdy vyschl kouzelný žbán; vím jen, že mne na druhý den probudil smích kapelníka P. a že jsem pozdvihl jen s namáháním těžkou hlavu se sbalené burky.

Ten obraz tvůj.

Ten obraz tvůj tak němo shlíží
tam v pološeru v postel mou,
co noc se po něm zrak můj plíží.
než zmdlená víčka spánek stíží,
co noc to bílé čelo tmou
se ke mně níží.

Co den jsem k tobě ruce spínal,
když z lože jsem se zved,
a den, když v síni uhasínal,
já modlit jsem se započínal,
mne děsil ten tvůj hled;
tu modlitbu jsem skončit nedoved.

Však temnem zrak tvůj pozírá
zas blíže v oko sdřímující
vždy blíž a blíž, až umírá
i výčitka v té drahé líci
a ve snu snad že poznovu
mých myšlenek zas vedeš osnovu
a stíráš slzu na hrvách se chvící.

Jos. V. Sládek.

Povídky z registratury.

Od *Václava Maliny.*

I. Jestřáb contra Hrdlička.

(Pokračování.)

Démon hry užívá při lapání lidských duší toliko jediné, k tomu velmi jednoduché a průhledné methody a přece stávají se tisíce moudrých a opatrných lidí obětmi těch několika otřepaných fint, z nichž se skládá celé jeho pekelné umění. Jaký div, že se třepetal nezkušený pan Hrdlička navzdor bílým svým kadeřím za krátko v jeho síti!

Z počátku věnoval větší pozornost zajímavé tváři polského tajemníka naproti sobě než malovaným lístkům, které držel nejapně v ruce, a naslouchal roztržitě poučením zprostředkovatele služeb, jenž se byl hry velkomyslně střekl, aby příteli začátečníku radou pomáhati mohl.

Ale znenáhla začala se jeviti v zevnějšku jeho soustředěná ta napnutost, jakou vyznačuje démon karbanu své oběti. Ruka schvátila karty pevněji, rty jeho se sevřely, oči se dychtivě vypnuly a jemný jeho obličej, nahnutý lakotně do předu, nabýval ostřejších rysů.

Pan Hrdlička vyhrával. Prstem křečovitě zkřiveným shraboval výhry své a pohlížel ob čas zářivým okem na rostoucí kůpu peněz před sebou, při čemž se stíhaly v duchu jeho nejasné představy požitků, které si za ně bude moci opatřiti.

A pak vytasil se démon s druhým oddílem své průhledné methody. Nadějná kůpa tála, tála vůčihledě, Hrdlička zachycoval darmo vypouleným okem stěhující se kov a papír, než se nadál, překročena byla osudná mez: musil sáhnouti do vlastní tobolky. A tam nebylo, bůh ví, nic zbytečného! Status quo musil být navrácen, stůj co stůj! Ty tam byly nejasné představy požitků a místo jich zaujaly nezřetelné, ale hrozivé představy výčitek ženy a dcery, žaloby pana Jestřába a hanby.

Nalézal se již úplně v tenatech démona. Hra jeho byla zimničná, šílená: obličej jeho pokryl se hrobovou bledostí, rty se třásly, oči leskly se horečně a po zvraštělém čele řinuly krůpěje potu. Při tom jevil se stejně zimničný, šílený ruch kolem něho; zdálo se mu, že se vlní prsty jeho spoluhráčů v kmitavých pohybech, jako prsty hudebníků na kostelním kůru při nejrychlejším letu taktovky, že lítají fréce karty semo tamo přes stůl, že křepčí bíle zamžené, skleněné koule kolem lustru ve vířivém tanci.

A jako zručný šermíř odpůrce svého zdánlivým ústupem k nerozvážné horlivosti rozplameňuje a sám chladnokrevně neškodnou blýskavicí dotíravého čepele soupeřova vyhlédá, kde by mu zasadil smrtnou ránu: tak popříval démon své oběti krátké výhry, aby ji roznítil ku hře tím nesmyslnější a tím bezpečněji nad ní zadrhl okraj zkázonosné sítě.

Po jedné prohře našel pan Hrdlička svou tobolku prázdnou. Na chvilku se zarazil, pak vyňal třesavou rukou onen zvláštní balíček, který byl určen pro pana Jestřába. Hlavou projela mu myšlenka, že je ta hrstka papíru posvěcena nejčistší láskou na světě a že k němu dozajista nazpět přivábí nevěrné štěstí.

Ale v příštím okamžiku spočíval tento balíček v drsných rukou polského tajemníka. Tento zdvihl jej k nosu a zvolal se smíchem: „Kýho ďábla, vyť parfymujete své bankovky!“

Pan Hrdlička ucítil v hrudi palčivou bolest. Před ním zamihla se hlavinka dívčí, s nevyspalým okem, nachýlená při kmitu noční lampy nad nití drobných perlí, jež navlékala pro cizí hrdlo, hlavinka, střásající těžké perutě spánku se starostlivého čela.

V této chvíli zmizela představa ctihodného kastelána, kterou v něm byl tajemník budil. Viděl drzý, cynický úšklebek, který posunul ohyzdně pergamenovité pruhy tváře tajemníkovy pod zpurným, nepohnutým knírem a ten úšklebek nad hrstí oněch dětinskou láskou posvěcených peněz zdál se mu úšklebkem satana nad urvanou lilií ráje.

Zničen klesl nazpět do sedadla. Však i ostatní přestali hráti.

Tajemník schoval s uspokojením vonný balíček peněz, podav z něho jednu bankovku sklepníkovi, který ji přijal s úsměvem důvěrnosti. Na to kázal přinesti na novo punš. Srkaje kouřící se mok, začal opět vyzývavě veselým hlasem líčiti nějakou nemožnou příhodu mysliveckou z Ukrajiny.

„A viděl jste tam také Kozáky?“ vskočil mu někdo ze společnosti do řeči.

Nevím, proč byla otázka tato společnosti směšná,

ale jisté jest, že propukla po ní v nevázaný, bouřlivý smích, v němž i sám ctihodný kastelán všemi pergamenovými pruhy své tváře se účastnil tou měrou, že nad těmito i klidný jeho knír na chvíli svou rovnováhu ztratil.

Pan Hrdlička hleděl ze své zdrcenosti s udivením na smějící se společnost; záhadný ten smích na obličejích kolem jevil se mu tak zvláštním, bizarním, že za ním bezděky nějaké nekalé pozadí hledal, a zároveň zdálo se mu, že oči všech s posměchem k němu se upírají.

Opustil hernu. Chladný větřík zadul v rozpálenou jeho skráň a myriády hvězd třpytily se nad ním po jasné, velebné klenbě nebeské. Paprsky těchto věčných světel padají jako krůpěje nebeské rosy ve zraněné srdce lidské a mírní nejpalčivější bol; ale pan Hrdlička nevznášel k nim očí svých. Klonil hlavu hluboko k vzdychajícím prsoum. V těchto hlodalo trapné vědomí viny.

Po celou cestu k domovu planulo před ním jak strašné „mene tekel“ hrozebné „Zítra“ ohnivým písmem ve tmavém vzduchu a roj starostí šlehal ho v čelo těžkými křídly.

Nevěda ani jakým spůsobem, octl se konečně u svého příbytku. Pohledl vzhůru k starému dómu a z hemžení nestvůr tam nahoře vynikla před ním rázem kamenná postava lichváře, tisknoucí k srdci měšec, postříbřený měsíčním svitem. Rozeznával rysy obličeje jejího, ty tvrdé kamenné rysy, které se hrou obraznosti jeho měnily v obličej pana Jestřába. Žádá svých úroků s kamennou neúprosností.

Po špičkách vešel pan Jestřáb do svého pokoje. Na štěstí nezbudil nikoho. Oblečen ulehl do postele, ale spánek míjel jeho oči.

Viděl na protější posteli Jaroslavovu dětskou tvář, jasně ozářenou pruhem měsíčního světla. Vypadala sama jako lehký odlesk měsíce ve vlnách pokrývky, z části zastíněný chmurami hustých, pocuchaných kadeří. Celá snivost luny rozestřena byla po ní stříbrným dechem. Bdícímu otci byla ta bledá, jemná tvář s uzamčenými víčky bolestnou výčitkou. Lépe než kdy jindy pochopil v tuto chvíli, že snílek onen se nehodí v drsný tento svět, že zajde v něm bez pomoci, nevztáhne-li se nad ním pevná, ochranná ruka. A ruka toho, který měl býti jeho záštitou, před chvílí — — Pan Hrdlička zavřel oči.

Ale sluch jeho tkal pásmo výčitek dále.

Slyšel sladký, odměřený dech drahých těch osob, ochraně jeho svěřených, které tu bezstarostně dřímaly, netušíce útrapy příštího dne.

Slyšel známý tikot starých, zamilovaných hodin. Jak družně, jak vesele tikávaly nad ním tam v Supově, když bez starosti za zimních večerů s Walterem Skottem v ruce burácení vichrů kolem starého zámku naslouchal!

Pak zaslechl v sousedním pokoji temný, slabý hlas nemocné stařeny za plentou, mumlající z polospaní nesouvislá slova: „Otevři panu hraběti! — Kde je mé joujou? — Více lanýžů — krásný papoušek —“

Náhle ozval se v uchu jeho jakýs tichounký sladký nápěv. Ba, ozval se spíše v jeho duši. Nepřicházel z venčí, zněl v nitru jeho, v nejtajnější hloubi jeho bytosti. A byl tak luzný, tak známý, tak sladce konejšivý, že zapomněl starý muž na svoji trýzeň a že si jej prozpěvoval jak líbeznou ukolébavku, ovšem jen uvnitř, rtoma duše. Nemohl se upamatovati, kde by byl nápěv ten slyšel. Dlouho přemýšlel, zabíhal nazpět, daleko nazpět v minulé doby a konečně se rozbřesklo v jeho paměti. Viděl jasně osvětlenou komnatu, uprostřed ní malou jedli, jejíž zelené kosmaté haluze se shýbaly pod tíží pozlacených jablek a ořechů v záři nesčetných drobounkých svíček, viděl otce a matku, viděl vyfintěné veliké sestry, ó tak veliké proti němu, který tu stál co útlý štíhlý hošík s kadeřavou hlavinkou a pevně k sobě tiskl pozlacenou tajemnou krabici, kterou mu byl Ježíšek nadělil. Marně hádal, co as obsahuje, nadarmo namáhal se s malou sestřenicí, aby odklopil pomalované víko; konečně přispěla mu babička ku pomoci, zatáhla za šňůrku a hošík uslyšel ten tichý, sladký nápěv, který mu nyní po tolika letech, v takové chvíli opět zazněl v truchlivé duši. Oči pana Hrdličky zarosily se slzami.

Při libých, sladce zmírajících kadencích toho dávno, dávno doznělého štědrovečerního nápěvu, té dávno, dávno oněmělé hrací krabice usnul pan Hrdlička.

Když se probudil, stála u jeho lože paní Hrdličková, majestátně vzpřímena, v sněhobílých nedbalkách, s přísným bledým obličejem jako anděl soudu a žádala přede vším peněz na kávu. Pan Hrdlička zavřel oči před hrozným tímto viděním, ale ona volala jej hněvivým hlasem nazpět k neúprosné skutečnosti.

Zakoktal, že zameškal dojíti si pro pensí, byv zdržen pozdě do noci v jisté přátelské společnosti.

Vyslechl na to skroušeně spoustu výčitek, která se sesypala na jeho hlavu, a upraviv na rychlo zcuchaný svůj zevnějšek, vzdálil se s ujištěním, že přinese peníze nejdéle za hodinu.

Šel za jedinou hvězdou spásy, která svítila na zatmělém jeho obzoru, šel rovnou cestou k panu Jestřábovi.

Tento nebyl právě v růžovém rozmaru. Neutáhl při vstoupení svého dlužníka ani šňůru županu, popošel mu jen s nedbalým úklonkem hlavy vstříc a pravil: „Ach, přicházíte vyplatit svou směnku. Dobrá!“

Pan Hrdlička musil zajíkavě vyznati, že nemá ani úroků.

Obočí pana Jestřába rozepjala se velmi povážlivě a zraky jeho zveličené, vypoulené spočívaly hrozebně na koktajícím dlužníkovi.

„To je smutná věc,“ mumlal mezi zuby, přecházeje prudce po světnici. „Spoléhal jsem bezpečně na Váš slib. Uvedl jste mne do skutečné tísně. Co učiníme?“

Přitáhl jednu židlici ku své lenošce, usedl do této a ukázal panu Hrdličkovi mlčky na prázdné sedadlo vedle sebe. Toto konání vypadalo, jako přípravy k zpovědi.

Dlužník posadil se vedle věřitele. A tento opřel stranou k onomu loket o vycpané opěradlo lenošky, sklonil starostlivou hlavu do dlaně a dával svým mlčením na jevo, že hotov jest slyšeti. Druhou rukou překládal červeně lemované cípy županu na kolenou jako zpovědník svou štolu.

Pan Hrdlička začal se skutečně třesavým hlasem zpovídati. Skládal pozvolna všechen ten nimbus, který si byl dosud před panem Jestřábem kolem šedivé hlavy zachoval, a odhalil své soukromé záležitosti do té míry, kolik bylo třeba k důkazu, že si musí zjednati stůj co stůj na jistou krátkou dobu, než se poměry jeho zlepší, značnější obnos peněz.

Pan Jestřáb setrval ještě chvíli, když byl dlužník jeho umlkl, ve svém vnímavém mlčení. Konečně pozdvihl hlavu z dlaně, obrátil s rozřešením v oku tvář k panu Hrdličkovi a pravil: „Dáte-li mi část své pensí do zástavy, pomohu vám ještě nějakým obnosem.“

Ale pan Hrdlička se nevinného toho návrhu přímo zhrozil. Prohlásil tiše, avšak určitě, že by se odhodlal ke kroku takovému jen pod krajním nátlakem neštěstí. Při pouhém pomyšlení na podobné dělení pense v ústřední kanceláři barvily se mu studem líce.

Pan Jestřáb snažil se zvrátiti jeho předsudek, poukazuje k tomu, že je za nynějších dob „čistá“ pense zvláštností a že není zastavování pense o nic horším přijímání kapitálu na hypotéku. Jiného dlužníka byl by dozajista přesvědčil, že je pense nezastavená tolik jako pole ležící ladem; ale pan Hrdlička odolal jeho výmluvnosti.

Na to pohřížil se pan Jestřáb na krátkou dobu v přemýšlení. Náhle zamáchl rukou a zvolal: „Budiž! Zapůjčím Vám tedy ještě něco na pouhé slovo. Učiňme si kratičký rozvrh.“ Psal tužkou cifry na listu papíru. „Tolik činí stará směnka, prodloužená do toho dne. Tolik úroky dnes splatné, sečkám-li Vám je do toho dne. Tolik nová zápůjčka s úroky napřed do toho dne. Úhrnem tolik. Jak vidíte, počítal jsem Vám jen mírné úroky a rozdělil také dny splatnosti velmi výhodně. Podepíšete mi na každý z těchto tří obnosů po směnce —“

Ač se byl pan Hrdlička nad součtem směneční té trojice poněkud zarazil, pokývl teď rázně hlavou.

„— a přinesete mi na nich zároveň podpis své paní!“

(Pokračování.)

Literatura. Věda. Umění.

— Divadlo. V úterý provedena byla v zemském divadle českém nová původní opera česká, „Hubička“, genialní dílo našeho nešťastného, poněvadž hluchého, ale při tom přec šťastného, poněvadž v produkci nezlomeného mistra Bedřicha Smetany. Co prvního úspěchu této vzácné novinky se týče, dlužno především zaznamenat, že byl v každém ohledu skvělý, tak skvělý, že si brillantnějšího ani nedovedeme před stavit. Smetanův genius slavil nový triumf: obecenstvo, kteréž všechny prostory divadla přeplňovalo, bylo nadšeno a unešeno, hřímavá bouře potlesku otřásala ustavičně domem, číslo za číslem musilo se opakovat, Smetana musil se hned po prvním jednání dvakráte obecenstvu na jevišti objevit a v bouři aplausu a „slávy“ volání odevzdala deputace spolku československých studentů slavnému mistrovi velký vavřínový věnec s trikolorou. Na konec byli vyvoláni všichni solisté, třikráte skladatel a posléz kapelník p. Čech. — Opera „Hubička“ jest národní operou v plném a ušlechtilém slova smyslu Libreto k „Hubičce“, sepsané Eliškou Krásnohorskou, jest čerpáno z povídky téhož jména od Karoliny Světlé, kteráž vyšla v nejprvnějších číslech Vlčkovy „Osvěty“. Povídka ta vedle vtipné a při tom ušlechtilé karakteristiky i zábavného děje má nejen dramatickou živost hned uprostřed poetické scenerie, jako vůbec práce téže autorky, leč i tolik živlu hudebního, že pisatelka libreta nemohla si přáti lepšího předmětu ku spracování prostonárodní opery pro nejpřednějšího mistra hudby české, Bedř. Smetanu.

Změny, jichž jen z nutných příčin na hotovém tom díle uměleckém ne bez ostychu se dopustila, buďtež omluveny. Tak spor mezi Lukášem a Vendulkou, jenž v povídce se rozvíjí po kolik neděl, v opeře vznikne i dostoupí svého vrcholu za jediný večer; a rozluštění jeho, kteréž v povídce se stane náhle a takřka bezděčně, vyžadovalo v opeře více činného vynasnažení se jednajících osob, tak že v druhém jednání přibráno „odprošení“; i jinak tu onde situace přiostřena, jinde něco zkráceno neb vynecháno, zvláště věci lokální, ku př. některý obyčej, jenž v povídce uveden s patřičným objasněním, kteréž ale v opeře možno není. Básnířce se podařilo šťastný onen předmět šťastné spracovati, tak že jí plnou měrou přísluší uznání zdaru i svědomité snahy. — Eliška Krásnohorská osvědčila již, že rozumí plně, čeho v librettu potřebí. Její „Lejla“, k níž Bendl složil hudbu, je posud nejlepším librettem českým. „Hubička“ je novým dokladem obratnosti její. Epické vypravování převedla obratně v dialog a děj divadelní, skupila osoby, jak toho skladatel k vůli různým tvarům skladby operní potřebuje, a verš její plyne hladce a rým je zvonivý. Sám Smetana pravil, že neměl pod rukou posud libretta zpěvnějšího. — Zcela přiměřeně k látce, kteráž vzata jest ze života našeho lidu venkovského, přioděny jsou každý výjev, každá osoba v roucho písně národní, tak že se zdá, jako by byl celek utkán ze samých písní národních. Ale kdežto Smetana v „Prodané nevěstě“ více živel komický do popředí postavil, dal v „Hubičce“ více místa živlu lyrickému. Proto jest „Hubička“ poetičtější a dojemnější S hlediště pak uměleckého povznáší tuto novou Smetanovu operu nad „Prodanou nevěstu“ její jednotnější ráz a dokonalejší harmonie všech částí.

Smetanova nová opera jest převzácným obohacením českého dramatického umění hudebního. Jako druhdy „Prodaná nevěsta“, stane se „Hubička“ nejoblíbenější operou českou. Pravíme českou. Toť právě předností nové práce Smetanovy, že jest specificky českou a národní. Co Smetana v „Prodané nevěstě“ tušil a nač jaksi geniálním instinktem uhodil, to v „Hubičce“ s plným vědomím dovedl vtěliti v esthetický jednotný a v sobě zaokrouhlený celek. Jestli v „Prodané nevěstě“ přísní kritikové některých přílišností a ostrostí želeli, v „Hubičce“ jest vše ladné, půvabné, rozkošné. Obecenstvo bylo v pravém slova smyslu u vytržení. Od čísla k číslu, jestli v Smetanově opeře smí se o číslech mluviti, rostlo nadšení. Již ouvertura musila se opakovati. Vane z ní jako z celé opery Smetanova individualita, kteráž orkestrem dýše a myslí. Sbory nevystupují v „Hubičce“ tak samostatně jako v „Prodané nevěstě“, avšak vpadají v ensemblech s neodolatelnou svěžestí. Celá v pravém slova smyslu prostonárodní opera omžena jest něžnou poesií, kteráž v lyrických místech jest přímo uchvacující. Oceniti veškeré hudební krásy nové opery Smetanovy přísluší listu odbornému. My přestáváme jen na poznamenání nejpůsobivějších míst. A tu hned jmenujeme roztomilý vstup Tomše (p. Lev), vedoucího ostýchavého Lukáše (p. Vávra) na námluvy; čarokrásné duetto Vendulky (slečna Sittova) a Lukáše: „Jsme svoji,“ originelní svým rythmem i melodickým půvabem, kterýž průvodem sboru v jímavém pianissimu jest jednou z nejdojemnějších částí opery. Bohaté invencí jest velké duetto obou zamilovaných, kteréž charakteristickou vložkou otce Palouckého (p. Čech), ryze českého to typu: „Už je tak, jak jsem to řek’“ nabývá živé barvitosti. Nesmírně působivými jsou zpěvy „Vendulky“ u děcka Lukášova, zejmena: „Neviňátko už mám, od dneska tě vychovám“, ukolébavka, známá to píseň národní, jejíž krásy Smetana orchestrálním průvodem postavil do zářného světla a hned potom následující druhá ukolébavka, původní to komposice Smetanova („Letěla bělounká holubička“), kterouž napodobuje národní píseň tak mistrným způsobem, že stane se zajisté ukolébavka ta jedním z nejznámějších a nejoblíbenějších popěvků českého lidu.

Živým rytmem elektrisuje následující polka, kterouž charakteristicky lítost a vzdor Lukášův jest naznačen. Polkou tou končí první jednání Zvláštního upozornění zasluhuje ještě Lvem mistrně přednešená rozjařující píseň: „Připijem Ti na zdraví“, jež na bouřlivý potlesk musila se opakovati. V druhém jednání vyniká neobyčejnou hudební dokonalostí velice poetická píseň Lukášova: „Kdybych věděl, jak svou vinu smýt“, jíž ostatně velice by prospělo mnohem menší akcentování orkestru. Opakovati se musilo rozkošné dueto Tomše a Lukáše („Jen odpros ji ty bláhový“), kteréž efektovností známé duetto Kecala a Jenika z „Prodané nevěsty“ daleko předstihuje. Roztomilá jest píseň Barči (sl. Laušmanova), pikantní orkestrací pozoruhodný výstup u strážníka, pěkný sbor pašerů, zpěv „Palouckého“ a zakončující sbor. Jediným slovem, nová opera Smetanova má tolik krás, že obecenstvo všech vrstev odcházelo z divadla s vědomím, že jsme o jedno dílo českého ducha bohatší.

Nevděčné bývá sice porovnávati dvě krásná díla, a také nesnadno jest říci, které opeře Smetanově přísluší palma,

zda „Prodané nevěstě“ či „Hubičce“, krásné jsou obě; tato však jest elegantnější a již libretem také cizímu obecenstvu přístupnou a nemýlíme se asi, že většina obecenstva by položila „Hubičku“ ještě před „Prodanou nevěstu“. Na všechen spůsob přísluší Smetanovi, v neštěstí svém tak šťastnému, uznání národa!

Drobnosti.

— Starožitnosti. O starožitnostech, jež chová v sobě půda římská, praví „Atheneum“, že by bylo vejmi těžko půdu tu proskoumati a zeměznalecky určiti. Věčné město, jakž hrdě Řím se nazývá, stojí na směsici popele a rostlinných a zvířecích ostatků, jež prostoupeny jsou četnými stokami, kteréž v rozličných dobách bez zvláštního plánu a ohledu na stav zdravotní rozličné podoby a soustavy nabývaly. Spolu s císařstvím římským padl i zákon, že nesmí být nikdo vnitř města pohřben a Řím stal se skutečně obrovským pohřebištěm, v němž živé obyvatelstvo v stálem bylo sousedstvu a styku s mrtvým. Nejprvé použito bylo starých sřícenin za pohřebiště a není ani jediné starožitné budovy, v nížto by nebylo pohřbených mrtvých. V některých jest jich pouze několik tuctů, v jiných však mnoho tisíc. Když křesťanství v Římě stalo se veřejným, měl každý farní chrám zároveň své pohřebiště, kteráž nezřídka na starých již hřbitovech byla založena. Nejživější část nynějšího Říma, Piazza Colonna, rozkládá se na nesčíslném počtu mrtvol. Zde nalézal se v nejstarších dobách hřbitov sv. Ondřeje, který dávno již úplně zaniknul a teprvé r 1625 při kopání vodovodů byl objeven. Podobně jest v části římské, Piazza del Pantheon zvané, kdež dříve nalezal se hřbitov sv. Marie ad Martyros. R. 1871 vykopáno a odveženo bylo na Forum a Basilica Julia 12 000 čtv. stop lidských kostí, kteréž byly pohřbeny při kapli sv. Marie delle Grazie. V thermách Konstantina naproti chrámu sv. Silvestra objeveny byly v jedné zahradě dvě rozsáhlé podzemní klenky, kteréž v pravém slova smyslu přecpány byly mrtvolami. Vchod k těmto místům byl pevně zahražen a zasypán. Patrně pocházelo podivné toto pohřebiště z XII—XVI věku z některé doby, kdy v Římě nakažlivé nemoci řádily. Tisíce mrtvol provází každou starou stavební památku a Řím mohl by vším právem jako věčným městem zváti se i městem mrtvých.

— Pokroky a pokusy u vědeckém skoumání v měsíci červenci a září 1876. Astronomie: Paul Henry v Paříži objevil dne 12. července 164 t o u oběžnici. — Tacchini pokračuje v „Comptes Rendus“ v sdělování svých výskumů o hořčíku v atmosféře sluneční. — Janssen podal do „Comptes Rendus“ zprávu o fotografiích slunce, které se pod jeho dozorem denně zhotovují na observatoři Montmartreské. Tyto obrazy slunce mají 12 a půl cm. v průměru a objevují se na nich s velkou určitostí sluneční skvrny. Také Lochyer v South Kensington fotografuje slunce denně pomocí čoček Huyghensových s dlouhým fokusem a průměr obrazu jest více než jedna stopa — V XLI svazku Memoar anglické královské společnosti astronomické pojednává se souborně o všech až dosud známých úkazech při zatmění slunce. — Normální mapa slunečního spektra, kterouž navrhl Lochyer královské společnosti, shotovuje se. — Forbes určuje pokusem rychlost světla. — K návrhu Leverrerovu zkouší zvláštní komise nový čtyřstopový reflektor na observatoři pařížské. Prozatím uznáno, že potřebuje zrcadlo zdokonalení. — Angot podává v „Comptes Rendus“ zprávu o výsledcích svého skoumání fotografické difrakce. — Tischer sděluje v „Astronomische Nachrichten“ výsledky svého určování podoby země kyvadlem a vyslovuje náhled, že se výsledky kyvadlového pozorování shodnou s měřením geodetickým, budou-li jen správně provedeny. — Fysika: Caillelet vynalezl nový manometr. — Kimball prostudoval změny, které se dějí ve fysických vlastnostech ocele kalením. — Professor Foster ukazoval ve fysikalní společnosti Londýnské velmi důmyslný přístroj Machův k viditelnému určování reflexu zvuku. — Vialle skoumal experimentalně poznovu teplotu slunce a určil ji na 2500° C. — Jannetar prostudoval důmyslně šíření se tepla v krystalisovaných tělesech. — Lučba: Spirgatis dokazuje přítomnost arsenu v starověkém bronzu. — Lecoq de Boisbaudran, nálezce nového prvku „gallium“, udává methody dobývání tohoto prvku z nerostů, v nichž se objevuje.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: Geologie čili nauka o útvarech zemských se zvláštním ohledem na krajiny československé. Sepsal Jan Krejčí. Sešit 1., s vyobrazeními. V Praze, nákladem vlastním.

„Osvěta“ Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydavatel Vácslav Vlček. Číslo 11. (Sešit listopadový.) Obsah: Jan Kocin z Kocinetu a jeho doba. Vypravuje prof. B. V. Spiess. — Bosna. Od Josefa Holečka. (Dokončení.) — První století severoamerické republiky. Píše J. V. Sládek. (Dokončení.) — Víra i věda. Podává J. V. Diviš. — Zlato v ohni. Obrazy ze života od Vácslava Vlčka. (Pokračování.) — V stínech. Báseň Elišky Krásnohorské. — Josef Wenzig. Od Ferd. Schulze.

Illustrovaného týdenníku „Světozoru“ ročníku X. vyšla čísla 41—44 s „Bazarem“. Všechna tato čísla vynikají pestrým obsahem a hojností pěkných obrázků.

Matice lidu. Ročníku X. číslo 5. „Nalezenec“. Od G. Sandové. Přeložil J. B...r. V Praze, nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých.

Česko-moravská kronika Karla Vladislava Zapa. Sešit 53. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Všeobecný gratulant, obsahující hojnou sbírku přání k novému roku, jmeninám i zrozeninám. Sebral a sepsal P. J. Šulc. Druhé, opravené a rozmnožené vydání. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně

Písně Mirzy-Saffyho od B. Bodenstedta. Přeložil J. J. Stankovský. V Praze, nákladem Th. Mourka, knihkupce.

„Jih“. Historicko-romantické obrazy z dějin jihoslovanských. Od Prokopa Chocholouška. Druhé vydání Sešit 1. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Ženské Listy. Orgán pro vzdělání žen a dívek československých. Vydává ženský výrobní spolek český. Redaktorka: Eliška Pechová. (E. Krásnohorská) Roč. IV. Čís. 11. (listopad).

Besedy mládeže. Rediguje Jos. Kouba. Sešit 121. Pohádky z „Eddasagy“. Dospělejší mládeži přeložil J. Z Veselý. (S obrázkem.) V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Ztroskotání fregaty Medusy. Vzdělal Jan V. Lego. V Praze, nákladem spisovatelovým.

Nejlepší humoresky cizojazyčné. Pořádá redakce „Humoristických listův“. Svazek 3. V Praze, tiskem a nákladem Jos. R. Vilímka.

Kniha pro každého rolníka a hospodáře. Sbírka vědomostí hospodářských rolníku našemu předůležitých a nevyhnutelně potřebných. Napsal Josef Dumek. Díl II. Sešit 5. a 6. V Olomouci, nakladatel Vlad. Žákovský.

Kytice. Sbírka zábavného i poučeného čtění pro mládež. Svazek VIII. Povídky pro mládež dospělejší od Fr. Pravdy: Po německu vychovaná Češka. — Vyvrácený předsudek. — Láska slepé. — Dcery komisarovy. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Novelky od Emanuela Bozděcha. V Praze, nakladatel Theodor Mourek, knihkupec.

Stručný všeobecný slovník věcný. Red. J. Malý. Dílu III. sešit 10. (Hessen Nassau — Horányi) V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

OBSAH: Hrabě Xaver. Novela od *Julia Zeyera.* (Pokračování.) — Pokus Dra. Heideggera. Povídka od *Nathaniela Hawthornea.* — Blíženci z hotelu Corneille. Od *Edmonda Abouta.* (Pokračování.) — Zpomínka na Coimbru. *Kanzona Kamoensova.* Přeložil *Král.* — Projížďka gruzínským krajem. Úryvek cestopisný od *Svatopluka Čecha.* Článek IV. (Dokončení.) — Ten obraz tvůj. Báseň od *Jos. V. Sládka.* — Povídky z registratury. Od *Václava Maliny.* I. Jestřáb contra Hrdlička. (Pokračování.) — Literatura. Věda. Umění. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra v Praze**, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra", buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2^1/_2$ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. 20. listopadu 1876. Číslo 32.

Hrabě Xaver.

Novela od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Cestovav od té doby po Evropě, žil obyčejně v letě v Čechách na svých statcích, ale do Prahy nezavítal již, až v předvečer onoho dne, kdy Evu poprvé uzřel na cestě do anglické kaple. Vrhl se později do plného proudu života, usmíval se někdy nad svým tehdejším počínáním, ale obraz oné dívky nezmizel nikdy úplně z jeho paměti. A nyní stál opět na tomtéž pavlánu a hleděl naproti do tohotéž okna, kde božskou její krásu rudě ozářenou byl zřel, a živěji než kdy jindy vystupovala vzpomínka na to dobrodružství jarého mládí před jeho vnitřní zrak. K nemalé mrzutosti Xavera splynul v tomto okamžiku obraz Evin s nejasným obrazem oné ženštiny a ačkoli žasl nad tou profanací, neslýchanou páchanou jeho fantasií, bránil se přec jen mocně tomu dojmu; tentýž světlý vlas a tytéž temné, orientalsky zářivé oči nalézal u obou, tentýž melodický hlas a tytéž plastické posuňky! Obzvláště zarazila jej ta podivná podobnost, když si připomenul podobné ony momenty, kde obě byly blouznily o luně a přímo k ní promluvily. Avšak jaký rozdíl při vší zdánlivé podobnosti!

Plamenná smyslnost oné neznámé a ten idealní pel jakési snivé blouznivosti u Evy, to byl rozdíl tak velký, že přemýšleje o tom Xaver, konečně na neznámou dívku zapomněl. Vrhl poslední pohled na protější pavillon, byl patrně nyní úplně neobydlen; okna byla zaprášena a rozbita, nemusil se tedy obávat, že by se tam snad ona neznámá zjevila v tu chvíli, až si Eva ve společnosti Miss Griffith věž lady Arabelly bude prohlížet. Avšak to mu nedostačovalo, nechtěl mansardu tu již vůbec vidět. Dal ihned rozkaz, aby bez odkladu dvéře vedoucí na pavlán se zazdily a pak vyhledal v galerii velký obraz od neznámého mistra, představující posmrtní soud nad mrtvolou egyptského nějakého krále, a dal jej před zazděné dvéře postavit, aby jím nesoulad barvy nového zdiva zakryl. Komnata lady Arabelly nabyla nyní myšlenkou, že se v ní co nevidět zjeví Eva, nového kouzla: trávil tam celé dni; přinesl tam nejmilejší svoje autory, Miltona, Danteho a Tassa, psal tam svoje listy a snil tam u otevřeného okna, kam někdy ptáčkové ze zahrady přilétali.

Jednoho dne tam přinesl ještě relikvii vzácnou: nalezl totiž v galerii modrou stužku, kterou Eva byla ztratila, když tam dle Claud Lorraina malovala, a kterou paní Dačická ihned co majetek Evin poznala. Vložil stužku tu do Miltona mezi listy onoho místa, kde velký pěvec nevyrovnanou krásou ráj a kouzlo Evino líčí.

Trávil čas svůj takto velmi šťastně v očekávání slíbené návštěvy a baronka divila se, že ho tak málo u sebe v kruhu nejlepší společnosti pražské vídala. Vyčítala mu to příležitostně a když se dosti nemotorně vymlouval, hrozila mu prstem.

„Zdá se mi, že jsi zamilován," žertovala, „a varuji tě: ty nesmíš na nikoho než na Ginevru myslit, váš sňatek je už tak jako uzavřen. Dostala jsem včera první její list, píše roztomile, velká to vzácnost v naší době, kdy již nikdo řádného dopisu napsat nedovede. Chceš jej čísti? Avšak ne, Ginevra se zmiňuje o tobě a to spůsobem tak přes příliš lichotivým, že by bylo hříchem marnivost tvoji rozmnožovat. Vy mužové jste již od přírody dosti domýšliví, netřeba vám ještě opakovat, co sličné dívky a krásné paní o vás myslí!"

Xaver netoužil nikterak seznati, co o něm Ginevra psala, bylo mu to příliš lhostejné; jiný dopis těšil ho mnohem více: byl to krátký billet od Miss Griffith, jejž byl právě obdržel, než se odebral k baronce. Miss Griffith byla se nyní, jak psala, při jarní té pohodě úplně zotavila a zvala Xavera, aby opět přišel a s nimi se smluvil, kdy as by věž lady Arabelly navštíviti lze bylo.

„A propos, milý Xavere," pravila baronka, když se loučil, „nechtěl bys mi proukázati malou službu?"

„O poručte jen!"

„Rheumatism můj mne trápí, nemohu vycházet a měla bych ráda zprávu o jisté dělnické rodině, které ob čas malou službu proukazuji. Otec té rodiny, jakýsi Malý, churavěl delší čas a byl bez práce. Nebyla jsem tam již čtrnácte dní; odevzdávám ti tedy malý příspěvek s adressou. Je to v židovském městě. Zde ji máš. Z lidí svých tam nikoho poslat nemohu, naši služebníci jsou tak aristokratičtí, že ustavičně nosy krčí nad člověkem bez erbu. Poslala bych tam svého manžela, ale ten nedovede dávat a nedovede mluvit tak, aby důvěru si získal. Div se! Je přece tak dobrý. Ale to přichází z toho, že se v nynějších dobách jednotlivé kasty méně stýkají než kdy před tím. Za našich časů bylo vše jinak; ještě při křtu nebožtíka mého otce stáli dva žebráci za kmotry, bývalť ten zvyk u české šlechty všeobecný." — Xaver zavázal se ochotně v obstarání toho poslání.

Den na to vydal se dle svého slibu na cestu do

židovského města. — Dům, který mu baronka udala, byl snadno nalezen: stál nedaleko starého židovského hřbitova. Vešed do dveří, tápal Xaver podél dlouhého zcela tmavého průjezdu a vzhůru po skřípavých temných schodech a vyšel konečně po několikerých podivných zatáčkách do prvního a jediného patra toho neladného příbytku. Na konci nízké chodby, kam se světlo malým okýnkem mdle a bezbarevně, jakoby nerado prodíralo, byly zčernalé nenatřené dvéře, pod začátečnými literami jmen tří králů, hrubě křídou napsanými, visela sežloutlá cedulka, na které se nacházelo ne právě kaligrafickou virtuositou provedené plné jméno knihaře Malého. Xaver zaklepal velmi ostýchavě, situace a místnost podobná mu byly čímsi zcela novým, neboť ač velmi rád rozdával, neznal se přece téměř nikdy s osobami, kterým pomoci poskytoval; zanechávat peníze, o které ho kdosi žádal, svému komorníkovi, bylo zajisté, ač méně záslužným, přece o mnoho pohodlnějším spůsobem ujímati se chudých. Když byl zaklepal, ozval se slabý mužský hlas a Xaver vešel.

Světnice byla nízká a chudobná, ale čistá; stála tam jediná postel, na které velké těžké peřiny až do stropu narovnány byly a patrně několika osobám, snad nejspíše na zemi spávajícím, za podložky a přikrývky sloužily; černá kachlová kamna vbíhala až téměř do prostřed pokoje, kde u čistě umytého stolu chorobně vypadající muž seděl a jakési škatulky lepil. Na stěnách viselo několik svatých, hrozně malovaných obrazů a všelijaké předměty garderoby mužské i ženské.

„Jste vy pan Malý?“ tázal se Xaver ostýchavě.

„Ano, pane,“ odpověděl muž, vstávaje s namáháním. „Čeho si přejete?“

„Přicházím s vyřízením od paní baronky“ —

Xaver oněměl. Chtěl muži říci, aby se vstáváním nenamáhal, učinil několik kroků ku stolu a zrak jeho padl náhodou v prostoru, trochu temnou, mezi černými kachlovými kamny a bílou zdí. Tento kout byl dlouhou a v tu chvíli právě rozhrnutou, sluncem vyrudlou oponou od pokoje oddělen. Stála tam stará pohovka a černý kufr. Na kufru seděla ženská postava, nehezká s uplakanýma očima, chudobně ošacená a na pohovce seděla ženština druhá, krásou zářící a elegantní, ačkoliv jen v prostých šedivých hedbávných šatech. Byla to Eva, držící první ženštinu za obě ruce a mající hlavu její na svém klíně.

„Můj ty bože, opět a opět ten muž!“ šeptala Eva s lehkým zblednutím a zarděla se na to do temna. Ženština, sedící vedle ní, vstala prudce a změřila Xavera přísným pohledem. Byla slova Evina zaslechla a domýšlela se, že mladík snad z ulice pronásleduje Evu, kteráž byla chvilku před ním vešla, a hleděla na něho káravě, že se osmělil až sem jí následovat. Eva vidouc výraz její tváře a uhodnuvši její domněnku, vstala též a sladký její úsměv, vítající mladíka, poučil ženštinu o jejím omylu.

„Přítomnost vaše, zde tak netušená, madame, mne velice překvapuje,“ pravil Xaver; „neumím si ji vysvětlit.“

„Nebuďte prekvapen, pane,“ ozvala se ženština, mluvíc vroucím hlasem a spůsobem, svědčícím o lepším vychování, než by se kdo na první pohled do ní byl nadál, „nedivte se, pane, její přítomnosti. Nacházíte se v příbytku nešťastných a kde jinde chtěl byste nalézti anděla těšitele?“

Mluvila s jakousi důstojností, slova její přicházela ze srdce a oči její, spočívající na Evě s obdivem a neskonalou láskou, zdály se Xaverovi v tomto okamžiku velmi krásnými.

Eva položila jí, jako zaleknuta, svou vzdušnou bílou ruku na ústa — posuněk ten byl pln dětské gracie.

„Miss Griffith proukázala mi zde malou službu,“ vymlouvala se, jakoby ji byl někdo při nějaké nepravosti postihl a zarděla se znova.

„Oh nemluvte tak, nemluvte tak!“ volala ženština téměř vášnivě, „nemluvte o penězích, které jste vy i jiní poskytli mně a ubohým lidem, s kterými zde bydlím, nechci štědrost vaši chválit, ale velkodušnost vaši, neskonalou lásku vaši k bližnímu, tu chci chválit před bohem a světem, dokud dech mi postačí!“

„Mlčte, mlčte!“ prosila Eva a sepjala ruce, „jest mi trapno —“

„Ne, ne, já nechci mlčet! Já ležela jsem v prachu hanby a povržení a noha kolem jdoucích ranívala mne zaslouženě; nenáviděla jsem svět i sebe, neboť opovrhovala jsem jím a sebou, až vy jste přišla, vy, vy velká, čistá, vznešená, a podala jste mi ruku svou a splakala nade mnou, a líbala mou tvář, jakoby byla beze skvrny, rovná vaší a polibek váš byl mojím spasením! Čelo, na něž ústa vaše vtiskla polibek míru, čelo to nemohlo býti určeno věčnému zatracení. Vy navrátila jste mně sobě samé, mému dítěti a bohu. A já mám mlčet? A vy chodíte ulicí a chodíte do společností a lidé, kteří vás vidí, myslí snad, že jste ženštinou jako každá jiná, a já nemám pozvednouti hlasu a ukazovati prstem na vás a říkat: hle to anděl?“

Domluvila a začala Evě vášnivě ruce líbat; ale tato pohnuta až k slzám, objala ji něžně a takto se držely chvilku v náručí a Xaver hluboce dojat mlčky na ně se díval.

Eva se vzpamatovala rychle.

„Moje Kristina jde za moře,“ vypravovala vysvětlujíc, „jede do Ameriky, loučily jsme se právě spolu, když jste byl vešel, neboť zítra již odjede do Brem. Nedivte se tedy jejímu rozčilení.“

Ženština se dala do pláče.

„Ženich její očekává Kristinu v Novém Yorku,“ pokračovala Eva a hladila slzící svou přítelkyni po tváři. „Vy budete šťastna, Kristino,“ chlácholila ji. „Vidím jako ve snu dům váš vystavěný z hrubých klad, kolem zlaté vaše pole, opodál tmavé lesy, modré pahorky a valící se v dáli Mississippi. A uvnitř dřevěného domu jaká útulnost! Tam v koutě otevřený krb s plápolajícím ohněm, na římse velká bible, v koutě křeslo, kde muž váš, ten šlechetný, pilný a upřímný, od práce odpočívá a vy, Kristino, stojíte na prahu a stíníte si oči před zapadajícím sluncem a voláte svou malou Marinu, honící se květnatou loukou za pestrým motýlem. Vzpomenete si pak také někdy na vzdálenou svou Evu, kterou jiné povolání též daleko od místa, kde se zrodila, volá?“

Kristina štkala hlasitě.

„Na vás nevzpomínat! Na vás! Ale vy, nezapomenete na mne?“

„Nikdy, Kristino, nikdy, neboť vás miluji!“ odpověděla Eva prostě s hlasem podobným hudbě nejukonejšivější, hudbě nebesky lahodné, tak že Kristina slzy svoje usušila a se blaženě usmála.

V tom zazněl na chodbě bezstarostný dětský smích a spěšné krůčky, dvéře se rozletěly a malé asi čtyř- neb

pětileté děvčátko vběhlo do světnice. Zahlednuvši Xavera zarazilo se a velké, krásné, temné oči se šířily němým podivením, ale vidouc přívětivý úsměv cizího muže, usmálo se též tím podivukrásným dětským úsměvem, při kterém se srdce člověka radostně zachvívá tušíc, že pověst o andělech není bájí.

„Pozdrav přece pána!“ rozkazovala Kristina a děvčátko udělalo s komickou vážností nemotornou poklonu, ale tou dětskou nemotorností, která je božskou grácií; pak se rozběhlo a rozmýšlelo chvilku, ku které z obou ženštin by útočiště svoje vzalo — rozhodlo se pro Evu.

„Co jsi mi přinesla?“ tázalo se děvčátko a třáslo si proud zlatých vlásků s čela.

Eva jí podala kornout s bonbony.

„Ty's hodná!“ chválilo ji dítě, „vezmu tě s sebou do Ameriky. Nikoho než tebe a maminku.“

Eva se smála a hladila jí líčko.

„Ale, Marino, co's dělala?“ volala Kristina, „vždyť máš tvářinku celou poškrábanou!“

„To bylo koťátko!“ vypravovala Marina. „Víš ten mourek to byl, ten hezkej, co mě má rád? Byla jsem u něj na dvoře a řekla jsem mu, že jedu pryč, pak jsem řekla s pánem bohem a udělala jsem mu křížek; dal mi pusu a pohladil mne.“ A děvčátko pozdvihlo drobný svůj prstíček k líčku, kde je kočka byla škrábla. Všichni dali se do smíchu a Eva přitáhla dítě k srdci.

„Co řekl by důstojný Mac Gregor této profanaci kříže?“ tázal se Xaver Evy.

„Znamenat se vůbec křížem považoval by za pověru pekel hodnou,“ odvětila Eva. „Ale co na tom záleží, co by Mac Gregor činil, nedostačí vám vědomí, že ten, jenž pravil „takovýchť jest království nebeské“, by se usmál božským svým úsměvem, a že by dítě vroucně zlíbal?“

V tom otevřely se opět dvéře a vysoká postava ženská s červeným šátkem na hlavě vešla, nesouc košík na ruce, z kterého vyčníval velký bochník chleba.

„Zde moje manželka!“ představoval knihař Malý, s komickou grandezzou.

„Ah, hosti!“ ukláněla se žena Xaverovi a Evě, „nu, těší mne, těší. Ráčíte se?“ obrátila se k Xaverovi s důvěrným účastenstvím, jakoby ho byla od jakživa znala.

„Oh děkuji,“ odpověděl vesele, baviě se jejím počínáním.

„Pán je poslán paní baronkou,“ vykládal muž a odevzdal manželce balík, který sám otevřít si nebyl dovolil. Žena se ihned dala do skoumání obsahu. Oči její zasvítily, když nalezla obálku, v kteréž se patrně nacházely peníze. Strčila je do kapsy.

„Ah, paní baronka nezapomněla na nás, je velmi milostivá!“ volala. „Hle muži, punčochy pro tebe, teplé jako sluníčko! Aj, aj! vidíme i na toho červíčka zde si zpomněla! Viděla posledně Marinu a slíbila, že i jí také něco pošle, a hle, tu to je!“

Třepetala ve vzduchu malou dušehřejkou z červené vlny a Xaver poznal v ní ihned ono nevyzpytatelné enigma, jež baronka byla háčkovala při první jeho návštěvě. Dušehřejka slušela Marině roztomile a Xaver umínil si, že tlusté bílé ruce barončiny při první příležitosti zlíbá.

Příchodem manželky chorobného muže byla poetická atmosféra, linoucí se z bytosti Eviny, jako nějakým nepřátelským živlem porušena, bylo jakoby byl zavál ostrý vzduch uprostřed jarního tepla. Ta žena byla zajisté osobou poctivou a ctihodnou, ale náležela do řady oněch lidí, vedle nichž jemněji organisované bytosti nikdy nebývá volno. Xaver měl se tedy k odchodu a Eva též. Eva těšila Kristinu, že ji ještě jednou navštíví a na nádraží doprovodí; Xaver líbal malou Marinu a slíbil, že jí odpůldne pošle loutku, oděnou co princeznu s korunou na hlavě, tak krásnou, že bude hodna konat cestu za moře. Marina zvolala naivně „Ježíši!“ a odměnila ho pohledem, který zřejmě svědčil, že představa podobného divu malou její dušinku unášela do blahé říše snův a víl.

„Půjdu na starý židovský hřbitov,“ pravila Eva na ulici, podávajíc Xaverovi ruku na rozloučenou, „je jen několik kroků odsud vzdálen a je zajisté jedním z nejpoetičtějších míst v Praze.“

„Nepovažovala byste to za dotíravost, kdybych se tam též podíval? Nebyl jsem tam posud.“

„Oh, tedy pojďte! Budete unešen zvláštním kouzlem toho místa. Na moji fantasii aspoň mělo dosud málo co takový účinek, jako malebnost toho pohřebiště.“

Den byl překrásný a pohled na hřbitov, dřímající pod modrým nebem jarního poledne, byl tak zvláštní s tou spoustou šedých kamenů mezi slabě se zelenajícími stromy a keři, s tím hlubokým klidem, ničím leda melodickým švitořením vlaštovek nerušeným, že Xaver v nadšenou chvalořeč propukl.

„Věru,“ zvolal, „toť účinkuje jako růže mystická, vykvětlá uprostřed bezbarvého písku naší moderní všednosti!“

„Nemohu vám ani říci, co zde cítím poblíž těch kamenů, pod kterými unavená srdce a unavené nohy toho podivného, tajuplného národu odpočívají v konečném klidu!“ pravila Eva. „Je mi zde volno, neboť zlatý úsměv slunce na omšených těch náhrobcích těžce trpícího lidu naplňuje srdce jaksi nadějí. Klid je glorie nad hlavou zmítaných. I na Kristinu činilo to vždy dojem podobný, kdykoli jsme sem vešly.“

„Ale život váš nedoznal přece trpkostí? Aspoň o trpkosti podobné, jakéž Kristina zakusila, nemůžete, bohu díky, míti ani nejmenšího pojmu. Jedinou, pravou trpkostí může býti jen vina.“

Eva byla hlavu svoji zamyšleně do ruky položila, podpírajíc se o náhrobek nějakého slavného rabbiho. Neodpověděla na poznámku Xaverovu.

„Jak podivný to národ,“ snila nahlas dále, „jak podivný jeho osud a jak zvláštní, od jiných národů se podstatně lišící je proud jeho dějin!“

„Vy se mu obdivujete?“ tázal se Xaver.

„A vy?“ ptala se místo odpovědi.

„Oh ano; ač sympathie moje mu nikdy nenáležela, nemohu přece jeho někdejší velikosti odepříti svůj obdiv.“

„Nedá se zajisté upříti,“ odpověděla Eva, „že v lidu tom od počátku do dneška se nalézaly povahy velké a vznešené; ale ku podivu! Největší a nejvznešenější tu povahu, která v něm se zrodila, nechápal lid tento nikdy a nedovedl ji ocenit. Proč? Proto že byla zosobnělým opakem vlastností jemu nejvlastnějších. Lid ten vyznačil se od počátku do dneška jakousi tvrdostí a sobeckostí, jakousi výlučností a úzkostlivostí v náhledech a citech, jakýmsi divokým fanatismem, naplňujícím mne věru hrůzou. Tanou mi na mysli dvě legendy, které tyto Semity neb aspoň stinné jejich stránky s dostatek charakterisují. Smím vám je sdělit?“

Xaver prosil, aby tak učinila. (Pokračování.)

Mé zahradní známosti.

Přírodopisný obrázek z okolí Bostonu od *J. R. Lowella.*

Jednou z nejrozkošnějších knih v čitárně mého otce byl Whiteův „Přírodopis okolí Selbornského“. Čím starším jsem byl, tím většího nabývala tato kniha u mne půvabu. Čítal jsem v ní neznaje tajemství rozkoše, kterou jsem v ní nalézal, ale lety začínám přicházet na stopu tomuto nelíčenému přírodnímu kouzlu. Otevřte tuto knihu a buďte jisti, že vás vyvede pod širé nebe. Můžete vyjít s tímto duchaplně žvatlavým průvodcem a občerstvíte se, neumdlíte. Teď ukáže vám rozkošnou vyhlídku, teď upozorní vás na pohyb ptáčete neb brouka anebo zajásá nad nějakou novou „specií“, po které byl již tak dlouho a úsilovně pásl. Nezdá se, že měl pan White kdy lepší práce, než studování obyčejů a mravů svých opeřených spoluobčanů nebo pozorování, jak mu broskve zrají u zdi. A podivných věcí se tu dočítáte. Proč pak na příklad mandelík v letu svém činí často jako přemety? „Inu protože se mezi tím jednou nožkou poškrábe.“ Vylíčení životopisu ježka stálo Whiteovi za více, než historie celých říší.

Jiný půvab této vzácné knihy záleží v humoru, jehož si zajisté ani spisovatel sám vědom nebyl. Zdá se, že by se byl dal ochotně roztrhat tygrem nebo krokodilem, kdyby jen byl mohl tyto lidojedy v okolí Selbornském usadit. Vznešené společnosti White nevyhledává, ale patrně jest velmi povznešen „velmi blízkou známostí s krotkou hnědou sovou“. A jeho rukoum dostalo se také té zvláštní cti, pohladit živou vzácnou severní potápku bez zadního drápu.

R. 1770 učinil si v Sussexu známost s ochočenou želvou a zamiloval se do ní na první pohled. Nemáme dostatečných dát ku stopování vzrůstu této vášně, ale r. 1780 potkáváme ho s předmětem své náruživosti v poštovním voze. „Hrčení povozu a obtížná cesta tak ji roztřásly, že když jsem ji položil na drn, prošla se dvakrát sem a tam po mé zahradě.“ Vědecký svět teprvé nedávno objevil, že plocha nakloněná pod jistým úhlem více slunečných paprslků pohlcuje než vodorovná. Želva to věděla od jakživa (ačkoliv se tím nikterak nevychloubala) a opírala se tedy, majíc zadní nohy na zemi, přední částí těla o zahradní zeď, kdykoliv přišel jasný chladnější podzimkový den. Zdála se býti ještě větším filosofem než pan White sám, zalézajíc jen pod lupen kapusty, když pršelo nebo bylo příliš horko a zarývajíc se do země, než uhodily mrazy.

V jistém ohledu jest tento způsob historie nekonečně občerstvujícím. Tito tvorové, na které tváříme se hleděti co na otroky pudu, jsou členové obce, jejíž ústava spočívá na nevyvratitelných základech. Tam není třeba žádných dodatků ani doplňků. Jim nikdy nenapadlo odhlasovat, že jest osmihodinná práce jako desetihodinná, anebo že jest jeden tvor zrovna tak obratný jako druhý a ne více. Oni nenamáhají svého ubohého rozumu v napravování božího hodinářového stroje, aniž myslí, že by nemohli dělat co jim libo, kam do kterého nás uvádí náš povznešený rozum, ten podivný ukazováček, jenž obrací se na pravo a na levo, ale vždy tím pravým směrem.

Jest tedy dobře pro nás pohovořiti si se světem, jakým jest páně Whiteův, kdež hraje člověk sám nejmenší úlohu.

Po mnoha let zabýval jsem se zaznamenáním důležitých událostí v mé odloučené samotě a mezi těmito zaujímá příchod a zvednutí se jistých ptáků nejpřednější místo. Není nemožno, že mé zprávy o některých křidlatých přátelích nebudou docela nezábavny čtenářům spříbuzněného vkusu.

Každý ví, že jsou zvířata lepšími proroky povětrnosti, než lidé, a nepochybuji ani sebe méně, že v ohledu na blízké změny povětrnosti naše vypočítavé smysly předstihla, ale neviděl jsem, že by si vytušila povětří na dlouhou dobu a že by nás mohla poučit, bude-li na příklad zima tuhá nebo leto suché. Znamenal jsem jen dva dny rozdílu mezi přicházením některých ptáků, ať již bylo jaro záhé nebo pozdní.

Právě letos viděl jsem konopky stavící si hnízdo zrovna před tím, než přišla chumelenice a zavála na několik dní celé okolí hlubokým sněhem. Zastavily práci a opustily nás na chvíli bezpochyby proto, že se marně ohlížely po potravě. Před třiceti lety viděl jsem na rozkvětlé třešni celý roj kolibříků ukřehlých náhlou pliskanicí, v níž bezpochyby mnozí zahynuli. Skoro by se zdálo, že řídí ptáci svůj kalendář výškou slunce, aspoň tak své snubní dny; ale s příchodem a odchodem jest jinak. Rorejsové nás na příklad opouštějí, jakmile jsou jejich poslední mláďata dosti silná k podniknutí dlouhé cesty. Divoké husy zase neopouštějí bezpochyby sever, dokud je nevyžene mráz, neboť slýchal jsem je táhnout k jihu ještě v polovici prosince. To, co nazývá se přelétáním místním, řídí se bezpochyby jen hledáním potravy. Byl jsem jednou navštíven velkými roji křivonosek a kdykoliv leží sníh dlouho a vysoko na zemi, přilétá hejno brkoslavů a zobe mé hlohyně. Nebyl jsem nikdy s to vyskoumati místní nebo spíše zeměpisné náklonnosti ptáků. Před r. 1870 neusadil se v mé zahradě nikdy střízlík, tento nejpěknější z mucholapek, ačkoliv jsem na půl hodiny v okolí znal každé místo, kde jsou. Dlask byl na hodinu od nás obyčejným ptákem, ale ve své zahradě spatřil jsem teprvé letos v červenci samičku ve svých malinách i počínala si nad míru směle. Doufám, že činila u nás první výzkum před usazením se. Celkem zdálo se, že jí mé ovoce chutná i nasázel bych velmi rád ještě jednu řadu malin, kdybych věděl, že k nám přiláká tak roztomilého souseda.

Návrat červenky ohlašuje se u nás obyčejně co první hodnověrná zvěst jara, v novinách jako příchod proslulých a vzácných osobností do lázní. A znamením jara její objevení se v sadu a zahradě skutečně jest. Ale přes to všechno vídal jsem ji u nás v zimě, když ukazoval teploměr 15⁰ pod nulou a byla tak veselá jako vždy. Červenka má špatnou pověst u lidí, kteří jedí třešně zrovna tak rádi, jako ona. Připouštím, že má na sobě něco všedního a že jest její zpěv trochu přetížen prosou. Také jeho zásady směřují celkem k žaludku. Nemá nikdy těch blouznivých okamžiků, do kterých vpa-

dává cvrčala, ale přes všechno to nedal bych ji za všechny třešně, které kdy dozrály třeba v Malé Asii.

Při všech svých chybách nezadal přece čermáček docela přednosti, jimiž vynikají děti přírody; posuzuje chuť ovoce důkladněji než všechny sadařské výbory dohromady a pojídá je s rozkošnictvím nejmlsnějšího labužníka. On cítí, že má práva na svůj svět a vykonává je. Jemu náleží první zelené lusky, jemu moruše, které jsem byl tak smělým považovati za své. Ale jestli má také lví podíl na malinách, rozsévá divoké zase po lesích a občerstvuje tak unaveného chodce. Čermák nespouští bdělého oka se svého ovoce a zná na vlásek pravý purpur hroznů, když byly dostatečně usmahly na slunci. Před několika lety — bylo neobyčejně suché leto — zmizeli pojednou čermáci z mé zahrady. Po tři neděle nebylo po nich ani vidu ani slechu. Zatím pokryla se malá cizá réva, kteréž úpal patrně svědčil, ponejprv několika krásnými hrozny. Prohlížel jsem je co den a čekal, až vyssajou ze slunečných paprsků cukru dost a konečně jsem se odhodlal, že si odbudu příštího rána slavnostní vinobraní. Nevím, jak se stalo, ale jisto jest, že se také čermáci o této události dozvěděli. Nemohlo být jinak, než že vyslali špehy jako druhdy židé do zaslíbené země. Když jsem vyšel s košíčkem, vytřepotalo se asi tucet těchto nepovolaných vinařů z révy a usednuvše na nejbližším stromu, cvrčeli si tu něco nevrle a patrně o mně velmi nezdvořile. Ale víno bylo to tam. Wellingtonovi veteráni nevyčistili španělské město tak důkladně aniž bývala odštěpenská armáda pořádnější v konfiskování neutrálních kuřat. Činil jsem ze svých hroznů tajemství, chtěje jimi překvapit krásnou Fidélu, ale čermáci učinili jí toto tajemství neproniknutelnějším, než jsem sám zamýšlel. Oškubaný zbytek jednoho hroznu byl vše, co jsem odnášel domů. Vypadal na dně mého košíku tak ubídněně, jako vajíčko kolibří v hnízdě orla. Nemohl jsem se udržet smíchu a čermáci brali, jak se zdálo, srdečný podíl na mé veselosti. Hned vedle bylo hojně domácího vína, ale prohnaní zloději dávali přednost cizímu aromatu. Mohl jsem jim vyčítat nedostatek vkusu?

Čermáci nejsou dobří sólový zpěváci, ale ve sboru, když vítají jako starodávní ctitelé ohně návrat světla a tepla na svět, žádný zpěv se jim nevyrovná. Zpívá jich sto jako jeden a hlučně a ze srdce a do světa, jak by básníci pěli. Ale když se kradou na třešně pod mým oknem, utlumí své hlasy a jejich „pip, pip, pip" zní někde daleko v zahradě, kde vědí, že je nebudu podezřívat z olupování velkého ořechu a hořkého ovoce. Jsou to opeření harlekýni, to je jisté, ale jak se ta jejich v slunci ošumělé červená prsa odrážejí krásně v den deštivý od tmavého lupení!

Když vyzobali a vytřásli život z dešťovky a pak ji pohltili, postaví se jako v počestné sebedůvěře, a rozhrnujíce svou červenou vestu se sebevědomou tváří sněmovního poslance, ptají se vyzývavě: Což, nevypadám jako pták, jenž rozumí hmyzu? Celý svět ať soudí! Zeptejte se čermáka, zdali někdy pojedl něčeho méně skromného než jalovčí jahody a on vám řekne: Kdež pak, vždyť mne váže můj slib! Může se v tak pravděmilovných prsou skrývat tolik nepravosti? Bohužel, ano. Myslím, že byla právě v tom okamžiku prsa jeho ještě červenější krví mých malin. Celkem jest to v zahradě pochybný přítel. Upravuje si své zákusky ze všech druhů jahod a také zralým hruškám není nenakloněn. Ale pomyslím-li, jaký je to všehltal, co potravy za krátký čas sezobe a jak vynalezavá je příroda v posýlání nepřátelského hmyzu na naše rostliny, myslím přec, že snad více prospěje než uškodí. Co mne se týče, je mi jeho veselost a sousedství milejší, než všechny mé jahody.

K čermákově příbuzné, mucholapce mám ještě vřelejší náklonnost. Jest to dobrý zpěvák, závodí někdy s drozdem a zpívá déle do večera než kterýkoliv z mých známějších ptáků. Co má paměť sáhá, hnízdí párek mucholapek ve větvích našeho velkého bezu a sameček zpívává záhy v letě až do tmy. Zpívají rozličně, ale jest, jakby vždy opakovaly svou píseň ještě jednou přitlumeným tónem, což je činí vždy příjemnými. Ačkoliv mají ptáci nepopiratelnou náklonnost nápodobovati hlas jeden druhého, pozoroval jsem tuto vlastnost u mucholapky jen jednou: nápodobila ve variaci konopku. Mucholapka jest pták plachý zrovna tak, jako jest čermák dotíravý. Jenom když se kdo blíží jejím mláďatům, stává se hlučnou, ano skoro výbojnou. Vídal jsem mucholapku vyvádět svá mláďata zrovna ku křoví vedle malin a krmit je tu. V takových případech neprozrazovala ničím to vědomí hříšnosti, které činí čermáka tak opovržlivým. Naopak, ona zůstane v křoví sedět a vadí se s vetřelcem, jenž se odvažuje sáhat na její maliny. Celkem sezobá jen ždibec, kdežto čermák skrade všechno, co mu na oči padne.

Přísloví, že se ptáčata ve svých hnízdech snášejí, jest tak málo pravdivé, jako mnohá jiná, jimiž chceme působit na dětskou mysl. Naopak, nejpokojnější poměr, v jakém žijou dva rozličné druhy, jest ozbrojená neutralita. Jsou žárliví na své sousedy. Před několika lety bavilo mne velmi stavění si hnízda párkem našich amerických kanárů. Vyvolili si velmi pěkné místečko na vrcholu bílého bezu nedaleko okna. Bylo to roztomilé dívati se na jejich obratnou práci, přerušovanou jen malými výlety a vzájemným se zobkováním, kterému ale střízlivá domácí paní zkrátka konec učinila. Dílo jejich bylo již skoro u konce i začali je vystlávat pýřím kapraďovým, pro které však musili podnikat delší cesty. Ale běda! Bez, v němž mucholapky již od nepamětných časů hnízdily, byl jen asi dvacet stop vzdálen a tito žárliví sousedé hleděli mlčky, ale ostře na počínání si těch, které považovali patrně za vetřelce. Sotva se kanáři na delší dobu vzdálili, již byly tu mucholapky a rozletěvše se, vrážely do hnízda. Nenapadlo jim sbourat hnízdo systematicky, neboť by se bývaly mohly prozradit, ale kdykoliv se kanáři vrátili, byly již zase ve své záloze ukryty. Napadení napravili několikrát způsobenou škodu, konečně toho po důkladné úradě nechali. Snad přišli jako mnozí prostí lidé k náhledu, že v tom vězí ďábel.

„Kocour“ Skora.

Upomínka na Hálka od *Gustava Dörfla.*

Nabaživ se pryskyřicové vůně a chladu lesních velikánů, ubíral jsem se z tak zvaného Tlesku do Vysoké. A teď teprvé dovršil se dojem, který ještě po letech vyluzují nám v srdci ony krajiny, na jejichž krásách útvarných i rostlinných zrakové naši pásli se druhdy s rozkoší neobsáhlou: díval jsem se na lesnatý svah vysočiny, na pahrby zvláštních forem; na zelené doliny a na modravé vrchy, které v dálce tměly se jako věčné stráže bdící nad nesčíslnými šperky širošíré přírody — an se za mnou ozval drsný hlas: „Prosím, tady se nesmí!“

Obrátím se a vidím před sebou sestárlého jakéhos člověka, jakých v každé vsi aspoň po jednom bývá: tvář vraskami jako pole rozrytá, šat samá záplata, nohy beze vší obuvi; kapsa povždy děravá a hrdlo vyschlé jako jícen vyhaslé sopky.

„Tady se nesmí,“ opakoval ždímaje oběma rukama starou čepici; obličejem jeho pohrával zvláštní polosmích.

„Veřejnou cestou?“ táži se a jdu dále.

Otrhanec hopkoval podle mne. Poznal jsem ihned, že hledal a ve výstraze našel záminku, aby mne oslovil. „Pane,“ pravil, „Skora nemá na kořalku.“

„Protože nechce pracovat.“

„Nezapírám, ale celá ves ví, jsem taky dobrý chlap, neublížím ani kuřeti — prosím, daj' mi dva krejcárky.“

Přestávka.

„Pane, mám zármutek, a rád bych ho utopil.“

„Jaký zármutek?“

„Dnes ráno, když jsem nebyl doma, přepadli kluci mou residenci a celou ji vydrancovali. Když jsem přišel domů a chtěl si upravit pečinku, kočky byly pryč. Rád bych zapil ten zármutek, pane, daj' mi dva krejcárky.“

Došli jsme k potoku. Na protějším břehu proháněla se stádo kluků. Jakmile shledli mého průvodčího, ihned nechali skotačení a strhli divý smích: jeden pokřikoval přes druhého:

„Kocour Skora chytá kočky,
vaří si je místo čočky.“

„Pane,“ pravil obrátiv se ke mně podivný ten kuchař, kámen se země zvedaje, „mám hodit po těch nezbedech? Jsou můj živý zármutek.“

Sáhl jsem rukou do kapsy; peníze zacinkaly a on zajiskřiv očima odhodil kámen.

„Pane Skoro!“ pravím. „Nemám drobných, až po druhé.“

„Já pán? Kdyby byl Skora pánem, nežebral by. Jsem jen Skora. Tak mi říkávali všudy, kde jsem býval, tak mi říkával i Hálek.“

„Hálek?“ ptám se udiven.

„Ten kdyby byl teď tady, řek by: „Skoro, nežebrej, to není hodný pán,“ a dal by mu peněz, že by Skora moh zase jednou na pivo!“

„Jaký Hálek? Znám taky Hálka.“

„Voni že znaj' Hálka? toho spisovatele? toho redaktora?“ Upřel na mne nejistě své matné, hluboko v důlky zapadlé oči.

„Byl jsem u něho tři dni před jeho smrtí.“

„Hálek že umřel? ten spisovatel? ten redaktor?“ tázal se ještě nedůvěřivěji nežli před tím, ale tou nedůvěrou probleskal již zřejmý údiv, který tím více rostl, čím určitěji jsem se pronášel o rodišti, krátké nemoci a slavném pohřbu Hálkově. A když byl úplně přesvědčen, že nežertuji, strhl Skora srdcelomný nářek a plakal jako dítě.

Bylo to dojemné podívání na toho starce hlavy prošedivělé, kostnatých rukou a nohou až běda rozedraných, na starce, jenž větší část života svého zasvětil pití, jenž zdechlé kočky si pekl a pro posměch sloužil celému okolí, jak tak plakal nad jedním z nejlepších básníků českých!

„Hálek umřel!“ bědoval a matné oči svítily mu slzami v záři odpoledního slunce. „On jediný neštítil se mých záplat, a byl takový pán! Už nepřijde do našich krajin a nezavolá si mě k sobě a neřekne víc: „Skoro, pij přes bradu, všechno zapravím!“ Už nebude mě zvát do Prahy . . . mrtev je, mrtev, a já ho neviděl umírat! . . . celá Praha jej pochovávala, a já o tom nevěděl! a teď, když to vím, nemohu si zaplakat na jeho hrobě, protože už mám vetché nohy!“ A opět řinuly se mu slzy po osmahlé důlkovité tváři.

Přebředli jsme potok a vešli do ovocnice. Z palu slunečního stal se příjemný chládek košatých hruší a třešní; seschlé rostlinstvo pomezní ustoupilo vesele bujné vegetaci zahradní — a oči Skorovy se opět vyjasnily jako nebe po dešti.

Sňav zase čepici a nastaviv pravici pravil opět prosebně: „Mladý pán znal Hálka, dá starému Skorovi na ňákou tu štamprličku?“

„Dám, dám, ale dřív mi povězte, odkud vy ho znáte?“

„Hálka? Nikdo ho nezná jako já. Tyhle ruce ho chovávaly — posluhoval jsem dlouho v hospodě, kde se narodil; já viděl ho skákat jako drobné kuřátko a já první mu předříkával pohádky. Když byl větší a trochu už uměl psát, povídával: „Skoro, zpívej!“ a Skora zpíval třeba celý den. Jak jsem hrál, tak on tancoval. Teď mi to nikdo nechce věřit, protože piju kořalku; a proto radš o něm ani nepovídám.“

„Já vám věřím, jen povídejte.“

„Hospoda jeho otce byla výsadní; lidé v ní střídali se pořád. Když odcházeli hudebníci, přicházeli plátenící a kalounkáři. Hudebníci chodívali na den, plátenící na zimu a drotaři na celý rok. Mnohdy sešli se všichni a hospoda byla plna. — Sotva že se smrklo, vykradl se Hálek ze sednice a už byl ten tam. A vědí, kde? Na půdě u kalounkářů a drotarů, kde noclehovali. Kde kdo jakou pohádku věděl, musil povídat; při pohádkách byl by vydržel do rána. Často odtrhla ho lískovka od nejlepšího povídání. Otec chtěl mít z něho kněze a proto nerad ho viděl sedět mezi lidmi, kde tak málo berou do úst slovo boží. Ale toto; povídky nenáviděných noclehářů líbily se mu více než bohabojné řeči otcovy. Jednou mu vyjevil svůj úmysl, a Hálek mu odpověděl: „Tatínku, když už mám být kovaříčkem, ať jsem radši kovářem.“ A on se toho držel a pak byl z něho spisovatel a redaktor.“

Další naší cestou přeměnila se zahrada v pěknou

louku; tráva sáhala nám až po kolena a nohy bořily se do bahnité půdy. Vlevo od nás rozkládala se bažina; po tiché ploše její bylo rozestřeno plno smaragdového okřehku, po němž a nad nímž hnalo se množství barevného a průsvitného hmyzu. Vzadu za loukou vystupovaly holé pahrbky, tu a tam o skalním útvaru svědčící; za nimi zelenaly se bohaté koruny švestek a před nimi na jejich svahu stála stará sušírna.

„To je má residence," pravil Skora ukazuje na ni. Přistoupili jsme blíže.

Tři zídky na polo sbořené tvořily stěny a čtvrtá úplně rozvalená portál té residence. Několik znhlovatělých trámů buď na příč položených, buď šikmo ze zdiva vybíhajících, podporovalo stříšku, s které dešť po každé splavil něco slámy. Cihly, dřívějším sušením rozpálené, podobaly se kusům uhlí. Pod nejzachovalejší částí střechy byla hlína poněkud urovnanější, po ní válely se dva, tři hadry — to byla ložnice. A v děrách po zdech leželo něco pohozených střepů — celá špižírna.

„Tyhle ty střepy byly včera ještě misou, a tady pod tím hadrem měl jsem zvěřinu," pravil majetník této residence ne lhostejně. „Kluci mně to vybrakovali a někam zatáhli." A on pátral po odvežené kořisti jejich pod kamením i v kalužích kolem, ale nadarmo.

„Vidíte," pravím ustrnut nad výstavností a zařízením jeho residence, „mohl byste obývat slušnou komůrku někde na vsi a časem si i pochutnati na opravdové pečeni, kdybyste chtěl — pracovat."

Podíval se na mne jako někdo, koho jsme byli urazili, a pravil bolestně: „Ty časy, milý pane, jsou už ty tam, kdy jsem se rád dříval od rána do večera. Tenkrát jsem taky bydlil hezky, spal měkce a jedl dobře. Tenkrát byla ještě moje Maruška na živě, a já měl příčinu proč vydělávat. Ale když umřela, uvalil se mi na srdce kámen velký jako Říp. Nestaral jsem se o nic, protože mne nic netěšilo. Práce mi nevoněla a jen pití umořovalo můj smutek. Pak opustil jsem ty dědiny, kde ji moje myšlenky pořád viděly chodit jako za živa, a dlouho potuloval se po Bavorsku, abych zapomněl — všecko marně. Nikde nebylo soucitné duše, nikde nezaznívalo českého zvuku: k zármutku pro Marušku dostavila se touha po českých krajích a já se zas vrátil. Ale chuť k práci se nevrátila, tu jsem zahrabal s Maruškou do hrobu."

„A nechcete už nikdy pracovat?"

„Pracoval bych, ale s klackem v ruce, kdyby nám Němci chtěli vzít naši krásnou českou vlast!" Vystoupil na pahorek, odkud byla znamenitá vyhlídka na Mělník, Říp a jeho okolí, a jakoby přisáhal, pozdvihl ruku svou k nebesům a opakoval se slzami v očích: „Kdyby nám Němci chtěli vzít naši krásnou českou vlast!"

Hleděl jsem naň s překvapením, nebo tak skvělého projevu vlastenectví jsem od něho neočekával. Jak dříve nemohl jsem než litovat ho, že druhdy tak jemnocitný nedovedl ubrániti se osudu, jenž roztříštil jeho život jako blesk strom, do něhož uhodí: tak presvědčil jsem se, že pod těmi hadry skrývá se jádro, zlaté jádro českého lidu, a že jest neoprávněna přezdívka „blázen", jakou jej v celém okolí obmýšlejí.

Když se byl nabažil pohledu na půvabnou krajinku okolní, vzal mne za ruku a pravil: „Znáte tam tu ženu, co jde silnicí? To je paní N. Když byl Hálek ještě studentem, byla ona nejkrásnějším poupátkem. Vlastní rodiče sotva se více těšili na jeho příchod z Prahy než ona. A měla se taky proč těšit! Cvičíval ji v psaní, čtení a ve všem, nebo byla jen z chalupy a ráda by se byla naučila víc, než co měla ze školy. Poslouchala ho jako pána boha, a on ji učil rád a měl ji rád. Ale byl ve vsi jeden synek a ten potají pro ni se trápil. To když Hálek zpozoroval, došel k němu a řekl: „Kamaráde, vem si to dítě; já ji vychoval, ty ji učiň šťastnou." Pak doběhl i k ní a řekl: „Milujte toho hocha, on je vás hoden." A když to mluvil, třásl se mu hlas, a když druhý den opouštěl naši ves, plakal jako nikdy před tím.

„A ona?"

„Má ráda svého muže, ale na Hálka dlouho nemohla zapomenout. Já jsem tenkráte — to byla ještě živa moje Maruška — pracovával u jejího otce na poli. On byl ve všem ukrutně přísný: posílal ji do práce a chodil se na ni dívat na pole. Když se okopávala řípa, pracovala vždycky vedle mě. Pokud otec stál u nás, šla práce hezky od ruky; ale když se obrátil, nahnula se ke mně a šeptala: „Skoro, povídej mi o Hálkovi!" Často nechali jsme všeho, sedli na měkkou půdu a já musil povídat o Hálkovi. Poslouchávala mě nábožně jako faráře, když vykládá evangelium. Později oblíbila si toho synka a je s ním šťastna, a ten, kdo jí to štěstí přinesl, mrtev, a ten, kdo jí o něm musil vyprávět, má teď tak velký zármutek, že by ho nezapil ani potokem nejostřejší pálenky!" A znovu zatřpytly se ty staré vpadlé oči slzami.

Dal jsem mu několik stříbrňáčků.

Skora křečovitě stáhl ruku po penězích a pravil povýšeným radostným hlasem: „Teď kdyby byl u nás Hálek, řek by: „Skoro, poděkuj se, to je moc hodný pán." A jakoby Hálek stál za ním k děkování jej vybízeje, tiskl mi ruku, až mu prsty praskaly.

„Slibte mi, že zůstanete dnes doma."

Skora jen bolestně na mne pohleděl. „Drahý pane," zalkal, „jich bych poslech, ale dnes to nejde. Má residence je vydrancovaná, má Maruška v myšlenkách živa a můj Hálek mrtev!" A jakoby jej byl had uštknul, obrátil se a co síly měl, utíkal loukou a ovocnicí, kudy jsme byli přišli.

Stál jsem ještě dlouho u staré sušírny. Pohled na to stavení, lidmi a přírodou na polo rozbořené, v němž sídlilo neštěstí, a druhý pohled na nešťastníka, jenž před vlastní svou bídou utíkal, objasnil mi teď tak mnohou dosud neznámou stránku člověka zrovna tak dobráckého jako nešťastného. Láska jeho k Marušce, úcta před českým velikánem a spravedlivá zášť proti staletým nepřátelům Čechů, to všechno tanulo mi živě na mysli a plnilo mne dojmem hlubokým. A když zmizel za hustou zelení houštin a stromů, zdálo se mi, že kdybych byl měl moc slovem přivolati ho nazpět, že bych nebyl měl síly vysloviti je — náruživá oddanost jeho k pití byla v mých očích očištěna na dobro.

Pln zpomínek na Hálka ubíral jsem se švestkovou alejí k silnici a se silnice do vsi, kde jsem byl hospodou.

* * *

Téhož dne seděli jsme pozdě do noci před statkem. Noc byla krásná a pro povídání jako stvořena. Všudy veselý hovor, žert a vtip. Byl jsem v tom četném shromáždění jediný, jemuž nebylo do smíchu — zpomínal jsem na Skoru, jenž snad právě utápěl svůj zármutek.

Pojednou rozlehl se tichým okolím hlučný smích a

křik. Cestou z návsi přicházel Skora, v každé ruce měl kámen. Za ním v odměřené vzdálenosti poskakovalo hejno kluků, menších i dorostlejších.

„Kocour Skora chytá kočky,
vaří si je místo čočky —“

hučelo to za ním, ale on vrávoral tiše dále.

„Ten si zas přihnul!“ pravil vedle mne jakýsi výrostek.

„Podívejte, má v rukou kameny, aby se nikdo na ucho neopovážil,“ smál se druhý.

„Naberem si ho,“ radoval se třetí, oráč.

Zatím došel průvod našeho stavení. Rozjařené shromáždění vmísilo se do všeobecného pokřikování. Jeden posměchem, jiný pichlavými narážkami dráždil jej, že si až zaklel, a oráč, pustiv na něho velikého psa volal: „Karo, chyť ho!“ A Karo jako tigr skočil na Skoru, a brzy utvořil se kruh posměvačů kolem zápasníků. Skora se jen bránil; mohl užiti kamenů, které dosud držel v rukou, a dvakráte udeřiti do nich — ale on nehodil ani po psu! Teprvé když rostoucím popuzováním vskutku se rozdráždiv, začal se rozháněti roztaženýma rukama, volal vztekle: „Chalupy vám vypálím, vy hyény, abyste nemohli spát ani jako já a naučili se bídu zapíjet kořalkou! Jste všichni bídníci, jen tamhle ten pán“ — ukázal na mne — „je hodný pán. Kdyby tu byl Hálek, však on by vám něco řek; já vím, co by vám řek, ale nežli bych vám to pověděl, to vám radši zapálím chalupy, vy hyény!“

Za podobných výbuchů uraženého citu rozešli se ponenáhlu veselí posměvači — dosáhliť svého cíle: „nabrali si ho“, vědouce dobře, že u jejich chalup nezapálí sobě ani hliněnku.

Pořád slaběji zaznívaly vyhrůžky starého opilce a útočný štěkot Karův, až konečně zanikly úplně v tichu velebné noci. Ubožák Skora! snad již došel své „residence“, snad se již ulebedil na tvrdém lůžku svém a snad snem zapomněl na zármutek, jehož by nebyl zapil ani „potokem nejostřejší pálenky“!

Blíženci z hotelu Corneille.

Od *Edmonda Abouta.*

(Pokračování.)

Avšak příští neděli, na nádraží, zdál se být Mathieu méně upokojen vzhledem k budoucnosti svého bratra.

„Hraješ odvážnou hru,“ pravil, tiskna mu ruku; „kdyby nebyl Boileau vyšel z módy jako frisury jeho doby, řekl bych ti: „To moře, po němž pluješ, je bohato troskami!“

„Bah, nejedná se tu o Boileauna, ale o Balzaca. To moře, po němž pluji, je bohato dědičkami. Buď jist, bratře, je-li nějaká dědička ještě na světě, bude naší.“

„Nuže, buď ujištěn, nechť se stane cokoli, tvoje místo v domě v Auray zůstane připraveno.“

„Připoj k tomu hned i fauteuil. Očekáváme, že vás uvidíme ve své ekypáži!“ Petit-Gris upřel na Leonce skoumavý pohled, jakoby chtěl říci: „Mladý muži, vaše ctižádost se mi líbí.“

Avšak Leonce nesklopil svých zraků před Petit-Grisem. Po odjezdu vlaku chopil mne za ruku a vedl mne s sebou k obědu; byl vesel a plný tak krásných nadějí.

„Kostky jsou vrženy,“ pravil, „zapálil jsem lodě za sebou. Najal jsem dnes rozkošný byt v rue de Provence. Jsou tam malíři, za osm dní tam pošlu čalouníky. Tam, můj hochu, přijdeš v neděli pojíst kotletu přátelství.“

„Jaká to myšlenka, že's začal svou výpravu uprostřed léta? Není ani kočky v Paříži.“

„Nech být! Jakmile bude moje hnízdečko upraveno, odjedu do lázní ve Vichy. Známosti v lázních se uzavírají rychle:, sblížíme se, dostanu pozvání pro příští zimu. Myslím na vše a můj plán je hotov. V padesáti dnech se rozloučím s tou ošklivou latinskou čtvrtí.“

„Kde jsme zažili tak krásných okamžiků!“

„Myslili jsme, že se bavíme, poněvadž jsme neznali nic lepšího. Je to kuře k jídlu?“

„Je výtečné, můj drahý.“

„Uchází! A propos, mám kuchařku; mladík, který se hodlá oženit, obědvá v městě, ale snídá doma. Zbývá ještě, najít sluhu. Nevíš o nikom?“

„Parbleu, zlobím se, že jsem ztrávil osmnáct měsíců na vysokých školách. Navrhnul bych sama sebe, neboť se mi zdá, že bys byl hodným pánem.“

„Můj drahý, nejsi ani příliš velký, ani příliš malý, mám zapotřebí obra neb trpaslíka. Nepřemýšlel jsi nikdy o livrejích? Je to vážná otázka.“

„U ďábla, četl jsem Aristotelovu kapitolu o kloboucích.“

„Co myslíš o blankytném kabátě s červenou obrubou?“

„Pak máme ještě uniformu papežských Švýcarů, žlutou, červenou a černou, s halapartnou. Co říkáš té?“

„Ty mne nudíš. Přehledl jsem již všechny barvy, černá s kokardou by byla velmi pěkná; ale je příliš přísná, kaštanová není dosti moderní, temněmodrou s bílými knoflíky má každý sluha směnární. Jsem na rozpacích. Pohleď trochu na moje nové visitky.“

„L é o n c e d e B a ý a koruna markýzská! Odpouštím ti markyzát, ten neublíží nikomu. avšak myslím, že bys byl učinil lépe, kdybys byl šetřil jména svých dědů. Nejsem mravokárcem, ale zlobím se vždy trochu, vidím-li, kterak řádný člověk se povyšuje na markýze mimo masopust. Je to velice choulostivá věc, zapřít svou rodinu. Abys byl markýzem, je zapotřebí, aby tvůj otec byl vévodou, neb mrtev: vol!“

„K čemu mluviti o tak tragických věcech. Můj dobrý otec by se smál z plných plic, kdyby viděl svoje jméno takto změněné. Nezdá se ti, že to tréma nad *y* je obdivuhodné? Hle, jaký aristokratický nádech to dává jménu! Schází mi teď jen znak. Znáš heraldiku?“

„Trochu.“

„Víš vždy ještě tolik, abys mi mohl vykreslit erb.“

„Garcon, papír! Nuže, dám ti tento znak. Štít na čtvero rozdělený zlatě a modře. V zlatém poli červený

lev a v červeném poli zlatí ptáci bez noh a zobáku. Jsi spokojen?“

„Jsem nadšen. Jaký je to pták bez noh a zobáku?“

„Kachna.“

„Čím dál tím líp. Teď nějaké heslo, trochu nápadné.“

„B a ÿ-d e-R i e n-n e-s’ É b a y t.“

„Výborně! od této chvíle vzdávám ti čest co svému suzerénovi.“

„Eh bien! mladý markýzi, zapalme si doutník a doprovoď mne do koleje.“

III.

Leonce strávil léto ve Vichy a vrátil se v říjnu. Přivedl s sebou velkého sluhu, blondýna a výtečného vraníka. Bylo to dědictví po Angličanu, který umřel spleenem mezi dvěma sklenicemi vody. Oznámil mi svůj návrat po nevyrovnaném Jackovi, jehož livrej barvy myši vzbudila můj obdiv. Jack měl na knoflících znak markýzů de Baÿ, aniž by věděl, že jsem já jeho vynálezcem.

Nejkrásnější z mých přátel přijal mne v pokoji, vystrojeném koketerií muže. Nebylo tu vidět nijakých slátanin, jakých tvoří fantasie ženská; ba ani vyšívaných fauteuilů! Nábytek jídelny byl dubový, látka na sedadlech v salóně temně červená, celé zařízení mělo jakýsi nádech zdrželivosti, bylo skvostné a pohodlné. Pracovna byla plna důstojnosti: byli byste řekli, že to svatyně autora, který píše historii křižáckých válek. V ložnici bylo vidět ohromné vyšívání, představující Alexandra macedonského, toiletní stolek v bílém mramoru, překrásný necessaire zařízený dle nejlepšího vkusu, čtyři malé fauteuily a sloupovou postel neobyčejných rozměrů, širokou nejméně dva lokte.

Ozdoby tohoto bytu nikterak nebyly v odporu s tím, čemu se zdál nasvědčovat nábytek. V salóně bylo několik krajinek. V jídelně obrazy honeb, zvířat a zátiší. Kabinet byl okrášlen trofejemi zbroje, byly tu též hole a bičíky a čtyři velké mapy plné mědorytin, které by byly sloužily ku cti divokému Hippolytu. V ložnici pak bylo pět neb šest rodinných portrétů, skoupených u rozličných vetešníků z rue Jacob. Nábytek, obrazy, rytiny a knihy bibliotéky srovnané s příkladnou pečlivostí, pěly jednohlasně chválu Leoncovu. Tchýně mohly vstoupit.

První mou starostí, když jsem vstoupil, bylo, že jsem se ohlížel po doutnících, ale Leonce již nekouřil. Pravilť, že doutník, který spojuje muže mezi sebou, nemá moc, sprostředkovat svatby a že tabákový kouř zahání okřídlené tvory, včely i ženy. Vypravoval mi o své letní výpravě a ukazoval mi vítězně pětadvacet neb třicet visitek, které znamenaly toliktéž pozvání pro zimu.

„Čti všechna ta jména,“ pravil, „a uvidíš, že jsem pochodil znamenitě.“

Byl jsem překvapen, vida pouze jména bankéřů a továrníků. „K čemu to? Hrdinové Balzaca patří do předměstí Saint-Germain.“

„Ti měli své příčiny,“ pravil Leonce, „co se mne týče, mám též příčiny, abych tam nechodil. V Chaussée d’Antin mi může moje jméno a můj titul posloužit, v předměstí Saint-Germain by mi neprospěly. Oznam markýze v rue Laffitte, a padesát osob ho bude očekávat u dveří. V rue de l’Université si toho nikdo nevšimne. Ba i komorníci jsou již blaseovaní vůči markýzům. A pak, všichni členové pařížské šlechty se znají a vědí o sobě: znamenali by hned, že nejsem jejich. Nechtěli by sice vidět moje předky, ale šeptali by si, že jich ještě nikdy neviděli. Moje markýzství bylo by pochybné a byl bych přinucen, hledat štěstí jinde. Konečně je velké bohatství řídké v onom šlechtickém předměstí. Poptal jsem se: je jich sto neb sto padesát, tak starožitných, že celý svět je zná, tak osvícených, tak slavných, tak čistokrevných, že se jim nikdo nevyrovná; celkem je tu dvacet nápadníků na jednu dědičku. Mohl bych mluvit o štěstí, kdybych se stal jedenadvacátým, nevzaly by mne. Pohledni teď na pravý břeh*), jaký to rozdíl. V salóně nejméně bankéř neb na nejvýš nějaký skromný směnářský agent, vidíš v jediné čtverylce tančit tucet dědiček ohromného jmění, jichž si obecenstvo nevšímá a které se mezi sebou neznají. Jedné připadne raffinerie v Anteuilu, druhé závody v Saint-Etienne, třetí přádelna v Mulhouse; tato přichází přímo z Manchestru, jiná připlula odněkud z Candernagoru. Všechny cizinky nalezneš v Chaussée d’Antin! Na tomto místě, kde se ozývá cinkot zlata, kde se třpytí diamanty, se lidé potkávají, spřátelují, zamilují a žení v kratší době, než vévodkyně potřebuje k otevření tabatěrky. Neboť zde znají cenu času; zde jsou lidé čilí, činní a nuceni k rychlým činům jako já, tu vhodím svoji udici v nepokojnou a zmítanou vodu.“

Citoval mi místo z „Lilie v údolí“, které obsahovalo pravidla jeho chování; byl to poslední list mme. de Mortsauf mladému Vandenesse. Dále jsme pročtli rady Henri de Marsay Pavlu de Manerville; pak dal přinést snídani a spotřeboval na to dvě hodiny pro svou toilettu, plné dvě hodiny, dle příkladu pana de Marsay.

Viděl jsem ho dosti často během zimy, abych mohl pozorovat, kterak se řídil naukami svého mistra. Je-li pravda, že práce zasluhuje uznání a že každé namáhání je hodno odměny, byl by se musil oženit buď s Modeste Mignon, neb Eugenií Grandet aneb slečnou Taillefer. Bylo ho vidět všude a vždy, kdykoli k tomu byla příležitost. Jezdil do bouloňského lesíka každý večer, tak přesně, jakoby za svou jízdu byl placen. Nevynechal ani jediné první představení v lepších divadlech, sedával v „Italiens“, jakoby hudbu zbožňoval. Nezamítnul jediného pozvání, nescházel na žádném plese a nepromeškal jedinou návštěvu na oplátku. Obdivoval jsem se mu. Toiletta jeho byla bezvadná, obuv výtečná, prádlo jeho báječné. Styděl jsem se jít s ním na ulici mimo neděli, kdy jsem nosíval jemné prádlo. Co se týče jeho, on chodíval se mnou rád. Najal na šest měsíců zcela nový kočár, na který hotovitel povozů namaloval prozatím jeho znak.

Ve společnosti odporučovaly ho hned z předu dvoje schopnosti, které tak zřídka nacházíme pospolu, byltě dobrým tanečníkem a dobrým vypravovatelem. Tančil výtečně, mohl bych říci, že měl v nohou ducha. Veškeré dívky, které s ním tančily, byly okouzleny. Matky pak přály mladíku, který dovedl rozohnit jich dcery. Avšak když se po valčíku neb čtverylce posadil uprostřed dam jistého stáří, změnila se náklonnost, kterou k němu měly, v nadšení. Měl příliš dobrý vkus, že neplýtval poklonami vůči lidem, ale on uměl nalézat myšlenky u svých sousedek a i nejhloupější zdály se duchaplnými dotknutím jeho ducha. Odmítal přísně sladkosti medisance, nepozoroval na nikom směšnost, neodhaloval nijakou hloupost a žertoval o všech věcech, aniž by někomu

*) Sekvany. Pozn. překl.

ublížil; to nebývá vždy snadné. Neměl nijakého mínění o věcech politických, nevěda, v kterou rodinu ho láska uvede. Pozoroval vše, skoumal a slídil stále, aniž by to dával na sobě znát. Pravil k sobě stokrát za večer: „Dceruško, obrať se v pravo!“

Tou měrou, jakou byl roztomilým vůči ženám, byl chladným ve svém styku s muži. Chladnost jeho podobala se skorem impertinenci. Byl to též prostředek učiniti dojem na ony, které ho neustále pozorovaly, způsob, který tajně pravil: „Vidím pouze vás.“ Slabé pohlaví je velice vnímavo na pozornost silného pohlaví a toť dvojitou rozkoší, podmanit si zpurnou hlavu. Výtečné vlastnosti byly příliš zřejmé, než aby byly zůstaly nepozorovány; měl pro to několik šrůtek. Bil se třikrát a zvítězil nad svými protivníky galantně, raniv je pouze špičkou kordu, nejnebezpečněji raněný z nich byl nemocen pouze padesát dní. Společnost chválila Leonce za tuto umírněnost i za jeho odvážlivost a uznávala v něm dobrého herce, který tráví svůj život zábavou ostatních.

To však byla jediná hra, do které se pouštěl. Neměl-li list paní de Mortsauf ničeho proti kartám, zapověděl si je sám v zájmu svých financí a své pověsti. Rozhazoval peníze plnýma rukama, ale jen na dobré účely. Neodmítl ani lístku do koncertu ani losu dobročinné loterie; žádný občan pařížských salónů nepřispíval tak hojně. Dovedlť po případě vyprázdnit svou tobolku do sáčku sběratelky, aneb upsat dvacet louisdorů na subskripční listinu. Vydával mnoho na věci užitečné a velmi málo na zábavu, vědělť, že každý výdej, učiněný beze svědků, je neužitečný. Tím se rozeznával od svých vzorů, Rubempré-ů a Marsayů, hýřilů a velkých světáků. Nedělal dluhů, neměl milenek, chránil se všeho, co by mu mohlo překážet na jeho cestě. Chtěl dojíti cíle bez zastávky a bez oklik.

Navzdor těmto chvalitebným úspěchům vydal ve třech zimních měsících 35000 franků, aniž byl nalezl, čeho hledal. Může být, že mu scházelo trochu klidu. Byl bych si ho přál poněkud chladnějšího. Při bedlivějším skoumání bylo u něho pozorovat jakési bretonské způsoby, které mohly zaplašit sňatek. Byl příliš činným, příliš nervosním, příliš citlivým. Byl to stroj výtečně sestrojený, ale bylo slyšet točení se kol. Třicetiletá žena mohla způsoby jeho doplnit tím, co jim scházelo; aneb nemýlím-li se, měl si k tomu zvolit professory, avšak osud jeho byl rozhodnut a on nepřijímal naučení od nikoho.

Když jsem ho přišel o novém roce navštívit, přehlížel právě výsledky posledních čtyr měsíců. Nenalezl posud než partie nepotřebné: lehkou a lehce ruinovanou vdovu; ruskou kněžnu, poněkud bohatší, avšak s třemi dětmi z prvního manželství, a dceru jednoho spekulanta.

(Pokračování.)

Z básní Otakara Mokrého.

Na moři.

Když vlny s chvatem šíleným
do písku bílý hučíce,
a s věncem řasy zeleným
drobounkých mušlí tisíce,
oděných v bělo milostně,
vrhaly k břehům spěněným,
až stříbrem vše se zalesklo
na pláni širé, široké:
nikdy jsem plakat neslyšel
tak usedavě žalostně,
tím dojemnější pláč ten zněl,
že propasti se zastesklo,
tak nekonečné, hluboké!

Když laškovitých rybek roj
se řadil k tanci rozmarně
a krab oblečen v divný kroj,
se ukláněl jim pitvorně,
i nemotorný mořský ďas,
ucítiv v ploutvích nepokoj,
se šklebil v tůni nedvorně;
když lastur četa v hnízdě řas
usedla vážně do kruhu
v paprscích záříc nad duhu;
když racka běduý nářek stich'
a pěna bílá jako sníh
rozmarným smíchem šuměla:
nikdy jsem smát se neslyšel
tak vášnivě, tak z divoka,
tím ohnivěji smích ten zněl,
že pustá pláň jím zvučela,
tak bezstarostná, široká!

Při obraze dívčím na hřbitově M^te^ Miniato.

Na miniatském hřbitově,
v paláci smrti z mramoru,
uzřel jsem — poutník z daleka —
překrásnou, mladou signoru.

Ze zraků jiskry sršely,
jak z temných větví pinie,
když slunce paprsk palčivý
korunu chmurnou proryje.

Postavu štíhlou upínal,
šat běloskvoucí, kmentový
v rozmarných, měkkých záhybech,
jak stesán dlátem Canovy.

Škoda, že byl to, v pomník vryt,
jen obraz její milostný,
škoda, že kryl již signoru,
mramoru kámen bělostný.

Mně zdálo se, že houpá se
utkaná ze snů přehebce,
ve větvích vrby truchlící
jak ve visuté kolébce.

I myslil jsem, že touhy bouř,
mi srdce v ňádrech rozdrtí. —
Signoro! ah jste kokettou
ukrutnou ještě po smrti!

Povídky z registratury.

Od *Václava Maliny.*

I. Jestřáb contra Hrdlička.

(Pokračování.)

Pan Hrdlička zhrozil se spolupodpisu své paní neméně, než před tím zastavení své pense. Ale když pohledl v pevné, chladné oči svého věřitele, zemřel mu na rtech všechen odpor.

Nemám chuti ani vlohy k psychologickému líčení podobných výstupů, jaký se udál půl hodiny na to v příbytku pana Hrdličky při uzamčených dveřích salónu, v němž podařilo se mému hrdinovi lokalisovati domácí bitvu.

Přestanu na zběžném vypsání toho, co slyšely obě dcery s Jaroslavem, tlačící se ve vedlejším pokoji k sobě jako ptáčata před bouří. Slyšely pánovitý zlobný hlas matčin, šeptání otcovo, výkřik, těžký pád na křeslo, štkání, bouři nářku a hněvu, slábnoucí pozvolna a vyznívající na konec tichými vzdechy. Pak vládlo drahnou dobu v saloně hluboké, záhadné mlčení.

Posléz otevřely se dvéře a jimi vyšla paní Hrdličková, která se v tu chvíli nápadně podobala Marii Antoinettě na obraze, visícím na protější stěně a představujícím nešťastnou královnu, ana se ubírá s utlumeným pláčem v oku a s opovržením a vzdorem na rtech v průvodu divokých Jakobinů do vězení v Templu. Měla oči uplakané a tiskla ke rtům navlhlý bílý batistový šátek, s vyšívaným erbem Podvalských v rohu.

Mlčky přistoupila k psacímu stolku, namočila rychle péro do škeble s inkoustem, kterou jí nastavoval pravicí malý porculánový Triton, a podepsala třikrát své jméno bez obyčejného přídavku „roz. z Podvalských“ na tři proužky papíru, které byl pan Hrdlička před ni položil. Učinila to s posuňkem ošklivosti, udržujíc opatrně ruku svou ve vzdálenosti od osudného papíru, jakoby se chránila dotknutí ohyzdného pavouka. Pan Hrdlička vyňal škebli z levice Tritonovy a zasypal vysoko pískem podpisy i slzu, která byla k poslednímu z nich ukápla.

Půl hodiny na to byly opět peníze v domě.

Ona bouře měla velice blahodárný vliv na stísněnou naši domácnost. Očistila vzduch z leckterých předsudků a rozprostřela velikou jasnost nad stavem věcí. V rodinné poradě uznána nutnost úspor a obmezení. Paní Hrdličková schválila návrh Juliin, aby se propustila děvečka, ba neměla ničeho proti tomu, aby si zaopatřila hlava rodiny prozatím nějaké podřízenější místo v některé kanceláři neb účtárně a aby hleděla též pro Jaroslava vyhledati nějaké užitečné zaměstnání.

Pan Hrdlička nemeškal s provedením svého úmyslu. Hned na zítřek po rodinné poradě vydal se s Jaroslavem na cestu, aby vypátral nynější bydliště starého komického šlechtice, který byl s nebožtíkem hrabětem na Supov přijížděl. Hodlal vykořistiti ve svůj prospěch jeho styky s urozeným světem.

V hraběcím domě sdělili mu, že se rytíř Komárovský — takové bylo jméno našeho šlechtice — krátce po smrti starého hraběte z paláce vystěhoval a udali mu zároveň nynější jeho adresu.

Pan inspektor odebral se na to do naznačeného domu odlehlé ulice a našel tam vskutku na jedněch dveřích v třetím poschodí navštivenku s nápisem „Rytíř Komárovský z Komárova.“

Zatáhli za rezavé zvonítko. Slyšeli uvnitř chvíli šramot nábytkem, šustění papíru, pak rychlé kroky ke dveřím, v nichž se objevil sám rytíř Komárovský. V pohledu jeho obráželo se sklamání. Byl patrně tvář svou upravil pro zcela jiný druh návštěvy a nyní stálo ho dosti namáhání, aby proměnil ostýchavý a ponížený výraz její v blahosklonný úsměv.

„Ach, staří známí ze Supova! Oh, Supov!“ zvolal citupluě, když se mu ona proměna podařila.

Uvedl je do těsného předpokoje, který byl úplně prázdný. Když za sebou dvéře zamkl a chvilku před nimi postál, maje hlavu s fraškovitou parukou rozpačitě skloněnu a ruce v zadu zastrčeny do šosů vybledlého kabátu, překvapila je sešlost jeho dvojnásob účinně v prázdné této prostoře, s plesnivými bezbarvými čalouny na holých stěnách, kde je nic, pranic nevyrušovalo z pozorování zvetšelosti jejich obyvatele.

Uvykli vídati ho v zářivém odlesku, jenž padával na něho s nádhery vznešeného dobrodince, a nyní stál tu před nimi, vyrván z oné hry skvělých odstínů, bez krášlícího přísvitu nádhery, bledý a bezbarvý, jako zaprášená skleněná tretka vytržená z chrámového lustru, v němž před chvílí hrála skvoucími barvami duhy.

Tanulo jim na mysli, jak se jim poprvé představil starý tento pán, vystupuje v Supovském nádvoří za hrabětem ze sametového nitra kočáru, opíraje se lehce o raméno premovaného lokaje, který mu pomáhal při slézání; nyní přichází jim vlastnoručně otevříti dvéře těsného prázdného pokoje!

Zdálo se jim, že značně zhubeněl a zdrobněl; že i bývalý komický nádech prstem času valně byl setřen s jeho osoby. Viděli na něm tytéž šaty, které nosil naposled v Supově, ale stěží mohli uvěřiti, že jest nynější jejich obnošenost a ošumělost dílem poměrně tak krátké doby. I paruka jeho jaksi sešedivěla a zplešatěla; vypadala téměř, jakoby byla po ten čas sloužila za hříčku myším, čímž by se byla též omluviti mohla ztráta jedné mohutné kadeře na skráni, jíž pohřešovali naši přátelé na první pohled v tomto jim zevrubně známém díle vlásenkářského umění. Ba i kvítek, který nesl rytíř Komárovský po dávném obyčeji v dírce kabátu, byl úplně sežloutlý, jakoby tam vadnul mnohá léta.

Zvlášť bolestně dotkla se tato sešlost našeho rytíře Jaroslava. Podoba toho rytíře srostla s dětskou minulostí jeho; představiv mu nyní tuto podobu bez obvyklého nimbu vyrval mu čas milý jeden květ z věnce mladistvých přeludů.

Jaroslav míval vždy zvláštní náklonnost k divnému šlechtici. Vznikla nepochybně z vděčnosti. Pokud sáhala paměť jeho do dětských dob, chovával se k němu starý tento pán vždy přívětivě a míval pro něho vždy nějaký pamlsek pohotově v šosech starosvětského kabátu. O, ty šosy měly velmi čestné místo v upomínkách hochových! Hledíval na ně vždy s úctou a domníval se, že jsou jako kouzelné pytle z pohádky, do nichž šťastný majitel jen sáhnouti může pro všechno, po čem srdce zatouží. A bývaly vskutku jen zřídka prázdné.

Tak přišlo i nyní Jaroslavovi bezděky na mysl, že spatří v rukou starého pána, až je z těch šosů vytáhne, nějaké okázky desertu, které tam byly za nadšené rozmluvy se starým hrabětem o slávě předků zmizely; ale rytíř vytáhl ruce prázdné a poklepal jen scvrklým prstem hocha po líci, pravě: „Jak jsme vyrostli, jak jsme rozkvetli! Ach, člověk stárne — ba stárne!“

Uvedl na to hosty do druhého pokoje. „Nejsem ještě zařízen,“ omluvil se na prahu.

Zařízení pokoje bylo vskutku nehledané. Několik porouchaných kusů prostého nábytku, které vypadaly jako promíchané zbytky několika ztroskotaných domácností, v koutě na podlaze spousta knih, zbortěná kytara, zaprášená šachovnice se skupením do černa ohmataných figurek, na staré skříni torso ze sádry představující na vkusném podstavci pěkně provedenou hořejší část kabátu a límec nějakého duševního velikána a před ním řada uzardělých jablek — toť bylo všechno movité jmění našeho rytíře.

Však málem byl bych zapomněl na jeden výklenek, v němž schraňoval schudlý šlechtic poslední trosky své šlechtické slávy: visely tam vedle sebe heraldicky přesné vyobrazení rodinného znaku a krajinka v laciném barvotisku s podpisem: „Pohled na zříceniny hradu Komárova“, pod nimi pak starožitný kord v odrané kožené pochvě.

Rytíř usadil své hosty na jediných dvou stolicích pokoje a spokojil se sám s bednou. rozestřev po ní voskovanou látku, která byla dotud psací jeho stůl před zraky hostů zakrývala. Tato záclona měla patrně fysiognomii jeho stolu zastříti jinému druhu návštěv, kterou byl na místě staršího a mladšího Hrdličky očekával.

Odestřený stůl měl tvářnost pultu v obchodnické písárně. Byl hustě pokryt dopisy a obálkami, z nichž byly některé již zapečetěné a nápisy opatřené. Vedle psacího náčiní nalézaly se na něm ještě adresní knihy a z novin vystřižené seznamy cizinců, ubytovavších se v různých hôtelích města.

Starší Hrdlička zavadil bezděky okem o čerstvé nápisy několika obálek a spatřil tam mnohoslibné začátky: „Jeho Jasnosti“, „Jeho Osvícenosti“, „Jeho Eminenci“ a pod. Tím byl upamatován na vlastní účel své návštěvy.

Vylíčiv neskvělé svoje poměry, obrátil se k starému šlechtici s prosebným dotazem, zdali by nemohl tento na základě svých mnohonásobných styků s urozenou společností něco učiniti pro dávného svého ctitele neb jeho syna.

Rytíř Komárovský byl takovou důvěrou patrně dojat.

„Mám ovšem styky se sourodými kruhy —“ pravil a jemný ruměnec pokryl při těchto slovech jeho líce — „a vynasnažím se, abych Vám vlivem svým, ač velice skrovným, prospěl. Než, musím bohužel podotknouti, že lesk bývalých ctností s naší šlechtické společnosti vůčihledě mizí. Již zakalil otravný dech kramářského století i to jasné, vznešené zrcadlo, v němž spatřoval se dosud nejčistší, nejdůstojnější obraz člověčenství. My oba jsme obětmi toho kramářství. Ztráviv téměř půl života pod hostinným krovem šlechetného přítele, byl jsem na konec v stáří svém vyhnán z tichého útulku, vypuzen navždy, jako by v tom rozlehlém paláci nebylo místečka, kde by byl mohl sestárlý přítel domu pokojně zemřít. Vyhnali mne a vyhodili za mnou tu vrstvu knih tam v koutě, tu jedinou památku na drahého vznešeného druha, na posledního pravého šlechtice, kterou jsem si stěží vyžebral. Zde krčím se v nájmu u cizích lidí a tam nevědí, čím naplniti ty dva tři pokoje, z nichž mne vyhostili.“

Za této řeči zdvihl se šlechtic a zamířil k posvátnému výklenku. Sňal tam se stěny starožitný kord a vytasiv jej z odrané pochvy, zkoušel na palci ostří rezavého čepele jeho.

Na to pokračoval, přecházeje po pokoji a máchaje obnaženou zbraní předků v povětří, ve své filipice: „Ba, dočkali jsme se truchlivých časů! Kam poděly se velkodušnost, kam nedůtklivá, posvátná čest bývalé šlechty?! Kdy vídati bylo před tím bursovní galopiny s hraběcími korunami na knoflíkách manšet?! Již již klesá poslední tvrz idealnějších snah“ — zde zastavil se rytíř u skříně a sňal jedno z uzardělých jablek — „a hrubý, sprostý materialismus dere se vítězně do vnitř sterým průlomem.“

Ustal na chvilku a pozoroval krásné jablko se všech stran. „Smutné, přesmutné to podívání,“ začal opět a rozřízl při tom jablko kordem ve dvě na vlas stejné polovice, „vidíme-li —“

Nedokončil bohužel mnohoslibnou větu. Těkal okem s polovice na polovici a byl patrně na vahách, do které by se měl dříve zakousnouti. Ale vzpomněl si v čas na nevhodnost svého konání; aby poklesek zastřel, vybral několik jablek a podal je na talíři hostům.

„Jsou velmi chutné. Žádný obzvláštní druh, ale přes to výborné. O, jablka jsou šlechtou našeho domácího ovoce. V Supovském parku bylo několik vzácných štěpů — A jak se vede ctěné choti?“

„Díky za laskavé účastenství. Jest zdráva.“

„O, paní Hrdličková jest výbornou kuchařkou. Zpomínám si s velikou pietou na některé pokrmy, jichž jsem ve společnosti zemřelého přítele, pana hraběte, na Supově požil. Tane mi právě na mysli jedna pečená ryba — zdá se mi, že ji vidím před sebou, lesknoucí se jemným zlatým nádechem, hustě prostoupenou řízky citrónu. Vím, co chcete podotknouti: že není pečená ryba kolbištěm takovým, kde by kuchařka své umění v náležité světlo postaviti mohla. Ašak ujišťuju vás, že se právě v takových na pohled prostých a nahodilých věcech jeví pravá kuchařská geniálnost. A jak se vede slečnám? Rád bych opět uviděl tu sličnou dvojici, která před mýma očima rostla a zkvétala jako dvě poupátka na jedné haluzi. Co se zde vašeho synáčka týče, jedná se přede vším o to, k jakému povolání by se připravovati měl. Pravil jste, že je k studiím příliš nedbalý a k řemeslu příliš slabý, že nemá schopností k technickým vědám a že se mu nedostává potřebného k obchodu praktického ducha. Při tomto stavu věcí jest ovšem volba povolání poněkud nesnadná. Kdybyste chtěl zvěděti můj úsudek, řekl bych vám na základě několikaletého pozorování tohoto mladého pána, že bude nepochybně — nu, čím byste soudil vy?“

Starší Hrdlička prohlížel si chvíli zardívajícího se mladšího od hlavy k patě a pokrčil rameny.

„Básníkem,“ pravil rytíř s tónem nezvratného přesvědčení.

Pan Hrdlička podotkl nesměle, že by to snad nebylo nejlepším zaopatřením.

„S hmotného stanoviska jsou ovšem výhody toho povolání skrovné,“ přisvědčil rytíř. „Ale jinak jest to úkol krásný a dle mého náhledu také užitečný. Jsou chvíle, kdy sahává i rozumný člověk po knížce veršů. Na příklad, procházíte-li se samoten lesem, usednete-li

tam v soumrak stoletých dubů, slyšíte-li nad hlavou šumící korunu a volání kukačky v dáli, neb někdy za dlouhých zimních večerů, v teplé světnici, ubezpečuju Vás, že mívám nejkrásnější sny, sním-li před usnutím míšenské jablko a přečtu-li si při tom Lamartineovu báseň."

Pan Hrdlička podotkl, že dosahuje stejného účinku pouhým míšenským jablkem, bez básně.

„Vše jedno," pravil šlechtic. „Vyslovil jsem svůj osobní náhled. Prozatím necháme ostatně příštího básníka stranou. Doufám, že se mi podaří uvésti ho na cestu k nějakému zdárnému prosaickému povolání. Těšilo by mne, kdyby se ob čas u mne zastavil a na hodinku za mého pomocníka při těchto pracích —" okázal na psaní po stole rozložená — „se propůjčil; zdokonalí se při tom v krasopisu i slohu a rozšíří zajisté svůj životní obzor."

Starý Hrdlička svolil ochotně.

Od této návštěvy otevřelo se pro Jaroslava první pole vnější činnosti. Trávil den co den několik hodin u starého rytíře, vystřihávaje mohutné obálky na psaní, prováděje krasopisecky sáhodlouhé vzletné adresy a pečetě hotové dopisy těžkým železným pečetítkem, v němž byl vyryt znak rodiny Komárovské. Divil se opravdu rozsáhlému písemnému spojení svého protektora s množstvím urozených osob v městě i po venkově. Časem roznášel sám tyto dopisy; bohužel neuváděl ho tento úřad ve styky s majitely zvučných titulatur, jimiž obálky popisoval, nýbrž jejich portýry, jejichž majestátnímu třpytnému zjevu se byl před tím vždy obdivoval, ale kteří ho nyní přesvědčili o pravdivosti přísloví, že není všechno zlato, co se třpytí. Poznal, že se neskrývá nikde tolik hrubosti jako v zlatotkané portýrské obálce.

Však za takové trampotné výpravy býval odměněn hodinkou volné zábavy, kterou trávil pod večer u svého příznivce. Tento zamykal na dva spády dvéře předpokoje a zapaloval líh na plechovém přístroji, jenž brzy na to, obklopen modravými plameny, veselou časovou melodii bzučel; při sklenicích čínského nektaru sedali pak naproti sobě, stařec i mladík, onen živě povídaje, tento snivě naslouchaje a stíhaje zrakem modravé plameny, jež skákaly mdle kolem plechového přístroje a na obrubě jeho zvolna umíraly.

(Pokračování.)

O jedenácti fiakrech.

Kdysi o desáté hodině večer seděl jistý fiakrista na kozlíku svého kočáru před vraty domu č. 48. ulice „Ctihodných". Kolega jeho, projíždějící týmž směrem, zastavil na okamžik svá zvířata, a oba, sedíce pohodlně za pološera vnadné teplé noci v téže výši, na totožných, ať řku, sedadlech, hovořili.

„Co robíš zde?" tázal se nový příchozí.

„Já? Čekám na měšťana, kterého jsem přivezl."

„Máš štěstí, já nikoli. Vracím se, nedělal jsem nic dnešního dne. — Patrně je v tomto domě zábava, soirée snad?"

„Myslím. Pravilo se mi: Přijeďte před devátou, pán jede na zábavu. A vskutku, můj měšťák byl v plné eleganci, neodvažoval se ani pohnouti ze strachu, aby si neporušil svou dokonalost."

„Toť hloupé. — Ale není vidět světel."

„Okna jsou patrně do dvora. Vždyť jsem ti řekl, že je můj měšťan oděn co nejelegantněji, jako na svatbu."

„Aj, když je zde zábava, a zajisté taková, jež neskončí před jednou hodinou, bude tedy potřebí fiakrů."

„Patrně."

„Zůstanu. Posečkám vedle tebe."

Za nedlouho na to jiný fiakr, vracející se „z práce", zastavil se, potázal, obdržel tutéž odpověď, rozhodl se k témuž činu a zajel po bok obou fiakrů.

Později čtvrtý fiakr vracející se . . . .

Víte už, co chci říci a bude vám tedy milejší, promluvím-li o měšťanu. Mluvme o něm.

Onen měšťan byl muž ne starý ne příliš mladý, ne škaredý, ne příliš hezký. Byl to člověk jako kterýkoli jiný. Bydlil v ulici sousední, v ulici Zlaté. Divíte se as, proč si vzal fiakra na cestu tak blízkou, ano nepršelo a nebylo blátivo?

Odpovídám: Můj muž se dostal sem náhodou. Najal fiakra k jiné cestě, objednal ho před devátou. Slyšte jeho historku. Onen můj muž šel na velký ples, oblekl se co nejskvostněji, řekněme obdivuhodně, jakž byl spozoroval kočí; byl nakadeřen, jeho vesta činila dojem vítězný, měl rukavice perlové, punčochy hedbávné, botky s dojemnými špičkami. Obdivoval se sám sobě v zrcadle a shledal, že jest velmi pěkným tohoto dne, což mu přivodilo myšlenku.

Paní „tří hvězd", pravil si, kteréž se kořím od některého času, neviděla mne posud tak zářícího a není naděje, že by mne kdy zase tak uviděla, neb jsouc ve smutku nevychází do společnosti. Není dosud devět hodin, kdybych šel jí učinit malou návštěvu, mohl bych zůstat čtvrt hodiny a jet pak do plesu. A pro mne tu výhoda: ona mne uzří vnadného, ona spozoruje, že doba, již ztrávím v její společnosti, má svou malou cenu . . . výhoda. —

Sešel, oznámil kočímu, že ho najal dle hodin a dal se dovézti do ulice „Ctihodných".

Dům č. 48, jejž zde obývá paní „tří hvězd", jest dům tichý, pokojný, klidný, jehož majitel přijímá jen nájemce bez psů, koček, bez dětí — dřevěných i dětí i koček i psů dovoleno míti — a kde domovník má rozkaz, aby vybíral pokutu 30 krejcarů od nájemníků, vracejících se domů po desáté hodině.

Paní „tří hvězd" se právě nudila, proto jí byla salonní tato návštěva velmi příjemna.

Dávný zbožňovatel oznámil dámě, že byl donucen jíti do společnosti, že musil přijmouti úlohu nudit se v zábavě a prosil milostpaní, aby ho politovala, což ona neučinila očekávajíc, že on jí, kterouž smutek doma věznil, věnuje celou svou soustrast.

Muž salonně oblečený pohledl na visací hodiny: tyto se byly zastavily. Řekl sám sobě, že zajisté už uplynulo čtvrt hodiny, co byl vstoupil, ale odvětil si, že má potřebí jen dvaceti minut, aby dojel na ples, že může tedy ostat, ne snad půl hodiny ještě, to nikoliv, ale dvacet pět minut, aniž by se odchýlil od pravé hodiny. Mimo

to byla milostpaní tentokráte roztomilejší a jemu více nakloněna než jindy. — Netvrdím, že toho byla příčinou něžná kravata, vítězná vesta nebo botky se zašpičatělými konci, nikoliv; snad vlídnost milostpaninu rozněcovalo vědomí, že on jde jinam. Toť dodává mnoho ceny v očích většiny žen. Ženy rády konkurují s družkami majíce vědomí, že vítězství náleží pak jich vnadě. Kolikráte přebírá se milovník jiné jen proto, že náleží jiné; nehledě ani k tomu, že potom se může státi velmi nepříjemným poutem. Ostatně soudím totéž i o mužských.

Tuším, že oba smluvili se jaksi všeobecně o lásce, as tak jako se mluvívá o ní mezi dvaceti očima. Však mezi touto rozmluvou zpomněl si elegantní muž, že „miluje za cenu jedné zlatky v hodině“; i vyňal hodiny a zkoušel podívat se v úkrytu klobouku, jak byla pokročila doba.

Milostpaní pravila ihned chladně: „Proč nedíváte se zřejmě na své hodiny? Spěcháte! Je to správné, vždyť jdete do společnosti.“

Pochopíte, že toto chování vším právem pokládala za urážlivé, pochopíte, že on měl povinnost věc napraviti. A on i ona, pochopíte, že byli nuceni učinit nápravu, byť i nechtěli. Úcta a slušnost toho žádaly. On musil prodloužení nabídnouti, ona je přijmouti.

Muž salonně oblečený zvolal: „Ah, madame!“ A pomýšleje na to, že hodiny počínají se zde pokládat za revoluční vynález, rozhodl se, že nemá příčiny spěchati. Zvolav „madame!“ chopil se její ruky, jež mu byla napřed odtáhnuta a jež posléz byla zapomenuta v rukou jeho. Bavili se hovorem.

On zavrhoval theorii lásky čisté, lásky stálé; i v případě nalezení duše duši spřízněné. Tvrdil, že nelze měniti — totiž že on nemění se v lásce — on theorie ty zavrhuje proto, poněvadž život je příliš krátký a malicherný pro lásku takovou. Zmiňoval se o lásce, jdoucí až do jiných světů, na planety, do jiného světa, lepšího etc.

Vlastní resultát tohoto rozumování a blouznění bylo: jedenácte hodin. A v té době milostpaní, držící smutek, řekla: „Ah, tak, bude zajisté už devět pryč; jděte na svůj ples. Zdržuji vás, jsem egoistka a vy mne musíte nenávidět z hloubi srdce.“

Odpověď: „Není dosud devět hodin.“

„Pohleďte na své hodinky.“

„Zastavily se.“

„Jako mé visací.“

„Proč mne odesíláte tak brzo?“

„Čekají vás.“

„Nudím se všude.“

„Toť roztomile řečeno. Nuže budiž! Ještě čtvrt hodiny a vy odejdete, neb nedodržuji nikdy tak pozdní návštěvy. Domovník chodí spat po desáté hodině. Znáte spůsob v tomto domě.“

„Ano. Žádných psů, koček, dětí, vyjma dřevěné, o desáté spat, později 30 krejcarů pokuty.“

„A pomluvu. Jaký by to byl skandál!“

A on pokračoval ve svých theoriích. Salonní onen muž mluvil o lásce tím tónem, jakýmž se nemluvívá mezi dvaceti očima. Pravila mu: „Ne, však buďte mým přítelem.“

I mluvil o přátelství. Věnčil je vavříny. Závěrečním bodem této řeči mohl být hlas zvonu, jehož nebylo do salónu, ale jejž bylo slyšet na ulici. Byla to dvanáctá hodina, odbíjející na věži sv. Jindřicha. Odbíjející právě, kdy třetí kočí řekl k oběma kolegům: „Co činíte zde?“ a kdy milostpaní ve smutku pravila: „Je hnedle deset hodin, jděte rychle, dříve než domovník ulehne.“

Muž v plesovém obleku žádal ještě deset minut, kteréž byly povoleny a kteréž se prodloužily v půlhodinku, v tutéž, v kterouž čtvrtý fiakrista . . . Pochopujete? Dobrá.

Tehdy zamilovaný řekl: „Je půl jedné, milostpaní.“ Ukázal hodinky.

Milostpaní ve smutku zvolala: „Jsem ztracena! Odejděte! odejděte! Ale ten domovník?!“

„On leží, on spí, myslí, že jsem už pryč; či lépe on neví vůbec, že jsem vešel.“

„Myslíte?“

„Neptal se mne, kam jdu, neřekl jsem ničeho, netázal se mne na nikoho. Mám lehké plesové botky, ty nedělají hluk, vstoupil jsem jako mnohý, jenž vychází. Je jisto, že mne neviděl.“

„Ale co činit?“ —

V té době opět jiný fiakr . . . Pokračujme.

Jsme skoro u konce. Milostpaní ve smutku opakovala úzkostně: „Ale co činit?“

„Nic jednoduššího,“ odvětil muž, jenž už delší dobu se jí kořil. „Odejdu za časného jitra, proklouznu, aniž bych byl viděn.“

„Však do té doby?“

„Do té doby? Vy budete pokojně činit, jako kdyby mne zde nebylo. Jděte spat do své ložnice; zůstanu v saloně, v tomto fauteuilu.“

„Onemocníte. Bude vám to nepříjemné . . .“

„Domníváte se, že budu spáti?“

„Ani mně se nechce spát. Nuže, pane, hovořme!“

„Hovořme, milostpaní!“

Usadili se každý na jednom rohu ozdobeného komínu. Nemluvili. Ob čas zašumělo vzdechnutí salonem . . .

Historka končí, kdy nám libo. Já končím právě . . . . Když muž v salonním obleku ráno o páté hodině kráčel z domu co možná tiše, co možná tak, aby ho nikdo nespozoroval, stálo jedenácte fiakrů před domem. Čekali na hosty ze zábavy.

Za věrohodnost jich čísla ručí Alphonse Karr, s nímž jsem začal a s nímž i končím. *—vl—*

Literatura. Věda. Umění.

— Divadlo. Smetanova „Hubička“ stala se, jakož jsme předvídali, divadelní událostí. I když odpočítají se skvělé ovace, jimiž celé české umění milované obecenstvo tak tklivým spůsobem Smetanu zahrnulo, musí úspěch „Hubičky“ nazvati se úplným. Nejen za nynější správy, ale leta před tím nebylo novinky, kteráž byla s takou vřelostí přijata a tak všeobecného uznání od kritiky i velkého obecenstva došla. Tím více jest s podivením, že divadelní správa, kteráž při výpravách i bezcenných anebo zastaralých věcí osvědčila se tak mnohonásobně štědrou, ba někdy až příliš štědrou, k výborné původní novince zachovala se tak macešsky skoupě. Ani jediná nová dekorace nedala se k „Hubičce“ malovat, ačkoliv bylo dvou nových dekorac nutně potřebí. Neboť to, co v „Hubičce“ má býti jizbou českého horáka, a co mají býti české hory, jest vším jiným spíše. Tak česká selská světnice nevypadá, takové hory, jakéž v druhém aktu nejapně po celém jevišti byly rozestaveny, nejsou

nikde na celém božím světě, nejméně pak v Čechách. Také kromě starého Palouckého nebyl ani jediný oblek v kroji českém. Samý samet a všude barvy u německých sedláků zvyklé. Smetanova opera zasluhovala zajisté více šetrnosti. Správa divadelní ostatně také vlastním svým prospěchům uškodila, když výnosnost opery, kteráž nade vši pochybnost stane se oblíbenou operou repertoirní, zevnější úpravou nezvýšila. Také arrangement druhého aktu nebylo zrovna duchaplné. Režie neuměla v ničem zakrýti citelné tu nedostatky libretta. Skladatel i libretistka měli by odhodlati se k scénické změně druhého aktu. Proměna by měla zcela odpadnout, první scéna druhého jednání hráti by měla v pozadí jeviště, konec pak v předu. Bylo by ovšem k tomu třeba nové dekorace. Rušící výstup strážníkův a naivní scéna s hruškami jakož i málo působivé duetto Vendulčino a Martinčino měly by se vynechati. Mezi obě nynější části II. aktu položiti by se dal východ slunce, orkestrálně i scénicky zobrazený a na konec nějaký skotačivý ballet. Změny tyto by „Hubičku“ učinily dokonale krásnou a patrná slabost druhého aktu proti prvnímu, plynoucí z libreta a nynějšího arrangementu by zajisté zmizela a překrásná čísla druhého aktu (arie Lukášova; duetto Tomšovo a Lukášovo; terceto Vendulčino, Martinčino a pašířovo, píseň Barčina, švitořivý sbor: „sousedé a sousedky“) přišly by teprvé potom k pravé platnosti. Také působivost sboru pašerů by nepoměrně získala, kdyby zazníval z pozadí jeviště. Kdo bedlivě sledoval druhý akt „Hubičky“, dá nám zajisté za pravdu.

Vedle „Hubičky“ zůstala téměř nepovšimnuta stejnou dobou vypravená novinka činoherní „Daniševi“. Není zrovna nejšťastnější myšlenkou, uvésti hru tu právě v této chvíli na jeviště, když nestalo se to dříve, dokud v německém divadle i v Švandově aréně nebyla obehrána a — — diskreditována. Německé divadlo má tak málo štěstí s francouzskými novinkami, jako české s německými. Na německém divadle ani nejlepší hry Dumasovy, Sardouovy, Feuilletovy a Augierovy nedodělaly se rozhodného úspěchu, kdežto u nás staly se v pravém smyslu slova kasovními hrami. „Daniševi“ také neměli tam štěstí, ačkoliv z Paříže, Vídně i Berlína předcházela je pověst velmi dobrá. Co německé divadlo na „Daniševech“ nezkazilo, to dobila Švandova společnost, kteráž ovšem na takové hry, značné dokonalosti herecké vyžadující, nestačí. Vždyť sama česká činohra nemá pro hry takové nadbytek sil. Musí se bedlivě uvažovat a opatrně vybírat, nemá-li se obsazením výsledek hry poškoditi. Kdyby se byli „Daniševi“ obsadili dobře, aspoň potud dobře, pokud při hereckých silách našich jest to možná, snad by se byli přes všechno to, co výše jsme pravili, ujmuli. Avšak i v „Daniševech“ převládá neblahý směr, kterýž pozorujeme po mnoha měsíců v obsazování her, tož přísné zachovávání tak zvaných „odborů“, dávno již zavrženého to systému, kterýž úlohy nerozdává podle individualit herců, nýbrž podle přihrádek a škatulek, jež mají nápisy: „první milovnice“, „tragický rek“, „hrdinský otec“, „salonní charakterní herec“ atd. Takový systém jest ve hrách francouzských dvojnásobně pochybený. „Daniševi“ jím na dobro zabiti. — Nevíme kromě mladého hr. Daniševa (p. Seiferta) ani jediné úlohy v celém kuse, proti jejímuž obsazení by nedaly se činiti podstatné námitky. K tomu ještě přichází, že tak nehotových, tak nedokonale nastudovaných představení v českém divadle jen málo dosud bylo, jako právě „Daniševi“. Neklademe to jedině na vinu herců, ale také na nedostatek zkoušek a na napovědu, kterýž zdá se nám býti pravé unikum: jiné napovědy je v obecenstvu málo slyšet a to před hercem; napověda v činohře české mluví pro obecenstvo a sice po hercích. Z toho vysvětluje se, že i takové herecké síly, o jejichž svědomitosti a pilnosti nemůže ani vzniknout pochybnost, jako paní Sklenářová-Malá, pp. Seifert a Bittner, často váznou, přebírají si slova anebo se přeříkávají Nechceme podrobně rozepisovati se ani o obsahu „Daniševů“, kteréž patrně s repertoiru rychle zmizí, ani o provedení jednotlivých úloh. Podotýkáme jen, že hlavní a nejdůležitější úlohu ženskou měla — sl. Slavinská, a že úlohy dvou starých, klevetivých vykladaček karet měly — — slečny de Pauli a Rambouskova. Pan Slukov zasluhuje zmínky, že v obtížné úloze „Osipa“, jíž hrati měl pan Šimanovský, ukázal velmi dobrou vůli a pěkné stránky svého talentu, ovšem nevyvinuté a v začátcích. Úspěch jeho byl by větší, kdyby byl „Osipa“ založil s větší důstojností a s více sebevědomím. Zbývá, abychom všimli si sl. Rottovy, kteráž hrála „Annu“. Jak ta úloha do jejích rukou se dostala, jest naprosto nevysvětlitelno. Tu hráti mohla jen pí. Malá. Sl. Rottova nepronikla psychologickou záhadu podivné té povahy, jednak vřelým přátelstvím oddané k „Osipovi“, jednak náruživou láskou k hr. Daniševu schvácené. Při začátečnici nemůže to býti jinak. Že by sl. Rottova mohla státi se brzo remplacantkou za paní Sklenářovou-Malou, nemůžeme uvěřit. Nabyli jsme zkušenosti na paní Bittnerové, kteráž zdála se ukazovati krásný talent, jenž přece brzo v mělkost a jakousi jednotvárnost se rozběhnul. Slečna Rottova má více temperamentu nežli paní Bittnerová, ale poněkud méně příznivý zevnějšek a to u tlumočnice ideálních ženských postav jest okolnost vážná. Více talentu, pěknější zevnějšek, ale také více zlozvyků má slečna Jirsákova, jiná také již engažovaná debutantka, k níž se vrátiti najdeme zajisté dosti častou příležitost.

— Bedřich Smetana, geniální skladatel náš a tvůrce české opery, slavil v úterý dne 11. listopadu v zemském divadle českém nový velkolepý triumf svého talentu a mistrovství. Provozovala se v jeho prospěch nová opera „Hubička“, o které jsme již minule zprávu podali. Divadlo bylo ve všech prostorách až skoro k udušení přeplněno, a přece dostala se do divadla sotva polovice těch, kteří v ten večer slavného mistra spolu chtěli oslavit. Všichni účinkující zpívali s patrným nadšením, kterýmž uchvácen byl také sbor i orkestr. Když byla po 1. jednání za nekonečné bouře pochvaly padla opona, volání nejprve účinkující a potom Smetana. Velice dojatého přivedl režisér opery pan Chvalovský. Jásavé „sláva! sláva!“ otřásalo divadlem, šátky dámské a klobouky kynuly Smetanovi na pozdrav, obecenstvo na sedadlech povstalo. Orkestr vítal slavnostním tušem Smetanu. Na to vycházely deputace na jeviště a odevzdávaly Smetanovi věnce s trikolorami. Pořad deputací byl tento: Družstvo divadelní zastoupeno předsedou a pokladníkem družstva, dr. Nittingrem a Ferd. Dattlem, vavřínový věnec s nápisem: „Družstvo chloubě národa.“ Pan Gabriel Žižka jmenem „Národního klubu“ drahocenný stříbrný věnec. Podřipsko, zastoupeno svým poslancem panem drem. Karlem Sladkovským, vavřínový věnec s nápisem „Vznešenému geniu českého umění na znamení své úcty a svého obdivu.“ „Národní Listy“ vavřínový věnec s trikolorou a nápisem: „Našemu příteli mistru Smetanovi „Národní Listy.“ Město Litomyšl věnec s trikolorou a nápisem: „Litomyšl slavnému svému rodáku“ (odevzdal rodák litomyšlský pan Svačina); občané lounští vavřínový věnec (odevzdal pan J. Svoboda). „Umělecká Beseda“ překrásný vavřínový věnec, odevzdali pan JUDr. Strakatý, předseda „Umělecké Besedy“ a pan Jan Lukes. „Akademický čtenářský spolek“ zastoupen 2 členy výboru a nejmenovaný ctitel Smetanův překrásný vavřínový věnec s trikolorou. „Čeští technikové“ krásný věnec s trikolorou a nápisem: „Tys naše chlouba mistře!“ „Česká činohra“ krásný vavřínový věnec s trikolorou s nápisem: „K upomínce na skvělý úspěch „Hubičky“ 1876“, odevzdali pánové J. Seifert a Vojt. Slukov; „Česká opera“ věnec vavřínový, odevzdali kapelník p. Ad. Čech a p. Ad. Krössing; sbor pánů a dam české opery krásný vavřínový věnec s trikolorou s nápisem: „Milovanému mistru“, odevzdali pp. Čapek a Musil; orkestr česk. divadla krásný věnec s trikolorou, odevzdali pp. Markus a Janata. K nohoum Smetanovým padl jeden vavřínový věnec z ruky neznámé, jakož i překrásná kytice od „českých dam“ s velmi vřelým připsáním. — Na to pí. Sklenářová-Malá, vedena nejlepším hercem naším p. Františkem Kolárem, podala Smetanovi jmenem celého českého obecenstva skvostný výtisk básně, kterouž velice nadaný mladý básník český Jaroslav Vrchlický byl napsal. Báseň vytištěna jest na pergamenu a typografická úprava jest opravdu vzácnou. Na prvním listu v zlatých, modrých a červených barvách vyvedeném jest věnování: „Geniovi českému mistru Smetanovi přátelé českého umění 1876.“ Kolem věnování toho vinou se v listech jmena Smetanových oper: „Braniboři“, „Prodaná nevěsta“, „Dalibor“, „Dvě vdovy“, „Hubička“ a „Libuše“ (veliká, dosud neprovozovaná a pro velké národní divadlo určená opera). Když první naše dramatická umělkyně a miláček obecenstva králi českých skladatelů podávala báseň, mlčky, pouze stisknutím ruky tlumočíc city vděčného uznání a vřelé lásky českého obecenstva, bylo pohnutí v divadle největší. Vůbec celý výjev ten, při němž deputace beze slov, jichžto zvuku Smetanův sluch jest nepřístupný, odevzdávaly věnce, byl velice tklivý a mnohé oko bylo zaroseno. Největší však slza perlila se v oduševněném oku mistra, kterýž jako přemožený okázalou tou oslavou, chvěje se blahým štěstím, skromně tu stál s hlavou skloněnou, na niž — může se právem říci — v souhlasu celého národa našeho položen byl tolikerý vavřín. Když spadla opona, znova rozlehlo se hřímavé „Sláva! sláva mistrovi!“ divadlem. Báseň Vrchlického rozdána v tisíci exem-

plářích obecenstvu. Rozdělovali ji akademikové. Zatím dodáno bylo do divadla veliké množství telegrafických pozdravů z celých Čech. Po skvělé té ovaci, jakéž kromě jubilejní slavnosti pí. Sklenářové-Malé české divadlo ještě nevidělo, nastala několikaminutová pausa. Smetana přijímal za scénou gratulace bližších svých přátel, za kteréž odevzdali mu pp. Ferd Dattel a G. Eim co čestnou cenu za „Hubičku“ čtyřicet dukátů a přes 200 franků ve zlatě. Peníze ty, jež složil jen úzký kruh přátel, vloženy byly ve skvostnou, stříbrnou a bohatě zlacenou tobolku. Roudničtí vlastenci zaslali sami co čestnou cenu deset dukátův. Také „Umělecká Beseda“ vyznamenala Smetanu značnějším darem. Druhý akt hrál se za neochablé napnutosti obecenstva a líbil se jako první neobyčejně. Na konec žádalo obecenstvo ještě třikráte, aby Smetana se mu ukázal. Za volání „Slávy!“ se obecenstvo rozešlo Ovace toho večera byla tak vřelá, srdečná a nestrojená, že zajisté Smetanovi bude nejen útěchou v jeho neštěstí, ale i posilou pro další práce.

— Umělecká Beseda opatřila členům svým nádhernou premii na r. 1877. — překrásný obraz „Prokop Velký před Naumburkem“, rytinu dle původní malby Jaroslava Čermáka; Čermákovy historické obrazy požívají příliš slavné pověsti, než abychom jejich krásy zde zvlášť teprv musili doličovat. Dostačiť zajisté, připomenem-li, že i obraz „Prokop Velký před Naumburkem“ genialní komposicí a mistrovským provedením proslulým svým předchůdcům úplně se vyrovnává. Mimo to dlužno konstatovat, že jest provedení rytiny, kterouž „Umělecká Beseda“ co premii na příští rok rozesílá, velice dokonalé a effektní, effektnější ještě než provedení oblíbené prémie na r. 1875 („Raněný Černohorec“). Rytinu a tisk obstarala zase firma Goupil a spol. v Paříži. Jsme jisti, že se novou touto premií „Umělecká Beseda“ všem členům svým velice zavděčí.

— Ze slovanského písemnictví. V písemnictví ruském objevila se celá řada děl, pojednání a sborníků o Jihoslovanech a národech balkánského poloostrova. Většina jich vydána jest ve prospěch Jihoslovanů a osiřelých rodin Odbor paní slovanského dobročinného spolku v Moskvě vydal svým nákladem: „Rodnoje plemja, sborník v poljzu ranenych Serbov i Cernogorcev i voobšče v poljzu postradavšich ot vojny i tureckago nasilija žitelej Bolgarii, Bosniji, Hercegoviny i Staroj Serbiji.“ V Moskvě vydáno od A. F. Tocharova: „Nastojaščeje položenije Bolgar i prežnija zamětki iz jich istoriji.“ Podobně i v bibliotéce cestopisů vycházejí obšírná pojednání národopisná, déje- a cestopisná o Bulharsku, Srbsku, Černé Hoře a Řecku; taktéž v četných měsíčnících ruských setkáváme se s zdařilými články o Jihoslovanech. — V srbské národní knihtiskárně vydána tato nová belletristická díla: „Pesme dra. Laze Kostića“, dva díly. „Seoski nataroš“, povídka, již napsal Paula Popovic, „Rudin“ román Ivana Turgeněva v překladu Vladana Arsenijeviće.

— Neronovy živoucí pochodně sluje velký historický obraz Jindřicha Siemiradzkého, jenž vzbudil všeobecnou pozornost v uměleckém světě. Z Říma a Mnichova provázen nejčestnější kritikou, dostal se do Vídně, kdež v uměleckém domě vystaven. Umělecký kritik Ranzoni praví v „Messager de Vienne“, že objevením se Siemiradzkého utvořena malířství polskému trojice, jejíž hvězdy slují Matejko, Brandt, Siemiradzki. Matejko vyniká svým ryze polským, vášnivým, však cizině jen částečně pochopitelným, jelikož výlučně národním charakterem. Brandt, aniž by byl výlučně polským, dává přednost sujetu národnímu, snad pro větší malebnost téhož, neb Brandt, eminentní kolorista, dokonalejší Matejka a Siemiradzkého, hledá předměty pitoreskní. Poslední svým obrazem dokázal, že hodlá přibližeti především k cizině. Siemiradzkého chybou jest, že příliš akcentuje a hromadí charaktery. Děj „Neronových živoucích pochodní“ spočívá hlavně na dvou skupinách. Divák vidí v pravo dlouhou řadu obětovaných, jsouť to křesťané, jimž přičítáno dle Tacita a Plinia čarodějství. Starci, ženy, děti, dívky zabaleny v hořlavé kůže jsou přivázány ke kolům, ozdobeným guirlandami, pochopové stojí připraveni k zapálení těchto „živoucích pochodní“. Levá strana svědčí o zvláštní invenci a hluboké znalosti archeologie a péči autorově nechat ji vyniknouti. Zlatý dům Neronův se skvostným portikem, svým sloupením, basreliefy, různost kostymů, zbraní a ozdob družiny, provázející Nerona, jeví mistrovskou ruku. Obraz obsahuje asi sto osob, čímž trpí dojem. Příliš osob, příliš živosti, příliš charakteristiky mnoha jednotlivců zrazuje začátečníka. Divák, maje být uchvácen, cítí se schvácen, unaven tímto množstvím, jež příliš napíná a jehož polovička by prý dostačila. O jinaké dokonalosti díla mladého malíře svědčí příznivá kritika, jež autora „Živoucích pochodní“ staví po bok uměleckých veličin Matejky a Brandta.

— Erckman-Chatrian. Tato zajímavá osobnost, čtenářům „Lumíra“ z literárních prací dosti známá, sestává ze dvou robustních, tělem i duchem mohutných mužů. Žádný z obou není Elsasanem, ač dvojice jich stvořila celou elsaskou literaturu. Emile Erckmann narodil se před 54 lety v malém lotrinském městě Falsbourg. Jeho otec, skromný knihkupec, poslal jej na universitu studovat práva. Chatrian je též Lotrinčan, původem z rodiny sklařské, ve svém mládí byl též dělníkem v skelné huti. Později seznámil se na škole ve Falsbourgu s Eckmannem. Jich první práce zůstaly nepovšimnuty; list, jejž založili ve Štrasburku „Patriote du Rhin“ zanikl a velké drama jejich „L'Alsace en 1814“ bylo zakázáno po druhém představení. V Paříži marně se nabízeli nakladatelům. Jich první povídka „Les Brigands des Vosges“ uveřejněná v „Journal des Faits“ nebyla ani honorována. Jedině soukromé malé jmění Erckmanna a služba při dráze, jež vynášela Chatrianovi 1500 franků ročně, chránily je před hladem. Šest let trval jich zápas s uznáním, jediné méně čtěné žurnály otvíraly jim sloupce. Dnes jsou bohati. Nakladatelé a žurnály derou se o jejich práce, však Chatrian je posud úředníkem dráhy s ročními 12.000 fr., je ženat, kdežto Erckmann je svoboden. Onen bydlí v Paříži, tento, jenž je náruživým lovcem, v Saint Dié ve Vogesách. Oba přátelé setkávají se málokdy buď v Paříži neb ve Vogesách, smluví se o plánu nového díla, načež Erckmann píše a Chatrian koriguje neb hází do ohně. K dokladu téhož uvádíme, že Erckmann píše nyní už po třetí antiklerikální povídku do listu „XIX. Siècle“.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: Ztracený syn. Epická báseň O. K. Oresitrofa. V Olomouci, nákl. vlastním.

Laciná bibliotéka pro mládež. Redaktor: J. L. Mašek. Sešit 22. Pohádky a pověsti. Vypravuje A. Macháček. — Sešit 23. a 24. Naučné povídky pro mládež. Drobné povídky k ušlechtění srdce mládeže. Upravil Fr. Tesař. V Praze, nakladatel: J. Otto.

Budečská zahrada. Obrázkový časopis pro mládež. Redaktor: Jan L Mašek. Ročník VII. Čís. 12. s titulem a obsahem. – Nového ročníku (VIII.) číslo 1. V Praze, nakladatel: Jan Otto.

Národní bibliotéka. Výbor prací čelnějších spisovatelův československých. Sešit 277—278. (Frant. Pravda — F. L. Čelakovský). V Praze, nákl. knihkupectví: J. L Kober.

Laciná knihovna národní. Serie II. Čís 51 a 52. „Komedianti života“. Román od Morice Jókaie. Přeložil Fr. Brábek. V Praze, nákladem knihkupectví: J. Otto.

Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě. Dle půwodních pramenůw wyprawuje Fr Palacký. Sešit 8. a 9. Nowé wydání pro lid. V Praze, nákladem F. Tempského.

Knihtiskárna J. Otta v Praze vydala velmi pěkný v barvách čistě provedený „Palečkův kalendář“ na stěnu. Elegantní tento kalendář bude ozdobou každé komnaty. — Mimo to vydala tatáž knihtiskárna kalendáře do tobolek (lístek a kolibri).

Škola a život. Časopis pedagogický s přílohou „Stěpnice“, k užitku mládeži československé. Redaktor: Jan Lepař. Spoluredaktoři: Josef Sokol a Karel Vorovka. Ročník XXII. Sešit 7. V Praze, tiskem a nákladem Rohlíčka a Sieverse.

Háj. Časopis pro lesníky, myslivce a přátele přírody. Ročník V. Číslo 11. s přílohou „Domácnost“. Redaktor a vydavatel Jan Doležal. V Pardubicích.

Paleček Humoristický obrázkový Týdenník nepolitický. Ročníku V. sešit 1. V Praze, majitel a vydavatel: J. Otto.

OBSAH: Hrabě Xaver. Novela od *Julia Zeyera*. (Pokračování.) — Mé zahradní známosti. Přírodopisný obrázek z okolí Bostonu od *J. R. Lowella*. — „Kocour“ Skora. Upomínka na Hálka od *Gustava Dörfla*. — Blíženci z hotelu Corneille. Od *Edmonda Abouta*. (Pokračování.) — Z básní Otakara Mokrého. Na moři. Při obraze dívčím na hřbitově Mte. Miniato. — Povídky z registratury. Od *Václava Maliny*. I. Jestřáb contra Hrdlička. (Pokračování.) O jedenácti fiakrech. Od *—vl—*. — Literatura. Věda. Umění.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. Edv. Grégra v Praze, 1876.

Piedplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

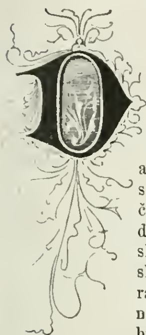
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha Ma rìánská ulice č. 20 nové.*
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2\frac{1}{2}$ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. 30. listopadu 1876. Číslo 33.

František Kolár.

Dnešní den jest jubilejní českému divadlu i prvnímu jeho herci. Dnes tomu pět a dvacet let, co *František Kolár* zapsal se českému umění. Zápisu tomu po plné čtvrt století věrnou a platnou službou dostál. Čtvrt století poctivé práce zasluhuje, aby aspoň v hlavních črtech shrnut byl obraz výsledků činnosti, kteráž s veškerým rozvojem českého umění nerozlučně jest spojena, ba kteráž sama byla pružinou a hybnou silou tohoto rozvoje.

Jmena Josef Jiří Kolár a František Kolár jsou jako orlojem měřícím postup a rozkvět českého dramatického umění. Je-li Josef Jiří Kolár jako rafije na orloji tom, jest František Kolár ukrytým, avšak předůležitým kolečkem v jeho stroji. Jest nesnadno mluviti o jednom Kolárovi bez druhého; obě jmena tvoří celek, obě buď zároveň anebo střídavě poznamenávají každé období dějin českého divadla. Strýc a synovec, oba velcí, jeden větší produkcí, druhý reprodukcí. Činnost Josefa Jiřího Kolára jest okázalejší, ona zasahovala a vzrušovala širší kruhy. Stálť Jos. J. Kolár jednou nohou v uvolněném proudu české literatury, druhou v mimickém umění, působiště to dvojnásob větší, nežli ono, jež vyvolil si František Kolár. Avšak na tom užším jest za to zase František Kolár větším než velký jeho strýc. Povšechný význam pro český duševní život má ovšem Josef Jiří Kolár větší, avšak hercem jest František Kolár větším, jeho vliv na zdokonalení h e r e c k é h o umění českého intensivnější a vydatnější.

Josef Jiří Kolár co herec opravdu velkým byl v titanech Shakespearových, kresba jeho byla groteskní, uchvacovala více mohutností nežli přesným provedením rysů, byla více konturou, méně obrazem. Královský majestát, bezuzdná vášeň, démonická síla, palčivý žal, divá zoufalost, děsné šílenství — k tomu jest v individualitě Jos. Jiří Kolára hojnost živých ostrých barev, jeho „Lear“, „Richard III.“, „Koriolán“ „Macbeth“, „Klaudius“ a pak „Waldštýn“, „Sudí zalamejský“, „Narciss“ málo mají soků mezi nejpřednějšími umělci našich dob. Také kousavou satyru má Jos. Jiří Kolár výtečně v moci. To, jakož i úplná vláda nad filosofickým obsahem „Fausta“ činily jeho „Mefista“ tak vzácným, ačkoliv snad poněkud jiným, než jak si ho z textu Goethova tvoří fantasie, kteráž s „Mefistem“ Fr. Kolára snáze se shodne.

František Kolár jest individualita stejně samorostlá a originální, avšak — obsáhlejší a ohebnější. Řídkou zvláštností jest umění, jakým Kolár dovede individualitu svou vpraviti do tak různých forem, do postav na nepřiblížnost vzdálených a protichůdných. Josefu Jiřímu Kolárovi nebylo to v té míře dáno, jeho individualita jevila se všude a vždycky určitými, nesmazatelnými rysy, proto opravdu mistrovské jeho postavy spočítati lze na prstech. Všechny však jsou výtvory geniální inspirace, dosáhnuvší úchvatné výše. Naproti tomu podal František Kolár celou galerii nejrůznějších povah; každá sice z individuality Kolárovy vyplynula, ale každá jest jiná, každá pro sebe svou vlastní individualitou. A k tomu každá plasticky dokonalá — jest Kolár mistrem v plastičnosti svých postav — a každá pravdiva, ze samé přírody vzata, s lidskými myšlenkami, city, vášněmi i chybami, krev i duše to živoucího ne pouze idealního života. —

Pravdivost a zdravá reálnost jest velikou předností umění Františka Kolára. Ona nejlépe dokazuje, jak pilně studoval Kolár dvě nejdůležitější knihy, knihu přírody a knihu srdcí lidských. V realnosti té není František Kolár nikde naturalistou, jeho nevede pouhý instinkt, ale vědomí a studiemi jemně vybroušený krasocit. Až do nejmenší podrobnosti jest vědom si každého akcentu a každého gesta, každého mimického posuňku, všechno u něho jest vypočítáno, všechno vyměřeno podle té postavy, jak Kolár napřed ji v mysli své samostatně vytvořil a do posledního detailu provedl. Potom ovšem mohou býti postavy Kolárovy d ů s l e d n ě kresleny. Při tak pečlivém propracování mohou různy býti i v maličkostech. Ke každé poněkud jen důležitější úloze přistupuje Kolár s pevným úmyslem: vytvořiti postavu n o v o u. Hřivnu svého talentu nezakopává aniž z pohodlnosti obléká nové úlohy do starého kroje. On pak činiti by to mohl s malým nebezpečím, protože ve velké řadě svých postav má výběr velký. Jiní herci naši jsou pohříchu méně skrupulósní. Ti namnoze dobré své figury tak dlouho oblékají, až je zcela sevšední, otrou a obnosí, že potom i v původní své tvářnosti pozbudou ceny. „Systém“ ten pěstují někteří herci naši se zálibou; říkají mu systém „patrón“, a mnohý i velice nadaný herec přestává na tom, že jednu ze čtyř nebo pěti svých „patrón“ do každého kusu vpraví; dále se nesnaží, až klesne v chatrnou šablonovitost. Genius zjevuje se tvůrčí silou. Pramen její přebohatě prýští se z nitra Kolárova. Kolár se ne-

opakuje. Každé úloze jeho hleděti se může napnutě vstříc — nové, že vytvoří postavu novou, známé, že novými nuancemi ukáže ji v nové dokonalosti.

František Kolár hledí hluboko vniknouti do každé úlohy, postihnouti všechny intence spisovatele, a tam, kde tento nedokreslil anebo v lidské křehkosti „pospával“, snaží se doplniti ho a slabosti jeho svým uměním zakrýti Tohoto vyššího úkolu hereckého umění jsou jen zasvěcenci si vědomi a bedliví. V kruhu českých umělcův František Kolár a pí. Sklenářová-Malá.

Za Františka Kolára teprvé stal se rozhodný pokrok v hereckém umění českém a František Kolár úrodně k tomu pomáhal.

Když Kolár 30. listopadu 1851 vystoupil poprvé na českém jevišti v nepatrné hře Claurenově: „Americký ženich anebo brambory na loupačku“ (hrál milovníčka: „pána z Nemanic“), bylo sice již několik výborných a dobrých sil zaměstnáno ve hrách českých a zejmena Josef Jiří Kolár, Kolárová, Chauer a Grabingr, avšak výběr her k nedělním odpoledním představením — a jindy se česky tenkráte nehrálo — byl dosti obmezený; hrály se ponejvíce rytířské hry, obrazy ze života a frašky veskrze nehrubě velké ceny. Jedinou výjimkou byla snad Kolárova „Magelóna“ a „Monika“. První leta hrál Kolár ml. milovníka, kterýž obor byl tenkráte velmi nedostatečně zaopatřen. Šimanovský byl totiž odešel na čas k venkovské společnosti. Úspěchy Kolárovy v milovnických úlohách byly slušné: více nelze říci, ačkoliv hrával i veliké úlohy, jako „Otta z Lóssu“ a to často přes noc. Zatím však přikročil Josef Jiří Kolár energicky k převádění velikých dramatiků cizích literatur na jazyk český. Především uváděl Shakespeara na české jeviště a nalezl v odpoledním obecenstvu ku podivu kyprou půdu pro pokusy ty. Dařily se ovšem také proto, že Kolár i Kolárová a také Chauer nalezli schopností svých důstojné a vděčné úkoly, tak že obecenstvo, třeba všude nechápalo ještě básníka, uchvacováno bylo výkony oblíbených hercův. Kolár ml. v hrách těchto z milovníků znenáhla přecházel k úlohám charakterním a tu ukázalo se hned, že v tomto směru se talent jeho až k dokonalosti rozvine. Chauer to předpovídal, a tak se stalo. Po „Parisu“, „Horatiovi“, „Wagnerech“ dostal se Kolár znenáhla na „Polonia“, „Valentina“, „Šaška“ (Lear), „Tobiáše“ a ve všech těch úlohách rozhodně vítězil. Jeho pojmutí úloh od tehdejších dob až do dneška se osvědčuje správným. Jeho maska a mimická hra budily obecnou pozornost. Jeho fysiognomie jest sama řečí všem srozumitelnou. České divadlo vlastně teprvé na Fr. Kolárovi seznalo celou důležitost masky. Kolár jest nadaný malíř a dovedl z toho pro dramatické umění, kteréž jest bez toho jaksi živým malířstvím, výborně těžiti. Ostatní herci se tomu od něho naučili a tím divadlo velice získalo. Kolára však nikdo v masce ani do dnešního dne nepředčil, ačkoliv někteří mladší herci, zejmena Frankovský, Pulda a Mošna, dostihli v tom značné dokonalosti. Jako tu, byl i všude jinde František Kolár vzorem a učitelem mladých, nadaných sil, na nichž jeho vliv jest patrný. František Kolár odchoval nám tak velmi pěkný dorost herecký a přední z našich mladších herců hlásí se ke „škole Kolárově“. Škola ta má velmi málo a krátkých pravidel: „Mluviti *lidsky;* pohybovati se volně; všímati si přírody; neopičiti se po vzorech cizích, ale tvořiti ze sebe; lépe nedoháněti nežli přeháněti.“ To postačí — hereckému talentu. Nedáť se herecké umění napapouškovati. Také herec se rodí. V čí duši bůh jiskru toho umění nevložil, tam marně učitel hází jiskry křesadlem. Trochu manýrované routiny bývá v nejlepším případu výsledkem všeho učebného skolastikování, z něhož naposled nemá zisku ani umění ani vycvikovaný umělec, nýbrž na nejvýše učitel. Takovým výdělkem Kolárové shrdají. Kolár proto velmi zřídka a tuze nerad dává se „na učitele“ a když, vystaví za úžasně krátkou dobu žáku absolutorium: „Abecedu jsem Vám vyložil, teď čtěte sám; co je ve Vás, to beze mne dovedete. A co není ve Vás, tomu Vás nenaučím.“

Nová doba českého divadla a vlastní počátek jeho rozkvětu počíti mohla až potom, když česká představení nalezla své stálé jeviště. Až téměř do konce r. 1862 bylo české divadlo pastorkem ředitelův německého divadla. Česká představení obmezena byla na nedělní a sváteční odpoledne a hráli naskrze herci — divadla německého; čeští herci totiž hráti musili také německy a tuto jejich činnost ředitel německý hlavně ceuil. Dualismus takový byl českému umění nesmírně škodným. On umořoval značnou část síly lepších českých hercův. František Kolár plných jedenáct let hrál také německy. Byl oblíben. Když rozešlo se konečné divadlo české a německé, dával si ředitel velice záležeti, aby Fr. Kolára u divadla německého upoutal. Avšak Kolár za skrovnější plat, nežli jaký míval v divadle německém, přestoupil k divadlu českému, jemuž se byl zasvětil. Josef Jiří Kolár odhodlal se zůstati u německého divadla ještě něco málo dob, aby doplnil řadu svých let na výši k pensionování potřebnou. Učinil to s vědomím, že zatím František Kolár úkol jeho v divadle českém zastane. Jest tomu již tak a osvědčilo se to v několikeré změně: Když mělo divadlo české jednoho Kolára, mělo jeden střed, jedno ohnisko; když oba, mělo ohniska dvě; jednou rozvinovalo se dráhou kruhovou, podruhé eliptickou, ale vždycky v uzavřené a přísnými zákony uměleckými vyměřené linii.

Divadlo prozatímní otevřeno bylo Hálkovým „Vukašínem“ dne 18. listopadu 1862. Kolár hrál titulní úlohu a to s takovou vroucností, s takou pietou, že Hálek veřejně mu děkuje, přičítal hlavní zásluhu zevního úspěchu „Vukašína“ Kolárovi. V novém divadle stal se Kolár nejoblíbenějším hercem a udržel se na vlnách přízně té až do dnešního dne, kdy pí. Malá a on jsou přední miláčkové českého obecenstva.

František Kolár mohl teprvé v nové době českého divadla ukázati celou bohatost svého mnohostranného nadání. V samostatném divadle teprvé mohlo se pomýšleti na systematické pěstování veselohry a později i moderního dramatu. Důležitost veselohry a společenských dramat pro život český poznával Fr. Kolár velmi dobře a nalezl v režiséru Pavlovi Švandovi ze Šemnic druha stejně smýšlejícího a za stejnou snahou se nesoucího. Jako vlastenecké a rytířské hry pozvedly nadšení pro myšlenku národní, tak měla veselohra a salonní hra ze společnosti české vytlačiti samovládnou němčinu a copařské šosáctví, měla rozdýchati svěžejší, volnější a národnější duch v rodinách i společnostech českých. Švanda s čilostí a obratností uznání hodnou sestavoval repertoir veselohernı a František Kolár skvostnými svými výkony hereckými zjednal mu tolik půdy, že docházely veselohry, a třeba jednoaktové hříčky, nesmírné

obliby — divadlo bývalo plno. Charže Kolárovy i jemné i hrubšího genru jsou nepřekonatelny a i na divadlech dvorních nebývají v té neodolatelnosti, v tom přirozeném, šťavnatém humoru, v té nekonečné rozmanitosti duchaplných nuancí vídány. Kolárovo skvělé nadání triumfovalo. Jest věcí uznanou, že charakterní komika vyžaduje většího hereckého umění, nežli tragický pathos. Tragického herce podporuje ideální výše předmětu, jej povznáší sama povznešená úloha; komika tíží obyčejnost a zvyklost předmětu; on pozvedati musí hrou svou úlohu. V přirozenosti lidské jest, že člověk snáze dá se rozechvěti, snáze k útrpnosti pohnouti, cizím žalem schvátiti a vznešeností idey unésti, nežli rozjařiti se dá, aby smích strhl aneb se usmál. Ovšem člověk vzdělaný, člověk krasocitu. Dobrou tragedii ani špatná hra zcela neudolá; dobrá veselohra potřebuje nezbytně dobrého provedení. Bázeň, rozechvění vzbuzuje se více látkou a předmětem, smích zase hrou. K úloze komické přinésti musí herec poměrně více zobrazující herecké síly nežli k úloze tragické. Úkol komika jest tedy obtížnější, ovšem charakterního komika, ne toho, jehož galerie hned při prvním kroku z kulis vítá vřískavým „háhá", jehož nos, kapesní šátek, každý, ať hezký a nehezký posuněk a pohyb, zkrátka, kterýž celý od ošlapku až k štítku čepice jest — k smíchu.

Kde pak komický živel s pathosem sloučen jest v jedné povaze, jako jest to v moderní komedii francouzské, tam arci potřebí jest největší obratnosti herecké. Jestli a pokud Kolár ji osvědčil, o tom mluví reportoir českého divadla za posledních let, kterýž zahrnuje všechny známější francouzské komedie moderní. Téměř ve všech jsou figury Kolárem tlumočené jádrem celé osnovy; — na divadlech německých, a také na pražském, pro nedostatečné provedení zanikly komedie ty a když objeví se, nemohou se udržeti; u nás dominovaly. Kolár má lví díl zásluhy. On stal se vůbec hlavním representantem veselohry, francouzské komedie a salonního dramatu, jako před ním a pak s ním současně Josef Jiří Kolár představitelem velké tragedie na divadle českém. V tom smyslu pravda jest, že oba Kolárové se doplňují. Ale proto není kothurn Františkovi Kolárovi cizím, a když tu nebylo Josefa Jiřího Kolára, nezapomínal František Kolár pro Thalii na Melpomenu. Sám hraje některé eminentně tragické úlohy tak, jako po něm tak brzo jiný jich nezahraje. V mnohých slavných úlohách dokonce zápasil se samým J. J. Kolárem, a nejsou o tom úsudky svorné, komu patří palma. „Mefisfa" již jsme vzpomněli. O „Shylloku" obou Kolárů napsal svým časem jeden z nejváženějších kritiků: „Oba hrají mistrně. Rozdíl jest ten: jak hraje Josef Jiří Kolár „Shylloka", tak může se hráti, a jak František Kolár jej hraje, tak musí se hráti." Úsudek ten jest trefný a dalo by se ho asi s malou změnou užiti také o „Fallstafu", o „Jagu", kdyby oba Kolárové je sehráli.

Nejlepším obrazem ohromné herecké činnosti Fr. Kolárovy jest nekonečná řada úloh jeho v tragedií, salonním dramatu, komedii i veselohře; každou úlohou podal postavu, jež třebas jednou viděna, stala se nezapomenutelnou. Všechny je obsáhnouti tuto nelze. Postačí uvésti jen nejznámější.

Pohledněme především na produkci domácí: „Divůček" (Žižkova smrt), „Lomnický" (Magelona), „Věrnosta" (Monika), „Přibík" (Pražský žid), „Ruperto" (Záviš), „Kikin" (Carevič Alexej), „Přech z Koldic" (Záhuba rodu Přemyslovců); — „Napoleon" (Světa pán v županu), „Vévoda d'Estrés" (Z doby Kotillonův), „Severin" (Jiříkovo vidění), „Zachariáš" (Žižkův meč), „Goliáš" (Divotvorný klobouk), „Žvanil" (Veselohra), „Kryšpinian" (Cesty veřejného mínění), „Loučovský" (Telegram).

Shakespearovy hry: „Šašek" (Lear), „Shyllok" (Kupec Benátský), „Cassio" (Julius Cesar), „Polonius" (Hamlet), „Mennenius Agrippa" (Koriolanus), „Klubko" (Sen v noci Svatojanské), „Tobiáš" (Večer tříkrálový) a j.

Jiné klassické: „Don Lopez" (Sudí Salamejský), „Buttler" (Valdštýnova smrt), „Franz" (Loupežníci), „Kalb" (Úklady a láska), „Hassan" (Fiesko), „Kapucín" (Valdštýnův tábor), „Vansen" (Essex), „Valentýn," „Mefisto" (Faust).

Ze salonních dramat a komedií všimněme si nejprvé ruských: „Anton Antonovič" (Revisor), „Chotovský" (Obecné blaho), „Aristarch Višnevský" (Výnosné místo); pak francouzských: „Montjoye" „Mortimer" (Staří mládenci), „Cassaude" (Mnoho přátel naše škoda), „Marcial" (Ferreol), „Otec Guerrin", „Giboyer" (Svatouškové), „Prefekt" (Andrea), „Markýz de la Fresner" (Schudlý šlechtic), „Morisson" (Bodří venkované) a m. p.

Z jiných salonních dramat a charakterních her: „Tjaelde" (Bankrot), „Barchetti" (Láska bez úcty), „lord Waterford" (Náměstek Bengalský), „Alba" (Vlasť), „Traulfou" (Zvoník od matky Boží), „Skála" (Sedlák křivopřísežník), „Záruba" (Zlatodvorský sedlák) „Rychnovský" (Mlynář a jeho dítě, více nežli 50krát bráno). Z Mollierových veseloher jmenujeme výtečné výkony „Tartuffe" a „Bloud" (Pacient a lékař). — Z veseloher francouzských a jiných: „Nordec" (Zamilované psaníčko na cestách), „Durocher" (Neznámý dobrodinec), „Quatinare" (Povídky královny Navarské), „Desperies" (Vicomt z Letorieru), „Bourkenstaf" (Daleko rozvětvené spiknutí), „Michel Perin" (Tajné spiknutí za času republiky), „Peponet" (Nepraví poctivci), „Markýz Penmare" (Levoboč) „Snoughton" (Pitt a Fox), „Limouroux" (Paragrafy na střeše) „Minard" (Gavant et Minard), „Šípek" (Zakladní slavnost), „Lemoignon" (Pravzor Tartuffa), „Vévoda Desavský" (Jeneral a profesor), „Straka" a „Čermák" (Pěnkava a čížek), „Šmok" (Žurnalisté), „Baron Ferdinand" (Mladí a staří hoši), „Nula" (Účtovní rada a jeho dcery), „Doušek" (Útěk do Afriky), „Sojka" (Jenom pět zlatých), „Švec" (Zakletý princ), „Hofmistr" (Tajný agent), „Vrtohlav" (Solný), „Sojka" (Kdo je otcem), „Pan strýček" „Parník" (Prach do očí), „Koppe" (Domácí špehoun), „Geldhab" (Chce být aristokratem).

Veliký počet jednoaktových her děkuje hlavně Kolárovi trvalou oblibou. Pamatujeme se zejmena: „Gringoire" (Ludvík XI.), „Husička z Podhájí" (Hannibal Stříbrný), „Musí na venek" (Rada), „Řemeslnická merenda" (Kluk), „Vychovatel v čepci", „Politika v lese" (Mumlal), „Rekrutýrka v Kocourkově" (Pikeles), „On nežárlí" (Kalina), „Opisovač" (Pernet), „Levity pana Koudelky" (Povalský), „Svéhlavost" (Rudomil), „Damoklův meč" (Knihař), „Můj syn" (Šantala), „Při piketu" (Rocheferiere) a mnoho ještě jiných.

I v neúplnosti tohoto seznamu, jak bohatý to kaleidoskop uměleckého působení Františka Kolára! Kolikeronásobně rozjařil, pobavil, povznesl mysli české i v dobách nejtrudnějších. V životě českém jest pak tolik rmutných mlhavých dnů, že dvojnásobně cenným jest každý světlý paprsek, kterýž do mlh národní naší bídy padá. Kolár

po pětadvacet let jest světelným zřídlem jasnějších okamžiků a krásnějších chvil našich, jemu přísluší uznání.

A nejen hereckým svým uměním právo má na neumírající vděčnost naši, ale také mnohaletou činností svou co režisér. František Kolár jest režisér genialní. K čemu jiný režisér teprvé obtížnými a klikatými cestami pilného přemýšlení se dostane, na to uhodí Kolár neobyčejnou bystrostí a přehlednou pronikavostí svého ducha prvním rázem. Jeho arangement bývá nejvhodnějším a přechází proto jako tradice i na jiné režiséry. Slovo Kolárovo má u celého aparatu divadelního velikou váhu a neobmezenou důvěru; i nejlepší síly jsou si vědomi, že Kolár nepromluví ničeho marně a bezpodstatně. Pokynutí jeho váží si všichni jako rady autority a zkušeného přítele. Proto má František Kolár u divadelního členstva lásku a důvěru všeobecnou, kterouž zase on splácí přátelstvím a vlídností. Nemá on zapotřebí, příkrostí a neurvalostí zjednávati si vážnosti a poslušnosti. Tato vlídnost a mírnost jeho často vytýkána mu co slabost a co jediná překážka, aby sám jako ředitel držel otěže toho divadla. Když Kolár řídil divadlo, stýskalo se na Kolárovu měkkost a volání „po ruce železné“ stalo se běžnou frásí. Nuže, dnes, kdy taková „železná ruka“ již vedla hospodářství českého divadla, mohou srovnati se výsledky jejího a Kolárova ředitelování. Až nestraně a ne podle doslechu, nýbrž na základě fakt a skutečných poměrů bude o tom souzeno, potom teprvé obecně uzná se, že umělecké i hmotné zájmy divadla českého byly až do té chvíle nejlépe opatřovány za Fr. Kolára a to v poměrech nejobtížnějších, kdy politická vášeň házela již smolné věnce do českého divadla, kdy v družstvu divadelním šířila se trhlina, kdy divadlo nemělo téměř nižádné vydatné podpory u národního časopisectva. Zároveň ukáže se, že na zásluhách vyrostlá úcta byla lepším rukojmím disciplíny, než „ruka železná“.

Na kompetentních místech již několikrát stejné poznání zjednalo si průchod a vedl Kolár podle jmena anebo podle skutku divadlo české již čtyřikráte a po znovu bylo mu ředitelství nabízeno. Kolár však v nynější rozervanosti národní necítí se silným dost, aby s úspěchem státi mohl v čele divadla; rád ustoupil do řady druhé a působí nezlomenou myslí, v plném rozkvětu mužných sil co herec a režisér, tedy na nejvlastnějším svém působišti a nemá touhy ani ctižádosti, aby těžkou zodpovědnost správce divadla položil zase na svou hlavu. České obecenstvo má aspoň tím častěji herce Kolára, a ten jest mu dražším, než ředitel Kolár.

„Mladý Kolár“, — jinak se Františkovi Kolárovi ani dnes po Čechách neříká, a on jest opravdu ještě mladý; — nemá více nežli šestačtyřicet let a jarosti a svěžesti má jako muž třicitiletý. Narodil se ve Waldheimu na hranicích českých v krajině německé, z otce Františka, finanč. nadstrážníka, bratra Jos. Jiřího Kolára. Jako Malá neznal Kolár v prvních letech dětských českého jazyka. Dokonale se mu přiučil teprv v Praze, kam přibyl právě v den korunovace krále Ferdinanda. Studoval tu gymnasium a potom absolvoval akademii malířskou. Počátky a stopy působení mužova hledati již na škamně školské, jest manýra mající patrnou známku jakési hledanosti, jíž dobře jest se vyhnouti. Nepovídám proto nic o genialnosti žáka gymnasia a akademie, ačkoliv Fr. Kolár co akademik v komposici neměl mezi kolegy soka. Také životopisných dát o Kolárovi netřeba mnoho uváděti. Co mladík sotva jeden a dvacetiletý přihlásil se k divadlu českému a tu vytrval, nepocítiv ani jednou touhy, zkusit se u divadel jiných, ať po Čechách ať v cizině. Hledí-li se k nepřetržitosti doby, jest Fr. Kolár nejdéle ze všech ostatních herců ve svazku českého divadla. Život Kolárův šel a jde tiše, bez hluku a bouří, snad proto, že má Kolár bezpečný přístav v krásné své domácnosti. Před šestnácti lety oženil se se sličnou dcerou p. J. Martince, a nalezl v ní výtečnou choť a vzornou matku, ušlechtilý to ideál pravé české paní, s níž má z devíti šest živých dítek. Kolár sám jest milé a příjemné povahy v obcování s každým; důvěrným stykům není snadno přístupným, avšak kdo v něm našel přítele, má ho na vždycky a v každém čase.

Vlastnost všech pravých velikých talentů, skromnost, má Kolár snad u větší míře, nežli bývá jeho prospěchem. On nikde netlačil se do popředí, nikde neběhal po uznání, nikde nekoketoval s vlasteneckou obětovností, nikdy nevystavoval na trhu vlasteneckou svou poctivost, s jakou i v bídných poměrech věrným zůstával české kurce, netouže po egyptských hrncích masa, ač zrovna jemu byly velmi snadno přístupny. Kolár nebaží po hluku a slávě, on vědom si jest, že všichni osvícení vlastenci snahy a výsledky jeho dávno ocenili, třebas velice zřídka okázale to osvědčovali. V tom Kolár se nemýlí. Jestli některý národ, tož náš český národ v intelligenci své vděčen jest a musí býti těm, kteříž střehou posvátný oheň Vestin, duševní to život českého lidu a v dobách vichřic a smršti chrání jej před uhasnutím.

Krásno jest býti umělcem velkého národa, kdež se skutky umělcovy jako požehnaný dešť rozlévají po velikých krajích, nezanikajíce bez účinku, kdež jmeno umělcovo ústy statisíců letí k statisícům, kdež vděk vrstevníků i potomstva v zářnou gloriolu kupí se kolem něho. A třebas umělci mimickému i ve velkých národech nebylo přáno uznání budoucnosti, aspoň přítomnost slávou a zlatem odvažuje prchavé jeho výtvory umělecké.

Trpký a nesnadný los, býti umělcem českým: viděti všude kolem sebe zmírati naději v budoucnost českou, státi nad vlastní rukou strhanými sříceninami přítomnosti a malomyslně neplakati a nezoufati, a najíti v sobě sílu a nadšení, ostatní burcovati, povznášeti, vlévati jiným víru, naději, zmužilost, — toť úkol neskonale obtížný, ale také neskonale záslužný. Nemůže býti ani dost velký vděk pro zásluhu takovou. Budoucnost s přítomností rozděliti se musí o odměnění. Těm pak, kdož od budoucnosti ničeho nemají k doufání, jichžto paměť v obecnosti české smrtí zapadá, jako zaniká jasná hvězda, s blankytu do universa kleslá, *hercům* českým, odčiniti a odsloužiti se musí vrstevníci sami.

František Kolár jest prvním a nejpovolanějším; česká intelligence činiž svou povinnost a polož na skráně umělcovy nevadnoucí věnec. K němu přiložen buď tímto skromný jeden lístek!!

Gustav Eim.

HAKON.

Kolem dubů stověkých stín mračný
a skal divé spousty skupeny,
v mraku pouze sup se mihne lačný,
slizký had jen shnilé přes kmeny;
v šeru, kde svit denní zhasíná,
na oltáři skalném osamělá
příšerně se bělá
v klamném svitu luny socha Odina.

V trávě šum, viz, větve níž se chýlí!
kdo se blíží pružném po mechu?
husté kapradí a bujné býlí
kloní se a zvedá v pospěchu;
slyš, klesť suchá praská pod kroky,
silná ruka větve rozhrnuje
a jak z tmavé sluje
z tmy plá žhavý zrak v stín lesa hluboký.

Každý zná ten pohled; to jest Hakon,
každý zná tu smělou, pádnou pěst.
Šílenec! což nezná kněží zákon:
kdo v háj boha vkročí, ztracen jest?!
Teď zde stojí, skráň mu plápolá,
pozdě již své tuší nebezpečí,
srdce buší v křeči,
strhaný zrak plaše těká do kola.

„Odine!“ tak volá hlasem vzdoru,
„před nikým já svoje koleno
nesklonil jsem. V živlů běsném sporu,
když tvé jméno kněžmi slaveno,
jediný jsem trval v mlčení.
O nic neprosil jsem nikdy tebe,
nech si svoje nebe,
noc i den, vůz vichrů, blesků spřežení!

„Nikdy ani nemyslil jsem ve snu,
že se octnu tady před tebou,
v slzách žalu sdrcený že klesnu
a tvou dám se šálit velebou!
Ale běda! vlast má v okovech.
Jsi-li bohem, zbav ji od pohromy,
či snad tvoje hromy
nepřehlušil její ston a pláč a vzdech?

„Ne pro sebe, jejím pouze jmenem
žádám tebe jednu za milost:
síla obrovská nechť mým jest věnem,
dokud vrahů domov není prost!
Překročil jsem háje tvého lem,
v pýše svojí vznes se nad člověka,
vím, smrt na mne čeká —
svobodu dej vlasti a můj život vem!“

Ticho kolem. V svitu luny bledém
smutně každý strom se k nebi pnul,
tu se zdálo ve skal stínu šedém,
jak by Odin zvolna hlavou hnul.
V trávě, listí náhle divný rej, —
a snad v záři měsíčného světla
přes tvář boha letla
kvapná stínů hra, či přelud šálí jej?

Ale div! než Hakon hlavu vztýčí,
v pružnou ocel tuhne každý sval,
v ňadrech síla milionů klíčí,
páže jeho rostou v svazy skal.
Jedné ruky vzmachem ze skály
staletý dub vytrh od kořene,
ha již dál se žene
jako anděl smrti v zápas zoufalý.

Než den třetí za hory se sklonil,
seč se rozvlnila zuřivá,
o mlat kamenný meč pádný zvonil,
duněl štít a hřměla kladiva.
Slunce vzešlo. Vlast již okovů
zbavena jest. Hakon v křiku slávy
jásající davy
dělí lhostejně a spěchá k domovu.

Tam ho čeká duše jeho žití,
jeho nevěsta. Hle, jde mu vstříc.
Jedním skokem Hakon k ní se řítí,
objímá ji, líbá vlas i líc.
Ale běda! z tváře ruměnné
prchá nach a z štíhlých údů vláda,
bez vědomí padá
jemu v objetí jak poupě zlomené.

Mrtvá klesla. Jak tu Hakon zočil
silou svou své blaho zničeno,
jako zubr poraněný skočil,
v náruč vzal to sladké břemeno.
Ale divem náhle shasíná
plamen síly v něm a sotva v kleče
milenku svou vleče
ve zoufalém pláči k soše Odina.

Vkročil v háje klenbu šumnou, tmavou,
prošel kněží, vojska směsicí,
zajatci, jenž se skloněnou hlavou
k hořící se brali hranici.
Stichly zpěvy, utajil se ruch,
k nohoum boha klesnul Hakon s tělem
a pak s hrdým čelem
vzpřímil se a mračen stál jak nad ním bůh.

„Odine, jsme vyrovnáni spolu!
vítězně ti vrhám pod nohy
oběť pomsty tvé i svého bolu;
ve své moci jak jsi ubohý!
Volnost plá nad štíty našich hor!
Co můj život — krůpěj pouhá v moři.
Hranice již hoří!
Za tebou i do Valhaly jde můj vzdor!“

Domluvil a ku milence svojí
sklonil se, ji objal rameny,
políbil ji v citů divém boji,
jeden skok a vrh se v plameny.
Zástupem křik letí, žasnutí,
bojovníci, kněži v zmatku plachém
utíkají strachem,
jen bůh na své skále stojí bez hnutí.

Jar. Vrchlický.

Hrabě Xaver.

Novela od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

„Pamatuji se," počala Eva, „že jsem někde četla, co talmud vypravuje: Elohim oplakává prý dvakráte denně vyvolený svůj národ a ohnivé jeho slzy jsou prý tím, co my tak nepoeticky „čistěním hvězd" nazýváme. V hoři svém zařve prý Elohim co ráno lvem a dupe prý zoufale oblohu nohama, pak zapláče prý jako holubice, potřásá kvíle hlavou a volá: „Běda mně, že jsem učinil z domu svého poušť a že syny své rozptýlil jsem mezi národy!" — — Nuž rcete, není-li to paroxism pýchy, přecházející v pravé šílenství? Ale co vám dále vypravovati chci, je až hrozné semitským cynismem svým a mrazí slovanskou moji krev. Je to jakási parabole, na první pohled veselá, kterou manžel můj mi sdělil z jisté knihy, nevím již jakým rabinem v protikřesťanském smyslu složené. Tedy slyšte! Legenda vypravuje: Na cestách svých přišel Ježíš jednoho dne s Šimonem Barjonem a s Jidášem Iškariotským do chudé chýže na samotě stojící. Pán i učeníci jeho byli k smrti unaveni a velice hladovi, ale v domě nenalezli ničeho kromě malinké suché husičky. Co činit? Rozdělit ji, značilo hlad každého jednotlivého jen více ještě podráždit. Chtěli metat losy, ale Ježíš navrhl, aby mezi tím, co večeře se připraví, ulehli a spali, a ten, který bude míti sen nejkrásnější, ten ať sní pak husu sám. Byli srozuměni. Spali a probudili se. Mně zdálo se, pravil svatý Petr, že byl jsem náměstkem hospodina. A mně, že jsem byl hospodinem sám, dí Jezíš. A mně, pravil Jidáš pokrytecky, mně zdálo se, že jsem byl náměsíčním, zdálo se mi, že jsem ve snu vstal, že jsem husu vzal s rožně a že jsem ji snědl. — Vstali všichni tři — ale husa byla zmizela. Jidáš snil totiž bdě . . ."

„Toť velmi vtipné!" dal se Xaver do smíchu.

„Ah, vy se smějete!" vyčítala mu, „což nechápete rabbiho? Neuráží vás ten výsměch? Ta drzá vyzývavost, která se šklebí u vědomí své síly oulisné? Mezi tím, co jiní snili, zmocnil se Jidáš statků vezdejších. Brutální skutečnost směje se vítězně idealismu. Legenda ta zobrazuje hroznou pravdou naši dobu. Oh, já obávala bych se věru o budoucnost společnosti, kdybych nevěřila v dobrého lidstva genia. Což nesklání ta naše společnost dobrovolně šíji před Jidášem? Není to věčné bažení po statcích jakýmsi uznáním jeho vrchnosti a výtečnosti? Což není ten mrzký materialism, do kterého zabřídáme, snad známkou, že doba neobmezené vlády Israele a jeho stoupenců již na blízku?"

„Vy hledíte přes příliš černě do budoucnosti," pravil nevěřící Xaver, ale byl opravdivostí její tváře zarażen. „Co může medle společnost činiti, aby ušla vašemu proroctví?"

„Řekněte raději mým obavám," pravila. „Vy tážete se, co může činiti? Nechť přestane především býti společností bez povznášející myšlenky, bez vznešeného cíle! Nechť stane se méně sobeckou, nechť je v pravdě křesťanskou!"

„Křesťanskou!" opakoval Xaver s nelibostí. „Tímto závěrkem pokazila jste mi dojem, spůsobený svým nadšením. Připomínáte mi mizerné hádky našich sekt a církví a nízké jejich cíle. Hned nastane nám otázka neodlučitelná od pojmu křesťanství: Má býti společnost protestantskou, pravoslavnou nebo katolickou? Co myslíte vy si pod slovem „křesťanská"?"

„Myslím si svrchovaně lidskou," odpověděla Eva prostě a bez váhání, s pohledem plným neskonalé něžnosti a lásky, platícím celému pokolení lidskému. „Nedejte si přece zpomínkami na hádky jednotlivých církví zrak svůj kalit! Nedbám těch hádek, ba nedbám církví vůbec. Každá církev živí se v stáří svém dogmatem a dogmata ubíjejí náboženství, neboť jsou mrtvou literou. Konečně dělají církve tak málo náboženství jako diplomaté politiku. Moc a sláva obou je jen zdánlivá a dočasná, nadejde vždy neodvratně okamžik, kdy lidstvo jim díla z nedovedných rukou béře, kdy národové církve boří a nejschytralejší plány slavných politiků v nivec uvádějí. Takové věci dějou se znenáhla, ale jistě."

„Velmi dobře," pravil Xaver, „srozuměli jsme se v tomto ohledu, ale rcete, proč držeti se na dále toho jména „křesťanství", jež církve všeho druhu tak silně skompromitovaly. Proč neříkáte raději hned „humánnost" místo křesťanství? Dorozumění bylo by snadnější."

Eva zavrtěla hlavou.

„Křesťanství znamená více, než chladné slovo humánnost," pravila. „Jsem prostá žena a dávám se pouze citem vésti; cit ovšem často klame, ale vím, v tom že mne neklame. Dovolte, abych několik slov o tom předmětu promluvila Vy víte, že v Anglii nepanuje lhostejnost k věcem náboženským jako bohužel u nás, nebude vám tedy nápadné, že jsem mnoho přemýšlela o věci, o kterou u nás téměř nikdy hovor ani nezavadí, u nás, kde se slovo náboženství téměř totožné stalo s pověrou. Nuž, posměvači tázali by se mne, čeho jsem se tedy domyslila a k jakým jsem dospěla výsledkům? Ovšem nebyli by odpovědí mou spokojeni, neb náhledy moje o náboženství jsou nejasné a neurčité. Ale může býti náboženství chladným souhrnem argumentů? Nepřestalo by s určitostí mathematickou býti právě náboženstvím jako poesie poesií a umění uměním? Máme tušení o něčem ve všemmíru, o něčem neskonale povznešeném nad chatrnou naši zkušenost, máme neumorné přesvědčení o nekonečném; zření na přírodu budí v srdci našem jakýsi sladký bol, jakousi toubu po neznámém, v duši naší doutná jiskra zvláštní, vroucí, tklivé a tajuplné poesie, a z toho všeho asi temení to, co náboženstvím zoveme. City naše jsou mlhami, z kterých myšlenky jako blesky tvůrčí síly šlehají, a mlhy ty se shlukly po dlouhém chaotickém vření v hvězdu zářící a člověčenstvo zrodilo ze sebe velký symbol. Symbol ten jest ideálem a skutečností zároveň, proto slul synem člověka a bohem zároveň; v něm jest vše obsaženo, co v srdci lidském hlubokého, vznešeného, dobrého, něžného, útulného a vroucího klíčiti může. Jméno Kristovo je kouzlem neodolatelným a dobylo si světa, jest to jméno lidstvu nejdražší na věky. Vyslovím-li je, zachvěju se nadšením a blažeností, neboť to jméno jest útěchou a nadějí, ono značí právo a povinnost, tedy svobodu a lásku . . . . A vy chcete mi zazlívat, že s pokorou se zovu křesťankou?"

„Vy se zdánlivě bráníte a děláte proselyty!“ zvolal Xaver nadšen vlahým jejím okem. „Čemu vy věříte, tomu i já chci věřit! V srdci vašem plane světlo nebeské, to dokazujete svými skutky. Vděčností zarosené oči ubohé Kristiny jsou ještě výmluvnější, než vaše horlení a v duchu ležel jsem před vámi na kolenou jako ona.“

Zarděla se do temna.

„Vy stavíte mne příliš vysoko a obávám se, že pak padnu zase příliš hluboko ve vašem mínění, až poznáte, že nejsem tak vznešenou, jak se vám zdálo. Kristina je duše nadšená a dává se snadno unášeti v krajnosti. Ubohá dívka! Miloval byste ji a měl byste úctu před ní, kdybyste historii její znal do podrobna.“

„Ale ta je, tuším, tajemstvím?“

„Ne takovým, abych vám ji vyprávět snad nesměla. Naopak, povinnost mi káže, abych vám vysvětlila, že Kristina nikdy nebyla osobou tak ztracenou, jak se vám sama vyznala. Pravda, stala se obětí muže nesvědomitého, který ji svedl a pak zrádně a podle opustil. Znala jsem Kristinu již dříve před odjezdem svým z Čech, žila tenkráte v poměrech, ne sice skvělých, ale velmi slušných. Dověděla jsem se po svém příjezdu z Anglie náhodou o jejím neštěstí. Hledala jsem ji dlouho marně, neboť ubohá skrývala se před světem. Pracovala do únavy, ale jehla její nestačila, aby ji a dítě dostatečně uživila. Příbuzní její odvrátili se od ní a dítě bylo jí všude překážkou. Však přece se s ním nikdy nerozloučila. Bída její byla bez mezí a přiznala se mi, že jí jen dítě její zdrželo od zoufalé sebevraždy. Když jsem se po dlouhém pátrání dověděla, kde bydlila, vyhledala jsem ji v malé její komůrce pod střechou; uprostřed kruté zimy byla bez ohně, šila tam napolo zkřehlá. Slzy měnily se jí na tváři téměř v led a k chvále její budiž řečeno, že neronila jich pouze pro svou bídu, nýbrž i v kajicnosti pro svůj poklesek. Nepoznala mne hned, když jsem se u ní objevila, myslila, že ji někdo hledá k vůli práci.

„Čeho si žádáte?“ ptala se vstávajíc se země, kde na bídném roztrhaném koberci seděla vedle peřiny, na které dítě její spalo, přikryté veškerým šatstvem, jež svým nazývala.

„Hledám svoji Kristinu a její dítě!“ odpověděla jsem jsouc až do hlubin srdce rozechvěna obrazem neskonalého toho neštěstí; rozepjala jsem náruč, abych ji objala. Recte, co jiného by byl každý jiný na mém místě učinil? Ale Kristina viděla v mém jednání bůh ví co zvláštního, činí jako vy: ověnčuje mne tvrdošíjně nezaslouženou glorií. Padla přede mnou na kolena, jako dnes jste viděl, a slova plynula jí tak vášnivě ode rtů, jako dnes jste slyšel.“

„Oh, zasluhujete každého nadšení!“ zvolal Xaver, a když rukou máchla, jakoby se bránit chtěla, doložil: „A muž, který neštěstí její způsobil, ten napravuje nyní, co spáchal?“

„Oh nikoli! muž, který toužebně ji očekává za oceanem, miloval ji od dětství a když mu odepřela svoji lásku, vystěhoval se z vlasti. Slyšel o poklesku jejím a zoufal si, ale nepřestal ji milovat, a když dověděl se konečně o její bídě, když byl uslyšel, jak ji svůdník podle opustil, když byl uslyšel, jak se pošetilá její láska k tomu bídníku v trpké opovržení změnila — tu psal jí opět, tu opět žaloval jí svoji lásku a prosil, aby k němu se uchýlila a dítě svoje na jeho srdce položila, aby se stala jeho ženou. Co říkáte tomu muži?“

„Vyznávám, že bych co's podobného nebyl učinil. Byl bych jí odpustil, byl bych jí i pomoc poskytl dle možnosti — ale dále nic.“

Eva byla zaražena přísným tónem, jímž slova tato pronesl, zamlčela se na chvilku a pak pokračovala.

„Kristina měla dlouhé a trpké pochybnosti o tom, co jí činit sluší. K vůli dítěti byla by ráda vešla v sňatek, ale považovala se za nehodnou státi se ženou toho muže, a hrdost její bránila jí přijmouti jeho pomoci, kterou nazývala almužnou. Oh, dívka ta prožila celé peklo muk, ale láska jeho zvítězila konečně, dojal ji a domluvy moje pomáhaly mu k vítězství. Četla jsem prosté jejich dopisy a oko moje bývalo často zaroseno; poznala jsem mnoho lidí šlechetných, ale Kristina a její ženich patří, věřte, mezi nejšlechetnější. Děkuju bohu, že jí konečně po tak dlouhém zmítání bojem života kyne klid a odpočinek. A vy pravíte, že byste nedovedl jednat, jako onen muž? Ne, nevěřím vám.“

„Jsem vám vděčen za dobré vaše mínění, ale nemohu než opakovati, co jsem již řekl. Dovedl bych odpustit, ale nikdy zapomenout.“

„Vy jste tvrdý. Co jest odpuštění bez zapomenutí?“ volala horlivě.

„Nemohu za sebe, nejsem zajisté z těch, kteří by na Magdalenu kámen zdvihali, ale ctím Magdalenu jen potud, pokud se kaje v slzách a rmoutí ve svém bolu; ale jakmile Magdalena přijímá odměnu za svou kajicnost, jakmile slzy svoje utírá, jest mi odporna jako její hřích. Nechápu Magdalenu jinak, než co zjev tragický a proto hnusí se mi od srdce moderní komedie s tím melodramatickým pláčem, který se na konci v úsměv šťastně přestálých trampot mění. Magdaleně klášter, když ne dýku, ale nikdy křeslo po boku žen poctivých. Ostatně mluvím jen všeobecně a výrok můj netýká se vaší přítelkyně zvlášť, která snad do té kategorie ani nepatří.“

Eva neodpovídala více, byla se hluboce zamyslila. tvář její byla smutná a nebylo již ani stopy úsměvu na ní.

„Vy zdáte se býti umdlenou?“ tázal se Xaver, kteému trapný jakýsi pocit srdce svíral při pohledu na ni, nevěděl sám proč a jak; ta pokořující podobnost Evy s hříšnicí v mansardě naproti věži lady Arabelly zakmitla mu opět mozkem.

„Ano, jsem velmi umdlena,“ odpověděla a obyčejný výraz jejího sladkého obličeje se pozvenáhla vracel.

„Nedaleko odsud stojí povozy,“ připojila. „Miss Griffith se asi podiví dlouhé mojí procházce, pojedu domů.“

Xaver ji doprovodil až k fiakru a když byla na konci ulice zmizela, vrátil se zamyšlen a rozčilen domů. Nesouhlasit v něčem s Evou, to byla věc, kterou nechápal; přál si, aby byl jinak mluvil. Ale konečně umínil si, že se k podobné rozprávce již nevrátí a zapomněl, připomínaje si dřívější její rozhovor, malou tu závěrečni neshodu a zrádnou hru své zlomyslné fantasie. —

Den, určený k návštěvě věže lady Arabelly, zářil krásou jarní a hřál teplem letuím. Nervy Miss Griffith byly tentokráte tak klidné a pokojné, že jim stará dáma ani nejmenší výčitky činit nemohla, nechtěla-li se dobrotě jejich přímo rouhati. Proti dávno již smluvené návštěvě nebylo tedy žádné překážky. Dobrá Miss Griffith neměla nyní jiné starosti, než tu jedinou, jakým způsobem by se ten podnik provésti měl, aby z toho ani stín nej-

vzdálenější myšlenky na neslušnost vzniknouti nemohl, když ona a její neteř ku překročení prahu domu svobodného mladého muže se odhodlaly. Miss Griffith byla toho bezměrně přepjatého náhledu, že pokročilé její stáří a nic méně než svůdná tvář ji nezachrání před útokem pomlouvačných jazyků; vzala tedy útočiště k celému svému dvořanstvu. Meggy, její komorná, o nic hezčí než ona sama a o zoufale málo mladší, obdržela rozkaz sebrati as patero shawlů a nésti je za Miss Griffith a za její neteří, aby prý je po ruce měly, kdyby se vzduch náhle ochladil, jak se to na jaře někdy stává, a Nancy, malá Hindostanka, kterou Miss Grifith, davši ji pokřtíti v Kalkutě, byla za svoji přijala, převzala čestný úřad nésti flakón s kolínskou vodou a velký španělský vějíř své velitelky.

Xaver došel v určitý čas sám pro dámy a vedl je ve společnosti jejich štábu do zahrady, kde je na jeho žádost paní Dačická již očekávala. Miss Griffith byla u vytržení pohledem na starou, stinnou zahradu, kde sluncem prohřáté stromy jarní vzduch lesní vůní naplňovaly, a Eva usmívala se šťastně a spokojeně. U vchodu věže lady Arabelly stál Beppo co klíčník a klaněl se hluboce. Eva a Xaver stoupali spolu napřed, pomalu za nimi šla paní Dačická s Miss Griffith, Nancy skákala rozmarně oběma nohama zároveň na vysoké stupně, máchajíc oním velkým černým atlasovým vějiřem, a mručíc píseň podivného rhytmu, připomínající tanec bajadérek. Komorná Meggy, dlouhá suchá to ženština se zrzavým vlasem, velkými žlutými zuby, s obličejem bledým, pokrytým nesčíslnými pihami, zůstala v prvním poschodí bez dechu státi a dívala se negraciosním úsměvem na tlustého Beppa, který jako ona znaven o zeď se podepíral.

„Jak je zrzavá a ošklivá!“ smál se Beppo v duchu, „pravá Angličanka. Hrozný to hastroš!“

„Bless me!“ vzdychla zrzavá Meggy, „to je pravý Vlach! Oči velké jako kola, brvy jako les!“

Mezi tím, co abigail tyto a podobné národopisné poznámky činila a jim zároveň za předmět sloužila, rozplývala se paní její takřka slastí před podobiznou lady Arabelly, a vypravovala celou historii té pro ni zajímavé osoby pozorlivé paní Dačické, pojímající vždy jen každé desáté slovo nesrozumitelné němčiny staré dámy; ale přece zajímaly ji ty polopochopené zprávy o Gordónech v Berwickshiru jako evangelium. Nancy zatím skákala po pokoji, všímala si všeho a byla úplně zabrána novými pro ni předměty, a tak stalo se, že Xaver a Eva u prostřed toho hluku zůstali jako o samotě. Mřížemi vanul teplý vzduch zahradní, stíny kolíbajících se stromů lítaly přes spanilou tvář Evinu u okna stojící a zlatá zář slunce sílala nejskvělejší paprsky svoje do světlých vlasů nad jejím bílým čelem. Z rozpukliny římsy před oknem vyrůstala bledá květinka a pnula se mříží do vnitř pokoje, jakoby tam zvědavě hleděla. Eva ji takřka nevědomky ulomila a přitiskla něžné to dítko jara k plným rtům. Na divoký výkřik malé Nancy, která se poděsila spatřivši mrtvého egyptského krále na obraze, pustila Eva květinku leknutím, a Xaver se rychle pro ni shýbl. Když se byla Eva opět k němu obrátila, zpozorovala, že i on květinu tu ke rtům přitiskl. Začervenala se a hleděla rychle, jako by ničeho nebyla spatřila, k podobizně lady Arabelly.

„Nevím věru,“ pravila, „jestli to následkem ustavičného tvrzení Miss Griffith, ale zdá se mi nyní též, že je jistá podobnost kolem úst toho obrazu, která mi připomíná pana Gordona, mého manžela.“

Xaver byl žárliv na manžela Evina.

„Pan Gordon byl tedy mužem velmi sličným, tuším?“ pravil Xaver ne bez jisté trpkosti, která Evu překvapila.

„Ano býval as nad míru sličným v mládí svém,“ odpověděla klidně, „i když jsem já ho znala, byl okouzlující svým hlubokým a jasným okem a neviděla jsem nikdy muže, kterému bílý vlas dodával tak vážného majestátu jako právě jemu. Byl mu jako korunou.“

„Bílý vlas!“ divil se Xaver a odlehčilo se mu náhle u srdce, „pan Gordon byl tedy již starcem? Chápu, že vlastnosti jeho srdce byly zajisté vznešené, když roznítily lásku v mladé vaší duši.“

Eva se opět zapýřila.

„Úcta moje k panu Gordonovi neznala mezí,“ odpověděla s důstojností, „neznala jsem nikdy muže vznešenějších zásad, jemnějšího citu, neznala jsem nikdy muže lásky hodnějšího! Obávám se toliko, že vděčnost moje k němu nebyla dosti nadšená. Rozumíte? Vděčnost, neboť on nevysvobodil mne toliko z trapného postavení, jež jsem zaujímala co společnice u jisté sobecké, ješitné a zlé osoby, ale on zavázal se též po našem sňatku v pravé vychování mého ducha a mého srdce. Je-li cos jen poněkud dobrého na mně, děkuji za to jedině jemu.“

„Vy křivdíte vlastní své osobě!“ volal horlivě Xaver, „vy byla jste velká a dobrá od narození. Jaká to zásluha, že neměl pan Gordon snad malicherné předsudky a že vás vysvobodil, jak říkáte, z vašeho trapného postavení! Kdyby vás byl posadil vedle sebe na trůn královský, nebyl by povýšil vás, ale sama sebe. A nebyl slib, který od vás přijal, že po smrti jeho půjdete do Indie, čirým sobectvím? Pro bůh, odpusťte mi tu smělost!“

Eva nebyla tak rozzlobena, jak se na okamžik zdála; sklopila oči a mluvila pak velmi klidně, s hlasem nevyslovně sladkým.

„Manžel můj nevynutil mi žádného slibu, nýbrž zůstavil mi úplnou volnost. Mohu jednati, jak se mi líbí, mohu úmysl svůj změniti se svým přesvědčením.“

„Pak křivdil jsem v skutku panu Gordonovi a prosím o vaše i jeho odpuštění,“ pravil Xaver hlasem tak pokorným a spůsobem tak prostým, že se Eva na něho mile usmála. V tom okamžiku ozval se hlas, jako od obrazu lady Arabelly pocházející, byl pronikavý a cizím přízvukem pronášel pomalu tato slova: „Eva nad dcery všecky nejkrasší; k rozjímání on a k boji spůsobný, ona k lahodě a sladkým podnětům.“

Xaver a Eva obrátili se překvapeně od okna: pod podobiznou lady Arabelly seděla Nancy na zemi, na kolenou měla knihu, z které čtla s nemalou hrdostí ukazujíc, jak daleko již ve velkém tomto umění dospěla. Kniha, kterou byla nalezla, byl Xaverův Milton, jehož byl sem zanesl a před příchodem hostů do stolu uložil.

„Nancy!“ napomínala Eva cítíc jakýsi zmatek nevysvětlitelný při slovech básně, která úplně znala nazpaměť.

„Stojí to zde v té knize, kterou jsem v stole nalezla, a slovo Eva je vždy podškrtnuto!“ vymlouvalo se dítě a vstalo se země, „hleďte . . . a zde je též stužka, kterou jste tak dlouho hledala. Který pták ji as sem zanesl? Vidíte a muc jste k vůli ní plísnila.“

Pozvedla Miltona, v kterém stužka Evina odpočívala. Evin plachý pohled hledal zem, ale na cestě setkal se s pohledem Xaverovým a co mladík v něm četl,

bylo cosi sladkého, cosi plného útěchy a naděje. Oba zůstali beze slova němi a zarděli se u okna. Na štěstí vysvobodila je Miss Griffith.

„Meggy! Meggy!“ volala náhle uprostřed hovoru s paní Dačickou všeckna zděšená, „můj shawl!“

Byla zpozorovala, že stěna jedna byla vlhká a zpomněla si ihned na půl kopy různých nemocí, které by vzniknouti mohly z delšího pobytu v tak nebezpečné místnosti.

„Evo! pojďte! Zahalte se dobře do svého shawlu, pojďme na slunce, jen prohřání a pohyb nás zachrání!“ křičela Miss Griffith.

Eva vrhla se horlivé komorné vstříc, jakoby strach staré dámy sdílela a v rozechvění nebyla s to nalézti svůj vlastní shawl z celého balíku, až jí Nancy na pomoc přispěla. Xaver zmocnil se zatím opět Miltona a modré stužky, Miss Griffith hnala se přes schody dolů s Meggy, s paní Dačickou a s Beppem v zápětí, Eva a Xaver následovali mlčky a malá Nancy dělala za nimi nejbujnější, nejdivočejší skoky, máchajíc velkým sobě svěřeným vějířem opět nad hlavou.

„Netřeba projíti celou zahradou,“ ozvala se paní Dačická, „vzala jsem klíč od zadní fortny s sebou.“

Vytáhla starý prapodivný klíč, který neobyčejným tvarem svým pozornost celé společnosti na sebe obrátil.

„Chtěla bych ten klíč!“ vzdychla si Nancy.

Paní Dačická se rozloučila s dámami, které Xaver domů doprovázel.

„Vrátím se opět fortnou,“ pravil paní Dačické „a vezmu tedy klíč k sobě.“

„A já jej ponesu?“ prosila Nancy na ulici.

Xaver vyhověl přání dítěte k nemalému jeho uspokojení. U domu rozloučil se s Evou a s Miss Griffith, která mu dlouhou řečí děkovala a jej zvala, aby je v brzku opět navštívil. Když byly dámy do domu vešly, ohlížel se Xaver po malé Nancy, avšak marně, dítě bylo s obdivovaným klíčem zmizelo; považovalo jej patrně za hračku neobyčejnou a žádoucí. Neštěstí nebylo velké a Xaver bral se cestou palácem do zahrady a do věže lady Arabelly, kterážto místnost se mu nyní stala nejmilejší na světě. Tam mohl v klidu a bez vyrušení sníti o sladkém, zářícím pohledu, jejž byl zastihl v oku zbožňované Evy. Celá prostora zdála se, že byla posud naplněna zlatou stopou kouzelného jejího zjevu. —

Miss Griffith rozhorlila se velice, když byla odpůldne překvapila malou Nancy, hrající si s podivně formovaným klíčem zahradní fortny.

„Oh, to je opět jeden z tvých pohanských kousků, ty zlé dítě!“ volala. „Co si hrabě o tobě pomyslí?“

Nancy rozloučila se s povzdechem s předmětem, který fantasii její takou měrou byl zaujal a Miss Griffith podala klíč Evě.

„Vy víte, jak jsem zapomětliva,“ pravila své neteři, „odevzdejte tedy neb pošlete klíč hraběti. To dítě mne mučí svými nápady.“

Eva kývla roztržitě hlavou a pustila klíč do košíčku naplněného různobarevným hedbavím, jež jí k vyšívání bylo určeno. Za deset minut byl klíč úplně zapomenut a ani Nancy ani Eva ani Xaver si na jeho jsoucnost již nevzpomněli.

(Pokračování.)

Mé zahradní známosti.

Přírodopisný obrázek z okolí Bostonu od *J. R. Lowella.*

II.

Bídácké porušení domácího štěstí, jehož dopustily se, jak v obrázku předešlém vylíčeno, závistné mucholapky na párku kanárů, není v historii mé zahrady nikterak osamělé. Také věčně ke zlu nakloněná povaha čermáků nedala si ujít podobnou mravně pochybenou zábavu: podařiloť se jim dobře vypočítanými útoky vypudit s našich sosen párek sojek, jichž veselé barvy a divně příjemná hlučivost činily je vítanými a zábavnými sousedy. Měl jsem jednou příležitost prokázati malou službu jednomu členu jejich rodiny, i dali si to líbit s přátelskou blahosklonností. Pozoruje po nějaký čas hnízdo, znamenal jsem tam, kdykoliv jsem se blížil, trhavé třepotání se něčeho, vypadajícího jako dorostlé křídlo. Konečně přes všechno rozzlobené ohražování se starých proti mému vetřelectví, vylezl jsem na strom. Záhada byla velmi jednoduše rozluštěna. Při stavění hnízda zamotal se nějak dlouhý kus špagátu do pletiva a tři mláďata uvázla v něm a dorostla, nemohouce se živou mocí spustit do vzduchu. Jedno bylo zdravé, druhému ovinul se provázek kolem stehna, tak že se jedna nožka celá skroutila a zdála se ochromenou; třetí prořezalo si ve svém zápase svaly u nohy a tak se pohmoždilo, že jsem považoval za lidské, skončiti jeho útrapy. Když jsem vyňal nůž, abych spřežal konopné vazby, zdálo se, že hlavy rodiny můj přátelský úmysl hádají: přestavše pojednou hrozit a křičet, usedly pokojně tak blízko, že jsem jich rukou dosíci mohl a pozorovaly, jak se mi v díle daří. Vězňové třepali se a trhali s sebou hrůzou a byla to tedy práce poněkud choulostivá; ale za kratičko dostalo se mi odměny, viděti jedno mládě odlétat k sousednímu stromu, kdežto mrzák, použiv křídel svých co padáku, snesl se zlehounka k zemi a odhopkoval tak dobře jak mohl o jedné noze, velmi obřadně doprovázen svými rodiči. Asi za týden potkal jsem ho s radostí na cestě pod sosnami; byl v dobrém rozmaru a tak dalece uzdraven, že si již chromou nohou pomáhal. Nemám pochyby, že vysvětloval na svá stará kolena chromost svou nějakou pěknou povídačkou o ráně, kterou že dostal v slavné „bitvě pod sosnami“, v které že naše rota, přemožena počtem, byla zahnána ze svého starodávného tábořiště. Za posledních let navštěvovaly nás sojky jen tu a tam, a v zimě byly jejich pestré peří, odrážející se od sněhu, a veselý pokřik zvláště vítány. Aesopa bývaly by obdařily novou bájkou, neboť jejich chochol, na který se zdají samy hleděti s tak velkým uspokojením, bývá jim často osudným. Venkovští hoši dělávaji totiž prstem v sněhové kůře otvor jen tak velký, aby hlava sojčí

proklouzla a vykroužívše jej trochu spodem, nasypou tam několik zrnek. Chocholík snadno vklouzne do pastě, ale nedá se tak snadno vytáhnout a ten, kdo přišel hodovat, jest nyní sám kořistí.

Dvakráte pokusily se špačkové lesklí (Gracula quiscula) o založení osady v mých sosnách a dvakráte zahráli si čermáci, osobující si právo prvotenství, s takým úspěchem na pomezní zákeřníky, že je zahnali — k velké mé lítosti, neboť jsou nám tito ptáci nejlepší náhradou za kavky. Na Shady Hill hnízdí jich po stech a není veselejší věci nad jejich skřípavý švehol, když shromažďují se večer ve valnou hromadu k debatě o své větrné politice a k pohovoření si přede dveřmi svých stanů o denních událostech. Jejich nešení se jest vážné i vykračují si po trávníku tak po rytířsku, jako duch druhé třídy z Hamleta. Do mé kukuřice, pokud jsem mohl pozorovat, se nezabírali.

Několik let měl jsem také vrány, ale hnízda těchto jsou neodolatelným lákadlem pro chlapce, i vytáhly tedy ze své osady. Uvykly si tak, že je z velké části opustila jejich přirozená plachost a že dočekaly, i když jsem se dosti přiblížil. Za velmi horkého dne stál jsem nějaký čas as na dvacet stop od matky s třemi dětmi; seděly na jilmu nad mou hlavou otvírajíce zobáky v dusném vzduchu a napolo křídla roztahujíce. Všichni ptáci stávají se v době páření více nebo méně sentimentálními a šveholí si „sladká nic“ tonem velmi nepodobným refrainům kolovrátku a hlasitosti jejich vlastního, obyčejného zpěvu. Vrána co milovník jest náramně k smíchu a slyšet ji, jak se pokouší změkčiti své krákání v slušný tón slaďounký, jest skoro, jako kdyby mississippský plavec odříkával Tennysona. Ale málo co jest mému uchu tak melodické jako krákání vrány, když za jasného zimního jitra spouští se k člověku, procezené pěti sty sáhy svěžího modrého vzduchu. Nepřízeň všech menších ptáků činí mravní povahu vrány přes všechno její děkanské se nešení a šat poněkud podezřelou. Naše vrána nemohla se nikdy vypravit z domu bez potupných urážek a týrání. Zvláště malí čermáci honili ji, pokud je mé oko stíhati mohlo, a viděl jsem ji, jak se nemotorně choulila, chtějíc uniknouti jejich dotíravým zobákům. Ale nemyslím, že kdy v našem okolí vyplenila nějaké hnízdo, neboť stoka z plynárny, kteréž v našem svobodném městě dovoleno jest otravovati řeku, poskytuje jí hojnost mrtvé potravy. Vídal jsem ji někdy vydávat se na své pravidelné návštěvy k solným bažinám a vraceti se s rybou v zobáku pro své mladé divochy, jimž bezpochyby také tuze chutná v tomto surovém stavu, který činí ji lahůdkou Kanakům a jiným plemenům lidským z rodu krkavců.

Konopek je u mne hojnost. Viděl jsem sedm samečků najednou kmitat se po zahradě. Veselá družina ta houpá se na svých hnízdech, visících na ohebných větvích.

Když za posledních let spustošil kůrovec naše jilmy tak, že byly holé jako v zimě, podvolili se tito ptáci namáhavému přestavění svých nekrytých hnizd a volili si k tomu účelu stromy, bezpečné před létavými vandály: jasan a platánu. Jednou vystavil si párek (myslím, že jinde rušený) druhé hnízdo na jilmě, vzdálené několik kroků od domu. Můj přítel E. Hale řekl mi jednou, že konopka nezaplétá do svého tkaniva žádných odpadků z látek barev živých i považoval jsem to za nápadný doklad pudu skrývat co možná své obydlí, jenž jeví se u mnohých ptáků, ačkoliv se v tomto případě zdálo, že bylo hnízdo svou polohou dostatečně chráněno před všemi loupežníky kromě sov a veverek. Avšak loni jsem se přesvědčil, že byl Hale na omylu. Párek konopek uhnízdil se na nejnižší haluzi smuteční jilmy docela blízko u okna naší hovorny a tak nízko, že jsem je mohl se země dosáhnout. Hnízdo bylo celé setkané z pohozených zbytků vlněného koberce, v němž barva nachová převládala. Bylo by se to samé stalo v lese? Anebo vzbudila blízkost lidského obydlí v ptácích pocit větší jistoty? Jsou ostatně velmi smělý, když hledají tkanivo a vídal jsem je často sloupovat vláknitou kůru zemolezu, rostoucího nad samými dveřmi. Ale ovšem, všichni moji ptáci hledí na mne jen, jako bych byl pouhý nájemník z jejich dobré vůle a oni pány. S hanbou se přiznávám, že mne měl i kolibřík za blázna. Letos s jara, když jsem čistil hrušku od mechu, vyřítil se jeden z těchto jako blesk se kmitajících ničemů na mne s dlouhým, jako oštěp v před trčícím zobáčkem, a s hrdélkem hořícím plamenným hněvem: honil mne od Missourského keře, jehož med mlsával. A mnohokráte ukázal mi, kudy vede cesta dále od záhonu květin.

Letošního léta upevnil si, mimochodem řečeno, párek těchto okřídlených smaragdů svou mechovitou mističku na větvi té samé jilmy, kterou byly loni oživovaly konopky. Pozorovali jsme každé jejich hnutí operním sklem z okna a viděli jsme vyvinovati se dvě pisklata z černých jehel opatřených chumáčkem píří na dolejším konci až do stavu, v kterém se pustily ponejprv na výlet na zkoušku. Křídla jejich zmohutněla v zázračně krátké době a po té chvíli jsem ani je, ani samečka víc nespatřil, ačkoliv samička odbývala své pravidelné návštěvy mým petuniím a verbenám. Nemyslím, že by se dalo již z tohoto soudit na pravidlo všeobecné, ale kdykoliv jsem pozoroval staré, krmící mláďata, viděl jsem vždy jen samičku usedat, kdežto otec činil tak v letu, třepotaje křídélky.

Rýžovníčkové (Dolichonyx orizyvorus) nás obyčejně jen náhodou navštěvují, zvoníce zahradou v době květu, avšak letos zatopily dlouhé deště jejich milé lučiny a zahnaly je do krajin výše ležících. Tak dostal se do mého trávníku jeden párek. Sameček sedával na jabloni, nalézající se tenkráte v plném květu a stál-li jsem docela tiše poblízku, odkroužil, třepotaje se kolem celého pět akrů rozsáhlého pole, zpívaje nepřetržitě a usedával zase mezi květy, jen aby se v nejbližším okamžiku opět pohroužil do nové záplavy hudby. Měl živost italského šarlatána na trhu a zdálo se, že jako on rozhlašuje vzácnosti nějaké masti. „Opodeldok — opodeldok — zkuste — doktora — Lincolna — opodeldok!“ zdá se, že znovu a znovu opakuje s rychlostí, která by porazila na hlavu každého Figara. Pamatuji se, jak hrabě Gurowski řekl jednou s tou zvláštní povznešeností, s kterou cizinci mluvívají o naší vlasti, že nemáme žádných ptáků zpěváků. A pan Hepworth Dixon nalezl typickou Ameriku v Oneidě a u Solného jezera. Ovšem důvtipný Evropan může býti v takových věcech nejlepším soudcem. Avšak pravda jest, že má Evropa více zpěvných ptáků, protože má méně lesů. Tito zpěváci milují blízkost člověka, protože jsou tu sovy a luňáci vzácnější a potrava hojnější. Většina lidí, jak se zdá, myslí, že čím více lesů, tím více ptáků. Sám Châteaubriand, který první zkusil lázně pralesní a jehož popisy divočiny

nemají co do obraznosti sobě rovných, představoval si, že „obyvatelé vzduchu zpívají mu hymny.“ Pokud má zkušenost sahá, vím, že čím dále vnikáme do šerých samot lesních, tím méně často zaslýcháme tam ptačího hlasu. Přes všechna líčení podrobností, přes podivný stlumený, těžký pád vyžilého stromu, hroticího se v bezvětří svou vlastní váhou — což on první zaznamenal — nemohu jinak, než pochybovat o tom, že by byl Châteaubriand sám vnikl příliš hluboko do pralesa.

Rýžovníčkové hnízdí u velkém počtu na lučině, vzdálené od nás asi čtvrt míle. Lan bez domů táhne se jejich táborem a za jasné povětrnosti zpívává jich zde tucet najednou. Když mají mladé, jdu-li náhodou kolem, doprovází mne jeden samečck vždy jako policejní strážník, poletuje po plotu od kůlu na kůl a veda si ustavičně notou vadivou, dokud nejsem v uctivé vzdálenosti. Potom vyšvihne se do vzduchu, splývá po větru a hudba bez skvrny proudí se mu z hrdélka na nedbající jí kopečky trávy a tmavé rákosí, kteréž jsou jeho říší.

Nemáme ptáka, jehož hlas by se co do objemu rovnal slavičímu a žádného, jenž by zpíval tak rozmanitě jako evropský kos; ale v kypícím jásotu nemyslím, že má rýžovníček soupeře. Avšak jeho operní sesona jest krátká. Vrabci jsou naši obyčejní zpěváci. Jest nyní konec srpna a jeden švitoří si po celý den v zahradě. Po čtrnáct dní zpívá as hodinu denně živé duo parek modráčků. Právě co píšu, slyším k nopku tak veselou jako v červnu a žalostné tíkání strnada povídá mi, že krade mé salátové semínko. Nevím, jaké jsou zkušenosti jiných, ale jediný pták, kterého jsem já slýchal zpívat v noci, jest noční pěnice (Zonotrichia socialis). Řekl bych, že si zazpívala v noci tak často, jako si kohout zakokrhá. Člověk se sotva ubrání myšlenky, že zpívá ze sna.

Otče světla, jaké slunce símě,
jakého dne jsi vhroužil paprslek
v ta ptáčata? Všem na zemi co žijí
čilého's dne vykázal okrslek;
jen v nich to nocí hraje magneticky
jich sny a světlo rajskými jsou vždycky.

A ještě něco; pamatuji se, že jsem slýchal v noci kukačku odkukávat hodiny s pravidelností Švýcarek. Suché větve naší jilmy, kterých šetřím jen proto, přilákají k nám každého leta žluvu i doslýchám často její pronikavý hlas, ji samu nevidě. Jest to plachý pták, ale před několika dny byl jsem tak šťasten, že jsem jej mohl pozorovat skrze spuštěné záclony docela blízko okna. Lesníci nemají ji rádi: říkají, že naklovává kůru a staví tak hmyzu budníčky. K své žalosti nemohu ji sprostit tohoto podezření.

Skoro každoročně navštěvuje nás křepelka a ukryta v ostřici, zpívá si své „pět peněz“, jakoby si hrála s někým na schovávku. Vzácnějším u nás hostem jest hrdlička, jejíž rozkošné „kukrů“ jsem jednou zaslechl s naší moruše. Divoké holuby, druhdy tak hojné, neobjevili se tu již po mnoha let. Z dravců uhostí se u nás tu a tam krahujec na několik dní a usedává líně na stromu, když se mu podařilo pochutnati si na nějakém kuřeti. Jednou za sychravého rána mohl jsem jednoho snadno zastřelit z okna, ale byla neděle i dopřál jsem mu tedy míru božího.

Někteří ptáci zmizeli z našeho okolí docela. Pamatuji se, že jsem nedaleko od nás slýchal sýčka. Kozodoj, jindy tak často vídaný, jest vzácný. Brávník odstěhoval se dále do vnitra země. Po celá leta neviděl a neslyšel jsem žádné z větších sov, jichž houkání bývalo jednou z mých dětských hrůz. Skalní vlašťovka, ten podivný vyštěhovalec, táhnoucí stále k východu, přiletěla a odletěla za mé paměti. Břehule za mého mládí skoro v nesčíslném počtu se u nás objevující, nenavštěvuje již oblázkové jesepy na řece. Vlaštovky domácí, jichž se u nás druhdy jen hemžilo, zmizely. Můj otec vodíval mne na dvůr podívat se, jak se v hlučné společnosti radí před svou dalekou cestou. Četné druhdy volavky odstěhovaly se a vídám jich zde sotva párek dumat u vody. Ledňáčkové vytrvali a překvapili mne někdy, usedávajíce v samé poledne na našich sosnách.

Někteří ptáci nás opustili, jak myslím proto, že se krajina ztrácí na své původní divokosti. Najít nyní hnízdo divoké kachny znamenalo by u nás to samé, co najít poklad. A přece mi zase šířící se vzdělávání půdy v okolí toto ubývání ptáků úplně nevysvětluje. Před dvaceti lety vídal jsem každý den několik jeřábků u pramene, z něhož se napájely naše krávy v lese, nyní není po nich ani stopy. Myslím, že od té doby, co se stalo sbírání a určování ptačích vajec vědou a nazvalo oologií, přestěhovalo se mnoho našich ptáčat do šuplat. Párek jiřiček hnízdil po nepamětné doby v klenutí před naším sklepem. Jednou stalo se, že dva chlapci hnízdo „oologisovali“ a následek toho byl, že nás jiřičky na dvě leta opustily. Ale konečně se zase vrátily a slýchám z okna cvakot jejich zobáčků, když lapají v letu mouchy. Jiřička si u nás z rána první zašveholí, z jara veseleji, na podzim teskně, jako když kvílí. Stalo se, že pronásledovala mouchu až do mé knihovny.

Jest mi něco tak nevýslovně drahého v těchto starých přátelích celého života. Mám sotva stromu, jehož větve by nebyly někdy skrývaly nějakou šťastnou domácnost a o každém bych říci mohl:

tak mnohé srdečko v tobě štěstí našlo
kam to, milý bože, všechno zašlo.

Má procházka pod sosnami ztratila by polovici svého půvabu, kdybych tu neměl plachého drozda aneb nezaslýchal časem kovový hlas senoseka. Chráním své opeřené poddané tak žárlivě, jako anglický skvajr svou zvěř. Kdyby byl někdo soologisoval jisté hnízdo kukaček, o kterém vím, bylo by mne to zarmoutilo na mnoha neděl. Snažím se naučit tyto divoké dítky boží zase té přítulnosti, kterou jevily k prvním poutníkům na tyto břehy, než poznaly člověka krutost. I oplácejí vaši vlídnost přátelstvím příliš útlým, než aby jím mohl člověk opovrhovat. Nechtějí-li ke mně blízko, přitáhnu je k sobě operním sklem — lepší to zbraň než puška. Nechtěl bych jich, i kdybych mohl, odvrátiti od jejich krásných pohanských zvyků. Jenom jednoho z nich mám v hrozném podezření — veverku: myslím, ta oologisuje. Vím, že má ráda třešně (napadl jsem jednou pět těchto červených lupičů na jednom stromu, s něhož padaly pecky dolů jako kroupy) a že ohlodává mladé hrušky, aby se dostala k jádrům. Krade kukuřici slepicím zrovna pod nosem. Ale co si s ní počít? Sejde si ona na kolínko stromu, pod kterým ležím, a dívá se na mne se vzdálí několika loket. A když si hraje, lítá se svými kamarády nahoru a dolů po ořechu a luská a hovoří jako opice. Mohu podepsat ortel smrti té, která

vytrpěla mne již tak dlouho na své vlastní půdě? Ne já. Kraďte si a dobré chutnání. Myslím, že kdybych měl vaše vychování, nejednal bych jinak. A co se ptáků týče, myslím, že není mezi nimi jednoho, jenž by nečinil více dobra než škody a o kolika neopeřených dvojnožcích možno to říci?

Nevěřím.

Já nevěřím v tu kněžskou víru,
jež mozky tiskne do prachu
a radost nebes, pekel síru,
lže bláznům v ples a k postrachu;
té vaší pravdě duchem líné
já směle ve tvář udeřím:
je řemeslo to, jako jiné —
nevěřím!

Já nevěřím v tu panskou pýchu,
jež malým světem velká jest,
mně ten váš hrdý úsměv k smíchu,
váš titul, erb i vaše čest!
Váš svět je světem trpaslíků,
já jiný ještě, větší zřím;
že v svém jste šťastni okamžiku,
nevěřím!

Já nevěřím v co zvete vloha,
když srdce při tom kamenem,
ni v poctivce, ni v neznaboha,
jenž ďáblu slouží nocí, dnem,
ni v pokrytství, ať jak chce sluje,
jež bídné strká ku dveřím
a při tom lidskost deklamuje,
nevěřím!

V ty vaše počty víry nemám,
jež měří bezdnou světů báň,
to děcko neodrostlé plenám,
ta kapkou krve pustá skráň;
a v mravenčí tu vaši práci
a v soustavy a v „jak a čím“,
když lidské štěstí v rumy kácí,
nevěřím!

V kus práce, jakou pot jen smáčí,
v tvář, myšlenkou když rozžata,
v kus pravdy v radosti i pláči,
v kus lásky bratu od brata
a v žalem zrytý pohled němý,
tam nebes dálným záseřím:
v cos jiného na širé zemi
nevěřím!

Jos. V. Sládek.

Povídky z registratury.

Od *Václava Maliny.*

I. Jestřáb contra Hrdlička.

(Pokračování.)

Bylo kruté letní vedro. Všechno klesalo a vadlo pod řeřavým jeho žezlem. Běda tomu, kdo zaklet bývá v tu dobu do široké prouhy zaprášeného světla, padajícího přes vysoké střechy v dusnou kancelář, přikován k psacímu stolku, nad nímž tráví osm hodin denně přepisováním suchopárných právnických spisů! Jaký div, že vkrádají se hustější pausy v odměřené vrzání per, věčnou tu hudbu kancelářů, a že se klade lenost jak olověná tíha na shrbené postavy zoufalých mundantů. Také v kanceláři dra. Pravoslava Zamotala jevila se beznadějná zmalátnělost. Péra opisovačů vlykla se po papíře jako stížená dnou, pořadatel registratury pohružoval se nad každou exekuční žádostí, kterou měl založiti, ve filosofické rozjímání a sám mladý koncipient u okna věnoval větší pozornost vrabcům na římse protějšího domu, než faktickým okolnostem v odpůrcově žalobě, které čekaly na jeho popření.

Ke všemu trousívají se v tu dobu strany jen řídce. Po celou hodinu zůstávají dvéře šéfova kabinetu otevřeny a dr. Zamotal stopuje tam bystrým sluchem línou chůzi pér, rozeznává každé staccato, každou pausu v té věčné skřípavé kancelářské hudbě a vynořuje se časem ze své svatyně, aby zlobným přehazováním fascikulů ochablý orkestr zbudil k nové činnosti.

Jediná jiskřička čáky udržovala nešťastné mundanty nad propastí zoufalství. Šef byl asi před měsícem prohodil něco o výletu do lázní a rozdmychoval odtud mnohoslibnými přípravami plamének naděje v myslích svého personálu. Podával žádosti za tříměsíční prodloužení vypršujících lhůt, diktoval psaní s narážkami na obmýšlený výlet a dal si zhotoviti vkusnou cestovní kabelu, již přijímal v kanceláři s velikou okázalostí z rukou brašnářových. Zároveň jevil zimničnou píli, aby vyřídil nejnutnější záležitosti — tyto rostly mu pod rukama, ale naděje plní písaři napínali zoufale ochablé síly, aby odklidili chlebodárci svému s cesty do lázní poslední překážky. Jen starý registrator, jehož celý hubený zjev dýchal nejčernějším pessimismem, vrtěl skepticky hlavou. Pronášel tušení, že je výlet doktorův pouhou válečnou lstí. A jeho tušení nabývalo pravděpodobnosti. Nutné práce jsou dávno odklizeny, dr. Zamotal vyštěrbává všechny kouty registratury, aby shledal pro svou kancelář v mrtvé sésoně nějaké zaměstnání — a vkusná kabela, zdá se, že klesla nadobro v zapomenutí. Beznadějná malátnost zmocňuje se opět kanceláře.

Díky bohu! Strana. Všechny oči uvítaly radostně sklíčený její zjev. A když se dvéře sanctissima za ní zavřely, octlo sa rázem každé péro za uchem. Shrbená záda se narovnávají, ruce se protahují, všichni snaží se vykořistiti krátkou chvíli oddechu.

V tom zaklepáno opět na dvéře — á, pan Jestřáb! Vstupuje do kanceláře s přívětivým úsměvem a počíná si tu jako starý známý. Přitáčí se důvěrně k písařům, nabízí jim šňupec z kulaté tabatěrky a klesá na židlici s nedbalostí domácího přítele. „Uf, jaké parno!“ hovoří, otíraje si čelo křiklavě barveným šátkem. „Šťasten, kdo může v této době okázat městu paty!“

„A přece má leckdo možnosti nazbyt a sedí raději v dusné kanceláři,“ podotýká registrator s jízlivým přídechem.

Pan Jestřáb mrkl očima směrem ke dveřím sanctissima. Byl jakožto starý, důvěrný známý zasvěcen v tajemství kanceláře.

„A co nám přináší pán?“ otázal se mladý koncipient blahoskloně.

„Pakatel. Tři směneční žaloby."

„Což pan Jestřáb mívá pro nás vždy něco za rukou."

„Bohužel. Uhodily zlé časy na poctivého obchodníka: krvavě vysloužíš si každý groš a dáš-li ho mezi lidi, bez exekuce se ti nevrátí. Půjde-li to tak dále, zanechám dětem žebráckou mošnu."

„Nacpanou tisícovkami," prohodil jeden písař.

„Nežertuju, pánové," ujišťoval pan Jestřáb. „Vizte tyto tři kusy papíru. Stály mne notnou sumu peněz a na konec posvítím si jimi nepochybně na sáhodlouhý palmární účet. Sedl jsem opět na vějičku jednomu z těch starých, vážných, poctivých pánů. Teď visí mé peníze v drahém třepení na jeho fiflenách a já —"

„Aj, váš dlužník má dcery?" otázal se jiný písař, který se těšil mezi svými kolegy pověsti don-Juana.

„A jaké dcery! Dvě, jednu krásnější než druhou —

„Pak tam půjdu na exekuci!" zvolal písař.

„Divný začátek známosti! Mně je jeho pense milejší, než obě dvě dcery dohromady. Je to pense dosud zachovalá jako panenka. Zarděl se celý studem, když jsem prohodil jen slovo o jejím zastavení. Dny jejího panenství jsou nyní ovšem sečteny."

Lehce chytlavý personál kanceláře dal se do smíchu, ale smích tento umlkl rázem, jakobys uťal, když se v tom otevřely dveře kabinetu. Pan Jestřáb vystřídal první stranu, odcházející v hlubší ještě sklíčenosti, než s jakou byla vešla.

Po chvíli vyšel také pan Jestřáb a dr. Zamotal poklepal mu ještě mezi dveřmi na rameno s ujištěním: „Nebojte se, půjde to ráz na ráz!"

Ještě v ten samý den založil starý registrator nový subfascikul s nápisem: „Jestřáb contra Hrdlička."

A po nějaké době představil se pan Hrdlička osobně kanceláři. Od své první návštěvy u pana Jestřába změnil se velice. Ta tam byla důstojná přímost jeho postavy, brada klonila se smutně mezi cípy tuhého límce košile a vysoké čelo, jindy tak hladké, bylo rozryto pluhem starostí. Ba i sníh na jeho hlavě, jindy tak pečlivě sebraný v úhledné vlnky, byl rozptýlen a rozprášen jako zimními vichry.

Dr. Zamotal popřál dlužníkovi jen kratičké slyšení. Když se mu pan Hrdlička s uzarděním představil, uhodil rázem na jádro věci otázkou: „Přicházíte snad zaplatit?"

Překvapený dlužník pronesl šeptem několik nesouvislých vět, trosky to pečlivě sestaveného, k srdci právníkovu namířeného úvodu, kterýž dr. Zamotal svou věcnou otázkou pojednou rozbil.

„Nehodláte-li platit, byla cesta vaše úplně zbytečnou," pravil advokát suše a chopil se péra, aby pokračoval v začatém sporném spise.

Pan Hrdlička se pronesl v ten smysl, že zaplatí všechno do krejcaru, ač zaplatil za ten poměrně krátký čas pouze na úrocích více, než kapitálu skutečně obdržel, ale že prosí snažně o několikadenní poshovění.

„Již jsem pravil, že byla návštěva vaše naprosto zbytečnou," odpověděl advokát, nezdvihaje očí ze sporného spisu. „Jakmile jsem převzal záležitost strany, neslyším než hlasu jejího. Jen tento hlas může zastaviti železný chod práva, jejž řídím neúprosně k vytknutému cíli. S cizí záležitostí neberu na sebe mravní odpovědnost za ni; přejímám ji bez jakýchkoli osobních přívěsků, přejímám záležitost holou a tato platí mi za svatou. Spíše omeškal bych vlastní prospěch, než bych zadal tečky z práva svých mandantů. Vyhovíte-li platebním rozkazům ve tří dnech, bude věc v pořádku; nevyhovíte-li, sáhnu bez prodlení do zbrojnice práva po zbraních, jež uznám za vhodné. Všechno další mluvení o tomto předmětu, bylo by daremným mařením drahého času vašeho — i mého."

Na posledních dvou slovech spočíval důraz tak významný, že se pan Hrdlička bez námitky poroučel.

Dr. Zamotal poručil na to v kanceláři, aby se podtrhl dvakráte den k podání exekuce Jestřáb contra Hrdlička.

V předvečer toho dne zaklepáno bylo nesměle na dvéře a do kanceláře vstoupila dívka, na niž se vrhly rázem oči celého personálu jako vyhladovělí dravci na vzácnou kořist. Byltě skutečně vzácným tak něžný a půvabný zjev v této suchopárné prostoře, jež vídala většinou hranaté vesničany a křivolaké syny Israele. Oči písařů okřály patrně na ztepilé této podobě, jež stála rozpačitě v křížovém jejich ohni, s ruměnným dechem studu v celém líbezném obličeji, z pola ozářená prouhou žlutého světla, jež líbalo jako v zanícení obrys její, jako by vssáti chtělo do sebe krásu, jíž tak dávno nebylo objímalo.

Spanilá strana zašeptala se sklopenýma očima, může-li promluviti s panem doktorem.

Písař don Juan poprosil ji nejsladším odstínem svého chraptivého hlasu, aby se na chvilku posadila, že mešká právě návštěva u hlavy kanceláře.

Julie Hrdličkova usedla na podanou jí židlici jako na pranýř. Cítila takořka hltavé ty pohledy, těkající odevšad po její postavě. Zdálo se jí, že všichni znají neb alespoň tuší příčinu její návštěvy. Sklonila oči na špičku střevíce, aby se nemusily potkávati se skoumavými zraky kancelářského personálu.

Písař don Juan snažil se marně, aby upoutal její pozornost. Nadarmo zkoušel rozličné finty svého pekelného umění: oddychoval si z hluboka, načechrával zrzavé kadeře, rovnal svůj nákrčník, závodící krásou tvarů i barev s nejpěknější trojbarevnou violou.

Sám koncipient u okna byl dnes jeho sokem. Pohlížel velmi zamilovaně do dupliky odpůrcovy, ač mu tato vyčítala zcela převrácené pojmutí několika dvorních dekretů. Při tom zalétal okem zhusta ku sličné dívce a věnoval jí mnohem větší pozornost, než slušelo na budoucího advokáta, jemuž má býti zevnějšek stran jen právě tolik, co šachistovi soustružnická práce na figurkách jeho šachovnice. Studoval báječnou květenu jejího kloboučku, jakoby ji směstnati chtěl v soustavu Linné-ovu a skoumal vkusný, bledorůžově pruhovaný oblek dívčin tak bedlivě, že mu neušel ani lehounký, jedva patrný nádech porušení, kterým byly poněkud chyceny obruby a řasy toho oděvu, jakoby tu májovou lidskou květinu byl ovanul mrazivý dech života.

Dr. Zamotal přijal Julii způsobem, v němž se zračily jeho vybroušený vkus esthetický a dvornost k dámám.

Zdvihl se ze své lenošky, z barrikády fascikulů a zákonníků s pochlebným pro návštěvu šramotem, odstrčil daleko od sebe rozepsanou repliku a podal dívce sedadlo s velikou galantností.

Ani vyznání Juliino, že přichází jménem svého otce, aby poprosila pana doktora jen o lhůtu dvou dní, neoslabilo jeho laskavost.

„Jest mi velice líto, slečno," odpověděl přívětivě, „že Vám nemohu dáti jiné odpovědi, než jakou jsem dal Vašemu panu otci. Kdyby se jednalo o mou záležitost, bylo by mi nemalým potěšením zavděčiti se Vám lhůtou byť sebe delší. Ale kde se jedná o prospěchy mých klientů, stávám se automatem, jenž pohybuje se toliko pružinou jejich vůle a necoufne, byť anděl s nebe mu vstoupil do cesty — jakož sama vidíte, slečno. Promluvte s panem Jestřábem!"

„Ach, můj otec prosil ho již několikrát — marně," namítla Julie smutně a sklopila dlouhé řasy, jejichž obruba jemně navlhla jako třpytivou jarní vláhou.

„Pokuste se o to sama, slečno! Prosbě z Vašich úst odolá stěží," pravil dr. Zamotal a pohlížel střídavě na sličnou dívku a na sádrovou nahou Venuši, jež bez ostychu skupením cizopásných rostlin v koutě vypínala na odiv své bílé, plastické půvaby.

Tento kout byl pro dra. Zamotala jaksi zelenou oásou, kam se uchyloval časem unavený jeho zrak z pouště paragrafů, jaksi ústupkem učiněným neprávnické, profánní stránce jeho osoby. Tam byl stojan s oblíbenými dítky Flóry, tam visely ve skvostných rámcích podobizny drahých osob a rozličné tretky vyšívané drahými rukami, tam odtud mířil po něm sádrový Amor mnohá již léta pozlaceným šípem. Ostatek pokoje zasvěcen byl střízlivé bohyni práva a pyšnil se zejmena vysokým postavcem, vyplněným řadami tlustých knih, v nichž překapán byl právnický důmysl jako krůpěj léku v lahvičkách homeopatické lékárničky.

„Ale jedna z těch žalob podána je od Roziny Plaché," pravila po chvíli Julie. „Kde najdu tuto?"

„Od Roziny Plaché? Ach, pravdu máte, od Roziny Plaché," odpověděl doktor poněkud váhavě. „Směnka byla na ni rubopisem in bianco převedena. S tou můžete jednati prostřednictvím pana Jestřába. Ostatně jsem Vám, slečno, radou, abyste si zbytečné ty kroky uspořila. Věřitelům Vašich rodičů jedná se o to, aby si pro své pohledávky nějakou jistotu zjednali. První stupeň exekuce není tak hrozný. Přijdou, sepíšou do protokolu stoly a židlice, hodiny a zrcadla, snad spokojí se tím, snad přitisknou na ně pečeť, snad přenesou vzácnější předměty — a to bude vše."

Útěcha tato minula se patrně s účinkem.

„Není tedy žádné pomoci?" zeptala se Julie, vstávajíc.

„Lituju velice, že nemohu v té věci ničeho učiniti. Ach, ten prožluklý žoldnéř zachytil halapartnou vaši mantilu. — Dovolte! tak! — Šibal! Má v pravdě žoldnéřskou povahu. Ale práce na něm je pěkná. Koupil jsem ho v umělecké výstavě. Poroučím se do laskavé Vaší paměti, slečno!"

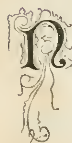
Na druhý den byly exekuční žádosti k soudu podány.

(Pokračování.)

Blíženci z hotelu Corneille.

Od *Edmonda Abouta.*

(Pokračování.)

„Nemohu to pochopit," pravil s jakousi nevolí, „mám přátele a žádných nepřátel, znám celou Paříž a celá Paříž zná mne; chodím všady, líbím se všady; váží si mne, ba mají mne rádi, a nedocílil jsem přec posud ničeho! Jdu přímo za svým cílem, aniž bych se na cestě stavěl a zdá se, že cíl ubíhá přede mnou. Kdybych vyhledával něco nemožného, dalo by se to vysvětlit, avšak čeho si žádám? Ženu mého vychování, která by mne milovala k vůli mně samému. To přec není nic nadpřirozeného. Mathieu nalezl ve svém světě, po čem tak horlivě pátrám v světě jiném. Jsem aspoň tolik co Mathieu."

„Nedostal jsi o něm nijakých zpráv?"

„Ne příliš často, šťastní bývají egoisty. Pan licenciat vzdělává půdu, orá, seje pohanku, sází stromy: steré to darebnosti! Jeho choti se také dobře daří. Příchod Mathieua II. očekávají v dubnu, neztratili mnoho času."

„Netázal jsem se tě, zdali se posud milují?"

„Jako v arše Noemově. Otec a matka zbožňují svou švekruši. Madame Bourgade se zotavila zcela; — zdá se, že je to paní velice vzdělaná — celý ten svět je zaměstnán, baví se, a zbožňuje se na vzájem. Jsou šťastni."

„Nepřál jsi si nikdy, vrátit se k nim a zanechat tu své tolary?"

„Na mou věru, to ne! Moje nuda zde je mi milejší, než jich zábavy. A pak, není posud čas, abych ustoupil."

Vskutku také osm dní na to přišel všecek rozčilen do hovorny koleje.

„Brr!" pravil, „není tu příliš teplo."

„Patnáct stupňů, můj drahý, dle předpisu."

„Předpis není tak promrzlý jako já, a učinil jsem dobře, že jsem se dal odmrštit, neboť teď mohu dosáhnout svého cíle."

„Jseš na stopě?"

„Nalezl jsem."

Leonce spozoroval ušlechtilost a eleganci jisté velmi malé dívky, tak drobounké a útlé, že bylo skorem potřebí, obdivovat se jejím vnadám pomocí mikroskopu. Tančil s ní valčík, a byl by ji několikrát málem ztratil, tak lehoučká byla a tak málo bylo ji cítit v náručí; hovořil s ní a byl okouzlen, mluvilať s ním jemným hláskem vlaštovky, který byl dosti melodickým, že připomínal na některou z Ovidových metamorfós, o nichž autor ten vypravoval ve verších. Její myšlenky zdály se vznášet ve vzduší nápadů jako labutka, kterou byl olemován její šat. Leonce tázal se po jménu oné mladé dámy, která velice připomínala malého kolibříčka; řeklo se mu, že není ani provdána, ani vdovou, nýbrž že je to slečna Stockova. Svět jí přičítal pětadvacet let a velké jmění. Po těchto výskumech počal ji Leonce náruživě milovat.

U národů civilisovaných rozeznávají přírodozpytci dvojí druh počestné lásky: jedna je rostlinou divokou, která náhle zapouští kořeny v srdci, která se rozvíjí bez ošetřování, jejíž kořeny zasáhají do hlubin naší bytosti, která vzdoruje větru i dešti, vedru i mrazu a která dodává přírodě síly a trvalosti nepřemožitelné; druhá je rostli-

nou zahradní, kterou pěstujeme sami, buď k vůli květu, buď k vůli plodům, je to buď matka, která ji zasévá v duši své dcery, aby ji bezděčně připravila na skvělý sňatek, aneb dvě rodiny, přejíce si, aby byly spojeny páskou pevnější, pěstují a podporují v srdcích svých dětí mladou rostlinku skleníků, někdy též mladý muž, jako Leonce, domnívá se, že objevil ve svém srdci zárodek lásky, která ponese zlaté plody. Tento druh, obecnější než první, pěstuje se v salónech pařížských, avšak jako všechny rostliny zahradní je to rostlinka velice citlivá, žádá velké péče, málokdy vzdoruje mrazu a nikdy bídě. Leonce se představil baronu Stockovi, který hrával ecarté a ztrácel velké sumy s lhostejností milionáře.

Od té chvíle zdála se mu být slečna Stockova ještě krásnější. Baron měl několik dosti pěkných cizozemských řádů. Jeho dcera je božská! myslil si Leonce. Představil se baronce, vážné to Němkyni s množstvím starých, obnošených diamantů. Důstojná tato dáma se mu zalíbila na první pohled. Možná, že by se mu byla zdála poněkud směšnou, kdyby nebyla měla tak duchaplnou dcerušku. Možná, že by byl spozoroval, že paní Stockové schází poněkud vkus, kdyby v ní nebyl poznal tak důstojnou matku.

Tančil každého večera s hezkou Theodorou a šeptal v ucho její galantní řeči, které silně připomínaly řeč lásky. Odpovídala na to koketerií, která nesvědčila o nenávisti. Baronka, když se byla s ním seznámila, pozvala Leonce do svých společností každou středu, a on se dostavoval velmi svědomitě. Pan de Stock bydlil v rue de La Rochefoucauld v malém hotelu s dvorem a zahradou, který byl jeho majetkem. Leonce se vyznal v nábytku od té doby, co si byl zařídil svůj byt. Aniž by byl znalcem, měl smysl pro eleganci. Mohl se někdy mýlit, jako celý svět, neboť je potřebí, být odborným obchodníkem, aby rozeznal umělecký bronz od laciné litiny, aby se poznalo, je-li nějaké sedadlo vycpáno žíněmi aneb spoře naplněnou vlnou, aneb aby se rozeznalo na první pohled, zda-li je záslona z těžké látky aneb z damašku polou vlněného a hedbávného. Avšak on dovedl posoudit celek a salón baronův ho okouzlil. Sluhové v livreji barvy amarantové byli velmi slušného zevnějšku a německý jejich akcent velice lahodil uchu. Poznával v nich staré sluhy rodiny, ne-li vasaly narozené ve stínu hradu de Stocků. Celé zařízení domu poukazovalo k ročnímu vydání šedesáti tisíc franků. V den, kdy byl Leonce poprvé přijat od barona, vyznamenán od baronky a provázen milostným pohledem dcerušky, mohl říci, aniž by přeháněl:

„Nalezl jsem!"

As uprostřed ledna se rozhlásilo, že bude Theodora v chrámě Notre Dame de Lorette. On, který tak často scházel při mši, dostavil se s příkladnou přesností. Posnídal se mnou kvapně a vedl mne do kostela. Zapomněl jsem podrobnosti její toiletty, ale pamatuji se, že byla rozkošná. Poznal jsem slečnu Stockovu dle podoby, kterou mi vylíčil Leonce, ačkoliv mi zapomněl říci, že je snědá jako Multánka. Němkyně tmavé pleti je dosti řídký úkaz, abychom ho podrželi v paměti. Ku konci mše obcházeli věřící jeden po druhém kolem sběratelek, které klečely u každého vchodu chrámu. Theodora vyzývala milosrdenství kolemjdoucích tázavým pohledem neskonalého půvabu. Vložil jsem dva sous do aksamitového jejího sáčku, obolus to chudého študenta. Leonce se poklonil sběratelce jako v salóně a dal na čtvero složenou tisícifrankovou bankovku.

„Kolik ti zbývá?" tázal jsem se ho v předsíni chrámu.

„Třináct tisíc franků a několik centimů."

„Toť málo."

„Toť dosti. Almužna, kterou jsem právě dal, bude mi vrácena stonásobně. Centuplum accipies."

Neodpověděl jsem, myslil jsem na oněch deset franků Mathieua.

Vrátiv se do rue de Provence, poučil mne můj roztomilý přítel o některých způsobech života na panstvích v Německu. Popisoval ony velké hostiny zavlažované tokajským a johannisberským, ony společnosti plné uniforem a řádových stužek, ony salóny, kde zvyky dvora vévody z Richelieu jsou posud v módě, a ony divuplné honby, ony velké lovy, kde se zajíci počítají na tisíce a kde se zvěřina prodává u řezníků na třicet mil v okolí.

Ve svém bytě nalezl list svého bratra, velice stručný:

„Co ti mohu říci?" psal Mathieu, „náš život je stále stejný; veškeré naše dni jsou si podobné. Práce jsou pro zimu zastaveny a trávíme den u krbu, mezi sebou. Víš, že náš krb je široký, je tu místa pro všechny, ano, kdybychom se sesedli, bylo by tu ještě místa pro jednoho, kdybys chtěl. Otec stále pohrabuje oheň. Znáš jeho zálibu, jedinou zálibu jeho života. Kdybyste mu vzali jeho pohrabáč, byl by nešťasten. Mama Debay a mama Bourgade zabývají se po celý den šitím košilek, upravováním peřinek a pletením čepečků. Aimée plete punčošky z vlny, pravé to punčošky pro panenku. Vidím-li všechny ty přípravy, je mi do smíchu i do pláče. Drahé to malé stvoření bude uvítáno královsky. Rodinná rada rozhodla, aby, bude-li to hoch, jmenoval se Leonce; tvoje jméno přinese mu štěstí. Jen aby se nepodobal svému otci! Umístili jsme tvoji podobiznu v naší světnici: vždyť víš, onu pěknou podobiznu, kterou maloval Boulanger, než odejel do Říma. Ukazuji obraz ten Aimée každého rána a každého večera. Malý Leonce, jak se zdá, bude právě tak ostrým hochem jako ty. Aimée se těší úplnému zdraví. Co se mne týče, jsem stále tentýž, leda že teď o něco méně pracuji."

„Vzpomínáš si ještě na slova onoho rolníka, který, byv otázán, čím se zabývá, odpověděl: „Moje žena kojí." Mohu říci tímže právem: očekávám svého hocha. Slavné moje věty příliš nepokročily, válka peloponesská „de Bello peloponesiaco" došla až k smrti Periklově a „Corneille, komický spisovatel" je posud u „Clitiandre". Tím hůře pro fakultu rennesskou. Chci být dříve otcem a pak teprv doktorem. Ah! bratře, kdybys věděl, kterak jsou tvoje zábavy bezcenné vůči našim! Přijel bys co nejrychleji a překvapil nás v onom voze, ve kterém jsi nás o svatbě provázel. Ty jediný nám scházíš, tys jedinou naší starostí. Otec má velkou starost, mluví-li o rue de Provence. Avšak ujišťuji ho, že podaří-li se komu ve světě, budeš to ty."

„Dobří ti lidé," pravil Leonce, zavíraje list do skříně. „Mají zvědět též o mých novinkách."

Několik dní na to navštívil ho barón o desáté hodině ranní. Takovýto krok byl dobrým znamením. Pan de Stock prohledl byt zrakem znalce a odhadnul pro sebe cenu nábytku. Žádný rozšafný člověk by byl nepochyboval, že je u syna vznešené rodiny; barou byl unešen. Tento Němec byl roztomilý člověk. Celý svět věděl, že byl bankéřem ve Frankfurtě nad Mohanem a přece nemluvil

nikdy o svém jmění. Nikdo nepochyboval o jeho urozenosti a přece nemluvil nikdy o svých titulech. Jeho zámky, statky a lesy, jak se zdálo, nepůsobily mu nejmenších starostí. Nikdy se o tom nezmínil Leoncovi a Leonce z toho poznal, že je v skutku bohat a pravým gentlemanem.

Leonce pak, co se jeho týkalo, byl příliš jemnocitným, než aby se byl vychloubal smyšleným jměním. Nechal lidi v domněnce, že je bohat a nehádal se s těmi, kteří pravili: „Vy jste boháč.“ Ale nevychloubal se ničím. Mluvil-li o své rodině, pravil bez emfáse: „Moji rodičové bydlí na svých statcích v Bretonsku.“ A nelhal. Připomenul jsem mu, že se konečně musí objevit vše a že bude nucen, přiznat původ svého šlechtictví a poměry svého jmění. „Nech to být“, odpovídal, „baron je dosti bohat, aby povolil své dceři sňatek z lásky. Theodora mne miluje, jsem tím jist, ona mi to řekla. Až jen rodiče uvidí, že jsem nutným pro štěstí jejich dítěte, svolí ke všemu. A konečně, vždyť nikoho neklamu a dozvědí se všechno před svatbou.“

On se nedvořil zjevně slečně Stockové, ale viděl ji každého večera ve společnosti. Jich svazek, poněkud utajený, byl tím rozkošnější. Malé ty překážky, vědomí, že vše se děje přede všemi, zachovávání obyčejů, nutnost zdrželivosti, dodávají zvláštního tajemného, sentimentalního rázu takovéto lásce, která se pohybuje ze salonu do salonu až k bráně chrámu. Tajnůstkářství to je kouzlo, které zdvojnásobňuje rozkoše srdce i pružnost ducha. Tajemství činí, že myšlenka je krásnější ve verších nežli v próse. Leonce a Theodora psali si každodenně, ve verších i v próse, a byla radost patřit na to, kterak si vyměňovali své lístky pomocí šátečku neb v stínu vějíře. Baronku bavily tyto malé manévry, dala volnost srdci své dcery, dovolila jí, aby milovala pana de Bay.

(Pokračování.)

Drobnosti.

— Vědecké výsledky poslední anglické výpravy na severní točnu jsou dle uveřejněných právě v „Athenaeum“ zpráv kapitána Feildena a Harta následující: V ohledu zoologickém proskoumáno celé americké pobřeží úžiny Smithovy od 78° sev. šířky až k velké kotlině polární i nasbíráno tu pro geologii, mineralogii i palaeontologii vzácného materiálu. Vrub kotliny polární od mysu „Union“ až k mysu „Josef-Henry“, (kde loď „Discovery“ přezimovala), byl rovněž proskoumán. Charakteristické skaliny úžiny Smithovy sestávají z diluviálního vápence, v němž nalézá se veliké množství zkamenělin. Na 81° 44 min. sev. šíře přišlo se na mocná ložiska uhlí. Fossilní květena podobá se tu úplně skamenělinám sousedního oceanu. Květena živá překvapila svou neočekávanou bohatostí: nalezenoť mezi 82 a 83° třicet druhů kvetoucích bylin. Z mořské zvěřeny nasbíráno na 83° 20 m. mnoho obratlovců. Hmyzu nalezeno poměrně mnoho druhů. V sladké vodě až do 82° 40 m. sev. šířky loven vesměs malý losos. Ptáků nalezeno jen málo druhů; vejce nalezena na místech, na která dosud lidská noha nebyla vstoupila. Ze ssavců pozorováni lišky, hranostaji a polární zajíci až na samém pomezí polární kotliny.

— Čínské pohřební obyčeje. V Číně dávají si všichni starší lidé rakev již za živa zhotoviti. Starý otec bývá velmi potěšen, překvapí-li ho syn darem v podobě krásné, bohatě ozdobené rakve. Sezve dozajista všechny příbuzné a známé, aby se s ním ozdobnosti podivného toho daru obdivovali. Na rakvi bývá vyryto jméno majitele; u nohou upevněna bývá tabule s krátkým náčrtkem života, vypsáním zásluh a jmény pozůstalých dítek zemřelého. Hned po smrti sdělují nejbližší příbuzní smutnou tuto příhodu všem vzdáleným přátelům, dodávajíce, že zasluhují pokárání pro úmrtí toto. Zároveň vypisuje se v těchto dopisech dopodrobna poslední nemoc zemřelého, vznik její, léky, jichž užíval a p. Přátelé odpovídají zasláním příspěvku na pohřební útraty nebo pokrmů k smuteční hostině neb dokonce kněží, kteří mají konati u rakve předepsanou pobožnost. Doba smutku vyměřuje se dle stupně příbuznosti. Syn nosí bílý smuteční šat 28 měsíců po smrti otce neb matky; stejnou dobu truchlí žena pro ztrátu manžela. Muž naproti tomu nosí smutek za manželku toliko jeden rok. Jakmile se dozví vyšší úředník o smrti své matky, podává žádost za propuštění ze služby na tři léta. Neholí si bradu plných sto dní. Devět a čtyřicet nocí spí ve lněném oděvu na tvrdé podlaze, maje cihlu pod hlavou vedle rakve, která obsahuje mrtvolu jeho matky. Potká-li po této smutné události poprvé známé, přibližuje se k nim na kolenou — dávaje tím na jevo, že zavinil nedostatkem synovské lásky předčasnou smrt své roditelky. Také k hrobu šoupá se na kolenou před rakví, kterou nese několik kuliů. V jisté dni navštěvuje pak hrob tento a smiřuje ducha zemřelé obětmi, skládajícími se z ovoce, zeleniny a vepřového masa. Za dřívějších časů bývalo v Číně pálení mrtvol v obyčeji; nyní užívá se ho toliko při knězích Buddhy, kteří se vznášejí v ohni a kouři z plačtivého tohoto údolí ve věčné, svaté, blažené nic.

— Počet lužických Slovanů v Sasku ztenčuje se, smíme-li věřiti úředním zprávám saským, vůčihledě. Roku 1849 připadalo na tisíc obyvatelů 26 lidí, mluvících slovansky, nyní připadá jich pouze 18. K tomu mluví prý valná většina Lužičanů vedle své mateřštiny též němčinou.

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: Františka Pravdy „Sebrané povídky pro lid.“ Dílu I. seš. 2. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě. Dle původních pramenůw vypravuje Fr. Palacký. Sešit 10. Nové wydání pro lid. V Praze, nákladem F. Tempského.

„Jih“. Historicko-romantické obrazy z dějin jihoslovanských. Od Prokopa Chocholouška. Druhé vydání. Sešit 2. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

„Veleslavín“. Časopis pro umění knihtlačitelské. Orgán „Typografické Besedy“. Odpovědný redaktor a vydavatel: Ant. Schiller. Ročník IV., číslo 20. a 21.

Palečkův humoristický kalendář pro rok. 1877. V Praze, nákladem knihkupectví J. Otto.

Zlatý muž. Román od Mórice Jókaie. Z maďarského přeložil František Brábek. Sešit 1. V Praze, nákladem knihkupectví J. Otta.

Knihovna národní. Číslo 54—56. Komedianti života. Román od Móríce Jókaie. Přeložil Fr. Brábek. V Praze, nákladem knihkupectví J. Otta.

Divadelní ochotník. Repertorium soukromých divadel. Vydává Jos. Mikuláš Boleslavský. Svazek 120. Na kovárně. Fraška ve 3 jednáních se zpěvy. Úpis na ženění. Veselohra v jednom jednání. Svazek 121. Lišák a Smola. Fraška se zpěvy ve 4 odděleních. Kmotr. Fraška v jednom jednání. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

OBSAH: František Kolár. Od *Gustava Eima.* — Hakon. Báseň od *Jar. Vrchlického.* — Hrabě Xaver. Novela od *Julia Zeyera.* (Pokračování.) — Mé zahradní známosti. Přírodopisný obrázek z okolí Bostonu od *J. R. Lowella.* II. — Nevěřím. Báseň od *Jos. V. Sládka.* — Povídky z registratury. Od *Václava Maliny.* 1. Jestřáb contra Hrdlička. (Pokračování.) — Blíženci z hotelu Corneille. Od *Edmonda Abouta.* (Pokračování.) — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až 2½ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. | 10. prosince 1876. | Číslo 34.

Hrabě Xaver.

Novela od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Od onoho dne, kdy byla Eva věž lady Arabelly navštívila, byl Xaver spokojen a šťasten, neboť věděl nyní, že Evě nebyl lhostejným a věřil pevně, že Eva pro něho nebyla ztracena. O odchodu do Indie nebylo již řeči; Xaver nezmiňoval se nikdy o tomto předmětu a Eva, zdálo se, zapomínala na svoje plány, kteréž jí ani Miss Griffith na paměť neuváděla, poněvadž jim nikdy hrubě nepřála. Stará dáma pozorovala s tajnou radostí poměr, který se upřádal mezi hrabětem a Evou, milovala svou neteř upřímně a byla by ji ráda šťastnou viděla. Dům její byl tedy Xaverovi do kořán otevřen; vítala mladého muže s takovou nelíčenou přívětivostí, jevila své mateřské přátelství k němu tak nenuceným a diskretním spůsobem, že se Xaver ve společnosti její volným cítil a u ní takřka druhý a pravý domov nalézal. Přicházel téměř denně brzy k delší, brzy ku kratší návštěvě. Často procházeli se s Evou ve velké zahradě za domem, kde dámy odpůldne obyčejně bývaly, když tam slunce svítilo a žluté paprsky hustým již listím vysokých, starých stromů prosívalo na měkkou, šťavnatou jarní trávu. Miss Griffith sedávala pak obyčejně v besídce břečťanem zarostlé, choulívala se zimomřivě do teplých záhybů svého indického shawlu, řídíc hluboká studia malé Nancy, pohroužející se do nepochopitelných mysterií anglického pravopisu.

Byla to nejšťastnější doba, jakou Xaver prožil od svého narození; rozhovor jejich býval důvěrný, mnohdy vážný, ale vždy přátelský. Rozmluva Evina okouzlovala jej vždy, nechť se již dotýkala čehokoli, každé její slovo vycházelo z hloubi srdce, nechť již mluvila o Kristině, od které očekávala denně dopis, neb o malé Marině a čtveračivých jejích kouscích, nebo zase docela o závažných otázkách náboženských a socialních, jak se ob čas stávalo.

Eva byla naplněna idealní láskou k člověčenstvu a vroucí její srdce bylo jí jistým vodítkem, v slovech jejích nebylo tedy nejslabšího přídechu pedantismu, toho duševního mrazu. Věřila pevně v lidstvo a měla pevnou naději v jeho budoucnost. Náhledy jejich rozcházely se často, ale Eva zvítězila obyčejně na konci rozmluvy: unášelať jej prostou svojí vroucností.

Xaver jevíval velkou nechuť k nynějším řádům společnosti, zanášel se blouznivě nejkrajnějšími utopiemi. Byl toho náhledu, že celou lidskou společnost od základu znova zbudovati nutno. Eva uznávala mnohou krásu těchto snů, ale každému experimentu odporovala.

„Společnost a řády její,“ pravila mu jednou, „jsou výsledkem dlouhého historického processu; uznávám, že mnoho odstraniti, mnoho radikalně zlepšiti nutno, ale myslím, že žádný mudrc světa s prospěchem nový plán nějaké nové budoucí společnosti vymysliti nedovede. Podobné pokusy jsou vždy jen právě pokusy fiaskem končícími. Znovu zroditi společnost, ano, ale ztroskotati a utvořiti dle vymyšleného rozvrhu — toť šílenství! — Pokrok je jen jasným pochopením panujícího onoho pořadu možný; zlepšovati a ušlechťovati to, co již trvá, toť práce, z které kyne prospěch. Nemysliti toliko na svá práva, ale více ještě na své povinnosti, to budiž povolání muže každého. Ne jen dobrých zákonů, více ještě ryzích povah jest nám potřebí.“

„Ale jaké právo k existenci má ku příkladu něco tak přežilého jako ona kasta, ku které i mne počítají?“ tázal se Xaver.

„Nemá ovšem práva na výsady a na potlačování jiných,“ odpověděla Eva, „však práva ta jí dávno odňali a není tedy příčiny ji odstranit. Jakým právem může kdo žádat, aby se jiný vzdal nějakého titulu neb erbu jen proto, že se to jemu nelíbí, jen proto, že on těch titulů a erbů neužívá? Taková zášť a nenávist je malicherná. Jsem též dcera lidu, ale nechápala jsem nikdy takové jednání, snad proto, že mi ni erb ni titul nikdy neimponoval. Je-li aristokracie marnivostí, pak nemůže více než úsměv buditi u rozumného člověka. Pojem „lid“ je cosi tak velkého a povznášejícího, že nemám místa pro pidimužické žárlivosti. Myslí-li někdo o sobě více, než je oprávněn a míň o mně, než by měl, uráží to ješitnost moji, ale nikdy moji důstojnost co člověka, a jsem-li ješitná, obdržela jsem zasloužený trest. Ostatně jsou lidé, kteří více lidem opovrhují než stará šlechta, lidé, kteří se mi na prosto hnusí. Míním rozmilé naše plutokraty. Pýcha na své předky a na slávu svého domu může býti slabostí, chcete-li, demokratický můj pane hrabě, ale není o sobě ani směšná ani záhubná, majíc za základ čest, tedy ideál; za to ale je pýcha na své peníze pýchou sprostou a nafouklí naši Krésové cítí to sami, proto pachtí se také tak loyalně a honí se tak neunaveně po slovíčku *„ze“*. Maskují svou podlost směšností. Jen již co pouhá protiváha těchto rytířů je mi stará šlechta vítaná. Milujte lid, pane, ale to nevylu-

čuje vás od vykonávání zajisté krásného úkolu, totiž býti českým šlechticem v pravém smyslu slova. Čeho se vám k tomu nedostává?"

„Takového rádce, jako jste vy!" zvolal Xaver, „toho kdybych měl stále po boku, pak vykonal bych vše!"

„A hle, Miss Griffith se po nás ohlíží!" zvolala Eva zmatena jeho narážkou a utekla se do besídky.

Od oné rozmluvy vyhýbala se tomu, býti s Xaverem o samotě. Chovala se poněkud odměřeněji k němu než dříve a vypravovala u přítomnosti Miss Griffith o své matce, o svém dětství, o svých osudech a zdálo se, že chtěla Xaverovi důtklivě připomenouti, jaká propast mezi nimi zeje, přes to, že se nyní honosila jménem staré rodiny šlechtické, v Škotsku za jednu z nejlepších považované. Seděli jednou před besídkou pod košatou lipou, Miss Griffith s ruční prací a Eva s plným klínem sedmikrásek, ze kterých pro malou Nancy roztomilý věneček zvláštní formy pletla.

„Honosím se též rodem slavným," pravila Eva Xaverovi s úsměvem, přivádějíc řeč opět na svou rodinu. „Matka moje počítala se totiž k té druhé aristokracii, ne méně hrdé než ta vaše, k umělcům. Činila to právem, neb byla skutečně velkou umělkyní, ač do smrti své neznámou zůstala; ale vy víte, že nejslavnější nebývají vždy nejlepšími. Matka náležela mezi mučedníky nepovšimnuté. Byla velice nešťastná, jiskra genia hřála a planula jí v srdci, ale příroda odepřela jí prostředky — hlas její byl slabý a pozbyl brzy i lahody. Pomyslete si orla se zlomenýma křídloma! Klesala níž a níže ve přízni obecenstva a octla se konečně chuda, se srdcem krvácejícím pod plachtou kočující společnosti. Toulala se dlouhá leta v Italii, hledala štěstí svoje v Čechách a v Německu, ale vždy s výsledkem chatrným. Příroda obdařila ji krásou, v okolnostech jejích osudnou, byla to krása neobyčejná, řekla bych, krása ve velkém slohu. Jaký div, že se záhy dostavili záletníci, a kdo osmělí se ji soudit? Jsem dítětem lásky, nedozvěděla jsem se nikdy, kdo byl mým otcem, vím toliko, že jsem se v Praze zrodila, kde jsem nejútlejší věk svůj ztrávila. Později zakoupila matka divadlo s marionetami a pamatuji se se zvláštní zálibou na ty časy, když jsme táhly po silnicích širého světa a když jsme zavítaly do městeček, do zámků a do vesnic. Marionety naše milovala jsem jako bratry a sestry a súčastňovala jsem se také ve hrách; tenkráte totiž, potřebovala-li matka ve své tragedii hlas varujícího anděla. Nebeská tato úloha byla mi výhradně přidělena. Matka měla vozejk, v němž divadlo její složeno bylo; i pro mne tam bylo teplé místo vedle princezen a rytířů, ale seděla jsem raději s matkou napřed pod koženou stříškou, odkud spřež svoji sama řídila. Ležela jsem jí pak obyčejně v klíně. Ach, bylo mi tam útulně a milo! Dva osli nás táhli a bavily mne dlouhé jejich uši a jednostejné jejich kroky. Jako ve snu připomínám si, jak jsme jezdily dlouhými, světlými nocemi, pamatuji se, jak jsem se tu někdy na polo ze spaní probouzela a v tom tajuplném stavu mezi bděním a snem se radovala, že ty jasné hvězdy tak důvěrně zlatými řasami svých věčně jasných očí na mne mrkaly. Jak podivně ty temné topoly podél silnice do jasného nebe čněly! Jak podivně ten bílý měsíc stříbrnými mráčky letěl, záře jako rybí oko! Hned vzpomněla jsem pak zase na němé ryby, jak v chladné vodě šplouchají a leknínem se míhají a zlaté dvéře říše pohádek otevřely se mi dokořán. Mívala jsem tenkráte podivné fantasie dětské, na které i nyní ještě někdy vzpomínám s citem zvláštním. Víte, co mi bylo jednou z nejmilejších představ? Že jsem zvířetem. Tulíc se k matce, snívala jsem bdíc, že jsem malou myškou neb veselou veverkou; kožená naše střecha byla mi drahokamy zdobený strop tajemné podzemní skrýše; domyslila jsem si se zvláštní zálibou, že dřímu střežena milými druhy, moudrými totiž pidimužíky, v podzemním úkrytě svém, nade mnou že stojí v sněhu a mrazu zdřímlý les, ve kterém vítr hučí a bílé stíny zemřelých se plouží, děsíce noční ptactvo a divoké šelmy. Ach, jak bylo mi tu blaze pod střechou, jak bezpečně chráněna jsem se cítila od těch hrůz, tak blízko tomu srdci mateřskému, jehož tlukot jsem téměř slyšela!"

„Vy byla jste co dítě již tím, čím jste dosud — umělkyní," pravil Xaver, když se byla zamlčela, „a jest mi věru s podivem, proč jste si dráhu, pro kterou vás příroda stvořila, nevyvolila pro život. Jsem jist, že byste co zpěvačka ku příkladu byla dosáhla cíle nejvyššího."

„Cíle nejvyššího!" opakovala a potřásala hlavou. „Což považujete za cíl nejvyšší? Bavit blaseované obecenstvo a opojovat se pošetile triumfy okamžiku? Myslím, že cíl nejvyšší může býti pouze život dobře prožitý, život užitečný bližnímu. Přikládáte přespřílišnou cenu zdánlivé velikosti umělcově. Býti dobrým člověkem znamená více, než býti velkým umělcem. Arci nevylučuje jedno druhé, chci jen pouze říci, že vzdavši se naznačené vámi karriéry, jsem tak mnoho neztratila, jak se domníváte. Ostatně vězte, že jsem se skutečně o to pokusila státi se zpěvačkou. Vystoupila jsem jednou v Miláně na jevišti a měla jsem řídké to štěstí setkati se s osobou, která mi ještě v pravý čas otevřela oči, zaslepené vábným bleskem nezasloužených slávověnců. Zachránila mne od ostrého trní, rostoucího na dráze znenáhlého vystřízlivění ... Vy vidíte, pane, že život můj byl již značně zmítán a že neuplynul klidným proudem bezstarostnosti."

„A jak dostala jste se do Anglie?" tázal se Xaver zamyšlen.

„Po jediném pokuse na jevišti v Miláně stala jsem se společnicí české jedné šlechtičny, v Italii právě meškající, s ní odjela jsem do Anglie. Čas, který jsem s ní žila, byl nejtrpčí v mém živobytí, ale seznámila jsem se v jejím domě se svým manželem. Znal celý děj mého žití, ale ani podezřelé poměry mé rodiny ani předsudky světa neodvrátily jeho úmysl uzavříti se mnou sňatek. Byla to jediná cesta postaviti mne na místo čestnější v společnosti a zjistiti mi los šťastnější. Přijala jsem jeho oběť s nepředloženostì mládí; bylo to sobecké, cítím to nyní plnou měrou. Doufám, že obětujíc celý budoucí svůj život úloze nesnadné a nezištné, úloze tak užitečné bytostem nešťastným, vyrovnám svůj dluh vděčnosti."

Nenadálá tato narážka na odjezd do Indie pobouřila Xavera tak silně, že za několik minut odešel.

Myslila-li Eva, že Xavera zaplaší vypravováním o svém původu a svých osudech, mýlila se velice. Xaver neměl předsudků. Slova jeho a skutky nebyly si v odporu. Netázal se po její rodině, miloval ji plným srdcem, celou silou duše a nesnil již o ničem, než o šťastné domácnosti své, až Evu dovede pod střechu svých otců, až ji usadí vedle zářícího ohně domácího krbu, ji, tu čistou, krásnou, vznešenou, svoji Egerii a Vestu . . . Umínil si, že déle odkládati nebude, že požádá ji o ruku;

nemohl se dočkati okamžiku, kdy s ní o samotě promluví a jí dokáže, duch jeho že není méně jasný, méně volný, více směšnými předsudky zatemněný, než býval duch prvního jejího manžela. Nesměla řeči jeho, vztahující se k poměrům společenským, považovat za prázdné deklamace, skutkem chtěl dosvědčiti, co byl slovy hlásal . . .

Po dlouhém, blahém dumání vyhledal ji druhého dne v její zahradě. Příležitost mu byla příznivá, Miss Griffith psala nějaký dopis a Eva byla sama v besídce s knihou.

„Jsem dnes velmi šťastna!" volala spatřivši jej a zazářila radostným úsměvem, „dostala jsem psaní z Ameriky."

„Od Kristiny?"

„Ano. Rozplývám se blahem a spokojeností; slavila svůj sňatek ihned po svém příjezdu do Nového Yorku a žije nyní již ve své samotě. Marina stala se prý malou pohankou a modlou její jest loutka, kterou jste jí před jejím odjezdem z Prahy byl daroval. O muži svém mluví Kristina takřka klečíc na kolenou. Píše mi, že prý je přesvědčena, že mám dar tak zvaného druhého zraku, neboť nalezla prý novou svou domácnost na vlas takovou, jak jsem prý já o ní prorokujíc blouznila, nevím věru kdy. Vše prý nalezla, jak jsem jí prorokovala, zlatá pole, temné lesy, hrubý dřevěný dům, v kterém oheň domácího krbu jako čaromocný drahokam září. Slovem, je šťastna, a já s ní. Kdo ví, neuteku-li se někdy k ní? Nikdo netuší osud svůj a neví, nepukne-li srdce jeho někdy žalem. Pak není jiného balsámu, než vidět štěstí jiných a zemříti klidně pod paprskem blaha cizího."

„Vy dáváte podivný obrat své řeči, která tak vesele a spokojeně začínala," odpověděl Xaver a tesknota jakási se ho mimovolně zmocnila.

„Oh vždyť to není žádné zlé tušení, co ze mne mluví," odpověděla s tváří veselou, „mluvíme někdy věci, na které nemyslíme, takové přitemnělé myšlenky vystupují v nás obyčejně uprostřed našeho štěstí, ale rozplývají se záhy; jsou jako obláčky na zlatém západě. Nemůže býti světla beze stínu, ale stín působí soulad a těká-li rychle přes pole a louky ozářené krajiny, zdá se mi zjevem nejpoetičtějším na světě. Ale vy zdáte se mi smutným, co je vám?"

„Oh nikoli, nejsem, ale líčení blaženosti Kristininy probuzuje ve mně jakousi závisť. Chtěl bych také sedět klidně a blaženě u vlastního svého krbu."

„Vy jste ještě mlád," přerušila mu slovo s malým, násilně potlačeným rozechvěním. „Ostatně myslím, že blahost klidného přístavu jen ten ocení, kdo bouři zakusil. Kristina trpěla mnoho a dlouho, jak vám známo."

„A myslíte, že já ničeho netrpěl? Vy netušíte, jak neutěšený celý můj život byl, jak prázdno veškeré radosti moje mládí bylo, jak smutné, bez pravého cíle a vzletu moje jinošství. Oh nemyslete si, že nemám potřebí jemné ruky milující, která by se léčivě dotekla mých ran. Mohl bych vám vypravovat — a chci vám vypravovat! Chcete ku příkladu příčinu mého kulhání vědět?"

Na tváři Evině jevilo se podivení a malý, lehýnký úsměv.

„Oh neusmívejte se příliš časně!" volal Xaver, „slyšte dříve a pak snad se více usmívati nebudete, nebudou se vám slova moje zdáti dětinská."

Opřel lokte o malý stůl besídky a vtlačil oči do dlaní; tak seděl malou chvilku, pak zdvihla se hlava jeho pomalu vzhůru a oči upřely se zamyšleně na zlaté révy, jimiž zeď naproti besídce bohatě zarostlá byla. Eva sklopila oči mlčky na práci, kterou ze stolu vyňala, a Xaver vypravoval.

„Myslete si velkou zahradu za starým domem, pokrytým hrubými fresky z historic všelijakých svatých a světic, myslete si zahradu tu v plném květu, ozářenou sluncem a znějící hřmotným zpěvem nesčíslných ptáků . . . a pak myslete si starého kněze s přísným, pedantickým výrazem na vraskovité tváři starého muže, snad srdce dobrého, ale tvrdých slov, muže s povahou beze stopy důstojnosti, muže slepě oddaného rozkazům hrdé mé matky; myslete si to vše, a máte pojem o místě a o společnosti, v které jsem vyrůstal. Snivá krása zahrady probouzela citlivost v mém srdci, tvrdost mého abbéa naplňovala mne nechutí k světu a z matky nemíval jsem než hrůzu a strach. Tyranství její a mého vychovatele podněcovalo mne ku vzdoru a k zpouře; matka chtěla míti ze mne kněze a právě proto snad nechtěl jsem jím býti . . . Právě v den, kdy jsem čtrnácté narozeniny svoje slavil, došel mého vychovatele dopis z Říma, v kterém matka moje, zdržující se tam již delší čas, mu rozkazovala, aby bez odkladu se mnou k ní přijel. Odjeli jsme ještě toho dne z Inšpruku, k mé nemalé radosti: byla to první moje cesta. Matka bydlila v nádherném paláci a celý Řím hrnul se k její návštěvě. Zůstával jsem se svým vychovatelem v meziposchodí paláce a z malého okna díval jsem se po celé hodiny na velké, nádherné ekypáže, jež se před vraty našimi zastavovaly, na dámy ve velkých toiletách, které z nich vystupovaly, na kardinály, žehnající lidu, který se tlačil ke kočárům, viděl-li je přijížděti a na všelijaké ty hodnostáře, již se v nejskvělejších uniformách u nás jen hemžili. Matku nebyl jsem po celý pobyt svůj v Římě posud viděl, a divil jsem se, k vůli čemu mne k sobě povolala. Jednoho dne ale, když opět ekypáž velká a těžká jako koráb se před vraty byla zastavila, poslala matka pro mne a uvedli mne do salónu. Matka tam byla s jedním kardinálem s dlouhou karmínovou vlečkou a zlatým, blýštícím se křížem. Kardinál dal mi ruku k políbení a udělal nade mnou ve vzduchu kříž posuňkem plným dokonalé elegance. Kardinál byl krásný, posud mladý muž, velkých duchaplných očí a s jemným, trochu lstivým úsměvem.

„Monseigneur přál si tebe vidět, Xavere," pravila matka, „monseigneur slyšel o povolání, jež cítíš, státi se církvi svaté prospěšným a monseigneur ti žehná, abys vytrval ve svém předsevzetí, a aby úmysly, které ti vnikl bůh, ku prospěchu svaté jeho církvi v tobě uzrály."

Svěsila hlavu jako v němé modlitbě a kardinál sklopil oči s pobožnou grimassou. Zdálo se mi, že úsměv jeho byl ironický. Svrchovanost matčina pokrytectví se mi shnusila a úsměv jeho mne urážel, zbledl jsem zlostí a třásl se strachem, neb zdálo se mi, jakoby mne byla matka v okamžení tom již církvi svaté na dobro vydala, by se mnou naložila dle libosti. Byl jsem zoufalým.

„Já nebudu nikdy knězem!" zvolal jsem v rozčilení nejvyšším a nabývaje samým strachem zmužilosti, „jsem šlechticem, předkové moji byli hrdinové. Nenávidím popy a až síla moje dospěje, chopím se meče. Ať žije Garibaldi!" Jak se jméno slavného generála v mé řeči tehdy namanulo, nevím dosud sám. Byla to pravá inspirace pomsty. Poprvé snad ve svém živobytí omdlela matka moje do opravdy. Kardinál byl sice velmi pře-

kvapen, ale zůstal klidným, měřil mne toliko ironickým a opovržlivým zrakem. Dvéře se v tom okamžení rozlítly a voláno sáhodlouhé jméno nějaké španělské doni. Doña vešla šustíc hedbávnou vlečkou po mramorové podlaze a kardinál vstal rychle.

„Váš flakón, madame,“ pravil kloně se galantně, „hraběnce není dobře!“

Doña letěla s flakónem ku křeslu mé matky a kardinál velel klidně jednomu z lokajů v předsíni: „Odveďte toho hocha!“

Po chvilce krátkého oddechu pokračoval Xaver.

„Nepochlubil jsem se abbéovi svým hrdinstvím, které mne dosti brzy opustilo a bledému strachu za kořist ponechalo. Rozechvěně čekal jsem po celý den na osud svůj a vymaloval jsem si všelijaké možné tresty barvami nejkřiklavějšími s vynalezavostí inkvisitora. Ale nestalo se nic, matka jen zkázala abbéovi, aby mne zavřel do mého pokoje. Seděl jsem u svých knih a poslouchaje hrčení kočárů na ulici usnul jsem posléz ve velkém křesle. Náhle rozlítly se ale dvéře pokoje a matka moje se objevila na prahu v plné toiletě tak, jak se byla po obědě se svými hostmi rozloučila. Byla smrtelně bledá, temné oči její byly hrozny, jako oči Medusiny, šlehaly strašlivé blesky, hleděly nenávistí nepřirozenou, tenké její rty byly tak pevně zavřeny, že slova její, když promluvila, je sotva dělila a jako sykot hadí z úst jejích přicházela. Abbé stál za ní třesa se strachem, já zůstal beze hnutí ve svém křesle jako zkameuělý. Přiblížila se mi těsně a já strachem a hrůzou sebou ani nehnul, dech její ovíval jako dech smrti ztrnulou moji tvář, když se byla ke mně sklonila.

„Ty tedy budeš hrdinou jako předkové tvoji?“ zasyčela posléz a hlas její chvěl se vztekem a nenávistí, „ty budeš snad vojákem Garibaldiho?“

Z úst mých otevřených ozval se jen chrapot: zahledl jsem v její ruce dlouhé stiletto, které křečovitě svírala. Nebál jsem se, že mne snad zavraždí, ale pouhá myšlenka, že tasí na mne ruka nůž, třeba jen aby mne děsila, ruka, kterou každé jiné dítě celuje s nadšením, myšlenka ta obracela krev moji v tuhý led.

„Bandito!“ vykřikla pojednou matka s výbuchem pološílenství, „zde požehnání mé na hrdinský tvůj pochod!“ Těmi slovy vrazila mi stiletto do kolena a zmizela jako bleskem z komnaty. Srdce rozrývající výkřik abbéa poučil mne o tom, že aspoň v hrudi jiných posud tluče lidské srdce, třeba by se matka stala tygřicí; klesl mi k nohoum se slzami v očích a já s vděčným úsměvem za jeho soustrast omdlel jsem. Zmrzačelého převezli mne za čas do Inšpruku, do starého domu, pestrého hrubými fresky, kol kterého vysoké stromy staré zahrady smutné písně šumí. Matku svoji neuhlídal jsem nikdy více ....“

Hlava jeho, jakoby trapnými těmi upomínkami stížena, klesla mu na prsa a v besídce panovalo hluboké ticho, toliko sladkým šelestem mladého listí rušené. Když Xaver hlavu pozvedl, uzřel tvář Evinu slzami zrosenou, bledou a plnou nejvroucnější útrpnosti. Srdce jeho se mu šířilo blahem v prsou, chopil ruku její a přitiskl ji horoucně ke rtům. Eva mu nebránila, ale vstala a vyšla z besídky, než jediného slova promluvil. Xaver ji nezdržoval, nechtěl jí v chvíli té lásku svoji vyznat, nechtěl kořistit z útrpnosti její a z rozčilení jejího, vždyť slzy její byly tak výmluvné a vřelé tisknutí jemné ruky dostačovalo mu úplně. Xaver viděl zřejmě, že je milován, a nebažil pro ten okamžik slyšet to z úst jejích; mluva očí byla mnohem slastnější a dotýkala se srdce jeho mocněji tajuplným kouzlem, než slova to učiniti mohla. Tonul v blaženství. Za chvilku vešla Eva opět, ale ve společnosti Mis Griffith, a Xaver trávil večer s nimi v milém, klidném rozhovoru. Večer ten byl jakoby předsvitem toho rodinného štěstí, o němž Xaver po boku Evině snil. Přál si, aby čas kvapný krok svůj zastavil, nemohl se odtrhnouti od pohledu na milenou její tvář, na zářící to oko, z kterého krásná její duše zírala v sladkém nadšení. Když konečně mu přece odejíti bylo, zabolelo mu srdce tesknotou: zdálo se mu, že se s ní loučí na věky!

Den na to přijel dávný přítel Miss Griffith se svou ženou a dcerou ze Škotska. Byli na cestě do Karlových Varů a pozdrželi se několik dní v Praze. Byl to smutný čas pro Xavera, neboť ubytovali se v domě Miss Griffith a Eva prováděla je po Praze, která se jim značně líbila. Xaver si předsevzal, že po celý čas jejich pobytu Evu nenavštíví, byl tak sobeckým, že společnost její chtíval vždy jen výlučně pro sebe a nesnesl to, bavila-li se v jeho přítomnosti s jinými. Po dva dni zůstal heroicky předsevzetí svému věren, nevycházel vůbec a vzdychal ve věži lady Arabelly; ale třetí den byla trpělivost jeho u konce, rozběhl se k jejímu domu. Eva nebyla u sebe, chodila se svými hostmi městem. Xaver byl tím rozmrzen, smuten; toulal se po hodiny ulicemi a pak vešel k baronce, kterou již celou věčnost nebyl viděl.

„Ty zanedbáváš nás příliš,“ stěžovala si stará dáma, „víš přece, že nás již dlouho v Praze míti nebudeš. Za týden na nejvýš odjedeme na venek. Ani ty přece nezůstaneš celé leto v Praze? Ty musíš k nám přijít a pak navštívíme vespolek markýze. Ginevra již dávno nepsala, čekám každý den na nějaký od ní list. Zdála se mi smutnou, velmi smutnou posledního času, nevím, co ji trápí, ale nemůže to být než její otec. Markýz je netvor. Kéž bych Ginevru již vdáti mohla! Xavere, ty jsi kus ledu, kus necitelného ledu, pravím ti! Krása její tě nedojala? Ah, můj ty bože, za našich časů bývali mužští citlivějšími. Pravda, tenkráte je politika ještě neotupěla jako dnes. Celá moudrost jejich shrnovala se v staré devise: duši svoji bohu, meč králi a srdce dámám. O smějte se jen, pane manželi, a ty, Xavere, se také neostýchej, vždyť vím, že té době nové a velikosti její, vámi tak nadšeně chválené, naprosto nerozumím. Co chcete, jsem stará žena, jsem mumie, jsem ...“

Baron a Xaver měli ji co chlácholit.

„Chceš-li mne udobřit, Xavere,“ pravila pak, „jeď s námi na procházku; za to ti odpouštím pro dnešek večerní návštěvu, neboť vidím, že ti moje úterky velkou radost nepůsobí.“

Xaver byl s barončiným návrhem spokojen; vyplnila ta procházka aspoň čas, jeli do bubenečské obory, pak obědval s baronovic a zašel na večer k Miss Griffith. Myšlenka na její hosti mu valně nelahodila, ale musil Evu vidět, stýskalo se mu přes příliš a podrobil se tedy nutnosti vidět ji ve společnosti těch cizinců. —

Miss Griffith seděla se svými přátely sama v saloně, když tam Xaver přišel. Host její a žena jeho nebyli ani zajímavi ani naopak právě nepříjemni, mluvili celkem málo, ale co mluvili, nebylo plané. Dcera jejich Ruth byla jemná, ne příliš hezká ani příliš zdravá osoba; oči

její byly příliš světlé, vlasy příliš žluté, tahy obličeje nebyly dost ryzí, ale úsměv její byl za to velmi lahodný. Xaver pronášel a vyslechl obyčejné fráse, kterých při seznamování s cizinci se užívá a hleděl stále na dvéře, kdy se tam Eva zjeví. Konečně vešla a Xaver se jí zhrozil. Byla bledá a oči její byly pláčem zarudlé, bylo viděti, že rozčilení jakési násilně potlačuje a že marně se snaží, aby se tak klidnou jako obyčejně zdála. Vítala Xavera s chladností nezvyklou a ubohý mladík byl chováním jejím zdrcen.

„Je vám již lépe?“ ptala se Ruth, vstávajíc, šla proti ní a vinula přítulně rámě kolem šíje Eviny.

„Je paní Gordonová nemocna?“ ptal se Xaver úzkostlivě Miss Griffith, když se Eva s Ruth do rozmluvy dala. Miss Griffith potřásla hlavou.

„Vejděte za nějakou chvíli do vedlejšího pokoje,“ šeptala nepozorovaně, „přijdu za vámi a povím vám něco.“

Xaver seděl chvilku mlčky na svém místě, pak ptal se Evy, jestli by mu nechtěla zapůjčit jistou sbírku písní pro klavír, a když přisvědčila, vstal, aby sám noty ty vyhledal. Klavír stál ve vedlejší komnatě a noty byly tam na malé etagérce nakupeny. Sotva vešel Xaver do komnaty, octla se Miss Griffith za ním. „Nalezl jste, pane hrabě?“ volala nahlas v otevřených dveřích a přistoupila pak těsně k němu.

„Eva dostala psaní z Afriky od toho strašlivého slepce,“ šeptala spěšně. „Nezmíní se vám zajisté, ale zde máte psaní, které ve svém žalu v mých rukou zapomněla; přečtěte si to, zvíte pak, co ji pobouřilo. Ale chraňte se, aby to Eva neviděla. Nejednám diskretně, ale štěstí její jde mi nade všecko.“

Na to odešla opět do salonu. Xaver rozložil rychle list a četl.

„Poznala jste již samu sebe? Máte ještě k sobě tu hrdou důvěru? Aneb nahledla jste konečně, že slepec jasněji viděl, než vy vidoucí? Já vím, že v Indii ještě nejste a prorokuji, že tam nepůjdete! Usnula jste pod stromem jedy kapajícím, jejž lidé hříšně láskou nazývají a jehož pravé jméno zní ješitnost a křehkost. Když uhodl jsem pravdu a když neskrýval jsem ji před vámi, tu jste byla uražena a mstila jste se dle spůsobu žen urážkou, krytou umělými květy vaší deklamace. Já mlčel a čekal. Dnes mluvím, tajný hlas mi praví, že již mluvit mohu, neboť nyní zajisté již neklamete sebe a nezklamete svět. Kdy půjdete tedy do Indie? Kdy splníte svůj slib, jehožto slávu jste již napřed sklízela, nečekajíc, až jej splníte? Jděte, máte-li ještě sílu odervat se od sladkošeptajících úst a odvrátit zrak od zraku milence. Pište mi to jediné slovo z Indie: „jsem zde“ a vyznám se pak, že jste mne překonala.

„Hlas z pouště volajícího Mac Gregora.“

Xaver smáčkl dopis zlostným posuňkem a vrátil se do salónu, snaže se marně zdáti se úplně klidným. Miss Griffith upřela naň skoumavý zrak a oči jeho zasvítily a rty jeho se zachvěly; na štěstí byla Eva s Ruth zabrána v přehlížení fotografického alba, sice by byla ihned dle výrazu jeho tváře a dle pohledu své tety poznala, že tajemství její již bylo mladíkovi známo.

V albu byly některé fotografie českých bradů a Ruth a její matka byly malebností těchto budov unešeny; tázaly se na jejich jména a kladly posléz Evě a Xaverovi rozličné otázky, týkající se českých dějin a poměrů národních. Jako většina cizinců měly Prahu a Čechy vůbec za úplně německé a divily se tomu, když opak nalézaly.

„A jak prapodivnou to mluvu slyšíme na ulicích!“ divila se matka Ruthina.

„Chtěla bych jednou slyšet česky v souvislosti mluvit,“ prosila Ruth Evu, „prosím, mluvte něco s panem hrabětem.“

„Aneb deklamujte nějakou báseň!“ navrhovala matka.

„Oh, vy nevíte, že Eva improvisuje,“ podotkla Miss Griffith, „žádejte ji, aby improvisovala po česku.“

„To vás přece bavit nemůže, když slova nerozumíte,“ vymlouvala se Eva.

„Oh bude nás to velice zajímat, je to cos docela pro nás nového,“ prosila Ruth tím milým, neodolatelným úsměvem.

„Učiňte tak!“ připojil se Xaver hlasem vroucím.

Eva na něho pohledla. Přes tvář její přeletěl stín hlubokého smutku, rty její se zatřásly a oko její zvlhlo. Vstala rychle a odvrátila se od svých hostů. Usedla opodál, zakryla na okamžik tvář a pak počala hlasem smutným, chvějícím se pohnutím, takto za hlubokého ticha posluchačů mluvit:

„Na širé pláni v zemi severní,
kde led a mha, kde sníh a noc se rodí
a smrt přebývá v zmrzlých bařinách,
odkud na bystrých vichřic perutěch
se řítí v kraje sluncem zlacené, —
tam vyrostla polibkem krátkých jar
ze země černé bříza stříbrná.
Jen krátká byla doba blahých dnů,
jíž osud krutý rukou lakotnou
jí odměřil, a přišla hodina,
kde sladký dar života zdejšího
jí bylo vyměnit za hořkou smrt . . . .
Bylo to v noci tiché, hluboké,
když mráz ji objímal, když líbal ji
a dechem zhoubným jiskru života
v ní hasil, a v smrtnou tmu ponořil
sen světlý, jejž o podletí snila,
o slunných nebes šťastném úsměvu.
Na zemi sníh se blýštil jiskrně
a zář severu plála krvavě
na nebesích a hvězdy tonuly
v tom proudu brunátném a zbledaly,
jak květy mroucí, jež požár ovane,
když v noci vznikne v lesním úkrytě
a žhavé proudy valí široce . . . .
Jen jedna hvězda posud zářila
a vzdorovala rudým paprskům,
ta lila útrpně svůj čarosvit
na břízu krutým mrazem vražděnou.
A bříza pnula nahá ramena
tou rudou nocí vzhůru k hvězdě té
a mluvila k ní mroucím šelestem:
„Oh ty, jež vysoko nad zemí záříš
a nepodléháš smrti zákonům,
jež bohu blíž a jeho andělům
tak neskonale šťastna kroužíváš
a útrpně se díváš v bídy dol,
ty dcero nebes slyš, co země dceř
teď k tobě mluví ve své pokoře!
Já bohu vděčna jsem za života dar
a nereptám, že mi jej odnímá,
neb šťastná byla jsem v své samotě,
a v truchlém kraji ráje snila jsem;
a blažily mne vlasy zelené
a stříbro kory, za roucho mi dané:
vždyť lepost moje jednou poskytla
za vedra dne mladému rekovi
na krátkou chvíli sladkou hospodu!
On od severu táh na šťastný jih
a znaven u pně mého spočinul:

Na větve moje věsil lesklou zbraň,
pavezu svou a zlatou přílbici,
o kmen můj vnadnou hlavu podepřel
a zdříml tak, jak v klíně matčině.
Tu bytost moji projel sladký bol,
já korunu svou k němu sklonila
a šeptala mu v ucho sladké sny
o blahu nekonečném, dosáhnout
jež nelze ni člověku ni tvoru
jinému v tom strastiplném světě,
kde blahem jediným tušící sen!
A rosa jitřní se mne kapala —
ta bolela co slza palčivá ....
On setřás dřímotu a prohlíd zas
a zamyšleně upřel zraky své,
dvě hvězdy modravé, na zachvělý
můj list a odešel sléz s povzdechem,
s pocitem tajuplným, zmateným.
Třikráte vrátil se nevěda, co
jej pudí ke mně v tužbě záhadné —
že duše moje jemu příbuzná,
to neuhod a zmizel v dálavě ....
Oh hvězdo jasná, krásně zářící,
on vrátí se od luhů květnatých
na sever tichý, pustý, dumavý,
a najde tělo moje zčernalé
a větve svislé, větrem zlomené ...
Až na kostře mé, smutně strmící
uprostřed vřesu, zbraně rozvěsí,
pavezu též a zlatou přílbici,
až o kmen můj pak hlavu podepře
a k tobě vzhlídne v výši nadzemskou
a smutně vzdychne nad mým osudem —
oh rci mu pak, ty světlo nebeské,
že bez reptání osud svůj jsem nesla,
že blažil mne ten krátký, sladký sen,
jejž v pustině jsem snila o štěstí!
O rci mu pak, ty světlo nebeské,
že nevěřím, že ho již neuzřím!
Co stvořeno, to zhynout nemůže,
byť stopa veškerá i ztratila
se oku, které hledá v vesmíru
tvar, jímž se ona bytost oděje,
jež loučí se na cestu dalekou.
Rci jemu pak, o hvězdo zářící,
že tužby naše, tužby záhadné
tou nejjistější jsou nám zárukou
o věčnosti a blahém shledání
tam, kde uvolněné naší bytosti
již mezí není — to mu, hvězdo, rci ...
A řekni mu, že upomínka naň
mi spásnou byla v chvíli strašlivé!" —
Tak mluvila ku hvězdě zářící
ta bílá bříza hlasem slábnoucím
a domluvivši, tiše zemřela." — — —

V salóně panovalo ještě dlouho ticho, když Eva umlkla; ač nikdo mimo Xavera slova českého nerozuměl, byli přece všickni dojati smutným, chvějícím se hlasem Eviným, která umlknuvši, hlavu na okamžik na prsa sklonila. Xaver třásl se dojmutím na celém těle, to bylo loučení, to bylo s bohem dání Evino, s bohem dání na věky!

„Vy nejste tak ukrutnou," volal po česku, nebera ohledu na celou společnost, „že byste odešla a mne zanechala v zoufalství! Vy zůstanete, já vás nepustím!"

„Nerozumím vám," odpověděla a trhla sebou na svém sedadle.

„Vy porozumíte," odpověděl, „aspoň tehdy, když vám vysvětlím. Vězte: četl jsem psaní toho slepce .... Co vám po něm? Buďte mou! Což není jediné, pravé povolání ženy státi muži po boku? Oh odpovězte, chcete být mou ženou?"

Eva seděla beze hnutí, byla ještě bledší než před tím, rty její se chvěly, jakoby cosi mluvila, ale nebylo slyšet co.

„Odpovězte, pro bůh!" volal Xaver úzkostlivě a vášnivě.

Eva neodpověděla, ruce se jí křečovitě svíraly na klíně.

„Co vám praví pan hrabě?" ptala se nevinně Ruth. „Kritisuje vaši báseň?"

„Chce odpověď" .... odvětila Eva tupě.

„Odpověď, na co?" divila se Ruth.

„Oh, chce jen vědět, kdy půjdu do Indie," vyrazila Eva ze sebe slabým úsměvem a vrhla plaše pohled stranou po něm. „Půjdu za měsíc, pane hrabě," přidala pak s velkým namáháním a vstala. Miss Griffith se dívala pobouřeně na Evu, pak na Xavera. Nastala trapná přestávka, i nezasvěcenci tušili, že se zde odehrává drama. Miss Griffith se konečně překonala a zapředla roztržitě se svými hosty nějakou lhostejnou rozpravu.. Eva toho použila, za chvilku se zvedla a vyšla z komnaty.

Xaver přijal ránu osudu na oko chladně a hrdinsky jako pravý stoik, ale duše jeho krvácela v hloubi smrtelně; před zrakem jeho míhaly se blesky a mraky, krev mu stydla v žilách, ale nehnul sebou, ba ani nevzdychl. Sebral všechnu svou sílu a súčastnil se asi na deset minut v obecném rozhovoru, ale pak předstíral bolení hlavy, vzal klobouk a odešel, aniž by byl vyčkal Evina návratu do pokoje. Bylo mu, jakoby kráčel ve snách, na čele mu stál chladný pot. Osud jeho byl rozhodnut, Eva ho odmítla chladně a hrdě. Byl hluboce uražen. Přišel domů a cítil se churavým, vrhl sebou na postel, a ku podivu, upadl brzy do hlubokého těžkého spánku, — byl omráčen.

Probudiv se ráno, nemohl se Xaver rozpomenout, co se s ním a s Evou vlastně bylo událo, cítil jen nesmírné prázdno a pustotu jakousi v hlavě. Strojil se mechanicky jako každé ráno, náhle ale bodla ho upomínka na včerejšek u srdce, jako by ho tam bylo uštknulo samo zoufalství zubem ostrým, jedem kaleným Svit slunce zdál se mu jako úšklebek, utekl se před ním do věže lady Arabelly, chtěl býti sám, nevyrušen ze svého bolu, který se jako strop kobky klenul mezi ním a šťastným světem ostatním.

„Já vím. že se vyhojím," pravil si po cestě s heroismem sebeklamným, „já cítím sílu k zapomenutí..." Ale vešed v prostor, kde ona byla dýchala, uviděv světlou, sluncem zlacenou tu stěnu, kde její stín se byl kdys rýsoval čarovnou konturou, nahledl Xaver rázem, jak ohromnou lží byl sebe sama obelhával, mluvě o síle a zapomenutí! Z hrdla vydral se mu těžký, dlouhý vzdech, Xaver zalomil zoufale rukama a klesl na kolena vedle křesla, kde ona byla jako na trůnu seděla, a pohřbil hlavu do vetchých polštářů, o které ona se kdysi byla opírala, zářic milostí ....

Tím časem plakala Eva hořké slzy ve své komnatě. Nebyla po celou noc oka zamhouřila, trpce si hrdost svoji vyčítajíc. Viděla v duchu Xavera, zoufajícího nad její krutostí a prosila ho na kolenou za odpuštění. Chtěla mu psát, chtěla ho prosit, aby k ní přišel, že mu své chování vysvětlí .... Šla do salónu, kde byla klíček svého psacího stolku dle starého zvyku do košíčku s hedbávím uložila; tu nalezla na dně košíčku onen podivný klíč od malé fortny Xaverovy zahrady, klíč ten podivný, který byla Nancy v onen šťastný den návštěvy ve věži

lady Arabelly domů přinesla a na nějž byli všichni již dávno zapomněli. Srdce Evino zabušilo při myšlence, která se v ní ozývala nesměle, podivně. Urazila Xavera chladnou hrdostí, — což aby hřích svůj nyní napravila nejhlubší pokorou? Což kdyby místo psaní sama na cestu k němu se vydala? Uvidí-li ji někdo, bude kompromitována, ale obětovat pověst svoji, zdálo se jí obětí malou u porovnání s chybou, kterou napraviti musila. Eva byla v takovém rozpoložení mysle, ve kterémž myšlenka i nejuesmyslnější a nejpodivnější se zdává nejpřirozenější a nejprostší. Diviuací milujícího srdce uhodla, že Xavera ve věži najde a za minutu byla již tam na cestě. Přehodila si španělskou černou krajkovou mantillu, tvořící na polo pláštík, na polo závoj, která se jí náhodou namanula, zakryla si hustými řasami krajek bledý obličej a letěla jako šíp prázdnou uličkou podél zdi zahradní. Mimo několik dětí nepotkala nikoho; třesoucí rukou otevřela fortnu a nedotýkajíc se téměř ani písku na cestách, letěla stinným labyrinthem křoví, a nezastavila se než na prahu síně, kde Xaver posud na kolenou ležel. Tam opřela se bez dechu a blízka mdlobě o veřeje otevřených dveří a svírala oběma rukama srdce svoje nazpět v ňádra, z kterých se prolomiti hrozilo.

Xaver zachvěl se uslyšev šelestění hedbávného šatu po schodech a vykřikl vášnivě zahlednuv Evin bledý obličej, zlatým vlasem ovroubený, nořící se z bohatých řas černého závoje. Vzal ji za ruce a velká jeho láska podobala se k šílenství: nebyl smyslů svých již schopen, v žilách proudil se mu oheň, v uších bušila mu kladiva a na oči spouštěla se mu mlha plná paprsků. Objal ji a pokrýval polibky. Eva vyrvala se mu z jeho objetí, jediný posuněk její vrátil mu okamžitě rozvahu: obrátila se totiž k odchodu. Xaver zakročil ji cestu ku dveřím a klekl před ní.

„Ty říci nemůžeš, že mne nemiluješ, Evo!" volal hlasem třesoucím se vášní a vroucností. „Proč mučíš mne a zapíráš? Chceš-li moji smrt, proč nekážeš mi, abych si srdce proklál mečem aneb mozek vypálil výstřelem? Proč vyvábilas muka nejhorší, proč chceš mne hrdostí svou a vylhanou lhostejností zavraždit?"

Oko Evino vzplanulo, nevýslovně sladká zář linula se z něho. Sklonila se ku klečícímu mladíku.

„Miluji tě, Xavere!" šeptala, „ó já tě miluji!"

Prostor zalehl jásavým jeho výkřikem, nehnul se z místa svého, nevztáhl ruky po ní, ale rty jeho líbaly kameny podlahy, kde noha její stála.

Klonila se ještě více k němu, jala hlavu jeho oběma rukama, noříc tenké prsty do hustých jeho vlasů, a hleděla mu do očí svým zrakem zářícím, z kterého se slza štěstí tlačila. Posuněk ten byl plný cudnosti a plný vděku nevyrovnaného.

„Oh Xavere, ty moje duše!" šeptala. „Oh rci mi přec, že mi odpouštíš! Ranila jsem tě včera řečí svou? Svým chováním? Nikdy, nikdy sama sobě hřích ten nezapomenu. Avšak jak mohla jsem nabídnutí tvoje přijmouti, když činil's to jen následkem rozčilení a toho pokořujícího listu? Když jednals pod nátlakem nediskretního chování mé tety? Ach, Xavere, ten list mne snížil v prach — protože byl pravdivým. Což nezapomněla jsem všeho na světě slunic se ve tvém pohledu? Hleď a já netušila jsem, že znáš moje tajemství, já netušila jsem, žes přečetl ten list a v bolu svém vyznala jsem ti improvisací svoji lásku! Oh suď o zmatku mém a vnitřním zardění, když jsi mi náhle sdělil, jak jsi mi byl porozuměl! Jak děkovala jsem osudu, že's se pouze tázal, chci-li tvou ženou být! Tu mohla jsem se v slabosti své podpírat o svoji povinnost, neb nemohu ani nyní ještě *„ano"* říci s jasným svědomím. Kdybys ale byl se tázal, zda-li tě miluji — oh pak, pak byla bych zapomněla na vše i na svědky, ba na celý svět, pak byla bych ti klesla na prsa a s jásotem bych ti byla vyznala, jako teď, že tě zbožňuji, můj Xavere, neboť hleď, já jsem jen slabá žena a sšílila jsem štěstím tvé lásky!" —

„Ty's mou, Evo, na věky! Má ženo, má spáso!" Vtiskl ji polibek na uzardělou tvář. „Oh mluv, mluv! Oh rci přece duši mé, že spásou její jsi, že neodlučně se s ní spojuješ, ty zřídlo mého života!"

„Oh Xavere!" volala Eva, „kdo očernil ten život vezdejší a řekl, že v něm není blaženství? Držím drahou hlavu tvoji ve svém náručí, vinu k srdci ji a žiju! Kde je ten rouhač, jenž by říci směl, že štěstí dokonalého nelze nalézti? Oh, Xavere, co jsou muka celého života proti jedinému okamžiku slasti takové? Čím by bylo jen možné osudu zaplatiti dluh za tuto jednu hodinu?"

Sotva byla domluvila tato slova, když na schodech se ozývaly těžké kroky milenci ovšem nepozorované a dva stíny padly posléz od prahu v sluncem vesele ozářenou síň: baron a baronka stáli ve dveřích němým udivením ztrnulí, tiší jako sochy. Xaver, zpozorovav je konečně, vyskočil a první myšlenka Evina byla zastřít závojem svým na smrt zbledlou tvář, avšak neučinila tak. Zakrýti tvář bylo jako z nějaké viny se vyznat a láska její byla jako slunce. Ruce sklesly jí nazpět, stála klidná před přísným pohledem baronky a srdce její zajásalo při pohrdlivém jejím úsměvu. Obětovat pověst svoji Xaveru, to byla oběť malá pro Evu, ale každá oběť pro něho byla vítaná: zatím pověst, později třeba snad i krev a spása duše! Trapná ta situace netrvala než okamžik.

„Grand dieu! C'est un scandale qui n'a pas son pareil!" volala baronka a dala se na divoký útěk, nepouštějíc ruky svého manžela, jakoby se o něho bála na blízku té Dalily. Byli již v zahradě zmizeli, když se Xaverovi chladnokrevnost zase vrátila.

„Pojďte za nimi, Evo!" volal, „jsou to příbuzní, dobří lidé, představím vás ihned co svoji nevěstu."

„Stůjte, Xavere!" odpověděla, „nedbám toho, co se stalo. Krátký okamžik opojení zmizel, buďme opět rozumní."

„Oh Evo, já vás nepoznávám," volal bolestně dotknut její náhlou chladností.

„Xavere, já vás miluji," zašeptala unyle a pak přidala hlasem třesoucím: „nikdy nezapru pravdu, kterou jsem vám právě zjevila. Miluji vás. Nechte mě domluvit. Vy žádáte mne za ženu — nevím, mohu-li jí býti."

„Proč byste nemohla? — Neuznávám vašich námitek!"

„Xavere, můj příteli, mám za povinnost zjeviti vám těžké tajemství, ach bolné, bolné tajemství . . . . Nevím, neodvrátíte-li se ode mne, až promluvím."

V Xaverovi ozýval se nepokoj, opět zablýskla se před zrakem jeho podivná to podobnost Evina se spící kráskou v mansardě. Zaplašil tu myšlenku s nevolí jako vždycky.

„Nevěděl bych, co byste mi říci mohla,“ počal, „co by to býti mohlo“ —

„Vyjevím vám vše, co mne tíží,“ přerušila mu řeč, „avšak neučiním to teď a zde. Nechte mne odsud odejíti se srdcem naplněným radostí, nechte mi památku na tuto rozmluvu, na toto místo neskalenu! Kdyby nás osud rozloučil, kdybyste se odvrátil od té, která vás miluje . . .“

Nenechal ji domluvit.

„Evo, Evo!“ volal, „jak můžete mluvit slova podobná?“

„Za den, za dva třeba dny zvíte moje tajemství,“ pravila mu, „a nyní buďte s bohem! Však ještě ne. Zde vezměte památku na slastné tyto okamžiky,“ pokračovala Eva a vyňala malý skvost, jejž vždy na černé stužce v záňadří nosila. „Mějte památku, Xavere, na tuto hodinu; prsten ten pochází od osoby, která zasáhla rukou rozhodnou v osud můj; stalo se tak v jisté noci na věky mi nezapomenutelné, a tajemství, které vám pověděti chci, souvisí úzce s onou osobou a s tímto prstenem.“

Podala mu prsten a Xaver zblednuv, vykřikl temně — byl to jeho prsten s tím hrozným slovem „Kain“, vyrytým v safíru, prsten, jímž byl před pěti lety v divokém rozhorlení mrštil po oné ztracené ženštině, která tenkráte se mu byla zhnusila záříci svou prodajnou krásou!

„Co je vám?“ tázala se Eva, polekána jeho výkřikem a jeho bledostí.

„Ten prsten byl kdysi mým a dal jsem jej — —“

„Oh mlčte!“ vykřikla a zbledla též a z očí kanuly jí velké slzy. „Ten prsten že byl váš? Oh, bože můj? Neřekněte mi přec, komu jste jej dal! Šetřte mne a nejmenujte ji jménem tím, které jí náleží! Ten prsten že byl váš?“

Oh bohužel!“ zvolal Xaver a zakryl dlaní truchlou svoji tvář. Viděl ji opět, luznou záletnici s tím vlasem světlým, s okem jako noc, a byla to tvář Evina!

Tajemství tedy bylo zjeveno, pošmurné jeho tušení se vyplnilo a svět řítil se v rum a slunce haslo a nebylo již na světě života. Vrhl sebou do křesla a hlava jeho padla na lenoch. Za chvilku cítil, že se ruka její dotkla vlasu jeho, ale když pomalu hlavu pozvedl a oči otevřel, viděl, že byla síň již prázdná. Eva byla odešla . . . Vyhledl z okna a uzřel lem jejího šatu, zahnula právě mezi křovím k malé fortně . . . . .

Oh kéž by to vše jen bylo snem! Kéž by raději mrtva ležela u nohou jeho v čistotě andělské, jak o ní snil! Ale ona žila — a byla pro něho ztracena! Čím mohla mu nyní dále být? Ženou? Myšlenka ta se mu zhrozila, a milenkou? Ne, ne. Nemohl milovat než Evu tu, o které duše jeho byla horovala v nadšení, Evu s rouchem bělosti nebeské, pro Magdalenu měl jen soustrast hlubokou, nic více. Milovat ji jako ženu čistou, to bylo nemožné, milovat ji jinak, to bylo olupovat ji o jedinou její zář, o kajicnost, o svatý oheň ten, který ji očisťoval, to bylo by uvrhnout ji zpět do rmutu, z kterého se byla povznesla. Přemožen prudkostí mladého svého věku, oddal se zoufalství nerozumnému, tlonkl hlavou o tlusté zdivo věže, až krev jeho řinula se mu po tváři. Přál si, aby slunce s nebes spadlo a celý svět se rozrušil v chaos atómů! Pak zase zdálo se mu, že přece vše jen hrozným bylo snem, a ranil si prsty, aby se bolestí probudil! Pak zase myslil, že prchat musí v širý svět, až unavením zhyne někde v poušti neobydlené! Stěny jej svíraly jako hrob, utíkal z věže, kde se mu posud zdálo, že vidí její stín, minulostí poskvrněný, prchal do zahrady, kde každým krokem vrážel do stromů. V širokém stromořadí, vedoucím k mříži, jež zahradu od dvora dělila, procházel se pomalu baron. Xaver neuviděl ho dříve, až baron jeho pojal za rameno.

„Jsi již sám?“ tázal se baron s úsměvem, kterým říci chtěl, že podobné dobrodružství považuje za věc nad míru pikantní, „vyznám se ti, Xavere, že se vkusu tvému obdivuji,“ dodal. „Je mi jen baronky líto; dostali jsme včera od Ginevry psaní a jedeme zítra do Šumavy. Chtěli jsme tě přemluvit, aby's jel s námi. Řekli nám, že jsi v zahradě a nejspíše prý ve věži. Čert mohl se domyslit, že nejsi sám!“

Xaver ani neslyšel, co mu baron povídal.

„Musíme ženu nějak udobřit, vymyslíme si něco. Víš, nejlépe bude, přijdeš-li dnes na večer k nám, nalezneš množství lidí, žena nebude moci s tebou zvláště mluvit, a jedná se přece jen o první okamžik opětného shledání. Jsi srozuměn?“

Xaver klesl beze slova na dřevěné sedátko vedle cesty, bol jeho dosáhl vrcholu, smysly ho opouštěly. Baron byl leknutím bez sebe, teď teprve zpozoroval bledost Xaverovu a krev jeho na čele. Volal žalostivě o pomoc, aniž by ho kdo slyšel.

Ale mdloba Xaverova, může-li se konvulse lítostí způsobená tak nazvati, netrvala ani pět minut a mladík dal se pak poslušně baronem do domu odvésti. Baron stál na svém, že Xaver musí ulehnout, a tento vyhověl konečně jeho přání, aby se ho zbavil. Když byl zase o samotě, zavolal si Beppa.

„Za hodinu ať jsou moje věci ve vaku složeny, odjedeme.“

Beppo stanul uprostřed pokoje překvapením jako přimrazen.

„Odjedeme?“ opakoval.

„Ano, na večer.“

Když byl Beppo vyšel, jal se teprv Xaver přemýšlet, kam by asi měl odejet. Do Ameriky? Do Italie? Do Švédska? —

Vše bylo mu lhostejno, ležel po celý den jako zabit a na večer nebyl ještě rozhodnut, co počne a kam odjede. Baron přijel pro něho a vyvedl ho z rozpaků.

„Žena je nad míru znepokojena tvojí náhlou nemocí,“ vypravoval, „chtěla sem sama zajet, ale bála se, že by tě opét nalezla ve společnosti.“

Baron se smál co mu hrdlo stačilo a přestal teprve, když byl zpozoroval skrze slzy smíchem vynucené rozmrzelost rozlévající se pošmurně na tváři Xaverově jako hustý mrak.

„Zkrátka řečeno,“ počal zaraženě, „jsi-li tak dalece zdráv, bude ti nejlépe, půjdeš-li se mnou.“

„Já nejraději šel bych se světa,“ vyjelo Xaverovi z úst.

„Toť příliš daleko, pojď nyní k nám a později s námi do Šumavy,“ prohodil baron. „A trápí-li tě snad lásky žal — a podobá se tomu — mám také radu pohotově.“

Xaver se ušklíbl opovržlivě. „A ta by byla?“

„Trápí-li tě milenka jedna, nech ji, a hledej ihned náhradu. Věř, jedna jako druhá a ta nová je vždy ta příjemnější.“

Xaver neodpověděl, ale dal se po dlouhém přemlouvání baronem zavléci do společnosti. Nepozoroval ani při shledání s baronkou její vyčítavou tvář a rozpačitý její ruměnec. Byl chladný a trpký, tak že ho nikdo ze známých jeho, s kterými se toho večera v dychánku sešel, takřka ani nepoznával. zůstal celou noc s hostmi barončinými, poprvé to za svého pobytu v Praze a odpůldne druhého dne rozloučil se s Prahou. Dal se baronkou a jejím manželem přemluviti k návštěvě do Šumavy. Vždyť byl mu celý svět už jedinou jen pustinou! — —

(Pokračování.)

Propercia de Rossi.

(Idylla.)

1.

Zas večer snů, jak za dob lásky jednou,
do oken mých se hustým parkem plouží,
jak luna bledá v chmuru neprůhlednou
zas mysl moje v minulost se hrouží.
V Bologni vížky v souladu již hravém
do dálky znějí se zvonícím bravem,
porůznu světla vyhoupla se v šeru,
jak s lunou v loktech vlny na jezeru.
V tu dobu snivou, v háji oranžovém,
Silvio blažil horoucím mne slovem
a slze lásky s démantovou rosou
zapláły v růžích, chvějnou nad mimosou.
Kol zmíral ruch, v náš hovor lásky tichý
jen z keřů zněly dvou hrdliček smíchy,
snad jejich rty též snoubily se plaše,
jak citem vroucím v loubí ústa naše.
Byl šlechticem; však v zaníceném hledu,
v osmáhlé tváři, na rtu přimklém jemně,
já nečtla hrdost, po pýše ni sledu —
vždyť lásky něhou kloníval se ke mně.
Však přišel čas, kdy jako přízrak němý,
s ubledlou lící bloudil cypřišemi
a v náruči mé zachvíval se mrazem,
jak děsil by se vlastním před obrazem.
Za noci tiché, na jezerním člunu,
já zřela prvně za mraky plout lunu,
hrot lásky první zakalený bolem
nad hlavou hvízd', jak sova letíc dolem.
„Opustíš město, za svítání, z rána,
máť ouklad strojí, hrdá markysána,
než mine rok, utiším vlny hněvu
a přijdu pro tě, milenku svou děvu.“
Do hloubi stínů zatemnělých sosen
upírám zrak, jenž vzpomínkami zrosen,
pod okna tažní přiletěli ptáci, —
má láska mrtvá, on se nenavrací.

2.

Od doby té již čtrnáct prchlo roků,
co slza tlačí ve vyhaslém oku,
čas dlouhý dost, by na prach v popelnici
konečně spálil srdce milující.
Však na mou lásku s tvořivosti tuchou,
jak slunko jarní na ratolest suchou,
umění paprsk, čarovně pad' zoře,
že duše má, jak vlnobitím moře,
myšlenek vlny na pobřeží světa
v nadšení jiskry ku oblakům metá. —
Já rukou touž, jež ovíjela šíji,
Madony půvab do mramoru vryji
a z téhož rtu, jenž láskou vzplanul květnou,
usměvů ptáci sochy v tvář se slétnou. —
Však srdce ženy tužeb dráhu mléčnou
zří ohněm blýskat v dáli nekonečnou,
dešť zlaté lásky padající v luhy
a v duši chvění rozepjaté duhy — —
což ruka lásku do kamene tesá
jak snivá noc své hvězdy na nebesa,
sic duch nadšený s aetherem se snoubí, —
však srdce zírá do života hloubi,
chce nazpět na zem, čarupIné báje,
hře lásky slouchat snivé na šalmaje,
tkát vlákna snů, jich zlatovlasou prouhou
se kochat, snít a zemřít třebas touhou.
A láskou žiji; čtrnácte již roků
se smutkem v srdci, s palnou slzou v oku,
než klesne v prach a zemdlí v tvůrčí síle,
pracuje duše o památném díle.
Viz třináct skupin, třináct zastavení,
mé lásky bol, toť umučení Pána, —
než hvězda zbledne, paprsk šlehne denní,
čtrnáctá socha bude vytesána.
Ježíše sejmu, svoji lásku svatou,
jak matka boží v náruč rozepjatou,
v jeskyni složím do země a prachu —
dnes ruka kmitne v posledním se vzmachu.

Než hory modré zasvitnuly stráně,
skončeno celé umučení Páně,
a vedle kříže mrtvé ženy tělo
jak mlha stříbrná červánkem se chvělo.

Karel Kučera.

Blíženci z hotelu Corneille.

Od *Ed. Abouta.*

(Pokračování a dokončení.)

V posledních dnech února dodal si Leonce srdce: hodlal žádat o ruku Theodory. Pán a paní de Stockovi zpraveni o tom Theodorou, přijali ho v slavné audienci.

„Pane barone, paní baronko,“ počal Leonce, „mám čest žádat o ruku vaší slečny dcery. Abych vás nenechal v bludu o svém postavení . . .“

Baron ho přerušil pánovitým posuňkem. „Nechte toho, pane markýzi, prosím vás o to. Celá Paříž vás zná a má dcera vás miluje, nechci více vědět. Kdyby i vaše jméno bylo neznámé, kdyby byl třeba váš otec promrhal své jmění, pravím vám: Theodora je vaše.“

Objal Leonce a baronka mu podala ruku k políbení. „Neznáte,“ pravila, „naše romantické Německo. Tam jsme všichni takoví . . . aspoň vyšší třídy.“

Uprostřed šílené radosti pocítil Leonce v sobě něco jako vzbouření poctivosti.

„Nechci klamat tyto dobré lidi,“ pravil pak sám

k sobě, „byl bych také lotrem, kdybych sklamal jich důvěru.“

Pravil hlasem rozhodným: „Pane barone, šlechetná důvěra, kterou jste vůči mně dosvědčil, nutí mne, abych vám sdělil některé podrobnosti o . . . .“

„Pane markýzi, zarmoutíte mne velice, jestli s tím nepřestanete. Myslím, že mi nechcete podat vysvětlení proto, abyste mne přinutil, podati vám důkazy o mém stavu a jmění.“

Baronka podporovala tato slova přátelským posuňkem, který měl znamenat: „Nechte toho být, není toho zapotřebí.“

„Dobrá,“ mínil Leonce, „nechám toho být. Povíme si to bez toho při sepsání smlouvy.“

Avšak baron nechtěl ani slyšet o nějaké smlouvě.

„Mezi šlechtici,“ pravil, „takovéto závazky, takovéto podpisy, takovéto záruky jsou zbytečny. Milujete Theodoru? Ano. Miluje ona vás? Jsem tím jist. Nuže, ko čemu tedy postavit mezi vás notáře? Zdá se mi, že se vaše láska obejde bez tečkovaného papíru.“

„Avšak, pane, kdybyste byl na omylu o mém postavení . . . .“

„Ale, hrozný hochu, nemohu být na omylu, netázal jsem se po vás. Nevím o vás ničeho, leda že se líbíte mé dceři, mé ženě, mně a celému světu. Nechci o vás více vědět. Mám zapotřebí vašich peněz? Jste-li bohat, dobrá. Jste-li chud, tím hůře. Řekněte totéž mně a jsme vyrovnáni. Nuže, to snad upokojí vaše svědomí: vy nemáte nic, má dcera nemá nic, vy se jmenujete Leonce, ona se jmenuje Theodora a já vám dávám své otcovské požehnání. Jste spokojen?“

Leonce plakal radostí.

Tu vstoupila Theodora.

„Pojď sem, má dcero,“ pravila baronka, „a řekni panu markýzi, že si ho nebereš ani k vůli jeho jménu, ani k vůli jeho jmění, nýbrž k vůli jeho osobě.“

„Drahý Leonce,“ pravila Theodora, „miluji vás šíleně.“

Nelhala.

Leonce se oženil v březnu. Měl čas; v jeho tobolce byla poslední tisícifranková bankovka. Nebyl jsem při tomto sňatku svědkem, svědky byly samé osobnosti. Mathieu nemohl přijít do Paříže, očekávalť narození svého syna. Požádal mne, abych mu popsal slavnost a dostál jsem s radostí svému úkolu co historiograf. Theodora ve svých šatech z bílého aksamitu spůsobila sensaci. Nazývali ji malým snědým andělíčkem. Po obřadu byla hostina pro čtyřicet osob u barona a Leonce mi prokázal přátelství, že mne k tomu pozval. Po hostině mne představil své choti. „Drahá Theodoro,“ pravil, „toť jeden z mých starých přátel, který bude jednoho dne profesorem našich dětí. Doufám, že ho vždy dobře přijmete, nejlepší přátelé nejsou nejskvělejší, ale nejvěrnější.“

„Pane profesore,“ pravila krásná Theodora, „budete nám povždy vítán. Přeji si, aby mne Leonce seznámil se všemi svými přátely. Znáte německy?“

„Nikoliv, madame, k mé největší lítosti. Litoval jsem toho vždy, že nedovedu čísti „Hermana a Dorotku“ v originále.“

„Neztratil jste mnoho, věřte mi. Je to emfatická pastorálka; píseň flétny, hraná na šalmaji. Máte ve Francii lepší věci. Líbí se vám Balzac? Toť můj miláček.“

IV.

Hovor s krásnou markýzkou a rozkoš tance byly příčinou, že jsem zapomněl na řád školy. Přišel jsem o celou hodinu pozdě a měl jsem za to po patnáct dní domácí vězení. Jakmile jsem se dostal na svobodu, navštívil jsem Leonce. Nalezl jsem ho zcela samotného. Rval si své krásné vlasy.

„Příteli,“ pravil ke mně zkormouceným hlasem, „byl jsem hrozně sklamán!“

„Již!“

„Můj tchán je právě tak bohat jako já, šlechtic jako já: on se nazývá Stock s jednou slabikou a celé jeho jmění záleží v dvaceti tisících franků dluhů.“

„Není možná!“

„Nelze o tom pochybovat, moje žena se mi s tím svěřila u večer po svatbě. Nemají v domě pět set franků.“

„Avšak dům sám má cenu sto tisíc franků!“

„Není zaplacen. Pan Stock byl bohat před pěti neb šesti lety, požíval jakéhos vlivu ve Frankfurtě a když se vzdal obchodu, měl třicet tisíc livrů ročního důchodu. Avšak on je tak náruživým hráčem, jak sám careau — spodek. Ztratil vše při roulettě, v trente et quarante a v ostatních oněch hrách, jimiž nás Německo tak dobře odírá. Na počátku této zimy zbyla mu z celého jmění jen praskrovná část, pak několik vznešených známostí, zvyk značných vydání, vášeň hráče a padesát tisíc franků na hotovosti. Zdálo se mu velice skvělou spekulací, umístit tento kapitál u Theodory a vsadit tak v Paříži na poslední kartu. Hodlal ulovit v kalných vodách světa v Chaussée d'Antin dosti bohatého zetě, který by si vzal jeho dceru, vydržoval jeho a jeho ženu a dal mu každého léta nějakých sto louis, které by mohl prohrát na březích Rýna. Není to padoušství?“

„Pozor,“ pravím, „víš, co as mluví o tobě on v této chvíli?“

„Jaký to rozdíl! Já ho nechtěl klamat. Chtěl jsem upřímně vyjevit stav svých věcí. On mi v tom zabránil, on mi zavřel ústa. Nyní vím proč a nedivím se více jeho důvěře! On to byl, jenž mne zavedl na kraj propasti, do které se řítíme pospolu.“

„Mluvili jste již o tom spolu?“

„Běžel jsem k němu, abych ho žádal o vysvětlení a můžeš si myslit, že jsem nespořil výmluvností. A víš, co mi na to řekl? Na místě aby mi něco vyčítal, jak jsem očekával, vzal mne za ruku a pravil klidným hlasem: „Měli jsme neštěstí oba. Mohli jsme nalézt štěstí každý pro sebe, je to velice zlé, že jsme se setkali. —“

„Toť velmi moudře mluveno.“

„Co mám teď činit?“

„Žádáš mne o radu?“

„Zajisté, nemůžeš-li mi dát něco jiného.“

„Drahý Leonce, neznám než jediného poctivého prostředku, abys vyvázl z těchto nesnází. Vyrovnej se heroicky; ubytuj se v některé dělnické čtvrti, rue des Ursulines neb boulevard Montparnasse, odbuď si zkoušky, zjednej licenci a staň se advokátem. Máš talent, nemohl's ještě ztratit chuť k práci; známosti, kterých jsi učinil v těchto šesti měsících, poslouží ti později; získáš opět ztraceného času i peněz.“

„Ano, kdybych byl svoboden! Dobrý hochu, je vidět, že neznáš život! Balzac dávno dokázal, že člověk svobodný projde všady, avšak, je-li jednou provdán, musí zmrhat své síly v boji proti účtům kuchyňským a knize

výdajů pro domácnost. Chceš, abych pracoval pro ženu, tchána, tchýni a děti, které mohou přijít, obklopen rodinou, a zavřen s celým tím světem v bytě za čtyry sta franků! Zoufal bych si."

„Učiň tedy něco jiného. Vezmi novou svoji rodinu do Bretagne. Dům strýce Yvona je dosti prostranný pro vás pro všecky, stůl se trochu prodlouží a bude se vařit trochu více."

„Přivedeme je na mizinu."

„Nikoliv. Aimée si koupí o jedny šaty méně do roka a Mathieu prodlouží existenci svého výtečného ořechového svrchníku."

„Oh, znám dobré jeho srdce. Avšak neznáš mého tchána a mou tchýni. Miluje-li má žena svět, jsou její rodičové živi jen pro svět. Paní Stocková tráví celé hodiny před zrcadlem a strojí se. Pan Stock nikdy nebude hodným Bretoncem. Vzpíral by se proti pohostinství, haněl by drahý náš dům a odmítal by chléb, který bychom mu dávali."

„Dobrá, nech tedy rodiče vybouřit v Paříži. Vezmi s sebou ženu, jest mladá, může se změnit."

„Ale pomysli přec, že starý je po krk ve dluzích! Je to můj tchán, vzdor všemu tomu, nemohu ho zcela opustit."

„Ať prodá svůj nábytek! Má cenu více než dvaceti tisíc franků."

„A z čeho budou žít, nešťastníci?"

„Vidím s potěšením, jak se o ně staráš. Avšak již jsem řekl: Co budeš dělat? Nevím již žádné rady pro tebe, vyčerpal jsem veškerý svůj důvtip."

„Půjdu hledat místo. Budou myslit, že je nepotřebuji a dají mi."

Nabízel se tu i tam a ztratil více než měsíc bezvýslednými cestami. Když již byl nejvíce netrpěliv, dozvěděl se, že Aimée dostala zdravého hocha. „Budeš jeho kmotrem," psal Mathieu, „a krásná tetička Theodora nezamítne státi se kmotrou. Čekáme na vás, váš pokoj je připraven, pospěš si, abys najal vůz."

Leonce se posud nezmínil rodičům o své nehodě. K čemu také vrhat zlou novinu u jich štěstí? Ubohý hoch byl statečnější, než jsem se nadál. Jen když prodával své obrazy, aby mohl žít, byl pohnut a stísněn vůči své ženě. Trapná přítomnost, nejistá budoucnost a pomyšlení, že se přepočítal, nedotýkalo se příliš dobrého jeho humoru aneb aspoň měl dobrou vůli ukrýt svůj zármutek. A plným právem mohu říci, že Theodora ho těšila, seč byla. Plakala-li kdy, činila tak potají. Myslím, žeby libánky jejich byly bývaly skvělejší, kdyby v nové domácnosti nebylo ničeho scházelo a kdyby pan Stock nebyl měl dluhů; ale uprostřed nesnází všeho druhu a neodbytných věřitelů se mladý párek přece miloval. Leonce a Theodora tiskli se k sobě jako děti překvapené bouří. Byli šťastni tak, pokud to možno v člunu, do něhož se hrne voda se všech stran. Navštěvoval jsem je, kdykoliv jsem vyšel, při každé návštěvě zdáli se mi lepšími a byli mi dražší.

Jednoho čtvrtka, as o půl druhé vyšel jsem ze školy, abych je navštívil. Tu potkám uprostřed rue d'Ulm malého človíčka v aksamitové vestě. Byl to můj starý známý, jehož jsem od svatby Mathieuovy poněkud zanedbával.

„Dobrý den, Petit-Gris," pravím, „dejte na hlavu. Chtěl jste mne navštívit?"

„Ano, pane, a jsem rád, že jsem vás potkal, chci vás požádat o radu."

„Nestalo se snad ničeho u vás? Je vaše manželka zdráva? Pracujete posud pro město Paříž?"

„Posud pane, a dovoluji si tvrdit, že moje žena a já vládneme koštětem tak, že vám neděláme hanbu. Nemusíte toho litovat, že jste nám opatřil místo."

„Nebyl jsem to já, Petit-Gris, byl to jeden z mých přátel, kterému bych nyní rád prokázal tutéž službu."

„Pan Mathieu je stále zdráv? Dámy nejsou nemocny?"

„Díky, Mathieu má hocha a celé rodině se daří co nejlépe."

„Nyní, pane, povím vám, co se přihodilo. Tohoto jitra, když jsme se vrátili z práce a moje žena stavěla na stůl polévku, vstoupil k nám muž nevelký, spíše malý, as mé postavy, a jak se zdá, též mého stáří. Tázal se mne, zdali v tomto domě nebydlila svého času madame Bourgade. Pravil jsem, že ano, jsa toho mínění, že nepotřebuji ničeho skrývat, že jsem neučinil ničeho zlého a že nejsem nikomu dlužen. Ale když se dozvěděl, že jsem ony dámy znal, počal se vyptávat na to a na ono, s kým je slečna provdána, co mají k obědu, jak dlouho bydlila v onom bytě a konečně, kde bydlí. Když jsem viděl, že mne chce vyslýchat, nechtěl jsem mu ničeho říci. Nelíbil se mi ten člověk. Díval se na náš dům pohrdavě, zdálo se, že mu naše světnička působí ošklivost. Pozoroval jsem dobře, že by byl rád zvěděl adressu pana Mathieua, ale nevěděl jsem, co zamýšlí. Řekl jsem tedy, že se na ni již nepamatuji, že se ale snad může najít. Tu mi počal nabízet, že mně dobře zaplatí, jestli mu ji přinesu. — „Pane," odpověděl jsem, „nemám zapotřebí, aby mně někdo platil, máme dvě místa v úřadech." — Nechal mi svou adresu, kterou jsem nečetl, však víte proč, a šel jsem, abych vám ji ukázal, bych zvěděl, co mám činit."

Petit Gris vyňal z kapsy pěknou hlazenou visitku s jménem:

Louis Bourgade

Hôtel des Princes.

„Louis Bourgade!" pravil Petit-Gris, „toť příbuzný."

„Hôtel des Princes! toť bohatý příbuzný."

„Mohl přijít také dříve, když ubohé ty dámy hynuly hladem! Nyní ho více nepotřebují."

„Bezpochyby že se teprv o nich dozvěděl, můj drahý, dostal bezpochyby zprávu o svatbě slečny Aimée. Avšak především se musíme nad ním smilovat, musíme mu dát její adressu."

„Dobrá, půjdu k němu. Je to daleko, hôtel des Princes?"

„Nenamáhejte se, mám to na cestě, navštívím tak mimochodem onoho pána a promluvím s ním. A kdyby přece bylo něčeho potřebí, přijdu vám to říci."

Jda cestou, myslím si: „Bohatý příbuzný! Že se Leoncovi nepřihodila podobná šťastná náhoda!"

Tázal jsem se po panu Bourgade a ihned mne šel jeden sluha hôtelu ohlásit. Pan Bourgade měl krásný byt v prvním patře s vyhlídkou na ulici. Pochopoval jsem nechuť jeho k ulici Traversine. Pán ten nechal mne čekat deset minut, kterých jsem svědomitě použil k tomu, abych mu spílal. Cítil jsem, kterak ve mně vře mravní rozhořčení ve slohu Jean-Jacques Rousseau-a. „Ah! obludo," pravím polohlasitě, „ty's jich příbuzným

a bydlíš v hôtelu des Princes! Jmenuješ se Bourgade a necháš mne čekat?“

Když se otevřely dvéře, spustil jsem stavidla své výmluvnosti. Byl jsem mlád. Jestli jsem svého posluchače uznal za hodna pohledu, sršely z mých očí blesky. Představil jsem se pyšně co dávný přítel paní a slečny Bourgade. Vypravoval jsem, kterak jsem dobyl jich důvěry, aniž bych byl z jejich rodiny; podal jsem pathétický obraz jich bídy, jich statečnosti, jich práce, jich ctnosti. Nespořil jsem věru barvami a nekryl ničeho v polostínu! Schválně jsem několikráte opakoval jméno Bourgade, pokaždé s náležitým důrazem.

Můj výklad účinkoval. Pan Bourgade nehleděl mi v obličej: zakrýval tvář rukama, zdál se býti zaražen. Abych účinek dovršil, počal jsem vypravovat o Mathieuovi, vypravoval jsem historii o svrchníku, zastaveném pro deset franků, o všech obětích, kterým se ten hodný mladík byl podrobil, ačkoliv nebyl z rodiny a nejmenoval se Bourgade! Šlechetný Mathieu! dával ze svého nejnutnějšího, kdežto tak mnozí jsou zasypáni hojností! Konečně se i oženil s oním opuštěným sirotkem; uvedl ji v Auray, v dům svých předků; dal jí jméno, jmění, rodinu! Nyní Aimée Bourgade, šťastná žena, šťastná matka nemá zapotřebí nikoho a může nyní, chce-li, opovrhovat sobeckým světem, který si jí nevážil!

Pan Bourgade spustil ruce a viděl jsem obličej jeho, pokrytý slzami: „Toť má dcera,“ pravil, „děkuji vám, že jste ji tak miloval. Drahý hochu! nechte se obejmout.“

Nedal jsem si to dvakrát říci. Netázal jsem se ho ani, kterak a proč zůstal na živu, neměl jsem ani otázky, ani poznámky, padl jsem mu kolem krku a objal ho několikrát po sobě. Byl jsem jist, že se nemýlím. Otcovské slzy se vyzradí vždy!

Teprvé když první výlevy citů minuly, díval jsem se na něho velice udiveně, on si toho povšiml. „Vysvětlím vám vše,“ pravil ke mně, „jakmile uvidím svou ženu a svou dceru. Odeberu se do Auray. Děkuji vám; s bohem; na shledanou!“

„Prosím, počkejte. Nepustím vás ještě. Předně nemůžete odejet dříve, než večer vlakem o sedmé; dále se musí učinit opatření, abyste z čista jasna nevpadl na náměstí aurayské. Usmrtil byste svou choť i svou dceru a bretoňští sedláci by vás ubili vidlemi, z ochoty! Posaďte se tu a vypravujte mi svou historii. Řeknu vám pak, jakých opatření vám třeba učinit. Avšak kterak jste vyvázl při ztroskotání lodě? Na trosce stožáru? Na slepičí posadě?“

„Můj bože! nic jednoduššího. Když se loď ztroskotala, nebyl jsem již ani na palubě. Zastavili jsme se osm dní v Rio de Janeiro, abychom vzali na palubu cestující a zboží. Vystoupil jsem na zem jako všichni cestující. Měl jsem několik odporučení pro usedlé tam Francouze, mimo jiné pro jistého obchodníka s barevným dřívím, Charliera. Hovořili jsme, vysvětloval jsem mu svůj systém; byl překvapen, všechny mysle tam se zabývaly Kalifornií. Charlier mne ujišťoval, že můj vynález je výtečný, avšak že nejsem dosti silen, abych pracoval sám a že nenaleznu dělníků. — „Učiňte nejlépe,“ radil mi, „usadíte-li se zde, zařiďte se co hotovitel strojů a budete-li zde hotovit „oddělovatele Bourgade“. Hotový stroj stojí vás pět set franků, budete ho prodávat za tisíc; všichni zlatokopové, kteří jdou do San Franciska, budou od vás kupovat. Věřte mi, *to* jest pravá Kalifornie. Nemáte-li peněz, abyste započal obchod, půjčí se vám; dobrá myšlenka nalezne vždy kapitál, obzvláště v Americe. Potřebujete-li společníka, zde mne máte.“ Takto jsme založili závod Charlier, Bourgade & spol., jehož akcie se znamenají na burse pařížské. Zní na částku pěti set franků, já sám jich mám tisíc. Cena jejich se zdesateronásobnila a vystoupí ještě výše. Mluvíť se o nových dolech v Australii.“

„Jakže?“ pravím, „vy jste vydělal pět millionů!“

„Více ještě, ale co na tom! Řekněte mi přec, jakou nešťastnou náhodou veškeré mé listy zůstaly bez odpovědi?“

„Naleznete je na poště. Zpráva o ztroskotání „Belle Antoinette“ dostala se velmi rychle do Paříže. První váš list došel o několik dnů později, když se již byly ony dámy z rue d'Orléans vystěhovaly. Pamatuji se, že se vystěhovaly, nezanechavše budoucí svou adressu; chtělyť ukryti svou bídu a pak neočekávaly od nikoho nějakých novinek. Kterak tedy je mohla pošta nalézt? Listonoš nepřijde ani jednou za týden do ulice Traversine.“

„Nevíte ani, jaké jsem měl úzkosti; psáti více než dvě léta a nedostat ani slova odpovědi!“

„Jdětež, jdětež! Viděl jsem dvě ženy, které zkusily více než vy.“

„Nikoliv, ony oplakávaly neštěstí jisté, kdežto já jsem viděl tisíceré neštěstí vymyšlené. Věděl jsem, že jsou bez pomoci, vydány všem svízelům a všemu lákání bídy, a já byl jsem bohat a nemohl ničeho učinit pro ně! Hrozná cholera r. 1849 způsobila mi strašných úzkostí. Chtěl jsem jet do Paříže, pátrat na policii, prohledat celé město, avšak byl jsem přikován k svému závodu! Dal jsem uveřejnit noticku v „la Presse“ a v „Constitucionelu“, nikdo mi neodpověděl. Což nečítáte žádné časopisy?“

„Málo kdy a ony dámy nečtly jich nikdy.“

„Četl jsem všechny časopisy a dobře jsem učinil. Neboť ze „Siècle“ jsem se dozvěděl o svatbě Aimée.“

„Jedná se nyní o to, abyste jim oznámil svůj návrat. Avšak, prosím, ne náhle, ona kojí. Chcete-li mne poslechnout, pošlete vyslance. Znám právě mladíka, který hledá místo, je to bratr Mathieuův, švakr Aimée; duchaplný to muž a hoden, aby zastupoval velmoc. Budete-li spokojen s jeho službami, udám vám prostředky, kterak byste se mu odsloužil. Chcete, abychom šli k němu?“

Několik hodin na to pan Bourgade, Leonce a Theodora vstoupili do pěkného poštovního vozu vlaku, který jel do Angres. Ve Vannes sestoupil pan Bourgade v hôtelu. Mladí manželé jeli dále a přijeli v kočáře, jak byl Leonce kdysi předpověděl. Když Theodora několika slovy naznačila, že pan Bourgade snad není mrtev, odpověděla dobrá vdova: „Snad!“ Byla teď tak zvyklá štěstí, že se jí nic nezdálo nemožným. Leonce připomenul, co mi byl svého času řekl žák centralní školy o „oddělovateli Bourgade“. Byl-li zachován vynález, mohl i vynálezce vyváznout smrti. Naděje se vracela poznenáhlu v ona dobrá srdce a když pan Bourgade přibyl do Auray, jeho žena a dcera zvolaly naivně: „Věděly jsme dobře, že nejsi mrtev!“

Pan Bourgade neměl způsobů velkého pána, však co škodí! neměl aspoň způsobů parvenua. Kdybysle ho byli potkali pěšky, byli byste v něm viděli počestného zlatníka z rue d'Orléans. Tento výtečný človíček byl

hrdým na to, že má zetě jako Mathieua. Dal dceři své věno dvou milionů, k velkému udivení Mathieua, který pravil: „Jsem intrikánem, použil jsem svých osobních předností, abych dostal bohatou nevěstu.“ Debayové zařídili se jako knížata, to, co dodává krásy jich zámku, je, že není chudých v okolí. Mathieu odbyl si hádání a dostal diplom doktorský; není teď druhého doktora ve Francii, který by byl tak bohat a není jich ani deset, kteří by byli tak šťastni. Aimée obdařila ho každého roku děckem.

Leonce se již nesnaží napodobit pana de Marsay; má dvě dcery a tloustne. Proto se odebral do Bretagne, kde žije uprostřed své rodiny. Má sto tisíc franků důchodů, jako Mathieu. Pán a paní Stockova odejeli do Ameriky, pan Bourgade opatřil p. Stockovi místo ve své továrně. Otec Theodory je stále duchaplným a stále hráčem; vyhrává mnoho a prohrává opět, co vyhrál. Petit-Gris a jeho žena nebydlí již v ulici Traversine, chcete-li je poznat, musíte se vydat na cestu do Auray. Vládnou posud tak obdivuhodně koštětem, což je činilo tak slavnými; nyní hledí na čistotu v zámku a zuřivě se vrhají na každý prášek. — Dostal jsem pět neb šestkráte zprávy od svých přátel. Včera mi poslali koš ustřic a bedničku sardinek. Sardinky byly dobré, ale ustřice se na cestě otevřely.

Přel. *J. J. B-V.*

Na Ryzemberce.

Hrad Ryzemberský smutný, zamyšlený,
a marně skrývá křovím svoji bídu.
Již nikdo nesmaže mu věků čteny
a nikdo nezbudí ho z mrtva klidu.
Čas jemu všechno vzal, však staré slávy,
zář plane mu kol ponížené hlavy,
a každý rok je plný hlaholů,
kdy jako bouře pod ním na dolu
ven ženou Husité křižácké davy.

Pak ticho zas; noc v šero své kraj halí,
zas v hradě smutno a kol po Šumavě;
kol po Šumavě, dál až v šeré dáli,
a všude teskno po dávné je slávě.
Čas bojovníků zašel. Dol a horu
již nerozzvučí zvuky jejich choru. —
Hrad Ryzemberský smuten, zamyšlen;
v stín jeho uložil se slávy sen,
a hymnus volnosti zní kol jen v boru. — —

Alois Jirásek.

Rahel.

Od *Ady Christenovy.*

Na příkré skále stojí zámek polou rozpadlý. Spirálou vine se kolem hory vysoká zeď hradební; byla asi vystavěna z kamenů ze skály samé vytesaných, neboť za tonto zdí prostírá se silnice, na kteréž není ani zrnečka písku nebo prsti: samé skalní plotny tvoří cestu, místy hladké jako stůl, místy drsné a popraskané. Od paty zámeckého vrchu až vzhůru do nádvoří vinou se dvě široké, v křehkém kamení vyjezděné koleje, a když prší, řítí se jimi dolů dva veselé potůčky.

Stoupáš-li vzhůru, obcházíš ustavičně horu, ustavičně súžuje se kruh, jejž vysoká zeď uzavírá, ale stoupání konečně ochabuje, jdeš kus cesty po půdě rovné a stojíš pojednou uvnitř nádvoří, kteréž dosud aspoň dvacetkrát tak veliké jest, jako dvůr největšího domu dole v městečku. Starý hrad nemá střechy a trčí v rozvalinách. Jen podélná kostkovitá věž zůstala jako nedotknuta; malá okna byla do ní zasazena a úzké kamenné schody vedou asi do polovice výšky, kdež, temnou chodbou odděleny, na každé straně dvě světničky se nalézají. K druhé polovici věže není odnikud přístupu; zdá se jen, jakoby balvan na balvanu byl urovnán, neboť žádná střecha, žádný pavlán nezdobí ten kamenný trup, vršek jeho je plochý a šedý.

Chudý žid podomník obýval věž s ženou a dítětem za skromné nájemné.

Rozpadlý zámek jest zbytkem mocného sídla. Nyní zírají prázdná okna dolů do údolí a z rozpuklin kamenných říms vykvétají hned záhy z jara divoké květiny. Z jednoho okna roste hustý bezový keř, ptáci ustavičně v něm štěbetají a z tenkých jeho větví řežou si kluci píšťaly, aby s ptáky o závod hlomozili . . .

Tento starý hrad nalézá se v Uhrách, a s pavlánu, jehož poprsní zeď již dávno se roztrolila, vidíš daleko do krajiny. Na pravo vine se ustavičným polem dlouhá aleje planých ovocných stromů až tam naproti k vesnici, jejíž slaměné střechy v sluneční záři žlutě se míhají; na konci vesnice začíná stromořadí opět a ztrácí se teprv u šedozelené říčky v košatých vrbách, kteréž při větru slabě se chvějí a skoro jako voda sama vypadají, když bouře přichází aneb soumrak se blíží. Opodál za vrbami začíná úzký lesík, kterýž vždy více se šíří a do výšky roste, tak že staré duby jako vysoká hradba v pozadí stojí a oblaky na jejich korunách spočívati se zdají. Ale na levé straně není nic než holá rovina. Kde městečko končí — jež na úpatí zámeckého vrchu začíná — nalézají se ještě chatrná pastva, hubená pšenice a zmrzačelá křoviska . . . . .

Ještě dále v rovině kmitá a třepotá se šedá půda, jakoby pokryta byla jemným, žlutavě probleskujícím chmýřím. Jest to vřes, „dívčími vlasy“ nazývají jej sedláci a ozdobují si jím v neděli čepice a holky zastrkují jej mezi květiny v nízkých oknech chatrčí . . . Ale vždy spořeji jeví se tráva a křoví tam naproti, vždy tišší a pustější stává se rovina . . . tato bezcestná opuštěná rovina, kteráž v mlhách se ztrácí, je pusta . . . . Slunce zapadá tam v zadu jako do moře mlhavin, jest, jakoby se přes celou krajinu prostíral žhavě rudý závoj . . . . pak přichází bledá, fialově se rozbíhající záplava . . . . barvy hasnou, kalí se a posléz je obzor bezbarvý a hluboce truchlý . . . Rázem nadešla noc, na temné obloze doutná několik hvězd a vlhkým kořenitým vzduchem ozývá se krátké, úsečné cvrkání . . . . ale dole na zemi je tak jasno, že vyplašený pták, který své hnízdo hledá,

aneb osamělý jezdec, který domů se vrací, každý kámen na cestě vidí . . . .

Byla jsem ještě skoro dítě, když jsem někdy na pavlánu, který už nic jiného nebyl, než kámen ven do vzduchu trčící, opřena vše to pozorovala. Vedle mne stávala tehdá často mladá štíhlá dívka, kteráž na pravo a na levo do krajiny vyhlédala a při tom na špičky vystupovala, že mi až úzko bylo, obzvláště jednou, když byl vítr její tenký šat nadmul, jako by dostávala křídla . . . . Třásla jsem se, že bude již již odnešena úkladným záchvatem větru, který často kolem rohu přeletěl, aniž bychom ho byly dříve slyšely.

Ona rudě plavá modrooká dívka a já zůstávaly jsme tehdá ve věži u žida podomníka. Náležely jsme ke kočující divadelní společnosti, a poněvadž dole v městečku pro všechny bytů nebylo, odkázali nás, co nejmladší, sem nahoru na židovu rodinu.

„Ty mohou běhat, jsou mlády," pravila naše společnost.

Bylo léto a jasný horký den, když jsme takřka bez dechu poprvé nahoru vystoupily. Stará židovka byla velice churava a sešlá, seděla v prázdném výklenku u okna, vyhřívala se a kašlala tak hřmotně, že ptáci v bezovém keři umlkali . . . . Běta, moje družka, pověděla jí, čeho na ní žádáme, a stará paní, uvadlým tělem ku předu a do zadu klátíc a ruce na kolenech překládajíc, měřila nás pátravým zrakem od hlavy až k patě.

„Tak? . . . . komedianti jsou v městečku" . . . . odkašlala si, „a vy, mladé děti, jste u nich zcela samotny? . . . . Bez otce a matky? . . . . A vy chcete sem nahoru k nám, židovským lidem? . . . . Nu budiž, přijímám vás . . . ."

Zavolala černovlasé děvčátko, kteréž nedaleko v popraskaném výstupku sedělo. Jakýsi hrdý výraz stíral s jemné tváře děvčátka ráz dětskosti; ta maličká hleděla na nás nedůvěřivě svýma velkýma nedůvěřivýma očima a podívala se pak na starou paní, jakoby jí říci chtěla: „A víš také, koho vlastně máš před sebou?"

„Zaveď tyto dvě do komory Rafovy . . . Tato zde je Rahel, dítě mé zemřelé dcery . . . . Moudré dítě!" doložila zlomeným hlasem, „a Rafe, kteréhož bůh dlouho na živu zachovej, můj syn, odchází dnes po svátcích zase do ciziny! . . . . Bože! jaký to učený člověk! Jde vyučovat pana hraběte jeho syny v sousedním komitátu, pány hraběcí syny jde učit mathimateku! . . ."

Poslední toto slovo pronesla s obzvláště ostrým důrazem a zcela špatnou výslovností: byloť jí zajisté naprosto cizím, co právě pronášela.

„Ta učenost!" mumlala stále se ještě obdivujíc a její špičatý bledý obličej obrátil se rychle k nám, jako by se byla ptala: Slyšely jste již někdy něco takového?

Šly jsme. Děvčátko stupalo, stále velkýma očima na nás hledíc, stranou před námi, pozvedalo časem hubenou hnědou ruku a ukazovalo nám cestu, pak zase prokluzovalo nízkými ssutinami, ustavičně nás na zřeteli držíc . . . Konečně kráčelo na příč přes dvůr, vyhopkovalo po rozpraskaných stupních vzhůru, otevřelo prudce těžké hnědé dubové dvéře a sběhlo kolem nás zase dolů po stupních.

Stály jsme u otevřených dveří světnice, ale neodvažovaly jsme se vstoupit, neboť u malého okna uvnitř stál vysoký muž, zády k nám obrácen. Měl hlavu hluboko nazpět spuštěnu a jeho dlouhé černé vlasy vlnily se mu na světlém letním kabátě až po ramena.

Běta chytila se veřejí, hryzla se do pysku a oddychovala, jakoby se byla chtěla dát do pláče, nespouštěla oka s toho muže, obrátila se tiše ke schodům, ale pojednou zabušila silně na otevřené dvéře, v tu chvíli obrátil se muž od okna a již letěli si do náručí.

„Běto!"

„Rafaeli!" a již chtěla zase odejíti.

„O zůstaň, Běto!" prosil a odváděl ji do světnice, ale ona zachytila se mých šatů a chtěla mne také do vnitř vtáhnouti.

„Běto, od které pak doby se bojíš, pobyti se mnou samotna?" tázal se smutně. Její ruka spustila se mých šatů, následovala ho a přivřela jen dvéře.

Posadila jsem se venku na poslední stupeň schodů a hleděla jsem do daleka. Hnula se ve mně jakási žárlivost, neboť viděla jsem, že se ti dva již dávno znají, že se milují . . . . a spíše v každém jiném koutě světa nalézti doufali, než zde na hoře, ve staré věži, ve světnici žida podomníka.

Byla jsem trochu mrzuta a v duši zarmoucena, ale tu sestupovala Běta, jako náměsíčná, zvolna dolů po schodech.

„Ten může být u otce a matky a má hojnost lidí, kteří ho milují . . . . proto mi chce také tebe odvésti, mně, kteráž bez toho tak osamělá jsem a vzdálena od svého domova . . . ."

„Buď jen ticha," usmívala se Běta, „ani nemukej, nikdo nesmí vědět, že se milujeme . . . . Jsi příliš mláda, než abys chápati mohla, že se díti musí, jak se právě děje. Zůstaneme zde nahoře."

Rafael ještě téhož večera odešel a my ubytovaly jsme se v obou jeho světničkách.

Prožily jsme mnoho šťastných hodin tam nahoře, učily a blouznily jsme spolu, a malým věžním okénkem vylétaly naše nejkrásnější sny ven do modrého vzduchu.

Když se byl podzimek přiblížil, zemřela nemocná paní a tehdá uzřely jsme Rafaela podruhé, ale on nepromluvil slova ani k Bětě ani ke mně, nýbrž seděl naproti na chladné podlaze, sedm dní a sedm nocí, jeho otec seděl u něho i malá Rahel, my pak klekaly jsme naproti každého večera ve své komůrce a modlily se za spasení zesnulé paní, kterouž jsme si tak velice byly oblíbily a kteráž se k nám tak laskavě byla chovala, jako vlastní dobrá matka . . . .

Po osmi dnech opustil nás zase Rafael; devátého dne z rána zaklepal na naše dvéře, a když byla Běta otevřela, podal jí přiotevřenými dveřmi hladký ošoupaný stříbrný prsten. Jeho matka nosila jej až na konec svého života . . . odešel, aniž by byl slova promluvil.

Smrtí staré paní jen málo se změnilo. Od té doby, co jsme se byly naproti ubytovaly, obstarávaly jsme samy tu malou domácnost, abychom nemocné paní všechnu práci uspořily. Jakub, Rafaelův otec, vracel se jako dříve každého týdne teprv v pátek domů ze své obchůzky po vesnicích a v neděli zase již odcházel; kdykoliv se vzdaloval, kladl starý ten muž také nám ruku zlehka na hlavu, jako malé Rahelce. Vzpřímen kráčíval po zámeckém vrchu dolů, těžký ranec na zádech zdál se mu lehkým, a když nás zpátky nahoru pozdravoval, byl ostrý jeho obličej ještě hrdý a vážný . . . Ale čím hloub dolů k ostatním lidem sestupoval, tím více se jeho hřbet

ohýbal, tím těžší zdálo se mu jeho břímě, tím zemdlenější vrásky stahovaly se mu kolem žaluplných úst, a když jsem ho jednou v neděli z rána dole u strážnice pandurů — kteráž na samém úpatí hory se nalézala — potkala, usmíval se ten šedovlasý muž pokorně na ozbrojené junáky, smekl dvakráte, třikráte svou ošnmělou čepici a kráčel pak shrben a s plachýma očima zvolna městečkem.

Malá Rahelka běhávala dříve často kus cesty s dědečkem a neukazovala se pak celého půl dne. Ale po smrti staré paní musila část svých potulných zvyků odložit a mně po ruce zůstávat. obzvláště proto, že Běta málo volného času měla, ježto se mnoho učila z knih, kteréž přede mnou opatrně skrývala .... Často vycházela si také na několik hodin do lesa; že prý se tam svým úlohám lépe učí, pravila mi z krátka a jaksi cize, když jsem se jí byla tázala. Někdy probudila jsem se pozdě v noci a viděla jsem ji, kterak na svém lůžku pilně četla, časem docházela také dolů do synagogy, a lidé v městečku divili se a ptávali, co že prý ta mladá herečka často i večer ještě u starého, ale ovšem velmi učeného rabína dělává, který hned vedle modlitebny bydlil a velmi ·šeredně zpíval ...

Tak přiblížil se štědrý večer. Zvědavě stála u mne Rahelka, když jsem malou jedli pozlátkem a řetězy z barevného pozlátka ověšovala, několik voskových svíčiček nalepovala a skromňounké věci, kteréž jsem Bětě darovati chtěla, pod stromkem urovnávala.

„Proč pak to děláš?“ ptala se mne pojednou Rahel a zatřásla stromkem.

„Protože je dnes štědrý večer.“

„Co jest to štědrý večer?“ tázalo se dítě již lhostejněji.

„Ježíš Kristus narodil se dnešní noci před tisíci a tolika lety.“

„Tak!...“ pravila zamýšlejíc se, „to je ten zkrvácený člověk, který na velikém kříži visí, tam dole u tvé školy, ten prý se tak jmenuje, je pravda?“

„Ano.“

„Ale ten se nemohl narodit, vždyť je ze dřeva! a kdo pak ho tam pověsil?“ naléhala na mne Rahel s odporným chvatem, vzpomínajíc toho nepěkného obrazu. „Proč pak toho dřevěného muže na kříž přibili a tak ošklivě krví omalovali?“

„Ten dřevěný muž je toliko obrazem skutečného, který kdysi byl ukřižován!“

Oči poděšeného dítěte utkvěly na mých ústech.

„Kdy? .... Kde? .... Živý železnými hřebíky?! .... O! .... kdo pak to mohl učinit?!“

Ale mnou nehnula úzkost ani bolestný výkřik dítěte, mnou ovládla všechna ta tvrdost a bázeň, kteréž mi vštípeny byly již co dítěti, strach z toho, že jsem o svém bohu jako o bytosti sobě rovné mluvila, a zatvrzelost k tomu ubohému, uštvanému, utýranému národu .... S dětinsky vzdorovitou zlomyslností odpověděla jsem tedy děvčátku:

„Kdo že ho ukřižoval? — Vy — Vy — Židé!“

Co živa budu, nezapomenu, jak to dítě zbledlo, jak svýma hubenýma rukama mé rámě sevřelo a na mne oči vyvalilo, jak se jeho sevřené rty zvolna otevíraly a jak dítě skrze zuby opovržlivě a sykavě mi odseklo:

„Ty lžeš!“

Nevím, proč mnou tato dvě slova tak otřásla, pokoušela se o mne závrať a bylo mi, jako bych byla dítěti nesmírnou křivdu učinila — tomu dítěti a od počátku jim všem — všem! — Setřásla jsem se sebe ty malé ručky a běžela naproti k Jakubovi, abych si Bětu přivedla, u ní chtěla jsem útěchy nalézti, ona měla mne upokojit, ona měla přijíti, abychom byť i v židovském domě, přece pravým způsobem svůj štědrý večer oslavili. Hledala a hledala, ale nenalezla jsem ji nikde. Právě chtěla jsem se opět do naší světničky vrátit, když měsíc vyšel, a tu uzřela jsem ji nahoře na pavlánu stojící a do bílého šatu těsně se halící .... Vylezla jsem vzhůru k ní a prosila ji, aby do naší světničky sestoupila, ale ona stála nepohnutě a hleděla ven do roviny .... Sníh třpytěl se v záři měsíčné a na neobsáhlé jeho ploše nejevil se nikde ani černý stínek, ale Běta napínala se na špičkách, aby dále dohlednouti mohla; naslouchala s tělem dolů nahnutým, však nebylo slyšet ničeho, než toliko hřmotné výskání pandurů dole, kteří také štědrý večer světili.

„Nevidíš nic — nyní?“ ptala se Běta ani se na mne nedívajíc.

„Ne .... Ano! .... něco černého tam .... nyní mihlo se to kolem hřbitova!“

„Jezdec, pravda-li?!“

Otázka tato zněla jako smích a pláč zároveň.

„Opravdu, jezdec! ....“ vyrazila jsem ze sebe a zachvěla se zimou a úzkostí, neboť Běta vznášela se skoro jen ve vzduchu, tak velice se byla ven vypnula.

Jezdec blížil se vždy více a více, již uháněl městečkem k zámeckému vrchu, a když byl k hradební zdi zabočil, strhla mne Běta dolů na schody a ruku v ruce utíkaly jsme přes nádvoří do své komůrky.

„Jdi trochu naproti k Rahelce,“ prosila jsem Bětu, ona blaženě přikývla, pohledla vzhůru k jiskřivým hvězdám, zavřela na okamžik své dobré modré oči, přitiskla mne k ňádrům, jakoby se loučila a vyběhla pak vzhůru do světnice našeho hospodáře. Ačkoliv se mnou nikdy o Rafaelovi nemluvívala, věděla jsem přece, že on to byl, na něhož čekala, a že sněhem tlumený dusot kopyt jeho koně k nám vzhůru se nesl.

Vešla jsem do naší světnice, rozsvítila svíčky vánočního stromku, urovnala ještě jednou dary pro Bětu, rozjímala jsem také, co pěkného asi ona mně podaruje, odříkávala bez myšlenek jakousi modlitbu, zapálila jedlovou větvičku, aby byla ve světnici čerstvá lesní vůně, a když všechno připraveno bylo, došla jsem naproti, abych si Bětu přivedla.

O té nezapomenutelné hodiny! ....

Zlehka otevřela jsem dvéře, prostrčila nejprv jen hlavu, ale klopýtla jsem ihned sama do vnitř ..., neboť uprostřed světnice ležela ona .... má přítelkyně a družka, má Běta ležela na prsou Rafaela, na prsou žida .... Starý držel ruce na jejich ramenech a Rahel stála, jako skřítek mně vstříc se smějíc, vedle svého dědečka.

Že se svět nebořil, nechápala jsem, kolem mne točila se arci celá světnice velmi povážlivě a dle mého nejhlubšího přesvědčení viklala se aspoň stará naše věž.

„Běto!“ vzlykala jsem hlasitě, „pohleď tam naproti, vánoční stromek je už zapálen, myslím, že si tam pospolu sedneme, hodí se to pro nás lépe, než .... abys zde ....“

„Tiše, miláčku,“ přerušila mne jemným hlasem, „jdi si jen klidně do své světničky ke svému stromku, mám

tě ze srdce ráda, ale Rafaela mám ještě radši .... Neplač, stanu se brzy jeho ženou, a proto nemám již žádného štědrého večera .... neboť od čtyr neděl jsem židovkou ....“

Stará věž stála pevně — slyšela všechny tyto ohavnosti a nehnula se, já ale usedla jsem na židlici čekajíc, že se přec něco státi musí, že tak trochu ohně s nebes sprchne anebo něco jiného, ale nestalo se pranic, jen malá Rahel připloužila se ke mně jako kočka a pravila tónem co nejzlomyslnějším:

„Leou nazývá se Běta od čtyr neděl, poněvadž již dávno mezi nás náleží .... Poslouchej, pomáhala snad ona také na kříž věšet toho krvavě omalovaného muže?“

Mlčky a samotna odešla jsem do naší světničky a položila těžkou, jako omámenou hlavu na stůl. Nade mnou praskalo jehličí vánočního stromku, kteréž časem chytalo, svíčičky dohořívaly jedna po druhé, ale mně bylo, jako bych byla opuštěna, zapomenuta, samotna v širém světě .... Neslyšela jsem ani, že Běta vešla a jakýsi balík přede mne položila, vyskočila jsem vrávoravě teprv, když mne do svého náručí táhla.

Půl noci vypravovala mi historii své lásky. Byla prý jsem příliš mláda, než abych jí byla mohla porozumět před dvěma lety, když k naší společnosti se přidala. Ale nyní že mi již říci může, kterak se již dávno shledali a svojimi býti nesměli, ale v srdcích od sebe upustiti nemohli. Kterak všechny síly napjala a v noci a mlze společnost a město opustila, kde on co vychovatel žil, kterak k nám se dostala a marně se namáhala, aby na Rafaela zapomněla.

„Viděla's,“ končila své vypravování, „jak jsem ho opět nalezla v jeho chudobném domě otcovském; co on nemohl a nesměl k vůli své rodině, mohla a směla jsem já, osamělá .... zřekla jsem se své víry, abych se jeho ženou státi mohla ...“

— — — — — — — — — — —

Tomu je už dávno, ó jak dávno! Malá Rahel je nyní krásnou mladou paní, zřitelnicí své švegruše, mé Běty, kteráž mi píše štěstím překypující listy ze svého nájemného dvorce v Uhrách. Přečtla jsem velké množství hříšně světských knih a nevadila jsem se snad proto již nikdy s krásnou Rahel, kteráž mne přece jednou ze lži pokárala. —

Král duchů.

Kdo jede tak pozdě větrem, tmou?
to otec a jeho dítě jsou;
on chlapce dobře v náruč jal,
on držel jej bezpečně, on jej hřál.

Můj synu, proč skrýváš tak úzkostně líc? —
Král duchů tam, otče, což nevidíš nic?
Král duchů to s korunou, s ohonem sám!
Můj synu, pruh jen mlhový tam. —

„Ty milé dítě, chtěj ke mně se dát!
já hezounké s tebou hry budu hrát,
tam u břehu krásných květin je dav,
a má matka má mnohý ze zlata háv.“ —

Můj otče, můj otče, což neslyšíš hlas?
Král duchů co tiše mně slibuje zas? —
Buď klidno, klidno buď, dítě; jsem jist,
to šustí svadlý ve větru list. —

„Chceš, hezký hochu, ty se mnou jít?
Mé dcery tě budou v péči mít;
ty mé dcery rej počnou, kdy uhasne den
a kolébat, tančit tě, pět budou v sen.“ —

Můj otče, můj otče, a nezříš tam v dál,
kde dcery své v temnu má duchů král? —
Můj synu, můj synu, mně jeví to zrak:
to šeří tam vrby trouchnivé tak. —

„Tě miluji, vábí mne krásný vzhled tvůj;
a nechceš-li k vůli být, mocí buď můj.“ —
Můj otče, můj otče, teď chvátí mne! pil!
král duchů mně už ublížil! —

A otce jme hrůza; dá v rychlý se cval,
an sténalo, dítě své pevněji jal,
on sotva že s bídou do dvoru vjel;
však v náručí dítě mrtvé měl.

Z *Goethe-ho* přel. *Ladislav Quis.*

Povídky z registratury.

Od *Václava Maliny.*

I. Jestřáb contra Hrdlička.

(Pokračování.)

Složka Jestřáb contra Hrdlička vzrůstala odtud utěšeně. Přibývaly do ní žádosti za exekuční zájem, za exekuční odhad, za exekuční odevzdání, za exekuční prodej, o zaražení exekuce, za obnovení exekuce a bůh ví jaké, mezi nimi též některé složitější, které pracoval mladý koncipient s obzvláštní pietou. Užil jsem shora porovnání s šachovými figurkami: soustružnická výprava jejich jest o sobě pro hráče věcí lhostejnou, ale přes to dodává zajisté úhledná, ozdobná jejich práce i hře většího půvabu. Tak psával i mladý koncipient s obzvláštní chutí pro fascikul Jestřáb contra Hrdlička, neboť mezi psaním vznášela se před duševním jeho zrakem milostná postava Julie Hrdličkovy.

Vrátíme se opět v domácnost pana Hrdličky. Tam sběhly se od poslední naší návštěvy mnohé vážné události. Především stal se tam častěji vídaným hostem človčk v dlouhém kabátě s velikými mosaznými knoflíky, se svazkem spisů pod paždím, jenž proklínal po každé ten Jakubův řebřík, — jak nazýval schody starého domu —, jenž si liboval v jakémsi drsně bodrém tónu oslovení a k členům naší rodiny se choval s jakousi samozvanou důvěrností.

Jednou přinesl panu Hrdličkovi spis, nad kterým tento nápadně zbledl. Byl to exekuční zájem polovičky panenské pense. Pan Hrdlička odložil třesoucíma se

rukama osudný spis na stůl a chytil se pak za hlavu, nic nedbaje toho, že člověk s mosaznými knoflíky jeho posunky s patrným uspokojením sledoval. Od té doby nenavštěvoval již pan inspektor tichou ústřední kancelář, nezakýval si tam již nikdy se starým revisorem do taktu hlavou a odcizil se úplně klepům z panství a zvěstím o postupující agonii zámku Supovského. Posílal pro svou polovičku pense Jaroslava.

A opět jednou přišel onen muž v četnějším průvodu, mezi nímž se nalézal také pan Jestřáb.

Konání této společnosti neslo na sobě ráz jakési chorobné živosti. Vstoupila s bezdůvodným šramotem a chvatem, jevila ve tvářích a pohybech okázalou drsnost a stoupala nad potřebu hřmotně po kobercích salonku.

Člověk s mosaznými knoflíky oznámil panu Hrdličkovi hlasem povýšeným, že přicházejí za účelem výkonu exekuce panu Jestřábovi povolené, totiz exekučního zabavení a odhadu, tuhého sevření a přenešení všech jemu vlastně příslušících svrchků, jako: hotových peněz, cenných papírů, klenotů a skvostů, peřin, při sobě majících předmětů a tak dále a tak dále.

Po tomto s náležitým důrazem přednešeném slohovém cvičení přistoupeno bez meškání ke skutkům.

Paní Hrdličková s Irénou byly se utekly do kuchyně; pan Hrdlička seděl zdrcen, v zoufalé resignaci u okna a skláněl hlavu do dlaně; Julie stála ubledlá za otcem, kladouc ruku měkce na jeho rámě a pohlížejíc s bázní na výkon, který jí byl úplně novým.

Však nejmocněji obrážel se dojem toho výstupu v tváři Jaroslavově. Strašná byla pro něho podívaná, jak tito cizí mužové bez trestu řádí uprostřed toho nábytku, který byl zasvěcen zpomínkami jeho mládí, jak šťárají nešetrně ve skříních, jím samým dotud nezbádaných, na něž pohlížel vždy s tajemnou úctou. Zdálo se mu, že stírají prsty těchto nezvaných hostí drsným dotknutím pel nesčetných krásných snů a poetický nimbus celého jeho mládí se známých těchto předmětů. Zdálo se mu, že páchají svatokrádež na jediné jeho svatyni. S lítostí a hněvem patřil, jak poklepávají nedbale na vyřezávané lenochy, jak sáhají s divným úsměvem do peřin jeho sester, jak porážejí pohrdlivým štilcem porculánového Číňana, který mu byl němými ústy vypravoval tolik krásných pohádek o zvonících pagodách a ověnčených člunech s hedbávnými plachtami, jak vytahují z babiččiny šatnice a prohlížejí se smíchem starožitné oděvy z vyšeptalého sametu a hedbáví, jakoby rvali z rakve mrtvou nádheru, jak to všechno pod divnými názvy lhostejně sepisují do protokolu a několika krejcary odhadují cenu předmětů, jež měly pro něho cenu neskonalou.

Prošťárali všechno, jen lože churavé stařeny zůstalo nedotknuto. Pan Jestřáb nahledl sice za malovanou plentu, přitáhl k sobě soudního vykonavatele a pravil: „Hle, jaký to zvláštní diadem!“ Ale člověk s mosaznými knoflíky nespatřil ty jiskřičky, skákající po sněhu stoleté hlavy. spatřil jen tu bílou hlavu, ten slavný, velebný obličej se zavřenýma očima i odstoupil po špičkách, ač se stěží povedlo hřmotné jeho postavě, a zašeptal, klada mohutný prst na ústa: „Ticho, pánové! Leží tu nemocná!“

Když se vrátili do salonku, požádal pan Jestřáb úřadní osobu, aby přitiskla pečeť na některé více do očí bijící předměty.

Pan Hrdlička škubl sebou při této žádosti a vzhledl uleknut k mluvícímu. Ale hned na to svěsil bez odporu hlavu.

Však Julie ucítila pod měkkou svojí rukou toto škubnutí a pochopila jeho význam.

Vyňala ze záňadří skrovnou hrstku peněz, které tam byla schovala pro nejhorší chvíli, a přistoupila odhodlaně k panu Jestřábovi.

„Nečiňte toho, pane,“ řekla prosebně. „Máte jistoty dosti. Zde přijměte všechno, co mám, na úplatu — jen prosím, nečiňte nám zbytečné příkoří.“

Pan Jestřáb přepočítal peníze, vstrčil je s pohrdlivým „Pakatel na srážku útrat!“ do kapsy a dodal: „Nu budiž. Učiním to vám k vůli, slečno! Nechám si pečeť pro podruhé.“

Po odchodu nezvaných hostí zavládla v rodině Hrdličkové zoufalá nálada mysli, která se jevila hlasitými nářky a žalobami matky a Irény a mrtvou nehnutostí pana Hrdličky.

Následující jitro přineslo jim malou útěchu — alespoň slečně Iréně. Týmž tajemným spůsobem, jako dříve kytice, octl se nyní v rukou jejích závitek papíru.

Když uvolnila růžové jeho pouto, přečtla na první stránce notami naplněného archu ozdobně tištěný nápis: „Ohlasy blahých dob. Polka mazurka od N. N. Věnováno slečně Iréně Hrdličkově. Nákladem vlastním.“

Několik dní po exekuci čtla Julie při noční lampě následující psaní:

Drahá Julo!

Píšeš mi, že se zmítá naše rodina jako vetchá loď neznámým mořem, zaklínáš mne, abych ukončil svou nešťastnou svévolnou Oddyseu a silnou rukou uchopil se kormidla rodinné archy, jíž hrozí záhuba. —

Silnou rukou! Ta ruka udržuje stěží péro, za nímž se potácejí malátné tyto řádky.

Jak rád bych přeletl ohromný prostor, jenž nás dělí, ale neposlušná noha donáší mne sotva k oknu mé žalářní cely, mé těsné kasematy v rozsáhlé tvrzi Pery, v níž jsem ukován nezlomným poutem nemoci.

Jen křídla duše jsou volna, však i ta sklánějí se často smutně, beznadějně. Vypíšu ti některý ze svých večerů. Za dveřmi doznívá na chodbě lehounký kročej Haidie, jejíž ruka byla přitlumila pestrým stínidlem zář lampy u mé postele. Jsem samoten s myšlenkami svými. Hledím v okno. Viděti tam křivolakou střechu protějšího domu, jíž si evropští obyvatelé pomocí železných zábradlí a schůdků upravili v místo večerních procházek, kde se mohou bez bázně před surovostí mohamedánskou manželky a dcery jejich kochati pohledem na báječný turnaj barev, měnících každým okamžikem vzezření nesčetných střech, minaretů a jehlanců cypřišových. S lehkého dřevěného pavilónu na vrcholu střechy setupuje snivě mladistvá miss, jež tam sedává celé hodiny nachýlena nad ozdobnou knihou, v níž jsem z prvního pohledu tušil Tomáše Moora.

Sestupuje, obklopena zářivým stínem večera, jako postava z říše pohádkové.

Nad hřebenem střechy zhasly poslední barvité odlesky velkolepého ohňostroje, v jehož měňavých záplavách se loučívá slavné divadlo cařihradské s okem divákovým, shrnujíc všechno své kouzlo v tento poslední, navždy v paměť se zarývající pohled.

Mžikem zastírá všechno černá opona noci. Zvolna umlká vzdálený města šum, v němž splývají vřískavé

hlasy lidské a zvířecí, hřmot nesčetných kroků, zvuky rozmanitých hudebních nástrojů; umlká zvláštní ten hovor měst, podobný hučení moře a šumění lesa, plný konejšivé síly pro duši osamělou. Ale mně jest zde cizou, nesrozumitelnou tato šumná řeč, jíž neprozní vá žádný povědomý, s mou duší spřízněný zvuk. A v tu dobu uléhá na mne jak upír myšlenka, že jest mi souzeno umříti zde uprostřed hluché ciziny, aniž bych ještě jednou, naposled popatřil ve vaše drahé, věrné oči, těšivé ty hvězdy, jimiž ke mně pohlíželo nebe zašlého, krásného mládí, — že jest mi souzeno, zetlíti pod cizí hlinou, jejíž horoucí pal neschladí nikdy slza sourodného oka, na niž tvá ruka nepoloží nikdy věnec památky do stínu osamělé, zasmušilé cypřiše.

Pohlížím znovu v okno. Zrak můj setkal se tam s velikým, snivým, známým okem. Vyšeltě tam měsíc nad hřebenem protější střechy a postříbřuje kamenné okrouhlé zábradlí minaretu, jenž se mi okazuje z části mezerou domů, jako bílý, štíhlý stín, jako obrovský kamenný prst, vztažený významně a důrazně k hvězdnaté obloze.

Hledím v stříbrnou, jemnou, melancholickou tvář měsíce. Oj, starý, bledý druhu, tys mne provázel věrně až v tento daleký kraj a hledíš na mne, jak jsi hledíval přes tmavé hvozdy Supovské na šťastného hocha, sedícího v tiché jizbě u nohou matčiných, budíš ve mně tisíceré blahé upomínky, přinášíš mi vzkazy z dalekého domova a loudíš mi blahodárnou rosu ve zprahlé, horké oči. Dík, vroucí dík!

Jako Child Harold odkopl jsem bez lítosti poslední hroudu otčiny. Když jsem vstoupil ze Supovského zátiší v střediště veřejného života naší vlasti, když jsem se poohledl po společenských jejích poměrech, naplnil mne trpký pocit sklamání. Jak jiné bylo všechno, než jsem si dotud představoval! Jak neutěšené divadlo objevilo se mým zrakům! Viděl jsem, jak klesá kámen po kameni z budovy, již byli otcové se slzami nadšení pracně budovali; jak ustupuje posvátný zápal více a více malátnosti, kramářství, malicherné ctižádosti, jizlivé zášti strannické. Viděl jsem, jak tropí sobě posměch z nejdražších svých idolů, jak vtipkují nad vlastní svou hanbou, jak vynášejí s žebráckou nestoudností na odiv své nejhnusnější vředy. Bylo mi teskno v tom dusném, hnilobou páchnoucím vzduchu, jímž vanul jedovatý dech záště, nepřející vzniku jediné zelené větvičce, ničící všechno, všechno idealnější snažení. S hněvem a studem prchal jsem z těchto poměrů, abych si oddechl na zdravějším, jasnějším vzduchu ciziny.

Ale nyní přeju si křídel k návratu. V dálce zmizely s tváře vlasti všechny ty hyzdící črty; stojí přede mnou krásná a luzná a zve mne mocí neodolatelnou ve svoji mateřskou náruč, na své teplé laskavé srdce, kde prosnil jsem tolik blahých dob a kam bych rád sklonil zemdlenou hlavu.

Ano, vrátím se k Vám, jakmile se zlepší mé zdraví. Však nevrátím se sám.

Doktor Volný rozhodl se, že mne bude provázeti. Sdělil mi, že setkání se mnou urychlilo dobu jeho návratu. Při klopotných jeho cestách dalekými končinami sílila prý ho myšlenka, že na konec, až si nashromáždí slušné jmění, užívati bude ovoce svého namáhání v některém tichém koutku domoviny. Nyní vládne již netoliko slušným jměním, nýbrž jest boháčem, jak se mi sám bez obalu přiznal, a vroucí má líčení působila na něho tak mocně, že se rozhodl k bezodkladnému návratu do vlasti po mém boku, jakmile se uzdravím.

Nemůžeme se již dočkati té chvíle. Blouzníváme spolu o venkovském dvorci, který si doktor Volný koupí, někde na blízku Supova. Rozličné podrobnosti v plánu a zařízení tohoto, prozatím ovšem jen v obraznosti naší ležícího statku nasvědčují tomu, že hodlá doktor ovoce svých klopotných cest užívati společně s nějakou jinou bytostí, mně prozatím zcela neznámou.

Budeme ho ovšem navštěvovati. Nemá ve vlasti ni příbuzných ni známých; prvního přítele rodáka nalezl ve mně. Doufá, že se spřátelí s celou naší rodinou a a že mu tato nahražovati bude rodinu vlastní. Jeví nesmírné účastenství se vším, co se domácích našich poměrů týká; obávám se, že si představuje nějaký nedostižný rodinný ideál. Zamlčel jsem mu ovšem smutné ty stránky, o nichž mne poučil tvůj poslední dopis.

Vedle doktora Volného bude mne provázeti bezpochyby ještě někdo. Tato druhá osoba zůstane mým tajemstvím.

Slíbil jsem ti v některém ze svých dřívějších dopisů, že ti vypodobním svou malou Řekyni. Ale je to věc velmi nesnadná. Představ si mne, bledého, přepadlého, — poloviční mrtvolu, a představ si u mého lože svěží, ztepilou dívku, kvetoucí plným půvabem jara, nikoli jako naše chudobky a violky, ale jako smavý, ohnivý květ granátu; představ si ji v černé kazajce se zlatými arabeskami po obrubě, s okrouhlou zlatotkanou čapkou, pošinutou koketně na stranu a stěží se udržující na vlnobití černých lesklých kadeří; představ si pod tou egytskou nocí něžný bílý obličej se stínem červánků na tvářích, s tenkým, ušlechtilým nosíčkem a s párem očí, z nichž sálá celá poesie Východu; představ si, že to krásné zjevení rovná s mateřskou pečlivostí podušky pod mou hlavou, že naslouchá každému dechu mému, že stírá krůpěje studeného potu s mého čela; představ si konečně, že jednou z večera, když zapadla víčka mých očí, když tu ležím s barvou smrti ve tváři, napohled bez života a bez vědomí, náhle planou na mém čele její drobné, kypré rtíky v horoucí vášni — —

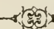
Tuším, že jsi uhodla všechno.

Modli se za mé brzké uzdravení, drahá Julinko!

Tvůj

Vladimír.

(Pokračování.)

Žena, jež chce umříti.

Parisiana *Alphonse Karra.*

Doktor *** je odvolán chvatem od oběda; spěchá, kvapí; jedná se o ženu ze sousedství, jež se otrávila. Lékař je uveden do obydlí více nádherného než elegantního, kde vše označuje luxus a marnivost a nic vkus a něžnost. — On ženy se táže, on o ženu pečuje, on ženu zachraňuje . . .

Dva dni na to představuje se muž bílých vlasů, vynikající tournury lékaři: „Doktore," praví, „vy jste zachránil ženu, ku kteréž chovám něžnou a hlubokou náklonnost; touž dobou osvobodil jste mne od žalu a výčitek, jež by byly skončily teprv mou smrtí; byl jsem k ní drsný, přísný, lakomý; ubohé dítě chtělo malou ekypáž — jako celý svět —. Odmrštil jsem její žádost, ona se domýšlela, že ji už nemiluji — a chtěla umříti. Doktore, přicházím vám poděkovat osobně, přicházím, abych vám řekl, že se nedomnívám, že honorář, jejž vám za vaši péči přináším, vyrovná nás úplně." —

A stařec odešel, zanechav na kamínu svitek zlata.

Následujícího dne v poradní hodinu lékařovu vstoupil muž asi padesátiletý, temné pleti, obdařen značnou tělnatostí, s lesknoucími se diamanty v náprsence a brillanty na prstech, muž padesátiletý, jehož vesta byla ozářena velkým zlatým řetězem a jehož hlas byl zvučný a silný.

„Drahý pane," započal, „jsem vám povinen objasnění za malou blouznilku, jež se hodlala otrávit. Zahrál jsem jí žárlivou scénu nespravedlně, přiznávám, zdá se — vyčítaje jí mladého nápadníka, jejž vydávala za svého bratrovce. Jsem prchlý a urážlivý, pane, hrozil jsem, že ji opustím — ďáble! nebyl bych nikdy uvěřil, že je mi ubohé to děvče tak vřele nakloněno. Jaká to hluboká náruživost! Byla by bývala třetí, pane, jež by byla umřela pro mne! Je spravedlivo, aby každý byl živ svým zaměstnáním, doufám, že toto postačí."

A obtloustlý muž vypočetl tři sta franků v stříbrných pětifrancích, jež seřadil v tři stejné řádky na doktorově psacím stolku.

Doktor *** osaměl, poněkud zaražen, poněkud nespokojen.

Zazvoněno.

Sličný mladík, nakadeřen, oholen vstoupil; jeho límec na bílém krku byl vyzývavé façony, rámě jeho bylo okrouhlé.

„Jste pan doktor ***?"

„Ano, pane."

„Pane, přicházím poděkovat vám za péči, již jste věnoval jedné ze svých sousedek, rozkošné ženě, kteráž mne poctívá jistou pozorností a kterouž jsem přiměl k zoufalství nepatrnou nevěrou. K ďasu! člověk se přec nemůže nechat skonfiskovat jedné ženě! Ona pojala věc trochu tragicky, ubohá přítelkyně! Nejsem právě při penězích, doktore, lancknecht mne přištíral posledně, ale, neškodí, prozatím přicházím vám říci, že jste si získal přítele." —

Podal ruku doktorovi, nahledl do zrcadla, opravil poněkud vlasy a odešel . . .

Doktor se odebral ku své nemocné.

„Madame," pravil jí, „vděčnost vaše za malou službu vám prokázanou osvědčila se spůsobem pro mne překvapujícím. Obdržel jsem svitek zlata, jejž mi přinesl se vzácnou šetrností starý šedivý pán: ponechávám si jej. Avšak, madame, nemohu přijmouti stříbro druhého pána; dovoltež, abych vrátil je vám, kteréž vlastně náleží. O třetím, zdaž vás klame, buďte ubezpečena, že vinu toho nese lancknecht: Vaši tři přátelé zdají se býti vám velmi oddáni."

„Ah, pane, kdyby mne byl on miloval jako tito, nebyla bych si zoufala."

„Jakže — kdo on?"

„Ah, doktore, nevděčník, jenž mne opustil, týž, pro něhož chtěla jsem umříti, herec to Sevestův, jenž obdržev engagement v New Yorku zmizel . .!"

Přel. —*vl*—

Literatura. Věda. Umění.

— Divadlo. Repertoir posledních čtrnácti dnů přinesl málo nového, z toho mála nic dobrého a z repris jen poskrovnu zajímavého. Pěkné večery divadelní měli jsme jen opakováním Smetanovy „Hubičky". O této může se říci, že se do českého obecenstva již vžila. Každé z devíti představení „Hubičky" přeplnilo dům, vždy nové a nové kruhy obecenstva vábí hudba Smetanova. Ale správa divadelní pořád ještě neučinila pro slušnější výpravu opery pranic. Ani tak nepatrnému požadavku veřejných listů, aby do selské jizby opatřila se pravá selská truhla, kteráž po celých Čechách je charakteristikon, nevyhovuje se. Staví se posud na dvě ševcovské (!!!) trojnožky, pokryté zeleným (!) suknem, nenatřená škatule — a aby obecenstvo mělo o pestře malované selské truhle přece nějakou představu, přilepen na škatuli barevný obrázek, jestli nějaký svatý nebo vojáček, nelze z obecenstva dobře rozeznat. Z operních repris jmenujeme jen: „Kouzelnou flétnu". Provedení nebylo nejskvělejší. Nejvíce vadila „Královna noci", kterouž k největšímu úžasu všeho obecenstva zpívala sl. Glaserova. Proč se tak stalo, jest naprosto nepochopitelno. Snad chtěla správa divadelní obecenstvu ad oculos dokázat skrovnou operní spůsobilost slečny Glaserovy vůbec a proti sl. Boschettiově zvlášť. Sl. Boschettiova zpívala totiž vedle sl. Glaserovy — (královna noci) — jednu ze tří „dám" a i v malinké té úložce vynikla zpěvními i zevními prostředky daleko nad sl. Glaserovu. Proč sl. Boschettiova neměla „Královnu noci", nýbrž zpěvačka mnohem slabší a málo oblíbená, nelze se bez znalosti jistých temných, zákulisních poměrů dohádati. Ostatní repertoir operní a operetní rekrutován byl zase hlavně z vymlácených „Angot" a „Giroflé". Z dramat uvedeny byly — Shakespearův „Othello" a „Hamlet". Pohříchu nelze říci, že obě představení ta byla českého divadla důstojná. Hrálo se tak, že na mnohých místech strhlo obecenstvo smích jako ve frašce. Pan Šimanovský zejmena staral se co „Othello" o veselost obecenstva! Jestli pan Šimanovský netropil zúmyslné šašky, zasluhuje býti politován pro bezmyšlenkovou imitaci Rossiho, kterouž učinil z „Othella", jejž před lety dobře hrával, směšnou karikaturu a ošklivou farci. Pan Šmaha hrál v „Othellu" „Jaga"; obsazení to, jejž nižádná divadelní správa, mající Frant. Kolára k disposici, nemůže zodpovídat. Nevíme, jestli zúmyslnost nebo neznalost hereckých sil takové pochybné rozdělování úloh zaviňuje. Pan Šmaha, herec sice nadaný ale celou individualitou ku charakterní komice ukazující, nemá pro „Jaga" nic nežli routinu a takt vzdělaného herce. S těmi proplaval se obtížemi „Jaga", začež přísluší mu uznání, třebas by výkon

jeho před absolutní kritikou zastříti se musil pláštěm milosrdenství. Dobře jest ovšem mladým, nadějným silám, k nimž počítáme také p. Šmahu, dáti příležitost k větším pokusům; avšak nemá se to díti tam, kde s matematickou jistotou se dá předzvídat, že pokus naprosto se zmaří. Zmar takový dekuražuje herce a činí ho nedůvěřivým k vlastním silám, takže nebývá si potom ani tam jist, kde jindy úplně vystačil. Shakespearovy tragedie kromě toho po našem náhledu nehodí se k takovým experimentům. Ty rádi vidíme ve způsobu pokud možná nejdokonalejším. Josef Jiří Kolár s obzvláštní péčí hleděl si Shakespearových her a obratným využitkováním sil českého divadla dovedl toho, že hrály se hry Shakespearovy na českém divadle lépe nežli na německém. Jeho tradice v obsazování úloh neměla by se jen tak ledabylo vyhazovati oknem, a novým, a sice špatným obsazením některých her roztrhati a rozházeti celý ensemble, kterýž tak pracně v běhu tak dlouhých let byl sestaven.

Jest již o tom souhlasný soud, že falešné rozdávání úloh jest nejkřiklavějším příznakem nynější správy; ani rozhodní její přátelé nemohou k tomu mlčet; tím důrazněji žádají všichni ti, kteříž nad všeliké sympatie a stranictví kladou prospěch divadla a zdravý rozvoj dramatické reprodukce, aby ustalo se v bezúčelném experimentování a netápalo se slepě sem a tam, ale aby podělovaly se úlohy podle opravdové způsobilosti herců a individuality jejich. Nejen v „Othellu", ale také v „Hamletu" pokazilo se ledacos nedůvodným přeměňováním úloh. „Hamlet" patří k těm málo hrám Shakespearovým, jichžto provedení na českém divadle má trvale dobrou pověst. Jos. Jiří Kolár se vzácnou péčí hleděl, aby všechny hlavnější úlohy dobře byly representovány. V Šimanovském máme „Hamleta" velmi dobrého; a byl, ke cti Šimanovského budiž to řečeno, výkon jeho o posledním představení „Hamleta" dokonalejším, nežli jak na leta před tím jsme ho vídali; dal svědectví, již velmi potřebné, že Šimanovský dosud jest Šimanovským. Naši „Ofelii" sotva bys na některém divadle v celém Německu našel. „Polonia" má Kolár, více netřeba říci; Seifertův Lert jest plný ušlechtilého ohně. Puldův „Klaudius" dávno uznán jest od veškeré kritiky; již pro representaci patří úloha ta jemu. Tím podivnější jest, že p. Puldovi přidělen najednou duch a Klaudius — p. Šmahovi! Ukázalo se to býti rozhodnou chybou. Také obsazení „herce" p. Šamberkem nebylo šťastné. Pan Šamberk nebyl mocen slova a to v úloze té značí všechno, neboť jest potom falešná deklamace nezbytná. Falešná deklamace ani tak krásným orgánem, jaký má p. Šamberk, se nezakryje. Takové změny v obsazení úloh neprospívají, ale škodí celku. — Výroční den pět a dvacetiletého působení hereckého Fr. Kolára stal se divadelní slavností. Obecenstvo, přečetné shromážděné, i herectvo české vzdalo Kolárovi patřičnou poctu. Avšak hra, kteráž toho večera se hrála, nemohla býti nešťastněji volena. Schweitzerova všude propadlá hra „Grosstaedtisch" dostala se s lákavým titulem: „Velko- a Maloměšťáci" v slušném překladu na české jeviště po té cestě, na kteréž nynější správa s jakousi manií sbírá všechny padavky německého repertoiru, nevšímajíc si ani nejvábnějšího zdravého ovoce dramatické literatury francouzské. Litujeme velice, že zrovna Fr. Kolárovi ustanoven k čestnému dni jeho kus, kterýž jest tak nicotný, prázdný, nejapný, že nemůžeme ani odhodlati se, o něm blíže se zmíniti. Přejme mu pokoje a věčného odpočinutí. —*m.*

— Ze slovanského písemnictví. V Moskvě vyšlo ve dvou velkých svazcích z pera slovutného K. N. Leontěva „Iz žizni christijan v Turciji", líčení to, popisy a data o křesťanských národech pod vládou tureckou. V Moskvě vyšly: „Novyj polnyj pěsennik", sbírka ruských národních písní a romancí, písní maloruských, válečných písní, ciganských, židovských, tatarských, gruzinských, čerkeských, řeckých a j. „Obščij drug veselja dlja ljubitelej i ljubiteljnic pěnija". „Jumorestićeskija i satirićeskija sceny iz jevrejskago i německago byta, sostavili Mojše Gejm i bar. Šperling." „Směch skvoz slezy, sbornik satirićeskich stichotvorenij dlja semejnych večerov i publićnych čtenij", sestavili Befani a Paljmin. Sensační román N. Leškova Sterbnického „Na rožach" vyšel v úplném vydání v šesti svazcích. Dále uvádíme: „Praktićeskaja architektura gorodskich, zagorodnych i seljskich zdanij", sepsali N. Želtuchin a V. Zaléskij. „Obšćepoleznaja prakt. technologija". Dílo, jež vyšlo od spolku polytechnického redakcí M. Sokolovského v Moskvě. — Studentstvo chorvátské v Záhřebu vydá opětně jak roku loňského almanah studentský pod jmenem „Hrvatski dom". Přípravné práce konají Jak. Radošević a Petar Markovič. — Písemnictví slovinské má svůj střed v Lublani, kdež především národní knihtiskárna slovinská o vydávání dobrých spisů se zasazuje. Pod jmenem „Listki" vycházejí tam původní i přeložené romány a povídky čelních spisovatelů. Právě vyšel tam Ivana Turgeněva román „Pomladanski valovi", kterýž z ruského přeložil dr. M. Samec. Nákladem téhož ústavu vyšel i tento spisek: „Trije javni govori", řeči prof Šuklje, prof. Tavčara a prof. Wiesthalera v lublaňské čítárně. — Odboru filosoficko-historickému vídeňské akademie nauk předložil prof Zeisberk obšírné výpisy z pramenů k dějinám polským od XII. do XIV. věku, jež byl shledal v archivech a bibliotékách polských, italských a německých. Výpisy ty rozděleny jsou v jedenáct skupin, z nichž každá jest opatřena kritickým oceněním. Mezi jiným naléza se tam též kniha o vychování králevičů, zaslaná od královny Alžběty královně Anně, manželce jejího syna Vladislava II, krále českého a uherského. Dále obsahují výpisy ty mnohé nekrology, knihy společenstev klášterních v Polsku, listy Dlugosze, Kallimacha, akta o zamýšlené kanonisaci královny Jadwigy, účty z hospodářství Vladišlava Jagielońského a j.

Spisy nové „Lumíru" zaslané: Poesie světová. Sbírka básnických spisův jinojazyčných. Básně Giacoma Leopardi-ho. V Praze, v komisi knihkupectví dra. Ed. Grégra a Ferd. Dattla.

Knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla vydalo opět novou serii velmi pěkně malovaných obrázkových spisů pro mládež: 1. Oslí kůže. 2. Cesty Sindbadovy. 3. Modrý pták. 4. Kouzelná svítilna.

Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě. Dle půwodních pramenůw wypravuje Fr. Palacký. Sešit 11. Nowé wydání pro lid. V Praze, nákladem F. Tempského.

Poetická čítanka. Sbírka básní původních i přeložených, jiš dle básnických druhů upravil Václav Petrů. Seš. 16. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

„Osvěta". Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydavatel: Vácslav Vlček. Číslo 12. (Sešit prosincový). Obsah: Alexander hrabě Fredro. Od Otakara Mokrého. — Pomořské a podmořské práce našich dnů. Podává Ladislav Hajniš. — Zlato v ohni. Obrazy ze života od Vácslava Vlčka. (Dokončení.) — Z nových básní Adolfa Heyduka. — František Karel Kolár. Studie Jana Nerudy.

„Veleslavín". Časopis pro umění knihtlačitelské. Orgán „Typografické Besedy". Odpovědný redaktor a vydavatel: Ant. Schiller. Ročník IV., číslo 22.

Časopis Musea království českého. Redaktor: Jos. Emler. Ročník L. (1876). Svazek třetí. Obsah: Mnoho-li jest Čechů, Moravanů a Slováků a kde obývají. Příspěvek k ethnografii československé. Sepsal Alois Vojtěch Šembera. — Přehled geologicko-orografický zemí československých. Od prof. Jana Krejčího. (Pokračování.) — Kterak se stal Napoleon I. z Korsikána Francouzem. Sepsal Dr. Vilém Gabler. — Michal Petrovič Pogodin. (Nástin biografický.) Sesavil Jan Havelka. (Dokončení.) — Zvolení Ferdinanda I. za krále českého. Sepsal Ant. Rezek. — Slovo o románu a dějepise českém. Podává K. Tieftrunk. — O budoucnosti a světodějinném povolání Slovanů. Podává Jan hrabě z Harrachu. — Hlídka literární. — Zpráva o Museu král. Českého a o Matici české. V Praze, nákladem Musea království Českého.

Národní bibliotéka. Výbor prací čelnějších spisovatelův československých. Redaktor František Zákrejs. Sešit 278—280. (Frant. Pravda — F. L. Čelakovský). V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

OBSAH: Hrabě Xaver. Novela od *Julia Zeyera.* (Pokračování.) — Propercia de Rossi. (Idylla) Báseň od *Karla Kučery.* — Blíženci z hotelu Corneille. Od *Edmonda Abouta.* (Pokračování a dokončení.) — Na Ryzemberce. Báseň od *Aloise Jiráska.* — Rahel. Od *Ady Christenovy.* — Král dnchů. Z Goethe-ho přel. *Ladislav Quis.* — Povídky z registratury. Od *Václava Maliny.* I. Jestřáb contra Hrdlička. (Pokračování.) — Žena, jež chce umříti. Parisiana *Alphonse Karra.* — Umění. Literatura. Věda.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, tykající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až 2½ archu vždy o 4. hodině odpoledne.

Ročník IV. | 20. prosince 1876. | Číslo 35.

Hrabě Xaver.

Novela od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Bylo již k večeru, když kočár, v kterém baron spal, baronka vzdychala a Xaver dumal, se pomalu přibližoval strmou silnicí k Lesnici. Tato byla hvozdy obklopena a nejevila se zrakům přichozích, až když k velkému jejich překvapení rázem před nimi stála, na padesát kroků vzdálena, totiž když vyjeli z lesa na ohromnou tu mýtinu, kde hrdě a dumavě šedé svoje zdi a polo pobořené věže vysoko do blankytu nořila.

„Jaká to krása!“ vykřikla baronka tak hlasitě, že svého manžela probudila. „Xavere, hleď přece tam, tam!“ přidala u vytržení, „viděl's kdy krásnějšího genru?“

Několik kroků od kočáru, který na povel barončin zastavil, seděla totiž dívčí postava pod hrubým, kamenným křížem, vyčnívajícím z křovin v stínu gigantických sosen. Temné oči její upřely se na kočár a vstala, v rukou svých držela uměle vyřezané vřeteno a předla. Obličej její byl osmáhlý a v každém pohybu jejím vyzrazovala se elegance a gracie jihu. Přistoupila pomalu až ku kočáru, nepřestávajíc mezi chůzí přísti.

Obličej její byl pravidelně krásný, dlouhé její vrkoče byly kolem hlavy ovinuté a světlo večerní hrálo jí jiskrně v temném zraku; Xaver, jako ostatní byl překvapen divokou krásou této lesní květiny.

„Pan markýz a jeho dcera jeli hostům svým vstříc,“ pravila dívka italsky, „vidím, že jich minuli.“

„Co povídá?“ ptala se baronka, která nerozuměla, a Xaver překládal.

„Oh vystoupíme z kočáru,“ rozhodla se baronka, „sedneme tam na kamennou lávku a počkáme na ně.“

„Zde jsou!“ volala dívka, ukazujíc k lesu, z něhož se vynořili markýz a Ginevra koňmo.

Ginevra seskočila z koníka a octla se v náručí baronky, z kterého jí nebylo na dlouho vyváznutí; mezi tím vysvětloval markýz svým hostům, jakou náhodou se byli minuli; pustil se totiž úvozem k městečku, doufaje, že je tam ještě zastihne a oni již uháněli silnicí, než se tam dostal.

„To je moje Aneta!“ uváděla Ginevra dívku baronce, „dcera mé bývalé chůvy a kojné.“

„A znám ji již z tvého o ní vypravování,“ usmála se baronka na Anetu, která klidně koně Ginevřina za uzdu vedla. Vešli všickni do zámku, který již dlouho nebyl vítal tak hlučnou společnost ve svých zdech. Markýz byl nesmírně zdvořilým a zdálo se, že přehnanou tou dvorností násilně nelibost svou nad příchodem svých hostů zakrývá. Baronka toho nedbala, blaženost Ginevřina nad její návštěvou byla patrná a byla jí úplnou náhradou za malou srdečnost markýze; co se barona a Xavera týkalo, ti byli příliš lhostejni ke všemu, byli by třeba po krátkém odpočinutí se zase na zpáteční cestu dali. Každý z hostů vydal se na odkázaný mu pokoj a mytí a převlékání po cestě na zaprášené silnici trvalo tak dlouho, že se nesešli dříve v saloně, až když měsíc v plné kráse na obloze vycházel a temné lesy okolní po vrcholcích postříbřoval. Dvéře salonu vedly na malou terassu, odkud byla velkolepá vyhlídka na daleké hory a na šírý kraj. Baronka byla u vytržení.

„Nemohu se ani odtrhnouti od toho místa!“ volala, „a kdybych nebyla hladova jako lvice, stála bych tu celou noc!“ Ginevra se smála.

„Chcete, dám stůl vynésti sem a zde prostříti?“

„O ne, ne, má milá!“ odpověděla rychle baronka, „miluju sice přírodu celou duší, ale nemiluju, když mi komáři, lampou přilákaní, do polévky padají.“

Hrozná ta myšlenka ji hnala do pokoje, kam ji Ginevra se smíchem následovala. Xaver pustil se úzkými schody, do parku vedoucími, a octnul se brzy v hustém stínu starých stromů. Obcházel pomalu zámek, jehož malebnost jej poutala a na chvilku z chmurných myšlenek vyrušila. Zadní křídlo zámku bylo již na polo ruinou, z jedné z věží táhla se dlouhá galerie hrubých sloupů románských až k černému skalisku, ku kterému tato část budovy přistavěna byla a na jehožto čtverhranném plateau bílý, osamělý kostelík stál, obehnaný nízkou zdí; před kostelíkem šuměly tři mohutné topoly lunnou nocí. Galerie byla v hlubokém stínu, jen na konci, tam kde končila u prvního stupně ze skály vytesaných schodů vzhůru ke kostelu vedoucích, tam proudilo v širokém pruhu světlo měsíční. Zrak Xaverův tam utkvěl náhodou, ale náhle zatřásla se celá jeho bytost: zdálo se mu, že tam vidí stín, přelud a přelud ten měl Evin obličej! V okamžiku ale vystřízlivěl Xaver, místo bylo prázdné a věděl, že fantasie jeho jej byla sklamala a si posměch ztropila! Spěchal do salonu, aby se zbyl své tesknoty.

Když baronka byla hlad svůj ukojila bez hrozícího nebezpečí padajících komárů, dala si svůj shawl přinésti a celá společnost odebrala se na terassu. Barón vzdychl po hře v karty a přání jeho se vyhovělo, vynesli tam stolek kartovní a hráli svoji preferenci.

„Já procházím se každý večer s Anetou po parku," pravila Ginevra, „máme tam malý vodopád, ne umělý, abyste myslil, Xavere, rozkošné to místo!"

„Oh, Xaver nás tam vyprovodí," rozhodla baronka, „ale vezmi si shawl, Ginevro, máte zde velmi chladné noce."

Ginevra zavěsila se důvěrně do Anety, která jí přinesla žádaný shawl, a všickni tři dali se na cestu k vodopádu. Sotva vešli pod široké loubí stromů, počala Ginevra mluviti, ale hlasem a přízvukem o mnoho vroucnějším, než byla před svědky činila.

„Děkuji vám, Xavere, že jste přišel," pravila, „vybral jste si čas ten nejvhodnější."

Xaver byl téměř zapomněl, oč se jedná, a zastyděl se trochu za svoji lhostejnost. Ginevra, vidouc jeho rozpaky, vykládala si je jinak, než je mladík cítil.

„Oh před Anetou mojí můžem směle o všem mluviti," volala, objímajíc dívku, „je, jakoby byla mojí sestrou a je mi srdcem i duší oddána. Není tomu tak, Aneto?"

Aneta políbila ji na čelo.

„Pak mluvte, Ginevro, čím vám mohu býti prospěšným?"

„Především vyslyšte celou historii, jižto vám vypravovat chci, a pak mi raďte, co činit mám. Nebude vás poslouchání mrzet, když bude povídání moje trochu dlouhé?"

„Čekám s dychtivostí, co mi povíte."

Sedli na nízkou lavici hrubě z kamene vytesanou poblíž vodopádu, tvořeného čistou bystřicí, valící se ze skály a rozprašující se na atómy o balvany mezi stromovím rozházené. Ginevra složila dlouhé, bílé svoje ruce do klína a počala vypravovati.

„Vy víte, Xavere, aspoň od posledního našeho shledání u baronky, že jsem život svůj od smrti své matky v klášteře trávila?"

„Ano, vím. V klášteře sv. Rosálie, ležícím v hlubokém údolí alpském. Tak popisovala jej baronka."

„Tak jest. Avšak vy nevíte, jak jsem tam žila. Ač ještě mladá, pouhé dětsko, byla jsem již nešťastná. Matka netajila totiž nikdy svých slz přede mnou a ačkoli, jak vám pravím, pouhé dětsko, cítila jsem přece již instinktivně, byť by i sebe mlhavěji, co ji trápí. O tom aspoň nebyla u mne nikdy pochybnost, že trpí vinou mého otce."

„Dotýkáte se bolestně mého srdce a mých upomínek," odpověděl Xaver; „vy víte, že jsem i já poznal celou hloubku rodinného neštěstí?"

„Vím," odvětila s povzdechem, „a podobnost osudu našeho dala mi zmužilost obrátit se k vám. Avšak nechme raději všech trapných upomínek na minulost, dotýkám se jich spěšně jen proto, abych vám vysvětlila, jakým spůsobem se náhledy moje o světu záhy chmurnými státi mohly, a nebude se vám tedy v celku zdáti věcí nepřirozenou, že jsem od nejútlejšího mládí dychtila státi se jeptiškou. Možná, že bych úmysl svůj byla také provedla, kdyby dobré panny v klášteře sv. Rosalie nebyly vše svojí horlivostí pokazily. Ustavičným doléháním, bych co nejdříve noviciát svůj nastoupila, poplašily mne nejdříve a vzbuzovaly později ve mně odpor a posléz docela ošklivost. Ten svět, jejž mně nejčernějšími barvami líčily, zdál se mi býti o mnoho vábnější než uzavřené fortny naší svatyně. Konečně jsem jim zřejmě pověděla, že se života dříve odříci nemohu, pokud jsem ho nepoznala, stála jsem na svém, že navštívím na nějaký čas otce a pak teprvé že se rozhodnu, buď pro návrat k nim neb k stálému přebývání s otcem. Abatyše se velice rozhorlila; nemohla mne násilím zdržeti, ale pravila mi, že jsem duše malé víry a na ten čas úplně nehodna státi se nevěstou Kristovou. Trpěla jsem mlčky a čekala s netrpělivostí na příjezd otcův. Slíbil mi totiž, že sám pro mne přijede. Co jej k obzvláštní té laskavosti pobádalo, nevím, myslím ale, že zlý můj osud, jak hnedle uvidíte."

„Vzbuzujete věru moji zvědavost," pravil Xaver, když chvilku mlčela, aby si odpočinula.

„Abyste porozuměl divnému dobrodružství," pokračovala Ginevra, „které se mi událo po příjezdu otce pro mne do kláštera, nezbývá mi, než vám povědít, co několik let dříve se přihodilo a celý klášter tenkráte z obvyklého klidu vybouřilo. Bylo to asi rok po mém příchodu do kláštera, když nejen celé stádo nás, k vychování svěřených dívek, ale i celá kongregace jeptišek událostí rozčilena byla, kterou si fantasie naše mladá nejpestřejšími barvami vyšperkovala. Jednoho rána totiž bylo nám zakázáno navštíviti při procházce jistou část zahrady klášterní, sousedící s malým hřbitovem, temným stínem vysokých cypřiši, na kterém v páně zesnulé sestry poslední svůj spánek pod bílými spaly kameny. Mezi hřbitovem a zahradou ční výběžek černé skály, o kterou se klášter opírá, skála ta je nebetyčná a příkrá jako zeď, tak že s té strany klášteru žádných ohrad třeba není. V řečeném výstupku je jeskyně vyrytá a hustě zamřížená, v které prý jedna ze sester, zesnulá v glorii svatosti, dlouho přebývala; od jeskyně té vede as čtyřicet závratně úzkých stupňů do výše nad vrcholky stromů k výklenku, kde se starého, kamenného kříže bledý dřevěný Kristus příšerně do světa se dívá. Bledý ten Kristus byl postrachem nás všech, obzvláště svítil-li mu měsíc v ustrnulou, krvavou tvář. Děti milují hrůzu; chodily jsme se tedy denně na toho Krista dívat a stávalo se, že někdy v noci některá z nás o něm snila a pak děsnými výkřiky celý dům pobouřila. Neočekávaný zákaz nenavštěvovati ono přítažlivé místo, spůsobil tedy mezi námi malou revoluci. Sestrkovaly jsme hlavy a pátraly po jeho příčině. Šeptaly jsme si lecos nesmyslného, ale pozorovaly jsme, že si i jeptišky jakási tajemná znamení hlavou dávaly a spěšně a šeptmo po chodbách cosi svěřovaly. Zvědavost naše byla tím svrchovaně napjata. Já byla jsem jednou z nejodvážnějších i osmělila jsem se za několik dní jednati proti přísnému zákazu abatyše. Mezi modlitbou, když byly jeptišky v hlubokou pobožnost pohříženy, podařilo se mi unikuouti z kaple — spůsobem smělým, který později mé spolužačky podivením naplnil. Držela jsem si totiž šátek pevně k ústům a k nosu, jakoby se mi byla krev spustila. Dobré sestry byly by nad mou zlomyslností ztrnuly, ale na štěstí nepřišly tenkráte na moje bohaprázdné spády a zpovědník náš byl hluchý a dával absoluci na zdař bůh. Octnuvši se v zahradě, ploužila jsem se pod temnými stromy, hustými křovinami až na místo zapovězené. Byla jsem trochu sklamána, nalezši nové pažení, kteréž tam dříve nikdy nebývalo, a nyní podniknutí mému netušenou působilo překážku! Avšak nedala jsem se takovou maličkostí odstrašit. Umínila jsem si, že pažení přelezu Přemýšlela jsem právě, jakým spůsobem bych úmysl svůj provedla, když na překvapené moje ucho dorazily zvuky, přicházející jako z jeskyně za pažením. Byl to jakýsi žalm, zpívaný bolestně dojatým, příšerně smutným, ale nad míru sladkým hlasem. Při zvucích těch obešla mne hrůza

a všechny legendy kláštera, pošmurné a děsivé, předstupovaly před polekanou moji duši. Utekla jsem, co mi nohy stačily, a klekla na smrt bledá a hrůzou se chvějíc mezi své družky v kapli. Bála jsem se sděliti jim objevené tajemství, a strach, že propadnu strašnému trestu, dozví-li se někdo o mém dobrodružství, působil na mne tak, že jsem ochuravěla. Stonala jsem tři dni, trápena hroznými sny, v nichž bledý Kristus a tajemný hlas z jeskyně první místo zaujímaly. Když konečně uzdravena mezi spolužačky jsem se vrátila, byly tyto již šťastně pronikly závoje, zahalující tajemství v zahradě. Jeskyně byla prý obydlena osobou tajuplnou, kající se prý z hříchu tak strašného, že jí ho ani papež ani sám bůh odpustiti nemohl. Některé z nás, totiž ty nejromanosknější, znaly docela podrobnosti toho zločinu, tvrdily, že to jakási královna, která svého manžela zavraždila a děti svoje pod rumem svého hořícího paláce pochovala. Nyní prý hledá odpuštění ve zdích klášterních. Zaklepala prý v pusté, číré noci na vrata naše, padla prý abatyši k nohoum, vysypala prý před ni plný klín diamantů, rubínů a perel báječných, věnujíc korunní tyto skvosty královně nebeské a žebronila prý, by ona, kteráž bývala mezi nejprvnějšími světa, směla nyní býti poslední mezi posledními! Nemohu vaší trpělivosti nadužívati vypravováním všech podobných legend, kteréž jako houby po dešti se množily, ale jedno bylo pravdivé, nade všechnu pochybnost jisto: dřevěná naše madonna v kapli zaskvěla se za krátko šperky krásy a ceny nadobyčejné, a hlas kající ženy v jeskyni býval po celé večery a mnohdy i v noci slyšán. Vypátraly jsme na půdě okno, odkud jsme tam vidět mohly, kam jíti jsme se neosmělily, a sama spatřila jsem jednou vysokou štíhlou její postavu pod křížem, na kterém bledý Kristus visel; válela se u nohou jeho a nedbala toho, že každý okamžik dolů do propasti sřítit se mohla ... Chodily jsme se tak často dívat, že jsme konečně zvykly a že „sestra Magdalena", jak ji nazývaly v klášteře, pro nás vší zajímavosti pozbyla. Nejdříve zapomněly jsme, že je „prý" královnou a měly jsme ji pouze za světici, osobnost to pro nás téměř všední, pak se nám ani to již nezdálo a přestávaly jsme na tom, že jsme na ni hleděly co na novicku obzvláště horlivou a pobožnou a to nestálo nám za popornost. Sevšedněla nám .... Odpusťte, že vám vypravuji podobné dětinské nápady tak do podrobna a tak široce!"

Xaver ujišťoval, že ho vypravování její zajímá, a Ginevra pokračovala.

„Přišel tedy čas, že otec pro mne přijel, aby mne odvedl, a sestra Magdalena byla jediná osoba, s kterou mi bylo loučení smutné; ač jsem s ní nikdy nebyla mluvila, zvykla jsem po dlouhé doby tak jejímu hlasu, žalmy zpívajícímu, že jsem ji v skutku milovala i pak, když byla veškeré romantické záře pozbyla. Neměla jsem žádnou přítelkyni v klášteře; Aneta zajímala vždy veškerou moji lásku a něžnost od útlého dětství a přátelství naše neutrpělo ani dost málo naším odloučením."

Dívky se na okamžik objaly, ale Ginevra nepřestala Xaverovi vypravovat.

„Byl to den radosti, když otec pro mne přijel. Chtěl dva dni v městečku pobyti, aby si odpočinul a mně k přípravám na cestu času dopřál; měla jsem lecos v městečku nakoupit a radost moje byla nesmírná, když jsem poprvé s ním chodila ulicemi: blažila mne jistota, že jen ještě jednu noc v klášteře strávím. Profánní svět vábil mne velice po nudě ve zdích posvátných, a bylo mi nevýslovnou rozkoší, vcházeti do všelijakých krámů a nakupovati různé zbytečnosti. Pak přišel oběd v restaurantu a to zdálo se mi býti již rozkoší nejsvrchovanější! Zajisté byl to oběd dosti chatrný, ale mohla jsem jísti, píti, mluviti, smáti se dle chuti, a jísti veřejně bylo mi něčím docela novým, nesmírně zábavným. Otec arci nebyl hrubě hovorným a nebyl příliš veselým ani laskavým snad nad míru, však jsem toho ani neočekávala, a byla jsem mu vděčna již za to, že mne z kláštera vyvedl a že sám pro mne přijel. Při dessertu přinesli nám šampaňské, které otec zlostně ze sklenice na zem vychrstl, které se mně ale zdálo býti tenkráte pravým nektarem; vypila jsem dvě malé sklenky, následkem čehož se můj rozmar čím dále tím veselejším stával; smíchem svým a hovorem rozveselila jsem posléz i samého otce, persiflovala jsem zlomyslně pobožné sestry, rozprávěla všelicos, co u nás se bylo událo za celý čas mého pobytu a náhodou rozhovořila jsem se též o sestře Magdaleně, popisovala její krásu, kouzlo jejího hlasu a též některé šperky, někdy ji a nyní madonnu naši v kapli zdobící. Tu se otec ku podivu zamyslil a podotknul, že by řečené šperky rád viděl; za chvilku přišli nám říci, že již do kočáru zapřaženo a přišla hodina odjezdu do kláštera, kde jsem naposled přenocovati měla. Večer byl překrásný a otec nevěda, co si v malém městečku dlouhou chvílí počíti, doprovodil mne do kláštera. Kočár byl otevřený a krajina, obestřená světlem večerním, tonula v uchvacující kráse. Velké černé stíny hor padaly do údolí, z kterého již modré páry vystupovaly, a vrcholky lesů na horách skvěly se ještě jako zlatými růžemi pod oranžovým nebem. Ale znenáhla přijeli jsme do lesa již úplně tmavého a prosila jsem otce, aby vystoupil z kočáru; znala jsem stezku vinoucí se vysoko nad klášterem podél skal, s kterých byla vyhlídka do širého kraje. Otec vyhověl mému přání, kočár jel prázdný po silnici ku klášteru a my šli mlčky omšenou skalní stezkou. Byla to velká zacházka a vzešla noc, než jsme uviděli v dálce klášter, jehož pozlacené kříže se blýštily slavně v světle vycházejícího měsíce. Náhle mi přišla podivná myšlenka.

„Papa, chcete vidět tajuplnou tu sestru Magdalenu?" ptala jsem se ku své zkáze.

„Ano!" zvolal dychtivě a já bláhová vedla jsem ho vzhůru, pořáde vzhůru na nejvyšší hřeben oné skály, která strmým svahem svým činila přirozenou hradbu klášterní zahrady. Vedla jsem otce k jistému bodu, odkud jsme viděli dole v propasti bledého Krista na kříži, pod ním klečela sestra Magdalena, obrysy postavy její mohli jsme určitě rozeznávat a vítr večerní zanášel úryvky bolestného zpěvu jejího až k nám. Účinek toho hlasu byl zázračný. Otec zamáchl divoce rukama nad hlavou a vášnivý výkřik jeho zazněl tichou nocí; chopil se křoviska rostoucího na pokraji skalní stěny a k mému úžasu počal úžlabinou, jarní nějakou bystřicí do skály vyhloubenou, dolů do propasti stoupat. Hlína a kameny valily se pod nohami jeho, slyšela jsem praskání křovisek a mladých stromů, byla jsem jista, že jen co mrtvola se dole octne v prohlubině, co mrtvola roztříštěná k nepoznání o ostré rohy skal. Dala jsem se do hlasitého pláče a křiku, ale posléz pustila jsem se stezkou k lesu a za několik minut stála jsem bez dechu u fortny klá-

štera. Letěla jsem chodbou do zahrady, než mne kdo uzřel a spěchala k pažení, za kterým sestra Magdalena poustevnu měla; slzy tekly mi mocným proudem, byla jsem jista, že tam pod skalou naleznu otce hrozným pádem zabitého. Sestra Magdalena stála posud pod křížem, lunou příšerně ozářena, bledý její obličej byl k nebi obrácen, černé její roucho a bílý závoj vlály větrem, byla žalm svůj dozpívala a kráčela za chvilku pomalu a klidně po úzkých stupních dolů k jeskyni. Stála jsem bez hnutí nevědouc, co si počíti. Měla jsem ji poprosit, aby mi pomáhala hledat nešťastného otce? Nebo měla jsem hledat pomoci v klášteře? Zatím dostoupila sestra dolů, vešla do jeskyně a rozžala tam kahánec, který slabé, modravé světlo po její tváři rozléval; otevřela velkou knihu a zavřela ji opět netrpělivě, sedla na kámen v jeskyni ležící, chopila se oběma rukama umrlčí lebky, bílé zuby cenící a zahleděla se chmurně do důlků, ve kterých oči někdy byly zářily. V očích jejich zableskly se slzy a tekly pomalu přes bledou její tvář a nesmírný bol rozhostil se v jejím obličeji, rty její cosi šeptaly, co slyšet jsem nemohla. Byla jsem hluboce dojata. V tom okamžiku zazněl hlas mého otce z blízkého křoví, ponořeného v stínu skály, hlas ten se třásl a chraptivě zaskuhral sloku bacchantické nějaké hymny, která mi krev studem do tváře hnala. Sestra Magdalena vykřikla, umrlčí hlava vyklouzla jí z rukou a vydala dopadnuvši na tvrdý kámen, křaplavý, příšerný zvuk. V okamžiku ležel otec můj u nohou sestry Magdaleny.

„Mirandolino! Mirandolino!“ zajásal hlasem slzami utopeným, „držím tě opět v loktech svých, a nepustím tě více! Hledal jsem tě světem a v šílenství svém činil jsem ti křivdu krvavou! Proklínal jsem tě, Mirandolino, neboť myslil jsem, že's unikla mi se sokem šťastnějším!“

Lítostí a studem schvácena zachytila jsem se blízkého stromu, abych nepadla. Mirandolina! To bylo jméno ženštiny slavené pro krásu těla a ztracené ohyzdností jejího života, jméno oné ženštiny, k vůli které slzy mé matky tak bolestně tekly, ženštiny, k vůli které otec hanbou pokryl naše jméno, vždy beze skvrny, a k vůli které matka moje padla v předčasný hrob! Chtěla jsem se mezi ně vrhnout, chtěla jsem volat o pomoc, nevím sama, co jsem vše v tom okamžení chtěla, když mi v hlavě a v srdci tak vášnivě, tak divoce vířilo! Ale neměla jsem sílu učiniti krok, a bylo mi, jako bych kletbou čaroděje nějakého se byla proměnila v kámen. Rdím se studem, Xavere, při pouhé zpomínce, ale musím vám pověděti všechno. Otec ji držel pevně v náručí a líbal jí čelo a ústa, ona mu slabě jen bránila.

„Mirandolino!“ volal vášnivě, „rci přece, jak mohla's tak krutou být a mne opustit? Což vyhasla lidskost v prsou tvých se slabou jiskrou vrtkavé tvé lásky?“

„Ustaňte a odejděte!“ odpověděla Mirandolina, „nesmím a nechci vás déle slyšet. Odřekla jsem se světa a jeho hříchu, u nohou spasitele hledám odpuštění a smír.“ —

„A nalezla's, co jsi hledala? Ty nalezla's mír a pokoj a štěstí, ty, která rušila's mír jiných a zašlapala štěstí jejich do prachu?“ tázal se otec s trpkou výčitkou.

„Běda mně!“ zvolala s divokým výbuchem vášnivosti, „běda mně! Marně hledala jsem klidu, marně odpuštění! Marně tloukla jsem si čelo o skálu a marně ležela jsem v prachu před bohem! Neslyší mne! Modlitba moje nemůže doletět k onomu nebi, o kterém srdce moje pochybuje! Hlas tvůj, ty muži bez duše a citu, bez boha a lásky, hlas tvůj je hlas světa, lákající mne nazpět do hlubin bídy pozlacené, k břehu oněch vod, které žízeň nehasí! Vím, že svět tvůj je světem lží a hříchu, že dnem jeho propastí jsou smrt a zoufalost, ale duše moje přirostla k té proklaté půdě, z kteréž byla vyklíčila jako bledý květ z otrávených močálů! Oh jásej vítězoslávou ďábla! Ano, věz, že mne hlas tvůj s výsledkem nazpět láká, že láká mne odsud, kde marně jsem se soužila! Věz, že kajícnost moje jako budova povstalá z písku, nakupeného větrem, při zvuku hlasu tvého se sřítila! Krev moje je posud lávou a bouří v žilách mých, duše moje je posud naplněna láskou, ne k bledému fantómu tam na hoře na kříži, jak roucho moje lže, ale láskou k muži smrtelnému — k muži, který mnou opovrhuje, který mne nenávidí, jako onen bůh, kterého lživou modlitbou marně oklamati jsem se snažila, a který se slzou mojí obelhati nedal!“

„Mirandolino, ty chceš, abych si zoufal!“ rozkřikl se otec, „ty jiného než mne milovati nesmíš, ty nemůžeš! Já zavraždím tebe, jeho a posléz sebe! Já žíti nechci bez tebe, ty půjdeš se mnou!“

„Jíti odsud?“ ptala se hledíc do prázdna a pak zvolala s určitostí: „Ano, půjdu! Bůh nevěří mojí modlitbě, nechce mých slz, zavrhuje mne a moji kajícnost!“

„Oh štěstí netušené!“ zvolal otec záře radostí, „ty půjdeš se mnou, ty neodejdeš již nikdy v širý svět a nezůstavíš mne nikdy více zoufalství! Ty budeš mou před celým světem, jméno svoje položím ti k nohoum, Mirandolino, ty budeš mojí ženou!“

To bylo přes příliš, nezdržela jsem se déle, vykřikla jsem tak zoufale, že jsem myslila, že zemru, hustý mrak rozestřel se před mým zrakem a smysly mne opustily. Když jsem opět nabyla vědomí, plul měsíc klidně mezi bílými obláčky, křoviny šepotaly sladce vánkem večerním, ale jeskyně byla prázdná, otec můj a Mirandolina byli zmizeli. Přelezla jsem směle pažení, vnikla do samé jeskyně, prohledala sousední hřbitov, volala plnou silou jméno lži-kajicnice nocí a pustým prostorem, dostoupila jsem se zoufalou odvahou beze strachu až k samému přízračně bledému Kristu a pátrala s vyvýšeného toho stanoviska kolem, ale vše zůstalo klidné a po uprchlých nebylo ani stopy. Chtěla jsem celý klášter vyburcovat, všem zjevit, co jsem byla slyšela a viděla, byla jsem jako smyslů zbavena. Avšak prolévajíc horké slzy, domohla jsem se poněkud rozvahy. Přemýšlela jsem o tom, že vyhlašujíc své tajemství, jméno naše jen v posměch a hanbu bych uvedla, a zdálo se mi, že památka mé matky mne zavazuje k jednání chladnějšímu a rozumnějšímu. Ustanovila jsem se tedy na tom, že ještě pomlčím, až úmysl jiný, praktičtější, ve mně uzraje. Doplížila jsem se do ložnice a pravila jsem těm, které se bledosti mojí divily, že churavím. Druhý den přinesli mi lístek, otec psal mi, že ho došla neočekávaná zpráva, že je nucen okamžitě odjeti, že jest nutno, abych ještě nějaký čas v klášteře pobyla, že pro mne pošle spolehlivou osobu, která mne k němu na určené místo odvede. Rozhořčeně roztrhala jsem lživý jeho lístek a abatyše vidouc moji vášeň a netrpělivé moje posuňky, přísně mne pokárala. Poslouchala jsem ještě s pohrdlivým mlčením dlouhé její kázání, když jedna ze sester do pokoje vrazila a celá poplašena zprávu

přinášela, že sestra Magdalena beze stopy zmizela! Abatyše byla bez sebe, nemohla nalézti jediného slova, spráskla tlusté svoje ruce nad hlavou bledá leknutím.

„A skvosty panny Marie?“ vyrazila konečně ze sebe.

„Jsou posud v kapli,“ zněla odpověď. Abatyše utřela si pot s čela a ulehčila si povzdechem.

„Modleme se k bohu za ztracenou,“ pravila konečně klidně obracejíc oči zbožně ke stropu. Sestry, které se byly mezi krátkou touto rozmluvou do pokoje vtlačily, klekly nyní kolem abatyše k modlitbě, mně ale zhnusilo se to divadlo a vyšla jsem ven. Vše mne nyní popuzovalo v klášteře, ale nejvíce nová legenda, která za několik hodin z neznámého pramene vznikla a mžikem v ústech všech a od celly k celle putovala. Jeptišky vypravovaly jí s nejopravdovější tváří a žačky první třídy opakovaly ji nevinnými svými růžovými rtíky, záříce při tom téměř nebeským zrakem dětských svých oček: andělé prý „svatou sestru Magdalenu“ odnesli k trůnu královny nebeské! . . .

Uzavřela jsem se do své celly a čekala netrpělivě na své vysvobození, které konečně přišlo v osobě ženy starého komorníka otcova. Odjely jsme do Prahy, kde jsem tři dni na otce čekala, a víte, že odtamtud jsem s ním se odebrala sem na Lesnici.“

„A myslíte, že ho ona ženština v skutku ještě v moci má, že on v skutku ještě zamýšlí za ženu ji pojmouti, že se s ní schází?“ tázal se Xaver, když byla Ginevra své vypravování skončila.

„Zda-li myslím!“ zvolala, „jsem jista, že *zde* žije, a před týdnem prohodil otec, že se hodlá oženit. Na moji otázku, kterou že si vzíti hodlá, odpověděl mi, že se ještě v čas jména své příští macechy dozvím.“

„A vy tvrdíte, že žije na Lesnici? Jak by to bylo možno?“

„Máme zde jen málo služebnictva a jsou všickni buď ze strachu aneb z příchylnosti otci z celé duše oddáni, obzvláště starý komorník. Hned po svém příjezdu prosila jsem Anetu, aby ke mně z Tyrolska přijela, a drahá moje sestra nedala dlouho na se čekat. Zasvětila jsem ji do svého tajemství, pověděla jí vše, jako nyní vám. Aneta viděla Mirandolinu vlastníma očima.“

„Jste tím jista? Nemýlila jste se?“ tázal se Xaver dívky.

„Jsem jista, pane!“ odvětila Aneta klidně a určitě. „Soudila jsem, že ženština ta nemůže jinde bydliti, než v staré sbořené části zámku a umínila jsem si, že budu pana markýze špehovat. Slyšela jsem, že starému hluchému kastelánovi hned po svém příjezdu, než totiž do Prahy pro Ginevru zajel, klíče odebral. Stará část zámku je s novějším dlouhým korridorem spojena, který těžkými, železnými dveřmi, vedoucími do starého křídla, se uzavírá. Chodba ta je plna tmavých výklenků, schovala jsem se v jednom v nich a číhala tam celou noc. Pan markýz se objevil s malou svítilnou v jedné, s těžkým klíčem v druhé ruce. Otevřel železné dvéře a zmizel tam. Byla jsem nyní jista. Obešla jsem dům, přiložila dlouhý řebřík ležící v zahradě k oknu sbořené věže a vystoupila jsem vzhůru. Jsouc ve věži dostala jsem se snadno do staré jedné komnaty, z kteréž je vyhlídka v malý uzavřený dvorek, do kterého vedou okna neobydlené části a který je zcela nepřístupný. Stojí tam několik stromů; v jednom oknu viděla jsem světlo, věděla jsem tedy, kde ženština ta asi bydlí. Druhou noc oblékla jsem se do mužských šatů, abych pohodlněji se pohybovati mohla. Jsem zvyklá lézti po horách na stezkách, které se nezvyklé noze zdají krkolomnými, závratnými, bylo mi tedy snadné spustiti se po provaze z okna do dvorku a vyšplhat se na vysoký strom. Hleděla jsem do osvětleného okna, viděla jsem tam ženštinu posud neobyčejně krásnou, nosí posud temný šat novicky klášterní a bílý závoj. Seděla u stolu s panem markýzem, však neslyšela jsem, co spolu mluvili. Posuňky jeho a výraz tváře byly vášnivé; ona na opak byla klidna a smutna. Posléz vstala a odešla rychle do druhého pokoje. Pan markýz chtěl jí následovat, ale nalezl dvéře zavřené. Klepal tam dlouho a marně; konečně odešel a já též.“

Xaver pohlížel s jedné dívky na druhou a Ginevra, posud klidná, vypukla nyní v usedavý pláč.

„Vy vidíte, jaké vedu žití, vy vidíte, že si musím zoufat!“ volala.

„Utište se přece, pro bůh!“ těšil ji mladík. „Nemohu pro ten okamžik radit, jakým způsobem bychom vašeho otce od šílené té myšlenky odrátili, ale buďte jista, že ji neuskuteční. Nevím, odhodlám-li se promluvit s otcem vaším, nebo zda-li bude nutno vniknouti do úkrytu té dobrodružné Mirandoliny; dejte mi čas na rozmyšlenou, ale buďte jista, že se vše šťastně rozluští.“

„Díky vám, Xavere, za vaše ujištění a za dobrou vaši vůli!“ zvolala Ginevra a tiskla mu vroucně ruku.

Vrátili se tiše nazpět do společnosti a přišli v pravý čas, preference byla u konce a po krátké rozmluvě o cestě, kterou byli dnes konali a o procházkách, které zítra podniknou, odebrali se hosté každý do své komnaty. —

Ginevra spala tuto noc neobyčejně klidně, jakýsi pocit jistoty ji ovládal: bylať důležitosti svoje odevzdala do rukou věrných. Byla jista, že Xaver osnuje již plány, že již přemýšlí o tom, jak záležitost její k šťastnému konci dovede. Avšak v tu chvíli, kdy se dívka oddávala svým nadějím, zmítaly myšlenky druhu docela jiného, než mu připisovala, ubohým Xaverem. Stál ve svém pokoji u otevřeného okna a zíral ven v tu klidnou, jasnou noc, a bouře, která zuřila v nitru jeho, zdála se tím divočejší uprostřed toho míru necitelné přírody. Bol jeho vzal na se novou tvář. Rána, kterou mu osud zasadil, byla ho takřka ohromila, zdrtila celou bytost jeho; hrůza odehnala ho, že prchal od té, kterou byl dříve miloval, ale nyní, když byl vzdálen od ní, když řeky a hory a lesy ležely mezi nimi, tu ozýval se truchlý hlas v jeho duši, zmocnila se ho touha nevýslovná po sladké její tváři. Volal po ní, proléval slzy uvnitř krvácející duše své, slzy, které do očí mu nestoupily a tedy též jeho žalu neulehčovaly, vřely v prsou jeho jako oheň, a boj proti lásce, vracející se plnou mocí, unavoval ho až k smrti. Podlehl. Ne, nebylo možné žíti bez Evy! Láska jeho byla mořem, uchvacujícím slabé hráze vymoudřených námitek. Co bylo mu po její minulosti, když bez ní mu žádné nebylo již budoucnosti? Nechtěl ničeho, než její lásku. Čím byl mu svět bez její přítomnosti? Odhodlal se k okamžitému návratu do Prahy. Nechtěl již ani čekat do rána. Co mu na tom záleželo, co si o něm pomyslí Ginevra a ostatní, až se dozvědí, že v noci takřka uprchl? Vždyť mohl z Prahy psáti, najíti snadně nějakou výmluvu . . . Shasl světlo a přehodil si plášť . . . Dohmatal se tmavými chodbami až na schody a dolů do konírny, chtěl se nějakého koně zmocnit

a tmou a nocí spěchat k ní, ke své Evě. Ale zdravý rozum navrátil se mu dříve, než ruku na kliku dveří u konírny položil, ale v tom okamžení uzřel ženskou postavu, vystupující za skalou v pozadí dvora a stínem se ku předu opatrně ploužící. Neviděla ho a vykřikla leknutím, když po tmě o něj zavadila.

„Aneto!“ divil se, poznávaje dívku.

„O, to jste vy, pane hrabě!“ zašeptala. „Jak šlechetně a velkodušně jednáte! Nepřejete si ani po namáhavé cestě klidu! Ginevra vám bude od srdce vděčna; ale vraťte se na své lůžko, vyšla jsem sama na špehy, markýz spí a v pobořeném křídle zámku je tma a ticho úplné ...“ Zmizela a Xaver zmaten nepravým jejím výkladem svého jednání, vystřízlivěl a vrátil se do svého pokoje. Okamžitě vzmohla se v něm silná reakce proti uchvacující ho vášni. Nechtěl nikdy již Evu vidět a chtěl předejíti každé slabosti, každému záchvatu náruživosti záhubné, každému boji, podobnému tomu, v kterém před chvílí byl podlehl. Chtěl náležeti ženě jiné, to byl nejjistější prostředek k zapomenutí dle lživé logiky uraženého srdce. Dávné plány baronky předstupovaly jako spásné myšlenky před chmurnou jeho duši, umínil si, že pojme Ginevru za ženu a že ujede na dlouhou dobu z Čech. Byl jist, že rána jeho takto se zacelí a že zapomene. Hned zítra, ustanovil se, že promluví s baronkou a později s Ginevrou.

Ale věc nebyla tak snadná, jak se domýšlel; baronka, která ho dříve pronásledovala svými návrhy o sňatku, zdála se, jakoby na ně již úplně byla zapomněla, nezmiňovala se již ani slovem o nich a Xaver neměl odvahy sám začíti. Minulo několik dnů a neměl ani hrubě příležitosti s Ginevrou o samotě promluvit; ale tím časem uzrála v něm ještě více myšlenka na sňatek s ní. Nalézal v zoufalství svém tisíc vnad u mladé dívky, o kterých se mu dříve ani nezdálo a vroucí tón, kterým k němu mluvila, působil konejšivě a blahodárně na rozháranou jeho mysl. Kdyby byl nejslabší stín koketství u Ginevry zpozoroval, byl by se od ní odvrátil okamžitě, ale důvěra čistě sesterská, upřímnost dětská vzbuzovaly v něm ohlas přátelství; nebylo u ní hnutí, kterým by byla chtěla se mu jinak zalíbit, než co nejbližší jeho příbuzná a nepřišla tedy v žádnou srážku s upomínkou na Evu, nebylo tedy boje v jeho srdci. Považoval ji za spásu z labyrinthu divoce rozvlněných vášní, a chytal se té myšlenky, jako se tonoucí chytá břehu. Jednou po hrozných mukách pološíleného rozechvění, po velkém boji lásky, která zemřít v duši jeho nechtěla a celou jeho sílu v prach povalila, jednou když jen s nadlidským namáháním ten luzný, vábný obraz Evin byl zaplašil, setkal se Xaver v šeru stověkých lip v staré zámecké zahradě s tichou, melancholickou Ginevrou. Světlo zapadajícího slunce se hustými korunami lip prosívalo zlatem a padalo jako dešť paprsků na bezeskvrnné panenské čelo mladé dívky. Jak tu před ním stála v klidu večerním, zdála se mu Ginevra andělem, pod jehož perutě utéci se měl z útrap života a z bouře vášní, byla to bytost čistá, téměř posvátná, jaká ho jedině zachrániti mohla od lásky, za kterou se zardíval v hloubi svého zuboženého srdce. Zdálo se mu, že přišla chvíle vzácná, kterou si nesměl nechat ujíti ...

„Přišel okamžik rozhodný!“ šeptal si.

Ginevra zachytila jeho slova.

„Oh přišel?“ tázala se dychtivě, „dozvěděl jste se o něčem? Vymyslil jste konečně něco, co bude otci překážkou v provedení jeho plánů? Nechtěla jsem na vás doléhati, netázala jsem se vás, ale nyní začínáte sám o tom mluviti! Oh mluvte, mluvte!“

„Přišel okamžik, že kladu osud svůj do vaší ruky,“ mluvil Xaver rychle, neboť bylo mu, jakoby se vrhal střemhlav do propasti.

Dívka hleděla s nelíčeným podivením na bledou, cukající jeho tvář.

„Kladu vám otázku, Ginevro, která rozhodne, jak vám pravím, o mém osudu. Rcete, chtěla byste se státi mojí ženou?“

Sotva vyřkl tato slova osudná, byl by život svůj radostně za to dal, kdyby jich nebyl pronesl, v hlavě cítil závrať, srdce hrozilo puknouti bolestí palčivou, zdálo se mu, že nohy jeho se boří do země.

„Oh Xavere, pro bůh, vy blednete, vy chvějete se, oči vaše shasínají! Vy milujete mne tak silně a já neměla jsem o tom ani tušení. Xavere, Xavere, jsem hluboce dojata a také i moje srdce se chvěje!“ ...

Z trýzněných jeho prsou vydral se vzdech jako chrapot smrtelný, a Xaver zhrozil se svého činu. „Evo, Evo!“ úpěla jeho duše a hrdlo jeho se súžovalo. Myslil, že se zalkne a zalomil němě rukama.

„Xavere! Xavere!“ zvolala polekaně mladá dívka a proudem vyhrkly jí slzy po tváři, „utište se přece! Chci býti vaší. Jak mohla bych zůstati lhostejnou při lásce takové? Xavere můj, jsem vaše!“

Podala mu obě ruce, a on tiskl je ke rtům v soustrasti s tou dívkou, kterou v okamžiku tom polo nevědomky klamal. Zhrozil se té propasti nepravd, do které se byl náhle a nesmyslně uvrhl. Ginevra vymkla zmateně ruce své z rukou jeho a odběhla do domu ... Osud jeho byl tedy rozhodnut!

Baronka šílila téměř radostí, když jí Ginevra vypravovala, co se bylo stalo. Rozepsala se ihned na všechny strany a hlásala svou důležitou novinu do šírého světa. Markýz přijal formální nabídnutí Xavera s tváří, na které se lhostejnost a zaražení střídavě jevily, ale posléz zdálo se, že mu událost ta přichází jaksi vhod.

„A kdy hodláte se oženit?“ tázal se.

„Co nejdříve, nenamítáte-li nic proti tomu.“

„Zajisté že nenamítám, dávám milerád své otcovské požehnání,“ dodal ne bez ironie. „Ostatně překvapím vás, pane zeti, též zprávou neočekávanou: i já hodlám se oženit.“

Xaver nahledl, že nebylo na čase nyní o otázce té jednati, poklonil se pouze mlčky a tázal se, kdy as překvapení to jeho a nevěsty čeká?

„Což se vám Ginevra o tom posud nezmínila?“ tázal se markýz se skoumavým zrakem. „Hodlám se brzy po vašem sňatku oženit, proto mi bude milé, pospíšíte-li si.“

Baronka chtěla, aby se svatba v Praze odbývala, chtěla, aby Ginevra ihned s ní tam k vůli výbavě odjela avšak Xaver byl jiného náhledu, chtěl, aby se sňatek vykonal na Lesnici ve vší tichosti a na nejdéle za čtrnácte dní, na výbavu a podobné třetky tvrdil, že je času dosti po svatbě. Ginevra svolila ke všemu a baronka vzdala se posléz vlastních náhledů.

„Vidíte, Ginevro, že mi lze bude s docela jinou rázností s otcem vaším promluvit, až budete mou ženou,“ konejšil ji zpozorovav, že byla velice znepokojena slovy,

jež byl markýz Xaverovi promluvil, když tento o její ruku žádal.

„Ostatně myslím, že ta ženština sama proti navrženému sňatku se vzpírá. Dle toho, co nám Aneta pověděla, zdá se mi, že jest zde spíše u vězení, než v úkrytu před světem. Myslím, že mi nezbude nic, než vniknouti toutéž cestou, co Aneta, do věže a odtamtud do komnaty, kde ta ženština bydlí, a tam s ní promluvit.“

„Ženštiny podobné podléhají kouzlu zlata,“ odvětila Ginevra, „statek Lesnice připadne dle závěti mé matky mně, jakmile se provdám. Chtěla bych celý ten statek obětovat, kdybych tím onu ženštinu tak dalece uplatila, aby samovolně někam do Ameriky uprchla a otce mého již nikdy spatřiti nechtěla.“

„Nechte jen mne jednat a spolehejte na mne,“ pravil Xaver; „doufám pevně, že věc k vaší spokojenosti vyřídím.“

Čas minul přípravami velmi rychle a den k sňatku ustanovený nadešel. Oddavky vykonaly se v domácí kapli na zámku Lesnickém, hostů bylo málo, a i ti odjeli ihned po ukončeném obřadu; baronka a její muž rozloučili se též s Xaverem a s Ginevrou a markýz rozhodnuv se náhle pro cestu do Prahy, je doprovázel. Slíbil, že se za týden navrátí. Ginevra a Xaver zůstali tedy sami na statku. První dni toho podivného sňatku byly ubohému Xaverovi pravá muka; vyčítal si trpce způsob, jakým důvěry nic zlého netušící dívky byl zneužil; sebral všechny síly svoje, aby neprohledla záhy, jak málo ji miluje! Chtěl sám sebe obelhat, přemluvit se, že obraz Evin již do tmy zapomenutí byl zapadl, ale palčivá bolest svírající jeho srdce zabraňovala tomu sebeklamu, a bledost jeho tváře a zapadlé, zarudlé jeho oko vzbuzovaly v duši Ginevry neurčité jakési podezření, že mysl jejího manžela jinde bloudí, a že není šťastným po jejím boku. Xaver zapřádal dlouhé rozmluvy s Ginevrou o záležitosti markýzově, o Mirandolině; činil tak, poněvadž se každé jiné rozmluvy s ženou svojí obával. Obával se o svoje tajemství, obával se, že mu třeba ve snu jméno Evino z úst vyklouzne, neboť obraz její pronásledoval ho spícího jako bdícího. Za každým stromem parku vídal ztepilou její postavu, z každého keře vynořoval se smutný, bledý její obličej! Chvěl se jakousi pověrečnou hrůzou při vzpomínce na okamžik, kdy s Ginevrou v kapli před oltářem klečel a kněz ruce jejich spojoval. V okamžiku tom zaletěl zrak jeho nad oltář, kde se nalézal malý, hustě zamřížený oratoř, a mezi mřížemi zahledl Xaver bílý závoj, kterým tmavé oči Eviny na něho dolů hleděly s výrazem, jehož není lze popsati: tolik bylo v něm smutku, tolik bolu duši rozrývajícího a tolik lásky! Oči ty zmizely v okamžiku, když on zrak svůj k nim povznesl: zajisté byla to pouhá vidina, fantasmagorie, vždyť nemohla tam býti Eva! Ale mysl jeho se vracela neustále k tomu truchlému zraku. Konečně odhodlal se k tomu a mimochodem optal se, kudy možno dostati se do oratoře.

„Jen z pobořené, neobydlené části zámku,“ zněla odpověď Anety.

„A kdy odhodláš se přece promluviti s Mirandolinou?“ ptala se ho Ginevra vzpomínajíc při narážce na ruinu té, která tam bydlila. „Myslím, že bude lépe, učiníš-li to hned. Není pochybnosti, že otce nějaké řízení související s brzkým jeho sňatkem do Prahy odvedlo, navrátí se zítra v poledne a možná, že tu ženštinu přemluvíš, aby opustila zámek ihned. Snad dá se uplatit a prchne, než se otec vrátí.“

Xaver byl srozuměn. Ale nyní šlo o to, jak vniknouti do uzavřeného domu. Komorník markýzův měl klíč od železné fortny, ale bylo marné chtít ho získati, byl tělem duší pánu svému oddán a poslouchal ho slepě. Nezbylo tedy, než vniknouti oknem do věže, jako byla Aneta učinila, ale překvapení Xaverovo bylo velké, když ono jediné okno nalezl zamřížené. Nikdo nevěděl, kdy a kým ta mříž tam upevněna byla. Bylo patrno, že měl markýz podezření, že se útěku své milenky obával a tudíž žádnou opatrnost nezanedbával. V rozpacích těch vzpomněl si Xaver na onu dlouhou galerii románských sloupů, která se táhla ku skalisku, na jehož vrcholku pustý kostelík stál. Vzpomněl si také na malá, do silného zdiva zapuštěná vrátka na konci galerie, která tam byl jednou zpozoroval a kterými nyní byl jedině přístup možný do vnitř úkrytu neb snad vězení Mirandoliny. Pomocí řebříku dostal se do galerie, ale dvířka byla zavřená. Ohledal je pozorně a vypátral, že klíč jejich trčel uvnitř. Tedy to tenkráte nejspíše nebyl klam, když se mu bylo zdálo procházejícímu se večer kolem zámku, že vidí ženskou jakousi postavu mezi sloupy. Nejspíše chodila Mirandolina v noci, když byla jista, že vše v zámku usnulo, ven na galerii, aby se občerstvila čerstvým vzduchem. Tenkráte snad, když věděla, že hosté přibyli, hnala ji zvědavost v neobvyklý čas na galerii a Xaver zahledl ji tam. Zdálo se mu, že se věci jinak ani míti nemohou, a odhodlal se, že probdí celou noc v parku a že ji tam na galerii překvapí. Ginevra chtěla s ním zůstati, avšak konečně se jí přece zdálo, že jest proti její důstojnosti, aby podobnému tvoru třeba jen se zjevila. Ulehla tedy v obvyklou hodinu, ač věděla, že neusne po celou noc a vzala si Anetu za společnici do své komnaty, aby jí příliš smutně nebylo. Xaver dostal se stínem až za křoviska, odkud galerii viděti bylo. Zastavil se tam chvilku a dal se pak opět cestou pod stromy. Noc byla čarokrásná, sladké kouzlo letní opanovalo nebe a zemi, podobala se božskému snu, dýchala vůni lip a skvěla se třpytem hvězd; vánek tichý a lahodný táhl starými stromy parku, jakoby byl vzdechem jejich a větve se třásly jako něhou a klátily se tiše semo tamo a šelestily tajemně nad hlavou zádumčivého Xavera. Bloudil dlouho tiše parkem, posléz usedl na omšený balvan pod stromy naproti kostelíku, který se nocí bělel na tmavé skále a něměně neustálému šepotání těch tří topolů před jeho vraty naslouchal, jako stařec štěbetání žen. V zámku byla již poslední světla vyhasla a panovalo ticho úplné. Zraky Xaverovy bloudily po tmavých zdích starobylé budovy, čekal s napnutím, že se tam očekávaná postava na galerii zjeví. Ale brzy pozbývaly myšlenky jeho určitosti při snivém svitu hvězd a oči hleděly méně napnutě k místu, na kterém dosud spočívaly, až víčka jejich umdleně se spustila a Xaver docela usnul. Byl to z počátku jen polosen, byl si i v spánku dlouho jaksi vědom svého úkolu, ale nebyl s to se probudit, cítil, že sen jeho se prodlužuje, cítil, že vědomí pozbývá, až konečně necítil ničeho více. Náhle vyjel z těžké dřímoty . . . Ostrý jakýsi tón byl se ucha jeho dotknul, jakési zaskřípání zrezavělých stěžejí ho probudilo. Hleděl kolem sebe a zastyděl se, viděl, že byl celou noc prospal, viděl, že ač slunce posud nebylo vyšlo, přece již ranní šero halilo park a zámek do stříbrných tónů

jitra a ptáci loučili se sladkým šveholem s blednoucími hvězdami, neb vítali blízký den. Ale pojednou zdálo se mu, že do ranní hudby probouzející se přírody se mísily lehký krok a šelest dlouhého šatu, vlečeného po kamenech . . . Nemýlil se, na polosesnté galerii, ku skále vedoucí, objevila se ženská postava, v šeru sloupů tmavá; stanula, opírajíc se zamyšleně o zdivo, a šla pak opět dále. Xaver sebou ani nehýbal, aby pozornost její na sebe neobrátil. Blížila se pomalu ke skále, pod kterou se Xaver nyní skrýval, a noha její stanula již na prvním stupni schodů. Xaver chtěl se nyní podél zdí doploužiti až k místu, odkud mu bylo snadno vyhoupnouti se na korridor, šlo mu o to, aby se dostal mezi dvéře, vedoucí do vnitř domu a místo, kde stála Mirandolina tak, aby jí útěk do vnitř domu zabrániti mohl. Učinil opatrně několik kroků a vzhledl pak vzhůru, nepozoruje-li ho, ale vykřikl překvapením. Hlava její byla se obrátila k shasínajícím hvězdám a tvář její byla stříbrným světlem úsvitu osvícena. Byl to klam pekel? Byl to její stín? Eva, Eva stála před ním. Zalekla se jeho výkřiku a stoupala rychle vzhůru po stupních skalních a zmizela v stínu kostela. Srdce Xaverovo bušilo hrůzou, překvapením a divokou jakousi radostí. Za minutu byl na galerii a letěl větrem vzhůru po úzkých stupních. Vrata kostelíčka byla přivřená, bez rozmyšlení vrazil do vnitř. Byl to podivný prostor, pustý a smutný. Na oltáři stály posud sochy svatých, ale prach je kryl tak hustě, že bývalé barvy na nich poznati již nebylo, na zdích visely posud některé obrazy, ale byly zčernaly a byly roztrhány, velké kusy stropu byly spadly a pokrývaly podlahu rumem, okna byla rozbita, ptactvo litalo polekáno Xaverovým příchodem z četných hnízd pod římsami vystavěných a plašilo se a šelestilo v povadlých, suchých větvích, jimiž kostelík posud ještě od doby poslední, před dávnem zde odbývané slavnosti zdoben byl. Slabé paprsky jitra osvěcovaly šeře prostoru, naplněnou stíny a příšerným šuměním starých topolů, před vraty jeho se třesoucích, jakoby strachem. Xaver stál chvilku tiše a zraky jeho zavadily o postavu, kterou první paprsek slunce, vniklý rozbitým oknem, nyní pozlacoval. Byla zahalena v závoj, oblečená v temný šat jeptišky. Rozvaha Xaverova se vrátila s ostrým zavanutím chladného ranního větérku.. Věděl, že to nemožné, že Evy zde není, že stojí před Mirandolinou. Fantasie jeho se rozplynuly a přemýšlel o tom, co vlastně s ženštinou tou vyjednávati si byl předsevzal.

„Není třeba, madame,“ počal Xaver, „abyste závojem líce svoje zakrývala. Vím, kdo že jste; vězte také, kdo já jsem.“

Zamáchla rukou, jakoby mu říci chtěla, že ví, a odhalila obličej. Nejisté světlo zahrálo na její tváři a Xaver byl opět bolestně dotknut, Evin obraz objevil se opět před jeho zrakem — ale klam ten trval jen okamžik. Jakmile Mirandolina sklopila zářící svůj temný zrak, zmizela i její nápadná podobnost s Evou. Tvář její byla hluboko vášní neb nemocí rozorána.

„Vězte tedy, že jsem —“ počal opět Xaver, ale ona přerušila jeho řeč vášnivým výbuchem.

„Oh vím, vím!“ volala a tvář její vzplanula a ramena její se rozepjala toužebně. „Což jest mi možné zapomenouti tvář toho, kterého duše moje kochala? Toho, který mi byl rájem, bohem? Toho, který jest jedině mnou na věky milovaný?“

Z očí jí vyhrkly slzy.

„Já vím, kdo stojí přede mnou, Já vím!“ volala štkajíc, „je to manžel jiné, je to muž, který nemá pro mne než pohrdání a kletbu. pro mne, pro tvor zavržený, ztracený!“

Po těchto slovech padla na zem, rovně a prudce a těžce jako skácený strom. Hluboký zvuk rozléhal se kostelem, oblak prachu letěl do výše a drobný dešť malty pršel s porouchaného stropu. Vítr zakvílel divoce ve větvích chvějících se topolů. Xaver též se zachvěl — soudil, že ženština ta je smyslů zbavena a chtěl ji zvednout z prachu, kde bez hnutí ležela.

(Dokončení.)

V Archipelagu.

Z cest Josefa Wünsche.

Svítá!

Šedé mlhy se trhají. Moře halí se ve sváteční háv fialový. Nad Tenedem otevírá se brána purpurová. Tu první blesk vyrazil již k nebesům a s nebes po moři rozčeřeném rozlila se skvoucí záře. Slunko vyšlo.

Mžikem skoro fialová barva vln ustoupila temné ocelové modři a jen kotoučky pěn stříbrobílých honí se po hřbetech vln jako bílé kozičky po stráni.

Stojím na zádi, opřen o kormidlo. Myšlenky bloudí po vlnách šelestících; pak ale po zlatých paprscích slunečních vzhůru se nesou k mocnému stvořiteli nebes i země a — moře vznešeného, neobsáhlého. To ranní moje pobožnost. Je den sváteční.

Madam „Hungaria“ dělá právě velikou sváteční svou toiletu. Hungaria je velký šroubový parník tergestinského Lloydu a veze nás z Cařihradu do Terstu. Nedělá to zadarmo. Druhá kabina 230 franků ve zlatě.

Běží tu především o to, aby paluba řádně byla vyciděna. Marynáři, skoro vesměs štíhlí to synkové hor dalmatských, ohromnou káď na záď parníku vyvalili. Do kádě rourami žene se voda, — thalatta, nejkrásnější thalatta! Paluba se zatápí a pak pracují košťata v rukou mrštných námořníků. Ač mnohé koště „z nedopatření“ zabloudí často i na široká záda toho kterého marynáře, přec již za čtvrt hodiny paluba jen se leskne. Sluníčko hezky již přihřívá a čiperný severák o to se stará, aby v brzku vše řádně zase oschlo.

Za nedlouho lezou vrchnosti již nahoru. Napřed suchý a dlouhý „hedbávný“ obchodník z Brussy. Je rozený Němec a jde podívat se na Štutgart, své rodiště. Za ním mladá jeho panička, sentimentální jako snad všecky Němkyně. Moře modrojasného nemůže ani dost vynachválit. Slyším, že je tak krásné, že s ničím nemůže ho porovnat. — Na šmolku zapomněla.

Za ní táhne chůva jejich, femininum to rozměrů čistě románských. Na rukou nese malého prince velkoobchodníka hedbávného. Je to roztomilé mrně, jen že

právní pojem otcovství není mu posud ani dosti jasný, ani zřejmý. Křičí na mne na potkání: papá! Proto matinka jeho čepýříc se tvrdí, že malý Frici nemá ještě rozumu. Odpouštím mu tedy.

Avšak tu přichází již i přítel můj Branzanos, scholarch athenský. Seznámil mne s ním v Cařihradě dr. Soltelis. Tam pak co den mnoho spolu jsme obcovali. Nyní i on se vrací. Na Sýře se rozejdeme. Přemlouvá mne, bych zajel s ním do Athén. Nelze.

Brazanos seznamuje mne nyní s mnohými svými přáteli a známými na lodi. Jak přívětiví to lidé! Připouštím, že mezi Řeky mnoho je taškářů a vydřihostů. Ale mezi jinými národy není jich méně. Proto nesmíme se domýšleti, že by všichni Řekové byli darebáci.

Jeť i mezi nimi valně mnžů ctnostných a šlechetných. Co společníci pak vesměs jsou veselí a k cizinci vlídní. Z nich mohli bychom si vzíti příklad ve mnohém ohledu.

Zdálo by se snad mnohému, jako bychom my, kteří žijeme v pověstném srdci slečny Evropy, byli lidé nad míru srdeční. To to! — Nevlídníci jsme, škrobenci, šosáci upjatí až po krk! — Spatřit takhle nějakého cizince a nějakou pozornost mu prokázat! — Promluvit s ním! — — Bože, uchovej! — — Každý se mu vyhýbá na padesát kroků. Proč? Inu vždyť je to beztoho nějaká cizota. Laskavost naše záleží v tom, že si ho ani nevšimneme. Vzor inteligence je ten, kdo se mu v tvář nevysměje. Po straně chechtáme se beztoho všichni. Proč? — Inu proto, že pan cizinec na kabátě má o jeden knoflík více než my. Kdybych byl tak velkým pánem, celý český národ aspoň na rok poslal bych z těch krajin povltavských a polabských. Ať na cvičenou jde k národům, kteří s cizinci často se stýkají, k Dánům třeba, nebo ku Vlachům neb k Řekům. Tam uvidí, co jest přívětivost, zdvořilost a ochota k cizinci.

Tihle Řekové pak! Jak živi tě neviděli. Promluvíš k nim jen několik slov, odříkáš nějaké to procmium k Iliadě neb k Odysseji. Oči jejich se zajiskří, pravice tvá jižjiž tištěna vřele a upřímně. Již jsi jejich přítelem, jejich hostem, jejich bratrem. Oni o tebe se starají, tisíc služeb a službiček ti prokážou dříve, než bys se nadál, že něčeho potřebuješ. Sotva ti kniha upadla, přítel Řek přeochotně ti ji podává; zdřímneš-li si na palubě a vítr odestře ti plaid, přítel Řek pozorně tě zaobalí atd. Zkrátka, zanesou tě pozorností.

Vypravuj o utrpení svého národa, o jeho znovuzrození, o jeho snahách, bojích, o jeho nadějích a strastech! Viz, jak stkví se slza soucitu v oku Řekově! Zacinkají poháry a ze srdce upřímného řinou slova potěšná, pije se na zdar snahám národa českého.

Osudy naše vřelých ohlasů nacházejí v srdcích Řeků. Ovšem i oni trpěli, trpěli velmi mnoho. Bojovali, až zvítězili. I této svaté pravdě od Řeků můžeme se přiučit, že nelze jinak dopracovati se výsledků příznivých, než jen prací, přičiněním úsilovným. — —

Vypadalo-li všech sedm našich marynářů jako oněch sedm hubených let egyptských, vypadal za to osmý a to jejich náčelník ne sice jako jeden tučný rok, nýbrž jako všech sedm tučných let dohromady. Mně se tento požehnaný zalíbil hned na první pohled tak velice, že jsem si ho hned pokřtil „don Kadečka". Řekům zalíbilo se slovo Kadečka a chtěli věděť, co znamená. Já však při vší své dobré vůli a veliké učenosti nemohl jim toho říci. — Ale je pravda, chlapík byl ten náš don Kadečka. On nerostl do výše, do šířky jen rozprostraňovalo se tělo jeho. Prsa mocně vyklenutá, na širokých plecech spočívala tuří hlava, ruce — ohromné spousty svalů a masa, nohy — ne, nohou vlastně ani neměl, byly to dva ohromné sloupy dorské; tíže jeho těla převalovala se s jednoho na druhý. Don Kadečka vlastně ani nechodil, on převaloval se s jednoho podstavce svého na druhý. Převalil-li se z jednoho boku lodě na druhý, loď ihned poddávala se fysické nutnosti tíže těles. Soukal-li se na stožár po žebříku lanovém, stožár křečovitě sebou trhal a sténal bolestně. Což pak, když třeba bylo stáhnouti některé provazy! Přišlo všech sedm marynářů a všech sedm hladových let egyptských s celou svou tíží viselo na laně a lano — ani se nehnulo. Don Kadečka jen se toho dotekl a již to fičí! —

Po včerejší bouři nebe se úplně vyjasnilo. Nad námi rozklenulo se to krásné nebe řecké a kolem nás to lesklé, modrojasné moře. Však není to hladina nekonečná, unavující svou jednostejností, svou jednotvárností. Zde i v tom ohledu rozmanitost a půvab. Jako na pažiti kvítků pestrých, tak naseto zde ostrovů a ostrůvků. S jedním ani rozloučit se nemůžeš a již kolem druhého loď nás unáší, již třetí láká nás svým tajemným klidem. Všecky ostrovy a ostrůvky ty jsou skalnaté a skoro všecky původu vulkanického. Však všecky úrodny jsou a půvabny, požehnány v každém ohledu. Podnebí tu právě nebeské. Počasí zimní jeví se jen osvěžujícím chladem a vlahou. Zimu moře otepluje. I vedro letní mořským výparem značně bývá mírněno. Krásnějšího podnebí člověk ani přáti si nemůže. Rostlinstvu znamenitě se tu daří: réva bují, háje olivové, citronové a pomerančové mdlého chodce vonným častují pochládečkem. Zde naslouchá bzučení včel medonosných, odtud rozhlíží se po moři a po krásných, jistých přístavech, jimiž ostrovy ty v míře veliké byly obdařeny — rozhlíží se po lodicích, jež přijíždějí a odjíždějí a jejichž plachtami pohrává si zefyr líbezný.

Tak krásný je archipelag, tak krásné jsou požehnané jeho ostrovy!

Že slunce již hezky připaluje, rozestírají nám plachtu co střechu, bychom po zádi ve stínu mohli se procházeti. Zatím i pozdní spáčové se byli dostavili. Pestrá to mozaika národů, stáří i pohlaví. Mimo Řeky a Vlachy i jeden párek z dalných břehů Albionu. Celkem jsou tu asi tři Turkyně. Dvě z nich sedí na sedátku ve své pavučníky pečlivě zahaleny. Třetí pak je velmi zajímava. Zaleze si vždy za kormidlo a tam celé hodiny hledí do pruhu jasného, který parník náš zůstavuje v moři temnomodrém. Viděti z ní jen cíp kapucínsky rudého pláště jejího. Za to ale služka její, asi čtrnáctiletá černoška vzrůstu vysokého své bílé zuby stále na nás cení.

Opodál pečlivý otec turecký nadějnou svou ratolest na lavičku byl posadil a někam odběhl. Je to roztomilý Tureček asi tříletý. V červeném svém fezíčku a modrém kaftánku vypadá jako opička. Proto je můj miláček. Však již počíná se mu po tatínkovi stýskat, ohlíží se a plačtivým hlasem volá: aba! aba! Jdu k němu a chlácholím jej. Ukazuju mu, jak obyčejně, hodinky, které mi vždy tak důkladně olíže, jakoby to byly pamlsky ty nejsladší. Kdybys věděl, milý Turečku, kolik vám právě udeřilo! —

Rozhleďněme se trochu na palubě. Cestovatelů třetí třídy, to jest těch, kteří jen na palubě dlíti smějí, všude

jakby nabil. Každý koutečck tu obsazen, ani místečka nezůstalo prázdného. Člověk sotva se prodere. Proto pojďme raději po můstku, který záď s přídou spojuje. Tak celý ten obraz pestrobarevný snáze přehledneme. Je to živé museum ethnografické. Jaké tu obličeje, jaké kroje, jaké barvy, jaké hlasy! Turků však a Jihoslovanů nejvíce. I mnoho Černohorců. Zástup jich ubírá se na bojiště. V Cařihradě na loď vyprovázelo je mnoho ruských marynářů. Ti loučíce se s pobratimy hlučné provolávali: urá! Neuplyne mnoho času a Turek a Slovan, kteří tu teď v míru vedle sebe sedají a lehají, potkají se na bojišti co nepřítel s nepřítelem, v zápase na život a na smrt. Na lodi nyní žádné srážky není se obávati, jelikož všichni vstupujíce na Hungarii veškeré zbraně své do skladiště musili odevzdat. Tak káže řád lodní.

. Slované drží se hlavně uprostřed lodě, kdežto Turci na vyvýšené přídě se byli uvelebili. Odtamtud zaznívají melancholické zvuky turecké flétny. I Slované prozpěvují si písně své, s Turky jakoby o závod. Hlavně jedna velice je oblíbena, zpívá se několikrát za den. Já však přes všečku pozornost svou nic více z ní nezvěděl, než že travica je zelená, Milica krásná a Turek že je ničema. —

Turci na přídě vykonávají právě ranní svou pobožnost, za kterou příčinou pomocí kompasu našli si směr k Mekce a jen tam zraky své obracejí. Pobožnost svou když byli vykonali, sejímají turbany s hlavy a pilně prohlížejí je. Chtějíť patrně zbaviti se některých drobounkých zvířátek, o kterých však ve slušné společnosti ani se nemluví. Tedy už mlčím.

Hle tam po levém boku vynořuje se skalnatý Chios. Před Chiem pak jako kuřátka pod ochrannými křídly staré kvočny vystupují menší ostrůvky Psara a Antipsara s některými skogliemi. Psara je rodiště přítele Brazana. Ten mává kloboukem a pozdravuje drahé své otčiny. Každý koutek tam mi ukazuje a vysvětluje. Plavci psarští od pradávna prosluli svou odvahou a dovedností. V povstání řeckém byla Psara mezi prvními ostrovy, které vztýčily prapor svobody. Však přemožena jest a znovu ujařmena. Lidnatý někdy ostrov schudl a bídně teď živoří.

Táhne desátá. Zvonek lodní volá ku snídani. Kdo by meškal? Svěží vzduch mořský pravé divy a zázraky dělá v našem ústrojí zažívacím. Kuchyně na Hungarii je výtečná a tak veselé společnosti, jako je naše, chutná dvojnásobně.

A již zase rychle na palubu!

Brazanos na památku daroval mi svůj didaktický spis „O Maurogenés", který cenou 2000 drachem byl poctěn. Rozložil jsem se v pohodlném sedadle a cvičím se v nové řečtině. Brazanos vykládá. Se způsobem však, jak my starou řečtinu vyslovujeme, velice je nespokojen. Skoro by si byl vlasy rval z hlavy, proč tolik dvojhlásek? To ku zbláznění prý právě! — — Tolik průzevů! — —

Však kdo vydržel by dlouho zabývati se sebe lepší knihou přítele sebe lepšího tam, kde rozevřena v plné kráse své ta velkolepá a přetajemná kniha přírody. Co líbezných tu obrázků, jeden krásnější než druhý! Obracíme se v levo: tam loučíme se s Chiem, s bohem dává nám punta Pesaro. Obracíme zraky své v pravo: zde vítají nás skoglie Koloyeri. Za těmi pak vynořují se táhlé pruhy, to ostrovy Andro a Tino. Blížíme se k tajemnému kruhu Kyklad. —

Kdy a jak dotkla se lidská noha ponejprv této země zaslíbené? Jak žasl tu člověk asi nad půvabem kolem rozestřeným!

Byli to Fenykové, byli to Pelasgové, soukmenovci i našich praotců? I oni přicházeli z daleké Himalaje. Od souše asijské lákal ostrov nejbližší, za tím druhý kynul, za druhým třetí. Tak líbezností krajů těch vábeni, obsadili brzy celý Archipelag. Odtud pak do Řecka se dostali, na pevninu evropskou.

Moře přivedlo je sem, moře vyzývalo k dalším podnikům, moře lákalo ku plavbě, k obchodu. Ať činil Řek, co činil, moře ke všemu vedlo jej a jen moře. Pelagos Řeku otcem byl, thalatta byla matka jeho. Jen mořem Řek stal se Řekem. Po moři přišly popudy k vyšší vzdělanosti, ku mravnosti; po moři přišli Kadmos, Danaos a Pelops, přinesli zákony, pořádali obce, stavěli města a hrady. V moři, v krásném, lesklém moři stával jasný palác Helia, boha slunečního. Z křišťálových vln mořských vyplynula Řekům bohyně krásy, líbezná Afrodita: i vznešený svůj ideál krásy darem obdržel Řek od moře. V moři se zrodil ideál ten, ve velebnosti moře se osvěžoval a uchoval bez porušení, v dokonalosti nedostížené dosud, v dokonalosti snad — nedostižné! —

Moře Řeka vychovalo. Volné, neobmezené, neujařmené moře v srdce řecké vštěpilo první zárodky nehynoucí lásky k volnosti, ku svobodě. Marně hrozí despota od východu, marně hubí krásné kraje řecké ničemní otroci perští. Řek, jenž naučil se svobodu milovat, umí i bojovat, umí i umírat za svobodu. V tomto znamení vítězí nad mnohonásobnou převahou despotie asijské.

Vidím je, ty těžké lodě perské, jak kolébají se kolem těchto ostrovů, mečem i plamenem hrozíce Evropě. A vidím je zase, jak roztříštěny od malého hloučku lehkých lodic řeckých, s hanbou prchají nevýslovnou. S hanbou prchají sta tisíců otroků před hrstkou občanů svobodných. — —

Minuli věkové. Panují zde Římané, po těch Byzantinci panství se ujímají, po Byzantincích pak Benátčané zřizují tu léna svá. Po tu dobu zůstávají líbezné kraje ty sídlem vzdělanosti a umění. Však nezůstalo vždycky tak. Na sklonku věku šestnáctého končiny ty Turky jsou podmaněny. S okovy tureckými zanešena sem bída tisícerá. Kde jindy veselé rozléhaly se zpěvy bohům na počest, tam pláč nyní a bědování. Velkolepé chrámy bohů řeckých rozmetány, velebné jejich sochy pokáceny. Pod šlépějí zdivočilého Turka tráva usychá, bujné někdy kraje pustnou, dědiny vymírají, hlučná města na nepatrné mění se vesnice. V příbytcích schátralých hospodaří bída se zoufalstvím, na krbu posvátném uhasíná plamen šlechetného nadšení! — —

Byla noc. Však z noci zrodily se krvavé červánky a z červánků vzešel den jasný. Ač Moslemin Řeku vše byl pobral na zemi: jediného mu urvati nemůže a toto jediné svaté paladium svobody řecké je — moře. Na moři i zotročený Řek zůstává pánem svobodným, neobmezeným. Toto moře co den, co hodinu upomíná Řeka na drahý poklad ztracený, moře nedává mu zapomenouti na svobodu, moře je roditelkou a živitelkou jeho znovuzrození, jeho osvobození. Řek projíždí se po vlnách ať klidných, ať vzbouřených: vždy mluví k němu vody ty v upomínkách tisícerých slovy plamennými. Tam chlumy trojánské s Tenedem, zde svatý Dilos, — tam Athos, zde athenská akropole, — tam Thermopyly, zde Salamina.

Všude chrabré činy chrabrých předků! A to vše pronásleduje ho otázkou palčivou: A což ty, synu můj?! —

Z moře patří Řek domy své rozeseté po údolích, rozeseté po skalinách. Otroků to sídla! A každý ten domek a každá ta střecha jakoby o pomoc úpěla: Pojď, o pojď a vysvoboď! — —

A přišla zlatá svoboda.

Z moře zrodila se. Lodě kupecké řádně ozbrojovány, na nich řečtí hrdinové již od počátku tohoto věku se tuží a tak znenáhla připravují se ku velikým bojům za svobodu vlasti své. Takových lodí řeckých již k tisíci a námořníků odvážných na nich již mnoho tisíc. Jiní pak Řekové tajně cvičí se ve vojště ruském, francouzském i anglickém. A tak dobře připraveni vyrážejí konečně na utiskovatele svého. Povstávají hrdinové a vedou národ do boje, tu arcibiskup patrosský Germanos, tu Kolokotronos, tam Mauromichalis, Kanaris, Miaulis a jak všichni ti rekové se jmenují. Ovšem že mnohý pokus nedaří se. Však myšlenka sama tím více nachází zastanců, čím více mučedlníků pro ni krvácí. A když na souši vše skoro již ztraceno, moře skytá vždy zase pomoci a odvahy nové a důraznější. Skutky největšího hrdinství vyvedeny jsou zajisté na moři od neohrožených synů moře neskroceného. Diplomatové evropští, tito konservativní obranci všech tureckých zlořádů a zločinů, tartasují sice posud proti povstání řeckému. Leč spravedlivá věc Řeků při své straně má již nejmocnější velmoc evropskou, veřejné mínění, svědomí lidské neutlumené, zájmy sobeckými nezakalené.

Řecko osvobozeno. — — —

Druží se k nám důstojník jeden lodní. Ten s ochotou velikou a laskavostí ukazuje nám některá zařízení na Hungarii. Hungaria je jedna z větších lodí tergestinského Lloydu. Jeť 140 kroků dlouhá a 14 široká. Hnána je mocnou vrtulí. Je to sice dobrý běhoun, však tentokráte zpozďujeme se. Příčina toho vězí v tom, že máme málo nákladu. Proto vrtule z polovice běží ve vzduchu na prázdno a z polovice jen do vody se noříc, pracuje. Dnes však pohání nás ještě trochu vítr příznivý. Jde od severovýchodu, je to tedy vítr zádišiký. Proto užíváme i některých plachet mimo páru. Však ani to nespomáhá, zpozdili jsme se již o celé čtyři hodiny.

Vůbec zdá se mi, že Lloyd letos dělá asi špatné obchody. Silně závodí s ním nová italská společnost Trinacria, která velkou část dopravy byla mu již odebrala, vyznamenávajíc se solidností u Lloydu neslýchanou. Konkurence bylo prý tu již velice zapotřebí. Lloyd dovážel, ale za nic nestál. Stávalo prý se častěji, že v Alexandrii odváděl prázdné soudky, jelikož na plzeňském nektaru marynáři jeho sami tajně si byli pochutnali. Tak se mi vypravovalo. Relata refero.

O čtvrté se obědvá. Přes hodinu meškáme u tabule. Jídel střídá se asi osmero druhů, pak teprvé jdou sýry a ovoce. Víno řecké je výtečné. Vše pak korunuje černá káva, jež na palubě se podává.

Právě však projíždíme úžinou mykonskou mezi ostrovy Tinem a Mykonem. Měříme přímo k Syře a k Ermupoli, ku stanici její paroplavební. Zde Hungaria něco složí, něco naloží, hlavně pak novými zásobami uhlí se opatří. Na Syře přistáti jsme měli již o třetí hodině odpoledne. Přistaneme však až někdy o sedmé. Hle jak krásně osvětlen jest západní břeh ostrova Tinu sluncem k západu se chýlícím! Rozeznáváme malebná skupení skal. Pod skalami bílé město se rozkládá, — Tino.

Však i bok levý krásného poskytuje rozhledu. Pojednou octli jsme se jakoby na nějakém jezeře. Moře kolem do kola ostrovy tak zdá se býti ohraženo, že skoro ani průlivu není viděti, kudy jsme byli přijeli. Před námi v šíř rozložena Syra. Každým okamžikem přibližuje se a stává se jasnější. Již rozeznáváme i ostrůvek Gaidaro v levo od Ermupole. Dále v pravo vidíme Giuru. V dálce mlhavé znamenati jižní část Euboeje, před ní pak v jedné řadě za sebou Andro a Tino. Do pozadí ustupuje Mykono, kde Herakles s Giganty bojoval, všech pobil a pohřbil pod ostrovem. Před Mykonem vystupují oba ostrovy Dili, Megali Dili a svatá Mikra Dili, rodiště Apollinovo a Dianino. Za Dilem šíří se Naxo, největší a nejúrodnější z Kyklad. Pro bohaté vinohrady Bakchu býval zasvěcen, který — dobrák! ujal prý se Ariadny Theseem tu zanechané. K Naxu Paro a dále i Sipheno se druží. — —

Již stojíme v krásném a prostranném přístavu Ermupolském. Syra je sice dosti nepatrný ostrov Kykladský — máť jen asi dvě míle povrchu — ale jistým přístavem svým, jakož i výhodnou polohou skoro uprostřed Kyklad nabyla pro paroplavbu důležitosti veliké. Parníků tu, jakby nasil. Kolem nich malé čluny se houpají. Na Syře křižují se mnohé čáry paroplavební. Jen Lloyd tergestinský sám posílá odtud parníky do Athen, do Soluně, k Malé Asii, do Egypta a jinam. Kolem přístavu město Ermupolis rozkládá se v mohutném oblouku, na výši pak strmí jeho akropole. Horstvo ostrova Syry dosahuje jen as 14 set stop, země hlubokými úvaly často prorvána, rovin tu nemnoho. Za staré doby bujný skot pásal se po výtečných pastvinách, bývalo bohatství obilí a vína veliké. Za vlády turecké však ostrov strašně sešel, tak že nyní často i vody se nedostává. Pod vládou tureckou živořilo tu celkem jen as 6000 lidí. Po osvobození však počet ten v krátkém čase se zdesateronásobil. Především hlavní město Ermupolis roste právě jako — z vody. V pravdě tak! Obyvatelstvo jeho bohatne hlavně čilým obchodem, jenž ze všech Kyklad zde se soustřeďuje.

Na Hungarii rozproudil se život divoký a hlučný. Zástupové mocí tlačí se ven, zástupové noví tlačí se sem. Řve to všecko. Loučíme se s Brazanem. Slézám s ním do barky, která přepraví ho na loď athenskou.

S bohem! — volám.

Na shledanou v Athenách! — odpovídá a již i s barkou zmizel v temnotách.

Měsíc vystoupil nad svatý Dilos. Cestovatelé jeden po druhém odcházejí do kabin. Seděl jsem na palubě jak dušička osamělá. Vesnil jsem se v lahodu té tajemné půlnoci uprostřed Archipelagu.

Ukázky poesie francouzské.

Přel. *Jar. Vrchlický.*

V. Hugo.

Píseň mořských dobrodruhů.

(Legenda věků č. XI.)

Když koráb náš z Otranta plul,
nás bylo kopy půl;
leč v Cadix přišlých zpět
nás bylo pět.

Tom Robin z Dowru, lodník smělý,
nám blíže Pharu s bohem dal,
šel podívat se, zda jest pravda,
že anděl ďábla ukoval,
zda lze ho vidět, rudým žárem
když Etny černý jícen vzplál.

Když koráb náš z Otranta plul,
nás bylo kopy půl;
leč v Cadix přišlých zpět
nás bylo pět.

V Kalabrii do Tareufanky
Spitafangama šílenstvím
a v Gaetě do Michellemy
Ascagne zaplál zvykem svým,
tak láska začla parenthesu,
jež uzavřena manželstvím.

Když koráb náš z Otranta plul,
nás bylo kopy půl;
leč v Cadix přišlých zpět
nás bylo pět.

Ebid oběšen v Neapoli
byl darebák a Řeka syn,
a Toni v Capri na galeje
byl odvezen pak pro cechýn;
Ofam v Maltě stal se mnichem
a z Gobba stal se harlekýn.

Když koráb náš z Otranta plul,
nás bylo kopy půl;
leč v Cadix přišlých zpět
nás bylo pět.

A nová ztráta: Ondřej z Pisy
byv u Lipar od Turků jat
se stal, aniž však přál si toho,
eunuchem u Serailu vrat;
pro život stal se takto cnostným,
však ďas ví, zda byl tomu rád!

Když koráb náš z Otranta plul,
nás bylo kopy půl;
leč v Cadix přišlých zpět
nás bylo pět.

Pak tři z nás, jimž nebránil zákon,
ni peklo, bůh a žádný král,
šli stejně, když je zítra Eugen
a Mazarin dnes na žold vzal,
Fuentu, Janov dobývati
a d'Harcourtu, Turina val.

Když koráb náš z Otranta plul,
nás bylo kopy půl;
leč v Cadix přišlých zpět
nás bylo pět.

Měl Spinola as dvacet plachet,
když u Livorna potkal nás,
šest galejí a čtrnáct pramic,
ó, pěkný pohled na zápas!
však při šplíchání našich vesel
armádu celou odnes ďas.

Když koráb náš z Otranta plul,
nás bylo kopy půl;
leč v Cadix přišlých zpět
nás bylo pět.

Pak ve Notre-Dame de la Garde —
ký obraz něžné lahody! —
Diavolo Angelovu ženu
si vypůjčil hrou náhody:
tu andílek ten dopálil se
a hodil ďábla do vody.

Když koráb náš z Otranta plul,
nás bylo kopy půl;
leč v Cadix přišlých zpět
nás bylo pět.

Na cestě z Palmy do Pescary
jich prchlo třináct v jeden ráz,
však loď ni den se nestavila,
to velmi málo hnětlo nás;
před Algirem vzplál zápas tuhý
na Gibraltaru láska zas.

Když koráb náš z Otranta plul,
nás bylo kopy půl;
leč v Cadix přišlých zpět
nás bylo pět.

Nás pět pak město zajali jsme
i krále též — boj zběsilý!
my byli pány na ostrově,
však co s tím dělat? za chvíli
nejzdvořilejším mravem světa
jsme město králi vrátili.

Když koráb náš z Otranta plul,
nás bylo kopy půl;
leč v Cadix přišlých zpět
nás bylo pět.

A čtvero grandů Castilie
se stalo z šťastných druhů tam,
šli do Sevilly hned za ženy
si vzíti čtvero dvorních dám.
Mně ale král řek: „Chceš mou dceru?“
Já řekl: „Merci, pane, vám!“

Když koráb náš z Otranta plul,
nás bylo kopy půl,
leč v Cadix přišlých zpět
nás bylo pět.

Tam na jihu, kde valné proudy,
řvou divě v nocích podzimních,
mám černookou dívku svoji —
ach! její pyšný, luzný smích! —
ta zpívajíc mne čeká v stínu
den každý moře na březích.

Když koráb náš z Otranta plul,
nás bylo kopy půl;
leč v Cadix přišlých zpět
nás bylo pět.

Svou Fanzettu mám v Fiesone,
tam srdce moje zalétá —
již dme se vítr! moře hučí,
jdu, vrátím se — nuž do světa!
Má korunu tvá dcera, králi,
leč krásu má jen Fauzetta.

Když koráb náš z Otranta plul,
nás bylo kopy půl;
leč v Cadix přišlých zpět
nás bylo pět.

Povídky z registratury.

Od *Václava Maliny.*

Jestřáb contra Hrdlička.

(Pokračování.)

Nebudu sledovati všechny podrobnosti rozmarné hry, kterou pan Jestřáb provozoval se svou obětí, než do ní zaryl naposled ničící spáry.

Hra tato měla nemalou podobnost s nevinnou zábavou, jakou si připravuje sytá kočka na útraty chycené, smrtelným strachem se chvějící myšky. Ale nedostávalo se jí té měkké a graciósní uhlazenosti, jakou vdechla věčně básnická příroda i na ten obraz své nejvybroušenější ukrutnosti. Vše dělo se tu suchým, drsným spůsobem a sametové jemné pohyby, odtahující a vztahující se tlápy, zastupovaly šablonovité žádosti o prozatímní zaražení exekučních výkonů, za odročení dražebních stání, za obnovení jich a tak dále.

Ale jedna episodka té hry nesla přec na sobě ráz té sametové elegance, jíž obestřela příroda ukrutné laškování kočky, a poněvadž se zároveň z části odehrála v idyllickém rámci venkova, neváhám sděliti ji čtenářům.

Bylo to v době, kdy pan Jestřáb opět jednou napřáhl tlápu v podobě žádosti za obnovení druhého a posledního stání k exekučnímu prodeji svršků, panu Hrdličkovi náležitých. Doba prodeje toho byla velmi blízká a tentokrát zdálo se, že se věřitel nabažil hry a že hodlá do opravdy ukončiti vlekoucí se záležitost. Nalézáme celou rodinu pohromadě v salonku, který ztratil ráz vznešené uzavřenosti a nepřístupnosti od té doby, co jej znesvětila drsná ruka exekutorova a co se rděly mohutné soudní pečetě jako cejch hanby na rozličných částech jeho zařízení. Sama paní Hrdličková pochopila, že by bylo ironií uzavírati před vlastní rodinou znesvěcenou svatyni, jejíž nejtajnější podrobnosti byly přesně vypsány a na krejcar odhadnuty na pranýři soudního protokolu.

Seděli tam tedy pohromadě, v zoufalé ochablosti, a na celém tom skupení byly až příliš patrny známky laškovné hry, o níž jsem podal nahoře stručnou zprávu. Ba, kabát a spodky malého Jaroslava jevily již tu a tam stopy ostrého drápu. Pan Hrdlička pozoroval s hlubokou bolestí, že paní jeho neschovává již pečlivě jako dříve stříbrné nitky, proskakující hustěji a hustěji havranní její kadeří, pod záhyby sešlého čepečku, že aristokratický pel více a více mizí s hubnoucí její postavy a že den co den nápadněji měkne její druhdy tak příkrá a pánovitě zlobná povaha. S bolestí pozoroval také, že tvář Irénina nevychází z jakési nevrlé chmury, která byla valně na ujmu lahodné kráse jejích tahů, nabývajících povážlivé ostrosti, a že jen tehdáž míhavé paprsky naděje a blaha ozařují skloněné její čelo, když sedává u exekučně zajmutého piana a když bloudívají útlé, bílé prsty její sežloutlými klavesami, loudíce z nich tajemné „Ohlasy blahých dob“.

V této šťastně zvolené době objevil se z nenadání ve dveřích salonku pan Jestřáb. Dával celým vzezřením na jevo, že nepřináší tentokrát nové pokoření, nýbrž palmovou ratolest míru.

Když se navzdor tomu rodina Hrdličků až na otce před ním rozprchla, usadil se nenuceně vedle své oběti a zjevil jí po krátkém úvodu účel své návštěvy.

„Víte zajisté, pane inšpektore,“ pravil, „že je poslední dražba vašeho nábytku již zcela na blízku. Bezpochyby víte také, že se při takové dražbě prodávají věci pod odhadní cenou, že se utvoří třeba chabrus, který skoupí drahocenný nábytek téměř zadarmo. Na každý způsob utrpíte tím prodejem značnou škodu — nemluvím ani o sensaci v sousedstvu a jiných nepříjemnostech.“

Pan Hrdlička dal posuňkem na jevo, že se mu okazují následky této dražby ještě mnohem hroznějšími, než je vylíčiti mohou slova páně Jestřábova.

„Však mým úmyslem není nikterak, abych vám uškodil aneb vás dokonce zničil,“ pokračoval věřitel. „Naopak! Přes všechno sklamání, jakého se mi dostalo se strany vaší, chovám k vám a vaší rodině přátelské účastenství. Musíte při nejmenším uznati, že jsem osvědčil nevšední míru shovívavosti a že by byl málokterý věřitel zastrčil vytržený meč tolikráte opět do pochvy — —“

Bezděky tanuly dlužníkovi na mysli zaplacené jím palmární účty dra Zamotala, dlouhé ty litanie, začínající rozmluvou s mandantem a končící výpravou, podáním a kancelářskými potřebami.

„Zkrátka, chci vám učiniti návrh, jak byste ne pouze na čas, nýbrž nadobro vyváznouti mohl z té tísně, do níž jste se dostal snad nešťastnou náhodou, snad neznalostí — odpusťte mi upřímny úsudek — neznalostí života a skutečných poměrů. Jsem ochoten uspořádati sám vaše záležitosti. Ale k tomu bylo by především třeba, abyste odložil všechen falešný stud a svěřil se mi úplně, bez obalu a bez výhrady, jako vlastnímu bratru.“

Z jakéhosi temného pudu odšoupl při posledních slovech pan inšpektor své sedadlo poněkud od sedadla samozvaného svého protektora.

Než tento nedbal nebratrského onoho pohybu a pokračoval: „Ušetřím vám ostatně i nepříjemné snad vyznání. Nahledl jsem s dostatek za kulisy vaší domácnosti. Vím, že tvoří jediný pramen vašich příjmů hubená pense, která stačí sotva k vyživení vašemu, neřku-li k vyživení tak četné rodiny. Kdyby zůstalo vše, jak nyní je, musil byste nezbytně utonouti. Nuže, slyšte můj návrh: jsem hotov nejen zažehnati hrozebné strašidlo dražby, nýbrž uzavříti s vámi úplné příměří na tak dlouho, až finanční své poměry mou pomocí uspořádáte. Představte si, že zmizí tyto pečetě z vašeho příbytku, že nebude hřmotný krok soudního sluhy rušiti jeho klid a že vám po celý rok nic nepřipomene jsoucnost člověka, kterýž se nazývá Jestřáb.“

Pan Hrdlička pohledl zjasněným zrakem do prázdna, jakoby tam viděl dávno ztracený ráj.

„Dejme tomu, že by vám ten Jestřáb před svým zmizením poskytl na veliké své risico ještě malou zápůjčku, abyste pro první čas nejnaléhavější starosti odbyti mohl.“

Oči dlužníkovy se zajiskřily.

„Ale nemyslete, že by týž Jestřáb při vší dobrosrdečnosti zapomněl na sebe. S oněmi pečetmi nezmizelo by zároveň zástavní jeho právo s vašeho nábytku; také polovička vaší pense plynula by dále do jeho kapsy a všechna práva z platebních rozkazů a vymožených již exekucí zůstala by mu zachována. Avšak hleděl by požadavek svůj pozvolna umořovati, šetře při tom pokud možná nezbytných podmínek vaší existence. To pak umožnil by si tím, že by vám objevil nový pramen výživy, který by ve spojení s polovicí pense stačil k slušné výživě vaší rodiny. Ovšem předpokládá, že byste se dovedl zprostiti jistých předsudků —“

„Mýlíte se,“ pravil Hrdlička, „nemám žádných předsudků. Každý poctivý způsob výživy bude mi vítán.“

„Tím lépe. Vyhledal jsem již místo pro vás, — jest to místo ovšem nepříliš výnosné, ale tiché a pro vás jako stvořené.“

Na tváři pana Hrdličky jevila se napnutost blahé naděje.

„Jeden z mých známých má loterní kollekturu. Pro nával práce potřebuje člověka, který by přijímal a zapisoval sázky, vydával loterní cedulky a sestavoval potřebné výkazy. Uznáte, že je to práce velmi snadná a klidná.“

S tváře pana Hrdličky smyt byl jako houbou výraz blahého očekávání.

Sklamání jeho bylo tak patrné, že pan Jestřáb rychle dodal: „Bylo by to ovšem jen zaměstnání pro-

zatímní, dokud bych pro vás nevyhledal místo výnosnější. — Vedle toho mám ještě jiné nabídnutí za lubem. Nahledl jste poněkud také do mé domácnosti. Doufám, že na vás neučinila dojem nepříznivý. Jsem sice vdovcem, ale vzorná péče mé hospodyně, vzdálené příbuzné, zachovává v mém příbytku ten ladný pořádek a čistý lesk, jaký obklopoval mou drahou, v paměti mé věčně žijící nebožku. Tato zanechala mi dvě dítky, na nichž lpím celým srdcem. Všechno mé pachtění jest zasvěceno šťastnější jejich budoucnosti. Má Rozina je sice velmi dobrá a citu plná žena, ale nemůže jim dílem pro nával domácích prací, dílem pro své venkovské, prosté vychování dáti ten jemnější společenský brus, jakým bych rád obdařil své malé klenoty. Rozhodl jsem se tedy, že přijmu pro ně vychovatelku."

Pan Jestřáb se odmlčel; očekával patrně, že popojde pan Hrdlička obmýšlenému jeho návrhu v ústrety. Ale tento pohrával si rozpačitě se snubním prstenem, který byl dosud šťastně obstál v kombinovaném útoku exekucí. Pan Jestřáb pozoroval nevrle tuto hru.

„Požadavky mé nejsou přemrštěné. Přeju si trochu frančtiny, piana, jemnějších ženských prací. Za několik dní odjedu s dítky na malý statek, který jsem si koupil v rozkošné, veselé krajině, a ztrávím tam s nimi čtvrt leta na zdravém venkovském vzduchu, vzdálen městského klopocení. Vychovatelka jela by s námi. Obývala by s Rozinou a dětmi zvláštní křídlo, kdež by mohla rozděliti dle uznání svůj čas mezi vyučování dítek a vlastní práci neb zábavu. Poskytl bych jí za to úplné zaopatření a mimo to měsíční plat."

Znovu odmlčel se řečník, ale ani tentokráte neustal roztržitý posluchač ve hře s prstenem. Pan Jestřáb přisáhal v duchu, že stáhne lesklou tuto hračku při nejbližší příležitosti vlastnoručně s Hrdličkova prstu, kdyby měl k vůli jedinému tomu prstenu podati zvláštní exekuční žádost.

„Pomyslil jsem si," pravil s tlumenou nevrlostí, „že by se k tomu výborně hodila vaše slečna dcera, mladší totiž. Pokud s povrchního pozorování souditi mohu, těší se neskrovnému vzdělání a zároveň něžné, jemné povaze i domnívám se tedy, že by byla pro má poupátka výtečnou zahradnicí. Jeden člen vaší četné rodiny byl by zaopatřen a měsíčním honorářem jejím mohl bych si zapravovati úroky, snad i pozvolna kapitál. Ovšem bych jí z honoráře toho ponechával, čeho by zapotřebí měla na toiletní maličkosti. Zároveň by okřála na svěžím vzduchu venkova, jehož tak dlouho pohřešovala. Ovšem — ač nebude-li na závadu můj prostý kabát a starosvětská jednoduchost mé domácnosti, do níž jest přepychu a nádheře přístup zapovězen." Poslední slova nebyla prosta sarkastického nádechu.

Pan Hrdlička pohledl se strany plaše na svého souseda. Neshledav v obličeji jeho nic zvláštního, pravil váhavě: „Uznávám vděčně laskavost vašeho nabídnutí, ale dovolíte zajisté, abych o tom promluvil napřed s dcerou a matkou."

„Rozumí se samo sebou," odpověděl pan Jestřáb podrážděn. „Zítra přijdu si pro rozhodnutí. Zítra možno ještě dražbu zaraziti. Naznačil jsem vám podmínky, za jakými nepříjemný poměr náš upraven býti může způsobem, pro oba uspokojujícím. Nuže, jednejte dle svého uvážení."

Po odchodu Jestřábově přemítal chvíli pan Hrdlička, má-li sděliti nabídnutí jeho rodině, či zamítnouti toto z vlastního rozhodnutí. Odhodlal se k prvnímu.

Paní Hrdličková zplanula opět jednou bývalým aristokratickým ohněm. Kárala muže, proč neokázal drzému tomu netvoru po prvních slovech dvéře a prohlásila, že se věc taková ani nehodí k opravdové úvaze. Vstoupiti do služby k tomu surovci a vydřiduchu, vydati v šanc neposkvrněnou pověst rodiny!

Ale Julie nebyla téhož náhledu. Namítala, že již na to pomýšlela, aby přijala místo za vychovatelku a tak rodině poněkud ulevila, že není místo takové nikterak nečestné a že se ho může každým okamžikem vzdáti, kdyby v něm obstáti lze nebylo.

Přes noc ochladl valně oheň paní Hrdličkové a nazejtří vyjížděla již Julie branou města v kočáře pana Jestřába.

Tento kočár měl jako téměř vše, co s osobou pana Jestřába souviselo, dosti zajímavou historii. Bylť ho šlechetný náš přítel koupil v exekuční dražbě z pozůstalosti jistého lehkovážného mladíka, který uložil za laskavého přispění pana Jestřába dědičný podíl svůj v démantech osvětlujících noc jistých černých kadeří a závodících leskem s jistým krásným, žhavým okem, a který na konec, vraceje se s prázdnou tobolkou a bez milenky z lázní, na poslední stanici v tomto kočáře špetkou olova romantický svůj život ukončil.

Ale nyní tvořila bouda toho povozu rámec veselého obrázku. Sedělť v něm pan Jestřáb, maje na kolenou svou štíhlou plavovlasou dcerušku a vedle něho chovala slečna Hrdličkova druhé Jestřebátko, které k ní bylo od prvního spatření přilnulo vřelou náklonností. Oči pěkného toho skupení upřeny byly do šíré krajiny, rozkládající se kolem nich v záři letního slunce, která na ní hrála jako lesk spokojenosti na tváři dospělé krásné ženy. Tento úsměv budívá jedině ryzou, nesmíšenou veselost v naší duši. Při úsměvu dívky a jarních květů jímají srdce naše neukojné touhy, úsměv ženy vadnoucí a podzimního kraje zastřen jest dechem melancholie, zpomínkou zašlé krásy.

Zlaté moře klasů vlnilo se kolem a tu a tam prorážely vlnami jeho jinobarvé odstíny chrp a planého máku, těch význačných květů léta, pohrdajících rosou a stínem, dívajících se na svět plamenným, radostným okem.

Sama Rozina, sedící na kozlíku vedle kočího, obracela s účastenstvím obličej na pravo a na levo a svit sluneční přidával živější a radostnější výraz její bílé tváři a mrtvému oku.

Dolina, v níž prohlížel švýcarský štít vychváleného statku Jestřábova hustým ovocným stromovím, v sousedství starosvětského mlýna a tlupy skrovných vesnických obydlí, byla skutečně krásná. Dno její naplněno bylo hustými sady, po stráních černalo se jehličí a bělaly se břízy a průlomem, jímž razila si odtud jará říčka cestu do šírého božího světa, otvírala se vyhlídka na mnohoslibný úryvek blízkého nějakého pohoří.

(Dokončení.)

Rybák.

Šum vody zněl, proud k výši vřel,
tam rybák sobě sed,
k své udici pln klidu zřel,
až po srdce co led.
Jak sedí tu a hledí tich,
se rozstupuje proud;
a s šumotem z vln čeřících
zří vlhkou ženu plout.

A pěla mu i děla zas:
Proč lákáš ty můj rod
lstí lidskou, lidským vtipem as
v žár smrtný z těchto vod?
Ach, kdybysi, jak rybce tam
tak blaze v hloubi, znal,
ty sestoupil bys' dolů k nám
a teprv zdráv se stal.

Zda nekoupá se slunce zář
zda měsíc ve moři?
Zda vlnodchnoucí jich se tvář
zeň krasší nenoří?
Hloub nebe nevábí tě nic,
s tím jasným blankytem?
zda neláká tě vlastní líc
v tu věčnou rosu sem?

Šum vody zněl, proud k výši vřel,
kol noh mu nahých hrál;
a v srdci jak by milku zřel,
cit touhy růst se jal.
I děla mu i pěla pak,
tu byl již zahuben;
z pol táhla jej, s pol klesl však,
a nebyl více zřen.

Z *Goethe-ho* přel. *Ladislav Quis.*

Literatura. Věda. Umění.

— Ze slovanského písemnictví. Měsíčník „Věstnik Jevropy" přináší nový román z péra A. A. Potěchina „Za peníze" a novellu Andrejeva „V čtyřicátých letech". — „Russkaja starina", měsíčník vydávaný M. J. Semerským, ukončil v říjnovém svazku zajímavý popis války ruské proti Turecku z let 1853—1854 podaný J. J. Krasovským a přináší v listopadovém svazku líčení války ruské proti Turecku z r. 1828. Vůbec jsou nyní spisy a pojednání o válce proti Turecku na denním pořádku. „Vojennyj Sbornik" ukončil v listopadovém sv. obšírnou, J. Sosnovským podanou zprávu o ruské vědecké obchodní výpravě do Kitaje 1874—75 podniknutou. Nákladem petrohradského slovanského výboru vyšel v Petrohradě od krajana našeho, profesora university varšavské Jos. Pervolfa, obšírný spis o poněmčení pobaltických a polabských Slovanů „Germanizacija baltijskich Slavjan". Rozsáhlé encyklopedické dílo vydávané redakcí J. N. Berezina „Russkoj enciklopedičeskij slovar" dospěl k svazku devátému oddílu III. V encyklopedii té věnuje se zvláštní péče slovanským věcem a životopisům. Pozoruhodný jest spis D. Mordovceva: „Russkija ženščiny novago vremeni", jenž vyšel právě v Petrohradě a obsahuje životopisné náčrtky ruských žen XIX. věku, jež zasáhly v dějiny ruské. Z objevivších se děl historických zaznamenáváme v první řadě nový díl Sergěje Solověva dějin ruských, devatenáctý to díl jeho dějepisu Ruska od nejstarších dob, obsahující dějiny za panování cara Petra II. a carovny Anny Joannovny. Dále zaznamenáváme: „Očerk istoriji krestjanskago soslovija jugo-zapadnoj Rossiji v XV.—XVIII. věké" sepsal Ivan Novickij, vydáno v Kyjevě. „Po povodu izvěstija Avraama kerčenskago o posoljstvě sv. Vladimira k Chozarom", sepsal co polemickou brošuru a v Petrohradě vydal A. J. Garkavi. V Petrohradě vyšlo od A. Popova: „Snošenije Rossiji s Jevropejskimi deržavami pred otečestvennoju vojnoju 1812 goda". V Moskvě vyšla Ad Bera: „Istorija vsemirnoj torgovlji". Tamtéž vyšly od hrab. M. Tolstého: „Razkazy iz istoriji russkoj cerkvi". V Petrohradě vycházejí redakcí N. Dubrovina prameny k dějinám války na Krymu pod jmenem: „Materialy dlja istoriji Krymskoj vojny i oborony Sevastopolja", jež dospěly právě k dílu pátému.

Známý slavista J. Sreznevskij vydal v Petrohradě studium o málo známých neb úplně neznámých památkách dějepisných: „Svěděnija i zamětki o maloizvěstnych i neizvěstnych pamjatnikach". V Moskvě vyšlo od V. Šlezingera: „Chronologičeskija tablicy političeskoj istoriji narodov, ich civilisaciji i literatury". Důležité v oboru archeologie jest v Petrohradě s hojnými vyobrazeními vydané dílo: „Trudy vtorago archeologičeskago sjezda v S. Peterburgě", jehož vyšel právě díl první s nákresy ve zvláštní příloze. Ze spisů politicko-historických uvádíme: „Oděssa i russko-indokitajskaja torgovlja", sepsal v Oděse A. Rudič. „Černoje more i značenije jego dlja Rossiji; istoričeskija i geografičeskija očerki" vyšlo s mapou v Petrohradě od nejmenovaného spisovatele. V Moskvě vyšlo od známého slavisty N. A. Lavrovského „Epizod iz istoriji charkovskago universiteta". V oboru zeměa cestopisu objevila se v ruském písemnictví tato nová díla: „Materialy k opisaniju Saratovskoj guberniji" vydání z gub. statistického výboru v Saratově; vyšlo redakcí N. Voskobojnikova. „Putěšestvije v Jerusalim i k Sinajskoj gorě", vyšlo v Moskvé. „Očerki po cerkovnoj geografiji i etnografiji", sepsal a v Kazani vydal S. Těrnovskij. V Moskvě vyšlo redakcí Th. V. Livanova „Putěvoditel po Krymu s istoričeskim opisanijem dostopriměčatelnostej Kryma". Z jiných oborů uvádíme: pojednání L. Vesina „Istoričeskij obzor učebnikov obščej i russkoj geografiji, izdannych so vremeni Petra Velikago po 1876 god." V Petrohradě vyšlo od J. Balického „Izbrannyje otryvki iz pamjatnikov cerkovno slavjanskago jazyka drevnjago i novago." „Vojennosudebnyj ustav" vydali ve Varšavě N. Martyrov a J. Viktorovskij. — Bulharské písemnictví bude obohaceno novým národním spisem, vypsáním bojů, působnosti a života junáka bulharského Christa Botiova. Dílo to tiskne se ve Valašském Bělehradě nákladem Michajla Mumdžijeva. Spisovatelem jest K. Tuleškov.

— Na divadle záhřebském provozována nová opera Ivana Zajce „Nikola Šubić Zrinski". Jest to tragická opera o třech jednáních v osmi obrazech, k nížto napsal libretto Badalić. Děj, jak již název nasvědčuje, vzat jest z dějin, z r. 1566, kdy sultán Soliman z Bělehradu s velkým vojskem se chystal, aby pokořil si habsburskou říši. Moc Solimanova rozražena byla však o hrdinný odpor nevelké, avšak s hrdinností hájené pevnosti Sigetu, v nížto ban chorvátský Zrinski se svými hrdiny sice padl, avšak zároveň zlomil moc tureckou.

— Glinkova opera „Žizň za carja" (život za cara) dočkala se dne 8. pros. čtyřicetiletého jubilea. Dne 8. pros. r. 1836 provozována byla poprvé a letošního roku uspořádáno v den ten slavnostní představení opery té v Marijinském divadle, skvěle osvětleném. Ve foyeru divadelním postaveno bylo poprsí slavného mistra ruského a v divadle byl shromážděn květ společnosti petrohradské. Sestra Glinkova, Ludmila Šestáková obdržela, jak „Peter. Věd." sdělují, tento přípis od bratra carova, velkoknížete Konstantina Nikolajeviče: „Ludmilo Ivanovno! Hosudar na odporučení ministeria vnitřních záležitostí k žádosti hlavního ředitelstva carského ruského hudebního spolku ráčil nařídit dne 5. (17.) listopadu, hledě k záslubám zesnulého bratra Vašeho, Michajla Ivanoviče Glinky, co tvůrce ruské opery, aby naznačena Vám byla pense z carské pokladny v obnosu 1500 rublů ročně. Sděluje Vám toto vysoké rozhodnutí, těším se velmi, že shledávám v tom výraz úcty k památce Vašeho geniálního bratra, jehož záslahy vysoce si cení vděčné potomstvo. Konstantin."

Drobnosti.

— Ruská výprava do západního Mongolska. „Akmollinskija Vědomosti“ přinášejí zajímavou zprávu o výpravě setníka Pěvcova, uveřejněnou náčelníkem stabu západní Sibíře. Na ochranu karavan proti loupeživým četám dunganským vyslána byla z rozkazu gubernatora západní Sibíře setnina kozáckého vojska sibiřského ze stanice v Zajsansku ku kitajskému městu Gučeň. Jelikož výpravou tou poskytnuta zároveň vítaná příležitost k proskoumání málo dosud známých končin západního Mongolska, nařízeno bylo náčelníku setniny, setníku gener. stabu Pěvcovu, aby cestou sebral všechna možná zeměpisná, místopisná a jiná vědecká dáta. Dne 28. května t. r. opustila setnina Zajsansk, provázejíc karavanu s obilím a stihla do města Bulun Togoj, kdež ostaveno bylo půl setniny; druhé půl setniny táhlo ku Gučeni údolím řeky Urung až k místu, kde pramení s hor Altaje. Odtud dali se směrem úplně jižním přes kamenitou a písečnou poušť Laman-Krym-Gobi, zaujímající prostoru 170 verst šířky, a dostali se 17. července šťastně do Gučeni, kteréž město leží blíže severního úpatí horstva Ťaň-Šaň. Zde prodlelo půl setniny kozácké šest neděl, načež nastoupena tatáž cesta zpět. Pěvcov zamýšlel sice nastoupiti jinou cestu a pustiti se hloub do Kitaje, avšak pro bouření, jež té doby v západní Kitaji velkých rozměrů nabývalo, byl nucen od svého úmyslu upustit. Po dobu výpravy konal Pěvcov mnoho astronomických pozorování, aby stanoviti mohl zeměpisnou polohu těch kterých míst. Celkem určil sedm míst, mezi nimiž i Gučeň. Mimo astronomická konal i magnetická pozorování a určil sklon i odchylku magnetické jehly na mnohých místech. Taktéž stanovil barometricky výši 15ti hor, mezi nimiž i sněžnou čáru horstva Ťaň-Šaň, kteréž dostoupil 29. července. Velkou péči věnoval též země- a přírodoznaleckým výskumům, sestavil vzorky horských útvarů a sbírky nerostů; rostlin sebral okolo tisíce a 160 živočichů severozápadního Kitaje. Zvláště zajímavé jest to, že shledal divoké velbloudy, o nichž Przevalskij již ve svém cestopisu se zmiňuje. Tuzemci ubezpečovali ho, že zejmena v jižní části pouště Laman-Krym-Gobi, vysokými písečnými vrchy pokryté a metlicí porostlé, zdržuje se mnoho divokých velbloudů. Obyčejně naléza se jich 50 až 100 pospolu. Z jara jsou samci těchto přežvýkavců nebezpeční. Jakmile spatří v dáli člověka, vrhají se na něho a zhusta jej usmrcují. Co do vzrůstu jsou menší obyčejných velbloudů; barva jich srsti jest žlutavě temnohnědá, „opálená“, jak říkají tuzemci. Zdaliž jsou to skuteční divocí velbloudi, z nichž pošli nynější krotcí velbloudi, čili pouze zdivočilí dříve domácí velbloudi, kteří za jiných podmínek životních jinak se vyvinuli, nemohlo být proskoumáno. Tuzemci odpovídali na dotyčné otázky takto: „Možná, že tito velbloudi byli dříve domácími zvířaty, avšak nikdo toho nepamatuje a nyní jsou skutečně divocí.“ Pěvcov podal též kartografický náčrtek cesty té, 850 verst dlouhé, vylíčil povahu krajin a připojil některá nová dáta národopisná o severozápadním Kitaji.

Listárna administrace.

Pány spisovatele, kteří si za práce v **tomto** *ročníku uveřejněné honorář ještě nevyzvedli, prosíme, aby se o něj do 1. ledna 1877 přihlásili, pokud se ho snad vůbec nevzdávají.*

Spisy nové „Lumíru“ zaslané: Časopis Matice Moravské. Redaktor: František Bartoš. Ročník osmý (1876). Sešit 1—4. Obsah: Hygieina čili zdravotnictví. Napsal Dr. Emanuel Kusý. — Zřízení selské. Podává prof. A. Kubeš. — O povahopisných jménech osad staročeských. Podal Antonín Vašek. — Misie jednoty bratrské. Napsal K. Šmídek. — Rozdíl mezi tvory bezústrojnými a ústrojnými Podali Eugen a Rudolf Kadeřávkové. — Příspěvek k mythologii české. Napsal V. Brandl. — Upomínka na publicistickou činnost Jana Eraz. Vocela. Podal K. Šmídek. — O písních národních. Pojednal V. Brandl. — O starožitnostech, ježto nalezeny byly v okolí olomuckém. Pojednává Jan Havelka. — Statistika knížectví Srbského. Sestavil Karel Šmídek. — Rozhledy literární. V Brně, nákladem Matice Moravské.

Geologie čili nauka o útvarech zemských se zvláštním ohledem na krajiny československé. Sepsal Jan Krejčí. Sešit 2. V Praze, nákladem vlastním.

Nákladem knihkupectví V. Horského a spol. vyšly následující spisy: Broučci. Pro malé a veliké děti. — Přeludy života. Díl II. S obrázky. Obsah: Umělec. Spisovatel. Básník. Vtipkář. Světák. Sličnost. Panovník. Živý pramen. — Malých obrázkových spisků pro mládež vyšlo: č. 37. Co si dítky povídaly o kočičce, č. 38. Jahody, č. 39. Vozka a jeho kůň, č. 40. Řezbářova chatrč, č. 41. Pozvání a Slepá pod ochranou boží. 36 obrazů ze Starého a Nového Zákona.

Stručný všeobecný slovník věcný. Red. J. Malý. Dílu III. sešit 11. (Horatia gens — Hvězdářství.) V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě. Dle původních pramenůw vypravuje Fr. Palacký. Sešit 13. Nové wydání pro lid. V Praze, nákladem F. Tempského.

Besedy mládeže. Rediguje Jos. Kouba. Sešit 123—124. Národní pověsti, ballady a legendy. Naší mládeži sestavil J. M. B. (S obrázkem.) — Seš. 125—126. Tři brčadla a jeden kroužek. Z anglického volně přeložil Fr. Suchánek. S obrázkem. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Slovník jazyka anglického i českého. Složil V. E. Mourek. Sešit 2. (Congratulation — Flinch). V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Divadelní ochotník. Repertorium soukromých divadel, Vydává Jos. Mikuláš Boleslavský. Svazek 124. Chodí pozdě domů. Veselohra ve 2 jednáních. Na nádraží. Veselohra v 1 jednání. — Svazek 125. Strýček Tom. Obraz ze života ve 3 jednáních s předehrou. Válka či mír? Veselohra v jednom jednání. V Praze, nákladem knihkupectví Mikuláše a Knapa v Karlíně.

Jih. Historicko-romantické obrazy od Prokopa Chocholouška. Druhé vydání. Sešit 3. V Praze, nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

OBSAH: Hrabě Xaver. Novela od *Julia Zeyera.* (Pokračování.) — V Archipelagu. Z cest *Josefa Wünsche.* — Ukázky poesie francouzské. Přel. *Jar. Vrchlický.* V. Hugo. Píseň mořských dobrodruhů. (Legenda věků č. XI.) — Povídky z registratury. Od *Václava Maliny.* Jestřáb contra Hrdlička. (Pokračování.) Rybák. Z Goethe-ho přel. *Ladislav Quis.* — Umění. Literatura. Věda. — Drobnosti.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.

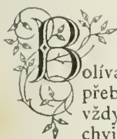
Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha Mariánská ulice č. 20 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce o 2 až $2^1/_2$ archu vždy o 4. hodině odpolodne.

Ročník IV. | 30. prosince 1876. | Číslo 36.

S Pánem Bohem!

Bolívalo, přebolelo,
přebolí snad ještě jednou,
vždyť to dlouho nepotrvá,
chvilku jen — než skráně zblednou.

S Pánem Bohem! už se stalo,
nemohlo snad jinak býti,
jsouť to jenom nová slova
v staré bájce živobytí.

Bájky, zkázky, pohádečky,
znám vás všecky slovem k slovu,
budu o vás přemýšleti
v klidné síňce na hřbitovu!

Ty však, co je vyprávěla,
neruš mi tam moje čelo,
dej Ti Bůh, až bolet bude,
aby také přebolelo! — —

10. 12. 1876.

Adolf Heyduk.

Hrabě Xaver.

Novela od *Julia Zeyera.*

(Dokončení.)

Když se jí byl dotekl, vyjela rychle vzhůru a stanula před ním, bledá jako přízrak.

„Mýlíte se v osobě,“ počal Xaver, „nejsem nikdo jiný, než zeť markýzův a oko vaše nespatřilo mne dříve nikdy.“

Mirandolina zavrtěla hlavou.

„Oh já se nemýlím!“ zašeptala. „Paměť moje je toliko silnější než vaše. Vy ovšem nepoznáváte mne, ale já nezapomněla jsem nikdy vaší tváře. Oh věčnost není dosti dlouhá, abych zapomněla. Vy mne již neznáte, a já dala jsem výhost světu a jeho rozkošem k vůli jedinému pohledu z hrdého vašeho oka! Plakala jsem pět dlouhých, hrozných, strasti plných let, ležela jsem na kolenou ve dne v noci a vtírala se bohu násilně, ale bůh mne zavrhl a nedbal mojí modlitby — k vůli vám. Ano, k vůli vám! Neboť věděl, že miluji vás více než jeho, ten žárlivý jejich bůh, který netrpí modly vedle sebe!“

„Pravím vám, že se mýlíte,“ odvětil Xaver podivně dotknut jejím blouzněním, „pravím vám, že jsem zetěm markýze, manžel —“

„Což se po tom ptám, které jsi manželem?“ vyjela s divokou netrpělivostí a zášť zablýskla se na bledé její tváři jako požár na truchlivém obzoru. Zadumala se a pak k němu přímo se obrátila:

„Ty tedy neznáš mne?“ tázala se jako probouzejíc se ze sna. Přiblížila se k němu, tak že dech její zavál na jeho tváři.

„Ty tedy zapomněl's na čaroplnou onu noc, plnou slavičího zpěvu, plnou vůně jasmínové, plnou modra nebes, plnou zlata hvězd? Na onu noc tajuplnou, kdy stál jsi přede mnou v Praze v mansardě zahradního pavillonu, na onu noc, která rozhodla o mém osudu? Ty zapomněl's na polonahou ženu, pokrytou drahokamy, která vzbuzovala tisíc neurčitých tužeb v jinošské tvé duši? Ty zapomněl's, jak poprvé záblesk lásky opravdové a čisté vyšlehl v mých prsou? Ty netušil's, že v plamenech té lásky mi mluvil anděl boží jako v planoucím keři pouště mluvil k Mojžíšovi? A vášnivá slova moje zapomněl's a moje slzy a moji zoufalost? Já ale nikdy nezapomenu, byť bych i prožila slasti ráje nekonečné, byť bych i snášela muka pekel! Já zapomenout nemohu na tvoje opovržení, na tvůj úsměšek, na krutou tvoji nenávist, na spravedlivý tvůj hněv! Ještě vidím tě, jak jsi mne zničujícím měřil pohledem, jak jsi po mně mrštil svým prstenem, s kletbou na moji hlavu, zlu zasvěcenou!“

Xaver zavrávoral, propast se šířila před jeho nohami, cítil, že se potácí na pokraji smrti, že plamen šílenství mozek jeho ztráviti hrozí, že uvržen je v labyrinth zoufalé, hrozné noci! V slepotě nepochopitelné byl štěstí svého života zašlapal v prach a klid své duše obětoval prázdné fantasii, mlhavému snu!

„Evo, Evo!“ vzkřikl, „velký bože, ty jsi nevinna!“

Obrátil se zoufalý k Mirandolině.

„Ženo!“ volal s pukajícím srdcem, „cítíš-li v útrobách jiskru smilování, na které sama doufáš u boha, ustrň se nade mnou a mluv! Kam poděl se můj prsten? Oh mluv, kdo jsi? Oh Evo! Evo! Ty krutě zrazená! Co jsem to učinil?“

Tvář ženštiny se náhle vyjasnila.

„Ty znáš Evu?“ tázala se, „tu labuť beze skvrny? Ty tážeš se, kdo jsem?“

Xaver neměl v tom okamžiku síly promluvit, kývl pouze hlavou a povznesl prosebně ruce k Mirandolině.

„Nač tážeš se, kdo jsem?“ počala, „víš to příliš dobře, ty zasadil's mi ránu smrtelnou, mrštiv mi to hrozné, pravdivé slovo v tvář! Jsem kurtysána! Nuž ano jsem! Netaž se, proč a jak jsem se stala tím, čím jsem. Chtěla jsem býti slavnou, chtěla jsem sedět na prestolu a hledět s výše své, jak u nohou mých se koří svět, chtěla jsem panovati, chtěla jsem zlatem plýtvat a démanty, chtěla jsem, aby mne opěvali sladkými písněmi, aby kladli růže na dráhy, kudy bych kráčela, aby práhli po mém pohledu! To vše chtěla jsem a chtěla jsem to za cenu každou, třeba za cenu své duše! Nechtěla jsem kráčet drahou, kudy kráčejí miliony, cosi jako oheň plálo ve mně a šlehalo do výše! Nenarodila jsem se královnou a proto stala jsem se kurtisánou. Ale nebyla jsem jí hned. Chtěla jsem být někdy velkou umělkyní, a příroda, která mi do prsou byla vložila tu palčivou jiskru vládychtivosti a nepokojné ctižádosti, odepřela peruti mého ducha sílu. Mířila jsem k hvězdám a padla do kalu! Nezoufala jsem, vždyť byla jsem přece královnou a v kalu tom stala jsem se pravou družkou královen, které lože záletnické purpurem svým přikrývají a s klidem na bezstoudné tváři zlatou růži ctnosti ze slabých rukou náměstka Kristova přijímají. Stála jsem výš než ony, neskrývala jsem nikdy pravou svoji tvář. Nechtěla jsem platit za nic jiného, než čím jsem byla a byla jsem spokojena, že dosáhla jsem, po čem srdce moje bažilo: měla jsem bílý palác mramorový v stínu laurových stromů, vzduch, vnikající do mých komnat, byl prosycen vůní růži a oranžových květů, koupala jsem se v lázni porfyrové a odpočívala na purpurových poduškách ... Práhli po pohledu mého oka, prolívali žárlivě krev za tisknutí mé ruky .... Byla jsem královnou!“

Vztýčila hrdě hlavu, avšak svěsila ji za okamžik zase, hlas její se zatřásl vnitřním dojmutím.

„Ale běda!“ pokračovala, „budova mé bohopusté pýchy sesula se rázem! Stavba lživých, klamných snů sbořila se jako udeřením hromu, a to jediným pohledem z vašeho oka; bůh sám zíral z toho pohledu plného nenávisti a opovržení, bůh trestající ... a zničil mne!“

Zahalila si líce závojem, zakývala smutně hlavou a pokračovala:

„Slyšte, co se událo, krátce než jsem uviděla vás. V Německu, v horách, kam jsem unavena uprchla z hlučného svého života, seznámila jsem se s jistým mladým nadšeným malířem, který mne za krátko miloval. Neměl tušení, kým jsem, neb tenkráte skrývala jsem své tajemství a svoje jméno, — láska toho mladíka mne dojala. Byl nešťasten, neboť byl zneuznán a chud a pochyboval již sám nad svým geniem. V duši mojí vyprahlé mrzkým sobectvím a hříchem, roznítil se čistější cit; bylo cosi snivého, cosi mateřského v tom, co jsem cítila pro nezkaženou, nadšenou jeho duši. „Počíná román mého života!“ pravila jsem si dojata a rozechvělá až do samých základů své bytosti. Usmyslila jsem si, že mladík ten mi bude vděčným za život nový. Ujela jsem tajně do Prahy, kde mne nikdo neznal a kam mne dávná touha táhla, neb prožila jsem tam zlatý čas svého dětství. Najala jsem starý osamělý palác; na konci pusté zahrady zařídila jsem v pavillonu tam stojícím uměleckou dílnu a nyní psala jsem svému chráněnci, aby za mnou přijel. „Chci, abyste pracoval a světu dokázal, čím býti můžete,“ pravila jsem mu, „pílí svou dokažete mi lásku ... Budu nejdříve vaším modelem a obdařím vás láskou svojí, budete-li jí hoden!“

Sloužil mi na kolenou jako bohyni a já prožila jsem slastné dny. Přicházela jsem denně k němu, ale vždy jen ve společnosti staré své komorné a nedovolila jsem mu, aby se dotekl mé ruky. Na večer přicházel ke mně, nebo procházeli jsme se po zahradě, avšak nikdy nebyli jsme sami a všechny výčitky jeho byly marné. Zatím ale mřelo srdce moje láskou k němu, neb poprvé ve svém žití byla jsem opravdu milována, ideálně milována, a jednoho večera ustrojila jsem se do šatů těch, v kterých jsem mu sloužila za model a vonnou zahradou, při svitu hvězd, při pění slavíků, vešla jsem se srdcem tlukoucím do jeho dílny; chtěla jsem se mu odevzdati celá a odměniti lásku jeho pokornou a vroucí. Dílna byla prázdná a rozsvítila jsem římskou lampu tam stojící, postavila jsem zlatý pohár, ověnčený růžemi, na stůl, s pohárem tím, naplněným ohnivým vínem, chtěla jsem ho uvítat jako bachantka. Čekala jsem dlouho, a když nepřicházel, probírala jsem se v listech, které jsem nalezla ve stolu, náhodou nezavřeném. Byla jsem žárliva, poznávajíc ruku ženskou. Ale jak ztrnula jsem, čtouc hrozné, cynické ty listy! Dopisoval si s ženštinou, která se mi posmívala za moji prostotu! Byla to jakási stará jeho sestra, a vyšlo na jevo, že mladík ten předobře věděl, kdo že jsem já byla, vyšlo na jevo, že byl pokrytec, že mi lásku lhal a že nechtěl nic jiného, než dojíti pomocí mou svého cíle, byl chud a doufal dosáhnouti slávy a jména prostředky, které jsem mu tak štědře poskytovala! Zničena klesla jsem na divan. Nebylo tedy ve světě než pokrytství a lež! Jakým právem mohla jsem také lásky žádat? A přece cítila jsem v duši své, že paprsek lásky opravdové by spasiti mne mohl. Prosila jsem v zoufalství svém smrt, aby mne schvátila, prosila jsem noc a tmu, aby mne na věky černým přikryly křídlem! Nalezla jsem něco opia v dílně, vylila jsem víno částečně na podlahu, smísila zbytek s opiem a vyprázdnila zlatou číši, obsahující smrt! Pak ulehla jsem na divan a čekala na svůj konec. Brzy pojala mne těžká mrákota, ale ne na dlouho, opium mne pouze omráčilo, bylo příliš slabé; cítila jsem ruku, chvějící se na ruce mé, slyšela vzdechy vášně a slova sladká jako med, násilně otevřela jsem oči, násilně odplašila jsem přízrak mrazivé smrti, řítící se ve snu ke mně tmavou nocí. Otevřela jsem oči a ty stál jsi přede mnou .... Ty víš, co stalo se! Zničena odešla jsem do kláštera, udeření tvého prstenu na snížené moje čelo bylo jako zaklepání na bránu mé duše, duše moje probudila se a zhrozila se sama sebe!“ — —

„A prsten můj, a Eva?“ tázal se Xaver, připomínaje si lživé, klamné okolnosti, které mu byly na věky vyrvaly štěstí jeho z náruče.

„Uprchla jsem tutéž ještě noc z Prahy,“ odvětila kajicnice, „zmizela jsem beze stopy těm, kteří po mně pátrali, ale než jsem směla býti pohřbena do stínu stěn klášterních, chtěla, musila jsem ještě viděti tvor jediný, který milovala jsem, musila jsem viděti svoji sestru, zbožňovanou svoji Evu!“

„Eva vaší sestrou?“ vzkřikl Xaver překvapen.

Mirandolina kývla hlavou.

„Daleko od místa, kde mne každý znal, vykvétala a rostla moje Eva, sladký předmět jedině čistých snů mých, netušila moji bídnost a můj hřích. Věřila, že jsem vdána za šlechtice, který se k naší rodině hlásit nechce z pýchy a z předsudku, který mi zapovídá se hlásit k ní. Někdy, jednou, dvakráte za několik měsíců sešla jsem se na krátký čas v malém, světem zapomenutém městečku v Normandii s Evou a s matkou, která ovšem pravdu věděla a kochala se pak se srdcem pukajícím krátkou jejich přítomností. Byly to jediné chvíle, kdy mne sofistika mého srdce opouštěla a svědomí moje se zachvívalo; ale utopila jsem lepší tyto city vždy v kalných vlnách bachantské rozkoši bez mezí. Právě v onen čas, kdy jsem v Praze meškala a kdy idylla moje v mansardě se končila tak tragicky vaším objvením, byla Eva v Miláně dokončila studia a měla tam na divadle vystoupit. Přijela jsem v den, kdy noha její poprvé po jevišti kráčela. Seděla jsem v pozadí své lóže se srdcem chvějícím se. Eva byla okouzlující, hlas její byl čarovný a naslouchala jsem s nadšením. Slzy kanuly mi s očí, myslila jsem, že to hlas mé matky, před rokem zemřelé, jen že sladší, vzletnější. Bouře potlesku otřásala stěnami. Ale mne ani jejich potlesk ani vlastní nadšení oklamati nemohly, prohlídla jsem je záhy, věděla jsem, že krása Evina je nadchla více než její zpěv, cítila jsem, že Eva nebude velkou zpěvačkou jako já, jak matka naše, a vidouc skvělou její krásu, pochopila jsem velké její nebezpečí. Pod hustým závojem došla jsem na jeviště a poslouchala chvalořeči těch skvělých kavalírů, krásou její zpitých. Zůstala jsem opodál, nechtěla jsem těch několik šťastných okamžiků triumfu bledým svým lícem a drsnými svými slovy ztrpčiti. Starý jeden vévoda, který nebyl než hnusným faunem pod maskou nadšeného mecenáše, byl netušící Evě nabídl svou villu nedaleko města. Znala jsem každý kout onoho hanebného domu, neboť jsem tam sama jednou měsíc bydlila. Zajela jsem tam, dostala se nepozorovaně do zahrady a nalezla jsem z terassy vchod do komnaty, ve kteréž Eva nyní ležela na divanu. Připravili hlučnou hostinu v sálech dolejších a Eva se chtěla právě strojit. Byla divadelní svůj oblek odhodila a ležela takřka pohřbena v kyticích, kterými ji byli obsypali v divadle. Oči její byly polozavřeny, snila o svých triumfech. Polekaně vyjela, vidouc černou postavu, mlčky do komnaty vklouznuvší, ale vykřikla radostně, když tvář moji dávno nevídanou byla poznala.

„Ty's šťastna, dítě?“ tázala jsem se jí s bolestí.

„O jsem, jsem nyní úplně šťastna, když tebe mám!“ zvolala tulíc se ke mně.

„Štěstí tvoje bude krátké,“ odvětila jsem zádumčivě, „ty nesmíš již zpívat na divadle.“

Eva zbledla při tvrdosti mého hlasu a při vážnosti mého zraku.

„Ty nesmíš!“ opakovala jsem a tiskla její ruce silou horečnou, tak že bolestí vykřikla, „ty nesmíš více zpívat; nechci, nedopustím, aby's se stala tím, čím sama jsem. Ty nebudeš nikdy velkou umělkyní, dnešní bouře obdivu platila tvé kráse, hlas tvůj je slabý, spůsob tvého zpěvu není velký. Slyšíš, ty zpívat veřejně již nesmíš! Ty nesmíš zvykat triumfu, který svádí a který by z tebe oběť učiniti mohl jako ze mne!“

„Co to mluvíš o oběti? Nerozumím!“ šeptala mi. Na chodbě ozývaly se kroky, někdo se blížil ke dveřím. Poznala jsem ten krok a zastrčila závoru.

„To moje komorná,“ pravila klidně Eva.

Zatřásla jsem hlavou.

„Není tomu tak,“ šeptala jsem jí do ucha, „zeptej se osoby, která vejde, zná-li jméno „Mirandoliny“, jest to jméno, pod kterým mne zná celý Milán, celá Italie.“

Eva na mne udiveně hleděla, nechápajíc, co to vše znamená; já skryla jsem se za těžkou záclonu u okna. Ozvalo se slabé klepání na dveřích, na mé pokynutí přehodila Eva dlouhý svůj divadelní plášť a otevřela, couvla ulekaně, když místo očekávané komorné se objevil vévoda.

„Vy mne překvapujete,“ vyrazila polekaně ze sebe.

„Odpusťte, plachá moje laňko,“ šeptal sladce satyr, „chci s vámi promluvit.“

„Prosím, pane, čekejte s rozmluvou svojí až dole v sále,“ odpověděla, „avšak ne, dovolte mi hned jednu otázku a odpovězte rychle,“ pravila pak s hlasem, třesoucím se jakousi předtuchou, „znáte jméno Mirandolina? Můžete mi říci, kdo osoba ta jest?“

Vévoda se zamračil.

„Očernili mne u vás!“ zvolal zlostně, „pravili vám snad, že jsem se octnul v sítích té proklaté kurtisány! Zda-li jméno její znám! Celá Italie jí klne! Nazývají ji také Gorgonou. Můj strýc zastřelil se na prahu jejího domu, když ho byla zničila, hrabě Bertoni otrávil se k vůli ní, španělský jeden grand zavraždil svou ženu k vůli ní, vévoda Silviani —“

„Zadržte, — zadržte!“ volala Eva klesajíc zničena na divan.

„O nekažte sladké chvíle upomínkou na strašlivou tu ženštinu!“ zvolal vévoda, „slyšte raději moje vyznání, božská —“

„Oh odejděte, odejděte!“ volala Eva.

„To neučiním!“ vzkřikl starý hříšník, „já vás miluji! Já obsypu vás zlatem a drahokamy, já . . .“

Eva vykřikla a zatáhla za zvon, myslila, že to vévodu zastraší, ale nikdo se neukázal a vévoda zůstal.

„Já vás miluji!“ opakoval a chtěl jí šňůru velkých perel pověsit na šíji. Eva mu je hodila pod nohy a utekla se k záclonĕ. kam jí drzý muž následoval; chtěl ji obejmouti. Tu vkročila jsem mu do cesty. Ucouvl překvapeně, ale poznávaje moji tvář zasmál se drze.

„Jak ty sem přicházíš?“ ptal se pohrdlivě.

Eva zakryla si tvář slyšíc, že mi tyká.

„Odejdi, faune!“ odpověděla jsem s ještě pohrdlivějším úsměvem.

„Jak,“ zvolal, „ty rozkazuješ zde? Odejdi ty, kurtysáno! Což není přítomnost Mirandoliny již skvrnou pro každou jinou ženštinu? Což nejsi hanbou celé Italie? Drzá nevěstko, prchni z mého domu!“

Eva omdlela. Chtěl jí přispěti ku pomoci, ale zakročila jsem mu opět cestu.

„Jdi!“ velela jsem mu a tasila svou dýku. Byla jsem úplně klidna, ale byla bych mu dýku do srdce vrazila, kdyby nebyl poslechl. Nevím, čím to bylo, ale měl ze mne jakousi hrůzu a šel. —

Stála jsem beze hnutí před bledou, omdlelou dívkou a duše moje mřela bolem. Čekala jsem, až otevřela oči.

„Je to hrozný, děsný sen!“ volala Eva.

„Ne,“ odpověděla jsem, „je to hrozná, děsná pravda.“

Eva zakryla si tvář.

„Máš posud chuť a zmužilost, Evo, kráčeti drahou, kterou jsi zvolila?“ tázala jsem se. „I já byla jsem jednou nadšena a čista jako ty. Víš, čím jsem teď. A jsi jista, že pokušení se ti vždy přiblíží pod maskou toho hnusného starce? Jsi jista, že odoláš, když přijde s tváří mladou, sličnou a se sladkými slovy? Ty nebudeš umělkyní, ale vrátit se do okolností prostých, skromných nebudeš míti již chuti.“ . . .

Zvedla mlčky ruce ke mně, byla ve svém bolu a v němém zoufalství nevýslovně tklivá.

„Ubohá moje sestro!“ šeptala a objala mne.

Horké slzy vyhrkly mi z očí, štkaly jsme dlouho beze slova.

„Zachráním tě!“ volala jsem posléz nadšeně, „ty nezahyneš jako já, ty budeš šťastna a zůstaneš čista! Pojď! či váháš?“

Místo odpovědi přehodila si opět plášť, vztáhla kápi hluboce do čela a jala mne za ruku. Vedla jsem ji zahradou, ven do temné ulice, kde posud povoz můj čekal. Schoulila se tam do kouta a já dala jsem rozkaz, kam nás dovézti.

Žilať tenkráte v Miláně jistá šlechtična, která překročivši hranici osudnou, před kterou mládí leží, nyní galanterie své minulosti přísnou askésí a okázalou pobožností v zapomenutí přivádět se snažila; mimo kardinály neměla již dávno milovníků. Znaly jsme se důvěrně z časů, kdy obětovala na oltářích jiných ještě bohů, znala jsem mnoho tajemství, která by byla těžkým zlatem zaplatila, kdyby je byla z paměti mé mohla vyrvati. K té přítelkyni jsem tenkráte v noci s Evou zajela. Bez okolků vyburcovala jsem ji z jejího oratoria, kde právě na kolenou ležela. Nebyly jsme se dávno viděly a zbledla poznávajíc mne. Eva choulila se někde v saloně v nějakém křesle a my dvě byly jsme samotny.

„Co vás sem vede?“ tázala se důstojná moje přítelkyně se sladkým úsměvem, který jen chatrně trpkost její zakrýval.

„Pomyslete, hraběnko, beru si na vás příklad!“ zvolala jsem s ironií, „chci se státi také pobožnou jako vy!“

„Jak?“ divila se, „opustili vás vaši milovníci?“

„Snad!“ odvětila jsem, „ale o to se nejedná. Přivedla jsem vám společnici, kterou přijmouti musíte. Máte-li jinou, odešlete ji, jste bohata a nebyla jste nikdy skoupou: ukřivdíte-li jí tedy, nahradíte vše svým zlatem. Zkrátka, přivedla jsem vám svoji sestru.“

Hraběnka vyjela.

„Vaši sestru! Toť nemožné!“

„Oh utište se, milá přítelko, drahá družko šťastnějších, bohužel dávno minulých dnů!“

Hraběnka sklopila oči a rděla se a bledla při nemilé narážce na minulost a hryzala si rty.

„Nebojte se, milá,“ pokračovala jsem, „Eva je tak čistá, tak nevinná, že ani vaše společnost ji nezkazí, je tak nevinná, mladá a prostá, že ani vaše kruté pokrytectví neprohledne. Přisámbůh, myslím, že ani nezpozoruje, že jste líčená! To vám přece dostačí? Vy víte, hraběnko, že pohrdala jsem vždy lží a přisáhám při drahém životě toho děcka, že vám pravdu mluvím.“

Položila jsem ruku na krucifix na stěně visící a vyložila krátkými slovy postavení Evy. Hraběnka se utišila, ale snažila se ještě vymknouti se.

„Ale já opustím již zítra Milán, ba kontinent! Hodlám na dlouhý čas do Anglie, kde svatá naše církev pomoci mojí žádá při blahém díle obracování tamější šlechty do svatého jejího lůna.“

„Vím, milá hraběnko, slyšela jsem o tom a právě to, že odcházíte z Italie, přimělo mne k tomu, abych vás vyhledala.“

Hraběnka se zamyslila a pravila za chvilku: „Bude to zásluha odvrátit sestru vaši od jeviště na dráhu zbožného života?“

„Bude to velká vaše zásluha,“ usmála jsem se, „a co ještě více, dovolím vám, abyste se tím chlubila a zásluhu svoji i do novin otisknouti dala; nemine vás obdiv zbožných duší, neboť Eva slavila dnes večer velké triumfy v divadle.“

Zavolala jsem nyní Evu a seznámila ji s hraběnkou, vysvětlila jsem jí nové její postavení. Eva se jen chvěla a mlčela.

„Pro bůh jen ještě jedno!“ volala hraběnka, „ví svět o tom, že je slečna vaší sestrou?“

„Nikdo mimo vás.“

„Výborně!“ radovala se hraběnka, „a doufám, že slečna tajemství to také zachová, dokud bude pod mojí střechou?“

Eva mi padla s pláčem kolem krku.

„Nikdy!“ zvolala, „nikdy tebe nezapru! Ať o tobě mluví, co jim libo! Co je mi do tvých hříchů? Já tě miluji!“

Mlčela jsem chvilku, hleděla jsem klidně na ni, ale srdce mi pukalo. Posléz vytasila jsem svoji dýku.

„Hleď,“ pravila jsem s hlasem mroucím, „nezbude mi, než vraziti si tento nůž do srdce, nevyhovíš-li mému přání!“

Eva vykřikla poděšena.

„Buď ticha!“ mluvila jsem dále, „slyš, co žádám. Půjdu do kláštera, abych tam pohřbila sebe a svoji hanbu, oči tvoje mne snad nikdy již neuzří. Utiš se! Říkám s n a d. Možná, že po letech, až svět na mne zapomene, ti o sobě zprávu podám, možná, že ti úkryt svůj prozradím. Ty ale neznáš svět a nevíš, jak temný stín můj život na světlé tvoje čelo vrhá! Nikdo nesmí tedy zvědět, že jsi mojí sestrou. Přisáhej mi při památce naší matky, že s nikým na světě o jsoucnosti mojí nepromluvíš!“

Eva přisáhala, ale já jsem se zamyslila.

„Slyš,“ pravila jsem za chvilku, „ty's krásná, Evo, a zajisté naskytne se ti za nedlouho muž, který život svůj položí ti k nohoum. Bylo by to břemeno přílišné, kdybys se strašným tajemstvím mé existence vešla co žena pod jeho střechu. Budeš-li nevěstou, pak dovolím ti, aby's jednala dle svého svědomí, a muži, který tě miluje, svěřila své neštěstí. Bude-li to muž šlechetný, milující tě z hloubi duše, nelekne se mého přízraku. Objevení pravdy bude jeho zkouškou.“

Eva poslouchala mlčky mé rozmluvě a já jsem ji objala.

„Buď tedy s bohem na věky!“ volala jsem štkajíc.

Chtěla jsem ji zanechati památku, náramek z ruky, medaillon s hrdla — ale zalekla jsem se té myšlenky. Což nebylo vše, co bylo mým, poskvrněno, jsouc hanebnou mzdou mých hříchů? Tasila jsem opět dýku, chtěla jsem jí uříznout kadeř svých vlasů, ale i toho lekla jsem se. Což nebyla ta kadeř spočívala na prsou mých kochanů? Nebyla ta kadeř zneuctěna jejich vilným po-

libkem? Tu namanul se mi váš prsten, ten významný prsten, — který o čelo mé udeřil a stud a pokání v duši mojí byl vzbudil! — Ten prsten podala jsem sestře." —

„Ustaňte, nešťastná!" zvolal Xaver podpíraje se zničen o stěnu, „nemluvte dále, vím nyní vše, co věděti mi třeba, a klnu sobě a nelítostnému osudu, vám klnout nechci, o sestro Evina. . . . Hle, zde stojíme oba bledí zločinci, pro které život již nemá úsměvu, zde stojíme s tím strašným vědomím, že zavraždili jsme společně bytost nejčistší . . . Vy hledíte udiveně na mne, vy nechápete mne? Oh vezměte přec na svá bedra podíl svůj té tíže hrozné, která sil mých větší jest. Eva byla mojí nevěstou, to vězte; spatřil jsem osudný svůj prsten v rukou jejích a v bezpříkladném šílenství poražen slepotou, zavrhl jsem ji beze slova vysvětlení! Pojal jsem ženu jinou, lhostejnou! Ošálen osudem a lživými okolnostmi, spáchal jsem zločin ten!"

Slova jeho byla poslední ranou do srdce nešťastné ženy, zalomila rukama nad hlavou a zaúpěla bolestně. Nemohla promluvit, obrátila obličej k stěně, na kterou hlava její těžce klesala. V okamžiku tom vešel markýz do kostela, tvář jeho planula divokým vztekem a zášti smrtelnou.

„Vy jste roztomilý, pane zeti," sípal markýz, „zde tedy odbýváte svoje schůze s milenou mojí nevěstou? Vy tedy jste ten vznešený ideál, o kterém blouzní a k vůli kterému se brání sňatku se mnou? Za vzácné to vysvětlení děkuji náhodě, která mne o několik hodin dříve na Lesnici přivedla, než jste mne očekávali, holoubátka! Oh neschází zde nikdo než ještě Ginevra!"

„Prominu vám vaše urážky a vaše podezření," odvětil Xaver s pohrdlivým pohledem.

„Oh vy jste příliš laskav!" přerušil mu markýz zlostně řeč a obrátil se k Mirandolině, která bez pohnutí stála a zraky svoje do země byla zarazila.

„Nevděčnice!" zvolal na ni, „mezi tím, co v Praze byt najímám pro tebe, a sňatek chystám, zrazuješ mne zde! Odejdi do domu, nemeškej okamžik, děkuj bohu, že se opanuji a zlobu svou ti cítit nedávám!"

Přistoupil k ní a chtěl ji pojmout za ruku, ale Mirandolina vyjela ze svého zadumání.

„Nedotýkej se mne, hnusný tvore!" zvolala prudce. „Jsem dosti poskvrněna minulostí svou. Nepůjdu s tebou, nepřekročím práh tvého domu, nebudu ženou tvojí, opovrhuji jménem tvým jako tvou osobou!"

Obrátila se k Xaverovi.

„Vy vidíte, že dále žíti nemohu," pravila hlasem hlubokým, „já zasvěcuji se smrti . . . . Již v klášteře myslila jsem na to dumajíc o hrobu . . . V slabé chvíli překvapil mne v úkrytu mém tento podlý muž a šla jsem s ním, vrátila jsem se do světa s nadějí jedinou, že spatřím jednou ještě muže onoho, kteréhož duše moje zbožňovala . . . ."

„A ten muž?" tázal se markýz.

„Stojí zde před vámi," odvětila klidně, ukazujíc na Xavera.

„Drzá ženština!" rozlítil se markýz.

„Netvařte se jako zvěř!" odpověděla klidně a pohrdlivě na jeho urážku. „Mohu pravdu říci, neboť to, co pro muže toho jsem cítila, byl jediný cit po celý čas mého života, za který zardívat se nemusím. Od okamžiku, kdy by muž ten mne milovati mohl, klesl by v očích mých tak nízko, že bych ho rovnala třeba i vám!" —

Vztýčila se hrdě a vyňala z řas temného šatu dlouhý nůž a namířila na vlastní, nešťastné svoje srdce. Ale markýz přiskočil a vyrval jí mžikem dýku z ruky; tvář jeho byla smrtelně bledá, oči jeho metaly blesky a rty jeho zmodraly. Beze slova kvapil ke dveřím, které prudce zavřel a zastrčil železnou závoru, pak vrátil se k Xaverovi, který opodál o sloup se podepíral a s udivením na markýze hleděl, který vše to byl vykonal za krátkou minutu.

„Mezi námi není souboj možný!" pravil markýz s cukající tváří, „ale jsme zde sami a já tě zavraždím před očima té, která mne před tebou tak snižuje!"

Vrhl se na Xavera a nastal divoký zápas, markýz činil zuřivé útoky s dýkou a Xaver bránil se statečně, nemaje jiné zbraně než svoji chladnost. Hlas Mirandoliny rozléhal se úzkostlivě kostelíkem, vlekla se po kolenou k mužům zápasícím.

„Ustaňte!" volala. „Což jsem já předmětem takového zápasu hodným? Proč váhá smrt, aby mne schvátila? Proč neotvírá se země, aby mne zhltila?"

Muži nedbali její řeči, krev jejich se byla rozzuřila. Mirandolina chtěla volat o pomoc, ale ke dveřím jí nebylo možno se dostati, zápasníci jí byli v cestě. Bez rozmýšlení letěla vzhůru po zpuchřelých schodech na postranní oratoř vedle oltáře, tam otvíralo se okno do parku . . . Ale sotva dospěla nahoru, povolily dřevěné, shnilé sloupy pod tíží jejího těla a oratoř sbořila se s hlomozem ohlušujícím dolů na oltář; hromová ta rána otřásla vetchými zděmi a porouchaný strop sřítil se s oblakem bílého prachu do vnitř kostela. Bylo po boji; mužští stáli bez hnutí okamžik pod klenbou chóru, která je byla zachránila od úrazu, ale sotva ulehl prach zahalující vše jako hustá mlha, vykřikl markýz divoce. Mirandolina ležela bez života na dlažbě, z úst jejích řinul se proud krve a těžké břevno leželo jí na prsou. Xaver a markýz vynesli nebohou ven a položili ji do vysoké trávy pod topoly, které se jako hrůzou tetelily. Slunce plálo již v plné slávě na nebi a Mirandolina paprskem jeho dotknuta otevřela ještě jednou oči.

„Evo! Odpuštění!" šeptala s namáháním a krev proudila se jí znovu z úst.

Celé obyvatelstvo zámku shrnulo se zatím pod topoly, všickni přiběhli vyděšeni hromovou ranou sesuté oratoře. Ginevra držela se ruky Xaverovy, chvěla se po celém těle při pohledu na umírající ženu. Všickni poklekli po příkladu starého kastelána, hrůzou a útrpností jati, k němé modlitbě, jen Ginevra stála vzpřímena. Xaver hleděl tázavě na ni.

„Bylo by to pokrytství," odpověděla šeptmo na pohled jeho, „nemohu jí prominout."

„Umírá!" odvětil vyčítavě Xaver.

„Nechť jí odpustí bůh!" pravila zádumčivě Ginevra a odvrátila se. Xaver zhrozil se její tvrdosti.

Nesli mrtvolu Mirandoliny do pobořené věže, a markýz tvářil se jako šílenec. Posléz dal se starým komorníkem svým odvésti do svého pokoje. Ginevra dala ihned zapřáhnout a ujela na tři dni k sousedům, nevrátila se dříve, až když Mirandolinu byli uložili ve vší tichosti, za přítomnosti celého okolí, pod zelený drn vesnického hřbitova. Tam konečně došlo to nepokojné, trápené a hříšné srdce sladkého odpočinku. —

Markýz čekal na Lesnici jen na návrat své dcery, chtěl s ní ještě jednou promluviti před svým odjezdem do Tyrol. S Xaverem nechtěl se již viděti, a Xaver toho nedbal. Když po odjezdu svého otce Ginevra vešla do pokoje, kde Xaver právě seděl, poznal ihned, co se bylo stalo, nebylo pochybnosti, že ho byl markýz u ní očernil, že byl Ginevře pověděl, čeho se o poměru mezi Xaverem a Mirandolinou byl domýšlel. Xaver snášel hrdost její a chladnost trpělivě, považoval neblahý svůj sňatek za zasloužený trest. Byl Ginevru oklamal a ona byla oprávněna činiti mu výčitky. Dychtil po příležitosti, aby jí vše vysvětlil — ale od onoho okamžiku, kdy ji byl spatřil tvrdou a neženskou, zpomínající v přítomnosti té velké vážné vyrovnatelky, smrti, pouze na svoje křivdy, bez milosti pro tu, která bledla kráčejíc k tajuplnému prahu věčnosti, od okamžiku onoho byla mu jaksi cizí, zachvěl se při vzpomínce na ni jako při náhlém dotknutí chladné ocele . . . Ale jednoho dne počala Ginevra sama mluviti o minulosti.

„Nemůže vás býti tajno," pravila Xaverovi, „že otec můj mi vše vyzradil. Chci s vámi otevřeně mluvit, nenávidím pokrytectví všeho druhu. Jsem uražena a rána moje je nevyhojitelna. Byl jste jediným mužem, kterého jsem zi vážila ze všech, které jsem poznala — a nevážím si vás již. Vy oklamal jste mne způsobem hanebným."

Xaverovi nezbylo, než vyznati pravdu úplnou, vysvětliti vše, vylíčiti vše: svou lásku k Evě a osudný omyl svůj, historii Mirandolininu a dobrodružství v pustém kostelíku do podrobna. Ku konci vysvětlil Ginevře, jakým způsobem myšlenka na sňatek s ní byla v něm vznikla.

„Vy máte právo mnohé mi vyčítat, ba i v jistém smyslu nepravdu a faleš," připojil, „ale nesklamal jsem vás, jak mi pravíte, způsobem hanebným. Já utíkal se k vám jako k bytosti vyšší, jako k samému bohu! Nemiloval jsem vás vášnivě, ale miluji vás, jako ženu dokonalou. Mějte trpělivost se mnou, Ginevro, buďte bytostí tou vyšší, za kterou jsem vás považoval v chvíli nejtrpčího svého zoufalství. Chci zapomenouti na minulost, ni jedinou myšlenkou nebudu vám a povinnosti svojí nevěren, to vám přisáhám! Odpusťte mi, čeho jsem se na vás dopustil, Ginevro, ne zlomyslně, ale přenáhleně, učiňte tak pro vlastní blaho své! Buďte velkomyslná a budeme ještě šťastni, uvidíte!"

Hrdý její obličej nejevil ani nejslabší známky dojmutí, ač hlas Xaverův se chvěl vroucností, ač oko jeho zavlhlo a veliký bol duševní na bledém jeho líci se značil. Zůstala po nějaký čas zamyšlena sedět a pak vstala k odchodu do své komnaty. Zastavila se na své cestě ku dveřím:

„Myslila jsem, že mám sokyni v hrobě," pravila chladně a tvrdě, „ale vidím nyní, že sokyně má žije. Nežárlím. Vy byl jste konečně upřímný — budu jí též. Nemiluji vás, Xavere, nebudu vás nikdy milovat. Vše je mi lhostejno, co ode dneška učiníte, vyhledejte třeba opět moji sokyni — jen jedno nečiňte: veřejné skandály. Myslím, že mám právo toho na vás žádati. To je vše, co jsem vám říci chtěla."

Xaver svěsil hlavu, od onoho okamžiku byla mu Ginevra méně než lhostejnou. Cítil se osiřelým, nebylo mu přítele v širém světě. Žilť na Lesnici, jako v klášteře, uzavíral se po celé týhodny do svého pokoje, tam seděl před otevřeným oknem, zíral v daleký kraj, do modra nebes, na bílá oblaka a naslouchal šumění lesů a kvilu zmírajícího větru, vše bez myšlenky jediné. Když hvozdy kolem Lesnice se pestřit počaly podzimem, přehodil pušku a bloudil v horách. Konal dlouhé vycházky, nevracel se někdy do pošmurných zdí Lesnice až za tři, čtyři dni. Sedával mlčky a zamyšleně u zářícího ohně pastýřů, dřímal na březích modravých jezírek v slunci poledním a přenocovával v útulných nízkých chýžkách horalů, kde děti se plaše po něm ohlížely, majíce ho za některou osobnost z bájek svých; temný, smutný jeho zrak řeřavý jak uhel a bledý, vpadlý obličej dotýkal se jejich růžové fantasie. Mnohdy vstával Xaver uprostřed jasné noci podzimní, třpytící se hvězdami, a uprchl z domu svých hostitelů, kde klid přebýval a štěstí, živly to cizí jeho srdci, a bloudil temným lesem dále, naslouchaje truchlivé jeho hudbě až do mlhavého rána . . .

Jednou vrátil se po dlouhém putování v horách na Lesnici a nalezl místo Ginevry list. Paní hraběnka byla odjela, pravili mu, a Xaver četl dopis, jejž mu byla zanechala.

„Jedu do Vídně k baronce," psala. „Není třeba, abychom ustavičně spolu dleli. Navštivte mne brzy ve Vídni a ustanovíme se pro zimu."

Xaver vzdychl z hluboka, cítil jakési melancholické ulehčení po jejím odjezdu. Nyní teprvé líbila se mu Lesnice, pošmurné její zdi a lesy šumící, a teprvé sněhy odehnaly ho do města. Ginevra stala se zatím ve Vídni jaksi módou, krása její a hrdost imponovaly všem, a romantika obestřela ji brzy svojí glorií. Celý svět zahálčivých pomluvačů bájil romány o nešťastném jejím sňatku a o tajuplné příčině roztržky s Xaverem, ve všech salonech mluvilo se o Xaverovi co o netvoru, co o jakémsi druhu upýrů, ve všech salonech byla Ginevra slavena a litována co oběť, celá Vídeň ležela u nohou jejích, kdykoli se u veřejnosti ukázala . . . Xaver hleděl na to vše lhostejně, byl si na Lesnici uhnal povážlivý kašel a lékař tvrdil, že prsa jeho jsou schvácena a radil důrazně k pobytu v podnebí teplejším. Xaver zvolil Kahýru. Ginevra litovala velice, že ho tam doprovodit nemohla, jí ale zakázal zase její lékař tamější pobyt rozhodně, rozloučili se tedy. — Ale před odjezdem do Afriky zajel Xaver do Prahy. Ubytoval se v hostinci, nikdo v městě nevěděl o jeho přítomnosti. Na večer ploužil se mlhavými ulicemi na Malou stranu a zaklepal rukou chvějící se na dvéře domu, kde *ona* bydlila. Nevěděl, co jí řekne, ale chtěl ji ještě jednou spatřiti. Když otevřeli, neměl odvahy se po ní ptáti, žádal si promluvit s Miss Griffith. Čekal dlouho na odpověď, konečně přišli a řekli mu, Miss Griffith že ho přijmout nemůže. Člověk zoufalý nebéře ohled na slušnost, vedral se mocí do komnaty, kam mu přístup bránili.

„Eva! Eva! Kde je Eva?" volal.

Miss Griffith vstala, nepotřebovala již zdraví svoje pomlouvat, jak Eva říkávala, zdála se jako umírající.

„Ano, kde *je* Eva?" tázala se, „rcete mi, kde je ta nešťastná? Víte, kde se skrývá? Víte, zda-li posud žije? Zmizela beze stopy!"

Xaver klesl před ní na kolena.

„Vy mne klamete!" volal, „vy předstíráte nevědomost! Oh je to hříšné, je to ukrutné!"

Prolévajíc slzy, přisáhala Miss Griffith, že pravdu mluvila. Eva zmizela beze stopy, náhle, nevysvětlitelně,

hned druhý den, když se byla dozvěděla o jeho sňatku s Ginevrou novinami. Všechno pátrání bylo marné, bez výsledku, Eva zůstala ztracena . . . .

Xaver odejel do Egypta, ale žhavý vzduch nilského údolí ho nevyléčil, klid jeho duše byl ztracen! Chodil jako stín, oči jeho byly hluboce zapadly. Myšlenka, že Eva spáchala snad samovraždu, děšila ho ze spánku a nepokoj neustálý hnal jej od místa k místu. Vrátil se do Vídně, rozloučil se s Ginevrou na dlouhý čas, uspořádal své záležitosti a odejel do Indie. Snad žije Eva tam? Snad ji tam nalezne a klid jeho duše se vrátí . . .

Dojel do Agry, o které mu byla blouznila — ale Evy tam nebylo. Pobyl tři leta v Indii, hledal ji se zoufalostí, zžírající poslední zbytky jeho energie, ale hledal ji marně. Snad utekla se ku Kristině? problesklo mu jednou mozkem, a odejel do Ameriky. Nalezl osamělou farmu na břehu Mississippi, ale Evy tam nebylo! Neměl již naděje, že ji uzří, ale nepokoj jeho neutišil se, jako Kaina hnalo ho to šírým světem. Dvě leta cestoval po Americe bez plánu, bez cíle, bez únavy — tu náhle octnul se u cíle kýženého. V Mexiku zachvátila ho zlá nemoc, tam právě zuřící, a horečnými výkřiky zmateného mozku vítal Xaver smrt co naději. Avšak nezemřel, smrt je v pravdě krutá a neslyší těch, kdož prosebně ji volají. Ale tenkráte nečinil jí Xaver výčitek, cítil, že mu zůstala na blízku, že ho na dlouho nemine, cítil s uspokojující jistotou, že síla jeho života na vždy je zlomena a vítal radostně blízký konec svého nepokoje, svého bolu, svého sklamání. Čekal trpělivě, až blažená ta chvíle vzejde. Ležel jednou na svém loži u otevřeného okna na večer a celá minulost se všemi strastmi, se všemi blaženostmi života vynořovala se z dávných upomínek, bylo mu, jakoby se lesiny a hory a smutná sbořeniště známé krajiny tiše zrcadlily v proudu řeky, pomalu, ale jistě k moři se valící. V tom polosnu zapadla víčka jeho unavených očí a Xaver usnul do opravdy. A zdálo se mu, že bloudí pouští, ponořené v hluboké ticho, mrtvě visel šerý vzduch s truchlícího nebe a vítr fičel a kvílel plání a zmíral s povzdechem. A Xaver bloudil bez únavy a truchlým vzduchem volal úzkostlivě jméno Evino a drahé její jméno doznělo v dáli a hlas její neozýval se v odpověď! Tu pojednou zpozoroval stříbrnou jakousi nit po zemi se ploužící a sledoval ji, kam vedla . . . Octnul se v lese divokém, hustém, naplněném příšerami; bledé postavy kynuly mu se stromů, krvavé stíny ukazovaly mu hrozné rány své a divé šelmy hrozily jej pohltit a otvíraly strašné svoje tlamy . . . . Ale mezi křovinami a mezi balvany, mezi stromy, mezi skalami vinula se stříbrná ta nit a vedla Xavera na louku zelenou, kde lípy šuměly a květy svoje sypaly, hle a stříbrná nit byla paprskem luny, která snivě osvěcovala lesní skupení — avšak nebyl to již les, byla to stará zahrada v Praze a věž lady Arabelly stála před ním a z okna hořejšího patra lila hvězda krásy čarovné svůj svit na zelenou louku . . . Paprsky hvězdy té ho lákaly do věže a vešel tam, a hvězdou tou byl obličej zbožňované Evy! Seděla na loži, zlatý vlas její vlnil se jí k pasu, oko její zářilo jako slunce a úsměv její byl unylý a lahodný jako máj. Vztáhla bílé ruce po něm: „Kde bloudíš, duše moje?“ šeptala, „já dlouho čekám již! . . . .“

Xaver vyjel ze sna a slabý jako dítě vypukl v usedavý pláč. Neodolatelná touha se ho zmocnila jak hrozná, kéž by síly jeho stačily k návratu do Evropy, kéž by zemříti směl tam ve věži lady Arabelly, tam kde mu byla řekla, jak ho miluje! Nerozmýšlel se dlouho, touha jeho nahradila mu sílu, odvážil se na dlouhou, unavující tu cestu do vlasti. —

Dostal se do Čech na statek baronky, kde Ginevra právě žila, baronka byla ovdověla a Ginevra trávila tam s ní svůj smutek. Když se Xaver z nenadání objevil, nepoznaly ho hned, ale když promluvil, omdlela baronka dojmutím, pohled na zničenou tu mladost přemohl ji. Ginevra zbledla a velká slza zablýskla se jí v oku a ledová kůra jejího srdce se roztála.

Takřka umírajícího dovezly obě ženštiny Xavera na přání jeho do Prahy, do toho starého, mlčenlivého, truchlícího paláce, kde paní Dačická posud sama žila a jako stín minulosti pošmurnými se ploužila chodbami, podpírajíc chvějící se kroky o dlouhou hůl a svěšujíc šedou hlavu v němém smutku na věrná prsa. Na cestě k paláci jeli kolem domu, kde někdy Eva bydlila, nad malými vraty visela černá tabule s nápisem: „Sirotčinec pro dívky“. Xaver vzdychl si z hluboka.

Uložili ho do velkého křesla a nechali ho o samotě s paní Dačickou na výslovné jeho přání. Večer byl se schýlil na město, bylo pošmurno; byli v pokoji rozdělali oheň a rudá jeho zář padala na vráskovitou tvář a bílé vlasy stařeny, na řasách jejího oka třásla se tichá slza.

„Vy pláčete proto, že mne co nevidět vynesou k věčnému spánku?“ tázal se Xaver s úsměvem.

„Bůh je mocný a milostivý,“ odvětila stařena chvějícím se hlasem, „on může vás uzdraviti.“

„Neuzdraví mne,“ odvětil Xaver, „a proto slyšte poslední moje přání. Chci navštíviti ještě dnes věž lady Arabelly. Máte klíče při ruce?“

„Zajisté, pane hrabě. Dle vašeho rozkazu dala jsem věž zavříti na klíč a nikdo již nevkročil tam od onoho dne, kdy jste ji dopisem z Lesnice zavříti kázal. Klíč visí v mém pokoji.“

Paní Dačická chtěla Xaverovi domlouvat, aby tento večer již do věže nešel, ale vše bylo marné, přinesla mu tedy posléz klíč a Beppo vzal svítilnu a dovedl Xavera, kam si žádal. Beppo musil na rozkaz Xaverův dole sečkati a Xaver vzal sám svítilnu a stoupal pomalu po schodech vzhůru, ne bez velkého namáhání. Zrezavělý klíč zaskřípal v zámku a slabé světlo svítilny proniklo dlouhými paprsky temný prostor síně a padlo na lože lady Arabelly, — vlasy Xaverovi se zježily, tam, tam na loži ležel její přízrak, zlaté její vlasy vlnily se ku pasu, bílé její ruce byly složeny na prsou! Xaver zíral na ni se srdcem divoce bušícím, vždyť to přece nebylo možné! Zíral a zíral — a přízrak nemizel. Třesoucí se jeho ruka odstavila svítilnu, tlačil oběma rukama hořící svoje skráně. „Evo! Evo!“ volal nejdříve nesměle, pak mohutně hlasem zvýšeným, a když stín její nezmizel, zajásal a vrhl se na kolena vedle lože a vztáhl ruce po ní a chtěl ji přitáhnouti na srdce, které tlukot svůj téměř bylo zastavilo, rostouc mu v prsou tak, že je obsáhnouti již déle nemohla a rozpoltit se chtěla. Ale sotva dotekla se ruka krásného toho těla, rozpadla se Eva v prach a několik bílých kostí bylo vše, co po ní zůstalo na smutné této zemi!

Dlouho klečel Xaver vedle lože beze hnutí, beze vzdechu, ale duše jeho nebyla posud uvolněna, život neopustil ještě chvějící se jeho tělo. Chtěl vstát, ale

musil se chytit blízkého křesla, aby nepadl. Na křesle ležel klíč od fortny zahradní a zažloutlý papír, svázaný modrou, vyrudlou stužkou, tou známou modrou stužkou, která bývala někdy její. Xaver chopil se toho listu, byl rukou její popsaný. Rozložil jej třesoucími se prsty a ploužil se po kolenou k svítilně a četl, co Eva byla napsala:

„Xavere můj! Píšíc ležím na kolenou v pokoře před bohem, a oko moje je suché a ruka moje se netřese, — ač píše slova vážná: Xavere, já zemru zde, já nevyjdu již z toho prostoru, kde obraz tvůj se tak živě vznáší před duší mou. Vždyť stáli jsme spolu tam u toho okna, za kterým leží svět, ach ten krásný svět, kde slunce svítí a květy se pestří, kde se nebe modrá a do nekonečna šíří .... a já jsem zde sama v úzkých zdech svého hrobu a stíny houštnou a ze tmy vystupuje tma ještě tmavší, hrozný fantóm, smrt, a dotkne se ledovými ústy hlavy mé a krev moje se zastaví .... oh Xavere, já bojím se, ... ach stín a tma a chlad .... Jsem ještě tak mladá a miluji slunce ..... Oh Xavere můj, oh bože můj! .... Bože svatý, odpusť mi slabost tu, vždyť trvala jen okamžik, vždyť nebojím se již smrti, vždyť za temným prahem jejím leží nekonečnost a světlo a shledání. Xavere můj, buď šťasten! Já žehnám ti, má duše. Oh zajisté, bůh jest milostiv, myslila jsem, že na slabá moje bedra uloží těžké břímě dlouhého odříkání se — a hle on zkrátil moji zkoušku ...

A ty, Xavere, padl's tedy někdy do osidel Kirky? Oh ustrň se nad ženou tou a nehaň ji, Mirandolina je mou sestrou. Hleď, to je to velké tajemství. Xavere, ty neměl's odejíti beze slova ode mne, to neměl's, oh mne to bolelo. Proč jsi odešel? — Avšak promiň mi, odpusť, že ti vyčítám. Snad nemiloval jsi mne a odešel jsi, snad bránilo ti zardění nad někdejším pokleskem předstoupiti přede mne, snad zrodila se podivná myšlenka nějaká v tvé hlavě, když viděl jsi osudný prsten v rukou mých. Ten prsten je jako příšera, to slovo „Kain“ jako hrozba, jako kletba. Kdo ví, neposkvrnila-li safír ten někdy krev? Ty odešel's, nuž s bohem, žehnám ti — — — a žehnám jí, která tvojí ženou ...

Ještě slovo, chci ti vysvětliti, jak jsem přišla sem. Nuže. Když jsem o tvém sňatku zaslechla, zabolelo mne srdce, Xavere, přiznávám se ti. Chtěla jsem ten bol ohlušiti konáním své povinnosti, urychlila jsem svůj odjezd do Indie, ale dříve chtěla jsem ještě jednou navštíviti věž lady Arabelly. Ty tážeš se snad, proč? ach Xavere, srdce nezná toho slova chladného rozumu, srdce je jako dítě — odpoví jen „proto“! Nuž, tedy slyš dále ... Fortnou zahradní dostala jsem se sem, nikdo mne neviděl, nikdo netušil, že krok ten jsem podnikla. Bylo to před slunce západem. Zadumala jsem se sladkou, krásnou vzpomínkou, viděla jsem tě před sebou, jako tenkráte, když jsi mi pravil, že mne miluješ, slyšela jsem opět dávno doznělá ta slova .... Tu zazněly kroky za dveřmi a někdo blížil se komnatě! Rychle vstoupila jsem za záclony lože. Dvéře otevřely se pomalu a jeden ze služebníků tvého domu vešel, ohledl se nedbale po komnatě, urovnal knihy na stole a kalamář a papíry, postavil židli pod obraz na obyčejné místo, zavřel okno, a vyšel zase. Děkovala jsem bohu, že mne nebyl zpozoroval, ale náhle zastavilo se mi srdce leknutím, on zavřel dvéře na dva západy a stáhl klíč. Byla jsem vězněm. Vykřikla jsem a vyskočila ze svého úkrytu .... Kroky jeho po schodech poučily mne, že se dal na útěk divoký. Výkřik můj došel asi jeho sluchu a vzbudil pověrečný jeho strach! .... Já zemru, ale ty Xavere, žij, buď šťasten ....

— — — — — — — — — — — —

„Nevím, jak dlouho již zde jsem? Více než jednou viděla jsem již hvězdy blednout a nebe zardívati se radostí nad příchodem dne. Ach a ta černá, bezkonečná noc se vždy znova řítí na ten svět, ach Xavere, pod perutí její číhá smrt! Proč upírá tak hrozný, hladový svůj zrak jen stále na mne? A lady Arabella, proč ta děsí mne bledým obličejem svým? Dnes v noci vystoupila z rámce, chopila mne za ruce a vlekla mne za sebou, a ovinula vlas můj kolem ledové své ruky a letěla pak se mnou nocí. Již nemohla jsem naříkat na úzkost svého hrobu, letěly jsme prostorem bez mezí. Pod námi hluboko ležel svět! Klidné chaloupky dřímaly pod námi a světla svítila tak útulně vzhůru k nám do mrazivé výšky! U planoucích ohňů seděly šťastné matky a houpaly na kolenou růžová děťátka. Xavere, samota je hrůzou, hleď a já zbožňuju děti! Oh líbej bílá jejich čílka za mne, až rty moje vychladnou. Ach děti jsou andělští tvorové, ale lidé jsou srdce kamenného. Vyla jsem, Xavere, jako vlk a nikdo nepřišel mi na pomoc, oh, oh, oh! Tmavé příšery nořily se z vod a hvězdy skákaly v reji šíleném a kruhy světla lítaly vzduchem a jiskry padaly na mne, ach bože můj! Což lehl celý svět požárem? — — — — — — — —

Xavere můj, byla opět noc, je opět ráno ... A mne mrazí, mrazí, mrazí. Já žíti již nemohu, já psát již nemohu ... Malý ptáček usedl na moje okno. Zpívá a já pláču ... Snad že přece ještě někdo přijde nebo hlas můj oknem volající uslyší? ....

— — — — — — — — — — — —

Opět noc byla, hrozná ...

Buď s bohem, myšlenky moje kalí se. Ulehnu na postel, snad usnu a zemru v dřímotě. Poslední můj vzdech buď tvým! Buď šťasten, Xavere, oh já milovala jsem tě, milovala jsem tě, ty víš, Xavere můj — — — — — — — — — — — — — —“

Beppo čekal u paty věže, čekal dlouho a pán jeho nepřicházel. Chtěl právě proti přísnému rozkazu jednati a přesvědčiti se, zda-li Xaver pomoci jeho nepotřebuje, když paní Dačická, nepokojem hnána, se před ním objevila. Šla kolem něho do věže, ale vrátila se spěšně, jak staré nohy její stačily.

„Oh Beppo, rychle!“ volala úzkostlivě, „zavolejte paní hraběnku! Pošlete pro lékaře! Rychle, pan hrabě umírá!“

Vrátila se ke Xaverovi. Klekla na zem vedle něho a podpírala ho svým ramenem. Nachýlila se k němu a políbila jeho čelo. Xaver otevřel oči a usmál se na ni.

„Jste dobrá!“ pravil slabým hlasem.

Stařena propukla v pláč.

„Seberte popel její!“ šeptal Xaver, ukazuje na lože, „a uložte jej v moji rakev. Rozumějte, je to popel Evin ... Vezměte tento list, vysvětlí vám vše. Slibte mi!“

Stařena nechápala sice jasně, ale nemohouc promluviti, pozvedla ruku k přísaze.

Xaver vzal tu ruku a přitiskl ji ke rtům.

Za okamžik, který se zdál paní Dačické věčností, vešla baronka s Ginevrou do věže. Poklekly obě vedle něho, podal každé jednu ruku.

„Ginevro," počal Xaver, „odpustíš mi zmařený svůj život? Jsi ještě mladá, buď šťastnější s jiným!"

„Oh Xavere," volala Ginevra bolestně dotknuta, „a odpouštíš mi i ty?"

Usmál se na ni s nevýslovnou dobrotou a pak utkvěl zrak jeho na tváři baronky, která tiše plakala.

„Oh rci mi také slovo — slovo jediné," prosila baronka.

„Matko!" odvětil prostě a když nahlas vzlykala, těšil ji stisknutím ruky, pak obrátil se k paní Dačické, která ho podpírala stále vetchým svým ramenem a která sílou hrdinskou každé hnutí slabosti v sobě potlačovala, ač její staré srdce bolem mřelo.

„Váš slib?" šeptal jí Xaver.

„Ten věrně vyplním!" odvětila tiše ale pevně.

„Díky!" zamumlal Xaver — a zemřel.

Dvě slzy.

O temná propasti, kam život náš
se vrhá jako spádný katarakt,
snů, žalů, klamů srázným úskalím,
až rozstříknutý o dno věčnosti
v nic rozplyne jak rosa na květu,
tak nikdy jícen tvůj mne nevábil!
Teď vidím tebe; — z chmurných hlubin tvých
báj divná zvoní v sluch můj zlekaný,
báj podivná, však hodna poslechu.

Kdys v časech dávných, v kraji neznámém
jel chudý kejklíř cestou neschůdnou
zabloudiv z dráhy v lesích hlubokých.
Nad horami se bouře mračila
a její herold, vichr křídlatý
ukláněl před ní stromů vrcholky,
z nichž ptačí hnízda letem shazoval.
I první těžké, deštné krůpěje
prach smočily u cesty skupený,
i hrom zahučel kdesi zdaleka,
jak na zavřenou bránu přírody
by anděl bouře mocně zabušil
svůj příchod slavě teskným hřímáním.
A jak potřásal v hněvu kadeří,
spad s jeho skrání mnohý zlatý vlas
a bleskem v mraku mih se zarudlým.
Nadarmo kejklíř koně poháněl
v běh rychlejší; již ručejemi dešť
prolomil tmavé nebes sklepení
a hrubou plachtu smočil na voze.

Ve roklích vázlo kolo zlomené
a kůň nemohl z místa zemdlený
a v hromu řev a větrů kvílení
a stromů šum a klení kejklíře
se mísil jeden hlas však tesknější:
kvil člověka, jenž vydán náhodě,
jest hříčkou živlů, věčných soků svých.
Pod promočenou plachtou ve voze
tulí se bledá žena v bolestech;
v šat lačná bída nadělala děr,
však ani jednou z něho nevyšla;
leč bledý hlad a černé zoufalství
se jimi draly s vzdechů provodem.
Tak ležela na truhle s loutkami
pol v šaty halíc těla nahotu,
pol v pestré cetky hávů kejklířských,
jichž šprýmovná směs s ženy bolestmi
na ďábelský se výsměch pojila.
Tak ležela tu v křečích zoufalých;
ji vozu náraz každý, nejmenší,
ve propast vrhal nekonečných muk,
a v soptění svém neustála bouř.

Aj, skála tady v lesním ústupu
na spůsob sluje stojí před nimi!
Hle, nad ní v střechu duby obrovské
sesterské rámě vlídně rozpjaly,
a pod nimi na listí sežloutlém
se mokré ptáče s chvěním tulilo.
Sem zaměřil též kejklíř s vozíkem,
odvázal koně, vozík přistavil
blíž k druhé straně jak zeď ochrannou.
Pak do lesa šel, mechu nahrabal,
jím vystlal ženě lože chudičké,
pod hlavu dal jí vlastní šaty své,
v mech suchý vložil nohy stydnoucí,
a jak se matka sklání nad děckem,
jí vlastním dechem ruce zahříval.
A když ustala v štkání bolestném
a v jemnou chtěla klesnout dřímotu,
skráň pohladil jí, čelo políbil,
a v zadumání žalném, hlubokém
za vozem used na klest skupený,
v dlaň hlavu složil a rtem nedbale
kouř vypouštěl ze dýmky poslední.

Bouř pomalu za hory zahnala
svých blesknných ořů divé spřežení,
hrom usnul někde v sluji skaliska
a chvílemi jen z těžké dřímoty
se probuzoval temným ohlasem.
Dešť na lupeny padal pomalu
a tiše šuměl báje truchlivé,
až dozvuk jich se vloudil do srdce,
a z něho slzou v oku překypěl.
Co asi myslil muž tam pod skalou?
Zda na život svůj bídný, nestálý,
zda na osud, jenž svoje závaží
na slepo pouští z ruky všemocné?
Zda na věčnost, jež v náruč studenou
kdys pojme krále jako kejklíře?
To nemyslil. — On čekal dědice
svých útrap žalných, tušil, v bouři té
že dítětem jej žena obdaří;
a čekal jen, až první jeho pláč
jej zbudí z dum ku slastem otcovským.
Leč ve života neveselý hod
proč přilákal to dítě nevinné,
to poupě nebes, duši andělskou?
Čím uvítá je v kole života?
Jak nahradí mu bezvědomí slast?
Jen stará bída, žití tulácké
a suchá kůrka s ledným zhrdáním,
na šatu cetka, slza na brvách . . . . .
O drahé dítě! V žití pestrý vír
to uvítá tě — to, hle, osud tvůj!

Tak přemítal muž v těžkém dumání;
i deště šum se ztajil v haluzích
a mraků závoj místy protrhán
zas nebes azur oku objevil.
Tu zdá se muži, jakby lehký pláč
jej volal k vozu — ticho ale zas
jej konejšilo v nové myšlenky.
Teď zřetelnějším zdál se ten pláč být,
leč zase ztich; než krokem nejistým
se k vozíku muž loudil váhavě
a v nejistotě ruka chvěla se,
než plachty okraj zvedla do výše.
Jak zvedla ji, tu měsíc vyblesknul,
jak lampy kmit nad ložem svatebním,
nad ložem smrti zde. — Co viděl muž?
U prsou ženy dítko leželo
jak bledé poupě jitrem zrosené
a žena v spánku mírném, blaženém,
ku srdci tiskla v slasti mateřské
plod smutné lásky v slzách zrozený.
Leč bledost dítka muže pomátla,
jen jeden pohled, . . jeden, blíž a blíž,
ty chladné rtíky, oko ve sloupu . . . .
Zde s narozením smrt se objala —
A mlčky hleděl kejklíř k nebesům,
na ruce bledé, v křeči sepjaté,
z vyhaslých očí slza kanula,
jak vzácná perla z boží koruny
by vypadla. O v jedné slze té
co žalů těžkých bylo ukryto!
co nadějí a snů tak sklamaných!
A přece kejklíř bohu děkoval,
že duši dítka cestou do těla
zpět obrátil ve bláhý eden svůj.

A dlouho stál zde tichý, bez hnutí . . .
Jen měsíc hleděl z mraků strhaných,
jen kapky deště plály na listech
ve svitu jeho září kouzelnou.
O kdyby v této chvíli tajemné
lét kolem anděl lidských osudů,
zde mohl by se více přiučit,
než v posouvání těles nebeských
ve orloji, jenž sluje vesmírem!

* * *

Touž chvílí dále létla píseň má
až v hlavním městě stavila svůj let.
Noc rozpjala svou peruť hvězdnatou
na chrámy, mosty, věže, paláce,
a hrad královský v páru zahalen
čněl v šeré noci šumnou nad řekou
jak příšera s tisíci očima.
Ruch večera tich zvolna v ulicích,
v nichž sporé lampy kmitem nejistým
svou chvějnou září chodník zjasnily,
po němž se mihla noha kvapící
buď v domácí kruh tichých radostí,
buď v hlučný rej bujného veselí.
Vše utichlo; i v zámku královském
pomalu zhasly zlaté svítilny,
jen v koridorech dlouhých, ztemnělých
se bdělých stráží kročej rozlíhal.
Vše usnulo. — Jen na svém loži král
se v pochybnostech zmítal děsivých,
až s lože skočil; půlnoc odbila.
Vzal svícen zlatý rukou chvějící
a v mlčenlivý brokat čalounů
krok plaché nohy bořil stlumený.
Po stěnách pestrých dlouhá zrcadla
jej vlastní tváří v chůzi děsila.
Tu hedbávnou král zdvihl oponu
a rukou stajil lampy smělý svit
a okem tužby těžce skrocené
se díval v ženy svojí ložnici.
Čarovný pohled! V měkkých kobercích
na polštářích z bílého atlasu
jak lilje bledá spala královna.
Těžkým se vzdechem ňádra vlnila,

v něž černých vlasů příval bohatý
se kroužil jako křídlo havranní
nad bílým sněhem v hravém přeletu,
Král pozoroval ňader vlnění
i záchvěv rtů — pak spustil oponu
a k loži svému tich se navrátil.
Zde položil v dlaň hlavu zemdlenou
a dlouho seděl v tichu hrobovém.
Pak vyšel v předsíň, v které komorník
jak bdělý strážce jeho myšlenek
stál připravený ke všem rozkazům.
Král šeptal v ucho jeho vůli svou
a v krátké chvíli s hlavou skloněnou
v komnatu krále vstoupil astrolog.

„Můj příteli!“ tak oslovil jej král,
„ve službě vědy vlas tvůj zšedivěl,
dnes naposledy žádám službu tvou
a odměním ji darem královským,
jen pravdu pověz, pravdu jedinou!
Dnes, ejhle, kniha nebes zlacená
svůj otevírá smrtelníkům klín!
O vylož run těch hlubné tajemství,
jímž určený jest osud člověka!
Rci pravdu, čím to dítě toužené,
ten dědic vlády, nebi urvaný
mé choti pláčem, země modlitbou,
své zemi bude v letech budoucích!
Snad v chvíli této již se narodil
a chvíle ta snad rozsoudila již
nad blahem věků, štěstím národů.“

I ponořil hned šedý učenec
ve knihu nebes pohled bádavý,
však přísná brva více stáhla se
a chmurné oko plálo děsněji,
a tenký ret jal tak se hovořit:

„Dnes vládne Mars, můj pane královský,
a těžce tebe raní věštby hlas,
to dítě, jež se nyní zrodit má —
o mírni žal svůj i své leknutí! —
tvé zemi bude pekla odkazem.
V svých choutkách Nero, divoch zběsilý,
sám strhá hráze všechněch zákonů,
a v hrubém kalu chlípných orgií
nad Tiberia bude vynikat.
Sám vznítí dlouhou válku domácí,
kde válčit bude proti otci syn,
kde uvolněné smečky furií
říš v pohřebiště rázem promění,
kde krví blankyt hustě zatopen
se zaskví letem zářných vlasatic,
jež věští hlad i moru žhavý dech.
Co ty's vystavěl pílí obrovskou,
on drzou rukou v rumy rozmetá,
až vztekem jeho odkojený lid
jej k popravišti tomu zavleče,
kde tisícům sám dřív ustrojil hrob!“

Kmet domluvil a vyšel z komnaty,
král ale dlouho hleděl k nebesům,
co asi myslil? — nikdo nepoví.
Zda klnul sobě, či snad osudu,
má píseň neví — avšak v chvíli té
z ložnice královny sem dolét vzdech
provázen stonem trapných bolestí;
a nežli král se vzchopil od okna,
již vesel jemu hlásal komorník,
že zdráv se zrodil dědic toužený.

A za chvíli u lože ženy král
v náručí držel dítě osudné,
a s hradeb zámku děla hřímala
a se všech věží zvony hučely,
až vzduch se chvěl jich sterým ohlasem.
Leč králi z oka slza kanula,
tak hořká, palná, jak ta předtucha,
jež svírala ho kruhem železným.
Ta slza byla trpkou výčitkou,
však tekla darmo — anděl osudu
kdes novým světům dráhy určoval —
co jemu žal a bída národů?

Co dál se stalo, nelze povědít;
jen zachovalo staré podání,
že ryzí pravdu věštil astrolog.

Jar. Vrchlický.

Čenstochóva.

Napsal *Josef Wünsch.*

Pluvíce o Čenstóchově, myslíme jen na slavný její klášter Jasnohorský, který dobrou půl hodiny od města vzdálen vypjal své lesklé báně na nevysokém pahorku. Tak vévodí Jasná Hora širé rovině okolní, kterou řeka Varta protéká.

Čech velebí svatý Hostýn, Polák má svou Jasnou Horu. I na Jasné Hoře rozrážely se divé vlny vpádů nepřátelských, i Jasná Hora viděla hlouček hrdinských bohatýrů, již podstupovali tu boj za svobodu ujařmené vlasti své, za víru, ten svatý odkaz otců svých. Jak s Hostýna tak i s Jasné Hory zašlebl skvělý paprsek svobody krajům nepřáteli uhnětenym, aj vždyť i na Jasné Hoře

„máti božia divy tamo tvoří.“

Tvořila, již netvoří. — Bůh věku našeho nedělá žádných zázraků více člověku ku pohodlí, k lenosti. Žádá rozhodně, aby člověk se činil; jen rukám pracovitým žehná. Člověče, přičiň se! — Běda člověku, běda, třikrát běda národu, jehož nečinná ruka malomocně klesá v klín, jenž zapomíná, že každý sám si je strůjce svého štěstí, svého nebe a blaha. Přišlo neštěstí a mrakem hrozivým stahovalo se kolem hranic nešťastné Polsky. Synové její nepřítele sami volali do země. Nesvorní Poláci nebránili se neštěstí hrozícímu. Snad nechtěli, snad neuměli. Pak bylo již pozdě. Marně tekly krve potoky. Polska rozervána. I Čenstochóva se vzdala. Zašla sláva věků dávných. — —

Vlak varšavský zahvizdl a zastavoval se zneenáhla. Bylo to nádraží Čenstochovské. Vystoupil jsem a k městu jsem se bral. Je Čenstochóva krajské město gubernie Kališské. Má něco přes 6000 obyvatelů. Není o nic lepší ani horší než jiná města polská. Několik širokých ulic nedlážděných, něco málo domů kamenných, ostatní pak vše dřevo co nejprkennější. Krajina okolní dosti úrodná, vzdělávání rolí dobře se daří. Za to ale průmysl a obchod dosti nepatrný. A i tu, kde co lepšího, sedí Žid. Je to v Polsku a proto rozumí se to skoro samo sebou. Celkem je tu dnes dosti mrtvo. Však nebývá vždycky tak. Přicházívají processí, velká processí. Pak tu živo a hlučno, pak kvete obchod. Kupují se obrazy svatých a hlavně obraz zázračné panny Marie Jasnohorské jde na odbyt, kupují se modlitby a modlitbičky, růžence, kříže, posvěcené škapulíře a mnohé jiné věci zázračné velice.

Beru se k Jasné Hoře. Ve směru tom povstala časem nová část města, Čenstochówka nazvaná. Bývala druhdy docela ze dřeva. Při každém pak dobývání Jasné Hory velice trpívala, ano nejednou lehla i popelem. Nyní stojí tu skoro naskrze domy pěkné, nové. Hlavně pak velkolepá církev ruská po pravé straně slohem svým zraky cestovatelů k sobě poutá. Má konkurovat s chrámem Čenstochovským. Rozumíme. — Proti církvi stojí magistrátní dům s věží.

Na temeno chlumu pak ku klášteru samému vede nás pěkné stromořadí a chrání nás před palčivými paprsky slunečními. Jinak je chlum sám skoro docela holý, beze stromoví. Po levé straně něco níže vystavěno několik domů s krámy se zbožím poutnickým.

Vrchol chlumu zaujímá klášter s mnohými dvory a se staveními příslušnými. Je to jaksi malé město. Celek ten ohražen je dosti značnými baštami, kolem bašt těch viděti hluboký příkop a mimo příkop rozkládají se sříceniny někdejších bašt vnějších.

Vstupuju velkolepou branou. Obléhacím sborem polonahých žebráků šťastně jsem se prodral a přešel mostem přes příkop. Tu rozkládá se široké nádvoří a před námi do výše pne se průčelí Čenstochovské svatyně. Chrám středem a jaksi jádrem je celé Čenstochóvy. Pochází z polovice 15. věku. Je zajisté velmi prostranný a širé klenby jeho pěkné malby zdobí. Jeví se nám tu mohutná loď hlavní, jež po obou stranách v mnohé menší kaple a kapličky vybíhá.

V pravo asi uprostřed nalézá se kaple níže položená, jež nesmírné množství kostí a jiných ostatků svatých v sobě chová. Vše náležitě urovnáno, 3 celé oltáře z kostí jsou zbudovány. Na každé kosti nápis latinský jako v museum. Mimo to pak na sta oltářů tu a obrazů. V levo po některých schodech scházíme do vlastní svatyně chrámu, do kaple panny Marie Jasnohorské. Kaple ta velmi skvostně je ozdobena. Hlavní oltář z drahého dřeva zbudován. Hojně na něm ozdob zlata a stříbra ryzího. Na oltáři pak stkví se perla Čenstochovská, zázračný obraz černé bohorodičky. Jen hlava její a hlavička Jesulátka vykukuje ze zlata, z perel a ze skvostných drahokamů. Obyčejně zastřen jest jiným obrazem ve zlatě vyvedeným. Kolem rozestaveny svíce sáhodlouhé, mnohé jiné dary stříbrné a zlaté, jakož i obrazy a obrázky na památku od zbožných poutníků tu rozestavené a rozvěšené.

Provádí mne a vysvětluje vlídný stařeček vlasů i vousů nad stříbro bělejších. Vypravuje o zázračném obraze panny Marie Čenstochovské. Se zápalem tak zbožným, tak úchvatným dovede jen Polák vypráněti o své bogorodici. Máť obraz ten svou zajímavou historii. Beze vší pochyby je to vzácný plod byzantinského umění doby staré. Však zbožná pověst samého sv. Lukáše jmenuje co mistrovského jeho původce. Dále se vypravuje, že r. 320. z Jerusaléma sv. Helena do Cařihradu jej přenesla, odkud císař Nikefores franskému císaři Karlu Velikému jej daroval. Karel brával prý obraz ten k svým vojenským výpravám. Tu prý pak jednomu ze slovanských knížat jej daroval. Tak přišel obraz na zámek Belzský, odkud r. 1382. Vladislav, kníže Opolský, mnichům Pavlánům na Jasné Hoře jej odevzdal. Zde milostivý obraz ten hlavně od okolních národů slovanských u veliké chován je cti a vážnosti.

Ovšem že zprvu o nynějším bohatství a přepychu na Jasné Hoře nebylo ještě ani stopy. Obraz i chrám, v němž obraz chován, byl tak chudičký, jako Spasitel sám, jenž neměl, kde by hlavy složil. Chrám Jasnohorský byl původně kostýlek dřevěný, k němu tulilo se několik chatrných domků rovněž ze dřeva srubených. Toť skrovničké počátky nynější velkolepé budovy klášterní. Brzy však králové polští klášter přeskvostnými obmýšleli dary. Rostlo bohatství, rostla sláva, přibývalo poutníků, kteří přicházeli obětovat haléřů svých.

R. 1432 i Husité přitáhli k Jasné Hoře. Chtělit prý mnichů odtud zahnati a zázračného obrazu odciziti. Avšak podivným jakýmsi řízením božím obraz klášteru navrácen, čímž pak sláva jeho tím více se rozhojnila. —

Proti oltáři nalézá se zamřížená kruchta. Tam brebencují mniši Pavláni své hodinky. Vše děje se i zde obyčejným časem a — spůsobem. Skoro celá kaple naplněna pobožnými poutníky a poutnicemi. Zvláště dojímá našince spůsob, jakým tito zbožnost svou na jevo dávají, padajíce na zemi s roztaženýma rukama, líbajíce zemi, hlasitě vzdychajíce, štkajíce a plačíce. Kolik milionů již viděla jich matička boží takto u svých nohou! Světí se. Matky a otcové přivádějí a přinášejí a zde světiti dávají své děti, světiti se dávají i jiné věci rozmanité: obrazy, křížky, škapulíře, šatičky dětské a i jedny — kalhotky. Za toto svěcení se ovšem neplatí, ale — obětuje se.

Konečně hodinek dozpíváno. Kněz dal požehnání. Poutníci novým silnějším vzdycháním a pláčem se loučí se svou bogorodicí. Počínají velkolepé intrády a fanfáry, zaznívá hlahol trub i kotlóv, hluk to právě pekelný: tu pojednou — šuk šuk! — a zázračný obraz panny Marie zmizel zrakům smrtelníků. Zastřen je obrazem jiným. —

Ve hlavním chrámu pak ještě nějaká hudba s velikým namáháním dále se provozuje v rythmu však nad míru zrychleném. Místy to větroplachá mazurka, místy zas vítězoslavný pochod nějaký. My zatím prohlížíme znamenitý poklad kostelní, — monstrance, kalichy, roucha — zlato, stříbro, drahokamy atd., však každý zajisté zná tuto melodii pokladů kostelních. Ač v dobách nepříznivých mnohé drahocenné klenoty chrámu byly odcizeny, přec klenotnice Čenstochovská počítá se mezi nejbohatší království polského; neboť od té doby, kdy obraz před Husity zachráněn jest, králové a velmožové polští hojně navštěvovali kláštera toho, veliké a drahocenné vždy dary přinášejíce.

Chrám má dvě věže, jedna větší je, druhá menší. Obě na hoření části dvakráte se rozšiřují, což vypadá, jakoby na nich dvě dřevěnné skříně byly položeny. Ňelenil a vystoupil jsem na vyšší věži. Rozhled odtud je širý na mnoho mil kolem. Rovina na všecky strany, na rovině něco vsí rozeseto, ale málo jich. V dáli pak znamenati lesnaté okraje. Ty o něco jsou povýšeny.

Slunce spěchá k západu. Procházíme se rozsáhlými chodbami klášterními. Ozvěna kroků našich ozývá se z jedné, odráží se z druhé, z třetí. Prohlížíme obrazy po stěnách tu rozvěšené. Jsou to dějiny Čenstochovské, jež dochovaly se nám za pomoci štětce. Jsou to ovšem malby klášterní, jakých všude jinde vídati s dostatek. Vůle zajisté i tenkráte byla dobrá, kdy nemůže se totéž tvrditi o díle samém. Viděti tu podobizny opatů a kardinálů, obrazy zázraků atd.

Však ten světský obraz tam v rohu, muž to pohledu tak pronikavého?

Toť mečník Zamojski a tamo provinciál Augustin Kordecki, — poučoval přívětivý stařeček. Dva muži to, jejichž chrabrost Čenstochóvu oslavila, Polsku pak zachránila. Bylo roku 1655. Ojczyzna naše ve velikém byla nebezpečí. Karel Gustav, král švédský, vtrhl do země a skoro celou již si byl podmanil. Města polská, pevnůstky a hrady poddávají se mu napořád, vojsko samo k nepříteli přechází. Král náš Jan Kazimír zoufá nade zdarem zbraní svých, opouští království a v Opoli hledá útočiště. Však Čenstochóva zůstává králi svému posud věrna a na věrnost a oddanost svou ani v dobách krušných nezapomene. Hrazena jest sice jen jedinou zdí beze bašt a příkopů: však uvnitř hlouček chrabrých bohatýrů, kteří hotoví se ku odporu statečnému. Na Jasné Hoře je sice jen as půl druhého sta vojínů a as 70 mnichů, však všichni brániti se chtějí do poslední krůpěje krve. Provinciál Kordecki a mečník Štěpán Zamojski jsou veliteli této malé pevnůstky. Přípravy

k obraně ihned konány a to přípravy co nejvhodnější. Nová Čenstochóva, že příliš blízko kláštera byla vystavěna a zdí jeho se dotýkala, ihned je spálena. Již rozložil se švédský generál Möller kolem Jasné Hory. Vojsko jeho páčilo se na několik tisíc a i děly obléhacími s dostatek byl opatřen. Kolikeronásobná tu přesila na straně nepřátelské! Möller nemyslí ani, že by Jasná Hora chtěla, mohla vzdorovat. Vyzývá klášter, by se vzdal. Jasná Hora odpovídá hrubou střelbou. A tak od 19. listopadu po celý měsíc co den skoro opakují se prudké útoky Švédů. Jasná Hora nezoufá ani tenkráte, kdy Švédové kulemi ohnivými klášter chtějí rozstříleti a vypáliti. Když pak úsilí toto zmařeno, chtějí Švédové podkopati se. Však ani to se nedaří, jelikož skála, na níž klášter stojí, tvrdostí svou vzdoruje.

Na boží hod vánoční konečně spořádali Švédové hlavní útok; když však i ten zmařen, odtáhli s nepořízenou. Jasná Hora slavně se ubránila. Bylo to první místo, jež Švédům postavilo se na odpor a zvítězilo. Následky vítězství toho pak byly veliké, rozhodné pro celou říši Polskou. Nevěrné vojsko polské, jež k nepříteli se bylo přidalo, vidělo v nezdařeném tomto útoku na svatyni Polskou hněv boží a kajicně k poslušenství a ku králi svému se vracelo. Jan Kazimír pak zmuživ se, se silou a rázností tím větší novou válku vedl. Štěstí válečné naklonilo se zbraním polským, tak že král švédský po dvou letech z Polsky úplně byl vytlačen.

Tu pak král Jan Kazimír s manželkou svou Jasnou Horu navštívil a znovu a to silnými, rozsáhlými baštami opevniti ji dal. Když pak roku 1704 Švédové opět do Polsky vnikli a Čenstochóvy opět dobývali, tu Jasná Hora výtečně tentokrát jsouc opevněna, nájezdům těm velmi lehce odolala. Roku 70 a 71 s mnohými zdarem opírala se o Čenstóchovu konfederace Barská. Však slavní dnové Čenstóchovy byli již sečteni. Neuplynula již ani dvě leta a o Polsku se dělili. I tentokráte nepřítel hrne se do země, i tentokráte Čenstochóva obemknuta. Ubrání se sobě ku slávě, vlasti ku spáse? — Čenstochóva vzdala se Prušákům — bez odporu. Pobobně beze všeho namáhání i Franconzové r. 1806 se jí zmocnili. Roku 1813 bránila se sice polská posádka na Čenstochóvě po několik dní, brzy však poddala se caru Alexandru I. Zevní hradby pobořeny, nezůstalo kamene na kameni. — K čemu také? — Polsky nebylo více! — —

Hlahol slov těch odrážel se po dlouhých chodbách klášterních. Zněl vždy slaběji, vždy slaběji, až v dáli zahynul slabým povzdechem. V očích stařečkových zaleskly se dvě slzy veliké a vřelé. Stáli jsme tam dlouho v šeru nočním. Kolem ticho hrobové. Zdálo se mi, jakoby příšerné postavy ubíraly se kolem nás v bědování, v zoufalství.

Byly to dějiny nešťastného národa.

Filosofie žízně.

Od *R. E. Jamota.*

Lidské tělo vedle mnohých jiných vynikajících zvláštností také tu vlastnost má, že je velice bohaté na vodu. Voda je podstatnou částí každého ústrojí v těle našem, a podstatnost ta je věru imposantní, uvážíme-li, že až šedesát percent každého člověka jsou pouhou vodou. Člověk se podiví, dovídaje se zprávy této poprvé. Nechci tvrdit, že by vodnatost hlavně myšlenek byla v obyčejném životě něčím tak neobyčejně vzácným — avšak okolnost, že jsme, jak žijeme a tyjeme, o málo méně šťavnatější než na příklad prosaická okurka, je přece jen trochu kritickou na takového „pána přírody“, jímž básníci člověka míti chtějí.

Život pak člověka je vynálezem velmi chatrným, pomyslíme-li, že není nic jiného, než ztráta a opotřebování látky, kterouž abychom uhradili, namáháme se po celý život svůj, stáváme se ministry a rolníky, dělníky a nejednou i učenci. Ovšem někdo poskytuje tělu svému potřebný dusík a bílek vůbec v podobě tetřívků, kdežto jiný ho nahražuje bramborem, avšak v zásadě vyhledáváme tak zvané povolání své hlavně, abychom se obživili, to jest, abychom tělu svému poskytli tolik látky, kolik jí má k existenci své potřebí. Tak je i s vodou, o níž víme, že v těle našem v tak hojné míře jest obsažena Potrava vůbec z pravidla je sice bohatá na vodu, připomínám jen kávy, polévky a podobných jiných nešťastných vynálezů umění kuchařského; avšak to nepostačí, tělo naše má ještě větší potřebu vody a té musíme zadost učiniti také jen vodou, kterou svému organismu přímo vtělujeme. Potřeba ta je zřejma. Zdravé tělo lidské je stále určitě teplé (čítáme v ohledu tomto za normu třicet sedm stupňů Celsiových), a teplota tato patrně stálé odpařování za následek míti musí, proto je vzduch, jejž vydychujeme, stále vodními parami nasycen a podobně i na povrchu těla našeho stálé odpařování se děje, okolnosti to, které již o sobě ubývání vody v těle lidském za následek míti musejí. Značný pak úbytek vody v organismu našem jeví se nám co zvláštní, velmi určitý a živý pocit, a pocit ten nazýváme žízní.

Jak patrno, jest žízeň starým vynálezem; a není snad zvláštním majetkem člověka, nýbrž také velečetných tvorů: obratlovců, hmyzů a podobných, jak nás přírodozpytci poučují. Avšak člověku náleží nade vši pochybu přednost, že on z žízně udělal zvláštní cnost, zvláštní dovednost, aby tak osvědčil, jak vysoce vyniká nad. jiné tvory, o nichž — jako na příklad o hyenách — není známo, že by dovedli pořádat bankety se šesterým vínem. Jeví se tu tatáž snaha, kterou vidíme vůbec u člověka při jeho nesčetných jiných tělesných majetcích. Vidíme to u vlasů na příklad. Jakou péči těm věnujeme, jak vynikáme zde nad zvířata! Lev zajisté krásnou má hřívu, ale že by si ji mazal makasarovým olejem, ani nejsmělejší smělec si tvrdit nedovolí. Tak a podobně děje se s obočím, s tváří, již líčíme, s nehty, jež uměle pěstujeme, s pletí vůbec, již hledíme zjemniti. Jaký div, udělala-li ku předu tíhnoucí snaha lidského ducha také z žízně zvláštní odbor dovednosti a umělosti.

Vždyť žízeň původně je něčím zcela drsným — obyčejným — jestiť pocitem, naznačujícím nám potřebu vody v těle našem; jak by tu nebylo potřebí zjemnění?

Však nesnadno pátrati po dějinách takového zušlechtění. Řekl bych, že je původní příčinou jeho náhoda. Shledalo se, že jisté věci chuti lahodíce zároveň i žízeň hasí, a od těch dob hleděl si dotyčný, patrně šťastný vynálezce takovouto příjemnou věcí co možná často žízeň zahánčti. Tak asi vynalezeny víno a šťávy ovocné vůbec; mnoho-li však času a pokusů potřebí bylo k objevení nápojů kvašených, jakým byla na příklad stará medovina, a jakým je podnes velemocnost evropská — pivo, je nesnadno povědět. Tolik však je jisto, že touha po nápojích chuti lahodících zrodila opilství — a opilství jest, jak známo, prastaré. Ale opilství je také zvláštním specifickým majetkem člověka, a na ně myslili jsme svrchu, mluvíce o „zušlechtění žízně“.

Žízeň sama je pocitem nad míru živým, z čehož patrno, že je v těle našem poměr vody k tuhým částicím velmi pevný a téměř nezrušitelný. Spíše zemřeme žízní, než hladem. V bojích, jež vedl Napoleon I. v Egyptě, padali prý lidé houfně žízní. Ba vypravuje se o jednom gardistovi švýcarském u dvora Ludvíka XVI. roku 1787, že zemřel žízní, nepoživ po čtyři a dvacet hodin žádného nápoje. Týž byl prý ohromným pijákem a zakoušel proto přečasto různé a kousavé výtky od soudruhů svých. Aby ukázal se hrdinou, vsadil se kdysi, že nepožije po dvacet čtyři hodiny žádného nápoje. Sázku učinil večer, druhý den o jedné hodině s poledne se položil a o půl osmé večer zemřel. Brillat-Savarin, z jehož spisu anekdotu tuto čerpám, zaručuje se za její pravdivost. Příčinu smrti však mi zde uhodnouti nemožno. Lidé, kteří nejedí a nepijí, umírají velmi rychle, kdo však hladoví a požívá jen vody, značně dlouho vydrží. Vypráví se, že čtrnáct dní vydržel člověk o pouhé vodě bez pokrmu. Z toho patrno, že cit žízně velmi jest mocný. Žízeň však je také pocitem velmi živým, jehož jakost tak hluboce utkvěla v mysli všech národů, že slovo vyznačující pojem její, také u přemnohých jiných výrazů voleno bývá. My říkáme krvežíznivý, žízním po slávě a podobně u jiných jazyků je užívání podobné ještě mnohem častějším. Všude ovšem naznačuje stav velmi živý, praegnantní.

Brillat-Savarin rozeznává tři druhy žízně: žízeň pravidelnou, podmíněnou pravidelnou ztrátou kapaliny v těle. Za druhé však žízeň specifiky lidskou, kteráž lidi k zakládání akciových pivo- a lihovarů vodí a konečně žízeň vycházející ze zvětšené potřeby vody, v organismu lidském.

Co této poslední se týče, jest především horko mocí žízeň zvětšující. Jest patrno, že sesílené teplo, byť i celé tělo lidské neprohřálo, přec aspoň na povrch těla působíc, větší odpařování vody a tím také větší žízeň za následek mívá. V praxi vidíme příklady především u lidí u ohně zaměstnaných. Sklenáři a hutníci vůbec považují se za největší pijáky; avšak i léto v ohledu tomto značně působí, a praktická filosofie hospodských za branou vůči vylétajícím velkoměšťákům všeobecného již doznala ocenění. Podobně jako horko působí namáhavá práce vůbec, která teplotu těla zvětšuje a čilé proudění krve v údech těla spůsobuje. Kováři, zámečníci, strojníci v tomto ohledu za osvědčené síly platívají. Podobně však i tanec působí. Jak diviti se zase musíme praktické filosofii hospodských, kteří i v ohledu tomto system těla lidského proskoumali, a vůči tomu tak rádi taneční zábavy pořádají. Křtěné pivo, které u příležitosti takové u nás v Čechách všeobecné známosti se těší, podobným je plodem této filosofie. Tanec zvětšuje žízeň a žízeň hledá především nápoj, pak teprvé — když je už pozdě, ohlíží se po jeho jakosti. Za třetí zvětšují žízeň každá deklamace, zpěv a hudba, méně arci u obecenstva poslouchajícího, než u obecenstva deklamujícího, zpívajícího a hudbu vůbec provozujícího.

Zde pak arci dlužno hledat příčinu v poměrech více místních. Žízeň cítíme především v ústech, měkkém patru a chřtánu. Lidé zpívající, deklamující a t. d. namáhají především tyto částice těla lidského. Však namáhání to spojeno je s vysýcháním a proto pochopitelna je nesmrtelná žízeň šumařů, zpěváků, a podobně i u kantorů, datujíc se ovšem z oněch dob, kdy podučitelové k vůli výživě po hospodách šumařiti byli nuceni. Konečně — ohlížím se ovšem hlavně po okolnostech z obyčejného života — mají na zvětšení žízně rozhodný vliv pokrmy kořeněné a slané. Pokrmy takové dráždí nesčíslné mikroskopické žlázy, po ústech, jícnu a zažívacím ústrojí vůbec rozložené, k přehojnému odměšování, kteréž však se udává na útraty kapaliny v těchto částích rozložené — části tyto schudnou na vodu; a tím vzbuzuje se známý nám pocit žízně. Zde ovšem komentářů netřeba. Praktická cena slanečků, kaviaru, sardellí a podobných jiných výtečností těší se beztoho nejvšeobecnější pozornosti.

Kdo ovšem nucen je — buď si již příčina toho kterákoliv — častěji a hojně po sklenicích se ohlížeti, se vděkem uvítati musil nápoje chuti lahodící. Nejčistší, účelu svému tedy ideálně vyhovující voda jest ona, kterou uměle destillací vyrábíme; však ptejte se lidí, kteří vody této kdy co nápoje použili, jak si ji chválí. Není fádnějšího požitku nad onen, jaký poskytuje bezbarvý, bezchutný tento nápoj. Vody pramenité pak pravidlem jsou různými přísadami znečistěny, a není nemožností, že by požívání vody také v míře hojnější k povážlivé chorobě vésti mohlo; ba moderní lékařství skutečně vidí ve vodě k pití užívané pro mnohé nakažlivé nemoce nosiče nákazy. Zejmena soudí se tak při známé nemoci tyfu. A takž nutno bylo již ode dávna ohlížeti se po nápoji jiném. Avšak příroda v ohledu tomto přišla člověku v ústrety s nápoji lihovými, lahodícími nad jiné chuti jeho, a tím, že poskytla nápoj ten, uvedla člověka ve svět zcela jiný. Jakým díkem byl as zavázán ten, kdo poprvé poznal moc vína v mírném ušlechtilém stupni; nápoj příjemný, žízeň hasící, povzbuzující; a co hlavní jest: uvádějící smysly člověka v jakousi růžovou náladu, ve kteréž ulevují strasti a bolesti . . však pardon, dosti toho chvalozpěvu; ač ani příroda za to nemůže, že požádána byvši o prst, podala celou ruku a zavedla tak mimovolně tisíce lidí k záhubě různého tvaru. Lihoviny vůbec, ale obzvláště pivo a víno staly se velmocí světovou! Kdo jednou okusil, vrátil se — marné zpěčování. Drastickou je v ohledu tomto dosti známá anekdota o vinaři v krajině šampaňské, který nehořekoval, když mu Rusové, táhnoucí krajinou tou na počátku tohoto století ku Paříži, za sta tisíců nejlepšího vína byli pobrali. Však oni mi nahradí, co mi vzali, říkával prý a nemýlil se. Rusové, jimž víno to lahodilo, objednávali si ho po svém návratu do vlasti veliké zásoby a obchod vinárníka v několika letech dosáhl netušené výše, nahradiv tak několikanásobně utrpěnou dříve ztrátu. Lihoviny všude, kdekoliv se objevily, rychlostí blesku se rozšířily. Indiáni, mouřeníni, běloši a všichni, kdož k plemeni lidskému se přihlašují,

oblíbili si je. Žízeň ustoupila v pozadí, a pije se především proto, že ten či onen nápoj chutná. Značný to rozdíl mezi nynějším a prvopočátečním pitím. Či bude snad někdo tvrdit, že tím je žízeň vinna, sedí-li ten či onen po celou noc v hospodě a do ubití smyslů nápojů požívá? Právě, že příjemné a jiné vůbec známé vlastnosti na příklad piva tak hluboce utkvěly v paměti všeho pijícího obecenstva, stalo se užívání jeho tak všeobecným. Pijeme lihoviny o slavnostech veselých i smutných, ctíme jimi přátele, rokujeme, poučujeme se u lihoviu, slovem: není téměř výkonu, u něhož by požívání lihovin bylo nápadným, neobyčejným. Jak marná byla práce onoho řvoucího davu žen a dívek amerických, kteréž chodíce po městech, zpěvem a křikem hostince chtěly umlčeti. Století, ve kterém zvětšení ceny piva spůsobilo povážlivé kvašení, ba i skutečnou revoluci, jakou jsme viděli v několika městech německých před nepříliš četnými roky, není věru počínání takovému nejpříznivějším. Tušim, že kdo by chtěl odstraniti pití lihovin, musil by jednati podle rady prastarého vtipu, radícího hospodyni, nechce-li, aby jí služky chleba kradly, aby do jarmary buchty dávala.

Moderní statistika, která nyní již s pravou téměř sběsilostí čísla shledává, také na poměr pracujícího lidstva k opilství vůbec se vrhla. Sdělím tuto malou ukázku ze spisu Reichova o příčinách nemocí: V Londýně nacházíme prý jednoho opilce mezi sedmi knoflíkáři, jedenácti dozorci, šestnácti mlynáři, osmnácti nožíři, dvaadvaceti hudebníky, osmadvaceti rybáři, třiadvaceti hokynáři, dvaatřiceti kominíky, dvaačtyřiceti frisèry, třiačtyřiceti krejčími, devětačtyřiceti zedníky a podobně. Pochybuji, že by podobné sestavení věc snad blíže objasniti s to bylo. Podle uvedeného počtu byli by knoflíkáři londýnští největšími pijáky. Však soudíme, že jsou v Londýně knoflíkáři dosti vzácným řemeslem a že je to věcí spíše nahodilou, nacházíme-li u nich právě uvedený poměr. Bylo by přibliživě podobné, kdyby lékař, který léčil v roce dva na zánět plic, z nichž jeden zemřel, tvrditi chtěl, že zánět plic jest nemoc s padesáti percenty úmrtnosti. Jisto je, že kdo příležitost k pití má, že jí častěji používá, asi jako ten, kdo častou žízeň cítí. V prvním ohledu známi jsou na příklad sládci, v druhém — jak již praveno — kováři. K chlastu však nakloněna je také bída a útrapa, buď si již postižený umělec či řemeslník.

V čem tedy spočívá veškerá filosofie žízně: abychom, jsouce u konce s hovorem, na celek se rozpomenuli.

Nad jiné mi milý dramatik český, Matěj Kopecký, dí v jednom ze svých kusů: Ptáme-li se sedláka, je-li on se svým stavem spokojen, odpovídá, že by chtěl být zemanem, zeman knížetem, kníže vévodou, vévoda králem, král císařem. Kopeckého slova mají pro zodpovědění právě položené otázky svou důležitost: celá konstituce člověka tihne ku stálému zlepšování v ohledu každém, Židé nechtěli jisti mannu, rozpomínajíce se s touhou na ony časy, kdy sedávali u egyptských hrnců masa, a v tomto ohledu jsme až dosud židy na poušti: stále toužíme po zlepšení materielních svých poměrů. Žízeň, původně tak jednoduchá potřeba, provázena je chutí, neboť každý nápoj projíti musí ústy, sídlem to pravé chuti co smyslu; jaký div, ponoukala-li chuť po známém spůsobu celého naturelu lidského člověka k vyhledávání nápojů lepších? Žízeň vešla v posměch co matka opilství, avšak žízeň jest jím nevinna; spíše stala se chuť původcem odiósního onoho stavu lidské mysli, jejž nazýváme opicí.

A filosofie žízně v tom především spočívá, že se dala ušlechtile oklamat, uspokojivši se onou vodou i v jiných opojných nápojích obsaženou. Ovšem musí ostatní organismus za oklamání takové těžce pykat.

Budeme šťastni!

Budeme šťastni! . . . Věř mi má drahá!
Člun ověnčený čeká k odplutí,
bez mraku nebe, s genii blaha
duhovou chví se plachty perutí.

Budeme šťastni! Skvostů a zlata
uložil v loďku dobrý osud nám,
tvá řasa slzou jak perlou spjatá,
já odříkání zlaté šperky mám.

Poplujem spolu jak mráčky bílé,
jež vroubí nachem ruměn severu,
snesli jsme v jitru bouřlivé chvíle
budeme šťastni aspoň k večeru.

J. Nosek-Zádvorský.

Povídky z registratury.

Od *Václava Maliny.*

Jestřáb contra Hrdlička.

(Dokončení.)

Život naší společnosti v tichém zeleném údolí byl dokonalou idyllou. Pan Jestřáb vzal na sebe úplně ráz hrdin Gesznerových. Sedal v širokém slaměném klobouku na břehu říčky a pohlížel v nebeském klidu na zátku s brčkem, plovoucí pod štíhlým, podnikavě vypjatým prutem po jasné vodě. Když se vracel s drobnou, stříbrolesklou kořistí, navlečenou vkusně na vlasu udice, byl by ho každý měl za nevinného profesora filologie, meškajícího na prázdninách.

Několik dní obmezoval se na tento sport, pak vynašel si zábavy jiné. Dal zaraziti nějaké koly do potoka, beroucího se kolem statečku jeho k sousednímu mlýnu, a vystavěl nějakou zeď stranou ke dvorci druhého souseda; výsledek byl nad očekávání skvělý; mlynář vytrhal totiž s chasníky svými po bouřlivém výstupu s panem Jestřábem koly z vody a druhý soused přinutil nebezpečnými vyhrůžkami zedníka k útěku. V okresním městě podány na to žaloby pro rušení držby a brzy dostavily se na místo komise, při nichž naslouchal pan Jestřáb s netajenou rozkoší zlobným výbuchům obou sousedů a prudké, až do osobností zabíhající šarvátce advokátů, kteří pak ve společném povoze upomínkami ze studentských dob cestu k domovu si krátili.

Takové byly zábavy pana Jestřába mimo dům.

V domácnosti jevil se ještě roztomilejším. Stopoval s živým účastenstvím pokroky, jaké činily dítky jeho pod vedením mladistvé vychovatelky, a z večera loučíval se jen stěží se svými andílky, kteří mu přečasto usnuli v náručí. Julie, k jejímž povinnostem náleželo, aby uvedla děti do ložnice, musila pak sedati ještě hodnou chvíli samotna s něžným otcem. Rozina nejídala nikdy s rodinou; bylať odsouzena ke kuchyni, kde seděla zimomřivě schoulena pozdě do noci u zamříženého okna a nepohnutým okem pohlížela do stříbrného kotouče, jenž rozléval bledou, melancholickou svoji záři po lesnatých stráních údolí.

Slečna vychovatelka neměla bohužel dosti smyslu pro útulný půvab pozdních těch večerů, když pan Jestřáb, pohrávaje si s kadeřemi synáčka, dřímajícího v jeho klíně, sálati začínal růžovým rozmarem, jenž stoupal v stejném poměru, v jakém klesala rudá tekutina v štíhlé vysoké láhvi uprostřed stolu. Nadarmo domlouval pan Jestřáb dívce, aby přemohla svou nechuť k vínu, nadarmo snažil se vykouzliti úsměv opravdové veselosti na její rty: zůstávala chladnou, zdrženlivou a chápala se ochotně nejbližší příležitosti, kdy mu mohla přáti dobrou noc a vzdáliti se s dětmi z jídelny.

Za to bývalo jí velmi blaze, když se ubírala se svými svěřenci odpoledne za meze Jestřábova statku někam do polí neb lesů, obzvláště když mohla s nimi vystoupiti na kuželovitý lesnatý vrch, k jehož temeni ji mocně vábil starý zpustlý kostelík, poskytující s omšeného prahu dalekou utěšenou vyhlídku do kraje. Tam sedala mnohé hodiny, oddávajíc se volně tisícerým upomínkám, oddychujíc sladce pocitem volnosti a povznešenosti nad ústrky všedního života. Nad ní štěbetalo ptactvo v sedivé vížce, z dola ozývalo se volání kukaček po lesnatých stráních a časem zabzučel kovoleskly hmyz kolem snícího čela jejího. Také svěřenci její milovali tuto samotu. Zdálo se jim, že tu bývá vychovatelka jejich mnohem vřelejší a veselejší, než tam dole pod švýcarskou onou střechou. Zde měly pohádky její mnohem živější a původnější barvitost a celé okolí, zdálo se, že má v nich činné účastenství: vrcholky stromů šumí tajemnou píseň, okrouhlé barvité okno kostela hoří na slunci jako jediný, ohromný karbunkul a šedivý dlouhonohý koník hledí červeným okem významně ze suché trávy.

Konec naší idylly jest tento: růžový rozmar pana Jestřába začal znenáhla ustupovati nevrlosti, která rostla s trpným odporem, jejž kladla Julie večerním jeho pokusům, aby ji rozohnil svým vínem a svou výmluvností k veselejšímu pojímání života.

Jednou octl se pan Jestřáb, když byla Julie opět povzbuzující jeho laskavosti vzdorovala, po odchodu mladé vychovatelky u velikém rozčilení. Přecházel prudce semo tamo po jídelně, popřál si mimo obyčej ještě druhou láhev a vypiv ji s chorobným chvatem, vyšel na nádvoří.

Venku konala měsíční záře pravé divy. Ležela na všem jako průhledná, stříbrná vláha, jako lehounký stříbrný dech, kalící jen málo obraz předmětů okolních. Nedávno byl pan Jestřáb spatřil dvorec ten v plném světle denním; nyní prostíral se před ním neméně zřetelný, ale v nezvyklém onom osvětlení zcela nový a překvapující. Pana Jestřába poutaly mnohé podrobnosti, kterých by si byl za dne dozajista nepovšiml. Viděl krásně vroubkovaný stín dřevěného štítu na bílé zemi; divil se romantickému vzezření dřevěné pavlače před zadním křídlem, jejíž hrubá řezbářská práce vypadala mnohem čistší, vypouklejší a masivnější než za dne; zdálo se mu, že by nemohl žádný básník vymysliti lepší popředí k oknu své milenky nad tuto prostou pavlač, tonoucí v hustém věncoví révy.

Pan Jestřáb zamířil v onu část zahrady, odkud viděti bylo v zářící okénko mezi sloupci pavlače. Okno to náleželo k osamělé ložnici mladé vychovatelky. Procházel se polozarostlými pěšinami zahrady, trhal jako blouznivý mladík bílé růže, jejichž sněhový půvab prorážel i temnotou noční, tiskl je k žhavým rtům, kousal hebké, nevinné jejich lístky. Při tom neodvracel očí od světlého okna. Nalézal se v prudkém rozčilení! Spánky jeho tepaly bouřlivě, oko zastíralo se rudou mlhou, v uších znělo to jako vzdálené šumění moře. Vězel co bezmocná hříčka v otěžích mocného toho pudu, který sráží člověka v nejhnusnější hlubiny neřesti i vznáší v nejčistší záři poesie. A vše rozněcovalo jeho plamen: teplý, lichotný vzduch, sladký dech spících květů, kouzelná hra měsíční záře kolkolem.

V okně na pavlači zamihl se obrys ztepilého těla a hned na to zastřely je bílé řasy lehounkých záclon. Ale přitlumená záře svědčila, že mladá vychovatelka dala dobrou noc jen záletnému měsíci, který snad nahlížel příliš nešetrně v panenskou komnatu její.

Když zář ta nezhasínala, zabočil konečně pan Jestřáb k pavlači. Spuchřelý schod zavrzal pod nohou jeho. Při zvuku tom zastavil se pan Jestřáb v leknutí a zatajil dech. Stál chvíli nepohnutě v postavení, jaké byl při šlápnutí na tento schod zaujal, jako smělec zkamenělý při prvním kroku do zakletého zámku. Ale když se nic podezřelého kolem neozvalo, stoupal opatrně dále.

Před oknem se zastavil. Bezděky svezlo se koleno jeho k zemi, ruka zachytila se otevřené vnější okenice; stěží tajil žhavý, klopotný dech.

Mezerou záclon hleděl právě na postel mladé vychovatelky. Viděl odestlané peřiny, bílé jako sníh, a v nich, polou sedící, polou ležící postavu dívčí, v sněhobílých nedbalkách. Byl to obraz největší čistoty a cudnosti. Ale pana Jestřába rozplameňovala ta chladná, andělská bělost. Stopoval vlnami toho sněhu svůdný obrys mladého, květoucího těla až dolů k těm útlým, aristokratickým nožkám, vězícím v bílých střevíčkách s bílými růžičkami. Pohlížel na ty růžičky, jakoby je rozškubati chtěl zuby v šílenosti vášně, jak ony nevinné bílé růže v zahradě. A pak opojen nadobro hrou stínu, která pomátla již chladnější hlavy, vkusnou stínovou kresbou zubaté obruby šatů na bílé punčoše lýtka, dopola odhaleného, vrátil se k ramenu, jež se bylo svěží a teplé dobylo ze sněžné, růžovou pentlí provlečené obruby roucha, k polo rozpletenému světlému vrkoči, svezšímu se k ňadrům, k hlavince, přikloněné k podušce, k libě zardělým tvářím a snivým očím, letícím dychtivě po řádcích nějakého psaní, jež držela v ruce.

V tom odložila psaní, skřížila ruce pod hlavou na podušce. Tílko její, ležíc volně na posteli, objevilo se nezvanému diváku v úplné kráse, vlny ňader vzedmuly se pod sněžným čeřenem šatu a svislá nožka, zarývajíc se špičkou do podlahy, posunula svůdnou stínovou hru výše — jen o píď sice — ale píď ta rozhodla všechno...

Pan Jestřáb vyňal klíč z kapsy, otevřel zasklené a

záclonou zavěšené dvéře ložnice a vstoupiv tiše, zavřel je opět za sebou.

Zděšena vyskočila dívka z postele. Lehký výkřik zavzněl z jejích rtů.

Pan Jestřáb blížil se k ní s rukou vztaženou, koktaje nesrozumitelná slova.

„Co zde chcete?“ zvolala úzkostlivě dívka, convnuvši za lenoch sedadla jako za ochrannou hradbu.

„Přišel jsem vám přát dobrou noc,“ pravil pan Jestřáb, jenž byl nabyl opět hlasu a drzosti, „a vyprosit si hubinku od vás!“

„Pryč odsud, pane! Pryč — pryč! Jinak budu volati o pomoc!“ zvolala dívka s planoucími tvářemi a polo hněvivým, polo úzkostným zrakem.

„Jak jste dětinská!“ šeptal pan Jestřáb chlácholivě. „Vždyť vám nic zlého neučiním. Jenom vaše krása a chladnost svedla mne k tomu kroku. Neumím jako větrný mladík státi v záři měsíční s kytarou v ruce pod vaším oknem. — Má krev je prudčí — umoudřete se přece! Vždyť chci jen vašemu štěstí.“

Ale dívka byla již vzkřikla o pomoc. Pan Jestřáb chtěl ji uchopiti v náruč, ale svrhl při tom svícen na podlahu. V pokoji rozestřela se čirá tma.

Nastal nyní boj v temnotě. Útočník lapal za hrozeb a slibů po krásném těle, které se vznášelo tak zřetelně před duševním jeho zrakem, ale objímal jen temný, prázdný vzduch. Konečně zaryly se jeho prsty křečovitě v lahodný kyprý objem teplého ramene — však tu vnikla záře do pokoje, někdo zatřásl z venčí dveřmi, pak sletělo řinčíc roztříštěné sklo k nohoum Jestřábovým a v zubatém průlomu skleněné dveřní tabule objevil se obličej Rozinin, bledý jak smrt, ale nikoli bez života! Oči její sršely blesky, rysy chvěly se žárlivostí, hněvem, opovržením.

„Ha, starý jestřábe — nemáš dosti na jedné holubici? Ďáble! Satane!“ zasípala.

Julie, jejíž rámě byl pan Jestřáb leknutím pustil, odskočila pro klíč na stolek u postele a než se nepřítel její zpamatoval, byla již vyklouzla kolem šílené Roziny na pavlač. Ztrávila noc v komnatě dítek. Když se kostelík na vrchu zaskvěl prvními paprsky jitra, opouštěla již se skrovným uzlíkem svých věcí venkovskou idyllu.

Pan Jestřáb vystřízlivěl přes noc úplně. Nadal si starých bláznů a odejel k večeru nazpět do města, aby ukončil již celou tu mrzutou záležitost contra Hrdlička.

Panu Hrdličkovi naskytla se velmi šťastná příležitost k uložení poslední sumy, kterou mu byl zapůjčil shovívavý jeho věřitel.

Potkal zprostředkovatele služeb a ten ho zastavil s výčitkou, proč se tak dlouho v kavárně neokázal. Vyslovil naději, že není snad příčinou toho nešťastná prohra. „Litoval jsem vás upřímně; stal jste se jako již mnohý z našeho kruhu obětí neblahé karbanické vášně tajemníkovy. Od té doby seznal jsem i jiné nepěkné stránky toho pána; ubezpečuju vás, že bych jej na místě polského hraběte propustil na hodinu ze služby. Nahledl jsem trochu hlouběji do jeho karet: pravím vám, že je hotovým vydřiduchem. Navrhuje pánu svému úředníky nikoli podle schopností, nýbrž podle výše odměny, za kterou si aspiranti návrh jeho koupiti musí. Tím způsobem prodal již celou zásobu míst — až na dvě správcovství, tuším. Za několik dní přijde hrabě, stvrdí smlouvy a tajemník shrábne po podepsání těchto ujednanou kupní cenu.“

Ač byla obě dosud nezadaná správcovství mocným vnadidlem pro pana Hrdličku, nedotkl se jich přece ani slovem. Příčiloť se poctivé jeho povaze, aby pomáhal tajemníkovi k bezprávnému zisku.

Ale cestou k domovu litoval již svého mlčení. Když pak se brzy na to Julie vrátila a se slzami v očích tragický konec své idylly vyprávěla, odhodlal se pan Hrdlička ke koupi polského správcovství. Věděl, že pan Jestřáb nyní opět vyzdvihne všechny své stavy.

Na štěstí měl tajemník jedno správcovství ještě za rukou a slíbil, že navrhne pana Hrdličku, když byl tento budoucí svou vděčnost určitým peněžitým obnosem naznačil.

Za několik dní na to uvedl tajemník svého odporučence do hôtelu, kdež se byl pan hrabě ubytoval. Pan Hrdlička spatřil tedy konečně tváří v tvář osobu, kterou si byl v myšlenkách tolikrát maloval a kterou byl málem již odkázal do říše nesplněných snů. Ale mimo jizvu na čele nenašel v obličeji hraběte nijaké podobnosti s obrazem, jaký si byl v duchu o něm utvořil. Jedině hluboké stanovisko, jaké zaujímala hladce ostříhaná hlava tajemníkova před tímto všedním, nepatrným zjevem, poukazovalo k společenské jeho vysokosti. Neúhledný tento pán oznámil úsečně Hrdličkovi, že jej přijímá do služby a že mu udělí za deset dní na tomto místě zevrubnější poučení.

Když byli propuštěni, vtiskl šťastný pan Hrdlička tajemníkovi do ruky slíbenou vděčnost a letěl na perutích dávno nepocítěné radosti k domovu. Nyní ať si pan Jestřáb prodává! Byl by nejraději ještě dnes všechno všudy zanechal ve spárech jeho a s veselým srdcem opustil město a vlast, kde se byl snížil až za písaře v loterní kolektuře.

Tentokráte byla radost pana Hrdličky nakažlivou. Vždyť to nebylo již pouhé těšínské jablko, jakých se byl otec tolik rodině své naokazoval: tentokráte vtělila se blouznivá naděje v určité místo, s určitým platem a s vyměřenou již lhůtou k nastoupení. Netřeba podotýkati, že tato změna poměrů valně oslabila účinek poslední rány, ku které se právě rozezlený pan Jestřáb byl rozmáchl. Obnovilť naposledy druhý exekuční prodej svršků manželů Hrdličkových a dni do toho prodeje bylo lze na prstech spočítati. Jindy byli by viděli za tím hořkým kalichem jen hlubokou, temnou, nedozračnou propast, nyní tam spatřovali nový život — ovšem život ve vyhnanství — ale což bylo vhodnějším, než vyhnanství pro tento hlouček lidí, pro nějž kvetly ve vlasti jen trpké zpomínky?!

V ustanovený den — byl to zároveň den, kdy se odbývati měla exekuční dražba — chvátal pan Hrdlička do hôtelu, aby přijal hraběcí instrukce.

Když se zeptal v průjezdě po hraběti, zatřásl premovaný vrátný hôtelu tak prudce hlavou, že se zlaté třapečky jeho klobouku ještě dlouho po tom upokojiti nemohly, a propukl v potupný smích. „Haha — pan hrabě! Ten se ráčil jinde ubytovat. Přebývá v pevném a prostranném paláci, který má jen trochu těsné pokojíky a nad potřebu mříží v oknech.“

„Co pravíte?“ zvolal pan Hrdlička všecek poděšen.

„Aj, co pravím? Že mají v kleci celou tu pěknou společnost: pana hraběte, jeho tajemníka, zprostředko-

vatele služeb a jak jinak se tí potrefní ptáčkové nazývali. Že jim zastavili šejdířské řemeslo a že je opatřili závorou a zámkem, aby nemohli nadále poctivým lidem peníze z kapes pašovati? Zdá se dle všeho, že jim zůstalo také něco vašeho peří v drápech."

Pan Hrdlička nemohl, nechtěl ještě uvěřiti. Teprvé, když mu je portýr do poslední črty vypodobnil, když mu okázal v novinách zprávu o jejich podvodech a zatčení, když i ostatní služební hostince udání portýrovo stvrdili, přesvědčil sám sebe, že se stal obětí sprostých šibalů.

Zdrcen vyšel z hostince. Tak tedy jsou ty tam, na vždy ty tam sáně s Mazurem, posněžené lesy! Zůstane ve spárech Jestřábových, dokrvácí v nich. Bude se pachtiti po výživě ze dne na den, bude viděti bídu své rodiny, slyšeti její výčitky. Bude klesati hloub a hloub. Hle, i místo v kollektuře ztratil; bůh ví, kde bude mu zítra vydělávati skývu chleba?!

Poslední peníze vylákali mu ti podvodníci z kapsy; dnes ráno vyžebral si poslední výdělek dceřin k přípravám na cestu. Až bude obnos tento ztráven, čím ukojí hlad svých miláčků? Co se z nich stane? Kolkolem bída, hanba, záhuba . . .

V tom dotkl se někdo jeho ramene. Spatřil před sebou známého člověka s velikými mosaznými knoflíky na kabátě a za ním pana Jestřába.

„Zajděte s námi tamhle do průjezdu," pravil člověk s knoflíky. „Zde by to činilo veřejné pohoršení."

„Co chcete?" ptal se pan Hrdlička soudního sluhy, který ho táhl za sebou do průjezdu.

„Maličkost. Zde pan Jestřáb vymohl proti vám tak zvaný pouliční čili kapesní zájem. Dovolíte laskavě, abychom se přesvědčili, máte-li snad nějakých cenných předmětů při sobě."

Pan Hrdlička nekladl nijakého odporu. Pan Jestřáb stáhl mu především s prstu onen prsten, jemuž byl přisáhal slavnou pomstu. Pak vyňali z jeho kapes rozličné tretky a tobolku s posledními, od Julie mu zapůjčenými penězi.

Pan Hrdlička prosil, aby mu zanechal z nich pan Jestřáb skrovnou částku. Po domluvě soudního sluhy svolil k tomu věřitel.

Když ho opustili, vrávoral obraný dlužník dále ulicí. V hlavě jeho to šumělo divně a časem proznívala tím šnmem jako z veliké dálky melodie štědrovečerní hrací krabice. U krámu puškaře zastavil se pan Hrdlička. Vešel a po chvíli vrátil se na ulici, ukrývaje cosi pod kabátem. Zavolal na drožkáře a dal se zavésti k nejbližšímu hôtelu. Tam najal si pokoj a objednal si láhev červeného vína. Když mu ji přinesli, otočil klíč ve dveřích.

Exekuční dražba u Hrdličků byla odbyta.

Rodinný salonek dožil se dne nejhlubšího svého pokoření. Naplnil se sprostou vřavou ziskuchtivou, jíž pronikal směšný, zpívavý, diskantový hlas, hlas vycházející z otevřených úst rudého, bizarního, kovově nepohnutého obličeje, kterýmž se honosil soudní vyvolavač. Jednotvárný vřiskavý ten hlas podobal se zvuku, řinoucímu se z dutiny bezduchého kovového stroje. A jednotlivým jeho výkřikům následoval tu smích, tu pohrdlivý klid, tu koupěchtivý šum.

Mezi davem kupujících, v němž převládal východní ráz, vynikal prospěšně mladý člověk v prostém oděvu, s cestovní kabelou po boku. Obličej jeho byl sice vážný a ušlechtilý, ale nedosti pravidelný, a řídký bezbarvý plnovous nepřispíval hrubě k jeho okrášlení. Tento člověk budil soustrast ostatních tvrdošíjností, s jakou činil podání na některé předměty, zejmena pak na rozličné figurgy, zvetřelé ozdoby a ženské toilettní kusy pochybné ceny.

Jen ve dvou očích našlo toto záhadné konání cizincovo vděčné porozumění. Byly to slzami naplněné oči pana Jaroslava, jenž se loučil s bolestnými vzdechy s drahými kusy své mladosti, přecházejícími udeřením bezcitného kladiva v cizí, nešetrné ruce. Za to oddechl si pokaždé volněji, když připadl některý z těchto předmětů bledovousému cizinci — vždyť nebyl tento pro něho cizincem — byl to dobrý starý známý z milého Supova.

Po skončené dražbě přistoupil Jaroslav k člověku s kabelou a zvolal, vztahuje k němu důvěrně ruku: „Ach, pane učiteli? Kde jste se tu vzal?"

„Ach, škoda, přeškoda, že jsem nepřišel dříve," odpověděl oslovený, „že jsem neměl ani tušení o tom, co se díti bude."

„A co učiníte s těmito věcmi?"

„Co bych s nimi učinil? Nechám je zde. Vždyť jsem je za tím jediným účelem vyrval z drápů Israele. Nemohl jsem snésti myšlenku, že by měla zneuctíti cizá nevážná ruka tyto předměty, které mne upomínají na šťastnější doby."

„Ach, jak jste hodný, pane učiteli!" zašeptal Jaroslav a vklouzl do vedlejšího pokoje, kde byla shromážděna po čas dražby ostatní rodina.

Supovský učitel stál v rozpacích uprostřed salónu, nyní již prázdného, nad pestrou kůpou předmětů, které byl skoupil.

Za chvíli vyšla z vedlejšího pokoje Iréna s obličejem sněhově bledým, v černém smutečním oděvu. Byla svůdně krásnou v této úpravě. Obličej pana učitele zahořel v bezbarvém svém rámci nejkrásnějším nachem.

Slečna Iréna uklonila se nedbale, upřela na zardělého muže chladně oči a pravila přísným, kousavým tonem: „Děkuju vám, pane učiteli, že jste se přišel z daleka podívat na divadlo našeho pokoření. Jaroslav mi pravil, že chcete tyto věci nechati zde. Obdivujeme se vaší velikomyslnosti, ale nabídnutí vašeho přijmouti nemůžeme. Dosud nesmí nám nikdo nabízeti almužny. Vezměte jen ty věci s sebou; koupil jste je dosti draze; my jich nepotřebujeme."

Uklonila se chladně a zmizela opět ve vedlejším pokoji. Byla by zajisté ucítila soustrast s odbytým, kdyby si byla všimla před odchodem výrazu jeho tváře. A snad by se byla zcela jinak k němu chovala, kdyby byla tušila, že stojí před ní ideál krásných jejích snů, neviditelný dárce nádherné kytice, skladatel polky mazurky, jejíž skotačivé zvuky rozháněly tolikráte chmury jejího čela, — že tento kantůrek, na něhož si jednou do roka se smíchem vzpomněla, choval obraz její v srdci svém jako klénot posvátný, že jediný v širém světě z daleka po ní vzdychal a toužil a den co den navštěvoval sesutý již čínský pavilón, do něhož byl kdysi uložil v lopotně ztepaných verších vyznání své lásky.

Brzy na to vyprázdnil se salón úplně.

Po chvíli ozvaly se venku kroky na chodbě. Pak trhla pevná ruka zvoncem. Ale ni zvonec nevyšel zdráv z obecného ztroskotání. Oněměl. Příchozí klepal chvíli,

pak otevřel zvolna dvéře a nahledl do vnitř. Opálená výrazná tvář mužská v rámci havraních vlasů a vousů. Posléze objevil se celý ve dveřích, — vysoká, statná postava — a rozhlížel se s udivením po prázdném pokoji.

Zaklepal na dvéře vedlejšího pokoje. Tam nalezl konečně, co hledal.

V prázdné prostoře stála jako poslední oása v potopě starožitná postel s malovanou plentou a v posteli té odpočívala na bílé podušce s bílými varhánky do kola prastará, sežloutlá, zvraštělá líc v rámci vlnitého sněhu, po němž hrály perličky diademu jak ledové jiskry. Byla to tvář — nikoli již umírající, ale zemřelé královny.

A nad zemřelou stálo skupení slzících osob — štíhlý hošík, zlomená paní a dvě ztepilé dívky, mezi nimiž poznal příchozí na první pohled tu, po jejímž pohledu byl tak vroucně toužil.

Tak našel dr. Volný rodinu, o níž mu byl tolik vyprávěl ubohý přítel v Cařihradě.

Truchlící rodina vzhlédla k němu s překvapením. Bylať očekávala otce, který se celý den doma neokázal.

Dr. Volný stál před nimi mlče. Čím měl začíti obšírnou zvěsť, kterou jim přinášel? Měl těm plačícím nad jednou ztrátou zvěstovati druhou, měl jim sděliti, že leží Vladimír tam dole ve žhavém písku, pod černou, zcuchanou cypřiší? Měl jim říci, že přijal ze rtů umírajícího odkaz, ubohou tuto rodinu, a že vynaloží všechno své jmění, všechny své síly, aby jí vrátil bývalé štěstí? Měl vyznati tam té milostné dívce, že chce požádati o sladkou, přičinlivou ruku její? Měl sděliti všem, že již koupil v krásné horské krajině statek, kde sídliti bude se svou Julií, nedaleko drahého Snpova, jehož známé věže se budou červánkem večera i jitra rdíti na jejich obzoru?“

Z jitra druhého dne zavítal pan Jestřáb do kanceláře dra. Zamotala v patrném rozčilení. Podávaje mundantům šňupec, pravil chvějícím se hlasem: „Víte-li pak novinku, pánové? — Starý Hrdlička se včera na večer zastřelil. — Při kapesním zájmu ponechal jsem mu něco peněz — za ty koupil revolver, najal si pokoj u „zlatého rouna“ a střelil se tam do srdce. Před činem vypil ještě sklenici červeného vína. Mé děti jsou opět o kus dědictví ošizeny! Pense je ta tam — svršky vydaly maličkost — na život jsem si ho nedal pojistiti —“

Ale když sdělil zajímavou novinu dru. Zamotalovi, pravil tento s úsměvem: „Četl jsem již v novinách. Requiescat in pace! Nezůstal vám ostatně ničeho dlužen. Včera přišel ke mně jistý dr. Volný, bezpochyby nápadník některé jeho dcery, a zaplatil mi do krejcaru všechny vaše pohledávky za Hrdličku i s mým palmárem. Zde máte celý obnos, po srážce této naší rozmluvy. Podepište mi laskavě toto potvrzení.“

Tvář pana Jestřába se vyjasnila; shrábl opatrně peníze a podepsal krátké potvrzení.

Tím skončil se fasciknl Jestřáb contra Hrdlička.

Rosamunda.

V divém šumu jako lesy mračné
nad Adrijí v pevném táboru,
Longobardů tlupy krvolačné
míhají se v záři obzoru.
Z dálných končin na výboje, lupy,
král Alboin vytrh' se zástupy,
cesta jeho ohnivé jsou sloupy,
zem zdupána, kam oř jeho vstoupí.
Zvítězil; dnes Italie celá,
v okovech, jak hlava otroka,
sny těžkými upí rozechvělá —
v táboře však radost divoká.

V skvostném stanu, jako hvězda bílá,
oblakem se halíc kadeří,
krásná žena v zamyšlení snila
na loži, jak růže na keři.
Zpola přimklá sametová víčka
tejně plála očí požárem,
že až snědá zbarvila se líčka,
jak by paprsk šlehl jantarem.
Ze sna někdy v ňádra uvolněná
slza jasná v slabém povzdechu,
jako vichrem probuzená pěna
stříbrem padla vlasů do mechu.
Jak stín bledý schýlen nad královnou
Eurich patří v krásu nevýslovnou:

„Královno, dnes hlava Alboina
zachvěje se v tvojí náruči,
jeho krev, jak žhavé zlato vína,
v poháru ti Eurich doručí.
Dříve však, než odhodlanou paží
skolím krále v štěstí záchvatu,
tebe, ženo čarovná, se táži,
jakou vezmu za čin odplatu?“

Venku hluk, až plachet tenká stěna
ouzkostlivě chví se, šelestí, —
žena kadeř svislou od temena
z hlavy rve si v divé bolesti:

„Bídná duše, vášní bleskný plamen
k noze mé tě víže řetězy,
dýku tasíš, náručí mou zmámen,
proti králi svému, vítězi.
Věz, má pomsta, jako propast bezdná
nezná mezí, žádných obětí,
jako záře meteoru hvězdná
nezhasne, až země doletí.
Myslím na vlast, přemožených bídu,
na otce i bratrů mohyly,
kde jste zbytek gepidského lidu
s Alboinem na vždy pohřbili.
Vzpomínám, jak obnažená k pásu,
z lebky otce k číši vyduté
musila pít v divokém jsem kvasu
oheň vína, zlato tekuté.
Před králem a kruhem bohatýrů,
stříbrná jak pára mihavá,
vznášela se v kolotavém víru
v čistém bělu moje postava.
Vnada tváří, posázených kvítím,
ňáder kalich s barvou čarovnou
krále vzbouřil; hlasů vlnobitím
zval mne ženou, svojí královnou.
Z dálných končin sem až na pobřeží
láskou klamnou jako bludička
sypala jsem vnadou svojí svěží
pokojný sen králi na víčka.
Však můj pohled s usměvem a žárem,
horoucí hlas tejně zvonící,
pomstou žil a krvelačným zmarem
uvnitř hořel zdmychán vichřicí.
Nuže, poslyš! smrti třeba cenou
koupím život, Alboina krev,
s hlavou jeho, dýkou zkrvácenou
rozkoš čekej, těš se na úsměv.
S tuchou bouřnou, pomsty, krve sytou
v líc ti vdechnu výheň sopečnou,
duši tvoji rozkošemi zpitou
vylíbám já láskou báječnou. —
Nahá šíj, stín porosené brvy,
náruč měkká, žena milostná
tebe čeká; Alboina krví
posvětí si ňádra bělostná.“ — —

Žena sama, ruce mdlobou klesly,
srdce bije v prudkém záchvatu,
záře lampy bledé stíny kreslí
na schýlené hlavě, na šatu.
Jedna slza za slzou se prýští —
nahá dýka na klínu se blyští. — —

Zařval Eurich v úžasu a bolu
nad královny schýlen postavou, —
divoce vrh' bledou na mrtvolu
Alboina hlavu krvavou.

Karel Kučera.

Literatura. Věda. Umění.

— Almanah divadelní za r. 1876 jest smutným obrazem nového úpadku českého divadla. Příčiny tuto vyváděti nechceme. Konstatujeme jen, že nejsou jen ve správě divadelní, již vede správní výbor družstva a p. Rud. Wirsing, bývalý ředitel divadla německého pražského, nýbrž v obecné bídě naší národní. V bídě té ke všemu ještě strhnuto bylo divadlo české zaslepenou urputností do kalného víru denní politiky a stranické vášně. Jedna část obecenstva českého dosud zříká se českého divadla, podemílá tím základy jeho existence, a zatlačuje divadelní umění české, které za půl století s takou prací a s tolika oběťmi si národ český odchoval, na dráhy, na nichž nikdy nemělo se octnouti. Tento krátkozraký vzdor, kterýmž jedni čeští vlastenci dáví nejvlastnější dítko českého duševního života, snižuje divadelní umění české na děvečku féristických banálností, kdež kus pomalovaného plátna, písknutí páry, oslňující záře elektrického světla a triviálnějšího bengálu více platí, nežli jakákoliv umělecká krása. Správa divadla má v tomto odporu proti divadlu českému, kterýž dávno zvrhnul se v pouhou netečnost a lhostejnost k českému umění, aspoň omluvu, že umrtvuje a zabíjí se dramatická produkce i herecké umění české nekonečnou řadou představení dvou neb tří duchamorných, prázdných, nicotných férií, na kteréž sbíhá se houfně obecenstvo, jež nehledá divadelního umění, a jehož na vzájem nehledalo také divadelní umění. Přátelé divadla vypuzují se z divadla a vlažní vlastenci vhánějí se do německého. Listu našemu jen a jedině krásné literatuře a umění věnovanému a nad stranictví politické povznešenému jest povinností, přímo a určitě nalíti čistou vodu a vysloviti tuto pravdu. Ona z almanahu divadelního mluví sama až příliš hlasitě. Nalezáme tu za nové správy (minulé přejeme zaslouženého věčného odpočinku a žádného z mrtvých vstání) celkem 242 představení (do konce listopadu, dále almanah nesahá). Z těch připadá na prozatimní divadlo 119 her, na novoměstské 33 her, na nové české divadlo 91 her. Novoměstské divadlo a nové české divadlo téměř ani jediné slušné hry nevidělo. Kromě čtyř představení (2krát Astorga, 1 Hugenoti, Darwinianė) byla všechna dána Ofenbachiadám, fériím a vulgární frašce. Lepší fraška za nové správy vůbec pochodila velmi špatně, vymizela téměř z repertoiru. Jen „Lumpacivagabundus", „Chňap, Lap, Šňůra", „Středem země do Afriky" a „Příhody pražského Turka Vokurky" jsou ušlechtilou výjimkou. Fériím bylo ne méně než 77 večerů věnováno. Liliputánský slon hrál se svým kolegou velbloudem vedle předních umělců českých neméně nežli 20kráte za sebou v „Cestě kolem světa"; „Havrani" letěli přes divadlo české 23krát; projektil dokonce pak 33krát vystřelen ku měsíci. Není divu, když do repertoiru letní sesóny nemohlo se potom více vměstnat nežli 23 operet a 11 frašek. Za tose oněm správa divadelní odškodnila v sesóně zimní. Stalyť se operety trvalým základem celého repertoiru vůbec a sice jen jedny a tytéž operety: nesčíslněkrát obehrané Ofenbachiady (nejčastěji věkošedý „Orfeus"), pak „Angot", „Girofle", „Netopýr" a „Fatinica".

Správa divadelní ovšem ví, jak špatně tím slouží uměleckým zájmům divadla, avšak ona na všechny výčitky odpovídá: „Na hry ty nejvíce se přijímá, na lepší hry přijímá se mnohem méně". Ejhle, koho jediné trefuje vzdor, kterýž zařekl se, překročiti práh českého divadla? České umění české spisovatele a skladatele dramatické a herce. Tam přece nebyla rána namířena? Zasluhuje to střízlivého uvážení těch, kdož české divadlo chtěli vyhladověti. Divadlo samo se nevyhladoví, učiní se nanejvýše z něho ústav, kterýž odkázán jest na jediný účel, ten: na svou existenci vydělávati. Pouhá obětovnost a třebas byla ještě štědřejší, nežli jakouž — na čest pravdy buď to řečeno! — nynější družstvo divadelní osvědčilo, — divadla na velkou míru zařízeného nevydrží. Divadelní správa neměla a nechtěla — a o tom almanach také zase hlasitě mluví — divadlo české vésti touto cestou. V prvních měsících dbala dost pečlivého výběru repertoiru, ona ukázala, že by měla smysl také pro domácí umění. Tomuto hned první dvě představení (Dvořákova „Vanda", — Vlčkova nově přepracovaná „Eliška Přemyslovna") věnovala, v reprisách taktéž pamatovala, ne-li české veselohry, aspoň dramatu a opery („Magelona" a „Prodaná nevěsta"). Z dobrých jiných repertoirních her uvedla „Fernandu", „Andreu", „Arrii", „Povídky královny Navarské", „Sklenici vody"; z oper: „Don Juana", „Fausta", „Čarostřelce". Také novinky vybírány s dosti velkým štěstím a všímáno si hlavně repertoiru francouzského, kterýž nám svědčí. Z německého vybráno jen, co bylo dobré. Pouhá jmena novinek to dosvědčí: Barierův „Nejnovější škandál", hra slabší nežli jiné francouzské toho druhu, ale lepší nežli tak zvané „dobré" německé; Björnsonův „Bankrot", Sardoův „Ferreol" a Moserův „Zlatohlávek", jemuž se aspoň šťavnatý humor nedá oddisputovat. Také opereta „Fatinica" dost dobře byla volena.

Avšak když snahy v tomto ušlechtilejším směru nepronikly, unavila se, jak se zdá, divadelní správa a omrzelá obrátila se směrem zcela jiným, tím, v němž viděli jsme české divadlo v celé letní sesóně, směrem, kterýž jest hrobem uměleckého povolání divadla českého. Za letní sesóny zdá se, jako by divadelní správa znenáhla byla odvykla si hleděti na divadlo české jako na jediný umělecký ústav národní. Od té doby živí se repertoir českého divadla z propadlých a dýchavičných her německých, jichžto pověst i na divadlech německých jest nevalná. Novinky takové byly: „Po dobrém nebo zlém", „Darwiniani" a „Velko- a maloměšťáci". Veselohry německé opanovaly naprosto, vytisknuvše úplně — všechny jiné veselohry, leda že — když je nejhorší tíseň — z nouze vzpomene si režisér na některou ze starých Shakespearových her. Gozziho: „Hlasité tajemství" ukazuje k vážnějšímu směru, ale do jaké míry, o tom divadelní náš zpravodaj na jiném místě mluví. Tam také činí se podle zásluhy zmínka o ohyzdě, kteráž jmenuje se „500.000 čertů." Také v zimní sesóně zůstávají staré obehrané operety jádrem repertoiru a znova a znova se opakují, z čehož abonenti divadla mají ovšem malou radost. Když pak vzpomene si správa divadelní vedle operet těch a vedle propadlých „Darwiniánů", falešným obsazením zabitých „Daniševů" na „Othela" a „Hamleta" anebo „Služebníka svého pána", bývají to představení, jež ve všem všudy opodstatňují přísloví: „Práce kvapná nebývá platná." V operách (celkem bylo do konce listopadu 45 oper a 42 operet) byla divadelní správa mnohem šťastnější; děkuje to téměř zcela Smetanově „Hubičce", jež stala se miláčkem obecenstva a kritiky i kasovní hrou v pravém smyslu slova. V zastaralé a ne dost šťastně volené opeře „Astorga" předvedla div. správa tenóra s velmi lahodným hlasem, avšak pohříchu jazyka českého naprosto nezualého, tak že nevíme, smíme-li na něho mysliti, když mluví se o budoucnosti české opery a myslí-li on na tuto. „Zlatý křížek" konečně jest opera sice šablonovitá, ale má tu přednost, že jest en vogue, událostí dne.

Takový obraz vystupuje nám před oči z chladných cifer letošního divadelního almanahu; nechceme barvy obrazu toho ani zmirňovati ani zbytečně ztemňovati. Síla jejich mluví důrazně dost a nedá se také utajovati. Nápravy jest třeba, má-li nastat konečně obrat k lepšímu. Kde má se státi náprava, to jest věcí, o níž přemýšleti a hlasu pozvedati má každý poctivý přítel českého divadla, kdež však skutek přísluší jedině tomu družstvu mužů vlasteneckých, kteříž zajisté přistoupili k vedení divadla českého s nejupřímnější snahou: „pozvednouti je k pravé výši umělecké" a kteří své opravdu těžké oběti přinášejí zajisté jen této krásné snaze. Jejich jest péčí, aby štědrost jejich neminula se cíle, k němuž jest namířena.

— Divadlo. Nevíme, čemu a komu připisovati máme zcela zvláštního hosta v repertoiru českého divadla. Soupeř slavného Goldoniho Carlo Gozzi dostal se totiž v překladu plynném na české jeviště. Jest to více zvláštnost, nežli vzácnost. Gozzi jest téměř zapomenut. I divadla, kteráž hry starších literárních epoch pravidelně pěstují, jen velmi zřídka sáhají ke Gozzimu. Sama vlast jeho si ho nevzpomíná. Leda že některé divadélko pro prostý lid vyhrabe některou z jeho komedií a fantastických báchorek, kterýmiž Gozzi uměl drážditi a poutati italskou povahu tak, že stal se i Goldonimu nebezpečným, ba na čas, ovšem na krátký čas nad ním zvítězil. Dožil se Gozzi sám ještě úpadku své efemérní slávy a obliby. V Němcích znám jest Gozzi hlavně báchorkou „Princeznou Turandot", kterouž Schiller zmodernisoval. Německé divadlo pražské loni uvedlo Gozziho veselohru pozdější doby: „Il secreto a voce" a nepochybně odtud dostala se k nám. Výsledek nebyl ani tu ani u nás valný. U nás menší pro nedostatečnost dámského personálu, kteráž po odchodu pí. Šamberkové bývá velmi citelnou. „Il secreto a voce" není vlastně již tím, co v literární historii i v obecném posudku znamená Gozzi. Známoť, že Goldoni učinil v dramatu italském úplný obrat. Vypověděl válku maškarám, harlekynádám a oplzlostem

takzvané „comedia dell' arte", prostým to fraškám pro obecný lid. Jeho — Goldoniho — jmenují Vlaši svým Mollierem. Třebas tohoto v invenci a charakteristice nedostihl, vytvořil velikou řadou svých prací vlašské literatuře charakterní komedii (comedia di carattere). Síla jeho her byla tak veliká, že přemohla oblibu, jakou měl lehkokrevný, k fantastickým věcem nakloněný vlašský lid ke své komedii, jež svými vždy vracejícími se figurami (Gratiano, arlechino, policinello, svarabucio, trufaldino atd.) stala se nesmírně populární. Ji přemoci byl perný kus práce. Goldoni jej vykonal. (1718—1806.) Vavříny ty záviděl mu hr. Carlo Gozzi, bratr známého spisovatele a kritika Kašpara Gozziho. Ten ujal se staré komedie „dell' arte", a dovedl ji lesklými báchorkami a pohádkami oživiti. Kromě toho měl Gozzi jednoho z nejslavnějších harlekýnů italských Sacchiho. Zevní úprava jeho her byla nádherná, všechny možné a nemožné věci uváděly se na jeviště, kdežto Goldoniho charakterní hry měly jen skromňoučký šat zevní. Kdybychom chtěli uvésti něco paralelního, mohlo by se říci, že mutatis mutandis Gozziho hry podobaly se výpravným hrám našich dob, kteréž svými slony, velbloudy, indiany, pomalovaným plátnem a světelnými efekty vytlačují solidní uměleckou produkci. Na čas, zajisté na čas. Reakce se dostaví, jako přišla i za Gozziho velmi brzo, ještě za jeho života. Gozziho jmeno by báchorky ty nebyly zachovaly nesmrtelnosti, kdyby nebyly zápasily s Goldonim. Gozzi, i když satyra a humor jeho nejostřejší šípy metaly na Goldoniho „učenou" (erudita) komedii, cítil asi sám prázdnotu svých báchorek a snažil se výše. V sobě samém neměl tvůrčí síly k charakterní hře dost, aby měřit mohl se s Goldonim, — vypůjčoval si ji tedy od Španělů. Španělové na staletí před tím měli báječný rozkvět svého dramatu, — Lope di Vega, Cervantes, Calderon nepočetnými řadami výborných a na mnoze poetičností a hloubkou do dnes nedostižených dramat a veseloher (jen Lope di Vega sám napsal na 2000 provozovaných her) pojistili nehynoucí slávu španělskému dramatu. Pramen ten málo byl v Italii znám, jako jest poměrně i dnes ještě po celém světě Gozzi z něho čerpal. Přispůsoboval hry španělské svým spůsobem na vlašské poměry a posýlal do boje proti Goldonimu. „Hlasité tajemství", kteréž na českém jevišti jsme viděli, vzato jest celou základní myšlenkou i onou v titul složenou z Calderonovy dokonalejší hry téhož jména. Gozziho spracování jest rozhodně slabší a nemůže se říci, že jest převedení její na český jazyk obohacením české literatury a provozování ziskem pro repertoir. Nežli došlo na Gozziho, mělo sáhnouti se ještě několikráte ke Goldonimu a Alfierimu. Pro tak obratné péro, jakéž prozrazuje překladatel „Hlasitého tajemství", našlo by se v literatuře italské mnohem hodnějších předmětů. Proto pravili jsme, že Gozziho hra u nás jest více zvláštností než vzácností. Nepokládáme-li však převedení hry té za zásluhu, tož klademe ji tím méně za hřích v době, když fádní a slabikářové hry obskurních německých, sit venia verbo, dramatiků jsou na českém jevišti jako doma. Předmětem svým upomíná „Hlasité tajemství" také na známou španělskou veselohru: „Doña Diana": zápas dvou žen, starší, duchem, rafinerií, bohatstvím a postavením mocnější s mladší, půvabnější a horoucněji milující. Jméno „Hlasité tajemství" má odtud, že milenci tajemství svá zjevují si u přítomnosti jiných hlasitě, a přece jen pro sebe srozumitelně — spojujíť počáteční slova každé věty ve větu novou a smysl této jest vždy jejich „hlasité tajemství". Neobyčejnost, jakož i na mnohých místech opravdová poetičnost hry zabavovaly část obecenstva dost příjemně, — více hra nedosáhla a přirozeně dosáhnouti nemohla. Provedena nebyla nejlépe. Obsazení bylo pochybené, což s poloviny připočísti sluší na neúplnost našich, zejmena dámských sil, a s poloviny té systematické nevhodnosti, kteráž tím ostřeji, oním sladčeji, ale všeobecně uznávána jest za hřích, na činohře naší páchaný. Pí. Sklenářová-Malá hrála virtuosně „Floridu", jako virtuosně hrává „donu Dianu". Pro „Lauru", kteráž umělecké individualitě pí. Malé jest bližší nežli „Florida", nebylo representantky. Kdyby byla pí. Šamberková ještě ve svazku českého divadla, bylo by duo mezi její „Floridou" a pí. Malé „Laurou" rozkošné. Byla by výtečná „Laura" a velmi dobrá „Florida". Při dnešních poměrech připadla „Laura" sl. Rottové. Máme upřímnou sympatii pro vroucnost citu, patrnou vůli a kus skutečného talentu slečny Rottovy. Přiznáváme ochotně, že z „Laury", úlohy to neobyčejně obtížné a vzácnou hereckou routinu vyžadující, učinila více, nežli podle sil její dalo se očekávat; ba v jedné scéně (v zahradní s Federigem) dovedla i rozehřát a uchvátit. Avšak celkový dojem nebyl přece jen příznivý. Byl by podobným zajisté u každé začátečnice, avšak nebyl by snad všude smíšen s jedním traplivým pocitem, tím, kterýž dostavuje se, kde zaniká oprávněná naděje v pokrok na cestě k dokonalosti, v utěšený rozvoj nadání, zkrátka v lepší budoucnost. Pravil zkušený jeden kritik, že jest největším proviněním kritiky na mladém talentu, neřekne-li se mu plná pravda, a třebas trefila bolestně do středu samého srdce. Lépe poznati hned hořkost pravdy, nežli zmařenými nadějemi a utracenými silami ji zaplatiti. Proto za povinnost si klademe říci sl. Rottové otevřeně, že takto nedojde nikdy, k čemu její nadšená vůle a zápal srdce se nese. Herecké umění jest velmi podstatně mimické. Dokud slečna posuněk nebude míti v moci, dokud nepřemůže ošklivý návyk, jakýmž svaly retní při každém afektu zohyzďují jinak hezký obličej slečnin, dotud nemá slečna naději, aby na velkém divadle najíti mohla přízně a uznání co representantka idealních postav ženských. Jest to příkrá pravda, ale pravda, kteréž, aby slečna šťastně se vyhnula, jí i českému divadlu upřímně přejeme. — Na pamět Mikovcovu dáváno poslední den před vánocemi „Záhuba rodu Přemyslovcův", patrně na kvap. V neladném celku zasluhují chvalné zmínky paní Sklenářová-Malá, pan Slukov, jehož výkon mile překvapil (mimo v hře „Dva sirotci" nepodal p. Slukov ještě tak trefné postavy), p. Pulda pro bezúhonnou reklamaci a charakteristickou masku a p. Seifrt pro svůj zápal, kterýmž nahražuje, čeho nedostává se mu v mužné síle a energii. Snad že divadelní správa skutkem piety k českému spisovateli koupiti si chtěla odpustky za „férii" „500.000 čertů", kterouž o vánocích české divadlo oblažila. Jest to stará fraška, kteráž v novém „sdělání" nepropadla — na jednom, ale na celé řadě divadel; předloni také na pražském německém. České divadlo má vůbec to pochybné štěstí, že z pekla německého divadla vystupují všichni nebožtíci, aby pokusili se o život ještě jednou na českém jevišti. Pokusy ty končívají velmi smutně. Když ani tak slušná suma čertů lépe nepochodila, dojde snad to stěhování se „prokletých" konce. Avšak i kdyby kassovní úspěch takového trivialního a banalního nesmyslu, jakým jest ona „férie", byl se zdařil, neměla se přece prkna aspoň prozatímního divadla v plné zimní sésoně koňským kopytem takových čertů poskvrňovati. *—m*

OBSAH: S pánem bohem. Báseň od *Adolfa Heyduka.* — Hrabě Xaver. Novela od *Julia Zeyera.* (Dokončení.) — Dvě slzy. Báseň od *Jar. Vrchlického* — Čenstochóva. Napsal *Josef Wünsch.* — Filosofie žízně. Od *R. E. Jamota.* — Budeme šťastni! Báseň od *J. Noska-Zádvorského.* — Povídky z registratury. Od *Václava Maliny.* Jestřáb contra Hrdlička. (Dokončení.) — Rosamunda. Báseň od *Karla Kučery.* — Umění. Literatura. Věda.

Redaktoři a vydavatelé: **Svatopluk Čech, Servác B. Heller.** — Tiskem dra. **Edv. Grégra** v Praze, 1876.